

5 9005

anale de istorie

anul XXVIII **1** 1982

1990

0 JUL 2005

9005

BIBLIOTECA "ASTRA"

— U.L.L. 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă !

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

anale de istorie

Anul XXVIII
1
1982

S U M A R

SĂRBĂTORIREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU CU PRILEJUL ANIVERSĂRII ZILEI DE NAȘTERE

Serisoarea Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român	3
Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU	8

ARTICOLE — COMUNICĂRI

GHEORGHE SURPAT : Concepția Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind locul și rolul parti- dului în societatea socialistă multilateral dezvoltată	17
ION ARDELEANU : O viață închinată luptei revoluționare pentru victoria socialismului și comunismului în România	39
MIRCEA MUȘAT, VASILE ARIMIA : Nicolae Titulescu — apărător al uni- tății, independenței și suveranității naționale	53
NICOLAE COPOIU : Mișcarea muncitorească — factor de menținere și întă- rire a legăturilor tradiționale de prietenie dintre popoarele din sud- estul Europei (1878—1915)	65

34116

STUDII DOCUMENTARE

- Mișcarea muncitorească, partidul politic al clasei muncitoare din România
și problema agrar-țărănească 87

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

- Activitatea internă și internațională a Institutului de studii istorice și so-
cial-politice în anul 1981 : *Nicolae Copoiu, Gheorghe Unc, Ioan Șt. Oprea* 152

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

- ION SPĂLĂȚELU, „Izbînză prin vremuri. Comuniștii — o istorie trăită. 1921—
1981“, Editura „Scrisul românesc“, Craiova, 1981, 292 p.: *Florian Tănăsescu* 169
- FL. DRAGNE, I. IACOȘ, N. G. MUNTEANU, V. PETRIȘOR, „Mișcarea sindi-
cală din România“, vol. I, Editura politică, București, 1981, 602 p. : *Va-
sile Niculae* 173
- ELIZA CAMPUS, „Din politica externă a României 1913—1947“, Editura po-
litică, București, 1980, 638 p. : *Ion Calafeteanu* 178
- „Voprosi istorii K.P.S.S.“ nr. 1—12/1981 : *Vasile Buga* 180
- „Social Sciences in China“ („Științele sociale în China“), Beijing, vol. I (nr. 2,
iunie 1980, 235 p. ; nr. 3, septembrie 1980, 243 p. ; nr. 4, decembrie
1980, 224 p.) : *Teodor Popescu* 184

INSEMNĂRI

- Cărți de istorie apărute în anul 1981 : *Ion Mamina* 192

COLEGIUL DE REDACȚIE

ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚĂ, N. G. MUNTEANU,
MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETREANU, VASILE
PETRIȘOR — secretar responsabil de redacție, VALTER ROMAN, GHEORGHE SURPAT,
ȘTEFAN VOICU, VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA

SĂRBĂTORIREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU CU PRILEJUL ANIVERSĂRII ZILEI DE NAȘTERE

Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R.

MULT IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Cu cele mai alese sentimente de stimă și respect, de fierbinte afecțiune tovarășească, dorim ca la aniversarea zilei dumneavoastră de naștere să vă adresăm, din adincul inimilor noastre, calde felicitări și urări de ani mulți, luminoși, în deplină sănătate și putere de muncă, viață îndelungată și fericită, spre binele și înflorirea patriei și poporului nostru, al cauzei edificării socialismului și comunismului pe pământul scump al României.

Ne este tuturor deosebit de plăcut ca în această zi aniversară — ce s-a înscris în istoria noastră națională ca un înălțător moment sărbătoresc — să aducem un fierbinte omagiu proeminentei dumneavoastră personalități de conducător comunist, de revoluționar și patriot înflăcărat, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, neobosit luptător pentru triumful idealurilor nobile de independență și libertate, de progres social, colaborare și pace în lume.

Împreună cu întreaga noastră națiune, dorim să vă exprimăm, cu acest prilej, profundul nostru devotament, să dăm glas simțămintelor de recunoștință deosebită ale comuniștilor, ale tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru tot ceea ce ați făcut și faceți spre gloria și prosperitatea patriei noastre socialiste, spre înălțarea României, în deplină independență și suveranitate, pe culmi tot mai înalte de civilizație și progres.

În rîndurile partidului, ale tuturor celor ce muncesc din țara noastră se bucură de o profundă admirație și o înaltă cinstire înflăcărata dumneavoastră activitate de militant revoluționar, de conducător de partid și de stat care și-a consacrat întreaga viață îndeplinirii nobilelor țeluri ale socialismului și comunismului, slujirii neabătute, cu devotament și pasiune re- 3

voluționară, a cauzei clasei muncitoare, a poporului — al cărui fiu cre-
dincios sînteți.

Lupta dumneavoastră eroică, dăruirea fără seamăn cu care ați acțio-
nat încă din anii tinereții, în condițiile aspre ale ilegalității, împotriva
exploatării și nedreptății, pentru apărarea intereselor fundamentale ale
poporului, a independenței și demnității țării s-au înscris în istoria parti-
dului nostru ca pagini luminoase de nepieritoare glorie, care vor lumina
și însufleți generațiile de azi și de mâine ale țării în opera istorică de înăl-
țare a marelui edificiu al socialismului și comunismului pe pămîntul
României.

Este unanim recunoscută și apreciată contribuția dumneavoastră, de
o inestimabilă valoare teoretică și practică, la elaborarea și realizarea cu
succes a mărețelor obiective ale edificării noii orînduiri, la fundamentarea
și promovarea celor mai viabile căi și soluții în vederea propășirii patriei,
a înaintării sale ferme și sigure pe calea socialismului, a progresului și
bunătății.

Epoca istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului este
dominată decisiv de puternica dumneavoastră personalitate, poartă din
plin pecetea gîndirii și acțiunii dumneavoastră revoluționare, fundamen-
tate pe aplicarea creatoare a principiilor materialismului dialectic și istoric,
ale socialismului științific, la condițiile concrete ale țării noastre. Exprimînd
cerințele obiective ale dezvoltării țării, aspirațiile și idealurile poporu-
lui nostru, hotărîrile și înfăptuirile istorice ale Congreselor al IX-lea, al
X-lea, al XI-lea și al XII-lea au dinamizat puternic energiile și forțele
creatoare ale întregii națiuni, au asigurat mersul neabătut înainte al
poporului nostru pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

Ideile și orientările dumneavoastră prețioase, pătrunse de o înaltă
responsabilitate pentru destinele României socialiste, de o mare și înflăcă-
rată dragoste de țară și de popor, și-au găsit o minunată materializare în
mărețele succese și înfăptuiri pe care oamenii muncii din România le-au
obținut în cei aproape 17 ani de cînd vă aflați în fruntea partidului și
statului nostru — cea mai fertilă și mai bogată perioadă din istoria
românilor.

Prețuim cu toții, în mod deosebit, exemplul magistral de responsa-
bilitate pe care-l dați în toate împrejurările, excepționala dumneavoastră
capacitate de a organiza și conduce ampla operă de făurire a noii societăți,
realismul și spiritul creator, profund științific pe care le manifestați, con-
secvența cu care acționați pentru găsirea căilor și mijloacelor celor mai
potrivite de soluționare a problemelor de care depinde mersul înainte al
societății noastre. Țara întregă cunoaște cu cît suflet și cu cîtă dăruire
acționați pentru progresul economic și social al patriei noastre, pentru
făurirea unei economii moderne, de înaltă eficiență și productivitate, pentru
punerea tot mai largă în valoare a potențialului material și uman al so-
cietății noastre. Apreciem preocuparea dumneavoastră deosebită pentru

ca tot ceea ce se realizează în patria noastră socialistă, sub conducerea încercată a partidului, să servească poporului, să se materializeze în ridicarea continuă a nivelului de trai, material și spiritual, al poporului, într-o calitate nouă a muncii și vieții tuturor cetățenilor patriei noastre socialiste. Sint profund pilduitoare hotărîrea și consecvența cu care acționați pentru promovarea principiilor eticii și echității socialiste în toate domeniile vieții economice și sociale, pentru asigurarea tuturor condițiilor necesare împlinirii și afirmării plenare a personalității umane în societatea noastră.

Ne mindrim cu toții că avem un asemenea partid puternic și unit cum este Partidul Comunist Român — care-și îndeplinește cu cinste rolul de forță politică conducătoare a societății, centru vital al întregii națiuni. Cunoaștem și apreciem contribuția dumneavoastră decisivă la crearea și dezvoltarea unui asemenea partid, la întărirea rolului său conducător în societate, la perfecționarea continuă a formelor și metodelor sale de activitate, la legarea organică, mereu mai strînsă cu clasa muncitoare, cu țărănimea și intelectualitatea, cu masele largi ale poporului. Dăm o înaltă apreciere grijii permanente pe care o manifestați pentru perfecționarea metodelor, a stilului de muncă al organelor și organizațiilor de partid, pentru promovarea neabătută a principiilor muncii colective, a spiritului revoluționar, de responsabilitate comunistă, de umanism revoluționar, în întreaga activitate a partidului nostru.

Apreciem, de asemenea, energia și consecvența cu care acționați pentru întărirea continuă a statului socialist, pentru perfecționarea activității sale, a relațiilor de producție și sociale din societatea noastră, a formelor și metodelor de conducere socială, a democrației muncitorești, socialiste, pentru înfăptuirea politicii naționale juste a partidului nostru și crearea cadrului organizat de participare nemijlocită a clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii — români, maghiari, germani și de alte naționalități — la conducerea diferitelor sectoare ale vieții economice și sociale, a întregii societăți. Devenit cu adevărat stăpîn pe destinele sale, poporul nostru acționează astăzi într-o puternică unitate moral-politică, strîns unit în jurul partidului, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, pentru a-și făuri liber viitorul de bunăstare și fericire, așa cum îl dorește.

Întregul nostru partid dă o înaltă apreciere uriașei contribuții pe care ați adus-o și o aduceți la dezvoltarea gîndirii social-politice creatoare, la îmbogățirea tezaurului teoretic al partidului cu noi idei, teze și concluzii desprinse din practica edificării socialiste în România și a mișcării muncitorești, revoluționare din întreaga lume, din analiza științifică a fenomenelor vieții social-politice contemporane.

Constituie un înalt exemplu pentru noi toți, pentru întregul partid activitatea multilaterală pe care o desfășurați cu neobosită energie și elan revoluționar, stilul dumneavoastră de muncă viu, în directă legătură cu 5

masele, contactele și dialogul permanent cu poporul, cu cei ce făuresc socialismul în patria noastră.

Slujind cu nesecată energie interesele țării și poporului român, cauza socialismului în patria noastră, v-ați afirmat, totodată, și ați intrat în conștiința umanității — spre mândria noastră, a întregii țări — ca promotor al celor mai nobile idealuri de înțelegere, colaborare și pace între națiuni, ca strălucit luptător pentru independența și suveranitatea popoarelor.

Partidul, întregul nostru popor apreciază în mod deosebit aportul dumneavoastră hotărîtor la elaborarea și înfăptuirea politicii externe de pace și colaborare a partidului și statului nostru, la întărirea prieteniei și colaborării României cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Este unanim recunoscută și apreciată excepționala dumneavoastră activitate pentru promovarea în viața internațională a principiilor noi, democratice, de deplină egalitate în drepturi, respect al independenței și suveranității naționale, neamestec în treburile interne și avantaj reciproc, de nerecurgere la forță și la amenințarea cu folosirea forței.

În actualele împrejurări internaționale, cînd pe plan mondial s-a ajuns la o încordare extremă, cînd viața, libertatea și independența popoarelor, liniștea și pacea întregii lumi sînt tot mai grav puse în pericol, chemările și îndemnurile dumneavoastră de a se face totul — pînă nu e prea tîrziu — pentru a se înlătura pericolul războiului, pentru a se împiedica agravarea situației internaționale și a se păși ferm pe calea reluării și continuării politicii de destindere, colaborare și pace găsesc un profund ecou în conștiința popoarelor de pe toate meridianele lumii.

Popoarele, forțele înaintate de pretutindeni cunosc și apreciază energia cu care militați pentru soluționarea marilor probleme care confruntă omenirea, pentru lichidarea stărilor de conflicte și încordare, pentru abolirea politicii de forță și amenințare cu forța și soluționarea tuturor litigiilor dintre state numai și numai pe cale pașnică, pentru lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale. Sînt larg apreciate eforturile pe care le desfășurați în direcția înfăptuirii securității în Europa, a trecerii la măsuri practice, concrete de dezarmare, și în primul rînd de dezarmare nucleară. Marea inițiativă de pace și dezarmare a României — inspirată și desfășurată la înflăcărata dumneavoastră chemare — a afirmat cu putere voința și hotărîrea națiunii noastre de a face totul pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru neamplasarea de noi rachete nucleare pe continentul nostru, pentru retragerea și reducerea celor existente, pentru o Europă unită, fără arme nucleare.

Puternica rezonanță în conștiința umanității pe care au avut-o marile acțiuni pentru pace și dezarmare din România, propunerile și inițiativele dumneavoastră au confirmat, încă o dată, imensul prestigiu internațional
6 de care vă bucurați, stima și prețuirea pe care popoarele lumii vi le poartă

ca strălucit luptător pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor, al popoarelor — la viață, la pace, la existență liberă și demnă.

Întregul nostru partid și popor apreciază în mod deosebit activitatea neobosită pe care o desfășurați — ca internaționalist ferm și consecvent — pentru dezvoltarea colaborării și solidarității partidului nostru cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu partidele socialiste, social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu forțele democratice, progresiste și antiimperialiste de pretutindeni, în lupta pentru pace și progres social, pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră.

Dorim, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, să vă asigurăm — și cu prilejul acestui moment aniversar — de hotărîrea noastră neabătută de a urma înaltul exemplu pe care îl oferiți, în permanență, nouă, comuniștilor, întregului popor, muncind cu abnegație și dăruire revoluționară pentru a îndeplini obiectivele istorice stabilite de Congresul al XII-lea și Programul partidului de edificare a societății socialiste multi-lateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism. Ne angajăm cu toții să milităm cu toate forțele pentru creșterea continuă a rolului conducător al partidului, pentru întărirea unității și coeziunii sale, făcînd totul pentru a asigura îndeplinirea pe pămîntul patriei a mărețelor idealuri ale socialismului și comunismului, pe care le-ați slujit și le slujiți cu nemărginit devotament și căroră le-ați consacrat întreaga viață.

În aceste clipe de sărbătoare, dînd glas gîndurilor și simțămîntelor întregului nostru partid, ale comuniștilor și tuturor oamenilor muncii, care edifică noua orînduire în România, vă dorim, cu toată căldura inimilor, să trăiți în sănătate, să vă bucurați de multă putere de muncă, pentru a aduce acestei patrii și acestui popor — care vă înconjoară cu căldura dragostei și recunoștinței sale — noi și noi victorii, făcîndu-l să se înalțe tot mai mîndru, liber și demn între națiunile libere și demne ale lumii !

Vă dorim, în continuare, mari și strălucite realizări în activitatea dumneavoastră de supremă răspundere, zile luminoase și bucurii, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, cu toți cei ce vă sînt dragi și apropiați.

Să rămîneți mereu tînăr, dinamic și plin de energie — așa cum vă știm cu toții — în fruntea partidului și țării, conducînd, cu înțelepciunea și hotărîrea care vă sînt caracteristice, destinele României spre orizonturi tot mai luminoase de progres, civilizație și bunăstare, spre comunism.

LA MULȚI ANI, IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU !

**COMITETUL POLITIC EXECUTIV
AL COMITETULUI CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN**

Cuvîntarea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

Dragi tovarăşi,

Aş dori să vă mulţumesc din toată inima pentru felicitările şi urările voastre, pentru aprecierile pe care le-aţi făcut la adresa activităţii mele, în scrisoarea Comitetului Politic Executiv. Consider aceasta o apreciere a activităţii partidului nostru, a Comitetului său Central, o apreciere a felului în care partidul nostru comunist — forţa politică conducătoare a societăţii socialiste româneşti — îşi îndeplineşte rolul său în organizarea şi conducerea întregului popor în marea luptă şi muncă de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate în România.

Într-adevăr, sub conducerea partidului, poporul român a obţinut succese măreţe, de importanţă istorică, parcurgînd, într-o perioadă scurtă, mai multe etape de dezvoltare economico-socială. Faptul că în deceniul anilor '70 industria românească s-a dezvoltat de peste trei ori, iar agricultura de 1,6 ori, că nivelul de trai a crescut de aproape două ori, că, în general, patria noastră a devenit mai puternică, mai bogată demonstrează forţa creatoare a clasei muncitoare, a ţărănimii, a intelectualităţii, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, a întregului nostru popor, care, stăpîn pe destinele sale, îşi făureşte în mod liber propriul său viitor. Avem, într-adevăr, tot dreptul să privim cu satisfacţie şi chiar cu mîndrie la ceea ce am realizat, deşi, fiind comunişti, nu trebuie să alunecăm pe panta automulţumirii, ci să ţinem permanent seama că, pentru realizarea Programului partidului, mai avem încă un drum lung de străbătut.

Am început noul cincinal — 1981—1985 — cu rezultate, pe
8 ansamblu, pozitive, deşi trebuie să spunem deschis, chiar în ase-

menea împrejurări, că dacă lucram mai bine, dacă acționam într-un spirit de mai mare răspundere, dacă asiguram controlul și buna desfășurare a întregii activități, puteam — chiar în condițiile grele ale anului 1981 — să avem rezultate mai bune în dezvoltarea noastră economico-socială.

Ne-am propus să acționăm în așa fel încât prevederile planului cincinal — inclusiv unele nerealizări din primul an — să fie în întregime îndeplinite. Dispunem pentru aceasta de tot ce este necesar și, mai presus de toate, avem o minunată clasă muncitoare, țărănime, intelectualitate, un minunat popor, care îndeplinește neabătut politica partidului nostru comunist, convins că aceasta corespunde pe deplin intereselor sale vitale, cauzei socialismului, dezvoltării bazei materiale a comunismului în România, independenței și suveranității țării. Este, deci, necesar ca anul acesta să facem totul pentru ca prevederile planului să fie realizate în întregime, iar acolo unde dispunem de tot ce este necesar și avem asigurată desfacerea producției — mă refer îndeosebi la export — să facem totul pentru depășirea producției.

Pe primul plan trebuie însă să punem problema dezvoltării bazei materiale în țară, a energiei, a materiilor prime. Trebuie să facem totul ca, anul acesta, să realizăm prevederile dezvoltării bazei energetice, pentru a soluționa și asigura, cu forțele de care dispunem, necesarul energiei pentru dezvoltarea economico-socială a țării. Avem toate posibilitățile și depinde numai de felul cum vom acționa, cum vom organiza activitatea în toate domeniile.

Este necesar să facem totul ca programele care le avem pentru agricultură pe acest an, programul de autoaprovizionare să fie în întregime realizate. Cu efectivele de animale de care dispunem putem să obținem — realizând greutățile la tăiere — un plus de carne peste ceea ce este prevăzut. Este necesar să aplicăm cu toată fermitatea măsurile stabilite, să facem în așa fel încât anul 1982 să fie un an de afirmare puternică a forței țărănimii, a superiorității agriculturii noastre socialiste.

Trebuie să facem totul pentru dezvoltarea științei, culturii, învățămîntului. Nu trebuie să uităm nici un moment că dezvoltarea tuturor sectoarelor, a tuturor ramurilor de activitate nu se poate realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în toate domeniile. Avem o forță puternică în cercetare — aproape 200 000 de oameni lucrează în acest domeniu de activitate. Avem mulți inovatori, mulți muncitori de înaltă specialitate și mulți țărani în stare să rezolve multe probleme ale practicii și tehnologiilor industriale și agricole. Unind toate aceste forțe și acționînd cu toată hotărîrea în promovarea științei și tehnicii celei mai înaintate, să facem astfel încît știința să de- 9

vină un factor tot mai important în întreaga noastră dezvoltare economico-socială. Nu trebuie să uităm că pe plan mondial, pe lângă multe probleme și multe întreceri — inclusiv în problema cursei înarmărilor — există o puternică întrecere în ce privește știința, pentru ocuparea unui loc cât mai înaintat în realizarea unor descoperiri, a unor tehnologii avansate. Cred că nu este pentru nimeni un secret că rămânerea în urmă în domeniul științei și tehnicii înseamnă condamnarea la o rămânere generală în urmă. De aceea trebuie să facem totul pentru ca știința și tehnica românească să fie în pas cu cele mai noi cuceriri, să-și aducă contribuția atît la dezvoltarea societății noastre, cît și la progresul științei, tehnicii și culturii universale.

Aș dori să îndrept acum, în această zi cînd mi-ați adresat aceste cuvinte calde și urări, gîndul meu către clasa muncitoare. Trebuie să fim pe deplin conștienți, tovarăși, că forța societății noastre socialiste stă în forța, în conștiința revoluționară a muncitorimii — clasa conducătoare a societății noastre.

Să-mi îndrept gîndurile către țărănimea noastră, care întotdeauna a reprezentat o forță importantă în dezvoltarea societății românești, iar astăzi, în alianță cu muncitorimea, reprezintă un factor de însemnătate deosebită în dezvoltarea întregii noastre societăți.

Doresc, de asemenea, să-mi îndrept gîndurile către intelectualitatea din toate domeniile — care este strîns legată și ieșită dealtfel din rîndurile poporului — și care, împreună cu muncitorimea, cu țărănimea, cu întregul popor, reprezintă o forță importantă pentru înaintarea patriei noastre pe calea progresului și civilizației.

Vreau să-mi îndrept gîndurile către toți oamenii muncii — români, maghiari, germani, de altă naționalitate — să subliniez, și cu acest prilej, că unitatea oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a reprezentat și reprezintă forța de granit a dezvoltării noastre socialiste. Nu trebuie să uităm niciodată că avem datoria să facem totul pentru înfăptuirea politicii naționale juste a partidului nostru, pentru asigurarea deplinei egalități în drepturi și participarea tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, în toate domeniile, la conducerea societății noastre, la întreaga activitate.

Totodată, nu trebuie să uităm că avem obligația față de partid, față de poporul nostru, de viitorul său, să nu facem nici o concesie naționalismului de orice fel, șovinismului, să combatem ferm orice încercare care ar dori să lovească în unitatea de granit a poporului nostru, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate.

10 Nu trebuie să uităm că, întotdeauna, dușmanii socialismului, duș-

manii clasei muncitoare au folosit șovinismul, antisemitismul și alte forme de ațîtare a naționalismului pentru a dezbină clasa muncitoare și forțele înaintate. Cu atît mai mult astăzi trebuie să facem totul pentru a respinge orice încercări ale cercurilor reacționare, imperialiste, în acest domeniu.

Nu avem nici un motiv să nu fim mîndri de ceea ce noi am realizat și în domeniul politicii naționale. Putem să spunem că România este printre puținele țări din lume unde s-a realizat adevărata egalitate în drepturi, unde oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, muncesc înfrățiți, sub conducerea Partidului Comunist Român. (*Vii aplauze*).

Doresc să-mi îndrept gîndurile către minunatul nostru popor, care, unit în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, înfăptuiește neabătut politica generală, internă și externă, a partidului nostru. Unitatea poporului nostru în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste constituie cheazășia mersului ferm înainte în înfăptuirea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, garanția că vom învinge orice greutăți și vom merge neabătut înainte.

Trebuie să nu uităm nici un moment că întreaga istorie a dezvoltării noastre socialiste demonstrează cu putere justetea politicii Partidului Comunist Român, care aplică creator adevărurile generale la condițiile concrete din România. Să facem totul pentru a întări continuu rolul conducător al partidului — și, de aceea, în acest moment îmi îndrept gîndurile către comuniști, către membrii de partid, către activul nostru de partid, care își îndeplinește rolul de unire a întregului popor în lupta măreață de edificare pe pămîntul României a celei mai drepte și umane societăți din lume.

Într-adevăr, acum, cînd cercurile reacționare pun în discuție, într-o formă sau alta, rolul partidelor comuniste, trebuie să afirmăm cu putere că numai cu un partid revoluționar, bazat pe socialismul științific, pe concepția revoluționară materialist-dialectică și istorică, clasa muncitoare, poporul își pot făuri destinul în mod liber. Lipsurile, greutățile care se manifestă ori s-au manifestat într-un loc sau altul — și care s-au manifestat și la noi — sînt și rezultatul unei munci necorespunzătoare. Sînt și unele lipsuri inevitabile într-o operă atît de măreață, dar ceea ce trebuie să reținem este faptul că partidul nostru a găsit el însuși forța necesară de a dezvălui curajos lipsurile, de a lupta împotriva lor, de a-și întări continuu coeziunea și unitatea, forța organizatorică, politică și ideologică și de a merge înainte, conducînd întregul popor pe drumul socialismului, spre viața luminoasă, spre comunism. (*Aplauze puternice*).

Am creat în România un sistem larg democratic, care asigură participarea tuturor categoriilor sociale la conducerea tuturor ramurilor de activitate, a întregii societăți. Trebuie să fim pe deplin conștienți că perfecționarea și dezvoltarea acestei democrații socialiste, a acestui cadru organizatoric minunat constituie o cerință primordială pentru desfășurarea cu succes a construcției socialiste și comuniste.

Într-adevăr, socialismul și democrația muncitorească, revoluționară sînt de nedespărțit. Socialismul nu poate fi conceput fără participarea maselor largi la conducerea tuturor ramurilor de activitate, fără ca oamenii muncii, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul popor să-și poată spune deschis părerea, să participe la luarea deciziilor și la înfăptuirea lor.

Este adevărat, esențialul democrației îl constituie însăși societatea noastră, faptul că am lichidat exploatarea omului de către om, că proprietatea asupra mijloacelor de producție este a oamenilor muncii, a poporului, că am realizat o repartitie justă a produsului social, că am asigurat un raport relativ bun între veniturile mari și veniturile mici ; dar trebuie să perseverăm și să perfecționăm continuu formele noastre — și economice, și politice, democratice — de conducere a societății socialiste. Forța societății socialiste constă în legătura indisolubilă cu masele, și în primul rînd cu clasa muncitoare, cu toate categoriile sociale. Noi am depășit epoca existenței claselor exploatatoare ; mai sînt rămășițe în conștiință, dar ca forță organizată, socială — am depășit acest lucru. Deci este necesar să înțelegem că, practic, întregul popor trebuie să participe activ, în mod democratic, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate. În aceasta constau forța și puterea socialismului. Astăzi, poate mai mult ca oricînd, trebuie să dăm un răspuns puternic cercurilor reacționare, imperialiste, să demonstrăm superioritatea democrației noastre socialiste asupra democrației burgheze, care se bazează pe exploatare, pe asuprire, pe inegalitate — atît economică, cît și socială și politică.

Este necesar, tovarăși, să dăm o atenție mai mare muncii de educare politico-ideologică, de ridicare continuă a conștiinței revoluționare muncitorești, socialiste, a maselor, a poporului. Complexitatea dezvoltării socialiste a țării, precum și dezvoltarea mondială ridică multe întrebări și probleme. Pentru a le înțelege, oamenii trebuie să aibă o cultură politică, o cultură generală înaintată, să înțeleagă bine evenimentele, să știe care este direcția dezvoltării sociale și să înțeleagă că zigzagurile care au loc în dezvoltarea aceasta impetuoasă sînt inevitabile în lupta puternică dintre forțele socialismului și forțele capitalismului și imperialismului. Sînt

12 inevitabile și anumite reculuri — și înaintări, și înfrîngeri chiar.

Dar trebuie să se înțeleagă că toate acestea nu fac decît să impună măsuri mai bune pentru mersul înainte, că viitorul aparține socialismului, comunismului, lumii fără exploatare, fără imperialiști și capitaliști. (*Aplauze puternice*).

Noi nu avem deloc pretenția că societatea noastră socialistă a rezolvat toate problemele, că poate să constituie un model unic pentru dezvoltare. Nu vrem în nici un caz și în nici un fel să reprezentăm vreun model pentru cineva. Considerăm că fiecare popor trebuie să ajungă la socialism prin experiența proprie, ținînd seama de experiența socială, de istoria, de tradițiile pe care le are. Desigur, există legități generale pe care oricine dorește să meargă spre socialism trebuie să le înfăptuiască. Nu se poate vorbi de socialism dacă nu se va lichida inegalitatea economică și socială. Dar cum se va realiza lichidarea acestei inegalități constituie o problemă care revine fiecărei forțe sociale, fiecărui popor. Noi ne pronunțăm ferm pentru respectarea dreptului fiecărui popor și partid de a-și elabora linia generală și de a-și soluționa problemele așa cum crede el că e mai bine, fără nici un amestec din afară.

Este necesar să înțelegem că unitatea și solidaritatea internațională constituie o necesitate a luptei împotriva politicii imperiale, colonialiste, a politicii de forță și dictat, împotriva războiului, pentru pace. Dar această unitate trebuie și se poate realiza în condițiile respectării independenței și dreptului fiecărui partid și popor de a-și alege liber calea dezvoltării, formele de dezvoltare — fără nici un amestec din afară. Mai mult ca oricînd, în actualele împrejurări internaționale, este necesar să înțelegem că toate partidele comuniste și muncitorești, partidele socialiste, social-democrate, toate forțele care se pronunță pentru socialism trebuie să se gîndească bine că au obligația și datoria de a face totul nu pentru ascuțirea contradicțiilor dintre ele, ci pentru depășirea lor, pornind de la principiile revoluționare socialiste, dar respectînd independența fiecărui partid, a fiecărei forțe politico-sociale.

Noi considerăm bună și experiența lui Papandreu, și a lui Mitterrand și alte experiențe din Europa — și dorim ca, realmente, ele să ducă la pași socialiști în dezvoltare, așa cum și-au propus aceste țări. E o altă cale decît a României, dar nu putem să negăm dreptul acestor popoare și al altor popoare de a construi socialismul sau de a avea opțiuni socialiste, ținînd seama de tradițiile lor. Considerăm juste și salutăm multe opțiuni socialiste din țările în curs de dezvoltare, din țările lumii a treia. Practic, sînt zeci și zeci de popoare care se pronunță și afirmă că doresc să construiască socialismul, ținînd seama de condițiile lor istorice, naționale și sociale. Într-adevăr, aceasta demonstrează că dezvoltarea socială a ajuns la o asemenea amploare încît anumite forme înguste, care s-au do-

vedit bune la un moment dat, nu pot să fie impuse sau socotite drept cale unică pe care se poate merge spre societatea socialistă. Iată de ce acum, mai mult ca oricînd, ținînd seama de amploarea luptei actuale pe plan mondial, inclusiv cea ideologică, este necesar să facem totul nu pentru a ascuți divergențele și neînțelegerile pe diferite probleme complexe ale vieții internaționale. Sînt păreri deosebite, vor mai fi și — într-un anumit sens — nici nu pot fi evitate păreri deosebite asupra multor probleme din lumea de azi. Trebuie însă să fim conștienți că avem obligația să întărim solidaritatea și colaborarea internațională. Să acționăm în problemele în care avem aceleași interese, iar acestea sînt legate în primul rînd de asigurarea păcii, de asigurarea independenței popoarelor, de respectarea dreptului fiecărui popor la dezvoltare liberă, fără amestec din afară. (*Aplauze puternice*).

Nu există, într-adevăr, astăzi problemă mai importantă decît problema păcii. S-a ajuns într-o asemenea situație, cursa înarmărilor a luat o asemenea amploare încît sînt în pericol viața, existența popoarelor. În Europa, prin amplasarea noilor rachete și prin dezvoltarea celor existente, se creează pericolul distrugerii în cîteva clipe a întregii civilizații, a întregului continent. De aceea, partidul și poporul nostru s-au ridicat cu hotărîre la lupta pentru dezarmare, pentru oprirea amplasării de noi rachete și înlăturarea celor existente. Considerăm că trebuie, acum, să intensificăm această acțiune, că în următoarele săptămîni trebuie să-i dăm o nouă amploare, să întărim legăturile cu masele populare din Europa, pentru a determina încheierea cu succes a tratativelor ce se desfășoară la Geneva între Uniunea Sovietică și Statele Unite. Considerăm că noi, țările europene, trebuie să participăm la aceste tratative, într-o formă sau alta; sînt în joc viața și existența popoarelor europene — și acestea nu se pot hotărî peste capul lor, fără participarea țărilor europene.

Trebuie să intensificăm lupta pentru oprirea cursei înarmărilor pe plan mondial, pentru trecerea la dezarmare generală, și în primul rînd la dezarmare nucleară. Trebuie să acționăm cu toată hotărîrea pentru lichidarea subdezvoltării, pentru o nouă ordine economică internațională.

Sînt imposibil de conceput stabilitatea economică, pacea în lume cînd două treimi din omenire trăiesc în subdezvoltare, în mizerie. Problema subdezvoltării, a noii ordini economice constituie factorul primordial — împreună cu dezarmarea — pentru existența omenirii, pentru stabilitate economică, pentru progres, pentru independența națională. (*Vii aplauze*).

Noi, țările socialiste, trebuie să demonstrăm toate acestea prin 14 activitatea noastră practică, prin relațiile dintre noi, să creăm o

imagine nouă de relații între statele care au pus capăt inegalităților. Trebuie să întărim solidaritatea și colaborarea tuturor țărilor socialiste, cu toate forțele antiimperialiste și progresiste, să întărim solidaritatea cu țările în curs de dezvoltare, nealiniat — factor important în lupta pentru pace, pentru dezarmare, pentru noua ordine economică internațională. Trăim într-o lume cu multe orînduiri sociale, trebuie să dezvoltăm, deci, relațiile și cu țările capitaliste dezvoltate, pe principiile obligatorii, de altfel, în relațiile cu toate statele, ale egalității, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, renunțării la forță și la amenințarea cu forța. Tocmai acum, cînd în lume sînt atît de multe probleme de soluționat, nu trebuie să admitem ca atenția popoarelor europene să fie atrasă spre alte probleme, ci să fie îndreptată numai și numai în direcția opririi amplasării rachetelor și înlăturării lor definitive, a realizării unor relații noi pe continentul european, înfăptuirii principiilor securității și cooperării într-o Europă unită, bazată pe egalitate, pe respectul orînduirii sociale din toate țările. (*Aplauze puternice*).

M-am referit la toate acestea, tovarăși, fiind inspirat de scrisoarea voastră, și am dorit să subliniez unele lucruri tocmai în legătură cu felul în care trebuie să acționăm — atît pe plan intern, cît și pe plan internațional — pentru a ne îndeplini rolul nostru în fața partidului, a poporului, în fața întregii omeniri.

Aș dori să mulțumesc încă o dată partidului, poporului, pentru încrederea pe care mi-au acordat-o. Doresc să vă mulțumesc vouă, tuturor celor din Comitetul Politic Executiv, să mulțumesc membrilor Comitetului Central pentru activitatea pe care o desfășoară fiecare în locul său de muncă, și să menționez, și în acest cadru, că de felul cum Comitetul Politic Executiv, Comitetul nostru Central vor acționa pentru îndeplinirea hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a programului de dezvoltare, a planului cincinal și a planului pe acest an depinde în fond înfăptuirea năzuințelor poporului nostru.

Disponem de tot ce este necesar și sînt încredințat că fiecare dintre voi, membrii Comitetului Central, activul de partid, întregul nostru partid își vor îndeplini cu cinste misiunea și vor acționa pentru unirea întregului nostru popor în înfăptuirea Programului partidului.

Vreau să asigur partidul, clasa muncitoare, întregul nostru popor că și în viitor nu voi precupeți nici un efort pentru a-mi îndeplini înaltele îndatoriri încredințate de partid, de popor — în partid și în stat — și voi acționa cu toată hotărîrea pentru dezvoltarea spiritului muncii colective, dar și a răspunderii, pentru dezvoltarea democrației de partid și muncitorești, fiind ferm convins

că numai înmănunchind toate acestea cît mai bine vom reuși să îndeplinim sarcinile de mare răspundere încredințate de partid și popor.

Mulțumindu-vă încă o dată, doresc să urez partidului nostru comunist, Comitetului nostru Central succese tot mai mari în activitatea lor, să vă urez vouă, tuturor, succese în activitatea pe care o desfășurați !

Doresc să urez întregului nostru popor succese depline, viață cît mai îmbelșugată, demnă și liberă !

Să facem totul pentru întărirea necontenită a independenței și suveranității României, pentru a ocupa permanent un loc demn în rîndul țărilor socialiste, în rîndul tuturor națiunilor lumii !

Urez tuturor comuniștilor, vouă, întregului nostru popor succese tot mai mari, multă sănătate și fericire ! (*Aplauze puternice, prelungite*).

CONCEPȚIA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, A SECRETARULUI SĂU GENERAL, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, PRIVIND LOCUL ȘI ROLUL PARTIDULUI ÎN SOCIETATEA SOCIALISTĂ MULTILATERAL DEZVOLTATĂ

GHEORGHE SURPAT

În procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate — etapă istorică pe care o parcurge în prezent România —, Partidul Comunist Român ocupă locul central în sistemul vieții politice și social-economice, asigurând elaborarea științifică a liniei politice generale de dezvoltare a societății noastre, a tuturor domeniilor vieții sociale, cât și conducerea unitară a vastei activități pentru înfăptuirea ei.

Ținând seama de transformările calitative care au avut loc în societatea socialistă românească, de obiectivele și direcțiile făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, Partidul Comunist Român a elaborat, în spiritul teoriei socialismului științific, sub conducerea directă a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o concepție încheată și cuprinzătoare despre conducerea științifică, despre locul și rolul partidului în sistemul de conducere și de organizare a societății noastre socialiste. Elaborînd concepția despre partid, secretarul general al P.C.R. o încadrează în contextul larg al concepției privind societatea socialistă multilateral dezvoltată — etapă istorică obiectiv necesară, caracterizată prin profunde mutații calitative, revoluționare —, care determină creșterea rolului politic conducător al partidului, noi trăsături și aspecte în conținutul, modalitățile și formele de exercitare a acestui rol.

Partidul înfăptuiește rolul său de forță politică conducătoare a societății noastre socialiste prin studierea permanentă a fenomenelor și realităților economice-sociale — atât naționale, cât și internaționale —, prin elaborarea liniei politice pe baza căreia direcționează toate domeniile de activitate ale vieții sociale, materiale și spirituale; prin ampla activitate politică și organizatorică desfășurată de organele și organizațiile de partid pentru antrenarea și conducerea efectivă a maselor la înfăptuirea hotărîrilor și obiectivelor stabilite; prin integrarea sa organică în viața societății; prin realizarea unei îmbinări armonioase între munca de partid, de stat și socială și asigurarea conducerii societății împreună cu clasa muncitoare, cu întregul popor; prin desfășurarea unei ample activități teore-

tice și ideologice, politice-educative de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, a întregului popor. Fundamentind necesitatea afirmării partidului ca forță politică conducătoare și ridicării la un nivel tot mai înalt a activității sale politice și organizatorice, tovarășul Nicolae Ceaușescu a definit Partidul Comunist Român ca „nucleul în jurul căruia gravitează întreaga societate și de la care radiază energia și lumina ce pun în mișcare și asigură funcționarea întregului angrenaj al orînduirii socialiste. La rîndul său, partidul se regenerează continuu sub impulsul puternicelor fascicule de energie și luminează ce se îndreaptă continuu spre el din rîndul națiunii noastre socialiste. Putem spune că partidul comunist îndeplinește rolul de centru vital al întregului nostru sistem social. Funcționarea normală a acestui centru reprezintă condiția sine qua non a dezvoltării continue a societății socialiste”¹. Calitatea Partidului Comunist Român de centru vital își are temeiul în identificarea sa deplină cu aspirațiile supreme ale poporului, în întărirea continuă a legăturilor sale cu clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, cu celelalte categorii de oameni ai muncii, în împletirea propriei sale activități cu cea a statului, a organizațiilor de masă și obștești, a organismelor de conducere din unitățile economice-sociale, în recunoașterea rolului său de forță politică conducătoare de către întregul popor. Partidul se manifestă ca organizator și conducător politic al societății noastre socialiste, el coordonează în mod unitar eforturile poporului pentru îndeplinirea obiectivelor societății socialiste multilateral dezvoltate. Exercițarea rolului politic conducător de către P.C.R. are un caracter atotcuprinzător, în sensul că se manifestă în toate sferele vieții sociale — în producția de bunuri materiale, în activitatea ideologică și politică, în perfecționarea relațiilor de producție și sociale, în știință, artă și cultură, în activitatea de formare a conștiinței socialiste a maselor.

Întreaga istorie a construcției noi orînduiri sociale în patria noastră confirmă necesitatea asigurării și consolidării rolului politic conducător al partidului revoluționar înarmat cu concepția științifică despre natură și societate — materialismul dialectic și istoric. Această necesitate este condiționată de cerința intrinsecă a societății socialiste — care o deosebește de toate formațiunile social-economice anterioare — de a se construi în mod conștient de către oameni ca subiecți activi ai istoriei, pe bazele științei. Imperativul acesta decurge din transformările sociale și din sarcinile tot mai complexe care impun ca acțiunea umană menită să le dea viață să aibă un caracter conștient, să fie planificată, organizată și științific fundamentată. Desigur, de aici nu rezultă că rolul conducător al partidului ar putea deveni de la sine o realitate politică în virtutea acțiunii legilor obiective ale evoluției sociale. Dimpotrivă, rolul de forță politică conducătoare se cucerește de către partidul comunist prin lupta sa consecventă, plină de abnegație, desfășurată în fruntea clasei muncitoare, a tuturor forțelor sociale înaintate, pentru realizarea năzuințelor naționale și sociale ale poporului, a cerințelor obiective ale progresului social, pentru înfăptuirea socialismului.

În procesul edificării societății socialiste în țara noastră, Partidul Comunist Român, îndeplinind rolul de forță politică conducătoare, a desfășurat o amplă activitate teoretică și practică, ideologică și politică, asi-

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 314.

gurînd atît elaborarea căilor de dezvoltare a societăţii, cît şi conducerea activităţii politice-organizatorice la toate nivelurile vieţii sociale, în vederea îndeplinirii în practică a liniei sale politice.

Partidul şi-a îndeplinit misiunea istorică pe care şi-a asumat-o în faţa poporului — de a lichida vechea orînduire socială, bazată pe exploatare, de a făuri societatea socialistă, care asigură deplina egalitate socială a oamenilor muncii, continua dezvoltare economică a ţării şi ridicarea nivelului de trai al poporului, dezvoltarea învăţămîntului, ştiinţei şi culturii, întărirea independenţei şi suveranităţii României socialiste. Justeţea politicii Partidului Comunist Român, capacitatea sa organizatorică şi politică, măiestria cu care a ştiut să unească elanul transformator, energia şi virtuţile de luptă şi de muncă ale clasei muncitoare, ţărănimii şi intelectualităţii, ale tuturor celor ce muncesc, în opera de făurire a unei Româanii noi, prospere, este ilustrată de realizările remarcabile dobîndite în anii construcţiei socialiste şi, mai cu seamă, în perioada deschisă de Congresul al IX-lea al partidului, care şi-a desfăşurat lucrările în 1965.

Dimensiunile acestor realizări sînt elocvent oglindite în progresul economic şi social al ţării. Astfel, faţă de anul 1950, producţia industrială a crescut de 6,5 ori în 1965, cînd s-a încheiat etapa făuririi relaţiilor socialiste unitare în economia naţională, şi de 33 ori în 1980 ; faţă de acelaşi an, producţia agricolă a sporit, în 1965, de 1,9 ori, iar în 1980 de 3,5 ori. Pe această bază, a avut loc o sporire continuă a venitului naţional, care a crescut în 1980 de 4 ori faţă de 1965 şi de 15 ori faţă de 1950. Corespunzător creşterii puterii economice a ţării, veniturile reale pe locuitor au sporit în 1980 de aproape 5 ori faţă de 1950². A fost dezvoltat şi perfecţionat continuu învăţămîntul de toate gradele, care a devenit gratuit şi larg deschis tuturor tinerilor, indiferent de sex şi naţionalitate ; a avut loc ridicarea culturală a întregului popor şi s-au format, treptat, cadrele necesare dezvoltării materiale şi spirituale a societăţii noastre.

În anii revoluţiei şi construcţiei socialismului, România a parcurs mai multe etape istorice, de la o ţară slab dezvoltată din punctul de vedere economic la o ţară industrial-agrară în plină înflorire. O expresie grăitoare a capacităţii Partidului Comunist Român de a folosi materialismul dialectic şi istoric, teoria socialismului ştiinţific ca instrument de analiză a condiţiilor concrete economice, sociale şi politice ale ţării noastre, în contextul situaţiei internaţionale, de a conduce opera de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate pe o traiectorie continuu ascendentă o constituie documentele celui de-al XII-lea Congres al P.C.R., precum şi documentele adoptate în perioada următoare Congresului, care, prin prevederile lor, asigură trecerea României de la stadiul de ţară în curs de dezvoltare la stadiul de ţară mediu dezvoltată.

Întreaga istorie a Partidului Comunist Român, condiţiile obiective în care s-a născut, activitatea şi rolul pe care l-a îndeplinit şi îl îndeplineşte demonstrează că partidul nostru s-a manifestat consecvent ca exponentul fidel al idealurilor şi aspiraţiilor fundamentale ale poporului, continuatorul luptelor seculare ale poporului român pentru libertate socială, unitate naţională, independenţă, bunăstare şi civilizaţie. Prin urmare, afirmarea Partidului Comunist Român ca forţă politică conducătoare a societăţii socialiste româneşti şi recunoaşterea de către popor a rolului său politic conducător în întreaga viaţă economică şi socială sînt rezultatul

² *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*, 1981, p. 93.

fiesc al activității sale permanente teoretice, ideologice, politice și organizatorice, al devotamentului cu care partidul a slujit și slujește interesele vitale ale țării și poporului. „Politica partidului — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a identificat cu cele mai avansate năzuințe ale maselor, a dat expresie înseși cerințelor obiective ale dezvoltării noastre sociale, ale progresului material și spiritual al României. Prin aceasta, prin uriașă muncă politică și organizatorică desfășurată pentru construirea socialismului, Partidul Comunist Român s-a afirmat, în fapt, drept forța politică conducătoare a societății, recunoscut ca atare de întregul popor”³.

Odată cu înaintarea societății noastre pe calea socialismului, Partidul Comunist Român, ca organism politic, s-a dezvoltat neîntrerupt, cunoscând transformări în raport cu schimbările produse în societatea socialistă românească. „De la partidul de acum 60 de ani la partidul din anul 1981 — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la aniversarea a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român — este o deosebire fundamentală. Trebuie să înțelegem bine că partidul se schimbă, se înnoiește, se transformă odată cu transformările sociale ce au loc în societate”⁴. Numai în perioada 1965—1980, rîndurile P.C.R. s-au dublat, sporind de la 1 450 000 la 3 044 366 de membri. În partid s-au înrolat mulți tineri, un număr important de femei, oameni ce au dovedit în activitatea pentru înfăptuirea politicii partidului calități politice, profesionale și morale care-i fac demni să poarte înaltul titlu de comunist. Întărirea rîndurilor partidului cu cei mai buni și mai înaintați muncitori, țărani și intelectuali exprimă creșterea forței de atracție și influență a partidului în mase. Cuprinzînd în rîndurile sale — la sfîrșitul anului 1980 — 19,7% din populația majoră și 29,50% din populația activă a țării, Partidul Comunist Român este un partid de masă, strîns legat de clasa muncitoare, de întregul popor.

Secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, îi revine în primul rînd meritul de a fi jalonat liniile directoare pentru întărirea continuă a rîndurilor partidului, asigurarea unei compoziții sociale care să reflecte atît rolul conducător al clasei muncitoare în societatea noastră, cît și evoluția celorlalte clase și categorii sociale, pentru ridicarea calității de membru al partidului în etapa actuală, pentru întronarea stilului comunist de muncă și perfecționarea lui continuă. Sporirea permanentă a rîndurilor clasei muncitoare, în procesul industrializării țării, precum și preocuparea necontenită pentru întărirea caracterului muncitoresc al partidului au dus la creșterea proporției membrilor de partid din rîndul clasei muncitoare la 54,62% în 1980, față de 44% în 1965. Faptul că din efectivul partidului nostru aproape 55% provine din rîndurile muncitorilor are o deosebită însemnătate pentru fizionomia și activitatea sa de ansamblu. O asemenea structură face ca partidul să-și păstreze mereu vii o serie de trăsături caracteristice clasei noastre muncitoare, concretizate în înalta conștiință revoluționară, principialitate, consecvență, combativitate și fermitate politică, receptivitate față de tot ceea ce este nou. De asemenea, s-a înregistrat o creștere susținută a numărului celor primiți în partid

³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 902.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *60 de ani de slujire devotată a poporului, de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, pentru construirea socialismului și ridicarea bunăstării maselor, pentru independența patriei, colaborare internațională și pace*. Expunere la adunarea festivă din Capitală consacrată aniversării a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, Editura politică, București, 1981, p. 29.

din rîndul țăranilor cooperatori, a căror pondere este de 16% din efectivul partidului. Ținîndu-se seama de rolul intelectualității în viața socială, au fost primiți în partid numeroși ingineri, tehnicieni, economiști, cercetători științifici, cadre didactice, alte cadre de specialitate cu studii superioare. Astfel, din efectivul total al partidului, aproape 22% sînt intelectuali și funcționari.

Partidul Comunist Român este puternic integrat, prin membrii săi, în ramurile economiei și în celelalte domenii de activitate. Din efectivul total al partidului, 45,69% activează în industrie, construcții și transporturi, peste 23% în agricultură și silvicultură, aproape 7% în domeniul circulației mărfurilor, iar peste 12% în cercetare științifică, inginerie tehnologică și proiectare, în cel al ocrotirii sănătății, învățămîntului, artei și culturii.

Datorită antrenării mai active a unui număr mare de femei în procesul de producere a bunurilor materiale și în făurirea valorilor spirituale, rolului lor crescînd în societatea noastră, s-au creat condiții mai bune pentru primirea în partid a unui număr sporit de femei cu o pregătire profesională corespunzătoare și cu o înaltă conștiință politică, ceea ce se reflectă în creșterea ponderii acestora în partid, de la 21% în 1965, la 28,71% în 1980. Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1981 a pus în fața organelor și organizațiilor de partid cerința intensificării muncii politice în rîndul femeilor, care reprezintă peste 40% din forța de muncă activă din țara noastră, în vederea creșterii pînă în 1985 a ponderii femeilor în partid la 34—35%.

O preocupare deosebită au avut, de asemenea, organele și organizațiile de partid pentru înprospătarea partidului cu forțe tinere, asigurarea unui raport just de vîrstă în partid. Principala rezervă de întărire a rîndurilor P.C.R. o constituie Uniunea Tineretului Comunist. În 1980, din totalul membrilor P.C.R., 23,60% aveau vîrsta de pînă la 30 de ani.

În ceea ce privește compoziția partidului din punctul de vedere național, aceasta corespunde structurii populației din țara noastră; 90,47% din membrii P.C.R. sînt români, 7,48% de naționalitate maghiară, 0,98% germană, 1,07% de alte naționalități, ceea ce reflectă justetea politicii naționale a Partidului Comunist Român, de egalitate deplină în drepturi a tuturor oamenilor muncii.

Organele și organizațiile de partid, ținînd seama de complexitatea problemelor care stau în fața lor în actuala etapă istorică, și-au sporit preocupările pentru cuprinderea membrilor de partid în sistemul de perfecționare a pregătirii profesionale. Ca urmare a acestei orientări, a crescut numărul membrilor de partid cu studii superioare, ajungînd în 1980 la 343 042, al celor cu studii medii la 465 504, iar al celor cu școli tehnice de maiștri și profesionale la 806 624. În 1980, membrii de partid cu școli profesionale, studii medii sau superioare reprezentau peste 53% din efectivul P.C.R. Partidul nostru subliniază constant necesitatea unei preocupări susținute pentru îmbunătățirea continuă a calității de membru de partid, precum și răspunderea ce revine fiecărui comunist pentru îndeplinirea în bune condiții a rolului partidului în societate. Această calitate — așa cum subliniază documentele partidului nostru — nu conferă comuniștilor nici un fel de privilegii sau drepturi în plus, ci, dimpotrivă, presupune îndatoriri sporite, responsabilitate și devotament pentru înfăptuirea politicii partidului, pentru progresele țării și binele poporului.

În perioada deschisă de Congresul al IX-lea al P.C.R., a devenit o regulă ca, în fiecare an, în una din plenarele Comitetului Central al partidului, să fie analizate efectivul și compoziția partidului — problemă majoră a vieții de partid, de care depinde, în mare măsură, capacitatea sa de a-și îndeplini rolul politic conducător în societate. Exigențele sporite față de calitatea de membru al P.C.R. își găsesc o expresie semnificativă în prevederea introdusă în Statutul P.C.R., adoptat la Congresul al XI-lea al partidului, ca, la intrarea în partid, fiecare să semneze *Angajamentul solemn*, precum și în hotărîrea ca acest document politic să fie semnat de către toți membrii de partid. Semnificația profundă a semnării *Angajamentului solemn* constă în faptul că evidențiază responsabilitatea partinică și angajarea totală pe care le incumbă calitatea de membru al partidului. Așa cum sublinia secretarul general al P.C.R. la Plenara C.C. al P.C.R. din 25 martie 1981, „Acum trebuie să punem accentul nu atât pe creșterea cantitativă a membrilor de partid; considerăm că numărul membrilor de partid pe care îl avem reflectă pe deplin influența sa în rîndul clasei muncitoare, al poporului. Trebuie să acordăm în viitor mai multă atenție problemelor calității, pentru că orientarea dată de Congresul al XII-lea cu privire la o nouă calitate în toate sectoarele de activitate trebuie să se reflecte și în ce privește primirea în partid. Trebuie să sporim exigența la primirea în partid, să mărim exigența față de membrii de partid”⁵.

Partidul Comunist Român dispune de o rețea densă de organizații de partid, care activează în toate uzinele, fabricile, șantierele, unitățile socialiste din agricultură, în instituțiile de învățămînt, știință, artă, în toate compartimentele vieții sociale. Organizarea P.C.R. pe principiul teritorial și al locului de muncă creează partidului posibilitatea ca, prin intermediul organizațiilor sale, să realizeze legături permanente, nemijlocite cu clasa muncitoare, cu țărănimea, intelectualitatea, cu celelalte categorii sociale, asigură prezența comuniștilor acolo unde masele de oameni ai muncii făuresc bunurile materiale și valorile spirituale ale societății, influențîndu-le și mobilizîndu-le la îndeplinirea politicii partidului.

Compoziția socială a Partidului Comunist Român, structura sa organizatorică, precum și pregătirea politică-ideologică, profesională și calitățile morale ale comuniștilor conferă unitatea și coeziunea rîndurilor partidului, capacitatea sa de a întări continuu unitatea clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, de a se integra organic în viața societății și de a-și exercita la un nivel tot mai înalt rolul conducător în societatea noastră. Compoziția socială a partidului oferă, totodată, garanția și posibilitatea ca interesele prezente și de perspectivă ale clasei muncitoare, țărănimii și celorlalte păături sociale să fie cunoscute în profunzime și reflectate în mod adecvat în politica generală a partidului.

În condițiile actuale, cînd Partidul Comunist Român numără peste 3 000 000 de membri, se impune ca rolul, forța și răspunderile sale să fie privite într-un mod nou, ținîndu-se seama de realitățile sociale, de noua etapă de dezvoltare a societății socialiste românești. De asemenea, noțiunea „partid de avangardă” — așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie înțeleasă într-un mod nou, pornind de la faptul că aproape 20% din populația majoră sau 30% din cea activă nu se poate

⁵ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 25 martie 1981*, Editura politică, București, 1981, p. 8.

transforma în avangardă. Înțelegerea rolului politic conducător al P.C.R. în etapa actuală vizează atât conținutul, cât și modul de realizare. Acest rol înseamnă punerea la baza întregii sale activități a concepției materialismului dialectic și istoric, a intereselor clasei muncitoare și ale poporului, interese care coincid cu cerințele progresului social; de asemenea, înseamnă asigurarea exercitării rolului social conducător al clasei muncitoare, conducerea societății de către partid împreună cu clasa muncitoare, cu întregul popor. Clasa muncitoare, la rîndul ei, poate să-și exercite rolul de forță socială conducătoare numai în condițiile în care partidul, înarmat cu concepția sa revoluționară despre natură și societate, exercită rolul politic conducător. Această legătură de interdependență dintre clasa muncitoare și partidul ei politic s-a întărit și se întărește permanent în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră, al dezvoltării democrației și autoconducerii muncitorești.

Exercitarea de către Partidul Comunist Român a rolului său de forță politică conducătoare în societate se află într-o concordanță dialectică cu modul în care muncesc organele și organizațiile de partid, cu răspunderea politică și devotamentul cu care cadrele de partid, fiecare comunist acționează pentru înfăptuirea politicii partidului. „Cînd vorbim de rolul conducător al partidului — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu înțelegem prin aceasta o noțiune abstractă, o lozincă, ci activitatea practică, de zi cu zi, prin care fiecare comunist, fiecare activist, fiecare organizație și fiecare comitet de partid, pînă la Comitetul Central, asigură unirea eforturilor oamenilor muncii, acționează în strînsă legătură cu masele, aflîndu-se permanent în mijlocul acestora, muncind, trăind împreună cu ele, participînd la viața lor zilnică, la activitatea cultural-educativă și distractivă. Nu trebuie să uităm niciodată că forța și tăria partidului nostru constă în unitatea indestructibilă cu clasa muncitoare, cu țărănimea, cu intelectualitatea, cu oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, cu întregul popor”⁶.

În condițiile actuale ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, transformările revoluționare, legile dialecticii materialiste, contradicțiile dintre vechi și nou, trecerea la o nouă calitate continuă să constituie factorul activ, dinamizator al progresului multilateral al națiunii noastre. Se ridică sarcini noi, complexe, cerute de necesitatea dezvoltării la un nivel mai înalt a forțelor de producție, de progresul mai intens al științei și tehnicii, de pregătirea cadrelor, de formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor, de creșterea productivității muncii și sporirea mijloacelor de care dispune societatea noastră, în general, de soluționare a multiplelor probleme de natură economică, socială, politică, ideologică și culturală pe care le implică opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Obiectivele și direcțiile făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate determină în mod obiectiv ridicarea la un nivel tot mai înalt a activității politice și organizatorice a Partidului Comunist Român, a tuturor organelor și organizațiilor sale, implicarea tot mai profundă a partidului în studierea realităților în continuă evoluție, în promovarea unei politici de natură să oglindească atât fenomenele și tendințele noi economice, sociale, politice și ideologice ale etapei actuale pe care o par-

⁶ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale*. 25 noiembrie 1981, Editura politică, București, 1981, p. 48.

curge țara noastră, cît și cele din viața internațională. Partidului, în calitate sa de forță politică conducătoare în societate, îi revine sarcina să soluționeze problemele noi, deosebit de complexe ale dezvoltării țării, contradicțiile ce apar în sînul societății, să înlăture tot ce este vechi și perimat în viața socială, să asigure promovarea curajoasă a noului, afirmarea spiritului militant, unirea eforturilor întregului popor în vederea realizării obiectivelor făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Programul P.C.R., pornind de la necesitatea creșterii rolului politic conducător al partidului în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, subliniază : „În realizarea obiectivelor trecerii spre comunism trebuie să pornim de la necesitatea întăririi partidului, a rolului său politic în conducerea societății ; acesta este procesul legic, dialectic al evoluției istorice a partidului și de aceea trebuie să facem totul pentru ca partidul să-și îndeplinească în cele mai bune condiții misiunea ce-i revine”⁷.

În exercitarea rolului său politic conducător, Partidul Comunist Român pornește de la adevărul fundamental al materialismului dialectic și istoric potrivit căruia socialismul există numai în diversitate, în multitudinea de manifestări concrete și, ca atare, nu e posibilă o uniformizare a formelor și metodelor de construire a noii societăți, deși esența sa este comună. În acest sens, practica evidențiază că numai atunci cînd formele organizatorice prin care partidul revoluționar al clasei muncitoare acționează, cît și atunci cînd mijloacele și metodele folosite izvorăsc din condițiile naționale concrete, el poate să-și exercite în bune condiții rolul său conducător. În același timp, fiecare etapă de dezvoltare presupune noi forme și metode de activitate. Atît formele organizatorice, cît și metodele de muncă, precum și diferitele măsuri impuse de progresul economic-social corespund etapei în care a ajuns la un moment dat dezvoltarea societății. „Pentru a conduce cu succes opera de transformare socialistă a societății — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — partidul comunist nu trebuie să aibă rețineri în a modifica metodele și tactica de muncă și luptă în funcție de cerințele vieții, în a adopta măsuri cu caracter revoluționar, care să răspundă noilor condiții create, schimbărilor din viața socială”⁸.

În noile condiții determinate de victoria socialismului, Congresul al IX-lea al partidului a abordat profund creator multiplele probleme de natură economică, socială, politică, ideologică și culturală pe care le implică opera de consolidare și dezvoltare multilaterală a socialismului, de înfăptuire plenară a principiilor socialiste. Prin orientările programatice și prin generalizările teoretice aduse, prin spiritul novator imprimat întregii evoluții a societății românești, Congresul a inaugurat o nouă perioadă în viața partidului și a poporului. *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R., concentrează gîndirea teoretică și politică a partidului, concepția sa strategică privind direcțiile de acțiune pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea țării spre comunism. În concepția partidului nostru, orientările, tezele și soluțiile date în Program nu sînt

⁷ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975, p. 117.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, p. 785.

considerate imuabile, valabile în orice condiții, ci deschise înnoirilor, corespunzător spiritului și esenței teoriei socialismului științific, care se află la baza sa. Tocmai în acest sens secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arată că : „Va trebui să avem permanent în vedere îmbogățirea Programului cu noi teze teoretice reieșite din activitatea de transformare revoluționară a societății“⁹. Un asemenea mod de a concepe teoria socialismului științific, în strînsă corelație cu studierea atentă a realităților în permanenta lor devenire, a reprezentat unul din factorii esențiali ai victoriilor repurtate de partidul nostru în conducerea operei de construire a societății socialiste. Definitorii pentru modul în care secretarul general al partidului nostru abordează problemele complexe ale construcției socialismului sînt spiritul novator, capacitatea profundă de analiză multilaterală și de sintetizare a experienței revoluției și construcției socialiste din România, de prefigurare a drumului țării noastre spre comunism în contextul vastului proces revoluționar mondial, conceperea teoriei socialismului științific nu ca o colecție de teze valabile oriunde și oricînd, ci ca știință revoluționară vie și dinamică, a cărei viabilitate constă în permanenta adaptare la dezvoltarea societății, la marile cuceriri ale cunoașterii științifice. „Astăzi — în epoca celei mai profunde revoluții tehnico-științifice — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu —, cînd cunoașterea umană a căpătat dimensiuni fără precedent, cînd științele aduc noi și noi date cu privire la materialitatea lumii, la dezvoltarea dialectică a societății — se impune un efort constant pentru înnoirea continuă a concepției revoluționare a proletariatului“¹⁰. O asemenea gîndire și orientare practică dobîndesc o importanță excepțională în zilele noastre, cînd imensa varietate a condițiilor specifice în care activează partidele comuniste, diversitatea căilor trecerii spre socialism, mutațiile fundamentale și rapide pe care le cunoaște lumea contemporană impun cu acuitate abordarea în spirit creator a problemelor și situațiilor, pe temeiul materialismului dialectic și istoric, al teoriei socialismului științific. Întreaga operă teoretică și activitate practică a secretarului general al P.C.R. sînt o ilustrare vie a efortului constant de înnoire continuă a concepției despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric —, necesitate imperioasă a luptei pentru transformarea progresistă a societății umane. Dezvoltarea creatoare a teoriei revoluționare nu înseamnă, însă, negarea a tot ceea ce s-a realizat pînă acum în edificarea socialismului, contrapunerea noii orînduiri sociale pe care o construiesc țările socialiste, în condițiile lor concret-istorice, socialismului care urmează să fie edificat în alte țări. Partidul Comunist Român consideră că este o îndatorire a fiecărui partid comunist de a-și aduce contribuția la dezvoltarea creatoare a teoriei revoluționare, la legarea tot mai strînsă a socialismului științific de practica social-politică contemporană.

Pornind de la necesitatea realizării unei conduceri unitare, științifice și, în același timp, democratice a întregii activități politice, economice și social-culturale, Partidul Comunist Român a acordat atenție elaborării unei concepții științifice privind conducerea societății. În acest sens, documentele P.C.R., cu deosebire Programul partidului nostru, opera teoretică și politică a secretarului general al partidului, cuprind ample

⁹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, p. 11.

¹⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, Editura politică, București, 1975, p. 381.

referiri privitoare la obiectul științei conducerii de către partid a societății, la principiile de bază ale conducerii societății socialiste, subliniind că exercitarea rolului conducător al P.C.R. în perioada edificării societății socialiste multilateral dezvoltate nu poate avea loc decât pe baza studierii și cunoașterii obiective a realității sub toate aspectele și laturile sale, atât pozitive, cât și negative, a încorporării organice în teoria și practica conducerii sociale a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Întrucât nu există domeniu de activitate în care să nu fie implicată munca de conducere, știința conducerii trebuie să abordeze totalitatea laturilor conducerii vieții sociale. În acest sens, Programul Partidului Comunist Român subliniază : „Conducerea științifică trebuie să cuprindă toate problemele organizării societății — de la cele privind dezvoltarea economiei, științei, culturii, până la cele ce privesc familia și normele de conviețuire socială, deoarece toate influențează într-o măsură mai mare sau mai mică progresul general”¹¹. În asigurarea conducerii științifice a societății, partidul — așa cum prevede Programul P.C.R. — a acționat și acționează în următoarele direcții esențiale : cunoașterea profundă a proceselor economice și sociale, a realităților concrete din țară, realizarea, pe această bază, a unei previziuni clare a dezvoltării în perspectivă a societății ; organizarea corespunzătoare și asigurarea bunei funcționări a tuturor sectoarelor de activitate ; realizarea unei temeinice cunoașteri și repartizări a forțelor materiale și umane în toate sectoarele ; asigurarea unui raport just în repartizarea forțelor de muncă între diferitele sectoare de activitate economică-socială ; reducerea treptată, pe măsura introducerii metodelor moderne de conducere și de calcul în viața economică și socială, a personalului administrativ-funcționăresc, îmborsărea continuă a acestui personal, asigurarea, în special în domeniile planificării, concepției și sintezei economice, a rotației sistematice, în sensul unui flux continuu al cadrelor dinspre producție către aceste sectoare — și invers ; repartizarea corespunzătoare a cadrelor și aplicarea consecventă a principiului concursului în promovarea lor ; întărirea controlului obștesc al maselor populare și organizarea unei bune evidențe în toate sectoarele vieții economico-sociale ; realizarea unei depline unități de concepție și acțiune la toate nivelurile activității sociale, astfel încât întregul organism al societății să funcționeze cu precizie și operativitate ; cunoașterea permanentă a contradicțiilor ce acționează în societate și luarea la timp a măsurilor corespunzătoare pentru soluționarea lor ; consultarea largă a colectivelor de muncă din toate domeniile, perfecționarea continuă a cadrului de participare a maselor la elaborarea și la adoptarea hotărârilor, adâncirea democrației socialiste ; promovarea largă în munca de organizare și conducere a societății a metodelor moderne de analiză, decizie și prelucrare automată a datelor. O preocupare majoră a Partidului Comunist Român în conducerea operei de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate a constituit-o și o constituie cunoașterea legilor economice și sociale ale societății socialiste și aplicarea lor la condițiile concrete ale țării noastre, analiza fenomenelor și schimbărilor ce se produc permanent în societatea socialistă românească și în lumea contemporană, desfășurarea unei activități permanente în vederea cunoașterii și soluționării la timp a contradicțiilor, astfel ca ele să nu afecteze progresul general al societății, promovarea curajoasă a noului. În viziune

26 ¹¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, p. 107—108.

nea partidului nostru, activitatea de perfecționare a conducerii, organizării și planificării vieții social-economice și politice este un *proces continuu*, determinat de dialectica accelerată a economiei socialiste, de schimbările permanente în dezvoltarea forțelor de producție, în relațiile de producție și în structura socială. Ținând seama de faptul că edificarea societății socialiste este un proces revoluționar permanent, partidul nostru reconsideră permanent propria sa activitate, subliniază constant necesitatea obiectivă a perfecționării și organizării sociale a tuturor laturilor activității economice-sociale.

Promotor al principiilor de înnoire permanentă a structurilor din societate, corespunzător condițiilor în continuă schimbare, Partidul Comunist Român și-a perfecționat el însuși activitatea, a acționat consecvent pentru asigurarea rolului conducător al clasei muncitoare, pentru întărirea legăturilor sale cu masele în procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, ceea ce a avut drept rezultat creșterea capacității sale de mobilizare a maselor, de influențare a proceselor sociale. La baza întregii sale activități, Partidul Comunist Român situează constant principiul centralismului democratic și al conducerii și muncii colective. Aplicarea principiului centralismului democratic, corespunzător condițiilor și cerințelor edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, asigură dezvoltarea democrației de partid, participarea tuturor cadrelor, a tuturor comuniștilor la conducerea vieții de partid, la elaborarea, adoptarea și înfăptuirea hotărârilor.

Generalizarea principiului muncii și conducerii colective, care a devenit o metodă a acțiunii practice la toate ȧșaloanele, de sus și pînă jos, are efect pozitiv asupra coeziunii de luptă, voință și acțiune a tuturor organelor și organizațiilor de partid, a partidului în ansamblu. Activitatea organelor de partid, de stat și obștești se bazează pe principiul muncii colective, care este promovat în indisolubilă legătură cu întărirea răspunderii personale, existînd o condiționare reciprocă între conducerea colectivă și răspunderea și munca fiecăruia.

În perioada de după Congresul al IX-lea, Comitetul Central a acționat pentru promovarea spiritului democratic în întreaga activitate de partid, pentru respectarea riguroasă a principiilor statutare și a normelor vieții de partid. În iulie 1965, august 1969, noiembrie 1974 și noiembrie 1979 au avut loc *Congrese* ale partidului, iar în decembrie 1967, iulie 1972 și decembrie 1977 *Conferințe Naționale* ale partidului. Totodată, Comitetul Central s-a întrunit cu regularitate în ședințe plenare, adoptînd hotărârile necesare transpunerii în practică a directivelor Congreselor partidului. Organele colective ale Comitetului Central au desfășurat o intensă activitate pentru înfăptuirea hotărârilor, au elaborat și au înfăptuit măsuri pentru îmbunătățirea muncii în diferite sectoare. Principiul muncii colective a fost aplicat cu consecvență, problemele activității de conducere fiind supuse, în mod sistematic, examinării organelor colective de conducere ale partidului. În scopul lărgirii cadrului organizat al participării comuniștilor la elaborarea colectivă a hotărârilor și la controlul îndeplinirii lor, au fost înființate, pe lîngă Comitetul Central și organele locale și pe lîngă comitetele de partid din întreprinderi și instituții, *comisii pe probleme* în diferite domenii, alcătuite din membrii organelor de partid și alți comuniști cu experiență. O intensă activitate desfășoară partidul nostru pentru formarea și promovarea cadrelor de conducere în diferite sectoare ale muncii de partid și de stat, ale activității economice și sociale.

În acest scop, a fost organizat un sistem corespunzător de școli și cursuri pentru formarea și perfecționarea cadrelor — atât pe linie de partid, cât și pe linie de stat —, inclusiv a cadrelor de conducere. Aceasta a permis creșterea unui mare număr de cadre bine pregătite din rândurile clasei muncitoare, ale țărănimii și intelectualității. În repartizarea cadrelor se urmărește asigurarea aplicării în mod corespunzător a criteriilor privind pregătirea profesională și politică, îmbinarea armonioasă a experienței cu elanul tineresc.

În concepția Partidului Comunist Român, a secretarului său general, metodele și stilul de muncă au un caracter dinamic, fiind supuse unor permanente perfecționări și îmbunătățiri datorită transformărilor din societatea noastră sub influența revoluției în domeniul științei și tehnologiei, a dezvoltării democrației socialiste. O importanță deosebită pentru perfecționarea activității partidului nostru în toate sectoarele, a stilului și metodelor sale de conducere revine practicii încetățenite de a se efectua analize critice și autocritice aprofundate ale propriei sale activități. Secretarul general al P.C.R. subliniază că „Nu trebuie să scăpăm însă nici un moment din vedere neajunsurile, greșelile, lipsurile care se mai manifestă. Nu avem dreptul să alunecăm pe panta automulțumirii de sine, să minimalizăm sau chiar să ignorăm greșelile și neajunsurile serioase care mai există. Atitudinea de îngîmfare, de automulțumire constituie un pericol foarte mare pentru orice partid revoluționar, pentru orice organizație de partid, pentru orice membru al partidului comunist. De aceea, trebuie să adoptăm o poziție intransigentă, fermă împotriva unei asemenea tendințe”¹². Succesele obținute de Partidul Comunist Român, îndeosebi începînd cu perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, sînt nemijlocit legate de faptul că partidul nostru a rupt cu hotărîre cu concepțiile vechi, dogmatice, rigide, luînd atitudine fermă împotriva a tot ceea ce nu mai corespundea noilor condiții economice-sociale, promovînd cu curaj noul în toate domeniile de activitate.

O caracteristică a conducerii societății de către Partidul Comunist Român în etapa actuală constă în îmbinarea propriei sale activități cu cea a statului — ca stat al democrației muncitorești —, a organizațiilor de masă și obștești, a organismelor de conducere colectivă din unitățile economice-sociale, integrarea organică a partidului în viața societății. Aceasta asigură cunoașterea mai directă a problemelor, creșterea eficienței activității de conducere politică, realizarea unei conduceri unitare, pe linie de partid și de stat, și eliminarea unor suprapuneri și paralelisme. „Creșterea rolului politic conducător al partidului — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu înseamnă monopolizarea activității politice, ci, dimpotrivă, aceasta duce și trebuie să ducă la accentuarea participării întregului popor la viața politică a societății, la perfecționarea și diversificarea cadrului organizatoric de participare a tuturor categoriilor sociale la conducerea democratică a statului”¹³.

În perioada deschisă de Congresul al IX-lea al partidului a fost adoptat un complex de măsuri menite să asigure exercitarea conducerii politice nu din afara, ci din interiorul organismelor economice, sociale, obștești. Experiența a demonstrat deplina viabilitate și eficiență a măsurilor privind

¹² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 15, Editura politică, București, 1978, p. 52.

¹³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, București, 1978, p. 298.

indeplinirea simultană de către unele cadre de partid și a unor funcții pe linie de stat. De exemplu, primii secretari ai comitetelor județene, municipale și orașenești dețin, în același timp, și funcția de președinți ai comitetelor executive ale consiliilor populare județene, respectiv de primari ai municipiilor, orașelor și comunelor. Prin aceasta, rezolvarea problemelor, îndrumarea și controlul procesului de conducere nu se mai desfășoară de organul de partid paralel și oarecum din afară, ci nemijlocit dinăuntrul organismului chemat să transpună în practică în mod concret politica generală a partidului. De asemenea, prin crearea de organisme care au concomitent atribuții de partid și de stat — Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale, Consiliul Culturii și Educației Socialiste ș.a. —, se realizează împletirea activității de partid și de stat. Împletirea tot mai strânsă a activității partidului, statului și celorlalte organisme sociale permite organelor și organizațiilor de partid să cuprindă mai bine, mai profund realitățile economice-sociale, să se simtă direct răspunzătoare pentru calitatea muncii pe care o desfășoară¹⁴. „Noi considerăm — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — că în România, în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a trecerii spre comunism, rolul de forță politică conducătoare al partidului se va afirma cu tot mai mare putere. Pornind de la această necesitate istorică, partidul se identifică tot mai mult cu năzuințele și preocupările maselor populare, ale întregii societăți. Tocmai de aceea, activul de bază și toți membrii partidului trebuie să participe la dezvoltarea economico-socială nu din afară, ci nemijlocit dinăuntrul tuturor organismelor economice, sociale și de stat ale țării. Creșterea și afirmarea rolului conducător al partidului trebuie să se exprime în integrarea sa tot mai organică în activitatea și viața întregii societăți“¹⁵.

Integrarea Partidului Comunist Român în viața societății — una din direcțiile majore ale creșterii rolului său politic conducător — presupune implicarea directă a organelor și organizațiilor de partid, a comuniștilor în rezolvarea operativă și constructivă a problemelor care confruntă colectivele de oameni ai muncii. Integrarea în societate înseamnă că partidul conduce opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate nu în numele clasei muncitoare, al poporului, ci împreună cu clasa muncitoare și întregul popor. Tovarășul Nicolae Ceaușescu arată în această privință că unitatea în jurul partidului trebuie înțeleasă ca integrarea largă a partidului în colectivele de oameni ai muncii, respectiv unitatea dintre membrii de partid și cei care nu fac parte încă din partidul comunist, întrucât toți acționează în aceeași direcție, pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Militând pentru transpunerea în viață a politicii partidului din interiorul organismelor economice și de stat din care fac parte, membrii de partid asigură o îmbinare a muncii politice, organizatorice cu activitatea de îndeplinire a sarcinilor colectivelor de muncă. O expresie a implicării tot mai profunde a comuniștilor în actul conducerii treburilor obștești, în organizarea și conducerea directă a domeniilor vieții social-economice o constituie însăși desemnarea ca președinte al consiliului oamenilor muncii, organism al autocon-

¹⁴ Constantin Dăscălescu, *Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a revoluției și construcției socialiste*, în „Viitorul social“, nr. 4/1979, p. 659.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Editura politică, București, 1973, p. 505.

ducerii muncitorești, a secretarului organizației de partid. În această calitate, secretarul organizației de partid poartă direct răspunderea pentru buna funcționare a acestui organism, ca și pentru activitatea tuturor organismelor democratice din întreprinderea sau instituția respectivă.

Intrucât creșterea rolului politic conducător al partidului și dezvoltarea democrației constituie laturi inseparabile ale procesului unic de edificare a societății socialiste, Partidul Comunist Român a acordat și acordă toată atenția adâncirii democrației de partid și perfecționării formelor organizatorice și instituționale ale democrației. Dezvoltarea continuă a democrației de partid, participarea activă a comuniștilor la elaborarea politicii interne și externe reprezintă un factor hotărîtor de care depind îndeplinirea cu succes de către Partidul Comunist Român a rolului său de forță politică conducătoare a societății noastre socialiste, dezvoltarea democrației în viața societății. „Noi ne preocupăm, în general, de democrația socialistă — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, dar nu trebuie să uităm nici un moment că aceasta este, pînă la urmă, nemijlocit legată de felul în care în interiorul partidului există o viață democratică, de felul în care organele și organizațiile noastre de partid acționează în concordanță cu prevederile Statutului nostru, care pornesc de la necesitatea afirmării cu putere a principiului conducerii și muncii colective, al participării membrilor de partid, a activului și cadrelor de partid la elaborarea colectivă a hotărîrilor și aplicarea lor în viață, la unirea eforturilor oamenilor muncii pentru înfăptuirea politicii partidului”¹⁶. Experiența atestă că dezvoltarea continuă a democrației de partid este o condiție necesară a dezvoltării democratice a întregii societăți socialiste.

Existența unei reale democrații în interiorul partidului constituie un izvor nesecat al întăririi unității sale. Punerea în dezbaterea membrilor de partid a problemelor politicii partidului reprezintă calea de bază prin care se pot asigura clarificarea lor și, în același timp, însușirea lor unitară în întregul partid, încît, pe acest temel, să se organizeze activitatea unitară pentru transpunerea în viață a hotărîrilor, a liniei sale generale. Dezbaterea principală a tuturor problemelor, promovarea spiritului critic și autocritic, a disciplinei ferme de partid, liber consimțite, asigură unitatea organizatorică și de luptă a partidului, elaborarea unei linii juste, întărirea continuă a unității indestructibile dintre partid și popor.

Contribuții deosebit de valoroase aduce secretarul general al partidului nostru în problema adâncirii democrației socialiste — prin accentuarea continuă a rolului democrației directe, prin conturarea cadrului organizatoric menit să asigure participarea nemijlocită a maselor celor mai largi, în primul rînd a clasei muncitoare, la elaborarea politicii partidului și statului, a deciziilor sociale și a legilor statului, la soluționarea treburilor obștești. Tovarășul Nicolae Ceaușescu promovează activ concepția potrivit căreia socialismul și democrația sînt inseparabile; lărgirea continuă a democrației constituie o necesitate a construcției socialismului, o condiție a afirmării superiorității noii orînduiri.

Partidul Comunist Român a acționat cu consecvență pentru continua perfecționare a activității instituțiilor statului, inclusiv a Marii Adunări Naționale și a consiliilor populare, organe ale puterii de stat. Au fost

organizate noi structuri de conducere democratică a vieții economice și sociale, care au asigurat lărgirea formelor democrației directe, împletirea activității organelor de stat cu activitatea organismelor democratice create, cum sînt: consiliile oamenilor muncii și adunările generale ale oamenilor muncii — organe de conducere colectivă a întreprinderilor și instituțiilor. În toate sectoarele de activitate funcționau, în 1981, peste 6 000 de consilii ale oamenilor muncii, cuprinzînd cadre de conducere, activiști de partid și de stat, din care peste 30% sînt muncitori ce activează nemijlocit în sfera producției materiale. În cadrul adunărilor generale — organe supreme de conducere ale oamenilor muncii ca proprietari și producători —, muncitorii, ceilalți oameni ai muncii hotărăsc nemijlocit asupra problemelor dezvoltării economice și sociale. De asemenea, prin instituționalizarea organismelor democratice la scară națională, cum sînt Congresul consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții, transporturi, circulația mărfurilor, Congresul consiliilor oamenilor muncii din agricultură și industria alimentară, Congresul consiliilor populare, Congresul educației politice și al culturii socialiste, Congresul educației și învățămîntului, congrese ce se țin la termene legiferaute, și crearea unor organisme democratice cu caracter permanent la nivel național — Consiliul Național al Oamenilor Muncii din Industrie, Construcții, Transporturi, Circulația Mărfurilor, Consiliul Național al Agriculturii ș.a. — s-a asigurat cadrul organizat prin care clasa muncitoare, ceilalți oameni ai muncii decid asupra problemelor fundamentale care privesc progresul țării, întrucît congresele funcționează nu ca organisme consultative, ci ca forumuri cu caracter deliberativ.

Întreaga politică a partidului este elaborată împreună cu clasa muncitoare, cu masele largi de oameni ai muncii. Proiectele de documente care urmează să fie adoptate de congresele P.C.R., principalele proiecte de legi și alte importante documente de partid și de stat sînt supuse dezbaterii comuniștilor, întregului popor. Prin aceasta, se realizează condiția principală pentru asigurarea rolului politic conducător al Partidului Comunist Român : acordul și adeziunea clasei muncitoare, a poporului la politica partidului.

Adîncirea continuă a democrației și-a găsit expresie și în creșterea rolului și atribuțiilor sindicatelor, a celorlalte organizații de masă și obștești. Sindicatele au răspunderea directă a organizării adunărilor generale ale oamenilor muncii, fac parte nemijlocit din toate organele de conducere colectivă — de la întreprindere și pînă la minister și guvern —, asigurînd astfel prezența activă și participarea largă a clasei muncitoare, a maselor de oameni ai muncii la dezbaterile și la elaborarea măsurilor care privesc îndeplinirea planurilor economice, problemele sociale, perfecționarea profesională etc. Conlucrarea strînsă dintre consiliile oamenilor muncii și organizațiile sindicale asigură unitatea în soluționarea corespunzătoare a tuturor problemelor de muncă și viață ale oamenilor muncii.

Activitatea sindicatelor se desfășoară sub conducerea politică a Partidului Comunist Român, conducere care se realizează pe baza liniei politice generale a partidului, prin comuniștii care-și desfășoară activitatea în sindicate. Aceștia au sarcina de a veghea la funcționarea democratică a sindicatelor, de a acorda o atenție sporită îmbunătățirii muncii acestora, creșterii continue a rolului și răspunderii lor în activitatea economico-socială, organizării și mobilizării maselor la îndeplinirea sarcinilor ce le revin din Programul partidului. Sindicatul este organizat pe temeiul drep-

tului constituțional de asociere al oamenilor muncii și funcționează ca persoană juridică. El își desfășoară activitatea pe baza democrației muncitorești, manifestând larg spiritul de inițiativă în organizarea activităților cu caracter economic, social, cultural, corespunzător intereselor și cerințelor membrilor de sindicat și în concordanță cu interesele generale ale societății ¹⁷.

În cadrul sistemului democrației noastre, un rol de cea mai mare însemnătate are Frontul Democrației și Unității Socialiste (F.D.U.S.), creat în 1968, front larg patriotic și politic. Recunoscînd rolul Partidului Comunist Român ca forță politică conducătoare a întregii societăți românești, Frontul Democrației și Unității Socialiste este constituit din Partidul Comunist Român, Organizația democrației și unității socialiste, organizații de masă, obștești, profesionale, cooperatiste, consilii ale oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, uniuni ale creatorilor, asociații și societăți științifice, culturale și sportive, culte, precum și alte organizații. Potrivit Statutului său, adoptat la Congresul al II-lea, „Frontul Democrației și Unității Socialiste este cel mai larg organ politic, patriotic, revoluționar, cu caracter reprezentativ, în cadrul căruia se afirmă unitatea tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, în jurul Partidului Comunist Român, se realizează unirea și coordonarea eforturilor întregului popor în procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului în patria noastră, prin participarea organizată a maselor populare la conducerea treburilor obștești, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a Republicii Socialiste România“ ¹⁸.

Prin componența sa, Frontul Democrației și Unității Socialiste constituie expresia schimbărilor fundamentale produse în structura socială a țării, a procesului mereu mai larg de unire tot mai strînsă și de apropiere tot mai deplină a tuturor claselor și categoriilor sociale. Organizațiile proprii ale F.D.U.S., cuprinzînd milioane de oameni ai muncii de la orașe și sate care nu fac parte din Partidul Comunist Român, oferă cadrul propice al organizării politice a mării majorități a populației adulte a țării, al stimulării participării ei la conducerea vieții sociale. În cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste se organizează adunări publice sub denumirea de *Tribuna democrației*, în care se dezbate sistematic cu masele largi de cetățeni diferitele probleme ale vieții economice, sociale și politice. Cetățenii se întîlnesc cu reprezentanți ai organelor de partid și de stat, cu deputații, cu diferiți conducători din economie, pun întrebări și primesc răspunsuri în legătură cu aspecte principiale și practice ale politicii interne și externe a partidului și statului, ale construcției socialiste, ale vieții internaționale. Astfel, se realizează participarea directă a oamenilor muncii la discutarea problemelor de interes general și la rezolvarea treburilor obștești.

Practica dialogului direct cu masele largi populare, statuată în documentele Partidului Comunist Român, metodă profund democratică, constituie un prilej de informare a maselor asupra modului cum concepe partidul rezolvarea a o serie de probleme majore ale politicii interne și externe a partidului și statului nostru și, totodată, dezvoltă interesul maselor față de problemele vieții politice, economice și ideologice, cît și simțul răspun-

¹⁷ Statutul-cadru al sindicatului, Editura politică, București, 1981, p. 8.

¹⁸ Statutul Frontului Democrației și Unității Socialiste, Editura politică, București, 1980, p. 56.

derii pentru înfăptuirea lor integrală. De aceea, partidul nostru acordă o mare importanță creării climatului propice dezbaterilor libere, afirmării spiritului critic și autocritic al oamenilor muncii ; el stimulează — atât în adunări sau consfătuiri, cât și prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă — exprimarea liberă, nestingherită a părerilor și propunerilor, în vederea îmbunătățirii muncii din fiecare sector de activitate. La temelia acestei practici stă concepția partidului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu potrivit căreia întărirea rolului politic conducător al P.C.R. presupune nu numai ca el să învețe masele, să se situeze pe poziția de sfătuitor și îndrumător al acestora, ci ca el însuși, trup din trupul poporului, legat organic de munca, viața și năzuințele sale, bizuindu-se pe experiența crescândă, pe inepuizabilul tezaur de gândire, de inteligență ale maselor populare, să desprindă învățăminte, concluzii din acest nescat izvor de înțelepciune și inițiativă populară ¹⁹.

Dezvoltarea democrației socialiste nu înseamnă, însă, ignorarea legilor și normelor sociale, nesocotirea obligațiilor față de societate ale fiecărui cetățean. O componentă indisolubilă a democrației socialiste o constituie creșterea spiritului de răspundere civică, întărirea conștiinței îndatoririi tuturor de a-și consacra forțele progresului țării.

Orientarea consecventă spre dezvoltarea democrației socialiste exprimă capacitatea Partidului Comunist Român de a întări neîncetat legăturile multiple cu clasa muncitoare, cu întregul popor, de a înțelege dialectica dezvoltării societății socialiste și de a desprinde din această înțelegere concluzii practice pentru conducerea vieții sociale, inclusiv pentru dirijarea proceselor de adâncire a democrației socialiste. Așa cum demonstrează practica vieții sociale, esența conducerii democratice a societății nu constă în existența unui număr mai mare sau mai mic de partide politice, ci în crearea și asigurarea organismelor și formelor celor mai corespunzătoare, în cadrul cărora clasa muncitoare, toți oamenii muncii să poată participa activ, prin reprezentanți și în mod direct, la elaborarea politicii, la conducerea societății, să-și poată spune cuvântul asupra tuturor problemelor dezvoltării țării. Superioritatea democrației socialiste decurge din faptul că ea asigură un cadru organizat și se bazează pe existența proprietății socialiste, pe stăpânirea avuției naționale de către oamenii muncii, pe lichidarea inegalităților de ordin economic și social, a exploatării, pe relații noi, echitabile în repartitia venitului național, în întreaga viață socială. Democrația socialistă îmbrățișează toate laturile vieții social-politice, juridice, economice, cultural-științifice și obștești. Ea exprimă interesele clasei muncitoare, ale poporului, interesele construcției socialiste, fiind incompatibilă cu încălcarea normelor de conviețuire socială și a legilor țării. O caracteristică esențială a dezvoltării democrației în societatea noastră socialistă constă în faptul că ea asigură și garantează material tuturor oamenilor muncii drepturi și libertăți cetățenești din cele mai largi — ca dreptul la muncă, la odihnă, la retribuție în funcție de aportul social, la asigurarea materială de bătrînețe sau boală, dreptul de a fi stăpîn pe munca depusă și pe roadele ei, dreptul la proprietate personală, dreptul la moștenire, dreptul la învățătură, dreptul de a alege și de a fi ales în organele și organisme politice, sociale, de a participa activ la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, la conducerea întregii țări, libertatea presei, cuvîntului, libertatea conștiinței și libertatea cultelor.

¹⁹ Constantin Dăscălescu, *Op. cit.*, p. 662.

Partidul promovează permanent un spirit revoluționar, de înaltă exigență și răspundere partinică, apreciază potrivit adevărului atît rezultatele, cît și neîmplinirile, rămîinerile în urmă, adoptînd o atitudine fermă față de orice neajunsuri, stări de lucruri negative sau greșeli. În această lumină, o deosebită însemnătate principială are *Expunerea cu privire la creșterea rolului organelor și organizațiilor de partid, al comuniștilor în înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, aplicarea fermă a noului mecanism economico-financiar, întărirea autoconducerii muncitorești și a autogestiunii, a autoaprovizionării teritoriale a populației, perfecționarea planificării și conducerii activității economice, dezvoltarea continuă a democrației muncitorești, socialiste*, prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale din 25—26 noiembrie 1981. Relevînd realizările obținute în dezvoltarea generală a țării, precum și problemele complexe ce trebuie soluționate în actuala etapă, Expunerea a subliniat necesitatea creșterii rolului conducător al partidului, dezvoltarea democrației interne de partid, întărirea rolului muncii colective, îmbinate organic cu afirmarea efectivă a răspunderii fiecărui comunist pentru îndeplinirea sarcinilor, sporirea combativității revoluționare față de manifestările de indisciplină, de încălcare a normelor de etică și echitate socialistă. „Nu cred că va exista — chiar în societatea comunistă — vreun moment în care oamenii vor putea să renunțe la lupta pentru progres, pentru continue transformări înnoitoare în societate și în lume — a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunere —. De aceea, trebuie să analizăm permanent, în spiritul concepției noastre revoluționare, activitatea partidului, să stabilim căile de a acționa pentru îndeplinirea în cele mai bune condiții a rolului său de forță politică conducătoare a societății, pentru întărirea unității tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, sub conducerea Partidului Comunist Român. În aceasta constă garanția înfăptuirii neabătute a Programului partidului, a ridicării continue a gradului de civilizație, de bunăstare și fericire al poporului nostru, a întăririi independenței și suveranității României socialiste !“²⁰.

Un atribut esențial al exercitării rolului politic conducător al Partidului Comunist Român îl constituie activitatea ideologică și politică-educativă, la temelia căreia se află materialismul dialectic și istoric, Programul P.C.R., opera tovarășului Nicolae Ceaușescu. „Partidul — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să asigure conducerea și îndrumarea nemijlocită a întregii munci ideologice și teoretice, a întregii educații politice și culturale“²¹. Activitatea ideologică și politică-educativă a partidului — se arată în Programul P.C.R. — „are în vedere că teoria revoluționară a materialismului dialectic și istoric este menită să ajute nu numai la cunoașterea lumii, ci și la înarmarea întregului partid, a militanților săi,

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale*. 25 noiembrie 1981, p. 65.

²¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 64.

a tuturor membrilor partidului cu cunoștințele necesare desfășurării acțiunii conștiente de transformare a societății“²².

În activitatea pentru educarea tuturor oamenilor muncii, pentru dezvoltarea conștiinței lor socialiste, Partidul Comunist Român pornește de la concepția că conștiința socială, în raporturile sale cu existența socială, are un rol activ, transformator asupra existenței sociale. Abordînd în mod creator raportul dintre existența socială și conștiința socială, partidul a acționat și acționează, deopotrivă, asupra dezvoltării condițiilor materiale și a celor spirituale, accentuînd necesitatea transformării conștiinței sociale într-o forță motrice a progresului societății socialiste românești.

Principala trăsătură a concepției Partidului Comunist Român privind activitatea ideologică și politică-educativă este caracterul ei cuprinzător, implicînd o temeinică pregătire politică-ideologică, bazată pe însușirea materialismului dialectic și istoric, lărgirea orizontului general de cunoaștere, prin asimilarea a tot ceea ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii contemporane, creșterea spiritului de responsabilitate socială și generalizarea în întreaga societate a atitudinii noi, înaintate față de muncă, față de proprietatea socialistă, dezvoltarea continuă a spiritului patriotic al tuturor cetățenilor țării, a devotamentului față de cauza socialismului.

În perioada marcată de Congreșele al IX-lea (1965), al X-lea (1969) al XI-lea (1974) și al XII-lea (1979), Partidul Comunist Român, desfășurînd o intensă activitate ideologică și politică-educativă, a pus pe primul plan educarea oamenilor muncii, a întregului popor în spiritul concepției revoluționare, materialist-dialectice și istorice despre lume și viață, promovarea normelor și principiilor comuniste de etică și echitate, mobilizarea și unirea tuturor eforturilor comuniștilor, ale întregului popor pentru realizarea programului dezvoltării multilaterale a socialismului în România.

În concepția partidului nostru, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate cuprinde atît laturile materiale, cît și viața spirituală, formarea omului nou. Demonstrînd că rămînerea în urmă a conștiinței nu este o necesitate fatală, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție teoretică, cu importante consecințe practice, la înțelegerea mai bună a locului și rolului conștiinței umane în rîndul factorilor progresului social. Această viziune este amplu oglindită în programul educației socialiste a oamenilor muncii din patria noastră adoptat de Congresul educației politice și al culturii socialiste, ținut în iunie 1976. „Formarea omului nou, constructor conștient al celei mai drepte orînduiri sociale — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, constituie cea mai mare și mai complexă sarcină, cea mai nobilă răspundere, îndatorirea revoluționară de onoare a partidului nostru comunist. Tocmai de aceea este necesar ca în acest domeniu să acționăm în mod organizat, pe baza unor orientări de perspectivă clare, științifice“²³.

Un rol important în impulsionarea activității educative, în dezvoltarea și promovarea culturii noi, în întreaga viață spirituală a societății are Festivalul național „Cîntarea României“, care a pus în evidență geniul creator al poporului nostru, făuritorul civilizației materiale și spirituale în țara noastră. O expresie elocventă a preocupărilor partidului nostru pentru continua perfecționare a profilului moral-politic al comuniștilor o reprezintă adoptarea la Congresul al XI-lea al partidului a Codului princi-

²² Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, p. 157.

²³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, p. 134.

piilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, căruia îi revine un rol important în educarea comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii.

În activitatea politică-educativă, un loc important ocupă educația revoluționară, patriotică a tineretului, aprofundându-se cunoașterea trecutului de luptă revoluționar, democratic al poporului, a istoriei patriei, a marilor realizări obținute de poporul român. În viziunea Partidului Comunist Român, criteriul de apreciere a eficienței activității ideologice și politice-educative îl constituie gradul participării comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii la opera constructivă, angajarea conștientă și contribuția activă a fiecăruia la progresul social-economic și cultural al națiunii noastre socialiste. Menirea activității politice-ideologice, subliniază partidul nostru, este nu numai de a explica politica partidului, ci de a înarma oamenii muncii cu înțelegerea căilor practice de acțiune pentru înfăptuirea ei.

În cadrul activității politice-educative, se acordă, totodată, atenție combaterii tendințelor de parazitism social, mentalităților înapoiate, manifestărilor retrograde, concepțiilor ideologiei străine, a imperialismului. „Să fim mai activi — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — în afirmarea concepțiilor noastre filozofice, revoluționare, despre lume și societate, să fim mai combativi și să nu închidem ochii sau să lăsăm cale liberă diferitelor concepții retrograde, înapoiate”²⁴.

Congresul al XII-lea al P.C.R. a relevat necesitatea îmbunătățirii, în continuare, a activității politice-educative, creșterii eficienței învățămîntului politic-ideologic, intensificării cercetărilor în științele sociale, participării mai ferme la mișcarea de idei în lumea contemporană. „O cerință obiectivă a înaintării spre comunism — arată secretarul general al P.C.R. — este aprofundarea teoretică a problemelor dezvoltării orînduirii noastre, prefigurarea evoluției în perspectivă a societății socialiste”. Să facem ca teoria noastră revoluționară — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — „să constituie flacăra vie ce luminează permanent activitatea partidului, a comuniștilor, a întregului popor în uriașa operă de edificare a societății comuniste”²⁵.

Partidul Comunist Român înfăptuiește misiunea sa de forță politică conducătoare în cadrul general al evoluției sociale și politice pe plan mondial, al vastului proces de prefaceri înnoitoare pe care îl cunoaște întreaga lume. Pornind de la ideea fundamentală potrivit căreia îndeplinirea îndatoririlor sale primordiale față de poporul român are loc în cadrul evoluției generale a omenirii spre socialism, în contextul unei multitudini de factori externi, Partidul Comunist Român desfășoară o amplă activitate internațională în strînsă legătură cu activitatea internă. Politica internațională a țării noastre, al cărei strălucit promotor este secretarul general al P.C.R., președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, exprimă esența societății noastre socialiste, necesitățile țării, interesele generale ale păcii și socialismului.

Animat de spiritul solidarității revoluționare internaționale, Partidul Comunist Român a desfășurat și desfășoară o vastă și rodnică activitate de întărire a colaborării și solidarității cu toate partidele comuniste, cu parti-

²⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 18, Editura politică, București, 1979, p. 400.

²⁵ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979, p. 83.

dele socialiste, social-democrate și democratice, cu partidele de guvernământ din țările în curs de dezvoltare, cu forțele progresiste, revoluționare, antiimperialiste. Partidul nostru a dezvoltat concepția cu privire la întărirea solidarității muncitorești în epoca contemporană, fiind unul dintre primele partide care s-au ridicat cu fermitate pentru promovarea și respectarea pe arena mondială, în raporturile dintre partide și state, a unui sistem de relații noi, întemeiate pe principiile independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne. Respectarea strictă a acestor principii este o condiție primordială a consolidării solidarității internaționale.

În spiritul creator al teoriei revoluționare, al relației dialectice dintre patriotism și solidaritatea internațională, secretarul general al partidului nostru abordează noțiunea de solidaritate internațională în contextul marilor transformări care se produc în lume, astfel încât această noțiune să înglobeze atât unitatea, colaborarea și solidaritatea tuturor țărilor socialiste, a partidelor comuniste și muncitorești, cât și unitatea, solidaritatea și colaborarea acestora cu partidele socialiste și social-democrate, cu partidele progresiste de guvernământ din țările în curs de dezvoltare, cu mișcările de eliberare națională, cu alte partide și organizații progresiste, cu toate forțele antiimperialiste, ale păcii și progresului de pretutindeni. Astfel, întărirea continuă a solidarității și colaborării între toate forțele progresiste, între toate popoarele care se pronunță pentru dezarmare, pentru pace este necesară mai mult ca oricând.

Unitatea de acțiune a forțelor sociale și politice progresiste de pretutindeni este o cerință hotărâtoare în asigurarea evoluției vieții internaționale pe calea destinderii, independenței și păcii. În zilele noastre, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XII-lea al partidului, înflăcăratul apel revoluționar lansat de Marx și Engels cu aproape un secol și jumătate în urmă „Proletari din toate țările, uniți-vă!”, mai actual ca oricând, ar trebui completat cu apelul : „*Muncitori, țărani, intelectuali, forțe progresiste, antiimperialiste de pretutindeni, popoare din toate țările, uniți-vă în lupta pentru progres și pace, pentru lichidarea imperialismului și colonialismului, pentru libertate națională și socială, pentru dezvoltare liberă și independentă ! Acționați ferm pentru colaborare, pentru destindere, pentru securitate, pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră, pentru pace !*”²⁶. Această concepție despre solidaritate reflectă pe plan teoretic și ideologic orientarea politică și activitatea consecventă a Partidului Comunist Român de promovare a liniei solidarității internaționale cu toate forțele revoluționare, progresiste ale epocii, linie care continuă și adâncește, în noile condiții, tradițiile îndelungate ale mișcării noastre muncitorești, ale Partidului Comunist Român.

Întărirea continuă a solidarității și colaborării cu partidele comuniste și muncitorești, cu celelalte forțe care luptă pentru înfăptuirea idealurilor de libertate națională și socială, de înțelegere, securitate și bunăstare ale popoarelor se înscrie ca linie fundamentală a întregii activități internaționale a partidului. P.C.R. întreține relații cu 90 de partide comuniste și muncitorești, cu 23 de partide socialiste și social-democrate, precum și cu 75 de partide de guvernământ și organizații democratice, progresiste din statele în curs de dezvoltare. Prezența la Congresul al XII-lea al P.C.R. a

²⁶ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, p. 117—118.

sute de oaspeți reprezentînd partide și organizații politice din peste 100 de țări ilustrează amploarea legăturilor internaționale ale partidului nostru, trăinicia relațiilor sale cu forțele politice înaintate ale contemporaneității. În relațiile sale internaționale, Partidul Comunist Român a pornit și pornește de la principiile deplinei egalități, ale respectării dreptului fiecărui partid la elaborarea de sine stătător a liniei sale, corespunzător condițiilor în care își desfășoară activitatea. Considerînd că pe această bază se poate asigura dezvoltarea la nivel superior a solidarității și colaborării internaționale, partidul nostru — așa cum subliniază documentele Congresului al XII-lea al P.C.R. — va face totul pentru a-și îndeplini cu hotărîre rolul de detașament revoluționar în lupta pentru o politică nouă, de progres, pace și destindere, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Practica edificării socialismului în țara noastră atestă cu forța de convingere a faptelor justetea politicii Partidului Comunist Român, a liniei sale strategice și activității sale practice, bazate pe aplicarea principiilor socialismului științific, a legităților obiective la condițiile concrete din țara noastră. Modalitățile în care Partidul Comunist Român a înfăptuit și înfăptuiește rolul său politic conducător în societate, întărirea rîndurilor sale, perfecționarea activității organizatorice și politice, a stilului și metodelor de activitate constituie o experiență proprie, originală, care pune în lumină faptul că tezele generale ale socialismului științific, principiile și normele generale ale construcției de partid se cer permanent confruntate, verificate și îmbogățite corespunzător realităților specifice, condițiilor concret-istorice în care acționează fiecare partid, cerințelor fiecărei etape.

Confruntarea permanentă a teoriei revoluționare cu realitățile concret-istorice, adoptarea liniei politice generale, a formelor și metodelor de activitate în concordanță cu aceste realități în fiecare etapă istorică constituie o cerință esențială a exercitării rolului partidului revoluționar al clasei muncitoare de forță politică conducătoare a poporului în procesul construirii socialismului și comunismului.

O VIAȚĂ ÎNCHINATĂ LUPTEI REVOLUȚIONARE PENTRU VICTORIA SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA

ION ARDELEANU

Istoria multimilenară a poporului român consemnează la loc de seamă, în fiecare etapă a mersului său neconținut ascendent, pe cei mai buni fii ai acestor meleaguri, care s-au situat în fruntea luptei pentru dreptate socială și libertate națională, pentru neatîrnarea și progresul patriei. Cu litere de aur se gravează, pe frontispiciul său, măreția și strălucirea virtuților pe care le întruchipează personalitatea proeminentă a tovarășului Nicolae Ceaușescu de conducător comunist, de revoluționar și patriot înflăcărat, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, neobosit luptător pentru triumful idealurilor de independență și libertate, de progres social, colaborare și pace în lume. Comuniștii, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, sînt indestructibil uniți în jurul conducătorului iubit al partidului și statului nostru, gînditorul și luptătorul care a dat și dă istoriei noastre contemporane sensurile ei cele mai înalte, care ne așază cu cinste printre țările al căror progres istoric stă în rîndul dintii.

Dîndu-se expresie puternicelor sentimente de dragoste și respect ale întregului popor pentru tovarășul Nicolae Ceaușescu, legămîntului solemn de a-i urma neabătut patrioticele îndemnuri, spre binele României socialiste, în Scrisoarea ce i-a fost adresată de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. la sărbătorirea sa, cu ocazia aniversării zilei de naștere, se subliniază : „În rîndurile partidului, ale tuturor celor ce muncesc din țara noastră se bucură de o profundă admirație și o înaltă cinstire înflăcărata dumneavoastră activitate de militant revoluționar, de conducător de partid și de stat care și-a consacrat întreaga viață înfăptuirii nobilelor țeluri ale socialismului și comunismului, slujirii neabătute, cu devotament și pasiune revoluționară, a cauzei clasei muncitoare, a poporului — al cărui fiu credincios sînteți”¹.

¹ Sărbătorirea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., în „Scinteia”, anul LI, nr. 12 263 din 27 ianuarie 1982.

Pilduitoarea biografie revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, lupta sa eroică, dăruirea fără seamăn cu care a acționat, în condițiile aspre ale ilegalității, împotriva exploatării și nedreptății, pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului, a independenței și demnității patriei se constituie în trainici pivoți ai ascensiunii acestei istorii, în uriașe piscuri de lumină, care vor călăuzi și vor însufleți generațiile de azi și de mâine ale țării în opera istorică de înălțare a României pe noi trepte de făuriri și împliniri.

În toate acțiunile de luptă, în toate inițiativele și atitudinile mișcării revoluționare și democratice de la noi, începînd cu eroicele lupte din 1929—1933 și pînă în ziua de astăzi, istoria înscrie în șirul factorilor progresului și libertății viața, activitatea și contribuția esențială a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Această integrare a omului de excepție în istorie, această permanentă întrepătrundere dintre voința, dirzenia și personalitatea individuală cu miezul proceselor care au avut ca rezultată situarea patriei pe coordonatele socialismului și comunismului pun în evidență, de la nivelul celor mai impunătoare valori, biografia revoluționarului neînfricat.

A intrat în mișcarea muncitorească încă de la vîrsta de 13 ani. De atunci, din fragedă tinerețe, s-a distins prin activitate viguroasă și rodnică, desfășurată sub semnul unei înalte viziuni revoluționare, prin dirzenie, abnegație și curaj în îndeplinirea sarcinilor, dar și prin înfruntarea demnă și hotărîtă a prigoanei forțelor represive. La vîrsta de 15 ani reprezenta tineretul într-una din cele mai largi organizații de masă — Comitetul Național Antifascist —, la vîrsta de 16—17 ani era secretarul Comitetului regional Prahova al Uniunii Tineretului Comunist, la vîrsta de 17 ani se afla în fruntea militanților comuniști și antifasciști implicați în procesul de la Brașov, devenit un proces istoric, cu profund ecou atît în rîndul maselor populare din țară, cît și în opinia publică democratică de peste hotare, iar la vîrsta de 21 de ani avea un rol primordial în organizarea uneia dintre cele mai mari demonstrații antifasciste și antirăzboinice din epocă.

Întreaga această activitate marcantă, pătrunsă de o deosebită acuitate și cutezanță, alesele sale trăsături de militant revoluționar și patriot l-au situat în primele rînduri ale cadrelor mișcării noastre muncitorești, ale Partidului Comunist Român.

Simțul organizatoric, dinamismul și clarviziunea politică ce-l caracterizează pe tînărul militant comunist Nicolae Ceaușescu l-au impus în cadrul activității în conducerea Comitetului Național Antifascist. În anii 1933—1934, a fost arestat în mai multe rînduri. Iată, în termenii din documentele oficiale ale vremii, o sinteză a faptelor istorice ale revoluționarului Nicolae Ceaușescu, conținută într-un raport al Prefecturii poliției Capitalei, transmis Tribunalului militar de la Brașov, care a judecat procesul din 1936 : „Nicolae Ceaușescu, fiul lui Andruța și Alexandra Ceaușescu, plugari din comuna Scornicești-Olt, figurează în cazierul Direcției generale a poliției ca unul ce militează în mișcarea comunistă încă de la vîrsta de 14 ani, fiind arestat și judecat în mai multe rînduri, după cum urmează :

— În anul 1933, cu adresa nr. 109 592 a fost înaintat Parchetului Tribunalului Ilfov, pentru acte de sabotaj și îndemn la grevă făcute printre lucrători, judecat și achitat.

În cursul lunii iunie 1934 a fost arestat de către Consiliul de război al Corpului I Armată Craiova, avînd asupra sa un număr de 22 de liste de subscripție și proteste semnate de membrii organizațiilor comuniste din Capitală, el fiind trimis ca delegat al organizațiilor comuniste din București, la Craiova, pentru a face declarații favorabile ceferiștilor implicați în rebeliunea de la Atelierele Grivița și fiind înaintat cu acte de anchetă Parchetului Tribunalului Dolj, afacerea a fost clasată și lăsat în libertate.

— În anul 1934 a fost arestat de Prefectura Poliției Municipiului București și înaintat Consiliului de război al Corpului II de Armată pentru răspîndirea de manifeste revoluționare, comuniste...

Acestei sinteze de acțiuni revoluționare răsunătoare, i se adăugau ecourile și aprecierile din presa timpului. Ziarele de mare tiraj : „Dimineața“, „Adevărul“, „Universul“, „Zorile“ sau publicațiile democratice — „Cuvîntul liber“, „Arena“ —, precum și opiniile din presa și apelurile organizațiilor democratice internaționale se constituie în dovadă grăitoare a militantisimului revoluționar și patriotic ridicat la parametrii înaltei conștiințe a membrilor Partidului Comunist Român, care puneau mai presus de orice interes personal datoria sfîntă față de cauza supremă a poporului, a patriei.

La 15 august 1936, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu alți militanți comuniști și antifasciști condamnați în procesul de la Brașov, au pășit dincolo de porțile ferecate ale Doftanei. Lupta revoluționară, viața în colectivele din închisori și lagăre — așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — „au constituit o înaltă școală de pregătire politico-ideologică, de educare și formare în spiritul principiilor eticii și echității socialiste și comuniste. Activiștii revoluționari, comuniștii puneau mai presus de orice interesele maselor populare, lupta împotriva asupritorilor : ei renunțau la tot, împărțind de multe ori între ei ultima bucată de pîine, dar ținînd sus steagul luptei revoluționare. În mod deosebit aș dori să menționez viața organizată în închisori în spiritul principiilor eticii comuniste, care au dat tărie și forță tuturor celor închiși să reziste prigoanei, înfometării, mizeriei și să țină sus steagul luptei revoluționare, să nu se plece nici un moment în fața claselor exploatatoare“².

La Doftana, unde se aflau întemnițați numeroși militanți comuniști și antifasciști, neînfricatul luptător revoluționar Nicolae Ceaușescu a desfășurat o bogată activitate de partid, cu un profund conținut și semnificație politică. De aceea, comuniștii i-au încredințat munca de secretar al Celulei P.C.R. „Tovarășul nostru secretar — avea să scrie despre tovarășul Nicolae Ceaușescu unul dintre militanții ceferiști închiși și el la Doftana — era un om curajos, matur și dîrz, ducea la bun sfîrșit și cu promptitudine sarcinile ce i se încredințau. Îmi aduc și azi aminte cum, plimbîndu-mă în jos și în sus prin celula mea, mă gîndeam cu admirație la felul cum își manifesta sentimentul simțului datoriei și la energia cu care își îndeplinea sarcinile“.

În decembrie 1938, abia ieșit din Doftana, luptătorul comunist Nicolae Ceaușescu se încadrează noilor condiții de activitate cu entuziasmul și abnegația specifice revoluționarului călit în aspre bătălii de clasă. Din însărcinarea partidului, îndrumă activitatea din breslele de muncitori, militînd pentru ca aceasta să aibă un pronunțat caracter revoluționar, să

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 15, Editura politică, București, 1978, p. 442.

promoveze interese generale și specifice ale oamenilor muncii și, în același timp, începe munca pentru reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist. În acele împrejurări dramatice ale situației internaționale a României, amenințate de agresivitatea statelor fasciste și revizioniste, militantul comunist Nicolae Ceaușescu, adresându-se tineretului, arăta acestuia că nu se poate mărgini la o activitate culturală și sportivă. El mobiliza masele de tineri, muncitorii la înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare ca factor de catalizare a poporului român într-un front unic național de luptă împotriva primejdiei fasciste și de război, pentru libertatea și independența țării.

Impresionantele valori revoluționare ale activității tovarășului Nicolae Ceaușescu, prestigiul de care se bucura vajnicul luptător comunist în rândurile militanților partidului, ale muncitorimii se ilustrează cu putere în amploarea deosebită a demonstrației patriotice antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939 din Capitală, în a cărei organizare și conducere a avut un important rol. Atunci, din piepturile miilor de participanți au răsunat lozincile promovate de Partidul Comunist Român : „Trăiască democrația !“, „Vrem România liberă și independentă !“, „Vrem respectarea granițelor !“, „Jos fascismul !“, „Jos hitlerismul !“, „Jos războiul !“, „Trăiască integritatea teritorială a României !“. Expresie a acțiunilor desfășurate de comuniști pentru mobilizarea tuturor forțelor poporului român la lupta împotriva tendințelor expansioniste ce vizau integritatea teritoriului românesc, această demonstrație de răsunet a contribuit la creșterea prestigiului și autorității partidului, a avut un puternic ecou internațional, fiind apreciată ca una dintre cele mai mari manifestații muncitorești antifasciste pe plan mondial în condițiile în care Germania hitleristă trecuse la aplicarea planurilor ei de înrobire a popoarelor.

Documentele epocii au înregistrat prodigioasa activitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu în diferite locuri din Capitală, rolul său fundamental, decisiv în cadrul diverselor acțiuni revoluționare. În inițierea și desfășurarea multora dintre aceste acțiuni, rapoartele organelor represive consemnau activitatea neobosită a tinerei militante revoluționare Elena Petrescu (Ceaușescu).

În situația creată de dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial, de smulgerea unei importante părți din teritoriul național și de instaurarea dictaturii militare-fasciste, de intrarea în țară a trupelor germane și apoi de împingerea României, contrar voinței poporului, în războiul hitlerist, Partidul Comunist Român, militanții săi s-au situat în fruntea luptei de rezistență. În contextul acestor evenimente, care au impus, de multe ori, răspunsuri și atitudini de maximă urgență, de amplă cuprindere, s-au aflat gândirea și fapta militantului comunist Nicolae Ceaușescu. Din nou a trebuit să suporte supliciile închisorilor, fiind încarcerat la Jilava, Caransebeș și în lagărul de la Tg. Jiu. În pofida oricăror asprimi ale detențiunii, de aici s-au jalonat directivele, obiectivele pentru reușita luptei.

O sinteză a vieții și activității tovarășului Nicolae Ceaușescu din deceniile al IV-lea și al V-lea ale secolului nostru, redată aici mai pe scurt, a fost realizată în anul 1981 în urma articolelor publicate în paginile ziarului „Scinteia tineretului“ și însumate în volumul intitulat : *Tinerețea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu*, datorate cercetătorului științific Olimpiu Matichescu. Lucrarea se constituie într-un instrument de mare forță educativă în procesul formării și afirmării trăsăturilor moral-politice ale omului nou al societății noastre.

În condițiile victoriei revoluției de eliberare socială și națională, anti-fascistă și antiimperialistă, ale dezvoltării societății românești contemporane și trecerii la edificarea noii orînduiri sociale în România, în sarcinile de mare răspundere pe care le-a îndeplinit s-a impus prin vasta activitate teoretică și practică, prin dăruirea și pasiunea revoluționară, personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Este unanim recunoscută și apreciată de poporul nostru, de întregul partid contribuția de o inestimabilă valoare teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea și realizarea cu succes a edificării bazelor economice ale socialismului în România, la fundamentarea și promovarea celor mai viabile căi și soluții în vederea propășirii patriei, a înaintării sale ferme pe calea socialismului.

Epoca istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, cea mai fertilă, mai bogată în împliniri din întreaga istorie națională, este dominată decisiv de puternica personalitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu, poartă pecetea gândirii și acțiunii sale revoluționare, fundamentate pe aplicarea creatoare a principiilor materialismului dialectic și istoric, ale socialismului științific la condițiile concrete ale țării noastre. Exprimînd cerințele obiective ale dezvoltării țării, aspirațiile și idealurile poporului nostru, hotărîrile și înfăptuirile istorice ale Congreselor al IX-lea, al X-lea, al XI-lea și al XII-lea au dinamizat puternic energiile creatoare ale întregii națiuni, au asigurat mersul neabătut înainte al poporului nostru pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

Prețioasele idei și orientări date de secretarul general al partidului și președintele României socialiste, pătrunse de o înaltă responsabilitate pentru destinele României socialiste, de o mare și înflăcărată dragoste de țară și de popor, și-au găsit o minunată materializare în mărețele succese și înfăptuiri pe care oamenii muncii din România le-au obținut în cei aproape 17 ani de cînd se află în fruntea partidului și statului nostru. O uriașă contribuție a adus și aduce tovarășul Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea gândirii social-politice creatoare, a științelor economice, filozofice, a istoriei, la îmbogățirea tezaurului teoretic al partidului cu noi idei, teze și concluzii desprinse din practica edificării socialismului în România și a mișcării muncitorești revoluționare din întreaga lume, din analiza științifică a fenomenelor vieții social-politice contemporane.

Pentru întregul partid constituie un înalt exemplu activitatea multilaterală pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o desfășoară cu neobosită energie și elan revoluționar, stilul său de muncă, viu, în directă legătură cu masele, contactele și dialogul permanent cu poporul, cu cei ce făuresc socialismul în patria noastră.

O contribuție hotărîtoare a adus și aduce secretarul general al partidului, președintele României socialiste la elaborarea și la înfăptuirea politicii externe de pace și colaborare a partidului și statului nostru, la întărirea prieteniei și colaborării României cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare și nealiniat, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. Tovarășul Nicolae Ceaușescu se bucură de un imens prestigiu internațional, intrînd în conștiința umanității — spre mîndria întregii țări — ca promotor al celor mai nobile idealuri de înțelegere, colaborare și pace între națiuni, ca strălucit luptător pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor, al popoarelor la viață, la pace, la existență liberă și demnă. Așa cum se subliniază în Scrisoarea pe care i-a adresat-o Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. la aniversarea zilei sale de

naștere, „Popoarele, forțele înaintate de pretutindeni cunosc și apreciază energia cu care militați pentru soluționarea marilor probleme care confruntă omenirea, pentru lichidarea stărilor de conflicte și încordare, pentru abolirea politicii de forță și amenințare cu forța și soluționarea tuturor litigiilor dintre state numai și numai pe cale pașnică, pentru lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale. Sînt larg apreciate eforturile pe care le desfășurați în direcția înfăptuirii securității în Europa, a trecerii la măsuri practice, concrete, de dezarmare și în primul rînd de dezarmare nucleară. Marea inițiativă de pace și dezarmare a României — inspirată și desfășurată la înflăcărata dumneavoastră chemare — a afirmat cu putere voința și hotărîrea națiunii noastre de a face totul pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru neamplasarea de noi rachete nucleare pe continentul nostru, pentru retragerea și reducerea celor existente, pentru o Europă unită, fără arme nucleare“.

Internaționalist ferm și consecvent, tovarășul Nicolae Ceaușescu desfășoară o activitate neobosită pentru dezvoltarea colaborării și solidarității partidului nostru cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu partidele socialiste, social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu forțele democratice, progresiste și antiimperialiste de pretutindeni, în lupta pentru pace și progres social, pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră.

În vastul program al prezentului și viitorului patriei noastre trasat de cel de-al XII-lea forum al comuniștilor, al întregului popor român se încorporează dialectic, într-o continuitate ascendentă, activitatea teoretică și practică a Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Gîndirea secretarului general al partidului, de înaltă ținută științifică, adînc creatoare, cuprinzînd devenirea țării în marea ei corelație trecut—prezent—viitor, a făcut ca în componența activității ideologice a partidului o pondere însemnată să ocupe știința istoriei. În întreaga operă teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, istoria constituie o coordonată care poartă amprenta pasiunii, competenței, cutezanței și crezului său revoluționar. Chintesența gîndirii sale cu privire la misiunea istoriei, la rolul ei în dezvoltarea colaborării dintre popoare a fost exprimată de președintele țării noastre în Mesajul adresat participanților la cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice de la București, cînd a arătat : „Această misiune nobilă a istoriei se cere cu atît mai puternic accentuată astăzi, cînd — după cum se știe — evoluția contemporană este marcată de un șir de probleme grave și profunde, de fenomene și manifestări care creează pericole tot mai mari la adresa păcii și independenței popoarelor, a civilizației întregii omeniri“³.

În concepția Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, studierea istoriei ocupă un loc major în activitatea ideologică, ea fiind considerată nu numai ca un act de cunoaștere a trecutului omenirii, ci, dincolo de aceasta — și mai ales — ca puternic mijloc de educare politică, de formare și dezvoltare a conștiinței de sine, în spirit patriotic și revoluționar, a maselor, cu deosebire a tineretului. În această lumină, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că studiind „istoria glorioasă a poporului nostru, luptele și sacrificiile înaintașilor noștri, strădaniile lor în perfecționarea creației materiale și spirituale, învățăm să prețuim și să iubim

44 ³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 20, Editura politică, București, 1981, p. 336.

mai mult, mai profund, cuceririle prezentului, să facem totul pentru a le dezvolta, pentru a făuri istoria nouă a patriei noastre, istoria socialismului și comunismului”⁴.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a indicat istoricilor din țara noastră să abordeze problemele de istorie de pe pozițiile materialismului dialectic, pornind de la adevărul că istoria omenirii, a popoarelor, din cele mai îndepărtate timpuri, este strâns legată de condițiile de muncă, de viață, de dezvoltarea treptată a forțelor de producție. Realitatea arată că în procesul muncii oamenii s-au constituit în comunități mai mici sau mai mari, că în procesul muncii și al perfecționării mijloacelor de producție, în lupta cu natura, ei au învățat să lucreze împreună, să concluzeze și să gândească la ceea ce trebuie să facă pentru a rezista tuturor vitregiilor, pentru a-și asigura o viață civilizată.

Istoria, această carte de căpetenie a fiecărei națiuni, cum o definea marele cugetător și luptător revoluționar Nicolae Bălcescu, a ocupat întotdeauna un loc aparte în gândirea, acțiunea și fapta poporului român. Pe baza istoriei, a valorilor sale inestimabile, poporul și-a deslușit sensul devenirii istorice, și-a fundamentat drepturile lui în vatra strămoșească, și-a apărât și dezvoltat comorile culturii materiale și spirituale. În numele propășirii și libertății acestor meleaguri, al drepturilor imprescriptibile ale poporului nostru au trudit cu mintea și pana marii cărturari ai neamului, s-au jertfit vestiți conducători de țară și de oști, au luptat, dând cele mai mari sacrificii, masele largi populare, în primul rând muncitorii ogoarelor, care, cu o mână pe plug și cu alta pe sabie, și-au apărât, în decursul veacurilor, ființa națională și glia strămoșească, fiind temeiul dăinuirii și ascensiunii poporului român prin vremuri. Niciodată istoria nu s-a ridicat la adevăratele ei valențe de știință a studierii societății, niciodată momentele fundamentale, definitorii ale devenirii noastre nu au fost evocate la supremele semnificații și dimensiuni, niciodată istoria nu a slujit mai bine ca mijloc de cunoaștere și apropiere între popoare și națiuni ca în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, din anul 1965, când, prin gândirea și opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ea a pătruns în patrimoniul național al marilor înfăptuiri ale științei românești.

Nu există moment de seamă al istoriei naționale din timpuri imemorabile și pînă în prezent asupra căruia tovarășul Nicolae Ceaușescu să nu-și fi spus cuvîntul realist, cugetat și autorizat. Cu profunzimea și cutanța gândirii sale științifice, revoluționare asupra evoluției societății omenesti, cu spiritul său creator în pătrunderea celor mai complexe probleme ale devenirii noastre istorice, cu viziunea sa de adîncime asupra cursului legității istorice, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aplecat asupra istoriei naționale, i-a deslușit permanențele și i-a studiat drepturile, i-a detașat și i-a valorificat marile sensuri.

Conceperea istoriei în spiritul profund creator conferă, de aceea, înțelesul cel mai deplin și mai rodnic direcționării științifice a prezentului și a viitorului, ținînd seama de antecedentele istorice, de tradiția pozitivă ca forță menită a sluji contemporaneității. „Nimic nu se poate construi ignorînd trecutul ! — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —. Esențial este să se

⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, Editura politică, București, 1968, p. 57.

ia ce este bun și să se asigure o dezvoltare pe baze noi, în raport cu nivelul de cunoaștere la care a ajuns societatea într-un moment sau altul”⁵.

Pornind de la adevărul istoric potrivit căruia contemporaneitatea unei națiuni reprezintă sinteza majoră a trecutului său, iar viitorul ei își are întemeierile puternice în realizările prezentului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat științei istorice perspectiva dialectică, revoluționară, a interdependenței și conexiunii evenimentelor. Cu dragostea de patrie și popor ce l-a caracterizat din fragedă tinerețe, cu respectul cuvenit față de înaintașii noștri, ancorat cu întreaga sa ființă în realitățile prezentului și cu gândul responsabil la viitorul țării, secretarul general al partidului se adresează tinerei generații cu minunatele cuvinte evocatoare : „Avem un trecut cu care ne putem mândri. În condiții grele, poporul nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație, și-a adus contribuția la mersul înainte, pe calea unei vieți mai bune. Iată de ce noi, comuniștii, cinstind pe cei care în trecut și-au dat viața pentru fericirea poporului, tragem din lupta lor învățăminte pentru prezentul pe care-l făurim și, totodată, pentru a pune bazele viitorului, educăm tineretul în spiritul dragostei și respectului față de lupta și munca înaintașilor. Numai așa tineretul nostru va învăța să ducă mai departe ceea ce au făurit înaintașii, ceea ce făurește generația de astăzi, să păstreze ca lumina ochilor și să întărească independența și suveranitatea patriei noastre”⁶.

Exemplul tovarășului Nicolae Ceaușescu și îndemnul său de a scrie istoria așa cum a fost ea, nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, constituie o călăuză și un îndreptar care a făcut și va face din știința istorică o știință a adevărului și respectului față de toate popoarele, o oglindă a cunoașterii de sine a fiecărui popor.

În opera magistrală a tovarășului Nicolae Ceaușescu n-au fost omise umbrele, eșecurile, limitele, atât în cazul unor evenimente, cât și al unor personalități istorice, dar, în același timp, au fost înălțate la cotele lor reale trăsăturile definitorii, momentele fundamentale care au durat temelia traică a istoriei naționale, începînd cu vechimea poporului român în propria vatră străbună dacică și pînă la eroicele bătălii de clasă conduse de partidul comuniștilor împotriva exploatarei și asupririi, pentru libertatea țării, pentru înfăptuirea revoluției și construcției socialiste, pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate.

De la spiritul gîndirii de amplă cuprindere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, de la excepționalele sale analize asupra trecutului nostru, care ne-au călăuzit să ne căutăm istoria la noi acasă, pornind de la condițiile de fapt ale fiecărei epoci de evoluție a meleagurilor strămoșești, avem măsura clară și reprezentativă a vechimii acestei istorii. Este o istorie care își are începuturile cu mii de ani în urmă în istoria traco-geto-dacilor și care, de atunci și pînă astăzi, aparține unuia și aceluiași popor, ce a trăit în unul și același spațiu geografic carpato-danubiano-pontic, a unui popor cu ilustru prestigiu în lumea antichității, a cărui civilizație s-a aflat în raporturi de influențare reciprocă cu marile civilizații ale acelor vremuri — persană, greacă, romană și altele. În această viziune, ne aparține Dromichaites, expresia autentică a geto-dacului — așa cum îl înfățișează auto-

⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, Editura politică, București, 1976, p. 461.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 463.

rii antici — în care omenia se împletea cu rațiunea și înțelepciunea, iar iscusința se îmbina cu istețimea în luptă. În frunte cu Dromichaites, vitejii daci au înfruntat cu succes trupele lui Lisimah, unul dintre urmașii lui Alexandru cel Mare, care căuta să-și întindă stăpînirea și asupra malului stîng al Dunării. Ne aparține Burebista, sub conducerea căruia s-a creat, în urmă cu peste 2 050 de ani, statul dac centralizat și independent. Mărturiile timpului îl apreciază — cum, de pildă, scrie vestitul geograf și istoric grec Strabo — ca „cel dintîi și cel mai mare dintre toți regii care au domnit vreodată asupra Traciei” și care și-a ridicat atît de mult neamul său, „încît în cîțiva ani a creat o mare împărăție..., și chiar de romani era temut”. Ne aparține Decebal, care — așa cum îl caracterizează tovarășul Nicolae Ceaușescu — reprezintă „eroul legendar, intrat în conștiința poporului nostru ca simbol al neînfricării și spiritului de jertfă în apărarea libertății și independenței”.⁷

În opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, istoria românilor este istoria unui popor statornic, plămădit unitar, în vatra străbună a Daciei, care și-a urmat făgașul propriu de acțiune și manifestare, de cultură materială și spirituală, care a zămislit valori originale și trainice, intrate de mult în patrimoniul culturii universale. Așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, „de milenii aici s-a născut poporul nostru și aici a trăit, a înfrînt multe greutăți, dar și-a păstrat ființa, și-a dezvoltat-o pînă la nivelul de astăzi al națiunii noastre socialiste”⁸.

Cu atașamentul său nețărmurit față de istoria poporului nostru, secretarul general al partidului a pus în evidență continuitatea neîntreruptă a poporului nostru pe aceste plaiuri, lupta lui pentru unitate și independență, reliefînd că : „De la formarea de către Burebista, în secolul I înaintea erei noastre, a statului dac centralizat, de la epoca înfloritoarei societăți dacice a lui Decebal și apoi de-a lungul a două milenii de existență, pînă în ziua de azi, poporul nostru a trebuit să ducă lupte grele”⁹ pentru a-și apăra ființa proprie, entitatea națională. Cu gîndul la aceste realități, în Cuvîntarea la Congresul educației și învățămîntului, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Prin esența sa, istoria este o știință revoluționară. De aceea, și istoricii trebuie să militeze de pe poziții revoluționare și să dea o ripostă fermă, științifică, materialist-dialectică, acelor încercări ale unor istorici de peste hotare care se străduiesc — în neputința, și nu vreau să-i jignesc, dar poate unii în neștiința lor — de a demonstra că pe aceste meleaguri a fost un vid. Vidul nu pe aceste meleaguri, ci, poate, în conștiința acestor istorici, care, servind interese străine de națiunile și popoarele lor, lucrînd în interesul politicii imperialiste de dominație, încearcă în continuare, ca și în trecut, să învenineze și să dezbine oamenii muncii de diferite naționalități”¹⁰.

Cucerirea romană, care — așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — „ca orice cucerire, a avut și urmări tragice pentru poporul

⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Editura politică, București, 1977, p. 318.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 19, Editura politică, București, 1980, p. 413.

⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 34.

¹⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 19, p. 414.

dac”¹¹, nu a însemnat sfârșitul acestei unități, dispariția poporului dac, nici chiar pe teritoriul Daciei intrat sub stăpânirea lor.

Odată cu evacuarea provinciei de la nord de Dunăre de către administrația imperială romană, dacii pînă atunci cötropiți, împreună cu numeroșii daci liberi, și-au reunit forțele, și-au refăcut unitatea statală, ținînd piept singuri vitregiilor pe care furtunile timpului le-au interpus în cale. Unitatea și continuitatea neabătută a poporului nostru în vatra strămoșească nu au putut fi clintite de încleștarea cu valurile populațiilor migratoare. Ea s-a dezvoltat pe tăria și setea de libertate a unui popor de aceeași origine, de aceeași limbă și spiritualitate, cu aceleași năzuințe.

Cu o deosebită forță este reflectată în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu ideea privind admirabila capacitate a poporului nostru de a se opune ferm și eficace năvălitorilor prădalnici și cötropitori, de a depăși momentele de vitregie și de cumpănă pe care istoria le-a consemnat în această parte a Europei. Vicisitudinile, suferințele — remarcă tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu au îngenuncheat poporul român, dimpotrivă, l-au oțelit, i-au călit voința și dîrzenia, i-au sporit dragostea de țară, i-au întărit hotărîrea de a nu ceda în fața nici unei greutăți, de a nu pregeta în fața nici unei jertfe pentru apărarea gliei. Stau mărturie rezistența opusă de neînfricării Dromichaites, Burebista și Decebal în fața cötropitorilor, de vitejii voievozi precum Gelu, Glad, Menumorut, Litovoi în fața unor puternice forțe expansioniste ale timpului, marile bătălii purtate de renumiți domnitori ca Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul, în timpul cărora țările românești s-au apărut pe sine, constituind, în același timp, pavăza înaintată a continentului în fața puhoiului otoman și salvagărdînd astfel atît propria independență, cît și cuceririle civilizației europene, grav amenințate. Această rezistență a permis țărilor române să-și păstreze autonomia statală. Tratatete de alianțe politice, legăturile economice și culturale stabilite cu statele vecine sau mai îndepărtate, cu imperiile otoman, habsburgic și țarist au reconfirmat, de-a lungul vremurilor, puterea suverană a domnitorilor români, dreptul țărilor românești de a se cîrmui după propriile legi și întocmiri.

O expresie deosebit de elocventă a acestei realități o constituie și vechile tratate, denumite *Capitulații*, încheiate cu Poarta, în al căror conținut glăsuiește tăria de acțiune a poporului român, luciditatea sa politică, evaluarea înțeleaptă a situației internaționale. „Ca urmare a hotărîrii cu care și-a apărut patria — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu —, poporul nostru a reușit să încheie cu Imperiul otoman, încă din vremea lui Mircea cel Bătrîn, tratate care prevedeau obligația Porții de a respecta organizarea țării și a nu se amesteca în treburile sale interne, și chiar angajamentul de a apăra țara împotriva atacurilor străine”¹².

Ca un simbol al dreptului istoric de a trăi liber și independent în vatra strămoșească, poporul român a reușit să înfăptuiască, sub domnia lui Mihai Vodă Viteazul, actul cel mai strălucit al evului mediu românesc, unirea politică a țărilor române în hotarele ce cuprindeau cea mai mare parte a pămîntului vechii Dacii. După realizarea acestui act politic, Mihai Viteazul se intitula în hrisoavele sale, cu îndreptățită demnitate : „Domn

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, p. 319.

¹² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, p. 323.

al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei". Deși de scurtă durată, unirea înfăptuită la 1600 a rămas prezență vie în cugetul și simțirea atât a contemporanilor, cât și a urmașilor. „Ideea unirii țărilor românești — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu —, idealurile formării unui stat puternic pe meleagurile Daciei nu au putut fi ucise niciodată, pentru că ele sînt adînc împlîntate în însuși sîngele, în conștiința și spiritul întregului nostru popor !”¹³.

De la ideea de excepțională însemnătate reliefată de tovarășul Nicolae Ceaușescu privind rolul țărănimii în evoluția noastră pe treptele timpului se proiectează puternice lumini asupra cronicii continuității neștirbite a poporului român și a fondului sănătos, popular al istoriei noastre. Într-o anume perioadă, după cum se cunoaște, masele țărănești erau etichetate, și nu întîmplător, drept un element fără forță istorică, chiar retrograd. Se ținea, prin aceasta, să se pună în cauză ființa poporului român, continuitatea sa de viață pe pămîntul străbun, conținutul și sensul istoriei românești pe parcursul multor veacuri, să se rupă istoria noastră modernă și contemporană de întreg contextul ei anterior, de rădăcinile ei adînci și perene. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a restituit trecutului nostru substanța sa reală, relevînd că țărănimea a reprezentat, timp de veacuri, seva istoriei românești neconținut ascendent, istorie care s-a identificat cu înseși viața, făuririle, luptele și aspirațiile maselor țărănești, în acele vremuri expresia poporului român. Prin țărănime, se continuă o viață străveche a unuia și aceluiași neam pe propria glie, care-și poartă cu strălucire numele de lume românească. Vreme îndelungată, muncitorii ogoarelor au reprezentat principala forță socială de împotrîvire față de împilatorii din interior, brațul vajnic de apărare a țării în fața dominației străine, păstrătoarea și purtătoarea pe noi trepte de valoare a avuției materiale și spirituale a poporului. Țărănimea — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a avut „rolul esențial, atât în luptele pentru dreptate națională și socială, pentru independență, în producerea bunurilor materiale ale societății, cât și în conservarea limbii și îmbogățirea continuă a culturii românești”¹⁴.

Luptele seculare purtate de poporul nostru și-au găsit materializarea în punerea bazelor statului național unitar modern român în 1859 și desăvîrșirea acestuia, în 1918, în cucerirea independenței absolute a țării, la 1877. Așa cum relevă secretarul general al partidului, marile mișcări pentru dreptate socială și națională din veacul al XIX-lea — revoluția de la 1821, revoluția de la 1848, Unirea Moldovei și Munteniei, cucerirea independenței de stat depline — reprezintă tot atîtea coloane puternice de susținere a edificiului național al poporului român, împlinit în memorabilul an 1918. Ele au marcat — se relevă în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu — intrarea țării pe făgașul dezvoltării moderne, precum și apariția pe scena istoriei, odată cu burghezia, a clasei muncitoare, forța cea mai revoluționară și patriotică a societății românești, portdrapelul marilor idealuri ale celor ce muncesc, al luptei pentru libertate socială și națională, pentru consolidarea națiunii române, pentru înfăptuirea societății lipsite de exploatare.

Îmbinînd viziunea materialist-dialectică și istorică asupra marilor evenimente ale trecutului nostru, gîndirea revoluționară și spiritul creator,

¹³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, Editura politică, București, 1975, p. 694.

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, p. 35.

tovarăşul Nicolae Ceauşescu a formulat adevărul cu multiple valori şi semnificaţii că „Întreaga istorie a ţării demonstrează că poporul muncitor, forţele sale revoluţionare, progresiste şi patriotice au înfăptuit toate marile transformări revoluţionare, au asigurat mersul înainte al societăţii noastre. Toate momentele importante din viaţa patriei noastre sînt legate de lupta maselor, a întregului popor — motorul progresului social, adevăratul făuritor al istoriei României“¹⁵.

Înfăptuirea unirii naţionale depline, în 1918, a avut o profundă înrîurire pozitivă asupra întregii evoluţii economice, politice şi sociale a ţării, a creat condiţii pentru dezvoltarea forţelor progresiste ale societăţii, pentru intensificarea mişcării revoluţionare a clasei muncitoare, a stimulat puternic lupta împotriva exploatării şi asupririi. Făurirea statului naţional unitar, năzuinţa seculară a poporului român, rezultat al luptei hotărîte a maselor populare, a reprezentat o adevărată piatră de hotar în dezvoltarea României moderne. „Acest moment epocal din istoria poporului nostru — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu — a deschis noi perspective atît dezvoltării forţelor de producţie, ştiinţei şi culturii, cît şi afirmării poporului nostru, a aspiraţiilor sale de progres, a voinţei sale de pace, a hotărîrii de a-şi făuri o viaţă demnă, liberă, de a trăi în prietenie şi colaborare cu vecinii săi, cu toate popoarele lumii“¹⁶.

Pentru ştiinţa noastră istorică, reprezintă un model strălucit concluziile desprinse de tovarăşul Nicolae Ceauşescu în ceea ce priveşte judecata critică şi pătrunderea adevăratelor dimensiuni ale istoriei mişcării muncitoreşti revoluţionare, democratice, a Partidului Comunist Român, integrarea ei în viaţa economică şi social-politică a ţării, analiza evenimentelor şi personalităţilor politice prin prisma clasei căreia i-au aparţinut şi pe care au slujit-o.

Îndemnul tovarăşului Nicolae Ceauşescu de a concepe procesul istoric ca o rezultată complexă, firească a evoluţiei societăţii româneşti în ansamblul său conferă adevăratele fundamente înţelegerii apariţiei clasei muncitoare, a partidului său ca o expresie obiectivă a realităţilor şi cerinţelor evoluţiei ascendente a poporului nostru. Este forţa înnoitoare şi propulsoare, care, avîndu-şi rădăcinile adînc ancorate în solul naţional, realizează în toate momentele esenţiale ale istoriei moderne şi contemporane a ţării partea cea mai vie, cea mai dinamică şi generatoare de sensuri a complexului divers şi bogat al realităţii româneşti, „Istoria mişcării muncitoreşti, a partidului comunist — relevă tovarăşul Nicolae Ceauşescu —, este legată indisolubil de dezvoltarea economică, politică, ştiinţifică şi culturală a ţării, de progresul forţelor de producţie, de acţiunea legilor sociale obiective“¹⁷. Ea este, în chip firesc, parte intrinsecă a istoriei naţionale. Ţelurile de acţiune ale partidului revoluţionar sînt astfel marile ţeluri sociale şi naţionale ale întregului popor. Acesta este suportul teoretic traianic pe baza căruia putem aprecia în mod just drumul lung şi greu străbătut de forţele revoluţionare şi progresiste ale poporului, evoluţia clasei muncitoare de la naştere şi pînă la transformarea ei în clasă conducătoare a societăţii, în principală forţă a naţiunii socialiste, glorioasa istorie a Partidului Comunist Român.

¹⁵ Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste*, vol. 1, p. 336—337.

¹⁶ Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, Bucureşti, 1979, p. 180.

¹⁷ Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste*, vol. 1, p. 335.

Strălucita analiză a procesului apariției și dezvoltării mișcării muncitorești din țara noastră este realizată în opera secretarului general al partidului în strînsă legătură cu dezvoltarea social-economică a României. Sînt pregnant redate fundamentele și resorturile dezvoltării mișcării socialiste, făurirea, în 1893, a partidului politic al clasei noastre muncitoare — Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România —, întemeiat pe principile socialismului științific, care, de la început, s-a înscris în viața social-politică a României ca forța cea mai înaintată, dătătoare de orizonturi istorice cu adevărat novatoare, regeneratoare. Făurirea P.S.D.M.R. — arată secretarul general al partidului — a marcat o etapă nouă în lupta clasei muncitoare, în viața social-politică din România. Partidul clasei muncitoare a luat atitudine, și-a spus cuvîntul față de toate marile probleme ale societății românești, militînd activ pentru făurirea statului național unitar și independent, dezvoltarea industrială a țării, soluționarea problemei agrar-țărănești, apărarea și dezvoltarea cuceririlor democratice ale maselor.

Odată cu făurirea, în mai 1921, a Partidului Comunist Român — continuatorul direct, pe un plan superior, al activității detașamentului de avangardă al clasei muncitoare creat în 1893 —, rolul și lupta clasei muncitoare se amplifică, asigurîndu-se organizarea și conducerea întregului popor în lupta de eliberare națională și socială.

Dezvoltînd tezaurul gîndirii poporului român în domeniul libertății și neatrînrării naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat conceptelor de apărare a patriei, independenței și suveranității naționale noi fundamente teoretice, a adus noi aprofundări științifice, noi idei și principii în legătură cu aceste probleme de ardent interes pe toate meridianele globului. Opera secretarului general al partidului nostru detașează, într-un cadru de profunde și multiple corelări și semnificări, ideea că există o strînsă legătură între socialism și patriotism, care însemnează preocuparea pentru libertatea și bunăstarea propriului popor. Astfel, dezvoltarea fiecărui stat pe baza principiilor independenței și suveranității naționale — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — este o cerință obiectivă și universal valabilă: „Afirmarea liberă și independentă a fiecărei națiuni, deplina egalitate în drepturi a tuturor națiunilor, respectarea aspirațiilor lor legitime spre progres și bunăstare, a dreptului de a hotărî singure asupra propriilor lor destine reprezintă una dintre cele mai importante premise ale mersului înainte al societății”¹⁸.

Aplicînd adevărurile universal-valabile ale socialismului științific la condițiile social-istorice concrete din România, pornind de la cerințele mersului nostru înainte, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție inestimabilă la fundamentarea și la elaborarea de noi teze și concepte cu privire la numeroase probleme de bază ale conducerii țării, ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism. Vasta activitate pe care secretarul general al partidului o desfășoară pe tărîmul gîndirii social-politice, al generalizării teoretice, al practicii revoluționare ni-l înfățișează ca un erudit om de știință, recunoscut atît în țară, cît și pe plan mondial, care a îmbogățit cu noi idei, teze și concluzii tezaurul socialismului științific, patrimoniul cunoașterii și creației istorice a epocii noastre.

Întreaga analiză și interpretare dată istoriei de tovarășul Nicolae Ceaușescu constituie un model de aplicare creatoare a concepției mate-

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, p. 494.

rialismului dialectic și istoric, o contribuție de înalt prestigiu în direcția abordărilor științifice, creatoare, novatoare, fiind un exemplu pentru toți acei care vor să facă din istorie o carte a demnității fiecărui popor, un mijloc de cunoaștere și bună înțelegere între toate națiunile lumii. „Cercetarea istorică — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu —, departe de a constitui o investigare cu caracter strict documentar a trecutului, este în bună măsură — așa cum arată viața — și o știință a prezentului. Istoria oferă concluzii și învățăminte despre marile procese ale dezvoltării societății, ale existenței popoarelor de-a lungul timpului, punând în evidență atât ceea ce a fost valoros, progresist și a servit mersului înainte al societății, cât și piedicile ridicate de-a curmezișul evoluției și care au costat scump umanitatea, au întârziat progresul unor națiuni. Rezultatele cercetărilor istorice sînt de natură să ajute omenirea contemporană să înțeleagă mai bine legile obiective care guvernează societatea, necesitatea de a acționa în spiritul cerințelor progresului. De asemenea, istoria este chemată să sprijine, prin concluziile sale, perfecționarea organizării societății de azi, relațiile dintre state și națiuni, conlucrarea pașnică dintre toate popoarele lumii“¹⁹.

Pornind de la rolul științei istorice, de la sarcinile și răspunderile celor care o cercetează și o promovează, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că : „Istoricii noștri trebuie să acționeze de pe poziții materialist-dialectice și istorice, de pe poziții științifice, pornind de la necesitatea demonstrării nu atât a continuității sau a necontinuității poporului român, pentru că mileniile demonstrează fără tăgadă acest lucru și orice săpături fac arheologii scot la iveală că pe aceste meleaguri, și nu în altă parte, sînt osemintele strămoșilor strămoșilor noștri. Ei trebuie să demonstreze că popoarele, care în decursul istoriei s-au așezat și conviețuiesc laolaltă, trebuie să găsească calea de a asigura lichidarea cu desăvîrșire a oricăror urme ale politicii claselor dominante, burghezo-moșierești, ale politicii imperialiste de dezbinare a popoarelor și să servească intereselor prieteniei, înfrățirii luptei comune a națiunilor din sud-estul Europei pentru libertate, pentru independență, pentru socialism și comunism“²⁰.

Înnobilînd istoria cu opera sa nepieritoare, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în fruntea partidului și a țării, conduce cu înțelepciune, clarviziune și dinamism destinele acestor meleaguri în evul contemporan, fiind simbolul cugetului și simțirii noastre, al idealurilor noastre de libertate, pace și progres, ale însuși destinului de astăzi și de mâine al României. *Epoca Ceaușescu*, talmăcind înălțimea și prospețimea marilor altitudini la care a fost ridicată țara, reprezintă, în același timp, temei de certitudine al poporului nostru în continua și viguroasa ascensiune a României socialiste, resort generator de creație istorică mereu nouă, mereu trainică. Abordarea viitorului de pe acest teren solid și stabil, mersul constant înainte al poporului român pe noi trepte de înfăptuiri adevărate cu mărturia cea mai revelatoare că sensul gîndirii și acțiunii științifice creatoare a partidului, a eminentului bărbat din fruntea sa este supremul sens al istoriei românești contemporane, al vocației luptătoare și constructoare a poporului nostru, făurarul lumii noi în patria sa strămoșească.

¹⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 423—424.

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 19, p. 414.

NICOLAE TITULESCU – APĂRĂTOR AL UNITĂȚII, INDEPENDENȚEI ȘI SUVERANITĂȚII NAȚIONALE

MIRCEA MUȘAT, VASILE ARIMIA

Nicolae Titulescu a rămas în istoria și conștiința poporului român ca o personalitate remarcabilă a vieții politice din prima jumătate a secolului al XX-lea, diplomat și jurist de prestigiu internațional, a cărui viață și activitate s-a contopit cu nobilul ideal al poporului român de slujire și apărare a păcii, a independenței, suveranității și integrității teritoriale a patriei, a egalității în drepturi între toate statele și națiunile lumii. Aceste deziderate, devenite piatra unghiulară a concepției lui Nicolae Titulescu, își trăgeau seva din experiența multimilenară a istoriei poporului român, din tradițiile progresiste ale diplomației românești deschise de marii noștri conducători de țară și continuate în epoca modernă de personalități politice ilustre, precum Nicolae Bălcescu, Al. I. Cuza, Mihail Kogălniceanu, Ioan și Ionel Brătianu și mulți alții. La fel cum, în decursul veacurilor, poporul român a știut să-și apere, pe căile pașnice ale diplomației ori cele, atunci când i s-a impus, ale rezistenței și sabiei, glia strămoșească și ființa de stat, Nicolae Titulescu a înfățișat în toate acțiunile sale mândria și demnitatea poporului său. Pe bună dreptate, el putea să spună : „Tot ce am putut dobîndi pentru România în cariera mea politică a fost fructul luptei și al rezistenței iar nu al rugăciunii și al implorațiunilor“¹.

În decursul întregii sale activități politice și diplomatice, N. Titulescu a slujit interesele supreme ale poporului român și în primul rînd cele legate de făurirea statului național unitar român și apoi de consolidarea lui economică și politică, de apărarea independenței și integrității României. Pentru marele diplomat a sluji patria însemna a îndeplini cea mai înaltă datorie morală și civică². Ideile și sentimentele patriotice au fost principalul izvor în care el a găsit permanent forța necesară desfășurării luptei sale consecvente pentru desăvîrșirea și consolidarea statului național unitar.

¹ Arh. M.A.E., fond U.R.S.S., vol. 134.

² A se vedea: Ion M. Oprea, *Nicolae Titulescu*, Editura științifică, București, 1966, p. 90 și urm.

„România — afirma Titulescu într-un discurs rostit la Ploiești, la 3 mai 1915 — nu poate fi întreagă fără Ardeal. Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făurit neamul, e farmecul care i-a susținut viața... Ardealul nu e numai inima României politice ; priviți harta : Ardealul e inima României geografice !”³.

Luptînd pentru cauza desăvîșirii unității naționale și statale, Nicolae Titulescu a desfășurat o susținută activitate în cadrul Consiliului Național al Unității Române, înființat la Paris, la 6 septembrie 1918, din care au făcut parte personalități politice, ca : Traian Vuia, Take Ionescu, Octavian Goga, Vasile Lucaciu ș.a. La 20 aprilie 1920 este numit prim delegat al României la Conferința de pace de la Paris. În această calitate, el a semnat, la Trianon, în ziua de 4 iunie 1920, Tratatul de pace între Puterile aliate și asociate, pe de o parte, și Ungaria, pe de altă parte, care consfințea pe plan internațional unirea Transilvaniei cu România⁴.

Activitatea desfășurată în acest răstimp de N. Titulescu relevă un spirit lucid, preocupat de a aduce, în limitele sistemului social-politic dat, o serie de ameliorări în diverse domenii și de a promova reglementări într-o serie de probleme stringente. Ca ministru de finanțe, el a acționat pentru elaborarea unui nou și modern regim fiscal în România, pregătind o serie de reforme, între care reforma fiscală din 1921, menită să realizeze un sistem unitar și echitabil de impozite, care să ducă la consolidarea statului.

Prima conflagrație mondială a avut urmări profunde în viața omenirii iar terminarea ei a impus măsuri pe multiple planuri, măsuri care să consfințească modificările ce au avut loc în geografia fizică și în viața politică a multor state, măsuri care să ducă la refacerea și dezvoltarea economiei țărilor angrenate în război, măsuri care să apere statu-quo-ul și să preîntîmpine un nou război mondial. Mințile cele mai luminate, personalitățile politice reprezentative au intrat în acțiune, trecînd la elaborarea și adoptarea celor mai judicioase măsuri, concretizate, în primul rînd, în tratatele de pace. Și România s-a remarcat prin reputați oameni de stat, cu autoritate și prestigiu pe plan internațional. Între aceștia, cel care aproape două decenii a reprezentat și a apărut interesele poporului român în afara granițelor, începînd chiar înainte de terminarea războiului, participînd la Conferința de pace, apoi ca reprezentant în unele țări, în diferite comitete și comisii regionale ori organisme internaționale și, în sfîrșit, în Consiliul Societății Națiunilor și ca președinte al acestei instituții în două legislaturi (1930 și 1931) a fost Nicolae Titulescu.

În vastul și complexul angrenaj al relațiilor internaționale, N. Titulescu, personalitate de vastă cultură și experiență politică, s-a afirmat ca un diplomat de mare prestigiu, ca un om de deosebită valoare ale cărui idei, opinii și sfaturi erau căutate, cerute, susținute și apărute. De aceea, galeria marilor oameni ce s-au remarcat în descifrarea și clarificarea complicatului sistem de relații internaționale dintre cele două războaie mondiale îi cuprinde la loc de cînte numele. Atît din punct de vedere al concepției, cît și al contribuției sale la rezolvarea problemelor majore ce frămîntau omenirea în deceniile 3 și 4, Nicolae Titulescu se definește ca o personalitate de talie internațională. Este semnificativă caracterizarea

³ Vasile Haneș, *Antologia oratorilor români*, Editura Socec, București, [f.a.], p. 173—174.

⁴ Eliza Campus, *Din politica externă a României. 1913—1947*, Editura politică, București, 1980, p. 229.

pe care i-o făcea, la 5 octombrie 1932, Charles S. Wilson, reprezentantul S.U.A. în România, care-l socotea „geniul călăuzitor al politicii externe a guvernului român”⁵. Pentru țara noastră, pentru poporul român, N. Titulescu a fost mesagerul, interpretul năzuințelor și aspirațiilor sale, a fost omul timpului său cu o privire mereu orientată spre viitor.

Dintre marile probleme al căror exponent și apărător a fost, independența, suveranitatea națională și integritatea teritorială au ocupat un loc de prim rang. Cel care a participat mulți ani la viața internațională „fără a uita că sînt român”, cu conștiința că reprezintă „un soldat al țării mele în tranșeele păcii și care n-a cunoscut încă demobilizarea” și-a exprimat cu claritate direcțiile acțiunii sale politice, care erau și ale țării. „Ceea ce caracterizează mai înainte de toate pe români — afirma Titulescu la 9 mai 1935 — este dragostea lor arzătoare de țară, credința lor nestrămutată în destinele care o așteaptă, îndărătnicia la orice tranzacție cînd este vorba de interesul național”, pentru că „nimic nu poate prețui mai mult ca glia pîrintească”⁶. Tocmai de aceea, declara el la 26 iunie 1936, „Niciodată România nu va renunța nici la cea mai mică parte din dreptul pe care l-a cîștigat prin suferințele îndurate în timpul marelui război și nu va accepta niciodată să se dispună de soarta ei fără să fie consultată sau să-i fie impuse hotărîri cu care nu va fi fost de acord”⁷. Acestea au fost linii de conduită pe care le-a urmat în tot cursul vieții sale și documentele le atestă cu prisosință. Chiar dacă evoluția ulterioară a situației României, datorită noilor condiții, mai ales externe, n-a urmat în totalitate cursul formulat ori susținut de Titulescu, valoarea lor nu scade. Dimpotrivă, ele atestă dragostea de patrie, lupta neobosită pe toate căile și prin toate mijloacele pe care a dus-o pentru respectarea și apărarea suveranității, independenței și integrității teritoriului național.

Ceea ce se evidențiază, atît în activitatea teoretică cît și în cea practică a marelui diplomat român, este profunda cunoaștere a realităților ce frămîntau lumea timpului său, a conexiunii evenimentelor derulate pe arena internațională, întemeiată pe analiza atentă a sensului, a direcției și, mai ales, a urmărilor și consecințelor în perspectivă istorică pentru a formula cele mai nimerite măsuri pentru interesele României. După primul război mondial, România, ca și alte țări, încheindu-și procesul unității naționale, a avut, în domeniul politicii externe, ca preocupare constantă menținerea și consolidarea statu-quo-ului european, stabilit prin sistemul tratatelor încheiate în anii 1919—1920, iar în domeniul politicii interne „un uriaș program de refacere pe tărîm economic în genere, pe tărîm industrial și al căilor de comunicație, pe tărîmul cultural, pe tărîmul militar, în special”, după cum spunea și Titulescu în ședința Adunării deputaților din 10 iunie 1921. Și aceasta pentru că, „după ce am făcut România mare, noi nu putem să nu facem jertfele necesare pentru a o păstra și a o dezvolta. Și, să se știe pretutindeni, și înăuntru și în afară, că sîntem hotărîți să ne facem pe de-a-ntregul datoria”. Acțiunea diplomatică desfășurată de Nicolae Titulescu a izvorît din necesitățile României, ale poporului român în noul cadru și în noua conjunctură de după război și a fost, în același timp, în strînsă legătură cu evenimentele care se petreceau în viața politică internațională.

⁵ Arh. st. București, Microfilme S.U.A., rola 627, cadrul 1408.

⁶ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice* (red. resp. George Macovescu), Editura politică, București, 1967, p. 644—645.

⁷ *Ibidem*, p. 786.

Studiind astăzi vastul tezaur documentar referitor la această activitate, se desprinde, îndeosebi, poziția României în planul politicii generale europene, aportul țării noastre la efortul comunității internaționale îndreptat spre apărarea independenței naționale și integrității teritoriale a tuturor țărilor, înlăturării războiului din viața popoarelor și menținerii păcii generale. O demonstrează preocuparea diplomației românești pentru stabilirea unor alianțe, mai ales cu țările vecine, prezența activă a reprezentanților României în cadrul unor alianțe regionale și internaționale într-un larg sistem de securitate colectivă, de luptă contra pericolului de război, a revizionismului și revanșismului în oricare parte a globului s-ar fi manifestat. „Nu există vreo națiune cu care noi să nu dorim să stabilim raporturi amicale“⁸ — declara N. Titulescu la 17 iunie 1928.

Pe aceste coordonate, Nicolae Titulescu a afirmat și susținut o concepție care corespundea nu numai intereselor naționale românești, ci și intereselor întregii comunități progresiste internaționale. În toate inițiativele sale diplomatice, el a avut în vedere, mai presus de orice, menținerea integrității teritoriale și apărarea suveranității naționale. Suveranitatea, adică dreptul fiecărui stat de a decide liber în problemele vieții sale interne și externe, în conformitate și în limitele fixate prin dreptul internațional constituia, pentru Titulescu, temelia pe care se ridică ansamblul relațiilor și cooperării dintre țări și întreaga organizare a comunității mondiale.

Reprezentativă din acest punct de vedere este celebra conferință rostită la 6 mai 1929, în Reichstag, cunoscută sub titlul semnificativ *Dinamica păcii* * în care, pe calea unor generalizări de o profunzime și limpezime uimitoare, a redat esența elementelor constitutive ale forțelor păcii, apărând în mod ferm ideea păcii prin respectul tratatelor : „Îmi exprim convingerea mea profundă, care se sprijină pe constatarea că războiul nu este niciodată, dar într-adevăr niciodată, soluția unui conflict. Războiul, în cazul cel mai bun, adică războiul victorios, nu poate decât schimba termenii problemei ; nemulțumitul de mâine va lua locul nemulțumitului de astăzi. Unui război dus în numele dreptății îi va urma un alt război dus în numele justiției. Și așa la nesfârșit. Și cu ce preț ? Cu un preț imens plătit de întreaga comunitate internațională pentru motivele subiective ale unuia sau mai multora din membrii săi“⁹. Cu această ocazie, el a combătut ideile acelor care susțineau că Societatea Națiunilor nu putea avea „nici o eficacitate“, atita timp cât „nu desființează suveranitatea statelor și sentimentul național“, atrăgând atenția că „cel mai inteligent dintre reformatori nu este, în ultimă instanță, decât un individ, adică ceva limitat în timp și spațiu, iar materia asupra căreia acționează este o lume concretă așa cum a fost făurită de istorie, adică de oameni, oameni în care se perpetuează forțele trecutului și se plămădesc treptat forțele ce pregătesc viitorul“. În acest context se întreba : „Să fie oare suveranitatea statelor și sentimentul național piedică în calea păcii ?“ și răspundea : „Se poate... dar a preconiza drept soluție pentru instituirea păcii permanente, în starea de fapt actuală, abolirea suveranității înseamnă nu numai a preconiza o soluție imposibilă, ci și, dacă am porni pe această cale, a arunca lumea în

⁸ *Ibidem*, p. 240.

* Valoarea ideilor cuprinse în această expunere, viziunea clară și de perspectivă a principiilor formulate a determinat publicarea în limbile engleză, franceză și germană și difuzarea ei în lume.

⁹ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, p. 296.

haos și anarhie, pentru că nu se poate încă desluși limpede nici felul cum ar fi realizată, nici felul cum ar fi concepută organizarea nouă care ar urma să intre în vigoare“, iar „a preconiza drept soluție a unei păci permanente abolirea sentimentului național este nu numai o imposibilitate, ci înseamnă a răpi omului baza esențială a individualității sale actuale“¹⁰. Este o idee-forță a concepției aceluia care declara cu fermitate că „sentimentul național este acela care asigura existența popoarelor“¹¹.

Indiferent de mărime, de poziția lor geografică, de nivelul lor de dezvoltare, statele — a susținut cu consecvență N. Titulescu — sînt egale în drepturi și ca atare trebuie să-și respecte reciproc *independența*, dar toate împreună sînt obligate să aplice principiile statornice și definite prin dreptul internațional. „Suveranitatea națiunilor continuă să existe, dar grevată de o servitute internațională în favoarea păcii“¹² — afirma el în discursul ținut în ziua de 19 iunie 1937, la Bratislava, cu ocazia decernării titlului de *doctor honoris causa* al Universității Komenský. Dacă au izbucnit războaie, în pofida tratatelor, a convențiilor de definire a agresorului, dacă s-au produs încălcări ale dreptului internațional, „vinovate — socotea Titulescu — sînt națiunile pe care Carta internațională le obliga să intre în acțiune, care nu au făcut acest lucru și care, prin pasivitatea lor, au creat sentimentul de impunitate și au anihilat puterea efectivă a domniei legii internaționale. Și, fapt penibil, fapt grav, în timp ce numărul statelor care au violat pactul (Societății Națiunilor) prin acțiunea lor este foarte redus, numărul statelor care nu s-au opus violării pactului și au rămas în inacțiune se confundă cu lumea“¹³.

Un alt principiu al acțiunii diplomatice promovate de Nicolae Titulescu a fost dreptul inalienabil al României de a se conduce de sine stătător, atît în interior cît și în exterior, potrivit cu interesele sale naționale și de a folosi această independență în slujba colaborării și înțelegerii între popoare. El afirma : „Vrem să fim prietenii tuturor națiunilor fără excepție, dar în treburile noastre nu primim ca stăpîn decît pe noi înșine“¹⁴, precizînd și faptul că, „orice atinge un drept al nostru nu poate face obiectul unei deciziuni fără consimțămîntul nostru“¹⁵. În multe din discursurile sale este afirmată necesitatea colaborării între state suverane și independente, în vederea menținerii păcii pe calea respectării statu-quo-ului fixat prin tratatele de la Versailles, a respectării hotarelor și a integrității teritoriale a fiecărei țări. Același scop l-a urmărit diplomatul român prin toate tratatele, acordurile propuse și realizate. „Un stat — spunea, la 9 februarie 1934, N. Titulescu, cu ocazia semnării pactului Înțelegerii Balcanice — este membru al comunității internaționale. El are datorii de îndeplinit față de aceasta. Or, atîta timp cît incertitudinea plutește în jurul chestiunii frontierelor unui stat, munca cu randament deplin pe care o cere comunitatea internațională nu este posibilă... Din moment ce frontierele pot fi amenințate în timp de pace, este legitim ca ele să fie garantate fără să se poată vorbi de preparative de război... Dar dacă pentru semnării (pactului) de la Atena frontierele teritoriale sînt un lucru definitiv și indiscutabil, frontierele în ele însele sînt și bariere care divid pe oameni și fac viața lor mai grea. De aceea noi sîntem gata să întreprindem împreună cu

¹⁰ *Ibidem*, p. 296—297.

¹¹ *Ibidem*, p. 529.

¹² *Ibidem*, p. 824.

¹³ *Ibidem*, p. 824—825.

¹⁴ *Ibidem*, p. 555.

¹⁵ *Ibidem*, p. 256.

toți aceia care vor recunoaște definitiv și loial frontierele noastre, o vastă muncă de apropiere economică și politică”¹⁶. Un an mai târziu, cu ocazia vizitei în România a lui Paul Boncour, președintele Consiliului de Miniștri al Franței, N. Titulescu atrăgea atenția că Europa trebuie să se obișnuiască a considera statele așa cum s-au constituit după primul război mondial, „ca realități în continuă creștere, care nu mai cer nimănui dreptul de a trăi și care în orice împrejurare nu se vor lăsa înăbușite niciodată”¹⁷.

Dealtfel, opoziția lui Titulescu a fost categorică și permanentă față de încercările vizînd revizuirea tratatelor sau a unor prevederi din acestea. Edificatoare este telegrama lui din Londra, trimisă Ministerului Afacerilor Străine la 27 martie 1925, în care informa că oamenii politici britanici „nu au azi încredere în stabilitatea politică a noii ordini create în Europa centrală și orientală”, întrevăzînd fie „rectificări de frontieră prin înțelegeri amicale”, fie criticînd „exceptarea frontierelor de la arbitraj”. „Corolarul necesar al acestui sentiment de neîncredere — preciza el — este necesitatea de a revizui tratatele în mod amical ca singurul mijloc de a împiedica războiul”. Mai departe, informa guvernul că „în toate conversațiunile politice ce am avut zilele acestea am insistat asupra absurdității acestei concepțiuni”, deoarece „ideea posibilității revizuirii tratatelor creează nesiguranță, nesiguranța întîrziează consolidarea noii stări de lucruri și lipsa de consolidare ațîță poftele de revanșă. Acesta este drumul cel mai sigur care duce la război”¹⁸. De asemenea, într-o discuție avută cu W. Churchill, în noiembrie 1928, N. Titulescu făcea apel la luciditate, spunînd : „nu trebuie să ne ascundem că revizuirea înseamnă război, ceea ce nimeni din noi nu dorește”¹⁹. Ideea revine și în discuția avută cu Mussolini și Dino Grandi, la Roma în noiembrie 1930, cărora le atrăgea atenția „că revizuirea granițelor Cehoslovaciei sau Iugoslaviei este pentru noi egal de păgubitoare, căci granițele sînt solide : începi cu una și sfîrșești cu alta. Aceasta este războiul. Revizuirea nu este o soluție de pace”²⁰.

Atunci cînd se pronunța împotriva revizuirii tratatelor, N. Titulescu avea în vedere faptul că, statele care și-au desăvîrșit unitatea prin libera determinare a popoarelor, hotărîrea lor fiind recunoscută și consfințită prin tratate internaționale, erau entități bine definite atît din punct de vedere al teritoriului cît și al populației. O revizuire a tratatelor nu era în interesul păcii și nici nu rezolva situația. Despre aceasta a vorbit pe larg în conferința ținută la Universitatea din Cambridge în ziua de 19 noiembrie 1930. El a demonstrat că pentru revizuire nu mai pot fi luate drept criterii nici principiul naționalității nici cel al liberei determinări a popoarelor, principii pe care dealtfel le-au avut în vedere și tratatele de la Versailles. „Libera determinare — spunea Titulescu — a fost deja clar exprimată, căci, luate ca unități, teritoriile transferate prin tratate sînt locuite de majorități impunătoare aparținînd țărilor la care au fost alipite”. Tocmai de aceea, „a vorbi de revizuire înseamnă a risipi, iar nu a asocia forțele care trebuie să lucreze împreună pentru apărarea concepțiunilor comune... Fruntaria, așa cum a fost concepută în trecut, e o grea povară oriunde ai așeza-o, căci ea separă oamenii. Așadar, nu mutînd frontiera cu cîțiva kilometri mai la est sau la vest se servește mai bine pacea. Ceea ce trebuie făcut pentru a asigura pacea este ca popoarele, în plină sinceritate și fără

¹⁶ *Ibidem*, p. 546—547.

¹⁷ *Ibidem*, p. 642.

¹⁸ *Ibidem*, p. 168.

¹⁹ *Ibidem*, p. 251.

²⁰ *Ibidem*, p. 337.

gînduri ascunse, să lucreze pentru a spiritualiza frontiera prin acorduri de tot felul, în special prin acorduri economice în interesul comun. Nu de revizuirea tratatelor are nevoie omenirea, ci de revizuirea propriilor ei judecăți²¹.

Acest mod de gîndire într-o perioadă frămîntată de puternice contradicții, atunci cînd în lume fascismul și nazismul, sprijinite de marele capital, de reacțiunea internațională, se afirmău tot mai puternic, cînd începeau să se ridice nori negri ai războiului, dovedește nu numai înțelepciunea și realismul cu care N. Titulescu judeca faptele, dar și justetea și acuitatea unor măsuri de profunzime ce se impuneau. Teza „nu de revizuirea tratatelor are nevoie omenirea, ci de revizuirea propriilor ei judecăți” era o generalizare la cel mai înalt nivel a practicii politice, cu perspective și mod de acțiune a cărei valabilitate va traversa, după părerea noastră, veacuri, iar teza apropierei economice și politice, care să ducă la devalorizarea gradată a frontierelor pînă la spiritualizarea lor, pînă la realizarea mării patrii a familiei umane, este o prefigurare a viitorului văzut de un mare savant trăind într-o altă orînduire decît cea pe care o întrezărea. Și astăzi cele mai reprezentative personalități ale culturii și civilizației, ale progresului cheamă la rațiune, la înțelegerea necesităților timpului și a nevoilor omenirii, cu alte cuvinte la revizuirea judecăților pe care cercurile conducătoare din diverse țări le apără și le practică, cu toate că sînt învechite și dăunătoare omenirii. Astăzi în lume se făurește, în condiții deosebit de grele, o societate menită să realizeze marea patrie a familiei umane.

Urmărind evenimentele în desfășurarea lor putem constata că nu există nici unul în legătură cu care Titulescu să nu se gîndească la implicațiile și consecințele lui pentru soarta României și să nu acționeze ca atare. Astfel, una din marile reforme înfăptuite după război de guvernânții români, sub presiunea maselor populare, a fost reforma agrară. Acest act de dreptate făcut pentru truditorii pămîntului a fost obiectul unor dispute politice îndelungi, el reținînd atenția opiniei publice în întreg deceniul al 3-lea. După cum se știe, Nicolae Titulescu s-a ocupat în discursurile sale de problema agrară, pledînd pentru împroprietărirea țăranilor și susținînd justetea reformei agrare, atunci cînd ea a fost atacată de foștii proprietari expropriați.

Reforma agrară s-a aplicat tuturor proprietarilor, indiferent de naționalitate sau de regiune, care se aflau în condiții materiale identice. Au fost împărțite celor ce erau îndreptățiți pămînturile stabilite prin lege. Pe baza interpretării eronate a legii reformei agrare din 1921, a apărut așa-zisa problemă a optanților, adică a celor aproximativ 500 de proprietari agricoli unguri din Transilvania, care, plecați încă din timpul războiului, au optat pentru cetățenia maghiară. Pe baza acestei interpretări, guvernul ungar a invocat existența unei incompatibilități între legislația reformei agrare și Tratatul de la Trianon, fapt pentru care, după ce s-a adresat diferitelor foruri naționale românești și internaționale, a adus problema optanților în fața Consiliului Societății Națiunilor. Aproape zece ani, Nicolae Titulescu a trebuit să cerceteze, să demonstreze și să convingă diferitele persoane, organe și organisme internaționale de justetea reformei, de compatibilitatea ei atît cu dezvoltarea economică-socială cît și cu angajamentele internaționale²². Este remarcabilă, din acest punct de ve-

²¹ *Ibidem*, p. 351—352.

²² *Ibidem*, p. 106—109, 111—116, 171—186, 322—327.

dere, expunerea făcută în fața Consiliului Societății Națiunilor la 5 iulie 1923, în care, după ce a înfățișat evoluția discuțiilor cu reprezentanții guvernului ungar și netemeinicia cererilor lor, N. Titulescu aprecia că afacerea optanților unguri „constituie, prin forma sub care vrea să ne-o prezinte guvernul ungar, un monument de rafinament juridic..., o afacere foarte complexă, pentru că, dacă o privești de aproape, atinge nu numai ordinea socială a unei țări europene, dar încă și, mai ales, problema executării tratatelor în ansamblul lor“. În cadrul acestui sistem, adică „în cadrul actual al tratatelor, care trebuie acceptate cu toată sinceritatea, România — continua Titulescu — dorește să obțină prietenia Ungariei. Românii și ungurii de astăzi nu mai sînt răspunzători de tot trecutul istoric care i-a separat de-a lungul veacurilor... Cred că, în loc de a vă consuma energia ca să vă modificați pozițiile și să vă lărgiți ajutorul politic, ați face mai bine să folosiți această energie pentru a găsi o formulă care ne-ar permite să facem drumul împreună“²³.

Dealtfel, Nicolae Titulescu, om cu o temeinică pregătire juridică, cunoscător al subtilităților în judecarea unei cauze, socotea încă de la început afacerea optanților unguri „delicăta“, „una din acelea în care statul român are dreptate să reziste și în care cea mai mică concesie de principii poate aduce cele mai neprevăzute dezvoltări și poate deveni nu numai prilej de turburări interne, dar prilej de rupeți între noi și Europa internațională“. Tocmai de aceea, scria el lui I. Gh. Duca, la 25 aprilie 1923, „mi-am strîns și eu puterile și calm, respectuos am expus rațiunile pentru care România regretă a nu putea duce la arbitru Constituția ei..., textele exproprierii și legislația agrară, căci înseamnă a cere arbitrului să judece o pagină de istorie, nu o controversă de drept, și înseamnă a ridica legislației noastre agrare caracterul ei definitiv, prin posibilitatea ținută deschisă pentru țărani a restitui pămînturile sau a plăti un preț mai mare decît cel stabilit de lege“²⁴. La cea de a 35-a sesiune a Consiliului Societății Națiunilor, Nicolae Titulescu a expus din nou rostul și consecințele reformei agrare în Transilvania și Banat. „La ora actuală, în ciuda exproprierilor, există sute de mari moșieri maghiari proprietari în Transilvania... Alături de acești mari proprietari există zeci de mii de unguri, vechi robi ai pămîntului, pe care legea agrară română i-a făcut pentru prima oară proprietari individuali de pămînt“²⁵.

În fond, chestiunea optanților viza atacarea politicii interne românești, lovea în suveranitatea ei, era „problema revizuirii sub forma cea mai politicoasă în acel moment“²⁶. O spunea, la 22 ianuarie 1930, N. Titulescu, în interviul acordat agenției „Rador“ despre rezultatele Conferinței de la Haga : „Timp de șapte ani am susținut, și de multe ori în condiții foarte grele... că România nu are a plăti mai mult optanților decît cetățenilor români..., că nu putem sub nici un cuvînt accepta competența tribunalelor arbitrare mixte în reforma noastră agrară, care este de domeniul plinei suveranități a României“²⁷. Din numeroasele fapte și argumente prezentate de Titulescu rezulta că nu a existat vreo incompatibilitate între exproprierea din 1921 și prevederile tratatului de pace, inclusiv statutul minorităților invocat de guvernul ungar, că în aplicarea reformei

²³ N. Titulescu, *La réforme agraire en Roumanie et les optants hongrois de la Transilvanie devant la Société des Nations*, Paris, 1924.

²⁴ Arh. st. București, Xerografii S.U.A., pachet IX/2.

²⁵ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, p. 179.

²⁶ Arh. st. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, dosar 474, f. 1—5.

²⁷ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, p. 324.

agrare a existat o egalitate de tratament, fiind expropriați și despăgubiți uniform toți proprietarii, indiferent de naționalitate, după cum au primit pământ cei îndreptățiți. Din cele 539 694 de persoane împrăștiate în Transilvania, 396 000 au fost români, 87 426 unguri, iar restul alte naționalități²⁸. Împrăștierea cu pământ a dus, în același timp, la menținerea „ordinii sociale într-o întreagă regiune a Europei”²⁹. După lungi tergiversări ale acestui diferend a învins punctul de vedere al guvernului român, susținut și apărat cu multă competență de N. Titulescu.

O altă problemă dificilă în atenția opiniei publice, a cercurilor și oamenilor politici, a unor foruri internaționale, în legătură cu care Nicolae Titulescu a jucat un rol însemnat, a fost așa-zisa „chestiune a minorităților”. Ea decurgea din obligațiile asumate prin tratat de o serie de state, între care și România, constituind — după caracterizarea dată de Titulescu — „lungă vreme o ghiulea de picioare pentru statele care au semnat tratatul minorităților”³⁰. Cu multă atenție și grijă s-a ocupat diplomatul român de această problemă în comunicarea *Societatea Națiunilor și minoritățile*, susținută la Academia diplomatică din Paris în ziua de 15 martie 1929. Printr-o interpretare științifică și umanitaristă a tratatelor și convențiilor internaționale, el a evidențiat felul cum Societatea Națiunilor a înțeles să se achite de obligațiile sale față de minorități *. Marele om de stat român, care cunoștea cum era privită și discutată această chestiune de opinia publică, aprecia că, problema minorităților transpusă în domeniul relațiilor internaționale pare să intereseze cu deosebire două categorii de state : state care au oameni legați de ele prin rasă, limbă și religie trăind dincolo de frontierele lor și state pe pământul cărora trăiesc minorități. Drepturile minorităților au fost asigurate, sub garanție internațională prin tratate speciale, zise tratate ale minorităților, semnate la Paris, în timpul Conferinței păcii de către Polonia, Iugoslavia, Cehoslovacia, România și Grecia ; prin capitole speciale inserate în tratatele de pace și asigurând protecția minorităților în Austria, Ungaria, Bulgaria și Turcia ; prin declarații făcute în același scop în fața Consiliului Societății Națiunilor de către Albania, Estonia, Finlanda, Letonia și Lituania etc.³¹. Analizând modul cum se respectau obligațiile din tratate și convenții, tendințele ce se conturau din partea unor guverne de a revizui prevederile lor, Titulescu ținea să atragă atenția : „Extinderea obligațiilor actuale, oricare ar fi forma sau metoda lor, numai în sarcina unor state, fără perspective de a se ajunge la un sfârșit, oricare ar fi bunăvoința arătată minorităților, oricare ar fi eforturile pe care le facem pentru a realiza în privința lor dorințele cele mai mari, toate acestea nu ar duce decât la slăbirea consolidării statelor”³². În încheiere, el cerea ca să se îndeplinească obligațiile asumate sub auspiciile Societății Națiunilor : „Minoritățile să fie tratate cu bunăvoință, dar și statele din care ele fac parte să fie tratate la fel. Să căutăm cu ajutorul Societății Națiunilor ceea ce în cadrul normal poate duce la apropierea tuturor oamenilor, pe care numai limba, religia sau rasa îi separă. Și când finalitatea urmărită prin tratate va fi atinsă, să

²⁸ *Ibidem*, p. 180—181.

²⁹ *Ibidem*, p. 174.

³⁰ *Ibidem*, p. 273.

* Dealtfel, în structura Societății Națiunilor a existat un compartiment — secretariatul pentru minorități ; ca urmare a activității acestuia s-a adunat de-a lungul anilor o mare cantitate de material arhivistic.

³¹ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, p. 273—276.

³² *Ibidem*, p. 286.

trasăm larg programul obligațiilor noastre morale față de oameni, în calitate de oameni. Vom merita astfel mai bine de la patriile noastre respective, vom înfrunta de asemenea mai ușor greutățile care par să ne separe astăzi, căci morala este una singură pentru toți și omul este egal omului oriunde s-ar afla”³³.

Fiind un militant consecvent al înțelegerilor între popoare, înțelegeri bazate pe încredere, consfințite și consolidate prin tratate, Nicolae Titulescu a fost, în același timp, un luptător activ pentru pace, pentru el pacea însemnând o condiție esențială a dezvoltării fiecărui popor, o necesitate vitală pentru omenire. Este ilustrată această latură a activității sale de multe conferințe și discursuri pe problemele păcii, de mare ecou internațional, care sînt o sinteză a unor îndelungate elaborări teoretice și a unei vaste experiențe practice dobîndite în diferite foruri regionale și internaționale. Reamintim, în acest sens, conferințele : *Dinamica păcii*, ținută în Reichstag la 6 mai 1929 ; *Progresul ideii de pace*, la Universitatea din Cambridge în 19 noiembrie 1930 ; *Ordinea în gîndire*, la Universitatea Komenský din Bratislava în 19 iunie 1937 ; *Despre metodele practice de a apăra pacea existentă*, în Camera comunelor la 3 iunie 1937 ; *Situația internațională actuală*, la Universitatea din Oxford în 4 iunie 1937 ș.a.

N. Titulescu a definit pacea drept condiția vitală, de neînlocuit, a evoluției umanității, a afirmării plenare a spiritului și forței creatoare a tuturor națiunilor. „Pacea este, înainte de toate, o stare de spirit. Nu poate să existe pace și nicăieri nu s-ar putea întreprinde o muncă fecundă și creatoare, menită să îndrepte răul cauzat de anii de distrugere, dacă nu există o absolută încredere în stabilitatea condițiilor actuale”³⁴. Avînd în vedere tocmai acest ideal în toate ocaziile, el a ținut să atragă atenția asupra răspunderii pe care o aveau oamenii politici în a crea și păstra condițiile necesare păcii. Adresîndu-se auditoriului cu ocazia primirii titlului de *doctor honoris causa* al Universității din Atena, N. Titulescu spunea că „umanitatea are nevoie de a crede nestrămutat în imperativele rațiunii. Aceste imperative omul de știință le descoperă în urma unei analize obiective, într-un climat de seninătate sufletească. Omului politic îi revine sarcina de a lupta pentru ca ele să fie acceptate de colectivitate”. Există — continua Titulescu — „un domeniu în care sentimentul poate fi aliatul de preț al rațiunii : acest domeniu este acela al înțelegerii reciproce a popoarelor, unica sursă a unei păci statornice și roditoare. Relele provin din faptul că națiunile nu-și dau seama că, în ciuda tuturor deosebirilor, ele alcătuiesc, la urma urmelor, un tot indivizibil. Omul nu poate fi străin omului numai prin faptul că între ei se ridică o graniță. Și pacea nu înseamnă nimic altceva decît conștiința universalității speței umane”³⁵. Reluînd această idee, într-o cuvîntare rostită la Ankara, în 30 octombrie 1934, el afirma : „noi știm de asemenea că pacea nu este un simplu cuvînt și că pentru a o obține nu ajunge s-o afirmi, trebuie să o organizezi. A organiza pacea înseamnă a fi întotdeauna stăpînul unei forțe militare de așa natură, încît cei ce ar vrea să o tulbure să nu îndrăznească nici măcar să se gîndească la aceasta”³⁶. Conștient fiind de faptul că un stat, cum era România și multe altele, nu putea avea singur o astfel de forță, „rațiunea și instinctul îi comandă să se asocieze statelor ce se găsesc în aceeași situație cu el”, Titulescu reamintea că Înțelegerea Balcanică este

³³ *Ibid.*

³⁴ *Ibidem*, p. 240.

³⁵ *Ibidem*, p. 531.

³⁶ *Ibidem*, p. 581.

o astfel „de asociere de state, avînd drept scop menținerea păcii prin crearea unei forțe colective, impunătoare, pusă în slujba practicilor internaționale cele mai corecte și mai amabile“³⁷.

Cel ce a militat cu consecvență pentru încheierea de acorduri, tratate, pacte era deosebit de fericit cînd se realizau astfel de documente, socotindu-le temelia înțelegerilor între state, a asigurării securității, păcii și liniștii în lume. În anul 1936, cînd s-a încheiat acordul între U.R.S.S. și Franța, N. Titulescu aprecia că „două state situate la extremitățile Europei își întind mîna pentru a-și proclama încrederea lor în pace, invitînd pe toți cei interesați să se alătore operei lor... Suprapunînd acordul franco-sovietic proiectului de acord ceho-sovietic și pactului dunărean dorit, Europa va fi în scurtă vreme acoperită de o rețea de acorduri regionale de asistență mutuală care ne vor permite să întrevădem viitorul cu mai multă încredere. Doresc din toată inima ca Germania și Polonia să poată găsi o cale compatibilă cu interesele lor și cu concepțiile lor pentru ca toți să colaboreze la apărarea bunului cel mai de preț pe care-l posedă omenirea: pacea“³⁸.

N. Titulescu a fost animat toată viața de ideea realizării unor relații normale, de colaborare cu toți vecinii țării, cu toate statele, militînd pentru aceasta, ducînd discuții, căutînd să convingă conducerile de state și de guverne în orice împrejurare de necesitatea liniștii și bunei conviețuiri. „Pacea — afirma diplomatul român — cere înțelegere cu toți vecinii noștri : noi o voim. Pacea cere înțelegerea punctului de vedere al altuia : noi o oferim. Dar pacea cere și stabilitate“³⁹. În această direcție sînt demne de relevat strădaniile sale pe planul relațiilor diplomatice, economice și culturale româno-sovietice, precum tratativele deschise în vederea semnării unui pact de asistență mutuală între România și U.R.S.S. Dealtfel, unui adversari politici l-au atacat public, cerîndu-i explicații în legătură cu ce se urmărea prin tratativele cu U.R.S.S. Cu franchețe ce l-a caracterizat, N. Titulescu arăta în ședința Adunării deputaților din 13 decembrie 1935 că, numai printr-o strînsă prietenie cu statul sovietic, numai cu raporturi de încredere reciprocă între Uniunea Sovietică și țara noastră putem înlătura pericolele la care s-a gîndit interpelatorul (Gh. Brătianu). „În fața amicitiei nu poate exista neînțelegere. La focul ei să topim tot ce ar putea stîngeți interesele românești. Acesta e tot sensul politicii mele față de U.R.S.S.“⁴⁰. Reliefînd, în continuare, scopul și condițiile în care se duceau tratativele, Titulescu aprecia că prietenia este un comandament al geografiei și al istoriei. „De război voim să ferim țara nu numai cu unul din vecinii noștri, ci cu toți fără excepție, în măsura în care lucrul stă în puterea noastră... Numai printr-o politică constantă de pace și de prietenie cu toate popoarele fără deosebire se poate asigura viața și dezvoltarea țării conform destinelor ei“⁴¹. Explicînd și străinătății poziția României în această problemă, N. Titulescu declara ziarului „Petit Journal“ la 30 decembrie 1935 : „Nici un stat nu poate considera ca un act de agresiune sau ca o intenție de încercuire eforturile României de a cîștiga prietenia unui popor de 170.000.000 (oameni), de care depinde soarta granițelor noastre. Ne aflăm în fața unei necesități geografice“⁴².

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibidem*, p. 640.

³⁹ *Ibidem*, p. 644—645.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 709.

⁴¹ *Ibidem*, p. 712.

⁴² Apud : „Universul“ din 31 decembrie 1935.

Urmărind concepția și acțiunile lui Nicolae Titulescu în domeniul politicii externe a României, în domeniul relațiilor internaționale putem afirma cu toată convingerea că el a fost omul epocii, cu o capacitate deosebită în a previziona desfășurarea evenimentelor, fapt pentru care a reclamat personalităților responsabile ale timpului să întreprindă măsuri pînă nu va fi prea tîrziu. „Dacă denunțarea unilaterală a tratatelor ar putea să fie acceptată fără consecințe, aceasta ar însemna sfîrșitul securității colective și al Societății Națiunilor. Am intra într-o lume din care am crezut că am ieșit pentru totdeauna și care ar fi guvernată nu de către forța dreptului, ci de dreptul forței”⁴³. Era avertismentul pe care l-a formulat la 18 martie 1936.

Viziunea sa, puterea de pătrundere și înțelegere a cursului istoriei l-au determinat pe Titulescu să urmărească cu îngrijorare, chiar atunci cînd nu se mai afla în funcție, orice stări conflictuale ori conflicte deschise, să intervină pentru rezolvarea lor sau să condamne agresiunile. Toate acestea au făcut ca autoritatea și prestigiul său să crească iar pentru modul lui de a gîndi și a acționa pentru pace să primească o largă recunoaștere pe plan internațional. A fost ales președinte de onoare al Comitetului Român al Reuniunii Universale pentru Pace, secție a organizației internaționale înființate la Congresul mondial de la Bruxelles. A fost invitat să vorbească în forumul unor prestigioase instituții de știință și cultură. A primit diplome, titluri onorifice și decorații ale unor instituții științifice și din partea unor guverne.

Acum cînd se împlinește un secol de la nașterea sa, în numele principiilor pentru care a luptat toată viața, pentru contribuția pe care a adus-o la apărarea intereselor poporului român, a unității și integrității teritoriale a României, la apărarea păcii și securității generale venerăm marea personalitate a lui Nicolae Titulescu, a celuiia pe care istoria l-a așezat în rîndul figurilor luminoase ale poporului român, în rîndul marilor diplomați ai lumii.

⁴³ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, p. 726.

MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ — FACTOR DE MENȚINERE ȘI ÎNTĂRIRE A LEGĂTURILOR TRADIȚIONALE DE PRIETENIE DINTRE POPOARELE DIN SUD-ESTUL EUROPEI (1878 — 1915)

NICOLAE COPOIU

Apariția clasei muncitoare, a mișcării muncitorești pe scena vieții social-politice în a doua jumătate a veacului trecut este faptul cel mai important din istoria modernă a multor popoare din Europa. Această mișcare a exprimat gândirea cea mai înaintată cu privire la căile viitorului, atât ale proletariatului cât și ale popoarelor cărora aceasta le aparținea, astfel încît studierea și înțelegerea istoriei din ultima sută de ani nu poate fi făcută fără cunoașterea istoriei mișcării muncitorești. Acesta este cazul istoriei mai multor popoare și țări din sud-estul Europei, unde mișcarea muncitorească și socialistă, dezvoltată încă din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, a jalonat viitorul unor țări ca România, Bulgaria și Iugoslavia. Revoluția socialistă, declanșată și victorioasă în aceste țări în împrejurările de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial era rezultatul unui proces istoric îndelungat, timp în care mișcarea muncitorească, partidele clasei muncitoare, prin întreaga lor activitate, au pregătit această uriașă transformare socială, politică și economică.

Unul dintre obiectivele majore ale mișcării muncitorești din aceste țări a fost asigurarea unor relații de bună vecinătate și prietenie între popoare, expresie a unor năzuințe firești, dar și a unor tradiții istorice de lungă întindere în trecut.

Popoarele din bazinul mijlociu și inferior al Dunării, din Peninsula Balcanică, indiferent de numele pe care îl poartă astăzi și de populațiile ajunse aici în epoca migrațiilor, sînt urmașe, cel puțin în parte, ale aceluiași mare popor din antichitate, iliro-traco-dac, a cărui civilizație, limbă și cultură se regăsesc în multe elemente care au supraviețuit timpului la toate aceste popoare. Comunitatea lumii vechi de pe acest teritoriu este un fapt istoric de mare importanță, pe care vicisitudinile impuse de stăpînirile marilor puteri și imperii în decursul timpului, ca și de mișcările

populațiilor dinspre răsărit, nu au putut s-o desființeze cu totul. Formații statale specifice timpului au existat, desigur, cu mult înainte de ceea ce consemnează documentele, însă realitatea statului valaho-bulgar din secolele XII-XIII a constituit o expresie certă a legăturilor dintre aceste popoare în lupta pentru apărarea ființei lor etnice. „Ura împotriva Bizanțului — scria istoricul francez A. Ubicini — a fost prima legătură dintre bulgari și români; religia avea să-i apropie și mai mult pe unii de alții”¹. La fel de semnificativă este lupta comună a acestor popoare, care între timp își cristalizaseră state de tip feudal, împotriva noului agresor — Imperiul otoman. Lupta de la Cosovopolie (Cîmpia Mierlei) din 1389, dată de sirbi și bosniaci, cărora le-a venit în ajutor și o oaste a domnului Munteniei, Mircea cel Bătrîn, a exprimat practic legăturile dintre aceste popoare și, după cum se știe, numele domnitorului român a intrat în folclorul sîrbesc datorită marilor lui fapte de vitejie săvîrșite împotriva invadatorilor otomani.

Cu toată rezistența eroică pe care au opus-o cotropitorilor, popoarele de la sudul Dunării au căzut, la sfîrșitul secolului al XIV-lea, sub jugul stăpînirii otomane, rămînînd în această situație timp de mai multe sute de ani, pînă în secolul al XIX-lea.

La mijlocul veacului al XV-lea a intrat sub stăpînire turcească și teritoriul românesc al Dobrogei, precum și trei puncte — raiale — de control strategic de pe malul nordic al fluviului: Brăila, Giurgiu și Turnu. Cele trei raiale au fost restituite Țării Românești în 1829, prin prevederile păcii de la Adrianopol. În războiul ruso-turc care s-a terminat cu această pace luaseră parte și unități românești. Dobrogea a reintrat în hotarele românești în 1878. Statele românești — Muntenia și Moldova — au continuat lupta împotriva expansiunii otomane și Mircea cel Bătrîn a zăgăzuit această expansiune prin victoria de la Rovine din 1396. Imperiul otoman căpătase însă o asemenea forță încît întreaga Europă se afla sub amenințarea sa. În această situație, însuși domnitorul Mircea, pentru a preîntîmpina pericolul, a negociat cu Poarta otomană condițiile în care se puteau salva autonomia și libertatea țării sale. În acest fel s-a încheiat primul tratat (*Capitulatie*) cu sultanul Baiazid. Moldova a încheiat un tratat asemănător, tot după îndelungate confruntări militare cu Poarta otomană, susținute îndeosebi de domnitorul Ștefan cel Mare.

Relațiile stabilite prin aceste tratate, inegale evident, dar caracteristice feudalismului, au apărut poporul român de ocupația și stăpînirea străină, au permis dezvoltarea social-culturală (mai puțin economică) a Țărilor Române. Din punctul de vedere al legăturilor dintre popoarele din această parte a Europei, autonomia statală a Țărilor Române a constituit un ajutor obiectiv, teritoriul acestora devenind un adevărat loc de adăpost pentru locuitorii de la sudul Dunării, care nu au încetat niciodată lupta lor împotriva cotropitorilor. Sute și mii de bulgari, sirbi și macedoneni s-au adăpostit temporar sau definitiv la nordul Dunării, pe pămîntul ospitalier al statelor românilor, unde au găsit condiții prielnice de muncă, de viață și afirmare culturală sau de pregătire a unor noi lupte eliberatoare.

Un moment istoric, înscris cu litere de aur pe răbojul legăturilor dintre popoarele balcanice l-a constituit domnia lui Mihai Viteazul, care a acționat ca un adevărat exponent și conducător al luptei acestor popoare

¹ Ubicini, *Les origines de l'histoire roumaine*, Paris, 1886, p. 138 (vezi și „Anale de istorie”, anul XXVI, nr. 6/1980, p. 118).

pentru eliberare națională. „Dacul cel rău“, cum i s-a spus de către dușmanii săi, avea o concepție clară de eliberare și unificare a urmașilor marelui popor iliro-traco-dac din antichitate, care a întâmpinat atât împotrivirea Porții otomane cât și a Imperiului austriac și a Poloniei. Domnia lui Mihai Viteazul a constituit și pentru popoarele vecine de la sudul Dunării o mare speranță și, după cum se știe, marele domnitor a fost sprijinit în lupta sa antiotomană de numeroși fii ai popoarelor bulgar și sîrb.

Evoluția situației politice din această parte a Europei s-a complicat și mai mult în secolul al XVIII-lea, cînd a început procesul lent de decădere a Imperiului otoman, iar problema moștenirii lui va preocupa toate cancelariile europene, dar mai ales guvernele de la Petersburg și Viena. Obiectiv, războaiele Rusiei și Austriei duse împotriva puterii otomane au slăbit-o în secolul al XVIII-lea, ceea ce indirect a servit cauzei luptei popoarelor de la sudul Dunării pentru eliberarea lor de sub dominația otomană.

Pentru Țările Române, însă, aceste războaie, pînă să producă consecințe asupra puterii militare a Turciei, le produceau lor mari nenorociri și pagube, datorită folosirii teritoriului românesc, fie ca teatru de luptă, fie și numai ca loc de concentrare a trupelor beligerante. Războaiele turco-ruso-austriece s-au repercutat direct și asupra gradului de autonomie statală a Munteniei și Moldovei, starea de război obligînd Turcia să pretindă nu numai un devotament mai ferm din partea domnitorilor români, ci și o participare materială mai substanțială la desfășurarea conflictelor.

Cu toate imixtiunile frecvente din partea Turciei în treburile interne ale românilor, cărora li se adaugă cele ale Rusiei — devenită putere „protectoare“ a Moldovei și Munteniei, după pacea de la Kuciuc-Kainardgi (1774) —, tratatele de pace dintre beligeranți consemnează constant statutul de state autonome al celor două țări românești, clauză pe care o solicită în special Turcia, mai ales pentru a putea refuza pretențiile învingătorilor de a anexa teritorii românești. Prin diverse manevre, însă, în 1775 și în 1812 o parte din aceste teritorii au intrat în perimetrul statal al Austriei și, respectiv, Rusiei țariste.

În ce privește situația popoarelor de la sudul Dunării, ele priveau cu o mare nădejde și încredere spre cele două mari puteri, care, periodic, atacau stăpînirea Turciei în Europa. Ele au sprijinit în fel și chip lupta împotriva Turciei, astfel încît zorile epocii moderne găsesc popoarele balcanice într-o amplă mișcare de renaștere națională. După aproape 400 de ani, aceste popoare dovedeau că, în pofida stăpînirii străine, își păstrasera ființa etnică și sentimentul demnității naționale. Este, desigur, o dovadă a forței lor de rezistență, forță care izvoră din îndelungata lor existență pe acest teritoriu, din puternica lor individualitate etno-culturală și spirituală, și care a asigurat păstrarea limbii, civilizației și modului de viață propriu fiecărui popor.

Slăbirea și retragerea puterii otomane din Peninsula Balcanică, ca și din alte teritorii europene, începute în 1699, s-a prelungit pînă în ajunul primului război mondial. Veacul al XIX-lea a cunoscut o intensificare fără precedent a luptei de eliberare națională a popoarelor bulgar, sîrb, grec, muntenegrean, albanez, macedonean, croat, luptă stimulată de greutățile pe care le cunoștea stăpînirea otomană prin repetatele războaie cu Rusia și Austria. Rînd pe rînd, înfruntînd multe greutăți, popoarele din Balcani și-au redobîndit libertatea națională, s-au constituit și și-au reconstituit statele lor naționale. Însuși poporul român, care își conservase existența

statală, a parcurs în aceeași perioadă drumul luptei pentru înlăturarea suzeranității turcești, a tutelei altor puteri europene asupra destinelor sale, pentru unirea tuturor teritoriilor românești într-un singur stat.

Angajat în acest amplu proces al făuririi unității naționale și al dobândirii independenței depline, poporul român a fost un exemplu stimulator pentru popoarele de la sudul Dunării prin marile sale revoluții de la 1821 și 1848, prin actul Unirii Moldovei cu Muntenia din 1859 și mai ales prin războiul vitejesc antiotoman din 1877—1878.

Evoluția poporului român pe calea progresului social-politic, mai ales a înlăturării trupelor străine de pe teritoriul său, a constituit un sprijin direct pentru popoarele din Balcani². În aceste condiții, teritoriul statului român a fost tot timpul un loc de adăpost, de pregătire și organizare a luptătorilor pentru libertate din rîndul popoarelor de la sud de Dunăre, mai întîi al grecilor (în primele decenii ale veacului trecut), apoi al sîrbilor și mai ales — în anii premergători războiului din 1877-1878 — al bulgarilor. „Grecii nu pot uita niciodată — spunea actualul președinte al Republicii Elene, Constantin Karamanlis, cu prilejul vizitei efectuate la București în 1975, pe cînd deținea postul de prim-ministru al Greciei — că își datorează libertatea și existența ca stat contemporan luptei care a început tocmai de pe acest teritoriu, al României. La Galați și Iași a fost proclamată, în 1821, revoluția elenă... Români care și-au vărsat singele pentru a ajuta la creșterea arborelui libertății sînt numeroși“³. Atît în secolul al XVIII-lea cît și în prima parte a veacului trecut, Țările Române au contribuit, prin școlile organizate aici în limba greacă, la menținerea și dezvoltarea culturii acestui vechi popor al Europei, ramură a aceluiași mare popor pelasgic din antichitate. Ion Heliade-Rădulescu scria în *Suvenirile sale*, referindu-se la Grecia : „Cînd fiii tăi rătăceau în lume, fără patrie și familie, România le deschidea sînul, le dădea adăpost. Limba ta, degenerată chiar în sînu-ți..., găsea azil și onoruri pe pămîntul meu natal“⁴.

Dacă pentru poporul grec, mai îndepărtat, teritoriul ospitalier românesc a îndeplinit un asemenea rol, este neîndoielnic că luptătorii bulgari au găsit în Țările Române o a doua lor patrie, iar unele orașe românești au devenit adevărate centre culturale bulgărești.

În ajunul războiului din 1877, la puțină vreme după declanșarea răscoalei din aprilie 1876, unul dintre conducătorii acesteia exprima următoarele gînduri : „Nici înainte și nici după răscoala bulgarilor nu am mulțumit încă pentru amabilitate bunilor noștri vecini români, pentru marile ocrotiri și binefaceri pe care ni le-au făcut în diferite perioade. Bulgarii sînt foarte îndatorați românilor pentru dezvoltarea lor, pentru renașterea lor și pentru activitatea Comitetului Central Bulgar etc., etc. Bulgarii trebuie neîntîrziat să trimită guvernului român o adresă, semnată de un număr mare de bulgari, prin care să mulțumească guvernului pentru marile binefaceri pe care acesta le-a făcut bulgarilor în decursul timpului și să afirme că bulgarii sînt foarte îndatorați românilor pentru renașterea lor“⁵.

Referindu-se la organizarea luptei pe teritoriul românesc la mijlocul veacului trecut, marele scriitor bulgar Zahari Stoiانov scria : „Timp de o

² Nicolae Ciachir, *Contribuția României la renașterea Bulgariei (1762—1878)*, în „Anale de istorie“, anul XXVII, nr. 5/1981, p. 108 și urm.

³ „Scînteia“ din 27 mai 1975.

⁴ I. Heliade-Rădulescu, *Suvenire și impresii ale unui proscris*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 88.

⁵ *Independența României. Documente*, vol. II, partea I : *Correspondență diplomatică străină*, Editura Academiei R. S. România, București, 1977, p. 126.

jumătate de secol, de-a lungul unor vremi teribile pentru noi, privirile poporului bulgar n-au încetat să se îndrepte spre malul stîng al Dunării... Toți cei care nu puteau trăi și respira în Bulgaria aservită au trecut în sfînta Romînie. Eu, ca și toți tovarășii mei, ne amintim de cuvintele Romînia, București, Giurgiu, Ploiești, Brăila, Galați și altele ca de cuvinte sfînte". Evocînd aceste cuvinte, tovarășul Todor Jivkov, secretarul general al C.C. al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al R.P. Bulgaria, spunea la mitingul prieteniei romîno-bulgare din 20 iunie 1975 : „Nu există bulgar care să nu știe că nepieritoarea cauză a luptătorilor din aprilie (1876) a fost inițiată aici, pe pămîntul Romîniei, de către titanii revoluției noastre de eliberare națională — Karavelov, Levski și Botev, de către discipolii și adepții lor. Aici a fost scris statutul Comitetului Central Revoluționar Bulgar — legea de oțel a revoluției de eliberare națională”⁶. C. Dobrogeanu-Gherea povestea, în 1913, că l-a cunoscut bine pe bulgarul Stambulov, viitor prim-ministru, tocmai în condițiile refugiului pe teritoriul romînesc. „Eram tineri amîndoi, foarte tineri, el era pe atunci un fel de socialist-lavrovist, *vperedoveț*, eu eram de pe atunci marxist. Dormeam amîndoi într-o cameră săracă, îngustă și joasă din strada Nerva Traian și discutam toată noaptea...”⁷.

Prietenia și colaborarea romîno-bulgară au marcat nivelul cel mai ridicat în anii 1877—1878, cînd armata română, alături de armata rusă, a participat direct, pe teritoriul bulgar, la zdrobirea opresorului secular al poporului vecin de la sud⁸. Detașamentelor înarmate bulgărești constituite pe teritoriul bulgar care au luptat împotriva turcilor li s-au adăugat circa 4 000 de bulgari aflați pe teritoriul Romîniei. Aceștia s-au adunat în zona orașului Ploiești, în mai-iunie 1877, unde se afla cartierul general al armatei ruse⁹. Cu prilejul plecării spre Dunăre a voluntarilor bulgari, ziarul „România liberă” din 4 iunie scria : „Bravii bulgari păreau foarte mulțumiți de a merge în fine spre Dunăre — acest Rubicon a cărui trecere ar influența puternic asupra destinului nefericitei lor patrii”¹⁰.

Cu aceeași puternică simpatie și manifestări concrete de sprijin și solidaritate a privit poporul romîn lupta de eliberare a poporului sîrb. „Trenurile căilor ferate române — se nota în jurnalul domnitorului Carol în 1876 — transportă zilnic de la Ungheni la Vîrciorova numeroși voluntari ruși, care trec apoi peste Dunăre, în Serbia. Arme se transportă, de asemenea”¹¹.

Înfrîngerea Turciei otomane în războiul din 1877—1878, înfrîngere la care o contribuție majoră au adus armata română și unitățile înarmate ale popoarelor asuprite din Balcani, a marcat un pas important în afirmarea dreptului tuturor acestor popoare de a-și dobîndi libertatea, de a-și făuri state naționale. Romîniei i s-a recunoscut prin Tratatul de pace de la Berlin independența națională deplină, eliberîndu-se astfel de tutela puteri-

⁶ Sub semnul prieteniei frățești romîno-bulgare, Editura politică, București, 1977, p. 129.

⁷ C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 5, Editura politică, București, 1978, p. 90.

⁸ Vezi, pe larg : Nicolae Ciachir, *Războiul pentru independența Romîniei în contextul european (1875—1878)*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1977.

⁹ M. Sevastos, *Monografia orașului Ploiești*, Editura Cartea românească, 1937, p. 69.

¹⁰ Apud : Constantin N. Velichi, *România și renașterea bulgară*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, p. 273.

¹¹ *Memoriile Regelui Carol I*, vol. VIII, Editura Universul, București, [f.a.], p. 80. 69

lor „protectoare“, tutelă instituită prin Tratatul de pace din 1856 și prin Convenția de la Paris din 1858. Serbia și-a câștigat, la fel, independența. Bulgaria a făcut un prim pas spre reconstituirea statului său național, recunoscându-i-se autonomia statală. Înfrățite prin vărsarea de sînge pe același front al luptei pentru cîștigarea libertății naționale împotriva asupririi puterilor străine, aceste popoare au pășit într-o nouă etapă a dezvoltării lor social-politice și economice interne, în cadrul propice al statelor naționale, care însă, așa cum remarca V. I. Lenin, erau încă nedesăvîșite.

*

O trăsătură caracteristică importantă a dezvoltării țărilor balcanice în perioada dintre războiul din 1877 și primul război mondial a constituit-o nașterea și afirmarea puternică a noii clase sociale — proletariatul — și, odată cu ea, a mișcării muncitorești. Mișcarea muncitorească din aceste țări a preluat, la nivelul opțiunilor ei, tradițiile îndelungate, milenare, ale legăturilor dintre popoarele în mijlocul cărora se născuse, reprezentînd, în perioada la care ne referim, principala forță social-politică din fiecare țară care a militat pentru apărarea intereselor fundamentale ale popoarelor lor, pentru pace, bună înțelegere și colaborare între aceste popoare. Misiunea istorică a mișcării muncitorești a ieșit cu atît mai mult în evidență cu cît, prin amestecul marilor puteri, care căutau să antreneze în confruntarea lor de interese și clasele conducătoare ale acestor țări, Balcanii vor căpăta în epocă trista reputație de a fi „butoiul cu pulbere al Europei“. Denumirea se născuse nu din realitățile istorice ale acestei zone a Europei, unde popoarele aveau o experiență istorică multimilenară de conviețuire pașnică, ci din interesele marilor puteri imperialiste, în special ale Rusiei țariste și Austro-Ungariei, care nu se împăcau cu ratarea expansiunilor spre Constantinopol, din cauza apariției statelor naționale balcanice.

Pe acest fundal politic internațional, mișcarea muncitorească din România, Bulgaria și Serbia avea să joace un rol istoric remarcabil în afirmarea și menținerea sentimentelor de prietenie și colaborare tradițională între aceste popoare, rol pe care istoria trebuie să-l așeze la loc de cinste.

Înainte de a evoca aportul mișcării socialiste și muncitorești din țările balcanice la dezvoltarea legăturilor de prietenie și colaborare între popoarele din această parte a Europei în perioada 1878—1915 sînt necesare cîteva precizări cu privire la modul cum s-a reflectat această problemă în istoriografie. Mai întîi trebuie să se remarce că, la fel ca și în cazul altor probleme, și în ce privește istoriografia mișcării muncitorești din Balcani există o evoluție în timp a modului de a înțelege însemnătatea și locul mișcării socialiste în aceste țări. Această evoluție privește, pe de o parte, sensul documentar obișnuit, propriu fiecărui fenomen istoric, care cîștigă, odată cu timpul și lărgirea cercetărilor, o imagine mai apropiată de adevăr; iar, pe de altă parte, privește concepția despre această mișcare și despre trăsăturile și aportul ei la unitatea partidelor muncitorești balcanice, la rolul ei practic în istoria țărilor din sud-estul Europei. Problema este cu atît mai relevantă cu cît partidele muncitorești au cucerit puterea în România, Iugoslavia, Bulgaria și Albania, după al doilea război mondial, expresie tocmai a locului major ocupat de aceste partide în țările respective.

Ca și în alte probleme de istorie a țărilor mai mici, istoriografia internațională din țările mari a tratat problemele de istorie a mișcării mun-

citorești într-o viziune specifică, adică limitînd fenomenul numai la țările din apusul Europei, căruia i se adăuga din răsărit numai Rusia. În această privință este tipică lucrarea tipărită, în 1957, de Patricia Van der Esch, în paginile căreia mișcarea muncitorească din țările balcanice era ignorată total, pe motiv că nu ar fi existat înainte de primul război mondial¹². Dacă ținem seama că această lucrare, tipărită într-o limbă de mare circulație internațională, era un fel de micromonografie a mișcării muncitorești din Europa din epoca Internaționalei a II-a, afirmația autoarei că în țările balcanice nu a existat o mișcare muncitorească înainte de 1914 a răspîndit în lumea istoricilor o mare eroare, o denaturare incalificabilă a adevărului istoric. Nu este mare distanța de la acest gen de istoriografie „obiectivă” a istoriei Internaționalei a II-a, pînă la o carte editată în 1966 de două prestigioase instituții — fundația Hoover din S.U.A. și Universitatea din Oxford¹³, unde, de asemenea, nu se scrie aproape nimic despre mișcarea socialistă din țările sud-estului Europei. Cristian Racosvki, cetățean român de origine bulgară, este singurul lider politic socialist menționat, dar numai în legătură cu înființarea Internaționalei a III-a, cînd se știe bine ce activitate bogată a desfășurat acesta în România și în Bulgaria în perioada 1905—1916. Pe un asemenea fond sărac de informații, a comunica studenților de la Oxford cît de populare erau ideile socialiste marxiste în rîndurile tineretului intelectual din România în ultimele decenii ale veacului trecut le-ar apărea multora ca o extravaganță istorică și, totuși, în datele sale materiale, acesta este tocmai adevărul istoric pe care studenții ar trebui să-l afle.

Deși incomparabil mai bogată în informații, ampla monografie consacrată istoriei Internaționalei a II-a, apărută la Moscova¹⁴, consideră mișcarea socialistă din țările balcanice „mult mai slabă în raport cu mișcarea socialistă din țările occidentale”¹⁵. Această apreciere, deși eronată în primul rînd în modalitatea determinării ei, poate fi întîlnită în numeroase documente de epocă, astfel încît formal ea este confirmată. Din punct de vedere istoric, însă, adică al judecății de ansamblu, s-a demonstrat care mișcare era mai puternică și care mai slabă, încă în 1914, atunci, „marile” partide social-democrate din țările occidentale nu s-au dovedit deloc mari față de problema fundamentală cu care era confruntată societatea — războiul imperialist izbucnit între cele două grupări de state : Tripla Alianță și Tripla Înțelegere.

În genere, se poate spune că pînă acum persistă în istoriografia internațională o imagine falsă a dezvoltării mișcării muncitorești din aceste țări înainte de primul război mondial. Această imagine a fost accentuată după cel de-al doilea război mondial, cînd în Bulgaria, Iugoslavia și România, ca rezultat al unui îndelungat proces de dezvoltare anterioară, forțele revoluționare, muncitorești au cucerit puterea, înlăturînd vechile regimuri de tip capitalist. Petrecîndu-se în contextul urmărilor războiului, mulți istorici din occident au considerat transformările revoluționare din cele trei țări drept parte integrantă și exclusivă a acestor urmări. Este drept că nivelul informației lor despre mișcările muncitorești din aceste țări a fost pînă nu demult deosebit de precar, în mod obiectiv, chiar dacă ne

¹² Patricia Van der Esch. *La deuxième Internationale. 1889—1923*, Paris, 1957.

¹³ Milorad M. Drachkovitch, *The Revolutionary Internationales. 1864—1943*.

¹⁴ *Istoriia Vtorovo Internationala*, vol. I—II, Editura „Nauka”, Moscova, 1965—1966.

¹⁵ *Ibidem*, vol. II, p. 272.

referim la istoriografia principală a mișcării muncitorești din țările balcanice care s-a realizat în aceste țări după cel de-al doilea război mondial, la aceasta contribuind concepția dominantă în mișcarea muncitorească din aceste țări în perioada interbelică, concepție potrivit căreia toate partidele social-democrate, muncitorești, cu excepția unuia singur, dinainte de primul război mondial fuseseră „oportuniste“.

Această concepție a fost înlăturată, în primul rînd din istoriografia românească din ultimii 12—15 ani, care a tipărit corpusuri de documente și monografii și studii numeroase, care pun în valoare vechimea ideilor socialiste în România, uriașul tezaur al mișcării muncitorești dinainte de primul război mondial, aportul ei considerabil la pregătirea social-politică a maselor pentru revoluția de eliberare socială și națională din 1944, arată adîncile rădăcini istorice ale acestei revoluții și a societății socialiste din România. O evoluție asemănătoare se observă și în Bulgaria, unde în 1981 a fost sărbătorită cu mare cinste aniversarea a 90 de ani de la crearea partidului clasei muncitoare din Bulgaria. În cadrul acestei istoriografii se află reflectată și problema legăturilor directe ale mișcării muncitorești din România, Serbia și Bulgaria înainte de primul război mondial. Fără să ne propunem a enumera aci tot ceea ce s-a realizat în Bulgaria și Iugoslavia, unde ne sînt cunoscute preocupările Institutului de istorie a P.C. Bulgar din Sofia și ale Institutului de istorie contemporană din Belgrad, amintim că în România această problemă s-a bucurat de o atenție specială, fiind publicate pînă acum mai multe cărți ¹⁶ și numeroase studii.

Un fapt salutar îl constituie dezbaterăa acestei probleme în cadrul unor reuniuni internaționale — bilaterale sau multinaționale. Au avut loc colocvii româno-bulgare și româno-iugoslave ¹⁷, care au dezbătut subiecte legate de istoria dezvoltării mișcării socialiste în țările balcanice. O dezbateră interesantă pe această temă a avut loc în 1979, la cel de al IV-lea Congres de studii sud-est europene de la Ankara, în secția consacrată noilor curente politice din țările sud-estului Europei în secolul al XIX-lea ¹⁸. În fiecare an, la conferințele de istorie a mișcării muncitorești internaționale care au loc la Linz, în Austria, istorici din România, Bulgaria, Iugoslavia au prezentat comunicări privind diferite aspecte ale dezvoltării mișcării muncitorești din aceste țări. În 1968, de pildă, temele puse în dezbateră au prilejuit introducerea în circuitul științific internațional a unor informații de bază privind rolul presei muncitorești și socialiste, ca izvor al istoriei mișcării din România, Bulgaria și Serbia înainte de 1914, precum și legăturile internaționale ale mișcării socialiste din Balcani ¹⁹. La conferința de la Linz din 1969 s-a dezbătut problema poziției partidelor socialiste din

¹⁶ Emil Băldescu, *Din istoria legăturilor româno-bulgare (1909—1916)*, Editura științifică, București, 1966 ; Gheorghe Dimitrov și tradițiile revoluționare româno-bulgare, București, 1972 ; *Solidaritatea mișcării muncitorești și democratice din România cu mișcarea muncitorească și democratică din Bulgaria*. Antologie de texte, Editura politică, București, 1974 ; *Solidaritatea mișcării muncitorești și democratice din România cu mișcarea muncitorească și democratică din Iugoslavia*, Studiu și antologie, Editura politică, București, 1979.

¹⁷ Vezi : „Anale de istorie“, anul XVIII, nr. 1/1972, p. 161—162 ; anul XX, nr. 3/1974, p. 164—168 ș.a.

¹⁸ I.A. Pisarev, *Mișcarea muncitorească și socialistă din Balcani la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea* ; V. Grosul, *Mișcarea socialistă în Balcani în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea*. Trăsături comune și particularități ; N. Copoiu, *Curentul socialist, curentul predominant în societatea românească la sfîrșitul secolului al XIX-lea*.

¹⁹ N. Copoiu, N. Goldberger, *Presa muncitorească izvor al istoriei mișcării muncitorești*, în „Anale de istorie“, anul XV, nr. 2/1969, p. 115—131.

Europa în timpul primului război mondial, prilej cu care, de asemenea, istoricii din țările balcanice au reliefat aportul mișcării muncitorești din aceste țări la afirmarea unității partidelor clasei muncitoare în legătură cu războiul declanșat în 1914 și faptul că Partidul Social-Democrat din România, Partidul Socialist din Serbia și Partidul tesniacilor bulgari au adoptat o poziție fermă, de disociere față de politica guvernelor statelor lor în problema războiului, militind cu hotărîre pentru pace între aceste popoare și avind un rol important în pregătirea și organizarea conferinței socialiste internaționale de la Zimmerwald (septembrie 1915)²⁰. În 1973, cînd s-a aniversat 125 de ani de la tipărirea *Manifestului Partidului Comunist*, conferința internațională de la Linz a dezbătut o tematică privind răspîndirea ideilor socialismului științific în diferite țări ale lumii. Participanții din România și Bulgaria au prezentat comunicări cu date semnificative privind aceste probleme pentru țările lor²¹.

Ținînd seama de stadiul și de nivelul istoriografiei internaționale schițat mai sus, articolul de față își propune să reunească principalele elemente și date istorice cu privire la trăsăturile mișcării muncitorești din Balcani înainte de primul război mondial, la aportul ei istoric remarcabil în apropierea, colaborarea și strîngerea legăturilor tradiționale dintre popoarele din această zonă. După cum am menționat, în România s-au tipărit mai multe cărți pe această problemă și datele istorice reunite în aceste lucrări evidențiază, ca o trăsătură caracteristică, permanenta preocupare a partidelor muncitorești din aceste țări pentru a întări legăturile de colaborare și prietenie între ele, pentru unitatea lor, în legătură cu marile probleme cu care se confruntau țările și popoarele lor în acea perioadă. Această preocupare era, fără îndoială, rezultatul inițiativelor concrete ale mișcării, care erau, la rîndul lor, produsul unei moșteniri istorice comune a acestor popoare, pe care noua forță socială — clasa muncitoare — simțea nevoia s-o valorifice și s-o continue.

Este necesar să relevăm, chiar de la început, o trăsătură caracteristică a mișcării muncitorești din aceste țări sud-est europene, care a fost relativ timpurie ei apariție și dezvoltare în ultimul pătrar al veacului trecut. Prima publicație muncitorească din România — „Tipograful român” a apărut la 1 august 1865²². Șapte ani mai tîrziu, în octombrie 1872, a luat ființă *Asociația generală a tuturor lucrătorilor din România* cu organul său de presă „Lucrătorul român”. În 1877, în România se tipărește prima gazetă cu numele „Socialistul”²³.

Partidul clasei muncitoare din România și-a început practic activitatea în 1879. Și-a organizat însă primul congres național după 14 ani, în 1893, în condițiile unei pregătiri cu totul deosebite (definitivarea proiectului de program printr-o amplă dezbateră publică, unificarea pe baza acelorași principii teoretice și practice de luptă a tuturor organizațiilor etc.). Actul de naștere al partidului muncitoresc din Bulgaria poartă data 2 august 1891, cînd pe muntele Stara Planina, pe vîrfurile Buzlughea, a avut loc prima

²⁰ *Internationale Tagung der Historiker der Arbeiterbewegung* (V—Linzer Konferenz 1969), Europa Verlag, Wien, 1971, p. 55—60.

²¹ *Ibidem* (IX — Linzer Konferenz 1973), Europa Verlag, Wien, 1975, p. 135—142; 169—182.

²² *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I (1865—1900), partea I (1865—1889), Editura politică, București, 1964, p. 1, 25, 34.

²³ N. Copoiu, *Socialismul european și mișcarea muncitorească și socialistă din România*, București, 1971, p. 79.

reuniune a unui grup de revoluționari și s-a întocmit un proiect de program. În noiembrie 1892 a apărut gazeta „Rabotnik“. În Bulgaria, partidul creat în 1891 — Partidul social-democrat — nu reunea încă la nivel național organizațiile revoluționare. În 1892 s-a constituit, la Plovdiv, Uniunea social-democrată bulgară, care s-au unificat cu P.S.D. în februarie 1894, creîndu-se *Partidul Muncitoresc Social-Democrat din Bulgaria*. În Croația și Slavonia, precum și Slovenia, teritorii aflate sub stăpînirea Austro-Ungariei, partidul social-democrat a luat ființă în 1894 și respectiv în 1896. În Serbia, anul de naștere a partidului muncitorilor este 1903.

În ce privește mișcarea socialistă din Iugoslavia este revelatoare tipărirea în paginile publicației socialiste românești „Revista socială“ din 1885—1886 (în două numere consecutive), a unui amplu studiu intitulat *Socialismul în Serbia*. Ospitalitatea presei socialiste românești pentru revoluționarii din țările vecine continua, practic, o veche tradiție și reflecta prietenia dintre aceste popoare. În 1884, doi cunoscuți conducători socialiști din Serbia, Vasa Pelaghici și Miroslav Hubmaier, au lansat din București un manifest către patrioții români, bulgari, sîrbi, greci, albanezi, croați etc., prin care chemau la acțiune pentru „o federație solidară și deplin autonomă a popoarelor balcano-carpatine“ în vederea luptei cu succes împotriva politicii expansioniste a marilor puteri vecine. Socialiștii români au sprijinit lupta tovarășilor lor din Serbia, publicînd articole de înfierare a teroarei regelui Milan, de simpatie pentru victimele acesteia ²⁴.

Apariția organizațiilor muncitorești, social-democrate în țările vecine nu a rămas fără ecou în România și este semnificativ că socialiștii români doreau să afle cît mai multe informații despre asemenea evenimente. Deși data exactă și împrejurările desfășurării primului congres al socialiștilor bulgari pe vîrfurile Buzlugie au avut caracter secret, un articol nesemnat, dar scris de un autor bulgar, publicat în organul central al P.S.D.M.R. — „Munca“, număra exact doi ani „de cînd democrației-socialiști bulgari au început o propagandă curat socialistă“. Articolul menționa apariția gazetei „Rabotnik“ („Muncitorul“), participarea unui delegat bulgar la Congresul socialist internațional de la Zürich (august 1893), numărul organizațiilor și exprima speranța că „în scurtă vreme vom face mari progrese, după cum face România socialistă, unde condițiile materiale sînt deopotrivă cu ale noastre“ ²⁵. Legăturile dintre forțele politice socialiste din Balcani erau așa de strînse, încît la unele congrese socialiste internaționale, delegații dintr-o țară erau însărcinați să reprezinte și organizațiile din țara cealaltă. Delegatul român D. Mani a reprezentat pe studenții bulgari la Congresul internațional din 1889, iar studentul Cristian Racovski a reprezentat și pe români și pe bulgari la Congresul socialist studențesc internațional din 1893. Uniunea social-democrată bulgară, care pînă în 1894 ființa paralel cu Partidul social-democrat, a trimis un delegat la Congresul de constituire a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România ²⁶. La moartea tînărului socialist Nediuh Hohorov, la începutul anului 1895, „un membru cult, activ și cinstit“, socialiștii români au trimis „prietenilor noștri bulgari sincerele noastre păreri de rău“ ²⁷.

²⁴ *Solidaritatea mișcării muncitorești și democratice din România cu mișcarea muncitorească și democratică din Iugoslavia*, p. 7.

²⁵ „Munca“, anul IV, nr. 35 din 24 octombrie 1893.

²⁶ *Mișcarea muncitorească din România. 1893—1900*, Editura politică, București, 1965, p. 404.

²⁷ *Ibid.*

98 Mișcarea muncitorească din țările balcanice a reușit încă din penultimul deceniu al veacului trecut — cazul mișcării socialiste din România — să trimită deputați socialiști în parlamentul țării. Beneficiind de o lege electorală mai democratică decât cea din România, Partidul Social-Democrat din Bulgaria a reușit să trimită mai mulți deputați în Sobranie. Primul deputat socialist bulgar a fost N. Gabrovski, care a semnat și primele corespondențe în gazetele socialiste românești. În ce privește situația propagandei ideilor socialiste, mișcarea din România, având condiții mai bune — libertatea presei, tradițiile democratice pașoptiste etc. — a dezvoltat o asemenea rețea de publicații, începând de pe la 1880, încît literatura socialistă românească a pătruns și în celelalte țări vecine. În raportul prezentat Congresului socialist internațional de la Bruxelles (1891) „Partida muncitorilor” din România arăta că acțiunea propagandistică din țară devenise un factor de răspîndire a ideilor socialiste pentru țările din jur, mai ales că în București se aflau atît muncitori cît și tineri sîrbi, bulgari, greci aflați la studii²⁸. Această împrejurare, a rolului Bucureștiului de focar al socialismului în Balcani, este confirmată în primul rînd de traducerea unor lucrări ale lui C. Dobrogeanu-Gherea în limbile bulgară și sîrbă, cît și de unele declarații ale conducătorilor mișcării socialiste din Bulgaria și Serbia. „Socialismul în Serbia — declara D. Tuțovici, delegat al partidului socialist din această țară la Congresul P.S.D. din România din 1912 — datorește în mare parte succesul său de astăzi și ajutorului pe care l-a avut de la socialismul român. Una dintre primele broșuri pe care am citit-o a fost studiul marelui tovarăș al dv. Gherea asupra concepției materialiste a istoriei”²⁹.

La începutul veacului nostru, mișcarea muncitorească din România și Bulgaria a cunoscut un proces de creștere calitativă. Acel fenomen care s-a petrecut pe plan internațional în mișcarea muncitorească — dezvoltarea curentului reformist —, în țările balcanice a avut forme specifice de manifestare. Partidele socialiste din țările sud-estului Europei, în special partidele din România, Bulgaria și Serbia, chiar dacă nu au avut trăsături asemănătoare în perioada 1900—1914, au evoluat în același fel, ca partide de stînga, revoluționare. Desigur la aceasta au contribuit și legăturile puternice care au existat între ele, dar factorul principal al acestei orientări era determinat de înseși condițiile interne în care a apărut și s-a dezvoltat mișcarea muncitorească din aceste țări. De pildă, deși proletariatul bulgar și sîrbesc beneficia de dreptul de vot universal, din cauza ponderii lui relativ reduse în cadrul populației țării nu a avut posibilitatea să trimită un număr prea mare de deputați socialiști în parlament, astfel încît ele nu au putut nutri iluzia cuceririi puterii pe cale parlamentară.

În România, partidul s-a întărit prin afirmarea unei conduceri muncitorești — I. C. Frimu, Alecu Constantinescu, D. Marinescu, Gh. Cristescu — și prin intensificarea acțiunilor de clasă, pe toate planurile: economic, social, politic. În România, spre deosebire de situația din Bulgaria (și din alte țări, ca Rusia), partidul nu s-a divizat, țara noastră neavînd în toată această perioadă decât un singur partid muncitoresc; elementele care n-au mai putut ține pasul cu dezvoltarea mișcării, au părăsit-o, trecînd în alte partide.

²⁸ N. Copoiu, *Socialismul european și mișcarea muncitorească și socialistă din România*, p. 79.

²⁹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, Editura politică, București, 1968, p. 383.

În Bulgaria, procesul de delimitare s-a realizat după „lungi lupte de principii duse în interiorul partidului de către două școli diferite“³⁰ și a dus la crearea nu numai a două partide, dar și a „dublării“ altor organizații. „În Bulgaria — scria C. Racovski, în 1911 — există totul în dublu: două Comisiuni generale, două organizații pentru fiecare breaslă, două ziare pentru fiecare uniune ș.a.“³¹. Chiar corespondentul bulgar al ziarului „România muncitoare“ făcea comparația, foarte sugestivă, că gruparea „care poartă numele de *largă*... caută să ducă sistematic mișcarea acolo unde au dus și intelectualii burghezi români* mișcarea din țara lor“³². Dar, spre deosebire de grupul lui Morțun-Diamandi din P.S.D.M.R., care după o timidă încercare de a forma un nou partid „național-democrat“ au trecut direct în Partidul liberal, renunțând la ideea de a continua să se considere reprezentanți ai muncitorilor — deși pînă atunci fuseseră —, aripa reformistă din Partidul Social-Democrat din Bulgaria a continuat să se considere ca reprezentantă a proletariatului și, în consecință, a avut organizații proprii. Între „strimți“ și „largi“ a existat o permanentă luptă în această perioadă, fapt care a creat unele piedici în calea dezvoltării legăturilor cu mișcarea socialistă din țările vecine, în special în organizarea conferințelor socialiste interbalcanice.

Partidul clasei muncitoare din România considera, în 1915, că partidul „tesniacilor“, „atît prin programul lui, cît și prin tactica și metodele lui de acțiune corespunde de aproape cu programul, tactica și metodele de acțiune ale Partidului Social-Democrat din România...“³³. Cu toate acestea, socialiștii români, din dorința de a nu se amesteca în treburile interne ale altui partid, au întreținut legături cu ambele grupări socialiste din Bulgaria. „Noi, socialiștii din celelalte țări — explica C. Racovski — nu putem să intervenim în certurile interne ale socialiștilor dintr-o țară..., nu trebuie să ne facem instrumente în mâinile unei fracțiuni în lupta ei contra celeilalte. Aceasta însă se va întîmpla dacă excludem din conferința balcanică pe socialiștii unificați“ (largi)³⁴. În 1915, cînd socialiștii „largi“ s-au comportat ca adepți ai colaborării de clasă în problema războiului, Comitetul executiv al P.S.D. din România a hotărît să rupă definitiv legăturile cu aceștia.

Dealtfel, din motivul arătat mai sus — similitudine de principii și tactică —, în mod practic, socialiștii români au avut cele mai intense legături cu „tesniacii“, pe care îi recunoșteau ca adevărați reprezentanți ai clasei muncitoare din Bulgaria. „Două grupări poartă de atunci (din 1903 — *n.n.*) același nume, dar una singură reprezintă într-adevăr partidul socialist al muncitorilor, cealaltă tîrîie după sine rămășițele nesocialiste ale fostului partid socialist“³⁵. D. Blagoev, „acest apostol al unei lumi viitoare“, era elogiât pentru activitatea sa revoluționară, socotit a fi „un Gherea al Bulgariei“³⁶. Într-un reportaj despre Congresul al XIX-lea al

³⁰ R. Delnaia, *Mișcarea sindicală din Bulgaria*, în „România muncitoare“, anul I, nr. 35 din 30 octombrie 1905.

³¹ „România muncitoare“, anul VII, nr. 52 din 8 septembrie 1911.

* Această formulă a fost folosită frecvent în epocă pentru a-i desemna pe V.G. Morțun, G. Diamandi și alți conducători ai P.S.D.M.R. care au părăsit partidul în 1899.

³² „România muncitoare“, anul I, nr. 35 din 30 octombrie 1905.

³³ „Lupta zilnică“, anul XI, nr. 158 din 9 iulie 1915.

³⁴ „România muncitoare“, anul VI, nr. 60 din 3 octombrie 1910.

³⁵ „România muncitoare“, anul I, nr. 11 din 15 mai 1905.

³⁶ „România muncitoare“, anul VI, nr. 71 din 11 noiembrie 1910.

partidului tesniacilor, ziarul socialiștilor români aprecia „adîncă cunoaștere a socialismului, grație desigur întinsei propagande și culturi socialiste“, ca și „adîncă disciplină“ din acest partid ³⁷.

Partidul socialiștilor români a trimis cu regularitate delegați la congresele socialiștilor bulgari, după cum și aceștia au trimis la congresele socialiștilor români, au avut loc întâlniri între conducerea partidelor, s-a purtat o intensă corespondență. În 1904, I. C. Frimu a participat ca oaspete al Congresului al XI-lea al Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Bulgaria (tesniacii), prilej cu care a adus salutul Cercului socialist „România muncitoare“ din București. Discursul lui Frimu a fost publicat în organul de presă al P.M.S.D. din Bulgaria — „Rabotniceski vestnik“ din 29 septembrie 1904 ³⁸. Presa socialistă de la București a relatat pe larg, în 1905, sărbătorirea zilei de 1 Mai în Bulgaria și despre problemele organizării sindicale din țara vecină. Ca și în România, unde guvernul inițiasse organizarea muncitorilor în corporații, pentru a-i îndepărta de organizațiile sindicale de clasă, în Bulgaria, scria corespondentul de la Sofia „...e puternic curentul de a se forma sindicate în afară de corporațiile oficiale; drumul urmat de muncitorii de peste Dunăre (adică din România — *n.n.*) poate să fie un bun indiciu...“ ³⁹. În 1908, Gh. Dimitrov, pe atunci conducător al sindicatelor muncitorești din Bulgaria, se adresa cu o amplă scrisoare către sindicatul tîmplarilor din București, prin care solicita ajutorul tovarășilor români „în numele înfrățirii și legăturilor proletare internaționale“ ⁴⁰.

Un moment politic semnificativ, care ilustrează poziția înaintată a mișcării socialiste din România față de problema viitorului țărilor și popoarelor din această zonă a Europei îl constituie salutul adresat de socialiștii români cu prilejul proclamării independenței Bulgariei în 1908. „Noi — scria N. D. Cocea în „România muncitoare“ —, care am salutat independența Turciei revoluționare, am salutat deopotrivă declarația de independență a regatului vecin. O Bulgarie mare și democratică va fi în viitor o cheazășie mai mult de pace și de civilizație în acest Orient zbuciumat și frământat... Dar dacă Bulgaria are toată simpatia noastră, nu putem să spunem același lucru de poftele cuceritoare ale Imperiului austriac. Austria nu poate avea nici un drept asupra celor două provincii Bosnia și Herțegovina. Aceste două provincii sînt populate în majoritate de sîrbi, ele au fost rupte din trupul Serbiei...“ ⁴¹.

În vara anului 1909 s-a luat inițiativa organizării unei întâlniri comune a muncitorilor din România și Bulgaria la Rusciuk. Oficialitățile românești, sub pretextul că în Bulgaria bîntuie tifosul exantematic, nu au permis întregului grup al delegației muncitorești din București să facă deplasarea, ci numai a doi delegați. D. Grofu a fost cel care a salutat adunarea muncitorilor bulgari în numele muncitorilor români ⁴².

Publicațiile muncitorești din România au tipărit numeroase materiale, dări de seamă și articole de atitudine despre mișcarea muncitorească a popoarelor Iugoslaviei. Un interes sporit al românilor față de această mișcare provenea din faptul că, în Bosnia, Herțegovina, Croația și Slovenia,

³⁷ „România muncitoare“, anul VIII, nr. 68 din 2 septembrie 1912.

³⁸ *Solidaritatea mișcării muncitorești și democratice din România cu mișcarea muncitorească și democratică din Bulgaria*, p. 48—49.

³⁹ „România muncitoare“, anul I, nr. 11 din 15 mai 1905.

⁴⁰ „România muncitoare“, anul IV, nr. 6 din 6—13 aprilie 1908.

⁴¹ *Solidaritatea mișcării muncitorești și democratice din România cu mișcarea muncitorească și democratică din Bulgaria*, p. 72.

⁴² *Ibidem*, p. 75—76.

mișcarea muncitorească încorporează și lupta de eliberare națională împotriva dominației austro-ungare, la fel cum lupta clasei muncitoare din Transilvania se ducea și împotriva dominației aceleiași Austro-Ungarii. Pe fondul unor asemănări de probleme s-au născut și preocupări comune în activitatea politică a partidelor muncitorești — lupte pentru desăvârșirea unității statale, combaterea războiului ca mijloc de „rezolvare” a problemelor internaționale, păstrarea și consolidarea independenței, acțiunea pentru unitatea clasei muncitoare etc. „Soarta poporului sîrbesc — se scria într-un amplu reportaj, în 1911 — se aseamănă mult cu a noastră. Ca și românii, și poporul sîrbesc este împărțit în bucăți, căzute sub diferite stăpîniri străine”⁴³.

După cum s-a arătat, în 1908, mișcarea socialistă din România, înființînd acțiunea ciotropitoare a Austro-Ungariei și-a exprimat deplina solidarizare cu lupta poporului sîrb : „Oricît noi, ca socialiști, am urî războiul, oricît am fi de hotărîți să așteptăm totul numai de la binefacerile păcii, nu putem totuși să nu înțelegem și să nu aprobăm desnădejdea poporului sîrbesc, care se vede furat de imperiul austriac...”⁴⁴. Partidul Social-Democrat din Serbia a negat calea războiului în acele circumstanțe. „În 1908 — releva deputatul socialist T. Katlerovici —, poporul sîrb a simțit o durere adevărată. Pasiunile războinice s-au aprins. Armata a fost mobilizată, se părea că Serbia va declara război Austro-Ungariei”⁴⁵. Semnatarul acestor rînduri, pe atunci singurul deputat socialist în parlament, a votat contra creditelor pentru mobilizare și a vorbit contra războiului.

Încă în 1907, avînd în vedere mișcarea de eliberare națională din Balcani, la Congresul socialist internațional de la Stuttgart s-a luat hotărîrea ca socialiștii din România „să combine o acțiune comună cu partidele similare din Balcani”⁴⁶. Tot atunci s-a hotărît ca Partidul Socialist din Serbia să se îngrijească de convocarea, în anul 1909, a unei conferințe socialiste interbalcanice la Belgrad. La Conferința socialistă interbalcanică de la Belgrad, aripa „largilor” a P.M.S.D. din Bulgaria fusese exclusă, ceea ce socialiștii din România n-au voit să admită⁴⁷. În august 1911, la propunerea socialiștilor din România, s-a convocat la Belgrad o nouă conferință cu scopul de a aplană neînțelegerea ivită și pentru a se discuta posibilitățile practice de convocare a celei de-a doua conferințe socialiste interbalcanice. La această conferință au participat delegați din partea Serbiei, Croației, Bosniei, Turciei și României. Cele două fracțiuni socialiste din Bulgaria nu și-au trimis delegați, „strimții” bulgari refuzînd să participe la o conferință alături de „largi”, iar de prezența acestora din urmă era condiționată participarea socialiștilor din România. Socialiștii sîrbi, dimpotrivă, nu admiteau ținerea unui congres socialist interbalcanic fără prezența tesniacilor. În aceste condiții, conferința nu a ajuns la nici un rezultat.

Aceste divergențe au împiedicat practic stabilirea unor acțiuni comune ale socialiștilor din țările balcanice. Faptul a avut repercusiuni asupra legăturilor dintre socialiștii români și socialiștii din celelalte țări balcanice. Reprezentînd pe tesniaci la Congresul P.S.D. din România din 1912, Gh. Dimitrov sublinia ideea că „legăturile dintre noi ar trebui să fie mai strînse”. Cu același prilej, Dimitrov semnala pericolul izbucnirii războiului, spu-

⁴³ *Solidaritatea mișcării muncitorești și democratice din România cu mișcarea muncitorească și democratică din Iugoslavia*, p. 145.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 121.

⁴⁵ „Viitorul social”, nr. 2 din 1 iunie 1916, p. 93.

⁴⁶ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 504.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 505.

nînd că „sîntem așezați în drumul statelor mari, care de ani de zile urmează o politică potrivnică intereselor popoarelor noastre. Se pregătesc noi cuceriri în Balcani, și statele balcanice, conduse de guverne naționale, ignorează interesele masei, servind scopurilor Austriei și Rusiei“⁴⁸.

O altă inițiativă de a se găsi o platformă comună a tuturor socialiștilor din Balcani a fost luată în luna august 1912. Dar în timp ce se duceau tratative pentru a se organiza o conferință interbalcanică la Constantinopol, a izbucnit războiul. Deși primul război balcanic a avut urmări pozitive pentru popoarele balcanice, pericolul transformării lui de către burghezia internațională într-un măcel european a determinat un val de manifestări cu caracter antirăzboinic în toată Europa. În România au avut loc, de asemenea, puternice manifestații antirăzboinice. C. Dobrogeanu-Gherea punea războiul izbucnit în Balcani în 1912 într-o perspectivă istorică exactă : „El (războiul — *n.n.*) își are rădăcinile lui în evenimentele tragice petrecute acum cinci sute de ani, el începuse să devină o necesitate de acum o sută de ani și ajunsese azi un nod gordian care trebuia neapărat tăiat. Pe corpul Europei orientale, regimul turcesc devenise în ultimele decenii o adevărată bubă malignă, care trebuia neapărat spartă, într-un fel sau altul. E atît de adevărat aceasta, încît statele cele mari, care începuseră prin a fi unanime în cererea de a se respecta statu-quo, tot atît de unanime au fost, după primele victorii ale creștinilor, în declarația că Balcanii trebuie să aparțină țărilor balcanice... Că Europa a împiedicat de zeci și zeci de ani această creștere, că a susținut prin mijloace artificiale viața muribundului regim turcesc grefat pe corpul viu al țărilor balcanice, despre aceasta ministrul* s-a ferit să vorbească. Se înțelege, abcesul s-ar fi putut sparge și altfel, nu numai prin procedeul barbar al războiului, dacă ar fi fost ascultați socialiștii sau dacă marile puteri n-ar fi dus o politică banditească imperialistă. Dar, în sfîrșit, oricum am privi lucrurile, războiul de acum e ultimul război din Europa care are o parțială justificare și necesitate“⁴⁹.

Poporul român, care a suferit el însuși în trecut asupriri străine, a simpatizat cu lupta de eliberare națională a popoarelor din Balcani. Clasa muncitoare, partea cea mai înaintată a poporului, s-a manifestat cu energie împotriva amestecului României în conflictele balcanice și, în general, împotriva războiului. Prevăzînd izbucnirea războiului și eventualitatea complicării lui prin intervenția României, Partidul social-democrat și Comisia generală a sindicatelor au început, încă în primele zile ale lunii septembrie 1912, o campanie împotriva războiului din zona balcanică.

Pe plan internațional, mișcarea muncitorească ducea o campanie puternică împotriva războiului care amenința să se dezlănțuie între cele două grupări și state imperialiste. Această campanie fusese începută în 1907, cînd, la Congresul socialist internațional de la Stuttgart, se adoptase o rezoluție împotriva războiului, care avea să devină celebră mai tîrziu, în 1914, cînd a fost nesocotită de majoritatea celor care o votaseră. Deocamdată, în 1912, partidele muncitorești europene au luat atitudine împotriva războiului din Balcani, socotit a fi un preludiu al declanșării conflictului între marile puteri imperialiste. Partidele socialiste din Balcani au adoptat și ele aceeași poziție antirăzboinică, deși, după cum se poate vedea în analiza lui Gherea, citată mai sus, războiul antiotoman de eliberare națională al popoarelor balcanice devenise de mult o necesitate istorică.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 384.

* Este vorba de ministrul de externe al Italiei în 1913.

⁴⁹ C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 5, p. 92—93.

Partidele muncitorești din România, Bulgaria și Serbia au adoptat aceeași poziție, de blamare a guvernelor care se angajaseră în război. România, aflată în afara conflictelor, nu a rămas totuși pasivă. Guvernul român a desfășurat o acțiune de calm și moderație, afirmându-se, în fond, ca un factor de stabilitate în această zonă, calitate ce i-a fost recunoscută de guvernele țărilor balcanice cu prilejul încheierii păcii de la București din august 1913. „Recompensa“ pe care a cerut-o și a primit-o, Cadrilaterul, deși era în spiritul epocii, adică al competiției pentru fixarea unor frontiere cât mai favorabile, nu a primit ratificarea istoriei.

Mișcarea muncitorească din România, mai clarvăzătoare, a dezavuat-o chiar înainte de a se produce. Partidul clasei muncitoare a militat pentru a menține relații de bună vecinătate și prietenie cu poporul bulgar. „România, anexînd cu arma în mînă Silistra...”, nu numai că s-ar învrăjbi cu Bulgaria, dar politicește ar azvîrli-o în brațele Rusiei⁵⁰ — scria C. Dobrogeanu-Gherea. Acțiunea socialiștilor români a produs un puternic ecou în mișcarea muncitorească din Bulgaria. Ziarul „Rabotniceski vestnik” a popularizat chemarea Comitetului executiv al P.S.D.R. cu prilejul zilei de 1 Mai, în care muncitorii români protestau împotriva războiului, a reprodus moțiunea de protest de la adunarea muncitorilor de la 16 iunie 1913 din București. La Congresul P.S.D.R., din aprilie 1914, socialistul bulgar Kabaccief a exprimat mulțumiri pentru sprijinul primit din partea socialiștilor români în timpul războiului: „Nu vom uita niciodată partea ce ați luat proletariatului bulgar atît prin întrunirea din ajunul mobilizării, cît și (prin) protestul contra anexării Cadrilaterului”⁵¹. De asemenea, într-o scrisoare trimisă lui C. Racovski în aprilie 1913, fruntașul socialist sîrb Draghișa Lapcevici saluta proletariatul din România, „care în criza grea ce durează de șase luni s-a dovedit capabil nu numai de a rămîne credincios idealului său, dar a putut servi (exemplu) prin atitudinea sa demnă și prin sentimentele sale internaționaliste”⁵².

O manifestație semnificativă pentru spiritul de solidaritate a mișcării socialiste interbalcanice a fost prilejuită de aniversarea a 40 de ani de la crearea primelor cercuri socialiste în România și a 60 de ani de viață a lui C. Dobrogeanu-Gherea, la 9 mai 1915. La această sărbătoare a socialismului românesc a luat parte și Dimitrie Blagoev, reprezentantul partidului tesniacilor din Bulgaria. După cum se scrie în gazeta „Lupta zilnică” din 13 mai 1915, Blagoev a subliniat în discursul său faptul că „socialismul român a avut o mare influență asupra socialismului din Balcani și pentru aceasta socialiștii bulgari poartă tovarășilor lor din București o caldă recunoștință”.

Evenimentul cel mai important din istoria legăturilor socialiste și muncitorești din sud-estul Europei a fost a doua Conferință socialistă interbalcanică, organizată la București în zilele de 6—8 iulie 1915. La conferință au participat reprezentanți ai Partidului Social-Democrat din România (C. Dobrogeanu-Gherea, C. Racovski, Al. Constantinescu, Ecaterina Arbore, Gh. Cristescu, D. Marinescu și D. Pop, delegat al Comisiei generale a sindicatelor), ai Partidului socialist tesniac din Bulgaria (D. Blagoev, G. Kirkov, V. Kolarov, Gh. Dimitrov — delegat al sindicatelor și K. Ticef), ai mișcării socialiste din Grecia (Aristotel Sideris). Delegații Partidului So-

⁵⁰ *Ibidem*, p. 108.

⁵¹ „România muncitoare”, anul X, nr. 39 din 10 aprilie 1914.

⁵² „România muncitoare”, anul IX, nr. 30 din 21 aprilie 1913.

cial-Democrat din Serbia au fost împiedicați să sosească la București, dar socialiștii sîrbi au aderat la hotărîrile Conferinței⁵³.

Mai întîi delegații au trimis o telegramă Partidului Social-Democrat din Serbia, prin care comunicau hotărîrea de a proclama pe socialistul sîrb Draghiș Lapcević președinte de onoare al Conferinței. Intrîndu-se în dezbaterile unor probleme de procedură, s-a relevat necesitatea ca, avîndu-se în vedere legătura organică între mișcarea socialistă și sindicate — trăsătură, într-adevăr, caracteristică mișcării muncitorești din țările reprezentate —, acestea din urmă să fie reprezentate oficial în organele Conferinței. A doua zi a sosit telegrama de adeziune a P.S.D. din Serbia, iar în sala Conferinței și-a făcut apariția Zamfir C. Arbore, care, după cum se menționa în relatarea publicată de „Lupta zilnică”, „a luat parte la constituirea Internaționalei socialiste de la Londra”⁵⁴.

Primul punct de pe ordinea de zi a fost o mai veche problemă, care preocupă încă din secolul al XIX-lea pe toți oamenii politici din țările balcanice și anume, modalitatea unirii eforturilor popoarelor din această regiune, pentru a lupta cu succes împotriva politicii de dominație a marilor puteri. Ideea unei federalizări a popoarelor balcanice a fost propagată și de curentul politic burghez, dar spre sfîrșitul secolului trecut a fost abandonată. Mișcarea muncitorească, care avea înscris pe drapelul ei de luptă fraternitatea proletariatului internațional a socotit că este cea mai îndreptățită a susține principiul unirii forțelor muncitorești din țările balcanice într-o federație.

După cum s-a arătat, prima conferință socialistă interbalcanică din 1909 hotărîse să se facă propagandă în sprijinul ideii unei federații balcanice. Acum, în 1915, a doua conferință hotărî că „partidele muncitorești socialiste și uniunile sindicale din țările balcanice se constituiesc într-o Federație muncitorească social-democrată balcanică, condusă de către un Birou interbalcanic, compus din cîte doi delegați de fiecare țară, unul numit de către partid și altul de Uniunea sindicală și de un Comitet executiv, cu sediul la București, și numit de către Partidul socialist și Uniunea sindicatelor din România”⁵⁵. Rezoluția adoptată în această problemă cuprindea în total nouă puncte, care prevedeau: editarea unui buletin socialist balcanic și a altor lucrări de propagandă, reprezentarea comună a Federației la congresele socialiste internaționale și alte aspecte privind existența Federației⁵⁶. Dintre aceste obiective, cel care avea să fie tradus în viață (și care a fost scăpat din vedere de istoriografi) este reprezentarea în comun a Federației la reuniunile socialiste internaționale. Așa se va înțîmpla la Conferința socialistă internațională de la Zimmerwald din septembrie 1915 și la primul Congres al Internaționalei a III-a, de la Moscova din 1919, unde Cristian Racovski a vorbit în numele mai multor partide, pe baza acestei hotărîri adoptate în 1915 la București.

Născută pe un fond istoric real, al luptei popoarelor balcanice pentru apărarea libertății și independenței împotriva politicii marilor puteri imperialiste, lozincă Federației socialiste balcanice își va pierde însemnătatea după făurirea și desăvîrșirea statelor naționale, consecință a afirmării drep-

⁵³ *Calendarul muncii pe anul 1916*, Cercul de editură socialistă, București, 1915, p. 108.

⁵⁴ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 158 din 9 iulie 1915.

⁵⁵ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 852.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 853—854.

tului popoarelor la autodeterminare, al luptei maselor populare împotriva asupririi străine.

Însemnătatea istorică principală a Conferinței socialiste balcanice de la București din 1915 constă însă în afirmarea poziției mișcării muncitorești, a partidelor socialiste față de războiul imperialist care se dezlănțuise în 1914.

Se știe că izbucnirea primei conflagrații mondiale, deși prevăzută de mișcarea socialistă internațională, nu a provocat reacția așteptată din partea partidelor muncitorești din țările beligerante. Începând cu Partidul Social-Democrat din Germania, care s-a alăturat guvernului în sprijinirea războiului sub pretextul că acesta se ducea împotriva celui mai reacționar regim din Europa — autocrația țaristă și sfârșind cu menșevicii ruși, care, la rîndul lor, sprijineau guvernul țarist, motivînd că acesta lupta împotriva militarismului german, partidele muncitorești social-democrate, prin liderii lor, au abdicat de la hotărârile adoptate la congresele socialiste internaționale de la Stuttgart (1907), Copenhaga (1910) și Basel (1912). Aceste hotărîri, anticipînd și definind caracterul imperialist al războiului între cele două grupări de state (Tripla Alianță și Tripla Înțelegere), chemau clasa muncitoare și partidele ei să nu sprijine guvernele în caz de război, ci să lupte pentru răsturnarea regimului capitalist, a guvernelor burghezo-imperialiste responsabile de declanșarea războiului între popoarele europene. Singurul partid din țările intrate în război, în 1914, care a respectat aceste hotărîri a fost partidul bolșevic din Rusia, condus de V. I. Lenin ; în Germania, un mic grup, în frunte cu K. Liebknecht și Rosa Luxemburg, s-a rupt de partid și a dezavuat de asemenea războiul.

În această situație, Internaționala a II-a, prin forul ei conducător — Biroul Socialist Internațional —, a încercat să se întrunească pentru a stabili o poziție unitară a partidelor, dar desfășurarea evenimentelor militare a blocat orice posibilitate în sensul amintit, motiv pentru care istoria va consemna ceea ce V. I. Lenin a numit falimentul Internaționalei a II-a.

Partidele socialiste din țările balcanice făceau parte din Internațională ; Cristian Racovski fusese cooptat încă din 1907 în Biroul Socialist Internațional⁵⁷. Punctul al doilea de pe ordinea de zi a Conferinței socialiste de la București era *Partidele socialiste din Balcani și restabilirea Internaționalei socialiste*. În dezbaterile acestei probleme, delegatul bulgar D. Blagoev a spus : „Pentru restabilirea Internaționalei trebuie să ne ridicăm în primul rînd în contra «păcii civile» a socialiștilor germani și a «unirii sacre» a socialiștilor francezi. În locul lor să proclamăm lupta de clasă și să ne ridicăm împotriva imperialismului socialist. Lucrînd astfel vom reuși să restabilim Internaționala pe baze solide”⁵⁸. Delegatul român C. Dobrogeanu-Gerea și-a exprimat părerea că nu e momentul potrivit „pentru a ne apuca de discutarea unei probleme așa de mare și vastă cum e aceea de a găsi noi baze pentru restabilirea Internaționalei”. Socialistul român, bine informat asupra situației din mișcarea muncitorească internațională, remarcă faptul că „în Internațională se desemnează acum trei curente : centru, dreapta și stînga”, că aceste curente „poate că sînt reprezentate și aici” și de aceea recomanda să nu se discute o problemă care putea genera divergențe, scopul conferinței fiind de a afirma unitatea.

⁵⁷ N. Copoiu, *Refacerea Partidului Social-Democrat din România (1900—1910)*, Editura științifică, București, 1966, p. 189.

⁵⁸ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 158 din 9 iulie 1915.

Gherea își exprima acordul cu Blagoev în afirmarea „nemulțumirii față de Biroul Socialist Internațional” și „că trebuie dezaprobată tendințele oportuniste și atitudinile nesocialiste pe care le-au avut unele partide socialiste în conflictul european”⁵⁹. La rîndul său, Ecaterina Arbore a evocat încercările făcute în alte țări de „reconstituire” a Internaționalei, amintind Conferința internațională a femeilor ținută la Berna și a apreciat că rolul Conferinței socialiste de la București este „să strîngem rîndurile, să reconstituim, în parte, Internaționala”⁶⁰. Și alți delegați români au afirmat o poziție hotărîtă în a critica „toate partidele socialiste care s-au abătut de la doctrina socialistă” (D. Marinescu), afirmînd, totodată, că trebuie să ajungem la o unitate de vederi „în privința mijloacelor de găsire pentru restabilirea Internaționalei” (Al. Constantinescu)⁶¹. Prin atitudinea pe care o aveau socialiștii români și bulgari la Conferința de la București se situau alături de „fruntașii de stînga ai social-democrației germane, Karl Liebknecht și Rosa Luxemburg, de poziția ocupată atunci de V.I. Lenin”⁶².

Punctul de vedere susținut de C. Dobrogeanu-Gherea, acela de a nu transforma Conferința într-un tribunal de judecată a altor partide, punct de vedere realist, a învins pînă la urmă și Conferința de la București a adoptat o *Declarațiune de principii a Federațiunii muncitoare social-democrate din Balcani* în care nu apărea nici o referire critică la alte partide. Documentul de la București constata și încerca să explice evenimentele din mișcarea muncitorească internațională: „în faza formării sale a fost nevoită să se mărginească mai ales asupra chestiunilor de politică internă și socială, neglijînd în mod forțat pe cea externă, (din care cauză) principiile internaționaliste ale partidelor social-democrate au rămas o afirmație teoretică, fără ca să le corespundă și o practică internaționalistă consecventă, cum s-a și dovedit cu ocazia războiului actual”. Documentul preciza cu claritate poziția partidelor participante la conferință, care, consecvente socialismului științific, reafirmau „că principiul luptei de clasă ireductibile este singurul fir conducător sigur pentru luptele proletariatului și că orice deviere din această cale nu poate fi decît fatală cauzei socialismului”. Într-un enunț general, Conferința „declară că respinge orice colaborare de clasă, condamnă social-patriotismul, social-imperialismul”⁶³, fără să se refere concret la vreun alt partid sau grup de partide socialiste.

Conferința a adoptat în schimb o moțiune pentru K. Liebknecht și Rosa Luxemburg, care susțineau „punctul de vedere adevărat socialist și internaționalist” și o altă moțiune *Pentru socialiștii ruși*, cărora le ura „izbîndă în lupta pentru revoluție în Rusia”⁶⁴. Prin aceste documente, socialiștii din țările balcanice își manifestau încă o dată, cu claritate, poziția lor în cadrul Internaționalei.

Una dintre ideile care s-au formulat în cadrul Conferinței a fost intensificarea acțiunii, cum propunea Gh. Cristescu, de „intrare în legătură cu celelalte partide pentru convocarea unui congres internațional”⁶⁵. Ideea aceasta care, de fapt, fusese cultivată și înainte de Conferința de la Bucu-

⁵⁹ C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 5, p. 282—283.

⁶⁰ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 158 din 9 iulie 1915.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² N. Huscaru, *Alexandru Constantinescu*, Editura politică, București, 1970, p. 43.

⁶³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 849—850.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 855.

⁶⁵ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 158 din 9 iulie 1915.

rești, așază pe socialiștii din Balcani printre inițiatorii pregătirii și organizării Conferinței socialiste internaționale de la Zimmerwald.

„Comitetul executiv al partidului nostru — scria secretarul acestuia, Dimitrie Marinescu, în „Lupta zilnică“ din 9 aprilie 1915 — într-o ședință din luna ianuarie, preocupat de soarta Internaționalei și văzînd lipsa oricărei inițiative a Biroului Socialist Internațional, pentru a reuni într-o conferință pe membrii Biroului, cu scop de a se întreprinde o acțiune energetică în favoarea încheierii păcii, a trimis o lungă scrisoare Biroului, cerîndu-i să convoace o conferință internațională“. Dacă aceasta nu era posibil, se cerea Biroului să convoace o conferință a socialiștilor din țările neutre, „fiindcă este inadmisibil să stăm impasibili față de întinderea măcelului și grozăviile lui“. O scrisoare identică au trimis socialiștii români partidelor socialiste din celelalte țări, cu invitația de a întreprinde și ele demersuri asemănătoare. În luna februarie, Comitetul executiv al P.S.D. din România a delegat pe un membru al său să meargă în Italia și Elveția, în același scop. Întrucît acțiunea lui s-a întîlnit cu o inițiativă asemănătoare a italienilor și elvețienilor, încredințată deputatului Morgari, secretarul fracțiunii socialiste parlamentare din Italia, s-a căzut de acord între delegații partidelor din România, Elveția și Italia să se mai ceară încă o dată, prin socialiștii elvețieni, Biroului Socialist Internațional convocarea unei conferințe internaționale.

Într-o scrisoare adresată de Robert Platten, din partea conducerii Partidului socialist elvețian, către B.S.I. se scria, printre altele : „Sîntem constrînși de a lua în considerare din nou acest lucru (convocarea Conferinței internaționale — *n.n.*) de o scrisoare trimisă de tovarășul Racovski (România) și printr-o copie a unei scrisori a Partidului Social-Democrat Muncitoresc din Bulgaria, adresată B.S.I. la 18 martie 1915. Tovarășul Racovski exprimă în scrisoare acordul său cu hotărîrile și sugestiile noastre; el aprobă convocarea unei conferințe a neutrilor și propune ca această conferință să aibă loc în Elveția“. În continuarea scrisorii, socialistul elvețian nota că, „prin scrisorile din România și Bulgaria ne vedem constrînși să vă facem o propunere“⁶⁶. Propunerea, în această fază, era de a se reuni Biroul Socialist Internațional în Elveția. În cazul cînd B.S.I. nu ar fi răspuns pînă la 7 aprilie, elvețienii vor convoca o conferință a socialiștilor din țările neutre, pentru care s-a și primit adeziunea partidelor din Italia, România și Bulgaria.

Cum era de așteptat, Biroul Socialist Internațional, sub influența partidelor socialiste din țările beligerante care sprijineau guvernele burgheze în războiul imperialist, nu a dat curs cererii elvețienilor. În această situație, socialiștii elvețieni au adresat invitații partidelor socialiste din țările neutre pentru o conferință ce urma să se țină la Zürich, la 30 mai 1915. Comentînd primirea acestei invitații, D. Marinescu scria — în „Lupta zilnică“, la 5 mai 1915 — că P.S.D. din România, care a stăruit mult pentru convocarea unei atare conferințe, va fi reprezentat prin 3 sau 4 delegați. Au răspuns pozitiv invitației elvețienilor, alături de români, bulgari și italieni. Dar intrarea Italiei în război a scos de la ordinea zilei conferința socialiștilor din țările neutre. „Regretînd noile piedici ce s-au pus în calea eforturilor noastre, pentru pace — scria „Lupta zilnică“ din 14 mai 1915 — exprimăm speranța că popoarele beligerante vor sili în scurtă vreme guvernele respective să înceteze groaznica vărsare de sînge...“

În sfârșit, o nouă inițiativă a fost luată, la 15 mai, de comitetul de conducere al Partidului Socialist Italian, întrunit la Bologna. Acesta, pe baza raportului lui Morgari, raport pus de acord cu socialiștii de stînga din alte țări, printre care și P.S.D. din România și țesniacii bulgari, a adresat invitații tuturor partidelor, organizațiilor muncitorești și grupurilor despre care se știa că urmau principiile socialismului științific, pentru a participa la o conferință socialistă internațională. Aceasta avea să fie Conferința de la Zimmerwald.

Pentru socialiștii din România și Bulgaria, care avuseseră atîtea inițiative, nici nu se puneau, firește, problema dacă să participe sau nu la o asemenea conferință. Activitatea lor pe linia luptei împotriva războiului imperialist, care, după cum se știe, era foarte intensă în țară, reprezenta ea însăși un mandat onorabil la o conferință internațională, al cărei obiectiv era lupta împotriva războiului purtat în interesul marilor puteri imperialiste. Trei luni mai târziu, în Elveția, socialiștii români și bulgari, alături de ceilalți participanți la Conferința de la Zimmerwald, veneau în întîmpinarea celor discutate și hotărîte la Conferința socialistă interbalcanică de la București din iulie 1915.

Conferința de la Zimmerwald, care și-a desfășurat lucrările între 5—8 septembrie 1915, a reunit delegați din Germania, Franța, Italia, Rusia, România, Bulgaria, Suedia, Norvegia, Olanda, Elveția și Polonia. Trebuie remarcat faptul că numai delegații din Rusia, Italia, România și Bulgaria reprezentau partide socialiste, ceilalți angajau doar grupuri sau fracțiuni ale partidelor respective. Mai trebuie adăugat, de asemenea, că Partidul Social-Democrat din România, fiind în perioada respectivă unicul partid al clasei muncitoare din țara noastră, reprezenta întregul proletariat român, spre deosebire de alte țări, unde existau mai multe partide socialiste și, ca urmare, clasa muncitoare era și ea divizată. Printre delegați se aflau V. I. Lenin (Rusia), V. Kolarov (Bulgaria), Henrieta Roland-Holst (Olanda), C. Racovski (România), G. Ledebur (Germania) și alții.

Delegații din țările participante au semnat Manifestul Conferinței internaționale socialiste de la Zimmerwald. „În această situație, care nu mai este de îndurat — se spunea în Manifest —, noi, reprezentanți ai partidelor socialiste și ai minorităților acestor organizații, noi, germani, francezi, italieni, ruși, polonezi, lituanieni, români, bulgari, suedezi, norvegieni, olandezi și elvețieni, noi care nu ne-am pus pe terenul solidarității naționale cu clasele exploatare, noi care am rămas credincioși solidarității internaționale a proletariatului și luptei de clasă, ne-am adunat ca să legăm din nou relațiile internaționale între muncitorii din diferite țări și ca să deșeptăm conștiința clasei muncitoare, s-o chemăm la lupta pentru pace”⁶⁷. Manifestul, ținînd seama de acuitatea problemei naționale într-o serie de țări, cerea să se recunoască dreptul ca popoarele să hotărască singure asupra soartei lor. Lozinca asupra căreia se insista era aceea privind pacea între popoare : „Niciodată în istoria omenirii n-a fost de realizat o acțiune mai nobilă decît aceasta. Oricît de multe eforturi, oricît de multe jertfe ar cădea, niciodată nu vor fi prea multe pentru înfăptuirea acestui scop : înfăptuirea păcii între popoare”⁶⁸. Manifestul era semnat *Pentru Federația socialistă interbalcanică* : în numele delegației române, de C. Racovski și în numele delegației bulgare, de V. Kolarov⁶⁹.

⁶⁷ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 878.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 879.

⁶⁹ *Bulletin nr. 1 de la Commission Socialiste Internationale à Berne*, 21 septembrie 1915, p. 2—3.

Documentele Conferinței de la Zimmerwald au căpătat o largă răspîndire în mișcarea noastră muncitorească. Hotărîrile sale au constituit un stimulent pentru mișcarea muncitorească din România, în lupta sa împotriva războiului imperialist și pentru rezolvarea unor probleme fundamentale ale poporului român, cum erau desăvîrșirea unității naționale și înfăptuirea de transformări democratice. Încă la 15 septembrie, în coloanele „Luptei zilnice“ a apărut știrea despre „o importantă conferință internațională“, iar pe prima pagină a fost publicat textul integral al *Manifestului Conferinței internaționale socialiste din Elveția*. La 29 și 30 septembrie, același ziar a reprodus raportul oficial din „Buletinul Comisiei socialiste internaționale“ cu privire la conferință. Documentele au început să fie folosite în acțiunea de lămurire a maselor asupra caracterului imperialist al războiului. La numai cîteva săptămîni după conferință, Congresul Partidului social-democrat din octombrie 1915, dezbătînd problema poziției proletariatului român față de războiul care se ducea între cele două grupuri de state imperialiste, și-a exprimat în unanimitate, printr-o rezoluție specială, azeziunea sa la principiile Manifestului de la Zimmerwald. Dimitrie Marinescu, președintele Congresului, a adresat o telegramă Comisiei socialiste internaționale de la Berna, prin care promitea, în numele întregului Congres, „tot concursul moral și material“, „contra războiului și pentru triumful socialismului internațional“⁷⁰.

Așadar, în 1915, cînd Europa se afla în flăcările primului război mondial, partidele muncitorești din România, Bulgaria și Serbia nu numai că își păstrasera unitatea ca partide, spre deosebire de multe partide „mari“ din țările occidentale, dar se afirmau în avangarda mișcării muncitorești internaționale. Prin conferințele socialiste internaționale de la București și de la Zimmerwald din vara și toamna anului 1915, partidele muncitorești din țările sud-estului Europei își dezvăluiau marea lor forță și experiență, în primul rînd pe linia solidarității lor, a promovării spiritului de colaborare și prietenie între popoarele balcanice. Reflectînd această realitate istorică, o monografie a istoriei mișcării muncitorești a marcat capitolul despre istoria partidelor muncitorești din Balcani la începutul veacului nostru cu titlul semnificativ *Mișcarea socialistă din țările balcanice sub steagul internaționalismului proletar*⁷¹.

Dar istoria mișcării muncitorești din epoca anterioară primului război mondial dă un răspuns și celor care, necunoscînd-o, nu înțeleg forța partidelor muncitorești din aceste țări din perioada următoare. Tocmai datorită acesteia, partidele social-democrate din România, Bulgaria și Serbia au evoluat la sfîrșitul războiului spre transformarea lor în partide comuniste și, efectiv, erau mari partide care luptau cu îndreptățit temei istoric pentru cucerirea puterii. Această forță a ieșit încă o dată și în mod definitiv în relief în anii dinaintea și în timpul celui de-al doilea război mondial, cînd partidele comuniste și muncitorești s-au aflat în fruntea luptei popoarelor acestor țări împotriva nazismului.

În România, Bulgaria și Iugoslavia mișcările de rezistență antihitleristă au reprezentat un proces istoric fundamental în timpul căruia lupta de decenii a forțelor progresiste, conduse de partidele comuniste, s-a amplificat atît de mult, încît transformările revoluționare au devenit nu numai posibile, dar istoricește, legitime, inevitabile.

⁷⁰ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, p. 983.

⁷¹ Istoria Vtorovo Internaționala, vol. II, p. 270—279.

MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ, PARTIDUL POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA ȘI PROBLEMA AGRAR-ȚĂRĂNEASCĂ

Ascendența poporului român pe scara timpului istoric — fenomen complex și tulburător prin dramatismul său, dată fiind împrejurarea că în această parte a Europei, vitregită de rivalitățile dintre marile imperii ale vremii, românii au plătit tribut greu pentru fiecare realizare —, a fost asigurată și susținută, secole de-a rândul, de țărănime. Clasa plugarilor a reprezentat, timp îndelungat, elementul fundamental de legătură între trecutul glorios al geto-dacilor și epocile noi, de continuare și permanență a unui și aceluiaș neam în vatra străbună. Ele, masele de muncitori ai pământului, s-au constituit în perioada respectivă în principala forță de progres a societății românești precum și în elementul de bază al împotrivirii față de opresorii interni și externi, de apărare a neamului și a glicii strămoșești. „Multă vreme, de-a lungul milenarei existențe a poporului român, țărănimea — se subliniază în Programul Partidului Comunist Român — a reprezentat cea mai importantă forță socială a progresului. Lupta de clasă a țărănimii, a maselor populare împotriva asupririi a constituit factorul fundamental al tuturor transformărilor sociale, al înaintării poporului nostru pe calea progresului economico-social și a eliberării naționale.

Țărănimea a constituit forța principală a armatelor multor mari conducători de oști, care au înscris pagini de înălțător eroism în lupta împotriva coteropitorilor străini, pentru unirea țărilor române, pentru cucerirea independenței de stat, pentru închegarea statului unitar român¹.

Țărănimii i se datorează și păstrarea tradițiilor și obiceiurilor populare, preluate și conservate, generație de generație, ca un bun de preț al poporului român, limbii și culturii naționale, înaltele virtuți ale spiritualității înaintașilor. Așa cum relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele României socialiste, țărănimea „a fost mult timp principala făuritoare a bunurilor materiale și spirituale, clasa care prin munca ei îndrăjită a făcut să renască de atâtea ori, din cenușă și ruină, țara distrusă și prădată de coteropitori. Sensibilitatea și înțelepciunea țărănimii noastre și-au găsit expresie nu numai în bogăția artei populare, de o mare frumusețe, profunzime și originalitate, ci și într-un cod moral superior, în care sînt înscrise, la loc de frunte, cinstea și omenia, dragostea de muncă și de natură, dîrzenia și neînfricarea în fața greutăților, vitejia și eroismul“².

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura politică, București, 1975, p. 31.

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Editura politică, București, 1977, p. 231—232.

Apare cu deosebită forță rolul istoric al maselor de plugari în săvîrșirea celor mai de seamă fapte ale poporului nostru, nestrămutata lor dragoste față de țară, arzătoarea dorință de a dura temelii trainice României tuturor românilor, libere și independente, în care toți fiii săi să se bucure de drepturi și libertăți, de o viață demnă și prosperă.

Cu un asemenea trecut și cu un asemenea rol în viața și evoluția societății românești, în mod obiectiv, masele țărănești au aspirat la ameliorarea condiției lor economice și sociale, la participarea lor mai activă și mai pregnantă la soluționarea marilor probleme ale statului român. Nu a fost, însă, să fie așa. Marii latifundiați, ei înșiși politicieni — înalți funcționari, miniștri sau șefi de cabinete ministeriale —, au hărăzit un alt destin „tălpilor țării” — cum expresiv se exprima M. Kogălniceanu, cînd se refea la plugărimă —, destinul oamenilor fără de odihnă, din munca căroră trăiau și prosperau ei, agonisind fabuloase averi. Polaritatea contrastantă a repartizării pămîntului, situația mizerabilă a maselor rurale au dat naștere unei acute și grave probleme agrar-țărănești în România, de a cărei rezolvare echitabilă depindea însăși înaintarea țării pe calea progresului.

I. POZIȚIA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI ȘI SOCIALISTE FAȚĂ DE ȚĂRĂNIME ȘI PROBLEMA AGRARĂ (sec. XIX — mai 1921)

În contextul dezbaterilor privind situația țărănimii și perspectivele ei de ameliorare, interesul manifestat de mișcarea muncitorească față de problema agrară încă de la începuturile existenței ei și marea sa capacitate de înțelegere a fenomenului agrar-țărănesc au adus note de profundă originalitate și realism, au contribuit, efectiv, la crearea unei alte platforme de soluționare a acestei chestiuni, în consens cu interesele populației rurale, cu necesitățile dezvoltării societății românești.

Studierea raporturilor economico-sociale din lumea satelor de către mișcarea muncitorească și socialistă din România nu a constituit o preocupare efemeră, ea a fost o direcție fundamentală de activitate, mereu amplificată, pe măsura importanței și rolului țărănimii în cadrul societății românești. În întreaga istorie a mișcării muncitorești din România, premergătoare făuririi P.C.R., problema agrară a fost socotită drept chestiunea centrală a evoluției țării, fapt ce explică larga sa dezbateră în cadrul organizațiilor muncitorimii române.

1. Socialiștii români despre vechimea preocupărilor agricole la români, despre virtuțile revoluționare ale țărănimii

Cercetarea fenomenului agrar-țărănesc din România de către mișcarea muncitorească și socialistă a fost o întreprindere de largă respirație științifică, din care n-au lipsit, desigur, erori și ezitări, care au fost însă corectate sau înlăturate pe parcurs, pe măsura adîncirii experienței sale. Metodologia marxistă a studierii acestui fenomen a avut ca punct de plecare cercetarea trecutului istoric al maselor țărănești în strînsă conexiune cu istoria patriei. Apare, astfel, ca un aspect firesc și necesar analiza întreprinsă de socialiști asupra istoriei vechi a poporului nostru, care le-a permis să enunțe idei și concluzii din care rezulta rolul jucat în acele vremuri de țărănime.

În Schiță istorică despre dezvoltarea agriculturii în România, Ioan Nădejde releva: „Dacă ar fi vorba să spunem cite ceva despre agricultura la daci, geți sau în general la popoarele tracice din care făcea parte poporul dacilor și al geților, am avea cite ceva frumos de povestit... Cea mai veche urmă despre agricultură la români o găsim în faptul că românii, ca tracii și ilirii romanizați, aveau cunoștința agriculturii încă înainte de romanizare...”³

În numeroase scrieri, socialiștii români au reinviat trecutul eroic al înaintașilor pentru a oferi pilduitoare exemple contemporanilor, în intenția nemărturisită

de a impulsiona lupta românilor de pretutindeni, pentru împlinirea visului multi-secular de unitate națională. Grăitoare sînt în această direcție studiile Decebal, Războaiele cu dacii, Adevărul în cărțile noastre de istorie, în care se evoca epopeea din anii 101—106, eroismul dacilor, în marea lor majoritate cultivatori ai pămîntului. „Războaiele dacice ni se înfățișează pline de măreție. Din partea dacilor admirăm deznădejdea vitejească care înmulțește piedicile înaintea dușmanilor și apără pas cu pas fiecare sat, fiecare pădure, fiecare rîu. Pentru a-i învinge a trebuit o știință militară perfecționată neîncetat în timp de opt veacuri. Prin activitate, prin dibăcie, prin împotrivirea cea mai îndărătnică, prin frica ce insufla, Decebal se pune între dușmanii cei mai vestiți ai Romei, alături cu Mitridati și cu Anibal“⁴.

Pe același plan de interes s-a aflat și studierea limbii române, conservată peste veacuri de țărănime, păstrătoarea comorilor artei populare, a folclorului, a datinilor și obiceiurilor pămîntului românesc. „Odată ce avem în românește cuvinte pentru ogor, pentru arat, semănat, secerat, treierat, arie sîntem în drept să zicem că agricultura n-a fost niciodată părăsită de români...“⁵.

Despre munca țăranilor și creșterea producției agricole se afirma: „De la veacul al XIV-lea pînă la al XVIII-lea, agricultura a mers crescînd, firește în întinderea pămîntului lucrat mai ales... Credem deplin dovedit că dominarea turcilor asupra principatelor și negoțul cu grîu la Constantinopol și cu alte regiuni ale Turciei a fost pricina de căpetenie a înfloririi agriculturii în țările române“⁶.

Alte scrieri ale socialiștilor români evidențiau, pe multiple planuri, evoluția societății românești în evul mediu, contribuția țăranimii la apărarea pămîntului străbun și reunirea politică a românilor la 1600. „Sub Mihai Viteazul, Muntenia, Moldova și Transilvania — afirma deputatul socialist V.G. Morțun în ședința Camerei din 11 decembrie 1896 — au fost întrunite un minut multumită energiei și geniului acestui viteaz... Țăranii români așteptau cu bucurie pe Mihai Viteazul să intre în Transilvania, să se unească cu dînsul, ca să poată înfrînge apărarea nobilimii...“⁷.

Pionieri ai mișcării noastre socialiste au dezvăluit cu durere greutățile și suferințele pe care le îndurau masele țăranimii, au relevat contribuția acesteia la păstrarea ființei neamului românesc. Într-o epistolă adresată, la 31 martie 1877, unui prieten, N. Codreanu scria: „Ca unul ce sînt pus în mijlocul populației rurale, ca unul ce privesc pe toate zilele păsurile ei, grozava nefericire a ei, vreau să-ți scriu puțin despre această populațiune, care ea singură și împreună cu clasa muncitoare de prin orașe ne-a păstrat naționalitatea noastră, limba și datinile străvechi...“⁸. Aceeași idee era exprimată și de V. G. Morțun, care sublinia că „în țăărănime e toată nădejdea țării și a neamului nostru. În țăărănime care ne-a apărât și limba, care ne-a apărât și unitatea națională, care ne-a apărât și statul român, scăpîndu-l din restriștile vremurilor trecute și care va fi gata să-l apere și în primejdiile viitoare“⁹.

Trecutul maselor de truditori ai pămîntului a fost evocat și sub aspectul evidențierii spiritului lor revoluționar, împotrivirii acestora față de apăsătorul jug al exploataării feudale sau moșierești. Referindu-se la marea ridicare la luptă a țăărănimii din 1784, în articolul Serbarea de azi: Horea, Cloșca și Crișan, ziarul „Lumea nouă“ evoca cu căldură că, în acel an, „Țărănimea, prigonită, încărcată de dări nedrepte și neomenești, s-a răscolat ca să schimbe orînduirea crudă sub care gemea... După o sută și zece ani, situația este aceeași. S-au lepădat formele brutale ale stăpînirii, dar nu s-au schimbat întru nimic fondul mizeriei sociale... Luptele omenirii însemnate cu sînge în cartea neamurilor sînt și azi tot atît de crîncene și pentru aceea, noi socialiști, ne asociem la serbarea ce se face în amintirea lui Horea, Cloșca și Crișan, martiri ai cauzei țăărânești“¹⁰.

Analizînd cauzele care au determinat atașamentul țăărănimii față de principiile revoluției din 1848 cît și participarea ei la acțiunile închinete izbînzii revolu-

⁴ „Contemporanul“, an. I, nr. 8 din 1882, p. 296.

⁵ „Adevărul“, an. VI, nr. 1 442 din 19 februarie 1893.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Cuvîntarea d-lui V. Gh. Morțun în ședința Camerei de la 11 decembrie a.c. [1896], cu ocazia discuției răspunsului la mesagiul, București, 1897, p. 17.

⁸ Documente privind începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România. 1821—1878, Editura politică, București, 1971, p. 805.

⁹ Vechimea, permanența și unitatea poporului român în scrierile socialiștilor, Editura politică, București, 1980, p. 219.

¹⁰ „Lumea nouă“, an. I, nr. 97 din 16 februarie 1895.

ției, ziarul „Lumea nouă“, cu prilejul aniversării unei jumătăți de veac de la evenimentele din acel an, scria : „Pentru țărani, revoluția de acum cincizeci de ani s-a înfățișat totdeauna ca o revoluție pusă pe bază curat socială. Dacă sâtenii au sprijinit această mișcare, a fost numai pentru că le apărea ca singura în stare de a aduce la îndeplinire dezrobirea lor economică, sau măcar îmbunătățirea soartei lor“¹¹. **Aniversarea revoluției pașoptiste și manifestările omagiale închinat ei erau astfel motivate :** „Noi serbăm revoluția democratică și socială, aceea care a voit : desființarea clăcii, desființarea pretinsului drept al boierilor asupra pământului cultivat de țărani, desființarea nedreptelor deosebiri de drepturi, după naștere și după religie, deci răsturnarea nobilimii. Serbăm acea revoluție, care a voit votul universal și deci prefacerea milioanei de muncitori obijduiți în cetățeni, care să conducă treburile țării“¹².

În apelul socialiștilor bucovineni, din martie 1909, adresat muncitorilor în vederea aniversării a 60 de ani de la revoluția română din 1848, se spunea : „Muncitori ! Veniți la adunarea asta cu sutele și miile ! Să arătăm că noi sintem vrednicii urmași ai celor căzuți în revoluția din anul 1848 pentru drept și libertate, că numai noi muncitorii îi cinștim pe ei, luptînd înainte pînă la dezrobirea desăvîrșită a omenirii“¹³.

2. Analiza fenomenului agrar-țărănesc și a implicațiilor lui asupra evoluției țării

Relatările presei socialiste și muncitorești despre situația țărănimii, despre formele de exploatare la sate, despre abuzurile și silniciile la care erau supuși țărăniilor ș.a., toate la un loc, alcătuiesc cel mai veridic tablou al vieții agrare din România de la sfîrșitul veacului trecut și începutul celui următor. Lor li s-au adăugat, într-o succesiune impresionantă, criticile formulate la adresa autorităților vremii, a politicii lor agrare.

În broșurile Opt scrisori către țărani (publicată în 1882), Un răspuns d-lui prim-ministru Ioan C. Brătianu (1883), Chestiunea țărănească (1890), Chestiunea țărănească în România (1892) precum și în cunoscuta lucrare Neoiobăgia (1910) a lui Constantin Dobrogeanu-Gherea erau descrise pe larg raporturile agrare din societatea românească, repartitia cu totul disproporționată a proprietății funciare între moșieri și țărani, semnificația reformei din 1864 și a altor legiuiri agrare. Într-o altă lucrare, Origina dreptului consuetudinar român, semnată de Ioan Nădejde, se aprecia : „Boierii de mult cercaseră a se purta ca proprietari ai moșilor, cu păduri cu tot, și pe țărani îi priveau ca pe niște arendași și deci putînd fi oricînd alungați de pe moșie... Cuza însă puse capăt dezbaterilor, liberînd moșiile de servitutea către țărani, dar dînd țăranilor pămîntul, la care aveau drept străvechi, după obiceiul pămîntului. Proprietatea română absolută și-a serbat biruînța contra proprietății vechi, dar nimicînd-o pe aceasta, i-a recunoscut caracterul, așa cum nu i-l mai recunoșteau, în teorie, de mult boierii“¹⁴. În aceeași ordine de idei autorul menționat scria : „Legea rurală de la 1864 a dat și ea un avînt și mai mare, care se simte și acum, măcar că a izbucnit războiul vama cu Austro-Ungaria, măcar că s-au pus taxe pe cerealele străine în Franța și Germania și cu toate că griul și porumbul american face concurență griului și porumbului românesc“¹⁵. **C. Dobrogeanu-Gherea considera că** „În urma împrumutării de la 1864, din pricina falsificării și relei-credințe cu care boierimea a aplicat legea, au rămas fără o palmă de pămînt cel puțin 150 000 de familii țărănești, o parte din aceștia fără îndoială că s-au dus să îngroașe rîndurile populației orașelor ca muncitori cu brațele... Dar mai e o categorie de muncitori țărani foarte însemnată, cu atît mai însemnată cu cît odată au făcut mărirea neamului nostru în nenumăratele războaie ce le-au avut după vremuri cu turcii ori cu leșii și foarte însemnată încă prin lupta ce a ținut multe veacuri pentru a-și apăra moșia împotriva lăcomiei și nesațului boieresc. Aceștia sînt razeșii și moșnenii... Pămînt însă e de ajuns, numai că el e îngrămădit la cîteva mîini. Dacă acest pămînt ar fi cu chibzuință întrebuințat, el ar putea aduce tot atîta rod încît să înde-

¹¹ „Lumea nouă“, an. IV, nr. 1 170 din 13 iunie 1898.

¹² „Lumea nouă“, an. IV, nr. 1 163 din 6 iunie 1898.

¹³ „Lupta“ din 8/12 martie 1909.

¹⁴ *Vechimea, permanența și unitatea poporului român în scrierile socialiștilor*,

¹⁵ „Adevărul“, an. VI, nr. 1 444 din 21 februarie 1893.

tuleze o populațiune de 5 ori mai numeroasă și încă să mai trimitem produse de-ale noastre și peste graniță spre vânzare¹⁶.

De la întemeierea partidului politic al clasei muncitoare, în 1893, preocuparea pentru situația țărănimii și viața satului românesc a cunoscut noi valențe. Aceasta este reflectată nu numai în obiectivele înscrise în program și în alte materiale, ci și în prezența unor delegați ai țărănimii la lucrările Congresului de întemeiere a P.S.D.M.R., unul dintre aceștia — Gheorghe Petrovici — fiind ales președinte al Congresului, ceea ce demonstra pregnant atenția acordată de mișcarea socialistă maselor rurale.

La începutul veacului al XX-lea, pe măsura dezvoltării mișcării revoluționare a proletariatului, organizațiile sale politice au manifestat un interes sporit față de relațiile agrare, reformele inițiate de guvernul liberal după marea ridicare la luptă a țărănimii din primăvara anului 1907. În studiile *Casa rurală*, *Situația politică după reformă*, *Poporanism, socialism și realitate*, *Post-scriptum sau cuvinte uitate*, *Chestia agrară*, *Probleme și soluții și altele*, se sublinia caracterul limitat al reformelor liberale, concretizate în înființarea Casei rurale, elaborarea unei noi legi a învoielilor agricole precum și a legilor privind trusturile arendașești, organizarea comunelor și a administrației plășilor etc.

Sistemul învoielilor a fost amplu analizat în publicațiile mișcării socialiste. În legătură cu această problemă „România muncitoare”, din 7 decembrie 1908, aprecia: „Legea tocmelilor agricole va face foarte puțin în această privință, deoarece țăranul, lipsit de pământ și de credit, va fi silit să se adreseze, ca și în trecut, proprietarului sau arendașului. Prin firea lucrurilor, voința acestora din urmă va fi adevărata lege, iar tot ce interzice legea (învoielilor agricole) va fi eludat în dauna țărănimii”.

Referindu-se la Legea Casei rurale, aceeași publicație sublinia că „prevede oarecare mijloace de împiedicare a grevelor țărănești prin aceea că refuză «avantagiile» Casei rurale pentru țăranii care nu vor voi să iasă la munca cimpului”¹⁷. În aceeași ordine de idei, revista teoretică socialistă „Viitorul social” scria că „Opera reformelor s-a efectuat sub dictatura vădită a marilor proprietari de pământ. Puterea acestora a rămas neștirbită și nu e decît natural dacă acum aplicarea legilor rurale întâmpină greutăți numeroase, provenite fie din ignoranța și dezinteresarea celor chemați să le aplice, fie din rezistența proprietarilor, care se simt iarăși stăpîni absoluți pe situație”¹⁸.

Presa socialistă a făcut un aspru rechizitoriu exploatării țărănimii, claselor posedante și cercurilor guvernante, care, pentru truditorii ogoarelor, a reprezentat o adevărată școală de formare și cultivare a conștiinței de sine, a încrederii în propriile forțe și de mobilizare la luptă. În articolul program al revistei „Emanciparea”, referitor la acest aspect, se releva: „Foamea, boalele, birul, neștiința și lanțul celui care stăpînește și omul și pămîntul, au adus pe sate în acea stare în care trebuie să-și aleagă între moarte sau redeșteptare la viață printr-una din acele sforțări uriașe, care să zguduie pămîntul și să schimbe fața așezămîntului social”¹⁹. Dezvăluind situația de inferioritate în care se afla țărănimea față de moșieri și arendași, „Munca”, din 20 iunie 1893, evidenția faptul că datorită lipsei de pământ truditorii ogoarelor erau la discreția exploatatorilor și denunța cu hotărîre caracterul oneros al faimoaselor contracte de „învoieli” agricole, menționînd: „Așa numitele «părți contractante» sînt o ficțiune curată... În realitate nu există decît o parte contractantă — proprietarul și arendașul. Țăranul e așa de sărac, are o așa imperioasă nevoie de pământ încît primește orice condițiuni ce i se impun”.

Luînd în discuție regimul de exploatare la care era supusă țărănimea, abuzurile de tot felul ale latifundiarilor, oamenilor lor precum și a unor reprezentanți ai autorităților, organizațiile socialiste și muncitorești au combătut vehement aceste practici, cerînd cu hotărîre eliminarea lor²⁰.

Agravarea situației maselor rurale, măsurile represive adoptate de autorități împotriva lor se cereau a fi combătute de către țărănime, cea care avea de suferit de pe urma lor. Socialiștii au avansat, încă de la sfîrșitul veacului trecut, ideea unirii lor în lupta împotriva opresorilor lor. Adresîndu-se țărănimii, ei subliniau: „E de o parte boierimea; de o parte sărăcimea, țărănimea. Două tabere, care, tu

¹⁶ C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 2, Editura politică, București, 1976, p. 274, 275, 277.

¹⁷ „România muncitoare”, an. III, nr. 52 din 24 februarie 1908.

¹⁸ „Viitorul social”, an. I, nr. 9, aprilie 1908, p. 233.

¹⁹ „Emanciparea”, an. I, nr. 1 din 15 aprilie 1893, p. 2.

²⁰ „Munca”, an. III, nr. 35 din 11 octombrie 1892.

singur vezi, nu pot fi prietene. În munca uneia trăiește cealaltă și dacă țăranul voiește să scape de boier, boierul are tot interesul ca țăranul să nu-i scape de sub mână. Și că este așa, gîndește-te tu singur, ce ar face boierimea, dacă tu, cu toți frații tăi de muncă, țăranimea, cu un cuvînt unită, într-o bună dimineată, ca printr-o vrajă, ar pune sapa și plugul jos și nu ar mai lucra pămîntul boierilor?... Va să zică, vezi bine, frate țărane, ce interes are boierimea de a te ține în robie, în întuneric, astfel cum ești astăzi. Că tu ai iarăși interes să ieși din starea în care ești de atît amar de timp, iarăși îndoială nu poate fi. E dar luptă între țăranime și boierime..."²¹.

Aceleași indemnuri adresau țăranimii și socialiștii români din provinciile aflate sub dominație străină, îndeosebi prin ziarele „România muncitoare”, „Adevărul” („Glasul poporului”) și „Lupta”. În articolul Sub opincă se scria: „Tu, țăranule, ești acela care de dimineată și pînă seara ai lucrat și lucrezi la cîmp, ai arat, ai semănat, ai secerat, dar tot pe seama altora, și tu nu te-ai săturat. Oare cine ar fi mai fericit ca țăranul dacă n-ar trebui să țină atîția trîntori pe capul lui, care ar fi mai mîndru ca țăranul nostru dacă ar fi cine să cinstească și să învețe opincă”²².

3. Căi și mijloace de rezolvare a problemei agrar-țăărănești

Mișcarea muncitorească și socialistă din România nu s-a limitat numai în a lua act și a critica stările anacronice de lucruri din economia agrară a țării, dar a formulat și popularizat concepțiile sale privind modul de ameliorare a situației populației rurale, de soluționare a chestiunii agrar-țăărănești.

Încă de la începutul veacului trecut, Teodor Diamant milita de pe poziții socialist-utopice pentru organizarea unei societăți „după sistema d-lui Carol Fourier”. Exprimîndu-și speranța în edificarea pe pămîntul românesc a unui astfel de așezămint spre binele și prosperitatea obștească, el scria: „și fie că bărbații iubitori de a lor fericire și a aproapelui, pătrunși de adevărul și de folosurile acestei sisteme ori [s]-o puie și în lucrare, prin care atunci acest binecuvîntat pămînt de natură al Țării Românești și Moldovii să poată a se face lăcașul fericirii și poate și pildă altor neamuri ce se fălesc cu civilizația”²³.

Către sfîrșitul anului 1879, într-una din primele gazete socialiste din România, se scria: „Întîia condițiune care e necesară pentru transformarea societății actuale este exproprierea pămîntului și instrumentelor de muncă, spre exemplu prin cumpărare... și transmiterea lor în mîinile asociațiilor de muncitori”²⁴.

Tipărind în 1880 Un studiu psihiatric urmat de cîteva comentarii asupra ideilor lor sănătoase, unul dintre primele documente cu caracter de program ale mișcării noastre socialiste, dr. N. Russel evidenția că socialiștii își propuneau să acționeze pentru „reîntorcerea tuturor instrumentelor mari de muncă (pămîntul, fabricile, drumurile de fier etc.) din proprietatea individuală de astăzi în proprietatea colectivă a grupurilor (colectivităților) de muncitori”²⁵.

Primul program marxist al mișcării socialiste din România, Ce vor socialiștii români (1886), elaborat de C. Dobrogeanu-Gherea, afirma, ca un principiu de bază, dreptul țăranimii asupra pămîntului: „Poporul muncitor de la țară știe că pămîntul, tot pămîntul lucrat de dînsul, udat de sudoarea și sîngele său și al strămoșilor săi, este a lui”. Același document programatic formula și obiectivele care vizau rezolvarea, la nivelul înțelegerii situației din epocă, a problemei agrare în spirit socialist. Se prevedea, astfel: „Trecerea proprietăților statului în stăpînirea comunelor. Răscumpărarea treptată a proprietăților mari și trecerea lor la comune... Deschiderea de credit comunelor rurale pentru a-și cumpăra unelte perfecționate de muncă, semînțe bune etc.”²⁶.

Programul P.S.D.M.R., adoptat la Congresul său de constituire, a îmbogățit cu noi elemente obiective programatice ale mișcării socialiste în problema agrară formulate anterior. S-a conturat, astfel, un program dedicat special țăranimii care

²¹ „Munca”, an. III, nr. 47 din 10 ianuarie 1893.

²² „Adevărul”, an. I, nr. 2 din 23 august 1903.

²³ „Curierul românesc”, nr. 17 din 7 iunie 1834.

²⁴ „Besarabia”, an. I, nr. 13 din 21 noiembrie 1879.

²⁵ Dr. Russel, *Un studiu psihiatric urmat de cîteva comentarii asupra ideilor sănătoase*, Iași, 1880, p. 18.

²⁶ *Ce vor socialiștii români. Expunerea socialismului științific și Programul socialist*, Iași, 1886, p. 118, 120.

prevedea, între altele : „Răscumpărarea treptată a pământurilor particulare și acelea ale așezămintelor publice să formeze un domeniu inalienabil. Darea în arendă a acestor pământuri lucrătorilor agricoli, preferindu-se syndicatele de muncitori agricoli... Darea mașinilor agricole, semințelor la comune, care le vor plăti prin anuități și le vor da țăranilor pe preț de cost. Creditele agricole să aibă însărcinarea în primul loc a înlesni dobândirea mașinilor perfecționate, semințelor bune etc. de către comunele rurale... Fixarea în fiecare comună a unui izlaz cu totul îndestulător... Desființarea zilelor de prestație. O lege pentru tocmelile agricole spre a garanta pe muncitori contra despoierii arendașilor și proprietarilor. Desființarea tuturor învoielilor în natură, rămășițe ale iobăgiei, cum sînt dijma, zilele de prestație, căratul, rușeturile, obiecte de hrană etc. etc. Toate învoielile agricole să fie făcute numai în bani. Desființarea taxelor de păstorit, de adăpat vitele etc... Înființarea de infirmerii în fiecare comună rurală și spitale rurale în număr îndestulător”²⁷.

După răscola din primăvara anului 1907 mișcarea socialistă, susținind necesitatea rezolvării problemei agrare, a formulat un Program agrar, ca parte componentă a Proiectului de program al Uniunii socialiste din România, corespunzător situației țărănimii din acea vreme. Documentul, publicat în „Calendarul muncii” din 1909, conținea 19 puncte programatice, vizînd rezolvarea problemei agrare, între care : „Exproprierea silită a tuturor proprietăților mari... moșiile, pământurile și pădurile care au fost smulse prin mijloace frauduloase, fie din domeniul statului, fie din pămîntul țăranilor. Toate aceste pămînturi vor forma un fond funciar național, administrat de comune sub supravegherea statului. Din acest fond se va arenda țăranilor lipsiți de pămînt sau asociațiunilor țărănești loturi în mărimea necesară unei mici gospodării țărănești și pe termene care nu pot fi mai mici de 50 de ani... Organizarea unui credit agricol care... să facă împrumuturi la țărani, cu dobînzii mici... Crearea de izlazuri comunale inalienabile din pămînturile fondului funciar național sau al proprietăților particulare... Instrucțiunea agronomică practică atît prin crearea de școli speciale, cît și prin introducerea ei în învățămîntul general primar”.

Reformele preconizate se încadrau în concepția generală a Partidului clasei muncitoare din țara noastră privind soluționarea problemei agrar-țărănești. Ele se întîlnesc și în alte documente cit și în materiale de propagandă ale mișcării socialiste, fie în formulări identice, fie îmbrăcate în alte agendări și demonstrații. În studiul Programul și statutele mișcării noastre se aprecia realist tendința dezvoltării sociale în țara noastră, extinderea treptată a relațiilor capitaliste și în agricultură și, odată cu aceasta, realizarea unor transformări și diferențieri sociale. De aici concluzia : „lupta țărănimii române nu este încă o luptă împotriva capitalismului organizator al marii producțiuni, ci împotriva proprietarului, arendașului, adică împotriva unei clase cumplit de parazitare și inutile din punct de vedere economic. Ținta luptelor clasei țărănești este astăzi de a scăpa de munca robită prin sistemul învoielilor agricole la proprietar, ca să-și poată lucra mica ei proprietate și, de altă parte, de a mări fișiile sale de pămînt ca să nu aibă nevoie de a-l arenda de la proprietar. Aceasta creează pentru țărani o situație absolută deosebită de cea a muncitorilor industriali. Pe cînd pentru aceștia din urmă împroprietărirea, ca să mă exprim așa, nu se poate face decît prin socializarea mijloacelor de producție, împroprietărirea țăranilor, crearea pentru ei a unei relative neatîrnări economice, este încă compatibilă cu ființarea micii proprietăți... Țărănimea română duce o luptă revoluționară, și asta nu din cauza mijloacelor la care ea a recurs primăvara trecută, ci din cauza scopului ce-l urmărește : suprimarea unei clase din trecut, care nu trebuie să mai aibă loc în societatea burgheză”. În context se reliefa și „interesul politic și economic ce-l are proletariatul socialist de a da tot sprijinul țărănimii...”.

Încă din această vreme erau schițate unele puncte de vedere cu privire la munca în colectiv a țăranilor, a politicii partidului clasei muncitoare față de noua calitate a țăranilor : „În schimbul ajutorului ce proletariatul îl dă țărănimii se obține recunoașterea asupra proprietăților luate prin exproprierea silită de la marii proprietari a unui drept de proprietate al întregii națiuni. Țăranii vor deveni numai uzufructuarii acestui fond național. Astfel, cînd proletariatul va avea puterea politică în mînă, el se va prevala de acest drept ca să poată interveni în relațiile agrare. Negreșit acesta va fi un drept mai mult moral”²⁸.

Dezbaterile care au avut loc în cadrul Congresului Partidului social-democrat din România, din 31 ianuarie—2 februarie 1910, au însemnat noi aprofundări

²⁷ Programul Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, „Tipografia nouă” Gr. Panaitescu, București, 1894, p. 24—27.

²⁸ „Viitorul social”, an. I, nr. 5, decembrie 1907, p. 435—436.

a analizei situației agrare și a țărănimii. În proiectul de program agrar și raportul la acest proiect, în Programul general al partidului (în partea intitulată Programul agrar) se preciza că „problema agrară are la noi o însemnătate mult mai mare decât în alte țări...”, că „rolul țărănimii este cu mult mai însemnat și problema agrară e problemă de primul rang și care cere o grabnică rezolvare... Partidul nostru va lupta pentru apărarea intereselor țărănimii și mai ales pentru chemarea ei la viața politică a țării”.

Programul P.S.D.R., adoptat de către Congres, era alcătuit din 21 de puncte, care vizau aspecte esențiale de natură economico-socială care priveau țărănimea. Se sublinia, astfel, că țărănimea găsea în partidul clasei muncitoare „pavăza ei cea mai sigură, protectorul ei natural, acela care să ridice revendicări pentru dînsa și să abată de la ea șamavolnicia și ilegalitatea”. De asemenea, Programul prevedea: „Desființarea tuturor rămășițelor feudale și iobăgistice din raporturile de producție agrară. Desființarea învoielilor în natură, rămășițe ale iobăgiei, cum sînt: dijma, zilele de prestație, căratul, rușeturile și a tuturor formelor fătîșe sau ascunse de servitute. Toate învoielile agricole să fie făcute în bani: bani gata pe muncă gata. Răscumpărarea silită pe cît va fi trebuință a unei părți cît mai întinse din proprietatea mare. Toate pămînturile răscumpărate să formeze un fond funciar național, administrat de comune sub supravegherea statului. Din acest fond se va acorda țăranilor lipsiți de pămînt sau asociațiilor țăărănești loturi în mărirea necesară unei mici gospodării țărănești și pe termene care nu pot fi mai mici de 50 ani... Prețurile de arendare să fie hotărîte de o comisiune de țărani și proprietari... Crearea unei legislațiuni speciale pentru înlesnirea formării asociațiunilor țărănești, cu obligația statului și comunei de a le veni în ajutor prin procurarea de semințe, îngrășăminte și mașini...”²⁹.

Pe o poziție înaintată în ceea ce privește rezolvarea problemei agrare s-a situat și Congresul P.S.D. din aprilie 1914. În Raportul Comitetului Executiv al P.S.D.R., precum și în Raportul privind chestiunea agrară se sublinia că partidul, în toată activitatea sa, n-a „despărțit cauza țăranilor de aceea a muncitorilor”. Documentele respective subliniau necesitatea reducerii mării proprietăți funciare, expropriind o parte din întinderea ei spre a întregi mica proprietate, prefăcînd-o din aparentă și neobiogă în reală și liberă³⁰. În Hotărîrea Congresului, intitulată Revizuirea Constituției și platforma noastră electorală în ceea ce privește chestiunea țărănească din România, se arăta: „Datoria Partidului social-democrat este să arate interesele comune care leagă clasa țărănească de proletariat și să ducă lupta comună împotriva clasei marilor proprietari, împotriva întregului sistem agrar existent și să convingă țărănimea că numai cu ajutorul proletariatului va putea căpăta: exproprierea totală a marilor proprietari și arendarea prin comună la obști și individual pe termene lungi și arende mici”³¹ (subl. în text).

4. Activitatea mișcării muncitorești în mediul rural. Organizarea pe principii de clasă a maselor țărănești

Un aspect important al activității organizațiilor muncitorești și socialiste din România din a doua jumătate a secolului trecut l-a constituit organizarea muncitorilor pămîntului în asociații proprii, menite a le face educația politică și a le apăra interesele, precum și răspîndirea ideilor socialiste printre țărani.

În 1835, Teodor Diamant puneia piatră de temelie celei dintîi organizații socialiste de factură utopică, Falansterul de la Scăieni, care a reprezentat o experiență unică în felul ei pe pămîntul românesc și una dintre puținele din Europa. Mișcarea muncitorească și socialistă, pe măsura dezvoltării sale, a acordat o importanță sporită organizării țărănimii.

Primele societăți (bresle) țărănești au luat ființă la periferia orașului Iași, în cartierele Nicolina și Tătărași, la sfîrșitul anului 1887. Cuprinzînd un număr sporit de membri aceste asociații s-au extins treptat și în județele Roman, Vaslui, Fălciu, Putna și Bacău. Propagandiștii veniți de la Iași răspîndeau printre săteni, în numele organizației din localitate a Partidei muncitorilor, manifeste, broșuri și ziare. La întrunirea din 29 noiembrie 1887 din Tătărași s-a subliniat că țăranii „trebuie

²⁹ Programul Partidului Social-Democrat din România, ediția a III-a, Cercul de editură socialistă, București, 1914, p. 43—44.

³⁰ „România muncitoare”, an. X, nr. 41 din 15 aprilie 1914.

³¹ „România muncitoare”, an. X, nr. 40 din 13 aprilie 1914.

să nu mai sprijinească nici pe liberali, nici pe conservatori, ci să alcătuiască un partid deosebit, partidul muncitorilor", **partid care** „trebuie să trimită în Cameră pentru Colegiul al III-lea un muncitor de pământ”³².

În Manifestul Partidei muncitorilor, din ianuarie 1888, se preciza că „Partida muncitorilor stăruie să se întemeieze bresle atât la orașe, cât și la sate. Aceste bresle, în înțelegere unele cu altele, vor lupta pe calea politică pentru a pune stăpînire pe consiliile comunale, județene și pe Cameră și, folosindu-se de această putere politică, vor desființa robia și vor lărgi drepturile lor”³³.

Drept urmare a acestor inițiative, la sfîrșitul lunii martie 1888, la Iași, se dădeau publicității Statutele breslei muncitorilor de pământ din comunele rurale. Definind căile de luptă și țelurile urmărite de aceste organizații, în Statute se prevedea că bresla se „alcătuieste pentru a pune un frîu îndrăzelii stăpînilor, slujbașilor și altora care bat și nedreptătesc pe țărani. Oamenii, știindu-se sprijiniți de breaslă, nu se vor mai lăsa nedreptățiți, ci-și vor căuta dreptate după cum spun legile” (art. 3).

În continuare, în Statute se preciza că breslele nu vor sprijini partidele politice burgheze, că se vor încadra în „Partida muncitorilor” și vor „stăruia la alegeri să ajungă oameni din această partidă atât în Consiliul comunal, cât și în al județelor și în Cameră” (art. 5)³⁴, că vor activa în limitele legislației de atunci și vor acționa pentru măsuri legislative favorabile celor ce muncesc.

După întemeierea P.S.D.M.R., în contextul accentuării preocupărilor și interesului mișcării socialiste față de țărănime, sporesc cererile privind „Recunoașterea sindicatelor de muncitori agricoli ca persoane juridice” și se extind legăturile organizațiilor sale locale cu țărănimea. Astfel, după cum se arată în Raportul Consiliului general al Partidului social-democrat al muncitorilor din România, prezentat la Congresul al II-lea al partidului (aprilie 1894), Clubul din Galați a întreținut legături cu țărani din comunele rurale învecinate. Clubul din Craiova, prin propaganda socialistă desfășurată în mediul rural, „a atras simpatii numeroase din partea țărănimii. Clubul din Iași a promovat legături cu sătenii din Tîrgu Frumos, determinînd o „mișcare între muncitorii de pământ din mahalale și între țărani din comunele învecinate”. După ample dezbateri, Congresul a adoptat Moțiunea intitulată Propaganda la țară și sindicatele de țărani în care grupurile socialiste erau îndemnate „să înceapă agitarea pentru înființarea la sate de bresle țărănești care să fie alipite pe lîngă cluburile bine organizate din țară și al căror scop să fie, pe lîngă propagarea ideilor socialiste, și ajutorarea reciprocă a membrilor țărani la vreme de nevoie”³⁵.

La Congresul al IV-lea al P.S.D.M.R., din aprilie 1897, în Raportul Consiliului General al partidului, se preciza că, cluburile din Galați, Craiova, Iași etc. au desfășurat activități între săteni, iar în comunele Luceni și Tîrgu Frumos (Iași) s-au înființat cluburi socialiste. Luîndu-se în discuție problemele satului românesc, Congresul a adoptat o moțiune în care se prevedea: „Congresul, pătruns de însemnătatea chestiei țărănești, însărcinează Consiliul General să facă, pînă la viitorul congres, anchete agricole prin mijlocirea organizațiilor din țară, precum și să facă a se studia de comisiuni speciale chestia țărănească cu scopul de a se ajunge la o soluție potrivită cu condițiile țării noastre”³⁶.

Preocupat de necesitatea atragerii țărănimii spre ideea organizării, C. Z. Buzdugan, în articolul La țară, scria la începutul anului 1898: „Propaganda întreprinsă cîva timp între sătenii județelor Iași, Roman și Vaslui ne-a dovedit îndeajuns că țăranul nostru e apt de a veni la socialism... O mică scînteie de propagandă, o mică agitație în toate satele și zeci de mii de săteni s-au grupat sub steagul revendicărilor social-democrate... E nevoie de a chema la noi muncitorimea agricolă, de a forma la sate cluburi și societăți social-democrate”³⁷.

Urmare a acțiunii cu caracter organizatoric desfășurată de militanți socialiști în satele de pe aproape întreg cuprinsul țării, în a doua jumătate a anului 1898 au fost întemeiate peste 300 de cluburi socialiste țărănești. În Darea de seamă a Clubului muncitorilor din București pe perioada 1 martie 1898—23 februarie 1899 se menționa succesul raportat astfel: „Întrucît privește propaganda la țară, ne-am

³² „Muncitorul”, an. I, nr. 6 din 6 decembrie 1887.

³³ „Muncitorul”, an. I, nr. 17 din 21 ianuarie 1888.

³⁴ „Muncitorul”, an. I, nr. 26 din 24 martie 1888.

³⁵ Darea de seamă despre dezbaterile Congresului al II-lea al social-democrației române, ținut în București, în zilele de 20, 21 și 22 aprilie 1894, București, 1894.

³⁶ „Lumea nouă”, an. III, nr. 841 din 30 aprilie 1897.

³⁷ „Lumea nouă”, an. IV, nr. 1 080 din 21 februarie 1898.

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

Ioan Nădejde

C. Dobrogeanu-Gherea

Sofia Nădejde

Al. Ionescu

I.T. Banghereanu

Th. V. Ficșinescu

Ștefan Petică

I.C. Atanasiu

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI

1. Raportul Consiliului General al P.S.D.M.R. cu privire la activitatea Partidului în intervalul dintre congrese (raportor: I. NĂDEJDE).
2. Organizarea și tactica electorală a Partidului.
3. Reorganizarea breslelor [sindicatelor muncitorești].
4. Propaganda socialistă la sate.
5. Internaționalismul mișcării [muncitorești].
6. Ziarul [cotidian al Partidului — „Lumea nouă“], tipografia și broșurile.
7. Finanțele Partidului.
8. Ziua de 1 Mai.
9. Chestiunea Dobrogei.
10. Torturile în armată.
11. Alegerea Consiliului General al Partidului.

1898

(7-9 aprilie)

CONGRESUL AL V-LEA AL P.S.D.M.R.

La Congres au luat parte 46 delegați din partea a 16 organizații politice și profesionale ale Partidului, dintre care 33 reprezentanți ai cluburilor muncitorești din : București (22), Iași (2), Ploiești (1), Craiova (1), Galați (1), Brăila (1), Birlad (1), Bacău (1), Botoșani (1), Tulcea (1), sat Luceni, com. Stinca, jud. Iași (1), un delegat al Clubului social-democrat german din București, precum și 12 reprezentanți ai unor sindicate muncitorești din București (Societatea „Egalitatea” a lucrătorilor de încălțăminte, Societatea „Nicovala” a lucrătorilor lăcătuși, Societatea lucrătorilor în fier și metal, Societatea „Dezrobirea” a lucrătorilor croitori). Pe baza imputernicirilor primite de la organizațiile locale ale Partidului, a stenogramei lucrărilor Congresului și a altor documente, s-au identificat numele tuturor celor 46 delegați la Congres :

BUCUREȘTI : I. NÂDEJDE, C. DOBROGEANU-GHEREA, AL. IONESCU, V.G. MORTUN, AL.

GEORGESCU, I.T. BANGHEREANU, TH. V. FIȘINESCU, G. ETENEANU, AL. CONSTAN-
TINESCU, I. TABACOVICI, G. IONESCU-SI-
TARU, IACOB ȚĂRANU, C. SANDULESCU,
S. GÜTTMAN, S. EDELSTEIN, ACHIL IOA-
NIDE, JEAN KALBER, G.I. SPRANGATE,
M. FĂGĂRAȘANU, ȘTEFAN PETICA, I.
FRIEDMAN, EUGEN T. ROMAN, D. NICU-
LESCU, AL. DA RIN, PAUL FUCHS, H. MÜL-
LER, JEAN LAZĂR, B. GIENSBERG, G.
KLAUS, S. AUERBACH, R. SCORICI, I. DO-
NEC, ALBERT WEISSMAN, L. FIGAROVSKI,
ARSENE GROSU ; IAȘI : SOFIA NÂDEJDE,
V.I. SPERANȚĂ ; PLOIEȘTI : ALOIS MAYER ;
CRAIOVA : I.V. PRENTA ; GALAȚI : I.C. ATA-
NASIU ; BRĂILA : V.I. POPOVICI ; BIRLAD :
I.C. FRIMU ; BACĂU : D. ROSENBERG ; BO-
TOȘANI : S. FRIEDMAN ; TULCEA : AL.
BORLACOFF ; LUCENI : I. ȚURA (țaran so-
cialist).

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

I.C. Frimu

V.G. Mortun

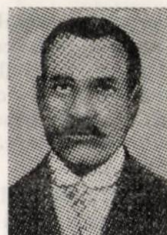
Al. Georgescu

Al.
Constantinescu

I. Tabacovici

Iacob Țăranu

G. Eteneanu

I. V. Prenta

CONDUCEREA LUCRĂRILOR CONGRESULUI

Președinte provizoriu (pînă la alegerea or-
ganelor de conducere) : V.I. SPERANȚĂ.

Secretariat provizoriu : ACHIL IOANIDE,
I.V. PRENTA.

Președinte ales al Congresului : I.C. ATA-
NASIU

Vicepreședinte : IACOB ȚĂRANU.

Secretari : V. I. POPOVICI, ACHIL IOA-
NIDE, ȘTEFAN PETICA, I. V. PRENTA.

Consiliul General al P.S.D.M.R. ales la Con-
gresul al V-lea : I. NÂDEJDE, V.G. MORTUN,
I.T. BANGHEREANU, I.C. ATANASIU, I. TA-
BACOVICI ; Comisia de organizare a bresle-
lor [sindicatelor] : AL. IONESCU, AL. DA RIN,
S. AUERBACH ; Comisia financiară a Parti-
dului : M. FĂGĂRAȘANU, G.I. SPRANGATE,
S. AUERBACH.

conformat hotărîrii Congresului din anul 1898 [Congresul al V-lea al P.S.D.M.R.] și am căutat să răspîndim propaganda ideilor socialiste și printre țărani. Rezultatul a fost că în timp de 6 luni de zile s-au înființat în 4 județe peste 300 de cluburi țărănești“³⁸.

Gruparea truzitorilor pămîntului în organizații de-sine-stătătoare cu caracter socialist a avut drept urmare creșterea conștiinței de clasă a țărănimii și înțelegerea necesității apărării intereselor sale prin forțe proprii. Reflectînd asemenea stare de spirit, țărani din comuna Corvenia, județul Teleorman, prezenți la adunarea din ziua de 21 august 1898, au hotărît întemeierea Clubului socialist, subliniind că scopul organizației lor consta în „luminarea noastră și înfrățirea tuturor celor ce sufăr lipsă. Pentru toate aceste ne alipim la Partidul social-democrat, căruia-i vom da tot sprijinul pentru dezrobirea noastră, a muncitorilor“³⁹.

Caracterizînd procesul revoluționar de organizare a țărănimii, Ștefan Petică releva : „Țăranii, oamenii aceștia care de veacuri n-au cunoscut decît robia și amarul, plînsul și suferința, dezmoșteniții aceștia care nu și-au putut închipui că pot să fie și dinșii vreodată liberi, aleargă din toate părțile sub cutele steagului roșu“⁴⁰.

Date fiind condițiile prin care a trecut mișcarea muncitorească în anii 1899—1900, propaganda socialistă la sate s-a desfășurat cu intermitențe, iar după reprimarea marii răscoale țărănești din 1907 din România Veche, s-a desfășurat mai anevoios. S-a dezvoltat însă organizarea pe baze socialiste a țăranilor din Transilvania și Bucovina. Ziarul socialist „Adevărul“ („Glasul poporului“) scria : „Am pătruns prin toate comitatele Banatului, ne-am făcut cuib în comitatele Aradului, Bihorului și Sătmarului și acum am făcut iar un pas. Am pătruns în comitatul Sălajului“⁴¹. Același ziar socialist făcea cunoscut că „Mii și mii de frați au fost la acea adunare și toți cu un glas strigau să trăiască social-democrația. Au fost de față frați din următoarele comune : Mediașul Aurit, Valea Vinului, Ioșib, Săbișa, Apa, Someșeni, Seini, Racșana etc.“⁴². Evocînd aceste succese, Congresul social-democrației române din Transilvania, ținut la Lugoj în decembrie 1905, a accentuat ideea organizării țărănimii, a intensificării propagandei socialiste printre săteni și printre proletarii agricoli.

5. Solidarizarea mișcării muncitorești cu lupta revoluționară a țărănimii din primăvara anului 1907. Premise ale alianței muncitorești-țărănești

Dezvăluind cauzele economico-sociale ale răscoalei din primăvara anului 1888, gazeta „Dezrobirea“, din 2 aprilie 1888, editată de organizația Partidei muncitorilor din București, scria : „Țăranii se răscoală de sărăcie, se răscoală pentru că n-au ce să mănînce, pentru că mor de foame cu toată munca lor, care se duce în punga proprietarului și arendașului... Pricina răscoalei lor se vede cît de colo. Țăranii n-au pămînt. Și, neavînd pămînt ca să trăiască, sînt siliți să muncească moșiile bogăților, care-i exploatează fără milă“.

În același spirit, ziarul „Muncitorul“, tipărit sub îngrijirea organizației socialiste din Iași, releva : „Pricina (răscoalei — n.n.) este nespusa sărăcie a țăranului român, despoierea cea fără milă, împilarea cruntă și nelegiuată...“⁴³.

Evidențiindu-se justetea cauzei țărănimii, simpatia de care aceasta se bucura în rîndul muncitorilor, în Manifestul organizației din București a Partidei muncitorilor, lansat în timpul răscoalei, se scria : „Muncitori ! Numai voi știți ce e amarul și sărăcia, numai voi puteți înțelege pe cei care, disperați de lipsă și nedreptate, s-au sculat. Ceilalți sînt potrivnicii voștri ca și ai lor, ceilalți nu pot înțelege. Cînd

³⁸ Clubul muncitorilor din București. *Dare de seamă și bilanțul de venituri și cheltuieli ale Clubului și secției de ajutor de la 1 martie 1898—28 februarie 1899*, Tip. „Lumea nouă“, București, 1899, p. 6.

³⁹ „Lumea nouă“, an. IV, nr. 1 228 din 26 august 1898.

⁴⁰ „Lumea nouă“, an. IV, nr. 1 205 din 26 iulie 1898.

⁴¹ „Adevărul“, an. I, nr. 11 din 25 octombrie 1903.

⁴² „Adevărul“, an. I, nr. 15 din 22 noiembrie 1903.

⁴³ „Muncitorul“, an. I, nr. 27 din 31 martie 1888.

țărâtimea e închisă, voi trebuie să strigați ; cînd ea e împușcată, datoria voastră e să ridicați glasul”⁴⁴.

În timpul răscoalelor țărănești de la începutul anului 1894, desfășurate indeosebi în județele din răsăritul țării, organul de presă de atunci al P.S.D.M.R., „Munca”, remarcă solidarizarea organizațiilor muncitorești cu răsculații⁴⁵. De asemenea, presa socialistă informa în 1899, cu prilejul altor revolte țărănești, despre acțiuni de solidarizare cu răsculații.

Răscoala țăranilor din județul Olt, al cărui tragic epilog l-au constituit singeroasele evenimente din gara Slatina, din 7 iunie 1899, a stîrnit vii proteste în rândurile mișcării muncitorești.

În Apelul Pentru victimele din Olt, ziarul „Lumea nouă” chema : „O manifestare uriașă trebuie să se ridice în toată țara din partea tuturor oamenilor de inimă și cinștiți, împotriva crimei, unică în felul ei, săvîrșită asupra unor săteni care nu cereau decît o anchetă dreaptă și respectul legii... E vremea ca toate claturile, toate breslele, toți muncitorii conștienți din București și din țară să-și facă datoria, adunînd cît mai multe subscripții de protestare”⁴⁶.

Un alt episod singeros l-a constituit reprimarea răscoalei țăranilor de la Aleșd din 11 aprilie 1904, care a cutremurat întreaga ființă a neamului românesc. În articolele Martiri jertfiți. Vărsare de sînge la Aleșd, în Apelul Aleșd al social-democrației române din Transilvania se condamnă cu vehemență singeroasa represiune săvîrșită de autoritățile ungare. „Este tristă și dureroasă întîmplarea din Aleșd — sublinia gazeta «Adevărul» din 1 mai 1904. Zile grele trec pe cerul nostru. Din toate părțile căpătăm vești că sînt tulburări... Puterea în tot locul vine cu sulii contra muncitorimii, însă asta să nu orbească pe nimeni. Orice să se întîmple, noi în pace să fim și în liniște, căci a noastră este puterea, lupta pentru dreptate și noi o să învingem”. Același ziar mai releva că „Social-democrații nu vor uita niciodată vîrsarea de sînge groaznică de la Aleșd : 33 de martiri au căzut morți... Cei puternici și-au ajuns scopul. Au pus la pămînt o seamă de socialiști români. Dar asta nu-i învingere... Cu cît mai tare ne urmărește puterea, noi tot cu însuflețire mai mare ne vom înșira sub steagul roșu, ne vom organiza sub semnul social-democrației”⁴⁷.

O poziție cu totul remarcabilă a dovedit mișcarea muncitorească și socialistă cu prilejul marii răscoale a țărâtimei din 1907, reflectînd nu numai continuitatea preocupărilor sale față de populația satelor dar și creșterea maturității sale politico-ideologice.

În Manifestul-apel — Către muncitorii Capitalei —, adresat de Comisia generală a sindicatelor în martie 1907, se spunea : „Muncitori ! Voi știți pentru ce țărâtimea împilată s-a ridicat ca un singur om împotriva stăpînitorilor. Ca voi ea suferă ; ca și voi, ea îndură minciunile și chinurile foamei ; ca și voi, ea trudește ca robul pentru făurirea belșugului celor de sus. Țăranul a devenit sclavul pămîntului și al boierului, după cum muncitorul fabricii a devenit sclavul mașinii și al patronului. Proprietarul de pămînt, ca și proprietarul de fabrică exploatează cu aceeași furie criminală, urmărind realizarea singurului său scop în viață : îmbogățirea”. După ce erau arătate cauzele ridicării la luptă a țărâtimei, același Apel remarcă că „Muncitorimea conștientă și organizată, dușmana oricărei exploatare, luptătoarea sfărîmării jugului stăpînitor și dezrobirii noroadelor are datoria neînlăturabilă de a-și manifesta solidaritatea sa cu țărâtimea apăsată, de a clarifica, în lumina ideilor sale călăuzitoare, marea problemă agrară”⁴⁸.

În Memoriul comun al Uniunii socialiste și Comisiei generale a sindicatelor, înaintat Parlamentului în decembrie 1908, se explicau, în parte, cauzele răscoalei : „Un întreg popor nu se răscoală dacă o sărăcie fără seamăn nu l-ar fi împins la răzvrătire. Unde astăzi începe deosebirea de păreri, e atunci cînd se vorbește de cauzele stării de plîns a țăranului nostru. Unii învinuiesc cusururile personale ale muncitorului agricol, că ar fi leneș, lipsit de cunoștințele elementare în materie de agricultură și lipsit, în sfîrșit, de orice spirit de economie. Numărul acelor care dau această explicație este foarte restrîns. Marea majoritate s-a convins că adevă-

⁴⁴ „Dezrobirea”, an. I, nr. 17 din 9 aprilie 1888.

⁴⁵ „Munca”, an. IV, nr. 51 din 13 februarie 1894.

⁴⁶ „Lumea nouă”, an. V, nr. 31 din 20 iunie 1899.

⁴⁷ „Adevărul”, an. II, nr. 18 din 8 mai 1904.

⁴⁸ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909, Editura politică, București, 1975, p. 524—525.

rata pricină a răului constă în nedreapta alcătuire și repartitie a proprietății rurale, în subjugarea și exploatarea fără friu cu care țăranul este ținut de majoritatea proprietarilor și arendașilor. Însăși proiectele de legi ale opoziției conservatoare și legile votate de actualul Parlament au mărturisit prin dispozițiile lor că răul principal e aici, iar nu în neajunsurile personale pe care le au toți oamenii, d-nii proprietari și arendași poate mai mult chiar decât țăranii. Deci nu în îndreptarea persoanelor, ci în aceea a instituțiilor economice, politice, judecătorești și administrative ale țării noastre stă rezolvarea problemei⁴⁹.

Deosebit de grăitor a fost Apelul la solidaritate cu cauza dreaptă a țăranilor răsculați, intitulat Către concentrați și rezerviști : „Tovarăși, acum, când vîntul răscoalei țărănești se întinde și amenință însăși temelia proprietății boierești, stăpînitorii noștri s-au gîndit la veșnicul lor sprijin, la armată, spre a înăbuși în sînge o mișcare ce a izvorît din nedreptățile și împilările lor. Ei au trimis pe cîmpul revoltei armata permanentă avută la îndemînă, ei mobilizează acum contingentele de concediați și rezerviști. Ei vor ca și de astă dată arma muncitorului-soldat să se îndrepte în pieptul muncitorului în luptă.

Voi știți, tovarăși, cît de drepte sînt cererile țăranilor apăsăți de proprietarii, de arendași și de boierimea întreagă de orice neam, de baștină sau de vîită mai nouă. După cum mizeria vă împinge pe voi la greve, la luptă, tot mizeria i-a împins și pe țărani la răscoale.

Voi știți atunci, ca muncitori cinstiți, ca tovarăși bravi și ca luptători neînfrînți, care e datoria lucrătorului încătușat în livreaua cazonă : să nu tragă nici-odată în cei ce sufăr, în tovarășii de muncă, în frați, surori, rude sau părinți.

Mii de tovarăși vor fi porniți spre locul tragicelor evenimente.

Să nu uităm în aceste împrejurări linia noastră de purtare : să luminăm pe acei cu care vom intra în vorbă că nu trebuie să omoare pe semenii lor, să nu omorîm noi înșine și să arătăm tuturor, soldaților ca și țăranilor, că pricina relexelor țărănești este nedreapta orînduire burgheză, sălbatica exploatare capitalistă, subjugarea și împilarea boierească...

Arătați, pretutindeni, pe dușmanul adevărat și, dacă va fi nevoie și dacă va fi cu putință, dați-vă de partea răsculaților ca să luptați contra acestui dușman.

Niciodată gloanțele voastre în pieptul țăranilor asupriți ! Trageți în vînt !⁵⁰.

Manifestul intitulat Către lucrători și țărani, către studenți pleda cu căldură pentru solidaritatea de clasă, pentru alianța muncitorească-țărănească : „Tovarăși lucrători, vouă vă revine datoria de a fi conducătorii țărănimii. Prin luptele voastre voi dați deja o pildă frumoasă. Însă prin întîlnirea voastră directă cu țăranii, voi trebuie să le arătați că dușmanul și al lor și al vostru este exploatarea și că interesele voastre sînt aceleași. Și dacă reformele... vor aduce o îmbunătățire în viața țăranului, el tot nu va înceta să fie exploatat pînă ce rînduiala însăși de astăzi nu va fi schimbată⁵¹. **În continuare, era precizat rolul istoric al clasei muncitoare** : „Reînnoirea politică și socială a țării nu se poate să vină decît de la alți oameni și de la alte pături sociale, care au un interes de clasă de a schimba starea actuală a lucrurilor. Această putere creatoare, care e chemată de a făuri România viitoare, România democratică, România care să fie destul de puternică spre a putea da adăpost și ocrotire tuturor fiilor ei fără deosebire de religie și de neam, această forță creatoare nu este alta decît clasa muncitoare conștientă și organizată⁵².

Înăbușirea în sînge a luptei țărănimii din primăvara anului 1907 a fost înfierată de către clasa muncitoare și organizațiile sale politice și profesionale. În ziua de 11 martie 1907, la București și în alte orașe ale țării au fost organizate întruniri la care au fost adoptate moțiuni de protest. Delegații la Congresul-conferință al organizațiilor socialiste și sindicale de la Galați din 29 iunie—1 iulie 1907, au adoptat, de asemenea, o moțiune în care se făcea cunoscut că „Conferința, în ceea ce privește răscoalele țărănești, se declară solidară cu cererea țăranilor de a li se acorda drepturi politice și pămînt... Conferința protestează în contra represiunii sălbatice a răscoalelor țărănești, care ne-au dat deplină dovadă că guvernării sînt predominată de spiritul războinic de clasă⁵³.

⁴⁹ „România muncitoare“, an. IV, nr. 59 din 7 decembrie 1908.

⁵⁰ „România muncitoare“, an. III, nr. 2 din 11—18 martie 1907.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ „România muncitoare“, an. III, nr. 20 din 15—22 iulie 1907.

6. Contribuția socialiștilor români la promovarea problemei agrar-tărănești în cadrul mișcării muncitorești internaționale

La Congresul de constituire a Internaționalei a II-a, în 1889, la Paris, delegația socialiștilor români a adus în dezbateră, ca una din cele mai importante probleme, luptele țărănimii. În anii următori, precum și la începutul secolului al XX-lea, la congresele Internaționalei a II-a, mișcarea socialistă din România s-a evidențiat printr-o participare activă și o contribuție dintre cele mai importante la dezbateră problema agrar-tărănești. Astfel, în Raportul delegației române la Congresul din 1891 al Internaționalei a II-a se aprecia: „Starea economică și socială a clasei țărănești române fiind de cea mai mare însemnătate pentru această țară și pentru dezvoltarea socialismului român, sintem datori să insistăm asupra celor zise... E de necontestat că, din punctul de vedere al tacticii, socialismul român trebuie să aibă armele sale proprii... Îndreptățirea socialismului român și strînsa sa legătură cu socialismul european constă în aceea că amîndouă părțile au aceleași convingeri, aceleași tendințe, precum stabilirea unei societăți solidare și armonioase, a unei societăți în care uneltele de muncă vor fi socializate. Cît despre mijloacele care s-au ajuns la acest scop, fiecare va întreprinde pe acelea cerute de condițiile speciale ale țării sale”⁵⁴.

Referindu-se la Congresul de la Zürich al Internaționalei a II-a, C. Dobrogeanu-Gherea menționa că în urma eforturilor depuse de delegația română s-a reușit a se înscrie pe ordinea de zi problema țărănească: „Propunerea delegației române, susținută de 8 nații, a fost în fine primită, astfel că de aci înainte chestia agrară, ori mai bine zis chestiuni agrare vor figura nu numai la viitorul congres din Londra, dar, sint convins, și la congresele viitoare. Cîstea inițiativei revine, desigur, Partidei social-democrate române și delegaților ei”⁵⁵.

Rezoluția în problema agrară adoptată la Congresul de la Zürich al Internaționalei a II-a, urmare directă a intervenției delegației române, menționa că „una din datoriile cele mai de căpetenie pentru democrația socialistă din toate țările este de a organiza pe muncitorii agricoli, ca și pe muncitorii industriali, și de a-i înrola în rîndurile marii armate a socialismului internațional”⁵⁶.

La Congresul de la Stuttgart al Internaționalei a II-a, din august 1907, delegația mișcării socialiste din România, în Raportul Comitetului Central al cercurilor „România muncitoare” și al Comisiei generale a sindicatelor a făcut cunoscută starea economică, socială și politică a țărănimii române, cauzele marii ridicări la luptă, măsurile represive luate împotriva țărănimii răsculate în primăvara anului 1907 și acțiunile de solidarizare ale muncitorimii cu răsculații. Protestind contra represiunii, proletariatul internațional și-a exprimat solidaritatea sa cu mișcarea muncitorească din România, transmițînd „urările sale de încurajare și reușită proletariatului conștient din România”⁵⁷.

În condițiile declanșării primului război mondial, rezultat direct al contradicțiilor interimperialiste și apoi a participării României la desfășurarea lui, începînd din vara anului 1916, masele de muncitori și țărani s-au aflat alături în susținerea acestuia atît în focul bătăliilor cît și pe cîmpul muncii, în spatele frontului. Mărășești, Mărăști și Oituz sint simboluri ale eroismului ostașului-muncitor și ostașului-țăran, înfrățiți în luptă pentru apărarea gliei strămoșești și a ființei neamului. Cum fapte de eroism au fost și sustragerea de la muncă a țăranilor români din zonele ocupate de armatele Puterilor Centrale, actele de sabotaj împotriva trupelor germane sau încadrarea multor fii ai satelor românești în detașamentele de partizani. Așa după cum se apreciază în Programul Partidului Comunist Român, în decursul luptelor „pentru apărarea pămîntului patriei împotriva ocupanților militariști germani, pentru salvagardarea unității și integrității teritoriale, oștirile române, masele populare din România au înscris în istoria țării o pagină nepieritoare de eroism și abnegație, de spirit de jertfă și patriotism fierbinte”⁵⁸.

⁵⁴ „Munca”, an. II, nr. 25 și 26 din 11 și 18 august 1891.

⁵⁵ „Munca”, an. IV, nr. 26 din 22 august 1893.

⁵⁶ „Munca”, an. IV, nr. 29 din 12 septembrie 1893.

⁵⁷ „România muncitoare”, an. III, nr. 25 din 19—26 august 1907.

⁵⁸ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, p. 37.

Desfășurarea evenimentelor internaționale din anii 1917—1918, din care se detașează prin însemnătate și implicații prăbușirea țarismului și destrămarea dublei monarhii austro-ungare, au imprimat luptei românilor pentru unitate și independență — proces legic, istoricește inevitabil — un ritm alert și un sens ireversibil. La această luptă, cu un caracter larg, burghezo-democratic, au participat clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, celelalte forțe sociale și politice.

Îndelungatele și înverșunatele lupte ale românilor pentru unitate, încununate de succes în 1918, prin unirea Transilvaniei, Bucovinei și Basarabiei cu patria mamă, au avut în țărănime baza socială de masă. Nu a fost moment sau acțiune mai importantă a maselor muncitoare din acest amplu proces la care țărănimea să nu fi fost prezentă. Desigur, înfăptuirea Marii Uniri din 1918 nu a aparținut unei singure clase sociale, unei pătri sociale sau unui partid politic, ci ea a constituit încununaarea obiectivă a acțiunii hotărâte a unui întreg popor.

„Făurirea statului național unitar — afirmă tovarășul Nicolae Ceaușescu — a determinat intrarea României într-o nouă etapă a dezvoltării, creînd premise pentru dezvoltarea mai intensă a forțelor de producție, pentru accelerarea progresului economic și cultural al țării. În același timp, aceasta a avut ca urmare creșterea forțelor proletariatului, ale mișcării muncitorești, revoluționare, intensificarea luptei democratice”⁵⁹.

Intradevăr, societatea românească după Marea Unire din 1918 a intrat într-o fază nouă de evoluție, caracterizată prin dezvoltarea mai rapidă a mijloacelor de producție, accentuarea cursului democratic al vieții politice, lărgirea și diversificarea raporturilor externe ș.a.

Profunde mutații s-au înregistrat și în agricultură ca urmare a legislației agrare adoptate în perioada 1918—1921.

7. Mișcarea muncitorească și reforma agrară

Militînd pentru o reformă agrară radicală care să ducă la rezolvarea problemei agrar-țărănești mișcarea muncitorească s-a pronunțat împotriva limitelor expropriării preconizate de burghezie, încă înainte de încheierea războiului. Astfel, într-un document din 1918 se afirma: „...Ea (reforma — n.n.) lasă în picioare proprietatea mare latifundiară. Ea nu va putea împroprietări decît sau puțini capi de familie cu loturi îndestulător de mari, sau mulți capi de familie, dar cu pămînt puțin. Legea impune țăranilor să plătească pămîntul ce li se dă. Cum? Să plătească pămîntul lor, pe care nedrept îl stăpînesc boierii? Și apoi, nu l-au plătit ei însuși și înmîit cu munca lor, cu suferințele lor, cu singele lor? N-au realizat proprietarii din munca țăranului capitaluri fabuloase, prin care s-au făcut stăpîni pe țara întreagă strîngînd bogății? Și de unde vor aduna banii țăranii sărăciți, dacă nu împrumutîndu-se? Cu ce-și vor mai agonisi inventarul treburilor lucrătorii pămîntului?”⁶⁰.

Tot în aceeași vreme, Partidul social-democrat român din Transilvania, precizînd țelurile imediate pentru care lupta, referitor la problema agrară, preconiza ca „...pămîntul țării, care azi e mai bine de jumătate în mîna cîtorva domni mari, să fie dat poporului...”⁶¹.

Analizînd situația politică și economică a țării, Congresul regional al organizațiilor socialiste și sindicale din Moldova, ale cărui lucrări s-au desfășurat la 1 iulie 1918, inseria într-una din rezoluțiile sale, următoarele referitor la soluționarea problemei agrare: „Congresul, consecvent principiilor și hotărîrilor partidului, declară că singura soluție a chestiunii agrare este exproprierea totală a marii proprietăți în folosul acelor care muncesc pămîntul...”⁶².

În Manifestul Comitetului regional Moldova al Partidului social-democrat, intitulat Cuvîntul nostru și difuzat la 4 noiembrie 1918, se exprima aceeași idee: „Emanciparea politică a poporului român trebuie să purceadă și să meargă mîna în mîna cu dezrobirea economică a țărănimii...”

⁵⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 279.

⁶⁰ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, Editura politică, București, 1966, p. 58—59.

⁶¹ „Adevărul”, an. XIII, nr. 2 din 15/28 octombrie 1917.

⁶² „Social-democrația”, an. I, nr. 6 din 8/21 iulie 1918.

Exproprierea totală a marii proprietăți a statului, particulară și a instituțiilor publice, în folosul muncitorilor de la sate [conform] cu principiul : pământul e al celor ce-l muncesc“⁶³.

După 1 decembrie 1918, documentele programatice ale organizațiilor socialiste accentuează poziția acestora față de problema țărănească și reforma agrară aflată în curs de legiferare și aplicare. Astfel, într-un manifest al Partidului socialist din România, editat și difuzat de Comitetul de propagandă la sate din județul Ilfov se arăta : „Tovarăși țărani ! Noi, Partidul socialist, partidul muncitorilor de la orașe și ca și al țăranilor săraci, alcătuit nu din ciocoi, ci numai din muncitori... zicem : tot pământul fără plată trebuie să intre de drept și fapt în stăpînirea țăranilor. Toate acareturile, unelte, vitele, clădirile de pe proprietăți trebuie să intre și ele în stăpînirea și sub conducerea voastră. Nici o lescaie ciocoilor, care au scos zeci de piei de pe țărani și milioanele de aur de pe pământul furat. Datoriile vechi pentru pământ către stat, către particulari sau către bănci, care vă mai apasă, trebuie stinse...”⁶⁴.

Programul Partidului socialist din România, adoptat de Conferința pe țară a organizațiilor socialiste din mai 1919, referitor la exproprierea pământului moșieresc și improprietărirea țăranilor aprecia că „Această improprietărire“, în mod obiectiv, avea menirea „să ridice marile mase țărănești din starea de groaznic pauperism în care se zbat“⁶⁵.

În Programul electoral al Partidului socialist, votat la aceeași Conferință, referitor la chestiunea agrară se prevedea : „Exproprierea totală a solului, lăsînd micului proprietar numai atît cît poate munci cu familia sa.

Darea în exploatare la obștii, formate din cei fără pămînt sau cu pămînt pînă la 2 ha și ridicarea productivității ei prin punerea la îndemînă de către stat a mijloacelor tehnice, îngrășăminte etc... Fixarea prețurilor produselor agricole de către o comisie compusă din reprezentanți de-ai obștii, ai statului și ai consumatorilor de la orașe.

Despăgubiri în bonuri de stat netransmisibile...”⁶⁶.

Noi, socialiștii, cerem să se ia tot pămîntul din mina boierilor, împreună cu hambarele, conacele, vitele și unelte de muncă și tot pămîntul, cu tot ce e pe el, să intre în mina țăranilor, în mina acelor care îl muncesc...”⁶⁷.

Noi, socialiștii, spunem țăranilor ca să-și formeze obștii, în care să intre țărani fără pămînt ca și cei care au mai puțin de 2 hectare, împreună să stăpînească tot pămîntul luat de la boier, să-l lucreze cu mașinile și unelte mari, să se folosească de hambare mari, iar în conac să facă casa obștii, școală, spital și tot ce trebuie satului“⁶⁸.

Ideea muncii în comun a pămîntului de către țărani se întîlnește și în alte documente ale organizațiilor politice ale muncitorimii române din această perioadă. Astfel, în Rezoluția intitulată Reforma agrară, votată de către Congresul organizațiilor socialiste din Transilvania și Banat din august 1920, se făcea cunoscut că organizațiile socialiste din această parte a țării se pronunță pentru : „exproprierea fără plată pentru țărani lipsiți de pămînt, fără deosebire de naționalitate, a moșiilor care trec peste cincizeci de jughere (pămînt arabil), cinci jughere grădini și cinci jughere de vie.

Partidul socialist recunoaște dreptul țărănimii de a fi stăpînă de pămînt și de a hotărî ea însăși felul de proprietate. Pătrunși însă de convingerea că munca colectivă dă rezultate mai bune și pe terenul agriculturii, partidul tinde a convinge cu mijloace educative pătura țărănească să-și cultive pămîntul prin tovarășii în mod colectiv, și e decis să susțină cu toată energia curente și tendințele ce urmăresc acest scop.

Partidul pretinde ajutorarea țărănimii ajunsă la pămînt cu unelte economice [agricole]“⁶⁹.

⁶³ „Social-democrația“, an. I, nr. 18 din 4 noiembrie 1918.

⁶⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 96, dosar 147, fila 50.

⁶⁵ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921, p. 203.

⁶⁶ Ibidem, p. 384.

⁶⁷ Ibidem, p. 385.

⁶⁸ Ibidem, p. 386.

⁶⁹ Ibidem, p. 484.

8. Continuarea tradiției organizării secțiunilor socialiste la sate

Abordind sub raport teoretic problema agrar-tărănească, mișcarea socialistă din România a desfășurat și o intensă activitate propagandistică în lumea satelor cu obiectivul lămuririi țăranilor asupra scopurilor și mijloacelor lor de luptă cit și organizării lor sub raport politic și profesional.

„Tovarăși țărani ! — glăsuia un manifest al organizațiilor socialiste din județul Ilfov lansat în 1918 — Sînt zeci de ani de cînd stăpînirea vă făgăduiește pămînt...

În toată țara sînt peste 700 000 de frați de ai voștri care nu au nici o palmă de cîgor.

Sînt alte cîteva sute de mii care au cîte o sfoară de jumătate de hectar, unul sau două hectare...“⁷⁰.

Alegerile parlamentare generale din anii 1919 și 1920 au prilejuit intensificarea propagandei socialiste la sate. Cu aceste ocazii sute de militanți socialiști au organizat turnee de propagandă convocînd zeci de adunări ale țăranilor din județele Ilfov, Teleorman, Dolj, Mehedinți, Iași, Bihor, Arad, Caraș-Severin și din numeroase alte județe. Au fost răspîndite mii de afișe și manifeste electorale precum și alt material propagandistic al organizațiilor socialiste. În Manifestul secțiunii Craiova, intitulat Cetățeni și muncitori de la orașe și sate și lansat în timpul alegerilor parlamentare generale din 1919, se arăta :

„Frați țărani și muncitori !

Priviți cine sînt acei care vin să vă ceară votul ? Votul vostru, al celor de la sate, care arați, semănați și secerăți pentru a umple magazinele ciocoilor, și votul vostru, al muncitorilor din orașe, care produceți toate bogățiile prin munca voastră ca să trăiți în mizerie...

Muncitori de la sate și orașe !

Votați lista partidului muncitorilor, Partidul socialist, cu cele 2 ciocane încrucișate pe ea. Votați lista partidului care are în programul său dezrobirea clasei muncitoare de la sate și orașe prin trecerea în stăpînirea națiunii a băncilor, fabricilor și marilor industrii de la orașe ; confiscarea tuturor averilor și darea lor fără plată la cei care le muncesc cu sudoarea lor de atîția ani de zile“⁷¹.

Urmarea firească a dezvoltării propagandei socialiste la sate a fost constituirea a numeroase secțiuni satești. Sub raport numeric secțiunile socialiste satești cuprindeau contingente importante de țărani. Astfel, în martie 1920, numai secțiunile socialiste satești din județul Prahova aveau 5 754 de membri.

Referindu-se la succesele obținute în propaganda socialistă la sate și în procesul organizării maselor rurale, Darea de seamă a secțiunii București pe anul 1919, releva următoarele :

„Propaganda electorală și succesul ei.

Cea mai frumoasă ocazie de a se cunoaște forțele secțiunii voastre a fost campania electorală din anul acesta. Pentru adversarii partidului nostru, care prin toate mijloacele, unele din cele mai murdare, căutau să combată mișcarea socialistă, rezultatul a fost o lovitură puternică, forțîndu-i chiar în mod tacit să recunoască forța de care dispunem. Din rezultatele și experiențele constatate reiese clar că țărâniimea, care pînă acum a fost împilată și batjocorită, începe să se apropie de Partidul socialist, singurul salvator al proletariatului de la orașe și al țărănimii de la sate...

Propaganda la sate.

Nevoia propagandei la sate credem că o simțim cu toții. Însăși satele, văzînd progresul uriaș al muncitorilor de la orașe, au început să vină să ne ceară sfaturi și lămuriri în chestia organizării. Delegați ai sătenilor din peste zece comune din jud. Ilfov s-au pus în legătură cu Comitetul Central pentru organizarea de secțiuni ale partidului socialist la sate.

Cea mai bună dovadă a simpatiei pe care muncitorii de la sate au început să o capete pentru partidul nostru este faptul alegerii celor trei deputați* care își datoresc mandatul voturilor obținute în cea mai mare parte la sate, sate care nu au

⁷⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 96, dosar 147, fila 50.

⁷¹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, p. 258.

* Este vorba de militanții socialiști Ilie Moscovici, Toma Dragu și Alexandru

avut posibilitatea să afle despre hotărîrea abţinerii noastre de la alegeri* ; iar alte citeva sate care au aflat de hotărîrea noastră s-au abţinut complet de la alegeri... Terenul este prielnic şi favorabil, rămîne ca adunarea să găsească mijloacele pentru propagandă. Comitetul propune adunării desemnarea unei echipe de propagandişti la sate care, ori de cîte ori se va simţi nevoia, să fie la dispoziţia comitetului secţiunii pentru a le plasa în comunele unde se simte necesitatea.

Comitetul în ultimul timp a şi luat contact cu citeva sate unde am avut şi întruniri, care întruniri au fost foarte populate şi unde ideea de organizare în partid a fost primită cu foarte multă însufleţire⁷².

Audienţa mişcării socialiste în mediul stătesc exprima nu numai progresele propagandei organizaţiilor muncitoreşti la sate dar şi încrederea şi prestigiul de care se bucurau acestea. Sînt revelatoare în acest sens declaraţiile unor militanţi socialişti făcute ziarului „Nădejdea“ la 25 mai 1920, după un turneu de propagandă la ţară :

„Partidul nostru se bucură de încrederea tuturor sătenilor, programul lui fiind cel mai bine primit, şi sîntem convinşi că izbînda în alegeri o va repurta numai Partidul socialist. Tăranii s-au pătruns de adevărurile susţinute de noi şi au ajuns cu toţii să vadă în noi pe singurii factori în stare să-i salvăm din situaţia rea în care se găsesc şi a-i scoate din sclavia în care se află.

Am plecat în propagandă înarmaţi cu cîstea noastră şi cu convingerea că cauza pentru care luptăm este dreaptă şi astăzi putem spune că numai aceste arme fac tăria argumentelor în propagandă şi numai cu ele am putut cîştiga încrederea neîmurmurată a ţărănimii de-a pururi înşelată de oamenii tuturor partidelor boiereşti.

Peste tot locul am fost bine primiţi şi ascultaţi cu dragoste, iar manifestele partidului au fost smulse din miinile noastre. Nu tot astfel li se întîmplă candidaţilor partidelor burgheze şi ciocoieşti, care pretutindeni sînt primiţi cu răceală şi neîncredere“.

Rezultatele pozitive ale muncii la sate au determinat intensificarea acestei activităţi. Astfel, Congresul organizaţiilor socialiste din Transilvania şi Banat din 15—17 august 1920, a hotărît „începerea unei acţiuni cît mai intensive în mijlocul muncitorimii de pămînt. Ea (muncitorimea — n.n.) tinde ca pătura ţărănească, exploatată, care nu e conştientă de puterea sa proprie, să ajungă printr-o educaţie intensivă la convingerea că pămîntul este al aceluia ce-l munceşte. În opera aceasta muncitorimea industrială întinde mina de ajutor acelor robi ai pămîntului pe care soarta, lipsa de mijloace materiale... i-au făcut robii marilor proprietari“⁷³.

9. Proiectul de program agrar pregătit pentru Congresul din mai 1921

Între documentele ce urmau a fi prezentate Congresului de făurire a Partidului Comunist Român s-a numărat şi „Proiectul de program agrar al Partidului socialist-comunist din România“, care analiza problema agrar-ţărănească din ţara noastră de pe poziţiile socialismului ştiinţific.

Proiectul era însoţit de o consistentă motivare a necesităţii elaborării unui program agrar de către Partidul comunist, cu atît mai necesar în condiţiile României cu cît marea majoritate a populaţiei ei o forma ţărănimea.

Analizînd situaţia ţărănimii şi a agriculturii româneşti postbelice motivarea aprecia :

„Populaţia agricolă a României, dezmembrată în clase, se află acum în faţa unui mare antagonism de clasă. Puterea determinatoare a situaţiei din timpul războiului a silit pe mulţi factori ai burgheziei să recunoască dreptul ţăranilor la pămîntul lucrat de ei, că acum a devenit inevitabilă exproprierea unei părţi din marile proprietăţi. România se află acum în faţa realizării reformei agrare, fapt de care trebuie să ţie cont şi Partidul socialist-comunist“.

* Documentul se referă la hotărîrea mişcării socialiste din România, adoptată la Congresul extraordinar din octombrie 1919, de abţinere la alegerile din noiembrie acelaşi an.

⁷² Documente din istoria mişcării muncitoreşti din România. 1916—1921, p. 286, 288—289.

⁷³ Ibidem, p. 484.

În aceste împrejurări era de datoria partidului politic al clasei muncitoare din România să elaboreze un program agrar, corespunzător realităților țării și necesităților de moment și de perspectivă ale maselor rurale :

„Se impune deci întemeierea unui program agrar care să servească de direcție membrilor partidului în contactul lor cu elementele agricole și în munca lor pentru revoluționarea sau neutralizarea acestora.

La formarea principiului unui program agrar într-o țară agricolă ca România sînt consultabile experiențele făcute de proletariatul învingător din Rusia Sovietelor cu masele țărănești de acolo, pe care le-a revoluționat contra sistemului feudal-capitalist, apoi le-a neutralizat față de lupta dintre capital și muncă și apoi le-a cucerit treptat-treptat pentru ideea comunistă.

Aceste experiențe dovedesc că masele agricole încă nu dispun de condițiunile culturale care sînt necesare la introducerea sistemului de producere colectivă. Economia individuală de secole a lăsat urme atît de adînci în mentalitatea țăranilor noștri, că judecata lor încă nu se poate împăca altfel cu interesele sale economice decît cu posedarea proprietății private.

Deci, Partidul socialist-comunist numai dacă nu vrea să se lupte cu morile de vînt trebuie să se așeze și el deocamdată pe baza posedării individuale a pămîntului și în lupta dusă contra capitalismului, țăranii fiind de partea muncitorilor, trebuie să li se apere interesele cît se poate mai mult.

Problema agrară, setea lacomă a țăranilor după pămînt e numai o urmare a concurenței desfrinate pe care este bazat sistemul de producție capitalist și care grăbește acum descompunerea sistemului economic care s-a creat.

Realizarea economiei colective numai în timpul dictaturii proletare, prin transformarea mentalității maselor agricole și numai cu învoirea acestora se poate face. Nerăbdarea sau violența în această privință numai daune ar face cauzei revoluției.

Aceste preconizări conduc congresul Partidului socialist-comunist, cînd își stabilește următorul program ca plan de acțiune cel mai apropiat“.

Proiectul de program agrar sublinia ideea că pămîntul a aparținut din vechime celor ce-l munciau și că, în condițiile deposedării de pămînt a țăranimii, se impunea înlăturarea acestei nedreptăți prin modificarea structurii repartiției fondului funciar. Avînd în vedere această necesitate, proiectul preconiza o reformă agrară cu următorul conținut :

„1. Să se exproprieze toate proprietățile (moșiile) mai mari de 50 holde cadastrale (30 hectare) ; tot asemenea sînt expropriabile moșiile bisericești și cele ale statului, în toată întinderea lor, împreună cu clădirile, vitele, instrumentele agricole ce le aparțin.

2. Pentru moșia expropriată și pentru instrumentele agricole nu se cuvine nici o despăgubire marilor proprietari.

3. Pămîntul expropriat trebuie dat în posesie țăranilor agricultori în următorul mod :

a) în lucrare colectivă a acelor care se prezintă de bunăvoie pentru aceasta și aleg singuri forma aceasta de cultivare a pămîntului ;

b) în proprietatea individuală a tuturor acelor care doresc să aibă proprietatea lor.

4. Sînt îndreptățiți toți muncitorii agricoli, în mod egal, fără deosebire de neam, religie, sex sau etate, a căror avere existentă e mai mică de 5 holde cat. * (3 hectare).

5. Împroprietăririle, atît cele obștești cît și cele individuale, trebuie făcute absolut gratuit, scutite fiind de poveri, de timbre sau alte taxe. Pămîntul așa trebuie să vie în posesiunea adevăraților proprietari.

6. Statul e dator să aprovizioneze pe agricultori cu instrumentele agricole necesare pentru cei ce lucrează în obști ; instrumentele vor fi gratuite, iar pentru proprietarii individuali să se dea împrumut fără camătă, care se va plăti în rate în 20 de ani.

7. Atît exproprierea cît și împroprietărirea să se facă de o comisie compusă din oameni de încredere ai agricultorilor interesați, aleși de către aceștia în mod liber“.

În contextul aplicării legislației agrare, țăranimea trebuia să-și cunoască drepturile sale. În acest sens, proiectul prevedea :

„...partidul va înființa un birou central de apărare juridică și o foaie țărănească. Biroul central de apărare juridică va aduna toate jalbele și plîngerile, din-
du-le publicității, și [va] pune în curent Uniunea lucrătorilor agricoli pentru ca să
se poată dezvolta o mișcare unitară în jurul revoluționării proletarilor agricoli“.

**Proiectul manifesta un deosebit interes pentru organizarea țărănimii precum
și pentru sprijinirea luptei sale revoluționare. Legat de aceste aspecte, proiectul
preconiza :**

„Prima misiune a Partidului socialist-comunist e pornirea și sprijinirea orga-
nizării economice a muncitorilor agricoli. Trebuie să-și dea silința ca atât micii pro-
prietari cîț și muncitorii zilieri și servitorii să se organizeze în syndicatele lor, iar
aceste syndicate să fie conduse de comuniști.

Formarea Uniunii va fi sprijinită materialicește de Partidul socialist-comunist...

Partidul socialist-comunist... va sprijini din toate puterile sale străduințele și
luptele muncitorilor agricoli duse contra marilor proprietari și contra statului de
clasă. Partidul însărcinează elementele cele mai de valoare, care vor crea legături
permanente între proletarii orașelor cu ai satelor, pentru a cunoaște nevoile satelor,
să observe în continuu dezbaterile și să îi ajute în luptă pînă la izbîndă“⁷⁴.

**Proiectul de program agrar pregătit pentru Congresul din mai 1921 prefigura,
de pe poziții revoluționare, concepția și practica Partidului comunist într-una din
problemele fundamentale ale societății românești din acea vreme.**

II. PARTIDUL COMUNIST ROMÂN — APĂRĂTOR FERM ȘI DEVOTAT AL ȚĂRĂNIMII

Proiectul de program agrar precum și unele documente supuse atenției Con-
gresului din mai 1921 au arătat cu limpezime faptul că Partidul comunist a acordat
o deosebită importanță problemei agrar-țărănești încă de la începutul existenței sale.

Complexitatea acestei chestiuni, procesul continuu de căutări, de maturizare
politico-ideologică a partidului, precum și influența exercitată de Internaționala a
III-a Comunistă, au fost factori care au acționat însă asupra fixării poziției P.C.R.
față de problema agrar-țărănească. Din aceste motive, documente ale Partidului co-
munist conțin și aprecieri nenuanțate, uneori stîngiste, fie asupra ansamblului si-
tuației agriculturii țării și a maselor țărănești după realizarea reformei agrare, fie
asupra căilor și mijloacelor lor de ameliorare.

Fenomenele semnalate trebuie privite, desigur, în dinamica lor și corelate cu
strădaniile permanente ale comuniștilor de a aprofunda înțelegerea cursului istoric
nou al României după Marea Unire din 1918, de a da interpretări pe potrivă am-
plorii mutațiilor survenite în toate sferele și la toate nivelurile societății românești,
de a găsi răspunsuri și de a indica soluții adecvate.

10. Poziția P.C.R. față de politica agrară a cercurilor conducătoare românești

Congresul al II-lea al P.C.R., desfășurat în octombrie 1922, a acordat atenție
problemei agrare, luînd în dezbateri situația și perspectivele evoluției economiei ru-
rale, dinamica raporturilor sociale în lumea satelor și repartitia pămîntului expro-
prietat prin reformă. Această atenție și-a găsit expresia și în hotărîrea adoptată de
către Congres ca în planul de activitate al Comitetului Central să figureze la loc de
frunte și „studiul chestiunii (agrare — n.n.), punînd-o în discuția publică a parti-
dului“.

În virtutea acestei hotărîri, în perioada de după Congres au loc dezbateri cu
un caracter din ce în ce mai larg în cadrul partidului asupra situației maselor țără-
nești, efectelor legislației agrare, politicii claselor dominante în problema agrar-ță-

⁷⁴ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921,
p. 669—675.

rănească. Luind în discuție aceste probleme, în ședința C.C. al P.C.R. din 15—17 martie 1923 s-a subliniat că :

„În țară, țăranii săraci sînt nevoiți de a-și vinde cerealele la prețuri [minime] speculanților care le exportă și obțin profituri colosale. Țăranii și muncitorii sînt sărăciți. Este un sistem pentru înlăturarea «foarfecii» însă pe spinarea țăranilor săraci și a muncitorimii. Această dezvoltare a ascuțit contradicțiile de clasă și în aceeași măsură a creat o atmosferă revoluționară”⁷⁵.

O amplă analiză asupra situației și perspectivelor agriculturii românești a fost efectuată de către Congresul al III-lea al P.C.R. ale cărui lucrări au avut loc în 1924. În Proiectul de raport intitulat Chestiunea agrară erau relevate, între altele, următoarele :

În România au fost desființate relațiunile iobăgiste...

Dar reforma agrară... n-a schimbat ea cu totul regimul agrar ? N-a desființat ea latifundiile și n-a creat ea pătura de țărani mici proprietari ?

Dînd votul obștesc, n-a predat oligarhia puterea politică în mîinile maselor țărănești ?

Iată multe chestiuni, la care Partidul comunist trebuie să răspundă și, în acord cu răspunsurile, să formuleze în programul său de acțiune cerințele care corespund intereselor de viață ale maselor țărănești...”⁷⁶.

În Rezoluția asupra situației, adoptată de către Congresul al IV-lea al P.C.R. din 1928, se aprecia : „Economia agrară, baza economiei naționale a României, trece printr-o criză adîncită... trecerea prin vînzare a unei părți a moșiilor în mîinile chiaburilor, ale păturilor avute ale țăranimii și, în mică parte, în acelea ale mijlocașilor...”⁷⁷.

Congresul a adoptat și o Rezoluție în chestiunea țărănească în care se sublinia că : „Punerea în mod hotărît a problemei țărănești și activitatea energetică practică este condiția indispensabilă pentru succesele viitoare ale Partidului Comunist din România”⁷⁸.

În perioada crizei economice din anii 1929—1933, documente ale Partidului comunist și ale organizațiilor sale de masă, în mod obiectiv, au acordat atenție, în-deosebi efectelor acestora asupra agriculturii românești. Astfel, în Proclamația program a B.M.Ț. din 1931 se arăta : „Țărănimea săracă și mijlocașă e ruinată, ca și masele largi ale micii burghezii... Criza agricolă îngrozitoare agravează și mai mult criza industrială. Criza agricolă a distrus și distruge într-un timp accelerat gospodăriile țărănești mici și mijlocașe. Masele țărănești au căzut în cea mai neagră mizerie și diferențierea de clasă la sate înaintează cu pași repezi. În orașe falimentele se țin lanț...”⁷⁹.

Experiența dobîndită de P.C.R. în activitatea politică generală, inclusiv în domeniul muncii la sate, i-a permis să înlăture, treptat, aprecieri stîngiste, făcînd loc unor analize tot mai realiste, de pe poziții marxiste, în lumina condițiilor concret istorice ale României. Din acest punct de vedere, Congresul al V-lea al P.C.R. din decembrie 1931 s-a înscris ca un moment însemnat în procesul de reevaluare critică a propriilor poziții și teze, de deschidere către interpretări făcute într-un spirit mai analitic, atît a situației țării în general, cit și a agriculturii, în particular.

În rezoluția Criza agrară și munca Partidului comunist la țară, adoptată de către Congres, era efectuată o largă analiză a realităților agriculturii românești din epoca postbelică. Această analiză, pe lîngă persistența ideii că reforma agrară n-a avut efecte pozitive decît pe planul înăvuirii burgheziei și resturilor moșierimii, se detașează de celelalte prin încercările de a surprinde mai nuanțat problemele agriculturii românești precum și perspectivele de evoluție a României, a sectorului agrar al economiei sale.

„Criza agrară actuală — se arăta în Rezoluție — care a izbucnit în cadrul crizei generale de după război a capitalismului, se împletește cu criza industrială și cu cea financiară și le sporește pe acestea. Criza agrară a cuprins toate țările capitaliste și coloniale din lume...

Cu toată reforma agrară care s-a făcut după război (sub influența luptei de clasă a proletariatului român și a țăranimii)... chestia agrară din România de azi continuă de a rămîne cea mai arzătoare chestiune a realității românești de după război...

⁷⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 19, filele 17—19.

⁷⁶ „Socialismul”, an. XIX, nr. 21 din 24 februarie 1924.

⁷⁷ Arhiva I.S.I.S.P., Cota A XII-1, inv. nr. 240.

⁷⁸ Loc. cit.

⁷⁹ Loc. cit., Cota C XV-1.

Criza agrară în creștere dă o ascuțime deosebită chestiunii agrare nerezolvate din România... Criza agrară din România, împletindu-se ca și în toate țările capitaliste cu criza industrială și financiară, capătă o întindere și o adâncime exclusiv de mare, din cauză că se desfășoară în condițiile unei economii înapoiate a țării, a nivelului tehnic scăzut al agriculturii, a păstrării rămășițelor feudale iobăgiste și a nivelului material al țărănimii în genere scăzut. Criza agrară, care se exprimă printr-o scădere mare a prețurilor la produsele agricole, duce la deprecierea produselor muncii țărănimii, la ruinarea ei economică și la înrobirea ei chiaburimii și cămătarilor. Îndatorarea mare a țărănimii, povara grea a impozitelor, mărite cu mult în ultimii doi ani de guvernul național-țărănesc, sporesc urmările generale ale crizei, forțează diferențierea de clasă și pauperizarea...⁸⁰.

În aceeași Rezoluție, erau relevate și aspecte legate de interesul și activitatea politică a partidelor burgheze pentru atragerea țărănimii de partea lor, precum și de mutațiile survenite în raporturile de forță în mediul rural din care se detașa contradicția dintre țărănimea săracă și burghezia satelor.

Congresul al V-lea al P.C.R., în spiritul discuțiilor din cadrul său, care au subliniat marea însemnatate a problemei agrar-țărănești din România, de a cărei soluționare era condiționat progresul întregii societăți românești, a adresat o Chemare „către toți argații, lucrătorii agricoli și forestieri, către țărani muncitori“, în care era relevată situația precară a maselor rurale, înrăutățită considerabil ca urmare a manifestărilor crizei economice :

„Burghezia a aruncat pe spinarea voastră biruri foarte grele. Birurile directe au fost în anul 1920 de 690 de milioane de lei, iar în 1930 ele au ajuns deacum la 9 miliarde și 408 milioane lei, adică de 13 ori și jumătate mai mult. Birurile indirecte (pe chibrituri, sare, tutun și alte lucruri de consum de nevoie zilnică) au fost în 1921 de 5 miliarde lei, iar în 1930 au ajuns la 20 miliarde și 600 de milioane. Numai birurile indirecte de pe monopolurile statului (tutun, birurile pe drumuri) au ajuns în 1930 la zece miliarde lei.

Pentru ca să plătiți toate aceste biruri cari tot cresc și cari vă apasă, voi v-ați îndatorat pînă peste cap. Căderea prețurilor produselor agricole a făcut situația voastră să fie cu totul de nesuferit...“⁸¹.

După Congres, în contextul activizării și dezvoltării muncii comunistilor la sate, au avut loc noi dezbateri asupra situației economiei agrare și a maselor țărănești în publicațiile editate de către partid precum și în documente elaborate de organele sale centrale, de organizații regionale sau locale. Astfel, într-un document din 1934 se arăta : „Situația este atât de disperată la sate, clocotul prevestitor de răscoale țărănești atât de amenințător, că unii reprezentanți ai claselor stăpînitoare scot strigăte de alarmă, iar guvernul liberal — asasinul din 1907 — a fost nevoit să arunce cîteva sute de vagoane de porumb, picătură de apă în oceanul milioaneilor de flămînzi...“

Guvernul urmărește numai liniștirea țărănimii înfometate...

Pentru a împiedica cunoașterea întinderii foametei și a unirii între flămînzii de la orașe și cei de la sate, pentru a-și asigura munca gratuită pentru drumuri... guvernul, în circularele sale către prefecți, cere luarea de măsuri pentru împiedicarea țărănimii flămînde de a părăsi satele...

CINE ESTE ADEVĂRATUL PRIETEN ȘI APĂRĂTOR AL ȚĂRĂNIMII ?

O singură forță este în România, care reprezintă pentru masele țărănești un adevărat apărător și conducător în lupta lor contra foametei ca și contra tuturor loviturilor primite de la burghezie, bancheri, moșieri, stat. O singură forță este în stare să ducă țărănimea la salvarea vieții ei, la salvarea ei de exploatare și asuprire. Aceasta este proletariatul revoluționar sub conducerea avangardei sale — Partidul comunist.

Foamea bîntuie în bordeiele țăranului ca și în cocioaba proletarului șomer...

Același dușman îi lovește — moșierul și capitalistul ; același interes îi unește — lupta contra foametei“⁸².

Referitor la același aspect în broșura Situația economică din România și sarcinile P.C.R., editată în 1934, se făcea următoarea succintă caracterizare :

⁸⁰ Loc. cit., Cota Ab XVII-3.

⁸¹ Loc. cit., Cota A XVI-2.

⁸² Loc. cit., Cota A XVIII-39.

„Situația cea mai mizerabilă a maselor țărănimii muncitoare, ca urmare a crizei a devenit catastrofală în adevăratul sens al cuvântului, ca urmare a proastei recolte, care a lovit regiuni imense ale țării. Întru întâmpinarea valului în ridicare al mișcării proletare, merge colosalul val al mișcării revoluționare țărănești”⁸³.

Politica promovată de cercurile guvernante față de masele țărănești precum și situația acestora s-au aflat în atenția Partidului comunist și în următorii ani. Astfel, într-una din rezoluțiile Plenarei a V-a lărgite a C.C. al P.C.R. din iulie 1936 se aprecia :

„Politica de «stabilizare» a prețurilor cerealelor este o politică de ajutorare a moșierilor și exportatorilor mari de cereale, iar nu o politică de «garantare» a prețurilor produselor țărănești. Această politică aduce numai biruri noi, taxe de consumație și timbre de piine maselor țărănești și în general maselor muncitoare, iar moșierii și exportatorii mari primesc premiile de export. Țăranii sînt nevoiți să vîndă mai departe produsele lor pe nimic. Prețuri mici, biruri mari — iată ce lovește în țărănimea română. Și pe deasupra — executări silite...

Țărănimea se pauperizează, gospodăriile țărănești de jos se degradează. La țară se dezvoltă un proces de concentrare a pămînturilor în mîinile chiaburimii, boierimii, băncilor și speculanților capitaliști de pămînt...”⁸⁴.

Instaurarea în februarie 1938 a dictaturii regale, apoi în septembrie 1940 a celei antonesciene dar mai ales intrarea României în război alături de Germania hitleristă au avut efecte negative asupra evoluției economiei agrare a țării, asupra situației populației satelor. După cum se aprecia în Rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942, în urma situației de atunci „...[s]-au distrus gospodăriile țărănești pentru războiul lui Hitler. Produsele agricole au fost blocate la prețuri forțate, țăranii nu-și mai pot procura materiile industriale de primă necesitate decît cu prețuri de speculă. Prin «rechiziții» a fost distrus inventarul țăranilor...”⁸⁵.

În toată această perioadă — pînă în august 1944 — Partidul comunist, așezînd pe primul plan al preocupărilor sale înlăturarea dictaturii antonesciene și ieșirea României din războiul hitlerist, a analizat fenomenele specifice agriculturii și situația de ansamblu a populației rurale în contextul situației generale interne a statului român.

11. Căi și mijloace de soluționare a problemei agrar-țărănești din România preconizate de Partidul Comunist Român

Preocuparea Partidului comunist și a mișcării muncitorești din România față de problema agrar-țărănească a îmbrăcat și latura formulării unor programe sau puncte programatice, conținînd propuneri de rezolvare a acestora.

O primă dezvăluire publică a poziției Partidului Comunist în legătură cu modul de rezolvare a problemei agrare a fost făcută în Manifestul Comitetului Executiv provizoriu al P.S.C.R. *, din martie 1922, lansat cu prilejul alegerilor parlamentare generale :

„Sprijinind lupta țăranilor împotriva ciocoilor, deputații socialiști-comuniști vor cere exproprierea totală a pămînturilor și împărțirea lor fără plată între țăranii săraci. Pămîntul să fie al celor ce muncesc. Aceștia nu trebuie să plătească nimic ca să obție pămînt pentru ei și familia lor. Vechile datorii provenite din împrietărire trebuie șterse.

Nici un țăran fără pămînt ! Aceasta este lozinca. Împreună cu moșiile trebuie expropriate și mașinile agricole, vitele etc. pentru ca țăranul să nu fie la chermul proprietarului de unelte agricole. Unde nu sînt unelte destule, statul trebuie să le dea gratuit...”⁸⁶.

Pe ordinea de zi a Congresului al II-lea al P.C.R., din octombrie 1922, a figurat și punctul privind problema agrară. Raportul consacrat acestei probleme se

⁸³ Loc. cit., Cota Ab XVIII-21.

⁸⁴ Loc. cit., Cota Ab XX-3.

⁸⁵ Loc. cit., Cota Ab XXVI-3.

* Pînă la Congresul al II-lea, P.C.R. a avut denumirea de Partidul socialist-comunist din România (P.S.C.R.).

⁸⁶ „Socialismul”, an. XVI, nr. 108 din 17 februarie 1922.

referea la legislația agrară și la insuficiențele ei, subliniind faptul că Partidul comunist trebuia să susțină improprietărea gratuită a țăranilor. Congresul a adoptat o Rezoluție asupra chestiunii agrare în care era exprimată aceeași poziție, cu prevederea suplimentară a exproprierii „instrumentelor și vitelor de muncă”. Rezoluția aprecia că aceste poziții de principiu ale partidului nu suplineau programul agrar și, din acest motiv, se cerea studierea cu atenție a acestei probleme. Referitor la aspectele semnalate, Rezoluția sublinia faptul că Partidul comunist se pronunța pentru „...exproprierea integrală și fără plată a pământului, cit și a instrumentelor și vitelor de muncă ale marii proprietăți în folosul țăranilor muncitori”, ceea ce determina ca, „avind în vedere... lozinca de mai sus”, care nu conținea „întregul program agrar al partidului...”, să hotărască „ca Comitetul Central al partidului să îngrijească de studiul chestiunii...”⁸⁷.

Pregătirile pentru Congresul al III-lea din 1924, evidențiază o accentuare a preocupărilor partidului față de masele țărănești, față de problema agrară. Încă înainte de deschiderea lucrărilor sale s-a subliniat că cea mai importantă problemă care se afla în atenția Congresului o constituia chestiunea agrară, a cărei dezlegare consta în „...exproprierea integrală fără plată a pământului marii proprietăți... și trecerea lui fără plată asupra țăranilor care îl muncesc !”⁸⁸.

Proiectul de raport, intitulat Chestiunea agrară, pregătit pentru Congres s-a constituit într-o amplă analiză a situației și a perspectivelor agriculturii românești. Proiectul evidenția însemnătatea elaborării unui program agrar pentru activitatea Partidului comunist în rindul maselor țărănești, dar preciza că acesta, odată întocmit, trebuia corelat în permanență cu evoluția de ansamblu a agriculturii românești. Proiectul conținea o schiță de program agrar, în al cărui preambul se preciza :

„Pentru chestiunea agrară Partidul comunist are înscris în programul său general următoarea soluție : exproprierea totală, fără plată, a pământurilor și a întregului inventar agricol. Predarea pământului și a inventarului în mâinile țăranilor care îl muncesc. Organizarea cultivării pământului în comun”⁸⁹.

Preambulul introducea deci teza „organizării cultivării pământului în comun”, sugerindu-se, astfel, metoda colectivizării agriculturii, idee care va căpăta contur mai clar în documente ale P.C.R. elaborate după 1924. Proiectul de program agrar, cel mai amplu document privind soluțiile de rezolvare a chestiunii agrare, elaborat de un partid politic din acea vreme, conținea 12 grupe de probleme*.

Punctul I al Proiectului de program agrar definea în esență atitudinea P.C.R. față de problemele fundamentale ale agriculturii românești, indicind soluții privind modul de rezolvare a situației maselor de țăranii săraci și mijlocași, după cum urmează :

„1. Pentru toate pământurile expropriate pînă în prezent să nu se plătească nici un fel de despăgubire, nici de către stat și nici de către țăranii improprietăriți...”

2. Să se dea pămînt fără plată la toate familiile țăranilor săraci, în cantități îndestulătoare pentru asigurarea unui trai omenesc...

3. Exproprierile în aceste teritorii se vor face pentru a îndestula pe țăranii săraci... cu pămînt suficient [necesar] asigurării familiilor lor.

4. Darea de pămînt să se facă din «Fondul național de pămînt», care se formează din exproprierea totală fără plată a marilor proprietari, a pămînturilor de prisos pe care chibaburii le cultivă cu argați, a tuturor pămînturilor posedate de mănăstiri, biserici și comune — la acestea din urmă numai dacă au pămînt de prisos. Vor rămîne neexpropriate numai fermele cu utilaj modern, fie că sînt proprietatea satului, județului și comunelor, fie că sînt proprietatea particularilor. Aceste ferme se pun sub controlul muncitorilor care lucrează în ele.

⁸⁷ „Socialismul”, an. XVI, nr. 192 din 8 octombrie 1922.

⁸⁸ „Tineretul socialist”, an. XIII, nr. 22 din 1 mai 1924.

⁸⁹ „Socialismul”, an. XIX, nr. 21 din 24 februarie 1924.

* Acestea erau : „I. Revendicări pentru țăranii săraci și mijlocași. Pămînt, inventar, credit de asigurare”, „II. Revendicări pentru muncitorii salariați. Ziua de lucru”, „III. Revendicări pentru micii arendași”, „IV. Revendicări pentru țăranii înstăriți”, „V. Revendicări pentru populația nevoiașă de la munte”, „VI. Revendicări pentru micii cultivatori de tutun, sfeclă, vii, pomi fructiferi, pentru sericicultori, agricultori, ș.a.m.d.”, „VII. Revendicări pentru cooperative și obștiile satești”, „VIII. Măsuri pentru îmbunătățirea, întărirea și modernizarea agriculturii, viticulturii și ramurile lor”, „IX. Asupra administrării comunelor rurale”, „X. Școlile la sate”, „XI. Îngrijirea igienică și sanitară a satelor”, „XII. Organizarea și propaganda în mijlocul populației muncitoare de la sate”.

5. Exproprierea și împărțirea pământului să se facă de către comisiuni alese de țărani săraci și mijlocași, avându-se în vedere condițiunile locale, felul culturilor agricole, productivitatea lor ș.a.m.d.

Aceste comisiuni sînt puse sub controlul populației ; ele vor verifica și exproprierea și improprietățile făcute pînă astăzi, cu scopul de a descoperi abuzurile, falsurile, rușeturile...

6. Să devie intangibile pămînturile țăranilor sărci și mijlocii, necesare pentru asigurarea existenței familiilor lor, indiferent de sarcinile financiare cu care au fost încărcate înainte.

7. Eliberarea pămîntului de datoriile ipotecare și de privilegiile către băncile statului, băncile particulare sau către persoanele particulare, pînă la completa desființare a ipotecii lor ; dobînda să fie micșorată cît se poate mai mult.

8. Să se procure țăranilor săraci cu prețuri cît mai mici, vite, căruțe, unelte, cu un cuvînt întreg inventarul mort și viu necesar pentru gospodăriile lor. Statul înlesnindu-i cu credite foarte ieftine.

9. Să se dea fără plată, țăranilor săraci de către stat și comune locuri pentru casă și curte și material pentru construirea caselor.

10. Anularea oricăror gajuri asupra inventarului țăranilor și intangibilitatea : casei, curții, vitelor, mașinilor, sămînței, cu alte cuvinte a inventarului viu și mort necesar gospodăriei țărănești.

11. Imbunătățirea inventarului și gospodăriei țăranilor săraci și mijlocii, prin procurarea de către stat cu prețuri ieftine sau pe credit dat de stat, tot așa ieftin, vite de rasă, sămînță selecționată, unelte, mașini, îngrășăminte etc. Procurarea prin cooperative a mașinilor...

12. Toți țăranii săraci, pentru vitele lor să aibă dreptul de a se folosi liber și fără plată de pășunile statului sau comunei...

13. Să se organizeze ateliere ale statului sau comunelor, aprovizionate cu toate unelte, mașinile și materialele necesare pentru repararea și fabricarea uneltelor și mașinilor agricole cu prețuri reduse, iar pentru gospodăriile cu totul sărace, fără plată.

14. Statul să procure țăranilor săraci și mijlocii credit cu dobîndă foarte mică, fără multe formalități și suficiente pentru satisfacerea nevoilor gospodăriilor lor. Iar în caz de grindină, secetă, ori inundații, creditul să fie fără dobîndă.

15. Limitarea și suprimarea cametei. Dobînda împrumuturilor particulare să fie micșorată la minimum. Crearea de comisiuni de control compuse din țărani săraci și mijlocii, care să urmărească pe cămătari și spoliatori.

16. Să se asigure de către stat semănăturile și vitele țăranilor săraci și mijlocii în caz de grindină, secetă, inundație, incendiu, boale la vite etc...

17. Să se dea pensii de către stat, pentru țăranii bătrîni și neputincioși, precum și pentru invalizi, orfani și văduvele de război ; aceste pensii să fie suficiente pentru a le asigura o viață omenească." ⁹⁰

Revendicările cuprinse în celelalte paragrafe ale Proiectului de program, specifice fiecărei categorii sociale rurale, pe lîngă interesul pe care-l prezintă pentru cunoașterea atitudinii Partidului Comunist față de căile de rezolvare a problemei agrar-țărănești în general, oferă prilejul de a descifra cum vedeau comuniștii soluționarea celor mai diferite aspecte legate de existența acestora cum ar fi : contribuțiile directe și indirecte ; durata zilei de muncă ; salariile și raporturile dintre muncitorii agricoli și proprietari ; igiena și problema accidentelor de muncă ; controlul aplicării legislației muncii ; obligațiile statului față de diverse categorii de cultivatori, inclusiv față de cei înstăriți ; organizarea creditului rural și a cooperativei satești ; modernizarea mijloacelor de producție ; autoadministrarea comunelor rurale ; școlarizarea.

Teza confiscării întregului pămînt cultivabil și a inventarului agricol de la marii proprietari și împărțirea lor fără plată țăranilor a fost difuzată în mase în cursul anilor 1925—1927 atît de documente ale P.C.R. cît și ale Blocului muncitoresc-țărănesc, fără a conține modificări sensibile față de documentele votate la Congresul al III-lea al P.C.R.

Reflectînd accentuarea ingerințelor Cominternului în problemele activității politice, a tacticii și strategiei P.C.R., Congresul al IV-lea, desfășurat în 1928, a schimbat conținutul tezei și a legat artificial soluționarea problemei agrare de cea națională, ceea ce a împietat asupra muncii desfășurate de comuniști la țară, au creat greutăți în acțiunea de atragere a maselor de țărani la programul de luptă al parti-

dului.⁹¹ Din 1931 s-a revenit la teza formulată în Programul agrar adoptat de către Congresul al III-lea al P.C.R. Astfel, în Proclamația program a Blocului muncitoresc și țărănesc pentru rezolvarea revoluționară a crizei actuale, elaborată și difuzată în 1931, referitor la căile de soluționare a problemei agrare se exprimau următoarele :

„Blocul muncitoresc și țărănesc luptă pentru revendicările imediate și arzătoare ale țărănimii sărace și mijloace :

PENTRU APĂRAREA PĂMÎNTURILOR, CONTRA DĂRILOR ȘI BIRURILOR CĂTRE STAT ȘI COMUNĂ, PENTRU ȘTERGEREA DATORILOR ȘI ARENZILOR CĂTRE CHIABURI, MOȘIERI, CĂMĂTARI ȘI BĂNCI. PENTRU UN AJUTOR IMEDIAT DAT DE CĂTRE STAT ȚĂRĂNIMII SĂRACE, AJUTOR ÎN BANI, UNELTE ȘI SEMINȚE, CARE SĂ NU FIE RESTITUITE. ÎMPOTRIVA EXECUTĂRIILOR SILITE. CONTRA CLĂCII, RUȘFETURILOR, DIJMEI ȘI A PRESTAȚIILOR !

Noi, declarăm, că atunci cînd prin luptă unită, sub conducerea Partidului Comunist, vom doborî puterea capitaliștilor și moșierilor, vom expropria fără plată toate pămînturile marilor moșieri, ale mănăstirilor, bisericilor și domeniilor coroanei, cu tot inventarul lor și le vom preda fără plată țăranilor fără pămînt și cu pămînt puțin. Vom suprima camăta, vom anula datoriile și vom scuti țărănimea săracă de impozite. Vom ajuta țărănimea săracă și mijloacă cu bani, semințe, mașini, tractoare și îngrășăminte de pămînt“⁹².

Congresul al V-lea al partidului, analizînd pe larg situația și perspectivele agriculturii românești, indica și soluții în problema agrar-țărănească. În Rezoluția intitulată Situația economică și politică a României și sarcinile partidului comunist se sublinia că partidul trebuia să militeze, între altele, și pentru :

„...confiscarea tuturor pămînturilor regale, moșierești și mănăstirești, împreună cu inventarul lor, fără răscumpărare, pentru împroprietărirea gratuită cu ele a muncitorilor agricoli și a țăranilor celor mai săraci și mijlocași“⁹³.

Această teză era preluată și dezvoltată în Rezoluția Criza agrară și munca Partidului comunist la țară :

„Numai proletariatul orășenesc și industrial condus de partidul comunist poate scăpa masele muncitoare de la țară de apăsarea capitalului și a proprietății mari moșierești... prin confiscarea întregii proprietăți mari și a inventarului proprietății mari și predarea lor, fără plată, argaților, muncitorilor agricoli, țăranilor săraci și mijlocii și tineretului țărănesc, fără deosebire de naționalitate“⁹⁴.

În același sens, Chemarea Partidului Comunist din România către toți argații, lucrătorii agricoli și forestieri, către țăranii muncitori sublinia :

„Tot pămîntul — țăranilor muncitori !

Partidul comunist luptă și vă cheamă pe voi la luptă pentru confiscarea pămînturilor (pămîntul, păduri și ape) aparținînd regelui, moșierilor, mănăstirilor, bisericilor și statului, pentru împărțirea acestui întreg pămînt și inventar agricol confiscat de la marea proprietate (adică unelte și vite de muncă) fără plată muncitorilor agricoli, țăranilor săraci și mijlocași, fără deosebire de neam.

Toate pămînturile, pădurile, apele ș.a.m.d. luate de la obștiile satești și de la țărani, trebuie să fie numaidecît înapoiate lor ; în caz cînd nu este posibil să li se înapoieze țăranilor muncitori pămînturile și pădurile care le-au fost luate, ei trebuie să fie pe deplin despăgubiți de pagubele pricinuite prin luarea pămînturilor pe socoteala moșierilor, a capitaliștilor și a chiaburilor“⁹⁵.

După Congres, o vreme, documentele P.C.R. și ale organizațiilor sale de masă, în problema metodelor și căilor de îmbunătățire a situației maselor țărănești, se limitează doar la enumerarea unor revendicări specifice numai perioadei de criză prin care trecea România în anii 1929—1933.

Din anul 1934, este relansată lozinca împroprietăririi țărănimii cu pămînt și inventar agricol. Astfel, în broșura Pentru ce luptă Partidul Comunist din România se preconiza :

„Proletariatul este interesat în modul cel mai arzător în confiscarea pămînturilor regești, moșierești și mănăstirești și în predarea lor în mîinile țărănimii muncitoare, căci prin aceasta el lichidează clasa paraziților — boieri și pe regele — primul boier, CELE MAI REACȚIONARE FORȚE ale țării, și, în același timp,

⁹¹ Arhiva I.S.I.S.P., cota Ab XII-1.

⁹² Loc. cit., Cota C XV-1.

⁹³ Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România, Editura P.M.R., 1951, p. 34—35.

⁹⁴ Arhiva I.S.I.S.P., cota Ab XVII-3.

⁹⁵ Loc. cit., Cota A XVI-2.

el dă prima lovitură puternică dușmanilor direcți ai muncitorimii : bancherilor care sînt legați de boieri.

Clasa muncitoare este interesată în modul cel mai arzător în anularea completă a datoriilor țărănești, — căci prin aceasta ea subminează intangibilitatea și atotputernicia capitalului care domnește asupra sa.

Clasa muncitoare este interesată în împrumutarea țăranilor cu pămînt și inventar moșieresc, — căci pînă cînd o parte enormă a pămînturilor se găsește în minile unui mănunchi de paraziți — rege, boieri și biserică — pînă atunci dezvoltarea industrială a țării se lovește de piața îngustă de consumație a masei țărănești ruinate și ajunse la sapă de lemn⁹⁶.

În cursul anului 1935 se cristalizase ideea că pe baza indicațiilor și hotărîrilor Congresului al V-lea și ținîndu-se seama de revendicările cele mai arzătoare ale maselor țărănești din acea epocă să fie elaborat „un program de revendicări imediate țărănești“. Un asemenea program era schițat și publicat în anul 1936 și conținea, între altele, următoarele revendicări :

„Încetarea imediată a tuturor executărilor și vînzărilor silite și legiferarea interdicției de vindere a loturilor, gospodăriilor și locuințelor țărănești pentru datorii. Rezolvarea chestiei datoriilor țărănești spre folosul țăranilor și organizarea creditului ieftin de stat pentru țărani. Micșorarea impozitelor și a taxelor plătite de țărani și eliberarea completă de impozite a țăranimii din regiunile înfometate... Organizarea ajutorului sistematic de stat cu semințe, vite și unelte de producție pentru țăranimea nevoiașă lovită de criza agrară... exproprierea pămînturilor boierilor... cum și a mănăstirilor, bisericilor, coroanei și familiei regale și, cu aceste pămînturi, împrumutarea fără plată a tuturor țăranilor fără de pămînt, indiferent de naționalitate“⁹⁷.

Punctele din acest program se întîlnesc și în alte documente ale Partidului comunist elaborate în următorii ani, cînd, în condițiile accentuării pericolului fascist extern și intern, în mod obiectiv, în activitatea acestuia a prevalat lupta împotriva pericolului fascist extern și intern, pentru realizarea frontului unic muncitoresc și concentrarea tuturor forțelor democratice, antifasciste și patriotice într-un bloc unit de luptă împotriva amenințărilor la adresa României.

Ele sînt conținute și în unele documente elaborate în perioada dictaturii antonesciene. Astfel, în documentul intitulat, „Punctul nostru de vedere“ din 10 septembrie 1940, Partidul comunist se pronunța „Pentru confiscarea pămînturilor regești, mănăstirești și a marii moșierimii și predarea lor fără nici o răscumpărare țăranilor fără pămînt și cu pămînt puțin!“⁹⁸.

12. Activitatea P.C.R. în mediul rural : propaganda revoluționară, organizarea și antrenarea la acțiuni a maselor țărănești

Un aspect important al activității politice de masă a Partidului comunist l-a reprezentat propaganda revoluționară în rindurile maselor de țărani precum și stimularea și organizarea luptei acestora împotriva exploatării, pentru apărarea intereselor lor vitale.

Activitatea P.C.R. în această direcție nu s-a desfășurat pe un teren gol, arid ; ea era transpusă pe fondul bogatelor tradiții ale mișcării muncitorești din România în acest domeniu, al receptivității maselor de muncitori ai pămîntului față de ideile socialismului științific.

Adresîndu-se muncitorilor și țăranilor, Manifestul electoral al P.C.R. lansat cu prilejul alegerilor parlamentare din 1922, releva : „Partidul socialist-comunist luptă pentru drepturile țăranimii și ale muncitorimii, intră în închisoare pentru cererile lor. Este deci datorită fiecărui obdit să-l susție“⁹⁹.

Predispoziția țăranimii către organizațiile revoluționare era exprimată și de scrisoarea unui grup de țărani din județul Prahova, adresată ziarului „Socialismul“ și publicată în numărul din 25 septembrie 1922, în care se evocau suferințele lor și se solicita sprijinul mișcării comuniste.

⁹⁶ Loc. cit., Cota Ab XVIII-14.

⁹⁷ Loc. cit., Cota Ab XX-3.

⁹⁸ Loc. cit., Cota Ab XXIV-1.

⁹⁹ „Socialismul“, an. XVI, nr. 117 din 27 februarie 1922.

Venind în întâmpinarea unei asemenea cerințe obiective, P.C.R. a militat pentru transformarea sa într-un partid de masă, pentru cuprinderea în cadrele sale a unor contingente cât mai mari de săteni. „Într-un cuvânt, trebuie să devenim un partid comunist de masă!” (subl. în original — n.n.) — era concluzia exprimată de organul central de presă al Partidului comunist — „Socialismul” — la 1 octombrie 1922, cu câteva zile înainte de deschiderea lucrărilor Congresului al II-lea.

Congresul, luând în dezbatere situația țărănimii, ca forță socială de bază a României de atunci, fixa, în cadrul activității sale politice de masă, drept unul din obiectivele sale principale atragerea maselor rurale la politica Partidului comunist. În Raportul asupra problemei agrare, se releva: „Partidul comunist trebuie să cîștige pentru revoluția socială marea masă a țăranilor, mai ales în țara noastră, unde avem un procent așa de însemnat de populație agricolă”¹⁰⁰.

Raportul avansa și unele idei referitoare la modul de organizare a maselor țărănești: „Va trebui desfășurată o vie campanie pentru înființarea de sindicate agricole pentru... țărani, sindicate care să le poată da ajutoare în caz de boală, accidente, lipsă de lucru etc. De asemenea, trebuie propagată înființarea de cooperative”¹⁰¹.

Aceste idei erau cuprinse și în Rezoluția asupra chestiunii agrare, dobîndind însă caracter de sarcină pentru activiștii Partidului comunist:

„Conferința (Congresul — n.n.)... declară că este de datoria tuturor comuniștilor să contribuie la formarea sindicatelor de muncitori agricoli, în care trebuie să intre și țăranii cu puțin pămînt, adică acei care lucrează și ca salariați agricoli”¹⁰².

În lumina hotărîrilor adoptate de către Congres, a fost elaborat un program de acțiune privind desfășurarea propagandei P.C.R. la țară, în care se sublinia că activitatea revoluționară trebuia să pornească de la ideea că Partidul comunist nu era împotriva proprietății individuale, ci, din contră, susținea cu toată forța ca țăranii să fie dotați cu pămînt, chiar mai îndestulător decît cel fixat prin reforma agrară. Programul fixa următoarele direcții ale muncii comuniștilor la sate: explicarea cauzelor care au condus la adoptarea legislației agrare postbelice; sublinierea abuzurilor și înșelătoriilor produse în timpul înfăptuirii reformei; evidențierea lacunelor în întocmirea legilor de reformă agrară; relevarea faptului că după împărțirea pămîntului numeroși țărani au rămas neîmproprietăriți; accentuarea asupra necesității dotării cu utilaje și vite a producătorilor agrari; criticarea faptului că burghezia arunca în sarcina maselor de țărani greutățile economice ale statului; reliefa sprijinului acordat de partid țărănimii în lupta sa împotriva abuzurilor și samavolnicilor proprietarilor și autorităților de stat.

În intenția de a impulsiona activitatea în această direcție, la începutul anului 1924 s-a inițiat o campanie de întărire sub raport organizatoric a partidului care, referitor la masele de țărani, prevedea:

„... la țară ne adresăm proletrarilor agricoli care n-au pămînt și țăranilor cu o bucată de pămînt neîndestulătoare pentru întreținerea familiei lor, celor puși pe tablou, dar n-au luat pămînt... La țară, înscrierile se vor face în cele mai apropiate localități unde există secțiuni sau grupe.

Acolo unde pentru crearea unei secțiuni sau unei grupe e nevoie de un om de [la] centru, Comitetul Central va trimite un delegat al său dacă se adresează cereri în acest sens. Înscrierile în partid nu trebuie făcute prin o simplă invitație adresată celor cu care venim în contact.

Constituirea de noi secțiuni și grupe, cum și înscrierea de noi membri, să iasă ca o necesitate absolută și imperioasă pentru proletariatul industrial, agricol și intelectual, cum și pentru toate categoriile de cetățeni care suferă de pe urma stărilor actuale de lucruri.

Partidul comunist este portecuvîntul mulțimii suferinde, și aceasta trebuie să o înțeleagă aceia cărora ne adresăm”¹⁰³.

Congresul al III-lea al P.C.R. fructificînd experiența de pînă atunci a partidului în domeniul organizării și antrenării la luptă a maselor țărănești, a trasat sarcina ca membrii săi să activeze în direcția mobilizării la acțiuni a sătenilor — săraci și înstăriți — ale căror deziderate trebuiau să fie inserise în Programul agrar al Partidului comunist. Raportul asupra problemei agrare, referitor la aceste aspecte, făcea următoarele aprecieri: „Țăranii trebuie antrenati în luptele de zi cu zi pentru interesele lor imediate. În aceste lupte ei trebuie să fie convinși că singurul lor

¹⁰⁰ „Socialismul”, an. XVI, nr. 192 din 8 octombrie 1922.

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ „Socialismul”, an. XIX, nr. 2 din 6 ianuarie 1924.

aliat sincer sînt muncitorii de la orașe grupați în Partidul comunist și numai cu ajutorul acestora cucerind puterea politică și formînd un guvern muncitoresc și țărănesc, vor putea ei scăpa de robia de azi“.

Aceeași Rezoluție consacră „organizării și propagandei în mijlocul populației muncitoare de la sate“ un paragraf distinct, în care se preconiza : organizarea de asociații profesionale, atragerea țăranilor săraci și mijlocași în organizațiile P.C.R. ; demascarea politicii claselor dominante ; crearea în fiecare comună a unui „sfat al plugarilor“, care urmau a fi reunite la nivel național în „Sfatul plugarilor din România“ ; constituirea de cooperative de producție, de credit, de consum etc. ; educarea în spirit revoluționar a tineretului și femeilor ; inițierea unor manifestări (șezători, consfătuiri, reprezentatii teatrale, serbări etc.) avînd în obiectiv educarea comunistă a maselor de țărani.

Referitor la munca în mediul rural al treilea Congres al P.C.R. stabilea „următoarele directive tactice“ : „...Ca să-și lărgască influența sa la țară, partidul trebuie să dea toată energia pentru a constitui celule la sate, pentru a organiza în sindicate pe toți muncitorii ocupați în industriile legate nemijlocit cu agricultura, pe moșii marilor proprietari sau în gospodăriile țăranilor și pentru a strînge laolaltă pe țărani mici în sindicate agricole sau în obștii satești...“

Partidul trebuie să dea deosebită luare amînte și sprijin obștii satești care nu au fost încă dizolvate de oligarhie (conform decretelor guvernului Averescu) și să îndemne neîncetat pe țărani la muncă colectivă (laolaltă, în tovărăsie)...

Membrii partidului trebuie să activeze în toate cooperativele de consum și de producție ; ei trebuie să apere acolo interesele țăranilor săraci împotriva conducătorilor ce vin din rîndurile țăranilor bogați (chiaburi) și ale burgheziei, ajutîndu-i pe țărani săraci să capete în mîinile lor conducerea cooperativei...

Membrii partidului trebuie să facă parte din toate organizațiile culturale, educative, sportive și altele în care sînt organizații țăranii și să tindă (să cate) fără încetare să îndrepte activitatea acestor organizații spre folosul țărănimii sărace și pentru eliberarea ei de sub orice înfrîurire burgheză...

Partidul comunist trebuie să fie legat nemijlocit cu masele țărănești organizate în Partidul țărănesc... prin participarea activă la toate luptele pentru apărarea celor mai apropiate interese ale țăranilor săraci...

Partidul trebuie, cu ajutorul celulelor sale și cu ajutorul simpatizanților săi din organizațiile politice, economice și culturale țărănești să creeze (să întemeieze) în toate satele organe compuse din țărani săraci pentru apărarea cerințelor zilnice ale țăranilor săraci și să le sprijine ca să se unească în cadrul național (pentru toată țara laolaltă)...

Congresul subliniază marea însemnătate pe care o are chestiunea agrară pentru România și însemnătatea și mai mare ce o are ea pentru revoluționarea, organizarea și conducerea în luptă a maselor largi țărănești și pentru izbînda revoluției“ ¹⁰⁴.

Un loc important îl deținea colaborarea cu Partidul țărănesc, partid în care se găseau, după cum se aprecia chiar în Rezoluție, o importantă masă de agricultori, de cele mai diverse categorii sociale. Această orientare era refluxul politicii de alianțe promovată de partid în acea epocă cînd, un accent important s-a pus pe găsirea căilor și mijloacelor de colaborare cu Partidul țărănesc.

Problema activității comunistilor în rîndul țărănimii și a organizării acesteia s-a aflat și în atenția Plenarei C.C. al P.C.R. din iulie 1925, care s-a pronunțat pentru constituirea unei organizații politice legale de masă ¹⁰⁵ — organizație creată la sfîrșitul anului 1925 purtînd denumirea de Blocul muncitoresc-țărănesc, ceea ce exprima intenția clară a Partidului comunist de a cuprinde în cadrele sale atît pe muncitorii orașelor cît și pe cei ai ogoarelor. În componența acestei organizații, a cărei activitate s-a desfășurat pînă în anul 1933, cînd a fost interzisă de autorități, s-au încadrat importante contingente de țărani.

În Programul B.M.Ț., adoptat la Conferința de la Turnu Severin din 18 aprilie 1926, și care conținea importante puncte din documentele programatice ale P.C.R., referitor la țărănime erau prevăzute unele dintre cele mai arzătoare cerințe ale acesteia, cum erau accelerarea desăvîrșirii reformei agrare, ajutorarea cu sămînță și inventar agricol a țăranilor muncitori, credite suficiente pe termen lung ș.a.

¹⁰⁴ „Socialismul“, an. XIX, nr. 21 din 24 februarie 1924.

¹⁰⁵ Arhiva I.S.I.S.P., Cota Ab IX-14.

Prin intermediul acestei organizații, Partidul comunist, deși scos în afara legilor de autoritățile burgheze, a desfășurat o largă activitate în rindul maselor de muncitori și de țărani. Participând la alegerile parlamentare generale precum și la cele comunale, B.M.T. a dat posibilitatea Partidului comunist să popularizeze programul său minimal, să se afirme ca o importantă forță politică, să-și dezvolte legăturile cu masele și să obțină succese notabile prin alegerea unor comuniști în consiliile comunale.

„Noi — sublinia gazeta „Înainte“, organ al B.M.T. — participăm la alegerile comunale pentru a mobiliza și organiza masele în jurul lozincilor noastre și pentru a folosi consiliile comunale în scopul demascării burgheziei“¹⁰⁶.

Alegerile parlamentare generale din 1931 au constituit un succes de prestigiu al Blocului muncitoresc-țărănesc, prin desemnarea în Parlament a cinci deputați, care însă au fost invalidați. Alegerea deputaților comuniști reflecta influența considerabilă a Partidului comunist în rindul țărănimii, a maselor muncitoare în general. Exprimând acest aspect, deputații comuniști cu prilejul invalidării lor au declarat: „Cînd discutați această chestiune (a invalidării — n.n.) să nu vă faceți iluzia că validarea și invalidarea schimbă cursul luptei de clasă în România. Noi sintem aici în numele unui curent cu rădăcini în mase și validîndu-ne sau invalidîndu-ne, nu veți atinge cu o fărîmă acest curent popular de masă“¹⁰⁷.

Aprecînd critic activitatea partidului la țară, Congresul al V-lea al P.C.R. sublinia necesitatea „organizării luptei muncitorilor agricoli“, indicînd intensificarea muncii în cadrul populației rurale. Astfel, Rezoluția privind Situația economică și politică a României și sarcinile Partidului comunist reclama cu hotărîre :

„Cotitura bruscă a întregului partid cu fața înspre proletariatul agricol este dictată în mod imperativ... de întreaga situație din România...“¹⁰⁸.

În continuare, în Rezoluție erau stabilite direcțiile activității desfășurate de partid în mediul rural :

„Toate organizațiile partidului trebuie să dea dovadă de maximum de inițiativă, de energie și perseverență, pentru ca să lege cu argații, să pornească la crearea organizațiilor de partid în mijlocul lor (celule), la organizarea argaților pe linie sindicală (organizarea în sindicate a muncitorilor agricoli, organizarea de comitete argățești și delegații ale argaților pe moșii), acordînd o deosebită atenție activității în syndicatele existente ale muncitorilor agricoli, folosind această activitate în sinul lor, pentru a pătrunde în masa proletariatului agricol...“

ORGANIZAREA ȘI CONDUCEREA LUPTEI MASELOR ȚĂRĂNEȘTI.

Partidul organizează și desfășoară lupta maselor țărănești, pornind de la nevoile imediate ale țărănimii muncitoare (lupta împotriva prestației pentru drumuri, împotriva taxelor de barieră, a plăților de asigurare, a cotizațiilor la camerele agricole, a cărăușiei gratuite pentru administrație și jandarmerie ș.a.m.d) îndrumînd mișcarea țărănească pe drumul comun al luptei pentru pămînt fără plată, pentru guvern muncitoresc-țărănesc.

În etapa actuală inelul principal în munca de desfășurare a mișcării țărănești este campania contra impozitelor și contra datoriilor, sub lozincile : nici un ban impozit guvernului moșierilor și capitaliștilor... nici un ban din datorii, bancherilor și cămătarilor.

Chemînd masele țărănești la neplata impozitelor și datoriilor, partidul trebuie să organizeze acțiuni de masă împotriva stringerii cu sila a impozitelor și datoriilor, să organizeze boicotul și opunerea în masă la vînzarea cu toba a inventarului și pămîntului țaranului...“¹⁰⁹

Alte documente ale Congresului (Rezoluția asupra problemei agrare) reliefa și faptul că pe măsura adîncirii crizei economice lupta țărănimii se amplifică :

„Avîntul revoluționar se manifestă în primul rînd pe linia luptei de masă contra apăsării impozitelor și a celei cămătărești, contra vînzării... pămîntului țărănesc și a inventarului (refuzul de a plăti impozitele, boicotarea și împotrivirea contra sechestrării averii țaranilor îndatorați, alungarea percepților și tot mai dese ciocniri cu jandarmerii, revolte țărănești... Această luptă cuprinde treptat toată

¹⁰⁶ „Înainte“, nr. 4 din 2 februarie 1930.

¹⁰⁷ „Monitorul oficial“, partea a III-a. Dezbateri parlamentare, nr. 6 din 24 iunie 1931, p. 220.

¹⁰⁸ Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România, p. 31—32.

¹⁰⁹ Ibidem, p. 467.

țara, devenind din ce în ce mai mult punctul general de plecare al luptei țărănești pentru pământ, contra dictaturii burgheziei și a moșierimii”¹¹⁰.

Revenind asupra obiectivului intensificării activității partidului în rîndul țărănimii, Rezoluția Plenarei C.C. al P.C.R. din iulie 1933, intitulată Situația politică și economică a României după luptele din februarie și sarcinile Partidului Comunist din România, releva necesitatea popularizării în mediul sătesc a lozincilor P.C.R., demascarea politicii promovate de partidele burgheze, întărirea legăturilor comuniștilor cu masele.

Problema propagandei, organizării și conducerii luptelor țărănimii române a continuat să fie unul din punctele cele mai importante ale documentelor cu caracter programatic ale partidului, precum și unul dintre aspectele care au stat permanent în atenția conducerii acestuia.

„Organizarea luptei țărănimii... este astăzi una dintre principalele sarcini ale Partidului comunist în opera sa de cucerire a țărănimii”¹¹¹ — se sublinia în Directivele C.C. al P.C.R. din ianuarie 1934 privind munca comuniștilor la sate.

În planurile de muncă ale C.C. al P.C.R. pe anul 1934 era prevăzută continuarea acțiunii de constituire a unor organizații comuniste la sate precum și extinderea legăturilor cu sătenii din „18 sate din Covurlui, 6 Brăila, 4 Reni, 5 Ismail” precum și crearea „în 6 sate comitete țărănești de acțiune”¹¹².

Aceste recomandări erau formulate într-o vreme cînd, în adevăr, agitațiile și revoltele țărănești luau amploare, după cum subliniau și documentele P.C.R.: „masele țărănești din România, istovite sub povara birurilor, datoriiilor și a dijmelor... sărăcite de pe urma crizei agrare, osîndite la foame de recolta proastă a anului din urmă, sînt cuprinse de o fierbere generală, care se revarsă într-un șir de județe sub forma de răscoale izolate, de incendieri de păduri etc.”¹¹³.

Conducerea partidului, în vederea ridicării la un nivel calitativ nou a muncii în mediul țărănesc, iniția, la începutul anului 1935, un nou program pentru activitatea cu caracter agrar-țărănesc. Programul prefigura următoarele direcții de acțiune:

„1. A arunca o parte a celor mai bune forțe de partid în regiuni și județe pentru activitate la țară.

2. A elabora pe baza programului de acțiune la țară și ținînd seamă în chipul cel mai îngrijit de acele cerințe ale țăranilor, care în momentul de față frămîntă în chip deosebit masele și le ridică la acțiune, un program de revendicări imediate țărănești, susținute de P.C.R. și al populariza în chip larg.

3. A ne lega la fiecare acțiune a țăranilor cu dinșii pentru a îndrepta acțiunea contra moșierilor și a guvernului și a crea [în] fiecare [sat] secțiuni țărănești, [de] cea mai largă popularitate în toată țara.

4. A dezvolta pe linia de partid și pe cea sindicală munca printre muncitorii agricoli și forestieri.

5. A ajuta crearea unei literaturi de masă țărănești legală și ilegală în cadrul local...”¹¹⁴.

În concordanță cu aceste preocupări, Partidul comunist a editat publicații destinate exclusiv maselor țărănești cum au fost „Brazda” — București, „Noi vrem pământ” — București sau maselor muncitorești în general ca „Steagul roșu” — București, „Cazarma” — București ș.a.

Analizînd activitatea desfășurată de redacțiile unora din aceste publicații, conducerea P.C.R. aprecia:

„«Cazarma», organul C.C. al P.C.R. pentru apărarea intereselor muncitorilor și țăranilor în haine soldățești și pentru propagandă antimilitaristă, trebuie să apară regulat și să tindă a exprima mai mult decît pînă acum nevoile și viața masei de soldați, asigurîndu-și corespondență din cazărmi.”¹¹⁵

„«Steagul roșu» din București trebuie să-și concentreze atențiunea sa asupra nevoilor și intereselor muncitorimii din București și ale țărănimii sărace din Ilfov, devenind ecoul și îndrumătorul lor”¹¹⁶.

Comitetele regionale ale P.C.R. aveau în obiectiv, în acea vreme, stabilirea de legături cu localitățile rurale unde existaseră agitații sau revolte țărănești sau

¹¹⁰ Arhiva I.S.I.S.P., Cota Ab XVII-3.

¹¹¹ Loc. cit., Cota A XXIII-39.

¹¹² „Buletinul C.C. al P.C.R.”, din ianuarie-martie 1934.

¹¹³ Arhiva I.S.I.S.P., Cota Ab-XIX-2.

¹¹⁴ Loc. cit., Cota Ab. XIX-2.

¹¹⁵ Loc. cit., Cota Ab XVIII-13.

¹¹⁶ Loc. cit.

unde se profilau altele¹¹⁷. Aceste legături trebuiau să conducă, îndeosebi, la crearea unor organizații comuniste și la constituirea comitetelor țărănești „cuprinzând nu numai pe comuniști și naționaliști țărâniști ci și pe țărani săraci, mijlocași și muncitorii agricoli, indiferent cărui partid aparțin...”¹¹⁸.

Pe linia sprijinirii oricăror inițiative care aveau în obiectiv antrenarea la acțiuni a maselor de plugari, Partidul comunist s-a apropiat și a conlucrat strâns cu Frontul plugarilor — organizație țărănească care, treptat, a intrat în sfera de influență a P.C.R.

În condițiile dictaturilor regală și antonesciană, cînd drepturile și libertățile democratice au fost suprimate, cînd activitatea politică a fost interzisă și cînd s-au înăspriț măsurile represive împotriva Partidului comunist și a organizațiilor sale de masă, în munca comuniștilor la sate a prevalat propaganda revoluționară și munca organizatorică. Astfel, după cum se arăta într-un Raport al conducerii P.C.R. din 10 martie 1941 se recomandă „Recrutarea în partid a elementelor muncitorești și a simpatizanților țărani săraci...”¹¹⁹, iar în Circulara Secretariatului teritorial din Transilvania din 15 mai același an, se cerea ferm: „Tovarâși, nu numai un instructor să lucreze pentru problema țărănească, ci trebuie să fie mobilizată organizația de partid pentru această muncă”¹²⁰.

Aceste cerințe aveau să fie concretizate în participarea activă a maselor țărănești, mobilizate de comuniști, la lupta împotriva dictaturii antonesciene, pentru răsturnarea ei, pentru ieșirea României din război și alăturarea ei coaliției anti-hitleriste.

13. Înfăptuirea alianței muncitorești-țărănești, obiectiv major al activității politice a P.C.R.

Partidul Comunist Român și-a cristalizat concepția privind alianța muncitorească-țărănească, într-un proces complex de definire a orientării sale politico-tactice, asupra căruia au acționat o diversitate de factori. Eforturile în această direcție s-au făcut remarcate încă din primii ani ai activității sale. Astfel, în Chemarea C.C. al P.C.R. adresată țărănimii și publicată în „Socialismul” din 3 februarie 1924 se evidențiază:

„Cu orice jertfă trebuie să înceteze această stare de dezbinare între frații de la țară și cei de la orașe...”

Toate durerile voastre, ca și ale fraților voștri din orașe, vor fi ușurate numai atunci cînd prin puteri unite veți ajunge voi, muncitorii de la țară și orașe, la cîrma treburilor statului, formînd un guvern muncitoresc și țărănesc.

În scopul acesta, Partidul comunist, ca apărător al muncitorimii de la țară și din orașe, a hotărît scoaterea unui ziar pentru țărani. Pînă la scoaterea acestui ziar pentru țărani, «Socialismul» va avea totdeauna o parte din ziar pentru nevoile țărănimii.”

Referitor la același aspect, Rezoluția asupra chestiunii țărănești, adoptată de către Congresul al III-lea al P.C.R., subliniază:

„Dezrobirea țărănimii române... ca și eliberarea lucrătorilor și țăranilor din robia economică și politică..., robie adusă de politica oliharhiei române, este cu putință numai prin alianța lor strînsă în scopul luptei hotărîte..., pentru doborîrea oligahriei și pentru luarea puterii de către masele muncitoare prin mijlocirea guvernului muncitoresc-țărănesc”¹²¹.

O poziție asemănătoare era exprimată și în documente ale următorului Congres al P.C.R.¹²², care apreciau:

„România este o țară în care țărănimea reprezintă marea majoritate a populației. De aceea chestiunea victoriei revoluției proletarietului în România este totodată și chestia cîștigării țărănimii de partea clasei muncitoare”¹²³.

Într-o exprimare mai clară, documente ale aceluiaș Congres apreciau:

¹¹⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 158, filele 168—203.

¹¹⁸ „Scînteia”, an. VII, nr. 90 din 23 decembrie 1937.

¹¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, mapa 168/1940.

¹²⁰ Arhiva I.S.I.S.P., Cota A XXV—19.

¹²¹ Arhiva I.S.I.S.P., Cota Ab VIII—3.

¹²² Loc. cit.

¹²³ Loc. cit.

„Condiția principală a victoriei revoluției în România este înfăptuirea uniunii de luptă a muncitorilor și țăranilor sub hegemonia proletariatului și sub conducerea Partidului comunist. De aceea, rezolvarea sarcinii care stă în fața Partidului comunist de a cucerii masele țărănești, a căpătat o importanță de prim ordin“ ¹²⁴.

„În lupta revoluționară împotriva capitaliștilor și a moșierilor, voi aveți nevoie de un aliat de nădejde și sincer, care să vă ajute și să vă conducă. Voi aveți acest aliat: el este proletariatul industrial revoluționar, muncitorii de la orașe. Muncitorii de la orașe duc o luptă neîmpăcată pentru doborârea domniei capitaliștilor și a moșierilor“ ¹²⁵.

Rezoluția Plenarei C.C. al P.C.R. din iulie 1933 asupra situației politice și economice scotea în evidență faptul că înfăptuirea alianței muncitorești-țărănești reprezenta „una din sarcinile cele mai esențiale ale partidului... Este necesară o muncă zilnică, sistematică a partidului la sate; lărgirea însemnată și repede a rețelei organizației de partid; cea mai largă popularizare a comitetelor țărănești și luarea inițiativei creării lor ca formă fundamentală pentru asigurarea conducerii revoluționare a mișcărilor țărănești, pentru întărirea organizatorică a acestor mișcări, pentru lărgirea bazei sale de masă“ ¹²⁶.

După 1933, P.C.R. insistă mai pregnant asupra organizării țărănimii, în ideea creării condițiilor pentru înfăptuirea alianței muncitorești-țărănești:

„Organizarea luptei țărănimii infometate este astăzi una dintre principalele sarcini ale Partidului comunist în opera sa de cucerire a țărănimii și de încheiere a alianței proletariatului și țărănimii. Ea este inelul, de care toate organizațiile de partid, fiecare activist, fiecare organizație revoluționară de masă trebuie să se agațe cu stăruință pentru a se lega cu țărănimea“ ¹²⁷.

Concluziile teoretice erau însoțite de acțiuni practice, al căror obiectiv consta în antrenarea țărănimii la acțiuni comune cu muncitorimea și cu alte categorii sociale.

„MUNCITORI, ȚĂRANI ȘI FUNCȚIONARI

Sprijinirea luptei muncitorilor minieri, metalurgiști, textiliști din Comănești, Timișoara, Brașov prin bani, alimente, întruniri, demonstrații, greve, este sarcina fiecărui muncitor, țăran și funcționar exploatat și asuprit!“ ¹²⁸ — îndemna un Manifest al C.C. al P.C.R. din ianuarie 1934.

Acționind în direcția înfăptuirii alianței muncitorești-țărănești, Partidul comunist pornea de la aprecierea că în România se conturaseră premisele obiective și subiective pentru realizarea acesteia.

„Sarcina hotărâtoare a P.C.R. — se evidențiază într-un document al Partidului comunist din 1934 — este asigurarea ALIANȚEI DE LUPTĂ a acestor forțe principale ale revoluției în România, ASIGURAREA HEGEMONIEI PROLETARIATULUI în această alianță. Premisele obiective pentru realizarea ei sînt prezente“ ¹²⁹.

Partidul comunist, militanții săi care acționau nemijlocit în rindul maselor țărănești nu numai că au popularizat teza alianței dintre cele două clase de bază ale societății românești, dar au explicat sensurile, rostul și însemnătatea acesteia pentru finalitatea luptei revoluționare a maselor muncitoare. În broșura Pentru ce luptă Partidul Comunist din România, editată și difuzată în cursul anului 1934, se explica:

„DE CE MUNCITORII SÎNT FORȚA CONDUCĂTOARE ÎN ACEASTĂ ALIANȚĂ

Clasa muncitoare este nu numai aliatul firesc al țărănimii muncitoare, dar în același timp ea este forța conducătoare în această alianță.

De ce? În primul rînd pentru că muncitorii sînt... proletari, adică oameni care sînt lipsiți de orice proprietate, care n-au nici un fel de dorinți de a deveni ei înșiși stăpîni și a-i exploata pe alții. Ei sînt cel mai neomenos exploatați de capitaliști, iar ziua lor de mîine este cel mai puțin asigurată. De aceea muncitorii sînt cei mai neîmpăcați și hotărîți dușmani ai oricărei exploatare a omului de către om, dușmanii cei mai gata de jertfe în lupta contra oricărui fel de asuprire. Aceasta ei o dovedesc cu lupta lor de zi cu zi.

¹²⁴ Loc. cit.

¹²⁵ Loc. cit., Cota A XXI—2.

¹²⁶ Loc. cit., Cota Ab XIII—1.

¹²⁷ Loc. cit., Cota A XVIII—39.

¹²⁸ Loc. cit., Cota A XVIII—7.

¹²⁹ Loc. cit., Cota Ab XVIII—21.

Pentru exemplu vom arăta, că ceferiștii și petroliștii eroici care au ieșit în februarie 1933 contra reducerii salariilor lor, — s-au apărat nu numai pe ei, ci și pe toți cei ce muncesc în România, căci ei au ieșit atunci contra politicii guvernului național-tărănist care la Geneva încheiase un acord cu bancherii străini...

În al doilea rînd, clasa muncitoare, de aceea este forța conducătoare, hotărîtoare, pentru că însăși condițiunile în care trăiesc și activează muncitorii determină această poziție strategică a lor în alianța muncitorilor și țăranilor în lupta cu exploatorii.

Muncitorii lucrează cu sutele, iar uneori cu miile în aceeași uzină. Aceasta a dezvoltat la ei un sentiment adînc de SOLIDARITATE care într-o măsură însemnată lipsește micului țaran și micului meseriaș care lucrează fiecare izolat pe propria-i socoteală. Aceasta a dezvoltat de asemenea la muncitori sentimentul de sacrificiu al unuia pentru cauza clasei sale în întregime. Muncitorii trăiesc în mase mari închegate, cu zecile de mii în orașe, adică în centrele de guvernare a țării, în centrele de forță și de putere a exploatatorilor și asupritorilor...

Și toate acestea determină de ce clasa muncitoare este nu numai aliat în lupta muncitorilor și țăranilor, ci și acea forță conducătoare, acea clasă hegemon de la care în primul rînd și în cea mai mare măsură depinde posibilitatea biruinței asupra asupritorilor.

Dar hegemonia muncitorilor în alianța de luptă a muncitorilor și țăranilor — nu este un drept la privilegii, la profituri. Nu. Aceasta este «un privilegiu» la mai multe jertfe, la devotament mai mare pentru cauza muncitorilor și țăranilor, aceasta este obligația de a arăta mai multă închegare, conștiință și pricepere pentru a asigura izbînda tuturor celor asupriți.

Proletariatul și partidul său — al comuniștilor... prin eroismul lor, prin jertfe nenumărate și chiar prin sacrificarea vieții celor mai buni membri ai săi, cîștigă încrederea țărănimii muncitoare, recunoașterea drepturilor sale de organizator și conducător în luptă contra claselor asupritoare. Căci fără alianța muncitorilor și țăranilor, fără un asemenea conducător — izbînda este imposibilă...

Numai atunci cînd masele largi ale țăranilor muncitori se vor convinge din experiență că comuniștii sînt apărătorii intereselor lor, atunci cînd ei se vor convinge din aceeași experiență încă odată că guvernul și toate partidele burgheze... sînt dușmani ai acestor interese și sugrumătorii luptei țărănești — numai atunci ei vor înțelege că nu este altă cale de salvare decît de a merge sub conducerea comuniștilor la luptă hotărîită contra asupritorilor poporului...¹³⁰

Argumentația militanților comuniști era însoțită de sublinierea exemplelor concrete de fraternizare în luptă a muncitorilor și țăranilor cum a fost în acțiunile ceferiștilor bucureșteni din februarie 1933, în campania de stingere a procesului intențat conducătorilor luptelor din ianuarie-februarie 1933, în grevele textiliștilor din Buhuși, muncitorilor de la fabrica din Chitila ș.a. În legătură cu aceste aspecte, materiale de presă și documente ale P.C.R. semnalau :

„Una din expresiile admirabile ale acestei alianțe (muncitorești-țărănești — n.n.) a fost procesul de la Craiova al ceferiștilor de la atelierele Grivița... țăranii înaintați, conștienți s-au ridicat în mod deschis întru apărarea conducătorilor proletariatului ceferist condamnați și, prin sute și mii de iscălituri, prin delegațiile lor către tribunalul militar, au cerut eliberarea eroilor de la Grivița“¹³¹.

„MUNCITORI, ȚĂRANI, MESERIAȘI ȘI MICI NEGUSTORI !

Solidaritatea de clasă și hotărîrea de luptă a muncitorilor (textiliști de la Buhuși — n.n.) după aproape o lună de grevă, este puternică. Tot puternică este ADMIRABILA SOLIDARITATE A ȚĂRANILOR SĂRACI DIN JURUL BUHUȘILOR, DIN SATELE RACOVA, PODOLENI, ROSNOV ȘI CELELALTE, CARE ZILNIC ADUC AJUTOARE, MĂLAI, OUĂ ȘI LAPTE PENTRU COPIII GREVIȘTILOR. Țăranii săraci au înțeles că lupta lor proprie împotriva boierilor, a percepților și jandarmilor, lupta contra foametei și pentru pămînt, trebuie dusă în alianță strînsă cu muncitorimea fabricilor“¹³².

„Țăranii săraci au înțeles că așa cum au de luptat ei în sat împotriva moșierilor, a percepților și jandarmilor, tot așa au muncitorii de la orașe de luptat cu fabricanții și poliția. Fabricanții și boierii sînt uniți între ei, fac legile împreună,

¹³⁰ Loc. cit., Cota Ab XVIII—14.

¹³¹ Loc. cit.

¹³² Loc. cit., Cota A XIX—5.

conduc țara împreună și uniți sug din sîngele și sudoarea poporului muncitor, cîștigurile lor. Tot așa muncitorii și țărani trebuie să fie uniți și împreună să lupte împotriva dușmanului lor“¹³³.

„...În luptele din februarie ale muncitorilor de la Grivița s-a dovedit tendința de solidarizare a țărănimii muncitoare, cînd de la Chitila țărani au venit în ajutorul ceferiștilor...“¹³⁴.

În condițiile ascensiunii pericolului fascist extern și intern, ale instaurării dictaturilor regală și antonesciană precum și ale războiului hitlerist, P.C.R. a conceput alianța muncitorească-țărănească ca o verigă importantă a largii coaliții de forțe antifasciste și antihitleriste menită a salva țara și poporul român de gravele pericole care planau asupra lor.

14. Țărănimea — factor activ al luptei antifasciste și al mișcării de rezistență din România

Forță socială de bază a României, țărănimea s-a manifestat, în condițiile ascensiunii pericolului fascist extern și intern, îndeosebi după instaurarea hitlerismului la putere în Germania, ca un factor activ al luptei antifasciste, organizate, dinamizate și dezvoltate neconținut de către Partidul Comunist Român.

Ca exponent al intereselor naționale, P.C.R. a fost forța mobilizatoare a țării în lupta împotriva pericolului fascist și revizionist, pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a patriei, inițiatorul și organizatorul rezistenței antifasciste și antihitleriste.

Eforturilor sale neobosite, eroice s-au datorat, pas cu pas, realizările obținute în opera de însemnătate istorică a făuririi Frontului unic național de luptă împotriva fascismului și hitlerismului.

În cadrul uriașei activități de concentrare a forțelor sănătoase ale națiunii române, Partidul comunistilor a acordat o mare însemnătate antrenării maselor țărănești.

P.C.R. atrăgea atenția tuturor maselor exploatate: „Lupta împotriva fascismului e lupta pentru pîinea noastră, pentru ocrotirea avutului, a libertății și a vieții voastre“¹³⁵.

Exprimînd interesul pentru participarea țărănimii muncitoare la acțiunile cu caracter antifascist, într-un apel al Comitetului național antifascist — organizație legală de masă constituită și condusă de către P.C.R. —, publicat în „Buletinul de acțiune împotriva fascismului“ din 23 octombrie 1933, se releva: „Comitetul național antifascist din România se îndreaptă către tineretul muncitoresc de la sate și orașe, atrăgîndu-i atenția asupra pericolului fascist, care înseamnă pentru muncitorime și pentru intelectuali creșterea mizeriei și a șomajului, teroare organizată și legalizată, sute de lagăre de internare și închisori, pedeapsa cu moartea la cea mai mică nemulțumire și primejdia unui nou război mondial“.

Poziția antifascistă a maselor țărănești s-a vădit la scurtă vreme, prin crearea, în cursul anului 1934, a numeroase comitete antifasciste în județe cu specific agrar, ca Tulcea, Tecuci, Tutova, Teleorman, Romanați, Vilcea ș.a.

La succesul acestei acțiuni un important rol l-au avut Directivele C.C. al P.C.R. din ianuarie același an privind munca comunistilor la sate în care, între altele, se arăta:

„Desfășurarea unei mișcări de masă, organizarea luptei țărănimii — este posibilă numai cu condiția creării organelor țărănești pentru pregătirea și conducerea luptei.

Sarcina imediată în vederea organizării luptei țărănimii este crearea organelor țărănești de pregătire și conducere a luptei: comitetele țărănești... Ele trebuiesc îndrumate, cum să organizeze întrunirile, demonstrațiile la primărie, la oraș, cum să organizeze apărarea demonstrațiilor și întrunirilor contra... bandelor fasciste.

Datoria fiecărei organizații de partid și a fiecărui comunist este să caute toate posibilitățile, să recurgă la cele mai diferite metode... pentru a aduce la cunoștința

¹³³ „Noi vrem pămînt“, an. II, nr. 2, aprilie 1935.

¹³⁴ „Buletinul C.C. al P.C.R.“, an. V, nr. 21, iunie 1935.

¹³⁵ Arhiva I.S.I.S.P., Cota A XVIII—1.

maselor largi muncitorești programul de revendicări al P[artidului] C[omunist] și formele de organizare.

Toate legăturile cu satele... trebuiesc folosite în acest scop. Adunările obișnuite la sate... adunările convocate de partidele burgheze... trebuie să fie pentru comuniști posibilități de a se lega, sfătui și organiza țărănimea înfometată.

O importanță hotărâtoare pentru lupta țărânimii reprezintă susținerea acestor acțiuni de către muncitorimea de la orașe. Această susținere poate garanta succesul — fie el chiar parțial — [al] luptei țărânimii... [și] duce inevitabil la cimentarea alianței dintre muncitori și țărani și la ridicarea rolului de hegemon al proletariatului“ ¹³⁶.

În contextul acestor acțiuni ale Partidului comunist, activitatea Frontului plugarilor pe planul luptei antifasciste se constituie într-o exemplificare a modului concret și eficient de transpunere în practică a liniei politice a P.C.R. După cum este cunoscut, la 24 septembrie, la Băcia, această organizație și Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (Madosz) au încheiat un acord de colaborare antifascistă, în al cărui prim articol se sublinia: „Văzînd primejdia iminentă a războiului, cu perspectiva unui nou măcel al mulțimii muncitoare, pregătit sistematic de către fascismul imperialist al statelor antidemocratice, ne declarăm adversari hotărîți ai oricărei încercări de a provoca conflicte armate între popoare, precum și al propovăduirii de ură de rasă, cu lozinci false“ ¹³⁷.

Subliniind însemnătatea încheierii Acordului de la Băcia, unul dintre ziarele legale îndrumate de P.C.R. care apărea în acea vreme nota: „Acordul de la Deva (Băcia — n.n.) este un început. El trebuie să devină un exemplu în drumul de realizare definitivă a frontului popular, a cărui bază o formează proletariatul, care a dovedit în toate ocaziile lupta sa și dorința sa de solidaritate cu țărănimea și mica burghezie“ ¹³⁸.

Semnarea acordului de la Băcia a fost salutăată cu însuflețire de mase de țărani în adunări organizate în lunile octombrie și noiembrie. În șirul acestor manifestări s-a remarcat întrunirea de la Deva din 3 noiembrie 1935, organizată în comun de Frontul plugarilor și Madosz.

Apreciind semnificația întrunirii de la Deva, presa legală editată de către Partidul comunist, releva că „în mijlocul tulburărilor create de forțele fasciste și diversioniste... adunarea aceasta a țăranilor români și unguri apare ca un punct luminos, dînd pildă de înțelegere frățească dintre neamuri, drept răspuns nebuniei șoviniste și arătînd singura soluție pentru masele muncitoare din România: strîngerea lor într-un front popular antifascist“ ¹³⁹.

În contextul acestor evenimente, conducerea Partidului comunist adresa un vibrant apel maselor muncitoare de a lua parte la marea demonstrație populară proiectată de național-țăranîști, la București, în ziua de 14 noiembrie 1935: „Nu ! Nu mai este timp de pierdut ! Este timpul să ne înțelegem. Este, mai ales, timpul să acționăm împreună...“

Să participe capitala proletară la demonstrație ! Să primească frățește pe frații țărani ! Să-și organizeze împreună cu ei gărzile de autoapărare contra bandelor fasciste...“ ¹⁴⁰.

Lărgirea bazei de masă a acțiunilor cu caracter antifascist — obiectiv tactic important al Partidului comunist în acea perioadă — a înregistrat un nou și important moment prin realizarea, la 6 decembrie 1935, a acordului de colaborare de la Tebea între Blocul pentru apărarea libertăților democratice, Frontul plugarilor, Madosz și Partidul socialist. Relevînd obiectivele luptei celor patru organizații semnate, Acordul făcea cunoscut public că: „Acordul încheiat între cele patru organizații își are originea în frămîntarea și acțiunea mulțimii muncitorești și țărănești, hotărîte să înfrunte prin toate mijloacele orice fel de aventură dictatorială reacționară. De la Tebea, din ținuturile lui Horia și ale lui Avram Iancu, luptători pentru libertate și dreptate socială, ne adresăm întregului popor muncitor din această țară și tuturor organizațiilor... tuturor asociațiilor de meseriași, comercianți, funcționari, pensionari și intelectuali, cum și organizațiilor muncitorești, politice și sindicale, să se alăture acțiunii noastre pentru a înfăptui cu un ceas mai devreme adevăratul

¹³⁶ Loc. cit., Cota A XVIII—39.

¹³⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 20, dosar 4 075, fila 127.

¹³⁸ „Valul“, an. I, nr. 1 din 21 octombrie 1935.

¹³⁹ „Crainicul Maramureșului“, an. IV, nr. 14 din 16 noiembrie 1935.

¹⁴⁰ Arhiva I.S.I.S.P., Cota A XIX—23.

front popular între toate forțele democratice din România, singura cheazășie a luptei pentru libertate și pace“¹⁴¹.

Avind în vedere importanța țărănimii ca factor antifascist, Partidul comunist s-a preocupat intens de a colabora cu partidele politice burgheze în cadrul cărora se aflau mase de țărani, pentru antrenarea și dinamizarea lor în acțiunile cu caracter antifascist. În spiritul acestei orientări, P.C.R. s-a adresat în repetate rânduri cu propuneri de colaborare Partidului național-țărănesc, Partidului radical-țărănesc precum și altor formațiuni politice.

„La crearea frontului popular antifascist are o mare însemnătate atitudinea justă față de aceste partide și organizații, din care fac parte în număr însemnat țărănimea muncitoare și masele de căpetenie ale micii burghezii orășenești“ — se sublinia în Hotărîrea C.C. al P.C.R. din ianuarie 1931. Și în continuare : „...Partidul național-țărănesc, Partidul radical al lui Iunian, au stare de spirit luptătoare și antifascistă în ciuda conducerii burgheze“¹⁴².

Angajîndu-se în campaniile de la Hunedoara și Mehedinți — adevărate bătălii între forțele democratice și cele fasciste — P.C.R. și-a expus deschis și clar punctul său de vedere :

„Credincios luptei sale pentru închegarea frontului popular antifascist, Partidul comunist va face tot ce-i stă în putință pentru a strînge cu orice ocazie puterile antifasciste și nefasciste, puterile opuse reacțiunii și a înfrînge fascismul și a închide orice putință de înaintare oricît de neînsemnată a fascismului și a reacțiunii care-l pregătește.

Această tactică se aplică și în alegerile care stau în față. Tovarășii noștri au încercat să ajungă la încheierea frontului popular antifascist în județele unde sînt alegeri, pentru a împiedica alegerea fasciștilor...

Organizația de partid din Hunedoara, închegînd front unic cu organizația Frontului plugarilor, a luptat eroic pentru închegarea frontului popular antifascist...“¹⁴³.

Totodată, Partidul comunist avertiza :

CETĂȚENI, TOVARĂȘI !

Mare este pericolul și mare trebuie să fie și lupta. O singură scăpare este, o singură ieșire : UNIREA, UNIREA, UNIREA ! Cu toții împreună, muncitori și țărani, profesioniști și meseriași, mici negustori și mici patroni, funcționari particulari și funcționari de stat, învățători și profesori, tineri și bătrîni, români și neromâni, femei și fete“¹⁴⁴.

Partidul comunist a arătat în permanență faptul că fascismul era străin poporului român, că el era respins de masele largi populare. O asemenea realitate exprima și Plenara a V-a lărgită a C.C. al P.C.R. din iulie 1936 în documentele votate, care subliniau :

„Fascismul nu este popular în România și nu are rădăcini în masele populare. Aceasta nu micșorează pericolul de fascism, — fascismul poate încerca să vină la putere prin lovitură de stat, silindu-se pe urmă să-și lărgască baza de masă... Masele largi populare, muncitorimea, țărănimea, meseriașii, negustorimea, mica burghezie, intelectualii, funcționarii, majoritatea studențimii și o bună parte din cadrele armatei nu sînt fasciste, ci sînt pentru un regim constituțional, parlamentar democratic, sînt adînc pacifiste... pentru o politică de pace în general.

Antifascismul maselor populare s-a manifestat la adunările țărănești ale Partidului național-țărănesc, în acțiunile Frontului plugarilor și ale Uniunii muncitorilor și țărănilor maghiari (Madosz), în activitatea Blocului pentru apărarea libertăților democratice..., în înfrîngerea electorală a fasciștilor la Mehedinți, Hunedoara și în alegerile comunale, în atitudinea antifascistă a unei bune părți a presei burgheze... Antifascismul maselor largi populare s-a manifestat și în adunările de pregătire a demonstrației din 14 Noiembrie [1935], în manifestația de 1 Mai și mai ales în demonstrația din 31 Mai“¹⁴⁵.

Din aceste motive, militanții comuniști priveau cu sporit interes organizarea maselor țărănești și antrenarea lor la acțiuni. „Urmărind mai departe organizarea

¹⁴¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 20, dosar 4 076, fila 52.

¹⁴² Arhiva I.S.I.S.P., Cota Ab XX—1.

¹⁴³ „Scînteia“, an. VI, nr. 3—4 din 7 februarie 1936.

¹⁴⁴ Arhiva I.S.I.S.P., Cota A XX—41.

¹⁴⁵ Arhiva I.S.I.S.P., Cota Ab XX—3.

și mobilizarea independentă a maselor neproletare care muncesc, mai ales ale țărănimii, noi trebuie să depunem toate eforturile pentru realizarea acțiunilor comune între organizațiile noastre de partid și toate partidele și organizațiile de masă potrivit planurilor de instalare a dictaturii militaro-fasciste..."¹⁴⁶.

Și în condițiile dizolvării partidelor politice de către dictatura regală instaurată în februarie 1938, militanții comuniști se pronunțau și acționau pentru „legarea mai strinsă cu muncitorii... și cu lupta pentru cerințele imediate ale țărănimii”¹⁴⁷.

Se sublinia însă că „Prin organizarea acțiunilor țărănimii și printr-o mai strinsă colaborare cu membrii partidelor democratice P.N.Ț., P.N.L., P.R.Ț., conducătorii acestor partide vor putea fi determinați să pășească pe calea frontului popular...”¹⁴⁸.

Instaurarea dictaturii antonesciene și împingerea României în războiul hitlerist au creat grave pericole pentru existența liberă și de-sine-stătătoare a poporului român. Toate forțele națiunii române erau chemate de a face front comun pentru înlăturarea acestui pericol. Mișcarea de rezistență antifascistă și antihitleristă, organizată și condusă de P.C.R., a reprezentat expresia cea mai concludentă a hotărârii poporului român de a înlătura dictatura, de a alunga pe hitleriști din țară și de a se alătura luptei antifasciste a popoarelor lumii.

Pornind de la aprecierea că în acele grave împrejurări, masele de țărani „începură a cere acțiuni”¹⁴⁹, Partidul comunist a militat cu toată hotărârea pentru atragerea și încadrarea acestora în Frontul patriotic antifascist. „Formarea Frontului patriotic român — se aprecia în Rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942 —, fără țărănimea română, aliata clasei muncitoare, este numai o pălăvrăgeală. Conducerea partidului se adresează tuturor comunistilor, care vin în contact cu țărani... să ducă o muncă zilnică, sistematică pentru organizarea țărănimii, sub directivele imediate ale organelor lor de conducere”¹⁵⁰.

Dezvoltând tezele și indicațiile acestei Rezoluții, un document al C.C. al P.C.R. din august 1943 recomandă :

„La sate. Pentru realizarea sarcinilor cuprinse în Rezoluția C.C. din ianuarie 1942, în legătură cu organizarea frontului patriotic, a comitetelor țărănești de acțiune, trebuie să organizăm pe țărani patrioți în grupe patriotice. Toți comunistii din oraș, celule de întreprinderi și cartier care vin în contact cu satele sau cu țărani veniți în oraș, trebuie să privească organizarea grupelor țărănești patriotice ca o sarcină principală a lor. Comunistii trebuie să îndrumeze pe toți patrioții antihitleriști de la oraș, la o muncă sistematică de organizare în grupe patriotice țărănești, a țărănilor patrioți antihitleriști. Țărani patrioți cei mai hotărâți trebuie organizați în grupe de partizani, începând chiar cu doi țărani patrioți.

Printr-o muncă neobosită, numărul grupei de partizani va crește și grupa poate să devină un detașament puternic.

În organizarea de țărani patrioți, trebuie să joace un rol de frunte învățătorii și studenții patrioți și mai cu seamă țărani patrioți întorși de pe frontul de răzărit.

În directivele din 23 mai 1942, C.C. a recomandat Com. Jud. Ilfov, următoarele puncte de plecare pentru munca organizatorică la sate :

a) Comunistii și patrioții din întreprinderi care locuiesc în suburbii sau sate apropiate, să aibă ca muncă principală, munca organizatorică la sate.

b) Membrii celulelor de cartier, împreună cu familiile lor și vecinii patrioți, să ia contact cu țărani la obor, la aprovizionarea cu alimente, lemne etc., unde se adună țărani.

c) Predarea legăturilor individuale cu țărani către celulele sau organele de partid care fac această muncă în comunele respective.

d) Formarea comisiilor țărănești pe sectoare și pe județ, ca organe ajutătoare ale comitetelor respective de partid.

e) Dezvoltarea muncii pe linia Frontului patriotic și a Apărării patriotice la sate”¹⁵¹.

Orientarea fermă a P.C.R. în problema realizării unei largi concentrări de forțe antifasciste, democratice și patriotice, în cadrul căreia masele țărănești ocupau un loc distinct și deopotrivă important, s-au materializat treptat, în lupta

¹⁴⁶ Loc. cit.

¹⁴⁷ Loc. cit., Cota Ab XXII—13.

¹⁴⁸ „Scinteia”, an. IX, nr. 21 din 26 iulie 1939.

¹⁴⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, mapa 263/1940.

¹⁵⁰ Arhiva I.S.I.S.P., Cota Ab XXVII—1.

¹⁵¹ Loc. cit.

de rezistență antifascistă și antihitleristă prin crearea unui larg evantai de acorduri de colaborare și înțelegeri care cuprindeau clase și categorii sociale ce formau imensa majoritate a poporului român. Toate acestea, la un loc, s-au obiectivat într-o impresionantă coalitie de forțe social-politice care au asigurat izbînda insurecției din august 1944 — început al revoluției de eliberare socială și națională —, organizată și condusă de către Partidul Comunist Român.

„Înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944 — se arată în Programul P.C.R. — marchează un moment hotărîtor în dezvoltarea țării noastre pe un drum nou, deschizînd calea eliberării de sub dominația Germaniei naziste și trecerii la realizarea unor profunde transformări sociale revoluționare în România”¹⁵².

III. SOLUȚIONAREA PROBLEMEI AGRAR-ȚĂRĂNEȘTI DE CĂTRE P.C.R. — COMPONENTĂ FUNDAMENTALĂ A EDIFICĂRII SOCIALISMULUI ÎN ROMÂNIA

Istoricile evenimente din august 1944 au confirmat pe deplin justetea strategiei și tacticii Partidului comunist, a modului creator de aplicare, la condițiile specifice ale României, a principiilor socialismului științific despre rolul clasei muncitoare și unitatea ei de acțiune, despre alianțele cu alte clase și forțe politice în vederea atingerii obiectivelor propuse.

În perioada de după insurecție, P.C.R. a pus pe primul plan mobilizarea eforturilor poporului pentru susținerea frontului, pentru asigurarea victoriei în lupta împotriva fascismului, a eliberării patriei de sub dominația străină. În același timp, comuniștii și-au asumat rolul istoric de a conduce masele la lichidarea vechii orinduii sociale, la democratizarea întregii noastre țări. În acest scop, partidul a desfășurat o vastă activitate organizatorică și politică, a organizat clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, a unit toate forțele democratice, patriotice, în procesul dezvoltării și înfăptuirii revoluției popular-democratice, realizării reformelor sociale și trecerii la cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea și apoi la construcția socialismului în România.

15. Închegarea alianței muncitorești-țărănești în lupta pentru instaurarea puterii revoluționar-democratice și înfăptuirea reformei agrare din 1945

În vasta operă transformatoare a societății românești inaugurată la 23 August 1944, Partidul Comunist Român, a cărui bogată experiență de luptă s-a lărgit în anii de grea încercare ai dictaturii antonesciene și ai războiului mondial, a continuat, în condiții noi, cu mijloace și metode noi, eforturile pentru realizarea alianței muncitorești-țărănești.

La numai trei zile după declanșarea insurecției, într-un apel adresat întregului popor, Comitetul Central al P.C.R. adresa îndemnul :

„MUNCITORI !”

Uniți în Frontul unic muncitoresc, puneți-vă în fruntea luptei de eliberare a poporului român.

Refaceți imediat organizațiile voastre sindicale !

Organizați comitete patriotice de fabrică, alese de toți muncitorii, pentru recrutarea de luptători, conducerea luptei patriotice și menținerea ordinii în fabrici, uzine și cartiere !...

Țărani ! Aderăți și sprijiniți lupta contra nemților și trădătorilor din slujba lor ! Organizați comitete patriotice în sate, comune și plăși”¹⁵³.

Într-un alt document al Comitetului Central al P.C.R. lansat la 28 august 1944 și adresat tuturor cetățenilor țării, maselor țărănești se spunea :

¹⁵² Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, p. 50.

¹⁵³ „România liberă”, an. II, nr. 12 din 26 august 1944.

„FRAȚI ȚĂRANI !

Comitetul Central al Partidului Comunist Român vă cheamă să treceți imediat la acțiune împotriva elementelor legionare.

Organizați-vă în comitete ale Blocului național democratic și organizați formațiuni de luptă patriotice, pentru a nimici fără cruțare pe cei care v-au asasinat copiii și frații și vor să prelungească războiul lui Hitler și suferințele poporului român¹⁵⁴.

Referitor la același aspect „Scinteia” din 3 octombrie 1944 releva că „Țăranii trebuie să se organizeze și să-și aleagă comitete sătești patriotice și în alianță strinsă și îndrumați de clasa muncitoare, să-și refacă gospodăriile ruinate și să-și făurească o viață mai bună. De ei, de lupta lor, depinde în primul rînd ca gospodăriile țărănești să fie reclădite. Țăranii, ca și toți cei ce muncesc, trebuie să știe că un drept se cucerește, nu se capătă”.

Ideea era reluată și de către gazeta „Ardealul luptător” din 7—14 noiembrie 1944 în care se scria: „Muncitorii și țăranii pot și trebuie să se unească ! Din această unire vor avea de cîștigat și unii și alții. Forțele lor vor crește la număr. Prin unirea muncitorilor și țăranilor se clădește unitatea de luptă a poporului român !... Împreună cu muncitorimea, care e concentrată în orașe și care are o bogată experiență de luptă, țăranii muncitori din România vor avea multe de învățat... Țăranii sprijiniți de muncitori și muncitorii sprijiniți de țărani vor reprezenta o forță de neînvins”.

În programul de acțiune al P.C.R. propus ca bază de colaborare tuturor forțelor democratice, patriotice ale țării, alături de importante obiective democratice, antifasciste de interes național (susținerea cu toate forțele umane și materiale a războiului antihitlerist, lichidarea rămășițelor fasciste din viața publică și democratizarea țării, instaurarea unui guvern democratic, refacerea economiei naționale), a fost pusă la loc central înfăptuirea reformei agrare în favoarea țăranimii fără pămînt și cu pămînt puțin.

Lansarea lozincii înfăptuirii neîntîrziate a reformei agrare, în contextul situației de atunci, nu era, desigur, întîmplătoare. Prin aceasta, comuniștii făceau încă odată cunoscută poziția lor în această problemă, demonstrînd că ei se aflau alături de muncitorimea ogoarelor în soluționarea celei mai arzătoare cerințe ale sale.

„Pentru o cît mai grabnică refacere și dezvoltare a țării — se spunea în Proiectul de platformă a Frontului național democratic din România din 26 septembrie 1944 — se impune satisfacerea celei mai arzătoare și îndreptățite cerințe a țăranimii române și anume : înfăptuirea unei largi reforme agrare prin exproprierea marii proprietăți agrare de la 50 ha în sus și improprietărea cu pămînt a țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin. Acei care luptă pe front împotriva fascismului german să fie avantajați la improprietăre.

Procurarea de inventar agricol pentru acești țărani pe seama marii proprietăți și a statului”¹⁵⁵.

Partidul Comunist Român și celelalte partide și organizații democratice cu care colabora, au apreciat reforma agrară ca fiind, în acele condiții, principala măsură, dar nu singura, menită a conduce la îmbunătățirea situației materiale a țăranimii și, totodată, o verigă importantă în refacerea economiei naționale și transformarea democratică a României. „Primul pas pentru rezolvarea problemei agrare — este reforma agrară”¹⁵⁶, preciza Manifestul din 1 ianuarie 1945 al Consiliului Frontului național democrat.

În februarie 1945, cînd devenise clar că guvernul format în majoritate din reprezentanți ai burgheziei trăgăna înfăptuirea reformei agrare, deși o promisese, Partidul comunist și Frontul plugarilor au îndemnat și sprijinit țăranimea să treacă imediat, în întreaga țară, la preluarea pămîntului moșieresc. Comitetul Central al Frontului plugarilor, în acele împrejurări, adresa țăranimii înflăcărata chemare :

„Țărani și țărance !”

De la guvernul care este acum la putere nu aveți nimic bun de așteptat, căci în acest guvern cei mai mulți miniștri — trimiși acolo de conducerile partidelor național-țărănesc și liberal — nu vor ca voi să fiți improprietăriți.

¹⁵⁴ „România liberă”, an. II, nr. 15 din 30 august 1944.

¹⁵⁵ „Scinteia”, an. I, nr. 6 din 26 septembrie 1944.

¹⁵⁶ „Scinteia”, an. II, nr. 99 din 1 ianuarie 1945.

Se apropie timpul însămînțărilor de primăvară. Voi vreți să faceți însămînțările pe pămîntul vostru.

Nu avem timp de pierdut. Treceți imediat la lucru !...

Frați țărani !

Soarta voastră este în mîinile voastre.

Stringeți-vă rîndurile, adunați-vă puterile, înfăptuiți imediat reforma agrară !

Laolaltă cu muncitorii de la orașe, cu ostașii de pe front și din cazărmi, cu învățătorii, preoții, ofițerii și cărturarii democrați luptați pentru un guvern al Frontului național-democrat¹⁵⁷.

Reforma agrară s-a înfăptuit pe cale revoluționară, la îndemnul și cu sprijinul clasei muncitoare precum și al altor forțe de la orașe. Comitetele țărănești, create în întreaga țară, au trecut la împărțirea pămînturilor moșieresti. În acest fel au fost improprietăriți circa 920 000 de țărani, cu peste 1 100 000 ha de pămînt. Moșierimea a primit o lovitură puternică, baza ei de exploatare, fiind în cea mai mare parte lichidată. În urma reformei agrare, țărănimea săracă și mijlocașă deținea circa 71%¹⁵⁸ din suprafața agricolă a țării.

Concomitent cu înfăptuirea pe cale revoluționară a reformei agrare, Partidul comunist a antrenat masele țărănești în lupta pentru democratizarea aparatului de stat și instaurarea unui guvern revoluționar-democratic. În ampla bătălie pentru transformarea democratică a societății românești, țărănimea a constituit un factor activ și de nădejde, contribuind direct și efectiv la schimbarea raportului de forțe în favoarea maselor muncitoare, îndrumate și organizate de către Partidul Comunist Român. În înlăturarea vechii administrații comunale, luarea cu asalt a prefecturilor și instaurarea guvernului dr. Petru Groza s-a încorporat lupta unită a clasei muncitoare și a țărănimii care, avînd interese și aspirații comune, s-au aflat de aceeași parte a baricadei.

În focul luptei pentru lichidarea regimului politic burghez și instaurarea regimului de democrație populară, în procesul înfăptuirii pe cale revoluționară a reformei agrare s-a încheiat alianța dintre clasa muncitoare și țărănime. Datorită luptei dirze duse de Partidul comunist, pentru interesele vitale ale țărănimii muncitoare, proletariatul a cîștigat rolul de forță conducătoare a alianței muncitorești-țărănești.

Așa după cum se sublinia în Raportul politic al C.C. al P.M.R. prezentat Congresului din 21 februarie 1948, „După 23 August 1944 partidul de luptă al proletariatului a fost acela care a chemat țăranii să pășească cu de la sine putere, peste capul guvernului Rădescu, la înfăptuirea reformei agrare. Țărănimea muncitoare ține minte frășescul ajutor ce i-a fost dat de muncitori în vederea realizării reformei agrare pe socoteala moșierimii. Țărănimea mai ține minte și marele ajutor ce i-a fost acordat de muncitorime în muncile agricole în perioada grea a secetei și în multe alte ocazii. Ea vede statornicia cu care muncitorimea și avangarda ei luptă pentru a da satelor produse industriale mai multe și mai ieftine, pentru a înzestra agricultura cu mașini și unelte.

Iată de ce marea masă a țărănimii muncitoare recunoaște în muncitorime și în partidul ei pe fratele ei, pe sprijinitorul credincios al intereselor ei, pe călăuza ei în drumul spre un viitor mai bun, mai înstărit și mai luminos¹⁵⁹.

În legătură cu aceste aspecte în Raportul prezentat la ședința plenară a C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949 se arată : „Țărănimea a primit pămînt la începutul anului 1945, prin lupta organizată și condusă de Partidul Comunist Român. În focul acestei lupte s-a realizat alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și s-a afirmat puternic rolul conducător al proletariatului. Mobilizînd sub conducerea sa masele cele mai largi ale poporului muncitor, lupta sub lozincă «pămînt țăranilor» a fost o parte a luptei revoluționare a clasei muncitoare, în frunte cu partidul nostru, pentru democratizarea țării, ca și luarea cu asalt a prefecturilor și primăriilor de către masele cele mai largi ale poporului muncitor, ca și demonstrațiile uriașe a zeci și sute de mii de oameni ai muncii din toate orașele țării. Ele au dus acolo că partidul nostru, în fruntea clasei muncitoare, a răsturnat guvernele cu majoritate reacționară burghezo-moșierească și a obținut victoria de la 6 Martie 1945, cînd au fost înlăturate elementele cele mai reacționare din guvern, instaurîndu-se un regim democratic¹⁵⁹.

¹⁵⁷ „Frontul plugarilor“, an. I, nr. 9 din 10 februarie 1945.

¹⁵⁸ „Scînteia“, an. XVII, nr. 1 053 din 23 februarie 1948.

¹⁵⁹ „Scînteia“, an. XVIII, nr. 1 378 din 18 martie 1949.

16. Politica P.C.R. de organizare a agriculturii pe baze socialiste. Încheierea procesului de cooperativizare

Cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare a deschis în viața poporului român o epocă nouă, de profunde schimbări revoluționare, de uriașă activitate constructivă. Linia strategică a partidului pentru noua etapă de dezvoltare a țării a fost elaborată de Congresul al VI-lea al P.C.R. care și-a desfășurat lucrările în zilele de 21—23 februarie 1948.

În procesul de edificare a noii societăți, problemele făuririi economiei socialiste au ocupat locul central, constituind cheia de boltă a întregului program al Partidului comunist.

„Regimul nostru democratic are o misiune măreață de îndeplinit — lichidarea înapoierii economice a României și transformarea ei într-o țară industrial-agrară înaintată”¹⁶⁰ — sublinia Rezoluția Congresului al VI-lea al P.C.R. Pornind de la realitățile românești, P.C.R. a stabilit obiectivele concrete ale fiecărei etape, căile de rezolvare a problemelor complexe ale construcției socialiste potrivit particularităților României. Ținând seama de slaba dezvoltare a economiei noastre naționale în trecut, de necesitățile înaintării rapide și multilaterale a României pe calea progresului, Partidul comunist a pus în centrul programului economic industrializarea socialistă a țării, crearea unei puternice industrii grele și, în primul rînd, a construcției de mașini, obiectiv de importanță vitală pentru construcția victorioasă a socialismului în patria noastră.

Pășind în noua etapă a revoluției, Partidul Comunist Român a avut tot timpul în vedere faptul că făurirea statului socialist și edificarea societății socialiste sînt inseparabil legate de continuarea consolidare a alianței dintre proletariat și păturile mijlocii ale populației și, înainte de toate, a alianței muncitorești-țărănești, întemeiată pe comunitatea obiectivă a intereselor fundamentale ale celor două forțe sociale de a lichida orice formă de exploatare a omului de către om.

„Nu există și nu pot exista în țara noastră două drumuri deosebite — unul pentru țărănime și altul pentru muncitorime — se preciza în Raportul politic general prezentat la Congresul al VI-lea al P.C.R. Drumul lor este același. Țăranul muncitor este și el interesat în întărirea și dezvoltarea regimului de democrație populară, care i-a dat pămînt, i-a dat dreptul de a lua parte prin reprezentanții lui la conducerea treburilor statului. Țăranul muncitor este și el interesat în înlăturarea oricărei forme de exploatare a omului de către om în țara noastră... Nici un efort nu trebuie cruțat pentru a întări alianța dintre muncitorime și țărănimea muncitoare — temelia regimului de democrație populară, una din principalele garanții ale succesului în lupta pentru definitivă lichidare a pozițiilor reacțiunii atît în domeniul politic, cît și în cel economic”¹⁶¹.

Formulînd sarcinile ce se ridicau în domeniul agriculturii, Rezoluția Congresului al VI-lea hotără :

„Odată cu dezvoltarea industriei vor trebui făcute mari eforturi pentru a întări economic pe micul agricultor, a asigura o bună organizare a fermelor de stat, a sprijini și încuraja cooperația satească”¹⁶².

Cooperației satești îi revenea misiunea de a-l apăra pe țăranul muncitor împotriva exploatării, de a contribui la modernizarea agriculturii, la sporirea productivității solului, la ridicarea nivelului de trai al țăranimii muncitoare. Totodată, prin realizarea pe baze sănătoase a unei largi rețele de cooperative de aprovizionare și desfacere se urmărea și deschiderea căii asocierii țăranilor săraci și mijlocași în gospodării colective, ca o formă superioară de exploatare a pămîntului.

În aplicarea politicii de întărire a alianței muncitorești-țărănești un rol important revenea organizației Frontul plugarilor, care recunoștea, în documentele sale, rolul conducător al partidului, de avangardă a clasei muncitoare.

„Se știe că Frontul plugarilor, așa cum se subliniază în hotărîrile conducerii sale, este o organizație a țăranimii muncitoare, adică a țăranimii care nu exploatează munca altuia. Frontul plugarilor evidențiază în documentele sale rolul conducător

¹⁶⁰ Rezoluții și hotărîri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. 1948—1950, Editura pentru literatură politică, 1952, p. 8.

¹⁶¹ Congresul Partidului Muncitoresc Român, București. 21—23 februarie 1948, Editura Partidului Muncitoresc Român, p. 98.

¹⁶² Rezoluții și hotărîri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. 1948—1950, p. 8.

al muncitorimii și proclamă necesitatea unei cât mai mari consolidări a alianței dintre muncitorime și țărănimea muncitoare.

Statornicită pe astfel de temelii, colaborarea strînsă între P.M.R. și Frontul plugarilor este o formă esențială de manifestare a alianței între muncitorime și țărănime¹⁶³ — se arată în Raportul politic prezentat acestui Congres.

La sfîrșitul anului 1948, după crearea unui puternic sector socialist în economia națională, ca urmare a trecerii în proprietatea statului a principalelor mijloace de producție, Partidul Comunist Român a apreciat că erau create premisele pentru a se trece la transformarea socialistă a agriculturii. În raportul prezentat la Plenara C.C. al P.C.R. din 22—24 decembrie 1948 asupra planului general economic al Republicii Populare Române pe anul 1949 se preciza că „Dacă țăranii își vor manifesta dorința de a merge pe linia gospodăriilor colective, atunci statul va da sprijin țăranilor săraci și mijlocași care vor să meargă pe această linie”¹⁶⁴.

Cîteva luni mai tîrziu, la 3—5 martie 1949, C.C. al P.C.R., întrunit în ședință plenară, luînd în discuție problema „muncii partidului pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii”¹⁶⁵, a hotărît organizarea sectorului de stat în agricultură și trecerea la cooperativizarea agriculturii.

În stabilirea liniei sale politice în vederea transformării socialiste a satului, partidul a pornit de la analiza situației agriculturii românești la data respectivă și a relațiilor de clasă la țară. În acest sens, Plenara C.C. din 3—5 martie preciza :

„Populația satească din țara noastră are în prezent următoarea compoziție socială :

a. Avem în agricultura noastră o masă importantă de proletari agricoli (circa 250 000 de familii) care alcătuiesc partea cea mai avansată a populației sătești.

b. Majoritatea gospodăriilor agricole, în proporție de peste 57%, o formează țăranii săraci... Interesele vitale ale țărănimii sărace o conduc pe drumul luptei, sub conducerea clasei muncitoare, împotriva exploatării din partea burgheziei satelor — a chiaburilor, cămătarilor, speculanților — și pentru transformarea socialistă a agriculturii. De aceea țărănimea săracă este sprijinul principal al clasei muncitoare, al Partidului Muncitoresc Român la țară.

c. Țărănimea mijlocașă reprezintă o parte însemnată a satelor noastre — circa 34% din numărul gospodăriilor... Țărănimea mijlocașă este aliatul clasei muncitoare. Ea poate fi și trebuie să fie atrasă în opera de construire a socialismului.

d. După înlăturarea moșierimii, chiaburimea, burghezia satelor, a cărei gospodărie se bazează pe exploatarea muncii salariate, a rămas cea mai însemnată clasă exploatare din satele noastre.

e. Resturile moșierimii expropriate... merg activ alături de burghezia urbană și rurală în unelțirile lor împotriva regimului de democrație populară”¹⁶⁶

Pe baza acestei analize, Plenara C.C. din martie 1949 a stabilit că :

„Politica noastră față de țărănime trebuie să fie deci clară : ne sprijinim pe țărănimea săracă, strîngem alianța cu țărănimea mijlocașă și ducem o luptă neîntreruptă împotriva chiaburimii”¹⁶⁷.

Partidul nostru a avut de la început în vedere faptul că transformarea socialistă a agriculturii va fi un proces complex și de lungă durată. Plenara C.C. din martie 1949 a hotărît ca primele gospodării colective (cooperative agricole de producție) să fie organizate numai cu aprobarea C.C. al P.C.R. și a guvernului R.P.R., acolo unde țăranii săraci și mijlocași erau hotărîți să treacă la organizarea socialistă a agriculturii și unde existau condiții pentru aceasta. Rezoluția Plenarei preciza :

„Dezvoltarea gospodăriilor agricole colective, extinderea numărului lor, nu va putea și nu va trebui să aibă loc decît pe măsura creșterii industriei socialiste, capabilă să înzestreze agricultura socialistă cu mașini agricole perfecționate, pe măsura formării cadrelor de agronomi capabili să conducă agricultura unei asemenea gospodării colective și pe măsura creșterii conștiinței maselor largi ale țărănimii muncitoare în ceea ce privește superioritatea și necesitatea gospodăriilor agricole colective”¹⁶⁸.

¹⁶³ Congresul Partidului Muncitoresc Român, p. 98.

¹⁶⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, *Planul general economic al Republicii Populare Române pe anul 1949*, Editura P.M.R., 1948, p. 32—33.

¹⁶⁵ *Rezoluții și hotărîri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, 1948—1950, p. 86.

¹⁶⁶ *Ibidem*, p. 89—91.

¹⁶⁷ *Ibidem*, p. 95.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 102—103.

Un rol important în cadrul procesului de organizare a agriculturii pe baze socialiste a revenit gospodăriilor agricole de stat și stațiunilor de mașini și tractoare. În Rezoluția Plenarei din 3—5 martie 1949 se arată :

„Gospodăriile agricole de stat au de îndeplinit sarcini foarte importante în vederea organizării socialiste a agriculturii. Ele trebuie să devină centre puternice de dezvoltare a agriculturii noastre, care să pună la dispoziția țărănimii muncitoare semințe selecționate, să experimenteze noi soiuri de plante și noi metode de muncă agricolă, să crească vite de rasă pentru prăsilă etc., să devină gospodării model care să dovedească maselor celor mai largi ale țărănimii muncitoare superioritatea muncii agricole mecanizate, pe terenuri întinse, superioritatea metodelor științifice agro-tehnice, superioritatea agriculturii socialiste față de agricultura particulară parcelară. Institutele științifice trebuie să acorde permanent ajutor gospodăriilor de stat și întregii agriculturi în vederea introducerii metodelor științifice avansate de lucrare a pământului.

Avem sarcină de a dezvolta stațiunile de mașini și tractoare ale statului, care au marele rol de a convinge prin practică țăranul sărac și mijlocăș despre superioritatea muncii cu mijloace mecanizate, iar în același timp îi învață și-i conving că, pentru a obține roade cât mai bogate, ei nu se pot opri la haturi, ci trebuie să treacă peste ele”¹⁶⁹.

Pe baza Rezoluției Plenarei C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949, în vara aceluiași an au fost create primele gospodării agricole colective. Până la sfârșitul anului 1950, au luat ființă 1 029 unități cooperatiste socialiste, cuprinzând 65 974 de familii de țărani săraci și mijlocăși care dispuneau de 268 640 ha teren.

Hotărînd trecerea la cooperativizarea agriculturii, conducerea partidului a atras atenția asupra grijii pe care organele de partid trebuiau s-o manifeste pentru respectarea liberului consimțămînt al țăranilor în pășirea pe noul drum.

Referitor la acest aspect, Rezoluția Plenarei C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949 sublinia că :

„Orice grabă în această privință nu poate decît să pricinuiască prejudicii ireparabile... Atîta timp cît noi n-am creat baza tehnică și cadrele necesare, atîta timp cît n-am intensificat încă munca de lămurire temeinică a maselor țărănimii muncitoare pentru ca aceasta să treacă de bunăvoie la organizarea agriculturii colective ar fi greșit și păgubitor de a trece la o colectivizare masivă”¹⁷⁰.

Partidul a vegheat pentru respectarea hotărîrii Plenarei din martie 1949, combatînd cu fermitate încălcarea liberului consimțămînt al țăranilor în înscrierea în gospodăriile colective, precum și orice alte metode de forțare a ritmului cooperativizării.

În septembrie 1951, analizînd modul cum se desfășurase procesul de transformare socialistă a agriculturii, Comitetul Central al partidului a constatat că pe lîngă succesele incontestabile, se înregistraseră și grave denaturări și abateri de la linia partidului :

„În cursul anului 1950, unele foste comitete județene și de plasă, îndeosebi în fostele județe Trei Scaune, Tîrnava Mică, Alba, Vîlcea, Argeș, alergînd după «succese» cantitative, au planificat în mod birocratic și au forțat ritmul de creștere a numărului gospodăriilor colective, organizînd chiar întreceri.

În goana lor după cifre mari aceste organe locale de partid au încălcat în mod grosolan indicațiile Plenarei C.C. al partidului, care au arătat că la temelia gospodăriilor colective ce se înființează trebuie să stea principiul liberului consimțămînt al țăranilor muncitori, ca rezultat al muncii politice neîntrerupte a organizațiilor de partid și de masă.

În unele cazuri, activiștii din organele locale ale partidului au folosit în munca de alcătuire a gospodăriilor colective metode de constrîngere, străine partidului nostru, cum este amenințarea cu mărirea impozitelor și a cotelor de colectare, cu concedierea din serviciu a membrilor de familie. În alte cazuri țăranilor li se făceau promisiuni demagogice — că vor fi complet scutiți de impozite și cote de colectare, că li se vor deschide cooperative separate, vor primi servicii bine plătite și altele...

Comitetul Central declară categoric că asemenea fapte și metode constituie samavolnicii și abuzuri grosolane, care vin în contradicție cu linia, hotărîrile și scopurile partidului... Numai convingerea adîncă a țărănimii despre marile avan-

¹⁶⁹ Ibidem, p. 101—102.

¹⁷⁰ Ibidem, p. 94.

taje ale gospodăriei colective poate servi drept bază pentru crearea unor gospodării colective cu adevărat trainice”¹⁷¹.

Analizînd cauzele unor asemenea abateri, C.C. al P.C.R. a constatat că la rădăcina lor se aflau neînsușirea temeinică a liniei partidului, a hotărîrilor și directivei Comitetului Central cu privire la transformarea socialistă a agriculturii, nivelul politic scăzut al unor membri de partid, precum și prezența în partid a unui număr însemnat de elemente cu mentalitate mic-burgheză, anarhică, tendințe aventuriste. La toate acestea se adăuga faptul că unele secții ale Comitetului Central, cu precădere Secția agrară, nu-și îndepliniseră în mod temeinic sarcina de a studia și controla modul cum organele locale de partid și de stat aplicau hotărîrile și directivele Comitetului Central.

Pentru a preveni și împiedica călcarea liniei partidului în organizarea noilor gospodării colective, C.C. a trasat sarcină comitetelor regionale, raionale și organizațiilor de bază să vegheze la respectarea cu strictețe a următoarelor măsuri:

„Orice fel de metodă de constrîngere, de presiune economică sau administrativă pentru a determina pe țărani muncitori să intre în gospodăriile colective va fi combătută cu hotărîre. Acela care în mod conștient sau inconștient practică asemenea metode, indiferent de funcția ce ocupă, va fi sever sancționat: dacă e membru de partid, pînă la excluderea din partid și indiferent dacă este sau nu membru de partid, să se recomande, după caz, organelor de stat să-l înainteze justiției.

b. Singura metodă a partidului care trebuie folosită în munca de organizare a gospodăriilor colective este metoda de convingere, munca de lămurire a țăranilor muncitori”¹⁷².

Un rol deosebit de important l-au avut în cadrul procesului de transformare socialistă a agriculturii în România întovărășirile agricole, ca formă simplă, intermediară de cooperare socialistă în producția agricolă. Întovărășirile s-au dovedit a fi o adevărată școală, care a educat masele țărănești în spiritul muncii în comun, le-a deprins cu organizarea socialistă a muncii, a înlesnit trecerea lor la gospodăria colectivă. Plenara C.C. din 3—5 martie arăta că „o importanță deosebită o au diversele forme de asociere în muncă ale țăranimii”.

În Hotărîrea C.C. al P.M.R. din 18 septembrie 1951 asupra muncii pe țărimul constituirii gospodăriilor agricole colective și ale întovărășirilor agricole se arăta:

„Comitetul Central consideră că, concomitent cu întărirea organizatorică și economică a gospodăriilor existente și cu organizarea noilor gospodării colective, trebuie să se acorde o atenție deosebită organizării țăranimii muncitoare în întovărășiri agricole”¹⁷³.

Începînd din 1952, cursul spre înființarea întovărășirilor agricole s-a accelerat. Chiar în primul an ele au cuprins 84 000 de familii, cu 188 000 ha suprafață agricolă. În anii următori, cînd ritmul transformării socialiste a agriculturii s-a intensificat, întovărășirile au crescut mult mai repede decît gospodăriile colective, cuprinzînd tot mai multe familii și suprafețe tot mai întinse de teren. În 1959, în întovărășiri se aflau 1 767 000 de familii, cu 2 988 000 ha teren arabil. În cadrul sectorului cooperatist din agricultură ele erau preponderente ca suprafață și număr de familii, cuprinzînd de peste două ori mai multe familii decît se aflau în gospodăriile colective. În acel an, odată cu începutul procesului de trecere în masă a țăranimii spre forma superioară a cooperației agricole, în gospodăriile colective au intrat un număr mai mare de familii decît în zece ani de la începerea colectivizării. Imensa majoritate a acestor familii țărănești trecuseră prin faza întovărășirilor.

În cadrul procesului de edificare a agriculturii socialiste Partidul a rezolvat în mod creator și problema desființării chiaburimii și a încadrării chiaburilor în noile realități, socialiste, ale satului românesc.

Stabilind linia politică a partidului față de chiaburime, Plenara din 3—5 martie 1949 arăta:

„În etapa actuală, lupta împotriva exploatării capitaliste la sate trebuie dusă prin aplicarea unei politici de îngrădire a chiaburimii, pentru a-l împiedica pe chiabur de a-și mări bogăția prin exploatarea țăranimii sărace și mijloace și a îngrădi exploatarea muncitorilor agricoli.

Sarcina de îngrădire a puterii economice și a influenței politice a chiaburimii se îndeplinește pe baza politicii de clasă la sate:

¹⁷¹ Rezoluții și hotărîri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. 1951—1953, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 71—72.

¹⁷² Ibidem, p. 91—92.

¹⁷³ Ibidem, p. 97.

— prin apărarea interesului proletariatului agricol, ale țăranului sărac și mijlocuș față de chiabur în problemele cele mai mărunte ;

— printr-o politică fiscală de clasă, care să ușureze situația țăranului sărac și mijlocuș, pe de o parte și să apese pe chiabur, pe de altă parte ;

— printr-o politică de clasă în domeniul colectărilor, al creditelor etc.

— prin împiedicarea acaparării de către chiabur a pământurilor țăranimii muncitoare.

Politica de îngrădire a chiaburilor nu înseamnă încă desființarea chiaburimii ca clasă, dar ea va împiedica întărirea economică a chiaburilor și va îngrădi exploatarea maselor țăranimii muncitoare în perioada de pregătire a organizării socialiste a agriculturii¹⁷⁴.

Ofensiva neîntreruptă a socialismului în întreaga economie, avîntul pe care l-a luat an de an cooperativizarea agriculturii, precum și întărirea alianței muncitorești-țăranesti au creat premisele pentru rezolvarea diferențiată a încadrării fostelor elemente exploatare în cooperativele agricole de producție. Plenara C.C. al P.C.R. din 16—17 iulie 1956 stabilise criteriile primirii în C.A.P. a fiilor de chiaburi care se despărțiseră de gospodăria părinților și nu exploatau muncă străină, precum și a foștilor chiaburi care avuseseră o comportare loială față de statul democrat-popular, a celor care sprijiniseră mișcarea muncitorească în perioada de ilegalitate a partidului, a celor care luptaseră pe front împotriva naziștilor precum și a celor ce sprijiniseră partidul în înfăptuirea reformei agrare și în consolidarea regimului democrat-popular. La 28 martie 1959, Marea Adunare Națională a adoptat Decretul pentru lichidarea rămășițelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură, decret prin care terenurile ce depășeau puterea de muncă a gospodăriilor chiaburești erau trecute în proprietatea C.A.P. sau a altor întreprinderi agricole socialiste. Fostelor elemente exploatare li s-a creat posibilitatea de a se încadra în activitatea de construire a socialismului.

Congresul al VIII-lea al P.C.R. (20—25 iunie 1960) a stabilit ca sarcină încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii pînă în anul 1965. Începînd din vara anului 1960 a sporit masiv numărul țăranilor ce solicitau intrarea în C.A.P. (610 000 familii cu 1 500 000 ha în perioada iunie 1960—iulie 1961). Analizînd acest fenomen, Plenara C.C. al P.C.R. din 30 iunie—1 iulie 1961 a apreciat că existau depline posibilități pentru încheierea mai rapidă a procesului de cooperativizare a agriculturii.

Pornind de la această apreciere, organele și organizațiile de partid au intensificat munca politică în rîndurile țăranimii individuale. Ca urmare, în aprilie 1962, procesul de cooperativizare a agriculturii a fost practic încheiat, sectorul socialist din agricultură deținînd 93,4% din suprafața agricolă și 96% din suprafața arabilă a țării.

Cooperativizarea agriculturii a însemnat o profundă revoluție în viața satului ; țăranimea a fost eliberată de povara exploatarei, devenind stăpînă pe propria soartă și pe roadele muncii ei.

Partidul Comunist Român a precizat în documentele sale programatice că numai dezvoltarea industriei va asigura agriculturii tehnica modernă, care să-i permită trecerea spre o producție intensivă, multilateral dezvoltată.

În cadrul politicii de industrializare socialistă a țării, s-au creat și dezvoltat ramuri industriale legate direct de agricultură, între care industria de tractoare și de mașini agricole, de îngrășăminte chimice etc. Dintre uzinele mari au fost specializate pentru producția mașinilor agricole întreprinderile „Tractorul” din Brașov, „Vasile Roaită” și „Semănătoarea” din București, „7 Noiembrie” din Craiova, în vreme ce uzinele metalurgice din Roman, Sinaia și din alte orașe au fost specializate în producerea pieselor de schimb, necesare mașinilor agricole. Toate acestea au permis sporirea de la an la an a numărului de tractoare și de mașini agricole, precum și îmbunătățirea lor calitativă. Astfel, în 1960 au fost produse 17 102 tractoare, 5 500 combine tractate pentru păioase, 14 322 semănători mecanice, 15 692 pluguri de tractor. Ca urmare, suprafața arabilă ce revenea pe un tractor a scăzut în 1960 la 222 ha, față de 419 ha în 1955, iar suprafața cultivată cu cereale păioase ce revenea la o combină ajunsese în 1960 la 197 ha față de 2 557 ha în 1955.

Totodată, au fost construite mai multe întreprinderi producătoare de îngrășăminte chimice, între care Uzinele chimice din orașul Victoria, fabricile de îngră-

¹⁷⁴ Rezoluții și hotărîri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. 1948—1950, p. 96—97.

șăminte fosfatice de la Năvodari și Valea Călugărească, Combinatul chimic de la Tirnăveni, Fabrica de îngrășăminte azotoase de la Piatra Neamț și altele. Producția totală de îngrășăminte chimice, calculată în substanță activă, a ajuns în 1960 la 84 444 tone.

Politica agrară a partidului, vasta sa muncă politică și organizatorică, priceperea și hărnicia țărănimii, reorganizarea producției și mutațiile survenite în sfera relațiilor sociale la sate au avut drept rezultat creșterea continuă a producției agricole. Aceasta a constituit un factor important în echilibrarea economiei naționale, în satisfacerea nevoilor de consum ale populației.

În agricultură, media anuală a producției totale de cereale în anii 1956—1980 a depășit cu 1 170 000 de tone, iar în 1961 cu 2 600 000 de tone media anilor 1934—1938 ; la floarea-soarelui producția totală a fost în 1961 de 10 ori, la sfecla de zahăr de 7 ori și jumătate, iar la cartofi de 2,2 ori mai mare decât media producției totale a anilor 1934—1938.

În ce privește creșterea animalelor, din datele Recensământului rezulta că la începutul anului 1962 numărul bovinelor era de 4 707 000, cu 357 000 mai mare, al porcinelor de 4 565 000, cu circa 2 400 000 mai mare. Dacă se are în vedere că războiul și anii de secetă 1946—1947 au cauzat pierderi considerabile efectivului de animale, rezultatele obținute în sporirea șeptelului apar și mai remarcabile.

Ca urmare a creșterii numărului animalelor din rasele ameliorate și a îmbunătățirii furajării și îngrijirii lor s-au obținut an de an sporuri însemnate la principalele produse animale. În 1961 producția de lapte a fost cu 57,5%, de lină cu 47,4%, de carne în greutate vie cu 54%, iar producția de ouă cu 136% mai mare decât în 1950.

În procesul de transformare socialistă a agriculturii s-au produs schimbări importante în lumea satelor. Au crescut veniturile reale ale țărănimii ; a luat amploare construcția de locuințe (880 000 de case în perioada 1951—1963) ; s-a extins rețeaua instituțiilor de învățămînt și cultură ; a sporit an de an numărul satelor electrificate (peste 5 520 în 1962 față de 450 în 1938), al abonaților radio și televiziune ; s-au modernizat transporturile etc. Toate acestea au determinat o apropiere treptată a condițiilor din mediul rural de cele din mediul urban.

Încheierea cooperativizării agriculturii — eveniment ce a marcat victoria deplină a socialismului în țara noastră — a consolidat și a ridicat pe o treaptă și mai înaltă alianța muncitorească-țărănească.

„Clasa muncitoare și țărănimea — clase ce dețin rolul hotărîtor în producția bunurilor materiale și în dezvoltarea societății — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — sînt unite printr-o prietenie și alianță trainică, cimentată prin lupta socială comună, bazată pe interese economice și politice unitare, pe relațiile socialiste de producție, existente atît în industrie cît și în agricultură. Alianța muncitorilor și țăranilor, care a constituit forța socială hotărîtoare în victoria revoluției populare și construirea socialismului, s-a dezvoltat și întărit continuu în anii transformării socialiste a satului“ ¹⁷⁵.

Referitor la aceleași aspecte, secretarul general al partidului subliniază : „În lupta pentru cucerirea puterii politice și economice din mîinile claselor exploata-toare, pentru transformarea revoluționară a societății, pentru generalizarea relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, s-a încheiat și cimentat alianța de nezdrunctat a clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare. În condițiile României, în care țărănimea a reprezentat și reprezintă cea mai mare parte a populației, alianța muncitorească-țărănească constituie principala forță motrice a orînduirii noastre socialiste, chezașa viabilității și trînicia regimului nostru, garanția înaintării cu succes pe calea desăvîrșirii socialismului, a înfloririi și propășirii multilaterale a patriei noastre“ ¹⁷⁶.

¹⁷⁵ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Congresul cooperativelor agricole de producție. 7 martie 1966, în România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 281.

¹⁷⁶ Nicolae Ceaușescu, *Raportul cu privire la măsurile de perfecționare a conducerii și planificării economiei naționale și la îmbunătățirea organizării administrativ-teritoriale a României, prezentat la Conferința Națională a P.C.R. 6 decembrie 1967, în România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, București, Editura politică, 1968, p. 514.

17. O etapă de mari și fundamentale înfăptuiri ale agriculturii românești

Transformarea agriculturii românești pe baze socialiste a reprezentat o premisă importantă a dezvoltării acestui important sector al economiei naționale. Ea nu a rezolvat însă toate problemele, îndeosebi sporirea producției agricole și ridicarea nivelului de trai al țărănimii.

Abordând această problemă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, în Raportul prezentat la Plenara C.C. al P.C.R. din 11—12 noiembrie 1965, sublinia : „Încheierea cooperativizării agriculturii — unul din marile succese ale partidului și regimului nostru, care a determinat profunde schimbări social-economice în viața satelor, a întregii țărănii, creează condițiile cele mai favorabile pentru avîntul continuu al producției agricole. Noi putem folosi avantajele acestui sistem de organizare a producției numai dezvoltînd baza tehnico-materială, asigurînd tot ceea ce este necesar pentru sporirea producției — mecanizare, chimizare, irigații, aplicarea pe scară largă a științei și tehnicii înaintate”¹⁷⁷.

Făcînd o temeinică analiză a situației existente în agricultură, Congresele al IX-lea și al X-lea ale P.C.R. au stabilit un vast program de acțiune în baza căruia urma, ca pînă în anul 1975, să fie lichidate rămănerile în urmă în ceea ce privește înzestrarea tehnico-materială a acesteia și să se asigure ridicarea productivității muncii la un nivel corespunzător cu rezultatele obținute în celelalte ramuri de activitate. Mobilizînd energiile întregii noastre națiuni, P.C.R. a reușit să îndeplinească cu succes aceste importante obiective. Un bilanț edificator în această direcție, a fost prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cadrul primului Congres al întregii țărănii, ale cărui lucrări s-au desfășurat în februarie 1977. În Expunerea secretarului general al partidului nostru la acest Congres, referitor la succesele mari obținute în dezvoltarea agriculturii, se aprecia : „Clasa muncitoare, oamenii muncii din industrie au produs și au pus la dispoziția celor ce muncesc pe ogoarele patriei un mare număr de tractoare și mașini agricole, importante cantități de îngrășăminte chimice, utilaje pentru irigații și altele, asigurînd mijloace pentru practicarea unei agriculturi intensive de înalt randament. Exprimată în cifre, dezvoltarea bazei tehnico-materiale a agriculturii în 1976, compartiv cu 1950, și, respectiv, cu 1962 se prezintă astfel :

	1950	1962	1976
— Numărul tractoarelor fizice mii bucăți	13,7	57,5	128
— Suprafața de teren arabilă ce revine la un tractor — hectare	684	173	76
— Îngrășăminte chimice livrate mii de tone substanță activă	6	137	1 144
— Suprafața amenajată pentru irigații la sfîrșitul anului — mii hectare	42,5	191	1 729” ¹⁷⁸

Succese însemnate au fost obținute și în creșterea producției agricole vegetale și animale, ceea ce a creat posibilitatea măririi contribuției agriculturii la sporirea venitului național, la asigurarea bunăstării poporului.

Abordînd această problemă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la primul Congres al întregii țărănii, sublinia :

„Ca urmare a condițiilor create de partidul și statul nostru, precum și a muncii harnice a țărănimii cooperatiste, a lucrătorilor din unitățile agricole de stat, mecanizatorilor, specialiștilor agricoli, a tuturor oamenilor muncii de la sate, a întregii țărănii, anul trecut a fost obținută cea mai mare producție agricolă din istoria

¹⁷⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, p. 184.

¹⁷⁸ *Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănii. 18—20 aprilie 1977*, Editura politică, București, 1977, p. 22—23.

României". În continuare, secretarul general al partidului, a prezentat date edificatoare ale marilor progrese înregistrate de sectorul agricol al industriei naționale :

„Mă voi referi la câteva cifre pentru a sublinia creșterile producției în anii construcției socialiste, luând ca bază anul 1950, primul an după începerea procesului de cooperativizare, anul 1962, care a marcat încheierea cooperativizării în satul românesc, și anul 1976 :

	1950	1962	1976
Producția vegetală — mii tone			
— Cereale	5 149	9 677	19 791
— Sfeclă de zahăr	582	2 006	6 911
— Floarea-soarelui	214	450	799
— Cartofi de toamnă	1 514	2 332	4 316
— Legume de cîmp	1 126	1 454	3 472
— Fructe	401	722	1 472
— Struguri	648	1 032	1 536
Efectivele de animale — mii de capete			
— Bovine	4 502	4 566	6 351
— Porcine	2 197	4 518	10 193
— Ovine	10 720	12 719	14 774
— Păsări — total	17 610	34 150	91 503

După cum se vede, tovarăși, în această perioadă, dar mai cu seamă după cooperativizare, au fost obținute succese remarcabile în dezvoltarea producției agricole, ceea ce demonstrează, prin graiul cifrelor, superioritatea agriculturii socialiste, faptul că țărănimea noastră este în stare să gospodărească mai bine, unită, și cu rezultate mult mai bune averea și pămîntul decît le-a gospodărit în trecut moșierimea¹⁷⁹.

Realizările remarcabile obținute în deceniul 1965—1975 în lărgirea bazei tehnico-materiale a agriculturii la nivelul țărilor celor mai avansate, în ridicarea neconținută a producțiilor cerealiere și animale, în consolidarea economico-organizatorică a cooperativelor agricole de producție au constituit premise sigure ale pășirii agriculturii într-o nouă fază de dezvoltare. Pe baza acestor realizări, Congresul al XI-lea al P.C.R. a stabilit ca cîncinalul 1976—1980 să fie un cîncinal al calității și al eficienței — parametri superiori de dezvoltare intensivă și multilaterală pentru această ramură vitală a economiei noastre naționale.

În vederea realizării acestor obiective, Directivele Congresului al XI-lea au stabilit ca pînă în anul 1980 investițiile totale în agricultură „să se ridice la circa 110 miliarde de lei depășind de două ori volumul investițiilor efectuate în cîncinalul 1951—1955 în întreaga economie națională“¹⁸⁰.

Potrivit prevederilor, aceste însemnate fonduri trebuiau orientate „în principal în direcția dotării cu mijloace mecanizate a tuturor ramurilor și sectoarelor agriculturii, dezvoltării lucrărilor de îmbunătățiri funciare și, în primul rînd, a ameliorărilor pentru irigații, extinderii și modernizării plantațiilor de vie și pomi, construcției de sere și solarii pentru producția de legume, modernizării construcțiilor zootehnice și realizării de noi capacități, dezvoltării spațiilor de depozitare“.

De asemenea, în politica de dezvoltare și modernizare a agriculturii, promovată cu consecvență de partidul și statul nostru socialist, următoarele aspecte se înscriu ca obiective de perspectivă de mare însemnătate :

„Așa cum este cunoscut, planul cîncinal prevede să se asigure mecanizarea tuturor lucrărilor la cultura porumbului, sfeclei de zahăr, cartofilor și furajelor, precum și a principalelor operațiuni zootehnice, în legumicultură, pomicultură și viticultură. În acest scop, pînă în 1980, agricultura va primi încă 70 000 noi tractoare, zeci de mii de alte mașini agricole moderne, de mare randament. Se impune, de asemenea, accelerarea fabricării tractoarelor și combinelor pentru lucrările pe pante și realizarea, la termenele prevăzute, a programului de mecanizare a lucrărilor în

¹⁷⁹ Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi, 18—20 aprilie 1977, Editura politică, București, 1977, p. 24—25.

¹⁸⁰ Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, Editura politică, București, 1975, p. 50.

sectorul creșterii animalelor, care prevede introducerea în producția de serie a 40 de noi tipuri de utilaje.

În scopul asigurării sporirii randamentelor la hectar, prevăzute în planul cincinal și în programele speciale, agricultura va primi, la nivelul anului 1980, 3 milioane tone îngrășăminte chimice în substanță activă, precum și circa 70 000 tone de insecto-fungicide și erbicide¹⁸¹.

Pentru a se reda agriculturii importante noi terenuri de pământ fertil urma „să se asigure sporirea suprafețelor arabile cu cel puțin 125 mii hectare prin amenajarea și valorificarea unor terenuri neproductive. Trebuie, totodată, să se acționeze pentru aplicarea complexului de măsuri privind sporirea potențialului productiv al solului. Realizarea planului de irigare pînă în 1980 a 3 milioane hectare constituie una din cele mai importante sarcini pentru programul agriculturii. Trebuie înlăturate de asemenea cu desăvîrșire deficiențele care mai persistă în utilizarea sistemelor de irigații. Unitățile agricole au datoria să asigure ca toate suprafețele amenajate fie în sisteme mari... Pe terenurile amenajate pentru irigații va trebui să asigurăm obținerea an de an a două culturi, cu plante care dau producțiile cele mai mari”¹⁸².

Un loc deosebit în dezvoltarea și perfecționarea continuă a producției agricole îl au oamenii de știință. În acest sens, cercetarea științifică agricolă trebuia în a cel cincinal „să manifeste mai multă îndrăzneală, mai mult spirit revoluționar, de angajare mai fermă în soluționarea problemelor esențiale ale dezvoltării agriculturii noastre, ale creșterii producției în toate domeniile. Se impune, de asemenea, o folosire mai intensă a cuceririlor biologiei moderne și geneticii în scopul creării de noi soiuri și hibrizi pentru toate plantele de cultură și pentru toate zonele, precum și în scopul îmbunătățirii radicale a raselor de animale la toate speciile. Academia de științe agricole și silvice trebuie să aibă un rol mai activ în stimularea muncii de cercetare, în general în dezvoltarea și modernizarea agriculturii. Ea trebuie să orienteze cercetarea spre cerințele fundamentale ale producției și, totodată, să acționeze mai ferm pentru ca întregul personal științific să devină un factor decisiv în introducerea în practică a rezultatelor cercetării”¹⁸³.

Concomitent cu dezvoltarea intensă a bazei tehnico-materiale, a sporirii productivității muncii, a ridicării continue a calificării profesionale a oamenilor muncii din agricultură, a perfecționării organizării și conducerii unităților socialiste, sporuri însemnate urmau să înregistreze în cincinalul 1976—1980 și producția agricolă vegetală și animală.

Abordînd această problemă, în Raportul prezentat la cel de-al XI-lea Congres al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „În perioada 1976—1980, producția agricolă urmează să crească cu 25—34% față de media anilor 1971—1975. Producția de cereale se va afla pe primul plan, urmărindu-se realizarea unei producții medii anuale de 18 000 000—20 000 000 de tone. O deosebită atenție se va acorda, totodată, culturilor tehnice, dezvoltînd mai puternic producția de sfeclă de zahăr și floarea soarelui, precum și producția de în și cîneapă necesare industriei ușoare. În cincinalul următor producția de legume va trebui să asigure în condiții optime aprovizionarea populației, creînd și disponibilități pentru export. Se vor lua, de asemenea, măsuri pentru creșterea producției pomicole și viticole, îmbunătățirea soiurilor de pomi și viță de vie, realizarea unei proporții mai bune între diferite specii, corespunzător necesităților de consum.

În domeniul zootehnicii se va urmări cu prioritate ameliorarea raselor de animale, în special la bovine și ovine, unde există serioase rămîneri în urmă. În conformitate cu prevederile Directivelor, în 1980 va trebui să ajungem la circa 8 000 000 de bovine, din care 50% vaci și juninci, și la 18 000 000—20 000 000 de ovine, asigurînd majoritatea ponderii celor cu lînă fină. Efectivele de porcine vor crește la 12 000 000, iar al păsărilor ouătoare la 45 000 000—50 000 000. Pe această bază se vor obține însemnate sporuri de producție la carne, lapte, brînzeturi, ouă, lînă. Creșterea animalelor, îndeosebi a bovinelor și ovinelor, va fi orientată cu precădere spre zonele cu pășuni și finete naturale, de la deal și munte, luîndu-se, totodată, măsuri pentru fertilizarea și creșterea productivității acestora”¹⁸⁴.

¹⁸¹ Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărâni... p. 32—33.

¹⁸² Ibidem, p. 34.

¹⁸³ Ibidem, p. 36.

¹⁸⁴ Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, p. 49.

18. Dezvoltarea și perfecționarea bazei tehnico-materiale a agriculturii în etapa edificării societății socialiste multilateral dezvoltate

Datorită ridicării pe o nouă treaptă a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, a sporirii substanțiale a investițiilor din agricultură, a industrializării în ritm intens a țării noastre, s-au obținut progrese importante în dezvoltarea bazei tehnico-materiale a agriculturii, a gradului ei de mecanizare.

Referitor la acest aspect, în Comunicatul cu privire la îndeplinirea Planului național unic pe perioada 1976—1980, se specifică: „La sfârșitul cincinalului, agricultura dispunea de 146,5 mii tractoare — cu 27,0 mii mai mult decât în anul 1975. Numărul combinelor autopropulsate a crescut de la 17,9 mii la 39,1 mii. În anul 1980 lucrările la arat, semănat, recoltat cereale păioase, floarea soarelui și soia s-au executat în întregime mecanizat”¹⁸⁵.

Alături de mecanizare, chimizarea proceselor de producție se afirmă, de asemenea, ca o principală latură a revoluției tehnico-științifice în agricultura noastră socialistă.

„În acest cincinal (1976—1980) industria a livrat agriculturii 6,4 milioane tone îngrășăminte substanță activă — cu 1,9 milioane tone mai mult decât în perioada 1971—1975.

Cantitatea medie anuală de îngrășăminte chimice administrată la un hectar teren arabil a fost de 112 kg față de 77 kg în cincinalul anterior”¹⁸⁶.

Deosebit de importante sînt și progresele în ce privește îmbunătățirile funciare. Astfel, la începutul anului 1981 erau amenajate aproape două milioane și jumătate de hectare pentru irigații.

O bună parte din programul de îmbunătățiri funciare, stabilit de partid pentru etapa edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, a fost realizat în cursul cincinalului 1976—1980, cînd, așa după cum se subliniază în unele documente, „Au fost amenajate pentru irigații aproape 900 mii ha, s-au executat lucrări de desecare pe 640 mii hectare și de combatere a eroziunii solului pe 780 mii ha, s-au modernizat plantații de pomi și vii pe circa 105 mii hectare și s-au înființat noi plantații vitipomicole pe 88,5 mii ha. ...Au fost executate lucrări de îmbunătățire a pajiștilor naturale pe o suprafață de peste 500 mii ha”¹⁸⁷.

Ridicarea gradului de înzestrare tehnică a muncii agricole a determinat creșterea productivității în această ramură, ceea ce a condus la reducerea treptată a populației ocupate în sfera muncilor agricole. Astfel, în agricultură, în 1950, lucrau 6 208,7 mii persoane, reprezentînd 74,1 la sută din populația ocupată a țării; în 1980, numărul acestora scăzuse la 3 048,1 mii persoane, respectiv la 29,8 la sută din populația ocupată.

Odată cu dezvoltarea și modernizarea bazei tehnico-materiale a agriculturii, s-au schimbat radical condițiile de muncă ale țăranilor, a crescut nivelul lor de pregătire. În lumea satului și-au făcut loc profesii noi, de o tot mai înaltă tehnicitate, legate nemijlocit de agricultură.

Abordînd problema forței de muncă calificate și specializate care își desfășoară activitatea în satele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu înfățișa următorul tablou: „Disponem în agricultură de un personal permanent foarte numeros, care se ridică la 700 000 de oameni. Avem 60 000 de persoane cu studii superioare, dintre care 42 000 specialiști agricoli, ceea ce înseamnă, practic, un specialist la 250 ha. În centrele de județe există peste 7 000 de cadre agricole, iar în așa-zisele unități conexe peste 8 000”¹⁸⁸.

¹⁸⁵ „Scînteia”, an L, nr. 11 956 din 30 ianuarie 1981.

¹⁸⁶ Comunicat cu privire la îndeplinirea planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România în perioada 1976—1980, în „Scînteia”, an L, nr. 11 956 din 30 ianuarie 1981.

¹⁸⁷ Raport asupra modului în care a acționat Consiliul național al agriculturii pentru îndeplinirea sarcinilor rezultate din Planul cincinal 1976—1980 și măsurile luate pentru realizarea și depășirea Planului pe anul 1981, în „Scînteia”, an L, nr. 11 975 din 21 februarie 1981.

¹⁸⁸ Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor. 19 februarie 1981, Editura politică, București, 1981, p. 34.

Politica agrară a partidului, eforturile depuse pentru înzestrarea tehnică a agriculturii, perfecționarea organizării și conducerii acestei ramuri de bază a economiei, pentru sporirea permanentă a calificării oamenilor muncii din acest sector au avut o importanță hotărâtoare pentru creșterea necontenită a producției agricole în întreaga perioadă de după Congresul al XI-lea al P.C.R.

Referindu-se la creșterile însemnate obținute în producția cerealiară din România, în Raportul prezentat la Congresul al XII-lea se arată : „Însemnate realizări s-au obținut în agricultură, asigurându-se o creștere a producției medii anuale de circa 5 milioane tone cereale, 2 milioane sfeclă de zahăr și peste un milion tone legume față de cincinalul 1971—1975. Au sporit, de asemenea, efectivele de animale, precum și producția animalieră. Producția globală a agriculturii depășește în acest cincinal cu peste 30 la sută nivelul cincinalului trecut, asigurând îmbunătățirea continuă a aprovizionării populației cu produse agroindustriale și a industriei cu materii prime”¹⁸⁹.

În legătură cu aceeași problemă, Comunicatul cu privire la îndeplinirea planului cincinal 1976—1980 arată : „Producția vegetală obținută la principalele culturi în cincinalul 1976—1980, comparativ cu realizările din anii precedenți, se prezintă astfel :

	— mii tone —			
	Realizări 1980	Medii anuale 1976—1980 1971—1975	Creșteri 1976—1980 față de 1971—1975	
cereale boabe	20.199	19.383	14.814	4.569
din care :				
grâu-secară	6.467	6.154	5.450	704
porumb și sorg	11.180	11.144	8.356	2.788
sfeclă de zahăr	5.561	6.134	4.758	1.376
cartofi de toamnă	3.676	3.961	2.925	1.036
legume de câmp	3.412	3.376	2.554	822
fructe	1.418	1.469	1.096	373
struguri	1.313	1.423	1.202	221

Producțiile medii anuale la hectar au fost superioare celor din cincinalul precedent : la grâu cu 468 kg, la porumb cu 661 kg, la floarea soarelui cu 159 kg, la sfeclă de zahăr cu 2 699 kg, la cartofi de toamnă cu 3 783 kg și la tomate cu 1 065 kg. De asemenea, s-au obținut producții medii superioare și la principalele plante de nutreț cultivate : la lucernă — fin — cu 1 471 kg, la plante anuale pentru fin — cu 842 kg, la rădăcinoase de nutreț — cu 5 530 kg, iar la plante pentru însilozare — cu 1 628 kg.

Efectivele de animale pe ansamblul agriculturii, potrivit rezultatelor Recensământului din 5 ianuarie 1981, se prezintă astfel :

	— mii capete —	
	Efectivul existent la 5.I.1981	Creșteri față de efectivul existent la începutul anului 1976
Bovine — total	6.485	359
din care :		
vaci, bivolițe și juninci	3.189	160
Porcine — total	11.542	2.729
din care :		
scroafe de prăsilă	1.083	262
Ovine și caprine — total	16.212	1.902
din care :		
oi, mioare și capre	11.649	849
Păsări — total	97.800	19.174

¹⁸⁹ Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, Editura politică, București, 1981, p. 21.

Sporirea efectivelor de animale a avut loc cu precădere în unitățile agricole socialiste, un rol important în această privință avînd extinderea sistemului industrial de creștere și îngrășare a animalelor în complexe zootehnice moderne.

„În perioada 1976—1980 s-a obținut o producție medie anuală de 2 333 mii tone carne în viu (pentru sacrificare), 48,9 miliarde hl lapte de vacă, 35,4 mii tone lînă și 6 566 milioane ouă ; producția realizată în această perioadă a depășit nivelurile medii înregistrate în cincinalul precedent cu circa 560 mii tone carne, 10,5 milioane hl lapte de vacă, 4,8 mii tone lînă și aproape 1 920 milioane ouă”¹⁹⁰.

19. Perfecționarea organizării și conducerii agriculturii. Lărgirea cadrului democratic de participare a țărănimii la viața economică și social-politică a țării

În afirmarea marilor valențe ale agriculturii, al întăririi alianței muncitor-ști-țărănești, precum și a sporirii gradului de participare a oamenilor muncii la adoptarea deciziilor, un rol deosebit l-au avut și îl au în continuare vastele măsuri inițiate de partid pe linia perfecționării formelor și metodelor de organizare și conducere a acestei importante ramuri a economiei noastre naționale.

Un aport însemnat pentru propășirea agriculturii cooperatiste l-a reprezentat crearea, în martie 1966, a uniunilor cooperatiste județene, iar la nivelul întregii țări a Uniunii naționale a cooperativelor agricole de producție (U.N.C.A.P.), care, așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, îndeplinesc importante atribuții „legate de coordonarea eforturilor cooperativelor pentru sporirea producției agricole, de valorificarea acesteia, de rezolvarea unor probleme social-culturale, precum și de mijlocirea relațiilor dintre cooperativele agricole și alte organizații socialiste”¹⁹¹.

Perfecționări importante ale formelor de conducere și organizare a agriculturii, a adîncirii democrației socialiste, au fost îndeplinite și de primul congres al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimii din aprilie 1977. Astfel, forumul întregii țărănimii a hotărît instituționalizarea congresului consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimii și a Consiliului național al agriculturii. Menirea acestor organe democratice, după cum apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu, este să „asigure participarea, în mod organizat a țărănimii la elaborarea politicii agrare, la făurirea destinului sale, constituind, totodată, o nouă formă superioară de organizare a democrației noastre socialiste, care se bazează pe participarea directă a maselor la conducerea statului, la făurirea conștientă a propriului viitor”¹⁹².

Pornind de la necesitatea dezvoltării sectorului micii producții de mărfuri din zonele necooperativizate cit și a încadrării sale mai judicioase în efortul general de dezvoltare a agriculturii, același congres a socotit necesar „să se constituie în fiecare comună o comisie a producătorilor agricoli care să funcționeze pe lîngă Consiliul popular comunal. De asemenea, în județele unde sînt mai multe asemenea comune să se constituie o comisie județeană a producătorilor agricoli. Pe plan central urmează să se constituie o comisie centrală a producătorilor agricoli din zonele necooperativizate. La centru și județe aceste comisii să funcționeze pe lîngă Uniunea Națională respectiv pe lîngă uniunile județene ale cooperativelor agricole de producție”¹⁹³.

Un moment de maximă însemnătate în procesul de perfecționare a relațiilor de producție din agricultură îl reprezintă măsurile adoptate de Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1979 privind îmbunătățirea conducerii și planificării unitare a agriculturii, crearea consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste.

¹⁹⁰ Comunicat cu privire la îndeplinirea Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România în perioada 1976—1980, în „Scînteia”, an L, nr. 11 956 din 30 ianuarie 1981.

¹⁹¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, p. 195—196.

¹⁹² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Editura politică, București, p. 227—278.

¹⁹³ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, vol. 14, p. 273.

Obiectivul principal pe care îl îndeplinesc aceste organe, cu dublă natură, de partid și de stat, este „integrarea tot mai profundă a activității de producție și economice a unităților agricole de stat și cooperatiste în vederea utilizării cu eficiență maximă a fondului funciar, a mijloacelor tehnice și a forței de muncă, perfecționarea structurii organizatorice de la unitățile de bază până la minister, pentru crearea cadrului prielnic manifestării inițiativei oamenilor muncii, întărirea răspunderii în desfășurarea întregii activități, stimulării eforturilor în scopul creșterii producției vegetale și animale în toate sectoarele agriculturii“ ¹⁹⁴.

La stimularea energiei social-politice a țărănimii contribuie, de asemenea, pe lângă aceste organisme, constituite în perioada de după Congresul al IX-lea al P.C.R., și participarea ei, în alianță cu clasa muncitoare și intelectualitatea, la exercitarea mecanismului puterii, la conducerea societății noastre socialiste. Astfel, în organele reprezentative ale statului, alături de trimișii clasei muncitoare participă, cu drepturi egale, și cei ai țărănimii.

„Din totalul de 369 deputați, 130 lucrează nemijlocit în producție, 95 își desfășoară activitatea în industrie, construcții și transporturi, 35 muncesc în întreprinderi agricole de stat, întreprinderi pentru mecanizarea agriculturii, cooperative agricole de producție” ¹⁹⁵.

Zeci de mii de reprezentanți ai țărănimii sint aleși deputați în consiliile populare comunale, iar alte sute de mii fac parte din diferite organisme cu caracter obștesc, care contribuie din plin, așa cum apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu la „aplicarea fermă a legilor, executarea la timp a tuturor lucrărilor agricole, soluționarea în bune condiții a tuturor problemelor de viață la sate“ ¹⁹⁶.

Ca o expresie a rolului ei important în producerea bunurilor materiale și spirituale ale societății noastre, țărănimea deține o pondere însemnată în rîndul membrilor Partidului Comunist Român.

„La 31 decembrie 1980, efectivul partidului cuprindea 3 044 336 de membri de partid, din care 2 277 125, respectiv 74,80 la sută, își desfășoară activitatea în sfera producției materiale ; 45,69 la sută lucrează în industrie, construcții și transporturi, iar 23,03 la sută în agricultură“ ¹⁹⁷.

Răspunzînd cerinței ridicării pe un plan superior a activității din agricultură, creșterii rolului conducător al organizațiilor de partid din această ramură a economiei naționale, comitetele județene de partid au acordat în anii de după Congresul al XII-lea al P.C.R. o atenție mai mare întăririi organizațiilor de partid din mediul rural, îndeosebi a celor din unitățile agricole. Astfel, numai „în cursul anului 1980 au fost primiți în partid peste 4 000 muncitori din I.A.S. și S.M.A., peste 13 500 țărani cooperatori și circa 3 500 țărani din zonele necooperativizate“ ¹⁹⁸.

Prin adoptarea unui nou statut al cooperativelor agricole de producție la Congresul din martie 1966 s-a asigurat lărgirea democrației cooperatiste, stimularea spiritului de inițiativă a cooperatorilor. În mod substanțial a sporit rolul adunării generale, „organul suprem al cooperativei, singura în măsură să hotărască asupra întregii activități economice, financiare și organizatorice a acesteia“ ¹⁹⁹.

O contribuție însemnată la îmbunătățirea condițiilor de viață ale țărănimii au avut-o măsurile luate în ultimii ani privind introducerea venitului garantat de stat pentru cooperatori, acordarea de alocații pentru copiii țăranilor cooperatori, a concediului de naștere etc. Pe baza acestor îmbunătățiri „Veniturile nominale nete obți-

¹⁹⁴ Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. din februarie 1979, cu privire la îmbunătățirea conducerii și planificării unitare a agriculturii, crearea consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste și creșterea producției agricole, în „Buletinul Oficial“, nr. 12 din 3 februarie 1979.

¹⁹⁵ Raportul Comisiei de validare a Marii Adunări Naționale, în „Scînteia“, an XLIX, nr. 11 696 din 29 martie 1980.

¹⁹⁶ Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimii. 18—20 aprilie 1977, p. 51.

¹⁹⁷ Cu privire la efectivul, compoziția și structura organizatorică ale partidului la data de 31 decembrie 1980, în „Scînteia“, an L, nr. 12 005 din 28 martie 1981.

¹⁹⁸ Ibidem.

¹⁹⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, p. 30.

nute de țărănime din munca C.A.P. și gospodăria personală, calculate pe o persoană activă, sporesc în anul 1980, față de anul 1950 de 8,3 ori.

Corespunzător creșterii producției agricole au fost luate măsuri succesive de majorare a venitului minim garantat, acesta ajungând la 1 500 lei lunar, pentru cei care lucrează în zootehnie și în formațiile permanente din sistemul de irigații, și la 1 200 lei lunar, pentru cei care lucrează în legumicultură, viticultură și pomicultură²⁰⁰.

Introducerea sistemului de pensionare a țăranimii cooperatiste constituie o altă componentă a ridicării nivelului de trai al populației rurale. Astfel, dacă pînă în 1970 de pensii beneficia numai personalul muncitor, începînd din 1971 funcționează sisteme de pensionare și pentru țăranimea cooperatistă, iar din 1977 pentru întreaga țăărănime.

Comunicatul cu privire la îndeplinirea Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România, în perioada 1976—1980, în legătură cu acest aspect arată: „Au fost majorate cu peste 20 la sută pensiile a peste 1,2 milioane țărani cooperatori. În afară de pensii, țăranii cooperatori pensionari beneficiază de ajutoare în natură și bani, precum și de venituri de pe lotul personal primit în folosință.

Începînd de la 1 ianuarie 1978 s-a instituit sistemul de pensii pentru țăranii din zonele necooperativizate, în care sînt cuprinși 155 mii de țărani²⁰¹.

Proportional cu creșterea și înmulțirea surselor veniturilor ei, sporește mereu și puterea de cumpărare a țăranimii.

Desfacerea mărfurilor prin unitățile cu amănuntul ale comerțului cooperatist a cunoscut în perioada 1951—1980 un ritm mediu anual de creștere de 8,4%. În 1980 volumul mărfurilor vindute la sate era de 11 ori mai mare decît în 1950.

Înfățișarea nouă a satului românesc se datorează și puternicei baze culturale care s-a edificat, pretutindeni, în anii socialismului. Ca urmare, la sfîrșitul anului 1980 funcționau în comunele țării noastre 12 630 de școli cu predarea în limba română sau în limbile naționalităților conlocuitoare, 7 968 de cămine culturale și filiale, 6 025 biblioteci și numeroase muzee sătești.

De o mare însemnătate pentru progresul satului românesc este acțiunea de largă perspectivă privind sistematizarea și dezvoltarea economico-socială a comunelor, astfel încît să se asigure ridicarea acestora la cote superioare de civilizație. „Potrivit programului general de creștere a nivelului de trai al poporului, — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — pînă în 1980 se vor construi încă 250 000 — 300 000 de locuințe în comune și sate. După cum cunoașteți, recent, Comitetul Politic Executiv a hotărît ca unele comune unde au avut loc răscoale țăărănești în anul 1907 să fie sprijinite pentru a deveni într-un timp scurt centre urbane cu o bogată viață economică și socială, stabilindu-se în acest scop suplimentarea fondului de investiții cu aproape o jumătate miliard. Aceasta este încă o manifestare a recunoștinței noastre, a omagiului pe care îl aducem celor care atîtea secole au dus greul luptei pentru independența țării, celor care au dat grele jertfe în 1907. Voim și în acest fel să cinstim pe cei care s-au jertfit pentru viitorul țării, pentru fericirea și independența ei. Pînă în 1990, un număr de 300 comune vor deveni orașe agro-industriale. În același timp, toate localitățile, centre intercooperatiste vor deveni comune—model.

Va continua cu intensitate în mediul rural acțiunea de sistematizare, precum și construirea de școli, așezăminte culturale, magazine și alte unități social-culturale, toate acestea conferind satelor noastre un aspect tot mai modern, asigurînd populației un nivel de civilizație din ce în ce mai ridicat, accelerînd procesul de apropiere treptată a condițiilor de viață de la sate de cele de la oraș — obiectiv important al edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în România²⁰².

²⁰⁰ Programul Directivelor de creștere a nivelului de trai în perioada 1981—1985, și de ridicare a calității vieții, în „Scînteia“, an XLVIII, nr. 11 533 din 22 septembrie 1979.

²⁰¹ „Scînteia“, an. L, nr. 11 956 din 30 ianuarie 1981.

²⁰² Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țăărănimi. 18—20 aprilie 1977, p. 41—42.

20. Înfăptuirea unei profunde revoluții agrare — obiectiv fundamental al politicii economice a P.C.R. în cîincinalul 1981—1985

Problema revoluționării producției agricole, în sensul modernizării și intensificării acesteia, a ridicării alianței muncitorești-țărănești pe noi trepte, în raport cu noile exigențe este pregnant reliefată în documentele programatice ale celui de-al XII-lea Congres al P.C.R. Din conținutul acestor documente se desprinde cu o deosebită claritate că alături de lărgirea bazei proprii de materii prime și energie, accelerarea procesului de dezvoltare și modernizare a producției agricole constituie una din principalele priorități ale politicii economice a partidului în cîincinalul 1981—1985.

„Un obiectiv esențial al cîincinalului viitor este înfăptuirea unei profunde revoluții agrare cuprinzînd atît baza tehnico-materială, cît și organizarea producției... Pentru realizarea obiectivelor din agricultură se vor aloca investiții în valoare de circa 155 miliarde lei, cu 22 miliarde lei peste prevederile din Directive“²⁰³.

În cuvîntările rostite la Congresul al XII-lea al P.C.R. și la Congresul al II-lea al întregii țărănimi din februarie 1981, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a definit obiectivele principale ale înfăptuirii noii revoluții agrare în România.

Un obiectiv major al acesteia îl constituie creșterea substanțială a randamentelor la hectar și pe cap de animal.

„În perioada 1981—1985 producția agricolă va spori cu 24,5—27,5 la sută față de cîincinalul anterior.

Se va pune în continuare accentul principal pe sporirea producției de cereale. O atenție mai mare se va acorda plantelor tehnice, și în mod deosebit sfeclă de zahăr, florii soarelui, inului și cînepei. În legumicultură se vor introduce în cultură soiuri bogate în substanțe nutritive și vitamine, asigurîndu-se toate sortimentele necesare consumului populației. În pomicultură și viticultură, programul de modernizare a plantațiilor existente și de înființare a plantațiilor intensive și super-intensive va trebui să se încheie în primii 2—3 ani ai cîincinalului, pentru ca acestea să intre pe rod pînă în anul 1985. O importanță deosebită va trebui acordată asigurării semîntelor și materialului săditor de înaltă productivitate și în cantități suficiente“²⁰⁴.

„Planul dezvoltării producției agricole și industriei alimentare prevede ca producțiile agricole anuale să ajungă la 27—28 milioane tone cereale, 1,2—1,3 milioane tone floarea soarelui, 12,6—13 milioane tone sfeclă de zahăr, 6—6,4 milioane tone cartofi de toamnă, 6—6,2 milioane tone legume de cîmp, 3—3,2 milioane tone fructe și 2,4—2,5 milioane tone struguri. În zootehnie se prevede ca efectivele să ajungă în 1985 la 7,2—7,5 milioane bovine, 14—15 milioane porcine, 20—22 milioane ovine și caprine și peste 60 milioane păsări outoare. Pe această bază se va realiza dezvoltarea corespunzătoare a industriei alimentare, la toate produsele vegetale și animaliere, asigurîndu-se, astfel, condiții pentru o tot mai bună aprovizionare a populației cu produse agroalimentare“²⁰⁵.

Înfăptuirea unei profunde revoluții agrare trebuie să asigure, în continuare, dezvoltarea și perfecționarea puternică a bazei tehnico-materiale, înzestrarea agriculturii cu o gamă largă, variată, multifuncțională și mereu mai perfecționată de tractoare și mașini. În legătură cu acest aspect, documente ale Congresului al XII-lea al P.C.R. relevă: „Dotarea cu tractoare, combine și alte mașini agricole va permite realizarea lucrărilor de însămînțat în 15 zile, recoltarea grîului în 8 zile și a porumbului în cel mult 25—30 de zile, executarea în bune condiții a lucrărilor în legumicultură, pomicultură, viticultură, a strîngerii furajelor. Vor fi create, de asemenea, condiții pentru mecanizarea complexă a lucrărilor în zootehnie. La sfîrșitul cîincinalului vom dispune de peste 320 kg substanță activă de îngrășămintă chimice la hectarul de teren arabil, vii și livezi“²⁰⁶.

„Este necesar ca într-un timp scurt — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — să încheiem procesul de tipizare a tractoarelor și mașinilor agricole, stabilindu-se

²⁰³ Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, p. 35—36.

²⁰⁴ Ibidem, p. 36.

²⁰⁵ Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor. 19 februarie 1981, Editura politică, București, 1981, p. 20.

²⁰⁶ Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, p. 36.

cîteva tipuri, strict necesare, verificate pe deplin în condițiile agriculturii noastre. Tractorul de 65 C.P. va trebui să rămînă tractorul de bază și de aceea trebuie să acționăm pentru a-i aduce îmbunătățiri, mai cu seamă în direcția reducerii consumului de carburanți, ținînd seama că s-a dovedit un tractor rezistent, ușor de manevrat și care răspunde pe deplin cerințelor agriculturii noastre. Desigur, vom folosi în continuare tractoarele mari doar pentru lucrări grele, acolo unde se justifică efectiv întrebuintarea lor, precum și unele tractoare destinate executării lucrărilor specifice din legumicultură, viticultură și pomicultură. În întîlnirile și analizele pe care le-am avut în ultimele luni cu specialiști, cercetători și oameni ai muncii din domeniul producției de mașini agricole și mecanizării agriculturii am stabilit o serie de măsuri pentru realizarea unor mașini complexe de mare randament, care să permită efectuarea simultană a mai multor operații, ceea ce va duce la scurtarea duratei lucrărilor agricole, executarea lor la timp, economisirea de combustibil și va avea influență pozitivă și asupra solului. Pentru recoltat va trebui să asigurăm dotarea agriculturii cu combine multifuncționale pentru cereale și alte culturi, ca și a unor mașini perfecționate pentru seclă, cartofi și furaje”²⁰⁷.

În cadrul revoluției agrare se va continua cu fermitate programul de măsuri și acțiuni privind creșterea potențialului productiv al pămîntului.

„Prin realizarea integrală a programului de îmbunătățiri funciare, suprafața totală irigată va ajunge în 1985 la aproape 4 milioane hectare. Vor fi efectuate importante lucrări de desecări, combatere a eroziunii solului, vor fi atrase în circuitul agricol noi terenuri neproductive. O deosebită atenție trebuie acordată organizării unitare a teritoriului, în vederea valorificării maxime a capacității productive a tuturor terenurilor. Culturile duble se vor extinde la cel puțin 2 milioane hectare”²⁰⁸.

Relevînd însemnătatea programului de măsuri și acțiuni privind creșterea potențialului productiv al pămîntului, secretarul general al P.C.R. subliniază: „Este necesar ca în fiecare județ, în fiecare consiliu unic agroindustrial să se facă analize și să se stabilească necesarul de elemente nutritive pentru toate categoriile de soluri, luîndu-se în considerare cerințele plantelor cultivate. Pe această bază să se stabilească programul de ridicare a fertilității solului, astfel încît peste tot să se obțină producții cit mai mari și stabile. Centrele de chimizare pe care le-am creat în cadrul consiliilor unice agroindustriale, acționînd în strînsă colaborare cu stațiunile experimentale și cu laboratoarele județene, trebuie să asigure, pe baza unor studii temeinice, aprovizionarea cu îngrășăminte chimice și aplicarea lor rațională, pe fiecare solă în parte. Totodată, este necesar să se acorde mai multă atenție folosirii îngrășămintelor naturale în scopul ridicării potențialului productiv al pămîntului.

În prezent avem amenajate aproape două milioane și jumătate hectare pentru irigații... În cursul anilor 1981—1982 trebuie făcut totul pentru încheierea lucrărilor de irigații începute și neterminate și punerea în stare de funcționare a tuturor sistemelor de irigații. Dezvoltarea ulterioară a suprafețelor amenajate trebuie să aibă în vedere crearea condițiilor pentru buna lor funcționare, pregătirea temeinică a cadrelor, dezvoltarea culturilor întensive, obținerea de producții mari, a unei eficiențe economice maxime”²⁰⁹.

Experiența mondială, ca și propria noastră experiență au demonstrat că nu se pot concepe progrese remarcabile în direcția modernizării agriculturii fără o puternică dezvoltare a activității de cercetare științifică, care, în condițiile societății contemporane constituie o puternică forță de producție. Din acest punct de vedere, Congresul al XII-lea a dat orientări clare: „Cercetarea agricolă, biologică modernă, ingineria genetică și bioenergetică trebuie să acționeze mai ferm pentru crearea de noi soiuri și hibrizi cu un înalt potențial productiv, îmbunătățirea raselor de animale și promovarea celor mai eficiente tehnologii de producție în agricultură. Trebuie extinse noile principii de genetică și bioinginerie pentru obținerea unor specii forestiere care să producă mari cantități de masă lemnoasă și biomasă”²¹⁰.

Revenind asupra acestei probleme de o mare însemnătate, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în expunerea la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole, al întregii țărâni demonstrează cu deosebită forță: „Înfăptuirea unei

²⁰⁷ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărâni, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor*. 19 februarie 1981, p. 22.

²⁰⁸ Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, p. 36.

²⁰⁹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărâni, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor*, p. 21—22.

²¹⁰ Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, p. 44.

profunde revoluții agrare, dezvoltarea și modernizarea susținută a producției agricole presupun realizarea unei puternice revoluții în activitatea de cercetare, de introducere și generalizare a progresului tehnic în întreaga agricultură.

În ultimii ani au fost obținute unele rezultate bune în crearea de noi soiuri și hibrizi de semințe, și material săditor, în ameliorarea raselor, precum și în elaborarea de noi tehnologii pentru creșterea producției vegetale și animale. Nu putem fi însă mulțumiți cu ceea ce s-a făcut până în prezent, aceasta situându-se sub posibilitățile de care dispunem și nefiind la nivelul cerințelor producției agricole moderne. O sarcină centrală a cercetării științifice este obținerea în cel mai scurt timp, pentru toate zonele, la toate plantele, a unor soiuri și hibrizi cu mare potențial de producție și conținut ridicat de substanțe utile. Se cere acționat pentru realizarea de soiuri și hibrizi cu o perioadă de vegetație mai scurtă, în special a unui porumb care, în 90—100 zile, să ajungă la maturitate completă. De asemenea, cercetătorii trebuie să-și concentreze eforturile pentru obținerea unor soiuri la toate culturile care să fie mai rezistente la ger, în stare să-și refacă vegetația după brumele târzii de primăvară, să germinaze și să asimileze puternic și la temperaturi mai scăzute. Totodată, se cer soiuri rezistente la boli și dăunători, precum și la cădere și scuturare, pentru a permite efectuarea recoltatului mecanizat, fără pierderi.

Cercetarea va trebui să acționeze mult mai rapid pentru îmbunătățirea raselor de animale la toate speciile, pornind de la rasele autohtone, care de-a lungul timpului s-au aclimatizat condițiilor din țara noastră. Activitatea de ameliorare a animalelor trebuie orientată spre obținerea unor rase cu valoare biologică ridicată, mai corpolente, care să asimileze mai bine hrana, să realizeze producții mari în perioade scurte și cu un consum de furaje mai mic pe unitatea de produs.

Pornind de la serioasele rămăneri în urmă existente în domeniul cercetării genetice și biologice, este necesar să se organizeze un program care să mobilizeze toate forțele existente în aceste domenii, în vederea intensificării activității pentru rezolvarea unor probleme teoretice și practice de cea mai mare importanță pentru modernizarea agriculturii noastre și ridicarea randamentului producției agricole, vegetale și animale. Am în vedere creșterea contribuției cercetării din domeniul biologiei și geneticii la efortul permanent de ameliorare a tuturor soiurilor de plante și raselor de animale, pentru a ne situa, în cel mai scurt timp, în aceste direcții, la nivelul celor mai bune realizări ale agriculturii și zootehnicii pe plan mondial.

Este necesar ca Academia de științe agricole și silvice să aibă un rol mai activ în organizarea și concentrarea forțelor și mijloacelor din cercetare spre cerințele fundamentale ale producției, în aplicarea operativă în producție a rezultatelor obținute. Activitatea cercetătorilor trebuie să fie apreciată nu după rezultate obținute în cîmpurile experimentale, după lucrările tipărite, ci după nivelul și calitatea producțiilor realizate în cooperativele agricole, în întreprinderile agricole de stat, în întreaga agricultură. Dispunem de tot ce este necesar pentru ca știința agricolă să poată într-un timp relativ scurt, de câțiva ani, să soluționeze problemele complexe ce-i stau astăzi în față și să-și aducă o contribuție mult mai însemnată la dezvoltarea întregii noastre agriculturi²¹¹.

Perfecționarea continuă a sistemului de conducere și de organizare a producției și a muncii, conferirea unui caracter industrial activității din această ramură a economiei naționale, constituie o altă direcție principală de acțiune în înfăptuirea revoluției agrare. În legătură cu acest aspect, documente ale Congresului al XII-lea al P.C.R. subliniază : „Un rol deosebit de important în noua organizare a agriculturii revine consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste, care au datoria să asigure concentrarea și specializarea producției, folosirea eficientă a fondului funciar, a mijloacelor materiale, financiare și a forței de muncă, întărirea economică a fiecărei unități componente.

Întreprinderile agricole de stat trebuie să asigure aplicarea rapidă, în toate sectoarele de producție, a celor mai avansate tehnologii și metode de organizare, contribuind activ la așezarea pe baze moderne și creșterea eficienței întregii noastre agriculturi.

Cooperativele agricole de producție trebuie să ia măsuri ferme pentru îmbunătățirea organizării muncii și instaurarea unui spirit de deplină ordine și disciplină în producție. Se impune perfecționarea muncii consiliilor de conducere și creșterea rolului adunărilor generale, dezvoltarea democrației cooperatiste și asigurarea condițiilor ca toți membrii cooperatori să participe efectiv la activitatea de producție și la munca de conducere.

²¹¹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărăni, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor*, p. 29—30.

Sarcini importante revin S.M.A.-urilor, ca sectoare unice de mecanizare, care trebuie să asigure folosirea judicioasă a parcului de mașini și tractoare, mecanizarea tuturor lucrărilor din sectoarele de producție vegetală și zootehnică, executarea în perioade optime și la înalt nivel calitativ a lucrărilor agricole, răspunzând nemijlocit de realizarea producției stabilite.

Se impune, de asemenea, să fie sprijinite mai activ gospodăriile membrilor cooperatori, ale țăranilor individuali, asociațiile pomicele și ale crescătorilor de animale în vederea valorificării mai largi a potențialului lor de producție²¹².

„Este necesar, de asemenea, să sporească rolul Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție, al uniunilor județene — care au încă lipșuri serioase în îndeplinirea răspunderilor încredințate — în buna organizare a activității de producție din toate unitățile cooperatiste, în sprijinirea consiliilor de conducere, în mobilizarea cooperativelor la efectuarea la timp și în cele mai bune condiții a lucrărilor, în respectarea și aplicarea legilor țării, întărirea disciplinei și răspunderii în fiecare unitate. Trebuie să atrag din nou atenția ca activitatea Uniunii Naționale, a uniunilor județene să se desfășoare în contact direct cu cooperativele agricole pe care să le ajute nemijlocit în rezolvarea concretă a tuturor problemelor, în îndeplinirea integrală a sarcinilor de creștere și valorificare a producției, de sporire a veniturilor. Uniunea Națională, ca și uniunile județene trebuie să se preocupe permanent de funcționarea corespunzătoare a democrației cooperatiste, de asigurarea condițiilor pentru participarea activă a tuturor membrilor gospodăriilor agricole de producție la dezbaterile problemelor, la adoptarea hotărârilor și programelor, de înfăptuire în viață a sarcinilor ce le revin.

Un rol important în înfăptuirea obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului în agricultură, în industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor, revine *Consiliului Național al Agriculturii* — ca organism de bază larg democratic de conducere a agriculturii noastre — din care fac parte țăranii cooperatori, mecanizatori, specialiști, oameni ai muncii din celelalte sectoare. Acest organism — un adevărat parlament al agriculturii românești — trebuie să dezbată problemele fundamentale ale dezvoltării producției agricole și să acționeze ferm pentru rezolvarea lor. Ca organism de bază al conducerii agriculturii, Consiliul Național trebuie să lucreze în cea mai strinsă legătură cu masele populare, cu oamenii muncii de la sate, cu întreaga țărănime, valorificând pe deplin experiența și forța creatoare ale acestora. Consiliul Național al Agriculturii va trebui să facă totul pentru traducerea în viață a hotărârilor Congresului consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănime, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor, imprimând un spirit nou, revoluționar în întreaga activitate din agricultura patriei noastre.

Va trebui, de asemenea, să fie mai mult activizată comisia centrală a țăranilor din zonele necooperativizate, sporită contribuția acesteia la soluționarea întregului ansamblu de probleme de care depinde creșterea aportului acestei categorii de țăranii la mărirea producției agricole, a fondului central de stat, la dezvoltarea generală a agriculturii noastre.

În cei doi ani care au trecut de la crearea consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste s-a demonstrat pe deplin utilitatea și viabilitatea acestei forme de organizare a producției agricole. Acestor organisme le revin răspunderi tot mai mari în planificarea, organizarea și conducerea unitară a tuturor unităților agricole de pe raza lor de activitate — cooperative agricole, întreprinderi agricole de stat și S.M.A.-uri — care rămân unitățile de bază ale agriculturii noastre socialiste. Sarcina consiliilor este de a asigura folosirea eficientă a fondului funciar, a mijloacelor materiale și financiare precum și a forței de muncă, zonarea rațională a culturilor, concentrarea producției și specializarea unităților, realizarea corespunzătoare a tuturor lucrărilor agricole și aplicarea tehnologiilor științifice pentru obținerea pe întreaga suprafață, indiferent de proprietate, a unor producții tot mai mari. Va trebui ca, din această primăvară, în fiecare consiliu agroindustrial să se constituie o comisie care să controleze calitatea lucrărilor efectuate pe întreaga suprafață, pentru a aplica unitar aceleași reguli agrotehnice, folosi aceleași semințe și obține aceleași producții. În cadrul consiliilor unice agroindustriale va trebui să se pună un accent mai mare pe activitatea industrială și alte activități productive care să ducă la sporirea veniturilor unităților componente. Ținând seama de experiența de pînă acum, este necesar să dimensionăm mai rațional consiliile unice agroindustriale, în sensul de a crea unități puternice prin unificarea consiliilor mai mici. Dacă luăm în considerație o suprafață medie de teren de 20 000 de hectare pe consiliu, vom ajunge să avem circa 450, cel

mult 500 de consilii, ceea ce va crea posibilitatea organizării mai bune a activității, concentrării cadrelor, folosirii mai intensive a mijloacelor de care dispunem. Consiliile unice agroindustriale trebuie să devină puternice centre de conducere a întregii activități agricole, precum și de dezvoltare economică socială a comunelor din teritoriul respectiv, de soluționare a celor mai importante probleme politice, economice, sociale și culturale ale acestora”²¹³.

Aplicarea fermă a noului mecanism economico-financiar contribuie, de asemenea, la înfăptuirea principalelor obiective prevăzute în programul de înfăptuire a noii revoluții agrare.

„Și în agricultură, ca în întreaga economie, introducerea noului mecanism economic înseamnă, înainte de toate, realizarea și depășirea producției și a beneficiilor stabilite, autofinanțarea, echilibrul financiar permanent al tuturor unităților. Aplicarea principiilor autoconducerii și autogestiunii va trebui să ducă la creșterea răspunderii pentru îndeplinirea sarcinilor de producție și reducerea continuă a cheltuielilor. După cum se știe, în acest sector al economiei naționale, acordăm credite foarte mari, însumând miliarde de lei anual. Este necesar să îmbunătățim sistemul de finanțare și acordare a creditului, în raport de realizarea producției. Pentru aceasta se cere un control riguros, sistematic al felului cum sînt utilizate creditele, al eficienței folosirii lor. Banca Agricolă, reprezentanții ei, organele financiare trebuie să fie prezente permanent pe teren pentru a controla folosirea fondurilor și a se asigura că sînt condiții pentru ca rambursarea creditelor să fie făcută la termen. Trebuie să se înțeleagă, tovarăși, că creditele nu se pot acorda decît pentru fiecare lucrare agricolă și numai în măsura în care se constată că s-au efectuat lucrările agricole, că deci există plantele în cîmp sau animalele în grajduri, care să asigure rambursarea lor. Nu se pot acorda credite numai pentru că există un plan de producție și de credit. Dacă nu s-a însămîntat, nu se mai dă credit pentru lucrarea următoare și trebuie să facem răspunzători și Banca Agricolă și pe specialiști pentru felul în care sînt efectuate lucrările și folosite creditele în producție, în toate domeniile.

Este necesar să accentuăm puternic autoconducerea și autogestiunea financiară, să acționăm ca fiecare unitate agricolă de stat și cooperatistă, fiecare stațiune de mecanizare să poată să se autofinanțeze. Avem și acum un număr de unități care au la Banca Agricolă depuși bani și nu mai apelează la credite; dimpotrivă, primesc chiar și dobîndă pentru bani și-și asigură autofinanțarea pentru toate activitățile.

Autogospodărirea, autoconducerea, autofinanțarea înseamnă ca fiecare unitate, de orice fel, să ajungă să trăiască prin mijloacele proprii și să apeleze numai în cazuri cu totul excepționale la anumite credite. Creditele cer dobîndă, tovarăși, diminuează veniturile cooperativelor și nu fac decît să mărească numărul de funcționari care stau și scriu hîrtii.

Anul trecut, am stabilit măsuri de actualizare și îmbunătățire a corelării prețurilor de producție, contractare și achiziții în agricultură. Pe această bază trebuie asigurată rentabilizarea, creșterea eficienței economice a tuturor unităților agricole. Trebuie să spunem că actualele prețuri la produsele agricole asigură, în condițiile realizării recoltelor și producțiilor stabilite pentru fiecare zonă, o rentabilitate corespunzătoare pentru toate unitățile. Este necesar să se înțeleagă faptul că în viitor nu putem merge pe linia sporirii prețurilor produselor agricole; de aceea prin ridicarea rentabilității și eficienței economice accentul trebuie pus în toate unitățile pe creșterea producțiilor și reducerea cheltuielilor materiale și de producție. Trebuie să avem în vedere că numai în condițiile menținerii prețurilor atît în industrie cît și în agricultură asigurăm stabilitatea economiei noastre naționale, înfăptuirea programului de dezvoltare a țării și de ridicare continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului.

Ținînd seama de toate acestea, o sarcină de cea mai mare importanță în agricultură este preocuparea permanentă pentru organizarea cît mai bună a producției și muncii, precum și pentru generalizarea acordului global, astfel încît veniturile țărănimii, ale tuturor lucrătorilor și specialiștilor agricoli să fie determinate de modul cel mai riguros de producția realizată și de costurile obținute. Oamenilor muncii din agricultură trebuie să le fie clar că dacă muncesc bine, dacă producția pe care o obțin este mare și veniturile lor vor crește, nivelul de trai se va ridica continuu și vor putea contribui într-o măsură tot mai mare la sporirea avuției naționale, la înțărirea patriei noastre socialiste”²¹⁴.

²¹³ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănime, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor*, p. 39—41.

²¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 36—38.

Realizarea obiectivelor economice și sociale ale revoluției agrare, ale dezvoltării și modernizării agriculturii, necesită, ca o altă direcție principală de acțiune, perfecționarea pregătirii profesionale și politice a lucrătorilor din agricultură, revoluționarea gândirii tuturor celor ce muncesc în această ramură.

„Îndeplinirea cu succes a sarcinilor mari pe care ni le propunem în acest cîin al domeniului agriculturii necesită un progres substanțial în pregătirea și folosirea cadrelor, a întregii forțe de muncă de la sate. Înzestrarea tehnică a agriculturii noastre, introducerea unor tehnologii cît mai avansate pretind o schimbare radicală în pregătirea celor care lucrează în această ramură a economiei naționale. Revoluția agrară pe care ne-am propus să o înfăptuim, asigurarea unei înalte productivități în toate sectoarele, nu este posibilă fără un înalt nivel profesional al tuturor lucrătorilor, al țărănimii, fără perfecționarea continuă a calificării lor. Orice lucrător din agricultură, orice cooperatist, orice țăran trebuie să stăpînească un volum cît mai bogat de cunoștințe tehnice și biologice, în pas cu noile cuceriri ale științelor agricole moderne. De asemenea, ei trebuie să știe să mînuiască toate tipurile de tractoare și mașini agricole folosite în țara noastră. Este de la sine înțeles că aceste cerințe se pun cu mult mai multă stringență în fața specialiștilor agricoli, care trebuie să aibă un înalt nivel de pregătire în toate domeniile. Pornind de la aceste cerințe, este necesar să îmbunătățim întregul sistem de pregătire a cadrelor, în general a forței de muncă din agricultură. Răspunderi deosebite revin în acest sens învățămîntului agricol superior care, imbinînd în mod organic studiul cu activitatea practică și cu cercetarea, trebuie să asigure cadre de specialiști agricoli capabile să aplice cu maximum de randament știința agricolă, să valorifice eficient experiența țărănimii noastre, să asigure recolte și producții agricole cît mai mari în toate sectoarele de activitate.

Trebuie să pornim de la faptul că în învățămîntul agricol de toate gradele, inclusiv în cel superior, trebuie să aibă acces, nu prioritar, ci numai cei care au lucrat și lucrează în agricultură.

Dacă sînt tineri în orașe cărora le place agricultura, să meargă întîi să lucreze cîțiva ani în agricultură, să o cunoască, să vadă ce este agricultura, și după aceea să meargă la facultate. Să terminăm cu practica actuală, cînd în învățămîntul agricol intră foarte mulți care n-au văzut o dată ce este satul, nu știu să deosebească porumbul de griu și vaca de taur, dar nici nu-și propun să cunoască agricultura, dorind doar să aibă o diplomă, sperînd că prin aceasta își vor putea găsi un post undeva într-un birou la diferite unități agricole sau neagricole din București sau din alte centre orășenești. Avem suficienți tineri, foarte talentați, care lucrează în agricultură; din rîndul și numai din rîndul lor trebuie să asigurăm cadre pentru învățămîntul agricol. Atunci vom avea buni specialiști care să iubească munca agricolă și care vor asigura progresul rapid al agriculturii. Trebuie luate, de asemenea, măsuri pentru îmbunătățirea activității rețelei de licee agroindustriale și a școlilor profesionale de la sate, care pregătesc cadre de tehnicieni și mecanizatori, astfel încît absolvenții acestora să dețină nu numai o bună pregătire tehnică, ci să dobîndească cunoștințe practice de natură să le permită integrarea imediată în producție, cu cele mai bune rezultate, creșterea aportului lor la sporirea producției, la modernizarea agriculturii noastre. Se impun, de asemenea, măsuri pentru perfecționarea cursurilor anuale de pregătire și reciclare a tuturor cadrelor din agricultură, precum și pentru buna organizare a învățămîntului agricol de masă, astfel încît acesta să ofere țărănimii cunoștințe agrozootehnice cît mai largi, să o ajute în însușirea și aplicarea rezultatelor cercetării științifice și a practicii înaintate din agricultură...

Consider că în toate domeniile trebuie să organizăm reciclarea și pregătirea cadrelor, în raport cu necesitățile agriculturii, în zonele cele mai bune pentru acest lucru. Avem ferme zootehnice foarte bune pentru îngrășarea porcilor, pentru păsări, ovine și bovine; avem ferme de vaci foarte bune. Acolo trebuie să organizăm cursurile de pregătire a cadrelor — și a inginerilor și a specialiștilor. Să mutăm aceste Case ale agronomului în zonele de producție, în consiliile agroindustriale, în învățămîntul superior, pe lîngă stațiunile de cercetare, care funcționează în toate județele. Numai organizînd pregătirea cadrelor în strînsă legătură cu producția, cu practica, vom reuși ca reciclarea și pregătirea profesională să răspundă cerințelor și să aibă un rol activ în ridicarea nivelului general al cadrelor noastre, care sînt hotărîtoare pentru producția agricolă.

Trebuie să înțelegem bine rolul hotărîtor în realizarea unei agriculturi moderne, de înalt randament, al cadrelor, al celor care lucrează în agricultură, să înțelegem că numai și numai oamenii vor asigura înfăptuirea revoluției agrare. Dispunem de asemenea oameni minunați și eu am deplină încredere că țărănimea noastră, muncitorii din agricultură, specialiștii, se vor angaja cu toată forța lor și vor demonstra că sînt în stare să realizeze o agricultură modernă, înaintată în România !

Doresc, de la tribuna Congresului, să subliniez rolul deosebit de important pe care îl au în agricultura noastră — îndeosebi în unitățile cooperatiste, dar și în întreaga agricultură — femeile, care constituie forța principală de muncă și care, de fapt, ca să spunem deschis, sint cele care asigură în proporție de peste 70 la sută producția agricolă.

Partidul și guvernul, noi toți acordăm o înaltă apreciere muncii pe care o desfășoară milioanele de femei din agricultură și doresc, de la această înaltă tribună democratică, să adresez cele mai calde felicitări tuturor femeilor și să le urez să aibă succese tot mai mari în muncă și viață, să ocupe un loc tot mai important nu numai în munca pe ogoare, dar și în conducerea agriculturii !

Doresc, de asemenea, să subliniez necesitatea sporirii preocupării pentru menținerea în activitatea agricolă a unui număr mai mare de tineri, atât ca mecanizatori și tehnicieni, cât și ca lucrători agricoli. Agricultura noastră nouă, modernă, mijloacele tehnico-materiale de care dispunem în producția agricolă, transformarea radicală a satului românesc oferă astăzi tineretului condiții minunate de manifestare a energiei și capacității sale creatoare, de afirmare a personalității și împlinirea aspirațiilor sale, de a depune o muncă cât mai bogată în satisfacții și folositoare întregii societăți. Problema menținerii tineretului la sate trebuie să stea, de asemenea, în atenția permanentă a organelor noastre de partid și de stat, a Uniunii Tineretului Comunist, precum și a colectivelor de oameni ai muncii din unitățile agricole de stat și cooperatiste. Doresc să adresez tineretului chemarea de a înțelege că agricultura — ramură de bază a economiei naționale — oferă condiții minunate de afirmare a capacității creatoare, a genului fiecăruia ; ea trebuie să se bucure de mai multă atenție din partea voastră, dragi tineri. Trebuie să înțelegem că satele noastre, țărâtimea noastră, cu un trecut atât de eroic și minunat, oferă în continuare o perspectivă minunată în dezvoltarea socialistă și comunistă a României²¹⁵.

Transformările radicale în agricultură impun cu necesitate ca oamenii muncii ce activează în această ramură să-și perfecționeze continuu pregătirea politico-ideologică, să-și lărgască permanent orizontul de cunoaștere științifică pentru a fi capabili să înțeleagă la întreaga lor dimensiune tendințele și sensul dezvoltării economico-sociale, profundele schimbări revoluționare care au loc în țara noastră și în lume.

„Înfăptuirea noii revoluții agrare presupune atât un nivel ridicat de pregătire științifică și profesională, cât și o înaltă conștiință socialistă, revoluționară, a tuturor celor ce lucrează în acest domeniu, a întregii țărânimii. Iată de ce este necesar ca organele și organizațiile de partid județene, precum și cele de la sate să pună un accent mult mai mare pe intensificarea activității politico-educative în rîndul țărânimii, al tuturor oamenilor muncii din agricultură. Ele trebuie să se preocupe în mai mare măsură de lărgirea orizontului politic și ideologic al țărânimii, a capacității de înțelegere și cunoaștere a legităților dezvoltării sociale, a proceselor care au loc în transformarea revoluționară a lumii, să acționeze pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a tuturor oamenilor muncii de la sate, pentru educarea lor într-un spirit nou, revoluționar.

O atenție deosebită trebuie acordată activității cultural-educative de la sate, astfel încît aceasta să stimuleze dezbaterile celor mai importante probleme, să răs-pîndească experiența înaintată în muncă și viață, să contribuie la educarea materialistă a țărânimii, la însușirea noilor cunoștințe științifice, la introducerea spiritului revoluționar în satele noastre, la formarea omului nou, cu o înaltă conștiință patriotică și socialistă.

Festivalul muncii și creației socialiste «Cîntarea României», trebuie să găsească în toate comunele și satele țării — pe care politica partidului și statului nostru le-a ridicat la o viață nouă, înfloritoare — un larg cîmp de afirmare, ducînd la manifestarea puternică a minunatului geniu creator al țărânimii noastre, care a făurit, de-a lungul secolelor, atîtea cîmori de artă, și, totodată, la afirmarea spiritului nou în muncă și viață, la stimularea talentului, hărniciei și spiritului creator al maselor de țărani, a tuturor oamenilor muncii de la sate, a mîndriei lor patriotice de a participa la făurirea socialismului în România. Festivalul să fie și un prilej de a cînta și reda prin diferite forme, superioritatea satului socialist de astăzi din care au fost lichidate pentru totdeauna exploatarea burghezo-moșierească, mizeria, ignoranța și întunericul — și care asigură țărânimii, tuturor oamenilor muncii o viață liberă și demnă, posibilitatea afirmării multilaterale a capacității și personalității umane.

O contribuție mai puternică la oglindirea realității noi a satelor noastre, a marilor transformări revoluționare cunoscute în anii socialismului, la abordarea pro-

²¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 30—35.

blemelor progresului continuu al agriculturii, precum și la intensificarea muncii politico-educative, la îmbogățirea vieții spirituale a satelor, trebuie să aducă presa și radioteleviziunea, mijloacele de informare în masă care, prin modalitățile lor specifice, sint chemate să militeze permanent pentru însuflețirea și dinamizarea eforturilor nobile ale țărănimii, pentru progresul agriculturii românești, al întregii țări...

Totodată, un rol important în activitatea educativă la sate trebuie să-l aibă creația literar-artistică de toate genurile, care găsește astăzi în comunele noastre milioane și milioane de cititori, de iubitori ai frumosului, de oameni dornici să-și îmbogățească continuu spiritul cu noi valori artistice. Avem nevoie de cât mai multe opere de literatură și artă care să redea cu talent și putere de convingere viața nouă a țărănimii de astăzi din patria noastră, imaginea prosperă a satului socialist românesc, munca și eforturile oamenilor muncii din agricultură pentru asigurarea pîinii poporului, pentru construcția noii orînduiri socialiste în România" ²¹⁶.

Prin largile sale implicații asupra întregului ansamblu al societății noastre, alianța dintre clasa muncitoare și țărănime constituie un alt factor care contribuie în mod hotărîtor la realizarea noii revoluții în agricultură.

„Societatea noastră socialistă se bazează pe alianța trainică dintre muncitori și țărani, cele două clase producătoare de bunuri materiale care au rolul determinant în dezvoltarea generală a patriei. Industria și agricultura reprezintă ramuri de bază, hotărîtoare, ale economiei noastre naționale; deci și muncitorii și țăranii reprezintă clase hotărîtoare ale societății noastre socialiste, iar alianța dintre aceste două clase — proprietare, producătoare și beneficiare — constituie baza de granit a orînduirii noastre socialiste și comuniste.

Această alianță trebuie să se manifeste cu putere în primul rînd în domeniul economic. În industrie, clasa muncitoare asigură dezvoltarea forțelor de producție și realizarea produselor necesare pentru întreaga populație; în agricultură, țărănimea trebuie să asigure producția agricolă de bună calitate și buna aprovizionare a întregii țări. Schimbul acesta între oraș și sat, realizat pe principii socialiste, la prețuri stabile echitabile între produsele industriale și agricole constituie, de fapt, baza alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, chează înfăptuirii principiilor socialiste de proprietate, de repartitie, garanția bunăstării națiunii noastre socialiste.

Prin organizațiile comerciale de stat sau cooperatiste, asigurăm desfacerea produselor industriale întregii populații — iar, în ceea ce privește țărănimea, inclusiv a mijloacelor de producție, de mecanizare și chimizare — la prețuri stabile. În aceeași măsură trebuie să asigurăm ca și produsele agricole obținute atît în unitățile de stat și cooperatiste, cît și din sectorul particular, să fie desfăcute la prețuri stabile, care să asigure un raport echitabil, să fie expresia unei alianțe între două clase frățești. De altfel, aproape că nu există muncitor în țara noastră care să nu fi trăit sau să nu aibă și astăzi rude — părinți sau frați — la sate. Este firesc, deci, ca această alianță să se manifeste și în muncă...

Este necesar să întărim alianța muncitorilor și țăranilor cu intelectualitatea, cu celelalte categorii sociale. De altfel, intelectualitatea noastră este strîns legată de popor, reprezintă o parte integrantă din rîndul clasei muncitoare și al țărănimii. Intelectualii sint fiii muncitorilor și țăranilor, ei sint legați prin toate sentimentele și trecutul lor de popor, acționează cu hotărîre, împreună cu muncitorii și țăranii, cu celelalte categorii sociale, într-o deplină unitate, pentru înălțarea patriei noastre pe cele mai înalte culmi de știință și cultură, pentru realizarea celui mai înalt nivel de viață — spre comunism !...

Să întărim alianța și unitatea tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, sub conducerea partidului nostru comunist — forța politică conducătoare a întregii națiuni, care nu are și nu va avea țel mai înalt decît slujirea intereselor poporului, ale națiunii, cauza independenței și suveranității patriei !” ²¹⁷.

Deși de la adoptarea de către Congresul al XII-lea al P.C.R. și de către al II-lea Congres al întregii țărănimi a programului înfăptuirii noii revoluții în agricultură nu a trecut decît puțin timp, primele rezultate pozitive ale acestei valoroase inițiative lansată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au început să se profileze. Astfel, în cursul anului 1981 campaniile agricole s-au desfășurat în condiții mai bune decît în anii precedenți. S-a înregistrat un grad mai mare de disciplină în producție și în folosirea mai intensivă a utilajelor. A sporit și mai mult contribuția industriei la diversificarea gamei de mașini agricole, cît și la mărirea

²¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 51—53.

²¹⁷ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare rostită la marea adunare populară din municipiul Brăila cu prilejul sărbătoririi „Zilei recoltei”*. 1 noiembrie 1981, în „Scînteia”, an. LI, nr. 12 191 din 3 noiembrie 1981.

performanțelor acestora. Cadrele de specialiști au desfășurat o activitate mai responsabilă pe linia organizării și conducerii producției. Cercetarea științifică a obținut succese importante în ridicarea gradului de productivitate și rezistență a unor soiuri de plante și animale. Printr-o activitate mai strins legată de problemele fiecărei unități agricole, organizațiile de partid, organele specializate din agricultură, consiliile populare au reușit să se integreze mai profund în problemele producției și să mobilizeze mai temeinic oamenii muncii din acest domeniu de activitate la îndeplinirea sarcinilor de plan.

Ca urmare a tuturor acestor succese s-a înregistrat o recoltă bună de cereale și au fost obținute unele sporuri la efectivele de animale, ceea ce a dus la mărirea contribuției agriculturii, la sporirea venitului național, la asigurarea bunăstării poporului.

Toate acestea ilustrează pregnant realismul politicii P.C.R., a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în asigurarea celor mai optime condiții de dezvoltare și progres a agriculturii, ramură importantă a economiei noastre naționale. Aceste rezultate ilustrează și încrederea cu care țărănimea urmează partidul nostru comunist, resursele mari — umane și materiale — care există și trebuie să fie folosite în plinătatea lor pentru a da noi dimensiuni agriculturii României socialiste, pentru a contribui la dezvoltarea și mai puternică, sub toate aspectele, a țării noastre, pentru asigurarea bunăstării și prosperității întregului popor.

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIALE-POLITICE

1991 JUN 1981

Activitatea științifică a fost desfășurată în mod sistematic și în condiții de înaltă responsabilitate. În acest scop, s-a organizat o rețea de colaboratori științifici în toate regiunile țării, care au contribuit la obținerea unor rezultate importante. În special, s-a realizat o cercetare deosebit de interesantă în domeniul zootehnic, care a permis obținerea unor sporuri semnificative la efectivele de animale. Aceste rezultate au fost obținute datorită eforturilor commune ale specialiștilor și ale țăranilor, care au colaborat strâns în realizarea acestor succese.

În concluzie, activitatea desfășurată în domeniul agriculturii a fost foarte fructuoasă și a permis obținerea unor rezultate importante. Aceste succese ilustrează realismul politicii P.C.R. și încrederea țăranilor în partidul nostru comunist. Pentru a continua să obținem astfel de rezultate, este necesar să continuăm să dezvoltăm activitatea științifică și să integrăm mai profund în problemele producției oamenii muncii din acest domeniu de activitate.

Activitatea științifică a fost desfășurată în mod sistematic și în condiții de înaltă responsabilitate. În acest scop, s-a organizat o rețea de colaboratori științifici în toate regiunile țării, care au contribuit la obținerea unor rezultate importante. În special, s-a realizat o cercetare deosebit de interesantă în domeniul zootehnic, care a permis obținerea unor sporuri semnificative la efectivele de animale. Aceste rezultate au fost obținute datorită eforturilor commune ale specialiștilor și ale țăranilor, care au colaborat strâns în realizarea acestor succese.

ACTIVITATEA INTERNĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ A INSTITUTULUI DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE ÎN ANUL 1981

Activitatea Institutului de studii istorice și social-politice s-a aflat și în anul 1981, în totalitatea sa, determinată de Programul partidului, de hotărârile conducerii de partid, de cuvântările secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu în care s-a referit la problemele mari din istoria Patriei și a partidului, la sarcinile istoricilor, ca militanți ai frontului ideologic, în amplul proces de educație politică și patriotică, de făurire a omului nou.

O excepțională însemnătate pentru orientarea activității noastre a avut-o înființarea reprezentanților oamenilor de știință din domeniul istoriei, între care s-au aflat și mai mulți cercetători ai Institutului nostru, cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, în vara anului 1980, indicațiile și orientările pe care le-am auzit direct din partea secretarului general al partidului cu privire la marile probleme și sarcini ale frontului nostru istoric în etapa actuală. Ideea fundamentală, care rezultă din documentele partidului, din îndrumările secretarului general este că istoriei îi revine o misiune înaltă, de cinstă, în ideologia partidului, că în acest cadru ea nu este, cum nu a fost niciodată, o preocupare ruptă de viața concretă a partidului, a poporului și a statului nostru, ci, dimpotrivă, este și trebuie să fie într-o măsură cât mai puternică, parte componentă, integrată în complexul angrenaj al pregătirii, formării și informării fiecărui cetățean al patriei noastre cu privire la trecutul, prezentul și viitorul său. Hotărîrea care a fost luată cu cîțiva ani în urmă, la ini-

țiativa secretarului general al partidului, de a se introduce un curs la toate facultățile din rețeaua învățămîntului superior, a marcat tocmai sublinierea rolului cunoașterii problemelor fundamentale ale istoriei patriei și partidului în societatea noastră, cu alte cuvinte *eficiența* cercetării, scrierii și predării istoriei. Deși în acest domeniu măsura eficienței nu se poate verifica în termene scurte, nu este totuși greu de dovedit cît de prețioasă este cunoașterea istorică pentru fiecare membru de partid, pentru fiecare utecist, în genere pentru toți fiii patriei.

În activitatea noastră o preocupare majoră a constituit-o *asigurarea calității* oricărui material de istorie, de a fi folositor și eficient cînd ajunge la cititor sau auditor, de a răspunde, cu ajutorul istoriei, unor întrebări pe care societatea noastră, lumea contemporană le pune.

Planul nostru de activitate pe anul 1981 a fost stabilit avîndu-se în vedere aceste coordonate. Este necesar să subliniem că acest plan se află într-o legătură organică cu planurile anterioare, pe anii 1979 și 1980, și cu o activitate de perspectivă care trece dincolo de anul 1982. Lucrările noastre au o anvergură largă și, într-o măsură mai mare sau mai mică, cuprind, într-o viziune integrală, istoria poporului român, de la primele începuturi atestate documentar și pînă la etapa actuală a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate. Experiența ne-a arătat că cercetarea istoriei pe părți duce la mari distonanțe în înțelegerea și interpretarea marilor procese ale dezvoltării.

tării popoarelor. Publicarea volumului *Istoria Patriei, a mișcării muncitorești și a P.C.R. în opera președintelui Nicolae Ceaușescu* a constituit îndreptarul cel mai prețios pentru întregul front istoric din țara noastră, pentru activitatea I.S.I.S.P. în elaborarea lucrărilor, precum și a studiilor și articolelor de istorie ori cu caracter social-politic publicate de revistele „Anale de istorie”, „Magazin istoric”, „România—file de istorie”, în ultimii ani.

O prezentare a activității Institutului nu se poate referi numai la titlurile unor lucrări, ale unor studii sau antologii, fără să se precizeze scopul acestora, problemele cărora prin această activitate s-a dat un răspuns corespunzător. O lucrare de istorie, oricât de doctă ar fi, dacă nu este călăuzită de o orientare care să slujească celui care o folosește este o lucrare moartă. Datele de istorie, prin ele însele, nu comunică nimic dacă nu sînt puse în valoare semnificațiile lor, într-un sens mai larg, nu de puține ori chiar contemporan.

Este necesar să subliniem faptul că activitatea științifică a Institutului cuprinde în sfera ei nu numai titlurile înscrise în planul aprobat de forurile conducătoare, ci și o serie largă de lucrări și studii (unele cu caracter larg documentar), destinate revistelor „Anale de istorie”, „Magazin istoric” și „România—file de istorie” (ca și a altor reviste de specialitate), presei, revistelor de cultură, radioteleviziunii, Ministerului de externe etc. Toate aceste materiale sînt, de cele mai multe ori, solicitate și oferite pe cale oficială, instituțională. Așadar, activitatea științifică a cercetătorilor, luată în ansamblul ei, s-a reflectat într-o gamă largă de materializări — cărți, studii, articole, culegeri de documente, cărora trebuie să le adăugăm conferințe publice, lecții și consultații ținute la școlile de partid, la universitatea politică și de conducere, precum și în prelegeri universitare, în cadrul predării cursului „Probleme fundamentale ale istoriei patriei și a Partidului Comunist Român” etc.

O categorie importantă de materiale au fost realizate cu prilejul organizării sesiunilor științifice, atît în București cît și în alte localități din țară, la care cercetătorii Institutului nostru au fost invitați ca specialiști. În anul 1981 evenimentul care a concentrat cel mai mult această activitate a fost aniversarea a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, ca partid al clasei muncitoare organizat la nivelul României

reîntregite și în condițiile noii etape de dezvoltare a mișcării muncitorești pe plan internațional. Cu acest prilej, în lumina cuvîntărilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-au pus în evidență faptele istorice semnificative din perioada 1918—1921, care au culminat cu Congresul de unificare din mai 1921, ceea ce a ridicat pe o treaptă nouă, superioară, activitatea partidului revoluționar al clasei noastre muncitoare.

În această înțelegere, realizările Institutului din anul 1981 se materializează în mult mai multe volume decît cele editate ca monografii în acest an. Astfel, de pildă, serialul de studii documentare privind dezvoltarea mișcării muncitorești din România, de la începuturi pînă în 1921, publicat de revista „Anale de istorie”, ar putea reprezenta primele două volume din istoria mișcării muncitorești, a partidului clasei muncitoare din țara noastră.

În cursul anului 1981 au apărut două monografii care servesc direct la realizarea mării cărți a istoriei Partidului Comunist Român. Este vorba de lucrarea *Mișcarea sindicală din România și de volumul al II-lea din lucrarea Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de P.C.R. 1921—1944*. Prima, este o amplă monografie a organizațiilor muncitorești de tip sindical, de la începuturi pînă la 1944, și pune în evidență legătura indestructibilă, organică pe care au avut-o organizațiile sindicale din țara noastră cu partidul clasei muncitoare. Aceasta este, înainte de toate, o moștenire istorică și constituie un exemplu de modul cum istoria oferă un răspuns ferm în ce privește tradiția, principiile și conștiința muncitorească din România.

Cea de-a doua monografie contribuie la înțelegerea specificului activității P.C.R. în anii ilegalității, cînd s-au găsit forme, nu rareori ingenioase, de a se lărgi legăturile partidului cu masele pe cît mai diverse căi. Una dintre cele mai eficiente a fost crearea unor organizații de masă legale cu ajutorul cărora partidul, prin militanții săi, a transmis în mase lozincile sale, spiritul și întreaga sa concepție politică.

A apărut în cursul lunii ianuarie 1982 volumul *Ani de luptă comunistă*, care evocă emoționantele momente din lupta revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu în anii dinaintea celui de-al doilea război mondial.

În cadrul activității generale a Institutului, în cursul anului 1981, o pondere

însemnată a ocupat cercetarea perioadei istorice a revoluției și construirii socialismului în România și îndeosebi a celei inaugurate de Congresul al IX-lea al partidului. Eforturile au fost îndreptate cu precădere spre sintetizarea experienței partidului și poporului nostru în edificarea noii orînduirii sociale și relevarea contribuției Partidului Comunist Român la dezvoltarea teoriei și practicii revoluției și construcției socialiste. Un colectiv larg de cercetători, pe baza experienței acumulate în elaborarea unor monografii și studii pe această perioadă în anii precedenți, a depus o amplă activitate de documentare și elaborare a unei lucrări de istorie contemporană a României, prima carte de acest gen în literatura noastră postbelică. Lucrarea va releva sub unghiuri cît mai cuprinzătoare experiența bogată și originală a partidului și poporului nostru în rezolvarea multiplelor și complexelor probleme ale înfăptuirii revoluției, făuririi și consolidării societății socialiste în România, realitățile noi ale societății noastre, succesele obținute în schimbarea întregului mod de viață al poporului, precum și activitatea internațională a partidului și statului român, de pace și colaborare, de participare activă și constructivă la soluționarea problemelor majore ale lumii contemporane. Din întreaga lucrare se desprinde importanța cunoașterii istoriei construirii socialismului, a experienței în acest domeniu pentru rezolvarea problemelor actuale și de perspectivă. Ea va constitui, în același timp, un răspuns hotărît dat celor ce neagă victoriile istorice obținute de poporul nostru în anii socialismului.

În seria de lucrări în care se relevă rolul hotărîtor al maselor populare în făurirea istoriei se înscrie și lucrarea *Masele populare — forța hotărîtoare în instaurarea puterii revoluționar-democratice a muncitorilor și tîranilor la 6 Martie 1945*, ce înfățișează experiența partidului și poporului nostru în lupta pentru cucerirea puterii politice în stat.

În cursul anului 1981 s-a acordat o atenție sporită studierii problemelor social-politice actuale. Astfel, se află în curs de finalizare lucrarea consacrată rolului clasei muncitoare în procesul transformărilor revoluționare din România. Lucrarea sintetizează experiența partidului nostru în asigurarea exercitării de către clasa muncitoare împreună cu întregul popor a puterii în stat, în conducerea societății de către partid împreună cu clasa muncitoare, cu toți oamenii muncii, în etapa edificării societății socialiste multilateral dezvoltate,

în făurirea și consolidarea continuă a unității morale și social-politice a poporului. De asemenea, au fost publicate în revista „Anale de istorie” și „Revista de istorie” studii și articole care au abordat probleme caracteristice dezvoltării țării în etapa edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, cum sînt: creșterea rolului partidului de forță politică conducătoare și integrarea sa tot mai organică în viața societății, corelația dintre afirmarea rolului politic conducător al partidului și dezvoltarea democrației socialiste, întărirea continuă a unității Partidului Comunist Român cu clasa muncitoare, cu întregul popor. Astfel de studii pe probleme social-politice publicate în 1981, împreună cu cele publicate în ultimii 5—7 ani au fost reunite în culegeri tematice cum sînt: *Partidul Comunist Român — centrul vital al națiunii socialiste; Evoluția statului și rolul său în etapa edificării societății socialiste multilateral dezvoltate. Dezvoltarea democrației socialiste și întărirea autoconducerii muncitorești; Dezvoltarea economică și socială a României în anii socialismului*, care tratează etapele dezvoltării României în anii revoluției și construirii socialismului, progresul economic și social realizat de țara noastră. Alte studii publicate se pot constitui în culegeri pe teme: *Politica externă a Partidului Comunist Român și Republicii Socialiste România de pace și colaborare, de participare activă la soluționarea problemelor majore ale lumii contemporane; Partidul Comunist Român, stegharul luptei pentru unitate și independență a poporului român*. O serie de studii publicate în acest an pot fi reunite într-un volum, care ar putea fi tipărit în limbi străine, deoarece ele se referă la acele probleme pe care istoriografia românească are datoria să le prezinte într-o interpretare susceptibilă de a fi înțeleasă de către istoricii străini din anumite țări care denaturează istoria poporului român.

În legătură cu această problemă apare deosebit de clară necesitatea de a gândi datele de istorie a poporului nostru, care au legături cu istoria altor popoare, în lumina principiilor formulate de conducerea partidului nostru, adică în lumina sublinierii elementelor care contribuie la dezvoltarea bunelor relații de colaborare și prietenie între poporul nostru și popoarele vecine.

Institutului i-au fost repartizate spre realizare și trei capitole din lucrarea *Agricultura socialistă a României*, inițiată de conducerea partidului cu prile-

jul aniversării a două decenii de la încheierea procesului cooperativizării agriculturii în țara noastră. Totodată, se află în curs de finalizare lucrarea *Problema agrar-tărănească în documentele programatice ale partidului clasei muncitoare din România*, ca și volumul al II-lea din culegerea de *Documente privind marea răsccoală a țăranilor din 1907*. Alte lucrări, aflate într-un stadiu avansat de elaborare sînt: *Lupta revoluționară a femeilor din România* (vol. I) și *Presa comunistă și revoluționară din România (1927—1931)*.

În studierea problemelor cu caracter social-politic o atenție sporită a fost acordată combaterii, de pe poziția concepției materialist-dialectice și istorice, a diferitelor curente și ideologii retrograde. Rezultatele acestei activități au fost concretizate în elaborarea unor studii și a unei lucrări intitulate *Neofascismul european și strategia destabilizării*.

La fel ca și în trecut, și în anul 1981 s-a acordat atenție lucrărilor cu caracter internațional. S-a continuat activitatea de elaborare a tratatului de istorie a mișcării muncitorești internaționale; s-au redactat pînă în prezent șapte capitole, care se referă la perioada pînă în ajunul celui de-al doilea război mondial, însumînd circa 550 de pagini.

O altă lucrare, întocmită în lumina indicațiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, se referă la regimurile fasciste și totalitare din Europa (volumul III). Pînă în prezent, în revista „Anale de istorie”, au fost publicate trei studii din acest volum, urmînd ca în numerele următoare să-și găsească locul și celelalte.

Ca răspuns la unele denaturări din străinătate la adresa istoriei poporului român a fost publicat, printre alte lucrări ale Institutului și volumul de studii *Afirmarea statelor naționale în centrul și sud-estul Europei*.

În același timp, s-a predat la tipar lucrarea *România în documentele timpului. 1918—1920*, și se află în fază de definitivare culegerea de studii privind politica externă a României (vol. III).

O serie de lucrări apărute anul acesta, cum au fost: *Electoratul din România în anii interbelici*, *Culegerea de texte privind istoria mișcării muncitorești din România*, *Comuna din Paris și România* (în Colecția „File de istorie”) au sporit în chip pozitiv prezența cărții de istorie

a partidului în cadrul literaturii istorice tipărită în țara noastră anul acesta.

De o deosebită însemnătate politică, mai ales pentru educația politică și patriotică a tinerelor generații, este lucrarea: *Exemplul eroic al luptătorului neînfricat pentru triumful idealurilor comuniste. Tinerețea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu*.

O altă lucrare importantă, care urmează să vadă lumina tiparului, este monografia *Partidul clasei muncitoare, forța principală în lupta pentru independență și suveranitate națională*.

Institutul nostru a acordat atenție și unor probleme de istorie veche; prin aducerea în actualitate a lumii vechi, din epoca traco-dacilor, istoria cheamă popoarele moderne, moștenitoare, de fapt, a acelei lumi să-și descopere legăturile și, prin acestea, să înțeleagă și să accepte mai ușor necesitatea colaborării, cooperării și dezvoltării prieteniei. Mai mult, după cum s-a dovedit prin cercetarea atentă a documentelor istoriei mișcării muncitorești din țara noastră, îndeosebi a celor de la sfîrșitul secolului trecut, partidul clasei muncitoare din România a acordat o atenție deosebită istoriei vechi a poporului român, momentelor de afirmare a luptei maselor împotriva exploataării, punînd, așadar, încă de atunci datele istoriei în slujba obiectivelor sale legitime, cum erau făurirea statului național unitar român, apărarea independenței și suveranității sale, înlăturarea exploataării și a marilor contradicții social-economice, care frînau avîntul dezvoltării poporului român în epoca modernă, epoca marilor înfăptuiri tehnico-științifice ale omului.

În realizarea lucrărilor sale, Institutul desfășoară o bună colaborare cu Academia de științe sociale și politice, cu Academia „Ștefan Gheorghiu”, cu alți specialiști din Capitală și din întreaga țară.

De asemenea, I.S.I.S.P. și-a continuat activitatea pe plan internațional, în baza planurilor de colaborare cu institute similare din țări socialiste, ca și prin relații bilaterale cu alte instituții științifice, reviste etc. din străinătate.

*
* *
*

Într-un răstimp de mari cuceriri ale științei, de acumulare în ritm alert a da-

telor cunoașterii, ridicarea la o calitate superioară a contribuției Institutului la dezvoltarea științelor sociale în România, a întregii munci desfășurate de cercetători a constituit obiectivul central al I.S.I.S.P.

Creșterea calitativă a activității politico-educative, de formare a conștiinței revoluționare a oamenilor muncii, sarcină principală a întregului partid, strâns legată de edificarea socialismului și comunismului în România, a fost ferm jalonată de secretarul general al Partidului Comunist Român. „Este necesar — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — să desfășurăm o intensă activitate de ridicare a conștiinței politice pentru înțelegerea sensului dezvoltării societății omenеști, a legilor sociale obiective, să înarmăm membrii de partid, oamenii muncii, întregul popor cu spiritul și concepția revoluționară de muncă și luptă pentru învingerea tuturor greutăților, pentru asigurarea mersului ferm înaintea patriei pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării spre comunism“. Cercetătorii Institutului, cu mijloace specifice sferei în care își desfășoară activitatea — în volume, articole și studii, prin presă, radio și televiziune, prin conferințe și cursuri universitare — și-au adus contribuția la propagarea politicii partidului, la educarea revoluționară, patriotică a constructorilor României de azi.

Pornind de la cerințele stabilite de partid în fața cercetării științifice, de la obiectivele etapei de mare concentrare a energiilor creatoare pe care o parcurgem în prezent, în lucrările elaborate s-au abordat probleme de seamă ale trecutului mai apropiat sau mai îndepărtat al poporului român, ale mișcării muncitorești, cele mai elocvente procese și momente din perioada construcției victorioase a societății socialiste pe pământul României. Totodată, au fost tratate, pe multiple planuri, legăturile internaționale ale statului român, solidaritatea revoluționară a partidului clasei noastre muncitoare, a muncitorimii în general cu partidele din alte țări, cu lupta de eliberare socială și națională a popoarelor lumii, a fost reliefată prezența activă a organizațiilor revoluționare din România în sinul mișcării muncitorești internaționale.

Ampla sinteză a istoriei poporului român, gândirea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, generalizările teo-

retice și politice elaborate de secretarul general al partidului au constituit inestimabile valori teoretice și metodologice pentru munca noastră de cercetare istorică. Interpretarea și aprofundarea datelor și faptelor din trecut, elaborarea lucrărilor, studiilor și articolelor cercetătorilor din institut a fost călăuzită permanent de ideile teoretice, ideologice și politice sintetizate în *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, în magistrala operă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, cât și în alte documente ale Partidului Comunist Român.

O mare forță educativă în procesul formării trăsăturilor moral-politice ale omului nou, insuflînd fiecărui fiu al patriei noastre socialiste înalte sentimente patriotice, se degajă din lucrarea *Tineretea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu*, editată de ziarul „Scînteia tineretului“*. Istoria de două ori milenară a poporului român, a mișcării muncitorești revoluționare, a Partidului Comunist Român relevă rolul glorios pe care vremurile, necesitățile societății, îl încredințează unor personalități de excepție, capabile să ducă la izbîndă idealurile cele mai înaintate ale timpului lor, să lupte cu hotărîre și abnegație revoluționară pentru ca aspirațiile vitale ale întregului popor să fie transformate din deziderat în realitate. Volumul subliniază excepționala semnificație politică, morală și patriotică a biografiei revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, conducătorul încercat al partidului și statului nostru, omul și comunistul care, încă din fragedă tinerețe, și-a închinat întreaga viață luptei revoluționare a partidului comunist, a clasei muncitoare, fericirii și libertății poporului român, luptătorul comunist de exemplară conduită morală și politică, fruntașul unei generații și mîndria poporului român.

Și în anul 1981 s-au elaborat și publicat, sub egida Institutului de studii istorice și social-politice, lucrări în care s-au materializat preocupări perene de cercetare. O asemenea realizare, pusă la dispoziția cititorilor de Editura politică, o constituie volumul I din ampla monografie dedicată sindicatelor și intitulată

* Volumul însumează suita de articole publicate sub același titlu în paginile ziarului „Scînteia tineretului“, în perioada mai-iunie 1981, sub semnătura lui Olimpiu Matichescu, cercetător la Institutul de studii istorice și social-politice.

Mișcarea sindicală din România (602 p.). După cum subliniază Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului, în *Prefața* la volum, „Lucrarea, prima de acest fel care apare în țara noastră, prezintă, în contextul general al istoriei patriei și al mișcării noastre muncitorești, geneza și evoluția organizațiilor sindicale până în august 1944, cu succesele și greutățile lor, cu perioadele de flux și reflux”.

Pe tot parcursul lucrării, autorii au urmărit ca tratarea și interpretarea evenimentelor din mișcarea sindicală, fără a subestima rolul factorilor externi, să pornească de la analiza atentă a factorilor interni, ca determinanți în evoluția proceselor dezvoltării societății ca și ai mișcării muncitorești, să reflecte adevărul istoric obiectiv. „S-a ajuns astfel, se reliefează în *Prefață*, la concluzia că experiența mișcării sindicale din România demonstrează evident că unitatea proletariatului a constituit o necesitate imperioasă pentru asigurarea luptei sale generale dezrobitoare, că unitatea sindicală și colaborarea strânsă, principală, între partidele comunist, socialist și social-democrat au deschis proletariatului român calea spre exercitarea tot mai pleneră a rolului său istoric”.

Volumul apărut este elaborat de mai mulți autori, fiecăruia revenindu-i câte un capitol: primul, intitulat „Începuturile și dezvoltarea mișcării sindicale din România până la 1918”, a fost scris de Vasile Petrișor; cel de-al doilea — „Mișcarea sindicală din România în anii avântului revoluționar (1918—1921)”, îl are ca autor pe Florea Dragne; Nicolae G. Munteanu a elaborat capitolul III, care poartă titlul „Sindicatele din România între anii 1922—1933”; ultimul capitol, al IV-lea, „Contribuția sindicatelor la lupta pentru apărarea libertăților democratice și a independenței naționale a României (1934—1944)”, este semnat de Ion Iacoș.

Tot în acest an, 1981, a văzut lumina tiparului la Editura politică volumul al II-lea al lucrării *Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de P.C.R. 1921—1944*, 264 p. (primul volum, elaborat de un grup de cercetători și colaboratori ai Institutului de studii istorice și social-politice, a apărut în Editura politică, în anul 1970). Cartea tratează activitatea unor organizații de masă al căror an de înființare se situează în perioada 1934—1944, încadrându-le în contextul general al dezvoltării societății românești; cele mai multe dintre ele au apărut la cumpăna deceniului al IV-lea, atunci când într-o serie de state europene puterea fusese acaparată de unele dintre cele mai reacționare, șoviniste și agresive forțe, de fascism.

„Organizațiile de masă revoluționare, democratice, create, conduse sau influențate de Partidul Comunist Român — arată *Prefața* Institutului de studii istorice și social-politice — au reunit pe baza unor platforme de revendicări general-democratice oameni ai muncii, care, indiferent de apartenența politică, naționalitate sau religie, în lupta zilnică, dovedeau antifascismul lor, adeviziunea totală la obiectivele patriotice, democratice ale acestor organizații. Din acest punct de vedere se poate spune că organizațiile de masă cuprinse în culegerea de față au fost o expresie a Frontului popular în acțiune, al maselor largi de cele mai diferite categorii sociale din România”.

Volumul se prezintă sub forma unei culegeri de opt studii monografice în care se tratează câte o organizație de masă. În ordinea cuprinsului, tomul de față se ocupă de: „Blocul democratic” (autor Gh. I. Ioniță), „Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România M.A.D.O.S.Z.” (semnat de Ladislau Banyai), „Frontul Studențesc Democrat” (studiu elaborat de Florea Dragne și Constantin Petculescu), „Grupul avocaților democrați” (autor Elena Georgescu), „Comitetul român al Reuniunii Universale pentru pace” și „Uniunea democratică” (semnate de Ion Iacoș), „Apărarea Patriotică” (de Olimpiu Matichescu), „Uniunea patriotică” (studiu scris de Maria Covaci și Florea Dragne).

În Colecția „File de istorie”, care apare sub egida Institutului de studii istorice și social-politice, editată de Editura politică, a apărut lucrarea *Comuna din Paris și România*, semnată de Nicolae Copoiu. După ce prezintă, în prima parte, istoria primei revoluții proletare din lume, „o guvernare fără precedent în istorie, guvernarea oamenilor muncii, strălucită afirmare a proletariatului pe arena istoriei”, cum o caracterizează autorul, pe linia unor preocupări mai vechi, Nicolae Copoiu reliefează că evenimentele din Franța, „mai ales cele legate de Comuna din Paris, au avut un puternic răsunet în țara noastră”. Între factorii care au determinat acest ecou, lucrarea menționează rolul Franței în sprijinirea formării statului român modern și simpatia purtată de poporul român poporului francez, existența unui puternic curent republican în opinia publică de la noi, reacția negativă a populației față de prezența unui prinț german în fruntea țării, ca și unii factori mai noi: participarea unor socialiști români la activitatea Internaționalei I și crearea secției acesteia la Timișoara. Între altele, lucrarea aduce date și precizări noi referitoare la participarea unor

români la evenimentele din timpul Comunei.

În anul 1981 s-a tipărit al doilea volum din lucrările colocviului *Propaganda în anii celui de-al doilea război mondial*, desfășurat în cadrul celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice, în zilele de 11—12 august 1980. Lucrarea cuprinde : *Mesajul Președintelui Nicolae Ceaușescu, adresat Congresului internațional de științe istorice*, care s-a desfășurat sub înaltul patronaj al Domniei Sale ; intervențiile prezentate în cele patru ședințe plenare ale colocviului ; rapoarte predate Secretariatului Comisiei române de organizare în timpul colocviului și, deci, neincluse în volumul întâi ; Concluziile asupra lucrărilor colocviului și problematici abordate prezentate de Președintele Comitetului Internațional de istorie a celui de-al doilea război mondial, Henri Michel ; texte depuse la Secretariat în timpul lucrărilor colocviului ; Mesajul celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice.

Se publică în acest volum : *Alocuțiunea asupra problematicei colocviului*, rostită de Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de studii istorice și social-politice, președintele Comisiei române de organizare a colocviului, precum și, între intervenții, cele ale cercetătorilor din cadrul Institutului : Nicolae Minei, Cristian Popișteanu, Vladimir Zaharescu.

Preocuparea Institutului de studii istorice și social-politice pentru a face cunoscută peste hotare istoria poporului nostru și realizările sale socialiste, pentru a contribui la o tot mai bună cunoaștere reciprocă, la schimbul de valori științifice și spirituale, la dezvoltarea prieteniei între popoare s-a vădit — în anul 1981 — și prin editarea unor lucrări, în colaborare cu edituri din străinătate.

În Republica Populară Chineză, Editura didactică din Beijing a tipărit în limba chineză, *Istoria poporului român*, sub redacția acad. Andrei Oțetea, ediție revăzută și adăugită, cu un cuvânt *Către cititori* de Ion Popescu-Puțuri. În acest cuvânt se reliefează că principala preocupare a autorilor a fost tocmai „de a scoate în evidență unitatea și continuitatea procesului de dezvoltare a poporului român, de a urmări în toate fazele și formele ei principale de manifestare — în intercondiționarea lor dialectică — lupta pe care a purtat-o poporul român pentru apărarea ființei sale, pentru unitate, independență națională și emancipare socială. Reflectând această preocupare, lucrarea de față va permite cititorului chinez să ia cunoștință, în bună măsură, de stadiul cercetărilor în domeniul istoriei românești, de progre-

sele remarcabile ale istoriografiei noastre“.

A continuat colaborarea Institutului nostru cu „Editori Riuniti“ din Roma, care, în 1981, a tipărit ediția a III-a — revăzută și îmbogățită — a volumului : *Istoria poporului român*, sub redacția acad. Andrei Oțetea, cu un *Cuvânt înainte* de Ion Popescu-Puțuri. Tot în Italia, în colaborare cu „Edizione del Calendario“—Milano, au apărut edițiile în limba germană și spaniolă a enciclopediei „*Republica Socialistă România*“.

Cercetători din cadrul Institutului nostru au fost solicitați să elaboreze teze și bibliografii pentru volumele : *Probleme ale istoriei patriei, a Partidului Comunist Român și mișcării muncitorești și democratice din România, a mișcării muncitorești și revoluționare pe plan internațional și Teme comune pentru toate cursurile învățământului politico-ideologic*, editate de Secția de propagandă a C.C. al P.C.R. pentru cursurile Universității politice și de conducere (anul III) și cursurile învățământului politico-ideologic de partid. Cele două lucrări conțin și următoarele teme tratate de membrii colectivului Institutului : „Unirea Moldovei cu Muntenia — eveniment hotărâtor al formării statului român modern. Gândirea social-politică și creația literar-artistică legată de actul Unirii“ și „Mișcarea muncitorească internațională în perioada primului război mondial. Partidele socialiste în noile condiții istorice“ (autor Nicolae Copoiu) ; „România în perioada primului război mondial“ (autor Augustin Deac) ; „Mișcarea comunistă și socialistă în perioada interbelică. Consecințele pentru mișcarea muncitorească ale afilierei partidelor muncitorești și organizațiilor sindicale la diferite organizații internaționale. Lupta pentru front unic și front popular, împotriva fascismului și pericolului de război“ și „Lupta de eliberare a popoarelor coloniale și dependente în perioada dintre cele două războaie mondiale“ (autor Gheorghe Unc) ; „Lupta P.C.R., a forțelor revoluționare, democratice din țara noastră împotriva fascismului, revizionismului și războiului, pentru apărarea suveranității și integrității României“ și „Pregătirea și înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Importanța istorică a insurecției de la 23 August 1944“ (autor Gheorghe Zaharia) ; „Solidaritatea internațională a clasei muncitoare, a Partidului Comunist Român, a forțelor înaintate ale poporului nostru cu lupta democratică, antifascistă și antihitleristă a altor po-

poare" (autor Virgil Smârcea) ; „Congresul al IX-lea al P.C.R. — eveniment de răscruce în dezvoltarea României socialiste" și „Importanța istorică a făuririi economiei unitare în România. Trecerea României în etapa edificării societății socialiste multilateral dezvoltate. Însemnătatea istorică a Congresului al X-lea al P.C.R." (autor Gheorghe Surpat) ; „Prăbușirea sistemului colonial. Lupta popoarelor din țările Asiei, Africii și Americii Latine pentru consolidarea independenței naționale, pentru progres social, împotriva imperialismului, a rasismului și neocolonialismului" (autor Constantin Botoran) ; „Confruntările de idei în filosofia contemporană a istoriei. Criza idealismului istoric și problemele actuale ale teoriei istoriei. Contribuția P.C.R. la dezvoltarea creatoare a concepției materialiste a istoriei" (autori Marin Badea și Pamfil Nihiștea) ; „Partidul Comunist Român — continuatorul celor mai luminoase tradiții de luptă revoluționară a poporului român" (autor Ion Mamina) ; „Condițiile sociale, de muncă și viață ale maselor muncitoare în România burgheză-moșierească. Lupta desfășurată de masele populare din România împotriva exploatarei, fascismului și războiului, pentru eliberare socială și națională, pentru trecerea la făurirea noii orânduiri sociale" (autor Gheorghe Zaharia) ; „Înfăptuirea operei de construire a societății socialiste sub conducerea P.C.R. în perioada 1944—1980. Contribuția hotărâtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru" (autor Gheorghe Surpat).

Volumul elaborat de Gheorghe Zaharia și Constantin Botoran, intitulat *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic. 1919—1939*, a apărut la Editura militară (468 p.). Cei doi autori și-au propus să prezinte realitățile românești în contextul situației internaționale interbelice, să arate succint concepția politică și militară a României, mijloacele economice și potențialul militar al țării, caracterul alianțelor politice și militare și efectele lor finale, să analizeze aspectele multiple și complexe, precum și soluțiile preconizate de cercurile politice și militare din România în rezolvarea problemei fundamentale privind apărarea statului național unitar român în frontierele sale firești. Din lucrare se degajă cu pregnanță concluzia, formulată de autori în încheierea volumului : „poporul român a promovat constant o politică de pace, bună vecinătate și conviețuire, fiind animat de idei de libertate națională, independență și progres ; el nu a manifestat tendințe de cotorpire a unor

teritorii străine și de subjugare a altor popoare, tendințe caracteristice puterilor militariste, imperialiste. Alianțele politico-militare pe care România le-a încheiat în acești ani au constituit reacția sa antirevizionistă, au fost expresia năzuințelor tradiționale ale poporului român de prietenie și colaborare pe baze egale și de respect mutual cu popoarele din zonă, cu toate statele dornice de pace“.

Anul care s-a scurs consemnează și apariția, în Editura științifică și enciclopedică, a lucrării *Mișcarea muncitorească din România în anii 1924—1928* (296 p.), scrisă de Marin C. Stănescu. Volumul înfățișează activitatea multilaterală a organizațiilor politice și profesionale proletare, locul central ocupându-l „istoria Partidului Comunist Român de la scoaterea sa în afara legilor, în vara anului 1924, mai exact de la Congresul al III-lea și pînă la sfîrșitul anului 1928“, ampla activitate practică și teoretică desfășurată de partid pentru consolidarea rîndurilor proprii, pentru organizarea și conducerea luptei revoluționare a clasei muncitoare din România.

Editura „Dacia“ din Cluj-Napoca continuă să publice seria „Istorie contemporană“, în care sînt tipărite și lucrări elaborate de cercetători din cadrul Institutului nostru. Printre cărțile înscrise la activul seriei se află și cea purtînd titlul *Electoratul din România în anii interbelici* (314 p.), subintitulată „Mișcarea muncitorească și democratică în viața electorală din România interbelică“, elaborată de Simion Cutișteanu (cap. I—IX) și Gheorghe I. Ioniță (cap. X—XV). În prim planul expunerii se află prezența mișcării revoluționare și democratice, a Partidului Comunist Român și celorlalte partide, grupări și organizații muncitorești și progresiste în consultările electorale cu ocazia alegerilor. Pentru Partidul Comunist, consultările corpului electoral au fost un prilej neegalat, ca proporții și amploare, pentru a veni în contact cu mari mase de muncitori, țărani și alte categorii de oameni ai muncii, arată autorii.

Întegrîndu-și cercetările, Ludovic Vajda a elaborat lucrarea cu caracter monografic *Istoria mișcării muncitorilor minieri și siderurghiști transilvăneni (secolul XVIII — 1918)*, publicată de Editura politică, în limba maghiară (545 p.).

O *Culegere de texte privind istoria mișcării muncitorești din România (de la începuturi pînă în 1945)*, alcătuită de Florea Dragne și Ion Scurtu, a văzut lumina tiparului la Editura didactică și pedagogică, în anul 1981 (180 p.). Crestomația înmănunchează material de referință bazat pe documente de valoare,

(primul document datează din 14 februarie 1827), reflectînd sugestiv firul incandescent al activității organizațiilor revoluționare muncitorești din România, a Partidului comunist în primul rînd, în toate evenimentele majore ale patriei. Culegerea de texte se încheie cu articolul: „Lupta tineretului în trecut și datorile lui viitoare” („Știința tineretului”, 1 ianuarie 1945), semnat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe atunci secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, în care se defineau cu deosebită claritate și precizie sarcinile fundamentale ale tinerei generații. Pentru a ușura utilizarea volumului de către profesori și elevi, fiecare document este precedat de un comentariu, iar, ca structură, lucrarea s-a ghidat după programele analitice și manualele de istorie modernă și contemporană a României (clasele a IX-a și a X-a).

Unii membri ai colectivului Institutului de studii istorice și social-politice și-au finalizat o parte din rezultatele cercetării în lucrări care înglobează eforturile mai multor autori, tipărite în anul 1981. Astfel, Elena Mureșan a elaborat studiul „Consemnări asupra organizării internaționale a neofascismului” din volumul *Neofascism, terorism, noua dreaptă* (270 p.), iar Cristian Popișteanu a scris capitolul „Evoluția istorică spre securitate și cooperare europeană” din lucrarea *România și securitatea europeană* (248 p.), ambele publicate de Editura politică.

Întregul partid, poporul român au sărbătorit, la 8 mai 1981, 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, „eveniment — caracterizat de tovarășul Nicolae Ceaușescu — de însemnătate epocală în mișcarea revoluționară muncitorească din România, în luptele revoluționare de clasă pentru dreptate socială și eliberare națională, pentru victoria revoluției socialiste și edificarea noii orînduirii sociale în patria noastră”. În vasta acțiune desfășurată la nivelul întregii țări, prilejuită de marea aniversare a partidului, Institutul de studii istorice și social-politice a adus o importantă contribuție organizînd — împreună cu Academia Republicii Socialiste România, Academia de științe sociale și politice și Academia „Ștefan Gheorghiu” — sesiunea științifică pe tema *Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare în opera de transformare revoluționară a societății în România* *, orientînd și dirijînd participarea cercetătorilor din Institut la celelalte ma-

nifestări omagiale organizate atît la nivel central cît și în țară. În total, cercetătorii I.S.I.S.P. au participat la un număr de 338 de manifestări.

La sesiune, desfășurată în ziua de 5 mai 1981 la Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de studii istorice și social-politice, a prezentat comunicarea *Importanța istorică a făuririi P.C.R. pentru dezvoltarea luptei revoluționare a maselor muncitoare din România*. Subliniind importanța practicii istorice ca abordare a realității și factor de transformare al ei, ca activitate creatoare complexă în toate domeniile, dialectică, dinamică și multidimensională, în comunicare s-a scos în evidență că „Gloriosul jubileu al celei de-a 60-a aniversări a făuririi Partidului Comunist Român ne prilejuiește sublinierea cu putere a faptului că cei aproape 90 de ani de existență a mișcării politice muncitorești organizate, crearea P.S.D.M.R., dezvoltarea ulterioară a mișcării socialiste, trecerea ei într-o etapă superioară ca urmare a marelui congres din mai 1921, — cînd pe baze organizatorice, ideologice, programatice comune, ale socialismului științific revoluționar, s-a făcut Partidul Comunist Român — lupta plină de abnegație desfășurată de partid în condițiile în care realizarea, în 1918, a cerinței istorice a formării statului național unitar a creat un cadru nou, mult mai favorabil din punct de vedere național și social-economic, progresul general al țării, un cadru care a permis modificări de ordin calitativ în însăși natura partidului, în strategia și tactica sa, toate acestea au relevat însemnătatea deosebită pentru întreaga istorie națională a *practicii revoluționare* a clasei celei mai înaintate a societății.

Marele salt istoric, în urma căruia România, ajunsă deja în pas cu prezentul, s-a aliniat în pas cu viitorul, intrînd pe făgașul tendinței dominante a epocii contemporane — aceea a trecerii spre o formațiune social-economică superioară — l-a constituit revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, începută în august 1944, care a deschis calea consolidării deplinei independențe și suveranității naționale a României, calea împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională a poporului. Preluînd, în perioada care a urmat, întreaga putere în propriile mîini, poporul român a depus o activitate intensă în vederea construirii vieții sale noi”.

De asemenea, marea majoritate a cercetătorilor din Institut au prezentat comunicări științifice la sesiunile omagiale

* O prezentare largă a sesiunii a fost publicată în „Anale de istorie”, nr. 3/1981, p. 53-86.

organizate cu acest prilej de comitetele județene de partid, de diferite instituții centrale, au publicat studii și articole în reviste de specialitate, în presa centrală și locală, în publicații social-culturale, au susținut expuneri și conferințe, au participat la realizarea unor emisiuni de radio și televiziune în care au reliefat jaloarele principale ale procesului istoric obiectiv de făurire a Partidului Comunist Român și luptei sale împotriva orînduirii sociale exploatare din țara noastră, ale perioadei de construire a socialismului în România.

La Sesiunea de comunicări științifice organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România, în București — 5—6 mai 1981 — Gheorghe Zaharia, director adjunct al Institutului de studii istorice și social-politice a prezentat comunicarea *Partidul Comunist Român — continuarea pe o treaptă superioară a rădăcinii socialiste revoluționare*. Între altele, autorul a subliniat că realizările poporului român obținute în intervalul scurs de la 23 august 1944 „au fost vechi și constante prevederi programatice ale socialiștilor români. Preluînd și ridicînd pe o treaptă superioară cele mai înaintate idealuri ale gândirii progresiste românești și universale, ei au fost conștienți de faptul că lupta pentru desăvîrșirea revoluției burgeozo-democratice era o etapă necesară pe calea înfăptuirii obiectivului esențial, făurirea societății socialiste... Esențiale și de durată în programele socialiștilor au fost țelurile socialiste”. La aceeași manifestare au mai susținut comunicări: Ion Calafeteanu, *Socialiștii români și Conferința de pace de la Paris din 1919*; Maria Covaci, *Partidul Comunist Român organizatorul luptei poporului pentru salvagardarea independenței și suveranității țării în anii 1940—1944*; Livia Dandara, *Concepția Partidului Comunist Român în problema regimului acordat naționalităților conlocuitoare din România la cumpăna anilor 1938—1939*; Augustin Deac, *Evoluția programelor partidului clasei muncitoare din România*; Mihai Dogaru, *Aspecte privind politica Partidului Comunist Român față de intelectualitate. 1921—1938*; Elisabeta Petreanu, *Coordonate definitorii ale activității internaționale a P.C.R. în anii edificării societății socialiste multilateral dezvoltate*; Vasile Petrișor, *Permanența legăturilor dintre partidul clasei muncitoare și mișcarea sindicală*; Georgeta Tudoran, *Evoluția politică, ideologică și organizatorică unitară a proletariatului din țara noastră*. De asemenea, tot în București, la simpozionul organizat de Muzeul de istorie al municipiului, Vasile

Petrișor a prezentat comunicarea *Începuturile mișcării muncitorești din România pînă la crearea P.S.D.M.R.*, iar la simpozionul organizat de Cabinetul municipal de partid, Vasile Niculae a susținut comunicarea *Concepția partidului clasei muncitoare din România asupra făuririi statului național unitar*.

În țară, la sesiunile științifice omagiale organizate de comitetele județene de partid au prezentat comunicări un mare număr de cercetători din Institutul de studii istorice și social-politice. ARAD: Gheorghe Unc, *Insemnătatea istorică a făuririi P.C.R. BRĂILA: Florea Dragne, Făurirea Partidului Comunist Român. CARAȘ SEVERIN: Olimpiu Matichescu, Partidul Comunist Român — continuatorul, pe o treaptă superioară, a tradițiilor de luptă revoluționară ale clasei muncitoare, ale poporului român pentru libertate socială, unitate și independență națională. CLUJ: Ladislau Fodor, Aportul muncitorimii clujene la făurirea partidului unic al clasei muncitoare din România. CONSTANȚA: Marin Badea, Semnificația istorică a făuririi P.C.R.; Simion Cutișteanu, Procesul intentat comuniștilor, în 1925 la București, un moment al luptei curajoase pentru existența legală a Partidului Comunist; Marin Stănescu, Procesul antifasciștilor conștanțeni din decembrie 1936 — pagină luminoasă a luptei revoluționare din România; Georgeta Tudoran, Clasa muncitoare, purtătoarea celor mai înalte idealuri de libertate socială și națională ale poporului român. DÎMBOVIȚA: Gheorghe Neacșu, Partidul Comunist — continuatorul celor mai înaintate tradiții de luptă ale poporului român pentru apărarea suveranității și independenței naționale; Ion Toacă, Evoluția partidului clasei muncitoare din România pînă la Marele Congres din Mai 1921. DOLJ: Vasile Petrișor, Craiova și împrejurimile în zilele fierbinți ale lui August 1944. GALAȚI: Maria Covaci, P.C.R. organizatorul luptei antihitleriste în țara noastră în anii 1940—1944; Livia Dandara, Partidul Comunist Român în lupta pentru apărarea intereselor fundamentale ale națiunii. HARGHITA: Ladislau Fodor, Crearea Frontului Unic Muncitoresc, moment de însemnătate istorică. IALOMIȚA: Marin Badea, Rădăcinile istorice ale făuririi P.C.R. IAȘI: Leon Eșanu, 60 de ani de la făurirea P.C.R.; Aurel Kerechi, Activitatea partidului în primii ani după făurirea sa. MARAMUREȘ: Gheorghe Bodea, Zilele Marelui Congres; Ion Iacoș, Partidul Comunist Român, rezultat al dezvoltării partidului clasei muncitoare creat în 1893. MEHEDINȚI: Augustin Deac, Făurirea*

P.C.R. moment cu semnificații istorice majore în istoria patriei; Ion Iacoș, Partidul Comunist Român — inițiatorul și organizatorul marelui act de la 23 august 1944; Constantin Petculescu, P.C.R. — stegarul luptei pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare; Vasile Petrișor, 1 Mai 1939 — moment de puternic avînt în mișcarea muncitorească, sub conducerea P.C.R. SATU MARE: Gheorghe Bodea, Contribuții privind activitatea revoluționară și comunistă sătmăreană; Ion Iacoș, Partidul Comunist Român — continuator direct al mișcării muncitorești și revoluționare din România. TIMIȘ: Marin Badea, Aspecte ale luptei forțelor progresiste și democratice din rîndurile naționalității germane, conduse de comuniști, pentru apărarea integrității teritoriale, a independenței și suveranității naționale (1933—1940); Augustin Deac, Partidul Comunist Român — continuatorul direct al Partidului clasei muncitoare creat în 1893; Ion Iacoș, Clasa muncitoare — principala forță socială antifascistă din România; Olimpiu Matichescu, Activitatea revoluționară din anii ilegalității a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pildă de dirzenie și devotament pentru slujirea înaltelor idealuri ale P.C.R. VASLUI: Aurel Karețchi, Lupta P.C.R. pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a patriei. VRANCEA: Ion Alexandrescu, Experiența P.C.R. în pregătirea și înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională din august 1944; Florea Dragne, P.C.R. — organizatorul luptelor revoluționare ale clasei muncitoare, ale întregului popor, pentru independență și unitate națională, pentru progresul și înflorirea patriei noastre socialiste; Olimpiu Matichescu, Partidul Comunist Român — conducătorul luptei poporului român împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței și suveranității naționale; Georgeta Tudoran, Caracterul unitar al dezvoltării mișcării muncitorești din România și a partidului clasei muncitoare (pînă la 1918).

Cu prilejul jubileului de 60 de ani al partidului, cercetători din cadrul Institutului au mai susținut comunicări și în alte localități din țară: GHEORGHE BODEA (Carei, Turda, Tușnad), MARIA COVACI, LIVIA DANDARA (Făgăraș), LADISLAU FODOR (Turda), LUDOVIC VAJDA (Tîrgu Secuiesc, Turda, Tușnad).

La sesiunea științifică organizată de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, Constantin Petculescu a prezentat comunicarea, *Concepția P.C.R. cu privire la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a tinerei generații*, iar la cea a Consiliului Național al Or-

ganizației Pionierilor și Șoimilor Patriei, același cercetător a susținut comunicarea, *P.C.R. — inițiatorul și îndrumătorul mișcării revoluționare a copiilor din patria noastră*.

Sesiunea științifică omagială a Ministerului Apărării Naționale a prilejuit prezentarea a două comunicări de către cercetători din Institut: Nicolae Copoiu, *Valuri ale istoriei poporului român, ale Partidului comunist și Constantin Petculescu, Coordonate ale acțiunii politice și organizatorice a U.T.C. în armată în anii 1922—1939*.

Tot cu același prilej, dar și în procesul de materializare a cercetării științifice, aproape toți membrii Institutului au publicat studii și articole în publicații de specialitate — „Anale de istorie“, „Magazin istoric“, „România—file de istorie“ (în limbi străine), „Revista de istorie“, „Revista română de studii internaționale“, „Revue roumaine d'histoire“, „Revista arhivelor“, „Revista muzeelor și monumentelor“, „Muzeul Național“, „Acta Musei Napocensis“, „Arhivele Olteniei“, „Cercetări istorice“, „Viitorul social“, „Lumea“ și altele — în presa centrală și locală — „Scînteia“, „Era Socialistă“, „România liberă“, „Scînteia tineretului“, „Munca“, „Revista economică“, „Cronica sătmăreană“, „Dimbovița“, „Făclia“, „Flamura Prahovei“, „Orizont“, „Igazság“ etc. — în revistele social-culturale, literare și în cele care se adresează unui anumit segment din masa cititorilor — „Actualitatea românească“ (în limbi străine), „Flacăra“, „Luceafărul“, „Convorbiri literare“, „Cronica“, „Steaua“, „Femeia“, „Pentru Patrie“, „Viața studentască“, „Dolgozó No“, „Ifjumunkás“, „Jó barát“, „A hét“, „Korunk“, „Új Élet“, „Utunk“, „Rumanien Review“ și multe altele — au prezentat un mare număr de conferințe și expuneri: GHEORGHE ZAHARIA, ION ALEXANDRESCU, MARIN BADEA, GHEORGHE BODEA, CONSTANTIN BOTORAN, VALERIU BUDURU, ION BULEI, ION CALAFETEANU, ANA MARIA COMAN, NICOLAE COPOIU, SIMION CUTIȘTEANU, MARIA COVACI, LIVIA DANDARA, GHEORGHE DAVID, AUGUSTIN DEAC, MIHAI DOGARU, FLOREA DRAGNE, LEON EȘANU, LADISLAU FODOR, ION IACOȘ, ION ILINCIOIU, AUREL KARETCHI, ION MAMINA, OLIMPIU MATICHESCU, NICOLAE MINEI, ELENA MUREȘAN, GHEORGHE NEACȘU, STELIAN NEAGOE, VASILE NICULAE, MARIA OFRIM, IOAN ȘT OPREA, CONSTANTIN PETCULESCU, VASILE PETRIȘOR, TEODOR PİNTEAN, CRISTIAN POPIȘTEANU, NICOLAE RAUȘ, AURICA SIMION, VIRGIL

SMĂRCEA, GHEORGHE SURPAT, MARIAN ȘTEFAN, FLORIAN TĂNĂȘESCU, GEORGETA TUDORAN, GHEORGHE UNC, LUDOVIC VAJDA, VLADIMIR ZAHARESCU. În străinătate, CRISTIAN POPIȘTEANU a publicat, în ziarul „Borba” din Belgrad, articolul *Miscarea de nealinieare*, iar NICOLAE MINEI a susținut prelegeri la universități din Mexic și Statele Unite ale Americii.

MARIN BADEA, GHEORGHE BODEA, CONSTANTIN BOTORAN, ION CALAFETEANU, NICOLAE COPOIU, LEON EȘANU, LADISLAU FODOR, ION IACOS, AUREL KARETCHI, STELIAN NEAGOE, VASILE NICULAE, ION MAMINA, OLIMPIU MATICHESCU, COSTANTIN PETCULESCU, CRISTIAN POPIȘTEANU, FLORIAN TĂNĂȘESCU, LUDOVIC VAJDA au colaborat la realizarea unor emisiuni la posturile de radio centrale și locale sau la televiziune; CRISTIAN POPIȘTEANU a dat un interviu la Radio Belgrad și a ținut o expunere despre istoria României la postul de radio Europa 1, iar NICOLAE MINEI la posturile de radio și televiziune din Mexic și S.U.A.

La Simpozionul consacrat aniversării a 45 de ani de la procesul din Brașov al militanților comuniști și antifasciști în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu*, unul dintre cele mai semnificative momente ale luptei forțelor revoluționare și democratice din țara noastră împotriva pericolului fascismului, pentru apărarea libertății și demnității naționale, desfășurat în ziua de 25-mai 1981, la Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, sub egida Academiei de științe sociale și politice, Academiei „Stefan Gheorghiu”, Institutului de studii istorice și social-politice și Uniunii Tineretului Comunist, Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de studii istorice și social-politice, a susținut comunicarea intitulată *Lupta împotriva fascismului și războiului, expresie a atitudinii democratice, umaniste și patriotice a poporului român*.

În țara noastră, a arătat autorul comunicării, „lupta generală pentru progres național și social, lupta întregii mișcări muncitorești pentru apărarea intereselor vitale ale oamenilor muncii, lupta revoluționară a partidului comunist pentru transformarea societății au avut, de asemenea, o componentă antifascistă. În funcție de situație, — s-a subliniat în comunicare — lupta antifascistă a avut în România ca trăsătură distinctivă, faptul că pe plan intern ea

nu se confrunta cu o mișcare fascistă constituită în putere de stat și regim politic sau care să se fi dezvoltat pînă la o forță capabilă de o preluare de-sine-stătătoare a puterii, ci cu o forță folosită de clasele dominante ca element de diversiune și devenită agentură a fascismului extern. Tocmai amenințarea puternică ce venea din partea acestuia făcea din Garda de fier un dușman periculos. Pentru partidul nostru combaterea hotărîtă a Gărzii de fier și a altor organizații de extremă dreaptă reprezenta, pe de o parte, o componentă a luptei sale generale împotriva forțelor politice ale burgheziei, pentru victoria revoluției, iar, pe de altă parte, o componentă a luptei sale ferme, pătrunse de un fierbinte patriotism, împotriva pericolului fascist extern, pentru apărarea integrității, independenței și suveranității patriei”. În acest context istoric se înscrie și procesul de la Brașov, „proces pe care atitudinea militantă adoptată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel ce avea să devină Secretarul general al partidului nostru, și de alți acuzați, l-a transformat în încă o acțiune de luptă”.

Comunicări dedicate aceluiași eveniment au mai fost prezentate de cercetători din cadrul I.S.I.S.P. la alte sesiuni și simpozioane organizate cu ocazia aniversării a 45 de ani de la procesul din Brașov. Astfel, la Iași, în cadrul simpozionului organizat de Comitetul județean al U.T.C., Leon Eșanu a susținut comunicarea *Procesul de la Brașov, moment de referință în lupta antifascistă a poporului român*, iar la Făgăraș, la simpozionul desfășurat în timpul „Decadei făgărășene”, Livia Dândara a prezentat comunicarea *Lupta antifascistă, antirăzboinică sub conducerea P.C.R. în deceniul al patrulea*; Florea Dragne a expus la Giurgiu, comunicarea *Climatul social-politic în care a avut loc procesul grupului comunistilor și antifasciștilor de la Brașov*.

Cercetători din Institut au participat și la alte sesiuni și simpozioane științifice. La Sesiunea de comunicări științifice prilejuită de împlinirea a 50 de ani de la crearea Muzeului de istorie din Focșani — 13—14 octombrie 1981 — au prezentat comunicări: Marin Badea, *Însemnări pe marginea concepției istorice a lui Constantin Giurescu*; Constantin Botoran, *Contribuția României la sistemul tratatelor de la Paris (1919—1920)*; Milică Moldoveanu, *Rezistența din România în contextul rezistenței europene*. Muzeul de istorie națională și arheologie din Constanța a organizat, între 23 și 25 noiembrie 1981, sesiunea anuală de comunicări științifice — *Ponica '81* — în cadrul căreia au fost pre-

* O prezentare largă a Simpozionului a apărut în „Anale de istorie”, nr. 3/1981, p. 207—219.

zenți cu comunicări: Gheorghe Zaharia, director adjunct al Institutului de studii istorice și social-politice, *Evoluția României interbelice*; Marin Badea, *Istoriografia ca armă de luptă împotriva fascismului*; Constantin Botoran, *Semnificația tratatului de la Neuilly sur Seine în evoluția relațiilor româno-bulgare*; Marian Ștefan, *O scrisoare înedită a lui Gheorghe Magheru către Avram Iancu* (în colaborare cu P. Cernovodeanu). Sesiunea anuală a Complexului muzeal din Golești — 28—29 noiembrie 1981 — a prilejuit lui Marin Badea expunerea comunicării *Problemele păcii și războiului în tradițiile de luptă ale clasei muncitoare din România*. Leon Eșanu a susținut, la Sesiunea științifică prilejuită de împlinirea a 150 de ani de la înființarea Arhivelor statului din Iași, comunicarea *Naționalitățile conlocuitoare din România și actul de la 1 decembrie 1918*. De asemenea, Constantin Botoran a prezentat comunicarea cu titlul *Considerații cu privire la politica de apărare națională a României în anii interbelici (1919—1939)* la Sesiunea științifică organizată de Muzeul județean Buzău, în zilele de 18—19 decembrie 1981.

Un număr de cercetători și-au adus contribuția la unele manifestări științifice organizate de Academia „Ștefan Gheorghiu”: Augustin Deac, Gheorghe Surpat, Gheorghe Țuțui, Gheorghe Unc, la dezbaterile științifice cu tema: *Partidul Comunist Român — forța revoluționară transformatoare a societății românești*; Elena Cristescu și Constantin Petculescu la cea intitulată: *Condițiile social-istorice și importanța făuririi de către partid a U.T.C. Participarea tinerei generații la opera de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate*.

Membri ai colectivului Institutului nostru au continuat să predea, în învățământul superior — Academia de Studii Economice, Institutul Agronomic „Nicolae Bălcescu”, Institutul de construcții, Institutul Politehnic, toate din București, la Institutul Politehnic din Iași și altele — cursul de „Probleme fundamentale ale istoriei patriei și Partidului Comunist Român”: MARIN BADEA, CONSTANTIN BOTORAN, ION CALAFETEANU, AUGUSTIN DEAC, ION IACOS, ION ILINCIOIU, AUREL KAREȚCHI, OLIMPIU MATICHESCU, MILICĂ MOLDOVEANU, STELIAN NEAGOE, VASILE NICULAE, CONSTANTIN PETCULESCU, VASILE PETRIȘOR,

AURICĂ SIMION, VIRGIL SMĂRCEA, GHEORGHE SURPAT, FLORIAN TĂNĂȘESCU, GHEORGHE UNC. Totodată, au fost solicitați să-și aducă contribuția la reciclarea profesorilor de istorie din învățământul de cultură generală următorii: ION ALEXANDRESCU, MARIN BADEA, ION BULEI, LIVIA DANDARA, AUGUSTIN DEAC, MIHAI DOGARU, FLOREA DRAGNE, ION IACOS, ION ILINCIOIU, AUREL KAREȚCHI, STELIAN NEAGOE, VASILE NICULAE, CONSTANTIN PETCULESCU, VASILE PETRIȘOR, TEODOR POPESCU, GHEORGHE SURPAT, FLORIAN TĂNĂȘESCU, GHEORGHE TUDOR, GHEORGHE UNC.

Rezultate ale activității depuse de cercetătorii I.S.I.S.P., idei noi promovate, rod al unei perioade de gestație și cristalizare, al unui proces de confruntare cu realitatea și cu alte puncte de vedere, și-au găsit materializarea — cu un timp mai devreme decât apariția unora dintre ele în lucrări de mai mare anvergură — și în studiile, articolele, comunicările etc. apărute în revistele editate de Institut: „Anale de istorie”, „Magazin istoric” și „România — file de istorie” *.

Revista „Anale de istorie” a continuat să publice studii și articole călăuzite de ideile revoluționare, profund ancorate în spiritualitatea românească cuprinse în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, generoase în semnificații majore pentru cercetarea trecutului de muncă și luptă al maselor populare, al poporului român. Cuvântările secretarului general al partidului, model de analiză științifică pertinentă și curajoasă, de deschidere spre nou, de îmbinare armonioasă a lecțiilor trecutului cu realizările prezentului și cu prevederile asupra viitorului, sînt cea mai elocventă dovadă a atenției pe care o acordă partidul istoriei ca sursă de meditație și învățăminte. Edificatoare, în acest sens, este prezentarea largă în paginile revistei a simpozionului consacrat aniversării a 45 de ani de la procesul din Brașov al militanților comuniști și antifasciști în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În anul cînd s-a omagiat cea de a 60-a aniversare a partidului **, din cuprinsul revistei se detașează studiile și articolele care abordează diferite aspecte din isto-

* Revista „România—file de istorie” a fost prezentată pe larg în „Anale de istorie” nr. 4/1981, p. 180—182.

** În numărul 3 din anul 1981, revista „Anale de istorie” a publicat o amplă relatare a Sesiunii științifice omagiale: *Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare în opera de transformare revoluționară a societății în România*.

ria mișcării muncitorești revoluționare și a Partidului Comunist Român, a reunirii întregii națiuni în realizarea nobilelor idealuri ale socialismului și comunismului pe pământul apărât cu sînge și fecundat de generațiile care s-au succedat de-a lungul veacurilor. Imensa capacitate a Partidului Comunist de a extrage ceea ce a fost esențial în realitățile românești, de a găsi cele mai viabile soluții și orientări pentru viitor sînt subliniate în articolul *Partidul revoluționar al clasei muncitoare a adus România în pas cu viitorul*, de Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de studii istorice și social-politice. „Partidul clasei muncitoare — se arată în articol — a cărui apariție însuși, în secolul trecut, în chipul Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România a însemnat, în mod obiectiv, o expresie a faptului că proletariatul român nu intenționează doar ca istoria să fie făcută în altă parte — Partidul Comunist Român a știut să conducă masele de oameni ai muncii la răsturnarea capitalismului și construirea noii societăți, aducînd astfel România în pas cu viitorul, situînd-o în primele rînduri ale făuritorilor socialismului și comunismului”.

Revista a publicat o serie de articole care tratează teme din bogata experiență revoluționară a partidului, a abordat probleme majore din trecutul de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, cum sînt: partidul — stegar al destinului istoric al națiunii noastre; comuniștii — continuatori pe o treaptă superioară a celor mai bune tradiții ale mișcării muncitorești din România; țărănimea — forță revoluționară determinantă în procesul făuririi României moderne; rolul istoric al mișcării muncitorești în lupta poporului pentru unitate națională, consolidarea și dezvoltarea statului național, în apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a patriei. Un număr de materiale s-au ocupat de aspecte majore ale prezentului nostru socialist. Au fost publicate articole și studii în care se tratează experiența P.C.R. în asigurarea rolului conducător al clasei muncitoare în revoluția și construcția socialismului, concepția partidului nostru cu privire la rolul statului socialist în înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea țării spre comunism, semnificația istorică a noii revoluții agrare în România, dezvoltarea de către partid a concepției luptei întregului popor pentru apărarea patriei, întărirea continuă a unității moral-politice și coeziunii poporului în procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, poziția internațională și prestigiul de care se

bucură în lume țara noastră, președintele Nicolae Ceaușescu.

Continuînd o bună tradiție existentă, în paginile „Analelor de istorie” s-au tipărit studii documentare care jalonează cele mai de seamă momente din istoria mișcării muncitorești de la începuturile sale, abordează condițiile constituirii și dezvoltării partidului politic al clasei noastre muncitoare, poziția sa față de problemele fundamentale ale evoluției societății românești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. De un real interes pentru cunoașterea trecutului partidului clasei muncitoare din România este rubrica dedicată congreselor partidului, care cuprinde — începînd cu Congresul de constituire al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, din 31 martie—3 aprilie 1893 — ordinea de zi a fiecărui congres, numele delegaților identificați, a celor ce au asigurat conducerea lucrărilor, componența Consiliului general ales și portretele delegaților participanți la fiecare congres, care au putut fi depistate.

Sumarul revistei a mai cuprins documente referitoare la vechimea și continuitatea poporului român pe teritoriul Daciei străbune, ca și articole în care s-au tratat aspecte majore ale luptei pentru unire a țărilor române în evul mediu, poziția României de sprijinire a luptei de eliberare națională a popoarelor vecine și prietene; s-a continuat rubrica privind mișcarea muncitorească, revoluționară, democratică și progresistă internațională.

Între preocupările constante ale revistei, izvorite direct din cerințele puse de partid, de tovarășul Nicolae Ceaușescu în fața publicisticii noastre, s-a aflat demascarea cauzelor și consecințelor nefaste ale instaurării regimurilor reacționare, fasciste din perioada interbelică sau din timpul celui de-al doilea război mondial, a recrudescenței neofascismului; „Anale de istorie” a continuat să publice studiile respective în cadrul unei rubrici speciale.

Totodată, revista a consacrat, la fiecare apariție, un spațiu relativ larg reflectării vieții științifice, prezentării sau recenzării unor cărți sau reviste.

„Magazin istoric” a fost prezent, în acest an, cu ample grupaje de articole consacrate unor mari și importante momente din istoria națională și universală. Călăuzită permanent în activitatea sa de orientările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — prezente în paginile revistei, atît prin extrase, cît și prin articole care subliniază caracterul novator, revoluționar al ideilor ce sînt cuprinse în operele președintelui republicii — revista a urmărit

cu consecvență evocarea momentelor cruciale din istoria poporului român. În primul rând, trebuie menționat ciclul de articole consacrat aniversării a șase decenii de la făurirea Partidului Comunist Român, publicat sub genericul *Partidul Comunist Român 1921—1981*. Revista a reliefat caracterul obiectiv al creării Partidului Comunist Român, al rolului și locului său în viața social-politică a țării, a legăturii sale nemijlocite cu istoria patriei. În articolul *Partidul revoluționar al clasei muncitoare din România și locul său în istoria patriei*, semnat de Ion Popescu-Puțuri, se subliniază faptul că „îmbinând magistral activitatea pentru apărarea intereselor celor ce muncesc de la orașe și sate, indiferent de naționalitate, educînd și călăuzind masele muncitoare în lupta împotriva claselor exploatare, pentru libertate, dreptate socială și progres, cu lupta pentru apărarea intereselor fundamentale ale întregului popor, ale țării, pentru asigurarea independenței, integrității și suveranității patriei, Partidul Comunist Român s-a dovedit a fi la înălțimea misiunii sale istorice”.

Rubrica *Mostenirea înaintașilor*, publicată de-a lungul a trei numere, și-a propus să evoce drumul afirmării partidului politic al clasei muncitoare în viața social-politică a țării, rolul său de conducător al tuturor forțelor politice și sociale interesate în dezvoltarea și progresul general al țării, în desăvîrșirea unității naționale, cucerirea și întărirea independenței patriei.

În numărul 4 al revistei a fost publicată — sub titlul *Mai-iunie 1936. Procesul de la Brașov — un proces de amplă rezonanță politică în istoria interbelică* — o semnificativă evocare a contextului istoric în care a avut loc procesul de la Brașov, intentat de autoritățile burgheze grupului de antifasciști în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu. Evenimentele circumscrise procesului ilustrează cu pregnanță „prezența militantului comunist Nicolae Ceaușescu în rîndurile muncitorilor, printre țărani, în legătură cu intelectualii, clocotitoarea sa activitate politică, revoluționară”, faptul că, prin excepționala sa energie și capacitate organizatorică, înflăcăratul patriot a imprimat „un suflu nou activității revoluționare” din acei ani. Prezența sa în fruntea acuzațiilor „a dat procesului caracterul unei dirze confruntări politice”, transformîndu-l într-un moment de referință al luptei antifasciste, patriotice, pentru apărarea independenței și suveranității patriei.

Ca și în anii trecuți, un important număr de articole au ilustrat vechimea și

permanența poporului român pe pămînturile vechii Dacii, gradul înalt al civilizației materiale și spirituale a strămoșilor noștri. Menționăm, în acest sens, articolele publicate la rubrica *Dave și stăpînii lor*, precum și cele consacrate unor noi și importante descoperiri arheologice. Reținem, în primul rînd, ampla prezentare a tezaurului de la Hinova, însoțită de bogate ilustrații alb-negru și color, tezaur care s-a impus atenției generale, în țară și peste hotare — Suedia, Mexic, Danemarca, Franța, Anglia, Italia, S.U.A., Norvegia, Iugoslavia, — prin bogăția pieselor, dar mai ales prin semnificația lor documentar-istorică.

În paginile revistei au fost consemnate și alte importante descoperiri privind vechimea poporului român și a organizării sale politice: așezarea întărită de la „Metereze” (Dridu), voievodatul românesc al Albei și altele.

Numeroase articole au fost consacrate luptei pentru unitate și independență națională a poporului român de-a lungul secolelor sau au abordat, din unghiuri și interpretări noi, problema relațiilor poporului român cu alte popoare, subliniind caracterul pașnic, spiritul de colaborare și prietenie ce a caracterizat permanent aceste relații. Aceleași idei sînt reliefate și de materialele consacrate relațiilor politico-diplomatice ale statului român în perioada interbelică.

Numeroase articole și documente inedite au ilustrat ampla ridicare la luptă a poporului român împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a patriei, importanța și semnificația internațională a insurecției poporului român din august 1944, act care a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

În 1981, rubrica *Microarhiva Magazin istoric* a publicat, de asemenea, numeroase documente inedite (corespondență, acte de cancelarie, memorii și însemnări) privind Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, Revoluția din 1848; Unirea din 1859, Războiul pentru cucerirea independenței.

În ceea ce privește istoria universală, ca și în anii trecuți, revista a pus accent deosebit pe prezentarea în paginile sale a unor articole consacrate marilor mișcări de eliberare socială și națională a popoarelor, a luptei împotriva colonialismului și neocolonialismului, demascînd politica expansionistă, de cîmpire și jaf promovată, de-a lungul timpurilor, de către marile puteri.

O constantă preocupare a revistei — istoria celui de-al doilea război mondial — a fost materializată prin articole ce ilustrează eforturile forțelor din coaliția antihilteristă pentru înfrângerea Germaniei naziste, aportul mișcării de rezistență din diferite țări la accelerarea prăbușirii celui de-al III-lea Reich. Au fost abordate aspecte mai puțin cunoscute din cursul aprigei confruntări cu nazismul, rolul hotărâtor al eforturilor popoarelor iubitoare de pace în învictoria fascismului și militarismului.

* * *

În anul 1981, ca și în anii precedenți, Institutul de studii istorice și social-politice a desfășurat, sub îndrumarea conducerii de partid, o bogată și variată gamă de activități științifice cu caracter internațional. O preocupare constantă a constituit-o dezvoltarea legăturilor de colaborare cu institutele similare din alte țări. În baza acordurilor de colaborare semnate cu institutele respective, în anul 1981 s-au organizat colocvii și simpozioane comune, participări la sesiuni științifice peste hotare, s-au efectuat schimburi de experiență pe linie de institute, de reviste etc.

Experiența acumulată de-a lungul anilor a demonstrat din nou marea eficiență a simpozioanelor bilaterale cu cercetători de la institute de profil de peste hotare, care au contribuit la îmbogățirea reciprocă a cunoștințelor cu privire la istoria mișcării muncitorești și revoluționare din țările respective. Astfel, în zilele de 26—27 mai 1981, s-au desfășurat, la București, lucrările simpozionului româno-sovietic pe tema: *Perfecționarea relațiilor din interiorul partidului — condiție a creșterii rolului său conducător în viața societății*. Delegația istoricilor sovietici a fost alcătuită din: dr. P.A. Rodionov, prim-adjunct al directorului Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.; dr. V.I. Bondar, șef de secție; candidați în istorie N.D. Ogonova și A.F. Kadașev, cercetători științifici principali; R.S. Emțova, cercetător științific. Delegația română a fost formată din: dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct științific al Institutului de studii istorice și social-politice; dr. Gheorghe Surpat, șef de sector la Institut; dr. Marin Nedelea, conferențiar universitar la Academia „Ștefan Gheorghiu”, activist la Secția Propagandă a C.C. al P.C.R.; dr. Ion Tiberian, conferențiar universitar la Academia „Ștefan Gheorghiu”; Paraschiva Nichita, cercetător științific principal și

Gheorghe Tudor, cercetător științific la Institut.

În zilele de 29—30 septembrie 1981 a avut loc, la Berlin, simpozionul bilateral cu istoricii de la Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.S.U.G., pe tema: *Lupta P.S.U.G. și a P.C.R. pentru pace și securitate în Europa (în anii 1971—1981)*. Delegația română a fost constituită din: dr. Gheorghe Surpat, șef de sector la Institut și dr. Cristian Popișteanu, redactor-șef al revistei „Magazin istoric”. Delegația R.D.G. a fost compusă din: dr. Günther Benser, adjunct de șef de secție și dr. Manfred Teresiak, cercetător științific principal.

Simpozionul științific cu istorici ai Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al Partidului Comunist Cehoslovac, ținut la București, în zilele de 24—25 noiembrie 1981, a avut tema: *Mișcarea muncitorească și socialistă din România și Cehoslovacia până la primul război mondial*. Delegația cehoslovacă a fost formată din: dr. Jan Galandauer și dr. Jan Stanek, cercetători științifici principali. Din partea română au participat la simpozion: dr. Ion Iacoș și dr. Vasile Petrișor, cercetători științifici principali.

Revista „Anale de istorie” și revistele similare ale institutelor cu ai căror reprezentanți s-au desfășurat simpozioanele au publicat ample relatări despre lucrările manifestărilor științifice menționate *.

În cursul anului 1981 au avut loc întâlniri și schimburi de experiență și cu alte institute de peste hotare. Astfel, în perioada 18 mai—2 iunie o delegație a Institutului nostru, formată din tovarășii: dr. Nicolae Copoiu, dr. Gheorghe Surpat, șefi de sectoare, dr. Constantin Petculescu, cercetător științific, Marian Ștefan, redactor principal la revista „Magazin istoric”, a efectuat o vizită de lucru în R.P. Chineză, la invitația Biroului pentru traducerea operelor lui Marx, Engels, Lenin și Stalin. În timpul vizitei, delegația română a purtat ample discuții cu membrii conducerii Biroului, în frunte cu directorul acestuia Sun Susen, a avut întâlniri și discuții cu cadre didactice, cercetători, doctoranzi și studenți din Beijing, Xian, Nanking și Shanghai.

Totodată, cercetători din cadrul Institutului nostru au luat parte la o serie de reuniuni științifice internaționale, organizate de institute similare din alte țări. Astfel, dr. Vasile Petrișor a participat la conferința științifică la Sofia, consacrată aniversării a 90 de ani de la

* Prezentarea simpozioanelor în „Anale de istorie”, nr. 3 și 6/1981.

formarea partidului marxist din Bulgaria (23 mai), dr. Ion Calafeteanu a luat parte la masa rotundă de la Berlin (8 iunie) și la Conferința de la Linz (Austria, 8 septembrie), ambele avînd ca temă *Mișcarea muncitorească și organizațiile sale culturale*, dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct al I.S.I.S.P., a reprezentat Institutul nostru la consfătuirea reprezentanților unor institute de istorie a partidelor ce a avut loc la Varna, în R.P. Bulgaria (6 octombrie). În același timp, reprezentanți ai Institutului au făcut parte din delegații ale Academiei de științe sociale și politice a R.S. România, participînd la unele reuniuni științifice internaționale. Dr. Gheorghe Unc a participat la sesiunea Comisiei mixte a istoricilor din R. S. România și R.D.G. (Berlin, 18—23 mai), iar dr. Nicolae Copoiu la întîlnirea Comisiei mixte a istoricilor din R. S. România și R. S. Cehoslovacă (Praga, 12—17 iunie).

La capitolul vizite de documentare, menționăm deplasarea în țara noastră pe timp de o lună a cercetătorului ungur Józsa Antal, colaborator al Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.S.U. (21 mai—19 iunie). La rîndul său, Institutul nostru a trimis la documentare, în arhivele franceze, pe dr. Viorica Moisuc, în perioada 5—26 noiembrie.

Vizite în schimb de experiență au avut loc și pe linia revistelor de istorie din țări socialiste. În perioada 26 septembrie—10 octombrie 1981, o delegație de la revista „Cercetări istorice” din Beijing a efectuat o vizită în schimb de experiență la revista „Anale de istorie”. Din delegație au făcut parte Siu Tsonmien, redactor-șef adjunct și Li Iu-kue, adjunct al secției de istorie universală.

La invitația redacției „Anale de istorie”, în zilele de 19—24 octombrie 1981,

A. P. Kosulnikov, redactor-șef al revistei „Voprosi istorii K.P.S.S.” din Moscova, a făcut o vizită în schimb de experiență la revistele Institutului nostru.

Între 24—31 august 1981, Virgil Smărcea a efectuat un schimb de experiență la redacția revistei „Parttörténeti Közlemények”, din Budapesta.

În cadrul acestor întîlniri s-a făcut un amplu schimb de experiență cu privire la activitatea desfășurată de revistele menționate precum și la posibilitățile de amplificare a colaborării dintre ele.

O mărturie a intensificării legăturilor internaționale ale Institutului de studii istorice și social-politice o constituie faptul că, în cursul anului 1981, acesta a fost vizitat de peste 60 de oaspeți de peste hotare — istorici, muzeografi, publiciști, editori, politologi ș.a.; din țări socialiste, capitaliste și în curs de dezvoltare. Printre oaspeții străini, care au vizitat Institutul, menționăm: Roberto Bonchio, director-delegat al Casei editoriale „Editori Riuniti” din Roma; dr. Hodeige Fritz, director de editură din R.F.G.; o delegație de istorici chinezi în frunte cu Mao Qi bien, șeful catedrei de istorie de la Școala superioară de partid din Beijing; dr. I.I. Luniov, de la Institutul de marxism-leninism din Moscova; Borși Emil, conferențiar la Școala de partid din Budapesta; istoricul Dimiter Tișer din R.P. Bulgaria, sociologul american dr. Stanley Kober ș.a.

Oaspeții au fost primiți de tovarășul Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului, care i-a informat pe larg despre activitatea științifică și editorială a Institutului, prioritățile sale de cercetare în domeniul istoriei patriei și a mișcării muncitorești din România.

**NICOLAE COPOIU,
GHEORGHE UNO,
IOAN ȘT. OPREA**

Ion Spălățelu : IZBÎNZI PRIN VREMURI.

Comuniștii — o istorie trăită. 1921—1981,

Editura „Scrisul românesc“, Craiova, 1981, 292 p.

Bogatele tradiții revoluționare ale mișcării muncitorești din România, ale Partidului Comunist Român, legătura indisolubilă a acestora cu solul realităților românești și ascendența lor necontenită pe coordonatele istoriei românilor se constituie mereu în surse inepuizabile de meditație și evocare, de cercetare și scriere.

Climatul de emulație științifică, întreținut și dezvoltat neconținut, oferă un cadru propice de manifestare celor chemați a dezvoltării generațiilor de astăzi și viitorului trecutului glorios al românilor, al mișcării muncitorești din România, al Partidului Comunist Român. În acest context se înscrie și apariția lucrării **IZBÎNZI PRIN VREMURI. Comuniștii — o istorie trăită. 1921—1981**, datorată istoricului Ion Spălățelu.

Cunoscut publicului cititor prin lucrări editate în anii trecuți, autorul volumului de față și-a propus și a realizat, în datele sale esențiale, evocarea drumului de luptă al partidului comuniștilor în cele șase decenii ale existenței sale. Acest drum nu a fost deloc ușor ; din contră. Parcurgerea lui a ce-

rut eforturi, uriașe eforturi ; a cerut, de asemenea, depășirea unor mari piedici și obstacole, a unor epoci grele, cu sacrificii și jertfe ; a cerut renunțări și privațiuni dar și consecvență revoluționară. Înainte de toate, a reclamat, însă, o adâncă iubire de țară și de popor. Este tocmai ceea ce au avut mai nobil și înălțător comuniștii în marea lor lucrare istorică, este tocmai trăsătura lor fundamentală de oameni ai acestui multimilenar pământ românesc. Iată de ce, credem noi, că deschizând suita evocărilor sale istorice cu sublinierea dragostei de țară a poporului român, a militanților revoluționari, autorul dă, dintr-un început, măsura valorii morale și a sensului major al activității comuniștilor. „*Continuator legitim al înaintașilor* — se afirmă în lucrare —, *P.C.R. a probat de-a lungul întregii sale existențe credința nestrămutată în popor, neasemuit spirit de jertfă și sacrificiu pentru înfăptuirea năzuințelor sale multiseculare de libertate și neatințare. Avântându-se în lupta pentru dărîmarea vechii orînduirii, P.C.R. înscria pe steagul roșu*

muncitoresc și pe tricolorul întregii națiuni, drept ideal și deviză de luptă — apărarea unității poporului, a independenței și suveranității patriei, construirea socialismului și comunismului în România“ (p. 11).

„Actul de naștere“ al partidului comuniștilor — istoricul Congres din mai 1921 — este prezentat în desfășurarea lui pe zile (8—12 mai), fapt ce oferă cititorilor imaginea completă a derulării dezbaterilor de la întiul forum al comuniștilor români, întrerupte prin intervenția brutală a autorităților vremii.

Comuniștilor arestați și deținuți luni de zile fără judecată li s-a înscenat cel mai mare proces cunoscut în istoria României, transformat, fără vrerea autorităților, într-o tribună de apărare și susținere a ideilor marxiste, revoluționare, de argumentare și demonstrare a necesității existenței și activității Partidului Comunist, de promovare a poziției patriotice a mișcării muncitorești, a partidului politic al clasei muncitoare din țara noastră. Apreciem că acesta este obiectivul pe care l-a urmărit autorul lucrării în capitolul III, intitulat „Acuzații acuză în procesul din Dealul Spirii intentat făuritorilor Partidului Comunist Român“.

Debutînd în viața politică a țării în condițiile cunoscute, partidul comu-

niștilor s-a aflat în situația de a înfrunta de la începutul existenței sale nu numai ostilitatea declarată a oficialităților, dar și propriile greutăți, izvorite din cauze obiective. Faptul că lucrările Congresului I au fost oprite prin intervenția forțelor de ordine, că aceștia, în asemenea împrejurări, nu a putut valida principalele documente programatice, orientative ale activității P.C.R., impunea înlăturarea acestei situații, care împietea asupra desfășurării normale a vieții de partid, a muncii sale în rândul maselor.

Congresul al II-lea al P.C.R. (3—4 octombrie 1922) — evocat în următorul capitol al lucrării — a fost chemat să dea partidului instrumentele necesare pentru promovarea unei activități normale, în relație directă cu interesele vitale ale clasei muncitoare, ale întregului popor român. Autorul relevă că și acest congres s-a înscris ca o manifestare de responsabilă grijă pentru destinele muncitorimii române, pentru soarta țării și a poporului. Pe bună dreptate în lucrare se apreciază: „*În documentele congresului și-a găsit reflectarea poziția profund patriotică a partidului, devotamentul său în slujirea intereselor fundamentale ale poporului*“ (p. 33).

În același capitol, autorul face mențiuni și asupra celorlalte congrese ale P.C.R., desfășurate, după cum se știe, în străinătate, ca urmare a intervenției Cominternului, congrese care, după cum se apreciază în lucrare, „*n-au putut constitui pe deplin o tribună de analiză temeinică a realităților și de adoptare a unor hotărâri întru totul aplicabile în viața partidului...*“ (p. 36). Din și-
rul acestor congrese, ale

șurat în afara granițelor țării (al III-lea, la Viena, în august 1924; al IV-lea, la Harkov, în iunie 1928 și al V-lea, lângă Moscova, în decembrie 1931) se detașează însă ultimul „*prin dezbaterile căruia, mult mai bine organizate, partidul a reușit să-și facă o imagine mai clară în privința contradicțiilor regimului burghez, a raportului forțelor de clasă din țară și, pe această bază, să stabilească cu mai multă precizie obiectivele și sarcinile imediate ale activității sale*“ (p. 36).

Trecînd la sfera mișcării sindicale, atenția este reținută (în cap. V) de Congresul sindical de la Sibiu — moment remarcabil în eforturile militanților revoluționari de reunificare, la nivel național, a forțelor muncitorești pe acest tărîm de activitate.

Din bogatele tradiții de solidaritate internațională ale mișcării muncitorești și democratice din România, dr. Ion Spălățelu subliniază în două capitole („Solidaritate internațională. Forțele democratice românești în sprijinul insurecției antifasciste din septembrie 1923 a poporului bulgar“ și „Tradiții ale prieteniei româno-sovietice între cele două războaie mondiale“), unele momente semnificative, care atestă prin fapte atașamentul dintotdeauna și profund al proletariatului român, al forțelor democratice la acest principiu. În primul dintre ele, autorul prezintă poziția P.C.R. față de insurecția antifascistă din Bulgaria din septembrie 1923, acțiunile de solidarizare cu Partidul Comunist Bulgar, cu poporul bulgar, atitudinea forțelor democratice din România față de evenimentele din Bulgaria. Printre numeroasele exemple de solidaritate sînt menționate campania de ajutorare morală și materială a luptătorilor

patrioți bulgari, lansată de către P.C.R., sprijinul larg acordat de populația românească refugiaților bulgari în România, căroro li s-au asigurat condiții de viață, precum și posibilități pentru continuarea studiilor și activității lor politice. Astfel, refugiații bulgari și-au constituit în România organizații politice (comuniste și agrariene), iar un număr însemnat de tineri „și-au continuat studiile la diferite facultăți din București“ (p. 49).

Solidaritatea internațională a proletariatului, a oamenilor muncii din România și-a găsit o puternică expresie și în atitudinea adoptată față de proletariatul revoluționar din Rusia, față de statul făurit de el — Uniunea Sovietică, atitudine probată prin nenumărate inițiative și acțiuni. Pornind de la larga solidarizare cu Revoluția socialistă din octombrie 1917, autorul relevă, în continuare, atenția și simpatia cu care a urmărit opinia publică românească transformările revoluționare care aveau loc în Rusia Sovietică; marile succese obținute de oamenii muncii sovietici în edificarea socialismului; eforturile cercurilor democratice și progresiste pentru restabilirea legăturilor diplomatice cu Uniunea Sovietică, pentru dezvoltarea raporturilor, pe toate planurile, cu statul sovietic; activitatea asociației „Amicii U.R.S.S.“. „Activitatea desfășurată de Partidul Comunist Român de-a lungul anilor pentru dezvoltarea relațiilor de prietenie între poporul român și popoarele sovietice — se relevă în lucrare — a avut o puternică rezonanță politică și socială. Nu numai clasa muncitoare, atașată în virtutea intereselor sale de clasă cauzei socialismului, dar opinia publică de-

mocratică, cercuri largi ale intelectualității, continuând tradițiile progresiste ale gândirii românești, au îmbrățișat cu căldură cauza prieteniei cu statul socialist“ (p. 53).

Atenția ne este reținută, în continuare, de unele momente de referință ale activității politice de masă a P.C.R., ale luptei revoluționare a proletariatului român, cum au fost: crearea și acțiunile întreprinse de Blocul muncitoresc-țărănesc — organizație politică legală de masă constituită din inițiativa P.C.R.; luptele minerilor de la Lupeni din 1929; mișcările revoluționare premergătoare eroicului ianuarie-februarie 1933, precum și marea înclăștare de clasă din acel început de an; procesul de la București și Craiova intentat revoluționarilor implicați în evenimentele din 15—16 februarie 1933 de la București; ecoul internațional al luptelor muncitorimii române.

„Independența națională — stea călăuzitoare în lupta comuniștilor“ (cap. X) — se constituie într-o importantă direcție a activității Partidului Comunist Român, reliefată îndeosebi în anii ascensiunii pericolului fascist extern și intern. Poziția profund patriotică a comuniștilor români s-a exprimat atât prin intermediul scrisului, cât și al acțiunilor practice (propuneri de colaborare antifascistă adresate celorlalte forțe muncitorești, precum și organizațiilor democratice).

Intensa și largă acțiune cu caracter antifascist desfășurată de către militanții comuniști era cu atât mai necesară apărării intereselor supreme ale națiunii române cu cât „Garda de fier — agentură a hitlerismului“ (cap. XI) amenința din interior alcătuirile democratice ale

statului român. „Apărarea Casei poporului“ (cap. XII) din București, în iunie 1936 — evocată în lucrare — reprezintă unul din episoadele dramatice ale luptei muncitorimii bucareștene unite împotriva agresorilor fasciști, cum dramatice au fost și înclăștările din județele Mehedinți și Hunedoara cu prilejul alegerilor parlamentare parțiale, încheiate cu succesul candidaților forțelor democratice (cap. XIII).

Larga adeziune a maseilor muncitoare la lupta împotriva primejdiei fasciste și-a găsit o elocventă exprimare în marile manifestații de la București și din țară, cu prilejul zilei de 1 Mai 1939 (cap. XVI), la organizarea și desfășurarea cărora un rol de primă dimensiune a revenit Partidului Comunist Român. „Prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în Comisia conspirativă, înalta sa capacitate organizatorică, discernământul politic, dirzenia și intransigența revoluționară în realizarea obiectivelor strategice și tactice urmărite de Partidul comunist în perioada respectivă — subliniază autorul — au determinat puternicul caracter revoluționar, antifascist și patriotic al întrunirilor și manifestațiilor desfășurate cu prilejul zilei de 1 Mai 1939, atât la București, cât și în întreaga țară. Experiența tovarășului Nicolae Ceaușescu în calitate de membru al Comitetului național antifascist, de conducător al Comisiei centrale de refacere a U.T.C., de participant neobosit la lupta pentru înfăptuirea Frontului unic muncitoresc și-a pus cu putere amprenta asupra acțiunilor memorabile desfășurate la 1 Mai 1939 în România, sub semnul apărării independenței și suveranității naționale a patriei, împotriva fascis-

mului și războiului“ (p. 120).

Manifestațiile de la 1 Mai 1939 au avut un larg ecou peste hotare. Comentariile asupra lor surprindeau puternicul lor caracter antifascist și antihitlerist, faptul că poporul român își exprima în chip hotărât voința sa „de a lupta în mod real împotriva agresorului și fascismului“ (p. 122).

Istoria zbuciumată a românilor avea să cunoască în vara anului 1940 momente de un zguduitor dramatism. România Mare, patria tuturor românilor, reclădită în 1918, după secole de lupte eroice, de suferințe și silnicii fără de seamăn pentru fiii ei aflați vreme îndelungată sub stăpânire străină, era din nou amenințată în existența ei. Părți întinse, vechi vetre ale românilor, au fost cedate în fața amenințării cu forța și a dictatului.

Pentru partea nord-vestică a Transilvaniei, atribuită Ungariei horthyste în urma Dictatului fascist de la Viena din 30 august 1940, a început „Lunga noapte a suferinței“ (cap. XVII). Ocupația horthystă s-a lansat într-un adevărat program de distrugere morală și fizică a populației românești. „Voi suprima pe fiecare român care îmi iese în cale“ era odioasa deviză horthystă sub care s-au comis nenumărate crime și masacre. În pagini de mare forță expresivă autorul dezvăluie calvarul cetățenilor români și, alături de ei, al evreilor, slovacilor, precum și al maghiarilor cu vederi democratice. Titlurile paragrafelor acestui capitol sînt sugestive: „Că daco-românii să dispară“, „Un val de masacre“, „La adăpostul întunericului“, „Solidaritate“, „Eroism comunist“, „Expulzări“, „Lăgăre de muncă și de exterminare după model hitlerist“, „Deznaționalizare“,

„Biserici în flăcări“, „Și ultima bucată de piine“, „Ororile horthyste nu trebuie uitate“.

Odissea românilor transilvăneni sub ocupație horthystă, nesfârșitul șir de silnicii, suferințe, torturi, crime de genocid reprezintă o pagină de neuitat a istoriei neamului nostru, o filă a istoriei universale încărcată de povara unui trecut îngrozitor, care avertizează pe toți oamenii cinstiți de pretutindeni și care îndeamnă mereu la meditație asupra rațiunii de a fi a oamenilor, asupra trăsăturilor lor morale și etice, asupra umanismului în întreaga plinătate a noțiunii, asupra raporturilor firești dintre oameni.

Există însă, fugiți în lume de teama condamnării de către propriul popor și de către istorie, unii care, cu nostalgia față de un trecut nu prea îndepărtat, așază vâlul uitării asupra dramei getodacilor carpatini în lunga noapte a ocupației fasciste horthyste din anii 1940—1944. Ei care, poate, minuiău atunci pistolul și pumnul și ucideau *fără milă* prunci, femei, bătrâni și bărbați, cu toții „vinovați“ doar de a fi fost români, încearcă nu numai a scuza pe asasinii fără nume de atunci, dar și a apăra „o cauză“ (ce cauză?) pierdută, proclamând sentențios drepturi imaginare și împroșcând venin în Europa occidentală sau în America.

Cu deplin temeii autorul afirmă: „*Constituie o sfidare adusă opiniei publice faptul că, în timp ce exponenții cei mai proeminenți, unanim recunoscuți ai oamenilor muncii de naționalitate maghiară din România își exprimă totala adevărată la politica statului român, satisfacția și recunoștința lor pentru condițiile de deplină și efectivă egalitate de care se bucură, ele-*

mente fasciste, horthyste, pripășite în diferite colțuri ale lumii, încearcă să reînvieze politica șovină, iredentistă care a provocat atâtea suferințe unor mase largi de cetățeni.

Vinovați de nemaiîntinile vărsări de sînge românesc, prezentate în rîndurile de față, sînge românesc cu care sînt mînjiți pînă în albul ochilor lor — membrii așa-ziselor cercuri ale emigrației horthyste — ei, tocmai ei, vinovații, sînt aceia care denigrează deseori cu nerușinare realitățile de azi din România, condițiile de viață economică, socială, politică și culturală de care se bucură oamenii muncii de naționalitate maghiară“ (p. 137).

Atașamentul poporului român la idealurile de libertate și independență, precum și respingerea fermă a fascismului și hitlerismului s-au concretizat într-o largă mișcare antifascistă, cu caracter de masă, înainte de septembrie 1940, precum și în puternica mișcare de rezistență din timpul dictaturii antonesciene, al căruia corolar strălucit l-a constituit victoria insurecției din august 1944, care a marcat începutul revoluției de eliberare națională și socială. Acestor aspecte autorul le consacră capitolele „Drumul spre libertate“, „Mărturiile ale dirzeniei comuniste în anii ilegalității“, „Zilele și orele insurecției. August 1944“. Se adaugă la acestea paginile consacrate luptei românilor în rezistența antifascistă europeană, precum și cele închinete eroismului armatei române în operațiunile de curățire a teritoriului țării de trupele hitleriste și în bătăliile crîncene care le-a dat pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei („Moisei, dovadă acuzatoare a ororilor fascismului, simbol al

eroismului românesc“, „Memorie veșnică vouă eroi! O mină de oameni din Jimbolia aruncă în aer depozitele de muniții ale fasciștilor“, „260 de zile din cronica vitejiei românești în războiul anti-hitlerist. 1944—1945“).

Ultima parte a lucrării este consacrată evenimentelor revoluționare din România care au transformat din temelii societatea românească. Sint evocate, astfel, ampla desfășurare de forțe pentru cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare, condusă și dinamizată de Partidul Comunist Român („Bătălia pentru putere. 6 martie 1945. Instaurarea primului guvern revoluționar democrat din istoria țării“), victoria forțelor revoluționar-democratice în alegerile din 19 noiembrie 1946 („Poporul român a ales democrația, progresul și pacea“), proclamarea Republicii, făurirea partidului unic al clasei muncitoare, politica P.C.R. de industrializare socialistă, cooperativizarea agriculturii, creșterea rolului conducător al P.C.R. în viața economică și social-politică a țării („Victoria socialismului. 1947—1965“).

„Cel mai fertil răstimp istoric. 1965—1981“, așa își intitulează autorul ultimul capitol al lucrării sale. Pornind de la istoricul Congres al IX-lea al P.C.R., care „*Într-o atmosferă de deosebit entuziasm... a ales în funcția de secretar general al partidului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, hotărîre întîmpinată cu o unanimă aprobare de către întregul popor*“ (p. 259), lucrarea prezintă, într-o succesiune de fapte și date revelatoare, marile izbînzii repurtate de poporul român în opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate. Subliniind însemnătatea istorică a fiecărui

forum al comuniștilor desfășurat în acest răstimp, autorul prezintă sintetic înfăptuirile poporului român, atașat ferm cauzei Partidului Comunist Român, cel care-l conduce și pe care îl urmează cu încredere și devotament.

„Anii perioadei 1965—1981, de cînd în fruntea partidului se află cel mai

iubit fiu al poporului român, patriot înflăcărat și militant comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu — se arată în lucrare — se înscriu în istoria multimilenară a României drept cei mai rodnici și mai dinamici. «Epoca Ceaușescu» — așa cum a intrat această epocă în istoria patriei — este cea mai strălucită afirmare a

geniului creator al națiunii noastre” (p. 277).

O lucrare utilă, interesantă, scrisă cu multă simțire patriotică, ușor de lecturat prin stilul clar, concis și alert, apreciem în încheiere, care își justifică necesitatea prin interesul manifest al generațiilor mai vechi și mai noi pentru istorie.

FLORIAN TĂNĂSESCU

**Fl. Dragne, I. Iacoș, N.G. Munteanu, V. Petrișor,
MIȘCAREA SINDICALĂ DIN ROMÂNIA, vol. I,**

Editura politică, București, 1981, 602 p.

Parte integrantă a istoriei mișcării muncitorești și a Partidului Comunist Român, istoria mișcării sindicale din țara noastră s-a constituit, de-a lungul anilor, într-o temă prioritară de studiu pentru mulți cercetători. Rezultatele travaliului lor științific s-au concretizat în numeroase articole și comunicări, care au văzut lumina tiparului în publicistica de specialitate (îndeosebi în revista „Anale de istorie”) și în culegeri de studii, după cum cele mai reprezentative măturii cu privire la evoluția mișcării sindicale din țara noastră au fost incluse în serialul de volume de documente (1821—1924) și în cel de istorie a presei muncitorești din România (1865—1924).

Evident, aceste cercetări parțiale, multe dintre ele foarte merituose, au contribuit la cunoașterea dinamicii mișcării noastre sindicale, dar ele nu puteau contura o imagine de ansamblu asupra fenomenului sindical românesc. De aici, necesitatea elaborării unor monografii cuprinzătoare,

în care să fie studiată, în lumina noilor cercetări, dezvoltarea mișcării sindicale din România, de la începuturile sale și pînă în prezent. Această sarcină și-a asumat-o un colectiv de cercetători de la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., care, beneficiind de colaborarea fructuoasă a Editurii politice, a realizat lucrarea aflată în discuție, de fapt un prim volum al proiectatei istorii a mișcării noastre sindicale.

Cei patru autori — Florea Dragne, Ion Iacoș, N. G. Munteanu, Vasile Petrișor — sînt cercetători cunoscuți și consacrați ai istoriei mișcării revoluționare a proletariatului din România. După investigații îndelungate consacrate cunoașterii și analizei acestui capitol de seamă al trecutului clasei noastre muncitoare (materializate, de altfel, în studii valoroase), ei se prezintă astăzi în fața cititorilor cu o lucrare înche-gată, de temeinică analiză, prima de acest fel din istoriografia noastră. Ea este, de fapt, o lucrare cu totul nouă, pentru că au-

torii au reușit o simbioză între ceea ce se cunoștea pînă acum despre mișcarea sindicală din România de pînă la 23 August 1944 (cunoaștere pe care, repetăm, au îmbogățit-o cu notabile contribuții) și viziunea proprie a stadiului actual al cunoașterii, rezultată dintr-o re-citire critică a izvoarelor.

Cartea se deschide cu o *Prefață*, scrisă la un înalt nivel politic și științific, densă în idei și în aprecieri novatoare asupra problematicei sindicale din România, prefață elaborată de Ion Popescu-Puțuri, în care se realizează o pe cît de sintetică, pe atît de temeinică exprimare a ideilor de bază cuprinse în lucrare, a noutăților de informație și de interpretare pe care autorii le-au adus în circuitul științific, dar și a carențelor de analiză pe care aceștia le elimină din cîmpul cunoașterii istorice. Pornind de la aceste considerente, Ion Popescu-Puțuri recomandă cu căldură lucrarea, apreciind: „Ca urmare a unei îndelungate și profunde cercetări, a folosirii în mod critic a cuceririlor istoriografiei noastre de pînă acum, a analizei realiste a faptelor și fenomenelor social-economice și politice specifice țării noastre, a studierii aprecierilor

din documentele de partid, s-a obținut monografia de față, în care studierea trecutului de luptă al mișcării noastre sindicale se situează la nivelul exigențelor actuale ale științei istorice. Pornind de la toate aceste considerente, apreciem că rezultatele muncii autorilor se înscriu ca o contribuție meritorie la efortul științific al cercetărilor în domeniul istoriei mișcării muncitorești, al istoriei patriei noastre" (p. 17—18).

De la început trebuie să remarcăm ca o virtute de fond a întregii lucrări, faptul că autorii s-au străduit să pătrundă și să aplice în capitolele elaborate *esența ideilor cuprinse în documentele partidului nostru* referitoare la contribuția mișcării sindicale la dezvoltarea de ansamblu a mișcării revoluționare din România. Cunoașterea aprofundată a aprecierilor, a tezelor și ideilor cu înaltă valoare politică, științifică și metodologică din Programul partidului, din opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, din documentele Congreselor al IX-lea, al X-lea, al XI-lea și al XII-lea ale partidului și din documentele congreselor sindicale, a permis autorilor să-și orienteze cercetarea spre aspectele de maximă însemnătate ale procesului de evoluție a mișcării sindicale, în strînsă corelație cu dezvoltarea istorică a țării și a întregii mișcări revoluționare a proletariatului din România.

Alături de aceste aprecieri teoretice, a căror înțelegere a oferit posibilitatea unei evaluări realiste, în spiritul adevărului istoric, a dinamicii mișcării sindicale din țara noastră, temeinica cunoaștere a vastului material bibliografic reprezintă un alt punct de referință al conținutului monografiei.

Autorii au inclus în perimetrul cercetării cele mai semnificative studii, articole sau comunicări apărute anterior (dealtfel, o datorie a oricărui istoric), dar aceasta n-a reprezentat decît punctul de plecare; ceea ce imprimă lucrării, sub raport documentar, atributele cercetării novatoare este *imensul plus de informație* pe care-l conține: mărturii de arhivă inedite sau mai puțin cunoscute, documente emenate de la organizațiile sindicale la nivel național sau local, articole din presa muncitorească, din publicistica independentă sau din cea a partidelor politice ale vremii, dezbateri parlamentare, reglementări privind legislația muncii etc. Prin coroborarea și analiza critică a acestor izvoare multiple și de o mare diversitate, autorii au reușit să redea imaginea veridică a traiectului deseori sinuos, nu lipsit de obstacole, dar *permanent ascendent* al mișcării sindicale din țara noastră.

Contribuția mișcării sindicale, sub conducerea partidului, la desfășurarea unor ample acțiuni revendicative muncitorești, prezența sa activă, dinamizatoare, în marile evenimente ale istoriei naționale, se reliefează drept coordonate majore ale cărții, urmărite cu consecvență de autori.

În ceea ce privește primul aspect, este demn de relevat faptul că autorii au știut să sublinieze rolul important al sindicatelor în pregătirea și desfășurarea luptelor revoluționare ale proletariatului pentru condiții mai bune de lucru și de viață, pentru o legislație a muncii viabilă, pentru drepturi și libertăți democratice — începînd cu cele care au avut loc la sfîrșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, care au culminat cu

greva generală din 1920 — și sfîrșind cu marile mișcări revendicative din perioada interbelică și din anii dictaturii antonesciene, cu momentul de maximă intensitate a fluxului revoluționar marcat de eroicele bătălii de clasă din 1933. Lor li se adaugă marile demonstrații muncitorești pentru revendicări economice și politice, sărbătorirea, an de an, a zilei de 1 Mai, sub semnul dezideratelor vitale ale proletariatului, participarea la campaniile electorale etc.

De o mare însemnătate a fost implicarea directă a mișcării sindicale în acțiunile vizînd făurirea și apărarea unității naționale, salvagardarea independenței și suveranității României. Lucrarea conține numeroase pagini de analiză și prezentare a contribuției sindicatelor din țara noastră, în anii 1914—1916, la lupta împotriva războiului imperialist declanșat de marile puteri, la bătălia făuririi, în 1918, a statului național unitar, la lupta împotriva pericolului fascist — în cadrul căreia manifestarea de la 1 Mai 1939 se situează la loc de frunte —, ca și la desfășurarea acțiunilor de masă împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru pregătirea și înfăptuirea victorioasă a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă declanșată în August 1944. „În toate aceste manifestări, sindicatele muncitorești, ca organizații unite ale proletariatului, au avut un rol de seamă, clasa muncitoare din România afirmîndu-se cu tot mai multă putere în viața social-politică a țării" (p. 517).

Se cuvine a fi evidențiat, de asemenea, modul cum autorii au surprins înțelegerea justă de către mișcarea noastră sindicală a *spiritului de solidaritate*

internațională activă, propriu întregii noastre mișcări muncitorești, de care aceasta a fost animată încă de la începuturile sale. Sprijinul moral și material acordat și primit de către sindicatele din România din partea a numeroase organizații similare de peste hotare își găsește reflectarea în paginile lucrării, alături de analiza obiectivă, cu multe puncte de vedere noi, a raporturilor statornicite între organele conducătoare sindicale din țara noastră și forumurile sindicale internaționale.

Pentru că autorii și-au propus, așa cum era și firesc, să realizeze o istorie a mișcării sindicale în strînsă legătură cu istoria generală a mișcării noastre muncitorești de pînă la 1944, ei au compartimentat-o astfel: de la începuturi și pînă în 1918, în anii avîntului revoluționar (1918—1921), în perioada 1922—1933, între 1934 și 1944, după care urmează o succintă *Încheiere*, consacrată liniilor directoriale ale evoluției sindicatelor din România pînă în zilele noastre (perioadă ce va face obiectul viitorului sau viitoarelor volume ale istoriei mișcării sindicale din România).

Desigur, fiecare epocă tratată are specificul său, fără ca aceasta să însemne că între ele există elemente de discontinuitate. Este vorba, mai degrabă, despre permanenta îmbogățire a unui flux revoluționar unic, cu forme și metode de acțiune adecvate complexului socio-economic și politic dat, stadiului în care s-a aflat mișcarea noastră muncitorească pe parcursul a aproape un veac de ascendență a sindicatelor. Convinși de acest adevăr, autorii și-au structurat judicios capitolele, imprimîndu-le o tratare în general unitară, excepție

făcînd doar scurtele considerații privind dezvoltarea generală a României, prezente în cap. I și III și absente (de ce?) din cap. II și IV.

În ceea ce ne privește, nu ne propunem să descriem fiecare capitol în parte, ci să subliniem cîteva idei privind conținutul lucrării, îndeosebi sub raportul noutăților interpretative, să le semnalăm cititorilor, care, sintem siguri, o vor parcurge cu interes.

Astfel, se impune cu pregnanță ideea, bine susținută documentar, a *vechimei mișcării sindicale din țara noastră*, adică pe întregul spațiu geografic românesc, inclusiv, deci, în teritoriile aflate pînă în 1918 sub stăpîniri străine. Este știut că, nu cu foarte mult timp în urmă, în istoriografia noastră se consacrase teza că, despre o mișcare sindicală în România se poate vorbi numai începînd cu 1905, cu toate că datele istorice relevau cu limpezime că începuturile organizării lucrătorilor în asociații profesionale datează încă dinainte de jumătatea veacului trecut, iar în ultimul deceniu al aceluiași veac ele prezentau toate trăsăturile unor organizații sindicale, multe dintre ele purtînd chiar denumirea de sindicate.

Prezenta lucrare aduce argumente convingătoare în favoarea plasării reale a începutului procesului de organizare profesională în 1846, atunci cînd se constituie la Brașov prima Asociație a lucrătorilor tipografi, urmată la scurt timp de alte asemenea asociații de întrajutorare la Timișoara (1851), București (1855) și în alte orașe. Este înfățișat apoi drumul parcurs de aceste organizații, atît spre diversificarea activității lor (de la acțiuni cu caracter mutualist, la cele vizînd lupta contra exploatarei), cît și

spre centralizarea la nivel național. Din acest punct de vedere, crearea, în 1872, la București, a „Asociației generale a tuturor lucrătorilor din România“, cu filiale în principalele centre ale României, cea dintîi organizație cu caracter politic și profesional a clasei noastre muncitoare făurită la scara întregii țări, s-a înscris ca un eveniment cu istorică semnificație în dezvoltarea luptei organizate a proletariatului român. „Prin crearea Asociației — se apreciază în lucrare — procesul de unire a proletariatului a intrat pe un drum nou, drumul afirmării pe arena istoriei a clasei muncitoare, forța cea mai înaintată a societății, purtătoare consecventă a idealurilor de progres, de eliberare socială și națională a poporului român“ (p. 41).

O analiză pertinentă este efectuată și în legătură cu procesul de transformare, în ultimul deceniu al veacului trecut, a asociațiilor profesionale în sindicate, proces impulsivizat de rodnică acțiune a partidului clasei muncitoare constituit în anul 1893. „Crearea P.S.D.M.R. — remarcă V. Petrișor — a dus la unificarea cluburilor muncitorești într-o organizație politică unică pe întreaga țară și, în același timp, a marcat un eveniment de evidentă însemnătate pentru evoluția conținutului activității și caracterului organizațiilor profesionale, pentru ridicarea acestora pe un plan organizatoric superior“ (p. 72).

Începînd din acest moment, o idee fundamentală străbate întreaga lucrare, aceea a *dezvoltării mișcării sindicale în strînsă legătură și sub directa conducere a partidului politic al clasei noastre muncitoare*. Corespunzător stadiului de dezvoltare a partidului, a etapelor

parcurse de acesta în deceniile care au urmat, mișcarea sindicală va evolua și ea, aducându-și contribuția la lupta întregului proletariat pentru înfăptuirea idealurilor naționale și sociale.

Dacă la început sindicatele făceau parte integrantă, ca organizații locale cu caracter profesional, din partidul clasei muncitoare, treptat, sub îndrumarea partidului, ele vor desfășura o activitate amplă de centralizare, sub o conducere proprie, la nivel național, fără ca legăturile cu partidul să fie vreodată neglijate. Un prim pas l-a constituit înființarea, în decembrie 1896, a Uniunii sindicatului breslelor, care coordona activitatea unui mare număr de organizații sindicale din București și din alte orașe ale țării, pentru ca, în urma unei intense acțiuni organizatorice, Congresul-conferință din august 1906 să conducă la unificarea mișcării sindicale la scara întregii țări și să aleagă un organ de conducere — Comisia Generală a Sindicatelor din România. Este evenimentul care marchează intrarea mișcării noastre sindicale într-o fază nouă a evoluției sale, care se materializează într-un avânt fără precedent al acțiunii de întărire organizatorică — surprins foarte bine în lucrare — și în diversificarea activității de apărare a intereselor de clasă ale proletariatului.

În continuare, legăturile partidului cu sindicatele se întăresc tot mai mult, acestea recunoscând rolul politic conducător al partidului. O dovadă în acest sens o constituie și faptul că toate congresele care au urmat, până în

1916 — în 1907, 1908, 1910, 1912, august 1914, 1915 (cu excepția celui din aprilie 1914) —, au fost congrese comune, de partid și sindicate, după cum întregul ansamblu de acțiuni desfășurate de proletariat poartă pecetea efortului organizatoric comun al partidului și sindicatelor.

În anii 1918—1921, atunci când proletariatul organizat din România întregită avea drept țel fundamental *lupta pentru unificarea forțelor muncitorești la toate nivelurile* — partid, sindicate, organizații de tineret etc., mișcarea sindicală și-a adus o prețioasă contribuție la înfăptuirea acestui istoric deziderat.

Capitolul din lucrare consacrat acestei perioade urmărește cu fidelitate desfășurarea procesului de unificare, începând cu reorganizarea sindicatelor locale și a celor pe ramuri de producție, reliefându-se îndeosebi semnificația conferințelor și a congreselor regionale din 1919—1920, care au reprezentat pași înainte pe drumul centralizării sindicale. Se argumentează că și în acești ani partidul și sindicatele au acționat împreună, sub conducerea unui singur for — Consiliul General al Partidului Socialist și al Sindicatelor, pregătind istoricul Congres din mai 1921, la care problematica sindicală urma a fi dezbătută în zilele de 12—14 mai. În acest context trebuie subliniată analiza convingătoare făcută de Fl. Dragne în legătură cu dezbaterile purtate în acești ani asupra problemelor legate de raportul dintre partid și sindicate și, mai ales, asupra sensurilor și conținutului noțiunii de „autonomie sindicală”.

„Autonomia, înțelesă în adevăratul ei sens — conchide autorul —, nu excludea legătura sindicatelor cu partidul comunist și era acceptată de majoritatea covârșitoare a membrilor partidului. Socialiștii erau «pentru păstrarea unei linii de demarcație între sindicate și partid» și deci, implicit, pentru menținerea libertății în acțiunile revendicative, care nu angajează în luptă întregul proletariat. În ceea ce privește acțiunile cu caracter amplu ele trebuiesc duse de comun acord cu partidul, sub îndrumarea și direcția sa. Aceasta era concluzia la care a ajuns mișcarea socialistă din România în urma dezbaterilor din primăvara anului 1921” (p. 274—275).

După cum se știe, Congresul din mai 1921, care a consfințit unificarea politică a mișcării noastre muncitorești la scara României întregite, nu și-a putut încheia lucrările, datorită măsurilor represive ale autorităților. În atare condiții, n-au mai putut fi dezbătute punctele de pe ordinea de zi privind mișcarea sindicală, astfel că a trebuit să fie depuse eforturi în plus pentru ca și centralizarea sindicală să devină fapt împlinit. Aceasta se va produce la Congresul sindical de la Brașov din octombrie 1921, când a fost adoptat Statutul mișcării sindicale și a fost aleasă Comisia Generală a Sindicatelor din România, care va acționa sub îndrumarea partidului comunist.

În anii 1922—1933, mișcarea sindicală, pe lângă notabile succese dobândite în direcția apărării drep-

turilor clasei muncitoare, a avut de întâmpinat mari greutăți, datorate înosebi scindării forțelor sale. De aceea, cea mai importantă sarcină care stătea în fața sa a fost lupta pentru înfăptuirea unității organizatorice. N.G. Munteanu urmărește pas cu pas evoluția acestei lupte, în cadrul căreia Congresul general al sindicatelor de la Sibiu din iunie 1922 a avut o deosebită importanță, deoarece a realizat refacerea unității mișcării sindicale din România, din păcate doar pentru scurt timp, întrucât, în septembrie 1923, această unitate este din nou spartă, la Congresul sindical de la Cluj. Drept urmare, în octombrie 1923 se constituie, la București, Consiliul General al Sindicatelor Unitare, a cărui activitate se va desfășura, sub îndrumarea Partidului Comunist Român, paralel și concomitent cu aceea a Consiliului General de la Cluj, fapt care a lovit în forța de rezistență a clasei muncitoare împotriva claselor exploatatoare. „Înlăturarea sciziunii și a urmărilor ei, restabilirea unității sindicale — scrie autorul — a devenit în perioada următoare un obiectiv esențial al activității elementelor înaintate din rândurile clasei muncitoare“ (p. 335).

Urmărind continuarea și finalizarea acestui proces, care s-a desfășurat în contextul manifestărilor pentru făurirea unității muncitorești la nivelul partidelor (comunist, social-democrat, socialist-unitar) din anii 1934—1936, al acțiunilor lor comune, la realizarea căreia o contribuție esen-

țială au adus cadrele comuniste — Nicolae Ceaușescu, P. Constantinescu-Iași, Lucrețiu Pătrășcanu, Ilie Pintilie, Ion Popescu-Puțuri, C. Trandafirescu, împreună cu cele socialiste și social-democrate — M. Gh. Bujor, Gh. Cristescu, T. Iordăchescu, C. T. Petrescu, C. Popovici, Șt. Voitec (p. 436), autorul capitolului consacrat perioadei 1934—1944 izbuteste o analiză profundă a modului în care s-a refăcut unitatea sindicală din România, în anii 1935—1936, în cadrul Confederației Generale a Muncii. „Meritul istoric al P.C.R. — subliniază I. Iacoș — a constatat în faptul că s-a orientat just, în funcție de realitățile concrete din cadrul mișcării sindicale din țara noastră și a luat măsura unificării sindicale“ (p. 468).

Această capacitate de adaptare a partidului la condițiile concrete în care se dezvoltă mișcarea muncitorească, inclusiv cea sindicală, a fost pusă în evidență de activitatea sa în anii dictaturii regale, atunci când toate partidele politice și organizațiile sindicale au fost dizolvate. După adoptarea legii breslelor — se apreciază în lucrare — „Partidul Comunist Român, orientându-se just în noile condiții tactice, a lansat lozinca: *Pătrunderea în bresle și transformarea lor în organe de luptă!*, lozință ce a găsit un larg ecou în rândurile maseilor. P.C.R. a dat indicații organizațiilor de partid, comuniștilor să participe activ la întrunirile pregătitoare pentru constituirea breslelor, să mobilizeze

muncitorimea în număr cât mai mare la aceste întruniri, să desfășoare o largă muncă de propagandă în vederea atragerii de noi muncitori la organizare“ (p. 524—525).

Pe baza celor arătate, putem conchide, cu deplină temei, că *Mișcarea sindicală din România* (vol. I) se înscrie ca un succes de seamă al istoriografiei noastre. Ea se constituie într-o contribuție relevantă la adâncirea cunoașterii specificului activității sindicatelor din România pe parcursul a aproape un veac de istorie, la reliefarea adevărului fundamental că organizațiile profesionale ale proletariatului român au acționat întotdeauna sub îndrumarea partidului politic al clasei noastre muncitoare. Aceste glorioase tradiții au fost preluate, dezvoltate și ridicate pe o treaptă superioară de către sindicatele muncitorești în epoca de puternice transformări revoluționare inaugurată de actul istoric de la 23 August 1944, epocă ce va forma subiectul viitorului sau viitoarelor volume de istorie a mișcării sindicale din țara noastră.

Valoarea de ansamblu a lucrării, garantată de semnăturile celor patru cunoscuți specialiști și înțărîtă de egida sub care ea apare, aceea a Institutului de studii istorice și social-politice, instituit ce și-a făcut o nobilă preocupare din a investiga trecutul poporului nostru, al mișcării revoluționare muncitorești, se va bucura, credem, de o bună primire din partea cititorilor.

Eliza Campus,
DIN POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI
(1913—1947),

Editura politică, București, 1980, 638 p.

Recenta lucrare a istoricului Eliza Campus este rezultatul unei îndelungate cercetări științifice consacrate politicii externe românești și relațiilor internaționale din prima jumătate a secolului al XX-lea, concretizată deja în numeroase studii apărute în reviste de specialitate din România și din străinătate, precum și în monografiile privind Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică. Epoca la care se referă prezenta lucrare este de o importanță fundamentală pentru istoria poporului nostru, deoarece înglobează etapa desăvîșirii statului național unitar român și a afirmării sale pe toate planurile, precum și anii de început ai noii construcții social-economice în care s-a avîntat poporul român după victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944. Autoarea nu și-a propus să îmbrățișeze în lucrare — după cum mărturisește în „Cuvîntul introductiv” — „nici toate laturile politicii externe a României, nici consecvențele eforturi depuse de românii din teritoriile subjugate, care s-au organizat și au luptat cu tenacitate în scopul realizării statului național unitar. S-a urmărit doar să se prezinte lupta politico-diplomatică pentru desăvîșirea unității statale și activitatea pentru apărarea și menținerea acestei unități” (p. 8). De aceea nu avem de-a face cu o sinteză a istoriei politicii externe românești în anii 1913—1947, care să cuprindă toate aspectele pe care o lucrare de acest

gen le-ar fi necesitat și să dea o imagine globală asupra întregii epoci, ci cu o lucrare care prezintă *momente și probleme fundamentale* din politica externă românească a acestor ani. Eliza Campus reușește, chiar prin modul în care își structurează lucrarea, să evidențieze aceste momente și probleme „de vîrf” ale politicii externe românești, cînd diplomația, alături de alți factori (militar, economic etc.), a trebuit să-și aducă întreaga contribuție la realizarea și apărarea marilor deziderate naționale (vezi partea I și a III-a a lucrării care se ocupă de perioada anilor 1913—1923 și, respectiv, 1939—1947; partea a II-a, alcătuită după un criteriu mixt — problematizat și cronologic — se ocupă de tratatele bilaterale și multilaterale încheiate de România pentru menținerea unității național-statale în perioada interbelică).

Prima parte a lucrării prezintă activitatea desfășurată pentru recunoașterea pe plan internațional a dreptului legitim de unire a Transilvaniei cu România, a desăvîșirii unității de stat (1913—1923). Sînt analizate aici, pe larg, acțiunile de desprindere a României din legătura de peste 30 de ani cu Tripla Alianță, care devenise nefirească la începutul deceniului al II-lea al secolului nostru, cînd, pe primul plan al preocupărilor poporului și guvernului român trecea problema eliberării românilor din Austro-Ungaria și a realizării unirii lor cu patria mamă.

Odată cu izbucnirea primului război mondial, problema realizării dezideratului național fundamental — unirea tuturor românilor în granițele unui stat național — devine principala preocupare a politicii externe românești. Toate acțiunile întreprinse de diplomația românească în anii 1914—1916 („perioada neutralității”, cum este ea cunoscută în istoriografie) sînt subordonate acestui scop.

În capitolul consacrat acestei perioade sînt prezentate acordurile realizate cu Rusia și Italia, în toamna anului 1914, presiunile la care este supusă România, în toamna și iarna anului 1914, din partea Puterilor Centrale, negocierile duse de guvernul român, în prima jumătate a anului 1915, cu Italia și Puterile Antantei pentru recunoașterea oficială a drepturilor legitime ale României asupra teritoriilor subjugate de Austro-Ungaria, raporturile cu Puterile Centrale, la sfîrșitul anului 1914 și prima jumătate a anului următor, și, în sfîrșit, tratativele purtate pînă în vara anului 1916 cu Quadrupla Alianță, încheiate cu semnarea convențiilor politice și militare din august 1916.

În continuare, lucrarea se ocupă de raporturile internaționale ale României în anii participării la război (1916—1918). Autoarea se oprește asupra unui document diplomatic întru totul ilustrativ în ceea ce privește țelul urmărit de România prin participarea sa la război. Este vorba de declarația de război pe care guvernul român o face numai Austro-Ungariei, singura țară din cadrul coaliției Puterilor Centrale care ținea sub stăpînire importante părți din teritoriul nostru național. Deoarece prezentul război — se arată în acest document —

„pune în discuție cele mai grave probleme, atingând însăși dezvoltarea națională, ca și existența statelor, România, avînd dorința de a contribui la încheierea mai grabnică a conflictului și sub imperiul necesității de a salvagarda interesele sale, se vede forțată de a intra alături de aceste state care îi pot asigura realizarea unității naționale“ (p. 127).

Eliza Campus se ocupă, de asemenea, de situația internațională dificilă în care s-a aflat România în anii 1917—1918, ca urmare a intențiilor marilor puteri de a-și reglementa „conturile“ prin sacrificarea României (și nu numai a ei, ci și a altor state mici și mijlocii, a idealurilor unor națiuni de a-și reface identitatea statală), precum și de activitatea bogată desfășurată de românii aflați peste hotare în slujba idealului național (p. 153—172).

Partea întâi a lucrării se încheie cu un capitol consacrat semnării tratatelor de pace din anii 1919—1923. Poporul român — arată autoarea — se prezenta la Conferința de pace cu unitatea națională deja realizată, rezultat în primul rînd al voinței sale de nestăvilit de unire, pe care forul de pace de la Paris trebuia să-l sancționeze și să-i dea o largă recunoaștere internațională. Urmărirea activității delegației române în capitala Franței permite Elizei Campus să ilustreze un moment elocvent „al luptei continue pe care statele mici au fost obligate s-o ducă împotriva ingerințelor marilor puteri“ (p. 186).

Partea a doua a lucrării este consacrată analizei principalelor instrumente create de diplomația românească în perioada interbelică pentru realizarea sarcinilor sale fundamentale din această

perioadă : apărarea unității naționale, salvagardarea independenței și suveranității țării, păstrarea integrității hotarelor. Își găsesc în acest cadru o prezentare sintetică atît tratatele bilaterale încheiate de guvernul român în acest scop (convențiile de alianță încheiate cu Cehoslovacia și Iugoslavia și crearea Micii Înțelegeri ; Convenția de alianță cu Polonia ; Tratatul de alianță și de amicitie cu Franța și Pactul de amicitie și colaborare cordială cu Italia), cît și tratatele multilaterale semnate de România (Pactul Societății Națiunilor, Pactul Briand-Kellogg, Pactul de organizare a Micii Înțelegeri, convențiile de definire a agresorului, Pactul Înțelegerii Balcanice, Convenția de la Montreux și Acordul de la Salonic). Din analiza tuturor alianțelor încheiate de România după primul război mondial reiese cu pregnanță caracterul lor pur defensiv, de apărare, apare clar că mobilul realizării lor nu a fost tendința de cucerire, ci dorința de a apăra ceea ce realizase poporul român, unanim recunoscut pentru setea sa de pace și de dreptate, grija firească pentru organizarea propriei vieți, pentru crearea unui cadru internațional de securitate, care să-i permită consacrarea tuturor eforturilor dezvoltării și propășirii sale.

Partea a treia se ocupă de o perioadă deosebit de agitată din istoria relațiilor internaționale și nu întîmplător acestor ani (1939—1947) le este consacrată aproape jumătate din economia lucrării. Ca urmare a schimbărilor rapide și profunde ce se produsese în viața internațională, în raportul de forțe dintre marile puteri, diplomația românească a avut de făcut față unor sarcini deosebit

de grele, în timp ce mijloacele de care dispunea pentru îndeplinirea lor deveneau tot mai slabe. Întreg sistemul de alianțe care asigurase securitatea țării în perioada anterioară a fost distrus în anii 1938—1940, astfel că România se găsea în vara anului 1940 complet izolată pe plan internațional și, mai mult, era — după cum declara Nicolae Iorga — „o țară pîndită“. În aceste condiții s-a produs, în vara anului 1940, modificarea statutului teritorial al României. Multe dintre informațiile conținute de aceste capitole sînt cunoscute — unele chiar din studiile anterioare ale autoarei ; ceea ce însă dorim să relevăm sînt acele pagini în care Eliza Campus se ocupă de raporturile româno-sovietice în zilele premergătoare dictatului de la Viena și în care sînt furnizate date noi ce întregesc tabloul situației internaționale a României și evidențiază și mai clar izolarea sa în august 1940.

Ultimul capitol înfățișează eforturile depuse de guvernul român în anii 1945—1946 pentru recunoașterea drepturilor legitime ale României de către Conferința de pace de la Paris, pentru anularea dictatului de la Viena, pentru recunoașterea contribuției importante aduse de România timp de aproape 10 luni la cauza Națiunilor Unite și modul în care s-a reflectat — sau nu — această situație în clauzele tratatului de pace.

Rod al unei îndelungate și profunde investigații efectuate în țară și în străinătate, dublată de o analiză științifică riguroasă, nuanțată, lucrarea istoricului Eliza Campus *Din politica externă a României (1913—1947)* se înscrie ca o realizare prestigioasă a autoarei și, totodată, ca o contribuție de

seamă la afirmarea istoriografiei românești contemporane. Interpretările pe care Eliza Campus le dă faptelor de politică externă se înscriu pe linia cuceririlor celor mai noi ale istoriografiei românești, iar răspunsurile pe care cartea le dă unor puncte de vedere greșite sau tendențioase constituie

unul din meritele indubitabile și de rezistență ale lucrării. În aceste condiții surprinde faptul că, uneori, sînt citate în lucrare, fără a fi amendate, așa cum ar trebui, articole scrise într-o epocă mai îndepărtată, în care „adevărul” scris era în contradicție flagrantă cu realitatea istorică, în care erau

exprimate puncte de vedere la care istoriografia românească din ultimele două decenii nu numai că a renunțat, dar pe care le-a și combătut, ferm și argumentat, și cărora chiar cartea cea mai recentă a Elizei Campus le lă un răspuns documentat, clar.

ION CALAFETEANU

„VOPROȘI ISTORII K.P.S.S.”

nr. 1—12/1981

În cursul anului 1981, revista „Voprosi istorii KPSS” („Probleme de istorie a P.C.U.S.”), editată de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S., a abordat, în cele 12 numere ale sale, o arie tematică largă. Ponderea o deține dezbateră amplă a problemărilor cuprinse în documentele celui de-al XXVI-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, reunit la 23 februarie — 3 martie 1981.

La loc de frunte se află, în acest cadru, problemele conducerii de către P.C.U.S. a operei de edificare a comunismului în Uniunea Sovietică, aspecte ale dezvoltării economice-sociale a țării, ale activității politice-ideologice a partidului, precum și ale activității sale internaționale, combaterii diferitelor teorii ale ideologiei burghize.

Așa cum se subliniază în articolul: *Noile sarcini ale partidului și poporului în construcția comunistă*, apărut în ajunul celui de-al XXVI-lea Congres al P.C.U.S., „societatea noastră socialistă n-a fost niciodată atât de unită, dinamică și puternică, nu a avut o economie atât de dezvoltată și o

viață spirituală atât de bogată ca în prezent. Aceasta este societatea științei și culturii avansate, în cadrul căreia crește permanent bunăstarea poporului, sînt puse în lumină tot mai larg avantajele modului de viață socialist, unde oamenii muncii folosesc tot mai deplin roadele democrației autentice. A crescut rolul conducător al Partidului Comunist, care constituie nucleul întregului sistem politic al societății socialiste” (nr. 1, p. 3).

Partidul Comunist al Uniunii Sovietice — se arată în continuare — a elaborat un larg program social pentru cel de-al unsprezecelea cincinal (1981—1985), definind drept principal țel al strategiei sale economice „asigurarea creșterii, în continuare, a bunăstării oamenilor sovietici pe baza dezvoltării stabile și ascendente a economiei naționale, accelerării progresului tehnic-științific, trecerii economiei pe făgașul dezvoltării intensive, folosirii mai raționale a potențialului de producție al țării, economisirii pe toate căile a resurselor de orice gen, precum și pe baza îmbunătățirii calității muncii” (p. 8).

Documentele adoptate de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice — se scrie în articol — relevă că, în actualul cincinal, în fața industriei sovietice stă „sarcina satisfacerii în mai mare măsură a nevoilor economiei naționale de mijloace de producție, iar a populației de mărfuri de consum, creșterii producției, îmbunătățirii calității produselor, sporirii producției industriale cu 26—28 la sută, a producției muncii cu 23—25 la sută, obținându-se, pe această cale, peste 90 la sută din creșterea producției” (p. 10).

Sarcini mari au fost trasate, de asemenea, agriculturii sovietice. Pe întregul cincinal, se prevăd sporirea producției agricole cu 12—14 la sută și obținerea unei producții medii anuale de 238—243 de milioane tone cereale. După cum subliniază S. I. Sdobnov în articolul: *Preocuparea P.C.U.S. privind creșterea actuală a agriculturii*, apărut în numărul 10 al revistei, „politica agrară actuală a P.C.U.S. este orientată spre intensificarea agriculturii și întărirea bazei tehnico-materiale a acesteia, sporirea eficienței și calității muncii, asigurarea unor condiții economice trainice pentru înfăptuirea reproducției largite în colho-

zuri și sovhozuri și adîncirea cointeresării materiale a lucrătorilor de la sate, un amplu sistem de măsuri cu caracter social“ (p. 19). „În pofida creșterii producției — se notează în același articol —, cererea la produse alimentare devansează ritmul de dezvoltare a acesteia, fapt care face ca actualul nivel al producției agricole să nu corespundă pe deplin nevoilor crescînde ale țării, ceea ce creează anumite greutăți în aprovizionarea cu alimente a populației“ (p. 20).

Ținînd cont de acest lucru, cel de-al XXVI-lea Congres al P.C.U.S. a stabilit drept una din cele mai importante orientări în domeniul agriculturii elaborarea unui program special alimentar. Necesitatea unui asemenea program — arată S. I. Sdobnov — este dictată, printre altele, și de faptul că, „în prezent, producția produselor alimentare depinde, mai mult ca oricînd, nu numai de agricultură, ci și de multe alte ramuri ale economiei“ (p. 21), ceea ce face necesar ca, în cadrul acestui program, agricultura să fie îmbinată cît mai strîns cu ramurile industriei care o deservesc, cu sistemul de achiziții, de depozitare, transport, prelucrarea producției, precum și cu comerțul.

Transpunînd în viață politica sa agrară — relevă autorul —, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice pornește de la faptul că „interesele dezvoltării accelerate a agriculturii fac necesară înfăptuirea unei cîștiri radicale în soluționarea problemelor sociale ale evoluției satului și în îmbunătățirea condițiilor de cultură și de viață ale lucrătorilor de pe ogoare“ (p. 29).

Un loc important dețin în paginile revistei „Voprosi istorii KPSS“ problemele dezvoltării democrației socialiste în Uniunea Sovietică. Așa cum se arată în articolul: *Activitatea P.C.U.S. privind dezvoltarea democrației socialiste*, semnat de I. E. Volkov, partidul se preocupă neabătut de perfecționarea cadrului de participare a oamenilor muncii la conducerea treburilor statului și a societății. P.C.U.S., care numără, în prezent, circa 17,5 milioane de membri, acționează el însuși ca „cel mai important organism al democrației socialiste“ (nr. 3, p. 22). O expresie elocventă a participării largi a oamenilor muncii din Uniunea Sovietică la soluționarea celor mai importante sarcini ale vieții social-economice a țării — se spune în același articol — o constituie faptul că, la dezbaterile proiectului documentului cu privire la *Directiile principale ale dezvoltării economice și sociale a U.R.S.S. în anii 1981—1985 și pe perioada pînă în anul 1990*, publicat în ajunul Congresului al XXVI-lea al partidului, au participat peste 121 milioane de persoane și a fost făcut un număr mare de propuneri și de completări importante (p. 23).

Un rol important în asigurarea participării oamenilor muncii sovietici la conducerea activității politice, economice și sociale — se arată în articol — îl au sindicatele, Comsomolul, organizațiile cooperatiste. „Se poate spune cu deplin temei — scrie I. E. Volkov — că organizațiile obștești din U.R.S.S. dispun de largi drepturi, care le permit să soluționeze cu succes sarcinile, atrăgînd la conducerea treburilor societății mase tot mai largi de oameni ai muncii, pe care le

unesc. Este vorba ca toate aceste drepturi să fie înfăptuite mai activ, mai energic de către fiecare organizație obștească, începînd cu celele ei de jos și terminînd cu organele centrale“ (p. 29).

Articolul: *Cel de-al XXVI-lea Congres al P.C.U.S. și unele probleme ale politicii de cadre*, semnat de E. Z. Razumov, evidențiază atenția acordată de P.C.U.S. creșterii și promovării cadrelor, „în strînsă legătură cu sarcinile politicii economice și sociale a P.C.U.S., ale perfecționării conducerii de către partid a activității conștiente a poporului“ (nr. 8, p. 4). În acest sens, se relevă că, în ultimii ani, în munca de partid au fost promovați tot mai mulți specialiști din economia națională, în prezent avînd studii tehnice-inginerești, economice sau agrare „trei sferturi din rîndul secretarilor Comitetelor Centrale ale partidelor comuniste din republicile uniunale și ai comitetelor regionale de partid, două treimi din secretarii comitetelor orașenești și raionale“ (p. 8).

În continuare, se arată că o atenție deosebită se acordă promovării în funcții de conducere a reprezentanților clasei muncitoare și tărînimii colhoznice. Semnificativ este faptul că, în cadrul ultimei campanii de dare de seamă și alegeri, „în organele de conducere ale tuturor verigilor de partid, inclusiv în organizațiile de bază, au fost aleși circa 2 milioane de muncitori și țărani, sau 40,5 la sută din totalul celor aleși“ (p. 9).

În același articol, se face, de asemenea, constatarea că, deși femeile reprezintă mai mult de jumătate din totalul celor ocupați în economia națională și aproape 60 la sută din rîndul specialiștilor cu studii medii și su-

perioare, ele dețin mai puțin de 20 la sută în rândul secretarilor comitetelor raionale și orășenești, 3,1 la sută în rândul primilor secretari ai comitetelor orășenești și 2,7 la sută în rândul primilor secretari ai comitetelor raionale comunale (p. 10).

Abordând probleme ale educării cadrelor de partid, articolul evidențiază eficiența criticii și autocriticii, necesitatea de a se recunoaște „deschis și sincer orice neajunsuri în muncă, de a se trage concluzii cinstite și juste din propriile neajunsuri, de a se lua măsuri în vederea înlăturării lor“ (p. 15).

În acest context, se dețasează articolul semnat de V. I. Bondar și P. A. Rodionov în primul număr pe anul 1981 al revistei și intitulat: *Unele probleme ale dezvoltării construcției de partid ca știință*. O însemnătate aparte se acordă în articol problemei rolului conducător al partidului, care, după părerea autorilor, „necesită o atenție și mai mare din partea cercetătorilor, cu atât mai mult cu cât o serie de laturi importante ale acesteia, strâns legate de practica construcției de partid, sînt, deocamdată, slab elaborate. Este necesară, în primul rînd, studierea complexă, în continuare, a rolului și locului partidului în sistemul nontic al socialismului dezvoltat. Este importantă analiza aprofundată a raporturilor dintre premisele obiective și subiective ale creșterii rolului P.C.U.S. în construirea comunismului. Așteaptă să fie studiate căile concrete ale înfăptuirii legității creșterii rolului conducător al partidului, mecanismul acestei legități și legătura cu alte legități ale dezvoltării P.C.U.S.“ (p. 28).

În opinia autorilor, creșterea rolului conducă-

tor al P.C.U.S. poate fi asigurată „numai pe baza perfecționării organismului de partid însuși, a întăririi coeziunii, unității și disciplinei rîndurilor partidului, a intensificării activității organizațiilor de partid și a tuturor comuniștilor“ (p. 29).

În articol, se apreciază că cerințele științei și practicii impun necesitatea organizării unor cercetări complexe. „Această sarcină este deosebit de actuală și în domeniul construcției de partid — știința care în analiza multor aspecte ale activității de conducere a partidului, ale vieții interne și muncii de partid se bazează pe concluziile altor științe sociale: comunismul științific, sociologia, psihologia socială, pedagogia, științele economice. De aceea, o însemnătate deosebită capătă elaborarea diferitelor probleme prin eforturile unite ale cercetătorilor, reprezentînd diverse științe sociale“ (p. 35).

Dintre articolele care se ocupă de unele aspecte ale activității ideologice a P.C.U.S., semnalăm pe cel apărut sub semnătura lui P. V. Pozdniakov și A. I. Iakovlev în numărul 6 al revistei și intitulat: *Eficiența activității ideologice a partidului în condițiile actuale*, consacrat examinării unor aspecte metodologice ale problemei. După părerea autorilor, ar putea fi evidențiate următoarele criterii generale ale eficienței activității ideologice a P.C.U.S.: concepția științifică despre lume; unitatea politică-ideologică a poporului sovietic; internaționalismul proletar și patriotismul socialist; atitudinea comunistă față de muncă și de proprietatea socialistă; gradul înalt de participare la viața socială; starea morală comunistă a relațiilor dintre

oamenii sovietici; climatul de încredere și stimă reciprocă; starea de spirit publică optimistă; întransigența față de ideologia și morala străină, față de reminiscențele trecutului în conștiința oamenilor (p. 35).

Încercînd să explice existența unor stări de spirit negative în societate, autorii menționează „insuficiența informare, necunoașterea de către oameni a cauzelor apariției greutăților, precum și a activității partidului și statului în vederea înlăturării lor, explicarea insuficient de operativă și de precisă în fața maselor a hotărîrilor luate“ (p. 38). Rolul activității ideologice a partidului — se conchide în articol — constă în „a observa la timp stările de spirit negative, a le dezvălui cauzele și a întreprinde toate măsurile necesare în vederea înlăturării lor. Cunoașterea profundă și stăpînirea creatoare a legităților dezvoltării sociale servesc drept garanție a unor stări de spirit optimiste ale oamenilor muncii.

Stările de spirit spontane, inconștiente devin conștiente, în principal, sub influența activității ideologice a partidului. Acest lucru se explică prin faptul că partidul orientează oamenii în problemele complexe ale dezvoltării sociale, le însușește încredere în victoria inevitabilă a idealurilor comunismului, și chiar atunci cînd în procesul soluționării sarcinilor construcției comuniste apar diferite dificultăți, starea de spirit optimistă nu dispare, deoarece se păstrează convingerea că linia promovată de partid este justă și va duce, pînă la urmă, la atingerea scopurilor propuse“ (p. 38).

Eficiența activității educativ-ideologice — consideră P. V. Pozdniakov și

A.I. Iakovlev — depinde, în mare măsură, și de „starea relațiilor oamenilor în afara producției. Printre elementele micro-condițiilor obiective care predetermină activitatea educativ-ideologică un rol însemnat revine comunicării spirituale în mediul în care locuiesc oamenii. Studiile demonstrează că aproximativ fiecare al treilea om primește o informație politică prin mijlocirea mediului în care trăiește, alături de sursele oficiale de informare — presa, radioul și televiziunea.

Acordind o însemnată uriașă condițiilor obiective în procesul activității ideologice, trebuie reținut, în același timp, că acestea creează doar o anumită posibilitate și ele însele nu rezolvă întreaga problemă a educației comuniste. Activitatea politică-ideologică a oamenilor nu îngăduie spontaneitatea“ (p. 42).

Numeroase articole publicate în anul 1981 în „Voprosi istorii KPSS“ sînt consacrate analizei diferitelor momente ale istoriei Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, evidențierii experienței muncii și preocupării unor organe și organizații de partid în etapa actuală.

Revista acordă un spațiu însemnat marcării unor evenimente importante din viața partidelor comuniste și muncitorești, dezbaterii unor probleme actuale ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

La rubrica *Oameni, evenimente, fapte*, din numărul 5 al revistei, a apărut articolul lui V. I. Potapov consacrat celei de-a 60-a aniversări a făuririi Partidului Comunist Român, eveniment apreciat de autor drept „moment de cotitură în dezvoltarea mișcării muncitorești din România“ (nr. 5, p. 107).

În perioada interbelică — se scrie în articol —, Partidul Comunist Român „a acționat de pe pozițiile solidarității frățesti cu P.C.U.S., cu primul stat al muncitorilor și țăranilor — Uniunea Sovietică —, a demască consecvent politica antipopulară a cercurilor burghezo-moșierești, a cerut normalizarea relațiilor româno-sovietice, acțiuni comune împotriva pericolului de război. El s-a pronunțat împotriva pregătirii războiului antisovietic, ceea ce a contribuit la apropierea, în continuare, dintre popoarele Uniunii Sovietice și poporul român“ (p. 108). În continuare, este înfățișată lupta dusă în anii dintre cele două războaie mondiale de către Partidul Comunist Român împotriva fascismului, pentru asigurarea independenței naționale a României. V. I. Potapov reliefează rolul Partidului Comunist Român de „inițiator și inspirator“ al insurecției armate din August 1944 și evidențiază faptul că, după insurecție, armata română a continuat lupta, împreună cu armata sovietică, pentru eliberarea restului teritoriului țării, iar apoi „pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei“ (p. 109).

După ce prezintă principalele etape ale procesului de transformări revoluționare socialiste în România, autorul subliniază că, în această perioadă, relațiile dintre Partidul Comunist al Uniunii Sovietice și Partidul Comunist Român, dintre Uniunea Sovietică și Republica Socialistă România au căpătat un conținut nou, o mare însemnată avînd „contacte și convorbiri directe între conducerea P.C.U.S. și P.C.R., în primul rînd între tovarășii L.I. Brejnev

și Nicolae Ceaușescu“ (p. 110). Marcînd cea de-a 60-a aniversare a Partidului Comunist Român — arată autorul —, „oamenii sovietici își exprimă încrederea că colaborarea internaționalistă dintre partidele comunistelor sovietice și români, care a pășit într-o nouă etapă odată cu trecerea României pe calea construcției socialismului, se va întări și se va dezvoltă și în viitor“ (p. 110).

La rubrica *Viața științifică* din numărul 7 (p. 144—148), revista informează, sub semnătura *Raisei S. Emțova*, despre adunarea festivă de la Moscova consacrată aniversării a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, organizată de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S., în colaborare cu Uniunea asociațiilor sovietice de prietenie și relații cu țările străine și Conducerea Centrală a Asociației de prietenie sovieto-române. La adunare au participat M.V. Zimianin, secretar al C.C. al P.C.U.S., V. I. Konotop, președintele Conducerii Centrale a Asociației de prietenie sovieto-române, G. A. Kiseliov, adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.U.S. Cu acest prilej au rostit cuvîntări D. I. Antoniuk, director-adjunct al Institutului, și Traian Dudaș, ambasadorul Republicii Socialiste România la Moscova.

În cadrul aceleiași rubrici, revista publică, în numărul 9 (p. 143—145), o prezentare, semnată de R. S. Emțova, a Simpozionului româno-sovietic pe tema: *Perfecționarea relațiilor din interiorul partidului — condiție a creșterii rolului său conducător în viața societății, simpozion desfășurat la București, în zilele de 26 și 27 mai 1981, pe baza convenției de colaborare*

științifică dintre Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. și Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.

Revista inserează, de asemenea, rubrici cuprinzând consultații, lecții, informații despre conferințe și simpozioane științifice, recenzii ale unor lucrări,

revista revistelor, note bibliografice, informații referitoare la viața științifică din Uniunea Sovietică și de peste hotare.

VASILE BUGA

SOCIAL SCIENCES IN CHINA

(„Științele sociale în China“),

Beijing, vol. I (nr. 2, iunie 1980, 235 p.; nr. 3, septembrie 1980, 243 p.; nr. 4, decembrie 1980, 224 p.).

Continuăm prezentarea revistei „Științele sociale în China”*, reliefând caracteristica esențială a celor patru numere definite de corelarea și întrepătrunderea studiilor, ceea ce determină caracterul unitar al publicației; numerele 1—4 din 1980 dobîndesc, din acest unghi de vedere, un puternic caracter monografic. Revista abordează, în continuare, conform programului exprimat, momente semnificative din istoria veche, modernă și contemporană a Chinei, probleme de filozofie marxistă, de istoria filozofiei și de economie.

Indiferent de domeniul pe care îl tratează, studiile au drept castru principal istoria multimedinară a poporului chinez, oglindesc epocile evoluției sale, din timpurile cele mai vechi și pînă în zilele noastre, urmăresc dezvoltarea unitară și în continuă ascendență a națiunii chineze. Acest obiectiv se realizează fie prin articolele în care invocarea faptelor și proceselor istorice constituie principala argumentare, fie prin folosirea semnificațiilor istorice din alte domenii ale științelor sociale, cum sînt, de pildă,

filozofia sau economia politică. Astfel, în numărul 2, articole de filozofie ca: *Studii despre formele științifice ale dialecticii*, de Xiao Kuntao; *O investigație a doctrinei Mean*, de Pang Pu; *O reevaluare a lui Confucius*, de Li Zehou; *Cum s-a transformat confucianismul în religie?*, de Ren Jiyu; sau studiile economice, intitulate: *Cauza apariției și existenței mărfurilor*, de Fan Jigang și *Relațiile dintre agricultură, industria ușoară și industria grea în China*, de Yang Jianbai și Li Xuezheng, se sprijină, în argumentarea lor, pe analiza unor fenomene esențiale ale istoriei vechi și contemporane a Chinei.

Dovada locului important pe care îl ocupă istoria în paginile revistei o constituie și faptul că, la rubrica *Ideii curente*, destinată expunerii celor mai noi păreri ale istoricilor, filozofilor și specialiștilor în științe sociale, este prezentată, sub semnătura lui Tian Jujian, dezbaterea: *Cînd a început feudalismul în China?* subintitulată *Discuție liberă, reluată în ultimii doi ani, care netezește drumul către o soluție finală*. Autorul face o scurtă incursiune în trecut, arătînd că problema a fost ridicată de isto-

ricii marxiști încă înainte de eliberare și a continuat, cu și mai mare intensitate, după aceasta. În anii 1966—1976, în timpul „revoluției culturale” și a practicilor „bandei celor patru”, discuția a fost întreruptă, iar problema periodizării istoriei antice a Chinei a devenit un „cîmp interzis”, orice referire la acest subiect a fost oprită. Începînd cu anul 1978, ca urmare a Conferinței istoricilor chinezi de la Changchun, chestiunea a fost reluată.

Sintetizînd situația, Tian Jujian arată că există mai multe păreri privind periodizarea istoriei antice a Chinei. Cea mai veche plasează începutul feudalismului în timpul dinastiei Zhou de Vest (1050—771 î.e.n.), opinie susținută de istoricul Fan Wenlan și colaboratorii săi, care pun accentul pe faptul că „stăpînul feudal posedă mijloacele de producție, dar nu-l stăpînește pe deplin pe muncitor în producție”. Teoria, numită a „Statelor combatante” (475—221 î.e.n.), are ca reprezentant principal pe istoricul Guo Moruo, care insistă pe contradicțiile din sinul societății chineze, în special pe cele dintre țărani și stăpînii de pămînt și susține că feudalismul apare la granița dintre perioada „Primăverii și toamnei” (722—481 î.e.n.) și perioada „Statelor combatante”. O altă opinie, a istoricului Hou Wailu, cunoscută sub numele de teoria dinastiilor Qin (221—206 î.e.n.) și Han timpurii (206 î.e.n. — 6 e.n.), afirmă că transformările sociale,

*Primul număr al revistei a fost prezentat în „Anale de istorie”, nr. 2/1981, p. 168—171.

economice, politice și ideologice din timpul acestor dinastii au pus bazele societății feudale chineze. Alți istorici argumentează începuturile feudalismului chinez în timpul dinastiilor Wei și Jin; reprezentantul principal al acestui punct de vedere, Wang Zhangluo, susține că „modul de producție feudal nu s-a format într-o zi și a trecut mult timp până să capete o formă și să predomină relațiile feudale de producție... Societatea feudală în China începe în timpul dinastiilor Wei și Jin, cu sclavagismul, dominând lunga perioadă de la dinastiile Xia și Yin până la dinastia Han de Vest“.

Discuțiile în jurul diferitelor opinii privind periodizarea feudalismului au dominat viața științifică a istoricilor chinezi în ultimii 30 de ani. În acest timp, fiecare școală a căutat să-și îmbogățească argumentația, să adincească cercetările și să îmbunătățească analiza condițiilor reale din istoria veche a Chinei. Ca o concluzie, autorul prezentării subliniază că discuțiile libere au contribuit la dezvoltarea și aprofundarea cercetărilor istorice, în așa fel încât, prin eforturile unite ale istoricilor chinezi, această importantă problemă să fie rezolvată în mod satisfăcător.

Probleme de istorie veche a Chinei abordează și studiul intitulat *Obiecte sasanide descoperite recent în China*, de Xia Nai. Arheologul chinez scoate în relief străvechile legături dintre popoarele Chinei și Iranului prin cercetarea relicvelor din Imperiul sasanid (226—642 e.n.) și vechile obiecte chinezești care poartă influențe sasanide. Acestea includ: 1) 34 de descoperiri de monede sasanide, totalizând 1 187 de piese, dez-

gropate în China; 2) vase de argint în stil sasanid, datând din secolele IV și VIII, descoperite la Datong — provincia Shanxi, la Xian — provincia Shanxi și în Aohan Banner — Mongolia Interioară; 3) exemplare de brocart de mătase, unele făcute în Persia, iar altele făcute în China, în stil sasanid, găsite într-un cimitir antic la Astana — Turfan, în Xinjiang, regiunea autonomă Uygură; 4) piatra de mormint descoperită la Xian, într-un mormint al unei femei născute Ma, care a fost soția unui zoroastrian numit Suren.

Toate aceste descoperiri constituie mărturie asupra contactelor comerciale și schimburilor culturale dintre vechea Chină și Imperiul sasanid.

În unele studii sînt scoase în evidență multiple valențe ale istoriei Partidului Comunist Chinez, concepută și prezentată ca parte integrantă a istoriei Chinei, a mișcării revoluționare din această țară, reliefându-se, în plenitudinea sa, gândirea creatoare a P.C.C. în confruntarea cu forțele reacționare și retrograde interne și externe. O asemenea idee este subliniată de articolul ce poartă titlul *Folosind zonele rurale pentru încercuirea orașelor — Un studiu istoric al strategiei Partidului Comunist Chinez*, scris de Feng Jianhui. Studiul reliefează printr-un exemplu strălucit, capacitatea P.C.C. de a aplica în mod creator principiile marxismului la condițiile revoluției chineze. Autorul subliniază că strategia de a stabili baze revoluționare în zonele rurale — în scopul folosirii acestora la încercuirea orașelor și avînd ca obiectiv capturarea lor, în timpul revoluției democratice (1919—1939) — constituie o reflectare a legilor obiective ale mișcării revoluționare

din China semifeudală și semicolonială. Această strategie este rezultatul maturizării înțelepciunii gândirii colective a Partidului Comunist Chinez „și o importantă parte a sistemului științific al gândirii lui Mao Zedong“.

Studiul analizează cercetările întreprinse de comuniștii chinezi în perioada Primului Război Revoluționar Civil (1924—1927), cunoscut în istorie și sub numele de Marea Revoluție, în scopul studierii caracteristicilor societății chineze și explorării căilor pe care revoluția chineză avea să le urmeze. Plecînd de la relațiile concrete ale societății chineze, partidul comunist a stabilit că țărănimea și zonele rurale pot constitui principalul bastion al revoluției.

Un alt aspect pus în evidență este că, după înfrîngerea Marii Revoluții, în 1927, Partidul Comunist Chinez a condus numeroase răscoale țărănești și a creat multe baze revoluționare în zonele rurale, situație apărută în condițiile cînd conducătorii inșurgenților au înțeles necesitatea de a acționa în comun și de a-și uni eforturile în vederea schimbării balanței de forțe în rîndul claselor sociale, în scopul făuririi unei noi căi pentru Revoluția Chineză, care trecea prin conceptul strategic al încercuirii orașelor cu zone rurale.

Problematica articolului este lărgită prin analiza procesului de formare a teoriei lui Mao Zedong în legătură cu folosirea zonelor rurale pentru încercuirea orașelor. Autorul trece în revistă felul cum a luat ființă această concepție, subliniind cu pregnanță contribuția revoluționarilor din generația vîrstnică, de exemplu cea a lui Zhou Enlai și Zhu De.

În final, studiul relevă obiectivele principale ale

acestei strategii, subliniind că, sub conducerea partidului, comuniștii chinezi s-au confruntat cu probleme noi și că pe această cale poporul chinez a contribuit la îmbogățirea teoretică și practică a socialismului științific.

Probleme de istorie sînt cuprinse și în prezentarea simpozionului intitulat : *Dr. Sun Yat-sen și Revoluția chineză din 1911*. Raportul acoperă o gamă largă de aspecte privind istoria modernă a Chinei, în general, și revoluția din 1911, în special. A fost dezbătut în cadrul simpozionului rolul burgheziei în revoluție, subliniindu-se, în mod deosebit, situația intelectualilor, calitatea lor de conducători și organizatori, în timpul evenimentelor din 1911. Un subiect viu discutat a fost natura ideologiei doctorului Sun Yat-sen, caracterul ei dualist, reflectat dealtfel în dualitatea politică a burgheziei naționale chineze. Între problemele abordate a fost și cea a istoriei de 91 de zile a Guvernului Provizoriu de la Nanjing. De asemenea, s-au făcut aprecieri asupra activității unora dintre tovarășii de arme ai lui Sun Yat-sen, precum și asupra constituționalistilor. De remarcat că, la acest simpozion, istoricii chinezi au criticat concepția stîngistă din timpul „revoluției culturale”, după care istoricii trebuie să condamne burghezia chiar și atunci cînd ea a jucat un rol revoluționar.

Problemele de filozofie avînd și ele un fundal istoric sînt prezente în patru studii deosebit de interesante pentru cercetătorii europeni, în sensul că îi pune în contact cu gîndirea filozofică clasică chineză prin intermediul unor studii marxiste, elaborate de înșiși filozofii chinezi. În altă ordine de idei, aceste studii repre-

zintă o temeinică valorificare critică, de pe poziții marxiste, a moștenirii filozofice naționale.

Astfel, articolul *Studii despre formele științifice ale dialecticii*, de Xiao Kuntao, cercetează aceste forme în lumina legilor obiective ale gîndirii teoretice marxiste. Explicînd cînd și de ce este dialectica marxistă o asimilare critică, o continuare și dezvoltare a dialecticii hegeliene, autorul ilustrează interconexiunea dintre dialectică, logică și epistemologie, precum și unitatea celor trei legi principale ale dialecticii : caracterul dialectic al existenței obiective ; legile conexiunilor obiective ; lumea obiectivă ca un complex de procese și inerentele relații dintre categoriile de bază ale dialecticii. El subliniază unitatea dintre conținut și structura logică a gîndirii teoretice, caracterul strict științific al unei astfel de gîndiri și caracterul dialectic al dezvoltării ei. În acest scop, cu referire la legea unității contrariilor, Xiao Kuntao abordează chestiunea de ce consideră Marx dialectica ca „negativă” prin natură, de ce Engels definește „negarea negației” ca simburile întregii proceduri dialectice și de ce Lenin susține că „negativitatea” este chintesența dialecticii. Din analiza întreprinsă, autorul ajunge la concluzia „că în calitate de categorie a logicii și filozofiei, negația are un conținut extrem de bogat și poate fi privită ca sinonimă cu dialectica. Este o reflectare corectă și cuprinzătoare a esenței procedurii dialectice prin care materia obiectivă combină și dezvoltă cele trei legi ale dialecticii într-un tot integral. Astfel, ea oglindește legăturile organice din tabloul dezvoltării materiei obiective. Negația este sufletul dialecticii”. De ani de zile,

afirmă autorul, în China a predominat o confuzie filozofică din cauza interpretării metafizice a dialecticii, iar studiul respectiv este un efort de a lămuri această confuzie.

În studiul *O investigație a doctrinei lui Mean*, autorul, Pang Pu, merge dincolo de punctele de vedere acceptate în mod obișnuit în China. Pentru mai mult de jumătate de secol, aproape toți scriitorii au spus, aplicînd punctul de vedere marxist la studierea filozofiei clasice chineze, că doctrina confuciană a lui Mean este un sistem metafizic de concepte etice, punct de vedere caracterizat de articol drept corect, dar incomplet. Ca bază teoretică a învățăturii lui Confucius, doctrina conține o cantitate mare de idei asupra interdependenței dintre contrarii, autorul subliniind că principiile de bază ale doctrinei Mean reprezintă miezul concepției confucianiste a identității contrariilor. Această doctrină a fost folosită, în decursul istoriei chineze, pentru a analiza toate contradicțiile, incluzînd problemele morale, și astfel a servit ca principală pîrghie analitică în sistemul de gîndire confucian. Autorul se pronunță împotriva prezentării doctrinei Mean ca eclectică sau reconciliatoare și arată, de asemenea, unde se află, în opinia sa, elementele metafizice ale doctrinei.

În concluzie, studiul afirmă : „Aspectele conservatoare ale doctrinei Mean au devenit tot mai proeminente ca principalul obstacol în schimbarea socială. În anii furtunoși ai secolului al XX-lea a fost criticată și denumită ca un gunoi, ca o teorie dăunătoare. Acest lucru a fost natural și de înțeles. Numai că acum, după atîtea atacuri, este posibil ca oamenii să se calmeze și să facă un stu-

diu obiectiv al doctrinei Mean“.

Problemele filozofiei lui Confucius apar și în studiul *O reevaluare a lui Confucius*, de Li Zehou, care afirmă, despre codul etic al dinastiei Zhou (Zhou Li), că, întărit de autoritatea lui Confucius, reprezintă un sistem social sau o ordine publică prevalând în perioada timpurie a societății sclavagiste și constând într-o întreagă serie de ritualuri primitive de clan. Confucius generalizează drept „ren“ (bunavoința, umanitatea, mărinimia) acele impusuri interne ale umanității, ca dragostea dintre părinți și copii, și interpretează „renul“ drept baza lui „li“ (codul etic tradițional obligatoriu), substituindu-le pe cele două pentru un edificiu, extern omului, al religiei și teologiei. Autorul pune în evidență ceea ce el consideră drept cei patru factori structurali ai filozofiei confuciene a bunăvoinței și anume relațiile de sînge, principiile psihologice ale comportamentului, considerațiile umanitare și cultivarea personalității ideale. De asemenea, el elucidează raționalitatea practicii, ca fiind caracteristică întregului sistem confucian și consideră necesar să fie reevaluat Confucius în contextul istoriei, în perspectiva integrării civilizației chineze celei universale.

Abordînd o problemă istorico-filozofică, articolul *Cum s-a transformat confucianismul în religie?*, de Ren Jiyu, demonstrează că doctrina confuciană a devenit, în fapt, o religie pentru o perioadă de mai bine de 1000 de ani, începînd de la Dong Zhongshu (179—104 î.e.n.), în timpul dinastiei Han de Vest, pînă la fondarea neoconfucianismului, în timpul dinastiilor Song (960—1279 e.n.) și Ming (1368—1644

e.n.). După stabilirea acestei teze, autorul scoate în evidență că nu trebuie să se pună semnul egal între Confucius, din perioada Primăvară și Toamnă (770—476 î.e.n.), care a fost un educator și un filozof, și fondarea mai tîrziu a religiei de către confucianiști. Deviza „Jos cu Confucius“ este greșită, dar religia confucianistă trebuia să fie abolită pentru că „era proptea de spirituală a despotismului patriarhal feudal“, un cancer pe trupul națiunii chineze și nu a adus poporului decît mizerie și lanțuri. În ea se găsește esența eșafodajului care a prelungit întunecimea și înapoierea Chinei și cauza majoră a osificării gîndirii, rămînînd încă o piatră de încercare deosebit de grea pe calea modernizării Chinei.

Revista acordă o deosebită atenție problemelor economice, atît teoretice cît și de strictă actualitate, înscrise în acțiunea de modernizare socialistă a țării. Un astfel de articol este cel intitulat *Relațiile dintre agricultură, industrie ușoară și industria grea în China*, de Yang Jianbai și Li Xue-zeng, care prezintă experiența chineză în minuirea relațiilor dintre aceste trei ramuri. Ghidîndu-se după teoria marxistă a reproducției și citînd numeroase date statistice, autorii analizează dezechilibrul dintre sectoarele economiei chineze, incapacitatea agriculturii și a industriei ușoare de a prelua dificultățile unei industrii grele supraextinse. În același timp, studiul evidențiază că sistemul industriei chineze este inadecvat dezvoltării agriculturii și industriei ușoare, iar excesivele achiziții de produse agricole ale statului, la prețuri inechitabile, întîrzie dezvoltarea agriculturii și provoacă un dezechilibru între industrie și agricul-

tură. În concluzie, studiul recomandă o reorientare financiar-industrială și o schimbare, în mărime și model, a investițiilor.

Probleme teoretice de economie politică sînt tratate de Fan Jigang în articolul *Cauza apariției și existenței mărfurilor*, o cercetare istorică asupra apariției și continuării producției de mărfuri, bazată pe principii teoretice marxiste. Scriitoarea analizează apariția, dezvoltarea și dispariția economiei de mărfuri și avansează părerea că apariția și existența mărfurilor se datorează diferențelor calitative ale muncii umane, care apar, în mod inevitabil, la un anumit stadiu de dezvoltare economică. De atunci și pînă în prezent, chiar în condițiile socialismului, cauza rămîne, iar economia de mărfuri persistă în mod necesar.

În numerele al treilea și al patrulea revista abordează momente și procese semnificative din istoria poporului chinez cum sînt: modelul feudal chinez de clan, sistemul înfeudării și al vasalității în perioada sclavagismului, legislația dinastiei Qing, mișcarea constituționalistă pentru democrație parlamentară în ultimii ani ai dinastiei Qing, probleme privind istoria glorioasă a Partidului Comunist Chinez sau referitoare la istoria modernă a Chinei. De asemenea, numărul patru al revistei face o amplă prezentare a două simpozioane internaționale care au tratat probleme de istorie. Aspecte ale politicii industriale în China, reformele economice, unele probleme vitale ale economiei chineze, probleme de filozofia educației și de estetică sînt și ele abordate în aceste numere ale revistei.

Dintre studiile de istorie apărute în nr. 3 menționăm articolul *Sistemul*

feudal de clan moștenit de la perioadele Song și Ming, de Xu Yangjie, o lucrare exhaustivă asupra unei instituții care a exercitat o influență deosebit de importantă asupra societății chineze. Autorul definește clanul chinez ca un organism social format din descendenții „aceluiași patriarh (strămoș) care trăiesc împreună de generații, în concordanță cu anumite norme, avînd la bază relațiile de sînge, care îi leagă pe membri într-o formă organizațională specială”. Rădăcinile clanului chinez se pierd în negura timpului, el apărînd în jurul anului 4000 î.e.n. și cunoscînd o evoluție permanentă în funcție de dezvoltarea societății; „în timpul feudalismului (475 î.e.n.—1840 e.n.) statul și clanul erau separate. Forma și caracterul sistemului de clan s-au schimbat, dar el și-a menținut criteriul organizatoric de bază a legăturilor de sînge cu strămoșul comun, arată autorul. Ca un auxiliar indispensabil al statului, clanul a rămas un important element organizațional al sistemului politic feudal. Autoritatea clanului a fost a doua, după puterea de stat, în controlul asupra vieții poporului”. Plecînd de la aceste considerații, cit și de la aprecierea lui Mao Zedong că „autoritatea clanului a fost unul din cele patru odgoane care au înlăntuit poporul chinez” — Xu Yangjie se oprește asupra analizei sistemului feudal de clan chinez și anume asupra perioadei numită de autor „modernă”, care s-a dezvoltat în condițiile istorice ale dinastiilor Song (960—1279 e.n.) și Ming (1368—1644 e.n.).

Citînd numeroase date istorice, studiul relevă caracteristicile structurale ale clanului și rolul jucat

de el în sprijinirea și consolidarea sistemului politic feudal chinez. În concluzie, autorul subliniază că „sistemul de clan care a existat în timpul Chinei feudale a fost una din fundațiile pe care s-a sprijinit sistemul feudal despotice. El a fost, în afară de aceasta, o cauză importantă a duratei îndelungate a feudalismului chinez. În sfîrșit, sistemul de clan nu a fost afectat de furtunile politice, nici înlăturat cînd dinastiile s-au schimbat”. De asemenea, autorul insistă asupra necesității eliminării ideilor patriarhale și a mentalității de clan încă existente în gîndirea unor oameni ai Chinei de azi.

Într-un alt studiu, purtînd titlul *Despre feudalismul antic*, istoricul Zhou Gucheng analizează relațiile de înfeudare și de vasalitate existente în orînduirea sclavagistă chineză, cit și pe plan universal, făcînd ample referiri la Mesopotamia, India, Persia, Orientul Apropiat, Egipt, Grecia, Roma. Prin „feudalism” autorul înțelege ierarhia care se ridică din existența acestor relații și prin „antic” înțelege lumea sclavagistă. Zhou Gucheng consideră acest „feudalism” ca o formă distinctă de feudalismul medieval, dăinuind tot atît cit și orînduirea sclavagistă, incompatibil cu apariția și întărirea unui stat centralizat puternic. Autorul subliniază contradicția fundamentală a *feudalismului antic* — aceea dintre guvernul central și statele vasale lui — și arată, pe de altă parte, că principala contradicție în epoca medievală (perioada postsclavagistă) a fost aceea dintre stăpînii de pămînt și țărani și trage concluzia: pe plan universal, orînduirea sclavagistă are mai multe caracteristici. Întîi au existat contradicții ascu-

țite între sclavi și stăpîni de sclavi, iar mai tîrziu, în timpul epocii aristocrate, cînd sprijinindu-se pe comerț au apărut proprietarii de sclavi, au fost lupte între aristocrați și oamenii de rînd. Aceasta se remarcă în special în țări ca China, Grecia și Roma. Ierarhia feudală a apărut în sînul fiecărui stat, în special în Egipt, Asiria, Iran și China; pe măsură ce statul a dezvoltat o conducere centralizată și atotputernică, aceste relații ierarhice s-au stins sau au dispărut complet. În numeroase țări, în timpul orînduirii sclavagiste, au fost compilate scrierile religioase (cele mai remarcabile au fost Veda în India, clasicii confucianiști în China, Avesta în Persia, Koranul în Arabia și Vechiul și Noul Testament în Vest), au fost realizate mari progrese în domeniul învățămîntului și filozofiei. O altă idee relevantă de studiu este că, în istoria tuturor vechilor civilizații, orînduirea sclavagistă a fost mai lungă decît orînduirea feudală ce i-a urmat.

Studiul intitulat *Codul de legi Qing: O analiză a continuității și a schimbării*, de Qu Tongzu, a fost elaborat cu ocazia celui de al 27-lea Congres european de studii chineze, ținut la Zürich în septembrie 1980 și își propune să aducă unele clarificări în analiza continuității și elementelor noi ale codului de legi al dinastiei Qing. Plecînd de la faptul că influența tradiției juridice asupra acestui cod este bine cunoscută între specialiști, autorul arată că și schimbările au fost numeroase în timpul dinastiei Qing. Din analiza acestor materiale se ajunge la concluzia că, în timp ce legile fundamentale rămîn neschimbate, legile complementare erau schimbate din timp în timp pentru a

răspunde noilor situații sau a se ocupa cu problemele neglijate de legislație pînă atunci. Plecînd de la această constatare, studiul scoate în evidență importanța acestor legi complementare și schimbările pe care ele le aduc constituției țării. De asemenea, autorul pune în evidență conflictul apărut, în prima decadă a secolului al XX-lea, între gîndirea legislativă tradițională chineză (confucianistă) și gîndirea legislativă apuseană, promovată de juriștii chinezi care militau pentru modernizarea Chinei.

Problematica dinastiei Qing apare și în studiul *Miscarea pentru Parlament în ultimii ani ai dinastiei Qing*, semnat de Geng Yunzhi. Autorul subliniază că mișcarea pentru parlament a fost o mișcare pentru democrație burgheză, care și-a găsit un sprijin larg în masele populare, ea jucînd un rol progresist pentru acea epocă. Deși mișcarea pentru parlament, cunoscută și sub numele de mișcare constituționalistă, urmarea înlăturarea autocrației feudale, ea nu voia să înlăptuiască acest lucru prin mijloace revoluționare. De aceea mișcarea a avut de înfruntat atît guvernul Qing cît și mișcarea burgheză care se pronunța pentru revoluție, deși cele două mișcări aveau multe trăsături comune, mai ales în ceea ce privește necesitatea răsturnării dinastiei Qing și a feudalismului. În timp ce mișcarea revoluționară se pronunța pentru răsturnarea dinastiei Qing și proclamarea republicii, constituționalistii considerau posibilă transformarea dinastiei Qing într-o monarhie parlamentară. Autorul studiului insistă asupra caracterului celor două tipuri de confruntări cărora le făceau față constituționalistii: o

luptă antifeudală și o confruntare între două fracțiuni burgheze asupra căilor pe care trebuia mers în vederea înlăturării autocrației feudale. Din această cauză, cele două mișcări burgheze „și-au interferat forțele, s-au dezvoltat pe linii paralele“. Prin atitudinea și punctele de vedere exprimate — afirmă autorul — studiul se deosebește de părerile exprimate în literatura de specialitate, după care mișcarea constituționalistă, care a urmat mișcării reformatoare din 1898, ar fi fost o mișcare reacționară, ca dealtfel toate mișcările burgheze de la începutul secolului nostru, în ciuda rolului progresist și activ jucat de ele în această perioadă a istoriei Chinei.

Problematica istoriei moderne a Chinei mai este abordată și în articolul *Societatea Sudică (Nan She) de la naștere pînă la desființare*, de Wang Jingyao. Societatea Sudică a fost una din primele organizații revoluționare a scriitorilor chinezi care a acționat cu precădere în perioada Revoluției chineze din 1911. Pornind de la premisa că, în trecut, acest subiect a fost neglijat de istorici și folosind un vast material documentar, autorul face o amplă descriere a activității organizației pînă la dezintegrarea ei, cînd o parte din membri urmează o cale conservatoare, iar elementele înaintate se raliază mișcării revoluționare conduse de Partidul Comunist Chinez.

Remarcabil prin problematica din istoria Partidului Comunist Chinez pe care o abordează este studiul *Problema conducerii revoluției chineze în perioada 1924—1927*, de Qan Feng și Liu Qifa.

Acea etapă din istoria Chinei, cunoscută și sub numele de Primul Război Civil Revoluționar, a fost martora extinderii rapide a revoluției, lucru posibil ca urmare a sprijinului popular masiv și a luptei eroice a comuniștilor chinezi. Autorii au nus în evidență rolul jucat de P.C.C. în inițierea, declanșarea și desfășurarea revoluției prin atragerea maselor largi de muncitori și țărani, ceea ce a permis înregistrarea unor însemnate victorii ale căror fructe au fost culese de aripa de dreapta a Kuomintangului, condusă de Chiang Kai-shek. Plecînd de la aceste realități, autorii analizează problema conducerii revoluției în această perioadă din trei unghiuri de vedere: cum au privit conducătorii partidului problema conducerii revoluționare; dacă a exercitat proletariatul conducerea deplină în revoluție: cum trebuie privit oportunitismul de dreapta reprezentat de Chen Duxiu, pe atunci secretar general al P.C.C. Răspunzînd acestor întrebări, autorii trag concluzia că greșelile înlăptuite de P.C.C., în anii 1924—1927, se datoresc în primul rînd lui Chen Duxiu, care a supraestimat capacitatea revoluționară a burgheziei și a subestimat proletariatul, ca de altfel și valențele revoluționare ale țărănimii, fapt ce a permis Kuomintangului să înlouciască conducerea comunistă. Aceste greșeli, se subliniază în studiu, au fost posibile datorită lipsei de maturitate a proletariatului și Partidului Comunist Chinez, ca și liniei greșite impuse de Comintern, dar responsabilitatea principală îi rămîne lui Chen Duxiu.

Problemele de teoria istoriei sînt prezentate în paginile revistei prin studiul *Teoria marxistă despre forța motrice a isto-*

riei și care este semnificația ei astăzi, de Pang Zhuoheng. Autorul pune în discuție conceptele de bază și raporturile dintre forțele de producție și lupta de clasă, dintre mișcările economice și cele politice, dintre factorii morali și materiali, dintre activitatea personală a indivizilor și progresul obiectiv al istoriei. În concluzie, se subliniază că „forțele motrice ale dezvoltării istorice derivă chiar din popor, care participă la activitățile istorice pentru că «noi facem propria noastră istorie»”.

Viața științifică a istoricilor chinezi este cuprinsă în conținutul revistei și prin prezentarea a două manifestări internaționale care au dominat a doua parte a anului 1980. Astfel, prezentarea: *Simpozion chino-american despre istoria social-economică de la dinastia Dong pînă la 1900*, de Zhuge Ji, face o scurtă dare de seamă a reuniunii științifice desfășurate la Beijing între 26 octombrie și 1 noiembrie 1980, la care au participat peste 40 de oameni de știință chinezi și americani și s-au prezentat 33 de referate. Discuția a acoperit o arie largă de subiecte: societatea rurală și economia; orașele; sistemul monetar; comerțul extern; relațiile dintre statul feudal și economie; populația și cultura; dezvoltarea economiei de mărfuri și germenii capitalismului; metodologia de elaborare a cercetărilor de istorie economică.

Știrea intitulată *Un rezumat al simpozionului despre istoria dinastiilor Ming și Qing*, de Hui Wen, schițează punctele de vedere exprimate de către oamenii de știință chinezi și străini la simpozionul care a avut loc

la Tianjin, între 5 și 8 august 1980, asupra sistemului social-politic și economic al perioadei Ming-Qing, structurii de clasă, dezvoltării culturale, intelectuale și religioase, asupra problemei minorităților naționale, mișcării pentru occidentalizare, răscoalei boxerilor (Yihetuan) și altele.

Tot pe linia ilustrării activității științifice se înscrie și prezentarea, la rubrica permanentă *Ideii curente*, a dezbaterii cu titlul *Cum ar trebui să fie privită moștenirea filozofică chineză?* Autorul, Ding Guanzhi, sintetizează discuțiile care s-au purtat, cu ocazia sesiunii inaugurale a *Societății chineze de istoria filozofiei*, asupra problemelor de bază în abordarea istoriei filozofiei chineze. Sesiunea a avut loc între 10—19 octombrie 1979, la Taiyuan, capitala provinciei Shanxi, sub egida Institutului de filozofie al Academiei de Științe Sociale, a Departamentului de filozofie al Universității din Beijing, a Universității Populare Chineze și a Institutului de Științe Sociale al Provinciei Shanxi. Cei peste 180 de delegați, de la 82 de instituții specializate, au susținut 80 de comunicări în care au dezbătut probleme de metodologie a studiului istoriei filozofiei, asupra obiectului istoriei filozofiei; s-au mai discutat subiectul, caracteristicile și scopul istoriei filozofiei chineze, despre asimilarea critică a moștenirii filozofice și cum trebuie evaluat idealismul, ca și despre raportul dintre politică și studiul istoriei filozofiei. În concluzia prezentării se subliniază că „istoria filozofiei chineze este studiată nu în scopul admirării strămoșilor, ci pentru a trece în revistă contribuțiile istorice pe care chinezii le au

la dezvoltarea gândirii filozofice, pentru a promova dezvoltarea materialismului și a dialecticii, contribuind la ridicarea nivelului științific și cultural al națiunii”.

Un aspect al filozofiei educației este tratat în articolul *Profesorul, elevul și mediul înconjurător. Problema celor „trei corpuri” în studiul educației ca un fenomen cognitiv*, de Yu Guanyuan. Autorul se ocupă cu relațiile dintre profesor, elev și mediul înconjurător în căutarea legilor care guvernează dezvoltarea intelectuală și morală a elevului. De o perioadă îndelungată de timp, studiul pedagogiei ca proces particular al cunoașterii a fost înlocuit cu studiul general al teoriei cunoașterii, generînd o supra-simplificare a practicii pedagogice, care a adus mari neajunsuri în acest domeniu științific. Autorul trage concluzia că, în timp ce relațiile dintre „două corpuri” (subiect și obiect) sînt studiate în teoria generală a cunoașterii, relațiile dintre „cele trei corpuri” (profesor, elev și mediul înconjurător) — cazul concret cercetat — trebuie să fie examinate de știința pedagogiei.

Scopul principal al pedagogiei, arată articolul, „este de a face cunoscute cunoștințele întregii omeniri generației următoare într-un mod mai planificat și mai conștiincios. Aceasta este o sarcină complicată și grea, care implică numeroase domenii din care modernizarea predării este o parte”.

Probleme de estetică formează obiectul articolului *Distracția artistică ca unică caracteristică a lucrurilor*, de Jin Kai-cheng, în care se analizează creația artistică ca proces special al cunoaș-

terii, care are propriile ei legi, metodologie și funcție. Lucrarea explorează procesul special al cunoașterii implicat în experiența estetică și rolul artistului individual în înțelegerea creației artistice.

Și în numerele 3 și 4 sînt prezente problemele economice, atît teoretice cît și practice, cu care se confruntă economia chineză. Astfel, studiul *Care este originea legii valorii?*, de Sun Yefang, rezumă principalele păreri pe care le-a susținut autorul, începînd cu anii 1950. Sun Yefang arată că legea valorii nu este specifică numai economiei de măruri, că ea nu poate fi abolită în economia bazată pe producția socială la scară largă; de aceea legea valorii acționează în societatea socialistă și va opera chiar și în societatea comunistă. El nu este de acord cu punctul de vedere al lui I. V. Stalin, care recunoaște funcționarea legii valorii numai în schimburile dintre cele două sisteme de proprietate publică și neagă funcția sa de regulator în sectorul economic în care proprietatea este a întregului popor. Autorul afirmă că aplicarea acestei teorii a dus la neglijarea performanțelor economice, la schimburi inegale între diferite ramuri economice și la o negare a balanței generale a economiei naționale (prin care înțelege balanța între valori și nu între uzul valorilor).

Un alt studiu, semnat de Lin Zili, abordează *Reforma inițială în structura economică a Chinei*. Articolul este bazat pe investigațiile autorului asupra experimentelor economice făcute, în anii 1978—1979, într-o serie de

întreprinderi din provinciile Sichuan, Anhui și Zhejiang. În studiu se face o analiză sistematică a noilor relații economice, apărute ca urmare a experimentelor economice în domeniile producției, circulației și distribuției mărfurilor, subliniind că aceste schimbări sînt inevitabile istoricește. Autorul acordă un spațiu larg problemelor care se ridică în urma aplicării reformei și le definește drept contradicții între noile relații și o structură economică învechită, perimată, punînd în discuție căile de rezolvare a unora din aceste probleme.

Articolul intitulat *Raport de investigare: Stabilitatea unei structuri raționale în concordanță cu caracteristicile locale — o trecere în revistă a structurii industriale în provincia Jiangsu și câteva sugestii*, de Wu Jinglian și Chen Jiyuan, critică politica care cerea provinciei sau regiunii autonome de a făuri un sistem industrial concentrat pe industria grea, completată cu toate meșteșugurile care sînt de presupus că răspund fiecărei nevoi a producției și consumului. Autorii scot în evidență că politica enunțată este nerealistă și dă rezultate nocive. Din punctul lor de vedere, fiecare provincie sau regiune autonomă trebuie să-și construiască sistemul industrial caracteristic propriu, făcînd uz în totalitate de avantajele locale și de beneficiile diviziunii sociale a muncii și de coordonarea dintre diferitele provincii și regiuni. Ele trebuie să dezvolte industrii și meșteșuguri care produc la cel mai scăzut cost comparativ și să aducă cel mai mare beneficiu, asigurîndu-se rapid

recuperarea investițiilor. În același timp, este necesară conducerea centrală efectivă pentru a preveni orice dezvoltare oarbă și să asigure balanța generală a economiei naționale.

Articolul *Un studiu al vitezei și echilibrului dezvoltării economiei chineze*, de Liu Guoguang și Wang Xiangming, analizează cauzele care se află în spatele dezechilibrelor periodice din economia chineză. În conformitate cu cele afirmate de autori, cauza fundamentală este supraaccentuarea vitezei și neglijarea echilibrului. Ei dezbat unele din problemele cheie în realizarea unei viteze înalte și a unei dezvoltări echilibrate.

Articolul *Produsele finite: un nou punct de plecare*, de Liang Wensen și Tian Jianghai, susține că obiectivul economic socialist trebuie să fie produsele finite, acele produse legate direct de consumul individual sau colectiv. Ei expun teoria, avantajele și metodele de planificare a economiei naționale, luînd produsele finite ca punct de plecare.

Revista „Științele sociale în China”, ale cărei prime patru numere le-am prezentat, se afirmă, prin tematica sa, prin înalta ținută științifică — drept o publicație de prestigiu, necesară în bibliotecile de specialitate și de un real folos specialiștilor români în domeniul științelor sociale. Revista se înscrie în puternica efervescență de gîndire creatoare inițiată de Partidul Comunist Chinez, care coordonează și îndrumă eforturile poporului din țara prietenă pe calea construirii unei Chine socialiste moderne.

— CĂRȚI DE ISTORIE APĂRUTE ÎN ANUL 1981 * —

PROBLEME FUNDAMENTALE ALE ISTORIEI PATRIEI ȘI PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN. Tematică, bibliografie, crestomație, Editura didactică și pedagogică, București, 1981, 592 p.

Această lucrare, destinată în primul rând cadrelor didactice, studenților din toate ramurile învățământului superior, dar și tuturor iubitorilor de istorie reprezintă rodul strădaniilor unui colectiv de cunoscuți specialiști în domeniu, alcătuit din Constantin Mocanu (coordonator), Ion Ardeleanu, Augustin Deac, Ștefan Lache, Mircea Mușat și Nicolae Petreanu. Conținutul său bogat și divers (sînt reproduse documente interne de prim ordin, foarte multe integral, mărturii externe de o deosebită importanță) îi conferă caracterul de crestomație care compunește prelegerile universitare privind cursul *Probleme fundamentale ale istoriei patriei și Partidului Comunist Român*. Dar este mai mult decît o obișnuită culegere de texte, întrucît, la fiecare capitol, autorii prezintă ideile centrale ale tematicii atacate și bibliografia esențială a acesteia, reproduc caracterizări de fond ale etapelor, momentelor, evenimentelor esențiale ale trecutului desprinse din Programul partidului, din opera teoretică-ideologică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, toate acestea dînd cititorului

un cadru necesar și util de orientare și informare.

Metodologic, lucrarea este orînduită astfel încît să permită înțelegerea coordonatelor definitorii ale creației și devenirii istorice a poporului român, a rolului decisiv al maselor în bătăliile pentru dreptate socială și națională. După ce, într-un prim compartiment al lucrării se ilustrează însemnătatea politică-instructivă a cunoașterii istoriei patriei și a Partidului Comunist Român, sînt grupate textele care, pornind cu primele mărturii scrise, înfățișează civilizația materială și spirituală, viața socială și politică a strămoșilor geto-daci, dezvoltarea unitară a poporului nostru în mileniul migrațiilor, construcțiile statale românești, lupta românilor pentru unitate și independență în veacurile XIV—XVIII și semnificația ei internațională. Realizatorii crestomației, avînd în vedere problematica complexă a etapelor îndepărtate ale trecutului poporului nostru, cu reflexe pînă în contemporaneitate, au acordat acestui îndelungat răstimp istoric, în mod judicios, un spațiu vast, în care au cuprins documente dintre cele mai semnificative. Epocile modernă și contemporană sînt relevate pregnant cu mărturii ce pun în relief pilonii construcției moderne a României: revoluțiile de la 1821 și 1848, Unirea din 1859, războiul neahtîrării din 1877, Marea Unire din 1918. Se evidențiază cu claritate afirmarea partidului clasei muncitoare pe scena societății românești și în mișcarea muncitorească internațională, rolul P.C.R. de stegar al luptei pentru eliberarea socială, salvgar-

* Sub titlul generic de „Însemnări” am cuprins numai o parte din cărțile de istorie ale anului trecut. Multe altele fac — dovadă numărul de față — și vor face obiect constant de analiză în cadrul rubricii „Critică și bibliografie”.

darea suveranității naționale și independenței naționale a României (1921—1944). În ultima parte a crestomației sînt selectate texte sugestive referitoare la procesul istoric deschis prin revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, ele glăsuind despre progresul istoric impresionant datorat forței descătuseate a maselor, care, conduse de Partidul Comunist Român, au atins aliniamentul socialismului multilateral dezvoltat.

DINU C. GIURESCU, ISTORIA ILUSTRATĂ A ROMÂNILOR, Editura Sport-turism, București, 1981, 640 p.

Istoricul Dinu C. Giurescu realizează o frescă autentică și captivantă, bogat ilustrată (cu fotografii color sau în alb-negru, cu desene, hărți) a istoriei românilor din cele mai îndepărtate vremuri pînă în contemporaneitatea noastră socialistă. O sinteză deosebită, în care efortul istoricului urmărește constant a racorda evoluția istorică a românilor la devenirea europeană sau mondială, ceea ce permite evidențierea mai pregnantă a evenimentelor, momentelor de însemnătate internațională ale istoriei naționale.

După ce descrie armonia, frumusețea și bogăția pămîntului românesc, înriurirea sa asupra istoriei noastre, autorul înfățișează străvechile așezări omenesti în spațiul carpato-danubian-pontic, pe strămoșii daco-geți, Dacia în sec. II—III e.n. și mileniul migrațiilor. Un spațiu distinct este conferit în lucrare realităților socio-economice, politice și culturale din veacurile XIV—XVIII, punîndu-se în evidență cu putere dezvoltarea unitară a poporului român. Renașterea națională, cu momentele ei nodale: revoluțiile de la 1821 și 1848, Unirea din 1859, războiul neatîrnării și punctul culminant Marea Unire din 1918 sînt relevante în trăsăturile lor caracteristice, definitorii. În continuare, lucrarea prezintă istoria patriei în perioada interbelică, în timpul celui de al doilea război mondial, încheindu-se cu un amplu capitol dedicat României construcției socialiste (1944—1980).

N. IORGA, ISTORIA ROMÂNILOR PRIN CĂLĂTORI (ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Adrian Anghelescu), Editura Eminescu, București, 1981, 702 p.

Editura Eminescu și-a făcut un titlu de merit, care trebuie salutat ca atare, în a reintegra circuitului firesc, nu numai științific, ci mai ales public, de masă, a unor creații istoriografice remarcabile, opere perene ale culturii române. De

această dată cititorii beneficiază de una din cele mai frumoase cărți scrise de N. Iorga, în paginile căreia marele cărturar pune în valoare, cu temeinicia erudiției istoricului și talentul evocator al scriitorului, mărturii directe privind trecutul poporului nostru, pe temeiul cărora oferă un tablou policrom în caracteristici și detalii, o imagine sugestivă asupra marilor epoci și momente ale existenței sale.

Lucrarea de față reproduce cele patru volume ale *Istoriei românilor prin călători* publicate, ca ediție a II-a, în anii 1928—1929. Primul se ocupă de relatările călătorilor străini care au trecut prin părțile noastre, pornind din epoca dinainte de întemeierea statelor românești independente și pînă în timpul domniilor lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Cel de-al doilea înfățișează scrierile celor care ne-au vizitat țara de la jumătatea veacului al XVII-lea pînă la anul 1800. Ultimele două volume sînt consacrate comentării știrilor rămase de la călătorii străini — mai ales francezi, dar și ruși și germani — privind secolul al XIX-lea pînă la războiul de independență. Așa cum relevă și îngrijitorul ediției, Adrian Anghelescu, de la apariția lucrării lui N. Iorga au apărut multe contribuții pe această temă, care aduc un plus de informații, puncte de vedere și interpretări noi, chiar precizări și nuanțări. Acestea nu-i umbresc însă valoarea deosebită, pe care și studiul introductiv, dens, analitic, o argumentează pe larg.

STUDII DACICE (sub redacția prof. univ. Hadrian Daicoviciu), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, 202 p.

Volumul reunește contribuțiile unor cunoscuți istorici și ale unor tineri cercetători privind aspecte importante ale vieții socio-economice și politice a strămoșilor geto-daci. Referindu-se la *Structura societății geto-dacice*, care, cel puțin în cursul sec. I î.e.n., prezintă caracterul unei societăți împărțite în clase, Andrei Bodor o definește astfel: „Aristocrația laică (nobilii) și aristocrația religioasă (preoții) formează clasa dominantă, iar din poporul de rînd fac parte țărani, meșteșugarii, negustorii și alte categorii ale producătorilor de bunuri materiale. Nu lipsesc nici sclavii, dar importanța lor economică nu este semnificativă. Caracteristicile bazei economice îndrumau dezvoltarea socială nu spre sclavagism — și la geto-daci nici nu se poate vorbi de o societate sclavagistă — ci spre o formațiune economică-socială care poate fi considerată similară, dar nu identică, cu a societăților din Orientul antic” (p. 21).

Analizînd *Societatea dacică în epoca statului*, H. Daicoviciu susţine că, „dintre diversele ipoteze posibile, cea mai apropiată de adevăr este aceea care consideră societatea dacică din secolele I î.e.n.— I e.n. şi statul dac drept o variantă oarecare a orînduirii tributare“ (p. 45).

Chestiuni legate îndeosebi de cultura materială geto-dacă sînt abordate în studiile : *Contribuţii la soluţionarea problemei formării oraşului la daci*, de István Ferenczi ; *Cultura materială a geto-dacilor din Cimpia Munteniei*, de Mioara Turcu ; *De cînd datează la daco-geţi concepţia constituirii sistemului de fortificaţii ?*, de Liviu Mărghit ; *Contribuţii la istoria geto-dacilor din centrul Cimpiei Române*, de George Trohani ; *Aşezarea şi cetatea dacică de la Piatra Craivii (jud. Alba)*, de Vasile Moga ; *Descoperirile daco-getice de la Biharea*, de Sever Dumitraşcu ; *Cu privire la imitarea vaselor greceşti şi romane din sud-estul Transilvaniei*, de Florea Costea ; *Contribuţii la cronologia ceramicii dacice în epoca Latène tîrzie*, de Ioan Glodariu ; *Au prelucrat dacii sticla ?*, de Eugen Iaroslavski ; *Plastica şi unele aspecte ale cultelor şi credinţelor geto-dacice*, de Silviu Sanie ; *Contribuţii privind prelucrarea metalelor în aşezările daco-romane din sud-estul Transilvaniei*, de Mariana Marcu.

ŞTEFAN IONESCU, EPOCA BRÎNCOVENEASCĂ, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, 248 p.

Ne aflăm în faţa unei cărţi care îşi propune să reliefeze dimensiunile politice naţionale şi europene, precum şi finalitatea culturală a unei epoci distincte în suma epocilor cruciale ale istoriei neamului.

Sentimentul unităţii şi continuităţii românilor pe teritoriul fostei Dacii — arată autorul — a devenit la C. Brîncoveanu o stare de conştiinţă şi prin aceasta o idee politică ce a stat la baza politicii sale. El „nu a deosebit pe românii din Ţara Românească de aceia din Moldova sau Transilvania şi a căutat, în limitele ce-i puteau fi îngăduite, să se ocupe de poporul român în integralitatea lui, aplicînd, bineînţeles, pentru fiecare din cele trei ţări române, metodele cele mai potrivite indicate de realităţile locale. Adică, a căutat să menţină semiautonomia Ţării Româneşti, să apere naţionalitatea românilor din Transilvania şi să aibă relaţii cît mai strînse cu domnitorii de la Iaşi“ (p. 7). În domeniul extern, politica lui Brîncoveanu a tîns neconţenit spre dobîndirea neatrînrării depline a Ţării Româneşti. Coordonatele ei esenţiale, aşa cum

se desprind din lucrare, au fost : o diplomaţie care, avînd ca centru fix Constantinopolul şi folosind jocul de interese ale marilor puteri, a căutat să stăvilească expansiunea otomană ; orientarea spre Europa occidentală pentru a consolida poziţia internaţională a ţării ; afirmarea ideii de lege, opusă liberului arbitru islamic, ca principiu fundamental între state ; încrederea în mersul evolutiv al istoriei.

Ştefan Ionescu îşi propune şi reuşeşte să demonstreze că, „prin spiritul nou introdus în viaţa politică a ţării, ca şi prin receptivitatea manifestată faţă de înnoirile ce trebuiau aduse culturii române, a fost posibilă desfăşurarea procesului de transformare a omului medieval în omul modern. Iar acest amplu şi multiform fenomen, politic şi spiritual totodată, a dat epocii brîncoveneşti o originalitate care-i conferă atributele unui stil“ (p. 6).

G. D. ISCRU, 1821 — MOMENT CRUCIAL ÎN ISTORIA MODERNĂ A ROMÂNIEI, Editura politică, Bucureşti, 1981, 84 p.

La contribuţiile interpretative privind revoluţia română de la 1821 se adaugă acum studiul lui G. D. Iscru, în care se reflectă, sintetic, nivelul actual al cercetării de specialitate, dar, mai ales, efortul propriu al autorului.

Revoluţia condusă de Tudor Vladimirescu este privită de G. D. Iscru ca expresia unei situaţii deosebite, generate de asuprirea turco-fanariotă şi exploatarea de pe domeniile boiereşti şi mănăstireşti. Obiectivele sale au fost : instituirea unei noi ordini sociale, care nu putea fi, atunci, decît una burgheză şi reconsiderarea situaţiei externe a Ţării Româneşti, eventual şi a Moldovei, în direcţia prefacerii autonomiei dintr-o prevedere de drept într-o realitate de fapt. Programul revoluţiei, apreciază autorul, a avut un caracter burghez, el prevăzînd : principiul suveranităţii poporului ; anularea privilegiilor de clasă, avînd drept corolar egalitatea oamenilor în faţa legii ; în acelaşi spirit, reformarea justiţiei, administraţiei, învăţămîntului şi a sistemului fiscal ; desfiinţarea vămilor interne ; instituirea unei armate regulate ; ca regim politic, instaurarea monarhiei constituţionale burgheze ; urmărirea unui nou aşezămînt „în favoarea sătenilor“. Referindu-se la desfăşurarea revoluţiei, autorul, remarcînd că în nici un caz nu poate fi vorba de o subordonare a lui Tudor faţă de Eterie, notează : „Revoluţia din Ţara Românească, pozitivă în context sud-est-european, a fost o acţiune în esenţă independentă, care slujea, în chip firesc, cauza generală, dar ea nu a putut depăşi

— și n-a depășit ! — interesele superioare ale românilor“ (p. 27). O atenție anume este acordată în studiu complotului urzit de căpeteniile eteriste împotriva lui Tudor, ce a dus la „asasinatul mîrșav“, după cum l-a numit K. Marx, din noaptea de 27 spre 28 mai 1821. Revoluția din 1821, conchide autorul, „prin impulsul dat transformărilor înnoitoare, prin determinarea revenirii la domniile pămîntene în Principate — cu toate implicațiile politico-naționale ale acestui act —, prin jertfa de sine a conducătorului ei, a deschis o nouă etapă, calitativ superioară, în «epoca de revoluție socială» care își urma atunci cursul în țările române“ (p. 83).

FLOREA NEDELCU, DE LA RESTAURAȚIE LA DICTATURĂ REGALĂ, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, 448 p.

Pornind de la lucrarea sa, publicată în 1973, *Viața politică din România în preajma instaurării dictaturii regale*, istoricul Florea Nedelcu, folosind și noi surse documentare, își lărgeste analiza, reușind o autentică panoramă a vieții politice românești în perioada 1930—1940.

Autorul prezintă, mai întîi, împrejurările în care s-a produs „restaurația“, insistînd cu precădere asupra consecințelor politice negative ale instalării, la 8 iunie 1930, a regelui Carol al II-lea. În acest cadru se evidențiază cu putere ridicarea forțelor revoluționare și democratice în frunte cu P.C.R. în apărarea libertăților constituționale, în stăvilirea unui regim de dictatură. Un capitol distinct din lucrare vizează tendințele, frământările, contradicțiile și orientările care se constată pe planul politicii interne și externe a României în condițiile internaționale complexe ale deceniului 4, care cunosc o formă concentrată în alegerile parlamentare din decembrie 1937. Derularea evenimentelor ce au dus la instituirea dictaturii carliste și, apoi, la falimentul acesteia, ne este înfățișată în partea finală a acestei cărți valoroase de istorie politică.

AL. ZUB, A SCRIE ȘI A FACE ISTORIA (ISTORIOGRAFIA ROMÂNĂ POSTPAȘOPTISTĂ), Editura Junimea. Iași, 368 p.

Lucrarea înfățișează istoriografia română produsă în perioada cuprinsă între revoluția română de la 1848 și începuturile „Junimii“. Creatorii ei au fost, după sistematizarea datorată autorului : în-

drumătorii culturali, precum Gh. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, G. Barițiu ; istoricii marcanți — N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, Al. Odobescu, B. P. Hasdeu, Al. Papiu-Ilarian ; istoricii de mai mică anvergură, unii dintre ei îmbrățișînd în același timp filologia, dreptul sau alte discipline, ca Gheorghe Seulescu, Ion Maiorescu, Simion Bărnuțiu, August Treboniu Laurian, Eudoxiu Hurmuzaki, Teodor Codrescu, C. D. Aricescu ; scriitori care s-au ocupat cu istoria, între care C. Negruzzi, Cezar Bolliac, Ion Ghica, C. A. Rosetti și mulți alții. Un tablou alcătuit „din mari personalități culturale care, într-o epocă regenerativă ca aceea, nu puteau să nu acorde atenție trecutului național ; din scriitori care s-au îndreptat cu predilecție spre anumite zone ale istoriei noastre ; din numeroși publiciști care apelau frecvent la datele istoriei, spre a sprijini lupta unionistă și programul de reforme democratice“ (p. 43).

Studiul lui Al. Zub urmărește evoluția internă a domeniului istoriografic, fără a omite legătura lui organică cu epoca în care s-a născut și s-a dezvoltat, și al cărui comandament fundamental a fost Unirea. Sînt analizate, în acest sens, tendințele și orientările istoriografiei, reperele, evantaiul tematic, orizontul teoretic și metodologic, precum și înfăptuirile sale.

GEORGE BARIȚ ȘI CONTEMPORANII SĂI (coordonator Ștefan Pascu), vol. V, Editura Minerva, București, 1981, 388 p.

Acest nou volum, al V-lea, al corespondenței lui George Bariț, cuprinde scrisorile pe care i le-au trimis Vasile Pop, Iosif Hodoș, Dimitrie Moldovan, Ilie Măcelariu și Ioan Micu Moldovan, personalități marcante ale vieții politice și culturale a Transilvaniei în veacul trecut. Ele se constituie într-un filon documentar de prim rang, care cuprinde date și informații importante referitoare, de pildă, la epoca ființării dietei românești de la Sibiu (1863—1864), la mișcarea națională a românilor ardeleni în anii grei ai dualismului austro-ungar (Conferința de la Miercurea din 1869, disputele dintre adepții activiști și pasiviști în vederea alegerii celei mai potrivite tactici de luptă, armătura ideologică a pasivismului activ), la legăturile strînse existente între românii de pe ambele versante ale Carpaților în momentele eroice ale războiului de independență.

ALESANDRU PAPIU ILARIAN, **ANTOLOGIE** (ediție îngrijită, prefață, note și comentarii de Corneliu Albu), Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 492 p.

Prezenta lucrare ilustrează convingător activitatea amplă a lui Al. Papiu Ilarian, fruntaș al luptei naționale a românilor transilvăneni la 1848, istoric reputat, editor de documente și publicist. În *Antologie* sînt reproduse, astfel, părți însemnate din *Istoria românilor din Dacia superioară* (tom I și II, Viena, 1852; tom III, Sibiu, 1943), *Memorandul* prezentat principelui Al. I. Cuza în 1860, importantul studiu *Independența constituțională a Transilvaniei* (1861), *Discursul de recepție la primirea sa*, la 14 septembrie 1869, în rîndurile Societății Academice Române, intitulat *Viața, operele și ideile lui Georgiu Șincai din Șinca*.

ONISIFOR GHIBU, **PE BARICADELE VIETII. Anii mei de învățătură** (ediție îngrijită, prefață, note și comentarii de Nadia Nicolescu; postfață de Mircea Zăciu), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, 384 p.

Apariția acestei cărți, prin ea însăși, prilejuiește un moment de reflecție a ceea ce înseamnă politica culturală în contemporaneitatea noastră socialistă, care, nu numai că permite, dar îndeamnă la readucerea în circuitul valorilor naționale a personalităților de seamă, a operelor perene, îndepărtate pe nedrept, într-o vreme din fericire depășită, din cugetul și din istoria noastră. Ea ne pune în contact nemijlocit cu biografia, cu gîndurile, cu fapta lui Onisifor Ghibu, distins istoric, înaintemergător în pedagogie, talentat scriitor și, peste toate, neostoit luptător pentru împlinirea idealului unității tuturor românilor.

Memoriile lui Onisifor Ghibu sînt rodul profesiei de credință ce i-a animat întreaga viață, de unde și caracterul lor de testament autentic înfățișat posterității. „Nutresc speranța — nota el în 1966 — că acea parte a tineretului nostru intelectual de astăzi, care dorește să cunoască mai îndeaproape istoria și destinul poporului nostru, va cîștiga ceva din citirea prezentelor amintiri. Cred că ei vor putea descifra din ele nu numai greutățile tinerilor români de odinioară, plecați, din straturile de jos ale unui popor împilat, în școli și universități, spre culmile cele mai înalte ale vieții, ci și hotărîrea acestora de a se înarma cu toate cele trebuitoare pentru o biruință sigură, întemeiată deopotrivă pe știință, ca și pe credința ne-

zdruncinată în dreptate, în adevăr, în iubire de neam și de umanitate” (p. 51).

Volumul de față, primul dintr-un ciclu de trei tomuri de amintiri, ne evocă anii de formație spirituală a lui Onisifor Ghibu, timp în care i s-a cristalizat în conștiință dragostea nemărginită pentru neamul său, dorința aprinsă de a se integra rîndurilor mișcării naționale a românilor transilvăneni. Memorabile prin fiorul adînc patriotic sînt paginile pe care el le dedică satului natal, oamenilor locului, școlii din Săliștea Sibiului, care i-au „dat viziunea celor mai sublime idealuri ale libertății și unității românești, pe care nici un obstacol omenesc n-avea s-o poată împiedica în procesul ei de plămădire și de constituire” (p. 66). În continuare, urmînd firul cronologic al memoriilor, perspectiva cititorului se lărgeste. Află „pe viu”, prin datul concret al vieții autorului, nu numai periplusul său încununat cu un doctorat strălucit susținut la Universitatea din Jena, ci și ceea ce însemna atunci politica de maghiarizare a guvernului ungar. Cunoaște figuri însemnate, episoade semnificative ale luptei naționale. Înțelege mai bine preocupările, frămîntările, greutățile ce întîmpinau dascălii și școlile românești din Transilvania. Sînt acestea tot atîtea argumente care ne îndreptătesc să așteptăm cu interes și nerăbdare continuarea publicării operei memorialistice a lui Onisifor Ghibu.

NICOLAE IORGA, **DISCURSURI PARLAMENTARE. 1907—1917** (introducere și antologie Ion Constantinescu), Editura politică, București, 1981, 370 p.

Istoriografia noastră a rămas încă datoră în ceea ce privește descifrarea și punerea plenară în relief a activității politice a lui N. Iorga, activitate înnobilită, fără a-i omite neîmplinirile sau erorile, de mari virtuți patriotice, izvorîte dintr-o dragoste fierbinte pentru pămîntul românesc, pentru truditorii și făuritorii bunurilor sale. Tocmai de aceea notăm ca excelentă inițiativa Editurii politice, care, pornind de la volumele de *Discursuri parlamentare* apărute în anii 1939—1940, publică această antologie semnificativă pentru acțiunea lui N. Iorga în forul legislativ al țării într-o epocă cînd problema agrar-tărănească și desăvîrșirea unității naționale se înscriseră ca esențiale pentru destinul țării.

Tribunul plin de vervă și elocință, luptătorul dirz și intransigent a pătruns pentru prima dată în parlamentul României în mai 1907, ca deputat „independent”. În fapt, el s-a manifestat ca purtă-

torul de cuvînt al mişcării naţionalist-democratice, pe care dealtfel o iniţiase (principiile programatice ale acestei mişcări au fost publicate de „Neamul românesc” în ianuarie 1908) şi apoi al Partidului Naţionalist-Democrat, la a cărui constituire — în aprilie 1910 — a contribuit din plin. Este adevărat — şi paginile antologiei de faţă stau mărturie — marile om politic s-a dovedit mereu un înaintemergător, capabil să asculte şi să dea glas pulsului istoriei, necesităţilor vitale ale poporului său.

KLAUS DROBISCH, REZISTENŢA LA BUCHENWALD, Editura politică, Bucureşti, 1981, 158 p.

Cu emoţie se citesc paginile acestei cărţi închinată bărbăţiei neînfrînte, eroismului dus pînă la sacrificiul de sine, demnităţii umane, care, înfrîngînd torturi, umilinţe, moartea, s-au impus în cele din urmă în faţa forţelor malefice ale ciumei brune. Mai precis este vorba de cronică rezistenţei antifasciste din lagărul de la Buchenwald, realizată, pe baza unei bogate documentări, de istoricul Klaus Drobisch (R.D.G.). Filele sale se deschid în vara anului 1937, cînd primii deţinuţi politici au fost aduşi la munca de construire a lagărului de concentrare de pe dealul Ettersfeld de lângă Weimar. Cu date statistice ne sînt înfăţişate creşterea numărului de deţinuţi după declanşarea celui de-al doilea război mondial (la sfîrşitul anului 1944 erau ţinuţi captivi oameni din 32 ţări), situaţia dramatică a internaţilor, crimele comise de asasinii SS-işti. În aceeaşi măsură, avîndu-şi izvorul nesecat în forţa solidarităţii, s-a consolidat şi s-a lărgit organizaţia ilegală de la Buchenwald, s-au dezvoltat acţiuni specifice de rezistenţă, care au adus în cele din urmă eliberarea. „În iadul de la Buchenwald a apărut — scrie Gáll Ernő în prefaţa cărţii — un miracol omenesc: forţa morală de neînvins manifestată în cadrul rezistenţei de militanţi antifascişti, aceşti oameni de mare omenie” (p. 11).

NEOFASCISM, TERORISM, NOUA DREAPTĂ. Probleme vechi, ipostaze noi în lumea capitalistă, Editura politică, Bucureşti, 1981, 270 p.

Preocuparea constantă a politologilor români pentru studierea fenomenelor multiple ale crizei sociale, politice şi ideologice a lumii capitaliste, între care resuscitarea neofascismului şi a terorismului constituie un reflex dintre cele mai

expresive, se vădeşte şi în conţinutul studiilor acestui volum.

Autorii lui, subliniind insistent ideea că esenţa neofascismului este aceeaşi cu aceea a fascismului din perioada interbelică, îl caracterizează ca un fenomen politic internaţional, cu o tipologie variată (de pildă, dictaturi militare şi militarofasciste în America Latină, neofascismul de tip rasist din Africa de Sud, regimurile dictatoriale din unele ţări ale lumii a treia), ca un fenomen a cărui pericolozitate nu trebuie subapreciată. Volumul cuprinde şi istoricul mişcărilor neofasciste, tendinţele lor de unire organizatorică la scară europeană, direcţiile de manifestare ale neofascismului (între care cea mai pregnantă o reprezintă „strategia tensiunii”, încercarea de destabilizare a regimurilor de democraţie burgheză); de asemenea, un loc aparte este conferit analizei terorismului, ca şi încercărilor de fundamentare teoretică a mişcării politice „noua dreaptă”, fenomene ce au căpătat proporţii în viaţa politică a unor state. În final sînt descrise mişcările antineofasciste din lumea contemporană, care, o dată în plus, demonstrează necesitatea întăririi eforturilor unite ale clasei muncitoare, ale forţelor sale politice, ale tuturor forţelor înaintate ale democraţiei şi progresului pentru stăvilirea şi zdrobirea oricăror încercări de reînviere a fascismului de tristă amintire.

NAPOLEON, MEMORIILE, vol. I—II, Editura militară, Bucureşti, 1981, 316 şi 384 p.

După cele trei volume tipărite — în anul 1975 — în colecţia Biblioteca pentru toţi (Las Cases, *Memorialul din Sfînta-Elena*) avem la dispoziţie o nouă lucrare avînd ca autor şi personaj central pe Napoleon Bonaparte. Textele memoriilor, selectate de general-maior (rez.) dr. Ion Cupşa, se referă la principalele acţiuni militare desfăşurate de faimosul comandant de oşti. Ele se constituie într-un monument de artă militară şi, în acelaşi timp, într-un izvor istoric al unei epoci de răscruce a umanităţii, epocă străbătută de înfruntări singeroase. La capătul unei cariere grandioase, care a avut ca propulsor şi însoţitor constant războiul, Napoleon o caracteriza cu luciditate: „Noi am dat bătlîi pe toate continentele, deoarece se aflau faţă în faţă două societăţi... cea tinără a devorat-o pe cealaltă”, previzionînd că „războiul va deveni un anacronism” şi, întrucît „viitorul înseamnă inteligenţă, industrie şi pace...”, victoriile se vor obţine într-o zi fără tunuri şi fără baionete”.

ION MAMINA 197

СОДЕРЖАНИЕ

SUMMARY

ТОРЖЕСТВЕННОЕ ПРАЗДНОВАНИЕ ДНЯ РОЖДЕНИЯ ТОВАРИЩА НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ

CELEBRATION OF COMRADE NICOLAE CEAUȘESCU ON HIS BIRTH ANNIVER- SARY

Письмо Исполкома ЦК Румынской Комму-
нистической Партии.

3

The letter of the Executive Political
Committee of the Central Committee of
the Romanian Communist Party . . .

3

Речь товарища НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ

8

Speech by comrade Nicolae Ceașescu

8

СТАТЬИ — ДОКЛАДЫ

ГЕОРГЕ СУРПАТ: Концепция РКП, ее
генерального секретаря, товарища
Николае Чаушеску, о роли и месте пар-
тии во многосторонне развитом социа-
листическом обществе.

17

GHEORGHE SURPAT: The outlook of
the Romanian Communist Party, of its
General Secretary, comrade Nicolae
Ceașescu, on the role and place of the
multilaterally-developed socialist society

17

ИОН АРДЕЛЯНУ: Жизнь посвященная
революционной борьбе, победе социализма
и коммунизма в Румынии.

39

ION ARDELEANU: A life devoted to
the revolutionary struggle, for the vic-
tory of socialism and communism in
Romania

39

МИРЧА МУШАТ, ВАСИЛЕ АРИМИЯ:
Николае Чаушеску — оборонитель на-
ционального единства, независимости и
суверенитета Родины.

53

MIRCEA MUȘAT, VASILE ARIMIA:
Nicolae Titulescu — a defender of the
national unity, independence and so-
vereignty

53

НИКОЛАЕ КОПОЮ: Рабочее движение —
фактор устойчивости и укрепления
традиционных дружеских связей народов
юго-восточной Европы (1878—1915 г.).

65

NICOLAE COPOIU: The working class
movement — a factor for maintaining
the traditional links of friendship be-
tween the peoples in the South-East of
Europe (1878—1913).

65

ДОКУМЕНТАЛЬНЫЕ ОЧЕРКИ

Рабочее движение, политическая партия
рабочего класса Румынии и крестьянско-
аграрный вопрос.

87

DOCUMENTARY SURVEYS

The working class movement, the poli-
tical party of the working class in Roma-
nia and the agrairan-peasantry problem

87

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

Внутренняя и внешняя деятельность
Института исторических и социально-
политических исследований в 1981 году.

152

SCIENTIFIC LIFE

The internal and international activity
of the Institute for Historical and Social-
Political Studies in 1981

152

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

ИОН СПАЛЭЦЕЛУ: «Победы в течении
времени. Прожившая история — комму-
нисты. (1921—1981 г)», Крайова, Изд-во
«Скрисул ромынеск», 1981, 292 стр.:
Флорин Тэндеску.

169

CRITICISM AND BIBLIOGRAPHY

ION SPALĂȚELU: „Victories in Times.
The Communists — a Lived History.
1921—1981“, „Scrisul românesc“ pu-
blishing house, Craiova, 1981, 292 p.:
Florian Tăndăscu

169

ФЛОРИА ДРАГНЕ ИОН ЯКОШ, Н.Г.
МУНТЯНУ, ВАСИЛЕ ПЕТРИШОР:
«Профсоюзное движение в Румынии», том
I. Бухарест, Политическое издательство,
1981, 602 стр.: Василе Никулае.

173

FL. DRAGNE, I. IACOȘ, N.G. MUN-
TEANU, V. PETRIȘOR, „Trade Union
Movement in Romania“, vol. I. Political
Publishing House, Bucharest, 1981, 602 p.:
Vasile Niculae

173

ЕЛИЗА КАМПУС — «Внешняя политика
Румынии в период 1913—1947 годов». Бухарест,
Политическое издательство, 1980, 638 стр.: Ион Калафетану.

178

ELIZA CAMPUS: „Romania's Foreign
Policy in the 1913—1947 Period“, Political
Publishing House, Bucharest, 1980, 638 p.:
Ion Calafeteanu

178

«Вопросы истории КПСС», 1—12 номера
1981 года: Василе Буга.

180

„Voprosi istorii K.P.S.S.“ no. 1—12/1981:
Vasile Buga

180

«Социальные науки в Китае», Бейджинг,
том I, (№ 2, июнь 1980 г., 235 стр.: № 3,
сентябрь 1980 г., 243 стр.: № 4, декабрь
1980 г., 224 стр.): Теодор Попеску.

184

„Social Sciences in China“, Beijing, vol I
(no. 2, June 1980, 235 p.: no. 3, Sep-
tember 1980, 224 p): Teodor Popescu

184

ЗАМЕТКИ

198

Книги по истории изданные в 1981 году:
Ион Мамима.

192

NOTES

Historical books printed in 1981: Ion
Mamima

192

SOMMAIRE

ANNIVERSAIRE DU PRÉSIDENT NICOLAE CEAUȘESCU

Lettre du Comité Politique Exécutif du C.C. du P.C.R.	3
Allocution prononcée par camarade Nicolae Ceașescu	6

ARTICLES ET COMMUNICATIONS

GHEORGHE SURPAT : La conception du Parti Communiste Roumain, du secrétaire général, camarade Nicolae Ceașescu, concernent le rôle du Parti dans la so- ciété socialiste multilatéralement déve- loppée	17
ION ARDELEANU : Une vie dédiée à la lutte révolutionnaire, pour la victoire du socialisme et du communisme en Roumanie	39
MIRCEA MUȘAT, VASILE ARIMIA : Nicolae Titulescu — protecteur de l'indé- pendance et de la souveraineté nationales	53
NICOLAE COPOIU : Le mouvement ou- vrier — moyen de consolidation des liai- sons traditionnel d'amitié entre les peu- ples de sud-orient européen (1878—1915).	65

ÉTUDES DOCUMENTAIRES

Le mouvement ouvrier, le parti politique de la classe ouvrière de Roumanie et la question agraire-paysane	87
---	----

LA VIE SCIENTIFIQUE

Activité interne et internationale de l'In- stitut d'études historiques et sociales-po- litiques pendant l'année 1981.	152
--	-----

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

ION SPALATELU : „Des reussites pen- dants les epocques Les communistes”, Ed. „Scrișul românesc”, Craiova, 1981, 292 p. Florian Tândănescu	169
FI. DRAGNE, I. IACOS, N.G. MUN- TEANU, V. PETRIȘOR : „Le mouvement sindicale de Roumanie”, vol. I, Ed. poli- tica, București, 1981, 802 p. : Vasile Niculae	173
ELIZA CAMPUS : „La politique externe de Roumanie vers les année 1913—1947”, Ed. politica, București, 1980, 638 p. : Ion Calafeteanu	178
Voprosi istorii K.P.S.S., nr. 1—12/1981 : Vasile Buga	180
„Social Science in China” (Les sciences sociales en Chine), Beijing, vol. I, nr. 2, junie 1980, 235 p. : nr. 3, septembrie 1980, 243 p. : nr. 4, decembrie 1980, 224 p. : Teodor Popescu	184

NOTES

Livres d'histoire edité en 1981 : Ion Mamina	192
---	-----

SUMARIO

EL FESTEJO DEL CAMARADA NICOLAE CEAUȘESCU CON MOTIVO DE SU CUMPLENOS

La carta del Comité Politico Ejecutivo del Comite Central del Partido Comunista Rumano	3
El discurso del camarada Nicolae Ceașescu	8

ARTICULOS — COMUNICACIONES

GHEORGHE SURPAT : La concepción del Partido Comunista Rumano, de su secretario general, del camarada Nicolae Ceașescu, con respecto al lugar y al papeien la sociedad socialista multilateral- mente desarrollada	17
ION ARDELEANU : Una vida dedicada a la lucha revolucionaria, por la victoria del socialismo y comunismo en Rumania	39
MIRCEA MUȘAT, VASILE ARIMIA : Nicolae Titulescu — el defensor de la unidad, de la independencia y de la so- berania nacional	53
NICOLAE COPOIU : El movimiento o- brero — factor del mantenimiento y de consolidación de las relaciones tradi- cionales de amistad entre los pueblos del sur-oeste de Europa (1878—1915).	65

ESTUDIOS DOCUMENTALES

El movimiento obrero, el partido político de la clase obrera de Rumania y el problema agrario — campesino	87
---	----

VIDA CIENTIFICA

La actividad interna y internacional del Instituto de estudios — historicos y so- cial-politicos en el año 1981.	152
--	-----

CRITICA Y BIBLIOGRAFIA

ION SPALATELU : „Exitos por los tiem- pos. Los comunistas — una histori vi- vida. 1921—1981. Editorial Scrișul româ- nesc, Craiova, 1981, 292 p. : Florian Tă- ndănescu	169
FI. DRAGNE, I. IACOS, N.G. MUN- TEANU, V. PETRIȘOR : „El movimiento sindical de Rumania”, vol. I, Editorial politica, Bucarest, 1981, 802 p. : Vasile Niculae	173
ELIZA CAMPUS : „La politica exterior de Rumania en el periodo de 1913—1947”, Editorial politica, Bucarest, 1980, 638 p. : Ion Calafeteanu	178
„Voprosi istorii K.P.S.S.” nr. 1—12/1981 : Vasile Buga	180
„Social Science in China” („Las ciencias sociales en China”), Beijing, vol. I (nr. 2, junio de 1980, 235 p. : nr. 3, setiembre de 1980, 243 p. : nr. 4, diciembre de 1980, 224 p.) : Teodor Popescu	184

APUNTAMIENTOS

Libros de historia impresos en el ano 1981 : Ion Mamina	192
--	-----

INHALT

DIE FEIER DES GENOSSEN NICOLAE CEAUȘESCU ANLÄSSLICH IHRES GEBURTSTAGES

Die Botschaft des Exekutivkomitees des Zentralkomitees der Rumänischen Kom- munistischen Partei	3
Die Rede des Genossen Nicolae Ceaușescu	8

ARTIEL — MITTELUNGEN

GHEORGHE SURPAT: Die Auffassung der Rumänischen Kommunistischen Par- tei, des General Sekretäres, Genossen Nicolae Ceaușescu, über den Platz und die Rolle der Partei in der vielfachen- entwickelten sozialistischen Gesellschaft.	17
--	----

ION ARDELEANU: Ein Leben gewidmet des revolutionären Kampfes für den Sieg des Sozialismus und des Kommu- nismus in Rumänien	39
--	----

MIRCEA MUȘAT, VASILE ARIMIA: Nicolae Titulescu — Verteidiger der na- tionalen Einheit, Unabhängigkeit und Souveranität	53
---	----

NICOLAE COPOIU: Arbeiterbewegung — Faktor für die Erhaltung und die Vers- tärkung der traditionellen Freundschafts- beziehungen zwischen den Völkern von Süd-Ost Europas (1878—1915).	65
---	----

DOKUMENTARISCHE STUDIEN

Arbeiterbewegung und politische Partei der Arbeiterklasse in Rumänien über die Agrarfrage	87
---	----

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

Die Innen — und Aussentätigkeit des Institutus für geschichtliche und sozial-po- litische Studien beim ZK der RKP im Jahre 1981	152
--	-----

KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE

ION SPĂLĂȚELU: „Siege durch Zeiten. Die Kommunisten-eine gelebte Geschi- chte. 1921—1981“. Scrizul românesc Ver- lag, Craiova, 1981, 292 p.: Florian Tă- nănescu	169
--	-----

FL. DRAGNE, I. IACȘ, N.G. MUN- TEANU, V. PETRIȘOR: „Die gewerks- chaftliche Bewegung in Rumänien“, Bd. 1, Politischer Verlag, București, 1981, 602 p.: Vasile Niculae	173
---	-----

ELIZA CAMPUS: „Aussenpolitik Ru- māniens in der Zeitspanne 1913—1947“, Politischer Verlag, București, 1980, 638 p.: Ion Calafeteanu	178
--	-----

„Voprosi istorii KPSS“, 1—12/1981: Va- sile Buga	180
---	-----

„Social Science in China“, Beijing, Bd. 1: Teodor Popescu	174
--	-----

NOTIZEN

Geschichtsbücher veröffentlichten im Jahre 1981: Ion Mamina	192
--	-----

Redactori : Ion Mamina, Ioan Șt. Oprea, Nicolae Rauș, Florian Tănănescu

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între
orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17 01 60,
interior 722 ; 442.

Revista „Anale de istorie“ a Institutului de studii istorice și social-politice de
pe lângă C.C al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile
poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vinzare la chioșcurile de difuzare a presei.

Prețul unui număr — 12 lei; abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii
„ROMPRESFILATELIA“ — Serviciul Import-Export presă — București — Calea
Griviței nr. 64—66, P.O.B. — Box 2001.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Științei“

1980

0 JUL. 2005

I 9006

anale de istorie

anul XXVIII **2** 1982

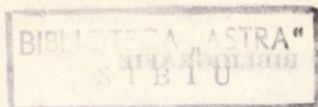
1999

0 JUL 2005

9006

2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

anale de istorie

Anul XXVIII

2

1982

S U M A R

NICOLAE CEAUȘESCU : Cuvintare la Plenara Consiliului Național al
Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor —
26 februarie 1982 3

ARTICOLE — COMUNICĂRI

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU : Țărănimea — forță de bază a progresu-
lui social, a luptei pentru dreptate socială și națională 25

CONSTANTIN RĂDUCU : Conștiința morală socialistă — conștiință a muncii,
a creativității și a combativității revoluționare 54

ION MAMINA, VASILE NICULAE : Muncitori și țărani — tradiții ale alianței
și luptei comune 72

★

Revista „Magazin istoric“ la 15 ani de la apariție : *Vasile Petrișor* 96

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA

Dezvoltarea partidului clasei muncitoare din România în perioada 1893—
1918 (III) 105

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

A III-a reuniune a Comisiei mixte româno-iugoslave de istorie (Timișoara,
15—17 februarie) : *Ion Iacoș* 144

Susținerea unor teze de doctorat : *Gheorghe Tudor* 148

34117.

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

- MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU, „Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România. 1821—1948“, Editura Academiei R. S. România, București, 1981, 342 p. : *Florin Tănăsescu* 149
- M. C. STĂNESCU, „Mișcarea muncitorească din România în anii 1924—1928“, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 296 p. : *Nicolae Petreanu* 154
- S. CUTIȘTEANU, GH. I. IONIȚĂ, „Electoratul din România în anii interbelici (Mișcarea muncitorească și democratică în viața electorală din România interbelică)“, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, 312 p. : *Doina Smîrcea* 159
- I. I. RUSU, „Etnogeneza românilor“, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 466 p. : *Nicolae Copoiu, Ștefan Andreiescu-Moșna* 162
- „Confruntări ideologice contemporane“, Editura „Junimea“, Iași, 1981, 344 p. : *Ioan Căpreanu* 166
- MICHAEL LEBRECHT, „Die Geschichte von Siebenbürgen in Abend Unterhaltungen vors Volk“ („Istoria Transilvaniei în povestiri de seară spuse în fața poporului“), Martin Hochmeister, Sibiu, 1784, p. 3—130 ; *Ana-Maria Coman* 168
- File din istoria luptei revoluționare a poporului chinez : ZHOU ENLAI, „Opere alese“, vol. I, Editura Poporul, Beijing, 1980, 438 p. ; LIU SHAOQI, „Opere alese“, vol. I, Editura poporul, Beijing, 1981, 464 p. 172
- „Beiträge zur Geschichte der Arbeiterbewegung“ nr. 1—6/1981 ; *Ion Calafeteanu* 187

COLEGIUL DE REDACȚIE

ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚĂ, N. G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETREANU, VASILE PETRIȘOR — secretar responsabil de redacție, VALTER ROMAN, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN VOICU, VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA

NICOLAE CEAUȘESCU

Cuvîntare la Plenara Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor

26 februarie 1982

Dragi tovarăși și prieteni,

Doresc să încep prin a vă adresa dumneavoastră, participanților la plenara Consiliului Național al Agriculturii, în numele Comitetului Central, al Consiliului de Stat și al guvernului, precum și al meu personal, un salut călduros, împreună cu cele mai bune urări. (*Aplauze puternice, îndelungate; se scandează: „Ceaușescu—P.C.R.!”*).

Plenara a dezbătut pe larg probleme de importanță deosebită pentru dezvoltarea agriculturii românești, corespunzător hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului și noii etape de dezvoltare a societății noastre socialiste. În centrul dezbaterilor — în plen și în secțiuni — au stat problemele organizării în cele mai bune condiții a lucrărilor agricole din acest an și, îndeosebi, a lucrărilor din primăvară. Se poate spune că discuțiile au evidențiat atît rezultatele obținute, marile posibilități de dezvoltare a agriculturii românești, cît și unele greutăți și lipsuri ce s-au manifestat și continuă să mai existe într-un domeniu sau altul. Analiza critică și auto-critică a activității desfășurate de unitățile și organele agricole constituie o garanție că se va acționa cu toată hotărîrea în vederea lichidării lipsurilor, depășirii greutăților ce se mai manifestă și în făptuirii neabătute a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a planului pe 1982, sporind în acest fel contribuția agriculturii la dezvoltarea generală a patriei noastre socialiste, la bunăstarea poporului. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

În acest sens, participanții la discuții au formulat multe propuneri cu privire la perfecționarea organizării și conducerii

agriculturii, la o serie de probleme de ordin tehnic și tehnologic — ceea ce demonstrează nivelul înalt de conștiință și răspundere al oamenilor muncii din agricultură, preocuparea de a acționa cu toată hotărîrea în vederea obținerii unor producții mai bune în toate sectoarele producției agricole, atât vegetale, cît și animale. Însăși componența Consiliului Național al Agriculturii și dezbaterile care au avut loc constituie expresia profundului democratism al organizării și conducerii agriculturii românești — parte integrantă a democrației noastre muncitorești, socialiste, care asigură participarea țărănimii, a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, la făurirea în mod conștient a propriului viitor, liber și fericit, a viitorului socialist și comunist. (*Aplauze puternice, prelungite ; se scandează : „Ceaușescu și poporul !”*).

Dragi tovarăși,

Plenara Consiliului Național al Agriculturii are loc într-o perioadă de o deosebită semnificație istorică, socială și politică. În această primăvară se împlinesc 75 de ani de la marea răscoală revoluționară țărănească din 1907 și 20 de ani de la victoria revoluției agrare socialiste — încheierea cooperativizării agriculturii în țara noastră — care a deschis mari perspective progresului continuu al producției agricole, ridicării bunăstării țărănimii. (*Aplauze și urale puternice, îndelungate*).

De la înalta tribună a plenarei Consiliului Național al Agriculturii doresc să aduc un fierbinte omagiu țărănimii noastre, clasă care, secole de-a rîndul, a fost purtătoarea celor mai glorioase tradiții de luptă ale poporului nostru. În marile lupte, purtate de-a lungul secolelor, împotriva dominației străine, pentru neatîrnare și independență, pentru formarea națiunii române și a statului național român, țărănimea a avut un rol determinant. Îi găsim pe țărani încă în armatele lui Burebista și Decebal, îi găsim în armatele de la Rovine și alte bătălii ale lui Mircea, despre care Eminescu scria că i-a răspuns astfel lui Baiazid — pe care, apoi, l-a și bătut :

*Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,
Dușmănit vei fi de toate, făr'a prinde chiar de veste ;*

Și, acest lucru poporul nostru și țărănimea l-au demonstrat de-a lungul secolelor. (*Aplauze și urale puternice ; se scandează :*

4 „*Ceaușescu și poporul*“).

Eminescu mai scria că Mircea i-a spus lui Baiazid :

*N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă Baiazid !*

Dar astăzi avem și oști, și dacă cineva va încălca pământul României, va ataca cuceririle noastre revoluționare, le vom apăra prin munca, prin lupta noastră unită ! (*Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează : „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu și poporul !”*).

Îi găsim pe țărani, pe răzeși, în armatele lui Ștefan cel Mare, care a dus, după cum știți, un mare număr de bătălii pentru neatințare și independență. Îi găsim pe țărani, pe moșneni, în armatele lui Mihai Viteazul, care, cu aproape 4 secole în urmă, a realizat pentru prima dată unirea românilor, a țărilor românești, într-un singur stat. (*Aplauze și urale puternice*). Așa cum îi găsim pe țărani în nenumărate alte bătălii, în armatele lui Tudor Vladimirescu, în revoluția din 1848. Îi găsim pe țărani ca participanți activi la realizarea Unirii, în 1859. Tot pe țărani îi găsim pe cîmpiile de luptă pentru independență în 1877, la Grivița, la Smîrdan, la Plevna și în alte locuri, înscriind, prin lupta și sîngele lor, o epopee măreață în marile bătălii împotriva asupritorilor străini, pentru independență, pentru întărirea statului național român. (*Aplauze și urale puternice*).

Iată de ce, într-adevăr, trebuie să spunem, și cu acest prilej, că întotdeauna țărănimea, muncind și asigurînd recolte corespunzătoare cu mijloacele pe care le avea, nu a uitat niciodată că trebuie să facă totul pentru a asigura dezvoltarea țării, a națiunii, pentru libertatea și independența sa. Ea, țărănimea, a purtat greul luptelor, a dat cel mai mare tribut de sînge, asigurînd, cu sîngele și viața celor mai buni fii ai săi, dezvoltarea poporului nostru, a culturii și limbii române. (*Aplauze și urale puternice, îndelungate*).

În același timp, de-a lungul secolelor, țărănimea s-a ridicat de nenumărate ori la luptă revoluționară împotriva nedreptăților sociale, a feudalismului și burghezo-moșierimii, pentru a-și cuceri libertățile și drepturile economice și sociale. În multe din aceste bătălii revoluționare, țăranii români au luptat în strînsă unitate cu țăranii maghiari, germani, de altă naționalitate, împotriva asupritorilor comuni, pentru a fi cu adevărat egali în drepturi, liberi și stăpîni în țara lor comună — România. (*Aplauze și urale puternice, îndelungate*).

O însemnătate deosebită o au, în acest proces revoluționar, răscoalele revoluționare din 1907, care au demonstrat maturitatea politică a țărănimii, hotărîrea ei de a acționa cu toată energia împotriva nedreptăților sociale, a asupririi moșierești, pentru lichida-

rea inegalităților sociale, pentru a fi stăpînă pe pămînt și a participa cu întreaga sa forță la dezvoltarea generală a țării, la asigurarea independenței și suveranității patriei. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

În cadrul acestor mari bătălii revoluționare s-a manifestat pentru prima dată într-o formă organizată alianța dintre clasa muncitoare și țărănime. Dealtfel, trebuie menționat că, odată cu apariția pe arena istoriei a clasei muncitoare, și luptele revoluționare, inclusiv ale țărănimii, au luat forme mai puternice, mai organizate — ceea ce a făcut să crească rolul și forța acestor două clase în întreaga viață politică și socială a țării, în dezvoltarea și transformarea României.

În anii care au urmat, țărănimea a participat, alături de clasa muncitoare, la marile bătălii de clasă ce au avut loc în această perioadă, la războiul care a dus la apărarea independenței și făurirea statului național unitar în 1918, precum și la lupta împotriva fascismului și războiului. Ea a avut un rol activ în desfășurarea luptei organizate de Partidul Comunist Român împotriva războiului, pentru ieșirea României din războiul dus alături de Germania hitleristă și trecerea la lupta împotriva fascismului, pentru asigurarea independenței naționale a României. (*Aplauze puternice*).

Înfăptuirea revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, la 23 August 1944, a deschis calea unor mari transformări sociale revoluționare, dezvoltării democratice și apoi socialiste a României. A urmat participarea activă la război, alături de armatele sovietice, împotriva Germaniei hitleriste, pentru eliberarea deplină a țării de sub dominația fascisto-horthistă și, în continuare, pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei fasciste.

Sînt cunoscute marile transformări revoluționare, luptele pentru lichidarea moșierimii și pentru trecerea pămîntului în mîinile țărănimii, pentru înfăptuirea revoluției democratice revoluționare și trecerea la înfăptuirea revoluției socialiste.

În toate aceste bătălii revoluționare de mare însemnătate istorică, țărănimea a reprezentat o puternică forță revoluționară, acționînd, în strînsă alianță cu clasa muncitoare, cu celelalte categorii sociale, aducîndu-și contribuția inestimabilă la toate marile transformări revoluționare din patria noastră, la victoria socialismului în România. (*Aplauze și urale puternice, îndelungate*).

Trecerea la dezvoltarea socialistă a României a pus ca o necesitate obiectivă — odată cu industrializarea socialistă a țării — organizarea pe baze noi a agriculturii, transformarea sa socialistă. În procesul îndelungat, de 12 ani — de la primele cooperative agricole

6 de producție din 1949—1950, pînă în primăvara anului 1962 —

s-a desfășurat o intensă activitate politico-organizatorică, creîndu-se condițiile pentru trecerea țărănimii pe calea cooperativizării, pentru organizarea agriculturii românești pe baze socialiste de stat și cooperatiste. În primăvara anului 1962 am încheiat acest proces complex revoluționar, realizînd organizarea agriculturii pe baze cooperatiste, deschizînd o nouă epocă istorică în dezvoltarea agriculturii românești.

Prin organizarea socialistă a agriculturii, se poate spune că pentru prima dată țărănimea a devenit cu adevărat stăpînă pe pămîntul pe care lucrează, transformîndu-se treptat într-o clasă nouă — clasa țărănimii cooperatiste, care constituie o forță importantă în statul nostru socialist. (*Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceașescu și poporul !”*).

Odată cu organizarea pe baze socialiste a agriculturii, s-a pus capăt pentru totdeauna exploatării moșierești și capitaliste, asupririi omului de către om, s-a deschis calea realizării principiilor socialiste de dreptate și echitate socială. În același timp, se poate afirma că, odată cu încheierea transformării socialiste a agriculturii, s-a realizat și dezvoltarea unitară a economiei românești în cele două sectoare fundamentale de producție materială — industria și agricultura.

Acum, cînd aniversăm 20 de ani de la încheierea cooperativizării, doresc să aduc un călduros omagiu țărănimii noastre, care a înțeles că numai pe calea socialistă, împreună și în strînsă alianță cu clasa muncitoare, își poate asigura cu adevărat dezvoltarea liberă, bunăstarea și fericirea sa, și totodată își poate aduce o contribuție și mai importantă la dezvoltarea generală a patriei, la întărirea forței, independenței și suveranității României socialiste ! (*Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceașescu și poporul !”*).

În cei 20 de ani, agricultura socialistă românească a cunoscut o puternică dezvoltare, asigurînd în condiții tot mai bune aprovizionarea populației cu produse agroalimentare și necesitățile de materii prime ale unor sectoare importante ale industriei noastre. Despre toate acestea vorbesc cel mai bine cifrele. Astfel, producția de cereale a crescut de la 9 600 000 tone în 1962 la circa 20 milioane tone în 1980—1981. S-a dezvoltat puternic producția de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, cartofi, legume, struguri, fructe și altele. Numărul animalelor a crescut astfel : la bovine — de la 4 500 000, la peste 6 300 000 ; la porcine — de la 4 500 000, la 12 500 000 ; la ovine — de la 12 000 000, la peste 17 000 000 ; la păsări — de la 34 000 000, la peste 109 000 000.

S-a dezvoltat puternic baza de mecanizare, agricultura românească dispunând astăzi de 155 000 tractoare, față de 57 500 în 1962, precum și de mașinile agricole corespunzătoare.

De la 190 000 hectare irigate, am ajuns la aproape 2 300 000. De asemenea, agricultura a primit în 1981 de 11 ori mai multe îngrășăminte față de 1962.

Tocmai pe această bază tehnico-materială s-a asigurat creșterea continuă a producției agricole. Odată cu aceasta au crescut veniturile și s-a ridicat continuu bunăstarea materială și spirituală a țărănimii, a satului nostru.

Aici s-a vorbit — în plen și în secțiuni — despre aceste realizări. Multe cooperative și unități agricole de stat au prezentat producțiile deosebit de mari obținute, atât la cereale și alte produse vegetale, cât și în zootehnie. Toate acestea vorbesc de la sine, demonstrează că trecerea pe calea socialistă a agriculturii românești, eforturile făcute de clasa muncitoare, de statul nostru socialist pentru dotarea materială a agriculturii au constituit baza trainică a tuturor succeselor, garanția că agricultura noastră va continua să se dezvolte și să ocupe un loc important în întreaga economie românească. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Împreună cu dezvoltarea generală a agriculturii, a economiei românești, sporirea producției agricole a asigurat condițiile creșterii continue a nivelului de trai material și spiritual al poporului, a consumului de bunuri agroalimentare, care la multe produse a crescut, în această perioadă, de mai bine de două ori. Dacă ne referim numai la consumul de carne, acesta a crescut de la circa 26 de kg pe locuitor în 1965, la peste 60 de kg în 1980—1981.

Pornind de la creșterea producției agricole în cei 20 de ani, putem privi cu îndreptățită mândrie marile realizări obținute de la încheierea cooperativizării agriculturii. Se poate afirma, pe această bază, că viața, realitatea demonstrează cu putere superioritatea agriculturii socialiste, forța creatoare a țărănimii noastre cooperatiste, a tuturor oamenilor muncii de la sate, adevărații realizatori ai marilor succese din agricultură. (*Aplauze și urale îndelungate ; se scandează puternic : „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu și poporul !”*). Acum putem să afirmăm cu toată fermitatea că numai calea socialistă a agriculturii, în forma proprietății de stat sau cooperatiste, — care se completează în mod armonios — poate asigura progresul neîntrerupt și rapid al agriculturii.

8 Doresc să mă refer la unele critici aduse agriculturii socialiste de o serie de ziare din străinătate. Se pare că unii nu înțeleg pe deplin că, pentru țările în curs de dezvoltare, pentru o țară ca

România, problema transformării socialiste reprezintă singura cale pentru progresul rapid al agriculturii. Vechea cale capitalistă, a proprietății capitaliste, nu mai corespunde în general — și cu atât mai mult ea nu mai corespunde în nici un fel pentru țările care au fost jefuite și asuprite de imperialism, care și-au cucerit independența și care, dacă vor să-și consolideze independența cucerită, să aibă asigurată hrana și să poată să-și asigure progresul economic și social, trebuie să aleagă numai calea socialistă. (*Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceașescu — P.C.R. !”*).

Știm, și discutăm deschis și pe larg, unele lipsuri și greutăți din activitatea noastră. În cursul anului 1981, și la începutul acestui an, am supus unei analize largi, temeinice, aproape fiecare sector de activitate din agricultura noastră. Ne-am consfătuît cu oamenii muncii din agricultură cum să acționăm pentru a putea înlătura orice piedici, orice greutăți, pentru a face față inclusiv unor condiții climatice nu prea bune în unii ani — și am ajuns la concluzia că avem aceste posibilități. Ceea ce s-a spus și la această plenară, ca și în toate consfăturile, demonstrează că, în aceleași condiții de climă, am putut obține în multe unități cooperatiste sau unități de stat recolte deosebit de mari, pînă la 10—15 tone de porumb la hectar. Ați auzit, și dealtfel fiecare cunoașteți, că nu există județ unde să nu avem un număr însemnat de unități care să obțină asemenea rezultate. Nu ascundem deloc greutățile și lipsurile, nu așteptăm prietenii sau unii răuvoitori de peste graniță să ne vorbească de ele. Este în felul nostru, al comuniștilor, al poporului nostru de a discuta deschis și ce e bine și ce e rău. Democrația noastră socialistă se bazează tocmai pe discuția largă cu masele populare, cu toate categoriile sociale, pe stabilirea măsurilor și căilor de soluționare a problemelor, într-o acțiune comună, unitară. Sintem convinși că numai împreună cu poporul vom asigura depășirea oricăror greutăți, înlăturarea marilor obiective puse de Programul partidului, de Congresul partidului, făcînd ca patria noastră socialistă să se ridice continuu pe noi culmi de progres și civilizație, să crească bunăstarea materială și spirituală a poporului — țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste pe care o edificăm în România ! (*Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează : „Ceașescu și poporul !”*).

Disponem astăzi de o puternică bază tehnico-materială, de o puternică forță socială — țărănimea — de cadre tehnice și ingineri în toate domeniile. De regulă, spunem că, de fapt, cadrele hotărăsc totul. Aceasta e o afirmație politică care se referă, însă, la cadre. Poporul nostru cred că spune mai bine cînd afirmă :

„omul sfințește locul“ ; adică, de fapt, nu numai cadrele, și poporul, masele hotărâsc dezvoltarea societății socialiste ! (*Aplauze puternice, îndelungate*). În aceste condiții putem asigura progresul rapid al agriculturii, înfăptuirea noii revoluții agrare, corespunzător noii etape de dezvoltare, forțelor materiale de care dispune agricultura noastră.

— **Dragi tovarăși,**

În această perioadă am obținut succese importante și în dezvoltarea industriei socialiste. Față de 1965, producția industrială a fost în 1980 de peste 5 ori mai mare. Numai în anii 1970—1980 producția industrială a crescut de circa 3 ori. S-au dezvoltat puternice ramuri industriale cum sînt : metalurgia, care a crescut de 4,4 ori față de 1965, chimia — de 5,8 ori, construcția de mașini — de 8,6 ori. O puternică dezvoltare a cunoscut, de asemenea, industria ușoară, care a crescut de peste 5 ori, iar industria alimentară — de 2,6 ori. S-au dezvoltat, de asemenea, și celelalte sectoare ale producției materiale, transportul și telecomunicațiile. Un puternic avînt au cunoscut știința, învățămîntul, cultura — factori determinanți în înfăptuirea dezvoltării socialiste a patriei, în ridicarea ei pe noi culmi de progres și civilizație.

Pe baza dezvoltării forțelor de producție a crescut venitul național de 3,5 ori, față de 1965, s-au asigurat mijloacele necesare atît pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale, creșterea avuției naționale a poporului, cît și pentru ridicarea nivelului de trai material și spiritual al oamenilor muncii, al întregii noastre națiuni. România socialistă dispune astăzi de o economie puternică, capabilă să asigure dezvoltarea continuă a țării și ridicarea, pe această bază, a bunăstării generale a întregului popor.

Sînt cunoscute hotărîrile Congresului al XII-lea al partidului, prevederile celui de-al VII-lea plan cincinal. Prin realizarea acestor obiective — în centrul cărora stă înfăptuirea unei noi calități a muncii și vieții în toate sectoarele de activitate — România va putea trece la un nou stadiu de dezvoltare, de la țară socialistă în curs de dezvoltare la țară socialistă mediu dezvoltată.

După cum se știe, în acest cincinal, un accent deosebit se pune pe asigurarea într-o măsură cît mai mare din țară a bazei de materii prime și energetice, precum și pe dezvoltarea mai puternică a agriculturii, ca ramură principală producătoare de produse agroalimentare, pentru acoperirea întregului necesar de consum și de materii prime pentru o serie de ramuri ale economiei naționale, îndeosebi pentru industria ușoară.

La plenara Comitetului Central, precum și în cadrul unor consfătuiri de lucru din cursul anului 1981 și de la începutul acestui an, am dezbătut pe larg — odată cu marile realizări, cu succesele obținute inclusiv în cursul anului 1981 — și unele lipsuri și greutăți. S-au formulat critici serioase la adresa unor neajunsuri care se mai manifestă în diferite sectoare ale activității, inclusiv în agricultură. Vorbind despre aceste greutăți, despre lipsuri, chiar despre unele greșeli care s-au săvârșit, nu trebuie nici un moment să minimalizăm marile realizări obținute în anii construcției socialiste. Nu putem să nu subliniem forța economiei socialiste românești, rezultatul politicii juste a partidului nostru comunist — forța politică conducătoare a societății —, al eforturilor clasei muncitoare, țăranimii, intelectualității, ale tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, ale întregului nostru popor, care, în strînsă unitate în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, înfăptuiește neabătut politica partidului, Programul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Aș dori să adresez și cu acest prilej calde felicitări și mulțumiri tuturor constructorilor socialismului de la orașe și sate, întregului nostru popor și urarea de succese tot mai mari în activitatea de înfăptuire a celui de-al șaptelea plan cincinal, a planului pe 1982 ! (*Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează : „Ceaușescu și poporul !”*).

Stimați tovarăși,

Dezvoltarea economiei noastre socialiste, problemele complexe apărute în economia mondială, accentuarea crizei economice — care se manifestă, într-o măsură mai mare sau mai mică, în toate statele, inclusiv în țara noastră — au determinat adoptarea de măsuri corespunzătoare pentru actualizarea prețurilor de cost și de producție din industrie și agricultură. A apărut ca o necesitate obiectivă cerința de a asigura oglindirea cît mai reală a cheltuielilor de producție, materiale și de forță de muncă, astfel încît prețurile să joace un rol activ în buna desfășurare a activității economice, în aplicarea principiului socialist de retribuire după cantitatea și calitatea muncii, în realizarea în viață a noului mecanism economic, a autoconducerii și a autogestiei. Această actualizare a prețurilor a determinat și măsuri de majorare a prețurilor de contractare și achiziție a produselor agricole, ținînd seama de creșterea cheltuielilor de producție în agricultură, cît și de necesitatea asigurării sporirii veniturilor țăranimii. Prin aceste măsuri de creștere a prețurilor de contractare și achiziție a pro-

duselor agricole, producătorii agricoli primesc în plus, calculat la producția din 1982, peste 25 miliarde lei. Aceasta a făcut necesară și măsura de majorare a prețurilor de desfacere la produsele agroalimentare și la unele servicii.

După cum este cunoscut, această majorare s-a realizat în condițiile creșterii retribuiției oamenilor muncii, a pensiilor și a indemnizațiilor pentru copii, ceea ce asigură compensarea creșterilor prețurilor și o sporire reală a retribuiției în 1982 cu 1,5 la sută față de 1980, iar prin majorarea retribuiției, creșterea reală a acesteia va fi, în 1983, de circa 4 la sută. În același timp, așa cum am menționat și cu alt prilej, veniturile țăranimii cresc cu circa 25 la sută. În general, veniturile populației vor crește în acest an cu peste 3 la sută. Astfel, am realizat o concordanță mai bună între prețurile din industrie și agricultură, între prețurile de producție și prețurile de desfacere a produselor agricole, asigurând și creșterea în continuare a nivelului de trai material și spiritual al poporului.

Odată cu aceasta, în agricultură au fost luate o serie de măsuri pentru mai buna organizare a activității, pentru legarea mai strânsă a stațiunilor de mașini și tractoare de unitățile de producție, pentru îmbunătățirea veniturilor mecanizatorilor și legarea lor mai strânsă de producția agricolă, precum și măsuri de perfecționare a sistemului de retribuire a cooperatorilor și a celorlalți oameni ai muncii din agricultura cooperatistă — ceea ce asigură condiții de creștere mai puternică a cointeresării materiale a țăranimii.

Toate aceste măsuri sînt îndreptate, în primul rînd, în direcția asigurării cadrului cel mai corespunzător pentru buna desfășurare a activității în agricultură, în vederea îndeplinirii planului de creștere mai puternică a producției agricole, vegetale și animale. Aceste măsuri asigură înlăturarea marilor decalaje ce se creaseră, la un moment dat, între prețurile industriale și agricole, între veniturile din industrie și agricultură, precum și realizarea unei concordanțe mai bune, mai echitabile, pe principii socialiste. Ele înlătură posibilitatea dezvoltării unor contradicții antagoniste și creează condițiile pentru o dezvoltare armonioasă și echilibrată a economiei naționale, a întregii vieți sociale.

Este evident că, în procesul dezvoltării multilaterale și complexe a forțelor de producție, a vieții sociale, pot să se ivească, într-un domeniu sau altul, anumite dereglări, anumite disproporții. Este rolul partidului nostru, al statului socialist, al organismelor democrației noastre socialiste să acționeze în mod conștient pentru înlăturarea oricăror dereglări sau disproporții și

ție în mod echilibrat, aceasta constituind o necesitate a înlăptuirii socialismului și comunismului. Trebuie să fim pe deplin conștienți că nu este de ajuns să spunem că în socialism nu pot apărea contradicții. Dealtfel, noi am mai discutat această problemă și am ajuns la concluzia că este o teză care a fost infirmată de viață. Și în socialism, ca în orice societate omenească, există, se dezvoltă și contradicții — și ele pot ajunge chiar la contradicții antagoniste, pot duce la ciocniri.

Tocmai în aceasta constă însă superioritatea socialismului, care, pornind de la concepția revoluționară despre lume și viață, ținând seama de realități și de legitățile obiective, trebuie să acționeze în așa fel încât să sesizeze apariția anumitor disproporții sau neajunsuri, a anumitor contradicții — și să nu aștepte ca ele să se amplifice ; dimpotrivă, să acționeze la timp, în mod organizat și conștient pentru soluționarea lor, pentru a stabili, în noile condiții, un nou echilibru și a asigura astfel dezvoltarea armonioasă a societății socialiste. În acest spirit a acționat, acționează și va acționa partidul nostru comunist, îndeplinindu-și rolul de forță politică conducătoare, care, în strînsă unitate cu poporul, asigură dezvoltarea continuă a României pe calea socialismului și comunismului. (*Aplauze puternice, îndelungate ; se scandează : „Ceașescu — P.C.R. !“*).

În același timp, prin măsurile luate, dorim să asigurăm condiții materiale mai bune pentru ca un număr mai mare de tineri să rămînă, să se specializeze și să lucreze în agricultură — ramură de importanță deosebită în economia românească.

Considerăm că toate măsurile luate în ultimul timp în domeniul agriculturii creează un cadru mai bun — și organizatoric, și material, și politic — pentru realizarea neabătută a programului de dezvoltare a agriculturii, de înlăptuire a noii revoluții agrare, asigurînd un nou și puternic avînt al agriculturii socialiste, corespunzător cerințelor societății noastre, ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului, creșterea contribuției acestei importante ramuri a economiei naționale la dezvoltarea generală a patriei, la întărirea independenței și suveranității României. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Dragi tovarăși,

Congresul al XII-lea al partidului, trasînd obiectivele dezvoltării generale a economiei românești, punînd în centrul preocupării dezvoltarea bazei energetice și de materii prime interne, a atras în mod deosebit atenția și a stabilit sarcinile dezvoltării mai puternice a agriculturii, ca una din ramurile principale ale economiei românești, care are un rol hotărîtor în dezvoltarea gene-

rală a țării. Pornind de la necesitatea realizării unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile de activitate, Congresul a stabilit ca obiectiv fundamental realizarea în acest cincinal a unei noi revoluții agrare, corespunzător cu noua etapă de dezvoltare a forțelor de producție, a societății socialiste românești.

În actualul cincinal trebuie să realizăm o producție medie anuală de cereale de 26—27 milioane tone, iar în acest an, 1982, planul prevede realizarea unei producții de cereale de circa 24 milioane tone. După cum se cunoaște, cultivăm cu cereale mai bine de 6 milioane de hectare. Dacă m-aș referi nu la producțiile despre care s-a vorbit aici — de 5 000—6 000 kg la grâu, de 6, 8, 10 și peste 10 mii kg la porumb — ci la producții medii de 4 000 kg la hectar, putem spune că am realiza în bune condiții planul pe 1982. Avem în acest sens toate condițiile necesare, inclusiv semințe de înaltă productivitate — și trebuie să acționăm în așa fel încât să realizăm în acest an cel puțin producțiile stabilite prin plan.

Este necesar să dezvoltăm, de asemenea, producția legumicolă, care să asigure consumul sporit de legume al populației, precum și o rezervă pentru alte necesități. Încă din acest an planul prevede realizarea unei producții de peste 6,5 milioane tone de legume, de aproape 6 milioane tone de cartofi, ceea ce va asigura satisfacerea deplină a necesităților de consum ale populației. De asemenea, trebuie să dezvoltăm puternic producția de floarea-soarelui, de sfeclă și celelalte plante tehnice, atât pentru asigurarea uleiului, a zahărului, cât și a fibrelor de in și cânepă pentru necesarul industriei și pentru alte nevoi ale economiei naționale.

O dezvoltare puternică trebuie să realizăm în pomicultură și viticultură, unde dispunem de mari suprafețe cu vii și pomi. Trebuie să ne concentrăm atenția pentru realizarea unor producții care să satisfacă pe deplin necesitățile de consum și alte cerințe ale industriei și economiei naționale.

În mod deosebit trebuie să acționăm pentru dezvoltarea mai puternică a zootehniei noastre. Așa cum am menționat, am obținut o creștere importantă a efectivelor de animale. Recensămîntul din februarie al acestui an a arătat că la porcine am obținut anul trecut o creștere de peste 900 mii capete, ajungînd la peste 12 milioane de porcine. La ovine am realizat, de asemenea, o creștere importantă, ajungînd la circa 17 300 000, cu aproape 2 000 000 mai mult decît s-a apreciat în Comunicatul privind realizarea planului pe 1981. Am obținut, de asemenea, o creștere puternică a efectivelor de păsări, cu peste 11 000 000 de capete. Trebuie să menționez însă că, din păcate, la bovine efectivele sînt mai mici cu circa 180 000 capete. Pe total, efectivele de animale de

dezvoltare a zootehniei și realizării bunei aprovizionări cu carne și produse animaliere. Sînt necesare măsuri hotărîte pentru realizarea programelor de creștere a efectivelor de animale la toate speciile. Avem în vedere ca, în acest cincinal, să creștem suplimentar circa 2 000 000 de oi cu lînă fină, pentru a asigura satisfacerea în întregime a necesarului de lînă fină pentru industria românească și a renunța la importuri.

Trebuie să asigurăm, de asemenea, creșterea mai puternică a efectivelor de bovine, punînd un accent deosebit pe sporirea producției de lapte și pe realizarea greutății la tăiere. Cu efectivele de porcine de care dispunem, avem toate condițiile să asigurăm carnea de porcine necesară și chiar un anumit supliment, pentru a nu tăia bovinele sub greutatea optimă și a realiza efectivele pe care ni le-am propus pentru 1985 în cadrul programului de autoaprovizionare.

Am discutat în ultimul timp pe larg problemele furajării. S-au stabilit măsuri corespunzătoare și s-au adoptat norme de furajare a animalelor în concordanță cu practica mondială, cu realitățile din țara noastră. Este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru a realiza în cele mai bune condiții baza furajeră, în conformitate cu normele de consum cunoscute, precum și pentru a folosit rațional și cu maximum de eficiență toate resursele de care dispunem. Este necesar ca fiecare județ, fiecare unitate să ia toate măsurile pentru asigurarea bazei furajere și a unei rezerve necesare pentru eventuale condiții mai grele de climă, spre a asigura în acest fel realizarea în întregime a dezvoltării zootehniei și a producției animaliere.

Se impun măsuri hotărîte pentru modernizarea în acest an a tuturor grajdurilor și saivanelor, pentru asigurarea apei și a tot ce este necesar unei zootehnii moderne.

O atenție deosebită este necesar să se acorde pășunilor și fînețelor, care reprezintă aproape 4 500 000 hectare și care trebuie să intre în planul agricol, în planul de amenajare, de cultivare, ca orice altă activitate agricolă.

Încă cu doi ani în urmă am trecut la principiul autogospodăririi și autoaprovizionării. Pe această bază, consumul de produse agroalimentare, inclusiv la lapte și ouă, s-a stabilit în raport și proporțional cu realizarea producției de către fiecare județ. La sfîrșitul acestui an am trecut la o formă mai bună, la întărirea și accentuarea autoconducerii și autoaprovizionării. Pornind de la consumul realizat, de la greutatea la tăiere a animalelor, am asigurat fiecărui județ numărul de animale necesare în vederea satisfacerii consumului de carne, lapte, ouă și alte produse animaliere, precum și de legume și alte produse.

Este necesar ca fiecare județ să acționeze cu hotărîre pentru a asigura cel puțin o greutate minimă la tăiere, la bovine — de 400 kg, la porcine — de 110 kg, la ovine — de 35 kg. Acestea sînt greutăți minime, pentru că, în mod normal, putem și trebuie să realizăm o greutate mai mare la tăiere și, pe această bază, să asigurăm o producție suplimentară de carne. Ținînd seama de faptul că pentru realizarea greutății la tăiere la bovine este necesară o perioadă mai lungă, de circa doi ani — doi ani și jumătate, iar la bovinele adulte de la 4 ani în sus, este necesar să facem toate eforturile și să înțelegem cu toții că nu mai trebuie să tăiem bovinele sub greutatea stabilită. Mai bine să mîncăm un an și jumătate — doi ani mai puțină carne de bovină, pentru a putea intra în normal și a asigura, după aceea, un consum de 20 kg și chiar peste 20 kg carne bovină anual pe locuitor.

În cadrul autoaprovizionării pornim de la consumul de cereale pe locuitor în 1980, care a fost în medie de 173 kg — printre cele mai mari consumuri din lume. La sfîrșitul anului 1981 am stabilit să asigurăm pentru 1982 circa 180 kg cereale pe locuitor, inclusiv pentru zonele de munte unde nu se produc cereale în cantități suficiente. În felul acesta asigurăm pentru întreaga populație un consum corespunzător de piine și produse din făină și mălai. Desigur, realizarea acestui consum mediu de cereale pe locuitor, ca și la alte produse de altfel — care este mai mare decît cel din 1980 — nu trebuie înțeleasă în mod mecanic și egalitarist, ci trebuie să se țină seama de diferențele de consumuri în raport de muncă, de vîrstă și alte cerințe. Atrag atenția asupra acestui lucru pentru că unele județe au acționat în mod egalitarist, neînțelegînd că media consumului nu înseamnă că toți, indiferent de munca pe care o prestează și de vîrstă, trebuie să consume aceeași cantitate de produse. În curînd se va publica, de altfel, programul privind normele unei alimentații raționale, științifice, în care se vor menționa consumurile ce trebuie avute în vedere în raport de muncă, de vîrstă, de alte condiții și activități.

Pentru asigurarea bunei aprovizionări cu produse agroalimentare este necesar să se realizeze în întregime contractările și achizițiile de animale și produse agricole vegetale și animale. Trebuie să fie bine înțeles că, în cadrul dezvoltării armonioase a celor două sectoare de bază ale economiei românești — industria și agricultura — schimbul de produse trebuie să se realizeze în așa fel încît industria să asigure la prețuri stabile produsele industriale necesare, inclusiv mașini agricole, produsele chimice și altele, iar agricultura să asigure produsele agricole animale și vegetale necesare bunei aprovizionări a populației, tot la prețuri stabile.

16 Aceasta reprezintă o cerință obiectivă a unei dezvoltări armo-

nioase, fără contradicții, a societății noastre socialiste, a unor raporturi sociale stabile între oraș și sat, a întăririi alianței dintre muncitori și țărani.

Așa cum am menționat în consfătuirile pe care le-am avut, inclusiv în ședința de lucru de la Comitetul Central, trebuie să punem capăt cu desăvârșire oricăror acțiuni de speculă cu orice fel de produse. Comerțul socialist, sistemul nostru de organizare a schimbului și desfacerii produselor industriale și agricole asigură pe deplin buna aprovizionare a populației cu tot ce este necesar, la prețuri stabile. De aceea, trebuie să acționăm cu toată hotărârea împotriva unor elemente izolate, a acelor care ar dori să trăiască pe seama speculei, fără muncă. Pornind de la faptul că societatea noastră este societatea muncii libere, conștiente, că nimeni nu poate trăi pe seama speculei și exploatării, că nimeni nu poate realiza venituri fără muncă — trebuie să luăm poziție hotărâtă împotriva oricăror manifestări străine de principiile socialiste ale societății noastre. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Doresc să atrag încă o dată atenția că este necesar să se acționeze cu hotărâre în vederea realizării producției stabilite și să se acorde o grijă deosebită bunei aprovizionări a populației cu produse agroalimentare în raport cu prevederile programului de aprovizionare, ale planului pe 1982 și pe întregul cincinal. Avem tot ce este necesar pentru a asigura o bună aprovizionare a populației cu produse agroalimentare. Nu doresc să mă refer la produsele industriale, pentru că, în acest domeniu, industria noastră socialistă este în stare să satisfacă pe deplin cerințele. Dealtfel, consumul la care am ajuns la multe produse industriale este la nivelul — și la unele articole chiar depășește consumul — din multe țări dezvoltate.

Stimați tovarăși,

Înfăptuirea marilor obiective privind dezvoltarea agriculturii în acest cincinal impune măsuri hotărâte pentru buna folosire a fondului funciar, pentru a asigura ca întreaga suprafață agricolă și arabilă a țării să fie folosite la maximum. Dispunem în momentul de față numai de 0,45 ha teren arabil pe locuitor și de 0,65 ha teren agricol, luând în calcul și pășunile și finețele. Am subliniat că dispunem de acestea, în momentul de față, pentru că an de an populația crește și, deci, în fiecare an scade suprafața pe locuitor. Pe această suprafață trebuie să obținem producțiile necesare de cereale, de legume, inclusiv ceea ce este necesar pentru dezvoltarea zootehniei. De aceea, subliniez încă o dată că trebuie să acordăm o atenție deosebită cultivării și obținerii unor producții cât mai mari pe fiecare metru pătrat, pe întreaga suprafață ara-

bilă, cît și pe cele 4,5 milioane hectare de pășuni și finețe. Fiecare unitate agricolă de stat și cooperatistă, fiecare țăran, fiecare locuitor care deține sub o formă sau alta teren agricol și arabil, trebuie să asigure cultivarea fiecărui metru de teren și să obțină maximum de producție.

În acest cadru, fiecare unitate agricolă trebuie să stabilească planul de producție în raport cu condițiile de teren și de climă, cultivînd acele produse care pot asigura o producție maximă, pornind de la necesitatea asigurării produselor prevăzute atît pentru consumul propriu, cît și pentru fondul de stat de produse agro-alimentare. Doresc să subliniez încă o dată necesitatea de a se acorda o atenție deosebită unităților agricole, îndeosebi cooperativelor mai slab dezvoltate, pentru a le ridica, în următorii doi ani, la nivelul celor mediu dezvoltate. Aceasta trebuie s-o realizăm pornind de la organizarea corespunzătoare a muncii, care trebuie să asigure creșterea producției și a veniturilor cooperativelor.

Avem în vedere — așa cum ați putut vedea din materialul prezentat în plenara Consiliului Național — să venim în ajutorul unităților agricole, al cooperativelor și țăranilor particulari pentru organizarea diferitelor activități de producție suplimentare. Ne gîndim ca în zonele de deal și munte să acordăm, pe o perioadă de timp mai îndelungată, de 10 ani, terenuri pentru cultivarea și strîngerea fructelor de pădure. De asemenea, ne gîndim să asigurăm unităților sau unor țărani de la munte o suprafață de pădure de cîteva sute de hectare — mă refer aici la cooperative — de pe care să strîngă ciuperci, terenuri pe care, desigur, să le îngrijească.

Avem în vedere ca unitățile cooperatiste și cetățenii care vor încheia aceste contracte de lungă durată să asigure nu numai strîngerea, dar și întreținerea și chiar plantarea de noi arbuști, îngrijirea și creșterea lor, în condițiile contractării producției cu unitățile de stat corespunzătoare. Pe această bază se vor crea condiții ca unele cooperative care dispun de suprafețe mai mici de teren să poată desfășura activități productive în domeniul la care m-am referit.

Totodată, este necesar să dezvoltăm diferite activități industriale, de artizanat și altele, de participare, în mod organizat, a cooperativelor la îngrijirea pădurilor, luîndu-se prin contract — sub conducerea organelor silvice — întreținerea pădurilor, plantarea pomilor și altele, care să asigure astfel muncă, precum și venituri sigure și permanente unităților cooperatiste și cooperativelor.

Este necesar să înțelegem, tovarăși, că noile condiții de retribuție deschid posibilitatea creșterii puternice a veniturilor. Aceste
18 venituri sînt nemijlocit legate de muncă, de producție. Trebuie

să înțelegem bine că nimeni nu poate să aibă venituri garantate fără muncă, că nimeni nu poate trăi în societatea socialistă fără a munci. De aceea, trebuie să luăm măsuri serioase pentru a asigura o bună organizare și condiții de muncă și de producție pentru toate unitățile cooperatiste, pentru toți cetățenii, astfel încît pe măsura creșterii producției să sporească veniturile, să crească și bunăstarea lor și a familiilor lor, odată cu creșterea bunăstării generale a țării. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Este necesar să acționăm în continuare pentru perfecționarea organizării și conducerii agriculturii, pentru lărgirea democrației socialiste și creșterea răspunderii oamenilor muncii din agricultură, a cooperativelor în organizarea și desfășurarea activității. Pentru că ei sînt proprietarii, ei sînt producătorii, ei sînt și beneficiarii — și ei trebuie să hotărască cum trebuie să se desfășoare activitatea în toate aceste unități.

Se impune să acționăm cu toată fermitatea pentru creșterea rolului unităților de bază ale agriculturii — I.A.S.-uri, S.M.A.-uri, cooperativele agricole de producție. În cadrul lor trebuie să acordăm atenția corespunzătoare planurilor, programelor și tuturor măsurilor de producție, de creștere a veniturilor, de bună organizare a întregii activități.

Pornind de la aceasta, trebuie să organizăm în așa fel activitatea consiliilor unice agroindustriale, încît să nu diminuăm răspunderile unităților de bază — ale I.A.S.-urilor, S.M.A.-urilor, cooperativelor agricole de producție — dar să asigurăm, totodată, o bună specializare, o mai bună raionare și o mai bună folosire a pămîntului, a mijloacelor de mecanizare, să creăm condiții pentru a se organiza împreună, în cadrul consiliilor, activitatea de industrializare, de valorificare și altele.

Trebuie să se acorde un ajutor și mai puternic țăranilor din zonele necooperativizate, sprijinindu-i cu tot ce este necesar, inclusiv cu mașini și unelte agricole, cu chimicale și alte produse, cu semințe, animale de rasă, în vederea dezvoltării producției.

În perfecționarea conducerii și organizării agriculturii, sarcini importante revin direcțiilor generale, Ministerului Agriculturii, Consiliului Național al Agriculturii. Au fost luate măsuri pentru organizarea mai bună, mai suplă a Ministerului Agriculturii și a direcțiilor generale — așa cum am discutat dealtfel în ianuarie — ceea ce va face ca un număr de cîteva mii de oameni, de specialiști, să poată fi trimiși în unitățile agricole de bază pentru a asigura sprijinul necesar îndeplinirii programului de dezvoltare a agriculturii, de creștere a producției agricole. Este necesar ca atît direcțiile generale județene, cît și Ministerul Agriculturii, Consiliul Național — ca organ colectiv — să-și îndeplinească mai

bine rolul pe care îl au, să asigure controlul, îndrumarea operativă și soluționarea la timp a problemelor multiple pe care le ridică viața, activitatea din agricultură.

În același timp este necesar să se asigure perfecționarea activității de cercetare, de realizare a semințelor de înaltă productivitate, de îmbunătățire a raselor de animale, perfecționarea continuă a tehnologiilor, a sistemului de furajare. Dispunem, în cercetare, de forțe tehnice, de cadre capabile, care, în strînsă legătură cu producția, cu unitățile agricole, pot soluționa rapid toate problemele și cerințele dezvoltării unei agriculturi moderne, de înaltă productivitate.

În conformitate cu principiile autoconducerii și autoaprovizionării, sarcini mari revin consiliilor populare comunale și județene, care trebuie să exercite îndrumarea și controlul înfăptuirii la timp și în bune condiții a lucrărilor agricole, așa cum prevăd legile țării.

De asemenea, organele și organizațiile de partid din unitățile agricole, din sate și comune au răspunderi de însemnătate deosebită pentru unirea eforturilor tuturor oamenilor muncii, ale întregii țărâni, în vederea înfăptuirii sarcinilor privind creșterea producției agricole. Este necesar ca toate comitetele județene de partid să asigure conducerea și controlul permanent al activității agricole. Să facem astfel încît agricultura fiecărui județ să asigure, în conformitate cu planul și programul de autoaprovizionare, tot ce este necesar și să se dezvolte la un nivel tot mai înalt, ținînd seama de cerințele care stau în fața agriculturii, a posibilităților de care dispunem ! Avem tot ce este necesar — și eu sînt convins că plenara Consiliului Național va da un imbold puternic desfășurării activității în agricultură, înfăptuirii planului pe 1982, a planului cincinal, a programului general de înfăptuire a noii revoluții agrare. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Stimați tovarăși,

În centrul preocupărilor plenarei din aceste două zile au stat problemele agriculturii noastre socialiste. Doresc totuși să mă refer, pe scurt, la unele probleme internaționale.

Așa cum am menționat și altă dată, cu cît economia noastră — deci și agricultura — obține rezultate mai bune, cu cît societatea noastră socialistă se dezvoltă mai puternic, cu atît crește contribuția țării noastre la întărirea colaborării cu țările socialiste, cu atît sporește aportul său la creșterea prestigiului socialismului, contribuția României la realizarea unei politici de destindere, de pace și independență națională. (*Aplauze și urale puternice, înde-*

lungate ; se scandează puternic : „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu — pace !”.

Știm bine că pentru a realiza programul nostru de dezvoltare în toate domeniile, pentru a asigura folosirea mijloacelor materiale și umane în direcția dezvoltării economiei naționale și ridicării bunăstării poporului, avem nevoie de pace. Dar nevoie de pace au, în aceeași măsură ca și noi, toate popoarele. Nici un popor, indiferent de orînduirea socială sau de nivelul său economic, nu se poate dezvolta în condițiile intensificării cursei înarmărilor, ale uriașelor cheltuieli care se fac astăzi pentru noi mijloace de distrugere a omului.

Iată de ce problema centrală a activității noastre internaționale este lupta pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru a opri amplasarea de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa și pentru retragerea celor existente, în general, pentru trecerea la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmarea nucleară.

Noi, toate țările europene, dacă nu vom opri amplasarea de noi rachete nucleare, dacă nu vom acționa cu toate forțele pentru eliminarea totală a armamentelor nucleare din Europa, vom fi puse în situația de a cădea victimele acestor armamente. Practic, nu va exista nici o națiune — fie din Est sau Vest, din Nord sau Sud — care să nu se găsească în raza de acțiune a acestor rachete. Ele, armele nucleare de orice fel, reprezintă un pericol grav pentru existența fiecărui popor, pentru însăși existența vieții pe continentul nostru, pe planeta noastră ! Iată de ce trebuie să facem totul pentru pace, pentru dezarmare ! (*Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceașescu — pace !”.*)

Sînt, într-adevăr, multe probleme de soluționat în lumea de astăzi. Încordarea a devenit deosebit de gravă — și trebuie să acționăm ! România se pronunță ferm pentru soluționarea tuturor conflictelor și problemelor dintre state, numai și numai pe calea tratativelor. Nu poate exista nici o justificare pentru recurgerea la calea militară. Dealtfel, însăși viața demonstrează că este mai ușor, cîteodată, să se înceapă un conflict, dar este foarte greu să i se pună capăt.

Iată de ce, pornind de la răspunderile față de viitorul pașnic al poporului nostru, al Europei și al întregii lumi, România, partidul și statul nostru acționează și dezvoltă larg relațiile sale internaționale cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială, se pronunță cu toată fermitatea pentru a se pune capăt politicii de forță și de amenințare cu forța, pentru realizarea relațiilor dintre state în baza principiilor deplinei egalități în drepturi, a respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

România acordă o însemnătate deosebită dezvoltării colaborării și prieteniei între țările balcanice, realizării în Balcani și în alte zone ale Europei a unor regiuni fără arme nucleare. Avem convingerea că realizarea unei zone denuclearizate în Balcani este în interesul tuturor popoarelor din această regiune și din întreaga Europă, al cauzei generale a colaborării, destinderii, securității și păcii în lume.

Acordăm, totodată, o mare însemnătate problemelor subdezvoltării, înfăptuirii noii ordini economice internaționale — și considerăm că este necesar să se acționeze cu mai multă fermitate în această direcție. Este tot mai evident că pacea, destinderea sînt nemijlocit legate de lichidarea subdezvoltării, de realizarea noii ordini economice internaționale.

La soluționarea tuturor acestor probleme complexe este necesar să participe activ toate statele, fără deosebire de mărime, de orînduire socială. Desigur, un rol deosebit trebuie să-l aibă, în acest sens, țările mici și mijlocii, țările în curs de dezvoltare, țările nealinierte, care trebuie să participe activ la soluționarea tuturor problemelor, la asigurarea păcii și independenței naționale.

Se impune să se acorde o mai mare încredere organismelor internaționale, Organizației Națiunilor Unite. Ele oferă un cadru organizat care asigură soluționarea democratică și participarea în condiții de egalitate a tuturor statelor la rezolvarea problemelor care preocupă astăzi omenirea.

Un rol important îl au în această privință dezvoltarea relațiilor dintre state, intensificarea contactelor, buna cunoaștere și înțelegere între popoare. În acest sens, o răspundere de importanță deosebită revine mijloacelor de informare în masă — radioteleviziunii, presei. Am fost bucuros că, în zilele trecute, în capitala țării noastre s-a desfășurat o reuniune internațională cu participarea unui număr important de reprezentanți ai acestor mijloace de informare, care au discutat tocmai problemele păcii, colaborării, destinderii și independenței naționale. După cîte am fost informat, ei au ajuns la concluzii bune — și sper că acestea se vor reflecta în transmisiunile de radio și televiziune, în presa respectivă, în sensul unirii eforturilor popoarelor europene cu ale popoarelor de pretutindeni, pentru a asigura pacea, pentru a apăra dreptul suprem al oamenilor la existență, la viață. (*Aplauze și urale puternice*).

Fără îndoială, în lume sînt numeroase probleme. În fiecare țară apar multe greutăți și probleme. Noi considerăm că țările europene, spre exemplu, ar trebui să conlucreze mai strîns între ele, să se întrajutoreze în depășirea unor greutăți, în realizarea unei unități mai puternice a Europei, pe baza respectării orînduirii

sociale și independenței fiecărei țări. Unitatea Europei, în condițiile diversității naționale și de orînduire, constituie o necesitate pentru progresul fiecărei națiuni, pentru destindere și pace pe continent și în întreaga lume. (*Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — pace !”*). Noi cerem mijloacelor de informare în masă din țara noastră să acționeze în acest spirit, să promoveze idealurile păcii, prieteniei și colaborării. Am saluta dacă aceste principii ar călăuzi activitatea emisiunilor de radio și televiziune, a presei de pretutindeni.

Unii invocă libertatea presei pentru a promova nu o politică de prietenie și de colaborare, ci pentru a susține unele idei care duc la învrăjbirea popoarelor. Este timpul să se înțeleagă că nici un fel de libertate din lume nu este și nu poate fi asigurată în condițiile războiului ! Atunci cînd vor cădea bombele atomice va fi însă prea tîrziu pentru a se trage concluziile necesare. Noi am dori ca mijloacele de informare să contribuie la lămurirea și ridicarea conștiinței maselor populare, a popoarelor, pentru a acționa cu toată hotărîrea spre a-și apăra dreptul la existență și la viață, a-și apăra drepturile și libertățile lor fundamentale.

Am salutat și am dat o înaltă apreciere marilor manifestări desfășurate în multe state europene împotriva războiului, pentru pace. Însuși poporul nostru s-a angajat în mari manifestări, afirmîndu-și cu hotărîre voința sa de pace, de a trăi liber și independent, precum și solidaritatea cu popoarele europene, fiind conștient că pacea sa, pacea țării noastre, a României, depinde de pacea fiecărui popor, de libertatea și independența fiecărei națiuni europene ! (*Urale și aplauze îndelungate ; se scandează cu putere : „Ceaușescu — pace !”*).

Fără nici o îndoială, există deosebiri filozofice, deosebiri de concepții politice în organizarea lumii și societății, deosebiri de păreri în înțelegerea multor evenimente. Noi sîntem pentru discutarea lor liberă, însă într-un spirit constructiv și cu dorința nu de a accentua divergențele și deosebirile, ci de a găsi căile pentru a acționa în comun în direcția păcii și independenței naționale. Însăși viața și dezvoltarea social-istorică va demonstra dacă o concepție sau alta este bună sau rea.

Nu trebuie să se mai cadă din nou în situația din trecut ! Nu trebuie să se împingă lumea în evul mediu, la războaiele religioase care au adus multe și multe suferințe oamenilor ! Trebuie să înțelegem că este dreptul fiecărui popor de a-și alege liber calea dezvoltării economice și sociale independente, fără nici un amestec din afară. Trebuie să se respecte voința fiecărei națiuni și să se excludă orice amestec care ar împiedica un popor să se dezvolte așa cum dorește el. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Noi avem deplina convingere că oamenii realiști de pretutindeni, indiferent de concepțiile lor politice, religioase sau filozofice, vor înțelege că, mai presus de toate, trebuie să acționăm împreună pentru a asigura pacea omenirii, pentru dreptul fundamental al oamenilor la independență, la viață. (*Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează : „Ceașescu — pace !”*).

Dragi tovarășii și prieteni,

În încheiere, doresc să mă refer din nou la necesitatea trecerii cu toate forțele la organizarea lucrărilor agricole din primăvara acestui an, a lucrărilor agricole pe întregul an. Începînd de la 1 martie, de luni, de fapt din momentul în care vă întoarceți acasă, intrăm din plin în lucrările agricole de primăvară. Trebuie să asigurăm realizarea la timp a însămînțărilor, în condițiile și la densitățile stabilite, care sînt bine cunoscute de toți.

Să luăm toate măsurile, în așa fel încît să punem bazele unei producții bune în acest an și să creăm condițiile necesare îndeplinirii obiectivelor trasate agriculturii de Congresul al XII-lea al partidului. Dispunem de tot ce este necesar pentru aceasta — și îmi exprim convingerea că toți membrii Consiliului Național, toate cadrele agricole, toate consiliile de conducere, toți oamenii muncii din agricultură, fără deosebire de naționalitate, toți cooperatorii, întreaga țărănire vor acționa cu înaltă răspundere și pricepere pentru realizarea sarcinilor de mare importanță ce le revin, că anul 1982 va marca un pas important în creșterea producției agricole, în îndeplinirea revoluției agrare — parte integrantă a dezvoltării societății noastre socialiste, a înaintării spre comunism. (*Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu și poporul !”*).

Cu această convingere vă urez dumneavoastră, întregii țărâni, succese tot mai mari, multă sănătate și fericire ! (*Urale și aplauze puternice, prelungite. Într-o atmosferă de mare însuflețire și puternică unitate, se scandează : „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu și poporul !”, „Ceașescu — pace !”. Toți cei prezenți în sală aclamă și ovaționează cu căldură, minute în șir, pentru partid, pentru secretarul general al partidului, președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceașescu*).

ȚĂRĂNIMEA — FORȚĂ DE BAZĂ A PROGRESULUI SOCIAL, A LUPTEI PENTRU DREPTATE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU

Împlinirea a 75 de ani de la marea răsccoală a țăranilor din 1907 și a 20 de ani de la încheierea cooperativizării agriculturii, evenimente de mare însemnătate în istoria poporului nostru, prilejuiește evocarea minunatelor tradiții de muncă și de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, pentru progres și civilizație ale țăranimii din România.

De-a lungul multimilenarei noastre istorii, țăranimea a constituit principala forță socială a țării, factorul determinant în dezvoltarea mijloacelor de producție, în propășirea economică și socială a patriei. În furtunile veacurilor, ea a rămas neclintită în vatra strămoșească, păstrînd și dezvoltînd civilizația și cultura înaintașilor, obiceiurile, limba, portul național, conservînd nealterate marile virtuți ale poporului român: hărnicia și omenia, vitejia și spiritul de dreptate. Apreciînd contribuția hotărîtoare a țăranimii la progresul și civilizația patriei, munca sa neobosită, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază că: „Ea a fost mult timp principala făuritoare a bunurilor materiale și spirituale, clasa care prin munca ei îndîrjită a făcut să renască, de atîtea ori, din cenușă și ruină, țara distrusă și prădată de cotoropitori. Sensibilitatea și înțelepciunea țăranimii noastre și-au găsit expresie nu numai în bogăția artei populare, de o mare frumusețe, profunzime și originalitate, ci și într-un cod moral superior, în care sînt înscrise, la loc de frunte, cinstea și omenia, dragostea de muncă și de natură, dirzenia și neînfricarea în fața greutăților, vitejia și eroismul”¹.

Țăranimea a fost întotdeauna vajnică apărătoare a gliei strămoșești împotriva dominației străine, a expansiunii marilor imperii, s-a ridicat ca un zid în fața a nenumărate năvăliri și agresiuni. Or de cîte ori țara a fost în primejdie, a pus mîna pe arme și a sărit în luptă fără să pregete, dovedind o înaltă conștiință patriotică, nestinsă dragoste pentru pămîntul

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Editura politică, București, 1977, p. 231—232.

strămoșesc, un impresionant spirit de jertfă ; ea a constituit forța principală a armatelor multor mari conducători de țară și de oști, care au înscris pagini de înălțător eroism în lupta împotriva dominației străine. Evocând aceste minunate tradiții, marele istoric Vasile Pârvan scria : „Nu se poate ridica nicicând un imn de recunoștință, pe măsura faptei sale, țărănimii noastre, angajată în efortul suprem de apărare a pământului străbun, de vreme ce istoria luptei noastre pentru independență a însemnat o perioadă ridicare în masă a populației țărănești“².

Datorită particularităților dezvoltării sociale, orînduirea feudală a îmbrăcat în țările românești, pe lângă caracteristicile clasice fundamentale, anumite forme specifice, originale. Una dintre acestea constă în împlinirea relațiilor de exploatare feudală cu relațiile de proprietate țărănească individuală și de obște, în existența unor categorii de țărani liberi — răzeși și moșneni —, stăpîni pe pământ, care se bucurau de unele drepturi economice și sociale. Această caracteristică a imprimat țărănimii, în întregul ei mediu, un rol deosebit în viața țărilor românești, făcînd din ea atît forța socială principală a dezvoltării economice-sociale, cît și factorul militar hotărîtor în bătăliile pe care poporul a trebuit să le ducă pentru apărarea entității naționale, a integrității patriei, a dreptului său sacru de a trăi liber, în vatra strămoșească. Așa cum aprecia Mihail Kogălniceanu, țărani „sînt însuși elementul cel mai puternic al naționalității române ; țărani sînt însuși țara“³.

Cele două deziderate fundamentale ale poporului român — unitatea națională și libertatea socială — au constituit expresia dezvoltării întregii noastre istorii. Ele s-au manifestat în dragostea de libertate mărturisită de plugarul român prin brazda adînc tăiată în pământul străbun ; a mărturisit-o păstorul prin doină și, împreună, și-au mărturisit-o prin jertfa de sînge a marilor bătălii purtate pentru menținerea ființei de stat, a unității și independenței naționale. Ele au fost izvorul scrierilor cronicarilor și cîntărilor ; s-au înălțat odată cu construcțiile monumentelor istorice ; s-au afirmat prin lupta pentru dezvoltarea culturii naționale, care a contribuit la progresul întregii națiuni. S-au materializat prin politica externă, prin consecvența gîndirii politice românești dintotdeauna că libertatea omului se însoțește cu cea a statului, împreună fiind o garanție netăgăduită a libertății tuturor popoarelor.

În epoca modernă, țărănimea, animată de conștiința originii comune și a unității de neam a românilor, a luptat din răzputeri, alături de celelalte forțe sociale înaintate, pentru înfăptuirea statului național român modern, vîzînd în aceasta calea îmbunătățirii soartei sale. Așa cum afirma marele gînditor și luptător revoluționar Nicolae Bălcescu, „pentru a avea o patrie, spre a o putea apăra, și a apăra naționalitatea noastră, este de neapărată trebuință a face pe țaran proprietar. Fără aceasta nu e viitor, nu e naționalitate, și care e omul, care este românul care să nu voiască o patrie, care să nu aspire la o Romînie“⁴.

Lupta maselor țărănești pentru făurirea statului național unitar român s-a desfășurat ca parte componentă a spiritului și acțiunii întregului popor, ca deziderat și împlinire a năzuințelor sale de veacuri. În adu-

² Vasile Pârvan, *Getica*, București, 1927, p. 189.

³ Mihail Kogălniceanu, *Texte social-politice alese*, Editura politică, București, 1967, p. 210.

⁴ Nicolae Bălcescu, *Opere*, ediție critică adnotată, cu o introducere de G. Zane, tomul I, partea I, București, 1940, p. 276.

nările ad-hoc, ca și în marea efervescentă revoluționară din ianuarie 1859, țărănimea s-a arătat la înălțimea datoriei față de patrie.

Legea rurală, adoptată în 1864, prin care țărănimea a fost eliberată de servituțiile feudale, deși a determinat una dintre cele mai profunde transformări sociale și economice, marcînd o dezvoltare a relațiilor de tip capitalist în economia agrară, „nu a putut duce — așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — la soluționarea problemei agrare în România, datorită faptului că rezultatele ei au fost practic anulate de măsurile ulterioare luate de guvernele burghezo-moșierești”⁵. În ceea ce privește țărănimea din teritoriile aflate sub dominație străină, aceasta a continuat să cunoască o dublă exploatare, provenită, pe de o parte, din condiția sa de clasă asuprită, iar pe de altă parte datorită legiurilor reacționare de împilare națională. Relevînd situația țărănimii, ziarul socialist „Drepturile omului” scria: „La noi în țară, de asemenea, este o clasă numeroasă de muncitori care, după spusa tuturor, este temelia societății românești, este talpa casei. Această talpă, însă, pare menită a fi veșnic călcată sub picioare — pentru a-și legitima numele —, pare menită a sta veșnic umilită și săracă în mijlocul bogatelor holde”⁶.

În războiul de la 1877 pentru cucerirea independenței de stat depline a României, alături de muncitori, meseriași, intelectuali și alte categorii sociale, țărănimea nu numai că a răspuns chemării de a lua arma în mînă, dar a înțeles că această luptă este o problemă a sa, a viitorului său și al patriei libere și suverane. În război, scria T. C. Văcărescu, „țăranul român se arătă demn și dovedi că brațul său puternic era tot atît de ager spre a brăzda cu plugul și a apăra cu spada pămîntul strămoșesc”⁷. Cei rămași acasă au sprijinit, în felurite chipuri, eforturile armate, constituind spațele puternic al frontului și imprimînd războiului un puternic caracter popular și național.

Lupta țărănimii avea să continue și să se afirme la cote superioare alături de clasa muncitoare, de alte categorii sociale, în cadrul marilor momente de luptă ale poporului român pentru libertate și unitate națională, în eroicele bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Contribuția neprecupețită a țărănimii, spiritul de jertfă și patriotismul fierbinte au conferit marilor bătălii sensul cauzei comune a întregului popor.

Eroismul țăranilor, muncitorilor, intelectualilor, al întregului nostru popor s-a concretizat în marele act al Unirii din 1918. Pe cîmpul lui Horea de la Alba Iulia, în mijlocul celor peste 100 000 de cetățeni români, țărănimea și-a alăturat glasul la actul istoric care a încheiat procesul de făurire a statului național unitar român. Unirea din 1918 a constituit încununarea victorioasă a luptei seculare duse de cele mai înaintate forțe ale poporului pentru unitate și independență națională, țărănimea ocupînd, în cadrul acestei lupte, mereu un loc dintre cele mai de seamă, înscriindu-și cu litere de aur numele în cartea nemuritoare a istoriei românilor.

Două milenii de istorie românească înseamnă, în bună parte, două milenii de istorie a muncii și luptei țăranului român pentru dreptul de a fi stăpîn pe propria-i țară. Singură sau în conlucrare cu celelalte forțe progresiste ale vremii, țărănimea a asigurat dezvoltarea istorică a națiunii noastre.

⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 9, Editura politică, București, 1974, p. 886.

⁶ „Drepturile omului”, anul I, nr. 25 din 2 martie 1885.

⁷ T. C. Văcărescu, *Luptele românilor din 1877—1878*, București, 1887, p. 362.

Satul, această neprețuită vatră a muncii și spiritualității românești, a fost izvor de înțelepciune, continuator al datinilor moștenite dintr-o vechime multimilenară, făuritor de frumuseți artistice, sursă nesecată de inspirație, păstrător al graiului românesc și, prin aceasta, al ființei noastre naționale.

Legat de pământul pe care s-a născut, nu prin silnicia ocîrmuitorilor, ci prin acele fire nevăzute, trainice, care îl țin neconținut aproape de strămoși, țărănul român nu și-a părăsit niciodată pământul și țara care îl hrănește și în care își păstrează mormintele moșilor și strămoșilor săi, constituind un izvor de putere, de încredere, de mîndrie și continuitate.

Constituiți în obștiile satești de veche tradiție istorică la noi — perpetuate pînă în pragul istoriei moderne —, țăranii au continuat să-și ducă viața de oameni liberi de-a lungul mării perioade care desparte părăsirea Daciei de către administrația aureliană și pînă la formarea primelor voievodate feudale românești.

Și, totuși, cu greu ar putea fi reconstituit de istorici lungul șir al suferințelor la care a fost supusă țărănimia în cursul veacurilor, privațiunile materiale, înjosirea demnității omenești, asuprirea națională și silnicia spirituală pe care ea le-a cunoscut. Renta în muncă, în dări și bani întrecea puterea de rezistență a țărănului. Reforma lui Mavrocordat, legiferare inițiată în zorii apariției capitalismului în societatea românească, nu a reușit să amelioreze situația țărănului eliberat juridic, dar rămas, în continuare, la dispoziția feudalului din pricina lipsei de pământ. Dimpotrivă, apariția relațiilor capitaliste în cadrul societății feudale în descompunere, însoțite de toate consecințele specifice: tendința de acumulare primitivă de capital, mărirea proprietății funciare — sursă de îmbogățire a feudalului —, dezvoltarea relațiilor de schimb în circuitul comercial european, vor avea ca rezultat sporirea continuă a obligațiilor țărănimii. Momentul culminant avea să fie atins în perioada protectoratului țarist, cînd ele au fost codificate prin Regulamentul organic, care — așa cum arăta Nicolae Bălcescu — „nu se mulțumește a dezmoșteni un popor întreg și a organiza statul ciocoiesc, ci încă, cu toate că recunoaște drepturile de posesie ale țărănilor asupra pământului lucrat de dinșii din veci, urcă nemăsurat drepturile proprietarilor și în faptă robește pe om pământului și monopolizează proprietatea în mîinile ciocoilor”⁸.

Înțelepciunea și profundul umanism de care a dat dovadă întotdeauna țărănul român s-au manifestat și cu ocazia marilor lui ridicări la luptă pentru dreptate socială. În cadrul societății feudale, viața țărănimii a cunoscut aspecte deosebit de grele, la aceasta cumîlindu-se, în mare măsură, și instaurarea dominațiilor străine asupra unor teritorii românești. Protestul țărănimii s-a manifestat spontan sau organizat, cu diferite intensități și sub multiple forme — de la nesupunerea la lucru și fuga de pe moșie, la fuga în masă, haiducia, răscoala și războiul țărănesc. Niciodată, însă, oricît de violentă, reacția țărănimii nu a fost pe măsura cauzelor care au provocat-o. Țărănul a recurs la violență numai atunci cînd dreptul lui elementar la viață a fost încălcat. În aceste condiții s-au desfășurat marile bătălii de clasă țărănești, care au însemnat în istoria feudală și modernă a țării martiriul a zeci de mii de țărani.

Deși s-au desfășurat în orînduiri diferite, acoperind o foarte mare întindere în timp, marile lupte țărănești pentru dreptate socială prezintă

unele trăsături asemănătoare, determinate de cauza principală care le-a declanșat : exploatarea și asuprirea. În întregul ev mediu, răscoalele au constituit forma principală a luptei de clasă a țăranimii iobage împotriva asupririi și exploatării exercitate de stăpînii feudali, îmbinîndu-se, adesea, cu răscoalele țăranilor liberi împotriva acțiunilor feudalilor de aservire a obștilor, de îngrădire a drepturilor lor, cu ridicări ale sărăcimii orașelor, ale lucrătorilor de mine și manufacturi împotriva adîncirii exploatării feudale. În secolele XIV—XV, au avut loc numeroase răscoale, îndeosebi în Transilvania, unde țăranimea română majoritară suferea o dublă exploatare, socială și națională. Izvoarele conțin știri despre răscoalele din zona Hunedoarei (1302—1317), din scaunul Sibiului (1382—1383), din jurul Aradului (1400), urmată de aceea din 1417 împotriva patriciatului săsesc și a nobilimii ; în 1430, se produce răscoala generală a secuilor, iar în 1433—1435 are loc ridicarea țăranimii asuprite din părțile Făgărașului și Maramureșului ⁹.

Extinderea raporturilor iobăgești, însoțite și de introducerea unor noi obligații feudale, ca, de exemplu, nona (a noua parte din produs), alături de zeciuiala bisericească și de creșterea rentei, a generat în rîndul țăranimii puternice frămîntări de ordin social, care s-au transformat într-o luptă deschisă cu nobilimea în anii 1437—1438, luptă cunoscută în istorie sub numele de răscoala de la Bobîlna.

Cauzele răscoalei le găsim formulate în înseși revendicările țăranilor, care arătau că „au fost aduși în grea servitute de domnii lor de pămînt, căci atunci cînd voiau să se mute de pe moșia vreunuia în alte locuri ca să trăiască acolo, spoliați, chiar lipsiți cu totul de lucrurile și bunurile lor și privați de drepturile lor de libertate, oprimați și împovărați cu sarcini de neîndurat, nu le era permis să plece întru nimic” ¹⁰.

Răscoala a pornit din satele din jurul orașelor Cluj, Dej și Huedin ; în scurt timp, ea s-a generalizat în întreaga Transilvanie. Cele mai importante acțiuni s-au desfășurat în localitățile Bobîlna, Aghireș, Cojocna, Dăbica, Gilău, Vad (jud. Cluj), Chiochiș și Nimigea (Bistrița-Năsăud), Gîlgău-Căpîlna și Almaș (Sălaj), Lazuri (Satu Mare), Sărmaș (Mureș) ¹¹ ș.a. Iobagii răsculați și-au ales conducătorii, și-au desemnat reprezentanți care urmau să le prezinte revendicările în fața voievodului Transilvaniei.

Împotriva răsculaților au fost trimise mari forțe represive. În bătălia de pe dealul Bobîlna, țăranii români, maghiari și sași, conduși de căpitani pricepuți în arta războiului, au obținut o victorie răsunătoare, care a impus încheierea unei înțelegeri alcătuite în forma unui act oficial, înțărit cu pecetea mănăstirii de la Cluj-Mănăstur, la data de 6 iunie 1437. Se impunea nobilimii și episcopului catolic dreptul iobagilor de a se strămuta, înlocuirea impozitului sub forma celei de a „noua” părți și alte ușurări în relațiile cu proprietarii feudali ¹².

Răscoala a fost înfrîntă prin împotrivirea și perfidia nobilimii maghiare, secuiești și săsești, care și-a dat mîna, încheind, la Căpîlna, la 16 septembrie 1437, faimoasa „Unio Trium Nationum”, adică *uniunea pri-*

⁹ Zimmermann-Werner-Müller-Gündisch, *Urkundenbuch*, IV, p. 34—36.

¹⁰ L. Demény, *Textele celor două înțelegeri încheiate în 1437 între răsculați și nobili, după documentele originale*, în „Studii. Revistă de istorie”, anul XIII, nr. 1/1960, p. 94.

¹¹ L. Demény, *Documente noi referitoare la răscoala de la Bobîlna*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. IV, Editura Academiei, București, 1960, p. 411—413.

¹² L. Demény, *Az 1437-38-as bábolnainépi felkelés*, Editura științifică, București, 1960, p. 259—266.

*vilegiaților nobili maghiari, patricieni sași și fruntași secui înstăriți, îndreptată împotriva răsculaților*¹³.

Referindu-se la amploarea răscoalei și la unii conducători ai ei, precum și la cruzimea cu care a fost reprimată de către nobilime, cronicarul Antonius Bonfinius scria : „Anton în Transilvania, urzind lucruri noi și aducând mare mulțime de țărani înarmați, sub cuvânt de a desființa șerbia, a părăsit credința față de rege. Îndată, în târguri a început să se ridice oști care să înfrângă această răscoală. Adunându-și cete, a nimicit nobilimea ; mulți au fost omoriți, satele și târgurile potrivnice mai întâi au fost jefuite, apoi trecute prin fier și foc.

Unii dintre fruntașii care n-au vrut atunci să urmeze pe [răsculații] lui Anton, repede au fost uciși (...).

Asemenea lucruri a îndrăznit și țăranul Mastin, în regiunea ce se chema Niv și între Someșuri. Așadar, după ce a făcut răscoala, cu cetele țărănești, rinduite în patrat, a jefuit în lung și în lat, săvârșind mari distrugerii asupra satelor și târgurilor nobilimii.

Conducătorii ținuturilor au ieșit înaintea acestei răscoale cu cetele lor înarmate și puțin a lipsit ca [rînduierile] țării să nu fie răsturnate.

Amîndouă căpeteniile au fost înfrînte în luptă și omorîte, mulțimea țăranilor a fost pedepsită ; unora li s-au scos ochii, altora li s-au tăiat nasurile, urechile, unora li s-au tăiat buzele, unii și-au ispășit pedeapsa prin tăierea mîinilor...¹⁴.

Caracterizînd răscoala, George Barițiu scria : „*Revoluțiunea din anii 1437 și 1438 s-a manifestat într-un rezel iscat între democrație și aristocrație, fără distincțiune de naționalitate... Interesele comune înduplecăr pe români și pe unguri ca, în lupta lor pentru existență, să facă cauză comună și să impună armele în contra tiranilor, atît a celor eclesiastici, cît și a celor laici*“¹⁵.

Lupta țăranimii a continuat cu intensitate în deceniile următoare, cunoscînd un nou moment de culme în anul 1514, în timpul războiului țăărănesc condus de Gheorghe Doja, care a cuprins aproape întreaga Transilvanie. Și cu acest prilej s-a afirmat puternic spiritul frăției și unirii în luptă al țăranimii exploatate din Transilvania, fără deosebire de naționalitate. Eveniment remarcabil în istoria patriei, cu adînci rezonanțe în epocă, războiul țăărănesc din 1514 face parte din războaiele țăărănești care au zgduit Europa și căruia Friedrich Engels i-a acordat o atenție deosebită. Arătînd că acest război țăărănesc a izbucnit în condițiile planuirii de către Ungaria a unei cruciade antiotomane, promițînd — ca de obicei — iobagilor și clăcașilor că dacă vor lua parte la ea li se va asigura libertatea, Engels scrie : „S-au adunat aproximativ 60 000 de oameni, care au fost puși sub comanda lui Gheorghe Doja, un secuî care se distinsese și în celelalte războaie împotriva turcilor, obținînd chiar un titlu de noblețe. Însă cavalerii și magnații unguri nu priveau cu ochi buni această cruciadă, care amenința să lovească în proprietățile lor și să le ia argații. De aceea au pornit în grabă în urmărirea cetelor izolate de țărani și, maltratîndu-i în fel și chip, și-au luat iobagii înapoi cu sila. Cînd faptul a ajuns la cunoștința armatei de cruciați, furia țăranilor împilați s-a dez-

¹³ Ibid.

¹⁴ Antonius Bonfinius, *Rerum Hungaricarum decades*. Basilea, 1568, p. 426-427. (Reprodus după : Ștefan Pascu, *Bobilna*, ediția a II-a, Editura științifică, București, 1963, *Anexe*, p. 180—181).

¹⁵ G. Barițiu, *Studii și articole*, Editura Asociațiunii, Sibiu, 1912, p. 98.

lăntuit. Doi dintre cei mai zeloși predicatori ai cruciadei, Laurențiu și Barnabás, au ațîțat și mai mult ura împotriva nobililor în rîndurile armatei prin cuvîntările lor revoluționare. Doja împărtășea și el mînia trupeilor sale împotriva nobililor trădători ; armata de cruciați a devenit o armată revoluționară, iar Doja s-a pus în fruntea ei¹⁶.

Războiul țărănesc de la 1514 a cuprins și Crișana, Maramureșul și Banatul, mai ales după ce oastea lui Doja a ajuns la Cenad, unde a înfrînt o puternică oaste nobiliară și a început să ocupe cetățile Lipova, Nădlac, Șiria, Șoimuș, Șimand și să atace orașele Arad și Timișoara, asediînd cetatea de aici timp de aproape două luni. Puternice acțiuni au avut loc în comunele Biharia și Secuieni (Bihor), Apața și Hălchiu (Brașov), Cenad (Timiș), Gilău (Cluj), Șiria (Arad), Căuș (Satu Mare) ș.a.

Înfrîngerea războiului țărănesc din 1514, represiunea sălbatică ce a urmat, arderea pe tronul de fier înroșit a lui Doja și a tovarășilor săi au avut un larg ecou în Europa secolului al XVI-lea.

Anii 1562 și 1595—1596 au cunoscut două răscoale ale secuilor de rînd. Cauza răscoalelor a fost lichidarea de către nobilimea proprie a libertăților colective de care se bucuraseră anterior secuii, reducerea lor la starea de iobăgie, abuzurile dregătorilor secuiei înstăriți numiți de principe. Prima răscoală s-a produs în tabăra de la Odorheul Secuiesc, la Cristurul Secuiesc, Hoghiz și Acățari. Documentele vorbesc de 40 000 de secuiești răsculați, care, la început, au fost susținuți și de domnul Moldovei Despot Vodă. Principalele bătălii s-au dat în Valea Nirajului, la Bahnea și Acățari, la Gurghiu, Reghin și în apropierea orașului Tîrgu Mureș.

Răscoala a fost înăbușită de oastea principelui Ioan Sigismund, iar Dieta de la Sighișoara, din 20 iulie 1562, a adoptat hotărîri care, ulterior, au stat la temelia aservirii forțate a secuilor de rînd purtători de arme¹⁷.

Răscoala din 1595—1596 s-a produs în condițiile mobilizării generale a secuilor pentru sprijinirea războiului dus de Mihai Viteazul împotriva oștilor otomane de sub comanda lui Sinan Pașa. Paralel cu mobilizarea, secuieștii s-a răscolat, revendicîndu-și libertățile. Sigismund Báthori a fost nevoit să emită, la 15 septembrie 1595, actul ce prevedea eliberarea din starea de iobăgie a secuilor participanți la expediția antiotomană în Țara Românească, restituirea pămînturilor luate de la ei cu sila, respectarea libertăților orașelor, dreptul de a-și alege pe conducătorii lor militari și civili din oameni de încredere etc. La întoarcerea lor din război, Dieta a anulat, la 13 decembrie 1595, actul princiar de libertăți, iar conducătorii secuilor de rînd au fost omorîți¹⁸.

La sfîrșitul secolului al XVI-lea și în secolul al XVII-lea, ca urmare a creșterii obligațiilor feudale în muncă, natură și în bani, sporirii obligațiilor țărilor românești față de Poartă, lupta de clasă a țăranimii a căpătat un caracter tot mai pronunțat, împletindu-se cu lupta împotriva dominației străine.

Intrarea lui Mihai Viteazul în Transilvania, în 1599, a constituit prilejul desfășurării unor puternice mișcări ale țăranilor, care s-au ridicat la luptă în sprijinul cauzei marelui voievod. Mihai însuși încercase, încă înainte de a porni spre Transilvania — după cum relevă unele

¹⁶ Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 7, Editura politică, București, 1960, p. 398—399.

¹⁷ *Din istoria Transilvaniei*, ediția a III-a, vol. I, Editura Academiei, București, 1963, p. 195—196.

¹⁸ *Ibidem*, p. 196.

izvoare — să-i îndemne la răscoală, pentru a-i veni în sprijin¹⁹. Această luptă a cuprins și păturile țărănimii secuiești, despre care documentele și cronicile vremii consemnează : „Mihai Vodă, cercetînd pe secui, le-a făgăduit libertăți ; apoi a pornit ca la lucru sigur de dobîndit, venind pe drumul Buzăului, iar secuimea s-a răscolat asupra nobilimii“²⁰.

Mișcările și revoltele generale ale țărănimii din Transilvania, în rîndul căreia țărănimea română a constituit cea mai importantă forță, au dat o lovitură puternică feudalismului însuși. Măsurile luate de nobilime chiar în timpul stăpînirii lui Mihai, ca și după aceea, împotriva țărănimii dovedesc intensitatea răzvrătirilor țărănești dintr-un capăt la altul al Transilvaniei.

În anii 1653—1660, au avut loc în Moldova, dar, mai ales, în Țara Românească, puternice frămîntări sociale, în șirul cărora răscoala seimenilor de la 1655 ocupă un loc aparte, atît în ceea ce privește participarea maselor țărănești, cît și ca intensitate și program. Ea a avut un caracter antifeudal și antiotoman. Izbucnită în sînul oastei Țării Românești, formată, cu precădere, din țărani purtători de arme, dorobanți și seimeni (infanteriști din garda domnească), mișcarea a cuprins întreaga țărănime și orașenimea săracă. O intensitate deosebită au avut mișcările țărănești din localitățile Brîncoveni (Olt), Hotarele și Călugăreni (Ilfov), Gherghița (Prahova), Faraoani (Bacău), Bălțați (Iași) etc.²¹. Miron Costin, evocînd răscoala, scrie că „s-au ridicat săimenii și dărăbanții, și toți... și au abătut la casele boierești, cu arme fărîmîndu-i... Si nu numai în București, ce și la țară la multe case perit-au mulți boieri și neguțători“²². Boierii, dregătorii otomani, negustorii mari și fețele bisericești rămase în viață au fugit peste graniță și au cerut ajutor din afară împotriva răsculaților. Însuși domnul Țării Românești scria în actul său din 11 mai 1655 că, împreună cu oștenii, „s-au răscolat și rumânii“ (țăranii aserviți) și au „tăiat boiarii și au jefuit toate casele boiarilor... și au luat toate cărțile (actele de privilegiu — *n.n.*) și zapisele“²³.

Vestea răscoalei a ajuns în Ucraina, în Polonia și chiar în Rusia. Fostul capelan al regelui Angliei, Isac Basirius, care ajunsese în pelerinările lui de la Constantinopol în Transilvania, caracteriza evenimentele din Țara Românească drept „un război social“.

Evoluția situației social-economice din Moldova în ultimele decenii ale secolului al XVII-lea reflectă înăsprirea condițiilor de viață ale maselor de țărani, ca o consecință a exploatării feudale, a politicii fiscale apăsătoare din partea domniei și a abuzurilor slujbașilor din aparatul domnesc însărcinați cu stringerea dărilor. Neputînd îndeplini la termen grelele obligații la care erau supuși, mulți țărani și-au pierdut ocinile, fiind aserviți de stăpînitorii locali. Aceasta a contribuit la menținerea unei stări de permanentă nemulțumire, care a generat mișcările și frămîntările sociale. La 29 noiembrie 1671, a izbucnit în ținuturile Lăpușnei, Orheiului și Sorociei răscoala condusă de Mihalcea Hincu, fost mare serdar, și Apostol Durac,

¹⁹ „Studii și materiale de istorie medie“, vol. I, Editura Academiei, București, 1956, p. 129.

²⁰ „Anuarul Institutului de istorie națională Cluj“, anul IX (1943—1944), Tipografia „Cartea românească din Cluj“, Sibiu, 1944, p. 500.

²¹ Lidia Demény, L. Demény, N. Stoicescu, *Răscoala seimenilor sau răscoala populară ? 1655. Țara Românească*, Editura științifică, București, 1968, p. 132.

²² Miron Costin, *Opere*, E.S.P.L., București, 1958, p. 170.

²³ *Istoria Țării Românești. 1290—1690. Letopisețul Cantacuzino*, București, Editura Academiei, 1960, p. 123.

fost mare medelnicer, împotriva măsurilor fiscale excesive la care fuseseră impuși de Gheorghe Duca în a doua sa domnie (1668—1672)²⁴. Răscoala din 1671—1672 reprezintă unul din momentele importante de luptă ale populației din Moldova împotriva nedreptăților și abuzurilor clasei stăpînitoare.

În secolul al XVIII-lea, în Transilvania, la vechile cauze ale mișcărilor țărănești s-a adăugat încercarea habsburgilor de a catoliciza, cu forța, pe țăranii români. Din această cauză, s-au produs numeroase răscoale antifeudale, antihabsburgice și anticlericale.

Administrația habsburgică, instituită în Banat după pacea de la Pas-sarowitz (1718), a lipsit pe țărani de dreptul de folosință a pămîntului — considerat proprietate a coroanei imperiale. Repartizarea anuală a unor loturi de pămînt era, în general, nesatisfăcătoare. Situația țărănimii s-a agravat odată cu impunerea obligațiilor și dărilor apăsătoare, la care s-au adăugat sarcinile grele ce le reveneau pentru aprovizionarea unităților militare dislocate aici, în vederea desfășurării luptelor cu Imperiul otoman. Toate acestea au condus la declanșarea unor răscoale ale țăranilor bănățeni în anii 1737—1739.

Primele cete de țărani răsculați au acționat în zonele Orșova și Mehadia împotriva trupelor de ocupație și a administrației de stat habsburgice. Lupta țărănimii bănățene a sporit în intensitate către sfîrșitul anului 1737 și în 1738, extinzîndu-se spre Caransebeș, Lugoj și în alte zone²⁵. Împotriva răsculaților, autoritățile imperiale habsburgice au mobilizat numeroase forțe represive, care, în ianuarie 1739, au declanșat, prin surprindere, o amplă campanie de pedepsire. Numeroși țărani din satele montane au fost masacrați, atacul armatelor imperiale continuînd apoi la Caransebeș, Lugoj și în alte localități, în care țăranii s-au apărat cu îndîrjire — ca, de pildă, în Lunca Lugojului —, producînd pierderi mari trupelor habsburgice²⁶.

Răscoalele cu caracter antifeudal, antihabsburgic și anticatolic din zonele de peste munți au culminat cu marea răscoală din Transilvania de la 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan.

În 1782, la Cîmpeni, țăranii s-au răzvrătit contra abuzurilor autorităților habsburgice, care îi privaseră de dreptul de a-și vinde liber rachiul. Răzvrătirea, încheiată cu uciderea mai multor țărani, cu arestarea altora și aplicarea unor mari amenzi, a însemnat un preludiv al mării răscoale ce a izbucnit după doi ani.

Cauza imediată a răscoalei din 1784 a constituit-o faptul că nobilimea s-a opus ordinului imperial cu privire la înrolarea iobagilor în regimentele de grăniceri, temîndu-se să nu rămînă fără mină de lucru pe moșii, deoarece iobagii, interesați să scape de sarcinile feudale, se prezentaseră în masă la centrele de recrutare. Anularea ordinului imperial a fost interpretată de țărani drept o manevră a nobilimii pentru a-i menține în iobăgie. După o adunare în localitatea Mesteacăn, țăranii iobagi au început răscoala în satul Curechi, unde s-au ciocnit cu reprezentanții autorităților habsburgice.

²⁴ Mihail Kogălniceanu, *Cronicele României*, ediția a II-a, vol. III, p. 100—101.

²⁵ Bujor Surdu, *Răscoala populară antihabsburgică din Banat (1737—1739)*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. II, Editura Academiei, București, 1957, p. 289—294.

²⁶ *Ibid.*

La 1 noiembrie 1784, a izbucnit răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan, care a cuprins aproape în întregime regiunea Munților Apuseni, comitatele Zarand, Hunedoara, Alba, Cluj, Turda, zonele Făgăraș, Tirnava, Solnocul de Jos, adică actualele județe Arad, Hunedoara, Alba, Sibiu, Mureș, Cluj, Sălaj, Bihor²⁷.

Principalul focar al răscoalei a fost Zarandul. Amploarea ei maximă a fost atinsă în localitățile Albac, Bucium și Hălmagiu (jud. Alba), Curechi (Hunedoara), Șiria (Arad), Ardud și Beltiug (Satu Mare) ș.a. La răscoală au participat iobagii de pe domenii, mineri, români și maghiari, tineri și vîrstnici, femei și copii, clerul mărunt. Numărul total al răsculaților se estimează la aproape 30 000²⁸.

Răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan se distinge prin existența unui program cunoscut sub numele de *Ultimatumul de la Deva* (21 noiembrie 1784). Exprimînd ultimatumul țăranilor din Zarand adresat de către Crișan, în numele lui Horea, nobilimii din Hunedoara, în acest program se spune: „Nobilime să nu mai fie pe viitor, ci fiecare să trăiască din slujba îndeplinită. Proprietarii nobili să-și lase pentru totdeauna moșiile, nobilii să plătească și ei dări, ca și poporul sărac; pămîntul nobililor să fie împărțit țăranilor”²⁹.

Potrivit conținutului său, *Ultimatumul de la Deva* năzuia să distrugă din temelie regimul feudal din Transilvania. El a fost aplicat, în parte, de țărani acolo unde ei au reușit să înlăture stăpînirea habsburgică și nobiliară.

Nepregătite pentru a face față mării răscoale, autoritățile au recurs la un vicleșug, angajînd armistiții și tratative îndelungi cu țăranii răsculați, chipurile pentru „satisfacerea în parte” a doleanțelor lor. Înșelați în așteptările lor, după o întrerupere de aproape două săptămîni, țăranii au reînceput răscoala. Dar, de data aceasta, nobilimea și administrația habsburgică erau pregătite. Înfrîngerea s-a produs la Mihăileni (7 decembrie 1784). Urmăriți de forțele represive, conducătorii răscoalei au fost prinși, duși în lanțuri la Alba Iulia, unde au fost trași pe roată (28 februarie 1785), după un simulacru de proces³⁰.

Referindu-se la răscoala din 1784, la conducătorii ei și la semnificația ce a avut-o, Karl Marx scria în însemnările sale: „În 1784, un țăran, cioban, în comitatul Zarandului, anume *Horea*, plănuiește eliberarea neamului său... În scurt timp Horea era în fruntea a 15 000 oameni, însă cea mai mare parte fără arme. Din momentul în care a văzut că nu este vorba de o simplă masacrare a nobililor maghiari, ci de propria sa coroană, Iosif al II-lea porni cu trupele sale împotriva lui. Lupta s-a dat într-un colț al Carpaților între țăranii armați în cea mai mare parte cu furci și coase și soldații Austriei. Preoții fac pe mulți țărani să se retragă din luptă. Cei mai dirzi urmară în munți pe Horea și Cloșca, care luptară cu deznădejde în contra armatelor imperiale. În fine, urmăriți în ultimile lor adăposturi, sînt prinși împreună cu rămășițele micii lor oști. La 28 februarie 1785, amîndoi au fost trași pe roată. Horea a devenit eroul povestirilor populare și simbolul renașterii Daciei”³¹.

²⁷ David Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. I, Editura științifică și enciclopedică, București, 1979, p. 324—325.

²⁸ *Ibidem*, p. 414.

²⁹ George Barițiu, *Scrieri social-politice*, Editura politică, București, 1962, p. 416.

³⁰ David Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 456.

³¹ Karl Marx, *Însemnări despre români (Manuscrise inedite)*, Editura Academiei, București, 1964, p. 115.

Generațiile ulterioare de revoluționari, precum și istoricii noștri de prestigiu au dat înalte aprecieri marii ridicări naționale și sociale de la 1784. Ideologul revoluției române de la 1848, Nicolae Bălcescu, avea să spună că Horea a scris cu securea în mână „drepturile nației române și programul politic și social al revoluțiilor ei viitoare”³². La rîndul lui, Nicolae Iorga îl caracteriza pe Horea ca „un adevărat dac liber, un costoboc dintre aceia care, după picarea statului lor, veni din aceste adîncuri muntoase ca să-și răzbune neamul asupra noilor stăpîni”³³.

Răscoala a avut un puternic ecou în Moldova și în Țara Românească și s-a prelungit dincolo de pămîntul țării, în tot Imperiul habsburgic, în numeroase alte țări europene (Italia, Germania, Franța, Țările de Jos, Anglia, Rusia, Spania) și chiar peste Ocean, în America.

Ridicîndu-se în apărarea țăranilor răsculați, ziaristul și omul politic francez contemporan evenimentelor, Jacques Pierre Brissot, scria în 1785 : „Eu sînt cel dintîi care apăr cauza românilor care au fost victimele forței în această răscoală și repet că românii au dreptul să se răscoale atîta vreme cît ei vor fi sclavi și nenorociți. A-i pedepsi pentru acest drept pe care-l au, înseamnă a-i pedepsi pentru că sînt oameni”³⁴.

Moment crucial al luptei țărănimii din țara noastră în perioada trecerii spre epoca modernă și spre făurirea statului național unitar, răscoala de la 1784 de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan a reprezentat una dintre cele mai mari mișcări țărănești pe plan european, fiind comparată cu aceea din Germania, condusă de Thomas Mûntzer (1525) și cu aceea din Rusia, condusă de Emelian Pugaciiov (1775). Prin aspirațiile ei, a pus în evidență idei înaintate ale timpului, privind lupta pentru libertate și unitate națională, pentru progres social, idei regăsite ulterior și în programul revoluției franceze de la 1789.

În secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, țărănimia a constituit, alături de noile clase — proletariatul și burghezia — o forță socială principală în lupta pentru lichidarea feudalismului, făurirea statului național unitar român, a României moderne. Forța combativă a țărănimii a constituit, de asemenea, un factor determinant al înfăptuirii marilor acte ale unirii din 1859, cuceririi independenței de stat absolute a României, în 1877, și încheierii procesului de făurire a statului național unitar român, în 1918.

În pragul epocii moderne, în cadrul procesului istoric de dezvoltare a poporului român, a izbucnit revoluția de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, în care un rol deosebit a revenit țărănimii. Exprimat în *Proclamația de la Padeș* și, îndeosebi, în *Cererile norodului românesc*, alcătuite de Tudor Vladimirescu, programul revoluției avea în vedere o serie întreagă de revendicări menite să ducă la înlocuirea unor structuri feudale învechite, la înlăturarea abuzurilor, la asigurarea unor condiții mai bune de trai poporului, păturilor mijlocii și țărănimii. „Fraților locuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi ! — glăsuia *Proclamația de la Padeș* —. Nici o pravilă nu oprește pre om de a întîmpina răul cu rău ! Șarpele cînd îți iasă înainte, dai cu ciomagul de-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori nu să primejduiește din mușcătura lui ! Dar pre bălaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atît cele bisă-

³² N. Bălcescu, *Opere*, vol. I, Editura Academiei, București, 1974, p. 15.

³³ N. Iorga, *Horea, Cloșca și Crișan*. Conferință, Vălenii de Munte, 1937, p. 6.

³⁴ Jacques Pierre Brissot, *Despre răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan*. 1784—1785, Dublin, 1785.

ricești, cât și cele politicești, pînă cînd să-i suferim a ne suge singele din noi ? Pînă cînd să le fim robi ?... Veniți dar, fraților, cu toții cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine ! Și să să aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sînt ai noștri și cu noi dimpreună vor lucra binele, ca să le fie și lor bine, precum ne sînt făgăduiți“ ³⁵.

Baza de masă a revoluției a fost asigurată de țărani liberi, supuși, însă, unor îndatoriri militare. Revoluția a cunoscut o intensitate deosebită la Padeș și Albeni (Gorj), Scornicești (Olt), Ciineni (Vilcea), Dobrești (Teleorman), Merei și Pîrscov (Buzău) ș.a. Țărănimea a acționat în sensul emancipării sociale, împotriva boierimii ; ea s-a pregătit, în același timp, și a luptat cu bravură împotriva armatelor străine intervenționiste.

Revoluția de la 1821 a fost înfrîntă, iar conducătorul ei ucis. Referindu-se la aceasta, Karl Marx scria : „nu a trădat el (țarul Alexandru I — *n.n.*) oare Eteria prin intermediul aceluiași Ipsilanti, punînd la cale uciderea mișelească a lui Vladimirescu, căpetenia răsculaților valahi ?“ ³⁶

Ideile revoluției de la 1821 au fost preluate și dezvoltate de revoluționarii de la 1848, iar țărănimea participantă la marea ridicare condusă de Tudor Vladimirescu a acționat, în continuare, ca un ferment revoluționar. Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, alți revoluționari au relevat adevăratul conținut al revoluției de la 1821, care a insuflat curaj și fermitate în luptă generației de la 1848. M. Kogălniceanu avea să remarce, mai tîrziu, că „Tudor Vladimirescu revendică drepturile nu numai ale țării, dar și ale claselor dezmoștenite. El ia arma nu numai în contra fanarioților, dar și în contra boierilor sau a *despuietorilor norodului*, spre a întrebuița propriile sale cuvinte. Revoluțiunea sa națională, și totodată socială, este simburele nu numai al revoluțiunii din 1848, dar și al actului de emancipațiune din 2 mai 1864“ ³⁷. Cu o mare forță de pătrundere istorică, Nicolae Bălcescu a surprins esența revoluției conduse de Tudor : „Ce voiește ? Ce strigă la 1821 poporul român, acum în picioare și deșteptat ? Poarta călcase drepturile țării : poporul cere ca să le confințească din nou ; fanarioții și ciocoi prădasera un veac țara, poporul cere ca puterea să se ia din mîinile lor, ca tot românul să fie liber și egal în țara lui...“ ³⁸.

Integrat în spiritul înnoitor care cuprinsese Europa, în tumultul acțiunii popoarelor dornice să-și construiască perspectivele pe terenul luminat de idealurile înaintate ale timpului, poporul român, în pofida opreliștilor pe care i le puneau în cale anacronicele rînduieli feudale și amestecul imperiilor vecine, își afirma în lume dreptul sacru la existența desine-stătătoare, dreptul de a înainta pe calea libertății naționale și sociale, a democrației și progresului. Românii din toate provinciile au văzut în revoluție și în „Domnul Tudor“ semnalul ridicării și conducătorul lor în lupta de eliberare socială și națională.

Corespunzător condițiilor social-istorice ale societății românești de la mijlocul veacului trecut și pe temeiul aspirațiilor sale economice și sociale, al năzuinței generale spre unire și independență, țărănimea a parti-

³⁵ Dinu C. Giurescu, *Istoria ilustrată a românilor*, Editura Sport-Turism, București, 1981, p. 320—321.

³⁶ Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 14, Editura politică, București, 1963, p. 543.

³⁷ *Texte privind dezvoltarea gîndirii social-politice în România*, vol. I, Editura Academiei, București, 1954, p. 248.

³⁸ Nicolae Bălcescu, *Opere*, tom. I, partea a II-a, p. 102—103. (*Mersul revoluției în istoria românilor*).

cipat nemijlocit și în masă la pregătirea, desfășurarea și apărarea revoluției române de la 1848, constituind, împreună cu lucrătorii, cu masele orășenești, pivotul acesteia, forța ei tenace și combativă. Dezideratele țărănimii aveau să fie acum afirmate și promovate, în ansamblul idealurilor maselor, ca țeluri centrale ale unei ridicări social-politice pe scară națională.

Elementul dominant al luptei țărănimii aservite și libere în preajma revoluției de la 1848 îl constituia pe plan social hotărîrea sa de a se împotrivi boierimii și servituților feudale. Pătrunși de simțămîntul echității sociale, conducători ai revoluției, patrioți luminați, evocau acuitatea rezolvării cerințelor economice, sociale și politice ale țărănimii asupra: desființarea clăcii, improprietărea, participarea la viața politică.

În Moldova, iminența unei ridicări generale țărănești, în primăvara anului 1848, era așa de evidentă, încît consulul francez la Iași raporta că „întreaga primejdie vine din partea țăranilor“. Documentele vremii vorbesc despre constituirea unei armate revoluționare formate din 10 000 de țărani, care intenționa să acționeze decisiv pentru îndeplinirea idealurilor sociale și naționale ale revoluției.

În Țara Românească, momentul însuși al afirmării deschise a revoluției a fost cel al ridicării maselor țărănești la Islaz, pe Cîmpia lui Traian sau Cîmpul Regenerării, în dimineața zilei de 9 iunie 1848. Marșul revoluționar prin Oltenia a însemnat amplificarea rîndurilor luptătorilor cu alți numeroși țărani, cărora li s-au alăturat mase de orășeni. La 11 iunie, intervenția țărănimii din jurul Bucureștilor, înfrățirea ei cu lucrătorii, cu masele orășenești în genere au asigurat triumful revoluției.

După victoria de la 11 iunie, în cele mai importante momente ale revoluției, în lupta pentru apărarea și continuarea acesteia, țărănimea a dat dovadă de o deosebită tenacitate și de un înalt patriotism. În timpul primei intervenții otomane, la 11 august, o deputațiune de mai mult de o mie de persoane, care reprezenta satele din județul Prahova, a venit să prezinte lui Suleiman-pașa dezideratele țărănimii și ale întregii țări. În timpul celei de-a doua intervenții, conduse de Fuad-pașa, țărănimea din jurul Capitalei a venit în oraș pentru a salva revoluția. Alături de pompierii din Dealul Spirii și de unitățile de linie, ei au constituit ultimul obstacol în calea armatei invadatoare.

Trupele trimise din ordinul țarului aveau să întîmpine, la pătrunderea lor în Țara Românească și pe parcurs, aceeași dîră opoziție pe care țăranii au organizat-o la București și în alte locuri în fața invaziei otomane. La 15 septembrie 1848, cînd unitățile țariste au trecut Milcovul, administratorul județului Rîmnicu Sărat, Scarlat Turnavitu, „se puse în fruntea a o mulțime de țărani pentru a protesta contra încălcării teritoriului“³⁹. Curajul său și al țăranilor din județ a fost aspru pedepsit de trupele intervenționiste. El a fost pus „în fiare împreună cu cîteva sute de țărani și preoți, care fură nevoiți să urmeze pe jos armata care înainta spre Capitală“. Aceeași soartă a avut-o și administratorul județului Buzău și „mai mulți locuitori ai orașului și districtului“⁴⁰.

³⁹ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ediția a III-a, revăzută de autor, vol. XII, *Revoluția din 1848*, Editura Cartea românească, București, [f.a.], p. 94.

⁴⁰ Ion Heliade Rădulescu, *Amintiri asupra istoriei regenerării române sau evenimentele de la 1848*, București, Tipografia modernă, 1893, p. 28.

Conchizînd asupra atitudinii ţărănimii din Muntenia, Karl Marx nota : „În tabăra de la Islaz, poporul de ţărani inaugurează revoluţia ; la Bucureşti o salvează ; în Tabăra lui Traian, numai el nu-şi pierde nădejdea“ ⁴¹.

Înfrîngerea revoluţiei, ca urmare a intervenţiei armate a imperiilor vecine, a pactizării acestora cu elementele retrograde interne, a fost vremelnică. Ideile revoluţionare de la 1848, exprimînd hotărîrea moldovenilor, muntenilor şi transilvănenilor de a deschide ferm calea unei noi orînduiri şi de a făuri unitatea naţională în cadrul fruntariilor unuia şi aceluiaşi stat, care să le asigure înaintarea neabătută pe drumul progresului şi democraţiei, au continuat să se dezvolte. Masele populare au tras învăţăminte necesare pentru lupta lor ulterioară.

Afirmarea de către ţărănime a unor năzuinţe sociale de acută strîngentă atît pentru îmbunătăţirea situaţiei sale economice şi sociale, cît şi pentru impulsivitatea dezvoltării ţării pe făgaşul modern a avut efecte nemijlocite pe planul adîncirii şi dinamizării mişcării pentru unirea ţărilor româneşti. Îmbinarea organică dintre elementul social şi naţional indică, în modul cel mai profund, vitalitatea şi legitimitatea istorică, temeiurile profunde ale înfăptuirii actului Unirii ca expresie a dorinţei nestăvilite a forţelor politice interne, în confruntarea generală — pe teren economic şi politic — cu forţele retrograde din interior, cu amestecul şi intervenţia brutală a marilor puteri reacţionare.

La 9 noiembrie 1857, Adunarea ad-hoc a Moldovei a ascultat jalba deputaţilor clăcaşi, în care erau expuse suferinţele şi drepturile ţărănimii şi se cerea răscumpărarea clăcii şi împrăştierea ei. La 7 decembrie 1857, Adunării ad-hoc a Țării Româneşti i-a fost prezentat un document al deputaţilor clăcaşi, întocmit de Constantin Tănase, în care erau expuse greutăţile şi suferinţele îndurate de ţărănime.

Luptînd atunci în primul rînd pentru unire, ţărănimea cerea ca, în viitoarea Românie unită, ea să participe la stabilirea hotărîrilor politice majore ale ţării : „noi, rumânii plugari, ca partea cea mai însemnată a unei ţări autonome, avem dreptul netăgăduit d-a lua parte la viitoarele Adunări, care vor face Constituţia ţării şi legiurile din năuntru... orice legi s-ar face fără de noi vor fi privite de ţară ca nedrepte şi împilatoare şi nu vor fi primite de noi decît impuse cu sila, ca şi Regulamentul organic“ ⁴².

Contribuţia ţărănimii la realizarea marelui act al Unirii din 24 ianuarie 1859 a fost decisivă. Prezenţa mai multor mii de săteni în noaptea de 23—24 ianuarie pe străzile Bucureştilor şi conjugarea acţiunilor maseselor oraşeneşti şi ţărănimii au paralizat orice intenţie a partizanilor vechilor rînduiri. Descrînd bucuria populaţiei Bucureştilor în ziua de 24 ianuarie 1859, după alegerea lui Cuza, unionistul M. Bujoreanu avea să scrie despre „fraţii noştri ţărani, care intraseră pe toate barierele Capitalei, de la deschiderea Adunării Obşteşti, şi care asistaseră pe timpul lungilor ei seanţe..., lipsindu-se de hrană zile întregi, în aşteptarea realizării dorinţelor naţiei...“ ⁴³. Trimisul Franţei la Bucureşti, L. Bécîard, telegrafia, la 5 februarie 1859, ministrului francez de externe, contele Walewski, informîndu-l că, la 24 ianuarie 1859, în sprijinul alegerii lui Cuza a văzut

⁴¹ Karl Marx, *Insemnări despre români*, p. 157.

⁴² *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. I, 1854—1857, Editura Academiei, Bucureşti, 1961, p. 657—658.

⁴³ „Românul“, anul III, nr. 11 din 27 ianuarie—8 februarie 1859.

un „mare număr de țărani..., alături de o numeroasă populație mărginașă a cartierelor“⁴⁴.

Unirea a încurajat lupta țărănimii împotriva exploatatorilor. Aflate într-un permanent conflict de clasă cu marii proprietari funciari, masele țărănești au declanșat o puternică mișcare, punctată de ridicări pentru desființarea clăcii și pentru realizarea împroprietăririi. Dintre numeroasele ridicări din acea perioadă, cea mai puternică a avut loc în ianuarie 1862, condusă de Mircea Mălăeru, împotriva moșierilor și arendașilor. Documentele consemnează că la această răscoală au participat câteva mii de țărani din județele Ilfov, Prahova, Vlașca. Mișcarea a avut o influență importantă în sensul realizării reformei agrare din 1864⁴⁵.

După constituirea statului român modern și înfăptuirea reformei agrare din 1864, masele țărănești și proletariatul, aflat într-un viguros proces de afirmare, vor promova de pe cele mai înalte poziții idealul independenței absolute a țării, vor forma cel mai puternic și mai viguros potențial al acestei lupte. Fiecare acțiune a lor, atât pe planul economic și social, cât și pe planul direct al luptei pentru independența absolută a țării, purta în sine valențele emancipării celor mulți și exploați, ale răspunderii istorice pentru destinele României.

În perioada premergătoare proclamării independenței depline, mișcările țărănești pentru soluționarea unor deziderate majore ale lumii satelor s-au accentuat, fiind pe cale să se transforme într-o răscoală generală. Guvernânții, care făcuseră atâtea promisiuni, au luat măsuri represive. În pofida acestora, țărănimea, dovedind o înaltă înțelegere a comandamentelor naționale, a răspuns chemării la lupta pentru înlăturarea suzeranității otomane, legînd de aceasta dorința sa arzătoare de emancipare social-economică și politică. „S-au mirat străinii — scria George Coșbuc — de buna rînduială și de iuțeala cu care s-au adunat dorobanții. N-au apucat drumul spre codri, ci spre cazarmă. Cînd a fost la apel, n-a lipsit nici unul, ba se adunaseră mai mulți decît cei chemați“. În război „a plecat de două ori mai multă țărănime decît știa stăpînirea că putea să plece“⁴⁶.

Mentînerea și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a unor puternice rămășițe feudale în agricultură constituia un grav anacronism social, o frînă a procesului de dezvoltare a relațiilor capitaliste, a ridicării economice a României. Dezvăluind situația grea a țărănimii și propunînd soluții pentru îmbunătățirea stării majorității poporului, marele poet Mihai Eminescu scria : „Acest regim nu se poate schimba decît prin îmbunătățirea situației materiale a țăranului și această îmbunătățire nu-i cu putință decît prin o reorganizare socială care să-l asigure în contra exploatării sub orice formă ar veni“⁴⁷.

În ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, într-un flux aproape neînterupt, s-au produs numeroase frămîntări țărănești, care demonstau că chestiunea agrar-țărănească nu se putea soluționa prin împroprietări limitate, ca aceea de la 1864, ori prin măsuri legislative restrînse. Aceste mișcări aveau să culmineze cu răscoala din 1888, cea mai mare mișcare țărănească din România de la sfîrșitul veacului trecut. Centrul răscoalei s-a aflat în județele din jurul Ca-

⁴⁴ *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, vol. IX, 1857—1859, Institutul de artă grafică „Carol Göbl“, București, 1901, p. 260.

⁴⁵ *Documente privind relațiile agrare și lupta țărănimii. 1859—1866*, 1954, p. 74.

⁴⁶ George Coșbuc, *Povestea unei coroane de oțel*, București, 1899, p. 224.

⁴⁷ Mihai Eminescu, *Diverse*, Iași, [f.a.], p. 58.

pitalei, unde a cunoscut și cele mai violente forme de luptă (atacarea conacelor proprietarilor și arendașilor, ocuparea unor moșii și trecerea la împărțirea pământurilor) în localitățile Ulmu (Ialomița), Fierbinți, Căciulați, Ciocănești (Ilfov), Mușătești (Argeș) etc. Răscoala a cuprins și localități din județele Iași, Botoșani, Covurlui.

Numeroși țărani au fost uciși și răniți, alte câteva mii au fost arestați. Manifestul Cercului muncitorilor din București, dat în timpul repri-mării răscoalei, sublinia că „numai voi (muncitorii — *n.n.*) știți ce-i amarul, numai voi știți ce va să zică robia muncii, numai voi puteți să-i înțelegeți pe cei care, disperați de lipsă și nedreptate, s-au răsculat... Voi trebuie să strigați când ea (țărănimia — *n.n.*), e împușcată, datoria voastră e să ridicați glasul“⁴⁸. Forța răscoalei a determinat adoptarea, în 1889, a Legii pentru trecerea în posesia țărănimii a unei părți din domeniile statului.

În 1894, a fost rindul țăranilor din județele Tutova, Fălciu, Covurlui, Bacău, Argeș, Dolj să se ridice la luptă, în peste o sută de localități rurale. Acestor ridicări le-au urmat altele, în lunile ianuarie-februarie 1899, care au cuprins comune din județele Vlașca, Teleorman, Olt, Romanți, Dolj. Momentul culminant al acestor mișcări s-a produs la 7 iunie 1899, la Slătina, unde au avut loc ciocniri între țărani și forțele represive, soldate cu pierderi de vieți din rindurile răsculaților⁴⁹.

Participarea țărănimii exploatate, împreună cu masele muncitoare de la orașe, la marile acțiuni cu caracter național și social a avut drept rezultat dezvoltarea spiritului de solidaritate, încă de la nașterea clasei muncitoare din România, cu țărănimia, cu marile ei mișcări de emancipare social-economică și politică. Această caracteristică s-a transmis și mișcării socialiste, care, de la începuturile sale, a făcut din problemele țărănească și agrară unul din obiectivele sale centrale de studiu și acțiune, cu importante concluzii teoretice și politice. În lucrarea sa *Ce vor socialiștii români*, Constantin Dobrogeanu-Gherea aprecia că improprietărea din 1864, progresistă în substanța ei, a fost „strimbată, denaturată în aplicarea ei“; el considera „mult mai potrivit ca pământul să-l lucreze comunele colectiv“⁵⁰. Pornind de la realitățile social-politice ale țării, de la constatarea înaltului spirit revoluționar al țărănimii exploatate, socialiștii români au ajuns la concluzia că aceasta poate fi rezerva proletariatului în revoluție, și nu a burgheziei, problemă de mare însemnătate teoretică și practică, pe care reprezentanții mișcării socialiste din România au susținut-o la Congresul socialist internațional de la Bruxelles (1891) și apoi la cel de la Zürich (1893), când inițiativa delegației române privind luarea în dezbatere a problemei țărănești a fost acceptată⁵¹. În această apreciere realistă a constat simbul teoriei alianței dintre proletariat și țărănimie în revoluție, în țări cu structuri social-economice similare.

Acordînd o atenție specială problemei țărănești, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, creat în 1893, a acționat în direcția organizării și educării politice a țărănimii. Pe baza hotărîrilor Congresului al V-lea al P.S.D.M.R., din 1898, la care tînărul muncitor I.C. Frimu spunea: „Din experiență proprie, știu că cea mai bună și mai rodnică propa-

⁴⁸ „Dezrobirea“ din 9 aprilie 1888.

⁴⁹ „Drepturile țăranului“ din 11 iulie 1899.

⁵⁰ C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 2, Editura politică, București, 1976, p. 180.

⁵¹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1893—1900*, Editura politică, București, 1969, p. 149—151.

gandă socialistă se poate face la sate”⁵², s-a trecut de la apărarea indirectă a intereselor țărănimii la organizarea ei directă pentru a lupta alături de partidul clasei muncitoare, prin organizarea cluburilor socialiste la sate. În scurt timp, au fost create peste 300 de cluburi socialiste la sate.

Marele ecou stîrnit de problemele dezbătute în conștiința țăranilor, dornici să participe cu toată însuflețirea la lupta pentru apărarea și cucerirea drepturilor lor legitime, inclusiv pe acela de a avea pămînt, a alarmat clasele stăpînitoare, în primul rînd moșierimea. Partidul conservator, care se afla în opoziție, a declanșat, în iarna anilor 1898—1899, o violentă campanie împotriva socialiștilor și a cluburilor lor de la sate. Ajunsă la guvern, moșierimea conservatoare a desființat cu forța — așa cum procedase în 1836 cu falansterul de la Scăieni, organizat în 1835 de Teodor Diamant — toate cluburile țărănești, a arestat zeci de țărani și pe unii socialiști, cunoscuți pentru participarea lor directă la organizarea și la activitatea cluburilor de la sate, cum au fost muncitorul I.T. Baughereanu și studentul Th. V. Ficșinescu. În unele locuri, țărănimea a ripostat, ceea ce a dus la împușcarea mai multor țărani, în iunie 1899, la Slatina.

Amintirea cluburilor socialiste de la sate a rămas, însă, vie în conștiința țărănimii, în timpul mării sale ridicări la luptă din primăvara anului 1907, și nu întîmplător acțiunile cele mai viguroase au avut loc acolo unde ființaseră cluburi socialiste cu cîțiva ani mai înainte. În același timp, presa organizațiilor muncitorești și socialiste de la începutul veacului nostru nu a încetat a dezvălui situația grea a țărănimii și a exprima încrederea în capacitatea ei de luptă. Țăranul român — se scria în gazeta „România muncitoare” din 1902 — „mîine poate fi cel mai năpraznic luptător și înălțător al steagului roșu”, motiv pentru care „noi, socialiștii, prindem cel mai mare dor de muncă pentru realizarea dezrobirii țărănești”. Doi ani mai tîrziu, în 1904, au avut loc agitații și frămîntări țărănești în unele comune din județele Iași, Vaslui, Constanța, Vlaşca, Dolj. De asemenea, la Aleșd (Bihor), la 11 aprilie 1904, 33 de țărani au căzut victimă represiunii armatei și jandarmeriei ungare. Toate acestea au constituit preludiul marelui seism social din 1907, la pregătirea căruia un rol ce nu poate fi contestat avusese și mișcarea socialistă.

Lupta desfășurată de țărănime de-a lungul atîtor secole avea să culmineze cu marea răscoală din 1907. „Toată lumea știe — se arăta în 1906 într-un manifest al mișcării noastre muncitorești — cît de nemiloasă este exploatarea la care e supus țăranul român. Toată lumea știe că la orice prilej, la orice pas, la orice clipă a anului țăranul e furat, obijduit, chinuit și batjocorit de atotputernicii săi stăpîni. Cine nu s-a cutremurat de indignare răsfoind barbarele tocmeli agricole, aceste mărturii de lăcomie și cruzime a proprietarilor și arendașilor, menite să povestească generațiilor viitoare ororile pe care le-au îndurat strămoșii lor ?”⁵³.

Strigătul venit din adîncul veacurilor de împilare : „Vrem pămînt !” a devenit lozinca generală care a ridicat în 1907 la luptă țărănimea din Moldova, apoi din Muntenia și Oltenia. „Răscoala din 1907 — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu a fost o întîmplare, ci rezultatul creșterii conștiinței țărănimii noastre, a setei ei străvechi de libertate și o viață mai bună. Răscoala a fost consecința unui regim ce se cerea înlăturat odată

⁵² *Ibidem*, p. 580.

⁵³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, Editura politică, București, 1975, p. 344.

pentru totdeauna”⁵⁴. Răscoala a început la 8 februarie, în satul Flămânzi din județul Botoșani, de unde s-a extins, treptat, în județele Dorohoi, Iași, Suceava, Neamț; valul ei a coborât apoi spre sud, în județele Roman, Bacău, Vaslui, Fălciu; după 10 martie, el s-a extins în Muntenia, o deosebită intensitate cunoscând în județele Rîmnicu Sărat și Buzău, în Teleorman, Vlașca, Olt și o parte din Argeș, parțial în județele Muscel, Dimbovița și Prahova, în timp ce în județele Ilfov, Brăila și Ialomița revendicările au fost înfățișate, îndeosebi, prin petiții către autorități. Cronologic, intervalul 11—15 martie a cunoscut maximum de intensitate a răscoalei.

La Pașcani, Buhuși, Galați, în regiunea carboniferă din sud-vestul județului Bacău, muncitorii s-au solidarizat cu țăranii răsculați.

Marea răscoală a țărănimii din 1907 a fost determinată de cauze profunde — economice, sociale, politice —, care izvorau din sistemul de proprietate asupra pământului țării. Din punctul de vedere economic și social este de remarcă că, în timp ce marea proprietate (peste 100 ha) aflată în miinile unui număr restrâns de proprietari, posedă 3 810 350 ha, mica proprietate (pînă la 10 ha), deținea 3 319 794 ha, aparținînd unui număr de 920 939 de familii (în medie, circa 3,5 ha de familie); 408 502 gospodării țărănești nu aveau deloc sau aveau foarte puțin pămînt⁵⁵. De aceea, foarte mulți țărani erau siliți să ia în arendă pămînt de la proprietari, în schimbul unei părți a producției obținute, al unor mari sume de bani sau al muncii pe suprafețe de pămînt echivalente sau chiar mai mari decît cele arendate; inventarul agricol viu sau mort aparținea, de regulă, țăranilor învoitori. Legea învoielilor agricole din 1893 încerca o reglementare a condițiilor de învoială, dar prevederile sale deveneau, în bună măsură, inoperante, în condițiile lipsei de pămînt resimțite de țărănime, care trebuia să accepte ceea ce stabileau proprietarii sau arendașii.

Din punctul de vedere al drepturilor politice, țărănimea română (82% din întreaga populație a țării) se afla într-o situație inferioară în raport cu clasele dominante din societate. Constituția României, intrată în vigoare în 1866 și modificată în 1884, deși proclama că „Nu există în stat nici o deosebire de clasă”, prin sistemul electoral censitar consacra mari diferențieri între cetățeni, alegătorii fiind împărțiți în trei colegii, pe criteriul averii. Țărănimea vota, în marea ei majoritate, la Colegiul al III-lea, într-un sistem indirect — 50 de voturi țărănești valorînd cît un vot al celorlalți cetățeni ai României. S-a îngrădit, astfel, aproape în totalitate, posibilitatea pătrunderii în forul legislativ al statului a unor reprezentanți autentici ai maselor țărănești; singuri deputații socialiști din perioada 1888—1889 — V. G. Morțun și Ioan Nădejde — se situau pe poziția susținerii intereselor țărănimii exploatare.

Desfășurată într-un șuvoi de luptă, răscoala din 1907 a reprezentat, prin amploare și intensitate, prin profunzimea obiectivelor urmărite, prin acțiunea de solidarizare a clasei muncitoare, a forțelor democratice și progresiste, cea mai mare ridicare la luptă a țărănimii din istoria patriei. N-a fost județ al țării în care forța țărănimii răsculate să nu se manifeste. Momente de maximă intensitate ale răscoalei au fost atinse la Flămânzi (Botoșani), Podul Iloaiei, Bivolari (Iași), Blăgești (Bacău), Măicănești (Vrancea), Băcești (Vaslui), Smîrdioasa, Malu, Poroschia, Drăgă-

⁵⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3. Editura politică, București, 1969, p. 598.

⁵⁵ A se vedea: *Relații agrare și mișcări țărănești în România. 1908—1921*, București, 1967, p. 49 și urm.

nești-Vlașca (Teleorman), Stănești, Vieru, Hodivovaia (Ilfov), Pogoanele (Buzău), Sîngeru (Prahova), Șerbănești, Radomirești, Crîmpoiaia, Dudu, Ciomăgești și Simburești (Olt), Lăunele (Argeș), Laloșu (Vâlcea), Galicea, Băilești, Gînciova, Poiana Mare, Moțăței, Livezi, Plenița (Dolj), Timna, Vlădaia, Rogova (Mehedinți).

Formele de luptă pe care le-a cunoscut răscoala învederează creșterea continuă a valului revoluționar, pe măsura înaintării spre sudul și vestul țării. De la intensă campanie petiționară, s-a trecut la cereri hotărâte ale țăranilor de a trata direct cu autoritățile de stat pentru a-și susține drepturile. Stau măturie încercările de a pătrunde în orașele reședință de județ (Botoșani, Iași, Galați, Buzău, Rîmniceu Sărat, Craiova, Alexandria), precum și în București. S-a ajuns la acțiuni deschise împotriva proprietarilor și arendașilor, au fost incendiate conace și cancelarii de moșii, distruse condici de învoieli agricole și registre de datorii, împărțite produsele agricole găsite în hambarele proprietarilor și arendașilor.

Înăbușirea răscoalei a început, practic, din momentul declanșării ei, dar organizarea sistematică a represiunii s-a realizat după schimbarea, la 13 martie 1907, a cabinetului conservator, condus de Gheorghe Grigore Cantacuzino, cu cel liberal, avînd în frunte pe marele moșier D. A. Sturdza. Bazat pe „concursul” ambelor partide de guvernămînt, cabinetul liberal a împărțit țara în zone militare și a trecut la „pacificarea” satelor.

Marea răscoală din 1907 s-a deosebit de ridicările anterioare prin aceea că țăranii au avut un aliat în noua clasă socială, proletariatul, căreia îi revenea misiunea istorică de a prelua conducerea luptei pentru progres a tuturor forțelor sociale, inclusiv a țărănimii. „În cursul desfășurării răscoalei din 1907 — se arată în *Programul Partidului Comunist Român* — s-au manifestat pentru prima dată în mod mai activ colaborarea și solidaritatea în luptă a muncitorimii cu țărănimea, prevestind zorii alianței muncitorești-țăărănești ce avea să devină cea mai puternică forță socială și politică a societății noastre”⁵⁶.

Cînd, în 1907, uriașa energie revoluționară a țărănimii a făcut să se cutremure clasele exploatoare din România, muncitorimea organizată a publicat, în organul său central de presă, la 11 martie, un amplu manifest *Către lucrători și țărani, către studenți*, care explica și justifica răscoala. „Dar din ce cauză nemulțumirile țăranilor la noi se manifestă prin tulburări violente și sîngeroase? Cum se face că țăranii, din toate mijloacele de luptă, aleg revoltele? Pentru că ei nu au la îndemînă un altul. Toate mijloacele legale de luptă: întruniri, presă, alegeri nu există pentru țăărani”⁵⁷. În aceeași zi, muncitorimea Capitalei s-a reunit la Sala Băilor Eforiei în cadrul unui miting, pentru a dovedi, după cum afirma organul central socialist de presă, „încă o dată interesul viu pe care îl poartă marilor noastre probleme sociale”. În cadrul întrunirii, la care au participat circa 5 000 de persoane, M. Gh. Bujor arăta că răscoalele, „pe lingă alte urmări, vor avea și pe aceea că vor dezvolta conștiința solidarității de interese ce există între exploatatul de la orașe și cel de la sate, vor strînge legăturile între acești exploatați, le vor da același ideal și vor

⁵⁶ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975, p. 36.

⁵⁷ „România muncitoare”, anul III, seria a II-a, nr. 2 din 11—12 martie 1907.

constitui același partid al muncii“. Editorialul gazetei „România muncitoare“ din 18—25 martie 1907 înfiera în termeni vehemenți represiunea: „Stăpînitori, nu vă pierdeți capul ! Nu gloanțe și mitraliere se dau celor flămînzi și deznădăjduiți, ci reforme trainice și tămăduitoare a rănilor“. Cercurile socialiste „România muncitoare“, ca și Comisia Generală a Sindicatelor din România și-au afirmat cu tărie poziția de aliat al țărănimii răscolite.

Poziția mișcării muncitorești și socialiste de sprijinire și solidarizare cu răscoala a provocat numeroase acte de persecuții din partea autorităților. Sediile organizațiilor socialiste și ale sindicatelor au fost devastate și închise, gazeta „România muncitoare“ confiscată. Cu toate acestea, mișcarea muncitorească, la Congresul său din 29 iunie—1 iulie 1907 de la Galați, și-a ridicat glasul său în sprijinul țărănimii, declarîndu-se, printr-o moțiune specială, „solidară cu cererea țăranilor de a li se acorda drepturi politice și pămînt“. Congresul protesta, de asemenea, „în contra reprimării sălbatice a răscoalelor țărănești“.

Încă din toamna anului 1907, cînd guvernanții discutau în Parlament „legiuirile“ ce trebuiau făcute pentru țărani, dintre care nici una nu atingea fondul problemei — proprietatea moșierească —, revista „Viitorul social“, organul teoretic al mișcării socialiste, pune în dezbaterea opiniei publice punctul de vedere socialist, al clasei muncitoare, cel mai înaintat și cel mai corespunzător intereselor țărănimii și ale țării în general : exproprierea marii proprietăți, singura soluție pentru a duce „pînă la capăt reforma începută în anul 1864 și lăsată neisprăvită“⁵⁸.

Intellectualitatea țării, în marea ei majoritate, s-a situat pe poziția sprijinirii cauzei drepte a țărănimii, denunțării măsurilor represive ale guvernanților, afirmării necesității îmbunătățirii situației maselor de țărani. Nicolae Iorga declara în Parlament, în 1907 : „Noi sintem chemați să facem, în împrejurările prin care trecem, o revoluție binefăcătoare : a da la cinci milioane de români o situațiune materială și morală la care au dreptul și care trebuie să li se dea dacă voim ca această țară să trăiască mai departe“⁵⁹. Gheorghe Panu : „Nu mă sfîesc să spun că, în fond, țăranii au dreptate și încă multă dreptate. Pătura dirigentă trebuie să intre pe calea reformelor, singurele care pot aduce liniște în spiritele țăranilor“⁶⁰. A. D. Xenopol : „Noi vedem în asemenea frămîntări fierberii din care va ieși o lume nouă. Vedem în ele un pas uriaș al evoluției pe urma căreia va răsări o lume mai dreaptă, mai adevărată și mai frumoasă. Și tot către aceeași cale se îndreaptă și marea tulburare prin care trece acum iubita noastră țară“⁶¹. Pe poziții similare s-au aflat : Mihail Sadoveanu, Alexandru Vlahuță, George Coșbuc, Garabet Ibrăileanu, I. L. Caragiale, Vasile M. Kogălniceanu, Constantin Mille și alții.

Studenții universităților din București și Iași au organizat întruniri de solidaritate cu răscoluții. Învățători și preoți rurali, cei mai mulți fii de țărani, au sprijinit lupta țărănimii, situîndu-se, în unele localități răscolite, în fruntea celor ridicați la lupta pentru pămînt. Ei s-au transformat, în nenumărate cazuri, în purtători de cuvînt ai țărănimii, în relațiile cu proprietarii, arendașii și autoritățile, au contribuit la deșteptarea conști-

⁵⁸ „Viitorul social“, anul I, nr. 2 din septembrie 1907, p. 148.

⁵⁹ „Dezbaterile Adunării Deputaților“, Sesiunea extraordinară 1907, nr. 3/1907, p. 21.

⁶⁰ „Săptămîna“ din 3 martie 1907.

⁶¹ *Evoluție în istorie*, în „Analele Academiei Române“, Secțiunea istorică, tom. XXX, București, p. 353.

inței țărănimii române. Astfel, într-o notă din 3 martie 1907 a Ministerului de Interne adresată Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, se arăta că „administrația întâmpină enorme dificultăți din cauza învățătorilor de la sate care devin susținătorii aprigi ai celor mai revoluționare idei“, aducându-se drept exemplu cazul dirigintelui școlii din comuna Orbeasca de Jos, județul Teleorman, care „a pus la dispoziție localul școlii spre a se ține o întrunire intimă, la care au luat parte peste 200 săteni, și cu care ocaziune d-sa, împreună cu un oarecare Ion Florescu, au ținut cuvântări de natură a răzvrăti pe țărani împotriva arendașilor“⁶².

Răscoala țăranilor din 1907 a avut un larg ecou în Transilvania și Bucovina, străvechi provincii românești aflate sub dominația Austro-Ungariei. În timp ce autoritățile habsburgice și ungare erau preocupate să stăvilească extinderea dincolo de Carpați a valului revoluționar, personalități marcante ale vieții politice și culturale românești de aici, precum și mișcarea muncitorească din aceste părți ale țării au relevat justetea cauzei țărănimii răsculate și au cerut măsuri eficiente pentru îndreptarea situației maselor țărănești.

O adâncă impresie a produs marea răscoală a țăranilor români din 1907 asupra unor clase și păтури sociale largi de peste hotare. În țările vecine, mai ales, ea a fost urmărită cu atenție de numeroase ziare și reviste, de către autorități, relevându-se cauzele, intensitatea, amploarea, precum și ecoul acesteia în țările lor. „Țăranul român — nota ziarul austriac „Neues Wiener Abendblatt“ —, pe care cei din Europa occidentală nu îl cunosc, are o personalitate pronunțată și a moștenit de la strămoșii săi un puternic simț al independenței. Nu-i place și nu vrea să fie slugă, ci vrea să fie propriul său stăpîn și să-și cîștige piinea prin propriul său petec de pămînt“⁶³.

Opera marelui poet transilvănean George Coșbuc era citată de „Budapesti Hirlap“ în legătură cu lupta țăranului român pentru pămînt. „Dragostea lui puternică de neam — scria ziarul amintit —, atracția irezistibilă a sufletului său spre poporul din care s-a născut și care s-a infiltrat adînc în el există încă de pe vremea cînd se afla în leagănul casei bătrînești acoperită cu paie, din satul său din Năsăud... În poezia *Noi vrem pămînt*, cu o forță măreață și cutremurătoare, cu o plasticitate artistică neîntrecută, el a dat expresie tuturor dorințelor, pasiunilor și mîniei care se învălmășeau în inima acestui popor împilat, și care, din cînd în cînd, irupeau înfiorător în răscoale țărănești, mereu repetate și reînnoite“⁶⁴.

În evenimentele revoluționare din România, ziarul bulgar „Balkanska tribuna“ din 16 martie 1907 vedea exemple „în cea mai mare măsură instructive“ pentru plugarii bulgari. „România — releva ziarul — trebuie să fie pentru noi un exemplu“, și adăuga : „Această revoluție (din România) va regenera pe țăranul român, iar pentru poporul nostru ea este un învățămînt și o călăuză spre bunăstare și fericire“. Ziarul bulgar „Proletarii“ sublinia în mai multe rînduri că răscoala țărănească din România,

⁶² Arhivele Statului, București, fondul Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosarul nr. 825/1907, fila 131.

⁶³ Reprodus după : A. Deac, *Ecoul marii răscoale țărănești din România peste hotare*, în „Anale de istorie“, anul XIII, nr. 1/1967, p. 72—73.

⁶⁴ A. Deac, *1907 văzuț peste hotare*, Editura științifică, București, 1967, p. 107.

ca „mișcare a păturilor largi oprite, merită să fie sprijinită de grupările sociale iubitoare de libertate“⁶⁵.

Subliniind dorința țăranilor români răsculați de a avea pământ, ziarul francez „Les Temps Nouveaux“ din 27 iulie 1907, după ce descria intensitatea răscoalei, în care țăranii distrugeau tot ce aparținea moșierilor, reproducea, cu titlul de document, o telegramă expediată de țăranii revoltați de pe domeniul Buftea al prințului Știrbei : „Excelență, fiți siguri că castelul, pepinierele și fabricile vor fi bine păstrate ; cît privește pământul, e o altă problemă, căci acesta ne aparține nouă“. La rîndul său, ziarul „Le Temps“ publica răspunsul dat de ministrul român la Paris, Grigore Ghica, la întrebarea pusă de redactorul șef referitoare la caracterul și la intensitatea răscoalei : „România a trecut printr-o criză insurrecțională, care, prin anumite aspecte, amintește — dacă nu sub raportul cauzelor ce au determinat-o, cel puțin sub cel al manifestărilor ei — de febra de care — ca urmare a asediului — fusese cuprins Parisul în 1871“⁶⁶.

Despre cauzele pentru care țăranii români s-au răsculat, gazeta engleză „The Globe“ din 2 aprilie 1907 aprecia : „Adevărata cauză a răscoalei este, însă, mai adîncă, ea rezidă în însuși caracterul și situația țăranilor. Condițiile agrare din România n-au fost niciodată de natură să-i stimuleze pe agricultorii români să obțină de pe urma pământului tot ce poate el da“⁶⁷.

O incursiune în analiza cauzelor răscoalei din 1907 dă prilej gazetei engleze „The Standard“ să reliefeze obiectivele economice-sociale ale acesteia : „Regatul român este, însă, aproape exclusiv agrar, devenind în ultimii ani una dintre țările exportatoare de cereale“⁶⁸. Iar „The Spectator“, reflectînd poziția marilor proprietari britanici, vedea în ridicarea la luptă a țăranilor români un exemplu molipsitor pentru milioanele de țărani din întreaga Europă răsăriteană : „Din numeroase motive — remarcă ziarul —, această jacquerie din România este un lucru grav. În primul rînd, ea este o explozie care are la bază nemulțumiri, resimțite nu numai de cele 6 milioane de țărani din România, dar, în același timp, de cele circa douăsprezece milioane de țărani din răsăritul Austriei și de cele optzeci de milioane de țărani care lucrează ogoarele Rusiei și sînt cei ce mențin imperiul rus. Faptul că mișcarea a început în România se datorează unei schimbări a modului de exploatare a marilor proprietăți funciare“⁶⁹.

Răscoala, deși înăbușită în sînge, a creat climatul în care problema agrară n-a mai putut fi ignorată în perioada următoare. Problema unor reforme agrare și a lărgirii dreptului de vot a revenit cu toată puterea în viața politică. Chiar și oamenii politici care patronaseră represiunea li se impuseseră astfel de concluzii. De exemplu, I. I. C. Brătianu recunoștea în Parlament că „Este însă un punct asupra căruia sîntem fără rezerve de acord cu toții, și în Parlament, și în afară ; este necesitatea ca starea țărănimii să nu mai dăinuiască cum este, este conștiința clară că așezămintele acestui stat și că viitorul acestui neam nu vor fi trainic și temeinic așezate decît atunci cînd, cu inima întreagă, întreaga masă a

⁶⁵ *Ibidem*, p. 167.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 189.

⁶⁷ „Anale de istorie“, nr. 1/1967, p. 85—86.

⁶⁸ A. Deac, *op. cit.*, p. 203.

⁶⁹ *Ibid.*

țărănimii conștientă și mulțumită va participa la viața națională”⁷⁰. Deputatul Barbu Păltineanu, sesizînd elementul nou, al unirii mișcărilor țărănești cu mișcarea muncitorească, pleda pentru „o revizuire a întregului așezămînt relativ la raportul dintre muncă și capital în materie agrară. Răscoalele de astăzi sînt una din manifestările luptei dintre muncă și capital. Și vedeți că mișcarea nu este numai agrară ; a început să devină o întregă mișcare socială, și la orașe, și la sate”⁷¹.

În consecință, în perioada imediat următoare răscoalei, guvernul a adoptat unele măsuri, cum au fost : Legea învoielilor agricole (23 decembrie 1907), prin care se stabileau prețuri maxime pentru pămîntul luat în arendă de către țărani și salarii minime ce trebuiau plătite muncitorilor agricoli ; Legea Casei rurale (21 februarie 1908), societate pe acțiuni pentru acordarea de credite țăranilor ce voiau să cumpere pămînt din moșiile scoase la vînzare ; Legea pentru mărginirea dreptului de a lua în arendă moșii (12 aprilie 1908), îndreptată împotriva „trusturilor” arendașești, ce nu mai puteau arenda moșii de peste 4 000 ha.

Actele adoptate de guvern aveau însă alt scop decît acela de a rezolva problema țărănească. Ele urmăreau să înșele masele țărănești, să le împiedice a se uni cu mișcarea muncitorească, să salveze marea proprietate funciară și proprietatea burgheză. Sesizînd această manevră, mișcarea socialistă declara : „Dar dacă legile propuse de guvernul liberal au mărturisit gravitatea cangrenei sociale, trebuie să adăugăm că toate legile votate nu sînt în stare să înlăture răul sau măcar să-l micșoreze într-atît, încît să facă cu putință înflorirea traiului muncitorului agricol... Alături de dîșii [de țărani], stau muncitorii industriali, a căror soartă, atît din punct de vedere politic, cît și din punct de vedere economic, este în strînsă legătură cu rezolvarea practică a chestiei țărănești”⁷².

Perioada premergătoare primului război mondial e foarte importantă pentru partidul politic al clasei muncitoare, întrucît acesta pune pe un front larg și hotărît problema exproprierii totale a marii proprietăți moșierești, a lichidării moșierimii ca clasă. În Rezoluția adoptată la Congresul P.S.D. din 1914 se arăta : „În această luptă, datoria Partidului Social-Democrat este să arate interesele comune care leagă clasa țărănească de proletariat și să ducă luptă comună împotriva clasei marilor proprietari, împotriva întregului sistem agrar existent și să convingă țărănimea că numai cu ajutorul proletariatului va putea căpăta : *exproprierea totală a marilor proprietari și arendarea prin comună la obștii și individual pe termene lungi și arende mici*”⁷³.

Făurirea statului național unitar român a dat o nouă dimensiune problemei agrare și țărănești, a impus cu necesitate rezolvarea acesteia. Cerințele obiective ale dezvoltării istorice, amploarea luptei revoluționare la orașe, radicalizarea țăranimii au stat la baza reformei agrare din 1921, una dintre cele mai însemnate reforme ale epocii. Exproprierea a circa 60% din marea proprietate funciară, inclusiv a circa 57% din terenul cultivat al moșierilor, a constituit un moment important pe calea reducerii substanțiale a marii proprietăți funciare în favoarea țăranimii. Re-

⁷⁰ „Dezbaterile Adunării Deputaților”, Sesiunea extraordinară 1907, nr. 3/1907, p. 26.

⁷¹ Ibidem, nr. 46/1907, p. 723.

⁷² Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909, p. 799—800.

⁷³ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, Editura politică, București, 1968, p. 761—762.

forma a îngustat sfera formelor semif feudale de producție și a deschis un cîmp mai larg dezvoltării capitaliste a agriculturii. Ea a dat o lovitură nu numai puterii economice a moșierilor, ci și poziției politice a acestora. Partidul conservator, care primise greu șocul răscoalei țărănești din 1907, a intrat, după primul război mondial, în dizoluție.

Deși marea proprietate funciară a continuat să păstreze poziții economice puternice și să mențină unele forme semif feudale de producție, raporturile de proprietate au suferit reajustări importante față de perioada antebelică, astfel că putem considera reforma din 1921 drept o reformă de structură, în favoarea burgheziei, care își consolida pozițiile economice și politice.

Partidul Comunist Român a fost acela care, de la făurirea sa, a preluat și a pus în centrul activității sale organizarea luptei muncitorilor și țăranilor, a tuturor forțelor patriotice împotriva exploatării capitaliste, pentru înfăptuirea năzuințelor de libertate și progres ale oamenilor muncii. Împietind activitatea ilegală cu cea legală, P.C.R. a creat o serie de organizații de masă, cum au fost: Blocul Muncitoresc-Țărănesc, Liga Muncii, Comitetul Național Antifascist, Madosz, Blocul Democratic ș.a., care au desfășurat o largă activitate politică în rîndurile muncitorilor și țăranilor. Pentru organizarea și conducerea mișcărilor sociale de la sate, în ianuarie 1933 a fost creat Frontul Plugarilor — organizație democratică a țăranimii —, care a constituit un factor important al dezvoltării alianței organizate dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare în lupta pentru interesele celor ce muncesc, pentru o politică democratică.

Sub impulsul mișcării muncitorești, se dezvoltă activitatea politică a țăranimii și a altor categorii sociale neproletare. Au avut loc o serie de mișcări țărănești în întreaga țară împotriva impozitelor, a cametei, a executărilor silite și a terorii administrative, împotriva pericolului fascist și revizionist, pentru apărarea integrității, suveranității și independenței patriei.

În timpul celui de-al doilea război mondial, împotrivirile țăranimii la rechiziții și incorporări au constituit — împreună cu acțiunile clasei muncitoare, ale celorlalte forțe antifasciste ale poporului — mijloace de slăbire a regimului de dictatură militară-fascistă.

Victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, din August 1944 a inaugurat o epocă nouă, de profunde transformări democratice, revoluționare în viața întregii țări. În alianță cu clasa muncitoare și sub conducerea Partidului Comunist Român, țăranimea a participat cu toate forțele la lupta pentru eliberarea întregului teritoriu al țării de sub dominația fascistă, la războiul pentru înfringerea Germaniei hitleriste, la marile bătălii de clasă împotriva exploataților, pentru împlinirea idealurilor de dreptate socială și națională, care au animat-o secole de-a rîndul. În luptele revoluționare ce au urmat răsturnării dictaturii militare-fasciste, în focul reformei agrare, s-a dezvoltat și s-a cimentat tot mai trainic alianța dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare. Pentru prima dată în istoria atît de frămîntată a poporului român, lupta maselor largi populare, în frunte cu comuniștii, a asigurat instaurarea, în martie 1945, a guvernului revoluționar-democratic cu pronunțat caracter muncitoresc-țărănesc, inaugurînd astfel calea unor adînci transformări revoluționare, sociale și politice în viața societății românești. Înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii, cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare, în alianță cu țăranimea muncitoare și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, au deschis o eră

nouă în istoria țării, marcând trecerea la înfăptuirea revoluției și construcției socialiste.

Făurirea societății socialiste în România a început cu naționalizarea principalelor mijloace de producție, act revoluționar înfăptuit în iunie 1948. Odată cu crearea sectorului socialist în industrie, a apărut necesitatea trecerii la organizarea pe baze socialiste a agriculturii, proces marcat de hotărârile istoricei Plenary a C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949.

Transformarea socialistă a agriculturii, proces revoluționar cu ample implicații economice și sociale, s-a realizat treptat, printr-o vastă activitate politică, organizatorică și educativă desfășurată de partid pentru atragerea țăranimii, pe baza liberului consimțământ, pe făgașul socialismului. Datorită politicii juste a partidului, a încrederii cu care țăranimea a urmat și a înfăptuit politica sa agrară, profunda reorganizare a producției și a relațiilor sociale la sate a fost însoțită de creșterea continuă și sistematică a producției agricole, și aceasta a constituit un factor important în echilibrarea economiei naționale, în satisfacerea nevoilor de consum ale populației.

Încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii, în 1962, a avut o însemnătate deosebită pentru întreaga dezvoltare economică, socială și politică a țării noastre. Aceasta a marcat victoria deplină a revoluției socialiste, a organizării agriculturii pe baze socialiste de stat și cooperatiste, deschizând calea trecerii într-o etapă nouă, a asigurării unui progres rapid al producției agricole și ridicării nivelului de trai al țăranimii. Această victorie a marcat triumful relațiilor noi, socialiste, în toate sectoarele de activitate. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, în Cuvântarea rostită la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țăranimi, din februarie 1981 : „Viața, experiența au demonstrat în modul cel mai concludent că, în procesul făuririi socialismului, cooperativizarea, dezvoltarea și modernizarea agriculturii ocupă un loc principal, că promovarea unei politici agrare juste constituie condiția esențială a dezvoltării armonioase a economiei, a edificării cu succes a noii orînduirii sociale”⁷⁴.

Odată cu încheierea procesului revoluționar de transformare socialistă a agriculturii, s-a schimbat fundamental conținutul problemei agrare, deschizându-se calea pentru soluționarea ei definitivă în spiritul echității sociale socialiste. Încheierea procesului de creare a relațiilor socialiste de producție în agricultură a însemnat încheierea numai a unei etape a procesului revoluționar, el continuînd cu un conținut nou în următoarea etapă de dezvoltare a societății. S-au creat astfel condițiile pentru realizarea în agricultură a unei noi unități dialectice în dezvoltarea și perfecționarea forțelor și relațiilor de producție în cadrul progresului continuu al societății noastre.

În vederea sporirii contribuției agriculturii la dezvoltarea economică-socială a țării, a fost elaborată o nouă concepție, de largă perspectivă, în concordanță cu noile obiective pe care și le puneja societatea noastră. În elaborarea acestei concepții, un rol deosebit l-a avut Congresul al IX-lea al partidului, care, purtînd amprenta puternicei personalități, a gîndirii cutezătoare și creatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a deschis o perioadă nouă în dezvoltarea socialistă a țării. Pe baza hotărîrilor

⁷⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 21, Editura politică, București, 1981, p. 408.

Congresului și ale Conferinței Naționale din 1967 a partidului, s-a dezvoltat puternic baza materială a agriculturii, s-a perfecționat activitatea întreprinderilor agricole de stat, a stațiunilor pentru mecanizarea agriculturii și a cooperativelor agricole de producție, socialismul consolidându-se și în agricultură. S-a creat astfel una din premisele de bază ale trecerii la nouă etapă de dezvoltare a societății noastre — edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate.

În procesul realizării unei agriculturi moderne, de înaltă productivitate, o importanță deosebită a avut înfăptuirea hotărîrilor Congreselor al X-lea și al XI-lea ale partidului, care au asigurat o puternică dezvoltare a bazei tehnice-materiale, concretizată în importante investiții pentru creșterea capacității productive a fondului funciar, pentru extinderea mecanizării și chimizării ca factori esențiali în sporirea producției, ameliorarea plantelor și îmbunătățirea raselor de animale, modernizarea tehnologiilor atât în sectorul vegetal, cît și în zootehnie, formarea și încadrarea în unitățile agricole a unui mare număr de specialiști, mecanizatori și alți muncitori calificați.

În această perioadă, au fost adoptate și înfăptuite măsuri de o deosebită importanță pentru perfecționarea relațiilor de producție, a organizării unităților agricole, pentru asocierea și cooperarea între acestea, pentru perfecționarea planificării și conducerii unitare a agriculturii.

Procesul de făurire și perfecționare a relațiilor socialiste de producție la sate a constituit trăsătura definitorie a agriculturii în ultimele trei decenii, acesta fiind însoțit de creșterea continuă a producției. În cincinalul 1976—1980, producțiile medii anuale au fost mai mari decît în perioada 1951—1955 de peste 2 ori la cereale, de 3—4 ori la plantele tehnice, iar la celelalte culturi de 2—2,5 ori. În sectorul zootehnic s-au înregistrat, de asemenea, sporuri însemnate de producție, ca urmare atât a creșterii efectivelor, cît și a măririi randamentelor pe animal. În ultimele trei decenii, producțiile totale de carne și lapte de vacă au crescut de peste 3 ori, cele de lînă de 2 ori, iar de ouă de aproape 5 ori. În 1980, producția agricolă a crescut, față de 1950, de aproape 4 ori, iar populația cu 36 la sută, ceea ce a dus la o sporire a producției agricole pe locuitor de aproape 3 ori.

Pe această bază, s-au asigurat îmbunătățirea continuă a aprovizionării populației cu produse agroalimentare și satisfacerea necesităților de materii prime și a altor nevoi ale economiei naționale.

Rezultatele obținute constituie o dovadă elocventă a superiorității agriculturii socialiste, a justetei politicii partidului nostru, a măsurilor hotărîte întreprinse de conducerea partidului, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, după Congresul al IX-lea, de dezvoltare și modernizare a acestei ramuri de bază a economiei naționale.

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate pune astăzi probleme calitativ noi în domeniul agriculturii, care decurg din strategia generală a partidului. Prefigurînd dezvoltarea economică-socială a țării noastre în actualul deceniu, documentele Congresului al XII-lea al P.C.R. au stabilit accelerarea procesului de dezvoltare intensivă și modernizare a agriculturii — ca priorități principale —, alături de asigurarea bazei de materii prime și energie, de care depinde însăși dezvoltarea industriei, a întregii economii naționale, ridicarea bunăstării întregului popor.

Un obiectiv esențial în cincinalul 1981—1985 îl constituie înfăptuirea unei profunde revoluții agrare. Conceptul de nouă revoluție agrară, elaborat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în spiritul materialismului dia-

lectic și istoric, este un concept global, care cuprinde atât forțele, cât și relațiile de producție, întregul proces de perfecționare a organizării sociale și de conducere a agriculturii. „Ne propunem, de fapt — subliniază secretarul general al partidului —, să realizăm o adevărată revoluție agrară în ce privește producția, productivitatea muncii, nivelul tehnic, eficiența economică, activitatea socială generală din satele noastre”⁷⁵.

Pentru ca această perspectivă luminoasă să devină cit mai curînd fapt împlinit, țărănimea, toți lucrătorii ogoarelor, fără deosebire de naționalitate, își vor concentra eforturile spre îndeplinirea obiectivelor noii revoluții agrare, care să se concretizeze în valorificarea superioară a întregii suprafețe agricole, obținerea unei înalte eficiențe economice în toate sectoarele de activitate.

Se va acționa cu fermitate pentru sporirea capacității productive a terenului agricol, prin executarea lucrărilor ameliorative, eliminarea excesului de umiditate, combaterea fenomenelor de eroziune, ameliorarea, prin lucrări complexe, a solurilor sărăturate, podzolice și nisipoase, precum și prin organizarea de asolamente raționale în toate consiliile unice agroindustriale. De asemenea, se vor intensifica acțiunile de ridicare generală a fertilității solului prin îmbinarea fertilizării chimice cu cea organică, bazată pe toate sursele naturale care pot fi folosite ca îngrășăminte.

Principala cale de sporire a producției vegetale în fiecare unitate o va constitui respectarea riguroasă a tehnologiilor pentru fiecare cultură și pe fiecare tarla. În acest scop, atât la culturile de cîmp, cât și în legumicultură se vor asigura microraiionarea soiurilor și hibrizilor, folosirea unor semințe cu înalt potențial biologic, executarea de calitate a tuturor lucrărilor solului, semănatul în epoca optimă, cu respectarea strictă a densității stabilite pentru fiecare cultură, executarea în cele mai bune condiții a lucrărilor de întreținere, precum și recoltarea la timp și fără nici o pierdere. În pomicultură și viticultură, se va acționa pentru modernizarea și buna întreținere a plantațiilor, pentru strîngerea și valorificarea superioară a întregii producții.

În domeniul zootehniei se va asigura creșterea efectivelor la toate speciile, organizarea riguroasă a reproducției în scopul ridicării indicilor de fecunditate și natalitate, modernizarea și perfecționarea tehnologiilor de creștere și îngrijire a animalelor, precum și o puternică bază furajeră în spiritul recentului Decret. Se va acționa cu eforturi sporite pentru ameliorarea pajiștilor naturale, îmbunătățirea structurii culturilor de nutreț, extinderea furajării bazate pe suculente și grosiere prelucrate, care să asigure sporirea producției animale și reducerea costurilor.

Pentru întreaga țărănime, pentru toți oamenii muncii din agricultură, obținerea unor producții sporite vegetale și animale încă din acest an reprezintă o înaltă îndatorire patriotică și cetățenească, aceasta fiind principala cale de asigurare a produselor agroalimentare necesare dezvoltării armonioase a economiei naționale, de aprovizionare a populației și ridicare a nivelului de trai, de întărire continuă a alianței muncitorești-țărănești.

Un obiectiv important al noii revoluții agrare, cu implicații deosebite în creșterea productivității muncii și a eficienței, îl constituie modernizarea mijloacelor de muncă și generalizarea mecanizării lucrărilor agri-

⁷⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 21, p. 420.

cole. În condițiile noilor reglementări cu privire la organizarea muncii stațiunilor pentru mecanizarea agriculturii, mecanizatorii, specialiștii, organele de conducere colectivă vor acționa cu toată răspunderea pentru folosirea cât mai rațională a tuturor tractoarelor și mașinilor agricole, a instalațiilor, pentru integrarea deplină a S.M.A. în activitatea de producție a unităților agricole, ridicarea nivelului profesional al mecanizatorilor, însușirea conducerii tractoarelor și mașinilor agricole de către cadrele de conducere, specialiști, de către un număr cât mai mare de oameni ai muncii de la sate, asigurându-se astfel executarea tuturor lucrărilor la timp și la un înalt nivel calitativ.

Eforturi importante vor fi depuse în actualul cincinal pentru dezvoltarea industriei mici și a serviciilor la sate. Se va acționa cu mai multă insistență și inițiativă pentru diversificarea activităților productive, pentru crearea de capacități mici de-sine-stătătoare sau secții ale unor întreprinderi industriale amplasate după principiul apropierii de sursele de materii prime cu profil de prelucrare a produselor agricole, precum și diferite activități industriale, îndeosebi pentru valorificarea surselor existente pe plan local.

Dezvoltarea activităților industriale la sate în cadrul sistematizării, al repartizării raționale a forțelor de producție pe teritoriu va asigura, concomitent cu ridicarea eficienței în valorificarea producției agricole, o folosire mai bună a forței de muncă, creșterea puterii economice a sateilor și, în consecință, ștergerea treptată a deosebirilor dintre oraș și sat.

În înfăptuirea noii revoluții agrare, ca și în întreaga dezvoltare economică-socială în actualul cincinal, un rol deosebit de important revine revoluției științifice și tehnice. Baza materială, forța umană, orientarea justă a întregii activități de cercetare creează cadrul corespunzător pentru ca știința agricolă din țara noastră să se afirme ca o puternică forță de producție, atât prin activitatea de creație, cât și prin generalizarea operativă, la scară de masă, a cuceririlor științifice și a progresului tehnic. Unitățile de cercetare și învățămînt urmează să soluționeze problemele privind ameliorările funciare, să creeze soiuri și hibrizi noi de plante, linii și hibrizi de animale cu potențial biologic ridicat, să amelioreze pe cele existente, să asigure generalizarea în unitățile de producție a semințelor și materialului săditor, materialului seminal, de calitate superioară, să contribuie activ la perfecționarea tehnologiilor și a proceselor de producție atât în sectorul vegetal, cât și în cel animal.

Întreaga activitate economică-socială a tuturor unităților va fi organizată pe principiile noului mecanism economic-financiar, care să conducă la dezvoltarea autoconducerii și autogestiunii financiare, la gospodărirea cu eficiență maximă a tuturor mijloacelor, la reducerea cheltuielilor, asigurarea autofinanțării și sporirea beneficiilor.

Măsurile recente, luate din inițiativa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind îmbunătățirea prețurilor de producție, contractare și achiziție a produselor agricole vegetale și animale, precum și cele referitoare la retribuirea muncii în agricultură creează condiții ca toate unitățile agricole socialiste să aibă o activitate economică rentabilă, să obțină importante beneficii, prin care să-și asigure consolidarea continuă și ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc pe ogoare. Venituri importante vor obține, pe calea sporirii producției vegetale și animale și a contractării unor cantități cât mai mari la fondul de stat, țărani din zonele de munte, necooperativizate, precum și toți cetățenii care folosesc cu chibzuință loturile primite în folosință.

În spiritul noilor măsuri privind retribuirea muncii și îmbunătățirea activității de mecanizare, se impun măsuri ferme pentru întărirea rolului formațiilor de muncă în toate sectoarele de activitate, pentru generalizarea acordului global, astfel încît să crească răspunderea și cointeressarea fiecărui om al muncii din unitățile agricole socialiste pentru sporirea producției vegetale și animale, buna gospodărire a mijloacelor materiale și financiare, reducerea costurilor.

Organizarea întregii activități economice-sociale a unităților agricole socialiste, a vieții satelor trebuie să se desfășoare în cadrul larg și profund democratic creat de societatea noastră socialistă, rod al politicii științifice a Partidului Comunist Român. Fiecare om al muncii de la sate trebuie să se simtă participant activ la conducerea treburilor de interes obștesc, la buna gospodărire a unității în care lucrează, a localității în care trăiește, să simtă plenar răspunderile ce-i revin în calitatea sa de proprietar, producător și beneficiar și să contribuie cu toate capacitățile sale la înflorirea continuă a agriculturii, a satului românesc.

Noua revoluție agrară necesită temeinice cunoștințe profesionale și politice, un mod revoluționar de gîndire și acțiune, înaltă conștiință socialistă. Pornind de la aceste deziderate, sînt create condiții pentru asigurarea, în continuare, a sporirii numărului de specialiști în toate domeniile, creșterea ponderii muncitorilor de înaltă calificare, îndeosebi prin absolvenți ai învățămîntului agricol liceal și profesional și ridicarea nivelului de pregătire profesională al tuturor lucrătorilor din agricultură prin forme de masă adecvate. Învățămîntul agrozootehnic de masă trebuie să asigure calificarea unui număr cît mai mare de cooperatori și lucrători din unitățile de stat în conducerea tractoarelor, mașinilor și instalațiilor, în însușirea temeinică a tehnologiilor de cultură a plantelor și creștere a animalelor, în diferite meserii necesare în agricultură și la sate.

„Înfăptuirea noii revoluții agrare — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — presupune atît un nivel ridicat de pregătire științifică și profesională, cît și o înaltă conștiință socialistă, revoluționară a tuturor celor ce lucrează în acest domeniu, a întregii țărăniimi”⁷⁶. În acest scop, se va desfășura o amplă activitate politico-educativă și cultural-științifică în rîndul tuturor oamenilor muncii de la sate, care să contribuie la dezvoltarea conștiinței revoluționare, patriotice, la formarea unei concepții înaintate față de sporirea și apărarea averii obștești, la însușirea și respectarea normelor eticii și echității socialiste.

Prin întregul proces de educație socialistă trebuie să asigurăm dezvoltarea dragostei pentru munca în agricultură, cultivînd, îndeosebi în rîndul tineretului, interesul de a se califica și a lucra în meseriile specifice acestei ramuri prioritare a economiei noastre naționale, de a face totul pentru creșterea producției agricole vegetale și animale.

În înfăptuirea exemplară a obiectivelor stabilite de cel de-al XII-lea Congres al P.C.R. întreg personalul muncitor din agricultură, toți sătenii acționează în spirit revoluționar și patriotic, cu toate energiile, cu toate capacitățile lor fizice și intelectuale, cu înalt spirit gospodăresc, pentru îndeplinirea și depășirea planului producției agricole pe anul 1982 și pe întregul cincinal, pentru înfăptuirea programului privind autoconducerea și autoaprovizionarea teritorială, contribuind astfel la dezvoltarea armonioasă a economiei naționale, la creșterea bunăstării întregului popor.

⁷⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 21, Editura politică, București, 1981, p. 458.

CONȘTIINȚA MORALĂ SOCIALISTĂ — CONȘTIINȚĂ A MUNCII, A CREATIVITĂȚII ȘI A COMBATIVITĂȚII REVOLUȚIONARE

CONSTANTIN RĂDUCU

Poporul român, în îndelungata și zbuciumată sa existență, și-a făurit și a cultivat o morală de mare profunzime umană, care s-a constituit într-un suport de maximă importanță în momentele grele, de cumpănă, împiedicându-l să dezarmeze sau să cedeze și îmbărbătindu-l în lupta pentru apărarea ființei sale și a gliei strămoșești. Românii, prin particularitățile psihice, socio-economice și socio-culturale, formate și consolidate de-a lungul timpului, cum e firesc, au ceva unic, irepetabil în modul de gândire, de înțelegere a moralei, de participare la viața social-politică, de însușire creatoare a valorilor morale autentice — naționale și universale.

Pornind de la necesitatea cunoașterii și valorificării acestui uriaș filon al spiritualității românești, cît și de la cerințele prezentului și viitorului, Partidul Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-au propus și au realizat o nouă dimensiune, o ridicare a acestora la un nivel superior interpretativ și calitativ. Acest deziderat și-a găsit materializarea în *Proiectul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste*. Corespunzînd intereselor fundamentale ale națiunii noastre în drumul său spre comunism, acest proiect a fost amplu dezbătut de opinia publică — context în care s-au făcut numeroase propuneri de îmbunătățire —, apoi însușit și adoptat de către Congresul al XII-lea al P.C.R., fiind considerat ca o parte inseparabilă a *Programului partidului*.

Codul etic al comuniștilor, privit în totalitatea principiilor și normelor pe care le conține, reprezintă o sinteză a valorilor moral-politice ale societății socialiste, exprimă, în mod sintetic, comandamentele educației înaintate a noii societăți care, prin însăși valoarea lor, se constituie într-un îndreptar practic, un model de viață și comportament pentru toți membrii societății noastre, fără nici o excepție.

Conștiința morală, ca latură inseparabilă a conștiinței sociale socialiste, cuprinde o multitudine de principii, norme, idei, concepții, sentimente, convingeri, judecăți, stări de spirit, deprinderi, obiceiuri, mora-

vuri — toate cu o puternică încărcătură afectiv cognitivă cu caracter de largă generalitate. Acestea, la un loc, nu pot fi înțelese și aplicate mecanic, în același mod de către toți membrii societății noastre, ele fiind diferite, mai mult sau mai puțin, de la un om la altul, în raport cu vîrsta, gradul de instrucție, profesiunea, apartenența și convingerea politică, împlinirea sau neîmplinirea socială etc. Prin totalitatea conștiințelor, comportamentelor oamenilor în cele mai diferite ipostaze de muncă și de viață, morala socialistă și, în perspectiva apropiată, cea comunistă, se impune, devine o dimensiune axiologică liber consimțită și aplicabilă, date fiind condițiile obiective și subiective ale manifestării ei, existente deja.

Ca fenomen social extrem de complex și dinamic, *morala* este structurată în categorii, principii, norme și reguli între care există relații de interferență și intercondiționare. Categoriile se exprimă prin noțiuni morale, noțiuni fundamentale polare care se exclud, cum sînt : bine — rău, cînstit — necînstit, drept — nedrept, sinceritate — fățărnicie, omenie — neomenie etc., prin care oamenii, de-a lungul istoriei, precum și în zilele noastre, au operat și operează, selectează și decantează valorile de non-valorile morale, judecă, emit și susțin păreri contradictorii sau în consens. Totul depinde de apropierea, identificarea modului de gîndire, de valoarea personalității, de gradul prestigiului celor care se plasează pe aceeași poziție în apărarea și realizarea binelui, fericirii, sau celor care, prin modul lor de comportare negativă, aduc grave prejudicii colectivității, obiceiurilor statornicite de generații întregi, normelor de conviețuire.

Principiile morale reflectă, în esență, un anume grad de generalitate și obiectivitate, fundamentează ordinea practică a raporturilor dintre oameni, dintre clasele sociale. Totodată, ele reflectă și impun membrilor societății, sub formă de norme și datorii, cerințele acestor raporturi.

Principiile etice au caracterul unor norme fundamentale, reliefează structura conștiinței morale, stipulează elemente esențiale, promovează idei călăuzitoare pentru conduita morală, stau la baza judecăților de valoare asupra moralei. Principiul etic se exprimă prin norma etică ; el nu diriguește comportarea omului, ci exprimă un model etic de conduită, de atitudine față de muncă, societate și familie, față de relațiile cu semenii etc. De exemplu, principii ca cele statornicite în cadrul socialismului — conducerea și munca colectivă, repartiția după cantitatea și calitatea muncii, colaborarea și întrajutorarea în muncă, atitudinea înaintată față de muncă, participarea la viața social-politică, la dezvoltarea democrației socialiste etc. — impun cerințe esențiale de conduită specifice pentru organizarea activității economico-sociale, reglementarea raporturilor dintre oameni, participarea la elaborarea și înfăptuirea deciziilor, a politicii interne și externe a partidului și statului nostru.

Prin forma sa proiectivă, principiul etic dezvăluie esența idealului moral al socialismului și comunismului. Să luăm, de exemplu, principiul privind manifestarea unei atitudini înaintate față de muncă, care este omniprezent în documentele de partid, în activitatea ideologică și politico-educativă. Dar, el singur, prin el însuși, nu se realizează, avînd un caracter de generalitate, durabilitate și obligativitate pentru toți comuniștii și ceilalți oameni ai muncii pe toată durata edificării noii societăți. Acest principiu sau altele, oricît de bine ar exprima necesitatea și adevărurile obiective, nu se pot transforma automat în convingeri și deprinderi de muncă și de viață. De aceea, ele sînt însoțite, completate de o seamă de norme și reguli, în cazul exemplului nostru concretizate în :

înțelegerea muncii ca datorie de onoare ; ridicarea gradului de pregătire profesională ; lupta pentru realizarea unor produse de calitate ; introducerea noului ; creșterea productivității muncii ; reducerea cheltuielilor materiale, a consumurilor specifice etc.

Principiile și normele vieții și muncii comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, fac parte inseparabilă din concepția revoluționară a partidului nostru despre lume și viață, izvorăsc din legile obiective ale dezvoltării istorice, economico-sociale, din necesitatea împlinirii omului ca ființă socială, liberă, multilateral dezvoltată. Aceste principii și norme, prin însăși conținutul și mesajul lor, nu fac abstracție de regimul politic, ci, dimpotrivă, constituie o parte a politicului. Partidul nostru consideră aplicarea acestora ca fiind obligații majore pentru fiecare om al muncii dat fiind caracterul lor științific și unitar.

În viziunea revoluționară a P.C.R. este de neconceput existența unei etici de „uz politic“ și a alteia de „uz privat“.

În societatea noastră socialistă, spre deosebire de orînduirea împărțită în clase antagoniste, însușirea și aplicarea în viață a principiilor și normelor eticii și echității socialiste nu se fac prin mijloace coercitive, administrative, restrictive, ci prin educație, ca rezultat al formării și dezvoltării conștiinței socialiste, al elevației spirituale, deci prin opțiune, gîndire matură, logică, prin capacitatea înțelegerii, la justa lor însemnătate, a valorilor acestei morale, a deosebirilor radicale față de morala burgheză care cultivă setea de înavuțire pe orice căi, prin orice mijloace.

Dar, nici în societatea noastră, codul etic comunist nu se obiectivează, nu devine un instrument activ, transformator, prin simpla lui enunțare sau publicare. Ca acest cod să devină o realitate, o necesitate înțeleasă, el trebuie să fie explicat permanent, cu claritate, cu exemple concrete, convingătoare. Numai în măsura în care aceste principii și norme sînt înțelese ele pot fi și aplicate.

Acest proces de cunoaștere, însușire și aplicare conștientă de către toți oamenii muncii a codului etic comunist este deosebit de complex. Din acest motiv el trebuie temeinic pregătit, perfecționat și adaptat la condițiile și particularitățile socio-profesionale, de vîrstă, sex etc., specifice fiecărei colectivități umane, în ultimă instanță fiecărui membru al societății.

De aceea, munca ideologică, politico-educativă consacrată aplicării principiilor și normelor vieții și muncii comuniștilor, ale eticii și echității socialiste trebuie să fie de înaltă calitate, în consens cu exigențele și cerințele stabilite de conducerea partidului și statului nostru.

Aplicarea în viața practică a normelor eticii și echității socialiste presupune o reală corespondență, identitate între esența acestora și modul de gîndire și acțiune, de comportament al oamenilor cărora li se adresează.

Transformarea principiilor și normelor eticii și echității socialiste în elemente concrete, măsurabile de conștiință, în instrumente de modelare a conduitei umane, nu se realizează de la sine, automat, în simpla virtute a imperativelor pe care le cuprind. Pentru aplicarea corectă, principială a codului etic comunist nu sînt suficiente doar vorbele, sarcinile, criticile — și ele foarte utile și necesare, desigur —, ci este obligatoriu să se acționeze energic, pe toate planurile, de către toți factorii educaționali, avînd în vedere faptul că, nimic nu se transformă de la sine, fără o muncă tenace, răbdătoare, plină de tact, fără efort și acțiuni convergente.

Materializarea codului etic comunist presupune, în mod imperios, muncă, acțiuni permanente, revenirea, de câte ori este nevoie, pentru ca un principiu, o normă să fie corect înțelese. De aceea, obiectivarea codului etic comunist — afirmăm din nou — reprezintă un proces complex, îndelungat, care implică organizarea unor ample acțiuni politico-ideologice, cultural-științifice consacrate cunoașterii în detaliu, aprofundat, de către toți oamenii muncii a valorii acestor principii și norme. În acest proces anevoios, îndelungat, esențial este de a se asigura trecerea de la aspectul explicativ, contemplativ al discuțiilor doctrinare, savante, academice, de catedră, cum se mai întâmplă uneori, la cel al aplicării nemijlocite, directe la toate nivelurile, la organizarea vieții oamenilor în spiritul acestora.

Ca actul educațional să aibă eficiență, să meargă la inima omului, să-l miște, să-l impresioneze, să-l capaciteze în sens pozitiv, el trebuie să poarte amprenta cunoașterii dialectice, științifice, a realităților și oamenilor, să răspundă la o seamă de cerințe de mare însemnătate social-politică, printre care : să demonstreze în mod accesibil, pentru fiecare categorie de oameni ai muncii, geneza principiilor și normelor eticii și echității socialiste, adevărul că ele corespund pe deplin intereselor generale ale societății, legilor progresului social, că promovează valorile autentice ale umanismului socialist, superior tuturor celorlalte forme de umanism ale vechilor etici, că acestea, prin însăși valoarea și mesajul lor, resping tendințele și manifestările specifice moralei burgheze, că ele condiționează realizarea fericirii personale în contextul realizării fericirii generale. Toate acestea impun ca activitățile menționate să pornească de la concepția partidului nostru despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric —, de la realități, de la munca și viața concretă a oamenilor și nu de la abstracții teoretice fără legătură cu viața.

Înțelegerea și aplicarea normelor moralei socialiste presupun existența unui echilibru între individ și societate, identitatea dintre interesul personal și cel social, înțelegerea profundă a noii condiții a oamenilor muncii, respectiv aceea de proprietari, producători și beneficiari ai rezultatelor muncii lor. Ca efect al muncii educaționale desfășurată de partid, asemenea coordonate se înțeleg, se înfăptuiesc în munca și viața cetățenilor țării. Sînt însă și cazuri cînd unii oameni nu-și fac datoria din sentimente și convingeri morale, care prin actele lor rău intenționate, necontrolate, antisociale — furturi, delapidări, imoralități — creează dezechilibre, disfuncționalități, aduc prejudicii economiei naționale, progresului și prosperității, normelor de conduită socialistă. Astfel de indivizi lovesc în interesele generale, nu se simt părți ale interesului social, ale realizărilor colectivelor din care fac parte. Asemenea manifestări fac și trebuie să facă într-adevăr obiectul actului educațional al colectivității, al activității politico-ideologice de recuperare și redare a acestora societății. Dar oricît de mari eforturi ar face societatea, colectivitatea pentru reeducarea și recuperarea unui individ, singură, fără sprijinul și înțelegerea celui în cauză, nu va reuși niciodată. Aici trebuie realizată conlucrarea, cooperarea între societate și individ. Efortul societății trebuie dublat și de străduința celui în cauză de a reveni la normal, de a pune în mod viguros umărul la dezvoltarea generală a țării.

În fond, după atît de mari și istorice izbînzii realizate în anii socialismului, în producția materială și viața spirituală, prin ce anume se explică cauzele încălcării sau nesocotirii de către unii oameni a normelor eticii și echității socialiste ? Deseori s-a spus, și se mai spune încă,

că socialismul este ferit de contradicții. Nimic mai fals. Oamenii sînt subiectivi, încearcă să aplice fiecare un principiu sau o regulă în funcție de zestrea sa de cunoștințe, aptitudini, apartenență socială — uneori și de interesele personale — și, din aceste motive, apar, nu pot să nu apară contradicții. Important este deci nu să negăm contradicțiile, ci să pornim de la recunoașterea existenței lor, desigur nu în mod obiectiv, ci subiectiv cu preponderență — neînțelegerea unor hotărîri, voluntarism, birocratism, inerție etc. — și de la stabilirea măsurilor necesare depășirii lor. Deci și în domeniul moralei avem încă inadvertențe, rămîineri în urmă. Dar oare aceste inadvertențe, abateri, sînt inerente societății noastre, cum încearcă unii să le mai explice? Sînt greutăți firești ale creșterii? Au ele o determinare fatalistă? Nu pot ele oare fi cunoscute, prevenite, înlăturate? Sînt doar efectul tezei potrivit căreia unele elemente de conștiință socialistă rămîn în urma existenței sociale? Desigur, asemenea încercări de explicare a greutăților în aplicarea codului etic comunist nu le putem minimaliza sau exclude. Dar a ne opri la aceste întrebări retorice — care își au și ele determinațiile lor obiective —, la manifestări de lamentare înseamnă a lucra în virtutea inerției, întîmplării, hazardului, a nu fi pregătiți să facem față greutăților educaționale, rezistențelor, obstrucțiilor.

În cele ce urmează încercăm să schițăm cîteva din aceste cauze și anume:

a. Deși la toate nivelurile se abordează suficient, credem, problemele pendinte acestui domeniu — avem în vedere numărul însemnat de analize, expuneri, simpozioane, mese rotunde, tipărituri etc. — conținutul lor are, în mai multe situații, un caracter abstract, general, nu atacă frontal cauzele abaterilor, nu incriminează fapte, nume de oameni, moravuri, nu insistă în suficientă măsură pe crearea unei opinii virulente, incisive, drastice, principiale împotriva tuturor acelor care săvîrșesc anumite abateri.

Dar, practic, de ce anume nu există peste tot puterea, practica de a vorbi deschis, de a combate frontal, fără menajamente pe cei care desconsideră aceste principii și norme, nu le aplică? Să fie aici doar slăbiciunea pentru așa-zisul umanism care este menit să apere omul, să-l absolve de anume rătăcirii „inerente“ ale vieții, ale vîrstei, ale funcției, ale profesiei? Să ne subordonăm oare principiului de esență burgheză menținut încă la unii dintre noi, care sună cam așa „nu îl critic, nu mă critică“ etc., etc. Noi considerăm că orice tendință, orice practică de genul acesta nu pot aduce decît grave prejudicii aplicării codului comunist. Aici e vorba de cu totul altceva, și anume, de lipsa de convingere și răspundere, de hotărîre în aplicarea acestor principii și norme, de minusuri de natură ideologică, politico-educativă existente în fizionomia profilului moral-politic, spiritual al unor membri ai societății. Și ce este mai dureros este existența unor colectivități umane care știu că anumite persoane încalcă legea, codul etic comunist, dar din lipsă de răspundere, din comoditate sau teamă tac, nu iau atitudine, nu acționează energic pentru sancționarea și prevenirea acelor acte, comportamente, care aduc atingere relațiilor sociale, legilor obiective ale dezvoltării. De aceea, apreciem că este necesar să se acționeze cu simțul responsabilității, să se realizeze saltul identității dintre individ și societate, să se dezvolte simțul datoriei, să se învețe oamenii să se manifeste ca virtuali artizani ai construcției socialismului și comunismului, capabili, prin educație și conștiință, să nu admită nimănui,

indiferent cine este, să încalce și să nesocotească codul etic comunist, să se determine ca toți membrii societății să-l aplice.

b. Nu în puține cazuri se manifestă spirit de toleranță și îngăduință, un fals umanism, o exagerată bunăvoință față de cei care, prin manifestările lor iresponsabile, prejudiciază interesele economiei naționale, relațiile de conviețuire socială. Asemenea atitudini de „înțelegere“ a abaterilor nu pot constitui un mediu de profilaxie, de asanare morală, ci dimpotrivă constituie un mediu fertil de proliferare a mentalităților și acțiunilor înapoiate, retrograde, care aduc grave prejudicii și pierderi avuției naționale, relațiilor de conviețuire socială.

În asemenea nefericite situații credem că este vorba nu de o mină prietenească întinsă celor ce au greșit, de umanism, ci tocmai de contrariu, de o incertitudine a înțelegerii adevărului moral-politic din partea celor care nu iau atitudine fermă împotriva răului social. În popor se spune că sînt oameni care se apără pe sine, propriile lor vicii, criticîndu-le pe ale altora, sau alții care luînd partea celor vinovați, așteaptă la rîndul lor să fie apărați. Aceste atitudini reprobabile trebuie curmate prin educație, prin forța fiecărui colectiv de a forma caractere, conștiințe înaintate.

c. Deși la toate nivelurile organelor și organizațiilor de partid, de masă și obștești, a factorilor cu răspunderi în domeniul educației există măsuri politico-educative, organizatorice corespunzătoare pentru aplicarea codului etic comunist — programe, manifestări ideologice, politico-educative, cultural-științifice, sportive, turistice, recreative —, nu se asigură încă, în toate cazurile, urmărirea modului în care se acționează pentru transpunerea acestora în viață, nu se manifestă suficientă exigență față de realizarea lor în practică. În această situație, măsurile adoptate nu au nici o valoare, nici o eficiență. Din acest punct de vedere, viața arată că bogăția și eficiența programelor depînd nu de frumusețea lor, ci de modul în care sînt urmărite și aplicate.

d. O altă cauză considerăm că este manifestarea unor exagerări în activitatea politico-educativă, lipsa de tact pedagogic, etichetarea și blamarea aspră, dezarmantă și demobilizantă adresată unor membri ai societății care au săvîrșit unele abateri, „excese“ educative săvîrșite în unele unități economico-sociale pentru inocularea forțată a principiilor și normelor eticii și echității socialiste și altele. Firește, este mult mai ușor să critici cu asprime, distructiv, decît să educi, să previi. Înlăturarea acestor neîmpliniri din munca educațională impune, în mod necesar, îmbunătățirea calitativă a muncii politico-ideologice și cultural-educative, o mai temeinică cunoaștere a nevoilor educaționale, o întărire a legăturilor cu masele în vederea realizării unor acțiuni în cunoștință de cauză, în relație directă cu cerințele oamenilor.

Organizațiile de partid, de masă și obștești, instituțiile de învățămînt și cultură, mijloacele mass-media din țara noastră oferă un spațiu larg educației morale, evidențiază și generalizează experiența pozitivă în aplicarea principiilor și normelor eticii și echității socialiste, critică cu severitate justificată pe cei care le încalcă, care eludează legile țării. Cu toate acestea, unii membri ai societății noastre, prin acte și manifestări reprobabile, dovedesc că nu doresc să se înregistreze din mers în frontul general al națiunii pentru construcția noii societăți, pentru atîngerea piscurilor pe care ni le-am propus, ci, dimpotrivă, prin modul lor de gîndire și comportament, îngreuează acest urcuș, îl fac mai dificil, mai anevoios. Astfel de membri ai societății trebuie să fie ajutați să în-

teleagă gravitatea faptelor lor, urmările nefaste ale gândirii și practicilor lor, să le părăsească, să se integreze organic în asigurarea bunei funcționalități a societății.

Or, se știe că un document, o lege, o hotărîre, o măsură, indiferent de valoarea, de orientarea, de gradul lor de prospectare a viitorului, nu se pot realiza automat, ci prin asigurarea unei atente munci de îndrumare și de control, de intervenție promptă, competentă, logică a factorului subiectiv, politic, a celor care poartă răspunderea îndeplinirii lor. A elabora programe complexe de măsuri presupune și asigurarea mediului ambiant de îndeplinire. Această obiectivare a programelor de măsuri dedicate aplicării codului etic comunist ține de esența și eficiența stilului și metodelor de lucru, de răspunderea cu care acționează fiecare organ, organizație, cadru investit cu răspunderi în acest domeniu.

Morala nu există undeva suspendată deasupra societății, a preocupărilor firești, cotidiene ale oamenilor, separată metafizic de celelalte forme ale conștiinței sociale socialiste, ci există ca parte a acestui întreg. *Așadar, calitatea conștiinței morale depinde hotărîtor de calitatea celorlalte forme ale conștiinței, se intercondiționează, se influențează reciproc.* Ca urmare, între laturile conștiinței socialiste se produc mutații calitative, unele, în anumite perioade, avînd roluri mai importante. Viața social-politică demonstrează că, pe măsură ce se acumulează valori noi în educația morală, în gradul de conștiință generală a omului, unele elemente ale juridicului trec sub incidența moralului. De aici și adevărul că un obiectiv prioritar în activitatea politico-educativă îl constituie dezvoltarea conștiinței juridice a maselor. În acest sens, conducerea partidului și statului au întreprins o seamă de măsuri menite să contribuie la cunoașterea, popularizarea și aplicarea conștiinței de către masele largi populare a legilor țării, la apărarea și dezvoltarea proprietății socialiste, a bunurilor personale ale cetățenilor, la asigurarea respectării ordinii și liniștii publice, la apărarea independenței și suveranității naționale.

Pornind de la cunoașterea profundă a schimbărilor calitative produse în viața economico-socială a României în anii socialismului în conștiința politică și cetățenească a comuniștilor, a celorlalți oameni ai muncii, partidul și statul nostru au hotărît realizarea unor modificări importante în legislația țării, în modul de sancționare și pedepsire a celor care încalcă legile și normele de conviețuire socială, în felul de executare a pedepselor. În esența lor aceste măsuri au un caracter profund umanist, educativ, vizează redarea acestora societății. Explicînd aceste mutații, tovarășul Nicolae Ceaușescu relevă că „Principala noastră preocupare trebuie să fie de a-i împiedica pe oameni să comită abateri, iar atunci cînd o fac, de a-i ajuta să se îndrepte. Să constituie o datorie de onoare pentru colectivele de oameni ai muncii de a nu avea în rîndurile lor rebuturi — ca să folosească un termen economic. Rolul activității educative trebuie să fie încadrarea organică a fiecărui cetățean în munca și viața colectivului din care face parte, în normele și principiile generale ale orînduirii noastre socialiste”¹.

Prin forța, maturitatea și prestigiul său, colectivul de muncă, acest uriaș și fecund laborator al educației, al forjării conștiințelor poate exercita o influență covârșitoare, binefăcătoare asupra modului de gândire și

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 15, Editura politică, București, 1978, p. 290—291.

de acțiune al membrilor săi, în spiritul hotărârilor partidului și legilor țării. Dar cu o condiție și anume : să desfășoare o permanentă activitate educativă, diferențiată și la obiect, în funcție de condițiile concrete ale colectivului respectiv. Evident, în viața unui colectiv, îndeosebi a conducerii acestuia, este mult mai ușor, este mult mai lesne să dai sancțiuni administrative, deci să consemnezi și să sancționezi abaterile decât să le previi. Prevenirea și înlăturarea abaterilor de la o seamă de hotărâri, legi, instrucțiuni, măsuri ale regulamentelor de ordine interioară presupun acțiuni politico-educative, tehnico-organizatorice intense, diverse, de conștientizare a întregului personal muncitor asupra sensului și semnificațiilor legilor țării, eticii și echității socialiste, ale ordinii și disciplinei etc.

Etica socialistă postulează munca ca o valoare supremă, fundamentală. În societatea noastră munca se constituie într-un sistem de norme și valori, ca drepturi și obligații, ca îndatoriri patriotice de cea mai mare însemnătate. Fiind dimensiunea definitorie a personalității umane, munca creatoare reprezintă unica modalitate de înfăptuire a Programului partidului. Munca, însă, trebuie înțeleasă în resorturile sale reale, ca necesitate launtrică și nu ca mijloc de existență. Trăim ca să muncim și nu să muncim ca să trăim. Cum spunea K. Marx, „Munca, ca proces între om și natură, este un proces în care omul mijlocește, reglementează și controlează prin propria sa activitate schimbul de substanțe între el și natură. El însuși se supune naturii ca una din propriile ei forțe. Forțele naturale care aparțin trupului său, brațele și picioarele, capul și minile, el le pune în mișcare pentru a lua în stăpânire într-o formă utilă propriei sale vieți substanțele din natură. Acționînd astfel asupra naturii exterioare și transformînd-o, el transformă propria sa natură”².

Prin muncă, omul se împlinește ca ființă socială. Avînd în vedere acest aspect fundamental, Codul etic comunist condiționează și obiectivează împlinirea personalității umane de muncă, de creația materială. „Ținînd seama de toate aceste considerente — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu —, atît Congresul al XI-lea, cît și Congresul educației politice și al culturii socialiste au pus în fața activității ideologice și de educație sarcina formării omului pentru muncă și prin muncă, considerînd că omul de mîine — și, desigur, nu mai puțin cel de azi — trebuie să desfășoare o vastă activitate creatoare într-un domeniu folositor societății. Cea mai mare parte a societății noastre trebuie să lucreze în sfera producției de bunuri materiale, deoarece acolo se produc valorile necesare ridicării bunăstării poporului, creșterii avuției naționale, făuririi socialismului și comunismului”³.

Prin dimensiunile sale constitutive munca reprezintă unicul mod de exprimare a personalității umane, unicul izvor al bogăției și fericirii sociale și individuale. De aceea, în concepția și practica partidului nostru munca reprezintă o obligație fundamentală pentru toți cetățenii țării care, în funcție de gradul lor de pregătire, trebuie să depună o activitate socială utilă în producție, știință, artă și cultură, în alte activități necesare progresului general al țării. Cea mai mare parte a societății noastre trebuie să lucreze în sfera producției de bunuri materiale, deoarece acolo se produc valorile necesare ridicării bunăstării poporului, creșterii avuției naționale, făuririi socialismului și comunismului.

² K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, București, 1966, p. 190.

³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 479.

Din toate timpurile, munca a stat și va sta în continuare la baza procesului dezvoltării, a creșterii standardului de viață materială, împlinirii personalității umane, a artei și culturii, a dansului, muzicii, a întregii vieți materiale și spirituale ; în muncă și prin muncă au apărut, s-au dezvoltat și s-au consolidat normele morale și estetice, s-au ivit și proliferat idei, teze, teorii, ideologii, s-au cristalizat principii, relații sociale, s-a modelat și s-a format totdeauna omul. De aceea, etica și estetica muncii, revoluția tehnico-științifică, progresul și prosperitatea unei națiuni, a unei colectivități, a oricărui individ nu pot fi decât rezultanta muncii asidue, a creativității umane în procesul vieții de producție materială și spirituală. De aceea, pe bună dreptate, Tudor Vianu remarcă că „Rareori arta a rămas străină de reprezentarea muncii omenești. Raporturile lor sînt aproape permanente. Munca influențează, de altfel, arta nu numai prin cuprinsul pe care îl transmite dar și prin tehnica și prin regimul pe care i le impune. Istoria artei coincide, în mare măsură, cu istoria tehnicii“⁴.

Nu este pentru nimeni un secret faptul că omul își cheltuiește cea mai mare măsură a timpului în muncă și în instrucție. În acest proces el se formează, se educă, devine și se manifestă ca personalitate. De aceea, în procesul productiv este posibil și trebuie să fie cunoscut, în primul rînd, omul, cu virtuțile și defectele lui ; în muncă, deci, trebuie căutate cu preponderență calitățile generale umane, coloana sa de susținere, de apreciere sau de critică. Așadar, se poate spune că de calitatea muncii depinde hotărîtor calitatea conștiinței umane și universale, că așa cum este omul, este și rezultatul muncii sale.

Ridicarea muncii la rangul de principiu fundamental și criteriu suprem în aprecierea oamenilor implică, cu necesitate, ca activitatea politico-ideologică desfășurată la toate nivelele să vizeze, în mai mare măsură, transformarea muncii într-o necesitate interioară, înțeleasă ca libertate lăuntrică, ca înțelegere morală deliberată, ca o cerință supremă de auto-realizare și autoîntîmpinare, de creație și autocreație atît individuală cît și colectivă, ca principal mijloc de afirmare a personalității umane. Dar, pentru aceasta, este nevoie de o nouă calitate în munca ideologică, politico-educativă, de acțiuni cu un înalt grad de eficiență.

Materializarea acestor cerințe privind transformarea muncii într-o necesitate vitală a omului nou presupune ca activitatea politico-educativă să fie concretizată spre adîncirea dimensiunilor valorice ale muncii, spre sporirea responsabilității, întărirea disciplinei în muncă, apărarea și dezvoltarea proprietății socialiste, formarea și dezvoltarea eticii profesionale, dezvoltarea competenței, a spiritului de creativitate, de combativitate împotriva neajunsurilor. O problemă de mare sensibilitate o constituie efortul cotidian pentru dobîndirea sentimentului valorii muncii, al satisfacției creației. În fond, omul în socialism nu mai este privit ca un simplu obiect, ca un instrument de lucru, întocmai oricărui utilaj, a oricărei mașini etc., ca în societatea capitalistă, ci ca un subiect creator de istorie, ca om de știință, ca om răspunzător de starea sa, de starea națiunii. Tocmai de aceea se insistă pe necesitatea dezvoltării sentimentului de răspundere, a cointeresării lui morale, pe realizarea oportună a unor aprecieri, încurajări, felicitări festive pentru rezultatele obținute etc. Toate aceste acțiuni făcute cu grijă, la timp, cu tact, scot la iveală noi fațete ale personalității omului,

il angajează plenar în realizarea sarcinilor economico-sociale și edilitar-gospodărești.

Înfăptuirea obiectivelor economico-sociale de mare anvergură, stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, presupune, în mod dialectic, integrarea organică, conștientă a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, în procesul muncii, maximizarea eforturilor lor pentru realizarea la cote tot mai înalte a sarcinilor economice, specifice fiecărei etape, unități și loc de muncă. Materializarea acestor deziderate reprezintă un act politic, de civilizație și progres. Și clasa muncitoare, țărâni-mea, intelectualitatea, întregul nostru popor confirmă, prin fapte, acest adevăr.

Prin munca poporului, România a urcat mult pe scara valorilor atât ca pondere în economia mondială, cât și în cultura universală. Și eforturile creatoare sînt necesare în continuare. Pentru a depăși stadiul de țară în curs de dezvoltare, pentru a lichida decalajele ce ne despart încă de țările industrializate, pentru a asigura transformarea cantității într-o nouă calitate în toate sferele vieții economico-sociale se impun eforturi și mai însemnate.

Concomitent cu măsurile perfecționării mecanismului economico-financiar, cu adîncirea autoconducerii muncitorești, a autoaprovizionării în profil teritorial cu produse agroalimentare, a relațiilor sociale un accent principal se pune și pe dezvoltarea democrației, a forțelor de participare, prin formele instituționalizate, la elaborarea și înfăptuirea hotărîrilor, pe întărirea climatului moral, pe adîncirea cointeresării morale, pe promovarea cadrelor numai pe baza criteriilor stabilite de conducerea partidului și statului.

Viața confirmă cu exemple numeroase că acolo unde avem organizații de partid, de masă și obștești puternice, colective cu mare forță, care și-au format și consolidat o tradiție, un prestigiu și sînt cunoscute, se realizează atributele omului multilateral, se armonizează energiile într-un singur șuvoi, dispar stările tensionale, conflictele (latente sau manifeste) și de indiferență, se amplifică responsabilitatea, creația tehnico-științifică, spirituală.

Și tot viața, practica social-politică, demonstrează că acolo unde, din nefericire, se cuibărește și se proliferază relații neprincipiale, pline de egoism și individualism exacerbat, unde se cultivă și întreține inechitatea, raporturi de inamiciție, de disprețuire și subapreciere a meritelor și calităților oamenilor, unde tronează trufia, ipocrizia, lașitatea, festivismul se nasc tensiuni, conflicte, eroziune sufletească, amărăciune, dezgust care pot duce la dezagregarea colectivelor. Această tristă realitate nu mai poate fi explicată doar prin intermediul așa-ziselor reminiscențe ale trecutului sau ale influențelor burgheze nefaste care mai pătrund pe diferite canale în țara noastră. Astfel de justificări, care au o anume cotă de credibilitate, nu sînt suficiente, nu explică cauzalitatea unor asemenea fenomene negative, nu pot rezista unui examen lucid, critic. Aceste manifestări, care viciază climatul nostru politic, moral, social, sînt în realitate, în cea mai mare parte, rezultatul carențelor noastre educaționale. În stilul de lucru, în conținutul și calitatea actului educațional trebuie căutate căile și mijloacele înlăturării lor. Este, deci, necesar să ne facem pe deplin datoria, să formăm convingeri, conștiințe la nivelul epocii pe care o trăim.

Grandioasa operă a edificării socialismului solicită oameni cu o conștiință înaintată, hotărîți să lupte împotriva oricăror greutăți, să-și facă

conștient, cu înaltă responsabilitate, datoria față de partid și societate, de popor, chiar cu prețul unor mari sacrificii. Se pune însă întrebarea : ce înseamnă a-ți face datoria ? A-ți face datoria, așa cum o cere partidul, societatea, colectivitatea, conștiința, înseamnă a munci cu răspundere, a depune efort, pasiune, a lupta cu tine însuși pentru autodepășire, pentru nou, împotriva rutinei, superficialității, duplicității.

Codul moral comunist se găsește într-o dialectică relație cu promovarea noului. Desigur, în toate timpurile omul a fost, este și va rămîne un mare și devotat căutător al noului. Socialismul însă creează condiții mai prielnice pentru promovarea noului, a spiritului științific, pentru cunoașterea și aplicarea a tot ce este valoros în toate domeniile vieții economico-sociale. Tocmai de aceea, în documentele programatice ale partidului nostru, în opera teoretică a secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se subliniază că o îndatorire fundamentală a întregii activități ideologice, politico-educative o reprezintă cultivarea, prin forme și mijloace variate, a noului, a spiritului de curaj în promovarea noului, a luptei împotriva factorilor de inhibiție, perturbatori care frînează sau întîrzie progresul. Lupta pentru descoperirea și aplicarea noului în viața economico-socială este o problemă de conștiință înaintată, patriotică, revoluționară, de convingere nezdruncinată în Programul partidului, de respingere a vechiului, a tot ce nu mai are valoare tehnico-aplicativă.

Nu este suficient însă ca societatea să creeze cadrul instituțional, democratic pentru introducerea noului. Necesari și importanți este ca acest cadru să se cupleze cu inițiativa personală, cu voința și curajul de a învinge greutățile, cu dorința ca fiecare să se regăsească în opera materială sau spirituală a colectivității. Faptul că mai sînt încă oameni temători, stăpîniți de sentimentul de a nu depăși cumva perimetrul unor instrucțiuni și recomandări concrete, de a nu întruni „sufragiile” unor conducători, a șefului direct, se explică prin stări anacronice, de servituți, de lipsă de încredere în propriile lor forțe. Asemenea caractere sînt puternic impregnate de conservatorism, dus la plafonare, în ultimă instanță la traumatizarea și la sclerozarea gîndirii, la efecte nocive pentru progresul științei și culturii, al dezvoltării personalității umane.

Orientarea fermă către progres, către nou este o cerință stringentă a accelerării dezvoltării oricărei societăți, oricărei colectivități umane. Acest adevăr este promovat consecvent de partidul și statul nostru, care pune tot mai pregnant problema instruirii, educației permanente, valorificării prin mijloace adecvate a potențialului material și uman creator, stimulării spiritului de creativitate. Acest din urmă aspect se realizează pe multiple planuri. Caracterul de masă al unei asemenea acțiuni importante este reflectat de participarea, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, a celor aproape 8 milioane de oameni care formează personalul muncitor (în perspectiva anului 1990 aproape 11,5—12 milioane de oameni) la creația tehnico-științifică, spirituală. Participarea la creație reprezintă, însă, actul unei înalte conștiințe și personalități, al răspunderii față de destinele economiei românești.

Valorificarea superioară a inteligenței umane obligă la reflecții, la măsuri politico-organizatorice și tehnico-științifice corespunzătoare care să asigure atât detectarea potențialului creator al maselor, cît și valorificarea acestui zăcămint extrem de valoros, inepuizabil, în interesul general al dezvoltării. Din acest punct de vedere se impune să se acționeze cu fermitate pentru crearea unui climat fertil, care să favorizeze creați-

vitatea, inventivitatea, introducerea operativă a noului în producție, artă și cultură. „A fi revoluționar, a fi comunist înseamnă a fi explorator îndrăzneț al noului, a privi întotdeauna înainte către ceea ce se dezvoltă, a gândi cutezător pe baza experienței revoluționare a maselor, a acționa pentru mărirea eforturilor acestora în vederea transformării revoluționare a societății”⁵.

Încurajarea și aplicarea noului depinde hotărâtor de modul în care se acționează pentru folosirea cadrului economic, politic, tehnico-științific, creat de partidul și statul nostru, pentru extirparea hotărâtă a tendințelor și manifestărilor care obstrucționează gândirea creatoare, pentru combaterea imposturii, ignoranței, indiferenței și lenei intelectuale. Tocmai de aceea, această stare de suficiență este de natură să frîneze progresul, să stimuleze inerția. Odihna cerebrală reprezintă o motivație lesnicioasă pentru comozi. Împotriva unor astfel de mentalități trebuie luptat cu toată energia, cu toate mijloacele educaționale de care dispune societatea noastră.

Producția modernă, implantarea tot mai profundă a științei în producție, explozia informațională fără precedent, adîncirea interacțiunii dialectice individ-grup, om-natură solicită intensiv spiritul de echipă în soluționarea complexelor probleme ale cincinalului, ale afirmării plenare a revoluției tehnico-științifice, creșterii gradului de pregătire profesională, de specializare, asumarea conștientă a unor noi și majore responsabilități politico-morale în realizarea sarcinilor, aplicarea noului etc. Asemenea realități caracterizează numeroase colective de oameni ai muncii din ramurile de avangardă ale industriei, ale unor institute de cercetare și de proiectare, unități agricole, instituții de învățămînt și ele se cer a fi generalizate, pentru a deveni aspirații, necesități înțelese de către toți oamenii muncii.

Lupta pentru nou, pentru depășirea vechiului nu este, desigur, ușoară. De multe ori, noul este ca o redută, care pare inaccesibilă. Cucerirea redutei înseamnă voință, dăruire, pasiune, sacrificiu, putere de a nu abandona, de a reveni de cîte ori este nevoie asupra cauzelor insucceselor. Deci, asemenea calități morale presupun oameni cu un orizont larg de cunoștințe, cu o viziune revoluționară asupra dezvoltării; presupun oameni cu convingeri ferme, decizi să caute cu migală și trudă căi și soluții noi pentru dezvoltarea producției, a vieții economico-sociale și spirituale în general.

Noul nu se creează la comandă. El poate fi, uneori, cumpărat, cumpiat, aplicat, așa cum a fost conceput și realizat de alții (de exemplu un brevet, o invenție etc.). Dar a crea ceva ce nu există, a dezvolta, a perfecționa o mașină, un utilaj, o concepție, o teorie etc. înseamnă pasiune ardentă, lupta cu timpul, cu adversitățile, cu conservatorismul, înseamnă îndrăzneală, curaj, cheltuirea unui timp suplimentar, înseamnă valorificarea superioară a gândirii. Desigur, a cumpăra de la alții este lucrul cel mai ușor, mai lipsit de efort. O astfel de practică este însă sever criticată de secretarul general al partidului nostru, practică care se cere a fi înlăturată, făcîndu-se loc, astfel, creației tehnico-științifice originale, eficiente și competitive.

⁵ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura politică, București, 1975, p. 153.

Una din valorile fundamentale ale codului etic comunist o constituie *umanismul socialist*. Principiul omeniei nu este nou, fără îndoială. El traversează întreaga existență a poporului român din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre. În tradițiile și obiceiurile poporului nostru s-au statornicit o seamă de valori caracteristice omeniei — curajul, prietenia, modestia, întrajutorarea, hărnicia, dragostea și adevărul, demnitatea, optimismul viguros, molipsitor etc., toate acestea găsindu-și o corespondență plastică în reflecții și maxime, proverbe, metafore, zicători, lucrări literare ș.a. de o mare forță expresivă și morală. A fi „om de omenie“, expresie atît de frecvent întîlnită în creațiile populare, capătă valoare de simbol, ea definind un model etic, o chemare la respectul profund față de om, care se constituie într-o trăsătură de fundament a neamului românesc. Aceste valori, devenite convingeri, au ajutat efectiv poporul nostru să-și mențină și să-și manifeste de-sine-stătător personalitatea, că dăinuie, să lupte pentru înfăptuirea idealurilor sale.

În condițiile socialismului, a fi „om de omenie“ dobîndește un sens mai larg, mai profund și mai generos. „Comunistul, om de omenie“ — acest principiu emis de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu —, înnobilează idealul moral al omeniei cu noi trăsături și sensuri, cum sînt: intransigența și combativitatea revoluționară, autodepășirea, subordonarea interesului individual celui general etc. — valori morale specifice comunismului, care îmbină armonis cerințele omeniei cu principiile comunismului.

Se știe că, în evoluția sa valorică, conceptul de omenie a cunoscut și cunoaște interpretări diferite. Umanismul marxist, ca umanism integral, egal pentru toți membrii societății, înlătură caracterul predominant abstract, utopic, speculativ al vechilor forme de umanism, privește și interpretează personalitatea umană în plenitudinea ei, în totalitatea relațiilor și implicațiilor sale economice, filozofice, etice și politico-ideologice, promovează libertatea și demnitatea, egalitatea deplină între oameni, oferă șanse egale de împlinire pentru fiecare. Individualismul generat și perpetuat de existența proprietății private, de societatea împărțită în clase antagoniste, care reprezintă trăsătura fundamentală a moralei burgheze, depersonalizează omul, îl înstrăinează de propria sa esență. În capitalism, unde se face atîta caz de mitul „societății de consum“, continuă să existe și să se adîncească contradicțiile antagonice, discrepanțele, inechitățile sociale și malformațiile, starea de sărăcie, insecuritate, lipsa de perspectivă etc., care se răsfrîng negativ asupra a milioane de oameni ai muncii, asupra libertăților și drepturilor lor.

Prin urmare, umanismul socialist are un caracter concret, angajant, viguros, cu profunde determinări politico-ideologice, morale, este un umanism în acțiune care militează pentru *unirea tuturor energiilor în vederea realizării fericirii omului*, pentru împlinirea sa ca personalitate multilateral dezvoltată.

Programul Partidului Comunist Român fundamentează științific căile și modalitățile de umanizare a societății, a omului, noi posibilități de realizare și dezvoltare a disponibilităților sale de ctitor de istorie. Valorile autentice ale umanismului socialist se creează și se probează, se îmbogățesc neîncetat în cîmpul fertil al producției, al creativității tehnice, științifice, spirituale, în modul de participare a omului la rezolvarea problemelor de interes general, de consum rațional, de petrecere a timpului liber, în strînsă legătură cu nevoile și trebuințele sociale și individuale.

Omul de astăzi, din societatea noastră, nu mai este un înstrăinat, un înșurubat, ci un om care trăiește în și prin societate, se realizează și se autorealizează în același timp cu semenii săi, este un om care are nevoie de ceilalți oameni. Morala comunistă nu vizează atingerea, trăirea fericirii doar de un grup restrâns al societății, de o elită, de vîrfuri ale acesteia, așa cum stau lucrurile în capitalism, ci de către toți membrii societății. Realizarea fericirii însă nu poate fi redusă metafizic doar la o anume latură a sa, la egoism, la satisfacții strict personale. Concepția caducă, potrivit căreia „eu am făcut“ destule eforturi și sacrificii pentru societate, îmi ajunge, să mai lăsăm și pentru generațiile viitoare, alimentează stări defetiste, blochează progresul. Realizarea idealurilor și aspirațiilor umane comuniste de mai bine, de fericire, resping categoric individualismul, egoismul, promovează spiritul de luptă, de eforturi comune conjugate pentru cucerirea de noi pîcîuri, orizonturi în toate domeniile, valorile umanismului, a dragostei și respectului profund față de semenii.

În societatea noastră omul, cu necesitățile sale generale, reprezintă axul central de raportare, de referință a întregii activități economico-sociale. Umanismul socialist este cu atît mai nobil, mai profund cu cît asigură creșterea calității vieții, lărgirea democrației, raționalizarea producției și consumului.

Intr-adevăr, tot ce s-a făcut și se face în anii socialismului s-a făurit și se făurește pentru om, pentru binele și fericirea lui. Lichidarea proprietății private, a exploatarei omului de către om, a analfabetismului, generalizarea învățămîntului de 10 ani, dezvoltarea fără precedent a științei, artei și culturii, creșterea neconținută, cînd de cînd, a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor probează cu pregnanță superioritatea socialismului asupra capitalismului.

Omul de azi își cunoaște precis viitorul, destinul său comunist, prefigurată științific de *Programul Partidului Comunist Român de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*. Această certitudine generează entuziasm în proporții de masă, sentimente de angajare, fermitate revoluționară pentru îndeplinirea obiectivelor strategice cuprinse în documentele programatice ale partidului și statului nostru. Asemenea preocupări pentru asigurarea unor condiții tot mai bune de muncă și de viață, de dezvoltare a umanismului socialist trebuie să fie mai bine explicate pentru a fi și mai bine înțelese.

„Propaganda noastră — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să cultive în rîndurile maselor principiile umanismului revoluționar, pornind de la premisa că umanismul nu este o noțiune abstractă, imuabilă, ci că sensurile și conținutul său se modifică corespunzător diferitelor etape de dezvoltare istorică a societății. Esența umanismului revoluționar spre deosebire de aceea a umanismului burghez care cultivă instinctul egoist, individualismul, lupta pentru bunăstarea personală în dauna bunăstării semenilor — constă în situarea omului în centrul întregii preocupări și activități a societății și, în același timp, în stabilirea unor raporturi armonioase, organice, între individ și colectivitate. Umanismul revoluționar concepe afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu izolat ci în cadrul societății, promovînd principiul rațional și generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza

încălcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul înfăptuirii fericirii generale, a colectivității, a poporului, a umanității“⁶.

În orice societate, cu atît mai mult în socialism, unde valoarea omului este dată exclusiv de rezultatele muncii sale, *oamenii au avut, au și vor avea personalități distincte*. Personalitatea umană individuală, multilateralitatea pregătirii sale nu reprezintă o medie statistică ponderată a însușirilor și calităților specifice colectivității în care fiecare membru al societății își desfășoară activitatea. O asemenea viziune ar fi mecanicistă, nu ar servi progresului, ar globaliza personalitatea. Desigur, fiecare colectivitate își are o personalitate a sa, ea reprezentînd rezultanta însușirilor, realizărilor. De aceea, în societatea noastră, personalitatea omului, prestigiul și autoritatea exprimă, în sinteză, condensat, suma calităților individualității, a creativității și originalității personale. Toate aceste trăsături distincte sînt puternic influențate de societate, de colectivitate. Locul pe care-l ocupă omul în societate depinde fundamental de modul în care acesta își valorifică aptitudinile, capacitățile, disponibilitățile. Elucidînd aceste adevăruri, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că „în activitatea educativă trebuie să avem permanent în vedere faptul că fiecare om are individualitatea și personalitatea sa bine distincte. De aceea, înarmîndu-i pe oameni cu cele mai înaintate cuceriri ale cunoașterii, trebuie să dezvoltăm valorile morale și virtuțile umane specifice fiecărui cetățean, în strînsă concordanță însă cu gîndirea filozofică și etica revoluționară caracteristice orînduirii noastre noi, socialiste și comuniste. Trebuie să existe deplină claritate : nu ne propunem și nu ne putem propune uniformizarea omului. Aceasta ar fi o absurditate, un nonsens. Noi acționăm pentru formarea unui om de omenie, cu o pregătire multilaterală, a unui comunist de omenie. Urmărim crearea condițiilor celor mai propice ca omul să se poată manifesta plenar în toate domeniile vieții sociale, fiecare cu capacitățile, personalitatea și felul său de a fi, în spiritul comun întregii societăți, al dragostei de dreptate și adevăr, al curajului și cinstei, al simplității, al hotărîrii de a lucra împreună cu semenii săi pentru fericirea proprie, pentru fericirea întregii societăți“⁷.

Societatea noastră creează condiții tot mai bune pentru dezvoltarea personalității umane pe multiple planuri, pentru valorificarea superioară a potențelor și disponibilităților umane. Certificatul personalității însă, al prestigiului social nu mai este dat de starea averii, de mulțimea banilor, așa cum se întîmplă de regulă în societatea capitalistă, ci de calitățile și rezultatele muncii, de puterea exemplului personal.

În socialism, personalitatea, prestigiul, autoritatea profesională, politico-morală se cuceresc prin luptă și efort perpetuu, prin sudoare și nu într-o singură bătălie, într-o singură zi, ci zilnic, în toate bătăliile. Tocmai de aceea fetișizarea meritelor din trecut, a uzanțelor „relațiilor“ sus-puse — așa cum se mai întîmplă —, cu scopul menținerii unor privilegii, funcții, înseamnă meschinărie morală, incompetență, în ultimă instanță încălcarea eticii și echității socialiste, a legilor țării.

O problemă majoră de care depinde aplicarea principiilor și normelor eticii și echității socialiste o constituie creșterea răspunderii tuturor factorilor educaționali în direcția realizării unor temeinice analize, asupra

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, p. 94.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 135.

modului în care acestea se înfăptuiesc, prilejuri cu care să se ia măsuri politico-educative și organizatorice ferme pentru asigurarea aplicării lor în viață. „Trebuie să înțelegem bine — relevă secretarul general al partidului — că hotărârile, diferitele documente ale partidului — așa cum sînt cele cu privire la echitatea și etica socialistă — nu sînt numai pentru a fi studiate în învățămîntul de partid, expuse la diferite consfătuiri sau predate la nivelul școlilor superioare; ele sînt elaborate pentru a constitui o călăuză în activitatea politică de zi cu zi, deci pentru a fi traduse în viață. Or, vorbind de problemele eticii și echității socialiste, trebuie să recunoaștem deschis că de la adoptarea acestora și pînă în prezent am făcut foarte puțin — ca să nu spun aproape nimic — pentru a le realiza în viață, pentru ca oamenii muncii, comuniștii să înceapă să-și organizeze viața în conformitate cu aceste principii”⁸.

Această apreciere are menirea de a amplifica eforturile, de a îmbunătăți conținutul și eficiența întregii activități politico-educative în vederea conștientizării tuturor oamenilor muncii asupra necesității transformării codului etic comunist în deprinderi și acțiuni practice. Viața arată că mai sînt încă destui membri ai societății care cunosc pe de rost aceste principii și norme, legile țării, dar în practică le încalcă. Astfel de oameni nu dovedesc concordanță între gîndire, vorbă și faptă, ci dimpotrivă. Tocmai de aceea este necesar ca fiecare om al muncii să gîndească și să acționeze numai și numai în spiritul hotărîrilor de partid și legilor țării, a principiilor și normelor eticii și echității socialiste.

Aplicarea reală în viață a principiilor și normelor eticii și echității socialiste depinde, în bună măsură, și de forța opiniei publice. Se poate afirma că, prin modalitățile sale concrete de manifestare, opinia publică socialistă exprimă o sinteză a nivelului general de dezvoltare economico-socială, politică a societății sau a unei colectivități umane, o rezultantă a calității conștiinței și comportamentului acțional al membrilor societății, al fiecărei colectivități.

În societatea noastră, ca urmare a adîncirii și consolidării omogenizării sociale, coincidenței dintre interesele individuale și cele generale, dezvoltării conștiinței socialiste, *opinia publică se afirmă pregnant ca o reală și eficace forță motrice a dezvoltării*, vizează combaterea cu fermitate revoluționară a manifestărilor înapoiate, retrograde.

Viața demonstrează însă că opinia publică — pe care unii teoreticieni, cadre cu munci de răspundere o personalizează, o abstractizează sau dau toată vina neîmplinirilor, inerente construcției noii societăți, pe această opinie publică — nu acționează de la sine, dar în virtutea unor comandamente statuate, în conformitate cu hotărârile partidului și legile țării. Ca să acționeze în concordanță cu aceste comandamente, opinia publică trebuie să fie pregătită, orientată, educată și această sarcină revine muncii politico-educative desfășurată de organele și organizațiile de partid, de masă și obștești, de presă, radio și televiziune, de toți factorii educaționali. Aceasta înseamnă a sădi convingeri, a întreține și cultiva spiritul de dreptate și de adevăr, de intoleranță față de oricare abatere care contravine intereselor societății, demnității umane. Numai așa, atunci cînd apar manifestări de încălcare a disciplinei, a eticii și echității socialiste, a legilor țării, oamenii — care alcătuiesc opinia publică în mod organizat sau constituită ad-hoc, pe stradă, în mijloace publice de circulație și alte îm-

⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Editura politică, București, 1977, p. 739—740.

prejurări, indiferent de vîrstă, profesii, sex, de apartenența politică — intervin, judecă, condamnă cu intransigență atitudinile retrograde : huli-ganism, scandaluri, imoralitate, furturi etc. În toate aceste împrejurări nefaste trebuie să intre rapid în acțiune oprobiul opiniei publice, care să extirpe cu curaj aceste rele, să asigure respectarea ordinii și liniștii publice, apărarea cuceririlor revoluționare. Ca valori morale de o deosebită forță, critica și autocritica reprezintă un puternic instrument de îndreptare a lucrurilor, a oamenilor. Realizarea funcțiilor criticii și autocriticii se bazează pe existența și întărirea unor calități precum : principialitatea, obiectivitatea, sinceritatea, curajul, combativitatea, tactul, respingerea hotărîtă a demagogiei și a angajamentelor fariseice etc. Am putea spune că profunzimea și eficiența criticii și autocriticii sînt direct proporționale cu calitatea nemijlocită a oamenilor, depind realmente de adîncirea și perenitatea convingerilor politico-morale, filozofice, de capacitatea raportării exigente a acestora la nevoile generale ale societății.

Mirajul modului de viață și de cultură din occident, influența nefastă a propagandei burgheze, recrudescența unor vechi teorii apologetice, pot robi încă unele minți. Asemenea oameni, nu pot reprezenta însă un pericol pentru destinul societății noastre, dar cazurile în sine există, se manifestă, aduc mult rău în sufletele oamenilor cinstiți, patrioți, decizi să-și făurească fericirea aici, pe pămîntul scump al patriei, apărât cu sînge și sudoare de strămoșii noștri și nu să umble după himere, ci să producă *aici* bunuri materiale și spirituale, să-și aducă *aici* prinosul la înălțarea patriei în rîndul țărilor dezvoltate.

Aplicarea codului etic comunist se găsește într-o relație directă cu echitatea. Baza reală a echității socialiste o reprezintă relațiile noi economice, proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție. Această bază oferă șanse egale de afirmare și împlinire pentru fiecare om al muncii. Pe măsura perfecționării raporturilor de proprietate și de repartitie, a dezvoltării conștiinței socialiste, echitatea cunoaște noi valențe. Principalele coordonate ale echității socialiste sînt egalitatea deplină între oameni, dreptatea și poziția socială.

În concepția și practica revoluționară a partidului nostru echitatea are un caracter dinamic, prioritar. Remarcînd direcțiile fundamentale ale dezvoltării patriei noastre în perioada 1985—1990, iar în unele domenii chiar în perspectiva anilor 2000, vom înțelege mai limpede efectele binefăcătoare ale dezvoltării asupra standardului de viață al fiecărui cetățean al României, modul în care se vor soluționa problemele majore ale echității, ale repartiției. Așa cum se relevă în *Programul Partidului Comunist Român* referitor la acest aspect, „pornim de la faptul că una din problemele fundamentale ale transformării revoluționare a societății, ale trecerii de la faza superioară a socialismului la comunism, este realizarea unei repartiții echitabile a venitului național, a roadelor muncii, a mijloacelor societății... Vor trebui găsite cele mai potrivite forme care să permită satisfacerea acestor necesități, realizarea unor repartiții pe baza cunoașterii științifice a nevoilor și cerințelor sociale, asigurîndu-se utilizarea cît mai rațională a valorilor create de oameni. Înfăptuirea repartiției comuniste va reprezenta o încununare a aspirațiilor de secole ale omenirii, instaurarea deplină a dreptății și echității sociale, a umanismului”⁹.

70 ⁹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multi-lateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, p. 169—170.

În condițiile societății socialiste egalitatea nu este similară cu viziunea mic burgheză de egalitarism și uniformizare a oamenilor, ci ea vizează egalizarea condițiilor de viață, crearea unor posibilități reale pentru afirmarea și valorificarea superioară a potențelor creatoare ale fiecărui om al muncii. În viziunea partidului nostru, valoarea concretă a omului este dată de rezultatele muncii și nu de vorbe, de angajamente formale, sterile sau de starea sa materială ocazională. Aceasta înseamnă că, concomitent cu eforturile partidului și statului, ale întregului popor pentru dezvoltarea economico-socială generală a țării la nivelul obiectivelor impuse în *Programul Partidului Comunist* — modul de cutezanță și dorință de raționalitate și luciditate profund științifică —, fiecare membru al societății trebuie să militeze cu toată fermitatea pentru creșterea răspunderilor introduse în ierarhia structurilor vieții sociale, îndeplinirea corespunzătoare a cerințelor pe care le incumbă, depunerea unor eforturi deosebite pentru propria depășire și autodepășire. Ca dimensiune a progresului social, echitatea socialistă se găsește într-un raport direct proporțional cu nivelul de dezvoltare al relațiilor socialiste, cu calitatea oamenilor, ea constituie, în fond, o rezultantă a raportului dintre drepturile și îndatoririle sociale. Aceasta înseamnă că fiecare comunist, fiecare om al muncii trebuie să cunoască exact cum să acționeze pentru îndeplinirea sarcinilor și obligațiilor sale economico-sociale, politico-ideologice, cum să ceară să i se respecte drepturile, cum să participe la dezvoltarea generală a patriei.

Virtuțile conștiinței morale socialiste se constituie într-o inepuizabilă sursă educațională a maselor de oameni ai muncii, într-un nesecat izvor mobilizator de energii și inițiative, atât de necesare și de cerute de mersul impetuos al societății noastre socialiste pe drumul unor noi împliniri, în consens cu vrerea unui întreg popor.

MUNCITORI ȘI ȚĂRANI — TRADIȚII ALE ALIANȚEI ȘI LUPTEI COMUNE

ION MAMINA, VASILE NICULAE

Epoca modernă, înscrisă în istoria noastră prin împliniri de seamă cu caracter național și social, a dezvăluit, totodată, în fața întregii societăți românești, probleme deosebit de complexe. Desăvîrșirea unității național-statale, făurirea unei economii puternice, menită să reducă decalajul față de țările dezvoltate ale Europei și să asigure independența atît de greu cucerită, democratizarea profundă a structurilor politice, soluționarea unor acute insuficiențe din cîmpul relațiilor sociale, îndeosebi agrare, s-au impus ca dominante în prim-planul dezbaterilor de idei, în confruntările sociale și politice desfășurate în ultimele decenii ale veacului al XIX-lea și începutul veacului al XX-lea.

Preponderența covîrșitoare a sectorului agrar în ansamblul economiei țării, datorată și piedicilor puse în calea dezvoltării ei firești de asupriri străine, anomaliiile socio-economice care minau realitatea rurală românească — ponderea excesivă a marii proprietăți, rămășițele semif feudale din sfera raporturilor sociale, lipsa de pămînt și de drepturi politice resimțită de masele țărănești, exploatarea la care erau supuse și revoltele lor neconținute — definesc elementele esențiale ale unei chestiuni țărănești ce a polarizat preocupările programatice, doctrinare și practice ale tuturor partidelor și grupărilor politice ale vremii.

În acest cadru larg se distinge viziunea socialistă asupra structurilor societății românești și, cu precădere, a celor agrare. Din ea răzbate cu putere, și pe planul mai larg al mișcării muncitorești internaționale, nota de deosebită originalitate a unei gîndiri revoluționare preocupată intens de destinele poporului căruia se adresa. „Socialiștii români — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — abordează în mod aprofundat problema agrar-țărănească, de o deosebită acuitate pentru societatea acelei vremi, militînd pentru înfăptuirea reformei agrare, pentru lichidarea formelor de exploatare feudale la sate, pentru împămîntenirea țăranilor și organizarea pe baze noi a muncii acestora, pentru introducerea unor mijloace

de lucru avansate în agricultură”¹. Referindu-se la specificul și la rezultatele evoluției societății românești, socialiștii au relevat : „Țara noastră face parte încă din acele țări, de care Marx zicea, că ele sufăr atât de dezvoltarea capitalismului, cât și de *insuficiența* acestei dezvoltări. Luptele de clasă la noi se desfășoară într-un cadru social și istoric înapoiat și deosebit de cel din Occident”²; ca atare, trebuie să se țină seama de prezența unei chestiuni agrare de „o însemnătate mult mai mare decât în alte țări”³. Așa cum au arătat delegații români la Congresul socialist internațional de la Stuttgart (1907), „pentru România actuală, suprimarea clasei marilor proprietari de latifundii și împărțirea acestora din urmă (a latifundiilor — *n.n.*) este o problemă de viață și de moarte”⁴. Se poate spune că partidul clasei noastre muncitoare a sesizat dimensiunea problemei agrare în cadrul respectivei etape istorice, modul în care rezolvarea sa se proiecta ca o sarcină vitală pentru destinele poporului român.⁵

În acest spirit, partidul proletariatului român, reprezentantul politic al unei clase sociale provenită, în imensă majoritate, din lumea satului, s-a considerat apărătorul îndreptățit al idealurilor țărănimii — „pavăza ei cea mai sigură, protectorul ei natural” —, expresie a unității de interese a muncitorilor și țăranilor, o unitate organică, care tot mai mult a început să fie înțeleasă sub semnul unei alianțe militante capabile să asigure transformarea din temelii a societății românești. Publicistica socialistă nu numai că a înfățișat tabloul real al lumii satelor, ci a dezvăluit marea eroare făcută (în interesul marilor proprietari desigur), prin „îndepărtarea țărănimii de la viața politică a țării”⁶. Și, tocmai de aceea, ea a preconizat un ansamblu unitar de măsuri socio-economice și politice, care să ducă la îmbunătățirea radicală a condițiilor de viață, de civilizație și cultură ale țărănimii, la lichidarea barierelor ridicate chiar de Constituție (prin votul cenșitar) în calea manifestării publice firești a celor care constituiau „pîinea și sarea pămîntului”, scutul independenței țării.

Astfel, documentele fundamentale ale partidului, îndeosebi programele elaborate în 1886, 1893, 1910, au înscris ca un obiectiv esențial rezolvarea, în spirit socialist, a problemei agrar-țărănești. „Trecerea proprietăților statului în stăpînirea comunelor” și „răscumpărarea treptată a proprietăților mari și trecerea lor la comune” (1886); „Răscumpărarea treptată a pămînturilor particulare și acelea ale așezămintelor publice să formeze un domeniu inalienabil. Darea în arendă a acestor pămînturi lucrătorilor agricoli, preferîndu-se syndicatele de lucrători agricoli” (1893); „Răscumpărarea silită, pe cît va fi trebuință, a unei părți cît mai întinse din proprietatea mare” (1910) — au reprezentat prevederi de esență, alături de care revendicările politice și, în primul rînd, votul universal, conturează continuitatea și ascendența de preocupări și de în-

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 266.

² „România muncitoare”, anul III, nr. 28 din 9—16 septembrie 1907.

³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, Editura politică, București, 1968, p. 76.

⁴ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, Editura politică, București, 1975, p. 604.

⁵ Vezi pe larg : Damian Hurezeanu, *Mișcarea muncitorească și problemele fundamentale ale dezvoltării României moderne*, în „Anale de istorie”, anul XVII, nr. 5/1971, p. 73 și urm.

⁶ *Documente... 1910—1915*, p. 18, 98.

ţelegere, de către partidul muncitorilor, a unei probleme fundamentale cu care se confrunta societatea românească⁷.

Nu a fost vorba, aşadar, numai de simple constatări de fapt, ci de o concepţie conturată treptat în practica politică. Ea a aplicat în mod creator ideile socialismului ştiinţific la o realitate specifică, deschizând, prin aceasta, o nouă perspectivă înţelegerii marxiste despre morfologia socială şi conţinuturile ei şi propunând un program original militantismului în ţările cu economie predominant agrară. Este demn de reţinut că, la Congresul socialist internaţional de la Bruxelles (1891), delegaţia română a insistat asupra faptului că „starea economică şi socială a clasei ţărăneşti române” este „de cea mai mare însemnătate pentru această ţară şi pentru dezvoltarea socialismului român”⁸. La următorul forum internaţional (Zürich, 1893), reprezentanţii partidului muncitorilor români au pus şi mai tranşant în discuţia tuturor partidelor revoluţionare problema atragerii ţărănimii la mişcarea socialistă. „Necesitatea unui program socialist agricol — se specifica în Raportul socialiştilor români — se impune tuturor partidelor socialiste europene” şi, mai ales, „în o ţară ca a noastră, unde producţiunea agricolă e cu mult preponderentă celei industriale”⁹. Tocmai de aceea, „mîndru de a îndeplini misiunea sa, Partidul socialist român are trebuinţă de a atrage la el şi de a se rezema pe un mare număr de muncitori, pe ţărani”¹⁰. Ca urmare a insistenţelor delegaţiei române, Congresul a luat în dezbateră chestiunea agrară, votînd o moţiune care declara că „una din datoriile cele mai de capetenie pentru democraţia socialistă din toate ţările este de a organiza pe muncitorii agricoli, ca şi pe muncitorii industriali şi de a-i înrola în rîndurile marii armate a socialismului internaţional”¹¹.

Această atitudine a izvorît dintr-o adîncă înţelegere a rolului de cea mai mare însemnătate jucat de ţărănimie în istoria de veacuri a poporului român, în lupta pentru apărarea independenţei patriei, în afirmarea sa ca forţă socială de bază a progresului societăţii româneşti, făuritoare a celei mai însemnate părţi a avuţiei naţionale, a acelei ţărănimii „care ne-a apărât şi limba, care ne-a apărât şi unitatea naţională, care ne-a apărât şi statul român, scăpîndu-l din restriştele vremurilor trecute şi care va fi gata să-l apere şi în primejdiile viitoare”¹². Concluzia necesară pentru acţiunea organizată a muncitorimii a fost aceea că : „Aliatul nostru este ţăranul român ...Asemenea alianţă ar avea rădăcini în pămîntul ţării noastre şi ar trebui să vină o vijelie prea mare, ca să poată dezrădăcina acest stejar din pămîntul ţării româneşti”¹³.

De pe aceste temeiuri şi contrar punctelor de vedere încetăţenite în concepţia multor partide socialiste europene, care vedeau în ţărănimie o clasă amorfă şi tradiţionalistă, partidul clasei noastre muncitoare s-a preocupat în mod concret atît de susţinerea fermă a cauzei ţărănimii, cît

⁷ Vezi pe larg : *Mişcarea muncitorească, partidul politic al clasei muncitoare din România şi problema agrar-ţărănească*, în „Anale de istorie”, anul XXVIII, nr. 1/1982, p. 87—102.

⁸ *Documente din istoria mişcării muncitoreşti din România. 1879—1892*, Editura politică, Bucureşti, 1973, p. 710.

⁹ *Documente din istoria mişcării muncitoreşti din România 1893—1900*, Editura politică, Bucureşti, 1969, p. 142.

¹⁰ *Ibidem*, p. 145.

¹¹ *Ibidem*, p. 151.

¹² *Cuvîntarea d-lui V. G. Morţun în şedinţa Camerei de la 11 decembrie a.c. cu ocazia discuţiei răspunsului la Mesagiul*, Bucureşti, 1897, p. 24.

¹³ *Ibidem*, p. 17—18.

și de atragerea și organizarea maselor țărănești sub flamura partidului socialist.

Pentru realizarea acestor deziderate, militanții partidului au folosit o gamă largă de forme și metode de acțiune : dezvăluirea realităților din lumea satului românesc în paginile publicisticii socialiste, la întruniri și demonstrații, în Parlament, prin glasurile deputaților socialiști ; sprijinirea luptelor țărănimii pentru pământ și o mai dreaptă legislație agrară ; înfăptuirea unor contacte directe cu țăranii și încercările, încununate cu succes, de încadrare a lor în organizații care au funcționat ca secțiuni în mediul rural ale partidului muncitorilor, cu participare activă la manifestările politice ale acestuia, inclusiv la congrese.

★

Un capitol de cea mai mare însemnătate al concepției și acțiunii politice socialiste în domeniul agrar-țărănesc l-a constituit atitudinea fermă a partidului clasei muncitoare față de lupta de clasă a țărănimii, de aspirațiile sale fundamentale pentru redobândirea dreptului asupra pământului de muncă. Această poziție s-a manifestat atît în timpul ridicărilor la luptă ale țărănimii care, pentru sfîrșitul veacului trecut, au culminat cu marea răscoală din primăvara anului 1888, cît și cu prilejul dezbatărilor referitoare la legislația agrară care au urmat acestor manifestări de clasă. Prin aceasta s-a pus în evidență capacitatea mișcării noastre muncitorești de abordare creatoare a stringentei problematice agrare, rolul său de apărător al cauzei țărănimii, de promotor al închegării alianței muncitorești-țărănești.

Izbucnită în condițiile înrăutățirii situației maselor de țărani, ca urmare a înăsprii exploatarei moșierești și arendășești, a abuzurilor și ingerințelor autorităților locale, răscoala din 1888 a cuprins aproape întreaga țară. Ea a polarizat atenția tuturor claselor și păturilor sociale, a tuturor partidelor și grupărilor politice, care și-au definit atitudinea potrivit cu interesele de clasă pe care se situau. În timp ce conservatorii, veniți la putere în timpul răscoalei prin aripa lor junimistă, au procedat la înăbușirea luptei țărănimii, radicalii, ca și unele grupări ale liberalilor democrați, în special cei din jurul ziarului „Românul“, au protestat împotriva acestor acte represive.

În acest context, mișcarea socialistă s-a manifestat, în ansamblul său, ca singura forță politică apărătoare neștrămutată a cauzei țărănimii ¹⁴. Poziția socialiștilor a fost formulată cu claritate. Ei au demascat exploatarea moșierească și arendășească ca principală cauză a răscoalei și au protestat cu energie împotriva represiunii ordonate de guvern. Referindu-se la cauzele răscoalei, gazeta „Desrobirea“ din București sublinia : „De ani, din munca țăranului se hrănesc stăpînii. Fără pămînt, fără protejire, apăsați de boieri și de toate stăpînirile, lucrînd un pămînt care nu dă roade decît proprietarului, muncii și netihniți, bătuți și jefuiți, foamea și neajunsurile i-au scos în sfîrșit din răbdare“ ¹⁵. La rîndul său, organul de presă al socialiștilor ieșeni, „Muncitorul“, remarca : „Pricina (răscoalei — *n.n.*) este nespusa sărăcie a țăranului român, despoierea cea fără milă, împilarea cruntă și nelegiuită suferită... Asta e pricina“ ¹⁶.

¹⁴ Vezi pe larg : C. Corbu, *Răscoala țăranilor din 1888*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 153—159.

¹⁵ „Desrobirea“, anul I, nr. 17 din 9 aprilie 1888.

¹⁶ „Muncitorul“, anul I, nr. 27 din 31 martie 1888.

În același timp, au fost adresate îndemnuri la solidarizare către proletariat, prin manifestele socialiștilor din București, Brăila, Turnu Severin și din alte centre. Una dintre aceste chemări suna astfel : „Muncitori ! Numai voi știți ce e amarul și sărăcia, numai voi știți ce va să zică robia muncii, numai voi puteți să înțelegeți pe cei care, disperați de lipsă și nedreptate, s-au sculat. Ceilalți sînt potrivnicii voștri ca și ai lor, ceilalți nu pot înțelege. Cînd țărănimea e închisă, voi trebuie să strigați ; cînd ea e împușcată, datoria voastră e să ridicați glasul“ ¹⁷.

Ca urmare a acestor chemări, receptate cu repeziciune pe fondul nemulțumirilor proprii, populația muncitoare din numeroase orașe — București, Galați, Ploiești, Mizil, Cîmpina, Rîmnicu Sărat, Corabia, Zimnicea, Călărași, Oltenița, Vălenii de Munte desfășoară acțiuni de solidarizare și luptă comună cu țărănimea răsculată ¹⁸.

Pe aceeași poziție s-au situat și mesagerii parlamentari ai proletariatului și țărănimii — V. G. Morțun și I. Nădejde. Astfel, la izbucnirea răscoalei țărănești, în condițiile în care reprezentanții claselor dominante încercau să explice ridicarea la luptă a țărănimii prin cauze exterioare (agitațiile „Opoziției unite“ în vederea răsturnării guvernului liberal, propaganda socialistă la sate sau chiar unele influențe venite de peste hotare), V. G. Morțun propunea „numirea unei anchete parlamentare de cinci membri, care să păsească imediat la fața locului ca să cerceteze pricinile care au împins la răscoală pe țărani din județele Ialomița, Prahova și Ilfov“ ¹⁹. Acestei propuneri nu i s-a dat curs, parlamentarii temîndu-se de dezvăluirea adevăratelor cauze ale răscoalei și de publicitatea ce s-ar fi putut face în jurul acesteia.

La 15 noiembrie 1888, I. Nădejde, într-o altă interpelare, cerea guvernului conservator-junimist, cel care procedase la reprimarea răscoalei, să se pronunțe : „I. Asupra cauzelor mișcării țărănești ; II. Asupra mijloacelor întreprinse pentru înfrîngerea răscoalelor ; III. Asupra stării celor arestați și dați judecății și a măsurilor ce-ar trebui de luat ; IV. În general, asupra măsurilor ce are de gînd să ia guvernul pentru a îndestula cererile drepte ale țăranilor și pentru a preîntîmpina nenorociri poate și mai mari decît cele din primăvara trecută“ ²⁰. Deputatul socialist și-a dezvoltat interpelarea la 23 noiembrie 1888, scoțînd în evidență cauzele adevărate ale răscoalei. „Noi (socialiștii — *n.n.*) — sublinia I. Nădejde — găsim cauzele eficiente ale răscoalei în exploatarea neomenoasă a țăranilor de către proprietari și posesori (arendași — *n.n.*) ; pe urmă, în împilarea și jefuirea de către slujbașii comunali... Apoi mai e o cauză : nepăsarea din partea justiției, care nu ia act mai niciodată de jeluirea unor locuitori, de-ar fi fost ea cît de întemeiată“ ²¹. La baza acestei situații, arăta el în continuare, se află lipsa de pămînt pentru un mare număr de familii țărănești, fapt pentru care „țăranii au ajuns o materie de exploatat, cu desăvîrșire în mîna proprietarilor mari“ ²².

După ce s-a referit apoi la represiunile contra țăranilor răsculați, protestînd împotriva înăbușirii cu ajutorul forței armate a luptei țărănimii, I. Nădejde a schițat un program de măsuri, care, în viziunea socialiș-

¹⁷ *Documente ... 1879—1892*, p. 514.

¹⁸ C. Corbu, *op. cit.*, p. 193.

¹⁹ *D.A.D.*, nr. 27 din 7 aprilie 1888, p. 378.

²⁰ *D.A.D.*, nr. 6 din 7 noiembrie 1888, p. 80.

²¹ *D.A.D.*, nr. 11 din 27 noiembrie 1888, p. 119.

²² *Ibidem*, p. 121.

tilor, urma să conducă la o oarecare ameliorare a soartei țăranilor. Dintre acestea, cele mai importante erau : efectuarea unei anchete parlamentare privind răscoala și acordarea amnistiei pentru cei arestați, respectarea legilor la sate de către cei puși să vegheze în acest sens (autoritățile administrative și polițienești locale) și, lucrul cel mai important, să se dea țăranilor „pământ și mijloace de a-l lucra”²³. Evident, arăta Nădejde, socialiștii sînt, în principiu, pentru trecerea la comunele agricole a tuturor proprietăților mari și, în primul rînd, a proprietăților statului și a celor cumpărate de stat de la particulari, dar cum acest lucru nu era posibil în condițiile concret istorice din perioada respectivă, deci „ținînd seama de nevoile actuale și de împrejurările actuale, admitem și noi să se dea țăranilor pămînturi de veci, în loturi mici”²⁴. Întreaga interpelare, dar mai ales soluțiile imediate preconizate asupra chestiunii agrare, reprezintă dovezi elocvente ale analizei lucide întreprinse de socialiști în această atît de dificilă chestiune, ale puterii de adaptare a mișcării noastre socialiste la realitățile epocii.

În urma răscoalei, guvernul conservator-junimist a trecut prin parlament, la 6 aprilie 1889, legea vînzării bunurilor statului²⁵. Stabilind însă că moșiile supuse vînzării urmau să fie înstrăinate în loturi de 5, de 10 sau de 25 hectare locuitorilor săteni lipsiți de pămînt și doar din prisosuri celor cu loturi de pînă la 5 hectare, legea îngreua accesul la împroprietărire țăranilor cu loturi mici, de 1 sau 2 hectare, cu totul insuficiente traiului, urmărind în schimb formarea unei burghezii sătești, din care partidele de guvernămînt să-și recruteze adepții politici. Pe tot parcursul dezbaterilor acestui proiect de lege, Ioan Nădejde a desfășurat o intensă activitate, propunînd un însemnat număr de amendamente, toate venind în sprijinul țăranimii lipsite de pămînt sau cu pămînt puțin, respinse însă de majoritatea conservatoare a Camerei²⁶. Cu toate acestea, deputatul socialist a votat legea, convins fiind că, așa limitată cum era, dacă s-ar fi aplicat corect (cum nu s-a întîmplat), ar fi putut contribui la îmbunătățirea situației țăranimii.

Preocuparea deosebită a socialiștilor față de țăranime, care provoca atîta „grijă” claselor dominante, este și mai bine pusă în evidență de legăturile statornicite între organizațiile muncitorești și masele țăărănești foarte de timpuriu, încă din anii 1886—1887, adică imediat după ce mișcarea noastră revoluționară își definise un program clar de acțiune. Este demn de remarcat că ideile socialiste, răspîndite la sate prin intermediul presei muncitorești, ca și prin contactul direct al unor militanți, al învățătorilor și studenților socialiști cu sătenii, încolțeau pe terenul prielnic oferit de situația grea a țăranimii, de nemulțumirile tot mai accentuate ale acesteia. Atare idei deșteptau în mințile țăranilor sentimentul că în muncitori, în socialiști, și-au găsit apărători de nădejde, care-i pot îndruma spre dobîndirea revendicării lor vitale — pămîntul de muncă. Așa se explică fenomenul receptării relativ ușoare a propagandei socialiste la sate, formarea, la îndemnul și sub îndrumarea socialiștilor, a unor organizații ale „lucrătorilor de pămînt”, la început în împrejurimile Iașului, la Nicolina și Tătărași (cuprinzînd circa 700 de membri),

²³ *Ibidem*, p. 125.

²⁴ *Ibidem*, p. 126.

²⁵ C. Corbu, A. Deac, *Mișcări și frămîntări țăărănești în România la sfîrșitul secolului al XIX-lea (1889—1900)*, Editura științifică, București, 1965, p. 21—25.

²⁶ D.A.D., nr. 54 și 55 din 6 și 7 martie 1889, p. 1008, 1035.

apoi și în alte județe — Vaslui, Bacău, Roman, Fălciu, Putna. Treptat, activitatea propagandistică socialistă se dezvoltă și în unele localități rurale din județele din sudul țării — Ilfov, Brăila, Dîmbovița, Ialomița, Vlaşca²⁷. Indemnul lansat în paginile gazetei „Muncitorul”, cu prilejul constituirii, la 21 februarie 1888, a celei dintii organizații socialiste țărănești — „Fie aceasta un model tuturor muncitorilor de prin comune și grăbească-se a-l urma”²⁸ — s-a materializat astfel într-o amplă acțiune organizatorică. Pentru a-i conferi o direcție unitară, Partida Socialistă a elaborat și publicat, la 24 martie 1888, statutele organizațiilor socialiste ale țăranilor („muncitorii de pământ”, cum erau ei numiți). Prin statute, aceste organizații își defineau condiția de secțiuni locale, în mediul rural, ale partidului muncitorilor și se angajau să urmeze activitatea politică a partidului, să obțină justa aplicare a legislației agrare existente, ca și elaborarea altor legi „care să ușureze mai tare pe muncitori (țărani — *n.n.*)”²⁹.

În acești ani, ca și în perioada următoare, locuința lui I. Nădejde din Sărăria Iașilor, sediul prestigioaselor publicații „Contemporanul”, „Revista socială”, „Muncitorul”, devine nu numai loc de întâlnire al fruntașilor socialiști din oraș, ci și locul unde delegați ai țăranilor vin pentru a li se întocmi cereri pentru pământ și învoieli agricole mai ușoare. Aici ei iau contact cu ideile socialiste, pe care le răspîndise apoi în satele și comunele lor. „Partea cea mai însemnată în această perioadă — avea să scrie mai târziu Sofia Nădejde — a fost propaganda pentru votul universal și pentru darea de pământ țăranilor. Între săteni, relativ la scurtă vreme, mii și mii alergau să asculte cuvîntul de mîntuire. Propaganda printre săteni a fost o fază nouă în mișcarea socialistă. Erau între ei mulți foarte sătești și foarte devotați”³⁰.

O mărturie elocventă a înțelegerii de către țărani a rolului politic al clasei muncitoare, a necesității adîncirii conlucrării și a alianței muncitorești-țăărănești, a reprezentat-o modalitatea originală de realizare a acțiunii politice și parlamentare socialiste. Abordată cu hotărîre și deplină maturitate politică, această acțiune izvoră din concepția mișcării noastre muncitorești cu privire la importanța afirmării în viața politică a programului său de luptă, în vederea atragerii unui număr tot mai mare de muncitori, țărani, intelectuali sub steagul revoluționar, precum și a realizării unora dintre obiectivele sale programatice, care interesau în egală măsură întregul popor muncitor — votul universal, legislația muncii în industrie, împrumutarea țăranimii, drepturi și libertăți democratice etc. —, prin înfrîurirea, din interior, a dezbaterilor din forul legislativ sau din organele administrative locale, prin glasurile propriilor reprezentanți ai muncitorilor și țăranilor.

Cea dintîi participare a Partidei Socialiste la alegerile parlamentare a avut loc cu prilejul scrutinului electoral din 23—25 ianuarie 1888. Prima constatare care se impune în legătură cu această acțiune este faptul că, încă de atunci, militanții clasei muncitoare scontau pe sprijinul satelor, fapt demonstrat atît de insistența cu care s-a acționat în alegeri la Colegiul III (colegiul țăranimii), cît și de prezența pe listele de candidați ai Parti-

²⁷ D. Hurezeanu, *P.S.D.M.R. și problema agrară. Cluburile socialiste la sate, în Mișcarea muncitorească din România, 1893—1900*, Editura politică, București, 1975, p. 221—222.

²⁸ „Muncitorul”, anul I, nr. 22 din 25 februarie 1888.

²⁹ *Ibidem*, nr. 26 din 24 martie 1888.

³⁰ „Adevărul”, anul 48, nr. 15 478 din 18 mai 1935.

dei Socialiste (alături de cunoscuți militanți socialiști — I. Nădejde, V.G. Morțun, Constantin C. Bacalbașa, C. Mille) a unor țărani socialiști — Mihai Măgdici (Iași), Gh. Ciută (Roman), Vasile Bejan și Vasile Bacalu (Suceava), Gh. Onu (Botoșani), Dimitrie Popa (Fălciu), Ion Popa (Neamț), N. Andreescu (Muscel) — cu toții conducători ai organizațiilor socialiste constituite la sate³¹.

Manifestele electorale socialiste se adresau, în egală măsură, muncitorilor industriali și țăranilor, arătându-le că „partida muncitorilor stăruie să se întemeieze bresle (organizații profesionale — *n.n.*) atât în orașe, cât și în sate. Aceste bresle, în înțelegere unele cu altele, vor lupta pe calea politică pentru a pune stăpânire pe consiliile comunale, județene și pe Cameră și, folosindu-se de această putere politică, vor desființa robia și vor lărgi drepturile lor (ale muncitorilor și țăranilor — *n.n.*)”³². Pentru țăranime, programul electoral socialist prevedea, alături de obiectivul general privind instituirea votului universal și garantarea tuturor drepturilor și libertăților politice, revendicări specifice, precum : „proprietățile statului să treacă în posesia comunelor de muncitori, cărora să li se deschidă credite pentru cumpărarea de unelte, vite, semințe și toate trebuințioasele” și „răscumpărarea treptată a proprietăților mari și trecerea lor la comune”³³.

Intensa campanie electorală socialistă a avut ca rezultat alegerea primului deputat în Parlamentul român ce reprezenta partidul muncitorilor (Partida Socialistă) — V. G. Morțun, ales la Colegiul II Roman. Această izbândă, împreună cu experiența politică dobândită cu prilejul alegerilor, avea să folosească partidului în viitoarele confruntări electorale și aceasta cu atât mai mult, cu cât răscoala țărănească din primăvara anului 1888 demonstrase atașamentul sincer al socialiștilor față de țăranime.

Alegerile comunale din august 1888 au confirmat în chip strălucit trăinicia legăturilor politice dintre muncitori și țărani. La Cucuteni și Belcești (jud. Iași), Moșna și Podoleni (jud. Fălciu), Trifești, Săbăoani și Stănița (jud. Roman) au fost alese consilii comunale socialiste și, cu toate că, ulterior, ele au fost dizolvate în mod abuziv de către guvern, reușita demonstra capacitatea socialiștilor de a-și apropia țăranimea și dovedea, o dată în plus, faptul că propaganda socialistă în mediul rural înfrunzise pozitiv asupra conștiinței țăranimii, care receptase ideile socialiste, se organizase pe principiile ideologice promovate de partidul muncitorilor și-și manifesta cu hotărâre opoziția față de marea proprietate, generatoarea exploatării și asupririi din satele României.

Ca un corolar al acțiunii politico-parlamentare socialiste se înscrie marea izbândă din cadrul alegerilor parlamentare de la 12—14 octombrie 1888, atunci când, pentru prima dată în istoria Parlamentului român, doi candidați socialiști — I. Nădejde și V. G. Morțun — câștigă alegerile la Colegiile III Iași și Roman, îndeosebi ca urmare a voturilor favorabile ale alegătorilor țărani³⁴. Țăranii erau convinși că mesagerii parlamentari ai Partidei Socialiste vor acționa pentru împlinirea obiectivelor fundamentale ale țăranimii, așa cum se angajaseră prin manifestul difuzat la 18 septembrie 1888, când au declarat : „Vroim să se dea la țărani toate moșiile,

³¹ „Muncitorul”, anul I, nr. 18 din 24 ianuarie 1888.

³² *Ibid.*

³³ *Ibid.*

³⁴ Arh. st. Iași, fond Primăria Iași, dosar 214/1888, vol. I, f. 40.

deocamdată ne mulțumim cu ale statului. Vroim ca țăranii să lucreze pământul cu cele mai bune unelte și în lanuri mari, pentru ca să se folosească mai bine, muncind mai ușor“³⁵.

Un eveniment cu profunde semnificații în dezvoltarea de ansamblu a mișcării noastre muncitorești, în intensificarea preocupărilor sale pentru organizarea țăranimii și în activizarea luptei unite a muncitorilor de la orașe și sate pentru rezolvarea dezideratelor economice, sociale și politice comune, l-a reprezentat crearea partidului politic al clasei muncitoare (Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România), la istoricul Congres din 31 martie — 3 aprilie 1893.

Semnificativă pentru rolul important pe care partidul îl atribuia atragerii țăranimii la lupta organizată a proletariatului a fost prezența la lucrările Congresului a delegatului țăran din Iași, Gh. Petrovici (unul dintre conducătorii organizației socialiste țărănești ieșene și colaborator activ al lui I. Nădejde în desfășurarea activității de propagandă socialistă la sate), care a fost desemnat să prezideze ședința de deschidere a lucrărilor Congresului, fapt ce se va repeta și la următoarele trei congrese — din 1894, 1895 și 1897.

Congresul a dezbătut și a adoptat programul partidului, prin care erau definite atît obiectivul său final — lupta pentru „întemeierea societății socialiste“³⁶, cît și clasa socială „a cărei menire istorică e realizarea societății socialiste“ — proletariatul, prin care, dat fiind specificul dezvoltării istorice a țării, se înțelegea, deopotrivă, muncitorimea industrială și cea agricolă, toți cei ce lucrau „în fabrici, pe moșii întinse, în orașe mari“³⁷.

În spiritul statornicit de congres, în anii următori, legăturile socialiștilor cu lumea satului se dezvoltă, ele cunoscînd o amploare sporită în timpul campaniilor electorale parlamentare și comunale din 1894, 1895, 1898, 1899 și cu prilejul participării delegaților țărani la congresele următoare ale partidului politic muncitoresc, unde au adus mesajul țăranimii organizate, din ce în ce mai mult legată de lupta generală a tuturor celor ce muncesc în România și de unde au plecat cu convingerea întărită în necesitatea solidarității active a muncitorilor și țăranilor. Delegații țărani, sublinia gazeta „Munca“ din 8 mai 1894, „ducîndu-se acasă, vor povesti la toți, la mari și mici, ce este socialismul, ce-i învață socialiștii. Ideile mîntuitoare se vor răspîndi în masele țăranimii care, organizate și împreună cu muncitorii de la orașe, vor forma partidul cel mai puternic, partidul care va schimba organizația socială de astăzi“.

Pe aceste temeuri, acțiunea de organizare a țăranimii pe principii socialiste, începută în anii 1887—1888, se reia în 1894, în împrejurările declanșării unui nou val de mișcări și frămîntări țărănești în toamna anului 1893 și în primăvara anului 1894. „Datoria noastră — scria „Munca“ — este de a ne folosi de această mișcare pentru a ne alătura de ei (de țărani — *n.n.*) și a le arăta calea ce trebuie să apuce pentru a ajunge la emancipare“³⁸. Evenimentul care avea să marcheze intensificarea acțiunilor propagandistice socialiste în domeniul rural a fost Congresul partidului clasei muncitoare din aprilie 1894, pe a cărui ordine de zi a figurat „Propaganda la țară, syndicatele de țărani“. Propunerea reluării contac-

³⁵ D.A.D., nr. 1 din 8 noiembrie 1888, p. 20.

³⁶ Documente... 1893—1900, p. 51.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ „Munca“, anul V, nr. 21 din 27 septembrie 1894.

telor cît mai strînse cu țărănimea a venit din partea Clubului muncitorilor din Craiova, care desfășura deja o vie propagandă în rîndurile țăranilor din Oltenia, acțiune care „a atras simpatii numeroase din partea țărănimii”³⁹. Unul dintre delegații clubului craiovean, G. D. Pencioiu, a formulat propunerea „de a se înființa syndicate agricole, care să aibă de scop : 1. a stabili solidaritatea și frăția între țărani și 2. să slujească ca societăți de ajutorare mutuală... Syndicatele acestea, pe lîngă că ar avea un interes practic, ar mai înlesni propaganda socialistă la țară”⁴⁰. După vii discuții, delegații au adoptat în unanimitate următoarea rezoluție : „Congresul îndeamnă pe toate grupările socialiste să înceapă agitarea pentru înființarea la sate de bresle țărănești, care să fie alcătuite pe lîngă cluburile bine organizate din țară, și al căror scop să fie, pe lîngă propagarea ideilor socialiste, și ajutorarea reciprocă a membrilor țărani la vreme de nevoie”⁴¹.

Ca urmare a hotărîrilor congresului, în perioada următoare „Lumea nouă” a început să publice din ce în ce mai multe materiale de propagandă socialistă destinate țărănimii, au fost răspîndite broșuri socialiste și s-au organizat întruniri în toate colțurile țării. Într-un astfel de articol, sugestiv intitulat *Spre sate*, organul central al partidului scria : „Oricîte foloase ar avea proletariatul român din organizarea orășenilor, nu e mai puțin adevărat că la noi, în România... trebuie numaidecît să înnodăm iarăși firul rupt al relațiilor dintre țărani și socialiști”⁴². Ca urmare a acestor acțiuni propagandistice, în anii 1896—1897 s-au constituit cluburi socialiste țărănești în unele comune din județele Iași, Tecuci, Botoșani și au fost convocate adunări ale sătenilor, la care a fost dezbătut în mod special programul agrar socialist⁴³.

O intensă activitate desfășoară în acești ani cluburile socialiste din satul Luceni, comuna Stîncă, jud. Iași (înființat la 15 august 1896 și afiliat la partid), din Bucești, Ivești și Buda (jud. Tecuci), Comîndănești (jud. Botoșani), care organizează, din inițiativa militantului socialist Ștefan Petică, întruniri cu participarea a „peste zece mii” de țărani. Noi, țăranii, declarau aceștia, „ne unim cu totul cu vederile Partidului social-democrat din România, ale cărui statute privitoare la cluburi le aprobăm”⁴⁴.

Problema organizării țărănimii a fost inclusă și pe ordinea de zi a Congresului partidului din aprilie 1897. Cu acordul unanim al delegaților, a fost adoptată o rezoluție, în care se preciza : „Congresul, pătruns de însemnătatea chestiei țărănești, însărcinează Consiliul general să facă pînă la viitorul congres anchete agricole, prin mijlocirea organizațiilor din țară, precum și să se facă a se studia de comisiuni speciale chestia țărănească, cu scopul de a se ajunge la o soluție practică și potrivită cu condițiile țării noastre”⁴⁵. De asemenea, partidul muncitorilor a hotărît „să sprijine măsurile care pot aduce îmbunătățiri imediate în starea țăranilor și să agite

³⁹ *Documente... 1893—1900*, p. 224.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 234.

⁴¹ *Ibidem*, p. 234—235.

⁴² „Lumea nouă”, anul I, nr. 205 din 11 iunie 1895.

⁴³ Vezi : Gh. Matei, *Cluburile socialiste la sate (1898—1899)*, Editura științifică, București, 1968, p. 57.

⁴⁴ *Documente... 1893—1900*, p. 474.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 510.

cererile pentru izlazuri comunale, care să se dea obștei locuitorilor din comună“⁴⁶.

Stimulați de hotărârile adoptate, muncitorii socialiști au trecut, în primăvara anului următor, la sprijinirea organizării țărănimii în cluburi, așa cum a procedat, la Zimnicea, lucrătorul timplar Gh. Marinescu, cel care a pus bazele „Societății muncitorilor plugari“. Concomitent, „Lumea nouă“ adresa, la 21 februarie 1898, sub semnătura lui C. Z. Buzdugan, un vibrant apel, semnificativ intitulat *La țară !*, în care se arăta : „O mică scînteie de propagandă, o mică agitație în toate satele și zeci de mii de săteni s-ar grupa sub steagul revendicărilor social-democrate“.

O amplă dezbatere a problemei agrare, a organizării țărănimii a avut loc la Congresul partidului din aprilie 1898. În luările lor de cuvînt militanții socialiști au relevat semnificația deosebită a apropierii muncitorilor de lumea satelor, a unirii țărănimii în organizații socialiste după modelul celor de la orașe, avînd ca obiective de luptă revendicările specifice clasei țărănești, dar și cerințele cu caracter general democratic, cum erau acordarea și garantarea de drepturi politice pentru țărănime. Astfel, C. Dobrogeanu-Gherea, după ce făcea precizarea că „numai atunci partidul socialist va însemna mult politicește, cînd se va baza și pe țărani“, înțelegînd prin aceasta încadrarea țărănimii în rîndurile partidului clasei muncitoare și îndrumarea sa pe calea luptei politice, conchidea : „Ceea ce putem și trebuie să facem pentru țărănime ar fi să lucrăm din toate puterile pentru a ajunge ca instituțiile democratice ale țării să devie o realitate și pentru țărani... Să facem din țăran un cetățean conștient, care să se folosească de drepturile lui în lupta economică și politică. Acest program a fost modest și moderat la prima vedere, dar colosal de important în fond“⁴⁷.

Intervenind în dezbateri, săteanul Țura, delegatul Clubului socialist din satul Luceni, comuna Stîncă, județul Iași, a adus, prin cuvîntul său, părerea autorizată a aceloră asupra cărora se răsfrîngea propaganda socialistă — țărării. „Eu ca țăran — sublinia acesta — aș putea să dau cîteva lămuriri. Țărării se pot cîștiga foarte ușor pentru socialism... Pentru noi, țărării, e nevoie să ni se arate drumul încotro să mergem. Pe lîngă asta, găsesc că ar fi mare bine dacă s-ar scrie în «Lumea nouă» mai des despre chestia țărănească, sfătuindu-ne pe ce cale să apucăm. Dacă vom lucra toți cu multă stăruință și dragoste, socialismul la sate are să fie o putere uriașă pentru partidul nostru“⁴⁸.

Sintetizînd concluziile la care s-a ajuns în urma dezbaterilor, moțiunea în problema agrară votată de Congres stabilea ca viitorul Consiliu general să însărcineze o comisiune, din care să facă parte și unul din membrii săi, care să se pună în legătură cu diferite elemente socialiste țărănești și să caute mijloace pentru răspîndirea broșurilor și ziarelor socialiste la sate“⁴⁹. Drept urmare, la 10 aprilie 1898, Consiliul general al partidului, întrunit în prima sa ședință de după Congres, a procedat la numirea Comisiei agrare, compusă din I. Nădejde, Șt. Petică, C. Săn-

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 3, Editura politică, București, 1977, p. 312.

⁴⁸ *Documente... 1893—1900*, p. 581.

⁴⁹ Ibidem, p. 548.

dulescu. Th. V. Ficșinescu și Gh. Dumitrescu-Ochea⁵⁰. Tot conducerea partidului avea să numească pe I. T. Banghereanu și Th. V. Ficșinescu în calitate de propagandiști permanenți, însărcinați cu munca efectivă de îndrumare a activității organizatorice socialiste la sate.

Ampla acțiune de organizare a țăranimii în cluburi, desfășurată din primăvara anului 1898 pînă la începutul anului 1899, a dat rezultate deosebit de pozitive, materializate în constituirea a peste 300 cluburi socialiste țăranesti, pe aproape întreg teritoriul țării, cuprinzînd, în numeroase cazuri, majoritatea locuitorilor comunelor respective⁵¹. Caracterizînd acest proces, Ștefan Petică releva, în articolul intitulat *Marea crește*: „Țăranii, oamenii aceștia care, de veacuri, n-au cunoscut decît robia și amarul, plîsul și suferința, desmoșteniții aceștia care nu și-au putut închipui că pot să fie și dinșii vreodată liberi, alergară din toate părțile sub cutele steagului roș”⁵².

În scopul întăririi organizatorice a cluburilor țăranesti și imprimării unei linii tactice unice de acțiune, Consiliul general al partidului, împreună cu Comisia agrară aleasă la Congresul din 1898 și cu delegații cu munca de propagandă socialistă în mediul rural, au alcătuit, în toamna aceluiași an (așa cum se procedase și cu zece ani în urmă), statute-model ale cluburilor socialiste la sate. Statutele defineau scopul constituirii cluburilor, direcțiile activității acestora, drepturile și îndatoririle membrilor. Concepute ca organizații locale ale partidului în mediul rural, cluburile socialiste de la sate urmăreau: „a) A statornici frăția și unirea îndeobște între toți muncitorii fără deosebire și mai ales între muncitorii plugari. b) A lupta pentru luminarea și deșteptarea tuturor muncitorilor și mai ales pentru luminarea și deșteptarea muncitorilor plugari. c) De a ajuta toate luptele Partidului social-democrat al muncitorilor, atît în ce privește îmbunătățirea traiului, cît și în ce privește politica folositoare muncitorilor din întreaga țară”⁵³.

Limitarea atribuțiilor cluburilor țăranesti la întraajutorare mutuală, la activitatea de educație a membrilor și de agitație electorală în preajma alegerilor, n-a însemnat însă încadrarea mișcării de la sate în niște tipare strict legaliste. Dimpotrivă, țăranii organizați au început să ceară cu tot mai multă hotărîre pămînt de muncă, să protesteze împotriva abuzurilor și a ingerințelor proprietarilor, arendașilor și administrației locale, ajungîndu-se astfel la declanșarea unei adevărate efervescențe revoluționare la sate⁵⁴.

O mărturie a gradului de maturizare politică a cluburilor socialiste țăranesti a constituit-o participarea (la Zimnicea și în mai multe comune ale județului Teleorman, precum și Comîndănești—jud. Botoșani, Rîșcani și Stîncă—jud. Iași), cu liste proprii, la alegerile comunale din 1—3 noiembrie 1898, participare încununată cu succes, prin alegerea unor consilii comunale socialiste, ulterior dizolvate de guvern⁵⁵; de asemenea, cu prilejul scrutinului parlamentar din 27—29 mai 1899, în numeroase localități rurale din 16 județe ale țării, ele au încheiat carteluri electorale cu

⁵⁰ I.C. Atanasiu, *Pagini din istoria contemporană a României. 1881—1916*, vol. I, *Mișcarea socialistă, 1881—1900*, Editura „Adevărul”, București, 1932, p. 252.

⁵¹ *Documente... 1893—1900*, p. 667.

⁵² „Lumea nouă”, anul IV, nr. 1 206 din 26 iulie 1898.

⁵³ *Statutele Clubului muncitorilor plugari*, București, 1898, p. 3.

⁵⁴ C. Corbu, A. Deac, *op. cit.*, p. 206—216.

⁵⁵ „Lumea nouă”, anul V, nr. 1 297 din 15 noiembrie 1898.

o grupare politică de nuanță ruralistă — „Comitetul pentru apărarea intereselor țărănești“⁵⁶.

Avîntul înregistrat de lupta țărănimii în anii 1898—1899, în condițiile tot mai strînselor legături ale socialiștilor cu lumea satului românesc, a determinat adoptarea de către guvernările liberali, apoi de cei conservatori, care le-au succedat la putere, a unui ansamblu de măsuri cu caracter represiv. Cluburile țărănești au fost dizolvate, arhivele lor confiscate iar cei doi propagandiști socialiști — I. T. Banghereanu și Th. V. Ficșinescu (sub falsul motiv al unor deturnări de fonduri) —, împreună cu un mare număr de conducători ai cluburilor, au fost arestați și dați în judecată. Aceste măsuri au stîrnit proteste în opinia publică și chiar în Parlament. În Adunarea deputaților, Barbu Ștefănescu-Delavrancea a declarat: „Înțeleg să combatem pe socialiști, dar trebuie să recunoaștem că ei sînt animați de pasiuni profunde... Sînt înflăcărați, robuști, gata de jertfă, ca apostolii unei noi religii. Asemenea oameni nu întrebunțează excocheria“⁵⁷.

Atitudinea autorităților a fost aspru condamnată la Congresul al VI-lea al partidului (început în zilele de 20—22 aprilie 1899 și încheiat, în fapt, la 29 iunie 1899). Congresul a adoptat o moțiune de solidarizare cu conducătorii cluburilor țărănești prizonieri⁵⁸, și a subliniat din nou „însemnătatea propagandei la sate pentru socialismul român“, hotărînd că și pe viitor „acțiunea la sate trebuie să meargă paralel cu acțiunea la orașe“⁵⁹.

Desființarea ilegală a cluburilor țărănești a pus din nou, la începutul veacului al XX-lea, problema raporturilor mișcării muncitorești cu țărănimea. Sarcinile sale erau acum mai dificile ca oricînd. Pe de o parte, ea avea de rezolvat problemele consolidării sale interne, iar, pe de altă parte, în lumea satului era foarte greu de pătruns, guvernările adoptînd măsuri de urmărire atentă a oricărei manifestări politice. Dispozițiile Ministerului de Interne urmăreau să împiedice atît difuzarea literaturii socialiste, cît și orice încercare de organizare a țăranilor în spirit de clasă. Astfel, o telegramă-circulară din 11 septembrie 1904 cerea prefectilor de județe să cerceteze „foarte de aproape“ răspîndirea broșurilor socialiste, acțiune însoțită de ordinul: „sechestrați-le oriunde le veți găsi“⁶⁰.

În atare împrejurări, mișcarea muncitorească nu a făcut o publicitate deosebită acțiunilor sale *practice* pentru influențarea și organizarea politică a țăranilor, pe care însă îi dorea încadrați „în rîndurile luptătorilor socialiști“⁶¹. Important este faptul că, trecînd peste greutăți, forța politică proletară a căutat neconținut „să-și întindă acțiunea și la țară“⁶².

De pildă, la sfîrșitul anului 1904, prefectura județului Dolj a deschis o anchetă în legătură cu activitatea „Clubului muncitorilor socialist-de-

⁵⁶ „Lumea nouă“, anul VI, nr. 27 din 23 mai 1899.

⁵⁷ D.A.D., nr. 42, din 10 martie 1899, p. 750.

⁵⁸ Documente... 1893—1900, p. 683.

⁵⁹ Ibidem, p. 752.

⁶⁰ Arh. st. Craiova, fond Prefectura Dolj, dosar 26/1904, f. 424—425.

⁶¹ „România muncitoare“, anul II, nr. 44 din 31 decembrie 1906.

⁶² „România muncitoare“, anul I, nr. 3 din 20 martie 1905.

mocrat“ (cum îl numeau rapoartele autorităților) din comuna Murgășiu, înființat la îndemnul și cu sprijinul Cercului „România muncitoare“ din București⁶³. Deși acțiunea a fost mai ales propagandistică (materialele fiind furnizate de socialiștii din Capitală), membrii săi, țărani din comună, au fost inculpați, la 28 februarie 1905, „pentru socialism, comploturi, atacare contra actualului guvern și dezmințire de legea electorală și constituțiunea țării românești“, pentru ca, în cele din urmă, să li se interzică orice activitate, sub amenințarea dării în judecată⁶⁴. Nu a fost un caz singular. Într-un manuscris intitulat *Apărarea mea*, Vasile M. Kogălniceanu nota: „Clubul din Băbăița era socialist, înființat de un socialist“⁶⁵. La 14 decembrie 1906, delegați ai Cercului „România muncitoare“ din Galați au convocat o adunare în Azacław, la solicitarea sătenilor, care doreau să-și înfățișeze păsurile. Primarul a intervenit, ordonând arestarea muncitorilor. Aceștia au fost eliberați a doua zi, mulțumită intervenției tovarășilor lor veniți de la Galați⁶⁶. Starea de agitație a țăranilor din împrejurimile Pașcanilor era socotită de autorități ca datorată influenței Cercului socialist din localitate. Ecoul acestor acțiuni transpare și în documente oficiale, care constată — așa cum o face circulara Ministerului de Interne din 7 februarie 1907 — că, „în timpul din urmă propaganda socialistă, prin multe întruniri în diferite localități, pare a dezvolta o mare activitate“⁶⁷.

Socialiștii au apreciat că organizațiile partidului clasei muncitoare erau locul potrivit în care să se încadreze masele țărănești, forța politică ce le exprima în mod consecvent interesele. Cu toate acestea, ei au privit cu interes formulele îndrăznețe tinzând la punerea bazelor unei organizații politice a țăranimii — de pildă încercarea lui Vasile M. Kogălniceanu și Al. Vălescu din septembrie 1906 de a făuri un partid țăranesc — și au protestat împotriva intervenției brutale a autorităților pentru a opri asemenea inițiative⁶⁸. De asemenea, publicistica muncitorească a continuat, și la începutul secolului nostru, să dezvăluie exploatarea la care erau supuse masele țăranimii, lipsa lor de drepturi economice, politice, culturale, ce proiectau tabloul lumii satului cu mari pete negre oricărui minți lucide.

În ceea ce privesc ținuturile de peste munți, lupta țăranimii române împotriva dublei exploatări, socială și națională, va cunoaște noi dimensiuni la începutul veacului al XX-lea. Elementul propulsor a fost conferit de făurirea Partidului social-democrat român din Transilvania, reflex al intensificării întregii mișcări de eliberare națională, care s-a aplecat cu atenție asupra problemelor țăranimii. Este relevant faptul că, preocupați de a pune bazele politice și organizatorice ale partidului, socialiștii români

⁶³ Arh. C.C. al P.C.R., col. 50, dosar 10 275, f. 6—8.

⁶⁴ Arh. st. Craiova, fond Prefectura Dolj, dosar 48/1905, f. 99.

⁶⁵ Apud: Damian Hurezeanu, *Afacerea V.M. Kogălniceanu*, în „Magazin istoric“, anul VI, nr. 9 (99), septembrie 1972, p. 88.

⁶⁶ „România muncitoare“, anul II, nr. 46 din 14—21 ianuarie 1907.

⁶⁷ Arh. st. Craiova, fond Prefectura Dolj, dosar nr. 89/1907, f. 16.

⁶⁸ „România muncitoare“, anul III, nr. 13 din 19—26 august 1907.

au creat, începînd cu anii 1902—1903, o serie de organizații social-democrate în comunele transilvănene, găsind aici un teren deosebit de fertil. În acest sens, autoritățile ungare constatau cu neliniște (cum o făcea un raport din 1 iulie 1903) dezvoltarea mișcării socialiste „mai cu seamă în cazul comunelor românești, unde mișcarea îmbracă dimensiuni largi și poporul... se distinge prin ținuta lui provocatoare”⁶⁹. Reprezentanții acestei țărănimii se vor afla printre delegații care au statuat, la Congresul de la Lugoj din 24—25 decembrie 1905/6—7 ianuarie 1906, constituirea Partidului social-democrat român din Transilvania; ei se vor integra organic acțiunii sale pentru dreptate socială și națională.

În timpul marii răscoale din 1907, muncitorimea, mișcarea socialistă și-au manifestat cu putere, mai mult ca oricare altă forță socială sau politică, și de pe cele mai înaintate poziții, solidaritatea militantă cu cauza dreaptă a țărănimii⁷⁰.

Din primul moment, forul național coordonator al mișcării muncitorești, Cercul „România muncitoare” din București, a declarat — în manifestul *Către muncitorii Capitalei*, lansat la 9 martie 1907 (semnat și de C.G.S.R.) — că „muncitorimea conștientă și organizată... are datoria neînlăturabilă de a-și manifesta solidaritatea sa cu țărănimea apăsată”, că tot ei îi revine sarcina „de a clarifica în lumina ideilor sale călăuzitoare marea problemă agrară, de a arăta stăpînilor orbi măsurile de îndreptare ce trebuie să fie luate”⁷¹.

Acest document fundamental, completat cu moțiunea adoptată la mitingul organizat în Capitală la 11 martie 1907, exprimă cu cea mai mare fidelitate atitudinea forței politice proletare față de marea ridicare la luptă a țărănimii. O deosebită semnificație o are sublinierea necesității alianței, a luptei comune a muncitorimii și țărănimii, interesate deopotrivă în doborîrea rînduielilor sociale oprimate. Răscoala a fost văzută ca firească în condițiile cînd țărănimii i-a fost închisă orice altă cale de a-și dobîndi drepturile legitime, ca un fenomen care a scos la iveală imensele energii existente în lumea satului românesc. „Ca stîncile din vîrfurile munților se rostogolesc la vale și înaintează mereu în cîmpie legiunile răsculaților țărani. Satele, tîrgurile și orașele devin teatrul de dezlănțuire a furiei populare, prea mult înăbușită sub povara mizeriei și răbdării silite”⁷².

Socialiștii au chemat fiecare muncitor, pe toți cei indignați de actele violente comise de guvernanți să protesteze cu putere contra înăbușirii

⁶⁹ *Documente... 1900—1909*, p. 146.

⁷⁰ I. Popescu-Puțuri, D. Hurezeanu, A. Deac, I. Felea, *Clasa muncitoare din România și 1907*, în *Marea răscoală a țăranilor din 1907* (red. resp. A. Oțetea, I. Popescu-Puțuri), Editura Academiei R.S. România, București, 1967, p. 621—646; D. Hurezeanu, *Marea răscoală a țăranilor din 1907. Învățămintele ei pentru făurirea alianței muncitorești-țăărănești*, în *Alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în România*, Editura politică, București, 1969, p. 65—81; Mircea Iosa, Traian Lungu, *Viața politică în România. 1899—1910*, Editura politică, București, 1977, p. 172—175.

⁷¹ *Documente... 1900—1909*, p. 525.

⁷² *Ibidem*, p. 524.

prin forța armelor a răscoalei⁷³. Totodată, reprezentanții clasei muncitoare au pus în dezbatere publică un program de măsuri imediate (ce va fi dezvoltat, nuanțat și argumentat), menite să contribuie la îmbunătățirea pe plan social și politic a vieții țărănimii, pînă la soluționarea radicală a problemei agrar-țărănești : „1. Reluarea tuturor moșiilor stăpînite astăzi de proprietari fără acte de proprietate. 2. Desființarea clasei arendașilor intermediari. 3. Fixarea prin lege a unui maxim de arendă de către comisiuni mixte pe baza prețului real al pămîntului. 4. Revizuirea democratică a legii tocmelilor agricole și interzicerea învoielilor cu munca și plata în natură. 5. Reforma impozitelor și reforma administrațiunei. 6. ...introducerea *votului obștesc* egal, secret și direct pentru toți supușii statului român, fără deosebire de neam, de la 21 de ani în sus“⁷⁴. Se vizau, cu realism, fenomenele cele mai izbitoare — prin consecințele lor negative — ale situației țărănimii, cele care, dealtfel, au intrat și în conul de interes al programului liberal de reforme de după răscoală.

Alte manifeste socialiste au continuat să fie lansate, remarcabile fiind : *Către lucrători și țărani, către studenți și Către concediați și rezerviști*⁷⁵. Amîndouă au reprezentat documente oficiale ale mișcării muncitorești, și în acest spirit au fost prezentate în Raportul Comitetului Central al Uniunii Socialiste din România la Congresul socialist internațional de la Stuttgart⁷⁶.

Chemată „la luptă pentru aceeași cauză sfîntă“⁷⁷, clasa muncitoare și-a vădit prin fapte solidaritatea sa militantă. La Pașcani, lucrătorii de la Atelierele C.F.R., împreună cu numeroși săteni din comunele învecinate, au luat cu asalt un vagon cu țărani arestați din comuna Ruginoasa, reușind să elibereze cîțiva răsculați⁷⁸. O acțiune similară a avut loc pe linia Dolhasca—Fălticeni, unde socialistul Gh. Giosanu și tovarășii săi de lucru de pe locomotivă au reușit să elibereze un alt grup de țărani ce erau duși spre închisoare⁷⁹. La Buhuși, muncitorii textiliști au fraternizat cu răsculați din împrejurimile orașului. Alte acțiuni au avut loc la Botoșani, Vaslui, Rădăuți, Rîmnicu Sărat, Alexandria și îndeosebi la Galați, unde lucrătorii locuitori ai cartierelor Lozoveni și Vadu-Ungurului au făcut front comun cu țărani veniți să-și prezinte autorităților competente revendicările legitime. Ziarul „Epoca“ condamna plecarea unui grup de agitatori socialiști în satele din jurul Capitalei pentru a chema țărani la întruniri de afirmare a drepturilor lor⁸⁰. Socialiștii prahoveni au răspîndit în rîndurile sătenilor sute de foi volante cu poezia „Noi vrem

⁷³ „România muncitoare“, anul III, nr. 2 din 11—18 martie 1907.

⁷⁴ *Documente... 1900—1909*, p. 527.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 530—536.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 604.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 523.

⁷⁸ *Răscoala țăranilor din 1907. Documente*, vol. III, Editura de stat, București, 1949, p. 168.

⁷⁹ D. Hurezeanu, *Acțiuni de solidarizare a clasei muncitoare cu răscoala țăranilor din 1907*, în „Analele Institutului de istorie a partidului“, anul VIII, nr. 3/1962, p. 60.

⁸⁰ „Epoca“, anul VII, nr. 1 676 din 11 martie 1907.

pământ⁸¹. Manifeste și apeluri au fost lansate și în alte părți ale țării. Prefectura județului Covurlui raporta ministrului de interne, la 12 martie 1907, că poliția „a sechestrat un pachet conținând 2000 exemplare a unui manifest“, apreciat ca „avînd tendința de a agita populațiunea“, ce fusese elaborat de socialiștii brăileni⁸². Dealtfel, dînd expresie acestei stări de lucruri, la 14 martie Al. Marghiloman semnala Adunării deputaților răs-pîndirea manifestului *Către concediați și rezerviști*; el întreba pe președintele Consiliului de Miniștri „dacă nu crede că este de datoria guvernului de a face ca o propagandă așa de odioasă (sic!) să înceteze“⁸³. Devenise tot mai clar și guvernanților „că mișcarea nu este numai agrară, [ea] a început să devină o întregă mișcare socială și la orașe și la sate“⁸⁴ (subl. ns.). Jurnalul Consiliului de Miniștri nota la 21 martie 1907, ca o chestiune urgentă: „Un pericol de înlăturat. Trebuie să evităm contactul dintre țărănime și proletarii de la orașe“⁸⁵.

La mitinguri, adunări de masă, manifestații, în publicații socialiste, militanții mișcării noastre muncitorești au pus în relief cauzele adînci, de natură economică și politică, ale răscoalei, născute de un sistem de relații sociale „care permite ca o mină de oameni să concentreze în mîinile lor toate avuțiile pămîntului“⁸⁶, au condamnat represiunile sîngeroase ordonate de autorități. Socialiștii, înțelegînd răscoala ca o formă de luptă a țărănimii lipsite de alte posibilități de afirmare — „o mișcare către democrație economică și politică“⁸⁷ —, au remarcat că ea nu avea *atunci* sorți de izbîndă. La această judecată de valoare a concurat analiza caracterului intim al ridicării satelor, lipsită de unitate și fără o pregătire prealabilă, a situației organizațiilor clasei muncitoare în momentul dat, a conjuncturii politice internaționale, cu temerea intervenției trupelor unor mari puteri⁸⁸, ceea ce a urgentat și agravat măsurile de înăbușire. Comemorarea an de an a memoriei celor căzuți în 1907, prin numere aniversative ale ziarelor muncitorești, prin adunări publice solemne, prin moțiuni și rezoluții ale forumurilor socialiste, care au condamnat represiunile, au revendicat pămînt și drepturi pentru truditorii pămîntului, atestă — la adevăratele sale cote — poziția partidului proletariatului român față de lupta eroică a țărănimii.

Ecoul ridicării țărănimii române a fost puternic resimțit și în teritoriile românești cوتropite. Partidul social-democrat român din Transilvania nu numai că a înțeles dreptatea cauzei răsculaților, față de care și-a manifestat deschis atașamentul, ci și-a intensificat acțiunea de răs-pîndire a ideilor socialiste în lumea satelor, de atragere în rîndurile sale

⁸¹ Arh. I.S.I.S.P., fond XV, dosar 76, f. 42—44.

⁸² *Loc. cit.*, fond 52, dosar 4 842, f. 12.

⁸³ D.A.D., ses. ord. (prel.) 1906—1907, nr. 47, p. 831.

⁸⁴ *Ibidem*, nr. 46, șed. din 10 martie 1907, p. 732.

⁸⁵ *Răscoala țărănilor din 1907. Documente*, vol. III, p. 74.

⁸⁶ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), Editura politică, București, 1966, p. 315.

⁸⁷ *Documente...* 1900—1909, p. 218.

⁸⁸ După întrevederea avută, la 10 martie 1907, cu prim-ministrul ungar Wekerle, cancelarul Aerenthal i-a declarat plenipotențiarului român în capitala Austro-Ungariei, Alexandru M. Lahovary, că Viena și Budapesta au discutat necesitatea unei intervenții armate urgente în România în cazul cînd revoltele agrare nu vor fi stăvilit; la 14 martie, Legația română la Viena telegrafia la București că 12 corpuri de armată austro-ungare aveau ordinul de a fi gata pentru a interveni (A. Deac. Gh. Matei, *La révolte de 1907 des paysans de Roumanie et la mouvement ouvrier internatinoal*, în „Revue roumaine d'histoire“, tom. III, nr. 4/1964, p. 733).

a maselor țărănimii române, cu convingerea — așa cum scria organul partidului, „Adevărul“ din 14 aprilie 1907 — că „singura scăpare este luminarea noastră în organizarea sindicală și socialistă“. De asemenea, în anii ce au urmat, în luptele pentru dobândirea unor revendicări politice importante, cum a fost votul universal, alături de muncitorii români s-au aflat numeroși țărani transilvăneni.

Prin toate cele arătate, răscoala din 1907 a constituit — așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — „un moment deosebit de important în afirmarea pe arena politică națională atât a muncitorimii revoluționare cât și a țărănimii — profund interesată în transformarea democratică a țării, în manifestarea unității și alianței celor două clase care militau pentru lichidarea exploatarei și asupririi burghezo-moșierești“⁸⁹.

Pentru socialiști, rosturile apropierei muncitorimii de țărănime se impun, în împrejurările de după răscoală, cu atributul necesității. „Răscoalele țărănești, pe lângă alte urmări, vor avea și pe aceea că vor dezvolta conștiința solidarității de interese ce există între exploatatul de la orașe și cel de la țară, vor strânge legăturile între acești exploatați, le vor da același ideal și vor constitui același mare partid al muncii“⁹⁰ — declara, la 11 martie 1907, deci chiar în focul bătăliei, M. Gh. Bujor. „Proletariatul poate merge mînă în mînă cu țărani“⁹¹ — releva revista teoretică „Viitorul social“, replicînd ideilor poporaniste care-i negau o astfel de posibilă orientare partidului proletar. Prin aceasta, ei au vădit o înțelegere profund marxistă a dezvoltării societății românești, o cunoaștere adîncă a forțelor ei motrice și a perspectivelor de afirmare. În acest spirit, „România muncitoare“ scria: „Muncitorimea din orașe și de la sate trebuie să se unească... spre a putea duce o luptă serioasă și energică pentru nevoile de azi“; și, în perspectivă, tot „muncitorii socialiști, în unire cu muncitorimea țărănească, vor fi aceia care vor transforma România“⁹².

Experiența solidarității, călătită la vîlvătaia unei mari bătălii, a arătat și mai evident că, „pentru lupta mare a viitorului“, misiunea la ordinea zilei era de a organiza temeinic „muncitorimea din orașe și din sate... în rîndurile partidului muncitor socialist“⁹³. Conducerea partidului a inițiat și coordonat această acțiune avînd ca obiectiv crearea de organizații economice (sindicate pentru lucrătorii agricoli) și politice ale țărănimii, similare cu cele ale muncitorimii. Ținîndu-se seama că în mișcare se afla „un colosal număr de muncitori, fii de țărani care vin în contact cu locuitorii satelor“⁹⁴, s-a folosit această forță pentru „o propagandă întinsă printre ei“⁹⁵. „Cuvîntul de ordine la Cercul «România muncitoare» — se specifica într-o notă a Prefecturii poliției Capitalei din 14 iunie 1908 — este ca toți meseriașii care se duc cu angajamente pe la țară să profite de ocaziune și să facă propagandă socialistă printre țărani răspîndind scrierile lor la toți acei care știu carte. Ei zic că izbutind să organizeze

⁸⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, p. 270—271.

⁹⁰ „România muncitoare“, anul III, nr. 3 din 18—25 martie 1907.

⁹¹ „Viitorul social“, anul I, nr. 2, septembrie 1907, p. 190.

⁹² „România muncitoare“, anul III, nr. 46 din 13-20 ianuarie 1908; anul IV, nr. 64 din 25 decembrie 1908.

⁹³ *Calendarul muncii pe anul 1908*, Cercul de editură socialistă, București, 1907, p. 55.

⁹⁴ *Documente... 1900—1909*, p. 369.

⁹⁵ *Documente... 1910—1915*, p. 83.

pe țărani în syndicate agrare, cu legături între ele și Cercul central, vor izbuti cu siguranță în revendicările lor contra capitalului“⁹⁶.

O sarcină deosebită a socialiștilor era de a face țărănimea „să înțeleagă că salvarea ei este unirea cu muncitorimea de la orașe“⁹⁷. În acest scop s-a căutat să se atragă țărani la activitatea organizațiilor muncitorești. Socialiștii, notau organele de urmărire ale autorităților „fac invitațiuni pe care le trimit prin câte un om de-al lor la țară, invitând pe diferiți țărani a luat parte la ședințele ce se țin la cerc“⁹⁸. De asemenea, militanți ai partidului muncitorilor au fost trimiși la sate, unde au răspândit broșuri și ziare socialiste, au ținut conferințe, au lansat îndemnuri la organizare.

Materialul documentar existent reflectă munca tenace, de cele mai multe ori anonimă, dusă de membri ai partidului proletar în rindurile țăranilor, cărora le-au vorbit despre problemele lor stringente și mai întâi despre chestiunea agrară, le-au arătat necesitatea ridicării lor la luptă pentru drepturi politice, alături de lucrătorii de la orașe, împreună cu care erau chemați „să formeze un mare partid al muncitorilor“⁹⁹.

O astfel de activitate este surprinsă, în anul 1908, de autorități în comune din județul Dolj (Maglavit) și Ilfov (Militari, Jilava), în satele din jurul Calafatului, unde sînt confiscate numere ale ziarului „România muncitoare“ și multe broșuri, între care : *Spre țărmul dreptății*, *Să fie lumină*, *Cartea muncitorului*, *Cele două morale*, *Marea reformă*¹⁰⁰ ș.a. O notă a Direcțiunii poliției și siguranței generale din 20 septembrie 1910 informa că socialistul D. Grofu s-a reîntors în Capitală venind din Herești și Isvoarele (Ilfov), unde a făcut „o întinsă propagandă socialistă“. Tot timpul cit a stat acolo, el a menținut o legătură strînsă cu conducerea partidului socialist. „Astă seară — continua nota — va pleca din nou în comunele mai sus citate și, probabil, va lua cu sine și cîteva broșuri cu caracter socialist și numere din ziarul «România muncitoare», pe care desigur le va împărți printre săteni“¹⁰¹. Circulara Ministerului de Interne din 15 decembrie 1911 atrăgea atenția organelor în subordine că Partidul social-democrat își trimite din nou „emisari în orașele din provincie și în special la sate“¹⁰². Socialiștii, se arăta într-o telegramă circulară din 24 august 1912, a aceluiași minister, fac „cu vigoare... propagandă la sate“ (erau menționați în mod expres Ilie Moscovici și C. Popovici). Aceasta „are de scop înrăutățirea raporturilor între proprietari și săteni și a propaga greva generală la sate, sub pretext de înființare de syndicate agricole țăărănești, cu promisiunea că, în caz de grevă, vor fi susținuți cu fonduri de la centru“¹⁰³. La 7 februarie 1914, Prefectura județului Ilfov raporta despre manifeste socialiste găsite la țăranii din comuna Ulmeni¹⁰⁴.

Partidul clasei muncitoare a inițiat acțiuni politice pe obiective care au înmănuncheat într-un tot deziderate stringente ale muncitorilor și țăranilor, a căror îndeplinire însemna îmbunătățirea situației maselor largi,

⁹⁶ Apud : *Răscoala din 1907 în documente*, prezentate de D. Hurezeanu, în „Revista de istorie“, tom. 30, nr. 2/1977, p. 261.

⁹⁷ *Documente... 1910—1915*, p. 476.

⁹⁸ Apud : *Răscoala din 1907 în documente*, p. 261.

⁹⁹ Arh. C.C. al P.C.R., col. 50, dosar 10 275, f. 27.

¹⁰⁰ Vezi : *Alianța clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare în România*, p. 91—92.

¹⁰¹ Arh. C.C. al P.C.R., col. 50, dosar 6 119, f. 24—25.

¹⁰² Arh. st. Craiova, fond Prefectura Dolj, dosar 54/1911, f. 210.

¹⁰³ *Loc. cit.*, dosar 28/1912, f. 1.

¹⁰⁴ Arh. C.C. al P.C.R., col. 50, dosar 10 256, f. 254.

asigurarea progresului țării. Chezășia succesului unor asemenea acțiuni populare — care au fost inițiate în momente prielnice, ca factori de presiune asupra guvernanților, pentru a grăbi și adânci curentul de reforme profilat în societatea românească după 1907 — a fost văzută de socialiști, în mod judicios, în unirea clasei muncitoare „cu țărănimea și cu celelalte categorii sociale interesate”¹⁰⁵. Confruntările electorale, campaniile politice pentru vot universal, demonstrațiile de 1 Mai etc. au constituit tot atâtea mijloace de antrenare a țărănimii la viață politică conștientă.

Răspunzînd apelului Cercului socialist „România muncitoare” din București, organizațiile proletariatului au luat parte la alegerile generale din mai 1907, anulînd voturile și înscriind pe buletine revendicări din programul socialist de acțiune imediată, între care și împrăștierea țărănilor de către stat¹⁰⁶. Cercul socialist central s-a adresat, prin manifestele sale electorale, atît clasei muncitoare, cît și țărănimii, relevînd că, de situația dificilă creată în țară erau vinovate clasele dominante. Referindu-se la programul agrar liberal, prezentat cu mare zgomot publicitar, documentele mișcării muncitorești i-au dezvăluit caracterul limitat, departe de o soluție de fond¹⁰⁷. În plus, s-a indicat ca acolo unde se vor întîlni candidaturile lui Vasile M. Kogălniceanu și Al. Vălescu, pentru că „ei simbolizează țărănimea desconsiderată, împilată și osîndită pe nedrept”¹⁰⁸, muncitorii să le acorde votul în semn de solidaritate cu cauza țărănimii.

În repetate rînduri, publicistica socialistă a dezvăluit marea eroare a sistemului electoral cenzitar, care a dus la „îndepărtarea țărănimii de la viața politică a țării”¹⁰⁹, a clasei care a adus o contribuție atît de generoasă la marile acte ale făuririi și consolidării României moderne. „Țăranul — se arăta în moțiunea adoptată la întrunirea muncitorimii Capitalei din 11 martie 1907 — nu are de fapt nici un mijloc legal spre a lupta, libertatea întrunirii, presei și asociației este pentru el redusă la nimic”¹¹⁰.

Reprezentanții partidului proletar au răspuns în mod public adversarilor votului universal — mai ales conservatori —, care, ca și în trecut, au ridicat din nou obiecția lipsei de pregătire a maselor, uitînd de contribuția acestora, îndeosebi a țărănimii, la făurirea statului național român modern. Referindu-se la exemplul apropiat al răscoalei din 1907, cînd „o întreagă clasă socială, cea mai numeroasă și cea mai harnică” s-a ridicat la luptă, „este semn vădit — remarcă publicațiile socialiste —, nu numai că ea are conștiință de mizeria în care se zbate, dar că i s-a urît și cu răbdarea, că e matură să scuture jugul împilării care o roade”¹¹¹. Iar „contra celor ce se împotrivesc la chemarea țărănimii și a muncitorimii orașelor la viața politică integrală, asupra unui singur argument trebuie stăruit exclusiv : asupra elementarului adevăr că cine duce în spinare

¹⁰⁵ „Viitorul social”, anul I, nr. 2, septembrie 1907, p. 147.

¹⁰⁶ Arh. I.S.I.S.P., cota M.M./1907, inv. 2 149, doc. 10.

¹⁰⁷ *Documente... 1900—1909*, p. 559.

¹⁰⁸ „România muncitoare”, anul III, nr. 13 din 27 mai—3 iunie 1907.

¹⁰⁹ *Documente... 1910—1915*, p. 98.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 527.

¹¹¹ „Viața socială”, anul I, nr. 1, februarie 1910, p. 16.

povara tuturor îndatoririlor trebuie să fie răsplătiți cu acordarea celor mai multe drepturi“ ¹¹².

Un exemplu edificator în acest sens îl constituie campania socialistă pentru vot universal declanșată sub semnul cauzei „muncitorimei agrare și industriale din țara întreagă“ ¹¹³ la sfârșitul anului 1908. La numeroasele adunări muncitorești desfășurate în principalele centre ale țării s-a relevat cerința descătușării politice a țărănimii, subliniindu-se, totodată, că locul acesteia se află în rîndurile partidului proletariatului. Deosebit de relevant în această privință este memoriul care a finalizat această acțiune, înaintat în numele Uniunii Socialiste și a C.G.S.R., Adunării deputaților ¹¹⁴. În primul rînd, documentul a fost alcătuit și „în numele și spre folosul marii clase neîndreptățite“ a țărănimii, pentru că „cea mai mare parte din noi (muncitorii — *n.n.*) sîntem fii sau frați de țărani și pentru că datoria noastră de clasă ne impune această îndatorire“. Făcînd constatarea că „marea majoritate (a oamenilor politici — *n.n.*) s-a convins că adevărata pricină a răului consistă în nedreapta alcătuire și repartitie a proprietății rurale, în subjugarea și exploatarea fără frîu cu care țăranul este ținut de majoritatea proprietarilor și arendașilor“, el releva că, înseși „legile propuse de guvernul liberal au mărturisit gravitatea cangrenei sociale“. Întrucît Casa rurală, Legea tocmelilor agricole etc. „nu sînt în stare să înlăture răul..., numai printr-o largă expropriere care să pună în stăpînirea obștilor sau sindicatelor agrare pămînturile marii proprietăți, numai astfel s-ar fi dezlegat grava problemă țărănească“. La acestea se adăugau celelalte revendicări democratice, inclusiv votul universal.

Partidul muncitorilor — pavază a intereselor țărănimii — este o idee-forță care se impune în acțiunile politice socialiste declanșate la începutul veacului al XX-lea. Astfel, căutînd noi modalități practice de atragere a țărănimii la viața politică, pentru alegerile parlamentare din ianuarie 1911, P.S.D.R. a fixat candidatura lui Toma Dragu la Colegiul III Vlașca, întrucît era un județ cunoscut prin activitatea intensă a clujburilor socialiste la sate de la sfârșitul secolului trecut, ca și prin intensitatea luptelor țărănimii din 1907. „În contra voinței oricui — s-a declarat în Comitetul executiv al partidului —, noi vom merge și în comunele rurale, printre țărani, și vom propovădui programul nostru“ ¹¹⁵. Platforma electorală socialistă a revendicat pentru țărănime „reforme agrare, care să o puie la adăpostul exploatărei nemiloase și prădalnice a proprietarilor, legi care să hotărască răscumpărarea silită a pămînturilor și care să fie date obștilor satești, precum și reforme care să înlăture toate dispozițiunile din legi și regulamente ce dau ca robi pe țărani în mîinile exploatareților agricoli“ ¹¹⁶. Cu toate piedicile care i-au fost puse lui Toma Dragu în calea contactului cu țărani, el a obținut 171 voturi, plasîndu-se în fruntea listei opoziției la alegerile pentru Colegiul III Vlașca ¹¹⁷.

De asemenea, programul socialist pentru confruntarea generală electorală din noiembrie 1912 a prevăzut și „expropriere silită a marii

¹¹² *Documente... 1910—1915*, p. 365—366.

¹¹³ *Documente... 1900—1909*, p. 797.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 798—805.

¹¹⁵ „Adevărul“, anul XXIV, nr. 7 669 din 16 ianuarie 1911.

¹¹⁶ „România muncitoare“, anul VI, nr. 98 din 17 februarie 1911.

¹¹⁷ *Ibidem*, nr. 100 din 24 februarie 1911.

proprietăți și împărțirea ei la țărani în arendă pe termen lung ¹¹⁸. Pentru luna martie 1913, Comitetul executiv al partidului a hotărât ca toate cluburile și cercurile social-democrate să aniverseze marea ridicare a țăranimii prin întruniri la care „să explice muncitorimii solidaritatea care o leagă de clasa țărănească” ¹¹⁹. Atunci cînd — în 1914 — reformele, electorale și agrare, sînt puse de Partidul Național-Liberal la ordinea zilei, P.S.D.R. a propus o platformă de luptă a cărei înfăptuire era cheazășuită de propulsarea năvalnică a maselor muncitoare în arena politică și, mai ales, de acțiunea comună muncitorească-țărănească. Țărănimea, s-a subliniat la Congresul socialist din aprilie 1914, trebuie „să lupte cot la cot cu muncitorimea din orașe, să ducă o luptă aprigă, zilnică, fără răgaz, pentru dărîmarea regimului de astăzi, oligarhic și tiranic, pentru pregătirea societății socialiste” ¹²⁰.

Activitatea socialistă la sate chiar dacă nu s-a concretizat în făurirea unor organizații politice ale țăranimii (așa cum s-a reușit la sfîrșitul veacului al XIX-lea) — dealtfel aproape imposibil de realizat în condițiile cînd un aparat represiv întărit urmărea, interzicea și înăbușea orice mișcare de natură revoluționară în lumea satului — nu a fost inutilă. Țăranii au răspuns apelurilor partidului clasei muncitoare, au început să ia parte, cu precădere cei din jurul centrelor proletare, tot mai des și mai mulți, la întrunirile și manifestările socialiste. Ca urmare, an de an, au crescut contactele partidului muncitorilor cu țărănimea, s-a extins influența sa în lumea satului românesc. „Cînd am început — mărturisea Ștefan Gheorghiu, la Congresul socialist din 1910 — să le vorbim (țăranilor — *n.n.*) de obștii satești, de nevoia de a lua pămînt în comun ca să poată cîștiga mai mult și fără stăpîn pe cap, au început să ne soarbă cuvintele cu toți porii, din toți plămînii, și să se țină de noi, să ne ceară sfaturi și îndrumări” ¹²¹.

Starea de efervescență din lumea satelor a favorizat creșterea contactelor P.S.D.R. cu țărănimea, extinderea influenței sale printre țărani. Publicațiile socialiste au căpătat o circulație mai largă în mediul rural; numeroși țărani se adresau redacției ziarului „România muncitoare”, cerîndu-i sprijinul împotriva samavolnicilor săvîrșite de autorități sau de moșieri ¹²². La întrunirile inițiate de organizațiile locale ale partidului muncitorilor luau parte și țărani. De pildă, la întrunirea organizată de Clubul social-democrat din Ploiești la 23 ianuarie 1911 au participat și țărani din comunele din jurul orașului, ei dînd glas speranțelor „pe care țărănimea le pune în lupta pe care o duce partidul muncitorilor și în rîndurile căruia se află ei” ¹²³. Întrunirile organizate cu țăranii în diferite localități erau punctate adesea de intervenția brutală a autorităților și de arestarea militanților socialiști. „În comuna Latinu (jud. Brăila) — relatea „România muncitoare” din 20 ianuarie 1913 —, în urma unui denunț privind o consfătuire ce mai mulți săteni o țineau în casa unuia dintre ei,

¹¹⁸ *Documente... 1910—1915*, p. 433.

¹¹⁹ „România muncitoare”, anul IX, nr. 19 din 10 martie 1913.

¹²⁰ *Documente... 1910—1915*, p. 744.

¹²¹ *Dezbaterile Congresului de constituire a Partidului social-democrat și ale Congresului sindical ținut în zilele de 31 ianuarie, 1 și 2 februarie 1910*, Cerucl de editură socialistă, București, 1910, p. 118.

¹²² *Alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în România*, p. 106.

¹²³ „Adevărul”, anul XXIV, nr. 7 668 din 26 ianuarie 1911.

a fost arestat tovarășul nostru Dumitru Șt. Mihail, locuitor al acelei comune. Sătenii s-au adunat în semn de protest... Toți vorbitorii au arătat că sătenii încep a-și azvirli pătura de pe ochi și a urma lucrătorii de la orașe". Un caz similar s-a petrecut în comuna Tincăbești (Ilfov) ¹²⁴.

Un indiciu al creșterii înrîuririi socialiste asupra satelor l-a constituit și participarea țăranilor, alături de muncitori, la sărbătorirea zilei de 1 Mai. Astfel, la adunarea din 21 aprilie 1913, de la Piatra-Neamț, întîlnim și numeroși țărani. Unul dintre aceștia, Avram Miron din satul Dochia, a relatat faptul că fratele său a fost arestat pentru că a împărțit manifeste și că ar fi venit la manifestația socialistă mai mulți țărani dacă n-ar fi fost înconjurat satul cu jandarmi ¹²⁵. În aceeași zi, la sărbătoarea zilei muncii la Cîmpina au luat parte țărani din comunele Blejoi, Bucov, Ploieștiori, Țîntăreni, Scăieni ¹²⁶. Cu ocazia zilei de 1 Mai 1914, la Ploiești, un țăran din comuna Pleșa a vorbit despre situația țăranimii și a recitat versuri originale consacrate răscoalei din 1907; la Brăila, în coloana demonstranților s-au aflat și săteni; la Bacău, moțiunea adoptată a fost întocmită și în numele țăranilor prezenți la întrunire ¹²⁷.

Paralel cu acțiunile orientate spre extinderea înrîuririi socialiste la sate, partidul clasei muncitoare s-a preocupat insistent de aspectele complexe pe care le comporta rezolvarea problemei agrare, pusă izbitor la ordinea zilei de marea ridicare la luptă a țăranimii. Răscoala a produs mutații în concepția și acțiunea practică a partidelor epocii, le-a afectat programele și doctrinele, care au trebuit să țină seama de potențialul uriaș revoluționar al truditorilor pămîntului. „Noi sîntem chemați să facem, în împrejurările prin care trecem, o revoluție binefăcătoare: a da la cinci milioane de români o situațiune materială și morală, la care au dreptul și care trebuie a li se da dacă voim ca această țară să trăiască mai departe” ¹²⁸ — au fost cuvintele rostite de N. Iorga în ședința Adunării deputaților din 12 iunie 1907, ce au exprimat o stare de spirit generală. Nu a fost forță politică care să nu-și fi expus dorința de îmbunătățire a stărilor de lucruri din lumea satului, dar măsurile practice au fost departe de frumusețea frazelor.

După marea răscoală, procesul reformator — în genere încadrat pînă atunci interpretării strîmte a Constituției de la 1866 și redus, cu rare excepții, la măsuri legislative destinate să promoveze dezvoltarea firească a statului român — iese din apele sale liniștite și se circumscrie unui ritm mai alert, mai bogat în conținut. Prefacerile de natură socială și politică erau cerute de evoluția societății românești, de dezvoltarea obiectivă a capitalismului, de evoluția burgheziei care tindea să consfințească prin modificări substanțiale în viața economică și de stat forța ei predominantă față de moșierime în cadrul regimului politic. Erau cerute de imensa populație a țării, de masele muncitoare de la orașe și sate dornice de dreptate socială și libertăți democratice. Mișcările spre înnoire au fost lente, cu adînc caracter de clasă, supuse opoziției acerbe a unei

¹²⁴ „România muncitoare”, anul X, nr. 48 din 1 mai 1914.

¹²⁵ „România muncitoare”, anul IX, nr. 32 din 28 aprilie 1913.

¹²⁶ „Desrobirea” (Ploiești), anul I, nr. 2 din 1 mai 1913.

¹²⁷ „România muncitoare”, anul X, nr. 45, 46, 49 din 24, 27 aprilie și 4 mai 1914.

¹²⁸ Nicolae Iorga, *Discursuri parlamentare. 1907—1917*, Editura politică, București, 1981, p. 80.

moşierimi care ţinea să-şi păstreze poziţiile prin menţinerea statu-quo-ului social şi politic ¹²⁹.

În ce priveşte partidul clasei muncitoare, se detaşează, în primul rând, paşii însemnaţi înainte făcuţi de gândirea socialistă românească în abordarea principial-teoretică a acestei probleme fundamentale pentru destinele poporului şi ale ţării. În pagini vii s-au înfăţişat situaţia ţărănimii, s-au analizat contradicţiile regimului agrar, relevându-se consecinţele negative ale rămăşişelor semifeudale din mediul rural. Pe această bază, în timp ce Partidul liberal, după o jumătate de veac de la reforma din 1864, abia ajunge la o propunere care doar limita extinderea excesivă a marii proprietăţi funciare, partidul clasei muncitoare s-a pronunţat programatic pentru *exproprierea totală şi silită a acestei proprietăţi în favoarea maselor ţărăneşti* ¹³⁰. Prin aceasta s-a oferit soluţia radicală pentru eliminarea anomaliilor social-economice care grevau asupra mersului înainte al societăţii româneşti, soluţie înscrisă drept contribuţie esenţială şi „în interesul dezvoltării democratice a României“ ¹³¹. Faptul că socialiştii au preconizat arendarea fondului funciar expropriat obştilor săteşti sau individual, ţaranilor, pe termene lungi şi cu arende mici, nu înseamnă o lipsă de receptivitate la revendicările ţărănimii care dorea să-şi aibe propriul pământ, ci o manieră specifică, prin care ei au căutat să impace idealul privind metodele colective de lucru în agricultură cu setea de pământ a ţărănimii (un lot arendat pentru cel puţin 50 de ani însemna, de fapt, o împroprietărire, fără riscul pierderii sau înstrăinării sale).

În altă ordine de idei, trebuie spus că socialiştii au evidenţiat cu insistenţă relaţia de interdependenţă ce exista între schimbarea fundamentală a raporturilor agrare şi acordarea drepturilor cetăţeneşti fireşti ţaranilor, faptul că „dezrobirea lor economică este strîns legată de existenţa lor politică“ ¹³². Această înţelegere a necesităţii regenerării ample a sistemului social şi politic va câştiga teren în epocă, în anii 1913—1914 ajungîndu-se să se pună în discuţie un ansamblu organic de reforme, agrară şi electorală.

Prin presiunea manifestărilor populare, socialiştii au pus în evidenţă dorinţele unanime ale maselor muncitoare, tot mai conştiente de nevoile lor şi ale ţării, au impulsionat acţiunile spre reforme. Chestiunea ţărănească a căpătat, astfel, noi dimensiuni în perspectiva dezvoltării mişcării muncitoreşti, a întăririi influenţei partidului clasei muncitoare în viaţa societăţii româneşti, a consolidării alianţei dintre cele două clase sociale de bază ale societăţii româneşti.

¹²⁹ Vezi : *Marea răscoală a ţaranilor din 1907*, p. 787—811 ; *Relaţii agrare şi mişcări ţărăneşti în România. 1908—1921* (V. Liveanu red. resp.), Editura politică, Bucureşti, 1967, p. 106—164 ; Z. Ornea, *Poporanismul*, Editura „Minerva“, Bucureşti, 1972, p. 212—242 ; D. Hurezeanu, C. Dobrogeanu-Gherea, *Studiu social-istoric*, Editura politică, Bucureşti, 1973, p. 248—275.

¹³⁰ *Documente... 1900—1909*, p. 690—693 ; *Documente... 1910—1915*, p. 40—42, 761—762.

¹³¹ „Viitorul social“, anul I, nr. 4, noiembrie 1907, p. 347.

¹³² „România muncitoare“, anul IX, nr. 96 din 24 noiembrie 1913.

REVISTA „MAGAZIN ISTORIC” LA 15 ANI DE LA APARIȚIE

În urmă cu un deceniu și jumătate, în climatul de înnoire generat de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român în toate sferele de activitate, publicistica istorică românească înregistra o nouă prezență: *Magazin istoric*, revistă de cultură istorică, cu apariție lunară, destinată maselor largi de cititori, prima publicație cu acest profil din țara noastră. Preocuparea privind înființarea unei asemenea reviste răspundea, și pe acest plan, la ceea ce secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu numea *nepotolita sete a poporului nostru de a-și cunoaște mărețul trecut și de a scoate din el îndemnuri spre construirea cu și mai mult elan a vieții noi, socialiste*.

Căutînd să răspundă acestui înalt comandament, revista și-a propus drept datorie de onoare — cum se arăta în primul său număr — ca prin studii, articole și documente „care oglindesc momente ale istoriei patriei, din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi, ale îndelungatei lupte pentru eliberarea socială și națională a poporului nostru, ale mișcării democratice și revoluționare, ale făuririi victoriei socialismului pe pămîntul României” și „căutînd să dea expresie vie exemplului înălțător al înaintașilor și sensului optimist al prezentului”, „să contribuie, alături de întreaga publicistică românească la dezvoltarea patriotismului care însuflețește generațiile actuale în marea operă de edificare a socialismului”. Și-a propus, în același timp, ca o sarcină fundamentală, să manifeste „preocuparea cuvenită față de istoria celorlalte popoare, cu conștiința limpede a însemnătății pe care o are știința istoriei în realizarea cunoașterii reciproce, a apropierii și cooperării între popoarele Europei, între toate popoarele lumii”.

Înscrisă în istorie ca epoca cea mai dinamică pe care a cunoscut-o țara noastră, perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea al partidului s-a făcut puternic simțită și în istoriografia românească. Atenția deosebită, constantă, profundă, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele României o acordă problematicei istorice, orientările sale pline de învățăminte de a scrie istoria nu după

dorințe subiective sau criterii de conjunctură, ci așa cum a fost, corespunzător adevărului vieții, au dinamizat și cercetarea istorică, i-au asigurat climatul de rigoare științifică, concentrându-i eforturile asupra marilor momente ale istoriei patriei și a încadrării lor în istoria universală. Interpretând și elucidând în lumina materialismului dialectic și istoric evenimente cruciale ale istoriei poporului nostru, Programul partidului, opera tovarășului Nicolae Ceaușescu oferă un strălucit exemplu de tratare teoretică, de filozofie a istoriei și, totodată, de atitudine militantă, de profundă responsabilitate pentru adevărul istoric și semnificația scrierii istoriei.

Transpunerea în viață a orientărilor date în documentele de partid, în expunerile secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a concretizat, în domeniul istoriografiei, în lărgirea și aprofundarea ariei cercetărilor, inclusiv în investigația arheologică, în studierea fondurilor arhivistice și muzeistice. Multe dintre rezultatele obținute au fost concentrate în lucrări de mare valoare științifică — tratate, sinteze și monografii pe probleme fundamentale ale istoriei patriei. A cunoscut, de asemenea, o puternică afirmare publicistica istorică, mii și mii de articole și studii de istorie românească fiind publicate în revistele de specialitate din țară și din străinătate, în paginile periodicelor și cotidienele, la care s-au adăugat emisiunile pe teme de istorie la radio și televiziune, știința istorică sporindu-și astfel în mod deosebit contribuția în procesul de educare patriotică a maselor.

Desfășurându-și activitatea pe acest teren fertil, sub îndrumarea permanentă a Institutului de studii istorice și social-politice, și beneficiind de bogatul tezaur al cercetării istorice din țara noastră, de marile acumulări obținute în deceniile de după eliberare, *Magazin istoric* înscrie în bilanțul său, la împlinirea a 15 ani de existență, publicarea unui volum mare de materiale privind istoria patriei și istoria universală. Pagini de o mare complexitate tematică, cu o solidă argumentare științifică și ideologică, ce denotă un efort constant de a face ca revista să fie un promotor al culturii istorice de masă, cu valoroase contribuții la educarea cititorilor, la dezvoltarea în rîndul acestora a patriotismului socialist și a solidarității internaționaliste, la cultivarea tradițiilor glorioase de luptă ale poporului român, ale înaintașilor revoluționari, comuniști, democrați, la formarea conștiinței înaintate a omului României socialiste.

Aceste strădanii au un profund ecou în rîndul cititorilor, setea de informație istorică, fenomen tot mai evident în opinia publică românească, găsindu-și o semnificativă ilustrare și în interesul cu care a fost și este urmărită activitatea acestei reviste de la începuturile sale. Deosebit de elocventă este și componența masei de cititori ai revistei — în majoritate oameni ai muncii din industrie și agricultură, precum și elevi, studenți, cadre didactice, militari, funcționari, pensionari. Oameni care iubesc istoria și căroră revista se străduiește să le-o apropie, să le-o prezinte în adevărurile ei într-un stil sugestiv și atrăgător, concret și armonios. Pe drept cuvînt, se poate spune că *Magazin istoric* și-a impus un stil anume în publicistica istorică românească, un stil dictat de profilul său și de publicul căruia i se adresează. Un profil și un stil puse în evidență printr-o permanentă strădanie în alcătuirea fiecărui număr al revistei, printr-o neslăbită grijă de a promova noutățile în cercetarea istorică, de a populariza rezultatele obținute din investigațiile făcute pe șantiere arheologice, în arhive și biblioteci și de a aduce aceste rezultate cît mai aproape de înțe-

legerea și inima celor care făuresc și iubesc istoria. În același timp, prin abordarea unui mare număr de subiecte inedite, prin contribuțiile care aduc puncte de vedere noi sau elemente ce largesc aria investigației istorice, revista a devenit tot mai mult o sursă de referință pentru istoriografia din țară și de peste hotare.

În mod firesc, preocuparea centrală a revistei a constituit-o — așa cum o dovedesc paginile sale — problematica istoriei naționale, care reprezintă o oglindă a cercetării istorice din ultimii 15 ani, cu prioritățile și accentele pe care aceasta le-a pus în reevaluarea critică, înnoitoare, a celor mai importante momente ale trecutului nostru, cu eforturile de a depăși viziunea îngustă, regionalistă în tratarea istoriei patriei, de a înlocui factologia cu analiza, de a regândi, în lumina adevărului, rolul unor personalități ale istoriei, importanța unor momente și evenimente. În acest spirit, cu argumente temeinice, revista a combătut teoriile și tezele eronate, deformările voite și de rea-credință ale adevărului istoric de către unii cercetători de peste hotare, care falsifică istoria poporului nostru, realitatea trecutului și prezentului.

Una din modalitățile publicistice și științifice prin care *Magazin istoric* a pus în lumină marile valențe ale istoriei noastre a fost prezența, în numeroase numere, a temelor de istorie din opera președintelui Nicolae Ceaușescu, revista oferind astfel cititorilor exemple de magistrală analiză a istoriei patriei, de strălucită interpretare și evaluare a procesului istoric național și universal. S-au publicat, de asemenea, articole și sinteze despre opera și gândirea președintelui Nicolae Ceaușescu, despre amplele ecouri pe care această operă le are în lume, mărturii ale marelui prestigiu internațional de care se bucură România și președintele ei. Revista a relevat, prin numeroase articole, activitatea prodigioasă, teoretică și practică, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o desfășoară în fruntea partidului și statului, valoroasele sale inițiative și contribuția sa remarcabilă la abordarea constructivă a celor mai arzătoare probleme ale contemporaneității, a evocat momente din înflăcărata activitate revoluționară desfășurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu și de tovarășa Elena Ceaușescu în anii grei ai luptei ilegale, ca și în epoca socialismului.

Colecția revistei dovedește stăruința redacției de a oglindi în mod corespunzător toate epocile multimilenarei istorii a poporului nostru, așa cum s-a înscris această istorie pe marile sale coordonate: continuitatea neîntreruptă de viață materială și spirituală în vatra străbună, setea de libertate a poporului român, necurmatele bătălii purtate pentru dreptate socială și națională, pentru apărarea neatrănării, a dreptului de a-și hotări destinul de-sine-stătător, voința sa de a trăi unit, într-un singur stat puternic și independent, vocația sa de pace și colaborare cu toate popoarele lumii.

În acest cadru se cuvine a fi evidențiat efortul de a aborda fenomenul istoric prin prisma noilor cercetări, a datelor aduse de noi mărturii documentare, în această direcție *Magazin istoric* înscriind — în ansamblul publicisticii istorice din țara noastră — o serie de contribuții și priorități atât în ceea ce privește investigarea și interpretarea, cât și volumul de informație istorică pus în circulație. De pildă, revista a căutat să înfățișeze — inițiind și rubricile permanente: „Neamuri și triburi tracice” și „Dave și stăpînii lor” — o serie de date noi din arhive românești și străine, ca și din domeniul cercetării arheologice, care să contribuie la prezentarea cât mai reală a istoriei strămoșilor geto-daci în contextul european al timpului. Și tot *Magazin istoric* are meritul de a fi redeschis discuția științifică pri-

vitoare la „Capitulații” — aceste vechi tratate încheiate de Țările Române cu Imperiul otoman —, documente fundamentale pentru stabilirea adevărului privitor la natura specifică a relațiilor româno-otomane, relații ce au avut efecte pozitive nu numai asupra statutului Țărilor Române, ci și asupra popoarelor vecine, contribuind astfel la repunerea în cîmpul istoriografiei a unor acte politico-diplomatice de mare însemnătate.

Pe baza investigațiilor făcute de istorici în arhive românești și străine, care au dat la iveală file de cronici, documente emanînd din cancelariile diferitelor curți europene, însemnări ale unor diplomați, soli și cărturari de peste hotare ce au venit în contact cu realitățile noastre, *Magazin istoric* a căutat să rememoreze, pe un plan mai amplu, epocile de glorie pe care le-au reprezentat domniile unor voievozi ca Mircea cel Bătrîn și Alexandru cel Bun, Iancu de Hunedoara și Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Petru Rareș, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul — marele domn al primei uniri a tuturor românilor —, Matei Basarab și Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir, Constantin Brîncoveanu. Pe aceste temeuri, revista a contribuit la reconsiderarea unor domnii mai puțin abordate sau incomplet interpretate de către istoriografie, ca acelea ale lui Vlaicu Vladislav, Dan al II-lea, Vlad Dracul, Neagoe Basarab, Radu de la Afumați, Șerban Cantacuzino — în Țara Românească ; Petru și Roman I, Ștefăniță Vodă, Alexandru Lăpușneanu, Miron Barnovschi — în Moldova ; Ștefan Báthory, Gabriel Bethlen, Gheorghe Rákóczi I și II — în Transilvania. O prezentare nuanțată, cu puncte de vedere inedite, s-a străduit să aducă revista și asupra epocii fanariote, dezvăluind nu numai petele ce au umbrît-o, dar și acele eforturi care au vizat dezvoltarea culturii și introducerea unor reforme economice și administrative cu efecte pozitive pe plan social.

Momentelor cruciale care au trasat construcția României moderne — revoluțiile de la 1821 și 1848, Unirea din 1859, războiul pentru cucerirea independenței absolute de stat din 1877—1878, Marea Unire din 1918 —, redacția le-a consacrat numere speciale, grupaje de articole tematice, mărturii documentare (rapoarte consulare, corespondență diplomatică, documente și acte guvernamentale, memorii și însemnări ale unor personalități ale vieții publice și cultural-științifice), care au adus în circuitul științific noi informații despre amploarea și implicațiile profunde ale acestor evenimente. Astfel, au fost reluate, într-o nouă interpretare, documentele Unirii din 1859 și cele consacrate domniei lui Al. I. Cuza (s-au publicat documentele Conferințelor internaționale de la Paris din 1856 și 1858, rapoarte ale consulilor americani, belgieni, francezi, britanici, austriaci și germani despre perioada 1857—1866), s-a ilustrat, prin extrase din presa timpului și din lucrările unor autori străini, poziția României în anii războiului neatîrnării. Prin materiale de sinteză, prin articole, revista a contribuit la elucidarea caracterului necesar istoricește pe care l-a avut participarea României la primul război mondial, la dezvăluirea practicilor diplomației marilor puteri, la relevarea solidarității națiunii române în ceasurile grele ale ocupației străine, contribuției socialiștilor, a maselor la făurirea statului național unitar. Acestora li s-au alăturat mărturii inedite, datorate unor participanți nemijlociți la istoricele evenimente din anul 1918, comentarii și aprecieri ale presei străine despre Marea Unire, pasaje semnificative din lucrările unor istorici și publiciști străini — J. Michael Kitch (S.U.A.), R. W. Seton-Watson (Anglia), Ramon de Basterra (Spania), Juliusz Demel (Polonia), Keith Hitchins (S.U.A.), Henri Focillon (Franța), Paul Schroeder (S.U.A.) — referitoare la crearea statului național român.

În paginile consacrate de revistă istoriei mișcării muncitorești, a partidului politic al clasei muncitoare au fost înfățișate numeroase documente și relatări inedite, printre care emoționante reconstituiri datorate lui C. I. Parhon, M. Gh. Bujor, Alecu Constantinescu, N. D. Cocea, Pannait Istrati, Lucrețiu Pătrășcanu, Nicolae Popescu-Doreanu, ori altele conținând date interesante privind activitatea lui C. Dobrogeanu-Gherea, I. C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, Anton Bacalbașa, Ioan Nădejde, Mircea Rosetti, Eugen Lupu, Nicolae Codreanu ș.a. Cititorii au putut, de asemenea, urmări, în ultimele numere ale revistei, o suită de reconstituiri — inclusiv printr-o serie de fotografii publicate pentru prima oară — ale forurilor naționale ale partidului politic al clasei muncitoare, începând cu primul congres, din anul 1893.

O atenție predilectă a conferit redacția cronicii de luptă și împliniri a Partidului Comunist Român, afirmării sale plenare în viața social-politică a țării, în bătăliile pentru apărarea independenței, suveranității și integrității patriei. În această direcție, unul din capitolele de istorie românească în care *Magazin istoric* a căutat să înscrie o contribuție temeinică este cel privind istoricul act de la 23 August 1944, care a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Reliefind, pe diferite planuri, cu nuanțări și informații noi, titanica activitate politică și organizatorică desfășurată de Partidul Comunist Român, revista a adus în circuitul științific date și fapte (deosebit de semnificative sînt comentariile posturilor de radio și agențiilor de presă străine) ce vorbesc despre acțiunea clarvăzătoare a partidului, stabilită în deplină concordanță cu realitățile românești, care a permis strălucita izbîndă a insurecției naționale din August '44. S-a pus, astfel, pe larg, în evidență contribuția României la înfrîngerea Germaniei hitleriste, efort eroic, care, așa cum se arăta într-un amplu document redactat de Marele Stat Major Român în 1946, document publicat nu de mult în *Magazin istoric*, a grăbit cu circa șase luni sfîrșitul războiului.

Prezența unui mare număr de colaboratori reprezintă una din condițiile care asigură abordarea unei largi arii tematice, cu o temeinică argumentare și o riguroasă interpretare științifică. În *Magazin istoric* se întîlnesc semnături ce reprezintă toate generațiile de istorici din țara noastră, de la venerabili academicieni la tineri absolvenți, de la toate instituțiile și centrele de cercetări — București, Iași, Cluj, Timișoara, Craiova, Constanța, Sibiu, Tirgu-Mureș etc. — ca și acelea ale unor prestigioși oameni de cultură contemporani. Se remarcă, de asemenea, strădania redacției de a reconsidera opera unor cărturari și oameni de cultură, de a repune în circulație lucrări demult tipărite purtînd semnăturile lui Nicolae Iorga, B. P. Hasdeu, Gr. Tocilescu, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, Al. Odobescu, Simion Mehedinți, Victor Slăvescu, R. Vuia, Iosif Vulcan ș.a. Efortul de a pune în valoare un flux cît mai larg și mai complex de informații asupra fenomenului istoric și-a găsit ilustrarea și în prezența în cuprinsul revistei a unor pagini inedite semnate de Valeriu Braniște, Gala Galaction, Scarlat Callimachi, N. Titulescu, Liviu Rebreanu, Radu R. Rosetti, Take Ionescu, Duiliu Zamfirescu, C. Xeni, I. G. Duca, Armand Călinescu, Tudor Teodorescu-Braniște, Martha Bibescu, N. Petrescu-Comnen, Petru Poni, Grigore Gafencu, C. Kirîțescu, Octav Livezeanu, generalii C. Sănătescu, Ilie Șteflea, C. Anton, Titus Gîrbea, Emilian Ionescu, Marcel Olteanu și mulți alții. În cuprinsul revistei este prezentă și o largă paletă de semnături ale unor reputați istorici, ale unor reprezentanți de seamă ai vieții publice din alte țări, de la cunoscutul

istoric britanic A. J. Toynbee și pînă la fostul patriarh ortodox al Constantinopolului, Demetrioss, această listă incluzînd nume dintre cele mai ilustre. Multe din interviurile și contribuțiile oamenilor de cultură de peste hotare publicate în revistă, se referă la locul și rolul românilor în istoria universală, la contribuția lor în marele circuit de valori al lumii, ca și la ecourile pe care istoria poporului nostru le-a stîrnit în conștiința altor popoare.

Alături de problematica istoriei naționale, în fiecare număr al revistei și-au găsit locul pagini consacrate istoriei universale. În decursul anilor, *Magazin istoric* s-a oprit asupra diferitelor momente din istoria a numeroase țări, în efortul de a evidenția factorii de progres și civilizație, de a reliefa acele fapte care au contribuit la apropierea și conlucrarea popoarelor, dezvăluind, în același timp, cauzele regresului, ale confruntărilor dezlănțuite de forțele retrograde. Se poate observa că, între țările a căror istorie și-a găsit reflectarea în cuprinsul revistei, un loc important îl ocupă țările de pe celelalte continente, între care numeroase în curs de dezvoltare. Cititorilor le este astfel oferită o informație istorică de pe o arie geografică tot mai largă, arie pe care revista a căutat s-o configureze pe direcția strălucitului itinerar de pace și prietenie străbătut de președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, pe diferite meridiane și paralele ale lumii, arie geografică pe care revista caută să o înscrie tot mai ferm pe terenul relațiilor pe care țara noastră le dezvoltă cu toate statele lumii.

Încercînd să conturăm cîteva din coordonatele tematice pe care s-a desfășurat activitatea revistei, trebuie să menționăm și ciclul de articole consacrat marilor civilizații, istoriei unor mari orașe, ca și suita de sinteze și analize despre evoluția și prăbușirea unor mari imperii, despre cauzele și implicațiile pe care le-au avut confruntările militare și îndeosebi cele două conflagrații mondiale; așa cum se impune să evidențiem șirul de substanțiale evocări ale unor personalități — eminenți conducători de state, mari reformatori, oameni politici, strategii și ostași iscusiți, diplomați iluștri, oameni de știință și artă etc. — din toate timpurile și de pe toate meridianele globului.

Temele de istorie universală abordate în *Magazin istoric* alcătuiesc un tablou deosebit de complex și variat, locul principal ocupîndu-l, firește, momentele esențiale ce au trasat istoria diferitelor țări și popoare. Făurirea primului stat al muncitorilor și țăranilor, sub conducerea bolșevicilor, în frunte cu Lenin; revoluția burghezo-democratică de la 1911—1912 din China și Marșul cel lung (1937—1938); răscoala antifascistă din Bulgaria din 1923; reorganizarea statului sîrb în secolul XIV sub cneazul Lazăr; revoluția ungară din 1919; proclamarea independenței statului albanez la 1912; insurecția slovacă din 1944; civilizația coreeană din sec. XIV; războiul de eliberare din Cuba (1868); insurecția vietnameză din 1945 sînt doar cîteva dintre temele cu care istoria țărilor socialiste s-a făcut prezentă în paginile revistei. Cititorilor le-au fost oferite și numeroase file evocatoare privind lupta de eliberare socială și națională, mișcările revoluționare din alte țări ale Europei și de pe alte continente: marea răzvrătire a gladiatorilor condusă de Spartacus, Jacqueria franceză, răs-

coala țăranilor englezi condusă de Wat Tyler, răscoala lui Pugaciov, revoluția franceză din 1789, războiul de independență purtat de coloniile engleze și spaniole aflate pe continentul american, lupta anticolonială din Maroc, Siria, Angola, răscoala șipailor din India ș.a.

Cititorii au observat, desigur, prezența aproape număr de număr în revistă, a supratitlului „În exclusivitate pentru *Magazin istoric*“. Este, am putea spune, o emblemă care marchează articole, sinteze, interviuri cu renumiți istorici sau alți oameni de cultură, evocarea unor momente istorice, scrise special la cererea revistei și în care autorii țin să comunice ceva original, deosebit. În același timp, revista urmărește cu stăruință ca marile momente din trecutul lumii să fie rememorate prin apelul la sursele cele mai autorizate, la documente, amintiri și alte mărturii ale celor ce au trăit sau au fost martori ai evenimentelor respective. Ea aduce, astfel, un plus de informație, puncte de vedere și unghiuri de interpretare noi, în această privință avînd meritul de a fi pus în circulație o serie de fapte, argumente de mare semnificație pentru cunoașterea și înțelegerea diferitelor momente ale istoriei universale.

Este sugestiv în această privință modul cum s-a oglindit în paginile *Magazinului istoric* istoria celui de-al doilea război mondial, unul din cele mai tragice capitole din istoria umanității. Marele număr de articole, analize, sinteze, memorii, fragmente din jurnale de front și corespondență, pe care revista i le-a consacrat, acoperă o vastă arie tematică, aducînd o informație complexă și variată, cu atît mai prețioasă cu cît provine din sursele cele mai competente. S-au publicat, pentru prima oară în traducere românească, stenogramele Conferințelor de la Teheran și Ialta, ample seriale din memoriile unor cunoscuți oameni politici aflați în miezul marilor evenimente din perioada războiului, ca Winston Churchill, Charles de Gaulle, A. Eden, mari comandanți militari, ca mareșalii sovietici G. K. Jukov, K. Rokossovski, A. M. Vasilevski, V. I. Ciuikov, I. I. Iakubovski, generalii americani D. D. Eisenhower, George Marshall, O. N. Bradley, mareșalul britanic B. L. Montgomery, ca să cităm numai cîteva nume din lunga listă ce s-ar putea alcătui. Între relatările despre cel de-al doilea război mondial, despre cauzele și evenimentele ce l-au premers, se înscriu și fragmentele din lucrările unor cunoscuți diplomați sau oameni politici, precum W. Dodd, W. Bullitt, A. François-Poncet, Leon Blum, J. Lukaszewicz sau din relatările unor scriitori de renume internațional, ca Thomas Mann, Pablo Neruda, Konstantin Simonov, André Maurois și mulți alții. Prin intermediul a numeroase contribuții, între care fragmente inedite din memoriile unor fruntași ai Rezistenței franceze — precum Ch. Pineau, J. Moch, P. Mendès-France, J. Chaban Delmas ; italiene — P. Secchia, W. Audisio, a unui mare număr de alte mărturii, revista a pus în circulație o largă informație despre lupta de partizani din Iugoslavia, Bulgaria, despre mișcările de rezistență din Olanda, din Danemarca, Austria, Germania. Prin materialele publicate, revista a demascăat cu consecvență barbaria din lagărele de exterminare naziste, a demonstrat, într-o serie de reconstituiri istorice, gravele consecințe ale utilizării bombei atomice, care a provocat moartea a sute de mii de oameni.

În acești ani, revista a difuzat bogate știri despre diversele reuniuni ale istoricilor care au avut loc pe plan internațional — cele trei congrese internaționale de științe istorice desfășurate la Moscova, San Francisco și București, primul congres internațional de studii ovidiene, al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine, congresele internaționale de tracologie de la Sofia și București, cele două congrese internaționale de studii sud-est europene etc. În acest cadru, un loc deosebit l-au ocupat pregătirea și desfășurarea ultimului congres internațional de științe istorice, care a avut loc în capitala țării noastre și despre care, prin intermediul revistei, și-au exprimat pînă acum opiniile un mare număr de istorici români și străini, *Magazin istoric* continuînd să publice concludente ecouri despre această importantă întîlnire științifică de la București.

Informația istorică pe care revista o oferă cititorilor săi este fericit completată de o bogată iconografie. Și în acest domeniu se observă efortul redacției de a releva elemente mai puțin cunoscute, multe din imaginile apărute fiind o contribuție la îmbogățirea fondului iconografic privind istoria României. Dintre realizările de excepție amintim : reproducerea în culori a tezaurului de la Hinova, a miniaturilor lui Gavril Uric din *Evangheliarul păstrat la Biblioteca Bodleiană din Oxford*, a portretelor lui Neagoe Basarab, Ștefan cel Mare, Petru Rareș și Alexandru Lăpușneanu existente la ctitoriile românești de la Muntele Athos, a figurii lui Mihai Viteazul după tablourile ce se găsesc la muzeul Prado din Madrid și *Kunsthistorisches Museum* din Viena.

De la primul număr al *Magazinului istoric* și pînă astăzi, în paginile revistei apare permanent rubrica „Poșta redacției“, o dovadă și, în același timp, un rezultat al dialogului statornic între redacție și cititori. Aceștia se adresează redacției, fie pentru a aduce completări, rectificări sau precizări la unele din articolele publicate, fie pentru a semnală monumente istorice, documente și fotografii inedite sau mai puțin cunoscute despre care ar dori să se scrie. Unii din acești corespondenți sînt participanți la evenimente istorice — cele două războaie mondiale, insurecția din august 1944, proclamarea Republicii etc. — și doresc să-și împărtășească din amintirile lor. Din rubrica amintită se vede că revista are un statornic număr de cititori și corespondenți și în străinătate : în Anglia, Australia, Bulgaria, Camerun, Canada, China, Franța, Israel, Italia, Japonia, R.F. Germania, Mexic, Portugalia, Spania, S.U.A., Suedia, U.R.S.S. etc. Dialogul dintre redacție și cititori se concretizează în participarea acestora din urmă la redactarea unor rubrici cum sînt „Clio anunță“, „Tristețile muzei Clio“, „Zîmbete din cronici“ și „Cititorii scriu istorie“.

Una din căile prin care redacția caută să răspundă dragostei cititorilor pentru istorie, și, în același timp, interesului cu care ei urmăresc revista, sînt concursurile *Magazin istoric*. Inițiate în 1970, ele constituie atît un mijloc de aprofundare a unor teme abordate în decursul anilor, cît și un mod de verificare a cunoștințelor din domeniul istoriei. Este deosebit de semnificativ faptul că de cel mai mare interes s-au bucurat concursurile avînd ca tematică mari momente ale istoriei patriei, ca : făurirea Partidului Comunist Român, înfăptuirea Marii Uniri din 1918, proclamarea Republicii, Independența de la 1877, marele stat dac centralizat și independent de sub conducerea lui Burebista.

Bogata experiență pe care revista *Magazin istoric* a acumulat-o în acești 15 ani de existență confirmă, încă o dată, alături de experiența celorlalte publicații, de elaborările cercetării istorice, justetea sublinierii tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Cercetarea istorică, departe de a constitui o investigație cu caracter strict documentar a trecutului, este în bună măsură — așa cum arată viața — și o știință a prezentului. Istoria oferă concluzii și învățăminte despre marile procese ale dezvoltării societății, ale existenței popoarelor de-a lungul timpului, punând în evidență atât ceea ce a fost valoros, progresist și a servit mersului înainte al societății, cât și piedicile ridicate de-a curmezișul evoluției și care au costat scump umanitatea, au întârziat progresul unor națiuni. Rezultatele cercetărilor istorice sînt de natură să ajute omenirea contemporană să înțeleagă mai bine legile obiective care guvernează societatea, necesitatea de a acționa în spiritul cerințelor progresului. De asemenea, istoria este chemată să sprijine, prin concluziile sale, perfecționarea organizării societății de azi, relațiile dintre state și națiuni, concurența pașnică dintre toate popoarele lumii“.

Cu prilejul împlinirii a 15 ani de activitate fructuoasă urăm *Magazinului istoric* noi împliniri pe tărîmul dificil, dar minunat al cunoașterii istorice.

VASILE PETRIȘOR

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA

DEZVOLTAREA PARTIDULUI CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 1893-1918 (III)

Partidul Muncitorilor, ca și organizațiile sale socialiste muncitorești locale, așa cum rezultă dintr-o seamă de documente, a continuat să ființeze și după încheierea părții a doua a congresului partidului din iunie 1899, desfășurându-și neîntrerupt activitatea atât în Capitală, cât și în alte numeroase localități din țară, punând pe mai departe la baza activității lui principiile fundamentale ale socialismului științific, insistând tot mai mult pentru organizarea muncitorilor pe baza luptei de clasă și ridicarea unor cadre de conducere din rîndurile clasei muncitoare.

Firește că odată cu retragerea, în prima jumătate a anului 1899, a unor lideri socialiști din conducerea partidului, ca și cu plecarea dintr-o serie de organizații locale a unor intelectuali, a fost necesar să se aleagă noi comitete pentru îndrumarea activității muncitorești.

În București, Clubul muncitorilor, ca organizație locală a partidului, și-a păstrat denumirea de *Club*, desfășurînd, în continuare, o activitate revoluționară susținută. Concomitent, după cum sublinia militantul revoluționar C. Z. Buzdugan, *Comitetul Executiv al Clubului muncitorilor din București avea și conducerea tuturor organizațiilor socialiste din țară ale Partidului Muncitorilor*¹.

Ziarul „Lumea nouă”, care se subintitula *Gazetă săptămînală a Partidului Muncitorilor din România*, în apelul *Către muncitorii din București*, din 20 februarie 1900, aprecia, cu deplin temei, că „niște inși pot să treacă la o parte, pot să se rătăcească, pot să se contopească, pot chiar să moară, dar mișcarea muncitorilor nu moare”². Prin același apel, la București era convocată o mare întrunire muncitorească, prilej cu care se atrăgea atenția tuturor proletarilor că „astăzi, cînd prin trecerea unor fruntași ai mișcării muncitorești în rîndurile Partidului Liberal, se tăgă-

¹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1893—1900*, Editura politică, București, 1969, p. 772.

² „Lumea nouă”, anul VI, seria a III-a, nr. 18 din 20 februarie 1900.

duiește ființa mișcării noastre și deci ființa suferințelor noastre, se cuvine, mai mult ca oricând, să ne afirmăm... Tocmai ca să ne arătăm vigoarea și hotărârea sfântă și neclintită că nu vom lăsa pe mâini străine grija durerilor noastre, că atunci cînd sînt căzuți... din rîndurile noastre ies oameni care să le umple golul, să ne întrunim într-un gînd și într-o simțire ca să consfințim această hotărîre“. Apelul era semnat de o întreagă suită de militanți, între care I. C. Frimu, P. Zosîn, Al. Georgescu, C. Z. Buzdugan, C. Racovski, Gh. Tecuceanu, I. Tabacovici, N. Armăsescu, Al. Burlacov, Trofin C. Bălănescu, Andrei Panait, Gh. Popescu, I. Marinescu, V. Niculescu, I. Tulceanu, M. Rădulescu, Ștefan Ionescu, C. P. Dumitrescu, N. Niculescu, N. Ionescu, I. Ionescu, C. Georgescu, R. Ionescu, C. Popescu, Al. Manafu, C. Pascu, S. Andreescu, N. Prescurea, M. Niculescu, N. G. Mihăilescu, V. Florescu, M. Cornea, C. Antonescu, Toma Predescu, V. Iorgulescu, I. Teodorescu, T. Ceauș, N. Grigorescu, T. Dumitrescu, I. Petrescu, R. Stăncescu, Gh. Demetrescu, R. Alexandrescu, Gh. Olteanu, Al. Vădescu, Gh. Țăranu, C. N. Avramescu.

Paralel cu acțiunea de mobilizare la luptă a muncitorimii s-au luat măsuri și pentru întărirea organizatorică a secțiunilor partidului. În acest sens, la adunarea generală a Clubului muncitorilor din București, ținută la 14 mai 1900, unde „au fost prezenți foarte mulți muncitori“, s-a ales noul comitet de administrație al Clubului pe anul 1900—1901. Au fost aleși, cu acest prilej, în *Comitetul Executiv* : C. Z. Buzdugan — publicist, C. N. Avramescu — muncitor tipograf, Gh. Popescu — lucrător tîmplar ; casier a fost ales I. C. Frimu — lucrător tîmplar, secretar, P. Vasilescu — lăcătuș, bibliotecar, Al. Constantinescu — lucrător tapițer. În *Comitetul general* s-au ales : pentru *culoarea de Negru*, Radu Ionescu — lucrător tîmplar și N. Păcală — lucrător plăpumar ; la *culoarea de Roșu*, Al. Burlacov și I. Marinescu ; pentru *culoarea de Verde*, C. Țișindei — lucrător lăcătuș și Andrei Panait — lucrător vopsitor ; la *culoarea de Galben*, M. Rădulescu — lucrător tapițer și M. Cornea — lucrător tîmplar ; pentru *culoarea de Albastru*, H. Constantinescu și C. Antonescu — lucrători tipografi. În *Comisia de verificare* au fost aleși Alexandru Georgescu și I. N. Tabacovici — lucrători tipografi, precum și I. C. Bălănescu — student³.

Referindu-se la avîntul luat de mișcarea muncitorească din România în primii ani ai secolului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că „lupta revoluționară a continuat să se desfășoare, diferitele cercuri și organizații muncitorești au continuat să acționeze și, în focul bătăliilor de clasă, s-au ridicat și format din rîndul clasei muncitoare și al intelectualității progresiste o serie de noi militanți socialiști“⁴.

Răspunzînd mai ales presei burgheze, care vehicula ideea că, prin plecarea unor lideri din conducerea P.S.D.M.R., în anul 1899, mișcarea socialistă organizată din România va pieri, Panait Mușoiu remarcă, în martie 1901, viabilitatea *Partidului Muncitorilor din România* : „Gruparea socialistă, dacă țineți numaidecît să reduceți și să înlocuiți cuvîntul de partidă sau, mai generic, de mișcare, gruparea socialistă va exista, va exista în permanență pe cîtă vreme va exista o clasă cu interese aparte,

³ Constantin Titel Petrescu, *Socialismul în România*, București, Biblioteca socialistă, f.a., p. 156 ; *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1893—1900*, p. 797.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multi-lateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 269.

o clasă subjugată sau clase subjugate, ale căror revendicări vor fi atât de întinse. Va exista chiar când n-ar prea avea atâtea caractere de fixitate, când s-ar părea fragmentată. Un val de lume va intra, un altul va ieși, să zicem. Dar pururea va fi întreținut vârtejul acela care va dezrădăcina relele ce ne bîntuie, care va mătura instituțiile ce prilejuiesc relele acestea... Fosta grupare, în fond e tot aceeași, va rămînea aceeași chiar când vor mai evolua dintr-însa elementele migratoare... Ea nu va face coadă partidelor burgheze și nu-și va da adeziunea nici unora din ele. Politica și-o va face de sine, fără mezialianțe, și va ieși la capăt cum se cuvine”⁵.

Pornind de la aceste considerente, într-un comunicat al Clubului muncitorilor din București, din iunie 1900, Comitetul Executiv al Clubului invita pe toți membrii grupului și pe alți cititori ai ziarului partidului, „Lumea nouă”, „să nu asculte calomniile celor ce vor să desființeze Clubul muncitorilor... Comitetul Executiv a luat măsuri pentru apărarea clubului”⁶.

În noile condiții de la începutul secolului nostru, sediul Clubului muncitorilor din București s-a mutat din strada Șelari nr. 7 (Hotel Fieski) în strada Lascăr Catargiu nr. 31, unde se afla și sediul Societății „Munca”, care grupase în jurul ei muncitori din diferite ramuri de producție⁷. Societatea „Munca”, care devenise gazda *Partidului Muncitorilor*, cuprîndea, pe lângă vechii membri, care se aflau de mai înainte în partid, și numeroși aderenți noi⁸. Astfel, întîlnim, în 1901, alături de membrii din conducerea *Partidului Muncitorilor* și a Clubului Muncitorilor din București, și alți militanți marcați ca Valerian Prescurea, muncitorul poet Theodor D. Neculuță, Ghiță Ionescu, bătrînul Bucur, „care ducea flamura roșie la toate manifestațiile partidului”, precum și un număr de intelectuali ca : ziaristul Iosif Nădejde-Armașu, Leon Vasiliu, Constantin Săndulescu ș.a. Aici, la sediul Societății „Munca”, s-au păstrat biblioteca mișcării socialiste și steagul ei, aici se serba, an de an, ziua de 1 Mai și *Comuna din Paris*. Tot aici se prezentau, în mod regulat, conferințe de către doctoranzii Mihai Botez și Mezincescu⁹.

Despre existența și activitatea Clubului muncitorilor din București în anul 1901 ne relatează o serie de amănunte ziarul bucureștean „Adevărul”, care, la 5 iunie 1901, scria că, printre alte delegații, „cu drapelele lor”, care au făcut pelerinaj în dreptul locului unde a fost casa în care s-a născut C. A. Rosetti, a fost și delegația Clubului muncitorilor din București¹⁰. Activitatea prodigioasă a Clubului muncitorilor din Capitală, care era considerat, pe drept, ca *avînd rolul de coordonator al tuturor organizațiilor Partidului Muncitorilor*, este ilustrată și de scrisorile trimise de diferiți socialiști din țară, mai ales lui Ion Frimu, prin care îl rugau să le răspundă la o seamă de probleme cu care se confruntau. Astfel, la 10 noiembrie 1901, I. C. Frimu, răspunzînd din București la *ultima scrisoare trimisă* de un socialist din Iași, ceea ce dovedește o intensă ac-

⁵ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909, Editura politică, București, 1975, p. 34—35.

⁶ Ibid.

⁷ Barbu Lăzăreanu, I.C. Frimu, Editura C.G.M., București, 1948, p. 35—36. Vezi și I. C. Frimu, Studiu și antologie de Nicolae Petreanu și Dan Băran, Editura politică, București, 1969, p. 18—19.

⁸ Ibidem, p. 37.

⁹ Ibid.

¹⁰ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909, p. 52. 107

tivitate, îi comunica, că „broșurile trimise sînt : două bucăți din *Manifestul socialist*, opt bucăți din *Carte de citire socialistă*, una din *Primejdia națională*, zece din *Catehismul femeii muncitoare*, șase bucăți din *1 Mai*, cincece, patru bucăți din *Ce vor socialiștii români*, 5 bucăți din *Dezrobirea* și 5 bucăți din *Ce este și ce vrea socialismul*“. I. C. Frimu mai adăuga că : „noi ne ținem cu totul la dispoziția D-voastră“ și cerea „a ne comunica și nouă cum mai stă mișcarea pe acolo“. În același timp, el anunța că „Ziarul nostru o să apară în curînd, cînd o să vă trimitem și dumneavoastră foi recomandate“. De remarcat că I. C. Frimu semna în numele *Clubului muncitorilor din București* ¹¹.

Ca și la București, în diferite localități din țară, vechile cluburi muncitorești își desfășurau pe mai departe activitatea lor revoluționară, unele din acestea cunoscînd, ca și cel din Capitală, reale restructurări. De pildă, într-o scrisoare, care purta data de 21 iulie 1900, scrisă din Ploiești și adresată centrului, adică socialiștilor din Capitală, militantul revoluționar Ștefan Gheorghiu făcea cunoscut că „mai mulți tineri de inimă, între care mă număr și eu, autorul acestei scrisori, voim a lupta din răputeri pentru luminarea muncitorimii, punînd temelia unui *Club al muncitorilor*, unde nu se va discuta alt nimic decît despre soarta și interesul muncitorilor, arătînd de unde vine boala și care va fi leacul ei“ ¹². În aceeași scrisoare, el ruga să i se trimită „unul din Statutele Clubului din București, ca să ne orientăm la facerea Statutului nostru“. Recunoscîndu-se rolul de conducător al Clubului muncitorilor din Capitală, în scrisoare se menționa că „așteptăm sfaturile și povețele voastre“ ¹³ (subl. ns.). Răspunsul nu s-a lăsat mult așteptat ; o nouă epistolă, purtînd data de 24 iulie 1900, a fost trimisă de Ștefan Gheorghiu, prin care confirma că a primit „sfătoasa scrisoare, împreună cu statutul“, pentru întemeierea *Clubului muncitorilor*. Din cuprinsul acestei scrisori se desprindea faptul că muncitorii din regiunea petrolieră a țării vedeau îndeplinirea dezideratelor lor economice și politice numai prin intermediul și cu sprijinul organizației lor.

La Brăila, într-un apel adresat de militantul socialist Emanoil tovarășilor săi, muncitori din port, aceștia erau chemați să se unească „ca, cu puteri unite, să ridicăm din nou steagul partidului muncitorilor, care altă dată filiaa atît de falnic în portul nostru“ ¹⁴.

La Galați, organizația locală socialistă și-a păstrat denumirea de *Clubul muncitorilor din Galați*. În numele comitetului, N. F. Ionescu se adresa, prin gazeta „România muncitoare“ din 28 aprilie 1902, membrilor *Clubului muncitorilor din Galați*, precum și prietenilor de idei, invitîndu-i „a lua parte la consfătuirea ce va avea loc în ziua de 5 mai 1902 la ora 3 p.m., în localul Clubului, cînd va fi și alegerea comitetului pe anul curent“ ¹⁵.

Așa cum rezultă din corespondența purtată de redacția gazetei centrale socialiste „România muncitoare“, seria I din anul 1902, socialiștii din alte numeroase localități : Iași, Bîrlad, Buzău, Constanța, Craiova, Turnu Severin, Pașcani, Hîrlău, ș.a. continuau să-și desfășoare activitatea politică într-un cadru organizat, fiind în strînsă legătură cu Comitetul

¹¹ *Ibidem*, p. 61—62.

¹² „Lumea nouă“, anul VI, seria a III-a, nr. 54 din 30 iulie 1900.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 803.

¹⁵ „România muncitoare“, anul I, nr. 17 din 28 aprilie 1902.

Executiv al Clubului muncitorilor din București, care avea, în continuare, rolul de coordonator al tuturor organizațiilor socialiste din întreaga țară.

La sfârșitul anului 1901 Clubul muncitorilor din București și-a schimbat denumirea în *Cercul socialist „România muncitoare”*. De altfel, despre aceasta se amintește într-un articol publicat în „Socialismul”, numărul 92 din 22 aprilie 1920, în care se arăta că „*Cercul socialist România muncitoare*” a editat, de la 1 ianuarie și pînă la 7 iunie 1902, gazeta socialistă cu același titlu — „*România muncitoare*”. „*Cercul România muncitoare*” a luat ființă în 1901, relatează Gheorghe Cristescu, autorul articolului din „Socialismul”.

Odată reorganizat, orientarea Cercului „*România muncitoare*” din București trebuia canalizată către o activitate cît mai fructuoasă. În această idee, la întrunirea intimă, care a avut loc în localul redacției „*România muncitoare*” la 28 mai 1902, s-au discutat măsurile ce trebuiau luate pentru consolidarea acestui Cerc, menit să contribuie la răspîndirea ideilor socialismului. Iată cum se motiva necesitatea extinderii activității cercului de către organul său de presă : „În momentele acestea critice, în care toate curențele nenorocite încurcă mintea muncitorilor, căutînd a ascunde adevărul, credem că este datorie din partea tuturor celor rămași credincioși idealului socialist să-și strîngă rîndurile pentru afirmarea acestui Cerc, care ar avea menirea să întindă pe o scară cît mai întinsă ideile socialiste în clasa muncitoare”¹⁶.

Tot în aceeași idee era orientată și „*Declarația-program*” a Cercului socialist „*România muncitoare*” din București, din iunie 1902, în care, printre altele, se specifica că membrii cercului „socotesc cu cale să se apropie între ei prin simțiri comune, care să constituiească chiar temelgia și motivul binecuvîntat al unirii lor. Dinșii ar fi fericiți ca sentimentele lor să se întindă cît mai departe, în chip cît mai adînc... Cum viața nu se poate împăca cu gîndul unei complete renunțări la luptă și străduință, cată să facă încercări. Una din aceste încercări este și Cercul «*România muncitoare*»”¹⁷.

De altfel, *Regulamentul* Cercului „*România muncitoare*”, generalizat apoi la nivelul întregii țări, fixa scopurile cercului și anume : cultivarea și răspîndirea ideilor social-democrate ; pregătirea terenului pentru regenerarea și unificarea mișcării social-democrate în țara noastră. Pentru realizarea țelurilor propuse, sublinia *Regulamentul*, vor fi organizate conferințe tratînd probleme sociale sau altele în legătură cu cele sociale, se va înființa o bibliotecă, care va fi pusă la dispoziția membrilor cercului, cum și a altor persoane, în conformitate cu un regulament special. În articolul 4 al *Regulamentului* se prevedea că putea deveni membru al cercului orice persoană fără deosebire de sex, rasă sau naționalitate, în vîrstă de cel puțin 18 ani, care recunoștea programul teoretic al cercului. La articolul 5 se specifica că Cercul este „reprezentat printr-un comitet de trei, aleși pe timp de un an, care-și vor distribui între dinșii funcțiunile de secretar, casier și bibliotecar”¹⁸. Faptul că Cercul se putea dizolva doar în cazul cînd vor fi mai puțin de trei membri care să cotezeze, ultimii membri rămași avînd obligația de a transmite averea cercului unei alte organizațiuni social-democrate, era prevăzut la articolul 12.

¹⁶ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909, p. 106—107.

¹⁷ Ibidem, p. 52—53.

¹⁸ Ibidem, p. 151—153.

La 11 august 1903, după modelul Cercului „România muncitoare” din Capitală, s-a format, la Iași, *Cercul de studii sociale*¹⁹. În afară de militanții amintiți, la Iași desfășurau o activitate prodigioasă, în acești primi ani de la începutul secolului al XX-lea, socialiștii Mihail Gheorghiu Bujor, Max Vexler, E. Socor, Vasile Gafencu și alții.

Făcînd o retrospectivă asupra situației și evoluției mișcării muncitorești de după 1900, M. Gh. Bujor, în articolul *24 ianuarie 1909*, avea să remarcă că mișcarea socialistă din România de la începutul secolului nostru „este o continuare, o îndreptare și o completare a aceleia din trecut”²⁰, din ultimele decenii ale veacului al XIX-lea.

În anii de început ai secolului nostru, mișcarea muncitorească din România a trebuit să depună eforturi nu numai în direcția intensificării activității sale revoluționare, ci și în direcția contracarării și combaterii unor teorii reacționare privind menirea de a fi a socialismului în țara noastră²¹.

Astfel, ca răspuns la unele articole și interpretări eronate, apărute în presa burgheză, în care se aprecia că socialismul în România „e o curată utopie”, militantul revoluționar Alexandru Ionescu a publicat în gazeta „România muncitoare” cîteva articole în care atrăgea atenția că „A pretinde să aștepti ca România să ajungă din punct de vedere economic în gradul de dezvoltare al Angliei, Franței sau Germaniei și apoi să începi mișcarea socialistă îmi pare un fel de sofisticărie teoretică, pe care numai oamenii obosiți o pot invoca pentru a-și masca inacțiunea lor”²².

Aceeași atitudine de ripostă o găsim și în articolul programatic al ziarului „România muncitoare” din 1 ianuarie 1902, intitulat *Nu moare*, în care se argumenta temeinic viabilitatea mișcării socialiste. „Socialismul nu e un sistem construit de vreun filozof numai cu elementele gîndirii sale — scrie gazeta —, el nu este produsul unei rodnice fantezii, din care un număr însemnat de fanatici vor să facă cu orice preț o realitate. Socialismul modern este un sistem politic, economic și social al societății în care trăim. Ținta sa este o stare de lucruri către care evoluțiunea naturală mîna omenirea, luptătorii săi se nasc și cresc pe teren favorabil priceperii și dezvoltării ideilor sale, lupta pentru el este produsul unei stări de lucruri în societatea modernă, iar cerințele luptătorilor săi sînt deduse din necesitățile și lipsele ce le observă în societatea în mijlocul căreia trăiesc”. Pe baza unor temeinice argumente științifice, articolul sublinia că : „Cîtă vreme însă nedreptățiți și obijduiți vor exista, atîta timp socialismul va trăi, și, sugrumat un moment de cei puternici, va reapare mai puternic, mai luminos, folosindu-se de învățăturile trase din greșelile trecutului, mai bine înarmat pentru lupta ce are de dus. Așa a fost pretutindeni, așa este și trebuie să fie și la noi”. Dînd răspuns la o serie de întrebări ca : „Oare la noi nu există o pătură muncitoare oropsită și exploatată ? Oare la noi s-a stabilit acel Eldorado al dreptății pe care omenirea flămîndă de dreptate îl așteaptă de secole ? Oare la noi adevărul a biruit în totul și în toate ?”, gazeta declara hotărît : „Cred că nimeni nu va îndrăzni să afirme

¹⁹ *Cercul de studii sociale din Iași*, „Programul teoretic și regulamentul”, Iași, Tipografia H. Goldner, 1903, p. 3.

²⁰ „România muncitoare”, anul VI, seria a II-a, nr. 71 din 25 iunie 1909.

²¹ Pentru perioada de avînt a mișcării muncitorești din România de la începutul secolului al XX-lea, vezi : Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România. 1821—1948*, Editura Academiei R. S. România, București, 1981, p. 59—70.

²² „România muncitoare”, anul I, nr. 2 din 13 ianuarie 1902.

aceasta și, dacă n-o afirmă, neagă afirmațiunea acelor care zic că nu e loc pentru socialism la noi. Și, fiindcă este loc, de aceea după loviturile ce i s-au dat, socialismul renaște acum ca altădată pasărea phönix din cenușa sa proprie, renaște și cheamă ca să-și strângă rîndurile pe toți aceia care vor adevărul și dreptatea ! «România muncitoare» e rodul acestei renașteri“. Adresîndu-se celor devotați ideilor socialiste, gazeta lansa chemarea mobilizatoare conform căreia : „Cine-și simte inima pătrunsă de avînturi nobile și umanitare, cine vede viața altfel decît prin prisma egoismului brutal, cine simte o pornire neînvinsă de a fi pârtaș în lupta mare a ideilor noi împotriva prejudecăților și nedreptăților învechite poate să fie alături de noi. Socialismul, conștient de rostul lui în România, pășește din nou în arenă“ ²³.

Combătînd ideile celor care susțineau că socialismul nu are rațiunea de a fi în țările fără mare industrie, cum era România, și că pentru acțiune socialistă nu există condițiile necesare în țară la noi, C. Dobrogeanu-Gherea, cu pana lui măiastră, argumenta, în 1902 : „Sînt convins că însăși întrebarea astfel pusă e absurdă... Socialismul, ca o concepție socială a vieții, este, cu oarecare deosebiri, același pentru toți socialiștii. *Lucrarea practică însă a socialismului, socialismul aplicat, dacă s-ar putea zice așa, tactica pe care trebuie s-o urmeze socialiștii pentru a pune în practică învățămintele socialiste trebuie să fie deosebită în fiecare țară, după condițiile reale politice, culturale și economice ale fiecărei țări.* (subl. ns.). Și evident că, cu cît deosebirea în această privință va fi mai mare între două țări, cu atît și tacticile socialiste se vor deosebi mai mult. Evident că lucrarea practică, tactica socialismului într-o țară de mare industrie, ca Germania, și într-o țară agricolă, ca Bulgaria, trebuie să fie profund deosebită. Și din doi socialiști, din care unul va căuta să aplice tactica socialistă cvasiortodoxă, greșit socotită ca unica socialistă, a social-democrației germane, iar altul va căuta să stabilească o tactică specială convenabilă stării reale a Bulgariei, cel din urmă va avea dreptate“ ²⁴.

În paginile gazetei „România muncitoare“ o seamă de militanți, pe lîngă aprecierea activității socialiste din secolul trecut, vor căuta noi soluții, cu scopul vădit de a impulsiona dezvoltarea mișcării socialiste din țara noastră. În acest sens, sub titlul *Socialismul în România*, unul dintre redactorii gazetei „România muncitoare“ pune în discuție, avînd în vedere și experiența mișcării socialiste de la sfîrșitul secolului trecut, tocmai problema tacticii viitoare pe care mișcarea socialistă din România trebuie să o adopte. „*Tactica de luptă este ceva care izvorăște din firea și din condițiile de viață ale poporului* (subl. ns.). Clasa burgheză este cît se poate de bine cimentată în privilegiile ei prin atîtea și atîtea laturi ale vieții : prin educație, prin instrucție, prin doctrine și religii universal răspîndite, prin armată, care-i cel mai puternic sprijin al ei, etc. Clasa muncitoare n-are cum distruge violent, cel puțin astăzi, și mai cu seamă în țara noastră, toate aceste proptele ale clasei guvernante. Poate însă, încet-încet, să surpe cîte ceva din ceea ce face tăria clasei adverse. Pentru asta, tactica cea mai rațională într-o țară unde burghezia este incorectă

²³ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909, p. 69—70.

²⁴ Ibidem, p. 71—73.

și arbitrară, cum e la noi, *este tactica multilaterală*, adică atacarea clasei adverse pe toate terenurile, căutînd îndeosebi a lumina poporul asupra propriilor lui interese... În ordine politică, dar, va trebui să susținem toate alianțele care vor tinde a pune pe același nivel politic clasa muncitoare cu clasa burgheză ; [aceasta] nu trebuie să fie neglijată. *Dar punctul nostru de ochire special să fie cultivarea clasei muncitoare și organizarea ei, pentru că numai cu chipul acesta putem avea siguranța că ideile mîntuitoare nu se vor stinge niciodată în țara noastră.*

*Organizările, cît de mici, sînt încă un progres, numai să aibă orientarea luminoasă a învățăturilor socialiste. Nu trebuie să scăpăm niciodată din vedere că munca noastră nu e să se măsoare cu favorurile și înlesnirile ce cineva le are într-o viață, ci cu ceea ce se va revărsa în bine asupra unei întregi țări, asupra unui întreg neam și, în atare caz, nu numai anii, dar chiar deceniile de muncă, de zăbavă și de obstacole să ni se pară încă puțin”*²⁵.

Într-un alt articol, publicat tot în gazeta „România muncitoare“, după ce se amintea de evenimentele politice din ultimii ani, care au făcut ca o mare parte dintre intelectualii social-democrației române să părăsească steagul roșu, sub cutele căruia luptaseră atîția ani pentru deșteptarea clasei muncitoare, se aprecia că acestora trebuie să „le datorăm recunoștință pentru atît cît ne-au dat în focul tinereții și al entuziasmului. De altfel, trebuie să recunoaștem că deși nu s-a putut face atît cît era de așteptat, însă tot s-a făcut ceva serios prin aceea că s-a pregătit terenul, s-a luminat o serie întreagă de oameni și s-a familiarizat lumea neștiutoare cu socialismul care era considerat ca o hidră nu ca o știință”²⁶ (subl. ns.). De altfel, tot „România muncitoare“, recunoscînd rolul mișcării socialiste din secolul trecut, conchidea că : „În acei douăzeci de ani, s-a făcut, poate, cea mai frumoasă încercare de luminare, de patriotism. S-a căutat a se trezi spiritul public, a se face atenți tîrgovețul, ca și țăranul, la cele ce se petrec pe lume... Natural că pentru țara noastră opera aceasta măreață era colosală, cu atît mai colosală cu cît în față stătea poporul ignorant și pătura guvernantă recalitrantă și păcătoșită”²⁷ (subl. ns.).

Trăgînd învățăminte din experiența mișcării muncitorești de la sfîrșitul veacului al XIX-lea și conștient de necesitatea afirmării partidului politic al proletariatului, militantul socialist D. N. Tănăsescu afirma, cu deplin temei, că „Unul din principiile care trebuie să ne călăuzească în lupta ce ne-am impus pentru emanciparea lucrătorilor, în general, este de a căuta pe toate căile ca, pe lîngă organizarea economică, să avem și pe cea politică”²⁸.

Necesitatea caracterului tot mai combativ pe care trebuiau să-l aibă organizațiile socialiste, partidul clasei muncitoare reieșea cu pregnanță și din articolul intitulat semnificativ *Acțiunea noastră*, scris de Iosif Nădejde și iscălit I. Armașu. El ținea să sublinieze faptul că în urma „comotîunii violente” din rîndurile mișcării, muncitorii „au pornit înainte, decîși

²⁵ *Ibidem*, p. 79—83.

²⁶ „România muncitoare“, anul I, nr. 1 din 1 ianuarie 1902.

²⁷ *Presă muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), Editura politică, București, 1966, p. 218.

²⁸ „Apărătorul“, anul I, nr. 1 din 3 iunie 1901.

a arunca mai departe ei singuri sămînța dezrobirii. Dărîmarea acestei alcătui (a societății burgheze — *n.n.*), conchidea militantul socialist, prin desființarea salariatului, a proprietății individuale, e singura și marea reformă care va nimici din temelie toate neajunsurile de care suferă muncitorimea”²⁹. „Cei rămași, puțini la număr, dar mari ca conștiință — avea să scrie mai tîrziu Gh. Cristescu, referindu-se la perioada de început a secolului nostru — au ținut de a lor datorie să transmită generației ce-i va succeda întreaga forță a socialismului, prin păstrarea tuturor regulilor stabilite de congresele socialiste internaționale și naționale”³⁰.

Vorbind despre necesitatea obiectivă a continuării, pe noi trepte, a luptei politice a proletariatului, C. Z. Buzdugan, în cîteva articole intitulate *Socialism, revoluție, internaționalism*, ținea să precizeze că aceasta nu poate lua sfîrșit decît atunci cînd „muncitorii, avînd puterea politică, statul va fi pus, în sfîrșit, în serviciul tuturor exploataților, care astfel vor fi în stare să procedeze la reformele politice și economice a căror urmare directă va fi dispariția claselor”³¹. Autorul căuta, în mod special, să sublinieze rolul muncitorimii industriale care, în contrast cu micii patroni, meșterii, micii comercianți și țărani înstăriți, formează acea clasă care este direct interesată în triumful socialismului. „Lucrătorii industriali, care n-au decît puterea lor de muncă, fără puțință de a se vedea vreodată proprietari în sensul capitalist decît doar în vis, nu pot concepe falsa idee că ar avea ceva de pierdut în socialism. De aici pînă la a gîndi că ei au totul de cîștigat prin victoria acestuia nu e departe ; e destul pentru asta să fie atinși de propaganda socialistă. Astfel, *principala menire a socialismului e de a instrui și organiza masa lucrătorilor industriali ; pe aceștia el trebuie să-i ridice mai înainte de toate*” (subl. ns.). Aceasta nu înseamnă că mișcarea socialistă nu avea în vedere și alte categorii sociale. „Socialismul — scria C. Z. Buzdugan — luptă împotriva exploatării de orice fel și e apărătorul tuturor exploataților, tuturor obijduiților”. Muncitorii industriali erau socotiți ca formînd „armata activă a socialismului, compusă din aceia care trebuie să ducă înainte mișcarea”, dar al căror succes va fi cu atît mai repede cu cît „vor fi mai susținuți de toți cei interesați în victoria socialismului”³².

Militanții revoluționari priveau acțiunea politică ca fiind „de o neasemănată însemnătate pentru clasa muncitoare. Muncitorii trebuie ei înșiși să se îngrijească de soarta lor sau, după cum a zis Karl Marx, «dezrobirea lucrătorilor va fi opera lor însăși»”. În această idee, în articolul *Ochire asupra socialismului* se demonstra că Marx a situat socialismul științific pe un plan superior celui utopic. „Marxismul e bazat pe fapte, pe rezultatele științifice ale dezvoltării societății. Dacă utopiștii n-au dat roade, socialismul lor a folosit prin aceea că din el a luat naștere socialismul științific... al cărui cel mai de seamă reprezentant, și care i-a pus totodată bazele, este Karl Marx”³³.

Sub formă de traduceri, adaptări și comentarii, cele 23 de numere ale seriei I a „României muncitoare”, care apărea cu subtitlul de *Organ socialist săptămînal* și s-a tipărit în localul din strada Vămii nr. 6, conțin o serie de scrieri ale lui Marx și Engels, precum și materiale concepute

²⁹ „Lumea nouă”, anul VI, seria a III-a, nr. 36 din 19 martie 1900.

³⁰ „Socialismul”, anul XIV, nr. 52 din 22 aprilie 1920.

³¹ „Lumea nouă”, anul VI, seria a III-a, nr. 37 din 26 martie 1900.

³² „Lumea nouă”, anul VI, seria a III-a, nr. 55 din 6 august 1900.

³³ „Lumea nouă” anul VI, seria a III-a, nr. 57 din 20 august 1900.

în spiritul acestora, fapt care a contribuit la înarmarea ideologică a muncitorilor. Astfel, la *Foița „României muncitoare“*, gazeta a publicat pasaje întinse din lucrarea lui Marx: *Munca salariată și capitalul*, traduse de Mihai Botez, iar la rubrica *Frînturi alese* s-au reprodus o seamă de citate din Marx cu privire la formarea proprietății capitaliste, ca și a celei socialiste. „Formarea proprietății capitaliste — arăta gazeta — e un proces îndelungat, înverșunat, greoi, în comparație cu prefacerea proprietății capitaliste în cea socialistă. Colo era vorba de exproprierea masei poporului de către niște puțini uzurpatori; aici e vorba de exproprierea puținilor uzurpatori de către masele populare“. Tot în „România muncitoare“, sub titlul *Discuții sociologice*, M. I. Dimitriu a publicat fragmente din opera lui Fr. Engels: *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, pe care o califica drept „o lucrare de mare însemnătate“. La rîndul său, V. Gh. Cupru, vorbind despre importanța cercetării problemelor economice în lumina socialismului științific, preciza că „Marx a studiat această prea importantă chestie mai toată viața sa, scriind acea operă monumentală care i-a cîștigat nemurirea“³⁴. Scoțînd în evidență absurditatea susținerii malthusianismului, după care mizeria este inevitabilă, autorul concluzionează: „Credem că, în urma celor expuse în acest articol, oricine se va convinge că nu e un mister sistemul producției capitaliste și că mizeria și sclavia vor exista atîta timp cît producția bogățiilor fiind socială în mijloacele și izvoarele sale, nu va fi socială și în repartițiunea sa“³⁵.

Ridicîndu-se împotriva propagandei ditirambice dusă de presa burgheză în legătură cu așa-zisa libertate sub regimul proprietății individuale, într-un alt număr, gazeta „România muncitoare“ constata că „Nu poate exista adevărata libertate într-o societate în care există exploatarea omului de către om, în care există proprietatea capitalistă“. Numai cînd muncitorii „se vor elibera de jugul capitalismului, numai atunci ei vor fi cu adevărat oameni folositori lor înșiși și omenirii întregi“.

Răspunzînd acelor care înfățișau socialismul ca o doctrină anti-democratică, care, chipurile, punînd interesele sociale mai presus de cele individuale, adică subordonînd pe individ societății, va stînge libertatea individuală, va paraliza inițiativele, va ucide spiritul de emulație și va înlănțui pe oameni într-o robie mult mai apăsătoare ca cea a vremurilor trecute, I. N. Armașu, în articolul *Libertatea națională*, riposta: „Se înțelege, acești potrivnici judecă libertatea din punctul de vedere al liberalismului burghez... Urmașii celor de la 1789 exaltează azi libertatea individuală, care pentru ei e nețărmurită, iar pentru cei slabi, pentru popor, nu există. În umbra acestui măreț principiu se petrece toată drama socială modernă. Libertatea concurenței zdrobește pe unii pentru a ridica pe alții. Libertatea exploatării istovește pe muncitor pentru a îmbuiba pe patron. În numele libertății individuale se practică cele mai nerușinate jafuri. Sub scutul ei prosperează hoția legală. Cei tari au libertatea de a face ce vor în detrimentul celor slabi. Cei dinții au libertatea de a încălca libertatea celor din urmă. Sfîntă libertate burgheză!“

Pornind de aici, autorul articolului conchide că nu este de mirare că burghezia „vede în socialism un monstru «reacționar» care întinde o mînă nelegiuită asupra sacrei libertăți individuale? Lucrul e vădit: socialismul e dușmanul privilegiului, al nedreptății, al subjugării celui sărac de către cel bogat; socialismul țintește la înlăturarea exploatării omului

³⁴ „România muncitoare“, anul I, nr. 6 din 10 februarie 1902.

³⁵ *Ibid.*

de către om ; socialismul urmărește desființarea aservirii unei clase de către alta ; socialismul e potrivnicul hotărît al sistemului actual, care îngăduie libertatea nețărnută a celor puternici, întemeiată pe silnicia și încălcarea completă a libertății celor slabi ; socialismul nu primește libertatea dacă nu e însoțită de corectivul său, *egalitatea* ; în scurt, socialismul e dușmanul libertății anarhice de azi care, îngăduind unora totul în dauna altora, e izvor necurmat de mizerii și nedreptăți”³⁶.

O amplă pledoarie în favoarea marxismului, pentru răspîndirea și însușirea temeinică a acestuia, a fost făcută și în ciclul *Ce e socialismul*?³⁷, în care se arăta că „socialismul, cum l-a formulat Marx și discipolii lui, e o știință... Aceasta e geniala concepțiune a materialismului economic formulată de Marx în cuvinte atît de lapidare, cu înțeles atît de adînc”³⁸. Ridicîndu-se împotriva acelor care priveau extaziat doar creșterea numerică a mișcării socialiste din țările apusene, gazeta „România muncitoare” scria că nu acest lucru este important, ci ideologia după care se călăuzește mișcarea muncitorească. Cît privește România, se remarcă creșterea continuă a numărului muncitorilor, bază obiectivă pentru extinderea mișcării socialiste : „Cu cît industrializarea producției se întinde și se dezvoltă, cu atît numărul proletarilor crește, cu atît se adîncește prăpastia între capital și muncă, se asprește dușmănia între salariat și patron”. Demnă de reținut în acest sens era evaluarea lucidă a situației din România : „La noi sînt puțini proletari, dar atît cît sînt, *sînt strînși sub steagul socialismului*. Cu cît numărul lor va crește, căci țara se industrializează zilnic, cu atîta steagul își va desfășura cutele”³⁹.

Afirmarea Cercului „România muncitoare” din Capitală ca apărător al intereselor de clasă ale muncitorilor s-a vădit și cu prilejul înființării corporațiilor, prin legea meseriilor din 5 martie 1902, care a intrat în vigoare la 13 septembrie același an. Aceasta cu atît mai mult, cu cît se prevedea că în ele erau obligați să intre atît patronii cît și lucrătorii din industria mică și meșteșugărească, care folosea pînă la 20 de muncitori. Dîndu-și seama că prin această lege nu se urmărea altceva decît să se slăbească frontul de luptă muncitoresc, Cercul „România muncitoare” a debătut pe larg conținutul acestei legi și a organizat nenumărate adunări de protest împotriva corporațiilor, prilej cu care s-a cerut desființarea lor și elaborarea unei adevărate legi a asigurărilor sociale muncitorești.

Relevînd efervescența din mișcarea socialistă, de la începutul veacului nostru, Alexandru Ionescu scria, în 1902, că „Azi trebuie să ne simțim mîndri că noi, discipoli credincioși, am rămas statornici ideilor sincere ce ni s-au propovăduit și, mai presus de toate, am ținut să rezistăm cu puterea convingerii noastre îndemnurilor de părăsire a steagului socialist”. Încrezător că ideile socialiste vor atrage alți noi și noi aderenți, militantul socialist conchidea : „Să ne îndoim deci forțele și să luptăm cu foc și entuziasm. Să ne slujească greșelile trecutului drept învățăminte pentru viitor, iar lipsa celor ce ne-au părăsit să trezească în sufletele noastre grija ca mișcarea socialistă de acum să ridice elemente statornice din chiar pă-

³⁶ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 101—103.

³⁷ „România muncitoare”, anul I, nr. 6 din 10 februarie 1902.

³⁸ „România muncitoare”, anul I, nr. 20 din 19 mai 1902.

³⁹ „România muncitoare”, anul I, nr. 6 din 10 februarie 1902.

tura interesată. Aceasta va aduce cu adevărat izbînda socialismului, izbînda clasei muncitoare“⁴⁰.

În mersul său înainte, proletariatul trebuia să aibă în vedere, în primul rînd, lupta politică, de clasă. „Noua cale — sublinia „Gazeta tipografică“ — nu este și nu poate fi alta decît lupta politică“⁴¹. Aceasta cu atît mai mult cu cît, conchidea „România muncitoare“, „ne-am convins în-deajuns cu toții că stăpînitorii noștri nu dau nimic de bună voie, ci siliți“⁴².

La toate aceste materiale cu caracter mai mult teoretic, menite a înarma temeinic muncitorimea cu ideile socialismului științific, se mai adăuga tipărirea și răspîndirea în toată țara a zeci de broșuri de popularizare cu o tematică dintre cele mai adecvate: *Primejdia națională, Carte de citire socialistă, Ce este și ce vrea socialismul, Catehismul femeii muncitoare, 1 Mai, Legea minelor, Scrisori colectiviste, Tactica social-democratică, Să fie lumină, Manifestul socialist, Socialismul și intelectualii, Mediul social, Statul viitor*, și multe altele, care lămureau o latură sau alta a socialismului științific, precum și poziția socialiștilor români în problemele cu care se confruntau.

Paralel cu munca de propagandă prin intermediul presei socialiste, a conferințelor, în cadrul întrunirilor, militanții revoluționari, pe baza unui material bogat argumentat cu date și fapte din realitatea zilnică a țării, chemau muncitorimea să urmeze propriul program politic, atît pentru îmbunătățirea condițiilor ei de muncă și de viață, cît și pentru pregătirea în vederea scopului final al luptei sale. „Clasa muncitoare — aprecia articolul intitulat *Convîngeri în luptă* — din zi în zi se vede mai exploatată, mai nedreptățită... De aici se naște trebuința de organizare și deci lupta pe față între capital și muncă, de aici începe curentul de a se înființa grupări de muncitori și mai în urmă societăți mari și sindicate uriașe de breaslă“⁴³. Pentru realizarea acestui deziderat se cerea însă „deșteptarea la luptă politică și deci sădirea unui ideal în mintea fiecăruia“, deoarece „fără ideal omul nu e bun de nimic și deci nefolositor societății“.

În condițiile primilor ani ai secolului nostru, cînd consecințele crizei economice capitaliste europene s-au răsfrînt și asupra economiei românești, influențînd negativ nivelul de trai al muncitorilor, activitatea desfășurată pe planul însușirii ideilor de bază ale socialismului științific s-a dus, cu precădere, în cercuri, prin discuții și conferințe⁴⁴. Ceea ce a ușurat însă această acțiune și a dus la înregistrarea de succese vizibile a fost, după cum mărturisea un socialist ieșean, „unitatea de concepție, unitatea în principii, unitatea în țelul ce-l urmărim“⁴⁵.

O altă latură a activității socialiștilor, atît în Capitală cît și într-o seamă de localități din țară, a fost ampla campanie dusă cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai. O trecere în revistă a acțiunilor organizate în anii 1900—1903, cu ocazia Zilei internaționale a muncitorilor, o găsim într-un articol publicat la 22 iulie 1920 în „Socialismul“, semnat de Gheorghe Cristescu. După cum își amintea acesta, în anii respectivi se desfășurau demonstrații de stradă, străbătîndu-se principalele artere ale Capitalei, se organizau serbări cîmpenești în pădurile din apropiere, ban-

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ „Independența tipografică“ din 23 mai 1904.

⁴² „România muncitoare“, anul I, nr. 6 din 10 februarie 1902.

⁴³ „Independența tipografică“ din 15 aprilie 1900.

⁴⁴ „Calendarul muncii“ pe anul 1916, p. 44—49.

⁴⁵ „I-iu Mai“, anul I, nr. 1 din 18 aprilie 1904.

chete muncitorești. „Cu aceste ocazii luau cuvîntul, în fața participanților, principalii conducători socialiști ai timpului : Frimu, Anagnoste, Armașu, Valerian Prescurea, Al. Ionescu și alții“. Gheorghe Cristescu relatează, între altele, cuvintele lui C. Mille, rostite la 1 Mai 1903, în care acesta, asemuind socialismul cu soarele, arăta că „după eclipsă soarele se ivește iarăși, luminos și întreg“.

Manifestațiile desfășurate în preajma zilei de 1 Mai 1904, au fost, de asemenea, relatate într-un amplu reportaj, intitulat *Socialiștii români*, și publicat în ziarul „Adevărul de dimineată“ la 9 aprilie 1904. „După multe cercetări — scria corespondentul ziarului — am aflat că socialiștii români nu s-au împrăștiat ca potîrnichile cînd s-au văzut părăsiți de șefii lor, ci că, dimpotrivă, sînt grupați, au o societate de ajutor mutual, au un Cerc de studii sociale «România muncitoare», în strada Lascăr Catargiu 21, unde muncitorii se adună din vreme în vreme și se consfătuiesc asupra intereselor clasei lor“⁴⁶.

Același ziar insera și comunicatul despre ședința din 11 aprilie 1904 a Cercului socialist „România Muncitoare“ din București : „la orele 2 d.a. a avut loc în localul Cercului «România Muncitoare» din str. Lascăr Catargiu nr. 21 o întrunire la care au asistat 40—50 de persoane. Dl. Vasile Anagnoste a ținut o conferință despre *Necesitatea unei mișcări serioase în România*. După ce zugrăvi, ilustrînd cu numeroase exemple, mizeria populației muncitoare, conferențiarul arăta cum toate legile și reformele făcute de guvernanți sînt dictate numai de interesele capitaliștilor. El conchise că muncitorimea nu trebuie să aștepte leacuri, ci să suprimе cauza mizeriei care o roade. În urmă, s-a hotărît ca sărbătoarea zilei de 1 Mai, stil nou, să se facă în grădina *Societății de dare la semn*. S-a mai hotărît, tot pentru acea zi, scoaterea unui ziar festiv ocazional, care să poarte numele «1 Mai»“⁴⁷.

Cum s-a desfășurat sărbătorirea zilei de 1 Mai la București, aflăm din paginile aceluiași ziar „Adevărul“, care consemna : „socialiști neînscrisi încă în Cerc, s-au întrunit, în număr de peste 600, în grădina *Societății de dare la semn*, spre a serba ziua de 1 Mai. Au asistat, dintre vechii socialiști, d-nii C. Dobrogeanu-Gherea, Al. Ionescu, Al. Georgescu și întreg statul major al vechiului club socialist. Dl. Dobrogeanu-Gherea, dînd informații asupra mersului noii mișcări, a declarat că «de data aceasta *va fi o mișcare serioasă*, fiindcă e condusă de muncitori» (subl. ns.). Au luat apoi, pe rînd, cuvîntul, pentru a explica însemnătatea zilei de 1 Mai, Grigoriu, Anagnoste, Frimu, Georgescu și alții. După întrunire a avut loc un banchet intim. Un cor de bărbați a cîntat numeroase cîntece revoluționare“⁴⁸.

Ca și la București, Cercul social-democrat din Iași a sărbătorit ziua de 1 Mai printr-un banchet intim, care a avut loc la o vilă din împrejurimile orașului — arăta gazeta „I-iu Mai“⁴⁹.

În *Darea de seamă* despre activitatea Cercului „România muncitoare“ din București, publicată în gazeta „I-iu Mai“ din aprilie 1904,

⁴⁶ „Adevărul de dimineată“, anul I, nr. 65 din 9 aprilie 1904.

⁴⁷ „Adevărul“, anul XVII, nr. 5 277 din 13 aprilie 1904.

⁴⁸ „Adevărul“, anul XVII, nr. 5 284 din 20 aprilie 1904.

⁴⁹ „I-iu Mai“, nr. 1 din 18 aprilie 1904.

militanții revoluționari țineau să răspundă potrivnicilor mișcării muncitorești, care negau necesitatea mișcării socialiste, cu următoarele cuvinte : „O astfel de mișcare își are rațiunea cu atât mai mult, cu cât industria se dezvoltă și deci antagonismul dintre clase se accentuează din ce în ce mai tare“. În atare condiții, sarcinile organizațiilor socialiste constau în aceea că ele trebuie „să răspîndească ideile socialiste între muncitori și pentru a-i face să priceapă necesitatea unei mișcări de clasă, aparte de partidele burgheze“, pentru „luminarea și ridicarea muncitorimii la conștiința drepturilor și datoriilor sale și a scoate din acest popor de deznădăjduiți o mînă de oameni liberi și hotărîți pentru a putea pe viitor întinde mișcarea mai departe“. Concluzionînd, *Darea de seamă* arăta că „acesta a fost și este idealul nostru și pentru aceasta vom merge înainte, chemînd pe muncitori la viață. Cu cât concursul lor va fi mai mare și activitatea cercului se va mări“⁵⁰.

Pe cît de activă s-a dovedit a fi mișcarea muncitorească din România, în anii de început ai secolului nostru, în viața social-politică a țării, pe atât de prezentă a fost și în ceea ce privește solidaritatea sa internațională. Astfel, Cercul socialist „România muncitoare“ a trimis, în septembrie 1904, salutul său frățesc Congresului socialist bulgar⁵¹. Un an mai tîrziu, în 1905, masele muncitoare din România s-au solidarizat cu proletariatul din Rusia, organizînd mari demonstrații de protest împotriva represieiunilor dezlănțuite de ohrana țaristă. Cu acest prilej, cercul „România muncitoare“ din Capitală a tipărit și răspîndit un *Manifest-protest* împotriva prigoanei dezlănțuite în Rusia împotriva muncitorilor, în care se spunea : „Cetățeni ! Civilizația omenească a fost batjocorită în imperiul țarilor. Omenirea întreagă a tresărit de durere și de indignare în fața urgiei sălbatice ce s-a dezlănțuit împotriva poporului rus... Iată de ce pretutindeni răsună astăzi strigătul : *Jos țarismul !*... La această măreață și spontană manifestare ne unim și noi. Osîndind ticălosul sistem de împilare muscălească, protestăm și noi, alături de toată lumea civilizată, împotriva ororilor care au făcut din ziua de 9 ianuarie o zi de rușine și de doliu. Protestăm împotriva încălcării dreptului și a dreptății ! Protestăm împotriva crimelor țarismului ! Protestăm împotriva arestării elitei intelectuale ruse, care va fi trimisă să ispășească în ocnele Siberiei crima de a-și fi iubit prea mult patria și a fi lucrat pentru desrobirea ei !... Și pentru a da o mai mare întindere protestului nostru, vă invităm a lua parte la marea întrunire publică care va avea loc în sala Băilor Eforiei, luni 24 ianuarie, orele 10 dimineața“⁵².

Descriind această mare întrunire muncitorească, ziarul „Dimineața“, din 24 ianuarie 1905, consemna că Vasile Anagnoste, secretarul cercului „România muncitoare“, a dat cuvîntul mai multor vorbitori, printre care și lui Al. Georgescu, fostul casier al „Clubului muncitorilor“, unul dintre cei mai vechi membri ai partidului socialist. Acesta a arătat că „muncitorimea din România, care suferă de aceleași dureri ca și

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ „Rabotniceski vestnik“, anul VIII, nr. 14 din 29 septembrie 1904.

⁵² Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., fondul M.M., doc. nr. 4/1905, inv. nr. 2 035.

muncitorimea din lumea întreagă, se adună să protesteze împotriva unui guvern de despoietori și asasini, care au semănat măcelul și teroarea în rîndul muncitorimii ruse flămînzite“. Același ziar relatează că Vasile Anagnoste a făcut un istoric al revoluțiilor, începînd de la revoluția franceză, a subliniat însemnătatea revoluției de la 1848, a vorbit despre Comuna din Paris, despre suferințele muncitorilor din Rusia și regimul de samavolnicie, care a adus această muncitorime la deznădejde, terminînd cu cuvintele : „muncitorii români își unesc glasul lor cu muncitorii din toate țările civilizate și trimit salutări de frăție luptătorilor pentru cauza adevărului și dreptății în Rusia“.

După încheierea cuvîntării sale, Vasile Anagnoste a dat cuvîntul lui Valerian Prescurea, care „a făcut o frumoasă comparație“ între cele ce sufereau românii din Transilvania și „suferințele muncitorilor ruși“. La rîndul său, I. C. Frimu a analizat evoluția mijloacelor de producție în statele capitaliste dezvoltate, arătînd că revoluția din Rusia dovedește că „forma de producere de acolo, faza de evoluție a capitalismului nu mai corespunde actualei forme de guvernămînt. Dacă astăzi acea mișcare a fost înăbușită în sînge, mîine nu se va putea întîmpla același lucru. Iar în țara noastră, unde industria progresează cu pași uriași, mișcarea muncitorimii dezmoștenite își are rostul ei și mîine ea va arăta că o stare de lucruri nouă cere o nouă formă de guvernămînt. Mîine, cuvintele lui Marx : «Nici muncă fără pîine, nici pîine fără muncă» vor fi și în țara noastră religia întregii muncitorimii“. După cum relatează corespondentul ziarului, „cuvîntarea d-lui Frimu a fost des întreruptă de aplauzele publicului, al cărui entuziasm anevoie s-ar putea descrie“⁵³.

Într-adevăr, ziua de 24 ianuarie 1905 a rămas ca un moment măreț în istoria socialismului românesc, zi care a prilejuit afirmarea plenară a muncitorimii organizate. Sub titlul *Un triumf*, Cercul socialist „România muncitoare“ releva întreaga semnificație a manifestației socialiste de la 24 ianuarie 1905 : „Nu vă mirați deci dacă rîndurile noastre vor crește în număr și în conștiință. Muncitorimea voiește să fie liberă. Va fi, în ciuda tuturor asupritorilor ! În contra prigonirilor polițienești, clasa muncitoare răspunde prin unire, prin protestare energică. Entuziasmul nemăsurat ce cuprinsese întrunirea era expresia acestui protest, era triumful unei clase împotriva unui sistem. Era triumful conștiinței de clasă în contra inconștienței. Era triumful proletariatului care renaște spre a lupta pentru dezrobire. Era triumful socialismului. Salutăm cu drag acest triumf“⁵⁴.

Este cunoscut, de asemenea, ajutorul pe care l-au dat revoluționarii români răsculaților de pe crucișătorul „Potemkin“, care au primit azil politic în România și pe care guvernul român a refuzat să-l predea autorităților țariste. Dînd o semnificație deosebită acestui act, V. I. Lenin a apreciat că guvernul român „nu vrea să se înjosească într-atît, încît să facă slujba de polițist la cererea țarului întregii Rusii“ și că a procedat „așa cum poate proceda numai guvernul unei țări care se respectă“.

La 5 martie 1905, gazeta Cercului socialist „România muncitoare“ din București a reapărut, fapt care a constituit un important succes al mișcării muncitorești. Relevînd semnificația deosebită a acestui eveniment, în articolul cu titlul *Jurnalul nostru*, dr. Cr. Racovski scria : „a pretinde

⁵³ „Dimineața“, anul II, nr. 353 din 26 ianuarie 1905.

⁵⁴ „Jos despotismul !“ din 27 ianuarie 1905.

că socialiștii au dispărut din România ar fi o greșeală grosolană. Și, mai întâi, marea majoritate a muncitorilor atinși de propaganda de odioasă au rămas *credincioși idealului lor* (subl. ns.). În special muncitorii din București... și-au menținut organizarea și chiar au încercat, în două rânduri, mai întâi cu «Lumea nouă» săptămînală și pe urmă cu «România muncitoare» seria I, să ducă mai departe propaganda socialistă. Nu vorbesc de manifestațiunile de 1 Mai și, acum în urmă, de aceea frumoasă și spontană manifestare pe care au organizat-o împotriva masacrelor din Petrograd. Și, în sfîrșit, acest jurnal care reapare, mai ales din inițiativa muncitorilor bucureșteni, nu este o dovadă de vitalitate și persistență a mișcării socialiste din România ?⁵⁵.

Încă de la primul număr al seriei a II-a, organul de presă socialist, în articolul de fond intitulat *Rolul nostru*, declara că : „Sîntem o grupare de muncitori social-democrați, călăuziți în activitatea noastră de interesele clasei muncitoare, ale *proletariatului*, convinși că aceste interese nimeni decît el însuși nu le poate urmări și că emanciparea lui definitivă el n-o va putea cucerii decît prin prefacerea proprietății private asupra mijloacelor de producție în proprietate colectivă, prin *socialism*. Voim să aducem la aceleași convingeri și să îndrumăm spre aceeași activitate pe toți acei care, cu prețul vieții lor, produc și reproduc capitalul, cum și pe toți acei ce suferă sub anarhia organizației sociale actuale. Iată, în puține cuvinte, mobilul mișcării noastre, metoda ei, țelul ei. De aici decurge logic sarcina ce incumbă ziarului nostru față de clasa muncitoare, ale cărei interese le apără și le reprezintă : *a o trezi, a o lumina, a o organiza*. În acest rol, în educarea acestei voinți înăscușă și crescîndă a proletariatului de a se ridica, de a se consolida, de a deveni o putere socială atotcovîrșitoare, rezidă esențialmente activitatea revoluționară a *social-democrației*, avangarda conștientă a clasei proletare“. Ziarul considera activitatea social-democrației ca „logică și necesară chiar atunci cînd proletariatul se află încă în prima fază a existenței sale, căci această activitate nu constă în îndemnul la greve sau răscoale, nici în arta de a provoca acțiuni mari politice. Ea are ca scop a pregăti proletariatul pentru toate eventualitățile istorice mici sau mari și aceasta se face prin acea muncă stăruitoare de zi cu zi, de la om la om care, educînd și disciplinînd toate forțele adormite ale muncitorimii și stringîndu-le într-un singur mînunchi, le face apte de a interveni la orice moment ca *o singură voință fermă și neînvinsă* și de a arunca această voință în cumpăna evenimentelor ca factor director. Iată de ce «România muncitoare» se apucă cu o credință atît de uriașă de această muncă mărunță. *Fiecare individ luminat și adus în lagărul nostru, fiecare minte în care a pătruns o scînteie a conștiinței revoluționare* (subl. ns.) e un cîștig mai pozitiv pentru cauza proletariatului și a omenirii decît paleativele și promisiunile politicianilor de toate speciile“.

Cît privește Transilvania, dezvoltarea conștiinței de clasă a muncitorilor a determinat nu numai creșterea numărului organizațiilor socialiste din diferite localități și centre industriale ale acestei provincii românești aflată sub stăpînirea austro-ungară, ci și gruparea lor distinctă, în 1905, ceea ce a facilitat intensificarea propagandei revoluționare în limba română, ca și creșterea luptei pentru eliberare socială și națională. Nu este întîmplător faptul că în acești ani legăturile multilaterale dintre

socialiștii români din Transilvania și Bucovina cu cei de la est și sud de Carpați au cunoscut o extindere tot mai mare, militanții socialiști din toate provinciile istorice românești consultându-se îndeaproape în problemele fundamentale care stăteau în fața organizațiilor lor. Demn de reținut este și sprijinul masiv acordat de revoluționarii din vechiul regat, în special de organizația socialistă din București, celor de peste Carpați și din Bucovina, prin trimiterea aproape a întregii literaturi socialiste de care muncitorimea din aceste provincii românești cotropite avea nevoie. Semnificativă este, în acest sens, și recomandarea adresată cititorilor săi de gazeta socialiștilor români din Transilvania, „Adevărul”, de a se abona la noua gazetă bucureșteană, „România muncitoare”, foaia Partidului Social-Democrat din România, care „a început din nou să apară. De aceea cu căldură o recomandăm fraților noștri ca să o aboneze pentru cultivarea lor”⁵⁶.

Pentru mișcarea muncitorească din țara noastră, pentru organizațiile sale politice și profesionale, apariția seriei a II-a a gazetei „România muncitoare” a însemnat, cu adevărat, un moment aparte pe linie publicistică, deoarece proletariatul din România, mișcarea socialistă aveau din nou, la dispoziție, un organ de presă central. An de an, număr de număr, gazeta a dus o susținută și permanentă campanie în vederea intensificării organizării muncitorimii, a subliniat necesitatea și importanța însușirii temeinice a ideilor socialiste de către masele de muncitori, singurele în stare să arate tuturor dezmoșteniților calea pentru eliberarea lor socială și politică, a desfășurat o amplă activitate de dezvoltare, pe baza unei critici principiale obiective, a politicii claselor dominante și a administrației statului exploatator, a afirmat poziția muncitorimii în toate marile chestiuni ce se puneau la ordinea zilei și a schițat, în această lumină, programul socialist de luptă ce se impunea în noile condiții istorice de la începutul secolului al XX-lea. Această vastă activitate publicistică a putut fi dusă la îndeplinire numai datorită acțiunii neobosite desfășurate de o pleiadă de revoluționari, care s-au remarcat printr-o temeinică înțelegere a socialismului științific și prin aplicarea lui creatoare la condițiile specifice de dezvoltare ale țării și mișcării noastre muncitorești.

Sînt concludente, în acest sens, o serie de articole privitoare la semnificația socialismului științific ca ideologie a clasei muncitoare. Răspunzînd la întrebarea: „Ce e socialismul?” gazeta „România muncitoare” afirma: „Socialismul e soluțiunea, singura științifică, singura conformă cu evoluția economică, a marii probleme care domină pe toate celelalte și care se numește *chestiunea socială*, adică chestiunea sărăciei, chestiunea muncii exploatate. Scopul sforțărilor unui partid socialist... e cunoscut: socialiștii susțin că exploatarea muncii, cu toate urmările ei de ordine politică, morală și intelectuală, nu va dispărea decît în ziua cînd mijloacele de muncă — pămînt, fabrici, mașini și în general tot ce servește la producție — se vor preface din proprietate privată în proprietate obștească. Chiar din această definițiune sumară, muncitorii pot înțelege cît de mult îi privește socialismul. Chiar dacă nu sînt socialiști, ei nu pot sta nepăsători în fața unui partid care le spune: «numai eu îți aduc leacul la relele de care suferi în societatea actuală». Așa că e de neapărată trebuință pentru un muncitor, care se îngrijește de soarta sa și a clasei sale, să cunoască doctrina socialistă și metodele ei de luptă. Dar, cercetînd de aproape în-

⁵⁶ „Adevărul” („Glasul poporului”), anul III, nr. 5 din 1 mai 1905.

vățăturile noastre — releva gazeta —, oricare muncitor se va încredința repede că trebuie să devină socialist nu numai pentru că în această doctrină își găsește satisfacerea intereselor sale de clasă, dar și pentru că socialismul este ultimul cuvânt al adevăratei științe economice și că legea de neînălțurat a evoluției sociale, ea însăși, împinge omenirea spre faza proprietății socialiste“⁵⁷.

Tot în același sens, era conceput și articolul *Definiții socialiste*, în care C. Dobrogeanu-Gherea sublinia că „Socialismul e o doctrină, sau, mai bine zis, un corp de doctrine, care se bazează pe toată știința modernă și care arată și dovedește cum, în ce fel, de ce societatea capitalistă de azi se transformă pas cu pas în societatea socialistă, așa cum am definit-o mai sus, sau, vorbind ca un marxist, cum societatea capitalistă în dezvoltarea ei crește societatea socialistă. Socialismul arată care sînt acele puteri materiale, care sînt acele forțe morale și sufletești care se dezvoltă în societatea de azi și o împing spre transformarea socialistă ; socialismul arată cum schimbările care se operează în mecanismul social al societății de azi o împing spre același sfîrșit. În fine, socialismul arată care clasă socială mai ales este aceea care, prin interesele ei vitale materiale și morale de clasă (proletariatul, muncitorimea), are menirea istorică de a realiza această transformare“. În continuare, teoreticianul socialist explica ce este un socialist și care este menirea lui : „Socialist e acela care e pătruns de adevărurile, de învățăturile socialismului și caută să lumineze și să pătrundă și pe alții de aceleași adevăruri și învățături. Aceasta s-ar mai putea numi activitatea teoretică. De altă parte, socialistul caută să organizeze masele socialiste, în primul rînd proletariatul, în dublul scop de luptă : primul pentru îmbunătățirea imediată a soartei celor obijduiți și apăsați și pentru îndulcirea tuturor relelor produse de societatea de azi, și, al doilea, în scop de a realiza mai curînd — bineînțeles pe cît poate să fie vorba de accelerarea unui proces natural istoric — transformarea societății capitaliste în cea socialistă și de a face ca această transformare să fie cît se poate mai armonică, mai rodnică“⁵⁸.

O altă suită de articole și studii a căutat să fundamenteze teza că în România existau toate condițiile obiective, materiale și spirituale, pentru afirmarea mișcării revoluționare socialiste. Max Vexler, de exemplu, constata că proletariatul nu va putea desfășura cu succes lupta sa „decît devenind el însuși o forță ; el poate deveni o forță numai *solidarizîndu-se și organizîndu-se*. Unit, solidarizat, proletariatul industrial din România va putea, chiar în stadiul actual, duce cu mai mult folos luptele pentru îmbunătățirea stării sale, slujindu-se de-a gata de experiența greu cîștigată a proletariatului. *Sarcina social-democrației* — sublinia el — *este de a realiza maximul forțelor ce într-un moment dat zac în proletariat*“⁵⁹.

Reliefînd aceeași idee — existența condițiilor obiective pentru o susținută activitate socialistă în țara noastră —, I. P. Stegaru, la întrunirea organizată de Cercul socialist „România muncitoare“, la 7 mai 1905, ținea să sublinieze că „la noi sînt deja create condiții pentru o mișcare pur socialistă. Există o clasă proletară numeroasă și, ceea ce e mai însemnat, nemulțumirea în sînul ei e mare, e o nemulțumire cu caracter de multe

⁵⁷ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 238.

⁵⁸ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 235.

⁵⁹ „România muncitoare“, anul I, seria a II-a, nr. 6 din 11 aprilie 1905.

ori socialist. Azi, muncitorimea fiind o forță economică, trebuie să lucrăm ca ea să devină și un factor social conștient“⁶⁰.

Condițiile obiective pentru afirmarea mișcării socialiste erau demonstrate, pe bază de statistici, și de către M. Gh. Bujor. Bazându-se pe datele furnizate de *Ancheta industrială* din 1901—1902, din care reieșea că în România exista deja un viguros contingent de proletari industriali, militantul socialist concluziona că „Singurul drum pe care [muncitorimea] trebuie să-l bătătorească cu stăruință și fără șovăire e acel al luptei fățișe, luptă de întărire economică, de ridicare intelectuală și emancipare politică. Aici iese în lumină necesitatea *unirii* elementelor muncitorești din țară. *Numai o unire efectivă a tuturor forțelor proletare din țară, fără deosebire de origine, de religie etc., poate da muncitorimii puterea pe care astăzi n-o are și pe care altfel n-o poate dobîndi* (subl. ns.). O unire reală însă trebuie să se întrupeze, să se materializeze oarecum în anumite forme de organizare, comune prin alcătuire și foloase tuturor muncitorilor“⁶¹.

Pornind de la aceste realități este explicabil de ce probleme ca inevitabilitatea luptei de clasă a proletariatului, creșterea rolului partidului politic al clasei muncitoare, îmbinarea activității politice cu cea sindicală, educarea continuă a maselor muncitoare, pe lângă pregătirea, organizarea și conducerea acțiunilor revendicative muncitorești, au constituit preocupări majore ale organizațiilor socialiste din România, dovedind, prin aceasta, nivelul lor înalt de înțelegere și de aplicare a socialismului științific la condițiile specifice ale țării noastre.

Inevitabilitatea luptei de clasă a proletariatului era demonstrată și în articolul *Principiul luptei*, publicat în paginile gazetei „România muncitoare“, în care se sublinia că „Principiul generator al oricărei propășiri omenеști e lupta... Dar lupta aceasta aprigă pe care proletariatul o are de dus în contra unui dușman care posedă multă putere brutală cere o pregătire și organizare sistematică, altfel lupta e oarbă și în neștire și fără folos. Această cerință, pe care muncitorimea de pretutindeni a îndeplinit-o și căreia îi datorește toate izbînzile sale, trebuie să fie îndeplinită și de muncitorimea din țară“. Încrezător în forțele revoluționare ale muncitorilor români, M. Gh. Bujor, autorul articolului, conchidea : „Cu luptă va ajunge și muncitorimea noastră să scuture puțin cîte puțin jugul apăsător ce-i curmă grumajii și să-și croiască o cale sigură, o viață mai demnă și o atmosferă mai prielnică de viețuire și de dezvoltare. În afara luptei nu există decît împilare, batjocorire, spoliațiune neînfrînată și robie nesfîrșită și rușinoasă. La organizare și la luptă deci !“⁶²

Pentru muncitori nu era nevoie însă numai de cutezanță în luptă ; în afară de interesele lor de clasă bine pricepute — atrăgea atenția I.N. Armașu —, muncitorii, ca să poată deveni cu adevărat socialiști, „trebuie să cunoască principiile de bază ale socialismului. Un program al unui partid socialist, în afară de cerințele minime speciale fiecărei țări, trebuie să afirme neapărat următoarele trei puncte, care sînt fundamentul însuși al socialismului și anume : 1 — Lupta de clasă ; 2 — Internaționalismul ; 3 — Socializarea mijloacelor de producție“. Cît privește organizarea, proletariatul trebuie să se unească în sindicate puternice, pentru lupta comună

⁶⁰ „România muncitoare“, anul I, seria a II-a, nr. 9 din 11 mai 1905.

⁶¹ Mihail Gheorghiu-Bujor, *Scrieri social-politice*. Studiu introductiv, antologie și note de Nicolae Copoiu, Editura politică, București, 1979, p. 90.

⁶² *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 259—261.

în vederea ameliorării stării lor, și în *partid politic social-democrat*, „care are menirea să transporte lupta de clasă de pe domeniul economic pe cel politic“⁶³ (subl. ns.).

În aceeași ordine de idei, gazeta „România muncitoare“ considera necesar să sublinieze că „În toate manifestările vieții sociale, socialistul, factor conștient, trebuie să se amestece, să lupte împotriva a tot ce ar putea stînji mișcarea, să susțină tot ce e în folosul ei, să apară unde e nevoie, luminînd, organizînd, îmbărbătînd la luptă“⁶⁴. În acest context, ziarul socialist arăta că este nevoie „să organizăm o puternică acțiune culturală ; să educăm pe acei care au rămas și acei care vor veni. E nevoie de o întreagă educație sufletească și mintală. Trebuie creat un număr cît mai mare de militanți conștienți, cu o cultură solidă socialistă și cu o credință nestrămutată de fier. Acești militanți să ducă apoi cuvîntul cel bun cu hotărîre mai departe, în cercuri cît mai largi... Aceasta înseamnă că trebuie să căutăm a forma oameni, ceea ce nu se poate obține fără o intensă acțiune culturală“⁶⁵.

Importanța activității socialiste, a luptei politice, era relevată și în articolul intitulat *Muncitorii și lupta politică*. Autorul, un tipograf socialist, ridicîndu-se cu hotărîre împotriva acelor care minimalizau acțiunile politice și preamăreau pe cele economice, scria că : „De multe ori am auzit lucrători preținși inteligenți care să condamne lupta politică, dusă alături de cea economică, pentru îmbunătățirea soartei clasei muncitoare. E foarte curioasă credința cu care se nutresc o parte din muncitori că luptele politice nu pot fi de mare folos și că mai bine ar fi să ne ocupăm exclusiv numai de cele economice. *Lupta politică în actuala formă de guvernămînt e unul din mijloacele cele mai puternice pentru cucerirea reformelor de care au absolută nevoie și muncitorii din țara noastră* (subl. ns.). De aceea — remarca el — deșteptarea conștiinței politice a muncitorilor e o operă care nu trebuie să întîrzie multă vreme. Salvarea lor economică, scăparea definitivă de sub robia capitalului e fără îndoială *revoluție socială*. Nu-i mai puțin adevărat însă că pînă să pregătești această revoluție e nevoie să li se facă educația politică, în sensul de a îndulci oarecum mizeriile prezente și, în modul acesta, îi vom avea preparați pentru marea operă de regenerare socială“. Subliniind în mod deosebit că „idealul nostru este, fără îndoială, lupta politică alături de cea economică“, autorul scotea în evidență faptul că „Lupta politică cu cea economică ne va conduce la rezultate îmbucurătoare și de aceea o propagăm, în speranța că și muncitorii din țara noastră nu vor întîrzia a o îmbrățișa cu inimă și cu convingerea că nu va fi decît spre marele lor folos, aducătoare de fericire și dezrobire. Să vie dar toți cei ce vor să lupte alături cu noi și nu vor aștepta mult ca primele roade să le dea puteri noi spre a aduce mai înainte lupta de emancipare a proletariatului !“⁶⁶

Atmosfera de puternică efervescență din mișcarea socialistă, nenumăratele luări de poziție în favoarea unității clasei muncitoare, au creat cadrul propice pentru ca, în presa socialistă, prin numeroase articole, să se argumenteze *legitimitatea existenței partidului politic al clasei muncitoare*. Astfel, în articolul *Proletariatul și partidul lui politic*, pornindu-se

⁶³ „România muncitoare“, anul I, seria a II-a, nr. 14 din 5 iunie 1905.

⁶⁴ „România muncitoare“, anul I, seria a II-a, nr. 5 din 3 aprilie 1905.

⁶⁵ „România muncitoare“, anul I, seria a II-a, nr. 7 din 18 aprilie 1905.

⁶⁶ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*,

de la tezele de bază ale socialismului științific, se demonstra că „Muncitorii n-au decît brațele, ei n-au decît forța de muncă pe care o cumpără acei ce posedă mijloacele de producere : patronii-capitaliști. Aceștia din urmă nu trăiesc decît din munca celor dintîi, din munca clasei muncitoare. Această situație economică a muncitorimii, exploatarea și lăcomia patronală, într-un cuvînt alcătuirea socială, împinge această clasă producătoare de avuții spre organizare. Robită economică, muncitorimea se organizează mai întîi pe această cale, pentru a lupta direct cu patronii, o luptă ce se dă piept la piept și care are de rezultat smulgerea de îmbunătățiri imediate și necesare din mîinile clasei patronale. Organul acesta de luptă, specific proletariatului, e *sindacatul*, care, în același timp, e și un mijloc de oțelire, de educare a clasei muncitoare. Dar clasa stăpînitoare — remarca autorul articolului —, adică toți patronii la un loc, nu se mulțumește cu stăpînirea sa economică ; puterea ei mai apare în plină vigoare în supremația politică pe care o exercitează“. Această stare de fapt impune ca „lupta proletariatului să îmbrace și o formă politică. Această luptă, dată între stat și clasa lucrătoare, va avea drept rezultat pentru clasa stăpînitoare nimicirea sa politică, iar pentru clasa stăpînită drumul liber spre emanciparea sa economică, spre definitivă ei dezrobire. Această luptă necesită organizarea proletariatului într-un partid politic de clasă, *Partidul social-democrat*, care reprezintă interesele întregii clase muncitoare, după cum Partidul liberal reprezintă interesele clasei capitaliste, iar cel conservator interesele marilor proprietari funciari“⁶⁷.

Pornindu-se de la acest adevăr de necontestat, este explicabil de ce, prin numeroase apeluri, chemări, militanții socialiști se adresau muncitorimii să pășească cu hotărîre în armata proletară organizată. În apelul *Stringeți rîndurile !*⁶⁸, de exemplu, M. Gh. Bujor scria că „Astăzi se desprinde, mare și puternic, purtător al viitorului fericit, *proletariatul industrial*... Datoria sa de clasă proletară îi impune consolidarea forțelor sale împrăstiate și pregătirea ei pentru lupta zilnică în contra burgheziei. Și de aceea, precum nemuritorii noștri părinți intelectuali K. Marx și Fr. Engels sfîrșeau celebrul lor manifest adresat lumii întregi proletare, tot așa sfîrșesc și eu aceste cîteva rînduri strigînd : «Proletari ai țării românești, uniți-vă !»“.⁶⁹ Pe aceleași coordonate se înscria și articolul : *Care este adevăratul partid socialist*, în care, Cristian Racovski, combătînd unele păreri potrivit cărora în România își găsea legitimitatea doar un partid politic țărănesc arăta că : „Socialismul este *unul*, pretutindeni egal sine însuși, credincios pretutindeni scopului său care este *înlocuirea proprietății private asupra mijloacelor de muncă* — pămînt, uzine etc., prin proprietatea colectivă. În evoluția istorică, socialismul apare ca expresiunea teoretică a intereselor claselor celor care n-au nimic, a clasei salariaților exploatați de capitalist sub orice formă, fie că ar fi capital industrial sau capital agricol. Partidul socialist, odată temeinic stabilit la orașe, în mod firesc și neapărat va căuta să-și întindă acțiunea și la țară. Aceasta, se înțelege, nu trebuie să împiedice pe acei apostoli care, fiind nevoiți să trăiască la țară, vor căuta să lumineze și să organizeze pe proletarii din agricultură. Dar acum nu acesta e centrul de greutate al acțiunii socialiste. Istoriceste, pretutindeni organizarea socialistă a muncitorilor industriali

⁶⁷ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 278—280.

⁶⁸ „România muncitoare“, anul I, seria a II-a, nr. 35 din 30 octombrie 1905.

⁶⁹ Mihail Gheorghiu-Bujor, *Scrieri social-politice*, p. 84, 86.

a precedat pe aceea a muncitorilor de la țară. Partidul socialist român ne-a lăsat o moștenire bogată pe care vom căuta s-o folosim înțelepțește”⁷⁰.

O adevărată pledoarie pentru ideea organizării temeinice a muncitorimii a făcut și I. Moldoveanu în articolul intitulat *Organizarea proletariatului* unde, pe deplin justificat, el aprecia că o „înțelegere și solidaritate statornică a muncitorilor nu se poate obține decât prin organizare. Organizarea este arma de luptă specifică pentru întreaga clasă lucrătoare”. Relevând importanța deosebită atât a organizațiilor economice, cât și a celor politice, autorul declara că : „Ambele apără interesele lucrătorilor și urmăresc dobândirea de noi concesiuni și drepturi, ambele se îndreaptă contra aceluiași dușman, se deosebesc însă în căile ce le urmează și în structura organizației. Organizațiile politice însă, fără a renunța la luptele parțiale (pentru îmbunătățirea stării de zi cu zi) pe care le duc lucrătorii fiecărei profesiuni direct cu patronii lor, urmăresc unificarea tuturor acestor lupte într-una singură, a tuturor lucrătorilor și exploataților contra tuturor exploataților, și-și pun ca țel radical înlăturarea răului, specularea omului de către om. Ele sînt deci îndreptate principialmente contra statului, executorul ordinelor claselor stăpînitoare, spre a-l cuceri și dezbrăca de caracterul său asupritor și spre a face imposibilă pentru totdeauna exploatarea sub orice formă. Ambele forme de organizații sînt reciproc indispensabile, iar în cursul dezvoltării, cu toată deosebirea aparentă a țelului, ele se sprijină și se întregesc, alcătuiind la un loc cele două ramuri principale ale mișcării de luminare a proletariatului”⁷¹.

Această vastă activitate politico-ideologică, desfășurată de militanții socialiști în rîndul proletariatului, a avut rezultate deosebit de fructuoase în întreaga țară. Tot mai mulți muncitori și-au dat seama de importanța mișcării socialiste, alăturîndu-i-se, intrînd în organizațiile politice și profesionale. Această realitate era exprimată deosebit de clar în *Motivunea* muncitorilor din Capitală, întruniți la 17 iulie 1905 în sala Cercului „România muncitoare”, în care, vădindu-se o profundă înțelegere a socialismului științific, se specifica : „unica și cea mai puternică armă a clasei muncitoare în contra exploatarei capitalului e organizarea în sindicate mari și puternice, este gruparea în partid de clasă a muncitorimii exploatate”⁷² (subl. ns.).

Elocventă pentru procesul de întărire continuă a organizațiilor socialiste este și relatarea despre ședința de dare de seamă și alegeri a Cercului socialist „România muncitoare” din București. Cu acest prilej, Vasile Anagnoste, în calitate de secretar, înfățișînd activitatea Cercului, arăta cum, în șase luni — de la 1 martie la 1 septembrie 1905 —, mișcarea a crescut, dovadă marele număr de muncitori care luau parte la conferințele de sîmbătă seara, syndicatele înființate, atât cele din Capitală, cât și cele din provincie, numărul din ce în ce mai mare al abonaților la ziar. Toate acestea, preciza el, erau o dovadă a faptului că „Mișcarea noastră, care-i mișcare pur muncitorească socialistă și care nu se bazează pe banii nici unui capitalist, va trăi și va da roade, căci e creată de nevoile mulțimii, de modul de alcătuire al societății. Sperăm că peste șase luni, cînd din nou vom face darea de seamă, ea se va prezenta și mai bine, căci pînă

⁷⁰ „România muncitoare”, anul I, seria a II-a, nr. 3 din 20 martie 1905.

⁷¹ „România muncitoare”, anul I, seria a II-a, nr. 16 din 19 mai 1905.

⁷² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909.*

atunci mulți muncitori vor deveni conștienți și vor mări rîndurile din ce în ce crescînde ale social-democrației“.

Faptul că, în cadrul aceleiași ședințe, s-a hotărît modificarea art. 5 din *Regulamentul* cercului, mărindu-se numărul membrilor comitetului de conducere de la 3 la 9 și dîndu-se în sarcina acestuia și conducerea ziarului, dovedea creșterea considerabilă atît a numărului membrilor Cercului, cît și sarcinile tot mai mari ce-i reveneau. Tot pentru întărirea rolului ce-l avea de jucat în viitor, s-a procedat și la alegerea noului comitet al Cercului „România muncitoare“ din Capitală, în care au fost desemnați, ca membri, următorii militanți socialiști: I. C. Frimu, V. Anagnoste, Al. Constantinescu, Dan Ionescu, I. N. Armașu, Gh. Cristescu, D. Mihăilescu, Iordan Ionescu și N. Costescu.

O dovadă concludentă a dezvoltării organizațiilor politice și sindicale din întreaga țară a fost și faptul că, la un an de la reparația „României muncitoare“, redacția a hotărît să mărească formatul ziarului. Cu acest prilej, adresîndu-se cititorilor, redacția gazetei scria că „În curînd se împlinește un an de cînd ziarul nostru «România muncitoare» și-a reînceput cu mai multă hotărîre apariția sa. În toată scurgerea aceasta de timp, mulțumită sprijinului vostru, ea a răspîndit pretutindeni cuvîntul cel bun al deșteptării, al luminării și al organizării. Unde dînsa a putut să străbată, unde foile ei au putut filfii ca steagul reînvierii, acolo ea a adunat în jurul său inimile și a aprins focul luptei în muncitorime. Pe măsură ce timpul trece însă, ea se simte tot mai puțin în stare să răspundă cererilor tot mai mari ale acestei muncitorimi. Fără pretenții, sărăcăcios îmbrăcată și mică la trup, așa pornește ea lupta, și iată că *astăzi, după un an de viață, se cere din toate părțile să fie bine îmbrăcată, să fie mai mare la trup, să ajungă un jurnal care să mulțumească toate nevoile muncitorimii organizate* (subl. ns.). În acest scop, «România muncitoare» a hotărît să-și mărească formatul, să se îmbrace cu articole mai multe, să oglindească și mai bine ca pînă astăzi mișcarea muncitorească și să organizeze o publicație permanentă de broșuri de propagandă“⁷³.

Această operă de îmbunătățire a ziarului, pe care redacția o considera că „nu e încă completă, e cu atît mai de laudă și mai măreață, cu cît se face din propriile noastre mijloace și cu propriile noastre puteri și dovedește, prin urmare, că propaganda socialistă se întinde și în această binecuvîntată țară și că muncitorimea începe să se deștepte și să vadă că singura ei scăpare este în organizarea sindicală și în socialism și că singurul său apărător e propriul său ziar «România muncitoare». Și astfel, «România muncitoare», mărită, îmbunătățită și răspîndită, va deveni tribuna cea mai înaltă și mai ascultată a revendicărilor proletariatului organizat“. În noul format, „România muncitoare“ instituia o rubrică permanentă, intitulată *În organizații*, unde urma să se relateze pe larg despre activitatea *cercurilor socialiste* și despre *sindicatele muncitorești*.

Întărirea organizatorică și politică a Cercului socialist „România muncitoare“ din Capitală, ca și afirmarea lui drept coordonator și îndrumător al tuturor organizațiilor politice socialiste din țară, a fost ilustrată convingător și de analiza întreprinsă, în primăvara anului 1906, asupra întregii vieți social-economice și politice a țării, concretizată în manifestul editat, în numele cercului, cu prilejul jubileului regal din 1906.

⁷³ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 273—274.

Momentul *40 de ani*, prilejuia, într-adevăr, o trecere în revistă atât a progreselor țării, înregistrate în toate domeniile vieții materiale și spirituale, cât și a tarelor unui regim exploatator. Ziua națională a României burghezo-moșierești — 10 mai — a fost considerată, pe drept, și de către Cercul socialist „România muncitoare” ca o zi însemnată, care marca momente de cotitură în viața țării și poporului român. Încă în 1902, gazeta „România muncitoare” aprecia momentul ce urma a se aniversa ca „zi în care s-a pus începutul celor mai mari fapte pentru țara noastră, zi în care ni s-a asigurat viața noastră națională, zi de adus «admirație eternă și prinos sfînt marilor români și credincioșilor oșteni, entuziaști apostoli ai ideii și luptei de redeșteptare, generoase jertfe ale libertății și neatîrării țării, care au înscris, în cartea de aur a națiunii și patriei române, glorioasele zile». E de sărbătorit, dar, o întreită zi de 10 mai : 10 mai 1866, care a așezat primele pietre la temelia actului României și a făcut să scipească o rază de dreptate pentru cei obijduiți ; 10 mai 1877 ⁷⁴, zi în care întreg poporul românesc, împins de dorința libertății și de perspectiva unei vieți mai fericite, a trecut Dunărea cu un singur gînd, de a lupta vitejește spre a-și mai îpuțina exploatatorii și a-și ușura povara ce-i apăsa atât de greu ; și, în fine, 10 mai 1881, zi în care țara, pe temeiul luptelor de la Calafat, din Nicopole, Rahova, Smîrdan, Grivița, Opanez și Plevna, a fost ridicată la rangul de regat” ⁷⁵. Organul de presă al Cercului socialist, avînd în vedere tocmai *importanța acestor zile pentru toți românii*, considera că „asemenea serbări nu mai trebuiesc pregătite, căci izvorăsc de la sine și sînt mai totdeauna de o frumusețe și măreție vrednică de admirat. Sîntem de părerea sărbătoririi zilelor glorioase ale unei țări, și ziua de 10 mai, e de necontestat, face parte din aceste zile, dar sîntem împotriva abuzului și fabuloaselor cheltuieli ce au loc în preajma acestor zile. Voim un *10 mai* izvorît de la sine, din sufletul națiunii, dar, din nefericire, aceasta nu poate avea loc, căci, 10 mai, așa cum se face și prin mijlocirea faptelor ce se glorifică, nu-i decît serbarea privilegiatilor... ar fi de dorit un *10 mai* care să fie sărbătoarea întregii națiuni, nu numai a unei părți, care să fie glorificarea domniei dreptății, dezrobirii economice și luminării poporului și acest *10 mai* nu mai trebuie să fie pregătît cu atîta zbucium și cheltuială”.

În 1906, cînd se împlineau 40 de ani de domnie a regelui Carol, socialiștii români, prin profunzimea analizei întreprinse, s-au dovedit a fi la înălțime. Ei au evidențiat, în lumina materialismului dialectic și istoric, atât realizările însemnate, cât și serioasele minusuri care se manifestau în România acelei vremi ; ce-i drept, părțile negative au fost îngroșate foarte mult. Ca organ conducător al mișcării muncitorești din întreaga țară, Comitetul Executiv al Cercului „România muncitoare” din București a adresat un manifest *Către muncitorii din orașe și din sate ! Muncitori !, Frați !*, în care arăta că „a sosit vremea ca poporul muncitor să se reculeagă și să-și treacă în revistă trecutul și prezentul. În clipa în care clasele stăpînitoare își socotesc cîștigurile și cuceririle — se releva în document, — muncitorii de la sate și orașe trebuie să-și socotească pierderile. Iată de ce Cercul socialist «România muncitoare» a alcătuit acest

⁷⁴ În realitate, parlamentul țării a decretat *independența absolută* a României la 9 mai 1877. În dorința sublinierii celor două date — anterioară (10 mai 1866) și ulterioară (10 mai 1881) —, legate de prezența pe tronul țării a lui Carol de Hohen-zollern, oficialitățile au „alinat” și ziua de 9 mai 1877.

⁷⁵ „România muncitoare”, anul I, seria a II-a, nr. 19 din 21 mai 1902.

manifest, arătînd, în adevărata ei lumină, situația economică, politică și morală a poporului român“. Recunoscînd că, în răstimpul ultimilor patruzeci de ani, România a făcut progrese materiale considerabile, în manifest se puneă însă întrebarea : în folosul cui s-a săvîrșit ele ? Și răspundea : „Vom vedea că nu în folosul poporului, ci în acela al unei minorități“.

În continuare, *Manifestul* scotea în evidență faptul că, în ultimele decenii, economia României cunoscuse o continuă dezvoltare. Acest lucru era demonstrat prin cifrele anchetei industriale efectuată la începutul secolului al XX-lea și din care reieșea că, pînă în 1901, fuseseră obținute o serie de rezultate bune atît în domeniul industriei, cît și al agriculturii.

După trecerea în revistă a succeselor obținute în România în domeniul economic, *Manifestul* făcea o analiză multilaterală a situației masei muncitoare de la orașe și sate. „În societatea noastră de azi — se constata cu regret — munca e o povară în loc de a fi o plăcere și o manifestare firească a energiei omenești“. Sub greua ei sarcină, zilnic se pierd vieți omenești. „În fiecare zi, vorbesc jurnalele, la fapte diverse, despre nenumărate victime ale accidentelor de muncă“.

Cît privește activitatea politică a claselor stăpînitoare, în *Manifest* se reliefa că „baza societății moderne e proprietatea privată asupra minelor, asupra mașinilor și, în general, asupra a tot ce poate produce averi. Legile sînt făcute pentru reglementarea acestei proprietăți și pentru a împiedica ciocnirile violente între diferiți proprietari. Poliția și armata n-au altă menire decît de a ocroti proprietatea. Dar, cum proprietatea asupra bogățiilor naționale e în mîna unei mici minorități, marea mulțime a locuitorilor care n-au proprietate, ori au una cu totul neînsemnată, sînt, de fapt, în afară de aceste legi. Clasa atotputernică economicește, clasa proprietarilor, a bogăților, făurește legi în folosul ei propriu și toată mașina guvernamentală o pune în slujba sa... Încă de la început, cînd s-a alcătuit Constituția, proprietarii noștri și reprezentanții intereselor lor au avut grijă să înlăture pe locuitorii din orașe și din sate de la viața politică. Astfel, dacă luăm statisticile din 1905, vedem că Colegiul I și al II-lea de Cameră, colegiile celor bogăți, cu un total [de] 51 705 alegători, trimit în Cameră 145 de deputați, în vreme ce Colegiul al III-lea, acela al poporului, care numără 880 535 alegători, nu alege decît 38 de deputați. Dar mai e ceva. Pe cînd cei cu stare sînt alegători direcți, cei din Colegiul al III-lea aleg delegații care, la rîndul lor, aleg pe deputați. Aceasta pentru ca guvernului să-i fie mai ușor a ține în mînă pe alegătorii țărani. Iată de ce Colegiul al treilea a fost numit «colegiul minciună»“. Nu mai vorbim de Senat, la alegerea căruia poporul nu ia nici o parte, nici direct, nici indirect“.

Analizînd compoziția socială a Camerei deputaților, în *Manifest* se aprecia : „găsim că din 193 de deputați 83 sînt mari proprietari și 62 avocați, trăind din procesele proprietarilor și ale capitaliștilor. Ceilalți deputați fac și ei parte tot din clasa privilegiatilor : bancheri, fabricanți, negustori, ingineri, doctori, profesori etc. Așa se compune Camera din punct de vedere social. E lesne de înțeles ce fac acești domni în Cameră. Ei aduc într-însa toate păcatele și vițiile lor : disprețul față de popor, lăcomia de cîștig, lipsa totală de rușine și de orice deosebire între bine și rău“. Ținînd seama de aceste realități, documentul aprecia situația omului de rînd, care era „de două ori exploatat și de două ori furat. E exploatat și furat ca producător în munca lui și e exploatat și furat ca contribuabil. Rolul lui e de a îmbogăți, prin toate mijloacele, pe cei avuți, el rămînînd

sărac, tot mai sărac". *Manifestul* se oprea pe larg asupra sarcinilor mari care stăteau în fața mișcării socialiste din România : „Pentru noi, socialiștii, care sîntem republicani și împotriva regimului monarhic în general, n-are nici o însemnătate persoana care șade pe tronul României. Cu alte vorbe, noi sîntem antidinastici și nu înșelăm poporul“. După ce a înfățișat situația maselor muncitoare de la orașe și sate din punct de vedere economic, politic și social, *Manifestul* se oprea asupra mijloacelor „prin care vom putea să ne îmbunătățim soarta, vom izbuti să ne mîntuim de sub jugul exploatării boierului, a arendașului, a patronului. Soluționarea există. Dacă n-am cunoaște această soluție nu v-am mai fi desfășurat în față tabloul mizeriei voastre. La ce bun am mai trezi dureri vii, am mai zgîndări răni sîngerînde dacă aceasta nu ar fi de vreun folos practic ? În ce stă această soluțiune ?“

Constatînd cum, în toate țările civilizate, milioane de muncitori s-au strîns sub drapelul socialismului, pentru că socialismul le aduce sfîrșitul mizeriei și sfîrșitul exploatării, *Cercul „România muncitoare“ din Capitală*, prezenta mijloacele prin care mișcarea socialistă considera că va desființa exploatarea : „soluția socialistă transformarea proprietății private asupra mijloacelor de producție în proprietate obștească, nu poate fi decît rezultatul unor lupte îndelungate și al unor eforturi organizate ale proletariatului românesc, precum și ale întregului proletariat internațional. Dacă numai cînd e vorba de vreo concesiune fără însemnătate, patronii și stăpînii noștri opun o rezistență încăpățînată, cu atît mai mare le va fi împotrivirea cînd va fi vorba de a se suprima însăși exploatarea și de a se pune mîna pe bogățiile lor ! Iată pentru ce lupta poporului muncitor pentru cucerirea emancipării sale economice și sociale este precedată de alte cuceriri, care, îmbunătățindu-i soarta, îi măresc și mai mult puterea de luptă. În dosul exploatării capitaliste este asuprirea statului capitalist, sînt dările grele, este militarismul zdrobitor, este biserica ce predică poporului supunerea către cei puternici.

Muncitorii, în așteptarea zilei cînd se vor putea dezbăra de acești dușmani, trebuie, ca o ușurare, să ceară înlocuirea tuturor impozitelor indirecte și nedrepte prin impozitul progresiv și proporțional asupra averilor..., trebuie să ceară despărțirea bisericii de stat, reducînd-o la o instituție particulară, susținută prin cotizațiile credincioșilor“.

Referindu-se la mijloacele luptei politice, *Manifestul* arăta că „votul universal este instrumentul de luptă politică. Dreptul de vot egal, direct și secret pentru toți românii, fără deosebire de religie, origine, fără deosebire de sex — femeia și bărbatul fiind deopotrivă în fața muncii —, iată ce trebuie să ceară muncitorii și țăranii în toate împrejurările“.

Încrezător în victoria cauzei celor exploatați și asupriți, *Manifestul* se încheia cu aprecierea : „Ca și leul adormit, poporul românesc astăzi tace, dar cît de puternică și de teribilă va fi vocea lui în ziua în care el se va deștepta din somnul său. Atunci el va învinge și va învinge nu numai pentru că are de partea lui numărul, dar mai ales pentru că cu el e inteligența și dreptatea. Și cînd regele, înconjurat de miniștri, de generali, de proprietari, de arendași, de fabricanți și de bancheri sărbătorește... triumful capitalismului și al militarismului, al urei dintre clase și al războaielor sîngeroase, noi vă chemăm pe voi, muncitori ai României întregi, să în-

cepeți, alături de noi, lupta frumoasă și nobilă care va duce la bunăstare și pacea universală, care va aduce fericire, cultură și libertate !”⁷⁶.

Expunerea succintă a ideilor de ansamblu cuprinse în textul acestui manifest scoate în evidență nivelul deosebit de înalt de pregătire politică-ideologică al conducătorilor organizațiilor muncitorești din țara noastră, orientarea lor revoluționară în sublinierea laturilor *esențiale* ale socialismului științific, clarviziunea scopului urmărit și anume înfăptuirea societății socialiste pe teritoriul României.

Desigur, răspîndirea acestui manifest în mii și mii de exemplare, dezbaterăa lui în toate organizațiile politice și profesionale ale clasei muncitoare, în unele întruniri publice a fost de natură să ridice prestigiul de ansamblu al mișcării socialiste, a făcut ca mulți proletari să se trezească și să se alăture mișcării muncitorești organizate.

Cei șase ani care trecuseră de la ultimul Congres socialist, cel din 1899, perioadă în care organizațiile politice muncitorești se reorganizaseră pe baze proletare solide, înmulțirea și dezvoltarea acestora, ca și afirmarea lor tot mai vizibilă în viața social-politică a țării, impuneau cu necesitate elaborarea unui nou program comun de conduită a tuturor organizațiilor revoluționare, pe baza analizei realităților țării și a situației existente în mișcarea muncitorească.

În acest scop, tot mai mulți militanți propuneau organizarea unei conferințe sau congres socialist, fapt pentru care gazeta „România muncitoare” — își îndemna cititorii să se gîndească și să „comunique chestiunile pe care ei le cred necesare de a fi puse la ordinea zilei”. „Atît organizațiile, cît și tovarășii răzleți — preciza gazeta —, trebuie să se pregătească din timp pentru această primă și importantă întîlnire generală a noastră, care va fi un pas însemnat din mișcarea la care luăm parte”⁷⁷. Motivul principal care cerea cu acuitate organizarea unui asemenea Congres-Conferință, era determinat, după M. Gh. Bujor, „de dezvoltarea tot mai mare pe care o ia mișcarea noastră. Această mișcare, mărimdu-se, se simte trebuința nediscutabilă ca ea să se unifice, să se conducă după un plan, după un program unic, care, punîndu-se în aplicare peste tot locul, cu aceleași mijloace generale de acțiune, să asigure o izbîndă și aceeași izbîndă pretutindeni. *Unitatea planului asigură aceeași creștere uniformă a mișcării în toată țara*”. „Nicăieri — continua el — nu se simte mai multă nevoie de o unitate de vedere decît într-o mișcare socialistă. Aci totul se bazează pe această unitate, fără de care activitatea de toate zilele s-ar împărți în țeluri și modalități diferite de aplicațiune, care de multe ori ar putea veni în conflict și stînjiți în întregul succes al mișcării... Iată, prin urmare, un motiv de natură practică ce ne împinge iarăși spre apropierea noastră intelectuală, spre elaborarea unui program, oricît de provizoriu ar fi el, teoretic și practic. Aceasta este cu atît mai necesar cu cît — mișcarea noastră, întinzîndu-se asupra restului țării, apar acum diferite localități, centre de organizare sindicală, care, evident, trebuiesc ajutate și trebuiesc conduse, ca și cele deja înființate. Unitatea de vederi, stabilirea tacticii, centralizarea organizării sindicale, pregătirea mijloacelor eficace de propagandă și organizare în întreaga țară, împrăștierea ziarului «România muncitoare» printre muncitori — iată unele din cele mai însemnate ches-

⁷⁶ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909, p. 333—338.

⁷⁷ „România muncitoare”, anul II, seria a II-a, nr. 9 din 30 aprilie 1906.

CONGRESUL AL VI-LEA AL PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT AL MUNCITORILOR DIN ROMÂNIA

PARTEA I (20-22 aprilie 1899)

Pentru desfășurarea Congresului, organizațiile locale ale Partidului au desemnat un număr de 43 delegați, dintre care 38 au luat parte la lucrări. Ei reprezentau 14 cluburi muncitorești și organizații profesionale, dintre care 27 erau delegați ai cluburilor din : București (18), Iași (1), Galați (1), Tulcea (1), Birlad (2), Ploiești (1), Alexandria (1), 2 ai Clubului social-democrat german din București, iar 11 reprezentau șase sindicate muncitorești din Capitală : Societatea lucrătorilor în fier și metal (1), Societatea „Nicovala” a lucrătorilor lăcătuși (2), Societatea „Egalitatea” a lucrătorilor cizmari (2), Societatea lucrătorilor pălării (2), Societatea lucrătorilor curelari (2), Societatea lucrătorilor olari (2). Pe baza stenogramei lucrărilor Congresului și a altor documente, au fost identificate numele următorilor 35 delegați : BUCUREȘTI : I.C. FRIMU, C. Z. BUZDUGAN, AL. GEORGESCU, IOSIF NÂDEJDE-ARMAȘU, AL. CONSTANTINESCU, N. I. ACELESCU, C. ANTONESCU, C. DINESCU, TACHE GEORGESCU, G. I. ȚĂRANU, PASCU CAROVICI, I. DOBRESCU, IACOB ȚĂRANU, N. NICOLICESCU, I. MARINESCU, M. I. ȘERBAN, NIȚĂ IONESCU, VALERIAN PRESCUREA, PETRE I. TÂNCU, I. MUNTEANU, GH. I. IONESCU, N. TÂNU, IORDAN IONESCU, GH. I. SPRANGATE, I. TULCEANU, N. VASILESCU, I. DUTULESCU, V. G. MORTUN, G. DIAMANDY ; IAȘI : VECEMAR ; GALAȚI : N. CONSTANTINESCU-GARIBALDI ; TULCEA : AL. BORLACOFF ; BIRLAD : GR. D. VASILIU, I. FLORESCU ; PLOIEȘTI : I. BOTEZ.

N-au participat la Congres următorii delegați : C. DOBROGEANU-GHEREA și I. NÂDEJDE (București), I. C. ATANASIU (bolnav) și D. A. ȚĂRANU (Galați), SOFIA NÂDEJDE (sat Luceni, com. Stinca, jud. Iași).

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI

1. Activitatea parlamentară [a Partidului] — raportor : V. G. MORTUN.
2. Situația [organizatorică a] Partidului.
3. Tactica noastră [a Partidului clasei muncitoare].

CONDUCEREA LUCRĂRILOR CONGRESULUI

Președintele provizoriu (pînă la alegerea organelor de conducere) : I. BOTEZ.

Președintele ales al Congresului : V. G. MORTUN care „renunță la mandatul său de președinte, pentru a putea mai liber lua parte la discuție”. În locul său este ales I. BOTEZ.

Vicepreședinți : G. DIAMANDY, GR. D. VASILIU.

Secretari : C. Z. BUZDUGAN, IOSIF NÂDEJDE-ARMAȘU.

Congresul a hotărît reluarea lucrărilor în zilele de 27-29 iunie 1899 și a ales o comisie pentru conducerea organului central de presă al Partidului, Lumea nouă, „pînă la redeschiderea Congresului”, comisie compusă din : C. Z. BUZDUGAN, IOSIF NÂDEJDE-ARMAȘU, I. C. FRIMU, GH. I. SPRANGATE și TACHE GEORGESCU.

I.C. Frimu

C.Z. Buzdugan

Al. Georgescu

Iosif Nădejde-Armașu

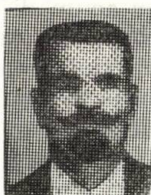
Al. Constantinescu

Iacob Țăranu

Tache Georgescu

C. Dinescu

Iordan Ionescu

Valerian Prescurea

V. G. Mortun

G. Diamandy

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

PARTEA A II-A (29 iunie 1899)

Partea a doua a Congresului și-a desfășurat lucrările sub forma unei consfățuri (pregătită de o comisie de organizare alcătuită din I. C. Frimu, C. Z. Buzdugan și Gh. N. Darie) care și-a propus „să pună în discuție tactica Partidului până la Congresul anului viitor”. Au participat circa 50 persoane, „cea mai mare parte membri ai Clubului [muncitorilor] din București”. Pe baza stenogramei lucrărilor părții a doua a Congresului, au fost identificate numele următorilor 18 participanți: BUCUREȘTI: I. C. FRIMU, C. Z. BUZDUGAN, AL. IONESCU, AL. GEORGESCU, IOSIF NĂDEJDE-ARMAȘU, PANAIT ZOSIN, I. TEODORESCU, I. NEAGU-NEGULESCU, VALENTI FLORESCU, I. MARINESCU, VANDA MIHAIL, ANDREI PANAIT, I. DEMETRESCU, N. PĂCALĂ, GH. POPESCU, M. RĂDULESCU, V. ARIN; BIRLAD: GH. N. DARIE.

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI

1. Propaganda [socialistă] la orașe.
2. Propaganda [socialistă] la sate.
3. Gazeta Partidului [Lumea nouă].

CONDUCEREA LUCRĂRILOR CONGRESULUI

Președinte : C. Z. BUZDUGAN.

Vicepreședinte : V. ARIN.

Congresul a hotărât înscărinarea Clubului muncitorilor din București cu misiunea de a conduce mișcarea socialistă din întreaga țară și de a edita în continuare gazeta oficială centrală Lumea nouă, ca „organ al Partidului muncitorilor” și a stabilit, ca o sarcină primordială a Partidului, lupta pentru întărirea și consolidarea organizatorică a cluburilor muncitorești și a sindicatelor. Comitetul Executiv al Clubului muncitorilor din Capitală era format din : I. C. FRIMU, C. Z. BUZDUGAN, AL. GEORGESCU ; secretar : C. N. AVRAMESCU. În încheierea lucrărilor, GH. N. DARIE (Birlad), „declară că se va întoarce mulțumit în mijlocul prietenilor săi birlădeni, care l-au trimis din provincie la centru să vadă ce se va face pentru propășirea ideilor sfinte nouă tuturor. Ceea ce s-a făcut e bun și solid. Felicită pe muncitori de purtare lor și-i îndeamnă la lucru”.

DELEGAȚI

I. C. Frimu

C.Z. Buzdugan

Al. Ionescu

Al. Georgescu

PARTICIPANȚI

LA CONGRES

Iosif Nădejde-Armașu

Panait Zosin

I. Teodorescu

I. Neagu-Negulescu

tiuni care vor trebui să fie dezbătute... și asupra cărora să se ia hotărâri care să se traducă imediat și în realitate”⁷⁸.

Ținând seama de importanța problemelor pe care forumul muncitoresc trebuia să le rezolve, toți aderenții din provincie și din Capitală erau invitați „să se pregătească din timp... Să se gândească mult că această adunare generală a noastră va fi una din cele mai însemnate date..., în care se vor stabili lucrări însemnate și la care se vor pune temeliile unei și mai mari activități muncitorești și unde se va mătura terenul pe care mîine gigantul socialist va deveni să dicteze”.

La 7 mai 1906, comitetul Cercului „România muncitoare” a avut o sedință specială, în care s-a discutat problema convocării unui forum muncitoresc, stabilindu-se că acesta trebuia să-și ia, pe lingă sine, cîte un reprezentant al fiecărui sindicat din Capitală, care va comunica cerințele speciale ale organizației pe care o reprezintă. S-a mai hotărît, de asemenea, ca Cercul „România muncitoare”, prin comitetul său, să alcătuiască ordinea de zi a problemelor ce se vor dezbate, menționînd că acest lucru nu răpea organizațiilor din provincie dreptul de a propune și alte chestiuni de discutat.

Totodată, s-a stabilit că la noul forum muncitoresc vor lua parte, prin delegați aleși, avînd drept de discuție și de vot, toate organizațiile din provincie care sînt puse pe terenul luptei de clasă, precum și „individualitățile răzlețe, acolo unde nu există încă organizațiuni”. Vasile Anagnoste, secretarul comitetului Cercului „România muncitoare” din București, a fost însărcinat să corespunde cu organizațiile socialiste, pentru a da lămuriri în privința convocării noului forum muncitoresc, comitetul Cercului „România muncitoare” din Capitală trebuind să se întîlnească săptămînal spre a da noi dispozițiuni.

În hotărîrea Comitetului Executiv al Cercului „România muncitoare” din București se mai menționa că „oricînd s-ar stabili data ținerii... și oricare ar fi condițiunile de participare”, un lucru e sigur : marele forum muncitoresc „trebuie să aducă roade, să lase ceva în urma sa. Și ca să poată ajunge aci trebuie ca organizațiile să trimită ca reprezentanți ai lor pe cei mai pricepuți, mai conștienți membri din sînul lor, care să reprezinte cu adevărat interesele și vederile organizațiunii pe care o reprezintă... Alt lucru e că toți acei care vor participa... să se pregătească cu studii serioase asupra chestiunilor ce se vor discuta și care se vor publica în curînd, astfel că dezbaterile noastre să aibă toată autoritatea cuvenită și să fie întemeiate”. Comitetul îndemna, în final, la muncă „spre a ne întîlni... în jurul unei opere folositoare și rodnice”⁷⁹.

Ulterior, gazeta „România muncitoare” aducea la cunoștință că, întrucît data de 24 iunie, stabilită în mod provizoriu de Comitetul Executiv al Cercului pentru ținerea forumului muncitoresc, „e prea devreme și, timpul fiind deja înaintat, nu s-ar mai putea studia în mod temeinic chestiunile care vor fi puse în discuție... și ținînd seamă și de unele propuneri făcute de la alte organizațiuni”, s-au stabilit, în mod definitiv, zilele de 13, 14 și 15 august 1906 ca zile de desfășurare a acestuia. În același timp, gazeta atrăgea atenția că „această modificare nu trebuia să facă pe nimeni

⁷⁸ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 280—282.

⁷⁹ *80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România*, Editura politică, București, 1974, p. 606; „România muncitoare”, anul II, seria a II-a, nr. 11 din 14—21 mai 1906.

să amîne studiul chestiunilor ce se vor pune la ordinea zilei, pentru că ele cer o cît mai mare și mai deplină cercetare și deci timpul care rămîne e binevenit“.

În ceea ce privește ordinea de zi, s-au stabilit următoarele puncte ce urmau a fi puse în dezbateri și asupra cărora trebuia să se ia hotărîri : 1. *Organizarea sindicală* : Formarea unei uniuni sindicale, a unui secretariat și a altor organe de centralizare. Sindicatele și corporațiile ; atitudine față de ele ; 2. Raportul între mișcarea sindicală și mișcarea politică. „Asupra acestor două chestiuni, cît și a celor ce se vor mai publica — remarca „România muncitoare“ — tovarășii trebuie să gîndească și să cerceteze mult, pentru ca la dezbaterile noastre să venim înarmați cu cunoștințe solide din care să rezulte un folos pentru mișcare“⁸⁰. În ceea ce privește modul de reprezentare s-a căzut de acord, deși nu în mod definitiv, ca fiecare 50 de membri să trimită un delegat.

Întrucît, pînă la 13 august, trebuiau să se clarifice „multe chestiuni pregătitoare cît și de discuție“, s-a hotărît deschiderea unei rubrici speciale în paginile „României muncitoare“, unde cei care aveau de spus ceva în această privință erau rugați să trimită articolele lor spre a fi publicate.

Răspunsurile nu s-au lăsat așteptate. Astfel, într-o scrisoare venită din Iași, adresată redacției, se recunoștea necesitatea elaborării unui program teoretic. Lipsa acestuia era explicată „prin însuși modul de a fi al mișcării socialiste din România în acea perioadă“, adăugîndu-se că „Nici chiar Cercul «România muncitoare» din București nu are, după cîte știm, un asemenea program, căci programul teoretic nu poate fi decît rezultatul unor dezbateri chibzuite a tuturor organizațiilor din țară, trăsătura lor de unire, drapelul în jurul căruia poate să se federeze“⁸¹. La aceste sugestii, gazeta socialistă răspundea că la forumul muncitoresc din august, delegații se vor întruni „spre a stabili o linie generală de conduită și o activitate mai mare, mai bine condusă și mai întreținută în propaganda noastră de organizare sindicală a muncitorimii din țară. Programul va veni mult mai tîrziu“.

În preajma deschiderii marelui forum muncitoresc s-au înființat noi organizații locale într-o serie de localități. Astfel, la Moinești, s-a creat un *Cerc de studii și propagandă socială*, cu scopul, după cum relata gazeta „România muncitoare“, de a lumina membrii săi într-un mod cum se poate de clar asupra socialismului, de a extinde luminarea în afară de membrii cercului și de a organiza muncitorimea din acea localitate⁸². La rîndul său, corespondentul gazetei „România muncitoare“ din Călărași scria : „Curentul pornit în întreaga țară pentru organizarea lucrătorilor este peste puțină să nu-și găsească ecou și în orașul nostru“. Aici s-a înființat „Cercul cultural «România muncitoare»“⁸³.

Intr-o asemenea atmosferă de entuziasm și-a desfășurat lucrările, între 13 și 15 august 1906, în sala Cercului „România muncitoare“ din București, Congresul-Conferința al organizațiilor socialiste și sindicale din România. Au participat, în total, 101 delegați, reprezentînd 36 de organizații politice și sindicale din București, Ploiești, Iași, Galați, Pașcani,

⁸⁰ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 284.

⁸¹ „România muncitoare“, anul II, seria a II-a, nr. 11 din 14—21 mai 1906.

⁸² „România muncitoare“, anul II, seria a II-a, nr. 16 din 2—9 iulie 1906.

⁸³ „România muncitoare“, anul II, seria a II-a, nr. 23 din 6 august 1906.

Brăila, Cîmpina, Constanța, Alexandria, Mangalia, Turnu Măgurele, Moinești. Din Bucovina a participat George Grigorovici, iar din Transilvania Gustav Auerbach; din Bulgaria a participat, ca invitat, Noceff.

După cum se știe, în literatura noastră istorică acest parlament muncitoresc, ca și cele din 1907 și 1908, au fost apreciate doar ca Conferințe. Ținînd seama de importanța problemelor discutate, de hotărârile majore adoptate de delegații organizațiilor socialiste și sindicale din țară, întruniți în august 1906, ca și în 1907 și 1908, aceste forumuri muncitorești trebuie apreciate drept *Congrese* ale mișcării socialiste și sindicale din România. Titulatura de *Congres* a fost folosită chiar în epocă. Astfel, delegatul Al. Gh. Dimitriu, la închiderea forumului muncitoresc din august 1906, remarcă: „În sfîrșit, după trei zile de discuții calme și înălțătoare, în care au fost discutate și rezolvate, punct cu punct, toate chestiunile puse la ordinea zilei, Conferința — nu ne sfiim ai zice, acum, chiar *Congresul*, a luat sfîrșit, în mijlocul entuziasmului general, entuziasm izvorît din însăși solidaritatea ce ne călăuzește pe toți spre înfăptuirea idealului comun”⁸⁴. Tot drept *Congres* îl denumea și Cristian Racovski, într-un articol publicat în revista socialistă germană „Die Neue Zeit” din 1906, intitulat: *Congresul de constituire a organizațiilor socialiste și sindicalelor din România*. De asemenea, în documentele Partidului Social-Democrat și ale Uniunii Generale a Sindicatelor din România, din anii 1912, 1914 și 1915, forumurile muncitorești ce au avut loc în august 1906, în 1907 și 1908, sînt apreciate tot *Congrese*⁸⁵. *Congres* a fost denumit parlamentul muncitoresc din august 1906 și de către revoluționarii din Galați, care, într-o telegramă de salut, trimisă la București, spuneau: „Cu deosebită plăcere salutăm *Congresul* care formează un nou stat-major al luptătorilor pentru revendicarea drepturilor mulțimii dezmoștenite. Trăiască delegații! Trăiască social-democrația!”⁸⁶.

Biroul Congresului-Conferință din august 1906, ales prin aclamații, era compus din dr. Cristian Racovski — președinte, Ion Sion și Alecu Constantinescu — secretari.

Deschizînd lucrările Congresului-Conferință, dr. Cristian Racovski a scos în evidență caracterul pur muncitoresc al mișcării. Comparînd mișcarea muncitorească din anul 1906 cu cea din secolul trecut, el releva că „tocmai în aceasta stă deosebirea și valoarea celei de azi față de cea din trecut. Mișcarea din trecut — remarcă el — a căzut, or, mai exact să zic, a intrat într-o eclipsă momentană nu numai din cauza greșelilor de tactică, ci, mai ales, pentru faptul că ea n-a găsit un răsunset destul de puternic în inima proletariatului român. Mult s-a schimbat de atunci în starea economică a țărănimii și în situația muncitorilor. Tocmai asta ne-a permis să punem mișcarea modernă pe o bază solidă de luptă a clasei. Intelectualii care vin astăzi în mișcare nu mai pot impune psihologia lor particulară. Ei nu sînt decît soldați veniți să dea o mină de ajutor mișcării în care bate cu adevărat inima proletariatului”⁸⁷.

George Grigorovici a adus, apoi, salutul socialiștilor din Bucovina, care își puneau toate speranțele în rezultatele Congresului-Conferință de la București. El își exprima dorința de a putea duce tovarășilor din Bu-

⁸⁴ „România muncitoare”, anul II, seria a II-a, nr. 27 din 3—10 septembrie 1906.

⁸⁵ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, Editura politică, București, 1968, p. 333, 568.

⁸⁶ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 457.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 407—408.

covina solia aceasta de bună înțelegere, de înfrățire a tuturor lucrătorilor. La rîndul său, Gustav Auerbach a salutat Congresul în numele Partidului Social-Democrat din Transilvania, arătînd că vine dintr-o țară înapoiată, unde muncitorii sînt în lanțuri, unde domnește o adevărată teroare și unde mișcarea socialistă are de luptat cu șovinismul ungar. Cu toate acestea, spunea el, s-a izbutit pînă astăzi să se organizeze mii și mii de muncitori din Transilvania⁸⁸.

S-a stabilit apoi ordinea de zi definitivă și raportorii respectivi și anume : *Organizarea sindicală*, raportor Al. Constantinescu ; *Organizarea propagandei*, raportor I. Penacov ; *Sindicatele și corporațiile*, raportor I. C. Frimu ; *Grevele și declararea lor*, raportor M. Gh. Bujor ; *Sindicatele și mișcarea socialistă*, raportor dr. Cr. Racovski ; *Întîi Mai și sindicatele*, raportor V. Anagnoste ; *Legislația muncii*, raportor dr. Cr. Racovski.

În raportul asupra organizării și centralizării mișcării sindicale, Alecu Constantinescu remarcă, între altele : „N-ar trebui să neglijăm cîtuși de puțin Cercul «România muncitoare», pentru că *el a jucat unul dintre rolurile cele mai importante în organizarea sindicatelor, în special, și organizarea muncitorimii în general*”⁸⁹ (subl. ns.). Prezintă caracterul mișcării sindicale din România, raportorul concluzionează că „organizarea noastră sindicală e de la început o organizare eminamente revoluționară”⁹⁰.

Cît privește *Organizarea propagandei*, I. Penacov a insistat asupra necesității ca muncitorul să aibă o pricepere mai înaltă, să poată îmbrățișa dezvoltarea întregii societăți capitaliste, să poată vedea, în conflictul local, un element din întreaga înlănțuire de contradicții și neajunsuri ale ordinii capitaliste. Această vedere largă, necesară muncitorului conștient, și mai cu seamă propagandistului, i-o va da cultura, studierea chestiunilor sociale prin ajutorul cercurilor de luminare, prin broșuri și cărți potrivite. De aceea, el propune formarea unui Cerc de editură, care să asigure apariția de broșuri de propagandă elementară, lucrări beletristice cu caracter social și lucrări teoretice de socialism, economie politică, sociologie. Cercurilor de cultură — sublinia el — trebuie să li se acorde o mare grijă, avîndu-se în vedere însemnătatea lor pentru formarea de propagandiști. Raportorul s-a referit și la ziarul mișcării, căruia a propus să i se mărească formatul, să i se introducă noi rubrici⁹¹.

În cadrul raportului privind *Sindicatele și corporațiile*, I. C. Frimu a dat citire unei rezoluții, prin care se stabilea atitudinea hotărît potrivnică față de corporații, în care se arăta că lucrătorii conștienți nu pot intra decît cu scopul de a face propagandă și unde nu pot ocupa nici un post care atrage o responsabilitate⁹².

La punctul 5 de pe ordinea de zi, *Sindicatele și mișcarea socialistă*, dr. Cristian Racovski, aruncînd o privire asupra caracterului sindicatelor, arăta că ele nu au fost considerate întotdeauna la fel. Era o vreme cînd erau socotite ca simple mijloace de îmbunătățire vremelnică a nevoilor muncitorilor, fără nici un scop mai înalt. „Astăzi — sublinia el — baza lor e alta : ele se întemeiază toate pe principiul luptei de clasă și al

⁸⁸ În legătură cu desfășurarea lucrărilor acestui forum muncitoresc, vezi : Fl. Dragne, I. Iacoș, N. G. Munteanu, V. Petrișor, *Mișcarea sindicală din România*, vol. I, Editura politică, București, 1981, p. 101—115.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 414.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 414—415.

⁹¹ *Ibidem*, p. 416—417.

⁹² *Ibidem*, p. 417.

internaționalismului. Sindicatele astăzi luptă în numele unei clase și pentru o clasă, clasa muncitoare, fără a face vreo distincțiune de origină, de rasă etc. De aceea, *sindicatele vor concentra, încetul cu încetul, toată puterea și toată activitatea clasei proletare, în ele se va desfășura pînă la un punct oarecare viața proletară întreagă*. Ceea ce înalță mișcarea sindicală este faptul că ea luptă pentru clasa muncitoare în toată întinderea ei. De aceea, astăzi, sindicatele stau într-o legătură atît de strînsă cu socialismul (cu organizația politică socialistă — *n.n.*), care luptă și el tocmai pentru această clasă muncitoare și pentru desființarea exploatării capitaliste. De aceea sindicatele, în lupta lor de mîntuire, simt necesitatea adoptării idealului socialist. De aceea, în eforturile lor îndreptate spre același scop final, mișcarea socialistă sindicală și mișcarea socialistă politică se întregesc, se presupun una pe alta, se sprijină una pe alta și se cer una pe alta”⁹³.

La punctul privind *Întîi Mai și sindicatele*, Vasile Anagnoste a abordat problema însemnătății sărbătoririi Zilei internaționale a muncii. Cît privește *legislația muncii*, dr. Cristian Racovski a subliniat că proletariatul trebuie să militeze, în această direcție, pentru o lege ocrotitoare a muncii, pentru legea asupra repausului duminical, pentru o legislație cu privire la munca femeilor și copiilor, la orele de muncă și la lucrul de noapte, asupra stabilimentelor insalubre, precum și pentru legi care privesc pe lucrători în afară de fabrici (asigurările, pensiile, accidentele, bolile etc.).

„În ceea ce privește libertățile sindicale, arăta Racovski, deși Constituția garantează libertatea asociațiunii, ele nu sînt prevăzute prin legi speciale. Sindicatul nu e recunoscut ca persoană juridică și el nu poate trata de fapt ca persoană colectivă în numele membrilor săi. Sindicatul, de asemenea, nu poate sta în judecată. Spre a avea acest drept, sindicatele trebuie să aibă aprobarea Camerei și a Senatului”. El sublinia că proletariatul va cuceri aceste drepturi numai prin luptă și organizare.

După încheierea dezbaterilor s-a trecut la alegerea organelor conducătoare ale mișcării sindicale. În Comisia Generală a Sindicatelor din România au fost aleși cinci membri : Alecu Constantinescu — secretar ; Vasile Anagnoste, Ion C. Frimu, Ioan Crețu și Dan Ionescu — membri. Redactor responsabil al gazetei „România muncitoare” a fost ales Mihail Gh. Bujor, iar responsabil administrativ — Rozalia Frimu.

În cadrul Congresului-Conferință a avut loc și o *consfătuire* internă a delegaților, cu care prilej s-a discutat problema organizării și funcționării *Cercurilor socialiste „România muncitoare”*. Cu această ocazie s-au stabilit principiile fundamentale ale statutelor acestor cercuri : lupta de clasă, solidaritatea internațională, lupta politică parlamentară.

Printre *rezoluțiile* de o deosebită importanță, adoptate în august 1906, sînt cele în problema *centralizării mișcării sindicale*, adică concentrarea sindicatelor în Uniuni, sub o singură conducere, cu sediul în București, și *Sindicatele și socialismul*, în care, după ce se constata că „evoluția societății moderne tinde a face din clasa muncitorilor, mărindu-i rîndurile în fiecare zi prin proletarizarea claselor mijlocii (meseriași, mici proprietari din orașe și țărani din sate), factorul principal în viața economică modernă”, se sublinia că „starea ei materială și morală devine și mai mizerabilă prin creșterea și întinderea exploatării capitaliste ; avînd în vedere că emanciparea muncitorilor, precum și stîrpirea tuturor relelor

sociale de azi nu se poate face decît prin transformarea proprietății particulare asupra mijloacelor de producție în proprietate socială, în folosul națiunii întregi, că în această transformare, la care ne duce evoluția economică de o parte și lupta conștientă a muncitorilor de alta, sindicatele vor juca rolul de organizații asupra cărora va cădea sarcina de a administra și conduce producțiunea socialistă. Avînd în vedere însă că lupta sindicatelor este limitată la interesele mai ales economice și profesionale ale proletariatului, că ea are de scop mai mult de a organiza conflictele directe, în timpul producțiunii în fabrici și ateliere, dintre muncitori și patroni, că, de altă parte, lupta pentru emancipare a proletariatului trebuie să fie îndreptată împotriva tuturor instituțiunilor publice și altele⁹⁴, se trasa ca sarcină importantă consolidarea organizațiilor politice, singurele capabile „de a aduce la îndeplinire idealul clasei muncitoare”⁹⁴.

Congresul-Conferință a adoptat și o seamă de *moțiuni*, prin care protesta împotriva înlocuirii muncitorilor greviști dintr-o serie de întreprinderi cu soldați, împotriva brutalității poliției, pentru o politică de pace universală și solidaritate internațională. Între altele, el a salutat „proletariatul rus în lupta sa eroică”, îndemnînd pe muncitorii români de a-i da tot sprijinul moral și material, cu atît mai mult cu cît, în afară de alte considerațiuni, prăbușirea țarismului rus va fi un imbold pentru dezvoltarea mișcării muncitoare din România și Peninsula Balcanică⁹⁵. Totodată, s-a transmis salutul frățesc proletariatului din Austro-Ungaria și s-a protestat, în același timp, „împotriva restricțiilor naționale la care guvernul maghiar tinde a limita votul universal”⁹⁶. De asemenea, într-o telegramă adresată Biroului Socialist Internațional de la Bruxelles, s-a trimis salutul frățesc proletariatului mondial⁹⁷, iar președintele Congresului, dr. Cr. Racovski, mulțumind delegaților din Bucovina și Transilvania pentru colaborarea dată, i-a rugat „să transmiteți tovarășilor noștri de peste munți și din Bucovina că ați regăsit aici familia voastră, adică familia socialistă”⁹⁸.

Subliniind importanța lucrărilor acestui forum muncitoresc, gazeta „România muncitoare” scria, cu deosebită satisfacție: „Vie va rămîne pentru totdeauna în mintea tuturor delegaților amintirea” lui. Ședințele „pline de liniște, de înțelegere frățască, de discuție aprinsă, dar prietenească, de muncă lungă și străduitoare pentru aducerea la îndeplinire a unora dintre cele mai mari și mai simțite nevoi ale mișcării noastre de organizare și de luptă vor fi lăsat în sufletele tuturor delegaților impresia trainică a datoriei de a munci, bucuria nepotolită, căldura, entuziasmul și le va fi sădit în inimile lor, dornice de ceva mai înalt, nestrămutata convingere că mișcarea din care fac parte și căreia i se vor da cu trup și suflet este o mișcare al cărui viitor e sigur; ea are de partea sa nu numai puterea de muncă și nevoia de ameliorare imediată a vieții, dar și mintea, inteligența, cultura, lumina nestinsă a idealului socialist, care călăuzește pașii noroadelor muncitoare, le deschide drumurile prin întunericul decăderii capitaliste și le mîină mereu, cu credința sfîntă a bunei convingeri, spre țărmurile unei lumi mai bune. Iar munca fără preget pe care o vor depune pentru îndeplinirea celor hotărîte, respectarea punctuală a liniilor

⁹⁴ *Ibidem*, p. 446—447.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 452.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibidem*, p. 459.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 463.

de conduită și realizare, împuternicirea organizării complete, ale cărei baze s-au pus în cele trei zile, vor asigura dezvoltarea mai departe a mișcării de redeșteptare și emancipare a muncitorimii din țară și vor crea, în scurtă vreme, pe uriașul care va dărîma o lume și va înălța o alta pe ruinele ei”⁹⁹.

Hotărîrea Congresului-Conferință din august 1906 ca Cercul „România muncitoare” din București să fie considerat drept „organ central al sindicatelor și organizațiilor socialiste din România” (subl. ns.) a dus, în perioada care a urmat, la întărirea rolului Cercului din Capitală de conducător al tuturor organizațiilor politice muncitorești din țară, a întregii mișcări socialiste din România. Rolul conducător al Cercului „România muncitoare” din Capitală rezulta și din capitolul III (*Funcțiunea cercurilor*) din Statut, unde se specifica (art. 14) că „cercurile din diferite localități vor trebui să fie în strînsă legătură atît între ele cît și cu Cercul «România muncitoare» din București. Ele pot lua înțelegeri pentru o acțiune comună”.

Pentru întărirea organizațiilor socialiste, la 24 septembrie 1906, s-a publicat *Statutul Cercurilor de studii și de activitate socialistă „România muncitoare”*, cu scopul ca acei membri, care au de propus adăugiri sau modificări, să le trimită în termen de 10 zile.

Capitolul I (*Dispoziții generale*) din *Statut* prevedea că, în acțiunile lor, cercurile admit următoarele principii fundamentale ale socialismului științific: „socializarea mijloacelor de producere; solidaritatea internațională a muncitorilor; lupta de clasă și lupta politică (inclusiv lupta parlamentară)”¹⁰⁰. Scopul cercurilor era de a răspîndi ideile socialiste printre muncitorii neorganizați și de a le întări în cei organizați. Erau, apoi, enumerate mijloacele ce trebuiau folosite pentru realizarea scopului propus: ținerea de conferințe publice, cel puțin o dată pe săptămînă, și organizarea de turnee de conferințe; organizarea unor șezători literare, artistice și științifice, spectacole și concerte, atît în localul cercului, cît și în sindicate, la cererea acestora; întruniri publice, mitinguri și manifestații; publicarea de foi volante și manifeste cu ocazia diferitelor evenimente; tipărirea de broșuri și răspîndirea ziarelor și a publicațiilor Cercului de Editură socialistă; formarea de biblioteci. Articolul 5 din *Statut* stipula obligația Cercurilor „România muncitoare” de a da tot sprijinul moral și material sindicatelor afiliate la C.G.S.R.

La capitolul privind *Condițiuni de admisibilitate și organizarea cercurilor* se preciza că, din Cercurile „România muncitoare”, putea face parte orice muncitor manual sau intelectual, fără deosebire de naționalitate, religie și sex, care admite principiile după care acționează cercurile, iar vîrsta minimă pentru admiterea ca membru în cerc era fixată la 18 ani. Primirea noilor membri urma să o facă comitetul, în urma recomandării a cel puțin doi membri. Pentru a sublinia legătura strînsă dintre organizația sindicală și cea politică a proletariatului, *Statutul* stabilea, ca normă obligatorie, că nici un muncitor, din orice localitate în care există o organizare sindicală, nu poate fi admis membru al cercului dacă nu face parte din sindicatul respectiv. Pe aceeași linie se înscrisa și prevederea de la articolul 15, care stabilea: „Intră în obligațiile de căpetenie ale cercurilor de a stabili raporturi permanente cu sindicatele muncitorești. În acest

⁹⁹ „România muncitoare”, anul II, seria a II-a, nr. 25 și 26 din 20 și 27 august 1906.

¹⁰⁰ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 477—478.

scop, cercurile vor delega conferențieri care să participe la ședințele sindicatelor ori de câte ori acestea vor avea nevoie“.

Conducerea fiecărui cerc era încredințată unui comitet ales de adunarea generală, pe timp de un an, compus din cel mult șapte membri, „care își vor alege, dintre ei, un secretar, un casier și un bibliotecar“. Tot adunarea generală era cea care alegea Comisia de control financiar, compusă din trei membri, alții decât cei ce făceau parte din comitet. Semnificativă pentru voința de unitate a muncitorilor era prevederea din articolul 13, care menționa că „nu va exista decât un singur cerc în aceeași localitate“.

La 15 noiembrie 1906 a avut loc adunarea Cercului „România muncitoare“ din București, în cadrul căreia s-a prezentat darea de seamă anuală morală, financiară și culturală și s-a ales noul comitet. În darea de seamă, Vasile Anagnoste a subliniat „marea activitate depusă în organizarea muncitorilor în syndicate, în robusta susținere a lucrătorilor în toate împrejurările, în greve și în toate doleanțele lor. Propagandei Cercului «România muncitoare» — arăta secretarul acestuia — se datoresc toate organizațiile muncitorești existente și închegarea muncitorimii conștiente într-un singur corp“¹⁰¹. S-a dat apoi citire proiectului de Statut al Cercurilor „România Muncitoare“ elaborat în urma Congresului din 1906, publicat și în „România muncitoare“, care a fost aprobat cu mici modificări.

După încheierea dezbaterilor, s-a trecut la votarea noului comitet, în care au fost aleși : M. Gh. Bujor, I. Penacov, E. Grosu, I. N. Armașu, G. Hoppe, dr. Cr. Racovski și N. C. Georgescu ; din noua comisie de control făceau parte : C. Cheneș, C. Țițindei și Gh. Ionescu¹⁰².

Rolul central, de coordonator și îndrumător al tuturor organizațiilor socialiste din țară, deținut de Comitetul Executiv al Cercului socialist „România muncitoare“ din Capitală, rezulta și din *Apelul*, semnat de Cercul „România muncitoare“ și de Comisia Generală a Sindicatelor din România, publicat în gazeta oficială din 19—26 noiembrie 1906, intitulat *La luptă*, în care muncitorimea din întreaga țară era chemată să se ridice la acțiuni hotărâte pentru a cere desființarea corporațiilor „primejdioase, necorespunzătoare timpului și opuse intereselor muncitorimii“, și a revendica recunoașterea singurelor organizațiuni posibile ale clasei muncitoare în întregul ei : *sindicatele*. „În locul medievalului drept corporativ — se releva în *Apel* — noi arborăm flamura modernului drept sindical“. Alături de aceste revendicări, documentul sublinia necesitatea cuceririi repaosului duminical, „întins la ziua întreagă, asupra tuturor ramurilor de lucrători, din toate industriile și meseriile, de la oraș sau de la țară, și aplicarea desăvârșită a lui“, ca și a preocupării mai intense a administrației comunale pentru soarta populației sărace. Rolul de conducător al mișcării muncitorești din întreaga țară, pe care îl avea Cercul „România muncitoare“ din București, reieșea și din alte numeroase manifeste, apeluri, chemări, semne numai de Cercul socialist „România muncitoare“ sau împreună cu C.G.S.R. și adresate, cu diferite prilejuri, tuturor organizațiilor muncitorești. Publicînd, de pildă, *Apelul* adresat tuturor muncitorilor, în care aceștia erau chemați la luptă pentru obținerea de drepturi și libertăți democratice, gazeta „România muncitoare“ scria că, pentru înfăptuirea acestor deziderate, „cele două organizații centrale ale cercurilor și sindicatelor (subl. ns.) au decis o luptă energetică și

¹⁰¹ Ibidem, p. 481.

¹⁰² Ibidem, p. 482.

bine hotărîită în toată țara, în sensul vederilor exprimate mai sus“ ¹⁰³.

Nu-i mai puțin adevărat că tot mai mulți militanți susțineau că a sosit timpul pentru afirmarea organizațiilor socialiste cu o unică titulatură pe întreaga țară. Astfel, în articolul *Un program*, M. Gh. Bujor considera necesar ca organizațiile revoluționare socialiste să se impună tot mai plenar în viața social-politică a țării, deoarece mișcarea muncitorească a ajuns la convingerea că scăparea sa este numai într-însa. De aceea, „în organizarea ei, în întrunirile ei, în programul ei de luptă și de revendicări“ ea își spune în mod unit cuvîntul său propriu și trage linia groasă de despărțire între ea și stăpîni ¹⁰⁴.

Sfîrșitul anului 1906 a prilejuit gazetei centrale socialiste „România muncitoare“ din 31 decembrie posibilitatea de a face un bilanț fructuos al activității muncitorești din întreaga țară și de a sublinia că „această mișcare, ce se întinde într-o sferă din ce în ce mai largă, ce își dă roadele în toate orașele țării“, și-a atins punctul culminant în marele forum muncitoresc din august, cînd delegații proletariatului din România „au dezbătut cu o neașteptată pricepere problemele ce agită muncitorimea din țară și unde s-au pus bazele temeinice și solide mișcării sindicale și socialiste din țară. Desigur, progresul acesta, mersul acesta suitor al mișcării nu s-a făcut fără greutate, fără șovăiri și fără lipsuri“.

O puternică ilustrare a forței și combativității mișcării revoluționare din țara noastră a constituit-o participarea clasei muncitoare, a socialiștilor români la evenimentele din 1907 — anul celei mai mari răscoale țărănești din istoria modernă a României ¹⁰⁵. Marea răscoală a țăranilor din 1907 „a fost — după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — un moment deosebit de important în afirmarea pe arena politică națională atît a muncitorimii revoluționare, cît și a țărănimii — profund interesată în transformarea democratică a țării, în manifestarea unității și alianței celor două clase care militau pentru lichidarea exploatarei și asupririi burghezomoșierești“ ¹⁰⁶. Țărănimea răsculată a primit un puternic sprijin din partea muncitorilor, a socialiștilor, care s-au deplasat la sate, însuflindu-i pe țărani, dîndu-le un țel clar de luptă. Sînt cunoscute energicele acțiuni de protest al muncitorilor împotriva represaliilor la care a fost supusă țărănimea, atitudinea hotărîită a organizațiilor socialiste în apărarea răsculaților. La propunerea comitetului Cercului „România muncitoare“ și a C.G.S.R., muncitorii din Capitală, întruniți în număr de peste 5 000 în ziua de 11 martie 1907, au adoptat o *Moțiune* în care, după ce se constata că „o exploatare seculară și nemărginită se agravează mereu prin concentrarea pămîntului în mîna unui număr înfim de mari proprietari, prin urcarea neconținută a arenzilor, înăsprirea învoielilor agricole“ ; că „asupra țărănimii noastre apasă plaga impozitelor grele, directe și indirecte, prin care statul îi ia micul rest ce îi lasă proprietarul și arendașul“ ; că „o administrație ticăloasă și asupritoare, unealtă servilă a intereselor ciocoiești i-a înăsprit și mai mult situația economică și socială“ ; că „țara-

¹⁰³ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 291—292.

¹⁰⁴ „România muncitoare“, anul II, seria a II-a, nr. 41 din 10—18 decembrie 1906.

¹⁰⁵ Vezi, pe larg : *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, Editura Academiei R. S. România, București, 1967, p. 621—647.

¹⁰⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 270—271.

nul nu are de fapt nici un mijloc de a lupta“; că „libertatea întrunirii, presei și asociației este pentru noi redusă la nimic și, lipsit de orice cultură și instrucție serioasă, el nu cunoaște mijloacele de luptă ce-i procură civilizația modernă“, se protesta vehement „împotriva sistemului învechit și barbar de procedare al guvernului, care în loc de a veni cu reforme radicale și grabnice spre a satisface nevoile țăranilor, a recurs la represii sîngeroase, preferînd moartea a mii și mii de țărani decît atingerea dreptului de proprietate“. În același timp, *Moțiunea*, considerînd că „nu se poate ajunge la nici o pacificare reală fără a atinge direct proprietatea“, preconiza o seamă de reforme, printre care: luarea tuturor moșiilor stăpînite astăzi de proprietari fără acte de proprietate; desființarea clasei arendașilor intermediari; fixarea prin lege a unui maxim de arendă de către comisiuni mixte, pe baza prețului real al pămîntului; revizuirea democratică a legii tocmelilor agricole și interzicerea învoielilor cu munca și plata în natură; reforma impozitelor și reforma administrației. Ca mijloc pentru dobîndirea acestor reforme și drept cheazășie că ele vor fi sincere aplicate, *Moțiunea* cerea introducerea votului universal, egal, secret și direct pentru toți supușii statului român, fără deosebire de neam, de la 21 de ani în sus ¹⁰⁷.

De menționat că, sub impulsul puternic al răscoalelor, programul concret de acțiune al socialiștilor a fost dezvoltat, la 12 august 1907, cînd a avut loc, la Cercul „România muncitoare“ din Capitală, o întrunire muncitorească referitoare la amnistierea țăranilor închiși, unde s-a mai adăugat un punct deosebit de important și anume: „*Exproprierea tuturor moșiilor de la 500 hectare în sus în folosul țăranimii*“ ¹⁰⁸. Mai tîrziu, în ianuarie 1908, ziarul socialist, în proiectul de program agrar propus spre a fi discutat și aprobat, menționa, la primul punct: „*Exproprierea silită a tuturor proprietăților mari*“ ¹⁰⁹. Rezultă, așadar, din toate luările de poziție față de lupta țăranimii, ca și din programul de acțiune, atitudinea cu adevărat revoluționară a organizațiilor socialiste, dealtfel cea mai înaintată existentă în România de atunci.

În pofida măsurilor represive luate de către autorități, în primăvara anului 1907, împotriva organizațiilor socialiste din întreaga țară, acestea au rezistat, călăuzindu-se mereu de ideile revoluționare ale socialismului științific, afirmîndu-se tot mai mult ca singurele apărătoare ale intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, ale întregului popor român.

¹⁰⁷ Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1900—1909, p. 526—527.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 611.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 690 (sub numele de proprietate mare, socialiștii considerau atît proprietățile particularilor, cît și cele ale diferitelor societăți, mănăstiri, așezăminte de binefacere și domeniile Coroanei.)

A III-A REUNIUNE A COMISIEI MIXTE ROMÂNNO-IUGOSLAVE DE ISTORIE (Timișoara, 15—17 februarie)

Sub auspiciile Academiei de științe sociale și politice și ale Academiei sirbe de științe și arte, în zilele de 15—17 februarie s-a desfășurat, la Universitatea din Timișoara, cea de-a III-a sesiune științifică a Comisiei mixte româno-iugoslave de istorie. Deschiderea lucrărilor a fost făcută de către cei doi președinți ai Comisiei — acad. Emil Condurachi și acad. Milutin Garašanin, care au relevat semnificația reuniunilor științifice bilaterale, colaborarea fructuoasă strinsă și deosebit de utilă dintre istoricii români și cei iugoslavi. La deschidere a luat parte tovarășul Constantin Pottingă, secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R., care a subliniat tradiționalele legături româno-iugoslave, ridicate, în zilele noastre, la noi cote valorice de către P.C.R. și U.C.I. Vorbitorul a scos apoi în evidență politica promovată de P.C.R. în toate domeniile vieții materiale și spirituale, ale egalității în drepturi a tuturor cetățenilor României socialiste, indiferent de naționalitate, încheind cu prezentarea unui tablou edificator asupra realizărilor economice, sociale, politice și culturale ale județului Timiș.

În cadrul reuniunii, istoricii români și iugoslavi au prezentat comunicări pe temele: *Începuturile neoliticului în România și Iugoslavia, Exploatarea feudală și exploatarea fiscală în Țările Române și Serbia în secolele XIII—XVIII, Începuturile mișcării muncitorești și socialiste în România și Iugoslavia, Bibliografia relațiilor româno-iugoslave.*

144

La prima temă, dr. Eugen Comșa, cercetător științific principal la Institutul

de Arheologie din București, a susținut referatul: *Începuturile neoliticului în România*, în care a relevat procesul de formare și dezvoltare a neoliticului pe pământul românesc, insistând asupra principalelor elemente constitutive, a momentelor de referință, a zonelor care au fost cercetate și a rezultatelor săpăturilor arheologice, subliniind faptul că, în acea perioadă, s-a realizat prima unificare culturală și, respectiv, etnică a populației.

Coreferatul prezentat de acad. Milutin Garašanin a realizat o scurtă, dar reușită sinteză asupra evoluției culturilor neolitice din Iugoslavia, România, ca și din ținuturile vecine. Au fost definite două grupuri mai importante ale culturii neolitice: a. grupul balcano-anatolian — caracterizat prin ceramică pictată, cu mai multe variante regionale și b. grupul balcano-carpatic, dezvoltat pe fondul mai vechi, reprezentat în ținuturile noastre (România și Iugoslavia) prin culturile Starcevo-Criș.

Concluzionând, acad. Emil Condurachi a apreciat substanța materialelor prezentate asupra neoliticului de cei doi istorici, faptul că cercetările arheologice aduc mereu la lumină noi bogății ale culturii materiale și spirituale ale înaintașilor. De asemenea, a relevat importanța studiilor întreprinse asupra migrațiilor succesive din neolitic, a agriculturii primitive și importanța ei pentru dezvoltarea multilaterală a comunităților omenești.

La cea de-a doua temă au fost prezentate trei referate din partea istoricilor iugoslavi și două coreferate din partea istoricilor români.

În referatul *Exploatarea feudală și exploatarea domeniială în Serbia (sec. XIII—XV)*, conf. univ. Miloš Blagojević, de la Universitatea din Belgrad, a schițat procesul specific de dezvoltare a societății feudale și statului feudal în Serbia, formarea domeniului feudal. De la 1217 și până la 1371 — a arătat referentul — statul feudal centralizat sîrb a evoluat pe linia concentrării puterii sale, ducînd, spre sfîrșitul acestei perioade, la formarea Țaratului sîrb. După dezmembrarea acestuia (1371) în mai multe entități teritoriale și politice autonome (regate), domnii și-au exercitat suveranitatea deplină, ei fiind șefii armatei, judecătorii supremi și diriguitorii aparatului administrativ. În noile condiții istorice, o parte din nobilii regionali și-au păstrat titlurile (principe, duce, conte) și, deci, și privilegiile ce le-au avut în epoca țaratului, iar alții au rămas fără titluri nobiliare. Cît privește țărănimea, marea majoritate a acesteia era aservită și supusă la numeroase obligații feudale. Pornind de la această structură a societății sîrbești, o adevărată ierarhie feudală, în studiu se insistă asupra naturii relațiilor iobăgiste, a obligațiilor ce le aveau de suportat țărani conform dreptului medieval, precum corvezile, birul în bani, în muncă și în produse. Aceste obligații, după natura celor ce beneficiu de ele, au fost clasate în trei grupe: obligațiile față de biserică, obligațiile față de domnitori și cele față de nobilul feudal. În același context a fost analizată și situația unor categorii care aveau o situație specială, între aceștia fiind și *Vlahii*, socotiți, pe bună dreptate, nu numai o categorie socio-profesională, ci și una etnică. Aceștia, conform tradiției, erau agricultorii, crescători de animale și ostași, conducîndu-se, din punct de vedere juridic, după dreptul lor vechi, cunoscut sub denumirea de *jus valahicus*.

În referatul *Exploatarea feudală și fiscală în Serbia în secolele XV—XVIII*, Olga Zirojević, consilier științific la Institutul de istorie din Belgrad, a analizat obligațiile feudale ce le aveau atît categoriile sociale privilegiate, cît și cele neprivilegiate. În categoria privilegiatilor, care erau scutiți de anumite dări, intrau cei ce dădeau oameni pentru oaste, se ocupau cu administrația locală, cu paza drumurilor și a trecătorilor. După căderea statului sîrb sub dominația otomană, situația a devenit mult mai grea, consecințele asupririi străine fiind resimțite în toate domeniile, cu atît mai mult în cel al fiscalității, care s-a înrăutățit an de an. Referenta a prezentat, apoi, pe scurt, natura obligațiilor obișnuite și a celor excepționale: Imperiul otoman percepea haraciul, prestațiile în muncă,

îndeosebi transportul în timp de război, reparatul cetăților și alte corvezi deosebit de apăsătoare; feudații otomani percepeau dări în bani, dare din toate produsele, mai ales cu ocazia sărbătorilor și obligații în muncă.

Cel de-al treilea referat: *Exploatarea feudală și domeniială în Voivodina în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea*, prezentat de prof. univ. Slavka Gavrilović, de la Universitatea din Novi Sad, membru corespondent al Academiei sîrbe de științe și arte, a înfățișat schimbările produse în această provincie după anexarea ei de către Imperiul habsburgic. S-a insistat asupra formării domeniului feudal și a celui aloidal, precizîndu-se că obligațiile țăranilor și ale orășenilor față de Camera imperială și față de stat erau cu mult mai grele ca cele față de otomani. Această stare de lucruri, deși cu unele deosebiri de la o regiune la alta, a generat mari nemulțumiri în rîndurile țărănimii, ceea ce a determinat autoritatea imperială să adopte Urbariile din 1736 și 1737, prin care se reglementau obligațiile țăranilor aserviți: renta în bani ocupînd locul principal, apoi renta în muncă (12 zile pe an) și renta în produse. În aceeași ordine de idei au fost menționate urbarialele tereziene, frămîntările țărănești care au avut loc, ca și tendința nobililor de a anula efectele legislative, de natură a încuraja dezvoltarea agriculturii, a produselor agricole pentru piață. S-au amintit, de asemenea, colonizările masive de germani ce au avut loc în secolul al XVIII-lea. Comparînd obligațiile feudale de pe întreg cuprinsul Imperiului habsburgic cu cele din Voivodina, autorul concluzionează că acestea din urmă erau mai ușoare, ceea ce a permis dezvoltarea relativ mai mare a regiunii respective.

Coreferatul român: *Exploatarea fiscală și cea domeniială a țărănimii din Țara Românească și Moldova în veacurile XIV—XVIII*, întocmit de prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, membru corespondent al Academiei R.S.R. și dr. Damaschin Mioc, cercetător științific principal la Institutul de istorie „Nicolae Iorga”, a prezentat obligațiile fiscale către stat și sarcinile feudale către stăpînul de moșie pe care le avea țărănimea. Referenții au precizat că principala masă impozabilă a constituit-o țărănimea, atît cea liberă cît și cea aservită, între ele neexistînd nici o deosebire în ceea ce privește numărul și cuantumul dărilor, a obligațiilor fiscale ce le aveau de îndeplinit; între acestea au fost enumerate: birul, oastea, munca la cetăți și paza la hotare. După forma lor, obligațiile fiscale constau în bani, în

natură și în muncă, situație care, de-a lungul evului mediu, a suferit modificări, în cursul secolului al XVIII-lea majoritatea obligațiilor fiscale fiind convertite în bani. Exploatarea fiscală a avut consecințe deosebite pentru țărănime, provocând mutații și prefaceri în structura acesteia, în sistemul de exploatare a moșilor feudale și în raporturile de clasă. La rîndul lor, sarcinile feudale au avut și ele consecințe însemnate pentru țărănimea dependentă, deoarece aceasta era supusă unei duble exploatare: de către stat și de către stăpînul de moșie. Datorită existenței unei puternice categorii de țărani liberi pe toată durata orînduirii feudale, a concluzionat referatul, exploatarea producătorilor direcți s-a făcut în țările române mai cu seamă pe cale fiscală și nu domeniială.

În contextul celei de-a treia teme a fost prezentat un referat din partea istoricilor români și trei intervenții din partea istoricilor iugoslavi.

Referatul: *Începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România*, întocmit de conf. univ. dr. Augustin Deac, membru corespondent al Academiei de științe sociale și politice și prof. dr. Ion Iacoș, ambii cercetători principali la Institutul de studii istorice și social-politice, a analizat condițiile apariției, încă din secolul al XVIII-lea, a relațiilor de producție capitaliste, procesul formării și dezvoltării proletariatului în țara noastră, manifestările sale incipiente împotriva nedreptăților și asupririi, pentru o viață mai bună. Aceste procese, au subliniat referenții, poartă amprenta unor mari evenimente și prefaceri sociale și politice din societatea românească, cum au fost răscoala populară condusă de Horea, Cloșca și Crișan din 1784, revoluția națională și socială din 1821, revoluția română de la 1848—1849, Unirea Moldovei cu Țara Românească în 1859, legiurile agrare burghezo-democratice din 1853—1854 și 1864, proclamarea independenței depline de stat a României în urma războiului de neațîrnare din 1877—1878, evenimente de mare reverberație națională, în care muncitorimea, ca participantă activă, s-a distins prin vigoarea ei revoluționară.

Una din trăsăturile fundamentale ale mișcării muncitorești din România, au arătat cei doi istorici, a fost efortul stăruitor și permanent de a păși pe calea luptei organizate, prin unirea muncitorilor în organizații profesionale și apoi politice, înțelegînd că aceasta era o condiție hotărîtoare pentru desfășurarea cu succes a luptei economice și politice, al cărei unic țel final era dezrobirea clasei muncitoare, a tuturor celor ce muncesc de sub exploatarea capitalistă, pentru realizarea în perspectivă a țelurilor sale

revoluționare. După ce au fost amintite înființarea primelor asociații profesionale, apariția primelor publicații muncitorești, iar apoi pătrunderea ideilor socialiste și crearea organizațiilor politice ale proletariatului, s-a subliniat rolul orașului București nu numai ca centru economic, administrativ și politic al țării, dar și ca leagăn al primelor organizații socialiste și loc primitor de întîlnire și de organizare a unor revoluționari străini refugiați în România, Capitala țării noastre fiind recunoscută drept un important centru în care emigranții ruși, bulgari, sirbi, muntenegreni, macedoneni, albanezi, greci, polonezi au găsit adăpost.

Un loc aparte a fost acordat în referat procesului de organizare profesională și politică a muncitorimii, însușirii socialismului științific, înființării Asociației Generale a lucrătorilor din România (1872), care, pentru prima oară în istoria mișcării noastre muncitorești, a realizat unirea tuturor organizațiilor existente în acea vreme, înscriind, în programul său, principiile luptei de clasă, al unității muncitorești, al solidarității internaționale proletare. S-a relevat faptul că revoluționarii români au găsit mijloace și forme realiste de constituire a Asociației și de editare a organului de presă „Lucrătorul român” într-un moment cînd pe plan internațional se intensificau măsurile reacționare contra mișcării muncitorești și socialiste.

Cucerirea independenței de stat depline a României, în 1877, a deschis cîmp larg de afirmare și manifestare a organizațiilor muncitorești și socialiste. Partida socialistă sau Partida muncitoare se dezvolta unitar în plan organizatoric, politic și ideologic. Se desfășura o amplă muncă propagandistică și ideologică, un loc central ocupîndu-l programul *Ce vor socialiștii români* (1886), apreciat pentru acuratețea sa marxistă de către Fr. Engels. De asemenea, a fost subliniată activitatea politică a deputaților socialiști în parlament, numeroasele manifestări muncitorești și țărănești, ca și alte acțiuni care reclamau tot mai mult convocarea Congresului național. Congresul din primăvara anului 1893, au subliniat referenții, a adoptat programul și statutul partidului, a definit sarcinile imediate și de perspectivă ale acestuia, atitudinea față de marile probleme ale dezvoltării societății românești pe calea progresului, pentru făurirea socialismului pe pămîntul României.

O atenție deosebită a acordat referatul legăturilor de solidaritate ale mișcării noastre muncitorești cu mișcarea muncitorească din alte țări, participării reprezentanților români la diferite congrese și conferințe socialiste, cu care prilej au adus o contribuție activă la rezolvarea

problemelor cu care se confrunta mișcarea muncitorească internațională. În mod deosebit s-au accentuat legăturile dintre mișcările revoluționare din cele două țări — România și Iugoslavia.

Istoricii iugoslavi au prezentat, la rîndul lor, trei corapoarte. Primul dintre acestea, cu tema: *Mișcarea muncitorească și socialistă din Serbia*, susținut de prof. univ. Čedomir Popov, de la Universitatea din Novi Sad, s-a ocupat de condițiile economice, sociale și politice ale formării proletariatului în Serbia și, ca urmare, de apariția și dezvoltarea mișcării muncitorești și socialiste în anii 1860—1878. Raportorul a subliniat faptul că în acțiunea de răspîndire a ideilor socialiste un rol deosebit l-a avut Svetozar Marković care a legat obiectivele de luptă ale mișcării socialiste de tradiția istorică a Serbiei, cu dezideratul principal — independența și libertatea națională și socială. Programul formulat de socialiști, a arătat raportorul, viza, între altele idei social-politice avansate, proprietatea colectivă asupra pămîntului și fabricilor și înlocuirea statului prin Comună. A fost evidențiat apoi rolul ziarului „Radnik” (1871), ca și a altor publicații socialiste și democratice, în exprimarea solidarității muncitorimii sîrbe cu luptătorii Comunei din Paris, în răspîndirea marxismului, ca și faptul că în propaganda socialistă s-au resimțit influențe ale unor idei lassalleene și proudhoniste. Dar cu toate greutățile întîmpinate, mișcarea muncitorească și socialistă s-a dezvoltat pe o linie mereu ascendentă pînă către sfîrșitul deceniului opt. Datorită unor împrejurări interne și externe, a măsurilor restrictive luate de autorități contra mișcării socialiste și a militanților săi, ca și a noului curent determinat de luptele din anii 1875—1878, mișcarea a evoluat spre radicalism, înglobîndu-se, în bună măsură, în Partidul Radical. Abia la începutul veacului nostru Partidul Social-Democrat se va afirma cu forță, sub conducerea lui D. Tucović.

Cel de-al doilea coreferat, intitulat: *Mișcarea muncitorească în Voivodina*, a fost prezentat de acad. Nicolaj Petrović, consilier la Institutul de istorie din Belgrad, ce a făcut unele aprecieri asupra stadiului de dezvoltare a mișcării muncitorești și socialiste în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu care prilej s-au evidențiat unele apropieri și similitudini între mișcarea muncitorească din Serbia și România. Caracteristica situației din Voivodina, a arătat referentul, a reprezentat-o faptul că numărul muncitorilor era destul de redus, existînd în schimb un număr însemnat de lucrători agricoli. De asemenea, burghezia era slabă, ceea ce a apropiat-o de mișcarea socialistă.

S-a evidențiat apoi faptul că Partidul Radical, avînd la început un rol progresist, a evoluat, ulterior, pe poziții antimuncitorești, reacționare. Autorul s-a oprit, mai ales, asupra personalității lui Svetozar Marković, cel mai de seamă reprezentant marxist al mișcării socialiste din Iugoslavia din acea vreme.

Ultimul coreferat: *Dezvoltarea mișcării muncitorești și socialiste în Croația în a doua jumătate a sec. al XIX-lea*, susținut de prof. univ. Slavko Gavrilović de la Universitatea din Novi Sad, membru corespondent al Academiei sîrbe de științe și arte, a abordat aspectele economice și sociale ale dezvoltării clasei muncitoare și a mișcării socialiste, apreciînd că eliberarea țăranilor din iobăgie, la 1848, a constituit un element deosebit de important pentru acestea. Principalele centre ale mișcării, a arătat referentul, au fost la Zagreb, Reika și Osiek, unde au avut loc importante manifestări muncitorești, ceea ce au dus la ciocniri, uneori armate, cu autoritățile austro-ungare. Mișcarea muncitorească și socialistă din Croația, datorită influenței negative a P.S.D. din Austro-Ungaria și a Internaționalei socialiste, a manifestat rezerve față de țăranime, atît în ceea ce privește viața și munca acestora, cît și privitor la posibilitatea atragerii ei spre ideile socialiste. În ceea ce privește problema națională, socialiștii din Croația au demascat dualismul, politica de deznaționalizare forțată, au militat pentru drepturi naționale, pentru apărarea intereselor muncitorești, indiferent de naționalitate.

Referatul *Bibliografia literaturii iugoslave și românești privind relațiile româno-iugoslave*, prezentat de acad. prof. Sima Ćirković de la Universitatea din Belgrad, secretar general al Academiei sîrbe de științe și arte, și coreferatul, pe aceeași temă, prezentat de Ana Tanașoca, cercetător științific la Institutul de studii sud-est europene, au relevat rezultatele obținute, în acest domeniu, în perioada 1976—1981. Cu acest prilej, au fost trecute în revistă principalele direcții ale cercetării istorice, ca și principalele lucrări și studii elaborate și publicate în cele două țări. Cei doi referenți au evidențiat multiplele legături economice, politice și culturale care au existat între poporul român și popoarele iugoslave din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre.

Comunicările (referate și coreferate), precum și discuțiile din cadrul acestei reuniuni științifice au subliniat vechimea civilizației materiale și spirituale de pe teritoriile celor două țări, rolul țăranimii în cadrul orînduirii feudale, în lupta pentru salvagardarea ființei statale a Țărilor Române. Ambele delegații au evidențiat

faptul că în epoca modernă, odată cu intrarea în arena vieții social-politice a proletariatului și a formării partidului clasei muncitoare, lupta maselor populare, a popoarelor din cele două țări a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare. Oamenii de știință români și iugoslavi au relevat, totodată, elementele progresiste comune ale relațiilor dintre cele două țări și popoare vecine, baza trainică a actua-

leur legături de strînsă prietenie și colaborare dintre Republica Socialistă România și Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, dintre Partidul Comunist Român și Uniunea Comunistilor din Iugoslavia, creșterea rolului lor în promovarea relațiilor de pace, prietenie și cooperare în această parte a continentului european.

ION IACOȘ

SUSTINEREA UNOR TEZE DE DOCTORAT

În perioada noiembrie 1979—decembrie 1981, la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. a avut loc susținerea publică a următoarelor teze de doctorat :

la 17 noiembrie 1979 —

„Istoria județului Vilcea între 1821—1921. Mișcări sociale, revoluționare“, elaborată de Gheorghe Simeanu, Comisia de doctorat, fiind formată din : conf. univ. dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct științific la I.S.I.S.P. — președinte, prof. univ. dr. doc. Titu Georgescu, prorector al Universității București — conducător științific, prof. univ. dr. Constantin Corbu, de la Facultatea de istorie-filozofie, Universitatea București, dr. Ion Iacoș, cercetător științific principal la I.S.I.S.P., dr. Vasile Petrișor, cercetător științific principal la I.S.I.S.P. — membri.

la 29 februarie 1980 —

„Partidul clasei muncitoare în viața politică a României. 1900—1914“, elaborată de Ion Mamina, Comisia de doctorat fiind formată din : conf. univ. dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct științific la I.S.I.S.P. — președinte, prof. univ. dr. doc. Titu Georgescu, prorector al Universității București — conducător științific, prof. univ. dr. Constantin Corbu, de la Facultatea de istorie-filozofie, Universitatea București, prof. univ. dr. Gheorghe I. Ioniță, de la Facultatea de istorie-filozofie, Universitatea București, dr. Gheorghe Unc, șef de sector la I.S.I.S.P. — membri.

la 15 decembrie 1981 —

„Economia României în anii revoluției popular democratice“, elaborată de Ion Alexandrescu, Comisia de doctorat fiind formată din : dr. Nicolae Copoiu, șef de sector la I.S.I.S.P. — președinte, conf. univ. dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct științific la I.S.I.S.P. — conducător științific, general maior dr. Ilie Ceaușescu, Consiliul Superior Politic al Armatei,

prof. univ. dr. Ștefan Lache, de la Academia „Ștefan Gheorghiu“, dr. Gheorghe Tuțui, cercetător științific principal la I.S.I.S.P. — membri.

la 19 decembrie 1981 —

„Istoria mișcării muncitorești din Valea Mureșului superior (județul Harghita) în perioada 1918—1940“, elaborată de Amuliu Cheța, Comisia de doctorat fiind formată din : dr. Nicolae Copoiu, șef de sector la I.S.I.S.P. — președinte, dr. Nicolae Popescu, cercetător științific principal la I.S.I.S.P. — conducător științific, prof. univ. dr. Nicolae Petreanu de la Academia „Ștefan Gheorghiu“, dr. Augustin Deac, cercetător științific principal la I.S.I.S.P., dr. Ion Iacoș, cercetător științific principal la I.S.I.S.P. — membri.

la 25 decembrie 1981 —

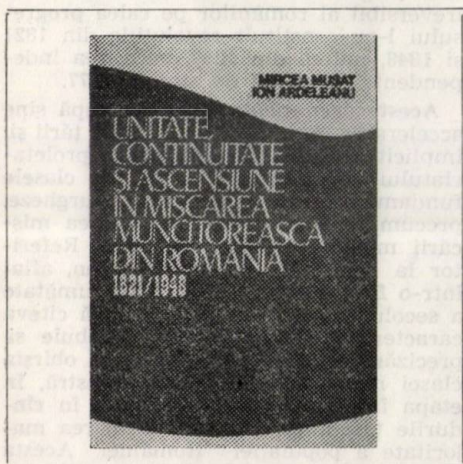
„Activitatea Partidului Comunist Român pentru atragerea intelectualității la dezvoltarea învățămîntului, științei și culturii progresiste, pentru demascarea și combaterea ideologiei fasciste (perioada interbelică)“, elaborată de Mihai Dogaru, Comisia de doctorat fiind formată din : conf. univ. dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct științific la I.S.I.S.P. — președinte, dr. Nicolae Copoiu, șef de sector la I.S.I.S.P. — conducător științific, prof. univ. dr. Gheorghe I. Ioniță, de la Facultatea de istorie-filozofie, Universitatea București, conf. univ. dr. Ion Spălățelu, col. dr. Vasile I. Mocanu, șeful catedrei de istorie a patriei și a partidului comunist de la Academia Militară — membri.

În urma discutării publice a acestor lucrări, comisiile de doctorat au hotărît, cu unanimitate de voturi, acordarea titlului de doctor în istorie tovarășilor Gheorghe Simeanu, Ion Mamina, Ion Alexandrescu, Amuliu Cheța, Mihai Dogaru.

GHEORGHE TUDOR

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU
**UNITATE, CONTINUITATE ȘI ASCENSIUNE
 ÎN MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN ROMÂNIA.
 1821—1948**

Editura Academiei Republicii Socialiste România,
 București, 1981, 342 p.

Un important eveniment editorial era consemnat, nu cu mult timp în urmă, prin apariția monografiei: *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România. 1821—1948*, semnată de cunoscuții istorici Mircea Mușat și Ion Ardeleanu. Fiecare autor are deja o fructuoasă activitate științifică, constând în studii, articole și lucrări, care se constituie în contribuții, în spiritul orientărilor actuale, la dezvoltarea și afirmarea noii istoriografii românești. Totodată, ei au colaborat, cu rezultate notabile, publicând împreună apreciate lucrări, între acestea înscrinduse și *Viața politică din România. 1918—1921*, volum care s-a bucurat de succes în rândul specialiștilor români și străini.

Ceea ce reține atenția, de fiecare dată, în scrierile celor doi autori, este consistența științifică a interpretărilor, obiectivitatea analizelor, reverberația patriotică, care, toate, conturează o viziune unitară și cuprinzătoare a unui trecut românesc încărcat de glorioase tradiții, a luptei înaintașilor pentru unitate și neatințare, pentru progres economico-social, pentru statornicirea unui climat de pace și înțelegere cu toate popoarele.

Mircea Mușat și Ion Ardeleanu acordă atenție fenomenului istoric românesc în dinamica și complexitatea lui, fiecare eveniment sau moment mai important fiind implicat în epocă și conexas factorilor interni și externi de referință. Aceeași manieră de prezentare este extinsă și asupra problemelor specifice mișcării muncitorești din România, care sînt tratate ca părți organice ale istoriei naționale și cercetate prin prisma mutațiilor din cadrul mișcării muncitorești internaționale. Este, desigur, o modalitate practică și eficientă de evidențiere mai pregnantă a diverselor și importanțelor aspecte ale ascendenței proletariatului în viața social-politică a României.

De pe aceste poziții și cu aceste mijloace, autorii, în noua lucrare, atacă frontal un subiect care oferă „cheia” înțelegerii trăsăturilor de fundament ale evoluției mișcării muncitorești din România. *Unitate, continuitate și ascensiune* — așa cum fixează însăși titlul lucrării — sînt, în adevăr, cele mai semnificative, am putea spune de proeminență, caracteristici ale evoluției proletariatului organizat din România.

Fiecare dintre acestea, luată separat, exprimă, desigur, direcții majore ale activității și existenței organizațiilor politice și profesionale ale proletariatului român; prezentate toate, în înlanțuirea lor firească, ele conturează traiectoria în timp a celei mai autentice reprezentante a aspirațiilor maselor muncitoare, a întregului popor român, care le-a potențat energiile revoluționare și le-a condus spre împlinirea idealului de eliberare socială și națională.

1821—1948, perioada aflată în atenția studiului întreprins de autori, privită din perspectiva marilor fapte istorice ale poporului român, apare și ca secvență istorică importantă pentru proletariat, pentru mișcarea muncitorească, în care se înregistrează saltul clasei muncitoare de la statutul de forță social-politică opozantă regimului burghez la poziția de forță de guvernământ.

Urmărind derularea evenimentelor în acest interval, evident a celor legate de proletariat și de mișcarea muncitorească, așa cum ele sînt prezentate în lucrare, avem imaginea unei sinteze istorice a drumului parcurs de partidul clasei muncitoare din România de la începuturile existenței sale și pînă la 1948 — anul reunificării depline, la scară națională, a mișcării muncitorești. Partidul clasei muncitoare n-a apărut oricum și oricînd; el a fost creat atunci cînd conjunctura internă a favorizat acest fenomen, cînd condițiile obiective și subiective erau cristalizate, cînd stadiul atins de dezvoltarea mișcării muncitorești impunea constituirea lui.

Pornind de la aceste premise, lucrarea își inaugurează periplul investigației istorice cu punctarea condițiilor economico-sociale ale formării proletariatului român, precum și relevarea aspectelor principale ale etapelor dezvoltării acestuia. Decalajul existent între nivelul atins de clasa muncitoare din România în secolul al XIX-lea, comparativ cu cel al proletariatului din țările industrializate, este explicat de autori prin efectele negative ale dominației străine asupra țărilor române.

Este cunoscut că poziția geografică a țărilor române, resursele lor bogate au constituit permanente puncte de atracție pentru marile imperii ale vremii care, nu o dată, le-au călcat pămîntul, le-au jefuit, le-au secătuit avuția și le-au răpit din glia lor strămoșească, amenințînd chiar existența de-sine-stătătoare a românilor. Avînd în vedere această realitate, autorii afirmă cu îndreptățită justificare: „Stăpînirea străină era profund interesată în menținerea orînduirii feudale în țările române, în împiedicarea

oricăror schimbări cu caracter progresist și, în special, în înăbușirea aspirațiilor spre unire și dezvoltare de-sine-stătătoare a poporului român. Consolidarea și extinderea noilor relații de producție capitalistă ar fi impus, în mod obiectiv, înfăptuirea unor reforme sociale care să permită desfășurarea liberă a activităților economice, industriale și comerciale, lărgirea pieței interne, desființarea granițelor artificiale dintre provinciile românești și unirea lor într-un stat național și independent. Tocmai de aceea, puterile străine au făcut totul pentru menținerea stăpînirii feudale și frînarea evoluției societății românești pe calea dezvoltării capitaliste, pentru împiedicarea oricăror reforme cu caracter progresist“ (p. 8).

Cu toate acestea, într-un considerabil efort, poporul român și-a durat propriul destin istoric: au fost înlăturate, treptat, anacronicele relații de producție feudale și s-au dezvoltat cele capitaliste, care au generat transformări calitative profunde în sfera social-politică. Expresia autentică și generoasă a mersului hotărît și ireversibil al românilor pe calea progresului l-au constituit revoluțiile din 1821 și 1848, unirea din 1859, cucerirea independenței absolute de stat la 1877.

Aceste evenimente au atras după sine accelerarea înaintării capitaliste a țării și, implicit, a creșterii numerice a proletariatului industrial, ca una din clasele fundamentale ale societății burgheze, precum și apariția și consolidarea mișcării muncitorești din România. Referitor la acest complex fenomen, aflat într-o fază avansată în a doua jumătate a secolului trecut, autorii observă cîteva caracteristici importante: „Trebuie să precizăm de la început faptul că obirșia clasei muncitoare din țara noastră, în etapa începuturilor sale, se afla în rîndurile țărănimii, care forma marea majoritate a populației României. Acesta a fost izvorul permanent, care a alimentat, mai ales după reformele agrare..., fiecare întreprindere industrială din care se naștea populația muncitoare a fabricilor și orașelor. Acestei categorii sociale largi i s-au adăugat meseriașii pauperizați ai orașelor, lucrătorii din mine și saline, ca și unele categorii de muncitori străini aduși în țară ca specialiști sau lucrători calificați... Acest proletariat de primă generație a adus cu el energia revoluționară a țărănimii care înscrisesese în decursul veacurilor atîtea pagini de luptă necurmată pentru dreptate socială și națională, imprimînd de la început tinerii noastre clase muncitoare un spirit combativ, revoluționar, pătruns de întransigență față de exploataatori, fără a mai trece prin îndelungate stadii speci-

face breslelor sau tradeunionismului din alte țări apusene. Nu trebuie uitat nici faptul că în România clasa muncitoare s-a plămădit și s-a format în focul înfăptuirii unor acte istorice care au deschis calea făuririi națiunii moderne române, cu profunde implicații în transformarea structurală a societății românești și în ansamblul forțelor de clasă" (p. 25—26).

Interesantă, după opinia noastră, este și viziunea asupra principalelor etape ale constituirii organizațiilor politice și profesionale ale proletariatului român, inițierii primelor acțiuni de luptă cu caracter revendicativ, răspîndirii ideilor socialiste, formării primului partid politic al clasei muncitoare din țara noastră — Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893 —, direcțiilor activității sale, precum și pozițiilor acestuia față de principalele probleme ale societății românești din acea vreme.

După momentul dificil din 1899, traversat cu eforturi dar și cu încredere de mișcarea muncitorească din România, examenul de maturitate al proletariatului român l-a constituit *continuarea* activității organizațiilor sale politice și profesionale, *ascendența* luptei clasei muncitoare pentru o viață mai bună, pentru drepturi și libertăți democratice, caracterul *unitar* al organizării politice și profesionale a proletariatului român. Aceste aspecte își găsesc locul și sînt tratate nuanțat și cu obiectivitate de către autori.

Astfel, într-o succesiune logică a evoluției fenomenelor și proceselor cu caracter economic și social-politic care au avut loc la începutul secolului al XX-lea, sînt evocate progresele economice înregistrate de România; principalele aspecte ale evoluției vieții politice; condițiile de muncă și de existență ale maselor; ascensiunea — sub raport organizatoric, politic și profesional — a mișcării muncitorești; dezbaterile cu caracter teoretic care au avut loc în cadrul acesteia; acțiunile revendicative inițiate de muncitorime, țărănime și alte categorii sociale exploatare; raporturile multiple și mereu amplificate între mișcarea muncitorească din România și cea din teritoriile românești aflate sub dominație străină; principalele aspecte ale poziției partidului politic al clasei muncitoare față de problemele de bază ale evoluției societății românești; atitudinea organizațiilor politice ale proletariatului român față de primul război mondial; contribuția clasei muncitoare la opera istorică a desăvîrșirii unității național-statale. În legătură cu acest ultim aspect, autorii apreciază: „Avîndu-și rădăcinile adînc împlîntate în popor și trăgîndu-și seva

din devotamentul față de interesele lui vitale, mișcarea muncitorească și socialistă din toate provinciile românești a fost în fruntea acestei lupte [pentru unitate — *n.a.*] la înălțimea misiunii sale. Ea și-a dovedit voința și hotărîrea sa energetică pentru desăvîrșirea idealului național, nu numai prin acțiunile directe de luptă împotriva stăpînirii străine, dar și prin rolul și influența pe care a exercitat-o asupra programului politic al uniunii, prin includerea în acest program a unor revendicări cu un caracter larg democratic" (p. 100).

Înfăptuirea statului național unitar în 1918 — eveniment de o covîrșitoare însemnătate pentru destinele poporului român — a deschis larg orizont afirmării geniului creator al românilor, a reprezentat, deopotrivă, un eveniment de referință pentru ascensiunea clasei muncitoare pe firmamentul vieții social-politice. De fapt, întreg acest capitol (al IV-lea), consacrat amplelor mutații din cadrul societății românești după întregirea României, este subsumat intenției mărturisite de a explica condițiile făuririi P.C.R., de „a evidenția faptul că Partidul Comunist Român s-a plămădit și s-a creat în angrenajul complex al acestei perioade de intense schimbări în toate compartimentele vieții economice și social-politice a țării" (p. 103).

Simptomatic pentru noul curs al evoluției României după 1918 au fost refacerea și dezvoltarea în ritm alert a economiei naționale, adîncirea procesului de democratizare a vieții politice, modernizarea și reorganizarea sistemului instituțional, adoptarea unui larg șir de reforme, dintre care se detașează legislația agrară din anii 1918—1921 și legiferarea sufragiului universal, accentuarea procesului de diferențiere socială, îndeosebi în mediul rural, ameliorarea condiției umane, dezvoltarea considerabilă a științei, tehnicii, învățămîntului, artei și culturii.

În contextul acestor profunde prefaceri, care au implicat întregul angrenaj al statului român întregit, mișcarea muncitorească, prin sporirea apreciabilă a forței sale, a devenit un factor social-politic de primă dimensiune, care reclama participarea efectivă la conducerea statului, fiind recunoscută, de altfel, de către partide politice burghezo-democratice, drept potențial partener de guvernare. Dinamizarea spiritului politic al maselor, fără precedent în istoria de pînă atunci a României, avea la bază, desigur, o multitudine de cauze și factori. Efect și al legiferării votului universal, efervescenta politică din perioada imediat următoare încheierii primei conflagrații mondiale explica năzuința firească a

maselor, dealtfel prezentă în toate timpurile, spre ameliorarea condițiilor de muncă și de existență. Pe acest fond a avut loc ascensiunea organizațiilor muncitorești în viața social-politică, creșterea influenței lor asupra unor largi mase de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate, sporirea prestigiului lor într-o astfel de măsură, încât erau urmate de mii și zeci de mii de cetățeni din cele mai diverse straturi sociale.

Fenomenul caracteristic și dominant al întregii activități a mișcării muncitorești din România din această perioadă, desfășurat în contextul unificării la scară națională a organizațiilor politice și profesionale, l-a constituit făurirea partidului revoluționar, având la bază principiile comuniste.

„Întreaga perioadă de avânt revoluționar — se subliniază în lucrare — poartă pecetea preocupărilor temeinice ale revoluționarilor români pentru crearea acelei forțe politice capabile a se situa în fruntea maselor exploatate și asuprite și a rezolva marile probleme care se aflau în fața mișcării muncitorești și a națiunii în ansamblul său. Complexitatea proceselor economice, politice, sociale, conturată în primii ani postbelici, a fost reflectată pregnant și în modul de organizare și activitate a mișcării muncitorești, a Partidului Socialist din România. Elaborându-și linia politică pe baza cunoașterii stadiului de dezvoltare a societății și dispoziției forțelor diferitelor clase, categorii sociale și partide politice, Partidul Socialist s-a preocupat să adopte o tactică și metode de luptă cât mai apropiate realităților societății românești“. Drumul parcurs de mișcarea muncitorească în perioada avântului revoluționar „îi conferea, prin calitățile sale, prin lupta și natura acțiunilor de clasă, atribuțiile acelei forțe revoluționare capabile să-și asume realizarea marilor obiective democratice în prima etapă, apoi ale revoluției socialiste“ (p. 113—114).

Făurirea Partidului Comunist Român, în mai 1921, reprezintă corolarul efervescenței revoluționare, al acțiunilor practice și al dezbaterilor teoretice din acești ani, al procesului continuu de dezvoltare politico-ideologică a mișcării muncitorești. „Congresul din mai 1921 — subliniază autorii — a intrat în istoria mișcării noastre muncitorești ca Marele Congres de unificare a organizațiilor socialiste la scara României întregite, de orientare deplină a partidului pe temeiul programului și acțiunii comuniste. Partidul Socialist-Comunist s-a afirmat imediat ca unic reprezentant legitim al proletariatului din întreaga țară, ca îndrumător și conducător al tuturor orga-

nizațiilor politice muncitorești de pe cuprinsul României. El și-a organizat forțele la scara întregii țări, în timp ce toate celelalte partide nu atinseseră încă această cerință istorică. Și în acest fel Partidul Socialist-Comunist a fost un partid profund patriotic, național. În același timp, Partidul Socialist-Comunist era singurul partid politic din România care reunea, alături de membrii din rândurile oamenilor muncii români, și membri dintre oamenii muncii aparținând naționalităților conlocuitoare.

Pornind de la analiza noii etape în care intrase România după război, Congresul din mai 1921 a pus la temelia acțiunii partidului o strategie și tactică corespunzătoare vremii și noilor împrejurări, potrivit naturii și telurilor sale comuniste, care se potriveau atît condițiilor concrete ale țării, cît și nevoilor și aspirațiilor clasei muncitoare, poporului român“ (p. 136—137).

Partid cu vocație revoluționară, P.C.R. „s-a afirmat ca port-drapelul aspirațiilor și intereselor fundamentale, sociale și naționale ale poporului român“ (p. 149), care a fost atribuit probat de întreaga sa activitate — legală și ilegală — desfășurată în perioada interbelică.

Rețin atenția strădaniile autorilor de a extrage din liniile directoare ale orientării acestuia, permanenta racordare a tacticii și strategiei sale la realitățile românești, în pofida unor situații dificile generate de factori din afara țării, căutarea și aplicarea unor principii și metode de acțiune în convergență cu aceste realități, deschiderea către mase — singurele în măsură să-i probeze devotamentul pentru cauza clasei muncitoare, intransigența revoluționară, dragostea pentru țară și neam.

A analiza ceea ce este specific și peren mișcării muncitorești din România, în viziunea coordonatelor — unitate, continuitate și ascensiune —, presupune a acorda atenție, în egală măsură, tuturor componentelor acestora, deci și organizațiilor socialiste și social-democrate. Așa procedează și autorii în capitolele VII și VIII cînd tratează principalele aspecte ale activității Federației partidelor socialiste din România (1921—1927) și, respectiv, ale Partidului Social-Democrat (1927—1933).

Constituită în iunie 1921, Federația partidelor socialiste din România (F.P.S.R.), fără un program coerent de acțiune, cu o bază de masă relativ redusă și o activitate axată mai mult pe probleme teoretice, și-a făcut totuși remarcată prezența în viața politică a României, principalele direcții ale activității sale fiind reliefate de către autori. Continuînd activitatea F.P.S.R., Partidul

Social-Democrat, creat în mai 1927, nu s-a aflat în aceeași postură ca antecesorul său, date fiind, în primul rând, condițiile interne și externe sensibil modificate și, în al doilea rând, nivelul său organizatoric superior, programul de acțiune mai adecvat, activitatea considerabil lărgită și amplificată. Aspecte importante ale activității P.S.D., relevate în lucrare, întregesc imaginea despre poziția și locul deținut de această organizație muncitorească în sistemul politic al României interbelice.

Ascensiunea pericolului fascist extern și intern, dincolo de pericolul grav pe care-l reprezenta pentru existența de sine-stătătoare a poporului român, constituia deopotrivă o amenințare și la adresa mișcării muncitorești și democratice din România. Era în interesul suprem al proletariatului, ca forță socială, a organizațiilor sale politice și profesionale de a găsi limba comună de înțelegere și conlucrare în lupta împotriva fascismului. Apreciind matur gravitatea momentului, Partidul Comunist Român s-a lansat într-una din cele mai vaste și active campanii — din întreaga sa existență — pentru coalizarea forțelor muncitorești și democratice, în viziunea barării ascensiunii organizațiilor de extremă dreaptă, a apărării independenței, suveranității și integrității teritoriale a țării. Lucrarea reflectă cu claritate rolul major al comuniștilor în conștientizarea maselor largi populare asupra primejdiei „ciumei brune”, în impulsivitatea și concentrarea energiilor răzlețite ale celor mai diverse categorii sociale și formațiuni politice, în cristalizarea, încă din anii 1934—1940, a unui consens național în problema capitală a acelor vremuri: respingerea cu fermitate a amenințărilor fascismului, a politicii promovate de Germania hitleristă și acoliții ei. Sint edificatoare, în acest sens, marile manifestații antifasciste și antihitleriste din anul 1936; puternicele întruniri și manifestații de la 1 Mai 1939 din Capitală și din alte localități ale țării, în legătură cu care lucrarea aduce prețioase informații: „În aceste împrejurări, P.C.R. a găsit orientarea tactică cea mai potrivită, reușind, pe baza colaborării cu socialiștii și social-democrații, să transforme întrunirile și demonstrațiile din ziua de 1 Mai 1939 în puternice manifestații împotriva pericolului fascist.

Pentru conducerea întregii acțiuni, s-a constituit o comisie alcătuită din cadrele de bază ale partidului, între care se aflau Ilie Pintilie, Nicolae Ceaușescu, Constantin David, Teohari Georgescu ș. a. Prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu arăta încrederea pe care și-o câștigase ca militant revoluționar, călit în mari

confruntări politice și de clasă. Pentru realizarea acțiunii, partidul comunist a stabilit legături cu Partidul Social-Democrat, cu alte grupări politice de orientare democratică.

Călit în focul luptelor revoluționare încă de la începutul deceniului al patrulea, trecut prin școala luptei antifasciste ca unul din frunțiișii Comitetului Național Antifascist și organizator de seamă al acțiunilor revoluționare ale tineretului, greu încercat prin regimul aspru al închisorilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a impus în cadrul acestui comitet, cit și în întreaga activitate legată de sărbătorirea zilei de 1 Mai 1939, ca un conducător cu o bogată experiență revoluționară și o înaltă maturitate politică“ (p. 267).

Potrivit indicațiilor C.C. al P.C.R., Comitetul de organizare „a desfășurat o rodnică și multilaterală activitate atît în București, cit și la nivelul întregii țări“ (p. 267), ceea ce a asigurat o exemplară mobilizare a maselor, un înalt spirit revoluționar, o atitudine hotărît antifascistă, fapt reflectat și în largul ecou intern și extern al acestor ample acțiuni de masă.

Poziția profund patriotică a comuniștilor a reieșit și cu prilejul dureroaselor cesiuni teritoriale din vara anului 1940, cînd „România a devenit victima politicii imperialiste de forță și dictat, de subjugare și asuprire, de acaparare și uzurpare a unității naționale“ (p. 275) și cînd ei, militanții revoluționari, au chemat poporul la rezistență armată, oferind drept exemplu hotărîrea lor de a apăra cu arma în mînă fruntariile țării.

Măsura forței, prestigiului și influenței politice ale Partidului Comunist Român a reprezentat-o înfăptuirea cu succes a actului istoric din august 1944, care a marcat începutul revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și anti-imperialistă din România. Cum s-a ajuns la realizarea lui cu succes, autorii ne arată prin numeroase date și fapte, prin analize de mare forță expresivă. Elementele de primă dimensiune le-au constituit realismul orientării politico-tactice a P.C.R., elasticitatea cu care a acționat în atragerea la platforma sa de luptă a forțelor ostile regimului antonescian și Germaniei naziste, consecvența și hotărîrea combatanților săi, înțelegerea profundă a comandamentelor social-politice ale epocii. Pe această bază a fost posibilă realizarea celei mai largi alianțe politice cunoscute de istoria de pînă atunci a României — de la masele muncitoare, la partidele burgheze și la monarhie. În cadrul cuprinzătoarei coaliții de forțe

antifasciste și antihitleriste, punctul central l-a constituit unitatea de acțiune a clasei muncitoare, prospectată în anii grei ai rezistenței în înfăptuită în aprilie 1944, unitate care, în noile condiții istorice de după 23 August același an, a căpătat noi dimensiuni. Este tocmai ceea ce și-au propus și au realizat autorii monografiei în ultimul capitol, anume analiza cadrului colaborării ascendente dintre P.C.R. și P.S.D., în împrejurările marilor transformări revoluționare, pînă la contopirea lor într-un unic partid

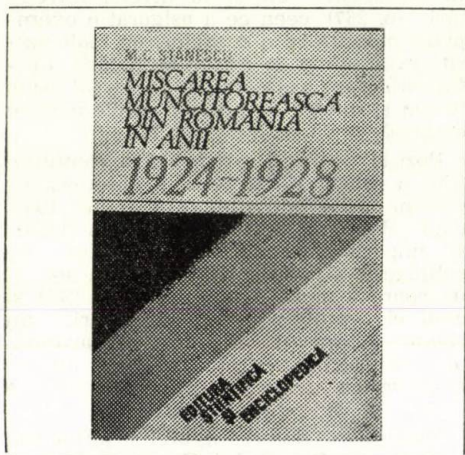
muncitorească — purtătorul și păstrătorul bogatelor tradiții ale mișcării muncitorești, precum și conducătorul, în noul context istoric, al opere de renovare din temelii a societății românești.

Apreciem, în încheiere, că lucrarea se constituie într-un instrument util pentru specialiști, într-o plăcută și instructivă lectură pentru toți cei care îndrăgesc istoria, pentru publicul larg cititor, în general.

FLORIAN TĂNĂSESCU

M. C. STĂNESCU
MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN ROMÂNIA ÎN
ANII 1924—1928

Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 296 p.

Preocupările istoricului M. C. Stănescu pentru cercetarea și punerea în lumină a istoriei mișcării muncitorești din țara noastră, cu deosebire din primul deceniu interbelic, sînt binecunoscute și apreciate de către specialiști și publicul larg. Studiile și cărțile sale abordează, de fiecare dată, teme majore și se disting printr-o analiză temeinică, prin probitate științifică și o solidă documentare în cazul fiecăruia din evenimentele, fenomenele și procesele istorice investigate.

Cartea pe care o recenzăm reprezintă mai mult decît o simplă apariție editorială. Ea reflectă o perioadă din viața mișcării muncitorești din România care, așa cum afirmă și autorul, este singura din istoria interbelică a mișcării noastre muncitorești ce nu a făcut, pînă în prezent, obiectul unei monografii. De aici și interesul sporit pentru această lucrare, pe drept cuvînt o premieră editorială în

istoriografia mișcării muncitorești de la noi. Prin tematică și prin structură, ea continuă precedenta lucrare a autorului, intitulată: *Mișcarea muncitorească din România în anii 1921—1924*, apărută în 1971, încheindu-se astfel o unică monografie istorică, în două volume, a mișcării noastre muncitorești în perioada 1921—1928.

Problematica abordată de M. C. Stănescu în volumul recent apărut este deosebit de complexă și de vastă. Ea se referă la anii de început ai activității P.C.R. în condiții de ilegalitate. Sînt ani în care comuniștii, înfruntînd opresiunea și teroarea, dînd imense sacrificii, au acționat ferm pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, a maselor populare, pentru cristalizarea liniei sale generale în concordanță cu situația din România acelor vremuri. Înfrățind coordonatele activității P.C.R. încă din primii ani ai existenței sale, autorul face remarcă de semnificație istorică fundamentală că dintre toate forțele politice ale țării comuniștii au întrunit toate acele înalte trăsături și virtuți care îi detașau ca purtătorii de stindard ai năzuințelor de progres și dreptate ale acestor meleaguri, militînd pentru dezvoltarea industriei, apărarea avuției naționale, încheierea neîntîrziată a reformei agrare în condiții avantajoase pentru țărănime, democratizarea vieții politice, asigurarea unor condiții mai bune de existență pentru masele nevoiaș, o legislație care să țină seama de cerințele moderne ale vieții salariaților ș.a., apărarea și consolidarea independenței, suveranității și integrității României. Ca forță politică revoluționară, angajată plenar în bătălia dîră și neînfrîcată împotriva rînduieilor ne-

drepte, pentru libertate socială și națională, Partidul Comunist Român a înscris în programul său de luptă țelul fundamental al cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare, al făuririi orînduirii socialiste și comuniste în România.

Din nefericire, acest curs pozitiv al activității Partidului Comunist Român a fost grav afectat, începînd de la sfîrșitul anului 1923, în condițiile amestecului direct al organismelor comuniste internaționale în treburile sale interne. În carte, este analizat momentul cînd aceste organisme, respectiv Internaționala a III-a Comunistă și Federația Comunistă Balcanică, au stabilit partidului nostru sarcina expresă și imediată „de a lupta pentru autodeterminarea pînă la despărțirea unor provincii de statul existent”, ceea ce — se arată în lucrare — „constitua cel mai evident amestec de pînă atunci în treburile interne ale P.C.R., și chiar în cele ale României, stat unitar, suveran și independent” (p. 27).

Aprecierile greșite cu privire la statul național român, calificat drept „stat multinațional imperialist” și, în funcție de această caracterizare, chemările care, în fapt, aveau ca scop dezmembrarea acestuia au avut efecte nefavorabile pentru existența P.C.R. și a mișcării muncitorești din țara noastră. Drept urmare, prin ordonanțele militare din aprilie și iulie 1924 și prin legea din decembrie a aceluiași an, autoritățile au declarat în afara legii Partidul Comunist Român, Uniunea Tineretului Comunist și alte organizații revoluționare.

Considerată drept una din problemele cheie ale activității partidului, lozinka autodeterminării pînă la despărțirea de statul unitar a figurat pe ordinea de zi a plenarelor și congreselor partidului ținute în perioada 1924—1928, fiind supra-dimensionată continuu de către forurile internaționale amintite, care au continuat să adopte alte și alte hotărîri și documente ce impuneau partidului nostru „obligații”, „sarcini” și „indicații” rupte de orice realitate. „Asemenea documente și metode — se arată în lucrare — n-au servit nici «revoluționarizării» P.C.R., nici «activizării» sale, nici strîngerii legăturilor lui cu masele și trebuie să subliniem că nici acelora care le-au formulat și impus. Ele au adus rău tutu-rora” (p. 28).

În paginile cărții, sînt prezentate și analizate evenimente și fapte dintre cele mai semnificative care demonstrează că membrii de partid, ai U.T.C. sau de sindicat, clasa muncitoare nu au acceptat lozincile eronate în problema națională, indicațiile date de forurile internaționale fiind ca totul de neînțeles.

Un spațiu important în economia lucrării este acordat desfășurării lucrărilor celui de-al III-lea Congres al partidului, care a avut loc în august 1924, la Viena, Plenarei C.C. al P.C.R. și a Comisiei Centrale de Control din iulie 1925, precum și Congresului al IV-lea al P.C.R., care a avut loc pe teritoriul U.R.S.S., lîngă Harkov, la sfîrșitul lunii iunie 1928. Documentele inedite de primă importanță cercetate și interpretarea lor cuprinzătoare i-au permis autorului să facă ample considerații cu privire la cadrul în care s-au desfășurat aceste reuniuni, la conținutul documentelor dezbătute, precum și la greutățile întîmpinate în clarificarea unor probleme ideologice și politice, pentru cristalizarea liniei sale tactice și strategice. Astfel, referitor la modul cum a fost abordată problema țără-nească la cel de-al III-lea Congres, în lucrare se apreciază că, deși programul adoptat avea și teze eronate (considerarea țărănimii române în stare de neobișnuită; chemarea la înfăptuirea de colhozuri și soviete țărănești, darea în folosință a pămîntului — un fel de naționalizare —, și nu împroprietărirea țărănilor etc.), în ansamblu se poate trage concluzia că, „în urma căutărilor intense, a discuțiilor purtate în ani 1922—1924, P.C.R. reușise să sintetizeze într-un mod adecvat marile probleme ce frămîntau țărănimea română” (p. 37).

O discuție mai amplă asupra chestiunilor de ordin teoretic și politic care nu-și găsiseră încă rezolvarea a avut loc la Plenara C.C. al P.C.R. și a Comisiei Centrale de Control din 21—24 iulie 1925. Așa cum scrie autorul, „Prin semnificația problemelor puse pe ordinea de zi și prin conținutul în general realist al documentelor discutate și adoptate, această plenară a avut o semnificație aproape similară cu a unui congres” (p. 50). În centrul atenției Plenarei a stat preocuparea de a realiza consolidarea organizatorică a P.C.R. în condițiile ilegalității, găsirea unor căi, mijloace și metode de afirmare publică a poziției revoluționare a partidului în toate problemele care frămîntau societatea românească, precum și ridicarea nivelului de pregătire teoretică și politică a membrilor partidului. Făcînd o analiză judicioasă a documentelor Plenarei, precum și a evenimentelor ce au urmat, autorul a formulat concluzii interesante, care pun într-o lumină nouă fenomenul studiat. Astfel, se arată că, deși a trebuit să țină seama de directivele venite din afară, Plenara a pornit de la analiza cu precădere a realităților interne, a adoptat hotărîri care au creat condiții mai prielnice pentru ca partidul să spargă zidurile conspirativității, să realizeze largi contacte

cu partide, organizații și personalități politice de diferite orientări. Hotărârile cu privire la tactica frontului unic, precum și indicarea aliaților permanenți sau temporari ai proletariatului au reprezentat, de asemenea — remarcă autorul —, prima încercare, în condițiile de după Congresul din mai 1921, de analiză a raporturilor forțelor de clasă din România și de stabilire a etapei revoluționare în care se afla țara noastră.

Mergînd pe firul evenimentelor care au marcat activitatea partidului revoluționar al clasei muncitoare în anii 1924—1928, autorul a intitulat în mod semnificativ capitolul al VII-lea: *Ani de grele confruntări pentru Partidul Comunist Român*. Aceste confruntări au fost determinate, în bună măsură, de condițiile deosebite în care P.C.R. și-a desfășurat activitatea după ilegalizare, condiții care nu i-au permis să organizeze dezbateri ample și publice și să adopte întotdeauna hotărârile cele mai corespunzătoare momentului sau evenimentului politic la ordinea zilei. Situația a devenit și mai grea după arestarea unor militanți ai P.C.R., ceea ce a dus la descompletarea conducerii superioare a partidului.

În aceste împrejurări, s-a impus ținerea unei consfătuiri sau conferințe care să dezbată situația creată în partid și să adopte hotărârile corespunzătoare. O asemenea sarcină și-a asumat-o Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste, care, fără să înștiințeze organele de conducere ale P.C.R., a convocat, în iunie 1928, la Harkov, o consfătuire, pe care a transformat-o, în mod arbitrar, în cel de-al IV-lea Congres al Partidului Comunist Român. În paginile acestui capitol, este analizat modul cum s-au desfășurat lucrările respectivei reuniuni, care a excelat prin intervențiile brutale ale celor ce au avut însărcinarea să conducă lucrările ei, prin încălcarea gravă a celor mai elementare norme ale democrației muncitorești și de partid. În timpul dezbaterilor, unii participanți, care nu cunoșteau realitățile din țară, au mers pînă la a nega însăși existența partidului, denigrîndu-i activitatea. În final, a fost ales un Comitet Central și un Birou Politic al Partidului Comunist Român, secretar general fiind numit Vitali Holostenco. Reuniunea de la Harkov — se conchide în lucrare — a constituit un moment în care Cominternul s-a amestecat într-o manieră fără precedent în treburile interne ale Partidului Comunist Român. Pe această bază au izbucnit, la scurt timp, luptele fracționiste, care au adus partidul la un pas de lichidare. „Lecția dureroasă a acestui eveniment ilustrează fără putință de tăgădat consecințele negative ale conducerii mișcării

muncitorești din România dintr-un centru al mișcării comuniste internaționale, urmările dezastruoase ale amestecului din afară în treburile Partidului Comunist Român“ (p. 175).

O parte importantă din lucrare este consacrată acțiunilor și măsurilor pentru afirmarea partidului în viața social-politică a țării. Din paginile cărții se degajă ideea că, în condițiile aspre ale ilegalității, comuniștii și-au adaptat tactica potrivit cerințelor impuse de momentul istoric, găsind și folosind forme noi, variate de îmbinare a activității ilegale cu cea legală, în scopul menținerii și dezvoltării legăturilor cu masele, al afirmării sale în viața politică. Pe această linie se înscrie crearea, în 1925, a Blocului Muncitoresc-Țărănesc, care, prin pregătirea și participarea la campania electorală pentru alegerile comunale din 1926, în cadrul opoziției unite, împreună cu partidele socialiste și social-democrate, țărănesc, național, al poporului, Liga chirișilor, organizații politice și social-culturale, inclusiv ale naționalităților conlocuitoare, a înscris — așa cum arată autorul — „o pagină aproape de excepție în istoria mișcării noastre muncitorești de după 1921“ (p. 81). Campania electorală a oferit partidului comunist și simpatizanților săi posibilitatea de a se adresa direct maselor, iar mai apoi prezența comuniștilor în consiliile comunale a creat partidului posibilități largi pentru afirmarea publică a poziției sale în chestiunile care frământau societatea românească. „Datorită realismului de care P.C.R. a dat dovadă — se subliniază în lucrare —, militanți ai săi care, cu mai puțin de un an în urmă, se aflau încalpați în procese, erau acum liberi și urcau la tribună alături nu numai de tovarășii lor din partidul socialist, ci și de oameni politici burghezi, obligîndu-i pe aceștia nu numai să colaboreze, dar și să apere public cauza maselor populare“ (p. 84).

Manifestînd neîncredere în caracterul necesar, principial al acestor înțelegeri și acorduri, elementele sectare din partid au criticat orientarea spre o politică largă de masă a P.C.R. Aceste critici erau corelate cu poziția Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, care a considerat că participarea Blocului în cadrul opoziției unite la alegeri „a fost cea mai gravă greșeală politică, căreia i se cuvine cea mai severă condamnare“. Astfel, asemenea aprecieri, nefondate pe o analiză temeinică a tacticii folosite în alegeri, au frînat pentru un timp inițiativele pe linia afirmării organizațiilor muncitorești în viața politică. În pofida acestor aprecieri tributare unor dogme și practici sectare, Blocul Muncitoresc-Țărănesc a îndeplinit într-un mod eficient rolul unei

organizații politice legale, cu caracter muncitoresc, cu largi deschideri democratice, organizație în care, pe lângă comuniștii și simpatizanții P.C.R., puteau să activeze și persoane cu alte vederi politice, provenite din diverse clase și categorii sociale, dar dispuse să acționeze alături de muncitori pentru înfăptuirea dezideratelor majore puse de etapa istorică respectivă. În această lumină este analizată în lucrare activitatea programatică și politică desfășurată de Blocul Muncitoresc-Tărănesc în respectiva perioadă.

Cum este și firesc, autorul a cercetat și a analizat activitatea Federației Partidelor Socialiste din România, constituirea Partidului Social-Democrat și activitatea acestuia în anii 1927—1928, într-o strinsă corelație cu evenimentele timpului. Astfel, judecată în contextul social-economic și politic al țării, mișcarea socialistă și social-democrată din România se situează, după cea comunistă, ca o forță politică angajată plenar în apărarea intereselor clasei muncitoare. Federația Partidelor Socialiste, iar mai apoi Partidul Social-Democrat și-au propus ca obiectiv strategic și țel de perspectivă construirea unei societăți lipsite de exploatare. Din lucrare se degajă ideea că prevederile programatice ale Partidului Social-Democrat reprezentau o alternativă înaintată, că — aplicate — aceste prevederi ar fi dus la o îmbunătățire a situației maselor populare, la o lărgire a cadrului democratic al țării. În același timp, autorul atrage atenția asupra absolutizării de către P.S.D. a „evoluționismului” și asupra concepției acestuia privind rolul hotărâtor al reformelor ce ar fi putut fi cucerite în regimul capitalist. „Chiar în privința scopului principal — instaurarea socialismului — se arată în lucrare —, se observă aceeași concepție, amintindu-se pur și simplu de transformarea societății capitaliste în cea socialistă, dar neindicându-se nici o formă de luptă” ce ar fi condus către această perspectivă (p. 195).

Sînt analizate apoi opțiunile și tactica adoptată de P.S.D. în alegerile parlamentare. Încheind un acord de cartelare cu Partidul Național-Tărănesc, la alegerile din 1928, Partidul Social-Democrat a reușit să trimită în Parlament nouă deputați. Dar această colaborare — constată autorul — „a servit, în primul rînd, Partidul Național-Tărănesc, deoarece, pe lângă voturile unei părți a muncitorimii, a contribuit la derutarea maselor și la înfățișarea partidului guvernamental ca un partid al democrației reale” (p. 209).

Tactica concesivă a P.S.D. față de P.N.T., precum și lipsa de unitate și hotărîre a conducerii în aplicarea liniei

partidului au determinat un grup de militanți de stînga, îndeosebi din București, să iasă din P.S.D., în 1928, înființînd Partidul Socialist al Muncitorilor din România, care, în documentul său programatic, se declara răspicat adept al principiilor socialismului științific „de prefacere radicală a alcătuirii sociale actuale”, „pentru acțiunea hotărîită de clasă, legală și de masă” (p. 214). El se proclama partizan al reformelor în interesul maselor, fără a indica, însă, metodele și căile concrete de înfăptuire.

Două capitole ale cărții, al X-lea și al XI-lea, sînt consacrate organizațiilor proletare de tineret și sindicale din România, care au constituit un puternic sprijin pentru activitatea Partidului Comunist Român. Supusă unor măsuri represive odată cu scoaterea sa în afara legii, Uniunea Tineretului Comunist a trecut, ca și Partidul Comunist Român, la reorganizarea în condiții de adîncă ilegalitate. Arătînd succesele obținute în această direcție, în desfășurarea activității de educație revoluționară a generației noi, precum și greutățile inerente unor atare condiții, autorul s-a oprit pe larg asupra momentului constituirii Uniunii Studenților Independenți, organizație din care au făcut parte studenți comuniști, socialiști, țărăniști și de alte orientări, sau neorganizați, uniți pentru un scop comun: lupta împotriva organizațiilor extremiste de dreapta, pentru apărarea patrimoniului culturii și științei românești, a intereselor generale studențești. Înființarea, din inițiativa comuniștilor, a acestei organizații și activitatea desfășurată de ea, care a depășit, de fapt, cadrul universitar — se relevă în lucrare — „reprezintă una din paginile pozitive ale istoriei P.C.R. și U.T.C. din primii lor ani de existență. În condiții deosebit de grele, comuniști români au raliat într-un front unic de luptă, alături de ei, studenți socialiști, țărăniști, independenți; au știut să atragă de partea cauzei drepte a majorității studențimii iluștri profesori universitari și intelectuali democrați” (p. 235).

Din vastul material documentar reflectînd faptele cele mai semnificative cu privire la mișcarea sindicală, autorul a realizat un tablou cuprinzător, dens în idei și concluzii, referitor la locul și rolul pe care l-a avut această mișcare în lupta clasei muncitoare. El arată că Sindicatele unitare au reprezentat cea mai largă organizație de masă prin intermediul căreia P.C.R. a apărut interesele proletariatului și a strîns legăturile cu acesta. Ele au acționat continuu pentru refacearea unității sindicale și înfăptuirea frontului unic, organizînd numeroase greve, întruniri și alte manifestații împotriva ex-

ploatării, pentru drepturi și libertăți democratice. Prin organele sale de presă, centrale sau de breaslă, prin broșuri și manifeste, prin conferințe publice, Sindicatele unitare au adus o contribuție de seamă la activitatea P.C.R. de educare în spirit revoluționar a clasei muncitoare. Ca organizație muncitorească, Sindicatele unitare au primit sprijin din partea unor organizații de masă, cum a fost, de pildă, Comitetul Central de ajutorare de pe lângă Sindicatele Unitare, sau a colaborat cu altele, ca Ajutorul Roșu din România, Ajutorul Muncitoresc Român, Liga contra terorii, Comitetul de amnistie, Liga drepturilor omului și alte organizații conduse sau influențate de P.C.R.

Imperativ de stringență, decurgând cu necesitate din situația și din rolul tot mai important al clasei muncitoare în societate, unitatea ei de acțiune avea o însemnătate deosebită în polarizarea tuturor forțelor interesate în lupta revoluționară. Răspunzând acestui deziderat, Sindicatele unitare au desfășurat o activitate susținută pentru refacerea unității sindicale și realizarea, în toate luptele și acțiunile proletariatului român, a frontului unic muncitoresc. Analizând cu mult discernământ această activitate în anii 1924—1928, autorul face remarcă justă că „Unitatea n-avea să se înfăptuiască la nivel național în acești ani datorită unor limite ale concepției unor conducători ai C.G.S.U. și directivelor stângiste venite din afara mișcării noastre muncitorești, dar, mai ales, lipsei de receptivitate, iar alături unor poziții, concepții și practici profund greșite ale militanților ce activau în conducerea partidelor și sindicatelor social-democrate” (p. 246).

În pofida unor piedici și greutăți care au marcat activitatea sindicatelor — se observă în lucrare —, documentele vremii, ca și articolele apărute atunci în presa muncitorească, „ilustrează cu claritate că inițiativa refacerii unității sindicale și înfăptuirea frontului unic muncitoresc a aparținut, aproape întotdeauna, Sindicatelor unitare” (p. 247).

Autorul a acordat o importanță majoră raportului dintre mișcarea grevistă — căreia i-a consacrat un capitol — și organizarea politică și profesională a clasei muncitoare, această strânsă interdependență constituind o cerință obiectivă izvorită și din nevoia de a înfringe rezistența patronatului față de revendicările majore ale oamenilor muncii și, în-deosebi, de a opune forța organizată a muncitorilor ofensivei claselor exploatare. Grevele din acea perioadă organizate și conduse de comuniști sau de socialiști și social-democrați au constituit o școală politică practică pentru muncito-

rii de toate vîrstele, indiferent de naționalitate. Totodată — arată autorul —, aceste greve au dus la dezvoltarea spiritului de colaborare și de apropiere între comuniști, socialiști, social-democrați, care au acționat, în multe cazuri, în front comun, pentru apărarea intereselor muncitorilor în fața patronatului.

Un capitol dens, cuprinzând fapte și concluzii de un interes deosebit, este cel privitor la raporturile dintre partidele muncitorești din România și forurile internaționale la care erau afiliate. Pe baza analizei largi a evoluției raporturilor dintre P.C.R. și conducerea Cominternului, în lucrare se conchide că imixtiunile în viața partidului nostru s-au accentuat după cel de-al V-lea Congres al Cominternului, din vara anului 1924, și, în-deosebi, după Plenara a V-a lărgită a Comitetului Executiv al acestuia, din 21 martie — 6 aprilie 1925, care au trasat sarcina bolșevizării partidelor afiliate. Într-unul din rapoartele principale prezentate Congresului, în totală discordanță cu realitățile din România, se susținea existența a „trei factori revoluționarizatori: 1. Mișcarea țărănească. 2. Mișcarea națională și 3. Mișcarea muncitorească” (p. 216). Atare aprecieri și indicații — se scrie în lucrare — erau o dovadă a necunoașterii de către conducerea Cominternului a situației social-economice și politice, a raporturilor și forțelor de clasă din țara noastră. „În primul rînd, enumerarea mișcării muncitorești ca al treilea factor de importanță în lupta revoluționară dovedea insuficienta cunoaștere a forței și rolului proletariatului român. În al doilea rînd, ridicarea luptei naționalităților conlocuitoare, care avea un caracter politic și social, la rang de factor distinct îngreuiă și mai mult limpezirea analizei și formularea sarcinilor imediate ale P.C.R.” (p. 216). În pofida unor astfel de indicații și directive, militanții P.C.R., cunoscători ai condițiilor și realităților din țară, au continuat să mobilizeze sub steagul partidului masele de oameni ai muncii de la orașe și sate, indiferent de naționalitate, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice și împotriva exploatării capitaliste.

Participînd ca reprezentanți ai P.C.R. la congresele și plenarele Comitetului Executiv al Cominternului, comuniștii români au relevat, în măsura în care le-a stat în putință, unele caracteristici ale mișcării muncitorești din România, făcînd cunoscute greutățile pe care le întâmpina partidul în activitatea sa revoluționară. În același timp, Federația Partidelor Socialiste, iar din 1927 Partidul Social-Democrat, afiliate la Internaționala Socialistă a Muncitorilor, cu sediul la Londra, apoi la Zürich, și-au trimis reprezentanți

la congresele și reuniunile Internaționalei, unii dintre ei fiind aleși în diferite comisii pe probleme muncitorești.

Partidul Comunist Român a considerat, încă de la înființarea sa, că succesele repurtate în lupta împotriva exploataării și oprimării sociale reprezintă o contribuție proprie la lupta generală a clasei muncitoare, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale pentru democrație și socialism. Preluând și ducând mai departe, în noile condiții, tradițiile de solidaritate internațională, comuniștii, socialiștii și social-democrații, clasa muncitoare, toate forțele progresiste ale țării au acordat întregul lor sprijin politic, moral și material forțelor progresiste și democratice de pretutindeni. În acest context, în lucrare sînt înfățișate acțiunile care aveau drept scop popularizarea realizărilor și a muncii eroice a popoarelor Rusiei Sovietice, manifestările de protest contra represiunilor din Bulgaria, după instaurarea regimului fascist în 1923, mișcarea de solidarizare a proletariatului român cu marea grevă a minerilor englezi din 1926, campania de protest împotriva judecării și condamnării în S.U.A. a muncitorilor Nicolò Sacco și Bartolomeo Vanzetti, în 1927 ș.a.

Pe baza ansamblului de date și fapte investigate, în lucrare se relevă ideea că

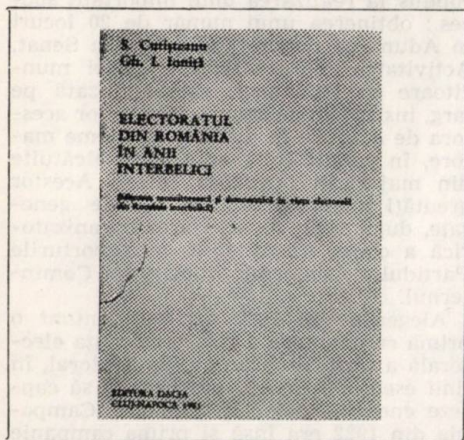
experiența de organizare și luptă a mișcării muncitorești din România în anii 1924—1928 a stat la baza activității și conducerii de către P.C.R. a marilor bătălii de clasă din perioada crizei economice, a luptei împotriva pericolului fascist extern, pentru apărarea independenței, suveranității și integrității patriei. Ea se constituie, în același timp, în unul din elementele principale ale contribuției mișcării muncitorești din România la tezaurul mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

Scrisă cu multă competență și discernămint, lucrarea de certă valoare științifică semnată de istoricul M. C. Stănescu oglindește saltul calitativ, gradul de maturizare înregistrat în ultimii ani de istoriografia din țara noastră. Problematika de un interes deosebit cuprinsă în paginile acestei cărți, noutatea istorică ce însoțește faptele și problemele abordate, analiza la obiect și obiectivă, maniera clară și antrenantă a redării istorice o impun și o recomandă ca pe o carte de temei atît istoricilor, îndeobște cercetătorilor din științele sociale, cît și publicului larg, care manifestă un legitim interes pentru cartea bună de istorie.

NICOLAE PETREANU

S. CUTIȘTEANU, GH. I. IONIȚĂ
ELECTORATUL DIN ROMÂNIA ÎN ANII INTERBELICI
(Mișcarea muncitorească și democratică în viața electorală din România interbelică)

Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, 312 p.

Cercetarea istorică din ultimul deceniu și jumătate s-a plecat cu sporită atenție și rigurozitate științifică asupra bogatu-

lui fond documentar existent în țară, a cărui investigare a permis elaborarea unor lucrări fundamentale, care elucidează importante aspecte ale vieții economice, sociale și politice ale României în diverse etape ale dezvoltării ei. Aceste lucrări, pe lângă faptul că pun în circuitul științific date, fapte și informații noi, deosebit de valoroase, se remarcă și printr-o analiză atentă, profundă și obiectivă a celor mai diverse aspecte ale evoluției istorice a poporului român.

Multitudinea problemelor abordate și analizate învederează climatul propice, stimulator creației științifice, cîmpul larg de manifestare a noii istoriografii românești.

Cartea de istorie a cîștigat, astfel, nu numai în consistența și obiectivitatea interpretărilor, dar și în audiența sa în rîndul maselor de cititori care, acum, o

asteaptă, o primesc cu interes, o comentează.

Iată de ce, apreciem noi, recenta apariție editorială — *Electoratul în România în anii interbelici*, datorată istoricilor Gh. I. Ioniță și S. Cutișteanu — se circumscrie acestor comandamente ale cercetării istorice, în primul rând, precum și așteptărilor cititorilor, în al doilea rând.

Cei doi autori aduc o contribuție însemnată la elucidarea unui aspect major al vieții politice românești din perioada interbelică, anume confruntarea forțelor politice în timpul campaniilor și alegerilor parlamentare generale sau parțiale, județene și comunale. În atenția celor doi istorici a stat, așa după cum reiese și din subtitlul lucrării, analiza exhaustivă a unui singur aspect al acestei vaste probleme, care rămâne, dealtfel, deschisă cercetării, anume: analiza rolului și locului pe care mișcarea muncitorească și democratică din România l-au avut în viața politică a României, ca rezultat al participării la alegeri.

Structurată în douăsprezece capitole, lucrarea se ocupă de problema enunțată începând cu perioada imediat următoare încheierii primului război mondial și pînă la alegerile din decembrie 1937.

Porcând de la evidențierea tradițiilor luptei mișcării muncitorești pentru obținerea votului universal, autorii subliniază, la valoarea reală, importanța și seriozitatea cu care clasa muncitoare din România s-a raportat la acest important instrument de luptă încă înainte de făurirea partidului său politic.

Mișcarea muncitorească a preluat și ridicat la un înalt nivel activitatea teoretică și practică pentru obținerea votului universal, văzînd în cucerirea acestuia un mijloc de sporire a participării maselor la viața politică a țării. Pentru a reliefa mai pregnant poziția mișcării muncitorești față de problema votului universal, autorii prezintă și punctele de vedere ale partidelor politice burgheze.

Paralel cu aspectele teoretice ale problemei este tratată și analizată participarea concretă a clasei muncitoare din România în campaniile electorale premergătoare alegerilor parlamentare, comunale sau parțiale. Sînt evidențiate, astfel, acțiunile inițiate în timpul acestor campanii de către militanții socialiști, paleta largă și importanța activității parlamentarilor, precum și a consilierilor comunali socialiști, care, așa cum se apreciază în lucrare, au fost primii soli ai proletariatului român, ai maselor muncitoare în Adunarea deputaților și în consiliile comunale, unde au afirmat deschis și hotărît punctul de vedere al mișcării socialiste, au cerut drepturi și libertăți democratice pentru masele largi populare.

Înfăptuirea unității național-statale în 1918 și legiferarea votului universal au creat condiții pentru participarea efectivă a maselor la viața politică a României întregite. Din acest punct de vedere este semnificativă prezența mișcării muncitorești, a organizațiilor sale politice la cele mai importante manifestări cu caracter politic din perioada interbelică.

Concluzia desprinsă pe marginea primei manifestări electorale pe baza votului universal — alegerile din 1919, an deplină efervescență revoluționară — este aceea că în orientarea politică a cetățenilor, a electoratului român se remarcă schimbări importante. Legat de acest aspect, apreciem ca interesantă viziunea autorilor și maniera de tratare a alegerilor din 1919, precum și a celor din următorii ani. Astfel, aceștia apreciază alegerile parlamentare nu ca momente de lupte politice violente, chiar dacă atunci cînd este cazul nici acest aspect nu este neglijat, ci ocazii de puternice confruntări doctrinare, de idei. În ce privește partidele muncitorești, autorii scot în evidență aspecte legate de elaborarea documentelor programatice și a tacticilor electorale; de definire a poziției față de problemele fundamentale ale societății românești; de exprimare a celor mai stringente cerințe ale maselor muncitoare.

În vara anului 1920, cînd a avut loc un nou scrutin, după ample și vii dezbateri, Consiliul General al Partidului socialist a hotărît participarea la alegeri. Programul electoral, elaborat cu acest prilej, era cel mai avansat program al unui partid politic românesc din acel timp. Rezultatele justei orientări a mișcării muncitorești, tactica aplicată în alegeri au condus la realizarea unui important succes: obținerea unui număr de 20 locuri în Adunarea deputaților și trei în Senat. Activitatea reprezentanților clasei muncitoare în Parlament este analizată pe larg, insistîndu-se asupra eforturilor acestora de a aduce în discuție probleme majore, în condițiile unor camere alcătuite din majorități burgheze ostile. Acestor greutăți li se vor adăuga și cele generate, după 1921, de scindarea organizatorică a clasei muncitoare, de raporturile Partidului Comunist Român cu Cominternul.

Alegerile din 1922 au reprezentat o primă confruntare a P.C.R. cu viața electorală a țării. Programul său electoral, în linii esențiale realist, era capabil să capteze energiile maselor populare. Campania din 1922 era însă și prima campanie electorală în cadrul căreia clasa muncitoare nu apărea ca o forță politică unitară, ci divizată în grupări politice, fiecare cu programul său, cu listele sale

electorale, ceea ce a frustrat clasa muncitoare de a fi reprezentată de un număr corespunzător de deputați în Parlament.

Cu aceste alegeri se deschidea o nouă problemă și anume cea a tacticii electorale a partidelor politice ale clasei muncitoare, a discuțiilor, a confruntărilor de idei privind modalitatea de participare la alegeri : fie pe liste unice, în cartel electoral, fie prin realizarea Frontului unic muncitoresc. Paralel cu prezentarea poziției fiecărui partid politic al clasei muncitoare, în special a P.C.R., a contactului viu stabilit cu masele în aceste perioade de largi confruntări politice, de realizare a unor colaborări cu partide politice burgheze, de verificare a propriilor lor poziții tactice, autorii evidențiază, prin exemple concrete, succesele dobândite de organizațiile politice muncitorești.

Elaborarea tacticii electorale de către P.C.R. a fost un proces complex, asupra căruia, nu odată, s-au exercitat influențe din afară. Este de subliniat faptul, și autorii prezintă pe larg și argumentat acest aspect, că militanții comuniști, cadrele cele mai valoroase ale P.C.R., eludind indicații și directive străine realităților românești, au militat pentru realizarea colaborării cu partidele socialiste și social-democrate, cu forțe politice de stînga, democratice.

Autorii prezintă pe larg întreaga suită de momente grele, dificile prin care au trecut militanții comuniști în încercările lor de a realiza colaborări pe plan electoral, ca premise ale unor alianțe politice de durată. De aceste frământări interne privind tactica electorală n-au fost ferite nici partidele social-democrat și socialist-unicar. Cu atenție, cu aprecieri ponderate, autorii analizează frământările care au avut loc în cadrul organizațiilor social-democrate și socialiste în perioada interbelică. Am evidențiat acest aspect, larg abordat în lucrare, în dorința de a remarca complexitatea problemelor legate de pregătirea și participarea unui partid sau altul, evident muncitoresc, la viața politică.

Nu intenționăm, desigur, să insistăm asupra analizei minuțioase și atente întreprinsă de autori în cadrul fiecărei campanii electorale ; dorim să subliniem însă, că pornind de la analiza datelor, de la prezentarea personalităților incluse pe listele electorale, ei ajung la concluzii obiective, conforme realităților românești de atunci.

Este de subliniat și faptul că, în afara modalității personale de tratare a unor aspecte, volumul mare de material documentar inedit (de exemplu cel utilizat la redactarea capitolului privind alegerile

parțiale din 1930) se constituie în realizări meritorii ale primei părți a lucrării.

În legătură cu cea de-a doua parte a lucrării, trebuie să remarcăm, de la început că ea, deși distinct elaborată, reprezintă o continuare organică a problematicei abordate, specificul provenind din caracteristicile etapei de care autorii se ocupă, anume perioada de ascensiune a pericolului fascist extern și intern, ceea ce va imprima manifestări sensibil deosebite și electoratului român.

Cu spirit critic, profund analitic, capitolele dedicate luptei forțelor revoluționare, antifasciste și democratice din România împotriva pericolului fascist, privite prin prisma activității electorale, aduc o importantă contribuție la analiza și interpretarea acestui aspect al vieții politice românești. Se remarcă puterea de sinteză, proiecțiile largi asupra situației politice din acei ani, încadrarea organică a activității mișcării muncitorești în procesul complex al evoluției vieții politice din țara noastră.

Autorii încadrează lupta electoratului român în larga acțiune de masă pentru democratizarea vieții politice interne, ca element distinct în activitatea multilaterală desfășurată în această etapă de comuniștii români.

Experiența și succesele dobândite în puternica confruntare de forțe din județele Mehedinți și Hunedoara (februarie 1936) sînt analizate prin prisma strădaniilor Partidului Comunist Român de a stăvili ascensiunea pericolului fascist, de a crea o largă concentrare de forțe capabilă să-i bazeze drumul spre putere.

În acest sens, comuniștii au folosit în campania electorală o largă și variată gamă de mijloace și metode, prin intermediul organizațiilor de masă legale cum au fost : Frontul plugarilor și Blocul pentru apărarea libertăților democratice. Sînt prezentate, astfel, între altele, tratativele și înțelegerile realizate cu organizații democratice. În context, autorii analizează și deplasările produse în cadrul organizațiilor socialiste și social-democrate, ceea ce a facilitat dialogul și apropierea dintre comuniști și aceste formațiuni politice muncitorești, colaborarea lor în unele probleme de interes comun sau general.

Trebuie remarcat, de asemenea, că în atenția autorilor a stat ideea de a reliefa rolul important, contribuția valoroasă a majorității intelectualilor antifasciști, reprezentanți autentici ai forțelor sincer atașate ideilor înfăptuirii Frontului patriotic antifascist. Nu au fost neglijate de autori nici contribuțiile de seamă ale celorlalte categorii sociale, fără deosebire de naționalitate și apartenență lor politică, care, „nelăsîndu-se intimidati de de-

magogia și teroarea fasciștilor..., au votat pentru salvarea democrației”.

Concluzii valoroase se desprind și din modalitățile în care P.C.R., alături de celelalte forțe progresiste, a folosit propaganda antifascistă pentru realizarea unității de acțiune a forțelor muncitorești și democratice.

Incadrând istoria națională în contextul situației politice internaționale, necesară înțelegerii rezultatului alegerilor din decembrie 1937, în lucrare se prezintă cadrul general politic începând din cel de-al IV-lea deceniu al secolului nostru, când, după instaurarea hitlerismului la putere în Germania, politica revizionistă și revanșardă promovată de către cel de-al III-lea Reich și de către aliații hitlerismului își va pune pecetea asupra raportului de forțe din România, mai ales în direcția întăririi grupărilor fasciste, în primul rând a Gărzii de fier.

Evidențiindu-se succesele obținute în prima etapă a campaniei electorale, care

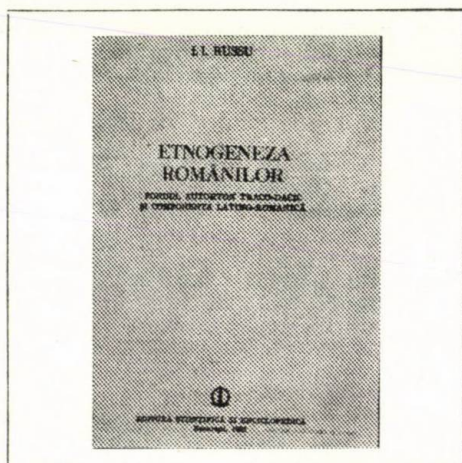
anunțau reeditarea valoroasei experiențe din timpul alegerilor parțiale din 1936, în volum se analizează apoi, în special, cauzele eșecului forțelor democratice în scrutinul din 1937, eșec ce a facilitat realizarea planurilor regelui Carol al II-lea de instaurare a dictaturii personale și a oferit posibilitatea unor noi acțiuni pentru forțele de dreapta din România.

În concluzie, putem aprecia că meritul celor doi autori constă nu numai în maniera de a aborda o problemă dificilă, a cărei cercetare presupunea, de la bun început, investigarea unui imens material arhivistic, ci mai ales în competența, seriozitatea și profunzimea analizelor, în concluziile extrase dintr-o problematică atât de complexă și dificilă deopotrivă, în surprinderea, la adevăratele sale dimensiuni, a rolului și însemnătății mișcării muncitorești în viața politică a României.

DOINA SMÎRCEA

I. I. RUSSU ETNOGENEZA ROMÂNILOR

Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 466 p.

Aniversarea a 2050 de ani de la crearea statului dac centralizat și independent sub regele Burebista a constituit un eveniment major pentru istoriografia românească. S-au elaborat lucrări, studii și articole, s-au organizat sesiuni științifice, s-au intensificat săpăturile arheologice în zone altădată ignorate. Aceste rezultate cantitative sînt însoțite, ce e drept cu o încetineală nefirească, de o schim-

bare a concepției generale cu privire la locul Daciei în istoria poporului român. Dar deja acest loc începe să devină prominent prin punerea în evidență a unei realități istorice de necontestat, aceea a continuității, a legăturilor neîntrerupte între poporul dac din antichitate și poporul român din epoca modernă.

Această continuitate este demonstrată de tipul uman — asemănarea dintre țărani români și daci de pe Columna lui Traian din Roma fiind remarcată de multă vreme — prin port, obiceiuri, spiritualitate și prin limbă. Toate aceste elemente de unitate și continuitate, mai puțin limba, au fost cunoscute și recunoscute, în general, în istoriografia noastră. În privința unității de limbă dintre dacii vechi și românii moderni s-a creat o confuzie, provenită din asemănarea frapantă a limbii române cu limba latină. Încercările de a explica această asemănare s-au cantonat cel mai adesea în consecințele ocupației romane, deși este prea binecunoscut că această ocupație s-a extins numai pe o parte (circa o treime) din teritoriul Daciei, ceea ce face absurdă ipoteza că dacia din teritoriul necucerit de romani au învățat limba acestora. Însuși Petru Maior, corifeul școlii latiniste, după cum a semnalat profesorul D. Șerbu, a ajuns la o concluzie

demnă de toată atenția, pe care însă lingviștii au neglijat-o mai târziu: „Măcar că ne-am deprins a zice că limba românească e fiica limbii latinești, adică aceii corecte, totuși de vom vrea a grăi oblu (calm, în liniște — *n.n.*), limba românească e mama limbii celei latinești“*. Ideea este clară: limba dacilor este identică cu limba românească și, firește, a precedat limba latină clasică. Demonstrarea acestei idei a fost însă împiedicată de inexistența sau presupusa inexistență a unui text scris dacic. Din această cauză s-a considerat că limba dacică a dispărut, lăsând câteva urme în lexic. Cît de mari sînt aceste „urme“ este o problemă care a preocupat pe mulți lingviști români și străini, începînd mai ales din secolul al XIX-lea.

În istoriografia românească contemporană de această problemă se ocupă profesorul din Cluj-Napoca, I.I. Russu. *Etnogeneza românilor* este lucrarea în care își publică rezultatele activității sale de peste patru decenii. Apărută în ambianța științifică și politică creată de aniversarea statului dac din vremea lui Burebista, lucrarea a stîrnit un interes legitim. Cititorii așteptau de la I.I. Russu, cunoscut pentru eforturile sale anterioare de a descoperi lexicul de origine dacică din limba română, rezultate care să dea răspuns întrebării firești a oricărui român cu privire la secretele originii și vechimii limbii noastre, la locul limbii dacilor în limba modernă românească.

Înainte de a ne referi mai concret la lucrarea profesorului I.I. Russu este necesar să spunem că pînă acum nu există decît ipoteze în legătură cu limbile vechi, în general cu originea limbilor vorbite de oameni, cam la fel cum se prezintă lucrurile și în ceea ce privește originea vieții și a omului pe pămînt. Unele dintre ipoteze sînt atît de frecvent invocate încît par a deveni sau a fi socotite adevăruri sigure. Obiectiv, trebuie, totuși, să ținem seama de caracterul ipotetic al multora din teoriile care se referă la probleme de istorie veche și mai ales străveche. Primul lucru pe care trebuie să-l spunem cînd vorbim despre limbă, într-o viziune istorică, este că ea reprezintă unul dintre cele mai rezistente și viguroase izvoare documentare pentru istoric. Ne grăbim să adăugăm — din păcate, foarte puțin folosit de istorici.

Dacă ne referim la epoca dinaintea apariției scrisului, cele mai solide monu-

mente cu valoare istorică au dispărut de pe suprafața pămîntului, fie îngropate — ceea ce a păstrat o șansă arheologilor —, fie literalmente pulverizate de timp. Sunetul vocii omului, această abstracțiune care este sunetul cu sens noțional sau de comunicare, transmițîndu-se din tată-n fiu, din generație în generație, a răzbit prin timp, în numeroase cazuri chiar nealterat, mii de ani. Cu vînte necesare însăși vieții omului nu credem că s-au pronunțat altfel în urmă cu două mii de ani.

Spunînd cele de mai sus, dorim să motivăm o anumită opțiune în materie de istorie a limbii, aceea de a porni în cercetarea lingvistică nu numai de la „autori erudiți“, cum îi clasifică I.I. Russu ci și de la proprietarul limbii. Fiindcă, așa cum istoria nu aparține istoricilor, la fel nici limba nu aparține lingviștilor, ci poporului care o creează și se slujește de ea.

Cînd limba română este plină pe de o parte cu cuvinte pe care dicționarul le consideră a fi de origine necunoscută, iar pe de altă parte nu mai puține cuvinte sînt aruncate peste gard, în curtea vecinilor, a zăbovi atît de îndelung asupra acordării unui pașaport autohton acestui lexic românesc, nerevendicat de nimeni, este un fapt care scade din meritul, altfel indiscutabil al lucrării profesorului I.I. Russu. Chiar în condițiile în care colegii domniei sale s-au dovedit mult mai reticenți în a acorda vreo atenție limbii dacilor.

Lucrarea profesorului clujan *Etnogeneza românilor* se vrea a fi o încercare de forță din partea autorului de a lămuri o problemă al cărei enunț, puțin prețios pentru marele public, prezintă o însemnătate fundamentală pentru istoria națională. Dînsul și-a intitulat cartea *Etnogeneza românilor* (pe coperta principală) și abia pe coperta din interior există un subtitlu *Fondul autohton tracodacic și componența latino-românească*. Să ne fie îngăduit a considera discutabil acest fel de a vedea problema originii și vechimii poporului român și a limbii sale. Conceptul de „etnogeneză“ dacă îl acceptăm — și noi îl acceptăm numai aci, pentru uzul discuției — nu poate cuprinde numai elementul lingvistic. O etnie nu este formată numai din unitatea de limbă, ea mai are și alte componente: trăsături fizice, obiceiuri, credințe, mod de viață etc.

Dar ce este, la urma urmelor, această „etnogeneză“ a poporului român? Este,

* Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, vol. II, București, 1971, p. 57.

după părerea noastră, o formulă pretențioasă, născută în ultimii ani pentru a înlocui o altă formulă, tot atât de fundamental inacceptabilă: „formarea poporului român”. Avem câteva cărți în literatura noastră istorică cu titlul „Formarea limbii și a poporului român”, apărute în ultimii 10—20 de ani, pe care nici I.I. Russu nu le ia în considerare. Am spus mai sus, referindu-ne atât „la „etnogeneza”, cât și la „formare”, că sînt formule inacceptabile. Nu am spus că sînt greșite, deoarece aici este vorba de o ipoteză, nu de o descoperire sau documentare concretă. Așa cum spune și I.I. Russu, nu avem nici un document referitor la „formarea” poporului român, după cum nu avem nici un document referitor la „formarea” limbii române. Sîntem, așadar, pe terenul ipotezelor și ni se pare tocmai din acest punct de vedere că nici formula „etnogeneza românilor” nu este o ipoteză acceptabilă. De ce trebuie să inventăm un fenomen pe care istoricește nu-l putem fixa în timp fiind foarte vechi? Prin geto-daci, prin pelasgi, poporul român este cel mai vechi popor din această parte a Europei. Nu daco-românii trebuie să-și fixeze timpul și aria „etnogenezei”, ci celelalte popoare care au venit mai târziu în Europa și care s-au încrucișat cu băștinașii au nevoie să-și reconstituie actele de naștere.

Subtitlul lucrării lui I.I. Russu ne anunță că autorul se ocupă numai de problema limbii, dar așezat sub un enunț atât de global, cum este *Etnogeneza românilor*, se creează impresia că întreaga problemă pe care o presupune titlul se compune numai din aspectul lingvistic.

Sigur, în titlu orice autor este liber să-și comprime subiectul, dar trebuie să recunoaștem că sumarul volumului trece peste ceea ce anunță subtitlul, dorindu-se, fără îndoială, să se răspundă, de data asta, titlului. Cartea este, în mare, împărțită în două părți, una de istorie și alta de lingvistică. Prima parte, i-am zis de istorie, cuprinde mai întâi o succintă și realmente valoroasă sinteză a istoricului cercetărilor privind „substratul”, precedată, la rîndul ei, de elemente introductive și generalități care ajută pe cititor să-și dea seama cît de controversată este încă problema originii limbii române, ca și a poporului care o vorbește. Această îndelungată dezbateră a fost, pe de o parte, consecința firească, în primul rînd, a caracterului complex al limbii noastre, iar pe de altă parte a fost și rezultatul unor idei preconcepționale ai căror purtători au

fost, în primul rînd, lingviștii români. Și principala prejudecată a fost, după cum am spus, că limba română este o limbă romanică, pe care poporul și-a însușit-o după cucerirea Daciei de Imperiul roman. Forțînd această ascendență romană, lingvistica românească a căutat cu mult zel asemănările dintre limba română și limba latină și a lăsat la o parte tot ceea ce nu se înscria în această relație. În intenția de a sublinia că fondul romanic este preponderent în lexicul românesc, deși, evident, nu majoritar, restul lexicului românesc a fost împărțit în cît mai multe părți și distribuit popoarelor vecine.

Ne bucurăm să constatăm că — deși nu în aceiași termeni, I.I. Russu este pe aceleași poziții cu noi cînd scrie: „Precum e știut, marea arhivă a trecutului românesc este limba populară, cu formele și structurile gramaticale și lexicale tipice, originale; un neprețuit depozit de vechi și autentic material documentar, — care însă nu a fost pe deplin valorificat, interpretat și exploatat din punct de vedere al gramaticii istorice și corelat începuturilor poporului român” (p. 28). Constatînd acest lucru, autorul ne previne că nici lucrarea domniei sale, deși „de proporții întinse”, nu împinge prea departe rezolvarea problemei, rămîinînd a fi numai „o schiță cu caracter preliminar” (p. 35).

În partea a doua a lucrării, autorul se ocupă de stabilirea și justificarea materialului lexical autohton în ce privește împărțirea și tratarea cuvintelor, repartizarea pe grupe semantice a cuvintelor din fondul autohton, referitor la om și relațiile sociale, la îmbrăcăminte, încălțăminte, locuință, gospodărie, unelte, obiecte cu întrebuințări speciale, la fenomene naturale și noțiuni de timp sau abstracte, la floră, faună, păstorit, adjective, adverbe, verbe, după care urmează repertoriul lexical alfabetic privind 170 de cuvinte din substrat, cu variantele și înțelesul lor, existente și în dialectele din afara teritoriului Daciei, ca și în limba albaneză (pentru cele existente în această limbă), cu derivările respective.

Cuvintele cercetate și explicate, arătate în ordine alfabetică, sînt: abure, acăța, adia, ameți, amurg, anina, aprig, argea, arunca, baci, baier, balaur, baltă, baltă, barz (pentru culoare), barză, bască, băga, băiat, beregată, boare, bordei, brad, brîndușă, brînză, brîu, brusture, bucura, buiestru, bunget, burlan, burtă,

butuc, butură, buză, caier, carimb, cață, căciulă, căpușă, căpută, cătun, ceafă, cîrlan, cîrlig, copac, copil, cotropi, creț, cruța, curma, curpân, cursă, custură, (a) darari, daș, dărîma, deretica, desbăra, desmierda, dop, droaie, druate, fărîma, gard, gardină, gata, gălbează, genune, gheară, ghimpe, ghioagă, ghionoaie, gorun, grapă, gresie, groapă, gruiu, grumaz, grunz, gudura, gușă, încurca, înghina, îngurzi, înseila, întărîta, întîmpina, întîmpla, întrema, leagăn, lepăda, lespede, leșina, mal, mare, mazăre, măceș, mādări, măgură, mărat, mărcat, mătură, melc, mieru, mire, mistreț, mișca, minz, modru, morman, moș, mugure, munună, murg, mușat, mușca, năpîrcă, necheza, nițel, noian, păstaie, păstra, pinză, pîriu, prunc, pururea, razem, răbda, rădica, rînză, sarbăd, scăpăra, scrum, scula, sîmbure, spînz, stărnut, steregie, sterp, stîină, stîncă, străghiată, strepede, strugure, strungă, șale, șir, șopîrlă, șoric, șut (ciut), tare, țap, țarc, țarină, țarus, uita, undrea, urca, urcior, urdă, urdina, urdoare, vatră, vătăma, vătuiu, viezure, viscol, zară, zăr, zburda, zestre, zgardă, zgîrîia, zgîrma.

Această listă nu ridică nici o obiecție. Obiecția noastră este că lista este încă prea mică. Chiar la prima vedere, unii termeni „vecini” cu cei validați ar fi putut fi adăugați, dar autorul nu recunoaște un termen autohton decît dacă are, cel puțin, un aliat, între confrați.

Reținînd doar 170 de cuvinte în fondul autohton, autorul nu ia în seamă limbile indo-europene, mai ales limba aramaică, care prezintă suficiente texte scrise.

Chiar și în această listă, acolo unde autorul nu are dovada evidentă, se folosește de expresii curente în uzul oamenilor de știință, precum „proveniență obscură”, „nesigură”, „neatestată”, sau întrebuintează justificări ce pot fi luate drept rutină. Pentru exemplificare ne oprim asupra unui singur termen, din cei 170 enumerați mai sus, și anume la cuvîntul „băiat”.

Autorul arată mai întîi netemeinicia justificărilor făcute de unii filologi, conchizînd că termenul „băiat” conține ideea de forță, vitalitate, așa cum este tînărul în a doua fază a dezvoltării sale fizice și că termenul ar proveni dintr-un radical indo-european — „bel” cu formele „bol” și „bal” (radicale neatestate), din ve-

chea indiană „bala-m”, ce se traduce prin putere, tărie, violență; deci „bala” însemnînd tînăr, precum și străromânul „baliat” (neatestat), plus un sufix latinesc, „atus”, din reunirea cărora s-a format românescul „băiat”.

Împerecherea unui termen sanscrit cu un sufix latinesc, este, după părerea noastră, forțată.

Plecînd de la afirmația autorului că „băiat” conține ideea de forță, tărie, vitalitate, aceasta ne conduce la noțiunea de sprijin, ajutor, lucru existent în realitate, întrucît „băiatul”, „tînărul” poate fi un ajutor în muncă și un sprijin la bătrînețe, în românește cuvîntul fiu, adesea fiind înlocuit cu acel de băiat.

În acest caz, originea cuvîntului s-ar afla mai sigur în limba aramaică, în care găsim pronumele personal și posesiv „bi” = în mine, al meu și substantivul „et”, însemnînd copac și folosit în prima perioadă a dezvoltării (copăcel, tufar) drept armă de apărare, ajutor sau sprijin, devine „băț” (bîteț = lemnul meu) sunetele i + e transformîndu-se în ă; din care a apărut pluralul „băieți” și singularul „băiet”, persoană folosită ca ajutor în muncă, dar și sprijin la bătrînețe.

Am citat exemplul de mai sus nu pentru că am fi convinși de certitudinea lui, ci pentru a sugera teritorii noi de cercetare a vechimii lexicului românesc.

Eliberați de prejudecata că limba română nu ar avea nevoie să-și caute vechimea decît în latina clasică, considerăm că, cercetătorii români — lingviști, istorici, folcloriști, etnografi — trebuie să colaboreze pornind de la marile realități ale limbii române: existența în lexiconul ei a mii de termeni specifici, de existență umană, pe care poporul i-a folosit probabil de mii de ani.

Am dori, în încheiere, să facem o remarcă: Nicolae Densușianu autorul *Daciei preistorice*, nu a avut „vedenii pandacice”, cum se exprimă I.I. Russu (p. 34), ci *previziuni* pandacice. Dar și fără previziuni Nicolae Densușianu rămîne un mare istoric român. Cercetările lui ar trebui folosite și chiar lista cuvintelor autohtone din lucrarea lui I.I. Russu ar fi putut fi mărită cu ajutorul „vedeniilor” lui Nicolae Densușianu.

NICOLAE COPOIU,
ȘT. ANDREIESCU-MOȘNA

CONFRUNTĂRI IDEOLOGICE CONTEMPORANE

Editura „Junimea“, Iași, 1981, 344 p.

Mișcarea de idei din toate timpurile a impus lupta ireconciliabilă a curentelor și tendințelor contrarii în domeniul filozofiei și gândirii social-politice, înfruntarea ideologiilor antagoniste, emanație a forțelor sociale cu interese contradictorii.

În mod obiectiv, epoca în care trăim astăzi, de adinci prefaceri structurale, cunoaște o intensă și multilaterală confruntare ideologică în legătură cu multitudinea problemelor fundamentale ale dezvoltării sociale, ale organizării societății, cu privire la condiția umană și creația spirituală a oamenilor. În zilele noastre, dinamismul dezvoltării social-economice, rapiditatea succesiunii evenimentelor, mijloacele moderne amplificate de transmitere și răspîndire a concepțiilor, cît și puterea lor de cuprindere și extensiune în rîndurile opiniei publice, ponderea ce a dobîndit-o activitatea intelectuală în ansamblul preocupărilor oamenilor, toate acestea au determinat ca tărîmul esenței convingerilor și atitudinilor față de problemele existenței și viitorului omenirii să devină cîmpul unor largi confruntări. Cele mai diferite cercuri ale teoreticienilor și înseși masele largi populare sînt implicit antrenate în complexitatea fără precedent în istorie a luptei ideologice și a acțiunii politice.

Aria vastă a confruntărilor ideologice contemporane, amploarea mișcării de idei, multitudinea proceselor și fenomenelor noi care au loc în viața spirituală a lumii în etapa actuală, locul și rolul marxismului în cadrul acestora se relie-

fează cu pregnanță în lucrarea: *Confruntări ideologice contemporane*, apărută recent la Editura „Junimea“ din Iași în colecția „Humanitas“, sub redacția și coordonarea prof. dr. docent Alexandru Tănase și a prof. dr. C. Gh. Marinescu.

Volumul reunește studiile* unui număr de cunoscuți cercetători din domeniul filozofiei și politologiei, din centrele universitare București și Iași, aducînd o valoroasă contribuție la clarificarea poziției Partidului Comunist Român, a cercetării științifice marxiste din România în debaterile teoretice din lumea contemporană. Încă de la început, apare evidentă preocuparea coordonatorilor de a grupa studiile într-o succesiune tematică, prezentînd, în prima parte a culegerii, studiile de politologie cu privire la caracteristicile, fenomenele și tendințele actuale în viața și gîndirea social-politică, cu referiri la problema democrației, la rolul și perspectivele națiunii și naționalităților conlocuitoare în epoca modernă, la raportul dintre civilizația industrială și condiția umană din epoca în care trăim. Este de subliniat calitatea studiilor cuprinse în volum care au reușit să evidențieze principalele particularități ale tipurilor de manifestări ce dau conținut proceselor ce se desfășoară pe plan mondial în sfera confruntărilor ideologice, reliefind locul și influența ideologiei revoluționare, a teoriei socialismului științific în confruntările științifice contemporane.

Se degajă, din argumentația folosită de către autorii lucrării, că ideologia revoluționară a clasei muncitoare a manifestat și manifestă, în mod necesar, o atitudine receptivă față de concepțiile progresiste, față de ansamblul valorilor autentice, care apar în afara sa, adoptînd, totodată, o poziție principial critică, spirit intransigent și combativ față de curente și tendințele reacționare ori retrograde din mișcarea de idei a lumii contemporane.

Aceasta impune adoptarea unei poziții partinice, de principiu, în analizarea fundamentelor teoretice de bază ale tendințelor și curentelor din gîndirea social-politică contemporană, pentru a putea

* Studiile cuprinse în culegerea de față sînt semnate de : Constantin Vlad, Alecu Al. Floareș, Pavel Apostol, Ludwig Grumberg, Elena Zamfirescu, Alexandru Tănase, Elena Gheorghie, Elena Florea, C. Gh. Marinescu, Ilie Docea, Florin Druță, T. Ghindeanu, S. Mihai, Victor Duculescu, Petre Dumitrescu, Elena Puha, Gheorghe Botiș, Ion Florea, M. Sărmășanu și N. Stratone.

evidenția conținutul ideologic al diversității de teze, curente și tendințe privind interpretarea sensului transformărilor ce au loc astăzi în lume.

Astfel, în articolul *Unele caracteristici actuale ale confruntărilor ideologice în politologie*, realizat de prof. univ. dr. Constantin Vlad, se evidențiază aspectele principale ale confruntărilor între curente din gândirea social-politică contemporană, cuprinzând în sfera activității ideologice noi domenii de preocupare și acțiune umană. Se remarcă, în această privință, că numeroase probleme ale situației din țările capitaliste dezvoltate, care privesc autonomia locală, reforma învățământului, drepturile grupurilor etnice minoritare, protecția naturii, condiția tineretului și a femeii „dobîndesc și semnificație ideologică, concentrează într-o măsură crescîndă atenția diferitelor forțe sociale, organizații și partide politice, fiind încorporate în ansamblul revendicărilor lor și devenind, în ultimă instanță, părți componente ale programelor politice ale acestora“ (p. 20)

Autorii culegerii de față, pornind de la aprecierile cuprinse în *Programul Partidului Comunist Român*, reușesc să aducă argumente elocvente, definitorii, care evidențiază conținutul epocii contemporane prin prisma confruntării dintre capitalism și socialism, dintre clasele expozente ale acestor formațiuni sociale, ca o condiție hotărîtoare pentru orientarea în complexitatea pe care o prezintă fenomenele cu caracter ideologic din lumea contemporană. O clară și documentată argumentație se găsește în articolul *Fenomene și tendințe actuale în viața și gândirea social-politică contemporană*, semnat de Alecu Al. Flores, în legătură cu faptul că la baza acestor confruntări stau realitățile contemporane, exprimate „prin caracterul contradictoriu al celor mai multe procese, care reflectă structurile social-politice, ele însele contradictorii, îndeosebi raporturile dintre țelurile și obiectivele socialismului și ale capitalismului“ (p. 35—36).

În lumina interpretării date conținutului epocii contemporane de către documentele Partidului Comunist Român, în lucrare este subliniată însemnătatea deosebită pe care o are înțelegerea condițiilor istorice concrete ale diferitelor etape și momente în care se desfășoară procesele fundamentale ale epocii. Astfel, în prezent, înțelegerea confruntărilor ideologice trebuie să ia în considerație condițiile create de crizele economice, energetice, de materii prime și financiare. Aceasta afectează situația generală în lume, dezvoltarea tuturor categoriilor de țări, modul în care se confruntă cu problemele globale, cu situația internațională

de ansamblu, influențînd evenimentele politice internaționale, definind condițiile în care se desfășoară luptele sociale. Sînt prezentate, astfel, în mod deosebit, atenției problemele condiției umane, ale democrației avansate, ale drepturilor omului, ale statului, națiunii, ale suveranității și independenței naționale.

În epoca contemporană, extinderea confruntării ideologice și creșterea diversității domeniilor integrate ideologiei amplifică sfera relațiilor dintre clase și, în primul rînd, relațiile dintre clasele fundamentale în diverse ipostaze, între ideologiile fundamentale: socialistă și burgheză. Ideologia revoluționară, socialismul științific, se dovedesc capabile să abordeze și să dea răspuns temeinic problemelor deosebit de complexe și grele cu care e confruntată lumea contemporană.

Tocmai această realitate de necontestat a lumii de astăzi, autorii volumului o reliefează, demonstrînd spiritul profund creator al marxismului, care nu poate fi considerat o teorie finită, fundamentată odată pentru totdeauna, o culegere de dogme, de idei și concepții osificate, ci o știință vie, revoluționară, susceptibilă să-și dezvolte neconținut patrimoniul său pe baza încorporării și interpretării adecvate a celor mai noi cuceriri ale creației umane din domeniul științelor naturii și societății. „Desigur — se subliniază în studiul lui Constantin Vlad —, nu numai ideologia socialistă e chemată să dea răspunsuri unora sau altora dintre problemele contemporane, iar aceste răspunsuri nu pot fi nici căutate, nici găsite în izloare de alte curente de gândire; de aici necesitatea dialogului cu acestea, elaborarea punctelor de vedere în strînsă legătură cu rezultatele cunoașterii și practicii a căror generalizare presupune un asemenea dialog, o dezbateră și, într-o serie de cazuri, confruntare“ (p. 29—30).

Este subliniată, de asemenea, ideea că, în viziunea partidului nostru, multitudinea proceselor și fenomenelor noi care au loc în lumea contemporană demonstrează necesitatea de a înțelege și de a asimila tot ceea ce este nou pe planul gândirii științifice, filozofice și al vieții sociale, de a elabora, pe baza noilor cuceriri ale științei, concluzii teoretice și practice cu privire la strategia transformării revoluționare a capitalismului și edificarea societății socialiste.

De aici, necesitatea extinderii, participării oamenilor de știință marxiști din țara noastră la dialogul și fluxul internațional al gândirii contemporane, confruntarea cu ideologiile nemarxiste, ceea ce presupune ridicarea nivelului activi-

tății politice și ideologice, amplificarea investigațiilor sociale complexe, determinând un salt calitativ pe frontul creativității ideologice. Asupra unei asemenea atitudini receptive față de procesele novatoare ale lumii contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu atrăgea atenția arătând că „Trebuie să ținem seama că în orice știință, cu atât mai mult în științele sociale, economice este necesar să ținem pasul cu schimbările care au loc pe plan național și internațional“.

Dialogul marxismului cu celelalte curente de gândire nemarxiste reprezintă o cerință a progresului spiritual contemporan; lupta ideologică se desfășoară de pe pozițiile unei înalte principialități, fără nici un fel de concesii, ceea ce presupune fermitate, apărarea purității ideologice, a teoriei științifice a clasei muncitoare, deoarece — așa cum se arată chiar în prefața cărții „modalitățile de acțiune ale ideologiei burgheze împotriva marxismului sînt astăzi mai diversificate și rafinate decît în trecut. Ea abordează o gamă de forme și metode variate, cu intenții deseori voalate pentru a combate marxismul, a diminua receptivitatea maselor față de acesta“ (p. 8).

Pe lângă contribuțiile ce le aduce culegerea de studii, menționate mai sus, în cadrul literaturii social-politice din țara noastră, considerăm că prezentarea confruntărilor de idei în problema raportului cultură-ideologie, referitoare la umanism, în general cu privire la influența ideologiei în viața spirituală și în politică, reprezintă aspecte de mare însemnătate în cercetarea științifică din domeniul științelor sociale. Într-o bună parte a lucrării este reevaluată problematica condiției umane, dimensiunea ideologică a culturii, opțiunea ei pentru valorile autentice, pentru tot ce s-a creat mai progresist în lume (p. 97).

Spiritul științific, combativ, al cunoașterii și culturii presupune deschiderea către viitor, anticipare și perspectivă. Aceasta este una dintre determinările

esențiale ale umanului și anume aceea de a-și anticipa și proiecta stări viitoare. Este argumentată, astfel, în lucrare, ideea că civilizația contemporană, îndeosebi cea socialistă, sporește considerabil baza de masă și caracterul social al culturii, mai ales în ceea ce privește aspectele sale comunicaționale și finalizatoare.

Noile cerințe ale practicii sociale și acțiunea fertilizantă a ideologiei noastre socialiste, coloană vertebrală și forță spirituală călăuzitoare a culturii, determină o asemenea strategie a progresului care asigură dinamizarea și conlucrarea tuturor forțelor transformatoare ale vieții spirituale.

Considerăm că, incontestabil, valoarea culegerii de față sporește prin abordarea fenomenelor istorico-mondiale ce probează remarcabila forță de afirmare a națiunilor libere și independente în epoca contemporană. În lumina înaltelor idei cuprinse în mesajul adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu participanților la cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice de la București, din august 1961, se demonstrează că viața, realitățile lumii de azi, impun soluționarea justă și durabilă a tuturor marilor probleme cu care se confruntă omenirea, iar din studierea societății, a evenimentelor, a uriașei comori de experiență acumulate de-a lungul mileniilor este necesar să se extragă concluzii și învățăminte pentru mersul înainte al popoarelor.

Amplu documentată și bogată în informații, culegerea de studii publicată sub titlul: *Confruntări ideologice contemporane*, completează, prin conținutul său, un gol resimțit în literatura social-politică din țara noastră, constituie o lucrare necesară frontului ideologic în etapa actuală și, în același timp un instrument în munca cadrelor didactice, a studenților și a tuturor acelor care activează în domeniul propagandei de partid.

IOAN CĂPREANU

MICHAEL LEBRECHT
DIE GESCHICHTE VON SIEBENBÜRGEN
IN ABEND UNTERHALTUNGEN VORS VOLK
(ISTORIA TRANSILVANIEI ÎN POVESTIRI DE SEARĂ
SPUSE ÎN FAȚA POPORULUI)

Martin Hochmeister, Sibiu, 1784, p. 3—130

Cărturarul sas Michael Lebrecht (1757—1809) s-a ilustrat în cultura epocii sale prin temeinicia și acuitatea cu care a

cercetat istoria, fiind socotit, pe drept cuvînt, unul dintre cei mai erudiți și mai probi oameni de știință de atunci. Și-a

susținut ideile într-o serie de lucrări, apărute la Sibiu sau la Viena, unele în mai multe ediții: *Die Geschichte von Siebenbürgen in Abend Unterhaltungen vors Volk* (Istoria Transilvaniei în povestiri de seară spuse în fața poporului), Sibiu, 1784 — ediția a doua vede lumina tiparului în 1791, tot la Sibiu, sub titlul *Geschichte der aborigenen dazischen Völker in Abendunterhaltungen* (Istoria popoarelor dacice autohtone în povestiri de seară), iar ediția a treia în 1797, la Viena; *Versuch einer Erdbeschreibung des Grossfürstenthums Siebenbürgen* (Încercare de descriere geografică a marelui principat al Transilvaniei), Sibiu, 1789; ediția a doua a apărut în 1804; *Siebenbürgens Fürsten* (Principii Transilvaniei), vol. 1—2, Sibiu, 1791—1792; *Über den National-Charakter der in Siebenbürgen befindlichen Nationen* (Despre caracterul național al naționalităților din Transilvania), Viena, 1792 și o schiță biografică a lui Iancu de Hunedoara, publicată în primul număr al periodicului *Siebenbürgische Quartalschrift*, în 1790.

Atrage atenția, dintru început, la Michael Lebrecht concepția avansată pentru acea epocă în legătură cu obiectul și rostul studierii și promovării istoriei, cu rolul maselor ca autor de fapt al istoriei, cu funcția patriotică a cultivării istoriei. „Mintea omului, de la cel mai înțelept până la cel mai simplu — scrie el în *Prefața* lucrării pe care o prezentăm —, își caută hrana în istorie, dar mintea nu este singura care năzuiește după ceva; inima năzuiește și ea, și încă și mai mult..., ea trebuie să vorbească nu numai despre persoane princiare, ci și despre oameni mai mărunți, mai virtuosi, care n-au fost copleșiți de afacerile tronurilor și cabinetelor, ci de treburile lor obișnuite“ (p. 3). Referitor la scrierile istorice de până la el, Lebrecht spune că „dintre toți uriașii care au scris despre istoria patriei noastre, nu-mi este cunoscut nici unul care să fi coborât până la priceperea poporului. Ca și cum poporul nu ar fi fost socotit demn să i se pună ceva bun în mîini. Ca și cînd istoria adevărată a patriei noastre ar fi un sanctuar de care n-ar trebui să se apropie cineva care n-ar fi fost inițiat să intre în templul erudiției, iar toți ceilalți ar trebui alungați cu spaimă prin tomuri groase în folio și în quarto, prin scrieri greoaie și necunoscute mulțimii, prin citate enorme și prin erudiție afectată și pedantă. Este, desigur, cea mai mare nedreptate de care s-ar plînge oricînd cetățenii unei țări împotriva învățătorilor cărora le dau sprijin și hrană“ (p. 3—4). Tocmai de aceea, „Patria noastră are pretenții asupra folosului obștesc al tuturor muncilor copiilor ei. Și cine este oare patria dacă nu tocmai

cetățenii acesteia, mai mici și mai mari, mai capabili și mai puțin capabili, luați cu toții împreună“ (p. 4). Acestor cetățeni, care merită pe deplin și care „trebuie să știe cine sint, de unde vin și cine le-au fost părinți“ (p. 5), le dedică Michael Lebrecht *Istoria Transilvaniei*, concepută sub forma unor prelegeri populare.

Ideea utilității și necesității cunoașterii istoriei va reveni în lucrarea *Versuch einer Erdbeschreibung des Grossfürstenthums Siebenbürgen*, al cărei moto este mai mult decît elocvent: „Trebuie să-ți cunoști mai întîi patria ca s-o poți iubi!“.

Acestei cunoașteri i-a consacrat Michael Lebrecht preocupări istorice îndelungate, care s-au extins pînă la epocile și înaintașii cei mai îndepărtați. Opinile la care a ajuns în legătură cu istoria străveche îl înscriu în rîndul unei mari pleiade de istoriografi sași din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea, incluzîndu-i aici pe Stephan Bergler, Georg Soterius, Johann Filstich¹, Martin Schneizel, Paul Benckner „cel Tînăr“, Martin Felmer, Joseph Karl Eder, Marcus Tartler, Georg Dranat, Samuel și Michael von Bruken-thal ș.a., care i-au considerat pe sași urmași ai geto-dacilor². Era un curent larg în epocă, pe care l-am putea denumi al „renașterii Daciei“ și care se materializa în interesul acordat rolului istoric al acesteia. În abundența lucrărilor despre Dacia și poporul dac, cu toate scăderile cauzate de nivelul cercetărilor, de vehicularea unor teorii astăzi neconfirmate de știința istorică.

Michael Lebrecht privește istoria glorioasă a popor geto-dac ca pe o sursă de învățăminte pentru contemporanii săi și organizează, dealtfel, o suită de prelegeri, pe care le ține în cadrul unor reuniuni de familie, sperînd ca, în forma lor tipărită, acestea să ajungă la publicul larg. Evident, textele reunite în lucrarea la care ne referim sînt doar rezumate ale respectivelor prelegeri, concepute în așa fel încît fiecărui eveniment sau rege dac să-i fie consacrată cite o seară. Semnificația principală a lucrării constă în interpretarea datelor, în general cunoscute, din istoria dacilor, în ideea-pivot că Dacia și-a păstrat neștirbită identitatea, atît în timpul ocupației romane, cît și după aceea. Se subliniază, implicit, de la această idee, adevărul de aur al istoriei noastre privind autohtonitatea și permanența

¹ A se vedea: Nicolae Copoiu, *Johann Filstich. Încercare de istorie românească*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1979, recenzie în „Anale de istorie“, anul XXV, nr. 4/1979, p. 179—181.

² Paul Philipp, *Conștiința dacică în istoriografia sasească*, în „Magazin istoric“, anul XV, nr. 7 (172)/1981, p. 9.

poporului român în unul și același edificiu de viață al său și al înaintașilor săi.

La început, cum era și firesc, prelegerile se concentrează asupra descrierii vieții și obiceiurilor poporului geto-dac în vatra strămoșească — Dacia. Lebrecht emite o ipoteză nouă în legătură cu denumirea de Dacia: „Cum se explică, totuși, că romanii au dat patriei noastre tocmai numele de Dacia? Să nu fie cumva în denumirea aceasta contras termenul de *Audacia*? Au avut, într-adevăr, destule probe despre îndrăzneala străbunilor noștri geți, încât au putut da, foarte firesc, țării lor, numele de Țara Îndrăzneții“ (p. 16). Locuințele lor erau, la început, modeste și îndepărtate, apoi s-au apropiat și s-au construit cetăți puternice, fortificate. Locuitorii acestor așezări erau „oamenii cei mai puternici, mai sănătoși — umeri lați, oase puternice — și aveau un astfel de foc și curaj în privire, încât, mai târziu, când romanii și grecii, mai moi, s-au apropiat, au dat adesea înapoi, cuprinși de spaimă“ (p. 17). Lebrecht înfățișează, de asemenea, obiceiurile casnice, îmbrăcăminte, alimentația, convingerile strămoșilor noștri, care „țineau la onoare și fidelitate...“, copiii își iubeau părinții și aceștia pe copii, își ajutau prietenii stîndu-le alături în toate împrejurările; erau bucuroși de oaspeți binevoitori și generoși, îi tratau cu blîndețe pe dușmanii învinși“ (p. 22).

Foarte interesante sînt datele și aprecierile lui Lebrecht despre organizarea statală geto-dacă. „Nu aveau regi despotici, ci doar cînd izbucnea un război își alegeau unul în care aveau suficientă încredere, dar dacă războiul mai avea și un sfîrșit norocos, le rămînea tot lor să decidă dacă îl urmează mai departe în tot ce întreprinde sau dacă îi cer să se justifice. Forma aceasta de cîrmuire este cea mai veche și cea mai firească... Geții noștri aveau un regat electiv. Succesiunea din tată în fiu se făcea numai dacă le convenea. Dar istoria nu ne dă nici un exemplu de acest fel. Pentru că, după cît se pare, își alegeau regii numai cînd era vorba de un război iminent. Nu trebuie, prin urmare, să ne mirăm că, în atîția ani, auzim doar de cîțiva regi“ (p. 22).

Prezentarea conducătorilor și regilor poporului geto-dac în cartea lui Michael Lebrecht începe cu *Dromichaetes* (secolele IV—III î.e.n.), cel care a intrat în istorie datorită vitejiei și, în același timp, omeniei și generozității dovedite în confruntarea cu Lisimah (361—281 î.e.n.). „Este atît de sublimă această trăsătură a regelui — spune Lebrecht —, încît restul vieții sale, rămas necunoscut, este o rea'ă pierdere pentru omenire“ (p. 26).

Pe *Burebista*, marele rege al geto-dacilor, Michael Lebrecht îl caracterizează

ca „un conducător foarte aprig, care s-a făcut iubit de oamenii săi, de poporul său, ca șef al acelor triburi, prin înțelepciunea și prin celelalte însușiri bune, excepționale ale sale. I-au acordat acum o putere nelimitată și l-au numit rege al lor, iar el s-a folosit de această putere în deplin consens cu așteptările poporului său. I-a dat acestuia legi folositoare, insistînd, cu deosebire, asupra blîndeței, cumpătării și exercițiilor fizice, astfel încît, sub un anumit aspect, poate fi socotit Licurgul poporului nostru“ (p. 32). În timpul lui Burebista, Dacia constituia o reală și permanentă amenințare pentru expansionismul Imperiului roman, astfel că „trupele de ocupație ale acestuia din provinciile învecinate au fost cuprinse de frică“ (p. 32—33).

După moartea lui Burebista, geto-dacii l-au avut conducător pe *Cotiso* (secolul I î.e.n.), „nume la auzul căruia Roma tremura din toate zidurile sale“ (p. 34). Împăratul August, succesorul lui Iuliu Cezar, a încercat, printr-o dublă căsătorie — a fiicei sale Iulia cu Cotiso, și a lui însuși cu sora acestuia — să îndepărteze pericolul. Planurile Romei — afirmă Lebrecht — au eșuat, și Cotiso a continuat să-i însălminte pe romani. Lebrecht îl citează aici pe Horațiu (*Ode*, III, 6, 13—16): „Puțin a lipsit ca Roma, sfișiată de lupte interne, să fie nimicită de către daci și etiopieni. Aceștia sînt de temut prin flota lor, iar aceia [daci] se pricep mai bine decît toți la aruncarea săgeților“³ (p. 34).

Înaintarea lui Cotiso — relatează, în continuare, Michael Lebrecht — este oprită de armatele reunite ale lui M. Crassus și Lentulus. După victorie, Horațiu exprimă semnificativ usurarea romanilor (*Ode*, III, 8, 17): „Lasă grijile obștești despre Cetatea noastră. Armata dacului Cotiso a pierit“⁴ (p. 35).

Înainte de a se ocupa de marea confruntare dintre daci și romani din timpul lui Decebal și Traian, autorul se oprește asupra artei construcțiilor la daci, menționînd cîteva din cele mai puternice cetăți ale acestora: Rhucon (Reghin), Sandava (Sighișoara), Petridava (Petrești), Utidava (Odorhei), Singidava (Sîngedinia), Rhamidava (Rupea), Pir (Biertan), Tias (Brașov). Decidava (Dej sau Deva), Zurdava (Timișoara), Dierna, apoi Salina (Turda), Phrateri (Orăștie), Apulum (Alba Iulia), precum și altele pe care nu le localizează: Ziridava, Docirava, Porolisum, Arcobadava, Triphulum, Carsidava, Patruissa, Lizizis, Zeugma etc. Sarmize-

³ Traducere reprodușă după: *Izvoare privind istoria României*, vol. I, *De la Hesiod la Itinerarul lui Antonius*, Editura Academiei, București, 1964, p. 209.

⁴ Ibid.

getusa este confirmată de Michael Lebrecht ca „un oraș strălucit în țara Hațegului“ (p. 38), capitala Daciei și reședința regilor daci.

Decebal (87—106 e.n.), „ultimul erou între regii dacilor“ (p. 46), exponent al voinței de libertate a poporului său, a luptat timp de șaisprezece ani împotriva Imperiului roman, înfruntându-l cu vitejie. Personalitatea sa capătă contururi impunătoare în descrierea lui Lebrecht: „Era, ca și poporul său, bine făcut, de statură uriașă, puternic și sigur de sine, netemător de primejdii și viteaz — curajul său eroic, adesea întins pînă la limita temerității, reiese aproape din toate cele ce le auzim despre el... A fost îndrăgitul poporului său și spaima romanilor, mulți ani de-a rîndul...“ (p. 46).

În vremea împăratului Titus Flavius Domițian (81—96 e.n.), oștirea lui Decebal a atacat garnizoanele romane de la Dunăre, alungîndu-le împreună cu generalul lor Oppius Sabinus, apoi l-au înfruntat pe Cornelius Fuscus, care, dealtfel, și-a pierdut viața în luptă. Citîndu-i pe Suetonius și pe Dio Cassius, Lebrecht evocă principalele evenimente din timpul războaielor daco-romane (87—89, 101—102, 105—106). După confruntarea cu armata trimisă de Domițian, Decebal l-a silit pe împăratul roman, „să-i plătească un tribut anual greu, pe care l-a plătit și urmașul său Nerva, numai ca să-și asigure liniștea. Ce umilință pentru mîndrul popor care, cu o sută de ani înainte, stăpînea întreaga lume cunoscută și ce onoare si cînte pentru Decebal al nostru să fi putut ingenuchea un popor atît de mîndru! Se părea că dacii ajunseseră la culmea puterii lor“ (p. 39—40). Împăratul Traian, nesuportînd plata tributului — spune Lebrecht —, declară război dacilor, cei care înfrînseseră armata imperială. Victoria obținută după prima campanie (101—102) l-a costat foarte mult pe Traian, mii de luptători romani și-au pierdut viața, împăratul însuși fiind nevoit să-și transforme veșmintele în bandaje pentru răniți. Abia se îndepărtase dușmanul, că Decebal și-a reorganizat oștirea, a căutat aliați și s-a pregătit pentru înfruntarea armatelor imperiale. Sînt relatate, în continuare, uriașele pregătiri întreprinse de Traian pentru a înfrînge viteazul popor dac și desfășurarea bătăliilor (p. 111—112).

După ocuparea unei părți a Daciei în urma celei de-a doua campanii a lui Traian (105—106), Imperiul roman a trecut la exploatarea feroce a bogățiilor ei. „S-au prevăzut diferiți funcționari care să asigure și să socotească predările de grîu, vin, cîneapă, metale, vâmi, heșete, rîuri, saline, vite, ceară, măruri comerciale etc. Cele mai deosebite livrări

erau cele date de minele noastre de aur. Incasatorul principal locuia la Zlatna și dispunea de o asemenea autoritate încît, în afară de împărat, nu depindea de nimeni în lumea asta, pentru ca aurul să nu fie dijmuit de mai multe persoane. Din cauza aceasta, socoteala împreună cu marfa se ducea direct la Roma“ (p. 51).

Chiar dacă romanii au menținut sub ocupație o parte din Dacia timp de 165 de ani — arată Michael Lebrecht —, dacii și-au păstrat nestinsă setea de libertate, au întreprins o serie de acțiuni împotriva ocupanților. Imediat după plecarea lui Traian, ei s-au și organizat, sub conducerea lui Corill, și au pricinuit atîtea pagube cotoptitorilor, s-au răscolat atît de des, încît împăratul a trimis adevărate armate împotriva dacilor ocupați — legiunile Adjutrix, Macedonia, Victrix, Claudia, Valens, Victrix, Gemina. „Dar oricît a trebuit să se supună, [dacii] au păstrat viu spiritul nemulțumirii lor. Și dacă n-au mai avut dreptul la un rege, au avut, totuși, mereu cîte un conducător sau duce și generali“ (p. 54). Din aceste motive, urmașul lui Traian, Publius Aelius Hadrianus (117—138 e.n.), a intenționat să părăsească Dacia și a distrus podul lui Traian, de teamă ca unitățile romane de dincolo de Dunăre să nu fie ținta atacurilor dacice. Împăratul Antonius Pius (138—161 e.n.) a trimis împotriva dacilor răscolăți o armată condusă de generalul C. Clodius. La rîndul lui, Commodus (180—192 e.n.) și-a folosit oștirile, sub comanda generalilor Clodius Albinus și Pescenius Niger, pentru a înăbuși o nouă răscoală a dacilor. Sub Caracalla (211—217 e.n.), au avut loc noi mișcări pentru înlăturarea stăpînirii imperiale, iar în timpul lui Filip Arabul (244—249 e.n.) Roma „i-a înzestrat pe daci cu privilegii deosebite, mărindu-le astfel spiritul de libertate“ (p. 62). Dar dacii, neconținți, „au căutat să-și înapoiască dorința de a scăpa de stăpînirea romanilor și să devină independenți. Vedeau limpede că marea Romei înclină din ce în ce mai mult să apună și să fie dusă la groapă, din vina somnolenței, slăbiciunii și desfrînării împăraților și a oștenilor săi“ (p. 62).

Împăratul Aurelian (270—275 e.n.) — spune Michael Lebrecht —, văzînd că răscoalele se țin lanț pretutindeni și că „dacii îi vor pricinui mereu neplăceri, că nu se vor liniști pînă cînd nu vor scăpa de jugul roman, le-a oferit atunci ceea ce doreau, și-a retras colonii din Dacia“ (p. 63).

Ca un corolar al acestei părți a lucrării, dedicate istoriei vechi a Daciei, Michael Lebrecht relevă ideea că *dacii au redevenit stăpîni liberi ai țării* (p. 63).

Într-adevăr, ei și-au dus, în continuare, propria lor viață ca entitate de-sine-stătătoare, și-au urmat spiritualitatea proprie, confirmând cu dovezile de netăgă-

duit ale istoriei permanența viețuirii strămoșilor poporului român în una și aceeași patrie.

ANA-MARIA COMAN

FILE DIN ISTORIA LUPTEI REVOLUȚIONARE A POPORULUI CHINEZ :

Zhou Enlai, Opere alese, vol. I,

Editura Poporul, Beijing, 1980, 438 p. ;

Liu Shaoqi, Opere alese, vol. I,

Editura Poporul, Beijing, 1981, 464 p.

Comisia de editare a documentelor de pe lângă Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez a pregătit pentru tipar și a publicat volumele întâi din Operele alese ale lui Zhou Enlai și Liu Shaoqi.

Reproducem, în cele ce urmează, prezențările consacrate acestor opere apărute în ziarul „Renmin Ribao”, organul central de presă al P.C. Chinez, în 28 decembrie 1980 și, respectiv, 6 ianuarie 1982.*

ZHOU ENLAI : „OPERE ALESE“, VOLUMUL I

Tovarășul Zhou Enlai a fost un mare marxist și revoluționar proletar, unul dintre conducătorii eminenți ai Partidului Comunist Chinez. Operele tovarășului Zhou Enlai reflectă remarcabila sa activitate de revoluționar, oglindesc gândirea sa strălucită, calitățile sale alese și stilul său de muncă de înaltă ținută. Ele constituie o amplă sinteză a experienței revoluției chineze într-o serie de probleme importante, marchează rezultatul de mare preț al modului de rezolvare, cu ajutorul teoriei marxiste, a sarcinilor revoluției chineze.

Zhou Enlai : „Opere alese“, volumul I cuprinde lucrări de mare importanță ale tovarășului Zhou Enlai, scrise înaintea creării Republicii Populare Chineze, în perioada revoluției democratice de tip nou¹. Volumul însumează 60 de lucrări, dintre care 40 sînt publicate pentru prima oară.

PRIMUL RĂZBOI CIVIL REVOLUȚIONAR

Dintre operele tovarășului Zhou Enlai scrise în timpul primului război civil revoluționar [1924—1927] au fost selectate două.

Articolul *Noi înșine în lupta politică actuală* a fost scris în iarna anului 1926, în momentul crucial al marilor victorii cucerite în Campania spre Nord² și al

¹ Potrivit concepției Partidului Comunist Chinez, procesul revoluționar din China urma să se realizeze în două etape : etapa revoluției democratice și etapa revoluției socialiste. La rîndul său, revoluția democratică se împarte în două faze : revoluția democratică de tip vechi, condusă de burghezia națională și revoluția de tip nou, condusă de proletariat. Aceasta din urmă s-a deschis în anul 1919, după mișcarea din 4 mai, cînd „proletariatul a devenit o forță politică independentă și conștientă” — cum arăta Mao Zedong în lucrarea *Cu privire la democrația de tip nou* (1940) —, avînd ca scop „instaurarea societății democratice de tip nou și a unui stat al dictaturii unite a cîtorva clase revoluționare”.

² Acțiune majoră a Armatei Național-Revoluționare a Chinei îndreptată împotriva grupărilor militariste din nordul Chinei, care a urmărit realizarea unității țării cu mijloace revoluționare. Campania spre Nord a pornit,

întensificării activității contrarevoluționare a elementelor de dreapta ale Guomindang-ului. În articol se expune linia strategică a Partidului Comunist Chinez în cadrul frontului unit din timpul primului război civil revoluționar. Se arată că Partidul Comunist Chinez luptă pentru interesele clasei muncitoare și ale țărănimii, clasele cele mai oprimate, subliniindu-se faptul că, pentru impulsivitatea revoluției naționale, acesta trebuie să conducă forțele revoluționare ale maselor de muncitori și țărani și să învingă atitudinea conciliantă a burgheziei. Chiar dacă comuniștii s-au înrolat în Guomindang, Partidul Comunist Chinez nu poate în nici un caz să renunțe la independența sa. Articolul respinge cu fermitate atacurile elementelor de dreapta ale Guomindang-ului³ și se pronunță, în același timp, împotriva tendințelor capitulante, reprezentate de Chen Duxiu⁴, din interiorul P. C. Chinez.

Articolul *Trimiteți de urgență trupe pentru reprimarea lui Jiang Jieshi* analizează situația politică și militară creată după lovitură contrarevoluționară de la Shanghai a lui Jiang Jieshi, atrăgând atenția că, în cazul în care forțele revoluționare vor continua să fie indecise, întreaga revoluție va fi sortită în mod sigur eșecului. Cheamă la luarea unor măsuri hotărâte pentru salvarea ei.

CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI CIVIL REVOLUȚIONAR

Perioada celui de-al doilea război civil revoluționar [1927—1937] reprezintă o

în iulie 1926, din Guangzhou (Canton). Unitățile armate au înaintat rapid și, dând lovituri puternice forțelor imperialiste și feudale, au eliberat regiuni întinse de pe cursul inferior și mijlociu al fluviului Yangze. Acțiunea a fost întreruptă de lovitură contrarevoluționară a lui Jiang Jieshi (Cian Kai-shi) din aprilie 1927.

³ Partidul Național (Guomindang) a fost creat de Sun Zhongshan (Sun Yat-sen) în anul 1912. A fost reorganizat în ianuarie 1924, când au fost puse și bazele primei colaborări dintre Partidul Comunist Chinez și Partidul Național. În acea perioadă, Partidul Național a constituit alianța democratică revoluționară a muncitorilor, țăranilor, a micii burghezii și a burgheziei naționale. După lovitură contrarevoluționară pe care Jiang Jieshi și anturajul său, urmărind să-și însușească roadele revoluției, au pus-o la cale — în Shanghai, la 12 aprilie 1927 —, Partidul Național s-a transformat în reprezentantul intereselor marii moșierimi și marii burghezii.

⁴ Chen Duxiu (1880—1942), reputat om de cultură, animatorul mișcării pentru o nouă cultură de la începutul secolului al XX-lea, unul dintre fondatorii Partidului Comunist Chinez, al cărui secretar general a fost în primii șase ani de existență. După ce la Plenara extraordinară din 7 august 1927 a fost învinuit că în timpul primului război civil revoluționar a comis greșeli grave, în noiembrie 1929 a fost exclus din partid.

perioadă istorică de mare importanță, partidul dezvoltându-se și maturizându-se în focul unor lupte grele și complicate. În această epocă, poporul chinez a reușit să apere și să dezvolte forțele revoluționare, să înființeze noi baze de luptă și să găsească calea pentru cucerirea victoriei. În condiții extrem de complexe, tovarășul Zhou Enlai a dus o luptă grea pe mai multe planuri. A elaborat opere numeroase cu privire la construcția de partid, la activitatea partidului în regiunile albe⁵, la munca de organizare a Armatei Roșii⁶ și a bazelor (revoluționare — n.n.)⁷. Din această epocă, pentru volum au fost selectate 11 lucrări, dintre care importante sînt următoarele:

Articolul *Să curățăm cu hotărîre partidul de orice ideologie neproletară* a fost scris în luna noiembrie 1928. Atunci, tovarășul Zhou Enlai ocupa funcția de șef al Secției Organizatorice a C.C. al P. C. Chinez și de secretar al Comisiei Militare a C.C. al P. C. Chinez. În istoria Partidului Comunist Chinez acest articol constituie un document foarte important cu privire la construcția de partid. El sintetizează experiența acumulată după înființarea Partidului Comunist Chinez în privința construcției de partid și analizează manifestările ideologice mic-burgheze din interiorul partidului. Relieftind că modul de gândire mic-burghez submi-

⁵ Denumirea regiunilor aflate sub autoritatea guvernului central condus de Jiang Jieshi.

⁶ Armata Roșie Chineză a luat ființă la 1 august 1927, la Nanchang, în urma organizării de către P.C. Chinez a insurecției unor unități ale Armatei Național-Revoluționare care au participat la primul război civil revoluționar. Scopul insurecției a fost salvarea forțelor revoluționare în fața acțiunilor represive organizate de Jiang Jieshi și organizarea rezistenței armate față de ofensiva declanșată de contrarevoluție. În urma acestei insurecții, concomitent cu desfășurarea numeroaselor răscoale în regiunile rurale, s-au format primele baze de sprijin ale forțelor militare revoluționare. Odată cu lărgirea și consolidarea acestor baze au luat ființă și unități ale Armatei Roșii — până în anul 1930 s-au creat Armata a IV-a, I, a III-a, a XII-a etc., în total 13 la număr —, care, în cursul revoluției, au suferit reorganizări în funcție de desfășurarea evenimentelor.

⁷ Au luat ființă începînd din iarna anului 1927—1928, după înfrîngerea primului război civil revoluționar, ca o cerință a menținerii forțelor revoluționare și a dezvoltării lor în condițiile ofensivei contrarevoluției. În toamna anului 1927 au avut loc o serie de răscoale în regiunile rurale și insurecții ale unor unități militare, în urma cărora au fost înființate numeroase baze de sprijin la sate în care, treptat, s-a instaurat puterea politică revoluționară a muncitorilor, țăranilor și ostașilor numită su wei ai — de la cuvîntul sovietic translătit în limba chineză. În noiembrie 1931, Congresul reprezentanților muncitorilor, țăranilor și ostașilor a format Guvernul Central Provizoriu al acestor regiuni. La acea dată, bazele revoluționare au cuprins 300 de județe, cu cîteva zeci de milioane de locuitori. În 1934, Armata Chineză din aceste baze număra un efectiv de 300 000 de ostași.

nează zi de zi organizațiile partidului, împiedică munca acestuia, articolul indică cerința ca toți membrii de partid să se mobilizeze pentru totala lui eliminare. Multe idei de valoare deosebită din acest articol au încă o mare însemnătate pentru construcția de partid în etapa actuală.

Cu privire la unele probleme ale dezvoltării regiunilor sovietizate din vestul provinciei Hunan și Hubei este scrisoarea redactată de tovarășul Zhou Enlai în martie 1929 și adresată tovarășului He Long⁸ și Comisiei Frontului din vestul provinciilor Hunan și Hubei, și care conține indicațiile C.C. al P. C. Chinez. Scrisoarea conchide asupra experienței cîștigate de regiunile sovietizate în domeniul războiului de partizani, construcției de partid și munca în rîndul maselor, apreciind în mod pozitiv și popularizînd experiența Armatei a IV-a Roșii de a înființa organizații de bază ale partidului la nivelul companiilor. Avînd în vedere existența rămășițelor gîndirii aventuriste, sarcina principală a momentului, se subliniază în scrisoare, constă în mobilizarea maselor de la sate, aprofundarea revoluției agrare și lărgirea regiunilor de partizani. Se atrage, totodată, atenția că nu trebuie să se supraestimeze, în mod subiectiv, forțele și să se încerce ocuparea imediată a orașelor și centrelor industriale și comerciale.

Cum să însănoțim munca organizatorică a partidului în condițiile terorii albe este o scrisoare, ce conține indicațiile C.C. al P. C. Chinez, adresată de Zhou Enlai Comitetului județean Shunzhi și tovarășului Wang Ming⁹. Se indică activiștilor de partid care lucrează în regiunile albe, că trebuie să se îndrepte și să se angajeze la lucru în fabrici, să muncească la sate și în alte domenii ale activității sociale, să se integreze în rîndul maselor și să determine schimbarea situației, deoarece organele de partid, în condițiile terorii albe, au devenit niște scheme goale, rupte totalmente de viața maselor.

Lucrarea intitulată *Indicațiile Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez către Comitetul Frontului Armatei a IV-a Roșii*, sau binecunoscuta *Scrisoare*

a Comitetului Central din septembrie, a fost redactată în anul 1929 de către tovarășul Chen Yi¹⁰, după ce a prezentat raportul Armatei a IV-a în fața Comitetului Central ce se afla la Shanghai, în spiritul discuțiilor purtate cu tovarășul Zhou Enlai și al ședinței Comitetului Central, fiind definitivată și aprobată ulterior de tovarășul Zhou Enlai. Lucrarea a supus analizei situația politică din acea vreme și a arătat că specificul revoluției chineze, determinată de baza economică a Chinei, constă în aceea că, mai întîi Armata Roșie să se dezvolte la sate și apoi să se treacă la cucerirea puterii politice în orașe. Aceste indicații au încorporat experiența Armatei Roșii și au elucidat o serie de probleme existente în legătură cu sarcina fundamentală și cu dezvoltarea Armatei Roșii, jucînd un rol foarte important pentru buna desfășurare a ședinței de la Gudian¹¹. În rezoluția celui de al IX-lea Congres al Armatei a IV-a Roșii, redactată de tovarășul Mao Zedong, se arată: „În spiritul scrisorii Comitetului Central din septembrie, congresul indică cauzele și metodele de corectare ale manifestărilor ideologiilor neproletare existente în rîndurile Armatei a IV-a și cheamă toți tovarășii ca să depună eforturi pentru lichidarea lor radicală“.

Cu privire la problemele muncii în Wuhan se intitulează scrisoarea redactată de tovarășul Zhou Enlai în septembrie 1930 și care conține indicațiile C.C. al P. C. Chinez adresate Biroului (P. C. Chinez — n.n.) din regiunea fluviului Yangze. Prin ea se corectează cu precădere ideile greșite ivite sub influența liniei deviaționiste de „stînga“ a tovarășului Li Lisan¹², care propovăduia, în mod nerealist, mari acțiuni și răscoale armate. Se arată că, fără o capacitate de luptă și o bază organizatorică care să permită acțiuni de amploare și, mai ales, fără conducerea fermă de către partid, asemenea acțiuni nu au sorți de izbîndă. S-au criticat de asemenea, concepțiile greșite potrivit că-

⁸ He Long (1896—1969), membru al P.C. Chinez din anul 1927. În calitate de comandant al unor importante unități ale Armatei Național-Revoluționare a participat la Campania spre Nord. S-a numărat printre fondatorii Armatei Roșii Chineze, fiind unul din comandanții ei de seamă.

⁹ Wang Ming (1903—1931), membru al P.C. Chinez din anul 1925, în 1928 era secretar al Comitetului de partid din provincia Shanxi. Comitetul județean Shunzhi — numit și Biroul de nord — a îndrumat munca de partid din provinciile Hebei, Shanxi, Chahar, Suiyuan, Rehe, din orașele Beiping și Tianjin și în regiunile din nordul provinciilor Henan și Shaanxi.

¹⁰ Chen Yi (1901—1972), membru al P.C. Chinez din anul 1923. La Congresul al VII-lea al Organizației de partid din cadrul Armatei a IV-a Roșii (iunie 1929) a fost ales secretarul Comitetului Frontului. În această calitate a participat la Conferința Militară convocată de C.C. al P.C. Chinez în august 1929, la Shanghai.

¹¹ Cel de al IX-lea Congres al Organizației de partid din cadrul Armatei a IV-a Roșii a avut loc în decembrie 1929 la Gudian (județul Shanghai, provincia Fujian).

¹² Li Lisan (1899—1967), membru al P.C. Chinez din anul 1921. În iunie-septembrie 1930, în calitate de membru al Comitetului Central, de secretar general și de șef al Secției de propagandă s-a făcut răspunzător de promovarea unei linii stîngiste. La 6 septembrie 1930, cu ocazia celei de-a III-a Plenare a C.C. a fost îndepărtat din funcțiile deținute. A fost reales membru al C.C. la Congresele al VII-lea (1945) și al VIII-lea (1958) ale P.C. Chinez.

roa devierea de „stînga“ este mai bună decît cea de dreapta și care exprimau temeri numai față de devierea de dreapta și subapreciau pe cea de „stînga“, arătînd că atît devierea de dreapta cît și cea de „stînga“ pot constitui o piedică în calea revoluției, îi pot determina eșecul.

Telegrame cu privire la zdrobirea celei de-a patra „încercuiri“ însumează opt telegrame trimise de tovarășul Zhou Enlai Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez și Biroului central al regiunilor sovietizate, pe cînd comanda luptele de pe front după întoarcerea sa în Regiunea sovietizată centrală, și un ordin semnat împreună cu tovarășul Zhu De¹³. În momentul începerii luptei împotriva celei de-a patra „încercuiri“¹⁴, tovarășul Mao Zedong, după ce fusese îndepărtat de către conducerea oportunistă de „stînga“, a părăsit Armata Roșie. Datorită experienței dobîndite, tovarășii Zhou Enlai și Zhu De au înțeles că ordinul Comitetului Central și al Biroului central al regiunilor sovietizate, care cerea ca Armata Roșie să trimită, înainte de toate, trupe pentru a ataca orașele Nanfeng și Nancheng, apărute de o puternică armată inamică, este greșit. Aceste telegrame au indicat să se concentreze toată capacitatea de luptă într-un război mobil și să se nimicească una cîte una unitățile inamice. Sub conducerea tovarășilor Zhou Enlai și Zhu De, lupta împotriva celei de-a patra „încercuiri“ s-a încheiat printr-o izbîndă.

RĂZBOIUL ANTIJAPONEZ

Războiul anti-japonez [1937—1945] reprezintă o perioadă de foarte mare importanță în istoria revoluției chineze, perioadă în care națiunea chineză a dus o luptă pe viață și pe moarte cu imperialismul japonez. La capătul unei confruntări singeroase, ce a durat opt ani, poporul chinez a învins agresorii; concommitent, a crescut forța armată a poporului, s-au înființat baze revoluționare puternice și s-a lărgit frontul unit. Partidul Comunist Chinez, după campania pentru

îmbunătățirea stilului de muncă¹⁵ și cel de-al VII-lea Congres [1945] a fructificat experiența istorică dobîndită, și-a strîns rîndurile, conducerea sa maturizîndu-se și mai mult. Prin toate acestea s-a garantat obținerea victoriei în războiul anti-japonez și s-au pus bazele înfrîngerii după război a cîliei reacționare americano-jiangjieshiste și ale victoriei în întreaga țară. În volum sînt incluse 15 opere scrise în această perioadă, dintre care importante sînt următoarele:

Jos compromisurile și cerșirea păcii, să perseverăm în ducerea luptei anti-japoneze în China de Nord este o telegramă adresată Comitetului Central, expediată din localitatea Lin Fen din provincia Shanxi imediat după declanșarea războiului anti-japonez. În telegramă se arată că, după ce japonezii au ocupat orașul Taiyuan, Jiang Jieshi și Guomindang-ul au fost cuprinși de un puternic val defetist și cerșesc pacea. Se impune, deci, combaterea tendințelor de a obține pacea printr-un compromis și ducerea cu fermitate a războiului anti-japonez. În lucrare se subliniază cerințele etapei istorice: războiul anti-japonez să se ducă cu precădere prin război de partizani; lărgirea Armatei Roșii, atragerea unităților simpatizante (din cadrul Armatei Național-Revoluționare — *n.n.*), democratizarea vieții politice la nivel local. După expedierea telegramei, tovarășul Zhou Enlai a rostit, la mitingul de masă din localitatea Lin Fen, vestita cuvîntare „Criza actuală a războiului anti-japonez și sarcina de a persevera în ducerea luptei anti-japoneze în China de Nord“, în care a expus pe larg ideile cuprinse în telegramă, ceea ce a exercitat o foarte puternică influență asupra mobilizării poporului din China de Nord la lupta susținută anti-japoneză în spatele inamicului.

Situația actuală și sarcinile Noii Armate a IV-a conține rezumatul cuvîntării rostit de tovarășul Zhou Enlai, în martie 1939, la adunarea activiștilor de partid ai Noii Armate a IV-a¹⁶, ce se afla în sudul provinciei Anhui. În cuvîntare

¹³ Zhu De (1886—1976), membru al P.C. Chinez din anul 1922, unul dintre fondatorii Armatei Roșii Chineze, a cărui comandant suprem a fost de-a lungul întregii revoluții. În acea perioadă era membru al Comitetului Central și al Biroului Politic, comandantul suprem al Armatei Roșii Chineze și președintele Comisiei militare a Guvernului Central Provizoriu al Republicii sovietelor chineze.

¹⁴ Cea de-a patra „încercuiri“ inițiată de Jiang Jieshi a urmărit nimicirea bazelor revoluționare. A început la sfîrșitul anului 1932, la ea participînd o armată guomindangistă cu un efectiv de circa 500 000 de oameni. Folosind o tactică abilă, Armata Roșie Chineză a reușit să respingă inamicul, provocîndu-i pierderi grele și zădărniciindu-i planurile.

¹⁵ Acțiune lansată de conducerea P.C. Chinez în primăvara anului 1942, în vederea ridicării nivelului de pregătire teoretică a activiștilor de partid, întăririi capacității de luptă a partidului și pentru lichidarea ideologilor neproletare manifestate în partid.

¹⁶ Potrivit acordului intervenit între P.C. Chinez și Partidul Național, Noua Armata a IV-a din cadrul Armatei Național-Revoluționare a Chinei a fost formată în mod oficial la 6 ianuarie 1938, înglobînd efectivele detașamentelor de partizani ale Armatei Roșii Chineze rămase în provinciile Hunan, Jiangxi, Fujian, Guangdong, Zhejiang, Hubei, Henan, Anhui, după retragerea principalelor efective ale Armatei Roșii Chineze din bazele revoluționare existente în aceste provincii pînă în octombrie 1934.

s-a stabilit orientarea strategică a Noii Armate a IV-a, s-a indicat clar că, în condițiile specifice din regiunea Jiangnan (la sud de fluviul Yangze — n.n.), unde atît armata japoneză cît și Guomindang-ul dispun de forțe puternice, aceasta trebuie să fie neînfrîcată în fața greutăților, să nu se lase intimidată de îngrădirile impuse de Guomindang, să pătrundă în mase, să-și lărgească forțele în spatele inamicului, să folosească cu precădere războiul de partizani, să înființeze baze de sprijin și să pună bazele unei armate puternice.

Lucrarea Să punem bazele unei puternice și combative organizații de partid în China de Sud-Vest a fost elaborată în anul 1942. Pe baza liniei politice a C.C. al P.C. Chinez privind munca partidului în regiunile albe, care prevedea desfășurarea unei munci ilegale de lungă durată, acumularea de forțe și așteptarea ocaziilor favorabile și, pe temeiul învățămintelor dobîndite în acțiunea din aceste regiuni, lucrarea stabilește condițiile de organizare a unui partid combativ și puternic în China de Sud-Vest, ceea ce a avut o însemnătate generală pentru toate organizațiile de partid din regiunile albe.

Lucrarea Cu privire la relațiile dintre partid și Guomindang în anii 1924—1926 a fost scrisă în anul 1943. Ea oferă o privire retrospectivă asupra procesului istoric al colaborării dintre Partidul Comunist Chinez și Guomindang în anii 1924—1926. Sînt analizate concesiile de ordin politic, militar și organizatoric făcute lui Jiang Jieshi de oportuniștii de dreapta din Partidul Comunist Chinez, subliniindu-se faptul că greșelile oportuniste de dreapta ale lui Chen Duxiu au reprezentat cauza principală a înfrîngerii marii revoluții [din 1924—1927]. Această lucrare se constituie într-un document de importanță deosebită, care supune unui studiu aprofundat experiența și învățămintele primului război civil revoluționar.

Articolul *Cum să devenim un bun conducător* [22 aprilie 1943] a pus în fața activiștilor de partid cu munci de răspundere la diferite nivele cerințe complexe. O conducere justă se poate realiza, s-a arătat în lucrare, numai în urma investigațiilor și studierii condițiilor concrete, imbinînd specificul determinat de loc și timp cu obiectivele generale ale partidului și stabilind, pe aceste temeiuri, lozincile și tactica adecvată în funcție de sarcinile și orientările unei anumite etape și verificînd în practică justetea sau injustetea liniei politice. Conducerea va fi justă numai dacă experiența conducătorilor este imbinată cu experiența maseilor. Iar creșterea autorității conducătorilor se realizează, nu prin mușamalizarea

greșelilor, ci prin îndreptarea lor, nu prin demagogie, ci prin eforturi serioase, făcute cu dăruire.

Cuvîntarea la ședința de bun venit din Yanan datează din anul 1943. Ea trece în revistă schimbările intervenite pe plan intern și internațional în cei trei ani care s-au scurs de cînd Zhou Enlai părăsise orașul, precum și mărețele succese obținute de partid sub conducerea Comitetului Central, a tovarășului Mao Zedong, și cu sprijinul poporului. Conducerea de către tovarășul Mao Zedong, se evidențiază în cuvîntare, a asigurat, în numeroase momente de criză și de răscruce, menținerea unei orientări juste a partidului.

Lucrarea Cu privire la fascismul chinez — noua autocrație a fost scrisă în anul 1943, atunci cînd Jiang Jieshi a publicat cartea „Destinul Chinei”, în care a propagat idei fasciste, după care, imediat, a declanșat al treilea val anticomunist. În lucrare se supune unui studiu profund aspectele esențiale ale dominației Guomindang-ului jiangjieshist, relevîndu-se că fascismul chinez este un fascism comprador și feudal. Se prezintă, de asemenea, sistemul ideologic, rădăcinile istorice, programul politic, strategia, activitatea organizatorică a acestuia, remarcîndu-se că, în condițiile în care fascismul mondial este pe cale de dispariție, nici fascismul chinez nu va putea supraviețui.

Studii asupra celui de al VI-lea Congres al partidului este titlul expunerii susținute, în anul 1944, la Școala centrală de partid din Yanan. Tovarășul Zhou Enlai a participat la lucrările celui de al VI-lea Congres al partidului [1928], fiind unul din principalii tovarăși cu munci de răspundere. Cu acel prilej, tovarășul Zhou Enlai a făcut o prezentare științifică a Congresului al VI-lea și a unor probleme importante ale istoriei partidului de dinaintea acestui congres. Se analizează modul cum a conceput Congresul al VI-lea caracterul, sarcinile și forțele motrice ale revoluției chineze; se cercetează experiența și învățămintele marii revoluții [din 1924—1927 — n.n.], reliefindu-se orientarea strategică și unele linii politice stabilite de către acesta. Expunerea apreciază că, în linii fundamentale, Congresul al VI-lea a adoptat o orientare corectă și a jucat un rol progresist în istoria revoluției chineze, arătînd, totodată, că la acest congres s-au manifestat și unele greșeli. Expunerea se constituie într-un document de mare preț pentru cunoașterea istoriei partidului.

Cu privire la frontul unit se intitulă cuvîntarea tovarășului Zhou Enlai la cel de al VII-lea Congres al Partidu-

lui Comunist Chinez, care analizează în mod sistematic formarea și dezvoltarea frontului unit național anti-japonez și experiența partidului în problema frontului unit în etapa revoluției democratice. Cuvîntarea relevă că, în întreaga etapă a revoluției democratice de tip nou, dușmanii ei sînt și vor fi imperialismul și forțele feudale. În lagărul dușmanilor intervin însă schimbări dese, determinate de neînțelegerile dintre țările imperia- liste, pe de o parte, și dintre grupările și clicile din cadrul clasei moșierilor și a marii burghezii, pe de altă parte, situația fiind și mai instabilă în ceea ce privește personalitățile reprezentative ale diferitelor clase. Din această cauză trebuie să se dea dovadă de abilitate în cunoașterea și studiarea dușmanului. Detașamentul revoluției democratice de tip nou cu- prinde proletariatul, țărănimea, mica burghezie, burghezia liberală și, în unele etape, chiar o parte a moșierimii și a marii burghezii. Conducătorul revoluției democratice de tip nou este proletariatul. Lui îi revine sarcina de a conduce celelalte clase participante la revoluție. Problema exercitării dreptului de a conduce constituie problema centrală a frontului unit, iar aceasta se poate cîștiga numai recurgînd la forță. În timpul războiului anti-japonez, Partidul Comunist Chinez a dus lupta pentru putere, în principal cu clica dominantă a Guomintang-ului, reprezentantul marii moșierimi și marii burghezii. Frontul unit se poate realiza cu succes doar prin cunoașterea exactă a dușmanului, a elementelor sale componente și a conducerii acestuia ; în caz contrar se pot comite greșeli de „stînga” sau de dreapta.

CEL DE-AL TREILEA RĂZBOI CIVIL REVOLUȚIONAR

Cel de-al treilea război civil revolu- ționar a început la sfîrșitul războiului anti-japonez și s-a încheiat odată cu în- temeierea Republicii Populare Chineze [1946—1949]. Este etapa ultimelor lupte, decisive, ale poporului din întreaga țară îndreptate împotriva dominației marii moșierimi și marii burghezii reprezentate de Jiang Jieshi. La sfîrșitul a patru ani de lupte grele, poporul chinez, sub con- ducerea Comitetului Central al Partidu- lui Comunist Chinez în frunte cu tova- rășul Mao Zedong, a cucerit marea victorie, răsturnînd dominația imperialistă și a lacheilor acestora și punînd teme- liile noii Chine. Dintre operele scrise în această perioadă de către tovarășul Zhou Enlai, în volum au fost incluse 32, dintre care importante sînt următoarele :

Lucrarea Revendicările actuale de ur- gență a fost scrisă în august 1945, ime- diat după capitularea Japoniei. În acel moment, poporul din întreaga țară dorea cu ardoare pacea și un regim democratic, dar Jiang Jieshi provoca în mod inten- ționat războiul civil și căuta să-și întă- rească dominația dictatorială. În lucrare se prezintă cele 14 revendicări, care pre- vedeau, în scopul evitării războiului civil, între altele : ridicarea blocadei și retra- gerea trupelor guomindangiste care ata- caseră regiunile eliberate ; convocarea Consiliului Politic format din reprezen- tanții diferitelor partide și personalități fără apartenență la vreun partid, orga- nizarea unui guvern de coaliție ș.a. Aceste prevederi au fost cuprinse în „Declara- ția Comitetului Central al Partidului Co- munist Chinez cu privire la situația ac- tuală”, dată publicității la 25 august 1945, care a jucat un rol deosebit de în- semnat în mobilizarea și antrenarea po- porului din întreaga țară în apărarea păcii, democrației și unității, în vederea luptei pentru o Chină independentă, li- beră și puternică.

Cuvîntarea cu privire la cea de-a doua plenară a Comitetului Central al Guo- mindang-ului, Declarația solemnă cu privire la convocarea de către Guomindang a Adunării Naționale, Tratatul purtate timp de un an și perspectivele lor reprezintă însemnări cu caracter is- toric privind lupta dusă de tovarășul Zhou Enlai după victoria războiului anti- japonez, la masa tratativelor, cu clica reacționară guomindangistă. Atunci, deși pregătea războiul civil, pentru a induce în eroare poporul, Jiang Jieshi nu a re- fuzat tratativele, semnînd Acordul de la 10 octombrie [1945], Acordul de încetare a războiului, Hotărîrea cu privire la Con- siliul Politic Consultativ, acorduri și ho- tărîri foarte repede încălcate de către Jiang Jieshi însuși. Lucrările amintite au analizat trăsăturile specifice ale fie- cărei etape a tratativelor, au dezvăluit acțiunile reacționare ale lui Jiang Jieshi de încălcare a acordurilor și subminare a tratativelor de pace, au expus pozițiile ferme ale Partidului Comunist Chinez.

Lucrarea purtînd titlul *Două docu- mente cu privire la orientarea muncii și tactica de luptă în regiunile aflate sub administrația lui Jiang Jieshi* a fost elabo- rată în anul 1947. În lucrare se arată că, în împrejurările create după ruperea tra- tativelor de pace dintre Partidul Comu- nist Chinez și Guomindang, situație în care Jiang Jieshi a recurs la o politică de persecutare cruntă a mișcării patrio- tice și democratice, în regiunile aflate sub administrația lui, munca de partid trebuie să se concentreze în direcția in- tensificării propagandei, a evitării con-

fruntărilor directe, a atragerii elementelor de centru, a folosirii formelor legale (de acțiune — *n.n.*) și, pe baza luptei pentru interesele vitale ale maselor, înființarea unui front larg îndreptat împotriva trădătorilor de patrie, a războiului civil, a dictaturii și a terorii răspîndite de agenții dușmanului. Lupta trebuie să fie îndrăzneță și fermă, dar, în același timp, abilă și atentă, pentru a apăra partidul, forțele democratice și progresiste, asigurînd intensificarea mișcării populare.

Marea contraofensivă pe plan național pentru răsturnarea lui Jiang Jieshi este titlul raportului cu privire la problemele situației date, prezentat de tovarășul Zhou Enlai în anul 1947, la Shanchuanbao, județul Jia, în momentul în care frontul se afla în nordul provinciei Shaanxi. Raportul înfățișează marile victorii cîștigate în războiul de autoapărare în anul ce trecuse și analizează situația foarte favorabilă în care Armata populară de eliberare a zdrobit ofensiva globală și concentrată declanșată de Jiang Jieshi împotriva regiunilor eliberate și a trecut la o ofensivă generalizată pe plan național. Raportul precizează orientarea tactică ce urmează a fi aplicată în regiunile administrate de Jiang Jieshi, în scopul nimicirii armatelor jiangjieshiste.

Lucrarea Reforma agrară în primele regiuni eliberate și în cele mai recent eliberate și munca de îmbunătățire a stilului de muncă al partidului și Telegrama adresată Biroului central din Fu Ping cu privire la îmbunătățirea stilului de muncă al partidului stabilesc orientarea și linia politică ce urmează a fi aplicată în cursul reformei agrare și a campaniei de îmbunătățire a stilului de muncă în primele regiuni eliberate și în cele mai recent eliberate, indicînd necesitatea adoptării unor metode diferențiate cerute de situația locală — sau împărțirea egală a pămîntului sau împărțirea în loturi de mărimi diferite —, în așa fel încît să se satisfacă cerințele de pămînt ale țăranilor săraci și arendași și, totodată, să se respecte și interesele țăranilor mijlocași. Reforma agrară trebuie îmbinată cu îmbunătățirea stilului de muncă al partidului. Ambele acțiuni trebuie să se desfășoare treptat și crescînd în amploare în formă de valuri.

Lucrarea Construcția economică în etapa democrației de tip nou este un rezumat scris în luna iunie 1948. Se relevă că diferența fundamentală între economia democrației de tip nou și economia capitalistă constă în faptul că, prima este condusă de proletariat și cea de-a doua de burghezie; prima slujește marea majoritate, pe cînd cea de-a doua, minoritatea;

una este planificată și cealaltă este total liberală. Construcția economică în etapa democrației de tip nou se opune orientărilor economice reprezentate de socialismul agrar și de egalitarismul excesiv. Toate aceste teze au o importanță semnificație și pentru construcția socialismului în zilele noastre.

În articolul *Să demascăm uneltirile inamicului concretizate într-o campanie falsă de pace* [27 iulie 1948] se dezvăluie esența reacționară a unei campanii de pace falsă lansată de Statele Unite ale Americii și de unele grupări sau persoane din cadrul clicii dominante reacționare a Guomindang-ului, prin care aceștia unelteau răsturnarea lui Jiang Jieshi și restabilirea păcii interne. Se evidențiază necesitatea de a face distincție între uneltirile clicii dominante reacționare de a-l răsturna pe Jiang Jieshi și de a restabili pacea și cerințele de pace ale maselor populare și ale elementelor democratice. Se subliniază că, pentru impulsionearea creșterii mișcării revoluționare și pentru victoria războiului revoluționar al poporului, în întreaga țară trebuie făcute pregătiri pentru transformarea campaniei false de pace a dușmanului într-o mișcare de pace adevărată a maselor populare, pentru transformarea lozincilor înșelătoare ale dușmanului în lozinci de acțiune ale maselor.

Raportul cu privire la problema tratativelor de pace reproduce cuvîntarea rostită de tovarășul Zhou Enlai în fața unor personalități democrate și profesori universitari din Beiping¹⁷ [17 aprilie 1949]. În împrejurările destrămării generale a dominației guomindangiste, Jiang Jieshi a fost constrîns „să se retragă din viața publică”. Președintele ad-interim Li Zongren a trimis o delegație la Beiping pentru tratative de pace, în urma cărora s-a ajuns la un acord cu privire la pacea internă. În condițiile în care victoria este deja garantată, noi (comuniștii — *n.n.*), se releva în cuvîntare, purtăm încă tratative de pace cu guvernul Guomindang, pentru ca țara să fie scutită de distrugerii, pentru ca să se ocrotească forțe umane și materiale și, astfel, reconstrucția pașnică să dispună de mai multe forțe materiale. Dacă guvernul guomindangist din Nanjing nu acceptă acordul cu privire la pacea internă, noi vom trece fluviul Yangze.

Lucrarea Să-l studiem pe Mao Zedong este o parte din raportul prezentat la primul Congres național al tineretului din China, care a avut loc în luna mai 1949.

¹⁷ Denumirea orașului Beijing în anii 1928—1949, pe timpul cînd capitala Chinei a fost mutată la Nanjing.

Tovarășul Mao Zedong, relevă raportul, este un conducător ce s-a născut din rîndurile poporului, ca urmare a unei mișcări revoluționare de lungă durată. El nu trebuie privit ca un conducător apărut în timpător, misterios, ale cărui lucrări nu pot fi însușite și, deci, nu trebuie transformat într-un zeu solitar. Gîndirea maozedong a parcurs un proces istoric de dezvoltare. Tovarășul Mao Zedong a îmbinat adevărul general al marxism-leninismului cu practica revoluției chineze, indicînd o direcție justă pentru lupta revoluționară a poporului chinez. Raportul cheamă tineretul întregii țări să se unească și să înainteze sub steagul lui Mao Zedong.

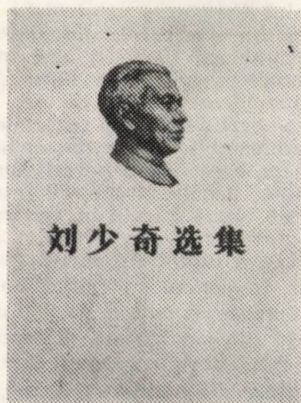
Raportul politic prezentat în fața Congresului lucrătorilor din domeniul literaturii și artei [iulie 1949] subliniază că operele literare și artistice trebuie să reflecte glorioasa Armată populară de eliberare în această epocă măreață, să descrie faptele luptei grele și eroice ale milioanele de țărani. Clasa muncitoare, ce devine treptat forța principală a construcției din țara noastră, trebuie să constituie tema principală a operelor literare. Lucrătorii din domeniul literaturii și artei sînt lucrători cu mintea și, ca atare, ei fac parte din clasa muncitoare. Raportul elucidează probleme, ca : unitatea detașamentului literar-artist ; modul cum arta trebuie să servească poporul ; răspîndirea literaturii și artei și ridicarea lor calitativă ; modalitatea transformării vechii literaturi și arte.

Caracteristicile proiectului Programului comun al Consiliului Politic Consultativ

Popular este rezumatul raportului prezentat în fața Consiliului Politic Consultativ Popular din întreaga Chină în ajunul întemeierii Republicii Populare Chineze. În raport se expune caracterul puterii politice în Republica Populară Chineză, politica sa fundamentală pe plan intern și extern. Scopul revoluției poporului chinez îndreptată împotriva imperialismului, feudalismului și capitalului birocratic a fost crearea noii Chine, independentă, democratică, pașnică, unită și prosperă. Sub conducerea clasei muncitoare, clasele sociale și naționalitățile trebuie să organizeze un cuprinzător front unit și să realizeze dictatura democratică a poporului. Sistemul puterii politice a noii Chine este sistemul adunărilor reprezentanților populari, organizate pe principiul centralismului democratic. În cadrul structurii economice, formată din cele cinci sectoare ale democrației de tip nou, economia de stat reprezintă sectorul conducător. Perspectivile noii Chine vor fi negreșit dezvoltarea socialistă și comunistă.

Editarea primului volum *Zhou Enlai : „Opere alese“* are o semnificație deosebit de importantă pentru studierea și cercetarea marxism-leninismului, a gîndirii maozedong, precum și pentru studierea și cercetarea istoriei revoluției chineze. Amintindu-ne de respectatul și iubitul tovarăș Zhou Enlai, trebuie să ne străduim să învățăm de la el și din lucrările lui, să asimilăm înțelepciune și forță. *Zhou Enlai : „Opere alese“* va deveni o puternică armă ideologică, care va stimula procesul de modernizare socialistă.

LIU SHAOQI : „OPERE ALESE“, VOLUMUL I

ai partidului și statului. Lucrarea *Liu Shaoqi : „Opere alese“* oglindește devotamentul său în lupta pentru cauza eliberării poporului chinez, înscrie contribuțiile sale remarcabile la formarea și dezvoltarea gîndirii maozedong — chintesența înțelepciunii colective a partidului —, cuprinde experiența bogată acumulată de-a lungul a zeci de ani de luptă eroică de partid și popor.

Liu Shaoqi : „Opere alese“, volumul I conține opere însemnate ale tovarășului Liu Shaoqi scrise înaintea întemeierii Republicii. În ceea ce privește conținutul, ele se referă, îndeosebi, la mișcarea muncitorească, munca în regiunile albe, construcția de partid, frontul unit, lupta armată, construcția bazelor (de sprijin — n.n.). Volumul însumează în total 38 de lucrări, dintre care 22 se publică pentru prima oară.

Tovarășul Liu Shaoqi a fost un mare marxist, revoluționar și teoretician proletar, unul dintre conducătorii eminenți

PRIMUL RĂZBOI CIVIL REVOLUȚIONAR

În această perioadă, tovarășul Liu Shaoqi s-a dedicat, în principal, mișcării muncitorești, fiind unul dintre conducătorii săi de seamă. Din această epocă, în volum sînt încadrate trei lucrări, dintre care prezentăm următoarele două :

Locul clasei muncitoare în revoluție și orientarea mișcării muncitorești reprezintă concluziile raportului prezentat la cel de-al III-lea Congres național al muncii, ce s-a desfășurat la Guangzhou, în mai 1926. În lucrare se analizează atitudinea politică și poziția diferitelor clase sociale după „Mișcarea de la 30 mai 1925”¹⁸, clarificîndu-se orientarea fundamentală a mișcării muncitorești. Raportul evidențiază că, clasei muncitoare îi revine rolul conducător în mișcarea național-revoluționară, țărănimea fiind aliatul său natural, iar mica burghezie constituint o importantă forță revoluționară ; în ce privește burghezia, ea dispune de posibilitatea de a participa la revoluție, dar nefiind radicală, clasa muncitoare trebuie să preîntîmpine o posibilă trădare (a intereselor clasei muncitoare — *n.n.*). Obiectivul revoluției naționale îl constituie lupta împotriva imperialiștilor și militaristilor. În mișcarea antiimperialistă și antimilitaristă, clasa muncitoare trebuie să intensifice lupta sa economică și să realizeze o alianță cu clasa muncitoare din lumea întreagă.

Articolul *Domnul Liao Zhongkai și politica muncitorească-țărănească* a fost publicat, în septembrie 1926, în memoria lui Liao Zhongkai¹⁹. În articol se dă o înaltă apreciere activității revoluționare a lui Liao Zhongkai, care s-a materializat în sprijinul dat lui Sun Zhongshan pentru reorganizarea Partidului Național, în susținerea, cu toată energia, a mișcării muncitorești-țărănești și în ajutorul acordat dezvoltării organizațiilor acesteia. Articolul înfierează crima comisă de forțele reacționare prin asasinarea lui Liao

¹⁸ „Mișcarea de la 30 mai 1925” a fost declanșată de asasinarea unui muncitor chinez dintr-o filatură japoneză din Shanghai. Muncitorii și studenții din oraș au organizat o demonstrație de protest în ziua de 30 mai 1925. Represalia sîngeroasă a demonstrației de către poliția engleză a declanșat acțiuni puternice în întreaga Chină, la care masele au cerut retrocedarea concesiunilor, retragerea trupelor străine din China, despăgubiri și pedepsirea celor vinovați.

¹⁹ Liao Zhongkai (1878—1925), conducătorul aripii de stînga a Partidului Național, promotor al colaborării dintre Partidul Comunist și Partidul Național. A fost asasinat la 20 august 1925 de către elemente de dreapta ale Partidului Național.

Zhongkai și cheamă masele muncitorești-țărănești din întreaga țară să continue opera sa, încă neîmplinită, pentru a-și dobîndi emanciparea prin propriile lor forțe.

CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI CIVIL REVOLUȚIONAR

În această perioadă, tovarășul Liu Shaoqi s-a ocupat ani îndelungați de munca ilegală a partidului. El s-a opus și a luptat împotriva greșelilor de stînga ale lui Wang Ming²⁰, oferind orientarea corectă, aceea de a păstra și dezvolta forțele revoluționare ale partidului în regiunile albe. Din însărcinarea Comitetului Central al partidului, tovarășul Liu Shaoqi a fost trimis, în anul 1936, în primele linii ale luptei anti-japoneze, la Tianjin și Beiping, pentru a îndruma munca de partid din China de Nord și a propaga pe plan național noua politică de front unit național anti-japonez a partidului. El a scris numeroase articole, dînd expresie teoretică experienței și învățămintelor partidului, acumulate în munca desfășurată în regiunile albe, criticînd stăruitor sectarismul și aventurismul, manifestările de stîngism, care persistau încă foarte puternic în acea vreme în partid și dînd o explicație cuprinzătoare noii politici a partidului. Sub conducerea tovarășului Liu Shaoqi, Organizația de partid din China de Nord a făcut o pregătire multilaterală, din punct de vedere ideologic, organizatoric și politic, pentru lupta anti-japoneză în China de Nord. În volum sînt cuprinse nouă lucrări din această perioadă, dintre care prezentăm următoarele :

Articolul *Criticarea strategiei : „Să ne retragem din syndicatele galbene”* a fost scris în ianuarie 1932. În acel moment, sub conducerea lui Wang Ming și datorită influenței greșelilor lui de stînga, în munca partidului din regiunile albe s-au manifestat tendințe de sectarism și aventurism, care negau necesitatea muncii și luptei ilegale, a trecerii într-o ilegalitate de lungă durată în vederea acumulării forțelor. Tovarășul Liu Shaoqi s-a opus și a luptat împotriva greșelilor stîngiste. În articol se critică concepția greșită care cerea clasei muncitoare „să se retragă din syndicatele galbene”, arătînd că muncitorii conștienți trebuie să se încadreze în aceste syndicate, deoa-

²⁰ Wang Ming (1904—1974), secretar general al P. C. Chinez în anul 1931, s-a făcut vinovat de adoptarea unei linii stîngiste, care a cauzat grele pierderi bazelor revoluționare din sudul Chinei în perioada 1931—1934.

rece dispun de mase, să se apropie de mase, să atragă masele, să ducă o muncă îndelungată, stăruitoare și tenace pentru ca, pe această cale, să lărgească detașamentul revoluționar și să lovească în dușmanul principal.

Articolul *Să lichidăm sectarismul și aventurismul* a fost redactat în aprilie 1936. Formarea unui larg front unit național și revoluționar a devenit, se subliniază în articol, problema centrală și veriga principală în strategia partidului în vederea conducerii revoluției chineze la victorie, sarcina esențială fiind, în acea perioadă, realizarea unității tuturor claselor, categoriilor și grupărilor sociale, a tuturor forțelor anti-japoneze în ducerea războiului sfânt de eliberare națională, pentru înfrângerea imperialismului japonez și a lacheilor lui din China. Sectarismul și aventurismul constituiau atunci principala piedică în calea realizării acestei sarcini. Articolul enumeră toate formele de manifestare ale sectarismului și aventurismului și daunele grave pe care acestea le pricinuiesc; supune unei noi analize cauzele apariției greșelilor stângiste și cere membrilor de partid să dezvăluie în întregime aceste greșeli și să treacă la schimbarea tacticii partidului.

Tezele cu privire la mișcarea muncitorească din regiunile albe au fost elaborate în aprilie 1936. Ele concentrează experiența mișcării muncitorești din regiunile albe, începând din anul 1927 și indică orientarea concretă și principiile tactice ce urmează să fie aplicate în cadrul acesteia. Această lucrare se constituie într-un document de mare însemnătate, care a determinat înfăptuirea unei cotituri în munca de partid din regiunile albe, unde, timp îndelungat au predominat erorile stângiste. Atunci și după aceea, Tezele au jucat un rol deosebit în îndrumarea muncii de partid în regiunile albe.

Articolul *Să punem capăt stilului demagogic de conducere* (iulie 1936) critică pe acei membri de partid care adoptă o atitudine birocratică și demagogică față de hotărârile de partid și care, atunci când scriu articole, susțin noua strategie de front unit național, deși sînt lipsiți de înțelegerea ei clară. Indicații ca: „pregătiți-vă de luptă anti-japoneză” și „front unit”, nu trebuie tratate drept „sfînta scriptură”. Se impune, se arată în articol, studierea atentă a condițiilor și împrejurărilor specifice din diferite regiuni, pentru ca, pornind de la această realitate concretă, să se desfășoare o muncă de „pregătire a luptei anti-japoneze” și de organizare a frontului unit. Neglijarea împrejurărilor și condițiilor specifice locale, îndepărtarea de acestea,

transformă orice hotărîre, fie ea cît de bună, în vorbărie goală. Noi nu avem nevoie de o credință oarbă și nici de o supunere oarbă, ci trebuie să înțelegem limpede sarcinile strategice ale partidului, pentru a fi capabili să le aplicăm în diferite situații.

Lucrarea *Problema centrală a frontului unit național este problema hegemoniei* (noiembrie 1936) relevă că, în etapa dată, proletariatul nu trebuie să devină sprijinul burgheziei, ci trebuie să-și instaurze, independent, propria hegemonie. Proletariatul trebuie să se organizeze pentru a deveni o forță independentă, puternică și hotărîtă, deoarece numai așa va putea să-și alieze forțele micilor burghezii și ale țărănimii, devenind astfel nucleul frontului unit. În procesul realizării frontului unit național nu se poate slăbi munca de organizare a mișcării muncitorești și a maselor truditoare, nu se pot estompa sau ascunde revendicările și fizionomia politică distinctă a partidului. În lucrare se arată că, înainte de constituirea oficială a frontului unit național, modul de gîndire stîngist, ce refuza frontul unit, reprezenta pericolul principal, iar după formarea sa, modul de gîndire de dreapta, ce renunță și subapreciază cucerirea hegemoniei, a devenit, treptat, pericolul principal. Lucrarea evidențiază necesitatea rezolvării corecte a raportului dintre frontul unit și lupta de clasă, dintre constituirea frontului unit la eșalonul superior și organizarea maselor. Față de greșelile aliaților, de atitudinea lor oscilantă, trebuie să se dea dovadă de o înaltă vigilență și spirit critic. În cadrul frontului unit trebuie conferită o atenție specială strategiei de luptă.

Raportul *Cu privire la munca de partid și activitatea în rîndul maselor în regiunile albe* a fost prezentat la adunarea reprezentanților organizațiilor de partid din regiunile albe desfășurată la Yanan, în mai 1937. Raportul insistă asupra cerinței realizării unei cotituri radicale atît în munca de partid, cît și în activitatea în rîndul maselor. Această cotitură are două laturi. Prima este determinată de schimbările intervenite în condițiile concrete și în linia politică, care au impus necesitatea schimbării metodelor de luptă, de organizare și de muncă; cea de-a doua, de mentalitățile greșite încetățenite în partid, care trebuie să fie modificate sau lichidate. Înăfptuirea primei cotituri constituie o sarcină relativ ușoară, dar schimbarea mentalităților tradiționale ale multor tovarăși, care au crezut în justetea sectarismului și aventurismului stîngist, cît și convingerea lor, că cu tot ceea ce ei au fost obișnuiți în trecut este greșit, este o sarcină ex-

trem de grea. În raport s-au prezentat probleme-cheie, ca : stabilirea unor relații corecte între partid și mase, realizarea unui echilibru între munca legală și cea clandestină, importanța cadrelor în procesul realizării unei cotituri în muncă. Raportul adresează o chemare tuturor membrilor de partid ca să lucreze și să muncească din greu pentru realizarea acestei cotituri.

RĂZBOIUL ANTIJAPONEZ

La începutul și în timpul războiului anti-japonez, tovarășul Liu Shaoqi, potrivit liniei strategice stabilite de Comitetul Central și de tovarășul Mao Zedong, a plecat în spatele frontului inamic, unde a depus o activitate asiduă și a condus cu eficiență lupta anti-japoneză din China de Nord și din China Centrală. În anul 1943 s-a întors la Yanan și a luat parte la munca de conducere a Comitetului Central. Din această perioadă, în volum au fost incluse 17 lucrări, dintre care se prezintă următoarele :

Lucrarea Cîteva probleme fundamentale ale războiului de partizani împotriva Japoniei, scrisă în 1937, studiază condițiile favorabile și nefavorabile, atât pentru China, cît și pentru inamic, în desfășurarea războiului în China de Nord după incidentul de la Podul Lugou²¹. Lucrarea elucidează importanța și locul tactic al războiului de partizani în cadrul războiului anti-japonez, subliniind că sarcina principală a poporului în China de Nord constă în organizarea și lărgirea războiului de partizani. Pentru garantarea victoriei finale a războiului de partizani, se impune înființarea unor detașamente capabile să aplice o politică justă, crearea unor baze trainice anti-japoneze și a unei puteri politice anti-japoneze cu capacitate de muncă, cu influență în mase și capabilă să conducă războiul de partizani. Se expun în mod sistematic sarcinile presante ale momentului, ca : organizarea și reorganizarea unităților armate anti-japoneze din China de Nord, înființarea bazelor anti-japoneze, crearea guvernului democratic anti-japonez.

Să conducem în mod independent războiul de partizani anti-japonez din China de Nord constituie proiectul rezo-

luției elaborată de Liu Shaoqi, în luna noiembrie 1937, pentru Biroul Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez pentru China de Nord. Lucrarea analizează situația desfășurării luptelor după începerea războiului și pericolul existent de a se recurge la concesiile și capitulare. Partidul trebuie să conducă în mod independent războiul de partizani anti-japonez din China de Nord ; să ciștige întinsa regiune rurală, pentru ca aceasta să se transforme în baze pentru războiul de partizani ; să pună bazele puterii politice democratice anti-japoneze. În procesul luptei, relevă proiectul de rezoluție, se impune mobilizarea maselor pentru lupta economică, în așa fel încît lupta economică a maselor să se îmbine cu lupta armată anti-japoneză. Este necesar, de asemenea, să se combată atît tendințele periculoase de dreapta, ale acelor care, de teamă să nu înpăimînte aliații, încetează să conducă lupta maselor, estompează profilul politic independent al partidului, cît și greseliile de stînga, care nu țin seama de principiile frontului unit, lansează lozinci exagerate, și care, atît prin metodele de muncă cît și prin acelea de acțiune incită în mod inutil aliații.

Lucrarea Cu privire la formarea membrului de partid însumează cuvîntările rostite de autor, în iulie 1939, la Institutul de marxism-leninism din Yanan. „Documentele mișcării pentru îmbunătățirea stilului de muncă“, editate în 1943, au încorporat ultimele patru capitole ale lucrării. În 1962, lucrarea a fost reeditată după o revizuire prealabilă a autorului. Ideea centrală a operei constă în educarea membrilor de partid, astfel încît să înțeleagă necesitatea de a-și forma o temeinică concepție comunistă despre lume, în a cere membrilor de partid ca, în diversele schimbări intervenite la nivelul condițiilor obiective și a sarcinilor de luptă, să poată să folosească sistemul de gîndire comunist spre a-și călăuzi propriile acțiuni. Lucrarea fundamentează în mod sistematic formarea conștiinței membrului de partid în relație cu practica revoluționară și studiul teoretic, fundamentează raportul dintre transformarea lumii subiective și transformarea lumii obiective, formulînd criteriile concrete ale unui membru model al partidului comunist, îndrumînd și însușind masele largi de membri de partid să-și consacre întreaga viață cauzei comunismului. Membrul de partid trebuie să-și desăvîrșească educația pe diferite planuri, în procesul studierii teoriei marxist-leniniste și practicii revoluționare. Astfel, el trebuie să fie pregătît pe planurile teoriei marxist-leniniste, al strategiei și tac-

²¹ Incident provocat de unitatea militară japoneză cantonată în regiunea acestui pod conform tratatului încheiat în 1901 de China cu cele opt state care au participat la înăbușirea răscoalei condusă de Liga celor drepți („boxerii“). A marcat începutul războiului total chino-japonez.

ticii revoluției proletare, al conștiinței și moralei proletare, al păstrării unității interne de partid, al folosirii criticii și autocriticii și respectării disciplinei, al stilului de muncă dirz și legăturii cu masele, al cunoașterii științifice. Iar unicul scop al formării comunistului îl reprezintă slujirea poporului, a practicii revoluționare. Această lucrare a îmbogățit și a dezvoltat învățătura marxist-leninistă și gândirea maozedong cu privire la construcția de partid și morala comunistă. Studiarea lucrării are un mare rol călăuzitor, mai ales astăzi, în cadrul efortului de însănătoșire a stilului de muncă din partid și întăririi spiritului partinic.

Lucrarea Cu privire la puterea politică democratică anti-japoneză a fost publicată în decembrie 1940. Lucrarea acordă o importanță deosebită rolului puterii politice în procesul luptei revoluționare, arătând că, puterea politică democratică anti-japoneză formată din alianța diferitelor clase constituie forma superioară a frontului unit național anti-japonez, mijlocul cel mai propice și cel mai viabil pentru izbînda în războiul anti-japonez și pentru triumful revoluției în China. În lucrare s-au expus linia politică și sarcinile puterii politice democratice anti-japoneze: lupta împotriva imperialismului japonez, reprimarea trădătorilor, apărarea judicioasă a intereselor diferitelor clase care opun rezistență japonezilor, îmbunătățirea nivelului de trai al muncitorilor și țăranilor; s-a remarcat, de asemenea, marea însemnătate a înființării și dezvoltării puterii politice democratice anti-japoneze pentru stimularea procesului de democratizare pe plan național. Lucrarea a criticat modul greșit de a proceda al Guomindang-ului, care nu se îngrijea decît de propriile interese, nu practica democrația și încălca voința poporului.

Cu privire la confruntările de idei din cadrul partidului este titlul cuvîntării rostite, în iulie 1941, la Școala de partid a Biroului Comitetului Central pentru China Centrală. Cuvîntarea expune metodic condițiile sociale și istorice ale nașterii partidului, tendințele existente în cadrul confruntărilor de idei în rîndurile partidului, dezvăluind și criticînd urmările nefaste ale transformării lor în lupte excesive, după care înfățișează principiile juste care trebuie să le guverneze. În principal, acestea sînt: confruntările de idei din cadrul partidului trebuie să se desfășoare cu spirit de răspundere față de partid și față de revoluție, se impune delimitarea clară a principiilor ideologice, folosirea unor modalități tovarășești, caracterizate de atitudini sincere, deschise, evitîndu-se pe cît po-

sibil adoptarea unor măsuri organizatorice; critica privind membrii de partid sau munca de partid să fie îndreptățită și făcută în mod judicios; tovarășilor sancționați să li se acorde toate posibilitățile de a apela la forurile superioare; trebuie interzise disputele neprincipiale din cadrul partidului. Toate aceste principii constituie o puternică armă pentru desfășurarea confruntărilor de idei din partid, parte integrantă importantă a marxism-leninismului și a gândirii maozedong cu privire la teoria construcției de partid.

Răspuns tovarășului Song Liang este scrisoarea de răspuns adresată, în luna iulie 1941, tovarășului Song Liang²² de la Școala de partid a Biroului Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez pentru China Centrală. După ce analizează situația învățămîntului teoretic al partidului, scrisoarea critică concepția greșită a unor membri de partid care subapreciază studiul teoretic, explicînd rolul conducător exercitat de teoria revoluționară în acțiunea practică. Arătînd că eșecurile suferite în trecut de către Partidul Comunist Chinez se datorează greșelilor în privința conducerii, se subliniază că partidul trebuie să depună cele mai mari eforturi pentru intensificarea studiului și a pregătirii teoretice marxist-leniniste, deoarece numai așa se va putea garanta că partidul va conduce în mod corect revoluția chineză.

Să învingem greutățile, să pregătim contraofensiva și să creăm condiții întemeierii noii Chine este titlul scrisorii adresată tovarășului Chen Yi. Ea a fost scrisă în iulie 1942, pe cînd autorul se întorcea din bazele aflate în China Centrală, îndreptîndu-se spre Yanan, în spiritul „Declarației celei de a V-a aniversări a războiului anti-japonez” dată publicității de Comitetul Central al partidului. În anii 1941 și 1942, datorită blocadei impuse de armatele agresoare japoneze și de elementele retrograde anticomuniste din cadrul Guomindang-ului și, apoi, a ofensivei declanșate de acestea, regiunile eliberate au trecut printr-o situație extrem de dificilă. Analizînd științific situația creată, în scrisoare se exprimă încrederea că partidul și armata dispun de resurse suficiente pentru a învinge greutățile, pentru a trece la o ofensivă tactică și, după război, la punerea bazelor noii Chine. Pentru aceasta este necesar ca munca desfășurată să fie strîns legată de viitoarea ofensivă și de lupta pentru noua Chină.

²² Song Liang (Sun Yeh-fang), membru al P.C. Chinez din 1924, se numără printre economiștii de seamă ai Chinei.

Pe baza situației concrete din China Centrală, autorul a expus următoarele măsuri politice: „politică luminată“, „acumularea învățămintelor“, „reorganizarea armatei“, „intensificarea pregătirii militare“.

Raportul cu privire la experiența acumulată în cei șase ani de muncă desfășurată în China de Nord și China Centrală a fost elaborat în martie 1943. Pornind de la propria activitate, tovarășul Liu Shaoqi a înfățișat experiența muncii Organizației de partid din China de Nord, din primăvara anului 1936 și pînă în iarna anului 1938, și a Organizației de partid din China Centrală, din iarna anului 1938 și pînă în primăvara anului 1942. După Conferința de la Wayabao²³ din decembrie 1935, Biroul pentru China de Nord, îmbinînd organic sarcinile generale și linia strategică de ansamblu ale Comitetului Central al partidului, cu situația concretă din China de Nord, a trasat la momentul potrivit sarcinile și liniile directe ale Organizației de partid din China de Nord. Folosindu-se de valul revoluționar de după „Mișcarea din 9 decembrie“²⁴, de condițiile favorabile create în prima etapă a războiului anti-japonez, a lărgit forțele armate populare și rîndurile forțelor progresiste, a pus în aplicare orientarea strategică a frontului unit național anti-japonez, a desfășurat în mod independent războiul de partizani anti-japonez, a înființat bazele anti-japoneze din China de Nord și puterea politică democratică anti-japoneză condusă de partid. După cea de-a 6-a Plenară a C.C. al P.C. Chinez ales la cel

de-al VI-lea Congres din 1928, Biroul pentru regiunile din cîmpiile centrale, angajat în lupta „pentru lărgirea Chinei Centrale“, după ce a tras învățămintele în urma pierderii ocaziei favorabile ce s-a ivit la începutul războiului anti-japonez, cînd nu și-a axat munca pe organizarea și dezvoltarea războiului de partizani anti-japonez în întinsele regiuni rurale din spatele inamicului, a început să aplice cu conștiinciozitate linia și orientarea politică corectă indicate de Comitetul Central, să lărgască războiul de partizani anti-japonez și să ducă o luptă calculată și limitată la posibilități împotriva elementelor retrograde anticomuniste (ale Guomindang-ului — n.n.), determinînd astfel schimbarea situației dificile, lărgind în ritm rapid Noua Armată a IV-a și forțele armate ale poporului, consolidînd și lărgind bazele din China Centrală. Acest raport, ce reflectă munca desfășurată de partid în această perioadă în China de Nord și China Centrală, reprezintă un important document pentru studierea istoriei revoluției și pentru sintetizarea experienței sale istorice.

Articolul *Să curățim partiul de ideologia menșevică* a fost scris cu ocazia celei de-a XXII-a aniversări a creării Partidului Comunist Chinez. Se trece în revistă drumul sinuos parcurs de partid, criticîndu-se, acei falși marxști care pornesc în toate ocaziile de la formule scolastice și nu de la realitate. Se cheamă toți activiștii și membrii de partid la cercetarea atentă a experienței istorice a partidului, la studierea și aprofundarea învățaturii tovarășului Mao Zedong cu privire la revoluția chineză și la lichidarea, cu ajutorul sistemului ideologic al tovarășului Mao Zedong, a ideologiei oportuniste din partid.

Cu privire la partid se intitulează raportul cu privire la schimbarea statutului partidului prezentat de tovarășul Liu Shaoqi, în anul 1945, la Congresul al VII-lea al Partidului Comunist Chinez. În volum sînt cuprinse părțile I, a II-a și a V-a ale raportului. Raportul a prezentat probleme teoretice și principiale de mare importanță, precum: caracterul partidului și ideologia sa călăuzitoare, trăsăturile specifice ale revoluției chineze, linia maselor adoptată de partid, sistemul centralismului democratic. Este prima sinteză cuprinzătoare despre construcția de partid făcută după crearea partidului. Partidul este detașamentul înaintat și organizat al clasei munci-

²³ Ședința Biroului Politic al C.C. al P.C. Chinez a avut loc în ultima decadă a lunii decembrie a anului 1935 și a dezbătut probleme privind frontul unit național anti-japonez, crearea armatei aliate anti-japoneze și formarea unui guvern de apărare națională; de asemenea, în cadrul ei au fost puse bazele politicii de front unit anti-japonez a partidului.

²⁴ Mișcarea patriotică anti-japoneză a tîneretului studios din 9 decembrie 1935 s-a desfășurat în condițiile intensificării expansiunii imperialismului japonez în China de Nord și a marcat începutul unui nou avînt al mișcării patriotice anti-japoneze a poporului chinez. La 12 decembrie 1935, peste 10 000 de studenți și elevi din Beiping, sub conducerea organizației de partid, au demonstrat, cerînd încetarea războiului civil, unirea tuturor forțelor și îndreptarea lor împotriva dușmanului din afară, nerecunoașterea așa-numitei campanii de autonomie a Chinei de Nord manevrată de autoritățile japoneze, izgonirea imperialismului japonez din China și respectarea libertăților democratice. Brutalitatea autorităților guomindangiste față de demonstrații a declanșat largi acțiuni de protest în întreaga Chină. „Mișcarea din 9 decembrie“ a jucat un important rol pentru crearea frontului unit anti-japonez.

toare — subliniază raportul. În privința construcției de partid, problema cea mai importantă privește stabilirea structurii ideologice. În consecință, se impune, înainte de toate, rezolvarea contradicției dintre ideologia proletară și cea neproletară existentă în interiorul partidului. În raport se face o prezentare sistematică a modului cum tovarășul Mao Zedong a devenit conducătorul întregului partid, iar gândirea lui, ideologia conducătoare a acestuia. Gândirea maozedong este ideologia ce s-a născut în urma îmbinării teoriei marxiste cu practica revoluției chineze, ea constituind călăuza tuturor activităților partidului. În raport se arată că linia maselor formează linia fundamentală politică și organizatorică a partidului. Referitor la principiul fundamental al centralismului democratic se precizează că centralismul democratic din interiorul partidului înseamnă sistemul unității dintre cadrele de conducere ale partidului și masele largi, înseamnă sistemul ce se concentrează din marea masă a membrilor de partid și este sprijinit cu fermitate de masa membrilor de partid. Acest raport constituie un însemnat document al învățăturii marxist-leniniste și al gândirii maozedong cu privire la teoria construcției de partid. Concepțiile teoretice și principiile ideologice expuse în raport reprezintă și azi idei călăuzitoare pentru întărirea construcției de partid.

CEL DE-AL TREILEA RĂZBOI CIVIL REVOLUȚIONAR

În această perioadă, tovarășul Liu Shaoqi a fost unul din principalii tovarăși cu muncă de răspundere în cadrul Comitetului Central. În primăvara anului 1947, când clica reacționară a Guomindang-ului a atacat Yanan-ul, conform hotărârii Comitetului Central, tovarășii Mao Zedong, Zhou Enlai și alții au rămas în nordul provinciei Shaanxi pentru a conduce războiul de eliberare a întregii țări, iar tovarășul Liu Shaoqi, numit în funcția de secretar al Comisiei de lucru a Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, împreună cu tovarășul Zhu De și alții, a plecat în China de Nord, răspunzând de munca zilnică a Comitetului Central. Din această epocă, în volum au fost cuprinse 9 lucrări. Mai jos prezentăm următoarele:

Lucrarea Sarcinile actuale și planul strategic a fost scrisă în septembrie 1945 și însumează directive interne de partid concepute de autor pe baza unei hotărâri a Comitetului Central. După victoria războiului anti-japonez, clica reacționară a Guomindang-ului, pentru a apăra dominația mării moșierimi și mării burghezii și pentru a-și însuși rezultatele victoriei dobândite de popor, făcea pregătiri intense pentru declanșarea războiului civil, în timp ce arbora o atitudine favorabilă tratativelor de pace. Partidul nostru, pentru a apăra roadele victoriei cucerite de popor, a adoptat o orientare, care urmărea obținerea păcii și democrației, lupta împotriva războiului civil și dictaturii, angajându-se într-o luptă strinsă cu clica reacționară a Guomindang-ului. În acel moment, tovarășii Mao Zedong, Zhou Enlai și alții au plecat la Zhongqing pentru ducerea tratativelor; tovarășul Liu Shaoqi a rămas la Yanan în funcția de președinte ad-interim al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez. În urma unor discuții repetate purtate de tovarăși cu funcții de răspundere în Comitetul Central s-a căzut de acord asupra liniei directoare, care prevedea „lupta defensivă în direcția sudului și expansiune spre nord”. Acesta a fost un plan strategic extrem de important, cu o semnificație deosebită pentru victoria pe plan național a războiului de eliberare.

Lucrarea Să ne concentrăm forțele principale pentru înființarea bazelor în Manciuria de est, nord și vest însumează trei telegrame din lunile noiembrie și decembrie 1945 adresate persoanelor cu funcții de răspundere în Biroul Comitetului Central pentru China de Nord-Est. În telegrame se propune: amplasarea dispersată a forțelor principale militare și a activiștilor din China de Nord-Est, dislocarea unei jumătăți din efectivul acestora în punctele strategice importante în estul, nordul și vestul Manciuriei, în vederea înființării unor baze trainice, pentru mobilizarea maselor, pentru desfășurarea unei acțiuni referitoare la reducerea arende. Dacă vom putea câștiga întinsele regiuni rurale și numeroase orașe mici și mijlocii, biziindu-ne cu nădejde pe popor, vom putea cuceri victoria finală — se arată în telegrame. Desfășurarea evenimentelor a demonstrat că această hotărâre a fost justă.

Indicații cu privire la problema agrară este un document redactat de Liu Shaoqi, la 4 mai 1946, din însărcinarea Comitetului Central și cunoscut sub numele „Indicațiile din 4 mai”. În acel moment, în urma schimbărilor intervenite în situația internă a țării, Comitetul Central a luat hotărârea de a schimba politica de reducere a arende și a cametei, cu politica de confiscare a pământurilor moșierești și împărțirea acestora țăranilor. Documentul care consacră înfăptuirea acestei schimbări consideră rezolvarea problemei agrare în regiunile eliberate drept sarcina istorică esențială a partidului în etapa dată, veriga de bază a întregii sale activități. El stabilește principiile călăuzitoare ale campaniei de înfăptuire a reformei agrare. Indicațiile au prevăzut cerința mobilizării maselor, combătând metodele de substituere a maselor [de către activiștii de partid — *n.n.*], atragerea prin toate mijloacele a țăranilor mijlocași, unirea tuturor intelectualilor ce pot fi atrași, neafectarea pământului aparținând chiaburimii, aplicarea unui tratament diferențiat față de moșieri, concentrarea forțelor împotriva trădătorilor, gentriilor despoți și tiranilor din diferite localități, inviolabilitatea proprietăților aparținând industriașilor și comercianților.

În *Interviul acordat grupului de zia-riști din China de Nord* (octombrie 1948) se arată că lucrătorii din domeniul presei constituie puntea de legătură dintre partid și mase, urechea, ochiul, laringele și limba partidului și poporului. Cu ajutorul ziarelor și emisiunilor de radio, partidul îndrumă masele și învață de la ele. Tovarășul Liu Shaoqi a pus în fața lucrătorilor din domeniul presei patru cerințe: să slujească din toată inima poporul; să muncească din greu și în mod independent; să-și desăvârșească pregătirea teoretică marxist-leninistă; să-și însușească linia și politica partidului.

Cuvîntarea rostită în fața primei promoții a Academiei de marxism-leninism (decembrie 1948) analizează situația revoluționară, ce lua amploare într-un ritm rapid, și starea nivelului teoretic al activiștilor de partid, constatînd că pregătirea teoretică a majorității activiștilor nu corespunde complexității noii etape a revoluției. Din această cauză trebuie intensificat studiul teoretic fundamental

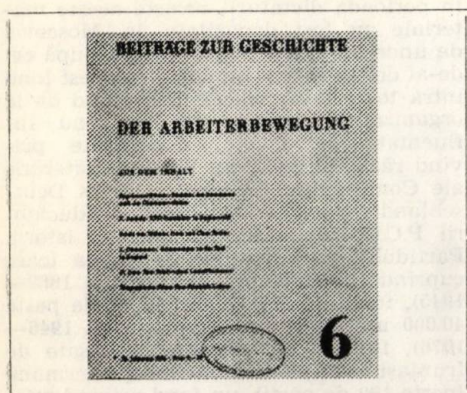
marxist-leninist, pentru ca activiștii cu munci de răspundere de la diferitele nivele să-și însușească o pregătire teoretică marxist-leninistă. Cuvîntarea subliniază necesitatea îmbinării teoriei cu practica și studierii cu tenacitate a teoriei marxist-leniniste.

Lucrarea Cu privire la liniile directe în construcția economică a noii Chine a fost scrisă în luna iunie 1946 și reprezintă tezele conținute de un raport intern de partid. Lucrarea relevă că, după încheierea războiului popular de eliberare, sarcina principală constă în refacerea și dezvoltarea economică a Chinei. În acest sens, s-au expus liniile directe ale construcției economice a noii Chine. Economia națională a noii Chine urmează a fi compusă din cinci sectoare economice, care, în ultima etapă a războiului și în cea dată, trebuie, toate, încurajate și dezvoltate. Însă, pentru trecerea treptată și stabilă la socialism, trebuie dezvoltată cu precădere economia de stat; înființată o largă economie cooperatistă; sprijiniți micii producători individuali și determinați să treacă treptat la cooperativizare; trebuie organizată economia capitalistă de stat și permis capitalului particular să se dezvolte într-un cadru bine determinat. În procesul construcției economice a noii Chine se impune combaterea încercărilor de a face concesi neprincipiale capitaliștilor și a tendințelor, conștiente sau inconștiente, de a transforma China într-o republică capitalistă. Trebuie prevenită, de asemenea, tendința de a se recurge prematur, în mod exagerat și fără condiții prealabile, la măsuri cu caracter socialist, care atît în privința planului economic cît și în privința mijloacelor preconizate depășesc posibilitățile reale.

Editarea primului volum *Liu Shaoqi: „Opere alese“* oferă un conținut bogat pentru studierea și cercetarea marxism-leninismului, a gândirii maozedong, a istoriei revoluției chineze, a vieții și gândirii tovarășului Liu Shaoqi. Studiarea operei tovarășului Liu Shaoqi și, prin aceasta, dobîndirea înțelepciunii și forței are o reală semnificație pentru sintetizarea experienței istorice a partidului, pentru continuarea și dezvoltarea tradițiilor pozitive, pentru întărirea construcției de partid și pentru stimularea dezvoltării civilizației materiale și spirituale socialiste.

„BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE DER ARBEITERBEWEGUNG“

nr. 1—6/1981

Cele șase numere pe anul 1981 ale revistei Institutului de marxism-leninism de pe lângă Comitetul Central al Partidului Socialist Unit din Germania abordează o tematică largă, circumscrisă istoriei mișcării muncitorești germane și internaționale, istoriei construcției socialiste în R.D.G. și în alte țări, ca și unor probleme teoretice ale marxismului.

În anul care a trecut, revista a acordat o atenție specială aniversării a două evenimente de importanță majoră din viața Partidului Socialist Unit din Germania: împlinirea a 35 de ani de la unirea Partidului Comunist din Germania și a Partidului Socialist German și crearea P.S.U.G. și a 10-a aniversare a Congresului al VIII-lea al P.S.U.G.

Primului eveniment îi sînt consacrate studiile semnate de Erich Mückenberg (*35 de ani de la crearea P.S.U.G. Amintiri și cugetări*), Heinz Vosske (*Despre activitatea lui Wilhelm Pieck pentru unirea P.C.G. și P.S.G. și crearea Partidului Socialist Unit din Germania*), Hans-Joachim Krusch (*Pe calea spre crearea P.S.U.G. Al XV-lea Congres al P.C.G.*), culegerea de documente, intitulată *Sindicalistii cer: creați partidul unit!* (realizată de Heinz Deutschland, Hanz Polzin și Günter Thoms), precum și articolul semnat de Fritz Zimmermann privind gîndirea și activitatea lui Otto Buchvitz în perioada exilului său în Danemarca, din anii '30, cu privire la necesitatea creării unui singur partid muncitoresc, toate publicate în numărul 2/1981.

Rolul Congresului al VIII-lea al P.S.U.G. în viața partidului și a Republicii Democrate Germane, importanța

problemelor dezbătute și a hotărîrilor luate în înaltul for al comuniștilor din R.D.G. pentru ansamblul vieții social-economice și politice a țării sînt evidențiate în studiile semnate de Gerhard Naumann (*Partidul Socialist Unit din Germania în perioada pregătirii celui de-al VIII-lea Congres al său*), Uwe Derewes (*Activitățile tineretului muncitor — expresie a politicii în rîndurile tineretului a P.S.U.G. 1971—1976*), Sonja Goldmann și Peter Welker (*Cu privire la propaganda în domeniul istoriei după Congresul al VIII-lea al P.S.U.G.*), toate publicate în nr. 1/1981, precum și articolul din nr. 3, semnat de Sigtraut Finzelberg și Eckhard Trümpler (*Despre perfecționarea concepției politice și economice a P.S.U.G. în perioada de pregătire a Congresului al VIII-lea al Partidului*).

Problemele de istoriografie și de metodologie a istoriei ocupă un loc aparte în preocupările redacției „Beiträge zur Geschichte der Arbeiterbewegung”. Dovadă cele 5 articole care tratează aceste probleme și care au fost publicate anul trecut în paginile revistei. Semnalăm, în acest sens, articolul lui Helmut Heinz și Fredi Sumpf, din nr. 2 (*Despre dezvoltarea istoriei partidului în R.D.G. între 1976—1980*) și cel al lui Walter Schmidt (*Tendințe noi ale interpretării naționaliste ale istoriei germane în istoriografia burgheză din R.F.G.*), publicat în nr. 3, precum și trei studii apărute în nr. 5, sub semnăturile lui Heinz Heitzer (*Scopuri și metode ale cercetării burgheze din R.F.G. cu privire la R.D.G.*), Werner Berthold (*Grupa de lucru privind istoria științelor sociale — concepții, experiență, proiecte*) și Philip S. Foner (*Anticomunismul în prezentările istoriei mișcării muncitorești din S.U.A.*).

În cadrul rubricii permanente de *Documente și materiale*, revista a publicat, număr de număr, izvoare privind istoria mișcării muncitorești germane, scrisori și alte documente provenind de la personalități ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale. Amintim, în acest sens, scrisorile adresate de Rosa Luxemburg unor tovarăși de idei și de luptă (Rosi Wolfstein și Friedrich Westmeyer), publicate de Annelies Laschitzer în nr. 1; materiale care au aparținut lui Wilhelm Pieck cu privire la proiectul de document referitor la *Principiile și scopurile P.S.U.G.*, publicate de Heinz Vosske în nr. 2; unele materiale ale lui Marx și Engels din anul 1850, necu-

noscute pînă în prezent (este vorba de 4 scrisori și materiale către redacția „New-Yorker Staats-Zeitung“, publicate de Ingrid Donner în nr. 3 al revistei), programul cultural din 1923 al Partidului Comunist din Germania (publicat în nr. 5 de Sigrid Oppermann) și un schimb de scrisori din anii 1926—1929 dintre Wilhelm Pieck și Clara Zetkin (publicate în nr. 6 de Heinz Vosske).

În cadrul acestei rubrici au fost publicate și unele documente noi provenind din volumul 39 al operelor lui Lenin (publicat în 1980, la Moscova). Dintre acestea, ne vom referi numai la cuvîntarea ținută de Lenin la 9 august 1918, la o manifestație care a avut loc la Moscova, în cartierul Rogojiski, și în care Lenin demasca caracterul imperialist al războiului dus de marile puteri beligerante. În acest context, el se referă și la România, care, în acea perioadă, gemea sub regimul impus de tratatul de la București din 7 mai 1918. „Germania, un alt hot — arăta Lenin —, și-a repartizat Serbia, România, Finlanda, Ucraina, aproape un sfert din întreaga Europă“.

Din cadrul rubricii de *Comunicări științifice* semnalăm materialul publicat de Heinz Vosske, șef de secție la Institutul de marxism-leninism, despre *Arhiva de partid centrală și fondurile sale*. Conform hotărîrii Secretariatului Comitetului Central al Partidului Socialist Unit din Germania, din 8 aprilie 1963 — arată autorul —, Arhiva de partid centrală a fost organizată ca o secție a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.S.U.G. Hotărîrea a stabilit ca în compunerea Arhivei de partid centrale să intre toate documentele și materialele dinainte de 1945, provenind de la organizațiile politice ale mișcării muncitorești germane, în primul rînd de la P.C.G. și P.S.G., cele din perioada 1945—aprilie 1946, cînd cele două partide s-au unit în cadrul P.S.U.G., documentele provenind de la Prezidiul și Comitetul Central al P.S.U.G., moștenirea documentară provenind de la unii conducători ai mișcării muncitorești, amintiri ale unor membri ai partidului revoluționar al clasei muncitoare, toate documentele originale provenite de la Karl Marx și Friedrich Engels.

În anii care au trecut după 1963, Arhiva de partid centrală s-a îmbogățit cantitativ și calitativ prin preluarea documentelor de la aparatul central de partid, prin donații ale unor activiști de partid din R.D.G., prin documente provenind din arhivele țărilor socialiste, prin achiziționarea unor documente etc. Astăzi, principalele fonduri ale Arhivei

sînt reprezentate de : fondul Marx-Engels (compus din 88 documente originale și peste 10 000 fotocopii), arhiva istorică a P.C.G. (care numără 5 000 de unități ; în perioada dictaturii naziste aceste materiale au fost depozitate la Moscova, de unde au fost readuse în țară după cel de-al doilea război mondial. În acest fond intră toate documentele provenind de la organizațiile create, conduse sau influențate de P.C.G., documente privind războiul civil din Spania, materiale ale Comitetului Național „Freies Deutschland“, documente privind conducătorii P.C.G. etc.), fondul privind istoria Partidului Socialist din Germania (care cuprinde documente din perioada 1862—1945), fondul P.S.U.G. (ce cuprinde peste 40 000 unități și se referă la anii 1946—1976), fondul de documente lăsate de fruntași ai mișcării muncitorești germane (peste 190 de părți), un fond privind mișcarea muncitorească din R.F.G., o colecție de amintiri (provenind de la peste 1 500 de persoane), un fond de înregistrări pe benzi, filme și fotografii (peste 120 000 fotografii, 250 discuri, numeroase înregistrări pe benzi etc.), fondul de documente provenind de la autoritățile de stat (peste 100 000 de unități), precum și unele fonduri tematice : „Sfaturile de soldați și muncitori în Germania“, „Arhiva Institutului pentru cercetări sociale“, „Mișcarea democratică și antifascistă în lagărele de prizonieri din Uniunea Sovietică, Iugoslavia, Anglia, Franța și S.U.A.“ etc.

Profilul revistei „Beiträge zur Geschichte der Arbeiterbewegung“ este completat de alte rubrici : prima este rubrica de *Amintiri* (prezentă anul trecut în trei numere) ; urmează, apoi, rubrica *Schîte biografice* (prezentă în fiecare număr, această rubrică popularizează figuri de conducători ai mișcării comuniste și muncitorești germane și internaționale) și rubrica *Din istoria mișcării muncitorești locale* (în cadrul acestei rubrici au fost publicate, în 1981, cinci studii, dintre care amintim materialul cu caracter teoretic, semnat de Arno Golub și Heinz Moritz, intitulat : *Probleme metodologice și sarcini ale istoriei locale* și inserat în nr. 4).

O parte importantă din economia revistei Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.S.U.G. este rezervată rubricilor permanente de informare : *Viața științifică, Disertații, Critică și bibliografie* și *Adnotări* (la această rubrică este prezentată și lucrarea *Theorie et méthode dans l'historiographie roumaine. 1965—1979. Bibliografie*).

Fiecare număr al revistei cuprinde o *bibliografie selectivă* a cărților și articolelor publicate în reviste de specialitate, precum și în unele organe de presă ale partidelor comuniste și muncitorești cu privire la mișcarea muncitorească. La această rubrică sînt recomandate cititorilor și unele lucrări românești (vezi, în acest sens, *România în anii socialismului. 1948—1978*), precum și studii din revista „Anale de istorie” (Ion Popescu-Puțuri, *Organizarea partidului clasei muncitoare pe temelia României reîntregite. Locul partidului clasei muncitoare în istoria patriei*, din „Anale de istorie” nr. 5/1980, recomandat în nr. 3 al revistei germane,

precum și patru studii din nr. 1/1980; *Constituirea partidului politic al clasei muncitoare din România — P.S.D.M.R.*; Gheorghe Unc, *Consolidarea statului național unitar român în concepția partidului clasei muncitoare. 1918—1921*; Augustin Deac, *Comuniștii — continuatorii pe o treaptă superioară a celor mai bune tradiții ale mișcării noastre muncitorești*; Gheorghe Surpat, *Experiența P.C.R. în asigurarea rolului conducător al clasei muncitoare în revoluția și construcția societății socialiste*; toate aceste studii sînt recomandate în nr. 6 al revistei germane).

ION CALAFETEANU

СОДЕРЖАНИЕ

SUMMARY

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ: Речь на Пленуме Национального Совета по Сельскому хозяйству, Пищевой Промышленности, Лесного и Водного Хозяйства

NICOLAE CEAUȘESCU: Speech Delivered at the Plenary Session of the National Council of Agriculture, Foodstuff Industry, Forestry and Water Conservancy

СТАТЬИ — СООБЩЕНИЯ

ARTICLES-PAPERS

МИРЧА МУШАТ, ИОН АРДЕЛЯНУ: Крестьянство — основная сила общественного прогресса, борьбы за социальные и национальные права.

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU: Peasantry — the Basic Force of Social Progress, of the Struggle for Social and National Justice

КОНСТАНТИН РЭДУКАНУ: Социалистическое моральное сознание — сознание труда, творчества и революционной беспоспособности.

CONSTANTIN RĂDUCU: The Socialist Moral Conscience — the Conscience of Labour, of Creativity and Revolutionary Fighting Spirit

ИОН МАМИНА, ВАСИЛЕ НИКУЛАЕ: Рабочие и крестьяне — союзнические и боевые традиции.

ION MAMINA, VASILE NICULAE: Workers and Peasants — Traditions of Alliance and Commun Struggle

★

★

Журнал «Магазин историк» — 15-и годие издания: *Василе Петришор*.

„Magazin Istoric“, 15 Years of Issuing: *Vasile Petrișor*

НА ВСТРЕЧУ ПРАЗДНОВАНИЯ ДВЯНОСТОЛЕТИЯ СОЗДАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ РАБОЧЕГО КЛАССА РУМЫНИИ

MEETING THE 90th ANNIVERSARY OF FOUNDATION OF THE ROMANIAN WORKING CLASS POLITICAL PARTY

Развитие партии рабочего класса Румынии в период 1893—1918 гг. (III).

The Development of the Romanian Working Class' Party From 1893 to 1918 (III)

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

SCIENTIFIC LIFE

Третье собрание Совместной румынско-югославской исторической комиссии (Тимишоара, 15—17-ое февраля 1982 г.): *Ион Якош*.

The 3 rd Meeting of the Yugoslav-Romanian History Commission (Timișoara, 15 th 17 th February): *Ion Iacoș*

Защитение некоторых докторских диссертаций: *Георге Тудор*.

Defending theses for doctors' degree: *Gheorghe Tudor*

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

CRITICS AND BIBLIOGRAPHY

МИРЧА МУШАТ, ИОН АРДЕЛЯНУ: «Единство, продолжительность и достижение высшей ступени развития рабочего движения в Румынии. 1821—1948 гг.» Бухарест, Издво Академии РСР, 1981, 342 стр.: *Флорин Тэнэсеску*.

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU: „Unity, Continuity and Progress of the Workers' Movement in Romania 1821—1948“, Editura Academiei R. S. România, București, 1981, 342 p.; *Florian Tănăsescu*

М.К. СТЭНЕСКУ: «Рабочее движение в Румынии, в период 1924—1928 гг.» Бухарест, Научное и энциклопедическое издво., 1981, 269 стр.: *Николае Петрану*.
С. КУТИШТЯНУ, Г.И. ИОНИЦЭ: «Избирательная система в Румынии в период между двумя мировыми войнами. (Демократическое и рабочее движение в избирательной жизни межвоенной Румынии)». Клуж-Напока, Изд-во. «Дачия», 1981, 312 стр.: *Дойна Смырча*.

M.C. STĂNESCU: „Workers' Movement in Romania 1924—1928“, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 296 p.: *Nicolae Petreanu*

S. CUTISTEANU, GH. I. IONITA, „The Electorate in Romania Between the Two World Wars (Workers and Democratic Movement in the Electioneering Activities in the Inter-War Period Romania)“, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, 319 p.: *Doina Smârcă*

И.И. РУСУ, «Этногенезис румын». Бухарест, Научное и энциклопедическое издво., 1981, 466 стр.: *Николае Копю, Штефан Андрееску-Мошна*.

I. I. RUSU, „The Ethno-genesis of the Romanians“, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 466 p.: *Nicolae Copoiu, Ștefan Andreiescu-Moșna*

«Современные идеологические столкновения». Яссы, Изд-во «Жуниция», 1981, 344 стр.: *Иоан Кэпрэану*.

„Contemporary Ideological Confrontations“, Editura Junimea, Iași, 1981, 344 p.: *Ioan Căpreanu*

МИХАИЛ ЛЕБРЕХТ, „Die Geschichte von Siebenbürgen in Abend Unterhaltungen vors Volk“ (История Трансильвании в вечерних повестях рассказаны народу), Сибю, Изд-во Мартин Гохм Майстер, 1784, стр. 3—130: *Ана Мария Коман*.
Страницы истории революционной борьбы китайского народа: ЧУ ЕНЛАЙ, «Собрание сочинений», том I, Бейжинг, Изд-во «Народ», 1980, 438 стр.; ЛЮ ШАОЦИ: «Собрание сочинений», том I, Бейжинг, Изд-во «Народ», 1981,

MICHAEL LEBRECHT, „Die Geschichte von Siebenbürgen in Abend Unterhaltungen vors Volk“, Martin Hochmeister, Sibiu, 1784, p. 3—130: *Ana-Maria Coman*

Pages of History of the Chinese Peoples Revolutionary Struggle. ZHOU ENLAI, „Selected Works“, vol. I, People's Publishing House, Beijing, 1980, 438 p.; LIU SHAOQI, „Selected Works“, vol. I, People's Publishing House, Beijing, 1981, 464 p.

„Beiträge zur Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung“, nr. 1—6/1981 г.: *Ион Калафетэану*.

SOMMAIRE

NICOLAE CEAUȘESCU : Discours prononcé à l'Assemblée Plénière du Conseil National de l'Agriculture, de l'Industrie Alimentaire, de la Sylviculture et de l'Administration des eaux 25

ARTICLES—COMMUNICATIONS

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU : La paysannerie — force fondamentale du progrès sociale, de la lutte pour la justice sociale et nationale 25

CONSTANTIN RĂDUCU : La conscience morale socialiste — conscience du travail, de la force créatrice et de la combativité révolutionnaire 54

ION MAMINA, VASILE NICULAE : Des travailleurs et des paysans — tradition d'alliance et de lutte commune 72

*

La revue „Magazin istoric” — 15 années de parution : *Vasile Petrișor* 96

DEVANT LA 90-ÈME ANNIVERSAIRE DE LA CLASSE OUVRIÈRE EN ROUMANIE

Le développement du Parti de la classe ouvrière roumaine pendant la période 1893—1918 (III) 105

LA VIE SCIENTIFIQUE

La III-ème assemblée du Commission mixte d'histoire roumaino-yougoslave. (Timișoara, 15—17 février) : *Ion Iacoș* 144

Thèse de doctorat : *Gheorghe Tudor* 148

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU, „L'unité, continuité et l'essor dans le mouvement ouvrier de Roumanie, 1821—1948”, Editura Academiei R. S. România, București, 1981, 342 p. : *Florian Tănăsescu* 149

M. C. STĂNESCU, Le mouvement ouvrier de Roumanie, pendant les années 1924—1928”, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 296 p. : *Nicolae Petreanu* 154

S. CUTIȘTEANU, GH. I. IONIȚĂ, „Le système électoral en Roumanie entre les deux guerres mondiales (Le mouvement ouvrier et démocratique dans la vie électorale de Roumanie entre les deux guerres mondiales)”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, Iași, 312 p. : *Doina Smîrcea* 150

I. I. RUSU, „L'éthnogenèse des Roumains” ; Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 466 p. : *Nicolae Copoiu, Ștefan Andreiescu-Moșna* 162

„Les confrontations idéologique contemporaines”, Editura Junimea, Iași, 1981, 344 p. : *Ion Căpreanu* 166

MICHAEL LEBRECHT, „Die Geschichte von Siebenbürgen in Abend Unterhaltungen vors Volk”, Martin Hochmeister, Sibiu, 1784, p. 3—130 : *Ana-Maria Coman* 169

Pages d'histoire de la lutte révolutionnaire du peuple chinois : **ZHOU ENLAI**, „Oeuvres choisies”, vol. I, Editura Poporul, Beijing, 1980, 430 p. ; **LIU SHAOQI**, „Oeuvres choisies”, vol. I, Editura Poporul, Beijing, 1981, 461 p. 172

„Beiträge zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung”, nr. 1—6/1981 : *Ion Calafeteanu* 187

SUMARIO

NICOLAE CEAUȘESCU — Discurso al cultura, de la Industria Alimentaria, Silvicultura, de la Industria Alimentaria, Silvicultura y Administración de las Aguas 3

INFORMES — COMUNICACIONES

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU, El campesinado — fuerza fundamental del progreso social de la lucha por la justicia social y nacional 25

CONSTANTIN RĂDUCU : Conciencia moral socialista — conciencia del trabajo, del carácter creador y de la combatividad revolucionaria 54

ION MAMINA, VASILE NICULAE : Obremos y campesinos — tradiciones de la alianza y de la lucha común 72

*

Revista „Magazin istoric” (Almacén histórico) — 15 años de su aparición : *Vasile Petrișor* 96

ENCONTRANDO EL ANIVERSARIO DE 90 AÑOS DE LA CREACION DEL PARTIDO POLITICO DE LA CLASE OBRERA DE RUMANIA

El desarrollo del partido de la clase obrera de Rumania en el periodo de 1893—1918 (III) 105

VIDA CIENTIFICA

A III — reunión de la Comisión mixta rumano-yugoslava de historia (Timișoara) 15—17 de febrero) *Ion Iacoș* 144

El sostenimiento de unos tesis de doctorado : *Gheorghe Tudor* 148

CRITICA Y BIBLIOGRAFIA

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU, „Unidad, continuidad y ascensión en el movimiento obrero de Rumania, 1821—1948”, Editorial de la Academia de R. S. de Rumania, Bucarest, 1981, 342 p. : *Florian Tănăsescu* 149

N. C. STĂNESCU, „El movimiento obrero de Rumania en los años 1924—1928” ; Editorial científica y enciclopedia, Bucarest, 1981, 296 p. : *Nicolae Petreanu* 154

S. CUTIȘTEANU, GH. I. IONIȚĂ, „Elecciones de Rumania en los años de las guerras mundiales. (El movimiento obrero y democrático en la vida electoral de Rumania entre las dos guerras mundiales)”, Editorial Dacia, Cluj-Napoca, 1981, 312 p. : *Doina Smîrcea* 159

„Confrontaciones ideológicas contemporáneas”, Editorial Junimea, Iași, 1981, 344 p. : *Ion Căpreanu* 166

I. I. RUSU, „Etnogenesis de los rumanos”, Editorial científica y enciclopedia, Bucarest, 1981, 466 p. : *Nicolae Copoiu, Ștefan Andreiescu-Moșna* 162

MICHAEL LEBRECHT, „Die Geschichte von Siebenbürgen in Abend Unterhaltungen vors Volk”, Martin Hochmeister, Sibiu, 1784, p. 3—130 : *Ana-Maria Coman* 169

Hilas de historia de la lucha revolucionaria del pueblo chino : **ZHOU ENLAI**, „Obras elegidas”, vol. I, Editorial El Pueblo, Beijing, 1980, 438 p. ; **Liu, Shaogi**, „Obras elegidas”, vol. I, Editorial El pueblo, Beijing, 1981, 464 p. 172

Beiträge zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung”, nr. 1—6/1981 : *Ion Calafeteanu* 187

INHALT

NICOLAE CEAUȘESCU: Rede am Plenum des Nationalrates der Landwirtschaft, der Nahrungsmittelindustrie —, Forst- und Wasserwirtschaft 3

ARTIKEL — MITTEILUNGEN

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU: Die Bauernschaft — Grundkraft des Sozialfortschrittes, des Kampfes für soziale und nationale Gerechtigkeit 25

CONSTANTIN RĂDUCU: Das sozialistische Bewusstsein — Bewusstsein der Arbeit, der Kreativität und des revolutionären Kampfgeistes 54

ION MAMINA, VASILE NICULAE: Arbeitern und Bauern — Traditionen der Allianz und des gemeinsamen Kampfes 72

★

Die Zeitschrift „Magazin istoric“. 15 Jahre von seines Erscheinens: *Vasile Petrișor* 96

ENTGEGENKOMMEN DES 90-EN JAHRESTAGES DER SCHAFFUNG DER POLITISCHEN PARTEI DER ARBEITERKLASSE VON RUMÄNIEN

Die Entwicklung der Partei der Arbeiterklasse in Rumänien in der Zeitspanne 1893—1918 (III) 105

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

Die III-e Unterhaltung der gemischten rumänisch-jugoslawischen historischen Kommission (Timișoara, 15—17 Februar): *Ion Iacoș* 144

Das Bestehen einigen Doktorarbeit: *Gheorghe Tudor* 148

KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE

MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU, „Einheit, Kontinuität und Aufstieg in der Arbeiterbewegung von Rumänien. 1821—1948“, Editura Academiei R. S. România, București, 1981, 342 s.: *Florian Tănăsescu* 149

M. C. STĂNESCU, „Die Arbeiterbewegung von Rumänien in den Jahren 1924—1928“, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 296 s.: *Nicolae Petreanu* 154

S. CUTISTEANU, GH. I. IONIȚĂ, „Die Wähler in Rumänien in der Zwischenkriegszeit. (Die Arbeiter- und Demokratiebewegung im rumänischen Wahlen, in der Zwischenkriegszeit)“, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, 312 s.: *Doina Smircea* 159

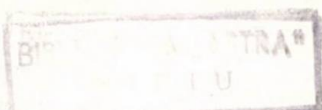
I. I. RUSSU, „Die Ethnogenese der Rumänen“, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 466 s.: *Nicolae Copoiu, Ștefan Andreiescu-Moșna* 162

„Gegenwärtige ideologische Konfrontationen“, Editura Junimea, Iași, 1981, 344 s.: *Ioan Căpreanu* 166

MICHAEL LEBRECHT, „Die Geschichte von Siebenbürgen in Abend Unterhaltungen vors Volk“, Marin Hochmeister, Hermannstadt-Sibiu, 1784, s. 3—130.: *Ana-Maria Coman* 169

Blätter aus der Geschichte der revolutionären Kampfes des chinesischen Volkes: **ZHOU ENLAI,** „Ausgewählte Werke“, I. Band, Volksverlag, Beijing, 1980, 438 s., **LIU SHAOQI,** „Ausgewählte Werke“, I. Band, Volksverlag, Beijing, 1981, 464 s. 172

„Beiträge zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung“, nr. 1—6/1981; *Ion Calafeteanu* 187

Redactori : Ion Mamina, Ioan Șt. Oprea, Nicolae Rauș, Florian Tănăsescu

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17 01 60, interior 722, 442.

Revista „Anale de istorie“ a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

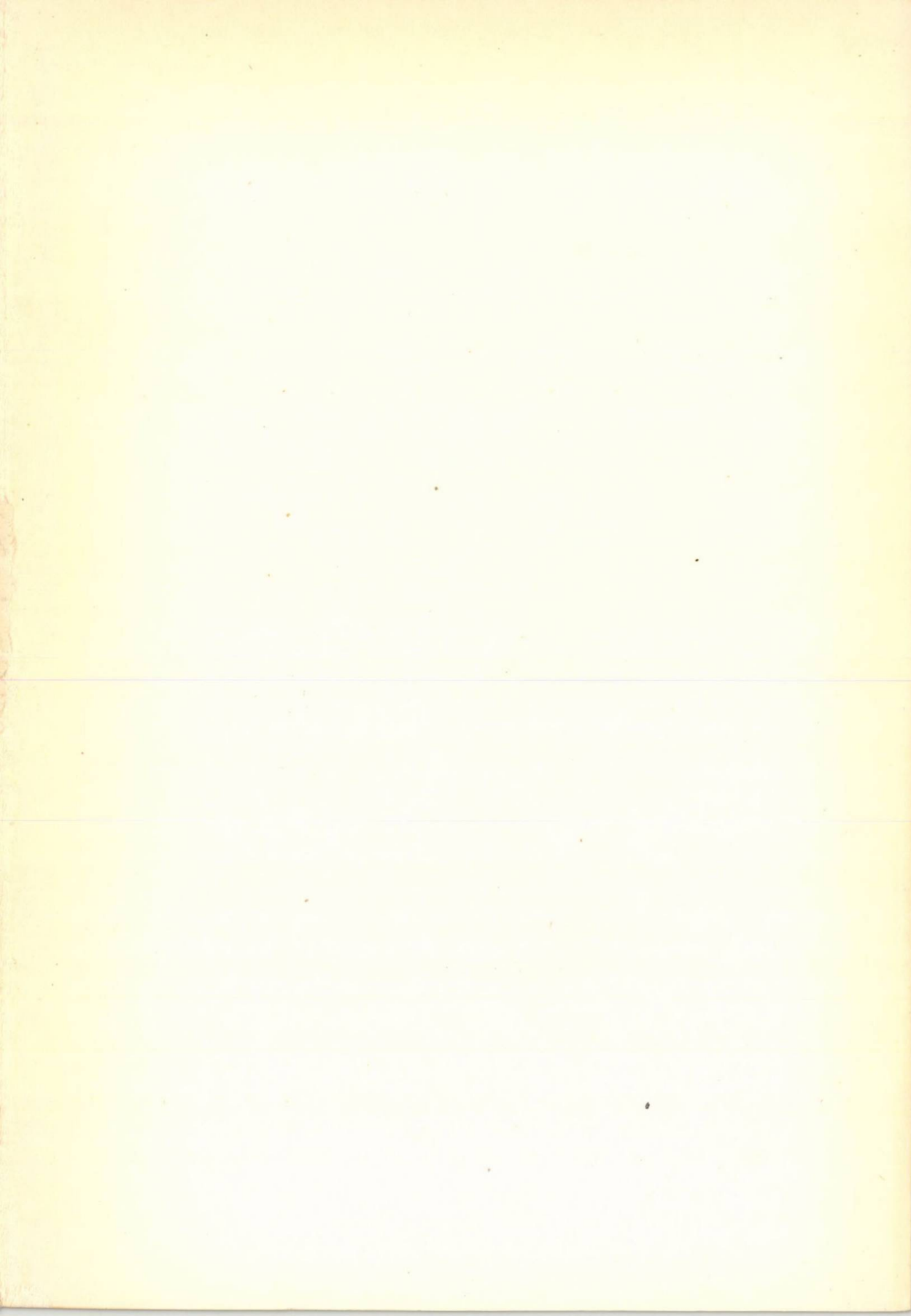
Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei.

Prețul unui număr — 12 lei; abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamentele adresându-se întreprinderii „ROMPRESFILATELIA“ — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64—66. P.O.B. — Box 2001.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scintei“

I 9007

anale de istorie

anul XXVIII **3** 1982

1990

0 JUL 2005

19007

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

— 22. 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

anale de istorie

Anul XXVIII

3

1982

SUMAR

NICOLAE CEAUȘESCU : Cuvintare la adunarea solemnă consacrată aniversării a 60 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a 25 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România 3

ARTICOLE — COMUNICĂRI

ION POPESCU-PUȚURI : Îndemn la creație (III) 24

CONSTANTIN RĂDUCU : Căi și modalități folosite de Partidul Comunist Român pentru educarea politică, patriotică și revoluționară a comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii 40

VASILE BOBOCESCU, DUMITRU SULTAN : Lupta comuniștilor în cadrul mișcării de rezistență din nord-vestul României împotriva ocupației horthyste, pentru anularea dictatului fascist de la Viena (1940—1944) 58

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITORE DIN ROMÂNIA

Dezvoltarea partidului clasei muncitoare din România în perioada 1893—1918 (IV) 81

MILITANȚI DE SEAMĂ AI MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI INTERNAȚIONALE

KIM IR SEN (cu prilejul aniversării a 70 de ani de la naștere) 115

34/18

CAUZELE ȘI CONSECINȚELE NEFASTE ALE INSTAURĂRII REGIMURILOR FASCISTE, REACȚIONARE

Statul „independent slovac“ : *Milică Moldoveanu* 119

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

- Sesiune omagială pe tema : „Concepția Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind locul și rolul tineretului, al organizațiilor sale revoluționare în viața social-politică a României socialiste“ (București, 15 martie) : *Constantin Petculescu* . 150
- Sesiune omagială pe tema : „Tărânamea — forță socială revoluționară, participantă activă la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate“ (București, 26 martie) : *Nicolae Rauș* 158

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

- OLIMPIU MATICHESCU, STELIAN NEAGOE : „Ani de luptă comunistă. 1933—1944“, Editura politică, București, 1982, 216 p. : *Vasile Petrișor* . 167
- GHEORGHE ZAHARIA, CONSTANTIN BOTORAN : „Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic. 1919—1939“, Editura militară, București, 1981, 466 p. : General-lt. *Ion Șuța* 172
- ROMUS DIMA, „Mișcarea muncitorească din Oltenia“, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1982, 396 p. : *Vasile Arimia* 175
- ION LÂNCRĂNجان, „Cuvînt despre Transilvania“, Editura Sport-turism, București, 1982, 192 p. : *Ion Bulei* 179

REVISTA REVISTELOR

- „Izvestiia na Institutu po istoriia B.K.P.“ (1980—1981) : *Crișan Iliescu* 182
- „1980. Yearbook on International Communist Affairs“ („1980. Anuarul pentru problemele mișcării comuniste internaționale“), sub redacția lui Richard F. Staar, Hoover Institution Press, Stanford, 1980, XXXI + 486 p. : *Teodor Popescu* 185

COLEGIUL DE REDACȚIE

ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚA, N. G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETREANU, VASILE PETRIȘOR — secretar responsabil de redacție, VALTER ROMAN, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN VOICU, VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA

NICOLAE CEAUȘESCU

CUVÎNTARE LA ADUNAREA SOLEMNĂ CONSACRATĂ ANIVERSĂRII A 60 DE ANI DE LA CREAREA UNIUNII TINERETULUI COMUNIST ȘI A 25 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA UNIUNII ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN ROMÂNIA

Dragi tovarăși și prieteni tineri,

Cu prilejul aniversării a șase decenii de la organizarea Uniunii Tineretului Comunist și al împlinirii a 25 de ani de la crearea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, pentru activitatea revoluționară a tinerilor comuniști pusă în slujba patriei, a intereselor vitale ale poporului, a socialismului, doresc ca, în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și guvernului, precum și al meu personal, să adresez participanților la adunarea festivă, tuturor membrilor organizației Uniunii Tineretului Comunist și ai Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști, întregului tineret al patriei noastre socialiste un călduros salut revoluționar, comunist, împreună cu cele mai bune urări. (*Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — tinerii !”*).

Totodată, felicit din toată inima Uniunea Tineretului Comunist pentru înalta distincție ce i-a fost conferită — titlul de „Erou al Muncii Socialiste”. Avem acum un Erou care se întruchiează în milioane de inimi și minți ale minunatului nostru tineret, care întotdeauna și-a servit patria, a servit poporul, libertatea și independența sa ! (*Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează „Ceașescu — tinerii !”*).

Adresez, de asemenea, din toată inima felicitări Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști pentru decorarea sa cu Ordinul „23 August” clasa I. (*Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu și studenții !”*).

Acordarea acestor înalte titluri și ordine ale Republicii Socialiste România constituie o înaltă prețuire și apreciere pe care partidul și statul nostru, întregul popor le dau organizațiilor revoluționare ale tineretului și studenților, întregului tineret, atât pentru trecutul glorios, revoluționar, de luptă în slujba înaltelor idealuri ale eliberării sociale și naționale, cât și pentru contribuția deosebită pe care organizațiile revoluționare ale tineretului, întregul tineret o au la marile transformări revoluționare din România, la înfăptuirea revoluției socialiste și la ridicarea țării pe noi culmi de progres și civilizație, la creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului, la întărirea forței patriei noastre socialiste, a independenței și suveranității sale. (*Urale și aplauze puternice, se scandează „Ceaușescu — tinerii !”*).

Aniversarea Uniunii Tineretului Comunist și a Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști constituie un minunat prilej de a omagia și cinsti tradițiile revoluționare, patriotice ale tineretului, de a evoca trecutul glorios de luptă pentru eliberarea națională și socială a poporului nostru, în care întotdeauna generațiile tinere s-au aflat în primele rînduri. Mișcarea revoluționară a tineretului a constituit întotdeauna o parte integrantă a luptelor de eliberare națională și socială, a mișcării muncitorești revoluționare, a Partidului Comunist Român. (*Aplauze și urale puternice : se scandează „Ceaușescu — tinerii !”*).

În toate evenimentele și momentele importante din istoria poporului nostru, din lupta sa pentru neatîrnare și independență, pentru formarea națiunii române, a statului național unitar, tineretul s-a găsit în primele rînduri ale forțelor revoluționare, progresiste, și-a adus contribuția activă — inclusiv jertfa supremă — pentru realizarea idealurilor de libertate națională și socială ale întregii națiuni. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Odată cu apariția pe scena istoriei a clasei muncitoare, cu începuturile mișcării muncitorești revoluționare, în a doua jumătate a secolului trecut, s-a afirmat cu putere în această activitate și tineretul muncitoresc, fiind prezent în toate marile bătălii de clasă purtate de proletariatul român împotriva asupririi burghezo-moșierești, pentru apărarea intereselor oamenilor muncii, pentru dreptate socială și națională. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Constituirea Uniunii Tineretului Comunist, în primăvara anului 1922 — la numai un an de la făurirea Partidului Comunist Român — a reprezentat un moment de însemnătate deosebită în mișcarea revoluționară de tineret din România.

Istoria Partidului Comunist Român, a mișcării revoluționare, democratice din România, a luptelor împotriva fascismului și
4 războiului este și istoria Uniunii Tineretului Comunist, istoria

luptei revoluționare a tineretului patriei noastre. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

La această glorioasă aniversare merită să subliniem, cu îndreptățită mândrie, faptul că, în marile bătălii de clasă, revoluționare, dintre primul și cel de-al doilea război mondial, tineretul comunist a fost prezent și a adus o contribuție de însemnătate deosebită la organizarea și participarea tineretului la lupta împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru apărarea cuceririlor democratice, a drepturilor tineretului, ale tuturor oamenilor muncii, ridicându-se cu hotărîre împotriva politicii antinaționale a guvernelor burghezo-moșierești, a fascismului, pronunțându-se ferm împotriva războiului, pentru apărarea independenței, integrității și suveranității României. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Tineretul a participat activ la întreaga activitate desfășurată de forțele patriotice, democratice, sub conducerea partidului comunist, împotriva războiului antisovietic, pentru ieșirea din acest război și trecerea cu întreaga forță la lupta împotriva Germaniei hitleriste, alături de armata sovietică, pînă la înfrîngerea definitivă a fascismului. (*Aplauze îndelungate*).

Uniunea Tineretului Comunist a participat activ la înfăptuirea revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, la întreaga activitate de transformări revoluționare ce au avut loc în anii următori. Se poate spune că în întreaga perioadă de transformări revoluționare și de construcție a societății socialiste Uniunea Tineretului Comunist, întregul tineret al patriei noastre au dat dovadă de un înalt patriotism revoluționar, participînd activ la toate mărețele realizări obținute de poporul român, sub conducerea Partidului Comunist Român, în dezvoltarea economico-socială a țării, în făurirea socialismului. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Crearea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști, în urmă cu 25 de ani, a constituit o necesitate pentru o mai bună organizare a activității studenților, pentru organizarea întregii studențimi într-o organizație revoluționară a tineretului, care să contribuie la formarea tineretului intelectual în spiritul concepțiilor revoluționare despre lume și viață, al muncii, al servirii întotdeauna a poporului. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

În toate etapele de transformări revoluționare, de construcție socialistă și trecere la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în România, organizațiile revoluționare ale tineretului, Uniunea Tineretului Comunist și Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România, întregul tineret au participat cu întreaga forță, împreună cu toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, cu întregul popor, la înfăptuirea politicii Partidului

Comunist Român de dezvoltare economico-socială a țării, de ridicare continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregii noastre națiuni.

În anii construcției socialiste, România s-a transformat dintr-o țară agrară, cu o industrie slab dezvoltată, într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică, modernă, cu o agricultură socialistă, modernă, în plină dezvoltare. Despre toate acestea vorbesc faptele — marile platforme industriale, marile unități agricole socialiste.

Remarcabilele succese obținute de România în dezvoltarea economico-socială se reflectă în creșterea producției industriale de 50 de ori față de 1938, în sporirea produsului social de peste 15 ori, a venitului național pe locuitor de peste 11 ori, a veniturilor totale reale ale oamenilor muncii de peste 6 ori.

Despre aceste mari realizări vorbesc orașele și satele înfloritoare de astăzi, dezvoltarea puternică a învățământului, științei, culturii — factori de importanță deosebită în construcția socialistă, în ridicarea generală a patriei.

În tot ce s-a realizat în patria noastră în anii construcției socialiste este prezentă munca, activitatea creatoare a organizațiilor de tineret, a organizațiilor revoluționare, a întregului tineret, care, în strânsă unitate cu întregul popor, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, înfăptuiește neabătut politica internă și externă a Partidului Comunist Român, politică ce corespunde pe deplin intereselor întregii noastre națiuni, bunăstării și fericirii sale, întăririi continue a forței economice a patriei, a independenței și suveranității naționale. (*Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceașescu — tinerii !”, „Ceașescu și poporul !”*).

Iată de ce, la această aniversare, doresc să adresez organizației Uniunii Tineretului Comunist și Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, membrilor acestor două organizații, întregului tineret al patriei cele mai calde felicitări pentru activitatea și munca depusă în slujba patriei, precum și urarea de succese tot mai mari în activitatea viitoare închinată patriei, socialismului, bunăstării și fericirii întregului nostru popor. (*Aplauze și urale îndelungate ; se scandează „Ceașescu și poporul !”, „Ceașescu — tinerii !”*).

Pentru a nu se înțelege cumva că încurajez tendințele avangardiste — deși, pînă la un anumit moment, avangardismul tineretului e necesar și foarte bun — trebuie să subliniez că toate aceste realizări sînt rezultatul politicii juste a partidului nostru comunist, care aplică în mod creator adevărurile generale ale socialismului la condițiile istorice concrete din România ; ele sînt rezultatul muncii clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a

tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor. De aceea, de la această aniversare a celor două organizații revoluționare ale tineretului, doresc să adresez mulțumiri și felicitări oamenilor muncii, întregului nostru popor pentru minunatele rezultate obținute în construcția socialistă, precum și urarea de noi și noi succese în ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație ! (*Urale și aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu și poporul !”*).

Dragi tovarăși și prieteni,

Acum, la această glorioasă aniversare, avem tot dreptul să privim cu mândrie și satisfacție drumul de muncă și luptă parcurs de organizațiile revoluționare ale tineretului, de tineretul patriei noastre ; dar, în același timp, nu trebuie să uităm lipsurile, unele greșeli care s-au comis, unele greutăți pe care le mai avem în dezvoltarea noastră pe drumul socialismului și comunismului. Am discutat pe larg, în ultimul timp, despre acestea. Nu doresc acum, la această aniversare, să mă opresc asupra acestor probleme. Dar, fiind la aniversarea unor organizații revoluționare, doresc să subliniez că întotdeauna comuniștii — deci și tinerii comuniști — au privit activitatea lor în spirit critic și autocritic, trăgând învățămintele necesare pentru munca viitoare. Realitatea, viața demonstrează cu putere că partidul nostru a știut întotdeauna să înlăture din activitatea sa lipsurile și greșelile, chiar unele denaturări — și să asigure mersul ferm înainte al României spre socialism și comunism, îndeplinindu-și astfel rolul istoric pe care și l-a asumat, de a conduce întreaga noastră națiune pe drumul luminos al noii orînduiri sociale. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Am ajuns la un nivel de dezvoltare a economiei, științei, învățămîntului, culturii, la un nivel de viață cum nici nu visau, cu 60 de ani sau chiar cu 30 de ani în urmă, mulți luptători revoluționari și progresiști.

Acum, poporul nostru se găsește într-o nouă etapă istorică a dezvoltării sale. Programul partidului a trasat obiectivul fundamental al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism a României, iar Congresul al XII-lea al partidului a stabilit obiectivul îndeplinirii unei etape importante a acestui program, pentru perioada 1981—1985. După cum este cunoscut, obiectivul fundamental trasat de Congresul al XII-lea este trecerea României de la stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare la stadiul de țară socialistă mediu dezvoltată, punînd ca o sarcină de importanță deosebită pentru această etapă realizarea unei noi calități a muncii și vieții, în toate sectoarele de activitate.

Primul an din acest cincinal a marcat un progres important. Se poate spune că avem toate condițiile pentru a îndeplini neabătut prevederile planului cincinal, hotărârile Congresului al XII-lea. Realizarea acestor obiective are loc în condiții grele. Criza economică mondială, cu toate aspectele sale, se reflectă, într-o măsură sau alta, în toate țările — și deci și în România. La aceasta se adaugă unele rămăneri în urmă în dezvoltarea bazei energetice și de materii prime și în realizarea unor prevederi din agricultură. Tocmai de aceea Congresul al XII-lea, cât și plenarele Comitetului Central din 1981 au atras în mod deosebit atenția asupra necesității intensificării eforturilor pentru dezvoltarea mai puternică a bazei energetice și de materii prime, pentru un progres mai rapid al agriculturii și creșterea puternică a producției agricole vegetale și animale.

Măsurile stabilite în primele luni ale acestui an — care vor fi supuse în curând plenarei Comitetului Central al partidului — asigură îndeplinirea neabătută a programului energetic, astfel încât, în linii generale, pînă în 1990, România să-și asigure o independență în ce privește energia și combustibilii și să-și satisfacă într-o măsură mai mare necesarul de materii prime, cu forțele proprii.

De asemenea, programul de dezvoltare a agriculturii, al autoaprovizionării au o bună bază materială. Așa cum am mai menționat, dealtfel, recensămîntul animalelor a evidențiat că, în afară de bovine, la toate celelalte specii avem o creștere importantă a efectivelor, ceea ce asigură realizarea în bune condiții a programului de autoaprovizionare și de dezvoltare a zootehniei, a agriculturii noastre în general.

Dealtfel, trebuie să spunem deschis că, dacă am fi realizat în întregime prevederile privind dezvoltarea bazei energetice și în domeniul agriculturii în cincinalul trecut, multe din greutățile de azi nu s-ar mai fi manifestat. De aceea, este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru îndeplinirea neabătută a obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea, pentru îndeplinirea planului în toate domeniile de activitate. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Un accent deosebit trebuie să punem pe calitate, pe ridicarea continuă a nivelului tehnic al producției. Sînt necesare măsuri și mai hotărîte în direcția reducerii consumurilor materiale, a recuperării și refolosirii materialelor, a creșterii continue a eficienței economice. Este necesar să acționăm cu mai multă hotărîre în aplicarea noului mecanism economic, astfel încît fiecare unitate economico-socială să-și asigure o răspundere deplină în gospodărirea avuției naționale încredințate colectivului respectiv. Trebuie

8 să facem astfel încît veniturile tuturor colectivelor de oameni ai

muncii să fie strâns legate de calitatea și cantitatea muncii, de creșterea rentabilității și a beneficiilor. Este necesar, de asemenea, să acționăm cu toată hotărîrea pentru creșterea mai puternică a productivității muncii, pe baza unei mai bune organizări a producției și a muncii, a mecanizării și automatizării proceselor de producție.

O atenție deosebită trebuie să acordăm exportului, asigurării realizării la timp și în bune condiții a tuturor produselor de export, creșterii valorificării superioare a materiilor prime, a valorii pentru fiecare tonă de produs exportat și asigurării unei balanțe comerciale active, a condițiilor pentru a realiza, în scurt timp, o balanță de plăți echilibrată și activă. (*Aplauze puternice*).

Toate problemele legate de dezvoltarea patriei noastre privesc întreg poporul ; dar ele privesc deopotrivă tineretul, ca factor hotărîtor în procesul de producție. Ele trebuie să stea, de aceea, permanent în fața organizațiilor revoluționare ale tineretului.

Realizarea unei noi calități a muncii și vieții presupune ridicarea continuă a nivelului de cunoștințe, a calificării tuturor oamenilor muncii. Este necesar să acordăm o atenție sporită bunei desfășurări a procesului de învățămînt, integrării sale organice cu știința și producția, înarmării tineretului nostru cu cele mai înalte cunoștințe ale tehnicii, ale cunoașterii umane în general. Nu trebuie să uităm nici un moment că profunde transformări ale forțelor de producție, ale relațiilor de producție și sociale, minunatele cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane au schimbat și schimbă continuu raporturile de muncă, de diviziune a muncii în procesul producției materiale și sociale. Fiind revoluționari, trebuie să studiem și să înțelegem permanent aceste transformări — și una din acestea o constituie creșterea puternică a rolului științei ca factor determinant al progresului economic și social, al dezvoltării forțelor de producție. Astăzi nu se mai poate concepe o dezvoltare puternică a forțelor de producție fără a așeza la baza acestora cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, ale cunoașterii umane în general. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

În activitatea noastră trebuie să ne preocupăm permanent de a asigura înfăptuirea în cele mai bune condiții a sarcinilor istorice care să asigure prezentul minunat al patriei noastre. Dar, în același timp, să nu uităm nici un moment că, preocupîndu-ne de prezent, trebuie să ne gîndim la viitorul patriei noastre, pentru a-i asigura un loc demn, liber — și din punct de vedere material, și spiritual — în rîndul națiunilor libere și egale în drepturi ale lumii. (*Aplauze îndelungate*).

Tineretului îi revine înalta misiune de a fi conștient de aceste transformări revoluționare, de a acționa în așa fel încît să-și în-

suşească şi să-şi ridice continuu nivelul cunoştinţelor, devenind stăpîn pe cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, participînd, totodată, activ, la dezvoltarea ştiinţei şi tehnicii contemporane.

O atenţie deosebită trebuie acordată muncii educative, de formare a conştiinţei revoluţionare a oamenilor muncii, a conştiinţei revoluţionare, patriotice a tineretului. Trebuie să aşezăm ferm la baza întregii activităţi politico-educative concepţia revoluţionară despre lume şi viaţă, materialismul dialectic şi istoric. Tineretul patriei noastre trebuie să-şi însuşească continuu cele mai noi cunoştinţe în domeniul cunoaşterii umane, să fie pătruns permanent de înalta răspundere faţă de patrie, faţă de popor, faţă de cauza socialismului, de viitorul liber şi independent al României. (*Urale şi aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !”, „Ceaușescu şi poporul !”, „Ceaușescu — pace !”*).

Una din marile cuceriri ale revoluţiei socialiste o reprezintă politica naţională, revoluţionară, marxist-leninistă a partidului nostru, asigurarea deplinei egalităţi în drepturi între toţi oamenii muncii, fără deosebire de naţionalitate. Organizaţiile revoluţionare de tineret, Uniunea Tineretului Comunist şi Uniunea Asociaţiilor Studenţilor Comunişti trebuie să militeze neabătut pentru dezvoltarea spiritului de frăţie şi solidaritate, de unitate între toţi fiii patriei, fără deosebire de naţionalitate. Trebuie ca, indiferent de originea naţională, de limba în care se exprimă, întregul tineret să vorbească o limbă unică — limba concepţiei revoluţionare a socialismului ştiinţific, a materialismului dialectic şi istoric, limba luptei comune pentru triumful socialismului şi comunismului în România, a luptei împotriva oricăror manifestări naţionaliste de orice fel, care au constituit întotdeauna un instrument în mîna claselor reacţionare, a burgheziei şi moşierimii, pentru a debina şi asupra popoarele, naţiunile şi naţionalităţile. Întărirea frăţiei tineretului, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, trebuie să constituie una din preocupările permanente — şi să fie apărută ca lumina ochilor ! (*Aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !”, „Ceaușescu şi poporul !”*).

În cadrul organizaţiilor sale, al partidului, al organizaţiilor democratice create în societatea noastră socialistă, tineretul, la fel ca toţi oamenii muncii, ca întregul popor, are posibilitatea de a participa la conducerea tuturor domeniilor de activitate. Este necesar să acţionăm permanent pentru dezvoltarea şi perfecţionarea democraţiei muncitoreşti, socialiste, pentru ca organismele democratice să asigure participarea tuturor oamenilor muncii — deci

neabătută a programului de dezvoltare economică și socială a patriei noastre.

Nu trebuie să uităm nici un moment că societatea socialistă reprezintă cea mai înaltă formă, cunoscută pînă în prezent, a democrației muncitorești-revoluționare, distinctă de democrația burgheză, deosebită tocmai prin aceea că în timp ce democrația burgheză asigură condiții claselor stăpînitoare să jefuiască, să asuprească oamenii muncii și alte popoare, democrația socialistă a lichidat și se opune asupririi oamenilor, asupririi de clasă, inegalităților de orice fel, se opune asupririi altor popoare. (*Urale și aplauze îndelungate; se scandează „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu și poporul !”*).

Ni se vorbește mult, la diferite posturi de radio, despre superioritatea democrației burgheze. Noi am cunoscut-o. Este adevărat, în cîteva țări capitaliste, există multe forme de organizare democratică; dar noi nu uităm că atunci cînd muncitorii s-au ridicat să fie stăpîni în țara lor li s-au dat baionete, gloanțe, moartea. Nu uităm că atunci cînd, în Germania, muncitorii mergeau spre cucerirea puterii, s-a instaurat fascismul, care a înecat în sînge lupta muncitorească. Nu uităm nici Comuna din Paris și multe, multe lupte revoluționare, înecate în sînge. Așa cum nu uităm luptele din România înecate în sînge. Democrația burgheză merge pînă acolo pînă unde nu sînt puse în pericol interesele asupritorilor. În momentul în care muncitorii pun în discuție o altă orînduire, vor să lichideze exploatarea, a încetat întotdeauna această democrație. Această democrație burgheză este, în fond, folosită ca un mijloc pentru a putea asupri și jefui mai ușor clasa muncitoare, alte popoare, pentru a putea îmbogăți monopolurile, pe capitaliști. O asemenea democrație a apus pentru totdeauna în România !

Noi edificăm democrația în care muncitorii, țăranii, intelectualii, toți cetățenii patriei, indiferent de naționalitate, de locul de muncă, de religie, pot și trebuie să participe la luarea hotărîrilor privind dezvoltarea patriei noastre, punînd totul în slujba bunăstării și fericirii, a edificării unei societăți în care să nu mai existe nici o inegalitate, să se asigure deplina egalitate și afirmare a principiilor de dreptate și echitate socială. Această democrație pe care o edificăm — și o vom apăra cu toate forțele — este democrația muncitorilor, a poporului stăpîn pe destinele sale ! (*Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”*).

Adresez organizațiilor revoluționare de tineret, întregului tineret al patriei noastre chemarea ca, în strînsă unitate cu clasa muncitoare, cu întregul popor, să acționeze pentru perfecționarea și dezvoltarea continuă a societății noastre socialiste, pentru în-

lăturarea vechiului și promovarea în permanență a noului, pentru lărgirea continuă a formelor de organizare și manifestare democratică, de conducere democratică a societății. Nici nu se poate concepe socialismul fără participarea poporului la conducere, fără o largă democrație revoluționară, muncitorească ! (*Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu — tinerii !”, „Ceașescu și poporul !”*).

Este necesar ca Uniunea Tineretului Comunist și Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști să desfășoare o largă activitate de organizare și educare a întregului tineret. În rîndurile Uniunii Tineretului Comunist trebuie să se găsească întregul tineret al patriei noastre. În acest sens, măsurile stabilite în ultimul timp creează posibilitatea ca, pe lângă membrii cu drepturi depline ai Uniunii Tineretului Comunist, să existe și membri asociați, ceea ce presupune cuprinderea întregului tineret. Toți membrii — inclusiv membrii asociați — vor lua parte la întreaga activitate, la întreaga viață a organizației Uniunii Tineretului Comunist. Membrii asociați însă nu vor putea fi aleși în organele de conducere ale Uniunii Tineretului Comunist. Dar am convingerea că mulți dintre membrii asociați se vor comporta în așa fel încît să devină membri plini, cu drepturi depline ai Uniunii Tineretului Comunist, să poată participa la întreaga viață, în toate organele de conducere ale acestei organizații revoluționare. (*Aplauze puternice*).

Trebuie să transformăm școlile, universitățile, întreprinderile și instituțiile, toate cooperativele agricole și toate unitățile economico-sociale, localitățile unde se găsesc tineri în adevărate centre de organizare și de desfășurare a activității politico-educative a tineretului.

Punînd pe primul plan educarea tineretului în spiritul muncii, organizațiile de tineret au datoria să se preocupe de toate problemele care privesc viața tineretului, să desfășoare o largă muncă educativă, să organizeze activitatea culturală de masă, activitatea distractivă, turismul și sportul de masă.

Într-adevăr, societatea noastră se bazează pe muncă. Nimeni nu poate trăi fără muncă în societatea noastră socialistă. Nimeni nu poate trăi pe seama muncii altora. Deci, trebuie să pregătim întregul tineret al patriei pentru muncă în toate domeniile de activitate. Dar, în același timp, nu trebuie să uităm nici un moment că tineretul are nevoie și de distracție, și de sport, și de activitate culturală, și de educație patriotică socialistă. De aceea, organizațiile revoluționare ale tineretului trebuie să înțeleagă că ele au răspunderea organizării acestei activități în toate sectoarele. Nu trebuie să se mai considere cumva — deși știu că nu e un pericol

Trebuie să înțelegem că și distracția, și sportul, și dansul fac parte din viața și munca tineretului, a societății noastre. Trebuie să ne gândim însă și să acționăm să dăm o formă civilizată, o formă cu un conținut revoluționar tuturor acestor activități, care să contribuie la formarea unui tineret sănătos, atât din punct de vedere spiritual și moral, cât și fizic. (*Aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu — tinerii !”*).

Toate instituțiile și mijloacele de care dispune societatea noastră socialistă trebuie să acționeze pentru formarea unui tineret cu înalte calități morale și fizice, constructor conștient al socialismului și comunismului, apărător de nădejde al cuceririlor revoluționare ale patriei noastre socialiste. (*Aplauze puternice*).

Conducerea de către partid a reprezentat și reprezintă sursa inepuizabilă de energie care a dinamizat întotdeauna capacitățile revoluționare ale tineretului, care dinamizează activitatea întregului nostru popor, creația revoluționară, socialistă în patria noastră. De aceea, organele și organizațiile de partid au sarcina să asigure permanent îndrumarea, conducerea politico-educativă a tineretului. Toate organele și organizațiile de partid trebuie să aibă deplina răspundere în această privință, fără însă a se amesteca în problemele mărunte ale activității de zi cu zi ale organizațiilor de tineret, fără a le dădăci — cum spuneam noi pe timpuri — dar să le asigure conducerea și îndrumarea politică, organizatorică, educativă. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Organele și organizațiile de partid au datoria să asigure îndrumarea cu grijă părintească a activității organizațiilor de tineret, să nu uite nici un moment că de felul în care tinerii sînt crescuți și educați, de spiritul revoluționar ce se imprimă tineretului în rîndurile organizațiilor sale, de aceasta depinde și dezvoltarea viitoare a spiritului revoluționar al partidului, al poporului nostru. Deci, formarea spiritului revoluționar al tineretului de azi înseamnă formarea spiritului revoluționar al comuniștilor de mîine, păstrarea spiritului revoluționar al poporului. (*Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu — tinerii !”, „Ceaușescu și poporul !”*).

În actualele împrejurări complexe ale vieții internaționale, cercurile reacționare, cercurile imperialiste străine, urmărind înfăptuirea politicii lor de dominație și asupra a altor popoare, recurg la tot felul de activități și folosesc toate mijloacele pentru a deruta și dezinforma tineretul, popoarele în general. În asemenea împrejurări, activitatea noastră de educație, de formare a conștiinței revoluționare și patriotice a tineretului trebuie să fie mai activă și mai combativă. Trebuie să facem ca tineretul patriei noastre să cunoască ce a însemnat dominația străină, ce au însem-

nat monopolurile imperialiste străine, ce a însemnat regimul burghezo-moșieresc, să cunoască greutățile pe care le-a întâmpinat poporul nostru, jertfele pe care le-au dat forțele revoluționare — inclusiv din rîndurile tineretului — pentru ridicarea României la nivelul de dezvoltare de astăzi.

Trebuie să nu uităm nici un moment că anticomunismul — pe care cercurile reacționare îl ridică, din nou, astăzi, la politică de stat — a dus întotdeauna la o politică reacționară, a dus la fascism și la război, a dus la antisemitism, la șovinism și naționalism reacționar, la o politică de asuprire națională și de jefuire a altor popoare. Lupta pentru libertăți democratice, pentru democrație, pentru independență presupune a face să se renunțe la această politică, care nu corespunde intereselor nici unui popor și care este sortită eșecului. Trebuie să facem totul pentru ca în lume să se adopte o politică realistă, de colaborare, de pace, de respect al dreptului fiecărui popor de a-și organiza viața așa cum o dorește, fără nici un amestec din afară. (*Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceașescu — pace !”*).

Noi avem ferma convingere că viitorul omenirii îl reprezintă comunismul. Nu credem însă că el poate fi impus cu forța cuiva! Dar, tot așa, nu credem și nu vom admite — și nici popoarele nu vor admite niciodată — ca cineva să le împiedice drumul spre comunism ! (*Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceașescu — pace !”, „Vom munci și vom lupta — pacea o vom apăra !”*).

Întotdeauna, forțele progresiste, revoluționare, luptînd pentru independența și neatințarea patriei, pentru progresul ei, au privit cu încredere viitorul României. Încă din secolul trecut, Bolintineanu spunea în unele versuri ale sale :

*„Viitor de aur țara noastră are
Și prevăz prin secolii a ei înălțare.
Însă, mai-nainte trebuie să știm
Pentru ea cu toții martiri să murim !
Căci fără aceasta lanțul ne va strînge
Și nu vom ști încă nici chiar a ne plînge !”*

Înaintașii noștri înțelegeau că înălțarea țării pe noi culmi de progres și civilizație nu se poate realiza decît prin luptă și sacrificii. În același spirit, în versurile sale, Coșbuc spunea :

*„Totuna e dac-ai murit
Flăcău ori moș îngîrbovit ;
Dar nu-i totuna leu să mori
Ori ciîne-nlănțuit”*

Și, după cum se știe, românii au luptat, dacă se poate spune așa, parafrazându-l pe Coșbuc, ca leii ; n-au vrut și nu vor dori nici odată să fie ciini înlănțuiți ! Vor să fie liberi și stăpîni în țara lor ! (Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceașescu — pace !“, „Ceașescu, România — stima noastră și mîndria !“).

Marele poet Eminescu, neegalat pînă astăzi, preamărind trecutul de luptă al poporului român și previzionînd viitorul țării, spunea în unele din minunatele sale versuri :

„Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorie, țara mea de dor ?

La trecutu-ți mare, mare viitor !

Fiii tăi trăiască numai în frăție

Viața în vecie, glorie, bucurie,

Vis de vitejie, fală și mîndrie,

Dulce Românie, asta ți-o doresc !“.

(Aplauze puternice ; se scandează „Ceașescu și poporul !“).

În spiritul tradițiilor glorioase de luptă, să dezvoltăm continuu sentimentul patriotic, dragostea față de patrie, de libertate și independență, spiritul de luptă și de sacrificiu pentru înălțarea și fericirea națiunii noastre ! Patriotismul revoluționar și solidaritatea internațională, internaționalismul proletar, revoluționar nu se contrapun, ci se condiționează, reprezintă un tot unitar ! Nu poți fi un bun revoluționar internaționalist dacă nu-ți iubești țara și poporul, așa cum nu poți fi un adevărat patriot revoluționar dacă nu respecti alte popoare, libertatea și independența lor, dacă nu acționezi pentru întărirea prieteniei și colaborării între toate popoarele, pe baza respectării dreptului fiecăruia de a fi stăpîn pe destinele sale. (Aplauze puternice, îndelungate).

Întregul nostru tineret trebuie să înțeleagă și să prețuiască marile realizări pe care le-am obținut în dezvoltarea patriei, în întărirea independenței și suveranității ei, să se angajeze cu întreaga forță pentru a dezvolta mai departe toate aceste cuceriri istorice și a asigura ridicarea continuă a nivelului de civilizație materială și spirituală a poporului, a făuri viitorul de aur al patriei noastre socialiste. (Aplauze puternice, îndelungate).

Presa, radioteleviziunea au misiunea de a prezenta realitățile așa cum au fost ele, de a înfățișa confruntarea care are loc în lumea de astăzi între forțele progresiste, antiimperialiste și forțele imperialiste reacționare, de a face să fie bineînțeles că viitorul

aparține popoarelor care au scuturat dominația imperialistă, și-au cucerit independența națională și luptă pentru apărarea și dezvoltarea ei. Nimic și nimeni în lume nu va putea să pună din nou jugul colonialismului și imperialismului pe gâtul popoarelor ! Popoarele și-au cucerit independența, o vor consolida și vor trăi libere ! (*Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceașescu — pace !”, „Vom munci și vom lupta, pacea o vom apăra !”*).

Presă și revistele de tineret, emisiunile de radioteleviziune ale tineretului trebuie să oglindească mai pe larg preocupările, viața, năzuințele tineretului, să fie pătrunse de spiritul patriotismului revoluționar, al solidarității internaționale, să militeze pentru formarea tinerei generații în spiritul înaltelor idealuri ale umanismului revoluționar, ale echității și dreptății sociale, ale abnegației și spiritului de sacrificiu, să contribuie la formarea unei conștiințe revoluționare, înaintate.

Un rol important în educarea și formarea conștiinței revoluționare a tineretului îl au uniunile de creație literar-artistică. Tineretul are nevoie de o literatură pătrunsă de înalte idealuri revoluționare, patriotice, care să oglindească trecutul glorios de luptă, munca poporului pentru victoria socialismului, să dea tineretului perspectiva luminoasă a luptei pentru mărețele aspirații și idealuri de dreptate socială și națională, pentru comunism.

Este necesar să se dea o ripostă hotărâtă unor manifestări — e drept, puține, dar nu trebuie tolerate — după care arta, literatura, poezia patriotică ar fi fost bune cândva, pe timpul lui Eminescu, al lui Coșbuc, Bolintineanu, Alecsandri sau alții — și că astăzi trebuie să nu ne mai preocupăm de asemenea literatură și poezie. Ce fel de scriitori și poeți pot fi aceia care gîndesc în felul acesta și care nu înțeleg că a cînta poporul, patria este menirea supremă a unui scriitor și artist ? Cine nu cîntă patria și poporul nu poate merita numele de scriitor și poet al României socialiste ! (*Aplauze puternice, prelungite*).

Am spus cândva niște gînduri ale lui Leonardo da Vinci — dacă nu mă înșel, la prima întîlnire cu scriitorii — după care, nu trebuie să bei apă din ulcior atunci cînd poți să bei apă din izvor, că numai mergînd la izvor, unde apa e limpede și curată, poți, într-adevăr, să ai inspirația de a-ți servi poporul și patria. (*Viă aplauze*). Ulcioarele de diferite concepții, străine de literatură, cu o apă stătută — cum se spune — au dus întotdeauna pe acei care s-au adăpat din ele la decădere ; aceștia au încetat de a mai fi cu adevărat scriitori și artiști. Ca atare, avem nevoie de o literatură care să se inspire din izvorul viu, din munca poporului nostru, din viața sa, să prezinte trecutul, prezentul și viitorul său. (*Aplauze îndelungate ; se scandează „Ceașescu și poporul !”*).

Același spirit trebuie să se manifeste în întreaga activitate — în arta plastică, în teatru, în cinematografie și în orice domeniu al artei și culturii socialiste românești. Avem nevoie de o muzică revoluționar-patriotică, legată de tradițiile poporului. Însăși muzica ușoară trebuie să fie inspirată din viața și năzuințele poporului nostru. Trebuie dezvoltate și îmbogățite continuu marile tradiții ale muzicii noastre populare, ale minunatelor doine și balade — unice în lume pentru frumusețea lor — și care oglindesc marea bogăție spirituală, dintotdeauna, a poporului nostru.

Ce minunat înfățișa Coșbuc marea frumusețe a doinei, a cîntecului popular în unele versuri — la reîntoarcerea păsărilor, prevestitoare ale primăverii — cînd întreba cu mîndrie patriotică:

*„Străinilor voi nu le-ați spus
Că doine ca a noastre nu-s ?*

În zărea cea de veci albastră,

*De ce-ați lăsat ? Nu v-a fost dor
De țara voastră ?“.*

Tineretul însuși trebuie să fie participant activ la realizarea unor opere literar-artistice de înaltă valoare spirituală, pătrunse de un profund umanism revoluționar, care să contribuie la dezvoltarea spiritului de luptă revoluționară al tineretului, al poporului.

În toate orașele și comunele patriei, în toată țara, tineretul trebuie să participe cu întreaga sa forță și capacitate creatoare la desfășurarea marilor manifestări cultural-educative din cadrul Festivalului național al muncii și creației „Cîntarea României“, să-și aducă contribuția valoroasă la dezvoltarea culturii noi, revoluționare, umaniste și socialiste, a României ! (*Applauze puternice, îndelungate*).

Este adevărat, sînt încă multe greutăți de învins. Lichidarea stării de înapoiere și făurirea unei civilizații materiale și spirituale avansate cer eforturi, învingerea multor greutăți. Țara noastră — ca și multe alte popoare care și-au cucerit independența după cel de-al doilea război mondial — a parcurs un drum uriaș. Într-o perioadă istorică scurtă am parcurs mai multe etape de dezvoltare economico-socială, am străbătut un drum lung spre piscurile înalte ale comunismului ; dar mai avem încă de urcat, de învins multe greutăți pe căile nestrăbătute de nimeni, spre realizarea visului de aur al omenirii — societatea dreptății și echității sociale, comunismul. Este necesar să nu uităm nici un moment că lupta

revoluționară nu s-a încheiat și nu se va încheia probabil nici cînd se va ajunge sus pe piscurile luminoase ale comunismului.

Generațiile anilor de luptă revoluționară și de construcție socialistă au dat multe exemple de înalt eroism și de dăruire patriotică, și-au îndeplinit cu cinste misiunea istorică. Generația tînără de azi trăiește în societatea socialistă și are alte condiții de viață și muncă, dar și altă misiune istorică. Romantismul revoluționar, spiritul de sacrificiu trebuie să se manifeste într-o formă nouă, corespunzător condițiilor în care tineretul trăiește și își desfășoară astăzi activitatea. Nu se poate spune că nu mai este loc pentru eroism revoluționar, pentru dăruire, pentru sacrificiu închinat patriei și socialismului. Dimpotrivă, toate șantierele patriei noastre oferă minunate posibilități de afirmare a eroismului revoluționar, a romantismului revoluționar. Oare tinerii constructori de astăzi ai Canalului Dunărea—Marea Neagră nu fac fapte revoluționare ? Realizările lor nu vor rămîne peste secole ca un simbol al eroismului tineretului nostru ? Sînt multe și multe alte șantiere, multe activități — în uzine, fabrici, unități de cercetare științifică și cultură — în care sute de mii și milioane de tineri muncesc cu eroism, împreună cu întregul popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în România ! (*Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — tinerii !”*).

Totdeauna va trebui să acționăm ca revoluționari ! Să studiem și să cunoaștem realitățile economico-sociale, să înlăturăm ceea ce e vechi și nu mai corespunde noilor forțe de producție, noilor realități sociale. Să acționăm cu îndrăzneală pentru promovarea noului, pentru găsirea celor mai bune căi și forme de organizare, spre a asigura înnoirea și dezvoltarea continuă a societății noastre ! Tineretul trebuie să se afle întotdeauna în primele rînduri în lupta pentru nou, pentru perfecționare și înnoire pe o bază superioară a societății noastre. În aceasta constă spiritul revoluționar — în păstrarea vie a concepției materialist-dialectice despre lume și viață ! (*Aplauze puternice, prelungite*).

Disponem de tot ce este necesar pentru a asigura realizarea neabătută a Programului partidului, victoria societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului în România.

Avem ferma convingere că viitorul aparține societății fără clase, fără asupritori. Pentru o asemenea societate și pentru o asemenea lume mai dreaptă și mai bună au luptat, luptă și vor lupta comuniștii români, tinerii comuniști, va lupta poporul nostru, tineretul României socialiste ! Și sîntem convinși că vor lupta toate popoarele lumii ! (*Aplauze puternice, prelungite*).

Dragi tovarăși și prieteni,

În viața internațională au apărut multe complicații. Norii negri prevestitori de furtună continuă să se adune. Într-o serie de locuri au izbucnit deja furtuni ucigătoare. Tot mai mult se adună nori prevestitori de o furtună atomică. De aceea este necesar să acționăm cu toată hotărîrea, în strînsă unitate și solidaritate cu toate forțele și popoarele care se pronunță pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru o politică de destindere, de respect al independenței naționale, de colaborare și de pace. (*Aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — pace !”*).

Acum, mai mult ca oricînd, se poate spune că problema fundamentală a zilelor noastre este aceea a războiului sau păcii. După cum se știe, România militează ferm pentru oprirea agravării situației internaționale, pentru trecerea la soluționarea tuturor problemelor litigioase dintre state numai și numai pe calea tratativelor. Ne pronunțăm cu toată hotărîrea pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare și în primul rînd la dezarmarea nucleară.

Sîntem deosebit de preocupați de situația gravă din Europa. Ne pronunțăm ferm pentru oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa și, în general, a oricăror rachete nucleare, și pentru trecerea la retragerea și distrugerea celor existente. Este în interesul tuturor națiunilor Europei să facem totul pentru apărarea bunului suprem al popoarelor — a existenței, a vieții lor. (*Aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — pace !”*).

Salutăm declarația secretarului general al Comitetului Central al P.C.U.S., Leonid Ilici Brejnev, prin care Uniunea Sovietică se angajează de a nu mai amplasa noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa pe toată durata existenței tratativelor pentru oprirea amplasării și reducerea celor existente și prin care declară că Uniunea Sovietică este gata să treacă chiar la o reducere unilaterală a unui anumit număr din rachetele existente. Considerăm această declarație și această măsură ca deosebit de importantă, ca o contribuție la realizarea în practică a măsurilor de înlăturare deplină din Europa a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune sau cu rază mai mică. Noi înțelegem aceste hotărîri și măsuri unilaterale ca o expresie a dorinței Uniunii Sovietice și ca un act important pînă la realizarea unui acord general, cu privire la rachetele cu rază medie de acțiune. Vom saluta orice măsură de asemenea natură și din partea Statelor Unite ale Americii și a țărilor N.A.T.O.

Unii spun că aceasta ar reprezenta o propagandă. Se poate. Dar e o propagandă concretă de reducere a unor rachete. Dorim ca

și alții să facă o asemenea propagandă, să treacă la reducerea corespunzătoare a unui anumit număr de rachete. Și, cu cât se va face mai multă propagandă, trecîndu-se la reducerea rachetelor și armamentelor, cu atît oamenii vor aproba o asemenea propagandă, cu atît aceasta va fi în binele omenirii, al păcii internaționale. (*Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu — pace !”*).

Fără îndoială, măsurile unilaterale ale Uniunii Sovietice nu rezolvă problema fundamentală a rachetelor nucleare. Aceasta nu poate fi soluționată decît printr-un acord între cele două părți, care să asigure un echilibru real al forțelor, o dezarmare generală controlată, care să nu pună în pericol securitatea nimănui și, mai cu seamă, să asigure că nici un popor nu va fi victima vreunei agresiuni. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Considerăm că este necesar să se răspundă la aceste măsuri prin măsuri corespunzătoare, prin grăbirea tratativelor pentru a se ajunge în cel mai scurt timp la un acord deplin asupra rachetelor cu rază medie de acțiune și altor armamente.

În același timp, aceasta impune mai mult ca oricînd ca țările europene să-și asume o răspundere mai mare și să manifeste interes de a participa mai activ la realizarea acordului necesar în privința opririi amplasării și trecerii la retragerea rachetelor existente, la realizarea unei Europe fără rachete nucleare. Este în joc viața tuturor națiunilor europene și de aceea popoarele europene nu pot sta deoparte ; ele trebuie să acționeze, să-și asume răspunderea pentru apărarea vieții în Europa și în întreaga lume ! (*Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — pace !”*).

Tocmai în acest sens interpretăm marile manifestări pentru pace ce au avut loc în toamnă în multe state din Europa, inclusiv în România. Considerăm aceste manifestări ca o expresie a voinței popoarelor de a se ajunge la oprirea cursei înarmărilor, la dezarmare, la o Europă fără arme nucleare. Adresez tineretului patriei noastre, poporului român chemarea de a continua să întărească solidaritatea cu toate popoarele, prin tot ceea ce poate, prin toate formele de manifestare. Să nu considerăm că am terminat manifestările pentru pace în toamnă. Ele trebuie să continue — și nu trebuie să înceteze decît odată cu victoria, cu dezarmarea, cu asigurarea păcii ! (*Aplauze puternice ; se scandează „Ceașescu — pace !”, „Vom munci și vom lupta — pacea o vom apăra !”*).

Amînarea pentru toamna acestui an a reuniunii de la Madrid consacrată cooperării și securității europene constituie un factor de o gravitate deosebită. Este necesar ca aceasta să constituie un semnal de alarmă pentru toate popoarele continentului de

a acționa în așa fel încît, la reluare, reuniunea de la Madrid să se încheie într-o perioadă cît mai scurtă și cu rezultate cît mai bune, să ducă la realizarea unei conferințe pentru încredere și dezarmare în Europa, să asigure continuitatea reuniunilor începute la **Helsinki**, care constituie un cadru organizat unde popoarele europene pot discuta problemele de interes comun, de întărire a încrederii și colaborării, de asigurare a păcii. Este în interesul popoarelor europene să asigurăm realizarea unor relații de largă colaborare, a unei Europe unite, bazate pe respectul orînduirii sociale și al independenței fiecărei țări, pe o colaborare și întrajutorare activă în dezvoltarea economico-socială, în ridicarea bunăstării și întărirea independenței fiecărei națiuni de pe continent. Aceasta constituie o necesitate vitală pentru fiecare națiune europeană și, în același timp, reprezintă un factor important pentru pacea în întreaga lume.

România se pronunță cu toată hotărîrea pentru dezvoltarea colaborării în Balcani, pentru realizarea în această regiune a unei zone a încrederii și colaborării, lipsite de arme nucleare, ca o parte integrantă a unei Europe fără arme nucleare, ca o contribuție activă la cauza colaborării și păcii în lume.

Sînt multe probleme de soluționat în lumea de astăzi. Pentru rezolvarea lor este necesară participarea tuturor statelor, fără deosebire de mărime sau de orînduire socială. În mod deosebit un rol important trebuie să-l aibă țările mici și mijlocii, țările în curs de dezvoltare, țările nealiniat.

Este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru noua ordine economică internațională, pentru creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale, în soluționarea problemelor grave din viața internațională, în interesul colaborării, al independenței și păcii.

Ținînd seama de încordarea deosebită din viața internațională, un rol tot mai important revine popoarelor, maselor populare — și, în acest cadru, tineretului de pretutindeni. Este necesar să intensificăm acțiunile maselor populare, mișcările împotriva înarmărilor și războiului, pentru pace și independență. Tineretul patriei noastre trebuie să participe activ, împreună cu tineretul de pretutindeni, la aceste mișcări de masă pentru pace.

Tineretul reprezintă astăzi o puternică forță socială. Dar, așa cum arată experiența trecutului, el va constitui totdeauna și prima victimă a războiului. Așa cum spunea poetul, nici în trecut și cu atît mai mult în zilele noastre,

*„Viața și robia nu pot sta-mpreună,
Nu e totodată pace și furtună“.*

De aceea, în numele vieții, al viitorului tineretului, al viitorului popoarelor și al omenirii, trebuie să facem totul pentru a împiedica acumularea de noi nori aducători de moarte, pentru a opri politica de înarmare și război, pentru victoria politicii de pace, de destindere, de colaborare internațională ! Stă în puterea popoarelor de a asigura — și trebuie să asigurăm — pacea în lume. (*Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !”*).

Dragi tovarăși și prieteni tineri,

La această dublă aniversare a organizațiilor revoluționare ale tineretului din patria noastră, tineretul trebuie să-și manifeste și mai puternic voința și hotărîrea revoluționară de a fi în primele rînduri ale luptei și muncii poporului nostru pentru îndeplinirea Programului partidului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului.

În fața voastră, dragi prieteni tineri, stau perspective minunate. Sînteți participanți la o măreață epopee de transformări revoluționare, de ridicare pe noi culmi de progres și civilizație a României socialiste. Nu precupețiți nimic ! Învățați, învățați și iar învățați !

Însușiți-vă cele mai înalte cuceriri ale științei, tehnicii și cunoașterii universale ! (*Aplauze și urale puternice*).

Învățați să fiți revoluționari și să rămîneți revoluționari ! (*Aplauze și urale puternice*).

Munciți, munciți și munciți pentru măreția patriei, pentru triumful socialismului și comunismului în România ! (*Aplauze și urale puternice*).

Pregătiți-vă pentru a fi demni continuatori ai revoluțiilor, ai comuniștilor, în dezvoltarea și înflorirea întregii țări, pentru ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului ! (*Aplauze și urale puternice*).

Serviți întotdeauna, fără rezerve, patria, poporul, partidul, mărețele idealuri ale socialismului, de dreptate socială și națională, înaltele idealuri de colaborare și de pace în lume ! (*Aplauze și urale puternice*).

Serviți întotdeauna patria ! Fiți gata să faceți totul pentru măreția ei, pentru apărarea cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității României socialiste ! (*Aplauze și urale puternice*).

Am deplina încredere în forțele creatoare ale tineretului patriei noastre, ale întregului nostru popor ! Sînt convins că tînăra generație a patriei noastre, ca parte integrantă a întregii națiuni, își va face întotdeauna datoria acolo unde i-o va cere partidul,

Cu această convingere, vă urez tuturor, întregului tineret, succese tot mai mari în activitatea viitoare, multă sănătate și fericire ! (Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu și poporul !“, „Ceaușescu — P.C.R. !“, „Ceaușescu tinerii !“, „Ceaușescu — pace !“. Într-o atmosferă de mare avînt și puternic entuziasm tineresc, toți cei prezenți în sală se ridică în picioare și ovaționează cu fierbinte dragoste, minute în șir, pentru Partidul Comunist Român, pentru Comitetul Central al partidului, pentru cel mai iubit fiu al țării și poporului, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu).

İNDEMN LA CREAȚIE (III)

ION POPESCU-PUȚURI

În contextul amplelor acțiuni în vederea salvagărdării păcii europene și mondiale întreprinse de Partidul Comunist Român și statul nostru socialist, al inițiativelor de excepțională importanță promovate în această direcție de secretarul general al partidului și președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea într-unul dintre interviurile acordate către sfârșitul anului trecut — ale unui an, deci, marcat prin serioase, grave încordări ale situației internaționale, dar și prin intensificarea în multe țări, inclusiv în România, a acțiunilor de masă în favoarea păcii, dezarmării, destinderii și asigurării securității tuturor popoarelor : „În acest sens, consider că marile mișcări de pace din Europa reflectă o înaltă conștiință politică, faptul că popoarele înțeleg tot mai bine că trebuie să acționeze cu toată puterea pentru a-și asigura dreptul fundamental la existență și la viață. Apreciez, de aceea, că există o deplină identitate între mișcările de pace din Europa occidentală și alte state europene și cele din România ; popoarele noastre pornesc de la aceleași pericole, de la aceleași dorințe”¹.

Această constatare și totodată apel la conștiința popoarelor, la perceperea lucidă a pericolelor și manifestarea hotărâtă a dorințelor, în fond a voinței popoarelor, vizează stimularea și întărirea unei forțe motrice a progresului istoric care dobîndește în contemporaneitate o importanță deosebită — anume a acțiunii conștiente, cu scopuri bine definite, înarmată cu cunoașterea cît mai clară a metodelor de folosit și a căilor de urmat.

Ne-au reținut în mod deosebit atenția cuvintele citate mai sus pentru că, în contextul mai general al *îndemnului la creație* la care ne-am referit în studiile recent publicate, ele implică, pentru toți aceia care, în diferite domenii de studiu și cercetare, își aduc modestul aport la dezvoltarea gîndirii sociale, nobila sarcină de a contribui la activizarea conștiin-

24 ¹ *Interviul acordat de tovarășul Nicolae Ceaușescu ziarului italian „Corriere della Sera”, vezi „Scînteia” din 12 decembrie 1981.*

țelor aplecându-se cu atenție asupra complexei problematice a războiului și păcii. Nu întâmplător această problemă extrem de multidimensională reține în întreaga lume atenția atât a unor oameni de știință din domeniul științelor naturii, cât și a celor din domeniul științelor sociale. Ea deschide un câmp larg de cercetare în fața economiștilor și juriștilor, istoricilor, specialiștilor în relații internaționale, sociologilor și, nu într-un ultim rând, în fața reflecțiilor privind psihologia socială. Ca fenomene profund sociale prin însăși natura lor, derivând de fiecare dată dintr-un complex de condiții concret-istorice, problemele războiului și păcii reclamă o analiză științifică riguroasă, care să înlesnească atât întemeierea științifică, realistă, a acțiunii factorilor politici de decizie din diferite țări, cât și dezvoltarea unui trainic fundament ideologic al luptei popoarelor pentru pace.

Pentru ca posibilitatea preîntâmpinării unui nou război mondial să se transforme în realitate este necesară participarea practică la lupta pentru pace a maselor largi populare, activitatea mereu mai intensă a tuturor forțelor adepte ale păcii. Ea, această activitate, va fi însă cu atât mai eficientă, cu cât mai clare le vor fi oamenilor căile asigurării păcii, sursele din care izvorăște pericolul de război și factorii care determină, pentru prezent și viitor, posibilitatea împiedicării acestuia. Și, nu în ultimă instanță, cu cât pericolele existente vor fi abordate, în vederea înlăturării lor, atât de către mișcarea maselor populare, cât și în acțiunile la nivel guvernamental, nu sub imperiul fricii (*care nu este un leac*), ci al curajului istoric dat de *cunoaștere, conștiință și voință*.

Istoria — aceea pe care o putem scrie cu inițială indiferent de locul pe care îl ocupă în frază — își continuă, într-adevăr, mersul pe spirala ei ascendentă. Dar numai aceia care din abordarea materialist-dialectică a determinismului istoric au reținut doar o imagine vulgarizatoare a acestuia, care s-au grăbit a se declara marxiști după însușirea schematică doar a citorva teze de bază privind caracterul determinant al dezvoltării forțelor de producție, al vieții materiale, economice, își pot imagina acest mers al istoriei aidoma curgerii unui fluviu, care își duce apele de la izvoare pînă la vărsarea în marele ocean printr-o albie dată, pe aceste ape plutind, duse de curentul istoriei, milioanele, iar acum miliardele de oameni, sau, cel mult, unii dintre ei încercînd, totdeauna fără succes, să înoate și înapoi, contra curentului. Dar, pentru cei care rămîn la asemenea reprezentări, rămîne valabilă și remarca făcută de Marx în legătură cu concepțiile unor „marxiști“ francezi de pe la 1870 : „Tout ce que je sais, c'est que je ne suis pas marxiste“².

Decît asemenea reprezentări, nimic mai străin de realitatea mersului Istoriei și de concepția asupra ei elaborată de teoria științifică a socialismului. Nu întâmplător încă Engels atrăgea atenția : „De faptul că uneori tinerii dau laturii economice mai multă importanță decît i se cuvine, sîntem vinovați în parte noi înșine, Marx și cu mine. Față de adversari a trebuit să accentuăm acest principiu fundamental, pe care ei îl negau, și n-am avut întotdeauna vreme, loc și prilej să acordăm suficientă atenție celorlalți factori care participă la această interacțiune“³. Dar cu privire la acești alți factori tot Engels aducea, în același text — ca și în altele — importante precizări : „...Potrivit concepției materialiste a istoriei, factorul hotărîtor în istorie este în ultimă instanță producerea și reproducerea

² Vezi : K. Marx, F. Engels, *Opere alese în două volume*, vol. II, ed. a III-a, Editura politică, București, 1967, p. 458.

³ *Ibidem*, p. 461.

vieții reale. Nici Marx, nici eu n-am afirmat vreodată mai mult. Și dacă cineva denaturează această aserțiune susținând că factorul economic este *singurul* hotărîtor, prefăce teza de mai sus într-o frază goală, abstractă și absurdă. Situația economică este baza, dar diferitele elemente ale suprastructurii : formele politice ale luptei de clasă și rezultatele ei — constituțiile date de clasa biruitoare după cîștigarea luptei etc. —, formele juridice, fără a mai vorbi de oglindirea tuturor acestor lupte reale în mințile participanților, teoriile politice, juridice, filozofice, concepțiile religioase și dezvoltarea lor ulterioară într-un sistem de dogme, toate aceste elemente exercită de asemenea o influență asupra desfășurării luptelor istorice și determină, în multe cazuri, în special *forma* lor⁴. Și, în continuare, dezvoltînd această teză : „Istoria ne-o făurim noi înșine, dar o făurim, în primul rînd, în cadrul unor premise și condiții bine determinate. Printre acestea cele economice sînt, în cele din urmă, hotărîtoare. Dar și cele politice etc., ba chiar și tradiția, care mai dăinuie în mintea oamenilor, joacă un rol, deși nu unul hotărîtor...”

În al doilea rînd însă, istoria se înfăptuiește astfel încît rezultatul final provine întotdeauna din conflictele multor voințe individuale, dintre care fiecare la rîndul ei devine ceea ce este datorită unei multitudini de condiții de viață speciale ; sînt deci nenumărate forțe care se încrucișează, o grupă infinită de paralelograme de forțe, din care ia naștere o rezultantă, rezultatul istoric... Dar din faptul că voințele individuale... nu realizează ceea ce vor, ci se contopesc într-o medie generală, într-o rezultantă comună, din acest fapt nu trebuie totuși trasă concluzia că ele urmează să fie considerate nule. Dimpotrivă, fiecare în parte contribuie la această rezultantă și, în această măsură, este cuprinsă în ea⁵.

Am citat mai pe larg aceste fragmente dintr-o scrisoare a lui F. Engels către Joseph Bloch în intenția de a releva că dintre forțele care intră în compunerea paralelogramelor la care se referea autorul scrisorii, dintre factorii care determină natura, direcționarea și modul de acțiune al voințelor din interacțiunea cărora ia naștere ca rezultantă rezultatul istoric, fac parte și importante fenomene și stări de psihologie socială, din păcate deseori neglijate în studiile noastre. Făurirea istoriei de către oamenii înșiși nu a fost niciodată liniară, s-a realizat întotdeauna în mod contradictoriu, într-o sinusoidală a cărei mișcare a cunoscut și întoarceri temporare, înfrîngerii resimțite de omenire sau de părți ale ei, iar realitatea contradictorie a produs — și a avut, totodată, printre factorii care o produceau pe ea —, și anumite fenomene psihosociale, anumite stări de spirit, printre care nu întotdeauna ultimul rol l-au jucat *teamă* sau *curajul*. Ne referim, firește, nu la înțelesul comun al acestor noțiuni, nu la reacțiile, de pildă, de frică sau curaj ale individului în fața unor împrejurări de viață care-i pun în evidență aceste stări ca niște caracteristici ale lui, particulare, ci la aceste noțiuni ca stări de spirit ce pot cuprinde colectivități întregi sau părți ale lor.

Nu ducem, în istorie, lipsă de exemple cînd mulțimi de oameni au fost cuprinse de teamă, pînă la adevărate psihoze colective, sau li s-au inoculat — din ignoranță, rea-voință, dorință de senzațional sau alte motive — asemenea stări chiar și în fața unor pericole imaginare, fără existență reală, a prezicerilor privind „sfîrșitul lumii“, cataclisme cosmice și altele. Descriam cîndva, într-un manuscris literar rămas inedit, un ase-

⁴ *Ibidem*, p. 459—460.

⁵ *Ibidem*, p. 460—461.

menea moment, legat de observarea, pentru ultima oară pînă în prezent, în 1910, a Cometei Halley, căreia astronomul englez al cărui nume îl poartă îi calculase, de fapt, orbita încă la sfîrșitul secolului al XVII-lea. Foloseam descrierea pentru a ilustra în ce măsură o asemenea stare de spirit ca teama descurajatoare poate fi — în cazul lipsei unei contracarări eficiente — speculată și poate cuprinde anumite părți ale populației chiar și în fața unei amenințări imaginare.

Realitatea este, însă, că în decursul unei îndelungate istorii a umanității în care evoluțiile interne din diferite țări rezultau în mare măsură din raporturi de forțe între clase antagoniste, iar evoluțiile internaționale stăteau de foarte multe ori sub semnul folosirii de către cel mai puternic a forței brute pentru a încerca să-și impună voința celui mai slab, sau presupus a fi mai slab, frica și curajul ca stări de spirit sociale au acționat ca forțe contrare, jucînd, firește, un rol diferit în raport cu însuși progresul social și național al popoarelor.

Nu odată cei dornici să-și impună voința cu forța au folosit arma înfricoșării, și-au căutat un aliat în *teama demobilizatoare*, care să încătușeze voința de a li se opune. Și nu o dată de *arma fricii* au uzat cei ce precocizau cedarea în fața forței amenințătoare. Dar *niciodată frica nu a fost un leac, nu ea a guvernat, ca stare de spirit, căutarea soluțiilor, a căilor de împotrivire față de pericolele care apăreau, a căilor de scuturare de către popoare a jugului național și social.*

Și, dimpotrivă, *lupta pentru o cauză dreaptă, împotriva războaielor cotropitoare, împotriva exploatării sociale, a creat viteji, a generat curajul și eroismul de masă. Curajul istoric de a te ridica la luptă pentru soluționarea unor probleme vitale devenea în asemenea momente stegarul tineretului, îmbărbăta masele populare.* Este suficient să privim istoria noastră națională, istoria unui popor care a luptat îndelung pentru păstrarea ființei sale, pentru independență și unire, pentru a atesta cît de important este acest curaj istoric, care, îngemănat cu înțelepciunea, *dă unui popor puterea de a-și atinge țelurile, chiar dacă dispune de mai puțini oameni decît forțele care îl asupresc.* Și să nu uităm că, chiar atunci cînd, în perioada primului război mondial, națiunea română s-a ridicat la luptă pentru desăvîrșirea unității ei naționale, au existat și dintr-aceia care au căutat s-o înfricoșeze, s-o demoralizeze. Războiul va fi cîștigat de Puterile Centrale, spuneau ei, „zeppelinul“ va distruge restul omenirii, tunurile „Berta“ vor dărîma totul, gazele vor nimici tot ce e viu.

Dar prorocirile de rău, izvorite din teamă sau menite să semene teama constituită în adversar al împlinirii năzuințelor istorice ale poporului român, au fost în ultimă instanță sortite manifestării la nivel de fenomene izolate. Frica nu era nici de data aceasta, ca de atîtea ori în trecut, un leac pentru rezolvarea problemelor pe care le pune în fața națiunii române istoria. Net predominante în psihologia populară au fost optimismul — firește nu cel candid, rezultat din necunoașterea pericolelor, ci optimismul istoric izvorît din dorința arzătoare și înțelegerea conștientă a momentului istoric propice rezolvării unor probleme naționale vitale cum a fost desăvîrșirea unității naționale — și curajul de a lupta cu toate forțele pentru atingerea marilor idealuri naționale.

O forță motrică morală de prim ordin, care întotdeauna, chiar și în cazul unor înfrîngeri vremelnice, a insuflat noi puteri forțelor revoluționare angajate în promovarea progresului social, a fost curajul istoric cu care clasa muncitoare din țara noastră și-a înțeles și preluat misiunea istorică de clasă menită, în fruntea aliaților săi, să asigure transformarea

revoluționară a societății, făurirea socialismului și comunismului. Și atunci când evocăm curajul primelor acțiuni de luptă sau de organizare ale muncitorilor, eroismul țăranilor răsculați la 1907, acțiunile eroice de masă ale muncitorimii de la Lupeni, sau în Valea Prahovei și la Grivița, abnegația luptătorilor din Rezistență și eroismul de masă al ostașilor români în războiul antihitlerist, fermitatea și hotărîrea maselor populare în înfăptuirea revoluției, când descriem figurile luminoase ale unor eroi ai clasei muncitoare — de fiecare dată nu facem decît să punctăm sau să individualizăm momente ale unei permanențe : permanența curajului forțelor sociale și politice progresiste în abordarea sarcinilor pe care le ridica în fața poporului istoria.

Firește, în rîndurile de mai sus ne-am referit la istoria noastră, dar exemple care să confirme ceea ce am afirmat în principiu putem găsi în trecutul oricărui popor. Ceea ce am dori, însă, să subliniem, este că întreaga problemă pusă de noi în discuție aici nu aparține numai trecutului.

Într-adevăr, lumea de astăzi — așa cum nu vom conțeni să o subliniem — se află în plină transformare, se găsește la o răscruce a civilizației umane, omenirea trece într-o situație calitativ nouă, suferă schimbări profunde, care tind să modifice fundamental toate dimensiunile vieții umane. Mișcarea aceasta, însă, nu este liniară, nu este o simplă, cantitativă continuare a celei de pînă acum, iar omenirea parcurge cu o accelerație crescîndă drumul istoric dintre trecut, prezent și viitorul care a și început și care devine un criteriu și o măsură a comportamentului și atitudinii în prezent. Realitatea social-istorică este contradictorie, dă naștere unor sinteze adesea neașteptate, unor procese ale căror implicații nu sînt previzibile întotdeauna și în totalitatea lor. Posibilitatea adaptării indivizilor și colectivităților la această realitate nu este uniformă, ea este receptată adesea diferit, dă naștere unor stări de spirit diferite, din care nu lipsesc nici elementele de descurajare și frică. Nu întîmplător, încă în 1959, cînd actualele procese abia se conturau, autorul unui important studiu asupra istoriei psihologiei colective, publicat în volumul *Lumea în devenire* din colecția celebră a Noii Societăți a Enciclopediei franceze, Alphonse Duprant, scria : „Accelerarea tuturor lucrurilor care ne înconjoară și gravitația obișnuită sau inerția psihismelor individuale sau colective se află într-o ruptură de corespondență. De aici angoasa, în primul rînd angoasa viitorului, o angoasă care devine o obsesie înfricoșătoare a viitorului”⁶.

Printre motivele și motivațiile istorice ale angoasei, chiar fricei ce cuprinde sau poate să cuprindă în diferite țări sectoare întregi ale opiniei publice, un loc de seamă ocupă, fără îndoială, teama față de o eventuală nouă conflagrație mondială și urmările ei catastrofale.

Faptul este explicabil dacă ne gîndim la impactul pe care l-au avut asupra conștiinței și psihologiei umane nenumăratele războaie mari sau mici care au avut loc în decursul mileniilor de istorie a societății umane împărțite în clase. În trecut, fiecare dintre aceste războaie a reprezentat o metodă specifică de soluționare a conflictelor sociale sau internaționale, un mijloc extrem de depășire a antagonismelor, fie dintre clase, fie dintre națiuni și state, pe calea luptei armate. Epocile se înșirau pe firul istoriei, se schimbau formațiunile social-economice, se perfecționau mij-

⁶ Vezi : *La monde en devenir. Histoire, évolution, prospective*. Encyclopedie française, tome XX, Paris, Société Nouvelle de la l'Encyclopedie française, 1959, p. 20.08.7—20.08.8.

loacele și formele luptei armate, dar războiul continua să existe ca instrument al politicii și ca o continuare a acesteia. Dacă facem abstracție de ciocnirile — de altă natură socială decît războaiele — dintre triburile din epoca primitivă, războaiele au fost caracteristice orînduirii sclavagiste, celei feudale, ca și celei capitaliste. Istoria a cunoscut războaie între statele sclavagiste și cruciadele din evul mediu, războaie între asupriți și asupritori, războaie moderne dintre cele mai diferite ca natură și caracter social: nedrepte, agresive, de cîmpire sau de împiedicare a eliberării naționale a unor popoare și războaie drepte, progresiste, de eliberare sau de apărare a independenței naționale. Dar totdeauna ele au însemnat vărsare de sînge și cruzime, nenumărate suferințe îndurate de masele largi populare. Calculele efectuate de diferiți cercetători, care nu au dat înapoi în fața extrem de migăloasei operațiuni de luare în evidență a tuturor războaielor semnalate în diverse izvoare de-a lungul istoriei cunoscute a omenirii, indică, pentru ultimele cinci milenii și jumătate ale acestei istorii, un număr între 14 500 și 15 000 de războaie, adică în jur de trei războaie pe an. Pierderile de vieți omenești în aceste războaie sînt apreciate la circa 4 miliarde, adică echivalentul populației actuale a globului. Urme deosebit de puternice a lăsat în conștiința umană experiența cumplită a celor două războaie mondiale din secolul nostru — cele mai distrugătoare și sîngeroase din întreaga istorie a omenirii. În primul război mondial numărul celor uciși s-a ridicat la 10 milioane de oameni, iar al celor răniți și mutilați la peste 20 milioane. În cel de-al doilea au fost nimicite peste 55 de milioane de oameni, iar 35 de milioane au fost răniți sau mutilați. Cu alte cuvinte, lăsînd la o parte războaiele locale din acest secol, umanitatea a plătit numai cei 10 ani de războaie mondiale din secolul XX cu 65 de milioane de vieți omenești. În ce progresie crește numărul victimelor cu fiecare nou război ne-o arată însăși această cifră, atunci cînd o comparăm, de pildă, cu cea a 25 de milioane de vieți omenești pierdute în toate războaiele din celelalte trei secole anterioare !

În lumina unei asemenea experiențe istorice se înțelege de ce calculele efectuate, și publicate la nivel de popularizare în presa din întreaga lume, privind capacitatea stocurilor actuale de armament nuclear de a nimici de cîteva ori omenirea — dar, oare, un asemenea calcul aritmetic, care, făcînd abstracție de utilizarea repetată și concentrată a mijloacelor de luptă acolo unde o impuneau necesitățile războiului, ar repartiza uniform, pe indivizi, în doze de cîteva grame, cantitatea de explozibil și muniții utilizate în al doilea război mondial, nu ne-ar arăta că și ea ar fi fost suficientă pentru nimicirea populației de atunci a globului ? — de ce, deci, apare omenirii atît de înfricoșătoare alternativa nucleară a viitorului ei.

Și este explicabil acest lucru, deoarece, chiar lăsînd la o parte calculele la care ne-am referit mai sus, și pornind de la faptul că potențialul existent ar fi folosit nu cu scopul absurd al acoperirii uniforme a globului cu explozii nucleare în vederea nimicirii lui repetate, rămîne un adevăr : omenirea se află în prezent în fața unui pericol ce nu își găsește echivalent în întregul ei trecut. În arta militară și mijloacele de ducere a războiului a avut loc o adevărată revoluție. Apariția unor mijloace și metode de luptă armată principal noi a transformat întregul glob într-un teatru potențial de operații militare. Dacă nu va fi preîntîmpinat, un nou război mondial amenință omenirea cu nenorociri nemaipomenite. Folosirea unor mijloace monstruoase de nimicire în masă — chiar și numai a acelor existente în prezent —, create ca urmare a revoluției tehnico-științifice, ar provoca pierderi colosale de vieți omenești, ar transforma în ruine

multe dintre cele mai mari centre economice și centre ale culturii mondiale. Pentru că crearea armei racheto-nucleare a produs o adevărată răsturnare a modalităților purtării luptei armate, un salt calitativ în mijloacele materiale de ducere a războiului, o revedere radicală a metodelor lui, o schimbare fundamentală a rolului pe care îl au în război asemenea factori ca timpul și spațiul. Raza de acțiune practic nelimitată a rachetelor nucleare, viteza lor enormă de deplasare și altitudinea la care zboară, precizia mare în atingerea obiectivelor, capacitatea lor de a transporta încărcături nucleare de orice putere — toate acestea dau posibilitatea unor lovituri neașteptate, cu atingerea garantată și concomitentă a unui număr mare de ținte pe front și în spatele frontului, ștergînd, în esență, deosebirea dintre ele. Obiecte ale unor lovituri nucleare ar deveni astfel, nu numai — și nu atît — forțele armate ale părților atrase în conflict, cît teritoriile lor și ale altor țări, populația, centre industriale, administrativ-politice și culturale, agricultura, căile de comunicații. Efectele unui conflict nuclear s-ar extinde rapid în afara limitelor focarului său inițial. Pericolul existent, mare și real, a generat și politici conștiente de înfricoșare. Au apărut și teoriile privind înfricoșarea adversarului sau înfricoșarea reciprocă, „echilibrul groazei“, „umbrela atomică“ chipurile protectoare — diferitele state și popoare urmînd să se strîngă sub una sau alta dintre aceste „umbrele“, pe care deținătorii o mișcă cum vor, creîndu-se, astfel, și o dependență față de cei ce țin mînerul.

Pe plan biologic și social toate aceste politici de înfricoșare conțin în sine pericolul real al apariției unor generații de oameni cu nervii zdruncinați, al dezechilibrului ce cuprinde în multe țări părți însemnate ale tineretului, al copiilor marcați de nașterea din părinți înfricoșați. Dacă fenomenul nu este contracara, atunci chiar și fără izbucnirea războiului nuclear generații întregi vor plăti și vor lăsa moștenire tributul fricii.

Este, oare, această alternativă de prezent și viitor pe care și-o dorește și de care are nevoie omenirea? Categoriec nu! Ea are nevoie de o *lume eliberată de frică*, cu un sistem nervos al societății normal.

Dimensiunile cu adevărat apocaliptice ale pericolului ce este sesizat nu pot, se înțelege, prin ele însele, să excludă posibilitatea izbucnirii unui război cu folosirea armelor de nimicire în masă. *Frica nu a fost și nu este nici acum un leac.*

Este necesară aprecierea lucidă a prezentului, înțelegerea specificului situației create, ale cărei contururi sînt date nu numai de pericolul la care ne-am referit, ci și de marile schimbări ce s-au produs și se produc în evoluția internă a multor țări și în sistemul relațiilor dintre ele, de dezvoltarea procesului revoluționar mondial, al luptei pentru eliberare socială și națională. Dimensiunile fără precedent ale pericolului au căpătat, într-adevăr, un caracter global, dar ele determină și interesul întregii omeniri de a-l preîntîmpina. Niciodată în trecut nu au acționat pe arena mondială forțe atît de puternice, capabile să împiedice dezlănțuirea unui nou război mondial. Dintre toate procesele înnoitoare care se produc în prezent se evidențiază cu putere, ca esențial, definitoriu, corelat cu trecerea treptată a omenirii la orînduirea superioară a socialismului, condiționat de toate transformările care au loc dar și condiționînd în cel mai înalt grad finalitatea lor umană și umanistă, procesul global de trecere de la vechea lume, cu sărăcia economică a mării ei majorități și nebunia politică a permanentelor conflicte, la o *lume nouă*, al cărei principiu internațional fundamental va fi *pacea, prietenia și cooperarea* popoarelor.

Dar transformarea posibilității care se deschide în fața omenirii de a-și făuri această lume nouă într-o realitate a viitorului apropiat necesită o politică conștientă și consecventă, care să se bazeze pe sprijinul maselor celor mai largi populare din lumea întreagă, pe concursul celor mai diferite forțe sociale și politice, să țină cont de toate configurațiile complexe și contradictorii de interese din cadrul relațiilor internaționale contemporane, să îmbine riposta fermă dată tuturor formelor de agresiune cu promovarea neîntreruptă a rezolvării pașnice constructive a contradicțiilor și conflictelor în relațiile dintre state. Într-o asemenea politică, și nu în repetarea unor formule învechite, în capacitatea de a nu respinge nici o forță socială, politică, economică, spirituală capabilă să-și aducă aportul la cauza păcii, în priceperea de a contribui, fără tendințe sectare, la mobilizarea întregului potențial de pace al Planetei își găsește, pentru partidele comuniste și muncitorești, expresia poziția de clasă în abordarea problemelor războiului și păcii. Fiindcă ea, această poziție de clasă, nu are un conținut abstract, dat odată pentru totdeauna, independent de perioada în care se exprimă. Și fiindcă în epoca actuală interesul istoric al clasei muncitoare este indisolubil legat de procesul eliminării războiului din viața societății omenеști, proces ce este cerut și determinat de întreaga desfășurare a dezvoltării mondiale din epoca noastră, dar nu se desfășoară automat, de la sine, ci necesită eforturi concentrate, persistente și intense.

În rindul acestor eforturi un loc important îl ocupă și acela prin care gîndirea socială își poate aduce contribuția la dezvoltarea cauzelor agravării pericolelor cu care este confruntată omenirea și la decelarea factorilor care fac acum posibilă înlăturarea acestor pericole.

Ea, gîndirea socială progresistă, are o tradiție îndelungată de judecare a problemelor războiului și păcii și căutare a căilor de asigurare a păcii veșnice între popoare.

Acest ideal al păcii veșnice s-a făurit de-a lungul mileniilor, ține de înseși năzuințele vitale ale maselor populare. Dorința de a vedea o lume fără războaie și-a găsit reflectarea inițială încă din legendele despre „epoca de aur“, apărute în perioada ciocnirilor și conflictelor aspre ce au însoțit descompunerea orînduirii primitive și instaurarea, pe căi marcate de sînge și violență, a societății sclavagiste. Legendele despre viața fericită a oamenilor în „epoca de aur“ au stat la baza primelor utopii sociale antirăzboinice. Ele idealizau, e adevărat, viața din perioada orînduirii comunei primitive, dar mențineau în conștiința umană prețioasa idee a legăturii intrinsece dintre asemenea valori ca pacea, avuția comună, cooperarea tovarășească în muncă, societatea fără stăpîni și sclavi.

Năzuința spre pace a fost, este adevărat, folosită în evul mediu și de diferiți pretendenți la postura de „stăpînitori“ ai lumii. Concepțiile care și-au făcut loc în gîndirea socială medievală privind posibilitatea asigurării păcii prin întruchiparea într-un stat unic a comunității, chipurile, spirituale a popoarelor din fostul Imperiu roman au fost utilizate de ideologia papalității pentru fundamentarea programului lor de pace teocratică, care camufla tendințele de dominație ale bisericii romano-catolice, pretenția ei de a crea un imperiu mondial creștin pe ruinele altor concepții religioase și filozofice despre lume. Puterea laică feudală a folosit și ea aceste idei, faptul găsindu-și expresia, de pildă, în planurile împăraților germani de a reconstitui Imperiul roman sub pretextul „preocupării“ pentru asigurarea păcii în Europa. Se înțelege că asemenea utopii, de data aceasta reacționare, puse în slujba stăpînitorilor, nu puteau dura, și chiar perioadele de început ale descompunerii feudalismului au fost

marcate, încă la cumpăna secolelor XV—XVI, de efortul gândirii sociale progresiste de a reevalua problema păcii, de a contracara concepția dominantă a posibilității păcii doar în cadrul unui imperiu mondial, legînd ideea păcii atît de principiul naționalităților, cît și de planurile, încă utopice, de reorganizare socială a lumii. Și nu întîmplător, printre primele voci împotriva războaielor de jaf și cîmpire au răsunit acelea ale precursorilor comunismului. Încă la începutul secolului al XVI-lea, părintele comunismului utopic, marele umanist englez Thomas Morus, odată cu descrierea imaginarei țări Utopia, în care nu mai exista proprietatea privată, a făcut și prima încercare din istoria gândirii sociale de a elabora un program de politică externă pașnică, antiexpansionistă. Locuitorii Utopiei urau războiul, îl admiteau numai ca mijloc de apărare a fruntăriilor patriei lor sau de izgonire a dușmanului care a invadat o țară prietenă, sau, în fine, ca un mijloc de luptă pentru eliberarea popoarelor de tiranie și sclavie.

Un loc important în dezvoltarea gândirii sociale asupra problemelor războiului și păcii, în acumularea elementelor unei viitoare concepții comuniste asupra acestei probleme, l-a ocupat cartea filozofului utopist italian T. Campanella : *Cetatea soarelui*, publicată în 1623. Într-o perioadă, deci, în care unii gânditori ai timpului erau preocupați de reglementarea pe bază de drept a relațiilor internaționale existente sau de căutarea, și ea, în fond, utopică, a căilor de afirmare a civilizației burgheze cu metode numai pașnice, T. Campanella privește departe în viitor, încercînd să descrie triumful păcii și dreptății în relațiile dintre popoare în orînduirea comunistă.

Însă nici T. Morus, nici T. Campanella, nici alți comuniști utopici din secolele la care ne-am referit nu se ocupau încă în mod direct de idealul păcii veșnice. Statele care întruchipau visele lor de viitor erau nevoite să se apere cu forța armelor de dușmani externi. Meritul de a fi formulat prima dată în mod direct ideea că o societate umană avînd la bază avuția comună va aduce cu sine pacea pentru toate popoarele lumii, eliminarea din viața lor a oricărui fel de războaie îi aparține lui Gerard Winstanley, ideologul și conducătorul mișcării diggerilor din Anglia primei jumătăți a secolului al XVII-lea.

Ideea legăturii dintre problema războiului și păcii și tipul de orînduire socială, a războiului ca fenomen ciclic în societățile sclavagistă, feudală și burgheză și a eliminării războiului din viața omenirii ca rezultat al instaurării unei societăți socialiste a stat și la baza teoriilor privind pacea veșnică, promovate de marii socialiști utopici de la începutul secolului al XIX-lea, Fourier, Owen și alții.

Ar fi, însă, greșit să considerăm ideile despre pace ale comunismului utopic din secolele XVI—XVIII și ale marilor socialiști utopici de la începutul secolului XIX drept un filon izolat al gândirii sociale. Sfera gândirii sociale progresiste avea o cuprindere mult mai largă și preocuparea pentru asigurarea păcii, condamnarea războiului a fost puternic prezentă și în gîndirea umaniștilor și iluminiștilor burghezi — folosim acest din urmă calificativ, se înțelege, nu în vreun sens peiorativ, ci doar ca o constatare a faptului că aceștia vedeau posibilă asigurarea păcii fără depășirea și a cadrului societății burgheze a timpului lor.

În condițiile în care, de pildă, războiul de treizeci de ani a adus cu sine însemnate distrugerii în aproape întreaga Europă, burghezia, aflată încă în luptă cu feudalitatea, lega în mod firesc interesele înfloririi industriei, dezvoltării comerțului intern și internațional de păstrarea cît mai

înelungată a păcii, iar gînditorii ei erau preocupați de căutarea căilor de limitare a conflictelor, de elucidarea cauzelor izbucnirii războaielor. Predomina pe atunci ideea războaielor ca fenomen inevitabil, idee pe care, încă la începutul secolului XVI, Luigi-y-Porto o descria în felul următor : „Am auzit dintotdeauna cum se spune că pacea duce la bogăție, bogăția generează aroganță, aroganța — spiritul războinic, care duce la război; războiul duce la sărăcie, sărăcia naște umanismul, acesta duce la pace ; pacea, după cum am spus, generează bogăție și astfel evoluează evenimentele mondiale“⁷.

Deși considerau că războaiele sînt inevitabile, majoritatea gînditorilor burghezi din secolul al XVI-lea erau nu numai preocupați de elaborarea unor norme de drept internațional care să contribuie la o reducere a durității conflictelor, ci luau atitudine împotriva războiului de pe poziții umaniste. La aceasta, în secolele următoare, se adaugă elaborarea tot mai frecventă a unor proiecte cuprinzătoare de pace durabilă. Fundamentînd un asemenea proiect, cunoscutul militant social englez și american William Penn, preconiza în lucrarea sa din 1693 *Un experiment privind pacea actuală și viitoare în Europa*, crearea unei uniuni de state — corespunzător timpului, monarhii —, dar își argumenta proiectul, printre altele, combătînd ideea că în cadrul unei asemenea uniuni statele și-ar pierde suveranitatea : „...statele rămîn, ca și înainte, suverane, dar acum nici unul dintre ele nu se bucură de avantaje asupra celorlalte. Și dacă asta se numește o slăbire a puterii lor, atunci numai în sensul că peștele mare nu-l va mai putea înghiți pe cel mic și că fiecare putere este în aceeași măsură și apărută de nedreptăți, și lipsită de posibilitatea de a le săvîrși ea însăși“⁸.

Proiectele de pace bazate pe ideea creării unor uniuni de state au avut mulți autori și numeroși susținători printre gînditorii Renașterii și ilumi-niștii secolului al XVIII-lea. În rîndul acestora din urmă și-a făcut loc treptat și ideea imposibilității asigurării păcii prin înțelegeri între monar-hii despotice. Și astfel J. J. Rousseau îmbogățește concepția de atunci a coexistenței pașnice a statelor cu ideea legăturii dintre pacea generală și schimbări politice radicale în sînul societății, a necesității armonizării in-tereselor personale cu cele generale și a democratizării vieții politice și alcătuirii interne a statelor. Un conținut nou a căpătat ideea păcii veșnice în lucrări ale marelui filozof german I. Kant, în concepția căruia această pace putea fi asigurată nu printr-o unire a statelor, a guvernelor, ci prin-tr-o asemenea uniune sau alianță a *popoarelor*, în cadrul căreia securitatea și drepturile fiecărui stat, oricît de mic, să fie asigurate nu pe măsura forței sale, ci pe baza relațiilor din cadrul acestei uniuni. În cunoscutul său tratat *Spre pacea veșnică*, Kant, de fapt, vorbește de *alianța* sau *uniunea* popoarelor, nu de *un stat al popoarelor*. Contrar afirmațiilor unor ideologi contemporani ai cosmopolitismului, care încearcă să-și găsească în Kant un precursor, el preconizează asigurarea păcii nu prin crearea — idee răspîndită în multe alte lucrări ale vremii — unei monarhii uni-versale sau a unei republici mondiale, ci prin formarea unei organizații a statelor, consacrată exclusiv unirii eforturilor lor în vederea asigurării păcii, dar care organizație să nu știrbească în nici un fel suveranitatea fiecărui stat în parte.

⁷ Vezi : J.R. Hale, *War and Public Opinion in Renaissance Italy*, „Italian Renaissance Studies“, London, 1960, p. 101.

⁸ Vezi : *Traktati o vecinom mire*, Moscova, 1963, p. 47.

Critica războiului și apelul la pace, elaborarea de către gânditorii umaniști și iluminiști din secolele XVII—XVIII a unor concepții ale păcii veșnice aveau un profund caracter umanist progresist, fiind, în esență, îndreptate spre criticarea instituțiilor feudale și a rânduielilor absolutiste, spre înlăturarea acestora. Dar visul lor despre instaurarea domniei unei armonioase lumi a rațiunii, din care războiul să fie eliminat, nu a corespuns de fel realității societății capitaliste bazate pe proprietatea privată, care succeda feudalismului.

Între gânditorii progresiști burghezi și cei aparținând socialismului utopic exista, în problema războiului și păcii, deosebirea esențială determinată de faptul că primii considerau posibil un capitalism fără războaie, iar ceilalți vedeau legătura dintre război și proprietatea privată și legau speranța unei lumi fără războaie de viitoarea societate pe care o preconizau. Ceea ce nu trebuie, însă, să ne determine a omite faptul că ambele filoane de gândire aparțineau, în ceea ce privește problema păcii, unui larg curent de căutare a căilor de asigurare permanentă a acesteia, că le erau comune trăsăturile de bază ale ideologiei iluministe — condamnarea fără echivoc a principiilor feudale absolutiste în domeniul relațiilor internaționale, criticarea războiului ca o reminiscență a barbariei, condamnarea politicii de cuceriri și a violenței, promovarea ideii egalității popoarelor, a principiului națiunii ca factor suprem al relațiilor internaționale, apărarea sinceră a intereselor maselor populare, dorința de a găsi căile bunăstării popoarelor. Cu alte cuvinte, se manifesta încă de pe atunci un interes general-uman, reflectat de ansamblul gândirii progresiste, pentru problema păcii, iar condamnarea războiului nu doar pasivă, prin prisma fricii față de consecințele sale, ci însoțită de căutarea activă, cu caracter militant, a căilor pentru eliminarea lui din viața omenirii reprezenta o formă și o manifestare a curajului istoric creator.

Meritul de a fi formulat răspunsuri științifice la problemele deja ridicare de gândirea socială progresistă, de a fi analizat legătura dintre orânduirea capitalistă ce devenise dominantă în lume și război, dintre război și relațiile politice între statele capitaliste, de a fi subliniat necesitatea analizei concrete a fiecărui război, luând drept bază teoretică a modului în care trebuie înțeleasă semnificația oricărui război celebra maximă a lui Clausewitz — „războiul este continuarea politicii prin alte mijloace (și anume : prin mijloace violente)” — îi revine teoriei socialismului științific. Și astfel, înarmată cu această teorie, mișcarea muncitorească internațională ridică stindardul păcii și, în *Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, cu privire la războiul franco-prusian*, scrisă de K. Marx, răspundea, sintetic și programatic, în felul următor, la întrebarea ce frământase atâtea secole la rînd mințile luminate : „...alianța muncitorilor din toate țările va stîrpi în cele din urmă războiul... în opoziție cu vechea societate, cu mizeria ei economică și demența ei politică, se naște o societate nouă, al cărei principiu internațional va fi *pacea*, pentru că toate națiunile vor avea unul și același stăpîn — *munca* !”⁹.

Pentru atașamentul poporului român, al mișcării muncitorești din România față de cauza păcii este deosebit de semnificativ faptul că, în chiar primul an de existență ca partid politic marxist al clasei muncitoare oficial constituit, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România dădea zilei solidarității internaționale a muncitorilor înalta

semnificație de zi a păcii, arătînd în manifestul său din 11 aprilie 1893 : „Marile sărbători ale religiunii au și ele aceleași însușiri de înfrățire a tuturor acelor care se închină aceluiași dumnezeu. Stăpînitorilor și popilor însă, nevenindu-le la socoteală această însușire, prin răstălmăcirea vorbelor alt înțeles dat-au acestor sărbători. De cîte ori popoarele creștine nu au lepădat hainele de sărbătoare, nu au uitat cuvintele de înfrățire și pace rostite de blîndul Isus și de pe buze pierindu-le cîntările religioase, nu au pornit îndemnate de popi și de stăpîni să se sfîșie între ele ?

Ziua de *Întîi Mai* este cea dintîi zi de pace a popoarelor. Peste hotare, pe deasupra religiunilor și națiunilor, muncitorii lumii întregi își întind minile strigînd : «Destulă luptă între frați, destulă ură, destul singe, destule suferințe ! Noi muncitorii nu avem de ce să fim vrăjmași ; de orice națiune, de orice naționalitate am fi, frați sîntem. Să ne întindem mîna frățește și pacea și liniștea va domni peste pămîntul întreg. Muncitori din întreaga lume, uniți-vă !»¹⁰

Nu ne vom ocupa în aceste pagini de o prezentare mai detaliată a tezelor socialismului științific în problemele războiului și păcii, ele fiind bine cunoscute cititorilor noștri.

Vom releva, însă, faptul că aceste teze, ca și întreaga teorie, au cunoscut de-a lungul timpului o îmbogățire și o dezvoltare creatoare. Analizînd trăsăturile de bază ale capitalului monopolist, ale stadiului imperialist de dezvoltare a capitalismului, V. I. Lenin a formulat prețioase concluzii cu privire la caracteristicile războaielor în epoca imperialistă, la legătura lor directă cu accelerarea în această epocă a acțiunii legii dezvoltării inegale a capitalismului, cu împărțirea lumii și lupta pentru reîmpărțirea ei, pentru redistribuirea coloniilor și zonelor de influență, a piețelor de desfacere, de materii prime și de export al capitalului în condițiile în care dominant a devenit capitalul financiar. Caracterizînd capitalismul epocii imperialiste, Lenin arăta că „Capitalismul s-a transformat într-un sistem mondial de asuprire colonială și de sugrumare financiară a imensei majorități a populației globului de către un mănunchi de țări «înaintate»“¹¹. El sublinia că „În condițiile capitalismului, și mai ales în stadiul lui imperialist, războaiele sînt inevitabile“¹².

Această teză a inevitabilității războiului în stadiul imperialist de dezvoltare a capitalismului a constituit, după cum se știe, în contemporaneitate, obiectul unor aprinse dezbateri în mișcarea muncitorească internațională. Și este firesc acest lucru, deoarece răspunsul la întrebarea dacă ea își păstrează valabilitatea sau nu, în speță dacă un nou război mondial poate fi preîntîmpinat este fundamental pentru întreaga strategie a forțelor păcii. Vom sublinia aici dintru început că întreaga politică externă promovată de P.C.R. și de statul nostru socialist pornește de la concluzia că un nou război mondial nu este inevitabil, că el poate fi preîntîmpinat. Un asemenea răspuns pornește de la analiza științifică a marilor schimbări petrecute în lume, de la faptul că însăși epoca în care trăim este alta decît aceea în care și-a formulat Lenin concluzia despre inevitabilitatea războiului.

Într-adevăr, capitalismul în țările în care el a atins un înalt grad de dezvoltare continuă să se afle în stadiul său monopolist, dar dacă pri-

¹⁰ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1893—1900*, Editura politică, București, 1969, p. 76—77.

¹¹ V.I. Lenin, *Opere complete*, vol. 27, Editura politică, București, 1964, p. 313.

¹² V.I. Lenin, *Opere complete*, vol. 26, Editura politică, București, 1964, p. 164.

vim lumea în ansamblu, imperialismul nu mai este dominant. După prima breșă mare făcută în el de Revoluția din Octombrie, după istorica victorie a revoluției socialiste într-un șir întreg de țări, în prezent, când trecerea la socialism se manifestă ca un proces complex, îmbrăcînd multiple aspecte în întreaga lume, iar majoritatea covîrșitoare a fostelor colonii și-au dobîndit independența (eliberînd proletariatul țărilor capitaliste avansate din Apus de greaua sarcină prevăzută de Engels de a prelua coloniile în vederea eliberării lor), înseși caracteristicile principale ale epocii sînt altele. Sintetic, ele sînt astfel definite în *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*: „Epoca actuală de dezvoltare a societății omenеști se caracterizează prin transformări revoluționare sociale și naționale structurale. Aceasta este epoca revoluției socialiste, a trecerii de la societatea capitalistă împărțită în clase antagoniste, bazată pe exploatare și asuprire socială și națională — societate care nu mai corespunde istoricește noilor forțe de producție —, la societatea comunistă, în care se lichidează exploatarea și asuprirea de orice fel și nu mai există clase antagoniste. Aceasta este epoca lichidării dominației imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, a așezării relațiilor dintre state și națiuni pe principii noi, de egalitate și respect al independenței și suveranității naționale. Totodată, această epocă se caracterizează prin impetuoasa revoluție tehnico-științifică mondială, care creează condiții optime pentru dezvoltarea rapidă a forțelor de producție, pentru creșterea producției de bunuri materiale în vederea satisfacerii, pe această bază, a necesităților de viață ale tuturor popoarelor”¹³.

Această epocă contemporană nouă este caracterizată printr-un nod de contradicții mult mai complex și, în mare măsură, diferit ca natură față de cel din epoca dominației imperialismului în lume.

În acest cadru, războiul încă nu a fost definitiv exclus, se menține chiar și pericolul unui distrugător război mondial, fapt atestat de agravarea pe care a cunoscut-o în ultimii ani situația internațională, de intensificarea luptei pentru sfere de influență. Dar în același cadru acționează și puternici factori care fac ca războiul să nu mai fie inevitabil, factori care rezidă în însemnatele mutații petrecute în lume, în general, și în însuși interiorul capitalismului, precum și în creșterea unor forțe social-politice uriașe angajate în lupta pentru menținerea păcii.

Studierea acestor factori, a căilor de excludere definitivă a războiului reprezintă un cîmp larg și încă prea puțin defrișat de aplicare a gîndirii sociale creatoare, necesită încă eforturi persistente din partea celor mai diferite sfere ale ei.

Într-o puternică, în bună măsură hotărîtoare forță a păcii se constituie în prezent socialismul. Chiar dacă stadiul său actual de dezvoltare, care cunoaște și el evoluții inegale și contradictorii, nu a eliminat în mod automat posibilitatea apariției unor contradicții și situații chiar conflictuale între statele socialiste înseși, și nici tentația, pentru unele puteri socialiste, a implicării, în virtutea inerției vechilor făgașe ale relațiilor internaționale, în politici de forță și de sfere de influență în care le-a antrenat capitalismul, esențial rămîne faptul că orînduirea socială socialistă ca atare nu implică în mod obiectiv războiul nici ca mijloc de rezol-

¹³ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975, p. 21.

vare a necesităților economice, nici a diferendelor între state, nu implică expansiunea ca mijloc de extindere a noii orînduiri sociale în lume. Dimpotrivă, am putea spune că continuarea politicii interne și internaționale a statelor socialiste trebuie să fie *în mod legic nu războiul, ci pacea*.

În ce privește sistemul capitalist, contradicțiile lui se mențin și continuă să implice pericole de război și manifestări de agresivitate în relațiile internaționale. Dar mutațiile petrecute în lume și chiar în sînul mecanismului economic al capitalismului, însăși în structura contemporană a imperialismului, fac ca și întreaga problemă a contradicțiilor imperialismului și a posibilităților de rezolvare a lor să se pună în termeni noi, încă insuficient studiați în literatura noastră. Sigur însă este faptul că, în linii principale, imperialismul nu-și mai poate rezolva contradicțiile în felul în care o făcea la sfîrșitul secolului trecut și în prima jumătate a acestui secol, pe calea monopolizării pieții de materii prime, a piețelor de desfacere și de export a capitalului, pe calea colonizării zonelor slab dezvoltate ale lumii, a luptei pentru împărțirea și reîmpărțirea lumii, pe care, dealtfel, nici nu o mai poate efectua.

În general, interacțiunea schimbărilor în structura economiei capitaliste, a eliberării politice și, într-o anumită măsură, și economice a fostelor colonii, a dezvoltării socialismului și a progresului general al tehnologiei în lume duc în sfera relațiilor internaționale la noi forme de interdependență, care se deosebesc de cele din epoca imperialismului. Or, acest fapt nu rămîne fără influență asupra întregii problematice a războiului și păcii, asupra factorilor care mențin pericolul de război, dar și asupra acelor care permit preîntîmpinarea acestuia. Și nu întîmplător cercurile dispuse să caute soluționarea unor contradicții prin politica forței întîmpină în chiar țările capitaliste avansate împotrivirea puternică a unor forțe sociale, politice și culturale tot mai largi.

O puternică forță reprezintă în lumea contemporană țările ce și-au cucerit în ultimele decenii independența națională, în general țările în curs de dezvoltare, profund interesate în menținerea păcii mondiale și în instaurarea unei noi ordini economice internaționale, care să le permită depășirea marelui decalaj ce le desparte de țările industriale avansate.

Așadar, în istoria contemporană, la a cărei zidire sîntem deopotrivă eroi și actori, se confruntă regimuri și orînduiri convergente și divergente, capitaliste, dezvoltate și subdezvoltate, și socialiste, se întîlnesc pe platforme convergente și divergente adepți ai aceleiași filozofii despre lume și adepți ai unor filozofii diferite, iar toate aceste forțe, acționînd fiecare pe calea lor proprie, pe măsură ce se despart în evoluția lor, se și apropie în căutarea unor ieșiri care să asigure existența umanității, s-o ferească de prăpastia unui nou război mondial, să asigure rezolvarea problemelor ei globale. S-au născut în acest scop, pentru asigurarea cooperării pașnice a statelor, Organizația Națiunilor Unite cu multiplele ei instituții și organisme — U.N.E.S.C.O., Organizația Mondială a Sănătății etc. —, au apărut forme dintre cele mai diferite de contacte și tratative între state, între cele europene, S.U.A. și Canada, între Nord și Sud, între țările în curs de dezvoltare, s-au născut diferite organisme de cooperare economică regională, s-au constituit puternice mișcări pentru pace, s-au înființat diverse asociații, ligi, uniuni interparlamentare etc.

Toate acestea confirmă justetea orientării ferme a partidului nostru pe o linie de unire a eforturilor tuturor forțelor capabile să-și aducă contribuția la asigurarea păcii, indiferent de apartenența lor statală, socială, politică, filozofică, religioasă. Numai unirea tuturor eforturilor, mo-

bilizarea tuturor energiilor poate, într-adevăr, asigura rezolvarea problemei globale cardinale a omenirii — menținerea păcii, asigurarea dezarmării, în primul rînd a celei nucleare.

Totodată, aceste forțe trebuie să fie pe deplin conștiente că atingerea dezideratelor actuale ale dezarmării nucleare nu rezolvă de la sine și pentru totdeauna problema pericolelor catastrofale în fața cărora s-ar afla omenirea în cazul izbucnirii unei conflagrații mondiale.

Ele trebuie să aibă permanent în vedere două laturi esențiale ale dezvoltării social-economice și științifico-tehnologice contemporane: revoluția științifico-tehnică deschide perspective aproape nelimitate extinderii puterii omului asupra naturii, dar cuceririle ei s-au extins și continuă să se extindă și asupra sferei militare, devenind baza materială a unei revoluții tehnico-militare.

Într-adevăr, dacă ne referim la prima latură, revoluția științifico-tehnică generează transformări profunde nu numai în sfera producției, ci în tot ansamblul de condiții ale existenței oamenilor. Sub influența ei crește puternic dinamica proceselor economice și sociale, se nasc noi probleme în toate domeniile vieții materiale și spirituale, se formează noi cerințe sociale și individuale. Potențialul material și intelectual al societății sporește enorm, dar, totodată, structurile sociale învechite pun adesea piedici dirijării acestui potențial în interesul întregii societăți.

Printre altele, nu este de prisos să amintim că, contrar teoriilor neomalthusianiste, cuceririle științei și tehnicii pot, chiar și la nivelul lor actual, să rezolve, dacă s-ar crea și condițiile social-economice necesare, o asemenea problemă acută — în special în țările în curs de dezvoltare — ca criza alimentară. Aceasta e determinată în aceste țări nu atît de insuficiența terenurilor cultivate în condițiile creșterii rapide a populației, cît de eficiența slabă a agriculturii — consecință a nivelului la care a fost menținută în cursul exploatarei coloniale. Calculele experților arată că numai extinderea tehnologiei avansate deja existente de obținere a produselor agroalimentare pe toate suprafețele cultivate în prezent ar asigura hrana a 10—12 miliarde de oameni, fără să mai vorbim de posibilitățile nebanuite ale acestei tehnologii în viitor.

Iată, și în privința industriei, numai un exemplu dintre cele multe ce sînt semnalate în presa internațională: „Japonia — scria recent un ziarist în publicația italiană „Corriere della Sera“ — începe să-și pună o întrebare care în altă parte ar fi considerată provocatoare: este inutilă clasa muncitoare? În industriile japoneze au fost instalați 75 000 de roboți, mai mult decît în tot restul lumii. Roboții programați pot înlocui omul în multe activități fizice: să înșurubeze, să sudeze, să vopsească, să împacheteze — activități care implică gesturi repetate. Se prevede ca un număr tot mai mare de muncitori să îmbrace halatul alb al tehnicienilor care controlează mașinile.

Dar iată și reversul: cartierul Sanyo din Tokio, unde conducătorii stîngii japoneze îi însoțesc pe vizitatorii străini pentru a le arăta cum capitalismul nipon se bazează pe exploatarea unei mîini de lucru abundente și lipsită de protecția sindicatului¹⁴. Aspectele contradictorii semnalate reflectă, în realitate, faptul că în chiar interiorul vechii societăți se acumulează din ce în ce mai multe elemente materiale care cer tre-

cerea la o nouă orînduire socială, că în caz contrar apare pericolul ca *negarea negației* să ia aspectul unei autodistrugerii a societății.

Acest din urmă aspect este indisolubil legat de cea de-a doua latură a problemei pe care am enunțat-o mai sus. Într-adevăr, alături de integrarea în producție a unor cuceriri menite să înmulțească într-o măsură nelimitată productivitatea muncii omului, să-l elibereze tot mai mult de operațiile manuale grele sau de muncile toxice, revoluția tehnico-științifică evoluează și spre elaborarea unor armamente care acum încă pot să apară fantastice, dar pe care în ultimul timp presa internațională le semnalează tot mai des. S-a conturat perspectiva reală a apariției în viitorul apropiat a unor tipuri de arme comparabile ca efect distrugător cu cele nucleare, sau chiar depășindu-le.

Se știe, dealtfel, că deja în timpul intervenției imperialiste în Vietnam au fost folosite metode de război „ecologic” și „geofizic”. S-au folosit, de pildă, provocarea artificială a unor ploi torențiale și mari inundații, intoxicarea solului și a apei, distrugerea plantelor și animalelor (așa-numita „armă biotică”).

În prezent în presă apar știri despre lucrări îndreptate spre crearea unor mijloace care să permită dirijarea în scopuri militare a proceselor naturale, schimbarea dinamicii, compoziției sau structurii Pământului — a biosferei sale, a litosferei, a hidrosferei, a atmosferei sau a spațiului cosmic înconjurător. Aceste știri includ, în rîndul mijloacelor ipotetic posibile de folosire a mediului natural în scopuri militare, stimularea artificială a cutremurelor, a valurilor gigantice de tip „Tunami”, schimbarea climei („arma climatică”), distrugerea stratului de ozon, crearea unor gigantiци ciloni în atmosferă. Se vorbește de cercetări îndreptate spre elaborarea unor asemenea armamente principial noi de nimicire în masă ca arma etnică, genetică, infrasonoră, radiologică, laser.

Am amintit cele de mai sus pentru a ilustra faptul că, dacă în prezent este indubitabil că limitarea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri de dezarmare nucleară trebuie să aibă, ca unul dintre principii, cîntărirea atentă a intereselor de securitate ale fiecărei părți și respectarea unui echilibru strategic, în sine acest echilibru strategic global nu poate constitui starea finală și cea mai rațională a relațiilor internaționale, nu poate asigura consolidarea trainică a păcii, deoarece însuși echilibrul nu este static, ci dinamic și poate fi destabilizat nu numai prin noi acumulări de arme nucleare, ci și prin apariția unor sisteme calitativ noi de arme.

Este clar, deci, că luptînd în prezent pentru dezarmare, în primul rînd nucleară, forțele păcii din întreaga lume trebuie să-și pună ca obiectiv strategic atît obținerea dezarmării generale și totale, cît și eradicarea deplină a inșeși cauzelor care creează pericolul confruntărilor armate, eliminarea completă a războiului din viața societății umane.

CĂI ȘI MODALITĂȚI FOLOSITE DE PARTIDUL COMUNIST ROMÂN PENTRU EDUCAREA POLITICĂ, PATRIOTICĂ ȘI REVOLUȚIONARĂ A COMUNIȘTILOR, A TUTUROR OAMENILOR MUNCII

CONSTANTIN RĂDUCU

În formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste, a omului multilateral dezvoltat, dimensiunea moral-politică și patriotică constituie aspectul major. Definindu-i conținutul, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arată că, „patriotismul, dragostea și atașamentul față de patrie își găsesc și trebuie să-și găsească expresie în faptele de muncă ale oamenilor, în eforturile și contribuția fiecăruia la succesul măreței opere pe care o înfăptuim”¹. Într-adevăr, participarea plenară la realizarea sarcinilor economico-sociale, în acțiunea constructivă, creatoare, de transformare revoluționară a societății, conferă autentică valoare dragostei de patrie.

Dimensiunea moral-politică și patriotică a conștiinței socialiste implică atât elemente cognitive, cit și afectiv-motivaționale și atitudinale. Formarea unei conștiințe social-politice și profesionale este de neconceput fără efortul perpetuu al fiecărui om al muncii, indiferent de statutul său, de a-și însuși în mod sistematic valorile științei, ideologiei și concepției înaintate a partidului nostru, ceea ce asigură constituirea dimensiunii cognitive, raționale, a conștiinței. Dar conștiința socialistă nu este unidimensională, ci multilaterală. Înțelegerea valențelor conștiinței socialiste presupune privirea sa în sens general interdisciplinar, înseamnă a-i pătrunde sensurile și semnificațiile, manifestările în totalitatea ipostazelor în care se mișcă și acționează omul societății noastre. În măsura în care acest adevăr este corect receptat și bine însușit de factorii educaționali, atunci se elaborează strategii educaționale, vizînd totalitatea dimensiunilor conștiinței și personalității umane, încadrarea și participarea plenară a tuturor membrilor societății noastre la rezolvarea exemplară a sarcinilor de producție, la viața social-politică.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Congresul al II-lea al consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții, transporturi, circulația mărfurilor și finanțe* — 24 iunie 1981, Editura politică, București, 1981, p. 53.

Pregătirea ideologică, politico-educativă, științifică și profesională, ridicarea nivelului de cultură generală și de civilizație, îmbinate cu educația prin muncă, cu participarea la crearea valorilor și la soluționarea problemelor economice, social-politice și culturale ale țării, ale fiecărei localități și colectivități fac parte organică, inseparabilă din stabilirea strategiei complexe de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste.

Educarea politică, patriotică, revoluționară a comunistilor, a celorlalți oameni ai muncii, a tineretului în mod special, nu se poate realiza prin folosirea excesivă a modalităților expozitive, adică numai pe baza unor expuneri, prelegeri, conferințe, sesiuni de comunicări științifice, de referate, așa cum mai cred că este suficient și mai practică unii factori din sistemul propagandei, unele organizații și cadre cu răspunderi în domeniul educației. Desigur, aceste forme, prin conținutul și problematica abordată, prin încărcătura lor masivă de adevăruri, de exemple, de nume de mari personalități, de eroi ai neamului, de figuri legendare, prin substanța lor moralizatoare, politică-ideologică, științifică, își au locul și menirea lor bine definite, contribuie esențialmente la trezirea și resuscitarea sentimentelor patriotice, de mândrie față de trecutul nostru glorios, invită la meditație, la dorința afirmării umane. Dar cum mintea omenească nu poate stoca totul, nu poate reține decât prin selecție severă lucruri, idei, date, informații de maximă importanță, în funcție de pregătire, de gradul de interes, de pasiune, există riscul că aceste date, fapte să se uite, să se șteargă de pe rețeaua atât de complicată a memoriei. Aceasta cu atât mai mult cu cât multitudinea informațiilor cunoaște o tot mai accentuată progresie geometrică. Iată de ce partidul, factorii de resort, acordă o mare însemnătate permanentizării și continuității activității de educație politică, patriotică, tehnică-științifică a maselor, îmbunătățirii conținutului și creșterii eficienței activităților consacrate formării și dezvoltării conștiinței socialiste a omului multilateral dezvoltat.

Așa cum o confirmă practica, în procesul educațional continuă să se mențină unele limite și neajunsuri, ele referindu-se la ponderea redusă în strategia educațională a metodelor bazate pe participarea efectivă a maseilor la munca productivă, la viața social-politică, la insuficiența utilizare și valorificare educativă a dezbaterilor științifice și ideologice, a schimbului de opinii între educator — educat, propagandist — cursant, om politic—subiect educat, pe problemele fundamentale socio-economice, politice și culturale ale țării, la slaba preocupare a unor factori educaționali pentru dezvoltarea laturii afective și motivaționale a personalității omului, ca și pentru cultivarea idealurilor, aspirațiilor și a unei game bogate de sentimente social-politice și patriotice.

Sentimentele, trăirile, comportările înaintate, politice, morale, patriotice nu se formează dintr-o dată, la un semnal, la o comandă socială, nu se dictează ca o sarcină expresă. Dacă un factor sau altul de decizie crede astfel, aceasta înseamnă o înțelegere eronată a procesului educațional. Un ideal politic, moral, de muncă și de viață, mai ales de creativitate, se cultivă cu minuțiozitate, în toate etapele vieții. Cine uită astfel de adevăruri nu dă randamentul necesar în munca cu oamenii, nu reușește suficient să-i atragă în procesul de creație materială și spirituală.

În procesul educațional trebuie folosite strategii, metode, mijloace care să pună accentul pe înarmarea comunistilor, a tuturor oamenilor muncii cu cunoștințe specifice și ideologice-politice, pe formarea noțiunilor și reprezentărilor morale, pe clarificarea conținutului și semnificației

diverselor obiective, sarcini, principii, norme, cerințe de creație tehnico-științifică și spirituală.

Participarea activă, conștientă la actul de conducere, de elaborare și înfăptuire a politicii interne și externe a partidului constituie rezultanta unei activități educaționale permanente și de calitate, a cultivării calităților psiho-morale ale individului, a formării convingerilor, atitudinilor și comportamentelor înaintate, patriotice. Ideile, principiile, cunoștințele transmise, oricât de corecte ar fi din punct de vedere științific și logic, dacă nu au forță de convingere, dacă nu au legătură cu viața, cu realitățile de zi cu zi nu pot deveni motive mobilizatoare la acțiune, nu pot declanșa atitudini, comportamente moral-politice și patriotice decât atunci când provoacă trăiri afective, când sînt potențate de un fond afectiv și motivațional, când se produce aderarea la ele nu numai pe căi raționale ci și afectiv-volitive.

Forța și capacitatea de influențare a educației moral-politice, patriotice, revoluționare nu depinde doar de bogăția adevărului susținut, de logica normelor învățate prin lecții, dezbateri, seminarii, cursuri de calificare, vizionări de filme etc., cît, mai ales, de intensitatea sentimentelor provocate prin ideile transmise, de prospețimea impresiilor generate de ele, de intensitatea și profunzimea idealurilor, convingerilor moral-politice și patriotice formate.

Cultivarea motivației intime trebuie să constituie un obiectiv fundamental în procesul formării conștiinței moral-politice și patriotice. Ca să participe la actul de creație trebuie să aderi sincer la necesitățile imperioase ale acestuia, să simți nevoia, vrerea de a crea, să ai deci convingeri. Aceste convingeri ale oamenilor muncii, izvorîte din realitățile obiective ale vieții, sînt stimulate puternic de modelele pozitive întruchipate de activiști de partid și de stat, de muncitori și țărani frunțași, de specialiști cu o vastă experiență profesională, îndemnîndu-i să acționeze, să-și perfecționeze neconținut conduita și activitatea creatoare, să caute să-și depășească modelul. În această privință se impune ca toți factorii educaționali — organizațiile de partid, sindicat, U.T.C., U.A.S.C., pionieri, șoimi ai patriei, organizațiile democrației și unității socialiste, presa și radioteleviziunea, ceilalți factori educaționali — să acorde o mai mare atenție, prin acțiunile organizate, formării dimensiunii politico-ideologice, științifice, afective și motivaționale a personalității, să cultive cu migală, printr-o suită de acțiuni convergente, sentimente superioare social-politice și patriotice : optimismul și bucuria muncii împlinite, satisfacția și încrederea în dezvoltarea societății românești.

Adunările generale, învățămîntul politico-ideologic, propaganda prin conferințe, filmul istoric și teatrul politic, dezbaterile lucrărilor socio-politice, în primul rînd opera de proporții istorice a tovarășului Nicolae Ceaușescu, sînt tot atîtea mijloace de educare a comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii în spiritul concepției partidului nostru despre lume și viață. Astfel de activități, dînd pilda unor mari creatori din viața politică și culturală, evocînd fapte de înalt eroism și dăruire neprecupețită pentru cauza poporului, determină stări emoționale, găsesc rezonanță și adeziune afectivă în masa participanților. În acest sens, aniversarea sau comemorarea unor personalități și evenimente din trecutul poporului, din tradițiile luptei revoluționare, contribuie la dezvoltarea convingerilor moral-politice și patriotice la toate categoriile de oameni ai muncii.

În activitatea de educare politică, patriotică, revoluționară trebuie să se producă în mod permanent schimbări calitative în relația educator-educat. Pentru a sădi convingeri patriotice nu este suficientă practica transmiterii univoce a mesajului de la emițător către receptor, indiferent de reacția acestuia din urmă, de universul gândirii și ideilor sale. Se impune trecerea de la redarea rigidă și tutelarea mărunță, la statornicirea unui climat bazat pe încredere și stimă reciprocă, care să asigure participarea liberă, fără complexe, a celor angajați în dialog, cooperarea lor în elucidarea chestiunilor supuse dezbaterii, la conceperea, proiectarea și finalizarea obiectivelor educației patriotice.

Dar toate acestea presupun din partea propagandistului, a conferențiarului, a celui care desfășoară munca politică de la om la om, o activitate educațională bine concepută, o bogată pregătire politico-ideologică, cultură generală pedagogică, sociologică, filozofică, etică, estetică. Este nevoie ca aceștia să dispună de capacitatea de a influența, de a cunoaște particularitățile psiho-pedagogice esențiale ale personalității celor educați. Căci nu ne putem prezenta cu orice lecție sau expunere în aceeași mantie în fața oricărui colectiv, oricărui om, așa cum se mai întâmplă. O astfel de practică este dinainte sortită eșecului. Evitarea schematismului, empirismului în procesul de educație patriotică implică cu necesitate, deci, cunoașterea cât mai profundă a celor pe care dorim să-i educăm, investigarea lor asupra ceea ce știu și nu știu despre componentele fundamentale ale patriotismului, ale cinstei, omeniei, dreptății, ale devotamentului și atașamentului față de patrie, partid, popor, a ceea ce înțeleg că e bine sau e rău, e demn sau nedemn. Numai cu un asemenea bagaj de date se vor putea doza intervențiile, se va putea utiliza un anume limbaj, contribuind astfel la formarea și adâncirea unor sentimente noi, la eliminarea unor concepții false, eronate.

Uneori, la unele dezbateri în cadrul învățămîntului politico-ideologic, chiar în cadrul unor expuneri, în dialogul liber cu unii membri ai societății noastre, apar păreri, întrebări de-a dreptul neștiințifice, unele naive, altele chiar tendențioase, de genul : de ce producția noastră industrială nu este tot atît de competitivă ca cea americană, japoneză ori suedeză ? ; de ce puterea de cumpărare a leului nu este egală cu a dolarului ? ; de ce un tînăr care dorește să devină specialist în agricultură trebuie să lucreze neapărat cîțiva ani în domeniul ales ? . Astfel de întrebări atestă că unii membri ai societății noastre nu dispun de o solidă pregătire politică, morală, patriotică, economică, nu cunosc hotărîrile partidului și statului nostru, legile țării, necesitățile dezvoltării în primul rînd prin forțele proprii, știu încă puține lucruri despre evoluția istorică a poporului nostru atît de dramatic încercat, despre bogățiile pămîntului românesc acaparate de nenumărați cotorpitori. Ei nu cunosc nici proveniența bogățiilor unor țări capitaliste dezvoltate, starea de zbucium pe care o degajă criza economică, șomajul, lipsa de drepturi suportate de cei mulți. După cum se cunoaște, din patria noastră, de-a lungul timpului „au plecat” spre alte zări circa 14 000 tone de aur. Dacă ne gîndim că astăzi, în toate țările lumii, există aproximativ 90 000 tone de aur și că uncia de aur (35,1 g) a ajuns pînă la 800—900 dolari, ne putem da seama la ce nivel de dezvoltare ne găseam noi dacă toată această avuție rămînea în țară. Este unul din multele răspunsuri de bun simț care se pot da și care pot să incite la reflecții mai adînci pe cei care, de cele mai multe ori din neștiință, fac afirmațiile amintite.

Este evident că munca de educare politică, patriotică a maselor, nu e deloc ușoară, ci adeseori grea, de durată, mai ales cu acei membri ai societății care cred că patriotism înseamnă a spune o poezie, a te declara de acord cu cerințele patriotismului într-o adunare, ca apoi să uiți de acest imperativ, să-l denigrezi, să-l pătezi prin practici antisociale. Dacă vrem să ne manifestăm ca adevărați patrioți — și obligația moral-politică ne-o impune — trebuie să lăsăm faptele, rezultatele de zi cu zi să ne exprime dragostea de patrie, trebuie să muncim în mod conștient, fără preget, să ne autodepășim pe frontul producției materiale și spirituale.

Educarea politică, patriotică, revoluționară a comuniștilor, a celorlalți oameni ai muncii are un caracter social, dinamic, continuu. Ea nu se termină și nu-și epuizează formele de manifestare niciodată. Una din componentele sale esențiale o reprezintă cunoașterea trecutului măreț al poporului nostru, a istoriei Partidului Comunist Român, a cronicii construcției noii societăți. Definind necesitatea imperioasă a cunoașterii istoriei naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu releva : „Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie ? Nu ar fi ca un copil care nu și-ar cunoaște părinții și se simte străin în lume ? Fără nici o îndoială că așa ar fi, tovarăși. Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru”². Studiind istoria pe baze științifice, descifrând dimensiunile luptelor pentru dreptate și libertate duse de poporul nostru, învățăm să prețuim sacrificiile uriașe depuse de înaintași pe altarul libertății și independenței, să glorificăm cuceririle revoluționare din anii socialismului dobândite sub conducerea înțeleaptă a partidului. Istoria noastră multimilenară se constituie într-o torță veșnic vie care a luminat calea maselor, a forțelor progresiste spre împlinirea idealurilor lor sacre. Astăzi, constructorii socialismului pe pământul României sînt chemați a îmbogăți această istorie luminoasă, a face să strălucească tot mai mult numele patriei în istoria lumii.

Cunoașterea și prețuirea istoriei nu pot fi limitate doar la memorarea și redarea exactă a unor bătălii celebre ale înaintașilor duse contra cotropitorilor, a ridicării maselor împotriva exploataților — elemente, firește, extrem de necesare —, ci trebuie completate cu gîndirea critică, selectivă, principială a acestor aspecte nodale, cu implicarea deschisă în apărarea valorilor progresiste ale acestei istorii, cu participarea la actul de creație materială și spirituală, la dezvoltarea pe trepte tot mai înalte a istoriei noastre contemporane.

Educația revoluționară, în spiritul patriotismului și al solidarității internaționale, se înscrie ca o componentă esențială a educației comuniste. Referindu-se la imperativele majore ale acestei activități, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că este necesar „să dezvoltăm spiritul revoluționar, militant, la toți comuniștii, ca și în rîndul maselor de oameni ai muncii, să ridicăm conștiința patriotică a tuturor, răspunderea față de popor, față de cuceririle socialiste”³, că trebuie să educăm masele în spiritul solidarității „cu popoarele care acționează pentru dezvoltarea economico-socială independentă, cu toate forțele progresiste antiimperialiste, care se ridică

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 463.

³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 18, Editura politică, București, 1979, p. 686.

pentru dreptate socială și națională, pentru libertate și independență, pentru pace și colaborare internațională”⁴.

Un alt aspect de mare importanță al procesului de educație politică, patriotică îl constituie formarea deprinderilor și obișnuințelor de a gândi în spiritul documentelor programatice ale partidului, ale moralei comuniste, ale patriotismului. Transformate în necesitate vitală, într-un mod unic și exemplar de muncă și de viață, acestea devin forțe autentice de manifestare a personalității umane, suport trainic al motivației politice, patriotice, al fermității revoluționare. Aplicarea în viață a obiectivelor educaționale ale partidului presupune acțiuni ample, complexe, menite să contribuie la dezvoltarea multilaterală a personalității umane, la formarea unui comportament productiv, la cultivarea inițiativei și responsabilității, la promovarea creativității, la antrenarea în viața economică, politico-socială, științifică, culturală a maselor.

În acest sens, un rol deosebit îl joacă participarea tuturor oamenilor muncii la activitățile patriotice, cultural-educative, social-utile. Pentru ca acestea să fie eficiente, trebuie organizate pe baza unor programe unitare, sistematice, ca acțiuni înscrise în cadrul Festivalului național „Cântarea României”, al „Daciadei”, ca momente de omagiere a unor evenimente cu profundă rezonanță istorică, ca acțiuni de înfrumusețare a orașelor și satelor, de împădurire a unor zone defrișate, ca munci utile în executarea unor importante lucrări pe șantierele naționale, în recuperarea și refolosirea unor materiale reciclabile. În astfel de acțiuni se formează și se consolidează simțul ordinii și disciplinei, al colaborării și întraajutorării, hărnicia, se sădesc deprinderi noi patriotice, atitudinea înaintată față de muncă, simțul răspunderii. Trebuie să recunoaștem că în ceea ce privește spiritul gospodăresc, de răspundere pentru locul de muncă, pentru starea cartierelor, străzilor, ca și participarea activă la acțiuni patriotice au slăbit întrucîtva în intensitate. Ele trebuie revigorate, în consens cu îndemnul secretarului general al partidului adresate nouă, tuturor, la autogospodărire, la participare voluntară pentru îmbogățirea și înfrumusețarea tuturor localităților patriei.

Un aspect major pentru organizațiile partidului, syndicate, organizațiile de tineret, pentru ceilalți factori cu răspundere în domeniul creativității îl constituie depistarea, prin metode socio-pedagogice, tehnico-științifice persistente, subtile, a celor care au idealuri și aspirații moral-politice de creativitate, în vederea valorificării superioare, pe multiple planuri, a noului. Educația politică, patriotică se găsește într-o strînsă legătură cu dezvoltarea *conștiinței economice*, cu participarea comunistilor, a celorlalți oameni ai muncii la realizarea sarcinilor economico-sociale ale țării. Din acest punct de vedere este necesară o vie și susținută activitate politico-educativă, tehnico-științifică consacrată cunoașterii și aplicării în viață a principiilor noului mecanism economico-financiar, extinderii și generalizării experienței pozitive și a inițiativelor muncitorești din unitățile industriale și agricole, promovării tehnologiilor avansate, reducerii continue a consumurilor de combustibili, energie și materiale, creșterii productivității muncii, întăririi ordinii, răspunderii profesionale, a calității și eficienței întregii activități economice.

Aceste imperative nu se realizează, însă, de la sine. Ca ele să devină convingeri este nevoie de o muncă susținută, de acțiuni specifice și con-

⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 9, Editura politică, București, 1974, p. 511.

vergente. De pildă, prin inițierea unor dezbateri, simpozioane, schimburi de experiență, lectorate pe profesii, expuneri, mese rotunde, întâlniri cu specialiști și frunțași în producție, ca și prin publicarea unor dicționare economice, cursuri ale universităților cultural-științifice se pot explica căile și modalitățile aplicării noului mecanism economico-financiar, ale realizării producției nete și fizice, ale obținerii unor beneficii peste plan, ale întăririi ordinii și disciplinei.

Una din forțele hotărâtoare care impulsionează dezvoltarea generală a societății o reprezintă știința. Proiectată în spații temporale mai largi, știința contemporană se găsește într-o relație dialectică cu tehnica, adică cu acțiunea de transpunere în practică a noului, cu cea mai importantă dimensiune a patriotismului, respectiv cu munca creatoare. Astăzi fiecare țară este chemată să contribuie la dezvoltarea științei și tehnicii, să producă, prin forțele sale, o cantitate tot mai mare de noutate tehnico-științifică și de informații. Dar noul nu apare de la sine, ci prin efort neînterupt, prin investigații, într-un cadru organizatoric avansat, mereu în înnoire, și care presupune buna dotare și funcționare a unor puternice unități de cercetare, în care să-și desfășoare activitatea cei mai buni creatori, existența unui sistem democratic de antrenare și stimulare a celor mai buni specialiști. Nu este vorba de o simplă dorință ci de o necesitate adâncă. În lumea de azi nici o țară nu mai poate progresa fără stimularea științei și tehnicii, fără valorificarea celei mai bogate și scumpe mărfi — „aurul cenușiu“. Experiența celor mai dezvoltate țări o demonstrează din plin. Mai mult, implicațiile acute ale crizei economice mondiale fac ca interesul pentru stimularea și valorificarea creației noului în toate domeniile să devină un obiectiv de prim ordin. Problema noutăților în premieră mondială, a inovațiilor și invențiilor a devenit de un suprem interes, am putea spune o chestiune de viață și de moarte, precum și de cea mai ascuțită competitivitate. Tocmai de aceea, foarte multe state au instituit, pe baze extrem de viguroase, adevărate strategii naționale privind dezvoltarea științei, descoperirea și aplicarea noului. Ele nu așteaptă să treacă timpul, nu se pierd în acte de cras birocratism în validarea noutăților, ci trec rapid la aplicarea lor practică, prin care își asigură înființarea, reușind să domine piața mondială în anumite domenii. Acest lucru este demonstrat, din fericire, și de practica partidului și statului nostru, de măsurile luate pentru reducerea importurilor, pentru stimularea producerii în țară a unor noi tehnologii, mașini și utilaje de înalt randament, competitive pe plan mondial.

Marea și fundamentală problemă căreia trebuie să-i dea răspuns invenția în țara noastră o reprezintă găsirea de soluții noi, tehnico-științifice de mare eficiență în fața actualelor restricții în domeniile de materii prime, al energiei și combustibililor, de mijloace eficace care să contracareze efectele drastice ale regimului draconic al dobânzilor percepute pe plan internațional. Creșterea productivității muncii, proiectării și reproiectării unor produse, reducerea serioasă a instalațiilor cu consum mare energetic sînt tot atâtea măsuri destinate să impună și să mențină un număr cît mai mare de produse românești pe piața mondială. Iată de ce conducerile ministerelor, centralelor și întreprinderilor, organizațiile de partid, de sindicat și U.T.C., Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci, toți factorii cu răspunderi în domeniul creației tehnico-științifice au datoria să-și concentreze eforturile, să stimuleze pe toate căile drumul noului, să deschidă cîmp larg înnoirii

și reînnoirii produselor. Căci invenția, ca soluție tehnică în premieră absolută, oferă un cadru propice pentru perfecționarea producției, pentru pătrunderea produselor noastre pe plan mondial. Ea este cea care asigură sporuri suplimentare de competitivitate, creșterea prestigiului economic al României în lume.

Pornind de la aceste realități, astăzi, poate mai mult ca oricând, participarea la creația tehnico-științifică a devenit o problemă politică, morală, patriotică. Numai cine simte răspunderea pentru destinele actuale și viitoare ale economiei românești, pentru ridicarea standardului de viață materială și spirituală a poporului, acționează ferm pentru realizarea unor produse cu parametri tehnico-economici superiori, comparativi, produse în care să se încorporeze mai puține materii prime și materiale, energie și combustibil și, în schimb, mai multă gândire, mai multă muncă omenească creatoare. Sint înalte și stringente comandamente fundamentate de programul de dezvoltare în domeniul creației științifice adoptat de cel de-al XII-lea Congres al partidului. Exemplul unor ilustre personalități ale creației tehnice românești, precum Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Henri Coandă și mulți alți pionieri ai unor descoperiri de însemnătate istorică se cere imperios a fi dus mai departe de fiecare muncitor, tehnician, maestru sau specialist prin faptă și gândire creatoare, aceasta fiind expresia pregnantă a patriotismului autentic.

Apariția și consolidarea a sute și sute de noi întreprinderi — citadele purtătoare ale progresului tehnic — constituie pentru masele de oameni ai muncii din toate ramurile economiei naționale un univers tehnic generos, nelimitat pentru participare activă la procesul de creație. Acest cadru material propice este însoțit de un sistem de învățământ fundat științificește, capabil să asigure continua perfecționare a cunoștințelor, de acțiuni largi inițiate în toate județele în vederea generalizării experienței pozitive a fruntașilor în producție, a inventatorilor și inovatorilor.

Pe fundalul unor asemenea îmbunătățiri calitative a structurilor organizatorice, economia românească a ultimelor decenii a cunoscut repere notabile în activitatea de invenție, atât sub aspectul numărului cât și al calității ideilor noi, concomitent cu creșterea capacității sale de a le fructifica în mod eficient. Judecînd însă realist lucrurile, dacă avem în vedere potențialul uriaș intelectual existent la toate nivelurile și dacă, mai ales, ne raportăm la alte țări din lume, țări care, așa cum arată conducerea partidului, nu dispun de astfel de condiții ca țara noastră, nu ne vom putea declara mulțumiți cu ce s-a realizat, nu avem dreptul să arborăm o atitudine triumfalistă. O astfel de atitudine ar dezorienta, ar slăbi exigențele și criteriile care stau la baza sporirii contribuției tehnice originale în procesul general de dezvoltare, ar avea efecte negative asupra economiei naționale.

Din practica multor întreprinderi, precum „23 August“, Vulcan, I.M.G. din București, Combinatul siderurgic Galați, Întreprinderile de autocamioane și „Tractorul“ din Brașov, „Independența“ — Sibiu, cea de autoturisme din Pitești s-a desprins concluzia că participarea la creația tehnico-științifică a personalului muncitor nu corespunde nici cu gradul de pregătire tehnico-profesională, nici cu condițiile create. Este o situație numai aparent paradoxală. Această anomalie, care pune în evidență manifestarea unei contradicții — aceea dintre nivelul ridicat de cunoștințe ideologico-politice și patriotice, profesionale, pe care le au mulți oameni ai muncii și contribuția lor reală la creația tehnico-științifică de masă, la

modernizarea producției, la sporirea competitivității produselor noastre pe plan mondial — nu are un suport plauzibil, fiind generată doar de factori subiectivi. Se pot pune multe întrebări îndreptățite și, întâi de toate, de ce mai întâlnim situații când noul își face loc cu greu, pierzând atît societatea în ansamblu, cît și fiecare membru al său în parte? Care sînt cauzele și cum pot fi ele elucidate și eliminate? De ce n-am ajuns încă peste tot să judecăm, profund economic, întreg procesul de producție, estimînd cîștigul, dar și pierderile, și raportîndu-ne și la țări mai dezvoltate decît noi? De ce factori cu răspundere investiți să stimuleze creația tehnico-științifică nu-și fac pe deplin datoria? În măsura în care nu se pun și nu se rezolvă astfel de întrebări, se poate ajunge la stări de auto-mulțumire, de suficiență, care, din păcate, în anumite situații ne-au costat și ne costă extrem de scump.

Invenția noastră națională nu se găsește într-un raport direct proporțional cu baza tehnico-materială, cu zăcămintul uriaș, dar insuficient valorificat, al creativității oamenilor muncii. Astfel, după anul 1976, dinamica înregistrării și aplicării unor invenții a descrescut (se ține seama de numărul de invenții la 100 000 locuitori, așa-numitul „nivel de creativitate“), țara noastră înregistrînd încă un nivel relativ scăzut în comparație cu gradul de pregătire al populației, cu condițiile create; totodată, s-a redus și ponderea cercetării în elaborarea de soluții originale brevetabile. Foarte multe invenții sînt obstrucționate sau tergiversate, fără explicații verosimile. Se mai manifestă, pe lîngă o crasă birocrație, neîncredere și chiar desconsiderare față de realizările științifice-tehnice românești. Pentru curmarea unor asemenea stări de lucruri, trebuie să intervină energic organizațiile de partid, syndicatele pentru a-i trage la răspundere pe cei investiți să se ocupe de afirmarea creativității în toate domeniile. Poate că, dacă s-ar institui o lege prin care cei care primesc spre studiu și confirmare o propunere de invenție sau de inovație, care are o fundamentare științifică, economico-socială, care aduce idei ori soluții noi, ar fi sancționați moral, material ori chiar penal pentru obstrucțiile pe care le fac, pentru birocrațismul nesăbuit, atunci s-ar lichida indiferența, încetineala cu care se acționează în afirmarea gîndirii creatoare. Pentru că, în condițiile actuale, oricine stînjenește, prejudiciază noul sub multiplele lui fațete — invenție, inovație, metode de economisire — nu poate fi socotit decît un adversar al progresului și civilizației, al propășirii patriei. Grav este și faptul că în ultimii ani a scăzut numărul cererilor de brevetare a invențiilor românești și străine, de aplicare rapidă a lor în producție. Aceasta se datorează, pe lîngă cauzele menționate, carențelor existente în domeniul cooperării între ministere, centrale, întreprinderi industriale la nivel de prototip, fabricație în serie, de desfacere, carențe care duc la blocarea noului. Desigur, este mult mai ușor să produci aceeași mașină, același tiraj, aceeași unică tehnologie, ani și ani de zile, fără modificări sau perfecționări, decît să acționezi permanent pentru reproiectare, înnoire și reînnoire. Dar astfel de practici rutiniere nu pot fi decît falimentare.

Creația tehnico-științifică nu poate fi decît opera omului conștient, omului care simte o datorie moral-politică să pună în valoare tot ceea ce a acumulat mai de preț în domeniul cunoașterii, al experienței, tot ceea ce reprezintă el ca individ, ca proprietar și ca producător, ca beneficiar al rezultatelor muncii sale. Acest spirit creativ trebuie, însă, format, întreținut, încurajat prin toate mijloacele materiale și morale. Asemenea atri-

buții, sarcini, posibilități stau la îndemîna organizațiilor de partid, sindicale, de U.T.C., a consiliilor oamenilor muncii. Totul depinde de felul cum se lucrează cu oamenii, cum se stimulează și se asigură participarea maseilor la creația tehnico-științifică. Dealtfel, în acest proces complex se interferează două elemente hotărîtoare, determinante : 1) Condițiile create de partid, de societate pentru asigurarea bazei materiale și 2) Conștiința, responsabilitatea comunistă a celor cu disponibilități creatoare față de actul de înnoire a producției, de modernizare, de inovație și invenție.

Un alt aspect al conștiinței politice, morale, patriotice îl constituie dezvoltarea spiritului de economisire, de combatere a risipei, a iresponsabilității în folosirea unor materii prime scumpe, din import etc. Recuperarea și refolosirea într-o măsură tot mai mare a materialelor din toate domeniile de activitate, deci reciclarea resurselor materiale și energetice, pot deveni surse deosebit de importante pentru dezvoltarea economiei naționale.

Pe plan mondial prețul unei tone de fier vechi a crescut, în funcție de calitate, în ultimii zece ani, de 2—3 ori, ajungînd la 90—120 dolari tona ; deșeurile de cupru la 1 300 dolari tona ; deșeurile de aluminiu la 700 dolari tona. Sînt date revelatoare pentru a înțelege că acțiunea de reciclare a materialelor refolosibile a devenit o necesitate vitală. Asigurînd transpunerea în practică a acestei cerințe, în anul acesta, prin eforturile unite ale oamenilor muncii, prin intensificarea recuperării și valorificării materialelor, economia națională va obține 6,4 milioane tone oțel și piese turnate, 56 600 tone cupru și aliaje ; 11 400 tone zinc, 32 000 tone aluminiu, 240 000 tone hîrtie și cartoane, 53 000 tone fire și textile, 246 000 tone geamuri și produse de sticlă, 1,6 milioane perechi încălțăminte.

Noul, gîndirea îndrăzneată, eficientă își relevă plenar virtuțile în activitatea productivă pentru export. A pătrunde și a te menține pe o piață sau alta înseamnă a fi competitiv, a respecta cu strictețe clauzele contractuale, termenele de livrare, îmbogățirea permanentă a tehnologiilor de producție. Altminteri ești îndepărtat și înlocuit de alții mai buni. Or, a fi competitiv înseamnă a învăța, a descoperi și aplica rapid noul, a moderniza mereu produsele, a fi mereu la înălțimea cerințelor. Acest adevăr elementar, dar extraordinar de dur, trebuie însușit și transpus în viață de fiecare om al muncii din sistemul producției pentru export. Dacă produsele muncii noastre sînt prețuite și cumpărate într-o țară străină, atunci și numai atunci cei care produc pentru export și-au făcut datoria, sînt adevărați patrioți, dovedesc o înaltă dragoste față de patrie, își aduc realmente contribuția la sporirea avuției naționale, la creșterea nivelului de trai al poporului.

Unul din cele mai importante mijloace de educație politică, patriotică îl oferă muzeul. În prezent, grație preocupărilor stăruitoare ale partidului și statului nostru în țară există 276 de muzee, dintre care : 64 de istorie, 14 de artă, 22 de etnografie, 22 de științe ale naturii, 15 de literatură, 6 tehnice, 2 ale teatrului, 7 de istorie a culturii, 2 ale sportului, 54 satești. Muzeul, ca instituție de cultură, de educație prin programe bine conturate, concepute și desfășurate în mod științific, poate forma convingeri patriotice, ateist-științifice, estetice, tehnico-aplicative, poate stimula și cultiva calități patriotice, literar-artistice, tehnico-științifice. Muzeul nu este un simplu mijloc de instrucție, ci și de satisfacere a unor nevoi intelectuale, de recreere și delectare spirituală pe multiple planuri.

Cu toate succesele dobândite considerăm că muzeele nu sînt încă folosite la capacitatea și disponibilitățile pe care le au. De pildă, sînt încă mulți oameni, chiar categorii socio-profesionale în întregime lor, care nu frecventează muzeul decît cu totul întîmplător. Pentru înlăturarea unor asemenea neajunsuri este nevoie de o educație adecvată, de folosirea unor mijloace de propagandă care să atragă masele la vizionarea acestor lăcașuri de cultură. În această direcție, pentru lucrătorii din muzee se impune un mai pronunțat spirit organizatoric, concretizat în căutări de soluții noi, de inițiere a unor acțiuni ca : „Muzeul vă aparține“, „Ziua muzeului“, „Muzeul nostru se prezintă“, „Săptămîna sau luna muzeului“, „Muzeul și clubul muncitoresc“, „Să facem din muzeu un loc de educație mutilaterală“, precum și realizarea unor expoziții sau microexpoziții temporare itinerante, ilustrate cu fotografii și expozate de o mare forță instructiv-educativă, patriotică, care să atragă cele mai largi categorii sociale.

Alături de celelalte activități educaționale, muzeele, prin formele și mijloacele folosite, sînt chemate să învețe pe oameni, îndeosebi pe tineri, să nu uite trecutul poporului, să prețuiască prezentul, să lupte pentru comunism. Ele au datoria să educe, să conștientizeze vizitatorul, să-i readucă mereu în memorie personalitățile glorioase ale istoriei românilor, pe cei care, cu sacrificii imense, au făurit o civilizație materială și spirituală, cu loc distinct în lume, să-i determine stări emoționale menite să-l îndemne să contribuie și să dezvolte opera înaintașilor. Din acest punct de vedere, o mare valoare o au expozițiile comemorative și muzeele memoriale, care rememorează prin intuiție trecutul, care retransmit, ca printr-un releu, printr-o străfulgerare de trăiri și sentimente, calitățile, trăsăturile eroilor neamului, personalitatea lor distinctă, nealterată de scurgerea timpului, relevînd gîndirea și acțiunea lor patriotică, revoluționară, transformatoare.

Patrimoniul spiritual al românului de azi și de mîine nu poate face abstracție de cunoașterea trecutului, ci, dimpotrivă, se contopește cu el, se îngemănează, constituie același aluat unic, indestructibil. Patria noastră dispune de un imens tezaur cultural, de un trecut istoric glorios, care se cer a fi cunoscute și afirmate pe trepte tot mai înalte. La cel de-al XI-lea Congres al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Activitatea politico-educativă trebuie să pornească de la cunoașterea trecutului de luptă revoluționară a poporului nostru, să se bazeze pe tradițiile culturii lui progresiste, ale culturii progresiste și revoluționare mondiale. Nu trebuie uitat că felul de a trăi și gîndi al poporului a constituit și va constitui întotdeauna temelia dezvoltării culturii cu adevărat înaintate. Trebuie să adăugăm, de aceea, la creația prezentului, creația trecutului, dînd prețuirea cuvenită marilor înfăptuiri ale înaintașilor noștri, moștenirii înaintate a mișcării noastre revoluționare“⁵.

Din unghiul de vedere al conservării, folosirii și dezvoltării acestui neprețuit patrimoniu se numără și muzeele etnografice, care păstrează și redau adevărate letopisește, documente de inconfundabilă civilizație, pagini autentice de istorie. Referindu-se la aceste aspecte, secretarul general al partidului nostru arată că, „un rol primordial în supraviețuirea și dezvoltarea neîntreruptă a poporului nostru pe multiple planuri au avut conservarea și îmbogățirea limbii, precum și creația artistică populară, care a cizelat continuu graiul strămoșesc, a cultivat virtuțile poporului, tradi-

50 ⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, Editura politică, București, 1975, p. 94.

țiile înaintate și obiceiurile sale, i-au lărgit permanent orizontul de cultură. Baladele, doinele, cîntecele haiducești, poezia și basmul, arta ceramică, sculptura în lemn și piatră, țesăturile și portul național alcătuiesc un inestimabil patrimoniu spiritual, care oglindește în modul cel mai elocvent forța creatoare și geniul poporului nostru, nestinsa sa dragoste de frumos, spiritul umanist, setea lui de adevăr și dreptate“⁶. Prin bogățiile lor fără seamăn — îmbrăcăminte, ceramică, țesături, obiecte de muncă etc. —, aceste muzee, punți de legătură între trecut și prezent, păstrează autenticitatea tradițiilor populare, pun în lumină specificul spiritualității românești. Acest tezaur este și trebuie bine folosit de cercurile de creație, de artă populară de pe lângă universitățile cultural-științifice, de mișcarea noastră artistică de amatori, în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României“, în organizarea și desfășurarea unor ample spectacole folclorice în care să se regăsească valorile trecutului — port, țesături, cîntece și dansuri — îmbinate cu valorile tradițiilor noi ce s-au impus în anii socialismului.

În țara noastră ființează un număr apreciabil de muzee de științe ale naturii, care adăpostesc dovezi asupra materialității lumii, continuității și evoluției ei în timp și spațiu, prin intermediul cărora se poate face o autentică educație materialist-științifică, se poate combate, de pe poziții științifice, misticismul. Folosirea planșelor, diafilmelor, mulajelor fosilelor, cochiliilor, animalelor naturalizate, a pieselor de mineralogie, petrografie ș.a. au, în acest sens, o mare forță științifică, demonstrativă, contribuind din plin îndeosebi la educația materialistă a tineretului.

Dacă anumite categorii de oameni nu frecventează muzeul, din motive foarte diferite, radioteleviziunea, presa centrală și locală, lucrătorii din muzeu au datoria să facă propagandă, să-și deplaseze activitatea și în afara muzeului. Dar extinderea colaborării cu așezămintele de cultură, cu unitățile economico-sociale, cu școala, nu trebuie făcută la întâmplare, ci pe baza optimizării acestor legături atât în formă, cât și în conținut. Numai prin realizarea unor acțiuni bine gândite, în funcție de particularitățile socio-profesionale ale oamenilor, se pot atinge parametrii educaționali scontati. În afară de această conlucrare, considerăm că este neapărat necesară și folosirea cercetării sociologice, care să asigure stabilirea unei tehnologii de lucru adecvate, profesionalizate, științifice. Aceasta presupune să pornești de la cunoașterea nevoilor oamenilor, să te racordezi sensibilității și psihologiei acestora, să eviți tendințele și practicile potrivit cărora publicul înghite orice. De fapt, problema problemelor, ca să-i spunem așa, o constituie asigurarea identității spirituale dintre inițiatorii și beneficiarii actului educațional, în afara căreia acesta riscă să nu aibă eficiență. Depozitare ale bogatei experiențe multimilenare a poporului nostru, ale permanenței și creativității maselor largi populare, muzeele își pot spori încă mult contribuția la ridicarea nivelului general de cunoaștere, de elevație spirituală, în pas cu cuceririle gândirii umane, ale rezultatelor cercetării trecutului nostru istoric. Ele trebuie aduse mereu la zi, îmbogățite cu tot ceea ce s-a descoperit, cu tot ceea ce s-a creat de mintea atât de iscoditoare a poporului nostru. Oamenii muncii, mergînd la un muzeu de istorie, de tehnică, de etnografie, cu ajutorul lucrătorilor muzeali, trebuie să vadă și să facă ei legătura dintre trecut și prezent, să întrevadă ei viitorul în

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977, p. 39.

mod optimist, să plece din această instituție cu noi cunoștințe, cu sentimente patriotice, politice mai puternice.

Una din căile esențiale pentru sădirea dragostei față de patrie, partid și popor rezidă în explicarea detaliată a realizărilor epocale petrecute în anii socialismului, faptul că împlinirea și fericirea omului nu se pot realiza decât în patria în care fiecare dintre noi am văzut lumina zilei. Iubirea față de glia străbună este un sentiment sacru. Oricine atentează la acest sentiment înălțător patriotic este un trădător. Din fericire, covârșitoarea majoritate a poporului nostru își exprimă iubirea de țară prin muncă și fapte pline de eroism, prin pasiune și abnegație, prin hotărârea de a-și apăra pământul strămoșesc cu prețul suprem al vieții.

Ca expresie a unei insuficiente pregătiri politico-ideologice, patriotice, a slăbiciunilor din activitatea educațională a unor organizații și factori, a fanatismului propagandei burgheze ostile socialismului, a unor teorii și practici anticomuniste, și în țara noastră au fost și mai sînt oameni cu concepții și manifestări retrograde, chiar trădători de țară și de neam. Unii dintre ei și-au găsit adăpostul temporar într-o seamă de țări din Occident, unde sînt folosiți ca instrumente de propagandă deșănțată împotriva cuceririlor României socialiste. Referindu-se la „gazdele” acestor vinduți, secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, remarcă : „Este greu însă să considerăm drept politică umanitară acordarea de către unele țări de azil infractorilor, spionilor și trădătorilor, celor care își reneagă patria. Dacă țările respective cred că au achiziționat exemplare deosebite, care pot să le aducă mari venituri, n-au decât să le țină la ele. Noi nu avem nevoie de cei care își trădează poporul, părinții, de cei care au curajul să declare că nu mai pot scrie în limba română, că le place o altă limbă. De asemenea oameni nu avem nevoie ! Spiritul adevăratului umanism impune ca asemenea oameni să nu găsească sprijin în nici o țară, pentru că cel care a trădat o dată va trăda întotdeauna, va rămîne un trădător ! Trebuie să spunem deschis că zarva ce se face în unele state occidentale în jurul elementelor de acest fel nu este de natură să contribuie la dezvoltarea colaborării și prieteniei, la întărirea încrederii între state”⁷.

Propaganda noastră are datoria să fie mai activă, mai ofensivă, să desfășoare o vastă activitate de prevenire, de ajutorare la timp a celor dezorientați ; să-i facă să înțeleagă tragediile ce-i așteaptă pe alte tărîmuri unde au iluzia că-și vor găsi fericirea, care nu poate fi clădită decât în patria în care te-ai născut și căreia îi aparții. „Pământul natal, cu tot ce e pe el, îl purtăm toată viața în noi și e prezent în cîntec, în poemă, în piatra sculptată, în pînza pictată, ca și în faptă. Fără el — declara George Enescu — am fi searbăzi”. Mari oameni politici, personalități ilustre ale științei și culturii românești și-au iubit cu toată ființa patria, au muncit și au creat pentru ea, pentru a o ridica pe culmi tot mai înalte și a o face cunoscută în lume. Exemplul lor trebuie să fie veșnic viu în conștiința tuturor oamenilor muncii, să le înnobileze gîndul și fapta. Căci, așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, „locul fiecărui cetățean conștient, cu simțul demnității, al cinstei și al dragostei față de popor e aici, în țara pe care au clădit-o și apărut-o cu sîngele lor înaintașii, pe plaiurile unde strămoșii noștri au înfruntat timp de două mii de ani vitregiile istoriei,

52 ⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, p. 109.

rămînînd neclintit, aici, unde înălţăm astăzi, în deplină libertate luminosul edificiu al României socialiste, al comunismului”⁸.

Această acţiune trebuie să aibă în vedere şi un alt fenomen negativ. În ultimii ani, în condiţiile dezvoltării turismului, datorită propagandei înşelătoare burgheze, lipsei de educaţie din unele familii dezorganizate sau indifferente faţă de soarta copiilor lor, un număr de tinere fete s-au căsătorit, legal sau ilegal, cu diverşi cetăţeni străini; alţii, plecaţi în excursii peste hotare, nu s-au mai întors în ţară, făcînd apoi cereri, presiuni la ambasade de a-şi întregi familia, respectiv de a obţine dreptul ca soţul sau soţia, copiii, să-şi părăsească căminul din România şi să-i urmeze în ţări străine. Referindu-se la această chestiune, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arată: „Despre ce fel de integrare familială poate fi vorba în cazul unor oameni care locuiesc în România din moşi-strămoşi, de sute şi sute de ani? Tocmai încercarea de a-i dezhădăcina, de a-i rupe de pămîntul pe care s-au născut ei şi părinţii lor, din contextul vieţii sociale în care s-au integrat de vreme îndelungată reprezintă un act de dezintegrare familială neumanitar”⁹.

Înţelegerea şi aplicarea unor adevăruri, sarcini ce se desprind din documentele de partid şi legile ţării, nu se realizează linear şi la acelaşi grad de fiecare membru al societăţii, ci inegal, diferenţiat, uneori în confruntare cu manifestări înapoiate sau rău intenţionate. În cazurile din urmă avem obligaţia să folosim activ critica şi autocritica. Pentru partidul nostru critica şi autocritica formează instrumente de lucru, politico-educative şi organizatorice, de cea mai mare însemnătate în efortul de transformare a oamenilor, de corectare a caracterelor, de perfecţionare a muncii. Astfel de forme, aplicate corespunzător, cu tact şi cu pricepere, au o mare valoare educaţională, contribuie esenţialmente la dezvoltarea societăţii, la formarea personalităţii omului zilelor noastre. „Nu trebuie să uităm — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu — că analiza temeinică, critică şi autocritică, recunoaşterea deschisă a greşelilor şi lipsurilor constituie un factor esenţial pentru perfecţionarea întregii activităţi, garanţia lichidării neajunsurilor şi îndeplinirii cu succes a sarcinilor ce ne stau în faţă”¹⁰.

Transpunerea în fapt a principiilor criticii şi autocriticii se face de către oameni, prin oameni şi pentru oameni. Totul depinde însă cum înţelegem fiecare dintre noi să le aplicăm, să le punem în valoare, atunci cînd este cazul. Practica social-istorică a partidului, experienţa de viaţă a fiecărui comunist, membru de sindicat, utecist, a fiecărui om al muncii de la oraşe şi sate demonstrează, însă, că această critică nu poate fi făcută oricînd, oriunde şi oricîm. În concepţia partidului nostru, personal a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, critica reprezintă un mijloc eficient de îndreptare, de prevenire a unor abateri grave de la hotărîrile de partid şi de stat, de la legile ţării, de la moravurile sociale, de la principiile şi normele muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste. Deci, raţiunea criticii este de a îndrepta caractere, de a căli conştiinţe, de a veni la timp în sprijinul celui care prin modul său de

⁸ Nicolae Ceauşescu, *Expunere la Congresul al II-lea al consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcţii, transporturi, circulaţia mărfurilor şi finanţe*, p. 53.

⁹ Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 13, p. 110.

¹⁰ Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 14, Editura politică, Bucureşti, 1977, p. 616.

gîndire și de comportare poate greși. Dar aceasta înseamnă crearea, în toate sectoarele vieții sociale, a unui climat de exigență și de autoexigență, de răspundere personală și colectivă față de soarta producției, a relațiilor interumane, presupune statornicirea unui climat de întrajutorare tovarășească, din care să dispară orice manifestare de individualism, de birfă, de pierdere de timp.

Mobilul criticii, finalitatea pe care și-o propune, argumentele și sugeștiile ei depind hotărîtor de calitățile moral-politice, de prestigiul și autoritatea celui care o face, de încrederea în forțele celui criticat în a-și corecta, cu sprijinul colectivului, abaterile ori greșelile. Totodată, eficiența criticii se află într-o relație nemijlocită cu momentul cînd este făcută. Căci una este să critici pe cineva pentru o faptă, care, prin gravitatea sa, nu mai poate fi îndreptată — căzînd, de pildă, în cazul unei delapidări, sub incidența codului penal — și alta este să întreprinzi critica la timp, înainte ca să se ajungă la o astfel de situație limită. Căci numai în acest din urmă caz vom putea reuși să prevenim acte antisociale, să îndreptăm comportamentul unor oameni. Moralitatea criticii, în fapt sensul ei suprem, implică dragoste față de oameni, grijă deosebită în a preveni faptele incompatibile cu principiile partidului nostru, cu legile țării, sinceritatea deplină în dezvăluirea la timp a greșelilor tovarășilor de muncă. Numai în astfel de cazuri se întronează o atmosferă de răspundere, încredere, omenie, se pun bazele unor raporturi de colaborare tovarășești.

Dar pentru a satisface, la modul ideal, cerințele obiective ale criticii, ca metodă esențială în educația politică, patriotică, trebuie ca elementele constructive ale acesteia să fie înțelese, însușite cu sinceritate de către cel care o suportă. Din acest punct de vedere, factorii educaționali au încă multe de făcut pentru ridicarea gradului de conștientizare a spiritului criticii și autocriticii, pentru a-i face pe oameni să înțeleagă că nimeni nu a atins limitele perfecțiunii, că oricare poate greși într-un moment sau altul al vieții, în producție, în societate, în familie. Și oare cîți dintre noi nu greșim într-un fel sau altul ? Nu ne corectăm noi înșine anumite practici pentru că ne dăm seama de caracterul lor nedrept ? Nu ne surprindem uneori că gîndim greșit față de o hotărîre, o lege, o măsură care ni se pare că ne lezează interesele ? Cîți dintre noi nu „acceptăm” formal observațiile critice într-o adunare, ca apoi să cam uităm să le aplicăm ? etc.

Deseori, însă, în dările de seamă, în adunări și ședințe de lucru se merge pe linia minimei rezistențe, respectiv aceea de a prezenta problemele, realizările, lipsurile în general, fără o analiză profundă, fără menționarea celor ce se fac vinovați de neajunsuri, care nu dovedesc o conștiință politică, patriotică, dezertează într-un fel sau altul de la datorie. În cazul cînd lucrări de proastă calitate, indisciplină tehnologică și de producție, absențe nemotivate, lipsă de pregătire profesională etc. nu sînt surprinse, nu sînt analizate cu temeinicie, se operează cu indiferență, se acceptă inerția, se manifestă teama de a nu supăra pe cei în cauză sau pe cei cu funcții de conducere. În astfel de situații simțul de proprietar al mijloacelor de producție este nul ; simțul de beneficiar al rezultatelor muncii, de asemenea. Iată de ce critica și autocritica operează mutații social-politice, patriotice, creează noi mentalități, noi convingeri la oamenii muncii. A critica cu simțul măsurii, a dezvălui pînă la capăt unele lipsuri, a spune pe nume cauzelor care le-au generat și a sugera căi reale de îndreptare, a recunoaște cu sinceritate lipsurile, toate acestea înseamnă

a pătrunde rosturile criticii și autocriticii, a fi cu adevărat ceea ce ne cere secretarul general al partidului, a fi comunist de omenie.

Valorile politice ale societății noastre nu cunosc un drum rectiliniu și egal, ci sînt diferențiate de la organizație la organizație, de la individ la individ. S-ar putea oare altfel în etapa actuală? În condiții ideale, da. Dar viața arată că aceste diferențieri au la bază atît cauze obiective cît mai ales subiective, ele ținînd seama de gradul de cultură, de pregătire ideologică, profesională, morală, filozofică. Apoi, în anumite etape, necesitățile istorice operează schimbări, inversări în raportul valorilor politice, solicită dezvoltarea cu prioritate a unor valori economice, ale științei și tehnicii, ale moralei. În condițiile contemporaneității, ale efectelor crizei economice mondiale, priorități au descoperirea și valorificarea de noi resurse de materii prime și materiale, de energie și combustibili, problema calității și competitivității produselor, creativitatea tehnico-științifică, economisirea, reducerea efortului valutar și altele. Aceste priorități, însă, nu neagă, nu anulează procesul continuu, dialectic, al creației în celelalte domenii. Acest lucru este bineînțeles și transpus în practică de către partidul și statul nostru, în sensul multilateralității dezvoltării noastre economico-sociale, spirituale, politică ce asigură funcționalitatea întregului edificiu al societății noastre, dezvoltarea armonioasă, echilibrată.

Domeniul politic, gradul de pregătire politică al oricărui om al muncii, ca oricare alt domeniu al vieții sociale, reprezintă un cîmp de creare a unor valori specifice. Politicul privit în totalitatea laturilor sale, al implicațiilor și referințelor sale asupra tuturor celorlalte fenomene, economice, sociale, filozofice, morale etc. determină, pune în valoare interesele claselor, ale oamenilor. În condițiile în care înfăptuim hotărîrile Congresului al XII-lea al partidului, factorul politic, conștiința politică reprezintă „radarul” axiologic, elementul propulsor care mobilizează toate energiile materiale și umane la realizarea integrală, în condiții de înaltă eficiență, a sarcinilor de producție sociale, obștești, constituie suportul prospectiv de creație liberă a maselor, a întregului nostru popor. Documentele programatice ale partidului, opera secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, fundamentează științific sensul dezvoltării, luminează drumul, căile practicii sociale, dau perspectiva optimistă a viitorului, proiectează idealuri și valori, către care trebuie să tindă și să acționeze comuniștii, toți oamenii muncii.

Politica partidului nostru, activitatea politico-educativă desfășurată de organele și organizațiile sale, de syndicate, de organizațiile de tineret și femei, organizațiile democrației și unității socialiste pornesc de la cerințele majore ale omului societății românești, așa cum este el, privit în totalitatea legăturilor sale cu lumea, cu societatea, de la cunoașterea intereselor și idealurilor sale.

Căci numai în măsura în care pornește de la universul cerințelor omului, numai atunci politicul își realizează misiunea. Certificarea unei valori politice se face numai prin confirmarea ei de praxisul social. Astfel, s-au transformat și se transformă în valori politice procese cum sînt: noul mecanism economico-financiar, autoconducerea și autofinanțarea, democrația politică muncitorească, care creează cadrul participării maseilor la conducerea treburilor statului, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru. Valorile politice existente se îmbogățesc prin dialogul neînterupt, fertil, dintre partid și popor. În acest schimb perpetuu se consolidează noi valori politice, precum con-

știința revoluționară, patriotismul, solidaritatea cu alte popoare în lupta lor dreaptă împotriva exploatării, pentru pace și independență.

Una din preocupările majore, vitale ale partidului nostru o reprezintă aplicarea principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste. În acest context, ne vom referi doar la politica partidului și statului nostru de a realiza un echilibru între veniturile mici și cele mari ținând seama de calitatea și importanța muncii sociale depuse, de lichidare a disproporțiilor între venituri. Referindu-se la această orientare politică fundamentală, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia, la 1 septembrie 1977 : „Principiile eticii și echității socialiste au fost unanim adoptate la Congresul partidului, de toate congresele ținute pînă acum și în toate colectivele de oameni ai muncii ; a fost adoptată inclusiv prevederea ca raportul între veniturile mari și cele mici să fie în toată această perioadă de la 1 la 5,5. Se pare însă că unii au gîndit cam așa : înțelegem noi să fie de la 1 la 5,5, dar nu neapărat să se aplice aceasta pentru toată lumea, să mai fie și excepții ; să fie unii care să primească și de două-trei ori mai mult, că doar socialismul nu trebuie să-l realizăm chiar așa, cum scrie în carte ; să mai facem excepții. Nu, tovarăși ! Noi cînd am stabilit că raportul între retribuția cea mai mică și cea mai mare va fi de la 1—5,5 am înțeles că acest raport trebuie să acționeze în întreaga noastră societate. Să luăm măsuri pentru a ridica mai rapid veniturile mici — ceea ce am și făcut ; dar acolo unde unele retribuții sau venituri erau prea mari, să le aducem, pe diferite căi, puțin mai jos, pentru a se încadra în acest raport. Așa am și acționat și am ajuns, de fapt, la realizarea acestui obiectiv. Și considerăm că am procedat foarte bine !”¹¹. Într-adevăr, socialismul nu urmărește să egalizeze veniturile, dar nici să mențină discrepanțe mari între veniturile oamenilor muncii. În trecut aceste diferențe au fost mult mai mari, de 10—12 la 1, dar, prin măsuri consecvente adoptate s-a ajuns la raportul amintit, raport fondat pe echitate și justiție socială.

Se cunoaște că, în ultimii ani, veniturile oamenilor muncii au crescut, la nivel național, cu 290% față de 18—200% cît se prevăzuse inițial. Aceasta nu a însemnat că toți oamenii muncii au primit aceeași mărire la retribuție. Sporul a fost și el diferențiat în funcție de mărimea veniturilor, unii primind mai mult, alții mai puțin, media creșterii fiind de 290%. Partidul și statul nostru conferă — așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — „o atenție deosebită realizării în viață a principiilor eticii și echității socialiste, creării condițiilor corespunzătoare pentru o mai justă și echitabilă repartitie a veniturilor în raport cu munca și cu rolul pe care fiecare îl are în activitatea socială”¹². Un astfel de exemplu este și măsura recentă referitoare la creșterea prețurilor produselor agroalimentare. Personalul muncitor încadrat cu o retribuție pînă la 4 000 lei lunar a primit anumite sume compensatorii, în timp ce personalul angajat cu peste 4 000 lei lunar nu a primit aceste compensații.

Partidului nostru îi revine misiunea de a asigura înfăptuirea în viață a principiilor eticii și echității socialiste, afirmarea umanismului revoluționar, educarea și formarea omului societății românești, cu o conștiință revoluționară înaintată, capabil să înțeleagă atît schimbările și fenomene-

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, p. 696.

¹² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 248.

nele care au loc în țară, cât și pe plan mondial, să acționeze cu fermitate, potrivit cu legile dezvoltării sociale, cu cerințele progresului, cu interesele cauzei socialismului, pentru triumful comunismului în România. În acest sens, un rol esențial revine educației patriotice a tinerei generații.

Adresînd un apel înflăcărat tinerei generații, tovarășul Nicolae Ceaușescu a pus în lumină marile sarcini și împliniri care-i stau în față, imperativele educației politice, patriotice, revoluționare a viitorilor făuritori ai comunismului în România : „Să nu uitați niciodată, dragi tovarăși tineri, că aveți, în primul rînd, îndatorirea de a face totul pentru însușirea și dezvoltarea celor mai înalte virtuți ce caracterizează poporul nostru — dragostea de adevăr, vitejia, pasiunea pentru muncă, hotărîrea fermă de a asigura ridicarea națiunii noastre pe noi și noi culmi de progres și civilizație ! Munciți și învățați neobosit pentru a vă însuși cele mai noi și minunate cuceriri ale științei și cunoașterii din toate domeniile ! Numai așa veți deveni oameni cu adevărat culți, în stare să înțelegeți schimbările revoluționare ce se produc în natură și societate, să cunoașteți și să stăpîniți legile naturii și societății, să acționați în mod conștient pentru a le pune în slujba fericirii, libertății și bunăstării omului”¹³.

Din cele arătate se desprinde, credem, concluzia că educația politică, patriotică, revoluționară a oamenilor muncii, a întregului nostru popor este, în concepția partidului nostru, o acțiune complexă, permanentă, neîntreruptă, care urmărește continua perfecționare a omului societății noastre socialiste. A investi în cugete adevărurile perene ale dăinuirii multimilenare a poporului nostru, a conștientiza masele asupra necesității de a-și multiplica eforturile creatoare în vederea creșterii contribuției lor la înfăptuirea *Programului partidului*, a planului național unic de dezvoltare economică-socială a țării, înseamnă a realiza cea mai bună, mai sigură și mai eficientă investiție, a face cu adevărat educație patriotică, înseamnă a pregăti omul pentru viitor, pentru comunism.

¹³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 13, p. 137—138.

LUPTA COMUNIȘTILOR ÎN CADRUL MIȘCĂRII DE REZISTENȚĂ DIN NORD-VESTUL ROMÂNIEI ÎMPOTRIVA OCUPAȚIEI HORTHYTE, PENTRU ANULAREA DICTATULUI FASCIST DE LA VIENA (1940 — 1944)

VASILE BOBOCESCU, DUMITRU SULTAN

Intensificarea acțiunilor agresive ale statelor fascist-revizioniste în vara anului 1940, în urma cărora le-au căzut victime numeroase state din centrul și vestul Europei, au trezit o legitimă și profundă îngrijorare în rândurile poporului român, care a exprimat ferm hotărîrea sa de a lupta cu arma în mînă pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a patriei. Organizatorul și conducătorul marilor acțiuni populare în favoarea apărării hotarelor țării a fost Partidul Comunist Român, care, în acele ceasuri de grea cumpănă, mai mult ca oricînd, s-a aflat la postul său de veghe, în calitate de cel mai autorizat interpret al aspirațiilor și intereselor fundamentale ale întregii națiuni române. În condițiile sporirii actelor agresive ale Germaniei hitleriste și ale acoliților ei, P.C.R. a adresat noi și vibrante apeluri maselor populare la rezistență, a chemat la întărirea capacității de apărare a țării, a cerut cercurilor conducătoare să se situeze pe linia respingerii politicii revizioniste a Ungariei horthyste. Totodată, comuniștii s-au adresat și naționalităților conlocuitoare, îndeosebi maghiarilor, cu apelul de a sprijini lupta eroică a poporului român pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a României, de a riposta cu fermitate elementelor iredentiste.

Răspunzînd chemărilor P.C.R., populația maghiară, germană și de altă naționalitate, în imensa ei majoritate, și-a reafirmat atașamentul față de statul român unitar, a respins politica de forță a statelor fasciste-revizioniste și s-a declarat pentru apărarea hotarelor României, alături și împreună cu întreg poporul român, a cărui existență de-sine-stătătoare era grav amenințată.

De relevat este faptul că toate acțiunile întreprinse de Ungaria horthystă în acea vreme, pentru a atrage populația maghiară din Transilvania la pregătirea unui război împotriva României, nu s-au bucurat de sprijinul acesteia. Ilustrativ pentru poziția populației maghiare este faptul că prin memorii, unele dintre ele adresate lui Hitler, aceasta a cerut să

nu se dea satisfacție pretențiilor revizioniste ale Ungariei horthyste, să fie lăsată să conviețuiască pe mai departe în hotarele statului român.

În condițiile în care o serie de țări din vestul Europei erau coto-pite, una după alta, de către Germania hitleristă, statele revizioniste și-au amplificat acțiunile concentrice și perfide pentru destrămarea unității statale a României.

Încurajată de evoluția situației internaționale, Ungaria horthystă și-a intensificat activitatea politico-diplomatică revizionistă, a trecut la concentrarea întregii sale armate la granița cu România, în vederea anexării prin forță a Transilvaniei. Temîndu-se că Ungaria hortystă nu ar fi capabilă să poarte singură un război victorios împotriva României, care, în caz de eșec, ar fi primejduit interesele strategice și politice ale celui deal treilea Reich, angajat într-o grea bătălie cu Anglia, Hitler a căutat să aducă România și Ungaria la masa tratativelor, cu intenția de a da satisfacție cererilor teritoriale horthyste. El nu excludea, în caz de respingere din partea României a modificărilor teritoriale și de rezistență armată, o intervenție energetică a aviației, tancurilor și blindatelor germane pentru a pune stăpînire pe sursele de petrol și zonele strategice ale țării noastre.

Mentînînd încordate relațiile dintre Ungaria și România, pentru a putea să le exploateze în continuare, în viziunea pregătirii și dezlănțuirii agresiunii antisovietice, Hitler a manevrat ca litigiul dintre cele două țări să fie supus, la Viena, arbitrajului statelor fasciste. Neluînd în seamă argumentele delegației române, prezentă în capitala Austriei, care susținea, pe baza unor date istorice incontestabile, apartenența de drept a Transilvaniei la România, miniștrii de externe ai Germaniei hitleriste și Italiei fasciste — von Ribbentrop și contele Ciano — au pronunțat, la 30 august 1940, o gravă sentință arbitrară, în urma căreia se rupea din trupul României un teritoriu cu o suprafață de peste 43 000 km² și o populație de 2,6 milioane locuitori, în majoritate români, care a fost cedat Ungariei horthyste.

În fața amenințării statelor fasciste cu desființarea României ca stat independent și a poporului român ca ființă etnică de-sine-stătătoare, a șantajului și a presiunilor politico-diplomatice și militare, inclusiv a dezlănțuirii unui război, conducătorii României, neavînd nici un sprijin militar eficient din afară, au fost forțați să accepte, în urma a două ședințe ale Consiliului de Coroană, Dictatul fascist de la Viena, nutrînd speranța că acesta era efemer și că, în condiții favorabile, va fi posibilă acțiunea pentru restaurarea integrității teritoriale a statului român.

La aflarea primelor știri despre sentința nedreaptă de la Viena, întreg poporul român și-a ridicat glasul de protest împotriva acestui act samavolnic imperialist, cerînd respingerea lui și manifestînd dorința fermă de a lupta cu arma în mînă pentru apărarea hotarelor țării.

Printre forțele politice ale vremii care s-au pronunțat de la început și în modul cel mai hotărît împotriva Dictatului fascist, s-a numărat și Partidul Comunist Român. Văzînd în această mașinație a statelor fasciste un act de o gravitate extremă, care periclita independența țării și existența poporului român, el s-a adresat întregii națiuni cu apelul de a se ridica cu fermitate împotriva Dictatului, de a trece la rezistența armată.

Mobilizate de către comuniști, militanții antifasciști și elementele democratice din partidele burgheze democratice, masele populare au organizat, în zilele de 30, 31 august și 1 septembrie 1940 puternice demonstrații și manifestații în orașele Cluj, Brașov, Sibiu, Oradea, Dej, Timișoara, Ba-

cău, București, Satu Mare, Arad, Alba Iulia, la care au cerut cu energie conducătorilor țării să respingă această odioasă sentință și să se treacă de îndată la lupta cu arma în mână pentru apărarea integrității teritoriale a țării *.

Apelurile P.C.R. au găsit un puternic ecou și în rîndurile armatei care, în totalitatea ei, și-a manifestat adversitatea față de intervenția brutală a statelor fasciste și față de mutilarea teritoriului țării, declarînd că este gata să poarte un război de apărare națională împotriva agresorilor fasciști. Partidul Comunist Român și-a exprimat poziția față de odiosul dictat fascist de la Viena în documentul *Punctul nostru de vedere*, editat în broșură la 10 septembrie 1940, fiind singurul partid politic din acea vreme care a chemat poporul român la rezistență cu arma în mână¹.

Puternica împotrivire a poporului român față de sentința imperialistă de la Viena și, mai ales, hotărîrea sa fermă de a nu ceda nimic, de a apăra hotarele gliei strămoșești au avut un larg ecou internațional. În emisiunile unor posturi de radio, în comunicatele agențiilor de presă și mai ales în coloanele presei democratice a fost subliniată marea nedreptate care i s-a făcut poporului român.

După Dictatul de la Viena, Ungaria horthystă a instaurat în partea de nord-vest a României un regim de ocupație de tip fascist, menit să elimine, pe toate căile, națiunile și naționalitățile oprimate, în primul rînd pe români, să asigure populației maghiare, îndeosebi păturilor înstărite din vechea Ungarie, o poziție exclusivistă și dominantă în arcul Carpatic.

De la intrarea în această parte a țării, ocupanții horthyști au trecut la aplicarea unui program de reprimare sîngeroasă a românilor și a celorlalte naționalități, inclusiv a populației maghiare care-și exprimase loialitatea față de statul român și respinsese Dictatul de la Viena, în vederea exterminării lor fizice și etnice, pentru a schimba artificial raportul demografic în favoarea populației maghiare în încercarea lor disperată de a justifica o eventuală permanentizare a regimului de ocupație.

De la început, ocupanții horthyști au declanșat o acțiune de vîinare și expulzare a românilor și a populațiilor de alt neam din România de nord-vest. Potrivit datelor întocmite de Comisariatul general al refugiaților din România de nord-vest, în perioada septembrie 1940—1 decembrie 1943 au fost înregistrați 218 927 de refugiați din teritoriul românesc ocupat de fasciștii horthyști, care și-au părăsit căminele din cauza cumplitei terori dezlănțuite de ocupanți împotriva lor. Dintre aceștia, 127 122 erau bărbați, iar 91 805 femei. Cei mai mulți se refugiaseră în România în lunile octombrie (30 678) și noiembrie (30 924) 1940, precum și în iulie 1942 (24 355). Alte zeci de mii de refugiați români au trecut în România fără a mai fi luați în evidență de autoritățile de stat².

Descriind condițiile de existență ale românilor din teritoriul ocupat, într-un memoriu al refugiaților aflați în România se releva : „Am lăsat întreg pămîntul Ardealului în sînge, sub domnia tiranică și abuzivă a administrației militare maghiare cu drepturi statariene. Armata ne-a ocupat toate averile, înstăpînîndu-se pe locuințele, birourile profesionale,

* A se vedea : Mircea Mușat, Vasile Bobocescu, *Împotriva unei nedreptăți istorice*, în „Anale de istorie”, nr. 3/1980, p. 75—105 ; A. Simion, *Dictatul de la Viena*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971.

¹ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lingă C.C. al P.C.R. (în continuare : Arhiva I.S.I.S.P.), Cota A XXIV—1.

² Arhiva Ministerului de interne, fondul documentar, dosarul nr. 546, vol. 6, filele 111—112.

moșiile noastre și întreaga avere a societăților comerciale române. Din prima zi de ocupare ungurească, românii au fost omorâți, închiși, bătuți, arestați, opriți să vorbească pe străzi românește sub sancțiunea retorsiunilor pe loc, opriți de la exercitarea profesiei lor intelectuale, comerciale sau industriale, iar funcționarii români în majoritatea lor lăsați fără posturi. Orașele și satele noastre au îmbrăcat haina morții și a prigonirilor până la exterminarea lor.

Toată suflarea românească, de la cel mai umil țăran pînă la vladicii noștri, este ținută sub o teroare barbară, prin valul morții, a arestărilor, a perchezițiilor în miez de noapte cu ridicarea familiilor, prin acțiunea bandelor organizate de leventiști, de gărzi cetățenești și gărzile foștilor luptători, ce ziua și noaptea, prin omoruri, bătăi, spargeri de geamuri și perchezițiile ce le execută răspîndesc groaza, provoacă victime omenești, deteriorînd bunurile românești, toate acționînd după programul și cu ajutorul fâțiș al armatei, a poliției și a jandarmeriei maghiare. În completarea acestui regim de exterminare și teroare, intelectualii, comercianții, meseriașii și fruntașii țărani sînt expulzați cu miile, desrădăcinîndu-i din mijlocul poporului lor, cu scopuri bine determinate”³.

Teroarea dezlănțuită împotriva populației românești s-a manifestat și prin torturarea și uciderea a mii de cetățeni nevinovați — bărbați, femei, copii. Modul cum s-au produs crimele și atrocitățile împotriva populației românești, de un sadism și de o cruzime rar întîlnită în istoria umanității, ca și participarea armatei, jandarmeriei și poliției, alături de membrii organizațiilor teroriste de tip fascist („Garda zdrențăroșilor“) și formațiunilor paramilitare („Vinătorii turanici“, „Asociația tiraliilor“, „Turul“, „Levente“ etc.), precum și de membrii partidelor fasciste („Crucile cu săgeți“, „Reînnoirea maghiară“ etc.) la săvîrșirea lor, arată că aceste acțiuni au fost pregătite dinainte, premeditat, de către statul fascist horthyst, integrîndu-se într-un plan conceput anterior ocupării părții nord-vestice a României.

De la intrarea lor în teritoriul de nord-vest al României, la începutul lunii septembrie 1940, forțele de ocupație horthyste, secundate de membrii organizațiilor teroriste de tip fascist, de formațiunile paramilitare și de elementele naționalist-șovine s-au dedat la crime și atrocități de neînchipuit împotriva românilor. Numai în decurs de două luni de zile, pînă la 30 octombrie 1940, ocupanții horthyști au ucis pe teritoriul românesc anexat peste 919 români, au torturat 771 de persoane și au maltratat cu o brutalitate „demnă de cele mai groaznice regimuri inchișitoriale și de teroare“ alte 3 373 de persoane⁴. Dintre crimele și masacrele în masă săvîrșite de ocupanții horthyști împotriva românilor se numără cele din localitățile Trăsnea, Ip, Camăr, Ciumărna, Cerișa, Șimleul Silvaniei, Cozmicul de Jos (jud. Sălaj), Mureșenii de Cîmpie, Huedin (Cluj) etc. care vor rămîne, pentru totdeauna, ca acte de gravă acuzare la adresa fascismului horthyst.

Crimele și atrocitățile comise de ocupanții horthyști împotriva populației românești din teritoriul cîmpesc au atins o cruzime nemaîntîlnită în noaptea de 13/14 septembrie 1940 în comunele Ip și Trăsnea, unde au pierit 165 și respectiv 263 de români⁵. Unul dintre puținii supraviețuitori ai masacrului de la Trăsnea, Hasim Gheorghe, de profesiune miner, refugiat în

³ Loc. cit., dosarul nr. 546, vol. 45, filele 114—115.

⁴ Milton G. Lehrer, *Ardealul pămînt românesc (Problema Ardealului văzută de un american)*, București, 1944, p. 289.

⁵ *Ibidem*, p. 286 și urm.

România, în declarația sa din 12 octombrie 1940 relatează următoarele fapte cutremurătoare : „În orașul Zalău, când a venit armata ungară, civilii unguri (elementele naționalist-șovine — *n.n.*) au cerut haine militare și arme de la conducătorii armatei ungare, pentru a se pune pe treburile. Aceștia, împreună cu armata ungară, au suit tunurile și le-au pus cu bătaia... asupra satului Trășnea, pe care l-au distrus, jumătate din sat a fost distrus complet, arzând la temelie, arzând vite și animale de vii, peste 230 oameni morți. După încetarea focului de la tunuri, ungurii au coborât în sat, unde au dat foc și la resturile de case ce nu arseseră. În timp ce copiii veneau cu vitele de la iarbă și își plîngeau părinții, ungurii au pus mîna pe toți copiii de români și de vii îi aruncau în văpaia focului, arzînd de vii, în chinuri groaznice și mare jale răsuna în tot locul de plîsetele lor“⁶.

De la începutul ocupației, au căzut victime terorii horthyste, alături de români, numeroși evrei, slovaci, sîrbi, ucraineni și maghiari, îndeosebi din rîndul celor ce participaseră la mișcarea antifascistă și antirevizionistă. Spre exemplu, în comuna Cerișa și Merea ocupații horthyști au împușcat mai mulți evrei și au decapitat nouă slovaci⁷. În timpul masacrării românilor din comuna Mureșenii de Cîmpie (județul Cluj), la 23 septembrie 1940, ocupații horthyști, au ucis, ca și în alte localități, și numeroși maghiari.

Regimul de teroare horthystă s-a răsfrînt și asupra populației de naționalitate maghiară, îndeosebi asupra cetățenilor care se situaseră pe poziții antirevizioniste, antifasciste, democratice și comuniste, s-au declarat împotriva Dictatului de la Viena, au ocupat diferite funcții în aparatul de stat românesc sau se căsătoriseră cu români. Unui important număr de cetățeni maghiari li s-au intentat procese și s-au pronunțat aspre sentințe. Pentru pedepsirea fiecărei forme de nemulțumire sau de opoziție ale populației maghiare, autoritățile ungare au constituit la Tg. Mureș, Cluj și Oradea tribunale penale cunoscute sub numele de „Colegiul celor cinci“. Acestea aveau în competență judecarea cazurilor mai puțin grave decît cele care, potrivit reglementării nr. 2770/1941 a Președinției Consiliului de Miniștri, intrau sub incidența legii marțiale. În atribuția acestei secții a tribunalului intrau procesele intentate persoanelor care au „ofensat statul și națiunea maghiară“, au criticat situația social-economică precară în care se găsea Ungaria horthystă etc. De asemenea, în competența „Colegiului celor cinci“ au mai intrat judecarea persoanelor care au adus critici legislației maghiare din anii 1940—1944 sau s-au exprimat în favoarea legilor românești, au făcut comparații cu situația din România, au „ofensat“ armata horthystă sau organizațiile paramilitare etc.

Din analiza a 594 de dosare din arhiva Tribunalului județean Mureș pe anii 1940—1944, rezultă că această instanță și-a exercitat atribuțiile pe teritoriul județelor ce intrau în sfera Curții de Apel Tg. Mureș, adică Mureș, Turda, Ciuc, Odorhei, Trei Scaune, precum și județele Bistrița, Năsăud și Sălaj. De asemenea, au fost judecați numeroși maghiari și germani din România, aflați temporar sau în trecere prin nord-vestul României. Între procesele judecate de această instanță se numără și cel al cetățeanului maghiar Vass Sandor, din Turda, care, în repetate rînduri, după intrarea trupelor horthyste a afirmat că „ungurii au adus foametea“. Același cetățean mai afirma : „Dacă aș ști că se face camuflajul împotriva

⁶ Arhiva Ministerului de interne, fondul documentar, dosarul nr. 546, vol. 122, fila 333.

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 546, vol. 10, filele 105—109.

bombardamentului, aş deschide toate ferestrele pentru ca românii să bombardeze întreaga ţară că de cînd au venit ungurii tot timpul flămînzesc fiindcă nu există ciştig”⁸. Agriculturului maghiar Antal Emeric din Reghin i s-a intentat proces pentru faptul că, la 10 august 1941, a afirmat public că „ungurii cînd au venit în Ardeal, n-au adus cu ei decît sărăcia...”⁹.

Alţi numeroşi cetăţeni maghiari din Transilvania de nord-est au fost înaintaţi în faţa acestor instanţe de judecată pentru faptul că afirmaseră că sub regimul românesc se bucuraseră de o situaţie social-economică şi culturală mai bună decît cea sub administraţia Ungariei horthyste. Astfel, lui Gyekel Mihai din Odorhei i s-a intentat, la 17 septembrie 1941, proces pentru faptul de a fi declarat că : „A fost mai bine sub stăpînirea românească şi de cînd a venit Ungaria, nici cu locuinţa nu stau mai bine..., puneţi înapoi hotarele în România, pentru că acolo este mult mai bine”¹⁰. Nemulţumit de condiţiile de viaţă pe care le avea sub regimul horthyst, maghiarul Nagy Lajos, agricultor din Pănet, recunoştea, într-o discuţie cu conaţionalii săi, că „sub români, economiceşte am putut trăi mai bine. Statului maghiar trebuie să-i plătim multe impozite, nu ca celui românesc. Dacă vindem ceva, în spatele tău stă poliţaiul”¹¹. În cursul anului 1943, la Tribunalul din Tg. Mureş s-a judecat procesul învăţătorului Nagy Kálmán, din Idicel pentru că în ziua de 19 octombrie 1941 a cerut să se cînte „Imnul” României şi „Pe steagul nostru e scris unire” şi le-a intonat şi el cu voce tare. Pentru acest fapt a fost condamnat la 6 luni închisoare şi pierderea drepturilor cetăţeneşti pe 3 ani¹².

În faţa acestor faimoase tribunale au compărut şi numeroşi cetăţeni evrei, germani, ruteni, slovaci ş.a. Astfel, la 23 ianuarie 1943, la Tribunalul din Tg. Mureş s-a judecat procesul intentat lui Kovitz Izsák din Sîngeorgiu de Pădure, care, în ziua de 26 noiembrie 1942, aflîndu-se în satul Crişani, a afirmat următoarele despre noua ordine instituită de regimul horthyst : „lume mizerabilă, nu va fi întotdeauna aşa, va trebui schimbată pentru că... în timpul românilor era mai bine”¹³. Pentru aceste afirmaţii, a fost condamnat la două luni închisoare şi la pierderea drepturilor politice pe timp de trei ani. La 20 august 1942, a fost intentat procesul penal nr. 5 166/1942 şi lui Szupru Antal din Breţcu, judeţul Sf. Gheorghe, de naţionalitate germană, şef de echipă la fabrica de cherestea din localitate, care, în ziua de 31 iulie 1942, în faţa mai multor persoane, în sediul primăriei din Breţcu, a afirmat : „păcat că am devenit unguri..., păcat că a avut loc Dictatul de la Viena”¹⁴.

Cetăţenii germani, care se manifestaseră în public împotriva sentinţei nedrepte de la Viena, au fost supuşi şi ei regimului de teroare horthystă instaurat în Transilvania de nord-est, fiind nevoiţi să se refugieze în România. De exemplu, subinginerul Reger Adolf, crezînd că se vor respecta prevederile arbitrajului de la Viena, în sensul că nu se vor întreprinde măsuri represive împotriva funcţionarilor rămaşi pe loc, a fost destituit imediat din funcţia ce o ocupa, pe motiv că nu cunoştea limba

⁸ Arhivele statului Tg. Mureş, fondul Tribunalul judeţean Mureş, inv. nr. 289/1941.

⁹ Loc. cit., inv. nr. 268/1941.

¹⁰ Loc. cit., inv. nr. 3 771/1941.

¹¹ Loc. cit., inv. nr. 37/1942.

¹² Loc. cit., inv. nr. 185/1943.

¹³ Loc. cit., inv. nr. 31/1943.

¹⁴ Loc. cit., inv. nr. 386/1942.

maghiară, fiind obligat să treacă în România la 22 octombrie 1940¹⁵. Marta Ebert, de naționalitate germană, studentă la Academia națională de educație fizică, refugiată din teritoriul românesc anexat de horthyști în toamna anului 1940, declara că militari unguri și elemente naționalist-șovine maghiare „au spart toate geamurile de la casele românilor și sașilor, precum și de la casele maghiarilor care au fost în cercurile românilor“¹⁶.

Atitudinea autorităților horthyste a provocat o justificată nemulțumire și îngrijorare în rîndul populației maghiare, germane, evreiești etc. din nord-vestul României vremelnice ocupat, temere sporită și ca urmare a exceselor acestora împotriva populației românești. Într-o notă informativă de la începutul anului 1941, se arăta că „populația săsească din Bistrița e foarte nemulțumită de dominația maghiară. Mai multe delegații au plecat în Germania pentru a interveni să revină din nou la România. Printre sași circulă zvonul că în curînd se vor alipi României și fac propagandă să nu se mute nimeni de acolo. Le pare rău că s-au separat de cei din România“¹⁷. Într-un alt buletin informativ, din iulie 1941, se arăta că „starea de spirit a populației maghiare din Transilvania de nord-est provoacă îngrijorări guvernului ungar de la Budapesta, care își dă seama că situația economică și socială a ungarilor din această regiune este favorabilă oricărei acțiuni împotriva lui“¹⁸. Tot într-o astfel de dare de seamă a Biroului militar statistic pe anul 1943 se preciza că „majoritatea maghiarilor plecați din România în Ungaria regretă că au plecat, deoarece nici pînă azi nu au primit serviciu“¹⁹. Un alt aspect, semnalat de funcționarii legației ungare din București în vara anului 1941, era că „majoritatea cetățenilor maghiari din România refuză să plece în Ungaria“²⁰. Într-un document de sinteză din septembrie 1941 al Prefecturii județului Arad se arăta că maghiarii din acest județ, dezamăgiți de situația grea a conaționalilor lor din teritoriul românesc anexat de horthyști, caută raporturi de conciliere cu elementul românesc.

Analizînd în general starea de spirit a populației maghiare din nord-estul Transilvaniei, un raport al Direcției Poliției de siguranță, din 27 ianuarie 1941, releva că : „Populația maghiară... este, în mare parte, nemulțumită de situația creată după ocupație. Îndosebi, sînt nemulțumiți ungurii care au avut servicii la stat, județ sau comună, sub stăpînirea românească, dintre care nu au fost menținuți în slujbă decît cei ce au furnizat informațiuni serviciului de spionaj maghiar. Serviciile publice și de utilitate publică sînt deservite de funcționari aduși din vechea Ungarie. Lipsa articolelor de primă necesitate a generalizat aceste nemulțumiri“²¹.

Cele prezentate ilustrează pregnant ostilitatea cu care întreaga populație românească, precum și cea germană, evreiască etc. și, într-un procent însemnat, și maghiară au privit regimul horthyst, dorința lor ca Dictatul de la Viena să fie anulat și teritoriul ocupat să fie rețedat României.

¹⁵ Arhiva Ministerului de interne, fondul documentar, dosarul nr. 546, vol. 122, fila 67.

¹⁶ Loc. cit., fila 147.

¹⁷ Loc. cit., dosarul nr. 546, vol. 122, fila 546.

¹⁸ Loc. cit., dosarul nr. 1 037, vol. 179, fila 127.

¹⁹ Loc. cit., dosarul nr. 1 037, vol. 6, filele 419, 446.

²⁰ Loc. cit., dosarul nr. 1 037, vol. 239, fila 7.

²¹ Loc. cit., dosarul nr. 546, vol. 122, filele 496—497.

În timp ce majoritatea politicienilor burghezi au părăsit teritoriul ocupat, refugiindu-se în România, comuniștii, manifestându-și cu ardoare patriotismul, au rămas în teritoriul vremelnic cotopt de horthyști pentru a conduce lupta de eliberare națională a românilor de sub jugul ocupației străine. Din această cauză ei au avut cel mai mult de suferit de pe urma terorii fasciste instaurate de ocupanții horthyști din rîndul lor căzînd numeroase jertfe.

Imediat după impunerea Dictatului de la Viena, secretarul Comitetului teritorial pentru Transilvania și Banat al P.C.R., Gyula Rácz, s-a deplasat la București, unde, în zilele de 1—8 septembrie 1940, a purtat convorbiri cu conducerea Partidului Comunist Român și a primit indicații privind organizarea și conducerea luptei maselor populare românești și ale naționalităților conlocuitoare din nord-vestul țării cotopt de horthyști. Avînd în vedere noile condiții și mai ales caracterul deosebit de dur al terorii horthyste, conducerea P.C.R. a indicat comuniștilor din teritoriul cedat în fața forței să fie cuprinși într-o organizație de partid regională pe baza vechilor principii organizatorice. Aceștia au acționat, în funcție de condițiile locale, pe baza principiilor și a experienței acumulate în cadrul Partidului Comunist Român. Este un merit al comuniștilor care au activat sub ocupație horthystă că, în aceste condiții deosebit de grele, cînd trupul țării fusese mutilat de către statele fasciste, s-au situat pe o poziție patriotică, acționînd neabătut, sub îndrumarea și conducerea P.C.R., pînă la eliberarea acestui teritoriu românesc, de sub ocupația horthystă.

Ținînd seama de indicațiile transmise de Secretariatul C.C. al P.C.R. și avînd în vedere noua situație, Comitetul teritorial pentru Transilvania și Banat al P.C.R. s-a transformat, în ședința din 5 septembrie 1940, în *Comitetul regional al comuniștilor din nordul Transilvaniei*, avînd în fruntea sa un secretariat, format din Rezső Kertész — prim-secretar, Vasile Pogăceanu, Gyula Rácz, József Nemes — secretari. Cu prilejul acestei ședințe s-a editat și s-a difuzat un buletin semnat de Comitetul teritorial pentru Transilvania și Banat și P.C.R. și Comitetul regional pentru nordul Transilvaniei în care se releva : „Fidelitatea revoluționară, atașamentul și dragostea față de Comitetul Central al Partidului Comunist Român rămîn neschimbate în sufletul nostru...”²². Exprimînd hotărîrea comuniștilor români din teritoriul anexat de horthyști de a continua lupta de eliberare, în documentul menționat se arăta : „Steagul revoluționar al Comitetului teritorial pentru Transilvania și Banat al P.C.R. a fluturat neînrînt și nepătat. Cu fidelitate proletară și recunoștință aplecăm acest steag în fața C.C. al P.C.R.”²³. Totodată, prin acest document, Comitetul regional al comuniștilor din nordul Transilvaniei demasca adevăratul caracter și conținut al Dictatului imperialist de la Viena, subliniind că „prin obiectivele urmărite, de fărîmîtare teritorială și ca rezultat al acesteia, jugul în general va fi și mai strîns, teroarea mai barbară, exploatarea mai întîrită”²⁴. În continuare, se preciza că situația materială a maselor se va înrăutăți, că se vor întîți încercările de învrăjbire a naționalităților din teritoriul anexat de fascismul horthyst. Față de această situație, comuniștii aveau datoria de a lupta pentru unitatea de acțiune a maselor muncitoare române cu cele ale naționalităților conlocuitoare — maghiare, ger-

²² Csátári Daniel, *Forgészelen. Magyar-román viszony (1940—1945)*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969, p. 58.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Arhiva I.S.I.S.P., fondul nr. XII, dosarul nr. 1191, filele 13—14.

mane, evreiești, rutene etc. — rămase pe aceste meleaguri sub jugul horthyst. Acestea trebuiau organizate și conduse în lupta împotriva cotropitorilor horthyști, a fascismului, pentru anularea Dictatului²⁵.

În pofida situației deosebit de grele în care activau, comuniștii s-au afirmat, de la început, ca partea cea mai activă și combativă a rezistenței împotriva ocupației horthyste. În manifestul răspândit în ziua de 15 septembrie 1940, cu prilejul sosirii dictatorului fascist Horthy la Cluj, comuniștii condamnau cu tărie sentința de la Viena și chemau pe toți oamenii muncii români și maghiari la luptă pentru anularea acesteia și revenirea părții de nord-est a Transilvaniei la România. Pe baza experienței dobândite, masele populare românești și maghiare erau chemate „să continue... lupta împotriva asupritorilor unguri”²⁶.

Un rol important în orientarea activității comuniștilor în noile împrejurări istorice și în organizarea rezistenței antihorthyste și antifasciste a populației din teritoriul românesc anexat de horthyști l-a avut *Conferința ilegală regională a comuniștilor din nord-estul Transilvaniei*, care a avut loc la Cluj în zilele de 20—23 noiembrie 1940. Conferința a dezbătut situația nou creată, raportul de forțe, starea de spirit a populației române și maghiare, politica preconizată de guvernul horthyst, atitudinea diferitelor clase și păături sociale, precum și a naționalităților față de regimul horthyst. Pe baza problemelor ridicate de către participanți în timpul discuțiilor s-a elaborat un program de acțiune, care, din motive conspirative, a fost memorat de către cei prezenți și răspândit pe cale orală, de la om la om. Acest program fixa sarcinile comuniștilor privind folosirea celor mai variate forme, mijloace și metode de luptă împotriva regimului horthyst²⁷.

Pentru organizarea și conducerea cu succes a luptei antifasciste era necesară, în primul rînd, adoptarea unor măsuri organizatorice. Ținînd seama de cadrul organizatoric de mai înainte al P.C.R., cit și de experiența dobîndită de organizațiile de partid din ținutul cotopt s-a hotărît crearea a trei secretariate teritoriale: Someș, Mureș și Criș. Secretariatul teritorial Someș cuprindea organizațiile județene și locale de partid Cluj, Dăbica, Bistrița-Năsăud și Maramureș. Conducerea operativă a Secretariatului era formată din trei persoane, în frunte cu militantul comunist Józsa Béla. Orașul Cluj, centrul principal al mișcării revoluționare și antifasciste din partea de nord-vest a României, cuprindea o rețea de numeroase organizații ilegale comuniste. Cele mai puternice organizații au activat la Atelierele căilor ferate, la întreprinderile „Dermata”, „Juhász”, „Iris”, „Rendor” etc. Secretariatul Mureș și-a desfășurat activitatea în județul și orașul Tg. Mureș, în județele și orașele Gheorghieni, Reghin, Sf. Gheorghe, Ciuc, Odorhei, conducerea sa fiind încredințată la patru militanți comuniști. Sub îndrumarea Secretariatului Criș și-au desfășurat activitatea organizațiile comuniste din județele Bihor, Sălaj, Satu Mare și din orașele Oradea, Zalău.

Alături de problemele organizatorice, la această Conferință s-a subliniat necesitatea realizării frontului comun de luptă cu social-democrații, atragerii la rezistența antihorthystă a țărănimii, tineretului și intelectualilor. S-a dezbătut, totodată, situația grea a populației românești, ho-

²⁵ Arhiva I.S.I.S.P., fondul nr. XII, dosarul nr. 1 191, filele 13—14.

²⁶ Loc. cit., dosarul nr. 1 190.

²⁷ *Rezistența antifascistă în partea de nord a Transilvaniei*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, p. 94—95.

tărîndu-se continua întărire a mișcării național-revoluționare a românilor din teritoriul ocupat de horthyști, apărarea și mobilizarea la luptă a maselor românești, indiferent de concepțiile lor politice și credințele religioase. Pentru coordonarea și realizarea acestei probleme deosebit de importante au fost însărcinați militanții comuniști Vasile Pogăceanu și Pavel Bojan. După încheierea lucrărilor Conferinței, noul Comitet regional a înaintat conducerii P.C.R. raportul intitulat „*Formele și principiile actuale de organizare a luptei pentru eliberare și pace*”, în care erau prezentate succint hotărârile adoptate la Conferință.

Pe baza hotărârilor Conferinței din noiembrie 1940, Comitetul regional a trecut la organizarea și intensificarea mișcării național-revoluționare a românilor din teritoriul Transilvaniei de nord-est. În acest sens, un document elaborat în acea vreme, sublinia : „Mișcarea național-revoluționară românească, lupta ei dusă pentru eliberarea națională este sprijinită de Comitet din toate puterile”²⁸. Printre obiectivele acestei mișcări, inițiate și conduse de comuniști, s-au numărat : apărarea drepturilor politice, naționale, economice și spirituale ale populației românești ; apărarea țăranilor români de plănuita revizuire a reformei agrare ; contracararea politicii fasciste horthyste de deznaționalizare a românilor și de maghiarizare forțată a acestora, precum și a naționalităților nemaghiare ; împiedicarea jefuirii bogățiilor solului și subsolului transilvănean ; eliberarea de sub jugul horthyst a acestui străvechi teritoriu românesc etc.

Încă din septembrie 1940, Secretariatul Comitetului regional, pe baza indicațiilor primite din partea C.C. al P.C.R., a început să se preocupe de organizarea mișcării național-revoluționare a muncitorilor și țăranilor români din teritoriul anexat de horthyști. Totodată, a fost constituit *Comitetul național revoluționar*, care avea menirea de a organiza și conduce lupta populației românești din teritoriul ocupat de regimul horthyst. În fruntea acestui comitet au fost desemnați comuniștii Pavel Bojan și prof. Teofil Vescan-junior. Pe parcurs, la activitatea acestui comitet au fost atrași intelectuali progresiști, simpatizanți ai mișcării muncitorești, ca Theodor Bindea, Iulian Chitta, prof. Victor Constantinescu, Iosif Bălăj, Ioan Papu, Petru Nazman, Gheorghe Timofi, Mihai Brinzaș și alții.

Prin activitatea revoluționară neobosită a comuniștilor, Comitetul, conceput inițial ca o organizație ilegală, și-a adaptat activitatea la condițiile concrete din teritoriul cotropit de horthyști, găsind formele și metodele de luptă cele mai potrivite pentru mobilizarea maselor la acțiuni concrete. Cu timpul, el și-a lărgit baza de masă, atrăgînd noi aderenți, hotărîți să participe la lupta pentru eliberarea națională și socială a românilor, transformîndu-se, astfel, într-o organizație de masă a românilor din partea de nord-est a Transilvaniei. Ca urmare a extinderii activității sale, la mijlocul lunii noiembrie 1940, la Cluj s-au desfășurat lucrările de constituire a *Uniunii național-revoluționare a românilor* din această parte a României, vremelnice ocupată de horthyști.

În Programul Uniunii, elaborat de Comitetul regional al comuniștilor și însușit de participanții la Conferință, se precizau scopul și mijloacele luptei românilor și se defineau principiile, țelurile și dezideratele lor. Încă din preambul, se sublinia atitudinea de împotrivire hotărîită a popu-

²⁸ Arhiva I.S.I.S.P., cota A XXIV—34, inv. 1 601.

lației românești față de Dictatul fascist de la Viena, neacceptarea de către aceasta a ciuntirii teritoriale a României de către imperialismul german și fascismul horthyst²⁹. Programul Uniunii se constituia într-un vibrant îndemn la luptă adresat populației românești, care era chemată să acționeze, paralel cu atingerea obiectivului fundamental — eliberarea de sub dominația horthystă —, și pentru cucerirea unor importante deziderate naționale.

După exemplul Comitetului regional al comuniștilor, activitatea Uniunii național-revoluționare a românilor din teritoriul cotropit s-a desfășurat în cadrul a trei comitete de circumscripții (Someș, Mureș și Criș), care, la rîndul lor, erau constituite din comitete județene și comunale.

Întrucît activitatea Uniunii se desfășura pe baze ilegale, comuniștii din conducerea acestei organizații și-au îndreptat eforturile și spre organizațiile cooperatiste ale populației românești. În cadrul acestora s-a dezvoltat baza organizatorică de masă a Uniunii național-revoluționare și prin intermediul lor s-a realizat legătura între masele românești și comuniști.

Un important sprijin în lupta comuniștilor din această parte a țării împotriva regimului de ocupație horthyst l-a avut *Uniunea Tineretului Comunist*. Sub îndrumarea organizațiilor de partid, ea a dus o vastă activitate politică și organizatorică în rândurile tinerei generații, fără deosebire de naționalitate, mobilizînd-o la lupta generală antifascistă. După ocuparea părții de nord-vest a României, la Cluj s-a creat un Secretariat regional al U.T.C., care a avut în evidență, pe baza principiilor organizatorice anterioare, pe tinerii comuniști din această parte a țării. Organizații mai puternice ale U.T.C. au activat la Cluj, Baia Mare, Satu Mare, Sighet, Vișeu de sus, Borșa, Cehul Silvaniei, Tg. Mureș, Reghin și Gheorghieni. În numeroase localități, celule U.T.C. au funcționat în întreprinderi, facultăți, licee; ele au fost constituite și în mediul rural. Ca urmare a activității intense a tinerilor comuniști, în noiembrie 1940, la Cluj, s-au desfășurat lucrările Conferinței regionale a U.T.C., cu prilejul căreia s-au dezbătut probleme organizatorice, precum și cele referitoare la antrenarea muncitorilor tineri în acțiunile maselor populare duse împotriva regimului de ocupație horthystă.

O altă organizație care a activat în ținutul ocupat de horthyști a fost *Ajutorul Roșu*, denumit și Frontul de ajutor și solidaritate, aflat sub conducerea comuniștilor. Aceasta a organizat secțiuni la Cluj, Dej, Tg. Mureș, Satu Mare, Oradea, Baia Mare, Sighet, Cehul Silvaniei, Jibău, Gheorghieni ș.a., care au desfășurat o susținută activitate pentru apărarea și ajutorarea luptătorilor antifasciști, căzuți victime terorii fascisto-horthyste. De asemenea, a editat *Buletinul regional al Frontului de ajutor și solidaritate din nordul Transilvaniei*, prin intermediul căruia s-a demascat teroarea fascistă instaurată de regimul horthyst.

Un important mijloc de stimulare a luptei de rezistență a românilor l-au reprezentat și organizațiile politice și profesionale social-democrate, care activau legal. Cea mai puternică organizație social-democrată a fost cea din Cluj, unde colaborarea dintre social-democrați și comuniști a exprimat, practic, însemnătatea realizării unității muncitorești, chiar și pe plan local, în lupta anti-horthystă. În ziua de 15 septembrie 1940, la Cluj

²⁹ Arhivele statului Cluj, fondul Parchetul general regal ungar 1942, dosarul nr. 36, fila 15.

s-a ținut Consfătuirea organizațiilor social-democrate din Transilvania de nord-est. Din Comitetul nou ales au făcut parte muncitori români, maghiari, germani și evrei. Prima dintre secțiunile social-democrate care și-a reluat activitatea, printr-o adunare desfășurată la 17 iulie 1941, a fost cea din Cluj, urmată, mai târziu, în a doua jumătate a anului 1943, de cele din Oradea, Satu Mare și altele.

În urma tratatelor purtate între social-democrați și comuniști, în februarie 1941 s-a inițiat constituirea unui comitet local român în cadrul organizației P.S.D. din Cluj, format din 9 membri, care și-a început activitatea la 6 aprilie același an. Subliniind necesitatea solidarizării tuturor muncitorilor, fără deosebire de naționalitate, împotriva fascismului, militanții social-democrați maghiari relevau, cu acest prilej, „...muncitorii români, atunci când își creează Comitetul lor local, merg pe o cale justă. Ei nu sînt singuri, deoarece alături de ei vor fi mereu tovarășii lor maghiari conștienți. Trebuie să luptăm împreună, fără deosebire de rasă, pentru existență, pentru socialismul care reprezintă viitorul omenirii”³⁰. Eforturile depuse de militanții social-democrați au făcut ca, în cursul anului 1943, rîndurile organizațiilor social-democrate din Cluj, Baia Mare, Satu Mare și din alte orașe din teritoriul anexat de fasciștii horthyști să crească considerabil. De pildă, numai organizația social-democrată din Oradea număra, la începutul anului 1944, 526 de membri și întreținea legături cu 17 localități din județul Bihor. Îngrijorat de reactivizarea organizațiilor locale ale P.S.D., guvernul fascist ungar, instalat la conducere în primăvara anului 1944, după ocuparea Ungariei de trupele hitleriste, va ordona interzicerea activității Partidului social-democrat din Ungaria.

Pentru apărarea intereselor maselor muncitoare și mobilizarea lor la lupta generală a populației românești împotriva regimului de ocupație horthystă, Comitetul regional al comunistilor din nordul Transilvaniei a militat și în direcția reactivizării mișcării sindicale. Imediat după impunerea cu forța a Dictatului fascist de la Viena, „comuniștii din teritoriul anexat au recomandat menținerea organizațiilor sindicale deja create”. Urmărind să-și lărgască influența în rîndul maselor muncitoare, comuniștii au orientat sindicatele să acționeze pentru apărarea intereselor economice ale muncitorimii, împotriva concedierii din uzine și instituții a muncitorilor români și evrei, împotriva reducerii salariilor și pentru mărirea lor, împotriva terorii militare din uzine. Muncitorii au refuzat să adere la organizațiile naționaliste susținute de autoritățile horthyste, printre care Centrala națională a muncii (C.N.M.), exprimîndu-și hotărîrea de a activa în organizațiile lor profesionale, bazate pe principiul luptei de clasă. Ca urmare a acestei poziții, ei au avut de suferit un atac concentrat din partea autorităților horthyste și a organizațiilor fasciste și naționalist-șovine, care au cerut desființarea sindicatelor muncitorești.

Situîndu-se pe o poziție comună, comuniștii și social-democrații au orientat activitatea sindicatelor pe linia rezistenței antihorthyste. Centrul activității sindicale din teritoriul românesc cotojit de fasciștii horthyști a devenit orașul Cluj, unde 12, din cele 14 organizații sindicale, s-au alăturat centralei sindicatelor revoluționare, refuzînd să se afilieze Centralei naționale a muncii. Urmînd exemplul muncitorimii revoluționare din Cluj, sindicatele muncitorilor din Baia Mare, Tg. Mureș, Satu Mare, Dej, Carei, Sf. Gheorghe, Sighet, Miercurea Ciuc, Salonta, Valea

³⁰ „Népszava” din 10 aprilie 1941.

Mureșului și din alte orașe din teritoriul anexat de horthyști au refuzat să se afilieze la C.N.M., militând pentru menținerea unității sindicale. În pofida terorii și propagandei fasciste, organizațiile sindicale au continuat, în anii 1942—1943, să mobilizeze masele muncitoare la rezistența anti-horthystă și să desfășoare în rândurile lor o bogată activitate cultural-educativă, cu conținut patriotic. Prin intermediul lor, comuniștii au reușit să mențină contactul cu masele muncitoare și să realizeze frontul unic de luptă al tuturor muncitorilor, fără deosebire de naționalitate sau convingeri politice. Alături de vechile sindicate, s-au înființat noi organizații, care s-au situat cu fermitate pe principiul luptei de clasă și al solidarității internaționale proletare.

Sindicatele muncitorești au constituit, alături de alte partide și organizații patriotice, o importantă forță a rezistenței antihitleriste și anti-horthyste a populației românești și maghiare din nord-estul Transilvaniei.

În ideea constituirii unui larg front patriotic, comuniștii au stabilit contacte și cu unele cercuri ale burgheziei române din teritoriul ocupat, îndeosebi cu elemente tinere, animate de sentimente patriotice. Prin eforturile unor intelectuali democrați români, de diferite concepții politice — Emil Hațieganu, Aurel Socol, dr. Alexandru Lupan, Gheorghe Giurgiu, avocatul Vasile Hossu, precum și episcopii Nicolae Colan și Iuliu Hossu — s-a constituit, în cursul anului 1940, *Comunitatea națională a românilor din nordul Transilvaniei*, care a reprezentat un important factor politic diriguitor al populației românești din teritoriul căzut sub ocupația horthystă.³¹ Ca organe de presă aceasta a avut ziarele „Gazeta noastră” și „Tribuna Ardealului”.

În fața rezistenței dirze a maselor largi populare, în frunte cu comuniștii, organele represive horthyste au primit sarcina de a supraveghea, anihila și distruge mișcarea comunistă, democratică, folosind, în acest sens, cele mai diverse metode, începând de la studierea atentă a ideologiei, a structurii organizatorice, a influenței acestora asupra maselor muncitoare, pînă la reprimarea lor brutală. În activitatea de supraveghere și reprimare a mișcării comuniste, democratice, antifasciste, organele represive horthyste au colaborat strîns cu organizațiile extremiste de dreapta, fascist-teroriste și diversioniste. Totodată, ele au conlucrat și cu organele similare din Germania hitleristă și Italia fascistă. După cum mărturisea unul din înalții funcționari ai Ministerului de interne horthyst, „între Gestapou și poliția politică ungară a existat o colaborare atît de strînsă, încît adesea nici eu nu am știut care dintre ele a inițiat arestările”.

La două săptămîni după instalarea autorităților militare horthyste de ocupație, organele polițienești au alcătuit o listă cu „comuniștii ținuți în evidență la Cluj”, pe care figurau 249 de persoane. La 12 septembrie 1940, prin ordonanța nr. 383/1940, șeful Marelui stat major al armatei horthyste a instituit Statariul, prin care erau pedepsite de loc „ofensa adusă regimului, infidelitatea față de națiunea ungară, răzvrătirea..., crima împotriva statului și a ordinii sociale, crimă ce primejduiește interesele apărării statului (înțelegînd și încercările făcute în acest sens). Statariul se aplică atît pentru făptași cît și pentru părtași. Pedepsa este moartea prin spînzurătoare”³². În virtutea legilor statariale, a planului conceput de către organele represive horthyste, în teritoriul ocupat au

³¹ „Timpul” din 11 septembrie 1940.

³² Hollós Ervin, *Rendőrség, csendőrség, Y.K.F.*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1971, p. 392.

început imediat acțiunile de prigonire a organizațiilor comuniste, revoluționare, antifasciste. La 11 octombrie 1940 s-a cerut urgent, de către organele superioare horthyste întocmirea de liste pentru fiecare plasă în parte, cuprinzând comuniști (români, maghiari, evrei și de alte naționalități), precum și reprezentanți ai altor forțe politice democratice pentru a fi internați în lagărele de pe teritoriul Ungariei ³³.

Cele 21 de căpităanii ale poliției, organizate de autoritățile represive horthyste pe teritoriul românesc ocupat au intrat în acțiune în toamna anului 1940 ³⁴. Zilnic, sute de comuniști fără deosebire de naționalitate, îndeosebi români, înscrși pe „listele negre“, erau arestați și trimiși în lagărele de la Losonc, Plüspökladány, Someșeni, Florești, Carei, Tg. Mureș și din alte localități. La scurt timp după ocuparea teritoriului românesc autoritățile horthyste au organizat, la Cluj și Tg. Mureș, subunități speciale de urmărire a mișcării comuniste și muncitorești, aflate sub directă subordonare a Comandamentului central de urmărire din Budapesta. Acestea au fost încadrate cu cei mai pricepuți polițiști, cu o bogată experiență în reprimarea mișcării muncitorești și comuniste ungare.

Astfel, numai cu prilejul raziiilor efectuate între 29 iunie—20 septembrie 1941, organele represive horthyste au arestat 1 210 persoane — români, maghiari, evrei — bărbați și femei. A urmat apoi un șir de procese intentate comuniștilor și antifasciștilor. Între 10—13 martie 1942, 116 persoane au fost judecate în sala mare a închisorii „Vác“ din Budapesta, cărora li s-a aplicat procedura militară pe timp de război. În intenția de a da o lovitură decisivă mișcării de rezistență antifascistă, autoritățile horthyste au pus pe rol, la începutul anului 1943, la Budapesta, procesul unui alt grup de comuniști, arestați în cursul anului 1941. Între 24 februarie—5 mai 1943 s-a desfășurat procedura penală împotriva altor 664 de comuniști maghiari, români și de alte naționalități, arestați în județele Ciuc, Mureș, Odorhei, Cluj, Satu Mare, Bihor, Sălaj etc. Pentru a înfricoșa forțele politice care luptau pentru eliberarea teritoriului ocupat, s-a hotărât ca procesele acestora să se desfășoare în orașele Cluj, Tîrgu Mureș și Satu Mare, în fața așa-numitului „Consiliu al celor cinci“ de pe lângă tribunalul din Cluj. Astfel, începînd din 24 februarie 1943, timp de patru săptămîni, s-a desfășurat procesul a 111 militanți revoluționari din Cluj, Dej și Bistrița. Acuzații au fost condamnați, prin sentința pronunțată în ziua de 20 iunie 1943, la ani grei de detențiune.

Între 30 martie—22 aprilie 1943, la Tribunalul din Tg. Mureș a avut loc procesul a 186 de comuniști din județele Mureș, Turda, Ciuc, Trei Scaune și Odorhei. Procesul altor 169 de militanți revoluționari din județele Satu Mare, Sălaj și Bihor s-a desfășurat la Satu Mare, în perioada 5—26 mai 1943 ³⁵. Ultimele două grupuri ale celor arestați în 1941 au fost aduse în fața instanței de judecată la Sighet, în iulie 1943, și la Cluj, în octombrie 1943.

La aceste procese, acuzații, dovedind curaj și combativitate, au apărat Partidul comunist și mișcarea revoluționară antifascistă. Totodată, ei au demascât politica regimului horthyst și au luat atitudine deschisă față

³³ Arhivele statului Cluj, fond Prefectura județului Ciuc, 1940.

³⁴ „Erdélyi Néplap“ din 23 noiembrie 1940.

³⁵ „Ellenék“ din 17, 18 februarie și 19 martie 1943; „Népszava“ din 21 martie 1943; „Szabad Szó“ din 30—31 martie, 17 și 25 aprilie 1943.

de problemele care frământau opinia publică, subliniind necesitatea colaborării frățești dintre poporul român și cel ungar.

Deși greu lovită, cu rindurile rărite, organizația comunistă din partea de nord-vest a României s-a refăcut relativ rapid. În ianuarie 1943, la Cluj, s-a reconstituit Secretariatul Comitetului regional, condus de Józsa Béla. Noul Secretariat și-a concentrat activitatea în direcția reînființării și reactivizării organizațiilor de partid, stabilirii unor noi legături ilegale și folosirii tuturor posibilităților legale pentru lupta revoluționară. Referindu-se la aceste acțiuni, într-un raport al poliției horthyste din Cluj, din 10 iunie 1943, se nota cu îngrijorare că „mișcarea muncitorească de stînga din Cluj cîștigă în ultimul timp tot mai mult teren ...există aici, la Cluj, o adevărată organizație comunistă”³⁶.

Printre acțiunile întreprinse de comuniști în această perioadă s-au numărat răspîndirea de manifeste și fluturași cu conținut antirăzboinic și antifascist, în limbile română și maghiară, mai ales cu prilejul zilei de 1 Mai 1943, desfășurarea unei vii propagande și agitații antihorthyste și promovarea fermă a activității de coalizare a tuturor forțelor democratice, antifasciste și antihitleriste.

Sesizînd aceste aspecte, poliția din Cluj a trimis la 20 septembrie 1943, un raport amănunțit Ministerului de interne în care, printre altele, se arăta: „În prezent mișcarea comunistă este într-un asemenea stadiu, că gîtuirea ei în Transilvania, dar în special la Cluj, a devenit necesară din cauza situației politice de azi și propagandei extrem de active făcute în legătură cu aceasta. În Transilvania, centrul comuniștilor este la Cluj. Deja imediat după gîtuirea mișcării comuniste din 1940/1941 a devenit necesară o nouă urmărire secretă, deoarece, deși mulți comuniști fuseseră arestați, se declanșase o mișcare de stînga mai mare și mai intensă care a reușit să pătrundă în Partidul social-democrat [...] A venit timpul unei urmăriri energice și rapide, deoarece este de presupus că, în cazul unor greutăți interne (ale statului ungar — *n.n.*), activitatea mișcării comuniste ar atinge cote care ar periclita extrem de grav interesele viitoare ale ungurimii”³⁷. În pofida terorii singeroase instaurate în teritoriul românesc anexat, rapoartele organelor poliției horthyste din anul 1942 constatau cu iritare că organizațiile comuniste s-au reactivizat la Cluj, Oradea, Tg. Mureș, Dej, Reghin, Zalău, Miercurea Ciuc, Baia Mare, Satu Mare, Sighet, în fabrici, uzine, mine și în multe comune. Totodată, constatănd că se înregistraseră importante succese pe linia colaborării comuniștilor cu social-democrația, precum și cu alte forțe ale mișcării antifasciste, autoritățile horthyste au cerut cu insistență guvernului de la Budapesta interzicerea Partidului social-democrat, ca unul din mijloacele de acțiune legală a forțelor revoluționare, comuniste³⁸.

După cum se știe, în activitatea politică a P.C.R. un loc central l-a ocupat eliberarea nord-vestului țării cotropit de horthyști și anularea Dictatului fascist de la Viena. Această poziție profund patriotică a avut un puternic ecou în rîndul maselor largi populare din

³⁶ I. Micu, A. Simion, *Józsa Béla*, București, 1971, p. 139.

³⁷ Arhiva I.S.I.S.P., fondul nr. XII, dosarul nr. 2328, filele 574—575. I. Bodea, *Din lupta de rezistență antifascistă a populației județului Satu Mare (1940—25 octombrie 1944)*, în *Satu Mare. Studii și comunicări*, 1969, p. 11.

³⁸ Arhivele statului Cluj, fondul Parchetul general regal ungar, 1941, dosarul nr. 3, fila 4.

teritoriul ocupat, mobilizându-le la rezistența antihorthystă și anti-hitleristă. În dezvoltarea acțiunilor de luptă ale maselor muncitoare din această străveche vatră românească un important rol l-au avut legăturile strânse și permanente între comuniștii care activau în Transilvania de nord-est și conducerea P.C.R., folosindu-se, în acest sens, cele mai diverse metode și mijloace. Un serviciu deosebit a adus și militantul patriot antifascist dr. Petru Groza, care, în primăvara anului 1943, călătorind la Cluj, a avut mai multe întâlniri cu Józsa Béla, Teofil Vescan, Edgar Bálog și alții, cărora le-a transmis indicații din partea conducerii P.C.R. Cu acest prilej, au avut loc informări și documentări reciproce, schimburi de opinii și păreri în problemele luptei comune antihitleriste, pentru eliberarea nord-vestului României de sub ocupația fascismului horthyst. În urma muncii neobosite desfășurate de comuniști și a sprijinului primit din partea P.C.R., mișcarea național-revoluționară a românilor din acest ținut străbun a crescut în amploare în cursul anului 1943. În vederea adâncirii colaborării dintre toate forțele antifasciste, comuniștii au hotărât crearea unei organizații de luptă legală, care s-a constituit în august 1943, sub numele de *Frontul român de rezistență democratică din nordul Transilvaniei*.

Concomitent cu mișcarea antihorthystă a maselor muncitoare și a intelectualilor, condusă de comuniști, s-a desfășurat și o largă mișcare în sinul păturilor burgheze ale populației române. Urmărind realizarea unui cuprinzător front de luptă antihitleristă, comuniștii au intensificat eforturile în vederea realizării colaborării între forțele populare și acele ale burgheziei române, cu obiectivul major : eliberarea nord-vestului României de sub ocupația fascismului horthyst. Comuniștii au intrat în legătură cu o serie de redactori de la „Tribuna Ardealului“, reușind să atragă pe unii dintre aceștia de partea pozițiilor Partidului comunist. În același timp, comuniștii au făcut tatonări în rîndurile intelectualității maghiare pentru a o determina să înțeleagă noua situație internațională creată în urma victoriilor coaliției antihitleriste. Prin intermediul unor personalități influente, ca János Demeter, Józsa Béla și alții, au fost antrenați la lupta antifascistă o serie de intelectuali maghiari cu vederi înaintate, între care dr. Agoston Bernádi, dr. István Váczi, dr. Géza Pásztai, dr. Sámuel Erszényes, Dénes György, Sándor Szolnay etc.

În urma activizării opoziției, comuniștii au stabilit contacte, în vara anului 1943, cu Partidul micilor agrarieni și Partidul ardelean, care activau în acea vreme legal. Atît în vara cît și în toamna aceluiași an, comuniștii au purtat tratative cu conducătorii acestor partide pentru stabilirea unui program antirăzboinic, antifascist și democratic.

În aceste condiții, guvernul horthyst a dispus o nouă urmărire de mare anvergură împotriva mișcării de rezistență antifascistă. În septembrie 1943 au fost reluate arestările de comuniști și militanți antifasciști. Referindu-se la aceste acțiuni, Józsa Béla scria : „De săptămîni întregi dispar fără urmă oameni din fabricile și birourile clujene. Unguri, români, evrei deopotrivă. Nu se știe pe unde au fost duși și nu se știe pentru ce. Există informații după care ar fi fost transportați la Budapesta, dar în fabrici și în cartierele mărginașe s-a dus vestea că sînt în camerele de tortură de la Someșeni, unde sînt bătuți cu o neomenie care ar face rușine chiar și în evul mediu. Se spune că motivul ar fi dorința lor de pace. Dar

pe această bază ar putea fi arestată majoritatea populației țării pentru că fiecare plugar, fiecare muncitor și fiecare burghez este dornic de pace”³⁹.

Hotărâți să lichideze organizațiile democratice, antifasciste și pacifiste din Transilvania de nord-est, horthystii au amplificat măsurile represive. La 14 noiembrie 1943, autoritățile horthyste au arestat pe Józsa Béla, care a fost internat la Someșeni. Pus în lanțuri, militantul comunist a fost torturat în mod sălbatic. El nu a trădat însă nici partidul și nici pe tovarășii săi de luptă. Dovedind tărie și eroism a rămas credincios cauzei partidului până în ultima clipă a vieții sale. La sfârșitul lunii noiembrie 1943 au fost arestate alte zeci de persoane la Cluj, Oradea, Harghita, Dej, Satu Mare și Baia Mare.

În ciuda masivelor arestări, conjugându-și eforturile, comuniștii și social-democrații au inițiat, la începutul anului 1944, noi acțiuni de luptă împotriva regimului de ocupație horthystă. Între acestea se înscrie și manifestația antifascistă a muncitorilor din Baia Sprie din 19 martie 1944.

După ocuparea Ungariei de către armatele hitleriste, la 19 martie 1944, situația din Transilvania cotropită a devenit tot mai grea. Armata hitleristă a ocupat și acest teritoriu, împărțind întreaga zonă în trei comandaturi subordonate Comandamentului superior german teritorial cu sediul la Debrețin. În afara acțiunilor de ordin militar, hitleriștii au trecut imediat prin intermediul Centrului național al muncii, care colabora de mult cu organizația nazistă „Frontul muncii germane”, la ample măsuri de diversiune fascistă în rîndul muncitorimii, prin intensificarea răspîndirii în rîndurile maselor proletare a tezelor hitleriste cu caracter antisemit și anticomunist. La 29 martie 1944, la Cluj a sosit un detașament german din „Poliția de siguranță”, care a acționat „împreună cu organele Ministerului de interne horthyst”, avînd misiunea de a organiza arestarea cetățenilor evrei și a „împiedica organizarea comuniștilor”⁴⁰.

Cu concursul jandarmeriei și poliției horthyste au fost operate noi arestări și deportări în rîndul militanților revoluționari : la 5 aprilie 1944 la Tîrgu Mureș, Baia Mare, Sighetu Marmăției, Ahireș și Salonta ; la 6 aprilie 1944 la Satu Mare ; la 9 aprilie la Brusturi ; la 10 aprilie la uzinele „Hungaria” din Baia Mare și Sfîntul Gheorghe ; la 14 aprilie la Reghin, iar la 15 aprilie, la Cluj și Odorhei. Extinzînd seria măsurilor represive, în zilele următoare au fost arestați antifasciștii din Prundu Bîrgăului, Sighet, Ocna Slatina, Ilva Mare, Podul Ilvei, Potău, Seini. Mulți români considerați „periculoși” au fost arestați în localitățile Belin, Aita Mare, Sirbi, Ticu-colonie, Aghireș, Baia Mare, Ilva Mare, Baia Sprie, Săcădate etc. Majoritatea celor arestați au fost internați în lagărul de la Nagykanizsa sau au fost predați Gestapoului, care i-a trimis în lagărele morții de la Buchenwald și Auschwitz.

Concomitent cu aceste arestări masive s-a trecut, pe scară largă, la rechiziționarea, de către armata germană, a animalelor și cerealelor de la țărănimia română și maghiară. Au fost înființate 12 noi lagăre de internare. Zeci de mii de oameni au fost încorporați în armată, în detașamente de muncă și pedeapsă.

³⁹ I. Micu, A. Simion, *Op. cit.*, p. 78.

⁴⁰ Arhivele statului Cluj, fondul Prefectura județului Cluj, 1944, pachetul nr. 1 371, acte confidențiale, dosarul nr. 2, actul nr. 60.

Începînd de la 14 aprilie 1944, pe teritoriul românesc cotoptit a fost suspendat repaosul duminical la muncile agricole, iar din 24 aprilie 1944, prin ordinul nr. 363033/1944 al Ministerului de interne, s-a dispus mobilizarea obligatorie, la corvezi militare, a femeilor între 18 și 30 ani⁴¹. De asemenea, prin ordinul dat la 19 aprilie 1944, Ministerul de interne horthyst a dispus ca organele din subordine să „sprijine formațiunile Serviciului de siguranță german S.S.”⁴².

În primele săptămîni după ocuparea Ungariei de către trupele germane, conform unui plan conceput în amănunt în cancelaria hitleristă și însușit, după 19 martie 1944, și de către organele represive horthyste, s-a trecut, încă la începutul lunii aprilie 1944, la acțiunea de exterminare a evreilor, atît din Ungaria cît și din partea de nord-est a Transilvaniei*. Semnificativă pentru această stare de lucruri este telegrama șefului guvernului ungar către Ministerul de externe hitlerist, din 22 aprilie 1944, în care se arată că s-a asigurat executarea măsurilor antievreiești „prin faptul că specialistul Serviciului de siguranță este în legătură permanentă cu Endre Laszlo”, secretar de stat la Ministerul de interne, „colaborînd cu acesta, prin sfaturile sale, în pregătirea și executarea dispozițiunilor. Colaborarea cu Serviciul de siguranță am realizat-o prin asigurarea din partea mea a unui om de legătură”⁴³.

Începînd cu 5 aprilie 1944, conform unei ordonanțe guvernamentale, populația evreiască a fost obligată să poarte, ca semn distinctiv, o stea galbenă în șase colțuri. O altă ordonanță a introdus un regim restrictiv privind călătoriile efectuate de evrei. La 23 aprilie 1944, guvernul ungar raporta la Berlin că în arcu carpatic au început deja pregătirile pentru concentrarea lor în ghetouri. În prima fază au fost strînși 150 000 de evrei. „O activitate asemănătoare — se menționa în raport — este pe cale de declanșare în Ardeal și în alte județe limitrofe cu România. Am planificat prinderea a altor 250—300 000 evrei... Au început tratativele privind transportarea lor și, începînd cu 15 mai, ne-am planificat să transportăm

⁴¹ Loc. cit., pachetul 1 356, dosarul nr. 106, filele 5 050, 5 711.

⁴² Loc. cit., pachetul 1 374, dosarul nr. 1, fila 77.

* Referitor la deportarea populației evreiești din teritoriul românesc ocupat de horthyști și exterminarea ei în lagărul nazist de la Auschwitz, în unele lucrări mai persistă ideea falsă că această înfiorătoare „operație” s-ar fi desfășurat în România. Precizăm că populația de origine evreiască n-a avut de suferit de pe urma unei inițiative a autorităților românești, ci soarta ei tragică s-a datorat regimului de ocupație horthyst, instalat în teritoriul nord-vestic al României, cotoptit de Ungaria horthystă în urma Dictatului fascist de la Viena din 30 august 1940. Recent, între conducerea institutului „Yad Vashem” din Israel — Gideon Housner, președintele Institutului, și I. Arad, directorul general al acestuia — și dr.-ul Moses Rosen, șef rabin al Cultului mozaic din România, au avut loc convorbiri în legătură cu acest aspect. După cum face cunoscut „Revista cultului mozaic” (București), nr. 501 din 15 februarie 1982, dr.-ul Moses Rosen „a ridicat problema unei vechi inadvertențe, care nu a fost pînă în prezent îndreptată. E vorba de statisticile victimelor holocaustului, existente la Yad Vashem, privind martirii din nordul Transilvaniei, deportați de autoritățile fasciste maghiare, care, potrivit dictatului de la Viena, din 1940, au ocupat acea regiune din septembrie 1940 pînă în septembrie 1944. Victimele au fost apoi exterminate la Auschwitz, de către nazisti. La Yad Vashem aceste victime apar ca și cum ar fi fost exterminate în România, ceea ce nu este adevărat.

Conducerea Yad Vashem a mulțumit Eminenței sale pentru observația făcută și a luat măsuri pentru ca eroarea să fie îndreptată și a se menționa că «În Ardealul de Nord evreii au fost deportați, în timpul ocupației maghiare, de către autoritățile fasciste horthyste din acea vreme».

În acest sens, Agenția Telegrafică Evreiască a publicat un comunicat“.

⁴³ Wilhelmstrasse és Magyarorszá, doc. nr. 645, p. 835.

zilnic 3 000 de evrei... Gara de destinație : Auschwitz“⁴⁴. Aceste deportări au fost efectuate pe căile ferate, în condiții de-a dreptul bestiale.

La 22 mai 1944, în timp ce deportările evreiești erau în toi, organele de siguranță hitleriste informau că, într-o convorbire avută cu primarul Budapestei, Farkas Ákos, Horthy a declarat că „după război toate rasele străine, fie evrei, fie români, sîrbi... vor trebui să părăsească țara, pentru ca ungurii să fie din nou propriii stăpîni în țară... În mod cert este rea în-cruciașarea rasei ungare cu evrei, români sau sîrbi, dar e bună încruciașarea ungară-germană“⁴⁵.

După date statistice incomplete, în acțiunea fascistă din primăvara și vara anului 1944, din partea de nord-est a Transilvaniei au fost deportați în lagărele hitleriste ale morții 148 288 de evrei, dintre aceștia fiind exterminați peste 100 000⁴⁶.

Condamnînd și înfierînd această bestială măsură fascistă de genocid, populația din partea de nord-est a Transilvaniei, în frunte cu comuniștii, a întreprins, în zilele închiderii în ghetouri și ale deportării evreilor în lagărele de exterminare hitleriste, numeroase acte de ajutorare, ascundere, adăpostire, trecere peste frontieră în România a numeroși evrei, salvîndu-i astfel de la moarte. Spre exemplu, la familia țaranului comunist Ioan Biciș, din comuna Lunca de Jos, și-au găsit adăpost și salvarea numeroși evrei, iar un grup de trei muncitori maghiari din Satu Mare au ascuns, hrănit și salvat de la moarte 9 evrei. De asemenea, la Oradea, Satu Mare, Sfîntu Gheorghe, Tg. Mureș, Gheorghieni, Năsăud au fost salvate de la moarte multe familii evreiești, iar altele au fost sprijinite să treacă în România. La 20 iunie 1944 numai la Oradea au fost intentate procese de contravenție unui număr de 960 de persoane, condamnate cu amenzi grele și internări pentru delictul de a fi sprijinit populația evreiască⁴⁷.

Împotriva legilor rasiste s-au ridicat deschis și unele personalități bisericești române și maghiare (Iuliu Hossu, Márton Aron, Vasarhelyi János, Sándor Imre, Nicolae Colan), care și-au îndemnat credincioșii să ajute și să adăpostească cît mai mulți evrei prizoniți. Profesori, medici ca Miskolczy Dezső, Hamet Imre, Klimko Dezső au adăpostit evrei în saloanele clinicilor universitare clujene. Tot la Cluj, o acțiune de mai mare anvergură pentru salvarea evreilor a fost dusă la bun sfîrșit de dr. Aurel Socol, Tudor Bugnariu, soția lui Teofil Vescan, țărani Vasile Crișan și A. Călățeanu, Vasile Moldovan și alții, unii dintre ei comuniști, care au ajutat mai multe familii de evrei să treacă frontiera în România. Pentru această activitate, dr. Aurel Socol a fost arestat de organele de siguranță horthyste și întemnițat la Budapesta⁴⁸. De asemenea, rapoartele poliției horthyste din Baia Mare consemnau că, la 4 mai 1944, în comuna Lăpușul românesc, localnicii au sprijinit familii de evrei să treacă în România.

Concomitent cu deportarea evreilor s-a desfășurat și o amplă acțiune de ridicare cu forța a mii de români, muncitori, țărani, intelectuali, bărbați și femei, în special tineri, care au fost duși la muncă în Germania, Ungaria sau la construirea de fortificații militare defensive. Sute de femei din satele Mionor, Gledin, Prundu Birgăului, Tisa Birgăului, Ilva Mare,

⁴⁴ Horthy Miklós titkos iratai, documentul nr. 84, p. 447.

⁴⁵ Wilhelmstrasse és Magyarország, documentul nr. 667, p. 489.

⁴⁶ Ladislau Bányai, *Pe făgașul tradițiilor frățești*, București, 1971, p. 254.

⁴⁷ Arhivele statului Oradea, fondul Primăria municipiului Oradea, dosarul nr. 419/1944, fila 91 ; „Ellenzék“ din 22 iunie 1944.

⁴⁸ Loc. cit., filele 356—357.

Lunca Ilvei, Ilva Mică (din județul Bistrița Năsăud) etc. au fost duse cu forța la diferite lucrări efectuate în spatele frontului (tranșee, cazemate, șanțuri etc.) sub supravegherea militarilor horthyști. Aflat la Bistrița, la 20 mai 1944, scriitorul comunist Kovács Katona Jenő nota în carnetul său de însemnări : „Ieri seară în parcul din Bistrița... aproximativ 4 000 de români au fost mișnați prin parc la stadionul sportiv pentru a-i culca — îi duc în Germania. Se spune că vor duce 15 000“⁴⁹.

O lună mai târziu, în iunie 1944, un mare număr de români au fost ridicați din județele Bihor, Someș, Mureș și Năsăud. Din Harghita au fost luați la muncă forțată alți 22 000 de români, iar din Maramureș au fost trimiși în Germania 5 000 de tineri (băieți și fete) sub 20 de ani. Numai la cercul de recrutare din Tășnad s-au format, la 10 iunie 1944, 12 companii de români, totalizând 3 300 de oameni, care au fost trimiși în Germania, iar prin cercul de recrutare din Seini, județul Satu Mare, au fost ridicați alți 2 000 de români. Însuși președintele Consiliului de miniștri al Ungariei, Sztojay Döme, a confirmat ministrului României la Budapesta, în ziua de 13 iunie 1944, că, la cererea Reich-ului, au fost trimiși la muncă în Germania 17 000 oameni, cei mai mulți fiind români, precizând că acest număr va spori⁵⁰.

După datele existente în arhivele noastre, numărul românilor trimiși la muncă forțată, numai în Germania, în cei patru ani de ocupație horthystă, s-a ridicat la aproape 30 000⁵¹. La această cifră se mai adaugă alte zeci de mii duși la muncă obligatorie pe teritoriul Ungariei și nord-estul Transilvaniei, precum și cei care au fost concentrați în companii disciplinare de pedeapsă și trimiși pe frontul din răsărit, unde au fost puși să culeagă mine, să sape tranșee, să repare drumuri, poduri, căi ferate, fortificații militare, aeroporturi etc.

Internarea în lagăre, în detașamente de muncă forțată a populației din partea de nord-vest a României a oferit autorităților polițienești horthyste un nou teren pentru abuzuri și samavolnicii. Începând cu 15 iunie 1944, Gestapoul, trupele SS și trupele Corpului IX armată horthyst încartiruit la Cluj, au organizat o acțiune represivă generalizată împotriva tuturor forțelor de rezistență antifascistă⁵². A fost vorba de veritabile vânători de oameni, puse la cale cu ajutorul forței armate, poliției, jandarmeriei, a formațiunilor premilitare și paramilitare horthyste etc.

Ca urmare a măsurilor luate de Comandamentul SS și de cel al trupelor horthyste, după 15 iunie 1944 au început arestările și execuțiile în masă a tuturor patrioților care nu se supuneau ordinelor de chemare, refuzau să plece pe front sau în detașamentele de muncă, ajutau pe partizani sau luptau în formațiunile de partizani. Astfel, în vara lui 1944, la marginea comunei Apa (Satu Mare) au fost împușcați 12 tineri români și maghiari care nu s-au prezentat la concentrare; lângă satul Moisei au fost executați 8 tineri români, iar la Săbișa (Baia Mare) au fost împușcați alți 9 români, care au fugit din detașamentele horthyste de muncă forțată, nemaiputând suporta tratamentul inuman la care erau supuși. În mai

⁴⁹ Jordáky Lajos, *Kovács Katona Jenő*, București, 1977, p. 248—249.

⁵⁰ Arhiva Ministerului afacerilor externe, fondul nr. 71, anii 1920—1944, Transilvania, vol. 363, filele 39—43.

⁵¹ Loc. cit., fila 60.

⁵² Arhivele statului Cluj, fondul Prefectura județului Cluj, 1944, pachetul nr. 1 317, dosarul nr. 1, documentul nr. 244.

multe localități din zona unde acționau detașamente de partizani au fost executați zeci de patrioți și antifasciști români, care s-au ridicat la lupta împotriva cotropitorilor horthyști și hitleriști. De exemplu, în vara anului 1944, în raza comunei Giulești au fost arestați 11 ciobani care au fost împușcați pentru motivul de-a fi sprijinit pe partizani. La Noviciori, pe râul Vaser, lângă Vișeu de Sus, au fost executați 11 țărani pentru același motiv. La sfârșitul lunii iunie 1944, forțe represive horthyste au reușit, în urma unor lupte grele, să prindă numeroși partizani maramureșeni, pe care i-au executat în public la Sighet sau în alte locuri. Alți țărani maramureșeni, care sprijiniseră pe partizani, au fost arestați, în cursul lunii iulie 1944, și executați⁵³.

✧ În pofida acestui regim de cruntă teroare fascistă, masele populare din teritoriul românesc cotropit de horthyști, sub conducerea comuniștilor, au continuat să desfășoare o neîntreruptă și neînfricată luptă de eliberare națională.

Victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944, ieșirea României din războiul hitlerist și alăturarea ei la coaliția antihitleristă au întrunit adeziunea largă a întregului popor român și au avut o puternică rezonanță asupra imensei majorități a populației din teritoriul românesc aflat sub ocupația hitleristo-horthystă. Referindu-se la semnificația istorică a acestui act, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată : „Înfăptuirea victorioasă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, a deschis o nouă eră în procesul luptelor revoluționare, în istoria patriei noastre. În aceste împrejurări, partidul a acționat cu toate forțele pentru participarea activă a României la războiul împotriva Germaniei hitleriste, alături de Uniunea Sovietică și de celelalte forțe aliate, mobilizând întregul popor la lupta pentru eliberarea deplină a patriei de sub ocupația trupelor hitleriste și a horthystilor și asigurând participarea ostașilor români, alături de cei ai armatei sovietice, la luptele pentru eliberarea Ungariei, a Cehoslovaciei, precum și la luptele din Austria, pînă la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste”⁵⁴.

Insurecția din august 1944 a insuflat forțelor revoluționare antifasciste și patriotice din Transilvania încredere în succesul luptei lor de eliberare națională, de anulare a odiosului Dictat de la Viena. Încurajată de acest act istoric, rezistența antifascistă din nord-vestul României s-a amplificat. Începutul revoluției de eliberare națională și socială din România a provocat o vie îngrijorare în rîndul autorităților fasciste ungare. „Știrea actului de la 23 August (1944 — n.n.) a zguduit țara — se arăta în Raportul poliției ungare din 31 august 1944. Exemplul românesc a devenit o delicată favorabilă a propagandei ilegale, influența ei cauzînd un dezechilibru sufletesc apreciabil, deoarece a pus în fața ungarilor tentația de de a urma exemplul românesc”⁵⁵.

Consecința acestor concluzii a reprezentat-o măsurile excepționale adoptate imediat de autoritățile ungare. Partea de nord-est a Transilvaniei a fost declarată teatru de război. În noaptea de 23 spre 24 august 1944,

⁵³ „Anale de istorie“, anul VIII, nr. 4/1962, p. 84.

⁵⁴ Nicolae Ceaușescu, *60 de ani de slujire devotată a poporului, de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, pentru construirea socialismului și ridicarea bunăstării maselor, pentru independența patriei, colaborare internațională și pace*, Editura politică, București, 1981, p. 17.

⁵⁵ Csátári Daniel, *A Magyar-román ellenállási mozgalmak történetéből*, Hadtörténeti Közlönyek, Budapest, 1953, p. 404.

de la Budapesta s-au emis instrucțiuni speciale privind arestarea și întemnițarea tuturor românilor suspecti. În orașul Sighet au fost arestate 23 persoane, iar în județul Maramureș peste 200 de persoane au fost închise în lagăre speciale organizate la Slatina, Dragomirești, Moisei, Ocna-Șugatag, Ocna-Slatina, Carei, Teceul Mare și în alte locuri. La Cluj, autoritățile fasciste ungare au arestat 48 de persoane, iar la Huedin 11. Pentru a împiedica difuzarea știrilor despre desfășurarea războiului, transmise de posturile românești, autoritățile fasciste au confiscat toate aparatele de radio deținute de români. Tot în noaptea de 23 spre 24 august 1944, Gestapoul a arestat la Cluj frunțași ai românilor, cum au fost dr. Aurel Socol, prof. dr. Emil Hațieganu ș.a., care au fost ținuți ostateci în Ungaria pînă aproape de sfîrșitul războiului. În aceeași situație s-au aflat numeroși alți frunțași ai rezistenței antifasciste din Maramureș, care au pierit însă în lagărele hitleriste. Arestările au continuat, în zilele următoare, în proporții și mai mari. De exemplu, numai în județul Bistrița-Năsăud autoritățile horthyste au arestat, pînă la începerea retragerii trupelor fasciste, peste 2 000 de români între 16 și 60 de ani, pe care i-au deportat în Ungaria.

În perioada operațiunilor militare desfășurate pe teritoriul de nord-vest al României, în timpul retragerii trupelor naziste și horthyste în fața ofensivei armatelor române și sovietice, crimelor, asasinatelor și samavolniciei comise în cei patru ani de ocupație horthystă li s-au adăugat alte atrocități, jafuri, incendieri, aruncarea în aer a unor obiective economice, culturale, precum și a mijloacelor de comunicație. Una din crimele cele mai înfiorătoare comise de trupele fasciste germane și horthyste a fost masacrarea, la 15 septembrie 1944, a 126 de evrei din comuna Sărmaș, dintre care 31 bărbați, 52 de femei și 43 de copii⁵⁶. În timpul retragerii din Maramureș, fasciștii au împușcat 30 de țărani români din Moisei, care sprijiniseră pe partizani, și au dat foc la peste 260 de case din acest sat⁵⁷. Alți șapte locuitori din Prundu Bîrgăului, județul Bistrița Năsăud, au fost împușcați de horthyști, la 10 octombrie 1944, pentru că sprijiniseră pe cei ce dezertau din armată. De asemenea, militarii horthyști au executat pe membrii grupului patriotic din Oradea, precum și 12 soldați demobilizați din armata horthystă, care au refuzat să arunce în aer podul de peste Criș. Pentru a răzbuna înfrîngerile suferite pe cîmpul de luptă, criminalii horthyști au schingiuit și au executat în chinuri groaznice militari români, căzuți prizonieri în luptele cu trupele hitleristo-horthyste.

Cu o furie deosebită s-au aruncat aceștia și asupra comuniștilor. La 10 octombrie 1944, cu numai o zi înainte de eliberarea orașului Cluj, jandarmeria horthystă a arestat și executat, la indicația Gestapoului, pe fruntașul comunist, scriitorul Kovács Katona Jenő, fost redactor-adjunct al revistei „Korunk”, „cunoscut prin poziția sa intransigentă în ce privește aplicarea liniei politice a Partidului Comunist Român și solidarizarea cu forțele progresiste române”⁵⁸.

Răspunzînd apelului înflăcărat al P.C.R. care chema la unirea tuturor forțelor umane și la mobilizarea tuturor resurselor materiale ale poporului român pentru victoria în războiul antihitlerist, precum și chemărilor adresate de Madosz populației maghiare de a se alătura acestei lupte,

⁵⁶ *August 1944—mai 1945*, București, 1969, p. 251.

⁵⁷ Col. Florian Tucă, *Coloanele-statui de la Moisei*, Editura militară, București, 1957, p. 26—28.

⁵⁸ L. Bányai, *Pe făgașul tradițiilor frățești*, București, 1971, p. 260.

întreaga populație în frunte cu comuniștii, și-a extins acțiunile de rezistență antihorthystă, pentru sprijinirea operațiunilor militare ale trupelor româno-sovietice, care la mijlocul lunii septembrie, au declanșat ofensiva pe teritoriul românesc ocupat de fasciștii horthyști. Adevărata stare de spirit a populației în acele momente era astfel înfățișată de un deputat localnic care, invitat la o ședință a Consiliului de miniștri ungar, ținută la 8 septembrie 1944, a declarat : „În Transilvania (de nord — *n.n.*) toată lumea este convinsă că jocul este pierdut, că acest război a fost pierdut de nemți și împreună cu ei și de noi. Românii sint convinși de reunirea nordului Transilvaniei, iar populația maghiară este de părere că pentru salvare există o singură posibilitate și anume să se orienteze spre stînga în înțelegere cu comuniștii români“ ⁵⁹.

Prin convenția de armistițiu, semnată la Moscova, la 12 septembrie 1944, s-a stabilit că hotărârile dictatului de la Viena erau „nule și inexistente“.

Însuflețiți de dorința eliberării cît mai grabnice de sub jugul fascist și horthyst, comuniștii au mobilizat masele populare din teritoriul românesc cotropit, fără deosebire de naționalitate, la sprijinirea luptei trupelor româno-sovietice împotriva armatelor inamice. Patrioții români și maghiari au dejucat, prin intervenția lor energică, o serie de acțiuni diversioniste ale trupelor fasciste, care urmăreau distrugerea unor obiective economice și au furnizat informații despre inamic trupelor eliberatoare ; ei au contracarat acțiunile disperate ale trupelor hitleriste și horthyste de a menține trecătorile Carpaților răsăriteni și au sprijinit operațiunile de luptă ale armatelor româno-sovietice, îndeosebi în luptele pentru eliberarea orașului Sfîntu Gheorghe. Sub conducerea comuniștilor, grupurile de partizani care acționau în Maramureș, formate din români, maghiari și ucraineni, au dat grele lovituri trupelor fasciste. La indicația comuniștilor, în orașele Cluj, Tg. Mureș, Oradea, Satu Mare, Baia Mare, Bistrița-Năsăud s-au format gărzi muncitorești pentru apărarea fabricilor, uzinelor, minelor și obiectivelor strategice de acțiunile de distrugere ale horthyștilor și hitleriștilor. Nu a existat luptă mai importantă în partea de nord-vest a României în care muncitorii sau țăranii comuniști să nu fi însoțit unitățile române și sovietice în urmărirea trupelor fasciste. Pe măsură ce teritoriul românesc era eliberat de sub ocupația hitleristă-horthystă, organizațiile P.C.R., patriotice, antifasciste și democratice, își reluau activitatea legală, iar populația era mobilizată la refacerea economiei naționale distrusă de război, la lupta pentru transformarea revoluționară a societății românești. Comuniștii, în fruntea maselor muncitoare, în teritoriul eliberat, participau nemijlocit, cu elan patriotic, la refacerea mijloacelor de comunicație și de transporturi, a uzinelor și fabricilor, la aprovizionarea frontului cu cele necesare, la ajutorarea populației civile.

Eliberarea, la 25 octombrie 1944, a ultimei părți din teritoriul românesc aflat sub ocupație horthystă, a încununat lupta eroică a poporului român pentru alungarea cotropitorilor fasciști, pentru revenirea nord-vestului țării la patria mamă. Conferința de pace de la Paris din 1946, anulînd Dictatul fascist de la Viena, a restabilit drepturile istorice ale României asupra acestui străvechi pămînt românesc.

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA

DEZVOLTAREA PARTIDULUI CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 1893 — 1918 (IV)

Problemele multiple, de o deosebită însemnătate, care stăteau în fața organizațiilor socialiste solicitau, la începutul anului 1907, un nou Congres al organizațiilor socialiste și sindicale. Relevînd scopul deosebit pe care-l urmărea noul Congres muncitoresc, dr. Cristian Racovski, într-un amplu articol, preciza obiective semnificative pentru întărirea, în continuare, a întregii mișcări socialiste din România. Sarcina unui viitor Congres, arăta el, „*trebuie să fie tocmai de a adapta mișcarea noastră noilor cerinți...* Înainte de toate mișcarea noastră, dezvoltîndu-se, mărindu-și numărul organizațiilor, devine din ce în ce mai complicată. Organele ei, prin urmare, devin insuficiente pentru a-i satisface nevoile. Așa, după mine, cercurile «România muncitoare» trebuie să se organizeze într-o Uniune analoagă celei a sindicatelor și să-și aleagă un comitet central analog Comisiei Generale a Sindicatelor. Astfel, mișcarea noastră are să fie reprezentată prin două categorii de organizații: *sindicatelor și cercurile și avînd fiecare cîte un comitet central*”¹.

La rîndul său, M. Gh. Bujor, prezentînd o informare a stadiului atins de mișcarea socialistă din țara noastră, aprecia că perioada care a urmat imediat după august 1906 a avut ca țintă și ca rezultat *închegarea, unificarea și întărirea mișcării*. După congres, arăta el, „se statorniciră mai întîi ideile fundamentale ale organizării sindicale, se stabiliră legăturile necesare dintre organizațiile sindicale între ele și dintre sindicate și cercuri (Cercurile socialiste „România muncitoare” — n.n.), se hotărî înființarea Comisiunii locale a sindicatelor, precum și a Comisiunii lor Generale, care avea de scop centralizarea eforturilor împrăștiate de mai înainte, vegherea la bunul mers al mișcării și găsirea mijloacelor pentru întărirea și lățirea organizării sindicale”².

¹ „România muncitoare”, anul III, seria a II-a, nr. 15 din 10—17 iunie 1907.

² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, Editura politică, București, 1975, p. 570.

CONGRESUL-CONFERINȚĂ AL CEROURILOR SOCIALISTE ȘI AL SINDICATELOR (AL VII-LEA AL MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA)

1906

(13—15 august)

La lucrările Congresului-Conferință au participat 94 delegați, din partea a 36 organizații politice și sindicale muncitorești din : București — 57 (Cercul socialist „România muncitoare” — 5, Cercul socialist-revoluționar — 2, sindicatele cizmarilor — 6, timplariilor — 5, tapișierilor — 5, muncitorilor — 5, croitorilor — 5, sculptorilor în lemn — 2, zidarilor — 5, metalurgiștilor — 5, funcționarilor comerciali — 3, curelarilor — 4, lucrătorilor de la Fabrica de chibrituri — 5) ; Iași — 14 (Cercul de studii sociale — 5, Clubul de luminare — 1, sindicatele cizmarilor — 2, metalurgiștilor — 2, timplariilor — 1, sculptorilor — 1, brutariilor — 2) ; Galați — 6 (sindicatele metalurgiștilor — 1, timplariilor — 1, cizmarilor — 1, sindicatul „Infrățirea muncitorilor” — 2, sindicatul „Infrățirea” al lucrătorilor de la fabricile de cuie — 1) ; Brăila — 5 (Cercul socialist „România muncitoare” — 3, sindicatele timplariilor — 1, fringhierilor — 1) ; Pașcani — 6 (Cercul socialist „România muncitoare” — 3, Uniunea lucrătorilor — 3) ; Cimpina — 2 (sindicatele metalurgiștilor — 1, muncitorilor în lemn — 1) ; Constanța — 2 (sindicatul muncitorilor) ; Alexandria — 2 (sindicatul croitorilor). Au mai participat

muncitori socialiști din Ploiești, Cimpina, Moinești, Mangalia, Turnu Măgurele. Social-democrația română din Bucovina și cea din Transilvania au fost reprezentate prin George Grigorovici și, respectiv, Gustav Auerbach.

Pe baza stenogramei Congresului-Conferință și a altor documente au fost identificați următorii 38 de participanți la lucrări :

BUCUREȘTI : I. C. FRIMU, C. DOBROGEANU-GHEREA, MIHAIL GHEORGHIU BUJOR, AL. CONSTANTINESCU, IOSIF NĂDEJDE-ARMAȘU, DR. C. RACOVSKI, VASILE ANAGNOȘTE, N. C. GEORGESCU, IOAN CREȚU, CONST. POPOVICI, ROZALIA FRIMU, D. STĂNCULESCU, DAN IONESCU, I. PENACOF, GH. DINESCU, P. ALBATROS, P. I. DUMITRESCU, GH. RĂDULESCU, GH. DIMBOVIȚEANU, TEODORESCU, SCHAFHITEL. IAȘI : I. SION, EM. SOCOR, L. GHELERTER, MAX VECSLER, B. VECSLER, L. GHELLER, GOLDSTERN. GALAȚI : I. CONSTANTINESCU, GH. DESPA, N. MARINESCU, BLĂNARU. PAȘCANI : AL. GH. DIMITRIU, EMANOIL ENDER. CIMPINA : ȘTEFAN GHEORGHIU. PLOIEȘTI : N. A. GEORGESCU. BUCOVINA : GEORGE GRIGOROVICI. TRANSILVANIA : GUSTAV AUERBACH.

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRESUL-CONFERINȚĂ

I.C. Frimu

C. Dobrogeanu-Gherea

M.Gh. Bujor

Ștefan Gheorghiu

Al. Constantinescu

dr.C. Racovski

G. Grigorovici

I. Crețu

L. Ghelechter

N.C. Georgescu

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

**ORDINEA DE ZI
A CONGRESULUI-CONFERINȚĂ**

1. Organizarea și centralizarea sindicală (raportor : AL. CONSTANTINESCU).
2. Organizarea propagandei (raportor : I. PENACOF).
3. Sindicatele și corporațiile (raportor : I. C. FRIMU).
4. Grevele și declararea lor (raportor : M. GH. BUJOR).
5. Sindicatele și mișcarea socialistă (raportor : dr. C. RACOVSKI).
6. Întii Mai și sindicatele (raportor : V. ANAGNOSTE).
7. Legislația muncii (raportor : dr. C. RACOVSKI).
8. Alte rapoarte : Raportul sindicatului lucrătorilor de încălțăminte, secția centrală București ; Raport asupra situațiunii și propagandei din Moinești ; Raportul sindicatelor lucrătorilor în lemn și metalurgiștilor din Cimpina, Buștenari și împrejurimi.
9. Alegerea organelor de conducere a mișcării muncitorești din România.

**CONDUCEREA LUCRĂRILOR
CONGRESULUI-CONFERINȚĂ**

Președinte : dr. C. RACOVSKI
Secretari : AL. CONSTANTINESCU, I. SION.

**ORGANE DE CONDUCERE A MIȘCĂRII
MUNCITOREȘTI ALESE DE
CONGRESUL-CONFERINȚĂ**

Comisia Generală a Sindicatelor din România : AL. CONSTANTINESCU (secretar), I. C. FRIMU, V. ANAGNOSTE, I. CRETU, DAN IONESCU (membri permanenți) ; I. CONSTANTINESCU, GH. DIMBOVIȚEANU, D. STANCIULESCU (membri suplimentari).

Redactor al organului central [de presă] „România muncitoare“ : M. GH. BUJOR.
Administrator [al gazetei „România muncitoare“] : ROZALIA FRIMU.

Comitetul Cercului de editură socialistă : IOSIF NÂDEJDE-ARMAȘU, M. GH. BUJOR, Dr. C. RACOVSKI, P. ALBATROS, I. PENACOF (casier).

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRESUL-CONFERINȚĂ

Iosif Nădejde-Armașu

Vasile Anagnoste

C. Popovici

I. Sion

Max Vecsler

Rozalia Frimu

Gh. Rădulescu

L. Gheller

Em. Socor

Schafhitel

Proletariatul conștient din România apărea, în urma Congresului din august 1906, după aprecierea lui M. Gh. Bujor, „ca un *corp conștient*, ca o armată careia i se făurise primele mijloace de întreținere și cele dintîi arme de luptă. Mijloacele mai îndepărtate, mai grele de priceput și de minuit, organizarea socialistă propriu-zisă, fusese lăsată mai la o parte. În locul ei, ca o suplinire, cercurile aveau să aibă misiunea de luminare, de cultivare mai generală, de educare îndrumătoare spre socialism“.

În același articol se mai menționa că răstimpul care a trecut din august 1906 pînă în martie 1907, înainte de răscoalele țărănești, a fost întrebuintat „pentru oțelirea armamentului de care dispunea acum proletariatul român : întrunirile publice, manifestațiile, publicațiile de tot felul, mitingurile grandioase din Capitală și restul țării, toate avînd de scop să împuternicească syndicatele, să răspîndească ideea sindicală în toate straturile muncitorimii noastre, iar pe de altă parte să unifice, să coordoneze organizarea întreagă, ori cite piedici se ridicau în cale din partea administrației, de guvern“³.

După ce schița situația generală, militantul socialist aprecia că organizațiile socialiste și sindicale din întreaga țară se prezentau, la viitorul Congres, „ca un corp unit, ca o mișcare de-sine-stătătoare, ca un bărbat vînjos care își cunoaște puterea trupului său și care în suferințe, în lupte, în care a primit multe lovituri, și-a oțelit acest trup“. Subliniind semnificația deosebită pe care o avea acest nou parlament socialist, M. Gh. Bujor declara : în aceste împrejurări, Congresul „este concentrarea puterilor de gîndire și de acțiune a mișcării întregi, este ca o minte și ca o inimă care sînt însăși mintea mișcării întregi, care sînt chemate să analizeze situația prezentă și să avizeze, căci și... muncitorii avizează, asupra celor ce trebuie de făcut de acum înainte“. De asemenea, continua el, Congresul „va trebui să aibă un adînc și un mare *character demonstrativ*“, va trebui „să demonstreze, prin numărul participanților, ca și prin lucrările sale, cîtă viață, cîtă energie, cîtă voință, cît entuziasm de luptă și de sacrificiu există în noi toți și cum zvîrcolirile fără nume ale trîntorilor care ne guvernează se vor sparge în vînt ca bășicile de săpun, lăsînd în urmă-le puternică, vie, gata de luptă muncitorimea conștientă și organizată din țara întreagă“⁴.

Acest Congres muncitoresc s-a hotărît să se desfășoare la Galați, în zilele de 29—30 iunie și 1 iulie 1907, avînd la ordinea de zi următoarele puncte : darea de seamă ; atitudinea față de corporații ; tactica mișcării ; presa socialistă și cooperativele.

Gazeta „România muncitoare“ relatea astfel despre *Deschiderea Congresului muncitoresc român* : „Congresiștii se adunaseră cu toții. Curtea încăpătoare a Cercului se umplu de ei și de tovarășii gălățeni. Drapelul roș, înălțat pe stîlpul său înalt, filfiia cu mîndrie parcă sub razele blînde ale soarelui și domina întreaga vale a docurilor, cartier de fabrici, de muncă, de bogăție și de suferinți. Sub drapel, corul intonă Internaționala, la ale cărei strofe de deșteptare și de luptă răspundea șuieratul prelung al vapoarelor sau al trenurilor. După aceasta, la orele 11, ședința se deschise și militantul Andrei Ionescu ia cuvîntul. El mulțumește congresiștilor, în numele muncitorilor gălățeni, de onoarea ce li s-a făcut de a se alege orașul lor ca sediu... Vorbește apoi de împrejurările vitrege prin care trece muncitorimea din țară, și îndeosebi cea din Galați, datorită guvernului...,

³ *Ibidem*, p. 570—571.⁴ *Ibidem*, p. 573.

aceluiași guvern care, astă primăvară, a ucis mii și mii de țărani. Roagă asistența să se ridice în picioare în amintirea celor morți fără vină”⁵.

Ținând seama de faptul că acest înalt forum socialist a hotărât unirea organizațiilor politice socialiste la scară națională centralizată, în *Uniunea Socialistă din România*, deci afirmarea plenară, sub această denumire, a partidului revoluționar al clasei muncitoare din țara noastră, și a ales și conducerea lui, putem aprecia că acest nou parlament muncitoresc a fost cu adevărat un *Congres*.

Constituindu-se Biroul Congresului, ca președinte a fost propus I. C. Frimu, întreaga asistență manifestându-și acordul prin aplauze. S-au ales, apoi, secretarii : I. Sion și O. Călin din Iași, iar din București D. Marinescu și M. Gh. Bujor.

Luînd cuvîntul, președintele Congresului, I. C. Frimu, a vorbit despre greva din Galați, cu care ocazie muncitorii au dat dovadă de spirit de solidaritate și energie în luptă, pentru care le-a adus prinosul său de admirație. „În acest Congres — ramarca Frimu —, care în împrejurările actuale are o importanță netăgăduită, vom stabili și atitudinea noastră față de politicienii noștri”⁶.

Apoi, M. Gh. Bujor a comunicat delegaților datele reieșite din rapoarte și din numărarea mandatelor : participau la congres 87 de delegați, reprezentînd 51 de organizații ; 17 organizații nu trimiseseră delegați, dar înaintaseră rapoarte ; șase orașe nu trimiseseră delegați datorită piedicilor puse de administrația de stat.

S-a dat apoi cuvîntul lui Alecu Constantinescu care, în *Raportul între sindicate și cercurile socialiste*, a arătat necesitatea separării acțiunii sindicatelor de acțiunile cercurilor socialiste, a delimitării și a raporturilor ce trebuie să existe între ele, aceasta pentru a nu mai da loc la o serie de confuzii ; aceeași delimitare cerea să se facă și în domeniul presei, mișcarea sindicală urmînd să-și aibă organul său propriu.

Făcînd aceste propuneri, el atrăgea atenția congresiștilor că „Nu e vorba de sciziune, de despărțire dintre mișcarea sindicală și mișcarea socialistă... Făcînd această separare, am putea da ambelor organizațiuni puțința de a se ocupa în toată libertatea de menirea lor proprie”⁷.

În rezoluția privind raportul dintre sindicate și cercurile socialiste, Congresul din 1907 amintea că acesta a fost hotărît în parlamentul socialist întrunit în august 1906, care a recomandat să nu se mai facă confuzie între aceste două mișcări. „După cum sindicatele sînt unificate, tot astfel cercurile «R. M.» vor forma împreună o Uniune, al cărei program și statut vor fi elaborate de o comisiune aleasă anume pentru acest scop”. Congresul atrăgea însă atenția că această diferențiere nu însemna o separare ci, din contră, sindicatele și cercurile „trebuie să se sprijine unele pe altele și să lucreze în comun în chestiunile care privesc interesele generale ale muncitorimii române”⁸.

Au fost apoi dezbătute și adoptate rezoluții și hotărîri și în celelalte probleme aflate pe ordinea de zi : *raportul dintre sindicate și corporații ; presa mișcării ; tactica mișcării ; problema corporațiilor ; problema prigo-*

⁵ *Ibidem*, p. 575.

⁶ „România muncitoare”, anul III, seria a II-a, nr. 19 din 8—15 iulie 1907.

⁷ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 582.

⁸ *Ibidem*, p. 588. În legătură cu dezvoltarea unitară a organizațiilor socialiste și sindicale din țara noastră, vezi: Fl. Dragne, I. Iacoș, N. G. Muneanu, V. Petrișor, *Mișcarea sindicală din România*, vol I, Editura politică, București, 1981, p. 115—131.

nirilor și expulzărilor ; răscoalele țărănești ; participarea la Congresul socialist internațional de la Stuttgart.

Deosebit de important pentru întărirea organizatorică a mișcării socialiste a fost raportul privind *tactica mișcării*, ținut de dr. C. Racovski, în care se arăta că „toate revendicările trebuie să aibă un punct comun, central, cu care să se lege. Acesta este dezrobirea muncii, desființarea exploatării, schimbarea societății individualiste de astăzi într-o societate colectivită. Ea e baza tacticii socialiste... Această prefacere a societății capitaliste nu se va împlini prin actele individuale, prin sacrificiul, chiar eroic, al citorva. Acțiunea aceasta numai organizarea conștientă a masei, colectivitatea, mulțimea o va putea îndeplini. De acest adevăr ține seama tactica socialistă (colectivistă), care se adresează maselor și recurge la mijloacele de luptă accesibile maselor, în deosebire de tactica individualistă (anarhistă), care are în vedere individul... Iată de ce dezaprobăm, de pildă, dezertarea, care se adresează indivizilor și nu masei, și lipsește, în același timp, mișcarea de elementele cele mai bune. *Cucerirea drepturilor noastre pe cale legală trebuie să fie ținta noastră* (subl. ns.). Cînd avem în țara românească libertăți constituționale care ne garantează libertatea întrunirilor, a cuvîntului, a asociației etc., cînd ele sînt călcate, nesocotite de clasele stăpînitore, noi sîntem aceia care luptăm pentru legalitate. Și dacă există în țara aceasta un grup de oameni care vrea și urmărește aplicarea Constituției, apoi acel grup îl formează organizațiile muncitorilor. Singură tactica noastră este o tactică legală și, dacă unii din tovarășii noștri au trecut peste ea, nu trebuie să permită adversarilor să-i atace, căci, oricît ar fi greșit, ei sînt mai aproape de noi decît oricine altul”⁹.

Rezoluția votată la acest punct de pe ordinea de zi a Congresului a avut o importanță deosebită pentru afirmarea centralizată a mișcării socialiste din România. „Avînd în vedere că mișcarea socialistă și sindicalistă este o mișcare de clasă, adică a mulțimii — glăsuia rezoluția — și că, astfel fiind, ea nu poate să aibă decît o tactică de masă, adică toate mijloacele de luptă care sînt sau pot fi accesibile muncitorimii întregi“, Congresul însărcinează „comitetul pentru redactarea programului și statutelor amănunțite atît a Uniunii Socialiste, cît și a Uniunii sindicale și a raporturilor dintre ele, de a prezenta rezoluții detaliate în această privință”¹⁰.

Congresul a ales, apoi, *Comitetul Central al Uniunii Socialiste din România* — I. C. Frimu, M. Gh. Bujor, N. D. Cocea, dr. C. Racovski și Gh. Cristescu, precum și *Comisiunea centrală de control a Uniunii Socialiste* — D. Dumitrescu, I. Ștefănescu și C. Popovici, ca și organele de conducere ale sindicatelor. De asemenea, Congresul a ales *Comitetul Cercului de editură socialistă* (D. Marinescu, Voicu Andreescu-Rîureanu și V. Dingu), *Comisia pentru redactarea statutelor Uniunii Socialiste și a C.G.S.R.* (C. Dobrogeanu-Gherea, dr. C. Racovski, M. Gh. Bujor, N. D. Cocea, Em. Socor, I. Sion și alții), precum și *delegații la Congresul socialist internațional de la Stuttgart* (dr. C. Racovski, N. D. Cocea, Al. Constantinescu și Andrei Ionescu)¹¹.

Apreciînd importanța celor două congrese care au avut loc în anii 1906 și 1907 și relevînd semnificația lor deosebită, Mihail Gheorghiu Bujor scria, în „România muncitoare” din 15—22 iulie 1907, că „primul,

⁹ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909, p. 580—581.

¹⁰ Ibidem, p. 587.

¹¹ Ibidem, p. 593.

din august 1906, „a avut darul să ne arate că muncitorii își cunosc bine nevoile, că muncitorii cunosc principiile organizării lor ca clasă și că, înarmați cu aceste cunoștințe, pot duce și singuri lupta de emancipare a clasei lor, atât de ignorată, nesocotită și exploatată, de o parte de patroni și capitaliștii hrăpăreți și, de cealaltă parte, de către politicienii noștri de toate categoriile. Și, ca o confirmare a priceperii intereselor și a tacticii, sînt rezoluțiile luate atunci pentru a determina linia de conduită după care trebuia să se călăuzească muncitorimea organizată și conștientă din România“. Al doilea, cel din 1907, sublinia el, „a avut darul de a scoate în evidență că muncitorimea din România, pe lângă că-și pricepe interesele, pe lângă că cunoaște principiile organizării de clasă, apoi mai are și tăria acestor convingeri, energia de a merge înainte și de a traduce în fapte îndeplinite rezoluțiile luate... fără a ține în seamă piedicile ce i se pun în cale de cei interesați, de cei cu interese opuse“. Concluzionînd, el scria : „Iată două calități absolut necesare și de o importanță covârșitoare... Dacă ar fi numai constatările de care am vorbit mai sus și încă ar trebui să fim mîndri, să ne felicităm“ de succesul Congresului și, în genere, *de desăvîrșirea mișcării socialiste și sindicale din România*.

Definind trăsăturile caracteristice ale acestei etape de dezvoltare a mișcării noastre muncitorești, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază faptul că, „în această perioadă are loc o tot mai evidentă închegare a forțelor revoluționare ale clasei muncitoare, proces ce-și găsește expresie în unificarea cercurilor «România muncitoare» din întreaga țară și în crearea Uniunii Socialiste din România“.¹²

Pe baza hotărîrilor Congresului din 29 iunie — 1 iulie 1907, la 5 septembrie a avut loc ședința Comitetului Central al Uniunii Socialiste din România, la care, în urma discuțiilor, s-au adoptat următoarele hotărîri : I.C. Frimu a fost ales secretar al Uniunii, iar dr. C. Racovski, I.C. Frimu și M. Gh. Bujor ca membri în Comitetul de redacție al ziarului „România muncitoare“. De asemenea, s-a hotărît tipărirea unor statute-tip, obligatorii pentru toate cercurile „România muncitoare“, statute care trebuiau să facă corp comun cu cartea de membru ; casierul Cercului „România muncitoare“ din București era însărcinat și cu casieria Uniunii Socialiste.

Potrivit hotărîrii forumului socialist ținut la Galați, o serie de militanți au fost însărcinați să redacteze un *Program*, care urma să stea la baza activității Uniunii Socialiste, precum și *Statutul general* al Uniunii sindicale. Ca urmare a acestei hotărîri, în numărul din 9 decembrie 1907, „România muncitoare“ a și început publicarea proiectelor de program și de statut, care urmau a fi dezbătute și adoptate de un nou Congres socialist, ce urma a-și desfășura lucrările în zilele de 6 și 7 ianuarie 1908.

Importanța adoptării acestor documente pentru întărirea mișcării muncitorești din țara noastră a fost subliniată de dr. C. Racovski într-un amplu studiu intitulat *Programul și statutul mișcării noastre*. După cum remarcă militantul socialist, programul și statutul *Uniunii socialiste*, „sau *Partidului socialist muncitor din România*“, „corespund particularităților economice și politice ale țării noastre“¹³ (subl. ns.). Pentru a argumenta poziția revoluționară a organizațiilor socialiste din România, Racovski o compara cu cea înscrisă de Marx și Engels în celebrul *Manifest Comunist* : „Comuniștii sînt deci, în realitate, cea mai hotărîtă și cea mai înaintată

¹² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 271.

¹³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 664.

1907
(29 iunie — 1 iulie)

CONGRESUL CERCURILOR SOCIALISTE ȘI AL SINDICATELOR (AL VIII-LEA AL MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA)

La lucrările Congresului, care au avut loc la Galați, au participat 86 delegați, din partea a 51 organizații politice și profesionale muncitorești din : Galați — 41 (Cercul socialist „România muncitoare” — 4, sindicatul „Infrățirea muncitorilor” — 3, sindicatele lucrătorilor de la C.F.R. — 3, cizmarilor — 2, metalurgiștilor — 4, Port—cherestea — 4, Fabrica de cuie — 4, agențiile — 3, agențiile, secția manufactură — 1. Fabrica de produse chimice — 4, Pescărușii—port — 1, docuri — 3, cereale — 2, tramvaie — 1, docurile plutitoare — 1, căruțași — 1) ; București — 20 (Cercul socialist „România muncitoare” — 5, sindicatele lucrătorilor de la C.F.R. — 2, lucrătorilor în fier și metal — 1, timplărilor — 2, cizmarilor — 2, frînghiierilor — 1, sculptorilor și zidarilor — 1, curelarilor — 1, croitorilor — 2, tapițerilor — 1, tipografilor — 1, calcătorilor — 1) ; Iași — 10 (Cercul socialist „România muncitoare” — 3, Cercul de studii sociale — 2, sindicatele croitorilor și cizmarilor mașinisti — 1, tăbăcarilor — 1, timplărilor — 1, frînghiierilor — 1, brutarilor — 1) ; Ploiești — 4 (Cercul socialist „România muncitoare” — 1, sindicatele metalurgiștilor — 1, cizmarilor — 1, chelnerilor, timplărilor, tăbăcarilor și croitorilor — 1) ; Brăila — 6 (sindicatele timplărilor — 2, zugravilor și vopsitorilor — 2, măcelarilor — 2) ; Pașcani — 2 (sindicatul lucrătorilor de la C.F.R.) ; Cimpina — 1 (sindicatele metalur-

giștilor și timplărilor) ; Giurgiu — 1 (sindicatul cizmarilor) ; Adjud — 1 (sindicatul lucrătorilor de la C.F.R.).

Pe baza stenogramei Congresului, a fotografiiei-grup a delegaților și a altor documente au fost identificați următorii 54 participanți la lucrări :

GALAȚI : ANDREI IONESCU, D. STOICULESCU, N. CONSTANTINESCU GARIBALDI, MIȘU IONESCU, I. CONSTANTINESCU, GH. DESPA, GH. PANDELESCU, I. ZAMFIR, STATE RENE, TRAIAN STOIANOVICI, AL. GHEORGHIU, GH. SANDULESCU, C. MANEA, SOLDATOVICI ; BUCUREȘTI : I.C. FRIMU, D. MARINESCU, MIHAIL GHEORGHIU BUJOR, DR. C. RACOVSKI, GH. CRISTESCU, AL. CONSTANTINESCU, VOICU ANDREESCU-RIUREANU, VASILE ANAGNOSTE, I. GH. OPRESCU, N.C. GEORGESCU, ROZALIA FRIMU, DUMITRU POP, C. POPOVICI, A. VASILIU, ȘT. IONESCU, P.I. DUMITRESCU, GH. FILIP, I. ȘT. DUMITRESCU, VASILE DINGU, I. ȘTEFĂNESCU ; N. MIHĂILESCU, D. DUMITRESCU, L. PAUKEROV, GH. RĂDULESCU, DEBORA BREAZU, ECATERINA MINCU, SCHAFFHITEL (invitați) ; IAȘI : Dr. OTTOI CĂLIN, I. SION, EM. SOCOR, B. VECSLER, I. LAIC, DRĂGAN ; PLOIEȘTI : N.A. GEORGESCU, MITICĂ NICULESCU ; BRĂILA : N.D. COCEA, EM. BASTARDO, IVAȘCU ; CIMPINA : GH. MUȘOIU ; PAȘCANI : AL. GH. DIMITRIU.

I.C. Frimu

M.Gh. Bujor

AL. Constantinescu

Dr.C. Racovski

Andrei Ionescu

D. Marinescu

Gh. Cristescu

dr. Ottoi Călin

I. Sion

N.D. Cocea

C. Popovici

I.Gh. Oprescu

N.C. Georgescu

Mișu Ionescu

V.A. Riureanu

Vasile Anagnoste

Rozalia Frimu

D. Pop

Em. Socor

Vasile Dingu

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI

1. Raportul Comisiei Generale a Sindicatelor din România asupra activității desfășurate în anii 1906-1907 (raportor : AL. CONSTANTINESCU).
2. Atitudinea [mișcării muncitorești] față de corporații (raportor : P.I. DUMITRESCU).
3. Situația materială a gazetei [„România muncitoare”] (raportor : ROZALIA FRIMU).
4. Tactica mișcării [muncitorești] (raportor : dr. C. RACOVSKI).
5. Presa mișcării [muncitorești] (raportor : M. GH. BUJOR).
6. Raportul între mișcarea sindicală și cea socialistă (raportor : AL. CONSTANTINESCU).
7. Editarea unui ziar al sindicatelor (raportor : I.C. FRIMU).
8. Cooperativele [muncitorești] (raportor : VASILE ANAGHONTE).
9. Chestiunea evreiască (raportor : N. D. COCEA).
10. Congresul [socialist internațional] de la Stuttgart (raportor : M. GH. BUJOR).
11. Alegerea organelor de conducere a mișcării muncitorești din România.

CONDUCEREA LUCRĂRILOR CONGRESULUI

Președinte : I.C. FRIMU.
Secretari : M. GH. BUJOR, D. MARINESCU, I. SION, dr. OTTOI CALIN.

ORGANE DE CONDUCERE A MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI ALESE DE CONGRES

Comitetul Central al Uniunii Socialiste din România : I.C. FRIMU (ales, la 5 septembrie 1907, în funcția de secretar), M. GH. BUJOR, N.D. COCEA, GH. CRISTESCU, dr. C. RACOVSKI.

Comisia Centrală de control : D. DUMITRESCU, I. ȘTEFĂNESCU, C. POPOVICI.
Comisia Generală a Sindicatelor din România : AL. CONSTANTINESCU (secretar), D. STĂNCULESCU, ANDREI IONESCU, ȘTEFAN GHEORGHIU, EM. BASTARDO.

Au mai fost alese :

Comisia pentru redactarea statutelor Uniunii Socialiste din România : C. DOBROGEANU-GHEREA, dr. C. RACOVSKI, M. GH. BUJOR, N.D. COCEA, EM. SOCOR, I. SION.

Comitetul Cercului de editură socialistă : D. MARINESCU, VOICU ANDREESCU-RIUREANU, V. DINGU.

Delegația pentru Congresul socialist internațional de la Stuttgart : dr. C. RACOVSKI, N.D. COCEA, AL. CONSTANTINESCU, ANDREI IONESCU.

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

I. Șt.
Dumitrescu

Mitică
Niculescu

Gh. Sândulescu

Ecaterina
Mincu

D. Dumitrescu

N. Mihăilescu

Gh. Rădulescu

L. Paukerov

Debora Breazu

Schafhitel

avangardă a partidelor proletare din toate țările ; ei au scos la iveală, înaintea celorlalte mase proletare, sensul condițiunilor, mersul și rezultatul general al mișcării proletare“. Aceste cuvinte — releva Cristian Racovski — pot și astăzi caracteriza raporturile în care se găsește socialismul cu întreaga mișcare muncitorească, aceasta deoarece socialismul reprezintă interesele nu ale unei categorii de muncitori de o singură breaslă, sau dintr-o singură localitate sau, în sfârșit, dintr-o singură țară, ci interesele întregii clase proletare. Cu alte cuvinte, socialismul reprezintă întreaga clasă proletară. Ca atare, „*chezășia succesului nostru* — arată mai departe autorul — *stă în conștiința și forța proletariatului*“. Așa se și explică însemnătatea conferită mișcării sindicale, care nu este numai o armă pentru îmbunătățirea soartei muncitorimii, dar și „acea stîncă solidă pe bazele căreia se poate ridica o serioasă mișcare socialistă“. În concluzie, caracteristica noului Statut trebuia să fie o centralizare în toate privințele. Dealtfel, reliefa Racovski, încă de la Congresul ținut în București, în august 1906, „s-a spus că «numai o centralizare și o disciplină pot să dea mișcării proletare toată mlădierea și eficacitatea ei». Statutul actual este realizarea acestei dorinți“.

Între altele, proiectul de statut conținea o serie de prevederi referitoare la raporturile dintre mișcarea sindicală și Uniunea socialistă. Pe marginea acestora, Racovski nota că „Mișcarea sindicală, avînd un interes direct de a aduce în sînul organizațiilor un număr cît se poate de mare de muncitori, va fi cît se poate mai îngăduitoare în privința ideilor politice și sociale ale muncitorilor. Ea nu va întreprinde acțiuni care cer de la muncitori o convingere socialistă formată, ci numai acelea care corespund cu nivelul mediu al muncitorimii și sînt în legătură directă cu interesele lor zilnice. Dar și această toleranță își are limitele ei. Sindicatul, fără să fie o organizație politică și socialistă propriu-zisă, trebuie, în același timp, să aibă toate caracteristicile unei organizații muncitorești de clasă. Iată de ce, în principiile fundamentale ale sindicatelor, trebuie să intre admiterea luptei de clasă și a internaționalismului și, ca scop, suprimarea exploatațiunii sub orice formă. Cum ? Aceasta muncitorii o vor învăța în organizațiile socialiste propriu-zise“¹⁴.

În ceea ce privește programul politic, Racovski sublinia că „toate revendicările noastre politice au vădit scopul de a deschide proletariatului calea spre puterea politică, a-i procura arme pentru îmbunătățirea soartei sale de astăzi și pentru a-i asigura dezrobirea definitivă în viitor“. El cerea să se militeze neobosit „împotriva tuturor privilegiilor de clasă, pentru întărirea alianței muncitorești-țărănești, pentru organizarea politică a femeilor, pentru completa despărțire a bisericii de stat“¹⁵.

Așa cum s-a prevăzut, în zilele de 6—7 ianuarie 1908 s-au desfășurat lucrările Congresului partidului clasei muncitoare, avînd pe ordinea de zi următoarele probleme : ziarul „România muncitoare“ și „Viitorul social“ ; Statutul Uniunii Socialiste din România ; Statutul Uniunii sindicale ; Expulzările și faptele din Galați. La el au participat 84 de delegați, dintre care 54 din Capitală și restul din provincie¹⁶. Totodată, la Congres au participat un reprezentant al socialiștilor transilvăneni, ca și unul din Bulgaria.

¹⁴ Ibidem, p. 672—674.

¹⁵ „Viitorul social“, anul I, nr. 5 din decembrie 1907, p. 421—436.

¹⁶ Din Turnu Severin — 3 ; Iași — 3 ; Ploiești — 4 ; Galați — 2 ; Pașcani — 2 ; Giurgiu — 2 ; Alexandria — 2 ; Brăila — 1 ; Botoșani — 2 ; Moinești — 1 ; Buzău — 1 ; Bolintinul din Vale — 1 ș.a.

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI

1. Ziarul [central al mișcării muncitorești și socialiste] **ROMÂNIA MUNCITOARE** și [revista teoretică socialistă] **VIITORUL SOCIAL** (raportori: **DUMITRU POP** — raport elaborat împreună cu **Gh. CRISTESCU** — și, respectiv, **I. SION**).

2. Statutul Uniunii Socialiste din România (raportor: **I.C. FRIMU**).

3. Statutul general al sindicatelor unite din România (raportor: **AL. CONSTANTINESCU**).

4. Expulzările și faptele din Galați.

5. Alegerea organelor de conducere a mișcării muncitorești din România.

CONDUCEREA LUCRĂRILOR CONGRESULUI

Președinte: **EM. BASTARDO**

Secretari: **D. MARINESCU**, **N. C. GEORGESCU**, dr. **OTTOI CALIN**, **L. SOLOVINEANU**.

ORGANE DE CONDUCERE A MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI ALESE DE CONGRES

Comitetul Central al Uniunii Socialiste din România: **I.C. FRIMU**, dr. **C. RACOVSKI**, **N.C. GEORGESCU**, **N.I. GHETU**, **M. GH. BUJOR**; membri supleanți: **ȘT. GHEORGHIU**, **D. MARINESCU**, **EM. BASTARDO**.

Comisia de control a Uniunii Socialiste din România: **I. ȘT. DUMITRESCU**, **IRIMIA APOSTOL**, **N. C. GEORGESCU**.

Comisia Generală a Sindicatelor din România: **AL. CONSTANTINESCU** (secretar), **VASILE ANAGHONTE**, **Gh. CRISTESCU**, **APOSTOL NICULESCU**, **N.C. GEORGESCU**; membri supleanți: **IORDAN IONESCU**, **C. VASILESCU**, **Gh. IONESCU**.

Comisia de control a Comisiei Generale a Sindicatelor din România: **I. ȘT. DUMITRESCU**, **IRIMIA APOSTOL**, **JEAN POPESCU**.

Au mai fost alese:

Comisia pentru definitivarea programului Uniunii Socialiste din România: **C. DOBROGEANU-GHEREA**, dr. **C. RACOVSKI**, **M. GH. BUJOR**, **N. D. COCEA**, **I. SION**, **MAX VECSLER**.

Comitetul Cercului de editură socialistă: **D. MARINESCU**, **I.D. PAUNESCU**, **PARASCHIVA CORNEA**.

I. Neagu-Negulescu

I. Crețu

I.D. Păunescu

Iordan Ionescu

Valerian Prescurea

N. C. Georgescu

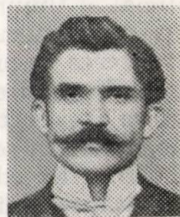
Mitică Niculescu

Gh. Săndulescu

Iancu Iliescu

I. Șt. Dumitrescu

nizație și de acuzat și care vor alege un supraarbitru, toți trebuind să fie membri ai Uniunii“. De asemenea, membrii Uniunii Socialiste nu aveau dreptul să facă parte sau să ajute, direct sau indirect, altă grupare politică și erau obligați să se înscrie în sindicatul profesiei lor, dacă acel sindicat exista.

Deosebit de Cercurile „România muncitoare“, *Statutul* mai prevedea că în fiecare localitate se puteau forma *cercuri de studii, de propagandă, organizații de femei* etc., ce făceau parte din Uniune, cu condiția de a recunoaște programul acesteia.

În ceea ce privește Comitetele locale și oamenii de încredere se preciza că, dintre cei 3—5 membri ai comitetului, unul va fi ales secretar și altul casier ; în sarcinile comitetului intrau munca de propagandă, de răspândire a literaturii socialiste, de convocare de întruniri regulate pentru ținerea de conferințe, cel puțin săptămînal, etc. Pentru necesitățile propagandei socialiste și sindicale, Comitetul trebuia să organizeze cercuri mici, intime, în cadrul cărora să se dezbată probleme de ordin teoretic și practic ; el avea datoria de a trimite conferențieri la întrunirile sindicale cînd sindicatele sau Comisia locală ar cere.

Cu privire la conducerea Uniunii, *Statutul* stabilea că aceasta era încredințată unui *Comitet Central*, format din cinci membri și trei supleanți. Comitetul Central alegea, din sinul său, doi secretari și un casier, reprezenta Uniunea în relațiile internaționale, rezolva chestiunile administrative ale uniunii, controla bunul mers al organului de presă, supraveghea Cercul de editură și unifica activitatea organizațiilor.

În acțiunile politice, Comitetul Central trebuia să se conducă după normele hotărîte de Congres, iar problemele noi ivite să fie rezolvate după obținerea, în prealabil, prin referendum desfășurat de organizațiile locale, a părerii majorității membrilor din Uniune. Comitetul Central, conform *Statutului*, trebuia să-și publice raportul general asupra activității sale cel puțin cu o lună înainte de Congres.

Articolul 26 prevedea obligația Comitetului Central de a „întreține legături strînse cu C.G.S.R.“ și de a se îngriji „ca Uniunea să fie reprezentată de cîte ori Uniunea sindicală va ține conferințe deosebite“. Tot în sarcina Comitetului Central cădea organizarea acțiunilor comune cu C.G.S.R., în care scop U.S.R. delega un membru pentru a lua parte la ședințele Uniunii Socialiste.

Pe lângă Comitetul Central trebuia să ființeze și o Comisie de control, compusă din trei membri, căreia urmau să i se adreseze reclamațiile administrative și financiare și care avea sarcina de a verifica, cel puțin o dată la trei luni, gestiunea C.C. Comisia de control avea dreptul să controleze și organizațiile locale ale Uniunii.

Cît privește presa și Editura Uniunii, în *Statut* se preciza că organul oficial al Uniunii era ziarul „România muncitoare“, iar organul ei teoretic revista „Viitorul social“ ; organizațiile locale puteau însă scoate și alte ziare în interes de propagandă, însă numai cu consimțămîntul Comitetului Central. Cu privire la ziarul „România muncitoare“ se prevedea că, atît timp cît va fi și organul C.G.S.R., personalul său redacțional și administrativ să fie numit în ședință comună de Comitetul Central al Uniunii și cel al C.G.S.R. Excedentele ziarului urmau a fi întrebuințate numai pentru îmbunătățirea lui, iar deficitele trebuiau a fi suportate, în părți egale, de casele centrale ale ambelor organizații.

Cercul de Editură socialistă, care avea drept scop editarea de broșuri și cărți necesare propagandei socialiste și sindicale, era pus sub condu-

cerea unui colectiv format din trei membri aflați sub controlul U.S.R. *Statutul* mai prevedea că supravegherea Editurii o va avea Comitetul Central, iar deficitele vor fi suportate de U.S.R.

Congresul Uniunii Socialiste din România din ianuarie 1908 a ales *Comitetul Central* al U.S.R., format din : dr. C. Racovski, I. C. Frimu, N. C. Georgescu, N.I. Ghețu și M. Gh. Bujor ; ca membri supleanți au fost desemnați : Em. Bastardo, Șt. Gheorghiu și D. Marinescu ; din *Comisia de control* făceau parte : I. Șt. Dumitrescu, Irimia Apostol și N. Georgescu, iar conducerea *Cercului de Editură socialistă* urma să fie asigurată de : D. Marinescu, I. D. Păunescu și Paraschiva Cornea.

Subliniind importanța acestui forum socialist, M. Gh. Bujor aprecia, în „România muncitoare” din 20—27 ianuarie 1908, că el „va ocupa un loc însemnat în istoria muncii depuse pentru trainica organizare a mișcării noastre”. El „a dat mai întâi dovadă de mult sînge rece și de o judicioasă chibzuință cînd a amînat, pentru o dată viitoare, alcătuirea, dezbaterea și votarea Programului Uniunii Socialiste”. Lui „i-a rămas alcătuirea celor două statute fundamentale ale Uniunii Socialiste și al Sindicatelor Unite din România. Și tocmai aici s-a văzut dorul de muncă al reprezentanților organizațiilor din țară și a ieșit la lumină valoarea lucrărilor. Acea răbdare, rară în țara noastră, de a sta la lucru continuu pînă în zorii zilei, aceea migăloasă ciuruire a fiecărui articol, fără ca munca aceasta de amănunte să facă să se piardă din vedere întregul, spiritul ce trebuia să însuflețească statutele în totalul lor, au arătat ce energie adîncă se găsește în rîndurile muncitorimii noastre și ce roade bune pot da dinșii cînd este pusă în serviciul cauzelor mari”.

După Congresul din ianuarie 1908 activitatea organizațiilor socialiste din întreaga țară a crescut sensibil.¹⁸ Ziarul „România muncitoare” a început să apară, din luna august, de două ori pe săptămîină, iar revista teoretică „Viitorul social”, care se edita încă din vara anului 1907, juca un rol tot mai mare în acțiunea de înarmare a muncitorimii române cu principiile socialismului științific. Articolele cu caracter teoretic, publicate în această revistă, elaborate pe baza studierii atente a realităților țării, au fost de natură să atragă noi și noi membri în organizația politică centralizată a clasei muncitoare, să ridice prestigiul întregii mișcări socialiste din România, combătînd o seamă de teze și precepte ale ideologilor claselor dominante, a unor curenți mic burgheze, ca poporanismul, care, toate, încercau să „argumenteze” neviabilitatea mișcării socialiste în România. În studiul „Poporanism, socialism și realitate”¹⁹, de exemplu, Cristian Racovski argumenta că „socialismul este produsul evoluției capitaliste îndeobște și nu numai al industriei mari. De altă parte, socialismul nu reprezintă interesele actuale și viitoare numai ale proletariatului industrial, ci ale întregului proletariat din industria mare ori mică, din agricultură, comerț, transport și căi de comunicație etc., cit și ale altor straturi sociale — mici proprietari din sate și orașe —, căci interesele economice și politice se aseamănă și merg paralel cu interesele proletariatului. Iată ce zicem noi, ce zic socialiștii din toate țările și ce au zis întotdeauna Marx și Engels. Formula socialismului ce o dă dl. Stere este bazată pe o nenorocită confuzie ce d-se

¹⁸ Despre problematica dezvoltării de ansamblu a mișcării noastre muncitorești în această etapă istorică, vezi : Mircea Mușat, Ion Ardeleanu : *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România*, București, 1981, p. 69—75.

¹⁹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 734—773.

o face mereu între condițiile ideale pentru o puternică mișcare socialistă și pentru realizarea scopului final al socialismului, cu condițiile minimum ce se cer pentru existența unei mișcări socialiste. Condiția necesară, fără de care socialismul n-are nici o rațiune a fi, este modul de producțiune capitalist, cu toate consecințele lui ; condiția ideală este prezența și dezvoltarea unei puternice industrii mari și, prin consecință, a unui numeros proletariat industrial“.

Răspunzînd ferm cu *da* la întrebarea : *Există sau nu în România producțiune capitalistă în sensul cel mai larg al cuvîntului ?*, Racovski argumenta, cu date semnificative, creșterea numărului proletariatului industrial, ca și rolul pe care acesta era chemat să-l joace : „Nimeni nu va tăgădui că situația proletariatului industrial, fiind din toate punctele de vedere mai avantajată — strîns în centrele mari, mai bine plătit, mai cult, mai îndrăzneț —, numai el poate da unei mișcări socialiste toată vigoarea în acțiune și tot spiritul și temperamentul revoluționar, din care cauză putem spune că proletariatul industrial este șira spinării a mișcării socialiste“.

Pe baza statisticilor oficiale, autorul articolului demonstrează că proletariatul din România este o clasă socială care întrunește toate condițiile propice pentru dezvoltarea mișcării socialiste.

Cristian Racovski își încheia studiul cu combaterea, fundamentată științific, a ideii poporaniste, după care socialiștii, socotind proletariatul industrial ca cel mai interesat și cel mai pregătit pentru realizarea scopurilor socialiste, elimină de la luptă celelalte păături sociale. În realitate — se remarcă în studiu — „noi nu facem decît să le invităm a da concurs proletariatului, care, luptîndu-se pentru interesele sale de clasă, se luptă și pentru interesele întregii națiuni. Și țăranii și micii proprietari pe care-i amenință capitalismul, cu toții trebuie să priceapă că în izbînda proletariatului este cheazășia propriei lor izbînde. De altă parte, acțiunea proletariatului are, alături de scopurile sale finale, și scopuri imediate, ca introducerea votului universal și a unei serii întregi de reforme sociale și fiscale, care corespund și intereselor celorlalte elemente sociale. A constata că proletariatul este clasa cea mai revoluționară — conchidea militantul socialist român — nu numai că nu înseamnă a tăgădui dreptul la luptă restului populației, ci înseamnă, dimpotrivă, a-i arăta în ce condiții lupta ei poate fi cea mai eficace. a-i arăta că numai mergînd cu proletariatul ea va găsi leac relelor de care suferă. Ni se poate reproșa însă că noi atribuim proletariatului o capacitate politică mai mare decît micilor proprietari țărani sau orășeni. Aceasta este adevărat, dar noi nu facem decît să constatăm un fapt independent de voința noastră. Noi n-am creat nici proletariatul, nici țăranimea, nici meseriașii. Ei sînt produse ale evoluției istorice și economice. Dacă capacitatea, forța și însemnătatea lor în viața economică și politică a țării nu este aceeași, sîntem așa de puțin vinovați cum dacă între trei copii ai unei familii unul este mai tare și mai sănătos decît ceilalți“.

Avînd în vedere că una dintre revendicările cele mai de seamă ale clasei muncitoare era votul universal, direct, egal și secret și conștient de faptul că, totodată, clasele conducătoare nu vor acorda niciodată votul universal din propria lor inițiativă, Comitetul Central al Uniunii Socialiste a hotărît ca, prin intermediul ziarului „România muncitoare“, începînd de la 1 octombrie 1908, în afară de propaganda făcută și prin broșuri, să organizeze, în Capitală și în principalele orașe ale țării, mari întruniri publice cu scopul impunerii, prin forța maselor, a revendicărilor muncitorești.

În acest sens, în apelul *Către muncitorii din Capitală*, semnat de Comitetul Central al Uniunii Socialiste din România, se anunța că : „În fiecare duminică după prînz se va ține cîte o întrunire într-un local deosebit și, cînd se va crede de cuviință, se vor ține întruniri în cursul săptămîinii. În același timp, Comitetul U.S. se va întruni în fiecare sîmbătă seara și toate hotărîrile luate săptămîina se vor aduce la cunoștința tovarășilor prin ziarul «România muncitoare»“²⁰.

Informîndu-și cititorii despre marile întruniri muncitorești din Capitală, ce urmau să se desfășoare în sălile „Ovidiu“ din Calea Moșilor, „Pomul Verde“ din str. Bărăției și în sala Cercului muncitorilor din Calea Victoriei, gazeta „România muncitoare“ atenționa pe muncitori că de „numărul vostru mare, de la conștiința voastră luminată și oțelită, de la hotărîrea voastră energetică, falnică și demnă atîrnă realizarea acestor reforme trebuincioase clasei muncitoare. Faceți ca voința voastră să fie întrebuițată pentru dezrobirea voastră politică și economică. La aceste trei întruniri să răsune strigătul de ușurare al nației, strigătul de unire și solidaritate, strigătul de dezrobire al clasei muncitoare. Sus frunțile, tovarăși!“²¹.

Ca urmare a acestor acțiuni, Uniunea Socialistă și Comisia Generală a Sindicatelor din România au înaintat Camerei Deputaților un amplu memoriu²², aprobat prin hotărîrea celor peste 8 000 de muncitori din Capitală, la întrunirea din 7 decembrie 1908, unde luaseră cuvîntul I. C. Frimu, Ion G. Oprescu, Ștefan Gheorghiu, Mihail Gh. Bujor, Gheorghe Cristescu, N. D. Cocea, Alecu Constantinescu și alții și cu care s-au solidarizat organizațiile muncitorești din Turnu Severin, Constanța, Focșani, Călărași, Galați, Botoșani și Moinești²³. În memoriu se formulau o seamă de revendicări „strict necesare îmbunătățirii stării nedrepte a muncitorilor“ și anume : desființarea corporațiilor, reforma sistemului de impozite, repausul duminical, reforma administrativă și electorală, votul universal, încetarea represiunilor și a prigonirilor²⁴ etc.

Pe lîngă amplele acțiuni inițiate de Uniunea Socialistă și de Comisia Generală a Sindicatelor, o intensă activitate au desfășurat, în această perioadă, și organizațiile socialiste și sindicale locale, lucru care se evidențiază cu pregnanță din însăși dările de seamă prezentate de aceste organizații, din care unele au fost publicate în gazeta „România muncitoare“. De exemplu, Cercul socialist din Turnu Severin *, a dus o luptă susținută contra corporațiilor și a căutat să dezvolte gradul de cunoștințe al lucrătorilor, fie ținîndu-se conferințe, fie citindu-se articole și broșuri care, apoi, erau puse în discuție. Pe lîngă acestea s-a ținut, de la înființare, șase adunări generale, 29 ședințe generale, 30 ședințe de comitet, două ședințe literare și două excursii cîmpenești, căutîndu-se să se realizeze o cît mai strînsă legătură prietenească și de idei între membri ; a organizat, de asemenea, serbările de 1 Mai din 1907 și 1908. Pentru propaganda în favoarea

²⁰ *Ibidem*, p. 780.

²¹ „România muncitoare“, anul IV, seria a II-a, nr. 59 din 7 decembrie 1908.

²² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 798—905.

²³ „România muncitoare“, anul IV, seria a II-a, nr. 60 din 11 decembrie 1908.

²⁴ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 800.

* Cercul s-a înființat în august 1906, sub numele de *Cercul de studii și propagandă socialistă „Înainte“*, și și-a schimbat denumirea, la 4 martie 1907, în Cercul „România muncitoare“.

organizării, în cadrul acțiunilor de protest contra ilegalităților administrației, ca și cu prilejul unor întruniri, Cercul a difuzat, în afară de cele 5 000 de manifeste trimise de la centru, aproape 2 000 de manifeste, circulări, apeluri etc.²⁵.

Prezentind aceste realizări, gazeta „România muncitoare” din 4 decembrie 1908 remarcă că roadele activității Cercului socialist din Turnu Severin se văd în „puternicele organizațiuni muncitorești existente, prin succesele obținute de tovarășii organizați din acest oraș”.

Aceeași activitate prodigioasă reieșea și din *Darea de seamă* pe primele trei luni ale anului 1909 a Comitetului local pentru răspindirea publicațiilor mișcării, pendinte de Cercul „România muncitoare” din Iași, publicată la 11 iunie 1909. Respectivul Comitet difuzase, în acest interval, 325 de broșuri și 100 cărți poștale, iar pînă la 15 aprilie mai comandase încă 770 de broșuri. Între acestea se găseau : *Să fie lumină, Femeia muncitoare, Socialismul și clasa muncitoare, Religia, familie, proprietate, Pușcărișul, Cartea muncitorului, Sindicatele muncitorești* ²⁶.

O situație asemănătoare se putea observa și în *Darea de seamă morală* a Cercului socialist din Ploiești, pe perioada octombrie 1908 — ianuarie 1909 și anume : organizarea a 11 ședințe, în cadrul cărora s-au dezbătut teme cu caracter educativ, științific, politic, de drept etc. În același interval, Cercul a mai organizat o mare întrunire publică. „Cu un cuvînt — se conchidea în această dare de seamă —, «Cercul România Muncitoare» din Ploiești pășește cu pași siguri spre a ajunge ținta dorită” ²⁷.

Făcînd un bilanț al dezvoltării mișcării muncitorești din țara noastră, Mihail Gheorghiu Bujor aprecia, la începutul anului 1909, că mișcarea, prin congresele care au avut loc, „fu temeinic orînduită, i se dădu legile ei de alcătuire — *Statutele* —, organele ei centrale de administrare și conducere. Mișcarea... astăzi își întinde ramificațiile în toată țara. O mișcare a muncitorimii conștiente și organizate există, se afirmă și toate prigonirile guvernanților n-au fost și nu vor fi în stare s-o doboare. Și aceasta nu pentru că mișcarea ar fi alcătuită din eroi sau diferiți supranaturali. Nu. Ci pentru un motiv mult mai simplu dar mai puternic. Țara noastră se transformă pe zi ce merge. De pe urma acestei activități industriale și comerciale tot mai vii s-a născut o armată întreagă de muncitori exploatați. Aceștia, prin interesele lor deosebite de ale stăpînilor, prin viața lor deosebită, prin suferințele și nedreptățile pe care le îndură, prin revendicările și idealurile lor alcătuiesc o lume nouă. Năzuințele acestei lumi nu pot fi reprezentate decît prin ea însăși, prin organizațiile ei, drepturile pe care le are nu le poate apăra decît prin lupta ei, iar altele nu și le poate dobîndi decît tot prin ea însăși. Aceste năzuinți noi, aceste avînturi și idealuri noi ale unei lumi noi, a lumii muncitoare le reprezintă socialismul ca doctrină, iar drepturile acestei lumi, cerințele ei de îmbunătățire, de reforme, de trai mai bun sînt apărute și închezășite de socialism, ca practică de organizare și luptă sindicală și socialistă”. În continuare, militantul socialist arăta că „mișcarea muncitorească este de neînlăturat, deoarece ea luptă pentru ca întreaga societate să fie transformată în folosul poporului, într-o organizare armonică, unitară, frățească” ²⁸.

²⁵ *Ibidem*, p. 790.

²⁶ „România muncitoare”, anul V, seria a II-a, nr. 29 din 11 iunie 1909.

²⁷ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 829.

²⁸ „România muncitoare”, anul IV, seria a II-a, nr. 80 din 26 februarie 1909.

În această idee, prin intermediul „României muncitoare“, s-a desfășurat o vastă campanie în care s-a argumentat, în mod științific, necesitatea ducerii unei cât mai vaste activități politice, fără însă a se neglija nici latura economică. „Activitatea politică — sublinia gazeta — e recunoscută ca fiind tot atât de necesară ca și activitatea economică. Nici unul din aceste două moduri de luptă ale proletariatului nu poate fi neglijat... *Puterea politică va putea face ceea ce nu face, ceea ce nu pot face încă condițiunile economice ale țării. Presiunea politică va impune stăpînitorilor o activitate folositoare proletariatului și va determina anumite legi în favoarea lui. Rolul activității politice devine mai important cînd este vorba de organizarea proletariatului*“ (subl. ns.). Punerea în discuție a problemelor teoretice și practice care frămîntau muncitorimea a contribuit la clarificarea și maturizarea mișcării socialiste din țară, la afirmarea ei tot mai evidentă în viața social-politică a României. Surprinzînd saltul calitativ pe care mișcarea muncitorească din țara noastră îl realiza în perioada de care ne ocupăm, militantul revoluționar O. Călin releva că „Pe cînd înainte — preocuparea de căpetenie a organelor conducătoare ale mișcării era întinderea în larg și în lat a ei, cîștigarea maselor în măsura cea mai largă, în perioada care ne găsim... ea trebuie să devină: cultivarea și educarea cît mai întinsă și mai adîncită a acestor mase (subl. ns.). Punctul de greutate al activității noastre trebuie să se schimbe și să devină: cultivare și educare socialistă“²⁹.

Dezvoltarea în lărgime și adîncime a mișcării muncitorești, creșterea combativității revoluționare a proletariatului au făcut tot mai necesară punerea în discuție largă a *Proiectului de Program* al Uniunii Socialiste din România. Venind în întîmpinarea acestui deziderat major, Cercul „România muncitoare“ din Iași, la 26 aprilie 1909, anunța că această dezbatere „trebuie să fie cît mai generală, să ia parte la ea toate organizațiunile, toți membrii organizației, căci numai așa se va putea spune că *Programul* este opera mișcării și reprezintă vederile și năzuințele sale“³⁰. Tot dintr-o știre publicată în „România muncitoare“ aflăm că la ședințele săptămîinale ale Cercului socialist din București s-au reluat, de la 20 iunie 1909, ca și în alte localități, discuțiile asupra *Proiectului de Program* al mișcării socialiste³¹.

Pentru cunoașterea părerilor tuturor organizațiilor socialiste în problemele cu care se confruntau, pentru întărirea organizatorică a Uniunii, M. Gh. Bujor propunea deschiderea, în paginile gazetei „România muncitoare“, a unei rubrici permanente, intitulată: *Chestiuni de organizare și de propagandă*. El opta pentru introducerea acestei rubrici speciale, deoarece considera „că chestiunile de propagandă și de organizare trebuie să ne preocupe ca unele care formează temelia mișcării noastre. În vîltoarea luptelor celor mai aprinse să nu le pierdem niciodată din vedere. Numai astfel vom pune la îndemîna oamenilor care lucrează în mișcare materialul de cunoștințe, de fapte, de experiență, de îndrumare de care au absolută nevoie în munca lor de propagandă și organizare“³².

Sugestia lui M. Gh. Bujor era susținută și de militantul socialist Gh. P. Munteanu din Galați, care considera ca bine venită inaugurarea

²⁹ „România muncitoare“, anul V, seria a II-a, nr. 7 din 22 martie 1909.

³⁰ „România muncitoare“, anul V, seria a II-a, nr. 17 din 30 aprilie 1909.

³¹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 847.

³² „România muncitoare“, anul V, seria a II-a, nr. 29 din 4 iunie 1909.

rubricii, „foarte mult simțită, căci prin ea avem puțința să arătăm o mulțime de lucruri folositoare care se pot aduce la îndeplinire pentru bunul mers al mișcării“³³. Tot la această rubrică se făcea propunerea ca membrii comitetelor sindicale să fie obligați să se înscrie în cercurile „România muncitoare“, ei având sarcina de a face propagandă în sindicatele respective pentru ca, treptat, toți muncitorii să se înscrie, la rîndul lor, în aceste cercuri. Totodată, se mai propunea ca membrii delegați în comisiile locale să participe regulat la ședințele publice ale cercurilor, deoarece, „ei fiind însărcinați cu conducerea mișcării, trebuie să cunoască bine și să aprofundeze bine tactica socialistă pentru a ști ce atitudine să ia în diferite conflicte ce s-ar ivi ocazional“³⁴.

Dezvoltarea mișcării, necesitatea de a se găsi cele mai adecvate modalități și mijloace de întrunire, au făcut ca, în seara zilei de 23 ianuarie 1909, la sediul Cercului „România Muncitoare“ din București să se organizeze o consfătuire intimă a tuturor comitetelor organizațiilor socialiste și sindicale din Capitală, cu scopul de a stabili mijloacele cele mai bune pentru a strînge fondurile necesare înființării unei Case a Poporului. „Aceasta — scria organul oficial socialist — este o nouă și vie dovadă că toate prigonirile sălbatice desfășurate împotriva mișcării noastre n-au făcut alta decît să ne oțelească și mai mult caracterele, dîndu-ne entuziasmul necesar pentru a ne mări mișcarea, creînd o cooperativă și făcînd ca ziarul nostru «România muncitoare» să apară de 2 ori pe săptămînă... să ne entuziasmăm la gîndul operei ce avem de realizat și să facem ca, în cel mai scurt timp, prin strîngerea fondurilor necesare, să putem discuta și să ne putem întruni în căminul nostru propriu, în Casa Poporului din Capitală“³⁵.

Amploarea pe care o luase mișcarea muncitorească, activitatea tot mai intensă de propagandă desfășurată în rîndurile oamenilor muncii au releșit cu pregnanță și din *Raportul*, pe timp de doi ani de zile, făcut de Dimitrie Marinescu, Ion D. Păunescu și Paraschiva Cornea, în calitate de membri ai comitetului de conducere a *Cercului de Editură socialistă*. Remarcînd că forumul din august 1906 hotărîse constituirea unui focar de lumină ce avea rolul să răspîndească cultura în rîndurile clasei muncitoare din România, în care sens se puseseră bazele *Cercului de Editură socialistă*, raportorii menționau că „Din totalul broșurilor și cărților poștale plasate în acest interval de timp (26 730) se poate vedea că mii de muncitori au fost atinși de propaganda ideilor noastre, ceea ce e fapt cît se poate de îmbucurător... Un număr tot așa de mare de muncitori și-au apropiat adevărurile idealurilor dezrobitoare și din broșurile cele-a tipărit biblioteca Cercului «România muncitoare» din București“³⁶. De menționat este și faptul că în afară de broșurile tipărite prin mijlocirea bibliotecii „România muncitoare“ și a Cercului de Editură, mai fuseseră tipărite un număr foarte mare de diferite alte broșuri de către „Revista ideii“, revista „Viitorul social“, „Biblioteca pentru toți“, „Biroul universal“, „Minerva“ etc.

³³ „România muncitoare“, anul V, seria a II-a, nr. 31 din 18 iunie 1909.

³⁴ „România muncitoare“, anul V, seria a II-a, nr. 36 din 5 iulie 1909.

³⁵ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 823. Punîndu-se la vot s-a hotărît, cu mare majoritate, alegerea comitetului definitiv pentru strîngerea fondurilor necesare, în următoarea alcătuire: I. C. Frimu, D. Marinescu, Gh. Opreșcu, I. Zamfirescu, Teiei Alex., Theodor Voinea, Mihail Constantinescu, Iacob, Nae Mihăilescu, Soșu, Nina Arbore.

³⁶ *Ibidem*, p. 868.

Față de necesitatea ce se simțea pentru dezbateră și lămurirea diferitelor probleme care interesau de aproape mișcarea socialistă și sindicală, în ziua de 2 septembrie 1909 Comitetul Central al Uniunii socialiste și Comisia Generală a Sindicatelor din România, întrunite în ședința comună, au luat în discuție chestiunea convocării Congresului organizațiilor politice și sindicale muncitorești. Remarcându-se că de la ultimul Congres, din 6—7 ianuarie 1908, s-au ivit „o mulțime de chestiuni care reclamă o urgentă dezlegare“, cei prezenți au ajuns la concluzia că oportunitatea viitorului forum muncitoresc „nu mai poate fi pusă în discuție“. Ca să se dea timp suficient organizațiilor din întreaga țară de a discuta chestiunile ce vor figura pe ordinea de zi a viitorului Congres și pentru ca unele propuneri să poată fi eventual dezbătute și în ziarul „România muncitoare“, s-a stabilit ca acesta să aibă loc în zilele de 1—3 ianuarie 1910, la Ploiești, conform hotărârii consfățuirii intime a delegaților din țară de la 6 decembrie 1908. „Se înțelege — se menționa în *Comunicat* — că hotărârile luate de Comitetele Centrale atât în privința datei, cât și localității sînt luate în mod provizoriu. Ele urmează să fie confirmate de organizațiile sindicale și socialiste din toată țara“. În acest scop, se indica comisiilor locale, comitetelor cercurilor „România muncitoare“, precum și comitetelor organizațiilor din toată țara să se întrunească și să decidă dacă hotărârile luate sînt bune. Ele aveau latitudinea de „a se pronunța dacă zilele și localitatea desemnate sînt convenabile, indicînd, în același timp, altă dată și altă localitate pe care le-ar crede mai potrivite“. Totodată, se menționa că organizațiile puteau trimite și „diferite alte propuneri vrednice de a fi trecute în ordinea de zi“ a forumului muncitoresc. Ca dată limită s-a fixat ziua de 1 octombrie, pînă cînd comitetele și comisiile locale puteau să-și formuleze propunerile. După primirea tuturor propunerilor, Comitetele Centrale urmau să se întrunească din nou și, ținînd seama de sugestiile organizațiilor din țară, să stabilească în mod definitiv atât data și localitatea, cât și ordinea de zi a Congresului ce urmau a fi publicate în ziar pentru ca să fie cunoscute în toată țara.

Demn de menționat este faptul că în *Comunicat* se atrăgea atenția tuturor membrilor și organizațiilor socialiste și sindicale asupra mării însemnătăți ce urma să o aibă viitorul Congres și anume „să arate atât maselor muncitorești care stau în afară de contactul cu noi, cât și stăpînitorilor de toate nuanțele politice că muncitorimea conștientă, organizată în sindicate și cercuri socialiste, își dă bine seama de rostul ei în viață și tinde din ce în ce să-și scuture jugul apăsător ce l-a purtat pe grumajii ei“³⁷.

Ideea necesității consolidării tot mai temeinice a mișcării, a intensificării luptei împotriva exploatării și pentru emanciparea muncitorimii era privită nu numai în perspectiva hotărîrilor ce urmau a fi luate de viitorul Congres, ci și în practica de zi cu zi. Tocmai de aceea, atât în presa socialistă, cât și la întrunirile muncitorești, s-a insistat tot mai mult pe necesitatea întăririi organizațiilor socialiste: „Trebuie să ne organizăm — sublinia Ion Mirea —, să însemnăm o forță atât de puternică, încît prin coercitive puteri de constrîngere să smulgem reacționarilor noștri stăpînitori de orice nuanță politică, pe rînd, revendicările noastre. Să ne organizăm deci, să ne strîngem rîndurile, să ne impunem prin forța și numărul nostru ; să căutăm a avea mai multă putere decît o cere greutatea lucrului“.

³⁷ *Ibidem*, p. 373.

Un prilej pentru declanșarea de acțiuni hotărâte l-a constituit și „cazul Racovski“, cu care ocazie s-au desfășurat în Capitală și în numeroase orașe ale țării o seamă de întruniri, organizate din inițiativa Uniunii Socialiste din România, pentru a se protesta contra represiunilor comise de autoritățile guvernului liberal. La 25 octombrie 1909 s-au desfășurat întruniri și mitinguri în principalele localități ale țării, la care au luat parte mii de muncitori interesați în apărarea drepturilor și libertăților democratice³⁸. Cu această ocazie, Uniunea socialistă și C.G.S.R., în manifestul intitulat *Către muncitorii și cetățenii din țară*, aprecia: „Mitingurile grandioase ce au avut loc în țară la 25 octombrie, enorma mulțime care inunda străzile Capitalei, strigătele care au pornit din piepturile celor 70 de oratori care au vorbit duminică la cele peste 15 întruniri din țară au arătat că o conștiință nouă se formează, un curent de democrație înaintată și că, în special muncitorimea, păzitoare neadormită a libertăților publice, va pune în joc totul ca să întroneze legalitatea în țara aceasta de arbitrar și să împiedice pe guvernanți, oricare ar fi dinșii, de a merge prea departe în criminala lor operă de încătușare a poporului... Lupta va continua cu îndârjire. Pregătiți-vă deci toți, voi robi ai fabricilor și atelierelor, voi cetățeni liberi și democrați, voi toți care voți să duceți la îndeplinire guvernarea poporului prin el însuși și înlăturarea încălcărilor de legi și suprimărilor de drepturi, pregătiți-vă pentru lupta ce ne așteaptă. În efortarea eroică a omenirii spre mai bine, jertfele nu s-au cruțat niciodată... Trăiască socialismul!“³⁹.

În aceste împrejurări, Uniunea Socialistă din România și C.G.S.R. au publicat un nou *Comunicat* privind ținerea viitorului Congres, hotărîre adoptată în ședința comună de la 9 noiembrie 1909. Examinîndu-se propunerile sosite, se constata că aproape unanimitatea răspunsurilor erau de acord cu ținerea Congresului la Ploiești, în zilele de 1—3 ianuarie 1910⁴⁰. În *Comunicat* se mai arăta că fuseseră stabilite și punctele care urmau a fi dezbătute la ordinea de zi. Tot în vederea pregătirii Congresului s-a desfășurat și ședința comună din 2 decembrie 1909, care a mai trecut pe ordinea de zi și punctul privind *Casa poporului*, făcîndu-se, totodată, noi precizări în legătură cu modalitatea de participare a delegaților.

În acest context, pentru a găsi un pretext în vederea adoptării de măsuri excepționale pe linie de stat împotriva mișcării socialiste în continuă dezvoltare și întărire, la 8 decembrie 1909 s-a produs cunoscuta înscenare organizată de Siguranță. Gheorghe Stoenescu Jelea, provocatorul desemnat să tragă cîteva focuri de pistol, chipurile, asupra lui I.I.C. Brătianu, în loc să alerge, după „atentat“, către automobilul care-l aștepta, a fugit în sens contrar, fiind prins de cetățenii de pe stradă. Presa burgheză și autoritățile au speculat faptul că Stoenescu Jelea fusese, cu ani în urmă, membru al Sindicatului ceferiștilor și au organizat o întreagă campanie

³⁸ La 16 octombrie 1909, dr. C. Racovski, care fusese expulzat, a încercat să intre în țară prin punctul de vamă Ciineni, dar a fost arestat și trimis din nou peste graniță. Ca urmare, la 19 octombrie 1909, a avut loc, în sala Cercului „România muncitoare“ din București, o întrunire publică în apărarea drepturilor cetățenești ale dr. Racovski, la terminarea căreia poliția a provocat scandal, soldat cu o puternică ciocnire și avînd ca epilog arestarea și punerea sub acuzare a mai multor socialiști, printre care I. C. Frimu, Gh. Cristescu, D. Marinescu și P. Istrati. A urmat apoi procesul, încheiat cu condamnarea primilor trei la cîte o lună închisoare, pedeapsă executată începînd de la 20 mai 1910.

³⁹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 893—894.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 895—896.

de persecuții împotriva mișcării muncitorești⁴¹, care a culminat cu votarea Legii în contra sindicatelor, asociațiilor profesionale a funcționarilor statului, județelor, comunelor și stabilimentelor publice (cunoscută sub numele de „legea Orleanu“), denumită de socialiști *legea scelerată*, prin care se interzicea celor peste 160 000 de lucrători și funcționari din întreprinderile și instituțiile statului dreptul de asociație și la grevă, fiind prevăzute sancțiuni pentru cei care contraveneau acestor dispoziții. Totodată, prin înscrierea de sancțiuni penale (articolul 2 din lege) pentru cei care îndemnau la acțiuni greviste⁴², se încerca să se lovească în organizațiile muncitorești, politice și sindicale.

Împotriva acestei legi, Comitetul Central al Uniunii Socialiste și Comisia Generală a Sindicatelor au organizat grandioase acțiuni de protest, atât în Capitală cât și în orașele de provincie. În *Moțiunea* adoptată la marea întrunire care a avut loc în ziua de 19 decembrie 1909 la București se specifica : „Uniunea socialistă și Comisiunea Generală a Sindicatelor din România, întrunite în adunare publică în sala „Dacia“, luînd act de faptul că parlamentul și guvernul n-au ținut întru nimic seama de protestele legale ale muncitorimii împotriva legii scelerate care desființează de fapt, prin dispoziții anticonstituționale și lăsate la voia bunului plac al primului agent de poliție, dreptul sfînt de asociațiune și de grevă ; luînd în considerare că, în același timp, muncitorimea izbită de moarte în lupta sa economică, vede că și libertatea presei, singura care i-a mai rămas, este amenințată în însăși existența sa, consideră de a sa datorie să declare că, oricare ar fi provocățiunile regimului de azi, ea va rămîne pe terenul legalității.... Astfel, clasa muncitoare din România și democrația adevărată, organizată în mod definitiv în organizațiuni economice și în partid politic, în care își vor găsi adăpost și salariații cărora li se răpește dreptul de asociațiune profesională, înțelege să lupte fără șovăire pentru apărarea libertăților, pentru dobîndirea de îmbunătățiri și reforme economice, pentru înălțarea poporului și ridicarea clasei muncitoare la rangul unui factor important în viața țării. Jos regimul arbitrarului ! Jos legea scelerată !, *Trăiască partidul politic al muncitorilor organizați !* (subl. ns.)⁴³

Departate de a o dezarma, „legea Orleanu“ nu a făcut altceva decît să ducă la intensificarea mișcării muncitorești, la formarea unei opinii generale privind convocarea neapărată a viitorului Congres. În acest sens, Cristian Racovski arăta că „mișcarea socialistă este cea mai desăvîrșită și cea din urmă expresie a mișcării muncitorești. Un muncitor poate să lupte cu toată energia și cu toată priceperea împotriva exploatării nemiloase a patronului, împotriva tiraniei și jupuirii statului, el însă nu va fi socialist atît timp cît nu va pune acțiunii sale drept scop schimbarea alcătuirii sociale de astăzi. La aceasta însă nu se poate ajunge decît prin transformarea proprietății private asupra instrumentelor de muncă și asupra solu-lui în proprietate comună“.

Vorbînd de menirea socialismului, el arăta, în același timp, și menirea partidului socialist : „*el este acea organizație a proletariatului care propagă ideile socialiste și duce lupta proletariatului pentru realizarea scopului socialist*. Pe cînd sindicatele urmăresc scopuri practice, profe-

⁴¹ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), Editura politică, București, 1966, p. 359—361.

⁴² C. Hamangiu, *Codul general al României*, supliment III, 1909—1910, p. 59—60.

⁴³ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 366.

sionale, *partidul va urmări scopul final* (subl. ns). Pe cînd sindicatele reprezintă diferitele bresle de muncitori, partidul socialist reprezintă clasa muncitoare în întregime și unitatea ei. În ea (în mișcarea socialistă — *n.n.*) și prin ea proletariatul devine pentru prima oară conștient de faptul că el constituie un tot întreg, fără deosebire de profesiune, de neam și religie“⁴⁴. „*Faptul că pasul acesta se săvîrșește astăzi, este o dovadă de vitalitate și de forță organică a mișcării muncitorești din România*“⁴⁵ (subl. n.s.).

La 24 ianuarie 1910, sub titlul *Congresul*, gazeta „România muncitoare“ a publicat proiectul de *Program* al P.S.D., precum și proiectul de *Statut*, ambele documente îmbunătățite, adăugînd : „Le supunem cercetării și dezbaterii. Timpul va fi neîndestulător pentru o dezbateră mai largă. Nu rămîne decît ca observațiile ce vor fi de făcut să se facă la congres. Pentru o mai bună lucrare, Congresul se va împărți în două, el se va ocupa pe de o parte de mișcarea socialistă, de alta de mișcarea sindicală“⁴⁶.

Ordinea de zi definitivă a Congresului, care și-a desfășurat lucrările în zilele de 31 ianuarie—2 februarie 1910, cuprindea următoarele puncte : *Mișcarea socialistă* : „Darea de seamă materială și morală a Uniunii socialiste“, raportor N.C. Georgescu ; „Transformarea Uniunii socialiste în partid. votarea Programului și Statutului partidului : a) partea principală, raportor M. Gh. Bujor ; b) programul politic, raportor N. D. Cocea ; c) programul de reforme economice, raportor Al. Constantinescu ; d) programul agrar, raportor M. Gh. Bujor ; e) statutele, raportor D. Marinescu ; Alegerea comitetelor“.

Mișcarea sindicală : „Darea de seamă materială și morală a C.G.S.R.“ — făcută de casier și secretar ; „Mișcarea sindicală : organizarea și propaganda“, raportor Gh. Cristescu ; „Raportul mișcării sindicale cu mișcarea politică“, raportor Mișu Ionescu ; „Alegerea comitetelor“.

Alte chestiuni : „Presa și Editura mișcării“, raportor D. Marinescu ; „Cooperativele și Casa poporului“, raportor N. C. Georgescu⁴⁷.

Sub titlul *Congresul de azi*, evidențiind însemnătatea deosebită a forumului muncitoresc pentru întărirea mișcării socialiste din România, O. Călin remarcă că acesta „înseamnă un eveniment de cea mai mare importanță în istoria mișcării muncitorești și în general în istoria țării românești. Muncitorimea, organizată în vederea luptelor zilnice, și-a oțelit puterile, a devenit stăpînă pe dinsele și acuma, depășind tărîmul luptelor economice, se aruncă cu bărbăție și în viața politică a țării. Organizațiile sindicale au dezvoltat în fiecare muncitor nevoia de a depăși granițele intereselor proprii imediate ; ele au făcut dintr-însul un luptător pentru interesele obștești și de aceea Partidul Social-Democrat va fi organizația în care se va desfășura această nouă luptă cu toată tăria și eficacitatea necesară. Programul cuprinde puncte care vor însemna o nouă etapă în viața noastră politică. Zilele de congres, de 31 ianuarie și 1, 2 februarie, vor însemna începutul acestei activități și dacă, din pragul vieții în care intrăm, ne aruncăm privirea în zarea viitorului, cînd întrezărim momentul în care partidul nostru va putea să-și trimită reprezentanți în parlament

⁴⁴ „România muncitoare“, anul V, seria a II-a, nr. 92 din 10 ianuarie 1910.

⁴⁵ „România muncitoare“, anul V, seria a II-a, nr. 96 din 24 ianuarie 1910.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915,*

— ceea ce socotim că se va întâmpla foarte curînd —, nu putem decît să ne entuziasmăm de vigoarea cuvîntului nostru drept și cinstit, care va răsună puternic și tăietor în lumea josnică și nesănătoasă a vieții noastre politice. *Viitorul nostru e însemnat cu litere de foc în viața României moderne*⁴⁸ (subl. ns.).

La Congres au participat, în total, 94 de delegați, reprezentînd 47 de organizații politice și 20 de organizații profesionale. La deschiderea lucrărilor Congresului, I. C. Frimu, adresîndu-se participanților, a ținut să sublinieze faptul că „mișcarea socialistă din trecut a contribuit să îndrepte foarte mult spre progres Țara Românească, creînd un curent sănătos socialist. Mișcarea actuală socialistă este continuarea vechii mișcări, sau mai bine zis a vechii idei socialiste”⁴⁹.

S-a trecut apoi la alegerea președintelui Congresului în persoana lui Ion C. Frimu, ca secretari fiind desemnați O. Călin din Iași, Nicolae I. Ghețu din Constanța, Mitică Niculescu din Ploiești și Panait Istrati din Brăila. În continuare, delegații au trimis Biroului Socialist Internațional o telegramă, în care se arăta că Congresul P.S.D.R. „salută proletariatul universal prin Biroul Socialist Internațional din Bruxelles și declară afilierea clasei muncitoare din România la doctrina și tactica mișcării internaționale”. Congresul a mai adoptat trei telegrame adresate lui C. Racovski, C. Dobrogeanu-Gherea, precum și lui I. T. Banghereanu și Th. Ficșinescu — „bravii luptători pentru emanciparea țărănimii române”⁵⁰.

Nicolae C. Georgescu a prezentat, în continuare, în fața Congresului *Darea de seamă a Uniunii Socialiste*, în care, printre altele, se arăta : „Uniunea Socialistă, deși are un timp scurt de activitate, totuși dacă ținem socoteală de acești din urmă ani grei și periculoși cu care am avut de luptat, ea a ajuns să pună pe tapet probleme importante din viața socială a țării. Dacă Uniunea Socialistă a lucrat puțin este că membrii ce o compuneau au trebuit să depeie multă luptă în mișcarea sindicală, spre a paraliza loviturile ce le îndreaptă clasa stăpînitore în contra muncitorilor și organizațiilor lor. În timpul acesta, Uniunea Socialistă a răspîdit peste 30 000 manifeste, a convocat mai multe întruniri publice, a dus campanie pentru dobîndirea votului universal și pentru propaganda generală socialistă. Uniunea Socialistă abia se constituise și, cînd se pregătea să desfășoare o mai întinsă activitate de organizare a cercurilor, atunci guvernul liberal s-a repezit cu furie asupra noastră și a început lanțul nesfîrșit de prigoniri și lovituri... Astăzi însă — a conchis raportorul —, cu schimbarea ce se operează în mișcarea noastră, am încrederea că tovarășii noștri vor depune mai multă activitate în recrutarea de membri noi și vor desfășura o îndoită energie în repurtarea de succese pe terenul politic și aceasta pentru binele și fericirea proletariatului din România”⁵¹.

A urmat apoi raportul pe marginea *Programului* partidului, cu care prilej Mihail Gh. Bujor a afirmat : „S-a spus că programul nostru e prea dezvoltat și că un partid social-democrat în România are nevoie numai de un program practic imediat. Această obiecțiune este justă pentru aceia care doresc o mișcare democratică, dar fără o linie de conduită stabilită, o

⁴⁸ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I, (1900—1907), p. 366—367.

⁴⁹ „România muncitoare”, anul V, seria a II-a, nr. 96 din 24 ianuarie 1910.

⁵⁰ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1910—1915*, p. 108—109.

⁵¹ *Ibidem*, p. 60—61.

mişcare care să oscileze și să se lase tirită în toate direcțiunile. Dar *socia-liștii și clasa muncitoare conștientă vor să aibă o carte mare, și aceasta este programul actual* (subl. ns.). Programul trebuie să fie un rezumat complet al ideilor ce însuflețesc partidul. El trebuie să fie, mai întâi, o operă de sinceritate și demnitate, care să arate gândul ce ne călăuzește și idealul pe care-l urmărim. El are datoria să nu ascundă nimic din complexul de idei ce alcătuiesc doctrina noastră“. În al doilea rând, a precizat raportorul, putem vorbi de un program adevărat numai atunci când el „*reprezintă totalitatea vederilor* și, stabilind o serie de reforme, face legătura dintre ele și ideile din care decurg, legătura dintre prezent și viitorul mai îndepărtat. Numai în cazul acesta programul își îndeplinește menirea, precizând rostul și caracterul partidului, stabilind — pe lângă asemănările în ceea ce privește cererea unor reforme — deosebirea adică dintre noi și celelalte partide, grupări și curente și înlăturând confuziunile dăunătoare. Și, în sfârșit, numai astfel programul poate face, în același timp, opera de propagandă și educațiune necesară... Și acum, când socialismul ia un avânt fără de seamă în toate țările, în aceste vremuri în care stindardul roș se ridică falnic pretutindeni unde se ridică și stăpînirea capitalistă, e momentul ca muncitorimea din România să ridice același stindard de pace, de înfrățire și libertate. Luptînd pentru apărarea clasei muncitoare, noi vom lupta nu numai pentru ea, ci pentru toți asupriții și robiții din această țară, pentru poporul întreg de la orașe și de la sate, pentru poporul țării românești și pentru viitorul ei“⁵².

Cît privește raportul asupra *Programului politic*, susținut de N. D. Cocea, se considera că „*tăria unui partid social-democrat depinde de puterea convingerii socialiste, care este înrădăcinată în sufletul muncitorimii* ; avînd aceasta în vedere, putem spune că muncitorimea românească este pregătită pentru o asemenea acțiune politică“. În final, se propunea delegaților să se transmită „*celor 3 000 000 de români, care duc o viață asuprită dincolo de hotarele României, îmbărbătări pentru uriașa luptă pe care o duc pentru dobîndirea votului universal. Să ne afirmăm solidaritatea cu proletariatul român din Transilvania*“⁵³.

Momentul de vîrf al Congresului l-a constituit adoptarea de către delegați a *Programului Partidului Social-Democrat din România*. În *Expunerea de motive*, după ce se sublinia că Partidul Social-Democrat din România se inspiră de la ideile socialismului științific și din principiile de program și tactică elaborate la congresele socialiste internaționale, se preciza că „*el urmărește desființarea exploatării muncii sub orice formă și înlocuirea ei prin socializarea mijloacelor de producție, inclusiv solul, a mijloacelor de transport și de schimb. În acest scop, Partidul Social-Democrat vrea să cucerească puterea guvernamentală ca unul din mijloacele de prefacere socială*“.

Arătîndu-se că la baza activității Partidului Social-Democrat stau lupta de clasă și solidaritatea internațională a lucrătorilor, în *Program* se prevedea că P.S.D. „*se pune în opoziție hotărîtă cu toate partidele burgheze, a căror activitate nu trece de marginile societății actuale. Întrucît luptă pentru completa prefacere a societății, Partidul Social-Democrat este un partid revoluționar, pe cînd partidele burgheze, atît cele reacționare,*

⁵² *Ibidem*, p. 62—69.

⁵³ *Ibidem*, p. 69—71.

cît și cele mai democratice, rămîn partide de conservare a stării de lucruri de astăzi“.

Pe treptele dezvoltării sociale, în procesul de permanentă evoluție ascendentă — se menționa în *Program* —, „Partidul Social-Democrat apare ca expresiunea cea mai desăvîrșită a mișcării muncitoare. El apără interesele generale și permanente ale proletariatului manual și intelectual de la orașe și de la sate, din industrie, agricultură, comerț, transport, din întreprinderile particulare, cît și din cele ale statului, făcînd abstracție de deosebiri profesionale, cît și de cele de neam, religie sau sex, ale diferitelor categorii de proletari“.

Vorbînd despre rolul istoric al proletariatului în schimbarea revoluționară a societății capitaliste, documentul preciza că acesta este „singura clasă care, ajunsă la conștiință politică, poate grupa în jurul său pe toate celelalte clase apăsate și să le conducă pe calea progresului pentru întreaga națiune... Partidul Social-Democrat este reprezentantul politic al proletariatului din România“. El este deci „singurul partid cu adevărat național, căci el apără și reprezintă interesele tuturor claselor oprite ale națiunii, îndrumîndu-le la luptă pe calea perfecționării civilizației capitaliste, menită a face loc mai tîrziu unei civilizații mai desăvîrșite *civilizația socialistă*. Ca atare, *Partidul Social-Democrat* va lupta, cum luptă partidele socialiste din toate țările, contra oricărei subjugări naționale... Astfel, Partidul Social-Democrat, *național și democrat în înțelesul cel mai adînc al cuvîntului* (subl. ns.), se deosebește de toate celelalte partide care, sub firma de naționale, ascund interesele strîmte ale unei clase sau clice date drept ale națiunii. Chemînd la viața politică și culturală întreaga națiune, și mai cu seamă clasele ei orășenești și satești cele mai de jos, ținute în întuneric și apăsare, el se sforțează a le face conștiente spre a lua ele însele în mîini destinele României și a-i crea un loc de vrednicie și fericire în mijlocul popoarelor înfrățite și eliberate de sub jugul capitalismului. La această luptă el cheamă nu numai proletariatul, dar și pe clasele și straturile sociale care sînt amenințate de același capitalism și de aceeași putere istovitoare a statului, adică pe micii producători de la orașe și de la sate. Iar pînă la deșteptarea țărănimii la viața publică, Partidul Social-Democrat se socoate ca pavăza ei cea mai sigură, protectorul ei natural, acela care să ridice revendicări pentru dînsa și să abată de la ea samavolnicia și ilegalitatea“⁵⁴.

Călăuzit de aceste principii generale și ținînd seama de condițiile specifice ale țării noastre, Partidul Social-Democrat din România formula următoarele obiective practice cuprinse în *Programul Politic*: 1. Votul universal, egal, direct și secret, atît pentru Cameră, cît și pentru consiliile județene și comunale, pentru toți locuitorii țării de la vîrsta de 20 de ani în sus, fără deosebire de neam, religie și sex, care nu se bucură de nici o protecție străină, cît și pentru aceia care au trăit în țară și pînă de cînd s-au lepădat de protecția străină; votul obligatoriu. 2. Reprezentarea proporțională. 3. Facerea alegerilor într-o zi de repaus legal. 4. Indemnizarea pentru cei aleși. 5. Suprimarea Senatului. 6. Legiferarea directă a poporului prin dreptul pe care trebuie să-l aibă de a propune legi și confirma sau respinge pe cele votate de Cameră. 7. O întinsă descentralizare administrativă și autonomie comunală. 8. Desființarea legii expulzării și a tuturor legiurilor excepționale. 9. Desăvîrșita egalizare a drepturilor dobrogeni-

⁵⁴ *Ibidem*, p. 11—19.

lor cu ale locuitorilor din restul țării. 10. Desăvârșita egalizare a izraeliților pămînteni în ce privește exercițiul drepturilor civile și politice cu cetățenii români. 11. Restabilirea drepturilor politice și cetățenești ale funcționarilor, meseriașilor și muncitorilor statului, județelor și stabilimentelor publice. 12. Căutarea paternității. 13. Egalizarea condițiilor juridice și politice ale femeilor cu ale bărbaților. 14. Votarea unei legi care să facă responsabil în fața tribunalelor ordinare pe orice funcționar al statului pentru atingerea drepturilor politice ale cetățenilor și pentru orice abuz de încredere. 15. Asigurarea unei justiții cinste, drepte și independente. Gratuitatea procedurii și judecării. Asistența judiciară. 16. Înscrierea în Constituție a principiului contenciosului și întinderea lui la toți salariații statului, județelor, comunelor și stabilimentelor publice, precum și asupra actelor ilegale administrative. 17. Reorganizarea învățămîntului popular gratuit, obligator și integral pentru toți copiii, fără deosebire de naționalitate și religie, cu respectarea limbii grupurilor etnice. 18. Impozitul direct, proporțional și progresiv, cu declarațiunea obligatorie și exactă a averii, asupra veniturilor și moștenirilor, luîndu-se în seamă felul și mărimea. Venitul pînă la 3 000 anual să fie scutit de orice taxă. 19. Despărțirea bisericii de stat, lăsînd administrarea și conducerea ei în seama credincioșilor. 20. Inamovibilitatea și stabilitatea funcționarilor și a tuturor salariaților statului, județelor și comunelor. 21. Considerînd armata numai ca un mijloc de apărare a țării, iar nu ca un mijloc de represiune a clasei muncitoare în luptele ei de emancipare, cerem : prefacerea armatei permanente în miliția națională, iar pînă atunci reducerea serviciului militar la un an și trecerea în rezervă după acest termen. Desființarea justiției militare și introducerea învățămîntului obligatoriu în cazarmă⁵⁵.

Cît privește *Programul Economic*, dintre multiplele prevederi ale acestuia amintim : Desființarea legilor care restrîng dreptul de asociere și de grevă a funcționarilor și salariaților de orice natură, ocupați în întreprinderile statului, județelor, comunelor și stabilimentele publice. Recunoașterea sindicatelor ca persoane juridice. Introducerea contractului colectiv. Stabilirea condițiunilor generale de muncă și angajare a muncitorilor numai prin sindicate. Ziua de muncă de opt ore. Interzicerea muncii de noapte, cu excepție numai pentru acele industrii în care condițiile tehnice nu permit ; în ce privește femeile și minorii, interzicerea trebuie să fie absolută. Repaus duminical sau săptămînal, cu o durată minimală de 36 ore pentru toți salariații fără excepție, cu introducerea sistemului rotativ în industriile unde aceasta se impune. Interzicerea absolută a muncii copiilor care n-au împlinit 14 ani. Lege ocrotitoare pentru ucenicii și muncitorii minori. Învățămîntul profesional gratuit prin școli sau cursuri libere. Interzicerea deplină a muncii femeilor și minorilor în industriile vătămătoare. Desființarea legii meseriilor. Responsabilitatea necondiționată și nelimitată a patronului în caz de accidente și boli profesionale ; pentru aceste cazuri să se acorde despăgubiri sub formă de pensie ; Pensie pentru văduvele și orfanii victimelor acestor accidente și boli profesionale. În acest scop, să se creeze o casă generală de pensii, susținută de patroni, supravegheată de stat, sub conducerea și controlul unui personal ales direct de syndicatele muncitorești. Crearea unei case generale de ajutor pentru boală, invaliditate, lipsă de lucru, la bătrînețe, alimentată din cotizațiile lucrătorilor, patronilor și statului, administrată

de lucrători și patroni, aleși prin vot universal. Crearea inspectoratului muncii, care să efectueze controlul prin inspectori aleși direct de sindicate din rîndul muncitorilor. Sancțiuni severe care să garanteze executarea de către patroni a îndatoririlor ce le revin din legile proteguitoare ale muncii. Fixarea minimului de salariu. Suprimarea amenzilor și cantinelor patronale, interzicerea plăților în natură sau cu fise. Participarea lucrătorilor la alcătuirea regulamentelor pe ateliere, uzine, magazine, birouri etc., prin delegații ale sindicatelor. La aceeași muncă, salar egal pentru muncitorii de ambele sexe. Crearea de instanțe judiciare profesionale din care să facă parte și muncitorii. Introducerea în lucrările statului, comunelor și în caietele de sarcini a unor clauze în care să se stabilească aplicarea reformelor de mai sus (ziua de opt ore, minim de salar, igiena și siguranța muncii etc.). Interdicția carnetelor sau brevetelor de muncă. Punerea pe picior de egalitate, în toate privințele, a servitorilor cu lucrătorii ⁵⁶

Un alt punct înscris la ordinea de zi a Congresului a fost acela al *Problemei agrare*, în legătură cu care raportorul M. Gh. Bujor aprecia că aceasta „are la noi o însemnătate mult mai mare decît în alte țări. Acolo unde proletariatul industrial e mai numeros și mai bine organizat, rolul lui e preocupăntor în viața politică și socială a țării. La noi însă, unde și prin număr și prin organizare muncitorimea industrială e atît de redusă, rolul țărănimii este cu mult mai însemnat și problema agrară e problemă de primul rang și care cere o grabnică rezolvare. Partidului Social-Democrat din România i se impune să lupte pentru rezolvarea acestei probleme și să-i dea un program agrar. Însă cum la noi țărănimia a fost lăsată în părăsire și nu avem anchete, date statistice, cercetări serioase, amănunțite și complete în toate manifestările vieții țărănești, nu era cu putință să ne formăm dintr-o dată un program agrar definitiv. Aceasta nu ar fi însemnat că nu ne dăm seama de importanța problemei. De aceea, Partidul Social-Democrat prezintă numai un proiect de program, pe baza căruia să se încingă discuțiile și cercetările, în urma cărora, la viitorul congres, să se stabilească programul definitiv. Dar pînă atunci partidul nostru va lupta pentru apărarea intereselor țărănimii și mai ales pentru chemarea ei la viața publică a țării” ⁵⁷.

În lumina acestor considerații, în *Programul agrar*, prezentat la Congres, se prevedea : Desființarea tuturor rămășițelor feudale și iobăgiste din raporturile de producție agrară. Desființarea învoielilor în natură, rămășițe al iobăgiei, cum sînt : dijma, zilele de prestație, căratul, rușfeturile și a tuturor formelor fățișe sau ascunse de servitute. Toate învoielile agricole să fie făcute în bani ; bani gata pe muncă gata. Răscumpărarea silită a unei părți cît mai întinse din proprietatea mare și alte măsuri menite să ducă la îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale țărănimii ⁵⁸.

Cît privește caracterul revoluționar al partidului clasei muncitoare din România, acesta era definit cu claritate în *Statutul general al Partidului Social-Democrat*. Referitor la scopul și organizarea partidului, în *Statut* se prevedea că „Partidul Social-Democrat din România are de scop să întrunească, printr-o acțiune comună, toată muncitorimea din România, organizînd-o în partid de clasă și îndrumînd-o spre desăvîrșita ei dezvoltare economică, politică și culturală. Partidul Social-Democrat se consideră

⁵⁶ *Ibidem*, p. 36—39.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 72—77.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 40—42.

de secțiune a muncitorimii socialiste internaționale. El e afiliat la Biroul socialist internațional din Bruxelles, la care aderă și în care este reprezentat printr-o delegație a sa" (art. 1). Partidul Social-Democrat se compune din cluburi, cercuri, grupe și alte organizațiuni, care admit programul și care sînt afiliate la partid (art. 2).

Referitor la calitatea de membru al partidului, se prevedea că „orice persoană de la 20 ani în sus, care recunoaște principiile și programul și sprijină partidul după puterile sale“, poate fi primită în partid. De asemenea, „se consideră ca membri ai partidului toți aceia care fac parte din organizația locală a partidului“ (art. 3). „Nu poate fi membru al partidului, prevedea articolul 4 din *Statut*, acela a cărui activitate este contrarie principiilor sau disciplinei organizației, sau care se face vinovat de o faptă necinstită. Excluderea din partid se pronunță, după cererea unei organizații, de către o comisie de arbitri, ai cărei membri vor fi numiți în număr egal de organizație și de acuzat și care vor alege un supraarbitru, toți trebuind să fie membri ai partidului. Dacă cel chemat în judecată nu-și prezintă arbitri pînă într-un termen de 15 zile, organizația poate pronunța excluderea sa“.

Pentru a se delimita clar de oricare alt partid politic, *Statutul* stabilea (art. 5) că „Nici un membru al partidului nu poate face parte din vreo altă grupare politică. Însă, fiecare membru este îndatorat a face parte din sindicatul profesiei sale, dacă un asemenea sindicat există. De asemenea, este interzis membrilor partidului de a ajuta direct sau indirect alte organizații politice“.

În ceea ce privește *organizațiile locale* ale partidului, în *Statut* se menționa că : „În fiecare localitate, unde se găsesc mai mult de 25 tovarăși, ei se vor constitui într-o organizație locală, sub numele de Clubul social-democrat din... El va avea un comitet compus din cinci membri. Cinci membri dintr-o localitate, unde nu există cluburi sau cercuri, pot alcătui un grup, care va alege, din sinul său, un om de încredere. Unde nu se pot forma nici cluburi, nici cercuri, nici grupuri, tovarășii se vor înscrie în organizația din capitala județului respectiv sau, dacă acolo nu există, în cea mai apropiată“⁵⁹.

Congresul Partidului Social-Democrat din România a votat apoi și *Statutul Cluburilor* Partidului Social-Democrat, cum erau denumite organizațiile socialiste locale. *Scopul și mijloacele* acestora erau : „1. De a statornici frăția și solidaritatea între toți muncitorii ; 2. A răspîndi ideile socialiste printre muncitorii neorganizați și de a le întări în cei organizați ; 3. A lupta pentru îmbunătățirea stării morale, economice și politice a muncitorilor ; 4. A ajuta și a lua parte la toate mișcările politice și economice ale Partidului Social-Democrat ; 5. A stăruii pentru aducerea la îndeplinire a programului partidului. Pentru atingerea acestui scop, clubul va întrebuința următoarele mijloace : 1. Ținerea de conferințe publice cel puțin o dată pe săptămînă, precum și conferințe și întruniri pe bresle sau pe industrii ; 2. Organizarea de șezători literare, artistice și științifice, spectacole și concerte, atît în localul clubului cît și în sindicate, după cererea acestora ; 3. Întruniri publice, mitinguri și manifestații ; 4. Publicarea de foi volante și manifeste cu ocazia diferitelor evenimente ; 5. Răspîndirea ziarelor partidului, a broșurilor și publicațiilor Cercului de editură socialistă ; 6. Formarea de biblioteci și cercuri“ (art. 3). În confor-

mitate cu prevederile Statutului, cluburile erau obligate „să dea tot sprijinul moral și material sindicatelor afiliate la C.G.S.R. În acest scop, Comisiunea locală a sindicatelor va trimite un delegat care va lua parte la ședințele Comitetului clubului, precum și Comitetul clubului va trimite un delegat în Comisiunea locală” (art. 4). Cît privește dispozițiile privind admiterea de noi membri, acestea stabileau că ei „vor fi primiți de comitet în urma recomandățiunii a cel puțin doi membri, prin o cerere subscrisă”. În caz că un muncitor nu făcea parte dintr-o organizație sindicală, el nu putea fi primit ca membru în clubul respectiv ⁶⁰.

Congresul din ianuarie 1910 a adoptat și o serie de rezoluții și moțiuni relative la problemele aflate pe ordinea de zi. De remarcat este rezoluția privind *Programul de acțiune imediată*, care prevedea : „Considerînd că din punctele programului Partidului Social-Democrat sînt unele de o realizare imediată, iar altele de o realizare mai îndepărtată : că realizarea acestora din urmă depinde de întărirea și creșterea mișcării și că la această întărire se va putea ajunge prin dobîndirea punctelor mai ușor realizabile ; că, în sfîrșit, dezvoltarea condițiilor economice și politice ale țării vor fi enorm ușurate prin aplicarea legilor existente, respectarea drepturilor, care, deși înscrise în Constituție, sînt apanajul claselor de sus, cum este libertatea presei, a întrunirilor, secretul corespondenței, inviolabilitatea domiciliului, drepturile politice, drepturile de asociație etc. Congresul decide următorul program minim de acțiune imediată : 1. votul universal ; 2. legislația ocrotitoare pentru muncitori ; 3. domnia legilor ; 4. dreptul de asociație și de grevă ; 5. abrogarea legilor de excepție ; 6. desființarea corporațiilor ; 7. reforme agrare” ⁶¹.

În încheierea lucrărilor a fost ales *Comitetul Executiv* al Partidului Social-Democrat din România, în următoarea componență : dr. C. Racovski, D. Marinescu, M.Gh. Bujor, N.C. Georgescu, I.C. Frimu, Al. Constantinescu și C. Vasilescu. În ședința de constituire a Comitetului Executiv, din seara zilei de 16 februarie 1910, au fost aleși, cu unanimitate de voturi : I.C. Frimu — secretar al partidului și N.C. Georgescu — casier.

Pentru buna funcționare a cluburilor din întreaga țară, Comitetul Executiv a hotărît ca toate imprimările necesare să se facă la centru, aici urmînd să se tipărească statutele, registrele de partid, chitanțierele, cărțile de membru, formularele de cereri de înscriere în cluburi etc.

Totodată, Comitetul Executiv a hotărît organizarea unei mari întruniri publice în Capitală, în ziua de 28 februarie 1910, cu care prilej oratorii au vorbit despre legea contractului de muncă, au protestat împotriva desființării contenciosului și au explicat pe larg programul partidului.

La scurt timp după încheierea lucrărilor Congresului, prin intermediul gazetei „România muncitoare” a fost comunicată hotărîrea Comitetului Executiv al Partidului Social-Democrat privind constituirea *Cluburilor, ca organizații locale ale Partidului Social-Democrat*, în fiecare localitate, acțiune care trebuia să aibă loc în luna martie. Pînă atunci, recomandă gazeta partidului, trebuiau „să se facă toate pregătirile și noi înscrieri” ⁶².

După terminarea lucrărilor Congresului Partidului Social-Democrat s-au desfășurat, în continuare, lucrările Congresului organizațiilor sindi-

⁶⁰ *Ibidem*, p. 49—50.

⁶¹ *Ibidem*, p. 103—104.

⁶² „România muncitoare”, anul V, seria a II-a, nr. 100 din 7 februarie 1910.

cale din România, în cadrul căroră s-a adoptat și *Moțiunea privind raportul între mișcarea sindicală și cea politică*, în care se preciza că „activitatea Partidului Social-Democrat se exercită mai cu seamă pe tărîmul luptei politice a proletariatului, aceea a sindicatelor se exercită mai ales pe tărîmul luptei economice a clasei muncitoare. Partidul și sindicatele au deci de îndeplinit, în lupta de emancipare a proletariatului, o sarcină tot atît de însemnată. Fiecare din aceste organizațiuni își are cîmpul său deosebit, hotărît prin natura sa și în care ele trebuie să-și reguleze acțiunea lor într-un chip cu totul independent. Este însă un cîmp de muncă care ocupă un loc din ce în ce mai însemnat în lupta de clasă a proletariatului și pe care clasa muncitoare nu poate dobîndi foloase decît prin înțelegerea și conlucrarea partidului și a sindicatelor... Partidul are datorita de a ajuta sindicatele în lupta lor pentru ridicarea și îmbunătățirea condițiilor sociale în care trăiesc lucrătorii. În acțiunea sa parlamentară, partidul trebuie să dea toată însemnătatea cuvenită revendicărilor sindicale”⁶³.

Subliniind importanța deosebită a Congresului socialist din 1910, într-un articol redacțional din 7 februarie același an, gazeta „România muncitoare” aprecia că acesta „a avut o misiune mai mare între toate”. El a trebuit „să examineze întreaga structură a societății moderne din punct de vedere politic, economic și agrar, să analizeze toate rănile societății noastre și să scoată, din însuși acest examen al faptelor, temelia indestructibilă a partidului. Și a făcut-o fără teamă de adversari, cu destoinicie și, mai ales, cu acel imens tact de bun simț de care a dat destulă dovadă în ultimii ani muncitorimea noastră, ca orice muncitorime organizată și călăuzită de idealul socialist”. Dar Congresul a făcut, în același timp, și o operă practică. „El a legat programul de viața noastră de toate zilele. Scoțînd în lumină punct cu punct relele noastre sociale, a scos, în aceeași lumină vie, că soluțiunile programului nostru sînt singure în stare să le vindece. Și, trecînd peste interesele imediate, el a știut să îmbrățișeze viața noastră întreagă și să închege, în moțiuni concise și energice, gîndul clasei muncitoare cu privire la marile probleme ce frămîntă astăzi țara, poporul de jos îndeosebi”⁶⁴.

Maturitatea clasei muncitoare, a mișcării muncitorești din România a dus, în primul deceniu de început al secolului al XX-lea, la întărirea bazei proletare a organizațiilor politice ale clasei muncitoare și, implicit, la consolidarea acestora, precum și a organizațiilor sindicale, la ridicarea capacității lor de acțiune revoluționară. Partidul muncitorilor se făcuse prezent, în primii ani ai secolului al XX-lea, în viața social-politică a țării, prin continuarea activității Cluburilor muncitorești și apoi a Cercurilor socialiste „România muncitoare”, care au avut rolul de organizații de partid locale. La începutul veacului nostru, Cercul socialist „România muncitoare” din București îndeplinise cu succes misiunea de conducător și îndrumător al întregii mișcări muncitorești din țară, acționînd cu fermitate revoluționară pentru centralizarea organizațiilor politice. În această direcție, un rol important l-a avut Congresul-Conferință din august 1906. „Acest congres — după cum îl aprecia Cristian Racovski —, menit a ne uni forțele și organele dispersate pentru a realiza o centralizare”, a hotărît înființarea Comitetului Central al cercurilor „România muncitoare” și

⁶³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1910—1915*, p. 100—101.

⁶⁴ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea a II-a (1907—1915), p. 369.

crearea Comisiei Generale a Sindicatelor din România, organizație centralizată la scara națională. Comitetul Central al cercurilor socialiste reunea și coordona toate organizațiile politice ale clasei muncitoare din țară. *Cercurile „România muncitoare” și Comitetul Central al acestora reprezentau, în acești ani de la începutul secolului al XX-lea, partidul clasei muncitoare din România, cu organizațiile sale locale și centrale.*

Analizînd, în spiritul socialismului științific, principalele probleme cu care era confruntată societatea românească la începutul veacului al XX-lea și necesitatea de a stabili sarcinile concrete ale luptei clasei muncitoare, militanții socialiști, folosind o solidă și bogată argumentație, inspirată întotdeauna din realitățile țării și într-o ascuțită polemică împotriva curentelor burgheze reacționare, care negau existența în România a condițiilor obiective pentru dezvoltarea mișcării socialiste, demonstrau că lupta proletariatului român avea deplin temei și sorți de izbîndă.

Hotărîrea de afirmare a partidului politic al clasei muncitoare sub denumirea de Uniunea Socialistă din România, adoptată la Congresul din 1907, al cărei statut a fost votat la Congresul din ianuarie 1908, a avut o însemnătate deosebită, deoarece constituirea Uniunii „va însemna o viață nouă pentru muncitori”⁶⁵.

Relevînd semnificația istorică a forumului socialist național din 1910, care a constituit un moment deosebit de important pentru dezvoltarea mișcării muncitorești din țara noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază faptul că, acest congres „statuează constituirea Partidului Social-Democrat din România, care se proclamă în mod solemn «vlăstar al vechii rădăcini socialiste, pe care nimic nu a putut-o distruge», continuatorul firesc al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, creat în 1893”⁶⁶.

Analizînd documentele programatice ale partidului clasei muncitoare, adoptate la Congresul din 1910, se poate aprecia că acesta a reușit să analizeze mai profund, în lumina socialismului științific, realitățile concrete ale României de la începutul secolului al XX-lea, emițînd aprecieri corespunzătoare noii etape și conturînd în spirit realist sarcinile — imediate și de perspectivă — ale proletariatului. Astfel, Congresul din 1910 a apreciat în mod just etapa în care se afla România în acest început de veac și anume în etapa de dezvoltare a capitalismului, în care relațiile capitaliste se mai îmbinau cu puternice rămășițe feudale.

Ceea ce trebuie subliniat în mod deosebit este faptul că în *Programul* adoptat la Congresul din 1910 găsim formulată ideea cuceririi puterii politice, ceea ce denotă că, în această direcție, revoluționarii români se situaseră pe pozițiile cele mai avansate. Precizîndu-se că P.S.D. „urmărește desființarea exploatării muncii sub orice formă și înlocuirea ei prin socializarea mijloacelor de producție”, în *Program* se menționa, în mod clar, că „În acest scop Partidul Social-Democrat vrea să cucerească puterea guvernamentală”. În același timp, în *Programul* adoptat se aprecia că Partidul Social-Democrat este „un partid revoluționar”, întrucît, spre deosebire de partidele burgheze, „a căror activitate nu trece de marginile societății actuale”, P.S.D.R. se pune în opoziție hotărîtă cu acestea și luptă „pentru completa prefacere a societății”.

⁶⁵ „România muncitoare”, anul III, seria a II-a, nr. 46 din 13 ianuarie 1908.

⁶⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, p. 271.

Relevînd caracterul de clasă al P.S.D., ca fiind „reprezentantul politic al proletariatului din România“, *Programul* a pus în lumină și rolul său de partid „național și democrat în înțelesul cel mai adînc al cuvîntului“⁶⁷, adică de exponent și apărător al intereselor tuturor claselor și categoriilor sociale oprite ale națiunii. Afirmîndu-se ca apărător al intereselor întregii națiuni, ceea ce însemna, firește, un nou și mare pas înainte spre înțelegerea misiunii istorice a clasei muncitoare, în *Programul* din 1910 se specifica magistral : „Chemînd la viața politică și culturală întreaga națiune, și mai cu seamă clasele ei orășenești și satești cele mai de jos, ținute în întuneric și apăsare“, partidul militează pentru „a le face conștiente spre a lua ele însele în mîini destinele României și a-i crea un loc de vrednicie și fericire în mijlocul popoarelor înfrățite și eliberate de sub jugul capitalismului“. La această luptă P.S.D. „cheamă nu numai proletariatul, dar și clasele și straturile sociale care sînt amenințate de același capitalism și de aceeași putere istovitoare a statului, adică pe micii producători de la orașe și sate“⁶⁸.

În același timp, Congresul din 1910 al P.S.D. a vădit o clară înțelegere și în ceea ce privește îndatoririle sale internaționale, precizînd că „Solidaritatea internaționalistă este vitală pentru triumful socialismului. De aceea partidul muncitorilor așează internaționalismul la temelia activității sale“. Aceasta nu însemna însă că socialiștii români neglijau interesele naționale. Din contră, arătau ei, „noi voim să se păstreze independența fiecărei națiuni, căci altfel nici nu s-ar putea stabili adevăratele legături trairnice între popoare, în care fiecare națiune să aducă tributul propriu de cultură în concertul civilizației omenеști“⁶⁹.

Aflîndu-se într-un continuu proces de maturizare politică, determinat de continua sa identificare cu toate problemele vieții social-economice, politice și culturale ale societății românești din acest început de secol, revoluționarii români, văzînd și simțînd marile nedreptăți promovate de clasele dominante, au sintetizat, în lumina socialismului științific, rolul activității teoretice și practice a partidului clasei muncitoare. Indiferent de denumirile pe care organizația politică proletară din țara noastră le-a purtat în decursul timpului : *Asociația generală a tuturor lucrătorilor din România* (1872), *Partida socialistă* (1879) P.S.D.M.R. (1893), *Partidul Muncitorilor* (1889), *Cercul socialist „România muncitoare“* (1901), *Comitetul Central al Cercurilor „România muncitoare“* (1906), *Uniunea Socialistă* (1907), *Partidul Social-Democrat din România* (1910), toate aceste denumiri nu au constituit altceva decît trepte de ascendență organizatorică centralizată la scară națională a partidului revoluționar al clasei muncitoare din România.

⁶⁷ Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1910—1915. p. 11—12, 17.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 17—18.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 67.

MILITANȚI DE SEAMĂ AI MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI INTERNAȚIONALE

KIM IR SEN **(cu prilejul aniversării** **a 70 de ani de la naștere)**

Oamenii muncii din România, întregul popor român sînt alături, din toată inima, de poporul prieten coreean, care a sărbătorit un strălucit eveniment : împlinirea a 70 de ani de la nașterea tovarășului Kim Ir Sen, secretar general al C.C. al Partidului Muncii din Coreea, președintele Republicii Populare Democrate Coreene. Este un prilej de profundă bucurie în viața popoarelor țărilor noastre prietene, a forțelor progresului și păcii din lume.

Tovarășul Kim Ir Sen, conducător iubit și stimat al poporului coreean, militant de seamă al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, și-a consacrat întreaga viață slujirii intereselor vitale ale oamenilor muncii, înfăptuirii idealurilor de libertate și independență ale poporului coreean, cauzei generale a socialismului, progresului și păcii.

Pe drept cuvînt se poate aprecia că toate marile realizări care au schimbat din temelii condițiile de viață ale poporului coreean, toate succesele obținute de R.P.D. Coreeană pe calea transformării sale într-un stat socialist înfloritor sînt indisolubil legate de opera istorică a tovarășului Kim Ir Sen, de gîndirea și acțiunea sa practică în fruntea partidului revoluționar al proletariatului.

Tovarășul Kim Ir Sen s-a născut la 15 aprilie 1912 la Mankiângde, lîngă Phenian, într-o familie de patrioți revoluționari. Pășind din tinerețe în arena luptei revoluționare, el a fondat „Uniunea pentru răsturnarea imperialismului“, prima organizație comunistă din Coreea. Un an mai tîrziu, în pofida condițiilor grele ale ilegalității, el a creat „Uniunea Tineretului Comunist din Coreea“. Un moment important în ridicarea conștiinței maselor l-a constituit adunarea de la Kalun a cadrelor de conducere ale organizațiilor revoluționare de tineret, în cadrul căreia tovarășul Kim Ir Sen a fundamentat necesitatea făuririi unui partid al clasei muncitoare. Creînd „Armata revoluționară populară“, constituită din muncitori și țărani, iar apoi „Asociația pentru restaurarea patriei“, organism ce reunea toate forțele antiimperialiste coreene, tovarășul Kim Ir Sen s-a situat în fruntea luptei maselor populare, a întregului popor, soldată prin

victoria istorică de la 15 august 1945 — eliberarea țării de ocupația imperialismului japonez.

În această nouă etapă, calitățile de conducător ale tovarășului Kim Ir Sen și-au găsit noi și ample domenii de afirmare. Merite excepționale revin în acest sens tovarășului Kim Ir Sen pentru intensă activitate desfășurată după eliberare pentru făurirea partidului revoluționar al clasei muncitoare. Ca urmare, în octombrie 1945, a luat ființă Partidul Comunist din Coreea, eveniment care a încununat lupta îndelungată a poporului coreean împotriva dominației străine și asupririi feudale, pentru eliberare națională și socială. În urma fuziunii partidului comunist și partidului neodemocratic, a luat ființă Partidul Muncii din Coreea.

Tovarășul Kim Ir Sen a desfășurat o intensă activitate politico-organizatorică pentru înfăptuirea revoluției democratice, antiimperialiste și antif feudale, ceea ce și-a găsit expresie în realizarea reformei agrare și a altor transformări social-economice, în instaurarea puterii oamenilor muncii. Pe această bază și în condițiile când Coreea de sud a ajuns aservită dominației străine, la 9 septembrie 1948 a fost proclamată Republica Populară Democrată Coreeană, eveniment epocal în viața poporului coreean. Odată cu instaurarea puterii populare — arăta mai târziu tovarășul Kim Ir Sen — *„poporul nostru s-a transformat dintr-o națiune pe care imperialiștii străini o lipsiseră în trecut de propria sa țară și care îndurase tot felul de umilinte într-o națiune puternică și plină de demnitate“*.

În perioada războiului ce a urmat, tovarășul Kim Ir Sen, îndeplinind funcțiile supreme de președinte al C.C. al Partidului Muncii din Coreea, președinte al Consiliului de Miniștri, comandant suprem al Armatei Populare și președinte al Comitetului militar, a mobilizat întregul popor pentru înfrângerea agresiunii, pentru apărarea și eliberarea patriei. Însuflețit de un fierbinte patriotism, poporul coreean a demonstrat în acei ani grei, printr-un eroism de masă, că nu există în lume forțe capabile să înfrângă un popor ridicat la luptă pentru a apăra drepturile inalienabile, libertatea și independența națională, cuceririle revoluționare. Ca o recunoaștere a meritelor sale militare, în februarie 1953 tovarășului Kim Ir Sen i-a fost conferit gradul de mareșal al R.P.D. Coreene.

Aplicând adevărurile generale ale socialismului științific la condițiile concrete ale țării, Partidul Muncii, sub conducerea încercată a tovarășului Kim Ir Sen, a mobilizat masele la refacerea și dezvoltarea în continuare a patriei, R.P.D. Coreeană afirmându-se tot mai mult ca un înfloritor stat socialist independent și suveran, al cărui popor, harnic și talentat, își manifestă cu vigoare capacitățile creatoare. Imaginea de azi a R.P.D. Coreene, aflată în plin proces de dezvoltare în toate domeniile vieții materiale și spirituale, reprezintă o strălucită întruchipare a principiului „Ciuce“, al cărui sens, definit de tovarășul Kim Ir Sen, constă în *„materializarea spiritului de independență și creator“, „rezolvarea tuturor problemelor puse în cadrul luptei revoluționare și al operei de construcție, în principal prin propriile forțe, în concordanță cu situația reală a țării“*.

În conformitate cu aceste principii, tovarășul Kim Ir Sen a asigurat orientarea eforturilor partidului și poporului spre industrializarea țării, ca temelie a dezvoltării independente multilaterale. În procesul de înfăptuire a acestui măreț obiectiv, prin utilizarea cu precădere a resurselor de proveniență internă, pe harta economică a țării au apărut numeroase centre industriale, sute de întreprinderi din cele mai diferite ramuri —

ca rezultat al ritmurilor înalte de dezvoltare, realizându-se în prezent în numai o zi de lucru producția întregului an 1946. O adevărată metamorfoză au cunoscut orașele și satele țării, au înflorit puternic știința și cultura, a crescut nivelul de trai al poporului. În raportul prezentat de către tovarășul Kim Ir Sen la cel de al VI-lea Congres al partidului, în decembrie 1980, au fost stabilite noi obiective importante privind modernizarea industriei și a întregii economii naționale, creșterea puternică a avuției naționale.

Pentru meritele sale deosebite, tovarășului Kim Ir Sen i-au fost decernate de două ori titlul de „Erou al R.P.D. Coreene” și acela de „Erou al Muncii”, înalte ordine coreene și străine.

Ca un fir roșu răzbate prin activitatea tovarășului Kim Ir Sen preocuparea intensă, neobosită pentru realizarea dezideratului suprem al națiunii coreene — unificarea în mod independent și pașnic a patriei. În acest sens, tovarășul Kim Ir Sen a formulat numeroase inițiative și a prezentat propuneri concrete, care sintetizează voința și aspirațiile întregii națiuni coreene. Expunând noul program privind înfăptuirea reunificării prin crearea Republicii Confederaale Democratice Koryo, tovarășul Kim Ir Sen a arătat : *„Partidul nostru va acționa energic pentru a aduce la înfăptuire, cât mai curînd posibil, noul plan de reunificare națională, pentru a satisface dorința arzătoare a celor 50 de milioane de frați ai noștri de a trăi în fericire, într-o patrie reunificată”*.

Prin activitatea revoluționară pe care o desfășurat-o și o desfășoară sub conducerea clarvăzătoare a tovarășului Kim Ir Sen, Partidul Muncii se bucură de dragostea și stima întregului popor coreean. Totodată, Partidul Muncii și-a cîștigat un binemeritat prestigiu în rîndul mișcării comuniste și muncitorești internaționale pentru contribuția sa la promovarea principiilor noi de relații dintre partidele comuniste și muncitorești — egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne, dreptul fiecărui partid de a-și elabora de-sine-stătător politica internă și externă — condiții esențiale ale întăririi solidarității militante și unității tuturor forțelor revoluționare, democratice, antiimperialiste.

În același timp, R.P.D. Coreeană acționează pentru democratizarea relațiilor dintre state, pentru întărirea mișcării de nealinieri, pentru o largă conlucrare între toate națiunile.

Remarcabilele succese, în toate domeniile construcției socialiste, dobîndite de poporul frate coreean, sub conducerea Partidului Muncii, în frunte cu tovarășul Kim Ir Sen, sînt urmărite în țara noastră cu sinceră bucurie, ele constituind o contribuție de preț la întărirea socialismului, la creșterea influenței lui în lume.

Participînd cu vie satisfacție la bucuria poporului coreean prilejuită de sărbătorirea tovarășului Kim Ir Sen, comuniștii, poporul român dau o înaltă prețuire legăturilor de strînsă prietenie și solidaritate militantă între popoarele, partidele și țările noastre. Sînt relații care, avînd adînci rădăcini în trecutul de luptă al celor două popoare pentru progres și bunăstare, au cunoscut în anii socialismului, spre satisfacția reciprocă, o dezvoltare continuă, pe plan politic, economic, tehnico-științific și cultural, în toate domeniile de activitate, în interesul făuririi noii orînduiri în cele două țări, al cauzei independenței și progresului în lume, al afirmării dreptului sacru al popoarelor de a-și făuri propriile destine.

În virtutea sentimentelor sale de solidaritate militantă cu cauza dreaptă a poporului coreean, România socialistă a sprijinit și sprijină ferm

inițiativele și propunerile constructive avansate de R.P.D. Coreeană privind reunificarea țării de către coreeni înșiși, fără nici un amestec din afară, corespunzător năzuințelor fierbinți ale întregii națiuni coreene.

Această rodnică evoluție a relațiilor reciproce este indisolubil legată de rolul hotărîtor al întâlnirilor dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Kim Ir Sen, care s-au înscris ca o practică sistematică, cu rezultate din cele mai fericite. Prin convorbirile frecvente desfășurate de cei doi conducători de partid și de stat de-a lungul anilor, la Phenian și București, s-a constituit o temelie trainică și un amplu cadru pentru ridicarea pe trepte tot mai înalte a conlucrării frățești româno-coreene. Viața a validat în întregime marea însemnătate principială și practică a prevederilor Tratatului de prietenie și colaborare dintre România și R.P.D. Coreeană, semnat de cei doi conducători la București și completat, în mod fericit, prin Declarația comună de la Phenian, care a consolidat conlucrarea dintre partidele și țările noastre, i-a deschis noi și luminoase perspective.

În acest sens, în telegrama adresată de către tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU tovarășului Kim Ir Sen, cu prilejul realegerii sale în funcția de președinte al R.P.D. Coreene, se arată : *„Îmi exprim ferma convingere că apropiata noastră întâlnire și convorbirile pe care le vom avea vor reprezenta o nouă și importantă contribuție la adîncirea bunelor relații de prietenie, colaborare și solidaritate existente între partidele și țările noastre, în folosul popoarelor român și coreean, al cauzei generale a socialismului, independenței naționale, colaborării și păcii în lumea întreagă“*. La rîndul său, tovarășul KIM IR SEN arăta : *„Sîntem mîndri de relațiile tovarășești, frățești statornicite între cele două partide și popoare, între Coreea și România și considerăm că aceste relații exercită o influență încurajatoare asupra întăririi solidarității popoarelor din țările socialiste, a popoarelor progresiste din lumea întreagă“*.

Poporul român a salutat cu bucurie rezultatele deosebite ale vizitei oficiale din 17—21 aprilie 1982 efectuate de tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu în Republica Democrată Coreeană, care se înscrie ca un moment de cea mai mare însemnătate în dezvoltarea relațiilor de trainică prietenie și solidaritate, de rodnică conlucrare dintre partidele, țările și popoarele noastre, spre binele reciproc, al cauzei generale a socialismului, progresului și păcii în lume.

Cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a tovarășului Kim Ir Sen — sărbătoare cu profunde semnificații pentru poporul coreean, pentru comuniștii coreeni, pentru forțele progresului și păcii din lumea întreagă — comuniștii, întregul nostru popor îi adresează, din adîncul inimilor de prietenii și tovarăși de idealuri, cele mai calde felicitări, îi urează multă sănătate și succese tot mai mari în prestigioasa și rodnică sa activitate dedicată propășirii patriei, slujirii cauzei nobile a poporului, cauzei păcii și colaborării între popoare. În același timp, poporul nostru transmite poporului coreean un frățesc salut și urarea ca, sub conducerea Partidului Muncii, în frunte cu tovarășul Kim Ir Sen, cu Comitetul său Central, să dobîndească noi și mari izbînzii în lupta pentru edificarea socialismului, pentru reunificarea pașnică a țării, pentru cauza progresului și păcii.

CAUZELE ȘI CONSECINȚELE NEFASTE ALE INSTAURĂRII REGIMURILOR FASCISTE, REACȚIONARE

STATUL „INDEPENDENT” SLOVAC*

Republica Cehoslovacă s-a numărat printre statele în care, în perioada interbelică, nu s-a putut impune un sistem totalitar. Ea a ființat, începînd din octombrie 1918, ca stat unitar multinațional¹, fiecare națiune sau naționalitate constitutivă aducîndu-și specificul său istoric, un anumit nivel al vieții economice, politice și spirituale. Cehoslovacia a fost o republică burghezo-democratică parlamentară după modelul statelor apusene. În întreaga perioadă de pînă la München în parlamentul cehoslovac s-au aflat reprezentanți ai celor mai

* Pentru elaborarea prezentului studiu, autorul a consultat următoarea bibliografie: *Akten zur deutschen auswärtigen Politik. Serie D. (1937—1945). Aus dem Archiv deutschen Auswärtigen Amts*, Bd. 4, Baden-Baden, 1951; *Dokumenty z historie Československé politiky. 1939—1945*, tom. II, Praha, 1966; M.S. Durica, *La Slovacchia e le sue relazioni politiche con la Germania 1938—1945*, Padova, 1964; *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*, Bratislava, 1965; H. Batowski, *Agonia pokoju i początek wojny (sierpień-wrzesień 1939)*, Poznań, 1969; Henryk Batowski, *Europa zmierza ku przepaści*, Poznań, 1977; B. Bauch, *Polnohospodarstvo za slovenského štátu*, Bratislava, 1958; J. Daxner, *L'audáctvo pred Narodnym Súdom (1945—1947)*, Bratislava, 1951; *Dějiny Československa v datech*, Praha, 1968; *Dějiny Komunistické Strany Československa*, Praha, 1961; J. Dolezal, J. Hroziencik, *Miedzinárodná solidarita v Slovenskam národnom povstaní*, Bratislava, 1959; J. Fabian, *Svätostefanske tiene*, Bratislava, 1966; M. Hájek, *Od Mnichova k 15 březnu Príspevek k politickému vývoji českých zemi za pomnichovské republiky*, Praha, 1959; Gustáv Husák, *Svedectvo o slovenskom národnom povstaní*, vyd. III, Bratislava, 1974; A. Kocinska, *Robotnícka trieda v boji proti fašizmu na Slovensku 1938—1941*, Bratislava, 1964; Václav Kral, *Osvobození Československa. Studie o mezinárodně politických aspektech*, Praha, 1975; Miroslav Kropilak, *Slovenské národné povstanie*, Bratislava, 1974; L. Lipták, *Slovensko v 20 storoci*, Bratislava, 1968; *Marea conflagrație a secolului XX. Al doilea război mondial*, București, 1971; J. A. Mikus, *Slovakia. A Political History. 1918—1950*, Milwaukee, Wisc., 1966; Viorica Moisuc, *Diplomația României și problema apărării suveranității și independenței naționale în perioada martie 1939—mai 1940*, București, 1971; I. O. Peters, *Nova Europa a Slovensko*, Bratislava, 1942; *Přehled dejin K.S.Č.*, Praha, 1976; František Přikryl, *Ná-*

¹ Vezi, pe larg, C. Botoran, M. Moldoveanu, *Cehoslovacia*, în culegerea de studii *Afirmarea statelor naționale independente unitare în centrul și sud-estul Europei 1821—1923*, București, 1979.

diferite partide, de la partidul comunist, social-democrat, agrarian, partidele clericale, naționaliste — pînă la cele care s-au declarat deschis fasciste.

De menționat însă faptul că, de-a lungul întregii existențe a Republicii Cehoslovace premuncheneze, forțele fasciste nu au reușit să schimbe direcția dezvoltării politice a țării și nici nu s-au bucurat de o largă bază de masă.

Majoritatea burgheziei slovace s-a așteptat, ca urmare a eliberării naționale și creării noului stat, să obțină un cuvînt hotărîtor în viața economică și politică a Slovaciei. Aceste ambiții nu au fost însă satisfăcute. Cercurile guvernante ale burgheziei cehice au tratat de la început Slovacia ca pe o anexă agrară a teritoriilor cehice industrializate și ca un rezervor de materii prime și de forță de muncă ieftină.

Neavînd influență asupra politicii statului și desfășurînd o ascutită luptă de concurență cu burghezia cehă, mult mai puternică, o parte a burgheziei slovace a constituit clientela partidelor naționaliste care, în aproape întreaga perioadă premuncheneză, s-au aflat în opoziție. Scopul partidelor naționaliste — Partidul populist slovac al lui Hlinka (H.S.L.S.) și Partidul național slovac — a fost instaurarea unui asemenea regim statal care să nu încalce integritatea republicii, dar care să le asigure puterea nelimitată în Slovacia.

Elementele extremiste ale celor două partide amintite au folosit alte metode. După modelul fasciștilor italieni, tinerii activiști din cadrul Partidului național slovac au creat, în august 1922, o organizație sub denumirea de Uniunea vitejilor slovaci, iar tineretul care gravita spre partidul populist a fondat, un an mai tîrziu, organizația „Rodobrana“. În timp ce Uniunea vitejilor slovaci și-a încetat la scurt timp activitatea, ca urmare a dezinteresului membrilor săi, „Rodobrana“, oficial interzisă, a acționat, în continuare, ca organizație ilegală.

Al doilea grup de partide sau grupări care au gravitat spre fascism au fost partidele care au acționat inițial numai în Cehia dar care, treptat,

rodnostná otazka v našich dejinách, Bratislava, 1980 ; [K. Sidor], *Ako vznikol „Slovenský Stat“* Karol Sidor a 14 marci 1939, Bratislava, 1945 ; A. Siracky, *Klerofašistická ideológia ľudactva*, Bratislava, 1955 ; *Za svoboda českého a slovenského naroda*, Praha, 1956 ; Ion Babici, *Manifestări de solidaritate ale maselor populare din România cu poporul cehoslovac* (septembrie 1938—martie 1939), în „Studii“, nr. 3/1967 ; Alena Bartalová, *Wpływ totalitarnych systemów faszystowskich na życie polityczne w Słowacji*, în *Dyktatury w Europie środkowowschodniej 1918—1939*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1973 ; C. Botoran, M. Moldoveanu, *Cehoslovacia, în Afirmarea statelor naționale independente unitare în centrul și sud-estul Europei. 1821—1923*, București, 1979 ; Piotr Goldewski, *Kilka uwag o reżimie słowackim*, în *Dyktatury w Europie środkowo-wschodniej*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1973 ; Z. Konečný, F. Mainus, *Slovaci na pracach v Nemecku a v Protektorate za druhe svetove Valky*, în „Historický Časopis“, nr. 4/1969 ; J. Kozenski, *Kwestia Słowacha w polityce III Rzeszy*, în „Studia z dziejów ZSRR i Europy środkowej“, tom. X, 1974 ; L'ubomir Liptak, *Faszyzacja mniejszości niemieckiej w Słowacji, în Irredenta niemiecka w Europie środkowowschodniej przed II wojną światową*, Katowice—Kraków, 1971 ; L. Liptak, *Priprava i príbeh salsburských rokovani s roku 1940 medzi predstaviteľmi Nemecka a slovenského Statu*, în *Historický Časopis*“ nr. 3/1935 ; F. Kukeš, *K diplomatickému pozadí vídeňské arbitráže*, în „Historický Časopis“, nr. 1/1962 ; M. Moldoveanu, *Cehoslovacia, în Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial. 1938—1945*, vol. I, București, 1973 ; I. Olteanu, *Despre activitatea unor grupuri de partizani sovietici și români care au luptat pe teritoriul Slovaciei în perioada august 1944—februarie 1945*, în „Anale de istorie“, nr. 6/1960 ; Martin Vietor, *Príspevok k objasneniu fašistického charakteru tzv. slovenského štatú*, în „Historický Časopis“ nr. 4/1960 ; Henryk Zdanowski, *Czechosłowacja, în Europejskie Kraje demokracji Ludowej 1944—1948*, Warszawa, 1972.

și-au extins influența și asupra Slovaciei. Printre acestea trebuie enumerate, în primul rând, Partidul național-democrat, reprezentant al capitalului financiar și industrial, care considera că în noul stat cehoslovac nu a fost apreciat la justa lui valoare. În afară de Partidul național-democrat au activat partide și formațiuni strict fasciste, organizate cu timpul la nivelul întregii Republici. Începutul acestora datează din primii ani postbelici și au fost înființate după modelul italian. De pildă, la sfârșitul anului 1922, au fost create mișcarea națională și organizația studențească albgardistă care, la începutul anului următor, au fuzionat, constituindu-se așa-numitul Comitet central al fasciștilor cehoslovaci, în frunte cu generalul Rudolf Gajda. În anul 1925, ajutat de conducerea P.N.D., acesta a pus bazele organizației Comunitatea națională fascistă cehă, care, în curând, își va extinde activitatea și în Slovacia. Cu această organizație a colaborat aripa de dreapta a Partidului socialist cehoslovac, în frunte cu J.F. Stříbrný, care, de altfel, în aprilie 1929, va crea Partidul socialiștilor radicali slovaci. Fasciștii cehi au stabilit legături cu cercurile fasciste ale Partidului populist slovac (Tuka).

Fascismul și partidele fasciste nu au avut aceeași bază și sprijin în întreaga Slovacie. În sudul țării, unde erau încă vii ideile Republicii Slovace a sfaturilor, concepțiile fasciste nu au găsit adepți. Organizații ale simpatizanților fascismului au fost create, în principal, în Slovacia occidentală și de nord.

De la venirea la putere a lui Hitler în Germania, Partidul Germanilor Sudeți (S.d.P.), condus de Konrad Henlein, și Partidul germanilor carpatini (KdP), înființat în 1928 în Slovacia, a cărui conducere va fi preluată de Frantz Karmasin, poartă deplina răspundere pentru acțiunile care vizau dezmembrarea Republicii Cehoslovace. Scopul lor organizatoric a fost unirea tuturor germanilor din Slovacia². Succesele lui Hitler în domeniul politicii externe au stimulat coloana a V-a din Slovacia și au avut o însemnată influență asupra germanilor de aici. Un impuls în activizarea KdP l-a dat, de pildă, alipirea Saar-ului la Germania în 1935. Puțin mai târziu, datorită Anschluss-ului, granițele Germaniei s-au apropiat de porțile Bratislavei, stimulând și mai mult activitatea fasciștilor germani din țările cehe și Slovacia. De aceea, se poate spune că, în vara anului 1938, majoritatea minorității germane din Slovacia se afla înregimentată sub drapelele lui Henlein și Karmasin, a căror ideologie doar în detalii și numai temporar s-a deosebit de nazism.

După pactul de la München evenimentele din Cehoslovacia s-au derulat cu repeziune. La 5 octombrie 1938 președintele Republicii, dr. Eduard Beneš, a demisionat și, împreună cu alți lideri politici, a emigrat la Paris, apoi în Anglia, unde mai târziu va forma un guvern³. La 6 octombrie partidele naționaliste slovace au încheiat, la propunerea Partidului populist al lui Hlinka, așa-numitul acord de la Žilina referitor la proclamarea autonomiei Slovaciei și constituirea guvernului condus de prelatul dr. Josef Tiso⁴. Cinci zile mai târziu (la 11 octombrie) a fost creat guvernul

² Alena Bartlová, *Wplyw totalitarnych systemów faszystowskich na życie polityczne w Słowacji*, în culegerea de studii: *Dyktatury w Europie środkowo-wschodniej, 1918—1939*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1973, p. 153.

³ M. Moldoveanu, *Cehoslovacia, în Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial, 1938—1945*, vol. I, București, 1973, p. 60; Miroslaw Kropilak, *Slovenske narodne povstanie*, Bratislava, 1974, p. 10.

⁴ Gustáv Husák, *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní*, ediția a III-a, Bratislava, 1974, p. 25.

Ucrainei subcarpatice autonome, iar la 2 noiembrie arbitrajul de la Viena al miniştrilor de externe ai celui de-al treilea Reich şi Italiei (Ribbentrop şi Ciano) a stabilit noua graniţă cehoslovaco-ungară ; o însemnată parte a teritoriului, locuit de peste 900 000 de cetăţeni (din care aproape 300 000 de naţionalitate cehă şi slovacă) a fost rupt de Republica Cehoslovacă şi alipit Ungariei horthyste ⁵.

Şi de astă dată, atît cele două „autonomii“, cît şi noile graniţe au fost confirmate de parlamentul de la Praga care, la 28 noiembrie, a desemnat un nou guvern în frunte cu Rudolf Beran, noul lider al Partidului agrarian, adept hotărît al colaborării cu Germania, care a promovat o politică fascizantă deschisă. Această politică a fost sprijinită de noul preşedinte al Republicii Cehoslovace Emil Hácha, desemnat la 30 noiembrie 1939.

Una din primele măsuri ale noului guvern a fost decretul de interzicere a activităţii Partidului Comunist din Cehoslovacia (20 decembrie 1938) ⁶ ; o serie de partide burgheze s-au contopit în Partidul unităţii naţionale condus de Beran, caracterizat printr-un program fascizant ⁷ ; la rîndul lor, liderii social-democraţi s-au constituit în Partidul muncii ⁸. Această situaţie a fost impusă de presiunile germane, noul regim al Republicii Cehoslovace neavînd sprijinul poporului ceh.

Încercările făcute în următoarele două luni de noua echipă guvernamentală în vederea salvării Republicii Cehoslovace, cu preţul unor mari concesi în faţa Germaniei, au eşuat. Conducătorii hitlerişti nu au mai vrut, în cele din urmă, să ia în considerare nici un fel de propuneri, fiind hotărîţi să desfiinţeze statul cehoslovac. La aceasta s-a adăugat atitudinea unei părţi a burgheziei populiste slovace ai cărei lideri s-au pronunţat tot mai făţiş pentru despărţirea Slovaciei de Cehoslovacia şi colaborare strînsă cu Germania.

Politicienii din gruparea reacţionară a populiştilor slovaci, care tindeau spre crearea unui stat slovac separat, au servit scopurilor Germaniei hitleriste. Pentru naţionaliştilor slovaci, adversari hotărîţi ai tuturor forţelor progresiste şi democratice, modelul Reichului hitlerist era un îndemn de urmat. După 6 octombrie 1938, conducerea politică din Slovacia autonomă a început să introducă, treptat, acest model pe plan intern, interzicînd, între altele, activitatea partidului comunist, apoi a celui social-democrat şi a mişcării sindicale socialiste ⁹. Celelalte partide semnatare ale înţelegerii de la Žilina au aderat la Partidul populist atrăgînd, sub lozincile naţionaliste ale acestui partid, o însemnată parte a populaţiei.

Pe măsură ce Hitler şi Ribbentrop s-au îndepărtat de intenţia lor iniţială de tolerare a poziţiei guvernului de la Praga, problema slovacă a căpătat la Berlin o greutate mai mare. Iritarea cu care Hitler l-a primit, în ianuarie 1939, pentru a doua oară, pe František Chvalkovský, ministrul de externe în guvernul Beran a fost o dovadă că doreşte să folosească de acum atu-ul slovac împotriva guvernului de la Praga. Faptul a devenit

⁵ *Marea conflagraţie a secolului XX. Al doilea război mondial*, Bucureşti, 1971, p. 58 ; Miroslaw Kropilak, *op. cit.*, p. 9 ; Henryk Zdanowski, *Czechosłowacja*, în culegerea de studii *Europejskie kraje demokracji ludowej. 1944—1948*, Warszawa, 1972, p. 117 ; František Prikryl, *Národnostná otázka v našich dejinách*, Bratislava, 1980, p. 92—93.

⁶ *Přehled dějiny K.S.Č.*, Praha, 1976, p. 183.

⁷ Piotr Godlenski, *Kilka uwag o reżimie słowackim*, în *Diktatury w Europie środkowo-wschodniej*, p. 178.

⁸ Vezi, pe larg, M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 80.

⁹ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 26.

clar puțin mai târziu, când, la 12 februarie, la Berlin și-a făcut apariția V. Tuka care, între timp, devenise la Bratislava o personalitate importantă, cel puțin în ochii hitleriștilor, el punând bazele Asociației germano-slovace al cărei președinte devenise. De astă dată Tuka a fost primit personal de către Hitler, căruia i s-a adresat cu cuvintele de „conducătorul meu“ (mein Führer), declarându-i, deși se afla la Berlin ca persoană particulară, că „încredințează soarta poporului slovac în mâinile lui“¹⁰. Cancelarul l-a primit pe Tuka în prezența lui Karmasin, declarându-i, cu multă curtoazie, că pînă atunci nu-și dăduse seama de aspirațiile slovacilor spre independență. Două săptămîni mai târziu, la 28 februarie, la Berlin a sosit o delegație guvernamentală slovacă condusă de F. Ďurčanský, compusă din experți economiști, între care și ministrul economiei în guvernul autonom, Mikuláš Pružinský¹¹. Scopul delegației era de a obține din partea Germaniei ajutor economic în situația în care relațiile cu Praga se înrăutățeau tot mai mult. În cursul convorbirilor hitleriștii au promis ajutor cu condiția ca Slovacia să se separe, iar apoi să rămînă într-un contact strîns cu Reichul. Misiunea lui Ďurčanský și Pružinský la Berlin a fost întreprinsă fără știrea guvernului central, ceea ce a provocat, în primele zile ale lunii martie, reacția vehementă a premierului Beran față de membrii slovaci ai guvernului central.

După vizita din februarie a lui Tuka la Berlin devenise tot mai vizibil faptul că Germania intenționa să sprijine pe naționaliștii extremiști slovaci în vederea rușii legăturilor cu Praga.

Ca urmare, la începutul lunii martie, relațiile dintre Praga și Bratislava s-au încordat tot mai mult. În acest timp, s-a ajuns la ingerința formală a nemților la Bratislava. La 7 martie a sosit aici nazistul Arthur Seyess-Inquart „locțiitor al Führerului“ în Austria. Acesta a purtat convorbiri cu Tiso și Sidor, îndemnându-i la separarea cît mai grabnică a Slovaciei de restul teritoriilor Cehi¹².

În loc să meargă la Praga, unde îl chemase Beran, premierul guvernului central, Tiso s-a dus la o nouă întîlnire cu Seyess-Inquart la Bruck an der Leitha, pe cînd Sidor și Pavol Teplanský, ministrul finanțelor în guvernul autonom slovac, au luat drumul spre Praga. Acolo, în ședința din 9 martie a guvernului central, au fost întîmpinați cu puternice reproșuri de către premierul Beran și alți miniștri cehi, mai ales cînd Teplanský a recunoscut că delegația slovacă a tratat cu Göring problema ajutorului financiar al Germaniei pentru Slovacia¹³. Fără a se asigura de atitudinea Germaniei, guvernul central a hotărît să transmită temporar puterea în Slovacia armatei și jandarmeriei. În noaptea de 9 spre 10 martie, la propunerea premierului Beran, președintele Hácha a revocat pe Tiso și miniștrii săi, între care Mach, Tuka și Ďurčanský, din funcțiile deținute în guvernul autonom, arestîndu-i și internîndu-i, cu excepția lui Ďurčanský, care a reușit să fugă la Viena¹⁴. Comandantul suprem al armatei, generalul Jan Syrový, a dat ordin comandanților celor două regiuni militare din Slovacia să introducă starea excepțională și să preia puterea. Pentru întă-

¹⁰ J. Koženský, *Kwestia slowacka w polityce III Rzeszy*, în „*Studia z dziejów Z.S.S.R. i Europy Środkowej*“, tomul X, 1974, p. 109.

¹¹ *Dějiny Československa v datech*, Praha, 1938, p. 333.

¹² *Dějiny Československa v datech*, Praha, 1968, p. 333.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ „Universul“ din 12 martie 1939.

rirea garnizoanelor din Slovacia, guvernul de la Praga a trimis puternice detașamente de poliție și jandarmarie ¹⁵.

Acțiunea guvernului de la Praga a constituit pentru hitleriști un pretext binevenit pentru declanșarea unei puternice campanii anticehe, pregătitoare a ocupării Cehiei și Moraviei. La Viena, fostul ministru Ďurčanský, s-a folosit de postul de radio local pentru a chema pe slovaci la răscoală și a apela la ajutorul german ¹⁶. La rîndul lui, Karmasin a declarat public că nu trebuie să se mai admită sub nici un motiv ca vechea situație de predominare cehă să fie introdusă în Slovacia ¹⁷. Este perioada cînd autonomiștii din Slovacia au împiedicat aplicarea măsurilor guvernului central, iar Sidor s-a întors la Bratislava cu intenția salvării autonomiei fără vărsare de sînge.

În acest context, la 11 martie, Hácha a numit un nou guvern slovac, în frunte cu Sidor, care spera că va putea face față situației create. El a obținut din partea guvernului central de la Praga revocarea stării excepționale și revenirea treptată la situația dinainte de 9 martie.

Evoluția evenimentelor din Slovacia nu o mai putea însă decide, de acum, nici guvernul de la Praga și nici guvernul autonom de la Bratislava; ultimul cuvînt avea să-l spună Germania ¹⁸. Astfel, la 11 martie, Ďurčanský trimitea de la Viena, unde se refugiase, o telegramă lui Ribbentrop, anunțîndu-i proclamarea independenței de către Slovacia ¹⁹. El miza pe faptul că nici Sidor și nici Tiso nu-l vor dezavua. Sperînd încă în ajutorul polonez „problematic, indiferent în forma în care ar fi fost acordat” ²⁰, Sidor a continuat să refuze legarea unilaterală a Slovaciei de Germania. Văzînd că nu-și pot sprijini planurile pe Sidor, hitleriștii au căutat un om sigur în persoana lui Tiso, eliberat rapid din detențiune ²¹, căruia Ďurčanský i-a și trimis o scrisoare prin care-l chema la Viena. Fostul premier, care în principiu nu recunoscuse hotărîrile guvernului central de la Praga, considerîndu-se în continuare șef al guvernului autonom, în înțelegere cu prezidiul Partidului populist, a sosit la 13 martie la Viena de unde în aceeași zi a plecat cu avionul la Berlin ²². Aici el a fost primit mai întîi de Ribbentrop iar apoi, în noaptea de 13 spre 14 martie de Hitler, care l-a informat că intenționează să pună capăt Cehoslovaciei postmuncheneze și că depinde numai de slovaci dacă vor împărtăși și ei soarta cehilor, sau o vor evita prin proclamarea imediată a independenței de stat ²³.

În dimineața zilei de 14 martie, Tiso s-a reîntors la Bratislava, unde a informat guvernul slovac despre convorbirile avute la Berlin, subliniînd că în fața Slovaciei nu se aflau decît două posibilități: să accepte cererile Berlinului și să-și proclame imediat independența, sau să împărtășească soarta cehilor. În fața acestor alternative, guvernul a acceptat prima posibilitate.

¹⁵ M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 62; M. Kropilak, *op. cit.*, p. 18.

¹⁶ „Universul” din 12 martie 1939.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ H. Batowski, *Europa zmierza ku przepasci*, Poznań, 1977, p. 221.

¹⁹ M. S. Durica, *La Slovacchia e le sue relazioni politiche con la Germania 1938—1945*, Padova, 1964, p. 161; [K. Sidor], *Ako vníkol „Slovenský štát“? Karol Sidor o 14 marci 1939*, Bratislava, 1945, p. 16.

²⁰ H. Batowski, *op. cit.*, p. 221.

²¹ Tiso a fost internat, la 10 martie, la Bratislava dar, în aceeași zi, după sosirea lui Sidor de la Praga, a fost eliberat.

²² M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 63; „Universul” din 15 martie 1939.

²³ *Akten zur deutschen Auswärtigen Politik, seria D (1937—1975)*, Band 4, Baden-Baden, 1951, doc. nr. 202 (în continuare A.D.A.P.).

Din noul guvern al Slovaciei făceau parte : J. Tiso — premier, V. Tuka — vicepremier, K. Sidor — ministru al afacerilor interne, J. Sivak — ministru al instrucțiunii, F. Ďurčanský — ministru al afacerilor externe, iar colonelul Ferdinand Čatalos, înaintat la gradul de general, ca ministru al apărării. În guvern a intrat, de asemenea, A. Mach, ca șef al propagandei ²⁴.

Așa cum apreciază diferite relatări ale timpului, proclamarea independenței nu a produs în societate manifestări de entuziasm și nici chiar de mulțumire. De pildă, corespondentul ziarului românesc „Universul” relata : „Pe străzile Slovaciei oamenii citesc calm edițiile speciale cu lista guvernului cel nou. Nici o manifestare. Obosiți de atâtea lupte și de atîta încordare se pare că nu-i mai impresionează în nici un fel evenimentul” ²⁵. După ani, Gustáv Husák definea astfel evenimentul de la 14 martie 1939 : „Nu a fost la Bratislava o zi memorabilă cînd la 14 martie conducerea partidului populist slovac, cu acordul docil al celorlalți reprezentanți ai burgheziei slovace, au realizat planul lui Hitler de a declara independența Slovaciei. Nu au fost festivități, manifestații, nu au fost nici simptome de bucurie — toate acestea au fost scornite ulterior de propaganda populistă... Pentru marea majoritate a poporului slovac nu a fost nici libertate nici independență. Acesta a fost un dar de danie cu toate consecințele fascizării Slovaciei. Statul slovac a fost un stat vasal Reichului hitlerist, s-a ridicat și s-a menținut cîțiva ani din mila lui Hitler” ²⁶.

Pentru hitleriști separarea Slovaciei de țările cehă a fost o condiție preliminară a dezmembrării statului Cehoslovac. Încă înaintea săvîrșirii acestui act, la Berlin a fost luată hotărîrea provocării cehilor prin incitarea germanilor din Cehia și Moravia, precum și a celor din Slovacia, la tulburări care să creeze pretextul pentru invazia armată. Presa germană a făcut mare vîlvă anunțînd că la Bratislava și în alte părți cehii au atacat membri ai grupului etnic german ²⁷, iar Karmasin s-a grăbit să anunțe că „se va adresa la nevoie führerului” ²⁸.

Cu toate că autoritățile de la Praga nu s-au lăsat provocate de propaganda anticehă declanșată de Reich în presă sau pe calea undelor ²⁹, deplasarea trupelor germane spre granițele Cehiei și Moraviei începuse în fapt încă de la 11 martie. Totodată, statul major al trupelor hitleriste pregătise deja ultimatumul ce trebuia adresat populației din Praga pentru renunțarea la orice acte de împotrivire armată. La 14 martie, cînd separarea Slovaciei devenise deja un fapt, trupele germane se aflau concentrate la granițele Cehiei și Moraviei. Spre surprinderea celor de la Praga, în seara aceleiași zile, acestea au intrat pe teritoriul ceh și au ocupat Ostrava Moravska și alte localități de graniță ³⁰, iar la 15 martie au pătruns în Cehia, Moravia și în Slovacia de vest unitățile blindate germane. La 16 martie, la Praga a fost dat publicității decretul cu privire la înființarea

²⁴ *Dějiny Československa v datech*, p. 454 ; M. S. Durica, *op. cit.*, doc. 49.

²⁵ „Universul” din 16 martie 1939.

²⁶ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 27—28.

²⁷ „Veelkischer Beobachter” din 12 martie 1939.

²⁸ „Universul” din 14 martie 1939.

²⁹ M. Hájek, *Od Mnichova k 15 březnu. Príspevek k politickému vývoji českých zemi za pomnichovské republiky*, Praha, 1959, p. 132, 289 ; F. Lukeš, *K diplomatickému pozadí vídeňské arbitráže*, în „Historický Časopis”, nr. 1, 1962, p. 296.

³⁰ „Universul” din 16 martie 1939.

aşa-numitului Protectorat al Cehiei şi Moraviei, ca unitate autonomă în cadrul Marelui Reich ³¹.

Cehoslovacia, din punct de vedere juridic, nu a încetat să existe, însă devenea o ţară ocupată. Prin aceasta hitlerişti repurtaseră un nou succes. Forţa lor materială a fost serios întărită. La Reich a fost încorporat un teritoriu cu o suprafaţă de 48 mii km², locuit de o populaţie de 7,4 milioane persoane. Prin rezervele naturale ale Cehiei şi Moraviei şi prin industria excelent dezvoltată, îndeosebi cea de armament, a crescut serios potenţialul economic şi militar al Reichului. La rîndul ei, Banca Germaniei s-a îmbogăţit cu însemnate fonduri în aur şi devize ³².

Concomitent, cu asentimentul Berlinului, trupele horthyste au ocupat Ucraina subcarpatică (al cărei guvern autonom o proclamase, la 14 martie, independentă), ele ajungînd, la 17 martie, la graniţa cu Polonia ³³.

Cotropirea teritoriilor cehice şi lichidarea celei de-a doua Republici Cehoslovace a fost realizată prin metoda surprinderii, fără prevenirea măcar a partenerului celui mai apropiat — Mussolini. În atare condiţii nu este de mirare faptul că acţiunile agresive ale Reichului au trezit îngrijorarea şi indignarea întregii opinii europene şi din Statele Unite. În ţările europene mici şi mijlocii s-a creat o serioasă nelinişte şi, deşi factorii oficiali, din motive diferite, au preferat să se abţină de la luarea unor atitudini deschise, opinia publică din România, Iugoslavia şi alte ţări a manifestat compasiune şi a condamnat agresiunea Germaniei naziste. Presa democratică din ţările europene şi din S.U.A. a urmărit cu îngrijorare evoluţia evenimentelor şi deznodămîntul lor.

De subliniat este faptul că presa oficială din România a sesizat, încă înainte de cotropirea Cehoslovaciei, importanţa întăririi unităţii interne a statului, unitate pe care încercau să o slăbească „acei care nutreau gînduri de dominaţie şi cucerire“, atrăgîndu-se atenţia „factorilor de răspundere din toate cele trei provincii ale Cehoslovaciei“ asupra primejdiei care îi ameninţa „dacă cu un ceas mai devreme nu vor pune capăt frămîntărilor interne“ ³⁴. Totodată, au fost demascate acţiunile separatiştilor slovaci şi susţinută politica de autonomie a Slovaciei în cadrul statului federal, „ca singura indicată de interese comune superioare ale ambelor părţi“ ³⁵.

După dezmembrarea Cehoslovaciei, presa oficială românească a evidenţiat cu claritate că „sfîrşitul tragic al Republicii Cehoslovace este urmarea logică şi fatală a acordului de la Munchen, care a consacrat definitiv prăbuşirea regimului politic al siguranţei colective“ ³⁶ şi a remarcat pasivitatea marilor puteri apusene faţă de episodul final al crizei cehoslovace. S-a atras atenţia, totodată, asupra faptului că „acţiunea Reichului în Cehoslovacia pune sub semnul întrebării principiile mari care stau la temelia dreptului la viaţă al popoarelor“ ³⁷.

Totodată, în România a fost organizată o adevărată mişcare de solidaritate şi simpatie cu poporul ceh. Clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist, intelectuali de seamă şi oameni politici cu vederi înaintate au

³¹ *Dokumenty z historie československé politiky. 1939—1945*, tom II, Praha, 1966, p. 418—420 ; „Universul“ din 18 martie 1939 (textul decretului semnat de Hitler cu privire la crearea protectoratului).

³² H. Batowski, *op. cit.*, p. 207.

³³ H. Batowski, *op. cit.*, p. 239 ; „Universul“ din 18 martie 1939.

³⁴ „Universul“ din 11 martie 1939.

³⁵ „Universul“ din 12 martie 1939.

³⁶ „Universul“ din 17 martie 1939.

³⁷ „Universul“ din 18 martie 1939.

condamnat actul brutal nazist de la 15 martie 1939³⁸. Oficialitățile locale și îndeosebi populația satelor și orașelor din partea de apus a țării noastre au făcut o primire călduroasă și au acordat tot sprijinul de care au dispus celor aproape 4 000 de refugiați civili, precum și militarilor cehi, care, trecând prin România, s-au îndreptat apoi spre Orientul Apropiat³⁹.

Făcându-se interpretul forțelor progresiste din România, Partidul Comunist Român a dat din nou alarma, arătând pericolul pe care-l reprezenta coteropirea Cehoslovaciei. „Trupele de asalt ale lui Hitler — se spunea într-un manifest al P.C.R. din martie 1939 — au invadat Cehoslovacia și se găsesc la granița țării noastre... Hitler a făcut declarații solemne că va respecta independența Austriei și Cehoslovaciei. Le-a coteropit... Partidul Comunist Român dă alarma ! Să fie pregătit întregul popor român împotriva coteropitorilor hitleriști !”⁴⁰ Consfătuirea cu activul de partid din întreaga țară, convocată în aceste zile la București de către C.C. al P.C.R., a luat o serie de măsuri pentru imediata organizare a campaniei de ajutoare a refugiaților, ca strângerea de fonduri, trimiterea în regiunea Sighet a unor activiști pentru a da primele îndrumări și ajutoare celor care treceau granița⁴¹.

După proclamarea „independenței” Slovaciei, noul ministru de externe Ďurčanský s-a grăbit să notifice guvernelor străine faptul creării noului stat, cu rugămintea recunoașterii lui, precizând că Tiso, în afara funcției de premier, va exercita și funcția de cap al statului⁴².

Lucru curios, prima care a recunoscut noul stat slovac a fost Ungaria, pentru a sublinia poate prioritatea sa în problema slovacă și a trezi în conștiința slovacilor convingerea despre bunăvoința guvernului ungar față de ei, ceea ce de altfel nu corespundea planurilor voalate ale horthyștilor, nătrite față de soarta Slovaciei în viitor⁴³. La 15 martie 1939 i s-a declarat președintelui Tiso că guvernul ungar recunoaște frontierele Slovaciei și că, în curînd, se va înființa la Bratislava o misiune a Ungariei⁴⁴. A doua țară care a recunoscut, în aceeași zi, noul stat slovac a fost Polonia.

Imediat după proclamarea independenței Slovaciei, Tiso a trimis lui Hitler o telegramă, anunțîndu-i evenimentul și cerîndu-i să-i acorde ajutor imediat⁴⁵. O zi mai târziu, același Tiso, „însuflețit de mare încredere în Führer”, cerea lui Hitler luarea sub protecție a statului slovac⁴⁶. În pofida răspunsului pozitiv transmis imediat de cancelar⁴⁷, pentru care ministrul de externe slovac Ďurčanský s-a grăbit să-i mulțumească cu multă satisfacție⁴⁸, nu a existat un act formal de recunoaștere a Slovaciei de către Germania. Inițial, au existat la Berlin ezitări în ceea ce privește formele relațiilor dintre Reich și Slovacia, precum și îndoieli în ce privește stabilirea de relații diplomatice între cele două țări. În cele din urmă, însă,

³⁸ Viorica Moisuc, *Diplomația României și problema apărării suveranității și independenței naționale în perioada martie 1939—mai 1940*, București, Editura Academiei R.S.R., 1971, p. 101—103.

³⁹ Arhiva M.A.E., vol. 307, fila 99.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1/1939, U.P. nr. 24.

⁴¹ Ion Babici, *Manifestări de solidaritate ale maselor populare din România cu poporul cehoslovac (septembrie 1938—martie 1939)*, în „Studii”, nr. 3/1967.

⁴² H. Batowski, *op. cit.*, p. 225.

⁴³ J. Fabian, *Svätostefanske tiene*, Bratislava, 1966, p. 38—39.

⁴⁴ „Universul” din 17 martie 1939.

⁴⁵ „Universul” din 16 martie 1939.

⁴⁶ „Universul” din 18 martie 1939.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibidem*, din 17 martie 1939.

Hitler a decis ca consulatul general al Germaniei la Bratislava să fie transformat în legație, consulul Ernst Druffel devenind însărcinat cu afaceri ad interim. S-a acceptat, de asemenea, numirea trimisului slovac la Berlin în persoana lui Matúš Černák, care și-a dobândit, ulterior, trista faimă de fascist fanatic și adept înfocat al colaborării cu Germania ⁴⁹.

La 15 martie 1939 trupele germane au intrat nu numai în Cehia și Moravia ci și în Slovacia, ocupând întreaga parte de apus a țării și ajungând în munții Tatra, la granița cu Polonia. Deși s-a explicat că intrarea trupelor germane nu constituia o agresiune, ci avea drept scop menținerea ordinii și disciplinei în Slovacia, acțiunea a produs totuși surpriză în rîndul populației ⁵⁰. Unitățile germane au preluat depozitele militare ale armatei cehoslovace, fără a ține cont de nevoile noii armate slovacă ce se crea și nici de protestele guvernului de la Bratislava ⁵¹. De-abia după un anumit timp această practică a fost abandonată, trecîndu-se la retragerea parțială a unităților germane.

Dacă s-a ajuns la anumite concesii din partea Germaniei, acestea s-au datorat nu atît promisiunii făcute de Hitler lui Tiso că „va garanta independența și integritatea teritorială a țării” și că „va apăra Slovacia cu brațul său de neînvins” ⁵², ci faptului că Slovacia s-a aflat într-o stare de puternică dependență față de Germania. Era urmarea directă a încheierii de către guvernul slovac, fără a avea împuternicirea formală a Adunării slovace, a unui tratat care punea noul stat sub controlul nemijlocit al Reichului, atît sub aspect politic și militar, cît și sub aspect economic. Prin acest tratat, „negociat” la Berlin de ministrul de externe Ďurčanský ⁵³ și semnat de partea slovacă la 18 martie iar de partea germană la 23 martie ⁵⁴, guvernul slovac se obliga să promoveze o politică externă și să-și organizeze forțele armate în deplină înțelegere cu Reichul, de ale cărui interese trebuia să țină cont. În schimb, Germania își asuma obligația de a apăra independența și integritatea teritorială a Slovaciei ⁵⁵.

Cum avea Germania să se achite de obligațiile asumate s-a văzut imediat deoarece, în aceeași zi în care Ribbentrop semna, după o serie de ezitări, tratatul cu privire la „protecția” Reichului asupra Slovaciei, adică la 23 martie 1939, Ungaria a declanșat o puternică operațiune de război contra Slovaciei, folosind toate genurile de armament, inclusiv aviația. Slovacii au opus rezistență și au protestat, dar, fiind în inferioritate, au fost nevoiți să cedeze. La aceasta a contribuit și faptul că „protectorii” lor germani rechiziționaseră toate depozitele de muniții ale fostei armate cehoslovace și, ca atare, unitățile de artilerie antiaeriană slovacă nu au avut nici măcar cu ce să tragă împotriva bombardierelor ungare ⁵⁶.

De-abia după această acțiune autoritățile naziste au intervenit la Budapesta, ceea ce de altfel a și determinat oprirea de către guvernul ungar a înaintării trupelor sale. Se pare că Ribbentrop fusese de acord cu această acțiune, pe care o concepea, exclusiv locală, deoarece Horthy a

⁴⁹ H. Batowski, *op. cit.*, p. 226.

⁵⁰ „Universul” din 17 martie 1939.

⁵¹ M. S. Ďurica, *op. cit.*, doc. nr. 52, 56, 58.

⁵² „Universul” din 24 martie 1939.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ H. Batowski, *op. cit.*, p. 227.

⁵⁵ „Universul” din 25 martie 1939.

⁵⁶ M. S. Ďurica, *op. cit.*, doc. nr. 61.

transmis, la 24 martie, „mulțumiri călduroase“ lui Hitler pentru rezolvarea, în favoarea Ungariei, a problemei graniței cu Slovacia ⁵⁷.

Conflictul ungaro-slovac a luat sfârșit cu armistițiul încheiat la 31 martie. La Budapesta a plecat apoi ministrul adjunct slovac al afacerilor externe care, la 4 aprilie 1939, a semnat tratatul definitiv pe baza *status quo-ului post belum*, adică lăsând Ungariei întregul teritoriu ocupat de ea în estul Slovaciei. Prin ocuparea acestui teritoriu, precum și prin anexarea Ucrainei subcarpatice, „a triumfat revizionismul ungar, făcându-se o nouă breșă în prevederile tratatului de la Trianon. Era sigur că aceste cuceriri nu vor satisface pe revizionisții unguri. De aceasta s-a temut România care și-a întârit apărarea graniței sale vestice“ ⁵⁸ și a acceptat, în cele din urmă, o apropiere de Slovacia.

După încheierea conflictului, statul slovac a fost treptat recunoscut și de alte state. În cursul lunilor mai-iunie 1939 Slovacia a fost recunoscută de facto de către Franța și Marea Britanie ⁵⁹, după care, în iulie 1939, guvernul slovac a hotărât să interzică activitatea consulatelor statelor care nu vor fi recunoscut Slovacia pînă la data de 15 iulie același an. Deoarece guvernul român nu a dorit ca recunoașterea să fie obținută printr-o asemenea presiune a indicat să se studieze dacă nu pot fi stabilite legături diplomatice cu Slovacia pe cale indirectă. Drept urmare, prin intermediul ambadorului român la Varșovia, s-a sugerat omologului său slovac să propună guvernului de la Bratislava să ceară agreementul pentru numirea unui reprezentant diplomatic al său la București, urmînd să se răspundă pozitiv și să se ceară, totodată, agreementul pentru numirea unui reprezentant al României în Slovacia ⁶⁰. Propunerea a fost acceptată și, la începutul lunii septembrie 1939, ca trimis extraordinar și plenipotențiar al Slovaciei la București a fost numit Ivan Milecz, acreditat din motive de economie și pe lângă guvernul de la Belgrad, cu reședința permanentă în capitala României ⁶¹. Concomitent, a fost numit și trimisul român la Bratislava în persoana lui D. Hiott, care, la 20 septembrie 1939, și-a prezentat scrisorile de acreditare ⁶².

În aceeași lună, la 16 septembrie 1939, U.R.S.S. a recunoscut și ea de jure Republica Slovacă ⁶³. „La finele anului 1939 — arată G. Husák — U.R.S.S. a rupt relațiile diplomatice cu conducătorii cehoslovaci și Fierlinger a părăsit Moscova. Statul slovac a fost recunoscut de jure și la Bratislava a sosit ministrul plenipotențiar sovietic Pușkin“ ⁶⁴.

Pînă în februarie 1940, Slovacia fusese recunoscută de Germania, Ungaria, Vatican, Italia, Spania, Costarica, Ecuador, Iugoslavia, Franța, Belgia, Bulgaria, U.R.S.S., Lituania și România.

În evoluția așa-numitului stat slovac se pot distinge trei mari perioade și anume : anii 1939—1941 ; anii 1941—1944 ; perioada de la izbucnirea, în august 1944, a insurecției slovace pînă la eliberarea Cehoslovaciei. Prima perioadă cunoaște, la rîndul ei, două etape distincte și anume : martie 1939—iulie 1940 și iulie 1940—iunie 1941.

⁵⁷ A.D.A.P., vol. 199, doc. nr. 96.

⁵⁸ H. Batowski, *op. cit.*, p. 243.

⁵⁹ J. A. Mikus, *Slovakia. A Political History. 1918—1950*, Milwaukee, Wisc. 1966, p. 91.

⁶⁰ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/Slovacia, vol. 11, filele 8, 15.

⁶¹ *Loc. cit.*, filele 12—13.

⁶² *Loc. cit.*, vol. 41, filele 418—420.

⁶³ *Dějiny Československa v datech*, p. 339.

⁶⁴ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 43.

Caracterul regimului din Slovacia, instaurat și consolidat în condițiile subordonării nelimitate față de Germania hitleristă atît din punct de vedere politic cît și economic, precum și raporturile reciproce dintre organele aparatului de stat au fost stabilite în cadrul constituției așa-numitului stat slovac. Elaborarea acestei legi a constituit un proces greoi și complicat, în cadrul căruia s-au confruntat diferite păreri. Oricum, ea trebuia cel puțin să simuleze în fața opiniei publice slovace că noul regim îndrepta greșelile comise de Republica Cehoslovacă premuncheneză. S-a referit la aceasta Tiso, încă de la 21 februarie 1939, cînd a afirmat în fața Adunării (Camerii) că „noul stat slovac este continuatorul vechiului stat cehoslovac, se dezvoltă oarecum din el” și „va servi numai intereselor generale ale întregului popor slovac”. Prin noțiunea de „popor” Tiso înțelegea, cum singur a afirmat, „nu un popor al angajaților de stat”, ci „un popor al profesiunilor libere în domeniul comerțului și economiei”. Interesele acestor comercianți și întreprinzători urmau să fie apărute de organele puterii „în cadrul unui regim autoritar de un anumit tip”⁶⁵.

Pentru elaborarea constituției a fost desemnată o comisie specială, formată din opt membri, în frunte cu V. Tuka⁶⁶, care și-a propus să se ghideze după principiile cuprinse în constituțiile aflate în vigoare în Reichul nazist, Italia, Austria și Portugalia. Drept model urma să servească sistemul erarhic de organizare a bisericii catolice, adică puterea exclusivă și necondiționată a papei, subordonarea erarhică a clerului, rolul consultativ al cardinalilor și episcopilor, precum și intangibilitatea dogmei creștine. Rezolvarea problemelor sociale trebuie realizată conform ideii de bază că „munca și capitalul sînt două componente egale”. Au existat și propuneri de preluare a ideilor din *Carta de la Livorno* a fascismului italian, conform căreia sarcina statului era de a „înlătura contradicțiile dintre capital și muncă, precum și lupta de clasă”. Alții au sugerat aplicarea principiului nazist de cumulare a puterii președintelui cu cea a cancelarului și limitarea atributelor parlamentului⁶⁷.

Pornind de la aceste principii, membrii comisiei au elaborat propunerile lor pentru noua constituție. După dezbateri și confruntări, comisia a căzut de acord ca în organizarea statului slovac să fie adoptat modelul Italiei fasciste, recomandînd însă ca acesta să nu se aplice mecanic, ci să se țină cont de condițiile specifice din Slovacia. Aceasta și pentru faptul că în timp ce în Italia aparatul fascist de stat se adaptase deja, treptat, la sistemul de organizare a partidului fascist, în Slovacia Partidul populist nu se deosebea din punct de vedere organizatoric de celelalte partide burgheze din fosta Republică Cehoslovacă. Reorganizarea acestui partid urma să se realizeze concomitent cu reeducarea societății în spirit fascist.

Proiectul definitiv al Constituției a fost prezentat fără expunere de motive, așa-numitei Adunări (Cameră) la 21 iulie 1939. Aprobată, în urma unor dezbateri care nu au durat nici trei ore, constituția a fost elogiată pentru cadrul ferm ce îl crea vieții statale, „bazată pe principiile naționalismului slovac sănătos, și al solidarității creștine”⁶⁸.

Constituția slovacă din iulie 1939 puneă, încă din preambul, poporul slovac sub oblăduirea divină, consfințind, conform dreptului natural, în-

⁶⁵ Martin Vietor, *Prispevok k objasneniu fašistického charakteru tzv. Slovenskeho Statu*, în *Historický Časopis*, 4, 1960, p. 483.

⁶⁶ Din comisie au făcut parte: dr. Z. Ďurčanský, dr. M. Sokol, dr. M. Mederlý, Fr. Foltin, Fr. Cserhelyi, dr. Z. Novak și dr. Virsik.

⁶⁷ „Slovak” din 23 aprilie 1939.

⁶⁸ M. Vietor, *op. cit.*, p. 484.

globarea în statul slovac a „tuturor forțelor morale și economice ale națiunii într-o unitate creștină și națională, menită să împace deosebirile sociale și interesele tuturor grupurilor profesionale“⁶⁹.

Capitolul I stabilea, ca formă de stat, republica iar ca șef (cap) al statului pe președintele ales, menționînd, totodată, că cetățenii „nu pot avea decît o singură naționalitate“. În conformitate cu capitolul al II-lea, puterea legislativă pe întregul teritoriu al Republicii slovace aparținea Camerei (Adunării), formată din 80 de deputați aleși prin vot universal, direct, egal și secret, pe o durată de 5 ani. Printre drepturile exclusive ale Camerei erau prevăzute alegerea președintelui, votarea constituției, a legilor constituționale și modificarea acestora, aprobarea bugetului statului și a legilor privind apărarea acestuia, ratificarea convențiilor comerciale internaționale și a convențiilor de pace.

Conform Capitolului al III-lea, ca președinte al Republicii putea fi ales, în mod consecutiv de maxim două ori, pentru o durată de 7 ani, orice cetățean eligibil pentru Cameră, care a împlinit vîrsta de 40 de ani. Votarea alegerii președintelui urma să se facă pe bază de liste în ședințe publice, fără dezbateri. Atribuțiile cele mai importante ale președintelui erau să reprezinte statul, să primească și să numească reprezentanții diplomatici și să încheie convenții internaționale, să decreteze mobilizarea și, „în deplină înțelegere cu Camera“, să declare război sau să încheie pace, să convoace și să dizolve Camera, să numească și să revoce pe miniștri etc. Președintele era comandantul suprem al armatei și avea dreptul să confere ordine și decorații, să participe la ședințele guvernului și Consiliului de Stat. La rîndul său, guvernul se compunea din președintele Consiliului de Miniștri și miniștrii numiți de președinte, în fața căruia depunea jurămîntul.

Consiliul de stat, ales pe o durată de trei ani, se compunea din șase membri numiți de președintele republicii, 10 membri ai Partidului populist slovac, cîte un membru numit de fiecare partid al grupurilor etnice, cîte un membru reprezentînd fiecare stare profesională. De asemenea, erau membri președintele guvernului și al Camerei.

Un capitol important din constituție se referea la partidele politice (cap. VI). În cadrul lui se specifica că „poporul slovac participă la conducerea statului prin intermediul Partidului populist slovac al lui Hlinka“, denumit și Partidul uniunii naționale slovace, de altfel singurul partid din viața politică, cu excepția partidului grupului etnic german, prin intermediul căruia minoritatea germană participa la conducerea statului.

Conform prevederilor aceluiași articol, toți cetățenii, după ocupații, puteau face parte din următoarele stări profesionale: economică, industrială, comercială și de meserii, financiară și asigurări, liber-profesioniști, funcționari publici și funcționari ai instituțiilor culturale. Un alt capitol se referea la participarea cetățenilor în administrarea statului, prin intermediul administrației teritoriale și autoadministrației stărilor profesionale.

În domeniul justiției, „independentă în toate instanțele sale“, constituția preciza că puterea juridică aparține judecătorilor de stat și judecătorilor speciale. Capitolul specifica că nimeni nu poate fi judecat decît de judecătorul prevăzut de lege, dar preciza că „pentru urmăriri penale se pot înființa judecătoria excepționale“. De asemenea, se prevedea că „puterea penală a tribunalelor militare nu se poate extinde asupra persoanelor civile decît în timp de război și numai pentru delictе săvîrșite în acest

⁶⁹ Arhiva M.A.E., fondul nr. 70/Slovacia, vol. 5, filele 4—22.

timp“, dar se preciza că, în cazuri excepționale, puterea penală a acestor tribunale „se poate extinde și asupra organizațiilor de stat“.

Capitolul al X-lea, referitor la drepturile și îndatoririle cetățenilor, prevedea în mod expres obligația oricărui cetățean de sex masculin de a satisface serviciul militar și de a se supune serviciului premilitar. Pentru apărarea statului orice cetățean, fără deosebire de sex, era supus „serviciului auxiliar“. Capitolul prevedea că munca fizică și intelectuală „este o datorie cetățenească“, că cetățenii sînt obligați să-și îndeplinească „funcțiile lor profesionale și să ajute organele publice în activitatea lor“.

În mod demagogic se proclama ocrotirea muncii, interzicîndu-se exploatarea oamenilor săraci și precizîndu-se că „salariile trebuie să fie proporționale cu capacitatea de muncă, avîndu-se, totodată, în vedere și greutățile familiale“. Dreptul la grevă era interzis, iar confesiunile și asociațiile religioase recunoscute de stat erau considerate corporații cu administrație și proprietate proprie. Predarea religiei în școala primară și secundară era obligatorie.

Un capitol separat se referea la grupările etnice. Desigur, el viza, înainte de toate, minoritatea germană extrem de ofensivă și care își găsea un puternic sprijin în Germania hitleristă. Fiecare cetățean era liber să declare că aparține unei grupări etnice, fapt care urma să fie consemnat într-un registru ce nu putea fi modificat decît conform legii. Orice încercare de deznaționalizare era pedepsită, iar grupările etnice care se stabiliseră pe teritoriul slovac aveau dreptul să se organizeze pe tărîm cultural și politic sub o conducere proprie, să aibă legături culturale cu „patria mamă“ și să întrebuințeze atît în viața publică cît și în școli limba proprie. În acest capitol exista însă o clauză, care de altfel nu viza minoritatea germană, și anume că drepturile grupărilor etnice prevăzute în constituție sînt valabile „numai dacă minoritatea slovacă se bucură de aceleași drepturi pe teritoriul altor țări“.

La capitolul dispozițiuni finale, constituția prevedea că actuala Cameră rămînea în acțiune pînă la noile alegeri care trebuiau să aibă loc pînă la 31 decembrie 1943. De asemenea, primul președinte al republicii urma să fie ales de Cameră în decurs de cel mult 90 de zile de la intrarea în vigoare a constituției. În ciuda acestor prevederi, la cîrma țării va rămîne, pînă la 27 octombrie 1939, aceeași echipă guvernamentală desemnată la 14 martie a.c., în frunte cu Josef Tiso, care va îndeplini, concomitent, funcția de președinte al republicii și de președinte al guvernului. Din octombrie 1939, cînd a avut loc alegerea președintelui republicii, pînă în septembrie 1944 Tiso va continua să dețină funcția de președinte al republicii, în timp ce funcția de președinte al guvernului va fi preluată de V. Tuka ⁷⁰.

În prima etapă a așa-zisului stat slovac, adică pînă în iulie 1940, Aduunarea a propagat rolul său „constituțional“ de „sprijinitor eficient al șefului statului și al președintelui guvernului în organizarea vieții de stat și publice“. În practică însă acest organ „reprezentativ“, care „în numele poporului“ trebuia să consfințească crearea aparatului de stat, nu avea nici o împuternicire din partea alegătorilor și a fost impus poporului slovac la fel ca și celelalte organe ale aparatului represiv de stat. Cercurile clericale fasciste aflate la putere s-au temut de organizarea rapidă a alegerilor și, de aceea, pentru desemnarea unei noi Adunări (Camere), au și stabilit termenul de 31 decembrie 1943, presupunînd că pînă la acea dată regimul

fascist va fi pe deplin consolidat. Lucrurile au evoluat însă în sens contrar, astfel că pe timpul regimului fascist slovac alegerile n-au mai avut loc nici cel puțin formal, iar așa-numita „adunare constituțională” și-a continuat activitatea. Mai mult, deși constituția prevedea că Adunarea se compune din 80 de deputați, în realitate, în decembrie 1939, ea avea numai 63 din care, până în 1941, au mai dispărut treptat aproape o treime⁷¹. Deși se numea reprezentativă și, conform constituției, avea însemnate prerogative, Adunarea a participat într-o măsură redusă la constituirea organelor de stat, cele mai importante dintre acestea fiind înființate prin dispoziții guvernamentale, unele cu putere de lege, cum au fost, de exemplu, cazul Tribunalului suprem și al tribunalelor militare. Concomitent, au sporit prerogativele guvernului, mai ales după octombrie 1939, când în fruntea acestuia a venit V. Tuka. Acesta a prevăzut mari cheltuieli bugetare pentru organizarea aparatului administrativ, îndeosebi a celui represiv. Consiliile județene și de plasă au fost subordonate Ministerului de Interne. Prevederea constituțională, conform căreia cetățenii erau chemați să participe la administrarea statului, prin intermediul administrației teritoriale sau prin autoadministrație, nu a fost respectată, organele competente nefiind alese. Abuzînd de prevederile constituționale, guvernul a emis o serie de dispoziții cu putere de lege, cum a fost cea referitoare la introducerea măsurilor excepționale. Concomitent, a fost suspendată constituirea diferitelor organe și instituții prevăzute în legea fundamentală. Consiliul de Stat a rămas incomplet, iar la organizarea stărilor profesionale nici măcar nu s-a trecut.

În acest context, în cadrul Partidului populist încep să se delimiteze două grupări, între care vor persista divergențe și tensiuni continue. Prima grupare, din jurul lui J. Tiso și F. Durčanský, avea ca principal sprijin clerul catolic și burghezia conservatoare; cea de-a doua, din jurul lui V. Tuka și A. Mach, se baza pe gărzile lui Hlinka și elementele extremiste orășenești de nuanță mic burgheză. Gruparea lui Tiso dorea să introducă în Slovacia forme mai puțin agresive ale fascismului, sperînd, fără temei, că, într-un fel, va reuși să limiteze expansiunea Germaniei în domeniul economic. Gruparea radicală a lui Tuka și Mach s-a străduit din răspuțeri să introducă în Slovacia un regim totalitar de tip nazist⁷².

Regimul fascist s-a străduit, în primul rînd, să întărească armata și poliția. Reorganizarea armatei s-a realizat prin îndepărtarea ofițerilor cehi încă din perioada autonomiei și crearea, treptată, a corpului ofițeresc slovac din rîndurile intelectualității populiste. Dar, începînd cu primul acord germano-slovac din martie 1939, Reichul nazist obținuse importante concesiile militare care îngrădeau serios suveranitatea așa-numitului stat slovac. Armata slovacă a fost de fapt subordonată Wehrmachtului. Din această perioadă Berlinul a cerut, înainte de toate, slăbirea contactelor cu Polonia. Cei care avuseseră o orientare propoloneză au fost înlăturați, sau obligați să-și schimbe orientarea.

Pe măsura ascutirii conflictului germano-polon, în vara anului 1939 presiunea Germaniei hitleriste asupra Slovaciei a crescut în intensitate. De la începutul lunii august militaristii naziști au început pregătirea pentru ocuparea militară a Slovaciei, cu păstrarea aparenței că va fi respectată suveranitatea limitată a acestui stat din care Berlinul dorea să facă

⁷¹ M. Viator, *op. cit.*, p. 485; Arhiva M.A.E., fondul nr. 70/Slovacia, dosarul nr. 5, filele 32—33.

⁷² M. Kropilak, *op. cit.*, p. 28.

un aliat vasal în războiul germano-polon. În acest sens a fost pregătit un tratat special de colaborare militară care, în practică, puneă armata slovacă sub comandă germană. Acest tratat a fost semnat de Tiso la 12 august 1939 ⁷³.

Pe lângă divergențele dintre grupul Tiso-Đurčanský și grupul Tuka-Mach, în vara anului 1939 apar neînțelegeri și între gen. Cataloš, pe de o parte, și gruparea Tuka-Mach, pe de alta ⁷⁴. Dar toți, fără excepție, s-au lăsat antrenați de Germania în războiul contra Poloniei, cei mai înfocați susținători ai acestei acțiuni dovedindu-se a fi totuși Tuka, Mach și Murgaš ⁷⁵. Începînd de la 28 august, cînd Slovacia s-a aflat de fapt sub ocupație germană, armata acestei țări, cu un efectiv de trei divizii, a fost subordonată grupului de armată german de sub comanda generalului List, a cărui misiune era să atace Polonia dinspre sud. La aceeași dată, dînd curs îndemnurilor naziștilor că Slovacia trebuie să-și redobîndească regiunile pierdute după primul război mondial și în toamna anului 1938, guvernul de la Bratislava a anunțat mobilizarea armatei slovace și a gărzilor lui Hlinka ⁷⁶. La 1 septembrie 1939, fără declarație de război, trupele slovace au participat la atacul Germaniei naziste asupra Poloniei, depășind cu mult granițele slovace.

Deși, cu ocazia terminării campaniei în Polonia, Hitler a felicitat pe Tiso, mulțumindu-i „pentru ținuta hotărîită” a armatei slovace și făgăduindu-i prietenia Reichului ⁷⁷, participarea la acest război nu a adus regimului fascist din Slovacia nici o perspectivă pentru viitor. Fiind un război nepopular, ostașii slovaci au răspuns cu repulsie la mobilizare, în rîndul lor făcîndu-și ecou lozinci antirăzboinice. Această atitudine s-a transformat în demonstrații și tulburări în numeroase centre, cele mai puternice avînd loc la Kremnica ⁷⁸.

După terminarea războiului germano-polon orientarea progermană a lui Tiso capătă noi accente, fapt reieșit și din cuvîntarea rostită la 1 octombrie 1939 în cadrul congresului Partidului populist slovac, în care arăta, între altele : „ne-am ales orientarea germană și continuăm această orientare fiindcă credem în ea. Eu l-am asigurat pe Hitler că statul slovac nu-l va dezamăgi niciodată” ⁷⁹. Delegații la congres, îmbătați de perspectivele conducerii și îmbogățirii, au aprobat, în unanimitate, această linie ⁸⁰. Aceiași lucru îl va declara Tiso în ajunul alegerii sale ca președinte al Republicii (25 octombrie), cînd a fost decorat de către trimisul german la Bratislava cu „Marea cruce a vulturului german” ⁸¹.

De altfel, colaborarea slovaco-germană a constituit baza de la care a pornit conducerea populistă. La 27 martie 1940 A. Mach declara cu mult servilism : „Niciodată viitorul nostru nu a fost atît de minunat asigurat cum este asigurat astăzi alături de Marele popor german cu care participăm la construirea unei lumi noi, mai bune”. Apoi, falsificînd istoria, el

⁷³ M.S. Đurica, *op. cit.*, doc. nr. 85, p. 245—251.

⁷⁴ M. Vietor, *op. cit.*, p. 485.

⁷⁵ H. Batowski, *Agonia pokoju i poczatek wojny (sierpień — wrzesień 1939)*, Poznań, 1969, p. 243.

⁷⁶ *Dějiny Československa v datech*, p. 338.

⁷⁷ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/Slovacia, dosarul nr. 11, fila 24.

⁷⁸ A. Kocinska, *Robotnícka trieda v boji proti fašizmu na Slovensku. 1938—1941*, Bratislava, 1964, p. 274 ; Arhiva M.A.E., fondul nr. 70/Slovacia, dosarul nr. 5, fila 39.

⁷⁹ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 33.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ Arhiva M.A.E., fondul nr. 70/Slovacia, dosarul nr. 5, fila 58.

adăuga : „Să nu credeți că am trădat istoria atunci cînd ne-am alăturat Germaniei, dimpotrivă ne-am întors la istorie pe calea prieteniei slovaco-germane, care și-a dovedit trăinicia acum o mie de ani“ ⁸².

În prima etapă a statului slovac, în pofida divergențelor existente în cadrul grupării populiste aflate la cîrma țării, a avut loc, totuși, o consolidare a regimului Tiso, care „s-a bucurat de sprijinul maselor induse în eroare de propaganda naționalistă cu privire la obținerea libertății și independenței naționale“ ⁸³. Sărăcia și nemulțumirea de veacuri a păturilor muncitoare trebuia canalizată împotriva cehilor, evreilor și ungarilor. Această politică, deseori transformată în isterie naționalistă, trebuia să asigure regimului fascist și politiciii sale „naționale“ — care însemna servilism și colaboraționism cu nazismul — sprijinul maselor și, totodată, să mascheze exploatarea pe care, de astă dată, o exercita propria burghezie „națională“ slovacă ⁸⁴. Acestei burghezii, înainte ținută de o parte, i s-a oferit, în cadrul statului slovac, posibilitatea de a se îmbogăți. Folosind puterea politică, ea s-a ridicat împotriva burgheziei concurente cehe, evreiești și parțial ungare, preluînd din mîinile acesteia băncile, întreprinderile industriale, moșile etc., desigur în măsura în care i-a permis ocrotitorul ei german. Prin această „naționalizare“ puterea economică a burgheziei slovace a crescut, din rîndurile sale începînd să se delimiteze marea burghezie, care a folosit conjunctura de război pentru dezvoltarea activității de investiții, construirea întreprinderilor de armament și obținerea de profituri însemnate. O dată cu ea s-a dezvoltat și o parte a intelectualității, care a obținut posturi de conducere în aparatul de stat și economic, precum și în armată ⁸⁵.

Partidul populist promisesese țăranilor, încă din timpul Republicii cehoslovace premîuncheneze, că va înfăptui reforma agrară dacă va ajunge la putere. În practică însă lucrurile s-au prezentat cu totul altfel. În prima jumătate a anului 1940 Adunarea (Camera) Republicii Slovace a promulgat legea de reformă agrară, conform căreia urma să fie împărțit pămîntul deținut de supușii străini, de proprietarii evrei și de moșierime, a cărui suprafață depășea 50 ha, precum și pămîntul obținut prin revizuirea vechii reforme agrare cehoslovace. Practica a fost însă cu totul alta. Reforma a fost realizată numai în mică măsură, deoarece au fost vizate doar pămînturile proprietarilor evrei, cu o suprafață totală de 101 423 ha, care urmau să fie împărțite în mici loturi. Modul defectuos al împărțirii, numeroasele intervenții și prețurile ridicate de răscumpărare au făcut ca, de pe urma reformei, să beneficieze, înainte de toate, bogătașii satelor. Reforma a fost deci o înșelătorie demagogică ; ea nu a contribuit la îmbunătățirea situației maselor largi țărănești ⁸⁶.

Pe planul relațiilor externe, „poziția internațională a statului slovac a fost, în această perioadă, relativ consolidată, multe state întreținînd relații diplomatice cu Bratislava : U.R.S.S. și Iugoslavia au avut aici miniștrii lor plenipotențari, Marea Britanie avea un consul, relațiile cu S.U.A. erau în faza de reglementare, Vaticanul avea la Bratislava un nuntiu etc.“ ⁸⁷. S-au dezvoltat și relațiile economice cu străinătatea. De pildă,

⁸² J.O. Petres, *Nova Europa a Slovensko*, Bratislava, 1942, p. 32—33.

⁸³ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 37.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 35.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 33.

⁸⁶ B. Bauch, *Polnohospodárstvo za slovenského štátu*, Bratislava, 1958, p. 21; Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 33.

⁸⁷ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 37.

în februarie 1940, Slovacia avea încheiate pacte comerciale cu Germania, Italia, Ungaria, România, Elveția⁸⁸.

Conform Constituției din iulie 1939, Partidul populist slovac al lui Hlinka trebuia să fie organizația politică prin intermediul căreia „poporul slovac participă la conducerea statului“. În fapt însă masele au fost excluse de la conducerea vieții politice și economice. Situația lor materială s-a înrăutățit, iar numărul șomerilor ajunsese, în 1940, la 55 000, ceea ce a determinat plecarea unui însemnat număr de lucrători la muncă în Reich (în anul 1939 — 55 000 iar în 1940 — 80 000)⁸⁹. Mai mult, masele muncitoare au constatat că, în timp ce situația lor materială se înrăutățea, activității populști, care chipurile conduceau treburile publice „în numele poporului“, și-au agonisit în scurt timp mari averi: membrii guvernului își cumpăraseră moșii, comisarii guvernamentali realizau venituri colosale, deputații făceau comerț și trafic de influență contra unor importante recompense⁹⁰. Datorită acestor practici, la mai puțin de un an de regim fascist, și-a pierdut iluziile marea majoritate a adeptilor Partidului populist slovac al lui Hlinka. Elocventă în această direcție este remarca făcută de deputatul populist Čarnogurský, într-o broșură confiscată în decembrie 1939, și anume că „rămîne un adevăr amar faptul că nu am reușit să creăm o asemenea unitate internă a poporului care să reprezinte un sprijin pentru vremuri grele“⁹¹.

Această coeziune internă urma să fie însă obținută cu ajutorul gărzilor lui Hlinka. În declarația guvernamentală din 21 noiembrie, nelipsită de „lungile fraze de proslăvire la adresa Führerului și a Reichului german și de accentuare a prieteniei germano-slovace“⁹², fusese prezentat un plan conform căruia trebuia să se aibă în vedere ca gărzile „să poată aduce în rîndurile sale și să conducă în spiritul Partidului populist slovac (al nazismului de fapt după gîndirea și intențiile lui Tuka — *n.n.*) întregul popor, deci și pe acei care nu vor face parte din rîndul gardiștilor“⁹³.

La realizarea planului s-a trecut printr-o simplă dispoziție guvernamentală, „menirea“ gărzilor lui Hlinka fiind aceea de a educa cetățenii slovaci „ca patrioți credincioși pe viață și pe moarte“ și de a urmări „respectarea legilor și dispozițiilor organelor de stat“. Comandamentul gărzilor lui Hlinka a trecut la aplicarea acestor indicații, fiind convins că a devenit stăpînul țării. Gărzile lui Hlinka au trecut la persecutarea comuniștilor, concentrarea rezerviștilor, dirijarea activității notariatelor și a posturilor de jandarmerie. Nu s-au bucurat însă multă vreme de acest „privilegiu“. Planul intrării obligatorii în gărzile lui Hlinka și creșterea nelimitată a competențelor lor s-a izbit de împotrivire generală chiar și în rîndurile Partidului populist. Ca atare, la începutul anului 1940, guvernul a trebuit să-și revoce propriul program, iar în ceea ce privește poziția juridică a gărzilor lui Hlinka a fost emisă o lege specială care introducea principiul intrării benevole în această organizație. Dezamăgiți, ofițerii gardiști au

⁸⁸ „Slovac“ din 20 februarie 1940.

⁸⁹ M. Kropilak, *op. cit.*, p. 24; a se vedea, pe larg și Z. Konečný, F. Mainus, *Slovaci na pracach v Nemecku a v Protektorate za druche svetove valky*, în „Historický Casopis“, nr. 4/1969, p. 556—590.

⁹⁰ M. Vietor, *op. cit.*, p. 491.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² Arhiva M.A.E., fondul nr. 70/Slovacia, dosarul nr. 5, filele 67—72.

⁹³ M. Vietor, *op. cit.*, p. 491. Conform planului, din gărzile lui Hlinka trebuia să facă parte fiecare slovac între 16 și 60 de ani, educat atît în timpul pregătirii premilitare, cit și în timpul satisfacerii serviciului militar.

hotărît să organizeze, la 20 ianuarie 1940, un puci armat, care trebuia să fie de fapt „o încercare de instaurare a dictaturii, în primul rînd prin dizolvarea Adunării Republicii Slovacă”⁹⁴. În urma acestei acțiuni, în funcția de comandant șef al gărzilor lui Hlinka, în locul lui A. Mach, a fost numit, pentru scurt timp, Galan⁹⁵.

Toate acestea erau o dovadă a faptului că în cadrul conducerii Partidului populist slovac se intensifica lupta nu numai între grupurile aflate la cîrma statului, ci și între acestea și masa membrilor de partid, fapt asupra căruia conducerea din ilegalitate a Partidului Comunist Slovac atrăgea atenția încă din octombrie 1939, în „Directivele privind organizarea internă de partid și a campaniei ideologice”⁹⁶.

Un rol deosebit în propagarea ideologiei statului slovac, în politica sa și în general în viața socială, l-a avut biserica și clerul catolic. În biserici, la locurile de pelerinaj, la adunările religioase, folosindu-se de sentimentele religioase, preoții infestau pe credincioși cu ideile retrograde ale regimului fascist. Deviza inițială a lui Hlinka „Pentru Dumnezeu și popor” exprima simbioza dintre naționalismul și clericalismul populist. Biserica catolică a dus o adevărată ofensivă pentru cîștigarea conștiințelor de partea regimului populist. Clerul catolic, în frunte cu Tiso, s-a integrat direct în organele Partidului populist slovac, precum și în organele de stat și aparatul economic. Preoții au devenit deputați, prefecți, președinți ai comitetelor de plasă ale partidului, activiști etc.. Preoții catolici au fost comandanți spirituali ai gărzilor miliției lui Hlinka, s-au impus în oficiile de muncă, în armată, deținînd o poziție privilegiată în învățămînt, sistemul educațional și în presă, au căutat să influențeze direct, pe toate căile, tînăra generație. Ei acordau iertarea păcatelor gardiștilor pentru excesele lor inumane, deseori colaborau cu jandarmeria, cu Centrala securității statului, furnizau informații confidențiale acestor instituții. Corpul episcopal influența nemijlocit exercitarea puterii și era consultat asupra celor mai importante proiecte de legi, cum a fost, de pildă, cazul legii cu privire la reglementarea proprietății funciare, al cărei proiect i-a fost înaintat la 10 octombrie din ordinul lui Tiso și pe care l-a și respins pe motivul că „prin aceasta biserica ar ajunge în statul creștin slovac într-o situație mai gravă decît în timpul existenței Republicii Cehoslovace”⁹⁷. Acestea sînt motivele pentru care, „în timp ce nazismul persecuta catolicismul în alte țări, în Slovacia preoții catolici se rugau pentru Hitler, aprobau legile de la Nürnberg și luau parte la procesul de fascizare”⁹⁸.

În realizarea planurilor Germaniei naziste în Slovacia un rol deosebit a continuat să-l joace coloana a V-a nazistă a minorității germane, condusă de F. Karmasin. Secretar de stat cu problemele minorității germane pe lîngă guvernul slovac încă din octombrie 1938, acesta era, totodată, și președintele partidului german și deputat în Adunarea slovacă. Foarte activ în timpul crizei din martie 1939, cînd a fost principalul organizator al unor acțiuni teroriste și provocatoare, Karmasin și grupul său etnic a primit din partea Berlinului misiunea de a combate orice tendințe potrivnice intereselor Reichului. El trebuia să vegheze ca statul slovac să se supună la maximum nevoilor de război ale naziștilor, iar din rîndul burghe-

⁹⁴ M. Vietor, *op. cit.*, p. 495.

⁹⁵ Arhiva M.A.E., fondul nr. 70/Slovacia, dosarul nr. 5, fila 109.

⁹⁶ „Zborník Ustavu S.N.P.”, Banská Bystrica, nr. 2/1969, p. 115—116.

⁹⁷ M. Vietor, *op. cit.*, p. 498—499.

⁹⁸ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 35.

ziei populiste în conducerea de stat să se afle oamenii cei mai fideli interese-
 selor Germaniei. Pe această linie, atât el cât și șeful misiunii militare ger-
 mane von Killinger au intervenit brutal atunci cînd situația nu evolua așa
 cum o doreau ei. De pildă, cînd în februarie și martie 1940 a reizbucnit
 criza guvernamentală în Slovacia⁹⁹, cei doi au acționat foarte prompt. La
 consfătuirea pe care a avut-o cu Tiso, F. Karmasin și-a exprimat ferm dez-
 acordul cu înlăturarea din guvern a politicienilor slovaci fideli Germaniei
 și cu retragerea programului antisemit. Împreună cu Killinger, el a spri-
 jinit atunci, fără rezerve, grupul lui Tuka, Mach, Čataloš¹⁰⁰. O altă mi-
 siune a lui Karmasin a fost instruirea unităților militare ale Partidului
 populist după modelul nazist și determinarea acestora să acționeze cu ho-
 țărîre împotriva populației evreiești. El urmărea ca întreaga viață în Slo-
 vacia să fie pătrunsă, în toate străfundurile ei, de spiritul național-socialis-
 mului german. În 1940 din cei 150 000 de germani existenți în Slovacia
 aproape 60 000 făceau parte din Partidul german, partid organizat după
 modelul N.S.D.A.P. De fapt, cu unele excepții, fiecare german matur din
 Slovacia era înscris în acest partid, devenind, implicit, un supus execu-
 tant al ordinelor lui Himmler și Karmasin. Partidul german avea propriul
 său Oficiu central de ocrotire socială, propriul său Institut pentru economia
 națională și propria organizație studentască la care aderarea era obligato-
 rie și care avea sarcina să vegheze asupra educației „naționale” a membri-
 lor săi. Aceste organizații erau subordonate, ca de altfel întregul grup etnic
 german, propriului lor „conducător” — F. Karmasin. Nu a fost neglijată
 nici pregătirea germanilor slovaci pentru războiul hitlerist sau pentru ne-
 voile interne ale Reichului nazist. Deja, în anul 1940, formațiunile parami-
 litare teroriste ale germanilor slovaci numărau peste 4 000 membri și înde-
 plineau misiuni legate de pregătirea premilitară și asigurarea securității
 statului¹⁰¹. „După ce și-a adus o contribuție substanțială la dezmembra-
 rea Republicii Cehoslovace — precizează G. Husák referindu-se la activi-
 tatea coloanei a V-a a nazismului în Slovacia — aceasta a constituit tot
 timpul o amenințare internă pentru regimul lui Tiso, exercitînd asupra
 lui un control permanent și fiind o componentă privilegiată a populației”.
 „Coloana a V-a, continuă el, și-a impus o anume poziție în economie, învă-
 țămînt și în viața politică, considerîndu-se brațul înaintat al lui Hitler în
 Slovacia”¹⁰².

De la începutul existenței așa-zisului stat slovac „independent” in-
 fluența germanilor din Reich în cadrul acestuia a crescut vizibil. La rîndul
 lor, trupele germane, staționate în Slovacia, au ocupat toate punctele stra-
 tegice, organizînd o serie de obiective militare conform propriilor interese.
 Prin intermediul misiunii militare germane, forțele armate germane con-
 trolau întregul teritoriu al Slovaciei, folosindu-l drept cap de pod pentru
 viitoarele lor acțiuni agresive. Ofițerii germani instruiău pe cei ai gărzilor
 lui Hlinka. Au fost organizate cursuri politice pentru comandanții miliției
 lui Hlinka și funcționarii Partidului populist slovac, în timp ce Gestapoul
 își desfășura nestingherit activitatea în Slovacia. Toate sectoarele vieții
 culturale au fost înșesate cu consilieri germani, ale căror „sfaturi” erau
 hotărîtoare. În cadrul acestui sistem, prin care Germania intervenea direct

⁹⁹ Arhiva M.A.E., fondul nr. 70/Slovacia, dosarul nr. 5, filele 100, 104—105, 109.

¹⁰⁰ *Loc. cit.*, filele 113—114.

¹⁰¹ M. Kropilak, *op. cit.*, p. 25 ; M. Vietor, *op. cit.*, p. 500—501.

¹⁰² Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 30—31.

în treburile interne ale Slovaciei, un rol aparte l-a jucat legația germană de la Bratislava ¹⁰³.

Printre elementele moderate care s-au opus strădaniilor înverșunate ale lui Tuka de a introduce în Slovacia un regim totalitar, de a se răfui hotărît cu adversarii politici și de a introduce ideologia nazistă s-a aflat F. Ďurčanský, ministrul pe atunci al afacerilor externe și al afacerilor interne. Este drept că nici acest politician fascist slovac nu era un apărător al democrației sau al intereselor naționale ale poporului slovac. Scopul urmărit de el era ca fostul capital, care aparținuse cehilor, evreilor sau ungurilor, să nu treacă în alte mâini străine, ci în cele ale burgheziei slovace, aceasta pentru a nu favoriza consolidarea poziției naziștilor și pentru ca politica externă slovacă, dependentă de Germania, să nu se transforme într-o adevărată robie. Intențiile sale nu au scăpat însă adepților nazismului, mai cu seamă lui Tuka, care știa bine că nu va putea să ajungă la putere deplină decât cu ajutorul germanilor. De aceea el a elaborat un memorandum atotcuprinzător pentru guvernul german, în care solicita intervenția directă a acestuia în evenimentele din Slovacia, pentru a înlătura pericolul care amenința interesele naziste. Berlinul a acționat prompt și, la 28 iulie 1940, a avut loc consfătuirea de la Salzburg, la care din partea Germaniei au participat Adolf Hitler și Joachim von Ribbentrop, iar din partea Slovaciei, Josef Tiso, Voitech Tuka și Alexander Mach. Convorbirile, care după comunicatul agențiilor germane și slovace de presă „decurseseră într-un spirit cordial și amical” ¹⁰⁴, s-au soldat cu înlăturarea lui Ďurčanský din funcția de ministru de externe și din cea de ministru de interne. După această dată adepții cei mai zeloși ai nazismului german din Slovacia au fost numiți în noi funcții: V. Tuka a reprimut drept răsplată funcția de președinte al guvernului, preluând și portofoliul ministerului de externe, iar A. Mach, odată cu reprimirea funcției de comandant al gărzilor lui Hlinka, a obținut și portofoliul ministerului de interne (de la 17 august 1940 va prelua și vicepreședinția guvernului) ¹⁰⁵.

Principalele urmări ale convorbirilor de la Salzburg au constat nu numai în reîmpărțirea puterii între guvernării reacționari slovaci, ci și în asigurarea că în Slovacia trebuie introdus național-socialismul prin metode naziste ¹⁰⁶ și nicidecum prin jocul de-a „independența”, al parlamentarismului și „discuțiilor democratice” ¹⁰⁷. De aceea, la Salzburg, Hitler a dat agenților săi Tuka, Mach și Murgaš ordine precise în vederea instaurării național-socialismului în Slovacia. Deja, la 30 iulie 1940, Tuka declara că „începem să creăm o nouă ordine și se schimbă și noua constituție”, iar Murgaš a înmormîntat planul organizării stărilor profesionale, susținînd că național-socialismul „nu știe ce-s acelea stări sau clase, ci numai ceea ce-i comunitatea națională”. Ținînd cont că pentru o asemenea întorsătură bruscă nu erau pregătiți nici populiștii și nici clerul catolic, iar reacția opiniei publice a fost destul de vehementă, Tiso s-a manifestat ca un arbitru, propovăduind că principiul solidarismului creștin nu este în contradicție cu principiul nazist de „național”. Precizînd că populiștii rămîn adepții

¹⁰³ M. Vietor, *op. cit.*, p. 501.

¹⁰⁴ „Timpul” din 30 iulie 1940.

¹⁰⁵ În problema convorbirilor de la Salzburg a se vedea: L. Liptak, *Priprava i priebeh salsburskych rokovani s roku 1940 medzi predstaviteľmi Nemecka a slovenského Štatu*, în „Historický Casopis” nr. 3/1965, p. 329—365; M. Kropilak, *op. cit.*, p. 28—29.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 29.

¹⁰⁷ M. Vietor, *op. cit.*, p. 486.

acestui „principiu imbatabil“, într-un articol de fond publicat în organul de presă al Partidului populist slovac, se arăta că „Adolf Hitler, cavalerul modern al principiului național este și rămîne pentru noi garanția împlinirii aspirațiilor legitime ale popoarelor“¹⁰⁸. La rîndul său, Tiso sublinia că învățătura creștină cu privire la problemele sociale „nu se schimbă“ și lansa lozinca „spirit vechi, metode noi“. Tuka s-a grăbit să declare și el că „în Slovacia, unde domnește național-socialismul, proclamarea comunismului este o crimă“¹⁰⁹. În acest fel s-a căutat să se îndeplinească nazismul importat cu modul de gîndire al clerului catolic, iar național-socialismul cu „totalitarismul creștin“ al lui Tiso¹¹⁰. „Uniforma neagră a gărzilor lui Hlinka și culoarea neagră a sutanelor clerului politicianist — arată G. Husák — au fost simbolurile gradului atins de gîndirea și de întreaga ideologie a regimului clericalo-fascist din Slovacia“¹¹¹.

Tiso nu s-a opus proiectului de lege privind modificarea constituției „în spiritul principiului fîhrerului“, propus Adunării (Camerei) slovace de prezidiul lărgit al Partidului populist. Avînd consimțămîntul de principiu al lui Tiso, Tuka a căutat să impună modificarea constituției în sensul încetării „patronării și îngrădirii puterii executive“, considerată de el ca „cea mai importantă componentă a puterii de stat, răspunzătoare de evoluția relațiilor statale“. Tuka considera că nu are sens ca statul să-și limiteze suveranitatea prin declararea și garantarea în mod solemn a drepturilor fundamentale ale persoanei și să oblige puterea executivă să respecte necondiționat aceste drepturi. „În imperiul național-socialismului — căuta el să demonstreze — forța motrice a vieții publice o constituie nu drepturile personale, ci obligațiile cetățenești“. În timp ce în statul cetățenilor liberi — continua el demonstrația — „egalitatea se cere peste tot, adică în toate și oriunde trebuie să acționeze legea, în noul stat organele acestuia au în vedere numai voința și interesele comunității, deși această voință nu este încorporată în vreo lege“¹¹².

Această dictatură fățișă trebuia asigurată în primul rînd de Tiso, care a impus propriului său partid populist să lucreze după metodele hitleriste ; apoi de Mach care, ca ministru de interne, a preluat și funcția de comandant șef al gărzilor lui Hlinka, precum și de Murgăș, în calitatea sa de șef al propagandei. Noua ordine trîmbiată de Tuka a început să fie introdusă, fără schimbarea formală a constituției, în practica exercitării puterii executive. Tuka și-a atras adepți, recompensînd pe cei mai fideli executanți ai ordinelor lui cu calitatea de membru în consiliile de administrație ale societăților pe acțiuni. La rîndul lui, Mach a lichidat ultimele rămășițe ale autoadministrației teritoriale, a subminat tot mai mult rolul Adunării (Camerei), intensificînd activitatea Centralei securității statului și implicit acțiunile de urmărire și persecutare a comuniștilor. Concomitent, pornind de la considerentul că întrucît „poporul nu vrea să îndeplinească de bună voie planurile și scopurile guvernului trebuie să se instituie un regim autoritar în care se vor da ordine fără amestecul inutil al Adunării“¹¹³, Mach a propus, în noiembrie 1940, un proiect de creare a unei

¹⁰⁸ „Slovak“ din 31 august 1940.

¹⁰⁹ „Narodne noviny“ din 31 august 1940.

¹¹⁰ A se vedea pe larg A. Siracky, *Klerofašistická ideológia ľudactva*, Bratislava, 1955.

¹¹¹ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 39.

¹¹² M. Vietor, *op. cit.*, p. 487.

¹¹³ „Gardista“ din 6 ianuarie 1940.

poliții politice. Inițiativa sa a stîrnit însă puternice dispute și fricțiuni în sînul Partidului populist, cu atît mai mult cu cît el propunea concentrarea nelimitată a atribuțiilor acestei poliții în mîinile ministrului de interne. Temîndu-se de creșterea aversiunii față de ordinea național-socialistă impusă de Tuka, precum și de intențiile lui Mach, de limitare a atribuțiilor conducerii Partidului populist, Tiso s-a pronunțat împotriva acestui proiect, cerînd să fie discutat în cadrul Adunării, lucru cu care Mach nu a fost de acord, fapt pentru care chestiunea a fost tîrăgănată pînă în noiembrie 1941.

Între timp Mach a prezentat, din ordinul Berlinului, un alt proiect. elaborat de consilierul său (căpitanul nazist Schupogüdlér), care viza punerea jandarmeriei și poliției, inclusiv a poliției politice, sub tutela șefului Corpului securității, subordonat, la rîndul său, ministrului de interne. Împotriva proiectului s-a pronunțat însă ministrul apărării Čataloš, care a propus ca jandarmeria și poliția să fie subordonate Ministerului Apărării Naționale. Mach a respins această propunere și, la rîndul său, și-a retras și el proiectul supus aprobării.

Unul din cei care s-au aflat în spatele lui Tuka a fost și noul trimis german la Bratislava — Hans Elard Ludin, „om grosolan și lipsit de tact diplomatic, care a început să se manifeste ca stăpîn al Slovaciei, dictînd chiar schimbări de persoane“¹¹⁴. Într-un discurs ținut la Kezmarok, în prezența lui Karmasin, la scurt timp după sosirea la Bratislava, el a făcut o afirmație nicidecum întîlnită în istoria diplomației, declarînd că Reichului german îi este indiferent dacă Slovacia este condusă de X sau de Y dar că, hotărîtor este ca ea să se supună dorințelor germane. În cercurile conducătoare ale statului slovac afirmația a produs o anumită senzație dar nu s-a putut face nimic: „Raporturile lor de vasali i-au obligat să accepte asemenea amenințări deschise“¹¹⁵.

Concomitent, Tiso s-a străduit să consolideze raporturile din cadrul Partidului populist slovac. În Cabinetul președinției guvernului au fost elaborate planurile de fuzionare a partidului cu aparatul de stat. Președintele partidului urma să fie și președinte al Republicii, iar șeful guvernului vicepreședinte interimar al statului. Prezidiul restrîns al partidului, format practic din Tiso, Tuka și Mach, trebuia să înlocuiască prezidiul lărgit al P.P.S. Sistemul urma să fie aplicat și la eșaloanele inferioare ale partidului. Tiso a continuat politica de atragere a clerului de partea regimului, cu toate că noul curs promovat după Consfătuirea de la Salzburg a produs unele diferențieri în rîndurile acestuia. Toate aceste măsuri și încercări de concentrare a puterii erau un indiciu al sfîrșitului scurtei perioade aparent constituționale din istoria așa-zisului stat slovac „independent“. Numărul adeptilor regimului se afla în scădere, iar lipsa de unitate în rîndurile liderilor P.P.S. a contaminat și aparatul de stat. „Național-socialismul slovac, adus de Tuka și Mach de la Salzburg — scrie G. Husák —, s-a limitat la o mîină de gardiști și la lupta lor pentru ciolan cu clica clericală a lui Tiso“¹¹⁶.

Convorbirile de la Salzburg au dus la aderarea rapidă (la 24 noiembrie 1940) a așa-zisului stat slovac la Axă. Guvernul fascist slovac a pus țara la remorca mașinii de război naziste, împingînd, în cele din urmă, poporul slovac, contrar voinței lui, în războiul dus de Germania contra U.R.S.S.

¹¹⁴ K. Čulen, *Po svätoplukovi družá naša hlava I*, U.S.A., 1947, p. 266.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 32.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 37.

Împotriva regimului clericalo-fascist și a „ocrotitorilor“ săi naziști s-a ridicat, cu o vigoare din ce în ce mai mare, mișcarea antifascistă, ce a început odată cu dezmembrarea Republicii cehoslovace și a fost legată, înainte de toate, de activitatea Partidului Comunist Slovac care a fost nevoit să acționeze în ilegalitate. Acesta s-a delimitat, în mai 1939, ca organizație de sine-stătătoare, având în frunte o conducere centrală ilegală ¹¹⁷.

Învingând o serie de greutăți și limite, comuniștii slovaci n-au încetat nici o clipă lupta contra regimului fascisto-clerical, a politicii sale interne și externe ¹¹⁸. În prima perioadă a celui de-al doilea război mondial, el a organizat, atât în rîndul oamenilor muncii cît și al armatei, o puternică campanie împotriva participării Slovaciei la războiul declanșat de Germania hitleristă împotriva Poloniei. Prin manifeste și o intensă activitate de propagandă și agitație P.C.S. a demascat în fața poporului slovac corupția regimului, demagogia socială și religioasă a clicii aflată la putere, exprimîndu-și solidaritatea cu rezistența poporului ceh, condamnînd măsurile brutale luate de autorități împotriva populației evreiești, chemînd la unirea luptei de eliberare socială a clasei muncitoare germane cu lupta de eliberare națională a cehilor, slovacilor, austriecilor și polonezilor împotriva imperialismului nazist ¹¹⁹.

Izbucnirea, la 22 iunie 1941, a războiului germano-sovietic și crearea, la scurt timp după aceasta, a coaliției antihitleriste au avut o influență deosebită asupra evoluției situației interne și externe a Slovaciei. Intrarea U.R.S.S. în cadrul coaliției antihitleriste a făcut posibilă încheierea de către guvernul sovietic, cu unele guverne din emigrație ale țărilor ocupate, a unor acorduri și înțelegeri referitoare la ducerea în comun a luptei împotriva Germaniei naziste. Pe această linie se înscrie și acordul de colaborare în lupta împotriva Germaniei, încheiat, la 18 iulie 1941, între guvernul Uniunii Sovietice și guvernul cehoslovac din emigrație ¹²⁰.

Cu trei zile înaintea declanșării agresiunii împotriva Uniunii Sovietice, la 19 iunie 1941, șeful Marelui Stat major al armatei germane, generalul Halder, a făcut o vizită secretă la Bratislava. A doua zi trimisul Germaniei, Ludin a adus la cunoștința lui Tiso dorința lui Hitler ca Slovacia să participe la războiul din Răsărit ¹²¹. Propunerea a fost acceptată și, la 22 iunie, Tiso anunța Berlinul de participarea Slovaciei alături de Germania, iar în ziua următoare a declarat război Uniunii Sovietice.

Propaganda populistă a fost încîntată de succesele de început ale armatelor hitleriste, trîmbițînd superioritatea național-socialismului, lucru pe care însăși președintele Tiso l-a declarat : „Construirea unei Slovacii naționale este deviza noastră pentru viitor. Facem aceasta nu numai din afecțiunea respectuoasă față de Marele Reich german și de nobilul său conducător Adolf Hitler, ci și din perfectă înțelegere a interesului vieții noastre naționale și statale. Sîntem încadrați în spațiul vital pe care-l pregătește acum pentru noua Europă național-socialismul nu numai prin acorduri, ci și prin comunitatea armelor și a intereselor vitale“ ¹²². Dominația fascistă a întregii Europe — scrie G. Husák — „constituia exemplul și modelul

¹¹⁷ M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 66, 68.

¹¹⁸ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 41—46.

¹¹⁹ M. Kropilak, *op. cit.*, p. 36.

¹²⁰ *Dějiny Komunistické Strany Československa*, Praha, 1961, p. 417 ; M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 75.

¹²¹ J. Lipták, *Slovensko v 20 storoci*, Bratislava, 1968, p. 184.

¹²² Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 32.

fasciștilor slovaci care se străduiau din răspuțeri ca în această nouă Europă să ocupe un loc de cinste“¹²³.

Pentru atingerea acestor scopuri economia slovacă a fost subordonată nevoilor de război ale naziștilor, iar organele polițienești au intensificat prigoana împotriva adversarilor regimului clericalo-fascist și, în primul rând, a comuniștilor din rândul cărora poliția lui Mach a arestat peste 600 de persoane¹²⁴.

Adversarii regimului au fost internați în lagărele de concentrare slovace pe care Ministerul de Interne le-a organizat la Žilina, Novákoc, Seredi, Bratislava și Poprad. De aici au plecat numeroase transporturi spre lagărele din Germania nazistă și din teritoriile ocupate ale Poloniei, ca Oświęcim (Auschwitz), Lublin și altele. Până în octombrie 1942 au fost deportați din Slovacia în lagărele de concentrare naziste peste 57 000 de evrei¹²⁵.

Grăbită s-a arătat conducerea așa-numitului stat slovac și în trimiterea pe frontul răsăritean a peste 50 000 de ostași. A fost creată chiar o așa-numită Brigadă mobilă, sub comanda locotenent-colonelului german (din Sudeți) Pilfousk și care a fost subordonată armatei a 17-a germană, comandată de generalul von Stülpnagel; aceasta n-a reușit însă să se pună bine pe picioare, căci, la 22 iulie 1941, a și suferit prima înfrângere dezastruoasă în lupta de la Lipovec¹²⁶. „Spiritul prieteniei cordiale și frăția de arme a celor două armate în lupta împotriva bolșevismului“, elogiate de ziarul „Slovac“¹²⁷, organul guvernamental, a început să se prăbușească rapid. Datorită împotrivirii crescînde a ostașilor, determinată atât de înfrîngerea suferită de armata germană în fața Moscovei, de modul de tratare a lor de către „partenerii“ germani, precum și de activitatea intensă desfășurată în rândurile armatei de comuniști, comandamentul slovac a fost nevoit să retragă de pe frontul sovietic, pînă la sfîrșitul lunii august 1941, circa 34 000 de ostași¹²⁸.

Sub imperiul înfrîngerilor tot mai numeroase suferite de trupele germane pe frontul de răsărit, datorită marilor victorii ale armatei sovietice la Stalingrad, dar și sub impulsul pierderilor suferite în propriile rînduri¹²⁹, atmosfera în armata slovacă s-a înrăutățit continuu, tot mai mulți ostași slovaci trebind de partea trupelor sovietice. Mulți din aceștia vor intra, în primăvara anului 1943, în cea de-a doua unitate cehoslovacă creată pe teritoriul U.R.S.S.¹³⁰. Despre starea de spirit din armată (deși în rîndurile opiniei publice clica guvernamentală a continuat să răspîndească forțat optimismul), în ședințele secrete ale Comitetului de apărare, lucrurilor li s-au spus deschis pe nume. De pildă, la 2 iulie 1942, Čataloš și membrii Comitetului constatau că „în armată și corpul ofițerilor se răspîndește defetismul, se manifestă influența Londrei și a propagandei comuniste“¹³¹.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ibidem, p. 59.

¹²⁵ J. Daxner, *L'udáctvo pred Narodnym Súdrom (1945—1947)*, Bratislava, 1951, p. 52—56; M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 79.

¹²⁶ M. Kropilak, *op. cit.*, p. 51.

¹²⁷ M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 79; M. Kropilak, *op. cit.*, p. 51.

¹²⁸ Din iunie 1941 pînă în martie 1944 pierderile armatei slovace s-au cifrat la 1 179 morți, 2 969 răniți și 2 719 dispăruți (Václav Král, *Osvobození Československa. Studie o mezinárodně politických aspektech*, Praha, 1975, p. 23).

¹²⁹ M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 254.

¹³⁰ M. Vietor, *op. cit.*, p. 492.

¹³¹ Ibid.

Anul 1942 a adus cu sine compromiterea regimului național-socialist al lui Tuka. De aceea Tiso a încercat să depășească izolarea Partidului populist al lui Hlinka prin clerical-fascismul său, ca și prin promulgarea unor legi — așa cum au fost legea cu privire la comunitatea muncitoare slovacă, legea cu privire la unificarea organizațiilor studențești, sau legea cu privire la componența socială a Partidului populist slovac — care trebuiau să contribuie la atragerea, prin intermediul demagogiei sociale, a tineretului universitar și să fundamenteze juridic poziția dictatorială a președintelui republicii. Vorbind în cadrul Comitetului constituțional, Mederly, unul dintre apropiații lui Tiso, declara că Partidului populist trebuie să i se acorde o mai mare autoritate de-sine-stătătoare, în special în problemele sociale, recomandând nelegarea prea strînsă de guvern a instituțiilor de partid. În aceste condiții Tiso a preluat conducerea directă a partidului. Ca „conducător“ el a devenit reprezentantul suprem al partidului, stabilind sensul politicii acestuia și metodele prin care P.P.S. trebuia să-și îndeplinească „misiunea“ sa. Ordinele sale erau obligatorii „pentru fiecare membru și activist de partid“. Președinte al Congresului și al prezidiului C.C., el numea și revoca pe secretarul general, pe președinții organizațiilor județene și de plasă. În acest fel, Comitetul Central al Partidului populist devenea numai un organ consultativ. La rîndul său, așa-zisul „congres“ urma să se întrunească odată la cinci ani dacă era convocat de „conducător“. El trebuia să aleagă „conducătorul“ și pe cei patru vicepreședinți ai Partidului populist. Dar aceste alegeri nu au avut loc niciodată, iar masa de membri ai partidului a fost privată chiar și de dreptul formal de a-și alege și de a delega reprezentanți în acest congres. Aceasta era deci modalitatea în care poporul „participa“ la exercitarea puterii de stat prin intermediul Partidului populist.

Tiso a devenit dictator dar prin aceasta raporturile din sinul Partidului populist nu s-au îmbunătățit, după cum nu a putut fi stăvilită nici descompunerea aparatului de stat. Secretarul general al partidului continua să se ocupe de mijlocirea vînzării fostelor bunuri mobiliare evreiești, deputații și le însușeau, iar funcționarii luau și ei ce mai rămînea. Datorită acestor practici, în anul 1942, din Partidul populist slovac rămăsese doar aparatul funcționăresc și de propagandă, precum și gărzile teroriste ale lui Hlinka care, fără ajutorul armatei germane și al Gestapoului, cu greu ar fi putut apăra clica fascistă¹³². Așadar, „odată cu evoluția situației pe fronturi, în special pe cel de Răsărit, odată cu înfrîngerile germane și succesele sovietice se accentuează decăderea regimului clericalo-fascist, cresc șovăielile și se amplifică destrămarea aparatului de stat. Regimul populist pierde sprijinul politic al maselor, se demască ca agentură a Germaniei naziste“¹³³ care, așa cum afirma Herman Göring imediat după München, urmărea ca „Cehia, Moravia și Slovacia să devină dominioane germane din care să se scoată tot ceea ce se putea scoate“¹³⁴.

În aceste condiții, o amploare tot mai mare o ia mișcarea de rezistență din Slovacia, asupra căreia își va pune amprenta evoluția relațiilor dintre guvernul cehoslovac al lui E. Beneš, aflat la Londra, și conducerea P.C.C. aflată la Moscova. Începînd din anul 1941 între cele două centre s-a purtat o îndelungată discuție în jurul tacticii de luptă pe care trebuia s-o aplice mișcarea de rezistență, a problemei conducerii politice a acestei mișcări.

¹³² M. Vietor, *op. cit.*, p. 492—493, 499.

¹³³ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 37.

¹³⁴ M. Kropilak, *op. cit.*, p. 49.

În împrejurările adâncirii continue a crizei regimului lui Tiso, conducerea de la Moscova a P.C.C. a hotărît să trimită în Slovacia doi delegați ai săi, care au reușit să ajungă în țară în vara anului 1943, și, împreună cu conducerea centrală ilegală, au început pregătirile pentru crearea unui stat-major revoluționar, a cărui misiune era să organizeze lupta de eliberare în faza finală a războiului. La rîndul său, guvernul lui E. Beneš își sporește numărul agenților în Slovacia. În acest timp, situația din țară devine tot mai încordată ¹³⁵. La 10 august 1943 a izbucnit o puternică grevă la fabrica de postav din Žilina iar la 16 august, ca răspuns la intențiile guvernului slovac de a-i trimite în Reich, se răscoală 15 000 de ostași din garnizoana din Tarnov ¹³⁶. Pe front, în toamna aceluiași an, alți 2 000 de soldați și ofițeri trec de partea armatelor sovietice ¹³⁷.

Evoluția rapidă a evenimentelor pune cu tot mai multă acuitate problema creării unui organ central de conducere la scară națională a rezistenței. În vederea realizării acestui scop, P.C.C. a reluat convorbirile cu reprezentanții rezistenței burgheze, susținînd ideea creării unui Consiliu Național Slovac. Discuțiile au fost facilitate de încheierea, la 12 decembrie 1943, a tratatului cehoslovaco-sovietic de prietenie, ajutor reciproc și colaborare postbelică ¹³⁸, ele finalizîndu-se prin încheierea unei înțelegeri intitulate *Acordul din noaptea de crăciun*, principal document programatic al C.N.S. Acordul, care formula principiile de bază și scopurile luptei împotriva fascismului, se pronunța pentru crearea, în cadrul Republicii Cehoslovace, a unui stat comun al cehilor și slovacilor, constituit pe principiul egalității în drepturi, în care urma să fie instaurat un regim democratic, menit să asigure stîrpirea tendințelor fasciste și promovarea unei politici sociale și economice echitabile. Acordul situa pe primul plan sarcina „unirii, pe plan central, a luptei poporului slovac pentru înlăturarea dictatului germano-nazist acceptat de uzurpatorii autohtoni aflați la putere” ¹³⁹. În C.N.S. a fost adoptată ideea reprezentării proporționale. P.C.S., împreună cu social-democrații, cu care încă din septembrie 1943 stabilise principii de colaborare, aveau patru reprezentanți ; același număr de reprezentanți întrunea și blocul grupărilor burgheze.

Avînd sprijinul C.N.S., mișcarea de partizani din Slovacia a cunoscut, începînd din primăvara anului 1944, o puternică dezvoltare, acțiunile acesteia amplificîndu-se în vara aceluiași an prin intrarea în rîndurile ei a numeroase grupuri de partizani sovietici, români, polonezi, unguri, antifasciști germani, mulți dintre ei cu experiență în luptele din spatele frontului ¹⁴⁰. Acordînd o mare importanță dezvoltării mișcării de partizani, P.C.S. și C.N.S. și-au îndreptat atenția și spre armată, în vederea atragerii ei de partea luptei împotriva dominației naziste și a regimului clericalofascist ¹⁴¹. Acest lucru a determinat și sporirea preocupării pe care guvernul

¹³⁵ Vezi, pe larg, M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 27—28.

¹³⁶ *Dokumenty z historie Československé politiky. 1939—1945*, vol. II, p. 728—729.

¹³⁷ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 76.

¹³⁸ *Dějiny Československa v datech*, p. 347.

¹³⁹ M. Kropilak, *op. cit.*, p. 64—65.

¹⁴⁰ I. Olteanu, *Despre activitatea unor grupuri de partizani sovietici și români care au luptat pe teritoriul Slovaciei în perioada august 1944—februarie 1945*, în „Anale de istorie”, nr. 6/1960, p. 136—151 ; J. Dolezal, J. Hroziencik, *Miedzínarodná solidarita v Slovenskom národnom povstaní*, Bratislava, 1959, p. 214—215.

¹⁴¹ M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 90—91.

din emigrație a început să o acorde armatei slovace și locului acesteia în viitoarele sale planuri.

Pornind de la faptul că în rândurile armatei existau deja create grupuri antifasciste, la care aderaseră și cadre de comandă (unele din acestea stabiliseră deja legături cu organele militare ale guvernului din emigrație), conducerea ilegală a P.C.S. a luat hotărârea atragerii de partea sa a unor comandanți militari cu funcții dintre cele mai înalte, excluzând însă pe cei care se compromiseseră peste măsură prin antrenarea țării în războiul contra Uniunii Sovietice și care erau strâns legați de politica fascistă a așa-numitului stat slovac. Printre aceștia se numărau generalii Ferdinand Čataloš, Augustin Molar, Jozef Turanec și alții, care vor încerca și ei să se salveze de verdictul istoriei, elaborând unele planuri cu totul nerealiste de rezolvare a crizei politice și militare din Slovacia. În aceste condiții, C.N.S. s-a orientat asupra locotenent-colonelului Ján Golian, șeful statului major al comandamentului armatei terestre din Banská Bystrica, care concentrase în jurul său un grup de persoane cu orientare antifascistă și care avea deja legături cu Londra¹⁴². Acesta a acceptat propunerea C.N.S. și a conducerii ilegale a P.C.S. de colaborare, aproximativ în același timp în care Beneš îl numea comandant militar al rezistenței din Slovacia. Golian, împreună cu alți militari, au creat, în aprilie 1944, un Comitet militar și au elaborat planul desfășurării insurecției armate, ale cărui amănunte au fost dezbătute în cadrul consfăturii comune a reprezentanților C.N.S. și ai Comitetului militar din 29 iulie 1944. La această consfătuire, la care nu au lipsit confruntările de păreri, a fost aprobat, prin consens, planul de ansamblu al insurecției, definitivat apoi în ședința comună din 20 iulie 1944, când s-a luat definitiv hotărârea de a se trimite o delegație a C.N.S. în U.R.S.S. pentru a coordona planurile insurecției slovace cu cele ale operațiunilor militare sovietice¹⁴³.

În timp ce delegația C.N.S. se afla la Moscova, unde purta convorbiri cu reprezentanții conducerii din străinătate ai P.C.C. și ai guvernului Beneš, precum și cu guvernul sovietic, evenimentele petrecute pe plan intern și extern au modificat brusc situația din Slovacia. Respingerea armatelor germane pînă pe crestele Carpaților și prezența trupelor sovietice în apropierea granițelor Slovaciei, debarcarea aliaților în Normandia, eliberarea de către armata sovietică și armata poloneză a unei părți din teritoriul Poloniei, victoria insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste începută la 23 August în România și trecerea acesteia de partea Aliaților, au favorizat precipitarea evenimentelor revoluționare, a căror avalanșă nu mai putea fi oprită pînă la sosirea delegației C.N.S. din U.R.S.S.¹⁴⁴.

Evenimentele au fost grăbite și de pătrunderea la 29 august 1944 a unităților germane în Slovacia, cu scopul clar de ocupare a țării. Guvernul Tiso nu se mai putea menține decît în prezența trupelor hitleriste. În discursul radiodifuzat, transmis în aceeași zi de generalul Čataloš, în calitate de ministru al apărării, populația era anunțată că, la invitația și insistențele conducătorului și președintelui „nostru” (Tiso), trupele germane vin în Slovacia pentru a lupta împotriva partizanilor; el cerea armatei slovace și cetățenilor să sprijine unitățile germane în această luptă și să

¹⁴² M. Kropilak, *op. cit.*, p. 76.

¹⁴³ M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 91—92; V. Král, *op. cit.*, p. 45—54.

¹⁴⁴ M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 93.

le întâmpine „ca pe aliații noștri”¹⁴⁵. Imediat după discursul lui Čataloš, locotenent-colonelul Golian a hotărât să se treacă la acțiune. La 30 august, postul „Slovacia liberă”, aflată la Banská Bystrica, a transmis proclamația Comitetului militar adresată armatei slovace și populației, prin care se aducea la cunoștință declanșarea insurecției și se lansa chemarea la luptă alături de insurgenți¹⁴⁶. Până în seara zilei de 30 august forțele insurecționale, formate din detașamente de partizani și unități militare din câteva garnizoane, au eliberat mai mult de jumătate din teritoriul Slovaciei, în centrul căruia se afla orașul Banská Bystrica, unde s-au instalat organele civile și militare insurecționale: Consiliul Național Slovac și Comitetul Militar Revoluționar. La 1 septembrie, la prima ședință organizată în condiții legale, C.N.S. a anunțat că preia puterea pe întregul teritoriu al țării și a proclamat reînnoirea Republicii Cehoslovace. Au fost, de asemenea, publicate o serie de hotărâri cu privire la dizolvarea Partidului populist slovac și a gărzilor lui Hlinka și la constituirea comitetelor naționale locale, care și-au asumat întreaga putere politică și au acționat ca singurele organe ale puterii populare. Prin aceasta insurecția națională slovacă a constituit începutul revoluției naționale și democratice în Cehoslovacia.

Împotriva insurgenților s-au năpustit cu furie trupele germane al căror efectiv a fost sporit la valoarea a 7 divizii. La 19 octombrie acestea au declanșat ofensiva generală împotriva teritoriului insurecțional, unde forțele armate erau comandate de generalul Rudolf Viest. După aproape două luni de lupte cu insurgenții, la 28 octombrie, trupele germane au intrat în Banská Bystrica. O parte din unitățile armate s-au retras în munți, împreună cu unitățile de partizani, de unde au continuat lupta împotriva trupelor hitleriste. Cu toate măsurile drastice luate de comandamentele militare germane pentru intimidarea populației, unitățile de partizani au reușit, în plină iarnă, să dea puternice lovituri inamicului. Lupta de eliberare națională a intrat în faza ei finală, luând forma unui război de partizani tot mai intens, stimulat de înaintarea victorioasă a trupelor sovietice, române și a unităților cehoslovace, create pe teritoriul U.R.S.S., care, în primăvara anului 1945, vor curăța întreaga Slovacie de trupele hitleriste¹⁴⁷.

Insurecția națională slovacă a dat o puternică lovitură regimului fascist și aparatului său de stat. Ministerul Apărării Naționale și Ministerul de Interne din cadrul noului guvern, remaniat la 5 septembrie 1944¹⁴⁸, au încetat practic să mai dispună de armată și jandarmerie, devenind organe auxiliare ale Wehrmachtului sau ale trimisului plenipotențiar german. La rândul său, Partidul populist slovac al lui Hlinka s-a destrămat total și nu a mai reprezentat nici un sprijin pentru regimul fascist. Dominația germană se demascase definitiv. Pe întregul teritoriu neeliberat hotărârau numai hitleriștii. În acest sens, în circulara guvernamentală din 12 septembrie 1944 se preciza că „Atribuțiile administrative în zona de luptă (practic deci pe întregul teritoriu neeliberat al Slovaciei) sînt exercitate de comandanții armatelor germane operaționale”¹⁴⁹.

¹⁴⁵ *Slovenské národné povstanie Dokumenty*, Bratislava, 1965, doc. nr. 176.

¹⁴⁶ *Ibidem*, doc. nr. 179 și nr. 180.

¹⁴⁷ M. Moldoveanu, *op. cit.*, p. 95—96; M. Kropilak, *op. cit.*, p. 244—246.

¹⁴⁸ La 5 septembrie guvernul Tuka și-a dat demisia. În noul guvern, al cărui președinte a fost numit Ștefan Tiso, nu au mai rămas decît doi din vechii miniștri și anume Alexander Mach — ca ministru de interne și Geza Medrický — ca ministru al economiei. Ministru al Apărării Naționale a devenit Ștefan Haššik.

¹⁴⁹ M. Vietor, *op. cit.*, p. 54.

Clicii fasciste slovace nu-i mai rămânea nimic de făcut decât să execute ordinele hitleriștilor. Lichidarea în fapt a regimului fascist slovac a făcut ca ceea ce mai dănuia din el să nu se deosebească cu nimic de regimul de ocupație din Protectorat. Îi rămăsese o singură sarcină, aceea de a ajuta pe hitleriști să pregătească apărarea granițelor germane prin cele mai brutale mijloace și să transporte din Slovacia tot inventarul viu și mort care putea ajuta naziștilor doar la prelungirea sfârșitului lor tragic care bătea la ușă.

La această „misiune“ abominabilă s-au înhămat Tiso, Mach, Ďurčanský, Haššík, Kubala și alții. Conform acordului secret din 9 octombrie 1944, semnat de Tiso și Polyak, clica trebuia să asigure aprovizionarea armatei germane de ocupație din rezervele slovace, să sprijine trupele Wehrmachtului în lupta împotriva partizanilor și a armatelor sovietice, să ajute la ultima mare jefuire a Slovaciei. Pentru îndeplinirea acestei „misiuni“ Ministerul de Finanțe a plătit, pînă în septembrie 1944, în contul cheltuielilor financiare ale armatei germane de ocupație, suma totală de aproape 7 miliarde coroane slovace, la care s-au adăugat 700 milioane coroane destinate apărării proprii. Cu aceste fonduri noul ministru al apărării Haššík trebuia să înființeze, în locul armatei descompuse, unități ale așa-numitei Apărări locale, iar Kubala detașamente de șoc ale gărzilor lui Hlinka. Efectivul celor două formațiuni cu caracter strict represiv s-a ridicat la 4 000—5 000 de mercenari, recrutați din rîndurile elementelor declasate și ale delincvenților. De aci și participarea lor la acțiunile atroce ale trupelor germane, îndeosebi ale brigăzii lui Dirlewanger, sau a unităților lui Vlasov care, în timpul acțiunilor de pedepsire a populației civile, au decimat sate întregi din Slovacia. Urmele lor au fost descoperite după război cînd s-au găsit 176 de gropi comune cu 3 723 de cadavre, dintre care 720 de femei și 211 de copii ¹⁵⁰.

Atribuțiile instituțiilor centrale au fost preluate, aproape în exclusivitate, de organe excepționale, de diferiți trimiși și împuterniciți guvernamentali. Aceste organe auxiliare ale autorităților de ocupație executau nemijlocit ordinele hitleriștilor, ajutînd la arestarea și deportarea oricărui bărbat care refuza ordinele de chemare, considerat de Tiso drept prizonier de război și asigurînd forța de muncă necesară lucrărilor de fortificații.

Un alt episod tragic l-a constituit acțiunea de strămutare a populației civile slovace în Germania. Acțiunea a ordonat-o și condus-o ministrul plenipotențiar german care, prin nota verbală din 10 ianuarie 1945, stabilea că sînt supuse strămutării persoanele de sex bărbătesc între 16 și 60 de ani, fără asigurarea mijloacelor de transport. Celor care rămîneau pe loc li se asigurau alimente numai pentru trei luni de zile, restul rezervelor luînd drumul Germaniei. Tiso a recomandat personal funcționarilor de stat să accepte strămutarea benevolă în Germania. Așa a fost de „benevolă“ acțiunea încît în județul Javorina, pe motiv că populația sprijinea pe partizani, au fost deportați toți bărbații între 16 și 60 de ani, iar satele au fost incendiate ¹⁵¹. Strămutarea populației a fost însoțită de evacuarea bunurilor economiei slovace, acțiune care a dovedit fără tăgadă că organele germane de ocupație erau stăpîne cu puteri nelimitate în Slovacia și că autoritățile slovace le erau complet subordonate. Acest fapt a fost subliniat într-o comunicare confidențială făcută la 5 martie 1945 lui Tiso

¹⁵⁰ M. Kropilak, *op. cit.*, p. 244.

¹⁵¹ M. Vietor, *op. cit.*, p. 505—506.

de secretarul general al Apărării statului în care se arăta că : „evacuarea în străinătate, reglementată prin nota verbală a ministrului plenipotențiar german din 10 februarie 1945, este în contradicție cu legea privind apărarea statului, care nu prevede evacuarea în străinătate. Ministrul plenipotențiar — se spunea în continuare — dispune samavolnic eliberarea ordinelor de evacuare, iar organele slovace de resort nu sint înștiințate de aceste acțiuni nici măcar post factum“ ¹⁵².

Întreprinderile industriale (misiunea militară germană pentru problemele războiului de la Bratislava avea în evidență 380—400 de întreprinderi industriale), agricultura slovacă au fost jefuite pentru nevoile de război ale Germaniei, iar atunci cînd Slovacia nu își putea trimite în Germania cantitățile lunare de produse, Himmler amenința că SS-ul lui va întreprinde din nou acțiuni singeroase, pe care le va justifica prin necesitatea luptei împotriva partizanilor.

Clica lui Tiso a început să-și dea din ce în ce mai mult seama că lupta ei alături de Germania este pierdută. De aceea, cu o atenție tot mai mare, ea asculta argumentele lui Ďurčanský care prorocea că lupta se va sfîrși cu un compromis între Germania și puterile apusene. Cu toții nutreau iluzia că guvernul lui Tiso va putea fi părtaș la acest compromis ce va salva regimul ¹⁵³. În ultimele zile ale tenebrosului regim fascist, Tiso a mai mobilizat odată pe „cei care-i erau fideli“. A dat Apărării locale ordin să nu înceteze lupta împotriva armatelor sovietice, a cerut, la 23 martie 1945, episcopului Buzalka să încredințeze apărarea Bratislavei „Fecioarei Maria“ și, după ce și-a „liniștit astfel conștiința“, l-a trimis pe Ďurčanský în occident să trateze problema reinnoirii așa-zisului stat slovac. Tiso personal a încercat să stabilească legături cu puterile apusene, prin intermediul Vaticanului, după care, la 3 aprilie 1945, împreună cu Mach și alții apropiați ai săi, s-a retras la Kremsmünster pentru a aștepta acolo „victoria“ Reichului milenar, pe care o trîmbișase în decurs de mai bine de patru ani.

Roata istoriei nu a mai putut fi însă întoarsă. „Insurecția națională slovacă — arată G. Husák a distrus și răsturnat statul slovac și regimul său. Numai pe teritoriul ocupat de nazisti a mai putut să mai supraviețuiască pentru o clipă garnitura fascizantă a vîrfurilor populiste și gardiste, dar numai din mila germană. Aceasta a fost perioada răfuielii armate cu insurgenții și cu luptătorii pentru libertate, perioada crimelor în masă, perioada terorii fasciste în Slovacia. Regimul lui Tiso pierduse sprijinul poporului și se mai putea baza numai pe baionetele SS-iștilor. Lupta împotriva propriului popor l-a discreditat, l-a pierdut, făcîndu-l să termine la groapa de gunoi a istoriei. Odată cu regimul fascist al lui Tiso a dispărut și statul creat din mila lui Hitler“ ¹⁵⁴.

Renașterea Republicii Cehoslovace suverane, la 9 mai 1945, și preluarea puterii de către guvernul Frontului Național al cehilor și slovacilor, creat în aprilie 1945, și de către consiliile naționale, organe născute în focul insurecției naționale slovace, a făcut posibilă trecerea la consolidarea cuceririlor revoluției naționale și democratice, care avea să creeze condițiile trecerii la construirea societății socialiste în Cehoslovacia.

MILICĂ MOLDOVEANU

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ V. Král, *op. cit.*, p. 196.

¹⁵⁴ Gustáv Husák, *op. cit.*, p. 37.

**SESIUNE OMAGIALĂ PE TEMA :
CONCEPȚIA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN,
A SECRETARULUI SĂU GENERAL,
TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU,
PRIVIND LOCUL ȘI ROLUL TINERETULUI,
AL ORGANIZAȚIILOR SALE REVOLUȚIONARE ÎN VIAȚA
SOCIAL-POLITICĂ A ROMÂNIEI SOCIALISTE
(București, 15 martie)**

În cadrul amplelor manifestări organizate în țară cu prilejul aniversării a 60 de ani de la făurirea Uniunii Tineretului Comunist și a 25 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, la Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România s-au desfășurat, în ziua de 15 martie 1982, lucrările Sesiunii omagiale cu tema : *Concepția Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, privind locul și rolul tineretului, al organizațiilor sale revoluționare în viața social-politică a României socialiste*, organizată de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist.

La Sesiune au participat activiști de partid, ai U.T.C. și A.S.C., tineri muncitori, țărani, elevi, studenți, precum și veterani ai mișcării comuniste de tineret și de studenți din țara noastră.

În cuvîntul rostit la deschiderea lucrărilor Sesiunii omagiale, tovarășul NICU CEAUȘESCU, secretar al C.C. al U.T.C., s-a referit la vechimea mișcării revoluționare de tineret din țara noastră — care își are rădăcinile în trecutul frământat al multimilenarei noastre istorii, în tradițiile glorioase ale luptei poporului român pentru dreptate socială, independență și unitate națională —, a evocat principalele momente ale activității revoluționare desfășurate de Uniunea Tineretului Comunist, sub conducerea și îndrumarea permanentă a partidului comunist, în decursul celor șase decenii de existență glorioasă. Vorbitorul a evidențiat spiritul de

puternică angajare revoluționară, patriotică ce caracterizează activitatea Uniunii Tineretului Comunist, a tinerei generații, indiferent de naționalitate, implicarea ei dinamică și fecundă în realizarea, alături de întregul popor, a mărețelor proiecte politice de viitor, așa cum le reflectă documentele istorice adoptate de Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român.

Prima dintre comunicări, expusă de tovarășul CONSTANTIN DĂSCĂLESCU, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., a avut ca temă : *Conducerea de către Partidul Comunist Român a activității Uniunii Tineretului Comunist. Contribuția esențială a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al partidului, privind educarea comunistă, revoluționară a tinerei generații a patriei*. Comunicarea a înfățișat componentele esențiale ale strategiei de luptă a partidului privind conducerea, îndrumarea, sprijinirea și orientarea mișcării de tineret în sensul formării ei revoluționare, comuniste, caracterul său de permanență, ce atestă însemnătatea majoră pe care clasa muncitoare, partidul ei au acordat-o întotdeauna pregătirii tineretului — forță importantă a progresului general al patriei.

A fost marele merit al partidului nostru — s-a relevat în comunicare — că, încă din anii activității sale în ilegalitate, a reușit să stabilească, să mențină și să consolideze puternice legături cu cele mai diferite categorii de oameni ai muncii, preocupându-se cu o grijă aparte de atragerea tineretului în primele rînduri

ale ofensivei împotriva exploatării burghezo-moșierești, pentru drepturi și libertăți democratice, pentru o viață mai bună, împotriva fascismului și războiului. „Datorită acestei orientări imprimate de partid luptei revoluționare, participării tineretului la frământările epocii și ale societății noastre antebelice — a arătat tovarășul CONSTANTIN DĂSCĂLESCU —, s-au plămădit, în împrejurări aspre, principiile conducerii tineretului de către partid, s-a verificat cu succes un adevăr fundamental al educației comuniste a tineretului, care și-a demonstrat viabilitatea, și anume că modelarea caracterelor se realizează la școala acțiunii, a participării directe, cu devotament și spirit de sacrificiu, la marile evenimente politice, sociale, progresiste ale timpului, învingând cu tenacitate greutățile, lipsurile, luptând cu abnegație pentru o cauză dreaptă, pentru binele poporului, libertății și independenței patriei”.

Comunicarea a reliefat elementele definitorii ale pilduitoarei biografii revoluționare a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, personalitate de excepție, militant consecvent, neînfricat, prezența sa în cele mai semnificative momente din viața partidului comunist și a U.T.C. începând cu deceniul al patrulea, dăruirea fără seamăn cu care a acționat în condițiile aspre ale ilegalității împotriva exploatării și nedreptății, pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului, a independenței și demnității patriei. Activitatea rodnică și clarvăzătoare a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, strălucit exemplu pentru tinăra generație, prin energia și abnegația sa față de cauza clasei muncitoare, față de interesele vitale ale poporului, a imprimat acțiunii revoluționare a tineretului forță și dinamism organizatoric, angajare fermă în procesul creației istorice, devotament fierbinte în lupta pentru înfăptuirea nobililor idealuri ale comuniștilor, ale întregului nostru popor. Purtând în inimă și în gând tinerețea nepieritoare a crezului său politic comunist, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU oferă generațiilor de azi și de mâine o avântată lecție de patriotism revoluționar, de slujire devotată a partidului și a patriei. „Pentru noi, contemporanii săi, tineri și mai puțin tineri — a relevat tovarășul CONSTANTIN DĂSCĂLESCU —, viața și activitatea conducătorului iubit al partidului și statului nostru au ilustrat și ilustrează exemplar profilul nu numai al unei epoci sau al unei generații cu ceea ce au ele mai bun, mai generos și mai uman. ci reprezintă o chintesență a celor mai alese virtuți ale poporului nostru”.

Au fost subliniate, în continuare, rolul Uniunii Tineretului Comunist ca princi-

pală rezervă a partidului, misiunea încredințată organizației de tineret de a pregăti și a recomanda pe cei mai buni, mai devotați tineri pentru a intra în rândurile P.C.R. O dovadă a marii încrederi de care se bucură Uniunea Tineretului Comunist pentru a forma viitoarele generații de comuniști — a relevat comunicarea — este și faptul că peste 70% din numărul celor primiți în partid provin din rândurile U.T.C., că, anual, 80—90 de mii de tineri sînt investiți cu înaltul titlu de membru al Partidului Comunist Român, expresie a grijii deosebite a partidului nostru pentru a asigura creșterea nu atît cantitativă a rîndurilor sale, cît, mai ales, calitativă, exigentă, care vizează pe deplin sarcinile ce revin în acest domeniu organelor și organizațiilor U.T.C., asociațiilor studenților comuniști.

Comunicarea a evidențiat caracterul profund democratic al partidului nostru, care își întemeiază relațiile cu organizațiile de masă și obștești, implicit cu Uniunea Tineretului Comunist, pe criterii esențialmente politice, fapt ce ajută organizația revoluționară de tineret să-și contureze direcțiile de activitate, să dispună de un spațiu larg pentru inițiative multiple și acțiuni de-sine-stătătoare. să-și stabilească de fiecare dată, cu precizie, locul cel mai potrivit sarcinilor concrete ce-i revin, specificului și posibilităților în efortul general al întregului popor. S-a înscris, astfel, ca o practică permanentă, stabilirea programelor de acțiuni ale U.T.C., a inițiativelor sale la nivel național, pornind tocmai de la programul atotcuprinzător al partidului.

O atenție deosebită s-a acordat în comunicare preocupărilor statornice ale partidului în domeniul educației tinerei generații, necesități de a încorpora și de a promova cele mai alese valori politice, etice, culturale ale națiunii noastre. Aceasta presupune, cu deosebire, cultivarea în rîndul tineretului a atașamentului neîarmurît față de partid, patrie și popor, a dorinței de a contribui la sporirea avuției materiale și spirituale a țării, la înfăptuirea obiectivelor prioritare de dezvoltare a bazei energetice și de materii prime, a agriculturii, de îndeplinire și depășire a planurilor de producție în ritmuri tot mai înalte, astfel încît să se accelereze îndeplinirea obiectivului strategic pentru ca, la sfîrșitul actualului cincinal, România să se înscrie ferm în rîndul țărilor cu dezvoltare economică medie.

Unul din principiile fundamentale ale înfăptuirii conducerii de către partid — a arătat tovarășul CONSTANTIN DĂSCĂLESCU în comunicare — își are izvorul în umanismul revoluționar, pro-

clamat și practicat cu consecvență ca element component al structurii sale lăuntrice, care s-a regăsit în toate etapele de luptă și muncă, în tot ceea ce a gândit și a înfăptuit partidul, de la elaborarea liniilor fundamentale ale activității sale și pînă la cele mai mici detalii politice, sociale și umane, de la nivelul societății la fiecare individ în parte, „Umanismul revoluționar al partidului nostru s-a afirmat tocmai datorită conștiinței clare a țelurilor și căilor de a le înfăptui, acțiunilor sale organizate, disciplinei sale ferme, care au permis ca obiectivele acțiunii politice să fie realiste, concrete, ofensiva și victoria să fie opera efortului colectiv al maselor în frunte cu comuniștii, astfel încît în lupta pentru triumful cauzei socialismului să se afirme calitățile, personalitatea fiecărui om, ale fiecărui tînăr“.

Abordînd problematica tineretului, căile de înfăptuire a rolului de conducător al partidului în mișcarea actuală de tineret din țara noastră, comunicarea s-a oprit pe larg asupra concepției secretarului general al partidului nostru, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, privitoare la educarea comunistă a tineretului, devenită politică de stat, obligație partinică și cetățenească, și care, prin caracterul său științific, profund original, situează România la nivelul celor mai evaluate state sub raportul instrucției și educației copiilor.

În continuare, comunicarea s-a referit la corelarea problemelor învățămîntului, ale formării politice, ideologice, etice și profesionale a tineretului cu obiectivele generale, cele mai arzătoare ale societății, constituită într-o coordonată de prim rang a sistemului educațional, în care s-au însumat cele mai valoroase tradiții naționale ale partidului, ale Uniunii Tineretului Comunist, ale școlii românești. „Pornind de aici, s-au cristalizat principiile educării prin muncă și pentru muncă, afirmîndu-se cu putere valențele formative ale practicii în producție, ale muncii patriotice în sprijinul producției, pe șantiere și în agricultură. Piatra unghiulară a acestei corelări pe un plan superior a eforturilor în formarea specialiștilor, în valorificarea puterii de creație tehnico-științifică a generației actuale și viitoare de savanți și practicieni o reprezintă acum integrarea învățămîntului cu producția și cercetarea, realizată în țara noastră într-o manieră originală, profund creatoare“.

Terenul rodnic al înfăptuirii acestui obiectiv este constituit de aplicarea în viață a indicațiilor date de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU privind realizarea unui proces unitar de formare și educare a tinerei generații. În acest scop,

partidul comunist acționează pentru întărirea continuă, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, a conlucrării dintre factorii, instituțiile educaționale și de învățămînt și organizațiile de copii și tineret, asigurarea unei continuități mai accentuate a muncii educative, participarea mai activă a tuturor cadrelor didactice la întregul proces instructiv și educativ, la tot ceea ce se întreprinde pe linia formării politice, științifice și morale în fiecare unitate de învățămînt. „Asigurarea caracterului de masă, democratic al actului educațional în toată complexitatea lui — s-a relevat în comunicare —, extinderea cadrului de cuprindere a tuturor copiilor în vîrstă de 7—14 ani în organizațiile de pionieri, a tuturor tinerilor între 14 și 30 de ani în organizațiile U.T.C., concomitent cu preocuparea de a veghea la ridicarea nivelului calitativ corespunzător al întregii activități de organizație dau un plus de substanță și originalitate demersurilor în acest domeniu de cea mai mare însemnatate pentru creșterea și pregătirea generației de mîine a constructorilor socialismului și comunismului“.

Comunicarea a subliniat rolul determinant al secretarului general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, în formarea conștiinței socialiste a tinerei generații, în educarea ei în spirit revoluționar, preocuparea sa neobosită pentru formarea, creșterea și educarea tineretului într-un climat de exigență revoluționară, de angajare plenară a tuturor forțelor sale pentru afirmarea unei noi calități, superioare în întreaga activitate economico-socială.

„Proclamînd o ofensivă neînteruptă, necruțătoare, împotriva gîndirii închisate, a mentalităților înapoiate, a individualismului și egoismului — s-a arătat în încheierea comunicării —, conducerea partidului cere organizațiilor de tineret să contribuie din plin la formarea unui orizont larg în gîndirea tineretului, a receptivității față de ceea ce este nou și înaintat, a dorinței de a-l aplica și valorifica, de a se pune cu întreg talentul, cu pasiunea ce-l caracterizează în slujba idealurilor de progres ale patriei“.

În comunicarea sa, tovarășul ȘTEFAN ANDREI, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., ministrul afacerilor externe, a înfățișat problematica largă ce reliefează *Contribuția esențială a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la soluționarea, în interesul popoarelor, al tinerei generații, a marilor probleme ale lumii contemporane. Inițiative și acțiuni de prestigiu ale României socialiste privind tineretul*. Comunicarea a evidențiat adevăratele dimensiuni ale locului central pe care îl ocupă în poli-

tica externă a țării noastre grija permanență și generoasă a președintelui României pentru problemele, preocupările și aspirațiile esențiale ale tineretului și, în primul rând, pentru salvagardarea și consolidarea păcii — problema fundamentală a contemporaneității, condiție sinequa-non a fructificării năzuințelor și intereselor vitale ale tinerei generații. Și aceasta deoarece tinăra generație, acționând pentru făurirea propriului său viitor, este în cel mai înalt grad interesată în statornicirea pe planetă a unui climat de pace, destindere, colaborare și respect al independenței naționale, în abolirea politicii de forță, de dominație și dictat, a colonialismului și neocolonialismului, în instaurarea unor noi relații între state, clădite pe echitate și legalitate internațională.

Răspunzind dezideratului și preocupărilor popoarelor, ale tinerei generații pentru asigurarea unui viitor de pace și colaborare pașnică, eliberat de coșmarul distrugerii și războiului, președintele Republicii Socialiste România se pronunță și acționează ferm pentru reglementarea pe cale politică a tuturor stărilor de conflict și război dintre state, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare și, în primul rând, pentru dezarmare nucleară, pentru reducerea bugetelor militare, a efectivelor armate și a armamentelor, pentru orientarea mijloacelor umane și materiale eliberate prin măsurile de dezarmare în scopul dezvoltării economice și sociale, al ridicării nivelului de trai, material și spiritual, al popoarelor. „Realismul și înțelepciunea acțiunilor țării noastre — s-a relevat în comunicare —, strălucitele inițiative de pace ale tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU îndreptate spre oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie în Europa și retragerea celor existente, pe calea eliberării totale a continentului de orice armament nuclear, spre oprirea cursei înarmărilor în Europa și angajarea hotărâtă în direcția dezarmării, concordanța acestor acțiuni cu interesele vitale ale tineretului, ale tuturor popoarelor europene sînt elocvent confirmate de către marile demonstrații populare de pe întregul continent european împotriva războiului, pentru pace. Participarea masivă a tineretului la aceste demonstrații atestă în mod grăitor voința tinerei generații de a trăi într-o Europă a încrederii, securității și colaborării pașnice între state cu sisteme social-politice diferite, într-o Europă eliberată de spectrul unui război nimicitor, care ar pune în pericol viața și civilizația continentului, însuși viitorul viitorului Europei: viitorul tineretului european“.

Relevind faptul că președintele României este cunoscut, respectat și prețuit în întreaga lume pentru fermitatea și consecvența cu care militează pentru întemeierea relațiilor dintre state pe egalitatea în drepturi, pentru respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, dreptul fiecărui popor de a-și alege calea dezvoltării în mod liber, fără nici un amestec din afară, comunicarea a făcut largi referiri la acțiunile țării noastre, ale președintelui NICOLAE CEAUȘESCU, pentru lichidarea subdezvoltării economice și instaurarea unei noi ordini economice internaționale. „În concepția României, a președintelui NICOLAE CEAUȘESCU, procesul instaurării unei noi ordini economice și politice internaționale include și grija pentru asigurarea dreptului fundamental al fiecărei ființe umane de a avea acces deplin și egal la instruire, pregătire și formare, la învățămînt și educație. În această viziune profund umanistă se înscrie inițiativa țării noastre la O.N.U., de largă audiență internațională, privind înfăptuirea și universalizarea dreptului la educație. Inițiativa românească aduce în dialogul mondial teza atît de actuală formulată de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU privind rolul educației în formarea cadrelor calificate pentru progresul țărilor în curs de dezvoltare, în strînsă concordanță cu necesitățile dezvoltării lor economico-sociale, precum și necesitatea concentrării prioritare a atenției Națiunilor Unite asupra promovării și apărării drepturilor fundamentale ale omului“.

Tovarășul ȘTEFAN ANDREI a înfățișat pe larg esența concepției președintelui țării noastre despre rolul tinerei generații în lumea contemporană, concepție care și-a găsit o strălucită expresie în inițiativele României privind vlăstarile viitorului și educarea lor în spiritul înaltelor idealuri de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare. În acest sens, au fost relevate eforturile țării noastre de a determina o conștientizare a întregii lumi asupra problematicii tineretului, semnificația Declarației privind promovarea în rîndurile tinerei generații a idealurilor nobile ale păcii, respectului mutual și înțelegerii între popoare, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. în decembrie 1965. Este meritul incontestabil al tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU de a fi sesizat cu profunzime și înaltă responsabilitate necesitatea unor acțiuni hotărîte pentru ca tineretul să devină un promotor activ al luptei pentru victoria idealurilor umaniste de pace și prietenie între popoare, pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

tră. „Sub impulsul gândirii cutezătoare, al clarviziunii preşedintelui NICOLAE CEAUŞESCU — s-a subliniat în continuare —, ţara noastră, împreună cu numeroase alte state de pe toate continentele, s-a preocupat permanent de intensificarea activităţilor O.N.U. în domeniul tineretului, avînd în vedere rolul său tot mai important în societatea contemporană. În acest context se înscrie iniţiativa românească privind proclamarea şi marcarea, în 1985, a Anului internaţional al tineretului, sub generoasa deviză: «Participare, dezvoltare, pace». În viziunea României, acest eveniment trebuie folosit pentru mobilizarea eforturilor tuturor statelor în vederea soluţionării problemelor specifice ale tinerei generaţii, cum sînt asigurarea dreptului la muncă, la educaţie, la formare şi calificare, crearea unor condiţii profesionale şi de viaţă tot mai bune pentru întregul tineret, lichidarea analfabetismului, a şomajului, combaterea terorismului, a violenţei, a consumului de stupefiante. Totodată, Programul de măsuri şi activităţi elaborat de Comitetul consultativ pentru Anul internaţional al tineretului şi aprobat prin consens de Adunarea Generală a O.N.U. la ultima sa sesiune, încorporează o strategie cu obiective apropiate şi de perspectivă de natură să contribuie la sporirea participării tinerei generaţii la rezolvarea problemelor majore ale contemporaneităţii, la valorificarea potenţialului său creator. Acest Program se recomandă atenţiei tuturor statelor ca o platformă de acţiune realistă şi eficientă în direcţia pregătirii pe plan local, naţional, regional şi mondial a Anului internaţional al tineretului ca manifestare complexă şi de anvergură menită să mobilizeze întregul tineret al lumii, guvernele şi organizaţiile internaţionale la intensificarea eforturilor în direcţia îmbunătăţirii radicale a condiţiei actuale a tinerei generaţii“.

Trecînd în revistă iniţiativele româneşti în domeniul tineretului, interesul larg pe care l-au întrunit din partea statelor lumii, comunicarea pune în evidenţă adevărul tezei promovate cu nobilă stăruinţă de tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU privind misiunea de importanţă hotărîtoare ce revine tineretului, care, prin dinamismul, combativitatea şi receptivitatea sa faţă de transformările înnoitoare, se impune ca un participant de prim rang în procesul istoric de restructurare a raporturilor internaţionale; pilduitorul crez al preşedintelui României socialiste în capacitatea tineretului de a transpune în viaţă propriile sale idealuri, de materializare a imensului său potenţial de creaţie şi de speranţă în făurirea unei lumi mai bune şi mai drepte, în concor-

danţă cu aspiraţiile fundamentale ale tuturor popoarelor. „Sensul fundamental al iniţiativelor româneşti privind tineretul a fost formulat în mod magistral de tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU de la tribuna Naţiunilor Unite. Arătînd că dorinţa de a construi o lume în care oamenii să se bucure pe deplin de roadele civilizaţiei moderne, să fie eliberaţi de perspectiva războaielor este sursa principală a mişcării contemporane a tineretului, preşedintele ţării sintetiza în mod strălucit un adevăr pe care viaţa îl confirmă neconţinut. Tineretul trebuie ascultat şi trebuie să aibă un cuvînt greu de spus în organizarea societăţii de mîine. Pentru ca acest obiectiv major să poată fi împlinit, se impun acţiuni concrete din partea tuturor statelor. Tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU a evidenţiat cu toată claritatea şi vigoarea acest aspect, arătînd că se cer create condiţii pentru ca tineretul să poată participa mai activ la viaţa socială, să-şi poată manifesta energia în direcţia perfecţionării societăţii umane, a înfăptuirii idealurilor de dreptate, libertate şi bunăstare ale întregii omeniri.

Omagiind astăzi, în acest cadru festiv, contribuţia esenţială a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU la soluţionarea în interesul popoarelor, al tinerei generaţii, a marilor probleme ale lumii contemporane, aducem o adîncă şi fierbîntă cinstire unei înalte conştiinţe revoluţionare, care ne cere să lucrăm cu răbdare, cu perseverenţă şi cu răspundere pentru rezolvarea lor.

La această prestigioasă aniversare — a conchis vorbitorul — să reflectăm cu toţii la profundul adevăr pe care preşedintele NICOLAE CEAUŞESCU îl reamintează tuturor conducătorilor statelor lumii, atunci cînd sublinia că nu trebuie să uităm că istoria va judeca felul în care oamenii politici de astăzi au pregătit viitorul generaţiilor de mîine, au înţeles aspiraţiile şi voinţa popoarelor, au slujit progresul, civilizaţia şi pacea. Este un motiv de autentică mîndrie patriotică să constatăm că, prin gîndirea şi acţiunea revoluţionară a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, România oferă un strălucit şi convingător răspuns comandamentelor istorice ale epocii noastre“.

Comunicarea: *Personalitatea şi activitatea tînărului revoluţionar comunist NICOLAE CEAUŞESCU — strălucită întru chipare a celor mai înalte virtuţi ale clasei muncitoare, ale întregului nostru popor, susţinută de ION ARDELEANU, director adjunct al Muzeului de istorie a partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România, a evocat marile valenţe ale biografiei revoluţionare a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, ale luptei sale eroice im-*

potriva exploatării și împilării, pentru libertate socială și națională, care se constituie în trainici pivoți ai ascensiunii istoriei românești, în uriașe piscuri de lumină, care vor călăuzi și vor însuflă generațiile de azi și de mâine ale țării în opera istorică de înălțare a României pe noi trepte de făuriri și împliniri. „În toate acțiunile de luptă — s-a relevat în comunicare —, în toate inițiativele și atitudinile mișcării revoluționare și democratice de la noi, începând cu eroicele lupte din 1929—1933 și pînă în ziua de astăzi, istoria înscrisă în șirul factorilor progresului și libertății viața, activitatea și contribuția esențială a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU. Această integrare a omului de excepție în istorie, această permanentă întrepătrundere dintre voința, dirzenia și personalitatea individuală cu miezul proceselor, care au avut ca rezultată situarea patriei pe coordonatele socialismului și comunismului, pun în evidență, de la nivelul celor mai impunătoare valori, biografia luptătorului neînfriecat“.

În comunicare, a fost reliefată activitatea depusă de tovarăsa ELENA CEAUȘESCU în cadrul mișcării de tineret, contribuția sa activă, alături de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, la organizarea unor importante acțiuni politice ale tineretului revoluționar din țara noastră.

Comunicarea: *Tineretul studios — participant activ la îndeplinirea programului partidului, a indicațiilor tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU privind modernizarea și perfecționarea învățămîntului superior*, prezentată de TUDOR MOHORA, secretar al C.C. al U.T.C., președintele Consiliului U.A.S.C.R., a reliefat trăinicia sentimentelor de dragoste și devotament ale întregii studențimi față de partid, unanima adeviere la politica lui științifică, revoluționară, hotărîrea fermă a studenților de azi ai țării de a se manifesta ca militanți de nădejde ai transpunerii în viață a prevederilor documentelor partidului, a orientărilor și indicațiilor, de o inestimabilă valoare teoretică și practică, formulate de secretarul general al partidului nostru. „Prinosul de dragoste și recunoștință pe care studenții de azi ai țării îl aduc la această aniversare secretarului general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU — s-a subliniat în comunicare — se întemeiază tocmai pe conștientizarea de către fiecare student a faptului că atenția constantă acordată de-a lungul timpului de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU tuturor aspectelor vieții universitare, de la crearea unor tot mai bune condiții de muncă și viață studenților la inițierea și desfășurarea unor transformări revolu-

ționare în orientările principale ale școlii superioare, de la continua lărgire și perfecționare a bazei tehnico-materiale a procesului instructiv-educativ la asigurarea unui cadru optim de afirmare a personalității politice și profesionale a studenților — a reprezentat și reprezintă linia de forță pe care se structurează întreaga muncă desfășurată de organele și organizațiile studenților comuniști“.

Drumul eroic de muncă și luptă, de glorioase împliniri străbătut de Uniunea Tineretului Comunist în anii ilegalității, sub conducerea și îndrumarea permanentă a partidului comunist, a fost amplu reliefat în comunicarea: *Uniunea Tineretului Comunist — înaltă școală de educare revoluționară a tineretului în anii ilegalității*, prezentată de ANDREI NEAGU, președintele Comitetului foștilor luptători și veteranilor de război împotriva fascismului, membru de partid cu stagiul din ilegalitate. Comunicarea a evidențiat pe larg contribuția și rolul hotărîtor al tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în lupta eroică a clasei muncitoare, în coordonarea activității organizației revoluționare de tineret, rolul său decisiv în întărirea unității, coeziunii și capacității de acțiune a tineretului revoluționar, democratic și progresist din țara noastră. „Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU — s-a relevat în comunicare — a apărut în mișcarea muncitoarească asemenea unui erou, cu o agerime a minții și cu o putere neobișnuită de pătrundere în esența fenomenelor, cu o clarviziune și cu o capacitate ieșite din comun de a convinge, de a organiza și de a prevedea, care l-au impus de la început ca o personalitate de prim rang în avangarda luptătorilor comuniști, indiferent de vîrstă și de experiența lor de luptă“.

Grija pentru formarea generațiilor viitoare, preocuparea pentru crearea celor mai bune condiții de viață, învățătură și educație pentru toți copiii țării — trăsătură statornică a politicii partidului nostru, a secretarului său general — au fost abordate de MIHAI HÎRJĂU, secretar al C.C. al U.T.C., președintele Consiliului Național al Organizației Pionierilor, în comunicarea: *Activitatea de educare comunistă, revoluționară, în spiritul orientărilor și indicațiilor tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU — obiectivul fundamental al activității organizațiilor de pionieri și șoimi ai patriei*. Au fost relevate sarcinile specifice și răspunderile tot mai mari ce revin Organizației Pionierilor în educarea comunistă, revoluționară a copiilor — activitate strîns corelată cu cea a Uniunii Tineretului Comunist —, direcțiile principale și modalitățile practice de acțiune menite să asigure unitatea și continuitatea procesului

educativ al tinerei generații, începînd de la cea mai fragedă vîrstă, în spiritul concepției științifice a partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU.

Au fost expuse, în continuare, în cadrul Sesiunii omagiale, comunicările: *Exemplul de muncă și viață comunistă a secretarului general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, flacăra vie a romantismului revoluționar, pilda supremă a tinereții noastre comuniste*, de VIOREL VINTILĂ, secretar al Comitetului U.T.C. de la Întreprinderea de autocamioane din Brașov; *Tineretul rural — continuator al tradițiilor de luptă și muncă avîntată ale țărănimii noastre pentru libertate națională și dreptate socială, participant activ la transformarea socialistă a satului românesc contemporan*, de MARIA MATEI, secretar al Comitetului U.T.C. pe C.A.P. Scornicești, județul Olt; *Concepția secretarului general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, privind activitatea de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, în procesul educării comuniste, revoluționare și patriotice a tinerei generații*, de ION BARBU, secretar al Comitetului U.T.C. de la Întreprinderea de mașini agricole „Semănătoarea” din București; *Organizațiile U.T.C. din școli — factor activ în înfăptuirea hotărîrilor de partid și de stat cu privire la perfecționarea învățămîntului românesc*, de FLORENTINA IVĂNESCU, elevă, membru supleant al Biroului C.C. al U.T.C., secretar al Comitetului U.T.C. de la Liceul industrial „23 August” din București; *Concepția secretarului general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, privind organizarea de către Uniunea Tineretului Comunist a șantierelor tineretului, școală de educare și formare comunistă a tinerilor, treaptă nouă, superioară, de dezvoltare a tradițiilor revoluționare de muncă și viață ale tinerei generații*, de NICOLAE VLAD, comandantul Șantierului național al tineretului din cadrul Combinatului minier Rovinari; *Asociația studenților comuniști — cadru eficient de formare și educare multilaterală, de perfecționare a conștiinței revoluționare a tineretului universitar*, de GABRIELA ILADE, studentă, vicepreședinte al Consiliului U.A.S.C. din Centrul universitar Iași; *Răspunderile presei de tineret în educarea comunistă a tinerei generații*, de IOSIF VARGA, redactor-șef al ziarului „Ifjumunkás”; *Organizațiile de tineret — participante active la întreaga viață social-politică a României socialiste*, de ȘTEFAN KNUFF, membru supleant al Biroului C.C. al U.T.C., secretar al Comitetului județean Sibiu al U.T.C.; *Educarea prin muncă și pentru*

muncă comunistă a tinerei generații, participarea responsabilă a tineretului la înfăptuirea exemplară a sarcinilor economice, de ROZALIA PAVEL, secretar al Comitetului U.T.C. de la Întreprinderea de tricotaje „Someșul” din Cluj-Napoca.

Aceste comunicări au abordat probleme și aspecte fundamentale ale activității organizațiilor U.T.C. și A.S.C.: locul și rolul organizațiilor de tineret în viața social-politică a țării; participarea activă a tineretului de la sate la realizarea obiectivelor stabilite de partidul și statul nostru cu privire la dezvoltarea și modernizarea agriculturii, la înfăptuirea unei noi revoluții agrare; activitatea de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei — componentă importantă a sistemului apărării naționale; rolul organizațiilor U.T.C. și A.S.C. din școli și facultăți în sporirea responsabilității elevilor și studenților pentru învățătură, pentru perfecționarea continuă a procesului instructiv-educativ, integrarea sa cu producția și cercetarea științifică; activitatea entuziastă a tineretului pe șantierele naționale ale reconstrucției țării și, deopotrivă, astăzi, pe marile magistrale ale socialismului; rolul presei de tineret în educarea și formarea comunistă, revoluționară și patriotică a tinerei generații.

Referitor la noile și remarcabilele succese în producție, în întreaga viață economică și socială, la realizarea cărora tinerii au adus o prețioasă contribuție, în cursul lucrărilor Sesiunii omagiale s-a relevat că organizațiile de tineret își asumă noi responsabilități, acționează mereu mai hotărît pentru înfăptuirea politicii partidului, astfel încît să asigure, prin activitatea lor, împreună cu ceilalți factori educaționali, un sistem unitar și coerent de formare și educare comunistă a tinerei generații din patria noastră, în deplină concordanță cu obiectivele fundamentale ale politicii partidului.

În cuvîntul de închidere a Sesiunii, tovarășul PANTELIMON GĂVĂNESCU, prim-secretar al C.C. al U.T.C., ministrul pentru problemele tineretului, a trecut în revistă momentele și problemele majore din istoria eroică a Uniunii Tineretului Comunist și a Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști. Vorbitorul a subliniat recunoștința profundă și neîarmurita dragoste cu care întregul tineret a evocat rolul remarcabil al tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în momentele decisive din istoria tineretului revoluționar din țara noastră. „În marile acțiuni naționale și de clasă, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU s-a afirmat ca un adevărat fiu al partidului, al clasei muncitoare, patriot înflăcărat și revoluționar consecvent, dedicîndu-și întreaga energie și pa-

siune ţelurilor celor mai nobile ale poporului — apărarea unităţii sale naţionale, înfăptuirea idealurilor de libertate, progres, democraţie şi pace. Relevăm cu deosebită satisfacţie şi mândrie patriotică faptul că în mişcarea de tineret, alături de tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU, se afla tinăra comunistă ELENA PETRESCU, fiind o participantă activă, neobosită în organizarea şi desfăşurarea acţiunilor revoluţionare ale tineretului din patria noastră“.

S-a dat expresie hotărârii ferme a tinerei generaţii a patriei de a urma neabătut, în orice împrejurare, Partidul Comunist Român, strălucitul exemplu de patriot şi revoluţionar înflăcărat al secretarului general al partidului, tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU, angajamentului solemn de a acţiona în aşa fel încât să se situeze la cele mai înalte valori revoluţionare şi patriotice, să se exprime în istorie ca subiect activ, conştient, pe deplin integrat în opera de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, care defineşte sensul ascensiunii noastre în evul contemporan.

Într-o atmosferă de puternic entuziasm, participanţii la Sesiunea omagială au adresat tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, secretarul general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, o telegramă în care se spune :

„Dind glas sentimentelor de profundă dragoste şi recunoştinţă faţă de dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăse Nicolae Ceauşescu, exprimăm şi cu acest prilej neţărmurita graţitudine pentru grija statonică şi preocuparea generoasă, manifestate pentru formarea comunistă şi afirmarea plenară a tinerei generaţii, ca demnă şi devotată continuatoare a măreţei opere de ridicare a României pe noi culmi de progres şi civilizaţie socialistă şi comunistă.

Evocînd în cadrul Sesiunii drumul glorios de muncă şi luptă al tineretului, sub conducerea Partidului Comunist Român, pentru triumful înaltelor idealuri de libertate socială şi independenţă naţională, pentru înfăptuirea aspiraţiilor şi intereselor fundamentale ale poporului român, uteciştii, toţi tinerii patriei vă sînt profund recunoscători pentru faptul că momentele cele mai semnificative ale istoriei de şase decenii a Uniunii Tineretului Comunist — creată, condusă şi îndrumată în permanenţă de Partidul Comunist Român — sînt legate de viaţa şi activitatea dumneavoastră, a cărui tinereţe revoluţionară, binecunoscută tinerei generaţii, a devenit simbolul luptei şi muncii tinerilor pentru cauza partidului şi a poporului nostru.

Intrînd încă din tinereţe în mişcarea comunistă, desfăşurînd o neobosită şi inegalabilă activitate în fruntea organizaţiei revoluţionare a tineretului, înfruntînd cu dirzenie, în anii ilegalităţii, prigoana şi ameninţările regimului burghez, aţi purtat sus, cu abnegaţie şi curaj, flacăra luptei revoluţionare împotriva asupririi, pentru o viaţă liberă şi demnă.

Exemplul dumneavoastră strălucitor de patriot înflăcărat, revoluţionar dîrz, neînfricat şi clarvăzător, reprezintă chezaşia eforturilor şi biruinelor de cel mai înalt prestigiu obţinute de poporul nostru pe drumul făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate, prezenţa dumneavoastră în fruntea partidului şi statului fiind garanţia progresului şi prosperităţii ţării, a independenţei şi suveranităţii patriei socialiste, a înaintării ei victorioase pe noi culmi de progres şi civilizaţie.

Tinerele generaţii ale patriei noastre sînt mîndre că au privilegiul istoric de a fi participante la marile înfăptuiri obţinute de poporul nostru în etapa cea mai rodnică din cadrul istoriei sale contemporane inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, etapă indisolubil legată de prezenţa dumneavoastră în fruntea partidului şi ţării, perioadă în care idealurile luptei eroice a clasei muncitoare, a poporului au devenit realităţi ale României socialiste.

Fiind pe deplin conştienţi că, aşa cum ne-aţi cerut mereu, cum ne-aţi arătat prin exemplul vieţii şi muncii dumneavoastră, calitatea de tînr revoluţionar se dovedeşte prin fapte la locul de muncă, în întreprinderile industriale, pe ogoarele patriei, pe şantierele noilor citadele ale producţiei de valori materiale, în şcoli şi facultăţi — sîntem hotărîţi să facem totul pentru a îndeplini exemplar datoria patriotică şi revoluţionară care ne revine, de a participa cu toată dăruirea vîrstei noastre tinere la ridicarea viitorului patriei, gîndit cu strălucită putere vizionară de dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăse Nicolae Ceauşescu, cîrmaci neobosiţi al destinelor noastre, gînditor lucid şi neînfricat, luptător pentru progresul şi prosperitatea României socialiste.

Vă asigurăm, mult stimate tovarăse secretar general, că, urmînd permanent înaltul dumneavoastră exemplu, spiritul revoluţionar pe care l-aţi imprimat întregii activităţi a partidului şi statului nostru, toţi tinerii patriei — români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi — vor acţiona cu fermitate, sub conducerea organelor şi organizaţiilor de partid, pentru a îmbunătăţi stilul şi metodele de muncă ale organizaţiilor U.T.C. şi A.S.C., pentru a elimina toate neajun-

surile din activitatea noastră, pentru a transforma toate organizațiile U.T.C. și A.S.C. în adevărate colective de viață și muncă comunistă.

Evocind astăzi, cu aleasă recunoștință și profund respect, viața și activitatea dumneavoastră revoluționară, facem legământ solemn, exprimând voința de neclintit a întregului nostru tineret, de a cinsti prin fapte luminosul exemplu pe care ni-l oferiți zi de zi, ceas de ceas, de a acționa cu fermitate pentru a îndeplini cu abnegație indicațiile și orientările de

inestimabilă valoare teoretică și practică cu care ne mobilizați energiile. Ne angajăm solemn, în fața partidului, a dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, de a ne consacra întreaga forță a gândului și faptei tinere cauzei Partidului Comunist Român, progresului, libertății și prosperității patriei, creșterii continue a prestigiului României socialiste în lumea contemporană“.

CONSTANTIN PETCULESCU

SESIUNE OMAGIALĂ PE TEMA :

ȚĂRÂNIMEA — FORȚĂ SOCIALĂ REVOLUȚIONARĂ, PARTICIPANTĂ ACTIVĂ LA FĂURIREA SOCIETĂȚII SOCIALISTE MULTILATERAL DEZVOLTATE (București, 26 martie)

Din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, în ziua de 26 martie 1982 s-au desfășurat, în Capitală, lucrările Sesiunii omagiale : *Țărâtimea — forță socială revoluționară, participantă activă la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate*, consacrată evocării a 75 de ani de la marea răscăală revoluționară țărânească din 1907 și a 20 de ani de la victoria revoluției agrare socialiste — încheierea cooperativizării agriculturii.

Organizată sub egida Academiei Republicii Socialiste România, academiilor de științe sociale și politice, de științe agricole și silvice, a Academiei „Ștefan Gheorghiu“ și a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Sesiunea omagială s-a constituit într-un cald și vibrant elogiu adus țărâtimei, care, împreună cu clasa muncitoare, cu intelectualitatea, cu celelalte categorii sociale, a reprezentat și reprezentă marile virtuți patriotice și creatoare ale poporului nostru, afirmându-se pregnant, de-a lungul secolelor, ca un factor de bază al luptei pentru transformări revoluționare, pentru construirea unei orânduiri noi, socialiste și comuniste pe pământul României.

La Sesiune au participat oameni ai muncii din localitățile în care a început și s-a desfășurat răscăala din 1907, muncitori și țărani — români, maghiari, germani și de alte naționalități —, activiști de partid și de stat, oameni ai muncii care au contribuit la înfăptuirea procesului cooperativizării agriculturii, membri fondatori și președinți ai primelor cooperative agricole de producție și din alte

unități cu rezultate bune în activitatea desfășurată pe ogoare, specialiști din agricultură, istorici, scriitori, artiști plastici ce au evocat în operele lor jertfele țărâtimei din trecut și transformarea vieții satului în anii construcției socialiste.

Din prezidiu au făcut parte tovarășii : EMIL BOBU, DUMITRU POPESCU, PETRU ENACHE, SUZANA GÂDEA, ION POPESCU-PUTURI, director al Institutului de studii istorice și socio-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. ION TEȘU, ministrul agriculturii și industriei alimentare.

În cuvântul de deschidere, tovarășul EMIL BOBU, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., viceprim-ministru al Guvernului, președintele Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silvicurii și Gospodăririi Apelor, a reliefat rolul deosebit pe care l-a avut țărâtimea în istoria poporului român, principalele momente din lupta milenară dusă de aceasta împotriva împilării și asupririi sociale și naționale, pentru apărarea unității și independenței patriei. A fost subliniată pe larg contribuția hotărâtoare a partidului, a clasei muncitoare în aplicarea uneia din legăturile fundamentale ale construcției societății socialiste — cooperativizarea agriculturii, proces complex, revoluționar, care a deschis o nouă epocă în dezvoltarea economică-socială a satului românesc —, experiența originală a Partidului Comunist Român în acest domeniu, marile transformări structurale petrecute în viața țărâtimei.

„Organizarea socialistă a agriculturii — a spus tovarășul EMIL BOBU — a reprezentat momentul istoric în care pentru prima dată țărâtimea a devenit cu

adevărat stăpînă pe pămîntul pe care lucrează, transformîndu-se, treptat, într-o nouă clasă — clasa ţărănimii cooperatiste —, care reprezintă, în ansamblul societăţii socialiste, o forţă importantă pentru progresul şi înălţarea ţării.

În înfăptuirea amplului proces de cooperativizare, în organizarea pe baze noi a agriculturii româneşti, un rol de excepţională însemnătate a avut tovarăşul Nicolae Ceauşescu. De numele şi de activitatea sa neobosită, dinamică, plină de pasiune şi dăruire patriotică, se leagă, în mod fundamental, crearea şi dezvoltarea, pe baza liberului consimţămînt, a unor mari şi puternice cooperative agricole de producţie, transformarea radicală a fizionomiei social-economice a satului românesc, schimbarea esenţială a modului de a trăi, gîndi şi munci al celor ce lucrează în agricultură.

Istoria a înscris la loc de cînstă rolul determinant al secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu — revoluţionarul încercat, călît la flacăra vie a luptei neînflicate pentru dreptate socială şi naţională, comunistul de omenie, prestigioasă personalitate a lumii contemporane — în elaborarea unei noi concepţii, de largă perspectivă, ştiinţific fundamentată, pentru dezvoltarea agriculturii, în deplină concordanţă cu marile obiective pe care i le impune progresul neîntrerupt al societăţii noastre.

Pentru grija înaltă ce o poartă destinelor agriculturii româneşti, progresului general al patriei, vieţii fericite a satului, propăşirii şi bunăstării întregului popor, aducem şi în acest moment de amplă semnificaţie istorică pentru ţărănimă noastră cele mai calde mulţumiri, întreaga preţuire şi recunoştinţă tovarăşului Nicolae Ceauşescu, conducătorul înţelept şi încercat al partidului şi statului nostru“.

Tovarăşul EMIL BOBU a arătat apoi că, pornindu-se de la necesitatea realizării unei noi calităţi a muncii şi a vieţii în toate domeniile de activitate, Congresul al XII-lea al partidului a stabilit, ca obiectiv esenţial, înfăptuirea unei noi revoluţii agrare, care impune o largă mobilizare a ţărănimii, a tuturor forţelor umane de la sate, pentru modernizarea şi intensificarea producţiei, sporirea, în continuare, a aportului agriculturii la creşterea venitului naţional, la buna aprovizionare a populaţiei cu produse agroalimentare şi a industriei cu materii prime.

Prima dintre comunicări a fost expusă de tovarăşul ION POPESCU-PUȚURI, directorul Institutului de studii istorice şi social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., şi a analizat: *Rolul ţărănimii în lupta pentru dreptate socială şi libertate naţională. Semnificaţia marii răscoale re-*

voluţionare ţărăneşti din 1907 şi a victoriei revoluţiei agrare socialiste. Concepţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu cu privire la locul ţărănimii în viaţa social-politică a ţării.

Cauzele şi semnificaţia istorică a mariei ridicări ţărăneşti de la 1907 — s-a relevat în comunicare — pot fi înţelese numai privite într-un context istoric larg. „A analiza rolul ţărănimii în evoluţia societăţii noastre pe treptele timpului înseamnă a arunca o privire de profunzime chiar asupra cronicii continuităţii neştirbite a poporului român pe pămîntul străbun, asupra conţinutului şi sensului istoriei româneşti pe parcursul mai multor milenii, în care ţărănimă a reprezentat seva acestei istorii mereu ascendente, identificată, în bună măsură, cu însăşi viaţa, munca, luptele şi aspiraţiile maselor ţărăneşti. Mult timp, acestea au fost expresia principală a însuşi poporului român. În pofida tuturor intemperiilor istoriei, se continua o viaţă străveche a unui şi aceluiaşi neam, pe propria lui glie. Ţărănimă a constituit principala forţă socială a ţării, în propăşirea societăţii. Ea a rămas neclintită în vatra strămoşească, perpetuînd şi dezvoltînd civilizaţia şi cultura înaintaşilor, obiceiurile şi limba; a conservat nealterate marile calităţi ale poporului român: hărnicia, cumpătarea şi omenia, vitejia şi spiritul de dreptate“.

Comunicarea a pus în lumină valorile şi semnificaţiile faptului că ţărănimă a avut un rol determinant în marile lupte, purtate de-a lungul secolelor, împotriva dominaţiei străine, pentru libertate şi neatîrnare, pentru afirmarea naţiunii române şi constituirea statului naţional român, iar ca principală clasă producătoare a societăţii, în epoca feudală şi mult timp după începuturile dezvoltării capitalismului, a jucat principalul rol în luptele pentru dreptate socială, pentru o viaţă mai bună şi mai demnă. Din vremurile lui Dromichete, Burebista, Decebal şi pînă la încheierea procesului de făurire a statului naţional unitar român, oştirile de apărare a pămîntului străbun au înscris participarea activă şi eroică a ţărănimii. Pe planul luptei sociale, stau mărturie nenumărate răscoale ţărăneşti — expresii ale cerinţelor obiective ale dezvoltării societăţii româneşti pe calea progresului economic şi social —, care au exprimat setea seculară a ţărănimii pentru dreptate, libertate socială şi naţională.

În şirul ridicărilor la luptă ale maselor ţărănimii pentru dreptate şi libertate socială — s-a arătat în comunicare —, anul 1907 se înscrie ca un moment deosebit. „Nu mai era vorba de o răscoală specifică feudalismului, ci de o ridicare în masă la luptă în condiţiile României mo-

derne, în care capitalismul devenise deja formațiunea social-economică predominantă. Nu era o luptă răzleată sau o răscoală în arie zonală, ci o ridicare masivă la luptă pe cuprinsul întregii țări, care viza de acum nu numai înlăturarea unor rămășițe feudale, ci și a consecințelor pe care le avea asupra lumii sateilor dezvoltarea complexului de contradicții rezultat din evoluția specifică a capitalismului în România. Prin amploarea și intensitatea ei, prin revendicările exprimate de masele țăranilor — a subliniat tovarășul ION POPESCU-PUȚURI —, răscoala din 1907 a reliefat, astfel, atât necesitatea acută a înlăturării formelor reminiscente ale relațiilor de producție feudale, cât și cea a continuării, în condițiile dezvoltării capitaliste, a luptei pentru rezolvarea problemei agrare în favoarea maselor largi ale țăranimii.

Răscoala a pus, de asemenea, în evidență existența unui larg spirit de adeziune la ideile răscoalei în rândurile unor pătriuri diverse ale populației împotriva politicii burgheziei față de țăranime, a stimulat adeziunea acestor categorii sociale la ideea necesității urgente a îmbunătățirii situației maselor țăranesti.

Răscoala a avut un răsunet deosebit în teritoriile românești aflate încă sub dominația străină, dezvoltându-se și în felul acesta resorturile puternice ale sentimentului de unitate cu țara al tuturor românilor“.

În comunicare, s-a relevat că premisele rezolvării pentru totdeauna, pe cale revoluționară, a problemei pământului în favoarea țăranimii, a desființării exploatarei, pentru a cărei înlăturare au luptat și au dat tribut de sânge multe generații de înaintași, au fost create de victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, din August 1944, care a inaugurat o epocă de profunde transformări democratice, revoluționare în viața întregii țări. În toate bătăliile revoluționare de mare însemnătate istorică ce au urmat, țăranimea a reprezentat o puternică forță revoluționară, acționând, în strânsă alianță cu clasa muncitoare, cu ceilalți oameni ai muncii, aducându-și contribuția inestimabilă la toate marile transformări revoluționare din patria noastră, la victoria socialismului.

Referindu-se la perioada respectivă, tovarășul ION POPESCU-PUȚURI a arătat: „În acești ani de adânci prefaceri revoluționare, am avut fericitul prilej de a lucra nemijlocit cu tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU. M-a impresionat în mod deosebit spiritul său de discernămint, înalta principialitate de care a dat dovadă în toate acțiunile pe care le-am organizat pentru înlăturarea reformei

agrară, pentru trecerea agriculturii pe făgașul socialismului“.

Detășind însemnătatea încheierii cooperativizării agriculturii, în primăvara anului 1962, comunicarea a evidențiat faptul că acest eveniment de maximă importanță politică, economică și socială a reprezentat victoria revoluției agrare socialiste, marcând crearea economiei socialiste unitare, triumful relațiilor noi, socialiste, atât la orașe, cât și la sate. Cooperativizarea agriculturii a determinat profunde mutații în viața satelor, țăranimea, împlinindu-și aspirațiile pentru care a luptat și a dat jertfe timp de secole, a devenit stăpînă pe pământul pe care-l lucrează și pe roadele muncii sale, participând activă, alături de clasa muncitoare, de intelectualitate, de întregul popor la opera de făurire a noii orînduirii sociale.

În prezent — a spus vorbitorul —, agricultura noastră a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare. Pe baza unei ample analize a stadiului de dezvoltare a societății socialiste românești, Congresul al XII-lea al partidului, din 1979, a stabilit ca obiectiv fundamental pentru agricultură realizarea, în actualul cincinal, a unei noi revoluții agrare, corespunzător cu noua etapă de dezvoltare a forțelor de producție, a societății noastre socialiste. „În concepția Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, înlăturarea noii revoluții agrare în țara noastră este un proces profund și complex, tehnic, organizatoric, economic, social de transformare a agriculturii într-o ramură cu o înaltă productivitate a muncii și cu o eficiență economică ridicată. Ea vizează direct producția, productivitatea muncii, nivelul tehnic, eficiența economică, activitatea socială generală din satele noastre, nivelul de pregătire profesională și politică-ideologică a lucrătorilor din agricultură“.

În vederea înlăturării sarcinilor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, a obiectivelor noii revoluții agrare în țara noastră, a prevederilor planului pe 1982 — s-a arătat în încheierea comunicării —, cooperatorii, toți lucrătorii din agricultură depun o muncă susținută pentru creșterea producției agricole, a productivității muncii și eficienței economice, pentru introducerea în producție a celor mai noi cuceriri ale științei, contribuind astfel la dezvoltarea armonioasă a economiei naționale, la sporirea venitului național, la ridicarea generală a gradului de civilizație materială și spirituală a comunelor și satelor, la creșterea bunăstării întregului popor.

În continuare, a fost prezentată comunicarea: *Cauzele economice și social-po-*

litice ale marii răscoale țărănești din 1907. Poziția partidului clasei muncitoare față de rezolvarea problemei agrare în România, de ȘTEFAN PASCU, președintele Secției de științe istorice a Academiei Republicii Socialiste România. A fost evocat cortegiul de privațiuni și asuprii pe care le îndura țărănimea în anii regimului burghez și care au generat marea răscoală revoluționară din 1907, încununând lanțul nesfârșit de mișcări pentru pământ și piine, pentru dreptate și libertate, pentru o viață demnă. „Patru mii o sută șaptezeci de proprietari de peste 100 de hectare — s-a arătat în comunicare — stăpîneau 4 milioane de hectare de pământ arabil, adică peste 60% din totalul pământului arabil, în timp ce 920 000 de proprietari țărani nu aveau decât ceva peste 3 milioane de hectare de pământ arabil, adică mai puțin de 40% din întreaga suprafață arabilă, iar vreo 300 000 de țărani erau cu totul lipsiți de pământ“. Această situație — a spus vorbitorul — a determinat raporturi de dependență economică a țărânimii, silită să ia pământ în arendă de la moșier sau de la arendași ori să lucreze pe moșiile acestora. Și într-un caz, și în altul, condițiile de arendare și de muncă pe moșia boierului sau arendașului erau mai mult decât oneroase. Dijma pe care trebuia să o dea țăranul moșierului sau arendașului pentru pământul „închiriat“ de care avea nevoie pentru a-și duce viața mizeră de la un an la altul, învoielile agricole la care era obligat țăranul fără pământ care lucra pe moșia boierului sau arendașului erau de-a dreptul inumane.

Clasa muncitoare, interesată profund în rezolvarea problemei agrare — a relevat ȘTEFAN PASCU —, a sprijinit larg și sub diferite forme răscoala din 1907, „s-a solidarizat cu țărănimea în problemele economice și social-politice cu caracter democrat, împroprietărirea țăranilor, participarea maselor populare la viața publică, vot universal, drepturi și libertăți, îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață“. Prin manifestări de protest împotriva represiunii sîngeroase, prin întruniri comemorative, prin presa muncitorească, proletariatul nu numai că a păstrat vie amintirea marii lupte revoluționare de la 1907, ci a asociat răscoalei aducerea aminte a nedreptăților și răutăților ce dăinuiau: „Să-și aducă aminte împreună, muncitorime și țărănime, și să le aducă aminte celor vinoși de nedreptăți și răutăți că fără îndepărtarea cauzelor relelor nu se vor stinge nici urmările: răzvrătirile și răscoalele. Să-și reînnoiască, totodată, muncitorimea legămîntul de a lua apărarea fratelui său împilat, țărănimea“.

P.C.R. — a relevat comunicarea — a militat în permanență pentru transformarea revoluționară a raporturilor agrare, a promovat cu consecvență politica de alianță muncitorească-țărănească. „Partidul a urmat calea potrivită cu realitățile și condițiile istorice concrete ale României, avînd mereu în fața ochilor minții proprietatea socialistă asupra pămîntului“.

O serie de comunicări au evocat impresionante secvențe din marea răscoală revoluționară de la 1907, desfășurarea ei în diferite locuri ale țării, condiția nouă a satului românesc de astăzi, înscris pe orbita civilizației moderne, socialiste, a propășirii autentice, materiale și spirituale, faptul că acest uriaș salt istoric își are, în temelii sale, și luptele și jertfele atît de numeroase și de grele date de masa țărânimii în vremurile regimului împilator.

Sub titlul: *Foamea, sărăcia și exploatarea au condus în 1907 pe locuitorii din comuna noastră la răscoală*, PETRE MUNTEANU, locuitor din comuna Flămînzii, județul Botoșani, a evocat emoționante amintiri ale celor petrecute în 1907 în această localitate. Alături de documentele arhivelor, de memoria vie a oamenilor din comună, urmași ai luptătorilor marii răscoale, se constituie în autentică mărturie a evenimentelor de atunci însemnările învățătorului din comună, care a asistat, martor ocular, la primele ciocniri dintre țărani și asupritorii lor. Pe această bază, în comunicare a fost înfățișat, pas cu pas, mersul spre răscoală, pe un fundal de continuă exploatare și asuprire a țăranilor, de nesfîrșite abuzuri și manevre pe seama lor. „În ajunul timpului în care țăranii urmau să-și pregătească plugul pentru primăvară, ei se găseau fără contracte de învoială pentru noul an, neștiind unde vor putea semăna păpușoiul lor de hrană și unde își vor putea paște vitele. Adresîndu-se administratorului moșiei, acesta le spune că «timpurile de promisiuni au trecut» și că noile învoieli vor fi mai grele decât în anii anteriori.

Abia în ziua de 4 februarie 1907, administratorul moșiei, întîlnindu-se cu mai mulți locuitori din comuna Flămînzii, le-a spus să se adune în ziua de 8 februarie în vederea încheierii contractelor agricole.

În ziua amintită, s-au adunat în fața primăriei din Flămînzii circa 400—500 de țărani, așteptînd cu răbdare pierdută soșirea administratorului pentru a încheia învoielile. Erau țărani din toate satele comunei — Prisăcani, Cotu, Uriceni și Chițoveni, mulți dintre ei rămași de cu seară.

Într-un tîrziu, a venit și administratorul cu sania de la Hîrlău, dar a refu-

zat să stea de vorbă cu oamenii, îndreptându-se spre curtea moșiei, iar de aici spre casa cumnatului său, secretarul primăriei.

Cuprinși de amărăciunea provocată de nerespectarea promisiunilor, minăți de foame și frig, țărani s-au îndreptat spre locuința lui Constantin Ciornei, secretarul primăriei, și i-au cerut administratorului, care era cumnatul lui, să discute cu ei. Forțat să iasă din casă, administratorul, după câteva vorbe schimbate, a lovit cu piciorul în piept pe un țaran, anume Ion Dolhescu. Fapta administratorului a dezlănțuit mânia sătenilor, care, nemaiputând îndura înjosirea la care erau supuși, l-au bătut și l-au alungat pe administrator, dând foc conacului.

În fruntea țăranilor răsculați se găseau Grigore și Trifan Roman-Grosu, Gheorghe Grumeza, Gheorghe Zamfirescu, Dimitrie Lipciuc, Trifan Mursa și alții.

O parte din țărani au pornit apoi spre curtea administrației pentru a căuta pe contabilul moșiei, care îi înșela în documente.

Aceasta a fost scînteia. Răzvrătirea țăranilor de la Flămînzii, din 8 februarie 1907, a continuat pe teritoriul județului Botoșani, cuprinzînd, treptat, întreaga țară.

Astăzi, comuna Flămînzii s-a transformat fundamental — a arătat vorbitoarul —; urmașii celor ce au aprins făclia răscoalei trăiesc o viață demnă și prosperă. „Prin politica înțeleaptă a partidului nostru, prin gîndirea și fapta secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a vizitat și a evocat pentru prima dată la fața locului simbolul evenimentelor din comuna noastră — satul flămînzilor de ieri a căpătat dimensiunile epocii pe care o construim astăzi. Flămînzii și descuții de ieri trăiesc astăzi într-o localitate înfloritoare, cu case noi, frumoase, cu numeroase edificii sociale și culturale, cu diferite unități cu profil industrial, cu unități agricole în plină dezvoltare, conturîndu-se, astfel, ca un frumos oraș modern agroindustrial”.

Evocarea răscoalei dintr-o așezare care aparține unei alte zone a țării, respectiv meleagurilor prahovene, a făcut obiectul comunicării: *Cum s-a desfășurat bătălia pentru pămînt, libertate și demnitate în comuna noastră*, de CONSTANTIN MIROIU, locuitor al comunei Singeru, județul Prahova. Au fost înfățișate cauzele de fond, ca și cele imediate care au făcut ca și aici marea ridicare revoluționară de la 1907 să se exprime cu putere, insistîndu-se asupra rapidei extinderi a răscoalei, asupra unirii mai multor sate în luptă. În ziua de 15 martie 1907, cînd s-au ridicat țăranii din Singeru, atacînd conacul și rupînd contractele de învoielii

agricole, ei s-au întîlnit, în centrul localității, cu cei din satele Mireș și Butuci și, împreună, s-au deplasat în satul Tisa, apoi în comuna Lapoș, aflată la circa 10 km distanță, unde s-au unit cu țăranii din respectivele localități, formînd o unică forță de luptă.

Represiunile — s-a arătat în comunicare — au fost extrem de dure. Armata a deschis foc asupra satului. „La cerțări, țăranii au fost bătuți pînă la sînge, cu funia udă. Printre anchetați se aflau și femei. Unii dintre consătenii mei au plătit cu viața pentru că au cutezat să dorească un trai mai bun pentru ei și pentru urmașii lor. Și putem spune, acum, cu îndreptățită mîndrie, că jertfa lor și a miilor de răsculați din întreaga țară n-a fost în zadar. Ea stă, la rîndu-i, în temelile vieții noastre libere de astăzi și sîntem fericiți că visele înaintașilor noștri s-au împlinit”.

Cu forța de vibrație a aducerii aminte, PAUL ROȘU a rememorat, ca martor ocular, desfășurarea răscoalei în comuna Stănești din județul Giurgiu, în comunicarea sa intitulată *Lupta noastră dreaptă pentru pămînt și o viață mai bună nu a putut fi stăvilită de forțele represive*: „Aveam cinci ani cînd, în comuna din care vin, a izbucnit răscoala. Sora mea mai mare, Ioana, m-a sculat din somn, m-a luat în spate și a fugit cu mine nu știu unde. Plîngeam și întrebam: «Unde mă duci? De ce ard focurile acolo?». Îmi era frig, îmi era foame. Voiam să mă desprind de ea, dar mă ținea strîns de mîini și fugea cu părul scos din basmaua ruptă, cu picioarele goale peste cîmpul amorțit de frig. Pe ulițele satului înotau, desculți, prin noroiul pînă la glezne, bărbați și femei, cu furci, coase, topoare în mînă; mergeau spre conacul în flăcări al boierului. Era răscoală”.

După o detaliată și plastică reconstituire a desfășurării răscoalei în comuna natală — de la momentul în care s-au strîns țăranii în centrul satului, formularea cerințelor lor, constituirea unui comitet al răscoalei, format din 36 de țărani, și pînă la înfruntarea plutonului de soldați postat în fața conacului — PAUL ROȘU a înfățișat represaliile cumplite care s-au abătut asupra satului său. „De la Giurgiu au venit trupe contra răsculaților. Un divizion de artilerie și un batalion de infanterie, cu soldați din alte zone ale țării. Necunoscînd locurile, s-au oprit la puțul din luncă — pe șoseaua Giurgiu—Alexandria, la 5 km de Stănești, 5 km de Hodivăia și 4 km de Vieru, începînd să le bombardeze. Multă lume fugise în pădurile Buciumeni și Purcaru. Cînd au ajuns soldații în sat, au spart casele, le-au dat foc. Au fost distruse sute de case, au murit zeci de oameni — bă-

trini mai mulți, care nu au putut să fugă, loviți de ghiulele, arși de flăcările caselor incendiate de soldați. Ziua următoare au mai venit în sat soldați de roșiori și jandarmi. Au arestat mulți țărani, pe care i-au aruncat în închisorile de la Giurgiu. Soldații care nu au tras în țărani răsculați și capii răscoalei au fost condamnați la ani de temniță grea, din care mulți nu s-au mai întors.

Răscoala a lăsat urme adânci; au rămas case distruse, femei fără bărbați, copii fără părinți, pentru că fuseseră uciși de gloanțe sau condamnați la ani grei de temniță“.

Din lupta grea și plină de jertfe a poporului pentru libertate socială și națională — a spus vorbitorul — „s-a născut eroi eroilor neamului nostru: Partidul Comunist Român, care, contopindu-se cu interesele poporului din care s-a plămădit, a înțeles să lupte pînă la sacrificiu pentru înlăturarea marilor nedreptăți instaurate în țară de regimurile exploatare“.

Astăzi — a arătat PAUL ROȘU — „satul nostru seamănă mereu mai mult cu un oraș, dispunînd de tot ce e necesar unei vieți moderne. Toate aceste realizări, pe care noi, cei vîrstnici, în anii de demult nu le visam, să dătoresc politiciii partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, fiul cel mai iubit al poporului nostru, care nu precupețește nici un efort pentru binele și fericirea țării. Regret că nu mai sînt tînăr să muncesc, dar sînt bucuros că am o bătrînețe fericită“.

Lupta țărănimii din localitatea doljeană Băilești la 1907, zguduitoarele scene ale reprimării în singe a răscoalei au fost înfățișate în comunicarea: *Satul răsculaților de ieri, orașul înfloritor de azi*, de MARIN CIUCĂ, secretarul Comitetului orașenesc de partid Băilești. „Cel mai tragic episod al luptei țăranilor băileșteni — s-a arătat în comunicare — se produce în ziua de 15 martie 1907, cînd, timp de 3 ore, satul a fost luat cu asalt. În urma represaliilor, au fost uciși 42 de țărani, între care: Firu Petcu Rogoveanu, Dișu Costea, Pavel Ignat, Ioan Dumitru Gaciu și alții. Peste 100 au fost răniți, iar aproximativ 300 arestați și duși la Craiova, unde au fost condamnați la ani grei de temniță“. După înăbușirea răscoalei, unul dintre cei care au rămas în viață avea să se adreseze în scris istoricului Nicolae Iorga, relatîndu-i momente din timpul răscoalei și zugrăvindu-i aspectul jalnic al satului după reprimare: „Mie unuia mi-a ars tot; căsuța, coșare, ce brumă de nutreț mai aveam și noi și am rămas ca vai de lume. În mahalaua mea, nu știu de-o fi rămas vreunul căruia să nu-i fi pus ostașii foc“.

Dar tunurile sîngerosului an 1907, puse să radă de pe suprafața pămîntului satul — a spus vorbitorul —, n-au reușit să înăbușe setea de dreptate și de omenie a țăranului, Băileștiul s-a înscris în șirul marilor evenimente care au jalonat afirmarea și dezvoltarea națiunii noastre, lupta pentru dreptate socială și națională.

Istoria nouă a Băileștiului — s-a subliniat în comunicare — este istoria unui oraș agrar-industrial în plină ascensiune, cu o producție marfă industrială la sfîrșitul actualului cincinal de 2,1 miliarde lei, o producție netă de 780,4 milioane lei, un volum de activitate în agricultură estimat la 436,1 milioane lei.

În marea carte a luptei revoluționare a clasei muncitoare, a poporului român, stă înscrisă pentru totdeauna pilda vie a frăției muncitorilor din Pașcani cu țărani răsculați în 1907 — mărturie a exprimării alianței dintre muncitori și țărani exploatați, deopotrivă, în vremea regimului burghez. Acest moment de uriașă semnificație a fost înfățișat în comunicarea: *Solidaritatea și sprijinul dat de muncitori țărănimii răsculați în 1907 — expresie a alianței muncitorești-țăărănești*, de DUMITRU MIRON, muncitor la I.M.M.R. Pașcani, județul Iași. „Cercurile socialiste ale muncitorilor de la Atelierele C.F.R. și Revizia de vagoane — s-a arătat în comunicare — erau informate despre mișcările țărănești din nordul Moldovei, despre faptul că țăranii răsculați erau arestați, că autoritățile locale aplicau măsuri represive și că în gara Pașcani se afla un tren pentru vagoane de vite în care erau închiși țărani răsculați de la Ruginoasa, pentru a fi trimiși la Iași. La ora 12, în ziua de 4 martie, cînd muncitorii aveau un ceas de odihnă, s-au adunat în gară, unde se aflau țărani arestați.

Socialistul Gheorghe Petrescu, maistru la Atelierele C.F.R. Pașcani, și alți ceferiști, ca Vasile Timofte, Gheorghe Corduneanu, Constantin Orghidan, au stabilit ca mecanicul locomotivei să dea drumul la aburi pentru a-i îndepărta pe jandarmi, iar ei au deschis vagoanele. Țăranii au fost astfel eliberați; unii au fugit, alții au fost prinși, alții au primit unelte de la muncitorii ceferiști și s-au încadrat în echipele de muncitori care lucrau la linia de cale ferată, pentru a nu fi recunoscuți de jandarmi“.

La Pașcani, legătura dintre muncitorii feroviari și masa de țărani răsculați a fost mai puternică decît oriunde în țară — s-a subliniat în comunicare. Documentele vremii menționează că muncitorii au sfătuit, mai cu seamă pe sătenii din Lunca, în majoritate lucrători cu ziua în Ateliere, să se ridice la luptă pentru a ob-

ține pământ. „Dealtfel, aceștia s-au aflat în fruntea protestatarilor din Ateliere, sprijinind pe cei care au organizat eliberarea țăranilor din vagoane. Nu întâmplător, în timpul răzcoalei, autoritățile caracterizau pe muncitorii de la Atelierele C.F.R. ca «revoluționarii răzvrățiți», exprimând astfel, în mod deschis, teama de primejdia alianței dintre muncitori și țărani în lupta împotriva regimului burghez“.

Metodele severe, drastice, de anchetare și pedepsire a muncitorilor care s-au solidarizat cu țăranii răscolați — s-a arătat în comunicare — demonstau îngrijorarea autorităților burgheze față de activitatea revoluționară de la Atelierele din Pașcani. „Dar măsurile represive aplicate de către autorități nu au putut să oprească creșterea neconținută a potențialului organizatoric al muncitorimii pascănene, care s-a afirmat, în anii ce au urmat, ca un detașament activ al proletariatului român din această parte a țării“.

În cadrul Sesiunii omagiale, au fost urmărite cu viu interes comunicările expuse în continuare și care au marcat contribuții reprezentative la analiza temelor abordate: *Ecoul marii răzcoale din 1907 în rîndul românilor de peste Carpați*, de EUGENIA RUSU, președinte al C.A.P. Stoiana, comuna Cornești, județul Cluj; *Reforma agrară din 1945 în comuna noastră — începutul unor profunde transformări în viața satului*, de MARIN NEDEA, Erou al Muncii Socialiste, președintele C.A.P. din comuna Purani, județul Teleorman; *Dragostea față de pămîntul natal, expresie a eroismului țăranimii în timpul războiului antihitlerist, pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, pentru victoria asupra fascismului*, de general-maior (r) ANDREI MICLESCU, fost comandant de mare unitate în războiul antihitlerist; *Rolul tovarășului Nicolae Ceaușescu în înfăptuirea neabătută a politicii partidului de cooperativizare a agriculturii pe principii liberului consimțămînt*, de ION SÎRBU, prim-secretar al Comitetului județean Argeș al P.C.R.; *Cum am acționat noi, țăranii din comuna Cuza Vodă, pentru înfăptuirea politicii partidului de cooperativizare a agriculturii*, de ION CHIȚU, președintele C.A.P. Ceacu din comuna Cuza Vodă, județul Călărași; *Sub conducerea Partidului Comunist Român, locuitorii comunei Turia — români, maghiari — am pornit uniți pe calea agriculturii socialiste*, de PECSI ANTON, președintele C.A.P. din comuna Turia, județul Covasna; *Sprijinul pe care l-au dat muncitorii pentru încheierea cooperativizării agriculturii*, de ION CARAMAN, muncitor la Uzinele „Tractorul“-Brașov; *Cum a acționat activul de partid din județul Timiș pentru*

a convinge țăranimea să pășească pe calea agriculturii socialiste, de ROMAN PIRCEA, fost secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R.; *Ce rol a jucat intelectualitatea satului nostru în procesul cooperativizării agriculturii*, de NICULINA LEU, învățătoare din comuna Petrești, județul Dîmbovița; *Organizarea agriculturii pe baze cooperatiste a deschis o epocă nouă în dezvoltarea agriculturii județului Constanța*, de ION STOIAN, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Constanța al P.C.R.; *Creșterea averii obștești, a bunăstării materiale și spirituale — rezultat al dezvoltării bazei tehnico-materiale, al politicii științifice a partidului și statului nostru*, de ION VOICU, secretarul Comitetului de partid C.A.P. Scornicești, județul Olt; *Munca înfrățită a țăranilor români și germani — izvor al bunăstării și temelie împlinirii năzuințelor locuitorilor comunei noastre*, de IOAN HIHN, primar al comunei Slimnic, județul Sibiu; *Cum înfăptuiesc politica agrară a partidului, indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu urmașii răzeșilor și moșnenilor de la Pechea*, de ION NEGOIȚĂ, Erou al Muncii Socialiste, președintele C.A.P. Pechea, județul Galați; *Contribuția țăranilor din comuna Sadova la asigurarea fondului centralizat al statului, la autoaprovizionarea populației*, de DRAGOȘ CRĂCIUNĂȘ, locuitor al comunei Sadova, județul Suceava; *Traducînd în viață programul agrar al Partidului Comunist Român am cunoscut din plin roadele cooperativizării agriculturii*, de KÖMIVES ANTONIU, Erou al Muncii Socialiste, președintele C.A.P. Pecica, județul Arad; *Noua revoluție agrară, treaptă calitativ superioară în dezvoltarea agriculturii comunei noastre pe baze moderne*, de PETRE MIHALACHE, primarul comunei Tudor Vladimirescu, județul Brăila; *Contribuția Liceului agroindustrial din Miroslava la pregătirea cadrelor de specialiști necesari înfăptuirii noii revoluții agrare*, de GHEORGHE MAFTEI, directorul Liceului agroindustrial din Miroslava, județul Iași; *Satul nou contemporan — cadrul propice de formare și realizare multilaterală a tineretului*, de VASILE BERBECEL, Erou al Muncii Socialiste, președintele C.A.P. din comuna Smirna, județul Ialomița; *Rolul pe care l-au avut Uzinele „Semănătoarea“ în asigurarea bazei tehnico-materiale a agriculturii, expresie a alianței muncitorești-țăranesti*, de ION ILIESCU, președintele Comitetului oamenilor muncii de la Uzinele „Semănătoarea“ — București; *Cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și introducerea progresului tehnic — condiție de bază a înfăptuirii noii revoluții agrare*, de CRIS-

TIAN HERA, directorul Institutului de cercetări pentru cereale și plante tehnice — Fundulea; *Ce forme folosim pentru formarea omului nou în mediul rural; acțiuni pentru dezvoltarea dragostei față de glia strămoșească, de comuna natală*, de MARIA LAZĂR, secretar cu probleme de propagandă la Comitetul județean Buzău al P.C.R.; *Răscoala din 1907 și cooperativizarea agriculturii reflectate în creația literară a scriitorilor români*, de D.R. POPESCU, președintele Uniunii Scriitorilor; *Transformările satului românesc contemporan, munca și viața nouă ale țărănimii — izvor de inspirație în arta plastică*, de VASILE CELMARE, șeful Catedrei de artă monumentală de la Institutul de arte plastice „Nicolae Gri-gorescu” — București; *Cum se înfăptuiesc hotărârile Congresului al XII-lea, indicațiile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la dezvoltarea agriculturii în cincinalul 1981—1985; conținutul și căile înfăptuirii noii revoluții agrare în România*, de ION TEȘU, ministrul agriculturii și industriei alimentare.

Comunicările au evidențiat ideea că, de-a lungul istoriei, țăranii români și, alături de ei, țăranii maghiari, germani și de alte naționalități, cu care trăiau și munceau laolaltă, au înscris pagini de înălțătoare epopee și jertfă în bogata cronică a luptei poporului român pentru libertate și dreptate socială, împotriva exploatării și asupririi feudale și capitaliste, pentru o viață mai dreaptă și mai bună. În acest context, au fost reamintite răscoala țărănească de la Bobilna din 1437—1438 și războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja, din 1514, marea ridicare cu caracter național și social de la 1784, în fruntea căreia s-au aflat Horea, Cloșca și Crișan, ca și alte mișcări, de la sfârșitul secolului trecut, marea răscoală revoluționară de la 1907 înscrinându-se ca un moment deosebit în șirul numeroaselor ridicări la luptă ale maselor țărănești. A fost subliniată, de asemenea, contribuția țărănimii la înfăptuirea aspirațiilor de unitate națională, în marile bătălii împotriva asupritorilor străini, pentru păstrarea pământului strămoșesc și neatirarea patriei, pentru independență și suveranitate națională.

Premisele rezolvării pentru totdeauna, pe cale revoluționară, a problemei țărănești, ale desființării exploatării — s-a reliefat în comunicări — au fost create de victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, din August 1944, care a inaugurat o epocă de profunde transformări democratice în viața întregii țări, asigurând posibilitatea trecerii la înfăptuirea revoluției și construcției socialiste.

Într-un larg cadru, a fost evidențiat cu pregnanță rolul hotărîtor al Partidului Comunist Român, forța politică clarvăzătoare, care, încă de la începutul existenței sale, a militat consecvent pentru eliberarea țărănimii de sub povara exploatării, soluționînd în mod științific problema țărănească în interesul acestei clase, al întregului popor. S-a arătat că transformarea socialistă a agriculturii în țara noastră, proces revoluționar cu ample implicații economice și sociale, s-a realizat treptat, printr-o vastă activitate politică, organizatorică și educativă desfășurată de partid pentru atragerea țărănimii, pe baza liberului consimțămînt, pe făgașul socialismului. S-a relevat, totodată, că munca complexă așezată la temelia cooperativizării agriculturii în țara noastră constituie o valoroasă experiență originală a Partidului Comunist Român în acest domeniu.

Vorbitorii au subliniat în mod unanim, în comunicările prezentate, rolul de excepțională însemnătate al tovarășului Nicolae Ceaușescu în înfăptuirea politicii agrare a partidului comunist, la elaborarea unei concepții științifice de largă perspectivă, a amplului proces de cooperativizare a agriculturii din țara noastră, în dezvoltarea și modernizarea acestui important sector al economiei naționale, pentru înflorirea necontenită a satului românesc, pentru creșterea nivelului de trai, material și spiritual, al țărănimii. În același timp, a fost evidențiat aportul inestimabil al secretarului general al partidului la elaborarea, pe temeiuri profund științifice, pe baza unei perfecte cunoașteri a realității, a tradițiilor și potențialului agriculturii românești, a conceptului de nouă revoluție agrară, care cuprinde, într-o unitate dialectică, atît forțele, cît și relațiile de producție, întregul proces de perfecționare a organizării sociale și de conducere a agriculturii.

În comunicări s-a arătat că realitatea, viața însăși au confirmat pe deplin justetea politicii agrare a partidului, superioritatea agriculturii socialiste, care, în anii ce au urmat încheierii cooperativizării, a cunoscut o dezvoltare fără precedent. S-a amintit că, drept rezultat al eforturilor materiale și financiare făcute de societate, agricultura românească dispune astăzi de o puternică bază tehnică-materială, țăranimea, în strînsă alianță cu clasa muncitoare, aduce o contribuție tot mai importantă la propășirea patriei, la întărirea independenței și suveranității naționale.

În încheierea lucrărilor, participanții la Sesiune au adoptat, într-o atmosferă de puternic entuziasm, o telegramă adresată C.C. al P.C.R., tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Parti-

dului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, în care se spune :

„Vă mulţumim din inimă pentru atenţia deosebită pe care o purtaţi dezvoltării agriculturii — această ramură de bază a economiei naţionale, pentru îndrumările preţioase pe care ni le daţi zi de zi, pentru grija statornică cu care vă ocupaţi de ridicarea necontenită a nivelului de trai material şi spiritual al ţăranimii, al întregului nostru popor.

Aniversarea acestor importante evenimente din istoria patriei şi partidului ne oferă prilejul evocării trecutului de luptă şi jertfe al ţăranimii, eroismului şi dăruirii cu care aceasta a luptat secole de-a rândul împotriva împilării şi asupririi, pentru independenţa naţională şi dreptate socială.

Strălucitele victorii obţinute de poporul nostru în edificarea socialismului pe pământul românesc sînt nemijlocit legate de numele şi contribuţia dumneavoastră decisivă, mult stimată tovarăşe Nicolae Ceauşescu, la elaborarea strategiei de dezvoltare a patriei, la aplicarea creatoare a socialismului ştiinţific la condiţiile specifice ale ţării noastre.

În comunicările prezentate, vorbitorii au reliefat aportul dumneavoastră hotărîtor la lupta de eliberare a ţăranimii de exploatare şi asuprire, contribuţia decisivă pe care aţi adus-o în procesul de transformare socialistă a agriculturii, în dezvoltarea satului nou românesc, în asigurarea minunatelor condiţii de care se bucură astăzi întreaga noastră ţărănie.

Recentele măsuri iniţiate de dumneavoastră vizînd perfecţionarea cadrului organizatoric al activităţii din agricultură, creşterea puterii economice a unităţilor agricole, sporirea productivităţii muncii şi a eficienţei economice mobilizează pe toţi lucrătorii ogoarelor la îndeplinirea exemplară a obiectivelor şi sarcinilor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, pentru deplina valorificare a marilor re-

zerve existente în agricultură, în scopul îmbunătăţirii continue a aprovizionării populaţiei şi industriei, al dezvoltării mai rapide a economiei naţionale.

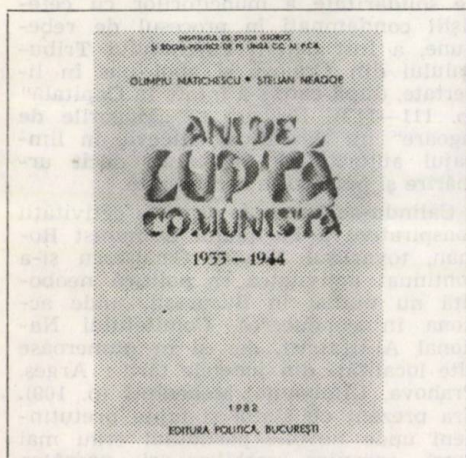
Vă asigurăm, mult stimată tovarăşe Nicolae Ceauşescu, că harnica noastră ţărănie, neprecupeţindu-şi eforturile, va aduce şi în viitor întreaga sa contribuţie la înfăptuirea politicii interne şi externe a partidului şi statului nostru, acţionînd cu hotărîre şi devotament, împreună cu ceilalţi oameni ai muncii, indiferent de naţionalitate, pentru progresul şi înflorirea scumpei noastre patrii şi ridicarea necontenită a prestigiului ei în rîndul naţiunilor lumii, pentru înţelegere şi colaborare între toate popoarele. Ca să producem pîine, avem nevoie de pace, de securitate în Europa şi în întreaga lume. Angajîndu-ne, fără preget, în această luptă paşnică, vă urmăm îndemnul şi exemplul, convinşi fiind că activitatea dinamică pe care o desfăşuraţi pe plan extern, cu neasemuită clarviziune şi fermitate revoluţionară, reprezintă o contribuţie inestimabilă la promovarea, în viaţa internaţională, a principiilor noi, democratice, la îndeplinirea năzuinţelor de pace şi progres ale tuturor popoarelor.

Muncind exemplar încă din această campanie agricolă de primăvară — hotărîtoare pentru soarta recoltei anului 1982 — noi, participanţii la sesiunea omagială, alături de toţi lucrătorii ogoarelor, facem legămînt în faţa partidului, a dumneavoastră, şi vă asigurăm, mult iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, că vom depune toate eforturile, întreaga noastră pricepere şi hărnicie astfel încît, răspunzînd prin fapte grijii permanente pe care o purtaţi dezvoltării agriculturii, creşterii necontenite a nivelului de trai al ţăranimii, al întregului popor, să asigurăm în acest an belşugul de produse agroalimentare de care are nevoie ţara“.

NICOLAE RAUŞ

OLIMPIU MATICHESCU, STELIAN NEAGOE ANI DE LUPTĂ COMUNISTĂ. 1933—1944

Editura politică, București, 1982, 216 p.

Istoria poporului nostru, lupta sa pentru unitate, libertate națională și progres social înregistrează faptul semnificativ că marile evenimente revoluționare, cu precădere cele din epoca modernă și contemporană, ideile innoitoare, de progres și civilizație au avut întotdeauna reprezentanți autentici și prințre tinerii înflăcărați de idealurile cele mai înaintate ale timpului lor, hotărâți să lupte cu abnegație revoluționară pentru ca aspirațiile vitale ale întregului popor să fie transformate din deziderate în realități istorice. Filele glorioase ale mișcării revoluționare din țara noastră vin să întărească constatarea că, prin dăruirea pentru cele mai nobile cauze, prin structura și capacitatea sa crea-

toare, prin sentimentele sale de dragoste față de țara în care s-a născut, tineretul posedă aptitudinea înțelegerii acute a nedreptăților sociale, a necesității libertății și independenței naționale a poporului din care face parte. Ele relevă, totodată, rolul, nu de puține ori proeminent, pe care istoria îl încredințează reprezentanților tineretului revoluționar și patriot în dinamica fenomenului luptei de clasă și naționale, pentru triumful dreptății și progresului social. Din torentul viu al luptei tineretului nostru comunist s-a desprins, în mod cu totul excepțional, personalitatea proeminentă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, acel tinăr comunist de exemplară conduită morală și politică, fruntașul unei generații și mândria poporului român.

Este ceea ce, de fapt, tratează, pe parcursul a peste 200 de pagini, cei doi istorici consacrați: Olimpiu Matichescu și Stelian Neagoe. „*Ani de luptă comunistă*” se vrea a fi și reprezintă cu adevărat, așa cum se exprimă autorii în „*Cuvînt înainte*”, „O carte din care am dori să facem un instrument de forță educativă, care să însuflețască tinerii generații, fiecărui om al muncii înalte sentimente patriotice, profundă recunoștință și prețuire față de viața și activitatea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pusă în slujba intereselor țării, ale poporului muncitor”. Aceasta deoarece, continuă autorii, „Pentru conducătorul partidului și statului nostru, anii la care se referă cartea, ca și astăzi, de-a lungul întregii sale activități, tradiția revoluționară reprezintă lupta revoluționară,

educația revoluționară, cultura revoluționară. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a dovedit întotdeauna, prin vorbă și faptă, că istoria se confundă cu viața și viața cu istoria. Iar istoria și viața sînt masele, poporul, transformările și construcțiile înnoitoare" (p. 7).

A cunoaște și a cinsti trecutul glorios de luptă și izbînzii al partidului și poporului nostru, biografia marilor bărbați ai patriei, în rîndul cărora tovarășul Nicolae Ceaușescu ocupă un loc proeminent, de pilduitoare semnificație, reprezintă mai mult decît un omagiu adus celor ce au făurit istoria noastră, este o școală de educație patriotică, revoluționară și, deopotrivă, un imbold de a munci fără preget pentru a fi la înălțimea exigențelor actualei etape de dezvoltare a societății românești.

Tocmai pentru aceea, subliniază cei doi autori, „cel mai ales omagiu pe care îl putem aduce vieții revoluționare a celui mai bun dintre cei mai buni luptători comuniști și patrioți este hotărîrea de a urma exemplul strălucit de muncă și de viață al tovarășului Nicolae Ceaușescu, așa încît telurile nobile cărora li s-a dedicat în mod exemplar din cea mai fragedă tinerețe conducătorul clarvăzător și încercat al partidului și statului nostru să devină, în timp și pentru timp, tot atîtea mărețe împliniri și izbînzii" (p. 7).

Intrat în rîndurile mișcării muncitorești încă la vîrsta de 13 ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a făcut repede remarcat prin activitatea neobosită, prin dirzenie, abnegație și curaj în înfruntarea prigoanei regimului burghez. Au fost calități pentru care, subliniază autorii, în iunie 1933, „Secretariatul C.C. al P.C.R. a trimis în conducerea Comitetului Național Antifascist — ca reprezentant al tineretului democrat din București — pe tînărul comunist Nicolae Ceaușescu, în vîrstă de 16 ani, care, înzestrat cu un înnăscut simț organizatoric și un rar dinamism, se va afirma strălucit în mișcarea antifascistă, devenind cunoscut, în scurt timp, în întreaga țară" (p. 20).

Aceste calități aveau să fie probate din plin în vara anului 1934, cu prilejul procesului de la Craiova al conducătorilor eroicelor lupte din februarie 1933, cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a înțeles să-și facă datoria pe care i-o dicta conștiința de clasă, luînd asupra sa, împreună cu alți trei tineri, sarcina de a duce în cetatea Băniei protestul muncitorilor din București care cereau încetarea samavolnicilor antimuncitorești, stingerea procesului și eliberarea celor arestați. Reținut de organele de poliție și înaintat cu acte de dare în judecată Parchetului Tribunalului Dolj, iar apoi

interogat de comisarul șef al Direcției generale a poliției în legătură cu scopul sosirii la Craiova, „tînărul utecist Nicolae Ceaușescu, în care încă de pe atunci se putea recunoaște dirzul comunist de mai tîrziu, a răspuns răsplat că venise pentru «a face declarații în favoarea acuzaților», arătînd că «muncitorimea se solidarizează cu ei»" (p. 36).

Organele de anchetă, precizează Olimpiu Matichescu și Stelian Neagoe, nu i-au putut însă dovedi culpabilitatea și au fost obligate să-l pună în libertate. Adăugîndu-se unei arestări și anchetări anterioare, din noiembrie 1933, pentru îndemn la grevă printre muncitorii unei întreprinderi din București, episodul revoluționar, de solidaritate de clasă de la Craiova, avea să alerteze împotriva sa autoritățile Ministerului de Interne. În acest sens, arată autorii, într-o notă a organelor de siguranță adresată Prefecturii de poliție București, se menționau următoarele: „Vă semnalăm, în vederea luării măsurilor de rigoare, pe comunistul Nicolae Ceaușescu, care, făcîndu-se vinovat de adunarea de adeziuni de solidaritate a muncitorilor cu cefești condamnați în procesul de rebeliune, a fost deferit Parchetului Tribunalului din Craiova și apoi pus în libertate, după care s-a întors în Capitală" (p. 111—112). Desigur că „Măsurile de rigoare" nu semnificau altceva, în limbajul autorităților represive, decît urmărirea și persecuție necontenită.

Călîndu-se la școala aspră a activității conspirative a Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a continuat activitatea sa politică neobosită nu numai în București, unde acționa în conducerea Comitetului Național Antifascist, dar și în numeroase alte localități din județele țării: Argeș, Prahova, Dimbovița, Mehedinți (p. 109). Era prezent cu sfatul și fapta pretutindeni unde nevoile partidului erau mai mari, organiza, mobiliza și pregătea pentru luptă cadre noi de tineri comuniști, militanți antifasciști. Apreciînd aceste calități, se subliniază în lucrare, la indicațiile partidului comunist, C.C. al U.T.C. a încredințat, în toamna anului 1935, conducerea Comitetului Regional Prahova al Uniunii Tineretului Comunist tovarășului Nicolae Ceaușescu. „Alegerea — precizează autorii — era firească, nicidecum întîmplătoare, cel mai bun conducător al tineretului revoluționar trebuia să fie în această epocă și cel mai bun militant antifascist. Or, experiența, capacitatea organizatorică, curajul și competența politică cu care se impusese tînărul comunist în conducerea Comitetului Național Antifascist încă din vara anului 1933, în alte numeroase acțiuni organizatorice și de luptă ale partidului co-

munist erau unanim recunoscute. Aceste înalte însușiri proprii luptătorului comunist, puterea sa neobosită de muncă și-au găsit, de la bun început, larg câmp de manifestare în rîndurile tineretului din regiune, în așezarea pe baze solide a activității organizației U.T.C., în impunerea unui spirit combativ și a unei orientări adecvate împrejurărilor istorice, de luptă hotărîtă împotriva primejdiei fasciste" (p. 101).

Neobosit și deosebit de activ, posedînd un ales talent organizatoric și propagandistic, făcînd dovada unui dinamism și a unei clarviziuni politice cu totul excepționale, care l-au caracterizat încă din fragedă tinerețe, comunistul Nicolae Ceaușescu a fost apreciat dintotdeauna pentru înflăcărea cu care se angaja în activitatea de mobilizare a tuturor potențelor politice ale poporului român împotriva primejdiei fasciste, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a țării. La capătul unor acțiuni care aveau drept scop înființarea de noi organizații ale U.T.C. și ale Blocului pentru apărarea libertăților democratice, la 15 ianuarie 1936, în comuna Ulmi din județul Dimbovița, organele represive au arestat un grup de tineri muncitori, în fruntea cărora se afla militantul comunist Nicolae Ceaușescu. Urmarea directă a fost înscenarea procesului de la Brașov, care a început la 27 mai 1936 și asupra căruia autorii se opresc în mod cu totul deosebit, acestui episod lucrarea acordîndu-i, dealtfel, cel mai mare spațiu.

Procesul militanților comuniști și antifasciști judecat la Brașov în primăvara anului 1936 a constituit o reușită a concepției tactice a partidului comunist, concepție care urmărea transformarea unor atare înscenări judiciare în mijloace active de luptă, de demascare a primejdiei fasciste și de afirmare a necesității realizării unității naționale pentru salvarea viitorului democratic și independent al poporului nostru.

„Apartenența la organizații politice comuniste interzise prin lege“, „crearea unor filiale ale acestor organizații“ în diverse localități din Prahova și Dimbovița, „deținerea și difuzarea materialelor conspirative“, „arborarea de steaguri roșii“, „participarea la întruniri ilegale“ și rostirea unor „discursuri potrivnice regimului“ — erau principalele dintre cele peste 150 de „capete de acuzare“, formulate în ordonanța de dare în judecată și, ca urmare, în rechizitoriul procurorului regal. Marea majoritate a acestor așa-zise „delicte politice“, arată autorii, îl vizau, cum rezulta dealtfel și din textul ordonanței definitive, în primul rînd pe militantul comunist Nicolae Ceaușescu, în calitate de inițiator

și conducător al acțiunilor revoluționare mai sus-amintite. „Trebuie să precizăm — se subliniază în lucrare — că pe lângă curajul și generozitatea de care vorbea presa, trăsături și ele caracteristice militanțului revoluționar al partidului comunist, poziția adoptată de comunistul Nicolae Ceaușescu în proces nu reprezenta nicidecum o manifestare spontană a sentimentelor sale de revoltă. Era o atitudine deliberată și conștientă, menită să spargă atmosfera de teamă și samavolnicie pe care magistrații militari reacționari se străduiau să o imprime procesului, amenințînd și sancționînd fără discernămint pentru a da astfel câmp liber de manifestare injuriilor și minciunilor debitate de martorii acuzării, plutonierii de jandarmi și subordonații lor“ (p. 116).

Dezbaterile procesului public anticomunist de la Brașov s-au încheiat, în ziua de 5 iunie 1936, în aceeași atmosferă de tensiune, de arbitrar și samavolnicie. Procurorul regal avea să invoce din nou „crimele“ și „culpele“ politice cuprinse în Ordinul de dare în judecată, din 19 mai 1936, al Consiliului de război din Brașov, insistînd, în mod deosebit, asupra faptului că „Nicolae Ceaușescu era membru activ și bun propagandist comunist și antifascist, cunoscut de mult timp ca atare de către organele Siguranței și ale Justiției“ (p. 117). Era, dacă facem abstracție de sensul incriminatoriu pe care clasele dominante îl atribuiau unei atare activități politice, cel mai corespunzător și veridic certificat de maturitate și abnegație revoluționară ce se putea atribui unui activist al partidului comunist. Or, tocmai această experiență de viață, de luptă revoluționară și maturitate ideologică, pusă în slujba clasei muncitoare, a Partidului Comunist Român, vor cîntări greu în balanța nedreptății regimului reacționar. Astfel se și explică înverșunarea manifestată de anchetatori și de completul militar de judecată împotriva comunistului Nicolae Ceaușescu care, la încheierea procesului, avea să primească cea mai grea pedeapsă — doi ani și jumătate de temniță.

Procesul politic de la Brașov se evidențiază în mod deosebit prin implicațiile și ecoul său în opinia publică democratică a poporului român și a altor popoare. În lucrarea la care ne referim se arată că în timpul procesului de la Brașov, în împrejurările neînchipuit de grele ale înfruntării cu organele represive ale regimului burghez, s-au vădit înaltele trăsături politico-morale ale celui care astăzi se află în fruntea partidului și statului nostru. Condamnarea militanților comuniști și antifasciști judecați la procesul de la Brașov, din primăvara anului 1936, a semnat nu

numai un act de răzbunare politică, de clasă, dar și o incapacitate de înțelegere din partea regimului burghez a intereselor celor mai stringente, fundamentale, ale poporului român din acea epocă, interese pe care le promovau comuniștii cu riscul libertății lor.

Sesizând această realitate, publicații și organe de presă democratice din țară și de peste hotare au determinat, prin atitudinea adoptată, crearea unui front larg de solidaritate în jurul prizonierilor politici comuniști și antifasciști din România. Depășind sensurile atitudinii umanitare și de protest împotriva persecuției nejustificate, această mișcare de solidaritate a constituit, la rîndul său, o expresie a atitudinii antifasciste și democratice a poporului român, a voinței sale de a lupta cu cea mai mare hotărîre împotriva fascismului și revizionismului agresiv, care puneau în joc dezvoltarea pașnică a numeroase popoare, inclusiv a poporului român.

În istoria Partidului Comunist Român, a mișcării muncitorești și antifasciste, se subliniază în lucrare, „procesul politic de la Brașov, din primăvara anului 1936, se detașează ca moment de o importanță aparte, cu multiple și valoroase semnificații. Prin implicațiile și ecoul său, el a determinat amplificarea stării de spirit revoluționare, antifasciste a maselor muncitoare, creșterea gradului de mobilizare a poporului român în jurul politicii de interes național promovate cu consecvență de partidul comunist, împotriva primejdiei fasciste și de război, pentru apărarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale a României“ (p. 133).

Lupta comuniștilor pentru propășirea poporului român, pentru libertatea și independența națională a patriei, a prevalat întotdeauna în fața oricărui sacrificiu de sine. Tocmai de aceea, arată autorii, militanții comuniști și antifasciști condamnați la Brașov au pășit dincolo de porțile Doftanei și altor închisori cu sentimentul datoriei împlinite. Și nu vor fi singurii. „Pentru pline, pace, libertate — avea să scrie ziarul democrat „Arena“, la 11 iunie 1936 —, tinărul Nicolae Ceaușescu va fi în lîni în ocele țării noastre peste 1 500 de deținuți politici“, comuniști și antifasciști, cu „care și-a luat sarcina de a lumina poporul“.

Întemnițarea tovarășului Nicolae Ceaușescu în închisoarea Doftana se înscrie ca un fapt semnificativ, de mare însemnătate în contextul mișcării de rezistență internă a colectivului de deținuți politici revoluționari. Acest ade-văr este demonstrat în mod detaliat în lucrare pe baza unor mărturii istorice deosebit de grăitoare. Documentele vremii și deopotrivă tovarășii care l-au cu-

noscut în această perioadă de detențiune la Doftana (15 august 1936—12 decembrie 1938) îi evidențiază activitatea intensă desfășurată în cadrul conducerii organizației de partid, cît și lupta neobosită, intransigentă împotriva represiunii, a practicilor samavolnice folosite de administrație, pentru reintroducerea și respectarea regimului politic. În acești ani de grea detențiune, subliniază Olimpiu Matichescu și Stelian Neagoe, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție de primă importanță în cadrul procesului de organizare a învățămîntului politic și de cultură generală ce se desfășura în închisoare, remarcîndu-se, și din acest punct de vedere, ca un exemplu înșuflețitor, printr-o activitate neobosită de studiu instructiv, de educație revoluționară și partinică, calități care îl vor detașa, mai tîrziu, în rîndurile cursanților Școlii superioare de cadre a P.C.R. de la Ploiești, organizată conspirativ de conducerea partidului în vara anului 1939. Referindu-se la pasiunea și seriozitatea caracteristică cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu își însușea și lua parte la dezbaterile problemelor în discuție, unul dintre participanții la cursurile acestei școli superioare de partid avea să remarce, mai tîrziu, că „El s-a impus prin cunoștințele asimilate în «academia» Doftanei, unde a fost închis la vîrsta de 18 ani, prin capacitatea sa neobișnuită de asimilare, prin regimul său de studiu riguros și organizat, început de la primele ore ale dimineții și pînă noaptea tîrzie. Era încă de pe atunci neobosit. Știa să asculte toate părerile, comenta cu mare putere de discernămint problemele puse în discuție, știa să-și spună cu o logică fără cusur opiniile și nu ceda niciodată cînd știa că are dreptate“ (p. 167).

Pagini de un dramatism zguduitoare sînt cuprinse în lucrare referitor la condițiile neumane, de o sălbăticie demnă de evul mediu, pe care guvernării de atunci le introduseseră în această Bastilie românească, în scopul înfrîngerii dirzeniei revoluționare a comuniștilor întemnițați. Măsuri ineficace însă, deoarece nimeni și nimic, așa cum s-a probat din plin în greii ani de ilegalitate, nu a putut pune stavilă voinței de neînfrînt a celor mai buni fii ai patriei.

Conceptută drept mijloc de opresiune și de izolare politică, de distrugere fizică a luptătorilor clasei muncitoare, Doftana a fost transformată de comuniști într-o adevărată școală de educație revoluționară și patriotică, în care s-au format cadre de conducători comuniști, strîns legați de mase, a căror activitate a constituit și constituie exemplu de dăruire revoluționară, de înaltă principialitate, clarviziune politică și fidelitate

neabătută față de interesele poporului român, ale patriei.

În acest context, autorii, pe baza a numeroase documente ale timpului, pun în evidență remarcabila contribuție a tovarășului Nicolae Ceaușescu la lupta colectivului de militanți comuniști și antifasciști întemnițați împotriva samavolnicilor administrației închisorii, a maltratărilor și regimului de izolare, atitudine intransigentă pe care, deseori, o găsim reflectată atât în rapoartele direcției penitenciarului, cât și în cele ale gardienilor.

Lucrarea „*Ani de luptă comunistă*” rezervă un întreg capitol, intitulat în mod sugestiv *Din nou pe baricadele luptei antifasciste și patriotice*, perioadei anilor 1938—1940, în care, din multitudinea de mărturii grăitoare privitoare la activitatea neobosită a tovarășului Nicolae Ceaușescu, se detașează două mari evenimente, cu adincă rezonanță istorică: marea demonstrație antifascistă, antirăzboinică și antirevizionistă de la 1 Mai 1939 și reorganizarea, la sfârșitul anului 1939, a Uniunii Tineretului Comunist (p. 144—173).

Eliberat din închisoare la sfârșitul anului 1938, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a avîntat din nou în vîltoarea luptei, cu entuziasmul și dăruirea ce îl caracterizau, participînd, alături de tînăra comunistă Elena Petrescu (Ceaușescu), la acțiunile revoluționare de amploare desfășurate de partidul comunist împotriva fascismului, pentru drepturi și libertăți democratice, pentru apărarea independenței și suveranității naționale a României, a integrității sale teritoriale, grav amenințate în epoca respectivă, ca urmare a ofensivei puterilor fasciste. Simbolul acestei lupte, se subliniază în lucrare, avea să-l constituie marea demonstrație de la 1 Mai 1939, în cursul căreia s-au evidențiat, o dată în plus, meritele personale, discernămintul politic, dirzenia și intransigența revoluționară, ca și înaltele calități organizatorice ale tovarășului Nicolae Ceaușescu.

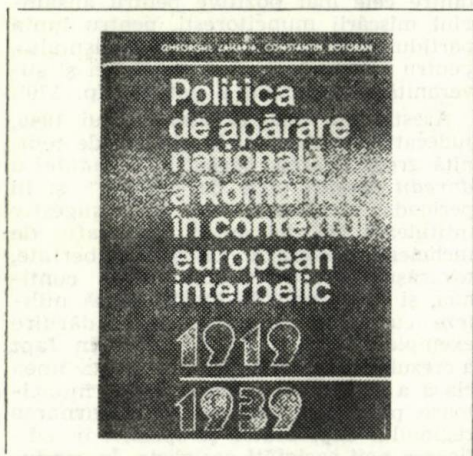
Marea demonstrație de la 1 Mai 1939, ca și cele ce i-au urmat, au constituit, precizează autorii, acel fundal istoric pe care s-au desfășurat pregătirile tot mai intense pentru refacerea Uniunii Tineretului Comunist, acțiune de amploare al cărei principal animator a fost tovarășul Nicolae Ceaușescu, recunoscut ca atare pentru bogata experiență politică și organizatorică dobîndită în marile confruntări sociale și antifasciste din anii anteriori. „Încheierea cu succes a acțiunii de refacere a Uniunii Tineretului Comunist — se subliniază în lucrare —, ca și prezența în conducerea organizației a

unor cadre politice dintre cele mai competente, care s-au ridicat din rîndurile tineretului revoluționar din România, în primul rînd a tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-au constituit într-un cîștig extrem de prețios pentru proletariatul român. A fost un moment cu adevărat semnificativ, care a generat consecințe dintre cele mai pozitive pentru ansamblul mișcării muncitorești, pentru lupta partidului comunist contra fascismului, pentru salvagardarea independenței și suveranității naționale a patriei” (p. 170).

Arestat din nou, în vara anului 1940, judecat și condamnat la alți ani de temniță grea, „*Marele bărbat al României a dovedit aceeași tărie de caracter*” și în perioada următoare, așa cum sugestiv intitulează cei doi autori paragraful de încheiere a lucrării. Ca și în libertate, tovarășul Nicolae Ceaușescu va continua, și între zidurile închisorii, să militeze cu același devotament și dăruire exemplară pentru transpunerea în fapt a crezului său politic, izvorît din viziunea clară a rolului ce revenea clasei muncitoare, partidului comunist în răsturnarea regimului exploatator și opresiv, în edificarea noii societăți socialiste. În rîndurile deținuților politici comuniști și antifasciști, întemnițați în anii grei ai regimului de dictatură antonesciană la Văcărești, Jilava, Caransebeș și Tîrgu Jiu, numele său a ajuns să semnifice curajul, maturitatea politică și organizatorică ce au permis colectivului să reziste și să se salveze în împrejurări dintre cele mai dramatice. „Matur și călit la școala aspră a luptei revoluționare a partidului comunist — conchid Olimpiu Mătișescu și Stelian Neagoe în finalul lucrării —, militantul revoluționar Nicolae Ceaușescu pășea dincolo de porțile ghimpate ale lagărului din Tg. Jiu, în ziua de 4 august 1944, din nou cu sentimentul datoriei partinice și patriotice împlinite. Ducea cu sine, ca și în alte împrejurări, o nouă misiune politică de mare răspundere încredințată de partidul comunist” — conducerea Uniunii Tineretului Comunist (p. 198—199).

Lucrarea monografică „*Ani de luptă comunistă*”, rod al unei laborioase cercetări și interpretări a bogatului material de care au dispus autorii, se înscrie ca o contribuție deosebit de valoroasă pentru educarea comunistă a generațiilor prezente și viitoare, ea reprezentînd, alături de multe alte mărturii grăitoare, un mijloc eficace de cunoaștere a începuturilor activității revoluționare a celui mai iubit și prețuit dintre fiii patriei noastre — tovarășul Nicolae Ceaușescu.

GHEORGHE ZAHARIA, CONSTANTIN BOTORAN
POLITICA DE APĂRARE NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI
ÎN CONTEXTUL EUROPEAN INTERBELIC. 1919—1939
Editura militară, București, 1981, 466 p.

Apărută în Editura militară, prezenta lucrare constituie o sinteză originală a unei tematici cu multiple valențe în viața politico-militară internațională, fiind prima lucrare din istoriografia românească în care se abordează unitar, încheșat, politica de apărare a țării noastre în perioada dintre cele două războaie mondiale. Concepută și realizată în spiritul ideilor cuprinse în *Programul Partidului Comunist Român*, a principiilor novatoare din opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, lucrarea se remarcă prin analiza competentă, obiectivă și profund științifică a politicii de apărare națională ce s-a derulat într-o perioadă în care consolidarea statului național unitar avea nevoie de pace.

Având drept călăuză indicația tovarășului Nicolae Ceaușescu de a judeca faptele „așa cum au fost, analizând în mod obiectiv contextul lor istoric, consecințele pe care le-au generat”, autorii apreciază în mod justificat că apărarea națională a României în anii interbelici a decurs din situația ei politică internă și internațională, situează politica de pace promovată de poporul român în contextul politico-militar european, elaborând concluzii și aprecieri valoroase, cu caracter medit, care constituie, în același timp, un veritabil răspuns, fundat științific, dat acelor care denigrează politica românească din această perioadă.

Valorificând pe deplin rezultatele unor cercetări minuțioase și îndelungate asu-

pra corelației dintre politica externă și cea de apărare națională a României, pentru păstrarea unității statale, realizată cu mari sacrificii, a independenței și suveranității naționale și folosind o bogată documentare românească și străină, o amplă și temeinică cercetare arhivistică, autorii reușesc să pună în evidență necesitatea, amploarea și caracterul politicii de apărare a țării noastre în condițiile apariției și ascensiunii unor puternice forțe revizioniste și revanșarde.

Primul capitol înfățișează situația politică și militară europeană în primul deceniu postbelic, adică după încheierea tratatelor de pace din perioada 1919—1920, care au consacrat victoria puterilor Antantei în prima mare conflagrație a secolului al XX-lea, urmată de prăbușirea imperiilor austro-ungar și țarist. Conferința de pace de la Paris din 1919 a recunoscut și consacrat, prin tratatele încheiate, crearea statelor naționale unitare și independente, făurite prin lupta național-revoluționară a popoarelor asuprite de imperiile multinaționale, dar nu a înlăturat contradicțiile și divergențele imperialiste în problema coloniilor și a zonelor de dominație și influență în lume. Contradicțiile și divergențele imperialiste s-au amplificat chiar între țările învingătoare. Prima mare fisură în rindul acestora fiind creată odată cu refuzul Senatului american de a ratifica tratatele de pace de la Paris.

În acest context, autorii analizează și subliniază evoluția acestor contradicții și influența lor nefastă asupra viitorului păcii în Europa, asupra relațiilor internaționale, în cadrul cărora s-au afirmat tendințele revanșarde și revizioniste ale statelor învinse, care puneau sub semnul întrebării statu-quo-ul teritorial stabilit prin tratatele de pace. Deși, odată cu crearea Societății Națiunilor prin Pactul adoptat la 28 iunie 1919, membrii acestui forum internațional se obligau să respecte și să mențină, împotriva oricărei agresiuni din afară, integritatea teritorială și independența politică a tuturor statelor membre, așa cum au fost statornicite la Conferința de la Paris, evoluția contradicțiilor și divergențelor dintre puterile imperialiste, agresivitatea statelor revanșarde și revizioniste, precum și politica conciliatoare a puterilor occidentale față de acestea, dar mai ales față de Germania și Ungaria, au sub-

minat menținerea climatului de pace și securitate în Europa. Cererile insistente ale Italiei fasciste, la unison cu cele ale Germaniei naziste și Ungariei horthyste, au fost urmate de noi cedări, noi compromisiuri din partea marilor puteri, în frunte cu Anglia și Franța, începând cu tratatul de la Locarno (octombrie 1925). În mod judicios, lucrarea apreciază că, „politica de cedare a marilor puteri apăsene față de pretențiile de revizuire a clauzelor economice și politice ale tratatelor de pace ridicate de puterile învinse a fost urmată de o politică similară și în ce privește aspectele militare ale securității internaționale. Retragera Statelor Unite din Societatea Națiunilor și sprijinul ce-l acordau Germaniei, precum și disensiunile dintre Anglia și Franța și-au pus amprenta asupra modului în care s-a trecut la realizarea prevederilor... cuprinse în Pactul Societății Națiunilor și în Tratatul de pace” (p. 32—33). Clauzele militare privind nivelul forțelor armate, al înarmărilor, al industriei producătoare de armament au fost încălcate, rind pe rind, atât de Germania, cât și de Ungaria și Bulgaria, chiar în perioada când comisiile militare interaliate își desfășurau activitatea la Berlin, Budapesta și Sofia.

În aceste condiții a început să se desfășoare un proces de înarmare rapidă în toate statele revizioniste, încurajate de conciliatorismul franco-englez și de ineficacitatea măsurilor preconizate de Societatea Națiunilor. În Germania, Ungaria, Bulgaria s-a trecut la reorganizarea armatelor — depășindu-se efectivele stabilite prin tratatele de pace —, la refacerea industriei de război și la desfășurarea unui riguros proces de instruire a trupelor. Ca un răspuns firesc, statele apărătoare ale statu-quo-ului teritorial au considerat necesar să desfășoare o amplă acțiune politică pentru contracararea tendințelor revizioniste, care s-a finalizat prin crearea unor alianțe și înțelegeri cu caracter de apărare, între țările din centrul și sud-estul continentului european, între care un loc important l-a ocupat Mica Înțelegere, constituită în 1920—1921, din inițiativa României, în spiritul Pactului Societății Națiunilor, între țara noastră, Cehoslovacia și Iugoslavia. A urmat Pactul Briand-Kellogg (1928) și Protocolul de la Moscova din 1929, toate, așa cum remarcă autorii, evidențiind eforturile stăruitoare pentru menținerea păcii, pentru stăvilirea tendințelor agresive, revanșarde și revizioniste.

Cel de-al doilea capitol analizează orientarea politicii de apărare a țării noastre, în contextul evoluției situației politico-militare europene, după făurirea statului național unitar, care, așa cum

arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, „a determinat intrarea României într-o nouă etapă a dezvoltării, creind premise pentru dezvoltarea mai intensă a forțelor de producție, pentru accelerarea progresului economic și cultural al țării”. Obiectivul central al acestei etape l-a constituit, pentru țara noastră, consolidarea Marii Uniri, asigurarea securității, independenței și suveranității statului unitar român, realizat în 1918 prin voința unanimă a întregului popor.

În lucrare se reliefează rolul mișcării noastre muncitorești în îndeplinirea acestui obiectiv, forța ideilor revoluționare căpătând noi contururi prin făurirea și activitatea Partidului Comunist Român. Partidul clasei muncitoare a militat pentru o conviețuire pașnică cu vecinii, s-a declarat solidar cu toate popoarele care luptau pentru independență națională și progres social. Politica de pace pentru care acționa Partidul Comunist Român a urmărit să asigure securitatea României postbelice, să salvgardeze unitatea și integritatea teritorială, independența și suveranitatea națională.

Din paginile lucrării reiese limpede că, în perioada analizată, România a promovat o politică de pace și înțelegere cu toate statele, numărându-se printre primele țări care s-au raliat forțelor antirevizioniste internaționale, pentru a contracara agresivitatea statelor fasciste și revanșarde. „Diplomația română — remarcă autorii — s-a angajat în această acțiune, înțelegind să colaboreze cu marile puteri pe baza unei depline egalități și cu respectarea reciprocă a integrității teritoriale și a suveranității naționale” (p. 59). Totodată, ținând seama de caracterul concesiv al politicii marilor puteri, România a militat pentru menținerea unor raporturi de colaborare și alianță cu statele care aveau aceleași interese în menținerea păcii. Această orientare a politicii externe a țării noastre și-a găsit expresia în caracterul și conținutul alianțelor militare încheiate cu Cehoslovacia, Iugoslavia, Grecia, Turcia și Polonia, care ținteau aceleași obiective în politica lor externă ca și România. Tratatul cu Polonia, Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică au urmărit să anihileze veleitățile revizioniste, iar apoi să pună stavilă tendințelor prădalnice ale Germaniei naziste de a-și institui hegemonia în centrul și răsăritul Europei.

Pe fondul acestei situații politico-militare internaționale și al amenințărilor directe asupra independenței și integrității teritoriale a țării noastre, s-a impus cu necesitate elaborarea unei concepții de apărare națională. Este deosebit de valoroasă concluzia autorilor, potrivit căreia doctrina militară românească din acea epocă „nu a avut în vedere acapa-

rarea de teritorii străine, că România nu s-a pregătit și nu a conceput planuri sau situații agresive la adresa vreunei țări vecine sau a altui stat, nu a folosit forța sau amenințarea cu forța în relațiile internaționale. Dimpotrivă, politica militară a României, în concordanță cu activitatea sa internațională de ansamblu, a avut ca obiectiv fundamental menținerea păcii și securității, respectarea integrității și consecvență a prevederilor tratatelor de pace, văzînd în aceasta o garanție pentru asigurarea integrității teritoriale a statului național unitar" (p. 67).

În ceea ce privește concepția asupra apărării naționale, autorii descifrează ideile originale din gîndirea militară românească a vremii, care s-au întemeiat pe analiza învățămintelor primului război mondial și a condițiilor specifice în care se puteau desfășura acțiunile militare pe teritoriul țării noastre. În acest context, un loc central l-a ocupat ideea războiului național, înțeles ca o participare, într-o formă activă, a întregului popor la efortul de război. Apărarea țării, în condițiile unei agresiuni cu forțe mult prea numeroase și cînd nu se putea conta pe sprijinul marilor puteri, trebuia înfăptuită folosind întregul potențial național. Pentru aceasta era necesară atît o bună pregătire a populației, cît și o înzestrare corespunzătoare cu armament și tehnică de luptă. În această direcție s-au făcut eforturi mari pentru crearea unei industrii de apărare proprii, care, însă, a urmat un drum foarte anevoios, cu numeroase insuccese, datorită lipsei de responsabilitate a cercurilor guvernante, astfel că unele obiective nu s-au realizat. Ca urmare, la sfîrșitul anului 1933, România era lipsită complet de avioane de vîntătoare moderne, de armament modern pentru trupele de uscat și marina militară. Situații deosebit de precare s-au creat în domeniul armamentului de infanterie, de artilerie, al tancurilor și, în special, al rezervelor de muniții de toate calibrele. În mod documentat ni se prezintă situația înzestrării armatei, care era la un nivel destul de scăzut, în discrepantă cu necesitățile impuse de situația militară reală existentă la acea dată în Europa și cu perfecționările intervenite în evoluția armamentului și tehnicii militare. Încercările de a se remedia deficiențele în înzestrarea cu armament și materiale de război, prin comenzi la unele fabrici din străinătate, nu au avut efectul scontat; s-a comandat material cu performanțe depășite și au avut loc acțiuni oneroase, cum au fost afacerile Skoda, Fokker, Air Craft Disposal, soldate cu mari pagube materiale pentru statul român.

Prin analiza trăsăturilor generale ale pregătirii, înzestrării și asigurării materiale a armatei, lucrarea pune în evidență greutatea îndeplinite de cercurile diriguitoare românești pentru întărirea capacității de apărare a țării, caracterul contradictoriu al politicii desfășurate de guvernele aflate la cîrma țării într-o problemă vitală pentru apărarea integrității țării, în condițiile creșterii agresivității statelor revizioniste.

În capitolele următoare, autorii, pe baza unui amplu material faptic, demonstrează elocvent efortul diplomației românești pentru revitalizarea convențiilor politice, completarea și perfecționarea convențiilor militare, astfel ca acestea să răspundă pe deplin nevoilor reale de respingere a oricărei agresiuni.

Tot în acești ani, țara noastră a întreprins o serie de măsuri menite să ducă la stringerea legăturilor cu Uniunea Sovietică. După stabilirea relațiilor diplomatice între România și U.R.S.S. (1934), căutările comune au continuat, găsindu-și finalizarea în semnarea de către Nicolae Titulescu și M. Litvinov a protocolului de principiu de la Montreaux privind tratatul de asistență mutuală (1936).

Un loc distinct se consacră în lucrare rolului și contribuției clasei muncitoare, a partidelor ei politice, în lupta avînd ca obiectiv suprem stăvilirea expansionismului fascist revizionist. Situiînd întreaga problematică a apărării țării în contextul ofensivei Germaniei naziste, începută în primăvara anului 1938, prin ocuparea Austriei, în lucrare se subliniază situația României, aflată la confluența intereselor marilor puteri, izolată și lăsată fără nici un sprijin din partea acestora. În fața presiunilor agresive ale statelor fasciste, a poziției concesive a marilor puteri, a atitudinii oscilante a Iugoslaviei și chiar a Cehoslovaciei, România a luat măsuri de apărare a frontierei de nord-vest, prin constituirea unui grup de forțe în valoare de două corpuri de armată.

Din analiza conținutului planurilor de campanie, a repartiției forțelor pentru acoperirea frontierei, a mobilizării parțiale și a executării de fortificații pe direcțiile operative amenințate, autorii reușesc să formuleze concluzii deosebit de valoroase pentru activitatea practică a cadrelor armatei noastre. În acest context se desprinde și ideea că cercurile militare românești, ținînd seama de caracterul politicii promovate de vecinul de la răsărit, apreciau că un conflict pe această direcție putea fi socotit cel mai puțin probabil. Odată, însă, cu prăbușirea Poloniei, în septembrie 1939, încercuirea strategică a României a devenit un fapt împlinit. Necesitatea luării mă-

surilor de apărare, așa cum se desprinde foarte clar din lucrare, a fost rezultatul evoluției situației politico-militare nefavorabile pentru statul român.

România nu a fost o țară imperialistă și politica sa nu a fost imperialistă și nici agresivă. Această concluzie, temeinic argumentată în lucrare, demonstrează necesitatea imperioasă a măsurilor de apărare întreprinse de țara noastră în acea perioadă pe plan militar și material. S-au studiat — după cum relevă autorii — mai multe ipoteze de apărare, care au fost consemnate în planurile de operații, din care rezultă caracterul absolut defensiv al concepției doctrinare care a stat la baza lor. Totuși, pe bună dreptate, în lucrare se menționează că politica de apărare a României a eșuat, deoarece nu au fost create din timp mijloacele de apărare. Consecințele evoluției situației politice internaționale, care au dus la amputările teritoriale nedrepte din cursul anului 1940 și intrarea trupelor germane în țara noastră, sînt tratate în partea

finală a lucrării. În mod argumentat se arată că, în fața expansiunii și presiunilor Germaniei hitleriste, mai întîi economice, iar apoi politice și militare, România, lipsită de sprijin, a devenit victimă forțelor reacționare. Masele populare au ripostat ferm, mobilizate de Partidul Comunist Român, care a luptat neîncetat împotriva fascismului, împotriva înrobirii și cîtospirii țării de către acesta.

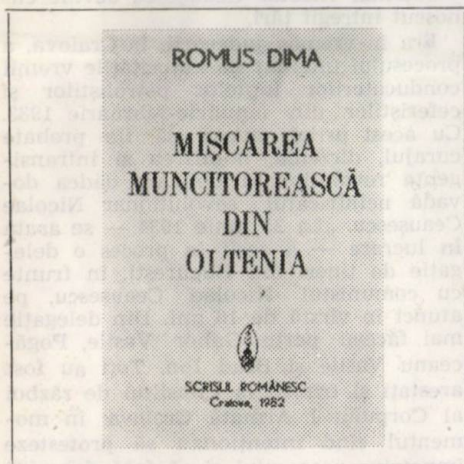
Nu putem să nu menționăm ca meritorie inițiativa autorilor de a completa lucrarea cu o bogată anexă, cuprinzînd tratatele și convențiile politice și militare încheiate de România în perioada istorică care face obiectul volumului recenzat.

Prin tematica sa de stringentă actualitate, prin stilul antrenant, dinamic, prin argumentația științifică bogată, lucrarea se înscrie ca o rezultantă reprezentativă, de referință pentru cercetarea științifică a istoriei naționale.

General-locotenent ION ȘUȚA

ROMUS DIMA MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN OLTENIA

Editura Scrisul românesc, Craiova, 1982, 396 p.

Oltenia, ca oricare parte a pămîntului românesc de astăzi și dintotdeauna, are bogate tradiții de luptă revoluționară ale maselor populare, precum și contribuții de preț la activitatea mișcării muncitorești din România, la afirmarea și dezvoltarea sa în cadrul societății românești. „Nu există domeniu de activitate — afirmă tovarășul Nicolae Ceaușescu — în care Oltenia să nu fi fost prezentă

de-a lungul veacurilor și să nu-și fi adus aportul la dezvoltarea poporului nostru, la formarea națiunii române, a culturii și artei naționale”.

Pornind de la aceste înalte aprecieri, istoricul Romus Dima a publicat lucrarea *Mișcarea muncitorească din Oltenia*, într-o ediție revăzută și substanțial îmbunătățită, oferind publicului cititor, precum și specialiștilor, o valoroasă sinteză istorică a evoluției mișcării muncitorești din această parte a țării, de la primele sale manifestări și pînă în anii de glorioase izbînzii, prefaceri și împliniri ale evului socialist de astăzi.

Volumul pe care-l prezentăm are o autentică ținută științifică atît prin structurarea judicioasă a materialului prezentat, cît mai ales prin interpretările autorului, care vădese nu numai o distinsă profesionalitate, dar valențe calitative de mare forță expresivă. Există un echilibru, o proporție bine studiată a lucrării, în raportul organic între cele patru capitole ale sale, care, fiecare, poartă titluri ce dezvăluie exact intențiile autorului cît și conținutul lor: *Mișcarea muncitorească și socialistă la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*; *Afirmarea Partidului Comunist în viața politică și socială a anilor 1921—1933*; *Mișcarea*

antifascistă din Oltenia în anii 1934—1944 și Oltenia revoluționară după insurecția din august 1944.

Romus Dima prezintă istoricul mișcării muncitorești din Oltenia — acest „pământ de legendă” și „leagăn de civilizație” (p. 9), cum o definește autorul — în relație directă și firească cu tot ceea ce este legat de trecutul vetrei noastre românești, pe care din moși și strămoși am moștenit-o cu lacrimi, cu sudoare și suferință, dar și cu visuri și speranțe, cu împliniri pe potriva minunaților săi locuitori, care n-au părăsit-o niciodată, indiferent de vremurile care au trecut peste ei. Găsim aici, implicate în devenirea istorică a muncitorimii oltene, re-verberațiile revoluționare și patriotice ale anilor 1821 și 1848, precum și sușul, deloc ușor, al lucrătorilor pe calea organizării propriilor rinduri, a apărării drepturilor lor legitime, a afirmării mișcării lor drept cea mai autentică reprezentantă a intereselor întregii națiuni române. Pe firul istoriei, autorul evocă cu date și fapte concludente procesul de formare a întiielor asociații profesionale, apoi a organizațiilor politice și sindicale, în paralel cu inițierea acțiunilor cu caracter social în această parte de țară. Momente pline de interes și învățăminte pentru muncitorimea organizată din județele Olteniei sînt cele legate de activitatea, cu adevărat laborioasă, a secțiunilor locale ale Partidului social-democrat al muncitorilor cînd, socialiștii olteni, în forumurile acestui partid, au propus și au fost acceptate valoroase inițiative, care dovedeau cunoașterea exactă a realităților românești din epoca respectivă.

Într-o continuitate și ascensiune de proeminență revoluționară, mișcarea muncitorească din Oltenia, după cum se arată în lucrare, a urcat treptele afirmării sale în primele decenii ale secolului nostru, dar cu osebire în anii avîntului revoluționar care a urmat încheierii primului război mondial. Rezultatul obiectiv al acestei dezvoltări, în contextul favorabil oferit de hotarele întregite ale României în 1918, a fost făurirea Partidului Comunist Român în mai 1921, partidul speranțelor și gîndurilor cutezătoare, înaripate ale muncitorimii revoluționare, partidul ȚĂRII, după cum activitatea comunistilor i-a conferit acest atribut. De acest partid sînt legate, într-o indisolubilă unitate, succesele mișcării muncitorești din România, ale mișcării muncitorești din Oltenia, în anii care au urmat făuririi P.C.R. — toate trasînd traiectoria luptei pentru dezrobirea unui întreg popor.

Marile probleme ale societății românești din perioada interbelică s-au aflat mereu în atenția comunistilor, după cum și problemele de căpetenie ale mișcării muncitorești din România s-au situat mereu, într-o preocupare continuu accentuată, în prim planul activității lor. Este un merit al lucrării, și evident al autorului, că, din marea complexitate de probleme cu care s-a confruntat mișcarea muncitorească din Oltenia, ca parte componentă și inseparabilă a mișcării muncitorești din România, sînt prezentate acele aspecte care au reclamat urgență, finalitate și hotărîre revoluționară din partea organizațiilor politice și profesionale muncitorești. Aceste aspecte de primă necesitate, relevate de autor, au fost concretizate prin realizarea frontului unic muncitoresc și concentrarea democratică a forțelor social-politice împotriva pericolului fascist extern și intern, accentuat progresiv, îndeosebi după instaurarea, în 1933, a dictaturii hitleriste în Germania.

În această epocă de mari încleștări de forțe, de mari bătălii revoluționare muncitorești, de lupte împotriva grupărilor fasciste, de afirmare plenară și hotărîtă a înaltului spirit patriotic al muncitorimii, manifestat prin fermitatea cu care a apărât fruntariile țării, independența și suveranitatea ei, numele tînărului revoluționar Nicolae Ceaușescu devine cunoscut întregii țări.

Era în vremea judecării, la Craiova, a procesului intentat de autoritățile vremii conducătorilor luptelor petroliștilor și ceferiștilor din ianuarie-februarie 1933. Cu acest prilej, aveau să fie probate curajul, dîrzenia, hotărîrea și intransigența revoluționară de care dădea dovadă neînfricatul revoluționar Nicolae Ceaușescu. „La 25 iunie 1934 — se arată în lucrare — a sosit la proces o delegație de tineri din București, în frunte cu comunistul Nicolae Ceaușescu, pe atunci în vîrstă de 16 ani. Din delegație mai făceau parte Gabor Vasile, Pogăceanu Vasile și Brad Ion. Toți au fost arestați și trimiși la Consiliul de război al Corpului I Armată Craiova, în momentul cînd intenționau să protesteze împotriva procesului și să facă depoziii verbale favorabile acuzaților. La interogatoriu, tovarășul Nicolae Ceaușescu a declarat ferm și neclintit că fusese trimis la Craiova «de niște tineri muncitori din toate breslele» din Capitală cu 600 adeziuni, deoarece «muncitorii cred că cei care se judecă astăzi sînt conducătorii lor și vor pe orice cale să fie puși în libertate». Era momentul cînd tînărul Nicolae Ceaușescu trăia din nou expe-

riența amară a interogatoriului și închisorii regimului burghez. Întîia oară fusese arestat în 1933, la numai 15 ani, pentru «incitare la grevă» și răspîndire de manifeste «împotriva ordinii de stat». În 1934, după arestarea de la Craiova, organele represive notaseră pe fișa luptătorului Nicolae Ceaușescu: «agitator comunist periculos», recunoscînd astfel capacitatea sa de militant revoluționar consecvent. De aici înainte istoria României și cea a mișcării muncitorești nu mai putea fi scrisă fără să consemneze în filele lor de aur activitatea clocotitoare, spiritul de jertfă și abnegație, patriotismul înflăcărat, contribuția inestimabilă a tovarășului Nicolae Ceaușescu la lupta împotriva exploatării și asupririi, pentru asigurarea independenței și suveranității patriei, a poporului nostru» (p. 213—214).

De numele și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu sînt legate, în anii ce au urmat, numeroase și memorabile evenimente revoluționare, desfășurate pe pămîntul generos al pandurilor lui Tudor din Vladimiri Gorjului sau revoluționarilor pașoptiști, conduși de Magheru sau Popa Șapcă, al luptătorilor pentru unirea Principatelor române la 1859 și al bravilor eroi de la Plevna și Smîrdan din războiul neatîrnării.

Organizațiile de partid, precum și cele ale Uniunii Tineretului Comunist, au primit un neprecupețit sprijin prin îndrumările date direct de către vajnicul militant comunist Nicolae Ceaușescu, prin exemplul personal de înaltă principialitate și abnegație revoluționară. Astfel, după cum se relevă în volum, în mai 1935, tovarășul Nicolae Ceaușescu a luat parte la lucrările Conferinței regionale Oltenia a U.T.C. Referitor la acest aspect autorul afirmă: „Nivelul de desfășurare a lucrărilor (Conferinței — *n.n.*) a fost mult ridicat ca urmare a participării la conferință a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în calitate de secretar al organizației județene Argeș a U.T.C. În timpul conferinței, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aflat printre cei mai activi delegați și a prezentat propuneri cuprinzătoare privind îmbunătățirea generală a muncii U.T.C., realizarea frontului unic al tineretului în lupta împotriva exploatării capitaliste, organizarea minuțioasă a ofensivei tinerei generații contra fascismului și războiului, în cadrul general al eforturilor făcute de comuniști pentru închegarea unui larg front popular antifascist. Contribuțiile valoroase ale tovarășului Nicolae

Ceaușescu și-au găsit locul cuvenit în ampla Rezoluție adoptată de Conferința regională Oltenia a U.T.C.” (p. 231).

Hotărîrile Conferinței Regionale Oltenia a P.C.R., desfășurate în iulie același an, precum și cele ale Conferinței Regionale Oltenia a U.T.C., evocate mai înainte, au contribuit la impulsivitatea activității organizațiilor P.C.R. și a tineretului revoluționar din această parte a țării. „La acest salt calitativ în viața tineretului oltean — afirmă autorul — a contribuit nemijlocit tovarășul Nicolae Ceaușescu. În calitate de instructor pentru Oltenia al U.T.C., înflăcăratul patriot și luptător a inițiat, împreună cu organele locale de partid și de tineret, o gamă largă de acțiuni menite să ridice pe trepte superioare activitatea generală a tineretului vîrstare. În acest context, a participat la ședințele din 1935 ale organizației județene Mehedinți a U.T.C., ținute la Turnu Severin, îndrumînd tineretul revoluționar pe făgașul luptei antifasciste, punînd accent pe necesitatea unității de acțiune muncitorești, pe îmbinarea muncii ilegale cu folosirea posibilităților oferite de organizațiile de masă și culturale legale care se găseau în localitate” (p. 235).

Dar clocotitoarea sa activitate revoluționară i-au condus pașii pe Valea Prahovei și la București, unde a fost arestat din nou și condamnat, prin cumul de pedepse, în faimosul proces de la Brașov, la 2 ani și 6 luni închisoare. Internîțat la Doftana, neînfriecat luptător revoluționar și patriot, a desfășurat o asiduă activitate în cadrul Comitetului celulei de partid din închisoare, remarcîndu-se ca un valoros cadru de conducere, dotat cu spirit de inițiativă, hotărîre și vigilență revoluționară.

Eliberarea sa din închisoare a survenit în contextul în care Uniunea Tineretului Comunist își încetase activitatea, ca urmare a dizolvării sale de către conducerea P.C.R., la începutul anului 1937. Apreciind măsura drept o greșeală politică, Partidul Comunist Român a hotărît, la începutul anului 1939, pregătirea terenului pentru reînființarea sa. Aspectele legate de aceste importante momente ale luptei revoluționare a proletariatului român, cu implicații deosebite și pe planul dezvoltării mișcării muncitorești din Oltenia, sînt astfel redată în monografie: „La înfăptuirea acestui act politic de importanță vitală pentru mobilizarea tineretului la acțiuni de masă împotriva fascismului, hitlerismului și a războiului a avut o contribuție hotărî-

toare tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe atunci membru al C.C. al U.T.C. Ilustrul lider al tineretului comunist român a pregătit, împreună cu alte cadre de răspundere, în cele mai mici amănunte, Conferința națională a U.T.C. din septembrie 1939, în condiții de adîncă ilegalitate, care avea să devină un moment de referință pentru mișcarea tineretului revoluționar, deoarece a hotărît să se reînființeze U.T.C. Raportul privind reorganizarea și întărirea muncii organizației comuniste de tineret a fost redactat și prezentat Conferinței de către tovarășul Nicolae Ceaușescu și cuprindea obiective și măsuri practice, concrete care să ridice pe trepte superioare participarea tineretului din România la lupta antifascistă și antihitleristă. Datorită meritelor sale deosebite în mișcarea revoluționară din țara noastră, Conferința l-a ales pe tînărul militant comunist Nicolae Ceaușescu în Secretariatul C.C. al U.T.C.“ (p. 235—236).

În cursul aceluiași an, militantul revoluționar Nicolae Ceaușescu luase parte activă și la pregătirea sărbătoririi zilei de 1 Mai din Capitală, făcînd parte din Comisia însărcinată de partid pentru efectuarea acestor importante preparative. „În filele de aur ale zbuciumatei noastre istorii naționale — relevă autorul — vor rămîne încrustate pentru totdeauna imaginile de un răscolitor patriotism ale acelui remarcabil 1 Mai 1939 în care a avut loc impunătoarea manifestație antifascistă și antirăzboinică din București și din alte centre ale țării, pentru apărarea independenței naționale. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a luat parte activă la organizarea și desfășurarea marii demonstrații de la 1 Mai 1939 din Capitală. Avea atunci 21 de ani, se confruntase cu o multitudine de probleme complexe ca pentru o întreagă viață, dobîndise o imensă experiență în activitatea revoluționară. Anii stați în sinistru închisoare Doftana, ca și în cele din Caransebeș și, mai tîrziu la Jilava, iar apoi în lagărul de la Tîrgu Jiu l-au călit și îndîrjit și mai mult, i-au multiplicat voința de luptă... Făcînd parte din Comitetul ilegal pentru organizarea demonstrației de la 1 Mai 1939, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ceilalți activiști ai partidului comunist, au reușit să mobilizeze masele muncitoare din București, în frunte cu proletariatul, indiferent de apartenența politică, la înfăptuirea lozincilor pentru care milita P.C.R., între primele situîndu-se lupta împotriva fascismului, hitlerismului și războiului“ (p. 277—278).

Au urmat anii grei ai războiului hitlerist, ani de dureri și suferințe, dar și de speranțe în zorii unui nou ev, care avea să fie deschis de către epocala izbîndă a poporului român din august 1944, marcînd astfel începutul unei perioade de mari și profunde transformări revoluționare în societatea românească.

Bogata experiență revoluționară acumulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în anii grei ai ilegalității, prestigiul de care se bucura în rîndul partidului și a maselor, intransigența și abnegația în îndeplinirea grelelor și importantelor sale sarcini, au constituit puternice temeiuri pentru desemnarea sa, în 1946, în înalta investitură de secretar al regionalei Oltenia a P.C.R. „În istoria contemporană a Olteniei — se scrie în lucrare — anul 1946 are o importanță cu totul deosebită. Conducerea partidului a hotărît în acest an ca tovarășului Nicolae Ceaușescu să i se încredințeze munca de secretar al Comitetului regional Oltenia al P.C.R. Puternica sa personalitate, activitatea neobosită pe care a desfășurat-o, experiența revoluționară, elanul tineresc și spiritul novator de care era animat, patriotismul înflăcărat și dăruirea totală pentru triumful cauzei partidului și a poporului au făcut ca Oltenia revoluționară să traverseze rapid o perioadă de profunde transformări calitative în toate domeniile vieții politice, economice și sociale (p. 353—354).

Epoca istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, de cînd la conducerea partidului și a statului se află cel mai iubit fiu al acestui multimilenar pămînt românesc, epoca cea mai fertilă, mai bogată în împliniri din întreaga istorie națională, este dominată decisiv de puternica sa personalitate, poartă pecetea gîndirii și acțiunii sale revoluționare, fundamentate pe aplicarea creatoare a principiilor materialismului dialectic și istoric, ale socialismului științific la condițiile concrete ale țării noastre. Exprimînd cerințele obiective ale dezvoltării țării, aspirațiile și idealurile poporului nostru, hotărîrile și înfăptuirile istorice ale Congreselor al IX-lea, al X-lea, al XI-lea și al XII-lea au dinamizat puternic energiile creatoare ale întregii națiuni, au asigurat și asigurat mersul neabătut înaintea al poporului nostru pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

VASILE ARIMIA

ION LÂNCRĂNȚAN
CUVÎNT DESPRE TRANSILVANIA,
Editura Sport-turism, București, 1982, 192 p.

Recenta carte a lui Ion Lăncrănțan este o profesiune de credință a autorului ei. Poate cea mai semnificativă din cele mărturisite până acum. În această carte, el părăsește universul ficțiunii și scrie despre o Transilvanie reală, de cele mai multe ori ca un reporter, dar, uneori, și cu instrumentele sociologului sau ale istoricului. Prima parte, „*Rapsodie transilvană*”, glorifică frumusețea naturală a Transilvaniei; cea de-a doua, „*Meleaguri natale*”, înfățișează modernizarea, în socialism, a unor ținuturi altă dată lăsate în afara trepidației vieții înnoitoare; a treia parte, „*Patriotismul — o necesitate vitală*”, pledează pentru apărarea acestor meleaguri și înfăptuiri. În sfârșit, ultima parte, „*Cuvînt despre Transilvania*”, care dă și titlul cărții, este un adevărat discurs polemic, întreținut de o foarte convingătoare informație istorică și de o viziune clară a rostului Transilvaniei și a oamenilor ei în viața națională românească.

Cartea e bine scrisă, e încărcată de patetism și de forță evocatoare. Aminteste de proza expresivă a lui Alecu Russo, sau de scrisul înflăcărat al lui Octavian Goga. Ion Lăncrănțan vrea — și izbutește — să-și asume, pe plan scriitoricesc, intelectual, destinul Transilvaniei sale natale. El ne pune în fața unei dezbatere de conștiință a unui om care cunoaște dinlăuntru țara și oamenii, care discută cu argumente trăite și care se simte implicat, solidar cu pământul transilvănean și cu țara.

Atrage atenția în cartea lui I. Lăncrănțan, ultima ei parte, *Cuvînt despre Transilvania*, scrisă, cum și mărturișește, în anii 1980—1982. De fapt, e foarte limpede, celelalte părți nu fac decît s-o pregătească pe aceasta din urmă. Ea este de la un capăt la altul o replică. O replică susținută științific, care refuză hotărît adevărurile pe jumătate, o replică care respinge teze istorice învechite și crede, pe bună dreptate, că istoria națională a românilor n-are nevoie de plămădiri și replămădiri, ci de cunoaștere și recunoaștere, de o cercetare obiectivă, în afara vrăjbilor revizioniste sau iredentiste.

Cîteva adevăruri sînt esențiale: dăinuirea și continuitatea românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic, ponderea majoritară permanentă a românilor din Transilvania, caracterul ireversibil al Marii Uniri din 1918. Și autorul nu admite nici o escamotare sau subminare a acestor mari adevăruri, căci faptul ar naște „în noile condiții, noi forme de irentism, iar irentismul, oricît ar fi el de subtil și de perfid, nu poate naște altceva decît derută și minie, va duce lucrurile înapoi, spre vechile zîzanii”. Ca în 1940, continuă autorul, ca în acea „sîngerare profundă și îndelung cutremurătoare”, ca în acea „rănire adîncă și de neuitat” (p. 128).

Făcînd apel la istorie, I. Lăncrănțan constată că Transilvania a fost și este un „loc al înfrățirii, un ținut în care au venit sau au fost aduse, prin colonizare, alte nații — maghiarii, germanii, secuii, împreună cu care noi, românii, am dorit să trăim în bună și folositoare înțelegere”; nu însă și atunci „cînd se dorea să nu mai fim, să ne volatilizăm, să pierim în favoarea altora” (p. 128—129). Scopul colonizărilor în Transilvania a fost „producerea unei dispersiuni”, a unei „spargerii” a unității românești, ca „să i se taie legătura cu Munții Carpați, să se întrerupă astfel comunicarea firească dintre frați”; același scop l-a avut politica religioasă a opresorilor, adică tot „ruperea românilor din Transilvania de frații lor din celelalte ținuturi românești, deznaționalizarea lor prin convertire” (p. 129). Autorul combate pe adversarii dăinuirii și continuității noastre pe aceste pămînturi, care vor să siluiască adevărul, relevînd că noi, românii, „am privit și privim continuitatea ca pe o problemă firească, intrată pentru totdeauna în viața noastră” (p. 140).

De-a lungul „mileniului“ asuprii ungurești în Transilvania, românii li s-au luat pământurile, li s-au prigonit credințele, nu li s-a recunoscut existența. Ei au reacționat printr-un Mihai Viteazul, Horea sau Avram Iancu. Celor care insistă asupra rolului civilizator al maghiarilor în Transilvania, I. Lăncrănjan le răspunde că e de discutat „cine pe cine a civilizat, pentru că românii, în perioada când au pătruns maghiarii în Transilvania, erau creștinați de mult, fapt esențial pentru nivelul civilizației din vremurile acelea, erau sedentari, făceau agricultură...” (p. 143); ba se poate spune, „că pătrunderea maghiarilor în Transilvania a dat ceasul înapoi, din punct de vedere social, menținându-l după aceea într-o încremenire feudală din ce în ce mai rigidă, din ce în ce mai reacționară, din ce în ce mai oarbă și mai orbită de interese și de orgolii“ (p. 154).

Fără a contesta existența unor înțelegeri, a unor lupte comune ale ungarilor cu românii transilvăneni (lupta comună în timpul răscoalei de la Bobîlna, a războiului țărănesc condus de Gheorghe Doja, a răscoalei pornită de Gh. Rákóczi II ș.a.), autorul atrage atenția asupra „îngroșării“ solidarității lor „la bază“ sau „la vîrf“, maghiarul „considerîndu-se stăpîn (sau frate cu stăpînul), într-o țară în care românul era tolerat“ (p. 165). El explică de ce un Avram Iancu nu s-a putut înțelege cu Kossuth „atîta timp cît acesta nu recunoștea nici un drept nației române, în afara «dreptului» de a se maghiariza, unindu-se cu Ungaria“ (p. 166). De aceea, solidaritatea (unitatea) românilor cu maghiarii „nu a fost un *dat*, nu a avut un caracter fixist (și definitiv), fiind, dimpotrivă, schimbătoare, în funcție de împrejurările în care s-a realizat...“; fiindcă „unitate vroiau și promotorii maghiarizării tuturor românilor din Transilvania și din Ungaria, și a celorlalte nații, pe spatele cărora, și prin nimicirea cărora, se dorea și se urmărea, programatic, să se ajungă, în sfîrșit, la realizarea visului de aur al șovinismului maghiar: «Ungaria milenară»“ (p. 172).

Scriitorul evocă anul 1918 și unanimitatea de voință a întregului popor român, în contextul dizolvării Imperiului austro-ungar, care n-a fost o întîmplare, ci o necesitate istorică; scrie despre anii interbelici — timp în care „în România au apărut ziare în limba maghiară și în limbile celorlalte naționalități, au existat școli, libertatea cultului și a folosirii limbii materne nefiind îngădite în nici un fel“ (p. 169) —, amintind de atitudinea profund antifascistă, antihitleristă și anticotropitoare a poporului român, care a sîlit, pînă și o dictatură ca aceea

a lui Antonescu să fie „omenoasă“ cu toți cei de alte neamuri din cuprinsul României. Stăruie îndurerat, în singerosul an 1940, cu marile lui atrocități din cuprinsul Transilvaniei de Nord, „ca în vremurile invaziilor barbare, dacă nu chiar mai rău, deoarece acum se lucra cu «mijloace moderne»“ — p. 133 (aici aduce aminte de cartea lui Dúcsó Csaba, *Fără milă*, de cumplitele masacre de la Ip, Treznea și din alte locuri). Scrie, de asemenea, de contribuția românilor la eliberarea Ungariei și se oprește asupra vieții naționalității maghiare (căreia, ca și altora, nu li s-a mai spus minorități, ca „să dispară orice urmă de diferențiere, să nu mai existe nici o problemă în acest sens“ — p. 175) în România de după 1944. Acestei naționalități i s-au dat toate drepturile, ba chiar, „într-un mod diferențiat, față de felul cum erau tratați românii“, ca „să nu existe probleme“ (p. 175).

Probleme însă există, constată I. Lăncrănjan, tezele revizionismului maghiar fiind vînturate cu insistență și în zilele noastre. Și scriitorul se oprește asupra transferului halucinației „Ungariei milenare“ în tipăriturile contemporane, sau în alte luări de poziție, unele foarte aproape de noi. El citează afirmațiile făcute în cadrul unui important forum, care a avut loc la Budapesta în 1966, sau în cadrul Conferinței de la Helsinki (p. 132), dă exemple din unele scrieri ale unor confrăți maghiari din România, care vorbește „de meleagurile răsăritene ale noastre“ și care nu sînt cele din Moldova, cum ar gîndi orice român, ci cele din Transilvania (p. 135); sau de altul, care, într-un interviu (apărut la Budapesta), scrie că s-a născut „într-o colectivitate care s-a format în proporție de 99% în spiritul culturii maghiare“ (respectivul scriitor născîndu-se în Transilvania, unde n-a existat acest spirit, în această proporție, niciodată — p. 175—176); sau dă extrase din cartea *Naționalitatea maghiară din România* (Editura Kriterion, 1981), unde sînt afirmații neverificate istoric (p. 176—178).

I. Lăncrănjan citează, apoi, din cărți și articole apărute la Budapesta în acești ani ai noștri: din lucrarea *Ce știm despre România* (Editura Kossuth, 1979; dintr-un articol din „Literatura“ (nr. 1/1980), unde se vorbește de „ocupația militară“ a Transilvaniei de către români în 1918 (p. 158); din articole apărute în „Magyar Hírlap“ (25 decembrie 1979) sau „Acta etnografica“ (aprilie 1979), care contestă continuitatea și calitățile poporului român (p. 163); dintr-o altă carte, *Această istorie îmi aparține* (Editura Magvető, Budapesta); din piesa „Vremea judecății“ a lui Százaz György.

Scriitorul nu spune că ideile și tezele vehiculate în Ungaria, în legătură cu Transilvania, în raport cu România, ar fi toate revizioniste, dar „nici științifice și prietenești nu sînt, darămite frățești” (p. 163).

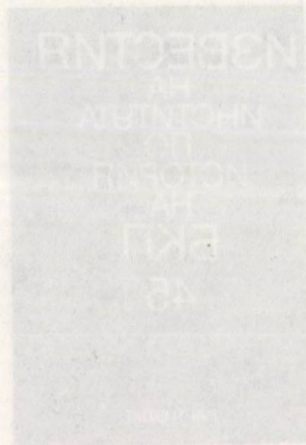
I. Lăncrănjan respinge hotărît așa-numita teză a „echilibrului vinovățiilor”. Adică, la 1848, au greșit revoluționarii unguri, dar și cei români, fiind cam „naționaliști” (numai că apărarea unui drept vital nu naște naționalism); adică între 1940—1944 au fost orori în Transilvania de Nord, dar aceleași lucruri s-au întîmplat și în „Transilvania de Sud”, ceea ce e total fals; adică a fost exploatată Transilvania între 1867—1918, dar și după aceea, după unirea ei cu Țara, a fost exploatată și oprimată, cu deosebire că se făcea în favoarea altora, ceea ce e contrazis de întreaga dezvoltare democratică a României interbelice. El respinge, totodată, și afirmația că Transilvania ar fi „un conglomerat na-

țional”, precizînd argumentat că ea e „o parte din Țara de care nu au putut-o desface nici o opresiune, de care nu o va desface nimeni, nici de aici încolo” (p. 183).

Răspunsul dat de scriitor „argumentelor” directe sau ascunse ale adversarilor Transilvaniei românești este însoțit, în mod evident, de dorința lui sinceră, de netăgăduit, de a se asigura o conviețuire frățească, bazată pe încredere și colaborare sinceră, între maghiari și români.

Cuvînt despre Transilvania este un adevărat imn, o cîntare a acestui străvechi ținut românesc, scrisă de un om ieșit din popor, care a simțit nevoia să-și spună dragostea lui pentru pămîntul natal, pentru străbunii și contemporanii săi. Atitudinea scriitorului este actul unei conștiințe viguroase, care știe că adevărul nu se impune de la sine.

ION BULEI

În anul 1980-1981 au apărut următoarele numere (42-43) ale revistei editate de Institutul de Istorie a Partidului Comunist Român în colaborare cu Institutul de Istorie al Uniunii Sovietice. În acest număr se menționează o contribuție la cunoașterea trecutului nostru revoluționar și revoluționar. Studiul este scris de Comandorul Ștefan Ionescu, Director al Institutului de Istorie al Partidului Comunist Român. În acest număr sunt publicate și următoarele lucrări de cercetare științifică: „Lucrările de cercetare științifică publicate în revista de Istorie a Partidului Comunist Român în anul 1981” și „Lucrările de cercetare științifică publicate în revista de Istorie a Partidului Comunist Român în anul 1980-1981”. În acest număr sunt publicate și următoarele lucrări de cercetare științifică: „Lucrările de cercetare științifică publicate în revista de Istorie a Partidului Comunist Român în anul 1981” și „Lucrările de cercetare științifică publicate în revista de Istorie a Partidului Comunist Român în anul 1980-1981”.

IZVESTIJA NA INSTITUTA PO ISTORIJA NA BKP (1980—1981)

În anii 1980—1981 au apărut ultimele patru numere (42—45) ale revistei editată de Institutul de istorie a Partidului Comunist Bulgar. În structura intimă a fiecărei număr se menține o rubrică înecetătenită de mai mulți ani, și anume: *Studii și articole, Comunicări științifice, Istorie locală, Documente și materiale, Recenzii-bibliografie, Viață științifică*. În funcție de natura materialelor publicate, revista deschide și alte rubrici, cum ar fi *Discuții, Contribuții la biografiile militanților partidului ș.a.*

În anul 1981 comuniștii, întregul popor bulgar au aniversat 25 de ani de la Plenara C.C. al P.C.B. din aprilie 1956,

a cărei semnificație a constat în aceea că „a arătat contradicțiile reale ale dezvoltării social-economice ale Bulgariei creînd o atmosferă creatoare pentru rezolvarea reală și consecventă a problemelor” ce stăteau în fața partidului, a poporului bulgar. Dată fiind semnificația deosebită a acestui moment politic pentru dezvoltarea generală a Bulgariei, tot în anul 1981, pe baza hotărârii C.C. al P.C.B., a fost publicată o culegere în două volume, cuprinzînd cuvîntările, rapoartele și articolele tovarășului Todor Jivkov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, referitoare la linia adoptată de partid în aprilie 1956, la sensul și însemnătatea istorică a hotărîrilor acestei plenary*.

Făcînd, în nr. 45 al revistei, o prezentare a acestei lucrări de o deosebită însemnătate teoretică-ideologică pentru viața și activitatea comuniștilor, a poporului bulgar, istoricii Konstantin Baicinski și Iordan Zarcev arată că: „Formarea, dezvoltarea și triumful liniei politice din aprilie reprezintă o colosală activitate creatoare a Comitetului Central și a întregului partid, care s-a transpus în viață prin lupta, munca și creația tuturor comuniștilor, a întregului popor. În alcătuirea și aplicarea liniei din aprilie se disting clar rolul și meritele istorice ale tovarășului Todor Jivkov. În toată perioada ce a urmat, el s-a aflat în

* Todor Jivkov, *Za aprilskata linia. Reci, dokladi, statii, izhazvania za Aprilskata plenium i aprilskata kurs na partiata*, Partizdat, Sofia, 1981.

fruntea proceselor înnoitoare, a fost organizatorul neobosit, teoreticianul cu gândire novatoare, un mare om politic și de stat. De ideile și importanțele sale concluzii teoretice sînt legate toate schimbările profunde din dezvoltarea socialistă a țării“.

În urmă cu un sfert de veac, P.C.B., a pus temei sarcinilor, dimensiunilor noii etape a dezvoltării ascendente a Bulgariei, etapa construirii societății socialiste dezvoltate. În cadrul acestui proces un accent deosebit a fost conferit, în continuare, consolidării alianței muncitorești-țăranesti.. De această problemă se ocupă și studiul *Linia din Aprilie a P.C.B. și dezvoltarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime*, semnat de Boris Boev în nr. 45 al revistei. După ce subliniază că esența întăririi neconținute a alianței muncitorești-țăranesti o constituie creșterea rolului conducător al clasei muncitoare, autorul arată că dezvoltarea acestei alianțe reprezintă nu numai rezultatul liniei politice juste, al activității și influenței nemijlocite exercitate în viața țării de P.C.B., ci și al întăririi unității de acțiune dintre Partidul Comunist Bulgar și Uniunea Populară Agrară Bulgară, al sporirii rolului acesteia și al Frontului Patriei în societate.

De remarcat faptul că în paginile revistei găsim numeroase materiale privind istoria Uniunii Populare Agrare Bulgare, partid care s-a plasat pe pozițiile ideologice, programatice și politice ale socialismului, aflindu-se astăzi alături de P.C.B. referitoare la raporturile stabilite între U.P.A.B. și partidul clasei muncitoare, la activitatea depusă de Uniune pentru transformarea socialistă a agriculturii. În acest sens, din nr. 42 ne-a reținut atenția studiul *Transformarea Uniunii Populare Agrare Bulgare în partid al țăranimii sărace și mijloace și aportul său la victoria regimului cooperatist (1948—1958)*, de Iordan Zarcev. Investigația aprofundată i-a permis autorului să înfățișeze aspecte și fenomene mai puțin cunoscute din evoluția și activitatea acestui partid, aportul său la transformarea socialistă a agriculturii bulgare. Analizînd evoluția politică-ideologică și organizatorică a U.P.A.B. în perioada menționată, autorul apreciază că, în acest răstimp s-a concretizat cadrul bazei sociale și s-au precizat sferile activității politice a partidului; s-a aprofundat procesul de creștere a conștiinței politice-ideologice a membrilor, în care direcție s-a depus o muncă susținută pentru înlăturarea părerilor preconcepțute cu privire la perspectivele de dezvoltare social-economică a țării, la caracterul puterii democrat-populare, la viitorul Uniunii; s-au depășit treptat ve-

chile metode de conducere și organizatorice, creîndu-se premisele ca organizațiile județene, districtuale și locale să fie mai active, să crească răspunderea lor în ceea ce privește educația și activitatea social-politică a maselor de țărani, atragerea acestora la opera de transformare socialistă a agriculturii.

Edificarea societății socialiste dezvoltate în Bulgaria a impus — se arată în studiul datorat lui Vladislav Petkov și intitulat *Activitatea P.C.B. pentru introducerea și dezvoltarea principiului obștesc în munca consiliilor populare (1958—1971)*, publicat în nr. 43 al revistei — continua extindere a democrației socialiste, „atragera tot mai largă a oamenilor muncii la conducerea țării fiind o necesitate vitală și o legitate obiectivă a construcției socialiste“. Scris pe baza materialelor de arhivă, a documentelor și hotărîrilor de partid, a datelor culese din presa periodică, studiul constituie „o primă încercare de a urmări, analiza și generaliza prin metoda cercetării istorice activitatea P.C.B. de introducere și dezvoltare a principalelor forme ale principiului obștesc în activitatea consiliilor populare“.

După cum demonstrează autorul, victoria deplină a relațiilor socialiste de producție a reprezentat condiția obiectivă pentru deschiderea procesului de transformare a democrației proletare socialiste într-o democrație socialistă a întregului popor. Aceasta a pus în fața Partidului Comunist Bulgar sarcina de a dezvolta formele existente ale democrației și de a căuta modalități noi de atragere a oamenilor muncii la conducerea societății. Din diferitele forme de participare a acestora la conducerea treburilor statului, rezultate deosebite s-au obținut prin aplicarea principiului obștesc în munca consiliilor populare, aceasta corespunzînd caracterului lor de organe ale puterii de stat care înfăptuiesc politica statului pe teritoriul lor, și de organe ale autoconducerii populare prin care se realizează atragerea oamenilor muncii la conducere. Fiind o funcție a democrației socialiste și un mijloc de participare activă nemijlocită a cetățenilor la viața de stat și socială, principiul obștesc permite includerea maselor populare în conducere, extinde baza socială a organelor de stat, ajută la îmbunătățirea activității acestora în soluționarea unor sarcini importante ale construcției socialiste. În sens larg, noțiunea de principiu obștesc cuprinde toate formele prin care forțele sociale din societatea socialistă participă la conducere, ajută organele de stat sau îndeplinește funcțiile acestora. În sens restrîns, noțiunea se referă la îndeplinirea respectivei

funcții administrative de către persoane și colective ce n-au această activitate ca îndatorire de muncă.

Așa cum se relevă în studiu, P. C. Bulgar a depus în intervalul 1958—1971 o muncă uriașă pentru ridicarea nivelului științific în ceea ce privește conducerea societății, pentru înlăturarea centralismului excesiv și extinderea democrației în activitatea organelor reprezentative ale puterii de stat, pentru creșterea rolului organizațiilor obștești în structurile sistemului politic. Trecînd în revistă rezultatele obținute, autorul arată că aplicarea principiului obștesc în activitatea consiliilor populare a dus, treptat, la apariția unor organe mixte, formate din lucrători ai acestora și reprezentanți ai organizațiilor de partid și obștești, care s-au transformat în organe ajutoare consultative pe lângă cele împuternicite; a unor secții și a unui aparat de colaboratori nesalarizați, pe lângă comitetele executive ale consiliilor populare, care acționează în diferite domenii: comerț, cultură, sănătate etc. În același timp, dezvoltarea principiului obștesc s-a exprimat și prin adîncirea colaborării dintre organele consiliilor populare și organizațiile obștești (Frontul Patriei, sindicate ș.a.), care le sprijină tot mai mult la elaborarea și înfăptuirea practică a anumitor hotărîri. La toate acestea au contribuit și hotărîrile adoptate de C.C. al P.C. Bulgar și de Consiliul de Miniștri, prin care au fost stabilite sarcinile, funcțiile și drepturile diferitelor organe ce lucrează pe baza principiului obștesc.

Apariția, dezvoltarea și afirmarea mișcării muncitorești și socialiste în România și Bulgaria au ridicat pe o treaptă superioară secularele legături de bună vecinătate, prietenie, încredere, întrajutorare existente între popoarele român și bulgar. Continuînd pe plan superior tradițiile create prin lupta comună împotriva asupririi străine, mișcarea revoluționară din țările noastre a împletit, de la începuturi, cultivarea înaltelor sentimente patriotice, slujirea plină de abnegație a intereselor majore ale fiecărui popor, cu fidelitatea neabătută față de principiile solidarității internaționale. Aceasta a făcut ca între cele două mișcări, între militanții lor de frunte să se stabilească și să se dezvolte puternice legături de prietenie, colaborare și solidaritate internaționalistă. Istoricii români și bulgari, cercetînd acest trecut innoibilat cu momente înălțătoare de solidaritate revoluționară, pun în lumină, an de an, noi fapte, adaugă noi pagini la cartea prieteniei româno-bulgare.

Continuînd preocupări mai vechi în acest sens, cercetătoarea Petrona Atanaseva publică, în nr. 42 al revistei, Pa-

gini din activitatea internațională a lui Gheorghe Dimitrov. Este vorba de un grupaj de documente din arhivele și presa din România și Bulgaria, care reliefează strînsele legături stabilite între acest reprezentant de frunte al mișcării muncitorești bulgare și militanții partidului clasei noastre muncitoare, înalta apreciere pe care Gh. Dimitrov o dădea mișcării muncitorești din țara noastră. Este suficient să amintim, în acest sens, episodul petrecut în 1920. În acel an, Gh. Dimitrov, V. Kolarov și H. Boev au plecat cu o barcă spre Odesa, pentru a participa la Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste. O furtună puternică i-a împins în apele teritoriale românești, fiind arestați de autoritățile din Constanța pe motivul trecerii frauduloase a frontierei. Muncitorii români au protestat, acțiunea lor ducînd la punerea în libertate a revoluționarilor bulgari. După eliberare, Gh. Dimitrov a declarat că proletariatul „s-a ridicat la luptă la București, Ploiești, Cîmpina, Brăila, Pitești și în alte orașe mari pentru a protesta contra arestării noastre... Partidul român a realizat o strălucită manifestare a solidarității internaționaliste în favoarea comunismului... Eliberarea noastră tovarăși, este limpede pentru toți, se datorează puternicei acțiuni a proletariatului român”.

Revista conține o serie de materiale, scrise de autori bulgari sau străini, care abordează teme privind istoria mișcării muncitorești din alte țări, precum Ungaria, Grecia, Turcia; raporturile dintre Partidul Comunist Bulgar și Internaționala Comunistă.

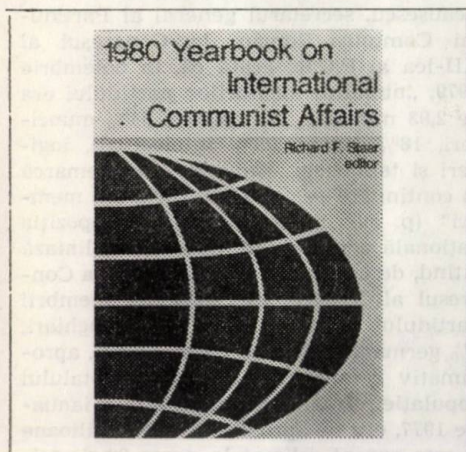
Prin tematica sa variată, prin conținutul de idei al materialelor publicate, revista Institutului de istorie a Partidului Comunist Bulgar constituie un eficace instrument de cunoaștere a trecutului glorios de luptă al poporului și Partidului Comunist Bulgar, un instrument de întărire a prieteniei româno-bulgare, strălucit confirmată de întîlnirile și convorbirile dintre cei mai autorizați reprezentanți ai lor, tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov, care, la ultima întîlnire ce a avut loc în luna ianuarie a anului acesta au relevat cu satisfacție că, „colaborarea multilaterală dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Bulgar, dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Bulgaria se dezvoltă și se adîncește continuu pe baza principiilor marxism-leninismului, ale deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, în spiritul Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală din 1970”.

CRISAN ILIESCU

1980. YEARBOOK ON INTERNATIONAL COMMUNIST AFFAIRS

(1980. Anuarul pentru problemele mișcării comuniste internaționale)

Sub redacția lui Richard F. Staar, Hoover Institution Press, Stanford, 1980, XXXI + 486 p.

Institutul Hoover pentru problemele războiului, revoluției și păcii, care își desfășoară activitatea în cadrul Universității Stanford din California, este unul din cele mai cunoscute centre de studii interdisciplinare în domeniul intern și internațional din S.U.A. Aici a fost elaborată strategia economică, politică și socială a mai multor președinți ai acestei țări. Nu lipsit de semnificație este faptul că actualul președinte al Statelor Unite ale Americii, Ronald Reagan, este, încă din 1975, membru de onoare al Institutului și că, în timpul campaniei electorale prezidențiale, echipa acestui Institut a fost transformată într-un „cabinet din umbră” al Partidului Republican. Directorul Institutului, W. Glenn Campbell, a făcut parte din cele două echipe de consilieri pentru probleme interne, iar directorul adjunct al Institutului, Darrel Trent, a fost conducătorul bătăliei pentru voturi. După victoria republicanilor, în alegeri, unii dintre membrii Institutului au fost recrutați de Administrație în diverse funcții. Bunăoară, Richard F. Staar, directorul programului de studii internaționale al Institutului și, în același timp, coordonatorul *Anuarului* pe care îl prezentăm, este ambasador al S.U.A. și șeful delegației americane la tratativele de la Viena

pentru reducerea reciprocă a trupelor și armamentelor în Europa Centrală.

Printre problemele studiate de Institutul Hoover se înscrie și mișcarea comunistă și muncitorească. Aici a apărut, sub coordonarea lui Richard F. Staar, o serie de 17 monografii despre partidele comuniste și muncitorești aflate la putere. *Anuarul pentru problemele mișcării comuniste internaționale*, editat de Institutul Hoover, a ajuns la cea de-a patrusprezecea ediție consecutivă. Scopul lui este de a furniza datele cele mai recente în legătură cu: istoricul partidelor, statutul (legal sau ilegal, dacă sînt sau nu la putere), numărul de membri, forța electorală și parlamentară, conducere, congrese, conferințe, organizațiile de masă conduse de partide, principalele momente ale activității interne și externe în anul 1979, poziția față de diferite probleme internaționale, mijloacele de informare în opinia publică. Multe din informațiile *Anuarului* provin din surse primare în limbile țărilor de origine ale partidelor prezentate.

Fără a subscrie opticii și interpretărilor pe baza cărora este înfățișată mișcarea comunistă și muncitorească internațională, exagerărilor ce însoțesc prezentarea unora dintre problemele economice cu care se confruntă și țările socialiste, în genere manierei documentar-obiective proprii acestei publicații, vom remarca faptul că datele reunite în *Anuar* vin să releve, prin ele însele, fenomenul deosebit de impunător și impetuos care definește sensul evoluției istorice a lumii contemporane, acela al continuei dezvoltări și afirmări a partidelor comuniste și muncitorești, uriașa forță de atracție și înfrîurire a ideilor socialismului științific pe toate meridianele globului.

După cum rezultă din analizarea studiilor, cit și din introducerea *Anuarului*, semnată de Richard F. Staar, efectivul total al membrilor partidelor comuniste și muncitorești din întreaga lume se ridică, în 1979, la 75 de milioane, ceea ce

indică o creștere de peste 50% în comparație cu anul precedent, cind numărul membrilor era estimat la 71 de milioane. Printre partidele care au cunoscut importante creșteri numerice — apreciază *Anuarul* — se numără, în Europa, cel francez și portughez; în Asia și în zona Pacificului — Partidul Comunist Chinez, Partidul Comunist din India și Partidul Democratic al Poporului din Afganistan; în America Latină — partidele comuniste din Bolivia, Republica Dominicană, Ecuador, Guyana, Jamaica, Nicaragua, Venezuela.

Deși autorii volumului recunosc că există în lume mai multe partide comuniste decît au fost reflectate în *Anuar*, precum și mișcări de eliberare națională care sînt pe cale să se transforme în partide întemeiate pe concepția socialismului științific, din diverse motive, cum ar fi, uneori, lipsa de date, ei prezintă activitatea a numai 94 de partide, împărțindu-le, după criterii proprii, în cinci arii: Europa de Răsărit și Uniunea Sovietică; Europa Occidentală; Asia și Pacificul; Americile; Africa și Orientul Apropiat.

În capitolul referitor la prima arie geografică — Europa de Răsărit și Uniunea Sovietică — sînt incluse articole despre Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană, Iugoslavia, Polonia, România, Ungaria, U.R.S.S. Tot aici figurează prezentări ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc și Organizației Tratatului de la Varșovia. Datele conținute în aceste articole înfățișează pe larg evoluția activității partidelor din țările respective, raporturile lor cu organizațiile de masă, în special cu sindicatele și cu organizațiile de tineret, componența conducerilor de partid. Poziția lor în problemele politicii interne este oglindită, mai ales, sub raportul măsurilor luate în direcția perfecționării mecanismelor economice, îmbunătățirii sistemului educațional, precum și a acțiunilor întreprinse pentru înlăturarea efectelor crizei economice mondiale, cu corolarul ei — criza energetică —, resimțită și ea, pe un anume plan, în țările socialiste. Sînt reflectate apoi relațiile dintre țările socialiste, dintre partidele comuniste și muncitorști, evoluția lor, precum și atitudinea partidelor față de evenimentele internaționale majore ale anului 1979.

Articolul despre România, elaborat de Robert L. Farlow, este împărțit după criterii, desigur, proprii, în șase capitole: 1) Organizare și conducere; 2) Organizațiile de masă și obștești; 3) Problemele activității interne de partid; 4) Problemele activității interne a statului; 5) Probleme externe; 6) Publicații.

După un succint istoric al P.C.R., autorul, citind Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, la Congresul al XII-lea al P.C.R., arată că, în noiembrie 1979, „numărul membrilor partidului era de 2,93 milioane, dintre care 54% muncitori, 18% țărani, 29% intelectuali, ingineri și tehnicieni. Femeile — se remarcă în continuare — constituie 28% din membri” (p. 59). Referindu-se la compoziția națională a partidului, autorul subliniază citind, de asemenea, din Raportul la Congresul al XII-lea, că „90% din membrii partidului sînt români, 8% maghiari, 2% germani și de alte naționalități, aproximativ compoziția etnică a totalului populației. Totalul populației, la 5 ianuarie 1977, era de aproximativ 21,6 milioane și este curent estimat la peste 22 de milioane” (p. 59).

Folosirea de către autor a acestor date relevă, prin semnificația lor implicită, rolul Partidului Comunist Român ca centrul vital al națiunii, fapt subliniat și în capitolul referitor la organizațiile de masă, în care se arată că „P.C.R. este inițiatorul unui mare număr de organizații de masă, conferințe, adunări, acoperind aproape toate marile grupuri sociale și activități din societate în scopul de a le integra în politica partidului. Concepția P.C.R. despre democrație are ca scop dezvoltarea organizațiilor de masă, care, de obicei, se întrunesc în sesiuni plenare cel puțin o dată la cîțiva ani. Președintele țării, Nicolae Ceaușescu — se remarcă în continuare — a subliniat, recent, importanța acestor organizații de masă ca centre pentru dezbaterile politicii partidului” (p. 62).

Autorul surprinde, de asemenea, semnificația politică a creării Organizațiilor democrației și unității socialiste menite „a primi pe necomuniști ca membri și a le asigura posibilitatea și mijloacele necesare de a adresa conducătorilor partidului vederile lor asupra politicii interne și externe a partidului” (p. 63). Deși autorul își exprimă unele rezerve în legătură

cu democrația noastră, prin cele afirmate este nevoit, practic, să o recunoască.

Paragraful dedicat politicii externe a României relevă politica deschisă, constructivă a partidului și statului nostru, care întreține relații de colaborare cu toate țările socialiste, în primul rând cu cele vecine, cu țările în curs de dezvoltare, precum și cu țările capitaliste dezvoltate, contribuția P.C.R., a României socialiste, la destindere și dezarmare în Europa și în lume. Toate acestea îl fac pe Richard F. Staar să afirme, în studiul introductiv, că: „Politica externă a României a rămas ferm independentă” (p. XX).

În articol este reliefată poziția României în conflictele din Asia de sud-est, faptul că țara noastră întreține bune relații cu toate țările din regiune. Este, de asemenea, corect prezentată poziția țării noastre față de conflictul din Orientul Apropiat, subliniindu-se că România „a continuat să aprobe acordul de la Camp David”, pronunțându-se, în același timp, „pentru o conferință de pace tip Geneva” (p. 65—66).

Articolul evidențiază vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în Africa (9—25 aprilie 1979), care a avut drept rezultat semnarea a numeroase acorduri economice, semnificația vizitelor demnitarilor români în mai multe țări din Orientul Mijlociu, precum și contribuția pozitivă a României la Conferința țărilor nealiniate de la Havana. Toate aceste acțiuni — se conchide în articol — constituie un element semnificativ pentru politica României de pace și colaborare cu toate țările, pe temeiul respectării independenței și suveranității naționale.

Paragraful intitulat *Publicații* prezintă — alături de „Știința”, „Era socialistă”, „România liberă”, „Lumea”, „Revista economică”, „Agerpres” —, revistele „Anale de istorie” și „Magazin istoric”, care sînt apreciate ca „cele mai importante publicații de istorie din România” (p. 67).

Desigur, dacă autorul articolului ar fi folosit într-o măsură mai mare sursele de informare românești, deci sursele de bază, articolul ar fi avut de câștigat atît sub raportul cuprinderii datelor, cît și al corelării și interpretării lor corespunzătoare.

Capitolul *Europa Occidentală* cuprinde articole referitoare la partidele comuniste din Austria, Belgia, Cipru, Danemarca, Elveția, Finlanda, Franța, Republica Fe-

derală Germania, Grecia, Irlanda, Islanda, Italia, Luxemburg, Malta, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Portugalia, Spania, Suedia, Turcia. În timpul anului 1979 — se apreciază în studiul introductiv —, două teme principale au continuat să fie subliniate de cele 24 de partide comuniste din Europa Occidentală în politica internă și externă: *unitatea stîngii și destinderea*.

Din datele *Anuarului* rezultă că, în 1979, un număr de 16 din cele 24 de partide au continuat să aibă reprezentanți în parlament, respectiv cele din Belgia, Cipru, Danemarca, Elveția, Finlanda, Franța, Grecia, Islanda, Italia, Luxemburg, Norvegia, Olanda, Portugalia, San Marino, Spania, Suedia. Cel mai mare număr de locuri dețin, în ordine, partidele din Italia — 31,9% din locuri, San Marino — 26,7, Cipru 25,72, Islanda 23,3, Portugalia 18,8, Franța 17,5, Finlanda 17,5.

Alegeri la nivel național au avut loc, în anul 1979, în 11 state vest-europene. Datele *Anuarului* indică faptul că partidele comuniste din Portugalia, Spania și Suedia au înregistrat sporuri de voturi.

Succese deosebite a înregistrat Partidul Comunist Portughez, al cărui număr de membri a crescut cu 43% față de ultimii trei ani. La alegerile din decembrie 1979, el a obținut 19% din voturi și 47 din cele 250 de locuri în parlament. Un număr de 50 din cei 305 primari (16,4%) și 299 din cei 4 042 de președinți de consilii comunale (7,4%) au ieșit învingători la alegerile locale organizate două săptămîni mai tîrziu.

Mișcarea comunistă și muncitorească — așa cum o indică statisticile *Anuarului* — este mai puternică în Italia, Franța, Cipru, San Marino și Islanda. „Cu toate acestea — se apreciază în studiul introductiv — influența mișcărilor în Spania, Finlanda, Grecia și Portugalia este semnificativă” (p. XXI).

Date elocvente oferă *Anuarul* despre activitatea partidelor comuniste din Grecia și Cipru. Partidul Comunist din Grecia (exterior) deține 11 din cele 300 de mandate ale parlamentului. Alături de el, Mișcările Socialiste Panelene i-au revenit 92 de locuri. În Cipru — se arată în *Anuar* — „partidul comunist este cea mai veche și mai bine organizată mișcare politică din această țară” (p. XXIII).

În articolele referitoare la partidele comuniste din Marea Britanie, Irlanda, Belgia, Olanda, Luxemburg și țările scan-

dinave, se recunoaște creșterea influenței acestora în rindurile clasei muncitoare, mai ales în rindurile sindicatelor. Rezultatele electorale obținute de partidul Alianța Populară din Islanda, care deține aproape o șesime din locurile parlamentului (11 din 60), de Partidul Comunist Finlandez, care, în martie 1979, a obținut aproximativ 18% din voturi, și Partidul de Stînga Comuniștii din Suedia, care a cîștigat 20 de locuri în parlament și 6% din voturi — confirmă creșterea influenței politice a acestor partide în țările respective.

Capitolul intitulat *Asia și Pacificul* conține o serie de articole despre partidele comuniste din Afganistan, Australia, Bangladesh, Campuhia, China, Republica Populară Democratică Coreeană, Filipine, India, Indonezia, Japonia, Laos, Malaesia, Mongolia, Nepal, Noua Zeelandă, Pakistan, Singapore, Sri Lanka, Tailanda, Vietnam.

În studiile referitoare la partidele comuniste și muncitorești care sînt, în același timp, partide de guvernămînt, se fac ample referiri la politica lor internă, în special la măsurile vizînd dezvoltarea economică. *Anuarul* subliniază marile transformări înfăptuite de Partidul Comunist Chinez pe calea modernizării socialiste. Se remarcă, de asemenea, eforturile partidelor din țările respective pentru rezolvarea, pe calea tratativelor, a stărilor conflictuale din această zonă a lumii.

Ample referiri se fac în *Anuar* în legătură cu succesele electorale deosebite înregistrate în 1979 de Partidul Comunist din Japonia, care și-a întărit pozițiile în adunările locale și deține 39 de locuri, din cele 511, în Dietă, element elocvent pentru influența sa politică.

Un alt capitol al *Anuarului*, intitulat: *Americile*, conține articole despre partidele comuniste din Argentina, Bolivia, Brazilia, Canada, Chile, Columbia, Costa Rica, Cuba, Ecuador, Guadelupa, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaica, Martinica, Mexic, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Porto-Rico, Republica Dominicană, Salvador, Statele Unite ale Americii, Uruguay, Venezuela.

Cel mai de seamă eveniment din cadrul acestor partide — relevă *Anuarul* — este victoria Frontului Sandinist de Eliberare Națională din Nicaragua, care l-a răsturnat de la putere pe Anastasio Somoza. Viguroase mișcări revoluționare — arată *Anuarul* — se dezvoltă în Salvador, Columbia, Guatemala, Venezuela.

În *Anuar*, se recunoaște, de asemenea, faptul că partidele comuniste dețin, în diferite proporții, o influență semnificativă în țările celor două Americi. Astfel, în Guyana, viața politică este dominată de forțele de stînga, iar în Venezuela, în ciuda faptului că mișcarea comunistă este divizată în trei partide, exercită, după cum se afirmă și în studiul introductiv, „o influență hotărîtoare în parlament și constituie cea mai importantă forță legislativă din vreo țară americană, cu excepția Guyanei“ (p. XXVIII). Rezultate notabile în alegerile parlamentare au obținut comuniștii dintr-o serie de alte țări, unde au avut loc scrutinuri naționale: Costa Rica, Peru, Columbia, Guadelupa, Martinica, Mexic. Partidul Comunist din Mexic — se subliniază în *Anuar* — a trimis în parlament 18 deputați, rezultat care încununează o lungă campanie pentru legalizare. Comuniștii au participat, de asemenea, într-o formă sau alta, la procesul electoral din alte țări, printre care Statele Unite ale Americii, Canada, Porto-Rico, Bolivia, Ecuador, Jamaica, Republica Dominicană.

O influență considerabilă în mișcarea revendicativă — apreciază *Anuarul* — exercită mișcarea comunistă din Guyana prin Uniunea Agricolă și Generală a Muncitorilor, din Peru prin Confederația Generală a Muncii, din Ecuador prin Confederația Muncitorilor Ecuadorieni și, de asemenea, prin diverse organizații sindicale în Venezuela, Bolivia, Columbia și Honduras.

Capitolul intitulat *Africa și Orientul Mijlociu* cuprinde articole despre partidele comuniste din Africa de Sud, Algeria, Egipt, Iordania, Iran, Israel, Lesotho, Liban, Maroc, Reunion, Tunisia, Senegal, Siria, Sudan. Multe din aceste partide, cum sînt cele din Africa de Sud, Algeria, Arabia Saudită, Lesotho, Nigeria, Sudan, Tunisia activează în condiții de ilegalitate.

Prin datele pe care le conține, cît și prin problematica abordată, *Anuarul* se adresează, cu precădere, specialiștilor în științe politice. Privit sub acest raport, el poate fi socotit un instrument informativ care, într-o formă concisă, pune la îndemînă o seamă de date și aspecte referitoare la activitatea partidelor comuniste și muncitorești în cursul anului 1979, la dezvoltarea și afirmarea lor mereu mai puternică pe scena vieții politice.

TEODOR POPESCU

СОДЕРЖАНИЕ

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ: Речь на торжественном собрании посвященное 60-летию создания Союза Коммунистической Молодежи и 25-летию осуществления Союза обществ студентов-коммунистов в Румынии 3

СТАТЬИ — СООБЩЕНИЯ

ИОН ПОПЕСКУ-ПУЦУР: Призыв к созиданию (III) 24

КОНСТАНТИН РЭДУКУ: Пути и способы использования Румынской Коммунистической Партии для политического, патриотического и революционного воспитания коммунистов, всех трудящихся 40

ВАСИЛЕ БОБОЧЕСКУ; ДУМИТРУ СУЛТАН: Борьба коммунистов, в рамках движения сопротивления, в северо-западной части Румынии против «хористских оккупантов, для аннулирования фашистского венского диктата (1940—1944 гг.) 58

НА ВСТРЕЧУ ПРАЗДНОВАНИЯ ДЕВЯНОСТОЛЕТИЯ СОЗДАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ РАБОЧЕГО КЛАССА РУМЫНИИ

Развитие партии рабочего класса Румынии в период 1893—1918 г. (IV) 81

ВЫДАЮЩИЕСЯ ДЕЯТЕЛИ МЕЖДУНАРОДНОГО РАБОЧЕГО ДВИЖЕНИЯ

КИМ ИР СЕН (по случаю празднования его 70-летия) 115

ПРИЧИНЫ И НЕСЧАСТНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ УСТАНОВЛЕНИЯ ФАШИСТСКИХ, РЕАКЦИОННЫХ РЕЖИМОВ

«Независимое» словацкое государство: Милка Молдовану 119

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

Праздничная сессия на тему: «Концепция РКП, ее генерального секретаря, товарища Николае Чаушеску, о месте и роли молодежи, ее революционных организаций в общественно-политической жизни социалистической Румынии» (Бухарест, 15-е марта 1982 г.): **Константин Петкулеску** 150

Праздничная сессия на тему: «Крестьянство — общественная революционная сила, активно содействующая в создании всесторонне развитого социалистического общества» (Бухарест, 26 марта 1982 г.): **Николае Рауш** 158

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

ОЛИМПИУ МАТИКЕСКУ, СТЕЛИАН НЯГОЕ: «Годы коммунистической борьбы. 1933—1944 гг.». Бухарест, Политическое издательство, 1982, 216 стр.: **Василе Петришор** 167

ГЕОРГЕ ЗАХАРИЯ, Константин Боторан: «Политика национальной обороны Румынии в европейском межвоенном контексте. 1919—1939 гг.». Бухарест, Военное издательство, 1982, 466 стр.: **Г-рал-лт. Ион Шуда** 172

РОМУС ДИМА: «Рабочее движение в Олтении», Крайова, Издательство «Скрикул ромынеск», 1982, 396 стр.: **Василе Армия** 175

ИОН ЛЭНКРЭНИЖАН, «Слово о Трансильвании», Бухарест, Спортивно-туристическое изд-во, 1982 г. 192 стр.: **Ион Булей** 181

ЖУРНАЛ ЖУРНАЛОВ

«Известия на Института по истории БКП» (1980—1981 гг.): **Кришан Илиеску** 182

„1980. Yearbook on International Communist Affairs“ 1980 (Ежегодник по вопросам международного коммунистического движения), под ред. Ричарда Ф. Стара. Stanford, Hoover Institution Press, 1980, XXXI + 486 стр.: **Теодор Попеску** 185

SUMMARY

NICOLAE CEAUȘESCU : Speech Delivered at the Solemn Meeting Occasioned by the 60th Anniversary of the Communist Youth Union and by the 25th Anniversary of the Union of the Communist Students' Associations

3

ARTICLES — PAPERS

ION POPESCU-PUȚURI : Stimulus to Creation (III)

24

CONSTANTIN RĂDUCU : Ways and Modalities used by the Romanian Communist Party for the Political, Patriotic and Revolutionary Education of the Communists and of the Working People

40

VASILE BOBOCESCU, DUMITRU SULTAN : The Communists' Struggle in the Resistance Movement in Nord-Western Romania Against the Horthyst Occupation and for the Cancellation of the Fascist Dictat of Viena (1940—1944)

58

MEETING THE 90th, ANNIVERSARY OF THE CREATION OF THE ROMANIAN WORKING CLASS POLITICAL PARTY

Development of the Working Class' Party of Romania During 1893—1918 (IV)

81

OUTSTANDING MILITANTS OF THE INTERNATIONAL WORKERS' MOVEMENT

KIM IR SEN (70th Anniversary)

115

CAUSES AND NEFARIOUS CONSEQUENCE OF THE FASCIST AND REACTIONARY REGIMES

The „Independent“ Slovak State : Milică Moldoveanu

119

SCIENTIFIC LIFE

Scientific Session : „Romanian Communist Party's, and Its Secretary General's Comrade Nicolae Ceașescu's Conception Concerning the Youth's and Its Revolutionary Organizations' Place and Role in Socialist Romania's Social and Political Life“ (Bucharest, March 15th) : Constantin Petculescu

150

Scientific Session : Peasantry-Revolutionary Social Force, Active Participant in Building Up the Multilaterally Developed Socialist Society“ (Bucharest, March 26th) : Nicolae Rașu

158

CRITICS AND BIBLIOGRAPHY

OLIMPIU MATICHESCU, STELIAN NEAGOE : „Year of Communist Struggle, 1933—1944“, Editura politică, București, 1982, 216 p. : Vasile Petrișor

167

GHEORGHE ZAHARIA, CONSTANTIN BOTORAN : „Romania's National Defense Policy in the Interwar European Context 1919—1939“, Editura militară, București, 1981, 466 p. : General-It. Ion Suța

172

ROMUS DIMA : „Working — class movement from Oltenia“, „Scrisul românesc“ Publishing house, Craiova, 1982, 396 p. : Vasile Arima

175

ION LÂNCRĂNȚAN : „Words About Transilvania“, Editura Sport-Turism, București, 1982, 192 p. : Ion Bulei

179

REVIEW'S REVIEW

„Izvestia na Institutu po istorii B.K.P.“ (1980—1981) : Crișan Iliescu

182

„1980. Yearbook on International Communist Affairs“, 1980, Editor : Richard F. Staar, Hoover Institution Press, Stanford, 1980, XXXI + 436 p. : Teodor Popescu

185

SOMMAIRE

NICOLAE CEAUȘESCU : Le discours prononcé à l'Assemblée consacré à la 60ème anniversaire de la création de l'Union de la Jeunesse Communiste et à la 25ème anniversaire de la constitution de l'Union des Associations des Etudiants Communistes de Roumanie

3

ARTICLES-COMMUNICATIONS

ION POPESCU-PUȚURI : Impulsion à la création (III)

24

CONSTANTIN RĂDUCU : Voies et modalités utilisés par le Parti Communiste Roumain pour l'éducation politique, patriotique et révolutionnaire des communistes, des tous les travailleurs

40

VASILE BOBOCESCU, DUMITRU SULTAN : La lutte des communistes dans le cadre du mouvement de la Résistance en le nordouest de la Roumanie contre l'occupation horthyste, pour l'annulation du Diktat fasciste de Vienne (1940—1944)

58

DEVANT LA 90 — ÈME ANNIVERSAIRE DE LA CRÉATION DU PARTI POLITIQUE DE LA CLASSE OUVRIÈRE EN ROUMANIE

Le développement du parti de la classe ouvrière roumaine pendant la période 1893—1918 (IV)

81

MILITANTS IMPORTANTS DU MOUVEMENT OUVRIÈRE INTERNATIONALE

KIM IR SEN (à l'occasion de sa 70 — ème anniversaire)

115

CAUSES ET CONSÉQUENCES NEFASTES DE L'INSTALLATION DES RÉGIMES FASCISTES, REACTIONAIRES

L'État „indépendant“ slovaque : Milică Moldoveanu

119

LA VIE SCIENTIFIQUE

Session commémorative au sujet : „La conception du Parti Communiste Roumain, du son secrétaire générale, le camarade Nicolae Ceașescu, concernant la place et le rôle de la jeunesse, des ses organisations révolutionnaires dans la vie social-politique de la Roumanie socialiste“ (Bucarest, 15 mars) : Constantin Petculescu

150

Session commémorative au sujet : „Le paysannerie — force sociale révolutionnaire, participante active à l'édification de la société socialiste multilatérale développée (Bucarest, 26 mars) : Nicolae Rașu

158

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

OLIMPIU MATICHESCU, STELIAN NEAGOE : „Années de lutte communiste, 1933—1944“, Editions politiques, Bucarest, 1982, 216 pages : Vasile Petrișor

167

GHEORGHE ZAHARIA, CONSTANTIN BOTORAN : „La politique de la défense nationale de la Roumanie dans le contexte européen entre deux-guerres. 1919—1939“, Editions militaires, Bucarest, 1981, 466 pages : Général-lt. Ion Şuţa	172
ROMUS DIMA : „Le mouvement ouvrier en Oltenie“, Éd. „Scrisul românesc“, Craiova, 1982, 396 p. : Vasile Arimlia	175
ION LÂNCRÂNJAN : „Mot sur la Transylvanie“, Editions Sport-Tourisme, Bucarest, 1982, 192 pages : Ion Bulei	179

LA REVUE DES REVUES

„Izvestiia na Instituta po istoriia B.K.P.“ (1980—1981) : Crişan Iliescu	182
„1980. Yearbook on International Communist Affairs“, sous la rédaction de Richard F. Staar, Hoover Institution Press, Stanford, 1980, XXXI, 486 p. : Teodor Popescu	185

INHALT

NICOLAE CEAUŞESCU : Rede auf der Festversammlung gewidmet des 60-en Jahrestages der Schaffung des Verbandes der Kommunistischen Jugend und des 25-en Jahrestages der Schaffung des Verbandes der Vereinigungen Kommunistischer Studenten Rumäniens	3
--	---

ARTIKEL — MITTEILUNGEN

ION POPESCU-PUŢURI : Anregung zum Schaffen (III)	24
CONSTANTIN RADUCU : Wege und Modalitäten benützen von der Rumänische Kommunistische Partei für die politische, patriotische und revolutionäre Erziehung des Kommunisten, allen Werktätigen	40
VASILE BOBOCESCU, DUMITRU SULTAN : Der Kampf der Kommunisten in den Rahmen der Widerstandsbewegung in Rumäniens Nordwest gegen die horthystische Besetzung, für die Annullierung der faschistische Diktat von Wien (1940—1944)	58

ENTGEGENKOMMEN DES 90-EN JAHRESTAGES DER SCHAFFUNG DER POLITISCHEN PARTEI DER ARBEITERKLASSE VON RUMÄNIEN

Die Entwicklung der Partei der Arbeiterklasse in Rumänien in der Zeitspanne 1893—1918 (IV)	81
--	----

BEDEUTENDE MILITANTEN DER INTERNATIONALEN ARBEITERBEWEGUNG

KIM IR SEN (70 Jahren seit sein ere Geburt)	115
---	-----

DIE URSACHEN UND DIE UNGLÜCKSELIGEN FOLGEN DER ERRICHTUNG DES FASCHISTISCHEN, REAKTIONÄREN REGIME

Der „unabhängige“ slovakische Staat : Milică Moldoveanu	119
---	-----

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

Festtagung mit dem Thema : „Die Konzeption der Rumänischen Kommunistischen Partei, ihres General Sekretärs, Genossen Nicolae Ceaşescu, betreffend die Stelle und die Rolle der Jugend, seiner revolutionären Organisationen in dem gesellschaftlichen und politischen Leben des sozialistischen Rumäniens“ (Bukarest, 15 März) : Constantin Petculescu	150
Festtagung mit dem Thema : „Die Bauernschaft-revolutionäre Sozialkraft, tätiger Teilnehmer des Aufbaus der vielseitig entwickelten sozialistischen Gesellschaft“ (Bukarest, 26 März) : Nicolae Răuş	158

KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE

OLIMPIU MATICHESCU, STELIAN NEAGOE : „Jahre des kommunistischen Kampfes. 1933—1944“, Politischer Verlag, Bukarest, 1982, 216 s. : Vasile Petrişor	167
GHEORGHE ZAHARIA, CONSTANTIN BOTORAN „Rumäniens Nationalverteidigungspolitik zusammenhängend mit Europa in der Zwischenkriegszeit. 1919—1939“, Militärverlag, Bukarest, 1981, 466 s. : General-lt. Ion Şuţa	172
ROMUS DIMA, „Arbeiterbewegung in Oltenia“, „Scrisul Românesc“ Verlag, Craiova, 1982, 396 p. : Vasile Arimlia	175
ION LÂNCRÂNJAN, „Wort über Siebenbürgen“, Sport-Tourism Verlag, Bukarest, 1982, 192 s. : Ion Bulei	179

DIE ZEITSCHRIFT DER ZEITSCHRIFTEN

„Izvestiia na Instituta po istoriia B.K.P.“ (1980—1981) : Crişan Iliescu	182
„1980. Yearbook on International Communist Affairs“, Unter der Redaktion von Richard F. Staar, Hoover Institution Press, Stanford, 1980, XXXI—486 s. : Teodor Popescu	185

SUMARIO

NICOLAE CEAUŞESCU : Discurso en la Asamblea solemne consagrada al cumplimiento de 60 años de la creación de la Juventud Comunista y de 25 años de la constitución de la Unión de las Asociaciones Estudiantes Comunistas de Rumania	3
---	---

INFORMES — COMUNICACIONES

ION POPESCU-PUŢURI : Estimulo para creación (III)	24
CONSTANTIN RADUCU : Vias y modalidades utilizadas por el Partido Comunista Rumano para la educación política, patriótica y revolucionaria de los comunistas, de todos los trabajadores	40
VASILE BOBOCESCU, DUMITRU SULTAN : Lucha de los comunistas en el seno del movimiento de resistencia del norte-oeste de Rumania en contra de la ocupación horthysta, para la anulación del dictado fascista de Viena (1940—1944)	58

ENCONTRADO EL ANIVERSARIO DE 90 AÑOS DE LA CREACIÓN DEL PARTIDO POLITICO DE LA CLASE OBRERA DE RUMANIA

El desarrollo del partido de la clase obrera de Rumania en el periodo 1893-1918 (IV) 81

MILITANTES NOTABLES DEL MOVIMIENTO OBRERO INTERNACIONAL

KIM IR SEN (con motivo de su cumpleaños — 70 años de su nacimiento) 115

LAS CAUSAS Y LAS CONSECUENCIAS NEFASTAS DE LA INSTAURACIÓN DE LOS REGIMENES FASCISTAS, REACCIONARIAS

El estado „independiente“ eslovaco : Milică Moldoveanu 119

VIDA CIENTÍFICA

La Sesión de homenaje con el tema : „La concepción del Partido Comunista Rumano, de su secretario general, el camarada Nicolae Ceaușescu, concerniente al lugar y papel de la juventud, de su organizaciones revolucionarias en la vida social-política de Rumania socialista“ (Bucarest, 15 de marzo) : Constantin Petculescu 150

La Sesión de homenaje con el tema : „El campesinado — fuerza social revolucionaria, participante activa en el forjamiento de la sociedad socialista multilateralmente desarrollada (Bucarest, 26 de marzo) : Nicolae Rauș 158

CRITICA Y BIBLIOGRAFIA

OLIMPIU MATICHESCU, STELIAN NEAGOE : „Años de lucha comunista. 1933-1944“. Editorial política, Bucarest, 1982, 216 p. : Vasile Petrișor 167
GHEORGHE ZAHARIA, CONSTANTIN BOTORAN, „Política de defensa nacional de Rumania en el contexto europeo entre las dos guerras mundiales. 1919-1939. Editorial militar, Bucarest, 1981, 466 p. : General-lt. Ion Șuța 172
ROMUS DIMA, „El movimiento obrero de Oltenia“, Editorial „Scrisul românesc“, Craiova, 1982, 396 p. : Vasile Arimia 175
ION LÂNCRĂNȚAN, „Palabra sobre Transilvania“, Editorial „Deporte-Turismo“, Bucarest, 1982, 192 p. : Ion Bulei 179

REVISTA DE LAS REVISTAS

„Izvestiia na Instituta po istoriia B.K.P.“ (1980-1981) : Crișan Iliescu 182
„1980. Yearbook on International Communist Affairs (1980)“, sobre la redacción de Richard F. Staar, Hoover Institution Press, Stanford, 1980, XXXI+486 p. : Teodor Popescu 185

Redactori : Ion Mamina, Ioan Șt. Oprea, Nicolae Rauș, Florian Tănăsescu

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10-12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17 01 60, interior 722 ; 442.

Revista „Anale de istorie“ a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate. Revista se găsește de vânzare la chioscurile de difuzare a presei.

Prețul unui număr — 12 lei ; abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii „ROMPRESFILATELIA“ — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64-66, P.O.B. — Box 2001.

i 9008

anale de istorie

anul XXVIII **4** 1982

1820

0 JUL 2005

91

9008

BIBLIOTECA "ASTRA"
SIBIU

-- U.L.U. 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă !

**INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.**

**anale de
istorie**

Anul XXVIII

4

1982

S U M A R

NICOLAE CEAUȘESCU : Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român. 1—2 iunie 1982. 3

ARTICOLE—COMUNICĂRI

ION POPESCU-PUȚURI : Rădăcinile istorice ale luptei împotriva dominației Germaniei naziste, pentru înfăptuirea revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă. 38

MIRCEA MUȘAT, FLORIAN TÂNĂSESCU : Străvechea Dacie — pământ românesc generos 58

MEHMET ALI EKREM : Mențiuni despre români în izvoare turcești preotomane și otomane (secolele IX—XV) 72

**ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA
CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA**

Dezvoltarea partidului clasei muncitoare din România în perioada 1893—1918 (V). 83

**MILITANȚI DE SEAMĂ AI MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI
INTERNAȚIONALE**

JÁNOS KÁDÁR (cu prilejul aniversării a 70 de ani de la naștere). 114

MĂRTURII ISTORICE

Societatea „Tinerimea muncitoare” (1894) — prima organizație politică a tineretului concepută la scară națională: *Vasile Niculae, Constantin Petculescu* 117

34/19.

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRI

- Cu privire la izolarea României pe plan internațional în deceniile trei și patru:
Viorica Moisuc 123

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

- Sesiunea științifică : „525 de ani de la urcarea lui Ștefan cel Mare pe tronul Moldovei“ (București, 12 aprilie) : *Nicolae Rauș* 129
Sesiunea jubiliară dedicată sărbătoririi centenarului Muzeului Regiunii Porților de Fier (Drobeta-Turnu Severin, 20—21 aprilie) : *Ion Mamina* 133

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

- ION BITOLEANU. „Din istoria României moderne. 1922—1926“, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 332 p.: *Ioan Scurtu* 135
ION BULEI. „Arcul așteptării. 1914—1915—1916“, Editura Eminescu, București, 1981, 328 p.: *Gh. I. Ioniță* 138
„Din istoria mișcării muncitorești. Documente arădene, 1821—1918“, Editura Facla, Timișoara, 1981, 284 p.: *N. Vasile* 139
CARLO TROYA. „Storia d'Italia del Medio Evo“, părțile I—V, Neapole, Tipografia del Tasso, Stamperia Reale, 1839—1841 : *Ana-Maria Coman* 143

REVISTA REVISTELOR

- „Revista arhivelor“, nr. 1—4/1981 : *Gheorghe Neacșu* 149
„Párttörténeti közlemények“, nr. 1—4/1981 : *Ana Budura* 153

COLEGIUL DE REDACȚIE

ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONITA,
N.G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA,
NICOLAE PETREANU, VASILE PETRIȘOR — secretar responsabil de redacție,
VALTER ROMAN, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN VOICU,
VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA.

NICOLAE CEAUȘESCU

EXPUNERE CU PRIVIRE LA STADIUL ACTUAL AL EDIFICĂRII SOCIALISMULUI ÎN ȚARA NOASTRĂ, LA PROBLEMELE TEORETICE, IDEOLOGICE ȘI ACTIVITATEA POLITICĂ, EDUCATIVĂ A PARTIDULUI

prezentată la plenara lărgită a Comitetului Central
al Partidului Comunist Român

1—2 iunie 1982

Stimați tovarăși,

Plenara Comitetului Central al partidului dezbate problemele teoretice, ideologice și ale muncii politice, educative de formare a omului nou, făuritor conștient al socialismului și comunismului. În abordarea acestor probleme trebuie să pornim de la profunde transformări revoluționare care s-au produs în societatea românească, precum și de la marile schimbări sociale și naționale, ale raportului de forțe din viața internațională contemporană.

În spiritul concepției revoluționare despre lume și viață, al socialismului științific și materialismului dialectic și istoric este necesar să analizăm drumul parcurs de patria noastră în făurirea noii orânduiri sociale, în victoria socialismului, etapele procesului revoluționar, precum și stadiul actual în care se găsește România.

În mod deosebit trebuie să analizăm cum s-au dezvoltat forțele de producție, care este stadiul actual al economiei românești și locul ei în economia mondială.

În același timp, este necesar să analizăm structura și relațiile sociale, proprietatea asupra mijloacelor de producție, modul de producție și de repartitie a produsului social și a venitului național.

Se impune să avem permanent în vedere că modul de gândire, conștiința socială, gradul de dezvoltare a științei, învățămîntului și culturii sînt determinate de baza materială a societății, de modul de producție și de repartitie a bunurilor materiale.

În același timp, conștiința socială, știința, învățămîntul și cultura, activitatea ideologică și politico-educativă au un rol important în dezvoltarea forțelor de producție. Ambele laturi de activitate condiționindu-se reciproc și într-o unitate dialectică, asigură progresul continuu al societății, ridicarea bunăstării poporului, întărirea independenței și suveranității patriei. (Aplauze puternice).

ROLUL FORTELOR DE PRODUCȚIE ȘI AL CONCEPȚIEI REVOLUȚIONARE DESPRE LUME ȘI VIAȚĂ ÎN PERFECTIONAREA ORGANIZĂRII VIETII SOCIALE

După cum se știe, istoria omenirii, deci și istoria poporului român, este istoria dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor sociale, istoria luptelor de clasă, a luptelor împotriva asupririi și dominației străine, pentru eliberare națională și dezvoltare de-sine-stătătoare, istoria înfruntării continue între vechi și nou. În același timp, istoria omenirii este jalonată de relațiile dintre diferite popoare și state, de formarea și apoi dispariția unor imperii, de lupta popoarelor pentru apărarea ființei proprii, a ființei lor naționale.

De-a lungul mileniilor s-au succedat mai multe moduri de producție, mai multe orinduiuri sociale. În toate aceste orinduiuri, lupta de clasă și — în formele corespunzătoare fiecărei etape — lupta împotriva subjugării străine, pentru eliberarea națională, deci lupta împotriva exploatații sociale și a asupririi naționale a constituit forța motrice a transformărilor revoluționare, a progresului omenirii.

Fiecare mod de producție și orinduire socială își are modul său de gândire și conștiință socială. După epoca comunismului primitiv, de la orinduirea sclavagistă și pînă la capitalism, concepțiile despre lume și viață ale claselor dominante au urmărit totdeauna să justifice formele de proprietate, de producție și repartitie bazate pe împărțirea societății în clase de proprietari și clase lipsite de mijloace de producție, în asupritori și asupriți, să justifice exploatarea și asuprirea maselor populare.

În același timp, clasele asuprite și-au elaborat propriile concepții teoretice și ideologice despre lume și viață, care, corespunzător fiecărei orinduiuri sociale, le-au luminat calea în lupta revoluționară pentru înlăturarea nedreptăților sociale, pentru o societate nouă, mai dreaptă și mai bună.

După cum este bine cunoscut, în toate orinduirile sociale de pînă acum au existat și s-au manifestat o serie de legități generale valabile pentru întreaga societate, care au contribuit la dezvoltarea și afirmarea conștiinței comune a popoarelor, a națiunilor, la dezvoltarea generală a științei și culturii, a conștiinței umane. Dar întotdeauna acestea au fost folosite de clasele exploatare în scopuri proprii, pentru a-și întări și menține dominația asupra celorlalte clase sociale, asupra maselor populare.

Odată cu apariția clasei muncitoare pe scena istoriei s-a dezvoltat o concepție nouă, revoluționară, privind organizarea societății, a relațiilor sociale, trecerea la o orinduire fără clase asupritoare, a dreptății sociale și naționale.

Se poate spune că, pentru prima dată, în orinduirea socialistă, îndeosebi în comunism, se creează condiții pentru formarea unei concepții teoretice și ideologice unitare despre lume și viață. Dar și în socialism, probabil și în comunism, concepția teoretică și ideologică va fi în continuă transformare, în raport de dezvoltarea forțelor de producție, a nivelului de cunoaștere științifică. Dispariția claselor sociale, a inegalității sociale și naționale, realizarea unei societăți a egalității sociale și naționale asigură baza materială și socială pentru o concepție unitară despre lume și viață. Dar această posibilitate trebuie transformată în realitate prin dezvoltarea economico-socială și prin activitatea ideologico-teoretică a partidului revoluționar pentru înlăturarea vechilor stări de lucruri, ca și a concepțiilor teoretice, ideologice, care s-au dezvoltat de-a lungul mai multor orinduiuri sociale. Trebuie să avem permanent în vedere că lupta împotriva vechilor concepții despre lume și viață și afirmarea concepției revoluționare materialist-dialectice presupun un proces de lungă durată. Activitatea teoretică, ideologică și politico-educativă a partidului se desfășoară în condițiile înfruntării aprige dintre noua concepție și vechile stări de lucruri. Partidul revoluționar, forțele progresiste, clasa muncitoare — în calitate de clasă conducătoare a societății — trebuie să-și îndeplinească în cele mai bune condiții răspunderea istorică atît în dezvoltarea forțelor de producție, în făurirea relațiilor de producție, cît și în afirmarea în întreaga societate a concepției revoluționare materialist-dialectice despre lume și viață.

Lupta permanentă dintre vechi și nou va continua să se manifeste și în comunism și va constitui forța motrice a progresului societății omenesti. Legea dialectică a luptei contrariilor, contradicțiile se manifestă și în socialism și se vor manifesta, fără îndoială, într-o formă sau alta, și în societatea comunistă. Contradicții există și vor continua să apară în orice societate. Ele nu se pot soluționa printr-o atitudine de negare, ci prin studierea și înțelegerea cauzelor ce le generează și, pe această bază,

prin acțiunea conștiință pentru înlăturarea vechilor stări de lucruri și promovarea cuceritoare a noului. Numai astfel se poate asigura crearea societății comuniste, numai astfel omenirea va putea merge spre o societate fără asupritori. (Aplauze puternice). Cu totul nou în comunism este faptul că dispar clasele antagoniste, clasele sociale în vechiul înțeles, se creează condițiile soluționării contradicțiilor prin activitatea conștiință a forțelor sociale, a oamenilor, în interesul întregii societăți, al libertății și dreptății sociale, al bunăstării materiale și spirituale a tuturor membrilor societății.

Crearea condițiilor pentru afirmarea unei concepții unitare teoretice, ideologice, despre lume și viață nu trebuie înțeleasă în sensul îngust al uniformizării, al acceptării fără discuție a unei teze sau alteia. Afirmarea unei concepții unitare presupune neapărat o luptă permanentă între diferite teze și concepții despre organizarea mai bună a forțelor de producție, a relațiilor sociale, a vieții maselor populare; desigur, aceasta va fi o luptă bazată pe relații de producție unitare, precum și pe dezvoltarea științei și culturii, a cunoașterii umane, care va deschide permanent noi și noi căi de perfecționare a vieții și relațiilor sociale.

În această concepție revoluționară, materialist-dialectică și istorică, trebuie să privim și dezvoltarea poporului român și stadiul actual în care se găsește patria noastră socialistă.

II

CUNOAȘTEREA ISTORIEI MILENARE A POPORULUI ROMÂN, A LUPTEI SALE PENTRU AFIRMAREA FIINȚEI PROPRII, PENTRU LIBERTATE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, PENTRU INDEPENDENȚĂ ȘI UNITATE — FUNDAMENT AL ACTIVITĂȚII IDEOLOGICE, AL EDUCAȚIEI PATRIOTICE, SOCIALISTE A MASELOR

Stimați tovarăși,

Istoria milenară a poporului român, ca dealtfel a tuturor popoarelor, este istoria dezvoltării forțelor de producție, a producerii și perfecționării uneltelor de muncă, ce au determinat unirea și organizarea oamenilor în grupe și formațiuni statale, până la statul centralizat al dacilor, sub Burebista, și apoi, corespunzător diferitelor epoci, până la orinduirea capitalistă și trecerea la făurirea societății socialiste.

După cum se știe, civilizația dacilor a cunoscut o puternică înflorire timp de sute de ani. Cu doi ani în urmă, am aniversat 2050 de ani de la formarea primului stat centralizat dac, dar organizarea vieții comune a dacilor a început cu multe secole înainte. Pentru acele vremuri, diferitele formațiuni statale ale dacilor au cunoscut o viață materială și spirituală avansată. Ele au întreținut relații cu alte popoare și civilizații din vecinătate. În timpul statului centralizat, alături de agricultură s-au dezvoltat mineritul, prelucrarea metalelor și alte meserii, care reflectă gradul înalt de civilizație al dacilor. Contactele și conlucrarea cu civilizațiile greacă și romană au exercitat o influență puternică asupra modului de viață și gândire al dacilor. Însăși durată îndelungată a războaielor dintre daci și romani constituie o mărturie a forței și trăiniciei statului și poporului dac. Victoria romanilor a deschis o perioadă lungă de conviețuire, în care s-a accentuat împletirea civilizației dace și romane. După cum atestă scrierile vremurilor respective, cercetările arheologice, datele științifice, în această perioadă s-a realizat simbioza daco-romană și a început formarea unui nou popor bazat pe cele mai înalte virtuți ale dacilor și romanilor. Așa s-a născut poporul român. După retragerea armatelor romane din fața năvălirii popoarelor migratoare, noul popor în formare a rămas să-și apere glia și comunitatea de interese. Treptat, el a trecut la organizarea de noi formațiuni, de voievodate, care au dus lupte grele împotriva năvălitorilor, pentru apărarea ființei proprii.

Au trecut sute de ani în care s-a încheat și cimentat comunitatea de interese economice, de teritoriu, de cultură și limbă ale poporului român. În această perioadă s-au creat condiții, deși cu o anumită întârziere, pentru trecerea la o organizare superioară — formarea celor trei principate românești: Țara Românească, Moldova și Transilvania. După cum este cunoscut, ele s-au născut și dezvoltat în lupta împotriva dominației străine, pentru unirea într-un stat puternic, în stare să facă față invaziilor străine, să-și asigure o dezvoltare de-sine-stătătoare.

Nepieritoare va rămâne în memoria poporului nostru epopeea luptelor duse de Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și alții, care s-au ridicat cu hotărâre împotriva dominației străine, pentru apărarea ființei proprii, pentru afirmarea identității poporului român.

Este deosebit de semnificativ faptul că, de la început, între cele trei principate s-au dezvoltat legături strinse. Într-o formă sau alta exista conștiința originii comune, dorința de unire într-un singur stat, realizat de altfel — este drept, pentru vreme scurtă — în timpul lui Mihai Viteazul. Unirea făurită sub domnia lui Mihai Viteazul exprima voința românilor de a-și avea un stat unitar propriu, prevestind formarea statului național unitar român de mai târziu, în 1918. (Aplauze puternice).

Unii istorici încearcă azi să susțină teoria existenței, într-o anumită perioadă, a unui vid în spațiul carpato-dunărean. Cred că răspunsul l-au primit demult. În primul rînd, înșiși oamenii mai înaintați și de cultură din acele vremuri au răspuns la aceasta vorbind despre locuitorii și voievodatele existente în spațiul carpato-dunărean — și cred că erau mai în cunoștință decît unii istorici de astăzi care încearcă să se facă atotștiutori și să nege realitățile, să nege ceea ce este rezultatul dezvoltării istorice. Răspunsul la aceasta l-au dat Mircea, Ștefan cel Mare, Ioan de Hunedoara, Mihai Viteazul. Cei care l-au învins pe Baiazid, care au ținut piept atîtor cuceritori, care au realizat primul stat centralizat al românilor din Țara Românească, Moldova și Transilvania. Ei nu au venit din altă parte, nu au căzut din cer, ei au trăit și s-au născut aici, pe acest pămînt și l-au apărut cu singele lor (Aplauze puternice, prelungite). Ei și-au continuat existența comună pe aceste meleaguri de-a lungul a sute și sute de ani, s-au organizat, s-au dezvoltat și au luptat pentru a trăi liberi și independenți. În această perioadă s-a format conștiința de sine a poporului nostru, conștiința continuității, a unității de origine și cultură a tuturor locuitorilor din cele trei principate.

Formarea și dezvoltarea principatelor române au avut loc în condiții grele; ele au trebuit să-și mențină existența luptînd împotriva dominației sau a tendințelor de dominație a trei mari imperii — Imperiul otoman, Imperiul austro-ungar și Imperiul țarist. Este evident că aceste împrejurări istorice, războaiele îndelungate ce au trebuit duse împotriva dominației străine au determinat o rămînere în urmă pe calea dezvoltării economice-sociale, constituînd principala piedică în formarea și dezvoltarea statului național unitar al românilor. În aceste condiții, masele populare, conducătorii celor trei principate au acționat întotdeauna pentru dezvoltarea independentă, pentru întărirea legăturilor și sentimentelor comune.

Despre toate acestea vorbesc faptele, luptele sociale și naționale desfășurate secole de-a rîndul, participarea activă la viața internațională din epoca respectivă. Despre acestea vorbesc răscoalele țărănești, revoluția lui Tudor Vladimirescu, revoluția burghezo-democratică din 1848 care, într-o formă sau alta, a cuprins deopotrivă cele trei principate românești, realizarea unirii Țării Românești cu Moldova și formarea statului național român în 1859. Sînt cunoscute manifestările de simpatie din rîndul maselor populare din Ardeal, poziția activă a intelectualității ardelenilor pentru a demonstra și a obține recunoașterea caracterului românesc al Ardealului, pentru unirea cu noul stat național român. Războiul pentru independență — afirmare a voinței poporului român de a scutura pentru totdeauna dominația străină — a prilejuit o nouă manifestare a populației din Ardeal pentru independența României, pentru unirea cu țara. Aceste sentimente au continuat să se dezvolte și au triumfat odată cu formarea statului național unitar în 1918, ca rezultat al destrămării Imperiului austro-ungar, al afirmării voinței libere, la Alba Iulia, a maselor populare din Ardeal, care în mod unanim au hotărît unirea cu țara, unirea cu România. (Aplauze puternice, prelungite). Formarea statului național unitar a constituit încununarea unor lupte de secole, a năzuințelor românilor de pretutindeni de a-și avea un stat unitar independent, de a trăi liberi, în pace și colaborare cu vecinii, cu alte popoare.

Săpăturile arheologice, faptele istorice atestă cu putere că, timp de milenii, pe teritoriul patriei noastre s-au succedat toate orînduirile economico-sociale cunoscute de omenire.

Împrejurările istorice legate de migrația unor popoare, apoi de existența dominației marilor imperii au întîrziat dezvoltarea în anumite perioade a poporului nostru, formarea națiunii și a statului național unitar român. Dar forța și vitalitatea urmașilor „celor mai dreپți și viteji dintre traci“, a urmașilor dacilor și romanilor s-au manifestat cu putere tocmai în aceste împrejurări grele. Ei și-au păstrat și dezvoltat însușirile comune proprii, formînd prin secole poporul român, bazat pe unitatea de origine comună, de limbă, de cultură, de teritoriu, de interese economice comune, iar apoi națiunea română. (Aplauze puternice, prelungite).

În conviețuirea cu popoarele vecine din antichitate, cu diferite popoare migratoare, iar apoi cu cele ce s-au așezat în această parte a Europei în a doua jumă-

tate și spre sfârșitul primului mileniu s-au produs o întrepătrundere și o influențare reciprocă. Viața, faptele demonstrează că popoarele migratoare și cele ce s-au așezat spre sfârșitul primului mileniu în această parte a Europei au găsit aici o civilizație materială și spirituală superioară, pe care și-au însușit-o. Putem afirma, pe baza faptelor istorice, că poporul nostru s-a plămădit de-a lungul mileniilor în spațiul carpato-dunărean, că fiecare metru de pământ și fiecare piatră sînt stropite cu sudoarea și singele moșilor și strămoșilor noștri. În cele mai grele timpuri, înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci, înfrățindu-se cu el, cu munții și cîmpiile, cu riurile și codrii falnici, au rămas neclintîți pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existență liberă. (Vii și puternice aplauze).

Originea daco-romană și continuitatea existenței pe aceste meleaguri constituie caracteristici fundamentale ale poporului român. Stabilirea locului în istorie, a originii și continuității în bazinul carpato-dunărean ale poporului român constituie fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative. Nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri. (Aplauze puternice). Avem un trecut glorios, care reprezintă cea mai prețioasă moștenire a poporului nostru. Avem datoria să ridicăm pe o treaptă nouă și să îmbogățim cu noi cuceriri materiale și spirituale această prețioasă moștenire, să ridicăm pe noi culmi de civilizație poporul, națiunea noastră socialistă. (Aplauze puternice, prelungite).

Istoria, evenimentele ne învață că dominația străină, existența în vecinătatea țării noastre a unor imperii au întîrziat într-o perioadă sau alta dezvoltarea economico-socială a poporului, formarea națiunii române, a statului național unitar. Aceste împrejurări vitrege nu au putut însă împiedica realizarea năzuințelor poporului român, bazate pe comunitatea originii, de a înfrînge orice greutăți și de a obține victoria prin formarea sa ca națiune liberă și independentă, prin realizarea statului național unitar, prin trecerea la făurirea societății socialiste. (Aplauze puternice).

Din îndelungata și zbuciumata istorie a poporului român se poate trage concluzia, mai generală, că dominația și ocupația străină, oricît ar dura, nu pot împiedica manifestarea comunității de interese a unui popor, păstrarea specificului său, formarea națiunii și a statului național unitar. Acestea sînt legități obiective în dezvoltarea oricărui popor.

Această concluzie este confirmată cu putere de numeroasele popoare care au trăit sute de ani sub dominația colonială, imperialistă și care în ultimii 30 de ani și-au cucerit independența și se formează ca națiuni și state naționale unitare. (Aplauze puternice).

III

DEZVOLTAREA IMPETUOASĂ A FORTELOR DE PRODUCȚIE — FACTORUL ESENȚIAL AL VICTORIEI SOCIALISMULUI ÎN ROMÂNIA, AL PROGRESULUI ȘI BUNĂSTĂRII ÎNTREGULUI POPOR

Stimați tovarăși,

Formarea statului național român, prin unirea Țării Românești cu Moldova, în 1859, a deschis calea dezvoltării mai puternice a forțelor de producție, a trecerii pe calea capitalistă a țării noastre. Un important rol l-au avut războiul de independență, proclamarea independenței depline a României. Dar, odată cu aceasta, au pătruns în țara noastră monopolurile străine, statele imperialiste, care au acaparat și au jefuit bogățiile poporului nostru, împiedicînd dezvoltarea forțelor de producție, a economiei naționale românești.

Chiar după formarea statului național unitar, în 1918, cea mai mare parte a economiei românești, începînd cu petrolul, a continuat să se găsească în miinile țărilor imperialiste, ale monopolurilor străine.

În ajunul celui de-al II-lea război mondial peste 60 la sută din economia românească era în mina trusturilor și monopolurilor imperialiste. Din această cauză România rămăsese o țară agrară, cu o industrie slab dezvoltată. În aceste împrejurări economia românească a fost aservită complet Germaniei hitleriste, iar România aruncată în războiul antinațional, împotriva Uniunii Sovietice, alături de Germania hitleristă.

Nu trebuie să uităm nici un moment că Partidul Comunist Român a fost singura forță care s-a ridicat, cu toată hotărârea, împotriva acestui război, a acționat pentru unirea tuturor forțelor patriotice, antifasciste, a organizat lupta pentru ieșirea din război, pentru înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

Înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944, în condițiile internaționale favorabile determinate de victoriile armatelor sovietice și ale aliaților, de lupta popoarelor din Europa împotriva fascismului german, a deschis o nouă eră în istoria milenară a poporului nostru. România s-a alăturat, cu întreaga forță, armatelor sovietice, împotriva Germaniei hitleriste, pentru eliberarea deplină a patriei de sub dominația hitleristo-horthystă, și apoi a luptat, dând jertfe grele, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, până la zdrobirea deplină a fascismului. În războiul drept dus împotriva fascismului, poporul nostru a demonstrat că nu a avut nimic comun cu clica militar-fascistă care a împins țara, alături de Germania hitleristă, împotriva Uniunii Sovietice. Totodată, poporul român și-a afirmat astfel glorioasele tradiții de luptă pentru independență și de sprijin al luptei altor popoare împotriva dominației străine, pentru libertate și independență. (Aplauze puternice, prelungite).

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a deschis calea înfăptuirii revoluției democratice, a revoluției socialiste și trecerii la construcția socialismului, a asigurat condițiile necesare marilor transformări revoluționare. Poporul român a obținut, sub conducerea Partidului Comunist Român, realizări epocale în dezvoltarea generală a țării.

Într-o perioadă istorică scurtă, România a parcurs mai multe etape istorice și a trecut la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

În această epocă de mari transformări revoluționare au fost lichidate, pentru totdeauna, proprietatea capitalistă-moșierească asupra mijloacelor de producție, exploatarea și asuprirea de clasă, s-a realizat o economie socialistă unitară în industrie și agricultură, bazată pe proprietatea comună a oamenilor muncii, ca proprietate a întregului popor, și pe proprietatea cooperatistă asupra mijloacelor de producție, s-a asigurat înfăptuirea principiului socialist de repartiție a produsului social și venitului național în conformitate cu principiile eticii și echității noii orinduirii. Pe această bază, forțele de producție au cunoscut o dezvoltare puternică, România transformându-se într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică și o agricultură dezvoltată, în plin progres.

Dacă comparăm situația României din 1938 — anul cu economia cea mai dezvoltată înaintea celui de-al II-lea război mondial — cu situația din 1980, putem constata cu mândrie și satisfacție ce uriașe realizări a obținut poporul nostru, într-o etapă istorică scurtă, în dezvoltarea economico-socială pe calea socialismului, a bunăstării și fericirii întregii națiuni. (Vii și puternice aplauze).

Așa cum am menționat, în ajunul celui de-al doilea război mondial, adică după mai mult de 80 de ani de dezvoltare capitalistă, România era o țară cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură înapoiată. Aproape 80 la sută din populație lucra în agricultură. Astăzi industria românească produce de 48 de ori mai mult decât în 1938. Dar chiar în comparație cu 1950, anul în care am trecut la primul plan cincinal, deci la construcția de fapt a societății socialiste, țara noastră a cunoscut o impetuoasă dezvoltare economică-socială. Mă voi referi, luind ca bază comparativă anul 1938, la situația din 1950, 1965 și 1980 pentru a înțelege mai bine drumul parcurs, marile transformări înfăptuite, forța materială și spirituală a societății socialiste românești de astăzi.

Dinamica principalilor indicatori ai dezvoltării economiei naționale

1938 = 100

	1950	1965	1980
Populația	104,6	122,0	142,3
Populație activă — aptă de muncă	101,2	115,0	137,1
Numărul personalului muncitor	150,5	305,1	520,2
Produsul social	99	410	14 ori
Venitul național	99,5	411	14 ori
Producția globală industrială	147	957	48 ori
Producția globală agricolă	74	143	258
Venitul național pe locuitor	95	337	10 ori

Datele de mai sus demonstrează cu puterea faptelor marile realizări obținute de poporul român în dezvoltarea socialistă, în ridicarea gradului de civilizație și bunăstare materială și spirituală. Putem spune, pornind de la produsul social și venitul național pe locuitor, că România este astăzi de 15 ori mai bogată decât în 1950. Cel mai elocvent este în această privință situația fondurilor fixe — care constituie baza dezvoltării societății — și care sînt de 9 ori mai mari decât cele existente în 1950. Deci ceea ce s-a realizat în secole și secole de dezvoltare economică a poporului nostru, în numai 30 de ani orinduirea socialistă a reușit să mărească de peste 9 ori.

Dinamismul dezvoltării economiei noastre în anii construcției socialismului se exprimă și în apropierea, față de țările dezvoltate din punct de vedere economic, a nivelurilor pe locuitor la o serie de produse fizice, cum sînt: consumul de energie primară (în echivalent huiă), producția de oțel, ciment, tractoare, autocamioane, vagoane de marfă, îngrășăminte chimice, fire și fibre chimice, mase plastice, cauciuc sintetic, frigider, televizoare, aparate de radio, țesături, încălțăminte, produse alimentare.

Toate acestea demonstrează cu putere justetea politicii partidului nostru, care aplică adevărurile general valabile la condițiile concrete din România, acționează în strinsă concordanță cu realitățile din țara noastră.

S-a discutat și se discută încă despre experiența țării noastre. Unii teoreticieni și economiști de peste hotare mai emit teza după care România nu ar fi procedat bine acordind așa de mare atenție dezvoltării forțelor de producție, îndeosebi industriei socialiste. Și în perioada regimului burghezo-moșieresc a existat teza, promovată sub influența monopolurilor imperialiste, după care România ar fi trebuit să rămână o țară eminamente agrară. Unii afirmau chiar că poporul român nu are vocația industriei și că nu trebuie să pășească pe calea industrializării. Această teză a făcut ca țara noastră să rămână o țară slab dezvoltată, cu un nivel de viață foarte scăzut. Dacă România, trecind pe calea construcției socialiste, nu ar fi acționat pentru dezvoltarea puternică a forțelor de producție, pentru realizarea unei industrii moderne pe baza tehnicii celei mai avansate, am fi rămas în continuare o țară slab dezvoltată, dependentă de țările industrializate.

Dezvoltarea puternică a industriei socialiste, amplasarea forțelor de producție și progresul industriei în toate județele au constituit și constituie factorul esențial al victoriei socialismului, al trecerii la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism. (Aplauze puternice). Tocmai pe baza dezvoltării puternice a forțelor de producție, a industriei am putut asigura înfăptuirea revoluției agrare, trecerea agriculturii pe calea socialismului, creșterea producției agricole de trei ori și jumătate, în comparație cu 1950.

Pe această bază s-au înfăptuit profunde transformări revoluționare în structura socială a țării, creșterea clasei muncitoare, precum și reducerea ponderii țărănimii de la 80 la sută la mai puțin de 30 la sută în 1980.

Creșterea forțelor de producție, industrializarea, dezvoltarea celorlalte ramuri economice, progresul puternic al agriculturii au constituit factorii esențiali ai înfloririi științei, învățămîntului și culturii, ai lichidării analfabetismului și înfăptuirii revoluției culturale prin generalizarea învățămîntului obligatoriu de 10 ani și dezvoltarea unei puternice activități cultural-educative în rîndul maselor largi populare. (Vii aplauze).

Pe această bază s-a asigurat creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor. Dezvoltarea forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale a societății a asigurat creșterea în ultimele trei decenii a retribuției reale a oamenilor muncii de mai bine de patru ori, creșterea desfacerilor de mărfuri de 15 ori, ceea ce se reflectă în faptul că la o serie de produse de bază consumul pe locuitor, în condițiile creșterii populației, a înregistrat progrese deosebit de importante. Mă voi referi numai la cîteva date pentru a ilustra ridicarea puternică, în cîteva ani, a nivelului de trai material și spiritual al poporului, luînd ca bază anul 1950.

	1965	1970	1980
Venitul național pe locuitor	354	482	11 ori
Retribuția reală	226	271	418
Retribuția medie nominală netă	305	382	664
Veniturile țărănimii provenite din munca în C.A.P. și din gospodăria personală, pe o persoană activă			
— reale	189	202	434
— nominale nete	296	342	822
Vinzările de mărfuri	459	683	15 ori

În perioada 1950—1980, în condițiile creșterii numărului locurilor de muncă cu peste 5 milioane, retribuiția medie nominală netă a sporit de la 330 lei la 2 238 lei lunar. De asemenea, veniturile nominale nete lunare ale țărănimii au crescut de la 167 lei la aproximativ 1 400 lei. Cheltuielile social-culturale pe un locuitor au crescut de la 211 lei la circa 3 200 lei.

În ce privește consumul populației, în cei 30 de ani ai construcției socialismului, acesta a crescut pe locuitor la carne de 3,7 ori, la lapte de 1,6 ori, la ouă de 4,5 ori, la zahăr de 4 ori, la legume de peste 2 ori. Este deosebit de important faptul că aceste sporuri s-au realizat în condițiile creșterii rapide a populației urbane — de la 3,7 milioane în 1948 la 11,0 milioane locuitori în 1980.

A crescut, totodată, gradul de înzestrare a populației cu obiecte de folosință îndelungată și, în special, cu televizoare, frigidere, autoturisme și altele. La o serie de produse alimentare și industriale consumul a ajuns la nivelul multor țări dezvoltate.

În perioada 1950—1980 s-au construit circa 4,6 milioane locuințe, ceea ce înseamnă că aproximativ 70 la sută din populația țării beneficiază de locuințe noi.

S-a îmbunătățit radical starea de sănătate a populației. Mortalitatea infantilă a scăzut de la 142,7 la mia de copii născuți vii în 1948 la 29,3 în 1980. Ritmul mediu anual de creștere a populației a fost de 1,1 la sută, ceea ce situează România printre țările care au cea mai rapidă evoluție demografică din Europa. Totodată, durata medie de viață a crescut de la 42 ani în 1932 la 70 ani în perioada 1976—1980.

Putem afirma cu deplin temei, pe baza realităților, că orînduirea socialistă a creat condițiile pentru dezvoltarea puternică a forțelor de producție, pentru lichidarea într-o perioadă scurtă a înapoierii moștenite de la regimul burghez-moșieresc, pentru ridicarea României pe o treaptă superioară de progres și civilizație. Viața demonstrează cu putere că numai dezvoltarea forțelor de producție asigură condițiile necesare pentru ridicarea nivelului de viață al poporului, pentru progresul științei, învățămîntului, culturii, pentru un grad superior de civilizație al întregii societăți, numai pe această bază se asigură întărirea forței materiale și spirituale a patriei, independența și suveranitatea ei. (Aplauze puternice, îndelungate).

Stimați tovarăși,

Înfăptuirea Programului de dezvoltare economico-socială a țării a necesitat eforturi susținute din partea întregului popor. An de an am alocat din venitul național circa o treime — mă refer la ultimii 15 ani — pentru fondul de dezvoltare economico-socială. Numai pe baza eforturilor susținute ale întregului popor am putut realiza dezvoltarea puternică a forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale a societății. Numai astfel a fost posibil să recuperăm o parte însemnată din rămînerea în urmă moștenită de la vechiul regim, din distanța ce ne separa de țările dezvoltate.

România continuă și azi să fie o țară socialistă în curs de dezvoltare. Grupul țărilor în curs de dezvoltare cuprinde peste 100 de popoare. Și în acest grup există o diferențiere destul de mare între diferite țări; putem spune că sînt cel puțin trei categorii mari ca nivel de dezvoltare: țările cu pină la 400—500 dolari venit pe locuitor, țările cu 1 000—1 200 dolari și țările cu 1 500 pină la 2 000 dolari venit pe locuitor.

România se găsea în 1950 în prima grupă, cu un venit pe locuitor de circa 100 dolari. Astăzi ne aflăm în grupa a treia, cu un venit național de peste 1 500 dolari pe locuitor.

În ce privește țările dezvoltate, între care de asemenea există diferențieri, dacă facem comparație cu grupul țărilor mediu dezvoltate, în 1950 venitul României pe locuitor era de 15—20 de ori mai mic, iar astăzi este de cel mult 4—5 ori mai mic. Am scurta deci mult decalajul dintre țările dezvoltate și patria noastră. Mai rămîne, desigur, încă un drum lung de străbătut.

Dar venitul național este numai o latură după care se poate caracteriza o țară ca fiind în curs de dezvoltare sau dezvoltată. Trebuie să avem în vedere dezvoltarea generală, echilibrată, a economiei naționale, a diferitelor ramuri și sectoare — industria, agricultura, transporturile — precum și dezvoltarea științei, învățămîntului, culturii, factori deosebit de importanți în aprecierea nivelului de dezvoltare al unei țări.

Luînd acești factori, și alții, în considerație, putem spune că România a depășit în multe domenii caracteristicile unei țări în curs de dezvoltare. Societatea socialistă românească se caracterizează printr-o dezvoltare multilaterală economică, științifică, culturală și în ce privește nivelul de trai general al poporului. Dar, indiferent de grupa de țări în care ne găsim, ca și de efortul de a depăși din toate punctele de vedere caracteristicile unei țări în curs de dezvoltare, România va rămîne întotdeauna alături și va acționa împreună cu țările în curs de dezvoltare, cu țările care luptă pentru dezvoltarea economică independentă. (Aplauze puternice, îndelungate).

IV

OBIECTIVUL FUNDAMENTAL AL ETAPEI ACTUALE — REALIZAREA UNEI NOI CALITĂȚI A MUNCII ȘI VIEȚII ÎN SOCIETATEA SOCIALISTĂ ROMÂNEASCĂ

1. Întărirea și modernizarea bazei tehnico-materiale, creșterea continuă a eficienței economice — fundamentul trainic al dezvoltării societății și ridicării bunăstării poporului

Stimați tovarăși,

Pornind de la nivelul forțelor de producție, de la dezvoltarea multilaterală a patriei, Congresul al XII-lea a trasat obiectivul fundamental al realizării unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile.

Sînt cunoscute prevederile actualului cincinal, de aceea nu doresc să mă refer acum la ele. Prin realizarea acestui cincinal, România va parcurge încă un drum important pe calea îndeplinirii Programului partidului, va trece la un nou stadiu de dezvoltare, va cunoaște o puternică dezvoltare a gradului de civilizație a întregului nostru popor.

În decursul actualului cincinal, rolul hotărîtor al dinamismului economiei noastre revine creșterii productivității muncii, sporirii continue a producției nete industriale și a producției agricole, valorificării maxime a produselor românești pe piața mondială. Va trebui să asigurăm creșterea mai puternică a științei, ca factor dinamizator al progresului economico-social, dezvoltarea mai puternică a bazei energetice și de materii prime proprii, a agriculturii — ca sectoare hotărîtoare pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism.

Sînt cunoscute, de asemenea, măsurile stabilite în realizarea acestor obiective, programele care urmăresc să asigure îndeplinirea și chiar depășirea acestor prevederi.

Privind în perspectivă, economia României va trebui să se bazeze pe o industrie modernă, puternic dezvoltată, pe o agricultură modernă de înaltă productivitate, continuînd să rămînă și în viitor o țară industrial-agrară. Pe această bază se vor asigura dezvoltarea forțelor de producție, progresul general al societății, ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului.

Trecerea României la un nou stadiu de dezvoltare, în grupa țărilor mediu dezvoltate, nu va schimba și nu trebuie să schimbe orientarea de bază a economiei românești. Este necesar să avem permanent în vedere că îndeplinirea obiectivelor Programului partidului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea impune alocarea în continuare a circa 30 la sută din venitul național în scopul dezvoltării forțelor de producție. Societatea noastră socialistă, ca orice societate de altfel, trebuie să asigure permanent mijloacele pentru reproducția largită, o acumulare înaltă — baza dez-

voltării forțelor de producție, a nivelului de civilizație generală a țării. În același timp, trebuie să se asigure creșterea eficienței acumulării, a tuturor investițiilor, sporirea rentabilității economice și, odată cu acestea, creșterea venitului național, singura sursă a desfășurării neîntrerupte a reproducției lărgite și ridicării neconținute a nivelului de trai al întregului popor.

Istoria milenară, îndeosebi ultimele secole de existență a patriei noastre, ne duc la constatarea că ceea ce a determinat progresul, formarea națiunii și a statului național unitar, până la victoria socialistă, a fost gradul de acumulare, de creștere a bogăției generale naționale; numai pe această bază poporul nostru, ca de altfel toate popoarele, a putut obține dezvoltarea economică-socială, a putut să-și întărească independența și suveranitatea.

Se poate afirma, cu deplin temei, că hotărâtor pentru viitorul unui popor nu este nivelul consumului înalt, al totalității venitului național, ci nivelul acumulării, alocării unei părți însemnate a venitului național pentru dezvoltarea economico-socială a țării.

A consuma totul sau aproape totul înseamnă a condamna țara la înapoiere, la pierderea independenței și suveranității, afectând, astfel, însuși viitorul țării, al poporului. (Vii aplauze).

Trebuie să avem permanent în vedere și să fim pe deplin conștienți că numai asigurând un nivel înalt al acumulării și al reproducției socialiste lărgite vom crea și condițiile necesare ridicării continue a bunăstării materiale și spirituale a poporului. (Aplauze îndelungate).

Există, desigur, o deosebire fundamentală între felul în care s-au dezvoltat țările capitaliste, imperialiste și felul în care se dezvoltă România și popoarele care și-au cucerit recent independența. Dacă țările capitaliste au realizat un nivel înalt de acumulare, acesta s-a datorat într-o măsură însemnată exploatarei și asupririi a zeci și zeci de popoare din colonii. Inclusiv poporul român a contribuit cu zeci și zeci de miliarde de dolari la dezvoltarea țărilor capitaliste imperialiste. Poporul nostru, alte țări care au pășit pe calea dezvoltării economico-sociale după cel de-al doilea război mondial își realizează progresul pe baza forțelor proprii, a muncii proprii, a alocării unei părți însemnate din venitul național pentru întărirea bazei tehnico-materiale. Numai pe această cale se pot asigura lichidarea subdezvoltării, ridicarea țării la un nivel superior de dezvoltare, întărirea independenței economice și politice a patriei. (Aplauze puternice, îndelungate).

Pornind de la aceste concluzii, se impune să acționăm și în continuare, cu toată fermitatea, pentru dezvoltarea proprietății socialiste, pentru creșterea bogăției naționale, pentru ridicarea nivelului tehnic și calitativ al producției, pentru creșterea productivității muncii și a eficienței economice.

Trebuie să avem întotdeauna în vedere adevărul binecunoscut că munca este factorul hotărâtor al dezvoltării forțelor de producție, al progresului oricărei societăți. Munca a avut rolul determinant în dezvoltarea fizică și intelectuală a omului, omul însuși — se poate spune — este creația muncii. Este adevărat, în condițiile societății împărțite în clase exploatare și asuprite munca a servit totodată ca mijloc de îmbogățire a celor puțini, dar ea a continuat să aibă rolul hotărâtor în dezvoltarea generală a societății.

După cum este cunoscut, societatea capitalistă a dus la o organizare superioară a activității economice, la formarea marii industrii, la dezvoltarea muncii sociale, la perfecționarea diviziunii muncii. Aceasta a reprezentat un factor de importanță deosebită în dezvoltarea generală a societății omenești. Este adevărat, în această societate există proprietatea particular-capitalistă și repartitia capitalistă a producției. Socialismul și-a propus să dezvolte caracterul social al muncii, să intensifice și să perfecționeze munca socială și diviziunea muncii în societate, lichidând proprietatea particular-capitalistă și transformind-o în proprietate socială asupra mijloacelor de producție, lichidând repartitia inechitabilă și înlocuind-o cu principiul repartitiei în raport cu munca și contribuția fiecăruia la dezvoltarea generală a societății după principiul „nici muncă fără piine, nici piine fără muncă“.

Societatea noastră socialistă a realizat aceste principii socialiste de proprietate, de muncă și de repartitie. Oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, sint astăzi proprietari mijloacelor de producție, ai întregii avuții naționale, producătorii și beneficiarii nemijlociți a tot ceea ce se produce în societate. (Aplauze puternice).

Este necesar, poate, să explicăm mai bine principiul socialist „de la fiecare după posibilitate, fiecăruia după muncă“. Acest principiu presupune ca fiecare membru al societății, în cadrul diviziunii muncii, să-și pună întreaga sa capacitate de muncă și cunoaștere în slujba creșterii continue a producției materiale, a dezvoltării științei, învățămîntului și culturii. În actuala etapă de dezvoltare a societății socia-

liste trebuie să facem totul pentru a produce cât mai mult, cât mai bine, la o calitate cât mai înaltă, cu cheltuieli cât mai mici, să asigurăm creșterea continuă a eficienței, a producției nete, a venitului național — baza progresului societății și a creșterii bunăstării poporului.

În același timp, pornind de la principiul repartiziției după muncă și contribuția la dezvoltarea generală a societății, trebuie să urmărim permanent realizarea unui raport echitabil între veniturile mici și veniturile mari, menținând diferențierea și cointeressarea materială în muncă, dar asigurând condițiile necesare de viață, de dezvoltare fizică și intelectuală pentru toți membrii societății. Tocmai în acest fel a acționat și acționează partidul nostru, stabilind drept criteriu de retribuție realizarea unui raport de 1:5 între veniturile mari și veniturile mici. Acest principiu va trebui aplicat cu fermitate și în perioada următoare, până la îndeplinirea obiectivelor Programului partidului. Dar și în perspectiva trecerii la făurirea societății comuniste, a victoriei comunismului trebuie să avem în vedere că principiul socialist își va păstra multă vreme valabilitatea.

Principiul de repartiziție comunistă „de la fiecare după muncă, fiecăruia după necesități” va trebui, de asemenea, să fie bine explicat și înțeles. Și în comunism fiecare cetățean va trebui să dea maximum, în perioada de muncă stabilită, pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale, pentru creșterea avuției, pentru dezvoltarea generală a societății. Principiul „de la fiecare după posibilități” trebuie înțeles în sensul că fiecare își va ridica permanent nivelul profesional, tehnic, de cunoștințe științifice și generale și va da, la locul său de muncă, în cadrul diviziunii sociale a muncii, maximum pentru bunul mers al societății. În același timp, societatea — ajungând la un grad înalt de dezvoltare a forțelor de producție, a bazei materiale — va trebui să asigure tuturor membrilor săi condițiile necesare, științifice determinate, pentru dezvoltarea fizică, intelectuală, pentru satisfacerea necesităților fiziologice și spirituale.

Fără îndoială că, ținând seama de diviziunea socială a muncii, și în societatea comunistă vor exista diferențieri, forme de cointeressare materială și spirituală care să asigure condiții optime pentru buna desfășurare a activității economico-sociale.

În lumina acestor considerente este necesar să înlăturăm înțelegerile simpliste care își fac loc în societatea noastră, în special dorința unora de a primi totul de la societate și de a da cât mai puțin societății sau chiar nimic. După cum este cunoscut, nici în natură nu se întâmplă astfel. Chiar planta care primește mai mult, dă mai mult societății, răsplătește grija manifestată față de ea. Așa cum în coloniile de albine trîntorii sînt eliminați pentru a nu consuma inutil din rodul hîrniciei albinelor. Trebuie să aplicăm, deci, consecvent principiul „nici piine fără muncă, nici muncă fără piine”. (Vii și puternice aplauze).

Nimeni nu poate trăi din munca altuia, nimeni nu poate trăi fără să muncească! Munca în raport cu capacitatea și specializarea constituie o onoare și o îndatorire pentru fiecare cetățean al patriei noastre socialiste. Să facem ca toți oamenii muncii să-și aducă contribuția activă, cu întreaga capacitate fizică și intelectuală, la dezvoltarea generală a societății socialiste.

Este necesar să organizăm astfel activitatea încît fiecare cetățean, apt de muncă, să participe, în cadrul diviziunii sociale a muncii, la dezvoltarea societății, să depună o muncă necesară, utilă.

În socialism și comunism nu trebuie să existe șomeri, oameni fără muncă. Șomajul este specific capitalismului, societății bazate pe exploatare și asuprire. Noi trebuie să organizăm astfel activitatea, încît toți cetățenii valizi să muncească, să contribuie la dezvoltarea generală.

2. Dezvoltarea proprietății socialiste, autoconducerea muncitorească — factori primordiali ai făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și ai înaintării spre comunism

Ținând seama de caracterul social al proprietății, al muncii și repartiziției, este necesar să aducem unele clarificări asupra noțiunilor de proprietate pentru a le pune într-un acord mai deplin cu realitățile societății noastre socialiste. Consider că în mod greșit se identifică proprietatea socială, proprietatea întregului popor, cu proprietatea de stat. Statul nu este și nu trebuie să fie proprietar în sensul juridic al cuvîntului; proprietatea socială aparține poporului. Statul nu este decît un instrument în mina clasei muncitoare, a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, al întregului popor, în îndeplinirea organizată a dezvoltării economico-sociale. Este necesar să reflectăm și să aducem deci unele îmbunătățiri în ce privește noțiunea

de proprietate, să întărim conștiința și manifestarea puternică a calității de proprietari a oamenilor muncii.

În acest sens se impune să perfecționăm principiile de proprietate, de organizare socială, principiile noului mecanism economic, ale autoconducerii și autogestivității muncitorești, pentru a asigura ca oamenii muncii dintr-o unitate economico-socială să-și realizeze mai bine calitatea de proprietari asupra părții din proprietatea întregului popor încredințată lor spre gospodărire și dezvoltare. Oamenii muncii dintr-o întreprindere trebuie să înțeleagă faptul că ei sînt proprietarii acelei întreprinderi, că ei poartă direct răspunderea pentru păstrarea și apărarea proprietății, pentru dezvoltarea ei, că datoria lor este de a obține, cu mijloacele de care dispun, creșterea continuă a eficienței economice, asigurînd pe această cale și mijloacele necesare retribuiri lor și participării la beneficii, și mijloacele necesare acumulării, dezvoltării forțelor de producție, precum și satisfacerea unor necesități generale ale statului, apărării țării.

Statul, ca reprezentant al întregului popor, trebuie să exercite controlul și să vegheze ca proprietatea întregului popor să fie mai bine gospodărită, să nu fie risipită și să se dezvolte continuu, să asigure ca în toate unitățile să se înfăptuiască neabătut, în condiții cît mai bune, autoconducerea, autogestiunea, creșterea continuă a eficienței economice.

Pornind de aici, va trebui, poate, să ne gîndim și la o participare directă a oamenilor muncii la dezvoltarea mijloacelor de bază, a mijloacelor de producție. În acest sens, ar fi poate bine să ne gîndim ca circa 70 la sută din mijloacele fixe, din fondurile de bază ale unei unități, să fie proprietate comună, dată în administrare, în gospodărire și pentru dezvoltare colectivului de oameni ai muncii respectiv, iar circa 30 la sută din mijloacele de bază să aparțină oamenilor muncii din unitatea respectivă, pe baza participării fiecăruia cu o contribuție corespunzătoare. Am în vedere, ținînd seama de experiența acumulată în unitățile cooperatiste, agricole și meșteșugărești, ca oamenii muncii să poată să depună, sub formă de participare socială, o anumită sumă, care să nu poată depăși, spre exemplu, 40 000 sau 50 000 de lei de persoană, dar care să nu fie mai mică de 10 000 lei. Aceasta să creeze posibilitatea celor care participă la fondul de dezvoltare — și care rămîn proprietari ai acestei sume — să primească anual, pentru suma depusă, un beneficiu de circa 6 la sută, în afara drepturilor generale în cadrul retribuției și participării la beneficii, iar acolo unde activitatea s-a desfășurat cu rezultate bune, unde sînt beneficii mai mari decît cele prevăzute, în anumite cazuri, să poată depăși chiar 6 la sută. O asemenea reglementare consider că ar întări răspunderea, în calitate de proprietari, a oamenilor muncii, preocuparea pentru buna desfășurare a activității economice, pentru autoconducere și autogestiune.

A doua formă de proprietate socială, cea cooperatistă, va trebui, de asemenea, întărită și consolidată continuu. Este necesar să lichidăm definitiv mentalitatea după care aceasta ar fi o formă inferioară de proprietate socialistă. Proprietatea socială cooperatistă asupra mijloacelor de producție corespunde pe deplin principiilor socialiste și ea trebuie dezvoltată, apărută, atît în agricultură, cît și în cooperativă meșteșugărească. Și aici trebuie să perfecționăm răspunderea în autoconducere, în autogestiune, în apărarea și dezvoltarea proprietății socialiste cooperatiste a oamenilor muncii membri ai fiecărei unități.

Statul trebuie să aibă răspunderea de a veghea, deopotrivă, la apărarea și dezvoltarea ambelor forme de proprietate socialistă, ele constituind baza tehnico-materială a făuririi socialismului și comunismului. (Aplauze puternice).

V

PROBLEME FUNDAMENTALE ALE ORGANIZĂRII ȘI CONDUCERII ȘTIINȚIFICE A SOCIETĂȚII NOASTRE SOCIALISTE

1. Întărirea continuă a democrației socialiste, muncitorești, perfecționarea cadrului organizat de participare a maselor la conducerea societății

Stimați tovarăși,

Formele de proprietate, de producție și repartitie socialiste constituie expresia celei mai înalte democrații muncitorești, a faptului că clasa muncitoare, oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, sînt organizatorii întregii activități de producție, sînt adevărații stăpîni ai avuției naționale. Pornind de la aceasta este nece-

sar să acționăm cu toată fermitatea în vederea perfecționării și dezvoltării continue a democrației muncitorești, a autoconducerii și autogestiuunii, forma cea mai cores-punzătoare, în condițiile țării noastre, de manifestare a rolului de forță conducătoare în societate al clasei muncitoare.

Am creat un cadru larg de participare a oamenilor muncii la conducerea tutu-ror sectoarelor de activitate. Este necesar să asigurăm creșterea rolului consiliilor de conducere, în care oamenii muncii ce lucrează direct în producție reprezintă cel puțin 30 la sută, să întărim rolul adunărilor generale ale proprietarilor, producăto-rilor și beneficiarilor în buna desfășurare a autoconducerii muncitorești. Așa cum s-a hotărât de către cel de-al doilea Congres al oamenilor muncii, adunările generale trebuie să dezbată și să adopte hotărâri cu privire la întreaga activitate economico-financiară, la buna gospodărire a fiecărei întreprinderi, să adopte planul de dez-voltare economico-socială, bugetul de venituri și cheltuieli, măsuri de asigurare a dezvoltării fiecărei unități, a creșterii veniturilor și bunăstării oamenilor muncii. Pornind de la faptul că adunarea generală este forul suprem al proprietarilor și producătorilor, ea are menirea să aprobe activitatea consiliilor de conducere, precum și componența acestor consilii, inclusiv a cadrelor de conducere, directori, directori adjuncți și alții. Trebuie să facem totul ca adunările generale, consiliile de conducere ale unităților economico-sociale să răspundă rolului important pe care îl au în de-mocrația noastră economico-socială, în conducerea diferitelor sectoare de activitate.

Sarcini importante au consiliile naționale, îndeosebi Consiliul Național al Oa-menilor Muncii și Consiliul Național al Agriculturii, care cuprind toate sectoarele economice, având rolul de a asigura buna desfășurare a activității consiliilor de con-ducere și adunărilor generale, dezbaterea problemelor fundamentale ale dezvoltării economice-sociale, adoptarea planurilor de dezvoltare economică, politica internă și externă a statului.

În cadrul democrației muncitorești un rol important îl au Congresul oameni-lor muncii și Congresul agricultorilor, ce reunesc fiecare câte circa 11 000 de repre-zentanți direcți ai oamenilor muncii din toate sectoarele de activitate.

De asemenea, Congresul educației și culturii, Congresul învățămîntului și Con-ferința națională a oamenilor de știință au o mare însemnătate în dezbaterea proble-melor din domeniile respective, în dezvoltarea generală a țării.

În activitatea consiliilor populare și dezvoltarea armonioasă a tuturor jude-țelor și localităților un rol de importanță deosebită revine Congresului și Camerei legislative a consiliilor populare.

Toate acestea alcătuiesc un sistem democratic unic în felul său, în care repre-zentanții direcți ai maselor populare hotărăsc asupra destinului țării, asupra căilor de înlăptuire neabătută a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism, asupra politicii interne și externe, stabilesc măsurile pentru dezvoltarea continuă a patriei, întărirea unității și forței sale ma-teriale și spirituale, a suveranității și independenței României. (Aplauze puternice, prelungite).

În perspectiva dezvoltării societății noastre va trebui să veghem permanent la perfecționarea continuă a cadrului democratic de participare nemijlocită a oame-nilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Nu trebuie să uităm nici un moment că socialismul este opera conștientă a poporului, că el se construiește cu poporul și pentru popor. Deci trebuie să facem totul pentru a asigura participarea directă democratică a poporului la conducerea societății. (Aplauze puternice, prelungite).

În același timp, este necesar să îmbinăm în mod armonios noile organisme și noile forme de conducere democratică a societății cu organele statului socialist, por-nind de la faptul că întreaga activitate a statului, a organelor sale de orice fel este chemată să asigure buna desfășurare a vieții economico-sociale, munca pașnică a poporului, ordinea, liniștea tuturor cetățenilor.

2. Creșterea rolului statului în conducerea întregii activități economico-sociale și întărirea controlului maselor populare asupra organelor de stat

Statul, toate organismele sale, aflate permanent sub controlul maselor largi populare, sint chemate să asigure înlăptuirea neabătută a politicii interne și inter-naționale a partidului. Statul, organele sale răspund pentru întreaga lor activitate în fața poporului, a reprezentanților săi. Lucrătorii organelor de stat, de orice fel,

trebuie să se afle permanent sub controlul maselor populare, al poporului, să răspundă în fața poporului de respectarea și aplicarea fermă a legilor, a legalității socialiste, de apărarea ca lumina ochilor a proprietății sociale, a proprietății socialiste, a independenței și suveranității țării. (Aplauze puternice).

Putem spune că statul este reprezentantul suprem al proprietarilor și producătorilor, organizatorul vieții comune a întregului popor, a întregii națiuni. În această concepție, este necesar să acționăm continuu pentru buna funcționare și creșterea răspunderii tuturor organismelor de stat, a tuturor lucrătorilor din aparatul de stat în îndeplinirea exemplară a sarcinilor încredințate.

Este necesar ca organele statului nostru socialist, în strinsă colaborare cu organismele democrației muncitorești, socialiste, să asigure dezvoltarea echilibrată și proporțională a societății, creșterea forțelor de producție pe teritoriu, un raport corespunzător între diferite ramuri și sectoare de activitate. O atenție deosebită trebuie acordată planificării dezvoltării economice sociale, pornind de la imbinarea răspunderii consiliilor oamenilor muncii, adunărilor generale pentru stabilirea planurilor în fiecare unitate, cu asigurarea unor proporții corespunzătoare între ramuri și sectoare, pentru folosirea rațională a mijloacelor materiale, financiare și umane, în vederea dezvoltării continue a forțelor de producție, a avuției naționale, ridicării bunăstării generale a poporului.

Este necesar să acționăm cu toată hotărîrea în vederea îndeplinirii măsurilor privind autoconducerea și autoaprovizionarea teritorială, creșterea răspunderii organelor locale în buna aprovizionare a populației, în conformitate cu resursele de care dispune societatea la un moment dat. Trebuie să se întărească rolul consiliilor populare, al organelor de partid și de stat, în participarea cetățenilor din fiecare județ, din fiecare oraș și comună la realizarea producției, la îndeplinirea bunei aprovizionări, ca și la satisfacerea necesităților generale ale societății, ale statului. Îndeplinirea neabătută a principiului autoconducerii și autoaprovizionării teritoriale are o importanță deosebită în cadrul democrației muncitorești, socialiste, în satisfacerea necesităților oamenilor muncii din localitățile țării. Privite într-un cadru mai larg, autoconducerea și autoaprovizionarea teritorială reprezintă un factor important în întărirea capacității de apărare a țării, în crearea condițiilor ca în orice împrejurări să se poată soluționa problemele bunei aprovizionări, bunei gospodăririi și autoconducerii tuturor localităților.

3. Aplicarea fermă a legalității socialiste și a normelor de conviețuire socială

În asigurarea ordinii, liniștii, a respectării legilor, un rol important au organele Ministerului de Interne, organele de securitate și miliție. Ele sînt chemate să vegheze permanent la respectarea neabătută a legilor și normelor de conviețuire socială. În strinsă conlucrare cu organismele democratice ale oamenilor muncii, cu masele populare, ele trebuie să asigure apărarea proprietății obștești, să acționeze neabătut împotriva oricăror încălcări ale legalității socialiste, a oricăror manifestări ce lovesc în interesele oamenilor muncii, ale societății, ale dezvoltării socialiste, ale ordinii și liniștii publice. (Vii aplauze). Organele Ministerului de Interne își desfășoară activitatea și răspund nemijlocit în fața partidului, în fața maselor populare, în fața poporului de felul în care își îndeplinesc misiunea de mare răspundere ce li s-a încredințat.

Ca toate organele de stat, și organele Ministerului de Interne își desfășoară activitatea în conformitate cu legile țării și poartă întreaga răspundere pentru respectarea neabătută a legalității socialiste.

Organele de procuratură și justiție au datoria să acționeze neabătut pentru respectarea legilor și sancționarea tuturor celor ce se abat de la normele de conviețuire socială, care încalcă ordinea de drept a societății noastre. Prin participarea maselor populare, a consiliilor de judecată la aplicarea legilor, justiția noastră are un larg caracter democratic; în același timp, ea reprezintă o puternică forță în mișcările clasei muncitoare, ale maselor populare în apărarea și dezvoltarea societății socialiste.

Este necesar să perfecționăm continuu activitatea organelor Ministerului de Interne, ale justiției, întărind legăturile și conlucrarea acestora cu consiliile oamenilor muncii, cu masele populare. Trebuie să se dezbată larg, în cadrul adunărilor obștești, diferitele încălcări ale legilor și normelor de conviețuire, să fie puși în discuție di-

rectă a oamenilor muncii cei ce nu respectă legile și normele de conviețuire socială. Nu trebuie să uităm că o serie de moravuri provenind din vechea orînduire socială continuă să se manifeste și să influențeze pe unii oameni, că, din păcate, mai sînt cetățeni care nesocotesc legile și normele de conviețuire socială. Așa cum spune poporul nostru, nu există pădure fără uscături. Avem datoria să acționăm astfel încît uscăturile să nu îmbolnăvească pădurea, să apărăm normele de conviețuire socială, să dezvoltăm principiile de dreptate și echitate socială, să asigurăm dezvoltarea sănătoasă, morală și intelectuală a poporului nostru. (Aplauze puternice). Fiecare cetățean trebuie să înțeleagă faptul că în societatea socialistă românească fiecare trebuie să muncească; la noi nu este loc pentru trîntori, pentru leneși, pentru cei ce încalcă normele de conviețuire socială, pentru cei ce fac abuzuri, pentru cei ce își însușesc prin furt munca altora. În virtutea drepturilor oamenilor muncii, ale națiunii, este necesar ca, în conformitate cu prevederile legilor, să se ia măsurile cele mai severe împotriva celor ce comit abateri, nereguli, care încalcă legile și normele de conviețuire socială. Aceasta constituie o cerință a înaltei democrații muncitorești, o condiție ca poporul să poată trăi în liniște, să construiască socialismul așa cum îl dorește. (Aplauze puternice, îndelungate).

Este adevărat, am avut și perioade cînd s-au comis abuzuri în aplicarea legilor. Acționînd pentru lichidarea abuzurilor, luînd măsuri ca ele să nu se mai repete niciodată, nu avem dreptul, sub nici un motiv, să slăbim vigilența, să slăbim fermitatea față de cei ce încalcă legile și normele de conviețuire socială. Cu atît mai mult trebuie să fim necrutători față de cei care se pun în slujba dușmanilor țării, trădează interesele poporului și patria. (Aplauze puternice).

4. Apărarea patriei, a independenței naționale, a cuceririlor socialismului — datoria întregului popor

Stimați tovarăși,

Construirea societății socialiste are loc în condiții internaționale complexe, ale existenței politicii de forță, a conflictelor militare și războaielor, a menținerii pericolului unui război mondial. În asemenea împrejurări, România socialistă are datoria să ia toate măsurile pentru dezvoltarea capacității de apărare, pentru organizarea, instruirea și înzestrarea armatei, astfel ca, în orice împrejurări, aceasta să-și îndeplinească îndatorirea sacră față de popor, de a apăra cuceririle revoluționare, independența și suveranitatea sa. Pornim de la faptul că apărarea patriei constituie îndatorirea fundamentală a întregului nostru popor. De aceea, este necesar să dezvoltăm toate formele de pregătire militară și de apărare a țării, să întărim și să dezvoltăm activitatea gărzilor muncitorești, a unităților de pregătire militară a tineretului, să organizăm apărarea teritorială în care — așa cum am menționat — autoconducerea și autoaprovizionarea reprezintă un factor de importanță deosebită. Pornind de la această concepție, să întărim și să dezvoltăm continuu legăturile dintre armată și popor, să dezvoltăm o largă conlucrare, în pregătirea de luptă a armatei cu gărzile muncitorești și unitățile de pregătire militară a tineretului, cu masele largi populare. Armata constituie brațul înarmat al poporului, ea trebuie să slujească în orice împrejurări poporul, să aperc cuceririle revoluționare, independența și suveranitatea țării. (Aplauze puternice, îndelungate).

În același timp, în conformitate cu angajamentele noastre internaționale, armata română își va îndeplini întotdeauna îndatoririle de apărare împreună cu armatele prietene, împotriva unui atac imperialist.

Vom dezvolta relațiile cu armatele celorlalte țări socialiste, cu armatele țărilor independente, considerînd că aceasta constituie un factor important în apărarea independenței, în lupta pentru prevenirea unui nou război mondial.

După cum este știut, de-a lungul secolelor, armata română a acționat numai și numai în apărarea ființei poporului, a independenței naționale. A existat o singură împrejurare în care clasele dominante au forțat armata să acționeze, împotriva intereselor naționale ale poporului, alături de Germania hitleristă, împotriva Uniunii Sovietice. Poporul nostru a tras toate concluziile necesare din această încălcare a tradițiilor de secole ale poporului și armatei române, care niciodată nu a invadat alte popoare și dimpotrivă, a constituit un sprijin puternic în lupta de eliberare a altor națiuni și popoare. (Aplauze puternice, îndelungate)

Armata noastră este formată și educată astăzi în spiritul înaltelor idealuri de dreptate socială și națională ale socialismului, în spiritul prieteniei și colaborării cu

toate statele, fără deosebire de orînduire socială. Ea se pregătește pentru a apăra independența țării în cazul unei agresiuni, pentru a-și îndeplini obligațiile în cadrul alianțelor, în cazul unui atac imperialist.

Consider necesar să afirm cu toată puterea la plenară, în fața întregului popor, că nicidecum armata română nu va participa la un război agresiv, nu se va ridica împotriva altor popoare, ea va duce numai război de apărare a patriei. (Aplauze puternice). Istoria ne învață că este necesar ca fiecare popor să vegheze ca armata sa să nu participe, în nici o împrejurare, la subjugarea și asuprirea altor popoare. Aceasta este una din cerințele fundamentale ale societății socialiste, ale socialismului în general! Nu trebuie să uităm nicidecum teza revoluționară, marxist-leninistă, că un popor care asuprește alte popoare nu poate fi liber!

5. Socialismul — opera conștiință a tuturor oamenilor muncii

Privind în perspectivă, putem afirma că se impune să asigurăm întărirea continuă a statului și organelor sale, pentru a-și putea îndeplini, în toate domeniile, rolul de organizator în dezvoltarea economico-socială, în asigurarea muncii pașnice, în construcția socialistă, în apărarea independenței și suveranității țării. În același timp, trebuie să extindem continuu formele de conlucrare între organismele democrației muncitorești și organele statului, acestea completîndu-se reciproc și dînd un caracter tot mai democratic societății noastre socialiste, asigurînd participarea organizată a tuturor categoriilor sociale la conducerea țării.

Putem afirma că democrația muncitorească-socialistă este superioară oricărei forme de democrație cunoscută în istorie, inclusiv democrației burgheze. Este necesar să veghem permanent la dezvoltarea continuă a democrației muncitorești-socialiste ca factor determinant al făuririi socialismului și comunismului în România. (Aplauze puternice, prelungite).

Socialismul este opera maselor populare, a oamenilor muncii, a poporului, el se construiește cu poporul și pentru popor. Socialismul este opera conștiință a clasei muncitoare, a maselor populare, a poporului, care își făurește în mod conștient, în conformitate cu cerințele dezvoltării sociale, propria istorie, propriul viitor. Nu trebuie să uităm nici un moment că tot ceea ce am realizat în dezvoltarea socialistă a țării este rodul muncii pline de abnegație a clasei muncitoare, a țărânimii și intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor. De aceea, în realizarea Programului partidului trebuie să facem totul pentru a asigura rolul conducător al clasei muncitoare, participarea conștientă a poporului la făurirea comunismului. (Aplauze puternice). Clasa muncitoare, celelalte clase și categorii sociale, poporul, iată adevăratul făuritor al socialismului! Tot ceea ce înfăptuim trebuie să răspundă năzuințelor poporului, să asigure bunăstarea și fericirea sa. Aceasta constituie, de fapt, însăși esența democrației muncitorești-socialiste!

Iată de ce, la a 60-a aniversare a partidului, am pus problema de a ne gîndi dacă formularea de „dictatură a proletariatului” mai corespunde sau nu noii etape de dezvoltare a societății noastre. Atunci am menționat că va trebui să renunțăm la această noțiune și să o înlocuim cu noțiunea de „statul democrației muncitorești” sau cu o altă denumire, care să răspundă noilor condiții de dezvoltare socialistă a patriei, de manifestare largă a democrației muncitorești, revoluționare, de participare conștientă a întregului popor la făurirea propriului său viitor.

6. Raportul dialectic dintre partidul comunist și statul socialist

Aș dori, de asemenea, să mă refer la rolul statului în societatea noastră socialistă. Statul, organele sale supreme legislative și executive reprezintă puterea supremă în societatea noastră socialistă. Legile țării și deciziile, în conformitate cu legea, ale organelor de stat sînt obligatorii pentru toți cetățenii țării.

Rolul conducător al partidului în societatea noastră socialistă nu înlocuiește în nici o împrejurare organele de stat, nu diminuează și nu poate să diminueze sub nici o formă răspunderea organelor de stat în fața legilor și a poporului.

Este necesar să înlăturăm orice neînțelegere cu privire la cine ocupă locul mai principal în societate — partidul sau statul. Nu, nici nu trebuie să se pună o asemenea întrebare.

Statul și organele sale nu pot fi înlocuite de nimeni, deci nici de organele de partid.

Statul, organele de stat sînt direct răspunzătoare de buna desfășurare a întregii activități economico-sociale, de întărirea ordinii și disciplinei socialiste.

Organele de partid nu trebuie să înlocuiască organele de stat, dimpotrivă, ele trebuie să facă totul pentru întărirea rolului statului, pentru buna funcționare a organelor sale de sus pînă jos.

Activiștii de partid, comuniștii care lucrează în organele de stat răspund în fața legilor și poporului pentru activitatea lor. Ca activiști și comuniști, ei trebuie să dea totodată socoteală permanent în fața partidului de activitatea lor, să se afle permanent sub controlul partidului. Una pe alta nu se exclude, ci se condiționează în mod dialectic, în mod reciproc.

Orice încălcare a legilor țării este incompatibilă cu calitatea de membru al Partidului Comunist Român.

Este adevărat că noi pornim de la teza științifică potrivit căreia statul a apărut într-o anumită etapă a dezvoltării sociale, cînd au apărut clasele exploatatoare, împărțirea societății în clase antagoniste — și va dispărea într-o anumită etapă de dezvoltare. Cum se va înfăptui procesul dispariției, desigur, mai este timp să ne gîndim.

Actualmente trebuie să înțelegem că statul va continua și azi — și într-o lungă perioadă de timp, inclusiv în societatea comunistă — să aibă un rol important în organizarea vieții sociale, în dezvoltarea societății. Se vor schimba formele de activitate, caracterul statului, în raport de dezvoltarea forțelor de producție și a societății.

În legătură cu aceasta, consider necesar să aducem lămuriri în ce privește drapelul țării și al partidului.

În conformitate cu prevederile Constituției, drapelul unic de stat este Tricolorul, ca simbol al unității, suveranității și independenței naționale a Republicii Socialiste România. (Aplauze puternice, prelungite).

Drapelul de stat, Tricolorul, nu poate fi înlocuit de nici un alt drapel.

Drapelul partidului oglindește simbolul de luptă revoluționară a partidului, ea și steagurile altor organizații — Uniunea Tineretului Comunist, Organizația de pionieri, Șoimii patriei. Dar drapelul partidului — și cu atît mai mult alt drapel — nu poate înlocui drapelul de stat, Tricolorul. Și pentru partid, cît și pentru toate celelalte organizații, drapelul suprem este Tricolorul, simbolul unității întregului popor, al independenței și suveranității patriei. (Aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Ceașescu și poporul !”, „Ceașescu — Tricolorul !”).

VI

DEZVOLTAREA NAȚIUNII SOCIALISTE ȘI REZOLVAREA JUSTĂ A PROBLEMEI NAȚIONALE — CONDIȚIA FUNDAMENTALĂ PENTRU ÎNTĂRIREA UNITĂȚII DE NEZDRUNCINAT A TUTUROR OAMENILOR MUNCII, FĂRĂ DEOSEBIRE DE NAȚIONALITATE, ÎN SLUJBA ÎNFLORIRII ROMÂNIEI SOCIALISTE

Dragi tovarăși,

Am vorbit în prima parte a expunerii mele despre drumul istoric parcurs de poporul nostru, despre luptele duse pentru formarea națiunii române și a statului național unitar.

După cum este binecunoscut, națiunea a apărut pe o anumită treaptă a dezvoltării societății omenești. În societatea noastră socialistă, ea a căpătat noi dimensiuni, noi caracteristici. Însăși lichidarea împărțirii societății în clase antagoniste, în clase asupritoare și în clase asuprite, formarea societății socialiste bazate pe clase prietene, animate de aceleași țeluri și interese, dezvoltarea unitară a forțelor de producție, a științei, învățămîntului și culturii, a unei concepții noi despre lume și viață, a schimbat fundamental caracterul și rolul națiunii. Putem afirma cu deplină temei că națiunea noastră a căpătat caracteristici superioare, dezvoltîndu-se pe o treaptă mai înaltă în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării spre comunism.

Există toate temeiurile să se presupună că și în societatea comunistă, căpătînd noi caracteristici și însușiri, națiunea va continua să existe ca un factor important al colaborării și păcii internaționale. În acest spirit, dezvoltarea sentimentului de

mindrie națională, a patriotismului socialist, constituie un factor de importanță deosebită în lupta pentru socialism, pentru pace și colaborare internațională.

Este bine, cred, să subliniez că, vorbind de mindria națională și patriotismul socialist, trebuie să înțelegem prin aceasta a prețui și a cinși trecutul glorios de muncă și luptă, tot ceea ce a fost și este bun în dezvoltarea de-a lungul secolelor și secolelor a poporului nostru. În același timp, în mod hotărât să știm să clarificăm acele acțiuni și stări de lucruri care nu au corespuns spiritului și poporului nostru și, mai cu seamă, nu trebuie în nici un fel, vorbind de mindria națională și de patriotismul socialist, să se înțeleagă că trebuie să opunem acestea altor națiuni sau vreunei naționalități. Dezvoltarea sentimentului de mindrie națională trebuie strins legată cu dezvoltarea spiritului de prietenie cu alte popoare, de prietenie, conlucrare și conviețuire a oamenilor muncii români cu oamenii muncii de diferite naționalități din țara noastră. În acest sens, mindria națională și patriotismul socialist trebuie să devină un factor al întăririi unității poporului nostru, a colaborării internaționale cu toate națiunile lumii. (Aplauze puternice, îndelungate).

Trebuie, de asemenea, să avem în vedere că pe teritoriul României s-au așezat, în decursul istoriei, și cetățeni de alte naționalități, că în cadrul conviețuirii comune s-a ajuns la o întrepătrundere și înțelegere reciprocă, astfel că astăzi, pe teritoriul patriei noastre se găsește și oameni ai muncii de naționalitate maghiară, germană și de alte naționalități. După cum se știe, nu o dată oamenii muncii români, maghiari, germani, sârbi și alții au luptat împreună pentru libertate și dreptate, înțelegând că pe deasupra originii naționale ei trebuie să-și unească rindurile împotriva asupritorilor. Este, de asemenea, bine cunoscut faptul că întotdeauna clasele asupritoare au căutat să învrăjbească oamenii muncii de diferite naționalități pentru a-i putea asupri și subjugă mai bine. Și astăzi unele țări, unele cercuri reacționare, imperialiste, folosesc problema națională ca un mijloc de învrăjpire și dezbinare a popoarelor.

Partidul nostru comunist s-a pronunțat întotdeauna împotriva politicii de asuprire națională, militând neabătut pentru deplina egalitate în drepturi între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. Din momentul înlăturării revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, al înlăturării revoluției democratice, a revoluției socialiste, în România s-a trecut la rezolvarea problemei naționale în spiritul concepției revoluționare a marxism-leninismului, asigurându-se deplina egalitate în drepturi între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. Am putea spune că aceasta constituie una din marile cuceriri ale societății noastre socialiste, cu care pe drept cuvânt ne putem mandri și pe care trebuie s-o dezvoltăm. (Aplauze). Avem obligația să facem și în viitor totul pentru aplicarea neabătută a principiilor deplinei egalități în drepturi, asigurând participarea tuturor oamenilor muncii la conducerea vieții economice și sociale. În patria noastră, indiferent de naționalitate, cetățenii au aceleași drepturi și îndatoriri.

Avem o patrie comună. Prin munca unită a întregului popor înlăptăm cea mai dreaptă și umană societate din lume — societatea socialistă și comunistă. Să facem totul pentru a întări colaborarea și unitatea de nezdruncat a întregului popor, a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate ! (Aplauze puternice, îndelungate). Oricine încearcă, într-o formă sau alta, să lovească în colaborarea și unitatea cetățenilor patriei noastre, se pune implicit în slujba dușmanilor țării, a dușmanilor constructorilor socialismului. (Vii aplauze). Indiferent de originea părinților, avem o origine comună : a patriei în care ne-am născut ; cu toții trebuie să învățăm și să vorbim o limbă unică, limba concepției revoluționare materialist-dialectice și istorice. Să învățăm să iubim și să apărăm patria noastră comună ! (Aplauze puternice. Se scandează „Ceașescu — R.S.R.“). În orice împrejurări toți trebuie să servim poporul, patria, partidul, cauza socialismului și comunismului, libertatea și independența ei ! Aici, în România, oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, strins uniți, trebuie să-și făurească, sub conducerea politică a Partidului Comunist Român, viața nouă, liberă, în deplină egalitate și frăție. Aici, în comun, să făurim comunismul ! (Aplauze puternice).

Pornind de la necesitatea asigurării conlucrării și participării organizate a tuturor cetățenilor la făurirea vieții noi, a bunăstării și fericirii, este necesar să dezvoltăm activitatea Frontului Democrației și Unității Socialiste, activitatea Organizației Democrației și Unității Socialiste care asigură participarea organizată a cetățenilor nemembri de partid la întreaga viață politică și socială. Să facem totul pentru asigurarea deplinei unități, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, a tuturor oamenilor muncii, a întregului popor, aceasta constituind o cerință fundamentală a înălțării ferme a patriei noastre pe calea socialismului și comunismului, a ridicării României pe noi culmi de progres și civilizație, a întăririi independenței și suveranității sale. (Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceașescu — P.C.R.“).

VII

DINAMICA STRUCTURII SOCIALE ÎN ROMÂNIA ȘI PERFECTIONAREA RELATIILOR SOCIALE

Stimați tovarăși,

Victoria socialismului, făurirea economiei socialiste unitare și dezvoltarea puternică a forțelor de producție a determinat profunde mutații în structura societății românești, realizarea unor noi relații bazate pe comunitatea de interese între noile clase și grupuri sociale.

În anii construcției socialiste clasa muncitoare s-a dezvoltat, iar în structura ei au apărut noi detașamente ca urmare a creării unor noi ramuri de producție de înaltă tehnicitate. S-a ridicat nivelul calificării profesionale și tehnice, precum și al conștiinței muncitorești. Clasa muncitoare a devenit și numericeste cea mai puternică clasă a societății socialiste românești, reprezentând peste 50 la sută din totalul populației active. Toate acestea au dus la creșterea continuă a rolului clasei muncitoare în societate, la îndeplinirea cu cinste a misiunii sale de clasă conducătoare a întregii națiuni, în opera de făurire a socialismului.

S-au produs schimbări importante în structura țărănimii, clasă care secole de-a rândul a fost principala forță numerică și de luptă pentru cauza formării și dezvoltării poporului nostru, a națiunii, pentru cucerirea independenței țării.

Ca urmare a dezvoltării forțelor de producție, a creșterii puternice a industriei și a altor sectoare de activitate, ponderea țărănimii a scăzut de la circa 80 la sută la mai puțin de 30 la sută; țărănimia continuă să fie a doua clasă socială, atât ca număr, cât și ca importanță, în viața economico-socială a țării. Mecanizarea, introducerea în producția agricolă a cuceririlor științei au dus la ridicarea nivelului de cunoștințe agricole, tehnice, de pregătire profesională și de cultură generală al țărănimii.

Datorită creșterii puternice a forțelor de producție, progresului științei, învățămîntului, culturii, o remarcabilă dezvoltare a cunoscut în această perioadă intelectualitatea, îndeosebi intelectualitatea tehnică. Merită subliniat faptul că astăzi intelectualitatea reprezintă a treia forță socială a societății românești și ocupă un loc de importanță deosebită în întreaga activitate de producție materială și creație spirituală.

Unitatea dintre muncitori, țărani și intelectuali s-a ridicat pe o treaptă nouă, constituind cheazășia înfăptuirii neabătute a Programului partidului, a ridicării patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, a sporirii bunăstării materiale și spirituale a poporului.

Putem afirma că structura socială actuală a societății românești exprimă nivelul de dezvoltare a forțelor de producție, locul pe care diferite ramuri îl ocupă în sfera producției materiale și spirituale.

În perspectivă se poate aprecia că încă multă vreme clasa muncitoare și țărănimia vor rămâne cele două clase principale ale societății românești. Deși va mai crește ponderea clasei muncitoare și se va mai reduce ponderea țărănimii în cadrul populației ocupate, probabil că în 1990 țărănimia va continua să reprezinte cel puțin 20 la sută din populația ocupată. Va mai crește într-o anumită măsură numărul intelectualității tehnice, dar mai cu seamă va spori rolul intelectualității în dezvoltarea societății socialiste, în înfăptuirea Programului partidului.

VIII

PARTIDUL COMUNIST — CENTRUL VITAL AL SOCIETĂȚII, FORȚA DINAMIZATOARE A ENERGHIILOR CREATOARE ALE ÎNTREGULUI POPOR PE CALEA SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI

Stimați tovarăși,

Marile transformări revoluționare din patria noastră sînt rezultatul muncii pline de abnegație a clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor, care înfăptuiește neabătut politica internă și externă a Partidului Comunist Român.

Succesele obținute demonstrează cu putere justețea politicii partidului nostru de aplicare creatoare a legităților generale la condițiile concrete din România.

Este binecunoscut că în țara noastră mișcarea revoluționară s-a dezvoltat și ideile socialismului științific au cunoscut o largă răspindire, odată cu apariția pe scena istoriei a clasei muncitoare. Socialiștii români au participat activ la evenimentele cele mai importante din viața poporului nostru, ca și la evenimentele de seamă ale mișcării muncitorești internaționale, fiind prezenți în prima internațională comunistă, pe baricadele Comunei din Paris. Dealtfel, după cum este cunoscut, problemele Principatelor Românești au atras în mod deosebit atenția lui Marx, care a analizat o serie de evenimente din secolul al XIX-lea legate de dezvoltarea acestora, de politica marilor imperii și îndeosebi de politica imperiului țarist față de România.

Crearea, în 1893, a Partidului Social-Democrat Muncitoresc Român a constituit un moment important în organizarea politică a clasei muncitoare, în creșterea rolului ei în viața socială și politică a României. Nu doresc să mă refer la alte evenimente și momente importante din activitatea mișcării muncitorești dinainte de primul război mondial. Ceea ce merită subliniat este că apariția și afirmarea mișcării noastre revoluționare, muncitorești, socialiste își are originea în viața și lupta clasei muncitoare, nascându-se în strinsă legătură cu dezvoltarea forțelor de producție, a clasei muncitoare din România. (Aplauze puternice).

Mișcarea muncitorească socialistă a luat o poziție activă în lupta împotriva primului război mondial imperialist; în același timp, ea s-a pronunțat cu hotărâre pentru lichidarea dominației străine și înfăptuirea statului național unitar.

Un alt moment important în istoria mișcării muncitorești revoluționare din România l-a constituit făurirea Partidului Comunist Român în 1921. În toate bătăliile de clasă împotriva regimului burghezo-moșieresc, în perioada celui de-al doilea război mondial, în înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antimperialistă și antifascistă, Partidul Comunist Român a avut un rol principal, organizând și conducând luptele maselor populare, îndeplinindu-și rolul istoric în conducerea clasei muncitoare, a forțelor progresiste din România, pentru lichidarea vechii ordini sociale, pentru trecerea la făurirea societății socialiste. Acum, cînd analizăm stadiul la care a ajuns societatea românească, putem spune cu îndreptățită mîndrie că partidul nostru comunist și-a îndeplinit cu cinste misiunea istorică, a asigurat conducerea întregului popor în activitatea tumultuoasă de înfăptuire a celei mai drepte și mai umane societăți din lume, a societății socialiste. (Vii și puternice aplauze).

Partidul Comunist Român reprezintă forța politică conducătoare a întregii noastre societăți. El și-a cucerit încrederea și dragostea maselor populare, a poporului, ca rezultat al slujirii fără preget a intereselor oamenilor muncii, ale întregii națiuni, al aplicării ferme în viață a principiilor socialiste, al preocupării neabătute pentru ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului și înțărirea necontenită a independenței și suveranității țării. Partidul nostru este strîns legat de clasa muncitoare, de țărănime și intelectualitate, de toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, de întregul popor. El nu a avut și nu are decît un singur țel — acela de a servi cauza poporului, a socialismului, a independenței patriei. (Aplauze puternice, prelungite).

În actualul stadiu de dezvoltare a societății socialiste românești, în condițiile dezvoltării democrației socialiste, ale perfecționării cadrului democratic de participare a maselor populare la conducerea tuturor sectoarelor, partidului nostru îi revine înalta misiune de a constitui forța politică organizatoare și dinamizatoare a întregii activități economico-sociale. El reprezintă și va reprezenta în continuare centrul vital al funcționării societății noastre socialiste.

Trebuie să nu uităm nici un moment că partidul nostru s-a născut și s-a dezvoltat din rîndul forțelor revoluționare, din rîndurile clasei muncitoare, ale țărănimii, intelectualității, ale poporului, că el este continuatorul celor mai înaintate tradiții ale luptei pentru formarea și dezvoltarea poporului, a națiunii, a statului național unitar, al luptei pentru socialism. (Aplauze puternice).

În întreaga sa activitate, bazîndu-se pe concepția revoluționară materialist-dialectică și istorică, pe socialismul științific, partidul trebuie să tragă, totodată, concluzii profunde din istoria poporului și a patriei noastre, din istoria luptelor revoluționare, asigurînd întărirea continuă a forței materiale și spirituale a întregii națiuni. Să nu uităm nici un moment că forța partidului constă în legătura strînsă cu clasa muncitoare, cu țărănimea și intelectualitatea, cu întregul popor, că politica sa internă și externă trebuie să se inspire din realitățile societății românești și să răspundă năzuințelor întregului popor.

Făurirea socialismului, a societății socialiste multilateral dezvoltate, înaintarea spre comunism trebuie să se desfășoare împreună cu masele, cu întregul popor. Tot ceea ce realizăm trebuie să servească poporul, bunăstarea și fericirea sa. Partidul

nu a avut și nu va avea alt țel decât asigurarea unui nivel tot mai înalt de civilizație materială și spirituală al poporului, în condiții de independență și suveranitate, de pace și colaborare internațională.

Deși, teoretic, considerăm că partidul va trebui să dispară pe o anumită treaptă a dezvoltării comuniste a societății, putem afirma fără teamă de a greși că el va avea încă o viață și activitate îndelungată. De aceea, trebuie să acordăm, în continuare, atenția necesară întăririi partidului, ridicării nivelului său ideologic și politic, creșterii forței sale organizatorice, a unității sale, pentru a-și putea îndeplini în cele mai bune condiții misiunea istorică pe care o are și o va avea încă multă vreme, în întreaga perioadă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului în România.

Pornind de la aceste concluzii, nu trebuie să considerăm că organizarea și activitatea partidului vor rămâne aceleași. De la crearea sa și pînă în prezent, îndeosebi în anii construcției socialiste, partidul a suferit multe transformări în formele de organizare și de muncă, în felul în care își îndeplinește rolul de forță politică conducătoare a societății socialiste.

Și în viitor partidul va continua să reprezinte centrul vital al societății, forța care dinamizează energiile creatoare ale maselor populare, ale întregului popor. Trebuie să avem însă în vedere că funcțiile, rolul și formele sale de organizare și activitate vor suferi modificări în funcție de etapele istorice de dezvoltare ale societății socialiste și comuniste românești.

Este evident că dezvoltarea pe noi trepte a forțelor de producție, realizarea unei noi calități a vieții și muncii, creșterea puternică a rolului științei, învățămîntului, culturii, ca factori determinanți de înaintare spre comunism, perfecționarea și dezvoltarea continuă a cadrului democratic, a democrației muncitorești socialiste, participarea tot mai activă și directă a maselor populare la conducerea diferitelor sectoare de activitate, făurirea în mod conștient de către poporul însuși a propriei sale istorii vor pune noi obiective, vor cere schimbări corespunzătoare în funcțiile și activitatea partidului.

Trebuie să înțelegem că, la fel ca orice organism social, și partidul, pentru a-și putea îndeplini misiunea sa istorică, de înaltă răspundere în societatea socialistă, trebuie să se perfecționeze, mergînd în pas cu marile transformări sociale, revoluționare. El trebuie să fie mereu forța care să asigure înlăturarea din viața economico-socială a tot ceea ce este vechi, perimat, nu mai corespunde noilor condiții, noii etape de dezvoltare, și promovarea cu îndrăzneală a noului în toate sectoarele de activitate. Partidul trebuie să emită lumina care să călăuzească întreaga națiune pe drumul luminos al comunismului. Este deci necesar ca partidul să rămînă permanent tinăr, să fie mereu pătruns de spirit revoluționar, novator, să tragă permanent concluzii din realitățile sociale, din noile cuceriri ale științei și cunoașterii umane.

Este necesar să acționăm permanent pentru perfecționarea continuă a activității organelor și organizațiilor de partid. Să facem totul ca fiecare organizație de partid să-și îndeplinească în cele mai bune condiții misiunea, la locul său de muncă, în unirea forțelor oamenilor muncii, în înfăptuirea autoconducerii și autogestunii muncitorești.

Așa cum am menționat nu o dată, în întreaga lor activitate comuniștii trebuie să servească interesele maselor, ale poporului. Ei nu au și nu pot avea drepturi deosebite în societatea socialistă. Ei au însă, ca revoluționari care în mod conștient s-au angajat să acționeze pentru înfăptuirea idealurilor socialismului și comunismului, datoria de a-și îndeplini cu cinste îndatoririle în toate domeniile de activitate. (Aplauze puternice, prelungite).

O atenție deosebită trebuie să acordăm creșterii spiritului de răspundere și disciplinei în îndeplinirea neabătută a sarcinilor încredințate de partid și popor. În orice funcție s-ar afla, comunistul trebuie să dea dovadă de înaltă principialitate, de înaltă răspundere și exigență, să acționeze cu toată hotărîrea pentru înfăptuirea legilor țării și a hotărîrilor partidului. Comunistul nu trebuie să se împace cu lipsurile, cu neajunsurile, fiind mereu intransigent cu el însuși, ca și cu tovarășii săi de muncă.

Ținînd seama de rolul important al partidului în societatea socialistă românească, este necesar să dezvoltăm continuu democrația internă de partid, ca parte a democrației muncitorești, socialiste, să asigurăm dezbaterile largă și participarea activă a comuniștilor la elaborarea politicii interne și externe a partidului. Numai asigurînd o largă democrație de partid, participarea activă a organizațiilor și organelor de partid, a tuturor comuniștilor la elaborarea politicii generale a partidului, creăm condițiile necesare întăririi democrației muncitorești, unirii eforturilor maselor populare, creșterii rolului lor în elaborarea politicii interne și externe a României.

În același timp, să nu uităm că trebuie să avem o atitudine fermă față de lipsuri, față de greșeli, să combatem cu hotărâre orice încălcare a legilor și hotărârilor statului, să dezvoltăm puternic spiritul critic și autocritic. Să dezvoltăm fără teamă lipsurile, greșelile și să acționăm cu toată hotărârea pentru înlăturarea lor. Dezvoltarea criticii și autocriticii, a atitudinii combative față de orice încălcări ale legilor și hotărârilor, constituie o parte inseparabilă a democrației interne de partid, a democrației muncitorești, garanția perfecționării și înnoirii continue a activității partidului, a creșterii rolului său de forță politică conducătoare a societății socialiste românești. (Aplauze puternice).

Partidul nostru numără circa 3 200 000 de membri. Putem considera că, în momentul de față, problema principală este nu creșterea numerică, ci ridicarea calității membrilor de partid. În centrul preocupării noastre trebuie să stea în viitor, odată cu primirea în partid a celor mai buni oameni ai muncii din toate domeniile de activitate, creșterea exigenței față de îndeplinirea cerințelor statutare de către fiecare membru al partidului. Trebuie să facem astfel încât membrii de partid, cei care vor intra în partid, să înțeleagă bine concepția ideologică, științifică a partidului nostru, obligațiile și îndatoririle pe care și le asumă în calitate de luptători revoluționari consecvenți pentru triumful socialismului și comunismului, pentru apărarea, în orice împrejurări, a intereselor supreme ale poporului, a independenței și suveranității țării.

O atenție deosebită trebuie să acordăm, în viitor, activului de partid, creșterii rolului său în buna organizare a vieții și activității de partid, a întregii activități economico-sociale. În mod deosebit, trebuie să veghem la înfăptuirea unei juste politici de cadre, corespunzătoare cerințelor actuale etape de dezvoltare. Activiștii, cadrele de partid și de stat trebuie să corespundă exigențelor profesionale, tehnice, politice, să fie pătrunși de un înalt spirit revoluționar, să fie buni organizatori, buni realizatori ai politicii partidului și statului nostru. Să acordăm mai multă atenție întăririi controlului de partid, al comuniștilor, al maselor asupra activității și vieții cadrelor de partid și de stat. Activitatea tuturor activiștilor și cadrelor de partid și de stat trebuie să se desfășoare permanent în strinsă legătură cu membrii de partid, cu masele de oameni ai muncii, să fie sub controlul acestora. Fiecare trebuie să dea socoteală și să răspundă în fața partidului, a maselor populare de felul în care își îndeplinește misiunea încredințată. Aceasta constituie una din laturile importante ale democrației de partid și democrației muncitorești, o condiție a forței și vitalității partidului. Este necesar să ne preocupăm permanent de ridicarea nivelului de cunoștințe profesionale, tehnice, științifice ale cadrelor de partid și de stat și să asigurăm înfăptuirea neabătută a principiului rotației. Să facem totul pentru a asigura în toate domeniile activiști, cadre care se bucură de încrederea maselor populare, a poporului, hotărâți să servească în orice împrejurări poporul, socialismul, independența și suveranitatea României. (Aplauze puternice, îndelungate).

IX

ACTIVITATEA IDEOLOGICĂ, TEORETICĂ, POLITICO-EDUCATIVĂ — PUTERNICĂ FORȚĂ ÎN UNIREA TUTUROR OAMENILOR MUNCII, ÎN DEZVOLTAREA CONTINUĂ A FORȚELOR DE PRODUCȚIE ȘI PERFECTIONAREA RELAȚIILOR SOCIALE, A FORMELOR DE CONDUCERE A SOCIETĂȚII

Stimați tovarăși,

Puternica dezvoltare a forțelor de producție, schimbările produse în structura și relațiile sociale, ca rezultat al realizării economiei unitare socialiste, al victoriei socialismului și trecerii la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, au impus desfășurarea unei largi activități teoretice, ideologice, politico-educative, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului.

În întreaga sa activitate teoretică, ideologică, politico-educativă, partidul nostru se bazează pe concepția revoluționară a materialismului dialectic și istoric, pe ideile înaintate ale socialismului științific. Partidul nostru a pornit și pornește de la necesitatea cunoașterii și aplicării createoare a adevărurilor și legităților generale obținute de poporul român în dezvoltarea economico-socială, în construcția socialistă demonstrează cu putere justetea politicii generale a partidului, forța atotbiruitoare a materialismului dialectic și istoric, a socialismului științific. Practica construcției

socialiste atestă cu putere de netăgăduit că făurirea socialismului trebuie să se bazeze atît pe legităţile generale, cît şi pe realităţile economice, sociale, istorice şi naţionale ale fiecărui popor, ale fiecărei ţări. Orice nesocotire a legităţilor şi principiilor generale socialiste poate aduce mari daune şi pune chiar în pericol construcţia socialistă, dar, tot astfel, nesocotirea realităţilor, aplicarea unor modele sau sabloane care nu ţin seama de aceste realităţi pot provoca mari greutăţi, punînd în pericol însăşi dezvoltarea socialistă a ţării. Este deci necesar să veghem permanent la împletirea armonioasă, la realizarea unităţii dialectice între adevărurile generale şi realităţile concrete, economico-sociale, pentru a asigura desfăşurarea cu succes a construcţiei socialiste, înfăptuirea Programului partidului de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintarea spre comunism. Putem afirma că partidul nostru a ţinut seama în activitatea sa atît de legităţile generale, cît şi de realităţile concrete ale societăţii româneşti.

Marile transformări revoluţionare din ţara noastră au dus în acelaşi timp, la profunde schimbări în concepţia, în nivelul de conştiinţă socială şi politică a oamenilor muncii, a maselor largi populare. Activitatea teoretică, ideologică, politico-educativă a avut un rol de mare însemnătate în înarmarea partidului, a clasei muncitoare, a ţărănimii şi intelectualităţii, a maselor largi populare cu înţelegerea ştiinţifică a realităţilor societăţii socialiste româneşti, a realităţilor vieţii internaţionale contemporane. Această activitate a contribuit la ridicarea nivelului general de cunoştinţe al oamenilor muncii, la lărgirea orizontului lor cultural, la formarea conştiinţei omului nou al societăţii noastre. Munca teoretică, ideologică, politico-educativă a partidului s-a transformat — am putea spune — într-o puternică forţă în unirea eforturilor oamenilor muncii, ale întregului popor în opera de făurire a societăţii socialiste, a exercitat o puternică influenţă în dezvoltarea forţelor de producţie, în perfecţionarea relaţiilor sociale, a formelor de conducere a societăţii noastre.

În acelaşi timp, trebuie să spunem deschis că asistăm la o anumită rămînere în urmă a activităţii teoretice, ideologice, politico-educative faţă de forţele de producţie, faţă de schimbările în structura socială şi în relaţiile de producţie. Se poate afirma că baza materială a societăţii noastre socialiste a mers mai înainte, s-a dezvoltat mai puternic decît conştiinţa socială, decît activitatea teoretică, ideologică, politico-educativă. Aceasta are, fără îndoială, anumite urmări negative şi trebuie să acţionăm pentru realizarea unei concordanţe cît mai depline între cele două laturi ale dezvoltării sociale. Să transformăm activitatea teoretică, ideologică, politico-educativă într-o forţă care să determine dezvoltarea continuă a forţelor de producţie, perfecţionarea structurii şi relaţiilor sociale.

X

SĂ FACEM LOC NOULUI ÎN GÎNDIREA TEORETICĂ REVOLUȚIONARĂ, SĂ ACȚIONĂM ÎN MOD CONȘTIENT ÎN DIRECȚIA PERFECȚIONĂRII NOII SOCIETĂȚI !

Noi am analizat și am tras o serie de concluzii din activitatea practică a partidului, a poporului nostru în construcția socialistă. Viața a confirmat multe legități, multe teze generale cu privire la construcția socialistă, dar, totodată, a infirmat o serie de teze, ne-a făcut să înțelegem că unele legități și teze generale nu mai corespund noii etape de dezvoltare a societății socialiste românești. Din aceasta am tras și trebuie să tragem concluziile corespunzătoare.

După cum se știe, noi am tras o serie de concluzii teoretice, ideologice și practice în ce privește conducerea democratică a activității economice-sociale, renunțînd la concepția conducerii unipersonale și introducînd organele democratice de conducere, consiliile muncitorești și adunările generale ale oamenilor muncii. Am tras concluzia necesității dezvoltării democrației muncitorești, a participării maselor populare, a întregului popor la conducerea societății — calea sigură a înfăptuirii cu succes a Programului partidului. Am tras concluzia că socialismul și democrația sînt de nedespărțit, că societatea socialistă trebuie să realizeze forma cea mai înaltă de democrație, participarea directă a maselor la conducerea societății.

Noua etapă de dezvoltare a societății noastre impune să analizăm temeinic realitățile și să tragem concluziile necesare, teoretice și practice, pentru activitatea viitoare. M-am referit la o serie de probleme privind istoria, statul, rolul său în societatea noastră, partidul și altele. Aceste probleme va trebui să le aprofundăm

în raport cu experiența, cu practica construcției socialiste, cu noua etapă a dezvoltării societății.

În această privință este necesar să acordăm mult mai multă atenție activității teoretice, ideologice, generalizării experienței construcției socialiste, acționând cu hotărâre pentru promovarea noului în toate sectoarele. După cum este cunoscut, partidul nostru a atras atenția asupra acțiunii legii dialecticii, a legii luptei contrariilor în societatea socialistă și comunistă. Așa cum am menționat în prima parte a expunerii mele, trebuie să avem permanent în vedere că legile dialecticii se manifestă cu putere și în societatea socialistă și, probabil, și în societatea comunistă. De aceea se impune să studiem, să înțelegem, să sesizăm la timp apariția contradicțiilor și să acționăm pentru înlăturarea lor. În acest sens trebuie să dăm la o parte tot ce este vechi și nu mai corespunde, și să facem loc noului, să acționăm în mod conștient în direcția înnoirii societății.

Consider necesar să trecem la elaborarea unui program amplu de activitate teoretică, ideologică, de analiză, în spiritul concepției materialist-dialectice, a tuturor fenomenelor interne și internaționale, pentru a putea trage concluziile corespunzătoare pentru activitatea viitoare. În momentul de față consider că aceasta are o importanță deosebită pentru activitatea viitoare a partidului nostru, pentru construcția socialistă. Totodată aceasta este esențial pentru înțelegerea procesului revoluționar mondial, a schimbărilor care au loc în lume, a noilor probleme pe care le ridică trecerea altor popoare pe calea socialismului, lichidarea dominației coloniale, făurirea a zeci de state care luptă pentru consolidarea independenței lor.

Unii tovarăși de peste hotare, și chiar unii din țară, pun întrebarea : de ce în Programul partidului nostru s-a formulat teza făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, în timp ce alte țări socialiste au formulat teza societății socialiste dezvoltate. Desigur, problema formulării unui obiectiv strategic constituie sarcina fiecărui partid. Fiecare stabilește aceasta pornind atât de la legitățile generale, cât și de la realitățile concrete. Cu prilejul adoptării Programului partidului de către Congresul al XI-lea am arătat că ne-am gândit să stabilim obiectivul strategic al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate având în vedere toate laturile vieții sociale — baza materială, conducerea și dezvoltarea democrației, rolul tot mai important al științei, activitatea ideologică, politico-educativă. Am dat formularea de „multilateral dezvoltată“ societății noastre viitoare pentru a nu se crea neînțelegeri, pentru a nu se lăsa loc neglijării vreunei laturi a activității, pentru a nu se trage concluzia că, vorbind de societatea socialistă dezvoltată, ne-am referi numai, sau mai cu seamă, la dezvoltarea bazei materiale.

Ni se pune, de asemenea, întrebarea : de ce nu folosim teza socialismului real. Și aici pornim de la faptul că este dreptul fiecărui partid de a caracteriza, într-o formă sau alta, socialismul pe care îl construiește. În ce ne privește, considerăm că formularea generală de socialism și obiectivul strategic de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism corespund pe deplin principiilor socialismului științific. Cu atât mai mult cu cât trăim într-o epocă, cînd noi și noi popoare trec, sau se pronunță pentru trecerea pe calea socialistă, fiecare acționînd în concordanță atât cu legitățile generale, care își păstrează valabilitatea, cât și cu realitățile concrete din țara respectivă. Considerăm că teza elaborată încă de Marx și Lenin după care trecerea spre socialism a popoarelor va avea loc într-o mare diversitate de condiții și va duce la noi forme și practici își păstrează actualitatea, este pe deplin confirmată de viață. Evident, trecerea spre socialism într-o serie de țări capitaliste dezvoltate și în țările în curs de dezvoltare se va desfășura în forme diferite. Aceasta va îmbogăți tezaurul teoriei și practicii revoluționare. Dacă am folosi formularea „socialism real“ pentru țara noastră, s-ar putea întimpla ca unii tovarăși să tragă concluzia că absolutizăm forma noastră de construcție socialistă, o considerăm ca singura valabilă și negăm, într-o formă sau alta, realismul altor căi și forme de construcție socialistă. Or, noi considerăm că orice formă de construcție socialistă care se înfăptuiește într-o țară este reală și corespunde necesităților istorice. (Aplauze puternice).

În ultimul timp asistăm la o intensificare a campaniei anticomuniste, împotriva țărilor socialiste, a socialismului în general. Pornind de la unele greutăți, de la unele evenimente din unele țări socialiste, anumite cercuri încearcă să tragă concluzii cu privire la așa-zisa criză a socialismului, mergînd pînă la a afirma că socialismul nu ar mai reprezenta singura alternativă valabilă pentru înlocuirea societății capitaliste bazate pe exploatarea și asuprirea maselor populare, a altor popoare.

Din păcate, chiar în unele partide comuniste au apărut teze care pun în discuție valabilitatea și caracterul dezvoltării socialiste a unei țări sau alteia. Aceste teze apar într-un moment de mare încordare internațională, de ascuțire a contradic-

țiilor pe plan mondial, de accentuare a crizei economice mondiale și, drept urmare, a crizei politice, sociale și morale a societății capitaliste.

Este adevărat că în construcția socialistă, pe lângă marile succese obținute, s-au comis și o serie de greșeli, abuzuri, după cum este binecunoscut, inclusiv în țara noastră. Ele au fost discutate și dezbătute — mă refer la țara noastră — și s-au tras concluziile corespunzătoare. Dar o analiză științifică, pe baza concepției revoluționare materialist-dialectice și istorice atestă cu putere că țările socialiste au obținut într-o perioadă scurtă realizări uriașe, demonstrând în practică superioritatea socialismului ca singura orinduire ce deschide calea omenirii spre lichidarea inegalităților sociale și naționale, a întronării dreptății sociale și naționale. (Vii și puternice aplauze). Greșelile, greutățile apărute într-o țară sau alta demonstrează că nesocotirea unor legități generale, neluarea în seamă a condițiilor concrete pot crea probleme serioase în dezvoltarea socialistă. Dar aceasta subliniază tocmai necesitatea aplicării ferme a principiilor socialiste în concordanță cu realitățile din fiecare țară, demonstrând în fond viabilitatea principiilor de bază ale socialismului științific. Greutățile apărute nu sînt legate de socialism, de prea mult socialism, ci de abateri și greșeli, de încălcarea unora sau altora din principiile de bază ale socialismului științific, de nesocotirea unor legități generale sau a realităților concrete dintr-o țară sau alta, sînt deci generate de faptul că nu se înfăptuiesc consecvent principiile socialiste. Concluzia logică ce se poate trage este necesitatea de a se acționa întotdeauna, în construirea noii orinduii sociale, în strînsă concordanță cu realitățile din fiecare țară, de a se ține seama de interesele poporului, de a se merge întotdeauna împreună cu clasa muncitoare, cu poporul.

Avem ferma convingere că atît greutățile din țara noastră, cit și din alte țări socialiste vor fi depășite, că socialismul își va afirma cu putere viabilitatea și forța innoitoare. Socialismul reprezintă singura alternativă pentru înlocuirea societății împărțite în clase exploatare și exploatate, singura cale de progres economico-social, de realizare a unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. (Aplauze puternice, prelungite).

Am subliniat toate acestea pentru a se înțelege mai bine că avem obligația să acționăm pentru perfecționarea activității noastre, pentru dezvoltarea cu succes a construcției socialiste, desfășurînd totodată o largă activitate teoretică, ideologică, politică, educativă, pentru a înarma partidul și poporul cu o perspectivă clară, pentru a contribui la îmbogățirea tezaurului comun al teoriei și practicii revoluționare, la respingerea propagandei îndreptate împotriva socialismului și comunismului, la creșterea prestigiului socialismului și comunismului în lume. (Aplauze puternice, prelungite).

XI

SĂ PĂSTRĂM PERMANENT CONVINGEREA FERMĂ ÎN IDEALURILE ÎNALTE ALE SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI, SĂ DESFĂȘURĂM O LARGĂ ACTIVITATE TEORETICĂ PENTRU CUNOAȘTEREA ISTORIEI, PENTRU ÎNȚELEGEREA LEGITĂȚILOR DEZVOLTĂRII SOCIETĂȚII ȘI NATURII

Stimați tovarăși,

Situația mondială complexă, greutățile apărute în unele țări socialiste au determinat apariția unor semne de întrebare, a unor confuzii și manifestări de neîncredere în perspectiva luptei revoluționare, a luptei clasei muncitoare, a popoarelor. Toate acestea sînt folosite de cercurile reacționare, imperialiste împotriva mișcării muncitorești revoluționare, a țărilor socialiste, a mișcării comuniste, a luptei de eliberare socială și națională, pentru independență și pace.

Tinînd seama de aceasta, se impune să desfășurăm o largă activitate teoretică, ideologică, să intensificăm munca politică, educativă pentru ca toți oamenii muncii să înțeleagă mersul evenimentelor, faptul că în desfășurarea procesului revoluționar, inclusiv în construcția socialistă, pot apărea și greutăți, insuccese, dar datorită comuniștilor, a constructorilor socialismului, a forțelor revoluționare este aceea de a acționa pentru înlăturarea greutăților și desfășurarea cu succes a luptei de transformare revoluționară a lumii. Întotdeauna în momentele grele din istorie au apărut șovăieli, au fost unii care nu au putut ține pasul cu lupta revoluționară, au dat înapoi.

Aceasta se datorește poate și faptului că uneori am absolutizat și am idealizat dezvoltarea societății socialiste, lăsând impresia falsă că socialismul nu poate cunoaște greutăți, nu poate cunoaște crize economice, că instaurarea puterii politice a clasei muncitoare și trecerea la construcția socialistă soluționează de la sine problemele, duc automat la înfăptuirea în viață a principiilor socialiste. Viața, realitățile au demonstrat că o astfel de reprezentare idilică a societății socialiste, de înțeles într-o anumită măsură în condițiile luptei împotriva vechii orânduiri sociale, este periculoasă și dăunătoare. Construcția societății socialiste se realizează în anumite condiții economice, sociale, istorice, în condițiile existenței imperialismului. De asemenea, trebuie învinse greutăți inerente realizării unei noi orânduiri sociale.

Așa cum am menționat și în alte împrejurări, drumul pe care am pornit, spre piscurile înalte ale comunismului, nu este deloc ușor. Trebuie învinse multe greutăți și este necesar, pornind spre aceste piscuri înalte, să fim gata la orice sacrificiu, să acționăm cu toată hotărârea și îndrăzneala pentru cucerirea lor. Chiar dacă unii se vor opri din mers la jumătatea drumului, vor ameți sau se vor rostogoli, neavînd curajul să urce sus, spre piscurile luminoase ale comunismului, noi trebuie să păstrăm permanent convingerea fermă în idealurile înalte ale socialismului și comunismului, să acționăm pentru a alege cele mai bune căi de realizare a visului de aur al omenirii — comunismul ! (Aplauze puternice, prelungite).

Așa cum am mai menționat, în legătură cu aceasta, este necesar să trecem la elaborarea unor lucrări teoretice, ideologice privitoare la stadiul actual al societății românești și la perspectivele înfăptuirii Programului partidului. Va trebui să acordăm o atenție deosebită problemelor conducerii societății, dezvoltării democrației muncitorești, revoluționare, a formelor celor mai potrivite de participare a maselor la conducerea societății, de realizare a celei mai democratice societăți din lume. Apare necesar să elaborăm o serie de lucrări cu privire la problemele economiei socialiste, la acțiunea legilor economice în socialism, la noul mecanism economic și întărirea autoconducerii și autogestunii muncitorești.

Este, de asemenea, necesar să intensificăm activitatea de elaborare a istoriei poporului român în spiritul concepției materialist-dialectice și istorice, redînd — pe baza datelor, a documentelor, a realității — viața, munca și lupta sa din cele mai vechi timpuri pînă în anii construcției socialiste. Va trebui să avem o istorie unitară care să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economică-socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atît rolul claselor sociale, al poporului, cît și al diferiților conducători ai statului și personalități politice, științifice, culturale. În această concepție a unei istorii unice, istoria poporului român va trebui să cuprindă și istoria mișcării muncitorești revoluționare, a Partidului Muncitoresc Social-Democrat, precum și a Partidului Comunist Român. Nu pot exista două istorii, una a poporului și una a partidului. Poporul nostru are o singură istorie, iar activitatea Partidului Comunist Român, ca și a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei. Va trebui să unificăm forțele din domeniul istoriei într-un singur institut de istorie națională care să cuprindă și Societatea de științe istorice.

De asemenea, apare necesar să trecem la unificarea muzeelor și să avem un singur muzeu central de istorie națională care să cuprindă toate documentele mai importante. Muzeele din alte centre să cuprindă documente care se referă la zona respectivă și unele copii din documentele care se găsesc la muzeul național.

Ținînd seama că elaborarea istoriei poporului român necesită timp îndelungat și va fi foarte voluminoasă, se impune să trecem la editarea unor lucrări istorice de sinteză de mare tiraj, atît în limba română, cît și în limbi de circulație internațională. Totodată, avînd în vedere că în unele țări, inclusiv în unele state socialiste, o serie de evenimente istorice care privesc nemijlocit poporul nostru sînt prezentate nerealist, citeodată denaturat, apare necesitatea organizării unor dezbateri comune cu istoricii din țările respective, pornind de la necesitatea clarificării și prezentării problemelor în lumina adevărului istoric, precum și a punerii în valoare a acelor momente și evenimente menite să contribuie la întărirea colaborării și prieteniei între popoarele noastre, a politicii de solidaritate și pace. (Aplauze puternice).

În ce privește istoria Partidului Comunist Român și mișcării muncitorești revoluționare, așa cum am menționat, va trebui să fie parte integrantă din istoria națională. Elaborarea unei lucrări sau unor lucrări speciale pe această temă va trebui să fie o completare a istoriei poporului român, redînd unele evenimente care nu pot să fie cuprinse în istoria națională mai amănunțit.

Vreau să fiu bine înțeles, tovarăși. Trebuie să înțelegem că partidul nostru nu este în afara națiunii și poporului, că națiunea noastră are o singură istorie, că partidul nostru s-a născut în luptele sociale, în cadrul istoriei poporului ; istoria sa

este istoria națiunii noastre și, deci, istoria națiunii este singura istorie care trebuie să oglindească întreaga dezvoltare a poporului nostru. (Aplauze puternice).

Cred că concepția pe care am avut-o de a avea două istorii, o istorie paralelă a partidului, este o rămășiță a vechii concepții încă din Internaționala a III-a, după care partidele comuniste își au istoria lor, nu trebuie neapărat să țină seama de interesele naționale și citeodată chiar să le nesocotească. Noi trebuie să lichidăm cu desăvârșire acest trecut care a fost foarte negativ pentru partidul și poporul nostru ! (Aplauze puternice).

Este, de asemenea, necesar să elaborăm o istorie universală în care să redăm și unele probleme ale istoriei mișcării muncitorești mondiale, ale luptei de eliberare națională. În același timp, ținând seama de marile transformări revoluționare din lume, se impune să elaborăm lucrări cu privire la schimbările și noul raport de forțe pe plan mondial, punind deosebi în evidență lichidarea colonialismului, dezvoltarea a zeci și zeci de state independente, creșterea luptei popoarelor pentru consolidarea independenței, pentru a fi deplin stăpîni pe destinele lor, pentru a-și organiza viața așa cum o doresc, fără nici un amestec din afară. Cu atît mai mult apare necesitatea unor asemenea lucrări, cu cît pe plan mondial, din partea unor cercuri, apare tendința de a nesocoti și de a minimaliza importanța luptelor de eliberare națională și, după care, formarea națiunilor nu ar mai reprezenta o importanță prea mare în actualele condiții ; sint, de fapt, concepții promovate și în trecut de imperialism și care servesc tocmai planurile de dominație și asuprire ale marilor țări imperialiste.

În același timp, va trebui să trecem la elaborarea unor lucrări științifice, filozofice cu privire la originea lumii și a societății. Trebuie să dăm un răspuns, de pe poziții materialist-dialectice și istorice, concepțiilor metafizice despre lume. Respectarea și garantarea libertății religioase nu trebuie înțelese ca acceptare de către comuniști a concepțiilor religioase, idealiste despre lume. Comuniștii, pornind de la cuceririle științei, ale cunoașterii umane, sint călăuziți de o concepție științifică despre lume și societate. Ei nu pot accepta teoriile despre existența unor forțe supranaturale care au dirijat sau dirijează încă universul. Cu atît mai mult astăzi, cînd științele fundamentale, cum este chimia, fizica, biologia, genetica și altele, au dat noi răspunsuri problemelor cunoașterii universului și a dezvoltării, a materialității lumii. În această situație este cu atît mai de neînțeles că mai pot apărea sau mai pot prinde la unii — și, din păcate, chiar comuniști — unele concepții retrograde, mistice. Subliniez aceasta, pentru că este necesar să tragem toate concluziile cu privire la unele lipsuri din activitatea noastră ideologică, politică, educativă, să acționăm în așa fel încît asemenea stări de lucruri să nu se mai poată repeta în nici o împrejurare. Este deci necesar, folosind cuceririle științei, ale filozofiei materialist-dialectice și istorice, să înarmăm pe comuniști, pe oamenii muncii, desfășurînd o largă activitate pentru înțelegerea științifică a originii lumii, a societății, a legilor care guvernează universul.

În mod deosebit să demascăm activitatea mistică a unor secte religioase folosite ca instrument în mina cercurilor reacționare imperialiste, a unor cercuri fasciste, a unor exocroci ce vor să abată omenirea de la problemele fundamentale ale lumii de astăzi, să folosească această cale pentru diversiune, pentru spionaj împotriva altor state.

În același timp, în activitatea noastră politico-educativă trebuie să combatem cu fermitate și să demascăm orice manifestări naționaliste, șovine, rasiste, antisemite, orice încercare de învrăjbire a oamenilor muncii de diferite naționalități, deosebi a tineretului. Nu trebuie să uităm că tocmai în împrejurări internaționale grele cercurile reacționare imperialiste, fascismul au recurs la asemenea concepții pentru a-și promova politica de dominație și asuprire a popoarelor.

XII

SARCINI CENTRALE ÎN ACTIVITATEA IDEOLOGICĂ, POLITICĂ ȘI CULTURAL-EDUCATIVĂ, ÎN DEZVOLTAREA CREAȚIEI LITERAR-ARTISTICE

Activitatea noastră ideologică și politică, educativă trebuie să pornească permanent și să se bazeze pe ideile nobile ale socialismului științific, ale umanismului revoluționar. În centrul activității noastre politice, educative trebuie să stea dezvoltarea dragostei față de țară, față de popor, față de cauza socialismului, dezvoltarea patriotismului revoluționar. În același timp, să cultivăm în rîndul oamenilor muncii spiritul de prietenie și conlucrare, în munca și lupta pentru noua orînduire socială.

pentru o societate mai dreaptă și mai bună, pentru socialism și comunism, pentru pace și independență națională.

O deosebită atenție este necesar să acordăm educării tinerei generații. Trebuie să avem în vedere că tocmai în rindurile tineretului, mai puțin experimentat, cercurile reacționare încearcă să acționeze cu scopul de a-l influența și învrăjbi, pentru a-l putea folosi în scopurile politicii lor de dominație și asuprire. Să educăm tineretul patriei noastre, fără deosebire de naționalitate, în spiritul frăției și prieteniei, să facem ca întregul nostru tineret să-și însușească cele mai nobile idealuri, cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane. Tineretul trebuie să învețe și să-și însușească tot ce s-a creat mai de preț în toate domeniile științei și culturii. Să împletim învățătura cu munca, să pregătim tineretul pentru viață și muncă, pentru continuarea operei de construcție socialistă și comunistă și ridicarea patriei noastre socialiste pe noi culmi de progres și civilizație. (Aplauze puternice, îndelungate).

În activitatea politică-educativă de formare a omului nou, de educare a tineretului, un rol important revine școlii, învățământului de toate gradele. Începînd de la învățământul preșcolar și pînă la învățământul universitar, copiii, tinerii trebuie crescuți și educați în spiritul dragostei de patrie, al devotamentului față de socialism, față de partid, în spiritul muncii, înarmîndu-i cu cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane. Școala de toate gradele trebuie să formeze un tineret revoluționar, pasionat, îndrăzneț, gata de orice sacrificiu pentru interesele patriei, ale socialismului, pentru apărarea independenței țării, pentru pace. (Aplauze puternice).

Un rol de mare însemnătate în activitatea educativă, cultural-artistică de formare a omului nou revine Consiliului Culturii și Educației Socialiste, tuturor organelor și instituțiilor de artă și cultură. Ele trebuie să asigure organizarea temeinică a întregii activități culturale de masă, inclusiv distractivă, să imprime acestuia un spirit combativ, revoluționar, astfel încît să contribuie la dezvoltarea înaltelor însușiri morale ale tuturor membrilor societății socialiste.

Festivalul național „Cîntarea României” s-a transformat într-o puternică mișcare cultural-artistică a maselor largi populare. Am obținut rezultate minunate; oamenii muncii, masele populare de la orașe și sate sînt și creatorii, și participanții, și beneficiarii direcți ai activității cultural-artistice de masă. Festivalul național „Cîntarea României” a pus cu putere în evidență talentul și forța creatoare specifice poporului nostru. Este necesar să perfecționăm continuu conținutul activității desfășurate în cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, să lărgim și mai mult caracterul său de masă, să permanentizăm formele de creație și manifestare artistico-culturale de masă. În cadrul Festivalului național „Cîntarea României” trebuie să asigurăm continuarea minunatelor tradiții ale poporului român, care de-a lungul secolelor a fost făuritorul minunatelor doine, balade, culturi și artei populare unice prin frumusețea, patriotismul și umanismul lor. (Aplauze puternice). Să folosim mai bine casele de cultură, cluburile muncitorești, căminele culturale pentru organizarea activității politice și cultural-educative, pentru desfășurarea unei activități permanente cu caracter educativ.

Sarcini importante au cinematografia și teatrul. Avem o serie de rezultate pozitive. Se impune să acordăm însă mai multă atenție conținutului filmelor, pieselor de teatru, mesajului lor educativ. Cinematografia și teatrul sînt mijloace importante în educarea conștiinței revoluționare a oamenilor muncii, a tineretului și trebuie să facem astfel încît ele să-și îndeplinească în mai bune condiții rolul pe care îl au în societatea noastră.

În activitatea cultural-educativă de formare a omului nou un rol de mare importanță au literatura, muzica, arta plastică. Putem spune că literatura noastră a atins un nivel înalt. Se editează mult și se scrie mult. Avem, de asemenea, creații muzicale și opere de artă plastică de înaltă valoare. Toate acestea aduc o contribuție însemnată la activitatea cultural-educativă de ridicare a conștiinței maselor populare. Trebuie să spunem însă că oamenii muncii așteaptă mai multe opere literare cu un conținut bogat, care să oglindească munca, viața, realizările poporului nostru. Avem nevoie de o literatură cu un spirit mai combativ, patriotic și revoluționar, care de la un capăt la altul să fie pătrunsă de înaltele idealuri ale umanismului socialist, ale concepției de dreptate socială și națională, să sădească în oameni, în conștiința tineretului dragostea față de patrie, față de socialism, față de partid. Singura sursă de inspirație trebuie să fie viața și munca poporului nostru. Trebuie — cum am spus și în alte împrejurări — să se bea apă numai din izvorul cu apă vie ce izvorăște din pămîntul ud de sudoarea și singele înaintașilor; numai acest izvor este dătător de viață și inspirație. Nu trebuie să se alerge și să se bea apă din ulcioarele cu apă stătută și în care se toarnă și picături din otrava concepțiilor retrograde și cosmopolite prin care se urmărește să adoarmă conștiința patriotică, revoluționară a creatorilor, a maselor populare și a poporului. Creația literar-artistică din patria noastră

trebuie să fie originală, patriotică și umanistă. Numai așa va răspunde cerințelor poporului și totodată va contribui la îmbogățirea culturii și artei universale. Nu imitația, nu uniformizarea, ci diversitatea, redarea specificului propriu al fiecărui popor înseamnă adevărata creație artistică și literară. Așa cum am menționat și în alte împrejurări, în realizarea unei literaturi cu un înalt conținut educativ, trebuie să se manifeste puternic personalitatea și originalitatea fiecărui scriitor. Diversitatea de stiluri, de maniere artistice nu trebuie confundată niciodată cu atitudinea de îngăduință față de concepții sau mentalități străine idealurilor societății noastre socialiste. Avem nevoie de poezie, de muzică, de lucrări plastice care să redea realitatea, viața, să imortalizeze munca și creația eroică a poporului nostru. (Aplauze puternice, îndelungate). Literatura, muzica, arta trebuie să constituie o parte componentă a marilor epoci ale poporului nostru constructor conștient al socialismului și comunismului, să dea noi dimensiuni și o mare perspectivă poporului nostru.

Este necesar, de asemenea, ca presa, radioul și televiziunea să-și îndeplinească în mai bune condiții rolul pe care îl au în formarea conștiinței socialiste, în educarea politică-culturală, în formarea omului nou. Ele trebuie să manifeste mai multă combativitate și spirit revoluționar, să pună cu mai multă putere în evidență munca și realizările poporului nostru în construcția socialistă, combătând cu fermitate stările de lucruri înapoiate, concepțiile retrograde, orice încălcare a legilor și normelor de conviețuire socială, militând pentru întărirea continuă a unității întregului popor în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, sub conducerea Partidului Comunist Român.

Întreaga activitate teoretică, ideologică, politică, educativă și cultural-artistică de masă trebuie să se desfășoare permanent sub conducerea politică a partidului, a organelor și organizațiilor de partid. Comuniștii care lucrează în aceste sectoare au datoria de a acționa cu toată fermitatea pentru orientarea activității ideologice, politico-educative în vederea îndeplinirii Programului partidului, afirmării concepției materialist-dialectice, a principiilor socialismului, ale umanismului revoluționar, a politicii interne și externe a partidului. Organele și organizațiile de partid au datoria să organizeze desfășurarea temeinică a acestei activități, să asigure orientarea ei politico-ideologică permanentă. Este necesar să facem astfel încât întreaga activitate teoretică, ideologică, politico-educativă și cultural-artistică să dezvolte și mai puternic spiritul de răspundere, hotărârea maselor, a întregului popor de a îndeplini neabătut Programul partidului, politica internă și externă a României socialiste. Să facem astfel încât activitatea ideologică, politico-educativă să se transforme într-o puternică forță care să determine dezvoltarea și mai puternică a societății noastre socialiste, ridicarea pe noi trepte de civilizație a poporului nostru, întărirea și mai puternică a independenței și suveranității României. (Aplauze puternice, prelungite).

XIII

MARILE TRANSFORMĂRI REVOLUȚIONARE PETRECUTE PE PLAN MONDIAL, CARACTERISTICA ACTUALEI SITUAȚII INTERNAȚIONALE

Dragi tovarăși și prieteni,

Pentru a înțelege bine problemele complexe ale noii etape de dezvoltare a societății românești trebuie să ținem seama de marile transformări revoluționare produse pe plan mondial, de caracteristica actualei situații internaționale, pornind de la faptul că între politica internă și politica externă a patriei noastre există o strînsă unitate dialectică, ele condiționându-se reciproc. Putem spune că evenimentele au confirmat pe deplin concluziile generale ale Programului partidului și orientările stabilite de Congresul al XII-lea cu privire la viața internațională.

În relațiile internaționale s-a ajuns la o încordare deosebit de gravă care a dus la creșterea pericolelor de noi conflicte militare, inclusiv de izbucnire a unui război mondial. În viața internațională se confruntă astăzi două tendințe diametral opuse: pe de o parte, politica imperialistă de forță și dictat, de menținere și reîmpărțire a zonelor de influență, de accentuare a cursei înarmărilor; pe de altă parte, orientarea tot mai puternică spre o politică nouă care să pună capăt folosirii și amenințării cu forță, dictatului, zonelor de influență, cursei înarmărilor, să asigure dezvoltarea independentă a popoarelor, colaborarea lor bazată pe principiile egalității, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne.

Se poate spune că ne aflăm într-o epocă deosebit de complexă a vieții internaționale. Vechiul raport de forțe stabilit după cel de-al doilea război mondial nu

mai corespunde noilor realități internaționale. Colonialismul a fost practic lichidat, au apărut zeci de state independente care, împreună cu alte state mici și mijlocii, reprezintă o importantă forță a vieții internaționale. Noi state și grupări de state reclamă un rol mai important în politica mondială, vor să se afirme independent. Echilibrul bazat pe blocuri militare nu mai corespunde realităților istorice actuale. În lume s-au accentuat vechile contradicții și au apărut noi contradicții economice și sociale.

Continuă să se manifeste, sub o formă sau alta, contradicția între socialism și capitalism, deși trebuie subliniat că există o mai bună înțelegere cu privire la necesitatea coexistenței pașnice între țările cu orânduri sociale diferite. Paralel s-a dezvoltat o contradicție nouă, ce se accentuează continuu ca urmare a împărțirii lumii în țări dezvoltate și țări în curs de dezvoltare, în țări bogate și sărace. Faptul că toate încercările de pînă acum de a se ajunge la anumite înțelegeri cu privire la lichidarea subdezvoltării și realizării noii ordini economice internaționale nu au dus la rezultatele așteptate — dimpotrivă, în această perioadă s-au adîncit decalajele între bogați și săraci — face ca această contradicție să capete o formă tot mai puternică; se poate spune că ea devine una din contradicțiile fundamentale ale epocii noastre.

Sintem, de fapt, într-o perioadă de reasezare a raportului de forțe, de realizare a unui nou echilibru mondial între diferite state și grupări de state. Se poate aprecia că noul echilibru se va baza pe o mai mare diversitate a centrelor de putere, va ține mai mult seama de rolul lumii a treia, al țărilor mici și mijlocii, al țărilor în curs de dezvoltare și țărilor nealiniat. Pentru a fi viabil, noul raport de forțe și noul echilibru trebuie să se bazeze pe principii de egalitate, de respect al independenței și neamestec în treburile interne ale altor popoare.

Gravitatea situației internaționale actuale este determinată și de accentuarea crizei economice mondiale care se manifestă ca o furtună de mare intensitate, cuprinzînd practic toate statele lumii. Efectele acestei crize sînt accentuate și de politica dobinzilor înalte care creează greutăți uriașe în calea desfășurării activității economice, înrăutățește și mai mult situația țărilor în curs de dezvoltare.

Creșterea puternică a șomajului în țările capitaliste dezvoltate determină manifestarea cu mai multă putere a crizei generale a sistemului capitalist, accentuînd instabilitatea, lipsa de perspectivă, afectînd puternic masele muncitoare, întreaga societate, dezvoltînd criza moral-politică a capitalismului.

O uriașă influență negativă asupra vieții internaționale, a crizei economice și instabilității mondiale are cursa înarmărilor, care a ajuns la un nivel ce nu mai poate fi suportat de nici un popor. Cheltuielile militare se prevăd să ajungă în acest an la circa 600 miliarde dolari. Acumularea de noi și noi armamente, inclusiv nucleare, face să crească pericolul unei confruntări mondiale catastrofale.

În lume există o serie de conflicte și confruntări militare și s-ar putea spune că aproape în fiecare an apar altele noi.

Toate acestea fac necesară mai mult ca oricînd unirea eforturilor popoarelor pentru a pune capăt încordării internaționale, a opri cursul spre confruntare și război, pentru reluarea și continuarea politicii de destindere, respect al independenței naționale și pace.

Viața, evenimentele demonstrează că este ușor să se înceapă un conflict, să se provoace o stare de tensiune într-un loc sau altul al lumii, dar este mult mai greu să se ajungă la oprirea și soluționarea acestora. De aceea este necesar să se facă totul pentru a nu se mai recurge la calea militară, la forță în soluționarea diferitelor conflicte dintre state, să se acționeze pentru încetarea actualelor conflicte și soluționarea lor pe calea tratativelor. Oricît de mult timp ar necesita tratativele, este mult mai bine, în interesul țărilor respective, al cauzei păcii și destinderii, să se alcăgă calea pașnică, a tratativelor, pentru soluționarea conflictelor.

În acest spirit este necesar să se intensifice eforturile pentru o pace globală în Orientul Mijlociu, care să ducă la retragerea Israelului din teritoriile ocupate în 1967 și la soluționarea problemei poporului palestinian pe baza dreptului la autodeterminare și constituirea unui stat palestinian independent.

Instaurarea păcii în Orientul Mijlociu trebuie să asigure independența și integritatea tuturor statelor din regiune. România consideră că ar fi necesar să se organizeze o conferință internațională, sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite, cu participarea tuturor statelor interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, ca reprezentant unic al poporului palestinian.

De asemenea, se impune să se facă totul pentru încetarea războiului dintre Irak și Iran și soluționarea tuturor problemelor dintre cele două state pe calea negocierilor.

În același sens este necesar să fie soluționate toate conflictele sau problemele litigioase actuale dintre state.

Ținând seama de problemele multiple existente, apare necesară crearea în cadrul Organizației Națiunilor Unite a unui organism special, care să acționeze în direcția organizării tratativilor și soluționării problemelor dintre state numai pe această cale. Statele care nu vor apela la acest organism sau nu vor ține seama de activitatea acestuia să fie considerate agresoare.

1. Problema vitală a vieții internaționale — oprirea cursei înarmărilor, înfăptuirea dezarmării și asigurarea păcii

În momentul de față problema centrală a vieții internaționale o constituie lupta pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare, și în primul rând la dezarmarea nucleară, pentru o pace trainică în lume. Înarmările au ajuns la un asemenea nivel încât un nou război mondial ar duce la distrugeri incalculabile, ar pune în pericol însăși existența omului, creația supremă a naturii. Este tot mai evident, așa cum afirmă diferite organisme și congrese internaționale, îndeosebi ale oamenilor de știință, că într-un nou război mondial atomo-nuclear n-ar mai exista nici învinși, nici învingători, ci va fi distrusă omenirea. De aceea se impune ca popoarele să-și unească eforturile pentru a opri cursa spre dezastru, pentru asigurarea păcii.

România se pronunță ferm pentru oprirea de îndată a cursei înarmărilor, pentru înghetarea cheltuielilor militare la nivelul acestui an și trecerea treptată la reducerea lor cu cel puțin 10 la sută pînă în 1985.

Considerăm necesar să se renunțe la acțiunile de forță, la manevre și demonstrații militare, de orice fel, la granițele altor state. Organizarea unor asemenea acțiuni militare exprimă un dorință de pace, ci orientarea spre confruntarea militară.

Ne pronunțăm ferm pentru o dezarmare care să asigure echilibrul raportului de forțe la nivelul cel mai scăzut. Am salutat propunerile președintelui Uniunii Sovietice, Leonid Ilici Brejnev, cu privire la reducerea armamentului atomic. Am salutat, de asemenea, propunerile președintelui Statelor Unite ale Americii, Regan, în legătură cu începerea tratativilor pentru reducerea armamentului nuclear strategic. Salutăm înțelegerea la care s-a ajuns între aceste două țări cu privire la începerea în această lună a tratativilor privind armamentul strategic. Desigur, există, deosebiri între propunerile Uniunii Sovietice și ale Statelor Unite ale Americii, dar noi considerăm că toate propunerile trebuie luate în considerație, trecindu-se la tratative pentru a se ajunge la un acord comun.

Sintem deosebit de preocupați de problema amplasării și dezvoltării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa, care pun în pericol viața și existența tuturor popoarelor europene. Pînă nu este prea tîrziu, trebuie să oprim amplasarea noilor rachete, să determinăm retragerea și distrugerea celor existente, să facem totul pentru o Europă fără arme nucleare. Avînd în vedere că este în pericol însăși existența tuturor popoarelor europene, este necesar ca toate statele continentului european să participe la tratative și realizarea unui acord corespunzător. Considerăm necesar să se țină seama de voința popoarelor europene, care doresc să trăiască în pace, să-și consacre forțele dezvoltării economice și sociale. (Aplauze puternice).

România se pronunță cu fermitate pentru înfăptuirea securității și cooperării în Europa, pentru o Europă unită, bazată pe diversitate, pe respectarea orînduirii sociale din fiecare țară. Considerăm necesar să facem totul ca, la reluare, reuniunea de la Madrid consacrată cooperării și securității europene să se încheie cu rezultate cît mai bune, să ducă la convocarea unei conferințe speciale pentru dezarmare și încredere în Europa, să asigure continuitatea reuniunilor și conferințelor începute la Helsinki.

Popoarele europene au multe probleme comune. Ele trebuie să folosească cadrul reuniunilor pentru cooperare și securitate pentru a dezbate în comun problemele întăririi încrederii și colaborării, asigurării păcii și independenței popoarelor de pe continent și din întreaga lume.

România acordă o mare însemnătate colaborării și cooperării între țările balcanice. Considerăm că trebuie să găsim noi forme și căi de extindere a întîlnirilor, a cooperării, să trecem la organizarea unei conferințe la nivel înalt consacrată transformării Balcanilor într-o zonă a colaborării pașnice, fără arme nucleare.

Dăm o înaltă apreciere mișcărilor și manifestărilor pentru pace din Europa și din întreaga lume. Poporul român s-a angajat cu întreaga forță în aceste manifestări, avînd convingerea că ele au o însemnătate deosebită în oprirea cursei înarmărilor,

în salvarea omenirii de la catastrofa nucleară, în asigurarea păcii în lume. Considerăm că astăzi, în fața întregii omeniri, se pune problema de a alege între calea războiului sau calea păcii. Nimic nu justifică și nu poate justifica politica de înarmare și de război. Este necesar să se spună popoarelor adevărul, să se manifeste cea mai mare răspundere pentru soarta popoarelor, pentru soarta omenirii, să se facă totul pentru asigurarea păcii. (Vii și puternice aplauze).

Sesiunea Organizației Națiunilor Unite pentru dezarmare, din iunie, este chemată să adopte hotărâri concrete și să determine trecerea hotărâtă la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară. Pînă nu au căzut primele bombe nucleare, să trecem la dezarmare! Cînd vor începe să cadă bombe, va fi prea tîrziu!

Considerăm că țărilor socialiste le revine o mare răspundere și trebuie să acționeze, împreună cu toate popoarele lumii, pentru dezarmare, pentru pace.

Mandatul acordat de Marea Adunare Națională delegației Republicii Socialiste România care va participa la sesiunea specială a Organizației Națiunilor Unite consacrată dezarmării oglindește voința poporului nostru de a acționa cu toată responsabilitatea și de a conlucra cu toate popoarele pentru realizarea unui acord între toate statele privind trecerea la măsuri de dezarmare, și în primul rînd la dezarmarea nucleară, pentru o pace trainică în lume.

Ne adresăm tuturor statelor și popoarelor cu chemarea de a trece peste orice considerente și obstacole și de a hotărî oprirea cursei înarmărilor, și în primul rînd realizarea dezarmării nucleare. Ne aflăm într-o asemenea etapă cînd pacea constituie problema fundamentală. Să facem totul pentru a asigura pacea omenirii! (Aplauze puternice, îndelungate).

2. Un imperativ arzător — lichidarea subdezvoltării și făurirea noii ordini economice internaționale, participarea egală a tuturor statelor la viața politică mondială

O altă problemă care preocupă omenirea este aceea a subdezvoltării, a luptei pentru noua ordine economică internațională. Existența la un pol a țărilor bogate și la altul a țărilor sărace este rezultatul politicii imperialiste, colonialiste. Lichidarea dominației coloniale ca atare constituie numai o parte a procesului decolonizării. Este necesar să se acționeze în continuare pentru o soluție deplină care să ducă la lichidarea subdezvoltării, la accelerarea progresului economico-social al țărilor sărace, la instaurarea unei noi ordini economice internaționale, bazată pe echitate, pe schimburi economice reciproc avantajoase, asigurîndu-se accesul, în condiții avantajoase, al țărilor în curs de dezvoltare la tehnologiile moderne. Fără lichidarea subdezvoltării și realizarea noii ordini economice internaționale — problemă ce afectează două treimi din omenire — este greu de vorbit de stabilitate economică mondială, de realizarea unei lumi a colaborării pașnice.

Între problema dezarmării și problema noii ordini economice internaționale există o strînsă interdependență. Oprirea cursei înarmărilor, trecerea la reducerea cheltuielilor militare ar crea condiții pentru a se alocă mijloacele necesare, financiare și materiale, în vederea soluționării problemelor grave legate de situația țărilor sărace. Aceasta ar exercita o puternică influență asupra întregii economii mondiale, ar favoriza schimburile și stabilitatea economică și politică internațională.

Ca țară în curs de dezvoltare, România va acționa în strînsă colaborare cu celelalte țări în curs de dezvoltare, va face totul pentru a contribui la întărirea solidarității și unității lor în lupta pentru realizarea noii ordini economice mondiale.

Soluționarea problemelor complexe existente pe arena mondială necesită participarea activă a tuturor statelor la viața internațională. În mod deosebit este necesară participarea activă a țărilor mici și mijlocii, a țărilor nealiniate, a țărilor în curs de dezvoltare, vital interesate în soluționarea democratică a problemelor, într-o politică nouă, care să asigure independența și securitatea fiecărei națiuni.

Un rol important îl au Organizația Națiunilor Unite, alte organisme internaționale, care oferă cadrul organizat necesar participării tuturor popoarelor la soluționarea problemelor internaționale. Este necesar să se ajungă la respectarea hotărîrilor Organizației Națiunilor Unite. Se impune să se aducă asemenea îmbunătățiri Organizației Națiunilor Unite încît să se poată asigura îndeplinirea funcțiilor sale în soluționarea problemelor pe calea tratativelor, în asigurarea colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduire socială, în realizarea unei păci trainice în lume.

ROMÂNIA VA PROMOVA ȘI ÎN VIITOR O POLITICĂ ACTIVĂ DE COLABORARE ȘI PRIETENIE CU ȚĂRILE SOCIALISTE, CU ȚĂRILE ÎN CURS DE DEZVOLTARE, CU TOATE STATELE LUMII, FĂRĂ DEOSEBIRE DE ORÎNDUIRE SOCIALĂ

Un rol important în viața internațională îl au țările socialiste. România acționează ferm pentru dezvoltarea colaborării cu toate țările socialiste, pentru întărirea solidarității lor și depășirea divergențelor existente. Viața a demonstrat că și între țările socialiste pot apărea contradicții și divergențe. Ceea ce trebuie să avem în vedere este nu ignorarea acestora, ci soluționarea lor pe calea tratativelor, ținându-se seama de necesitatea întăririi colaborării, unității țărilor socialiste, creșterii rolului lor în viața internațională, ridicarea prestigiului socialismului în lume. Noi considerăm că socialismul creează condițiile unei asemenea soluționări a problemelor și avem convingerea fermă că este posibil și trebuie să asigurăm o largă colaborare și unitate a țărilor socialiste, bazată pe respectul independenței și egalității, pe neamestec în treburile interne. Relațiile dintre țările socialiste trebuie să constituie un model de respect reciproc și de colaborare reciproc avantajoasă, să ofere un exemplu de relații pentru toate statele lumii.

Un rol important îl are, în cadrul acestor relații, colaborarea economică, iar pentru țările socialiste membre, C.A.E.R.-ul. Ținând seama de ponderea țărilor socialiste în economia mondială, putem aprecia că ele dispun astăzi de posibilitatea de a-și soluționa multe probleme ale dezvoltării economico-sociale, ale construcției socialiste și ridicării bunăstării popoarelor lor. Desigur, țările socialiste nu pot să se sustragă diviziunii internaționale a muncii. Viața a infirmat teza privitoare la existența în lume a economiei mondiale capitaliste și a unei economii mondiale socialiste opuse și care se dezvoltă în mod paralel. Se poate spune că există o economie mondială unică, tot mai interdependentă. Economia țărilor socialiste, ca și economia țărilor capitaliste, constituie parte integrantă a economiei mondiale, și problemele ce apar în economia mondială, inclusiv criza economică, se reflectă într-o formă sau alta și în aceste țări. Trebuie să recunoaștem interdependența existentă, în cadrul diviziunii internaționale a muncii, între țările cu economii și orinduiuri sociale diferite, să recunoaștem faptul că o colaborare activă și largă între toate statele lumii, în spiritul egalității, avantajului reciproc, constituie un factor de importanță fundamentală pentru progresul general al popoarelor, pentru securitate și pace.

Pornind de la aceasta, România consideră necesar să se aducă anumite îmbunătățiri activității C.A.E.R.-ului, astfel încât colaborarea și conlucrarea reciproc avantajoasă să poată permite țărilor membre să-și rezolve în comun — în conformitate cu prevederile Statutului și alte documente — o serie de probleme ale dezvoltării economico-sociale, ale construcției cu succes a socialismului. Considerăm că am ajuns într-o asemenea etapă a activității C.A.E.R.-ului încât se impune, ca o necesitate obiectivă, îmbunătățirea activității acestuia, lărgirea conlucrării multilaterale, în toate domeniile, a țărilor membre, pornindu-se neabătut de la asigurarea dezvoltării independente a fiecărei economii naționale.

Așa cum am mai menționat, România acordă o mare însemnătate relațiilor sale cu țările în curs de dezvoltare, considerând că aceste țări reprezintă un factor important al economiei și politicii mondiale, că ele au și vor avea un rol tot mai mare în întreaga viață internațională. Considerăm, de aceea, că este necesară întărirea solidarității și conlucrării dintre aceste țări, depășirea unor divergențe și neînțelegeri dintre ele, care constituie, fără îndoială, o moștenire a dominației coloniale, imperialiste. Este necesar ca toate țările în curs de dezvoltare să acționeze numai și numai pe calea tratativelor pentru soluționarea diferitelor probleme litigioase, să întărească unitatea, solidaritatea, conlucrarea largă între ele în vederea dezvoltării economico-sociale rapide. Trebuie spus că, astăzi, țările în curs de dezvoltare dispun de multe posibilități pentru a rezolva cu forțele comune multe probleme ale dezvoltării lor economico-sociale.

România dă o înaltă apreciere rolului mișcării țărilor nealiniat în soluționarea problemelor complexe ale vieții internaționale, în lupta pentru independență, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru pace.

Pornind de la realitățile lumii contemporane, de la existența țărilor cu orinduiuri sociale diferite, România acționează ferm, în spiritul principiilor coexistenței pașnice, pentru dezvoltarea relațiilor cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orinduire socială. Considerăm că extinderea conlucrării, participarea la diviziunea internațională a muncii constituie o necesitate obiectivă pentru toate națiunile.

În acest spirit este necesar să se renunțe la orice măsuri economice discriminatorii, să se renunțe la politica sancțiunilor economice împotriva unor țări și grupări de țări. În interesul depășirii crizei economice mondiale este necesar să se renunțe la dobinzile înalte, să se stabilească dobinzi raționale care să nu depășească 8 la sută. Creditul trebuie să constituie un instrument al colaborării economice, al stabilității și dezvoltării economico-sociale a tuturor statelor.

Viața, evenimentele demonstrează, cu putere de netăgăduit, că dezvoltarea unor relații de colaborare pașnică între toate statele lumii se poate realiza numai pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, respectării dreptului fiecărui popor la dezvoltare liberă, fără nici un amestec din afară, a dreptului fiecărei națiuni de a-și alege orînduirea socială pe care o dorește. (Aplauze puternice).

XV

VOM ÎNTĂRI CONTINUU SOLIDARITATEA CU PARTIDELE COMUNISTE, CU TOATE FORȚELE REVOLUȚIONARE, PROGRESISTE ÎN LUPTA PENTRU ÎNFĂPTUIREA ASPIRAȚILOR FUNDAMENTALE DE PACE ȘI PROGRES ALE OMENIRII

Stimați tovarăși,

În spiritul solidarității internaționale tradiționale, partidul nostru dezvoltă larg relațiile cu toate partidele comuniste și muncitorești, acționează și va acționa pentru întărirea solidarității în lupta comună, pornind de la faptul că în actualele împrejurări internaționale colaborarea partidelor comuniste și muncitorești reprezintă un factor important în lupta pentru pace, pentru progres social.

Avînd în vedere diversitatea condițiilor în care își desfășoară activitatea partidele comuniste și muncitorești, asupra unor probleme există o serie de deosebiri de păreri. Noi considerăm că solidaritatea, colaborarea, trebuie să se realizeze pe baza principiilor deplinei egalități, respectării dreptului fiecărui partid de a-și elabora linia politică în concordanță cu realitățile din țara respectivă. Este necesar să avem în vedere că fiecare partid își desfășoară activitatea independent și răspunde numai în fața propriei clase muncitoare, a propriului popor, de felul în care acționează în apărarea intereselor sale. Noua unitate trebuie să pornească de la această realitate și să asigure o largă colaborare internațională asupra problemelor fundamentale ale lumii contemporane.

Așa cum am mai menționat, trecerea pe calea socialismului a unui popor sau altul se realizează și se va realiza în concordanță cu realitățile sociale din fiecare țară. Nu există un model pentru construcția socialistă. Legitățile generale se aplică în mod diferit de la o țară la alta, de la o etapă la alta a dezvoltării economico-sociale. Pornind de la aceste principii, nu se poate nega caracterul socialist al unei țări sau alteia, nu se poate opune socialismului dintr-o țară, socialismul din alte țări sau socialismul ce urmează să se realizeze în viitor. Diversitatea căilor de trecere spre socialism, de edificare a noii orînduirii sociale, de aplicare a legităților generale la condițiile reale din fiecare țară dă o nouă dimensiune și o nouă perspectivă dezvoltării socialiste a lumii, îmbogățește tezaurul teoriei și practicii revoluționare.

Mai mult ca oricînd, considerăm necesar să se facă totul pentru depășirea divergențelor, să se pună capăt oricărui blamări, oricărui amestec în viața unui partid sau altuia, să se acționeze cu cea mai înaltă răspundere în direcția dezvoltării colaborării, realizării noii solidarități și unități în lupta pentru pace, independență și socialism. (Vii și puternice aplauze).

În același timp, partidul nostru desfășoară larg relații cu partidele socialiste și social-democrate, pornind de la necesitatea întăririi unității mișcării muncitorești, a tuturor forțelor ce se pronunță pentru transformarea socialistă a lumii. Există, desigur, deosebiri de păreri asupra unor probleme, dar sînt și multe probleme de interes comun asupra cărora partidele comuniste, partidele socialiste, social-democrate pot și trebuie să acționeze în comun. Îndeosebi în problema fundamentală a opririi cursei înarmărilor, a păcii, trebuie să se acționeze într-o deplină colaborare. Partidul nostru va acționa continuu pentru întărirea colaborării cu socialiștii și social-

democrației, pornind de la necesitatea realizării în perspectivă a unei reconcilierii care să ducă la o nouă unitate a clasei muncitoare, a forțelor ce se pronunță pentru socialism. Am salutat și salutăm opțiunile spre socialism dintr-o serie de țări și considerăm că orice pas făcut în această direcție trebuie sprijinit, fiind în concordanță cu evoluția societății omenеști, cu necesitatea realizării unei lumi mai drepte și mai bune.

În același timp, partidul nostru dezvoltă larg colaborarea și solidaritatea cu mișcările de eliberare națională, cu partidele de guvernămint din țările care au scuturat dominația imperialistă și luptă pentru consolidarea independenței, cu partidele democratice din toate țările. Pornim de la necesitatea unor contacte permanente cu toate partidele democratice, considerind că aceasta este în interesul colaborării popoarelor, al reluării și dezvoltării politicii de destindere, al luptei pentru dezarmare, pentru pace.

În actualele împrejurări internaționale crește și mai mult rolul maselor, al popoarelor în viața internațională. Este necesar de aceea să dezvoltăm larg solidaritatea și colaborarea cu popoarele de pretutindeni. Prin lupta lor, masele populare, popoarele pot determina oprirea cursei înarmărilor, pot asigura o politică nouă, democratică, respectul independenței naționale, o politică de pace și colaborare internațională. Avem deplina încredere că popoarele, forțele progresiste și antiimperialiste de pretutindeni dispun de forța necesară pentru a opri încordarea în viața internațională, cursa înarmărilor, pentru a asigura triumful rațiunii, al păcii. Viitorul aparține unei lumi mai drepte și mai bune, egalității sociale și naționale, respectului dreptului fiecărui popor la dezvoltarea liberă, independentă. (Aplauze puternice, prelungite).

Corespunzător intereselor supreme ale poporului nostru, ale cauzei progresului social, ale destinderii, independenței naționale și păcii, partidul și statul nostru nu vor precupeți nici un efort pentru a-și aduce contribuția la realizarea năzuințelor întregii omeniri de a trăi în pace, de a-și făuri o viață mai dreaptă și mai bună. (Aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung: „Ceașescu și poporul !“).

Stimați tovarăși,

Dezbateră în Comitetul Central, în întregul partid a problemelor teoretice, ideologice, ale activității politico-educative de formare a omului nou trebuie să determine o mai bună înțelegere a etapei în care se găsește societatea socialistă românească, să ducă la intensificarea eforturilor partidului, ale întregului popor în vederea înlăptuirii neabătute a Programului partidului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea. Pe primul plan trebuie să punem perfecționarea conducerii, mai buna organizare a muncii, creșterea spiritului de răspundere, întărirea disciplinei și ordinii în toate sectoarele de activitate.

Trebuie să punem în centrul activității noastre înlăptuirea neabătută a planului cincinal 1981—1985, concentrind toate forțele în direcția ridicării calității și nivelului tehnic al producției, creșterii productivității muncii, reducerii cheltuielilor materiale și sporirii eficienței economice. O atenție deosebită trebuie să acordăm înlăptuirii programelor privind dezvoltarea surselor de energie și materii prime, programelor privind agricultura, în vederea satisfacerii în mai bune condiții a necesităților economiei naționale cu forțele proprii, a îmbunătățirii continue a bunei aprovizionări a populației, accentuării autoaprovizionării și autoconducerii teritoriale.

Dezbatind problemele ideologice, activitatea politico-educativă, munca culturală de masă, trebuie să acordăm o atenție deosebită realizării în cele mai bune condiții a cooperării internaționale, a unui comerț exterior care să se bazeze pe o deplină egalitate, sporirii exportului în vederea creării condițiilor necesare importurilor de materii prime și materiale necesare economiei naționale, restituirii creditelor și realizării unei balanțe de plăți echilibrate.

Activitatea teoretică, ideologică, politică, educativă, culturală trebuie să se materializeze în creșterea conștiinței sociale, în formarea unui nivel de cultură tot mai ridicat al cetățenilor patriei noastre, în ridicarea gradului de participare conștientă a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor la înlăptuirea Programului partidului, la făurirea conștientă a viitorului comunist, la ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, la bunăstarea materială și spirituală a poporului, la întărirea forței și unității întregului popor în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, sub conducerea Partidului Comunist Român, la întărirea forței economice și spirituale a patriei, a independenței și suveranității României.

(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !“ ; „Ceașescu — P.C.R. !“. Într-o atmosferă de puternică unitate, toți participanții la plenară ovacionează îndelung pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceașescu).

RĂDĂCINILE ISTORICE ALE LUPTEI ÎMPOTRIVA DOMINAȚIEI GERMANIEI NAZISTE, PENTRU ÎNFĂPTUIREA REVOLUȚIEI DE ELIBERARE NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ

ION POPESCU-PUTURI

Insurecția națională antifascistă și antiimperialistă din august 1944 — uriașă ridicare la luptă a unui popor hotărît să-și ia soarta în propriile mâini, să asigure libertatea și independența patriei sale și înfăptuirea unor profunde transformări democratice, revoluționare — a marcat o piatră de hotar între două epoci ale istoriei noastre naționale, o ruptură cu un trecut de oprimare națională și socială, unind, totodată, trecutul milenar de luptă pentru progres național și social cu prezentul de încheștare cu dușmanul de moarte — fascismul — și cu viitorul pe care avea să și-l făurească poporul român liber și suveran.

Privit sub aceste aspecte, actul crucial din august 1944 se înscrie în rîndul înfăptuirilor remarcabile ale poporului român pe parcursul multimilenarei lui istorii. Lupta sa pentru libertate și independență națională constituie o permanență a istoriei patriei noastre. Această luptă — se subliniază în *Programul Partidului Comunist Român* adoptat de Congresul al XI-lea — „și-a pus amprenta asupra întregii evoluții sociale a României, asupra felului de a fi și de a gândi al poporului român, asupra însuși destinului său istoric caracterizat prin luptă hotărîtă, plină de sacrificii pentru libertate și unitate, pentru dreptul de a fi stăpîn în propria țară”¹.

★

Documente istorice atestă prezența multimilenară a strămoșilor noștri traco-geto-daci pe teritoriul carpato-dunăreano-pontic. Félix Colson, istoric și diplomat francez din secolul trecut, afirma că „Nimeni nu ignoră că a existat un stat dacic în țara cuprinsă între Tisa și Marea Neagră, între Nistru și Dunăre. Totul atestă că dominația și supremația dacilor, de origine pelasgă, se întindea asupra Principatelor moldo-valahe, a Transilvaniei, a Banatului Timișoarei, asupra Bucovinei și Maramureșului”. El adăuga că

¹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975, p. 29.

„mai multe sute de mii de valahi“, „se întâlnesc în Epir, în Tesalia și în Macedonia“².

Începînd din secolul II e.n., pe teritoriul Daciei s-au petrecut multe evenimente. Unul dintre acestea îl constituie războaiele cu romanii. Deși ocupația romană asupra unei părți a Daciei — ca orice ocupație — a produs mari suferințe și daune poporului geto-dac, împletirea celor două civilizații și culturi înaintate a fructificat, pe un plan superior, relațiile mult milenare cu popoarele de același neam pelasgo-latin din bazinul Mediteranei. În trăsăturile sale fundamentale poporul a rămas același : energic, statornic, iubitor de libertate și de frumos, cu aceeași limbă, păstrător al vechilor sale tradiții de viață și, totodată, receptiv la ceea ce este nou și folositor. Superioritatea culturii și civilizației sale i-a permis să asimileze — dacă nu le-a izgonit — populațiile migratoare ce au venit pe teritoriul său.

Stabilitatea poporului nostru pe vatra lui strămoșească timp de milenii — problemă fundamentală pe care istoricii străini nu rareori o falsifică din variate motive — nu s-a datorat numai poziției lui geografice — aceasta, dimpotrivă, l-a situat la răspîntia drumurilor continentale și intercontinentale — ci și altor factori, printre care au fost și *relațiile* în care românii au știut să se angajeze cu vecinii lor, prieteni și neprieteni. Descifrarea acestor relații, inaugurate de războaiele strămoșilor noștri daci cu romanii, trecute prin lunga epocă mai puțin cunoscută a contactului cu populațiile migratoare și mai ales prin relațiile țărilor române cu vecinii lor în secolele XIV—XIX, constituie piatra de temelie pentru înțelegerea virtuților poporului român care i-au asigurat, în pofida marilor pericole de care a fost amenințat, *permanența vieții statale*, exercitarea suveranității în cadrul formațiunilor sale statale.

Fără îndoială că împrejurările istorice au fost cele care au șlefuit, în decursul timpului, o anume vocație internațională a poporului român, a conducătorilor lui, de a intra în relații cu alte popoare, de a trata cu acestea, de a ajunge la înțelegeri sau, în caz contrar, de a se război cu ele. Istoria este plină de aceste alternanțe ale perioadelor de pace și de război, expresia cea mai elocventă, în ultima instanță, a însemnătății relațiilor internaționale pentru o corectă apreciere valorică a datelor istorice care îmbracă trecutul poporului român.

Este un adevăr axiomatic că popoarele care au supraviețuit în istorie și-au creat, în raport cu împrejurările concrete, mijloacele care le-au asigurat existența pe lungi perioade de timp. Acele popoare care au dispărut de pe harta lumii în decursul secolelor, fie că au abdicat singure de la propria lor identitate, fie că n-au fost în măsură să-și creeze mijloacele necesare pentru apărarea ființei lor. Acesta este, incontestabil, un adevăr dur, dar istoria este plină de asemenea adevăruri și nu ar fi bine dacă ar rămîne ignorate.

În tot trecutul său, de la străbunii geto-daci, poporul român n-a făcut decît să-și apere teritoriul, să trăiască în pace și bună înțelegere cu neamurile din jurul său, cu care s-a aflat întotdeauna în raporturi de schimb reciproc de valori materiale și spirituale. Dromichete, rege viteaz și înțelept al geto-dacilor, l-a convins pe regele macedonean invadator Lisimah, pe care îl învinsese și îl luase prizonier în anul 291 î.e.n., să încheie un

² Félix Colson, *Nationalité et régénération des paysans moldo-valaques*, Paris, 1862, cap. I (traducere în „Anale de istorie“, anul XXVI, nr. 5/1980, p. 41.

tratat de pace, stabilind chiar și o alianță ce a fost întărită și prin căsătoria lui cu fiica lui Lisimah.

Oamenii ai pământului, românii n-au nutrit gânduri de copleșire, n-au rîvnit la teritoriile și averile altora. Ei au urmat exemplul străbunilor atunci cînd, după ocupația romană, și-au reluat lupta pentru refacerea unității statale. Este cunoscut răspunsul pe care l-a dat voievodul Menumorut, în secolul X, trimișilor lui Arpad, ducele ungarilor, pentru a cere voievodului moșia sa și supunerea. După ce i-a ospătat — spune notarul anonim în „Gesta hungarorum” —, Menumorut le-a spus să-i transmită lui Arpad „că-i sîntem datori, *ca prieten unui prieten* (subl. ns.) cu toate ce-i sînt de trebuință, fiind el om străin și ducînd lipsă de multe. Iar pămîntul pe care l-a cerut bunăvoinței noastre nu i-l vom da niciodată..., nici din dragoste, nici de frică”.

Tradițiile de bună conlocuire și vecinătate ale românilor sînt ilustrate în secolul XII de conlucrarea și lupta lor, împreună cu bulgarii, împotriva dominației Imperiului bizantin, două popoare cuprinse de „același entuziasm” și care „nutreau de mult țeluri comune”³. Românii de la sudul și nordul Dunării — în memoria cărora era vie amintirea Daciei străbune —, uniți cu bulgarii și asociați cu alte neamuri din zonă, au reușit, în urma a trei războaie grele, să înfrîngă ostile bizantine și să impună Bizanțului, la 1186, recunoașterea independenței statului româno-bulgar de sub conducerea românilor Petre, Asan și Ioniță, avînd capitala la Tîrnovo, stat ce s-a impus timp de un secol⁴.

În veacurile XIII și XIV se afirmă statele române feudale independente, pe fundalul unor vechi contururi politico-administrative. Către sfîrșitul secolului al XIV-lea și-a făcut apariția în Balcani noua putere otomană, aflată în plină expansiune. Pentru unele popoare din această parte a continentului apariția otomanilor a însemnat începutul unei îndelungate dominații și asupririi. După cum se știe, toate popoarele de la sudul Dunării, inclusiv Ungaria, au cunoscut, timp de sute de ani, soarta de pașalicuri otomane. Atacată de otomani, prin vitejia și iscusința românilor, sub conducerea marelui domnitor Mircea cel Bătrîn, Valahia a reușit să pună stavilă extinderii dominației otomane la nord de Dunăre, ceea ce arăta că Poarta nu se dovedea în stare să supună pe calea forței Țara Românească. În contextul relațiilor internaționale de atunci, domnitorul român a apreciat că era de preferat o tranzacție cu Poarta, care s-a materializat printr-un tratat. Odată încheiat, la 1393, el a fost reconfirmat sub domnia lui Vlad Țepeș, în 1460⁵.

Aceeași politică urmează domnitorii statului român feudal Moldova, care încheie astfel de tratate cu Poarta la 1455 și 1479⁶, la 1511, 1520⁷, 1634⁸, precum și Transilvania, la 1566⁹.

Toate aceste tratate, cunoscute mai tîrziu sub numele de capitulații, au exprimat o realitate istorică, în sensul că prevederile lor și-au găsit o reflectare în situația concretă a relațiilor româno-turcești. Tratatul în-

³ A. Ubicini, *Les origines de l'histoire roumaine*, Paris, 1886, cap. : *Românii transdunăreni* (traducere în „Anale de istorie”, anul XXVI, nr. 6/1980, p. 123).

⁴ *Ibidem*, p. 123—129.

⁵ Gh. Petrescu, D.A. Sturdza, D.C. Sturdza, *Acte și documente*, vol. I, p. 1—4.

⁶ „Revista istorică română”, XV (1945), p. 111—112, 470—477.

⁷ „Arhiva românească”, II (1845), p. 349—351, 361.

⁸ Gh. Petrescu, D.A. Sturdza, D.C. Sturdza, *op. cit.*, p. 6—8.

⁹ Ștefan Pascu, Vladimir Hanga, *Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului R.P.R.*, vol. II, Editura științifică, București, 1958, p. 421—422.

cheiate cu Poarta arată caracterul special al relațiilor dintre țările române și Imperiul otoman, exprimate în: recunoașterea de către sultani a independenței Țării Românești, a Moldovei și, apoi, în secolul XVI, a Transilvaniei, dreptul de a-și alege domnitorii, interdicția pentru supușii turci de a pătrunde pe teritoriul românesc fără autorizația corespunzătoare din partea autorităților românești, interdicția de a se construi moscheie în țările române, dreptul la autonomie a bisericii creștine ortodoxe. În schimbul respectării acestor atribute ale independenței lor, domnitorii români își asumau obligația de a plăti anual un tribut în bani și în alte bunuri. Capitulațiile prevedeau, în plus, o obligație importantă pentru Poartă, aceea de a le asigura integritatea teritorială împotriva oricărei agresiuni din afară.

Existența acestor relații speciale, în care țările române au fost nevoite să se angajeze cu sultanii turci, au determinat o anumită politică internațională a domnitorilor români. Cei mai mulți dintre aceștia și cei mai destoinici au orientat politica lor externă pe relații cu alte state, într-o direcție *antiotomană*. Ei au încheiat alianțe secrete cu vecinii cei mai puternici, păstrând adesea forma suzeranității, specifică epocii feudale.

Stilul acestor tratate, în care partea română apărea, de regulă, mai îndatoritoare, era determinat de permanentul interes al acesteia de a coaliza cât mai multe forțe într-o posibilă campanie decisivă antiotomană ¹⁰.

În vederea menținerii și consolidării independenței, recunoscută prin tratate, dar tot mai grav amenințată de Imperiul otoman, unii domnitori, animați de un profund patriotism, au înțeles că o rezistență eficientă în calea tendințelor expansioniste otomane și pentru salvagardarea civilizației europene era posibilă numai prin făurirea frontului comun al țărilor române — orientare politică constantă, care reliefează cu putere legăturile organice între toate teritoriile românești —, precum și prin realizarea unei concentrări de forțe cu alte state amenințate. Concludente în această privință sînt numeroasele alianțe încheiate între domnitorii țărilor române. În 1450, între domnul Moldovei Bogdan al II-lea și Iancu de Hunedoara, s-a încheiat o alianță ce prevedea acordarea reciprocă de ajutor militar în momentele cînd amenințarea cîmpitorilor viza ființa Moldovei, a Țării Românești sau a Transilvaniei. Tratatul arăta că, în fața pericolului comun, „țara domniei mele și cu țara domniei sale să fie în una”.

În focul luptelor comune pentru libertate se conturează tot mai clar necesitatea imperioasă a înfăptuirii unității politice a țărilor române, obiectiv fundamental determinat de însăși evoluția istorică a poporului nostru. Ca un simbol al dreptului istoric de a trăi unit, liber și independent în vatra străbună, poporul român a reușit să înfăptuiască, sub domnia lui Mihai Viteazul, actul cel mai strălucit al evului nostru mediu, *statul feudal centralizat românesc*. Acest act conștient, legic și obiectiv, determinat de factori economici, politici și spirituali, s-a înscris în procesul european desfășurat în secolele XV—XVI, cînd s-au constituit și statele feudale centralizate polonez, francez, britanic și rus. Acestea, însă, n-au fost supuse atunci unor presiuni externe de forța celor la care a fost supusă unirea lui Mihai Viteazul, presiuni ce au constituit, de fapt, cauza hotărîtoare a destrămării ei.

La mijlocul secolului al XVII-lea unii domnitori români au început să vadă în statul rus o putere de care să se folosească în acțiunea lor perma-

¹⁰ *Relațiile internaționale ale României în documente (1368—1900)*, Editura politică, București, 1971, p. 110.

nență de eliminare a suzeranității otomane. Și în acest caz, partenerul român, fiind mai interesat în îndepărtarea puterii otomane de frontierele sale, se arăta mai îndatoritor. Tratatul lui Dimitrie Cantemir, încheiat cu țarul Petru cel Mare în 1711, este edificator și, într-o anumită măsură, el este tot un fel de „capitulație”, încheiată, de data aceasta, cu un partener creștin. Prin aceasta, Cantemir, ca și domnitorii români premergători, a urmărit să asigure dreptul la *suveranitatea statului*, adică dreptul de a se conduce și administra de-sine-stătător, după legi, obiceiuri și interese proprii. El a exprimat plastic acest gen de tratate pe care, după cum s-a arătat mai sus, le-a pus el însuși în practică : „domnitorii mai cuminiți, ori de câte ori puteau răscumpăra cu bani vreo asupra, preferau, pe bună dreptate, ...să facă pagubă pungii, decât țării și supușilor lui”¹¹.

Una din problemele cele mai complexe din istoria țărilor române o constituie poziția lor internațională în secolele XVIII—XIX, pînă la Unirea din 1859. Multă vreme această epocă, cunoscută în cea mai mare parte sub numele — devenit infamant — de *epocă a fanarioților*, a fost judecată de posteritatea istoriografică unilateral, numai prin prisma creșterii presiunilor fiscale, a corupției și a decăderii suveranilor. Evident, se impune și aici o abordare mai largă a problemei, deoarece nu pot fi ignorate asemenea acțiuni importante, cum au fost reformele lui Constantin Mavrocordat în Muntenia și Moldova, la mijlocul secolului al XVIII-lea, care au constituit primii pași spre noi relații de producție și o punte spre legături ale țărilor române cu occidentul Europei. În această ordine de idei, se impune, de asemenea, cercetarea mai atentă a relațiilor internaționale în care țările române deveniseră tot mai vizibil un fel de centru al unor îndelungate competiții și rivalități între trei puteri vecine : Rusia țaristă, care își urmărea cu tenacitate îndeplinirea unor porunci testamentare privind expansiunea ei spre Balcani ; Austria habsburgică, lansată și ea spre sud-est, prin anexarea Transilvaniei în 1699 ; Turcia, vechiul stăpîn al Balcanilor, aflat într-o îndelungată agonie. Dar, în pofida decăderii puterii ei — sau poate tocmai de aceea — Poarta, în virtutea relațiilor speciale din trecut cu țările române, a încercat, prin regimul fanarioților, să-și consolideze suzeranitatea pe diferite căi, între care principala a fost însușirea prerogativei ce aparținuse pînă atunci adunărilor obștești de a numi pe domnitor. Otomanii mai aveau încă un motiv să invoce suzeranitatea lor asupra țărilor române, și anume acela de a-și apăra propriile privilegii, mai ales în secolul al XVIII-lea, în Țara Românească și Moldova. Aceste privilegii începuseră să fie puse în pericol de expansiunea țaristă care, după fiecare război cu Poarta, încerca să-și împingă frontiera mai spre vest și sud.

Anexarea Bucovinei de către Austria (1775) a constituit o încălcare a prevederilor capitulațiilor. Faptul a produs consecințe importante, în primul rînd prin intrarea în bătălie a factorilor politici români care, în fața pericolului de a-și pierde regimul de independență garantat de relațiile cu turcii, fac din aceste relații un atribut esențial al personalității statelor lor.

De la 1769 și pînă la 1829 marile imperii s-au războit de cinci ori între ele pe teritoriul românesc, astfel încît țările române au suportat regimul de război. Toate tratatele de pace încheiate după războaiele respective — Kuciuc-Kainargi (1774), Șistov (1791), Iași (1792), București

(1812) și Adrianopol (1829) — cuprind clauze ample referitoare la țările române.

Înainte de a ne referi la aceste clauze, este necesar să remarcăm două elemente esențiale de care trebuie să ținem seama și de la care trebuie să pornim în aprecierea generală a acestei epoci din istoria poporului nostru : 1) În pofida unor mari războaie — desfășurate chiar pe teritoriul românesc —, țările române și-au conservat entitatea statală ; 2) Numai două bucăți din trupul Moldovei au fost anexate, deși au existat planuri care vizau încorporarea completă a teritoriilor românești. Timp de 20 de ani a fost și Oltenia ocupată de Austria (1718—1738).

Întrebarea care se pune în chip logic este următoarea : cum a fost posibil ca, în condiții atât de grele, țările române să supraviețuiască, ba mai mult, să-și sporească eforturile și să revendice de la vecinii lor chiar recunoașterea independenței ?

Răspunsul la o asemenea întrebare trebuie căutat nu numai în talentele diplomației românești din epoca respectivă, ci și într-o realitate istorică anterioară. Aceste realități cuprindeau în primul rînd statornicia reală a unei vieți statale suverane a țărilor române. Delegațiile românești în timpul tratatelor de pace de la Focșani (1772), declarau cu fermitate că „principatele moldo-române au stătut întotdeauna slobode supt domnii lor pămînteni“. Este de subliniat că demersul românesc a fost luat în considerare de reprezentanții puterilor negociatoare. Articolul XVI al tratatului de la Kuciuc-Kainargi cuprinde o clauză care precizează că principatele vor avea aceleași privilegii „de care s-au bucurat în timpul domniei de fericită amintire — Mahomed IV“ (1649—1687) sub care, potrivit celor afirmate de delegații români, a avut loc ultima reconfirmare a „capitulațiilor“¹².

O statistică recentă arăta că în perioada 1769—1830 românii, departe de a rămîne pasivi în raporturile cu marii și pretențioșii lor vecini, au prezentat 209 proiecte de reformă, dintre care zece revendicau independența, iar restul, aproape toate „întărirea autonomiei al cărei țel final era independența“¹³. În profundele transformări ce se petrec pe plan general european în secolul al XVIII-lea, în mișcarea socială și de idei înnoitoare care se dezvoltă și se afirmă neconținut, principatele române aduc o contribuție originală, susținută de realități proprii, de experiență multiseculară de luptă pentru menținerea ființei etnice și a instituțiilor proprii într-o țară unită.

În această perioadă, sentimentul istoriei naționale și dorința de progres economic și social devin predominante în opinia românească. Ele sînt exprimate puternic de răscoala de la 1784 de sub conducerea moșilor Horea, Cloșca și Crișan, de Școala ardeleană și mișcarea Supplexului, ca și prin mișcările și asociațiile culturale și politice din Muntenia și Moldova.

Războiul ruso-turc din 1806—1812 a prilejuit o îndelungată prezență a unor armate străine pe teritoriul românesc. Angajată în marea rivalitate cu dominația napoleoniană pe plan european, Rusia țaristă nu a pierdut totuși din vedere vechile ei interese spre Balcani. Abia în 1812,

¹² Mircea Malița, *Diplomația*, Editura didactică și pedagogică, București, 1970, p. 414.

¹³ Leonid Boicu, *Geneza chestiunii române ca problemă internațională*, Editura Junimea, Iași, 1975, p. 30.

cînd s-a profilat pericolul invaziei propriului teritoriu de către armata lui Napoleon, ea a încheiat pace cu Turcia la București, prin care se „multimea“ numai cu anexarea teritoriului românesc dintre Prut și Nistru.

Viața economică a Țării Românești cunoștea, în primele decenii ale veacului trecut, un început de transformare în sens capitalist, de modernizare, deși periodic era afectată de calamitatea războaielor ruso-otomane sau otomano-austriece care aduceau după sine ocuparea teritoriului de către armatele străine, secătuirea economică a țării, distrugerea localităților unde aveau loc luptele, la care se adăugau diversele epidemii. Revoluția lui Tudor Vladimirescu de la 1821 a avut, fără îndoială, un caracter antifeudal, în sensul că țărani panduri vroiau să se răfuiască și cu boierii exploataitori. Dar sensul principal al acțiunii politice a lui Tudor Vladimirescu era acela de a readuce țara în drepturile ei statale pe care otomanii le încălcaseră flagrant în timpul domniilor fanariote, iar Rusia țaristă, sub pretextul eliberării creștinilor, se străduia să-și lărgască expansiunea în sudul continentului, spre Constantinopol, trecînd peste țările române.

După înlăturarea monopolului otoman asupra comerțului țărilor române prin Pacea de la Adrianopol, în 1829, bogățiile economiei românești, în special cele agricole, au început să fie mai bine cunoscute pe plan european. Cei mai buni cunoscători ai acestor bogății erau comandanții oștilor țariste, ale căror memoriale, scrise în timpul războaielor purtate pe teritoriul românesc, ne-au lăsat aprecieri semnificative ¹⁴.

Tocmai de aceea, situația economică era marcată de relațiile internaționale, de competiția dintre marile imperii vecine pentru acapararea acestor teritorii bogate. În asemenea situație devine clar de ce oamenii politici români au văzut ca principală sarcină istorică a momentului eliminarea amestecului din afară, cum glăsuia primul punct al programului revoluționar de la 1848. Pentru a putea realiza un asemenea obiectiv, patrioții români au devenit foarte receptivi la viața politică internațională, la toate curentele noi care apăreau în Europa. Nu întîmplător pregătirea revoluției de la 1848 avea în vedere, în primul rînd, apărarea dreptului la independență a țărilor române. Primul articol al Proclamației de la Islaz prevedea „independența administrativă și legislativă a poporului român pe temeiul tratatelor lui Mircea și Vlad [Țepeș] și neamestec al niciunei puteri din afară“.

Așadar, la mijlocul veacului trecut, poporul român, pătruns de un adevărat *spirit revoluționar*, cum se exprima Marx, trăia o epocă de renaștere națională, deși mult timp țările occidentale nu au manifestat nici un interes pentru situația țărilor române pe eșichierul politicii europene.

Apariția „Problemei orientale“, a perspectivei evoluției evenimentelor după începerea procesului de decădere a vastului Imperiu otoman, a dat naștere unei „probleme românești“. Este deosebit de semnificativ faptul că toate documentele secrete ale cancelariilor diplomației europene, cunoscute pînă în prezent, pornesc, în aprecierea situației țărilor române, de la recunoașterea drepturilor istorice ale țărilor românești. În această privință, în Divanurile ad-hoc din 1857 au fost rostite adevărate pagini de antologie. Hotărârile ambelor Divanuri privind „dorințele țării“ porneau de

44 ¹⁴ Vezi, pe larg : Gheorghe G. Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, București, 1947, p. 174.

la „respectarea drepturilor Principatelor și îndeosebi a autonomiei lor în cuprinderea vechilor Capitulații încheiate cu Înalta Poartă“.

Comisia Europeană de la București și-a însușit principiul raportării la autonomia istorică a țărilor române în relațiile cu Turcia, astfel încît Conferința internațională a celor șapte puteri de la Paris, din 1858, a inclus-o în convenția adoptată referitoare la regimul Principatelor.

Marele act istoric al Unirii din 1859, a fost, așadar, realizat prin sprijinirea pe moștenirea istorică a poporului român, pe care conducătorii lui cei mai luminați au știut s-o pună în valoare.

Anii de domnie ai lui Cuza au marcat o nouă etapă în marea bătălie de afirmare a statului român independent. Reformele cele mai importante realizate în perioada 1859—1866 — cum au fost reforma agrară, secularizarea averilor mănăstirești, legea organizării armatei, legea instrucțiunii, legea organizării judecătorești ș.a. au constituit verigi ale aceluiași lanț de consolidare a independenței depline a țării, pe care poporul nostru avea s-o dobîndească în mod absolut în 1877.

Cucerirea neatîrnării depline a României a deschis noi orizonturi dezvoltării țării și a creat cadrul favorabil intensificării luptei pentru desăvîrșirea statului național unitar român. Referindu-se la semnificația istorică a acestui măreț eveniment, *Programul Partidului Comunist Român* subliniază : „Rezultat al luptei eroice a armatei române împotriva Imperiului otoman, al voinței ferme de libertate și neatîrnare a poporului nostru, care și-a dovedit încă o dată marea capacitate de luptă — dobîndirea independenței naționale a dat un nou și puternic imbold dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o profundă înrîurire asupra întregii evoluții istorice a României pe drumul progresului social, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de-sine-stătătoare“¹⁵.

Continuatoare, pe o treaptă superioară, a glorioaselor tradiții de luptă ale poporului român pentru apărarea dreptului său legitim la o viață liberă și independentă, într-o patrie unitară și suverană, mișcarea muncitorească din România a afirmat cu tărie în peisajul vieții politice o concepție înaintată, izvorîită dintr-o temeinică analiză a realităților timpului, concepție pe care a promovat-o și a susținut-o cu consecvență, fapt care a determinat plasarea clasei muncitoare și a partidului său politic în centrul luptei întregului popor pentru împlinirea acestor deziderate fundamentale.

Pentru proletariatul român — născut din realitățile economice și social-politice ale țării de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și din prima jumătate a secolului al XIX-lea —, idealul independenței s-a constituit într-o adevărată permanență, el ilustrînd toate acțiunile pe care mișcarea muncitorească și socialistă le-a întreprins pe multiple planuri. Odată cu apariția mișcării muncitorești, cu crearea celor dintîi organizații proletare și pe măsura asimilării creatoare a socialismului științific, proletariatul începe să dea adevărata măsură a capacității sale de investigare a realităților timpului, să devină „purătorul idealurilor celor mai revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale întregului popor muncitor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre o viață liberă și demnă, spre făurirea unității naționale și cucerirea independenței de stat“¹⁶.

¹⁵ *Programul Partidului Comunist Român*, p. 34.

¹⁶ *Ibidem*, p. 32.

În concepția mișcării noastre muncitorești, independența și unitatea, îngemănate organic, au fost socotite, pe drept cuvînt, ca imperios necesare atît pentru propășirea, în ansamblu, a țării, pentru rezolvarea problemelor esențiale cu care se confrunta România, cît și pentru întărirea și dezvoltarea luptei clasei muncitoare împotriva exploatării, pentru făurirea unei noi societăți.

Epoca modernă continua să pună în fața poporului român noi sarcini deosebit de mari și spinoase, apărarea și consolidarea independenței țării ocupînd un loc de prim ordin. Tocmai în atare împrejurări complexe, pline de greutate, s-a vădit patriotismul profund al clasei muncitoare, al partidului său. Relevînd semnificația cuceririi independenței depline pentru poporul român, militanții partidului clasei muncitoare au subliniat că, proclamarea neatîrnării României a fost, fără îndoială, un fapt de cea mai mare însemnătate, întrucît el a constituit o linie de despărțire între secolele trecute și independența deplină de care ne bucurăm astăzi. Poporul român a știut, prin jertfe și abnegații și cu prețul singelui său, să-și cucerască neatîrnarea care să-i permită a se dezvolta în pace pe calea civilizației¹⁷; aceasta a fost o necesitate istorică, un rezultat al eforturilor eroice și al manifestării demnității unui întreg popor, ce trebuia, însă, apărată și consolidată¹⁸.

Tocmai de aceea, apărarea și consolidarea independenței au stat permanent în atenția partidului politic al proletariatului din România, au constituit direcții majore ale gîndirii teoretice și acțiunii sale practice, care s-au bucurat de o puternică rezonanță în epocă. De aici, atenția neabătută conferită relațiilor externe ale țării, dovadă elocventă a înțelegerii de către socialiștii români a sarcinilor majore aflate în fața României pe linia desăvîrșirii statului național unitar, a apărării independenței, suveranității și integrității sale teritoriale, în împrejurări complexe ale vieții internaționale dominată de politica forței și a intervenției brutale a marilor puteri imperialiste. Un merit al mișcării muncitorești este și acela de a fi descifrat mecanismul extrem de complex al politicii externe imperialiste promovată de marile puteri, politică bazată pe forță, pe expansiunea economică și cuceriri teritoriale, făcute cel mai adesea pe seama statelor mici: „Adevărul, tristul adevăr — scria Constantin C. Bacalbașa în 1885 — este că puternicii stăpînitori ai lumii se joacă de-a minge cu micile popare, că harta Europei se modelează, se prefacă, se reformează după cum le convine celor cîțiva arbitri ai omenirii”¹⁹.

Problema luptei de eliberare națională și-a găsit, de asemenea, o temeinică fundamentare marxistă în programele mișcării socialiste, în scrierile unor militanți de frunte ai partidului politic proletar, care s-au ridicat cu tărie împotriva dominației străine și au proclamat solemn dreptul imprescriptibil și inviolabil al națiunii noastre, ca, de altfel, al tuturor națiunilor, la unitate național-statală, la o viață liberă și independentă. „Voim Dacia așa cum ea fu — scria, la 16 februarie 1883, revista socialistă semnificativ intitulată „Dacia viitoare” — fiindcă istoria și dreptul, tradițiunea și plebiscitul, trecutul și prezentul ne dau dreptul de a aspira la o Dacie Română”. În 1911, C. Dobrogeanu-Gherea aprecia că „O țară, ca un organism social, trebuie să se dezvolte ca un organism întreg în mar-

¹⁷ „Lumea nouă”, anul VI, nr. 43 din 7 mai 1900.

¹⁸ „România muncitoare”, anul IV, seria a II-a, nr. 11 din 11—18 mai 1908.

¹⁹ „Drepturile omului”, anul I, nr. 175 din 11 septembrie 1885.

ginile sale etnice”²⁰. La rîndul său, M. Gh. Bujor sublinia, în 1915, că pentru socialiști „patriile sînt cadre naturale și istorice de dezvoltare a popoarelor”, că ei „se ridică împotriva ciuntirii țărilor constituite, împotriva frîngerii popoarelor în bucăți, împotriva suprimării vieții naționale a popoarelor”²¹.

Ca urmare a acestei activități patriotice, muncitorii și țăranii români din teritoriile cوتopite au început tot mai mult să vadă în socialiști, în partidul clasei muncitoare un sprijin și ajutor de nădejde în lupta pentru realizarea năzuințelor lor²².

Continua agravare a contradicțiilor dintre marile puteri imperialiste în direcția unei conflagrații mondiale a impus Partidului Socialist, la începutul secolului al XX-lea, o examinare atentă, realistă și lucidă a situației, sub toate aspectele sale. Creșterea conștiinței naționale a poporului român de pe ambele versante ale Carpaților a ridicat în fața națiunii necesitatea inexorabilă a desăvîrșirii unității statale, a eliberării provinciilor românești aflate sub dominație străină și unirea lor cu Țara. Participarea României la prima conflagrație mondială, alături de Puterile Antantei, s-a făcut cu acest unic scop. În luptele pentru apărarea pămîntului patriei împotriva ocupanților militariști germani din timpul primului război mondial, pentru salvagardarea unității și integrității teritoriale, oștile române, masele populare din întreaga țară au înscris la Mărăști, Mărășești, Oituz și în multe alte locuri pagini nepieritoare de eroism și abnegație, de spirit de jertfă și patriotism fierbinte.

Imperativul istoric obiectiv al înmănuncherii tuturor românilor într-un singur stat național unitar și independent, rod al luptei maselor largi populare, a muncitorimii, țăranimii, intelectualității, a cercurilor înaintate ale burgheziei, operă a întregului popor, s-a realizat în 1918 pe baza principiului dreptului popoarelor la autodeterminare, în urma prăbușirii imperiilor țarist și habsburgic, ca urmare a ascuțirii contradicțiilor sociale și naționale din timpul războiului și a victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Își afla astfel împlinire geniala previziune a lui Friedrich Engels care scria, în 1888, socialistului român Ioan Nădejde : „dacă mîine despotismul din Petersburg ar cădea, poimîine n-ar mai fi în Europa nici o Austro-Ungarie”²³.

Desăvîrșirea unității național-statale a României demonstrează, cu tăria argumentului istoric, că acest eveniment a fost rezultatul firesc al unui proces pentru împlinirea căruia poporul român a dus o multiseculară luptă, iar nu o consecință a conjuncturii externe sau a unor înțelegeri intervenite la masa tratativelor. Tratatele de pace de la Saint Germain (1919) și Trianon (1920) au consfințit pe plan internațional o situație de fapt creată de lupta maselor populare. Unirea, al cărei proces s-a desăvîrșit la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, a contribuit la înfăptuirea firească a năzuinței seculare a poporului nostru, a visului pentru care au luptat și s-au jertfit nenumărate generații de înaintași, împlinirea unei necesități obiective a însăși dezvoltării istorice. Sintetizînd însemnătatea istorică a actului din 1918 pentru dezvoltarea ulterioară a țării, secretarul general

²⁰ C. Dobrogeanu-Gherea, *Asupra socialismului în țările înapoiate*, postfață de Karl Kautsky, *Bazele social-democrației*, București, 1911, p. 264.

²¹ *Calendarul muncii pe anul 1916*, București, 1915, p. 54.

²² *Mișcarea muncitorească din România. 1893—1900*, Editura politică, București, 1965, p. 359—360.

²³ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I (1865—1900), partea I (1865—1889), Editura politică, București, 1964, p. 190.

al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază că „Înfăptuirea unității statului român — operă a maselor largi din întreaga țară, a întregului popor — a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție; înmănuncherea laolaltă a energiilor și capacităților creatoare ale poporului nostru a creat condiții favorabile activității forțelor progresiste ale societății, mișcării muncitorești revoluționare”²⁴.

În contextul general al profundelor mutații politice și sociale petrecute în lume după primul război mondial, au avut loc și în România întregită mari schimbări care au deschis perspective dezvoltării țării. Un moment de cea mai mare importanță în istoria mișcării muncitorești și a celorlalte forțe democratice și progresiste în lupta pentru apărarea independenței și suveranității naționale l-a constituit transformarea Partidului socialist în Partidul Comunist Român, în mai 1921, devenind în acel timp primul partid politic organizat la scară națională a țării întregite în frontierele sale etnice. Continuător direct al partidului politic marxist creat în 1893, a celor mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste din România, partidul comunist este, în noile condiții istorice, exponentul fidel al intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor român.

În această ordine de idei, problemele apărării independenței și suveranității naționale, în pofida numeroaselor obstacole pe care le-au întâmpinat, au constituit un comandament de bază al întregii activități a P.C.R. Această concepție decurge, în mod firesc, din natura partidului revoluționar al clasei muncitoare, din sarcinile sale fundamentale. Orînduirea socialistă nu se construiește în mod abstract, ci practic. Pentru aceasta trebuie să existe patrie, să existe frontiere sigure, în cadrul cărora să se poată făuri noua societate. De asemenea, pentru ca lupta partidului revoluționar al clasei muncitoare în vederea transformării societății să fie încununată de succes, se impune cu necesitate independența și suveranitatea patriei în care acționează partidul respectiv, altfel, doctrina despre construirea socialismului rămîne fără conținut, fără suport material.

Iată de ce, în mod obiectiv, P.C.R. a continuat să pună, pe un plan prioritar, problema apărării independenței și suveranității naționale, a frontierelor în interiorul cărora să se desfășoare activitatea concretă pentru sfărîmarea vechii orînduiri și edificarea societății socialiste.

Ancorat adînc în realitățile din țara noastră, atașat profund poporului, de soarta căruia și-a legat propria sa soartă, Partidul Comunist Român n-a putut fi abătut de la preocuparea sa firească de a conduce masele largi populare la lupta pentru apărarea independenței și suveranității țării, împotriva pericolului unei noi conflagrații mondiale. El a accentuat necesitatea cunoașterii profunde de către comuniști și masele largi populare a trecutului glorios de luptă comună a poporului român și naționalităților conlocuitoare pentru dreptate socială și națională și folosirea acestor tradiții în acțiunea de apărare a independenței și suveranității naționale. Partidul comunist și organizațiile de masă conduse sau influențate de el au demascăat cu vigoare politica vîrfurilor reacționare ale burgheziei de facilitare a pătrunderii capitalului monopolist occidental în economia României, arătînd că prin aceasta se creau condiții pentru ca interesele politice și economice ale țării noastre să fie subordonate tot mai mult

puterilor străine, ceea ce ducea la știrbirea independenței și suveranității naționale.

Totodată, trebuie spus că apărarea independenței naționale și a integrității teritoriale, fiind o problemă vitală a României interbelice, a preocupat majoritatea covârșitoare a poporului român. Constituția adoptată în 1923 proclama România stat independent, suveran și unitar. Politica externă interbelică a guvernelor României a avut ca preocupare centrală menținerea și consolidarea statu-quo-ului teritorial, constituind un factor de stabilitate în această parte a Europei. Pornind de aci, au fost realizate o seamă de alianțe, sub egida Societății Națiunilor, cu acele state care aveau interese similare sau apropiate (Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Turcia, Grecia, Franța ș.a.). România a aderat, de asemenea, la acele tratate internaționale care aveau drept scop apărarea păcii, crearea bazei politicii de securitate colectivă, excluderea războiului ca mijloc de rezolvare a litigiilor dintre state.

Stegar al intereselor naționale fundamentale ale poporului român, partidul comunist a militat pentru o politică externă de pace și colaborare cu celelalte popoare, împotriva dominației străine, pentru prietenie și alianță între România și Uniunea Sovietică. Luptele sociale din perioada crizei economice, care au culminat cu marile bătălii de clasă ale petroliștilor și ceferiștilor din ianuarie-februarie 1933, s-au împletit cu lupta împotriva monopolurilor străine care impuseseră guvernului român aplicarea „curbelor de sacrificiu“. Această eroică ridicare la luptă a muncitorimii române a dus la eșuarea planului de la Geneva, la suspendarea „curbelor de sacrificiu“ și la retragerea din țară a consilierilor și experților străini, ceea ce a conferit acestei lupte pentru drepturi economice și politice, pentru democrație, independență și suveranitate națională o puternică semnificație internațională, ea înscriindu-se printre primele mari acțiuni ale proletariatului european după înscăunarea la putere a nazismului în Germania²⁵.

În deceniul al patrulea, când fascismul devenise un pericol real, P.C.R. s-a adresat forțelor democratice și progresiste arătându-le gravele primejdii care planau asupra țării atât din interior, din partea agenturii hitleriste — Garda de fier —, cât și din afară, din partea Reichului nazist care zăngănea armele pentru modificarea statu-quo-ului teritorial postbelic.

Partidul Comunist Român, înfruntând cu eroism condițiile grele ale ilegalității, a inițiat acțiuni practice în care s-a afirmat ca principală forță organizatoare și conducătoare a mișcării antifasciste din țara noastră. Valorificând experiența luptelor muncitorești din 1933, desfășurate pe fundamentul Frontului Unic Muncitoresc, și adversitatea poporului român față de Germania nazistă și de fascismul generator de război, P.C.R. a luat hotărârea înființării a numeroase organizații de masă legale, democratice, antifasciste, care să angajeze mase cât mai largi de cetățeni în acțiunile antifasciste și antirăzboinice. Prima dintre acestea — Comitetul Național Antifascist — a luat ființă încă în iunie 1933, prin transformarea Comitetului antirăzboinic, care fusese creat de P.C.R. în 1932. Platforma Comitetului Național Antifascist, pătrunsă de ideile apărării democrației, integrității teritoriale, independenței și suveranității naționale, a reunit reprezentanți ai celor mai diverse clase și păături sociale. Faptul că la

²⁵ 1933. *Luptele revoluționare ale muncitorilor ceferiști și petroliști*, Editura politică, București, 1971, p. 575—578.

acțiunile antifasciste, alături de comuniști, socialiști, social-democrați, colaborau oameni politici și de cultură proeminenți, avea un mare rol în lărgirea rîndurilor celor care participau activ la lupta împotriva tendințelor revizioniste, care puneau în pericol securitatea Europei. În acest context, România a semnat convenția pentru definirea agresorului (iulie 1933), a restabilit relațiile diplomatice cu Uniunea Sovietică (1934), relații ce fuseseră denunțate unilateral de guvernul sovietic în 1918 ; a întreprins măsuri pentru întărirea colaborării cu țările din cadrul Micii Înțelegeri și al Înțelegerii Balcanice. S-a ajuns pînă la elaborarea unui proiect de tratat româno-sovietic, care urma să reglementeze, pe baza respectării reciproce a independenței și suveranității, asistența mutuală și ajutorul reciproc între cele două state în cazul agresiunii împotriva unuia dintre ele.

Numeroase documente ale P.C.R. publicate în acești ani, concomitent cu apelul la întărirea unității de acțiune și a combativității clasei muncitoare, a tuturor forțelor progresiste, atrăgeau atenția asupra pericolului iminent care plana asupra poporului român din partea statelor fasciste. „Pericole grave amenință națiunea — avertiza partidul comunist —, Independența poporului este amenințată de statele din blocul fascist central european, zis bloc revizionist, format sub hegemonia imperialismului german, care se înarmează în goana nemaivăzută pentru cîmpirea în primul rînd a orientului european. Încercuirea României este un fapt“. Același document al C.C. al P.C.R. preciza că dacă „banda hitleristo-horthystă crede că prin agenții săi, fasciștii români, va slăbi rezistența poporului față de planurile imperialiste, se înșală amarnic. Poporul român își va mobiliza toate slăvitele sale tradiții de luptă pentru independență și libertate și, în frunte cu proletariatul său, va sări la arme pentru a respinge pe cîmpitorii imperialiști de sub semnul crucii încîrligate hitleriste și al coroanei habzburgice horthyste și a-și apăra existența. Forțele poporului vor lovi fără milă pe acei trădători de neam care s-au făcut uneltele dușmanilor națiunii“²⁶.

Hotărîrea fermă de a apăra prin orice sacrificiu și prin orice mijloace independența națională și integritatea teritorială, linia politică realistă a partidului comunist de mobilizare în jurul acestui obiectiv fundamental a forțelor revoluționare, progresiste, antifasciste, au fost probate de acordul de Front popular democratic între Blocul pentru apărarea libertăților democratice, Partidul Socialist, Frontul Plugarilor și Madosz, din decembrie 1935, de înfrîngerea cercurilor reacționare în alegerile parlamentare parțiale din 1936 din județele Mehedinți și Hunedoara și în alegerile din 1937 pentru consiliile județene la Ploiești, Iași, Bihor și în alte localități.

Consecvent credo-ului său a acționat partidul comunist și în continuare. Printr-o declarație din 18 noiembrie 1937, C.C. al P.C.R. chema „toată democrația română la unitatea de acțiune pentru mobilizarea imediată a muncitorilor, țăranilor și a tuturor celorlalte mase muncitoare ale poporului român și naționalităților conlocuitoare din România, pentru împiedicarea Germaniei hitleriste de a se amesteca în treburile interne ale României, pentru dizolvarea agenturilor lui Hitler în România...“²⁷.

Documentele vremii vorbesc, cu puternica lor forță de convingere, despre preocupările consecvente ale comuniștilor din România în problemele apărării independenței țării. Cu multă căldură apela P.C.R. de fiecare

²⁶ Arh. I.S.I.S.P., cota Ab XX-5, inv. 958.

²⁷ Loc. cit., cota A XXII-2.

dată la membrii și simpatizanții săi ca ei să se plaseze în primele rînduri ale luptei pentru apărarea hotarelor țării. „Ne cheamă la luptă singele lui Doja, Horia și Tudor Vladimirescu — glăsuia vibrantul apel elaborat de C.C. al P.C.R. în ianuarie 1938. Ne cheamă la luptă dragostea de țară, pe care nu vrem s-o vedem sfîșiată și cotropită, dragostea de acest popor, pe care nu-l vrem îngenunchiat și robit“. P.C.R. exprima, totodată, părerea că „rezistența armată a poporului român în caz de agresiune e legitimă și ea (muncitorimea — *n.n.*) va merge în primele rînduri ale bătăliei“²⁸.

Toate acestea duc la concluzia că, în ajunul izbucnirii celui de-al doilea război mondial, în România au existat puternice forțe sociale care au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și subordonarea țării intereselor Germaniei naziste. Politica concesivă în fața pretențiilor agresive ale hitleriștilor, adoptată de marile puteri, a influențat, însă, negativ și evoluția evenimentelor din România, ca și din alte țări europene.

În aceste împrejurări, cu sprijinul burgheziei industriale românești și al unor cercuri influente din Franța și din Anglia, în februarie 1938 în țara noastră s-a instaurat regimul de dictatură regală, care a trecut la dizolvarea partidelor politice și a organizațiilor muncitorești și la crearea Frontului Renașterii Naționale, ca singurul partid legal, transformat, în iunie 1940, în Partidul națiunii. În locul sindicatelor muncitorești au fost înființate breslele, organizații profesionale care ar fi urmat să slujească — după opinia celor ce le-au creat — interesele noului regim politic.

Partidul comunist s-a ridicat, de la început, împotriva metodelor reacționare de guvernare ale acestui regim, a arătat urmările lui nefaste asupra țării noastre. „Masele populare din România — se releva într-un document al P.C.R. — nu vor dictatura regelui, ci un regim democratic parlamentar și constituțional, care să întărească alianța cu Franța democratică, Uniunea Sovietică, Mica Antantă, Înțelegerea Balcanică, să susțină cu toată tăria politica de pace și de securitate colectivă, să îmbunătățească cît mai neîntîrziat situația lor materială, culturală și morală“²⁹.

Aprecierile P.C.R. la adresa regimului porneau de la o viziune mai largă, care avea în vedere interesele vitale ale poporului român în ceea ce privește apărarea independenței naționale și a integrității teritoriale în contextul situației interne și internaționale. P.C.R. a ținut seama de faptul că noul regim, deși cvasitotalitar, grupa, totuși, oameni politici burghezi și militari cu orientare nefascistă și antihitleristă, interesați în salvarea independenței naționale și a integrității teritoriale. Pornind de la această constatare reală, partidul comunist a apreciat că „ar fi o mare greșeală să confundăm regimul actual, reacționar și antipopular, cu fascismul, și Frontul Renașterii Naționale cu o unealtă directă a acestuia“. Totodată, se preciza că „dușmanul principal este și rămîne Garda de fier. Împotriva Gărzii de fier — a acestei agenturi teroriste de spionaj hitlerist — trebuie, în primul rînd, îndreptat focul principal“³⁰.

Intervenită la scurt timp după instalarea dictaturii regale în România, ocuparea Austriei de către Germania hitleristă, în martie 1938, a stîrnit indignarea și revolta maselor din țara noastră. Un puternic ecou a avut în opinia publică românească manifestul C.C. al P.C.R. din aprilie 1938 în care se menționa : „După cotropirea Austriei de către armatele lui Hitler,

²⁸ Arh. C.C. al P.C.R., fondul 95, dosarul nr. 5 283, fila 216.

²⁹ Arh. I.S.I.S.P., cota Ab XXII-9, inv. 1 011.

³⁰ „Scînteia“ din 24 ianuarie 1939.

independența țării noastre este grav amenințată, împreună cu existența țărilor mici vecine“³¹.

Atașați ideii apărării independenței naționale și integrității teritoriale grav periclitată de acțiunile agresive ale Germaniei naziste și Ungariei horthyste, comuniștii, reacționând prompt împotriva acordului de la München, din septembrie 1938, prin care se lăsa mină liberă hitleriștilor asupra Europei, au răspuns din primul moment mobilizării din primăvara anului 1939. Înrolându-se în armată, comuniștii, socialiștii, celelalte forțe progresiste exprimau hotărârea maselor populare de a lupta cu arma în mină împotriva Germaniei hitleriste, pentru apărarea fruntariilor naționale.

Încă în primele zile ale anului 1939, P.C.R. a adoptat o serie de măsuri în vederea intensificării activității antifasciste, pentru pace. În cadrul unor ședințe, la care au participat activiști de seamă ai partidului, s-au discutat pe larg căile prin care să se aducă la cunoștința „maselor pericolul în care se găsește independența țării noastre din cauza agresivității din ce în ce mai accentuată a fascismului extern și intern“. S-a propus ca să se folosească din plin, în acest scop, „sărbătorirea zilei de 24 ianuarie, a cărei semnificație va fi pe larg dezbătută în coloanele ziarelor simpatizante“³².

Pe această linie, în ziarul „Scînteia“ a fost publicat articolul : *24 ianuarie 1859—1939* în care, după ce se arăta importanța unirii săvîrșite cu 80 de ani în urmă, se sublinia : „Astăzi, cînd independența națională a poporului român și unitatea României sînt din nou primejduite, amintirea luptelor duse pentru unire trebuie să îndemne la o luptă dîrză și hotărîtă contra dușmanilor din afară și a agenților lor dinăuntru“³³.

Starea de spirit antifascistă, antirăzboinică și antirevizionistă a maselor a cunoscut o puternică manifestare în timpul marilor demonstrații de la 1 Mai 1939, care au avut loc în București și în alte centre ale țării. Ca unul din principalii organizatori ai marii demonstrații desfășurată în Capitală, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia că aceasta a reprezentat „o încununare a luptelor de clasă din acea perioadă, demonstrînd hotărîrea fermă a oamenilor muncii, a poporului nostru de a se opune fascismului, de a asigura libertatea și integritatea patriei“³⁴.

Marșul războinic al Germaniei hitleriste, cîmpirea succesivă a unor țări europene, începutul celui de-al doilea război mondial la 1 septembrie 1939 au creat o situație din ce în ce mai grea pentru România. Încercările forțelor democratice, antifasciste de a se opune presiunilor cercurilor fasciste interne și ale Germaniei naziste, încercări în care s-au antrenat inclusiv exponenți ai cercurilor burgheze, au primit o lovitură la 21 septembrie 1939, cînd primul ministru al țării, Armand Călinescu — adversarul expansiunii Germaniei hitleriste — a fost asasinat mișelește de către elemente ale Gărzii de fier, cu complicitatea directă a Gestapoului. Cu toate acestea, la începutul anului 1940, ostilitatea maselor împotriva fascismului german devine tot mai puternică. În aceste condiții, însă, în Directivele Cominternului adresate Partidului Comunist Român, în loc de a se aprecia justetea luptei contra războiului hitlerist și de a se chema la intensificarea acestei lupte, s-au adus critici comuniștilor români pentru activitatea des-

³¹ Arh. I.S.I.S.P., cota A XXII-5, inv. 990.

³² Arh. C.C. al P.C.R., fondul 1, dosarul nr. 219, fila 303.

³³ „Scînteia“ din 8 februarie 1939.

³⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, Editura politică, București, 1976, p. 625.

făsurată împotriva agresiunilor Germaniei și pentru poziția de apărare a integrității patriei ; s-a reproșat, totodată, guvernului român că a luat măsuri represive împotriva acelor organizații care militau pentru apropierea de Germania, adică împotriva Gărzii de fier, ca urmare a asasinării fostului prim-ministru Armand Călinescu. Subliniind netemeinicia unor astfel de aprecieri eronate, în Programul P.C.R. se arată că „*în pofida unor teze greșite din acea perioadă, care afirmau că principalul pericol îl reprezintă imperialismul anglo-francez și nu hitlerismul*“, partidul a pus pe primul plan „*mobilizarea forțelor naționale împotriva politicii de dominație și subordonare promovată de Germania nazistă, politică ce prezenta un pericol grav atât pentru independența națională, cât și pentru pacea internațională*“³⁵.

În același timp, anul 1940 a adus cu sine o serie de acte care au contribuit la extinderea focarului de război pe continentul european. Sub loviturile armatelor hitleriste, țările apusene au căzut una după alta. Capitularea Franței și înfrângerea Angliei pe continent, amenințarea ei cu invazia hitleristă au agravat și mai mult situația României. La 28 iulie 1940, teritoriul dintre Prut și Nistru, precum și partea de nord a Bucovinei au fost incluse în componența Uniunii Sovietice. La 30 august 1940, prin impunerea Dictatului fascist de la Viena, a fost smulșă din trupul patriei și predata Ungariei horthyste partea de nord-vest a țării.

Odată cu dezlănțuirea războiului hitlerist împotriva Uniunii Sovietice și angajarea României alături de Germania nazistă, Partidul Comunist Român, consecvent politicii de apărare a statului sovietic, inaugurată odată cu participarea revoluționarilor români la lupta pentru apărarea cu arma în mână a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a tînărului stat socialist sovietic, s-a ridicat cu hotărîre contra acestei agresiuni, pronunțându-se cu fermitate pentru ieșirea din război și alăturarea României forțelor coaliției antihitleriste. Mișcarea de rezistență, care începuse imediat după instaurarea dictaturii militare-fasciste și intra în trupelor hitleriste în țară, a fost extinsă, cuprinzînd, treptat, cele mai diferite pături și categorii sociale.

*

Anii de luptă împotriva dictaturii militare-fasciste și a dominației hitleriste au constituit una din acele perioade relativ scurte dar de cotitură, care survin în îndelungata istorie a unui popor, în care se schimbă întregul raport anterior de forțe, se cristalizează și se reliefează pînă la evidență totală rolul acestor forțe, sensul social și istoric al acțiunii lor, corespondența ei cu marile comandamente naționale. Asemenea perioade încordate, în care se manifestă mai puternic ca oricînd rolul maselor populare ca făuritoare ale istoriei, scot la iveală cu pregnanță clasa careia îi revine în epoca istorică respectivă misiunea de conducător al națiunii, de luptător de frunte pentru asigurarea progresului ei, ca și forța politică care exprimă atât esența acestei clase, cât și tot ce are mai viabil, mai energetic și mai înaintat întreaga națiune.

Stadiul dezvoltării social-economice a țării, natura contradicțiilor sociale fundamentale cu care s-au împletit contradicțiile principale din anii premergători insurecției, acuitatea acestor contradicții, existența premiselor obiective și subiective, create pe parcursul unui secol de frămîntări sociale, pentru profunde transformări în structura social-economică și poli-

³⁵ Programul Partidului Comunist Român, p. 45.

tică a țării, faptul că criza dictaturii antonesciene era în fond expresie a crizei regimului care generase în extremis această dictatură, că dezvoltarea mișcării antifasciste a întregului popor implica, în condițiile interne și internaționale care se conturau, perspectiva transformării ei într-o profundă revoluție socială, toate acestea au dus la o dispersare a forțelor burgheziei, au făcut ca ea să se dovedească incapabilă de a mai juca rolul de conducător al națiunii, al luptei acesteia pentru interesele sale vitale.

Rolul de factor de concentrare a tuturor energiilor poporului, de conducător al luptei pentru îndeplinirea obiectivelor antifasciste și antihitleriste care exprima, în esența lor, interesele primordiale ale națiunii, a revenit clasei pe care întreaga dezvoltare istorică a desemnat-o ca reprezentant al viitorului, ca purtător al lichidării oricărei asupririi naționale și sociale — proletariatul. Această clasă, care începând cu a doua jumătate a secolului trecut se afirmase cu tot mai multă vigoare pe arena politică a țării, pășea acum, maturizată și condusă de un partid încercat, Partidul Comunist Român, în fruntea poporului.

Pe baza necesității vitale, obiective, a atingerii unor țeluri de care depindea însăși soarta națiunii și a țării, s-a realizat largul consens național fără de care ar fi fost de neconceput acțiunea istorică din acea fierbinte lună august 1944, acea ridicare unanimă a poporului care a permis obținerea unor rezultate strălucite, cu jertfe eroice, dar minime în comparație cu cele ce s-ar fi dat în absența unui asemenea consens și a modului de acțiune care a rezultat din el.

Dar, așa cum niciodată necesitatea nu generează în mod automat soluția istorică optimă, nici consensul forțelor principale ale unui popor nu se realizează de la sine, spontan. Este nevoie de acțiunea conștientă a unei forțe sociale și politice înaintate, capabile să-și propună obiectivul realizării unui asemenea consens, să-i formuleze scopurile, să-i elaboreze strategia și tactica, să constituie catalizatorul și factorul mobilizator al maximumului de energii ce pot fi cumulate în vederea realizării cotiturii istorice necesare.

În istorie va rămâne înscris, cu trăinicia și perenitatea marilor fapte și cu valoarea pe care numai rezultatele majore, de perspectivă, le-o conferă, că acest rol l-a avut, în anii grei de luptă împotriva dictaturii militare-fasciste și a dominației hitleriste, ca și în asigurarea desfășurării revoluționare a evenimentelor ulterioare, forța politică principală, de avangardă a clasei muncitoare și a poporului — Partidul Comunist Român.

Integrat organic în larga mișcare patriotică, națională, antihitleristă ce s-a dezvoltat în acei ani, P.C.R. s-a detașat, totodată, prin superioritatea sa de concepție strategică și tactică, organizatorică, mobilizatoare, printr-o înțelegere superioară a înseși intereselor naționale vitale pentru asigurarea cărora se purta lupta, prin legarea — pe plan strategic — a eliberării naționale de cea socială.

Rolul de frunte în ansamblu, spiritul creator pe care acesta îl implica, în speță, nu au fost, firește, rodul unei întâmplări, al unei conjuncturi de moment sau voințe subiective, ci au avut o determinare istorică, politică, socială și morală.

Proletariatul revoluționar și partidul său comunist, ca cele mai înaintate forțe ale societății românești, erau continuatorii principali, în noile condiții, ai unei lupte purtate de-a lungul vremii, pentru eliberarea națională și socială, sintetizau pe un plan superior experiența politică istorică acumulată de poporul român în secole de bătălii pentru ideile unității statale, neatrănării, dreptății și progresului social, împotriva exploatarei și asu-

pririi. Aceste lupte au adus în patrimoniul poporului român o bogată experiență politică, care îi arată că, atât în bătăliile sociale, cât și în cele în care în joc se află independența, unitatea sau existența sa, îi sînt necesare concentrarea tuturor energiilor și resurselor sale, capacitatea de a îmbina lupta cu arma în mînă cu promovarea unei politici potrivite, de a aplica forme și metode adecvate de luptă, de a-și uni eforturile cu alte popoare. Acestea, transmise din generație în generație, au fost reluate, pe un plan superior, de mișcarea muncitorească, căreia i-a revenit un rol decisiv în dezvoltarea conștiinței sociale și politice a poporului, în conducerea generală a luptei sale.

Totodată, pe lângă experiența moștenită de la trecutul de luptă al poporului și propria sa experiență revoluționară, P.C.R., ca partid al proletariatului din România, era beneficiarul și al uriașei experiențe acumulate de mișcarea muncitorească internațională, al învățămintelor trase din Comuna din Paris și Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, din succesele și erorile celor trei Internaționale, din ampla activitate de organizare a luptei antifasciste pe plan internațional, de făurire a fronturilor populare etc.

Înarmat cu bogata experiență politică la care au concurat factorii amintiți mai sus, deținînd superioritatea morală pe care i-o confereau în fața poporului trecutul său de luptă antifascistă, P.C.R. era situat în primele rînduri și de un factor social-politic, de clasă, primordial. Faptul că era partidul conducător al proletariatului, al clasei care se afla în opoziție ireductibilă nu numai față de regimul politic existent, ci și față de orînduirea socială, și nu avea nici un fel de „înrudiri” de clasă cu dictatura militară-fascistă îi conferea și în mod obiectiv cel mai înalt grad de consecvență și fermitate în lupta împotriva acesteia și a imperialismului hitlerist.

În aceste condiții, capacitatea creatoare a partidului s-a bazat pe analiza materialist-dialectică a noii situații, radical schimbate față de cea antebelică.

Contradicțiile acumulate pe parcursul unei dezvoltări îndelungate au intrat într-o fază de puternică agravare în perioada celui de-al doilea război mondial, a dictaturii militaro-fasciste și a dominației Germaniei naziste asupra României. În țară se dezvoltă puternic lupta antifascistă. Împreună cu proletariatul, o împotrivire dîră față de hitleriști și susținătorii lor din țară, față de războiul împotriva Națiunilor Unite manifestau și mase tot mai largi ale țărănimii. Pe calea rezistenței antifasciste păseau, de asemenea, tot mai mulți intelectuali de toate categoriile, funcționari, pensionari, mici meseriași și comercianți. În opoziție se aflau și importante cercuri ale burgheziei lezate de subordonarea țării Reichului nazist. P.C.R. a apreciat pe bună dreptate că, în aceste condiții, pe prim plan a trecut contradicția dintre poporul român, pe de o parte, dictatura militară-fascistă și imperialismul german, pe de altă parte, de soluționarea ei fiind condiționată însăși posibilitatea rezolvării contradicțiilor sociale generale ale fazei respective de dezvoltare a societății românești. Dezvoltarea contradicției amintite mai sus determina antrenarea tuturor straturilor sociale ale poporului român în lupta antinazistă, de eliberare națională a întregului popor.

Perspectivile acestei lupte erau strîns legate de întreaga situație internațională. Aceasta se caracteriza în primul rînd prin gigantica încheștare dintre coaliția antihitleristă și forțele fasciste, prin rolul principal jucat de Uniunea Sovietică în zdrobirea acestora.

O trăsătură caracteristică a mișcării populare de rezistență — a cărei sarcină fundamentală era lupta antifascistă, de eliberare națională, pentru redobândirea independenței și a suveranității naționale — o constituia conștiința crescândă a multor popoare că se aflau la o răscruce a istoriei lor, manifestarea tendinței istorice de transformare a luptei de eliberare națională în revoluție socială.

Apreciind în mod just natura contradicțiilor care se afla pe prim plan în România și situația internațională, P.C.R. a înțeles că problema majoră care se pune era aceea a mobilizării tuturor forțelor patriotice, naționale, antihitleriste la lupta pentru doborârea dictaturii militare-fasciste, pentru libertate și independență națională.

Demn de relevat este faptul că — spre deosebire de forțele burgheze din opoziție, care au evoluat de la atitudini și soluții parțiale, de compromis, ineficiente, spre acceptarea, în ultimă instanță, a necesității înlăturării dictaturii militare-fasciste — principalele obiective ale platformei propuse de partidul comunist și-au păstrat valabilitatea pe întreaga perioadă, s-au dovedit corespunzătoare realității și tendințelor de dezvoltare a acesteia, singurele care ofereau o soluție realistă. Esența acestei soluții consta în faptul că poporul român nu trebuia să aștepte pasiv rezolvarea destinului său pe fronturile luptei purtate de coaliția antihitleristă, ci să se ridice cu propriile sale forțe la luptă, asigurându-și, în felul acesta, un viitor demn. Tocmai de aceea, obiectivele formulate de P.C.R., acceptate în întreaga perioadă de către forțele patriotice populare, au devenit, apoi, în esență, platforma pe care s-a realizat coalizarea tuturor forțelor antihitleriste.

Clarviziunea politică a P.C.R., capacitatea sa de a elabora conceptul general al luptei naționale, antifasciste și antihitleriste s-au manifestat și în înțelegerea strânsiei interdependențe dintre principalele obiective formulate, a condiționării lor reciproce, în timp ce liderii principalelor grupări burgheze, din motive de clasă, au manifestat, pînă în ultimul moment, ezitări în ceea ce privește necesitatea unei acțiuni hotărâte de înlăturare a guvernului antonescian, pertractări și compromisuri cu acesta, încercări de a găsi soluții numai în Occident, ocolind Uniunea Sovietică. Cu alte cuvinte — o poziție nerealistă și păgubitoare dezvoltării rezistenței cu o intensitate maximă. Criticînd atitudinea acestora, apreciind cu luciditate natura și scopurile sprijinului pe care ei îl acordaseră lui Antonescu, P.C.R. nu a pierdut nici un moment din vedere deplasările care aveau loc în rîndurile lor, contradicțiile care se dezvoltau, perspectivele activizării lor în acțiunea de scoatere a țării din războiul hitlerist și de eliberare națională.

Urmărind cu consecvență linia sa de raliere a tuturor forțelor antihitleriste, P.C.R. a pus în centrul activității sale înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare. Realizarea ideii de unitate prin crearea, în primăvara anului 1944, a Frontului Unic Muncitoresc, a constituit o victorie istorică. Ea a făurit forța politică principală a coaliției patriotice, naționale, preconizată de P.C.R., a însutit forțele clasei muncitoare, capacitatea ei de a fi pivotul frontului unic național antihitlerist.

Bazat pe tăria clasei muncitoare unite, P.C.R. a obținut un remarcabil succes în făurirea acestui front, aducînd totodată o contribuție creatoare la experiența teoretică și practică a mișcării comuniste în problema folosirii contradicțiilor din rîndurile claselor dominante. Apreciind just criza care le cuprinsese și se adîncea, P.C.R. a abordat aceste contradicții în condițiile date și în situația cînd partidele burgheze și monarhia își mențineau influența asupra unei părți a maselor, ca posibilități de unire a tu-

turor forțelor — inclusiv exponenți ai unor verigi importante ale aparatului de stat — în măsură să-și aducă contribuția la eliberarea națională a țării de sub dominația celui de-al III-lea Reich.

În această ordine de idei, o valoare națională deosebită a avut politica adoptată de partidul comunist față de armată și chiar față de jandarmerie. Deși acestea fuseseră folosite în războiul antisovietic, P.C.R. a apreciat just legătura lor cu interesele vitale ale națiunii, starea de spirit antihitleristă ce se dezvoltă și deplasările ce aveau loc în rândurile acestora. Organizând rezistența antihitleristă și sabotarea mașinii de război fasciste, comuniștii nu s-au orientat nici un moment spre provocarea unui conflict între forțele patriotice și armată, nici spre evidențierea și ascuțirea contradicțiilor interne de clasă inerente unei armate burgheze. Linia esențială, de importanță fundamentală a partidului, a fost atragerea armatei în totalitatea ei, îndeosebi a corpului de comandă, alături de popor, la lupta pentru eliberarea națională a țării de sub dominația imperialismului hitlerist.

Pe fondul multiplilor factori care generau posibilitatea unei asemenea rezolvări, această orientare a P.C.R., activitatea practică multilaterală desfășurată în această direcție au asigurat acea întoarcere a armelor de către întreaga armată, ceea ce a constituit o trăsătură esențială a acțiunii istorice din august 1944, prin care țara a fost alăturată coaliției antihitleriste. „România — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a alăturat, cu întreaga forță, armatelor sovietice, împotriva Germaniei hitleriste, pentru eliberarea deplină a patriei de sub dominația hitleristo-horthystă, și apoi a luptat, dînd jertfe grele, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la zdrobirea deplină a fascismului”³⁶.

În felul acesta, meritul istoric al Partidului Comunist Român a fost acela de a fi reușit, orientîndu-se în mod creator în situația complexă în care se afla, să-și promoveze cu consecvență linia sa de unire a tuturor forțelor antihitleriste, să realizeze acea coaliție politică largă care, avînd la obiectivele antihitleriste formulate inițial, concepția sa de organizare a insurecției, dinamismul organizatoric și orientarea tactică justă, a fost în măsură să asigure efortul unanim al întregului popor în realizarea marii coteluri din August 1944, care, prin amploarea și forțele declanșate, a deschis calea unor mari transformări democratice, revoluționare în România.

³⁶ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român*. 1—2 iunie 1982, Editura politică, București, 1982, p. 17.

STRĂVECHEA DACIE — PĂMÎNT ROMÂNESC GENEROS

MIRCEA MUȘAT,
FLORIAN TĂNĂSESCU

Spațiul carpato-danubian-pontic reprezintă vatra de formare și dezvoltare a poporului român, unul din cele mai vechi popoare europene care, înfruntând cu bărbăție și demnitate vitregiile timpului, și-a durat, prin forțele sale, propriul destin istoric, de înaintare neîntreruptă pe calea progresului material și spiritual.

Varietatea și proporționalitatea formelor de relief ale pământului românesc, dispuse aproape concentric, în trepte urcătoare către crestele semețe ale Carpaților și apoi domol coboritoare către podișul Transilvan, clima blîndă și generozitatea solului și subsolului au favorizat închegarea, de timpuriu, a unei numeroase comunități umane, cu trăsături bine conturate, distincte, cu un nivel avansat de civilizație.

Dovezi arheologice incontestabile, recunoscute și apreciate de către străinătate, atestă faptul că pe teritoriul actual al României se află una din primele zone europene antrenate în procesul de antropogeneză, în care, în urmă cu peste un milion de ani, se constatau activități umane conștiente.

Urmași direcți ai marelui neam al tracilor, geto-dacii, constituiți în puternice formațiuni politice, au fost ctitorii și purtătorii unei creații materiale și spirituale originale, care i-a așezat definitiv în rîndul celor mai dezvoltate popoare ale antichității. În urmă cu peste 2050 de ani, ei au pus bazele unui întins regat, condus de una dintre cele mai proeminente personalități politice și militare ale acelor timpuri — Burebista, „cel dintîi și cel mai mare dintre regii din Tracia și stăpînitor al tuturor ținuturilor de dincolo și de dincoace de fluviu (Dunărea — *n.n.*)”¹, după cum îl aprecia cunoscuta inscripție de la Dionysopolis.

Tradiția organizării statale a strămoșilor românilor a fost continuată apoi de regii Oroles, Dapyx, Zyraxes, Cotizo, Scoriylo, Decebal — ultimul fiind și „regele erou” al celui de-al II-lea mare regat dacic, care, în luptele

cu armatele romane conduse de împăratul Traian, după o dîrză și îndelungată rezistență, a ales calea curmării proprii sale vieți decît dezo-
noarea prizonieratului.

Încă din acele vremuri s-au conturat trăsăturile distincte ale înain-
tașilor direcți ai poporului român, trăsături care s-au păstrat și perpetuat
chiar și după conviețuirea dacilor cu romanii în cadrul provinciei romane
Dacia, adăugîndu-li-se altele noi. Aceste trăsături s-au cristalizat atît în
procesul creației materiale, în răgazurile de pace, cît și în îndelungatele și
sîngeroasele confruntări cu năvălitorii străini, îndeosebi cu armatele celui
mai puternic imperiu al antichității — Imperiul roman. Hărnicia, ingenio-
zitatea, prietenia, modestia, generozitatea și ospitalitatea față de străini,
dîrzenia, curajul și vitejia în luptă — toate acestea s-au constituit în trăsă-
turi de fundament ale românilor.

Intrarea Imperiului roman în perioada declinului său politic și
militar — ca urmare a puternicelor contradicții interne ce-l măcinau și a
loviturilor date de popoarele care se ridicau la luptă pentru eliberarea de
sub dominația acestuia, între care și poporul dac — a făcut ca legiunile și
administrația romană să se retragă din Dacia în anul 271. „În aceste împre-
jurări, poporul român a rămas să facă față singur, prin propriile sale
forțe, valurilor populațiilor migratoare ce aveau să treacă peste teritoriile
sale. Aceste revărsări nu au putut clinti din vatra vechii Dacii *poporul
român care se dezvoltă aici de peste două milenii. Este cunoscut că aceste
populații migratoare n-au adus o civilizație superioară, ci, dimpotrivă, au
găsit aici o civilizație avansată, pe care și-au însușit-o, aceasta constituind
un factor primordial în dezvoltarea lor, în ridicarea lor pe o treaptă socială
mai înaltă*“².

Trăinicia elementului românesc autohton, superioritatea vieții sale
materiale și spirituale, au fost factori fundamentali de rezistență în fața
migratorilor și de asimilare a acestora, așa cum s-a întîmplat și cu slavii.
Pe bună dreptate afirma istoricul american Paul Mac Kendrick : „«Cu-
ceritori slavi!». Formula induce în eroare, fiindcă slavii nu i-au cucerit
pe români, ci au fost absorbiți de aceștia. Dovadă : limba română, o insulă
latină într-o mare slavă“³.

Dovezi arheologice de mare valoare, scoase la lumină îndeosebi în
urma recentelor descoperiri, se adaugă celor existente, atestînd perma-
nenta viețuire a românilor în vatra lor străbună, inclusiv în perioada care
a urmat retragerii romanilor din Dacia. Astfel, în *județul Caraș-Severin*,
în epoca cuprinsă între începutul migrațiilor și constituirea formațiunilor
prestatale, românii și-au continuat neîntrerupt existența în localități ca
Gornea, Berzasca, Pescari, Moldova Veche, Insula Decebal, Bocșa, Caran-
sebeș, Mehadia ș.a. ; în *județul Timiș*, în Remetea Mare, Jebel etc. ; în
județul Arad, în Nădlac, Zădăreni, Pecica, Feleac, Vladimirescu ș.a. ; în
județul Maramureș, în secolele IV—X s-a constatat continuitatea neîn-
treruptă în localitățile Sarasău, Căcilești etc. ; în *județul Mureș*, în peri-
oda cuprinsă între secolele IV—XIV în 54 de localități rurale și urbane ;
în *județul Neamț*, pe locul anticei Petrodava, s-a ridicat, în secolele XII—
XIII, un important centru economic, politic și militar ; în *județul Dolj*, în

² Ion Popescu-Puțuri, *2050 de ani de la făurirea statului dac centralizat și in-
dependent — eveniment fundamental pentru istoriografia noastră*, în „Anale de isto-
rie“, anul XXIV, nr. 4 din 1978, p. 10.

³ Paul Mac Kendrick, *Pietrele dacilor vorbesc*, Editura științifică și enciclo-
pedică, București, 1978, p. 8.

intervalul cuprins între secolele III—IV au fost atestate 50 de localități, între V—VIII — 25, iar între VIII—XI — peste 30⁴ ș.a.m.d.

Adversarii mai vechi sau mai noi ai continuității poporului român s-au străduit și se străduiesc să conteste ceea ce faptele și logica au demonstrat de mult, anume: *continuitatea și permanența existenței poporului român în perimetrul cuprins între Carpați—Dunăre—Marea Neagră — și dincolo de acesta — după retragerea administrației și armatei romane din Dacia*. În ultima vreme, îndeosebi, unii apologeti ai teoriei discontinuității poporului român, în efortul de a „demonstra”, ceea ce de fapt nu se poate, aruncă în balanța „argumentelor” noi aspecte *, desigur inutil și fără efecte pe planul creației științifice istorice.

Chiar și în condițiile deosebit de vitrege ale valurilor migratoare, românii au rămas statornici în vatra străbună. Existența lor a fost asigurată, în acele împrejurări, ca și mai târziu, în epoci încărcate de greutatea cotropirilor străine, de munții și pădurile lor seculare, prietenoase și ospitaliere numai cu ei, de pământul lor mănșos și roditor ale cărui „secrete” numai ei le cunoșteau. Acest fenomen, pe cât de explicabil, a fost pe atât de real, fiind evocat chiar de martori oculari ai retragerii românilor în munți, cum a fost și călugărul Rogerius, care, prins de tătari și-a găsit adăpost la românii refugiați pe un „munte minunat și înalt, pe al cărui vîrf se înălțau niște stînci îngrozitoare”, aflate la cale de vreo patru mile de satul Frata⁵.

După trecerea migratorilor barbari, românii se reîntorceau în vetrele lor, reluîndu-și existența și traiul lor obișnuit de agricultori, păstori, pescari, vînători și meșteșugari — ocupații tradiționale ale unei populații sedentare, statornice în vatra vechii Dacii. Așa se explică rapida dezvoltare a poporului român în epoca imediat următoare încetării migrațiilor,

⁴ Gheorghe Blaj, *Comuniștii maramureșeni, moștenitori și continuatori ai unui trecut eroic și glorios*, în „Anale de istorie”, anul XXII, nr. 2 din 1976, p. 21; Andrei Cervencovici, *Aradul — carte de istorie românească multimilenară*, în „Anale de istorie”, anul XXII, nr. 5—6 din 1976, p. 24; Mihai Telescu, *Județul Timiș pe coordonatele istoriei poporului român*, în „Anale de istorie”, anul XXIII, nr. 4 din 1977, p. 79; Nicolae Bușui, *Județul Caraș-Severin în contextul istoriei patriei*, în „Anale de istorie”, anul XXIV, nr. 6 din 1978, p. 105; Nicolae Vereș, *Județul Mureș în contextul istoriei patriei*, în „Anale de istorie”, anul XXIV, nr. 4 din 1978, p. 87; Petre Preoteasa, *Județul Dolj în contextul istoriei României*, în „Anale de istorie”, anul XXV, nr. 1 din 1979, p. 67; Gheorghe Manta, *Județul Neamț în contextul istoriei României*, în „Anale de istorie”, anul XXV, nr. 6, din 1979, p. 56.

* În acest sens, unele publicații și lucrări apărute în străinătate, preluînd „teorii” mai vechi, încearcă să acrediteze ideea că în perimetrul carpato-danubian-pontic, după retragerea aureliană din 271—273, ar fi pătruns triburi slave și bulgare care au populat această regiune pînă în secolele XII—XIV cînd, chipurile, românii ar fi revenit la locurile lor de baștină, trecînd din sudul Dunării. O altă „teorie” este cea a formării așa-zisei populații volohe, care, urmînd o cale proprie de dezvoltare, s-a separat în timp de poporul geto-dac, dobîndind, cu vremea, trăsături distincte, ce ar deosebi-o, astfel, de populația românească actuală.

⁵ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia traiană*, vol. I, Editura Librăriei școalelor frații Șaraga, Iași, 1896, p. 24. O apreciere mai tîrzie asupra acestui fenomen atât de specific și de necesar dăinuirii românilor o întîlnim în scrierile istoricului francez Ubicini. Astfel, el afirma: „Românii, în decursul acestui lung interval (al migrațiilor — n.n.) au dăinuit refugiați în munți, la adăpost de șuvoiul invaziilor... Timpul n-a avut darul să știrbească forța, nici să slăbească speranța daco-românilor. Rămăsese aceeași rară rezistență, răbdătoare, întrucît se considera nemuritoare: *Românul nu pierie*, sună un dicton popular în toate regiunile României. Mai e și un altul aproape la fel de răspîndit: *Apa trece, pietrele rămîn* (subl. în text — n.n.) *Apa era năvălirea barbară, românii erau pietrele*” (Abdolonyme Ubicini, *Les origines de l'histoire Roumaine*, Paris, Ernest Leroux, 1886, p. 116—117).

organizarea lui în unități administrativ-teritoriale, cu funcții statale, care deși au purtat denumiri diferite, ca : țări, cnezate, voievoodate, vlahii, valahii etc., s-au dezvoltat unitar și sincron pe un vast teritoriu, ale cărui limite erau : Cîmpia Panonică — dincolo de Nistru, Munții Carpați — Thessalia și Epir în Grecia *.

La sfîrșitul veacului al IX-lea, cînd triburile nomade ale ungurilor — populație de origine asiatică — au venit și s-au stabilit în Cîmpia Panonică, românii atinseseră deja un nivel avansat de dezvoltare materială și spirituală, aveau o tradiție de aproape 1000 de ani de organizare statală și promovau largi raporturi politice și comerciale cu lumea înconjurătoare. Relații pașnice, cu folos pentru ambele popoare, românii ar fi inițiat și dezvoltat și cu ungurii, noii lor vecini de la apus. Obișnuiți însă a mînuii sulii și spada, ungurii au ales calea armelor pentru a intra în posesia pămîntului roditor și a bogățiilor românilor, acumulate prin muncă și pricepere în decursul atîtor ani.

După înfrîngerile suferite în încercarea lor de a se extinde către apusul Europei, regii unguri își îndreaptă privirile spre răsărit, vizînd direct pămînturile străvechi ale strămoșilor noștri. La început, datorată unor inițiative personale ale conducătorilor locali, mai apoi, avînd un caracter organizat și permanent, agresiunea regilor unguri împotriva Transilvaniei a întîmpinat rezistența dîră și îndelungată a românilor, conduși de voievozi viteji, cu dragoste față de pămîntul strămoșesc. „Nu, nici din dragoste, nici din frică nu-ți dăm din pămîntul nostru nici o palmă“⁶, spunea voievodul transilvănean Menumorut trimișilor regelui Arpad, exprimînd, în fapt, vrerea unui întreg popor de a fi liber și stăpîn în propria sa țară.

Cronicile timpului, în special ale regilor unguri, consemnează existența formațiunilor prestatale românești, precum și vitejia voievozilor aflați în fruntea lor. Astfel, în *Gesta Hungarorum*“, la începutul secolului al X-lea, sînt menționate formațiunile conduse de voievozii Gelu, Glad și Menumorut, care au luptat cu dîrzenie împotriva politicii de jaf și cuceriri a regelui ungur Arpad⁷.

Referindu-se la aceleași evenimente, istoricul ungur Losontzi István, arăta că „Regele Ștefan I cel sfînt, învingîndu-l pe voievodul transilvan Gelu, a alipit Ardealul la Coroana ungară... de atunci, regii unguri l-au stăpînit prin căpitani (șefi militari — *n.n.*) sau prin voievozi ardeleni, pînă la moartea regelui Ioan Zápolya, în anul 1540“⁸.

Timp de aproape trei secole — de la începutul veacului al X-lea pînă la începutul veacului al XIII-lea — s-au războit regii unguri cu românii pentru a pune stăpînire pe pămînturile lor, ceea ce, evident, demons-

* A se vedea : Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, Editura Eminescu, București, 1980 ; Mircea Mușat, *op. cit.*, p. 123—133.

⁶ Dumitru Almaș, *Lupta pentru apărarea independenței și ființei naționale a poporului român. Tradiții de luptă comună a poporului român și a naționalităților conlocuitoare pentru libertate și progres social-politic pînă la 1848*, în „Anale de istorie“, anul XIX, nr. 5, din 1973, p. 102.

⁷ *File din cronici. Crestomație*, Editura militară, București, 1973, p. 10.

⁸ Losontzi István, *Hármos kis tükör (Tripla oglindă mică)*, editată de Lauderer Mihály, Pzsony, 1781, p. 174.

trează o rezistență acerbă a autohtonilor în fața cuceritorilor străini *. Aceste împrejurări au făcut posibilă menținerea, încă multă vreme, a formelor tradiționale, specifice de organizare administrativ-politică și statală a românilor. Astfel, Transilvania și conducătorii săi și-au menținut vechile denumiri de voievodat și respectiv de voievozi, aceștia din urmă aflându-se în rîndul primilor patru seniori feudali ai regatului ungar. Așadar, pînă în secolul al XVI-lea, nu se poate vorbi de o stăpînire a regatului ungar asupra Transilvaniei, ea fiind un voievodat autonom, care depindea însă de acest regat, avînd raporturi de dependență, specifice orînduirii feudale și Europei acelei perioade. Dealtfel, acest statut era recunoscut chiar de unii cronicari și istorici unguri, cum au fost Laszlo Kövary, Francisc Fargach⁹, Szilágyi Sándor, ultimul dintre aceștia afirmînd că „Transilvania și Ungaria, nefiind niciodată contopite deplin, au rămas două țări deosebite”¹⁰. „Dintre toate provinciile pe care le-a stăpînit Coroana Ungariei — afirma la rîndul său marele istoric român N. Iorga —, singura care supt Unguri a păstrat ca șef al ei un Voievod este Ardealul; provinciile, multe, din regatul unguresc de odinioară s-au numit în fel de fel de moduri, dar este una singură care pînă la sfîrșit a rămas Voievodat, pînă în momentul cînd, la 1526, după sfîrșirea Ungariei unitare, voievodul a devenit prințul care a resumat viața neatîrnată a poporului unguresc”¹¹.

Datorită cîmpirii Transilvaniei de către feudalii unguri și apoi de către Imperiul habsburgic, a presiunilor marilor imperii vecine asupra Țării Românești și Moldovei și apoi a cuceririi părții de nord a Moldovei, cunoscută în cronicile românești sub numele de Țara de sus și denumită de austrieci Bucovina, în 1775, ca și a părții răsăritene a Moldovei, cuprinsă între Prut și Nistru, căreia i s-a atribuit denumirea de Basarabia, în 1812, procesul legitim, istoric, obiectiv de constituire a statului feudal român centralizat și independent a fost întîrziat. Cu toate acestea, între țările române au existat permanente și largi legături de natură economică, politică, militară, culturală, fapt ce a contribuit la menținerea mereu

* Unii istorici unguri au susținut și susțin că românii au venit tîrziu în Transilvania, „în grupuri răzlețe”, că „numai în secolul al XIV-lea s-a îndreptat spre Ungaria o imigrare mai serioasă dinspre Balcani...” (Nicolae Stoicescu, *Continuitatea românilor*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, p. 185).

O idee asemănătoare este susținută și de Kristó Gyula, în studiul „Români și vlahi la Nestor și Anonymus” („Századok”, nr. 4 din 1978), care, combătînd concluziile istoricului V. D. Koroliuk din R. S. S. Moldovenească, concluzii ce susțin continuitatea daco-romană în bazinul carpatic, afirmă că „Analizele referitoare la Nestor și sursele medievale maghiare nu dovedesc, nici în cea mai mică măsură, teoria continuității daco-romane”. Același autor încearcă acreditarea „tezei” privind „infiltrarea păstorilor români în Transilvania” în secolele XII—XIV, venind din Balcani.

Alți autori, situîndu-se pe aceeași poziție, se străduiesc a demonstra că „există... o continuitate de 5000 de ani a populației maghiare în bazinul Carpatic”, așa cum încearcă Bartha Tibor în revista canadiană de limbă maghiară „Kronika”, în numărul din februarie 1977. După aprecierile autorului, în epocile de piatră și de bronz populația din întreaga Europă, inclusiv cea din bazinul carpato-danubian-pontic, era de origine maghiară, provenind din Mesopotamia. „În Occident — afirmă același autor —, indo-europenii au distrus și exterminat populația epocii de piatră și de bronz...”, dar în bazinul Carpatic populația străveche de limbă maghiară era mai numeroasă decît în Europa occidentală”.

⁹ I. Lupaș, *Relații istorice în voievodatul Transilvaniei din sec. XII—XVI*, București, 1938, p. 54—55.

¹⁰ Szilágyi Sándor, *Erdélyorságtörténete (Istoria Transilvaniei)*, vol. 1, Budapest, 1866, p. 66—67.

¹¹ N. Iorga, *Români și slavi. Români și unguri*, Editura Institutului sud-est-european, București, 1922, p. 48.

trează a conștiinței originii de neam a românilor, voinței lor de a fi uniți, liberi și independenți în străbuna vatră a Daciei.

Această realitate este evidențiată și de către cercuri politice și economice ungare care, nu odată, așa cum făcea ziarul „Pester Lloyd“, în numărul din 29 noiembrie 1886, au apreciat că „industria din Transilvania suferă astăzi deoarece a pierdut singura ei piață de desfacere...“. Numeroase proteste ale industriașilor și comercianților din Transilvania și Banat atestă, la rîndul lor, interdependența economică vitală între provinciile românești și deopotrivă faptul că ele se puteau dezvolta armonios numai într-un cadru unitar ¹².

Pentru a-și consolida stăpînirea în Transilvania și Banat și în intenția vădită de a izola pe românii din această provincie de cei din Țara Românească și Moldova, regii unguri au purces la colonizări masive, cu populații de altă origine, îndeosebi în zonele de graniță. La sfîrșitul secolului al XI-lea în Transilvania, la îndemnul și cu consimțămîntul regalității ungare, au început să fie colonizați secuii. Din secolul al XII-lea și pînă în epoca modernă ei au acționat ca o naționalitate aparte, distinctă. La jumătatea veacului al XII-lea, în Transilvania au început să fie aduși sașii, urmați, mai tîrziu, în veacul al XVIII-lea, de colonizările cu șvabi și landlendreri în Banat și în regiunea Satu Mare ¹³. În decursul veacurilor, alături de români, s-au așezat și au conviețuit și evrei ¹⁴, precum și grupuri restrînse de populație de altă origine etnică.

Ca urmare a desființării statului ungar în 1526 și a transformării Ungariei în pașalic otoman, în 1541, cea mai mare parte a nobilimii ungare s-a refugiat în Transilvania, devenită principat autonom, îngroșînd rîndurile nobilimii maghiare din această provincie românească, fapt ce avea să influențeze negativ dezvoltarea sa, accentuînd politica de opresiune națională asupra românilor, a luptei lor pentru unirea cu celelalte provincii românești. Referindu-se la aceasta, Nicolae Iorga sublinia: „Și cred că rostul nostru în Ardeal ar fi ajuns să fie încă mai important dacă regalitatea Ungariei n-ar fi pierit în lupta de la Mohács, la 1526. Atunci, din sfîrșimăturile regatului, Ungaria Superioară a fost ocupată de Casa de Austria, turcii s-au așezat la Buda și Timișoara, ca și de-a lungul Tisei, iar în Ardeal s-a refugiat toată nobilimea Ungariei care dorea să ducă o viață independentă și națională. Supt dinastia Zápolya, apoi supt cele următoare : Báthory, Rákóczy și pînă la Mihail Apaffy, la sfîrșitul secolului al XVII-lea, naționalismul unguresc s-a făcut în Ardeal“ ¹⁵. În schimb, Transilvania devine Principat autonom sub suzeranitatea Porții otomane ca și celelalte provincii românești.

După cîmpirea Transilvaniei, regii și feudalii unguri au procedat la colonizarea masivă a localităților urbane cu populație maghiară, împingînd pe români în mediul rural. Asupra românilor transilvăneni se exercita o dublă exploatare — socială și națională — , accentuată după 1688, cînd Transilvania iese de sub suzeranitatea otomană și devine pro-

¹² Victor Axenciuc, Ioan Tiberian, *Premise economice ale formării statului național unitar român*, Editura Academiei R. S. România, București, 1979, p. 21.

¹³ L. Bányai, *Pe făgașul tradițiilor frățești*, București, 1971, p. 17—19; Carol Göllner, *Muncă și năzuințe comune. Din trecutul populației germane din România*, București, 1972, p. 9—14, 47—51.

¹⁴ Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea a II-a, București, 1946, p. 527—529; *Originea și aspectele problemei evreiești din România în fața națiunii române, a Europei și Americii*, București, 1925.

¹⁵ N. Iorga, *op. cit.*, p. 52.

vincie a Imperiului habsburgic. Dominația otomană este înlocuită cu dominația habsburgică.

Imensa majoritate a românilor transilvăneni, bucovineni și basarabeni o forma țărănimea, care a dus greul jugului opresorilor străini, a purtat aprige lupte sociale și naționale pentru conservarea ființei poporului român, a limbii, credinței și tradițiilor sale.

Populația românească, dar îndeosebi țărănimea din Transilvania, Banat, Bucovina și Basarabia, a fost deposedată treptat, pe cale violentă, de pământ, de drepturile și libertățile străbune. Ilustrativ pentru starea materială deplorabilă a țăranilor români din Transilvania era faptul că numărul zilelor de clacă fără plată, efectuate pe moșiile nobililor, ajunsese pînă la cinci într-o săptămînă. În centrele urbane s-au instalat nobili sau aristocrați, veniți din imperiile coteropitoare, care au accentuat intoleranța religioasă și culturală practică față de români. Românii erau considerați drept „tolerați”, „venetici pribegi”, și, în consecință, lipsiți de orice drepturi în propria lor țară. Referindu-se la această stare de lucruri, Karl Marx scria că „pînă la 1848 românii din Transilvania... erau considerați în propriul lor pămînt «națiune tolerată»” și că „erau numiți plebea vagabondă, deși formau 2/3 din populație, în timp ce ungurii, sașii, secuii, grecii, armenii formează numai cealaltă treime”. În adevăr, cu toată politica de deznaționalizare dusă de marile imperii, potrivit datelor furnizate de statisticile acelor epoci trecute, în Banat, în 1770, erau înregistrați 317 928 locuitori, dintre care 181 639 români, 78 780 sîrbi, 43 301 germani ¹⁶ ș.a. De asemenea, în conformitate cu datele recensămîntului populației transilvănene din 1787, românii numărau peste un milion de locuitori, în timp ce toate celelalte naționalități la un loc depășeau cu puțin cifra de 200 000 ¹⁷. La nivelul unui singur comitat, Arad, situația demografică în anul 1848 era următoarea : 180 208 — români, 36 061 — maghiari, 18 107 — germani ¹⁸ ș.a.

Consemnînd realitățile semnalate, statisticianul austriac J. A. Demian nota, la începutul veacului al XIX-lea : „Între națiunile mai vechi, românii ocupă, netăgăduit, în privința numărului, locul cel dintîi. Numărul lor se poate aprecia pe drept la 4/7 din întreaga populație” ¹⁹.

Situația românilor din Transilvania, Banat, Bucovina și Basarabia, teritorii istorice românești coteropite de către marile imperii vecine, a continuat să fie la fel de grea și în cursul secolului al XIX-lea și începutul celui următor, cînd, ca urmare a acestei situații, lupta lor pentru emancipare națională s-a dezvoltat neconținut, apropiînd momentul unirii întregului popor român în granițele firești ale unui stat național unitar.

Politica de opresiune promovată împotriva populației românești a fost urmată de accentuarea măsurilor și campaniei de deznaționalizare forțată a acesteia, în context cu afirmarea insistentă a idealului Ungariei mari „de la Adriatică la Marea Neagră” ²⁰, precum și a Rusiei stăpînitoare a gurilor Dunării, a Bosforului și Dardanelelor. Aspecte ale acestei politici erau relevante și de către Conferința generală a Partidului Național Român din Transilvania, ținută la Sibiu în zilele de 27 și 28 octombrie 1890, care

¹⁶ Gheorghe Platon, *Geneza revoluției române de la 1848*, Editura Junimea, Iași, 1980, p. 120.

¹⁷ *Enciclopedia României*, vol. I, p. 774.

¹⁸ I. D. Suci, *Revoluția de la 1848—49 în Banat*, Editura Academiei R. S. România, București, 1968, p. 130.

¹⁹ Gheorghe Platon, *op. cit.*, p. 121.

²⁰ D. P. Marțianu, *Coloniștii germani și România*, București, 1871, p. 54.

evidenția „nemulțumirea generală” a românilor, provocată de imposibilitatea de a lua parte la viața politică, fiind scoși de fapt din „cadrele vieții constituționale... și constrinși la rezistență pasivă”; „persecuțiunea drăconică a presei”; „prigonirile vexatorii ale oamenilor... devotați cauzei naționale”; „amestecul ilegal, necompetent și vătămător al guvernului în cauzele noastre bisericești”²¹ etc.

Asemănătoare era și situația românilor basarabeni. Provincia, după cum remarcă oamenii politici ai vremii, „nu are școli românești. Întreaga viață națională românească nu este reprezentată decât printr-o revistă mensuală editată cu caractere slavone. Funcționarii sînt ruși, nobilimea română s-a rusificat, întărind cadrele reacționarismului rusesc... Viața națională e moartă și periclitată în Basarabia. România oprimată de ruși așteaptă aceeași soartă”²².

Toate aceste vexații, presiuni, amenințări și adoptarea unor măsuri represive se produceau în contextul în care oamenii politici de frunte din imperiile opresoare recunoșteau înfrîntarea românilor în stăpînirea provinciilor respective, ca descendenți direcți ai vitejilor geto-daci. Astfel, împăratul Austriei, Iosif al II-lea, arăta că „supușii români... sînt fără îndoială cei mai vechi și numeroși locuitori ai Ardealului”, iar contele ungur Teleki, recunoștea, în 1791, că „românii sînt locuitorii cei mai vechi ai Transilvaniei”²³.

Au existat și alte recunoașteri realiste din partea unor oameni politici și intelectuali unguri, care și-au dat seama de consecințele nefaste ale politicii de maghiarizare forțată, de deznaționalizare a românilor, îndeosebi, practică de autoritățile ungare. Sociologul Jászai Oszkár sublinia: „Poporului îi trebuie școală bună, administrație bună și justiție bună. Dar școală, justiție și administrație bună nu poate avea un popor decât cînd aceste trei fundamentale instituții funcționează în limba lui proprie. Orice altă școală, administrație sau justiție, chiar dacă ar fi organizate după cele mai moderne principii, vor fi imperfecte, rele și inacceptabile dacă nu satisfac această supremă cerință”²⁴.

Hetényi János, în două studii cu caracter economic, recunoștea starea deplorabilă a românilor din Transilvania, cînd afirma că peste 1 200 000 de iobagi „vegetează în mizerie”^{*}.

²¹ *Actele Conferinței Partidului Național Român, ținută la 27 și 28 octombrie 1890 în Sibiu*, Sibiu, 1891, p. 27.

²² Ladislau Studnicki, *Raison d'Etat de la Roumanie et la Cause polonaise*, Lausanne, 1915, p. 9.

²³ Ilie Ceaușescu, *Transilvania de la daci la 1918. Două milenii de luptă și muncă pentru menținerea și afirmarea ființei și demnității naționale*, în „Anale de istorie”, anul XXIV, nr. 6 din 1978, p. 72. O afirmație asemănătoare o făcea și geograful E. A. Bielz în 1857: „Un fapt este foarte sigur că noi considerăm pe români nu numai cei mai numeroși, ci și cei mai vechi locuitori de azi ai Transilvaniei...” (*Din istoria Transilvaniei*, vol. I, Editura Academiei R.P.R., 1961, p. 216).

²⁴ „Viitorul”, anul IV, nr. 1 170 din 8 aprilie 1911.

^{*} Asemănătoare erau și aprecierile lui Alexiu Jakob, membru al Academiei Ungare de științe care, în 1846, descria cu căldură și înțelegere starea deplorabilă a țărănimii române din Transilvania: „Față de nici un popor nu are Transilvania să se achite în așa măsură ca față de români, fiindcă nimenea nu se află într-o situație atît de nefericită ca ei. Ei au servit de la început pe unguri și numai atunci s-au întors împotriva lor cînd nu au mai putut răbda apăsarea. Așa în 1437, 1514 și 1784. E trist cînd un popor, constituind două treimi din populația țării, stă deoparte de viața constituțională...” (Stefan Meteu, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XII—XX*, Editura științifică, București, 1971, p. 279—280). De reținut, în contextul evenimentelor revoluționare din anii 1848—1849, ca o consecință a acestei situații intolerabile a românilor, că unii reprezentanți ai revoluționarilor unguri au pre-co-

Recunoașteri asemănătoare se întâlnesc și la unii reprezentanți de frunte ai naționalității germane din Transilvania și Banat. Adresându-se nobilimii maghiare, Stephan Ludwig Roth avertiza : „Dacă peste 10 ani, așa cum prevede propunerea înaintată Dietei, vreți să impuneți limba maghiară pînă și în biserică, să apelați chiar la măsuri silnice, să știți că tot nu o să vă atingeți scopul...”²⁵.

Avertismentul ilustrului cărturar german nu a fost luat în considerare de oligarhia reacționară ungară, mai mult ea a accentuat intoleranța față de naționalități, îndeosebi față de români, a manevrat pentru împiedicarea unificării românilor și obținerii independenței lor naționale. În preajma unirii Moldovei cu Muntenia, în 1859 *, precum și în timpul războiului ruso-româno-turc din 1877-1878, diplomația ungară a desfășurat o intensă activitate pentru împiedicarea atingerii obiectivelor politice urmărite de către România. „Peste o sută de ziare ungare — după aprecierile lui George Barițiu — făceau un singur caz în combaterea unanimă a independenței statului românesc”²⁶. Ele calificau războiul de independență al României drept un „act de rebeliune” și, chiar mai mult, unele reclamau monarhiei dualiste „să sugrume independența românească”²⁷.

Au fost luate și unele măsuri de ordin militar. Trupe ale armatei austro-ungare au fost concentrate la granița cu România, s-a intensificat acțiunea informativă a serviciilor secrete și a personalului diplomatic austro-ungar pe teritoriul statului român în favoarea Turciei. Organele Ministerului de Interne, parchetului și pretoratului din România au arestat numeroși spioni și agenți de naționalitate austro-ungară, care culegeau informații privind pregătirile militare ruso-române.

nizat ca însăși populația Transilvaniei să decidă apartenența la România sau la Ungaria. Intr-o ședință a emigranților unguri de la Paris, contele Teleki, „în privința Transilvaniei, dacă ea trebuie să rămîie independentă, sau să se alăture Ungariei ori României”, aprecia că „nu recunoaște altcuiva dreptul de a decide decît «Transilvaniei»” (Fr. Pulszky, *Életem és korom (Viața și epoca mea)*, vol. I, ed. a II-a, Budapesta, 1958, p. 484).

²⁵ Carol Göllner, *op. cit.*, p. 55.

* Spre deosebire de elementele reacționare ungare, inflexibile în poziția lor față de români, emigrația revoluționară ungară din străinătate a luat în considerare cererile juste ale românilor și a inițiat tratative de înțelegere cu românii prin contele Teleki și generalul Klapka, ambii prezenți, în 1859, la Iași și la București, pentru a trata cu noul domn al principatelor unite — Alexandru Ioan-Cuza. În cuprinsul înțelegerii dintre domnul român și generalul Klapka, încheiată la 29 martie 1859, completată apoi cu înțelegerea din 20 mai același an, referitor la românii transilvăneni erau prevăzute următoarele drepturi, care, conform promisiunii emisarului emigrației revoluționare ungare, urmau a fi înscrise în noua Constituție ungară : „Aceleași drepturi, aceleași libertăți pentru toți locuitorii Ungariei, fără deosebire de rasă sau religie”. „Autonomie comunelor și comitatelor. Locuitorii comitatelor cu populație mixtă se vor înțelege prietenește între ei în privința limbii oficiale ce va trebui adoptată (maghiară, sîrbă ori română)”. „Trupele sîrbești și românești vor avea o organizație specială și vor fi comandate în limba lor națională. Egalitate completă în toate armele pentru a ajunge în toate funcțiile, titlurile și demnitățile”. „După sfîrșitul războiului se va convoca o adunare în Transilvania pentru a delibera asupra unirii administrative a acestei provincii cu Ungaria și, în caz că majoritatea hotărăște ca vechea administrație autonomă a Transilvaniei să fie restabilită, ungurii nu se vor opune” (M. Kogălniceanu, *Cuvîntare în Camera deputaților din 11 februarie 1886 relativ la expulzarea românilor de peste Carpați*, București, 1886, p. 12—13.).

²⁶ George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, vol. III, Sibiu, 1891, p. 490.

²⁷ Augustin Deac, *Sprîjinul moral și material acordat de românii aflați sub dominația străină războiului pentru independența deplină a României*, în „Anale de istorie”, anul XXIV, nr. 4 din 1978, p. 53.

În timp ce trupele române luptau la sud de Dunăre, alături de cele ruse și de patrioții bulgari, împotriva otomanilor, pentru eliberarea patriei lor și a altor popoare de sub dominația străină, în vara anului 1877, cercurile conducătoare ale dualismului austro-ungar au căutat să lovească în potențialul de luptă al statului român, ceea ce a determinat guvernul român și celelalte organe de resort să nu scape din vedere acțiunile secrete puse la cale de vecinul său de la nord. Astfel, ministrul ungar A. Trefort, moșierul Ugron Gábor și colonelul de honvezi Medhyánski Sándor au trecut la pregătirea unui grup diversionist în regiunea sud-estică a Transilvaniei, pentru care au recrutat 1 200 de foști militari. Grupul diversionist urma să pătrundă în Moldova, unde era prevăzută aruncarea în aer a podului de la Adjud, apoi organizarea unor sabotaje de la Adjud pînă în Muntenia, dezorganizînd astfel spatele trupelor ruso-române ce operau în Bulgaria²⁸.

Acțiunea subversivă a elementelor reacționare a fost dejucată însă de către românii din Transilvania, care au informat autoritățile de peste munți. La rîndul său, guvernul român a informat pe Gorceakov, ministrul de externe al Rusiei, care a adresat un energic protest cabinetului de la Viena. Pentru a nu complica relațiile cu Rusia și a pierde astfel teritoriile ce i se promisese că zălog pentru atitudinea sa neutrală, guvernul austro-ungar a trecut la arestarea și judecarea organizatorilor și participanților la complot, ocrotind însă pe inițiatorul și organizatorul acestei conspirații — ministrul Trefort — și pe unii dintre complotiști²⁹. Eșuarea acestei acțiuni s-a datorat și comportării demne a maselor populare de secui și maghiari, care au refuzat să se pună în slujba unei cauze odioase, menite a lovi în interesele poporului român care se afla angajat într-o luptă eroică pentru cucerirea independenței sale naționale. Dealtfel, cercurile progresiste din Ungaria au luat poziție prin presă și adunări publice în favoarea cauzei României.

După declanșarea primei conflagrații mondiale, autoritățile dualiste au reprimat cu brutalitate toate manifestările patrioților români transilvăneni în favoarea realizării unității național-statale a românilor; au respins cu brutalitate orice încercare de rezistență împotriva siluirilor populației nemaghiare. Măsurile draconice, îndreptate îndeosebi împotriva românilor, erau motivate fățiș prin intenția de a anihila naționalitățile „trădătore”. Legea XVIII stabilea răspunderea materială a „trădătorilor” și, în virtutea prevederilor ei scelerate, românii învinovați de trădare erau pedepsiți cu sechestrarea și confiscarea averilor, cu închisoarea etc. Statul ungar a decis o nouă repartitie a pămîntului; județele de frontieră, locuite de o majoritate compactă românească, au fost colonizate cu grăniceri unguri. Alte proiecte de legi, pregătite de cele mai sinistre figuri ale dominației austro-ungare, vor lovi în ultimele rămășițe ale învățămîntului laic și confesional românesc, în biserica ortodoxă română, în paralel cu maghiarizarea forțată a românilor încadrați în armata austro-ungară.

Pentru a desăvîrși „opera”, guvernul ungar l-a desemnat pe Ugron Gabor, partizan înfocat al lui Apponyi, drept guvernator al Transilvaniei. Sub „domnia” sa, orașele și satele transilvane au fost golite de toți intelectualii și fruntașii lor politici. Convoiuri întregi de oameni erau îndreptate în locuri de deportare sau umpleau temnițele stăpînirii. Numai în

²⁸ Adrian Hamza, *O conspirație eșuată*, în „Magazin istoric”, anul III, nr. 12 (33) din decembrie 1969, p. 76 și urm.

²⁹ *Istoria României*, vol. IV, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 368.

închisoarea de la Cluj, pe parcursul a doi ani, au fost încarcerați peste 26 000 de români³⁰, mulți pierzându-și viața. Astfel, în vara anului 1916, erau executați prin spânzurare membri ai organizației patriotice de rezistență din Brașov, condusă de Spiridon Boita și David Pop.

Cu toate aceste măsuri draconice, autoritățile austro-ungare nu puteau opri cursul evoluției istorice : destrămarea imperiilor multinaționale și constituirea sau întregirea, pe ruinele lor, a statelor naționale unitare.

În acest context istoric, în toamna anului 1918, în timp ce populația românească desfășura puternice acțiuni pentru lichidarea dominației austro-ungare și pentru unirea sa cu România, elementele naționalist-șovine maghiare, din cadrele aparatului administrativ și polițienesc și ale armatei s-au constituit în grupuri diversioniste și teroriste, căutând să înăbușe mișcarea de eliberare națională a românilor din Transilvania. La 8 noiembrie 1918, un grup de 65 de militari unguri, înarmați cu mitraliere, constituit la Budapesta de către magnatul ungur din Transilvania Ion Urmánczy, cu concursul ministrului de război ungur, a asasinat în mod barbar, la Beliș, peste 45 de țărani români și a curmat viețile altor zeci de patrioți români din munții Apuseni. La Arad, „Căștile de oțel“ ale contra-revoluției ungare au asasinat, în noiembrie 1918, peste 300 cetățeni români care manifestaseră pentru unirea Transilvaniei cu România, iar avioanele trimise de subprefectul Issekutz al Lugojului au mitraliat 14 români la Făget. Cete înarmate, în frunte cu magnați unguri, s-au năpusit asupra satelor locuite de români în Transilvania și Banat, ucigând în timpul acestor raiduri alte sute de oameni nevinovați. În același timp, grupuri ale fostei armate ungare, comandate de ofițeri naționaliști, care nu se împăcau cu legile istoriei și nu puteau concepe Unirea Transilvaniei cu România, au organizat adevărate raiduri de represalii în județele din această provincie românească, situate la noua graniță cu Ungaria, stabilită prin Tratatul de pace de la Trianon din 1920. În toată această perioadă au căzut victime și din rîndul populației maghiare, germane, evreiești etc., îndeosebi din rîndul țăranimii care participa, alături de români, la împărțirea pămînturilor grofilor maghiari. Un rol nefast a jucat și divizia secuiască, comandată de generalul Károly Krátek, din ai cărei membri se va constitui, ulterior, formațiunea paramilitară și teroristă „Divizia secuiască“, care a săvîrșit numeroase crime împotriva populației românești în perioada dominației horthyste asupra României de nord-vest, ocupată de Ungaria horthystă în urma Dictatului fascist de la Viena din august 1940.

Pentru a face față situației, fruntași politici ai populației românești au trecut la înființarea unor organisme proprii de administrare și de apărare : consiliile și gărzile naționale. Referindu-se la comportarea acestor organisme burghezo-democratice, fostul guvernator al Transilvaniei, dr. Varjassy Lajos, în memoriile sale, scria : „Trebuie să recunoaștem, în mod obiectiv, că gărzile românești au obținut merite excepționale în privința menținerii ordinii“³¹.

Făurirea statului național român unitar în 1918, prin unirea Basarabiei, Banatului, Bucovinei și Transilvaniei cu România, încheia un proces istoric obiectiv pentru care poporul român a luptat secole întregi. 100 000 de cetățeni prezenți la Alba Iulia, cetatea unde, în anul 1600, Mihai

³⁰ Const. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916—1918*, ediția a II-a, Editura Casei școalelor, București, f.a., p. 362.

³¹ Dr. Varjassy Lajos, Kun Károly, *Horthy októberi forradalma... 1918—1919*, p. 23.

Viteazul proclama solemn unirea într-un singur stat al celor trei provincii românești, au hotărît unirea pentru totdeauna a Transilvaniei cu România, act ce va marca realizarea statului național unitar român. În *Declarația de unire*, adoptată de Marea adunare națională de la Alba Iulia, au fost cuprinse drepturi și libertăți democratice pentru toți locuitorii Transilvaniei, fără deosebire de naționalitate sau limbă. Astfel, *Declarația* proclama solemn : „1. Deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare *. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sinul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim democratic pe toate terenurile vieții publice. Votul obștească, direct, egal, secret, pe comune, în mod proporțional, pentru ambele sexe în vîrstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, județe ori parlament.

3. Egala îndreptățire și deplina libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat.

4. Desăvârșita libertate de presă, asociere și întrunire, libera propagandă a tuturor gândurilor omenești.

5. Refoma agrară radicală...”.

Declarația, oglindind dorința de pace a românilor, adresa un solemn apel tuturor statelor la înțelegere și colaborare. Ea se făcea și ecoul fraternizării românilor cu fostele popoare oprite care și-au cucerit libertatea: „Adunarea națională salută cu iubire și entuziasm libertatea națiunilor subjugate pînă azi în monarhia Austro-Ungară, anume națiunile : cehoslovacă, austro-germană, iugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut al său să se aducă la cunoștința tuturor acelor națiuni”.

La hotărârile de la Alba Iulia și-au dat adeziunea, la 8 ianuarie 1919, în adunarea de la Mediaș, și sașii din Transilvania. Respingînd manevrele reacțiunii maghiare pentru menținerea integrității statului ungar, au aderat la acest act, în vara anului 1919 și șvabii din Banat și Crișana. Deci populația de naționalitate germană, care ocupa locul trei după români și maghiari în Transilvania, a recunoscut justetea drepturilor legitime ale poporului român pentru așezarea acestuia în cadrul unui stat național unitar român, salutînd cu căldură hotărârile de la Alba Iulia și conținutul *Declarației de unire*.

Reprezentanții burgheziei și moșierimii maghiare din Transilvania nu se puteau împăca însă cu această situație, plasîndu-se pe poziții solidare cu cercurile guvernante din Ungaria, adică de nerecunoaștere a drepturilor naționale ale românilor. La sugestia unor cercuri naționaliste din Budapesta, Consiliul național maghiar din Cluj a convocat, pentru 22 decembrie 1918, o adunare care, în contradicție cu voința exprimată la Alba Iulia de reprezentanții populației române din Transilvania, ce constituia majoritatea acestei provincii, afirma, în moțiunea adoptată, că „popoarele din Transilvania vor să trăiască într-o comunitate de stat... cu Ungaria”, răspîndind o iluzie falsă în opinia publică maghiară din Transilvania.

Puternica mișcare de eliberare națională a românilor de la sfîrșitul anului 1918 și hotărârile adunărilor democratice, plebiscitare de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia au avut un larg ecou internațional, inclusiv în rîndul populației maghiare din Transilvania. Forțele progresiste ale ace-

* În sens de naționalități.

teia au salutat actul istoric de la 1 decembrie 1918, care consfințea unirea Transilvaniei cu România, apreciind just caracterul luptei de eliberare națională a românilor. Ele doreau instaurarea unui regim democratic și asigurarea drepturilor înscrise pentru naționalitățile conlocuitoare în *Declarația* de la Alba Iulia. Numeroși maghiari au participat, alături de români, la Marea adunare populară de la Alba Iulia de la 1 decembrie, fiind alături de aceștia în ziua proclamării unirii Transilvaniei cu România.

Înfăptuirea statului național unitar român, prin actul istoric de la 1 decembrie 1918, prin lupta energică și prin voința unanimă a maselor populare românești din întreaga țară, a obținut — cum era și normal — recunoașterea internațională, fiind consfințită în tratatele de pace ce s-au încheiat la sfârșitul primului război mondial. Cu prilejul tratatelor de pace de la Paris, exponenții Ungariei au încercat să cîștige unele cercuri politice și diplomatice din S.U.A., Marea Britanie, Franța, Italia și din alte țări în favoarea menținerii integrității teritoriale a Ungariei, a nerecunoașterii drepturilor istorice ale românilor. După dezbateri îndelungate, Conferința de pace, la 4 iunie 1920, a semnat Tratatul de la Trianon, între Ungaria, pe de o parte, și puterile aliate și asociate, pe de altă parte. Prin Tratatul de la Trianon, Ungaria recunoștea independența noilor state care se constituiseră sau își desăvîrșiseră unitatea de stat ca urmare a prăbușirii Imperiului habsburgic, inclusiv unirea Transilvaniei cu România.

În Ungaria, după 1918, au intrat și populații de alt neam : 600 000 de germani, peste 500 000 de evrei, 300 000 de slovaci, peste 60 000 de români, alte sute de mii de ruteni ³² etc. față de care autoritățile horthyste au desfășurat o intensă acțiune de deznaționalizare și maghiarizare. Ungaria — devenită membră a Societății Națiunilor — se angajase că, în viitor, va asigura naționalităților dreptul la supraviețuire națională, prin acordarea drepturilor cetățenești, fără nici o discriminare. În realitate, care a fost situația ? Pe lângă metodele și instrumentele utilizate în secolul trecut — școala, biserica, administrația, justiția, armata, presa și publicațiile — și cele determinate de noile progrese ale științei, pe plan mondial — radioul, cinematografia etc. —, regimul fascisto-horthyst ungar a recurs la concursul asociațiilor și societăților revizioniste, ale formațiunilor paramilitare și teroriste, al partidelor și grupărilor politice fasciste și pronaziste pentru deznaționalizarea, maghiarizarea și reprimarea comunităților naționale. Dintre acestea, un rol nefast l-au jucat cele intitulate : Garda Zdrencăroșilor, Vinătorii Turanici, Asociația „Turul”, Uniunea Tiraliilor, Asociația „Levente”, Partidul „Crucile cu săgeți” și organizația de extremă dreaptă MOVE. Prin asemenea mijloace, regimul horthyst a reușit să asimileze, atât de repede, populația de altă naționalitate, inclusiv pe români, încît nu a mai putut fi consemnată în recensăminte. István Pál, recunoaște că „chiar dacă nu se mai vorbește [românește], bătrînii înțeleg pînă și astăzi această limbă”, pentru a face apoi precizarea : „Procesul de asimilare (subl.ns.) a fost destul de intens încă din primele decenii ale secolului trecut” ³³.

Demascînd continuarea politicii de maghiarizare a populațiilor de alt neam din Ungaria după Tratatul de pace de la Trianon de către regimul fascist al lui Horthy, scriitorul german Rüdinger releva, cu prilejul

³² „Timpul”, anul IV, nr. 1240 din 13 octombrie 1940.

³³ Istvan Pál, *Szabolcs-Szatmár megye román lakasága a XVIII—XIX százdban* (Populația românească din Szabolcs-Szatmár în secolele XVIII—XIX), Gyula, 1981, p. 7.

unei conferințe ținută la München, pe baza datelor culese de el la fața locului, în Ungaria, Iugoslavia și România, că, ultima dintre acestea, „este țara cea mai liberală în ceea ce privește tratamentul minorităților (Rumänien ist das freiste Land der Behandlung der Minderheiten)”³⁴, în timp ce în Ungaria, maghiarizarea își continua cursul cu o și mai accentuată intensitate. Totodată, el releva situația germanilor din Banat, care din punct de vedere economic, politic și cultural era mai bună decât cea din timpul monarhiei austro-ungare.

Relevînd politica dusă de regimul horthyst împotriva românilor și a altor naționalități din Ungaria, într-o scrisoare publicată de ziarul „Universul” din 13 decembrie 1933, între altele, se sublinia : „...De la bătaia cea mare (primul război mondial — *n.n.*) încoace noi am rămas fără nici un ajutor; nu avem pe nimeni cu noi. Dascălii și popii noștri au fost schimbați cu unguri. [...] Din biserică ne-au scos graiul strămoșesc, astăzi numai ungurește ni se face slujba. De cărți de povești de citit, de foi românești nici vorbă nu poate fi să avem. [...] Toate ar fi cum ar fi, necaz îi că nu căpătăm de la nimeni niciun cuvînt de încurajare. Poate se crede despre noi că sîntem puțini, dar noi sîntem mulți și necăjiți rău”. După ce arăta măsurile represive ce se luau împotriva românilor pentru a renunța la naționalitate, țăranul român, semnatarul scrisorii, își încheia astfel epistola : „dar toate le-am răbda mai ușor, dacă am simți că frații noștri ne-ar încuraja cu cit de puțin”.

România întregită în 1918, căreia propaganda răuvoitoare tendințioasă și agresivă a Ungariei horthyste îi contesta dreptul la existență, a oferit un alt cadru de manifestare pentru naționalitățile conlocuitoare, considerate fii buni ai aceleiași țări, cu drepturi și obligații egale.

³⁴ Milton G. Lehrer, *Ardealul pămînt românesc (Problema Ardealului văzută de un american)*, București, 1944, p. 257.

MENȚIUNI DESPRE ROMÂNI ÎN IZVOARE TURCEȘTI PREOTOMANE ȘI OTOMANE (SECOLELE IX-XV)

MEHMET ALI EKREM

Vechimea românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic este atestată, alături de izvoarele europene, și de către sursele documentare orientale. Cele câteva mărturii armene, arabe și persane, intrate în circuitul istoriografiei românești, au adus date prețioase privind cunoașterea istoriei românești în perioada premergătoare formării statelor feudale de-sine-stătătoare. Dar, pe lângă cele amintite mai sus, sînt și alte izvoare orientale care cuprind date prețioase referitoare la prezența și continuitatea poporului român în vechea sa vatră strămoșească. Ne referim la documentele elaborate la curțile suveranilor vechilor turci, preotomani, din Asia Centrală și din zonele nord-pontice. Unul din documentele elaborate la curtea suveranilor amintiți a intrat deja în circuitul istoriografiei românești. Este vorba de *Oguzname* — cea mai veche cronică turcă¹. Izvoarele vechi turcești oglindesc cu fidelitate relațiile istorice din Europa răsăriteană. După cum se știe, popoarele turce, în permanentă mobilitate și pe arii foarte întinse, au venit în contact cu toate popoarele prezente, în acea vreme, în sud-estul continentului nostru.

Cercetările întreprinse în direcția depistării și punerii în valoare a documentelor amintite privind istoria românilor sînt abia la început. Din această cauză, dispunînd, deocamdată, de un număr relativ redus de izvoare, nu avem posibilitatea de a reda o cronologie detaliată a istoriei neamului românesc în perioada menționată. Însă, considerăm că deja sîntem în măsură să realizăm o imagine destul de clară a istoriei românilor pînă în veacul închegării, într-un sistem politic feudal de-sine-stătător a celor trei principate, ordonînd informațiile, prețioase ca valoare documentară, adunate pînă în prezent și analizîndu-le cu obiectivitate.

Poporul român, deplin format cu cîteva secole mai înainte, a venit în contact, în secolul al IX-lea, cu popoarele turce propriu-zise, ca pecene-

¹ M.A. Ekrem, *O mențiune inedită despre românii din secolul al IX-lea în Oguzname — cea mai veche cronică turcă*, în „Studii și comunicări de istorie veche și arheologie“ (SCIVA), nr. 2, 1980, București, p. 287—294.

gii, uzii, cumanii, iar mai târziu cu tătarii și selgiuchizii. Studiile și cercetările întreprinse până în prezent au stabilit câteva momente semnificative privind relațiile dintre români și popoarele turce amintite, în răstimpul secolelor IX—XV. În continuare, ne vom referi la aceste momente, evident, în limita informațiilor pe care le posedăm la nivelul actual al cercetărilor.

★

Primul moment al impactului dintre români și turcii preotomani este consemnat — așa cum am mai amintit — în *Oguzname* (*Cronica lui Oguz han*), cea mai veche cronică turcă cunoscută până în prezent. Este vorba de o mențiune despre „Țara valahilor“ („Ulak ili“). Scrisă în secolul al XI-lea în limba turcă geagatai² de către un autor anonim³, cronică *Oguzname* oglindește istoria popoarelor turce din Asia Centrală până în secolul al XI-lea⁴ e.n., când apar, pe scena istoriei, turcii selgiuchizi, fondatorii Imperiului selgiuchid și strămoșii direcți ai turcilor otomani⁵.

Originalul cronicii, inclus în întregime în opera lui Ebülğazi Bahadır Han (1603—1663), intitulată *Şecere-i Terakime* (*Genealogia turcilor*) se păstrează în Biblioteca din Aşhabad (R.S.S. Turkmeană), iar o copie a acesteia se află la Biblioteca generală din Taşkent (R.S.S. Uzbekă)⁶. Cercetările de până acum n-au reușit să stabilească cu exactitate locul unde a fost scrisă cronică amintită. Cert este însă faptul că ea a fost scrisă într-unul din marile orașe ale Asiei Centrale.

★

Evenimentele militare descrise în *Oguzname* — o adevărată enciclopedie a istoriilor multor popoare — se desfășoară într-un spațiu imens, cuprinzând Europa de sud-est, Asia Mică, Asia Centrală și Orientul Îndepărtat. În cronică sînt înglobate expedițiile militare ale oguzilor, cumanilor și ale altor popoare turce îndreptate împotriva chinezilor, indienilor, bizantinilor, slavilor, românilor, ungarilor și a altor popoare aflate în spațiul euro-asiatic. Sînt derulate, de asemenea, evenimentele legate de deplasarea cumanilor din preajma lacului Balkaş (Asia Centrală), în regiunile nord-pontice și impactul cu românii și celelalte popoare din zona amintită. Redăm, în continuare, pasajul din cronică, referitor la expediția cumanilor împotriva unor popoare, printre care și românii : „...Yighit bolgandin son Urus ve Ulak ve Matcear ve Başqurd illari iagî irdilar. Kîpceakga chiop il ve nocher birip ol iacga, Ten ve suyunnin iakasîna iiberdi. Ten ve Itil ikisi hem Ulug suwîn atî turur. Üç yüz yıl ol yirlarda padişahlık kîlîp olturdu. Barça Kîpceak ili anîn neslinden tururlar...“⁷ [„Cînd Kîp-

² Limba turcă se împarte în trei ramuri mari : oguz, geagatai și kîpceak. Din ramura oguză derivă limba turcă modernă vorbită în Turcia. Din celelalte două ramuri s-a format limba turcă folosită azi în Asia Centrală și în regiunea nord-pontică.

³ A. Zeki Velidi Togan, *Oguz Destanı* (*Cronica Hanului Oguz*), Istanbul, 1972, p. 148—149. Autorul mai adaugă că *Oguzname* a fost inclusă de Ebülğazi Bahadır Han, cronicar turc din Asia Centrală, care a trăit în secolul al XVII-lea, în *Şecere-i Terakime* (*Genealogia turcilor*); el mai adaugă următoarele : „*Oguzname*, folosită de Ebülğazi Bahadır, a fost scrisă în limba turcă în perioada cînd selgiuchizii l-au înfrînt pe Horezmşah Şahmelik (Kilîç Arslan) (1035—1040)“; vezi și nota 881, din p. 109—110.

⁴ Anul 1035.

⁵ M.A. Ekrem, *op. cit.*, p. 288.

⁶ Detalii privind exemplarele cronicii *Oguzname*, descoperite în diferite orașe și biblioteci, vezi în M.A. Ekrem, *op. cit.*, nota 6 din p. 288.

⁷ Ebülğazi Bahadır Han, *Şecere-i Terakime*, Istanbul, 1937, p. 13.

ceak (căpetenia cumanilor) a crescut mare și a devenit „yighit“ (voinic), țările (illari) Urus (rușilor), Ulak (românilor), Matcear (maghiarilor) și Başqurd (başkurzilor) au devenit „iagi“ (dușmani), n-au vrut să se supună. Atunci (Oguz Han) a oferit lui Kıpceak mult „il“ (popor) și numeroși „nocheri“ (ostași) și i-a poruncit să meargă în părțile Ten (Don) și Itil (Volga) și să le aducă sub ascultare. Acolo stă scris (aluzie la sursa de unde au fost culese datele) numele apelor Ten și Itil și numele apei Ulug suwî. Kıpceak a fost han 300 de ani aici (aluzie la dominația cumanilor). Toți kípceaii (cumanii) se trag de la el și îi poartă numele“].

Cronica se referă, evident, la relațiile românilor cu kípceacii (cumanii). Din pasajul citat rezultă clar că oastea cumană a fost trimisă în regiunea amintită într-un moment de încordare, intervenit între cumani, pe de o parte, și popoarele amintite, pe de altă parte (printre care și românii), „care deveniseră dușmane“, nevrînd să se supună acestora.

În legătură cu epoca în care este menționată „Țara românilor“, precizăm că ea se referă la un moment anterior stabilirii cumanilor la Dunărea de Jos, care, după cum se știe, are loc în secolul al XI-lea.

Potrivit argumentelor de mai jos, momentul menționării „Țării românilor“ se plasează în secolul al IX-lea :

1. Cele patru popoare amenințate cu supunerea de către cumani sînt : rușii, românii, ungurii și başkurzii. Menționarea ungurilor în zona nord-pontică constituie argumentul principal al fixării momentului de impact, în secolul al IX-lea, deoarece, la începutul secolului al IX-lea, ungurii locuiau între Nipru și Don, formînd un grup puternic, capabil să întreprindă mari acțiuni militare. Abia în anul 895, sub conducerea lui Árpád, ei au trecut în Panonia, unde au format, precum se știe, un stat feudal⁸. De aici concluzia că mențiunea în discuție se referă la perioada cînd ungurii se aflau încă în regiunea dintre Nipru și Don, în vecinătatea cumanilor, adică în secolul al IX-lea.

2. Rușii, menționați în *Oguzname*, se aflau, în secolul al IX-lea, fărîmițați în cnezate ușor de dominat. La începutul secolului al X-lea, aceste cnezate s-au unit sub autoritatea cneazului Oleg (879—912), formînd puternicul stat kievean, care a creat multe dificultăți statului bizantin. Or, dominația cumană nu se putea realiza decît într-o perioadă cînd rușii încă nu-și creaseră acel stat puternic, amintit mai sus, deci înainte de secolul al X-lea.

3. Başkurzii, un alt popor menționat în cronică, popula, în acel timp, regiunea munților Urali, deci se afla în vecinătatea cumanilor.

Știrile furnizate de alte izvoare întăresc considerațiile amintite. Ne referim la renumitul cărturar Mahmut din Kaşgar, care a trăit în veacul al XI-lea, și care notează, în opera sa monumentală, *Divan Lugat it Türk* (*Divanul cuvintelor turcești*), la termenul kípceak (cuman), raportînd tot la timpul său, că aceștia trecuseră, mult înainte de secolul al XI-lea, în zonele din nordul Mării Negre. Afirmațiile lui Mahmut din Kaşgar sînt confirmate și de o cronică Daghestaneză, în limba arabă, intitulată „*Tari-khü Bâb ve'l Elbvâb*“, scrisă tot în secolul al XI-lea⁹. Această cronică a

⁸ *Istoria României*, vol. I, București, 1960, p. 706.

⁹ M. Fahrettin Kırzoglu, *Eski Kartel (Gürcü Tarihinde) Milâddan önceleri anılan Türk uruglari (Mențiuni despre neamurile turcești înainte de era noastră în Istoria Gruziei)*, în *Milletler arası Türkoloji Kongresi Bildirileri (Comunicări la Primul congres de turcologie)*, vol. I, Istanbul, 1979, p. 173.

fost folosită ca izvor de documentare și de către renumitul cronicar otoman Müneggimbaşı (1631—1702) ¹⁰.

Însăși *Oguzname*, care încheie relatarea faptelor istorice cu anul 1035, vorbește de trecerea cumanilor în zona amintită ca un eveniment destul de vechi în comparație cu secolul al XI-lea.

Date prețioase găsim, în legătură cu stabilirea cumanilor în regiunile amintite și cu impactul lor cu popoarele menționate, în documentul respectiv, și în comentariile lui Ebülğazi Bahadır Han, incluse la sfîrșitul capitolului referitor la cumani. În *Şecere-i Terakime* se menționează că kîpceacii (cumanii) „au stăpînit acele locuri 400 de ani și de aceea ele (locurile respective) au căpătat numele de Deşt-i kîpceak (Țara cumanilor)“.

Cercetările de pînă acum au stabilit, cu certitudine, că înaintarea lui Batu Han, începînd cu anul 1239, în regiunea Don-Donet, a provocat o masivă deplasare în rîndurile cumanilor spre vest. Căpetenia cumană (Köten), după o rezistență înverșunată împotriva lui Batu Han, a fost nevoită să se refugieze, în fruntea a 40 de mii de ostași, la regele Ungariei ¹¹. Or, dacă scădem din anul 1239 (începutul ofensivei lui Batu Han și fuga cumanilor) cei 400 de ani de dominație cumană în locurile respective (despre care vorbește Ebülğazi Bahadır Han în comentariul amintit), obținem anul 839. Acest an, considerăm noi, este data aproximativă cînd s-a produs impactul dintre români și cumani la care se referă *Oguzname*.

Trebuie să precizăm și faptul că în *Oguzname*, inclusă în cronica *Şecere-i Terakime*, nu este vorba de nici o confuzie sau eroare, sau de un adaos la textul preluat de Ebülğazi Bahadır Han. Acest lucru reiese clar și din analiza stilistică a fragmentului citat mai înainte. Propozițiile în care se face mențiunea avută în vedere sînt absolut identice, din punct de vedere stilistic, cu restul cronicii. Nu se poate admite nici ideea unei confuzii din partea lui Ebülğazi Bahadır Han, care a preluat cronica *Oguzname* și a inclus-o în opera sa, amintită mai sus. Ebülğazi a mai scris încă o cronică, intitulată *Şecere-i Türk* ¹², în care continuă nararea evenimentelor legate de înaintarea oștilor conduse de Genghiz Han și urmașii săi, de impactul românilor cu oastea lui Batu Han; însă în capitolele respective românii din nordul Dunării, în special cei de pe teritoriul Moldovei, sînt numiți „Kara ulak“ (românii supuși), pentru că, între timp, probabil, se schimbase situația politică a acestora, ei nemaibucurîndu-se de independență politică, ca în perioada la care se referă mențiunea din *Oguzname*. Dar asupra acestei chestiuni vom reveni ceva mai tîrziu.

În *Oguzname* mai sînt cîteva informații care aruncă o oarecare lumină și asupra anumitor aspecte din relațiile româno-cumane. Potrivit cronicii, cumanii, în baza raporturilor de dominație politică, strîngeau de la popoarele peste care își exercitau autoritatea darea în produse agricole, denumită „îndîr-targî“. O parte din „îndîr-targî“ era trimisă hanului, iar o parte (la aprecierea acestora) era păstrată de cumani ¹³. În acest context, considerăm că este util să ne oprim puțin și asupra concepției turce din acea vreme despre relațiile cu popoarele și statele vecine. Acest lucru ne

¹⁰ Vezi detalii în M. Goboglu, *Cronici turcești privind țările române*, vol. II, p. 231—232.

¹¹ Akdes Nimet Kurat, *Türk Kavimleri ve Devletleri* (Popoarele turce și statele lor), Ankara, 1972, p. 73.

¹² Le Baron Desmaison, *Histoire des Mongols et des tartares par Aboul-Ghâzi Béhâdeur Khan*, vol. I—II, St. Pétersbourg, 1874.

¹³ Z. Zeki Velidi Togan, *op. cit.*, p. 49.

va ajuta să înțelegem și mai bine situația politică și diplomatică a „Țării românilor“, menționată în *Oguzname*, față de cumani și Imperiul turc, cu centrul de dirijare în Asia Centrală.

Imperiul turc, condus de Oguz Han și urmașii săi, avînd un pronunțat caracter militar, pentru a supraviețui avea nevoie de existența, în jurul lui, a unor state și popoare pe care să le domine. Aceste popoare sînt numite în documentele vechi turcești drept „çit milletler“ sau „çete milletler“ (tradus, într-un termen mai modern, „popoare colonii“, „popoare dominate“). Statele și popoarele respective trebuiau să fie dezvoltate din punct de vedere economic și mai slabe din punct de vedere militar decît statul turc respectiv ¹⁴. Statelor și popoarelor amintite le revenea misiunea să asigure produsele agricole necesare statului turc. Popoarele numite „çit milletler“ trebuiau să posedă și un organism statal bine încheiat. Numai un astfel de stat putea să asigure încasarea regulată a dării în produse agricole, numită „îndir-targi“. „Țara românilor“, pe care încercau s-o supună cumanii în secolul al IX-lea, dispunea de toate elementele enumerate mai sus. Ea era puternică din punct de vedere economic. Cumanii își dădeau seama că această etnie aparte era în stare să le asigure o parte din produsele agricole de care aveau nevoie. Ea dispunea și de o organizare statală cu care cumanii puteau să intre în contact și să trateze. Mențiunea din document, precum că „Ulak ili“ (Țara românilor) nu vroia „să se supună“ constituie un indiciu prețios în legătură cu potențialul militar al acestei țări. Nu voia „să se supună“ pentru că „Țara românilor“, în momentul impactului cu kîpceacii (cumanii), se bucura de independență politică, dispunea de o formă statală capabilă să organizeze rezistența împotriva unui dușman numeros cum erau cumanii.

În viziunea cronicii, românii aveau aceeași pondere, din punct de vedere economic și militar, ca și rușii, ungurii, bașkurzii și alte popoare din preajma cumanilor. De aceea și „Țării românilor“, i se recunoștea statutul de „çit millet“. Datele menționate în *Oguzname* constituie, în același timp, încă o dovadă, alături de cele cunoscute pînă în prezent, în legătură cu continuitatea poporului român în străvechea sa vatră.

Următoarea etapă din relațiile vechilor turci cu românii este suficient de bine oglindită în literatura de specialitate din țara noastră și străinătate. Au fost efectuate cercetări arheologice și istorice temeinice și elaborate studii valoroase în acest domeniu ¹⁵. Înaintarea pecenegilor, uziilor, cumanilor, iar mai tîrziu a tătarilor pînă la Dunărea de Jos și mai departe, conviețuirea, un timp, a acestora, alături de poporul român și asimilarea unei părți dintre ei de către români este un fapt de necontestat.

Din cele relatate pînă acum rezultă că primul impact dintre turcii preotomani și români s-a produs în secolul al IX-lea. Penetrația acestora pe teritoriul românilor începe abia în secolul al XI-lea. Cel mai vechi strat de populație turcă preotomană, stabilită pe teritoriul României, este alcătuit din resturile pecenegilor și cumanilor. Pecenegii s-au așezat în Moldova la sfîrșitul secolului al XI-lea. Unele triburi pecenege, de sub

¹⁴ Ziya Gökalp, *Türk medeniyeti tarihi (Istoria civilizației turce)*, sub îngrijirea lui Kâzım Yaşar Koprıman și Afşar İsmail Aka, Istanbul, 1976, p. 31.

¹⁵ Cele mai noi cercetări în acest domeniu sînt: M. Simpetru, *Înmormîntări pecenege din Cîmpia Dunării*, în SCIVA, nr. 3, 1973, p. 443—468; P. Diaconu, *Les Petchénègues au Bas-Danube*, București, 1970; P. Diaconu, *Les Coumans au Bas-Danube aux XI-e et XII-e siècles*, București, 1978.

conducerea lui Kegenes, s-au așezat, în 1048, ca federați ai Imperiului bizantin, și în Dobrogea. Cumanii au atins linia Dunării în anul 1064, împingându-i pe uzi în sudul acestui fluviu, pătrunzând, în aceeași vreme, și pe teritoriile Moldovei, Munteniei, Olteniei și Transilvaniei, eventual în urma unor confruntări militare ¹⁶. Acest prim val de popoare turce, în majoritatea sa, a rămas pe unele din aceste meleaguri, fiind asimilate de populația românească, ceea ce dovedește că populația autohtonă, formată din români, era mult mai numeroasă și se afla la un nivel mai înalt de civilizație și cultură. Triburile de pecenegi și cumani, așezați în Dobrogea, au intrat, ulterior, după instaurarea administrației otomane, „în componența turcilor oguzi din Balcani” ¹⁷. Pecenegii și cumanii, intrând în componența popoarelor din sud-estul Europei, printre care și românii, au lăsat urme în limbile, toponimele și hidronimele din această parte a Europei.

Intervalul de aproximativ două secole de la primul contact (secolul al IX-lea) dintre popoarele turce, sosite din Asia Centrală, și români și penetrația acestora pe teritoriile locuite de strămoșii noștri (secolul al XI-lea) este un aspect demn de reținut de către istorici. Deplasarea acestora din preajma lacului Balkaș (Asia Centrală) până în regiunile locuite de valahi a durat mai puțin de un secol ¹⁸, dar pătrunderea lor pe teritoriul românilor ¹⁹ a durat aproape două secole. Această întârziere se poate explica, considerăm noi, numai prin rezistența opusă de către „Ulak ili” (Țara românilor). Sursele cunoscute până în prezent nu conțin nici o informație referitoare la procesul pătrunderii pecenegilor, iar mai târziu al cumanilor, pe teritoriul „Țării românilor”, menționată de *Oğuzname*. Sperăm ca viitoarele cercetări să aducă lumină și în această chestiune. Deocamdată, cunoaștem doar că cele două popoare (valahii și cumanii) au fost vecine, un timp, având între ele drept graniță o apă pe care kîpceacii (cumanii) o numeau „Ulak suwî” (Apa românului) ²⁰.

Peste resturile pecenegilor și cumanilor a urmat, în Dobrogea, un alt val, sub conducerea lui Sarî Saltuk-Dede, un aghiotant al lui Izzeddin, șef selciuchid, alungat din Anatolia, pe la anul 1253, căruia i-a oferit ospitalitate, în Dobrogea, împăratul Mihail al VIII-lea. Al treilea val de popoare turce a sosit în timpul lui Genghis Han (mort în anul 1227) și în perioada stăpînirii Hoardei de Aur (deceniul al cincilea al secolului al XIII-lea — secolul al XV-lea).

★

Prezența și continuitatea poporului român în străvechea sa vatră, în veacurile IX-XIII, sînt oglindite și de alte surse turcești. Unele din ele au fost deja depistate și puse în circulație. Ne referim la fragmentul din *Istoria dinastiei selgiuchide (Tevarih-i al-i Selçuk, sau Selçukname, apărut în revista „Magazin istoric”* ²¹, sub semnătura tînărului turcolog român Tahsin Gemil și la fragmentul din cronica persană *Djami' et-Tevarikh*

¹⁶ Petre Diaconu, *Les Petchénègues au Bas-Danube*, p. 158.

¹⁷ A. Zeki Velidi Togan, *op. cit.*, p. 98.

¹⁸ Secolele VIII—IX.

¹⁹ Pentru detalii vezi Aurel Decei, *Le problème de la colonisation des turcs selgiuchides dans la Dobrogea au XIII-e siècle*, Ankara, 1972, p. 26; vezi și Aurel Decei, *Relații româno-orientale*, București, 1978, p. 169—192.

²⁰ Vezi detalii în M.A. Ekrem, *op. cit.*, p. 293.

²¹ Tahsin Gemil, *Țara Românească de pe țărmul mării*, în „Magazin istoric”, nr. 6 (171), 1981, p. 16—18.

(*Sumă a istoriilor*), prezentat și comentat, într-un amplu studiu, de către regretatul istoric-orientalist Aurel Decei²².

Ținem însă să precizăm că, alături de cele două surse importante, mai sînt și alte izvoare puțin sau deloc cercetate pînă în prezent de către specialiștii din țara noastră. Pe primul loc se situează, din acest punct de vedere, documentele elaborate în cancelariile statelor turco-mongole. După cum se știe, statele turcice din Asia Centrală au venit în contact cu statele din sud-estul Europei cu multe secole înaintea turcilor osmanlii. Cel mai valoros document din seria acestor surse este *Şecçere-i Türk* (*Genealogia turcilor*), cronică scrisă tot de către Ebûlgazi Bahadîr Han, cuprinzînd istoria statelor turce din Asia Centrală de la origini pînă în secolul al XVII-lea.

Fragmentul din *Oguzname* despre „Țara valahilor“ (Ulak ili) este consemnat, fără nici o modificare, și în această cronică. *Şecçere-i Türk* n-a fost cercetată pînă acum de către nici un specialist din țara noastră, dar ea a fost tradusă și publicată în limbile rusă, germană, engleză și franceză, începînd încă cu anul 1717, deci la un interval de numai 54 de ani după moartea autorului (1663).

Pînă în prezent am cercetat această cronică în original și în două ediții traduse în limba franceză. Prima ediție, într-un singur volum, a fost tradusă și publicată în anul 1726 la Petersburg de A. Leyde, împreună cu Abraham Kallewier, sub titlul *Histoire genealogique des tartars*, iar a doua ediție, în două volume, cuprinzînd și textul original și traducerea franceză a fost publicată tot la Petersburg, în anul 1874, de către baronul Desmaison, sub titlul *Histoire des mongols et des tartares par Aboul Ghâzi Bêhâdour Khan*.

Redăm variantele în limba franceză a fragmentului din cronică amintită, în ordinea cronologică în care au fost publicate. Mai întîi ediția din anul 1726 : „...Des que ce garçon fut parvenu à un age convenable Ogus-Han luy donna une armée considerable pour aller faire la guerre aux Urusse, *Ulakes*, Madshares et Bashkires...“²³. În ediția din anul 1874 citim următoarele : „...A l'époque où il (Qiptchâq) atteignit sa majorité, les Ourous, les *Aulâq*, les Madjar et les Bachqourd n'étaient pas encore soumis. Oghouz-Khan envoya alors Qiptchâq avec beaucoup de monde et de naukers du côté du Tine (Don) et de l'Itil (Volga)...“²⁴.

Ediția din anul 1726 nu conține și textul original. Autorii traducerii nu dau indicații asupra provenienței textului pe care l-au avut la dispoziție. În schimb, traducătorul textului din anul 1874, baronul Desmaison, notează o serie de detalii referitoare la textele folosite și observațiile și colajonările efectuate de el însuși pe textul editat. Colaționarea și completarea ediției, precizează acesta, au fost făcute pe baza diferitelor variante pe care le-a descoperit în diferite biblioteci și muzee. Astfel, din cuvîntul introductiv, inclus în volumul al II-lea, versiunea franceză (volumul I conține textul original), aflăm că traducerea s-a efectuat după un exemplar cunoscut sub numele de *manuscrisul Dahleț*, care se afla la Muzeul Asiatic al Academiei Imperiale de Științe. Autorul traducerii mai menționează că a confruntat manuscrisul, pe care îl numește *Dahleț*, cu ma-

²² Aurel Decei, *Relații româno-orientale*, p. 207.

²³ *Histoire genealogique des tartars*, A. Leyde și Abraham Kallewier, St. Pétersbourg, 1726, p. 44—47.

²⁴ Le Baron Desmaison, *op. cit.*, vol. II, p. 19. N-am mai reprodus originalul din limba geagatai, deoarece este absolut identic cu pasajul citat din sursa originală *Oguzname*.

nuscrisul *Göttingue*, precum și cu edițiile descoperite la Kazan și Berlin. Pe text sînt indicate pasajele preluate din manuscrisele amintite. La sfîrșitul volumului există și un capitol cu indice de nume. Aici cuvîntul „Ulak“ (valah) este menționat cu sensul de etnie distinctă²⁵.

Din cercetarea celor două variante, prezentate mai sus, se observă că traducerea din anul 1726 (cuprinzînd mențiunea de bază și constînd în știrea referitoare la impactul cumanilor cu românii) este mai săracă în ceea ce privește detaliile privitoare la „il“ (populația) și „noker“ (ostașii), puși la dispoziția lui Kipçcak, precum și direcția (Don și Volga) spre care urma să înainteze această oaste. După părerea noastră, acest lucru se datorește fie sărăciei textului original (variante) după care a fost efectuată traducerea, fie superficialității traducătorului care a neglijat detaliile amintite. Neavînd textul în limba originală, deocamdată, nu sîntem în măsură să controlăm și să elucidăm această chestiune.

Important este, după părerea noastră, alt fapt. În ambele variante, fără îndoială niște sinteze de pe alte documente mai bogate în detalii, mențiunea „Ulak ili“ (Țara valahilor) este păstrată. Înțelegem mult mai bine importanța și semnificația acestui fapt dacă ne gîndim că în orice sinteză sînt păstrate și perpetuate, de la o ediție la alta, numai acele fapte și date deosebit de importante și semnificative. Faptul că a fost preluat și păstrat conferă un plus de autenticitate mențiunii din *Oguzname*, referitoare la existența unei țări a românilor încă în secolul al IX-lea.

Se poate avansa și ipoteza că mențiunea în discuție ar fi fost preluată de către Ebûlgazi Bahadîr din alte surse mai tîrzii. Am cercetat cu atenție această ipoteză și am ajuns la concluzia că este exclusă o astfel de eventualitate din următoarele considerente: Ebûlgazi Bahadîr este un cercetător scrupulos. Întotdeauna el indică sursele din care a împrumutat datele și informațiile pe care le manipulează. De pildă, în *Şeçere-i Türk*, care este opera sa originală, atunci cînd împrumută date și fapte din *Geami-üi Tevârih* (Suma istoriilor) — cronica marelui învățat persan Fazl Reşidettin, el menționează: „Tarih Reşiddinda anday aytîb turur“ (În istoria lui Reşidettin se spune)²⁶. Ținem să mai amintim că Reşidettin (cronicarul persan) a inclus, în opera sa, un capitol din *Oguzname* referitor la perioada care ne interesează, pe care am avut prilejul să-l vedem tradus în limba turcă de către istoricul A. Zeki Velidi Togan²⁷. Așa cum mărturisește și A. Zeki Velidi Togan, traducerea ce i s-a oferit lui Reşidettin a fost un simplu rezumat, o sinteză, din care lipsesc multe detalii importante, printre care și mențiunea în discuție. Ebûlgazi însuși mărturisește că a luat fragmentul respectiv din *Oguzname*.

Spre deosebire de *Oguzname*, care își încheie relatările în anul 1035, *Şeçere-i Türk*, tradus și publicat în mai multe ediții în diferitele limbi europene, inclusiv cele două variante publicate în anii 1726 și 1874, continuă relatările privind istoria turcilor din spațiul euro-asiatic pînă în secolul al XVII-lea cînd a trăit autorul²⁸. Cronica respectivă cuprinde ample relatări dintr-un alt moment important de impact dintre români și neamurile turcice. Este vorba de perioada lui Genghiz Han și a urmașilor săi (veacul al XIII-lea și în special perioada anului 1241). Am cerce-

²⁵ Cunoștințele baronului Desmaison sînt foarte sumare în legătură cu istoria românilor. El crede că „valah“ este numele unui trib.

²⁶ *Şeçere-i Türk*, vol. I, p. 132.

²⁷ A. Zeki Velidi Togan, *op. cit.*, p. 17—28.

²⁸ Le Baron Desmaison, *op. cit.*, vol. I, p. 132—173 ; vol. II, p. 140—182.

tat și capitolele respective²⁹. Ele cuprind multe relatări despre expedițiile din timpul și după Genghiz Han împotriva popoarelor de atunci din sud-estul Europei³⁰. Mențiunile referitoare la valahi lipsesc din capitolele respective. În legătură cu impactul dintre urmașii lui Genghiz Han și români găsim, în schimb, ample relatări în *Geami-üt Tevarih* a lui Reşidettin³¹.

Un alt izvor turc preotoman care merită să stea în atenția cercetătorilor orientaliști români este lucrarea *Kudadku Bilig* (*Cunoașterea desăvârșită*), alcătuită în anul 1069 de către Iusuf Balasagun. Spre regretul nostru, până în prezent n-am avut posibilitatea să vedem și să cercetăm această monumentală operă din secolul al XI-lea. Am reușit să studiem doar volumul III³², cuprinzând indexul lucrării respective. Ne-a atras atenția denumirea „ulaglı” care poate avea și sensul de „valah” sau „valahul”³³. În volumul amintit termenul respectiv este menționat de trei ori la paginile 2 008, 3 299 și 3 700. Din motivele arătate mai înainte, deocamdată sîntem nevoiți să ne mulțumim doar cu punerea acestei probleme în atenția specialiștilor. Cercetările viitoare vor confirma sau vor infirma bănuielile noastre precum că mențiunea „ulaglı” din *Kudadku Bilig* ar avea legătură cu istoria românilor.

O altă lucrare pe care o considerăm importantă pentru istoria poporului român, și, ca atare, o supunem atenției istoricilor din țara noastră, este o cronică în limba arabă, intitulată *Tarihü Bâb ve'l-Elbvâb*. Sîntem informați de către specialiștii care au cercetat această cronică parțial, din fragmentele incluse în alte lucrări, că sursa respectivă conține informații prețioase privitoare la istoria popoarelor înainte de era noastră și pînă în anul 1090 e.n.³⁴. Cercetătorul turc M. Fahreddin Kırzioglu a utilizat, din capitolul referitor la istoria Daghestanului (din lucrarea respectivă), importante știri cu privire la așezarea cumanilor în Crimeea și alte regiuni nord-pontice. De la același autor mai aflăm că, cronica arabă, al cărei original se pare că s-a pierdut, a fost utilizată și de către renumitul cronicar otoman Müneg gimbași (Müneccimbași), care a trăit în a doua jumătate a veacului al XVII-lea.

Cronica în limba arabă, intitulată *Tarihü Bâb ve'l-Elbvâb*, și în mod special capitolele referitoare la istoria Daghestanului, se pare că au fost utilizate, prin intermediul operelor lui Müneg gimbașa, sau din alte surse turcești și arabe, și de către renumitul istoric otoman Ahmet Cevdet Pașa (1822—1895). Cunoscutul savant turc arată următoarele în legătură cu originea și legăturile poporului român cu vechile popoare turcice : „Românii sînt urmașii dacilor și romanilor. Limba vorbită de românii ce locuiesc în Valahia, Moldova, Basarabia, Bucovina și Transilvania este o dovadă concludentă în acest sens...”³⁵. Dar în opera învățatului turc întâlnim și alte mențiuni. Ele se referă la daci. În volumul respectiv, după ce se amintește de „Dakistan” (Țara dacilor), se adaugă că țara respectivă

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Aurel Decei, *op. cit.*, p. 204 și urm.

³¹ *Ibid.*

³² *Kudadku Bilig* (*Cunoașterea desăvârșită*), vol. III, index pregătit de Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce, Istanbul, 1979, p. 192.

³³ Celelalte sensuri n-au tangență cu problema în discuție.

³⁴ M. Fahreddin Kırzioglu, *op. cit.*, p. 173.

³⁵ A. Cevdet, *Tarihî Cevdet* (*Istoria lui Cevdet*), vol. I, Istanbul, 1 309 (anul hegirei), p. 296—302.

se întindea pînă în Daghestan³⁶. În volum este menționată și așezarea kipceacilor în Crimeea. Toate acestea ne fac să credem că Ahmet Cevdet Paşa a cules informațiile respective din cronica arabă la care ne-am referit mai înainte. Ca atare, o reluare a izvoarelor utilizate de autorii otomani amintiți merită, după opinia noastră, toată osteneala. Căci numai astfel de cercetări pot să ducă la dezvăluirea unor aspecte noi, nebănuite pînă acum, privitoare la istoria românilor din veacurile respective.

Ultimul document elaborat în cancelaria turcilor neotomani, referitor la istoria românilor, este o scrisoare trimisă de hanul Hoardei de Aur, Ulug Muhammed (1419—1424 și 1427—1437/38), către sultanul Murad al II-lea (1421—1451).

Scrisoarea este datată 14 martie 1428. Acest document intim oglindește atitudinea statului Hoardei de Aur față de statele feudale românești și aduce elemente noi privind gradul de independență de care se bucurau românii față de Hoarda de Aur și de Imperiul otoman. În scrisoare nu se specifică însă precis dacă este vorba de Moldova sau de Țara Românească. Iată fragmentele din scrisoare ce ne interesează : „...Străbunii noștri (hanii Hoardei de Aur și sultanii otomani) au fost mereu prieteni. Și-au trimis totdeauna daruri bogate. Solii și negustorii (dintr-o parte și alta) au fost slobози să circule în țările noastre.

Străbunicii Toktamîș³⁷ și Bayezid Bey (Fulgerul)³⁸ au fost prieteni... Au făcut schimb de solii, iar negustorii noștri au circulat slobod între țările noastre.

Bunul Allah mi-a hărăzit tronul țării. Dar, neînțelegerile și gilceava dintre noi (adică între moștenitorii tronului Hoardei de Aur) au oferit lui Barak³⁹ și Mansur prilejul să ne uzurpe tronul.

Slăvit să fie numele lui Allah, cu vrerea lui, am mers cu oastea asupra lui Barak, iar acum ne aflăm din nou pe tronul părinților noștri. Ei (Barak și Mansur) au fugit luindu-și oamenii. De cîțiva ani obișnuim să petrecem lunile de iarnă pe marginea apei Özü (Nipru).

Ne muncеște (de mult) gîndul să (vă) trimitem un om (sol), dar nu l-am trimis pînă acum, temîndu-ne că *Ulak* (Valahia) îi va împiedica să treacă (prin teritoriul său).

De la Hagi Abd... (?) am aflat numele Înălțimii Voastre și ne-am bucurat mult că sînteți sănătos și vă simțiți bine.

Allah a vrut ca noi (doi) să călăuzim destinele neamului nostru. Cu voința bunului Allah să ne străduim să reînviem vechea noastră prietenie, moștenită de la străbunii noștri. Să facem astfel ca negustorii și solii noștri să circule liber și nestingheriți de nimeni pe pămînturile noastre ; să ne facem, în continuare, daruri bogate. Asemenea legături e bine să dăinuie veșnic între noi.

Ca să ne fie bine ne gîndim că necredinciosul „*Ulak*“ (Valahia) trebuie să dispară dintre țările noastre. Ce ziceți ? Așteptăm un cuvînt și un semn în această privință...

Scrisă pe malul Özü, la 14 martie 1428⁴⁰.

³⁶ M. Guboglu, *Romen ulusunun eski Türk kavimleri ile ilişkileri hakkında* (Cu privire la relațiile popoarelor vechi turcești cu poporul român), Ankara, 1981, p. 779.

³⁷ 1377—1395.

³⁸ 1389—1402.

³⁹ Hanul Barak a domnit între 1422—1427.

⁴⁰ Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (Arhivele Muzeului Topkapı), colecțiile haniilor Hoardei de Aur, Crimeei și Turkestanului; vezi și Akdes Nimet Turat, *op. cit.*, p. 349—353.

Această scrisoare, expediată la 14 martie 1428 de către Ulug Muhammed, hanul Hoardei de Aur, către Murad al II-lea, tatăl lui Mehmet al II-lea, deși din punct de vedere cronologic iese puțin în afara perioadei studiate de noi, oglindește o stare de lucruri care exista cu mult înainte de elaborarea și expedierea ei. Și anume, independența totală a acelei țări „Ulak” atît față de Hoarda de Aur, cît și față de statul otoman. Din scrisoare rezultă limpede că solul otoman, trimis la hanul Hoardei de Aur, a fost nevoit să sosească în această țară nu pe drumul de uscat, ce trecea prin Valahia, ci pe drumul de apă (su yolu ile). Hanul mărturisea sultanului otoman că „îl muncește de mult gîndul” să trimită un sol la sultan, însă se teme că „Ulak” (Valahia) „îl va împiedica să treacă prin teritoriul său”.

Ulug Muhammed Han evoca în scrisoare, cu nostalgie, vremurile lui Toktamîș Han și a lui Baiazid Fulgerul, „cînd solii și negustorii (dintr-o parte și alta) erau slobozi și circulau nestingheriți între țările” lor. Precizăm că Toktamîș Han s-a aflat pe tronul Hoardei de Aur între anii 1377 și 1395, iar Baiazid I (Fulgerul) între anii 1389 și 1402.

Este evident și faptul că între cele două state de neam turcic, una staționînd la baza Niprului și cealaltă la Edirne (Adrianopole), nu exista decît statul „Ulak”, la care se referă documentul. Hanul, ca să le „fie bine” și negustorii și solii lor „să circule liber, nestingheriți de nimeni”, propunea sultanului ca „necredinciosul «Ulak»” (Valahia) „să dispară dintre țările” lor.

În anii la care se referă documentul, în Moldova domnea Alexandru cel Bun (1400—1432), iar în Țara Românească Dan al II-lea (1422—1431).

Problema identificării statului român, vizat în documentul amintit, rămîne deschisă. Deocamdată, reținem doar faptul că păstrarea independenței naționale și integrității teritoriale constituia și atunci preocuparea esențială a românilor. Domnii respectivi erau atît de sensibili la aceste chestiuni, încît nu permiteau nici măcar negustorilor străini să pătrundă, fără consimțămîntul lor, pe teritoriul țărilor române.

Din cele arătate mai sus rezultă limpede prezența și continuitatea poporului român, de-a lungul veacurilor studiate (secolele IX—XV), pe vechea sa vatră strămoșească. Românii, în veacurile amintite, aveau deja un stat bine constituit, numit „Ulak ili” (Țara românilor). Existența și continuitatea acestui stat sînt semnalate, într-o formă sau alta, în izvoarele preotomane în tot cursul veacurilor IX—XIII.

Izvoarele turcești preotomane, amintite în paginile studiului de față, cu excepția scrisorii expediată de Hanul Ulug Muhammed către sultanul Murad al II-lea, sînt compendii sau sinteze. Ele se bazează însă pe izvoare variate și detaliate privind evenimentele politice și militare, relațiile vechilor turci cu popoarele învecinate. Acest aspect este ușor de sesizat. Deoarece, însă, cercetările sînt abia în faza de început, în legătură cu izvoarele istorice otomane din perioada amintită, nu numai la noi, ci și în alte țări interesate cum ar fi Turcia, nu avem, deocamdată, posibilitatea să cunoaștem sursele primare respective. Sîntem încredințați că după depistarea surselor amintite vom putea intra în posesia unor informații deosebit de prețioase privind teritoriul, cronologia și relațiile concrete ale românilor cu alte state din acea vreme.

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA

DEZVOLTAREA PARTIDULUI CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 1893 — 1918 (V)

Congresul din ianuarie 1910 al partidului politic al clasei noastre muncitoare, partid care de acum se intitulează *Partidul Social-Democrat din România*, a avut o deosebită însemnătate. Clasa muncitoare și-a întărit organizația sa politică, putînd astfel a se afirma mai plenar pe arena vieții politice, într-o epocă în care societatea românească se găsea în fața soluționării unor probleme de mare importanță. Era vorba de necesitatea înfăptuirii unor reforme privind problema agrar-tărănească și acordarea dreptului de vot universal, de intensificarea mișcării de eliberare națională a românilor din teritoriile cotoprite de marile imperii vecine, în contextul intensificării politicii de forță și dictat în raporturile cu popoarele mici și mijlocii și ale pregătirii fățișe de război a marilor puteri. „Dezvoltînd în noile condiții linia politică a mișcării noastre revoluționare, partidul clasei muncitoare — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — își propune ca obiectiv fundamental intensificarea luptei pentru eliberarea proletariatului și a maselor populare de exploatare și asuprire, pentru înlăturarea vechilor orînduiri și făurirea noii orînduiri sociale”¹.

În împrejurările în care partidele politice ale vremii nu erau „în stare să dea soluțiuni acestor probleme conform intereselor poporului și în spiritul progresului și al civilizației, neavînd nici curajul de a le pune în toată întinderea lor”², partidul socialist era — așa cum s-a subliniat la Congresul din 1910 — „singurul partid popular”, care reprezenta „nu numai pe salariați, nu numai proletariatul din orașe și sate, dar și întreaga națiune. Prin strigătul nostru : *Drum poporului, drum maselor*, care străbate programul nostru întreg, vorbește nu numai clasa lucrătoare, ci națiunea întreagă”³. Și aceasta, pentru că partidul politic al clasei muncitoare

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multi-lateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 271.

² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, Editura politică, București, 1968, p. 115.

³ *Ibidem*, p. 116—117.

CONGRESUL DE TRANSFORMARE A UNIUNII SOCIALISTE DIN ROMÂNIA ÎN PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA ȘI CONGRESUL SINDICAL (AL X-LEA AL MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA)

1910

(31 ianuarie, 1 și 2 februarie)

La lucrările Congresului au participat 94 delegați, între care s-au aflat membrii Comitetului Central al Uniunii Socialiste din România (5), ai Comisiei Generale a Sindicatelor din România (3), ai Comisiei de Control a C.G.S.R. (1) și Consiliului de administrație al ziarului „România muncitoare” (1), precum și reprezentanții a 44 organizații politice și sindicale muncitorești din: București — 36 (Cercul socialist „România muncitoare” — 5, Sindicatul timplarilor — 3, Sindicatul cizmarilor — 3, Sindicatul croitorilor — 2, Societatea sobarilor — 3, Uniunea chelnerilor — 4, Sindicatul călcătorilor — 1, Sindicatul funcționarilor comerciali — 3, Sindicatul tapi-

terilor — 2, Sindicatul tipografilor — 1, Sindicatul plăpumarilor — 1, Sindicatul curelarilor — 1, Sindicatul metalurgiștilor — 3, Sindicatul legătorilor — 1, Sindicatul năsturarilor — 2, Sindicatul țesătorilor — 1; Botoșani — 2 (Sindicatul mixt); Buzău — 1; Brăila — 4 (Sindicatul din Port — 3, Sindicatul de la fabrica de cuie — 1); Constanța — 1; Cimpina — 1 (Sindicatul în fier și metal); Galați — 5 (Cercul socialist „România muncitoare” — 1, Cercul de studii sociale — 1, Sindicatul de la Fabrica de lemne și Sindicatul timplarilor — 1, Sindicatul cizmarilor — 1, Sindicatul de la Fabrica de cuie și Sindicatul de la Agenție — 1); Iași — 4 (Cercul socia-

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

I.C. Frimu

C. Dobrogeanu-Gherea

Ștefan Gheorghiu

D. Marinescu

Gh. Cristescu

M. Gh. Bujor

Cr. Racovski

Al. Ionescu

I. T. Banghereanu

N.D. Cocea

Al. Constantinescu

Ecaterina Arbore

Panait Istrati

N. C. Georgescu

O. Călin

D. Pop

Janeta Maltus

I. Gh. Oprescu

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

list „România muncitoare” — 1, Sindicatul timplarilor — 3) ; Ploiești — 11 (Cercul socialist „România muncitoare” — 3, Sindicatul cizmarilor — 2, Sindicatul metalurgiștilor — 3, Sindicatul chelnerilor — 1, Sindicatul timplarilor — 2) ; Roman — 5 (Cercul de cultură — 1, Clubul „Unirea” — 4) ; Turnu Severin — 3 (Cercul socialist „România muncitoare” — 1, Sindicatul croitorilor — 1, Sindicatul cizmarilor — 1) ; Tulcea — 2 (Sindicatul mixt) ; Emigrația basarabeană — 1 ; Grupul muncitorilor români de la Paris — 1.

Au mai participat muncitori socialiști din Alexandria, Birlad, Giurgiu, Pașcani, Rm. Vilcea, Tecuci, com. Beldia, jud. Ilfov.

Pe baza stenogramei Congresului au fost identificați toți participanții la lucrări :

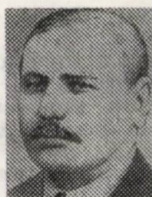
COMITETUL CENTRAL AL UNIUNII SOCIALISTE DIN ROMÂNIA : I. C. FRIMU, D. MARINESCU, M. GH. BUJOR, N.C. GEORGESCU, N.I. GHEȚU.

COMISIA GENERALĂ A SINDICATELOR DIN ROMÂNIA : GH. CRISTESCU, APOSTOL NICULESCU, C. VASILESCU.

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

Iancu
Iliescu

N.I. Ghețu

Mișu Ionescu

Iordan
Ionescu

Al.
Pătrușescu

Al.
Dunăreanu

Nina Arbore

Ștefan
Grigoriu

Mitică
Niculescu

Marian
Cristescu

D. Arbore

A.
Protopopescu

Ghiță Moscu

Gh.
Mușetescu

M. Ludinescu

COMISIA DE CONTROL A C.G.S.R. : JEAN POPESCU.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE AL ZIARULUI „ROMÂNIA MUNCITOARE” : TH. VOINEA.

BUCUREȘTI : N.D. COCEA, AL. IONESCU, AL. CONSTANTINESCU, I. G. OPRESCU, Dr. ECATERINA ARBORE, D. POP, I. TĂNĂSESCU, G. MUȘETESCU, I. CREȚULESCU, M. MIHĂILESCU, I. ZAMFIRESCU, CHR. ANGELESCU, N. MIHĂILESCU, EM. DĂNESCU, STOICA NEGOIȚĂ, C. GEORGESCU, MARIAN CRISTESCU, S. ZAHARIA, C. CUCULESCU, V. CONSTANTINESCU, M. NICOLESCU, I. SFIRLEAZĂ, G. WILLYS, M. LUDINESCU, I. ZABLOVSKI, M. ULMEANU, Fl. BASARABESCU, I. PETRESCU, N. COSTESCU, D. MACRI, D. IOSEFSOHN, N. MÎRICA, NIȚĂ ANGHEL, P. CONSTANTINESCU, CIFU, DINESCU.

BOTOȘANI : JANETA MALTUS, PETRE SÎRBU.

BUZĂU : N. NICOLESCU.

BRĂILA : PANAIT ISTRATI, ȘTEFAN GRIGORIU, I. MILEA, M. TOPOR.

CONSTANȚA : A. PROTOPOESCU.

CIMPINA : ȘTEFAN GHEORGHIU.

GALAȚI : MIȘU IONESCU, T. STOIANOVICI, C. DUMITRESCU, N. AUNEANU, S. SANDU.

IAȘI : Dr. OTTOI CĂLIN, G. ALBU, A. LANDO, I. HOROVITZ.

PLOIEȘTI : MITICĂ NICULESCU, C. IONESCU, C. SIMIONESCU, AL. DUNĂREANU, N. GEORGESCU, N. POPESCU, V. COSTIN, I. MITEA, I. MARINESCU, V. MARINOV, P. GEORGESCU.

ROMAN : C. IOJAN, G. RĂPEANU, G. TEODORESCU, FR. OSTAPOVICI, GH. VASILIU.

TURNU SEVERIN : IANCU ILIESCU, AL.

PĂTRUȚESCU, ȘT. SÎRBULESCU.

TULCEA : STERIAN GRIGORIU, L. CSANOSKI.

EMIGRAȚIA BASARABEANĂ : D. ARBORE.

GRUPUL MUNCITORILOR ROMÂNI DE LA PARIS : NINA ARBORE.

ALȚI PARTICIPANȚI : AVRAM VASILESCU (ALEXANDRIA), TH. ENACHE (BIRLAD), N. PAVELESCU (GIURGIU), G. MOSCU (PAȘCANI), GH. N. ENĂCHESCU (RM. VÎLCEA), I. GEORGESCU (TECUCI), RADU ȘELARU (com. BELDIA, jud. ILFOV).

La unele ședințe ale congresului au fost prezenți : C. DOBROGEANU-GHEREA și I.T. BANGHEREANU.

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI (MIȘCAREA SOCIALISTĂ)

1. Darea de seamă materială și morală a Uniunii Socialiste [din România] — Raportor : N.C. GEORGESCU.

2. TRANSFORMAREA UNIUNII SOCIALISTE ÎN PARTID. VOTAREA PROGRAMU-

LUI ȘI STATUTELOR PARTIDULUI [SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA].

a. Partea principală — Raportor : M. GH. BUJOR.

b. Programul politic — Raportor : N. D. COCEA.

c. Programul de reforme economice — Raportor : AL. CONSTANTINESCU.

d. Programul agrar — Raportor : M. GH. BUJOR.

e. Statutele — Raportor : D. MARINESCU.

3. Alegerea comitetelor [a Comitetului Executiv al P.S.D. din România].

(MIȘCAREA SINDICALĂ)

4. Darea de seamă materială și morală a C.G.S.R. făcută de casier și secretar [APOSTOL NICULESCU și, respectiv, GH. CRISTESCU].

5. Mișcarea sindicală : organizarea și propaganda — Raportor : GH. CRISTESCU.

6. Raportul mișcării sindicale cu mișcarea politică — Raportor : MIȘU IONESCU.

7. Alegerea comitetelor [a Comisiei Generale a Sindicatelor din România și a Comisiei de Control].

(ALTE CHESTIUNI)

8. Presa și editura mișcării [muncitorești] — Raportor : D. MARINESCU.

9. Cooperativele și Casa poporului — Raportor : N.C. GEORGESCU.

CONDUCEREA LUCRĂRILOR CONGRESULUI

Președinte : I.C. FRIMU.

Secretari : Dr. OTTOI CĂLIN, PANAIT ISTRATI, N.I. GHEȚU, MITICĂ NICULESCU.

ORGANE DE CONDUCERE A MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI ALESE DE CONGRES

Comitetul Executiv al P.S.D. din România : I.C. FRIMU, Dr. C., RACOVSKI, D. MARINESCU, M. GH. BUJOR, N.C. GEORGESCU, AL. CONSTANTINESCU, C. VASILESCU.

Comisia Generală a Sindicatelor din România : GH. CRISTESCU (secretar), APOSTOL NICULESCU, I. G. OPRESCU, D. POP, C. POPOVICI ; membri supleanți : IORDAN IONESCU, MARIAN CRISTESCU, N. MIHĂILESCU.

Comisia de control a C.G.S.R. : JEAN POPESCU, APOSTOL EREMI, I. CERNESCU.

A mai fost ales Comitetul Cercului de educație socialistă : N.D. COCEA, D. MARINESCU, AL. STĂNESCU.

prezenta maselor celor mai largi un „program fecund de idei politico-sociale, în care sînt formulate, în același timp, reformele reale, unele de necesitate imediată, altele de viitor îndepărtat, pentru masele populare”⁴.

Partidul trebuia să devină, după cum releva „România muncitoare”, „un focar pentru răspîndirea ideilor socialiste și pentru conducerea luptei politice a proletariatului român”⁵. Ținînd seama de mijloacele materiale și morale de care dispunea atunci mișcarea socialistă, dr. C. Racovski accentua în special două direcții de acțiune: „Deocamdată ar trebui lătită propaganda noastră prin cluburi, prin ziar și broșuri atît în vederea votului universal egal, direct și secret, cît și în folosul unei legislații ocrotitoare a muncii”⁶. Conștient că partidul clasei muncitoare putea deveni o forță de guvernămînt numai după o dezvoltare economică și politică deosebit de largă a României, după ce forțele productive ale țării, cît și nivelul cultural și politic al maselor vor atinge gradul necesar pentru organizarea unui stat socialist, un alt militant al partidului, dr. O. Călin remarca, ca una din sarcinile importante ale Partidului social-democrat, aceea „de a trezi conștiințele, de a deprinde mințile să gîndească liber, și de a uni toate păturile populare într-o masă unitară cu voința hotărîtă de a fi controlorul vieții publice din România”⁷.

Întrucît, prin programul și activitatea sa, „social-democrația devine reprezentantul, forul îndrumător al nevoilor naționale”, un obiectiv esențial al revoluționarilor români consta în cîștigarea adeziunii maselor muncitoare. „Aceasta — scria organul socialist central — trebuie să fie una din preocupările noastre. A face din ideile noastre farul conducător care să lumineze și să atragă toate mințile înseamnă a da tărie mișcării noastre... Cîtă vreme sîntem mai puțini, oricine poate să ne atace, în toate chipurile, cînd nu-i place activitatea noastră. Cînd însă vom avea îndărătul nostru o opinie publică creată de activitatea noastră care *cunoaște* și ideile pentru care luptăm și *mijloacele cinstite* cu care lucrăm, atunci se va schimba cel puțin metoda barbar de luptă cu care ne onorează stăpînitorii și guvernele noastre”. Activitatea de zi cu zi — continua „România muncitoare” — depusă în sînul organizațiilor locale, „cu mijloacele ei întrebuintate pentru ridicarea nivelului cultural și moral al muncitorilor organizați, trebuie să o lărgim, să-i mărim cercul, să o facem publică. Astfel ne vom îndeplini rolul nostru în viața țării și vom da misiunii noastre posibilitatea unei dezvoltări mai rezeși și mai complete”⁸. Aceasta însemna, cu alte cuvinte, lărgirea activității socialiste pentru a cuprinde toate palierele acțiunii politice, și făcută astfel pentru a se exclude erorile de la sfîrșitul veacului trecut. „Dacă vom ști însă să păstrăm măsura acțiunii, dacă vom populariza eforturile și pe tărîmul politic și parlamentar după puterile noastre, după cum am făcut pînă acum, activitatea aceasta nu va fi amenințată de nici un pericol de care se tem mulți muncitori, pe care i-a întristat experiența mișcării trecute”⁹.

Motivînd legitimitatea partidului politic al clasei muncitoare în viața social-politică a țării și sarcinile mari care stăteau în fața lui, Const. C. Petrescu explica, în mod logic, că muncitorii, organizîndu-se în partidul

⁴ „România muncitoare”, anul VI, nr. 27 din 10 iunie 1910.

⁵ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), Editura politică, București, 1966, p. 381.

⁶ *Ibidem*, p. 400.

⁷ *Ibidem*, p. 382.

⁸ „România muncitoare”, anul VI, nr. 27 din 10 iunie 1910.

⁹ *Ibid.*

lor politic, „nu fac decît să asculte glasul vremii, care le ordonă să forțeze transformarea socială. A aștepta revendicarea socială numai de la jocul liber al forțelor economico-sociale însemnează — sublinia el — a aștepta ca regimul socialist de pace, unitate și ordine socială să fie înfăptuit în anul 2000, și [dar] aspirațiile legitime ale clasei lucrătoare spre o viață mai omenească nu pot fi amăgite atîta vreme. Muncitorimea organizată și luminată, pe de o parte excitată de suferințele materiale și morale sub care zace în organizarea socială actuală, iar pe de altă parte împinsă de sentimentul sublim al speranței unei lumi mai bune, se aruncă în lupta de clasă și caută prin mijloace demne să forțeze în mod revoluționar transformarea socială, smulgînd progresiv concesiuni și reforme sociale clasei conducătoare privilegiate. Poporul muncitor apăsător știe din istorie că niciodată și nicăieri clasa dirigentă a celor avuți n-a lăsat să-i scape din mîini prerogative, drepturi dintr-un sentiment nobil de pură generozitate. Starea materială și morală a maselor populare s-a îmbunătățit prin smulgerea, adeseori sîngeroasă, a reformelor sociale“. Tocmai de aceea, conchidea el, „în organizarea și conștiința revoluționară a muncitorimii stă emanciparea definitivă a ei“¹⁰ (subl. ns.).

Asemenea materiale teoretice au fost prezentate mereu în coloanele publicațiilor socialiste. Astfel, în articolul *Puterea politică*, Al. Nicolau, ținînd cont și de experiența mișcării socialiste din alte țări, scria : „În epoca noastră de descompunere morală, în mijlocul lășităților și apetiturilor capitaliste, contra forțelor atît de complete ale statului burghez, contra exploatării patronale, atît de neînduplecate, clasa muncitoare organizată de pretutindeni întrebuințează, pe lîngă acțiunea economică a sindicatelor, acțiunea politică a partidului socialist“. Prin acțiune politică — remarcă militantul partidului —, clasa muncitoare, care se dezvoltă mereu și capătă o mentalitate morală și intelectuală din ce în ce mai superioară, își menține și apără libertatea de asociație, a întrunirilor și a presei, aceste «condițiuni de viață» ale dezvoltării proletariatului“¹¹. Conștienți că acțiunea politică era necesară „nu atît pentru a se sancționa prin legi reformele cîștigate, cea mai puternică sancțiune fiind forța și conștiința proletariatului“, reprezentanții de frunte ai partidului clasei noastre muncitoare vedeau în aceasta „un mijloc de luptă prin care adesea se înfrînge autoritatea și atotputernicia clasei conducătoare“¹².

Prin date și fapte semnificative, socialiștii români au dezvăluit în fața maselor politica limitată a claselor stăpînitoare și a partidelor ei politice. „Cînd e vorba de programe, ele se deosebesc numai în formă — remarcă „România muncitoare“ din 8 iulie 1910 —, fondul principal e aproape același ; ori dacă între programele celor două partide istorice e vreo deosebire de fond, dacă acela al liberalilor cuprinde vreun punct mai înaintat, el nu se aplică“. Tocmai de aceea, partidul clasei muncitoare trebuia să impulsioneze „opera reformelor mari și tot el e chemat să re-deștepte pe cetățeanul român la datorii și drepturi conștiente“. Dezvăluind acțiunile partidelor politice ale claselor stăpînitoare față de masele

¹⁰ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 386.

¹¹ *Ibidem*, p. 418.

¹² *Ibid.*

populare *, apreciate drept „atentate împotriva conștiinței poporului românesc“, socialiștii români apreciau, pe bună dreptate, că asigurarea unui progres multilateral al țării, ca și îmbunătățirea situației celor ce muncesc o vor putea înfăptui, „acum ca și în trecut, tot mulțimea muncitoare“¹³.

Ținând seama de întreaga stare a societății românești în cel de-al doilea deceniu al secolului al XX-lea, socialiștii considerau că „se impune o asanare morală“, în care direcție „se cere o deosebită *unitate morală*, pe care n-o pot avea niciunul din celelalte partide“. Din idealul măreț al socialismului, „din prinosul de sacrificiu și abnegație pentru împlinirea acestui ideal, ea (clasa muncitoare) soarbe puterea autorității sale morale“, partidul muncitorilor fiind „singurul partid în stare a începe opera de regenerare morală a vieții noastre politice“¹⁴. Reliefind menirea istorică a proletariatului condus de partidul său politic, în transformarea revoluționară a societății românești, și înțelegând că aceasta e o operă complexă, de durată, reprezentanții clasei muncitoare au arătat: „Cînd proletariatul va fi suficient de puternic pentru o revoluție socială, declarată la moment oportun, va împinge transformarea socială în sensul ca proprietatea astăzi individuală să devină socială, deci să fie instrumentul muncii, iar nu ca pînă acum: stăpîna și exploatarea muncii. Știm bine că această fază nouă este abia schițată în liniile ei largi și vor mai trebui multe sacrificii, imense eforturi și o binefăcătoare speranță, pînă cînd această renovare să fie întronată“¹⁵. Iar în această luptă, muncitorimea trebuie să se bazeze numai pe curajul, solidaritatea și abnegațiunea sa; aceste sentimente în acțiune sînt singurele care-i pot pune în posibilitatea de a atinge o stare mai bună“¹⁶.

Conștienți de însemnătatea prefacerii revoluționare care trebuia înfăptuită de clasa muncitoare, militanții Partidului social-democrat au descris în chip admirabil viitoarea societate socialistă: „Cînd proletariatul socialist, prin eforturile sale zilnice, va impune tuturor instituțiilor și întreprinderilor intervențiunea crescîndă a forței sale organizate, proprietatea individuală de astăzi, exploatarea, va deveni colectivă, servind de instrument și de garanție a vieții fiecărui om. Lupta de clasă dispărînd, se vor înăbuși și ura și viclenia, egoismul strîmt, ațîțător al patimilor omenești în lupta aceasta pentru existență“¹⁷. Evidențiind rolul partidului muncitorilor în această operă, ziarul „România muncitoare“ scria, la 23 iunie 1911: „Poporul producător român, proletariat în parte și minat fatal către o totală proletarizare, va fi condus de acei fii ai lui care leagă tradiția noastră revoluționară de la 1848 cu mișcarea actuală a proletariatului“.

Partidul clasei muncitoare a pus în lumină și condițiile obiective existente în societatea românească, care permiteau o desfășurare largă a acțiunii sale politice¹⁸. Organul central de presă al partidului sublinia

* În primăvara anului 1910, Cercul de editură socialistă a publicat broșura *Guvernarea liberală și muncitorii*, semnată de M. Gh. Bujor, în care a fost înfățișat tot șirul de prigoniri suportat de mișcarea muncitorească în anii 1907—1909.

¹³ „România muncitoare“, anul VI, nr. 21 din 20 mai 1910.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ „România muncitoare“, anul VI, nr. 19 din 13 mai 1910.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ „România muncitoare“, anul VI, nr. 20 din 16 mai 1910.

¹⁸ Cristian Racovski, *Scrieri social-politice* (studiu introductiv, antologie, bibliografie și note de Ion Iacoș), Editura politică, București, 1977, p. 200—207.

în acest sens : „Socialismul a început în România acum mai bine de un sfert de secol, din trebuința sufletească a unui ideal care să întrupeze năzuințele supreme ale omenirii : dreptate și fericire pentru toți. El este astăzi (în 1910 — *n.n.*) nu numai o trebuință sufletească, dar și o necesitate socială și economică, cu alte cuvinte posedă astăzi pătura aceea numeroasă de cetățeni care prin însăși firea dezvoltării societății moderne, e chemată să fie cel mai însemnat și mai decisiv factor de progres și prefacere a acestuia ; am numit muncitorimea industrială“. Toți acești muncitori, continua „România muncitoare“, „lucrând împreună în mase mari, au ocaziunea de a vedea foloasele unei organizații sistematice a producțiunii, au ocaziunea de a se înțelege între dinșii, de a recunoaște avantajile unirii întru apărarea intereselor lor economice și sociale, iar cu timpul trebuie să le ajungă la cunoștință că aceste interese ale lor nu și le pot apăra în mod complet decât căutînd să cucerească și puterea politică, iar pînă atunci să influențeze puterea politică în orice chip, încît cuvîntul lor să fie luat în seamă. *Puterea și influența aceasta politică*, muncitorii n-o pot cîștiga decât organizîndu-se în Partidul social-democrat“¹⁹.

Așa se explică de ce, cu atîta zel, militanții socialiști, prin apeluri, manifeste, prin ziare, au chemat masele de muncitori să se încadreze mișcării socialiste. „Intrați în Partidul social-democrat“ — se intitula una dintre aceste chemări. Partidul social-democrat este partidul muncitorilor din orașe și sate, partidul săracilor, partidul poporului. El urmărește nimicirea împilării și sărăciei prin dezrobirea muncii. Să nu mai existe lucrători și patroni, boieri și țărani, proprietari și neproprietari, ci din contră toți să fim egali, să avem deopotrivă puțința de a ne folosi de mijloacele de producție, adică de pămînt, de mașini și de toate bogățiile“, căci „numai prin socialism, care vrea dezrobirea muncii, poporul va putea ajunge la o viață omenească și fericită“²⁰.

Tot mai numeroase au devenit, după Congresul din 1910, apelurile cluburilor socialiste adresate maselor muncitoare de a se încadra în rîndurile partidului. „Orice muncitor conștient din orașe și sate trebuie să facă parte dintr-un club socialist și să participe la toate acțiunile ce partidul întreprinde : întruniri, demonstrațiuni, alegeri ș.a.m.d.“²¹. „Toți muncitorii și cetățenii care doresc să se înscrie ca membri în P.S.D. — se releva într-o chemare lansată de Comitetul Clubului social-democrat din București — sînt înștiințați că pot adresa cereri în acest scop la cancelaria noastră din str. Piața Amzei nr. 26, în orice zi de lucru“²². La rîndul său, Comitetul Clubului social-democrat din Ploiești aducea la cunoștință că înscrierile în partid se fac în fiecare seară între orele 8—9 la sediul Clubului²³. Această intensă activitate de lămurire asupra ceea ce este Partidul social-democrat și asupra scopului pe care el îl urmărește, concomitentă cu acțiunea de întărire a organizațiilor socialiste locale s-a desfășurat în mod consecvent, urmărind să cuprindă și noile contingente de muncitori, provenite din rîndurile țăranilor atrași în sfera activității industriale, și care manifestau, ca urmare a condițiilor lor materiale și de trai vitrege, o vădită tendință de apropiere de mișcarea socialistă.

¹⁹ „România muncitoare“, anul VI, nr. 7 din 25 martie 1910.

²⁰ *Calendarul muncii pe anul 1911*, Cercul de editură socialistă, București, 1910, p. 35.

²¹ *Ibidem*, p. 36.

²² „România muncitoare“, anul VI, nr. 5 din 18 martie 1910.

²³ *Ibid.*

Și acțiunea de propagandă nu a rămas fără rezultat. În anii 1910, 1911, 1912, organizațiile locale ale partidului cunosc nu numai o dezvoltare cantitativă, în unele localități creîndu-se noi cluburi social-democrate, dar și o intensificare, sub diferite forme, a activității socialiste.

Merită evidențiată, în primul rînd, munca deosebit de fructuoasă a Clubului social-democrat din București. Aici activau militanți de seamă ai partidului : I.C. Frimu, D. Marinescu, Gh. Cristescu, D. Popp, Gh. Oprescu, I. Sion, Const. C. Petrescu, Al. Pătruțescu, Rozalia Frimu, Ilie Moscovici și mulți alții. Pe lîngă problemele de organizare, în ședințele Clubului s-au dezbătut multiple laturi ale luptei politice. La ședințele săptămînale s-au inițiat conferințe deosebit de instructive, privind : *Socialismul utopic*, de Al. Nicolau ; *Socialismul științific*, de Ilie Moscovici ; *Materialismul istoric*, de I. Sion ; *Evoluție și revoluție*, de Const. C. Petrescu ; *Darwinismul social*, de dr. Ecaterina Arbore ; *Lupta de clasă*, de Toma Dragu ; *Acțiunea de clasă*, de Al. Constantinescu ; *Concentrarea capitalistă și dispariția muncii iobagilor*, de Th. Iordăchescu ; de asemenea s-au pus în discuție teme vizînd înarmarea socialiștilor cu o viziune clară, în spiritul materialismului dialectic și istoric, asupra unor probleme sociale și politice, cum au fost : *Despărțirea bisericii de stat* ; *Alcoolul și ravagiile în clasa muncitoare* ; *Acțiunea politică și acțiunea sindicală* ; *Socialismul și problema agrară*, *Alegerile comunale* ; *Votul universal* ; *Legislația muncii* ; *Asigurările sociale* etc.

Fructuoasă a fost și activitatea celorlalte cluburi social-democrate, care au desfășurat acțiuni instructive menite să amplifice conștiința revoluționară a membrilor lor, au răspuns la acțiunile politice inițiate de conducerea partidului. În această direcție s-au remarcat numeroși militanți socialiști : la *Botoșani*, Petre Sirbu, N. Radu, Janeta Maltus ; la *Brăila*, Șt. Grigoriu, I. Manolescu, N. Marinescu, Cristache Simion ; la *Cîmpina*, Savu Ionescu, N. Rădulescu ; la *Constanța*, N. I. Ghețu, Traian Bellu, I. Birzan ; la *Galați*, Andrei Ionescu, Al. Costescu, M. Enăchescu ; la *Iași*, M. Gh. Bujor, Gh. Albu, dr. L. Ghelerter, dr. O. Călin ; la *Ploiești*, Ștefan Gheorghiu, C. Mănescu, Petre L. Georgescu, C. Ionescu ; la *Tulcea*, Sterian Grigoriu, Hristodor Arhip, I. Naumov ; la *Turnu Severin*, Iancu Iliescu, N. Tutungiu, Ioan Elena. O activitate socialistă notabilă se constată și în alte localități din țară : la Craiova, Giurgiu, Pașcani, Piatra Neamț, Rîmniciu Vilcea, Turnu Măgurele ș.a.

La întruniri publice, la manifestații organizate atît în Capitală, cît și într-o seamă de centre ale țării, militanții revoluționari au expus poziția socialistă față de problemele discutate și, totodată, au folosit aceste prilejuri pentru a insista asupra necesității consolidării neconținute a organizațiilor partidului. De pildă, la 14 martie 1910, Comitetul Executiv al P.S.D. a organizat în sala „Dacia” o mare adunare de comemorare a jertfelor țărănimii în răscoala din 1907, cu care ocazie s-au afirmat „marile principii de dezrobire economică, politică și intelectuală, care izvorăsc din programul social-democrației din România”²⁴. Este semnificativ faptul că, în moțiunea adoptată, participanții la această impresionantă adunare populară au declarat că se vor înscrie în partidul muncitorilor „și-l vor ajuta atît moral, cît și material pentru ca el să poată lupta spre a

²⁴ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, p. 125.

dobîndi legile și reformele trebuincioase pentru fericirea clasei muncitoare”²⁵.

Comitetul Executiv a cerut cu insistență propagandiștilor, cadrelor de conducere din organizațiile muncitorești să nu pregete nimic pentru ridicarea continuă a nivelului lor politic și ideologic, și care trebuia să se răsfrîngă favorabil asupra muncii politice și organizatorice. Pentru a se dezbate aceste probleme în organul socialist central de presă a fost inițiată rubrica *Chestiuni de propagandă și organizare*, la care au colaborat militanți de frunte ai partidului. S-a apreciat, pe bună dreptate, că studierea profundă a scrierilor socialiste va permite creșterea unor luptători conștienți, capabili să descifreze structurile societății moderne, să acționeze pentru prefacerea lor radicală. Educarea unor asemenea cadre trebuia făcută, arăta conducerea Partidului social-democrat, numai printr-o legătură nemijlocită cu masele, cu problemele și năzuințele acestora²⁶. În acest sens, s-a subliniat: „Puterea de voință, devotamentul, energia“, se capătă „*trînd în mijlocul clasei muncitoare*“, luînd parte la loviturile ei, la opintelile ei zilnice, gustînd amărăciunea înfrîngerilor ca și entuziasmul biruințelor“, pentru că adevăratele caractere, „ca și fierul, se oțlesc în focul luptei“²⁷.

Sarcini mari reveneau, în această direcție, tuturor comitetelor de conducere ale mișcării, de sus și pînă jos. „Trebuie — scria „România muncitoare“ la 27 iunie 1910 — ca prin pildă, mai mult decît prin vorbă, să educăm masele muncitoare, să formăm curente și să pregătim cadrele trebuincioase unei mișcări de revendicări și de transformări. Nu-i deajuns să *spui*, ci trebuie să *faci*, nu-i de ajuns numai să *fi spus*, ci trebuie să *fi făcut*“, pentru ca „să fim întotdeauna la înălțimea datoriei de soldați devotați ai cauzei“. În aceeași ordine de idei, organul socialist central, remarcă în numărul din 2 septembrie 1910: „Fiecare dintre noi își are un rol în lupta pe care am întreprins-o, fiecare contribuie cu ceva la activitatea care ne unește... Gîdiți-vă, tovarăși, că în întinericul satului ne așteaptă un popor dezmoștenit ca noi să-i deschidem calea dezvoltării, că mulțimea de proletari ai orașelor trebuie cîștigată pentru lupta de îmbunătățire a vieții și că iarăși noi sîntem acei care trebuie să arătăm adevărata cale de dezrobire politică a poporului român. Sînt aici interese și datorii morale pe care ni le-au luat și nu vom ști să ni le îndeplinim decît atunci cînd vom putea să ne învingem slăbiciunile și să ducem lupta cu hotărîre înaintea, fiecare la postul său“.

O constantă a dezbaterilor de idei din cadrul partidului, în anii 1911—1912, a format-o aceea privind tactica socialistă. Pe linia experienței cîștigate de mișcarea noastră muncitorească, militanții revoluționari relevau: „În privința tacticii socialiste nu pot exista prescripții ori reguli fixe și s-a dovedit că atitudinea social-democrației față de anumite chestiuni, precum și mijloacele de luptă pentru îndeplinirea scopurilor ei imediate sau finale variază, după cum variază și condițiile obiective, de fapt, în marginile cărora îi e dat să-și desfășoare activitatea. Aceste condiții, prin care înțelegem *totalitatea* relațiilor reale, materiale, morale și culturale ale unei țări într-un moment istoric dat, sînt foarte deosebite de la o țară la alta. Și e foarte firesc să fie așa, aceste condiții, în generalitatea

²⁵ *Ibidem*, p. 126.

²⁶ N. Petreanu, D. Baran, I.C. Frimu. *Studiu și antologie*, Editura politică, București, 1969, p. 238—241.

²⁷ „România muncitoare“, anul VI, nr. 51 din 2 septembrie 1910.

lor, fiind niște rezultate ale unei dezvoltări istorice”²⁸. Recunoscînd această diversitate a condițiilor concrete de dezvoltare ale diferitelor națiuni — „aici un popor cu o dezvoltare industrială înaintată, acolo unul a cărui ocupație aproape exclusivă este agricultura, dincolo altul abia ieșit din faza pastorală, cu cultură deosebită, cu moravuri, obiceiuri, credințe, caractere specifice diferite, aflîndu-se în fața unor probleme sociale cu totul deosebite” — Partidul Social-Democrat din România a afirmat cu hotărîre că, în pofida tuturor acestor deosebiri de condiții socio-politice și nivel de dezvoltare, „în toate aceste țări, socialismul își are rolul său; programul lui, însă, precum și tactica și mijloacele lui de acțiune vor depinde de aceste anumite condiții sociale date”²⁹.

În concordanță deplină cu principiile fundamentale ale socialismului științific, militanții muncitorimii române au relevat că „triumful socialismului, transformarea revoluționară a actualei forme burghezo-capitaliste nu se va putea înfăptui decît prin forță, prin lupta implacabilă”³⁰ a clasei muncitoare. Totodată, au preconizat și folosit un evantai de modalități tactice — întruniri, adunări, greve, manifestații de stradă —, menite să educe, să pregătească masele pentru lupta hotărîtoare.

O preocupare majoră a partidului clasei muncitoare și după 1910 a fost dezvoltarea stărilor nedrepte din lumea satelor, luminarea și atragerea țărănimii de partea social-democrației. Firește, aceasta s-a făcut cu mai multă prudență ca în trecut, avîndu-se în vedere măsurile deosebit de drastice adoptate de guvernanți împotriva acelor „răzvrătiți” care se apropiau de locuitorii satelor. În acest sens, „România muncitoare” din 18 martie 1912 nota: „Cînd vreun lucrător îndrăznește să rătăcească pe la țară și să vorbească, nu de răsturnarea guvernului, ci de drepturile cetățenești înscrise în Constituție, democrația liberală, democrația conservatoare de la guvern, îl apucă pe «anarhist» de guler și-l bagă la pușcărie. Cînd un țaran îndrăznește să rătăcească pe la oraș cerînd dreptate, și dă și pe la Clubul socialist, polițistul de veghe îl apucă de guler, îl bagă în beciurile poliției, îl bate zdravăn și-l trimite la urma lui”.

Ținînd seama de acuitatea problemei agrar-țărănești în țara noastră, militanții partidului muncitorilor au fost conștienți că, „pe țărimul acesta revine social-democrației române (în comparație cu partidele socialiste din alte țări — *n.n.*) o datorie de îndeplinit cu mult mai grea, dar în același timp cu atît mai nobilă”³¹. Înfățișînd modul în care toate partidele și grupările politice ale claselor exploatatoare din țară înțelegeau să sprijine „sărmana” țărănime, aducînd-o „la mizeria neagră a satelor și teroarea exercitată de miile de jandarmi”, care „urmăresc orice mișcare a oamenilor care gîndesc mai liber și care caută să se puie în legătură cu satele”, socialiștii relevau că, „sub apăsarea și vigilența claselor noastre stăpînitoare, țărănimea zace de decenii, lipsită de drepturi, lipsită de conștiința drepturilor sale; doară focul răzbunării împotriva exploatării care a crescut cu pași uriași mai mocnește în inimile care în întunericul ce le înconjoară nu văd nicăieri lumina unei speranțe”. Ținînd seama tocmai de aceste realități, s-a precizat care este menirea forței politice proletare în lumea satului românesc: „A sparge zidul

²⁸ „România muncitoare”, anul VI, nr. 29 din 17 iunie 1910.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ „România muncitoare”, anul VI, nr. 17 din 6 mai 1910.

³¹ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 382.

acesta, a pătrunde la robii satelor, a ridica vâlul întunericului care îi orbește, acesta este rolul mare pe care, pe lângă altele, îl are de îndeplinit Partidul Social-Democrat Român. *Rolul acesta îi revine lui, pentru că nimeni altul nu și l-a luat și nici nu poate să și-l ia*³² (subl. ns.).

Răspunzind acelor ideologi ai burgheziei și moșierimii, care contestau posibilitatea și capacitatea partidului muncitorilor de a influența țărănimea (făcîndu-se că uită de realizările socialiste la sate de la sfîrșitul veacului al XIX-lea), militanții revoluționari au declarat cu tărie: „Cuvîntul nostru va tăia în carne vie, va terfeli lașitatea, va striga adevărul în fața minciunii, va chema la răspundere pe asupritorii poporului de la țară. Și atunci cînd va pătrunde cuvîntul acesta la țară — și-l vom face să pătrundă! — el va lumina întunericul, va trezi conștiința drepturilor și modului de a le apăra. Căldura luptei noastre va pătrunde la sate, va încălzi inimile și va strînge pe robii de decenii în falange de luptă sistematică și rodnică. Atunci ne vom fi îndeplinit misiunea față de poporul de la sate”³³.

Pentru buna desfășurare a activității socialiste în toate organizațiile, pentru cunoașterea tuturor problemelor care se impuneau a fi dezbătute și pentru inițierea unor acțiuni la scară națională, Congresul partidului din 1910 a hotărît ca toate organizațiile politice și profesionale ale mișcării muncitorești să fie abonate la organul socialist central, ziarul „România muncitoare”, cu convingerea că „sprijinind presa socialistă, presa lor, muncitorii vor ajuta propria lor cauză”³⁴. Pentru că presa socialistă reprezintă „puterea creatoare a adevăratei opinii publice, ca și reflectul ei, ea fiind pentru clasa muncitoare facla purtătoare de lumină, progres și dezrobire, *muncitorimea* — remarca „România muncitoare” din 16 octombrie 1911 — *trebuie să facă toate sacrificiile să-i asigure prosperarea și dezvoltarea*”. În acest spirit, anual, Comitetul Executiv al P.S.D. din România a organizat „Sărbătoarea roșie”, închinată presei socialiste și care a constituit, de fiecare dată, un prilej propice de cîștigare de noi abonați și de noi cititori ai publicațiilor partidului clasei muncitoare³⁵.

Tocmai pentru meritele lor deosebite în răspîndirea ideilor socialiste și în organizarea muncitorilor, publicațiile socialiste au fost urmărite de autorități. „În special ziarul nostru — arăta redacția „României muncitoare” — a fost și este prigonit în toată țara; oficiile poștale s-au făcut complice cu poliția pentru a furniza numele abonaților, pentru ca pe urmă aceștia să fie prigoniți și amenințați ca să nu mai citească «România muncitoare». Sînt orașe și comune unde ziarul nostru nu poate pătrunde cu nici un preț. Ordine speciale sînt date în această privință... Să nu vorbim deloc de comunele rurale, căci în cabinetul negru al fiecărui prefect de județ se află o listă a tuturor publicațiilor care *sînt oprite* a merge la sate. Printre acestea figurează și «România muncitoare» cea dintîi”³⁶.

Încă din vara anului 1910 se prefigura o schimbare a guvernului liberal, ceea ce ar fi dus la noi alegeri parlamentare. În această perspectivă, conducerea P.S.D. a început pregătirile, folosind momentul atît pentru răspîndirea programului de luptă socialist, cît și pentru întărirea or-

³² *Ibidem*, p. 382—383.

³³ *Ibidem*, p. 383.

³⁴ „România muncitoare”, anul VI, nr. 7 din 4 martie 1910.

³⁵ Mihail Gheorghiu Bujor, *Scrieri social-politice* (studiu introductiv, antologie și note de Nicolae Copoiu), Editura politică, București, 1979, p. 206.

³⁶ „România muncitoare”, anul VI, nr. 16 din 2 mai 1910.

ganizațiilor socialiste, prin atragerea în mișcare a noi și noi aderenți. Un Comunicat al Comitetului Executiv aducea la cunoștința cluburilor social-democrate și a muncitorilor din toată țara că, de la 1 iunie 1910, începea campania înscrierilor în listele electorale, care va dura pînă la 30 octombrie. Muncitorii care nu erau încă înscrși în liste erau chemați să-și îndeplinească această îndatorire cetățenească. De asemenea, s-a cerut organizațiilor locale să aleagă cite un comitet care să se ocupe exclusiv cu această sarcină ³⁷.

Concomitent, conducerea partidului clasei muncitoare a declanșat o acțiune propagandistică în favoarea votului universal, în care s-au angajat reprezentanți marcanți ai partidului. Astfel, Constantin Dobrogeanu-Gherea a publicat un important studiu, intitulat *Cîteva cuvinte asupra votului universal*. După ce combătea aserțiunile adversarilor reformei electorale, după care masele n-ar fi fost pregătite să se folosească de dreptul de vot universal, el scria : „Dacă e adevărat că condițiile țării noastre sînt așa de rele încît nu permit realizarea votului universal în însuși principiul său, dacă realitatea noastră socială e așa de păcătoasă încît ar prefăce votul universal într-un miraj și minciună, după cum a prefăcut și votul cenșitar, atunci e foarte clar că *aceste condiții speciale ale țării, că această realitate socială a noastră trebuie să fie modificate și transformate cu desăvîrșire*“ ³⁸. În aceste condiții, conchidea C. Dobrogeanu-Gherea, „*votul universal ar deveni, alături de altele, un dizolvant al acelei părți din realitatea noastră socială care ne ține în înapoiere și economică și socială și ar deveni totodată și o armă de luptă pentru transformarea acestei realități sociale*“ ³⁹.

La rîndul său, Toma Dragu sublinia cu tărie : „Orice român ajuns la vîrsta de 21 de ani va trebui să aibă drept de vot, pentru că e neomenos, e revoltător, e tiranic ca un muncitor care plătește tot felul de dări, care își părăsește căminul, ogorul sau atelierul pentru ca să slujească în armată, și care poate fi chemat în orice clipă să moară pe cîmpul de luptă..., e neomenos, e revoltător, e tiranic, zic, ca un asemenea muncitor să nu ia, în nici un chip, parte la diriguirea trebilor de stat. E strigător de nedrept ca sătuii, trîndavi, corupți și lacomi, să nu supună milioanele de robi ai muncii decît la îndatoriri“ ⁴⁰.

În ajunul deschiderii Parlamentului, Comitetul Executiv al partidului a inițiat o mare adunare populară în favoarea votului universal. În manifestul lansat cu acest prilej se spunea : „Muncitori ! O trezire a conștiinței muncitorești este necesară. Dacă pînă acum ați fost înșelați de toți politicienii, care trimiși în Cameră să îngrijească de nevoile voastre, ei dimpotrivă loveau în interesele voastre de azi înainte trebuie să vă dați bine seama de ce vă așteaptă. Toată păcătoșenia moravurilor politice din țara noastră, toată nepăsarea celor bogați față de clasa muncitoare, toate

³⁷ „România muncitoare“, anul VI, nr. 20 din 16 mai 1910. Pentru ca cineva să poată fi înscris ca alegător în Colegiul II Cameră și II comună trebuia să aibă 21 ani, să posede un certificat de absolvire a patru clase primare sau, în lipsa acestuia, să plătească o dare directă de cel puțin 10 lei pe an. Dacă nu îndeplinea nici una din aceste condiții și dacă totuși știa să scrie și să citească, plătind și impozitul personal, un asemenea cetățean putea fi înscris la Colegiul III Cameră cu vot direct și la colegiul II comună.

³⁸ Constantin Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 5, Editura politică, București, 1979, p. 16.

³⁹ *Ibidem*, p. 19.

⁴⁰ „Viața socială“, anul I, nr. 1, februarie 1910, p. 14.

jafurile și fărădelegile stăpînirii, toate greutățile ce apasă asupra poporului, traiului, călcarea legală, suprimarea libertăților constituționale, legea scelerată în contra muncitorilor din instituțiile statului, toate au o singură cauză : *sistemul colegiilor electorale de azi...* Cetățeni ! Reforma aceasta mare nici un partid din cele ce pretind ori au puterea nu o va înfăptui, pentru că ele își dau seama că realizînd-o vor pierde din foloasele ce le au acum. *Votul universal va fi cucerit numai prin energia desfășurată de partidele populare, de P.S.D.* De la votul universal depinde toate reformele bune ce se vor face în această țară⁴¹. Muncitorii și cetățenii Capitalei întruniți la sala „Dacia“, în ziua de 14 noiembrie 1910, au adoptat o moțiune prin care au chemat „tot ce este muncitor, tot ce este asuprit, tot ce suferă și este nedreptățit în această țară, să se alăture de organizațiile muncitorești și de Partidul social-democrat, pentru ca, cu forțe unite, să impuie claselor stăpînitoare desființarea actualului sistem electoral bazat pe privilegiu de clasă și nedreptate și înlocuirea lui cu votul universal, direct, egal și secret“⁴².

Pentru ca Partidul social-democrat să se poată afirma și mai hotărît în viața social-politică a țării s-a simțit nevoia organizării unei Consfătuiri de lucru, la care au participat : I.C. Frimu, dr. C. Racovski, din partea Comitetului Executiv al partidului ; C. Popovici, din partea Comisiei generale a sindicatelor ; și reprezentanți ai unor cluburi social-democrate : C. Ionescu (Ploiești), Traian Bellu (Constanța), D. Stoiculescu (Galați), Gh. Albu și M. Gh. Bujor (Iași). Consfătuirea s-a desfășurat în zilele de 6 și 7 ianuarie 1911, la Ruscuc, ceea ce a permis să ia parte și dr. Cristian Racovski, expulzat din țară, după cum se știe, în 1907. Consfătuirea a dezbătut și a adoptat o seamă de măsuri în probleme importante, ca : alegerile generale, situația ziarului „România muncitoare“, problema expulzării, legea contra lucrătorilor statului din 1909, cum trebuie dusă propaganda, chestiunea țărănească și altele.

A prezidat Gh. Albu, iar ca secretar al Consfătuirii a fost ales M. Gh. Bujor. În privința atitudinii față de alegerile parlamentare, Consfătuirea a menținut hotărîrea Congresului din 1910 al partidului privind tactica electorală, menționînd că, în caz de balotaj, la cel de-al doilea scrutin socialiștii să nu dea voturile nimănui. „Dacă această regulă va suferi vreo excepțiune determinată de anumite împrejurări — lupta contra unui dușman recunoscut al clasei muncitoare —, ea nu se va putea face decît în înțelegere cu Comitetul Executiv al partidului. În ce privește candidaturile independente, ele vor putea fi susținute, iarăși cu consimțămîntul Comitetului Executiv“⁴³.

În vederea alegerilor generale parlamentare, Comitetul Executiv a lansat un Manifest-program al Partidului Social-Democrat din România : *Către lucrătorii din toate categoriile, către salariații și funcționarii statului, către țărani, către micii negustori, patroni și proprietari, către alegători, către cetățenii țării*, în care, analizînd profund și multilateral, în lumina materialismului dialectic și istoric, situația social-economică și politică a țării s-a pus în lumină locul partidului clasei muncitoare în constelația politică a României, rolul său transformator al societății românești. Astfel, încă la începutul acestui important document se constată

⁴¹ „România muncitoare“, anul VI, nr. 71 din 11 noiembrie 1910.

⁴² „România muncitoare“, anul VI, nr. 73 din 18 noiembrie 1910.

⁴³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915,*

pașii mari făcuți în direcția dezvoltării capitalismului în agricultură și industrie, ceea ce a avut ca rezultat creșterea avuției naționale. „Comerțul nostru s-a ridicat, import și export, de la 497 000 000 (1900) la 833 000 000 (1909). El a atins în 1906 cifra de 911 000 000, punând astfel statul român, în proporție cu populația, în al șaptelea rând al statelor comerciale. Stabilimentele industriale care se bucură de ocrotirea legii de încurajare — 50% din totalul lor — s-au urcat de la 281, câte erau în 1905, la 512 în 1909. Numai în șase ani, 1902—1908, s-au deschis mai multe stabilimente (323) decît erau pînă atunci în statul român“⁴⁴. În raport cu această dezvoltare a crescut și numărul muncitorilor industriali „Din tabelele întocmite de Ministerul de Finanțe reiese că în România sînt 200 000 de «lucrători industriali, lucrători manuali la lucrările publice, la lucrările și întreprinderile particulare, servitori»“⁴⁵. La aceștia se mai adăugau 86 580 calfe și ucenici din mica industrie, circa 400 000 de proletari agricoli, precum și 89 762 mici funcționari ai statului, județelor și ai comunelor „cu o leafă mizerabilă“, ceea ce permitea concluzia documentului că „mai mult decît jumătate din populația țării n-are altă avere decît brațele de muncă“⁴⁶.

Manifestul-program prezenta apoi, cu exemple sugestive, condițiile grele de muncă și de trai ale muncitorimii, faptul că legile de ocrotire a muncii, chiar cele aparent favorabile celor ce muncesc, au rămas neaplicate. Cît privește situația țărănimii, Manifestul-program al Partidului social-democrat evidențiază caracterul insuficient al legislației agrare de după marea răscoală din 1907, apreciind că scopul acesteia a fost acela ca, făcînd cîteva concesii țăranilor, să consolideze situația economică și politică a marii proprietăți⁴⁷. „Dacă partidele noastre politice n-au dat dovadă de porniri democratice, dacă n-au arătat bunăvoința pentru popor, dimpotrivă ele au manifestat o dușmănie fâțișă, neîmpăcată, sălbatică față cu orice pornire bună ieșită din sînul poporului... Nu este azi la noi centru industrial, nu este aglomerație muncitorească care să n-aibă martirologul ei și asupra căreia să nu se fi încercat samavolnicia guvernului liberal. În *Galați*, unde prefectul suspendase Constituția și dresase liste negre de lucrători greviști ca ei să fie boicotați de toți fabricanții ; în *Pașcani*, unde lucrătorii ceferiști au fost bătuți ; în *Cîmpina* și întreaga *Vale a Prahovei*, unde lucrătorii au fost opriți de la orice întrunire, ca să nu turbure interesele și liniștea magnaților petrolului și ca să poată fi jupuiți și arși în flăcările sondelor fără protestare ; în *Ploiești*, în *București*, în *Constanța*, în *Brăila*, în *Tulcea*, în toate orașele de la *Botoșani* pînă la *Turnu-Severin* a operat faimoasa siguranță a statului... Ca încoronare a acestei încercări de a înăbuși cu orice preț, cu orice mijloace mișcarea muncitorească a venit legea care a lipsit de drepturile lor de asociație, de grevă și de întrunire, adică de drepturile lor de apărare elementară, pe cei 125 000 lucrători și funcționari ai statului, a venit și legea împotriva grevelor, ridicînd pînă la doi ani pedeapsa pentru delictele de grevă. Această operă antimuncitorească — conchidea Manifestul-program —, această operă de reacțiune socială și politică a fost condusă de Partidul liberal cu îndemnul și sprijinul celorlalte partide. Toate poartă responsabilitatea măsurii-

⁴⁴ *Ibidem*, p. 207.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 209.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibidem*, p. 214.

lor luate împotriva lucrătorilor, fie că au executat, fie că au aprobat fă-
țiș ori pe tăcute această acțiune“⁴⁸.

În această situație, ar fi fost „o iluzie greșită și nenorocită în ace-
lași timp de a tot aștepta mîntuirea de la partidele noastre reacționare și
corupte. *Îndepărtarea noastră de la viața publică este condiția vitală, sine-
qua-non, a existenței lor*“⁴⁹. Adresîndu-se maselor largi, P.S.D. lansa che-
marea : „E timp, cetățeni, să vă deșteptați și să înțelegeți acest adevăr.
În fața voastră se prezintă pentru întâia dată un partid nou, cu o concepție
și tendință diametral opuse tuturor partidelor vechi, *Partidul social-de-
mocrat*, expresia intereselor și năzuințelor claselor muncitoare, dar în ace-
lași timp reprezentantul cel mai conștient al intereselor generale ale na-
țiunii. În deosebire de celelalte partide, Partidul social-democrat vă cere
să votați nu numai pentru o schimbare de minister, ci și pentru prefacerea
nenorocitei noastre alcătuiți economice și sociale. Partidul social-demo-
crat adresează poporului strigătul de a lua el însuși în mîini conducerea
destinelor sale“⁵⁰.

Documentul înscris revendicările imediate ale partidului clasei mun-
citoare : votul universal, direct, secret și egal, ca „cea mai necesară re-
formă pentru prefacerea politică a României“ ; o legislație ocrotitoare a
muncii și o legislație de asistență socială ; impozit progresiv și proporțio-
nal asupra veniturilor, stabilit pe baze democratice⁵¹, după care lansa un
apel înflăcărat : „În baza punctelor de program mai sus dezvoltate, Parti-
dul social-democrat se prezintă înaintea voastră, solicitîndu-vă voturile...
Prin participarea noastră la alegeri voim să croim marele drum pe care
vor avea loc de acum înainte luptele politice : pentru votul universal și
pentru reforme sociale la sate și orașe. Noi fugim de întunericul intrigi-
lor de culise și venim în fața voastră cu programul nostru întreg, curățit
și liberi de orice compromisuri, de orice înșelăciune“⁵².

P.S.D. solicita „în primul rînd sprijinul și votul lucrătorilor și al
salariaților“ și „apoi sprijinul acelor elemente din mica burghezie ale că-
ror interese își găsesc expresiunea în lupta proletariatului împotriva ca-
pitalismului și a statului“, al „democraților cinstiți din oricare strat so-
cial care vor să vadă deschis în România adevăratul drum spre progresul
ei politic“⁵³. Adresîndu-se tuturor acestor clase și categorii sociale, parti-
dul clasei muncitoare declara : „Dacă voiți să se creeze în România acel
factor politic care va înrîuri asupra vieții noastre politice și asupra parti-
delor, votați pentru social-democrați. Cînd partidele politice vor resimți
puterea noastră, ele vor fi silite să se cumințească sub pedeapsa de a dis-
părea de pe orizontul politic. Sprijiniți toți acțiunea de regenerare pe care
o întreprinde proletariatul român. *Votați pe candidații social-demo-
crați !*“⁵⁴

Participarea la alegerile parlamentare din februarie 1911 a fost, în
concepția P.S.D., un prilej pentru intensificarea propagandei și organi-
zării socialiste. „Acum — scria C. Racovski —, cînd atenția publicului pen-
tru chestiile politice este foarte încordată, cînd partidele burgheze își dez-
velesc toată neputința și toată deșertăciunea ideilor și a programelor...,

⁴⁸ *Ibidem*, p. 216—218.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 225.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ *Ibidem*, p. 225—228.

⁵² *Ibidem*, p. 229.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Ibidem*, p. 229—230.

noi trebuie să luăm în alegeri o parte activă, caldă, trebuie să desfășurăm în aceste alegeri toată energia de care am dat dovadă în atâtea împrejurări, puterea noastră de muncă și de pătrundere“⁵⁵. Propaganda socialistă s-a adresat nu numai membrilor partidului și sindicatelor, ci și celor neorganizați, precum și meseriașilor, micilor comercianți, intelectualilor, pentru a-i atrage sub flamura roșie socialistă, arătându-le că, în confruntarea electorală, „luptele politice duse astăzi în jurul persoanelor n-au nimic folositor pentru popor. Este altceva ce interesează poporul român — problemele mari ale existenței sale economice și politice : problema muncii, problema votului universal, problema agrară, legile ocrotitoare sociale“⁵⁶.

Și rezultatele n-au întârziat să se vadă. După grandioasa întrunire electorală de la sala „Dacia“, din 16 ianuarie 1911, „România muncitoare“ putea să noteze : „Ceea ce e mai îmbucurător este faptul că s-a remarcat în numeroasa asistență o mulțime de țărani, care ascultau cu multă luare aminte cuvântările oratorilor“⁵⁷.

Campania electorală a partidului s-a deschis oficial prin adunarea generală a Clubului social-democrat din București, în ziua de 2 ianuarie 1911. Candiđații socialiști pentru Adunarea deputaților au fost : la Colegiul II Ilfov : C. Racovski, I. C. Frimu, D. Marinescu, Gh. Cristescu, N.D. Cocea, Toma Dragu ; la Colegiul II Brăila : N.D. Cocea ; la Colegiul II Covurlui : C. Racovski, M. Gh. Bujor ; la Colegiul II Prahova : I. C. Frimu. La Colegiul III Vlașca, deci într-un județ cunoscut pentru activitatea intensă a cluburilor socialiste la sate, a fost fixată candidatura lui Toma Dragu. Comitetul Executiv al partidului a stabilit ca, la Colegiul II Ilfov, voturile socialiste să fie acordate și lui Vasile M. Kogălniceanu, care, ca democrat independent, prezenta un program electoral apropiat de revendicările imediate ale Partidului social-democrat⁵⁸.

Deși rezultatele, în condițiile votului cenșitar, au fost modeste pentru candiđații socialiști, campania electorală a constituit un mijloc de popularizare a programului socialist, de trezire la viață conștientă a noi și noi categorii sociale din diferite ramuri de producție, de creștere a numărului membrilor organizațiilor socialiste. Într-un comentariu despre participarea socialiștilor la alegeri, intitulat *După luptă*, M. Gh. Bujor releva : „Am făcut mai întâi maselor un început de educațiune cetățenească. Le-am chemat la viață publică, le-am făcut să se intereseze de afacerile publice, scoțându-le din adormire și nepăsare. Le-am pus în față problemele de la ordinea zilei și la lumina lor am arătat din ce se alcătuiesc și ce urmăresc partidele noastre de guvernămînt... Miile de manifeste, sutele de programe, nenumăratele placarde, întrunirile mari și mici au împlinit un alt rol : au aruncat sămînța socialistă“. Și militantul revoluționar conchidea : „În lupta aceasta, ideea socialistă a căpătat aderență și simpatii. Mulți din cei ce suferă au început să vadă calea dezrobirii lor în socialism“⁵⁹.

Evidențiind vitalitatea mișcării socialiste, care a reușit să depășească atâtea greutăți și încrezător în viitorul ei, cu ocazia aniversării din 1911

⁵⁵ „România muncitoare“, anul VI, nr. 93 din 3 februarie 1911.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ „România muncitoare“, anul VI, nr. 89 din 20 ianuarie 1911.

⁵⁸ Ion Mamina, *Clasa muncitoare în confruntările politice electorale de la începutul veacului al XX-lea*, în „Anale de istorie“, anul XX, nr. 2/1974, p. 94—96.

⁵⁹ Mihail Gheorghiu Bujor, *Scrieri social-politice*, p. 216.

a ziarului „România muncitoare“, N.D. Cocea scria : Astăzi, „privind trecutul, văzînd că rîndurile noastre s-au îngroşat, că prigonirile s-au izbit neputincioase de pieptul de granit al clasei muncitoare, că toate loviturile îndreptate împotriva noastră s-au întors împotriva lor, putem să ne odihnim o clipă la mijlocul urcuşului şi să ne îndreptăm cu nădejde privirile spre viitor. Viitorul e al nostru... Cu paşi siguri putem înainta spre viitor. Ca un şuvoi de munte scăpat din strînsoarea şi din loviturile stîncilor colţuroase, care se revarsă liniştit, larg şi rodnic peste cîmpiile infinite, tot astfel mişcarea socialistă mîntuită de loviturile clasei stăpînitoare, crescută şi torenţială va să sfarme ea, la rîndul ei, ultimele zăgazuri ale nedreptăţilor sociale, ca să se poată revărsa în linişte şi în pace peste ţarinele viitorului, însetată de idealul ei fecund de dreptate şi de fericire“⁶⁰.

Conducerea P.S.D. a apreciat cu luciditate succesele incontestabile realizate de partid, fără a omite, însă, minusurile care se mai manifestau. În vederea asigurării unei continue întăriri a partidului şi a atragerii de noi aderenţi, precum şi a se stabili acţiunile concrete ce trebuiau organizate, Comitetul Executiv a hotărît ţinerea unei Consfătuiri cu delegaţii organizaţiilor locale ale partidului. Aceasta a avut loc la 29 august 1911, în localul Clubului social-democrat din Capitală. „Scopul acesteia a fost pe de o parte să stabilească legături mai solide între provincie şi centru, iar pe de altă parte să se arate lipsurile mişcării sindicale şi socialiste şi să se stimuleze energia tovarăşilor din provincie pentru o mai activă şi rodnică propagandă întru prosperarea organizaţiilor“. Consfătuirea, aprecia în continuare „România muncitoare“ din 4 septembrie 1911, „n-a avut caracterul unui Congres, cu drept de a lua rezoluţii pentru a fi puse în practică, a fost însă extrem de importantă prin discuţiile urmate, lipsurile constatate şi angajamentele de conştiinţă ce şi-au luat tovarăşii spre a activa cu rîvnă în vederea nevoilor mişcării noastre“.

Localităţile reprezentate au fost : Alexandria — 1 delegat, Botoşani — 13, Brăila — 13, Buzău — 1, Bacău — 2, Constanţa — 5, Cîmpina — 5, Galaţi — 3, Giurgiu — 1, Iaşi — 14, Hirău — 3, Ploieşti 12, Roşiorii de Vede — 3, Focşani — 1, Piteşti — 2, Turnu Severin — 4, Turnu Măgurele — 3, Tecuci — 1, Tîrgu Ocna — 1 ş.a. La Consfătuire au fost prezenţi şi membrii Comitetului Executiv al partidului şi ai Comisiei generale a sindicatelor, membri ai Comitetului Clubului social-democrat şi ai sindicatelor din Bucureşti, precum şi numeroşi asistenţi. Numărul total al participanţilor s-a ridicat la circa 250 de persoane. S-a pus în discuţie următoarea ordine de zi : 1. Situaţia partidului ; 2. Situaţia Comisiei generale a sindicatelor ; 3. Situaţia ziarului „România muncitoare“ ; 4. Cercurile „Tineretul muncitor“ ; 5. Legislaţia ocrotitoare a muncii ; 6. Campania pentru reîntoarcerea dr. C. Racovski.

I. C. Frimu, secretarul partidului deschide Consfătuirea, „salutînd şi mulţumind tovarăşilor din provincie, pentru că au răspuns în număr aşa de mare la chemarea făcută... Comitetul partidului a ţinut să-i convoace la o Consfătuire intimă pentru a-i pune în curent cu slăbiciunile mişcării şi a-i stimula la luptă şi propagandă mai stăruitoare pentru întărirea mişcării. E necesar, deci, să cunoaşteţi care e situaţia organelor conducătoare pentru a vă da seama de discuţia ce trebuie să facem şi luptele ce vom duce faţă de evenimentele apropiate“⁶¹.

⁶⁰ *Presa muncitorească şi socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 393.

⁶¹ „România muncitoare“, anul VII, nr. 5 din 4 septembrie 1911.

În calitate de casier al partidului, N. C. Georgescu a făcut o expunere a situației financiare a partidului, arătând că veniturile „nu sînt mulțumitoare. Cluburile varsă prea puțin sau aproape deloc la casa [casieria] partidului. Din această cauză avem în permanență deficite și partidul nu poate desfășura activitatea necesară în diferite probleme ce se ivesc în viața politico-socială a țării noastre. Trebuie ca tovarășii conștienți să se intereseze mai serios de mersul cluburilor, să înscrie membri, pentru ca avînd cotizatori regulați să întindem propaganda socialistă... Ducîndu-vă la căminele dv. — îndemna N. C. Georgescu — să vă gîndiți la întărirea partidului, căci numai astfel vom face să se țină seama de nevoile politice și economice ale clasei muncitoare”⁶².

La rîndul său, Apostol Niculescu, casierul Comisiei generale a sindicatelor, a insistat asupra datoriei sindicatelor de a-și achita în mod regulat cotele de afiliere, iar D. Marinescu, redactorul responsabil al ziarului „România muncitoare”, a arătat că pentru o apariție în cele mai bune condițiuni a organului central socialist se impunea dublarea numărului de abonamente, pentru atingerea cifrei de 4 000 exemplare. Din partea Cercului „Tineretul muncitor” din Capitală, Paul Frimu a făcut „un scurt bilanț al acestuia, arătînd propaganda ce se duce prin ședințe, întruniri, publicațiuni, anchete pentru ridicarea intelectuală a tineretului, luptătorii de mîine ai dezrobirii proletariatului”. A încheiat „îndemnînd pe tovarășii din provincie să ia inițiativa creării cercurilor, să instruiască pe tineri, fiindcă ei sînt viitorul mișcării proletare”⁶³.

În cadrul discuțiilor, I. C. Frimu a relevat : „De pretutindeni se cer propagandiști pentru greve, întruniri și chiar bani de la centru, fără să se întrebe nimeni : dar centrul de unde să ia banii cînd nu contribuim cu nimic ?” De asemenea, unele comitete ale cluburilor nu trimit regulat dări de seamă despre activitatea organizațiilor locale și despre numărul membrilor înscriși. „V-am chemat aici — a subliniat militantul socialist — pentru ca să vă împărtășim lipsurile observate, să discutăm cum le-am putea înlătura și să ne decidem la o acțiune mai spornică și mai serioasă. Mișcarea are nevoie de oameni devotați, de bani suficienți pentru a-i da viață și a o face capabilă să reziste furtunilor ce se vor abate asupra-i”⁶⁴.

Se citește apoi o scrisoare a lui C. Racovski, care ura „întîlnirii ce o aveți acum la București, să fie un bun îndemn de luptă pentru întărirea mișcării noastre, pentru înmulțirea cluburilor și sindicatelor țării noastre, singura cheazășie trainică, pentru ca în viitor stăpînirea să nu îndrăznească a lovi în noi împotriva legilor și împotriva Constituțiunii”⁶⁵.

Participanții au făcut numeroase propuneri destinate să consolideze din punct de vedere material organizațiile partidului. De asemenea, în legătură cu punctul la ordinea de zi privind legislația muncii s-a remarcat faptul că „atît guvernul conservator cît și fostul guvern liberal se ocupă de o legislație ocrotitoare pentru muncitori. Dar ele nu o fac de dragul nostru, ci pentru ca să evite și să reducă pretențiile drepte ale muncitorimii. Ca să nu ne pomenim cu o legislație schiloadă și contrarie intereselor noastre, cum a fost faimoasa lege a corporațiilor, trebuie să ne mișcăm din vreme. Prin întruniri și demonstrații, să silim guvernul a da publicității proiectul ce pretinde că-l are gata, să-l analizăm, să propunem modi-

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

ficări, iar nu să ne trezim, prin surprindere, într-o zi, că Parlamentul l-a votat”⁶⁶. Prin dezbaterile susținute și propunerile făcute, Consfătuirea socialistă a contribuit la întărirea mișcării muncitorești în ansamblul său.

La 3 noiembrie 1911 s-a dat publicității hotărârea Comitetului Executiv al partidului și a Comisiei generale a sindicatelor privind convocarea unui nou congres al partidului și al sindicatelor în zilele de 6—8 ianuarie 1912. Forumul muncitoresc era chemat să se pronunțe în legătură cu legile aduse de guvernul conservator în dezbaterile Parlamentului (legea breslelor și a asigurărilor) și să adopte o serie de măsuri pe linie organizatorică și propagandistică. S-a fixat, în mod provizoriu, următoarea ordine de zi : 1. Darea de seamă materială și morală a partidului. 2. Darea de seamă materială și morală a sindicatelor. 3. Reorganizarea : a) Mișcarea sindicală ; b) Mișcarea politică. 4. Legislația muncii. 5. Presa și editura. 6. Alegerea comitetelor centrale⁶⁷. Raportorii însărcinați cu susținerea punctelor din ordinea de zi erau invitați să-și dezvolte în „România muncitoare” „ideile lor și toți tovarășii care vor avea ceva de spus rugați să ia parte la discuție. Organizațiile sindicale și cluburile social-democrate din provincie trebuie să-și convoace membrii în adunare generală spre a discuta punctele fixate în ordinea de zi provizorie și, în caz dacă au vreun nou punct de introdus, să-l comunice comitetelor centrale, care vor hotărî dacă e nevoie sau nu să fie introdus în ordinea de zi”⁶⁸. La 13 noiembrie 1911, Comitetul Executiv a anunțat introducerea pe ordinea de zi a congresului viitor a problemei votului universal⁶⁹.

În paginile „României muncitoare” s-a deschis rubrica intitulată *Congresul viitor*, în care muncitorii și-au expus punctele de vedere asupra chestiunilor care trebuiau supuse dezbaterii forumului socialist, au făcut numeroase propuneri vizînd intensificarea activității partidului. Astfel, militanți ai organizațiilor locale ale partidului au cerut ca viitorul congres „să se gîndească serios la înmulțirea mijloacelor de cultivare a muncitorilor” (propunînd, în acest sens, editarea unei reviste teoretice „care să popularizeze principiile socialismului”, apariția zilnică sau cel puțin de trei ori pe săptămînă a ziarului „România muncitoare”, îmbogățirea conținutului materialelor publicate), să pună în discuție posibilitățile lărgirii propagandei în rîndul maselor (prin înființarea de secțiuni culturale pe lîngă cluburile social-democrate, prin intermediul unor propagandiști special consacrați propovăduirii „ideii de dezrobire a clasei muncitoare”) etc.⁷⁰.

Paralel cu pregătirile pentru congresul socialist, partidul clasei muncitoare a declanșat o acțiune politică de masă în legătură cu Legea meseriilor aflată în discuția forului legislativ al țării⁷¹. Inițial, Comitetul Executiv al Partidului social-democrat a dat cuvîntul de ordine — în „România muncitoare” din 20 noiembrie 1911 — de a se organiza „întru-

⁶⁶ „România muncitoare”, anul VII, nr. 52 din 8 septembrie 1911.

⁶⁷ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 404—405.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 405.

⁶⁹ „România muncitoare”, anul VII, nr. 71 din 13 noiembrie 1911.

⁷⁰ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 406 ; „România muncitoare”, anul VII, nr. 76 și 83 din 1 și 25 decembrie 1911 ; anul VIII, nr. 7 și 8 din 26 și 29 ianuarie 1912.

⁷¹ Vezi : Dumitru D. Rusu, *Legea meseriilor și asigurărilor muncitorești din 1912. Consecințele ei asupra maselor muncitoare din România modernă*, în *Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași la a 50-a aniversare a P.C.R. — Referate și studii*, Iași, 1971, p. 186—203.

niri de protestare împotriva infamei legi asupra organizării meseriilor“. La marile adunări din 27 și 30 noiembrie, 4 și 11 decembrie 1911 s-a întreprins o dezbatere amplă a proiectului de lege. Drept urmare, un comunicat al organelor conducătoare ale mișcării muncitorești, din 11 martie 1912, sublinia că se „admite principiul asigurărilor“ și chema muncitorii „a lupta pentru îmbunătățirea dispozițiilor respective din lege“⁷².

Preocuparea pe care Comitetul Executiv al partidului și Comisia generală a sindicatelor au consacrat-o acestei campanii politice a impus amânarea lucrărilor congresului socialist. Răstimpul rămas a fost folosit pentru adâncirea dezbaterilor privind problemele aflate în fața mișcării muncitorești și ale întregii țări, pentru a desprinde cele mai eficiente mijloace de luptă. Comitetul Executiv al partidului, prin diferite apeluri, chemări, materiale de presă a evidențiat necesitatea întăririi organizațiilor politice și profesionale ale clasei muncitoare, chemînd militanții săi să-și intensifice acțiunea de atragere în cadrele organizate ale clasei muncitoare a noi aderenți, conștienți și hotărâți.

Sub titlul *Partidul social-democrat* a apărut, în „România muncitoare“ din 22 ianuarie 1912, un important articol în acest sens. Evidențind punctele esențiale, fundamentale prin care partidul proletariatului se distingea de toate celelalte partide politice, articolul remarcă faptul că, numai *Partidul social-democrat luptă* „pentru votul universal, direct, egal și secret, pentru toți locuitorii țării, ca să dea fiecărui locuitor al țării dreptul de a-și trimite aleșii săi în Cameră și comună, pentru a controla întrebuințarea birurilor smulse de pe spinarea poporului și pentru a întrebuința aceste biruri în folosul poporului“⁷³. Cu acest prilej se făceau cunoscute și prevederi ale programului socialist de acțiune imediată — abrogarea legii Orleanu, care împiedica organizarea profesională a lucrătorilor și funcționarilor statului ; asigurarea exercitării drepturilor și libertăților constituționale, învățămînt popular gratuit și obligatoriu ; impozit direct și proporțional asupra veniturilor fiecăruia, scutindu-se cei cu venit mai mic de 3 000 de lei pe an ; transformarea armatei permanente în armată națională ; legislația muncii ; reforme pentru țărani — cu convingerea profundă că *Partidul social-democrat*, „el singur apără interesele adînci ale națiunii române, ale poporului român, el singur luptă pentru înfrățirea tuturor locuitorilor acestei țări și pentru progresul țării“⁷⁴.

În articol se sublinia că, partidul clasei muncitoare, luptînd pentru aceste reforme democratice, „este și rămîne un *partid revoluționar*“, întrucît „oricîte reforme mari ar smulge de la clasa stăpînitoare, oricîte îmbunătățiri ar aduce lucrătorilor, suferința, exploatarea și nedreptatea tot vor rămîne, pentru că ele sînt însăși baza societății de azi. Cît timp va exista proprietatea individuală, atîta timp vor exista bogați și săraci, atîta timp o mînă de oameni va trăi din exploatarea milioanelor muncitoare“. De aceea, „*Partidul social-democrat luptă pentru desființarea proprietății individuale și înlocuirea ei cu proprietatea colectivă, societatea socialistă, în care fabricile, atelierele, pămîntul să fie în mîna națiunii întregi*“. Iată de ce, se conchidea în articol, „*Partidul social-democrat este*

⁷² Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, p. 297.

⁷³ Presa muncitorească și socialistă din România, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 411.

⁷⁴ Ibidem, p. 412.

dușmanul de moarte al societății actuale ; el luptă pentru distrugerea bazelor ei, el este un partid revoluționar“⁷⁵ (subl. ns.).

Conducerea forței politice muncitorești a atras mereu atenția că lupta pentru reforme democratice, participarea la alegerile parlamentare, nu înseamnă transformarea partidului într-o organizație electorală, cu acțiune limitată la dobândirea de voturi. O circulară din 15 februarie 1912 a Comitetului Executiv al partidului, intitulată *Către cluburile social-democrate, cercurile de studii sociale și tovarășii de idei din provincie*, evidențiază cu claritate, că „*Partidul Social-Democrat Român nu este decât continuarea Uniunii Socialiste...*, care la rîndul ei nu era decât o continuare a vechiului Partid Social-Democrat din România“ (subl. ns.), și care „reprezintă mișcarea muncitorească în toată întinderea ei, cu scopul ei final : transformarea regimului capitalist într-un regim socialist“⁷⁶. El este „arma de luptă pentru clasa muncitoare, pentru realizarea reformelor sociale și politice în interesul claselor muncitoare“⁷⁷.

Pornind de aici, Comitetul Executiv chema din nou la întărirea organizațiilor partidului. „Înmulțirea cluburilor va fi cea mai bună dovadă de progresele mișcării socialiste. De aceea facem un apel călduros către toți tovarășii din orașele în care încă nu există cluburi, să le formeze. Aducem aminte că, conform art. 6 din Statutul general al partidului, în fiecare localitate în care se găsesc mai mult de 25 tovarăși, ei vor constitui o organizație sub numele de Club social-democrat, iar unde sînt mai puțini vor constitui un cerc și, în sfîrșit, s-a prevăzut că în localitățile unde vor fi numai 5 ei vor constitui un grup. Prin această dispoziție, Congresul de la 1910, care a votat statutul mișcării, a voit să dea posibilitatea tuturor tovarășilor să intre în partid. *Un social-democrat care rămîne în afară din partid este fără folos pentru mișcare*“⁷⁸. Conducerea partidului atrăgea însă atenția că, aceasta „nu înseamnă că trebuie să intre în club oricine vrea. Numai aceia dintre lucrători sau persoane din alte straturi sociale care sînt conștienți de scopul și mijloacele mișcării socialiste pot fi considerați ca apți pentru intrarea în partid“⁷⁹. Circulara făcea apoi cîteva considerații importante privind întărirea organizațiilor locale ale partidului : „Clubul, cercul sau grupul social-democrat își va îndeplini misiunea atunci cînd, conform statutului, va contribui prin activitatea sa la recrutarea de membri noi și la propagarea ideilor socialiste. Răspîndirea ziarului, răspîndirea broșurilor «Cercului de editură socialistă», organizarea de conferințe, întruniri, cercuri de studii sociale etc., iată datoria care cade în sarcina organizațiilor social-democrate“, conchizînd că „organizarea de cluburi, cercuri și grupe, necesară în toate împrejurările, se impune și mai mult astăzi, cînd ne găsim în ajunul congresului, care peste două sau trei luni va fi convocat pentru a da un nou imbold mișcării socialiste“, la care „*numai organizațiile pot fi reprezentate în congres*, iar nu și persoanele răzlețe“⁸⁰.

Secretarul partidului, I. C. Frimu, într-un apel intitulat *Către Comitetetele cluburilor și cercurilor socialiste din țară*, publicat în „România muncitoare“ la 26 februarie 1912, atrăgea atenția, în completare la ultima circulară a Comitetului Executiv, că recrutarea și înscrierea de noi membri

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 289.

⁷⁷ Ibidem, p. 290.

⁷⁸ Ibidem, p. 291.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

în partid cade în sarcina lor, că „fiecare din voi trebuie să-și dea seama de răspunderile care apasă asupra-i și să facă totul pentru îndeplinirea datoriei sale”. Totodată, el cerea comitetelor locale să înainteze secretariatului, în afară de darea de seamă și tabele cu toți membrii organizației, cu toți alegătorii înscrși în club, precum și cu muncitorii cu drept de vot ce nu erau înscrși în partid. Toate aceste documente — menționa I. C. Frimu — trebuiau să se refere la intervalul 1 martie 1910—1 martie 1912.

Pe lângă indicațiile clare date organelor și organizațiilor locale, Comitetul Executiv a răspuns și multor întrebări care i-au fost adresate privind desfășurarea muncii concrete de răspîndire a luminii socialiste în cele mai îndepărtate colțuri ale țării și, mai ales, organizarea puternică a rîndurilor muncitorilor. De pildă, într-un important articol consacrat acestor chestiuni, I. C. Frimu sublinia : „Chestiunea organizării e chestiunea cea mai importantă. Este organizație bună, solidă, ordine și disciplină — este mișcare puternică. Contrar, nu-i nimic. Dar ca să putem face organizare cumsecade, trebuie să ținem seama de [ca] toate împrejurările și experiențele trecute să ne servească ca lecție pentru viitor... Cînd se formează o organizație, muncitorul intră în ea cu toate ale lui defecte. Și de aceea e mai greu să faci să trăiască o organizație decît să o creezi”⁸¹. Totul, încheia militantul socialist, „atîrnă de bunăvoința și de energia ce vom depune pentru întărirea și mărirea mișcării noastre”⁸².

În ședința comună din 5 mai a Comitetului Executiv al partidului și a Comisiei generale a sindicatelor s-a fixat desfășurarea Congresului socialist pentru zilele de 29 iunie—1 iulie 1912, la București, cu următoarea ordine de zi : 1. a) Darea de seamă materială și morală a partidului ; b) Darea de seamă materială și morală a sindicatelor. 2. Reorganizarea, raportori : I. C. Frimu și Gh. Cristescu. 3. Tactica mișcării, raportor : dr. C. Racovski. 4. Legea meseriilor, raportori : C. Popovici și Ilie Moscovici. 5. Votul universal, raportor : Toma Dragu. 6. Presa și editura, raportor : Theodor Iordăchescu⁸³. Iar la 10 iunie s-au publicat indicațiile conducerii partidului privind alegerea delegaților la Congres⁸⁴.

În preajma ținerii Congresului socialist, lupta revendicativă a muncitorilor din România a cunoscut o amploare nemaiîntîlnită pînă atunci. Se aflau în grevă muncitorii metalurgiști și tăbăcari din București, a căror împotrivire față de patroni a atras solidaritatea tuturor muncitorilor bucureșteni. La chemarea conducerii Partidului social-democrat și a sindicatelor, în ziua de 20 iunie 1912 a avut loc în Capitală o grandioasă manifestare de solidarizare cu muncitorii aflați în grevă. „România muncitoare” relatea, sub titlul *Greva generală de miercuri*, desfășurarea acesteia : „La un singur semn lucrătorii din aproape toate fabricile Capitalei au părăsit lucrul manifestîndu-și solidaritatea pentru lucrătorii greviști, demonstrînd împotriva patronilor hrăpăreți care nu vor să cedeze la dreptele revendicări ale lucrătorilor și împotriva autorităților brutale și sălbatice care terorizează pe lucrătorii greviști... Au văzut Bucureștii ceea ce încă nu le-a fost dat să vadă : mii și zeci de mii, peste 15 000 de lucrători părăsind atelierele și strîngîndu-se într-un cortegiu mare, imens, făcînd una din acele mari demonstrații cu care pînă acum ne înmărmurea străinătatea.

⁸¹ N. Petreanu, D. Baran, I. C. Frimu. *Studiu și antologie*, p. 242.

⁸² *Ibidem*, p. 249.

⁸³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 329—330.

⁸⁴ „România muncitoare”, anul VIII, nr. 45 din 10 iunie 1912.

Avem dreptul să fim mândri de această demonstrație. Ea dovedește că sămînța aruncată de noi a prins roade, că solidaritatea muncitorească, acea măreață armă de dezrobire a clasei muncitoare, teribilă pentru stăpînitorii noștri a ajuns o realitate și în țara românească⁸⁵.

Congresul⁸⁶ s-a deschis în ziua de 29 iunie 1912, în sala mare a Coloseului Oppler, decorată cu ghirlande de foi de stejar și împodobită cu pancarde roșii, pe care erau scrise revendicările muncitorești : *Vrem vot universal ! ; Vrem pace între popoare ! ; Vrem 8 ore de muncă !*

I. C. Frimu, secretarul partidului, declară deschise lucrările Congresului Partidului social-democrat, salutînd pe participanți și pe delegații străini. El amintește de militanții care au încetat din viață în perioada scursă de la ultimul Congres — Mișu Ionescu, Andrei Protopopescu, Nicolae Georgescu, Marian Cristescu, dr. Petru Alexandroff, refugiatul rus Alexandru, Ștefan Păunescu, Constantin Șerbănescu — și roagă congresiștii să păstreze un moment de reculegere. Citește apoi scrisoarea primită de la Biroul Socialist Internațional și telegramele venite din partea unor partide social-democrate.

Se alege Biroul congresului format din : dr. Cristian Racovski — președinte, Toma Dragu și Costică Ionescu — vicepreședinți, I. Sion, Al. Nicolau, și Constantin C. Petrescu — secretari⁸⁷.

În afara delegaților Cluburilor social-democrate, ai sindicatelor și ai Cercurilor „Tineretul muncitor“, au luat parte la Congres, conform statutelor, membrii Comitetului Executiv al partidului — I. C. Frimu, Alecu Constantinescu, N. C. Georgescu, dr. C. Racovski, C. Vasilescu ; membrii Comisiei generale a sindicatelor — Gh. Cristescu, I. Iordan, I. Oprescu, Apostol Niculescu, C. Popovici ; reprezentanții ziarului „România muncitoare“ — T. Iordăchescu, Spiridon Calu și al Cercului de editură socialistă — Ilie Moscovici. Delegații cluburilor au fost următorii : *București* — D. Popp, dr. Ecaterina Arbore, Toma Dragu, C. Dobrogeanu-Gherea, Al. Nicolae ; *Galați* — D. Stoiculescu ; *Ploiești* — Costică Ionescu ; *Brăila* — Nicu Marinescu, Const. C. Petrescu, I. Sion, Ștefan Gheorghiu ; *Tulcea* — I. Naumov ; *Turnu-Severin* — Iancu Iliescu⁸⁸.

La congres au participat I. Crețu din Transilvania, deputatul socialist român G. Grigorovici din Bucovina, precum și reprezentanții unor partide social-democrate : M. Buchinger din Ungaria, D. Tuțovici din Serbia, G. Dimitrov și Kristoff din Bulgaria. „Socialismul în Serbia — a spus D. Tuțovici — datorește în mare parte succesul său de astăzi și ajutorului pe care l-a avut de la socialismul român. Una din primele broșuri pe care am citit-o a fost studiul marelui tovarăș al dv. Gherea asupra *Concepției materialiste a istoriei*“ ; iar G. Dimitrov a insistat asupra necesității unor legături și mai strînse între mișcarea muncitorească din România și cea din Bulgaria⁸⁹.

⁸⁵ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), p. 418—419.

⁸⁶ Vezi : Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România. 1821—1948*, Editura Academiei R. S. România, București, 1981, p. 81—82.

⁸⁷ *Dezbaterile celui de-al doilea Congres al Partidului social-democrat și al patrula al Uniunii sindicatelor*, Cercul de editură socialistă, București, 1912, p. 5—7.

⁸⁸ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 330—333.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 383, 384.

Darea de seamă materială a Partidului social-democrat, prezentată de N. C. Georgescu, casierul partidului, a reliefat eforturile serioase materiale făcute de partid în cursul unor acțiuni politice de amploare, cum a fost campania electorală de la începutul anului 1911. Concluzia raportului era că „trebuie făcută o propagandă cât mai vie pentru recrutarea și întărirea partidului socialist, singurul care reprezintă interesele de clasă ale muncitorilor. Lupta politică are pentru clasa muncitoare o însemnătate tot așa de mare ca lupta sindicală, una pe alta se întregesc și ambele urmăresc același țel final : dezrobirea proletariatului de sub apăsarea capitalistă”⁹⁰.

Prezentînd *Darea de seamă morală a partidului*, I. C. Frimu a enumerat printre principalele acțiuni socialiste : campania neîntreruptă pentru votul universal, „această armă de educare a proletariatului” ; participarea la alegerile generale parlamentare din februarie 1911. „Această campanie electorală constituie — a subliniat I. C. Frimu — o dată însemnată, întrucît ne-am afirmat din nou pe terenul politic. Candidaturile noastre n-au fost fixate în vederea reușitei, nimeni n-avea naivitatea s-o creadă, dar au fost candidaturi de propagandă, de educație cetățenească și de demonstrație”⁹¹. S-au amintit apoi nenumăratele întruniri inițiate de Partidul social-democrat, împreună cu Comisia generală a sindicatelor, „în afacerea Racovski”, apreciînd că „marile manifestațiuni ce timp de 4 ani muncitorimea din țară făcuse contra expulzării nedrepte de la 4 august 1907 și mai ales campania ce am dus-o în ultimul timp contra legii meseriilor și care au arătat tuturor că sîntem o forță considerabilă au făcut ca tov. Racovski să revie în țară, să i se revoce decretul de expulzare, să fie înscris în listele electorale, redîndu-i-se astfel drepturile de care fusese dezbrăcat prin fraudă”⁹². Sărbătorirea Zilei muncii a avut „în cei din urmă doi ani jumătate o însemnătate deosebită. Întrunirile și manifestațiile din țară au fost extraordinare. La Piatra Neamț, Roman, Botoșani și Iași au fost întruniri de cîteva mii de oameni, iar în București peste 5 000 de muncitori au manifestat pe străzi”⁹³.

Secretarul partidului s-a oprit pe larg asupra acțiunilor organizate de Comitetul Executiv contra părții din Legea meseriilor care institua breslele. „Lăsînd la o parte legea asigurărilor, care proclamă pentru prima oară în România dreptul muncitorilor la pensuni, această revendicare democratică, cu serioase modificări, poate deveni o lege folositoare clasei muncitoare, dar legea meseriilor, mai ales în formă primitivă, era un atac îndrăzneț adus libertății muncitorilor. La alarma dată de Partidul social-democrat și Comisia generală a sindicatelor, întreaga muncitorime a răspuns și niciodată în România nu s-a văzut o campanie de protestare ca a noastră și care a adunat în toată țara mii și mii de muncitori. Mai ales muncitorimea Capitalei a fost la înălțime. Deși au fost săptămîni cînd se țineau 3 și 4 întruniri, totdeauna venea în număr de 4 000—5 000”⁹⁴.

În ceea ce privește activitatea culturală a partidului, raportul a relevat faptul că, în afară de ședințele obișnuite ale cluburilor, s-au organizat la București două *școli de propagandă*, la care au ținut cursuri I. C. Frimu, Const. C. Petrescu, Al. Nicolau, M. Gh. Bujor, dr. Ecaterina Arbore, Ilie

⁹⁰ *Ibidem*, p. 333, 335.

⁹¹ *Ibidem*, p. 337.

⁹² *Ibidem*, p. 338.

⁹³ *Ibidem*, p. 339.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 340.

CONGRESUL AL II-LEA AL PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA

ȘI CONGRESUL SINDICAL

(AL XI-LEA AL MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA)

1912

(29—30 iunie, 1 iulie)

La Congres au participat 126 delegați (91 cu drept de vot și 35 fără drept de vot), între care s-au aflat membrii Comitetului Executiv al P.S.D. din România (5), ai Comisiei Generale a Sindicatelor din România (5), ai redacției și administrației ziarului „România muncitoare” (2) și Cercului de editură socialistă (1), precum și 78 reprezentanți a 46 cluburi social-democrate și sindicate. Delegați cu drept de vot: București — 51 (Clubul social-democrat — 5; Cercul „Tineretul muncitor” — 4; Sindicatul metalurgiștilor — 25; Sindicatul mixt — 5; Sindicatul cizmarilor — 3; Sindicatul țesătorilor — 3; Sindicatul chelnerilor — 2; Sindicatul croitorilor — 2; Sindicatul cioplitorilor — 2); Bacău — 3 (Sindicatul tăbăcarilor); Brăila — 10 (Clubul social-

democrat — 4; Sindicatul din Port — 3; Sindicatul de la Docuri — 2; Sindicatul mixt — 1; Sindicatul fringhierilor — 1); Galați — 2 (Clubul social-democrat — 1; Sindicatul cizmarilor — 1); Ploiești — 9 (Clubul social-democrat — 1; Cercul „Tineretul muncitor” — 1; Sindicatul cizmarilor — 2; Sindicatul lucrătorilor în fier și metal — 3; Sindicatul tăbăcarilor — 2); Roman — 1 (Sindicatul mixt); Tulcea — 1 (Clubul social-democrat); Turnu Severin — 1 (Clubul social-democrat, sindicatele croitorilor și cizmarilor). Delegați fără drept de vot: București — 13 (Sindicatul tiparilor — 3; Sindicatul funcționarilor comerciali — 3; Sindicatul tăbăcarilor — 3; Sindicatul călcătorilor — 3; Sindicatul tapițerilor — 1); Bacău — 2 (Sindicatul func-

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

I.C. Frimu

C. Dobrogeanu-Gherea

Ștefan Gheorghiu

Cr. Racovski

Gh. Cristescu

AL. Constantinescu

I. T. Banghereanu

Teodor Iordăchescu

Ilie Moscovici

G. Grigorovici

I. Crețu

I. Sion

N. C. Gheorgescu

C. Popovici

D. Pop

Ecaterina Arbore

Toma Dragu

AL. Nicolau

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

ționarilor comerciali — 1; Sindicatul tăbăcariilor — 1); Botoșani — 3 (Sindicatul mixt); Brăila — 1 (Sindicatul asistenților); Călărași — 3 (Cercul cultural și Sindicatul mixt); Cimpina — 1 (Sindicatul lucrătorilor în fier și metal); Focșani — 1 (Cercul cultural); Galați — 1 (Sindicatul de la Fabrica de cuie); Iași — 3 (Sindicatul mixt — 1; Sindicatul tiparilor — 1; Sindicatul brutarilor — 1); Piatra Neamț — 2; Ploiești — 3 (Sindicatul tiparilor — 2; Sindicatul zugravilor — 1); Pitești — 1 (Sindicatul mixt); Roman — 1 (Sindicatul funcționarilor comerciali).

Pe baza stenogramei congresului, au fost identificați toți participanții la lucrări (unii dintre ei posedind mai multe mandate de delegați):

COMITETUL EXECUTIV AL P.S.D. DIN ROMÂNIA:

I.C. FRIMU, Dr. Cr. RACOVSKI, AL. CONSTANTINESCU, N.C. GEORGESCU, C. VASILESCU.

COMISIA GENERALĂ A SINDICATELOR DIN ROMÂNIA:

GH. CRISTESCU, IORDAN YONESCU,

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

Constantin
C. Petrescu

Gh. Niculescu-
Mizil

Iancu Iliescu

C. Mănescu

Gh. M.
Vasilescu

Pandele
Becheanu

Al.
Pătrușescu

Iordan
Ionescu

I. Gh.
Oprescu

Ana
Comănescu

Gh.
Săndulescu

Gh. Oprescu

M. Bălleanu

Al. Stănescu

C. Angelescu

Paul Frimu

I. Marinescu

I. Manolescu

I. GH. OPRESCU, APOSTOL NICULESCU, C. POPOVICI.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA ZIARULUI „ROMÂNIA MUNCITORE” :

T. IORDĂCHESCU, SPIRIDON CALU.

CERCUL DE EDITURĂ SOCIALISTĂ :

ILIE MOSCOVICI.

CERCUL „TINERETUL MUNCITOR” DIN BUCUREȘTI :

C. ANGELESCU, B. DAVIDOVICI, PAUL FRIMU, I. MARINESCU.

BUCUREȘTI : C. DOBROGEANU-GHEREA, D. POP, DR. ECATERINA ARBORE, TOMA DRAGU, AL. NICOLAU, AL. PĂTRUȚESCU, N. DAMIAN-BĂLĂNESCU, N. MIHĂILESCU, CAMELIA PETRESCU, PÎRVĂNESCU, SORESCU, CRISTEA ANDREI, NECULAI APOSTOL, GH. MINONE, HARMELIN, ȘT. ȘOȘU, MORARU, T. HANEA, M. BĂLINEANU, ȘT. GEORGESCU, C. IONESCU, NECULAI IONESCU, GH. NICULESCU, D. MACRI, PANDELE BECHEANU, ION GEORGESCU, D. POPESCU, EDUARD SAINSON, N. COSTESCU, GH. PETRESCU, D. PETRESCU, SA-COȘ IANOȘ, MARIN CONSTANTINESCU, GH. SÂNDULESCU, N. TÂNĂSESCU, AL. STĂNESCU, SILVESTRU IONESCU, MITICĂ CONSTANTINESCU, DUDAȘ, ȘT. VAGNER, GH. NICULESCU-MIZIL, GH. IACOBESCU, DRĂGANESCU, ȘERBĂNESCU, CHIRIAC CRISTESCU, MITICĂ GEORGESCU, C. STOICESCU, I. IARCA, POTOCEANU, ANA COMĂNESCU, B. ADRIAN, MIREA, SPIRESCU, ION TÂNĂSESCU, GH. OPRESCU, M. CORNEA, N. ȘTEFĂNESCU, GH. MICLESCU, PETRE STĂNESCU.

BACĂU : GH. UMBRĂRESCU, PFEFERMAN, C. HALĂUCESCU.

BOTOȘANI : NICOLAE RADU, I. ORNSTEIN, U. NADLER.

BRĂILA : ȘTEFAN GHEORGHIU, I. SION, C.C. PETRESCU, NICU MARINESCU, ION MANOLESCU, GH. DUMITRU, VASILE N. TEODORESCU, VASILE CIOCAN, GEORGE STANISLAV, EREIMIA NICHIFORESCU.

CĂLĂRAȘI : GH. M. VASILESCU, TH. GEORGESCU, I.V. NIȚESCU.

CIMPINA : C. MĂNESCU.

FOCȘANI : PANAIT POPESCU.

GALAȚI : D. STOICULESCU, C. VELCIANOV, N. AUNEANU.

IAȘI : MANOLE STANCIU, C. BACIU, B. VECSLER.

PIATRA NEAMȚ : PETRE MIHAI, V. MOLDOVEANU.

PITEȘTI : CRISTACHE CRISTESCU.

PLOIEȘTI : COSTICĂ IONESCU, NAE GEORGESCU, ȘT. GEORGESCU, D. JIANU, STERNBERG, TÂNASE GEORGESCU, N. IONEL, A. SPIRESCU, C.L. IORGULESCU, ARTUR ALBERT.

ROMAN : VASILE GEORGESCU.

TULCEA : I. NAUMOV.

TURNU SEVERIN : IANCU ILIESCU.

Au participat, de asemenea, G. GRIGOROVICI, reprezentant al Partidului Social-Democrat din Bucovina și al Cercului socialiștilor români din Viena, ION CREȚU, reprezentantul Partidului Social-Democrat Român din Transilvania, precum și I.T. BANGHEREANU.

INVITAȚII STRĂINI :

D. Tușovici (secretarul P.S.D. din Serbia), Gh. Dimitrov (secretarul Comisiei Generale a Sindicatelor din Bulgaria) și Al Atanasov (reprezentantul P.S.D. din Bulgaria).

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI

1. Dărilor de seamă morale și materiale ale Partidului [Social-Democrat din România], Comisiei Generale [a Sindicatelor din România], presei și editurii, precum și reorganizarea [mișcării sindicale] — Raportori, în ordine : I.C. FRIMU, N.C. GEORGESCU, GH. CRISTESCU, APOSTOL NICULESCU, THEODOR IORDĂCHESCU, ILIE MOSCOVICI și, din nou, GH. CRISTESCU (coraportor : I.C. FRIMU).

2. Tactica mișcării [muncitorești] — Raportor : Dr. Cr. RACOVSKI.

3. Legea meseriilor și a asigurărilor muncitorești — Raportori : C. POPOVICI și, respectiv, ILIE MOSCOVICI.

4. Votul universal — Raportor : TOMA DRAGU.

CONDUCEREA LUCRĂRIILOR CONGRESULUI

Președinte : Dr. Cr. RACOVSKI.

Vicepreședinți : TOMA DRAGU, COSTICĂ IONESCU.

Secretari : I. SION, AL. NICOLAU, C.C. PETRESCU.

ORGANE DE CONDUCERE A MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI ALESE DE CONGRES

Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat din România : I.C. FRIMU, TOMA DRAGU, GH. CRISTESCU, AL. CONSTANTINESCU, N.C. GEORGESCU, Dr. ECATERINA ARBORE, Dr. CR. RACOVSKI.

Comisia Generală a Sindicatelor din România : D. POP, C. POPOVICI, GH. OPRESCU, I. COSTESCU, AL. PĂTRUȚESCU. Membrii supleanți : M. CORNEA, GH. NICULESCU-MIZIL, M. CONSTANTINESCU.

Comisia de Control : I. SION, A. MĂGURĂ, ȘTEFAN GEORGESCU.

Au mai fost alese :

Comitetul Casei Poporului : I.C. FRIMU, Dr. CR. RACOVSKI, N. D. COCEA, D. POP, ILIE MOSCOVICI.

Comitetul Cercului de editură socialistă : AL. CONSTANTINESCU, Dr. ECATERINA ARBORE, ILIE MOSCOVICI, I. SION, AL. NICOLAU.

Comisia de studiere a Caselor de ajutor : ILIE MOSCOVICI, D. POP, TOMA DRAGU, APOSTOL NICULESCU.

Moscovici, avînd ca tematică : propaganda elementară, noțiuni de sociologie și economie politică, drepturile cetățenești, legislația muncii, igiena socială.

Referitor la activitatea internațională a partidului, raportul a evidențiat că, „în septembrie 1911, izbucnind războiul turco-italian, cînd fără nici un drept alt decît al forței brutale Italia ocupă un pămînt străin și cînd un război balcanic era în preajmă, noi am propus Biroului Socialist Internațional boicotarea vapoarelor italiene, iar cînd Biroul internațional, conform hotărîrii Congresului de la Copenhaga, a hotărît să încerce o împiedicare a războiului prin protestarea proletariatului mondial și fixă ziua de 22 octombrie pentru protestarea internațională, în acea zi s-a ținut un mare miting (la București), protestîndu-se contra atentatului banditesc al Italiei și contra acțiunii criminale a războaielor“. De asemenea, în fața primejdiei transformării Balcanilor într-un focar de război, P.S.D. din România „a luat inițiativa convocării unei conferințe a partidelor socialiste din Balcani. Acestea nerăspunzînd la inițiativa noastră, consfătuirea n-a putut avea loc. Peste cîtva timp, Partidul social-democrat sîrb, făcînd o asemenea convocare, partidul nostru a delegat pe tov. Bujor și Racovski. Conferința a avut loc la Belgrad la 5 octombrie (1911) și au luat parte delegați ai partidelor socialiste din Balcani“⁹⁵.

În problema *reorganizării* mișcării, aflată la ordinea de zi, raportul a fost susținut de Gh. Cristescu iar coraportul de I. C. Frimu. Pornind de la ideea că „chestiunea organizării e chestiunea cea mai importantă“, I. C. Frimu a propus un sistem de organizare avînd ca temei crearea de centre regionale, cu secretari regionali, plătiți, care să activeze sub controlul nemijlocit al Comitetului Executiv⁹⁶. În urma discuțiilor purtate, rezoluția *În privința organizării* a decis : „1. Pe lîngă secretarul permanent al Comisiei generale a sindicatelor să fie ales și un al doilea secretar, delegat cu propaganda în provincie... 2. Comitetul Executiv al partidului va avea un secretar-casier plătit. 3. Pe lîngă Cercul de editură socialistă se înființează un post de delegat permanent, plătit pentru administrarea cercului“. De asemenea, „Cercurile «Tineretul muncitor» vor avea în București un *Comitet central*, compus din 3 membri. Comisia generală și Comitetul partidului vor avea cîte un delegat în acest comitet, care va avea în mod special sarcina a se ocupa cu propaganda în provincie și a da directiva generală de activitate a cercurilor «T.M.»“. În vederea propagandei s-a hotărît ca ziarul „România muncitoare“ să apară, începînd cu toamna anului 1912, de trei ori pe săptămînă⁹⁷.

La punctul de la ordinea de zi privind *Tactica mișcării*, dr. C. Racovski a propus următoarea rezoluție : „Avînd în vedere că la temelia societății de astăzi, ca și în aceea a societății precedente, este lupta de clasă, care se manifestă de o parte prin existența unei clase stăpînitore și privilegiată sub diferite nume și categorii, care deține puterea politică și economică, și o clasă subjugată și exploatată ; avînd în vedere că această luptă de clasă între stăpîni și lucrători nu va lua sfîrșit atît timp cît proletariatul nu va cucerii puterea politică ca să înlăture exploatarea omului de către om prin transformarea proprietății capitaliste private în proprietate socialistă, consideră de a sa datorie a afirma că prima datorie a propagandei socialiste și muncitoare e a face muncitorii conștienți de dușmă-

⁹⁵ *Ibidem*, p. 339.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 351—354.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 374—376.

nia adîncă ce există între interesele ei [lor] și acelea ale claselor stăpînitoare, de a-i convinge că locul lor este în rîndurile Partidului social-democrat și ale Uniunii sindicale, singurele organizații de clasă ale proletariatului...

Mișcarea proletară din România este o mișcare esențial revoluționară. Pentru atingerea scopului, proletariatul n-are să țină seama în lupta sa de niciuna din prejudecățile pe care le răspîndește burghezia pentru menținerea domniei sale. Singurul sfătuitor sînt interesele lui de clasă. Mijloacele la care va recurge proletariatul trebuie să fie în primul rînd în armonie cu scopurile sale și în proporție cu forțele sale. Mișcarea de dezrobire a proletariatului fiind o mișcare a *masei*, noi respingem toate acele proceduri de luptă din epoca romantismului revoluționar, cînd prin conjurație se credea că se poate ajunge la dezrobirea proletariatului și proclamăm ca bune numai acele mijloace care sînt *acceptabile* masei muncitorilor, ca greva, boicotul (marca sindicală), votul universal, și, dacă revoluția violentă poate să apară într-o zi ca un mijloc de luptă, ea nu poate să fie decît revoluția spontană nu a unui mînunchi de oameni, ci a unui popor întreg, împiedicat de a-și apăra interesele prin căi legale⁹⁸.

Congresul a primit această rezoluție, cu următoarele adausuri : „a) Acțiunile ce întreprinde mișcarea trebuie să corespundă forțelor ei și cu grijă trebuie evitat orice ar putea expune masele la represalii polițienești fără folos. b) În privința propagandei antimilitariste se recomandă rezoluția Congresului de la Galați din 1907, afirmînd că antimilitarismul nostru socialist cerea ca mijloacele de luptă să nu depășească forțele de care dispune mișcarea. Congresul *condamnă dezertările din armată*, deoarece ele nu slăbesc instituția militară, ci numai pun muncitorii dezertori în situația de a-și compromite viitorul, împiedicîndu-i de a fi folositori mișcării socialiste. c) Împreună cu voința sa nestrămutată de a ajunge la prefacerea societății capitaliste, Congresul afirmă necesitatea reformelor sociale și politice în marginea societății actuale în condiția prealabilă necesară pentru atingerea scopului definitiv : dezrobirea muncii. Congresul proclamă autonomia completă între mișcarea politică și cea sindicală și, în consecință, congresele anuale separate⁹⁹.

În același spirit de muncă fructuoasă s-au dezbătut și celelalte puncte de pe ordinea de zi, votîndu-se rezoluții corespunzătoare. Congresul a adoptat și o seamă de moțiuni privind : sărbătorirea Zilei muncii chiar la data de 1 Mai, condamnarea expulzărilor, aplicarea Legii pentru reglementarea muncii femeilor și copiilor din 1906, cinstirea activității socialiste a lui I. T. Banghereanu și Th. V. Ficșinescu. În alte moțiuni, Congresul muncitorilor români și-a exprimat speranța în realizarea unității mișcării muncitorești din Bulgaria, a afirmat solidaritatea Partidului social-democrat și a Uniunii Sindicale din România cu lupta clasei muncitoare din Ungaria și Rusia¹⁰⁰.

Congresul s-a încheiat prin alegerea organelor de conducere ale mișcării muncitorești : *Comitetul Executiv* al partidului — I. C. Frimu, Toma Dragu, Gh. Cristescu, Alecu Constantinescu, N. C. Georgescu, dr. Ecaterina Arbore, dr. C. Racovski ; *Comisia generală a sindicatelor* — D. Popp, C. Popovici, Gh. Oprescu, N. Costescu, Al. Pătrușescu și supleanți : M. Cornea, Gh. Niculescu-Mizil, M. Constantinescu ; *Comitetul*

⁹⁸ *Ibidem*, p. 377—378.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 379.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 370—374.

Casei poporului — I. C. Frimu, dr. C. Racovski, N. D. Cocea, D. Popp, Ilie Moscovici ; *Cercul de editură socialistă* — Alecu Constantinescu, dr. Ecaterina Arbore, Ilie Moscovici, I. Sion, Al. Nicolau ; *Comisia de control* — I. Sion, A. Măgură, Șt. Georgescu ; *Comisia de studiere a caselor de ajutor* — Ilie Moscovici, D. Popp, Toma Dragu, N. Costescu, Al. Niculescu ¹⁰¹. În ședința Comitetului Executiv al Partidului social-democrat din 13 iulie 1912, I. C. Frimu și dr. C. Racovski au fost numiți secretari, iar N. C. Georgescu casier ¹⁰².

În ultima zi a Congresului s-a deschis o expoziție socialistă. Ea a fost inițiată de Comitetul Executiv al partidului, care, într-un apel intitulat *Către organizații, tovarăși și prieteni*, a invitat pe toți cei „care posedă obiecte, tipărituri, documente, tablouri etc., care se referă la mișcarea socialistă din România, în trecut și în prezent, să ni le încredințeze la expoziția ce organizăm la serbarea ziarului din ziua de 1 iulie“, să adune, în ceea ce priveau sindicatele, „tot ce poate să le arate activitatea lor : manifeste, broșuri, afișe etc., și ce mai au ele interesant ca activitate să ni le încredințeze pentru același scop“ ¹⁰³. Materialele primite au permis organizarea acestei manifestații.

La 22 iulie 1912, organul central al Partidului social-democrat publica Apelul-manifest al Comitetului Executiv — intitulat *Către cluburile și cercurile socialiste, către tovarășii răzleți* —, în care, referindu-se la rezoluțiile adoptate de Congres, arăta că din ele răzbate „dorința generală de a da Partidului social-democrat un avânt puternic, organizând cluburi noi și făcând propagandă pentru a mări numărul membrilor din cluburile existente“ ¹⁰⁴. Muncitorimea, sublinia documentul, trebuie să se pătrundă de ideea „că numai prin luptă politică va fi înlăturată societatea capitalistă și se vor realiza reformele mari politice și sociale de care are nevoie clasa muncitoare“ și că „Partidul social-democrat este tocmai acela care va duce și va organiza muncitorimea în vederea acestei lupte“ ¹⁰⁵.

După Congresul socialist din 1912, Partidul social-democrat și-a expus și mai hotărât poziția sa într-o seamă de probleme importante cu care se confruntau masele muncitoare, întregul nostru popor.

¹⁰¹ Dezbaterile celui de-al doilea Congres al Partidului social-democrat și al patrula al Uniunii sindicatelor, p. 100.

¹⁰² Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, p. 409.

¹⁰³ „România muncitoare“, anul VIII, nr. 49 din 24 iunie 1912.

¹⁰⁴ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, p. 405.

¹⁰⁵ Ibidem, p. 406—407.

JÁNOS KÁDÁR

**(cu prilejul aniversării
a 70 de ani de la naștere)**

Tovarășul János Kádár, prim-secretar al C.C. al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, a împlinit de curînd 70 de ani. Marcînd acest eveniment, comuniștii, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea din țara vecină și prietenă cinstesc în persoana tovarășului János Kádár pe militantul și conducătorul comunist care și-a consacrat întreaga viață luptei împotriva exploatării și asupririi, pentru eliberarea națională și socială a poporului ungar și făurirea orînduirii noi, socialiste în patria sa, pentru înfăptuirea țelurilor socialismului și păcii în lume.

Telegrama tovarășului Nicolae Ceaușescu, prin care se adresează un cald salut tovarășesc și cordiale felicitări tovarășului János Kádár, împreună cu urări de sănătate și noi succese în activitatea consacrată prosperității poporului ungar, dezvoltării prieteniei și colaborării dintre partidele și țările noastre, dă expresie caldei aprecieri, sentimentelor de prietenie nutrite de comuniștii din țara noastră, de poporul român față de poporul ungar și Partidul Muncitoresc Socialist Ungar.

În același timp, prin Decret prezidențial i s-a conferit Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România” clasa I, cu eșarfă, tovarășului János Kádár, pentru contribuția deosebită adusă la dezvoltarea colaborării dintre Partidul Comunist Român și Partidul Muncitoresc Socialist Ungar, dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Ungară, la întărirea prieteniei dintre poporul român și poporul ungar, la promovarea cauzei generale a socialismului, păcii și colaborării internaționale.

Născut la 26 mai 1912, într-o familie de țărani săraci, tovarășul János Kádár a cunoscut din copilărie exploatarea și asuprirea socială. La vîrsta de 17 ani a intrat în mișcarea muncitorească, fiind unul din organizatorii mișcării tineretului comunist. În 1931 a fost primit în rîndurile Partidului Comunist din Ungaria, aflat în ilegalitate, participînd cu dîrzenie la lupta împotriva dominației burghezo-moșierești și a regimului fascist, pentru apărarea intereselor oamenilor muncii din Ungaria.

În perioada celui de-al doilea război mondial, tovarășul János Kádár și-a desfășurat activitatea în conducerea partidului — fiind ales, în mai 1942, membru al Comitetului Central, iar în 1943 secretar al C.C. al Partidului Comunist din Ungaria. Înfruntând prigoana antidemocratică, represiunile dezlanțuite împotriva comuniștilor, tovarășul János Kádár a desfășurat în întreaga această perioadă o intensă activitate pentru organizarea luptei oamenilor muncii împotriva războiului fascist.

După eliberarea țării, la 4 aprilie 1945 — eveniment crucial în istoria poporului ungar, care a deschis calea făuririi noii orînduiri — tovarășul János Kádár i se încredințează importante sarcini pe linie de partid și de stat. La Congresul al III-lea al P. C. Ungar din 1946 este ales secretar general adjunct al partidului, iar în 1948, la Congresul de unificare a partidelor comunist și social-democrat — secretar general adjunct al Partidului Celor ce Muncesc din Ungaria.

În anul 1948 a fost numit în funcția de ministru al afacerilor interne. Pe baza unor acuzații false, în primăvara anului 1951, în condițiile specifice acelor ani, este arestat. Reabilitat în 1954, participă din nou cu dăruire la activitatea partidului. În iulie 1956 este ales membru al Biroului Politic și al Secretariatului C.C. al partidului.

Tovarășul János Kádár a jucat un rol de frunte în lupta pentru înăbușirea contrarevoluției din 1956, avînd merite deosebite în reorganizarea partidului, devenind prim-secretar al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar. Din toamna anului 1956 pînă în ianuarie 1958 și apoi între 1961 și 1965 a deținut calitatea de președinte al Guvernului Revoluționar Muncitoresc-Țărănesc Ungar, respectiv al Consiliului de Miniștri al R. P. Ungare. Din 1965 este membru al Consiliului Prezidențial al R. P. Ungare. Congresul al VII-lea l-a ales prim-secretar al C.C. al P.M.S.U., funcție în care a fost reales la congresele ulterioare, inclusiv la Congresul al XII-lea, din martie 1980.

Sub conducerea Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, a Comitetului său Central, în frunte cu tovarășul János Kádár, oamenii muncii din Ungaria au obținut succese de seamă în dezvoltarea și modernizarea economiei naționale, a industriei și agriculturii, în ridicarea nivelului de trai, material și spiritual, în făurirea societății socialiste dezvoltate.

Pentru meritele sale deosebite față de partid și popor, tovarășul János Kádár a fost distins cu titlul de Erou al Muncii Socialiste, cu numeroase înalte ordine și medalii ungare.

Evenimentul aniversar de astăzi este pentru poporul român un prilej de a-și reafirma sentimentele de prietenie față de poporul ungar, dorința ca relațiile de colaborare, pe multiple planuri, statornicite între cele două țări să cunoască o continuă extindere.

Căpătînd un conținut calitativ nou, superior, în anii făuririi socialismului, beneficiind de cadrul oferit prin tratatele de prietenie, colaborare și asistență mutuală încheiate între cele două țări în 1948 și 1972, relațiile româno-ungare se dezvoltă pe baza principiilor egalității în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

O evoluție pozitivă cunosc relațiile economice, recente convorbiri de la Budapesta evidențiind noi posibilități, generate de dezvoltarea forțelor de producție în România și Ungaria, precum și de apropierea geografică, pentru creșterea continuă a schimburilor, extinderea și diversificarea cooperării și specializării în producție. Se dezvoltă, de asemenea, conlucrarea

pe tărîmul științei, culturii, învățămîntului — în scopul mai bune cunoașteri reciproce, ceea ce răspunde interesului comun al întăririi prieteniei reciproce.

Un rol de cea mai mare însemnătate în dezvoltarea acestor raporturi l-au avut și îl au întîlnirile dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și János Kádár, care au stabilit liniile directe ale adîncirii conlucrării dintre cele două partide, țări și popoare.

Sintetizînd rezultatele convorbirilor avute cu prilejul întîlnirii la nivel înalt de la Debrețin și Oradea din iunie 1977, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU arăta : „Am stabilit împreună un amplu program de colaborare multilaterală, care, fără îndoială, va fi salutat cu satisfacție de popoarele noastre, profund interesate să înainteze în colaborare pe calea progresului, a bunăstării lor, a edificării orînduirii socialiste“. Cu același prilej, tovarășul JÁNOS KÁDÁR declara : „Sîntem ferm convinși că munca noastră depusă pentru adîncirea în continuare a prieteniei, alianței și colaborării noastre slujește deopotrivă intereselor celor două popoare, precum și intereselor comune ale țărilor socialiste frățești, contribuie la succesul luptei desfășurate pe plan mondial pentru victoria socialismului, a progresului și păcii“.

Adresînd poporului ungar călduroase felicitări cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a tovarășului János Kádár, poporul nostru își reafirmă convingerea că dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare multilaterală româno-ungare corespunde pe deplin cerințelor progresului economico-social, intereselor celor două popoare angajate în făurirea noii orînduiri, cauzei generale a socialismului, progresului și păcii.

SOCIETATEA „TINERIMEA MUNCITOARE” (1894) – PRIMA ORGANIZAȚIE POLITICĂ A TINERETULUI CONCEPUTĂ LA SCARĂ NAȚIONALĂ

Eveniment de excepțională însemnătate în istoria patriei, în dezvoltarea luptei revoluționare a proletariatului român, crearea, în 1893, a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, a marcat, în același timp, o etapă nouă, calitativ superioară și în evoluția politică și organizatorică a mișcării revoluționare de tineret din țara noastră. Este începutul unei perioade în care amplificarea contactului permanent și nemijlocit cu mișcarea muncitorească — ca parte componentă și inseparabilă a acesteia —, legăturile statornice, sprijinul și îndrumările sale au înfrunit și determinat în mod decisiv dezvoltarea neîntreruptă a procesului de organizare politică și de maturizare ideologică pe care l-a parcurs mișcarea de tineret din România, au asigurat orientarea ei fermă pe direcția de acțiune revoluționară a partidului politic al clasei muncitoare.

Acționînd în spiritul tradițiilor mișcării noastre muncitorești (care înglobează, după cum se știe, o intensă activitate pentru organizarea tineretului încă de la jumătatea veacului trecut), partidul clasei muncitoare a manifestat, de la început, o deosebită atenție față de tînăra generație, pentru pregătirea viitoarelor cadre ale partidului care trebuiau să ducă mai departe, spre izbîndă, lupta pentru înfăptuirea idealului socialist. Două au fost direcțiile majore de acțiune ale partidului politic proletar în abordarea problematicii specifice a mișcării de tineret, devenite preocupări programatice și practice constante : pe de o parte, lupta pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață, de instruire și de educare a tinerei generații, iar pe de altă parte, activitatea cu caracter de permanență pentru organizarea, pe principii socialiste, revoluționare a tinerilor ucenici și muncitori, a elevilor și studenților.

În virtutea concepției cu privire la locul și rolul tineretului muncitor în lupta generală a proletariatului pentru soluționarea problemelor funda-

mentale ale dezvoltării societății românești, pentru înfăptuirea dezideratelor sociale ale muncitorimii române, partidul a acționat, din primele momente ale existenței sale, pentru unirea elementului tânăr în organizații politice și profesionale, menite să contribuie, alături de întreaga muncitorime organizată, la realizarea programului revoluționar al partidului.

Stau mărturie, în acest sens, eforturile statornice ale militanților socialiști pentru susținerea tuturor inițiativelor tinerilor de a-și făuri organizații proprii, eforturi concretizate, pentru început, în constituirea, în iunie 1894, a *Cercului elevilor tipografi din București*. Este demn de semnalat faptul că, îndată după constituirea sa, Cercul — care își propusese prin statut de a milita pentru îmbunătățirea situației ucenicilor, pentru educația socialistă a tineretului și sprijinirea acțiunilor revendicative ale lucrătorilor și elevilor tipografi — s-a adresat, printr-o scrisoare (publicată în ziarul „Munca” din 17 iulie 1894), conducerii partidului cerînd sprijin în desfășurarea activității sale. Răspunzînd acestei solicitări, ziarul „Munca” din 31 iulie 1894 scria : „Urăm elevilor tipografi să meargă înainte pe calea apucată... Sprijinul lucrătorilor de toate breslele le este asigurat”.

Acest eveniment, produs în contextul efervescenței politice și organizatorice de după făurirea partidului (exprimată prin apariția unor noi cluburi muncitorești, organizații sindicale și de femei), avea să stimuleze, în continuare, procesul mereu ascendent de unire a tineretului, materializat în crearea, la 12 iulie 1894, a *Societății Tinerimea muncitoare internațională a muncitorilor de diferite bresle* (cunoscută în documentele și în presa de partid îndeosebi sub denumirea de *Societatea Tinerimea muncitoare*) — cea dintîi organizație de tineret din România concepută la scară națională, a cărei existență și activitate erau, pînă în prezent, insuficient ilustrate documentar. Cercetări recente ne prilejuiesc relevarea unor elemente de detaliu asupra acestei organizații revoluționare a tineretului muncitor din România, îndeosebi a normelor sale de alcătuire și funcționare, așa cum reies ele din statut. Anunțînd constituirea Societății, cotidianul partidului, „Lumea nouă”, scria, la 11 februarie 1895, că „un grup de tineri muncitori au fondat o Societate sub denumirea «Tinerimea», care Societate are de scop : 1. ajutorarea reciprocă a membrilor în caz de boală, în caz de vreunul ar umbla fără de ocupațiune ; 2. a înființa o bibliotecă ; 3. a înființa o școală de adulți ; 4. să statornicească înfrățirea și solidaritatea între toți membrii, precum și să lupte pentru îmbunătățirea stării lor morale, cît și materiale”.

Adoptat în adunarea de constituire din 12 iulie 1894, Statutul — necunoscut pînă acum — preciza scopul înființării Societății, modalitatea de primire a membrilor, drepturile și îndatoririle acestora, natura veniturilor, felul în care puteau fi acordate ajutoarele materiale, alcătuirea și atribuțiunile organului de conducere (Comitetul Executiv). Analiza prevederilor statutului (document întocmit în termeni deosebit de clari, cu o grijă aparte pentru stilul exprimării) învederează apropierea pînă la similitudine a acestora cu cele cuprinse în statutele cluburilor muncitorești și ale sin-

dicatelor care, în această perioadă, acționau ca organizații locale ale partidului. De altfel însăși Societatea — care își avea sediul în București — se declara „afiliată la partidul muncitorilor“, față de care se angaja să remită o parte a veniturilor sale, să sprijine și să participe activ la toate manifestările de partid.

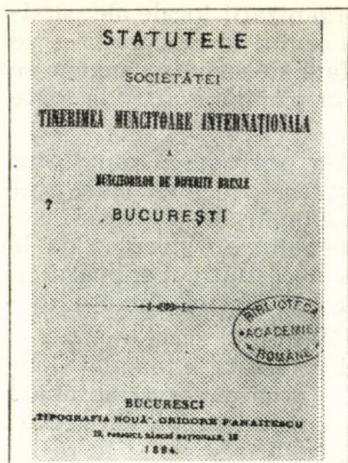
O caracteristică a Societății a reprezentat-o prevederea din statut referitoare la cuprinderea, în rândurile sale, a tuturor categoriilor de ucenici și lucrători, indiferent de profesie, sex și naționalitate (fapt care explică termenul de „internațională“ prezent în denumire), începînd de la vîrsta de 16 ani. Aceasta demonstra înțelegerea necesității menținerii în rândurile societății a membrilor săi și după depășirea vîrstei tinereții, asigurîndu-i astfel o permanentă consolidare organizatorică.

La 22 februarie 1895, Comitetul Executiv al Societății a înaintat Consiliului General al P.S.D.M.R. cererea de afiliere la partid, cerere aprobată în ședința acestuia care a avut loc la Ploiești la 12 martie 1895. Cu același prilej, Consiliul General al partidului a adoptat hotărîrea ca la lucrările Congresului al III-lea al P.S.D.M.R., ce urmau să se desfășoare în același an, să fie admiși și reprezentanții „de la noile organizații, care vor fi în conformitate cu cerințele statutelor și ale celor din urmă congrese“, situație în care se afla și Societatea „Tinerimea muncitoare“.

Într-adevăr, Societatea a participat, prin doi delegați, la Congresul al III-lea al P.S.D.M.R. din 4—5 aprilie 1895, la care a prezentat un raport asupra activității desfășurate în perioada iulie 1894—martie 1895. În raport s-au relevat acțiunile Societății pentru atragerea unui număr tot mai mare de tineri muncitori și ucenici, pentru mărirea fondurilor sale — prin diferite manifestări cu caracter artistic și cultural-educativ (care au avut loc, întotdeauna, la sediul Clubului muncitorilor din București, aflat pe atunci în str. Doamnei nr. 7) — în vederea îndeplinirii obiectivelor înscrise în statut. În același timp, Comitetul Executiv al Societății „Tinerimea muncitoare“ a adresat o telegramă forumului muncitoresc, prin care „felicită al III-lea Congres social-democrat“.

Activitatea Societății „Tinerimea muncitoare“, precum și a „Cercului de propagandă al studenților social-democrați“, făurind un an mai tîrziu, au fost de natură să impulsioneze, în continuare, eforturile pentru consolidarea politică și organizatorică a rândurilor tineretului, sub conducerea și îndrumarea directă a partidului politic al clasei muncitoare. Acest proces, cu consecințe deosebit de pozitive asupra evoluției de ansamblu a mișcării noastre muncitorești, va cunoaște o puternică intensificare în anii de început ai veacului al XX-lea, culminînd cu unificarea tuturor organizațiilor de tineret și constituirea, în august 1912 — ca urmare a indicațiilor și sprijinului P.S.D. din România —, a unui organism politic conducător al mișcării revoluționare de tineret, centralizată pe plan național — Comitetul Central al Mișcării Tineretului Muncitoresc din România.

Reproducem, în continuare, pentru prima dată în istoriografia noastră, textul integral al Statutului Societății „Tinerimea muncitoare“.

STATUTELE SOCIETĂȚII TINERIMEA MUNCITOARE INTERNAȚIONALĂ A MUNCITORILOR DE DIFERITE BRESLE BUCUREȘTI

Cap. I

Art. 1. — Se înființează în București o Societate cu denumirea de „Tinerimea muncitoare internațională” a muncitorilor de diferite bresle.

Art. 2. — Sediul Societății este în București.

Art. 3. — Durata Societății și numărul membrilor sînt nelimitate.

Cap. II

Scopul Societății

Art. 4. — a) Scopul Societății este de a lupta, pe cale legală, dimpreună cu celelalte grupări de muncitori, pentru îmbunătățirea stării actuale economice și politice a muncitorilor în general ;

b) Să contribuie la ridicarea nivelului moral și intelectual al membrilor ei și [al] muncitorilor, în general, prin conferințe, dizertațiuni ce se vor ține, din timp în timp, la sediul Societății, precum și prin alte locuri cu diferite ocazii, și prin înființarea unei biblioteci a Societății, făcîndu-i conștienți de drepturile lor și inițiindu-i asupra mijloacelor ce trebuiesc să se întrebuițeze spre a se ajunge la cîștigarea acelor drepturi ;

c) Greva prenumărîndu-se printre acele mijloace, Societatea își propune să acorde membrilor și membrilor ei ca ajutor, în caz de grevă, o sumă specificată la articolul respectiv ;

d) Societatea va acorda ajutor membrilor și membrilor ei în caz de boală ;

e) În caz de moarte a unui membru sau membră, Societatea se va îngriji de înmormîntare.

Cap. III

Primirea membrilor

Art. 5. — Pot fi membri în Societate orice muncitor, de orice breaslă, fără deosebire de sex, naționalitate sau religie, de la vîrsta de 16—50 ani și care să nu sufere de nici o boală cronică.

Art. 6. — Membrii sînt de trei feluri : fondatori, activi și onorifici.

a) Membrii fondatori sînt toți aceia care au luat parte la fondarea Societății ;

b) Membrii activi sînt toți aceia înscrîși în urma înființării Societății ;

c) Membrii onorifici sînt toți aceia care ar aduce Societății o ofrandă de cel puțin 100 lei sau cărți în valoare de cel puțin 50 lei ;

d) Cind un membru va deveni șef de atelier, nu se va mai bucura de dreptul la vot sau de dreptul în a fi ales în Comitet, dar se va bucura de toate drepturile prevăzute la art. 4, al. a, b, c, d și e ;

e) Iar cind va deveni patron, va fi primit ca membru onorific.

Cap. IV

Venitul Societății

Art. 8. * — Venitul Societății se compune din :

(a) O taxă de înscriere de 2 lei și o cotizație lunară de 1 leu și 25 bani ;

b) Produsul diferitelor baluri și serbări date în folosul Societății ;

c) Procentele capitalului ;

d) Ofrandele membrilor onorifici constituiesc fondurile Societății.

Art. 9. — Aceste fonduri sînt destinate pentru ajutorarea membrilor și membrilor Societății, precum și pentru cheltuielile de administrație.

Cap. V

Despre ajutoare

Art. 10. — Ajutoarele ce Societatea acordă membrilor și membrilor ei sînt următoarele :

a) În cazuri de boală acordă membrilor și membrilor bolnave, după o vechime de 6 luni de la înscriere, pe lângă vizitele medicale săptămînale, cîte 10 lei pe săptămînă, timp de 6 săptămîni, iar dacă boala se va prelungi, ajutorul se va reduce la 8 lei pe săptămînă, încă 3 săptămîni ;

b) Femeile asociate se vor bucura de aceleași drepturi ca toți ceilalți membri ; însă cazurile de faceri [nașteri] nu vor fi considerate ca boală, decît după un timp de 6 săptămîni de lehzuzie cind, agravîndu-se boala, va avea aceleași drepturi ca toți ceilalți membri ;

c) În caz de moarte, Societatea acordă membrilor și membrilor ei suma de lei noi 100, care se vor da familiei, iar dacă n-are, Societatea va îngriji de înmormintare ;

d) În caz de grevă, membrul sau membra primește din partea Societății 10 lei pe săptămînă timp de o lună, bani ce se vor număra la sfîrșitul fiecărei săptămîni, începînd cu a doua săptămînă de grevă. Dacă greva s-ar sfîrși în mijlocul unei săptămîni, grevistul va primi pe numărul zilelor de grevă o sumă proporțională cu cea acordată pe timp de o săptămînă.

Art. 11. — Ajutoarele prevăzute pentru cazurile de boală și de moarte se acordă membrilor și membrilor chiar și cînd s-ar afla afară din Capitală ; atunci însă vor trebui să prezinte acte doveditoare.

Art. 12. — Cînd un membru va fi luat în armată, el va fi scutit de plata cotizației pe tot timpul stagiului militar, dar nici nu va primi vreun ajutor din partea Societății în tot acest interval. După eliberare, va fi reprimis în Societate, bucurîndu-se de toate drepturile ce-i dădea vechimea la intrarea sa sub drapel.

Cap. VI

Despre drepturile și îndatoririle membrilor

Art. 13. — Membrii activi sînt datori a veni la adunările generale ordinare și extraordinare, a păstra liniște, a fi cuviincioși în adunări și a plăti cotizația regulat, la începutul fiecărei luni.

Art. 14. — Toți membrii și membrele sînt datori, pentru mărirea fondului Societății, a lua parte la toate balurile și serbările Societății, biletul fiindu-le obligator.

Art. 15. — Membrele și membrii activi și fondatori sînt datori a lua parte la toate adunările Societății, avînd dreptul de vot.

Art. 16. — Membrii onorifici sînt obligați a lua parte la serbările și balurile Societății.

* Art. 7 este lipsă în text.

Cap. VII

Despre retragerea și excluderea membrilor

Art. 17. — Orice membru sau membră care ar voi să se retragă din Societate, nu poate cere restituirea cotizațiilor vărsate.

Art. 18. — Se exclude din Societate și încetează de a mai fi membru :

a) Acel ce nu va fi plătit cotizația în timp de 3 luni ;

b) Acel ce ar păgubi Societatea în orice chip sau ar lucra în contra intereselor ei.

Art. 19. — Numai membrele sau membrii retrași de bună voie se pot reprimi în Societate ; însă se vor considera ca membrii noi, plătind toate taxele de intrare în Societate.

Cap. VIII

Despre administrația Societății

Art. 20. — Societatea se administrează de un Comitet compus din :

3 membri în Comitetul Executiv ;

1 casier ;

1 secretar-arhivar ;

4 membri consilieri.

Comitetului întreg i se încredințează administrația Societății.

Art. 21. — Comitetul se alege de Adunarea generală anuală, cu majoritatea membrilor prezenți. Alegerea se face dintre membrii fondatori și activi.

Art. 22. — Comitetul se alege pe timp de 1 an.

Cap. IX

Atribuțiunile Comitetului

Art. 23. — a) Comitetul executiv va gira toate afacerile Societății ;

b) Casierul va răspunde înaintea Comitetului Executiv de toate încasările făcute ; el va elibera, pe fiecare lună, fiecărui membru, un timbru de 1 fr[anc] și 25 bani, investit cu sigiliul Societății, care timbru va sluji de chitanță. Casierul mai este dator a da, la sfârșitul fiecărei luni, înaintea întregului Comitet, o situație de toate veniturile și cheltuielile efectuate în cursul acelei luni ;

c) Casierul nu va putea ține la el o sumă mai mare de 150 lei, pentru a întâmpina diferite cheltuieli, iar suma ce ar prisosi se va depune la Casa de depuneri pe numele Societății.

Art. 24. — Secretarul conduce lucrările Comitetului de administrație, precum și arhiva, împreună cu biblioteca. El va redacta și subsemna toate procesele verbale de la diferite adunări la care trebuie să fie prezent.

Cap. X

Dispozițiuni finale

Art. 25. — Societatea nu se va putea dizolva decît atunci cînd va număra numai 8 membri.

Art. 26. — În caz de dizolvare a Societății, banii rămași se vor dona Partidului Muncitorilor.

Art. 27. — Societatea va fi afiliată la Partidul Muncitorilor, plătind 6% din veniturile nete ale Societății.

Art. 28. — Acest Statut se poate modifica dintr-un an și jumătate într-un an și jumătate, cu [aprobarea a] 2/3 din membrii înscrși.

Art. 29. — Societatea se obligă să serbeze ziua de 1 Mai st. n., luînd parte cu draperi la manifestațiile Partidului Muncitorilor.

Art. 30. — Anul social se consideră de la 1 august 1894.

Art. 31. — Articolele 1—4, al. a, b și c, și art. 26, 27, 28, 29 nu se pot modifica. Făcut și aprobat în adunarea de la 12 iulie 1894.

Revista „Anale de istorie“ inaugurează, odată cu acest număr, o nouă rubrică, intitulată „RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRI“. Prin această rubrică, revista își propune să răspundă la întrebările cititorilor, venind în întâmpinarea interesului manifestat pentru cunoașterea aprofundată a istoriei poporului nostru, pentru lărgirea orizontului general al cunoașterii istorice-științifice.

Pentru început publicăm articolul :

CU PRIVIRE LA IZOLAREA ROMÂNIEI PE PLAN INTERNAȚIONAL ÎN DECENIILE TREI ȘI PATRU

În istoria poporului român, anul 1918 și anul 1940 au fost marcați de evenimente care, prin caracterul și urmările lor, s-au aflat în totală contradicție. Astfel, dacă în 1918, națiunea română, în întregul ei, și-a constituit, prin luptă și propria voință liber exprimată, în condițiile create de prăbușirea imperiilor țarist și habsburgic, de înfringerea Puterilor Centrale în război, statul național-unitar în frontierele lui etnice (act ce a primit investitura juridică internațională prin Tratatul de Pace), în 1940, statele fasciste și aliații lor, prin forță și dictat și în baza unor înțelegeri antestabilite, au dispus mutilarea teritoriului statului național-unitar român, peste capul poporului, contra voinței și intereselor lui vitale ; dacă înfăptuirea statului național unitar român independent și suveran a fost

un act legic, de progres istoric, mutilarea sa a fost un act de regres pe toate planurile. Anul 1918 a marcat începutul unei perioade noi, superioare, de dezvoltare a României moderne, de afirmare a ei în lume ca un factor de progres și pace ; anul 1940 a rupt firul acestei dezvoltări, toate forțele națiunii fiind concentrate din acest moment în direcția menținerii statului, a eliberării teritoriului copleșit, refacerii unității național-statale. Condițiile sine-qua-non ale acestui obiectiv erau : scoaterea României din războiul contra Națiunilor Unite și integrarea ei în coaliția antihitleristă, răsturnarea regimului de dictatură militară antonesciană — regim aliat cu Germania hitleristă —, instaurarea unui guvern democratic de largă concentrare.

Mutilarea teritorială a României în 1940, urmată de abdicarea forțată a regelui Carol al II-lea, instaurarea, cu amestecul direct al Germaniei naziste, a unui guvern de dictatură militară-legionară sub conducerea generalului Ion Antonescu, aderarea acestui guvern la axa Berlin-Roma-Tokio, știrbirea suveranității și independenței naționale, au fost rezultatele directe și concrete ale izolării României pe plan internațional ; acest fenomen, care s-a conturat în mod progresiv pe parcursul unui proces de lungă durată, a caracterizat situația internațională nu numai a României, ci și a altor state mici și mijlocii din Europa și din lume. În centrul și sud-estul Europei, de exemplu, Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, Grecia au cunoscut, la rîndu-le, același fenomen, manifestat însă diferit în fiecare caz în parte, în funcție de factorii direcți și indirecti ce au acționat ; în același timp au existat și unele trăsături comune : ca și România, țările mai sus-amintite au căzut victime ale aceluiași politici imperialiste de dominație și dictat, de reîmpărțire de teritorii și sfere de influență, fiecare țară în parte și toate la un loc fiind obiecte și nu subiecte în planurile politico-strategice ale puterilor fasciste și aliaților lor.

Factorii care au acționat direct și indirect în determinarea și desfășurarea pînă în faza lui finală a procesului de izolare politică a României au apărut și au evoluat în contextul general istoric foarte complex al perioadei de după primul război mondial și au rezultat din : 1) evoluția contradicțiilor politice și economice dintre diferite state, în primul rînd dintre marile puteri ; 2) caracterul concepției generale despre securitate și pace ce a guvernat relațiile internaționale ; 3) corelația dintre teorie și practică în ceea ce privește aplicarea tratatelor, a principiilor dreptului internațional ; 4) poziția forțelor democratice, progresiste internaționale față de marile probleme ale păcii și războiului.

1) *Evoluția contradicțiilor politice și economice dintre diferite state, în primul rînd dintre marile puteri.* În acest domeniu, cu o problemă extrem de vastă, au avut o importanță de prim ordin :

— Contradicțiile dintre statele învingătoare și statele învinse în primul război mondial ; un caracter specific au avut, în acest cadru larg, contradicțiile dintre statele constituite, reconstituite sau întregite în 1918 în centrul și sud-estul Europei și statele reduse la propriul lor teritoriu național după încheierea procesului menționat.

— Contradicțiile dintre Rusia sovietică pe de o parte și statele capitaliste pe de altă parte. Aceste contradicții au evoluat în funcție de grupările și regroupările forțelor politice internaționale în primul și al doilea deceniu postbelic.

— Contradicțiile existente între marile puteri, învingătoare în primul război mondial.

— Contradicțiile dintre statele fasciste și statele nefasciste, contradicții influențate în acțiunea lor de interesele politice, strategice, economice ale diferitelor puteri, în continuă modificare, de-a lungul celor două decenii interbelice.

— Contradicțiile dintre țările cu o industrie slab dezvoltată și țările puternic industrializate.

— Contradicțiile dintre colonii, state sub mandat și metropole.

Toate aceste contradicții s-au desfășurat într-o strinsă interdependență, condiționându-se reciproc ; ele au acționat însă simultan în direcția subminării păcii și securității generale, determinând ceea ce, cu un termen generic, s-a numit „lipsa de încredere“ reciprocă a tuturor — trăsătură a crizei care a precedat declanșarea războiului în 1939.

2. *Caracterul concepției generale despre securitate și pace ce a guvernat relațiile internaționale.* Existența contradicțiilor sus-amintite a imprimat trăsături specifice concepției despre pace și securitate în deceniile al treilea și al patrulea. Astfel :

— Inegalitatea între state, transpusă, de altfel, în litera și spiritul tratatelor de pace, în organizarea Societății Națiunilor, a determinat împărțirea artificială a problemei păcii și securității, unică și indivizibilă, în două : pacea și securitatea marilor puteri, pacea și securitatea statelor mici, acestea din urmă devenind obiecte în înțelegerile și tranzacțiile dintre marile puteri în scopul obținerii unei așa-zise securități proprii. Colorar al fenomenului amintit, conciliatorismul față de politica agresivă, războinică a statelor fasciste a trecut prin diferite faze, de la înregistrarea ca „fapt împlinit“ a violării tratatelor internaționale, până la pactizarea cu agresorul și sacrificarea unui șir întreg de state mici și mijlocii în ideea „salvării păcii“.

— Lipsa mijloacelor tehnice și materiale pentru punerea în aplicare a prevederilor instrumentelor politico-diplomatice create în vederea organizării păcii și securității a determinat, alături de alți factori, îngustarea până la anulare a eficacității acestor instrumente, ele devenind simple „petece de hîrtie“.

3. *Corelația dintre teorie și practică în ceea ce privește aplicarea tratatelor.* În aplicarea tratatelor, în respectarea principiilor dreptului internațional a existat, cu mici excepții, o ruptură între teorie și practică, în sensul că angajamentele și obligațiile înscrise în tratate au avut, în genere, o valoare *morală*, declarativă, părțile contractante încercînd fie să se degajeze, prin diferite subterfugii, de obligațiile asumate, pasîndu-le terților, fie să le îngusteze aplicabilitatea pînă la punctul de a o anula. În relațiile de alianță dintre statele mari și mici trăsătura sus-amintită a caracterizat, de regulă, poziția statelor mari ; în alianțele dintre statele mari, a caracterizat, de regulă, poziția statului mai puternic. Alianțele bi și multilaterale dintre statele mici, oglindind relații bazate pe interese comune, au făcut excepție de la situația mai sus-amintită ; tendințele centrifuge manifestate în cadrul alianțelor multilaterale dintre statele mici au fost determinate, în principal, de factori exteriori.

4. *Poziția forțelor democratice, progresiste internaționale față de marile probleme ale păcii și războiului.* Forțele democratice internaționale, partidele de stînga din toate țările au subapreciat, mai ales în deceniul al treilea și începutul deceniului al patrulea, rolul politicii revizionist-revanșarde în subminarea păcii și securității generale, în crearea unui climat propice ascensiunii fascismului, afirmării militarismului, pregătirii

războiului. Perioadei „frontului popular“ de la mijlocul deceniului al patrulea, cînd forțele de stînga din numeroase țări realizează o largă bază de colaborare la scară națională, pentru apărarea intereselor vitale ale popoarelor, pentru pace, contra fascismului și războiului, i-a urmat disoluția creată de indicațiile greșite date de Comintern în toamna anului 1939. Confuzia din mișcarea comunistă internațională, dezbinarea forțelor de stînga au avut un rol important în slăbirea puterii de rezistență a popoarelor în fața pericolului hitlerist, concomitent cu întărirea forțelor fasciste din fiecare țară — „coloană a V-a“ a Germaniei naziste.

Statutul politic-teritorial al României, înfăptuit de masele populare în 1918 prin actele de autodeterminare și Unire cu Țara a provinciilor locuite de români și consfințite pe plan internațional prin tratatele de pace, a fost contestat în perioada interbelică de Ungaria și Bulgaria care, deși au semnat tratatele de pace de la Trianon și, respectiv, Neuilly, au desfășurat o politică revizionistă. Pentru consolidarea statutului său teritorial și politic, România a promovat o politică de dezvoltare a relațiilor de colaborare pe multiple planuri cu statele avînd interese identice sau similare din zona sa geografică — Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia, Grecia, Turcia ; această colaborare, materializată în tratate bilaterale, precum și în alianțele regionale Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică, era bazată pe cooperarea cu Franța, puterea considerată a fi principala garantă a statu-quo-ului teritorial din Europa. Într-o etapă ulterioară, pe măsură ce U.R.S.S. afirma politica sa de colaborare cu toate statele, pentru apărarea păcii și securității generale, România a semnat, alături de guvernul sovietic, o seamă de acorduri și tratate internaționale printre care : pactul Briand-Kellogg (1928), protocolul Litvinov (1929), Convenția pentru definirea agresiunii și a teritoriului (1933) etc. Intrarea U.R.S.S. în Societatea Națiunilor, stabilirea relațiilor diplomatice între cele două țări și semnarea, cu această ocazie, a *acordului* Titulescu-Litvinov (iunie 1934) au contribuit în mod substanțial la dezvoltarea colaborării bilaterale, la realizarea unui climat de pace și încredere în sud-estul și centrul Europei. Toate instrumentele politico-diplomatice bi și multilaterale de securitate semnate și de România sufereau de carența mai înainte amintită : erau lipsite, într-o măsură mai mare sau mai mică, de eficacitatea ce le-ar fi putut-o da doar acordurile tehnice privind modalitățile de aplicare a prevederilor. Valoarea lor era, așadar, morală, teoretică. Se adăuga la această carență de ordin general și faptul că în România, ca și în alte țări de altfel, guvernele ce s-au succedat în primul deceniu postbelic nu au acordat atenția cuvenită pregătirii forței militare de apărare, creării unei baze proprii de echipare și dotare a armatei. Eforturile mari ce s-au făcut după 1933 n-au putut suplini, pînă în preajma războiului, ceea ce nu se făcuse mai bine de un deceniu. În același timp, încrederea exagerată în eficacitatea bunelor combinații politico-diplomatice, concretizate în rețeaua de acorduri, tratate, convenții care făceau — *teoretic vorbind* — imposibilă agresiunea, precum și supraestimarea forței militare a Franței, a dispoziției sale de a se angrena într-un război pentru ajutorarea aliaților mai mici, au fost de natură a submina obiectiv capacitatea de rezistență a

României. Este însă necesar a preciza că, din acest punct de vedere, România nu a fost un caz izolat ; era o mentalitate a epocii, greșită, evident, căreia i s-a plătit un greu tribut.

Sistemul de securitate postbelic, bazat pe tratatele de pace și pactul Societății Națiunilor, cu toate carențele sale de concepție și organizare, avea un viitor numai în măsura în care toate statele, și în primul rând marile puteri, erau hotărâte să-l consolideze și să-l perfecționeze printr-o amplă colaborare internațională și printr-o strictă respectare a legalității. Dar, chiar în primii ani postbelici, au apărut violări ale tratatelor de pace, rămase *nesanctionate*, ceea ce a creat deja *precedentul*. În 1921 și apoi în 1922, republica de la Weimar încalcă tratatul de la Versailles prin prevederile înscrise în tratatele cu China și, respectiv, cu Rusia Sovietică, tratate ce-i deschid perspective de afirmare militarismului german. În 1926, 1931 și 1933 colaborarea germano-sovietică pe multiple planuri este înscrisă în noi acorduri și tratate ce le dezvoltă pe cele vechi. În 1925, acordurile de la Locarno dintre Franța, Belgia, Marea Britanie, Italia și Germania deschid acesteia din urmă perspectiva revizuirii „pe cale pașnică” a statu-quo-ului teritorial din zona situată la Est de Rin. Cehoslovacia și Polonia apar direct amenințate de planurile expansioniste germane, pe când Franța și Belgia se consideră „asigurate” prin această concesie acordată Germaniei. În anii următori, eșecul Conferinței dezarmării este concretizat în decizia Franței, Angliei și Italiei de a „acorda” Germaniei drepturi egale în materie de înarmare : era o nouă violare a tratatelor de pace, de data aceasta însă nu unilaterală, o nesocotire flagrantă a Pactului Societății Națiunilor. Din 1933, odată cu instaurarea dictaturii hitleriste în Germania, revanșismul, revizionismul, pregătirea războiului de expansiune au devenit, în timp scurt, componente ale politicii „oficiale” a Germaniei naziste și aliaților săi. Actul de forță al Germaniei de la 7 martie 1936 în Renania nu a fost sancționat de puterile locarniene, iar Franța, direct amenințată, n-a luat măsuri efective de apărare. Se poate aprecia că, din acest moment, criza politică europeană, pregătită de o serie întreagă de acțiuni de subminare a păcii și securității, s-a desfășurat din ce în ce mai alert, atingînd apogeul odată cu declanșarea războiului. Anexarea Austriei de Germania, în martie 1938, a fost urmată, la distanță doar de cîteva luni, de mutilarea Cehoslovaciei, în virtutea *dictatului* de la München impus de Germania, Italia, Anglia și Franța * și apoi cotropirea și împărțirea Cehoslovaciei între Germania, Ungaria și Polonia. A dispărut, odată cu aceasta, Mica Înțelegere, iar România avea acum graniță cu Germania nazistă care i-a impus „tratatul” economic din 23 martie 1939 și se afla sub continua presiune și amenințare a Ungariei și Bulgariei. În vara anului 1939, eșuarea tratatelor tripartite de la Moscova, răsturnarea raportului internațional de forțe în favoarea Germaniei naziste prin încheierea înțelegerilor Ribbentrop—Molotov, au creat României o situație internațională de o gravitate fără precedent, pentru că :

— întreg sistemul de alianțe și acorduri pe care se sprijinea securitatea țării era, practic, anulat ;

* Vezi documentele publicate la rubrica „Din Arhiva istoriei universale”, în „Anale de istorie”, anul XXV, nr. 2/1979, p. 116—142.

— Franța era, la rîndu-i, izolată, în imposibilitate de a-și onora obligațiile ce și le luase față de România prin garanțiile din aprilie 1939, Pactul Societății Națiunilor, alte acorduri și tratate de securitate ;

— prinsă între Germania și U.R.S.S., legate printr-un tratat de colaborare pe multiple planuri, România nu mai avea nici o posibilitate de manevre diplomatice pentru a se putea ține în afara evenimentelor, păstrîndu-și nealterat teritoriul național ;

— Ungaria și Bulgaria, stimulate de împărțirea Cehoslovaciei, puneau deschis și presant chestiunea împărțirii României.

Ofensiva germană contra țărilor din vestul Europei, soldată cu capitularea Franței, a distrus ultimul punct de sprijin, dealtfel moral, al României. Din acest moment, mutilarea teritoriului statului național român nu a mai putut fi oprită. În virtutea unor decizii *impuse prin forță*, României i s-a luat o mare parte din teritoriul național. Ce a urmat, se știe. Sfirtecătă, cu demnitatea națională călcată, România a rămas la discreția Germaniei naziste în sfera de interese a căreia fusese „repartizată“. Instaurarea regimului de dictatură militară-legionară și aderarea la axă n-au fost decît tragicele consecințe ale acestor evenimente.

VIORICA MOISUC

SESIUNE ȘTIINȚIFICĂ :

„525 DE ANI DE LA URCAREA LUI ȘTEFAN CEL MARE PE TRONUL MOLDOVEI“

(București, 12 aprilie)

În Capitală, s-au desfășurat, la 12 aprilie 1982, lucrările Sesiunii științifice dedicate momentului istoric al înscăunării lui Ștefan cel Mare pe tronul Moldovei, în urmă cu 525 de ani, la 12 aprilie 1457. Sesiunea, organizată de Academia Republicii Socialiste România, Ministerul Apărării Naționale, Academia de Științe Sociale și Politice, a reunit personalități ale vieții politice, științifice și culturale, activiști de partid și de stat, cercetători în domeniul științei istorice, generali și ofițeri, cadre didactice, studenți.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de MIHNEA GHEORGHIU, președintele Academiei de Științe Sociale și Politice. Vorbitorul a relevat că principalul țel al lui Ștefan cel Mare a fost acela de a organiza cît mai temeinic apărarea hotarelor țării, într-o vreme în care puternicii săi vecini manifestau tendințe de cotoșire. El călca pe urmele unor înaintași și contemporani de seamă, ținînd piept primejdiei străine. Apelul său inimos la puterile poporului înarmat a avut consecințe pozitive atît pe tărîmul militar, cît și pe cel politic. Răspunsul prompt și viguros al țăranilor și țigoveților, precum și colaborarea lor directă cu domnia și cu împuțerniciții acesteia vor sta la temelia marilor victorii obținute pe cîmpul de luptă și vor îngădui apoi, în timp de pace, lărgirea bazei sociale a puterii domnești și a temeiurilor culturii naționale. Deschizînd un nou și cutezător front de luptă împotriva forțelor Imperiului otoman într-un moment greu pentru restul Europei — s-a arătat în continuare —, Ștefan, care pornise de la ne-

voile vitale ale poporului său, s-a dedicat unei cauze permanente, atunci abandonate sau, oricum, neglijate, din pricina miopiei politice și a rivalităților celor care trebuiau să o servească. Așa se explică faptul că victoriile Moldovei împotriva Imperiului otoman au avut un larg ecou european.

A fost prezentată, în continuare, comunicarea: *Legăturile permanente dintre țările române — baza afirmării drepturilor de libertate și unitate statală ale poporului român în epoca lui Ștefan cel Mare*, de ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU, președintele Secției de istorie și arheologie a Academiei de Științe Sociale și Politice. „Apărător al Moldovei, Ștefan cel Mare — s-a arătat în comunicare — a apărât, deopotrivă, Țara Românească, împiedicînd căderea ei sub stăpînirea otomană, ca și Transilvania, care privea spre el ca spre un salvator al libertății ei. Domnitorul Moldovei s-a dovedit în această privință un continuator de tradiție, dar, totodată, un creator de tradiție, prin inițiative diplomatice-politice de prim ordin în definirea statutului politic și în creșterea rolului țărilor române în viața internațională“. Acțiunea sa își avea temeiul în strînssele legături economice, politice și culturale ale românilor din toate părțile vetrei strămoșești, înlesnite de existența unității etnice românești.

Evocînd *Personalitatea politică a lui Ștefan cel Mare în contextul național și european*, ȘTEFAN PASCU, președintele Secției de științe istorice a Academiei Republicii Socialiste România, a reliefat calitățile de om politic și militar ale

marelui domnitor, curajul său nemărginit, simțul de dreptate, dragostea de țară, prețuirea libertății, vitejia fără seamăn. „Luată la un loc, toate acestea — a spus vorbitorul — au alcătuit ceea ce se numește o personalitate istorică în înțelesul superior al cuvintului: întruchiparea, în cel mai înalt grad, a aspirațiilor maselor populare în momentele hotărâtoare pentru soarta lor, pentru viitorul lor. Acestea au văzut în Ștefan expresia năzuințelor pentru dreptate și libertate, pentru existență și liniște creatoare. Orice a înfăptuit în acele vremuri, Ștefan era animat de credința în dreptatea cauzei poporului său, cu care se identificase cu întreaga lui ființă“.

În comunicarea sa, general-locotenent IOAN SUȚA, prim-loțiitor al șefului Marelui Stat Major, a abordat *Concepția războiului popular de apărare a patriei în epoca lui Ștefan cel Mare*. Pe tărîm militar — a arătat vorbitorul —, voievodul român, care s-a dovedit strateg iscusit și tactician inegalabil, și-a pus adînc amprenta propriei personalități asupra gândirii și artei militare românești, ridicînd pe trepte superioare zestrea primită de la predecesori și lăsînd urmașilor o moștenire valoroasă. „Receptiv la dezvoltarea fenomenului militar pe plan european, Ștefan cel Mare nu s-a îndepărtat de realitățile spațiului carpato-danubian-pontic. Asemenea marilor săi înaintași — Basarab, Mircea, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș —, el și-a însușit exact și profund unul dintre adevărurile fundamentale ale istoriei românești, acela că apărarea țării nu se poate sprijini decît pe lupta întregului popor, pe concentrarea energiilor tuturor claselor și categoriilor sociale și, în primul rînd, ale maselor largi populare. De aici grija constantă a domnitorului pentru perfecționarea sistemului de recrutare, mobilizare, concentrare și instrucție a *oastei celei mari*, țărânească în substanța ei, pe care o găsim masiv angajată în toate marile bătălii purtate sub conducerea lui, ca un element definitoriu al concepției războiului popular de apărare a patriei“. Animat de dragoste de neam și țară — a spus vorbitorul —, Ștefan cel Mare a reușit să depășească prejudecățile și îngustimile de clasă și a făcut, în mai multe rînduri, apel nemijlocit la mișcările sociale, ca forțe prețioase auxiliare în efortul militar liberator.

Experiența acumulată de poporul nostru în secolele de luptă dusă pentru libertate, independență și unitate statală, inclusiv bogata experiență din vremea lui Ștefan cel Mare — s-a relevat în comunicare —, constituie temelia istorică pe care este clădită doctrina militară actuală a României socialiste, fundamentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu. O

doctrină care — avînd drept ax centrală teza că apărarea patriei este cauza și opera întregului popor român — statuează, în spiritul celor mai avansate tradiții ale trecutului, dar și adînc ancorată în realitățile prezentului, dreptul și îndatorirea tuturor cetățenilor, bărbați și femei, de a-și aduce contribuția la apărarea țării. Această doctrină consacră o structură a forțelor sistemului național de apărare care asigură cooperarea strînsă a armatei cu gărzile patriotice, detașamentele de tineret și celelalte formațiuni populare. Ea garantează că, în orice condiții, națiunea română va fi în măsură să-și apere bunurile ei cele mai de preț: orînduirea pe care și-a ales-o, unitatea, independența și integritatea hotarelor țării.

General-maior ILIE CEAUȘESCU, în comunicarea sa: *Arta militară în timpul lui Ștefan cel Mare*, a subliniat că voievodul român, una dintre personalitățile cele mai de seamă create de geniul poporului nostru, a elaborat un program politic și militar clar, care urmărea, în esență, consolidarea puterii centrale, îndeosebi pe seama limitării puterii marii boierimi, apărarea independenței, crearea condițiilor pentru rezistență împotriva oricăror agresori și, în primul rînd, împotriva Imperiului otoman, fapt ce impunea existența unei armate moderne și puternice. „Calitățile de om politic și diplomat, îmbinate armonios cu cele de comandant suprem al oștirii și de strateg militar, l-au ajutat să țină seama în orice moment de situația internațională, să aprecieze corect raportul de forțe și să tragă concluziile necesare în interesul țării sale“. Aplicînd cu măiestrie elementele artei militare, Ștefan vodă s-a străduit, în același timp, să realizeze un sistem larg de alianțe. El a stabilit relații politice cu Ungaria, Polonia, cnezatul Moscovei, Veneția, cu alte state interesate, într-o formă sau alta, în stăvilirea expansiunii Imperiului otoman. A făcut eforturi să asocieze Țara Românească în frontul antiotoman, alături de Moldova și Transilvania.

Arta militară a lui Ștefan cel Mare — a arătat general-maior ILIE CEAUȘESCU — „s-a remarcat prin originalitate, dinamism, varietate și îndrăzneală, prin alegerea cu pricepere a obiectivului principal și realizarea surprinderii. Cunoșcîndu-și temeinic prietenii și adversarii, bine informat asupra intențiilor și acțiunilor tuturor aceluia care rivneau la bogățiile, libertatea și independența Moldovei,arele voievod român nu a fost niciodată surprins“. Și-a ținut aproape în permanență oastea cea mică în stare de alarmă, a organizat și a pus la punct un eficace sistem de mobilizare a oastei de țară, a cunoscut perfect teritoriul și,

ca urmare, a reușit să înfrunte de cele mai multe ori cu succes armatele invadatoare, înscrind în cartea de istorie a poporului și a oștirii noastre o epopee glorioasă.

Alături de factorul uman și cel de pură tehnică militară, Ștefan cel Mare a utilizat din plin posibilitățile de apărare naturală, adăugându-le celorlalte, pentru a contracara superioritatea numerică a unora dintre oștile invadatoare — a arătat VASILE CRISTIAN, decanul Facultății de istorie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, în comunicarea: *Cetățile Moldovei și rolul lor în lupta de apărare a patriei*. Domnitorul a apreciat însemnătatea folosirii avantajului oferit de *cetate codrului*, procedeu constatat de veacuri la românii din întreg spațiul străvechii Dacii. Conștient de însemnătatea pe care o avea *fortificația construită*, Ștefan cel Mare s-a îngrijit permanent să asigure Moldovei integritatea și buna funcționare a *sistemului defensiv* moștenit de la predecesorii săi. Sensul defensiv — s-a remarcat în comunicare — se vădește și în faptul că principalele cetăți au fost ridicate nu spre celelalte țări românești, ci spre marginile naturale ale spațiului românesc medieval, în direcțiile de unde veneau primejdii reale. Sistemul de fortificații a fost unul dintre factorii care au făcut ca Moldova, alături de celelalte părți ale pământului nostru strămoșesc, să îndeplinească rolul de *zid al creștinătății întregi*, de adevărată *cetate a Europei*.

Sub titlul: *Țărănimea — forța socială fundamentală, izvorul tăriei Moldovei lui Ștefan cel Mare*, CONSTANTIN CORBU, profesor la Universitatea București, a evocat rolul preponderent pe care l-au avut, în cadrul oștirii domnitorului Moldovei, masele țărânilor, care au constituit, multă vreme în istoria noastră, factorul determinant al mersului țării pe făgașul progresului economic-social și al luptei pentru libertate națională. Supusă unui regim de exploatare și spoliere pe plan intern și oprămirii din afară, țărănimea s-a ridicat atît împotriva împilării economice din lumea satelor, cît și a dominației străine, înscrind-se, astfel, în istoria revoluționară a patriei ca forță de bază a poporului — aflată întotdeauna de partea progresului. În acest context, s-a relevat că masele țărânești sînt, practic, cîtorii acelor momente eroice ale luptei românilor pentru libertate națională care au determinat evoluții noi pe planul păstrării și dezvoltării vieții naționale proprii.

Victoriile oștirii conduse de Ștefan cel Mare, al căror element principal era țărănimea, împotriva unor regate vecine expansioniste — s-a remarcat în comu-

nicare — le-au împiedicat pe acestea să ocupe teritorii ale Moldovei, iar faimoasele izbînzii ale domnitorului român împotriva Porții au stăvilit pentru multă vreme împlinirea scopurilor de cucerire ale sultanilor, au închis pentru un timp drumul invaziilor Semilunei în Europa.

Comunicarea: *Moștenirea culturală a epocii lui Ștefan cel Mare*, prezentată de ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA, vicepreședinte al Academiei de Științe Sociale și Politice, a dezvoltat ideea că lungă și strălucită domnie a marelui voievod român reprezintă nu numai o epocă de puternică afirmare politică-militară a Moldovei, ci și o perioadă de prodigioase împliniri pe plan literar și artistic, perioadă unică în cultura românească prin frumusețea și *numărul* cîtorilor durate în acea vreme. S-a arătat, astfel, că în arhitectură a fost creat renumitul „stil moldovenesc”, că pictura s-a ridicat la o mare măiestrie artistică, miniaturistica înregistrînd, de asemenea, o puternică înflorire. Tot în timpul domniei lui Ștefan au fost realizate primele cronici ale Moldovei, care proslăvesc faptele de vitejie ale marelui domn, au fost făurite splendide manuscrise, miniaturile și fronspiciile acestora constituind adevărate capodopere ale genului.

ION POPESCU-PUȚURI, directorul Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., a expus comunicarea: *Tradițiile luptei poporului român pentru apărarea patriei în concepția Partidului Comunist Român, a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU*.

Partidul clasei muncitoare — s-a relevat în comunicare — a enunțat poziții clare față de toate problemele fundamentale ale poporului român, ale trecutului, prezentului și viitorului său, încă de la apariția sa pe scena vieții politice românești. „Apelul la istorie, la cercetarea trecutului a fost unul din principalele mijloace ale demonstrației unității românilor, fapt care a generat o acută percepție a problemelor legate de apărarea și asigurarea independenței țării. De aici poziția activă a mișcării muncitorești, a partidului clasei muncitoare din România în domeniul relațiilor internaționale, inaugurată cu participarea tinerilor socialiști la războiul drept antiotoman și afirmarea cu vigoare a necesității istorice a făuririi «Daciei viitoare» și care a culminat cu participarea și organizarea luptei antihitleriste, încununată cu strălucita victorie din August 1944”.

Aplicarea riguroasă a concepției științifice materialist-istorice cu privire la dezvoltarea societății, susținută de izvoarele noi care se descoperă sau se redescoperă — a subliniat vorbitorul —, ne duce la concluzia, enunțată de președin-

tele României, că poporul nostru, unul dintre cele mai vechi și stabile din Europa, are o existență dovedită istoricește de mai multe mii de ani pe acest pământ, că această existență, deși tulburată de multe ori, nu a cunoscut nici o întrerupere. Vremelnicele ocupații străine nu au schimbat identitatea sa etnică, fizionomia sa spirituală, modul său de viață, structurile sale de organizare statală. „Începând cu geto-dacii, adică cu primele confruntări militare despre care există informații documentare mai sigure, poporul nostru a dus bătălii de apărare a ființei și gliei sale. Chiar dacă, în unele texte ale istoricilor romani, se vorbește despre «atacurile» dacilor împotriva romanilor, aceste formulări trebuie amenadate ca tendențioase, deoarece acele așa-zise «atacuri» erau, de fapt, încercări ale statului geto-dac de a elibera pe frații lor căzuți sub stăpânirea străină a Imperiului roman. Marile războaie daco-romane din anii 101—106 au dovedit cu claritate cine era agresorul și mobilurile sale de jaf și cotoropire”.

Făurirea statului unitar român, în 1918, a creat condiții favorabile dezvoltării social-economice și politice a țării, afirmării forțelor înaintate ale națiunii. Organizarea partidului clasei muncitoare la scara României unite, proces desăvârșit prin Congresul din mai 1921, a avut consecințe majore pentru destinele țării și poporului român, partidul comunist dovedindu-se, în perioada interbelică, mai ales în deceniul al patrulea, principala și cea mai clarvăzătoare forță politică din țară în lupta împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a țării.

„Un moment istoric care ilustrează cu pregnanță rolul clasei muncitoare și al partidului său în afirmarea politicii de apărare a țării — a subliniat ION POPESCU-PUȚURI — l-a constituit marea demonstrație de la 1 Mai 1939. Prin amploarea și combativitatea lor, manifestările patriotice, antifasciste de la 1 Mai 1939 au fost rezultatul politicii P.C.R. de front unic cu celelalte partide muncitorești și grupări democratice. Înfățișând conștiinței progresiste internaționale imaginea unui popor profund atașat idealurilor de libertate și de independență națională, manifestările de la 1 Mai 1939 s-au înscris ca un semnal serios pe care România l-a adresat întregii lumi asupra necesității unirii eforturilor tuturor partidelor și grupărilor politice care militau pentru pace, în vederea împiedicării dezlănțuirii conflagrației mondiale de către Germania nazistă și acoliții ei”.

Îndelungata și complexa bătălie politică din perioada celui de-al doilea război mondial, în timpul căreia Partidul Co-

munist Român a pus în valoare întreaga sa experiență de peste o jumătate de veac, s-a transformat, după înlăturarea regimului antonescian, la 23 August 1944, într-o adevărată revoluție de eliberare socială și națională. Opera istorică gigantică pe care a realizat-o clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea, în ultimele trei decenii și jumătate, încorporează organic și ideea apărării țării.

„Cînd privim cu atenție în cartea de istorie — a spus ION POPESCU-PUȚURI — de cîte ori armatele unor mari puteri vecine au invadat teritoriul românesc, la cîte conferințe și în cîte tratate internaționale poporul român și teritoriul său au fost obiectul negocierilor și al disputei, înțelegem mai bine sensul profund al concepției președintelui Nicolae Ceaușescu privind noua ordine politică internațională, în cadrul căreia toate statele, indiferent de mărimea lor, trebuie să se bucure de drepturi egale”.

În comunicare, au fost evidențiate cu pregnanță preocupările consecvente ale Partidului Comunist Român pentru apărarea independenței patriei. Continuatoarele a unor tradiții puternice cu privire la definirea caracterului luptelor de apărare ale poporului român — a relevat vorbitorul —, concepția Partidului Comunist Român, a statului român în domeniul militar este o concepție de apărare. Scopul acesta fundamental este în deplină concordanță cu natura socialistă și cu aspirațiile pașnice ale poporului. Această orientare de bază își are consacrarea în actele fundamentale ale națiunii și ale centrului ei vital — Partidul Comunist Român. S-a menționat, în acest context că legea supremă a țării — Constituția Republicii Socialiste România — statuează caracterul independent, suveran, unitar, inalienabil și indivizibil al statului român și teritoriului său, iar *Programul P.C.R.* stabilește că partidul comunist asigură condiții optime pentru dezvoltarea națiunii, pentru întărirea continuă a statului național, a independenței și suveranității sale. Aceste cerințe vitale și-au căpătat concretizarea în prevederile Legii apărării naționale a Republicii Socialiste România și în alte acte normative ale puterii de stat.

„Potrivit concepției partidului nostru, tradusă în legile țării — a subliniat ION POPESCU-PUȚURI —, România ia în considerare, în cazul unei agresiuni militare din afară, angajarea în războiul de apărare a întregului popor, depășindu-se cadrul războiului clasic, convențional, dus numai de armată. Definind genul de ripostă pe care l-ar opune România unor forțe invadatoare, Pre-

ședintele Nicolae Ceaușescu, comandantul suprem al Forțelor Armate, arată că «un eventual război în viitor nu poate fi decât un război de apărare, un război popular, la care va participa întregul popor, într-o strânsă unitate sub conducerea partidului nostru comunist — forța politică conducătoare a națiunii, deci și a luptei de apărare a independenței și cuceririlor revoluționare». Această modalitate de a concepe salvagardarea patriei în cazul unei agresiuni armate izvorăște din caracterul democratic, socialist al societății românești, decurge, totodată, din realitățile epocii actuale, se bazează pe evaluarea realistă a dimensiunilor pericolelor posibile și a modalităților eficiente de înlăturare a lor“.

Sesiunea științifică „525 de ani de la urcarea lui Ștefan cel Mare pe tronul Moldovei“ s-a constituit, prin ansamblul lucrărilor sale, într-un profund omagiu adus personalității proeminente a domnitorului român, care a întruchipat năzuințele de progres ale societății, voința de libertate a poporului nostru, înscriindu-și numele pe frontispiciul istoriei naționale, alături de alți reputați conducători de stat români, printr-o operă care, de atunci, a lucrat în toate vremurile la întărirea conștiinței naționale, a unității românilor de pe întreaga cuprindere a patriei.

NICOLAE RAUȘ

SESIUNEA JUBILIARĂ DEDICATĂ SĂRBĂTORIRII CENTENARULUI MUZEULUI REGIUNII PORȚILOR DE FIER (Drobeta-Turnu Severin, 20—21 aprilie)

Comemorarea centenarului Muzeului Regiunii Porților de Fier a prilejuit desfășurarea pe plaiurile mehedintene a numeroase acțiuni culturale, avînd ca punct de vîrf reuniunea științifică de comunicări pe tema : „100 de ani de activitate muzeistică la Drobeta-Turnu Severin“.

Lucrările sesiunii jubiliare au avut loc în zilele de 20—21 aprilie a.c., la ea participînd reprezentanți ai instituțiilor de profil, ai altor institute, cercetători și specialiști din București, Alba Iulia, Bacău, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Deva, Oradea, Pitești, Reșița, Sibiu, Timișoara, Tulcea, Golești, Sighetul Marmației, Tîrgu Jiu și Drobeta-Turnu Severin.

Cuvîntul de deschidere a lucrărilor sesiunii a fost rostit de Virgil Marcoșanu, prim-secretar al Comitetului județean Mehedinți al P.C.R., după care au adresat cuvînte de salut : prof. univ. Tamara Maria Dobrin, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste ; dr. Constantin Preda, directorul Institutului de arheologie București — din partea Academiei de Științe Sociale și Politice ; prof. univ. dr. Vasile Drăguț, rectorul Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu“ ; prof. dr. docent Dumitru Berciu, directorul Institutului de tracologie ; dr. Florian Georgescu, directorul Muzeului de istorie al R.S. România ; dr. Alexandru Cebuc, directorul Muzeului de artă al R.S. România ; Jana

Negoită, director al Muzeului satului și de artă populară ; dr. Ilie Uzum, directorul Muzeului județean Caraș-Severin ; dr. Petre Dache, director al Muzeului de istorie a municipiului București ; dr. Simion Gavrilă, directorul Muzeului Deltei Dunării—Tulcea ; dr. Gheorghe Popilian, cercetător științific principal la Centrul Academiei de Științe Sociale și Politice — Craiova.

Comunicările prezentate s-au referit la activitatea fructuoasă desfășurată, mai ales în ultimile două decenii, la complexul muzeal din Drobeta-Turnu Severin, activitate care continuă și dezvoltă o moștenire valoroasă datorată unor înaintași luminați. Așa cum a arătat dr. Mișu Davidescu, directorul Muzeului Regiunii Porților de Fier, ideea strîngerii, conservării și cinstirii vestigiilor unui trecut milenar, descoperite la fiecare pas în acest colț de țară, este veche. La 1836, de pildă, banul Mihalache Ghica propunea ca rămășițele vechii cetăți de la capul vestitului pod construit de Apolodor din Damasc, ruinele și locul unde a fost episcopia Severinului să se păstreze ca monumente istorice. În 1868, la recomandarea lui August Treboniu Laurian, Ministerul Instrucțiunii Publice hotărîa constituirea unei comisii care să „privegheze orice săpătură s-ar face în jurul Severinului“ și ridicarea „unui local de muzeu unde să se adune și să se pună la păstrare orice lucruri s-ar găsi“. În 1881 lua ființă la Turnu Severin „Societatea

de istorie și arheologie", ce a pus bazele instituției muzeale a cărei vîrstă a atins acum centenarul.

Însă adevărata existență și activitate plenară a Muzeului Regiunii Porților de Fier se leagă indisolubil de anii contemporaneității noastre socialiste, ani cînd se impune — prin îmbogățirea colecțiilor și deschiderea de noi expoziții, prin manifestări științifice diverse, prin editarea revistei „Drobeta” — ca o instituție distinctă în viața culturală a județului Mehedinți. În acest sens, participanții la sesiune au remarcat conținutul științific, mulțimea și varietatea exponatelor din muzeu, care reprezintă nu doar aspecte ale vieții materiale și culturale a locuitorilor acestor meleaguri, ci mărturii atestînd existența multimilenară, continuitatea neîntreruptă a poporului nostru pe glia străbună. S-a menționat, de asemenea, valoarea educativă a acestui lăcaș de cultură în secțiile muzeului defășurîndu-se lecții de istorie, de științele naturii, activități pionierești și acțiuni ale tineretului în scopul adîncirii cunoașterii istoriei patriei, dezvoltării dragostei față de valorile inestimabile ale trecutului poporului nostru.

La încheierea sesiunii jubiliare, participanții au adresat o telegramă Comitetului Central al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în care și-au exprimat recunoștința față de partidul și statul nostru, pentru grija acordată păstrării vestigiilor trecutului, monumentelor istorice, angajîndu-se că vor contribui și pe viitor la conservarea și valorificarea nepre-

țutelor mărturii ale existenței străvechi a poporului român pe aceste meleaguri.

Concomitent cu desfășurarea lucrărilor reuniunii științifice s-a deschis expoziția permanentă de artă populară mehedinteană din cadrul Muzeului Regiunii Porților de Fier, care conferă acestei instituții de cultură un caracter complex, posibilități sporite de educare multilaterală a maselor. Materialul expozițional, structurat tematic, înfățișează, mai întîi, arhitectura și locuința tradițională în satele de pe aceste meleaguri. Se remarcă frumoasele porți de la Cervenita, Șișești și Corcova, construcția caselor de la Cireșu, ca și pitorescul interioarelor. Ocupațiile locuitorilor satelor (agricultură, creșterea vitelor, pescuit, albinărit, olărit, prelucrarea lemnului) și portul popular sînt ilustrate cu piese deosebit de valoroase. Atrag atenția frumoasele lăzi de zestre provenind de la Obîrșia Cloșani, Izverna, Balta, Prejna, scoarțele diverse, de la cele în „vîrste” simple, la cele cu motive. În paralel sînt redată obiceiurile țăranilor legate de ciclul vieții, precum: tradiționala sărbătoare a copilăriei — „învăruicitul” —, prilej de integrare socială a celor mai tineri locuitori, ori sărbătoarea nunții. Circuitul expozițional se încheie cu secțiunea dedicată Festivalului național „Cîntarea României”, care reliefează înalta valoare a creațiilor populare contemporane mehedintene, prețuirea de care autorii lor se bucură astăzi.

ION MAMINA

ION BITOLEANU,

DIN ISTORIA ROMÂNIEI MODERNE. 1922—1926,

Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, 332 p.

Prin recenta carte publicată de Ion Bitoleanu, istoriografia noastră a făcut un nou pas pe calea realizării unui amplu și veridic tablou privind viața politică din România primului deceniu de după Marea Unire din 1918. Ea se adaugă monografiilor publicate în ultimii ani, contribuind la mai buna cunoaștere a unei problematice complexe și, din multe puncte de vedere, contradictorie, anume aceea a guvernării libere din anii 1922—1926.

Lucrarea, bine încheșată, abordează principalele aspecte ale politicii interne și externe a României, confruntările ce au avut loc între guvern și forțele de

opozitie, realizările și limitele activității guvernamentale. Autorul își argumentează temeinic afirmațiile, manifestă o grijă deosebită pentru respectarea adevărului istoric obiectiv, pentru înfățișarea evenimentelor așa cum s-au petrecut ele în realitate, îmbogățind istoriografia românească cu noi fapte și date concrete, dar și cu interpretări de substanță.

Primul capitol, intitulat „*Inceputul guvernării național-liberale*”, analizează lupta partidelor politice pentru putere în intervalul decembrie 1921—ianuarie 1922. Autorul urmărește, în acest context, procesul de izolare politică a guvernului Alexandru Averescu, manevrele Partidului Național-Liberal vizând accentuarea disensiunilor dintre partidele politice, constituirea guvernului prezidat de Take Ionescu (17 decembrie 1921), încercările acestuia de a obține sprijinul unui număr cât mai mare de deputați și senatori, votul de cenzură al parlamentului din 17 ianuarie 1922, care a dus la căderea ultimului guvern conservator din istoria României. În continuare, sînt prezentate împrejurările formării guvernului Ion I. C. Brătianu, la 19 ianuarie 1922, campania electorală și alegerile parlamentare din martie 1922, câștigate de Partidul Național-Liberal, care și-a asigurat o majoritate confortabilă, fapt ce-i va oferi posibilitatea de a-și realiza programul de guvernare fără a putea fi blocat de opoziție.

În cel de-al II-lea capitol — „*Activitatea în jurul elaborării și votării Consti-*

tuției din 1923 — se subliniază ideea că toate partidele politice au recunoscut necesitatea adoptării unei noi legi fundamentale, care să consacre Marea Unire din 1918, să asigure un cadru propice dezvoltării statului român, să înscrie reformele adoptate, între care votul universal și reforma electorală erau cele mai importante. În legătură cu modul de adoptare a noii Constituții și cu unele prevederi concrete s-a desfășurat o înverșunată luptă politică, soldată cu victoria Partidului Național-Liberal care se afla la putere. În finalul capitolului sînt înfățișate atît părțile pozitive cît și limitele Constituției din martie 1923, conchizîndu-se, cu deplin temei, că ea „a consacrat regimul democrației parlamentare burgheze” (p. 107).

În capitolul al III-lea, „*Legiferarea din anii 1922—1925*”, se întreprinde mai întîi o pertinentă analiză asupra doctri- nelor social-economice care aveau cea mai largă răspîndire în epocă, apoi sînt cercetate principalele legi cu caracter economic menite să concretizeze concepția „prin noi înșine” susținută de Partidul Național-Liberal, legile vizînd reglementarea raporturilor sociale, cele pentru organizarea statului, a institu- țiilor de cultură, cu părțile lor pozitive și cu deficiențele lor.

După această cuprinzătoare panoramă a politicii interne promovată de guver- nul liberal, urmează capitolul al IV-lea: „*Politica externă a României*”, care se deschide prin conturarea unui tablou al conjuncturii europene în preajma ve- nirii liberalilor la putere, urmat de pre- cizarea principiilor care au stat la baza politicii externe a țării noastre în anii ce au urmat Marii Uniri. Deosebit de importantă este precizarea că, dacă în problemele politicii interne a existat o permanentă și acerbă confruntare, în cele vizînd politica externă s-a realizat un larg consens, o continuitate ce va fi urmărită de toate guvernele României din perioada interbelică. Lucrarea se referă pe larg la activitatea țării noastre în cadrul Micii Înțelegeri, la relațiile ei cu vecinii (Ungaria, Bulgaria, Uniunea Sovietică), precum și cu marile puteri occidentale, mai ales cu Franța și An- glia, la participarea delegațiilor români la principalele reuniuni internaționale din anii 1922—1926.

Ultimul capitol, al V-lea, prezintă „*Poziția guvernului liberal față de prin- cipalele probleme politice din România în perioada 1924—martie 1926*”. Se ana- lizează, pe de o parte, atitudinea parti- delor politice față de începuturile miș- cării de extremă dreaptă, evidențîin- du-se faptul că guvernul și Partidul Na- țional-Liberal au căutat să folosească această mișcare în scopuri diversioniste, neînțelegînd adevăratul ei pericol, iar, pe de altă parte, poziția față de mișcarea revoluționară, împotriva căreia liberalii au promovat o politică represivă, ce a culminat cu scoaterea Partidului Comu- nist Român în afara legii (decem- brie 1924) și cu masivele arestări din anii 1924—1925. Un larg spațiu este re- zervat partidelor politice din opoziție, îndeosebi încercărilor acestora de a se uni pe o platformă antiliberală, fără a reuși însă. Paragrafe speciale sînt afec- tate confruntărilor electorale din anii 1923—1926, începutului crizei dinastice, semnificațiilor politice ale acestora și implicațiilor avute asupra mult dispu- tatei probleme a succesiunii guvernului prezidat de Ion I. C. Brătianu. Pe drept cuvînt, autorul apreciază că formarea guvernului Alexandru Averescu, la 30 martie 1926, a constituit, de fapt, „ultimul act al guvernării lui Ion I. C. Brătianu” (p. 315).

Autorul are meritul de a fi elaborat prima lucrare monografică asupra unui guvern român din perioada interbelică, și anume asupra guvernului cu cea mai laborioasă activitate, care a înfrîuit pro- fund evoluția României timp de un deceniu și jumătate. De aceea, apare cu atît mai surprinzător faptul că, în loc să-și intituleze lucrarea „Guvernarea li- berală din 1922—1926”, pentru a oferi cititorului, de la bun început, o idee priv- ind conținutul acesteia, Ion Bitoleanu a adoptat un titlu care ridică serioase probleme privind periodizarea istoriei României. Este cunoscut că în istorio- grafia noastră au loc discuții asupra sfîrșitului epocii moderne și a începutu- lui epocii contemporane. Intitulîndu-și cartea *Din istoria României moderne. 1922—1926*, autorul nu face nici un fel de precizări privind punctul său de ve- dere, nu prezintă argumentele sale în favoarea includerii perioadei respective în epoca modernă. Ținem să precizăm că, în ceea ce ne privește, considerăm

că începutul epocii contemporane este marcat de revoluția de eliberare socială și națională din august 1944, astfel încât observația noastră se referă la necesitatea ca titlul lucrării să reflecte conținutul ei, formulele „de acoperire” fiind neavenite, întrucât creează numai confuzii.

Există în lucrare unele afirmații care ar fi trebuit mai bine precizate, sau, eventual, amendate. Astfel, preluând o apreciere a lui Ștefan Zeletin, cartea vorbește de faptul că, în perioada pe care o are în atenție, „s-a format o puternică oligarhie financiară” (p. 148), deși aceasta era abia la începutul procesului de constituire. De asemenea, aprecierea potrivit căreia a avut loc o „pauperizare neconținută a țărănimii sărace și mijloace” (p. 138) este infirmată de realitate. După înfăptuirea reformei agrare din 1921 s-a ameliorat situația maselor de țărani, nivelul general de trai al țărănimii a cunoscut o îmbunătățire, consensată dealtfel în documentele vremii.

Credem că autorul exagerează atunci când scrie despre preocuparea deosebită a guvernului liberal pentru înzestrarea și instruirea armatei, despre faptul că a afectat importante fonduri, care au reprezentat „o povară grea care a stînjnit simțitor programul de înzestrare economică” (p. 164). Specialiștii în istoria militară au demonstrat că, pînă în 1934, această preocupare a fost cu totul nesatisfăcătoare, că armata română a continuat să fie înzestrată cu materiale rămase din timpul primului război mondial și că ostașii nu dispuneau nici măcar de echipamentul minim necesar instruirii. De aceea fondurile rezervate de guvernul liberal trebuie judecate în funcție de această situație și nu după declarațiile politice făcute la vremea respectivă.

În ansamblul ei, lucrarea beneficiază de un stil elevat, de o claritate remarcabilă. Totuși problematica Conferinței de la Viena, din martie—aprilie 1924, este confuz prezentată (p. 199—200), întrucît este foarte greu pentru cineva care nu știe despre ce este vorba să înțeleagă de ce ea nu s-a încheiat cu rezultate pozitive.

Sînt în lucrare și unele inconsecvențe și contradicții. De exemplu, la p. 8 se amintește că Partidul Național-Liberal

și-a însușit, încă din 1913, ideea necesității înfăptuirii unor reforme (agrară și electorală), pentru că, la p. 135, să se scrie despre „schimbarea” atitudinii acestui partid, cînd, de fapt, este vorba de o continuitate și o adîncire a unei poziții anterior exprimate. La p. 280 citim că tratativele dintre Partidul Național și Partidul Țărănesc au fost determinate de „manevrele guvernului Ion I. C. Brătianu de a-și prelungi existența peste termenul legislaturii sau chiar de a-și asigura o nouă perioadă de guvernare”, pentru că, la p. 201, să se afirme categoric: „Examinînd acțiunile guvernului liberal în ultima parte a existenței sale, cu intenția de a răspunde la întrebarea dacă partidul marii finanțe urmărea prelungirea acestei guvernări, se poate conchide că el nu avea în vedere acest obiectiv”. Semnalăm și cîteva erori, datorate, probabil, unor greșeli de tipar. De pildă, alegerile parlamentare din 1920 au avut loc în mai și iunie, iar nu în martie, cum se scrie la p. 19—20; guvernul Blocului parlamentar a funcționat în perioada decembrie 1919 — martie 1920, deci nu exista în 1918, cum se menționează la p. 38; fuziunea Partidului Național cu Partidul Conservator-Democrat a avut loc în noiembrie 1922, nu în noiembrie 1923 (p. 63); Daniel Ciugureanu a fost fruntașul organizației Partidului Național-Liberal din Basarabia, și nu al „opозиției” acestui partid (p. 305).

Evident, asemenea observații nu sînt de natură să diminueze valoarea acestei lucrări, pe care o considerăm o realizare meritorie a istoriografiei noastre, o contribuție însemnată la continuarea profilului societății românești din epoca dată. Autorul a beneficiat, în acest sens, și de sprijinul Editurii științifice și enciclopedice, care s-a dovedit receptivă la o asemenea temă, din foarte multe puncte de vedere dificilă și incomodă, contribuind efectiv la stimularea cercetării științifice, la lărgirea orizontului istoriografiei românești, la conturarea unei ample fresce asupra societății românești, cu luminile și umbrele ei, cu succesele și înfrîngerile, cu permanențele căutări spre bine, ce au marcat istoria poporului român.

ION BULEI
ARCUL AȘTEPTĂRII, 1914—1915—1916,
Editura Eminescu, București, 1981, 328 p.

În maniere istorico-literare diferite, anii învolburăți ai pregătirii și desfășurării primului război mondial au format la noi — ca, dealtfel, pretutindeni în lume — obiect de atenție pentru foarte mulți oameni de știință și cercetători, dornici de a contribui la elucidarea istoricului marilor probleme care s-au pus atunci în fața întregii omeniri. În țara noastră, nenumărate lucrări istorico-literare — mai vechi și mai noi — au oferit cunoscătorilor și iubitorilor de istorie prilejuri repetate de a aprofunda studiul unei atare problematice în legătură cu care nici scurgerea anilor, nici miile și zecile de mii de pagini scrise nu se dovedesc în stare să închidă dosarul investigării complexului eveniment. De aceea, sînt oricînd salutate noile contribuții, precum este și lucrarea la care ne referim, recent apărută de sub teascurile Editurii Eminescu, sub semnătura cercetătorului istoric Ion Bulei. Menționăm că, sub semnătura aceluiași autor, în 1978, în aceeași editură, a fost publicată lucrarea 1916. *Zile de vară*, care are calitatea de a finaliza dezbaterea susținută antrenant în filele *Arcului așteptării*.

Începîndu-și cartea printr-un cuvînt adresat cititorului, autorul atrage atenția, că : „1914, 1915, 1916 sînt ani nervoși ai națiunii române. Răstimpul lor este un astfel de moment de precipităta metamorfoză politică și morală. Căci apăruse acea împrejurare așteptată de atîta timp și de atîtea generații care lăsa să

se întrevadă realizarea apropiată a întregirii naționale a neamului românesc. Și împrejurarea nu putea fi pierdută. României îi era imposibil să nu sesizeze ocazia unică ce se ivise de a realiza ceea ce era pentru ea necesitatea însăși a existenței“. Pornind de aici, autorul — tot el ne-o mărturisește — și-a propus să ne prezinte încordările majore ale celui interval de timp (1914—1916), în care „neamul românesc se pregătește material și moral pentru a-și scrie o nouă pagină a destinului, se pregătește pentru sacrificiul de sînge pe care știa că-l va plăti, căci niciodată acest popor n-a izbîndit altfel“ (p. 5).

Autorul caută să realizeze — pe baza unei ample documentații — folosind concomitent planuri pe care viața internă și situația internațională evoluau paralel, o frescă istorică a comportării cercurilor politice și diplomatice de la București, ca și de la Petrograd, Paris, Berlin, Viena, Roma, Sofia, într-o gamă largă de ipostaze, în care intrau în obiectiv probleme ale românilor. Pentru ca această frescă să fie cît mai vie și mai conformă cu evoluțiile și involuțiile binecunoscute din anii ce circumscriu *arcul așteptării*, I. Bulei introduce în ecuație imagini veridice ale vieții cultural-artistice, cotidiene, aspecte curente desprinse din analiza structurilor sociale ale timpului. În consecință, cartea se vrea — și devine — „un reportaj cu oprii mai mult sau mai puțin dese și îndelungi printre factorii politici, în mijlocul parlamentarilor, al ziariștilor și oamenilor de cultură, al orașenilor și țăranilor, în general în viața de zi cu zi a omului simplu, puternic solicitat de evenimente“. Dînd cititorului explicațiile intime ale unui asemenea mod de tratare, autorul cărții atrage atenția, că „faptele au fost lăsate, de cele mai multe ori, să vorbească ele însele. Derularea lor se face printr-o neconținută schimbare de planuri, fără a urma reguli anume. Toate vor să închipuie o istorie prin care să curgă viața. Și cel care le-a pus în pagini de dincolo de timp, dar din același veac și din aceeași vatră, încercă să facă, vorba lui Lucian Blaga, «un schimb de taine cu strămoșii»“ (p. 6).

În spiritul unei asemenea mărturisiri de credință, Ion Bulei ne înfățișează conținutul cercetărilor sale pe parcursul a cinci capitole foarte semnificativ intitulate : I. „Războiul — o reacție în lanț“ ; II. „Neutralitate, și pe urmă?“ ;

III. *Tratative și presiuni diplomatice*; IV. „*Politica instinctului național*” și „*politica de pozitivități*”; V. „*Imposibila*” *neutralitate încă rezistă*. La sfîrșitul lucrării, autorul prezintă *Note* cu caracter bibliografic ce vin să dovedească cititorului temeinicia demersului științific ce a condus la înfăptuirea cărții.

Socotim, dintru început, foarte interesantă maniera de realizare a lucrării, ceea ce o face de real folos și iubitorului obișnuit al istoriei și cunoscătorului rafinat al adevărilor și meandrelor ei. De asemenea, urmărind dinamica lucrării, mersul ei sigur pe coordonatele adevărului obiectiv, ale rigurozității științifice, apreciem, în mod deosebit, bunele servicii pe care le aduce autorul aprofundării cunoașterii unei problematice de real interes, asupra căreia — deși multiple eforturi de cercetare au fost pînă acum făcute — rămîn încă nemăsurate perspective pentru noi investigații. Și nu în ultimă instanță am dori să salutăm forma aleasă în care este scrisă cartea, stilul ei antrenant, vioi, fraza clară, perspectiva oferită la tot pasul pentru desprinderea de importante concluzii, de învățăminte statornice.

Dar, mai presus decît orice, cartea constituie un instrument de referință prin valoarea dezbaterii unei problematice a cărei cunoaștere în amănunt oferă

oricui prilejul de a se convinge că, în acei ani de restriște, România s-a dovedit capabilă să aleagă calea cea bună, evitînd capcane multiple, dovedindu-se exigentă cu sine și cu fiii săi, dornici de a acționa și de a se jertfi pe altarul patriei, în slujba marilor comandamente ale independenței și suveranității naționale, ale unității statale. Căci ce altceva a fost oare mai cutezător și mai plin de sevă binefăcătoare în strădania generației *arcului așteptării* decît ceea ce, la capătul unei angajante participări, istoria avea să înregistreze în mod necesar și legic, în nemuritorul an 1918, clădit pe spiritul de luptă, de dreptate și de jertfă al atîtor generații antemergătoare.

Semnălînd apariția acestei lucrări și recomandînd-o spre lectură tuturor iubitorilor și cunoscătorilor de istorie, o facem cu sentimentul că pentru cunoașterea istorică ea contribuie la o mai profundă înțelegere — pentru epoca dată — a raporturilor dialectice: național-internațional; mase-conducători ș.a. Cartea se constituie într-un dosar de înaltă ținută și valoare științifică al istoriei noastre fierbinți, în fața căreia au de ce să pălească peste hotare toate pozițiile aflate în derivă, încercările de eludare a regulilor impuse tuturor de muza Clio.

GH. I. IONIȚĂ

DIN ISTORIA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI. DOCUMENTE ARĂDENE, 1821—1918

Editura Facla, Timișoara, 1981, 284 p.

Este un adevăr unanim acceptat în istoriografia noastră, acela că o temeinică și completă istorie a patriei, a mișcării

muncitorești și a Partidului Comunist Român nu poate fi realizată decît prin cunoașterea, în totalitate, a faptelor cu semnificație istorică din trecutul nostru, prin analiza evenimentelor și a fenomenelor petrecute de-a lungul mileniilor pe întregul spațiu geografic românesc. Numai așa istoria va putea demonstra unitatea și continuitatea vieții materiale și spirituale a poporului român în vatra strămoșească, va putea reliefa marea semnificație a luptei sale pentru unitate, independență, suveranitate, pentru libertate și progres social.

În vederea realizării acestui deziderat, cercetarea și valorificarea prin monografii, culegeri de documente, studii și articole a istoriei locale capătă dimensiuni ce depășesc cadrul aparent îngust al unor atare demersuri. Faptul este atestat de sporirea numerică, îndeosebi în ultimii

ani, a cercetărilor de istorie locală, dar mai ales de saltul calitativ înregistrat în înțelegerea necesității cuprinderii în câmpul cercetării a unor epoci istorice marcate de evenimente cu implicații majore în evoluția noastră națională.

Din această categorie de lucrări face parte și volumul aflat în discuție, alcătuit, sub coordonarea științifică a dr. Gheorghe Unc, de Eugen Glück și Alexandru Roz, cu colaborarea lui Andrei Caciora și Tiberiu Moț, volum apărut în editura timișoreană Facla. Împreună cu volumul consacrat perioadei 1918—1944, editat cu câțiva ani în urmă, el redă o imagine veridică și convingătoare asupra dinamicii procesului de dezvoltare a mișcării muncitorești pe meleagurile arădene într-o lungă și deosebit de efervescentă perioadă istorică.

Volumul este alcătuit după criteriile obișnuite în cazul unor astfel de editări; după o prefață pe cât de sintetică, pe atât de lămuritoare, sint înfățișate repertoriul (sumarul) documentelor, documentele propriu-zise, după care urmează un glosar de termeni mai puțin utilizați astăzi și care apar în aceste documente și, în încheiere, indicele general; nu lipsesc nici scurte adnotări, atunci când materialul documentar a cerut-o.

Înainte de orice trebuie să subliniem că volumul a fost alcătuit *nu prin simpla însumare a unor mărturii documentare disparate (care, fie ele chiar deosebit de interesante, nu pot sluji redării unei epoci istorice)*, ci avându-se în vedere un scop precis, acela ca istoricul, ca și cititorul mai mult sau mai puțin avizat, să poată urmări atât *evoluția mereu ascendentă a mișcării muncitorești arădene*, cât și rolul său activ în dezvoltarea și în finalizarea victorioasă a unui proces de însemnătate fundamentală pentru poporul român — *făurirea statului național unitar*. „Din analiza documentelor — se subliniază în *Prefață* —, ca o concluzie generală, reiese faptul că mișcarea muncitorească arădeană a adus o contribuție majoră la lupta de eliberare socială și națională a poporului nostru, care a culminat cu hotărârile istorice ale Marii Adunări Naționale plebiscitare de la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, privind unirea Transilvaniei și Banatului cu România. În cadrul acestei lupte, odată cu acțiunile pentru îmbunătățirea condițiilor de trai, proletariatul arădean, alături de cel al întregii țări, a avut în vedere în primul rînd problemele majore ale istoriei poporului nostru. Trebuie remarcat apoi că în lupta împotriva exploatării, pentru o viață mai bună și mai dreaptă, alături de muncitorii români, au participat și cei maghiari, germani sau de altă naționalitate, acționînd

între-o strînsă solidaritate frățească“ (p. 7—8). Sînt cîteva idei-forță ce străbat întregul volum, lor adăugîndu-li-se o altă idee majoră, cu trainic suport documentar, aceea a permanentelor legături cu mișcarea revoluționară de pe tot cuprinsul întregii țări, fapt care a permis dezvoltarea unitară a luptei organizate a proletariatului român în întregul său, în pofida hotarelor nefirești spulberate în anul Marii Uniri.

Volumul este alcătuit cu multă rigoare, pe criterii științifice, reușind să acopere bine, cu 304 mărturii documentare reprezentative, o perioadă de aproape un veac din dezvoltarea mișcării muncitorești din zona Aradului, centru industrial și proletar cu puternică și multilaterală activitate revoluționară.

Prezența, la începutul lucrării, a cîtorva documente referitoare la puternicul eou pe care l-a avut în această parte a țării revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu se justifică nu prin considerente de ordin metodologic, ci prin aceea că, acest mare moment revoluționar a reprezentat, ca și cele ce vor urma — 1848, 1859, 1877, 1918 — prilejuri de manifestare a atașamentului muncitorimii față de idealurile libertății, unității și neamului, de afirmare a sa pe arena politică în toate provinciile pămîntului românesc.

Astfel, în 1848, „în atelierele meșteșugarilor a încetat lucrul. Calfele au depus șorturile de piele și s-au alăturat cu mare bucurie maselor populare“ (p. 69); după înfăptuirea Unirii din 1859, o corespondență din București, publicată într-un ziar arădean, sublinia imensa bucurie cu care populația Capitalei a întâmpinat pe domnitorul Al. I. Cuza, considerat, pe drept, „ca om al poporului“ (p. 71); în timpul războiului pentru cucerirea independenței de stat depline a României, cauză sfîntă a întregului popor, răspunzînd apelurilor comitetelor special constituite pentru sprijinirea armatei române, printre arădenii care au contribuit la această patriotică acțiune s-au aflat și numeroși lucrători și meșteșugari (p. 95).

Cum era și firesc, *evoluția mereu ascendentă a mișcării muncitorești arădene* (pe măsura creșterii numărului muncitorilor) este bine surprinsă prin documentele incluse în volum. Pe plan organizatoric se relevă fenomenul trecerii treptate de la asociațiile profesionale de întrajutorare, înființate începînd cu a doua jumătate a veacului trecut (la Arad, Pincota, Lipova și în alte localități ale județului), la asociații muncitorești cu caracter politic, cea mai importantă fiind „Asociația generală a muncitorilor din Arad“ (1870), afiliată la Internaționala I.

Procesul a fost impulsional, ca pe întregul teritoriu al țării, de răspîndirea largă a ideilor socialismului științific, fapt care s-a repercutat pozitiv asupra evoluției organizatorice a mișcării muncitorești, inclusiv a celei din Arad. După crearea Asociației generale și după constituirea, în ultimul deceniu al veacului trecut, a sindicatelor muncitorești, evenimentul cel mai remarcabil, sub acest raport, îl va reprezenta *făurirea Partidului social-democrat român din Transilvania*, ca urmare a eforturilor concertate ale militanților socialiști din anii 1903—1905.

În această perioadă, Aradul, împreună cu Timișoara și Lugojul, a reprezentat centrul acțiunii de unificare a tuturor forțelor muncitorești române din Transilvania și Banat, o contribuție activă și multilaterală aducînd militanții socialiști arădeni Ioan Crețu, Petru Ponta, Sava Demian, Emanoil Epescu. La Arad s-a aflat, în anii 1904—1914, sediul Partidului social-democrat român și al redacției gazetei „Adevărul” („Glasul poporului”) și tot aici au avut loc congresele din 1907 și 1913 ale partidului. „Aradul — apreciază autorii — s-a conturat tot mai mult ca centrul principal al mișcării socialiste și naționale a românilor transilvăneni”, aici, „existînd și un numeros proletariat urban și rural” (p. 11). Faptul că partidul dispunea de puternice organizații atît la orașe, cît și la sate, ca un rezultat direct al activității de largă răspîndire a ideilor socialiste în masele de muncitori, dar și de țărani (de „lățire a socialismului între români”, cum se precizează în numeroase documente), este atestat de prezența la congrese a multor delegați-țărani (la Congresul de la Arad din decembrie 1907, de exemplu, din cele 25 localități reprezentate, 14 erau comune), ca și de numeroasele întruniri socialiste ce se țîn în diverse localități rurale ale Transilvaniei și Banatului (inclusiv în jud. Arad — la Pecica, Sîntana, Socodor, Ineu, Chișineu-Criș, Talpoș ș.a.). Era o mărturie a importanței pe care socialiștii transilvăneni și bănățeni au acordat-o atragerii țărănimii în organizații socialiste, acțiune care s-a desfășurat, dealtfel, pe întregul teritoriu al țării, în spiritul unității mișcării revoluționare românești, ca o expresie a aplicării creatoare a socialismului științific, și care condusese la înființarea, în 1898—1899, a peste 300 cluburi socialiste țărănești în Vechiul Regat.

Documentele atestă bogata activitate desfășurată de partid atît pentru soluționarea revendicărilor de clasă ale muncitorilor și țăranilor, cît și pentru rezolvarea, în consens cu aspirațiile și lupta întregului popor, a problemei de vitală însemnătate a făuririi statului național unitar.

Sînt amplu reflectate mișcările *revendicative cu caracter economic și politic* (îndeosebi pentru vot universal) ale muncitorilor din Arad, începînd încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea și care au cunoscut o intensitate sporită la începutul veacului nostru (înglobînd și pe lucrătorii agricoli), mișcări ce au culminat cu grevele generale din aprilie 1904, mai 1907, mai 1912, iunie 1917, aprilie 1918, la care au participat mii de muncitori români, maghiari și de alte naționalități. Li s-au adăugat sutele de întruniri și demonstrații (o mare amploare cunoscînd cele organizate cu prilejul sărbătoririi, începînd din 1890, a zilei de 1 Mai) pentru drepturi și libertăți democratice, legislație a muncii, participările la alegerile comunale, soldate cu victorii socialiste la Sepreuș (1903), Zerindul Mare (1904), Pecica (1908) ș.a. (p. 154, 165, 208—209).

În privința *rolului muncitorimii arădene în dezvoltarea luptei întregului popor român pentru făurirea statului național unitar*, documentele exprimă cu claritate aspectele de maximă însemnătate ale acestui istoric proces. Este vorba, în primul rînd, despre *statornicirea unor trainice legături între socialiștii de pe ambele versante ale Carpaților*. „Înțelegînd că desăvîrșirea unității statului național român constituia o condiție necesară dezvoltării proletariatului însuși — relevă autorii —, socialiștii arădeni au fost în permanentă preocupare de aceste legături” (p. 13). Această afirmație, ce reflectă o realitate incontestabilă, este bine susținută prin documentele incluse în volum: vizita lui C. Mille în mai multe orașe transilvănene și bănățene (între care și Arad) realizată în 1893 și care a determinat intensificarea răspîndirii literaturii socialiste tipărită la București și Iași, în aceste provincii românești (p. 123); intensa activitate desfășurată la Arad de I. Crețu, militant socialist ce activează, pînă în 1907, în cadrul Cercului socialist „România muncitoare” și al sindicatelor din București (p. 201) și care, revenit la Arad, va reprezenta social-democrația română din Transilvania la Congresul din 1908 al Uniunii Socialiste și al sindicatelor de la București (p. 206); prezența lui I.C. Frimu, dr. C. Racovski și Elena Carenin la Congresul din 1907 de la Arad al social-democrației transilvănene (p. 204—206); sprijinul acordat în timpul mișcărilor revendicative, colaborarea reciprocă la publicațiile socialiste editate de-o parte și de alta a Carpaților.

În același context al luptei poporului, a clasei muncitoare pentru deplină noastră unitate națională, documentele privind *epopeea eroică a mișcării memorandumiste (1892—1894)* relevă contribuția

adusă de patrioții arădeni la realizarea acestui mare act național: alegerea a 19 țărani și a unui meșteșugar din Șiria în delegația ce urma să înmîneze Memorandumul Curții de la Viena (p. 115—116); hotărîrea arădenilor — țărani, meșteșugari, calfe — de a susține cauza acestei mari mișcări (p. 117); manifestația de solidaritate de la Arad, în sunetele marșului „Deșteaptă-te române“, la care au participat muncitori, țărani, intelectuali, cu conducătorii memorandiști intermițați după procesul din 1894 de la Cluj (p. 130).

Tot ca o componentă de bază a luptei pentru făurirea statului național unitar român s-a înscris și *conlucrarea între Partidul Social-Democrat Român și Partidul Național Român din Transilvania*. Acțiunile comune pentru drepturi și libertăți democratice, desfășurate în primul deceniu al veacului nostru (p. 224), au pregătit terenul în vederea unirii forțelor celor două partide ale românilor transilvăneni pentru mobilizarea la luptă a poporului în vederea realizării Marii Uniri.

Pentru *anii primului război mondial*, documentele selectate înfățișează starea de spirit a populației arădene, potrivit războiului imperialist declanșat de marile puteri și în care „trăiește puternic dorința pentru o Românie Mare“ (p. 245). Sînt redate mărturii privind situația economică precară a maselor de muncitori și țărani, abuzurile autorităților în acțiunile de rechiziționare a alimentelor și a altor bunuri, precum și riposta populară împotriva acestei stări de lucruri, materializată în greve, manifestații împotriva războiului, pentru pace, al căror moment de maximă intensitate l-a constituit greva generală de la Arad din iulie 1918, la care au participat peste 5 000 de muncitori (p. 256—257).

Evenimentele care au premers istoricei Adunări de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, în cadrul cărora Aradul a avut un rol de frunte, sînt reflectate corespunzător prin mărturii documentare: constituirea, la 3 noiembrie 1918, a Consiliului muncitoresc și a consiliilor naționale locale la Arad și Pecica, compuse, pe bază de paritate, din reprezentanți ai P.S.D. și P.N.R. (ca și Consiliul Național Român Central — organul politic conducător al revoluției de eliberare națională și de unire a Transilvaniei cu România), precum și formarea gărzilor naționale române (p. 258—260). Este marcată, de asemenea, istorica sedință din 9 noiembrie 1918 a Consiliului Național Român Central, care a avut loc la Arad și care a hotărît preluarea tuturor prerogativelor administra-

tive în Transilvania și Banat (p. 263).

Unele mărturii cuprinse în volum vorbesc despre modalitatea democratică de alegere a delegațiilor pentru Adunarea Națională și descriu entuziasmul cu care mesagerii românilor, mulți dintre ei veniți din părțile Aradului, s-au îndreptat spre Alba Iulia pentru a susține înfăptuirea deplinei unități statale românești: „Grupe de flăcăi din jurul Aradului, voioși, voinici, însuflețiți, cu steagul româneasc cu emblemă, cu pîinea-n traistă, au plecat, și ieri și azi, s-ajungă duminică în cetatea lui Mihai Vodă“ (p. 264).

În volum nu este însă cuprinsă, nici măcar fragmentar, istorica Declarație de la Alba Iulia, cu toate că ea a fost votată de toți cei 1 228 de reprezentanți ai tuturor claselor sociale și forțelor politice din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, inclusiv de cei 150 delegați ai Partidului Social-Democrat, și cu toate că ea, în afara proclamării Unirii, a inclus obiective vizînd situația muncitorimii sau deziderate cu caracter general-democratic ce urmau a fi realizate în România unită și care interesau în mod deosebit clasa noastră muncitoare. Apare, în schimb, un document fundamental al mișcării noastre muncitorești și anume relatarea privind Conferința delegaților social-democrați prezenți la Adunarea de la Alba Iulia ce a avut loc, simbolic, tot în ziua de 1 decembrie 1918, și la care a fost înfăptuit „un alt act de foarte mare însemnătate pentru muncitorimea română“ (p. 266) — făurirea Partidului Social-Democrat din Ardeal, și Banat. În afara acestei hotărîri, Conferința (ale cărei lucrări au fost prezidate de socialistul arădean Sava Demian) a adoptat o rezoluție prin care se proclama necesitatea de a se stabili „strînse legături cu Partidul Social-Democrat din România“ în vederea unificării, într-o perspectivă, imediată, a tuturor forțelor muncitorești într-un singur partid la scara României întregite (p. 266—268). „Uniți într-o Românie — s-a subliniat apoi la Congresul P.S.D. din Ardeal și Banat din ianuarie 1919 de la Sibiu — vom putea forma un partid socialist puternic“ (p. 269).

Rezultat al unor stăruitoare și îndelungate eforturi de investigație științifică ale coordonatorului și autorilor, efectuate asupra unor importante fonduri arhivistice și materiale de presă din țară sau din străinătate (la care se adaugă un număr mai mic de documente selectate din volume publicate — marcîndu-se, în aceste cazuri, atît sursa primară, cît și volumele în care au mai apărut), lucrarea la care ne-am referit se înscrie ca o realizare notabilă,

ca o contribuție de seamă la cunoașterea mai aprofundată a mișcării noastre revoluționare dintr-o importantă zonă muncitorească a României. Alcătuit din mărturii documentare dintre cele mai semnificative, dispuse cronologic și beneficiind de un aparat critic corespun-

zător, volumul va servi, sîntem convinși, alături de alte realizări similare, la reevaluarea istoriei începuturilor și dezvoltării mișcării muncitorești din România de pînă la Marea Unire.

N. VASILE

CARLO TROYA,
STORIA D'ITALIA DEL MEDIO EVO
părțile I—V, Neapole, Tipografia del Tasso, Stamperia Reale,
1839—1841

Istoricul italian Carlo Troya, ca și lucrările sale, este binecunoscut cercetătorilor istoriei antice, deși cei care l-au citat în paginile studiilor lor recunosc dificultățile pe care le-au avut de învins pentru a regăsi principala operă a acestui erudit, *Storia d'Italia del Medio Evo*. Viața lui Carlo Troya, născut la Neapole, la 7 iunie 1784, este viața unui savant care își consacră întreaga putere de muncă și toate cunoștințele dobîndite unei idei, respectiv decantării și valorificării din noianul de informații acumulate în secolele anterioare, a acelora ce corespundeau principiilor și teoriilor sale. Preferințele l-au îndreptat spre studiul istoriei, el fiind, totodată, un adept fidel al ideilor liberale ale secolului al XIX-lea.

Pasiunea lui Troya pentru istorie reiese și din numeroasele călătorii de studii pe care le-a întreprins între anii 1828—1831. În urma cercetărilor efectuate el a devenit unul dintre cei mai buni cunoscători ai numeroaselor biblioteci și arhive din întreaga Italie, unde a studiat atît autorii antici și medievali, cît și pe cei contemporani cu el. Reputația dobîndită a

fost hotărîtoare pentru alegerea sa în funcția de președinte al „Societății istorice” din Neapole, pe care a exercitat-o între anii 1844—1847. S-a stins din viață în orașul natal, la 28 iulie 1858.

Storia d'Italia del Medio Evo este alcătuită din 5 părți, fiecare constituindu-se în cîte un volum. Primele trei, apărute în 1839, conțin cărțile 1—9 (p. 1—509), 10—16 (p. 510—928) și 17—25 (p. 929—1376); partea a patra, editată în 1843, cuprinde 592 p. + 80 p., iar partea a cincea, ultima, apărută în 1841, conține 27 p. + CCCCLI p.

Studiind *Istoria* lui Troya, cititorul este izbit, încă de la primele pagini, de erudiția și scrupulozitatea cu care consențează păreri diverse istorici, de migala în selectarea opiniilor acestora, de circumspecția și modestia autorului cînd își exprimă propriile păreri.

Chiar dacă se intitulează *Istoria Italiei în Evul Mediu*, lucrarea reia întreaga istorie străveche a omenirii, cu conexiunile ei etnice, de cultură și civilizație existente între semințiile care populau, în epocile respective, Europa, Asia și Africa. Este evocată viața lor zbuciumată, atît din cauza luptelor dintre ele, cît și împotriva forțelor naturii, a deselor cataclisme, ambele laturi determinînd mari mișcări de populații în diverse direcții: Nord-Sud, Est-Vest, Vest-Est, Sud-Nord.

Autorul nu are pretenția de a stabili cu precizie unde au locuit și cine au fost primii oameni pe pămînt, dar îl interesează relațiile dintre aceste neamuri, ca și ceea ce au lăsat ele posterității. În general, remarcă Troya, semințiile cele mai vechi sînt indicate cu numele generic de *indo-sciți* sau *indo-goți*, împărțiți în *indo-pelasgi*, *indo-celți* și *indocimbrii* sau *germanici*; graiurile lor se asemănau în unele privințe cu limba sanscrită, ca în cazul vechilor celți, germani, geți și traci, pelasgi și illiri. De asemenea, el explică existența unui prim alfabet, format din 16 litere, sub formă de bastonașe sau sulite, cunoscut atît de

fenicieni cît și de pelasgi și de locuitorii din partea septentrională a Europei.

La o primă lectură, cititorul poate fi dezorientat de multitudinea de informații cuprinse în text, de numele și acțiunile străvechilor seminții. Dar, decantînd mulțimea de informații, va avea satisfacția de a vedea — cel puțin în linii mari — bogăția faptelor și rezultatelor materiale ale vechilor civilizații (nume și părți de lexic transmise pe diverse căi și existînd vii și în limbile, obiceiurile, cultura și civilizația actuală), baza unei necesare colaborări și înțelegeri între popoarele contemporane, moștenitoarele întregului trecut.

Prima parte este consacrată, după cum se arată chiar în titlu, *Popoarelor barbare înainte de venirea lor în Italia*. Sînt prezentate: tradiții și legende asupra primilor barbari (îndo-sciții, pelasgi, pelasgo-licaonizii, pelasgo-tessalonienii, umbrii, oscii, italii, siculii, sicanii, ligurii, fenicienii, ambrii, slavii, sciții, longobarzii, elinii, cimmericii, sarmatii, geții); primele știri istorice despre goți, sciți, celti și alți barbari (euganezii, orobienii, rasenii, pelasgo-tirsanii, popoarele din India și China, tracii, geții, agatirșii, trerii, tisageții, masageții, sciții, scołoții, mezii, celtii, galii, anacarșii, abarienii); noile cunoștințe ale grecilor asupra țărilor barbarilor (tomirienii, greco-sciții, argipezii, indienii, siginii, veneții, umbrii, bovienii, geții, mezii, teutonii, gutonii, daco-geții); războaiele celtilor și ale altor barbari (sciții, indienii, seleucizii, galii, geții, scordiscii, arscacizii, soldurienii, gesatii, taurienii, carni, gepizii, albanii, ibericii, bastarnii, roxolanii, dardanii, dalmatii, ardienii, umbrii, ietii sau iutii); noua Indo-Germanie, adevărații îndo-sciți și adevărații cimbr (limba latină și sanscrită, indo-sermanii, îndo-sciții, alanii, bulgarii, oscii, aravizii, noricii, cimbrii, teutonii, daco-geții, tracii); invazia sarmatică, Mitridate. Ariovist și Burebista (Burebista); războaiele trace, panonice și germanice (credințe și conducători ai geto-dacilor, extinderea Romei); longobarzii și gotonii, Arminio și Maroboduo, mișcările barbarilor, popoarele din Caucaz și din Mlaștina Meotida, invazia alanică.

Partea a doua are următorul sumar: Decebal; obiceiurile germanicilor; izbinzile lui Traian asupra daco-geților; ridicarea generală a barbarilor împotriva lui Marc Aureliu; alemanii, francii și herulii; Claudiu Gotulic; pierderea Daciei romane; Ermanaric cel Mare; stabilirea francilor în cele două Galii, Atanaric; invazia hunilor, ieșirea longobarzilor; Radacais și Alaric; cucerirea Romei.

Partea a treia continuă descrierea istorică a evenimentelor: tradiții scandinave

asupra goților; moartea lui Alaric; vizigoții și burgundionii; legea Salică; vandalii în Africa; începuturile lui Attila; Codicele Theodosian; cuceririle hunilor; Hengist și Horsa; Călătoria lui Priscus; Attila în Galii și în Italia; distrugerea împărăției lui Attila; frămîntările popoarelor de la Caspica, abarii sau avarii; legile vizigoților; Euric și Augustol.

Partea a patra cuprinde tabelul cronologic al celor mai importante evenimente din primele trei părți, de fapt o amplă bibliografie comentată a tuturor surselor folosite de autor, iar *partea a cincea* reprezintă textul unui discurs despre *Starea romanilor pornind de la longobarzii*.

După cum este lesne de observat din scurta prezentare a sumarului lucrării, aceasta interesează în mare măsură și istoria țării noastre prin bogatele știri pe care le conține referitoare la pelasgi, tracii, geto-daci, luptele cu romanii etc.

La începutul lucrării, în prima carte, Troya expune „istoria peninsulei italiice...”, începînd cu anul patru sute șaptezeci și trei al erei noastre, atunci cînd barbarii au desființat Imperiul de apus, dar înainte de orice altceva... obîrșia și obiceiurile acelor barbari și ale aceluia care, înaintea lor, ajunseseră în Italia“ (p. 7).

Cercetînd istoria acestor popoare, el trece în revistă teoriile legate de primele seminții care ar fi populat Italia: *goții*, confundați deseori cu *sciții*, despre care afirmă că „nu puțini dintre scriitorii moderni spun că din ei descind chiar și pelasgii și tirenii“, *sciții*, *slavii*, *celții*, *germanicii* — „strămoșii francilor și ai longobarzilor“, care ar fi venit cu toții din „India sau dintr-o altă zonă a Asiei orientale“ (p. 7). Despre *goți*, Carlo Troya arată: „mă voi îndemna a pune în lumină faptul că goții nu pot fi considerați a fi alții decît acei goți sau daci, ieșiți din Tracia, asupra căroră împăratul Traian a obținut strălucite victorii“ (p. 8).

Cauza mărturisită care l-a determinat pe autor să se ocupe de originea popoarelor antice și de obiceiurile lor este „nu dorința de erudiție, ci necesitatea de a pune astfel în ordine narațiunile care, pornind de la cele mai îndepărtate fapte, să aducă, încetul cu încetul, într-o lumină mai bună, pe cele mai apropiate, fără necazurile implicate de numeroasele digresiuni și de amplele dispute care tulbură înlănțuirea evenimentelor și devin nesfîrșite dacă la povestirile istoricului cronologia nu aduce lumină, încurajare, conciziune“ (p. 9).

Sînt enumerate apoi părerile legate de cei mai vechi locuitori ai Italiei, după care autorul reconstituie aria de întindere a sciților în lumina izvoarelor antice și corectează opinia intrată în istorie încă din timpul lui Iordanes, care i-a confun-

dat pe goți cu sciții ; după el, istoricii mai târziu, cei creștini, au urmat această linie.

Cîtiva dintre istoricii creștini, numiți „moderați” de Troya, au considerat că poporul scit s-a format nu înainte de epoca lui Faleg și a împrăstierii babilonice a semintilor. Aceste popoare sînt denumite fie falegi de la Faleg, fie pelasgi, prin schimbarea numelui de Faleg în cel de Paleg ; ele s-ar fi oprit în regiunile învecinate cu Tyrul, principalul oraș al Feniciei, unde au luat numele de pelasgo-tireni și, apoi, s-au deplasat în Italia.

Rezultă din aceste opinii că strămoșii locuitorilor Italiei au vorbit limba sanscrită, că ei au dat multor localități și ape nume indiene (Pad, Arno) și celte (Alpii, riul Albula, vechea denumire a Tibrului și însăși Italia). „Așa că mulți cred astăzi — arată Troya — că au descoperit la Ind patria noastră și că au aflat de unde derivă asemănările care li se par că ar exista între sanscrită și limbile vechilor celți și germanici, a geților și tracilor, a pelasgilor și a illirilor ; și, înainte de orice altceva, unitatea dintre sanscrită și idiomurile din Grecia și Italia” (p. 29—30).

Istoricii contemporani cu Troya consideră că și pelasgii ar fi venit din Africa, mai precis din Etiopia, spre deosebire de istoricii antici, care îi apreciau drept o populație indigenă din Argolida, numită astfel după Pelasgus, care ar fi fost fiul lui Niobe. Din cauza unor cumplitе cutremure, susțin Hesiod, Eschil, Apollodor, Dionysos din Halicarnas, o parte a pelasgilor ar fi fost obligată să rătăcească spre alte meleaguri, iar o alta ar fi rămas în Licaonida, împreună cu tânărul Lycaon, fiul lui Pelasgus. Numele de Pelasgia s-a extins asupra întregii peninsule, denumită mai târziu Peloponez. Acesta a fost motivul pentru care pelasgii au fost considerați deseori strămoși grecilor, opinie negată de Herodot, „care a auzit, în diverse zone, populații pelasge vorbind o limbă cu totul barbară, adică diferită de greaca timpului său și neînțeleasă nici măcar de vecinii lor ; el presupunea că acest idiom neînțele constitule rămășițele unei antice limbi” (p. 34).

Începuturile pelasgilor sînt învăluite în negura misterelor, ceea ce se știe sau se presupune despre ei sînt călătoriile pline de primejdii pe pămînt și pe mare, cuceririle în Epir și Italia. Pherekide din Leros, numit Atenianul, Antioh din Siracuza, Aristotel, Nicandru din Pergam, Dionysos din Halicarnas, Pausanias păstrează amintirea pelasgilor și sosirea lor în peninsula Italiei, unde au luat pămînturi ausonilor, opicilor și umbrilor și au început să construiască orașe dese și

mici. Aici ei și-au schimbat pentru a treia oară numele, din ahei, apoi pelasgolicăonizi, în oenotrii. După Antioh și Aristotel și caonii sau conii ar fi avut aceeași origine pelasgică.

Epoca în care au venit pelasgii a fost fixată de Nicandru într-o vreme care ar preceda destul de mult expedițiile lui Hercule : Dionysos din Halicarnas stabilește sosirea lui Oenotrus la cea de-a 17-a generație înainte de războiul Troiei, adică în anul 1837 î.e.n. ; Aristotel afirmă că oenotrii locuiau deja în Italia înaintea domniei lui Sesostris în Egipt, cu multe secole înainte de existența regelui Minos în Creta. Astfel, oenotrii par indigenii Italiei, numiți așa fie după Oenotrus, rege al sabinilor, după cum afirmă Varro, fie după un cuvînt grec care desemna vinul existent în abundență în Italia. Tucicide povestește despre un anume Italus, rege al arcadienilor, care ar fi domnit în peninsula și care i-ar fi dat numele de Italia.

„Apare zadarnic studiul celui ce consideră imposibilă orice fel de navigație pe timpul lui Oenotrus, ca și studiul celui care, prea încrezător, se bazează pe tradițiile ancorării sale pe țărmul nostru ; unii — arată Carlo Troya —, doriți să reducă vechimea acelor triburi, pentru a-i transforma pe păstorii sau piratii lui Oenotrus într-un popor instruit, aducînd indigenilor din Italia arta și știința greacă ; alții, înclinați să mărească vechimea acestora, îngîmfîndu-se în a crede că doar Italia a putut să înstruiască Grecia prin mijlocirea indigenilor oenotrii și că, în epoca cînd aceștia erau pelasgi sau încă barbari, au navigat spre Peloponez, de unde, într-o altă epocă, urmașii lor, conduși de Oenotrus, s-au întors în patria strămoșilor” (p. 38). Sosirea pelasgilor în Italia îi oferă lui Troya ocazia de a face o digresiune asupra popoarelor care trăiau aici : ausonii, siculii, ligurii, umbrii, etruscii.

O altă opinie despre aborigenii Italiei este aceea potrivit căreia ei ar fi de origine *feniciană*. În legătură cu acest grup, de pelasgi, Troya menționează că s-ar fi distins de primul grup pelasgic, după circa șase secole, în Peloponez, Tessalia, Cranaida. Herodot afirmă că „pelasgii din Attica se numeau încă cranaizi” și „întreaga zonă ce va purta mai târziu numele de Ellada sau Grecia era în stăpînirea pelasgilor” (p. 49). Se pare că și ei aveau un alfabet format din 16 litere, asemănătoare cu cele ale alfabetului runic despre care Diodor afirmase că erau încrustate pe monumentele din Grecia. Din păcate, din cauza marilor frămîntări din natură, au pierit vestigiile rămase de la aceștia. Diferite cataclisme au determinat exodul pelasgilor către Asia Mică, unde s-au stabilit în

Frigia, în Dardania, denumită după Dardanus, conducătorul lor, și au clădit Troia.

Pelasgii rămași în Tessalia au avut de luptat împotriva lui Deucalion, care a înfrânt o parte din ei, alungându-i de acolo spre Aetolia, Phocida, Beotia, Euboea, Ciclade, insula Lesbos, Creta și în Asia Mică. „Din aceste cauze au început să aibă faimă de popor rătăcitor“ (p. 53). Grupa cea mai numeroasă a pelasgilor s-a îndreptat însă spre Epir, la rudele lor, vechii pelasgi, numiți acum dodoni, neam foarte puternic, fiind cunoscut drept popor sacru și favorizat de Oracolul din Dodona. De aici — după cum rezultă din legendele antice — Oracolul i-a îndreptat spre Italia. O parte a acestui grup pelasgic s-a așezat la gurile Padului și a întemeiat Spina, alții spre Ravenna, apoi s-au extins în zona care se va numi Picenum și spre Apenini, unde s-au războit cu umbrii, fiind obligați să se îndrepte spre lacul Cutilia, unde s-au așezat, întemeind o localitate cu numele de Teba.

Împreună cu aborigenii s-au întors împotriva umbrilor pe care i-au înfrânt și au ocupat orașul Cortona. După lupte aspre cu siculii, pelasgii au întemeiat Agilla, numită mai târziu Cere, Tarquinia, Alsio, Saturnia, Pisa. Confruntarea pelasgilor cu auruncii și oscii s-a terminat prin ocuparea de către primii a unei părți din Campania. Aceste relatări Troya le preia după Dionysos din Halicarnas, Hellanicus din Lesbos, Cato, Pseudo-Servius din Fulda și Varro.

În Attica locuitorii rămași au început să se numească eleni, după numele fiului lui Deucalion, Ellenus, în fața cărora rasa pelasgică s-ar fi împrăștiat, rămânând liberi în Tessalia, în Dodona, în câteva zone ale Beotiei, „dar arcadienii, printre care Herodot îi include pe pelasgi, au fost unici din Pelopones despre care el afirmă că n-au putut fi alungați“ (p. 67). Deci, Ellada ar fi fost creată de familia lui Deucalion și pelasgii, încetul cu încetul, uniți cu elenii, și-au pierdut propria ființă și și-au uitat limba. Alții consideră (Conon, Pseudo-Servius din Fulda) că învinșii s-au refugiat în insulele arhipelagului și au navigat spre Italia, iar o altă parte a lor spre Asia Mică (după Herodot), respectiv aegiăleii, numiți după Ion, fiul lui Xuthus, ionieni. Istoricii relatează însă că vechii pelasgi vor reveni din când în când în Samothrace, „antic leagăn de rituri oculte și misterioase“ (p. 68), ale cărui mistere vor fi aduse și în Italia de Pelasgus. Pliniu îi atribuie acestuia și introducerea în Latium a literelor. După Iginus — pelasgul Hernicus, venind cu un grup de oameni în munții din jurul orașului Anagni, a creat poporul hernicilor, „obișnuiți să

lupte, după moda pelasgică din Arcadia, cu piciorul stâng descălțat și deprinși să-și acopere capul cu piei de lup“ (p. 72). Troya afirmă că „aborigeno-pelasgii nu au pierdut nicicând stăpânirea asupra Latiumului, până în timpurile războiului troian, pe vremea regelui lor, Latinus, de la care au luat numele de latini“ (p. 72).

Toate acestea „le-au permis să constituie, în scurtă vreme, un însemnat stat“ (p. 78), dar, în curând, flagele groaznice s-au abătut asupra lor, determinând noi mișcări spre Atena, Epir, Arcadia, Peloponez.

În timp ce acestea se petreceau în regiunile Italiei, Greciei și a Asiei Mici, Sesostris, „numit de unii istorici Ramses, plănuia să-i înfrângă pe sciții europeni și pe traci. Se povestește, menționează Troya, că popoarele învinse de el se mai amintesc încă în egiptene și că printre acestea se disting cei din neamul Tamou, formidabili asiatici blonzi, numiți flagelul lui Sdret, adică sciți; dar sciții lui Sesostris, după Herodot, aparțineau de Europa și puteau fi învinși dincolo de Tanais“ (p. 87). Spre deosebire de opinia lui Herodot, Valerius Flaccus a păstrat amintirea unor tradiții opuse, după care Sesostris, învins de către geți sau goți, a dus o oaste egipteană pe râul Phasis, pentru a împiedica trecerea geților. În cazul respectiv, goții (sau geții) au păstrat încă bucată de pământ pe care Iordanes le-o distribuise în Mlaștina Meotida. Dio Chrysostomos afirmă că geții, pornind înainte de epoca lui Hercule Tebanul și trecând Dunărea, s-au oprit în Tracia superioară, care, în secolele următoare, s-a numit Misia și apoi Moesia și unde Posidonius și Strabon consideră că, în timpurile războiului troian, locuia un popor de misi, diferiți de mysii din Asia Mică. Asupra geților sau goților din Misia tracică domnea în acea epocă Telephus, „cel născut din Auge, sora lui Priam și Hercule, asemănător tatălui în ceea ce privește puterea corpului și curajul; același pe care Licofron îl numește rege al mysilor din Asia și tatăl lui Tyrrhenus și al lui Tarcontus“ (p. 87—88). I-a urmat la domnie fiul său Eurypheus, nepot al lui Priam și văr cu Cassandra și care a pornit cu goții (geții) săi în ajutorul Troiei, asediați de greci. Tracii au venit și ei în apărarea asediaților, conduși de Rhesus, au mai sosit și tracii de la Helespont și cei de la Ebru, dar soarta războiului a vrut ca Troia și sprijinitorii ei să fie înfrinți. A urmat o mare împrăștiere de popoare spre Tracia, Sicilia, Italia (unde Eneea ar fi ridicat Roma).

La începutul cărții a doua, Troya declară: „în prezenta carte voi da cele mai vechi amănunte istorice despre cel de-al

doilea val de barbari. Prin moartea lui Priam încetează timpurile fabuloase, dar nu încetează complet poveștile asupra minunatei, deși scurtei stăpîniri asupra Troiei, pe care rău ar fi numit-o grecii «barbară» în epoca în care au învins-o» (p. 97).

Termenul de barbari nu se mai poate atribui, în acea vreme, nici grecilor. În continuare, se face o amplă prezentare a popoarelor din Italia, după ruinarea pelasgilor. Lido-tirsensii, datorită calității lor de buni navigatori, au dat numele lor mării Tirenene. Veniți în Italia, se vorbește despre ei sub numele de raseni, tirseni, sau tirreeni, trusci (de către greci) și etrusci (de către romani). Stăpînirea lor a început — după Varro — pe la mijlocul secolului al XIII-lea î.e.n., adică cu 500 de ani înaintea creării Romei.

Acești tirseni — după părerea lui Dionysos din Halicarnas, Sofocle, Mirsilius din Lesbos, Filocorus, Hellanicus din Lesbos etc. — sînt o parte a pelasgilor, cărora „atenienii le-au dat numele de pelasgi, adică berze, văzîndu-i trecînd peste mare ca păsările” (p. 101).

Pentru a infirma sau confirma teoriile potrivit cărora originea scrisului, limbii și a popoarelor s-ar afla în India, Troya trece în revistă concluziile ce rezultă din analiza analelor asiatice. În acest context se vorbește despre huni, fini, turci, după care se revine asupra pelasgo-tirsensilor, de data aceasta plecînd din Italia spre Sicilia, Acarnania și Atena. La Atena „ei au ridicat zidul numit pelasgic. Acel zid a durat mai multe veacuri, ca și numele acesta, dovadă a măiestriei pelasgo-tirsensilor în arta construirii, artă care, după părerea multora, a fost învățată în Italia de la ei” (p. 109).

În epoca lui Homer și a lui Hesiod, arată Troya, încep să fie mai bine cunoscute în Grecia regiunile cărora li se acorda numele general de Tracia, respectiv de la Marea Adriatică pînă la Pontul Euxin. Heraclizii stăpîneau în Illiria și Macedonia, iar Perdiccas „a pregătit moștenirea, transmisă de el, printr-o lungă serie de succesori, lui Alexandru care, prin tatăl său Filip, este din neamul lui Hercule și prin mama sa din viața lui Ahile” (p. 110). Licurg, cunoscutul legiuitor al Spartei, a fost și el din neamul Heraclizilor; de teama lui o parte a lacedemonienilor s-a refugiat în Italia, unde, după unirea lor cu sabinii, ar fi introdus obiceiuri și legi spartane. Grecii din Milet au clădit, în apropiere de gurile Dunării, Tomisul și Istoriopolisul — după cum scrie Iordanes — cu permisiunea sciților sau goților și au întemeiat Olbia la confluența râurilor Hypanis cu Boristenes.

Tracia era limitată la început de Dunăre, Sava, Drina și Axios și era locuită de „popoare cu nimic mai puțin mîndre” (p. 115) decît cele pomenite mai înainte de Troya. De la Herodot ne-au rămas știrile cunoscute despre traci și anume că era neamul cel mai numeros de pe pămînt, după indieni. O parte a tracilor a plecat din Europa în Asia Mică, unde s-au așezat în Bithynia, la Pontul Euxin. Tot din Tracia au plecat brigii, care locuiau la hotarul Macedoniei și pe muntele Bermois; ajunși în Asia Mică și-au luat numele de phygi, iar, dintre ei, unii au întemeiat o colonie în Armenia. Strabon, la rîndul său, amintește și de alți traci, care au trecut din Tracia în Armenia, lîngă regatul Mezilor, unde, datorită unor obiceiuri războinice, au fost numiți sara-pari.

Tracii europeni, precizează Carlo Troya, au dus nenumărate bătălii cu dușmanii, „rîurile lor au fost înroșite deseori de sînge și nu rareori pe tîrmurile Traciei se hotărau destinele Italiei” (p. 116). În insulele din Tracia, pe vremea lui Coleos din Samos, mai domneau încă pelasgo-tirsensii. Nipseii și scermiazii se aflau la nord de Bizanț, la sud se găseau dolonii, care erau stăpîni Chersonesului tragic. Odrizii trăiau la început pe Hebrus, ei constituind „puternice popoare din care s-a pretins ca și din liguri, că s-ar fi născut Marte, zeul războiului” (p. 116). Denteleții ocupau gurile fluviului Hebrus, cel mai mare dintre rîurile Traciei, iar apsinthioii trăiau între Hebrus și fluviul Mela. Trausii, care plîngeau la nașterea omului și rîdeau la moartea sa, locuiau la picioarele munților Rodope. Tot în munții Rodope se găseau dioii, „populație foarte puternică, înarmată cu spade, din care cauză oștenii erau numiți pedestrii *macherofori* sau *ensiferi* și care, în unele lucrări de istorie ale lui Tuciddide, nu sînt numiți dioi, ci daci” (p. 116). Din coastele muntelui Pangacus satrii scoteau mult aur, aveau oracole și preoți numiți *bessi*, denumire care s-a extins apoi asupra satrilor. Între Axios și Stymon, în dreapta muntelui Cercina, locuia o parte a peonilor, „care se consideră de viță troiană” (p. 117), iar în stînga lui se aflau sintii și războinicii *medi*. Sintii au sosit din insula Lemnos și au fost numiți mai tîrziu *sai* sau *sapi*; ei au stăpînit Heraclia sintică. Crestonii locuiau la punctul de vărsare al râului Echidorus în Axios; o parte din ei ar fi trecut și în Acte, respectiv în peninsula muntelui Athos, față în față cu sithonii, cei care „se mîndreau cu faptul că Orfeu s-ar fi născut pe pămîntul lor” (p. 117).

După această enumerare a triburilor tracice din partea meridională a Traciei, Troya se ocupă de tracii nordici și anume:

dardanii, de pe malurile Drinei, tribalii — despre care Isogen spune că puteau vrăji cu privirea — ce locuiau în șesurile din apusul Serbiei, pînă la stînga rîului Escus sau Iscarus; la dreapta acestora erau terrii sau tilatii și crobizii. „Ultimii, în partea răsăriteană a Serbiei și în toată Bulgaria de astăzi, apăreau geții sau goții, circumscriși într-un teritoriu delimitat de crobizi, de Dunăre, de Pontul Euxin și de munții Haemus... În curînd însă, geții vor părăsi zona munților Haemus și, trecînd dincolo de Dunăre, se vor distinge în geții propriu-ziși și dacii sau daii, pe care unii îi consideră a fi dioii, sau altfel spus macheroforii, trecuți de la munții Rodope la Haemus și de la Haemus în această nouă așezare“ (p. 118).

Despre credințele neamurilor tracice se spune că adorau zeii Bendis sau Diana, Vesta și Bacchus, îl prețuiau pe Mercur, ca o zeitate a regelui, din care ar fi coborîtor acesta. Apsinthioii mai aveau o divinitate numită Plistorus. Autorul enumără cîteva modalități de a efectua sacrificiile și ritualurile de înmormîntare la traci: „Femeile din Peonia sacrificau Dianei cu ritualul hiperborean, învelind ofrandele cu paie de orz. Funeralii splendide onorau moartea bogăților și timp de trei zile, cu strigăte și gemete, se aduceau sacrificii de animale de tot felul; oamenii se așezau apoi la un prînz lugubru și cînd, în sfîrșit, cadavrul era înmormîntat sau ars, deasupra mormîntului se ridica un tumul în jurul căruia se desfășurau tot felul de jocuri, cu mari premii acordate învingătorilor și mai cu seamă celor ce se distingeau în lupte, prețuite de traci mai mult decît orice alt lucru“ (p. 118).

Unele dintre aceste popoare, arată Troya, se guvernau în comun, avînd propriile lor legi: peonii, satrii, dioii sau macheroforii; alte popoare se supuneau regilor. Regatul odrizilor era ereditar, al celorlalți nu. „Aveau obiceiul de a se tatua, bărbații se ocupau cu pregătiri războinice, iar femeile erau lăsate să lucreze ogoarele și să ducă turmele la păscut. Armele folosite de traci — cu excepția diolilor sau macheroforilor care preferau spada — erau scuturi ușoare și pumnale scurte. Pe cap aveau blănuri de vulpe, erau îmbrăcați cu tunici și veste viu colorate. Cunoșteau arta dansului, conferindu-i însă o nuanță mîndră și războinică. Din limba lor s-au păstrat foarte puține cuvinte, ea rămînînd o foarte redusă și întotdeauna înșelătoare materie de comparație cu cuvintele din Persia, India și din alte regiuni răsăritene ale Asiei“ (p. 120).

Troya amintește de stratificarea populației din Tracia în trei „caste“, în afară de cea a agricultorilor: a regilor, adoratori ai lui Mercur; a preoților, printre care se pare că puterea cea mai mare au avut-o la început bessii satrilor; și cea a războinicilor și a nobililor. Aceste caste au apărut mai vizibil la geți, caste a căror existență se va observa mai tîrziu și în Spania, în timpul vizigoților, și în Italia, la ostrogoți. Geții au avut obiceiuri mai deosebite, cu toate că, în general, trăiau la fel ca tracii: azvîrleau săgeți împotriva cerului, „pentru a-l avertiza să înceteze cu fulgerele“ (p. 121). Zeitatea principală a geților era, la început, Gebeleizis, pe care unii îl aseamănă lui Saturn. Zamolxe va face să înceteze acest cult. Despre Zamolxe se spune că ar fi învățat în Egipt știința astrelor și că știa să prezică evenimentele după aspectul cerului. După ce a obținut mari bogății în Grecia s-a întors în mijlocul poporului său, pe care l-a educat după doctrina sa: „să aibă sufletul incoruptibil, să știe că moartea nu dăuna decît corpului; cînd sufletul se despărțea de trup putea să se bucure etern de zile fericite“ (p. 121). Zamolxe afirma că aceste lucruri i-au fost arătate de zeita Vesta și îndemna poporul și regele să creadă în ele. După un timp oarecare, Zamolxe s-a retras într-o peșteră și a reapărut doar peste 3 ani. Despre această peșteră, Troya emite două ipoteze: că s-ar afla pe țărmul sudic al Dunării, denumită Cira sau Keiris și despre care legendele relatează că în ea s-ar fi adăpostit titanii învingei de zei și că tot în ea se refugiau, uneori, popoarele încercate de războaie; conform celei de-a doua ipoteze, peștera s-ar fi aflat pe muntele Cogaeon, „de unde ia naștere rîul cu același nume“ (p. 122).

Din această peșteră Zamolxe dădea sfaturi regelui. Reîntorcîndu-se printre geți după trei ani, el a fost chemat să participe la conducerea țării și „iată-l — spuneau geții — pe bunul demon sau pe geniul nostru, iată-l pe însuși Gebeleizis, care a luat înfățișarea lui Zamolxe, pentru a ne călăuzi spre o viață mai demnă și mai curajoasă“ (p. 122). De aici reiese, conchide Troya, că Zamolxe a fost considerat zeu, la fel ca Buddha sau Tanausi, și aceasta în epoca în care preoții erau principii și căpitani de oști și cînd legile și analele popoarelor formau un singur tot cu dogmele, din care cauză s-au numit nemuritori, trimîndu-i lui Zamolxe, pe care sperau să-l revadă, din cinci în cinci ani, solii cu diverse rugămînturi.

ANA-MARIA COMAN

„REVISTA ARHIVELOR“,

nr. 1—4/1981

„Revista arhivelor“, editată de Direcția Generală a Arhivelor Statului, se impune ca o publicație cu personalitate distinctă în peisajul revistelor de istorie din țara noastră. Prin publicarea de studii, articole, comunicări, prin prezentarea de fonduri documentare și materiale pe teme de legislație și teorie arhivistă, cât și prin participarea fecundă, cu recenzii și note bibliografice, la schimbul de opinii științifice generat de aparițiile noi din literatura de specialitate, ea aduce o contribuție notabilă pe frontul istoriografic. De asemenea, este de subliniat că, în paginile revistei, își găsesc un loc aparte contribuții substanțiale, de strictă specialitate arhivistă, asupra diferitelor aspecte ale vieții econo-

mice, social-politice și culturale. Acestor considerații generale li se subsumează și cele patru numere apărute în anul 1981, care reunesc o serie de materiale, rod al unor investigații științifice întreprinse atât de cercetători din cadrul instituției pe care o reprezintă revista, cât și de colaboratori din exterior, specialiști pe tărîmul istoriei.

Primul număr din anul 1981 al „Revistei Arhivelor“ consemnează, la loc de frunte, aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. Grupajul de documente cuprinde: *Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu și Telegrama Consiliului de conducere al Ministerului de Interne adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu.*

La rubrica *60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român*, este inserat studiul intitulat *P.C.R. în istoria poporului român*, semnat de Ion Ardeleanu. După ce subliniază faptul că Partidul Comunist Român este continuatorul celor mai înaintate idealuri pentru care a luptat poporul român și că, în cadrul Congresului, s-au formulat calde „aprecieri la adresa luminoaselor tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste din țara noastră“, autorul arată că toate documentele programatice supuse dezbaterii, ca și discuțiile care s-au purtat în timpul Congresului din mai 1921, au ofe-

rit o imagine cuprinzătoare a hotărârii clasei muncitoare de a înarma partidul cu o strategie și o tactică revoluționară, în vederea îndeplinirii misiunii sale istorice de făurire a societății socialiste în România. Delegații întruniți în marele forum comunist au abordat, în spiritul aspirațiilor poporului muncitor, marile probleme ale dezvoltării societății românești, în condițiile desăvârșirii unității statului național, realizată în 1918. Congresul din mai 1921, precizează autorul, a marcat unificarea organizatorică a partidului revoluționar al clasei muncitoare la nivelul României întregite.

La aceeași rubrică este cuprins și articolul 45 de ani de la procesul militanților comuniști și antifasciști judecat la Brașov (27 mai—5 iunie 1936), realizat de Olimpiu Matichescu. Studiul aduce în circuitul istoriografic noi mărturii despre activitatea revoluționară, împotriva pericolului fascist, desfășurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în vederea realizării Frontului Popular Antifascist. Intransigența, dirzenia și principialitatea manifestate în timpul anchetei, poziția adoptată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cadrul procesului, de demascare a caracterului reacționar și premeditat al acuzatorilor, au contribuit la potențarea mișcării de solidaritate a opiniei publice democratice cu militanții comuniști și antifasciști inculpați. Procesul politic de la Brașov, conchide autorul, prin implicațiile și ecoul său, a dus la creșterea stării de spirit revoluționare, antifasciste din țară, la amplificarea gradului de mobilizare a poporului român în jurul politicii promovate de P.C.R. pentru apărarea independenței, suveranității și integrității României.

Nicolae Stoicescu și Florian Tucă, semnează, la rubrica *Studii și comunicări*, un material dedicat bătăliei de la Posada, prilejuit de împlinirea a 650 de ani de la acest episod. Autorii scot în evidență importanța acestei victorii militare a strămoșilor noștri în cadrul procesului complex de închegare a statului feudal independent Țara Românească; ei subliniază că „Posada” a reprezentat o mare victorie obținută de poporul român în lupta sa pentru independență și suveranitate, pentru dezvoltarea liberă pe pământul strămoșesc. *Documente ragusane în colecția de microfilme a Arhivelor Statului*, constituie obiectul comunicării întocmită de Radu Constantinescu, în care autorul relevă însemnătatea respectivelor documente pentru istoria românească din secolele al XV-lea și al XVI-lea.

Prin studiul *Informații inedite privind evenimentele revoluționare de la 1848 în Lugoj*, Tiberiu Moț, întregeste

tabloul istoric cunoscut, iar prin unele documente inedite modifică o serie de puncte de vedere din literatura de specialitate. Analizând conținutul proceselor verbale ale ședințelor Comitetului provizoriu, constituit la 30 octombrie 1848 în comitatul Caraș, autorul arată că ele oferă posibilitatea corijării datei de constituire, ca și a activității acestui organ local al puterii din timpul revoluției de la 1848.

De un real interes în rîndul cititorilor se bucură și rubrica *Temeiuri pentru o istorie multimilenară*, în cadrul căreia sînt prezentate noi achiziții de documente făcute de Arhivele statului; dintre acestea semnalăm: *Documentele din timpul domniei lui Șerban Cantacuzino* (Doina Tinculescu și Silvia Vătafu-Găitan) și *Noi documente turcești privind evenimentele din 1821—1822* (Valeriu Veliman).

Numărul doi al revistei debutează cu rubrica *Documentele zilelor noastre*, care cuprinde, în extras, partea istorică din Expunerea 60 de ani de slujire devotată a poporului, de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, pentru construirea socialismului și ridicarea bunăstării maselor, pentru independența patriei, colaborare internațională și pace, prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la adunarea festivă din Capitală, din 8 mai 1981, consacrată aniversării a șase decenii de la făurirea Partidului Comunist Român.

Parte componentă a patrimoniului cultural al țării noastre. Fondul arhivistic național reprezintă un tezaur și o sursă de informare de excepțională valoare pentru studierea istoriei României. Studiul *Fondul arhivistic național și contribuția sa la cunoașterea istoriei patriei și a P.C.R.*, semnat de Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului, prezintă, în lumina sarcinilor rezultate din documentele de partid, din opera președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, activitatea desfășurată de D.G.A.S. pentru dezvoltarea și completarea acestuia, redă amploarea luată de cercetările arhivistice, mai ales după Congresul al IX-lea al P.C.R., cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a cerut istoricilor să prezinte trecutul de luptă al poporului nostru așa cum a fost, deoarece numai astfel se pot sluji interesele națiunii.

În același număr, Mircea Mușat publică articolul cu privire la *Lupta Partidului Comunist Român, a mișcării muncitorești din România pentru independență și suveranitatea patriei*. Autorul argumentează că mișcarea noastră muncitorească, partidul revoluționar al clasei muncitoare au socotit realizarea in-

dependenței și unității statului național român ca elemente imperios necesare pentru propășirea țării și pentru rezolvarea problemelor esențiale cu care ea se confrunta. În același timp, subliniază necesitatea istorică obiectivă a făuririi statului național unitar român, act reclamat de evoluția societății românești și înscris ca o coordonată de primă însemnată a luptei poporului nostru pentru apărarea și consolidarea independenței naționale. După făurirea P.C.R., în mai 1921, se arată în articol, problemele apărării independenței și suveranității naționale au constituit comandamente de bază ale întregii activități desfășurată de partid. Având în față, permanent, interesele supreme ale națiunii, P.C.R., a reușit, în anii celei de-a doua conflagrații mondiale, să găsească un limbaj comun cu toate forțele și grupările politico-sociale, care se opuneau Germaniei hitleriste și regimului dictatorial antonescian, în vederea salvării naționale, înfrățind cu succes insurecția din august 1944 — început al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

Un material de actualitate semnează Gheorghe Surpat, pe tema *Progresul economic și social al României socialiste în lumina documentelor Partidului Comunist Român*. Triumful societății socialiste — subliniază autorul — a pus în fața partidului comunist noi sarcini de natură politică, economică, socială, ideologică și culturală, care au fost soluționate în perioada dintre Congresele IX—XII ale partidului, asigurându-se progresul multilateral al țării. Perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R., arată Gh. Surpat, constituie epoca cea mai dinamică și laborioasă din istoria poporului român. Succesele obținute în anii socialismului vin să demonstreze, fără putință de tăgadă, caracterul științific și, totodată, viabilitatea, justetea politicii partidului comunist, capacitatea sa de a aplica în mod creator socialismul științific la condițiile concrete ale țării noastre.

Solidaritatea internațională — *permanență a mișcării muncitorești din România*, se intitulează articolul semnat de Gheorghe Unc, care demonstrează, pe bază de documente, că mișcarea noastră muncitorească s-a identificat cu aspirațiile și năzuințele poporului român, exprimându-se ca un detașament viguros al mișcării muncitorești internaționale. Principiul solidarității internaționale — se menționează în articol — a stat în permanență în atenția programelor mișcării muncitorești de la noi. După 1921, P.C.R. a ridicat pe o treaptă superioară tradițiile de solidaritate internațională

ale mișcării muncitorești și socialiste din România. Imbinând dragostea de țară și popor cu spiritul solidarității revoluționare internaționale, P.C.R. și-a întărit continuu relațiile cu partidele comuniste, cu mișcarea muncitorească internațională, inițiind și conducind o gamă foarte bogată de acțiuni de solidaritate cu lupta proletariatului din alte țări. O secvență importantă din articol evidențiază că rolul hotărâtor în elaborarea liniei politice, a strategiei partidului și în transpunerea ei în viață revine secretarului general al P.C.R. Exprimând concepția partidului nostru cu privire la solidaritatea internațională în epoca contemporană, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază că această amplă noțiune trebuie să includă, conform transformărilor petrecute în lume, toate forțele democratice, progresiste, antiimperialiste, în lupta pentru pace, progres social și independența popoarelor.

La rubrica *Studii și comunicări*, în nr. 2 al revistei sînt prezentate memoriile militantului român pentru triumful ideilor democratice, de unitate și independență națională — A. Candiano-Popescu (1841—1901). Ioana Burlacu și Traian Rus, după ce redau pe scurt conținutul acestor memorii, arată că ele constituie un izvor documentar interesant, care contribuie la o mai profundă cunoaștere a unor aspecte importante ale vieții politice din țara noastră în ultimele trei decenii ale secolului trecut. Liviu Boar prezintă *Ecoul evenimentelor revoluționare românești din 1821 în scaunele Ciuc și Giurgeu*, scoțînd în evidență neliniștea autorităților habsburgice, care urmăreau cu îngrijorare desfășurarea evenimentelor și implicațiile internaționale ale pătrunderii armatelor turcești pe teritoriul țărilor române. Totodată, sînt reliefate măsurile luate pentru a preîntîmpina eventuale mișcări populare și infiltrarea ideilor revoluționare în imperiu.

Tot în acest număr, revista prezintă o serie de materiale cu privire la *Teoria și practica arhivistică*, între care remarcăm: *Microfilmarea în arhive* (Sanda Bădărău, Valeria Șindrilaru și Mihai Statie) și *Interviu cu participanții la instruirea responsabililor de arhivă de la organizațiile socialiste centrale*.

Cu prilejul aniversării a 160 de ani de la Revoluția din 1821, revista publică, la rubrica *Științe auxiliare*, două interesante materiale. Primul se referă la *Steagul revoluției din 1821*, comunicare elaborată de Gheorghe D. Iscru, care redă procesul recuperării și conservării acestui stindard. Așa cum reiese din material, steagul cel mare al revoluției era simbolul ideii de unitate națională a

poporului român și semnifica, totodată, independența acesteia față de mișcarea eteristă. Îmbrățișând aceeași idee, Olivia și Alexandru Strachină publică, în continuare, *Reconstituirea steagului revoluției din 1821*.

Al treilea număr al revistei se deschide cu articolul intitulat *Sarcinile cercetării istorice în etapa actuală*, apărut sub semnătura lui Ștefan Ștefănescu. Evidențiind realizările istoriografiei românești din ultimii ani, autorul conchide că istoricii români sînt chemați să-și sporească contribuția la educarea oamenilor muncii în spiritul patriotismului revoluționar și al solidarității internaționale, așa cum a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu în expunerea prilejuită de aniversarea a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român. Președintele Comitetului român de organizare a celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice, academicianul Gheorghe Mihoc relevă, în interviul acordat revistei, semnificația desfășurării, la București, a lucrărilor acestei manifestări de prestigiu, sub înaltul patronaj al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

50 de ani de la apariția ziarului „Scînteia” este intitulat articolul care deschide rubrica *Studii și comunicări* a revistei, semnat de Olimpiu Matichescu. Materialul redă însemnătatea apariției organului central de presă al P.C.R. și activitatea desfășurată de acesta în anii grei ai ilegalității. În final, autorul prezintă un grupaj de documente apărute în ziarul ilegal „Scînteia”, care se referă la lupta P.C.R. pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, a tuturor forțelor democratice și progresiste împotriva exploatării, pericolului fascist, pentru apărarea independenței și suveranității naționale.

În cadrul aceleiași rubrici, Nicolae Copoiu prezintă revista „Contemporanul”, cu prilejul aniversării a 100 de ani de la apariția primului său număr. Articolul relevă importanța, în epocă, a editării revistei socialiste și evidențiază contribuția sa remarcabilă la dezbateră problemelor esențiale care preocupau opinia publică științifică și culturală din România, ca și climatul intelectual socialist în cadrul căruia s-au format valoroși oameni de cultură și știință din țara noastră.

Și în acest număr, la rubrica *Teorie și practica arhivistică*, este inserat sub titlul *Necesitatea reeditării colecției Eudoxiu Hurmuzaki*, un interesant material, semnat de Ștefan Hurmuzache și Vasile Arimia, care, pentru argumentarea în favoarea reeditării colecției, pornește de la obiectivele fixate științei

istorice de documentele de partid și de la concepția secretarului general al P.C.R. — tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la rolul științei istorice în societate. Studiul relevă că promovarea cunoașterii reale a trecutului unui popor, cu mijloacele științei istorice, nu se poate realiza fără o cercetare serioasă a documentelor existente și, de aici — menționează autorii —, derivă și necesitatea reeditării noului corpus de documente, continuare a colecției „Eudoxiu Hurmuzaki”. Voica Coman publică, la rubrica *Legislație*, articolul *Inventarierea documentelor organizațiilor socialiste*, în care subliniază însemnătatea acestei operațiuni ce asigură evidența documentelor și care rămîne, împreună cu mărturiile timpului, pentru posteritate.

Sub semnătura lui Dan Berindei și a Mariei Dogaru, este inserat și studiul *Petiția de la 11 iunie 1861. Comitetul pentru subscripție și sigiliul său*, cuprins la rubrica *Științe auxiliare*. Pecetea Comitetului de organizare, cu care se subscria la petiție, așa cum reiese din material, conținea, în cîmpul heraldic, armele unite ale celor două principate, reprezentînd două spade încrucișate și avînd deasupra o singură coroană, fapt ce explică legătura indisolubilă dintre lupta generațiilor de înaintași și dezideratul epocii respective — realizarea unirii depline —, de care erau condiționate promulgarea unor reforme cu caracter social de mult visate de către mase.

Rubricile *Achiziții noi*, *Prezentări de fonduri* și *colecții* și *Documente* aduc la cunoștința celor interesați materiale pe teme de: *Documente inedite intrate în patrimoniul D.G.A.S. (1980)*, *Tematica colecției de documente microfilmate în arhivele Republicii Federale Germania*, precum și o serie de mărturii despre *Mihai Viteazul în conștiința europeană*.

Ultimul număr din „Revista Arhivelor” pe anul 1981 se deschide cu rubrica *Documentele zilelor noastre*, în cuprinsul căreia sînt prezentate o serie de mărturii de importanță majoră. Dintre acestea se remarcă *Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România*.

Lucrările celui de-al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei, importantă manifestare științifică, care a reunit renumiți cercetători de pe toate continentele, ocupă un loc însemnat în paginile acestui număr al „Revistei arhivelor”. În acest cadru este redată cuvîntarea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, rostită la deschiderea Congresului, care a subliniat importanța evenimentului în viața științifică internațională și, în același timp,

contribuția pozitivă la întărirea conlucrării între oamenii de știință, la mai buna cunoaștere și apropiere dintre popoare, la cauza înțelegerii și păcii în lume. Revista publică, în continuare, *Mesajul participanților la cel de-al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei*.

Rubrica *Studii și comunicări* cuprinde prezentarea personalității marcante a lui Dimitrie Onciul (1856—1923), istoric prestigios și profesor remarcabil, care, în perioada 1900—1923, a fost director al Arhivelor Statului. În această funcție, Dimitrie Onciul a inițiat o serie de măsuri pentru protejarea și utilizarea tezaurului documentar din România. Din inițiativa sa, se relevă în material, mănăstirea Mihai Vodă din Capitală a fost restaurată în vederea păstrării celui mai de seamă tezaur documentar al țării — Arhivele Statului.

Rubrica *Temeiuri pentru o istorie multimilenară* prezintă noile achiziții făcute de Arhivele Statului și de către o serie de filiale care, în ultimul timp, au îmbogățit fondul documentar.

Ca rezultat al unor minuțioase cercetări în arhivele militare și în presa oficială de profil, Dumitru Preda și Mihai Retegan publică *Lista atașărilor militari români (1877—1944)*, folosind formula „pe țări“, fapt care evidențiază dinamica stabilirii relațiilor militare ale României cu celelalte state ale lumii.

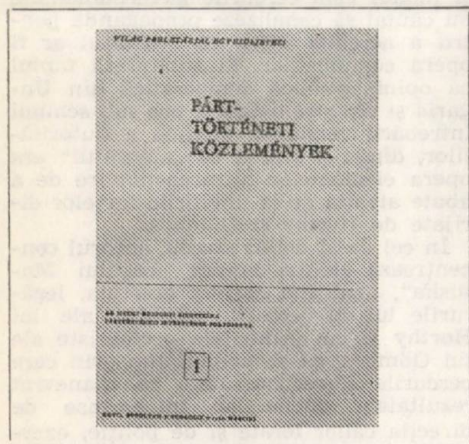
Considerăm necesar ca, înainte de încheiere, să remarcăm rubrica permanentă de recenzii și note bibliografice, care ocupă un loc însemnat în cele patru numere ale revistei. De reținut este faptul că marea lor majoritate analizează critic conținutul, surprinzând, acolo unde a fost cazul, unele puncte de vedere discutabile sau inexactități.

Studiile, articolele și comunicările apărute în 1981 în paginile „Revistei Arhivelor“ răspund pe deplin cerințelor științifice actuale. Credem necesar, în încheiere, să subliniem eforturile depuse de colegiul și colectivul de redacție care, prin strădanii înrunite, au făcut totul pentru prestigiul și ținuta științifică a revistei.

GHEORGHE NEACȘU

„PÁRTTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK“,

nr. 1—4/1981

Revista „Párttörténeti közlemények“, organ al Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al Partidului Socialist Muncitoresc Ungar, abordează, în cele patru numere apărute în cursul anului 1981, o tematică consacrată perioadei contemporane a Ungariei, istoriei luptei clasei muncitoare și a partidului

său politic, ca și istoriei contemporane universale, mișcării muncitorești internaționale.

Unele articole publicate în revistă se referă la probleme legate de istoria Partidului Social-Democrat din Ungaria; avem în vedere studiul semnat de Ferenc Mucsi, intitulat: „Lupta pentru realizarea reformei organizatorice a Partidului Social-Democrat din Ungaria. 1890—1914“ și cel semnat de Katalin Solt și Endre Szigeti, cu tema: „Problemele economice ale societății socialiste reflectate în literatura social-democrată (1890—1945)“, ambele publicate în nr. 1.

Ferenc Mucsi, analizează, în studiul său, tactica de luptă a Partidului Social-Democrat din Ungaria în condițiile creșterii mișcării muncitorești de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Autorul se ocupă de procesul creării cadrului organizatoric al Partidului Social-Democrat și de lupta acestuia pentru cucerirea votului universal, considerat pe atunci ca o revendicare principală a maselor. Studiul acordă o atenție aparte preocupărilor P.S.D. pentru organizarea muncitorilor de diferite naționalități din Ungaria dualistă, „unde mai bine de jumătate din locui-

tori nu erau unguri". În acest sens se apreciază că problema respectivă cerea o soluționare urgentă, deoarece în rândul naționalităților ponderea proletariatului industrial începuse să crească, iar mișcările țăranilor săraci români și sirbi erau o ampolare tot mai mare.

Analizînd programul adoptat la Congresul din 1903 al P.S.D., autorul arată că, deși acesta a preconizat revendicarea „egalității în drepturi și a naționalităților din țară” și a luat poziție față de orice formă de asuprire națională, el nu a mers pînă la a recunoaște dreptul la autodeterminare a naționalităților pînă la completa despărțire de stat a acestora și nu a prevăzut nici măcar revendicarea acordării autonomiei politice teritoriale popoarelor neungare.

Izbucnirea primului război mondial, conchide autorul, a creat o situație nouă pentru întreaga mișcare muncitorească din Austro-Ungaria, punînd la ordinea zilei problema realizării dreptului la autodeterminare a națiunilor din centrul și sud-estul Europei.

Katalin Solt și Endre Szigetzi își propun, în comunicarea lor, ca prin intermediul documentelor elaborate de către Partidul Social-Democrat din Ungaria „să schițeze opiniile economice ale social-democraților unguri cu privire la socialism, prezentînd, în lumina învățăturii marxiste a vremii și a zilelor noastre, evoluția concepțiilor lor, principalele lipuri și părți pozitive ale acestora”. Autorii au urmărit realizarea scopului propus printr-o prezentare a faptelor, fără a face — așa cum ei înșiși afirmă — o analiză teoretică fundamentală a concepțiilor social-democrației ungare cu privire la caracterizarea generală a socialismului, a premiselor socialismului, a căilor de trecere la socialism și a aprecierilor privind făurirea economiei socialiste. Acest mod de prezentare s-a impus, după părerea autorilor, prin specificul literaturii social-democrate ungare în domeniul economiei politice, care „nu a excelat niciodată în latura teoretică”.

În studiul intitulat „*Locul Comitetului național al tineretului în mișcarea muncitorească*”, publicat în nr. 3, László Svéd examinează factorii subiectivi și obiectivi care au împiedicat înființarea unei organizații cu caracter politic a tineretului social-democrat în primul deceniu al regimului horthyst și schițează condițiile istorice ale constituirii Comitetului național al tineretului. În acest cadru, el trece în revistă încercările legăturilor dintre organizația comunistă ilegală a tineretului și mișcarea social-democrată legală a tineretului, în determinarea cărora un rol considerabil l-a jucat experiența acumulată

în anii anteriori. Autorul înfățișează eforturile depuse de Comitetul național al tineretului în anii treizeci pentru impulsivizarea mișcării și apreciază în mod pozitiv rezultatele obținute, evidențiind, totodată, și limitele acestuia, atât în privința organizatorică cît și politică. În continuare, studiul analizează complexitatea perioadei fronturilor populare, influența exercitată de unitatea de acțiune a tineretului comunist și social-democrat asupra tineretului progresist, pe de o parte, și de lupta unită a tineretului muncitor asupra întregii țări, pe de altă parte.

Alte două studii, semnate de Dezső Nemes, se ocupă de analiza condițiilor istorice în care a avut loc atentatul de la Biatorbágy din septembrie 1931 și scopul urmărit de autorități prin înscenarea acestuia („*De la atentatul de la Biatorbágy pînă la starea de asediu*” — nr. 1 și „*Matuska «atentatorul solitar»*” — nr. 2). Din primul studiu se degajă ideea că atentatul din apropierea localității Biatorbágy, din noaptea de 12 septembrie 1931, a fost opera elementelor de extremă dreaptă a cercurilor conducătoare ale regimului horthyst, pusă la cale cu scopul de a crea pretexte pentru a putea introduce starea de asediu și a trece la lichidarea mișcării muncitorești revoluționare. Dezső Nemes reconstituie împrejurările politice ale atentatului, urmărește pas cu pas pregătirea dinamitării liniei de cale ferată și modul cum cercurile guvernamentale au căutat să canalizeze propaganda pentru a acredita ideea că atentatul ar fi opera comunistilor. El subliniază faptul că opinia publică democratică din Ungaria și din străinătate a pus sub semnul întrebării versiunea oficială a autorităților, dîndu-și seama că „atentatul” era opera elementelor ultrareacționare de a abate atenția de la uneltirile forțelor dirijate de Horthy și Gömbös.

În cel de-al doilea studiu, autorul concentrează atenția asupra „cazului Matuska”, analizînd cariera acestuia, legăturile lui cu cercurile militare ale lui Horthy și cu elementele profasciste ale lui Gömbös, ca și modalitățile prin care cercurile guvernamentale au manevrat rezultatele anchetelor întreprinse de direcția căilor ferate și de poliție, exercitînd presiuni asupra lui Matuska pentru a acredita ideea „atentatorului solitar”. Prin reliefaarea elementelor contradictorii ale documentelor vremii, autorul dezvăluie că versiunea „atentatorului solitar” „nu a fost altceva decît o invenție a cercurilor extremiste, cu scopul de a șterge urmele care conduceau spre ei înșiși”.

Din suita de materiale referitoare la istoria mișcării muncitorești ungare pînă la 1945, publicate la rubrica *Documente*, amintim memoriile lui Imre Faust cu privire la deplasarea la Moscova a delegației ungare, însărcinată cu încheierea unui armistițiu cu Uniunea Sovietică (nr. 2), amintiri pe care, într-o succintă prezentare introductivă, István Pintér le încadrează în condițiile istorice din august-septembrie 1944, în contextul cărora s-a luat hotărîrea formării și plecării delegației, precizînd că pentru Ungaria apăruse posibilitatea ieșirii din război „după ce România și Bulgaria au întors armele împotriva lui Hitler, o mare parte din Iugoslavia fusese eliberată, iar în Slovacia a izbucnit insurecția națională”. Referindu-se la atitudinea Partidului Comunist Ungar față de această delegație, autorul arată că Comitetul Central „nu a fost de acord cu această acțiune, mai bine-zis nu a considerat suficient de serioasă inițiativa, fiind de părere că a sosit timpul pentru trimiterea unei delegații oficiale de armistițiu”. Ca atare, Partidul Comunist Ungar a refuzat să facă parte din delegație și a fost împotriva trimerii acesteia, considerînd acțiunea drept o pierdere de timp. Faptele — apreciază autorul notei introductive — au dovedit justetea poziției Partidului Comunist — deoarece, la 28 septembrie, înaintea reînvoierii delegației neoficiale, o delegație oficială pentru încheierea armistițiului a plecat spre Moscova. În consecință, delegația din care a făcut parte Faust „nu a influențat nici în mod pozitiv, nici în mod negativ misiunea oficială, a contribuit doar la convingerea lui Horthy că Uniunea Sovietică este gata să ducă tratative”.

Tot la această rubrică, în nr. 4 al revistei, se prezintă un grupaj de informații politice transmise de ambasadorul austriac la Budapesta, Johan Cnobloch, cu privire la tratativele duse de reprezentanții P. S. Ungar cu Horthy în lunile martie-aprilie 1920.

Problemele perioadei de după 1945 și-au găsit reflectarea într-o serie de studii, între care amintim: „*Politica economică și dezvoltarea economică după Plenara din iunie 1953 a Comitetului Central al Partidului celor ce muncesc din Ungaria*”, de Ödön Barla Szabó (nr. 2), „*Cotitura realizată în 1953 și intelectualitatea ungară*”, de Károly Urban (nr. 4), „*Cu privire la reforma administrativă a partidelor. 1945—1947*”, de György Gyarmati (nr. 2), „*Constituirea și începuturile dezvoltării Uniunii Tineretului Comunist Ungar*”, de László Eperjesi (nr. 4).

În studiul semnat de Ödön Barla Szabó se face o analiză a situației economice și politice din Ungaria anilor 1953—1956, în lumina rezoluției Plenarei din iunie 1953 a C.C. al Partidului celor ce muncesc din Ungaria. Acest document a avut menirea de a da soluțiile cele mai adecvate pentru rezolvarea greutăților create datorită „liniei greșite în domeniul politicii economice stabilită la cel de-al II-lea Congres al partidului... care nu a ținut seama de sursele de materie primă a țării, de eficiența și utilitatea investițiilor”, a greutăților create datorită „greșelilor comise în politica agrară, concretizate în neglijarea producției agricole, grăbirea exagerată a colectivizării și încălcarea principiilor leniniste a liberului consimțămînt”, a greutăților create datorită neglijării satisfacerii nevoilor celor ce muncesc și încălcării normelor de comportament principal al activiștilor de partid. Plenara, subliniază autorul, a fost chemată să determine o schimbare radicală în politica economică a partidului, concretizată în reducerea ritmului industrializării, înainte de toate a industriei grele, în reconsiderarea planului de dezvoltare a economiei naționale și, legat de aceasta, a planului de investiții.

În studiul „*Cu privire la reforma administrativă a partidelor între anii 1945 și 1947*”, György Gyarmati își propune să schițeze modul cum coaliția guvernamentală a încercat să rezolve, în noile condiții politice, sarcina de reînnoire a organismelor administrative, „să prezinte variantele oferite în această privință de către partidele concentrate în cadrul Frontului Independenței Naționale Ungare, să urmărească procesul de elaborare și soarta acestora, încercînd să marcheze modul cum problema aceasta a devenit parte integrantă a luptei politice a partidelor pentru putere”.

În ceea ce privește istoria universală contemporană și mișcarea muncitorească internațională, revista a publicat, între altele, studiile: „*Situația Partidului Comunist Spaniol în lunile de după înfrîngerea republicii (martie—august 1939)*”, semnat de Iván Harsányi (nr. 1), „*Evoluția conștiinței sociale la arabi*”, realizat de József Benke (nr. 2), precum și comunicările: „*Aspirațiile politice ale partidului Socialist Unit și ale noii stîngi (1960—1965)*”, de János Jahancsik (nr. 3), „*Lovitura de stat din anul 1932 din Prusia*”, de István Németh (nr. 1) și „*Mișcarea muncitorească din Mexic și politica de front popular (1935—1938)*”, de Gyula Horváth (nr. 4).

Revista mai cuprinde rubrica *Știri*, în cadrul căreia este inserată activitatea științifică a Institutului de istorie a

partidului de pe lângă C.C. al P.M.S. Ungar, concretizată în simpozioane, sesiuni științifice, adunări comemorative, relații ale Institutului cu institute similare din diferite țări și cu instituții cultural-științifice de peste hotare; tot aici găsim publicate scurte biografii și necrologuri ale unor personalități de seamă ale mișcării muncitorești ungare. În cadrul acestei rubrici, în nr. 3, revista a publicat un rezumat al cuvântării rostite cu prilejul deschiderii expoziției, organizată la Muzeul mișcării muncitorești ungare, prilejuită de cea de-a 60-a aniversare a creării Partidului Comunist Român.

La rubrica *Recenzii* sînt prezentate, cu precădere, ultimele lucrări ale autorilor unguri din domeniul istoriei, filozofiei și sociologiei. În numărul 1 al revistei a fost publicată și recenzia semnată de Józsa Antal asupra cărții: *Elek Köblös (1887—1938)*, apărută în 1978 la București, în Editura politică, și semnată de M. C. Stănescu și L. Gergely.

În nr. 4, Józsa Antal recenzează volumul „*Tradiții de solidaritate revoluționară româno-ungare. 1884—1946. Documente și amintiri*”, apărută în 1979 la București, în Editura politică, sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Apariția acestui volum, subliniază recenzentul, „constituie dovada tradițiilor internaționaliste ale mișcării comune ale celor două popoare vecine”; de asemenea, el remarcă modul cum cei care au realizat volumul „și-au concentrat în mod conștient atenția asupra punctelor convergente ale trecutului revoluționar român și ungar”, strădanie ce s-a concretizat într-un „act util, care își aduce contribuția la relevarea relațiilor ungaro-române”. O apreciere deosebită se acordă amintirilor incluse în volum, care reușesc să

întregească tabloul acțiunilor de solidaritate, dintre acestea evidențiindu-se cele 12 amintiri ale comandanților unităților românești participante la eliberarea Ungariei și pe care recenzentul le consideră „studii de specialitate militară de înaltă ținută, ce reprezintă obiectiv și concret rolul formațiunilor române”. „Dezvăluind practica afirmării principiilor internaționalismului proletar în prima jumătate a secolului al XX-lea, volumul de documente — conchide recenzentul — netezește calea colaborării dintre poporul român și poporul ungar”.

În recenzia asupra culegerii de studii, intitulată: „*Republica Sfaturilor și vecinii noștri*”, publicată tot în nr. 1 al revistei, este salută apariția unei asemenea cărți, care „într-un singur volum prezintă cititorilor unguri păreri și concepții, rezultate ale unor cercetări cu privire la evenimentele din 1919 din Ungaria”, apărute în diferite țări într-un anumit interval de timp. Se apreciază, în acest context, că s-a reușit să se elaboreze o culegere interesantă „ce oferă multe cunoștințe noi și care permite crearea unei imagini cu privire la concepția istorică a unor țări despre anul de cotitură — 1919”. În ceea ce privește contribuția istoricilor români la întocmirea acestui volum, recenzentul arată că aceasta constă într-un studiu „ce prezintă acțiunile de solidaritate și mișcările de simpatie (din România — *n.n.*) cu Republica Sfaturilor”.

Fiecare număr mai cuprinde un *Fișier bibliografic* al articolelor pe tema istoriei mișcării muncitorești ungare, inserate în revistele și publicațiile din Ungaria, precum și lista cărților străine intrate în fondul bibliotecii Institutului.

ANA BUDURA

СОДЕРЖАНИЕ

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ: Выступление «О современной стадии строительства социализма в нашей стране, о идеологических, теоретических вопросах и политической и воспитательной деятельности партии», представленное на расширенном пленуме ЦК РКП. 1-2 июня 1982 г.	3
---	---

СТАТЬИ — СООБЩЕНИЯ

ИОН ПОПЕСКУ-ПУЦУРЬ: Исторические корни борьбы против господства нацистской Германии, за осуществление антифашистской и антимпериалистической революции национального и социального освобождения в Румынии.	38
---	----

МИРЧА МУШАТ, ФЛОРИАН ТЭНЭСЕСКУ: Старинная Дакия — благородная земля.	58
---	----

МЕХМЕД АЛИ ЕКРЕМ: Упоминания о румынах в турецких источниках (IX-XV веков).	72
--	----

НА ВСТРЕЧУ 90-ЛЕТИЮ СОЗДАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ РАБОЧЕГО КЛАССА РУМЫНИИ

Развитие партии рабочего класса в Румынии, 1893-1918 (V)	83
---	----

ВЫДАЮЩИЕСЯ БОРЬБЫ МЕЖДУНАРОДНОГО РАБОЧЕГО ДВИЖЕНИЯ

Янош Кадар (по случаю празднования 70 лет от дня рождения)	114
---	-----

ИСТОРИЧЕСКИЕ ДОКАЗАТЕЛЬСТВА

Общество «Рабочая молодежь» (1894) — первая политическая молодежная орга-	
---	--

низация национального значения: Василе Никулае, Константин Петкулеску.	117
---	-----

ОТВЕТЫ НА ВОПРОСЫ

Относительно изоляции Румынии на международном плане в третье и четвертое десятилетие: Виорика Мойсук.	123
---	-----

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

Научная сессия «525 летие от вступления на престол Стефана Великого» (Бухарест, 12 апреля): Николае Рауш.	129
--	-----

Юбилейная сессия посвященная столетию Музея зоны Железных Ворот (Дробета — Турну Северин, 20-21 апреля): Ион Мамина.	133
---	-----

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

ИОН БИТОЛЯНУ: «Из новой истории Румынии, 1922-1926». Научное и энциклопедическое издательство, Бухарест, 1981, 332 стр.: Ион Скурту.	135
---	-----

ИОН БУЛЕЙ: «Моменты ожидания, 1914-1915-1916». Издательство Еминеску, Бухарест, 1981, 328.: Г. И. Ионицэ.	138
--	-----

«Из истории рабочего движения. Документы из Арал. 1821-1918». Издательство Факла, Тимишоара, 1981, 284 стр.: Н. Василе.	139
--	-----

КАРЛО ТРОЯ: „Storia d'Italia del Medio Evo“. I-V. Neapole, Tipografia del Tasso, Stamperia Reale, 1839-1841: Ана Мария Роман.	143
--	-----

ОБЗОР ЖУРНАЛОВ

«Журнал архивов», №1-4, 1981: Георге Някишу.	149
---	-----

„Párttörténeti közlemények“, nr. 1-4, 1981: Ана Будура.	153
--	-----

SUMMARY

NICOLAE CEAUȘESCU : Exposition Concerning the Present Stage of Building Socialism in Our Country, Theoretical and Ideological Problems, the Party's Political and Educational Activity Presented at the Enlarged Plenary Session of the Central Committee of the Romanian Communist Party, 1st and 2nd of June, 1982 3

ARTICLES AND PAPERS

ION POPESCU-PUTURI : Historic Roots of the Struggle Against Nazi Germany's Domination, for Implementing the Antifascist and Antimperialist Revolution for National and Social Liberation 38

MIRCEA MUȘAT, FLORIAN TÂNAȘESCU : Ancient Dacia — Generous Romanian Land 58

MEHMED ALI EKREM : Relations About the Romanians in Preottoman and Ottoman Turkish Sources, (IXth and XVth Century). 72

MEETING THE 90th ANNIVERSARY OF THE CREATION OF THE ROMANIAN WORKING CLASS' POLITICAL PARTY

Development of the Working Class' Party in Romania During 1893—1918 (V) 83

OUTSTANDING MILITANTS OF THE INTERNATIONAL WORKERS' MOVEMENT

JÁNOS KÁDÁR (70th Anniversary) 114

HISTORIC WITNESS

„Tinerimea muncitoare“ Society (1894) First Political Youth Organisation on National Level : Vasile Niculae, Constantin Petculescu 117

QUESTIONS AND ANSWERS

Concerning Romania's International Isolation in the '30th and '40 th : Viorica Moisuc 123

SCIENTIFIC LIFE

Scientific Session : “525 Years Since Stephan the Great's Ascending on Moldavia's Throne“ Bucharest, 12th April : Nicolae Rauș 129

Anniversativ Session Occasioned by the Centennial Celebration of the Iron Gate Museum, (Drobeta-Turnu Severin, 20—21 April) : Ion Mamina 133

CRITICS AND BIBLIOGRAPHY

ION BITOLEANU, „Din istoria României moderne, 1922—1926“ (A History of Modern Romania, 1922—1926), Editura Științifică și enciclopedică, București, 1982, 332 p. : Ion Scurtu 135

ION BULEI, „Arcul așteptării, 1915—1916“ (Strainous Expectation 1914—1915—1916), Editura Eminescu, București, 1918, 328 p. : Gh. I. Ioniță 138

„Din istoria mișcării muncitorești. Documente arădene 1821—1918“ (Workers Movement History. Documents of Arad, 1821—1918), Editura Facla, Timișoara, 1981, 336 p. : N. Vasile 139

CARLO TROYA : „Storia d'Italia del Medio Evo“, Parto I to V, Neapole, Tipografia del Tasso, Stamperia Reale, 1839—1841 : Ana-Maria Coman 143

REVIEWS' REVIEW

„Revista arhivelor“, nr. 1—4/1981 : Gheorghe Neacșu 149

„Párttörténeti közlemények“, nr. 1—4/1981 : Ana Budura 153

SOMMAIRE

NICOLAE CEAUȘESCU : L'exposé sur le stade actuel de l'édification du socialisme en Roumanie, le problème théorique, idéologique et l'activité politique éducative du parti à la plénière élargie du C.C. P.C.R., 1—2 iunie 1982. 3

ARTICLES ET COMMUNICATIONS

ION POPESCU-PUTURI : Les racines historiques de la lutte contre la domination de l'Allemande nazi, pour l'édification de la revolution de liberation nationale et sociale antifasciste et antimperialiste 38

MIRCEA MUȘAT, FLORIAN TÂNAȘESCU : L'ancienne Dacia — territoire roumain genereux. 58

MEHMED ALI EKREM : Mentions concernant les roumains dans les documents turc préottomane et ottomane (sec. IX—XV). 72

DEVANT LA 90-ÈME ANNIVERSAIRE DE LA CRÉATION DU PARTI POLITIQUE DE LA CLASSE OUVRIÈRE EN ROUMANIE

Le developpement du parti de la classe ouvrière roumaine pendant la periode 1893—1918 (V). 83

MILITANTS IMPORTANTS DU MOUVEMENT OUVRIÈRE INTERNATIONALE

JÁNOS KÁDÁR (à l'occasion de sa 70-ème anniversaire). 114

ATTESTATIONS HISTORIQUES

La Société „Tinerimea Muncitoare“ (Jeunesse Ouvrière) (1894) — la première organisation politique de la jeunesse créée à l'échelle nationale : Vasile Niculae, Constantin Petculescu 117

QUESTIONS-REPONS

Concernent l'isolation sur le plan international de la Roumanie dans les décennies trois et quatre : Viorica Moisuc 123

LA VIE SCIENTIFIQUE

Session scientifique „525 années de la montée sur le trône de Moldavie de Ștefan cel Mare (Etienne le Grand) (București 12 april) : Nicolae Rauș . 129

Session jubilaire dédiée à la fête de centenaire du Musée „Regiunii Porților de Fier“ (Drobeta-Turnu Severin, 20–21 aprilie) : Ion Mamina . 133

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

ION BITOLEANU : „L'histoire de Roumanie moderne. 1922–1926“, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 332 p. : Ion Scurtu . 135

ION BULEI : „L'Arc sur le temps. 1914–1915“, Editura Eminescu, București, 1981, 328 p. : Gh. I. Ioniță . 138

„L'histoire du mouvement ouvrier. Documents d'Arad, 1821–1918“, Editura Facla, Timișoara, 1981, 284 p. : N. Vasile . 139

CARLO TROYA : „Storia d'Italia del Medio Evo“, p. I–V, Neapole, Tipografia del Tasso, Stamperia Reale, 1839–1841 : Ana-Maria Coman . 143

LA REVUE DES REVUES

„Revista arhivelor“ (La Revues des archives), nr. 1–4/1981 : Gheorghe Neacșu . 149

„Párttörténeti Közlemények“, nr. 1–4/1981 : Ana Budura . 153

INHALT

NICOLAE CEAUȘESCU : Darlegung über den gegenwärtig Stand des sozialistischen Aufbaus in unserem Land, über theoretische und ideologische Fragen sowie die politische und erzieherische Tätigkeit der Partei vorgelegt bei dem erweiterten Plenum des Zentralkomitees der Rumänischen Kommunistischen Partei. 1–2 Juni. 1982 . 3

ARTIKEL – MITTEILUNGEN

ION POPESCU-PUTURI : Die historische Wurzeln des Kampfes entgegen der Herrschaft der nazische Deutschland, für die Durchführung der antifaschistischen und antiimperialistischen Revolution der sozialen und nationalen Befreiung. . 38

MIRCEA MUȘAT, FLORIAN TĂNĂSESCU : Die uralte Dacien – grossziigiges Gebiet . 59

MEHMED ALI EKREM : Erwähnungen über die Rumänen in die vorottomanische und ottomanische türkische Quellen . 72

ENTGEGENKOMMEN DES 90-ten JAHRSTAGES DER SCHAFFUNG DER POLITISCHEN PARTEI DER ARBEITERKLASSE VON RUMÄNIEN

Die Entwicklung der Partei der Arbeiterklasse in Rumänien in der Zeitspanne 1893–1918 (V). . 83

BEDEUTENDE MILITANTEN DER INTERNATIONALEN ARBEITERBEWEGUNG

JÁNOS KÁDÁR (70 Jahren seit seinere Geburt) . 114

HISTORISCHE BEWEISSE

Die Gessellschaft „Tinerimea muncitoare“ (Die arbeiter Jugend) (1894) – die erste politische Organisation des Jugendes erworf am Nationalleiter : Vasile Niculae, Constantin Petculescu . 117

ANTWORTEN AUF FRAGEN

Im Hinblick Rumäniens Isolierung auf Weitebene in die dritte und vierte Jahrzehnte : Viorica Moisuc . 123

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

Wissenschaftliche Tagung „525 Jahren von Ștefan cel Mare's Aufstieg am das Thron der Moldau“ (Bukarest, 12 April) : Nicolae Rauș . 129

Jubiläumstagung widmet des Hundertjahrsfeiers dem Museums „Regiunea Porților de Fier“ (Drobeta-Turnu Severin, 20–21 April) : Ion Mamina . 133

KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE

ION BITOLEANU : „Aus der Geschichte der moderne Rumänien. 1922–1926“ Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, 332 S. Ion Scurtu . 135

ION BULEI : „Wartenbogen. 1914–1915–1916“. Editura Eminescu, București, 1981, 328 S. Gh. I. Ioniță . 138

„Aus der Geschichte der Arbeiterbewegung. Arader Dokumenten. 1821–1918“. Editura Facla, Timișoara, 1981, 284 S. : N. Vasile . 139

CARLO TROYA : „Storia d'Italia del Medio Evo“. I–V Theil. Neapole, Tipografia del Tasso, Stamperia Reale, 1839–1841 : Ana-Maria Coman . 143

DIE ZEITSCHRIFT DER ZEITSCHRIFTEN

„Revista arhivelor“ nr. 1–4/1981 : Gheorghe Neacșu . 149

„Párttörténeti közlemények“, nr. 1–4/1981 : Ana Budura . 153

SUMARIO

NICOLAE CEAUȘESCU : Exposición con respecto al estado actual de la edificación del socialismo en nuestro país, a los problemas teoricas, ideologicas y la actividad política, educativa del partido presentada a la sesión plenaria alargada del Comité Central del Partido Comunista Rumano. 1–2 de junio de 1982 . 3

INFORMES – COMUNICACIONES

ION POPESCU-PUTURI : Los raices historicas de la lucha en contra de la do-

minación de Alemania nazi, por la realización de la revolución de liberación nacional y social antifascista y antiimperialista

MIRCEA MUŞAT, FLORIAN TĂNĂSCU : Antiqua Dacia — tierra rumana generosa.

MEHMED ALI EKREM : Menciones sobre rumanos en los documentos turcos preotomanos y otomanos (los siglos IX—XV).

ENCONTRANDO EL ANIVERSARIO DE 90 AÑOS DE LA CREACIÓN DEL PARTIDO POLITICO DE LA CLASE OBRERA DE RUMANIA

El desarrollo del partido de la clase obrera de Rumania en el periodo 1893—1918 (V)

MILITANTES NOTABLES DEL MOVIMIENTO OBRERO INTERNACIONAL

JÁNOS KÁDÁR (con el motivo de su cumpleaños—70 años de su nacimiento).

La Sociedad „La juventud obrera“ (1894) — primera organización política de la juventud, de dimensión nacional : Vasile Niculae, Constantin Petculescu

RESPUESTAS A LAS PREGUNTAS

Con respecto al aislamiento en plano internacional en los decenios tres y cuatro : Viorica Moisuc

VIDA CIENTÍFICA

- 38 Sesión científica „525 años de la subida de Esteban el Grande en el trono de Moldovia (Bucarest, 12 de abril) : Nicolae Raş 129
- 58 La sesión jubiliar dedicada al festejo del centenario del Museo de la Región de las Puertas de Hierro. (Drobeta-Turnu Severin, 20—21 de abril) : Ion Mamina 133
- 72

CRITICA Y BIBLIOGRAFIA

- ION BITOLEANU : „De la historia de Rumania moderna. 1922—1926“, Editorial científica y enciclopedia, Bucarest, 1981, 332 p. : Ion Scurtu 135
- ION BULEI : „El arco de la esperanza“. 1914—1915—1916“, Editorial Eminescu, Bucarest, 1981, 328 p. : Gh. I. Ionişă 138
- „De la historia del movimiento obrero—documentos de Arad 1821—1918“, Editorial Facla, Timişoara, 1981, 284 p. : N. Vasile 139
- CARLO TROYA. „Storia d'Italia del Medio Evo“, los partes I—V, Neapole, Tipografia del Tasso, stamperia Reale, 1839—1841 : Ana-Maria Coman 143

REVISTA DE LAS REVISTAS

- „Revista arhivelor“, nr. 1—4/1981 : Gheorghe Neacşu 149
- „Pártörténeti Közlemények“, nr. 1—4/1981 : Ana Budura 153

Redactori : Ion Mamina, Vasile Niculae, Ioan Şt. Oprea, Nicolae Raş

Colaboratorii şi cititorii revistei pot să se adreseze redacţiei în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacţiei este : Bucureşti, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17 01 60, interior 722 ; 442.

Revista „Anale de istorie“ a Institutului de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poştale, prin factorii poştali şi difuzorii din întreprinderi, instituţii şi de la sate.

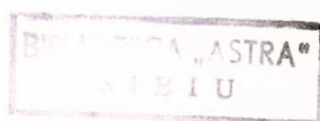
Revista se găseşte de vânzare la chioşcurile de difuzare a presei.

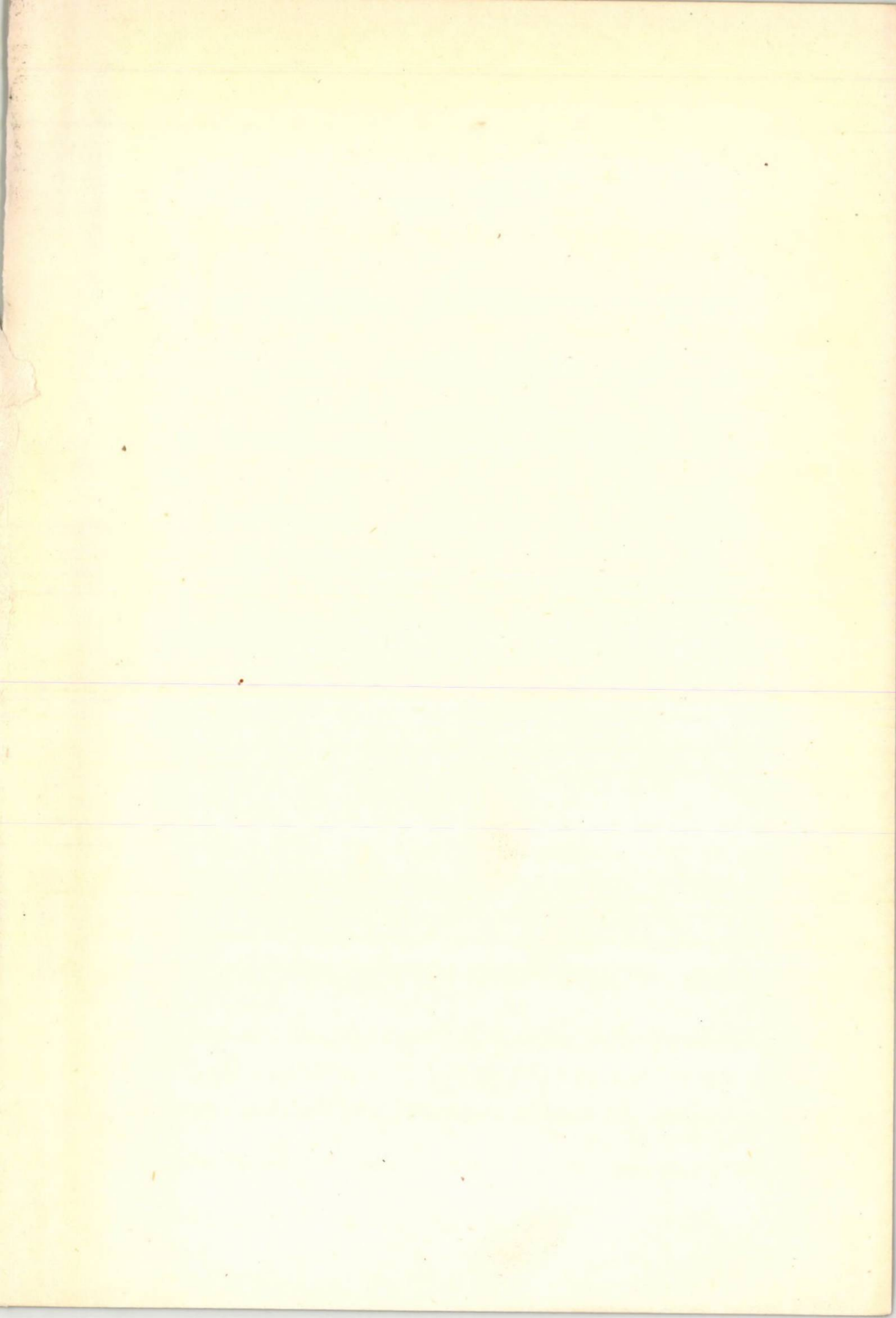
Preţul unui număr — 12 lei ; abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii „ROMPRESFILATELIA“ — Serviciul Import-Export presă — Bucureşti — Calea Griviţei nr. 64—66, P.O.B. — Box 2001.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“

I 9009

anale de istorie

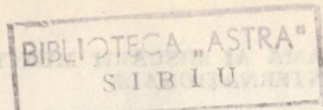
anul XXVIII 5 1982

9901

97

0 JUL 2005

i 9009.

-- DEC. 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

anale de istorie

Anul XXVIII

5

1982

S U M A R

**NICOLAE CEAUȘESCU : Cuvîntare la Congresul al II-lea al educației politice
și culturii socialiste, 24—25 iunie 1982** 3

★

**Educația politică, patriotică — puternică forță în opera istorică de dezvoltare
a înfăptuirilor socialiste și comuniste pe pămîntul României** 13

ARTICOLE — COMUNICĂRI

ION POPESCU-PUTURI : Anul istoric 1893 22

**ILIE CEAUȘESCU : De la statul dac centralizat și independent al lui Burebista
la statul socialist român — Unitate și continuitate (I)** 35

**MIRCEA MUȘAT, FLORIAN TĂNĂȘESCU : Naționalitățile conlocuitoare în
statul român întregit în 1918** 49

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA

Dezvoltarea partidului clasei muncitoare din România în perioada 1893—1918 (VI) 65

EVOCĂRI

Gheorghe Cristescu (1882—1973) : Augustin Deac, Ion Toacă 88

Dimitrie Marinescu (1882—1916) : Georgeta Tudoran 92

Mihail Macavei (1882—1965) : T. Florian 96

Vasile Conta (1845—1882) : Nicolae Gogoneață 99

34120.

MILITANȚI DE SEAMĂ AI MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI INTERNATIONALE

ERICH HONECKER (cu prilejul aniversării a 70 de ani de la naștere) . . . 103

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRI

Semnificația „Tratatului de pace” de la București din mai 1918 : *Viorica Moisuc* 106

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

Reuniune consacrată centenarului nașterii lui Nicolae Titulescu : *Fl. Craioveanu* 112

Consfățuire cu tema : „Noi informații documentare din arhivele de peste hotare”
(București, 14—15 mai) : *Elena Gheorghe* 116

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

„Mihai Viteazul în conștiința europeană”, vol. I, Documente externe, Editura
Academiei R.S. România, București, 1982, 694 p. : *Dinu C. Giurescu* . . . 118

C. CUȘNIR-MIHAILOVICI, FLOREA DRAGNE, GHEORGHE UNC, „Mișcarea
muncitorească din România. 1916—1921. Făurirea Partidului Comunist
Român”, Editura politică, București, 1982, 436 p. : *Vasile Petrișor* . . . 123

IOAN SAIZU, „Politica economică a României între 1922 și 1928”, Editura
Academiei R. S. România, București, 1982, 208 p. : *M. C. Stănescu* . . . 128

CONSTANTIN CORBU, „Rolul țărănimii în istoria României (sec. XIX)”, Edi-
tura științifică și enciclopedică, București, 1982, 562 p. : *Vasile Niculae* 131

„Gesta Sancti Niceta, veteris Daciae episcopi” („Faptele sfântului Niceta-
Nichita, episcopul vechii Dacii”), Claudiopoli (Cluj), 1750, VI+76 p. : *Ana
Maria Coman* 135

„Documente privind mișcarea muncitorească și socialistă din Oltenia pînă la
crearea Partidului Comunist Român”, Editura „Scrisul românesc”, Craiova,
1981, 328 p. : *Nicolae Rauș* 140

GÜNTHER BERND GINZEL, „Hitlers (Ur)enkel” („Strănepoții lui Hitler”),
Editura Droste, Düsseldorf, 1981, 154 p. : *Nicolae Minei* 143

REVISTA REVISTELOR

„Arhivele Olteniei”, serie nouă, nr. 1/1981 : *Ion Ilincioiu* 147

„Social sciences in China” („Științele sociale în China”), Beijing, vol. II (nr. 1,
martie, 240 p. ; nr. 2, iunie 1981, 236 p.) : *Teodor Popescu* 150

„Vědecký Bulletin”, nr. 1—4/1981 : *Milică Moldoveanu* 154

COLEGIUL DE REDACȚIE

ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚĂ,
N.G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA,
NICOLAE PETREANU, VASILE PETRIȘOR — secretar responsabil de re-
dacție, VALTER ROMAN, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN VOICU,
VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA.

NICOLAE CEAUȘESCU

Cuvîntare la Congresul al II-lea al educației politice și culturii socialiste

24 — 25 iunie 1982

Dragi tovarăși și prieteni,

La încheierea celui de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste putem afirma cu totală satisfacție că lucrările sale au constituit o puternică manifestare a unității frontului de educație politică și cultură în lupta pentru îndeplinirea hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism a României. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Se poate afirma că dezbaterile care au avut loc, atât în plenul congresului, cât și în secțiuni, s-au caracterizat printr-un spirit de înaltă exigență și responsabilitate comunistă. Toți vorbitorii au prezentat pe larg activitatea multilaterală desfășurată de la primul congres și pînă în prezent, remarcabilele succese obținute în activitatea politico-educativă, cultural-artistică, de ridicare a conștiinței socialiste, de formare a omului nou. În același timp, au fost formulate critici și, într-o anumită măsură, s-a adoptat chiar și o poziție autocritică față de lipsurile și greșelile comise într-un domeniu sau altul de activitate. Desigur, mai este loc și pentru critică, și pentru autocritică. Sper că acest loc va fi completat printr-o analiză temeinică în toate unitățile, în toate județele, cu dorința de a lichida neajunsurile și de a asigura desfășurarea în cele mai bune condiții a unei activități politico-educative și cultural-artistice de înalt nivel. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Totodată, au fost formulate numeroase și importante propuneri cu privire la îmbunătățirea activității din toate domeniile de

educație și cultură. Toate acestea vor trebui studiate temeinic de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, de organisme și organele de partid și de stat, pentru a reține tot ceea ce se va considera că poate contribui la îmbunătățirea activității. Și, după câte știu, sînt multe asemenea propuneri care trebuie reținute. Aș sublinia una din ele — și anume aceea de a acorda mai multă atenție limbii, literaturii și istoriei României. (*Aplauze puternice, prelungite*). Nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru ! (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Programul de măsuri privind acțiunile politice și cultural-educative ce vor fi întreprinse în vederea formării omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, constructor devotat al socialismului și comunismului în România, adoptat în unanimitate, asigură unirea tuturor forțelor marelui front al lucrătorilor din domeniul muncii politico-educative și culturale, în desfășurarea în cele mai bune condiții a activității de ridicare a conștiinței revoluționare.

Toate dezbaterile din congres, cît și programul de măsuri adoptat, evidențiază cu putere importanța plenarei Comitetului Central al partidului, a documentelor cu privire la activitatea teoretică și ideologică. Avem un program cuprinzător de activitate politică și culturală ; acum, hotărîtor este să trecem cu toată fermitatea la organizarea și desfășurarea în cele mai bune condiții a întregii activități.

Doresc, și la acest congres, să subliniez rolul forțelor de producție ca factor revoluționar determinant pentru victoria socialismului și comunismului. De aceea, nu trebuie să uităm nici un moment că se impune să facem totul pentru înfăptuirea neabătută a planului de dezvoltare economico-socială, asigurînd astfel o puternică bază tehnico-materială pentru dezvoltarea generală a țării, pentru ridicarea continuă a nivelului de viață materială și spirituală a poporului — țelul suprem al întregii politici a partidului, esența societății socialiste pe care o edificăm în România. (*Aplauze puternice, prelungite*).

În centrul activității politico-educative și culturale trebuie să stea, deci, munca pentru realizarea în cele mai bune condiții a planului în fiecare unitate, creșterea productivității muncii, a eficienței economice și, pe această bază, asigurarea creșterii mai puternice a venitului național, a bogăției naționale a patriei noastre — singura cale pentru asigurarea mijloacelor necesare înfăptuirii programului de progres și civilizație. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Activitatea politico-educativă și culturală de masă trebuie să educe oamenii muncii, întregul popor, îndeosebi tineretul, în spi-

ritul muncii pline de dăruire pentru înflorirea continuă a patriei, pornind de la principiul socialist — nici muncă fără pîine, nici pîine fără muncă. Educația, prin muncă și pentru muncă, trebuie să ducă la făurirea unei înalte conștiințe revoluționare, patriotice a minunaților constructori entuziaști ai societății socialiste și comuniste ! (*Aplauze puternice, prelungite*).

Totodată, este necesar — așa cum am subliniat și la recenta plenară a Comitetului Central al partidului — să educăm oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, întregul tineret al patriei noastre, în spiritul patriotismului revoluționar, al dragostei de țară, de partid, de popor, al hotărîrii de a servi întotdeauna și în orice împrejurări cauza socialismului, a bunăstării poporului, a independenței și suveranității României socialiste ! (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Trebuie să pornim permanent de la faptul că educația politică și ridicarea nivelului de cultură presupun o totalitate multilaterală de cunoștințe din toate domeniile economico-sociale, însușirea minunatelor cuceriri ale științei și cunoașterii umane, naționale și universale. Constituie o dovadă a unei înalte culturi realizarea unei producții de bună calitate, atît din punct de vedere tehnic, cît și estetic ! Constituie un act de înaltă cultură realizarea unor noi descoperiri, perfecționarea tehnologiilor, impulsionearea activității de cercetare în toate domeniile ! Și muncitorul din mină, și brigadierii de la Canalul Dunăre—Marea Neagră, ca și muncitorii de pretutindeni, fac un act de înaltă cultură profesională-tehnică, realizînd minunatele construcții ale socialismului, punînd în ele priceperea, gîndurile, entuziasmul, dăruirea pentru patrie, pentru socialism. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Subliniez acest lucru pentru că trebuie să înțelegem că avem încă multe de făcut pentru a obține o ridicare generală a gradului de cultură, a educației revoluționare, socialiste — care trebuie să se manifeste în întreaga activitate și în tot ceea ce concepe și realizează poporul nostru, în felul său de viață și de muncă. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Nu aș dori ca tovarășii care lucrează în domeniul creației literar-artistice să rămînă cu impresia că subapreciez cumva rolul acestor sectoare. Am spus și la plenară, voi mai reveni dealtfel asupra rolului important pe care îl au aceste sectoare în activitatea politico-educativă. Dar, oricum am privi lucrurile, aceasta constituie numai o latură a activității de formare a omului nou, cu cunoștințe multilaterale din toate domeniile, a unui adevărat revoluționar în întreaga activitate și viață. (*Aplauze puternice*).

La baza întregii activități politico-educative și culturale trebuie să stea permanent concepția revoluționară despre lume și

viață, materialismul dialectic și istoric, principiile nobile ale socialismului științific. Întreaga activitate de educație și cultură trebuie să asigure formarea unei înalte conștiințe revoluționare, a omului nou, făuritor conștient al istoriei sale, al viitorului său comunist, liber și independent. (*Aplauze puternice, prelungite*).

În același timp, activitatea politico-educativă și de ridicare a nivelului de cultură al maselor largi populare trebuie să dezvolte puternic spiritul revoluționar de luptă și muncă, spiritul de omenie specific poporului nostru, umanismul revoluționar propriu societății socialiste, în care omul reprezintă factorul primordial — bunăstarea, fericirea și libertatea sa constituind scopul suprem al politicii partidului nostru comunist, esența societății socialiste multilateral dezvoltate ! (*Aplauze puternice, îndelungate*). Pornind de la unitatea dialectică între dezvoltarea forțelor de producție și activitatea ideologică, munca politico-educativă și culturală trebuie să transforme această latură a activității într-un factor puternic al dezvoltării generale a societății socialiste românești.

Se poate spune că lucrările congresului au constituit o înaltă școală politico-educativă, o puternică manifestare a democrației muncitorești, revoluționare, în care masele populare, oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, participă activ la elaborarea întregii politici interne și externe a patriei noastre.

Congresul demonstrează cu putere că și în domeniul educației politice și culturii, participarea democratică a maselor populare la elaborarea programului și la activitatea de înfăptuire a lui constituie încă o subliniere a democratismului orînduirii noastre și reprezintă garanția sigură a înfăptuirii neabătute a hotărîrilor adoptate. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Pe drept cuvînt, în dezbaterile ce au avut loc s-a subliniat necesitatea ridicării pe o treaptă nouă a activității desfășurate în cadrul Festivalului național „Cîntarea României“, care oferă un cadru organizatoric larg de participare a maselor la creația cultural-artistică, la îmbogățirea activității în toate domeniile, la tot ce se creează mai de preț în societatea noastră socialistă. Se poate spune că în cadrul Festivalului național „Cîntarea României“ oamenii muncii sînt și făuritorii noii creații, și participanții și beneficiarii acestei activități, care demonstrează cu putere forța și energia creatoare, talentul inestimabil al minunatului nostru popor. **Avem datoria să ridicăm la un nivel tot mai înalt această activitate, să facem astfel încît să asigurăm desfășurarea în condiții cît mai bune a Festivalului național „Cîntarea României“, transformîndu-l într-o puternică forță creatoare a întregii noastre națiuni socialiste, a poporului — adevăratul făuritor al culturii, a tot ce se**

realizează în patria noastră. (*Aplauze puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !”*).

Este, de asemenea, necesar — așa cum s-a subliniat pe drept cuvânt în timpul dezbaterilor din congres — să obținem o dezvoltare și mai puternică a literaturii și artei de toate genurile. Trebuie să facem astfel încât activitatea literar-artistică să oglindească cu putere viața, munca și năzuințele poporului nostru, să contribuie la cultivarea nobilelor sentimente de dreptate socială și națională, de muncă, de omenie, la formarea omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, patriotică, hotărît să învingă orice greutăți, să meargă ferm înainte spre societatea comunistă — visul de aur al omenirii ! (*Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !”*).

Consiliul Educației și Culturii Socialiste, toate instituțiile și mijloacele cultural-educative trebuie să tragă toate învățămintele din activitatea de pînă acum, din dezbaterile care au avut loc în cadrul congresului — și să acționeze într-o deplină unitate pentru lichidarea lipsurilor ce s-au manifestat, pentru îmbunătățirea întregii activități și asigurarea îndeplinirii politicii partidului în domeniul muncii politico-educative și cultural-artistice, al făuririi unei înalte conștiințe revoluționare a întregului nostru popor. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Congresul a evidențiat că dispunem de o puternică forță, de un uriaș front educativ-cultural, care reprezintă garanția sigură a îndeplinirii întregului program de educație socialistă, de ridicare a conștiinței revoluționare a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor, de formare a omului nou, înarmat cu cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane din toate domeniile. Numai pe această bază vom realiza sarcina trasată de Programul partidului, de Congresul al XII-lea, de ultima plenară ! Numai astfel, înarmat cu cele mai înalte cunoștințe din toate domeniile, poporul nostru va putea să ocupe un loc demn în rîndul națiunilor lumii, să se dezvolte liber și independent ! (*Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !”*).

Se impune să acționăm cu toată hotărîrea pentru unirea tuturor forțelor societății noastre în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, în lupta și munca pentru îndeplinirea programului de dezvoltare economico-socială, pentru creșterea continuă a nivelului de trai material și spiritual, pentru ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, pentru întărirea continuă a forței materiale și spirituale a României socialiste, a independenței și suveranității sale. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Dragi tovarăși și prieteni,

Situația mondială se caracterizează printr-o încordare extremă, prin ascuțirea contradicțiilor între diferite state și grupări de state, prin acumularea de noi și noi armamente de distrugere în masă, ca urmare a cursei înarmărilor, prin înrăutățirea și agravarea continuă a situației economice mondiale, prin creșterea decalajelor dintre țările bogate și sărace. În același timp, asistăm la intensificarea luptei popoarelor, a hotărîrii lor de a face totul pentru a se pune capăt cu desăvîrșire politicii imperialiste și neocoloniale, pentru întărirea independenței și suveranității naționale, pentru o lume fără războaie, o lume a colaborării și păcii. (*Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu — Pace !”*).

În aceste împrejurări complexe ale vieții internaționale, România se pronunță cu toată hotărîrea pentru încetarea conflictelor existente, a acțiunilor militare și pentru trecerea la soluționarea tuturor problemelor numai și numai pe calea tratativelor. Așa cum am subliniat și în alte împrejurări, oricît de grele ar fi tratativele, oricît de mult și îndelungat timp ar cere acestea, ele reprezintă singura cale rațională.

În acest spirit ne pronunțăm cu hotărîre pentru oprirea acțiunilor militare și retragerea trupelor israeliene din Liban, pentru soluționarea problemelor din Orientul Mijlociu pe calea tratativelor politice, cu participarea tuturor celor interesați, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, în vederea realizării unei păci globale, care să ducă la retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate în războiul din 1967, la soluționarea problemei poporului palestinian pe baza dreptului la autodeterminare și la constituirea unui stat palestinian independent. O pace trainică trebuie să se bazeze pe recunoașterea unui stat palestinian independent, pe recunoașterea dreptului la dezvoltare liberă a poporului palestinian, precum și pe recunoașterea și asigurarea integrității și independenței statului israelian.

Încă o dată menționez că este necesar să se facă totul pentru a se renunța la calea militară, pentru soluționarea tuturor problemelor litigioase dintre state numai și numai pe calea tratativelor. Aceasta corespunde atît intereselor popoarelor respective, cît și cauzei generale a colaborării și păcii în întreaga lume. (*Aplauze prelungite, îndelungate; se scandează „Stima noastră și mîndria, „Ceașescu — România !”*).

Ne pronunțăm cu toată hotărîrea pentru oprirea amplasării de rachete nucleare cu rază medie de acțiune și retragerea celor existente, pentru o Europă fără nici un fel de rachete nucleare.

Considerăm necesar ca la reuniunea de la Madrid, din toamna acestui an, să se ajungă la înțelegeri cât mai bune cu privire la dezvoltarea colaborării și securității tuturor statelor europene, pentru convocarea unei conferințe de dezarmare și încredere în Europa, pentru o Europă a colaborării pașnice, unită, pe baza respectării orînduirii și independenței fiecărei națiuni. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Acordăm o atenție deosebită colaborării și păcii în Balcani. Ne pronunțăm ferm pentru realizarea în Balcani a unei zone fără arme nucleare de nici un fel. În acest scop, considerăm că se impune pregătirea și organizarea unei conferințe la nivel înalt pentru a acționa în vederea realizării acestui deziderat unanim al popoarelor din regiunea noastră.

Ținînd seama de cursa înarmărilor, de creșterea puternică a acumulărilor de armament și a cheltuielilor militare, problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmarea nucleară, înlăturarea războaielor din viața omenirii și asigurarea unei păci trainice în lume. (*Aplauze îndelungate, prelungite ; se scandează „Dezarmare — Pace !”*).

Sesiunea specială pentru dezarmare a Organizației Națiunilor Unite a evidențiat cu putere voința popoarelor de pretutindeni de a se trece cu hotărîre la măsuri concrete de dezarmare. Nimic nu poate justifica continuarea cursei înarmărilor ! Nimic nu poate justifica acțiunile militare, acțiunile de forță !

România, poporul nostru au prezentat la O.N.U. propuneri ample, concrete, cu privire la dezarmare, însoțite de semăntura a 18 milioane de cetățeni ai României socialiste, care — la fel ca și alte popoare — și-au manifestat și își manifestă puternic voința și hotărîrea de a se pune capăt înarmărilor, de a se asigura pacea, dreptul națiunilor la viață, la pace și independență ! (*Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !”, „Ceaușescu — Pace !”*).

Considerăm că în cadrul sesiunii O.N.U. s-au formulat propuneri de importanță deosebită care trebuie să fie luate în considerare și să constituie o bază pentru elaborarea programului de măsuri în vederea dezarmării, în vederea asigurării păcii.

Salutăm angajamentul Uniunii Sovietice de a nu folosi prima arma atomică. Considerăm că este necesar ca și Statele Unite ale Americii, precum și celelalte țări posesoare de armament nuclear să-și asume asemenea angajamente. Dar, în același timp, considerăm că este necesar să se treacă cu hotărîre la măsuri de reducere fermă a armamentelor nucleare existente la un nivel minim, să se întocmească un program concret, sub un control larg inter-

național, cu privire la eliminarea completă a armamentului nuclear din arsenalul militar de pe toate continentele. (*Aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Dezarmare — Pace !”*).

În același timp, sînt pe deplin îndreptățite preocupările multor popoare cu privire la armamentul clasic. De aceea, considerăm că trebuie să se acționeze cu toată hotărîrea și pentru reducerea armamentelor clasice, a altor armamente de distrugere în masă de orice fel. Și în această privință România a prezentat la Organizația Națiunilor Unite propuneri concrete care sînt binecunoscute.

Este necesar să se țină seama de voința popoarelor, care, sub diferite forme, se manifestă cu toată fermitatea pentru dezarmare, pentru pace.

În ce ne privește, vom acționa și în continuare, cu toate forțele noastre, pentru ca, împreună cu statele, cu popoarele de pretutindeni, să realizăm cerința vitală a omenirii, să asigurăm dreptul suprem al oamenilor la existență, la viață, la pace. (*Aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu — Pace !”*).

România acționează și va face totul pentru întărirea colaborării și solidarității țărilor în curs de dezvoltare, în vederea făuririi noii ordini economice internaționale, pornind de la necesitatea că numai creînd condițiile necesare reducerii decalajelor dintre țările bogate și sărace, pentru progresul mai rapid al țărilor în curs de dezvoltare, se vor crea condiții de stabilitate și dezvoltare economică, se va asigura cu adevărat colaborarea egală și trainică, se va asigura pacea în întreaga lume. (*Aplauze puternice, îndelungate*).

Avem ferma convingere că masele populare de pretutindeni dispun de forța necesară care să ducă la soluționarea problemelor complexe ale omenirii în spiritul dreptății sociale și naționale, al principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Acordăm o mare însemnătate mișcării țărilor nealiniat, reuniunii ce va avea loc în toamna acestui an la Bagdad.

Considerăm că trebuie să se facă totul pentru creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, al tuturor organismelor internaționale în soluționarea problemelor complexe ale vieții contemporane.

România va acționa cu toată fermitatea pentru întărirea continuă a relațiilor sale cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, precum și cu țările capitaliste dezvoltate. Vom face totul pentru a contribui la realizarea unei politici noi, bazată pe principiile de egalitate și respect reciproc, pe participarea tuturor statelor, în condiții de deplină egalitate, la soluționarea gravelor probleme ale vieții internaționale, în interesul tuturor popoarelor,

al bunăstării, independenței și fericirii lor. (*Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — Pace !”*).

În activitatea de adâncire a cunoașterii reciproce, de întărire a prieteniei și colaborării dintre popoare, cultura și arta ocupă un loc important. Se impune să acționăm în așa fel încît, prin dezvoltarea colaborării internaționale și în acest domeniu, prin activitatea consacrată lărgirii cunoașterii peste hotare a creației literar-artistice și culturale a poporului nostru, să contribuim la dezvoltarea prieteniei și colaborării dintre popoare, la cauza generală a făuririi unei lumi a prieteniei și conlucrării pașnice. (*Aplauze puternice, prelungite*).

Partidul și România socialistă vor întări continuu unitatea și colaborarea cu toate partidele și forțele progresiste, democratice de pretutindeni, cu popoarele europene și din întreaga lume, convinse că stă în puterea noastră, a tuturor ca, acționînd cu înalt spirit de răspundere, să asigurăm triumful rațiunii și păcii, realizarea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră, în care fiecare popor, fiecare națiune, să se poată dezvolta așa cum dorește, fără teama vreunei agresiuni, să-și poată făuri în mod liber bunăstarea și fericirea ! (*Aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Ceașescu — Pace !”*).

Dragi tovarăși și prieteni,

În încheiere, doresc încă o dată să exprim deplina convingere că lucrările celui de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste vor reprezenta un nou moment de importanță excepțională în întreaga activitate de formare a omului nou, în munca de făurire a socialismului și comunismului în România. (*Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”*).

Întorși la locurile de muncă, în județe, în unități, toți participanții la congres trebuie să acționeze cu toată hotărîrea pentru înfăptuirea planului de dezvoltare economico-socială pe acest an, pentru desfășurarea în cele mai bune condiții a activității din toate domeniile.

Să demonstrăm în viață, în practică, unitatea deplină dintre muncă și activitatea cultural-educativă, dintre dezvoltarea forțelor de producție și activitatea ideologică-educativă ! Să demonstrăm că aceste două laturi constituie un tot unitar care asigură mersul ferm al României pe calea înfăptuirii Programului partidului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea, a realizării obiectivului fundamental privind o nouă calitate a muncii și vieții, trecerea patriei noastre la un nou stadiu de dezvoltare. Numai astfel vom îndeplini în mod corespunzător hotărîrile adoptate ! Numai astfel vom demonstra că frontul ideologic, educativ și cultural reprezintă o

puternică forță materială, care — alături de forțele de producție — are un rol hotărîtor în dezvoltarea continuă a patriei noastre, în victoria socialismului și comunismului, în întărirea continuă a independenței naționale, în ridicarea bunăstării generale a poporului ! (*Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”*).

La încheierea lucrărilor congresului doresc să adresez tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor, cele mai calde felicitări pentru minunatele rezultate obținute în toate domeniile și urarea de noi și noi succese în muncă, în viață ! (*Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu și poporul !”*).

Vă adresez dumneavoastră, întregului nostru popor, urarea de multă sănătate și fericire ! Vă urez dumneavoastră, participanților la marele Congres al educației și culturii, succese tot mai mari — și să constituiți forța puternică, detașamentul de educație și cultură, în strînsă unitate cu poporul ! (*Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu și poporul !”*).

Trăiască Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii noastre națiuni ! (*Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R. !”*).

Trăiască minunatul nostru popor, constructor al socialismului ! Trăiască patria noastră liberă și independentă — România ! (*Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu și poporul !”*).

Trăiască colaborarea între toate popoarele lumii !

Trăiască pacea ! (*Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu și poporul !”, „Ceașescu — Pace !”*. Într-o atmosferă de puternică unitate, toți cei prezenți în marea sală a congresului se ridică în picioare și ovaționează cu entuziasm, minute în șir, pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul general al partidului și președintele României socialiste, tovarășul NICOLAE CEAȘESCU).

EDUCAȚIA POLITICĂ, PATRIOTICĂ — PUTERNICĂ FORȚĂ ÎN OPERA ISTORICĂ DE DEZVOLTARE A ÎNFĂPTUIRILOR SOCIALISTE ȘI COMUNISTE PE PĂMÎNTUL ROMÂNIEI

În viața partidului și a poporului nostru, au avut loc, de curind, două evenimente politice deosebite : Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 1—2 iunie 1982 și Congresul al II-lea al educației politice și culturii socialiste din 24—25 iunie 1982. Aceste evenimente se înscriu ca o contribuție inestimabilă la dezvoltarea creatoare a ideologiei revoluționare a clasei muncitoare — materialismul dialectic și istoric, socialismul științific —, a teoriei și practicii construcției socialiste, la elucidarea unor importante probleme ale istoriei poporului român, ale evoluției vieții contemporane.

Încercătura de impunătoare semnificații politice a Plenarei lărgite, forța ecoului ei în istoria țării i-au fost conferite de magistrala Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostită în deschiderea Plenarei. Prin conținutul și problematica abordată, prin însemnătatea excepțională a ideilor și tezelor de o mare profunzime și amplitudine ideologică, teoretică și politică-educativă, prin incursiunea adincă în istoria poporului nostru, în evenimentele și tendințele dezvoltării contemporanei-ității, Expunerea reprezintă un nou și important moment în îmbogățirea tezaurului gândirii revoluționare, în desfășurarea cu succes a construcției societății socialiste multilateral dezvoltate pe pământul României. Ideile și orientările sale de impresionantă valoare și-au imprimat pecetea pe dezbaterile ce au urmat, pe hotărârile ce au fost adoptate, Expunerea fiind însușită ca document-program, ca adevărată cartă a întregii noastre activități ideologice și politice-educative prezente și viitoare.

Bogăția ideatică a Expunerii, înalta sa valoare principală, teoretică și practică pun în relief, prin noi și puternice lumini, personalitatea proeminentă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ca gânditor și militant revoluționar, forța sa de pătrundere în esența fenomenelor și evenimentelor, de prospectare dialectică a viitorului poporului nostru, al omenirii, inegalabila cunoaștere pe viu a realităților țării și lumii, a sentimentelor și aspirațiilor poporului, profunzimea specifică dialogului deschis cu cei ce muncesc — strălucită sinteză de înțelepciune adincă și spirit militant creator. O dată mai mult se vădește cu acest prilej aleasa capacitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu de a aplica creator adevărurile și legitățile general-obiective ale revoluției socialiste la condițiile economice-sociale, istorice și naționale concrete din țara noastră. Îmbinarea spiritului realist cu cutezanța gândirii novatoare se reliefează în Expunere ca o condiție de fapt pentru elaborarea unor soluții adecvate cerințelor și specificului României, corespunzătoare intereselor vitale ale oamenilor din această țară, cauzei generale a socialismului.

Expunerea aduce noi întemeieri științifice, noi aprofundări teoretice, concepte și teze de mare originalitate într-o multitudine de probleme de extremă însemnătate, cum sînt : rolul determinant al forțelor de producție în dezvoltarea vieții sociale, în victoria socialismului, a idealurilor și valorilor sale ; rolul legilor obiective ; al concepției revoluționare, materialist-dialectice și istorice, despre lume și viață ; lupta

dintre vechi și nou; legea luptei contrariilor, care acționează și va acționa în toate timpurile, inclusiv în comunism; organizarea și conducerea științifică a societății; rolul partidului de centru vital al societății, de forță dinamizatoare a energiilor creatoare ale întregului popor; raportul dialectic dintre partid și stat; noțiunea de proprietate și proprietar; funcția istoriei; activitatea ideologică, teoretică și politică-educativă ca puternică forță în unirea tuturor oamenilor muncii, în cultivarea încrederii ferme în idealurile socialismului; marile transformări revoluționare petrecute pe plan mondial, problemele vitale ale vieții internaționale.

Toate aceste coordonate se regăsesc într-o viguroasă și fertilă concepție teoretică-ideologică unitară a partidului nostru, concepție funcționarmente deschisă noului, permanentei îmbogățiri și dezvoltări, în raport cu gradul de dezvoltare a forțelor de producție, a relațiilor sociale, a științei și culturii, cu dinamica vieții contemporane.

Una dintre problemele de cardinală importanță abordate de secretarul general al partidului nostru cu acest prilej o reprezintă cea referitoare la necesitatea și importanța cunoașterii istoriei multimilenare a poporului român, ca temelie a activității ideologice, a educației politice, patriotice a maselor. Într-o viziune profund științifică, materialist-dialectică și istorică, sint definite marile permanente și identități ale istoriei românești, momentele fundamentale ale evoluției continuu ascendente a poporului nostru prin vremuri: vechimea, statornicia și continuitatea istorică pe pământul străbun, constituirea voievodatelor, iar apoi a celor trei principate românești — Țara Românească, Moldova și Transilvania —, legăturile multilaterale și organice dintre ele, exprimându-se ca expresii ale unui tot, luptele eroice, pline de imense jertfe, împotriva opresiunii străine, pentru păstrarea ființei proprii, pentru libertate socială și națională, independență și unitate, pentru integritatea meleagurilor străbune.

Prin aceste lupte și jertfe, poporul român și-a menținut glia, și-a apărât dreptul la viață, la libertate și neatințare. Îndeamnă la respect și pioșenie eroismul, capacitatea oștirilor române, cu efective de cele mai multe ori inferioare numeric celor ale cotropitorilor, de a găsi soluții strategice corespunzătoare, de a-și multiplica eforturile, de a lupta până la sacrificiul suprem pentru a birui. Vor rămîne de-a pururi neperitoare în inima poporului nostru luptele de la Posada, Rovine, Vaslui, Codrii Cosminului, Jiliste, Călugăreni și atâtea altele. Respectînd adevărul istoric, este de menționat că, uneori, s-au înregistrat și eșecuri, armatele noastre au fost înfrînte, mari părți din țară ocupate, iar oamenii s-au ascuns din calea dușmanilor. N-au făcut-o din lașitate, și nici din teamă, ci din prudență și o clară cumpănire a situației, pentru a se reorganiza, a-și întări rindurile și a trece apoi la atacul decisiv, victorios.

În cunoașterea obiectivă a istoriei unice a poporului nostru, o mare importanță are explicarea rolului și semnificației răscoalelor țărănești din evul mediu românesc, printre cele mai puternice din Europa timpului, a revoluțiilor naționale și sociale de la 1821 și 1848, a Unirii Țării Românești și Moldovei și făuririi statului național modern român, în 1859, a războiului pentru cucerirea independenței de stat depline a României din 1877—1878, a desăvîririi statului național unitar, în 1918. Ideea centrală care stă la baza tuturor acestor mari momente istorice se identifică în lupta eroică, plină de sacrificii, pentru păstrarea și dezvoltarea ființei naționale, pentru apărarea fiecărei palme de pământ din trupul țării, pentru dreptatea celor care, prin hărnicia brațului și iscusința minții, au făurit o țară și au dus-o mai departe prin veacuri — masele populare. Referindu-se la această impresionantă trăsătură — devenită fire a românului —, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază în Expunere că „fiecare metru de pământ și fiecare piatră sînt stropite cu sudoarea și singele moșilor și strămoșilor noștri. În cele mai grele timpuri, înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci, înfrățindu-se cu el, cu munții și cîmpiile, cu riurile și codrii falnici, au rămas neclintiți pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existență liberă“. Acest înalt adevăr, această însușire de preț trebuie permanent cultivată, transformată într-un cult față de înaintașii noștri.

Evoluția poporului nostru pe treptele timpului desemnează, prin fiecare trăsătură și element al său, o istorie unică, în care se încorporează și lucrează lăuntric valorile, în continuă dezvoltare și îmbogățire, ale civilizației unui popor de statornicie și construcție mereu ascendentă în vatra sa de viață. Istoria socialistă a României incununează și duce mai departe întreagă această evoluție anterioară, fiind pregătită, pas cu pas, de creația materială și spirituală a tuturor generațiilor de înaintași. Marcind cu plenitudine valorile continuității, se impune a fi relevant, la dimensiunile sale pe drept cuvînt grandioase, saltul calitativ petrecut în anii socialismului, cu deosebire după Congresul al IX-lea al partidului, în viața social-politică a țării, în nivelul de trai, material și spiritual, al poporului, în modul de gîndire și acțiune

a omului multilateral dezvoltat al societății noastre. Trebuie explicat larg și pe înțelesul tuturor oamenilor muncii, îndeosebi al tinerei generații, faptul că idealurile pentru care au luptat și s-au jertfit înaintașii noștri, comuniștii, patrioții neamului și-au găsit o deplină materializare în zilele noastre. Propaganda burgheză deformează grosolan istoria patriei noastre, realizările cu adevărat epocale obținute de poporul român în anii socialismului, folosind în acest scop posturi de radio, presă, lucrări de răstălmăcire a istoriei etc. Ceea ce se urmărește este compromiterea socialismului, derutarea, inducerea în eroare a popoarelor care doresc să treacă pe calea unei vieți noi, pe calea socialismului. Frontul nostru istoric are datoria să combată cu fermitate toate aceste practici, să demonstreze falsitatea și caracterul lor nociv, sensul lor retrograd.

Superioritatea socialismului este dată de faptul că tot ce se construiește, tot ce se înfăptuiește are în vedere omul, bunăstarea și fericirea lui. Astăzi, așa cum se arată în Expunere, industria românească, considerată de unele cercuri de peste hotare ca „neadekvată” pentru țara noastră, produce de 48 de ori mai mult decât în 1938, România este de 15 ori mai bogată decât în 1950, la o serie de produse — oțel, ciment, frigider, televizoare, produse alimentare — ne-am apropiat mult de țările dezvoltate, retribuiția tarifară a crescut de la 330 de lei în 1950 la 2 238 de lei în 1980, veniturile nominale nete lunare ale țărănimii au crescut de la 167 lei la aproximativ 1 400 lei, 70 la sută din populația țării beneficiază de locuințe noi, durata medie de viață a crescut de la 42 de ani la 70 de ani. Ca nivel de dezvoltare, România se află în categoria cea mai înaltă, a treia, în cadrul țărilor în curs de dezvoltare, cu un venit național de peste 1 500 de dolari pe locuitor, în timp ce, în 1950, se găsea în prima grupă.

Toate aceste uriașe înfăptuiri și evoluții trebuie prezentate în antiteză cu stările de lucruri din vechiul regim, cu șomajul, insecuritatea și celelalte racile proprii capitalismului și atât de puternic manifestate azi în țările occidentale, subliniindu-se marele salt făcut de poporul nostru în anii edificării istoriei sale noi, sub conducerea partidului comunist.

Ampla dezvoltare a României dovedește falsitatea teoriilor care susțin că noi nu am fi procedat bine prin dezvoltarea potențialului economic în general, a celui industrial în special. Așa cum relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunere, „Dacă România, trecind pe calea construcției socialiste, nu ar fi acționat pentru dezvoltarea puternică a forțelor de producție, pentru realizarea unei industrii moderne pe baza tehnicii celei mai avansate, am fi rămas în continuare o țară slab dezvoltată, dependentă de țările industrializate. Dezvoltarea puternică a industriei socialiste, amplasarea forțelor de producție și progresul industriei în toate județele au constituit și constituie factorul esențial al victoriei socialismului, al trecerii la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism”. Experiența țării noastre demonstrează cu forță adevărului că numai prin dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, prin industrializare, prin dezvoltare armonioasă și echilibrată a întregii economii naționale s-a asigurat și vor fi asigurate, în continuare, dezvoltarea multilaterală economică-socială, progresul științei și culturii, împlinirea omului ca ființă socială, creșterea prestigiului României în lume.

Asemenea izbînzi se impune a fi mai pe larg explicate, înțelese și prețuite de toți oamenii muncii, cu deosebire de tinerele generații. Totodată, realizarea obiectivelor strategice ale partidului până în 1990—2000 și în continuare presupune o muncă de cea mai înaltă calitate și eficiență — unica posibilitate de depășire a stadiului de țară în curs de dezvoltare, de creștere permanentă a calității vieții, de trecere a României în rîndul țărilor cu dezvoltare medie.

Creșterea nivelului calității vieții în viitor este determinată nu de starea de expectativă, nu de criticarea unor neîmpliniri și nici de vreo forță din afară (din păcate, se mai găsesc unii indivizi care nu muncesc, nu depun eforturi pentru realizarea sarcinilor sau care, lăsându-se amăgiți, aleargă după himere, doresc să trăiască în Occident, transfugi și trădători), ci de eforturile întregului popor îndreptate spre realizarea exemplară a sarcinilor economice-sociale, creșterea producției și productivității muncii, sporirea producției nete industriale, a producției agricole, valorificarea superioară a produselor românești pe piața mondială, creșterea rolului științei, dezvoltarea bazei energetice și de materii prime proprii, de nivelul acumulării, al alocării unei părți însemnate a venitului național pentru dezvoltarea economică-socială a țării. În legătură cu acest comandament de importanță fundamentală, secretarul general al partidului nostru arată că „trebuie să se asigure creșterea eficienței acumulării, a tuturor investițiilor, sporirea rentabilității economice și, odată cu acestea, creșterea venitului național, singura sursă a desfășurării neîntrerupte a reproducției largite și ridicării neconținute a nivelului de trai al întregului popor”. Această apreciere este confirmată de întreaga noastră istorie. Într-ade-

văr, dacă vrem să atingem piscurile înalte ale dezvoltării pe care ni le-am propus, atunci trebuie să continuăm politica menținerii nivelului ratei optime a acumulării. Fundamentînd acest adevăr, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că „hotărîtor pentru viitorul unui popor nu este nivelul consumului înalt, al totalității venitului național, ci nivelul acumulării, alocării unei părți însemnate a venitului național pentru dezvoltarea economico-socială a țării. A consuma totul sau aproape totul înseamnă a condamna țara la inapoiere, la pierderea independenței și suveranității, afectînd, astfel, însuși viitorul țării, al poporului“.

Problema unei rate înalte a acumulării — care stă, de fapt, la temelia progresului economic și social al patriei — nu este specifică doar țării noastre, așa cum mai au unii tendința de a crede. O astfel de politică a fost și este aplicată, în continuare, de țări dezvoltate, precum Japonia, R.F.G., U.R.S.S. și altele. De aceea, prin acțiunile politice-educative, prin propaganda economică, este necesar să fie explicată mai pe larg justetea politicii partidului nostru din domeniul acumulării atît la nivel central, cit și al fiecărei unități din industrie, agricultură, pentru că o acumulare înaltă — așa cum relevă Expunerea secretarului general al partidului — reprezintă baza dezvoltării forțelor de producție, a nivelului de civilizație generală a țării.

La temelia tuturor succeselor economice-sociale a stat și va trebui să stea, pe mai departe, munca, o muncă mereu mai rodnică, mai creatoare. Dar pentru ca munca să-și merite din plin atributele pe care i le conferă socialismul, se impune ca fiecare membru al societății noastre să-i înțeleagă valențele, să-și asume răspunderea mereu mai înaltă pe frontul zidirii celei mai drepte societăți, să obțină rezultate tot mai mari în toate domeniile. „Munca — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — a avut rolul determinant în dezvoltarea fizică și intelectuală a omului, omul însuși — se poate spune — este creația muncii“. Realizarea principiului socialist „de la fiecare după posibilitate, fiecăruia după muncă“ implică creșterea răspunderii pentru pregătirea profesională, la nivelul cerințelor producției moderne, participarea la creația tehnică-științifică, la sporirea venitului național. În fond, omul modern, răspunzător față de destinele patriei, nu poate fi decît omul care își însușește și aplică în mod conștient principiul „nici muncă fără piine, nici piine fără muncă“. Numai înțelegînd și aplicînd acest principiu, el își face cu adevărat datoria față de societate.

Explicînd caracteristicile proprietății în socialism, secretarul general al partidului arată că proprietatea aparține poporului, iar statul reprezintă un instrument în mina clasei muncitoare, a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, al întregului popor, în înfăptuirea organizată a dezvoltării economice-sociale. În acest sens, este necesar să se explice mai pe larg, accesibil, conceptul și conștiința de proprietar a fiecărui om al muncii, răspunderea ce-i revine pentru înfăptuirea politicii economice a partidului. Prezintă o deosebită valoare ideea potrivit căreia 70 la sută din mijloacele fixe, din fondurile de bază ale unei unități să fie proprietate comună, iar 30 la sută să aparțină oamenilor muncii pe baza participării fiecăruia cu o contribuție corespunzătoare. O asemenea reglementare va întări răspunderea oamenilor muncii ca proprietari, ca gospodari, preocupare pentru bună desfășurare a activității economice, pentru autoconducere și autogestione.

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu a reliefat cu putere, prin întreg conținutul sarcinilor și exigențelor pe care le-a formulat, o concepție nouă, superioară de înțelegere a conținutului și finalității muncii de propagandă, în sensul că eficiența acesteia nu poate fi judecată și apreciată în afara rezultatelor înregistrate în economie. Eficiența economiei și eficiența propagandei sînt, în viziunea secretarului general al partidului, indestructibile. Nu poate fi vorba de o bună activitate propagandistică atunci cînd în munca productivă persistă neajunsuri, se înregistrează pierderi. Numai o bună activitate economică poate valida nivelul ridicat de conștiință al oamenilor, gradul sporit de responsabilitate socială manifestată în munca de zi cu zi, rod al desfășurării unei temeinice activități politice-educative.

Întreaga muncă politică-ideologică, cultural-educativă — se arată în Expunere — trebuie să urmărească și să asigure în mai mare măsură formarea și dezvoltarea conștiinței moral-politice, juridice a oamenilor muncii, creșterea răspunderii pentru aplicarea legilor țării. Este necesar ca, prin variate forme ale activităților de propagandă, să fie explicată, cu date și fapte, superioritatea democrației noastre, a legislației socialiste în raport cu situația din societatea capitalistă, pe de o parte, iar pe de altă parte combătute manifestările inapoiate, retrograde — furturile, delapidările, trădarea de patrie etc.

Una din marile cuceriri ale socialismului o reprezintă modul în care partidul a rezolvat problema națională, a asigurat real și efectiv adevărata egalitate dintre toți cetățenii patriei — români și de alte naționalități. Problematika mindrăi naționale, a dragostei față de patria comună a tuturor fiilor săi, fără deosebire

de naționalitate, are un caracter obiectiv, constituie un factor esențial al întăririi unității poporului în jurul partidului, al colaborării cu toate popoarele lumii. În decursul secolelor, între oamenii muncii români și cei aparținând naționalităților conlocuitoare s-au statonit relații de prietenie și frăție, de comuniune de interese și idealuri. Așa cum relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu, „nu odată oamenii muncii români, maghiari, germani, sirbi și alții au luptat împreună pentru libertate și dreptate, înțelegând că pe deasupra originii naționale ei trebuie să-și unească rindurile împotriva asupritorilor. Este, de asemenea, binecunoscut faptul că întotdeauna clasele asupritoare au căutat să învrăjbească oamenii muncii de diferite naționalități pentru a-i putea asupri și subjugă mai bine. Și astăzi unele țări, unele cercuri reacționare, imperialiste, folosesc problema națională ca un mijloc de învrăjpire și dezbinare a popoarelor“.

Activității ideologice, politice-educative îi revine un rol de primă importanță în dezvoltarea patriotismului, în educarea sentimentelor de prietenie și frăție între toți oamenii muncii, de dăruire în slujba cauzei apărării patriei comune, a independenței și suveranității României. De o mare forță este teza conducătorului partidului și țării noastre potrivit căreia oricine încearcă să lovească în colaborarea și unitatea cetățenilor României se pune, implicit, în slujba dușmanilor patriei, a dușmanilor constructorilor socialismului. „Indiferent de originea părinților, avem o origine comună : a patriei în care ne-am născut ; cu toții trebuie să învățăm și să vorbim o limbă unică, limba concepției revoluționare materialist-dialectice și istorice. Să învățăm să iubim și să apărăm patria noastră comună !“

În orice loc din țară unde trăiesc și muncesc împreună oamenii muncii români și de alte naționalități, se poate observa armonia, spiritul de emulație, pulsul unic de muncă și creație, subsumate aceluiași unic țel al înfăptuirii politicii interne și externe a partidului și statului nostru, al ridicării României pe noi trepte de dezvoltare. Această realitate — pe care unele cercuri din afara țării încearcă s-o denatureze, s-o umbrească — confirmă tocmai limbajul comun al muncii, patriotismul fierbinte al tuturor oamenilor muncii.

Un rol de cea mai mare importanță în activitatea politică-educativă are modul în care se explică apariția și afirmarea partidului nostru pe arena vieții politice interne și internaționale. În acest sens, se impune ca frontul nostru istoric să demonstreze mai pregnant rolul și locul partidului în anii grei ai ilegalității, în perioada celui de-al doilea război mondial, în unirea tuturor forțelor progresiste și democratice, în cadrul luptei împotriva fascismului, pentru înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antiimperialistă și antifascistă, pentru lichidarea vechii ordini sociale și făurirea societății socialiste în România. Putem spune cu îndreptățită mândrie că partidul nostru comunist și-a îndeplinit cu cinste misiunea istorică, a asigurat conducerea întregului popor în activitatea tumultuoasă de înfăptuire a celei mai drepte și mai umane societăți din lume, a societății socialiste. Prin tot ce a făcut și face partidul nostru și-a câștigat încrederea îndreptățită a poporului, este urmat cu devotament și dăruire în înfăptuirea socialismului și comunismului.

În etapa actuală și în perspectivă, partidul nostru constituie forța politică conducătoare a întregii noastre societăți. „Și în viitor — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — partidul va continua să reprezinte centrul vital al societății, forța care dinamizează energiile creatoare ale maselor populare, ale întregului popor. Trebuie să avem însă în vedere că funcțiile, rolul și formele sale de organizare și activitate vor suferi modificări în funcție de etapele istorice de dezvoltare ale societății socialiste și comuniste românești“. În acest context, tovarășul Nicolae Ceaușescu relevă necesitatea întăririi partidului, a organelor și organizațiilor sale, creșterii forței sale politice, organizatorice, ideologice, teoretice, capacității lui de a soluționa la timp, operativ problemele cu care se confruntă societatea, de a promova noul, de a întări democrația internă de partid, de a ridica pe trepte mereu mai înalte calitățile comuniștilor, forța activului de partid. De aceea, apare necesar ca activitatea ideologică, politică-educativă să prezinte mai pe larg fizionomia moral-politică a comuniștilor, căile și modalitățile de continuă creștere a pregătirii acestora, pentru ca ei să acționeze mereu, în toate împrejurările, ca exemple de urmat. În acest sens, se impune a se organiza acțiuni cu un pronunțat caracter politic, patriotic, revoluționar, în cadrul muzeelor, la monumentele și locurile istorice, ca, de pildă, înminarea de carnete de partid, U.T.C., primiri în rindul pionierilor, șoimilor patriei, întâlniri cu vechi luptători revoluționari, cu participanți la răscoale, cu combatanți din timpul celor două războaie mondiale, prezentarea de filme istorice etc.

În acest cadru, o mare valoare vor avea, prin forța mesajului lor, acțiunile consacrate aniversării a 65 de ani de viață și a peste 50 de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, merele fiu al națiunii noastre socialiste, eminentă personalitate a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a vieții

politice și științifice mondiale, apreciat și stimat pe toate meridianele lumii pentru excepționala contribuție la soluționarea pozitivă a marilor probleme ale contemporaneității, pentru inițiativele consacrate păcii, excluderii războiului din viața omenirii.

Un aspect de mare însemnătate abordat de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Plenara lărgită se referă la raportul dialectic dintre partidul comunist și statul socialist, la necesitatea întăririi rolului statului. S-a subliniat, în acest context, că rolul conducător al partidului în societatea noastră socialistă nu înlocuiește în nici o împrejurare organele de stat, nu diminuează și nu poate să diminueze sub nici o formă răspunderea organelor de stat în fața legilor și a poporului. Organelor de stat le revin răspunderi extrem de mari. Eficiența activității lor depinde hotărâtor de calitatea muncii, de răspunderea cu care acționează pentru realizarea integrală a sarcinilor ce le revin.

Osatura întregii activități ideologice, teoretice, politice-educative — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — o constituie materialismul dialectic și istoric, îmbinarea armonioasă dintre legitățile obiective ale dezvoltării și practica edificării societății socialiste, realitățile economice-sociale, istorice, naționale ale fiecărui popor, ale fiecărei țări. Această activitate a avut și trebuie să aibă o influență deosebită asupra partidului, ridicării gradului general de pregătire a comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii, dezvoltării conștiinței socialiste a maselor.

Pornind de la adevărul axiomatic că socialismul științific constituie o doctrină deschisă noului, novatoare, tovarășul Nicolae Ceaușescu pune în lumină necesitatea cunoașterii și generalizării experienței construcției socialiste, promovării noului, înțelegerii și înlăturării contradicțiilor, racordării continue la cerințele progresului, combaterii a tot ce contravine legităților și principiilor socialismului, a teoriilor anti-comuniste, idealiste, mistico-religioase. Greșelile din unele țări socialiste — se arată în Expunere — nu-și au sorginea în ideologia revoluționară, în baza economică, în socialismul științific, ci ele se explică prin subiectivism. „Greutățile apărute nu sînt legate de socialism, de prea mult socialism, ci de abateri și greșeli, de încălcarea unora sau altora din principiile de bază ale socialismului științific, de nesocotirea unor legități generale sau a realităților concrete dintr-o țară sau alta, sînt deci generate de faptul că nu se înfăptuiesc consecvent principiile socialismului“.

Trecînd în revistă experiența construcției socialismului și relevînd necesitatea unei mai active combativități militante împotriva teoriilor anticomuniste, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că „În ultimul timp asistăm la o intensificare a campaniei anticomuniste, împotriva țărilor socialiste, a socialismului în general. Pornind de la unele greutăți, de la unele evenimente din unele țări socialiste, anumite cercuri încearcă să tragă concluzii cu privire la așa-zisa criză a socialismului, mergînd pînă la a afirma că socialismul nu ar mai reprezenta singura alternativă valabilă pentru înlocuirea societății capitaliste, bazate pe exploatarea și asuprirea maselor populare, a altor popoare“. Ținînd seama de întîrea propagandei burgheze, reacționare, împotriva socialismului, iar pe de altă parte de unele tendințe de idealizare a noii societăți, de ideea falsă potrivit căreia în socialism nu pot apărea contradicții, crize, stagnări etc., secretarul general al partidului pune cu acuitate problema intensificării activității politice-ideologice, educative în vederea contracarării tuturor acestor fenomene, mobilizării tuturor forțelor pentru învingerea greutăților, atingerii înaltelor piscuri pe care ni le-am propus pe drumul spre făurirea societății socialiste și comuniste — drum care nu este rectiliniu, presărat numai cu roze, ci și cu poticniri, contradicții. Trebuie învinse multe greutăți de esență obiectivă în general, subiectivă în special, fiind necesar ca în urecușul spre înălțimile propuse, să fim gata la orice sacrificiu, să acționăm cu toată hotărîrea și îndrăzneala pentru cucerirea lor, aceasta pentru a ne propune mereu și mereu alte piscuri, alte redute de cucerit.

Pe linia constantă a perfecționării activității teoretice, ideologice, politico-educative, se reliefează orientările secretarului general al partidului privind elaborarea unor noi lucrări teoretice, care să analizeze problemele privind stadiul actual de dezvoltare a societății noastre socialiste, perfecționarea conducerii societății, dezvoltarea democrației muncitorești, problemele economiei socialiste. În acest context, se detașează modul novator în care este pusă problema istoriei poporului român. Trecînd în revistă principalele coordonate ale istoriei patriei, a partidului revoluționar al clasei muncitoare, a celorlalte partide și organizații de-a lungul timpului, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că avem o istorie unică, a poporului român, care va trebui să cuprindă și istoria mișcării muncitorești revoluționare, a P.S.D.M.R. și a P.C.R. „Nu pot exista două istorii, una a poporului și una a partidului. Poporul nostru are o singură istorie, iar activitatea Partidului Comunist Român, ca și a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei“.

În Expunere s-a subliniat cu putere necesitatea elaborării de pe poziții materialist-dialectice și istorice a unor lucrări științifice, filozofice care să combată concepțiile metafizice, idealiste, concepțiile și practicile mistico-religioase. În mod deosebit — s-a arătat în acest cadru — să demascăm activitatea mistică a unor secte religioase folosite ca instrument în mina cercurilor reacționare, imperialiste, a unor cercuri fasciste, a unor escroci ce vor să abată omenirea de la problemele fundamentale ale lumii de astăzi, să folosească această cale pentru diversiune, pentru spionaj împotriva altor state. În același timp, în activitatea noastră politică-educativă — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să combatem cu fermitate și să demascăm orice manifestări naționaliste, șovine, rasiste, antisemite, orice încercare de învrăj-bire a oamenilor muncii de diferite naționalități, îndeosebi a tineretului. „Nu trebuie să uităm că tocmai în împrejurări internaționale grele cercurile reacționare imperialiste, fascismul au recurs la asemenea concepții pentru a-și promova politica de dominație și asuprire a popoarelor“.

O atenție deosebită se acordă în Expunere educării tinerei generații în spiritul celor mai nobile idealuri, al însușirii creatoare a rezultatelor științei și culturii naționale și universale, al împletirii învățării cu munca. Tineretul trebuie să fie pregătit pentru viață și muncă, pentru continuarea operei de construcție socialistă și comunistă și ridicarea patriei noastre socialiste pe noi culmi de progres și civilizație. În acest sens, școlii îi revine un rol primordial. „Începînd de la învățămîntul preșcolar și pînă la învățămîntul universitar — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, copiii, tinerii trebuie crescuți și educați în spiritul dragostei de patrie, al devotamentului față de socialism, față de partid, în spiritul muncii, înarmîndu-i cu cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane. Școala de toate gradele trebuie să formeze un tineret revoluționar, pasionat, îndrăzneț, gata de orice sacrificiu pentru interesele patriei, ale socialismului, pentru apărarea independenței țării, pentru pace“.

Sarcini de mare însemnătate revin tuturor factorilor cu răspunderi în cadrul Festivalului național „Cîntarea României“, îndeosebi în asigurarea permanenței și continuității activităților, îmbunătățirii repertoriilor, valorificării superioare a tradițiilor și a spiritualității românești, îmbunătățirii conținutului și creșterii eficienței, a mesajului umanist al literaturii, artei, muzicii, cinematografiei, poeziei militante, cîntecului muncitoresc care să cultive dragostea neîfărmurită față de patrie, partid, popor, să contribuie la îmbogățirea patrimoniului spiritual mondial.

Arătînd că avem un trecut glorios, care reprezintă cea mai prețioasă moștenire a poporului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat ideea de mare valoare practică și principală că la temelia întregii activități ideologice, de educație patriotică, socialistă a maselor să fie așezată cunoașterea istoriei multimilenare a poporului român, a tradițiilor sale îndelungate de luptă pentru afirmarea ființei proprii, pentru libertate socială și națională, pentru progres. Prin marile sale valențe educative, istoria aduce o contribuție de fundament la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste, patriotice, revoluționare, cultivarea mîndriei naționale pentru istoricele realizări obținute în anii socialismului, sporirea combativității împotriva a tot ceea ce este înapoiat, retrograd, mistico-religios, formarea unui om cu o concepție științifică despre lume și viață, capabil să-și făurească, prin propria sa creație, fericirea, bunăstarea și progresul, să contribuie activ la înfăptuirea politicii interne a partidului și statului nostru, la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Congresul al II-lea al educației politice și culturii socialiste, care și-a desfășurat lucrările în zilele de 24—25 iunie 1982, sub egida Frontului Democrației și Unității Socialiste, se înscrie ca un eveniment de excepțională importanță și semnificație în cadrul marilor acțiuni politice, economice și social-culturale întreprinse în perioada de la Congresul al XII-lea al P.C.R. pentru transpunerea cu succes în viață a obiectivelor programului partidului de construire în țara noastră a societății noi, bazate pe o civilizație superioară, civilizația socialistă și comunistă.

De la tribuna acestui forum al spiritualității românești, vorbitorii au adus un fierbinte omagiu conducătorului partidului și țării noastre — tovarășul Nicolae Ceaușescu —, din a cărui strălucită inițiativă au fost organizate, pentru prima dată în întreaga istorie a României, cele mai largi forumuri democratice ale slujitorilor educației politice și culturii socialiste, ca parte integrantă a vastului proces înnoitor care a cuprins domeniile vieții economice și social-politice în perioada ce a trecut de la Congresul al IX-lea al partidului.

Se înscrie pentru totdeauna în conștiința națiunii noastre concepția programatică a tovarășului Nicolae Ceaușescu privind rolul conducător al partidului în domeniul activității educative, în ridicarea pe noi culmi a culturii noastre naționale și recordarea ei tot mai strînsă la marile cuceriri ale culturii universale, analiza rolului deosebit al factorului conștient în procesul construcției socialiste, în făurirea unui

om cu înalte idealuri revoluționare, devotat patriei sale, partidului și poporului, cauzei socialismului și păcii în lume.

Așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, cultura unui popor nu poate fi înțeleasă și acceptată doar ca un simplu tezaur de creativitate, ci ca o sumă de valori în acțiune în interesul poporului, al civilizației universale. Din această perspectivă, istoria devine nu cronică împietrită a vremurilor apuse, ci carte veșnic deschisă, din ale cărei pagini cel ce le-a scris cu sudoare și sînge — poporul — își soarbe vrerea și nădejile, drepturile și chemările, iubirea de pămînt și de oamenii lui, dorul de bine al zilei de mîine. Îndemnul adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu istoricilor, tuturor lucrătorilor din cultură este de a scrie și a promova istoria pentru popor, de a arăta contemporanilor pildele nenumărate ale iubirii de țară a înaintașilor, spiritul lor de abnegație și dăruire, de sacrificiu pentru dreptatea și libertatea meileagurilor strămoșești.

Cu temeritatea gândirii sale științifice, profund revoluționare, cu spiritul creator în pătrunderea celor mai complexe probleme ale devenirii noastre istorice, tovarășul Nicolae Ceaușescu a abordat și de această dată problemele majore ale istoriei noastre naționale, conferind noi direcții și dimensiuni activității de viitor. Ampla sa viziune asupra necesității cunoașterii istoriei mult milenare a poporului român, a luptei sale eroice pentru menținerea și afirmarea ființei proprii, pentru libertate socială și națională, pentru unitate și independență a oferit miilor de participanți la Congresul educației și culturii socialiste posibilitatea de a-și spune cuvîntul autorizat asupra acestei „cărți de căpătii a fiecărei nații“, cum definea istoria marele gînditor și revoluționar Nicolae Bălcescu.

După cum este cunoscut, istoria oferă concluzii despre marile procese ale dezvoltării societății, ale existenței popoarelor de-a lungul timpului, punînd în evidență atît ceea ce a fost valoros, progresist și a servit mersului înainte al societății, cit și piedicile ridicate în calea evoluției ascendente și care au costat scump umanitatea, au întîrziat progresul unor națiuni. Ea este chemată să sprijine, prin concluziile sale, perfecționarea organizării societății, relațiile dintre state și națiuni, colaborarea pașnică dintre popoarele lumii. Iată de ce studiul istoriei — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — constituie un mijloc de cea mai mare importanță pentru transformarea revoluționară a prezentului, pentru înțelegerea cerințelor viitorului, a căilor de progres neîntrerupt al societății.

Fără îndoială, știința istorică poate avea acest rol numai dacă cercetarea trecutului și prezentului se bazează pe concepția materialist-dialectică, dacă fenomenele economice-sociale și politice sînt studiate în toată complexitatea lor, în interrelația și interdependența lor dialectică, în contextul fiecărei epoci. Căci, așa cum arată secretarul general al partidului nostru, istoria trebuie să înfățișeze faptele, fenomenele, procesele, nu după criteriul de conjunctură, după dorințele subiective ale oamenilor, după nevoi politice de moment, ci așa cum s-au petrecut ele, cu trăsăturile lor pozitive, progresiste, dar și cu părțile întunecate, regresive. Dealtfel, judecățile de valoare emise în lucrările de istorie nu pot avea credit și viabilitate decît dacă exprimă adevărul obiectiv și sînt susținute de o bază documentară amplă, care nu omite deliberat anumite aspecte, laturi ale fenomenului analizat. Escamotarea adevărului obiectiv în istoria popoarelor, punerea în circulație a unor așa-zise adevăruri antestabile cărora li se potrivesc fapte, documente pe măsură, nu servesc nici dezvoltării științei istorice în general, nici progresului cunoașterii, nici dezvoltării bunelor raporturi între popoare. Prin însăși rațiunea ei de a fi, cercetarea istorică este chemată ca, prin confruntări de idei, prin schimburi de opinii, să înlăture din circuitul științific denaturări ale adevărului istoric, să contribuie, pornind de la o solidă bază documentară, la clarificarea problemelor controversate.

În același timp, însă, istoria trebuie să dea o ripostă hotărîtă falsurilor și denaturărilor adevărului obiectiv. Cui și la ce servește asemenea afirmații potrivit cărora: n-ar exista nici o legătură de continuitate între geto-daci, daco-romani și români; poporul român ar fi imigrat în propria lui țară, venind de undeva din sudul Dunării, în secolele XII—XIV; unirea de la 1600 ar fi fost un act „aventurist“, de „cucerire“ a unor „teritorii străine“; unirea Țării Românești și Moldovei, în 1859, ar fi constituit un act de regres istoric, „întrerupînd“, chipurile, dezvoltarea unitară a „națiunii moldovenești“; marile imperii multinaționale ar fi avut un rol „progresist și eliberator“ pentru națiunile subjugate; destrămarea acestor imperii și constituirea sau desăvîrșirea statelor naționale unitare și independente ar fi fost un act de „regres istoric“. Cît de fals, de ipocrit și de periculos sună aceste sloganuri!

În legătură cu existența, implicațiile și urmările azilor imperii asupritoare, istoria consemnează fapte și fenomene zguduitoare. Dacă, azi, decalajele dintre țările dezvoltate și imperiiile exploatare, și țările slab dezvoltate sau în curs de dez-

voltare, foste colonii sau exploatare, sînt încă uriașe, aceasta se explică tocmai prin „binefacerile“ acelor imperii. Pseudo-istoricilor care le mai susțin, poporul nostru le-a răspuns din nou prin glasul celui mai autorizat fiu al său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin cuvîntul participanților la înaltul forum al spiritualității românești. S-a detașat, în acest cadru, cu o deosebită forță, ideea că nu se poate vorbi de educația patriotică, socialistă, fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri, că va trebui să facem din cunoașterea originii și continuității poporului român, din lupta maselor populare pentru eliberare socială și națională, din trecutul eroic al clasei muncitoare și al partidului său comunist, din întreaga istorie națională, fundamentul tuturor activităților politico-educative. Pe această bază să cultivăm sentimentul demnității naționale al tuturor cetățenilor, să întărim unitatea întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Continuînd tradițiile, inițiativele, eforturile consacrate realizării năzuințelor de pace și progres ale întregii omeniri, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele României socialiste, în Expunerea la Plenara lărgită a făcut o strălucită analiză a fenomenelor și tendințelor noi din viața politică și economică mondială, a schimbărilor care se produc în raportul de forțe pe plan internațional, fundamentînd aprecieri și concluzii de mare însemnătate teoretică și practică, soluții de rezolvare a contradicțiilor și conflictelor care au loc în diferite părți ale lumii. De o deosebită importanță este teza potrivit căreia, în prezent, în viața internațională se confruntă două tendințe diametral opuse : pe de o parte, politica imperialistă, de forță și dictat, de menținere și reimpărțire a sferelor de influență, de accentuare a înarmărilor, pe de altă parte, orientarea tot mai puternică spre o politică nouă, care să pună capăt folosirii și amenințării cu forța, dictatului, zonelor de influență, cursei înarmărilor, să asigure dezvoltarea independentă a popoarelor, colaborarea lor bazată pe principiile egalității, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne. „Sîntem, de fapt, într-o perioadă de reasezare a raportului de forțe, de realizare a unui nou echilibru mondial între diferite state și grupări de state — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —. Se poate aprecia că noul echilibru se va baza pe o mai mare diversitate a centrelor de putere, va ține mai mult seama de rolul lumii a treia, al țărilor mici și mijlocii, al țărilor în curs de dezvoltare și țărilor nealiniate. Pentru a fi viabil, noul raport de forțe și noul echilibru trebuie să se bazeze pe principii de egalitate, de respect al independenței și neamestec în treburile interne ale altor popoare“.

În același timp, președintele României socialiste arată că gravitatea situației internaționale este accentuată de adîncirea crizei economice mondiale, de cheltuirea unor sume fabuloase pentru înarmări, de adîncirea decalajelor dintre țările bogate și cele sărace. Toate acestea — se relevă în Expunere — impun necesitatea dezvoltării relațiilor de colaborare cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu toate forțele revoluționare din lume, pentru realizarea unor pași importanți în domeniul dezarmării în general, a celei nucleare în special, stingerii conflictelor armate, asigurării securității, independenței și suveranității naționale.

Din prezentarea succintă a liniilor forță cuprinse și fundamentate științific de secretarul general al partidului se reliefează marea bogăție de idei, teze și orientări privind creșterea eficienței activității teoretice, ideologice, politico-educative în strînsă legătură cu realitățile specifice societății românești, ale lumii contemporane. Dar pentru ca exigențele puse de tovarășul Nicolae Ceaușescu în această direcție să-și găsească materializarea la cea mai înaltă altitudine, este necesar să realizăm o nouă calitate în această activitate, să-i imprimăm un caracter dinamic, ofensiv, combativ, științific, să pornim de la cunoașterea legilor obiective ale dezvoltării, de la cuceririle științei și tehnicii, de la noile coordonate ale spiritualității românești și mondiale, să desfășurăm o propagandă în cunoștință de cauză, înlăturînd spiritul rutinier, formalist, festiv și imprimîndu-i adevăratele valențe, care fac din ea o puternică forță a dezvoltării pe mai departe a societății noastre socialiste.

ANUL ISTORIC 1893

ION POPESCU-PUȚURI

Unul din fenomenele majore care caracterizează istoria modernă a României îl constituie apariția, odată cu relațiile de producție capitaliste, a clasei muncitoare, forța socială căreia, prin afirmarea ei treptată în societate, i-a revenit sarcina istorică de a prelua, continua și dezvolta pe o treaptă superioară tradițiile înaintate ale luptei revoluționare de eliberare națională și socială duse de-a lungul veacurilor de cele mai înaintate forțe social-politice ale poporului român și de a făuri societatea socialistă. „Proletariatul — subliniază secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu — devine tot mai mult purtătorul idealurilor celor mai revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale întregului popor muncitor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre făurirea unității naționale, cucerirea independenței de stat, spre o viață liberă și demnă”¹.

Acest proces semnificativ pentru destinele istorice ale poporului nostru a început să se desfășoare în România mai evident din a doua jumătate a secolului trecut, în condițiile în care evoluția capitalistă a țării a determinat transformări profunde în structura socială și în dispunerea forțelor de clasă, a provocat diversificarea vieții politico-ideologice, ca și modificarea în sens burghez a aparatului administrativ, a întregului mecanism de stat.

De remarcat că, încă din ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, dar, mai ales, la începutul secolului al XIX-lea, în condițiile înființării și dezvoltării manufacturilor de tip capitalist și a primelor fabrici, încep să apară în țările române — Muntenia, Moldova și Transilvania —, muncitori salariați². Procesul de formare și dezvoltare a modului de producție

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 257.

² *Destruămarea feudalismului, apariția și dezvoltarea relațiilor de producție capitaliste. Formarea proletariatului în România*, în „Anale de istorie”, anul XXVI, nr. 3/1980, p. 113—143.

capitalist și a celor două clase sociale caracteristice noii etape de dezvoltare istorică — burghezia și proletariatul — devine din ce în ce mai accelerat sub impulsul unor mari evenimente și prefaceri sociale, cum au fost răscoala populară condusă de Horea, Cloșca și Crișan din 1784, revoluția națională și socială din 1821, revoluția română de la 1848—1849, Unirea Principatelor din 1859, legiuirile agrare burghezo-democratice din 1853—1854 și 1864, proclamarea independenței depline de stat a României în urma războiului de neatințare din 1877—1878, evenimente de mare reverberație națională, în care muncitorimea, ca participantă activă, s-a distins prin vigoarea ei revoluționară.

Exploatarea maselor populare, lipsurile materiale în care ele erau nevoite să trăiască, au generat și în România, ca peste tot unde au apărut și s-au dezvoltat relații de producție capitaliste, forme de manifestare ale luptei de clasă, mai întâi în rîndul lucrătorilor din întreprinderile precapitaliste și, ulterior, a celor din fabrici, din industria extractivă, din transporturi etc. Răzvrătirile și protestele izolate, locale, la care s-au adăugat forme noi de luptă greviste spontane, pentru condiții omenești de muncă și o plată corespunzătoare, caracterizează faza de început a mișcării muncitorești. Din șirul acestor conflicte s-au detașat cele de la manufactura de postav din Pociovaliște (de lângă București), care au avut loc în anii 1796—1799 și 1803, despre care Nicolae Iorga spunea că deschid și în țările române „chestiunea muncitorească“, ale minerilor de la Băița (Hunedoara), Cojocna (Cluj), Ocna Sibiului, Zlatna (1804), ale lucrătorilor de la salinele Telega, Slănic, Ocnele Mari, Tirgu Ocna (1832), grevele muncitorilor de la topitoriile de fier din Cerna și Găvăjdia (1837), greva minerilor din Baia Mare din 1848 etc.

Cu timpul, de la mișcările spontane și izolate, s-a trecut la forme de luptă mai organizate, cu un caracter colectiv mai larg, cum au fost grevele din deceniile 7 și 8 ale veacului trecut : greva muncitorilor ciurari din portul Brăila (1868), a lucrătorilor de la șantierul de construcții ale căilor ferate Simeria—Petroșani (1868), București—Giurgiu (1869 și 1873), greva muncitorilor metalurgiști din Timișoara (1870), greva muncitorilor și muncitoarelor de la Regia monopolului de tutun din București (1872), a lucrătorilor croitori din Capitală (1874) ș.a. O amploare deosebită pentru perioada respectivă a avut greva celor 4 000 de muncitori manuali și căruțași din portul Brăila (1875), cea a muncitorilor de la șantierul de construcție a șoselei Ploiești—Predeal (1877), a minerilor din Petroșani (1879) etc. Semnificația acestor acțiuni de început constă în faptul că au pus cu tărie în evidență necesitatea organizării proletariatului pentru dezvoltarea cu succes a luptei împotriva claselor exploatare, pentru realizarea, în perspectivă, a țelurilor sale revoluționare.

Una din trăsăturile fundamentale ale mișcării muncitorești din România, definită încă de la primele sale începuturi, a fost efortul stăruitor și permanent de a păși pe calea luptei organizate prin unirea muncitorilor în organizații profesionale și apoi politice, înțelegînd că aceasta reprezintă o condiție hotărîtoare pentru desfășurarea cu succes a acțiunilor economice și politice, al căror unic țel final era dezrobirea clasei muncitoare, a tuturor celor ce muncesc de exploatare și edificarea societății socialiste.

Primele forme de organizare ale muncitorimii române au luat naștere, încă la mijlocul secolului al XIX-lea, sub forma asociațiilor profesionale de întrajutorare. Ele și-au pus drept scop stringerea de fonduri, din

cotizații sau donații, spre a fi folosite pentru ajutorarea membrilor în cazuri de boală, invaliditate sau înmormântare și pentru susținerea perfecționării calificării profesionale în străinătate. Între acestea, menționăm : asociațiile de întraajutorare ale tipografilor și textiliștilor din Brașov și Timișoara, create în 1846 și 1851, ale calfelor de șepcari și lucrătorilor tipografi din București (1855 și, respectiv, 1858), alte organizații profesionale fiind, apoi, create la Oravița, Reșița, Arad, Turnu Severin, Cluj, Iași etc. Până în 1872 s-au creat 51 de organizații profesionale de întraajutorare ale muncitorilor ³.

În procesul luptelor sociale și al organizării lucrătorilor un rol important l-a avut în viața politică a României apariția presei muncitorești : „Tipograful român“ (1865), „Analele tipografice“ (1869), „Uvrieturul“ (1872), care au abordat, pe lângă problematica noii clase sociale — promovarea principiilor organizării de-sine-stătătoare a lucrătorilor, a solidarității lor, a trezirii conștiinței de clasă, susținerea acțiunilor lor revendicative — și probleme privind interesele generale ale societății românești ⁴. Treptat, pe baza propriei experiențe de organizare și de luptă, muncitorii vor trece la crearea de asociații profesionale pur muncitorești, situate pe principii de clasă, proces care se va generaliza în perioadele următoare, cuprinzând aproape toate ramurile de producție, punându-se astfel bazele mișcării sindicale în România.

Concomitent cu dezvoltarea asociațiilor profesionale, cu intensificarea acțiunilor muncitorești, apare și se dezvoltă în țara noastră mișcarea socialistă ⁵. Acest proces a fost deosebit de complex, manifestat în datele lui esențiale în același mod ca pretutindeni, dar diferențiat de la țară la țară, în raport cu condițiile concrete, specifice fiecăreia dintre acestea. Trebuie să remarcăm că ideile înaintate, revoluționare au fost binecunoscute în România și au avut o viguroasă forță de rodire, căci poporul nostru a fost receptiv la toate marile curente ideologice progresiste și revoluționare ale vremii, pe care, prin reprezentanții săi luminați, și le-a însușit, folosindu-le din plin în lupta împotriva racilelor sociale, împotriva aservirii străine, pentru libertate și înfăptuirea deplină a unității național-statale, pentru dreptul de a fi stăpîn în propria-i țară, pentru asigurarea progresului multilateral. Pe drept cuvînt, Nicolae Bălcescu, ținînd seama tocmai de aceste virtuți străvechi, a apreciat că națiunea română este „națiune născută democratică“.

Așa se explică de ce ideile socialismului utopic au găsit o largă audiență în România. Reprezentanții marcantî ai acestuia, ca Teodor Diamant, Iancu Bălăceanu, Cezar Bolliac, C.A. Rosetti ș.a. au întreținut legături cu doctrinari socialiști străini. Teodor Diamant a contribuit nu numai la înțelegerea reală a concepției societare fourieriste, dar a adus o contribuție originală, prin întemeierea în România a unui falanster, care și-a desfășurat activitatea timp de doi ani de zile. De aceea, el rămîne în istoria doctrinelor social-politice avansate din România și Europa ca unul dintre gînditorii socialiști originali, care a concretizat ideile socialiste

³ Fl. Dragne, I. Iacoș, N. G. Munteanu, V. Petrișor, *Mișcarea sindicală din România*, vol. 1, Editura politică, București, 1981, p. 29—39.

⁴ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I (1865—1900), partea I (1865—1889), Editura politică, București, 1964, p. 1—24.

⁵ *Inceputurile mișcării socialiste din România*, în „Anale de istorie“, anul XXVI, nr. 4/1980, p. 126—162.

utopice într-o formă adaptată la specificul social-economic al României, falansterul creat la Scăieni (Prahova) fiind al doilea de acest tip din lume.

Deceniul al 5-lea al veacului trecut a fost marcat de un eveniment de o epocală importanță pentru întregul curs al mișcării muncitorești, pentru omenirea progresistă în general : apariția socialismului științific elaborat de Karl Marx și Friedrich Engels, concepția revoluționară despre natură și societate, a ideologiei științifice a proletariatului. Prin apariția socialismului științific, mișcarea muncitorească internațională a căpătat o călăuză sigură în lupta ei împotriva vechii orînduiri. Rămînea ca socialismul științific să fie preluat de mișcarea muncitorească din fiecare țară. Acest proces a dobîndit particularități specifice, însușirea principiilor socialismului științific fiind în raport cu cerințele concrete ale realităților social-economice și politice din fiecare țară, cu capacitatea de asimilare și însușire a noilor idei de către forțele sociale interesate. România, tocmai datorită unei receptivități specifice față de ideile novatoare pe care o aveau forțele cele mai înaintate, călîte în evenimentele revoluționare pe care le trăise poporul român în procesul său de unificare și dobîndirea independenței depline, a fost una dintre țările unde principiile socialismului științific au fost înțelese și adaptate cerințelor proprii.

Desigur, procesul de răspîndire și însușire a socialismului științific a presupus o perioadă de asimilare și aprofundare a acestor idei, trecute prin filtrul gîndirii proprii a socialiștilor români, de transpunere a lor pe fundalul realităților românești. În 1845, în București și în alte orașe erau citite numeroase exemplare din „Analele franco-germane“, publicație editată de Marx și Engels, ca și lucrarea lui F. Engels, *Situația clasei muncitoare din Anglia*, pentru ca, în 1848—1849, vestitul *Manifest al Partidului Comunist* să fie cunoscut de către gînditorii revoluționari din România.

Efervescența revoluționară pașoptistă, ca și contactele stabilite de reprezentanții acestei generații cu mișcarea revoluționară internațională, aderența la ideile înaintate ale timpului au creat un climat favorabil pătrunderii în țara noastră a ideologiei marxiste. Răspîndirea marxismului în România a fost înlesnită de activitatea Asociației Internaționale a Muncitorilor și de Comuna din Paris. Opinia publică românească a luat cunoștință despre înființarea și activitatea Internaționalei I (1864), despre Comuna din Paris (1871) prin mai multe căi, principala constituind-o publicistica vremii, numărul materialelor sau informațiilor în legătură cu aceste evenimente istorice ridicîndu-se la cîteva sute.

Ideile Internaționalei I au pătruns în România nu numai pe calea scrisului, ci și prin legăturile directe pe care o serie de muncitori și intelectuali socialiști români le-au avut cu aceasta. Unii dintre ei, după ultimele cercetări, au participat nemijlocit la apărarea Comunei din Paris, alții au devenit membri activi ai secțiilor de la Paris, Bruxelles, Geneva etc ale Internaționalei I. Toate acestea, cît și legăturile unor revoluționari români cu K. Marx și F. Engels, au contribuit la accelerarea pătrunderii ideilor marxiste în România, a difuzării, încă de la prima ediție, a lucrărilor lui Marx : *Capitalul*, 18 *Brumar al lui Ludovic Bonaparte* ș.a.

În acest climat favorabil, începînd cu ultimii ani ai deceniului al 7-lea al secolului trecut, au luat ființă primele *organizații socialiste* din țara noastră, care purtau diferite denumiri : *comitete* sau *grupuri revoluționare*, *cercuri socialiste* sau *asociații generale muncitorești*.

De remarcat că orașul București, capitala României, a fost nu numai centrul economic, administrativ și politic al țării, dar și leagănul primelor organizații socialiste și muncitorești din România. Totodată, Bucureștiul reprezenta, încă demult, un loc de întâlnire și de organizare a unor revoluționari străini refugiați în România, din acest punct de vedere el fiind recunoscut ca centru important al emigrației revoluționare ruse, bulgare, sîrbe, muntene, macedonene, albaneze, poloneze etc.

Tocmai această intensă activitate desfășurată de revoluționarii români și străini după crearea Internaționalei I a permis ca, în perioada amintită, în București să se constituie cercuri revoluționare, socialiste. Numeroși români — studenți, elevi, profesori, membri ai Asociației Internaționale a Muncitorilor în diferitele ei secții din străinătate —, reveniți în Capitală, au fost tot atâtea cadre de bază pentru începutul mișcării socialiste. Spre sfîrșitul deceniului al 7-lea, în Capitală își desfășurau activitatea numeroși revoluționari români, care, nu o dată, au sprijinit și activitatea refugiaților politici polonezi, bulgari, sîrbi și ruși. O contribuție deosebită la întărirea organizației socialiste din București au avut-o frații Mircea și Vintilă Rosetti, ambii membri ai unor secții ale Internaționalei I din străinătate. În aceeași perioadă, documentele vorbesc despre existența și activitatea unor cercuri socialiste la Iași, Brăila, Galați, Giurgiu, în rîndurile cărora își desfășurau activitatea Eugen Lupu, Titus Dunca, Bonifaciu Florescu, M.L. Ionescu, I. Coșula ș.a.

Din anul 1868 încep să-și facă apariția organizații socialiste și în unele localități din Transilvania, aflată sub stăpînirea austro-ungară. La Timișoara, un „Comitet muncitoresc de organizare“, creat la începutul anului 1868, a convocat pentru ziua de 11 octombrie 1868 o adunare, la care s-a constituit prima organizație socialistă, sub numele de Asociația generală a muncitorilor din Timișoara. În conducerea Asociației au fost aleși reprezentanți ai muncitorilor români, maghiari, germani și sîrbi, între care : Carol Farcaș, Gheorghe Ungureanu, A. Platzner, G. Novotni. Prin atragerea în rîndurile ei a muncitorilor, indiferent de naționalitate, Asociația generală a muncitorilor din Timișoara marca o nouă practică în relațiile dintre români și naționalitățile conlocuitoare din Transilvania — aceea a organizării lor comune, ceea ce a devenit, de-a lungul anilor, o prețioasă tradiție a mișcării noastre muncitorești. Încadrarea într-o unică organizație revoluționară a muncitorilor, indiferent de naționalitate, și lupta lor comună a fost răspunsul muncitorimii din această parte a țării, aflată sub stăpînire străină, la politica claselor dominante austro-ungare, politică bazată pe exploatarea tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate de la orașe și sate, la care se adăuga o cruntă asuprire națională a românilor, ce formau marea majoritate a populației de aici. Prin aceasta, organizația socialistă din Timișoara se afirma ca o forță cu adevărat democratică, ceea ce i-a permis atragerea, în cadrele ei, atît a muncitorilor români, cît și a muncitorilor de alte naționalități.

Autoritățile burghezo-moșierești austro-ungare locale și centrale au împiedicat însă, mult timp, aprobarea Statutului Asociației, motivînd că scopurile „social-politice și tendințele internaționaliste ale conducerii poate să ducă la conturbarea liniștei sociale din oraș și împrejurimi“⁶. În anul 1869 Asociația generală a muncitorilor din Timișoara a aderat la

Internaționala I, devenind secție a acesteia. Conducătorii săi, așa după cum reiese din numeroase documente, au avut strînse legături cu membri ai Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, cu conducătorii diferitelor secțiuni din alte țări.

Referitor la strînsele relații pe care fondatorii socialismului științific le aveau cu revoluționarii români, într-o scrisoare din 10 ianuarie 1868, adresată lui K. Marx, F. Engels scria : „Intenționez să-ți scriu astăzi pe larg, dar vizita neașteptată a unui sîrb și a unui valah, care m-au reținut cîteva ore, mi-a zădărnicit planurile“⁷. Asemenea legături s-au intensificat în anii următori, cînd reprezentanți ai mișcării socialiste din România i-au cerut lui Engels de nenumărate ori sfaturi în probleme importante privind mișcarea în România.

Alte organizații socialiste, sub denumirea de *Asociația generală a muncitorilor*, au fost create, cu sprijinul lui Carol Farcaș și al altor militanți socialiști, la Arad, Reșița, Anina, Oradea, Oravița, Brașov, Sibiu și Cluj.

Un moment de mare însemnătate în dezvoltarea procesului de organizare politică a proletariatului român pe principiul luptei de clasă l-a constituit înființarea la București, la 1 octombrie 1872, a Asociației generale a tuturor lucrătorilor din România, „care-și propunea —, pentru prima dată în istoria noastră, unirea muncitorilor din întreaga țară. Acest eveniment — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — marchează începutul organizării de clasă pe scară națională a proletariatului român“⁸.

O asemenea acțiune avea loc în condițiile intensificării măsurilor reacțiunii internaționale împotriva mișcării muncitorești și socialiste. Cu atît mai mult apreciem modul în care revoluționarii români au găsit, cu tact, mijloacele adecvate de continuare legală a procesului obiectiv de întărire a organizațiilor politice și profesionale de clasă din România. Din Asociație — conform statutului — puteau face parte lucrători români și străini naturalizați. Asociația generală avea ramificații și în provincie, în unele orașe ca Iași, Galați, Turnu Severin, Ploiești, Giurgiu existînd secțiuni ale acesteia. Ea era condusă de un Comitet Central, din care făceau parte : N.D. Rădulescu — secretar, Daniel Rătescu — casier, Gh. Tănăsescu, C.I. Borșian și N.I. Rădulescu — membri.

Ca organizație politică a clasei muncitoare din România, prin activitatea desfășurată, prin scopurile propuse și, mai ales, prin unirea în sinul ei a tuturor lucrătorilor conștienți din țară, Asociația generală a lucrătorilor din România a avut o importanță deosebită.

Semnificația creării sale sporește și prin aceea că, o astfel de organizație, la nivel național, exista în acea vreme doar în puține țări. Acest fapt evidențiază una din caracteristicile esențiale ale mișcării noastre muncitorești, anume voința de unitate a proletariatului român, încă de la începuturile sale, ceea ce a reprezentat un factor fundamental al succeselor obținute în lupta împotriva claselor exploatatoare, pentru afirmarea sa de-sine-stătătoare în viața social-politică a țării, în vederea atingerii țelurilor sale revoluționare de eliberare socială și națională a tuturor celor ce muncesc, a întregului popor.

⁷ Documente privind începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România. 1821—1878, Editura politică, București, 1971, p. 412.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, p. 259.

Activitatea intensă a Comitetului Central al Asociației generale a tuturor lucrătorilor din România și a organului său de presă „Lucrătorul român” a inspirat temeri autorităților, care, invocând pretextul că „ar fi conspirat contra stării de lucruri de astăzi, vroidă a o răsturna și a o înlocui cu republica”, au dispus arestarea, în noiembrie 1873, a mai multor lucrători conducători, ceea ce a dus la încetarea activității ei.

Cu toate măsurile restrictive luate de autorități, mișcarea socialistă din România a continuat să se manifeste: în anul 1873 mai estompat, dar, începând cu anii 1874—1875, din ce în ce mai evident, pentru ca după 1877 să se afirme ca factor tot mai important pe arena social-politică a țării.

După cucerirea independenței depline de stat a României prin războiul din anii 1877—1878, amploarea pe care a luat-o acțiunea de propagare a socialismului științific, ca și prezența mai activă a muncitorimii în viața politică, au adus pe planul dezbaterilor necesitatea concretizării ideii de făurire a partidului politic al clasei muncitoare. Numeroase documente ale mișcării muncitorești și socialiste evidențiază permanente căutări ale revoluționarilor români spre definirea structurii și denumirii partidului politic al proletariatului român. Astfel, în consfăturile socialiste de la Ploiești și București din 25 și 27 februarie 1879, reprezentanții organizațiilor dintr-o serie de orașe ale țării, însărcinați cu întocmirea proiectului de program al viitoarei organizații politice marxiste centralizate la scară națională își propuneau ca denumirea partidului politic să fie *Internaționala democratică din România* , care să se înfăptuiască prin unirea tuturor organizațiilor socialiste din România⁹. Totodată, s-a stabilit ca organizația politică centralizată la scară națională „să se puie cât mai curînd în comunicație cu celelalte cercuri internaționale din străinătate”¹⁰.

În acea perioadă se întreprind încercări de formulare a unor schițe programatice ale mișcării marxiste centralizate la scara întregii țări. La 28 octombrie 1879, gazeta ieșeană „Besarabia” sintetiza astfel principiile programatice ale mișcării socialiste române: „Mîntuirea poporului prin el însuși. Emanciparea lui economică. Autonomia comunală... Solidaritatea poporului muncitor din toată lumea fără deosebire de naționalitate”, — aprecieri care vădesc orientarea după principiile marxiste. Într-un proiect de program, intitulat „Credo al socialiștilor”, se constata că „numai *egalitatea economică* între oameni va aduce adevărata libertate, egalitate și fraternitate..., va aduce *egalitatea adevărată politică*, precum și adevărata libertate politică, care chiar în cele mai progresiste și democratice state actuale este himeră”, și că „numai *egalitatea economică* va emancipa clasele muncitoare de sub jugul economic, politic, intelectual, moral și religios al claselor dominante”. Și această egalitate economică, se arăta în continuare, va putea „fi realizată într-un mod durabil numai prin sechestrarea instrumentelor mari de producțiune, care sînt astăzi proprietate individuală a oamenilor deosebiți, și trecerea acestor instrumente în proprietatea colectivă a societăților de muncitori”¹¹.

În contextul acestor cristalizări programatice, în octombrie 1879 s-a convocat Congresul socialist de la Iași, la care au participat reprezen-

⁹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1879—1892*, Editura politică, București, 1975, p. 14.

¹⁰ *Ibidem*, p. 15.

¹¹ *Ibidem*, p. 77—78.

tanți ai organizațiilor socialiste marxiste din mai multe centre ale țării. Congresul a cristalizat prevederi programatice specifice etapei respective de evoluție a mișcării noastre socialiste, înainte de toate în ceea ce privește orientarea activității spre înarmarea clasei muncitoare din România cu teoria socialismului științific, reușind să întărească și să lărgască atât cadrul organizatoric, cât și sfera și metodele de luptă ale mișcării socialiste. După această dată și pînă în anul 1893 în viața social-politică a țării s-a vorbit tot mai insistent despre existența organizației socialiste, fie că se numea *partidă socialistă*, *partidă a muncitorilor*, *societal-democrație* etc.

Congresul din 1879 a reprezentat o cotitură importantă în dezvoltarea mișcării socialiste, marcînd o apropiere vădită a socialiștilor de mișcarea muncitorească. De la această dată, socialiștii români au acționat mai hotărît și pe planul organizării profesionale a muncitorilor pe principiul luptei de clasă. Elocvent pentru această orientare este faptul că gazeta „Înainte“, editată la București în 1880, se subintitula, pentru prima oară în istoria mișcării muncitorești din România, „organ democratic socialist și al proletariatului român“. În numele mișcării socialiste, gazeta declara: „Sîntem în România avangarda luptătorilor... care au ridicat deja de mult și fac să filfiiie sus și mîndru drapelul roșu nepătat al democrației socialiste... Vom fi, așadar, apărătorul drepturilor de om și muncitor ale proletariatului român“¹². La rîndul său, ziarul „Drepturile omului“, ce apărea zilnic în două ediții, precizînd locul și sarcinile partidului socialist în viața social-politică a țării, scria: „Sîntem deci un partid nou, un partid care, în sfera economică și socială, voim să facem acele reforme radicale care vor putea stîrpi sărăcia, care vor putea stîrpi cauza tuturor relelor din societate“¹³.

În numele Partidei Socialiste și pentru a direcționa activitatea acesteia, C. Dobrogeanu-Gherea a publicat, în 1886, programul intitulat *Ce vor socialiștii români*, în care era susținută și argumentată ideea necesității cuceririi puterii politice de către proletariat: „Poporul, proletariatul — se scria în program —, ajungînd la putere după revoluția socială proletară, va întrebuiința dictatura de clasă ca mijloc pentru a-și întări domnia, pentru a organiza formele de viață ale societății socialiste“¹⁴. Așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Această concepție privitoare la modul de realizare a transformării revoluționare a societății și-a pus cu putere amprenta, încă de la început, asupra întregii lupte revoluționare a proletariatului din România și a partidului său politic“¹⁵. Pînă în 1893 acest document programatic a stabilit linia de conduită a Partidei Socialiste față de realitățile politice ale timpului, revendicările cu caracter economic și politic înscrise pe steagul de luptă al proletariatului organizat.

Ideile cuprinse în programul *Ce vor socialiștii români*, raportate la contextul preocupărilor programatice ale mișcării muncitorești internaționale, ne apar deosebit de semnificative. După încetarea activității Asociației Internaționale a Muncitorilor a apărut cu acuitate necesitatea organizării clasei muncitoare pe scară națională, întrucît și lupta acesteia viza obiective de rezolvat în cadrul fiecărei țări. Analiza atentă a acestui proces scoate la iveală marea diversitate a condițiilor sociale, politice și eco-

¹² „Înainte“, anul I, nr. 1 din 26 octombrie 1880.

¹³ „Drepturile omului“, anul II, nr. 21 din 5 octombrie 1888.

¹⁴ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1879—1892*, p. 317.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, p. 261.

nomice concrete în care au activat partidele muncitorești și socialiste în ultima parte a veacului trecut. Programele lor de acțiune au reflectat nivelul de dezvoltare a clasei muncitoare din fiecare țară, gradul de înțelegere și însușire a socialismului științific. Nu trebuie omis nici faptul că, în epoca dată, alături de ideile socialismului științific, s-au manifestat unele curente în mișcarea muncitorească, mai mult sau mai puțin potrivnice marxismului, care au avut o influență destul de puternică și îndelungată în anumite țări (proudhonismul, lassaleanismul, anarhismul), influență resimțită și în activitatea unor partide socialiste. Într-un asemenea context internațional al dezvoltării mișcării muncitorești, al creării partidelor socialiste și al formulării documentelor lor programatice, cursul mișcării socialiste din România înregistrează, prin programul din 1886, o exprimare puternică a poziției revoluționare a socialiștilor români, temelia trainică de afirmare a partidului politic al clasei muncitoare din România.

Gândirea creatoare socialistă și-a croit drum într-o confruntare susținută cu reprezentanții ideologici ai claselor dominante, care căutau să nege legitimitatea socialismului în România, considerându-l „plantă exotică”. Însăși întărirea mișcării socialiste și îngemănarea cu mișcarea muncitorească au demonstrat necesitatea și viabilitatea socialismului în România, izvorită din realitățile obiective social-economice ale țării. Militanții socialiști au depus o susținută activitate în domeniul analizei teoretice a situației social-economice și politice din România, în vederea stabilirii sarcinilor strategice și de ordin tactic ale social-democrației. Multe dintre punctele de vedere ale socialiștilor cu privire la structura și dispunerea forțelor de clasă, la procesele dezvoltării economice, la fizionomia și esența partidelor politice, puncte de vedere elaborate adesea într-o polemică ascuțită cu ideologi ai claselor dominante, vădesc o orientare justă, situându-se, în contextul vremii, pe pozițiile cele mai înaintate ale gândirii social-politice din țara noastră, ca și din mișcarea muncitorească internațională.

Orientarea clară, pe baza principiilor socialismului științific, a mișcării noastre muncitorești a fost salutată de Friedrich Engels. La 4 ianuarie 1888, el îi scria din Londra lui Ioan Nădejde, directorul revistei „Contemporanul” : „Cu mare plăcere am văzut că socialiștii din România primesc, în programul lor, principiile de căpetenie ale teoriei care a izbutit a aduna într-un mănunchi de luptători mai pe toți socialiștii din Europa și din America, e vorba de teoria prietenului meu, răposatul Karl Marx”¹⁶.

Programul marxist din 1886 a fost însușit și adoptat de muncitorii înaintați, de socialiștii români, determinînd crearea de noi și noi organizații politice socialiste locale în diferite orașe ale țării, ce se considerau ca făcînd parte din Partida Socialistă, Partida Muncitorilor¹⁷. Pe aceste temeuri, Partida Socialistă a desfășurat o bogată activitate organizatorică și propagandistică, îndeosebi prin intermediul organelor de presă ale acestor organizații din diferite orașe ale țării : „Emanciparea”, „Drepturile omului”, „Dezrobirea” — la București, „Contemporanul”, „Revista socială” și „Muncitorul” — la Iași, „Frăția” — la

¹⁶ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I (1865—1900), partea I (1865—1889), p. 188.

¹⁷ *Activitatea „Partidei Socialiste” în anii 1879—1890*, în „Anale de istorie”, anul XXVI, nr. 6/1980, p. 138—162.

Galați, „Unirea muncitorilor“ — la Brăila și alte zeci și zeci de ziare și reviste, unele dintre ele subintitulându-se „organ al Partidei Muncitorilor“.

În deceniul al 9-lea al veacului trecut acțiunile clasei muncitoare se impun tot mai mult în scena vieții politice. Axate special pe revendicări economice, ele au antrenat un număr relativ ridicat de participanți fiind însoțite de manifestații de stradă. Mișcări greviste mai însemnate, care au durat uneori luni întregi, au desfășurat lucrătorii de la manufacturile de tutun din Cluj (1882), lucrătorii din portul Brăila (1884), muncitorii tipografi din București (1886, 1888), lucrătorii de la Atelierele căilor ferate din București (1888), minerii de la Doman, Secul (1888) și Drencova (1889—1890). Aceste acțiuni, căpătînd caracterul unor ascuțite conflicte de clasă, au dovedit creșterea potențialului de luptă la clasei muncitoare, prilejuind manifestații ale solidarității proletare interne și de peste hotare.

Pe lângă susținerea acțiunilor revendicative muncitorești, Partida Muncitorilor, organizațiile sale locale, au participat la alegerile parlamentare, depunînd candidaturi în mai multe județe ale țării. Alegerea, în 1888, a doi deputați socialiști în Parlamentul țării — Ioan Nădejde și V.G. Morțun — a constituit un important succes politic al mișcării noastre revoluționare. Participînd pentru prima dată în istoria României, în numele Partidei Muncitorilor, la viața parlamentară, intervențiile deputaților socialiști pe diferite probleme sociale și politice au evidențiat pregnant poziția înaintată, profund patriotică a mișcării noastre muncitorești.

De menționat că, pe lângă membrii cercurilor muncitorești, se considerau a aparține Partidei Muncitorilor și membrii organizațiilor profesionale muncitorești, care o apreciau ca o realitate de fapt, atît din punct de vedere politic-ideologic cît și organizatoric. Dezbaterile din cadrul mișcării pe această temă au fost de natură să definească justele raporturi dintre cele două componente ale mișcării, în care partidul politic — expresia cea mai înaintată a proletariatului organizat — era conceput ca îndrumătorul politic, călăuza ideologică a mișcării sindicale.

În 1890 s-a făcut un pas înainte pe linia întăririi organizațiilor muncitorești, prin transformarea *Cercurilor muncitorilor* în *Cluburi muncitorești*, tot ca organizații locale ale Partidei Muncitorilor, care au reunit un număr mai mare de lucrători și au fost concepute pe baze mai largi. Cluburi muncitorești au luat ființă la București, Ploiești, Galați, Brăila, Roman, Craiova, Turnu Severin și în alte centre ale țării. Ele aveau organe de presă proprii, precum : „Lucrătorul“ — Galați, „Democrația socială“ — Ploiești, „Critica socială“ — Iași și au desfășurat o bogată activitate pe tărîm politic, ideologic și organizatoric. Clubul muncitorilor din București, care a editat importantul organ de presă „Munca“, și-a propus să servească drept „sîmbure în jurul căruia să se organizeze toate puterile partidului muncitorilor“ la scară națională ¹⁸.

Pe plan ideologic s-a remarcat o pronunțată dezvoltare a literaturii și presei socialiste, o amplă dezbateră în jurul principalelor probleme privind întărirea organizatorică și politică a organizațiilor muncitorești, cît și a acelorale dezvoltării țării pe calea progresului social. Un rol deosebit în înarmarea mișcării muncitorești l-a avut continuarea operei de traducere și editare în limba română a lucrărilor întemeietorilor socialismului științific. Astfel se fac cunoscute lucrările : *Originea familiei, a pro-*

¹⁸ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1879—1892, p. 631.

prietății private și a statului ; *Manifestul Partidului Comunist* ; *Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință*, ca și la alte lucrări ale lui F. Lassalle, K. Kautsky, P. Lafargue, A. Bebel, J. Guesde ș.a. Totodată, revoluționarii români au elaborat o seamă de studii privind socialismul științific, printre care *Karl Marx și economiștii noștri*, *Anarhia cugetării*, *Concepția materialistă asupra istoriei*, lucrări răspindite și în Transilvania și Bucovina, în pofida unor măsuri de intimidare luate de autoritățile austro-ungare. Multe din studiile și broșurile socialiștilor români au fost traduse (unele la cerere) și în limbile sîrbă, bulgară, ungară și franceză.

Materialele elaborate în această perioadă s-au impus prin caracterul lor înaintat, revoluționar, răspunzînd cerințelor epocii, dar și perspectivei istorice. Clarificarea problemelor în spiritul principiilor fundamentale ale socialismului științific, în vederea abordării și soluționării, pe temeiuri revoluționare, a chestiunilor menite să apere interesele clasei muncitoare, să deschidă perspectivele prefacerilor radicale din societatea românească, reprezintă o trăsătură distinctivă a activității Partidei Muncitorilor.

Spre deosebire de situația din partidele politice ale claselor dominante, în mișcarea noastră muncitorească s-a instaurat, încă de la începuturile ei, *principii și raporturi profund democratice* în cadrul fiecărei organizații în parte, ca și în relațiile dintre acestea. În general, a existat o unitate principială, bazată pe stimă și încredere în interiorul mișcării, manifestată pe plan ideologic, politic și organizatoric, ceea ce i-a conferit forță în lupta contra claselor exploatare și prestigiu în mișcarea muncitorească internațională.

Toate aceste trăsături au contribuit ca mișcarea noastră să înregistreze o remarcabilă evoluție ascendentă, impulsionată fiind de acțiunea de propagare a socialismului științific, de creșterea conștiinței de clasă a proletariatului, care s-a manifestat prin intensificarea procesului de organizare politică și profesională, prin dezvoltarea luptei împotriva exploataării. Se declanșează marile greve ale minerilor de la Dognenece, ale tăbăcarilor și tipografilor din Ploiești (1890), ale muncitorilor de la fabrica Goetz din Galați și ale minerilor din Petroșani (1892). Acțiunile proletare din acei ani, încheiate în marea majoritate cu victoria greviștilor, au antrenat un număr mai mare de lucrători, s-au definit printr-un ascutit spirit de solidaritate și unitate, ceea ce a demonstrat creșterea potențialului de luptă al muncitorimii din țara noastră, afirmarea proletariatului pe arena vieții social-politice a României. În același timp, măsurile restrictive și represive luate de autorități împotriva greviștilor au reliefat adîncirea antagonismelor de clasă din societatea românească și au pus pe muncitori în situația să deslușească mai bine caracterul de clasă al aparatului de stat burghez.

În noua fază, caracterizată prin creșterea deosebită a activității socialiste, se pune cu acuitate problema centralizării nemijlocite din punct de vedere organizatoric, la scară națională, a tuturor organizațiilor politice muncitorești. În acest scop, tot mai numeroși fruntași socialiști, tot mai multe organizații muncitorești au cerut convocarea congresului socialist. „Astăzi — scria gazeta „Munca“ la 10 mai 1892 — putem zice chiar că nici un partid din țară n-are partizani mai sinceri și simpatii mai numeroase ca noi. Însă față cu burghezia organizată, stăpînă pe guvern, pe instituțiile, pe averea țării, partidul socialist trebuie să-și adune pe toți adepții săi“.

Convocarea Congresului de centralizare la scară națională a tuturor organizațiilor clasei muncitoare din România s-a hotărât în cadrul Adunării generale a Clubului muncitorilor din București din 2 mai 1892. O comisie a organizațiilor muncitorești a trecut la alcătuirea proiectului de program al partidului, care a fost publicat în decembrie 1892 în presa socialistă, fiind supus apoi dezbaterilor organizațiilor muncitorești din întreaga țară timp de aproape patru luni de zile. În acest răstimp s-a desfășurat o activitate propagandistică intensă, prin presă și prin viu grai, pentru clarificarea problemelor de bază ale mișcării muncitorești. Numeroase publicații socialiste apărute în această perioadă au adus o contribuție valoroasă la pregătirea teoretică și organizatorică a Congresului partidului: „Munca” — București (1890); „Critica socială” — Iași (1891); „Democrația socială” — Ploiești (1892); „Proletarul” — Botoșani (1892); „Lucrătorul” — Galați (1892).

Lucrările Congresului s-au desfășurat în zilele de 31 martie — 3 aprilie 1893, în sala Clubului muncitorilor din Capitală, în prezența a 63 de delegați, reprezentând cluburile muncitorești din București, Iași, Galați, Ploiești, Craiova, Roman, Tecuci, Bacău, Botoșani, Tirgu Frumos, unele asociații profesionale și un delegat al Grupului studenților socialiști români din Paris. Muncitorimea din întreaga țară a întâmpinat cu entuziasm lucrările Congresului, iar organizații revoluționare ale proletariatului din diferite țări au trimis mesaje de salut. În centrul lucrărilor sale s-au situat dezbaterile și adoptarea unor documente de mare importanță pentru viața și activitatea partidului, ca noul program și statutul partidului, precum și alegerea organelor conducătoare ale partidului.

Programul definea rolul istoric al proletariatului, al partidului clasei muncitoare în organizarea luptei revoluționare. Înscriind ca revendicări principale imediate ameliorarea stării materiale și intelectuale a muncitorilor, dreptul de grevă, de organizare, de întrunire, ziua de muncă de 8 ore, programul prevedea necesitatea luptei pentru „desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producere și prefacerea lor în proprietate socială”, „distrugerea societății burgheze și întemeierea societății socialiste”¹⁹. Congresul a adoptat ca denumire a partidului aceea de *Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România*. În încheierea lucrărilor a fost ales Consiliul General al partidului, format din: I. Nădejde, Al.G. Radovici, V.G. Morțun, C. Mille, Al. Ionescu. „Anul 1893 — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — este anul nașterii detașamentului revoluționar, de avangardă, al clasei muncitoare din România. Iată de ce putem spune, cu deplin temei, că adevăratele începuturi ale Partidului Comunist Român — care continuă cele mai înalte tradiții de luptă ale poporului și își are rădăcinile împlintate adânc în mișcarea muncitorească, socialistă din a doua jumătate a secolului trecut — coincid cu începutul activității partidului muncitoresc călăuzit de teoria revoluționară marxistă”²⁰.

Făurirea partidului politic al proletariatului — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — „a constituit un moment important în organizarea politică a clasei muncitoare, în creșterea rolului ei în viața socială și poli-

¹⁹ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1893—1900, Editura politică, București, 1969, p. 15.

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, p. 263.

tică a României",²¹. Istoria, viața, faptele au demonstrat că afirmarea partidului muncitoresc a fost rezultatul evoluției istorice a poporului nostru, al dezvoltării forțelor și relațiilor de producție, rezultatul condițiilor obiective și subiective create în societatea românească. Izvorit din aceste realități social-politice, partidul clasei muncitoare a imprimat activității desfășurate o linie pătrunsă de spirit de clasă, orientându-se spre problemele majore care frământau clasa muncitoare, celelalte pături muncitoare, poporul, națiunea română. În cadrul celor 14 congrese ale partidului care au avut loc pînă în 1918 — anul desăvîșirii statului național unitar român — s-au afirmat atît temeiurile de bază ale luptei revoluționare, cît și direcțiile principale de acțiune corespunzătoare complexului social-politic național. Aceasta a determinat dezvoltarea sa unitară și centralizată, a făcut ca la temelia mișcării revoluționare să fie așezate cu consecvență principiile luptei de clasă, unității de acțiune, ale patriotismului și solidarității internaționale proletare.

Ancorat în realitățile social-politice ale țării, partidul muncitorilor din România și-a spus cuvîntul față de toate marile probleme care frământau societatea românească din acea vreme, luînd poziție și preconizînd soluții în conformitate cu interesele de clasă, cu aspirațiile revoluționare ale proletariatului, ale maselor largi populare. După anul 1893 partidul clasei muncitoare din România a acumulat experiență, prin analiza temeinică a realităților social-economice și politice, în lumina socialismului științific, formulînd pentru fiecare etapă istorică programul cel mai corespunzător de acțiune, ceea ce, în final, sub conducerea Partidului Comunist Român, a asigurat victoria deplină asupra vechii societăți bazate pe exploatare și asuprire, trecîndu-se hotărît la construirea societății noi socialiste pe pămîntul patriei.

²¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la plenara largită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român*. 1—2 iunie 1982, Editura politică, București, 1982, p. 47.

DE LA STATUL DAC CENTRALIZAT ȘI INDEPENDENT AL LUI BUREBISTA LA STATUL SOCIALIST ROMÂN — UNITATE ȘI CONTINUITATE (I)

ILIE CEAUȘESCU

În multimilenara sa istorie, poporul român a luptat cu hotărîre legendară pentru a-și păstra ființa, pentru a-și asigura continuitatea pe teritoriul în care s-a născut și dezvoltat, în ciuda vicisitudinilor istorice. Așa cum sublinia secretarul general al Partidului Comunist Român, „istoria omenirii, deci și istoria poporului român, este istoria dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor sociale, istoria luptelor de clasă, a luptelor împotriva asupririi și dominației străine, pentru eliberare națională și dezvoltare de-sine-stătătoare, istoria confruntării continue între vechi și nou”¹.

Încă din cele mai vechi timpuri, poporul român s-a ridicat cu o energie nesecată împotriva celor ce i-au întrerupt înțelepturile pașnice, i-au încălcat vatra, pămîntul străbun. Nimeni și nimic n-au putut urni pe înaintașii noștri din vatra lor strămoșească. Ei și-au apărat cu neasemuită bărbăție ogorul, limba, obiceiurile și întreaga existență. Relevînd acest adevăr, Alexandru Vlahuță avea să scrie : „Vijelii cumplite au trecut peste noi. La toate am ținut piept și nu ne-am dat, ș-aici am stat. Ca trestia ne-am îndoit sub vînt, dar nu ne-am rupt. Și-am rămas stăpîni pe moșia noastră. Știe numai bunul dumnezeu cu cît sînge ne-am plătit noi pămîntul acesta, scump tuturor românilor, scump pentru frumusețile și bogățiile lui, scump pentru faptele mărețe și înălțătoare care s-au petrecut pe el”².

Cînd țara era în pericol, se ridicau la luptă, împreună cu oștirea, masele largi populare, toți oamenii valizi, bărbați și femei, tineri și bătrîni. Înfrățindu-se cu munții și codrii seculari, cu apele involburate, ei nu aveau clipe de liniște și de odihnă pînă ce vrăjmașul nu era înfrînt și alungat dincolo de hotare. Relevînd acest adevăr, Nicolae Bălcescu aprecia, cu

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român*, 1—2 iunie 1982, Editura politică, București, 1982, p. 8.

² Alexandru Vlahuță, *Din trecutul nostru*, Editura militară, București, 1974, p. 119.

deplin temei, că, la noi, „tot românul se naștea cu datoria de a fi soldat și de a apăra statul la vreme de nevoie, și cînd vrăjmașul călca pămîntul românesc, toată țara trebuia să fie în arme“³.

După cum atestă mărturiile trecutului, dintre neamurile tracice, care în decursul timpului s-au organizat în uniuni politice puternice și de-sine-stătătoare, s-au detașat dacii (sau, cum mai erau denumiți, geții), strămoșii direcți ai românilor de azi. Daco-geții și-au desfășurat viața social-economică în spațiul carpato-danubiano-pontic. Ei erau organizați în numeroase triburi sau uniuni tribale și concentrați în jurul unor centre economice, militare, politice și religioase, pe care le numeau „dave“. Drepti, pașnici, dar iuți la minie și ageri la minte, de o vitejie fără seamăn, daco-geții și-au iubit cu ardoare plaiurile, lovind fără cruțare în invadatori.

Din timpuri foarte vechi, pămîntul stăpînit de strămoșii noștri a constituit ținta unor acțiuni de jaf și cuceriri din partea a numeroase popoare sau populații. Prima acțiune agresivă asupra pămînturilor daco-getice pe care o găsim consemnată în scrierile istoricilor antici a fost cea a persilor, în anul 514 î.e.n., în cursul expediției lui Darius împotriva sciților. În drumul lor spre gurile Dunării, singura împotrivire care i-a pus în dificultate pe persi a venit din partea geților. În anul 335 î.e.n. a avut loc expediția lui Alexandru Macedon împotriva geților din Cîmpia Munteniei. Arrian relatează că pe malul stîng al Dunării se găseau 40 000 de călăreți și 10 000 de pedestrași geți, fapt ce constituia o forță destul de puternică. După mai multe încercări nereușite de a trece Dunărea, Alexandru Macedon a forțat fluviul și a început ofensiva „prin semănături, poruncind pedestrimii să înainteze către ținuturile necultivate, culcînd griul cu sulitele aplecate“. Ostilitățile împotriva geților se desfășurau greu. Printr-o diversiune, de-a lungul fluviului, geții au încercat să opereze o manevră de întoarcere a spatelui frontului armatei macedonene, fapt ce dovedea o bună cunoaștere a artei militare, mult curaj și inițiativă. Această manevră nu a reușit, însă, geții fiind nevoiți să se retragă, în mod organizat, din orașul pe care-l apărau⁴.

În șirul luptelor geților cu macedonenii se înscrie și acțiunea militară din anul 326 î.e.n., cînd generalul Zopyrion, numit guvernator al Traciei pontice de către Alexandru Macedon, a întreprins o expediție în stînga Dunării, care s-a terminat catastrofal pentru el. Armata macedoneană a fost atacată și nimicită de geți în cîmpia Bugeac⁵. Înfrîngerea completă a armatei macedonene a fost un moment de seamă în consolidarea puterii geților la Dunăre, a întărit independența lor. Prin anul 292 î.e.n., Lisimah, regele macedonean al Traciei, a trecut la nord de Dunăre și a început o nouă campanie împotriva greților conduși de Dromihete. Armata lui Lisimah era mult mai numeroasă, fapt ce l-a făcut să creadă că victoria asupra geților va fi destul de ușoară. După trecerea Dunării, armata lui Lisimah a fost urmărită pas cu pas și hărțuită neconținut de către geți. La momentul potrivit, geții, cu mic cu mare, au încercuit trufașa armată macedoneană, forțînd-o să capituleze. Lisimah, împreună cu generalii săi, a fost prins și dus în cetatea Helis. Dificultățile acestei campanii contra geților au fost evidențiate cu claritate de Diodor, care a consemnat cuvințele pe care regele Dromihete le-a adresat lui Lisimah, avertizîndu-l că

³ N. Bălcescu, *Opere*, ediția G. Zane, vol. I, partea I, București, 1940, p. 49.

⁴ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. 1, Editura științifică, București, 1974, p. 32—33, 36—37.

⁵ *Ibidem*, p. 37.

pământurile getice sînt „meleaguri în care orice oaste străină nu poate afla scăpare sub cerul liber“⁶.

Cel mai semnificativ proces istoric pe plan mondial în secolul al II-lea î.e.n., din punct de vedere militar și politic, cu ample implicații pe toate planurile, a fost expansiunea Romei spre nord-est. Faptul acesta i-a determinat pe geto-daci să se preocupe permanent de întărirea capacității lor de apărare, de găsirea celor mai adecvate forme și metode de luptă pentru a fi în măsură să facă oricînd față pericolului care-i amenința.

În perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n. și începutul secolului I î.e.n., concomitent cu rezistența populară opusă invaziilor străine, societatea geto-dacă, care se constituise și se afirmase ca o entitate distinctă în spațiul carpato-danubiano-pontic, a continuat să se dezvolte. Se înregistrează o creștere însemnată a economiei ; se produce o diversificare tot mai evidentă a producției materiale, o lărgire a schimbului și a legăturilor comerciale cu celelalte popoare ; se constată progrese importante pe planul vieții spirituale. Paralel cu dezvoltarea economică, socială și spirituală a societății s-a cristalizat tot mai clar în conștiința conducătorilor formațiunilor politico-militare ideea unității comunităților politice și economice respective, ideea trecerii lor la o formă superioară de organizare politică. S-a conturat, astfel, tot mai pregnant, necesitatea unei organizări statale specifice epocii. Potrivit mărturiilor istorice, germele statului dac trebuie căutați încă pe la sfîrșitul secolului I î.e.n. În vremea lui Burebista și apoi a urmașului său, legendarul Decebal, statul dac atinge un înalt grad de organizare, iar societatea geto-dacică înregistrează o dezvoltare și o înflorire la nivelul marilor civilizații ale timpului. Așa cum se apreciază în *Programul Partidului Comunist Român*, „o importanță deosebită a avut-o organizarea statală traco-dacică, ce a atins punctul culminant în perioada regatului lui Burebista și al lui Decebal“⁷.

Marea personalitate a lui Burebista, cît și puternicul stat centralizat și independent din vremea sa sînt amplu evidențiate de documentele epocii. În vechi mărturii istorice și în istorii mai noi se fac afirmații elogiatoare la adresa marelui rege Burebista și a primului stat dac centralizat și independent organizat și cîrmuit de el. Astfel, apreciînd pe Burebista ca o mare personalitate politică și militară a timpului, iar statul dac aflat sub autoritatea sa ca un organism puternic și viguros, bine organizat, în plină afirmare și înflorire, Strabon, renumitul istoric și geograf al antichității scrie în vestita sa lucrare *Geografia* : „Lăsînd la o parte trecutul îndepărtat al geților, întîmplările din vremea noastră sînt următoarele : Ajungînd în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atît de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încît, în cîțiva ani, a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut și de romani“⁸. Într-un text faimos, decretul dionysopolitanilor, dat în cinstea lui Acornion, Burebista era apreciat ca „cel dintîi și cel mai mare

⁶ Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, XXI, 12, 6, în *Izvoare privind istoria României*, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 199.

⁷ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975, p. 27.

⁸ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11, în *Izvoare privind istoria României*, vol. I, p. 237.

dintre regii din Tracia și stăpînitor al tuturor ținuturilor de dincolo și dincoace de Dunăre”⁹. Referindu-se la statul dac, întemeiat de Burebista, reputatul istoric american Paul Mac Kendrick subliniază că acesta a fost unul „dintre cele mai remarcabile creatoare state aborigene ale antichității”¹⁰.

Aflindu-se o lungă perioadă de timp în fruntea statului dac centralizat și independent cu capitala la Grădiștea Muncelului, Burebista s-a preocupat de asigurarea condițiilor propice pentru dezvoltarea vieții materiale și spirituale în vatra în care locuiau geto-dacii. El a introdus în viața internă disciplina și respectul față de legi. Din punct de vedere militar, statul condus de Burebista avea o organizare judicioasă, cu o armată numeroasă și puternică. Statul lui Burebista își exercita suveranitatea asupra unui vast teritoriu : în nord-vest — pînă la Munții din Slovacia de azi ; la vest — pînă la Dunărea Mijlocie ; spre sud — pînă la Munții Haemus (Balcani) ; spre sud-est — pînă la țărmul nordic al Mării Negre. Marele conducător al Daciei a stabilit relații externe și alianțe militare. De la cancelaria sa erau trimiși ambasadori în multe state ale lumii. Înaltul stadiu de dezvoltare la care ajunsese statul condus de Burebista era o expresie directă a condițiilor vieții materiale și spirituale din aria de locuire a geto-dacilor¹¹.

În vremea lui Burebista, în Dacia a avut loc o înflorire remarcabilă a producției materiale, demonstrată, între altele, de o viguroasă activitate meșteșugărească, comercială și edilitară. Prin hărnicia și spiritul creator al poporului s-a intensificat exploatarea zăcămintelor de aur și argint, fier, cupru și sare, s-au ridicat orașe, s-au construit drumuri lungi și durabile, s-au înălțat edificii culturale de o măreție impresionantă. Pe cîmpiile Daciei s-a dezvoltat o agricultură înfloritoare pentru acele vremuri. Cultivarea cerealelor, creșterea vitelor, albinăritul și viticultura erau îndeletniciri de bază ale populației. Concomitent cu dezvoltarea vieții materiale și în strînsă legătură cu aceasta, pe teritoriul Daciei a înflorit din plin cultura spirituală. Numeroase izvoare atestă că geto-dacii au contribuit nu numai la îmbogățirea tezaurului spiritualității Daciei, ci și a celui universal. Mărturii din diverse surse antice și urme materiale scoase la iveală de cercetările arheologice evidențiază că geto-dacii posedau remarcabile cunoștințe și preocupări în domeniul medicinei, astronomiei, filozofiei, arhitecturii, muzicii.

Burebista a reușit să-și organizeze o armată numeroasă și de temut pentru orice dușman. Strabon consemnează că, pe vremea lui Burebista, statul dac putea angaja în război circa 200 000 de oameni¹². Cifra citată de istoricul antic nu este exagerată dacă se ține seama de întinderea statului dac, de frecvența așezărilor și de situația demografică. Pentru apărarea teritoriului, renumitul rege dac, ca și înaintașii săi, s-a ocupat de ridicarea de așezări fortificate și de construirea de cetăți. Complexul de cetăți dacice din Munții Orăștiei — adevărate lucrări de artă și puternice edificii militare — sînt o dovadă edificatoare a potențialului constructiv al dacilor.

⁹ Vasile Pârvan, *Getica*, București, 1926, p. 78—79.

¹⁰ Paul Mac Kendrick, *Pietrele dacilor vorbesc*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 9.

¹¹ Vezi, pe larg, Ion Horațiu Crișan, *Burebista și epoca sa*, Editura enciclopedică română, București, 1975.

¹² Strabon, *op. cit.*, VII, 3, 13, în *Izvoare privind istoria României*, vol. I, p. 241.

Pentru Burebista, strălucit comandant de oști și în același timp un mare om politic și diplomat, devenise clar că puterea reprezentată de statul dac centralizat și independent nu era pe placul Romei, care pusese stăpânire, la finele secolului al II-lea î.e.n., pe o bună parte din Peninsula Balcanică. În conjunctura existentă, regele dacilor s-a preocupat în chip statornic de a-și consolida fruntariile. Statul dac centralizat și independent, fiind unul dintre cele mai puternice state ale antichității, a încercat să influențeze politica Romei. Astfel, Burebista a intervenit în conflictul ce a avut loc între Cezar și Pompei, sprijinind pe acesta din urmă. Din păcate, activitatea diplomatică a lui Burebista a fost anihilată, în parte, de factori neprevăzuți. Un astfel de factor este legat de faptul că oștile lui Pompei au fost zdrobite în celebra bătălie de la Pharsalos, Cezar rămânând singur stăpîn la Roma. Ca înverșunat dușman al dacilor, el a proiectat un nimicitor război împotriva Daciei, în care scop a concentrat în Macedonia — baza sa de plecare în campanie — 16 legiuni. La rîndul său, Burebista a luat măsurile necesare de apărare, fără a fi impresionat de superioritatea numerică a romanilor. Pînă la urmă, confruntarea militară dintre Cezar și Burebista n-a mai avut loc, căci, în desfășurarea evenimentelor, a intervenit din nou neprevăzutul. Astfel, în anul 44 î.e.n., la 15 martie, Cezar a fost asasinat. În același an, în urma unui complot, a fost înlăturat și Burebista.

După moartea lui Burebista, în fruntea poporului dac s-au aflat alți conducători iscușiți și demni de fapte mari, care au contribuit la propășirea Daciei, la apărarea ei împotriva forțelor expansioniste. În șirul acestor bărbați iluștri, la loc de frunte se situează Decebal. În vremea sa, societatea și statul dac au atins punctul culminant al evoluției, ajungînd la un înalt nivel de dezvoltare și civilizație. Așa se explică faptul că statul și armata lui Decebal puteau să se confrunte de la egal la egal cu Imperiul roman și să-i provoace înfrîngeri răsunătoare, să-i impună condiții de pace foarte avantajoase pentru daci, cum s-a întîmplat după războiul din anii 87—88 e.n.¹³.

Regele Decebal era înzestrat cu însușiri excepționale. Posedînd neîntrecute calități politice, militare și diplomatice, el s-a dovedit capabil să înfrunte cu luciditate și cu bărbăție pericolele externe ce planau asupra Daciei. Prin tot ce a făcut pentru statul condus de el, Decebal a intrat în conștiința poporului român și a lumii întregi ca un erou legendar, ca simbol al neînfricării și spiritului de jertfă în apărarea independenței și neatinării statului său. În lucrarea *Istoria romană*, Dio Cassius notează că Decebal era „foarte priceput la planurile de război și iscusit în înfăptuirea lor, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător și se pricepea să folosească izbînda, dar și să iasă cu bine dintr-o înfrîngere. Din această pricină, multă vreme a fost un dușman de temut pentru romani”¹⁴.

În timpul domniei lui Decebal, Dacia a devenit una dintre problemele-cheie în planurile expansioniste ale Romei. După cele două războaie daco-romane din anii 101—102 și 105—106 și cucerirea unei părți a Daciei de către romani, în societatea dacică s-au produs modificări structurale, esențiale, în domeniul politic, economic, cultural, etno-lingvistic, militar,

¹³ Dio Cassius, *Istoria romană*, LXVII, 6, 1, în *Izvoare privind istoria României*, vol. I, p. 683.

¹⁴ Hadrian Daicoviciu, *Dacii*, Editura enciclopedică română, București, 1972, p. 325—327.

unele din acestea cu implicații negative, dăunătoare, iar altele cu caracter pozitiv, în special pe planul etno-lingvistic și spiritual. Acestea au dus, în fapt, la împletirea nemijlocită a civilizațiilor dacă și romană. Deși romanii au cucerit o parte a Daciei, poporul dac nu a fost înfrânt și, cu atât mai puțin, nu a fost desființat de puternicul Imperiu roman. Adaptându-se noilor condiții, el a continuat să participe activ la dezvoltarea culturii materiale și spirituale pe pământul Daciei. În același timp, dacii nu au acceptat condițiile umilitoare pe care le-au impus romanii, ci, printr-o luptă permanentă, desfășurată în mod tacit sau deschis, latent sau activ, au căutat și au reușit să smulgă condiții de muncă și viață cât mai omenești.

Cucerirea unei părți a Daciei și statornicirea stăpînirii romane a avut, ca orice cucerire și stăpînire străină, consecințe și urmări negative pentru poporul dac. Ele s-au resimțit pe multiple planuri : statului dac centralizat și independent, care se găsea la un înalt nivel de dezvoltare materială și spirituală, i-a fost întrerupt în mod arbitrar cursul înfloririi sale normale, el încetînd să mai existe. În felul acesta, poporul dac a fost lipsit de instrumentul său principal de organizare a vieții materiale și spirituale ; a fost lipsit de posibilitatea de a-și menține și dezvolta armata proprie, ca forță de bază în apărarea pămîntului strămoșesc, a bogățiilor acestuia împotriva invadatorilor străini. Prin cucerirea Daciei, poporului dac i-a fost răpit bunul cel mai de preț — independența —, bun care personifică un popor, îl face să fie el însuși.

Din documente și din istoriografia antică rezultă că, odată cu înaintarea romanilor spre linia Dunării, apoi la nord de marele fluviu, cele două mari civilizații — romană și dacă — s-au împletit, s-au influențat reciproc, poporul dac asimilînd limba latină și fiind influențat de elemente ale civilizației și spiritualității romane, dîndu-i, în felul acesta, caracteristica și spiritul latin cu care poporul român a străbătut cele aproape două milenii. „Urmaș al «celor mai drepți și mai viteji dintre traci» — cum îi numea Herodot pe geto-daci —, precum și al mindrilor romani, poporul român — subliniază secretarul general al partidului — s-a distins întotdeauna prin dragostea de adevăr și dreptate, prin dîrzenie și neînfricare în luptă, prin voința de a fi stăpîn pe destinul său, de a-și făuri viitorul în deplină libertate. Așa se explică și faptul că marile migrațiuni ale unor popoare asiatice în Europa — fenomen care a frînat mult progresul societății de pe acest teritoriu — nu au putut schimba caracteristicile spirituale și morale ale poporului nostru”¹⁵.

Populațiile migratoare care au invadat teritoriul românesc au avut un rol retrograd, negativ, constituind o frînă în calea progresului poporului român. Dealtfel, așa se și explică rezistența activă și îndelungată opusă de înaintași în calea tuturor migratorilor. Printr-o luptă dîră și hotărîtă, poporul nostru și-a apărât cu eroism pămîntul și nu a permis invadatorilor să-l cotopească. De asemenea, trebuie spus că, atunci cînd s-a accentuat migrațiunea populațiilor asiatice, adică după anul 271, anul retragerii armatei și administrației romane din Dacia, poporul român era deja încheiat, procesul de preluare a spiritualității latine de către poporul dac fiind în linii mari încheiat, ceea ce atestă, încă o dată, vechimea de două milenii și continuitatea poporului român pe glia sa dacică. Această realitate este astfel înfățișată de marele nostru istoric A. D. Xenopol : „în rădăcina fiziologică a neamului românesc se reafă vechiul prototip dac, păstrat cu

o curăţenie tot atît de mare ca şi limpezeala minţii romane, încît astăzi poporul român apare ca un trunchi dac pe care s-a altoit o puternică şi frumoasă coroană de încrengături, frunză şi floare romană“¹⁶.

Aşa cum s-a amintit, în perioada celor 165 de ani de stăpînire romană, poporul dac a dus o permanentă luptă împotriva cötropitorilor. În tot acest răstimp s-au realizat înţelegeri şi acţiuni comune între populaţia exploatată şi nemulţumită din Dacia ocupată şi popoarele sau populaţiile ce se aflau în afara imperiului, în primul rînd cu dacii liberi. Această situaţie de instabilitate este atestată de nenumărate documente şi, evident, de faptul menţinerii a numeroase forţe militare romane în zonă. Existenţa dacilor liberi în apropierea teritoriului stăpînit de imperiu a uşurat lupta de eliberare de sub ocupaţia romană dusă de poporul dac. În cele din urmă, acţiunile comune ale dacilor aflaţi sub stăpînire romană şi a celor liberi au dus la înlăturarea stăpînirii romane din Dacia.

Retragerea aureliană în anul 271 a lăsat pe teritoriul Daciei „un stat neorganizat, ceea ce s-a resimţit în capacitatea de luptă şi rezistenţă în faţa năvălirii popoarelor migratoare“¹⁷. Lipsit de un stat centralizat, ca instrument principal în organizarea vieţii şi activităţii sale, în apărarea pămîntului românesc, poporul român s-a adaptat, în scurt timp, noilor condiţii istorice şi a dus o luptă îndîrjită şi necurmată împotriva populaţiilor migratoare, pentru a-şi apăra fiinţa, pentru a-şi asigura continuitatea pe teritoriul în care s-a născut şi dezvoltat. A rămas în sarcina poporului român să înfrunte, prin propriile sale forţe, valurile populaţiilor migratoare. Aceste populaţii, aflate într-un stadiu inferior de civilizaţie, unele din ele fiind de o cruzime fără margini, au pricinuit daune incalculabile poporului român. „Cucerirea unui popor civilizat de către un popor mai puţin civilizat — subliniază F. Engels — stînjeneşte, fireşte, dezvoltarea economică şi distruge numeroase forţe de producţie“¹⁸. Invaziile populaţiilor migratoare, jafurile şi fărâdelegile la care s-au datat nu au putut clinti poporul român. Acest lucru dovedeşte din plin vigoarea, vitalitatea, forţa de rezistenţă a strămoşilor noştri.

Încă din perioada migraţiilor, poporul român, plămădit unitar pe întreg teritoriul Daciei, a trecut la organizare administrativă superioară, pe baza noilor relaţii de producţie feudale care începuseră să se afirme. Documentele vremii încep să înregistreze primele formaţiuni feudale româneşti grupate în voievodate şi cnezate. Poporul român şi-a adaptat formele de organizare politică la condiţiile istorice specifice acelei epoci, dominată de migrarea populaţiilor asiatice. Pe lîngă deplasarea centrelor vieţii economice şi culturale de la oraşe la sate, s-a produs o concentrare demografică în teritorii naturale locuibile, în special în zonele muntoase ale Carpaţilor şi ale colinelor lor, în pădurile seculare, necălcate de picior străin, care coborau pînă la cîmpiile Bărăganului şi Teleormanului şi în alte zone greu accesibile, cum erau cele din lunca Dunării şi din Delta, care toate abundau într-o vegetaţie de nepătruns. În aceste condiţii şi în asemenea locuri mai sigure, poporul român şi-a continuat existenţa şi acţiunile de rezistenţă împotriva populaţiilor migratoare. Această rezis-

¹⁶ A. D. Xenopol, *Istoria românilor în Dacia traiană*, ed. a III-a, vol. I, Editura „Cartea românească“, Bucureşti, [f.a.], p. 233—234.

¹⁷ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism*, p. 28.

¹⁸ F. Engels, *Anti-Dühring*, în K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 20, Editura politică, Bucureşti, 1964, p. 178.

tență populară a fost determinată de structura comunităților și așezărilor umane românești. Este de înțeles că, pentru a putea dăinui pe propriul lor teritoriu, aceste comunități au fost silite, din cauza împrejurărilor vitrege, să-și realizeze și un sistem propriu de apărare împotriva populațiilor migratoare, dovedindu-se că, tocmai fiindcă românii își aveau propria lor organizare social-teritorială și militară, „întemeiată pe îndeletnicirile agricole fundamentale“, s-a „asigurat viața și continuitatea acestor comunități“¹⁹.

Constrâns de repetate și violente acțiuni ale populațiilor migratoare, poporul român din spațiul carpato-danubiano-pontic și-a strâns tot mai mult rîndurile, satele devenind, în noile împrejurări, celulele de bază ale organizării militare, ale căror forțe asigurau apărarea comunității respective. În raport cu situațiile create, formațiunile militare ale diferitelor sate s-au unit, revenindu-le apoi misiunea de a apăra grupul de sate, valea pe care erau dispuse etc. Toate acestea se puteau înfăptui numai prin participarea la luptă a întregii populații. Formele de împotrivire, în atare condiții, au îmbrăcat aspectul rezistenței populare. Caracterul popular al rezistenței românilor reiese, dealtfel, și din modul lor de organizare militară. În noile condiții istorice, „satele se grupau pe văi și valea a și fost principiul celei mai vechi organizări mai înalte, în același timp politice și militare“²⁰. Acesta este începutul „așezămîntului ostășesc în primul moment al părăsirii Daciei de către romani“²¹.

Forma principală de împotrivire populară față de dușmani a fost atunci retragerea din calea invadatorilor în munți și păduri, unde aceștia nu puteau să se aventureze. Celula de bază pentru organizarea poporului român în forme statale, în cadrul istoric dat, a constituit-o *obștea satească* a țăranilor, care era de tradiție dacică. Referindu-se la sistemul obștească de organizare, K. Marx ia în discuție situația Țărilor Române, în legătură cu care scrie: „Modul lor de producție inițial era bazat pe proprietatea în obște, în forma ei slavă sau cea hindusă. O parte din pămînturi era gospodărită independent de către membrii obștii ca proprietate privată liberă, altă parte — *ager publicus* — era cultivată de ei în comun. Produsele acestei munci în comun serveau parte ca fond de rezervă pentru anii cu recoltă proastă sau pentru alte eventualități, parte ca fond public pentru acoperirea cheltuielilor de război și bisericești, precum și a altor cheltuieli ale obștii“²². Obștea satească și-a dovedit vitalitatea sub ocupația romană și a putut să servească, în continuare, ca element esențial în alcătuirea noilor structuri statale. Valurile populațiilor migratoare n-au dus la dizolvarea obștilor satești, ci la consolidarea lor. Faptul se explică și prin aceea că migratorii vroiau ca populația supusă să fie organizată astfel încît să-i poată aproviziona cu bunurile de care ei aveau nevoie.

Dovezi și argumente istorice incontestabile atestă că ceea ce a determinat ca poporul român să obțină victorii în confruntarea cu populațiile migratoare a fost nivelul ridicat al civilizației sale materiale și spirituale, superioritatea sa numerică, faptul că de mii de ani locuia în aceeași vatră. Pe aceste temeiuri, poporului român i-a fost relativ ușor să asimileze

¹⁹ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, vol. I, p. 157.

²⁰ N. Iorga, *Istoria armatei românești*, vol. I (pînă la 1599), București, 1929, p. 46.

²¹ General Ioan Anastasiu, *Oastea română de-a lungul veacurilor*, București, 1933, p. 13.

²² K. Marx, *Capitalul*, în K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, București, 1966, p. 248.

părți ale grupurilor migratoare, care au rămas pe aceste meleaguri după alungarea din zonele respective a principalelor lor forțe militare. Este de necontestat faptul că una dintre îndatoririle de bază ale locuitorilor din obști era și aceea de a apăra bunurile și viața oamenilor, obștea însăși, de intențiile unor răuvoitori²³. Ținând seama de aceasta, nu trebuie atribuită numai unei figuri de stil concluzia că „istoria găsește deci pe români aici, înaintea tuturor și nu ca păstor, ci ca ostaș —, deci, cum vom vedea, el este veșnicul păzitor al locurilor acestora și este izvorul ca și explicația însușirilor militare, așa de trainice a românilor“,²⁴.

Evoluind pe o cale mereu ascendentă, în scopul apărării și dezvoltării obștilor sătosești, acestea s-au unit și s-au constituit în uniuni de obști, care aveau din ce în ce mai mult și o importanță de ordin militar. Ele s-au întins în anumite zone geografice și economice, ca, de exemplu, pe văile râurilor sau pe ariile închise de lanțuri muntoase ori deluroase și au primit denumirea de „țări“, în accepțiunea de stat, de organizații politico-administrative (Țara Hațegului, Țara Loviștei ș.a.). O „țară“ era condusă de un duce sau de un voievod, a cărui funcție principală era cea militară și anume aceea de a răspunde de apărarea voievodatului sau a țării.

Pe actualul teritoriu al Transilvaniei, formațiunile statale s-au format mai de timpuriu, cu mult înainte de încheierea primului mileniu. Când triburile ungare au început expansiunea lor dinspre vest, din cîmpia Panoniei, asupra Transilvaniei, acestea au întâmpinat rezistența dîră a formațiunilor statale românești, a întregului popor român din partea de vest a țării. Descoperirile arheologice, întreaga dezvoltare istorică atestă cu prisosință că teritoriul de la nord-vest de Carpați, scldat de apele Mureșului, Someșului, Tîrnavelor și Crișurilor, este un străvechi pămînt românesc, locuit, muncit și apărat, din cele mai vechi timpuri, de poporul român, descendent din poporul dac, care a trăit și a creat pe plaiurile actuale ale Transilvaniei. Ținînd seama de aceste realități indubitabile, și în asemenea condiții, Transilvania a devenit țara primilor voievozi români atestați de izvoarele istorice, voievozi care, în fruntea maselor populare, au opus o rezistență îndelungată năvălitorilor și coto-pitorilor străini. Aici, pe meleagurile Țării Făgărașului, știrile documentare de la începutul veacului al XIII-lea, reflectînd realități politice străvechi, atestă o „țară românească“²⁵. În conștiința maselor de pe ambele versante ale Carpaților, noțiunea de „țara românească“, însemna toate pămînturile pe care s-a plămădit și s-a dezvoltat poporul român din cele mai vechi timpuri și pe care acesta a creat o bogată cultură materială și spirituală. „Poporul nostru — releva N. Iorga — și-a închipuit țara lui totdeauna în legătură cu întreg trecutul și tot pămîntul pe care l-au locuit ai lui“.

Conștiința unității indisolubile a tuturor românilor și a pămînturilor carpato-danubiano-pontice, pe care ei au locuit din vremuri străvechi și cu mult timp înaintea altor popoare europene, ideea unității sale au străbătut prin secole și milenii. Acest lucru îl mărturisea fără echivoc Iosif al II-lea, împăratul Austriei, cînd arăta că românii „sînt fără îndoială

²³ Ștefan Pascu, *Oastea de țară, oaste populară în Țările Române în secolele XIV—XVI*, în *Armata Republicii Socialiste România, tradiții și contemporaneitate*, Editura militară, București, 1975, p. 21.

²⁴ Generalul Ioan Anastasiu, *op. cit.*, p. 42.

²⁵ Ștefan Pascu, *Istoria Transilvaniei*, Blaj, 1944, p. 49.

cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei“²⁶. La rîndul său, contele Teleki, președintele cancelariei austriece transilvane, recunoștea, în anul 1791, că „românii sînt locuitorii cei mai vechi ai Transilvaniei“²⁷.

Poporul român de pe întinsul Transilvaniei și-a făurit istoria într-un climat complex și contradictoriu. Astfel, voievodatul Transilvaniei s-a plămădit și dezvoltat într-o luptă grea și îndelungată cu feudații unguri, luptă dusă timp de peste două veacuri. Pătrunderea ungarilor în Transilvania este cu mult ulterioară cuceririi Panoniei de către triburile ungare. Aceasta s-a desfășurat în etape și a dat naștere la înclăstări aprige purtate de poporul român împotriva noilor năvălitori. Nenumăratele lupte sînt amintite pe larg în cîntecele și baladele populare ungurești vechi, care au constituit sursa de inspirație a cronicii *Gesta Hungarorum* a notarului anonim al regelui Bela al III-lea. Cronica oferă o descriere amănunțită acțiunilor militare de cîmpire purtate de triburile ungare împotriva românilor din Transilvania. Printre altele, *Gesta Hungarorum* face o descriere amplă a poporului român autohton din Transilvania, a modului său de viață, de organizare, de dezvoltare economică și spirituală la finele secolului al IX-lea. Fiind un document de o incontestabilă valoare pentru istoria românească și universală, nu este de mirare că unii istorici unguri contestă autenticitatea celor consemnate de Anonymus. Indiferent însă de părerea unor astfel de istorici, un fapt este cert și anume că în *Gesta Hungarorum*, în *Chronicon Hungaricum* a lui Simon de Kéza, în *Cronica pictată de la Viena*, în *Cronica germană de la Hildesheim* și în toate diplomele regilor unguri se fac referiri ample la existența românilor în Transilvania, la modul lor de viață, de organizare socială și militară.

Din cronici se cunoaște faptul că românii din Transilvania, conduși de ducii sau voievozii Glad, Gelu și Menumorut, au dus lupte eroice și au opus o dirză rezistență expansiunii triburilor ungare. Mai tîrziu, feudații unguri au purtat războaie atît împotriva voievodului Transilvaniei, Jula (1002—1003), cît și împotriva voievodului Ahtum din Banat, care cu mare greutate au putut fi învinși. După moartea regelui Ștefan I, voievodatele românești din Transilvania și din Banat, profitînd de slăbirea regatului ungar — produsă de criza internă prin care acesta trecea — își recuceresc suveranitatea. Așa se face că în secolul al XI-lea, stăpînirea propriu-zisă a feudalilor unguri asupra Transilvaniei nu e atestată de nici un document. *Cronica pictată de la Viena* consemnează că, în această perioadă, năvălitorii au fost stăviliți mult timp la Poarta Meseșului. Acest lucru e dovedit și de așezarea secuilor în Bihor, adică pe graniță. Și tot atunci a apărut și numele latinesc al Transilvaniei — „Țara de dincolo de păduri“. Aceasta denotă că rezistența românilor, lupta lor pentru apărarea gliei străbune au fost foarte puternice.

Spre sfîrșitul secolului al XI-lea și începutul celui de-al XII-lea, regatul ungar a reluat acțiunea expansionistă asupra Transilvaniei, acțiuni care a durat pînă la începutul secolului al XIII-lea. Ei au întîmpinat însă rezistența hotărîtă a poporului român și, ca urmare, au avut de înfruntat multe dificultăți. Dealtfel trebuie arătat că ungurii au pătruns în Transilvania numai pe unele direcții mai accesibile : pe Poarta Someșului și pe Valea Mureșului, unde s-au așezat vremelnice. Unele zone din Transilvania, mai expuse, au fost colonizate cu secui, sași și teutoni (aceș-

²⁶ I. Lupaș, *Impăratul Iosif al II-lea și răscoala țăranilor din Transilvania*, București, 1935, p. 8.

²⁷ C. Sassu, *Românii și ungurii. Premise istorice*, București, 1940, p. 119—120.

tia după scurtă vreme au plecat în Prusia). Teritorii întinse transilvănene, ca cele din Maramureș, din zona Munților Apuseni și altele, în special localitățile rurale din aceste părți, au rămas zone neafectate de expansiunea ungară. Deci, în mod firesc, aici nu s-au putut face simțite consecințele negative, dăunătoare ale acestei expansiuni.

Faptul că românii au luptat eroic pentru apărarea pământului lor a fost semnalat și de nobilimea maghiară. De exemplu, într-un memoriu adresat trimisului special al împăratului Iosif al II-lea, contele Jankovich, după înfrângerea răscoalei lui Horea, se arăta : „Părinții noștri, venind din Sciția, au cucerit cu arme victorioase și cu singele lor această scumpă patrie și după ce au supus și au făcut iobagi pe părinții românilor care s-au revoltat azi asupra noastră, dînșii au domnit liniștiți peste ei, ținându-i totdeauna într-o aspră disciplină, însă lăsându-le neatins modul lor de viață”²⁸. Din acest document reiese cu claritate existența masivă a românilor în Transilvania dintotdeauna, inclusiv, deci, și în vremea venirii ungarilor pe aceste meleaguri ; de asemenea, dezvoltarea autonomă, separată, a Transilvaniei față de regatul ungar.

Pentru a contracara această rezistență românească și a diviza pe români, care formau o masă compactă, regii unguri au adus coloniști secui, sași și teutoni, așezându-i în diferite puncte din Transilvania, mai ales în zonele de graniță. După cum afirmă unii istorici, secuii ar fi urmași ai hunilor. Ei au fost colonizați de regii arpadieni pe la sfîrșitul secolului al XI-lea sau la începutul secolului al XII-lea în părțile nord-vestice ale Transilvaniei, în țara Crișurilor, de unde, mai târziu, au fost mutați în colțul sud-estic. Ei au asimilat ușor limba maghiară. Din secolul al XII-lea pînă în epoca modernă, ei au acționat ca o etnie aparte de maghiari, ca o entitate distinctă. Numărul secuilor în momentul colonizării a fost foarte mic. Dacă în 800 de ani — adică pînă la recensămîntul din 1930 — ajung să atingă cifra de circa 400 000, aceasta s-a datorat, în bună parte, românilor din zona unde au fost așezați, supuși unei crunte deznaționalizări²⁹. Așa se explică faptul că, după înfrângerea răscoalei țărănești de la Bobilna (1437), cînd s-a încheiat *Unio Trium Nationum*, această alianță era formată din maghiari, secui și sași, fiind îndreptată împotriva poporului român, socotit tolerat pe propriul său pămînt și, ca o ironie a soartei, considerat astfel de cei ce veniseră sau fuseseră colonizați cu puțin timp în urmă.

La cele arătate se impune o remarcă : alianța celor trei grupuri de „musafiri” sosiți pe meleagurile Transilvaniei, care constituia un pact comun de luptă împotriva românilor, arată ce forță uriașă aveau românii. Datorită împotrivirii românilor, care reprezentau majoritatea absolută a populației, această țară românească și-a păstrat ființa ei aparte, autonomia și instituțiile sale. Astfel, Transilvania a fost organizată, sub aspect politic, ca voievodat, avînd în fruntea ei un voievod, așa cum îl avuseseră formațiunile statale românești cu multe veacuri în urmă și cum vor avea și mai târziu. Unul dintre voievozii Transilvaniei este atestat, în anul 1111, în persoana lui Mercurius, iar în 1176 este semnalat un alt voievod pe nume Eustațiu.

²⁸ Milton G. Lehrer, *Ardealul, pămînt românesc*, București, 1944, p. 69.

²⁹ Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 54—55.

La începutul secolului al XIII-lea, când expansiunea ungurească a cuprins unele părți din teritoriul Transilvaniei, voievodatul a fost organizat pe comitate, în fruntea cărora se aflau comiți, numiți în Banat de regele ungar, iar în Transilvania de către voievod, lucru ce indică încă un element al autonomiei Transilvaniei, ca țară cu o fizionomie aparte de cea a regatului ungar. Puterea voievodatului Transilvaniei, inclusiv sub aspect militar, era considerabilă, egalînd deseori pe aceea unui stat independent. Voievodul Roland (1282—1293), de pildă, trata cu regele Ungariei de pe poziția unui adevărat suveran.

Organizarea Transilvaniei în voievodat, supraviețuirea și a altor instituții autohtone (cnezate, „țări“, judecata potrivit obiceiului pămîntului), acordarea unei largi autonomii districtelor românești, scaunelor săsești și secuiești etc., au întărit și mai mult autonomia voievodatului Transilvaniei și dezvoltarea sa de-sine-stătătoare. Relațiile cu regatul ungar au fost de vasalitate, caracteristice evului mediu, relații care nu implicau pierderea autonomiei. Trebuie reținut că Transilvania, pînă în secolul al XVI-lea, nu a fost stăpînită de unguri, ci a fost un voievodat autonom, ceea ce însemna o entitate aparte, care depindea de regatul ungar, avînd raporturi de dependență specific feudale.

Dezvoltarea autonomă, și deci aparte, a Transilvaniei față de Ungaria a fost recunoscută de mulți cronicari și istorici ai evului mediu, între aceștia numărîndu-se și unii maghiari. Astfel, istoricul Kövary Ladislau sublinia că, spre deosebire de Ungaria, care, din vremea lui Ștefan se orienta către Apus, dimpotrivă, Transilvania era îndreptată către Răsărit, populația ei fiind de religie ortodoxă³⁰. Pe această linie, istoricul maghiar Szilágyi Sándor sublinia clar că „Transilvania și Ungaria, au rămas două țări deosebite, care «niciodată» n-au fost deplin contopite una cu alta“³¹. În a doua jumătate a veacului al XVI-lea, cercetînd realitățile din Transilvania, misionarul italian Antonio Possevino își exprima mirarea că, împotriva tuturor amenințărilor și a primejdiilor, românii au rămas atît de statornici în legea și în ritul ortodox³². Iată o seamă de mărturii incontestabile, pline de adevăr, izvorîte din realitatea istorică, din modul cum a evoluat dezvoltarea reală a voievodatului Transilvaniei. În situația de suzeranitate față de Ungaria, cu un grad mai mic sau mai mare de autonomie, după împrejurări, Transilvania s-a dezvoltat pînă la începutul secolului al XVI-lea. Această situație de autonomie pronunțată pe care o avea Transilvania se datora, fără nici un dubiu, luptei dîrze, eroice, rezistenței populare desfășurate timp îndelungat de întregul popor român. Numai așa se explică faptul că regatul ungar nu a reușit să anexeze Transilvania și s-o transforme în provincie a sa.

Pornind de la elementele certe consemnate în documentele de toate categoriile, autohtone și străine, se poate conchide, fără teama de a greși, că, pe pămîntul Transilvaniei, românii au, prin strămoșii lor direcți, dacii, o vechime de patru ori milenară, cum preciza marele istoric Nicolae Iorga. Atunci, cînd, în secolul al X-lea, triburile ungare au început expansiunea

³⁰ Constantin C. Giurescu, *Transilvania în istoria poporului român*, Editura științifică, București, 1967, p. 83.

³¹ I. Lupaș, *Individualitatea istorică a Transilvaniei*, în *Scrieri alese*, vol. I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 40.

³² I. Lupaș, *Factorii istorici ai vieții naționale românești*, în *Studii, conferințe și comunicări istorice*, vol. I, București, 1927, p. 21—22.

asupra Transilvaniei, au găsit acolo voievodatele și cnezatele românești, o viață economică, politică și culturală dezvoltată, la nivelul epocii respective. Poporul român a opus o rezistență dirză și îndelungată expansiunii ungare. Abia în secolul al XIII-lea, regatul ungar a reușit să pătrundă pe anumite direcții în Transilvania și să cucerească unele zone. Datorită rezistenței românilor, regatul ungar nu a reușit să încorporeze Transilvania, aceasta continuând să acționeze ca voievodat autonom, cu instituțiile și legile sale, sub suzeranitatea regatului ungar.

După bătălia de la Mohács (1526), Imperiul otoman a transformat Ungaria în pașalic, aceasta dispărînd ca stat în 1541, iar voievodatul Transilvaniei, avînd dietă și legi proprii, a fost transformat în principat, sub suzeranitatea Porții, avînd același regim juridic ca și Mutenia și Moldova.

În 1599, Mihai Viteazul a scos Transilvania de sub suzeranitatea otomană, iar în 1600 a realizat Marea Unire a celor trei țări românești Transilvania, Moldova și Țara Românească, realizînd statul român centralizat și independent, cum puține erau în Europa la acea dată.

Ca urmare a victoriilor raportate de austrieci asupra turcilor la Viena (1683), Buda (1686) și Mohács (1687), Transilvania și Ungaria au fost ocupate de Austria, fiecare avînd un statut aparte. Prin diploma leopoldină din 4 decembrie 1691, Transilvania a devenit dependentă de Imperiul habsburgic, sub formă de principat, cu instituțiile, legile și principele ei, recunoscîndu-i-se poziția distinctă față de Ungaria. Această situație a durat pînă în anul 1867, cînd s-a realizat dualismul austro-ungar, prin renunțarea de către Ungaria la principiul independenței și suveranității, întrucît pozițiile cheie ale statului erau cedate Austriei, care deținea ministerele de externe, finanțe, interne și de război. Prin acest tîrg rușinos, Transilvania depindea, cu unele compartimente, de Ungaria, iar pentru problemele externe, finanțe, interne și militare, depindea de Austria. Deci numai 51 de ani (1867—1918), Transilvania a depins în parte de Ungaria, care a dezlănțuit împotriva populației românești o cruntă politică de asuprire socială și de deznaționalizare, căreia i-a pus capăt mișcarea de eliberare națională a românilor înfăptuită la 1 decembrie 1918.

La sud și la răsărit de Carpați, poporul român a găsit destulă energie să organizeze rezistența populară și să-și păstreze caracterul etnic, unitatea și continuitatea pe meleagurile străbune. În aceste părți ale țării, presiunea tătară a determinat o preocupare febrilă pentru găsirea mijloacelor de rezistență la sud de Carpați. Condițiile interne și externe au întărit decizia conducătorilor locali români să se unească și să-și creeze organizații politice proprii, ca instrumente indispensabile pentru apărarea vieții și existenței comunităților românești. Basarab I, devenit domnitor al Țării Românești, a cîștigat, prin lovituri repetate, date prin surprindere, mai multe victorii asupra tătarilor în anii 1324—1328, extinzîndu-și autoritatea spre est pînă în vecinătatea Chilie. Ținuturile românești de la nord de gurile Dunării, pe care Basarab I le-a unit la Muntenia, au luat numele său, acela de Basarabia.

În toamna anului 1330, armata ungară, sub conducerea regelui Carol Robert de Anjou, a atacat și a cucerit cetatea Severinului, apoi a înaintat în Țara Românească. Deoarece românii au adoptat tactica pămîntului pîrjolit, fiind lipsită de surse de aprovizionare, ea a fost nevoită să facă cale întoarsă. Pe drumul retragerii, trupele ungare au suferit o grea înfrîngere în munți, într-un loc numit Posada. Bătălia a durat patru zile (9—12 noiembrie). Mîndrii cavaleri unguri au fost prinși ca „peștii în năvod“, ca

„copiii în leagănele lor“ de către „o mulțime de valahi“. Fixați pe stînci, românii aruncau săgeți și pietre mari asupra dușmanului. Surprinderea și panica au fost de nedescris. Mulți prizonieri și prăzi bogate au fost luate, inclusiv arme, îmbrăcăminte și vase valoroase, aur și argint și cai gata înșeuai. După ce era „pe marginea prăpastiei“, regele Carol Robert a reușit să scape deghizat în hainele unui consilier de-al său, căzut în luptă în timpul ostilităților.

Astfel, prin luptă tenace și îndelungată, Țara Românească a reușit să-și consolideze independența, să-și întărească capacitatea de apărare, să-și întărească hotarele și să-și sporească prestigiul internațional.

Statul independent românesc Moldova a fost format la est de Carpați, prin unirea organizațiilor politice existente, printr-o serie de acțiuni militare și politice similare cu cele care au avut loc în Țara Românească. Unificarea organismelor politice statale pe teritoriul moldovenesc a fost favorizată de lupta de rezistență a românilor dusă împotriva invadatorilor străini, în special a tătarilor. Voievodul Dragoș din Maramureș, care s-a distins în bătăliile împotriva tătarilor, a devenit cîrmuitorul ținuturilor de la est de Carpați, dar depinzînd de regele Ungariei. Profitînd de faptul că Ungaria era angajată în război cu Veneția, Bogdan din Maramureș a înlăturat de pe tronul Moldovei pe succesorul lui Dragoș și a realizat independența statului moldovenesc în 1359.

Sub Bogdan I, organizațiile politice românești de la est de Carpați au fost cuprinse în același stat, regatul ungar fiind nevoit să accepte situația creată. În felul acesta, statul românesc Moldova a luat ființă ca urmare a unei lupte ample și complexe de rezistență duse de masele largi populare de la est de Carpați.

Tot în secolul XIV, Dobrogea, vechi pămînt românesc, a devenit stat independent, jucînd un rol politic important în Peninsula Balcanică. Preluînd conducerea acestui ținut, Dobrotici, unul din conducătorii populației românești, și-a extins autoritatea spre Dunăre și a realizat organizarea formației sale politice, care a devenit una din cele mai importante puteri în Peninsula Balcanică după 1371. În 1388, o mare expediție otomană a amenințat să transforme teritoriul dintre Dunăre și Mare într-un pașalic. Intervenția energică a lui Mircea cel Bătrîn a salvat Dobrogea de sub dominația turcă și a unit-o cu Muntenia.

Făurirea, în veacul al XIV-lea, a statelor românești independente la nord de Dunăre și la Marea Neagră a deschis o nouă epocă în istoria poporului nostru. Victoriile strălucite pe care le-au raportat Țările Române împotriva puterii otomane au dus la creșterea prestigiului lor internațional, le-au permis să ființeze de-sine-stătător în împrejurările în care state mari europene au fost transformate în pașalicuri. Deși Țările Române au existat timp îndelungat ca state feudale separate, aceasta n-a afectat unitatea etnică a poporului român, exprimată în comunitatea de limbă și cultură, în similitudinile structurilor economice și sociale ale întregului teritoriu dacic. Între ele s-au păstrat în permanență strînse legături politice, economice, spirituale, de organizare internă (domnia, dregătoriile, justiția, armata, alte instituții feudale), acestea fiind, în linii mari, identice sau asemănătoare.

NAȚIONALITĂȚILE CONLOCUITOARE ÎN STATUL ROMÂN ÎNTREGIT ÎN 1918

MIRCEA MUȘAT,
FLORIAN TĂNĂSESCU

Anul 1918 s-a înscris în istoria umanității ca un moment hotărîtor în procesul de formare sau desăvîrșire a statelor naționale unitare și independente din centrul și sud-estul Europei. Închegarea sau reîntregirea statelor naționale din această parte a continentului nu a fost rezultatul întîmplării, hazardului sau al „mărinimiei” marilor puteri din acea vreme. Acest proces a constituit consecința obiectivă a luptei națiunilor oprîmate pentru eliberarea și afirmarea lor ca entități de-sine-stătătoare în concertul european. Tratatul de pace postbelice au legiferat, astfel, actele de voință înfăptuite de masele populare, consacînd, sub raport juridic, vrerea unanimă și liber exprimată a popoarelor oprîmate din fostele imperii multinaționale.

Istoria a demonstrat atunci, cum demonstrează și astăzi cu deplină temeinicie, însemnătatea covîrșitoare a constituirii statelor naționale unitare ca factor de progres la scara întregii comunități europene și mondiale, rolul pozitiv și important pe care acestea l-au jucat în soluționarea unor probleme complexe ale raporturilor internaționale, aportul lor la dezvoltarea civilizației materiale și spirituale a umanității.

Îndelungata dominație străină exercitată asupra unor popoare situate în acest perimetru european, politica intensă de deznaționalizare dusă de marile imperii absolutiste, masivele colonizări și implantări cu populație străină, care au urmărit același obiectiv, au făcut ca statele din Europa centrală și răsăriteană¹ să cuprindă, în cadrele lor, după 1918, și populație de altă naționalitate, al cărui procent era diferit de la o țară la alta².

¹ În toate aceste țări au existat și există naționalități conlocuitoare (Vezi: *Les problèmes de l'Europe centrale*, Librairie Félix Alcan, Paris, 1923, p. 86).

² În Polonia, de exemplu, conform recensămîntului din septembrie 1921, din totalul de 27 177 000 locuitori, 18 632 000 (69,20%) erau polonezi, iar 8 532 000 (30,80%) naționalități conlocuitoare (Milică Moldoveanu, 1926 — *Polonia*, în „Anale de istorie“.

Fenomenul este ilustrat și de România. Astfel, în componența statului unitar român de după 1918 a intrat și populație de altă naționalitate : maghiari, germani, sirbi ș.a. Potrivit recensământului populației din 1930, România avea, la acea dată, 18 052 000 locuitori, din care 12 983 000 (71,9%) români, iar 5 052 000 (28,1%) naționalități conlocuitoare *. De asemenea, în condițiile trasării unor noi granițe între statele Europei centrale și răsăritene, în conformitate cu hotărârile tratatelor de pace postbelice, în afara hotarelor României au rămas grupuri importante de populație românească. În Ungaria, după unele surse, ar fi existat aproximativ 16 000 români, reprezentând 0,2% din întreaga populație a acestei țări ³. După alte estimări, populația românească aflată în Ungaria după 1918 atingea cifra de 60 000 locuitori ; în Cehoslovacia, numărul românilor era de 14 000 (1,1% din populația țării), în Iugoslavia de 135 000 (1,0%), în Bulgaria de aproximativ 200 000, iar în Ucraina de 250 724 ⁴.

Existența naționalităților conlocuitoare în statele Europei centrale și răsăritene nu a modificat caracterul lor național-unitar, ele fiind expresia dăinuiri de veacuri a popoarelor din această parte a continentului, care și-au durat propriul lor destin, propria lor viață materială și spirituală, în pofida vicisitudinilor vremurilor.

România întregită — confruntată cu probleme deosebit de complexe — și-a găsit totuși făgașul său firesc de dezvoltare, întregindu-și bogățiile materiale și spirituale la nivel național, încordându-și eforturile pe plan intern pentru fortificarea noilor sale potențialuri economice și social-politice, iar pe plan extern pentru apărarea și consolidarea statu-quo-ului postbelic, pentru edificarea unui climat de pace și înțelegere internațională, pentru o largă și fructuoasă colaborare cu toate țările lumii.

Statul român unitar a situat la fundamentul politicii sale externe principiul colaborării neîngrădite cu orice țară, indiferent de mărimea

anul XXV, nr. 4/1979, p. 124). Din 14 730 000 locuitori, cîți număra în 1930 statul cehoslovac, 9 757 000 (66,3%) erau cehi și slovaci, iar restul — 4 973 000 (33,7%) — naționalități conlocuitoare : germani — 3 318 000 (22,5%), unguri — 720 000 (4,9%), ruteni — 569 000 (3,9%), polonezi — 100 000 (0,7%) ș.a. (Arhiva Ministerului de Interne — în continuare : Arh. M.I. —, fondul documentar, dosarul nr. 546, vol. 51, fila 384). Populația Ungariei, în 1930, era de 8 638 000 locuitori, din care 92,1% unguri, iar restul (7,9%) populație de altă origine etnică : germani — 479 000 (5,5%), slovaci — 105 000 (1,2%), croați — 28 000 (0,3%), sirbi — 7 000 (0,1%), sloveni — 5 000 (0,1%), polonezi — 5 000 (0,1%), italieni — 1 000 (0,02%), diverși 37 000 (0,8%) (*Loc cit.*, fila 383). Iugoslavia, după datele din 1930, avea 13 931 000 locuitori ; sirbii, croații și slovenii reprezentau 11 108 000 (79,8%), iar restul alte naționalități, dintre care : germani — 496 000 (3,6%), unguri — 466 000 (3,3%), italieni — 9 000 (0,1%) ș.a. (*Loc cit.*, fila 386).

* Naționalitățile conlocuitoare aveau următoarea structură : maghiari — 1 426 000 (7,9%), germani (sași și șvabi) — 745 900 (4,1%), evrei — 725 000 (4%), ruteni și ucraineni — 582 000 (3,2%), ruși — 407 800 (2,3%), bulgari — 365 700 (2%), țigani — 262 000 (1,5%), turci — 154 000 (0,9%), găgăuți — 105 000 (0,6%), cehi și slovaci — 51 500 (0,3%), sirbi, croați și sloveni — 50 800 (0,3%), polonezi — 48 100 (0,3%), greci — 25 000 (0,1%), tătari — 22 000 (0,1%), armeni — 13 400 (sub 0,1%), huțani — 12 400 (sub 0,1%), albanezi — 4 600 (sub 0,1%), alte populații — 61 300 (0,3%) (dr. S. Manuila, D.C. Georgescu, *Populația României*, Imprimeria națională, București, 1937, p. 50—51 ; lt. col. C. Verdes, *Potențialul de război al României*, în „Revista fundațiilor regale“, anul VI, nr. 4 din 1 aprilie 1939, p. 110—111).

³ Arh. M.I., fondul documentar, dosarul nr. 546, vol. 51, fila 383.

⁴ *Loc. cit.*, filele 384, 386 ; „Le monde slave“, anul IV, nr. 11—12, noiembrie-decembrie 1927.

sau forța sa economică și militară. Pornind de la acest principiu, România a inițiat, imediat după încheierea primului război mondial, acțiuni de tatonare a posibilităților normalizării raporturilor cu Rusia Sovietică, Ungaria și Bulgaria, a stabilit relații de colaborare cu Iugoslavia, Polonia, Cehoslovacia, Turcia și Grecia — cu o mare vechime în legăturile dintre aceste popoare —, și-a adâncit relațiile tradiționale cu Anglia și Franța, s-a străduit să extindă sfera de conlucrare cu alte țări ⁵.

În legătură cu raporturile româno-ungare, cursul luat însă de unele evenimente din Ungaria, atitudinea inflexibilă a factorilor de conducere ai acestei țări în raporturile cu statul român, precum și unele poziții adoptate de guvernele românești din acea vreme au făcut ca, în relațiile dintre cele două țări, să se instaleze o atmosferă de neîncredere, suspiciune și încordare.

În condițiile în care între România și Ungaria nu erau încă definitiv trasate frontierele de stat, după încheierea primei conflagrații mondiale, s-au produs cunoscutele incidente militare, urmate de ocuparea Budapestei și a unei părți a teritoriului ungar de către trupele române ⁶. Incidentele au fost consecința continuării, cu aceeași violență, a masacrelor împotriva populației românești pașnice rămasă dincolo de linia de demarcație provizorie fixată prin Convenția de armistițiu, precum și a amenințărilor cu intervenția armată din partea guvernului revoluționar ungar împotriva României, urmate de ofensiva armatei roșii ungare împotriva armatei române, lansată la 19—20 iulie 1919 ⁷. Toate acestea erau coroborate cu poziția Rusiei Sovietice și Ucrainei Sovietice față de România întregită, care au cerut ultimativ evacuarea Basarabiei și Bucovinei ⁸. Atacul împotriva armatei române, declanșat de trupele ungare, a creat o situație nesigură și primejdioasă pentru statul român, motiv pentru care România a adoptat măsuri de ordin militar, contracarînd ofensiva armatei ungare.

Administrația militară românească din Ungaria, instalată după încheierea ostilităților militare, n-a avut un caracter represiv și spoliator, așa cum a fost cea a Puterilor Centrale în vremea ocupării vremelnice a unei părți a României, în primul război mondial, sau cum va fi cea a Ungariei horthyste după Dictatul de la Viena în nord-vestul României. Generalul Holban, guvernatorul Budapestei, a soluționat problema deosebit de acută a alimentației populației, a reintrodus drepturile și libertățile cetățenești anulate în timpul revoluției, a acordat libertatea presei, a favorizat redeschiderea întreprinderilor și instituțiilor publice, a autorizat reluarea spectacolelor etc. „Această operă de ordine — sublinia un bun cunoscător al situației de atunci — a fost apreciată cum se cuvine de populația ungară. Cu toată durerea de a-și vedea țara și capitala ocupate...

⁵ Gheorghe Zaharia, *Dezvoltarea României în anii 1919—1944*, în „Anale de istorie“, anul XXVI, nr. 3/1980, p. 41—46.

⁶ Const. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916—1919*, ediția a II-a, vol. III, Editura Casei școalelor, [f.a.], p. 385—502.

⁷ *Afirmarea statelor naționale independente și unitare din centrul și sud-estul Europei (1821—1923)*, vol. I, Editura Academiei R.S. România, București, 1979, p. 197.

⁸ Gheorghe Unc, Vladimir Zaharescu, *Din cronică relațiilor româno-ungare în anii 1918—1920*, în „Anale de istorie“, anul XXVII, nr. 4/1981, p. 116—117.

raporturile populației cu armata de ocupație au fost pline de curtoazie și chiar de cordialitate”⁹.

Recunoașteri similare au fost exprimate și de frunțașii social-democrați unguri Ernő Garami și Károly Peyer, care, într-o convorbire purtată la 30 septembrie 1919 cu trimisul României la Budapesta, C. Diamandy, au avut cuvinte de apreciere la adresa regimului instaurat în Ungaria de autoritățile militare române. Cei doi social-democrați unguri își exprimau temerea că dacă trupele românești „ar părăsi brusc Capitala (Budapesta — *n.n.*), Garda albă și elementele reacționare să nu se dedeie la excese și persecuțiuni”¹⁰.

Temerile celor doi frunțași social-democrați unguri s-au dovedit a fi justificate, căci, la scurt timp după retragerea trupelor române din Ungaria, cercurile reacționare au adus la conducerea acesteia, în martie 1920, pe amiralul Miklós Horthy, care va instaura primul regim dictatorial fascist din Europa, lansindu-se într-o politică fățișă revizionistă la adresa României, precum și a altor state din zonă.

România nu a dat curs noii orientări a politicii externe a Ungariei, străduindu-se să atenueze divergențele, să reducă tensiunea și să instauzeze un climat de colaborare între cele două state. Fie pe cont propriu, fie în colaborare cu aliatele sale din Mica Înțelegere, România a întreprins acțiuni diplomatice directe sau în cadrul Societății Națiunilor pentru a stabili relații de bună vecinătate cu Ungaria. Împreună cu Cehoslovacia și Iugoslavia, statul român a sprijinit Ungaria la Societatea Națiunilor în obținerea unui împrumut pentru depășirea greutăților economice cu care era confruntată, cu condiția expresă ca acest împrumut să nu fie utilizat în scopul înarmării sau propagandei iredentiste¹¹. Totodată, România s-a străduit să normalizeze raporturile diplomatice și să promoveze legături economice cu Ungaria, în ideea creării unei atmosfere de destindere și cooperare între cele două țări. Ca urmare a acestor eforturi, la începutul anului 1921, la București și la Budapesta erau redeschise legațiile Ungariei și, respectiv, României, ceea ce semnifica reluarea raporturilor diplomatice dintre cele două state.

De altfel, România a acționat, în spiritul tradiționalei sale politici externe, pentru așezarea legăturilor sale și cu alte state pe baze principiale, reciproc avantajoase, cooperînd, totodată, la edificarea unui sistem de securitate colectivă, menit a preîntîmpina și combate încălcarea normelor și tratatelor internaționale, a garanta pacea și dezvoltarea liberă a fiecărui popor.

Cu experiența unui trecut încărcat de suferințe, pricinuite de politica promovată de marile imperii ale vremii, România a pășit la consolidarea unității naționale animată de dorința creării unui larg cadru de manifestare democratică pentru toți cetățenii săi, fără deosebire de naționalitate. Românii n-au înțeles să priveze de drepturi și libertăți locuitorii de altă origine etnică, ci le-au oferit aceleași condiții de existență și manifestare spirituală care le aveau și ei. Era în aceasta o înțelegere matură a rostului lor de „oameni ai pămîntului”, dintotdeauna neclintiți în vatra lor, care, într-o viziune morală superioară, cu un profund caracter uma-

⁹ Const. Kirilescu, *op. cit.*, vol. III, p. 494—495.

¹⁰ Arh. st. București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 426, filele 212—213.

¹¹ Gheorghe Zaharia, *op. cit.*, p. 43.

nitare, nu puteau refuza respectarea drepturilor firești ale celor care se așezaseră alături de ei și conviețuiau împreună de secole.

Edificarea statului român unitar s-a realizat, astfel, pe baze democratice. Încă înainte de adoptarea noii Constituții, în amplele dezbateri care au avut loc în presă și în cadrul organizațiilor politice, s-a preconizat, ca un fapt de la sine înțeles, acordarea deplină a drepturilor și libertăților cetățenești naționalităților conlocuitoare. Grigore Antipa aprecia, în 1919, că „viitorul nostru stat trebuie să fie astfel organizat ca fiecare naționalitate să-și găsească în el patria sa și nu dușmanul său. Numai atunci când se va găsi un «modus vivendi» fiecare naționalitate va contribui cu cultura și cu aptitudinile sale speciale la progresul întregului (popor — *n.n.*) și va mări energia educativă”¹². Un alt cărturar de seamă, lingvistul Sextil Pușcariu, sublinia: „să nu uităm că avem un număr însemnat de cetățeni maghiari, cu care vom avea să ducem o viață comună ce trebuie scutită de conflicte. Instinctul sănătos politic al poporului nostru a hotărât, la Alba Iulia, care trebuie să fie ținta noastră față de minoritățile naționale. Cei ce au gustat din belșug pîinea amară a asupriților au decretat toleranța absolută în momentul când deveneau stăpînitori”¹³. Într-un spirit asemănător, Gala Galaction declara: „Este în interesul nostru cel mai mare să nu mai scoatem ochii nimănui cu originea lui străină, ci să-l lăsăm să prindă, între noi, rădăcini sufletești. Numai așa vom consolida România”¹⁴. La rîndul său, Ion Nistor, a susținut că „trebuie să dăm chestiunii limbii o soluție dreaptă și fericită... Noi trebuie să recunoaștem fiecărei minorități etnice dreptul de a-și cultiva limba sa și de a deschide școli”. Într-un sens mai larg, Romul Boilă aprecia: „Recunoașterea dreptului la limba proprie, chiar și pentru colectivitatea cetățenilor de alt neam, trebuie să fie un principiu fundamental în noua Constituție, corespunzător hotărîrilor Adunării Naționale de la Alba Iulia. Asigurînd naționalităților, prin noua Constituție, drepturile limbei lor pe teren confesional, școlar, cultural, social și economic, precum și mai ales dreptul de a fi judecați, administrați și instruiți în anumite condițiuni naturale în limba lor proprie națională și, întrucît sînt la dispoziție, prin indivizi din sinul lor, se va alege cea mai liberală cale pentru rezolvarea chestiunii naționalităților”. Referitor la exercitarea dreptului de vot, D. Xenopol afirma următoarele: „Cetățenii de origine ungară, germană, ruteană etc., locuind în grupuri compacte în anumite regiuni ale țării, desigur că, în circumscripțiile electorale, normal constituite din circumscripțiile administrative ale acelor regiuni, vor alege reprezentanții lor și glasul lor va putea fi ascultat în Parlament”. Despre principiile organizării puterii judecătorești și reflectarea ei în Constituția României întregite, Andrei Rădulescu era de părere că trebuiau menținute tribunalele mahomedane. „Musulmanii de la noi — releva acesta — au tribunalele instituite prin legea de organizare judecătorească... De aceea, ca o asigurare dată acestei populațiuni, este mai bine să se prevadă chiar în Constituție... că se vor institui tribunale pentru afacerile dintre musulmani, relative la organi-

¹² János Fazekas, *Partidul Comunist Român — luptător consecvent pentru frăția și prietenia, pentru egalitatea socială și națională a fiilor patriei*, Editura politică, București, 1980, p. 339.

¹³ Sextil Pușcariu, *Memorii*, Editura Minerva, București, 1978, p. 500.

¹⁴ Gala Galaction, *Opere alese*, vol. II, E.S.P.L.A., București, 1959, p. 453.

zarea familiei, puterea părintească, căsătorie, divorț și succesiuni ab-intestat¹⁵.

Constituția adoptată la 27 martie 1923, care consfințea înfăptuirile istorice și reformele democratice ale statului român după 1918, prevedea, în spiritul tratatelor de pace postbelice, drepturi și îndatoriri pentru naționalitățile conlocuitoare¹⁶. Astfel, la titlul II („Despre drepturile românilor”), art. 5, se prevedea : „Românii, fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi”¹⁷. La același titlu, art. 8 preciza că : „Nu se admite în stat nici o deosebire de naștere sau de clase sociale. Toți românii, fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie, sint egali înaintea legii și datori a contribui, fără osebire, la dările și sarcinile publice”. Art. 133, din titlul VII („Dispozițiuni tranzitorii și suplimentare”) se referea expres la încetățenirea evreilor, precum și la condițiile în care se putea obține cetățenia română de către acei evrei care nu o dobândiseră¹⁸.

Este locul a remarca, că în ceea ce privește statul român, Constituția din martie 1923 a creat condițiile legale și moderne menite să-i asigure dezvoltarea sa normală, prin armonizarea caracterului de stat național, unitar și indivizibil (art. 1 al Constituției), cu recunoașterea drepturilor tuturor cetățenilor, fără deosebire de originea etnică, de limbă sau de religie (art. 5, 7, 8, 22, 28, 29, 119). Același principiu îl găsim reafirmat și dezvoltat în legi ulterioare, cum a fost „Legea învățămîntului primar și normal al statului” din 1924 (art. 7, 161, 201), „Legea învățămîntului particular” din 1925 (art. 3, 7, 24, 26, 27, 55, 59, 62, 110, 113), „Legea cultelor” din 1928 (art. 11, 12, 13, 15, 30, 31)¹⁹ și altele.

Preocuparea României întregite pentru soluționarea democratică a problemei naționalităților conlocuitoare și-a găsit expresia și în crearea unor organisme specializate care studiau, propuneau și urmăreau înfăptuirea hotărîrilor pe linie de stat în această direcție. Astfel, în cadrul Consiliului Dirigent — organism cu caracter administrativ, care a funcționat în intervalul 1918—1920, avînd ca sarcină să rezolve probleme cu caracter regional în Transilvania și Banat —, Vasile Goldiș a fost desemnat ca să conducă resortul „culte și instrucțiune publică”, precum și „aranjarea raporturilor cu națiunile (naționalitățile — *n.n.*) și confesiunile conlocuitoare” *. Începînd cu anul 1931, în timpul guvernului condus de

¹⁵ *Noua Constituție a României și noile constituții europene*, Tiparul „Cultura națională”, București, [1923], p. 159, 211—212, 371, 383.

¹⁶ G. Rommenhoeller, consul al Olandei la București, într-o valoroasă monografie consacrată României, aprecia : „Constituția română este o constituție democratică” (*La Grande Roumanie*, La Haye, Martinus Nijhoff, 1926, p. 49).

¹⁷ C. Hamangiu, *Codul general al României. Legi noi de unificare, 1922—1926*, vol. XI—XII, Editura „Universul”, București, p. 4 și urm.

¹⁸ Articolul consacra, astfel decretele-legi din 29 și 30 decembrie 1918, privitoare la acordarea drepturilor cetățenești, precum și decretele-legi din 22 mai și 12 august 1919, referitoare la încetățenirea evreilor care locuiau în Vechiul Regat (Vezi : *Decrete-legi cuprinzînd decretele legi publicate în Monitorul oficial de la 1 noiembrie 1919 — 10 februarie 1919*, adnotate de Vasile Toncescu, București, 1919, p. 44—46, 75—76 ; *Colecțiune de legi și regulamente, condusă de d-nii V. Toncescu și Em. Ottulescu. 1918—1919. Decrete-legi*, București, 1920, p. 110).

¹⁹ Gheorghe Sofronie, *Protecțiunea minorităților de rasă, de limbă și de religie sub regimul Societății Națiunilor*, Editura „Casa națională a județului Bihor”, Arad, 1930, p. 96.

* Reflectînd atitudinea de respect față de naționalități, Consiliul Dirigent a invitat ca reprezentanți ai acestora să fie consultați în probleme cu caracter econo-

Nicolae Iorga, a fost înființat postul de ministru secretar de stat pentru minorități pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri. Între 18 aprilie 1931—19 octombrie 1932, în cabinetele N. Iorga și Al. Vaida-Voevod, acest post a fost deținut de Rudolf Brandesch ; i-au urmat Mihail Șerban (14 ianuarie—13 noiembrie 1933) și Alexandru Lapedatu (9 ianuarie—1 octombrie 1934)²⁰. Aceasta reprezintă, desigur, numai un aspect al problemei. Să urmărim, în continuare, cum s-a materializat concret politica statului român față de naționalitățile conlocuitoare. După cum este cunoscut, încă înainte de încheierea primei conflagrații mondiale, cit și după terminarea ei, au fost adoptate un șir de legi care prevedeau înfăptuirea reformei agrare, reformă care s-a realizat după 1918, în condițiile statului național unitar român. În baza legilor de reformă agrară au fost expropriate 6 008 098 ha, adică peste 66% din cele 9 242 930 ha cit reprezenta suprafața marilor moșii. Între moșierii expropriați s-au numărat și 260 mari proprietari maghiari și austrieci „absenteiști”²¹. La încheierea reformei agrare, din totalul de 1 393 353 de țărani împroprietăriți, 206 265, adică 19%, erau din rîndul naționalităților conlocuitoare (82 640 în Ardeal *, 94 480 în Basarabia și 29 145 în Bucovina)²².

Aspectul fundamental al reformei agrare din România l-a constituit crearea unei largi mase țărănești de proprietari mici și mijlocii, precum și diminuarea considerabilă a marii proprietăți, îndeosebi moșierești **.

mic, social-politic, cultural și confesional. Astfel, un exemplu în acest sens, între numeroase alte dovezi, îl constituie consultarea populației maghiare și germane din Transilvania în problema proiectului de reformă agrară, asupra căruia reprezentanții ai acestor naționalități și-au dat consimțămîntul, apreciind că și interesele lor sînt apărute în proiect.

²⁰ E. Tudorică, I. Burlacu, *Guvernele României între 1866—1945. Liste de miniștri*, în „Revista arhivelor”, anul XLVII, vol. XXXII, nr. 2/1970, p. 449, 450, 452, 453.

²¹ L. Bányai, *Pe făgașul tradițiilor frățești*, București, 1971, p. 139.

* Referitor la acest aspect, Nemes Dezső, apreciază că în Transilvania au fost dotați cu pămînt 317 833 de țărani români, 46 069 de țărani maghiari și 24 815 țărani de naționalitate germană (*Az ellenforradalom története Magyarországon*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962, p. 319). Din cei 82 640 țărani împroprietăriți în Transilvania, 45 628 erau țărani maghiari. În Ungaria, în anul 1910, proprietatea agrară avea următoarea structură : proprietarii unguri și alții, în număr de 1 891 933, reprezentînd 40% din totalul populației Transilvaniei, dețineau o suprafață de 11 283 816 ha, ceea ce însemna 70% din întreaga suprafață cultivabilă. La aceeași dată, celor 3 232 802 români, reprezentînd 60% din populația provinciei, le revenea 30% din suprafața arabilă, adică 5 598 669 ha. Media suprafeței pe cap de proprietar era de 6 ha pentru maghiari și 1 ha pentru români.

²² „Timpul”, anul IV, nr. 1 223 din 26 septembrie 1940.

** Pe provincii istorice repartitia proprietății mari, mijlocii și mici era următoarea : *proprietăți sub 100 ha (înainte de Unire)* — în Vechiul Regat, 4 593 148 ha (57,5%) din întreaga suprafață, în Basarabia, 2 337 811 ha (55,9%), în Transilvania 4 689 855 (63,0%) și în Bucovina, 405 000 ha (78%) ; *proprietăți peste 100 ha (înainte de 1918)* : în Vechiul Regat, 3 397 851 ha (42,4%), în Basarabia, 1 844 539 ha (55,9%), în Transilvania, 2 751 457 ha (37%) și în Bucovina, 115 000 ha (22%). Se observă deci că, înainte de realizarea statului român unitar, proprietatea mică deținea 59,77% din suprafața cultivabilă, în timp ce marea proprietate reprezenta 40,23%. După 1918, situația era următoarea : *proprietăți sub 100 ha* — în Vechiul Regat, 7 369 549 ha (92,22%), în Basarabia, 3 829 731 ha (91,57%), în Transilvania, 6 353 664 ha (85,38%) și în Bucovina, 480 967 ha (92,49%) ; *proprietăți peste 100 ha* — în Vechiul Regat, 621 450 ha (7,78%), în Basarabia, 352 618 ha (8,43%), în Transilvania, 1 087 648 ha (14,62%) și în Bucovina, 39 033 ha (7,51%). În noile condiții, proprietatea sub 100 ha avea 89,56% din suprafața cultivabilă, iar proprietatea de peste 100 ha deținea 11,44% (*Enciclopedia României*, vol. I, p. 584). Din datele de mai sus rezultă cu claritate schimbarea raportului dintre marea proprietate și proprietatea mică și mijlocie în favoarea acesteia din urmă, ceea ce reflectă largul caracter democratic al legislației

Mai este de observat și faptul că reforma a avut un caracter radical, comparativ cu cea aplicată în perioada postbelică în alte țări *.

Înfăptuirea reformei agrare în perioada imediat următoare încheierii primului război mondial, cu tot caracterul său larg democratic, a fost privită cu ostilitate de cercurile reacționare din Ungaria, care, sub motivul atingerii intereselor proprietarilor maghiari din Transilvania, a inițiat demersuri pe lângă foruri internaționale. Înainte de a urmări evoluția „problemei optanților” — cum a fost cunoscut în epocă acest diferend româno-ungar — să precizăm maniera în care a fost efectuată împroprietărirea țăranilor din România, ca rezultat al legislației agrare.

Prevederile reformei agrare pentru provinciile românești care în 1918 s-au unit cu patria mamă au fost diferite de cele din Vechiul Regat. Legiuitorul român a fost mult mai îngăduitor față de țăranii împroprietăriți din aceste teritorii, fixându-le cuantumul despăgubirii mai coborât decât cel stabilit pentru împroprietăriții din România Veche. Astfel, ratele pe care aceștia trebuiau să le achite drept despăgubiri în 40 de ani erau calculate la prețul de arendă din anii 1910—1914. De asemenea, în timp ce legislația agrară pentru Vechiul Regat da puțină proprietarilor să-și mențină suprafețe între 100 și 500 hectare, cea pentru Basarabia, de exemplu, lăsa proprietarilor un maximum uniform de 100 ha. Caracterul mai radical al reformei pentru această provincie se observă și din faptul că în evidența legii intrau și pădurile, pe câtă vreme în România Veche ele nu constituiau obiectul atenției legiuitorului ²³.

agrare din România adoptată în perioada 1917—1921. Prin legile de reformă agrară, mărirea lotului mediu a fost fixat la 6—8 ha în Basarabia, la 4 ha în Bucovina, la 5 ha în Transilvania și 5 ha în Vechiul Regat (George Cipăianu, *Înfruntarea reformei agrare asupra producției agricole în România întregită*, în „Arhiva pentru știința și reforma socială”, anul II, nr. 4, ianuarie 1921, p. 512).

* În Polonia, marea proprietate poseda peste 38% din suprafața cultivabilă a țării (14 186 605 ha). Până în 1923, anual, în urma reformei agrare, au fost expropriate următoarele suprafețe : în 1919 — 13 000 ha; în 1920 — 28 000 ha; în 1921 — 67 000 ha; în 1922 — 52 000 ha și în 1923 — 100 000 ha. În total, deci, în perioada respectivă, au fost expropriate terenuri având o suprafață de 260 000 ha („Democrația”, anul XII, nr. 7—8, iulie-august 1924, p. 3). În Cehoslovacia, prin legislația agrară din 1918—1920, după unele date, până în anul 1922 au fost satisfăcute 128 559 cereri de pământ, cărora le-au fost repartizate 101 119 ha („Democrația”, anul XIII, nr. 11—12, noiembrie-decembrie 1925, p. 12). Referindu-se la reformele agrare din Polonia și Cehoslovacia, istoricul ungar Hajdu Tibor afirma : „În Polonia distribuirea de pământ a fost mult mai puțin radicală decât în celelalte țări baltice, dar, deși s-a aplicat într-un ritm mai încet și cu numeroase eschivări, totuși a fost sacrificată o cincime din suprafața marilor proprietăți pentru satisfacerea foamei de pământ. În Cehoslovacia, unde latifundiile distribuibile erau mai puține, au fost împărțite aproape jumătate din moșiile mai mari de 100 ha” (*Az 1918-as magyarországi polgári demokratikus forradalom*, Kossuth Kiadó, Budapest, 1968, p. 381). În Lituania „reforma din 1920 a fost destul de moderată, dar, ulterior, ea a fost extinsă până la proprietățile de 150 ha”. (Hajdu Tibor, *op. cit.*, p. 381). În Ungaria, reforma agrară „n-a obținut aprobarea majorității claselor dominante” și, în consecință, a avut un caracter restrâns (Hajdu Tibor, *op. cit.*, p. 381). Referitor la această situație particulară a Ungariei, comparativ cu celelalte țări din centrul și răsăritul Europei, publicistul american David Mitrany afirmă : „În majoritatea țărilor răsăritene se poate spune că pătura agrară conducătoare s-a grăbit să renunțe la pământ pentru a putea deține puterea, excepția Ungariei nefăcând altceva decât să întărească regula. Ungaria a avut poate cea mai mare proprietate de pământ în miinile marilor proprietari decât în orice altă țară europeană”. (*Marx against the peasant. A Study in Social Dogmatism*, Collier Books, New York, 1961, p. 80).

²³ Marcel Gillard, *La Roumanie Nouvelle*, Librairie Félix Alcan, Paris, 1922, p. 19—20.

Diferențele în legislația agrară de la o provincie la alta se explicau prin deosebirile de natură economică existente între ele. „Are deci o explicație istorică faptul că România a putut realiza exproprierea prin mai multe legi agrare” — se afirma în expozeul delegatului român la Consiliul Societății Națiunilor, Nicolae Titulescu, în ședința din 20 aprilie 1923. În continuare, reprezentantul României preciza: „Dar principiile care au ghidat legislatorii sint aceleași, diferențele referindu-se decît la detalii și explicîndu-se decît prin considerații economice locale. Este deci puțin serios de a opune legea exproprierii pentru Transilvania legii de expropriere a Vechiului Regat și de a căuta explicarea micilor diferențe existente între ele prin prezența ungurilor în Transilvania și prin absența ungurilor din Vechiul Regat”²⁴.

Diferențierile existente între legiurile agrare votate în România întregită în primii ani postbelici dovedeau realismul inițiatorilor lor și, deopotrivă, înțelegerea adecvată a situației fiecărei provincii atît sub raportul intereselor economice ale populației românești, cît și ale naționalităților conlocuitoare. Manifestînd grijă pentru păstrarea unor raporturi corecte între români și naționalități, pe de o parte, și între naționalități și autoritățile românești, pe de altă parte, legiuitorii s-au arătat la fel de exigenți atît față de români cît și față de populația de altă naționalitate. În Transilvania, Banat și Crișana, una din prevederile legii de expropriere, ca de altfel în întreaga legislație agrară, se referea la condițiile de confiscare a pămînturilor absenteiștilor. Principiul stabilit de legiuitor era clar, anume: devenea expropriabil proprietarul care în momentul promulgării legii se afla în situația de a nu fi în țară de un timp determinat. Atît legea, cît și dispoziții ulterioare, nu manifestau preocupare pentru naționalitatea proprietarului absenteist. „Legea, nefăcînd nici o distincție asupra naționalității proprietarului — se preciza într-o instrucțiune din 14 august 1922 —, exprimă fără să spună că îi este indiferent că (proprietarul — *n.n.*) poate fi cetățean (român — *n.n.*) sau străin (de altă naționalitate — *n.n.*)”²⁵. Mai mult, legiuitorul era mult mai categoric în definirea categoriei de absenteiști în România veche, mergînd pînă acolo încît acei proprietari care în intervalul 1910—1920 au arendat pămîntul și nu au locuit în România erau asimilați cu absenteiștii.

Deși era evident că legiuitorul nu a promovat o politică agrară discriminatorie față de naționalități sau preferențială față de români, grofii unguri au determinat guvernul horthyst să declanșeze un incident diplomatic, supus spre soluționare în fața unor foruri internaționale. Astfel, la 15 martie 1923, guvernul ungar sesiza Consiliul Societății Națiunilor — în virtutea art. II al Pactului Societății — că exproprierile agrare din România ar fi afectat bunurile imobiliare ale persoanelor ce optaseră pentru naționalitatea maghiară, contravenind astfel — după aprecierea guvernului ungar —, articolului 63 al Tratatului de la Trianon. Mai întîi, cele două guverne au purtat tratative prin intermediul unui împuternicit al Consiliului Societății Națiunilor, Minéteiro Adatci, care s-au desfășurat la sediul ambasadei Japoniei de la Bruxelles, în ziua de 23 mai 1923. Cu acest prilej, guvernul ungar a recunoscut că „dreptul României de a expropria bunurile optanților era compatibil cu Tratatul de la Trianon”²⁶.

²⁴ *La Réforme agraire en Roumanie et les optants Hongrois de Transilvanie devant la Société des Nations. Mars — Juillet 1923*, Jouve L. Cie Editeurs, Paris, 1924, p. 38.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Enciclopedia României*, vol. I, p. 986.

Ulterior, guvernul ungar nu a mai recunoscut compatibilitatea reformei agrare *, sesizînd Tribunalul mixt româno-ungar de la Paris că exproprieră efectuată de România după primul război mondial reprezenta, de fapt, o „lichidare“ a bunurilor optanților, ceea ce contravenea Tratatului de pace. La rîndul său, România sesiza Societatea Națiunilor, în baza aceluiași text din Tratat, să concilieze diferendul. În septembrie 1927, raportul întocmit de o comisie alcătuită din reprezentanți ai Angliei, Chinei și Japoniei conchidea că reforma agrară din România era justificată și deopotrivă compatibilă cu prevederile Tratatului de la Trianon.

Exploataînd continuu problema protecțiunii naționalităților din statele succesorale, Ungaria a întreținut atenția Consiliului Societății Națiunilor cu problema optanților și în sesiunile din anul 1929. Diferendul s-a soluționat printr-o tranzacție, survenită în timpul desfășurării lucrărilor Conferinței reparațiilor de la Haga, din ianuarie 1930, cînd se recunoștea dreptul suveran al României la înfăptuirea reformei agrare. Cu toate acestea, a fost constituit un fond, denumit „fondul A gros“, în valoare de aproape 2,2 milioane coroane aur, din care urmau să fie acoperite cheltuielile din procesele agrare dintre cele două state, desfășurate sub patronajul Societății Națiunilor. România, urmărind îmbunătățirea raporturilor diplomatice cu Ungaria și vîndînd să nu fie știrbit prestigiul Societății Națiunilor, deși avea dreptul de partea sa, a consimțit la această soluție. Ca urmare, acordurile de la Haga, din 20 ianuarie 1930, și de la Paris, din 28 aprilie același an, au fost ratificate de către România la 4 iunie 1930, în ziua cînd se împlineau zece ani de la semnarea Tratatului de la Trianon ²⁷.

Aceeași atitudine conciliantă va adopta România și în cazul unui alt demers ungar la Societatea Națiunilor, avînd ca obiect de referință tot reforma agrară. De astă dată, guvernul ungar, prin cererea din 18 februarie 1925, reclama că, prin expropriere, au fost încălcate drepturile coloniștilor de origine maghiară din Transilvania și Banat și, implicit, stipulațiile Tratatului minorităților. Pentru a nu da amploare unei chestiuni, deja aflată în atenția unor foruri ale Societății Națiunilor, pentru a-și apăra propriile naționalități conlocuitoare, precum și pentru a nu da o notă mai încordată raporturilor cu Ungaria, statul român a consimțit la o indemnizație de 700 000 franci aur pentru coloniștii expropriați ²⁸.

* Explicația guvernului ungar era pur formală. Se invoca motivul că respingerea semnării unei convenții româno-ungare la Bruxelles se datora faptului că delegația Ungariei nu a fost investită cu acest mandat. În realitate, contele Emerich Csáki, fost ministru de externe, și Ladislau Gajzago, consilier la Ministerul Afacerilor Externe, aveau delegație din partea girantului Ministerului de Justiție.

²⁷ *Enciclopedia României*, vol. I, p. 986.

²⁸ *Ibidem*, p. 987. Problema optanților, ca și a coloniștilor de origine maghiară din Transilvania și Banat, a fost urmărită cu atenție de întreaga opinie publică românească, inclusiv de mișcarea muncitorească. Între numeroasele poziții adoptate împotriva incidentului ridicat de Ungaria la Societatea Națiunilor, un articol redacțional al publicației centrale a P.S.D., „Socialismul“, din 18 septembrie 1927, apreciază: „Exproprieră făcută special pentru autohtoni și acei care trăiesc în țară a fost completă pentru absenteiști, adică pentru acei care trăiesc în străinătate. Cei mai mulți expropriați din această categorie o formează însă grofii unguri, care au avut imense și bogate teritorii în Ardeal și care au rămas la Budapesta, ca conducători ai statului ungar. Și lor li s-a aplicat, ca tuturor proprietarilor, și în limitele bunei-voinți, legea noastră agrară. Prețul fixat prin lege și moneda plătită nu au convenit și nu convin magnaților unguri. Ceea ce s-a dat proprietarilor, de toate neamurile, care trăiesc în țară, nu a mulțumit pe proprietarii care au rămas cetățeni unguri, care au refuzat să recunoască exproprieră și prețul fixat, care au apelat la instanțele internaționale împotriva legilor românești. Deși chestiunea aceasta este de cîțiva ani

Legiferarea reformei agrare, precum și aplicarea ei, au avut efecte pozitive asupra situației economice a maselor țărănești, a dezvoltării producției agrare, precum și asupra întăririi caracterului capitalist al agriculturii. Se constată o ușoară, dar constantă, tendință de creștere a volumului producției de cereale, ca urmare a sporirii producției la hectar, a extinderii suprafețelor cultivate cu grâu și porumb, precum și o direcție ascensională a producției plantelor tehnice. Până în 1929, șeptelul de animale s-a dezvoltat constant și a devenit relativ stabil în perioada 1929—1937. Concomitent, au sporit și investițiile în agricultură, ceea ce a condus la creșterea înzestrării sale cu inventar agricol. Efectele legiurilor agrare postbelice din România ar fi fost mai substanțiale și cu efecte binefăcătoare asupra dezvoltării economiei românești dacă prevederile lor ar fi fost aplicate integral și cu mai mare operativitate.

Caracterul larg democratic al reformei agrare din România a atras atenția opiniei publice internaționale, a specialiștilor, precum și a oamenilor politici. Spre deosebire de aprecieri ungare, care priveau tendențios legiurile cu caracter agrar din România, numeroși autori, precum și publicații străine, au judecat reforma atît prin prisma conținutului ei larg democratic, cît și prin prisma consecințelor asupra condiției sociale a populației rurale, inclusiv a naționalităților conlocuitoare.

Astfel, Marcel Gillard, într-o lucrare editată la Paris în 1922, considera reforma agrară „evenimentul cel mai important din viața socială a noii Româнии. În loc de a repune la bază incertitudinea unei mase înflămnzite, înăcrite, accesibilă la toate impulsurile mizeriei și hainiei, statul român s-a sprijinit, în reconstrucție, pe o masă de mici proprietari de pămînt, stăpîni pe brațele, pe energia și pe bunurile lor”²⁹. Într-o monografie, tipărită în cursul anului următor, în legătură cu temerile unor cercuri occidentale față de efectele reformei agrare, se aprecia: „Acest pesimism este nejustificat. Apare, din contră, că, în viitorul apropiat, România va atinge cifre de producție — și în consecință și la export — ne-

în fața instanțelor internaționale, astăzi de-abia a ajuns în dezbaterile opiniei publice și se apropie de o soluționare. Conții Bethlen, Teleky, Bánfy, care stăpînesc Ungaria și care au avut imense latifundii în Ardeal, dau astăzi asalt pentru revendicările lor feudale, pentru că azi atmosfera internațională este mai prielnică pentru revendicările lor. În mai toată Europa domnește astăzi un regim reacționar, clerical și monarhist. Nobilii unguri, prin legăturile lor de rudenie și prin serviciile pe care le-au adus reacțiunii internaționale, sînt astăzi în grațiile tuturor guvernelor conservatoare. Anglia lui Baldwin și Rothermere, Italia lui Mussolini, Franța lui Poincaré și Germania lui Hindenburg au toată simpatia pentru hoardele lui Horthy. Toată presa internațională, guvernamentală și reacționară pledează astăzi cauza optanților unguri și din simpatie pentru nobilimea reacționară ungară și mai ales din antipatie pentru ideea revoluționară a exproprierii... Statul român nu poate astăzi ceda în fața pretențiilor magnaților unguri. E o imposibilitate morală și o imposibilitate materială. Din punct de vedere moral, statul român nu poate ceda, pentru că nu poate admite ca exproprierea să se aplice numai proprietarilor români, ruși, germani, evrei, care sînt cetățeni români, iar cetățenii nobili ai Ungariei să se bucure mai departe, în România, de toate avantajele vechii feudalități. Statul român nu poate admite ca să i se impună din afară cui să aplice și cui să nu aplice legile sale. Din punct de vedere material, satisfacerea poftelor nobilimii maghiare este o adevărată imposibilitate. Pentru satisfacerea acestor poftes ar însemna să se ia înapoi din mîna țăranilor din Ardeal și Banat pămînturile expropriate, ceea ce nu poate îndrăzni nici un guvern din lume, ceea ce n-ar putea îndrăzni nici un nou guvern țarist în Rusia; sau, ceea ce este tot atît de imposibil, statul român să plătească magnaților unguri o despăgubire în aur, care ar echivala cu aproape de trei ori bugetul anual al României”.

²⁹ Marcel Gillard, *op. cit.*, p. 11—12.

cunoscute pînă în prezent³⁰. Jacques Ancel, profesor la Institutul de înalte studii internaționale din Paris, într-o lucrare editată în 1928, sublinia caracterul radical al reformei agrare din România, exprimînd și unele opinii interesante privind „problema agrară” ca o chestiune „vitală a tuturor balcanicilor”. În România, scria el, „mai mult ca în altă parte, unitatea teritorială, lingvistică a unei națiuni noi... nu se putea menține decît grație unei unități sociale, rurale. Marii proprietari maghiari din Transilvania..., dominația marilor proprietari din Valahia, Moldova nu se puteau menține. Deja Basarabia, abia ieșită de sub jug rusesc, și-a schițat reforma sa. Trebuia să urmeze în Vechiul Regat. Legea agrară din 1918—1921 reducea proprietățile la 500 ha în cîmpie, la 200 ha în zone populate de deal, expropria domeniile cultivabile ale Coroanei, ale străinilor, absenteiștilor și 2 milioane de hectare de *latifundia*, fixa la 5 hectare, excepțional la 3, lotul familial³¹.”

După aprecierile publicației cehoslovace „Prager Presse”, din 10 mai 1925, „reforma agrară (din România — *n.n.*) a fost realizată cu succes”, iar după opinia cotidianului chilian „La Nacion”, din 15 februarie 1927, aceasta „a demonstrat avantajul micii culturi asupra marii culturi” moșierești³². În viziunea cunoscutului cotidian american „New York Times”, din 30 noiembrie 1940, țărani români — „oameni muncitori și blînzi” — erau „beneficiari ai unui program agrar mult mai înaintat decît al vecinilor”³³. La rîndul său, ziarul vienez „Südest-Echo”, din 3 decembrie 1940, făcînd o comparație între situația agriculturii ungare și cea a agriculturii României și Cehoslovaciei, avea cuvinte de apreciere la adresa celor din urmă, scriînd : „Supremația proprietății latifundiare a fost înlăturată în Cehoslovacia și România prin reforme agrare, iar economia națională s-a orientat, în aceste țări, spre micile proprietăți țărănești”³⁴.

³⁰ *Les problèmes de l'Europe centrale*, Librairie Félix Alcan, Paris, 1923, p. 130.

³¹ Jacques Ancel, *Les Balkans face à l'Italie*, Paris, Librairie Delagrave, 1928, p. 71.

³² Arh. st. București, fondul Ministerul de Propagandă, dosarul nr. 10/1926—1927, filele 28—34.

³³ *Loc. cit.*, dosarul nr. 1 162/1940—1941, fila 52.

³⁴ *Loc. cit.*, fila 53. Lucrări mai recente apreciază, de asemenea, aspectele pozitive ale reformei agrare din România. Publicistul american David Mitrany consideră, bunăoară, că reforma se poate numi, în fapt, o „revoluție agrară, cu aspect trivalent : social, economic și politic”. În urma aplicării reformei, opinează acesta, s-a „desființat cu desăvîrșire pătura marilor moșieri” (David Mitrany, *op. cit.*, p. 83). Într-o altă lucrare Elizabeth Wiskermann aprecia că în România, după 1918, s-a efectuat o „redistribuire însemnată a pămînturilor ce a înzestrat pe mulți din micii țărani cu pămînt, care a devenit proprietatea lor” (*Europa of the dictators. 1919—1945*, Harper Torch Books, New York, 1966). „Deși reforma agrară din România a avut și părți negative — remarca Hilda Buncakova —, totuși, prin faptul că ea a slăbit considerabil marea proprietate agrară, pe care nu a înlăturat-o total, și prin faptul că a creat condiții pentru răspîndirea relațiilor de producție capitaliste la sate, a fost o măsură care a promovat dezvoltarea economică a țării”. Aceeași autoare, referindu-se la modul de aplicare a reformei, susține că a fost atribuit pămînt țăranilor în toate provinciile istorice românești : „în iulie 1921 au fost promulgate legile agrare pentru Vechiul Regat, Transilvania și Bucovina (pentru Basarabia legea fusese votată încă din martie 1920) și s-a trecut la lărgirea exproprierii (în total urmau să se exproprieze peste 6 milioane ha teren) și la împărțirea pămîntului în proprietatea particulară țăranilor, sub formă de parcele de 4 pînă la 10 ha” (Hilda Buncakova, *Partidul Comunist din România și problema agrară în anii 1918—1921*, în „Slovanské Studii”, anul XIX, nr. 4/1978, p. 153—175).

Unele aprecieri mai noi tind să diminueze, pînă la negare, efectele pozitive ale reformei agrare, sau chiar s-o eludeze, susținînd, în schimb, în mod eronat, că

Reforma agrară a fost o măsură cu caracter economic care a privit, în egală măsură, și naționalitățile conlocuitoare din România. Apare firesc, deci, ca reprezentanții ai acestora sau publicații din epocă ale naționalităților să manifeste interes față de reformă și să-și precizeze poziția. „Elöre“, organ de limbă maghiară al P.C.R., critica poziția latifundiarilor maghiari, care „revendică altă lege și un preț înzecit“³⁵ de răscumpărare a pământului expropriat. O analiză lucidă a caracterului și consecințelor reformei agrare a fost întreprinsă de militantul comunist Józsa Béla, care aprecia, în ziarul „Szabad Szó“ din 26 mai 1943 : „Oponenții reformei agrare aduc mereu ca pildă insuccesul reformei agrare din Ardeal. Producția globală a scăzut, deoarece țăranii nu au fost în măsură să exploateze cum trebuia pământul împărțit — afirmă ei. Dar trec sub tăcere faptul că motivul principal care a hotărât reforma agrară a fost incertitudinea socială a anilor '19—20, că la aplicarea ei a trebuit să se țină seama și de anumite interese naționale românești, din care cauză condițiile de muncă și rezultatele obținute n-au fost nici ele egale în diferitele regiuni ale țării. În general, s-a putut constata că, în ciuda numeroaselor defecte ale reformei, nivelul de trai al țăranimii a crescut, chiar și în perioada marii crize agrare. Răul, așadar, nu trebuie căutat în reforma agrară, în împărțirea pământului, ci în modul ei de aplicare, în lipsa de inventar agricol și în politica ce a urmat acelei reforme“³⁶.

Naționalităților conlocuitoare din România li s-au asigurat condiții egale de participare în toate sectoarele economiei românești, în finanțe, cooperatie și comerț. Deși statul român moștenea o situație deosebită în fostele teritorii românești aflate sub dominație străină înainte de 1918, în sensul că măsurile vexatorii adoptate împotriva românilor în timpul acestei dominații au determinat o promovare masivă a intereselor burgheziei maghiare, austriece și rusești, fapt reflectat în pozițiile dominante deținute de reprezentanții burgheziilor respective, nu a exercitat însă presiuni și nu a adoptat măsuri cu caracter restrictiv, acordând acestora deplină libertate de manifestare. De menționat și faptul că oficialitățile române din perioada interbelică, îndeosebi în vremea cabinetelor liberale, au elaborat o legislație specială, cu caracter protecționist, limitind penetrația capitalului străin în țară, fără însă a afecta într-un fel pozițiile deținute de către capitalul burgheziei naționalităților conlocuitoare.

Cîteva date în această direcție sînt edificatoare pentru poziția României întregite într-un domeniu atît de important cum era participarea naționalităților conlocuitoare la viața economică. La mijlocul deceniului al IV-lea, structura proprietății industriale din România indica o majoritate absolută a capitalului naționalităților conlocuitoare. Astfel, din to-

„România a exercitat o exploatare colonială“ în provinciile istorice românești unite cu Țara în 1918, că autoritățile române au practicat pe scară largă „jefuirea țăranimii muncitoare din Basarabia“, ca urmare și a „reformei agrare“. Deosebirile existente între textul legii de improprietărire pentru Basarabia și cel pentru Vechiul Regat sînt atribuite intenției guvernelor românești de a nu efectua „o expropriere a marilor proprietari, ci a țăranilor“. „În cursul «reformei», țăranii — se afirmă de către aceleași surse — au fost deposedați de 787 618 ha, sau 42,90% din suprafața totală stăpînită de ei la sfîrșitul anului 1917“ (V. Lungu, *Politica de teroare și jaf în Basarabia. 1918—1920*, Cartea moldovenească, Chișinău, 1979 ; I. A. Turcan, *Statul basarabean în anii 1918—1940*, Cartea moldovenească, Chișinău, 1980 ; S. Afteniuc, *Înlocuirea muncii asupra prin muncă liberă*, în „Comunistul Moldovei“, nr. 5/1981).

³⁵ „Elöre“ (Tîrgu Mureș), anul II, nr. 9 din 26 februarie 1926.

³⁶ T. Micu, A. Simion, *Józsa Béla (1893—1943)*, București, 1971, p. 133.

talul societăților anonime și firmelor particulare luate la un loc, 2 383 aparțineau cetățenilor români de naționalitate maghiară, germană, evreiască etc. și numai 626 erau deținute de români. Procentual, situația era următoarea : *societăți anonime* — 18,9% românești, 35,7% ale naționalităților conlocuitoare și 23,1% ale capitalului străin ; *firmе individuale* — 6,2% românești, 8,8% evreiești, 1,8% maghiare, 3,1% germane, 2,4% alte naționalități³⁷. Cu alte cuvinte, în anul 1935, proprietatea industrială din România era deținută în proporție ce depășea 80% de naționalitățile conlocuitoare și capitalul străin și de sub 20% de români³⁸.

În industria textilă, plasată pe locul doi în ierarhia ramurilor industriale din România, consiliile de administrație erau dominate de elemente aparținând burgheziei naționalităților conlocuitoare. De exemplu, în 1935, 61,7% din consiliile de administrație erau dominate de reprezentanți ai burgheziei naționalităților și 38,3% de români. În cadrul personalului administrativ superior din această ramură, românii reprezentau 11,1%, iar naționalitățile conlocuitoare 88,9% ; personalul tehnic superior era alcătuit în majoritate din naționalități conlocuitoare (89,5%)³⁹.

Cît privește participarea capitalului aparținînd naționalităților conlocuitoare, pe ramuri industriale, la diverse societăți, în preajma declanșării celui de-al doilea război mondial, situația ne relevă pozițiile predominante ale acestuia în industriile metalurgică, electrotehnică, lemnului, chimică, pielăriei, textilă, sticlei-ceramicii, alimentară, hîrtiei și artei grafice⁴⁰. O situație similară se întîlnea și în finanțe. Din 555 de bănci și 178 de sucursale mai importante, 183 erau evreiești, 123 germane, 78 maghiare, 25 alte naționalități, în total, deci, 409⁴¹.

Dintr-un total de 1 370 de întreprinderi industriale, cu un capital investit de 5 300 milioane lei, 971, avînd un capital de 3 700 milioane, aparțineau finanței evreiești⁴². Pe plan local și regional, îndeosebi în Transilvania, Banat și Basarabia, situația era și mai favorabilă pentru naționalitățile conlocuitoare. Astfel, după o statistică din 1925, în 21 de localități urbane din Transilvania, numărul industriașilor români era de 1 272

³⁷ *Enciclopedia României*, vol. III, p. 824.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Ibidem*, p. 823.

⁴⁰ Arh. M. I., fondul documentar, dosarul nr. 245, vol. I, filele 55—64. Comparativ cu situația din timpul dominației ungare, în România întregită, la 10 ani după unire, numai burghezia populației germane din Transilvania dispunea de 450 asociații economice și cooperatiste, ceea ce însemna un spor de 33 de asemenea asociații (P. Garboviceanu, *Minoritățile din România — maghiarii și secuii, sașii și șvabii*, Editura Casei școalelor, București, 1928, p. 52—53). În Basarabia, în 1923, situația întreprinzătorilor industriali, după naționalitate, era următoarea : în mediul urban — 36 români și 279 naționalități conlocuitoare (24 ruși, 202 evrei, 4 polonezi etc.) ; în mediul rural : 967 români și 1 232 naționalități (207 ruși, 430 bulgari, 291 evrei, 96 germani ș.a.) (Ștefan Ciobanu, *Basarabia. Monografie*, Imprimeria statului, Chișinău, 1926, p. 425—426). Pentru alte date privind pozițiile deținute în economie și finanțe de burghezia populației evreiești a se vedea : dr. Arthur Ruppin, *Die soziologie der Juden*, Erster Band, Jüdische Verlag, Berlin, [1930], p. 442—443, 448—480.

⁴¹ Arh. M. I., fondul documentar, dosarul nr. 299, vol. I, filele 355—356.

⁴² Paul A. Shapiro, *Prelude to Dictatorship in Romania : The National Christian Party in Power. December 1937 — February 1938*, în „Canadian — American Slavic Studies“, anul VIII, nr. 1/1974, p. 73.

(12,72⁰/₀), în timp ce industriașii maghiari, germani, evrei etc., la un loc, însumau 8 714 (87,28⁰/₀)⁴³.

Și în comerț situația era asemănătoare. Astfel, din 280 000 firme comerciale înregistrate, 173 000 aparțineau evreilor, iar altele maghiarilor, germanilor etc.⁴⁴.

Dezvoltarea economică a României în perioada care a urmat Unirii din 1918 a antrenat, într-o mai largă măsură, în procesul de industrializare, și zone cu pronunțat caracter agrar, unde trăia populație de origine maghiară, germană etc. În aceste condiții, era firesc să crească și numărul muncitorilor și salariaților de stat din rîndul naționalităților conlocuitoare. Tot ca o consecință a acestui fenomen a fost și creșterea populației urbane din rîndul naționalităților conlocuitoare. Date parțiale, care privesc numai Transilvania, atestă creșteri simțitoare ale populației germane și evreiești în centrele orașenești. Dacă în 1910 populația urbană a celor două naționalități însuma 180 438 de cetățeni, în 1920 ea se ridica la cifra de 201 048 locuitori⁴⁵.

Asigurarea participării nestingherite a naționalităților conlocuitoare la viața economică, grăitor ilustrată prin date ce vorbesc de la sine, s-a corelat în mod obiectiv cu promovarea aceluiași condiții de muncă și salarizare pentru populația de naționalitate *. Dacă în Austro-Ungaria, înainte de 1918, salarizarea muncitorilor nu se făcea în funcție de felul, calitatea și cantitatea lucrului prestat, în România întregită a fost introdus un sistem de salarizare unic pentru toți muncitorii, indiferent de naționalitate. Protecția muncii era prevăzută, dealtfel, în Constituția din 1923 (art. 21), care stipula : „Toți factorii producției se bucură de o egală ocrotire... Libertatea muncii va fi apărută“.

În ce privește funcționarii, statul român a manifestat aceeași soliditudine, cu toate că situația a fost diferită și, pînă la un punct, delicată. Ce s-a întîmplat ? Spre sfîrșitul anului 1921, Ungaria și-a intensificat propaganda ostilă împotriva României, mai ales în presa străină. Se susținea că guvernul român a expulzat zeci de mii de funcționari maghiari din Transilvania, afirmație care, după șase decenii, este actualizată de unii istorici unguri. Este adevărat, mulți funcționari maghiari, au emigrat, după primul război mondial, din Transilvania în Ungaria. Motivul plecării nu a fost însă expulzarea lor, ci altul, pe care l-au cunoscut și îl cunosc foarte bine istoricii unguri care au acuzat și acuză, încercînd să demonstreze opiniei publice tratamentul vitreg al maghiarilor rămași în România.

⁴³ Petru Suciu, *Dezvoltarea orașelor ardelene*, în „Societatea de mîine“, anul IV, nr. 10—11 din 13 și 20 martie 1927, p. 136. În Transilvania, la sfîrșitul anului 1929, cooperativele de credit aveau următoarea structură pe naționalități : românești — 415, germane — 187, maghiare — 270 („Societatea de mîine“, anul XI, nr. 12, decembrie 1934, p. 209).

⁴⁴ Paul S. Shapiro, *op. cit.*, p. 73.

⁴⁵ Petre Suciu, *Problema orașelor ardelene*, în „Societatea de mîine“, anul I, nr. 26 din 18 octombrie 1924, p. 517.

* După cum este cunoscut, România a fost membră a Organizației Internaționale a Muncii (O.I.M.), încă de la constituirea sa, ratificîndu-i convențiile adoptate și participînd activ la sesiunile sale. Promovînd o politică socială inspirată din hotărîrile O.I.M., România a creat, în martie 1920, un minister al muncii, ca instituție specializată în probleme muncitorești (Pentru unele aspecte ale acestei probleme, vezi : G. Vlădescu-Răcoasa, *România și Organizația Internațională a Muncii*, în „Societatea de mîine“, anul XI, nr. 4—5, aprilie-mai 1934, p. 76).

Care este adevărul ? După 1 decembrie 1918, Ungaria a inițiat acțiuni pentru a compromite România pe plan extern. S-a încercat, astfel, să se demonstreze Conferinței de pace de la Paris că România nu era capabilă să administreze pământurile eliberate, în ideea obsedantă a revenirii acestor teritorii la Ungaria. Una din măsurile întreprinse a fost sabotarea administrației românești din Transilvania. Emisari ai regimului horthyst au cutreierat în lung și-n lat Transilvania, încercând să determine funcționarii maghiari să nu depună jurământul de credință față de statul român. Ei amenințau că atunci când Ardealul va fi „reocupat”, cei care nu se supuneau acestei dispozițiuni urmau a fi destituiți din servicii. Angajații căilor ferate au primit îndemnul să deregleze circulația feroviară, să provoace ciocniri și deraieri de trenuri. Totodată, se străduiau să determine pe maghiarii din Transilvania, care refuzau depunerea jurământului, să emigreze în Ungaria, unde li se promiteau locuri de muncă. Pentru a asigura existența funcționarilor rămași fără serviciu, guvernul ungar le trimitea ajutoare materiale clandestine. Astfel, în ziua de 24 decembrie 1919, pe locomotiva Simplon care circula de la Budapesta la București s-au găsit ascunși în cărbuni 1 300 000 lei.

Dînd credit emisarilor unguri, mii de funcționari din Transilvania și-au părăsit locurile de muncă și au emigrat în Ungaria. Neputîndu-li-se asigura la toți locuri de muncă, mulți au ajuns în lipsuri materiale, îndeosebi cei stabiliți la Budapesta.

Că funcționarii maghiari au plecat de bună voie rezultă din numărul mare al angajaților căilor ferate, care, spre deosebire de alți funcționari, nu au dat ascultare ordinelor și sfaturilor emisarilor unguri și au depus cuvenitul jurământ de credință față de statul român. În anul 1933, de pildă, la căile ferate din Transilvania, maghiarii reprezentau 45% din totalul salariaților.

Pe lîngă îndeplinirea obligațiunilor privind respectarea drepturilor fundamentale ale naționalităților în spiritul dreptului internațional, România a făcut un act de umanitarism, care nu era prevăzut de nici un tratat. Funcționarii maghiari care au refuzat să depună jurământul de credință și au rămas în Transilvania, cum era firesc și cum ar fi procedat orice stat, și-au pierdut serviciile deținute la instituțiile de stat. Ei și-au asigurat însă existența din rezervele acumulate, din veniturile imobilelor pe care le dețineau, sau au trecut la întreprinderi economice particulare. După zece ani, cînd unii din foștii funcționari maghiari ajunseră la vîrsta pensionării și, deci, pierduseră capacitatea de a munci spre a-și asigura existența, România a acordat acestora dreptul la pensie, *pentru anii serviți în timpul stăpînirii austro-ungare*. Cu toate că, potrivit uzanțelor, se considerau ostili României, la elaborarea legii s-a avut în vedere că refuzul de a presta jurământul se datora educației lor șovine, politici promovată de Ungaria antebelică. Această situație era reglementată în conformitate cu dispozițiunile articolului 22 din Regulamentul nr. 43 al Legii din 20 august 1929 pentru modificarea unora din dispozițiunile Legii generale de pensii din 15 aprilie 1925.

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA

DEZVOLTAREA PARTIDULUI CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 1893 — 1918 (VI)

În anii 1912—1914, partidul clasei muncitoare din România a cunoscut o întărire din punct de vedere organizatoric și o afirmare în viața social-politică a țării deosebit de puternice. „Dezvoltînd în noile condiții linia politică a mișcării noastre revoluționare, partidul clasei muncitoare își propune ca obiectiv fundamental intensificarea luptei pentru eliberarea proletariatului și a maselor populare de exploatare și asuprire, pentru înlăturarea vechilor orînduiri și făurirea noii orînduirii sociale”¹.

Influența sa crescîndă în societatea românească a determinat atragerea a importante contingente de muncitori, de mase muncitoare în general și de intelectuali în rîndurile socialiste organizate. Prin acțiunea de popularizare și răspîndire largă a programului revoluționar, oameni din cele mai variate domenii de activitate au fost nevoiți să recunoască poziția înaintată, profund democratică și patriotică a partidului clasei muncitoare în o seamă de probleme de o însemnătate deosebită pentru destinele însăși ale poporului român.

Conducătorii Partidului Social-Democrat din România beneficiau de experiența unei perioade îndelungate de activitate practică socialistă, ceea ce le-a permis, printr-o analiză atentă, în lumina socialismului științific, a tuturor factorilor interni și externi, să contribuie la cimentarea organizatorică a partidului și la formularea unor poziții revoluționare în chestiunile majore cu care se confruntau, în acea vreme, clasa muncitoare, poporul român.

La sfîrșitul anului 1912, militanții partidului muncitorilor au depus o intensă muncă organizatorică pentru buna desfășurare a campaniilor politice inițiate. Astfel, pentru alegerile generale parlamentare din noiembrie 1912, Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat a lansat un manifest electoral în care făcea o analiză a situației interne și internaționale a României, prilej de a înfățișa critic acțiunile partidelor politice

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1978, p. 271.

ale burgheziei și moșierimii pentru întărirea pozițiilor lor economice și politice. Punînd în lumină lupta desfășurată de partidul clasei muncitoare împotriva exploatării, pentru cucerirea de drepturi democratice, manifestul lansa chemarea „Voi, toți cetățeni, fără deosebire de idei, care împărtășiți însă sentimentele noastre pentru pace și frăție, aveți datoria să votați pentru candidații noștri. Veniți cu noi să făurim România democratică, România liberă, care, prin instituțiunile ei liberale, să fie o barieră pentru orice năzuințe străine de cucerire și un factor de progres și civilizație în Orient. Votați pentru candidații Partidului social-democrat². Comitetul Executiv a indicat ca, „în localitățile unde nu sînt candidați socialiști sau sînt în număr insuficient, partizanii și prietenii noștri sînt rugați să-și anuleze voturile, scriind *votul universal* peste numele candidatului“³.

Campania electorală a prilejuit o popularizare largă a programului imediat de acțiune al Partidului Social-Democrat din România. Acesta înscrisa ca revendicări : „Votul universal egal, direct și secret pentru toți locuitorii țării, fără deosebire de neam, religie și sex, de la 20 de ani în sus și care nu se bucură de o protecție străină. Desființarea legii meseriilor și modificarea legii asigurărilor muncitorești, astfel ca sarcina cotizățiilor să cadă mai mult asupra statului și patronilor. Desființarea legilor excepționale... Legi ocrotitoare ale muncii... Exproprierea silită a marii proprietăți și împărțirea ei la țărani în arendă pe termene lungi. Desființarea impozitelor indirecte și înlocuirea lor prin impozit asupra veniturilor“⁴.

Comitetul Executiv a cerut tuturor membrilor partidului „să desfășoare o activitate mare în vederea alegerilor, cîștigînd de partea noastră pe alegătorii cunoscuți lor“⁵. Cluburile social-democrate din București, Brăila, Constanța, Ploiești, Turnu Severin, Tulcea, Galați — deci din localitățile unde partidul a depus candidați — au format Comitete electorale, însărcinate cu coordonarea campaniei politice electorale din respectivele centre, ele organizînd întruniri în cartierele muncitorești, întîlniri cu alegătorii, răspîndirea de manifeste etc. La marile adunări de la sălile „Sidoli“ și „Dacia“, organizate de Partidul Social-Democrat, au vorbit mai mulți fruntași ai mișcării revoluționare (I.C. Frimu, Constantin C. Petrescu, Gh. Cristescu, Toma Dragu, dr. C. Racovski și alții) și s-au popularizat candidații Partidului Social-Democrat propuși în alegeri⁶ : Colegiul II Brăila : Alecu Constantinescu ; Colegiul II Constanța : C. Racovski ; Colegiul II Covurlui : C. Racovski ; Colegiul II Ilfov : N.D. Cocea, Gh. Cristescu, Toma Dragu, I.C. Frimu, D. Marinescu, dr. C. Racovski ; Colegiul II Prahova : I.C. Frimu ; Colegiul II Tulcea, Colegiul III Vlașca : Toma Dragu.

Rezultatele alegerilor, prin simpla comparație cu cele obținute în februarie 1911, vădeau o creștere a numărului voturilor acordate socialiștilor ; la București (Colegiul II Ilfov) : Toma Dragu a obținut 751 voturi (un cîștig de 546 voturi), iar Gh. Cristescu 442 (cîștig 340) ; la Ploiești (Colegiul II Prahova) : I. C. Frimu 177 (cîștig 93) ; la Brăila : Al. Constantinescu (cîștig 65) ; Galați (Colegiul II Covurlui) : C. Racovski 252 (cîștig 30) ; Turnu Severin (Colegiul II Mehedinți) : Toma Dragu 40 (cîștig 26) ;

² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, Editura politică, București, 1968, p. 432.

³ *Ibid.*

⁴ *Ibidem*, p. 432—433.

⁵ *Ibidem*, p. 433.

⁶ „România muncitoare“, anul VIII, nr. 87 din 8 noiembrie 1912.

la Tulcea și Constanța, unde s-au depus pentru prima dată candidați ai P.S.D., C. Racovski a obținut 178 și, respectiv 148 voturi ⁷.

După alegerile generale parlamentare, Comitetul Executiv al P.S.D. a inițiat o amplă campanie pentru desființarea legii de organizare a breslelor și îmbunătățirea legii asigurărilor sociale ⁸. Prin apelul *Către cluburile social-democrate, către comisiile locale, către toate organizațiile din țară* s-au chemat toate forțele proletariatului să pornească o acțiune amplă de semnare a unui memoriu care să fie înaintat Parlamentului. Petițiile trebuiau prezentate „în numele întregii muncitorimi din orașe și din sate” ⁹. Memoriul, care punea în relief programul P.S.D. privind o amplă legislație a muncii ¹⁰, a fost semnat de 30 025 oameni ai muncii ¹¹. Comentînd succesul deosebit al partidului clasei muncitoare în această campanie, „România muncitoare” din 10 martie 1913 aprecia că „Numărul acesta înseamnă de acum în istoria mișcării noastre o dată importantă. El constituie unul din acele evenimente care oglindesc activitatea unei mișcări, care o califică și după care posteritatea o judecă. Pentru noi, aceste 30 025 iscălituri înseamnă un adevărat succes și dacă avem în vedere... piedicile pe care le-au pus patronii, amenințînd pe lucrătorii lor cu concedierea, cu amendarea, iar samavolnicile polițienești mergînd pînă la amenințări cu pușcăria, ca în Mizil, Botoșani, Capitală etc., vedem că nu exagerăm”. Astfel, „în fiecare localitate a pătruns, cu această ocazie, suflul dezrobirii și oricare ar fi rezultatul practic al acestui memoriu, rezultatul moral este — prin propaganda ce a ocazionat — nețărmurit de mare”. Organul socialist de presă, publica și o sinteză a participării la acțiune, pe localități : Hirău — 53 semnături ; la Tîrgu Neamț — 88 ; Roșiori — 100 ; Tecuci — 136 ; Sulina 143 ; Botoșani — 156 ; Babadag — 169 ; Bacău — 183 ; Rîmnicu Sărat — 189 ; Mărășești — 212 ; Cașin — 229 ; Slănic — 234 ; Alexandria — 240 ; Focșani — 242 ; Turnu Măgurele — 245 ; Tîrgoviște — 430 ; Cîmpina — 455 ; Buzău — 460 ; Pitești — 467 ; Călărași — 505 ; Iași — 511 ; Turnu Severin — 715 ; Huși — 730 ; Tulcea — 748 ; Craiova — 866 ; Constanța — 906 ; Galați — 1 687 ; Piatra Neamț — 1 790 ; Ploiești — 1 944 ; Brăila — 3 979, București — 11 213.

Organul central al partidului, „România muncitoare”, a inserat în coloanele sale numeroase materiale privind desfășurarea activității, în acești ani, a cluburilor socialiste din țară. Astfel, se relatează pe larg despre adunarea generală a Clubului social-democrat din Ploiești, ținută la 17 noiembrie 1912. Cu acest prilej, participanții au arătat lipsurile organizatorice care s-au manifestat în cadrul clubului, făcînd, totodată, și propuneri de măsuri pentru îndreptare. I. C. Frimu, secretarul partidului, prezent la această adunare generală, după ce a făcut o expunere a situației generale a Partidului Social-Democrat, a relevat : „clubul din Ploiești ar putea să fie unul din cele mai puternice cluburi din țară dacă ar fi mai

⁷ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 711.

⁸ Vezi : *Mișcarea muncitorească și legislația muncii din România* (coord. Nicolae Petreanu și Ilie Ceaușescu), Editura științifică, București, 1972, p. 58—62 ; Dumitru D. Rusu, *Legea meseriilor și asigurărilor muncitorești din 1912. Consecințele ei asupra situației maselor muncitoare din România modernă*, în *Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași la a 50-a aniversare a P.C.R. — Referate și studii*, Iași, 1971, p. 186—203.

⁹ „România muncitoare”, anul VIII, nr. 98 din 16 decembrie 1912.

¹⁰ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 457—461.

¹¹ *Ibidem*, p. 720.

multă consecvență și o mai mare activitate din partea tovarășilor conștienți¹². În încheierea adunării s-a hotărît o acțiune energică pentru întărirea clubului și s-a ales în comitetul acestuia : C. Ionescu, C. Mănescu, I. Petrescu, Al. Ștefănescu și I. Marinescu¹³.

Referindu-se la situația Clubului social-democrat din București, dr. C. Racovski constata, într-un articol publicat în „România muncitoare” din 21 februarie 1913, că „numărul membrilor din club crește foarte încet”. Exigențele față de organizația socialistă a Capitalei erau mult mai mari, arăta militantul socialist, pentru că aceasta trebuie „să fie inima mișcării socialiste din România”, iar activitatea sa „să servească drept pildă cluburilor din toată țara”. C. Racovski insistă asupra intensificării acțiunii de propagandă în rândurile maselor prin „organizarea unui învățământ socialist sistematic”, inițierea unor cercuri de cultură socialistă, a unui ciclu de conferințe, care să explice menirea istorică a partidului clasei muncitoare, programul și tactica sa, raporturile dintre mișcarea politică și cea sindicală, dezvoltarea partidelor socialiste pe plan internațional etc. Conferințele care s-au ținut, constata C. Racovski, „n-au fost întocmite după un plan în legătură cu întărirea partidului și sporirea numărului membrilor Clubului. Cluburile au o mare misiune în viața mișcării noastre ; afară de propagandă, în înțelesul strîmt al cuvîntului, ele trebuie să facă și *agitație politică*, precum și să organizeze luptele electorale. În vederea atingerii scopului se impune a se intra cît se poate mai mult în *contact direct* cu muncitorii și cetățenii pe care-i putem cîștiga de parte-ne. Clubul trebuie să hotărască ținerea de întruniri periodice în cartierele mărginașe”.

Pentru intensificarea activității organizatorice a Clubului social-democrat din Capitală, Comitetul Executiv al partidului a desemnat pe Gh. Oprescu ca să ajute, ca persoană retribuită, atît pe secretarul și casierul partidului, cît și pe casierul Clubului.

Pentru a arăta un model de activitate desfășurată de un club social-democrat local, organul central al partidului insera articolul *Activitatea clubului social-democrat din Constanța*, prezentare făcută de secretarul acestuia, I. Bârzan. Se arăta că, după alegerile generale din 1912, „care ne-au dovedit și simpatiile de care se bucură partidul nostru”, s-a realizat o întărire puternică a organizației socialiste constănțene : „S-au înscris membri noi și s-a ales un comitet pe care îl vom anunța de îndată ce va fi definitiv. În același timp, clubul a inaugurat o serie de conferințe pentru propagarea ideilor socialiste”¹⁴.

Drept urmare, la începutul anului 1913 s-au lansat numeroase ape-luri privind consolidarea organizațiilor locale ale partidului. „*Tovarăși, înscrieți-vă în club, intrați în Partidul social-democrat, singurul care prezintă interesele adînci și permanente ale clasei muncitoare din România*” — chema „România muncitoare” din 31 ianuarie 1913. Secretarul partidului, I. C. Frimu, într-un apel adresat *Către toți tovarășii conștienți*, reamintea comitetelor cluburilor art. 6 din statut privind înscrierea în partid a tuturor aderenților răzleți, relevînd că : „Statutul partidului a prevăzut mijloace ca nici un tovarăș care împărtășește principiile social-democrate să nu rămînă neorganizat în partid. Orice tovarăș conștient care

¹² „România muncitoare”, anul VIII, nr. 92 din 25 noiembrie 1912.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ „România muncitoare”, anul IX, nr. 7 din 27 ianuarie 1913.

admite programul nostru trebuie să facă parte dintr-un club local, dintr-un cerc local sau dintr-un grup local aderente la partid“¹⁵.

Apelurile la organizare au fost publicate și în alte gazete socialiste. De pildă, ziarul „Dezrobirea“ din 1 mai 1913, adresându-se muncitorimii ploieștene, scria : „Pentru a te impune statului burghez și pentru a smulge reforme folositoare clasei muncitoare, noi trebuie să ne trimitem reprezentanții noștri în parlament. De aceea noi trebuie să ne înscriem și în Partidul social-democrat, singurul partid muncitoresc pe care să-l opunem partidelor de jaf și exploatare ale burgheziei și prin ajutorul acestui partid să putem cuceri și obține votul universal.“

Intrucât printre membrii noi veniți în rîndurile organizațiilor muncitorești se manifestau încă o seamă de nelămuriri în privința raportului dintre mișcarea politică și cea profesională, ca și în chestiunile de tactică, s-au dat publicității o serie de materiale teoretice, menite să explicitizeze aceste probleme. În articolul intitulat *Misiunea Partidului Social-Democrat*, organul socialist central releva : „Partidul social-democrat este completarea acțiunii sindicale, care fără acțiunea politică nu poate să aibă succese trainice și generale. Muncitorii au nevoie de organizație care să-i apere împotriva tiraniei statului. Această organizație este tocmai Partidul social-democrat, care prin vastul său program de reforme politice, economice, sociale și culturale tinde a îmbunătăți viața cetățenească a muncitorilor“, și conchidea : „Numai prin Partidul social-democrat, lupta clasei muncitoare devine o adevărată luptă pentru schimbarea societății. Partidul social-democrat este organizatorul revoluției socialiste. Pe cînd în sindicate lupta se duce în numele solidarității profesionale, în Partidul social-democrat lupta se duce în numele solidarității de clasă a tuturor muncitorilor, fără deosebire de breaslă și rasă“¹⁶.

În numerele din 13 și 16 iunie 1913 ale „României muncitoare“, C. Racovski a publicat articolul *Granițele mișcării sindicale*. Punîndu-și întrebarea : „Care este scopul sindicatelor ?“, Racovski răspundea : „îmbunătățirea soartei clasei muncitoare în marginile societății capitaliste. E drept că în statutele mișcării sindicale române figurează și alt scop : *dezrobirea clasei muncitoare*. Aceste cuvinte însă au mai mult o semnificație de principiu, o semnificare morală, fără să influențeze cu nimic activitatea sindicatului, care se desfășoară în limitele societății capitaliste. Orice cerere care întrece marginile societății capitaliste iese din competența sindicatului. Dealtfel, lupta sindicală se dă totdeauna pentru cereri care pot fi îndeplinite în condițiile actuale ale societății“.

În raport cu această mișcare — releva militantul socialist — „Partidul social-democrat este organizatorul revoluției sociale. El are ca misiune de a face clasa muncitoare conștientă de scopul ei final — transformarea societății ; el are ca scop de a găsi și mijloacele care duc către revoluția socială“. Relevînd „mijlocul imediat pentru prefacerea societății capitaliste în societatea socialistă, pentru schimbarea formei de proprietate capitalistă în proprietate socialistă“, el scria : „Istoria nu cunoaște un alt mijloc decît puterea politică, puterea guvernamentală. O clasă ca să gonească pe o altă clasă din viața economică trebuie, în prealabil, să-i smulgă puterea din mîini și apoi, servindu-se de această putere, să facă și transformarea

¹⁵ N. Petreanu, D. Baran, I. C. Frimu. *Studiu și antologie*, Editura politică, București, 1969, p. 259.

¹⁶ „România muncitoare“, anul IX, nr. 47 din 20 iunie 1913.

economică a societății... Cucerirea *puterii politice*, adică a puterii de a făuri legi, este *condiția esențială* pentru triumful revoluției sociale“.

La rubrica, special inițiată, „Chestiuni de tactică“, C. Racovski a scris un important articol, intitulat *Mijloace violente și mijloace pașnice*, destinat să explice maselor muncitoare, în lumina ideilor socialismului, tactica Partidului Social-Democrat, tactică izvorită din realitățile specifice românești. „Adeseori, în cluburile noastre și în conversațiile particulare se discută chestiunea de întrebuintat în luptele noastre. Întrebarea ce se pune e dacă trebuie să fim «revoluționari» sau «legaliști», explicind, totodată, că sub primul cuvînt se înțeleg oamenii care se servesc de *mijloace violente*, iar sub al doilea cuvînt cei care se servesc de *mijloace pașnice*. Aceste discuții ar fi fost tare folositoare pentru dezvoltarea mișcării socialiste în România și pentru stabilirea de idei și noțiuni sănătoase și trainice printre muncitori... Unii își închipuie că merită epitetul de revoluționari fiindcă recomandă mijloacele violente, iar alții își închipuie că apără doctrinele social-democrate ridicîndu-se contra întrebuintării mijloacelor violente. Greșesc și unii și alții... Nu orice mijloc violent este și un mijloc revoluționar, tot așa mijloacele legale și pașnice nu sînt neapărat mijloace antirevoluționare. Ba, din contră, cîteodată nu există un mijloc mai revoluționar decît cel legal și cel pașnic. Și noi, social-democrații, departe de a ne feri de cuvîntul revoluționar, îl revendicăm cu mîndrie, spunînd că sîntem un partid revoluționar, ceva mai mult, că sîntem *singurul partid revoluționar*“.¹⁷

Răspunzînd la întrebările : „După ce judecăm un partid dacă este revoluționar sau nu ? Pentru ce noi, social-democrații, sîntem un *partid revoluționar* ?“, militantul socialist scria : „Revoluționar este partidul care urmărește o preschimbare socială cît se poate mai completă. Noi, social-democrații, sîntem revoluționari considerînd că salvarea clasei muncitoare de sub jugul exploatării capitaliste se va face numai prin schimbarea formei de proprietate, prin socializarea mijloacelor de producție. E drept că este și un alt partid care cere același lucru, de pildă anarhiștii, ca și așa-ziișii sindicaliști revoluționari. Și unii și alții, întrucît cer transformarea, sînt revoluționari. Dar ca să fie un partid revoluționar în adevăratul sens al cuvîntului, el nu numai că trebuie să urmărească un scop revoluționar, dar trebuie să se servească și de un *mijloc revoluționar*, adică de un mijloc care să ne apropie de *scopul nostru*. Deci, noi considerăm ca revoluționare numai acele mijloace care ne apropie de revoluția socială. Orice mijloc care scurtează drumul nostru este revoluționar, fie el și mijlocul cel mai pașnic. Din contră, orice mijloc care ne îndepărtează de scopul nostru este un mijloc reacționar, cu toate că poate fi mijlocul cel mai violent, adică cel mai revoluționar *în aparență*. Superioritatea noastră, a social-democraților, asupra anarhiștilor și sindicaliștilor revoluționari constă tocmai în faptul că noi urmărim și un scop revoluționar și întrebuintăm mijloace care într-adevăr ne apropie de acest scop“¹⁸.

Pentru ca muncitorimea să-și atingă obiectivul său suprem, „în primul rînd ea trebuie să aibă conștiința clară că între interesele ei și interesele claselor stăpînitoare există o dușmănie neîmpăcată ; a doua condiție este ca muncitorimea să se organizeze în sindicate și partid și să ducă o luptă solidară. După stabilirea acestui adevăr devine clar — continua

¹⁷ Cristian Racovski, *Scrieri social-politice* (studiu introductiv, antologie, bibliografie și note de Ion Iacoș), Editura politică, București, 1977, p. 208—209.

¹⁸ *Ibidem*, p. 209.

C. Racovski — că orice mijloc care deșteaptă conștiința de clasă a muncitorilor, care întărește organizațiile lor sindicale și politice este mijloc revoluționar. Aceasta este măsura pe care noi trebuie să o aplicăm întregii noastre activități, ca să putem judeca dacă este revoluționară sau nu.“¹⁹ În această operă uriașă, „clasa muncitoare nu se va dezrobi prin eforturile citorva, ci prin eforturile *multimei organizate*“, ceea ce arată că „afară de organizație nu este salvare către clasa muncitoare. Interesul organizației devine, astfel, legea supremă care trebuie să cirmuiască toată activitatea noastră de social-democrați“²⁰.

După încheierea conflictului balcanic, analizând situația mișcării muncitorești, militanții partidului relevau : „Nici nu trebuie să exagerăm, dar nici să micșorăm forțele noastre. Capacitatea politică a unui partid nu se măsoară după un criteriu absolut deopotrivă aplicabil în toate țările și tuturor împrejurărilor“, aceasta depinzând și de „forțele adversarului cu care avem a ne lupta“. În ce privește situația Partidului Social-Democrat în momentul dat, s-a apreciat că „Războiul balcanic ne-a găsit în plină muncă de reorganizare a mișcării. N-am ajuns încă să stabilim și să întărim bine cadrele partidului, să transferăm centrul de gravitate al acțiunii noastre din sindicatele în care s-a desfășurat pînă acum în cluburi, cînd ne vedem chemați la o efortare extraordinară... Acest lucru se va continua și acum. Luptă pentru votul universal are să fie pentru noi, totdeauna, și o luptă pentru recrutare de membri noi în partid și pentru creare de organizații noi. Această din urmă preocupare mai ales nu trebuie să ne părăsească nici un moment. Orice localitate unde ar exista cel puțin cinci tovarăși social-democrați, ei sînt datori să se organizeze îndată în grupuleț și să ceară primirea lor ca organizație în rîndurile partidului. Cînd acest număr întrece douăzeci și cinci, atunci ei constituie un club. Nu trebuie să existe însă pe pămîntul țării nici un social-democrat care să nu adereze la partid. Dacă nu există organizație locală în apropiere, el este obligat să se înscrie direct la Comitetul Executiv“²¹.

Organizațiile locale ale partidului constituiau, în concepția militanților revoluționari, centrele organizatorice ale acțiunilor politice inițiate de conducerea P.S.D. Iar toate mijloacele tactice, „presa, întrunirile, mitingurile, trebuie să servească pentru pregătirea unei acțiuni și mai hotărîte, a cărei formă va depinde de primirea ce propaganda noastră va găsi în rîndurile muncitorimii“, prin unire cu „acțiunea țărănească legală și organizată“²².

În scurt timp, numărul abonaților la gazeta oficială a Partidului Social-Democrat a cunoscut o continuă creștere, dovadă a aderenței maselor muncitoare la ideile socialiste. „Progresele neîncetate de tiraj ale ziarului ne umplu de bucurie și încredere în forțele noastre viitoare — releva redacția în numărul din 15 august 1913 al „României muncitoare“. Într-adevăr, urcarea vînzării «României muncitoare» la șase mii, într-un timp atît de scurt, e o dovadă că în curînd acest tiraj va face progrese neînterupte“. Și, într-adevăr, în curs de o lună, tirajul organului central al partidului a atins cifra de 10 000 exemplare²³.

¹⁹ *Ibidem*, p. 209—210.

²⁰ *Ibidem*, p. 211.

²¹ *Ibidem*, p. 212—214.

²² *Ibidem*, p. 215.

²³ „România muncitoare“, anul IX, nr. 70 din 15 septembrie 1913.

La 18 august 1913 a avut loc ședința comună a Comitetului Executiv al partidului și Comisiei generale a sindicatelor (participanți : dr. C. Racovski, Al. Constantinescu, Gh. Cristescu, N.C. Georgescu din partea Comitetului Executiv și D. Pop, C. Popovici și Gh. Oprescu din partea Comisiei generale a sindicatelor). La ordinea de zi a fost campania pentru votul universal. Pentru buna desfășurare a acestei campanii politice s-au adoptat unele măsuri de ordin organizatoric ; inițierea unor cursuri pregătitoare pentru propaganda votului universal ; tipărirea în câteva zeci de mii de exemplare a broșurii *Votul universal* ; editarea de foi volante avînd înscrise revendicarea votului universal și de manifeste ilustrate ; convocarea unei serii de întruniri în favoarea votului universal. În ceea ce privește mijloacele materiale pentru reușita acestei campanii, s-a decis o subscripție generală pentru votul universal ; însumarea contribuției organizațiilor din țară și editarea și valorificarea unei mărci-embleme a votului universal. Conform hotărîrii Congresului partidului din 1912, s-a ales comisia însărcinată a acționa în vederea dobîndirii votului universal, formată din : Toma Dragu, Gh. Cristescu, I.D. Păunescu, O. Călin și M. Bălineanu.

Potrivit indicațiilor Comitetului Executiv al partidului, la sfîrșitul lunii august 1913 s-a deschis seria de conferințe consacrate explicării revendicării votului universal muncitorilor și cetățenilor țării²⁴. Conducerea Partidului Social-Democrat a lansat, totodată, și un manifest energic și documentat, adresat *Către demobilizați, Către muncitori și țărani, Către cetățeni*, prin care argumenta, încă o dată, necesitatea ca toți cei obișnuiți și nedreptățiți să se redeștepte, invitînd „pe tot ce-i cetățean, pe tot ce-i muncitor, pe toți care îndură... să se unească într-o sforțare comună pentru cucerirea votului universal”²⁵. Popularizînd acest manifest, „România muncitoare” din 12 septembrie 1913 îl considera „de o valoare neprețuită și nu trebuie să rămînă muncitor din această țară care să nu-l fi citit, care să nu-l fi împrăștiat în zeci și sute de exemplare în miinile semenilor lui, care să nu-l fi lipit pe ziduri și agățat pe garduri, în localuri publice sau particulare, care să nu-l fi citit celor ce nu știu să citească și să nu fi vorbit despre el și din el în orice adunare s-ar afla”.

Partidul Social-Democrat, așa cum și-a propus, a inițiat, sub egida Comisiei votului universal, o acțiune vastă sub semnul votului universal. Astfel, la Galați, a fost tipărită „Foaia votului universal” într-un tiraj de 24 000 exemplare ; s-au editat, în tiraje de zeci de mii de exemplare, broșurile-manifest : *Trăiască votul universal ! Ce spun adversarii votului universal, Istoria reformei electorale în România, Votul universal* ; cluburile social-democrate au inițiat, în cursul lunilor de la sfîrșitul anului 1913, mari întruniri publice la București, Ploiești, Turnu Severin, Călărași, Craiova, Cîmpina, Brăila, Bacău, Galați, Piatra Neamț, Constanța, Chilia Veche, Sulina, Tulcea, Iași, Botoșani²⁶.

Relevînd semnificația participării în masă a muncitorilor și cetățenilor de toate categoriile la întrunirile socialiste, militanții revoluționari apreciau că aceasta arată „în primul loc, încrederea și simpatia de care se bucură partidul nostru în masele populare. La nici un partid politic nu se văd sălile (așa de pline — *n.n.*) cum se văd la noi... La noi e cu totul o altă lume și un alt suflot. La noi nu se aduc țărani cu vagoanele și nu li se

²⁴ „România muncitoare”, anul IX, nr. 64 din 29 august 1913.

²⁵ „România muncitoare”, anul IX, nr. 66 din 5 septembrie 1913.

²⁶ Ion Mamina, *Partidul revoluționar — reprezentantul politic al intereselor clasei muncitoare, ale maselor populare (1900—1914)*, în „Revista de istorie”, tom. 32, nr. 11/1979, p. 2118.

plătește cu cîte 2 lei jumate pe zi de căciulă, cum au făcut liberalii... La noi nu se răspîndesc agenți electorali care să șoptească la urechea celor slabi de cap tot îelul de făgăduieli. La noi mulțimea vine din propriul ei impuls și vine în gloată, în masă și vine cu convingerea că la noi va găsi cuvîntul de îndrumare spre vremi și țeluri noi. Și mulțimea aceasta e o masă unitară, legată sufletește, unită prin aceleași nevoi și aceleași năzuinți, arzînd de dorința unei altfel de viață și altfel de trai și simțind trebuința imperioasă neînlăturabilă de a fi și de a rămînea unită, contopită în același ideal și același suflet colectiv. De aceea, masa aceasta este atît de unitar entuziasată. Și de aceea entuziasmul acesta este un entuziasm viril, bărbătesc, sănătos, întăritor... Este entuziasmul pentru o idee, pentru o cauză, pentru o revendicare obștească, pentru ridicarea unei *clase întregi* din decăderea, împilarea și exploatarea prezentă. Este entuziasmul pentru mărețul ideal, cel mai măreț și sublim pe care l-a cunoscut vreodată omenirea — al emancipării omenirii întregi, a pregătirii unui viitor de pace, de civilizație și progres pentru omenirea întreagă, pentru dezrobirea muncii și eliberarea lucrătorului din cătușele robiei capitaliste”²⁷.

Pe măsura intensificării acțiunilor de masă socialiste, guvernării au căutat să le diminueze forța ofensivă. Încercării de a determina conducerea P.S.D. să nu țină întrunirile proiectate pentru luna septembrie 1913, i s-a răspuns cu organizarea unor adunări publice impresionante. Comentînd desfășurarea întrunirii din Capitală, de la 15 septembrie, „România muncitoare” scria, în numărul său din 22 septembrie 1913 : „Conservatorii s-au convins de adevărul că o mișcare populară ca a noastră nu poate fi stinsă cu nici o măsură, nici represivă, nici constrîngătoare de drepturi. Din contră. Cu cît aceste măsuri vor fi mai drastice, cu atît muncitorimea va fi mai dîrză în apărarea libertăților ei sociale. Iată de ce guvernul actual s-a grăbit a renunța la prima sa hotărîre” (de interzicere a întrunirii — *n.n.*) ; și „așa vor proceda de aici înainte toate guvernele, inclusiv cel liberal, căci dacă guvernarea cu ciomagul va mai continua și de aici înainte, muncitorimea din România va găsi destule arme civilizate ca să-și poată dovedi calități de energie, perseverență și voință, necunoscute pînă acum de guvernării noastre”.

Vandalismecele unor elemente retrograde, provocate pe străzile Iașului împotriva membrilor P.S.D., în special a celorlora făcînd parte din rîndurile celor de naționalitate evreiască, a provocat mari acțiuni de protest din partea social-democrației române și a grupărilor democratice din întreaga țară.

În manifestul *Către populația ieșeană, către studenți, către muncitori*, delegații conducerii Partidului Social-Democrat și ai organizațiilor locale ale partidului din Botoșani, Brăila, Galați, Piatra Neamț, Ploiești, Iași, prezenți la marea întrunire de protestare de la Iași, din 15 decembrie 1913, împotriva brutalităților comise pe străzile orașului împotriva socialiștilor, se sublinia : „Noi urmărim ridicarea materială, morală, intelectuală și politică a clasei muncitoare din țară. Noi cerem drepturi pentru muncitorii de la orașe și de la țară... Noi vrem ca cei de jos, muncitori, țărani, mici funcționari, meseriași... să capete drepturi politice, să ajungă un factor important în țara în care trăiesc și muncesc. Iată de ce cerem votul obștesc, iată de ce cerem înlăturarea regimului politic de asuprire și nedreptate”. Documentul se încheia cu un apel adresat clasei muncitoare : „Muncitori ! Către voi se îndreaptă toate nădejtile noastre. În zilele din urmă, voi ați dat

²⁷ „România muncitoare”, anul IX, nr. 98 din 28 noiembrie 1913.

dovadă de curaj, de bărbăție, de pricepere. Voi ați ajuns la această maturitate și înălțime morală ca să pricepeți că menirea voastră în societatea de astăzi este să luptați nu numai pentru voi, pentru interesele voastre de clasă, ci și pentru suprimarea tuturor rămășițelor de robie și barbarie din trecut, pentru libertatea și egalitatea tuturor. Continuați pe calea aceasta. Intrați în organizațiile sindicale, intrați în Partidul social-democrat, sprijiniți cu avânt, cu hotărâre, cu nesfârșitul vostru spirit de jertfă cauza cea mare a clasei muncitoare și atunci veți face o operă sănătoasă de înfrățire și de pace pe acest pământ plin de nedreptăți și de ură”²⁸.

Sfârșitul anului 1913 a prilejuit unele frământări în cadrul conducerii superioare a Partidului Social-Democrat. La 23 octombrie 1913, Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat a dezbătut problema colaborărilor unor socialiști la ziarele burghezo-democrate, în special cazul lui Toma Dragu, membru în Comitetul Executiv, adoptînd în această privință o importantă rezoluție. Subliniindu-se că „prima datorie a unui social-democrat este să răspîndească ideile sale, atrăgînd atenția muncitorilor asupra a tot ce-i deosebește nu numai de partidele reacționare, dar și de partidele sau grupările democratice burgheze”, Comitetul Executiv a declarat că „o colaborare socialistă cinstită și consecventă nu se poate face decît în presa socialistă, cealaltă presă, și chiar cea democratică burgheză, tinzînd a menține pe muncitori în robia intelectuală și economică a claselor stăpînitore. Datoria fiecărui socialist este, deci, să colaboreze la ziarele Partidului social-democrat și să renunțe de a colabora la ziarele care duc lupta împotriva Partidului social-democrat. Dacă presa socialistă nu are extinderea necesară ca să asigure jurnaliștilor din partid loc în redacțiile ei și dacă există, alături de presa socialistă, o presă burgheză democratică cinstită și cu adevărat independentă, colaborarea socialiștilor la ziarele ei este îngăduită, cu expresă rezervă însă ca ei să nu-și ia sub nici o formă răspunderea pentru direcția politică a ziarului la care colaborează și să-și mărginească răspunderea la propriile lor articole. Aceasta pentru motivul că și organele democratice burgheze nu pot evita să vie mereu în conflict cu ideile Partidului social-democrat”. După stabilirea acestor reguli generale și luînd în cercetare cazul special al lui Toma Dragu, unul dintre colaboratori la publicațiile „Adevărul” și „Facla”, Comitetul Executiv a apreciat : „Cazul tov. Dragu se complică și mai mult prin faptul că el este membru iubit și respectat al celei mai responsabile instituțiuni a mișcării — Comitetul Executiv — și că în această calitate el are obligațiuni și mai mari decît un simplu membru al mișcării”. Ca urmare, s-a anunțat că această chestiune va fi supusă dezbaterii Congresului partidului²⁹.

Toma Dragu, nefiind de acord cu criticile făcute în ședința Comitetului Executiv și-a dat demisia din organul de conducere al partidului în luna ianuarie 1914. Pe marginea acestei demisii, în organul central de presă al partidului au apărut o seamă de luări de poziție în care în mod tovarășesc s-a criticat hotărîrea luată de Toma Dragu de a părăsi Comitetul Executiv al P.S.D.

Comentînd motivele care l-au determinat pe Toma Dragu să-și dea demisia, „România muncitoare” din 26 ianuarie 1914, arătînd că acestea sînt mai ales de ordin personal (se referea la divergențele acestuia cu C. Racovski), scria : „Un adevărat socialist, însă, pătruns de imensitatea luptei ce are de dus, de măreția doctrinei pe care o împărtășește, nu poate,

²⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 201, inv. 1, vol. 22, fila 268.

²⁹ „România muncitoare”, anul IX, nr. 88 din 5 noiembrie 1913.

nu-i este permis niciodată să se despartă de ele pentru considerațiuni personale. Numai considerațiuni de doctrină, de tactică, de luptă, numai constatînd că partidul său a deviat, s-a abătut de pe calea luptei de clasă, a internaționalismului, a principiilor conducătoare și fundamentale social-democrate, va îndreptăți — ba, uneori, chiar obliga pe socialiști să ia atitudine, să lupte înînlăuntrul partidului pentru împiedicarea lui de a lunea pe povîrniș, și numai cînd toate mijloacele vor fi întrebuițate și cînd toate vor fi rămas zadarnice, numai atunci el poate, are dreptul, are obligație — după împrejurări — să se retragă din partidul care de fapt nu mai reprezintă social-democrația și interesele proletariatului. Nu acesta e cazul lui Dragu". În luările de poziție față de demisia lui Toma Dragu s-a subliniat că „acum, mai mult ca oricînd, acum cînd evenimente importante bat la ușă datorită fiecăruia dintre noi ar fi să strîngem rîndurile nu să le risipim“³⁰.

Ținînd seama de necesitatea pregătirii temeinice a Congresului partidului, Comitetul Executiv al P.S.D. a hotărît, la sfîrșitul lunii noiembrie 1913, amînarea forumului socialist pentru luna aprilie 1914³¹.

Pînă atunci, eforturile întregului partid au fost consacrate alegerilor generale parlamentare, care s-au desfășurat în luna februarie 1914. Comitetul Executiv al P.S.D. a organizat, în timpul Congresului sindical de la Ploiești (5—7 ianuarie 1914), o consfătuire cu delegații din provincie, în care a pus în discuție măsurile organizatorice necesare pentru susținerea campaniei electorale socialiste. Alături de comitetele electorale ale cluburilor social-democrate au funcționat și birouri electorale, precum și comitete de acțiune destinate în mod expres propagandei P.S.D. în alegeri, chemate să antreneze la luptă politică activă pe toți membrii organizațiilor muncitorești. La baza propunerilor organizațiilor locale au fost fixate următoarele candidaturi ale P.S.D. în alegerile pentru Colegiul al II-lea, din 4 februarie 1914 : Gh. Cristescu și D. Marinescu (Ilfov), C. Popovici (Brăila), C. Racovski și M.Gh. Bujor (Covurlui), I. Bîrzan (Constanța), I.C. Frimu (Prahova), C. Racovski (Mehedinți și Tulcea)³². „Față cu șicanele făcute, față cu teroarea dezlănțuită și față cu goana cea mai nerușinată care s-a dat după voturi, rezultatul obținut de noi anul acesta — aprecia organul central de presă al P.S.D. — ne dă precis numărul votanților care sînt pînă acum ai partidului. Numărul acesta, cu mult superior primei noastre afirmări din 1911, a crescut anul acesta în orașele cu proletariat bine organizat“. De asemenea, alegerile au contribuit la afirmarea programului socialist, superioritatea Partidului Social-Democrat dovedindu-se și prin aceea că a fost singurul partid politic care a luptat „prin propriile lui forțe, fără a primi mila cuiva“³³.

La 20 februarie 1914, Comitetul Executiv a anunțat convocarea Congresului partidului pentru zilele de 6—8 aprilie 1914, cu următoarea ordine de zi : 1. Rapoartele asupra mersului partidului ; 2. Modificarea statutelor, raportor : I.C. Frimu ; 3. Votul universal (mijloacele pentru cucerirea lui), raportor : dr. C. Racovski ; 4. Chestiunea agrară, raportori : M.Gh. Bujor și dr. Ecaterina Arbore ; 5. Politica externă și social-democrația, raportor : Al. Constantinescu ; 6. Ieftinirea traiului, raportor : Gh. Cristescu ; 7. Presa

³⁰ „România muncitoare“, anul X, nr. 9 din 26 ianuarie 1914.

³¹ „România muncitoare“, anul IX, nr. 99 din 1 decembrie 1913.

³² Ion Mamina, *Clasa muncitoare din România în confruntările politice electorale de la începutul veacului al XX-lea*, în „Anale de istorie“, anul XX, nr. 2/1974, p. 97—98.

³³ „România muncitoare“, anul X, nr. 14 din 6 februarie 1914.

mişcării (colaborarea la ziarele burgheze), raportor : dr. L. Ghelerter ; 8. Chestia evreiască și Partidul social-democrat, raportor : Const. C. Petrescu ; 9. Viitorul Congres internațional din Viena și darea de seamă asupra Congresului din Copenhaga (1910), raportor : dr. C. Racovski ³⁴.

Totodată, conducerea partidului a transmis indicații privind participarea la acest forum muncitoresc. „Pentru ca să poată trimite delegați la Congres, organizațiile social-democrate trebuie să achite cotele de 20% din veniturile lor către partid și să se conforme în totul prevederilor statutelor. În localitățile unde nu există organizații, se pot forma acum. Dacă cel puțin cinci inși împărtășesc programul partidului, ei se pot constitui în grupare social-democrată. De la 25 de inși în sus se poate constitui un club. Organizațiile noi vor fi admise la congres. Tovarășii izolați care nu reprezintă o organizație vor fi admiși la congres ca asistenți. Dată fiind deosebita însemnătate a Congresului, toate organizațiile, atât cele noi, cât și cele vechi, sînt invitate să ia măsuri pentru a fi reprezentate la Congres, alegînd și comunicînd secretarului partidului numele delegaților pînă la 15 martie” ³⁵. Comitetele cluburilor li s-a cerut să trimită dările de seamă asupra activității ce au desfășurat de la ultimul Congres din 1912 și pînă la 31 decembrie 1913. Acestea trebuiau să cuprindă : „veniturile și cheltuielile pe acel interval, numărul ședințelor de propagandă, al întrunirilor publice, al manifestelor, numărul membrilor la curent cu cota și în restanță și, în sfîrșit, orice alt fapt în legătură cu activitatea organizațiilor” ³⁶.

Bogata agendă de lucru aflată în fața forumului socialist determina ziarul „România muncitoare” să aprecieze, în editorialul *Congresul partidului*, însemnătatea sa deosebită pentru dezvoltarea mișcării noastre muncitorești. Totodată, în condițiile istorice concrete, în care erau supuse dezbaterii publice reformele importante, agrară și electorală, confereau Congresului un rol și o însemnătate și mai mare.

Intr-adevăr, Congresul se va ține în plină luptă electorală în vederea alegerilor pentru Constituantă și în ajunul Constituantei înseși. Clasa muncitoare trebuia să-și spună răspicat și energic cuvîntul în chestiunile ce urmau a fi dezbătute în Constituantă. „Congresul va trebui să fie expresiunea clară, precisă a gîndurilor și dorințelor ei. Congresul va avea, în același timp, misiunea de a stabili planul de luptă și a găsi mijloacele mai potrivite de luptă pentru ca democrația să poată smulge Constituantei cît mai largi și mai democratice reforme... Clasa muncitoare trebuie să-și mobilizeze sub steagul roșu toate forțele. Congresul are rolul mare și bine definit de a arăta țării care este calea de democrație și de propășire pe care trebuie să apuce, de a da păturilor nevoiașе și muncitoare, social-democrației și democrației adevărate și cinstite cuvîntul de ordine, de orientare și de luptă”. Apreciînd că rareori un Congres social-democrat s-a adunat în împrejurări atît de excepționale și cu o menire atît de covîrșitoare, ca viitorul Congres al partidului din aprilie 1914, organul central al partidului sublinia : „cu atît mai mult datorită noastră a tuturor este să lucrăm înăuntrul și în afara partidului pentru deplina lui reușită” ³⁷.

Cluburile și grupările existente au fost invitate să ia în dezbateră punctele de pe ordinea de zi anunțată, să-și aleagă delegații, să redacteze

³⁴ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, p. 688.

³⁵ Ibidem, p. 688—689.

³⁶ Ibidem, p. 689.

³⁷ „România muncitoare”, anul X, nr. 24 din 4 martie 1914.

rapoartele, să depună eforturi pentru înscrierea de noi membri, conformându-se astfel prevederilor din statute și hotărârilor Comitetului Executiv și ale Secretariatului partidului. Și aceasta, cu atât mai mult, cu cât „evenimente mari ne așteaptă, prefaceri adânci purced să se înfăptuiască cu sau fără voia celor de sus. Sintem datori către poporul din care facem parte și către ideile care le împărtășim să fim la înălțimea acestor evenimente. Să lucrăm de aceea, cu toții, cu dragoste, cu râvnă, cu întrecere, cu sublimul spirit de muncă și de jertfă către semenii noștri, pe care îl seamănă învățătura socialistă, pentru ca viitorul Congres al partidului să răspundă așteptărilor și situației, pentru ca partidul să-și ocupe locul și să-și joace rolul pe care trebuia să-l joace în zilele ce vor să vie”³⁸.

Adresându-se muncitorilor și țăranilor, conducerea P.S.D. atrăgea atenția asupra semnificației deosebite a momentului politic pe care îl trăiau : „Revizuirea Constituției nu este un eveniment obișnuit. Ea nu se repetă nici în fiecare an, nici la fiecare zece ani. În timp de jumătate secol am avut două revizuiți a Constituției în România : la 1866 și la 1884”. De aceea, „în scurtul timp ce ne desparte de alegerile pentru Constituantă, Partidul social-democrat trebuie să desfășoare o activitate extraordinară”, să unească forțele maselor muncitoare de la orașe și sate. Iată de ce a lansat apelul fierbinte : „Muncitori și țărani uniți-vă și cereți vot universal și pământ pentru toți”³⁹.

De-a lungul lunii martie 1914 au avut loc adunările generale ale organizațiilor social-democrate locale, care au ales și delegații pentru Congresul partidului. În același timp s-au inițiat și o seamă de întruniri publice în Capitală și în alte centre din țară, prilejuite de aniversarea a nouă ani de la apariția „României muncitoare” și de comemorarea Comunei din Paris.

Lucrările Congresului Partidului Social-Democrat s-au deschis la 6 aprilie 1914, în sala mică a Coloseului „Oppler”, continuate de-a doua zi în sala mare, care era mai încăpătoare. Sala era decorată cu placarde roșii pe care erau înscrise revendicările : *Vrem vot universal !, Vrem 8 ore de muncă !, Vrem pensii pentru muncitori !* și cu portretele lui K. Marx, F. Lassalle, C. Dobrogeanu-Gherea. Un cor muncitoresc a intonat cîntece socialiste și apoi „Internațională”. Au participat 40 de delegați cu drept de vot și doi ca asistenți (I.T. Banghereanu și N. Cristea, socialist român din S.U.A.). Între delegați, care reprezentau forurile conducătoare ale mișcării muncitorești — Comitetul Executiv al P.S.D. și C.G.S.R. ; redacția organului central de presă al partidului — „România muncitoare” ; comitetul Cercului de editură socialistă ; cluburile social-democrate din București, Iași, Ploiești, Galați, Brăila, Turnu Severin, Cimpina, Botoșani, Focșani ; Comitetul Central al Mișcării Tineretului Muncitoresc, Cercul feminin socialist — s-au aflat : I.C. Frimu, D. Marinescu, Ecaterina Arbore, Al. Constantinescu, Gh. Cristescu, N.C. Georgescu, C. Racovski, D. Pop, C. Popovici, Gh. Mușetescu, Gh. Oprescu, Gh. Moscu, A. Măgură, Th. Iordăchescu, Spiridon Calu, Ilie Moscovici, Natalia Oprescu, Ana Comănescu, C. Angelescu, C. Titel-Petrescu, I. Sion, Paul Marc, I.D. Păunescu, C. Gheorghian, S. Segal, Radu Popescu, Fotache Dorojan, P. Popescu, I. Streășină, M. Gh. Bujor, O. Călin, L. Ghelerter, C. Ionescu, Al. Spirescu, Iancu Iliescu.

Din partea Partidului Social-Democrat și a Comisiei generale a sindicatelor din Bulgaria a luat parte la Congres H. Kabacciev, iar mișcarea revoluționară rusă a încredințat un mandat de reprezentare dr. Ecaterina

³⁸ Ibid.

³⁹ „România muncitoare”, anul X, nr. 28 din 13 martie 1914.

CONGRESUL AL III-LEA AL PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA (AL XII-LEA AL MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA)

1914

(6—8 aprilie)

La lucrările Congresului au participat 40 delegați, reprezentând Comitetul Executiv al partidului, Comisia Generală a Sindicatelor din România, Comisia de Control, Cercul de Editură Socialistă, Cercul feminin socialist, redacția și administrația ziarului „România muncitoare”, Comitetul Central al Mișcării Tineretului Muncitoresc din România, precum și cluburile social-democrate din București, Iași, Ploiești, Galați, Brăila, Turnu Severin, Cîmpina, Botoșani, Focșani.

Pe baza stenogramei Congresului și a altor documente au fost identificați 36 participanți la lucrări :

COMITETUL EXECUTIV AL P.S.D. DIN ROMÂNIA : I.C. Frimu, Gh. Cristescu, Al. Constantinescu, D. Marinescu, dr. Cr. Racovski, dr. Ecaterina Arbore, N.C. Georgescu.

COMISIA GENERALĂ A SINDICATELOR DIN ROMÂNIA : C. Popovici, D. Pop.

COMISIA DE CONTROL : A. Măgură.

COMITETUL CERCULUI DE EDITURĂ SOCIALISTĂ : Ilie Moscovi, I. Sion.

Redacția ziarului „ROMÂNIA MUNCITORE” : T. Iordăchescu, Spiridon Calu.

COMITETUL CENTRAL AL MIȘCĂRII TINERETULUI MUNCITORESC : C. Angelescu. CERCUL FEMININ SOCIALIST : Ana Comănescu, Natalia Oprescu.

BUCUREȘTI : M. Gheorghiu-Bujor, dr. O. Călin, I.D. Păunescu, Gh. Moscu, C.-Titel Petrescu, C. Gheorghian.

IAȘI : dr. L. Ghelester.

PLOIEȘTI : Al. Spirescu, C. Ionescu.

GALAȚI : Gh. Mușetescu, F. Dorojan, I. Streășină.

BRĂILA : Radu Popescu.

TURNU SEVERIN : Iancu Iliescu.

CÎMPINA : Paul Marc.

BOTOȘANI : Simondi Segal.

FOCȘANI : P. Popescu.

INVITAȚI : I.T. Baughereanu și N. Cristea (socialist român din Statele Unite ale Americii).

INVITAȚI STRĂINI : K. Legien (secretarul Internaționalei Socialiste), W. Bukseg (secretarul Comisiei Generale a Sindicatelor din Croația), H. Kabaciev (reprezentantul P.S.D. și al Comisiei Generale a Sindicatelor din Bulgaria); dr. Ecaterina Arbore reprezenta și Partidul Socialist Revoluționar din Rusia.

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI

1. Dezbateri asupra raportului Comitetului Executiv al P.S.D. din România.

2. Dare de seamă a Comitetului Central al Mișcării Tineretului Muncitoresc din România — Raportor : C. ANGELESCU.

3. Modificarea statutului partidului — Raportor : I.C. FRIMU.

4. Chestiunea agrară — Raportori : M. GH. BUJOR și dr. ECATERINA ARBORE.

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

I.C. Frimu

D. Marinescu

Gh. Cristescu

Al. Constantinescu

I. T. Baughereanu

N. C. Georgescu

dr. Cr. Racovski

dr. Ecaterina Arbore

C. Popovici

D. Pop

T. Iordăchescu

I. Moscovi

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

5. Chestiunea evreiască și P.S.D. din România — Raportor : C.-TITEL PETRESCU.

6. Constituanta. Reformele și tactica electorală a partidului. Votul universal — Raportor : dr. CR. RACOVSKI.

7. Presa mișcării muncitorești (Colaborarea la gazetele burheze) — Raportor : dr. L. GHELERTER.

8. Politică externă și social-democrația — Raportor : C.-TITEL PETRESCU.

9. Alegerea organelor de conducere ale P.S.D. din România.

ORGANE DE LUCRU :

Comisia de verificare a mandatelor delegaților : D. MARINESCU, IANCU ILIESCU.

Comisia de redactare a rezoluțiilor : dr. O. CALIN, ILIE MOSCOVICI, SIMONDI SEGAL.

Comisia de arbitri : AL. CONSTANTINESCU, IANCU ILIESCU, C. GHEORGHIAN.

ORGANE DE CONDUCERE ALESE DE CONGRES

Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat din România : D. MARINESCU (ales, la 28 aprilie 1914, secretar al partidului), I.C. FRIMU, GH. CRISTESCU, dr. ECATERINA ARBORE, M. GH. BUJOR, dr. Cr. RACOVSKI, AL. CONSTANTINESCU.

Comisia de Control : A. MĂGURĂ, I. SION, GH. MOSCU.

CONDUCEREA LUCRĂRIILOR CONGRESULUI

Președinte : I.C. FRIMU.

Vicepreședinți : IANCU ILIESCU, dr. L. GHELERTER.

Secretari : A. MĂGURĂ, PAUL MARC, AL. SPIRESCU.

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

M. Gh. Bujor

I. Sion

Dr. O. Călin

I.D. Păunescu

Gh. Mușetescu

dr. L.
Ghelertor

Iancu Iliescu

Ana
Comănescu

C. Angelescu

Gh. Moscu

C.-Titel
Petrescu

Paul Marc

Arbore. În timpul lucrărilor au mai venit Karl Legien, secretarul internaționalului sindicale și W. Bukseg, secretarul Comisiei generale a sindicatelor din Croația. De asemenea, s-au primit saluturi din partea forțelor socialiste din Anglia, Austria, Belgia, Bulgaria, Franța, Germania, Norvegia, Suedia, Ungaria, Boemia ⁴⁰.

În prima zi, după cuvîntul de deschidere rostit de D. Marinescu, care a remarcat că „importanța acestui Congres reiese atît din ordinea de zi, cît și din importante evenimente prin care trecem“ ⁴¹, s-au ales organele de lucru ale Congresului : Biroul, format din I.C. Frimu — președinte, Iancu Iliescu și dr. L. Ghelerter — vicepreședinți, A. Măgură, Paul Marc și Al. Spirescu — secretari ; Comisia de verificare a mandatelor — Iancu Iliescu și D. Marinescu ; Comisia de diferende — Al. Constantinescu, Iancu Iliescu și C. Gheorghian ; Comisia de rezoluții, formată din raportori, împreună cu O. Călin, S. Segal și Ilie Moscovici.

Raportul Comitetului Executiv, tipărit înainte de deschiderea Congresului, a analizat activitatea P.S.D. desfășurată de la ultimul forum socialist, cel din 29 iunie—1 iulie 1912. În legătură cu viața internă a partidului s-a arătat că, prin consolidarea organizatorică a rîndurilor sale, prin activitatea sa intensă în scena politică, s-a deschis partidului „o viață nouă“ ⁴². Însă, declanșarea conflictului balcanic s-a repercutat și asupra P.S.D. În ceea ce privește Comitetul Executiv, „noi am fost nevoiți să renunțăm la un secretar permanent și plătit. Grijă conducerii secretariatului a rămas tot asupra tov. Frimu, care și-a îndeplinit obligațiile în mod absolut gratuit. Dar boala și ocupațiile lui de casier al societății «Munca» nu-i puteau îngădui decît o libertate foarte mică pentru secretariatul partidului. De aici o primă cauză de activitate insuficientă a Comitetului Executiv“ ⁴³. Această lipsă s-a remediat prin numirea lui D. Marinescu, la 1 decembrie 1913, în postul de secretar permanent al partidului. Tot referitor la activitatea Comitetului Executiv, raportul a amintit de demisia lui Toma Dragu, apreciind că, prin comunicatul privind colaborarea socialiștilor la alte ziare, acesta „n-a făcut decît să exercite un drept firesc de control pe care îl au comitetele executive ale partidelor, și ale partidelor socialiste în special, din toate țările“ ⁴⁴.

În continuare, s-au amintit raporturile P.S.D. cu Biroul Socialist Internațional, participarea reprezentanților partidului clasei muncitoare din România în 1912 la Conferința socialistă interbalcanică de la Constantinopol, la congresele partidelor social-democrate din Austria și Bulgaria (tesniacii), la Congresul sindicatelor din Belgia. C. Dobrogeanu-Gherea și G. Grigorovici au format delegația română la Congresul socialist internațional de la Basel din decembrie 1912.

După ce a întreprins o analiză critică a activității organizațiilor locale ale partidului, raportul a atras atenția asupra unor lipsuri care se mai manifestau, relevînd și măsurile de îndreptare. „Mulți — arăta raportul — se uită la cluburi ca la niște organizații pur electorale, scoborînd astfel menirea înaltă a Clubului social-democrat, care este organizarea și educația clasei muncitoare în vederea revoluției sociale, în vederea dez-

⁴⁰ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1910—1915*, p. 765—769.

⁴¹ „România muncitoare“, anul X, nr. 39 din 10 aprilie 1914.

⁴² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 690.

⁴³ *Ibidem*, p. 691.

⁴⁴ *Ibid.*

robirii ei complete, lupta pentru reforme și pentru îmbunătățirea soartei clasei muncitoare, lupta pentru drepturi și libertăți neavînd și ea, în ultima socoteală, alt scop decît de a întări și ridica clasa muncitoare și a o face mai aptă pentru lupta finală : dezrobirea ei completă, economică și politică“⁴⁵. Ca atare, „trebuie să devie clar pentru orice muncitor conștient că clubul este motorul central care împarte căldura în toate organele mișcării muncitoare, inima puternică ale cărei pulsațiuni regulate duc sîngele înviorător încărcat cu oxigenul ideilor socialiste, care, intrînd în contact cu toate celulele mișcării noastre și ajungînd pînă la ultima organizație sindicală și pînă la ultimul muncitor și cetățean, va arde acolo toate prejudecățile care se opun pătrunderii ideilor socialiste. Fără să încalce drepturile mișcării sindicale și comisiunilor locale, clubul trebuie să se arate, prin întinderea activității sale, adevăratul conducător și inspirator al mișcării muncitoare din fiecare localitate“⁴⁶.

Raportul Comitetului Executiv a înfățișat, apoi, succesele dobîndite pe planul muncii de propagandă socialistă, creșterea numărului de apariții pe săptămînă a „României muncitoare“ ; noua serie a revistei teoretice „Viitorul social“, realizările Cercului de editură, constînd atît în tipărirea în tiraje ce au atins și cifra de 15 000, a broșurilor socialiste, cît și în veniturile realizate ; ființarea, în perioada 1912—1913, a Școlii de propagandă socialistă, a cărei menire a fost aceea „de a populariza doctrina și filozofia socialistă“⁴⁷.

În legătură cu cercurile socialiste feminine (primul, creat la 15 august 1912, pe lîngă Clubul social-democrat din București ; al doilea la Ploiești, în ianuarie 1914), Comitetul Executiv a relevat că acestea aveau „ca scop propaganda socialistă între femei și cucerirea de reforme și drepturi în folosul femeii în România“⁴⁸. Creșterea numărului membrilor și intensificarea acțiunilor acestor cercuri a impus elaborarea statutului *Uniunii Femeilor Socialiste din România*, afiliată Partidului Social-Democrat.

Raportul s-a oprit asupra activității Comitetului Central al activității Mișcării Tineretului Muncitoresc, apoi a înfățișat pe larg campaniile politice declanșate de P.S.D. (confruntările electorale, campania pentru votul universal, acțiunea împotriva războiului, pentru pace), luptele în favoarea maselor muncitoare de la orașe și sate — căci „nici în gîndurile noastre, nici în scrierile noastre n-am despărțit cauza țăranilor de aceea a muncitorilor“⁴⁹, faptele concrete de solidaritate internațională militantă ale muncitorimii române.

În urma discuțiilor care au avut loc — la care au luat parte : D. Marinescu, Radu Popescu, Iancu Iliescu, C. Ionescu, N. C. Georgescu, I. D. Păunescu, P. Popescu, Fotache Dorojan, L. Ghelerter, I. Streășină, D. Pop, Gh. Mușetescu, Gh. Cristescu, I. C. Frimu, M. Gh. Bujor, C. Racovski, Al. Constantinescu, I. Sion, C. Popovici — raportul Comitetului Executiv a fost aprobat⁵⁰.

Punctul 2 al ordinei de zi, consacrat modificării statutelor, a stîrnit dezbateri aprinse (proiectul noului statut fusese, dealtfel, publicat în zilele anterioare Congresului). Unii delegați, neînțelegînd rostul major al adop-

⁴⁵ *Ibidem*, p. 698—699.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 699.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 705.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 706.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 717.

⁵⁰ „România muncitoare“ anul X, nr. 39 din 10 aprilie 1914.

tării unui nou statut care să reflecte etapa nouă de dezvoltare a partidului, în care se cerea respectarea viguroasă a centralismului democratic, ordinea și disciplina în toate organizațiile, controlul și răspunderea tuturor organelor de partid alese, centrale și locale, au văzut în aceasta doar întărirea rolului Comitetului Executiv și o oarecare limitare a independenței organizațiilor locale. După îndelungate discuții, noul statut a fost discutat și îmbunătățit articol cu articol, rămânând în liniile sale fundamentale așa cum l-a formulat Comitetul Executiv; el urma să fie pus în aplicare la trei luni după publicarea lui.

Documentul reflecta maturitatea partidului. Sînt demne de menționat cîteva din prevederile sale, care înscriu, pentru prima oară într-un statut al partidului muncitorimii române, lupta pentru cucerirea puterii politice. „Art. 1. — Partidul Social-Democrat din România urmărește organizarea proletariatului român pe terenul luptei de clasă și înțelegerii internaționale a muncitorilor, pentru cucerirea puterii politice în vederea socializării mijloacelor de producție (fabrici, ateliere, pămînt, mijloace de transport și de schimb), adică transformarea societății capitaliste, bazată pe exploatarea muncii, într-o societate socialistă, întemeiată pe munca liberă și asociată“; „Art. 3 — Pot deveni membri ai partidului orice persoane de la 18 ani în sus, fără deosebire de sex și de rasă“; „Art. 4 — Înscrierea în partid implică pentru acel care face acceptarea scopului și principiilor lui generale, ca și obligația de a respecta disciplina partidului și rezoluțiile congreselor naționale și internaționale“. Spre deosebire de structura de pînă atunci a organizațiilor locale, se preciza: „Art. 6 — Membrii partidului constituiesc în fiecare localitate cîte o secțiune a partidului“⁵¹.

S-au prezentat apoi și celelalte rapoarte la ordinea de zi privind platforma electorală, chestiunea evreiască și problema agrară-țărănească. Referitor la acesta din urmă, în raportul ținut de M. Gh. Bujor s-a relevat că, „chestiunea agrară are la noi, relativ vorbind, o importanță mai mare decît aceeași chestiune în țările apusene, capitaliste“⁵². Tocmai de aceea, partidul clasei muncitoare era chemat să lupte „pentru înlăturarea acestui regim pierzător. În viața de la țară trebuie să introducem raporturile burghezo-capitaliste, să suprimăm toate rămășițele feudale, toate legiuirile tutelare, să introducem *dreptul comun*, unul și același la sate ca și la orașe. Trebuie să reducem anormala proprietate latifundiară și parazită la justa ei proporție, *expropriind o parte* din întinderea ei spre a întregi mica proprietate, prefăcînd-o din aparentă și neoibagă în reală și liberă“⁵³. Și aceasta, ca o etapă esențială pe calea socialismului. „Trebuie să spunem țăranilor — s-a subliniat în raport — că singura societate în care vor găsi dezrobirea totală, în care vor avea libertatea, egalitatea, fericirea este societatea socialistă, că singurul mijloc pentru dezrobirea lor, pentru înfăptuirea acestei societăți este socializarea mijloacelor de producție. De aceea spre socialism trebuie să se îndrepte muncitorii pămîntului, în Partidul social-democrat să intre țăranimea flămîndă și nedreptățită, pentru ca să lupte cot la cot cu muncitorimea din orașe, să ducă o luptă aprigă, zilnică, fără răgaz, pentru dărîmarea regimului de astăzi, oligarhic și tiranic, pentru pregătirea societății socialiste“⁵⁴.

⁵¹ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, p. 745.

⁵² Ibidem, p. 741.

⁵³ Ibidem, p. 743.

⁵⁴ Ibidem, p. 744.

Congresul Partidului Social-Democrat a adoptat o serie de hotărîri importante privind atitudinea socialistă față de revizuirea Constituției. „Luînd în considerație că proletariatul trebuie să profite de toate împrejurările politice ca să lărgească libertățile și drepturile existente și să cîștige drepturi și libertăți noi“, forumul muncitorimii române a hotărît lupta pentru lărgirea cadrelor revizuirii „cu votul universal și exproprierea totală“⁵⁵. Înfăptuirea acestei platforme de luptă era cheazăsăuită de antrenarea maselor muncitoare de la orașe și sate la acțiune politică conștientă.

Congresul a ales Comitetul Executiv al partidului, format din : I. C. Frimu, Gh. Cristescu, C. Racovski, D. Marinescu, Ecaterina Arbore, M. Gh. Bujor, Alexandru Constantinescu și Comisia de control, formată din : A. Măgură, I. Sion, Gh. Moscu. Întrucît I. C. Frimu, M. Gh. Bujor și C. Racovski au declarat că nu pot, din diferite motive, primi sarcina încredințată, în ședința Comitetului Executiv al P.S.D. din 20 aprilie 1914, D. Marinescu a fost ales secretar și casier al partidului⁵⁶.

Pentru însușirea hotărîrilor Congresului partidului din aprilie 1914 au avut loc numeroase ședințe ale organizațiilor locale din țară, care au ascultat informările delegaților lor despre lucrările forumului socialist și și-au exprimat adeviziunea la cele hotărîte. Astfel, la adunarea generală a secțiunii București a Partidului Social-Democrat din 11 mai 1914 s-a adoptat o moțiune prin care, aprecindu-se că partidul „are absolută nevoie de un statut care să fixeze bine scopul, tendințele, ca și disciplina partidului“, se recunoștea „ca bun statutul votat și invită Comiteul executiv să-l aplice“⁵⁷. În același spirit s-au exprimat și celelalte secțiuni ale P.S.D. Adunarea generală a secțiunii din Turnu Severin a admis „întrutotul statutul cel nou, cerînd Comitetului Executiv să-i facă aplicarea cît mai urgentă pentru bunul mers al partidului“⁵⁸. O notă aparte a făcut organizația locală a partidului din Iași, care, pe motive mai ales de ordin personal, s-a opus adoptării noului statut⁵⁹.

Intervenind în dezbateri, C. Racovski a publicat, în numărul din mai 1914 al revistei „Viitorul social“, un studiu amplu, intitulat *Reorganizarea Partidului Social-Democrat*. „Lupta pentru un nou statut — remarcă militantul socialist — este și lupta pentru întărirea Partidului Social-Democrat. Ba pot spune ceva mai mult : consider că însăși propaganda și clarificarea ideilor socialiste vor cîștiga foarte mult cu ocazia acestei discuții“⁶⁰. Statutul — prin care trebuie să treacă „ca un fir roșu“ principiile fundamentale ale socialismului științific și care trebuie să aibă la baza sa unitatea de interese a clasei muncitoare, unitatea de scop și de acțiune este — continuă C. Racovski — „o condiție esențială pentru progresul partidului. Bineînțeles, nu statutul va face partidul, dar vai de partidul care nu posedă un bun statut“, căci „proletariatul posedă forțe uriașe și energii nesecate, dar ele vor fi zăgăzuite în zadar dacă nu știm, prin o bună și chibzuită organizare și îndrumare a lor, să le întrebuițăm pentru scopul nostru. Statutul este deci mijlocul pentru cea mai bună întrebuițare a forțelor muncitorești. Cel mai bun statut va fi acela care va asi-

⁵⁵ *Ibidem*, p. 759—760.

⁵⁶ „România muncitoare“, anul X, nr. 48 din 1 mai 1914.

⁵⁷ „România muncitoare“, anul X, nr. 60 din 29 mai 1914.

⁵⁸ „România muncitoare“, anul X, nr. 66 din 12 iunie 1914.

⁵⁹ „România muncitoare“ anul X, nr. 49 din 4 mai 1914.

⁶⁰ *Presă muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea a II-a (1907—1916), Editura politică, București, 1969, p. 101.

gura ca prin un minimum de cheltuială a energiilor clasei muncitoare să *căpătăm un maximum de rezultate*"⁶¹.

Tocmai de aceea Comitetul Executiv a întocmit noul statut, care reflectă etapa superioară de dezvoltare în care a intrat mișcarea muncitorească din România. Statutul dezbătut și aprobat la Congresul din aprilie 1914 — releva pe bună dreptate C. Racovski — a fixat foarte precis rolul Comitetului Executiv, *de conducere și de control asupra organizațiilor partidului*, care supraveghează dacă hotărârile Congresului sînt respectate și dacă activitatea organizațiilor locale urmează drumul hotărît. De asemenea, se precizau cu mai multă claritate scopul și mijloacele de acțiune ale partidului și se conferea o nouă structură internă — aceea de secțiune — organizațiilor locale socialiste.

Noul statut a întărit și mai mult disciplina și unitatea în sinul partidului, dovadă că acei care s-au opus inițial dezbaterii lui în Congres, înțelegînd exigențele sporite care se ridicau în fața mișcării muncitorești, au declarat că vor respecta necondiționat hotărârile luate de forumul socialist din aprilie 1914. „Acum cînd statutul a fost votat și va intra în vigoare — declara O. Călin —, el nu va împiedica nici cea mai neînsemnată opoziție, că cu toții ni-l vom însuși și-l vom pune în aplicare pe de-a întregul și că spiritul de disciplină și de unitate de pînă acum va dăinui mai departe și mai puternic, pentru folosul mișcării, care ni-e tot atît de dragă tuturor”⁶².

După Congresul socialist s-a putut observa o înviorare simțitoare a activității tuturor secțiunilor partidului, pe multiple planuri. Cu ocazia sărbătoririi Zilei muncii, mase muncitoare (inclusiv țărani) și cetățenești au luat parte la mitingurile și manifestațiile organizate de P.S.D., sub semnul luptei pentru „cît mai multe drepturi și libertăți”, la București, Bacău, Bîrlad, Botoșani, Buzău, Brăila, Călărași, Craiova, Cîmpina, Constanța, Focșani, Galați, Huși, Iași, Pitești, Piatra Neamț, Slobozia, Turnu Severin⁶³.

Forumul muncitorimii române din aprilie 1914 a hotărît participarea Partidului Social-Democrat la alegerile parlamentare pentru Constituantă⁶⁴. În timpul campaniei electorale, P.S.D. s-a adresat muncitorimii, cetățenilor țării, în care sens a editat foi volante ilustrate în zeci de mii de exemplare. „Lupta pentru Constituantă este în toi, scria, în momentul lansării lor, 6 mai 1914, „România muncitoare” — și partidul nostru, fiind singurul care și-a luat asupra-și apărarea intereselor poporului român — singur în drept, de altfel, fiind de a face aceasta — trebuie să ducă campania cu toată vigoarea”. Aceste foi volante — caracterizate ca „un izvor de date pentru agitația noastră și de o completă luminare pentru cetățeni” au fost următoarele : 1. *Vrem exproprierea totală* ; 2. *Birurile și clasa muncitoare* ; 3. *Scumpetea traiului și Partidul social-democrat* ; 4. *Ceferiștii și Partidul social-democrat* ; 5. *Vrem votul universal* ; 6. *Militarismul — ruina poporului* ; 7. *Funcționarii publici și Partidul social-democrat* ; *Cine sînt conservatorii ?* ; *Cine sînt liberalii ?* ; *Cine sînt și ce vor socialiștii ?*

⁶¹ *Ibidem*, p. 102.

⁶² „Viitorul social”, anul II, nr. 11—12, august 1914, p. 489.

⁶³ „România muncitoare”, anul X, nr. 43 din 20 aprilie 1914 ; vezi și Olimpiu Matichescu, Elena Georgescu, *1 Mai în România. 1890—1970*, București, 1970, p. 102—103.

⁶⁴ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România. 1821—1948*, Editura Academiei R. S. România, București, 1981, p. 85—86.

Prin intermediul lor, Partidul Social-Democrat a revendicat „exproprierea totală a marii proprietăți de la 100 hectare în sus. Această expropriere urma să o facă statul pe seama lui, iar pământurile răscumpărate să fie arendate prin comune la săteni și la obștile satești. Pământul să fie arendat pe *termene lungi*, de 50 de ani, și cu arendă care să nu treacă peste 3—4% din prețul de cumpărare, socotit nu după prețurile de astăzi, ci după acelea din 1907. Numai astfel — se sublinia — țăranul va avea pământ ieftin. Statul va fi dator să-i vie în ajutor și pentru procurarea uneltelor, vitelor și seminței necesare. Țăranii, prin urmare, trebuie să ceară numai această reformă, singura în stare de a-i scăpa de jugul nu mai puțin apăsător al băncilor”⁶⁵. De asemenea, P.S.D. s-a pronunțat pentru o completă înnoire a administrației, desființarea impozitelor indirecte și înlocuirea lor prin impozitul progresiv și proporțional asupra veniturilor, ceea ce reprezenta „nu numai o chestie de dreptate socială, dar și o condiție pentru ieftinirea traiului”⁶⁶; pentru anularea „legii scelerate” din 1909, care interzicea dreptul la organizare în sindicate lucrătorilor statului.

Analizînd principalele partidele politice ale burgheziei și moșierimii, aceste documente relevau marile limite ale conservatorilor : „Ceea ce spuneau conservatorii acum 50 de ani o spun și cred și astăzi. Ei se împotrivesc din toate puterile reformei agrare..., fiind apărători înverșunați ai sistemului electoral cu trei colegii”⁶⁷. Liberalii erau, la rîndul lor, descriși astfel : „Ei au agitat ideile revoluționare, reformele democratice, au cerut improprietărirea țăranilor, votul universal, ca și dezrobirea evreilor, pentru ca — lucru firesc — să uite de toate acestea îndată ce și-au atins scopul, îndată ce au căpătat puterea... Partidul liberal reprezintă o forță care crește ; el reprezintă capitalismul. Sigur de viitorul lor de capitaliști, liberalii au toate îndrăznelile reacționare. Viitorul politic al României se va învîrți în jurul luptei ce se va da între Partidul Național Liberal — reprezentant al capitalismului — și Partidul Social-Democrat”⁶⁸.

Explicînd *Ce sînt și ce vor socialiștii*, de la început P.S.D. a subliniat că „socialiștii — sau social-democrații, cum se mai numesc — țintesc înlăturarea sărăciei, exploatării, luptelor de clasă, războaielor, toate relele născute de asuprirea omului de către om. Aceasta însă nu va fi cu puțință decît după ce mijloacele de muncă, mașinile și pământul, cu toate bogățiile lui, căile ferate, ca și tot ce servește la producțiunea de bogății se vor preface în proprietate privată, cum sînt astăzi, în proprietate colectivă, în proprietatea obștească, a tuturor”⁶⁹. Analizînd obîrșia sărăciei, raportul dintre exploatați și exploataitori, procesul îngrămădirii averilor, concentrarea capitalistă, ca și lupta de clasă manifestată în societatea românească, documentul P.S.D. reliefa faptul că „societatea socialistă se va înființa prin cucerirea puterii politice” ; menirea partidului clasei muncitoare va fi aceea de „a organiza și conduce lupta pentru cucerirea puterii politice, a uza de această putere în interesul clasei muncitoare”⁷⁰.

Candidații socialiști în alegerile pentru colegiul II din 20 mai 1914, numiți de organizațiile locale ale partidului și aprobați de Comitetul Executiv, au fost: Gh. Cristescu și D. Marinescu (Ilfov), C. Racovski (Tulcea), I. C. Frimu (Prahova), M. Gh. Bujor, Alexandru Costescu și C. Racovski

⁶⁵ „România muncitoare”, anul X, nr. 50 din 6 mai 1914.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ „România muncitoare”, anul X, nr. 53 din 13 mai 1914.

⁶⁸ „România muncitoare”, anul X, nr. 54 din 15 mai 1914.

⁶⁹ „România muncitoare”, anul X, nr. 55 din 18 mai 1914.

⁷⁰ *Ibid.*

(Covurlui), C. Popovici și I. Voinea (Brăila), C. Racovski (Mehedinți), N. I. Ghețu (Constanța). Alegerile au atestat o creștere a numărului voturilor obținute de P.S.D. în București, Tulcea, Constanța (și păstrarea în general la același nivel în restul județelor), ceea ce evidențiază faptul că propaganda partidului clasei muncitoare cucerea tot mai mult masele.

Comentînd rezultatul alegerilor — în Adunarea deputaților : 144 liberali, 22 conservatori, 15 tachiști, 10 independenți ; în Senat : 15 liberali, 20 conservatori, 9 tachiști și 5 independenți — organul central al partidului aprecia că, „fruct a celor odioase trei colegii, al censului, privilegiului și nedreptății, reprezentînd o minoritate infimă — 100 000 de alegători față de 1 500 000 majori și o populație de 7 000 000 suflete, (Constituanta) nu ea poate să pretindă că oglindește năzuințele țării și nu ea poate hotărî de soarta imensei majorități”⁷¹. Partidul Social-Democrat declara deschis că, în atare împrejurări, „axa politicii se va deplasa din Parlament în afara Parlamentului. Pe dealul Mitropoliei vor cînta cucuvaiile și vor umbla strigoi, iar lupta pentru reforme, pentru largile reforme cerute și voite de poporul întreg se va desfășura în *stradă*, în mijlocul și cu participarea *mulțimii* — singurul adevărat suveran în societățile moderne”⁷².

Partidul clasei muncitoare s-a pronunțat pentru o luptă deschisă, cu folosirea unor mijloace radicale, în vederea înfăptuirii reformelor fundamentale pentru destinele poporului și ale țării. La 3 iunie 1914, „România muncitoare” lansa apelul : „În fața reacțiunii conservatoare tot mai hotărîte și mai îndrăznețe, în fața șovăielii liberale și a conspirației tiranice a tuturor împotriva păturilor de jos, toate puterile noastre trebuie să fie încordate, să răscolim toate mințile și toate sufletele, să răspîndim și să popularizăm ideea grevei generale, să ieșim în *stradă*, și, opunîndu-ne curentului reacționar, să afirmăm trebuința reformelor largi și adînci”. Comitetul Executiv al partidului a decis, la 10 iunie 1914, organizarea unor manifestații de *stradă* și declanșarea grevei generale pentru data de 15 noiembrie, atunci cînd Parlamentul își deschidea lucrările, în vederea impunerii unor reforme democratice⁷³.

Concomitent, în teritoriile românești aflate sub dominația austro-ungară, mișcarea muncitorească se dezvoltă și se întărește necontenit. După constituirea partidului politic al muncitorilor români din Transilvania, la Congresul social-democrației române de la Lugoj (24—25 decembrie 1905)⁷⁴, rolul clasei muncitoare în lupta de eliberare socială și națională a românilor transilvăneni se afirma tot mai activ. În această epocă, socialiștii români de peste Carpați au desfășurat, în condiții deosebit de vitrege, congresul anual, ceea ce a avut darul de a contribui la întărirea organizațiilor socialiste și la intensificarea luptelor revoluționare. „Noi, românii — s-a subliniat la Congresul social-democrației române din anul 1913, care sîntem apăsați de două ori, ca nație și ca clasă, trebuie să ne jertfim de două ori... dacă voim să ducem lupta în toată puterea sa contra apăsării, jafului stăpînitorilor..., pentru ridicarea și cultivarea poporului român. Trebuie să lăsăm toate la o parte și să ne punem pe lucru atît la orașe cît și la sate, să împuternicim și să înființăm acolo unde nu sînt secțiuni și grupe ale muncitorilor”⁷⁵.

⁷¹ „România muncitoare”, anul X, nr. 60 din 29 mai 1914.

⁷² *Ibid.*

⁷³ „România muncitoare”, anul X, nr. 67 din 15 iunie 1914.

⁷⁴ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, Editura politică, București, 1975, p. 300—305.

⁷⁵ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 523.

Secțiunile, sublinia Comitetul regnicolar — organul conducător al social-democrației române din Transilvania — „de aceea le-am înființat, ca să aibă muncitorimea română ocaziunea de a cunoaște *socialismul*“, pentru că, muncitorimea română, „dacă voiește să ajungă la o soartă mai bună și la un trai mai omenesc“, trebuie „*să se organizeze pe baza luptei de clasă*“. Anunțând că secțiuni s-au înființat la Brașov, Sibiu, Blaj, Alba Iulia, Orăștie, Pecica, Pincota, Socodor, Timișoara, Lugoj, Reșița, Comitetul regnicolar considera că aceasta semnifica „un pas făcut înainte în mișcarea social-democrată română“ ⁷⁶. Forța politică a muncitorimii române din Transilvania a declanșat largi acțiuni revendicative, campanii politice pentru dobândirea drepturilor democratice, a votului universal ⁷⁷.

Autoritățile ungare au căutat să frîneze acest proces de dezvoltare a socialismului în acest teritoriu românesc, interzicînd adunări muncitorești, ridicînd greutăți în calea răspîndirii publicațiilor românești (redactorilor acestora li s-au intentat procese de presă repetate, încheiate cu condamnări judiciare) ⁷⁸.

Legăturile firești dintre organizațiile socialiste de pe cele două versante ale Carpaților s-au intensificat. Comitetul Executiv al P.S.D. din România a acordat o atenție deosebită acțiunii de difuzare a ideilor revoluționare în teritoriile românești cotoprite, în care scop a continuat trimiteră unei bogate literaturi socialiste, ca și a unor ajutoare materiale în aceste ținuturi. Astfel, în cursul anului 1913, socialiștii transilvăneni au răspîndit „500 broșuri de știință și literatură socialistă diferite, procurate de la Cercul de editură socialistă din București“ ⁷⁹.

Dar, împotriva tuturor persecuțiilor, arestărilor și întemnițărilor, militanții socialiști transilvăneni pregăteau stăruitor muncitorimea română pentru lupta cea mare. Legînd sarcinile momentului cu luptele trecutului, în raportul prezentat de I. Flueraș la Congresul Partidului Social-Democrat român din Transilvania din 1913, se arăta în cuvinte emoționante: „Marii revoluționari care și-au jertfit viața pentru libertatea poporului, cum au fost Horea, Cloșca și Crișan, iar mai tîrziu, în 1848, Avram Iancu, au chemat la luptă pe dezmosteniți prin trasul clopotelor într-o parte și suflarea buciurilor în vîrfurile munților... Acum ne pregătim iarăși pentru luptă, de a da lovitura de moarte societății putrede și nedrepte de azi, dacă se poate în mod pacinic — dar cine o crede asta —, iar de nu, atunci vom fi siliți a folosi arme violente“ ⁸⁰.

În această perioadă de vădită radicalizare a mijloacelor de luptă întrebuițate de către Partidul clasei noastre muncitoare ⁸¹ intervine izbucnirea primului război mondial imperialist dintre cele două tabere ale marilor puteri, care va impune în primul plan al activității P.S.D. problemele păcii și ale războiului și, mai presus de toate, desăvîrșirea statului național unitar român.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 165.

⁷⁷ I. Cicală, *Mișcarea muncitorească și socialistă din Transilvania. 1901—1921*, Editura politică, București, 1976, p. 95—143.

⁷⁸ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), Editura politică, București, 1966, p. 568—571.

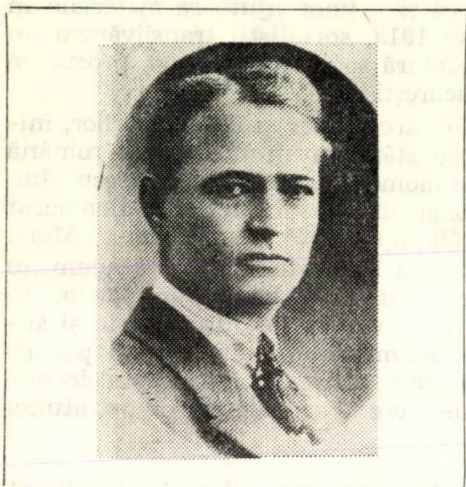
⁷⁹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 517.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 524—525.

⁸¹ Vezi, pe larg, 1918. *Unirea Transilvaniei cu România*, ediția a III-a, Editura politică, București, 1978, p. 248—379.

GHEORGHE CRISTESCU

(1882—1973)

În istoria patriei, a mișcării revoluționare și democratice din România, printr-o personalitate de seamă și-a înseris numele și Gheorghe Cristescu, fiu devotat al poporului, al clasei muncitoare, care și-a închinat întreaga viață luptei pentru apărarea intereselor și aspirațiilor vitale ale națiunii române, care și-a dăruit întreaga capacitate de muncă măreței opere de transformare revoluționară a societății românești.

Intrat în mișcarea muncitorească încă din ultimii ani ai veacului trecut, într-o perioadă cînd conducătorii revoluționari ieșiți din rîndurile proletariatului au depus eforturi deosebite pentru consolidarea partidului clasei muncitoare, pen-

tru orientarea sa fermă pe principiile socialismului științific, Gheorghe Cristescu s-a afirmat drept unul dintre fruntașii partidului clasei muncitoare și ai mișcării sindicale din România, în vastă activitate pentru obținerea unor adînci schimbări social-economice și politice, pentru intensificarea luptei poporului în vederea eliberării teritoriilor sale naționale aflate sub stăpînirea marilor imperii vecine și făuririi statului național unitar român.

Gheorghe Cristescu s-a născut la 10 octombrie 1882 în comuna Copaci din fostul județ Vlașca (azi județul Giurgiu), într-o familie de țărani săraci. Cunoscînd greutățile vieții și exploatarea, el s-a încadrat, în anul 1897, în mișcarea socialistă, forța politică cea mai înaintată din societatea românească a acelei vremi.

Fiul țaranului sărac, pe al cărui piept străluceau decorațiile dobîndite pe cîmpul de luptă de la Grivița și Plevna în anii 1877—1878, pentru cucerirea independenței depline a țării și care participase la mișcările țărănești de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și la înființarea cluburilor socialiste de la sate, tînărul muncitor Gheorghe Cristescu devine un înflăcărat agitator și propagandist al ideilor revoluționare. El citea cu interes și nesăț ziarele, revistele și broșurile socialiste, participa la întrunirile organizate de partidul clasei muncitoare, populariza ideile socialismului științific în rîndurile lucrătorilor și le demonstra că ei dispun de o seamă de drepturi și libertăți democratice înscrise în Constituția țării, inclusiv de dreptul de organizare în partid politic și în sindicate.

În primii ani ai secolului nostru, Gh. Cristescu militează pentru întărirea organizatorică a Cercului socialist „România muncitoare” din Capitală, care juca rolul de coordonator al tuturor organizațiilor politice muncitorești din întreaga țară, participă la editarea organului său de presă cu același nume, la organizarea temeinică a sindicatelor muncitorești. În timpul marii răscoale a țăranilor din 1907, el susține cauza dreaptă a țăranimii răsculate, ca și acțiunile de protest împotriva represiunilor guvernamentale.

În semn de recunoaștere a meritelor sale de militant revoluționar, Gh. Cristescu a fost desemnat ca delegat la marile forumuri muncitorești — congresele partidului din 1907, 1908, 1910, 1912, aprilie și august 1914, 1915, cu care prilejuri a fost ales în organele de conducere ale mișcării muncitorești.

Ca membru al Comitetului Central al Uniunii Socialiste, al Comitetului Executiv al Partidului Social-Democrat, ca membru și secretar al Comisiei generale a sindicatelor din România, Gheorghe Cristescu participă, alături de I.C. Frimu, C. Dobrogeanu-Gherea, dr. Cr. Racovski, D. Marinescu, M. Gh. Bujor și de alți eminenți fruntași ai mișcării revoluționare din România, la elaborarea a o serie de documente de partid și de sindicat — manifeste, apeluri, chemări —, participă la marile acțiuni muncitorești, contribuind din toate puterile la întărirea organizatorică și la orientarea proletariatului organizat și a altor categorii sociale exploatate pe făgașul luptei revoluționare.

În conformitate cu linia de conduită a întregului partid, a conducerii sale, din ale cărei rinduri făcea parte, Gh. Cristescu și-a expus poziția față de problemele fundamentale cu care se confrunta poporul român la începutul veacului nostru. Cu prilejul izbucnirii primului război mondial, Gheorghe Cristescu a luat cuvântul la numeroase întruniri publice organizate de Partidul Social-Democrat și de sindicatele revoluționare în întreaga țară, unde a explicat poziția partidului clasei muncitoare față de această primă conflagrație mondială. „Conflictul de azi — sublinia el — e al Triplei Alianțe cu Tripla Înțelegere”: „Înarmările se făceau cu scopuri clare. Anglia voia să-și apere supremația mărilor și siguranța posesiunilor, Germania voia și dinsa supremația mărilor și posesiunilor, fie ale Angliei, fie ale Franței sau ale oricui”. El a demască planurile Imperiului țarist și ale Germaniei care, „încercând să nesocotească interesele și siguranța țării noastre, vor să devină stăpîni pe Constantinopol”. În același timp, el sublinia că „Rusia țaristă e o veșnică

amenințare pentru independența popoarelor și înfringerea ei va fi o ușurare pentru omenire”. Apreciind că în acel moment „interesele supreme ale țării cer păstrarea neutralității pentru care luptă mișcarea socialistă”, că „Partidul Socialist Român nu este străin de interesele poporului român”, ci el este apărătorul hotărît al acestor interese și aspirații naționale, Gheorghe Cristescu afirma că „război nu trebuie să facă țara noastră decît în cazul cînd independența ei va fi amenințată”.

Gheorghe Cristescu, alături de ceilalți conducători ai partidului, a participat în permanență la organizarea și desfășurarea a numeroase acțiuni pentru obținerea de revendicări economice și drepturi social-politice. El s-a aflat deseori în mijlocul muncitorilor metalurgiști, al lucrătorilor tăbăcari, cizmari, croitori, plăpumari etc. aflați în grevă, îndrumându-i în lupta contra exploatării și reprezentându-le nu odată interesele de clasă în fața patronatului și a aparatului de stat.

În calitate de membru în conducerea partidului și a mișcării sindicale, Gheorghe Cristescu a efectuat numeroase deplasări în provincie, unde a stabilit legături cu secțiunile socialiste și organizațiile sindicale din principalele centre ale țării (Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Cîmpina, Craiova, Focșani, Galați, Iași, Pitești, Ploiești, Tulcea, Constanța), contribuind la îndrumarea și impulsivarea activității lor.

Vasta sa activitate politică, organizatorică, de îndrumare a acțiunilor revendicative muncitorești a atras represiunea cercurilor conducătoare. În mai multe rinduri Gh. Cristescu a fost arestat și condamnat la închisoare, apoi eliberat ca urmare a protestelor partidului și ale opiniei publice democratice.

Ca și alți militanți de frunte ai mișcării revoluționare din România, Gh. Cristescu s-a preocupat îndeaproape de consolidarea legăturilor firești dintre mișcarea muncitorească de pe ambele versante ale Carpaților. Documentele vremii consemnează faptul că în acei ani militanții revoluționari I. C. Frimu, Cr. Racovski, Gh. Cristescu, Al. Constantinescu, Gustav Auerbach, Ion Mihuț participau reciproc la congresele muncitorești, lărgind astfel contactul politic-cultural între toate provinciile românești. Literatura socialistă tipărită în București era difuzată în teritoriile românești aflate sub dominația străină. Cînd în Transilvania s-au desfășurat puternice acțiuni greviste, Gh. Cristescu și I. C. Frimu au mers să sprijine lupta muncitorilor de peste munți, să le transmită indemnul și senti-

mente de solidaritate ale muncitorilor din Vechea Românie.

Astfel, participând, alături de Rozalia Frimu, la şedinţa secţiunii române din Braşov a P.S.D. din Transilvania, care s-a ținut în ziua de 17 iulie 1912, Gh. Cristescu a spus: „În faţa internaţionalismului exploatator trebuie şi cei exploataţi, de toate neamurile, să se unească, ca să-şi apere interesele lor. Nemţi, evrei, români, saşi, din aceeaşi clasă, să formeze aceeaşi armată, care să apere interesele clasei muncitoare. Numai socialismul dezrobitor al claselor este salvatorul nostru”.

Pe făgaşul tradiţiilor mişcării noastre revoluţionare, Gh. Cristescu a militat pentru întărirea legăturilor de solidaritate internaţională ale partidului şi sindicatelor, a popularizat, în articolele sale, evoluţia mişcării muncitoreşti internaţionale. Astfel, el a luat parte la lucrările celei de-a VII-a Conferinţe sindicale internaţionale, care s-a ținut la Budapesta în august 1913, contribuind la afirmarea principiului unităţii muncitoreşti de acţiune.

Gheorghe Cristescu a făcut parte din delegaţia Partidului Social-Democrat din România la cea de-a II-a Conferinţă socialistă interbalcanică, care şi-a desfăşurat lucrările, în iulie 1915, la Bucureşti, în cadrul căreia s-a militat pentru întărirea continuă a legăturilor prieteneşti dintre mişcările muncitoreşti din această zonă a Europei.

Războiul României, declarat în august 1916 monarhiei dualiste austro-ungare, determinat de necesitatea înlăptuirii dezideratului fundamental al poporului român — făurirea statului naţional unitar —, a impus adoptarea de către socialiştii români a unei atitudini corespunzătoare intereselor întregii naţiuni: susţinerea cu fermitate a luptei armatei române şi organizarea rezistenţei împotriva trupelor de ocupaţie. Această poziţie evidenţia justa orientare a partidului, a conducerii sale, într-un moment decisiv pentru viitorul ţării, atasamentul fierbinte faţă de glia străbună, de asigurarea progresului multilateral al României reîntregite.

După ce armata română, care luptase eroic împotriva trupelor inamice, invadatoare, se retrăsese în Moldova, armatele Puterilor Centrale au instaurat, în cea mai mare parte a ţării, vremelnice ocupate, un regim de jaf, asuprire şi împilare. În acele condiţii dramatice, imperativul suprem ce se impunea tuturor claselor sociale consta în alungarea trupelor inamice, în eliberarea ținuturilor cotrobite. Referindu-se la această ne-ricadă istorică, tovarăşul Nicolae

Ceaulescu sublinia faptul că împotriva cotropitorilor „forţele patriotice s-au ridicat la luptă, şi-au adunat toate puterile şi au hotărât să reziste cu orice preţ în faţa armatelor invadatoare”.

În fruntea luptei de rezistenţă populară împotriva cotropitorilor s-au situat militanţii mişcării revoluţionare rămaşi în teritoriul ocupat, printre care, la loc de frunte, s-a situat Gh. Cristescu. El a avut un rol însemnat în întărirea organizaţiilor socialiste ilegale, în conducerea vas-telor acţiuni ale maselor populare contra regimului de ocupaţie, dintre care s-a detaşat, prin amploare şi semnificaţii, demonstraţia femeilor din Bucureşti, desfăşurată în anul 1917. Principalul său organizator şi conducător, Gheorghe Cristescu, a fost arestat, judecat şi condamnat la pedeapsa maximă; cu multă greutate el şi-a salvat viaţa.

Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 — încheierea procesului de făurire a României întregite, a fost salutat cu entuziasm de întreaga naţiune, de muncitorimea organizată în partid şi în sindicate. La Bucureşti a avut loc o mare întrunire publică la care au participat mii de oameni ai muncii, manifestare desfăşurată în sălile Clubului socialist din strada Sf. Ionică nr. 12, precum şi în faţa clădirii, pe străzile din apropiere. După cuvântările înflăcărate ale militanţilor socialişti Gheorghe Cristescu, Constantin Popovici, Ilie Moscovici, muncitorimea bucureşteană a adoptat o moţiune prin care transmisea „un salut tovarăşesc muncitorimii din Bucovina şi Transilvania care luptă pentru dezrobirea ei”.

După făurirea statului naţional român unitar, în calitate de membru al Comitetului Executiv al Partidului Socialist, Gh. Cristescu participă intens la refacerea şi consolidarea organizaţiilor politice şi sindicale ale clasei muncitoare, la elaborarea proiectului de program revoluţionar al Partidului Socialist. Cunoscut în istorie sub denumirea de Declaraţia de principii, la conducerea unor importante acţiuni muncitoreşti, care au culminat cu evenimentele din 13 decembrie 1918, în urma cărora întreaga conducere a partidului socialist, precum şi alţi militanţi de seamă, au fost arestaţi.

Pus în libertate la 28 martie 1919, Gheorghe Cristescu, împreună cu ceilalţi conducători ai Partidului Socialist, participă, cu toate forţele, la centralizarea organizaţiilor muncitoreşti de pe întreg teritoriul României reîntregite, la întărirea politico-organizatorică a partidului, la propagarea ideilor socialismului ştiinţific în rândurile celor ce muncesc. Îl găsim din nou, permanent, în mijlocul muncitorilor, ținând conferinţe publice,

conducind delegațiile muncitorilor, aflați în plină desfășurare de acțiuni revendicative, pentru a purta tratative cu reprezentanții patronilor sau ai autorităților de stat. Publică numeroase articole în presa muncitorească, în care popularizează obiectivele luptei revoluționare. „Noi socialiști — remarcă el în articolul *Perspectivă prezentului* —, voim să desființăm regimul capitalist-burghez, în care milioane de muncitori și țărani trăiesc de la naștere și pînă la moarte în cea mai neagră mizerie, îmbogățind fabricanții, moșierii și pe toți exploatații muncii omenestii. Voim ca toți oamenii să fie datori să muncească iar de roadele muncii să se bucure toți deopotrivă”.

În toamna anului 1919, a fost ales, alături de alți șase luptători socialiști, deputat în Parlament. Acest succes este cu atât mai semnificativ, cu cît, după cum se știe, Partidul Social-Democrat a indicat membrilor săi să nu participe la aceste alegeri. Un an mai târziu, în 1920, a fost reales deputat, împreună cu alți 19 militanți revoluționari. În această calitate, Gheorghe Cristescu participă activ la ședințele Parlamentului român, dezvoltînd de la această înaltă tribună racilele orînduirii capitaliste, susținînd necesitatea îmbunătățirii situației materiale a maselor populare, ridicarea completă a stării de asediu, acordarea amnistiei pentru condamnații politici, exproprierea totală a pămînturilor moșierilor și improprietărea țăranilor. „Reprezentăm muncitorimea care muncește, nu pe aceia care trăiesc din munca altora” — declara Gh. Cristescu în ședința Adunării Deputaților din 11 decembrie 1919. Într-o altă ședință a Parlamentului, Cristescu afirma: „Atîta vreme cît are să existe mizerie, cît are să existe sărăcie în viață, nu veți putea să distrugeți mișcarea socialistă”.

Deputatul socialist Gheorghe Cristescu a susținut cu tărie reunirea teritoriilor românești, aflate vreme îndelungată sub stăpînirea marilor imperii vecine, la Patria mamă. „Chiar din primul moment — sublinia el —, cînd unirea devenise fapt împlinit, cînd unitatea noastră s-a pus realmente pe baza acestei stări de fapt, intrînd în strînsă legătură cu organizațiile socialiste din provinciile alipite și înjghebind împreună un singur partid unitar”.

În același timp, el a militat pentru adoptarea unui ansamblu de măsuri de natură să consolideze unirea, să asigure independența, integritatea și suveranitatea patriei întregite.

În anii 1918—1921, principalul obiectiv al mișcării noastre muncitorești l-a con-

stituit reorganizarea partidului revoluționar al clasei muncitoare pe temeliile României reîntregite, prin unificarea și centralizarea tuturor organizațiilor politice existente pe întreg teritoriul țării într-un puternic și viguros partid și prin adoptarea unui program de luptă care să asigure înfăptuirea țelului revoluționar: cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea și intelectualitatea democratică.

Ca membru în Comitetul Executiv și apoi ca secretar al Partidului Socialist din România, Gheorghe Cristescu participă la vasta activitate ideologică, politică și organizatorică desfășurată de mișcarea revoluționară din întreaga țară. El aduce o contribuție deosebită la buna desfășurare a Conferinței socialiste de la București, din mai 1919, la consfătuirile Consiliului general al partidului și Comisiei generale a sindicatelor din decembrie 1919, de la Iași, ca și a celor din ianuarie-februarie și din aprilie 1920 — pași importanți în pregătirea unificării tuturor organizațiilor politice de pe teritoriul României.

În primele luni ale anului 1921 eforturile mișcării noastre sînt îndreptate în deosebi în vederea pregătirii temeinice a Congresului general al partidului. Gh. Cristescu redactează și publică raportul de activitate a partidului, participă la conferințele de partid și sindicale locale, la lucrările Consiliului General al partidului și sindicatelor din 30 ianuarie-3 februarie 1921, publică o serie de articole în presa muncitorească.

În timpul desfășurării lucrărilor marelui forum socialist-comunist din mai 1921, în calitate sa de secretar al partidului, Gh. Cristescu, pe lingă prezentarea unor rapoarte, intervine de mai multe ori în cadrul dezbaterilor, pe probleme privind activitatea partidului, redactează și citește în plenul lucrărilor moțiuni și telegrame. Congresul, prin adoptarea programului comunist de acțiune, a marcat o cotitură istorică în lupta clasei muncitoare, în istoria poporului român, în afirmarea Partidului Socialist-Comunist în viața social-politică a țării.

Arestat la 12 mai 1921 împreună cu alți militanți, delegați la Congres, Gh. Cristescu a fost închis la Văcărești. În timpul procesului din Dealul Spirii comunistii arestați au avut o atitudine demnă și curajoasă, respingînd acuzațiile ce le-au fost aduse și determinînd completul de judecată să pronunțe sentința de achitare.

Ca secretar general al P.C.R. în anii 1921—1924, Gheorghe Cristescu, militant înflăcărat și luptător neînfocat pentru cauza celor ce muncesc, pentru viitorul socialist al patriei, contribuie la întări-

rea organizațiilor Partidului Comunist, la definitivarea programului de acțiune, la pregătirea lucrărilor Congreselor al II-lea și al III-lea ale Partidului Comunist Român.

În perioada următoare, el rămâne mai departe același revoluționar, atașat clasei muncitoare, pentru interesele căreia a luptat toată viața sa. Ca membru în conducerea Partidului Socialist Unitar, iar după unificarea acestuia cu Partidul Social-Democrat, în 1937, în calitate de militant de frunte al P.S.D. din România, Gh. Cristescu a îmbinat lupta pentru apărarea intereselor clasei muncitoare cu acțiunea hotărâtă împotriva pericolului fascist și revizionist. El a militat consecvent pentru refacerea unității de acțiune a clasei muncitoare, pentru apărarea independenței și suveranității României.

După 23 August 1944 vechiul militant comunist salută cu căldură edificarea societății socialiste pe pământul României, crezul său dintotdeauna.

În semn de prețuire față de meritele sale în mișcarea revoluționară din România, în luna mai 1971, cînd s-au aniversat 50 de ani de la constituirea Partidului Comunist Român, Gheorghe Cristescu a fost prezent la adunarea festivă

care a avut loc în Palatul Congreselor din Capitală, unde tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist, l-a îmbrățișat și i-a acordat medalia jubiliară de cinstire a istoricului eveniment. De asemenea, el a participat la recepția oferită cu acest prilej de conducerea partidului, unde s-a întîlnit din nou cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, care l-a felicitat cu căldură pentru activitatea sa remarcabilă în mișcarea revoluționară, în Partidul Comunist Român, al cărui secretar general a fost în cei dintîi ani de după făurirea partidului comunistilor.

Gh. Cristescu a încetat din viață la 29 noiembrie 1973. Corpul său neînsuflit a fost depus la Monumentul eroilor luptei pentru eliberarea poporului și a patriei, pentru socialism. Pentru eternizarea numelui său, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a decretat, la 4 iulie 1978, acordarea numelui Gheorghe Cristescu fostei străzi Herescu Năsturel din municipiul București, unde vechiul militant revoluționar a locuit o însemnată parte a vieții sale.

AUGUSTIN DEAC, ION TOACĂ

DIMITRIE MARINESCU

(1882—1916)

Se împlinesc 100 de ani de la nașterea unui prominent militant al mișcării muncitorești și socialiste din țara noastră, Dimitrie Marinescu, a cărui viață și

activitate au fost închinată în întregime cauzei poporului și a patriei, emancipării sociale a proletariatului, a tuturor celor ce muncesc.

S-a născut la 8 septembrie 1882, în București, în familia factorului poștal Stefan Marinescu. După absolvirea școlii primare, datorită greutăților materiale prin care trecea familia sa, D. Marinescu a fost nevoit să intre ca ucenic tipograf. Încă din acei ani el a luat contact cu gândirea socialistă, avînd drept dascăl și îndrumător pe cunoscutul militant socialist Alexandru Ionescu, el însuși lucrător tipograf. Ca o consecință firească urmează încadrarea activă a lui D. Marinescu în rîndurile mișcării muncitorești.

După obținerea calificării ca muncitor tipograf, Dimitrie Marinescu, împreună cu alți tovarăși de muncă, a întreprins o călătorie prin mai multe țări ale Europei — Germania, Austria, Ungaria, Belgia, Franța. În rîndurile tipografilor se făurise deja o tradiție, întreținută pe plan internațional, aceea a schimbului de experiență între cei mai buni lucrători,

pentru perfecționarea lor profesională. Această călătorie l-a ajutat în specializarea sa ca lucrător tipograf și i-a oferit posibilitatea cunoașterii mișcării muncitorești din centrul și apusul Europei. Înregistrat cu un remarcabil spirit de observație, el și-a notat impresiile culese în timpul călătoriei, le-a trimis în țară pe adresa gazetei tipografilor — „Gutenberg“, care le-a publicat, în foileton, iar în 1904 au fost strinse în broșură sub titlul „Impresiuni din voiaj“.

După întoarcerea din călătorie, D. Marinescu s-a consacrat cu toate forțele mișcării muncitorești, alături de alți militanți revoluționari, precum I. C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, C. Dobrogeanu-Gherea, M. Gh. Bujor, Al. Constantinescu, Gh. Cristescu, dr. Cr. Racovski, C. Popovici, D. Pop, V. Anagnoste, N. D. Cocea ș.a. El a activat atît în cadrul societății tipografilor „Gutenberg“ și al sindicatului lucrătorilor tipografi, cit și în organele de conducere a mișcării revoluționare la nivel național.

Prin participarea sa activă la întruniri și manifestații muncitorești, prin articole publicate în presa socialistă a vremii, D. Marinescu s-a distins ca un luptător consecvent împotriva corporațiilor, organizații create de guvern în 1902 în scopul de a abate atenția muncitorilor de la revendicările lor majore, ca un militant hotărît pentru organizarea muncitorimii în partid și syndicate bazate pe principiul luptei de clasă.

În semn de recunoaștere a atașamentului dovedit față de lupta muncitorimii, i-au fost încredințate sarcini de conducere în mișcarea revoluționară: secretar al sindicatului lucrătorilor tipografi din București și membru în comitetul Cercului „România muncitoare“ din Capitală.

În timpul marii ridicări la luptă a țărânimii din primăvara anului 1907, moment de exprimare plenară a poziției proletarietului de susținere a luptei truditorilor ogoarelor, D. Marinescu s-a remarcat, îndeosebi prin intermediul publicisticii, ca apărător al intereselor maselor de țărani.

În zilele de 29 iunie—1 iulie 1907, D. Marinescu a fost prezent, în calitate de delegat al Cercului „România muncitoare“ din București, la Congresul de la Galați al Cercurilor socialiste și al sindicatelor care a hotărît constituirea Uniunii Socialiste din România. El a făcut parte din secretariatul Congresului, iar la finalul lucrărilor a fost ales în Comitetul Cercului de Editură Socialistă. Broșurile și lucrările socialiste editate datorită priceperii și sirguinței sale au constituit, în această perioadă, un prețios material pentru luminarea clasei muncitoare. Această activitate a desfășurat-o în pa-

ralex cu munca sa de redactor al ziarului „România muncitoare“.

Un an mai tîrziu, la Congresul Uniunii Socialiste din România și al sindicatelor, D. Marinescu a fost ales membru supleant în Comitetul Central al Uniunii Socialiste din România, alături de Ștefan Gheorghiu și Em. Bastardo, și reales membru în Comitetul Cercului de Editură Socialistă. Ulterior va fi cooptat în Comitetul Central al Uniunii Socialiste din România.

În anii următori, prin scris sau prin viu grai, în presă sau la adunări populare, el a subliniat necesitatea întăririi partidului politic al clasei muncitoare. „Pentru a înfrîna setea de exploatare a capitalismului — scria el —, muncitorii nu pot și nu trebuie să-și mărginească propaganda și acțiunea numai la organizarea în syndicate profesionale..., ci trebuie să opună altă forță a lor, bine organizată și pregătită: Partidul muncitoresc“. El a fost o prezență activă la Congresul Partidului Social-Democrat din România de la 31 ianuarie, 1 și 2 februarie 1910, materializată prin prezentarea raportului referitor la statutul partidului, precum și a raportului privind „Presa și editura mișcării“, cit și în participarea la dezbaterile purtate în forumul muncitoresc. Congresul l-a ales în Comitetul Executiv al P.S.D. din România.

Concomitent, datorită capacității sale de organizator, încrederii de care se bucura în rîndurile muncitorilor, s-a aflat printre cadrele de conducere ale Societății tipografice „Gutenberg“, iar în anul 1910 a devenit președintele societății.

În calitate de publicist, D. Marinescu s-a ilustrat ca un prestigios redactor al ziarului „România muncitoare“ și ca un colaborator de seamă la „Gutenberg“, „Foaia artelor grafice“, „Tribuna transporturilor“, „Calendarul muncii“, „Independența tipografică“ etc., cu materiale în care a abordat probleme politice importante aflate la ordinea zilei, ca: legislația muncitorească, votul universal, problema păcii și a războiului, a solidarității internaționale.

D. Marinescu a manifestat o atenție deosebită față de viața politică a țării, față de problemele majore în care proletariatul, purtător al progresului social, era chemat să-și spună cuvîntul. Problema votului universal fusese abordată de el încă din primii ani ai activității sale publicistice, socotind-o „cea mai însemnată reformă ce se poate aduce populației muncitoare de la sate și orașe“. reformă care va permite claselor asuprite să „scape de robia politică și economică a claselor stăpînitoare“. El aprecia că este o mare nedreptate ca 5 milioane de muncitori să nu aibă un reprezentant în

Parlamentul țării. În aceste condiții era firesc ca acest for superior să adopte legi care să apere interesele burgheziei și moșierimii.

Viguroasele chemări adresate muncitorilor în perioadele campaniilor electorale la care participa și Partidul Social-Democrat demonstrau tăria convingerilor sale în victoria cauzei proletariatului, credința neclintită în idealul pentru care lupta partidul muncitorilor. Și acest crez al său îl făcea cunoscut maselor de muncitori, mobilizându-le la acțiune, însuflindu-le dorința de luptă. „Acum, în preajma alegerilor — scria el în anul 1911 —, cetățenii pot vedea și mai clar că partidele boierești nu merită nici o încredere, fiindcă preocuparea lor nu este de a ridica poporul la o stare culturală și materială bună, ci vor să-l țină sub călcii“. Prin gazetă, prin participarea la întrunirile muncitorești, prin lămuririle pe care le dădea la sediul clubului, în calitate de membru în comitetul electoral, D. Marinescu se străduia să contribuie, alături de ceilalți fruntași ai mișcării muncitorești, la lupta pentru afirmarea cit mai puternică a clasei muncitoare, în frunte cu partidul său, în viața politică a României.

Ca o manifestare a încrederii de care se bucura între muncitori, în alegerile parlamentare din anul 1911 numele lui D. Marinescu se afla pe lista candidaților P.S.D. pentru Colegiul II de Cameră București. În timpul campaniei electorale el a popularizat programul partidului și a susținut necesitatea alegerii reprezentanților muncitorilor în parlamentul țării. Deși nu a obținut numărul necesar de voturi pentru a fi ales, participarea sa la aceste alegeri are o semnificație deosebită. D. Marinescu aflându-se printre primii muncitori din țara noastră care au figurat pe listele de candidați în alegerile parlamentare de la începutul secolului al XX-lea, alături de oameni politici consacrați.

Orator și propagandist talentat, dotat cu mare putere de muncă, Dimitrie Marinescu a socotit întotdeauna ca o datorie a sa de a fi în mijlocul muncitorilor atunci când aceștia aveau nevoie de îndrumări, de sfaturi în lupta lor. Astfel, cu prilejul grevei muncitorilor cizmari din București din 1909, prin cuvântări la întrunirile muncitorești, prin articole publicate în „România muncitoare“, i-a îmbărbătat pe greviști, a chemat muncitorimea Capitalei la solidaritate cu cei aflați în luptă. În vara anului 1910, când s-a desfășurat greva generală a tipografilor din București, ca o dovadă a încrederii de care se bucura în rindul muncitorilor, el a fost ales ca președinte al

comitetului de grevă însărcinat cu conducerea luptei.

Datorită activității sale, D. Marinescu și-a atras prigoana și persecuțiile autorităților burghezo-moșierești. Arestat în timp ce ieșea de la o întrunire ce avusese loc la cercul „România muncitoare“, în mai 1910, el a fost condamnat, împreună cu I. C. Frimu și Gh. Cristescu, și întemnițat la închisoarea Văcărești. Suferințele și nedreptățile pe care le-a îndurat sînt descrise în broșura pe care a publicat-o după ieșirea din temniță, intitulată „Treizeci de zile la Văcărești“.

Dovedindu-se înzestrat cu calități deosebite de militant revoluționar, D. Marinescu a fost trimis de către conducerea partidului, în anul 1911, în Germania, pentru a studia organizarea Partidului social-democrat din acea țară. Credincios convingerilor sale socialiste, el s-a achitat cu cinste și seriozitate de această sarcină. A lucrat la tipografia ziarului „Vorwärts“, organul de presă al socialiștilor germani, și a urmărit cu atenție modul de organizare și activitatea desfășurată atît de P.S.D. din Germania, cît și de mișcarea lucrătorilor tipografi din această țară. Referindu-se la perioada cît a stat în Germania, el scria în octombrie 1912: „Muncesc în mod cinstit ca orice lucrător, pentru a-mi procura existența zilnică și a avea frumoasa ocazie ca să învăț ceva din experiențele colegilor noștri și ale muncitorilor în general“. El a urmărit îndeaproape viața și lupta muncitorilor germani, manifestările politice și sindicale ale acestora, a cunoscut personal pe fruntașii mișcării socialiste germane, a studiat cu atenție și perseverență lucrările bazate pe ideile socialismului științific, completîndu-și cultura marxistă.

În cei trei ani de stagiul în Germania a trimis în țară corespondențe pentru ziarul central „România muncitoare“ și pentru organul de presă al sindicatului tipografilor — „Foaia artelor grafice“, în care analiza aspecte semnificative din mișcarea sindicală din Germania și prezenta lucrările diferitelor congrese și conferințe socialiste. La moartea militantului social-democrat german August Bebel, D. Marinescu, împreună cu C. Dobrogeanu-Gherea, au alcătuit delegația mișcării muncitorești din România care a participat la funeralii.

Întors în țară, la începutul anului 1914, D. Marinescu a participat la Congresul sindical de la Ploiești din ianuarie 1914 și apoi la Congresul P.S.D. din România, ținut la București în aprilie același an, la care a fost ales membru al Comitetului Executiv. În ședința Comitetului Executiv al partidului din 28 aprilie 1914, lui Dimitrie Marinescu i s-a încredințat, în semn de înaltă recunoaștere a calității-

lor sale de organizator și propagandist socialist, funcția de secretar al P.S.D. din România, pe care a deținut-o pînă la sfîrșitul vieții sale. În această calitate el a desfășurat o activitate susținută pentru întărirea organizatorică a partidului, în condițiile în care în Europa se aprinseseră flăcările primului război mondial imperialist.

În această calitate el a participat la numeroase întruniri muncitorești, a publicat articole în ziarele și revistele socialiste, în care susținea cu ardoare ideea întăririi rîndurilor partidului. Astfel, în articolul „Importanța Partidului Social-Democrat din România”, publicat în „Calendarul muncii” din 1915, el expunea scopurile și sarcinile partidului, subliniind că fiecare muncitor trebuie să lupte în rîndurile acestuia, „să-l ajute în luptele lui pentru cucerirea puterii politice și pentru sfărîmarea alcătuirii nedrepte de azi”. De asemenea, el insistă asupra faptului că „fiecare membru al partidului să devină un propagandist, un luptător devotat al transformării societății de azi”. Frecvent el s-a deplasat în centrele muncitorești din țară (la Bacău, Turnu Severin, Tulcea, Galați) și, cu energia care îl caracteriza, a ajutat la consolidarea organizațiilor dîndu-le, în numele conducerii partidului, îndrumările necesare.

D. Marinescu s-a remarcat și ca un luptător consecvent pentru afirmarea partidului clasei muncitoare în viața social-politică a țării, pentru cucerirea, în folosul proletariatului, a dreptului de vot universal, pentru participarea la alegerile parlamentare. S-a pronunțat, totodată, cu fermitate pentru intensificarea mișcărilor revendicative muncitorești în vederea îmbunătățirii situației economice a maselor.

În privința poziției partidului față de primul război mondial, a militanților săi de seamă, între care și D. Marinescu, poziție exprimată prin manifeste, articole de presă, la întruniri și demonstrații muncitorești, este știut faptul că socialistii români au demască caracterul imperialist al războiului declanșat de marile puteri, arătînd că acesta era rezultatul tendinței de subjugare a capitalismului, „care a tirat popoarele Europei în flăcările mistuitoare ale războiului ce se desfășoară”.

D. Marinescu a explicat de pe poziții de clasă scopurile războaielor, arătînd cui folosească și ce reprezintă ele pentru popor, pentru clasa muncitoare, cei care sînt obligați să poarte povara uriașului conflict: „Ei sînt aceia care, după ce plătesc biruri pentru întreținerea armatelor, tot lor li se cere să-și verse singele, să lase familiile în dureri și mizerie, pentru interesele celor care trîndăvesc și guver-

nează”. Pentru România, singura politică ce corespundea intereselor sale naționale era neutralitatea față de marea confrăcție mondială, politică urmată și de guvern în anii 1914—1916.

Această atitudine a fost puternic afirmată și susținută în cadrul marilor forumuri muncitorești interne și internaționale — Congresul extraordinar al P.S.D. din România din august 1914, a doua Conferință socialistă interbalcanică din iulie 1915, Conferința de la Zimmwewald din septembrie 1915 și Congresul din octombrie 1915 al partidului (ale cărei lucrări au fost prezidate de Dimitrie Marinescu, care a prezentat și raportul de activitate al Comitetului Executiv al P.S.D.R.).

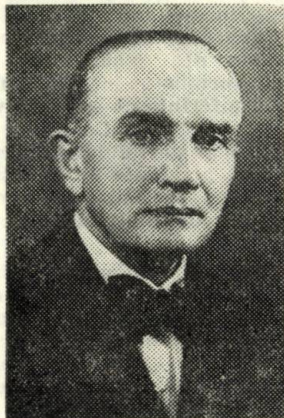
După intrarea României în război, în august 1916, din dorința înlăptuirii dreptului de veacuri al poporului nostru — eliberarea teritoriilor românești de sub dominația Austro-Ungariei și unirea lor cu Țara, mișcarea noastră revoluționară s-a situat pe poziția patriotică a susținerii efortului militar al țării, a apărării independenței și suveranității sale. Mobilizat și trimis pe front, în cadrul Regimentului 83 infanterie, D. Marinescu a participat la luptele de la Turlucaia, salvîndu-și cu greu viața, apoi la cele din munții Buzăului, împotriva trupelor germane invadatoare. La 19 octombrie 1916 el a căzut în luptă, fiind printre primii din lungul șir de eroi din rîndurile proletariatului care și-au dat viața pentru apărarea patriei în cei doi ani de război drept purtat de România (1916—1918).

Prin moartea sa, mișcarea muncitorească din țara noastră a pierdut un militant revoluționar de seamă, o figură prominentă de luptător consecvent pentru cauza poporului și a patriei. La trei ani de la moartea sa, I. Sion scria în „Socialismul” din 25 octombrie 1919: „D. Marinescu a făcut parte din acea elită de muncitori români care prin muncă și sacrificii personale și-a apropiat cunoștințe temeinice socialiste pe care le-a pus în serviciul clasei sale, le-a răspîndit în mase.”

Viața și activitatea lui Dimitrie Marinescu, fiu credincios al clasei muncitoare din patria noastră, au rămas permanente vii în conștiința poporului român, iar cel mai înalt omagiu ce poate fi adus personalității sale, tuturor eroilor ridicați din sinul clasei muncitoare, este împlinirea țelurilor mărețe care le-au înnobilit munca și lupta pentru transformarea socialistă a societății românești, pentru progresul și prosperitatea României socialiste.

MIHAIL MACAVEI

(1882—1965)

Printre numeroșii intelectuali care, în epoca istorică de puternică efervescență revoluționară inaugurată de Marea Unire din 1918, s-au atașat profund de mișcarea muncitorească, devenind militanți de seamă ai acesteia și, din 1921, ai Partidului Comunist Român, un loc de frunte îl deține Mihail Macavei.

Născut la 7 noiembrie 1882, în Turnu Severin, el descindea dintr-o familie instărită, care s-a străduit și a reușit să-i dea o educație aleasă. Pe cînd urma clasele primare, portul dunărean cunoștea, ca și alte orașe ale țării, aspecte inedite ale vieții politice. Muncitorii, organizați în cluburi socialiste și în sindicate, aparținînd partidului politic proletar, își afluau un rost al lor, în lumea inegalității sociale de atunci. Ei dezbăteau probleme care-i priveau și scrutau viitorul lor și al țării. Turnu Severin devenise, încă de atunci, un important centru al mișcării muncitorești din România.

Continuă școala la Craiova, absolvind liceul la începutul veacului nostru, după care pleacă la Paris, unde urmează cursurile Facultății de drept — una din cele mai prestigioase instituții de învățămînt universitar de profil din lume. Student fiind, citește mult din scrierile vremii și află, pentru înfiia oară, de bogăția de idei cuprinse în lucrările socialiste, pe care le studiază cu interes. Contactul cu noutatea concepțiilor socialiste îi lărgeste considerabil orizontul intelectual, îl face să reflecteze mai profund asupra problemelor vremii.

În 1912 obține în mod strălucit doctoratul în drept, răsplătită binemeritată a ani-

lor de studii intense din capitala Franței. Se reîntoarce în țară în cursul aceluiași an și, așa cum proceda orice avocat al vremii, mai ales cînd era și licențiat în drept la Paris, se lansează în viața politică, încadrîndu-se în Partidul național-liberal. Cariera sa politică părea definitiv asigurată prin alegerea ca deputat de Mehedinți în Parlament, în alegerile din 1914.

Experiența dureroasă a primului război mondial la care România a participat, în anii 1916—1918, din dorința fierbinte de înfăptuire a statului național unitar, frontul, situația mizeră a maseilor, marile mișcări sociale și naționale de pretutindeni, prăbușirea unei lumi bazată pe forță și asuprire — cum au fost imperiile austro-ungar și țarist —, victoria luptei popoarelor asuprite, revoluțiile socialiste și alte profunde transformări social-politice i-au clătinat convingerile sale de pînă atunci, l-au îndepărtat de partidul în rîndurile căruia activase. În consecință, a părăsit Partidul național-liberal; împreună cu alți 16 deputați, și-a adus contribuția la întemeierea, la începutul anului 1918, pe cînd se afla la Iași, a Partidului muncii, formațiune cu programul politic cel mai avansat dintre toate partidele politice burgheze românești existente la acea dată. Activitatea sa în cadrul noului partid este însă de scurtă durată, Partidul muncii neoferindu-i terenul propice și așteptat pentru concretizarea ideilor sale politice, aflate într-un proces de apropiere tot mai evidentă de cele socialiste.

Anul 1918 avea să fie momentul hotărîtor în fixarea drumului politic al lui Mihail Macavei. În decembrie 1918 el aderă la mișcarea muncitorească, devenind membru al Partidului socialist. Era vremea cînd organizațiile muncitorești, în condițiile reîntregirii României în hotarele sale firești, își desfășurau activitatea la nivel național, devenind curînd o forță puternică în viața social-politică românească. Sutele de mii de muncitori organizați în Partidul socialist și în sindicate erau expresia acestei forțe, recunoscute și apreciate de cele mai promeminente personalități politice și culturale românești din acea epocă.

Evoluția lui Mihail Macavei în mișcarea muncitorească a fost identică cu aceea a militanților revoluționari, conștienți de propria lor datorie și menire de luptători pentru cauza proletariatului român, care nu au făcut compromisuri, nu au cedat niciodată, indiferent de pe-

rioadele pe care le-au traversat. În plus, el mai avea și meritul de a-și fi pus o bună parte a veniturilor de care dispunea în slujba crezului său politic, sprijinind material mișcarea socialistă și apoi Partidul Comunist Român.

Mihail Macavei a fost un înzestrat gazetar, conferențiar, propagandist, apărător în procesele comuniste, un activist de frunte al mișcării muncitorești din România. Era o fire deschisă, comunicativă, un bun camarad, la care tovarășii săi de luptă găseau un cuvânt de apreciere și încurajare.

Statornic atașat locurilor natale, Mihail Macavei și-a desfășurat activitatea îndeosebi la Turnu Severin, alături de muncitori revoluționari ca Ioan Elena, State Ciuhurezu, Ioan Palade și alții. Era prezent în mijlocul muncitorilor din port, la atelierele C.F.R. din localitate, la Casa poporului, unde conferența pe teme privind viața și lupta lucrătorilor sau împărtășea auditoriului cunoștințe folositoare privind istoria și literatura română, evoluția situației politice interne și internaționale ș.a.

În octombrie 1920, cînd muncitorimea întregii țări s-a ridicat la luptă cerîndu-și drepturile sale legitime, Mihail Macavei se afla angajat plenar în activitatea revoluționară. La 27 octombrie 1920, în condițiile măsurilor represive adoptate de autorități împotriva participanților la greva generală, el a fost arestat. Cunoștea, astfel, pentru întia oară, condițiile de detenție. După eliberare, Mihail Macavei n-a ezitat să se angajeze cu aceeași convingere și devotament în lupta revoluționară.

În cadrul mișcării muncitorești din România, atunci, erau dezbătute în profunzime aspecte teoretice și practice importante, al căror obiectiv îl constituia făurirea Partidului Comunist Român, pe temelile României întregite, partid cu ramificații în toată țara, reprezentînd aspirațiile maselor muncitoare, interesele fundamentale ale națiunii române.

La deschiderea lucrărilor întîiului forum al comunistilor români — Congresul din mai 1921 —, avocatul Mihail Macavei, împreună cu muncitorul Ioan Elena, reprezentau organizațiile socialiste din Mehedinți. Mihail Macavei a fost ales membru în secretariatul Congresului, președinte ale Comisiei de rezoluții, precum și președinte al Comisiei de validare, în această ultimă învestitură susținînd, în după amiaza zilei de 8 mai 1921, raportul referitor la validarea mandatelor delegaților.

În ziua următoare, el făcea parte din delegația desemnată de Congres pentru a trata cu reprezentanți ai Ministerului de Interne redeschiderea sediului central al

secțiunii București a Partidului socialist. Demersul s-a soldat cu succes, astfel încît, în continuare, lucrările Congresului, începute la redacția ziarului „Socialismul“, s-au desfășurat la sediul din strada Sf. Ionică nr. 12.

După cum se știe, dezbaterile Congresului au fost întrerupte, la 12 mai 1921, ca urmare a intervenției autorităților, care au arestat delegații ce votaseră afilierea fără rezerve a Partidului Comunist Român la Comintern. Mihail Macavei se număra printre aceștia. El a fost încarcerat în închisoarea Văcărești, de unde, împreună cu alți 53 militanți comuniști, înainta, la 2 iunie 1921, un memoriu Adunării deputaților, în care protesta împotriva întreruperii lucrărilor Congresului și cerea eliberarea congresiștilor arestați.

În decembrie 1921, Mihail Macavei era eliberat din închisoare. Condițiile de activitate erau dificile, dar se cerea întărirea organizatorică a rîndurilor Partidului Comunist Român. El face parte, împreună cu alți militanți comuniști de frunte, din prima conducere a P.C.R. — Comitetul Executiv provizoriu. După adoptarea hotărîrii privind reparația „Socialismului“, M. Macavei s-a numărat printre cei care au asigurat, în acea vreme, tipărirea organului central de presă al Partidului Comunist Român.

Imperativele vremii impuneau consolidarea P.C.R. și Mihail Macavei s-a pronunțat hotărît pentru realizarea acestui obiectiv, concomitent cu întărirea sindicatelor, lărgirea colaborării, în front unic, dintre muncitorii comuniști și socialiști. „Azi toți simțim aceeași nevoie de organizare — afirma militantul comunist la întrunirea muncitorească din 25 decembrie 1921 din sala „Grivița“ (București) —, azi și centriști și comuniști vă spunem: intrați în sindicate“. Ideea organizării era reluată în articolul semnificativ, intitulat Organizarea, publicat în „Socialismul“ din 4 ianuarie 1922, cînd publicistul revoluționar sublinia cerința stringentă ca partidul să fie organizat, „ținînd seama de condițiile și particularitățile istorice ale țării“.

Un moment important în activitatea Partidului Comunist din acea perioadă l-au reprezentat alegerile parlamentare din martie 1922. Candidat al P.C.R. pentru Adunarea deputaților, pe lista înaintată la Ilfov, Mihail Macavei a luat parte la numeroase întruniri desfășurate în timpul campaniei electorale (la Craiova, București și în alte localități), prilej de reafirmare a crezului său comunist, de propagare a ideilor revoluționare.

În perioada care a urmat, Mihail Macavei a desfășurat o intensă și multilate-

rală activitate : a luat parte la dezbaterile procesului din Dealul Spirii, apărându-și tovarășii de luptă ; între 9—12 aprilie 1922 a participat la lucrările Conferinței de partid, organizată la locuința sa din București ; la 4 august același an era prezent la ședința Comitetului Executiv provizoriu al Partidului Comunist Român, în calitate de membru al acestuia ; se află, de asemenea, printre participanții la lucrările Congresului al II-lea al P.C.R., desfășurat în octombrie 1922, la Ploiești, când a fost ales membru în Comisia de control a C.C. al P.C.R. ; a activat, de asemenea, în cadrul Comisiei agrare a conducerii partidului, începând din februarie 1923 ș.a. El desfășoară în această vreme și o apreciată muncă în cadrul Comitetului Central de ajutare de pe lângă Comisia generală a sindicatelor din România.

Cu prilejul lucrărilor Congresului al III-lea al P.C.R., care au avut loc în august 1924 la Viena, Mihail Macavei, deși n-a participat la forumul comunist, a fost desemnat, împreună cu Al. Dobrogeanu-Gherea și cu țăranul prahovean Nicolae Lambru, în Comisia agrară a Comitetului Central al partidului.

Când P.C.R. era scos în afara legii — în anul 1924 — Mihail Macavei s-a numărat printre activiștii comuniști care au primit sarcina de a activa legal, atît pentru faptul că era avocat, cît și pentru motivul că relațiile sale cu anumite cercuri politice puteau ajuta partidul în acele împrejurări grele. De altfel, el s-a arătat un adept convins al îmbinării muncii legale cu cea ilegală, respingînd pozițiile sectariste ale unor militanți care se pronunțau numai pentru activitate desfășurată în condiții de ilegalitate. Este unul dintre inițiatorii făuririi Blocului muncitoresc-țăranesc (B.M.T.) — organizație politică revoluționară legală de masă — și unul dintre conducătorii acesteia, ales în cadrul primei sale conferințe, desfășurată la Turnu Severin în 1926.

În activitatea politică a B.M.T., alegerile comunale din februarie 1926 au constituit un important moment de verificare a orientării sale politice, a influenței exercitate în masele muncitoare. Alegea la 27 candidații ai Blocului, între care și Mihail Macavei, în consiliile comunale a reprezentat o expresie a liniei realiste a P.C.R. de promovare largă a activității legale în rîndul maselor. Mihail Macavei a candidat și în alegerile parlamentare generale din 1927 și 1928, tot pe liste ale B.M.T., fără însă a se reedita succesul din 1926, ca urmare a orientării tot mai rigide adoptată de Bloc, consecință a accentuării presiunilor exercitate de Comintern asupra P.C.R. Aceste ma-

nifestări din activitatea B.M.T. au coincis cu modificarea orientării politico-tactice a P.C.R., datorată aceluiași cauze, modificare care nu a întrunit adevîrnea activului său de bază, din care făcea parte și cunoscutul militant revoluționar Mihail Macavei.

Reevaluarea critică a poziției P.C.R. începînd cu anul 1931, a revitalizat partidul, i-a întărit legăturile cu masele, făcîndu-l apt să răspundă comandamentelor evoluției mișcării muncitorești din acea vreme, a societății românești în general. În acest context, evenimentele revoluționare de la începutul anului 1933 au găsit partidul într-o amplă și energică acțiune de organizare și conducere a proletariatului împotriva capitalului autohton și străin. În timpul desfășurării memorabilelor bătălii sociale, chiar în ziua de 16 februarie 1933, feroviarilor din Turnu Severin, la îndemnul lui Mihail Macavei și al altor militanți comuniști, au organizat acțiuni de solidaritate cu celeriiștii din Capitală. A doua zi a fost organizată o grevă demonstrativă a lucrătorilor de la Atelierele C.F.R. din localitate în sprijinul luptei muncitorimii bucureștene.

În anii ce au urmat, în condițiile creșterii pericolului fascist extern și intern, Mihail Macavei s-a aflat printre inițiatorii și organizatorii Blocului pentru apărarea libertăților democratice, organizație legală de masă aflată sub conducerea Partidului Comunist, precum și printre membrii fondatori ai Biroului juridic al P.C.R., menit a asigura asistența juridică a militanților comuniști în procesele în care erau implicați.

Un eveniment de răsunet a avut loc în februarie 1936, cînd forțele democratice, sprijinite de comuști și social-democrați, au ieșit victorioase în alegerile parlamentare parțiale din județele Mehedinți și Hunedoara. În calitate de membru al conducerii Blocului democratic, Mihail Macavei a luat parte la pregătirea și desfășurarea alegerii din Mehedinți, a rostit cuvîntări în cadrul întrunirilor organizate cu acest prilej, astfel încît, în victoria obținută în aceste alegeri de forțele democratice, se încorporează și aportul comunistului severinean.

Adversar hotărît al fascismului, Mihail Macavei s-a ridicat împotriva gravului pericol pe care îl constituia această ideologie nocivă, ca și împotriva organizațiilor ce o promovau. Prin articolele publicate în gazeta antifascistă „Blocul”, el a efectuat analize asupra cauzelor ascensiunii pericolului fascist, asupra consecințelor pe care le avea această situație asupra țării și a umanității, în general, subliniind, totodată, primejdia subjugării României de către Germania hit-

leristă. El releva că cerința fundamentală a acelui moment consta în lupta hotărâtă împotriva fascismului, luptă care, pentru a fi eficientă, trebuia desfășurată în comun de către toate forțele democratice și progresiste. „Pentru a împiedica trădarea, pentru a opri fascizarea țării și primejdia războiului... — releva el — forțele democratice trebuie să înțeleagă momentul istoric, să stea gata și să se unească într-un front popular pe întinsul României“.

Nici în împrejurările grele ale dictaturilor regală și antonesciană, Mihail Macavei, comunistul călătorește în focul luptei revoluționare, n-a încetat să desfășoare activitate comunistă. Prestigiul de care se bucura în rândul muncitorilor, dobândit prin muncă și luptă neobosite, au făcut ca, în anul 1939, să fie desemnat în conducerea breslelor din Turnu Severin.

Odată cu instaurarea dictaturii antonesciene, militantul comunist Mihail Macavei, împreună cu numeroși tovarăși de luptă, a fost internat mai întâi în lagărul de la Miercurea Ciuc, apoi i s-a fixat domiciliu obligatoriu în comuna Vlădaia (județul Mehedinți).

Victoria insurecției din august 1944, început al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, a reprezentat împlinirea idealului său, ca și al tuturor celor care luptaseră

și luptau sub stindardul Partidului Comunist.

În noile condiții istorice, când poporul român își dăra propriul destin, Mihail Macavei a fost chemat să răspundă unor noi și importante sarcini pe linie de partid și de stat. A lucrat în cadrul Comitetului regional Oltenia al P.C.R., apoi în conducerea Uniunii patrioților. Timp de câțiva ani s-a aflat la Londra, în calitate de ministru plenipotențiar al României, iar la întoarcerea în țară a deținut, până la încetarea sa din viață, survenită la 15 noiembrie 1965, funcția de președinte al Institutului român pentru relațiile culturale cu străinătatea.

Mihail Macavei a personificat, ca atitudine alții, militantul conștient de datoria sa față de societate, față de poporul cărui îi aparținea, față de cei care, prin munca lor de zi cu zi, asigurau progresul patriei. El a fost un militant, un revoluționar convins, care și-a identificat viața și munca sa cu lupta proletariatului, oferindu-i cu dărnicie tot ce a avut mai nobil și înălțător ca om, ca cetățean, ca intelectual. A fost un învingător, deoarece clasa căreia i-a închinat forța sa spirituală și activitatea sa neostenită era chemată de istorie să învingă și a învins, clădind o nouă lume în vatra multimilenară a poporului român.

T. FLORIAN

VASILE CONTA

(1845—1882)

Gînditorul materialist Vasile Conta, creatorul primului sistem filozofic din cultura românească și unul dintre inte-

lectualii români care au aderat la Internaționala I, face parte din galeria marilor personalități ale științei și culturii naționale din perioada făuririi României moderne. Opera sa filozofică îl situează, totodată, între gînditorii de talie europeană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, sistemul elaborat de V. Conta constituind o expresie filozofică originală — favorizată de condițiile interne ale țării noastre — a progreselor cunoașterii științifice și filozofice de la mijlocul veacului trecut. De asemenea, activitatea politică a lui Vasile Conta a fost pusă în slujba modernizării României, a dezvoltării ei independente, urmărind, în același timp, emanciparea economică și socială a maselor muncitoare, afirmarea ideilor înaintate ale socialismului în țara noastră.

Vasile Conta s-a născut la 15 noiembrie 1845, în satul Ghindăoani, județul Neamț, într-o familie numeroasă. Tatăl său, Grigore Conta — fost negustor de vite,

arendas de moșii, institutor și chiar preot, părăsind, în cele din urmă, rindurile clerului —, era el însuși un raționalist și un „spirit răzvrătit“, care nu s-a împăcat cu dogmele religiei.

După absolvirea școlii din Tg. Neamț, Vasile Conta a urmat, începând din 1858, cursurile liceului din Iași, pe care le-a terminat în 1868, după o întrerupere de câțiva ani, timp în care și-a câștigat existența ca suflor într-o trupă ambulantă de teatru. Tot atunci a scris și primele versuri, precum și o piesă, care nu s-a păstrat, inspirată din viața haiducilor. Pentru a se putea înscrie la Facultatea de drept, după terminarea liceului, se vede silit să se angajeze ca pedagog la școala recent absolvită.

În 1869 „Societatea pentru încurajarea junimii române la învățătură“ — creată nu cu mult înainte de un grup de intelectuali în scopul de a ajuta la formarea cadrelor superioare necesare industriei și administrației țării pornite pe drumul modernizării — îi acordă o bursă pentru Belgia. Acceptarea brusei îi impune obligația de a urma studii economice, dar tinărul Conta a făcut eforturi spre a termina și facultatea de drept începută la Iași. Și, într-adevăr, el reușește, în anii cîț studiază la Institutul de comerț din Anvers, să obțină titlul de candidat în drept la Universitatea din Bruxelles (1870), iar la un an după absolvirea Institutului de comerț primește titlul de doctor în drept (1872). Un asemenea efort a zdruncinat sănătatea tinărului Conta, astfel că a trebuit să plece în Italia pentru a opri evoluția bolii de plămîni contractată în aceste condiții.

În anii petrecuți în Belgia a avut loc un eveniment de seamă în istoria omenirii — proclamarea Comunei din Paris — care a găsit ecou și simpatie la tinărul Conta. Asociația studențească pe care o conducea și-a manifestat solidaritatea cu proletariatul francez. De asemenea, el s-a făcut remarcant și „în întrunirile Internaționalei“. Demn de semnalat este faptul că, după întoarcerea în țară, Conta a luat legătură cu organizația socialistă din Iași, fapt confirmat de ziarul socialist „Înainte“ (la 26 octombrie și 2 noiembrie 1880), care îl consideră „socialist de principii și convicție“ ce a activat în „Asociația internațională a lucrătorilor“.

În 1872, după terminarea studiilor, Conta a ocupat postul de profesor la catedra de drept civil de la Universitatea din Iași, desfășurînd o activitate multilaterală : a ținut cursuri, a tradus și adnotat legi, a practicat avocatura.

Între anii 1875 și 1879, Vasile Conta și-a concentrat forțele asupra elaborării

și publicării unor lucrări filozofice materialiste, inspirate din realizările cunoașterii științifice din vremea sa. Gîndirea sa filozofică s-a format în condițiile orientării materialiste a științelor naturii în plină afirmare după crearea universităților din Iași (1860) și București (1864), precum și sub influența ideologică a forțelor sociale și politice care acționau în vederea dezvoltării industriei naționale, a comerțului autohton și, în genere, militau pentru modernizarea României.

Activitatea sa în domeniul filozofiei este cu atât mai impresionantă cu cît a durat numai cîteva ani. În 1875—1876 a publicat în revista ieșeană „Convorbiri literare“ prima sa lucrare filozofică, Teoria fatalismului, care a apărut în volum în 1877, în limba franceză, la Paris și Bruxelles. Pînă la 1879, cînd își face intrarea în viața politică, mai publică încă două lucrări filozofice în aceeași revistă : în 1876—1877 a văzut lumina tiparului Teoria undulațiunii universale, în 1879 — Încercări de metafizică, apărută imediat și în volum separat în limba română, și, în 1880, în limba franceză, la Bruxelles, cu titlul definitiv Introducere în metafizică. Alte lucrări s-au editat în limba franceză, după moartea lui Conta: Originea speciilor, în 1888, la Iași, și Teoria undulațiunii universale, în 1895, la Paris. Unele lucrări, rămase neterminate, au fost publicate postum, în 1888 și, respectiv, în 1890, în limba română și franceză, și anume Întieile principii care alcătuiesc lumea și Bazele metafizicii. Postum i-au apărut Însemnările (1885) și Cugetările (1908).

Cu toate că și-a publicat operele filozofice în revista „Convorbiri literare“, el însuși frecventînd, din 1873, ședințele „Junimii“, Conta nu a fost junimist nici în concepție, nici în politică. De altfel, printre junimiști se aflau mai mulți prieteni ai lui Conta, foști colegi de școală, de care era apropiat și sub raport politic : Ion Creangă, A.D. Xenopol, G. Panu.

Vasile Conta a ținut și „prelecțiuni populare“, organizate sub auspiciile „Junimii“, dar și-a ales teme care i-au dat posibilitatea să expună concepțiile proprii : „Materialismul“, „Fetșișmul“, „Starea economică“ etc. Mihai Eminescu, pe atunci redactor la „Curierul de Iasi“ și membru al „Junimii“, a scris în termeni elogioși despre aceste conferințe, relevînd originalitatea filozofului : „D. Conta, ca scriitor, e din numărul acelor puțini care nu reproduc numai idei nerumegate din cărți străine, ci gîndesc mai cu seamă singuri ; apoi, d-sa mai are talentul de a expune foarte clar materiile cele mai grele, fără ca prin această

limpezime obiectul să piardă ceva din însemnătatea sa". Cunoscuta revistă socialistă „Contemporanul”, care-l considera pe Vasile Conta drept „unul din cei mai adinci cugetători ai veacului”, semnală influența puternică a prelegerii sale despre fetișism: „De la data acestei lecții a fost aruncată sămînța ateismului în toate școlile din Iași și de atunci se vede cum crește influența acestor idei”.

Intrarea lui Vasile Conta în viața politică activă s-a produs imediat după războiul de independență, atunci cînd a fost ales deputat din partea „fracțiunii libere și independente” din Iași, grupare politică de orientare liberală-radicală.

Luînd ca bază teoretică a activității politice tezele filozofiei sale materialiste, care puneau un accent deosebit pe practică, pe experiență, Conta a acordat o mare importanță dezvoltării industriei, considerînd că „progresul intelectual cel mai real” se întîlnește la popoarele industriale. Toate acțiunile sale politice se inseriau pe linia modernizării țării noastre, a apărării integrității țării și a respectării independenței naționale.

În 1880 Conta a acceptat postul de ministru al instrucțiunii publice în guvernul condus de I. Brătianu, explicînd hotărîrea sa în felul următor: „Trebuie să primesc, căci au nu fac politică din ambiția de a parveni, ci la mine politica e un mijloc de a aduce mai repede îmbunătățiri mulțimii. Mulți mă consideră socialist și ateu. Brătianu însuși mi-a spus că numirea mea va fi o sfidare a principiilor liberale”. Intenția sa era să realizeze o reformă democratică a învățămîntului românesc, înaintînd ca atare un proiect ce nu a fost acceptat, fapt care l-a determinat să-și prezinte demisia.

Reorganizarea învățămîntului propusă de Vasile Conta urmărea, pe lîngă asigurarea instrucțiunii generale pentru fiecare român, „cîștigarea unei profesii cu care să poată lupta pe terenul economic”. Proiectul prevedea crearea unor școli profesionale „cu scopul de a introduce în țară toate meseriile de atelier”, înființarea unor școli de comerț, de industrie — construcție și mecanică, mineralogie și metalurgie, chimie industrială —, școli de agricultură și, în genere, instituții de învățămînt cu caracter practic. Proiectul înlătura religia ca obiect de învățămînt din licee și punea un accent deosebit pe predarea obiectelor „din punct de vedere cu totul științific”. De asemenea, la Facultatea de litere era prevăzut și un curs de istorie critică a religiilor.

În procesul de modernizare a țării noastre, susținut de forțele sociale progresiste din a doua jumătate a secolului

trecut, se încadra și concepția lui Conta privind dezvoltarea agriculturii. Într-o scrisoare din 1881 (trimisă din străinătate, unde plecase să-și îngrijească sănătatea) el se pronunța pentru o agricultură modernă, de tip capitalist, bazată pe introducerea mașinilor și pe eliberarea țăranilor de îndatoririle de tip semifeudal față de moșieri.

Vasile Conta s-a impus contemporanilor ca un gînditor original, preocupat să dezvolte și să completeze sistemul gîndirii materialiste europene, generalizînd filozofic noile descoperiri și teorii științifice ale veacului, începînd cu cele din domeniul chimiei și biologiei și mergînd pînă la cele din statistică, economie politică, istorie. Ideea fundamentală a concepției sale filozofice este afirmarea caracterului material al lumii și a primordialității materiei față de conștiință. Acum, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Conta își propune drept țel, în primele lucrări: 1. să fundamenteze materialismul și determinismul în domeniul fenomenelor sociale și al celor psihice, folosind date noi, furnizate de economia politică, statistică și, respectiv, chimia organică, fiziologia nervoasă superioară, darvinismul etc.; 2. să fundamenteze teoria undulației universale, o teorie generală a dezvoltării lumii.

Demn de remarcat e faptul că Vasile Conta a sesizat importanța ideii dezvoltării pentru filozofie, a întrevăzut posibilitatea ca ea să devină una din problemele de bază ale gîndirii filozofice și, îmbrățișînd-o, a venit cu interpretări originale, depășindu-i pe materialistii vulgari, incapabili de noi teoretizări filozofice, sau pe reprezentanții evoluționismului plat, care extrapolau principiul evoluției organice în alte domenii, fără a sesiza bogata problematică filozofică ce decurge din el. Gînditorul român a susținut ideea dezvoltării pe plan universal, insistînd asupra apariției continue a unor forme noi ale materiei, deosebite calitativ de cele precedente, astfel că „evoluția ondulatorie” nu reprezintă o teorie a ciclurilor, ci rămîne o teorie a evoluției progresive a naturii, societății și gîndirii, o teorie a dezvoltării.

Teoria lui Conta asupra dezvoltării cere să fie examinată atitudinea sa față de dialectică, față de reprezentanții acesteia. Utilizează el termenul de dialectică? Este Conta receptiv față de formele anterioare ale dialecticii? Expunînd foarte succint evoluția filozofiei clasice germane, gînditorul român scrie următoarele în legătură cu Hegel (care este citat de mai multe ori în opera sa): „El [Hegel] nu disprețuia studiul empiric, ca predecesorul său Schelling. Dar și el a

dedus existența naturii din cugetarea abstractă, zicind că ideea în libertatea sa absolută se hotărăște să iasă afară dintr-însa și să se facă natură. Aceasta din urmă fiind ideea afară dintr-însa nu e strins legată ca logică și nu poate fi recunoscută numai pe cale dialectică (subl. ns.). De aceea e folositor și studiul empiric. Termenul dialectică folosit aici are semnificația de metodă logic-deductivă și nu pare — la prima vedere — să indice o apreciere a dialecticii hegeliene. Constatarea e oarecum surprinzătoare, dacă avem în vedere cea de-a doua componentă a sistemului lui Conta. Dar în opera filozofului român întâlnim și alte referiri la Hegel, mai edificatoare pentru lămurirea problemei cercetate: „Hegel a susținut, cu multă dreptate, că aceleași legi ale logicii care prezidează la formarea ideilor în mintea unui individ prezidează asemenea și la formarea ideilor unui popor sau a omenirii întregi în cursul veacurilor“. De data aceasta teza la care aderă Conta vizează atît un fenomen real de repetabilitate caracteristic dezvoltării dialectice, cît și logica formării ideilor la indivizi, popoare și omenire în ansamblu, dimensiunea istorică fiind clar exprimată în ultimul caz prin formula „de-a lungul veacurilor“.

Ar fi exagerat să conchidem de aici că filozofia lui Conta reprezintă o concepție dialectică pe deplin încheată. Putem însă afirma fără rezervă că istorismul este o dimensiune fundamentală a concepției sale și că tezele dialectice din sistemul său nu se limitează la cele întinse în explicarea naturii. Și, ca un corolar firesc al filozofiei sale materialiste, al determinismului și viziunii istoriste menționate, ne apar și ideile sale despre viitorul societății, pe care îl leagă de socialism. Astfel, el precizează, în baza convingerilor sale deterministe despre societate, a tezei despre existența unei ordini economice care generează „crizele comerciale“, că viitorul va fi „epoca științelor sociale bazate pe legile fatale ale naturii“.

De asemenea, Conta s-a declarat partizanul principiului socialist al limitării averilor și a prevăzut o schimbare a timpurilor în favoarea poporului, care va ajunge să înțeleagă că „trebuie să cheme la răspundere și la socoteală pe acei care s-au folosit de dreptul său în decursul veacurilor“. Totodată, și-a exprimat convingerea că socialismul se poate transforma dintr-o utopie în realitate. El a constatat o evoluție a „bine-lui“, apreciind favorabil pe socialiști, morala socialistă: „...Moralistul sau socialistul care antcipă asupra celorlalți

este un geniu care va fi înțeles mai tirziu“. El asociază socialismul cu sentimentele umanitare și egalitare, cu necesitatea unei reforme sociale complete, a restabilirii dreptății pe lumea asta.

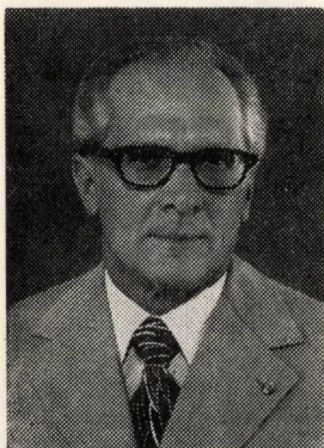
Contribuțiile lui Vasile Conta în domeniul filozofiei relevă puterea sa de a asimila ceea ce era nou în știința vremii — inclusiv în științele social-politice —, forța gândirii sale, capacitatea de a deschide probleme filozofice și a oferi, sau cel puțin de a schița soluții viabile, care mențin gândirea sa în actualitate.

Opera și activitatea lui Vasile Conta constituie un exemplu al adeziunii personalităților de seamă ale țării noastre la ideile înaintate ale vremii lor, la mișcările progresiste. „Contactul cu filozofia materialist-dialectică — concepția despre lume a proletariatului —, avut încă din secolul trecut prin intermediul mișcării socialiste din România și al primei Internaționale Comuniste, a făcut ca numeroși intelectuali să se situeze în creația lor pe poziții avansate, să devină deschizători de drumuri noi, punînd un fundament sănătos științei și culturii românești“, scria tovarășul Nicolae Ceaușescu, omagiîndu-i pe toți acei oameni de seamă care și-au închinat energia și talentul ridicării edificiului trainic al culturii poporului român, între care istoria îl înscrie și pe Vasile Conta.

La un secol după prematura dispariție a gânditorului (21 aprilie 1882), putem aprecia că, dincolo de unele limite istorice, inerente epocii, lucrările filozofice materialiste ale lui Conta au îndeplinit un rol important în cultura română, în dezvoltarea gândirii românești, oferind și astăzi sugestii fertile cercetării filozofice prin ideile originale și profunde pe care le conțin. Ele mai au meritul de a fi creat un climat favorabil dezvoltării științei și de a fi pregătît terenul pentru răspîndirea largă a ideilor materialismului dialectic și ale socialismului științific, prin interpretările dialectice, materialiste și deterministe din sistemul elaborat de Conta, prin aprecierile asupra socialismului, confirmate pe deplin de dezvoltarea istorică din zilele noastre.

Opera filozofică originală a lui Vasile Conta a constituit, pentru etapa istorică respectivă, o incununare a tradițiilor materialiste din România și a reprezentat, totodată, o importantă afirmare a gândirii moderne românești pe plan european, fapt pentru care personalitatea gânditorului român este omagiată în acest an atît în țară, cît și în întreaga lume.

NICOLAE GOGONEAȚĂ

ERICH HONECKER

**(cu prilejul aniversării
a 70 de ani de la naștere)**

Comuniștii, oamenii muncii din Republica Democrată Germană au marcat un eveniment de seamă — împlinirea a 70 de ani de la nașterea tovarășului Erich Honecker, secretar general al Comitetului Central al Partidului Socialist Unit din Germania, președintele Consiliului de Stat al R.D. Germane, revoluționar încercat, militant de seamă al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, care și-a dedicat viața slujirii intereselor și aspirațiilor poporului, înfloririi și afirmării tot mai puternice a Republicii Democrată Germane — primul stat al muncitorilor și țăranilor pe pământ german — cauzei socialismului și păcii.

În spiritul sentimentelor de prietenie și stimă pe care le nutresc față de poporul R.D. Germane, față de Partidul Socialist Unit din Germania, comuniștii, poporul român au participat cu bucurie la acest eveniment aniversar. Aceste sentimente își găsesc expresie în mesajul adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu tovarășului Erich Honecker, ca și în conferirea înaltului Ordin „Steaua Republicii Socialiste România” clasa I, cu eșarfă, secretarului general al C.C. al P.S.U.G., președintele Consiliului de Stat al R.D. Germane, pentru contribuția deosebită adusă la dezvoltarea prieteniei și colaborării dintre popoarele, partidele și țările noastre, la promovarea cauzei generale a socialismului, păcii și colaborării internaționale.

Tovarășul Erich Honecker s-a născut la 25 august 1912 într-o familie de mineri din Neuenkirchen, regiunea Saar. Făcându-și ucenicia ca dulgher și intrînd apoi în sindicatul muncitorilor din această ramură, a devenit, la vîrsta de 14 ani, membru al Uniunii Tineretului Comunist. În 1929 a fost primit în rîndurile Partidului Comunist din Germania, iar în 1934 a fost ales membru al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist din Germania.

Participînd activ, în anii grei ai dictaturii hitleriste, la organizarea activității ilegale a tineretului comunist din Ruhr, Baden, Hessen, Württemberg și Palatinat, tovarășul Erich Honecker a înfruntat cu dîrzenie forțele reacțiunii, a adus o contribuție importantă la lupta maselor pentru liber-

tate, împotriva pregătirilor de război. După ce, în 1933, a reprezentat tineretul german la Conferința internațională a tineretului antifascist, în 1935 a fost arestat, iar apoi condamnat de un tribunal fascist la zece ani închisoare pentru activitate împotriva regimului hitlerist, rămânând în temniță pînă la sfîrșitul războiului.

În condițiile de după zdrobirea hitlerismului, cînd, în partea de răsărit a Germaniei, clasa muncitoare, forțele progresiste și democratice au desfășurat o vastă activitate în vederea făuririi unei vieți noi, tovarășului Erich Honecker i s-au încredințat importante sarcini de partid. Fiind unul din întemeietorii organizației revoluționare a tinerei generații, a îndeplinit în perioada 1946—1955 funcția de președinte al Consiliului Central al Uniunii Tineretului Liber German.

Participînd la intensă activitate politică desfășurată în vederea realizării unității ideologice și organizatorice a clasei muncitoare, ca una din cerințele fundamentale pentru făurirea în partea de răsărit a unui stat democratic și antifascist, în care puterea să aparțină celor ce muncesc de la orașe și sate, tovarășul Erich Honecker a adus o importantă contribuție la unificarea Partidului Comunist din Germania și Partidului Social-Democrat. Din aprilie 1946, cînd a avut loc unificarea și crearea, pe această bază, a Partidului Socialist Unit din Germania, face parte neîntrerupt din conducerea partidului. În 1971 a fost ales în înalta funcție de prim-secretar al C.C. al P.S.U.G., iar în 1976 secretar general al C.C. al partidului ; Congresul al X-lea al P.S.U.G., din aprilie 1981, l-a reales în această funcție. Tot din 1976 este președinte al Consiliului de Stat al R.D. Germane.

Acționînd în fruntea partidului și statului, tovarășul Erich Honecker a adus o contribuție remarcabilă la succesele în opera de făurire a societății socialiste dezvoltate în R. D. Germană, la dezvoltarea forțelor de producție, înflorirea științei și culturii, ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc. În prezent, oamenii muncii din R.D. Germană depun eforturi stăruitoare, sub conducerea P.S.U.G., a Comitetului său Central, în frunte cu tovarășul Erich Honecker, pentru înfăptuirea hotărîrilor Congresului al X-lea privind sporirea eficienței în întreaga economie națională, pe baza progresului tehnico-științific și a creșterii productivității muncii, perfecționarea activității în toate domeniile vieții sociale. Totodată, R.D. Germană desfășoară o intensă activitate pe tărîm internațional, pentru promovarea cursului spre destindere, colaborare și înțelegere, pentru înfăptuirea securității europene, pentru o pace trainică pe continentul nostru și în întreaga lume.

Evenimentul jubiliar a constituit un fericit prilej de a evoca legăturile de trainică prietenie și colaborare dintre partidele, țările și popoarele noastre, legături care, stimulate de tradițiile de solidaritate dintre proletariatul român și cel german, dintre forțele lor progresiste, revoluționare în lupta împotriva reacțiunii și fascismului, a exploatării, pentru libertate și progres, au fost ridicate pe o treaptă calitativ nouă, superioară, în anii făuririi noii orînduiri.

Aceste fructuoase relații se dezvoltă neconținut în spiritul Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală încheiat în anul 1972, al Declarațiilor semnate la nivelul cel mai înalt în 1977 și 1980 cu prilejul întâlnirilor de la Berlin și București, documente care au așezat colaborarea reciprocă pe temelii trainice, pe principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în tre-

burile interne, avantajului reciproc și întrajutorării tovarășești, care jalonează ansamblul legăturilor noastre.

Forțelor politice conducătoare din cele două țări — P.C.R. și P.S.U.G. — le revine meritul de a fi, prin legăturile de solidaritate dintre ele, principalii arhitecți ai colaborării dintre țările și popoarele noastre. O contribuție de excepțională însemnată au, în acest cadru, convorbirile de la București și Berlin dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Erich Honecker, care, prin documentele adoptate, prin hotărârile luate au deschis noi, ample și fertile perspective acestei conlucrări. În acest sens, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** arată : „Relevînd cu satisfacție dezvoltarea fructuoasă a raporturilor frățești de prietenie, colaborare și solidaritate dintre Partidul Comunist Român și Partidul Socialist Unit din Germania, dintre Republica Socialistă România și Republica Democrată Germană, doresc să reafirm convingerea noastră că, în spiritul înțelegerilor stabilite cu ocazia întîlnirilor noastre din ultima perioadă, aceste relații se vor extinde tot mai puternic, în interesul ambelor noastre popoare, al cauzei socialismului și păcii, al creșterii prestigiului și influenței socialismului în lume“. În același spirit, tovarășul **ERICH HONECKER** releva : „Prietenia care leagă partidele, statele și popoarele noastre este solidă și puternică. Ne unesc aceleași interese și aceleași obiective. În ambele țări edificăm societatea socialistă. În acest cadru, între noi s-a dezvoltat o strînsă colaborare în cele mai diferite domenii, care dă roade bune“.

Un temei de adîncă satisfacție îl constituie faptul că înțelegerile convenite între tovarășii Nicolae Ceaușescu și Erich Honecker sînt transpuse cu succes în viață, asigurîndu-se aprofundarea și extinderea conlucrării pe cele mai diverse planuri — politic, economic, tehnico-științific, cultural, în toate celelalte domenii de interes reciproc. O amploare deosebită a cunoscut și cunoaște colaborarea economică, R.D. Germană situîndu-se constant pe unul din primele locuri în ansamblul schimburilor externe ale României. Dacă în deceniul trecut volumul livrărilor reciproce a crescut de circa patru ori, pentru actualul cincinal se prevede o nouă creștere, de circa 40 la sută, a acestor schimburi. Totodată, se extinde și se diversifică cooperarea industrială și tehnologică, științifică și culturală. De asemenea, se diversifică contactele la diferite niveluri pe linie de partid și de stat, a organizațiilor de masă și obștești, schimburile de experiență în cele mai variate domenii ale construcției socialiste — toate acestea contribuind la mai buna cunoaștere reciprocă a celor două popoare, la întărirea prieteniei dintre ele.

Bogatul tablou al colaborării dintre România și R.D.G. este întregit de conlucrarea în cîmpul vieții internaționale împotriva politicii imperia-liste, pentru înfăptuirea dezarmării, democratizarea relațiilor dintre state, soluționarea prin tratative a conflictelor, făurirea unui sistem trainic de securitate pe continentul nostru, pentru pace și progres în Europa și în întreaga lume.

Cu prilejul celei de-a 70 aniversări a tovarășului Erich Honecker, comuniștii, poporul român au adresat secretarului general al C.C. al P.S.U.G., președintele Consiliului de Stat al R.D. Germane, cele mai sincere felicitări, urări de sănătate și viață îndelungată, de noi succese în activitatea sa de înaltă răspundere, pentru propășirea patriei socialiste. Salutînd din inimă, cu acest prilej, poporul prieten al R.D. Germane, poporul român nutrește convingerea că raporturile de solidaritate și multilaterală conlucrare dintre cele două popoare, țări și partide se vor dezvolta neconținut, în folosul reciproc, al cauzei socialismului și păcii.

SEMNIFICAȚIA „TRATATULUI DE PACE” DE LA BUCUREȘTI DIN MAI 1918

Confruntarea militară dintre marile puteri, declanșată prin agresiunea Austro-Ungariei contra Serbiei independente, în vara anului 1914, a determinat angajarea în luptă, într-un timp relativ scurt, și a unor națiuni și state ale căror obiective nu aveau nimic comun cu caracterul imperialist al războiului. Astfel, participarea la război a sîrbilor, croaților, belgienilor, cehilor, slovacilor, românilor, polonezilor era subordonată *apărării* în fața agresiunii, *eliberării* unor teritorii aflate sub stăpînire străină, *emancipării* naționale și politice, *constituirii* sau *întregirii* național-statale.

Opțiunea României — aderarea la gruparea Antantei în scopul eliberării teritoriilor românești aflate sub stăpînirea Austro-Ungariei — a fost făcută încă în 1914 și a fost concretizată în „notele” ruso-române din 18 septembrie/1 octombrie 1914*, fiind pregătită, pe plan economic, politic, diplomatic, militar, de-a lungul celor doi ani de neutralitate; la 4/17 august 1916, guvernul român (reprezentat de I. I. C. Brătianu) și guvernele rus, englez, francez și italian au semnat cunoscuta *Convenție de alianță*, prin care acestea din urmă „recunosc României dreptul de a anexa teritoriile monarhiei Austro-Ungare prevăzute și hotărîte în art. IV” — teritorii locuite de români — și se angajau ca, în tratatul de pace ce urma a se semna la sfîrșitul războiului, să consfințească această situație de fapt. Pe o astfel de bază, România „se obligă să declare război și să atace Austro-Ungaria în condițiile stabilite prin Convenția militară”, bucurîndu-se de „aceleași drepturi ca și aliații săi în tot ceea ce privește preliminariile, tratativele de pace, ca și discutarea chestiunilor care vor fi supuse hotărîrii Conferinței de pace”. *Convenția militară*, încheiată la aceeași dată preciza, pe planul operațiilor militare, intrarea României în război numai contra Austro-Ungariei. Scopul principal al acțiunii militare române,

* Guvernul Rusiei recunoaște drepturile României asupra teritoriilor românești aflate sub dominația Austro-Ungariei, *este de acord* ca România să intre *de facto* în posesia lor „de îndată ce va găsi că aceasta este necesar” și *se angajează* să obțină acordul cabinetelor englez și francez în acest sens.

se specifica în art. 9 „va fi prin Transilvania în direcția Budapesta“ ; concentrarea efortului militar românesc pentru eliberarea Transilvaniei, Bucovinei, Banatului se prevedea a fi susținută militar de aliați astfel : *Rusia se angaja să declanșeze o ofensivă „viguroasă“ în Bucovina, flota rusă să asigure securitatea portului Constanța, să împiedice orice debarcare inamică pe coastele românești și orice incursiune pe Dunăre în amonte de gurile fluviului, să trimită în Dobrogea, în momentul mobilizării armatei române, două divizii de infanterie și o divizie de cavalerie pentru a coopera cu armata română contra armatei bulgare : Franța și Anglia se angajau să declanșeze o puternică ofensivă cu armatele de la Salonic, cu cel puțin 8 zile mai înainte de intrarea României în război, să furnizeze armament și muniții (prin Rusia, via Arhanghelsk) în cantitate de 300 tone zilnic etc. La 14/27 august 1916, în baza înțelegerilor sus-amintite, România a declarat război Austro-Ungariei, pentru eliberarea străvechilor teritorii românești aflate sub dominația acestui imperiu și unirea lor cu Țara, act istoric de o însemnătate deosebită pentru destinul națiunii, imperativ al acestui timp. „Poporul român n-a intrat în război pentru a realiza cuceriri alături de aliați — preciza primul ministru al țării, Ion I. C. Brătianu ; unicul său scop a fost de a elibera teritoriile românești aservite Ungariei, de a elibera pe români și a-i reda patriei lor“. Tocmai această cauză dreaptă a dat războiului purtat de România un caracter popular și național.*

Defecțiunea militară a României la sfârșitul anului 1916, retragerea pe teritoriul rămas liber dintre Carpații Orientali, Prut și Siret a autorităților, guvernului, armatei, Corpului diplomatic, a unei părți a populației civile, cu toate consecințele ce au decurs de aici, au fost urmarea nerespectării de către aliați a *niciunuia din angajamentele asumate prin tratatul de alianță și convenția militară din august 1916*. Este de subliniat că în aceste împrejurări extrem de critice, Rusia a devenit singurul canal de legătură cu aliații și lumea exterioară, singurul canal de aprovizionare a armatei și a populației. În Rusia se expediasse întregul tezaur al României, precum și însemnate valori de artă și cultură evaluate la peste un miliard lei aur. Pe teritoriul Rusiei se evacuasera numeroase întreprinderi industriale, în portul Odesa erau adăpostite șase vapoare de pasageri, multe nave comerciale, remorchere, șleपुरi cu tot personalul lor ; în vara și toamna anului 1917 continuau să se evacueze în Rusia instituții și întreprinderi, un mare număr de persoane particulare. În condițiile cerute de desfășurarea războiului, pe teritoriul Rusiei fuseseră organizate diferite baze de aprovizionare românești ; în același timp, Marele Cartier General rus avea încartiruiți, pe teritoriul liber românesc, peste un milion de soldați, în special în zona Iași și alte centre urbane.

În împrejurările create de ieșirea separată a Rusiei Sovietice din război și încheierea armistițiului cu Puterile Centrale, situația frontului româno-rus s-a agravat. O parte a fostei armate țariste de pe acest front, aflată sub conducerea generalului Scerbacev, nu a recunoscut valabilitatea armistițiului și autoritatea noului comandant ; un mare număr de soldați ruși au părăsit pozițiile de luptă fraternizând cu austro-germanii. Porțiuni întregi ale frontului ruso-român au rămas astfel deschise în fața inamicului, teritoriul românesc liber aflându-se în fața pericolului iminent de invazie ; depășit de evenimente, generalul Scerbacev a comunicat regelui Ferdinand și premierului I. I. C. Brătianu că nu mai poate stăpîni armata, precum și decizia lui de a începe negocieri cu generalul

Mackensen. Această hotărîre a pus România într-o situație extrem de serioasă : era absolut imposibil ca pe același front, format din unități ruse și române, sectorul rus să încheie armistițiu iar sectorul român să continue lupta. Armistițiul rus angaja și România, împotriva voinței și intereselor sale naționale. La 29 noiembrie 1917, într-un lung memoriu adresat aliaților, I.I.C. Brătianu analiza cu realism starea de marcată izolare în care se afla România și pericolul ocupării întregii țări de către Puterile Centrale, arătînd că un armistițiu determinat de o astfel de situație nu va aduce nici o modificare a intențiilor României și nici a obligațiilor luate de ea prin înțelegerile din august 1916. În situația în care guvernele de la Paris, Londra, Washington și Roma nu-și precizau punctul de vedere, după repetate solicitări ale guvernului român, Consiliul de Miniștri, întrunit la 4 decembrie sub președinția regelui Ferdinand, *a decis, în unanimitate, că armistițiul este impus de un caz de forță majoră și că el va avea un caracter pur militar*. Pentru a nu se angaja personal, regele Ferdinand a trecut comanda armatei române generalului Prezan. Armistițiul cu Puterile Centrale s-a semnat la Focșani, la 9 decembrie 1917. Abia la 21 decembrie, cei patru miniștri acreditați la Iași, sir G. Barclay, Charles Vopičká, contele de Saint-Aulaire și baronul Fasciotti, au înaintat o notă comună primului ministru I. I. C. Brătianu, în care recunoșteau „*extrema gravitate*” a situației României și subliniau sacrificiile și eroismul armatei române pentru cauza națiunii și interesele Aliaților.

După armistițiu, armata română a acoperit, cu cele 13 divizii de infanterie și 4 de cavalerie, toată linia frontului, din Bucovina pînă la Siret. Teritoriul din spatele frontului a fost împărțit în 8 zone aflate sub protecția cîte unei divizii.

În această perioadă, situația raporturilor dintre generalul Scerbacev și guvernul sovietic din Petrograd s-a răsfrînt negativ asupra României : generalul rus, dezavuat de puterea sovietică, conlucra însă cu miniștrii englez, francez, american și italian la Iași, încercînd ca, prin intermediul lor, să se pună în legătură cu armatele contrarevoluționare conduse de Alexeev și Kaledin, care operau în sudul Rusiei. Totodată, teritoriul României a devenit teatrul unor ciocniri violente între unitățile militare ruse care se mai aflau sub comanda lui Scerbacev și cele care recunoșteau puterea sovietică din Rusia ; grupuri de soldați ai armatei revoluționare ruse, conduse de Roșal, Aksenov și Korneev au ocupat Socola, la Iași, iar ca răspuns Scerbacev a organizat un comitet de coaliție, sprijinit pe grupuri înarmate din fosta sa armată ; confruntarea dintre cele două tabere tindea să se transforme în război, iar miniștrii Franței, Angliei, S.U.A. și Italiei insistau pe lîngă guvernul român să acorde ajutor lui Scerbacev. Acest ajutor a fost refuzat.

Încă în noiembrie 1917, premierul român îi precizase lui Scerbacev, în prezența celor patru miniștri aliați : „Nu pot mobiliza nici un singur soldat român pentru a vă apăra contra propriilor Dvs. trupe fără a mă vedea amestecat în luptele interne din Rusia și fără a provoca un conflict cu noii conducători”. Guvernul român s-a menținut pe această poziție, în pofida presiunilor aliaților săi. În astfel de împrejurări, Consiliul de Miniștri, întrunit în noaptea de 21 spre 22 decembrie 1917, a hotărît măsuri excepționale : curățirea teritoriului românesc de trupe străine. În aceeași noapte, divizia a 16-a, cu garnizoana în Iași, a dezarmat grupurile de la Socola, le-a îmbarcat în vagoane și le-a expediat, pînă în zorii zilei, peste Prut. În zilele următoare, precum și în ianuarie 1918, situația pe terito-

riul românesc a continuat însă să rămână foarte critică. Retrăgându-se în mod dezorganizat de pe diverse fronturi, soldați din fosta armată țaristă creau mari dificultăți; la Galați, 2 divizii siberiene din armata a VI-a rusă n-au mai vrut să părăsească localitatea; ele au fost dislocate și trecute peste Dunăre la Barboși. Astfel de situații au mai existat la Roman, Pașcani, Miroslăvești, Fălticeni, Dorohoi etc. Abia către sfârșitul lunii ianuarie 1918, teritoriul pînă la Prut a reintrat complet sub autoritatea guvernului din Iași.

Concomitent, guvernului de la Iași i s-a trimis, la 29 decembrie 1917, o notă din partea guvernului din Petrograd în care decizia Consiliului de Miniștri sus-amintită era considerată a fi fost îndreptată contra revoluției ruse și „se punea în vedere tuturor autorităților românești că puterea sovietică nu va pregeta să ia cele mai aspre măsuri împotriva trădătorilor contrarevoluționari români, aliați ai lui Kaledin, Scerbacev, Radei, indiferent de posturile pe care le ocupă ei în ierarhia românească” (*Dokumenti vneșnei politike S.S.S.R.*, vol. I, Moscova, 1957, doc. nr. 37, p. 67). O altă notă, avînd caracterul unei *declarații de război* de data aceasta, a fost trimisă guvernului român la 13 ianuarie 1918 (*Ibidem*, doc. nr. 45, p. 79), urmată, în aceeași zi, de arestarea ministrului român la Petrograd, C. Diamandy (*Ibidem*, doc. nr. 48, p. 82—84), iar la 26 ianuarie de hotărîrea Comisariilor Poporului de rupere a relațiilor diplomatice cu România și sechestrarea „fondului românesc de aur” depus spre păstrare la Moscova (*Ibidem*, doc. nr. 52, p. 89—90).

Tot atunci, autoritățile sovietice din Odesa au trecut la închiderea Consulatului român, rechiziționarea tuturor bunurilor românești evacuate acolo, inclusiv a depozitelor de muniții și arme, au oprit expedierea spre România a armamentului tranzitat din Franța, iar la 15 februarie au trimis un *ultimatum* guvernului din Iași, cerîndu-i „să dea ordin categoric trupelor române care au ocupat teritoriul Republicii Federative Ruse să se retragă în granițele României, fără a aștepta din partea noastră înlocuirea trupelor care păzesc depozitele Dvs.”, în caz contrar declanșîndu-se „o acțiune militară viguroasă din partea armatei revoluționare ruse” (*Arh. M.A.E.*, fondul nr. 71/U.R.S.S., vol. 133, filele 288—289. Ultimatum-ul era semnat de generalii Muraviev și Smirnov). Este de precizat că situația invocată în acest document era nereală; România nu avea frontieră comună cu Republica Federativă Rusă, între aceste două state existînd, la acea dată, Republica Democrată Moldovenească — stat independent și suveran, iar pe teritoriul Republicii Federative Ruse nu se aflau soldați români nici măcar pentru paza depozitelor de muniții.

În aceeași perioadă — decembrie 1917—ianuarie 1918, presiunile Puterilor Centrale, dar în special ale Germaniei, asupra României pentru a se obține o pace separată au crescut în intensitate, iar guvernele de la Paris, Londra și Roma și-au exprimat dezacordul față de o astfel de eventualitate. Tot atunci, președintele american W. Wilson, în cele „14 puncte” ale sale s-a pronunțat pentru *reorganizarea Austro-Ungariei pe baze federaliste*, iar primul ministru britanic a precizat că evenimentele din Rusia impuneau o revedere a întregii situații politice, dezmembrarea Austro-Ungariei devenind „irealizabilă”. În acele zile, Statul Major Român, în colaborare cu generalul Berthelot, șeful misiunii militare franceze, a elaborat planul unei rezistențe cu orice preț, pînă la ultimul om; planul, prevăzînd concentrarea armatei române într-o regiune ce constituia o fortăreață naturală, a fost denumit, nu fără dreptate, *triunghiul morții*.

El simboliza, de fapt, hotărîrea luptei de apărare fără speranță, pînă la sacrificiul suprem.

Paralel cu aceste evenimente, tratativele de pace separată începute în decembrie 1917 la Cartierul General de la Brest-Litovsk al armatei germane de pe frontul oriental, între delegațiile Puterilor Centrale pe de o parte și cele ale Republicii Federative Ruse și Ucrainei sovietice pe de altă parte, s-au finalizat, la 9 februarie 1918, prin încheierea tratatului de pace cu Ucraina *, iar la 3 martie prin încheierea tratatului de pace cu Republica Federativă Rusă **. Ca urmare, situația generală a Puterilor Centrale s-a îmbunătățit. Austro-Ungaria a renunțat complet la ideea unei păci separate cu Puterile Aliate și Asociate, iar politica dusă față de naționalitățile asuprite din imperiu s-a înăsprit considerabil. Înconjurînd România din toate părțile, Puterile Centrale urmăreau scoaterea ei definitivă din luptă, cu toate consecințele ce decurgeau de aici pentru independența și însăși ființa națiunii române, angajată pe viață și pe moarte în lupta pentru reconstituirea ei național-statală.

În acest context, la 5 februarie 1918 Puterile Centrale au remis guvernului român un *ultimatum* pentru începerea negocierilor de pace.

România se afla atunci într-o situație limită, pe care miniștri aliați acreditați la Iași o caracterizau ca „disperată”, de „izolare ireparabilă”; „Nici o speranță de a scăpa din strînsoarea Germaniei care, avînd-o la dispoziția sa, s-a hotărît să încheie socotelile cu România” — scria ministrul Franței, contele de Saint-Aulaire. Generalul Mackensen amenința cu ruperea imediată a armistițiului dacă guvernul român nu se hotăra să trimită delegați la București pentru începerea „tratativelor” de pace.

În aceste împrejurări, conducerea guvernului a trecut de la I.I.C. Brătianu la generalul Averescu. Primele luări de contact, la Buftea, la 9—11 februarie, cu reprezentanții Puterilor Centrale, au dezvăluit condițiile extrem de dure ale viitorului tratat de „pace”, care pregătea, în fond, împărțirea României și lichidarea ei ca stat. De altfel, condiția sine-qua-non a *începerii tratativelor* era acceptarea de către guvernul român a *cedării întregii Dobroge*. Consiliile de Coroană din 17, 18 și 19 februarie 1918, desfășurate sub semnul presiunilor ultimative ale Puterilor Centrale, au marcat un moment în care, de opțiunea ce se făcea depindea supraviețuirea sau distrugerea statului român independent.

Plecîndu-se de la postulatul că cedarea Dobrogei, pusă de Puterile Centrale drept condiție sine-qua-non pentru începerea tratativelor, era cea mai inacceptabilă dintre toate condițiile acestei „păci”, că, în același timp, rezistența armată era imposibilă, Consiliile de Coroană au luat decizia ca această „pace” să nu fie negociată, condițiile puse de inamic să fie acceptate în bloc și fără discuție, arătîndu-se, astfel, odată mai mult, că era vorba de un *dictat* impus prin violență; s-a decis ca Alexandru Marghiloman, șeful Partidului Conservator, aflat la București („cei de din-

* Ucraina se angaja să livreze, în cursul anului 1918, Puterilor Centrale un milion tone cereale.

** La 27 august 1918, la Berlin, se va semna Tratatul suplimentar germano-rus la Tratatul de pace încheiat la Brest-Litovsk, în care se prevedea, printre altele, că „Germania nu se va amesteca în nici un fel în relațiile dintre imperiul rusesc și teritoriile sale componente, în special nu va provoca și nici susține formarea de state independente pe aceste teritorii” (Capitolul II, art. 4; Martens, *Nouveau Recueil général de traités et autres actes relatifs aux rapports de droit international*, seria a III-a, Leipzig, 1920, vol. X, fascicola 3, doc. nr. 222, p. 811—818).

colo“), să semneze „pacea“, iar regele Ferdinand să nu semneze și să nu ratifice acest act.

La 20 februarie au fost semnate la Buftea preliminariile, iar tratatul de pace s-a semnat la București, la 24 aprilie / 7 mai 1918, de Alexandru Marghiloman din partea României, Richard von Küllmann (Germania), baronul Ștefan von Burian (Austro-Ungaria), Vasile Radoslav (Bulgaria), Ahmet Nessimi-bei (Turcia).

Statele Unite, Marea Britanie, Franța și Italia au precizat, în perioada imediat următoare, punctul lor de vedere despre această „pace“, în același sens și anume caracterul ei de „dictat“ și situația de totală izolare a României.*

Fără îndoială, răspunsul la întrebarea dacă această „pace“ a fost un act de „trădare națională“, este negativ. A fost un act de salvare națională care a permis reluarea ofensivei militare a României câteva luni mai târziu, printr-un consens general, contra Puterilor Centrale, pentru același scop care dictase și intrarea în război în august 1916 : reîntregirea național-statală.

VIORICA MOISUC

* În legătură cu această problemă, vezi și : Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Viața politică în România. 1918—1921*, ediția a 2-a completată, Editura politică, București, 1976 ; V. Atanasiu, A. Iordache, M. Iosa, I.M. Oprea, P. Popescu, *România în primul război mondial*, Editura militară, București, 1979 ; Răcilă Emil, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial (1916—1918)*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980.

REUNIUNE CONSACRATĂ CENTENARULUI NAȘTERII LUI NICOLAE TITULESCU

Personalitate proeminentă a vieții politice internaționale din perioada interbelică, diplomatul român Nicolae Titulescu, de la a cărui naștere s-a împlinit o sută de ani, a reprezentat în chip strălucit vocația de pace a poporului român, atașamentul său ferm la principiul coexistenței pașnice între state, dorința nestinsă, reafirmată în toate împrejurările, de înțelegere și de colaborare cu toate națiunile lumii.

Activitatea prodigioasă a ilustrului diplomat român s-a desfășurat și s-a impus atenției opiniei publice internaționale în perioada imediat următoare realizării statului național-unitar român, încorporând în sine și efectele pozitive ale acestui epocal eveniment al istoriei poporului român.

Nicolae Titulescu a fost o personalitate complexă, de o impresionantă suprafață, cu preocupări multiple și cu contribuții originale, de mare forță constructivă în fiecare domeniu de activitate. Pedagog de înaltă ținută, universitarul român a fost deopotrivă un jurist profund și apreciat, un orator desăvârșit, om politic cu un orizont larg democratic, un diplomat complet, cu o viziune realistă și animat mereu de conștiința responsabilității față de propriul popor, al cărui mesager era în raporturile externe.

Nu a ocolit niciodată problemele dificile, fie de natură internă, atunci când investiturile sale politice îi impuneau, fie de natură externă, în împrejurările când s-a aflat la conducerea diplomației române. Imaginea sa este aceea a unui

luptător, a unui nonconformist, a omului politic care a căutat neostenit soluții și răspunsuri, conferind mandatelor primite o înaltă moralitate civică, o responsabilitate patriotică. Întotdeauna ilustrul diplomat român a simțit chemarea ȚĂRII, a pătruns în profunzime necesitățile ei de moment și de perspectivă, aflându-se mereu în pas cu realitățile societății românești.

Rămân adinc încrustate în conștiința generațiilor ce i-au urmat memorabilele sale pledoarii pentru unitatea neamului, pentru independența statului român, pentru pace și înțelegere cu toate statele lumii, indiferent de mărimea și forța lor. „*Niciodată nu vom renunța la cea mai mică părticică din dreptul pe care l-am dobândit de pe urma suferințelor care au reprezentat pentru noi marele război. Și niciodată nu vom accepta ca cineva să dispună de soarta noastră în afară de noi înșine sau să ne impună hotărâri la care noi nu am fi consimțit*“ — declara el în ședința Consiliului Societății Națiunilor, la 26 iunie 1936.

La interval de aproape o lună, într-o declarație făcută presei române, ministrul de externe român din acea vreme exprima clar gândul său de pace, ca mesager al întregului popor român: „*Am considerat, ca o poruncă internă românească, că unul din cele mai bune mijloace de a păstra unitatea noastră națională este pacea... Vreau pacea. Pentru aceasta ne trebuiesc alianțe și amiciții cu toate popoarele fără deosebire. Declar că oricine garantează hotarele*

României și pe acelea ale aliaților noștri este aliatul nostru de drept. Eu nu fac o alegere între gloanțele care s-ar putea îndrepta spre țara noastră. Eu vreau ca România să trăiască. Și va trăi, căci acțiunea ei nu consistă în a substitui o ostilitate unei alte ostilități, ci în a suprapune o prietenie peste altă prietenie“

Centenarul nașterii marelui om politic român a fost marcat printr-o largă suită de manifestări omagiale în întreaga țară. Între acestea, la loc central, se situează Reuniunea organizată în ziua de 15 martie 1982, la Ateneul Român din București.

În prezidiul reuniunii, organizată de Ministerul afacerilor externe, Academia Republicii Socialiste România, Academia de științe sociale și politice, Asociația de drept internațional și relații internaționale, au luat loc tovarășii Petru Enache, vicepreședinte al Consiliului de Stat, Ștefan Andrei, ministrul afacerilor externe, Suzana Gâdea, președintele Consiliului culturii și educației socialiste, Petre Gigea, ministrul finanțelor, Ioan Anton, vicepreședinte al Academiei Republicii Socialiste România, Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de științe sociale și politice.

În sală s-au aflat personalități ale vieții politice, cultural-științifice, reprezentanți ai unor organizații de masă și obștești, oameni ai muncii din întreprinderi și instituții din Capitală.

Erau prezenți șefi de misiuni diplomatice acreditați la București, corespondenți ai presei străine.

Reuniunea a fost deschisă de prof. dr. docent MIHNEA GHEORGHIU care, în comunicarea intitulată *Memoria lui N. Titulescu în contextul vieții politice contemporane*, a evocat personalitatea și activitatea lui Nicolae Titulescu în contextul vieții politice contemporane, subliniind vocația europeană a României, acțiunea ei realistă și eficientă îndreptată astăzi spre unitatea țărilor europene, bazată pe respectul orînduirilor sociale, al independenței și suveranității fiecărei națiuni, pe o colaborare și cooperare activă, ceea ce corespunde intereselor popoarelor din Europa, cît și cauzei generale a destinderii și păcii în lume.

Comunicările, prezentate de acad. ȘTEFAN PASCU, președintele Comitetului național al istoricilor din Republica Socialistă România — *Nicolae Titulescu, luptător pentru făurirea statului național unitar român și recunoașterea internațională a marii uniri din 1918* —, prof. univ. dr. GRIGORE GEAMĂNU, președintele Asociației de drept internațional și relații internaționale —

Nicolae Titulescu, promotor al principiilor democratice, progresiste în relațiile internaționale —, IOAN ANTON — *Contribuția lui Nicolae Titulescu la progresul științei românești* —, ION POPESCU-PUȚURI, directorul Institutului de studii istorice și social-politice — *Nicolae Titulescu, luptător împotriva fascismului, revizionismului, politicii de forță și dictat, pentru apărarea securității și integrității României* —, dr. COSTIN MURGESCU, membru corespondent al Academiei, director general al Institutului de economie mondială — *Concepția lui Nicolae Titulescu privind relațiile economice dintre state* —, CONSTANȚIN FLITAN, președintele Asociației juristilor — *Gîndirea și activitatea lui Nicolae Titulescu în sprijinul apărării păcii, securității și dezarmării, expresie a vocației de libertate și independență a poporului român* —, prof. univ. ALEXANDRU BALACI, președintele Asociației române pentru Națiunile Unite — *Patriotismul — dominantă a gîndirii și activității politice internaționale promovată de Nicolae Titulescu* — și ȘTEFAN ANDREI, ministrul afacerilor externe — *Orientările, principiile și obiectivele politicii externe a Republicii Socialiste România, ale președintelui NICOLAE CEAUȘESCU — expresie a înaltei responsabilități pentru destinele păcii, securității și colaborării între toate popoarele lumii* — au relevat gîndirea și activitatea desfășurată de Nicolae Titulescu pentru desăvîrșirea unității național-statale și recunoașterea internațională a unirii din 1918, patriotismul de care acesta a fost animat în slujirea marilor interese naționale, angajarea plenară în promovarea și apărarea principiilor democratice, progresiste în relațiile internaționale, atitudinea fermă împotriva fascismului, agresiunii, revizionismului, politicii de forță și dictat, acțiunea consecventă în favoarea cooperării economice internaționale, a păcii, securității și dezarmării, contribuția majoră la progresul științei românești.

În cadrul comunicărilor au fost prezentate pe larg orientările, principiile și obiectivele politicii externe a Republicii Socialiste România, ale președintelui NICOLAE CEAUȘESCU, care constituie o expresie a înaltei responsabilități pentru destinele păcii, securității și colaborării între toate popoarele lumii.

Evocîndu-se personalitatea ilustrei diplomat român Nicolae Titulescu, s-a relevat că concepțiile și opera acestuia, expresie a genului creator al poporului român, continuă o tradiție de constantă fidelitate față de principiile de drept, cooperare, respect reciproc și egalitate între toate națiunile lumii, cultivată se-

cole de-a rîndul de activitatea diplomatică a celor mai de seamă înaintași.

În comunicările prezentate s-a subliniat că poporul român, singurul în întreaga Europă de sud-est care și-a menținut — în condiții deosebit de vitrege — autonomia de stat, instituțiile și conducerea națională de-a lungul evului mediu și epocii moderne, îmbinînd lupta cu arma în mînă cu arta diplomației pentru menținerea ființei naționale, pentru independență și suveranitate națională, a acumulat o bogată experiență de negocieri cu state mari și mici, de apel statornic la principiile dreptului, de cultivare a soluțiilor pașnice pentru diferențele dintre națiuni, a cooperării și prieteniei. În pofida unor limite ale gîndirii și activității lui Nicolae Titulescu, determinate de apartenența sa socială și de epoca în care a trăit, s-a subliniat în comunicări, el va rămîne în analele istoriei diplomației ca un apărător hotărît al respectării principiilor dreptului internațional, în relațiile dintre state, ca un militant ferm împotriva agresiunii și războiului.

Vorbitorii au scos în evidență că tot ce a fost înaintat în concepțiile și practica politică a diplomatului român își găsește, pe un plan superior, concretizarea în politica externă a României socialiste, care încorporează interesele și aspirațiile fundamentale ale poporului român și, totodată, ale întregii umanități. În acest context, s-a evidențiat că politica externă a României socialiste, în unitate dialectică cu opera de construcție a societății socialiste multilateral dezvoltate, este în concordanță cu cerințele asigurării unui climat de pace și colaborare, condiție de fundament a propășirii patriei, cît și a celor mai înaintate comandamente ale progresului istoric al omenirii.

Expunerile au scos în evidență faptul că în elaborarea și înfăptuirea politicii externe a partidului și statului nostru, *rolul determinant, contribuția hotărîtoare revin tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, care, în decursul celor 17 ani de cînd conduce destinele patriei a imprimat activității internaționale a României un dinamism fără precedent, asigurînd prezența și acțiunea constructivă a țării noastre pretutindeni unde se clădește edificiiul păcii, securității și cooperării între națiuni.* Pătrunzătoarele sale analize ale fenomenelor internaționale, privite de fiecare dată în conexiunea realităților în continuă schimbare, clarviziunea judecăților, de atîtea ori confirmate de viață, asupra evenimentelor complexe și con-

tradictorii de pe arena mondială, asupra raportului de forțe și sensului evenimentelor, soluțiile propuse pentru conflictele și problemele grave care confruntă omenirea, spiritul militant al acțiunilor sale concrete l-au impus în viața politică a lumii ca pe o proeminentă personalitate a contemporaneității, au făcut ca tabloul politicii mondiale să fie greu de imaginat astăzi fără aportul României socialiste, al președintelui Nicolae Ceaușescu.

Concretizînd concepția partidului, a secretarului său general, Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român a fixat cu claritate orientările și liniile directe ale politicii noastre externe.

Pornind de la faptul că poporul este, în ultimă instanță, adevăratul făuritor al politicii interne și externe, vorbitorii au subliniat că președintele țării, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, a adus o notă revoluționară originală și în privința reflectării voinței și exercitării puterii poporului în actele de politică externă.

Considerînd că popoarele sînt acelea care joacă rolul hotărîtor în rezolvarea marilor probleme ale contemporaneității, România practică o diplomatie deschisă, directă, inițiative și propunerile pe care ea le promovează adresîndu-se atît factorilor de răspundere, cît și popoarelor din țările respective.

Reamintind că România, profund atașată cauzei păcii, înțelegerii și colaborării între toate statele lumii, indiferent de orînduirea socială, desfășoară o activitate de largă deschidere internațională, comunicările au reliefat că ea așează în centrul activității sale externe promovarea continuă a relațiilor de prietenie, colaborare și solidaritate cu toate țările socialiste. România socialistă dezvoltă raporturile cu țările în curs de dezvoltare, cu statele nealiniate, amplifică relațiile cu toate statele, în spiritul principiilor coexistenței pașnice, al participării active la schimbul de valori materiale și spirituale. S-a apreciat că legăturile externe ale țării noastre se evidențiază atît prin amplitudine, cît și prin preocuparea de a li se conferi un fundament și perspective durabile, reliefind atașamentul statornic și acțiunea fermă a României pentru soluționarea justă a problemelor vitale ale contemporaneității, pe baza respectării principiilor suveranității și independenței, deplinei egalități în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, respectării dreptului fiecărui popor de a-și făuri viața, în mod liber, fără nici un amestec din afară.

Comunicările au prezentat pe larg preocupările constante și acțiunile prompte și energice ale României socialiste, ale președintelui NICOLAE CEAUȘESCU în favoarea reducerii tensiunii între state, consolidării păcii și securității internaționale. În context, s-a amintit că România a avansat numeroase propuneri constructive, că militează consecvent pentru o abordare nouă, radicală, a problemei dezarmării, care să ducă la realizarea echilibrului militar, nu prin sporirea, ci prin reducerea continuă și sistematică a cheltuielilor militare, a armamentelor și efectivelor armate.

Situația internațională actuală, caracterizată prin sporirea gradului de încordare și tensiune — s-a apreciat în expuneri — rezultă din faptul că armamentul acumulat, îndeosebi cel nuclear, periclitează civilizația umană, existența însăși a vieții pe planeta noastră.

În cadrul expunerilor, o atenție deosebită a fost acordată problemelor privind promovarea cooperării și securității pe continentul european, reliefindu-se acțiunea permanent constructivă a României pentru depășirea împărțirii continentului în blocuri militare, pentru o Europă unită, așezată pe principiile sănătoase ale conlucrării între state independente și suverane, fără nici un amestec din afară, ale respectării orînduirii din fiecare țară.

S-a subliniat, totodată, că nu complicația, ci sprijinirea eforturilor unei țări europene sau alteia în depășirea dificultăților temporare, că respectarea strictă a independenței naționale și neamestecului în treburile interne reprezintă un aport real la atingerea în fapt a țelurilor securității europene, la crearea condițiilor ca fiecare stat să poată contribui efectiv la întărirea cooperării și stabilității pe continent și în întreaga lume. În aceeași idee s-a arătat că, avîndu-se în vedere pericolul deosebit de grav ce planează asupra Europei ca urmare a acumulării fără precedent de arme și armamente, de toate tipurile, România se pronunță cu hotărîre pentru oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune și retragerea celor existente, pentru eliminarea oricăror arme și armamente nucleare din Europa.

Vorbitorii, referindu-se la necesitatea stringentă a diminuării tensiunii din raporturile internaționale, a reluării și continuării politicii de destindere, independență și colaborare, au arătat că România, președintele NICOLAE CEAUȘESCU, se pronunță ferm, militează și acționează cu consecvență în această direcție, considerînd că se impun eforturi

sporite pentru înfăptuirea acestui deziiderat, mai ales în situațiile de criză și încordare deosebită existente pe plan internațional, și, în același timp, exprimă convingerea, confirmată de viață, că nu există problemă în litigiu între state care să nu poată fi rezolvată pe cale politică, prin tratative.

O problemă de primă dimensiune a zilelor noastre, s-a apreciat în comunicări, de care depinde stabilitatea economică și politică mondială, o constituie lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale. În acest scop, s-a arătat că România, ea însăși țară în curs de dezvoltare, promovează cu consecvență o concepție proprie, originală, elaborată de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, cu privire la necesitatea, conținutul și căile de făurire a noii ordini economice internaționale, subliniindu-se necesitatea restructurării întregului sistem de raporturi economice dintre state, așezarea acestora pe principiile egalității și echității. Legat de acest aspect, s-a reamintit poziția României, care consideră că Organizația Națiunilor Unite este cadrul cel mai apt pentru stabilirea și întreprinderea, cu participarea tuturor statelor, a unor măsuri efective, de natură să contribuie la lichidarea subdezvoltării economice, să sprijine eforturile proprii ale țărilor în curs de dezvoltare, să asigure o evoluție echilibrată a economiei mondiale.

Organizația Națiunilor Unite este forumul reprezentativ de care dispune omenirea pentru armonizarea intereselor tuturor națiunilor, cadrul corespunzător pentru promovarea înțelegerii și colaborării între state, pentru întărirea securității și asigurarea unei păci trainice în lume.

În lumina ideilor generoase exprimate de președintele NICOLAE CEAUȘESCU, în expuneri s-a arătat că în pofida agravării situației internaționale existente în lume, România este ferm convinsă că popoarele dispun de forța necesară, că stă în puterea lor să impună o politică nouă, de egalitate, democratică, să oprească cursa înarmărilor, să asigure trecerea la dezarmare, pace și colaborare internațională.

În unanimitate, vorbitorii au dat expresie sentimentului de legitimă mîndrie pe care îl încearcă astăzi întregul popor român, în fața dovezilor elocvente care atestă că România socialistă se bucură de stima, respectul și admirația popoarelor, ocupînd un loc demn în concertul națiunilor lumii.

CONSFĂTUIRE CU TEMA :
„NOI INFORMAȚII DOCUMENTARE DIN ARHIVELE
DE PESTE HOTARE“
(București, 14—15 mai)

Preocupările constante ale Direcției generale a Arhivelor Statului de completare a bazei documentare ce fundamentează abordarea științifică a istoriei patriei, a mișcării muncitorești și revoluționare, a Partidului Comunist Român au continuat, în anul 1981, să se concretizeze în desfășurarea amplului program de investigare a arhivelor și bibliotecilor de peste hotare.

În scopul de a face cunoscute rezultatele cercetărilor întreprinse în străinătate în cursul anului trecut, în vederea identificării unor noi modalități de sporire a eficienței acestei acțiuni de exploare științifică și pentru intensificarea valorificării istoriografice a izvoarelor documentare externe cu privire la istoria românilor, Direcția generală a Arhivelor Statului a organizat la Muzeul Arhivelor, în zilele de 14—15 mai 1982, consfătuirea de lucru cu tema „Noi informații documentare din Arhivele de peste hotare“.

Întrunind reprezentanți ai tuturor factorilor implicați în vasta acțiune de investigare a arhivelor din alte țări, reuniunea — devenită deja manifestare cu caracter periodic, fiind la a treia ediție — s-a bucurat de participarea specialiștilor de la Consiliul Culturii și Educației socialiste, Academia de Științe Sociale și Politice și Centrul de științe sociale Sibiu, Ministerul Educației și Învățământului, Ministerul de Externe, Ministerul Apărării Naționale, Asociația „România“, a cercetătorilor de la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. și institutele de istorie din București, Iași și Cluj-Napoca, de la Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară, a arhiviștilor din București și centrele județene, ca și a redactorilor unor reviste de specialitate.

La deschiderea lucrărilor consfătuirii, Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului, a subliniat caracterul de lucru al acestei întruniri destinate să continue permanenta și fructuoasa colaborare a cercetătorilor: arhiviști, istorici, filologi, economiști, juriști, alți slujitori ai științelor sociale.

„În cei peste 150 de ani de activitate, Arhivele Statului — a arătat în cuvântul său vorbitorul — au acumulat un prețios tezaur de documente, a cărui importanță pentru istoria patriei este covârșitoare. Astăzi, fără cercetarea acestor izvoare,

studierea istoriei naționale nu este posibilă, căci ele reflectă în modul cel mai autentic coordonatele pe care se înscriu bogata civilizație materială și spirituală făurită pe teritoriul țării noastre, evoluția poporului român, participarea și aportul său la istoria și cultura universală“.

În cursul zilelor de 14 și 15 mai au fost susținute următoarele comunicări: Ionel Gal — *Completarea Fondului Arhivistic Național cu noi izvoare documentare aduse din arhivele străine*; Virgil Căndea — *Repertoriul documentelor privind istoria României aflate în Arhivele de peste hotare*; Nicolae Mocioiu, Dumitru Ivănescu — *Documente și informații din Arhivele franceze referitoare la istoria României*; Mihail Guboglu — *Cercetări în Arhivele Imperiului otoman din Turcia (1979—1981)*; Al. Matei, Gh. Mudura — *Documente depistate în Arhivele din R.P. Ungară privind permanența și continuitatea populației românești pe teritoriul Transilvaniei și neîntreruptele legături ale acesteia cu Moldova și Țara Românească*; Emilia Poștăriță — *Unele informații documentare desprinse din cercetarea Arhivelor din Portugalia*; Gabriela Birceanu, Eleonora Mitrescu — *Documente privind istoria României depistate în Arhivele din Londra*; Valeriu Dobrinescu — *Documente britanice privind istoria contemporană a României*; Margareta Szabo, Cornelia Popescu — *Documente depistate în Arhivele din R.S. Cehoslovacă în anul 1981*; Costin Feneșan, Tiberiu Coliban — *Noi cercetări în Arhivele și bibliotecile documentare din R.F. Germania*; Viorica Moisuc — *Documente din Arhivele militare franceze privind relațiile româno-franceze în anii interbelici*; Eugen Bantea — *Inamicul de pe fațada sud-vestică a operației române de acoperire — septembrie 1944*; Nicolae Dascălu — *Fondul „România“ din Arhiva Biroului pentru servicii strategice al S.U.A. (1941—1945)*; Maria Soveja, Rodica Mușetoiu — *Documente noi din Arhivele belgiene referitoare la politica externă a României pe perioada interbelică și în special la activitatea lui Nicolae Titulescu, om politic și diplomat român de talie internațională*; Liviu Botezan — *Importanța documentelor aduse din Arhivele din R.P. Ungară pentru elaborarea volumelor de documente privind revoluția de la 1848—1949 din Transilvania*; Tahsin Gemil — *Un nou*

document turcesc privind campania din 1476 a sultanului Mehmed al II-lea în Moldova; Valeriu Veliman — *Considerații privind unele documente turcești achiziționate de la Arhiva Președinției Consiliului de Miniștri din Istanbul în 1981*; Alecsenia Andone, Elisabeta Marin — *Documente despre istoria României în Arhivele Luxemburgului*; Constantin Vlad — *Cercetarea Arhivelor din Italia și Vatican — sursă importantă pentru cunoașterea istoriei României*; Gheorghe Buzatu — *Documente americane inedite privind actul din August 1944*; Aurel Răduțiu — *Sarcini actuale și de perspectivă în editarea Seriei C a colecției „Documenta Romaniae Historica”. Importanța fondului „Diplomatarium” din Arhiva Națională Maghiară*; Constantin Botoran — *Documente inedite din Secția Manuscrise a Bibliotecii Congresului S.U.A. privitoare la legitimitatea actului Unirii din 1918*; Simion Retegan — *Noi informații din Arhivele din R.P. Ungară privind perioada guvernării liberale în Transilvania (1860—1867)*; Gheorghe Ianeu — *Situația social-economică și politică a României în perioada interbelică reflectată în documentele aduse din R.D. Germană*; Vasile Matei, Mihai Statie — *Informații despre istoria țării noastre aflate în Arhive și biblioteci din R.P. Polonă*; Radu Constantinescu, Olimpia Guțu — *Noi informații din Arhivele și bibliotecile din R.P. Bulgaria*; Cornelia Crivăț, Dan Livezeanu — *Surse documentare despre istoria României în Arhivele din Grecia*.

Cele 29 de comunicări susținute, ca și dezbaterile ce le-au însoțit, au pus în lumină valoarea științifică și politică a datelor furnizate de cercetarea fondurilor și colecțiilor documentare din Anglia, Belgia, R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, Franța, R.D. Germană, R.F. Germania, Grecia, Italia, R.S.F. Iugoslavia, Luxemburg, R.P. Polonă, Portugalia, S.U.A., Turcia, R.P. Ungară și Vatican.

Documentele depistate în cadrul misiunilor de studiu efectuate în cursul anului 1981 cuprind informații care — au evidențiat comunicările — ilustrează noi aspecte și dimensiuni ale unor momente și evenimente istorice din perioada secolelor XI—XX și permit argumentarea și aprofundarea, cu noi semnificații și corelări, a ideilor privind vechimea poporului român, statornicia de viață și continuitatea sa de locuire în vatra natală, mersul ascendent pe scara istoriei neamului, în pofida oricăror vicisitudini, capacitatea eroică de a rezista în fața opresorilor și de a lupta pentru a-și apăra

identitatea, unitatea și independența, ca și afirmarea permanentă a dorinței de dezvoltare pe cale pașnică a legăturilor cu alte popoare, aducându-și contribuția la patrimoniul spiritualității universale.

Reproduse sub formă de microfilm sau xerografii și păstrate la D.G.A.S., roadele muncii de cercetare sînt deja semnalate și introduse în circuitul științific prin intermediul instrumentelor de lucru cum sînt: fișele de rolă, inventarele arhivistice, ghidurile, edițiile de documente etc.

Expresie a îmbogățirii și valorificării științifice a informațiilor, pe baza documentelor depistate în arhivele, bibliotecile și muzeele din alte țări, sînt și lucrările editoriale realizate ori în curs de apariție elaborate de D.G.A.S., dintre care amintim: *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, *Ștefan cel Mare în conștiința europeană*, *Tradiția statală le români*, *Relațiile țărilor române cu Poarta otomană în secolele XVII—XVIII* ș.a.

În activitatea laborioasă desfășurată de Arhivele Statului în perioada de după Congresul al IX-lea al P.C.R., urmare a atenției și sprijinului acordate de conducerea de partid și de stat, personal de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, strategia investigării viitoare a arhivelor de peste hotare își are un loc bine stabilit. În acest sens trebuie să se aibă în vedere volumul mare de arhive și fonduri documentare necercetate încă și, pe această linie — au arătat în cuvîntul lor participanții la reuniune —, se impune coordonarea acțiunilor de pregătire a deplasărilor în străinătate de către D.G.A.S. și celelalte instituții care întreprind cercetări științifice, pentru informarea reciprocă a specialiștilor și evitarea paralelismelor.

Și cu acest prilej a fost susținută necesitatea permanentizării consfătuirilor de acest gen, eventual și pe centre universitare, în folosul tuturor categoriilor de beneficiari. De asemenea, s-a evidențiat nevoia intensificării specializării în cunoașterea paleografiilor.

Bogăția și varietatea de idei și informații cuprinse în comunicările prezentate, ca și în dezbateri, au conferit consfătuirii caracterul unui util și valoros schimb de opinii, menit să contribuie practic la realizarea, pe un plan calitativ superior, a sarcinilor de completare a Fondului Arhivistic Național și de valorificare a lui potrivit exigențelor actuale și de perspectivă ale frontului istoriografic.

MIHAI VITEAZUL ÎN CONȘTIINȚA EUROPEANĂ

vol. 1. Documente externe,

Editura Academiei Republicii Socialiste România, București,
1982, 694 p.

Din 1594, de la începutul acțiunilor și luptelor pentru îndepărtarea suzeranității otomane, și pînă în 1601, evenimentele din Țara Românească, Transilvania și Moldova, dominate de personalitatea de excepție a lui Mihai Viteazul, au reținut cu precădere atenția cancelariilor din Europa centrală și de sud-est, ca și a opiniei publice. Numărul documentelor externe publicate în colecțiile Eudoxiu Hurmuzaki și Andrei Veveress, ca și acelea din arhivele polone — editate de Ilie Corfus — se ridică la peste 4 000 (pentru amintitul interval). Un număr apreciabil de publicații perio-

dice sau special editate, intitulate Avvisi, Avisos, Relaciones, Zeitung, Neue Zeitungen, Beschreibungen, Discours, Nouvelles, reiau știrile despre țările române și domnul lor, care se află pe primul plan al preocupărilor cîrmuitorilor, diplomaților și militarilor.

La împlinirea a 375 de ani de la prima unire politică a Țării Românești cu Transilvania și cu Moldova, Editura Academiei Republicii Socialiste România a publicat — în cunoscuta serie *Documenta Romaniae Historica* — un important volum (745 p.) cu documentele interne ale cîrmuirii lui Mihai Viteazul, volum realizat — cu toată exigența științifică — de un colectiv* al Institutului de istorie „Nicolae Iorga”.

Foarte recent, sub egida Direcției Generale a Arhivelor Statului (D.G.A.S.) și a Bibliotecii Centrale de Stat (B.C.S.), tot prin activitatea competentă a Editurii Academiei Republicii Socialiste România, a apărut culegerea *Mihai Viteazul în conștiința europeană. 1. Documente externe*, ediție realizată, cu aceeași deplină exigență științifică, de un colectiv de arhiviști și cercetători, în primul rînd de la D.G.A.S.**.

* Damaschin Mioc, Ștefan Ștefănescu, Marietta Adam, Constantin Bălan, Maria Bălan, Sașa Caracaș, Ruxandra Cămărășescu, Olimpia Diaconescu, Coralia Fotino.

** Ediție întocmită de: Ion Ardeleanu, Vasile Arimția, Gheorghe Bondoc, Eugenia Ciocan, Tahsin Gemil, Elena Moisuc, Cornelia Moraru, Mircea Mușat, Emilia Poștăriță, Maria Soveja, Vasile Șimandan, Constantin Vlad, Mircea Voiculescu. Colectivul de coordonare: Ion Ardeleanu, Vasile Arimția,

Volumul cuprinde 241 de documente selectate din Anglia, Austria, Cehoslovacia, Grecia, R.D.G., Italia, Polonia, Spania, Turcia, Ungaria, U.R.S.S., Vatican. Publicarea este efectuată în paralel în limba originală a redactării actului și în română (la 69,9% din total, această traducere în limba română se dă pentru întâia dată). Documentele selecționate au fost comparate și colajonate (în proporție de 77%) cu microfilmele și xerografiile aflate în depozitele D.G.A.S., cit și cu unele ediții anterioare, stabilindu-se cu atenție și stăruință textele exacte. La fiecare document se arată — de la caz la caz — cota de la Arhivele Statului, apoi aceea din țara unde se află originalul, edițiile anterioare. Sînt adăugate: frecvente note pentru precizarea unor evenimente sau personaje la care fac referire relatările; o listă cronologică cu rezumatul documentelor (în română și engleză); un indice de persoane și locuri. O introducere — datorată cercetătorilor *Vasile Arimia* și *Mircea Mușat* — reliefează, nuanțat, etapele cîrmuirii lui Mihai Viteazul, așa cum rezultă, în principal, din materialul publicat. (Cu îndreptarea că Mihai Viteazul nu este un „feudal” — vezi p. 21 —, ci, dimpotrivă, o personalitate politică și militară cu totul reprezentativă și de prim rang pentru Europa de la finele secolului al XVI-lea).

Prin faptul că arată cum opinia publică europeană a reacționat la gîndul și fapta lui Mihai; prin selectarea unor documente semnificative; prin prezentarea unor mărturii — multe din ele cu caracter confidențial la acea vreme — și care aduc puncte de vedere diferite, chiar opuse, așa încît oferă perspective felurite pentru a cîntări evenimentele sau a-i socoti pe oameni; prin aplicarea exigentă a normelor de editare; prin aparatul critic însoțitor, acest prim volum de documente externe constituie o realizare de certă însemnătate și reprezintă un instrument de cea mai mare utilitate și de statornic interes pentru cercetare.

Din multitudinea informației, cîteva concluzii se desprind cu precădere. Cu atît mai revelatoare cu cît, în majoritate, ele vin de la contemporani, fie adversari, fie aliați, dar cu interese uneori foarte divergente de acelea ale domnitorului român.

În primul rînd, *personalitatea lui Mihai Viteazul*. Să-l ascultăm pe căpitanul Albert Király, care scrie din tabără, la 24 august 1595, a doua zi după biruința de la Călugăreni: „În ceea ce îl privește pe

Mihai, voievodul de aici din Țara Românească, nu pot decît să-i aduc laudă cu adevărat, căci el este un militar excelent, bun și viteaz, ceea ce a dovedit cu mîna și cu fapta sa; el este cu credință față de creștinătate [adică față de puterile europene adversare Imperiului otoman], nu aparent, ci din convingere, cu tot zelul. Alteța Voastră princiară [Sigismund Báthory] îi datorează laudă dreaptă și cinstire” (p. 114); „Mihai voievod este acum de o mare valoare, iar ceea ce a realizat se datorează vitejiei sale...” (Eustachio Fontana, din Istanbul, la 17 august 1596, p. 143); „Voievodul este de statură înaltă, cu părul și barba neagră, față și ea negricioasă și severă, stîngaci, reputat viteaz” — adaugă comisarii Ștefan Szuhai și Nicolae Istvanffy, în raportul lor către împăratul Rudolf al II-lea, trimis din Tîrgoviște, la 11 iunie 1598 (p. 205); „Nici un alt împărat roman n-a avut vreodată un asemenea slujitor, care să fi săvîrșit cu atît de puține mijloace o victorie atît de zdrobitoare, pe de altă parte nu are și n-a avut niciodată un asemenea inamic cum va deveni el [Mihai Viteazul], dacă nu va ști să și-l mențină, căci el este viteaz și iute și izbutește să atragă pe oșteni prin rapiditatea și generozitatea sa, iar dacă va avea și ajutorul împăratului turc, cine oare îi va putea ține piept. Dacă însă va fi păstrat ca prieten, putem fi siguri că împăratul nostru roman [Rudolf al II-lea] va primi o coroană cum nu s-a mai văzut de mulți ani”. (Mihail Székely de Kövend, comandant al cetății Satu Mare, la 14 decembrie 1599, către consilierul imperial Ioan Barvitijs, p. 317).

„Trebuie procedat cu binîșorul cu el [cu Mihai Viteazul], numai să nu ne devină ostil” — atrag atenția, în raportul lor din Alba Iulia, la 12 februarie 1600, comisarii imperiali David Ungnad și Mihail Székely, care adaugă: „Ca generalissim, în problemele militare ale acestor locuri voievodul este cum nu se poate mai bun... Dacă va fi ca el să rămînă aici [în Transilvania] în condițiile acceptate de Maiestatea Voastră..., atunci n-ar exista o biciușcă și o nuia mai bună pentru «nobilii» transilvăneni decît el; ei tremură în fața lui și se tem și de umbra lui” (p. 411). Și aceiași, într-un raport din 16 aprilie 1600, tot din Alba Iulia, revin cu următoarele: „Maiestatea Voastră [Rudolf al II-lea] nu vă puteți închipui cît de zelos, curajos și fericit s-a arătat domnul voievod, parcă abia mai poate aștepta momentul pentru a porni împotriva dușmanului, în expediția împotriva Moldovei; se vede, în adevăr, în făptura lui, că el este făcut de la natură pentru război. El cunoaște și este informat foarte bine cu privire la diversele căi care duc împotriva inamicului, particularită-

Gheorghe Bondoc, Mircea Mușat. Au mai colaborat: T. Bucur, V. Costake, I. Dumitriu-Snagov, I. Gămulescu, M. Paicu, M. Szabo, N. Trandafirescu, D. Zaharia.

tile locale de acolo, șiretenia și strategemele inamicului, momentul oportun pentru un atac cu succes. El are o calificare excelentă și nu are pereche în aceste țări. Tot astfel cum și în războiul de acolo împotriva turcilor, el este un mare general, lăsându-i în umbră pe toți“ (p. 472).

Dar acest *militar de excepție a avut un crez politic*. A urmărit făptuirea lui cu aceeași inteligență, energie, talent, stăruință și totală dăruire de sine cu care a știut să poarte armele. Trei idei însumează gîndirea sa politică : eliberarea de sub dominația otomană ; frontul comun și apoi unirea Țării Românești cu Transilvania și Moldova pentru restaurarea libertății depline ; participarea constantă, cu toate forțele, la coaliția europeană împotriva Porții. „Căci eu n-am avut de la turci nici o greutate sau vreo nedreptate — scrie Mihai lui Ioan Potocki, staroste de Camenița, la 15 iulie 1595, deci cu puține săptămîni înainte de Călugăreni —, dar ceea ce am făcut, toate le-am făcut pentru credința creștinească, văzînd eu ce se întimplă în fiecare zi cu bieții creștini. M-am apucat să ridic această mare greutate cu această țară săracă a noastră, ca să fac un scut al întregii lumi creștine“ (p. 100). Același gînd la 17 ianuarie 1601, cînd, părăsit de toți, Mihai se adresează, din Viena, împăratului Rudolf al II-lea (p. 616).

Restaurarea drepturilor suverane ale Țării Românești era posibilă în măsura în care alianța cu Transilvania și cu Moldova era o realitate. O vedea o experiență de aproape două sute de ani, o vedea politica urmată de Mircea cel Bătrîn, Dan al II-lea, Iancu de Hunedoara, Vlad Tepeș, Ștefan cel Mare, Radu de la Afumați, Petru Rareș... Mihai n-a așteptat să i se facă propuneri, ci are el inițiativa, își trimite solii la Sigismund Báthory și Aron Vodă, iar cei trei cîrmuitori au hotărît — cu jurămintele cuvenite — „ca să fie nedespărțiți unii cu alții“ (p. 594).

Interdependența celor trei state și însemnătatea lor strategică erau bineștiute de contemporani. „Transilvania se va răscula, atunci Țara Românească și Moldova se vor răzvrăti și ele ; este necesar să se facă pregătiri de pe acum“ — subliniază, chiar în 1593, muftiul Bostanzade Mehmed Efendi în raportul său prezentat sultanului Murad (p. 68). Iar după izbucnirea ostilităților, oficialitățile din Istanbul consideră situația de o gravitate specială, de vreme ce ordinul de mobilizare a unităților spre tabăra marelui vizir se încheie astfel : „*Această expediție a mea nefiind la fel ca celelalte expediții* (subl. ns.) să se pornească în cea mai mare grabă și să nu se piardă nici un minut în privința prezentării la serdarul meu“ (1593, în timpul pregătirilor pentru atacarea

Țării Românești de către Sinan Pașa — p. 132).

„Și dacă va fi silit [Mihai Viteazul], din cauza presiunii unei forțe foarte mari..., să-și părăsească țara [Muntenia] și s-o lase în puterea dușmanului..., poate judeca oricine ce pagubă însemnată ar aduce acest fapt nu numai Transilvaniei, dar întregii coroane ungare, al cărei bastion este această țară [Muntenia] — subliniază Erich Lassota von Steblau în raportul său întocmit la Tîrgoviște, la 14 septembrie 1597, și adresat împăratului Rudolf al II-lea (p. 168).

Cît despre însemnătatea Moldovei pentru lupta de eliberare, avem scrisoarea nuntului apostolic Germanico Malaspina de San Severo, care, la 14 noiembrie 1599, din Alba Iulia, reproduce o convorbire avută cu voievodul Mihai puțin înainte de bătălia de la Șelimbăr. Domnul român îi spune că Andrei Báthory și Ieremia Movilă doresc — are dovezi pertinente — să-l înlăture din Țara Românească. Dar el, Mihai, „le-a luat-o înainte și speră să ocupe Moldova ; și acele țări pe care cancelarul Ieremia [Movilă] și cardinalul [Andrei Báthory] doreau să le țină de o parte în așteptare, el [Mihai] voia să le înarmeze și să întoarcă forțele lor împotriva turcilor“ (p. 279). Iar Guillen de San Clemente, în scrisoarea sa din 18 august 1600 către regele Spaniei Filip al III-lea, confirmă judecata voievodului român : „Și dacă această provincie [Moldova], care este vecină cu Transilvania, s-ar uni cu Țara Românească, fără îndoială că Ungaria ar fi smulsă turcului și ar fi împiedicate și «transportul» proviziilor și trecerea și a tătarilor și a propriei sale oștiri [a turcului] ; și s-ar putea ajunge pînă sub porțile Constantinopolului“ (p. 557).

„La 1 noiembrie [1599], în ziua Tuturor Sfinților, am luat în stăpînire ca biruitor Alba [Iulia], Scaunul crailor Transilvaniei“ — scrie domnitorul către împăratul Rudolf al II-lea, la 4 noiembrie 1599 (p. 257).

Mihai Viteazul a făptuit astfel ceea ce nici unul din predecesorii săi — fie munten, fie transilvan, fie moldovean — nu izbutiseră : unirea politică a Țării Românești cu Transilvania. El realizează că această unire are o însemnătate excepțională, este esențială ; de aceea, din primul moment — din noiembrie 1599 — și pînă cînd va fi brutal asasinat, urmărește ca Transilvania să constituie centrul cîrmuirii sale, polarizînd în jurul ei țările române de la sud și est de Carpați.

Înalta conducere otomană — realistă și pragmatică (poate și pentru a cîștiga timp) — trimite steag de domnie lui Mihai pentru Transilvania, și fiului său Nicolae Pătrașcu pentru Țara Românească. Este prima și singura recunoaș-

tere internațională deplină a unirii celor două state sub autoritatea voievodului român (februarie 1601, p. 428). În schimb, aliații — adică imperialii — fac tot ce pot pentru a păstra Principatul transilvan în stăpînirea lor directă.

Cu aceeași îndîrjire ca pe cîmpul de luptă, Mihai își afirmă fără echivoc drepturile și negociază spre a obține recunoașterea pentru sine și urmașii săi a cîrmuirii ereditare a Transilvaniei. Mărturiile aduse de volumul recent apărut, puse laolaltă, sînt cu totul revelatoare.

Alarmat, Germanico Malaspina raportează, încă de la 14 noiembrie 1599, la mai puțin de trei săptămîni după Șelimbăr : „Dar în timpul negocierilor am descoperit că el [Mihail] ține cu totdeauna să fie stăpînul acestei provincii [Transilvania], căci pe lingă convocarea dietei, el împarte bunurile cui vrea el dintre români și exercită toate acele acte de jurisdicție pe care le poate exercita stăpînul suprem“ (p. 281). Șase zile mai tîrziu, Sigismund Forgács, delegatul generalului Basta, adaugă : „El [Mihail] ține să se audă că ar fi luat țara în numele Maiestății Sale [Rudolf al II-lea], dar faptele îl contrazic...“ (p. 289). Trei curieri diferiți, de la Basta și de la consilierii imperiali David Ungnad și Mihail Székely, aduc, la 7 decembrie 1599, la Plzen (Pilsen) „știri aproape identice : că guvernarea voievodului Mihail în Transilvania capătă din ce în ce mai mult aerul că numitul voievod vrea să ducă cu vorba atît pe turc, cît și pe Maiestatea Sa și să păstreze țara pentru sine“ (apoi se enumeră faptele care duc la o atare interpretare, p. 312—313). După alte trei zile : „Mihail voievod vrea să fie stăpînul Transilvaniei, sub orice formă, și se pregătește să se apere împotriva celor ce vor să-l tulbure...“ (scrisoare anonimă, p. 315). Spre finele lui 1599 sau începutul lui 1600, tot nunțul apostolic Germanico Malaspina : „...el [Mihail] revendică pentru sine nu numai teritoriile care erau ale cardinalului, ci chiar și pe acelea care sînt ale împăratului. Și, în realitate, el deja a revendicat pentru sine, deschis, fortăreața Chiuarului cînd a acceptat capitularea. Mai mult încă, a hotărît și decretat să trimită în Țara Românească pe toți oamenii de arme din Transilvania și să cheme în Transilvania valahii și să-i instaleze în locurile cele mai întărite, numiți drept conducători în Transilvania“ (p. 345). Pentru această hotărîre și atitudine, Malaspina îl socotește pe voievod „ușuratic, inconstant și sperjur“ (p. 344), de unde se vede că pasiunea politică a fost mereu aceeași !

În toate convorbirile cu trimișii împăratului și în instrucțiunile date solilor săi

la curtea lui Rudolf al II-lea, voievodul român arată foarte precis că dreptul său este de a stăpîni, cu titlu ereditar, Transilvania, că cere să i se recunoască acest drept, că urmărește restaurarea integrității teritoriale a Principatului și că, pe acest temei, va continua, cu egală hotărîre ca și pînă acum, lupta antiotomană.

Instrucțiunile înnoite banului Mihalcea, în martie 1600, sînt exemplare prin cuprinderea și claritatea lor și definesc personalitatea voievodului ca om politic de prim rang : „Bane Mihalcea !... Ceea ce doresc eu de la Maiestatea Sa imperială romană este :

1. Să am o asigurare asupra celor două țări, Transilvania și Țara Românească, înțelegînd țara Transilvaniei cu toate apartenențele ei : Oradea, Baia Mare și Hust, cu toate celelalte localități care i-au aparținut mai înainte, așa cum le-au statornicit și stăpînit foștii stăpîni care au guvernat încă de multă vreme încoace, pentru ca și eu să pot și să am dreptul a le stăpîni cu aceeași putere și încuviințare. De asemenea, ca să pot domni în Țara Românească cu apartenențele ei de mai înainte și după vechea datină. Cu aceeași încuviințare și împuternicire cum mi-a acordat-o și turcul : pentru mine și urmașii mei, oricare ar fi ei“ (p. 461). (Vezi și : instrucțiunile lui Mihail Viteazul către banul Mihalcea și Stoica, mare vistier, la 26 ianuarie 1600, p. 372—374 ; convorbirea confidențială a voievodului cu David Ungnad și Mihail Székely, la Alba Iulia, la 12 februarie 1600, p. 408—412 ; raportul lui David Ungnad din 15—16 februarie 1600 ; instrucțiunile lui Mihail voievod către diplomatul polon D. Taranowski, 10 martie 1600, p. 438—439 ; raportul acelorași D. Ungnad și M. Székely din 31 martie 1600, p. 458 ; înțelegerea dintre Mihail Viteazul și comisarul imperial Bartolomeo Pezzen, la 10—26 iulie 1600, p. 524—529).

Iar după alungarea lui Ieremia Movilă, domnul român spune următoarele negociatorilor imperiali (iulie 1600) : „Maiestatea Sa să acorde pe veci, lui Mihail voievod și fiului său, Transilvania, Moldova și Țara Românească“ (p. 549). Ceea ce întîmplinează refuzul net al diplomaților imperiali : „Din pricini care nu permit și care pot fi arătate numai prin grai, Transilvania și Moldova nu pot fi acordate ca moștenire. În ce privește Țara Românească, cu privilegiile ei, Maiestatea Sa este gata să o lase pe veci Măriei Sale“ (p. 549). De remarcat că Rudolf al II-lea era dispus să confirme stăpînirea lui Mihail în Țara Românească, altfel spus să-și extindă sfera de influență asupra unui nou stat, păstrînd Transilvania pentru imperiali și lăsînd Moldova în zona de interese polone și otomane !!!

Unirea celor trei țări realizată de Mihai Viteazul s-a lovit de împotrivirea hotărâtă a guvernului habsburgic și a celui al magnaților poloni. Politica de amânări, discuțiile sterile și atitudinea duplicitară a negociatorilor imperiali apare direct din documentele cuprinse în volum. În amintitul său raport (finele anului 1599, începutul lui 1600), Germanico Malaspina sfătuiește autoritățile superioare „că trebuie să se lucreze cu abilitate și că lucrul principal (asupra căruia trebuie să se vegheze și să se organizeze cu precădere) ar fi numai acesta : să se procede astfel ca *palatinul [Mihai Viteazul] să nu-și stabilească scaunul și domiciliul său în Transilvania, adică să nu locuiască și să nu-și aibă reședința în ea ca principie legitimă*” (subl. ns.). Pentru orice eventualitate, nuntiiul diplomat sfătuia ca Rudolf al II-lea „în timp ce se desfășoară tratativele, trebuie să mențină în locurile de graniță cu Transilvania o armată echipată și gata pentru orice intervenție...” (p. 347). La rîndul lor, comisarii imperiali David Ungnad și Mihail Székely afirmă, la 16 august 1600, că socot „ca imposibil, incredibil și insuportabil gîndul că el [Mihai] sau fiul lui cu boierii lui ar fi potriviți pentru guvernarea politică din această țară și că se vor conforma în veci acestei guvernări potrivit drepturilor civile și statutelor publice sau că el va dura cu oamenii cu care conduce acum, *că va putea fi tolerat și suportat de vecini și de localnici*, căci în acest caz țara ar ajunge în cele din urmă în starea cea mai jalnică, precum Țara Românească și Moldova, și ar fi curățată de toată nobilimea și orice privilegiu ar fi suprimat...” (subl. ns., p. 472).

Comisarii-diplomați spun în aceste rînduri totul, cu deplină sinceritate : nici guvernul imperial, și nici nemeșii transilvani nu puteau admite ca Principatul să fie cîrmuit de un domn român și ca această stăpînire românească să se consolideze.

Ce a urmat se știe : răscoala nemeșilor, Mirăslău, tripla intervenție militară străină — a polonilor, a trupelor habsburgice și a celor otomane — și care a fost determinantă pentru a desface unirea politică a celor trei principate, realizată în 1599—1600. Despre toate aceste împrejurări volumul cuprinde o serie de mărturii care, alături de faptele în sine, mai arată cum ura față de domnul român și de politica sa a dus — după Mirăslău — la cele mai mari violențe (vezi memoriul lui Mihai către ducele de Toscana, la 3 februarie 1601, p. 643—644 etc.). Cînd, după victoria de la Guruslău (24 iulie/3 august 1601), a existat perspectiva de a se reface unirea Transilvaniei cu Țara Românească sub cîrmuirea lui Mihai Viteazul, adversarii

săi recurg la ultima soluție : asasinatul, făptuit la porunca lui Basta, la 19 august 1601. Enumerarea beneficiarilor acestui asasinat este concludentă : guvernul imperial și Rudolf al II-lea ; Simion Movilă și Ieremia Movilă ; cancelarul Jan Zamoisky și conducerea polonă ; autoritățile de la Istanbul ; nemeșii transilvani... O spune cu nedeșimulată satisfacție și Bernard Maciejowski, episcop de Cracovia, în scrisoarea trimisă regelui Poloniei la 3 septembrie 1601 ; după ce comunică suveranului știrea că „Gheorghe Basta l-ar fi trimis de pe lumea asta pe Mihai”, după ce arată că i-au sosit și confirmări ale știrii, Maciejowski adaugă : „...trebuie să mă bucur de această veste, în urma căreia s-a deschis marea cale spre liniștea țărilor Măriei Tale Moldova și Muntenia și nu va mai fi de grijă pentru Măria Ta cum să îți în siguranță statele Măriei Tale din partea năvălirilor aceluia...” (p. 664).

Volumul pe care-l prezentăm cuprinde multe alte mărturii ; toate, alăturate, arată atenția deosebită cu care cercurile politice europene și opinia publică au urmărit evenimentele din țările române și cîrmuirea lui Mihai. Sînt consemnări la zi ale faptelor, ale stărilor de spirit, ale unor gînduri destinate a rămîne confidentiale, sînt arătate adevăratele motivări ale politicii urmate de una sau cealaltă dintre marile puteri sau de grupurile aflate în competiție, sînt exprimate sentimente și, mai ales, resentimente, cîvinte de mare laudă sau de vulgară pognegrire, regăsim în aceste documente speranța și indoiala, bucuria victoriei și amarul înfrîngerii, credința și loialitatea alături de perfidie, duplicitate și trădare, înțînșești pe oameni cu tot ce au mai bun, cu puterea lor de a crea, de a se dărui unui ideal, dar și oameni mai asemenea fiarelor. Cititorul rețînșește astfel anii 1593—1601, care rămîn, pentru totdeauna în istoria românească, anii lui Mihai Viteazul.

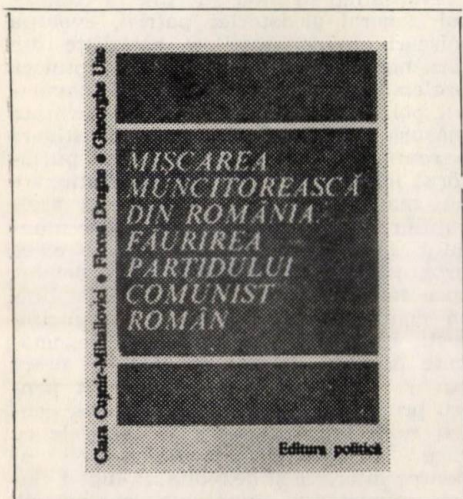
Se cuvine ca publicația să fie continuată, dar într-o formă extinsă. Dacă acest prim volum cuprinde o selecție de documente reprezentative pentru întregul interval amintit, următoarele ar trebui să publice, cronologic, toate documentele externe privind cîrmuirea lui Mihai : ele sînt cîteva mii. Desigur, aceasta cere timp, muncă perseverentă, mijloace materiale. Dar unirea politică realizată în 1599—1600 a însumat o întreagă evoluție istorică și a proiectat în conștiința generațiilor statul național unitar devenit realitate prin voința liber exprimată a tuturor românilor, în 1918. De aceea, colecția de documente externe va trebui să cuprindă totalitatea actelor cunoscute. Va fi o reali-

zare strict necesară pentru o cercetare științifică integrală, pentru a reaminti și a demonstra că evenimentele cîrmuirii lui Mihai au avut dimensiuni de istorie europeană. Colectivul care are meritul de a fi realizat cu deplină exigență și profesionalitate acest prim volum are datoria de a continua, pentru ca, an de an, să

înaintăm spre seria completă. O atare operă — serie completă — nu va cunoaște uzura timpului (documentele noi vor fi publicate în suplimente), ea va fi omagiul națiunii noastre față de voievodul erou și, mai presus de toate, față de adevărul istoric.

DINU C. GIURESCU

**CLARA CUȘNIR-MIHAILOVICI, FLOREA DRAGNE,
GHEORGHE UNC,
MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN ROMÂNIA. 1916—1921.
FĂURIREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN,
Editura politică, București, 1982, 436 p.**

Istoria evenimentelor tumultuoase de la sfîrșitul deceniului al doilea al secolului nostru s-a bucurat, în anii socialismului, de o atenție deosebită din partea cercetătorilor trecutului glorios de luptă al poporului nostru. S-au scris pe această perioadă volume de documente, de istoria presei, de istorie a mișcării sindicale și de tineret, studii și articole, nu puține la număr, care, pornind de la teme și repere diferite, abordînd unul sau altul dintre multiplele aspecte majore ale acestor ani, au evidențiat, în unanimitate, coordonata majoră a epocii și anume intensele frămîntări social-politice ce au culminat cu istoricul Congres din mai 1921, care a consfințit unificarea mișcării socialiste într-un singur partid și transformarea Partidului Socialist în Partidul Communist Român.

Îndeobște, după o perioadă mai scurtă

sau mai îndelungată, în care timp totalitatea, sau aproape totalitatea problemelor de esență au fost abordate pe diferite fațete și din diferite unghiuri, se trece, în mod logic, la realizarea unor monografii de anvergură, în care inițiatori cu putere de sinteză, dar și cu vastă experiență în cercetare, se încumetă să discearnă din noianul de date și fapte acumulate, de ei ca și de alții, ceea ce istoria trebuie să rețină, iar cititorii inițiați sau mai puțin inițiați, doresc. Este, în cazul de față, ceea ce au reușit pe deplin să realizeze cunoscuții cercetători ai perioadei anilor 1916—1921 — Clara Cușnir-Mihailovici, Florea Dragne și Gheorghe Unc.

Apărută într-o a doua ediție, atent revăzută și substanțial adăugită, lucrarea „Mișcarea muncitorească din România. 1916—1921. Făurirea Partidului Communist Român” reunește, într-o viziune analitică unitară, concluzii nu numai de certă, dar și de actuală valoare științifică privind una dintre cele mai glorioase, mai frămîntate și mai eroice perioade ale istoriei patriei noastre, care a culminat cu făurirea Partidului Communist Român, în mai 1921. De altfel, acest lucru este evidențiat cu pregnanță de către autori chiar în *Cuvînt înainte*, unde afirmă, pe bună dreptate, că: „Cartea de față își propune să demonstreze că acest eveniment, care reprezintă un moment de culme în viața partidului politic al clasei muncitoare creat în 1893, a fost pregătit de o serie de acumulări cantitative, situate cu precădere în anii 1916—1921. Sînt ani în care mișcarea socialistă și muncitorească din România a cunoscut un proces de puternică maturitate, marcat de situarea socialiștilor români de partea forțelor de stînga din mișcarea muncitorească internațională, de adop-

tarea unei linii revoluționare ferme în problema făuririi statului național unitar român, de organizarea și conducerea luptei clasei muncitoare, a maselor largi populare pentru a imprima un curs progresist, democratic societății românești. Toate acestea au făcut ca mișcarea socialistă din România să se afirme pe plan național și internațional ca o forță politică capabilă să întreprindă acțiuni cu adevărat revoluționare“ (p. 7).

O calitate a lucrării, care se cere a fi subliniată de la început, este faptul că autorii au urmărit în mod judicios, pe tot parcursul celor 400 de pagini, să încadreze în mod organic mișcarea muncitorească din România în contextul social, economic și politic național. De altfel, acest mod de abordare, singurul științific și viabil, a istoriei partidului clasei muncitoare ca parte intrinsecă a istoriei României, a fost și este uzitat în lucrările Institutului de studii istorice și social-politice. Este o calitate, dar și o necesitate, ce izvorăște din înseși realitățile românești. Aceasta pentru că s-a pornit de la ideea că nu se poate vorbi de două istorii — o istorie a patriei și o istorie a partidului, că niciodată nu vom reuși să tratăm, la adevărata sa valoare și în mod realist, istoria mișcării muncitorești din țara noastră decât încadrînd-o și considerînd-o, așa precum a și fost, ca parte organică a istoriei de ansamblu a României. Nu putem înțelege pe deplin rolul clasei muncitoare și sacrificiile acesteia în timpul primului război mondial decât prin prisma efortului unanim al întregului popor român în lupta împotriva cotropitorilor; ar fi de neconceput să vorbim de actul Marii Uniri din 1918 departajînd contribuția fiecărei clase și categorii sociale, cînd știut este că aceasta a fost rodul luptei de secole a întregii suflări românești. Așa precum nu putem aborda problema făuririi Partidului Comunist Român fără a analiza și integra acest proces în însăși evoluția social-economică și politică a țării noastre întregite după Unirea din 1918, iar marele forum din mai 1921 ca o urmare firească și necesară izvorîtă din însăși cursul nou pe care societatea românească, în ansamblul său, îl luase în anii postbelici. O asemenea metodă de tratare unitară o găsim imprimată de autorii lucrării la care ne referim, fapt ce-i conferă un plus de autenticitate, de reușită, în pas cu cerințele puse în fața frontului istoriografic românesc de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în expunerea de excepțională însemnată programatică, ținută la recenta Plenară lărgită a C.C. al P.C.R. : „Va trebui să avem o istorie unitară care să redea corespunzător fiecare etapă de

dezvoltare economică-socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atît rolul claselor sociale, al poporului, cît și al diferiților conducători ai statului și personalități politice, științifice, culturale. În această concepție a unei istorii unice, istoria poporului român va trebui să cuprindă și istoria mișcării muncitorești revoluționare, a Partidului Muncitoresc Social-Democrat, precum și a Partidului Comunist Român. Nu pot exista două istorii, una a poporului și una a partidului. Poporul nostru are o singură istorie, iar activitatea Partidului Comunist Român, ca și a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei“.

Prezentînd în mod succint, în contextul general al istoriei patriei, evoluția mișcării muncitorești și socialiste din țara noastră, autorii subliniază faptul că proletariatul, odată intrat pe firmamentul politic al României, a dat adevărata măsură a capacității sale de investigare a realităților timpului, devenind purtătorul idealurilor celor mai revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale întregului popor muncitor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre o viață liberă și demnă, spre făurirea unității naționale depline. În concepția mișcării noastre muncitorești, independența și unitatea, îngemănate organic, au fost socotite, pe drept cuvînt, ca imperios necesare atît pentru propășirea, în ansamblu, a țării, pentru rezolvarea problemelor esențiale cu care se confrunta România, cît și pentru întărirea și dezvoltarea luptei clasei muncitoare împotriva exploatării, pentru făurirea unei noi societăți, a societății socialiste. Tocmai de aceea, apărarea și consolidarea independenței au stat permanent în atenția partidului politic al proletariatului din România, care a dat dovada înțelegerii profunde a sarcinilor majore aflate în fața țării pe linia desăvîrșirii statului național unitar, al apărării independenței, suveranității și integrității sale teritoriale, în împrejurările complexe ale vieții internaționale de la începutul secolului nostru, dominată de politica forței și a intervenției brutale a marilor puteri europene.

Continua agravare a contradicțiilor dintre puterile imperialiste în direcția unei conflagrații mondiale — se subliniază în lucrare — a impus Partidului Social-Democrat din România o examinare atentă, realistă și lucidă a situației, sub toate aspectele sale. Creșterea conștiinței naționale a poporului român

de pe ambele versante ale Carpaților ridică în fața națiunii necesitatea strîngentă a desăvîrșirii unității statale, a eliberării provinciilor românești aflate sub dominație străină și unirea lor cu Țara. Participarea României la prima conflagrație mondială, alături de Puterile Antantei, s-a făcut cu acest scop unic. În luptele pentru apărarea pămîntului patriei duse împotriva invadatorilor în timpul primului război mondial, pentru salvagardarea unității și integrității teritoriale, trupele române, masele populare din întreaga țară au înscris la Mărăști, Mărășești, Oituz, ca și în multe alte locuri, pagini nepieritoare de eroism și abnegație, de spirit de jertfă și patriotism fierbinte.

Urmarea directă și firească a tributului de singe dat de poporul nostru în cei trei ani de război a fost formarea statului național unitar român, rezultat al marilor acte plebiscitare din 1918, al unui proces pentru împlinirea căruia fusese dusă o luptă multiseclară și nicidecum o consecință a conjuncturii externe sau a unor înțelegeri intervenite la masa tratativelor.

Odată cu realizarea acestui mare dezerat național, România intra pe un nou făgaș al dezvoltării sale. Demonstrînd această realitate istorică pe baza a numeroase mărturii, autorii precizează că „Încheierea procesului de formare a statului național unitar român — operă a maselor largi populare din întreaga țară —, care a consfințit și a ridicat pe o treaptă mai înaltă comunitatea statornicită de-a lungul veacurilor între toate teritoriile românești, a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție, pentru înmănuncherea energiilor și capacităților creatoare ale întregului popor român, a însemnat unirea pe scară națională a mișcării muncitorești revoluționare, a tuturor forțelor înaintate ale patriei noastre. Odată cu desăvîrșirea unirii naționale s-au creat posibilități noi, mai ample, pentru ca poporul român să-și manifeste independent inițiativa și voiața lui de propășire pe drumul istoriei“ (p. 167).

Se deschidea, în acest fel, calea dezvoltării social-politice și economice a țării, ceea ce a dus la înscrierea poporului nostru pe orbita progresului alături de țările avansate ale Europei. Pe teritoriul României s-a crat o economie unitară, nestîngherită de hotare și bariere vamale artificiale, iar poporul român scăpa odată pentru totdeauna de asuprirea străină la care fusese supus veacuri de-a rîndul. Perioada care a urmat a fost o perioadă de consolidare și dezvoltare a statului

național unitar, a forțelor de producție și, totodată, o perioadă de puternic avînt revoluționar pentru dezvoltarea democratică a țării, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, ale maselor populare, a libertăților democratice.

În acest context, în lucrare se acordă o atenție aparte unuia dintre aspectele majore ale perioadei abordate și anume acela că proletariatul român, clasa muncitoare din țara noastră, divizată pînă atunci pe regiuni istorice, a întrunit toate condițiile obiective și subiective pentru a se uni într-o puternică forță revoluționară, care a desfășurat, în anii imediat următori, bătălii de amploare pentru transformarea revoluționară a societății românești.

În contextul schimbărilor interne survenite după anul 1918, în România se produsese o vie efervescentă politică, în centrul căreia un rol tot mai important îl juca clasa muncitoare, clasa cea mai avansată a societății. O dovadă elocventă în acest sens, se remarcă în lucrare, este faptul că „Odată cu reorganizarea și reactivizarea mișcării muncitorești s-a înregistrat un adevărat aflux al maselor de muncitori spre organizațiile proletariatului“ (p. 129). Ca urmare, și-au reluat activitatea și și-au lărgit sensibil rîndurile secțiunile locale ale Partidului Socialist, s-au reactivizat cercurile de studii sociale care funcționaseră înainte de război în diferite centre, presa muncitorească se întărește prin apariția, alături de „Social-democrația“ (Iași) și „Adevărul“ (Sibiu), a cotidianului „Socialismul“ — oficios central al partidului, se remarcă un amplu proces de reconstituire a sindicatelor grupate în mari uniuni, are loc reorganizarea rîndurilor tineretului muncitor, se creează, pentru prima dată în țară, consilii muncitorești care cuprindeau delegații tuturor muncitorilor dintr-o întreprindere.

Amplul proces de reorganizare a mișcării muncitorești a fost însoțit de căutări programatice, care să corespundă noii etape de dezvoltare în care pășise România. În acest sens, subliniază autorii, receptiv, ca de fiecare dată, la idealurile vremii și la aspirațiile maselor populare, partidul clasei muncitoare și-a reformulat programul cu mult înaintea celorlalte partide politice din țară, concretizat în *Declarația de principii* din 9 decembrie 1918. Tot acum, Partidul Social-Democrat din România și-a schimbat denumirea în Partidul Socialist din România. Era, aceasta, nu o simplă schimbare de titulatură, ci un act cu conținut politic-ideologic, care reflecta delimitarea și prin titulatură de social-democratismul reformist al Internaționalei a II-a.

Un loc aparte în structura lucrării este acordat problemei unificării mișcării socialiste din România, imperativ formulat de socialiști chiar în timpul adunărilor plebiscitare de unire a provinciilor românești, aflate sub dominație străină, cu patria mamă. În acest sens, sînt, rînd pe rînd, tratate momentele de adîncă semnificație care au jalonat realizarea în practică a acestui ideal dintotdeauna al mișcării noastre muncitorești: Declarația din februarie 1919, document programatic de o deosebită însemnătate pe linia înmănușării tuturor organizațiilor regionale socialiste într-un singur și puternic partid al clasei muncitoare din țara noastră; Consfătuirea de la București din martie 1919 la care au participat împuțniciți ai partidelor socialiste din Vechiul Regat, Transilvania și Banat, ale cărei rezultate au fost deosebit de fructuoase „pentru unirea, disciplina și viitorul mișcării socialiste din România” (p. 144); Conferința națională de la București din mai 1919, care „a adoptat hotărîri importante pe linia centralizării mișcării socialiste pe baza unui program unic, ce urma să stea la baza partidului clasei muncitoare pînă la viitorul congres” (p. 147); Congresul extraordinar al partidelor socialiste din Vechiul Regat, Bucovina, Ardeal și Banat din octombrie 1919 și Conferința Partidului Socialist, ținută la Iași în decembrie același an, care a decis „crearea *Consiliului general*, organism reprezentativ al întregii mișcări socialiste din România” (p. 187). Pe bună dreptate, conchid autorii, făcînd „un bilanț la sfîrșitul anului 1919 cu privire la aportul mișcării muncitorești în opera de consolidare a unității țării, socialiștii au consemnat că partidul lor și-a adus din plin serviciile cauzei națiunii române, relevînd că tot ceea ce a făcut a izvorît din datoria firească, din conștiința socialistă și din iubirea față de neamul nostru românesc și de fericirea lui în viitor” (p. 169).

Anul 1920, se demonstrează în lucrare, a marcat noi pași pe linia organizării și afirmării clasei muncitoare, a organizațiilor sale politice și profesionale. Influența crescîndă a mișcării muncitorești în viața social-politică a României s-a datorat preocupării sale constante față de cerințele clasei muncitoare și ale masei largi populare, poziției sale profund patriotice, înaintate față de dezvoltarea democratică a țării. Tăria mișcării muncitorești rezulta, în același timp, din dez-

voltarea procesului de unificare organizatorică a rîndurilor sale în continuu progres, din puternica stare de spirit revoluționară a maselor muncitorești, care își cereau cu tot mai multă insistență drepturile.

În această ambianță, în atenția mișcării noastre muncitorești se afla problema înarmării viitorului partid unic cu un program corespunzător noii epoci, fapt care cerea cu stringență convocarea Congresului, care să valideze atît unificarea, cît și noua orientare tactică. La începutul anului 1920, conducerile reunite ale partidelor socialiste au lansat, pentru prima dată în mod oficial, ideea convocării Congresului general al mișcării socialiste.

Pe această linie, Consfătuirea Consiliului din ianuarie-februarie 1920 a avut o însemnătate deosebită în pregătirea condițiilor și nivelarea terenului pentru înfăptuirea actului major al înmănușării tuturor forțelor revoluționare ale țării, izvorît din marea unire de la 1 decembrie 1918.

Pagini dense din lucrare se referă la soluțiile preconizate de partidul clasei muncitoare în vederea consolidării și propășirii statului național unitar român. În acest context, se insistă pe larg asupra măsurilor înaintate oferite pe linia dezvoltării industriei naționale, a rezolvării problemei agrar-țărănești, a democratizării regimului politic, a apărării independenței și suveranității țării. Aceste măsuri au fost susținute atît de deputații socialiști în parlament, cît și printr-o amplă luptă revoluționară ce s-a soldat cu greva generală la nivel național. „Greva generală din octombrie — se apreciază în lucrare — a reprezentat punctul culminant al luptelor greviste care s-a manifestat pentru prima oară pe întreg teritoriul statului național unitar român. În această mare bătălie de clasă, ca în întreaga mișcare grevistă din anii 1918—1920, proletariatul s-a afirmat ca cea mai înaintată clasă socială, demonstrînd hotărîrea lui de a impune rezolvarea problemelor fundamentale ale societății românești în interesul maselor largi ale poporului român” (p. 280). Însemnătatea luptelor greviste din perioada 1918—1920, afirmă pe bună dreptate autorii, a depășit cu mult cadrul momentului respectiv, urmările lor răsfrîngîndu-se pozitiv asupra întregii dezvoltări.

tări a mișcării noastre muncitorești, a făuririi partidului comunist, cu o conducere centrală fermă, în stare să dea îndrumări și să elaboreze o tactică și o strategie clare și eficiente în vederea cuceririi puterii politice și construirii societății socialiste.

Pornind de la aceste realități, în lucrare se demonstrează, pe baza a numeroase mărturii istorice, că Partidul Comunist era reclamat de fenomene obiective proprii societății românești din această epocă, de o mișcare muncitorească puternică, dar și de un raport al forțelor sociale întemeiat pe noile realități proprii epocii. Plecând de la această situație de fapt, militanții revoluționari considerau că, în noile condiții, lupta trebuia continuată cu și mai mare hotărâre, însoțită de o susținută muncă ideologică și de propagandă pentru îmbunătățirea formelor de activitate și întărirea organelor conducătoare. Drept mărturii ale intensei activități practice, ca și a dezbaterilor de idei ce convergeau spre țelul final — acela al făuririi Partidului Comunist Român, autorii se opresc, cu precădere, asupra unor momente de referință care au punctat perioada premergătoare Congresului din mai 1921: congresele organizațiilor politice și sindicale din Transilvania, Banat și Bucovina din vara și toamna anului 1920, care s-au pronunțat, în consens, pentru „desăvârșita unificare a Partidului Socialist“; amplele dezbateri politico-ideologice de după greva generală; lucrările Consiliului general al Partidului Socialist și sindicatelor din ianuarie-februarie 1921.

Cursul luat de mișcarea socialistă începând din februarie 1921, fixarea datei convocării Congresului general, orientarea dată pentru transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist au avut o puternică înfrîurire asupra maselor muncitorești. În această ambianță de eferescență revoluționară, în întreaga țară au avut loc întruniri și adunări de reorganizare și centralizare a mișcării sindicale și a tineretului muncitor. În lunile februarie, martie, aprilie, în aproape toate orașele țării au început să se desfășoare adunări ale secțiunilor Partidului Socialist, în cadrul cărora s-au ales delegații pentru Congres. „Cei peste 45 000 de membri de partid — precizează autorii — au încredințat cele 540 de mandate din partea secțiunilor Partidului Socialist, în marea lor majoritate, delegaților adepți ai transformării Partidului Socialist în Partidul Comunist“ (p. 328).

Ultima secvență a monografiei este dedicată lucrărilor Congresului general de făurire a Partidului Comunist Român. Sint analizate, rînd pe rînd, problemele de fond ale mișcării noastre muncitorești, înscrise pe ordinea de zi și anume: Raportul moral de activitate a Consiliului Executiv; Raportul asupra afilierei la Internaționala a III-a Comunistă și Programul partidului; Raportul cu privire la Proiectul de statut; Raportul cu privire la presă și propagandă; Raportul material al ziarului „Socialismul“; Raportul asupra problemei agrare și Proiectul de program agrar. „Documentele programatice supuse dezbaterii, discuțiile aprofundate în jurul lor — concluzionează autorii — oferă o imagine cuprinzătoare a hotărîrii delegațiilor la Congres de a înarma partidul cu o strategie și tactică nouă, care să-i permită a-și îndeplini misiunea istorică de răsturnare a claselor exploatare de la putere și trecerea la făurirea societății lipsite de exploatarea omului de către om“ (p. 338). Documentele elaborate și dezbătute de Congresul din mai 1921, ca și cele nedebătute din cauza întreruperii sale, stau mărturie că Partidul Comunist Român, încă de la făurirea sa, a militat pentru întărirea unității organizatorice, politice și ideologice a clasei muncitoare, pentru o linie revoluționară fermă.

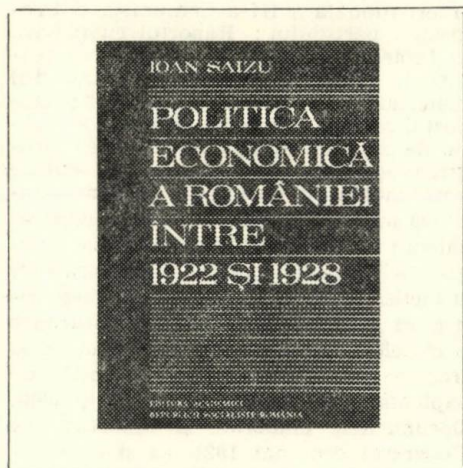
Făurit prin voința clasei muncitoare din țara noastră, prin votul exprimat în mai 1921 de delegații organizațiilor socialiste de pe ambele versante ale Carpaților, Partidul Comunist Român s-a manifestat în tot decursul activității sale, marcată de mari împliniri și victorii, ca legitim continuator al înălțătoarelor tradiții de luptă ale poporului nostru, ca forța conducătoare în lupta pentru doborîrea vechiului regim și instaurarea pe pămîntul României a societății socialiste.

Spre deosebire de vechea ediție, lucrarea de față este îmbunătățită și sub aspectul structurii, al compartimentării problematicei ei în capitole și paragrafe.

Scrisă într-un mod îngrijit și curgător, abordînd problemele majore ale perioadei la un înalt nivel de interpretare, aducînd în circuitul științific reale judecăți de valoare, lucrarea de față se înscrie ca o contribuție meritorie la cunoașterea și aprofundarea unui capitol important de istorie politică modernă românească — Făurirea Partidului Comunist Român.

IOAN SAIZU

POLITICA ECONOMICĂ A ROMÂNIEI ÎNTRE 1922 și 1928,
Editura Academiei Republicii Socialiste România, București,
1982, 208 p.

Problemele complexe ale istoriei României din primul deceniu de după Marea Unire din 1918 și, mai ales, dintre anii 1922 și 1928 au făcut ca, o vreme, istoriografia noastră să ocolească abordarea de fond a perioadei, în lucrări de întindere mai mare și cu o tematică diversă. Situația a început să se schimbe la începutul anilor '70, când, treptat, numărul lucrărilor monografice care abordează în exclusivitate, ori dau o atenție specială acestei perioade, a crescut continuu. Numai în 1981 sînt de menționat, în acest sens, cel puțin opt lucrări, cu o tematică diversă, cu stiluri și problematice diferite, elaborate în lumina documentelor noi ale partidului nostru. Printre ele, la loc principal, trebuie marcată și lucrarea al cărui subiect îl reprezintă rîndurile de față, elaborată de istoricul Ioan Saizu.

Rod al unei îndelungate și meticuloase cercetări, întreprinse de autor cu pasiune și tenacitate, al punerii în valoare a unui impresionant număr de izvoare și lucrări generale sau de specialitate, cartea este expresia muncii specifice generației actuale de istorici.

Lucrarea cuprinde o introducere, trei capitole — disproporționate ca mărime —, scurte concluzii, un rezumat în limba engleză și un indice general. Introducerea schițează cadrul politic național în care a fost concepută și apli-

cată politica economică a României în anii 1922—1928, precizîndu-se, în mod întemeiat, că scena politicii interne și externe a țării noastre, cu toate componentele sale, a evoluat potrivit concepției și practicii Partidului național-liberal, partidul mării burghezii românești.

După cum indică însuși titlul, capitolul I, intitulat: *Cadrul internațional interbelic*, schițează, pe parcursul a numai nouă pagini, evoluția economică postbelică a principalelor state capitaliste europene și a S.U.A., relevînd politica dusă pretutindeni pentru lichidarea cît mai rapidă a rănilor războiului, pentru găsirea căilor și metodelor adecvate de dezvoltare. De asemenea, se arată cum România a evoluat destul de modest pe calea dezvoltării capitaliste, o cauză de prim ordin constituind-o „presiunea unor forțe externe”, care au urmărit ca țara noastră să nu se dezvolte pe măsura aspirațiilor sale, iar „locul ei în cadrul economiei mondiale să nu cunoască mutații de factură radicală” (p. 20). Este de remarcat, în acest cadru, faptul că România, apărîndu-și interesele politice și economice proprii, a căutat să colaboreze cu aliații din timpul războiului și a încercat să ducă o politică consecventă de pace și colaborare cu toate popoarele și, în primul rînd, cu cele vecine.

Sub titlul: *Orientări politico-economice*, capitolul al II-lea (38 p.) prezintă succint partidele politice existente în epocă și, mai ales, conținutul documentelor programatice, pe baza cărora acestea și-au desfășurat activitatea. În acest context, o atenție deosebită se acordă Partidului național-liberal, Partidului țărănesc, Partidului național, respectiv P.N.Ț. Maniera de abordare și problematice abordată de autor sînt sugestiv formulate în afirmația după care specific perioadei postbelice a fost procesul integrării economiei românești, „privită din trei unghiuri: tehnico-economic, social și instituțional”, care au avut de rezolvat „două cerințe obiective îngemănate (integrarea și refacerea), de care depindea dezvoltarea ulterioară a forțelor de producție” (p. 23).

Cititorul înțelege, în acest capitol, cele mai diferite opinii exprimate în epocă despre principalele două doctrine referitoare la căile, mijloacele și metodele de dezvoltare a României: politica

„porților deschise“, propagată de P.N.T. și politica „prin noi înșine“, elaborată și aplicată în practică de P.N.L.

Capitolul al III-lea, cel mai amplu (129 p.), formează, de fapt, simbul lucrării. El este intitulat *Mențiuni programatice și împliniri pe ramuri economice*. După cum se vede și aici, se reiau, sub alte aspecte, dar din alte unghiuri de vedere, multe din opțiunile teoretice, din ideile programatice cuprinse în diferite documente și materiale atât ale partidelor burgheze, cât și muncitorești, și, mai ales, din diverse scrieri ale oamenilor politici și de știință din aceste partide.

Pornind de la aprecierea că, în acea vreme, agricultura ocupa locul principal în cadrul economiei naționale, autorul începe capitolul tocmai cu un masiv paragraf referitor la agricultură și silvicultură. În prezentarea făcută, capitolul este axat îndeosebi pe existența în epocă a ideilor programatice ale partidelor politice în legătură cu reforma agrară din 1921, cu mersul aplicării acesteia, precum și cu alte probleme referitoare la chestiunea agrară.

Aproape același spațiu este acordat industriei, pe atunci cel de-al doilea sector, ca pondere, în economia țării. Deși fiecare din partidele politice românești a înțeles necesitatea dezvoltării acestei ramuri, „deosebirile de doctrină au făcut ca, și pe acest tărâm, partidele burgheze să nu se întâlnească pe baza unui program unitar“ (p. 90), afirmă, pe drept cuvânt, autorul. Dintre partidele burgheze poziția cea mai apropiată de realitate o avea P.N.L., exponentul marii burghezii, ținând seama de atuurile ce i le conferea situația social-politică și economică. Toate celelalte partide burgheze — inclusiv Partidul țărănesc, Partidul național și apoi Partidul național-țărănesc, au conceput și ele în mod diferit acest imperativ al vremii.

În continuare, Ioan Saizu înfățișează aspecte ale dezvoltării industriei naționale, mai bine-zis ale diferitelor ramuri industriale, modul cum P.N.L., aflat mai tot timpul la putere, a aplicat, în condiții interne și externe complexe, cunoscuta sa doctrină „prin noi înșine“, împlinirile și, mai ales, limitele și minusculele acesteia.

Paragraful referitor la comerțul României în acei ani înfățișează un tablou edificator asupra întregii problematice care a stat în fața guvernelor ce s-au perindat la conducerea statului și a modului cum au acționat ele.

Ținând seama de amploarea și diversitatea proiectelor de dezvoltare a României în primul deceniu postbelic, de situația economică deosebit de grea în

care s-a aflat țara noastră la sfârșitul primului război mondial, de adversitatea crescândă și, uneori, de presiunile brutale ale monopolurilor internaționale, problema finanțelor, a creditelor și circulației bănești a fost una dintre cele mai dificile de rezolvat. Dacă, la aceasta, adăugăm contradicțiile ce se manifestau între diferite cercuri bancar-financiare interne, avem o imagine destul de clară a marii complexități de probleme căror țara a trebuit să le facă față. Autorul a depus un efort lăudabil pentru a prezenta, în componentele sale de bază, această problemă în desfășurarea sa internă și, mai ales, sub aspectul raporturilor cu lumea exterioară, cu bancheii și capitaliștii monopolști. situația dramatică ce s-a creat mai ales în anul 1928.

Problematica vastă și complexă a temei tratate în această carte i-a pus autorului în față, spre rezolvare, numeroase greutăți, care sporesc și mai mult dacă avem în vedere că ele sînt, cu precădere, de natura economico-socială și mai puțin de istorie. De aceea, se cuvine să apreciem imensul său travaliu, faptul de a fi reușit să ne pună la îndemînă o lucrare utilă, în care este înfățișată politica economică a României între anii 1922 și 1928. Pe de altă parte, metoda utilizării unui imens număr de lucrări, parte din ele fără valoare științifică sau teoretică, a înșirării opiniilor a numeroși autori, fără o selecție și o grupare a lor, i-a complicat autorului și mai mult misiunea, care era și așa destul de grea. El a făcut un veritabil slalom prin această puzderie de opinii, rămînîndu-i puțin spațiu spre a-și formula, pe larg, opiniile proprii.

Toate acestea au făcut ca, în lucrare, să se formuleze și aprecieri ce nu concordă cu realitatea, sau care se contrazic chiar în aceeași pagină. Spre pildă, la pagina 10, în mod corect, autorul afirmă că, în 1924, deci la jumătatea perioadei tratate, România abia atinsese nivelul antebelic de producție în principalele ramuri, pentru ca, imediat, în alineatul următor, să afirme, că, atunci, la noi, „Intensificarea dezvoltării capitalismului a determinat creșterea forței economice a burgheziei, care, acum, în deceniul al treilea, se afla în faza de tranziție a formelor specifice monopoliste de exploatare“. Tot în același alineat se arată că fracțiunea de vîrf a burgheziei s-a întărit rapid, pe baza procesului „de concentrare și de centralizare“. Pentru a ilustra cât de greșită este acea afirmație, de fapt, contrazisă de însuși autorul, vom recurge la una din numeroasele sale afirmații, juste, pe aceeași temă, formulate la concluzii, unde scrie: „Cu tot avîntul forțelor de producție,

România a rămas un stat slab din punct de vedere economic, în care monopolurile internaționale au deținut o pondere importantă" (p. 155). Nu considerăm întemeiată nici afirmația după care, partidele burgheze, partizane ale politiciii „porților deschise”, pe lângă negăsirea pe piața internă a capitalului necesar, ar fi formulat-o și cu scopul „de a răsturna pe liberali de la guvern și de a invita la conducerea țării propriii lor partizani și reprezentanți” (p. 39). După cum greșit apare și teza formulată de I. Saizu că politica „porților deschise” „dezvăluie cât de puțin erau legate partidele care o susțineau de interesele apărării independenței statului, cât de slab era reprezentat spiritul de promovare a forțelor naționale, în fine, cât de scăzut era nivelul vieții lor politice” (p. 41).

În realitate, această concepție era emanația unei părți a burgheziei românești, cu resurse financiare și economice mai modeste, venită la înfruptarea din avuția națională ceva mai târziu. De aceea ea căuta căi și mijloace proprii spre a putea acționa de pe picior de egalitate cu cealaltă parte a burgheziei, mai puternică, mai bine organizată și care deja avea în mîini treburile economice și politice ale statului. A colabora, într-un fel sau altul, într-o proporție mai mare sau mai mică cu capitalul străin era un fapt ce poate fi apreciat ca bun sau rău, în funcție de rezultatele acestei politici, de împrejurările cînd ea se înlăptuia ș.a.m.d. Dar de aici și pînă la a afirma sentențios că această politică dezvăluie slabele legături ale partidelor respective (și aici ne referim mai ales la P.N.Ț.) cu interesele apărării independenței statului, sau că această cale vădea o insuficiență preocupare pentru promovarea forțelor naționale, este o cale lungă, este o viziune falsă, neconformă cu realitatea.

Pe de altă parte, nu este mai puțin ade-vărat că politica „prin noi înșine”, ca teorie și, într-o măsură, și ca practică, a corespuns atunci, în deceniul al treilea, mai bine cu interesele naționale, deși ea a servit, în primul rînd, marii burghezii industrial-bancare, ajutînd-o să-și sporească forța economică și pozițiile politice. De aceea, considerăm că, în aprecierea celor două concepții, este necesar să pornim de la pozițiile și interesele de clasă pe care le reprezentau partidele respective, care nu se deosebeau în probleme de fond. Poate că este potrivit să menționăm și faptul că Partidul național-țărănesc provenea și din fostul Partid național român din Transilvania și Banat care, sprijinit de

burghezia românească de aici, contri-buise substanțial la înfăptuirea actului istoric de la 1 decembrie 1918; că, în deceniul al patrulea și în timpul războiului, acest partid — principalul promotor al politiciii „porților deschise” — a acționat, alături de forțele patriotice, în frunte cu Partidul Comunist Român, pentru apărarea și salvarea independenței României. Iată de ce, subliniem încă odată, e necesar să analizăm procesele politico-economice, teoriile și ideile într-un context mai larg, în evoluția lor.

Una din cauzele principale ale neîmplinirilor de care aminteam, întîlnite în lucrare, o constituie — credem —, pe lângă maniera de lucru, faptul că autorul n-a acordat atenția cuvenită analizei importanței legislației acelor ani și, în primul rînd, Constituției din 1923.

Celor trei „unghiuri” amintite deja, din care, după autorul cărții, ar trebui privită situația României după 1918, este necesar să li se adauge un fapt deosebit de important: *legislația*. Socotim că dacă ar fi să dăm o caracterizare conținutului acestei perioade, n-am putea-o formula decît pornind de la legislația epocii, care a pus temeliile, a realizat construcția pe toate planurile a României întregite. Restul, după opinia noastră, n-a fost decît aplicare sau finisare, mai mult sau mai puțin reușite, în concordanță sau în disonanță cu legile adoptate atunci, în frunte cu Constituția burghezo-democratică din martie 1923. Privind lucrurile prin prisma realității de fapt, apare și mai clar că formulări ce aveau o largă circulație cîndva în istoriografia noastră, ca: „stabilizare relativă”, refacere „vremelnică” și „parțială” erau departe de a reflecta procesele politice și social-economice din România în primul deceniu de după actul Unirii de la 1 decembrie 1918.

Cele cîteva observații făcute, ca și opiniile despre unele probleme ale epocii, ce-și așteaptă o viitoare analiză obiectivă și nepărtinitoare, nu umbresc cu nimic valoarea lucrării semnata de Ioan Saizu, care are meritul de a ne înfățișa o imagine în general corespunzătoare, un tablou cuprinzător al problemicii politiciii economice a României între anii 1922 și 1928. Prin analiza întreprinsă, prin bogăția de date și fapte puse la îndemîna cititorului, lucrarea se recomandă ca un util instrument de lucru.

M. C. STĂNESCU

CONSTANTIN CORBU,
ROLUL ȚĂRĂNIMII ÎN ISTORIA ROMÂNIEI (sec. XIX),
Editura științifică și enciclopedică, București, 1982, 562 p.

Elaborarea unor lucrări de sinteză, ce abordează epoci istorice sau probleme majore ale trecutului poporului român, reprezintă un certificat de maturitate al istoriografiei noastre. Așa cum s-a subliniat în numeroase rânduri în documentele de partid, în cuvântările tovarășului Nicolae Ceaușescu — cu deosebire în Expunerea la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982 — atare lucrări sînt menite să stea la baza viitorului tratat de istorie națională, sarcină de cea mai mare însemnătate a frontului nostru istoric.

O astfel de realizare istoriografică este lucrarea lui Constantin Corbu, istoric cu îndelungată și fecundă activitate științifică, materializată într-un mare număr de lucrări, de studii și articole consacrate temei atât de interesantă și de generoasă care este viața și lupta țărănimii române. Prin noua sa lucrare, Constantin Corbu întărește adevărul că nu se poate ajunge la închegarea unei sinteze istorice decît la capătul unor asidue cercetări, urmate de confruntarea și de confirmarea de către istoriografie, de către masele largi de cititori a rezultatelor obținute. Atare cercetare în vederea realizării sintezei implică o reevaluare a materialului documentar, o corelare ideatică, încorporînd întreg ansamblul faptelor ce redau imaginea veridică a proceselor și fenomenelor caracteristice unei epoci sau alteia.

Cu toate că lucrarea se intitulează *Rolul țărănimii în istoria României (sec. XIX)*, aria ei tematică este cu mult

mai largă. Mai întîi, sub raport temporal, autorul a sintetizat, într-un substanțial prim capitol și într-o bună parte a celui următor, contribuția de excepțională însemnătate a țărănimii de pe întregul cuprins al meleagurilor românești, veacuri de-a rîndul, la lupta poporului român pentru independență și unitate, pentru emancipare și dreptate socială, pînă în zorii erei moderne a istoriei patriei. Apoi, pentru faptul că, analizînd *rolul istoric al țărănimii* — imensa majoritate a populației țării, principala producătoare a avuției naționale și forța socială de bază în epopeea apărării patriei — demersul științific al autorului se constituie într-o sinteză a luptei naționale și sociale a românilor, cu accent prevalent pe secolul al XIX-lea.

De la bun început impresionează solidul suport documentar al lucrării, alcătuit dintr-o largă paletă de surse, cele mai multe inedite sau puțin cunoscute (archive, presă, memorialistică), cărora li se adaugă realizări istoriografice mai vechi sau mai noi, mergînd pînă la contribuțiile notabile ale istoricilor din anii noștri. Ele au fost utilizate cu spirit critic, cu măiestrie și discernămint, fiind interpretate în lumina ideilor și a tezelor formulate în *Programul Partidului Comunist Român*, în opera secretarului general, președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Întreaga demonstrație realizată de autor este subordonată evidențierii a trei idei esențiale: *țărănimea — expresie a vechimii, permanenței și ascensiunii românilor de-a lungul timpurilor*; *țărănimea — factor de cea mai mare însemnătate a luptei poporului pentru apărarea gliei străbune pentru unitate și independență*; *țărănimea — resort revoluționar de bază al societății românești, purtătoare a progresului material și social*. Ele sînt tratate nu în mod disparat, ci în strînsă interdependență, pe parcursul traseului cronologic al analizei materialului faptic.

În mod firesc, lucrarea se deschide cu o analiză de fond a *începuturilor istoriei poporului român*, echivalente, pe bună dreptate, cu *începuturile istoriei țărănești*. Este vorba despre istoria traco-geto-dacilor ca popor de țărani, statornici și neclintîți pe pămîntul lor — datorită cărora ne numărăm vechimea de mai multe milenii. „Fără acest început — demonstrează Constantin Corbu — nici n-ar putea fi înțeles pînă la capăt valorile înfăptuirilor pe care țaranul român le-a adus în is-

toria noastră, marile permanente care sînt astăzi mari virtuți ale noastre. Asemenea trăsături ca : demnitatea, mîndria națională, dragostea de glie, voința de libertate și dreptate, dreapta cumpănire a lucrurilor, respectul a ceea ce înseamnă lucrare împlinită, făurire în genere, fie a noastră, fie a altora, nu sînt apariții ale epocilor moderne, ci desăvîrșiri ale acestor epoci" (p. 8). Statornicia înaintașilor noștri în vatra proprie de viață, datorată îndeosebi țăranilor, a marcat o operă de progres. O atestă — se relevă în lucrare — înflorirea civilizației lor materiale și spirituale, dăruirea și eroismul cu care și-au apărut pămîntul în vremea lui Burebista și Decebal, ca și în veacurile de restriște ce au urmat.

Rolul de cea mai mare însemnătate jucat de țăranime în lupta românilor pentru *păstrarea ființei statale, pentru neatîrnare și unitate* ocupă o însemnată pondere în economia lucrării. În timpul năvălirilor populațiilor migratoare — populații aflate într-un stadiu inferior de dezvoltare — înaintașii noștri au opus o dirză rezistență și, dînd imense sacrificii, ne-au asigurat permanența și continuitatea. Purtătorii acestor înalte crezuri au fost țăranii — oamenii pămîntului — care, organizați în obști libere, cu veche tradiție geto-dacică, au făcut față năvălitorilor, au continuat să-și dezvolte viața economică și socială proprie. Obștile țăranesti au reprezentat, în plan politic, forma de continuitate organizată a vieții economico-sociale a românilor pe parcursul mai multor veacuri — fapt care a făcut posibilă evoluția unitară a poporului nostru, pe temeiul tradițiilor sale istorice milenare.

Următorul pas — organizarea în voievodate, atestate documentar pe întreg teritoriul țării — a constituit expresia dezvoltării forțelor de producție, a luptei pentru apărarea vechilor drepturi și libertăți în fața tendințelor acaparatoare din afară, fenomene ce caracterizează și epoca formării statelor feudale centralizate Transilvania, Țara Românească și Moldova. „Temeiul apărării gliei de baștină — concluzionează autorul — al rezistenței acerbe față de opresorii străini din întreaga epocă feudală au fost acele forțe care asiguraseră și pînă atunci dezvoltarea economico-socială a societății românești — masele largi populare, iar în cadrul acestora *țăranimea*, care a constituit, multă vreme, factorul fundamental al tuturor transformărilor sociale, al mersului țării pe făgașul progresului economico-social și al luptei pentru libertate națională" (p. 59).

Istoricile bătălii purtate de români, sub conducerea unor mari voievozi, victoriile obținute în lupta pentru apărarea ființei

statale, pentru păstrarea autonomiei țărilor române, au fost posibile, în cea mai mare măsură, datorită faptului că baza armatelor — *Oastea cea Mare* — a constituit-o țăranimea. Însuși actul istoric al unirii celor trei țări române, sub Mihai Viteazul, „poartă în sine, în primul rînd, mesajul de libertate națională al milioanele de țărani, forța socială cea mai patriotică, cea mai interesată în realizarea Unirii. Țăranimea considera că, prin reunirea tuturor românilor în același corp statal, care să-și dobîndească apoi independența, condiția ei se va îmbunătăți. De aceea ea a fost în planul central al mișcării pentru unire, mulți din rîndurile ei jertfindu-și viața pe cîmpurile de luptă" (p. 73-74).

Zorii epocii moderne a istoriei patriei, se demonstrează în lucrare, au fost marcați de momente cardinale ale luptei revoluționare a poporului român, a căror principală forță de înfăptuire a fost țăranimea. Sensul fundamental al acestei lupte a fost abolirea regimului feudal, concommitent cu înlăturarea asupririi străine, printr-o acțiune generală a maselor populare, a țăranimii în primul rînd. În fapt, argumentează autorul, se poate vorbi de o *singură revoluție*, care a început în 1784, s-a dezvoltat în 1821 și 1848 și a dat naștere înfăptuirilor naționale și sociale revoluționare de la 1859, 1864, 1877, 1918.

Marea luptă a românilor din 1784, preconizînd desființarea iobăgiei și înlocuirea dominației imperiale habsburgice asupra Transilvaniei cu puterea statală românească, depășește caracterul unei răscoale țăranesti, ea „căpătînd trăsăturile unei adevărate revoluții sociale și naționale și fiind, de fapt, prima revoluție românească pentru dreptate socială și libertate națională în epoca modernă (p. 97). Pledînd pentru impunerea în istoriografie a termenului de *revoluție* pentru a caracteriza momentul 1784 (după opinia noastră unul dintre marile beneficii obținute prin această lucrare), autorul descifrează principalele sale modalități de exprimare : caracterul organizat al luptei, existența unor conducători recunoscuți de masa țăranilor, făurirea, treptată, a unei armate revoluționare, elaborarea unui program clar definit, cu prevederi sociale și naționale fundamentale. A fost cel mai radical program din epocă, în elaborarea sa „pornindu-se de la țăranime — ca temei al revoluției, ca purtătoare a tuturor năzuințelor sociale avansate, a idealurilor naționale românești" (p. 107).

Mergînd pe firul continuității procesului revoluționar, autorul analizează revoluția din 1821, pe care o consideră, cum a și fost, „o aprofundare și dezvoltare a momentului 1784 în condiții sociale și po-

litice proprii unei noi etape istorice" (p. 115), definită prin înăsprirea exploatarei clăcașilor de către marii proprietari funciari, accentuată de domniile fanariote, instrumentul opresiunii otomane în țările române. În 1821, ca mai înainte, în 1784, programul său, mai bine zis, complexul programatic revoluționar, urmărind obiective cu conținut social și național. De asemenea, în 1821, baza socială a revoluției au reprezentat-o țărani. Țărănimea a participat în masă la revoluție, alături de ea aflându-se lucrătorii din ateliere și manufacturi, meșteșugarii, negustorii. După cum puterea populară instaurată de Tudor Vladimirescu, timp de aproape două luni (21 martie — 15 mai 1821), a avut la bază țărănimea.

Cea de-a treia mare revoluție din era modernă a istoriei patriei — cea de la 1848 — a ridicat la un nivel superior programul revoluționar național și social românesc, punând din nou în relief contribuția esențială a țărânimii. La Iași și Blaj, la Lugoj, Islaz și București, la Rîureni și în străvechea vatră a Apusenilor, pe întregul parcurs al șuvoiului revoluționar, masele țărănești au participat activ la revoluție, au militat pentru transpunerea în viață a programului eliberator, program ce cuprindea, alături de unitatea și independența națională, deziderate vizând adânci prefaceri sociale, între care abolirea iobăgiei și împrăștierea țăranilor. Țărănimea — se argumentează viu și convingător în lucrare — a constituit reazemul de nădejde al regimului revoluționar victorios în Țara Românească (iunie — septembrie 1848), ca și al celui din zona Apusenilor, organizată ca țară românească liberă, vreme de mai bine de un an.

La scurtă vreme după revoluție, prin lupta eroică a maselor, cele mai importante obiective ale programului revoluționar făurite în marile înclăștări din 1784, 1821, 1848 încep să prindă viață. Țărănimea, se manifestă, ca și până atunci, ca o forță socială de prim ordin în societate, purtătoare a idealului unității, suveranității, dreptății, a progresului social. O confirmă, relevă autorul, atitudinea profund patriotică a deputaților țărani în Adunările Ad-hoc, cea mai reprezentativă formă obștească de manifestare a țărânimii în planul vieții politice și sociale românești.

Urmare directă a Unirii, reforma agrară din 1864 a marcat eliberarea țărânimii din servituțiile feudale și încheierea procesului de trecere de la marea proprietate funciară caracteristică vechiului mod de producție, la proprietatea funciară de tip capitalist, cu toate că au fost menținute puternice practici feudale, cu efecte durerose pentru masa țărânimii. Actul re-

formator al lui Cuza ne este înfățișat de către autor la adevăratele sale dimensiuni, ca o piatră de hotar pe drumul devenirii României moderne.

Un alt punct de referință al lucrării îl reprezintă partea consacrată contribuției hotărâtoare a țărânimii la înfăptuirea independenței de stat depline a României „Nota specifică a țărânimii la 1877 — scrie Constantin Corbu — a fost participarea cu entuziasm atât la lupta cu dușmanul, cât și la susținerea frontului prin diferite mijloace. Soldatul român, care înlocuia plugul și sapa cu pușca și baioneta, a uimit prin eroismul său pe contemporani și a redat națiunii dreptul la existență politică integrală, care îi fusese încălcată cu secole în urmă (p. 327).

Aceste idei sînt susținute printr-o mulțitudine de date și fapte care atestă că, în adevăr, dăruirea și devotamentul țărânimii, de pe întregul cuprins al pămîntului românesc, alături de acelea ale celorlalte clase și categorii sociale, au fost factorul hotărîtor în obținerea victoriei, conferind războiului neahtîrării un profund caracter național și popular.

Lupta de clasă a țărânimii, ilustrată în variate forme de manifestare, constituie o altă dominantă a lucrării. Ea este analizată nu într-o secțiune aparte (nici n-ar fi fost necesară o atare compartimentare), ci în strînsă corelație cu ansamblul manifestărilor țărânimii în planul luptei sociale și naționale românești.

Elementul care individualizează analiza consacrată de Constantin Corbu acestui aspect major al rolului țărânimii în istoria patriei, în raport cu cercetările anterioare, este ipostaza nouă conferită luptelor sociale țărănești, care au demonstrat potențialul revoluționar al acestei clase sociale de bază a societății românești, capacitatea ei de a milita pentru progres, pentru transformări de esență. De aici concluzia că răscoalele țărănești, începînd cu cele din evul mediu, n-au urmărit exclusiv scopuri economice și sociale (cum s-a afirmat adesea), ci, în strînsă corelație, țeluri politice, exprimate prin contestarea a însuși regimului feudal, bazat pe iobăgie, și prin transformarea răscoalelor în largi ridicări la luptă național-populară împotriva asupritorilor străini.

Gradul de amplitudine a răscoalelor în epoca medie a istoriei patriei a depins în cea mai mare măsură — arată autorul — de gradul de aservire a țărânimii. În acest fel se explică marile înclăștări din Transilvania, începînd cu secolul al XIII-lea și care au culminat cu răscoala de la Bobilna din 1437—1438 și cu războiul țărănesc din 1514, declanșate pe fondul înăsprii continue a situației țărânimii asuprite de feudalitatea ungară. Deși n-au lipsit nici în epocile anterioare, răs-

coale țărănești au avut loc și în Țara Românească și Moldova, începînd cu veacul al XVII-lea, atunci cînd boierimea acționa cu tot mai multă insistență pentru deposedarea de pămînt a țăranilor.

Spații largi, pe măsura dimensiunilor și implicațiilor în viața social-politică națională, sînt acordate în lucrare răscoalelor, mișcărilor și frămîntărilor țărănești din epoca modernă, care s-au constituit ca manifestări complementare, ca prelungiri firești ori ca factori cu însemnată contribuție la pregătirea marilor evenimente revoluționare ce au avut loc în țara noastră, adîncind spiritul revoluționar al poporului român și contribuind la formularea dezideratelor fundamentale naționale și sociale ale națiunii române.

În această epocă, factorul de cea mai mare însemnatate îl reprezintă apariția și intrarea fermă în arena vieții politice a țării a proletariatului, format ca o clasă socială pornită din izvorul puternic și viu al țărănimii. Odată cu aceasta, relevă cu îndreptățire autorul lucrării, nu înseamnă că rolul istoric al țărănimii se diminuează. Dimpotrivă, „țărănimea noastră, care a voit și a acționat pentru progresul social și național al poporului român, și-a exercitat, corespunzător cu statutul său de clasă, rolul ce-i revenea în istoria țării, iar odată cu nașterea clasei muncitoare valorile sale în acțiunea revoluționară — socială și politică — se adîncesc și se clarifică și mai mult, tocmai în condițiile apropierii și conducerii în luptă de către clasa muncitoare și sub stindardurile idealurilor promovate de aceasta. Alianța muncitorească-țărănească formează în România axul propulsării istorice, temelia de progres, prosperitate și libertate a românilor“ (p. 7).

Lungul șir de răscoale, mișcări și frămîntări țărănești ce au străbătut întreaga epocă modernă a istoriei patriei învederează forța și clarviziunea țărănimii, dorința sa de a produce mutații profunde în viața economică și social-politică a țării. Ele au ridicat chestiunea agrar-țărănească la cotele unei probleme fundamentale a țării în veacul trecut, de a cărei rezolvare depindea însuși viitorul patriei. Sînt adevăruri pe care lucrarea le scoate plenar în evidență și care își amplifică semnificațiile în momentul de vîrf al conflictului social marcat de marea răscoală din 1888.

Această răscoală ne este înfățișată la adevăratele ei coordonate, ca o consecință firească a unor stări de lucruri din lumea satului românesc determinate de perpetuarea marii proprietăți funciare, cu toate consecințele negative pe care le aducea existența acesteia: lipsa de pămînt a țărănimii, legislația agrară insuficientă și incorect aplicată, abuzurile și

ingerințele aparatului administrativ, imposibilitatea pentru țărănime de a accede la viață politică activă, în condițiile sistemului electoral cenzitar.

Se impune relevarea modului în care autorul a reușit să analizeze lupta țărănimii (ca pe o acțiune a unei forțe sociale active, la nivelul întregii țări, înscrisă pe linia progresului), sub influența proletariatului și cu sprijinul său direct. Din acest punct de vedere, răscoala din 1888 ilustrează cu putere procesul apropierii dintre muncitori și țărani, al alianței lor, pe fundalul acelorași obiective de dreptate socială, unitate și independență națională ce uneau cele două clase. Răscoala, prin acțiunile de solidaritate muncitorească pe care le-a încorporat, a adus cu sine noi dovezi ale voinței țărănimii de a da, alături și sub conducerea proletariatului, lovituri puternice orînduirii capitaliste.

O analiză de fond întreprinde autorul asupra anilor de după răscoala din 1888, care se disting ca o etapă nouă în istoria țărănimii, caracterizată prin continuitatea fenomenului revoluționar în lumea satului și prin întărirea conlucrării dintre muncitori de la orașe și țărani. Constituirea, în 1893, a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, subliniază autorul, a activizat preocupările mișcării muncitorești pentru țărănime, fapt ce s-a tradus atît prin înscrierea în programul și în manifestările politice ale partidului a obiectivelor ce vizau soluționarea problemei agrar-țărănești, cît și prin cuprinderea țărănimii în organizații socialiste — activitate ce re-lua munca propagandistică și organizatorică desfășurată în anii 1887—1888, o ridică la noi parametri și o materializa prin înființarea, în anii 1898—1899, a peste 300 cluburi socialiste țărănești, ca secțiuni locale la sate ale partidului clasei muncitoare. Prin aceasta, socialiștii au izbutit, „singurii din Europa acelei vremi, să cuprindă organizatoric și politic masele țărănești în cadrul mișcării muncitorești“ (p. 522).

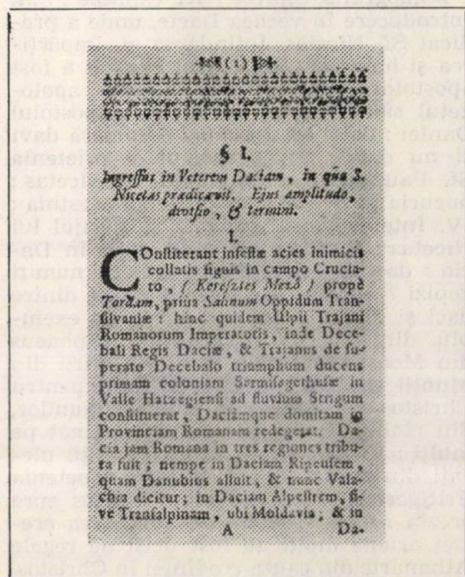
Sinteză de înaltă ținută științifică, lucrarea elaborată de Constantin Corbu se înscrie între realizările valoroase ale istoriografiei noastre, fiind prima monografie cuprinzătoare referitoare la locul și rolul țărănimii în istoria patriei. Împreună cu lucrări similare tipărite sau care vor trebui editate cît mai curînd — pe probleme la fel de importante din trecutul nostru — ea va contribui, sîntem convinși, la scrierea istoriei unice a poporului român. Nu ne îndoim că autorul, Constantin Corbu, va continua investigația științifică asupra epocii istorice a începutului secolului al XX-lea, de-a lun-

gul căreia țărănimea a probat, cu strălucire, virtuțile moștenite și păstrate din strămoși, așa cum au demonstrat-o marea răscoală a țăranilor din 1907, epopeea eroică de la Mărăști, Mărășești și Oituz și, mai presus decât toate, finalizarea, în

1918, a luptei poporului român pentru făurirea statului național unitar — toate încorporând, la loc de înaltă cinstire, contribuția de inestimabilă valoare a țărănimii.

VASILE NICULAE

GESTA SANCTI NICETA VETERIS DACIAE EPISCOPI (Faptele sfintului Niceta-Nichita, episcop al vechii Dacii) Claudiopoli (Cluj), 1750, VI + 76 p.

Autorul lucrării¹, probabil un prelat transilvănean din secolul al XVIII-lea, se dovedește foarte interesat de faptele strălucite ale strămoșilor, pe care le consideră exemplu și îndemn pentru contemporanii săi. El dedică mica sa monografie uneia dintre eminentele figuri ale epocii antice: sfintului Nicetas, episcop al vechii Dacii.

Primele știri despre pătrunderea creștinismului în Dacia ne-au parvenit prin intermediul lui Hipolit (Romanul) și al lui Origene, care au trăit în secolele II—III. Ei fac referiri la Andrei, unul dintre cei doisprezece apostoli, care ar fi „vestit [cuvîntul Evangheliei — n.n.] sciților și

tracilor”². Unii cercetători (de exemplu, J. Zeiller, în *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire romain*, Paris, 1918, p. 29) consideră că se poate vorbi despre o activitate de convertire desfășurată de apostolul Andrei în regiunile noastre³.

Despre această problemă, cît și despre daco-geți, traci, goți, și teritoriul locuit de ei, Dacia de pe ambele maluri ale Dunării, în perioada secolelor IV—V, mult mai multe date ni se oferă datorită prezentei lucrări despre viața episcopului Niceta*.

² Izvoare privind istoria României, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 713.

³ *Ibidem*, p. 717.

* Enciclopediile străine conțin bogate referiri la Niceta, episcop al Daciei: „Sfîntul Nicetas, prelat, apostol al dacilor, s-a născut în jurul anului 340, a murit după 414. Ca episcop de Romaciana sau Remetiana a propagat creștinismul la Nord de Dunăre și a compus șase instrucțiuni pentru candidații la botez” (*Grande Larousse encyclopédique*, Paris, Librairie Larousse, 1960—1964, vol. 7, p. 745); „Niketas, episcop de Remesiana în Dacia, sfîrșitul secolului IV și începutul sec. V; a activat ca misionar printre popoarele locuitoare ale munților Haemus, cunoscut și ca autor de scrieri bisericești. Unii cercetători îl cred autor al cunoscutului imn «Te Deum laudamus»” (*Der Grosse Brockhaus*, Wiesbaden, Verlag Brockhaus, 1952—1963), vol. 8, p. 872); „Niceta (sfînt), sec. 4—5, episcop în Moesia, a fost misionar al Daciei. Comemorat la 22 iunie” (*Garollo, G., Dizionario biografico universale*, vol. II, Milano, Ulrico Moepi, 1907, p. 1933); „Niceta (Niketas), scriitor bisericesc din antichitate în jur de 400. Episcop de Remesia (Romaniana) în Dacia, a scris un îndrumar pentru candidații la botez. Probabil este autor și al «Te Deum-ului». Bibliografie despre el: A. Burn, *Niceta of Remesiana, bis Life and Works* (1905); Patin, *Niceta, Bischof von Remesiana* (1909) (*Meyers Lexikon*, 8. Band, Leipzig, Bibliographisches Institut, 1928, p. 1250); „Nicetas, prelat dac, născut la Romaniana sau Remesiana, (în latină Remetiansis sau Civitas Romanionum, în Moesia) spre 341, mort după 414. Orașul său natal, greu de determinat cu exactitate astăzi, se afla între Sardica și Naissa; devine episcop, calitate în care participă, în decembrie 391, la Conciliul de la Capua. Nicetas poate fi denumit în mod just apostolul dacilor, deoarece nu s-a mul-

¹ Monografia apare și în Andrei Veress, *Bibliografie româno-ungară*, vol. I, Editura Cartea Românească, București, 1931, cu titlul: *Gesta S. Nicetae Veteris Daciae Episcopi et Apostoli... Promotoare R. P. Stephano Pon-gracz é S. J., a Rhetoribus Claudiopolitanis dicata*.

În dedicația către „onorabili, venerabili, glorioși și foarte celebri, nobili și erudiți domni neo-magistri“, autorul pornește de la faptele episcopului Niceta, îndeamnă pe aceștia să admire „exemplarele mărețe ale strămoșilor“ (p. I–II).

tumit să-și conducă în mod creștinesc adeptii, dar a și întreprins numeroase misiuni dincolo de Dunăre și a reușit să răspindească acolo religia creștinească. În 397 vine în Italia pentru a constata miracolele înfăptuite de sfântul Felix de Nola. Aici se împrietenește cu sfântul Paulin care a compus, spre lauda prietenului său, versuri pline de afecțiune și de respect, versuri care s-au păstrat până în zilele noastre. Îi acordă calitatea de „doctissimus“. Gennadius, în lucrarea sa consacrată Vieții ilustrilor creștini, cap. XXII, afirmă despre el că este autorul diferitelor lucrări, care îl fac remarcant printre celelalte figuri bisericești. Biserica îl onorează serbindu-l pe 22 iunie, iar martirologul roman pe data de 7 ianuarie (*Nouvelle biographie générale*, vol. 37, p. 939); „Nicetas (sfânt), episcop dac, născut și mort în Moesia (trăiește între 341–415). Își convertise națiunea la credința creștină; într-o primă călătorie a asistat la Conciliul de la Capua (391) și într-a doua îl vizitează pe sfântul Paulin de Nola (397) cu care leagă o strânsă prietenie. Sărbătorit la 22 iunie“ (*Larousse du XX-e siècle*, vol. 5, Paris, Librairie Larousse, 1928–1933, p. 71); „Nicetas de Remesiana. Acest episcop de Remesiana, mică localitate a vechii provincii a Daciei, născut în jur de 375, ar fi, după părerea multor critici moderni, autorul «Te Deum-ului». Ne-au rămas de la el «Instrucțiuni către catechumeni», una dintre cele mai vechi și cele mai importante explicații ale simbolului botezului roman. Mort după 402“ (*Pierre Grimal, Dictionnaire des biographies*, vol. II, Paris, Presses Universitaires de France, 1958, p. 1082).

Și enciclopediile românești îl semnalează: „Niceta (Nichita) Sfântul, episcop, zis apostolul bessilor, goților, sciților și dacilor, fiindcă le-a predicat Evanghelia prin părțile Munteniei și Moldovei. Despre el se zice că ar fi înființat episcopiiile Argeșului și Milcovului“ (*Constantin Diaconovich, Enciclopedia română*, tom. III, Sibiu, N. Krafft, 1903–1904, p. 401); „Nichita (Niketas, Niceta) Romanul, episcop de Remesiana (circa 380–420) din Moesia Superioară, a propovăduit creștinismul în limba latină pe ambele țărmuri ale Dunării între popoarele: bessii, goții, daci și sciți. Despre el se zice că ar fi înființat episcopiiile Argeșului și al Milcovului“ (*Lucian Predescu, Enciclopedia „Cugetarea“*, Editura „Cugetarea“-Georgescu Delafraș, București, 1940, p. 597).

Izvoarele mai noi menționează, la rîndul lor, pe Nicetas, ca, de exemplu: *Izvoarele istoriei României*, vol. II, p. 177–181, 575, prin intermediul lui Paulinus de Nola; în lucrarea *Scritori bisericești din epoca străromână*, București, 1979, Ion G. Coman dedică un capitol întreg, al III-lea (p. 91–174), vieții și activității sale, rezultat al cercetării unui număr impresionant de studii, articole și monografii românești și străine (din bibliografia cercetată de prof. Coman lipsește monografia tipărită la Cluj în 1750). În concluzia capitolului consacrat lui Nicetas, autorul subliniază: „Sfântul Niceta de Remesiana a fost și rămîne, prin viața sa de ierarh, prin opera sa misionară și teologică, prin relațiile sale, prin puritatea și frumusețea limbii sale latine, prin lucrarea sa adîncă... într-o vastă zonă de la Dunărea de Jos, unul din factorii de unitate și continuitate a populației daco-romane din sudul Dunării, cu repercusiuni asupra populațiilor de la nordul Dunării“ (p. 174).

El deplînge situația bisericii din Transilvania, arătînd următoarele: „unde sînt acum acele temple sfinte ale Daciei înfloritoare de odinioară? În ce lăcaș sfînt se află cele 24 de altare ale Sfintei Cruci din Cibin?... Dacă azi Nicetas ar reînvia, ar fi închise și pentru el templele odinioară numeroase ale bisericii“ (p. IV). Iar despre motivele care l-au determinat să scrie respectiva carte, autorul afirmă: „Noi avem de gînd să publicăm ceva în legătură cu istoria Bisericii Transilvane. Dar, pînă să ne apucăm să vorbim, am descoperit un material bogat și comentat despre Sfîntul Nicetas, mare apostol al Daciei“ (p. V).

Monografia conține XI capitole: „I. Introducere în vechea Dacie, unde a predicat Sf. Nicetas. Întînderea ei, împărțirea și hotarele; II. Sfîntul Nicetas a fost apostolul Daciei. Sfîntul Paulinus, apologetul său; Nicetas nu a fost apostolul Daniei: dacii erau numiți odinioară davi și nu dani; III. Respectul și prietenia Sf. Paulinus din Nola față de Nicetas; bucuria [provocată] de prezența acestuia; IV. Înțelepciunea, pietatea și curajul lui Nicetas; V. Cum au venit goții în Dacia: de ce unii dintre ei sînt numiți gepizi? Nicetas a convertit mulți dintre daci și dintre aceia cum ar fi, de exemplu, dintre locuitorii Munților Rhiphaeus din Moesia Orientală, besii cei cruzi din Munții Carpați, pe care i-a unit pentru Christos; Năvălirea în Dacia a hunilor, din rîndul cărora Nicetas a creștinat pe mulți; VI. Nicetas îi educă pe goții plecați din Dacia. Sînt corupți de căpetenia Fritigernus și de episcopul Ulfilas spre erezia ariană. Înainte de adoptarea ereziei ariene mulți au fost uciși de regele Athanaric din cauza credinței în Christos, printre care și martirul Nicetas Gotul. Sfîntul Nicetas a predicat Evanghelia tuturor acestora; VII. Sfîntul Nicetas a instituit ordinul monahilor: a construit o biserică spre folosul acestora, în care a ridicat patru basilici; i-a convertit pe tîlhari la viața monastică; VIII. Călătoria de două ori în Italia a lui Nicetas și motivul ei. Sînt arătate locurile pe care le-a străbătut pînă să ajungă în Grecia. Din Grecia a venit în Bulgaria. Iar de acolo s-a întors în Rascia, în Serbia; IX. Sfîntul Nicetas răspîndește în Dacia faima Sfîntului Martin. Bunăvoința Domnului, în acea vreme, față de Biserica sa, [dovedită cu prilejul] năvălirii hunilor în Dacia. Apărătorii bisericii la răsărit și apus. Nicetas face operă [de misionariat], chiar și în Dacia; X. Este plauzibil faptul că Sfîntul Nicetas a întemeiat în Dacia două episcopate, cel de la Agen și cel de Milcov? [Episcopatul] de Milcov a avut un arhiepiscop mitropolit de Strigonia care, prin intermediul acestui oraș,

se îngrijea de cult la populația saxonă. După ce Milcovia a fost distrusă de tătari, scaunul episcopal este mutat la Sibiu; XI. Moartea Sfântului Nicetas în Dacia. Epilog“.

Relatarea evenimentelor începe cu terminarea celui de-al doilea război daco-roman și transformarea unei părți a Daciei în provincie romană. „Atunci Dacia romană a fost împărțită în trei părți: Dacia Ripensis, pe care o străbate Danubiul și care e denumită acum Valahia; Dacia Alpestris sau Transalpină, ori Moldova, și Dacia Mediterranea (de mijloc — n.n.). Acest teritoriu foarte îndepărtat al Daciei [este denumit] astfel fiindcă este înconjurat de păduri și de culmile munților ca niște insule în munții împădușiți. Câtă vreme a stăpinit în Dacia monarhia grecească, Dacia era socotită ca făcând parte din Thracia, dar la romani — stă mărturie Pomponius — întotdeauna și-a păstrat numele de Dacia“ (p. 1—2).

După examinarea cadrului geografic, autorul se referă la populația vechii Dacii, despre care susține că a fost creștinată în mare parte de Nicetas: „Și vechia Dacie, care era o parte destul de întinsă a Scythiei europene, a fost în întregime sălbatică și barbară, totuși mulți dintre daci, goți, bessi au venit, cu acest prilej, spre Nicetas întru Christos“ (p. 7).

La începutul capitoului al II-lea, lucrarea susține că, „Mai întâi de toate, se știe că, înainte de năvălirea hunilor și de stabilirea lor certă în Dacia Mediterranea, în primele secole ale bisericii, învățătura evanghelică a fost predicată pe aceste meleaguri. Căci în *Anale* sînt trecuți în revistă diferiți prelați — mai cu seamă în *Analele Ungariei și ale Daciei*“ (p. 8). Una din figurile proeminente ale acestor *Anale*, Nicetas, episcop al orașului Romantiana sau Remessiana și apostol al vechii Dacii, este caracterizat de Paulinus din Nola, în *Epistola a 10-a către Severus*, astfel: „*venerabilul episcop și foarte învățatul Nicetas, care sosește la Roma din Dacia spre a-i ului pe bună dreptate pe ceilalți*“ (p. 9). Ambii au trăit în secolul care a dat la iveală glorie celebre: sfinții Athanasie, Ambrozie, Augustin, Vasile cel Mare, Gregorius din Nyssa, Ioan Chrysostomul etc. (p. 10), urmați, în secolul următor, de Dionisie cel Mic (circa 470—540), creatorul cronologiei moderne, cel care „îi descoperea unui occident ignorant adevăratul chip al Daciei Pontice“⁴. Autorul arată că, datorită lui Paulinus de Nola, a aflat o serie de date și amănunte fără

care „cu greu s-ar fi putut da la iveală ceva în legătură cu Nicetas, iar Dacia ar fi ținut ascunse în tăcere distinsele laude la adresa celebrului ei apostol, precum și faptele sale virtuozose“ (p. 10—11).

După ce se face distincția dintre Nicetas — sfântul — și Nicetas Gotul, se subliniază că prelatul care a călătorit la Roma era, după naștere, din Dacia, cetățean și episcop de Romantiana al dacilor, „un om care și-a iubit nespun neamul..., i-a învățat pe vechii daci cu credința creștinească. Prin urmare este un fapt cert să acest prelat a predicat în vechia Dacie și chiar în Transilvania“ (p. 12). Într-o succintă digresiune se subliniază că Dacia și Dania sînt două țări diferite, că Dania a îmbrățișat credința creștină mai tirziu, iar greșeala provine din cauza neatenției celor care au transcris textele antice, grafiind *davus* sub forma de *danus*. Cu toate că dacii apar pomeniți de istoricii greci ca *davi* și sclavi, autorul „nu se simte rușinat“ de acest termen și declară: „este ușor să tragem concluzia că pe vremuri dacii, care trăiau liberi pe pămîntul grecesc, laolaltă cu alte popoare barbare (căci toate celelalte neamuri, chiar și romanii, erau socotite barbare de către greci), se ocupau cu treburi publice, în preajma magistraților celor mai de frunte și erau preocupați de îndeplinirea acestora — treburi la care atenienii considerau că sînt cei mai potriviți dintre toți“ (p. 14—15).

Reîntorcîndu-se la prietenia dintre Nicetas și Paulinus de Nola, în capitolele II și IV sînt descrise întîlnirile celor doi prelați. Respectul și considerația lui Paulinus de Nola⁵ față de Nicetas reies din poemul pe care i-l dedică. Iată cele declarate de Paulinus în *Scrisori*: „În chipul acesta te-am dat în vileag venerabilului episcop și prea învățatului Nicetas, care a sosit din Dacia și, pe bună dreptate, e vrednic de admirația romanilor, fiind atît crainicul tău întru adevăr, pe lîngă mulți oameni sfinți ai lui Dumnezeu, cît și proslăvitorul meu“⁶. Același Paulinus de Nola, în *Poeme*, poemul XVII, intitulat: „Despre întoarcerea lui Nicetas“, sau „Despre Dacia“, îi dedică lui Niceta, prietenul său, următoarele: „Veți merge departe pînă la dacii de la miazănoapte... Ca odinioară lui Tobias printre

⁴ Vezi, pe larg: Vasile Anania, *Creatorul cronologiei moderne. Dionisie cel Mic*, în „Magazin istoric“, anul XV, nr. 2(167), februarie 1981, p. 28—29.

⁵ Născut în 353, la Burdigala (Bordeaux), elevul lui Ausonius, înalt demnitar de stat, creștinat în 391, preot la Barcelona, apoi din 394 la Nola, Italia, Paulinus de Nola a ajuns episcop în 409. A scris un număr însemnat de scrisori și poezii în care, printre alții, l-a slăvit pe Nicetas, episcop de Remesiana, în Dacia Mediterranea, cu care s-a întîlnit de două ori, în 398 și 402 (după *Izvoare privind istoria României*, vol. II, Editura Academiei R. S. România, București, 1970, p. 177).

⁶ *Izvoare privind istoria României*, vol. II, Editura Academiei R. S. România, 1970, p. 178.

mezi, așa să-l însoțească și să-i fie călăuză pînă la daci chiar ingerul.. Vei pași prin ogoarele filipice ale macedonienilor și prin cetatea Stobi. Vei merge și la Scupi, vecină cu patria ta, ca oaspete în Dardania. O ! De cîte bucurii va răsună pămîntul acela, unde vei învăța neamurile blîndului Hristos ! Acolo unde Boreas, în ținuturile ripheice, înțepenește fluviile cu ghețuri dese, tu vei dezgheța cu focul (credinței) mințile înțepenite de gheața de deasupra. Căci iată bessii, năpraznici prin pămînturile și sufletele lor și mai asprii ca zăpezile, au ajuns acum ca niște oi și, sub îndrumarea ta, se îmbulzesc spre locașul păcii. Grumazurile pe care, mereu neînfrînți de război, au respins să le supună sclaviei, le pun acum cu bucurie sub jugul adevăratului stăpîn. Acum bessul, mai bogat prin valoarea muncii sale, se înalță ; aurul pe care-l căuta înainte cu mîna în pămînt, îl culege acum la mîntea din cer. O, ce schimbare a lucrurilor ! Ce înfățișare bine rînduită ! Munții, inaccesibili mai înainte și sălbateci, ocrotesc acum tilhari prefăcuți în monahi, fii ai păcii. Odinioară pămînt al singelui, acum e al vieții, puterea plină de credință a hoților se îndreaptă spre cer, iar Hristos e alături de tilharii care au în stăpînire împărăția din înălțimi. Unde era odată nărav de fiare, înflorește acum rînduiești de îngeri, iar omul drept trăiește retras în peșterile în care a sălășluit cîndva tilharul. Răufăcătorul de odinioară ajunge pradă sfinților, iar ucigașul se căiește de pagubele pricinuite, dezbrăcat cu adevărat de armele fărâdelegii, de care l-a despuiat Hristos... Tu străbați codri neumblați, culmi întinse și cauți drumul ; înfrîngi pădurea stearpă a minții inculte și o prefaci în ogoare roditoare. Toate ținuturile de la miazănoapte îți zic tată, la cuvintele tale scitul se îmblînzește, se desprinde din el însuși și, sub îndrumarea ta, își părăsește gîndurile sălbatice. Aleargă și geții și dacii din cele două ținuturi : cel care lucrează pămîntul în ținutul de la mijloc, sau cel cu căciulă și boi mulți, locuitor al țărmlui îmbelșugat“⁷.

Erudiția și înțelepciunea lui Nicetas l-au ajutat în misiunea sa de a-i creștina pe dacii de pe ambele maluri ale Dunării, ca și alte neamuri care trăiau pe teritoriul vechii Dacii și chiar în regiuni mai îndepărtate, confirmîndu-și numele care înseamnă „învîgătorul“. Iată, pe scurt, teritoriile și popoarele printre care și-a desfășurat Nicetas activitatea, așa cum sînt consemnate în monografia despre faptele episcopului : „În timp ce, la Roma, Gallienus trăia în lux și volup-

tăți, uzurpatorii din diverse regiuni năvălesc, dorind cu ardoare conducerea Imperiului Roman și îndeamnă la răsccoală pe locuitorii imperiului, și dacii, nemulțumiți de soarta lor, și avînd aversiune față de Imperiul Roman și față de jugul ce li s-a impus, încep să lupte pentru fosta lor libertate... Împăratul Aurelian, care i-a succedat lui Gallienus, întorcîndu-se învingător din Orient la Roma și pierzîndu-și speranța că Dacia de dincolo de Dunăre ar mai putea fi păstrată, după ce armata a fost retrasă, recheamă și garnizoanele din cetăți și le stabilește tabăra în Moesia, pe care a denumit-o Dacia sa, ba chiar au fost reunite, pentru prima oară, cele două Dacii, adică Moesia-Noua Dacie și Vechea Dacie, cea de mai înainte“ (p. 28—29). Dacia Mediterranea era locuită, în aceste timpuri, de „daci, goți și gepizi, neamuri de seamă și altele, unite de Nicetas sub Christos, sau încurajate și educate în religie, adoptată, puțin mai înainte, de venirea lui Nicetas“ (p. 30). Astfel, a propovăduit religia creștină atît în rîndul dacilor din Dacia Mediterranea, cît și printre „cei bogați în turme de boi și îmbrăcați în piei, care trăiau în Dacia Ripensis“ (p. 30). De acolo — continuîndu-și misiunea — Nicetas s-a îndreptat spre „Moscovia Orientală“, după care a trecut peste Munții Ripheici, predicînd printre bessii și rascii de acolo, învingînd multiplele greutăți ce-i stăteau în cale : natura și vechea credință a popoarelor. Urmindu-și acțiunea de creștinare, atît în Vechea Dacie cît și în Moesia, Nicetas a avut de luptat cu arianismul goților, răsbind printre ei de Ulfilas în Dacia Ripensis, Alpestris și Mediterranea. Pentru a-și consolida acțiunea, „odată cu introducerea religiei creștine în rîndul acestor popoare, a instituit ordinul monahal“ (p. 44—45) în mănăstirile respective, fiind educate noi contingente de călugări-misionari. Astfel, inaugurează patru basilici, în care se foloseau limbile greacă, armeană și cea a bessilor. Hieronymus, în *Epistola a 10-a către Severus*, afirmă despre aceste acțiuni : „Armeanul și-a lăsat de o parte tolba cu săgeți, hunii învață psaltirea, figurile scitice se încălzesc la focul credinței, armata roșcată și galbenă a geților înconjoară corturile bisericii“ (p. 46).

Pentru a completa activitatea lui Nicetas, autorul descrie — bazîndu-se pe însemnările lui Joannes Bollandus, Baronius și Rosveydus — cele două călătorii ale lui Nicetas la Roma și la Nola (la Paulinus). Prima se pare că a avut loc în anul 397 ; la Roma venise „să se sfătuiască cu pontiful cultului creștin, care, în acea vreme, era sfîntul papă Siricius, în legătură cu activitățile importante din

Dacia și referitoare la biserica Daciei" (p. 51). Nicetas „le-a apărut romanilor demn de toată admirația și a devenit cunoscut, în același fel, Pontifului Romei". Episcopul Daciei, „care a purtat povara atât de grea a apostolatului la neamurile barbare, avînd responsabilitatea unui act atât de important, a fost sărbătorit prin voința tuturor, insistînd toți, la un loc, să vină și a doua oară în Italia" (p. 50).

A doua călătorie în Italia, Nicetas o întreprinde în anul 401, iar la plecarea sa — pe un itinerar stabilit în comun cu Paulinus de Nola — este însoțit de cele mai bune urări și un poem al prietenului său. Trece prin Campania, Canossa, Apulia, Calabria, Sybaris, Tarent, Hydruntum (sediu al arhiepiscopului, unde a fost primit de localnici cu multă căldură), Brundisium. De aici s-a îndreptat spre Epir, Macedonia, Thessalonic, Philippi, apoi Thracia, numită de autor „actuala Romanie" (p. 57), trece pe lângă Varna, ajunge la Tomis, de unde se îndreaptă spre Dacia Ripensis și Mediterranea, „spre a purta, printre aceste neamuri, credința nemuririi" (p. 57). Într-o scrisoare către ai săi, „Nicetas și-a înconjurat biserica cu o grijă extraordinară, în calitate de conducător al ei, și s-a îngrijit de fiecare lucru, dînd ordine cu multă înțelepciune" (p. 61—62); „Sfîntul Nicetas trudea din greu în Dacia, cu un zel nestîns" (p. 63).

Capitolul al X-lea al lucrării afirmă, pe baza unor documente autentice, că Nicetas a întemeiat două episcopate în Dacia, pe cel din Agen (Argeș) și pe cel de la Milcov. Îl citează pe Martinus Szent-Iványi, cel care, în *Dissertatio Paralipomenica Rerum Memorabilium Hungariae. Catalogus undecimus (Disertație paralipomenică a faptelor istorice memorabile din Ungaria, Catalogul al XI-lea)* nota: „fac cunoscut și atrag atenția că, în vremurile vechi, cu mult înainte (subl. ns) de epoca regelui Ștefan cel Sfînt, Dioceza Transilvană se numea cea din Agen și din Milcov, cum este numită în Bula papei Bonifaciu al IX-lea și în cea dată de papa Pius al II-lea în 1464; dar și Nicetas a fost episcop al dacilor, în jurul anului lui Christos 396, ba chiar este sigur că el a trăit în anul 401, an în care, întorcîndu-se de la Roma, a răspîndit faima Sfîntului Martin. Stau mărturie *Analele Bisericești*" (p. 65).

La rîndul lui, autorul este de părere că „episcopatul din Agen este unul și același cu cel pe care părintele Sam. Timon îl denumesc de Argeș, în cartea *Imago Novae Ungariae* (Chipul noii Ungarii). Căci, pe teritoriul Valahiei, sacerdoțul de Argeș este foarte vechi și acolo, chiar și vechii daci mediteranieni, deprindeau sfintele învățături" (p. 65).

Al doilea episcopat, cel de Milcov, este atestat și el cu mult înaintea epocii regelui Ștefan. Astfel, Georgius Haner, prin 1709, a publicat, în lucrarea *De Transilvanicis Ecclesiis (Despre bisericile Transilvane)*, date despre episcopatul vechi al Milcovului, recunoscut, mai tîrziu, de regele Bela al II-lea și, prin *Diploma papală*, de Celestinus al III-lea, în 1191. Pînă prin secolul al XIII-lea era subordonat doar Scaunului Papal.

Georgius Haner, arată autorul, afirmă că „în Capela din Sibiu există documente despre episcopia de Milcov (subl. ns.). Toate acestea le-am spus, în scurta expunere despre episcopatul de Milcov, în amintirea sfîntului Nicetas, căci dacă, printr-o întîmplare, va exista cineva căruia să-i placă să scrie, acela va da la iveală o bogată sursă de comentarii, mai cu seamă dacă i se va permite să studieze Caseta Capelei din Sibiu, despre care ne vorbește Georgius Haner" (p. 73).

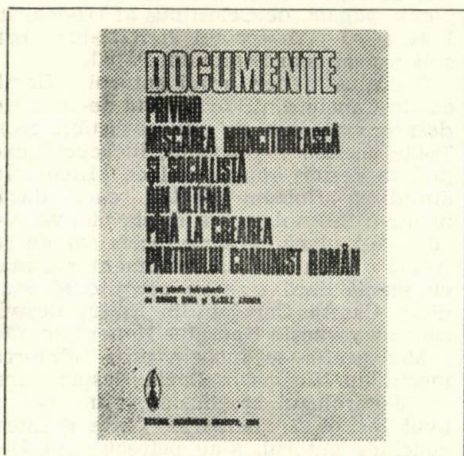
Monografia se încheie prin relatarea morții lui Nicetas în Dacia, despre care, în Martirologul creștin, se spune că a avut loc pe 7 ianuarie. Toate acestea, conchide autorul, s-au petrecut „în Dacia Sfîntului Episcop Nicetas, care a îmbîlîzit și potolit neamurile sălbatice și barbare predicînd Evanghelia" (p. 74), cel care „nu a dus cu el nimic din bogățiile fără margini ale Daciei...", cel care nu și-a preocupat nici viața de care se bucura și nici bătrînețile spre a-și sluji patria" (p. 75).

Din această mică, dar deosebit de interesantă lucrare, rezultă date importante despre continuitatea de necontestat a populației autohtone daco-getice pe meleagurile strămoșești și după retragerea autorităților romane, despre aria de răspîndire, cadrul geografic și etnic în care trăiau strămoșii noștri, recunoașterea de către cele mai de seamă personalități ale epocii respective a erudiției, forței de convingere și a metodelor folosite de dacul Nicetas — personalitate proeminentă a secolelor 4—5.

Adoptarea creștinismului, grefat cu trudă pe trunchiul credinței monoteiste a dacilor și avînd multiple puncte comune cu aceasta, evidențiază, încă o dată, unitatea și continuitatea viețuirii strămoșilor noștri în una și aceeași vatră multimilenară, demonstrînd, în același timp, și faptul că acest popor a fost capabil să dea istoriei, în mod curent, mari personalități recunoscute atât de întreaga lume contemporană, cît și de urmașii ei.

DOCUMENTE PRIVIND MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ ȘI SOCIALISTĂ DIN OLTENIA PÎNĂ LA CREAREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Editura „Scrișul românesc“, Craiova, 1981, 328 p.

Se observă, în ultimii câțiva ani, un fapt cu răsfrîngerii pozitive asupra exegezei istorice în ansamblul său, care-i imprimă, la rîndu-i, note de calitate, și anume conceperea de lucrări în și despre diferitele zone istorice ale țării, desemnînd aprofundări substanțiale în materie. Nu mai e vorba, îndeobște, de adăugarea, doar, a unor fapte și date care, de la nivelul locului, să reconfirme soliditatea unora dintre concluziile istoriografiei noastre, deși nici acest lucru nu înseamnă puțin, ci de abordări structurale, proiectate într-o manieră științifică și de la viziunea că, în fiecare din respectivele părți de țară unică, s-a făurit și s-a exprimat istoria națională la dimensiunile și semnificațiile sale reale de istorie totdeauna unitară în substanța ei.

Atare constatări se ilustrează, desigur, și în cazul literaturii istorice privitoare la zona Olteniei. Au apărut în ultima vreme, la Editura craioveană „Scrișul românesc“, o suită de cărți despre mișcarea muncitorească, despre organizațiile locale ale P.C.R., monografii ale unor județe și orașe oltenești, culegeri de documente ș.a. — datorate unor specialiști cu matură exercitare în istoriografie —, care, prin materialul faptic însumat, prin problematica și noutatea observației istorice, au reținut interesul la scară națională. Li se adaugă recenta culegere de *Documente privind mișcarea muncitorească și socialistă din Oltenia pînă la crearea Partidului Comunist Român*, datorată muncii asidue depuse de colectivul

alcătuit din : Vasile Arimia, Paul Barbu, Victor Chiriță, Romus Dima, Ilie Vulpe, Ion Zarzără.

Volumul înmănușează un număr de 232 de documente, multe dintre ele inedite. În ideea cuprinderii globale a izvoarelor reprezentative privind istoria mișcării muncitorești din Oltenia, au fost reproduse și mărturii deja cunoscute, publicate, mai ales în volume de documente sau în lucrări, indicîndu-se, în fiecare caz, proveniența.

Studiul care prefațează volumul, elaborat de Romus Dima și Vasile Arimia, aduce elemente informative noi și realizează o sinteză de pregnanță a istoriei mișcării muncitorești din Oltenia în perioada reflectată de lucrare.

Parcursirea documentelor detașează în primplan ideea că marile trăsături și evoluții ale mișcării muncitorești de la noi au fost specifice, de asemenea, luptei muncitorimii din Oltenia ; la rîndul său, aceasta a fost o prezență relevantă în pregătirea, susținerea și înfăptuirea unor momente revoluționare la scară națională. Și aici mișcarea a fost timpurie și aici au fost parcurse aceleași trepte și forme de organizare profesională și politică proletară, cu adăugirea că, prin noile corelări de fapte pe care le mijlocesc, atașate celor deja cunoscute, nuanțările istorice au de cîștigat.

O importantă secvență din volum se referă la activitatea organizațiilor socialiste din Oltenia. Documentele pun în lumină că, de la întemeiere, ele s-au considerat și s-au declarat părți componente ale *partidei muncitorilor*, ale *partidei socialiste*. Este ilustrativ, de pildă, că articolul intitulat *Lui Ioan Nădejde*, apărut la 24 martie 1888, în „Socialistul“ (număr unic, editat la Turnu-Severin), sub semnătura Luizei Dunăreanu, îi cuprinde pe socialiștii mehedinteni sub denumirea generică de „*Partida socialistă de aici, din care fac și eu parte*“ (p. 85). Un alt articol — *Locul nostru* —, din aceeași publicație, atrage atenția, prin însuși titlul lui, asupra ideii de *partidă a muncitorilor*. „*Locul nostru* — declarau socialiștii mehedinteni — va fi în *partida muncitoare socialistă*, singura partidă a viitorului“ (p. 83). Se exprimă în aceasta orientarea spre înregimentarea noii organizații — încă de la întemeierea ei — în pulsul mișcării noastre muncitorești la scară națională.

Cluburile muncitorilor, constituite începând din 1890, vor înfăptui și mai larg ideea de *partidă a muncitorilor*, făcând dovada, cu noi elemente că, la bază, partidul ființa și se manifesta ca atare, că erau întrunite toate condițiile pentru săvârșirea pasului următor — centralizarea organizațiilor politice muncitorești la scară națională, statuarea existenței partidului politic al clasei muncitoare din România, fundat pe principiile socialismului științific. *Statutul Clubului Social-Democrat al Muncitorilor din județul Dolj* (1892) conține această semnificativă prevedere: „*Clubul declară că face parte din partidul muncitorilor*” (p. 94). Nu sînt acestea afirmații sporadice, accidentale, ci principii organizatorice pe care le înfîlmăm în ansamblul prevederilor statutare ale socialiștilor români.

Un asemenea fond valoros de principii politice, organizatorice și ideologice, specifice tuturor cluburilor muncitorilor din țară, a fost fructificat în Statutul adoptat la Congresul de constituire a partidului politic al clasei muncitoare din România, din 1893.

Declararea apartenenței de facto a organizațiilor socialiste din Oltenia la partida muncitorilor a fost însoțită de afirmarea marilor principii și țeluri socialiste formulate în primul program socialist de la noi — destinat să direcționeze, în lumina socialismului științific, activitatea partidei muncitorești —, program intitulat *Ce vor socialiștii români*, elaborat în 1886.

Partidul politic al clasei noastre muncitoare înscrie în rîndul fondatorilor săi și muncitorimea din Oltenia, care a fost reprezentată la Congresul din 1893 prin trei delegați. După Congres, activitatea socialistă din Oltenia a cunoscut noi planuri de afirmare și dezvoltare, cu o arie mereu mai largă de cuprindere. În noua etapă, s-au format și aici adevărate cetățile socialiste ale muncitorimii, cum a fost, de pildă, Șantierul naval din Turnu Severin. După cum constata însăși Direcția Șantierului naval într-un raport din 1920 către Biroul de informații al Diviziei I, „Cît privește curentul de idei al acestor lucrători, nu putem afirma decît că ei, cu excepția citorva, sînt membri ai Partidului Socialist, grupați în sindicatul muncitoresc cu sediul la Casa poporului” (p. 235). În același timp, socialiștii au înfrînit nemijlocit opinia publică, și aceasta învederează cît de imperios necesară și de trainică era opera revoluționară pe care o întemeiau.

Chestiunea țărănească s-a impus în chip firesc ca o problemă de căpetenie a activității socialiste, cu efecte nemijlocite în actualitatea vremii și în perspectiva isto-

riei. Prin abordarea ei de pe poziții socialiste, mișcarea noastră muncitorească își propunea, de asemenea, să înfrînească asupra evoluției României moderne. Acest lucru se răsfrîngea larg asupra împuternicirii partidului muncitorilor, prin atragerea în cadrele sale organizate și a maseilor țărănești, în condițiile în care, la noi, proletariatul industrial era puțin numeros. În această viziune au lucrat și socialiștii din Oltenia în rîndul țărănimii, decantînd o imensă experiență în acest domeniu și dovedind, la rîndu-le, cu argumentul practicii, că socialismul coresponde în chip suprem și vine în întîmpinarea marilor aspirații și năzuințe ale tuturor oamenilor muncii. Alături de fabrică și atelier — ne spun documentele volumului, —, satul a devenit teren efectiv de activitate socialistă. Au fost organizate întruniri socialiste cu țărani, care, în unele locuri, au căpătat o anumită periodicitate, s-a desfășurat muncă de la om la om, au fost difuzate din mînă în mînă scrieri revoluționare, programele și statutele partidului clasei noastre muncitoare, presa socialistă centrală și locală. Activitatea Clubului muncitorilor din Craiova printre țărani, care a angrenat cele mai bune forțe socialiste de aici, „a atras simpatii numeroase din partea țărănimii” (p. 104). Este mai mult decît grăitor că, la un moment dat, mii de țărani au venit, în corpore, la sediul Clubului muncitorilor din Craiova și au rugat să fie sfătuiți și îndrumați în lupta lor. „În zilele de 7, 8 și 9 februarie 1894 — informează un document —, vreo 2—3 000 de țărani veniți în Craiova să protesteze împotriva taxei popăritului, cu care se vedeau împovărați de guvernul conservator, s-au adresat Clubului muncitorilor din Craiova” (p. 104).

După cum se știe, la Congresul al II-lea al P.S.D.M.R., socialiștii din Oltenia s-au remarcat printr-o inițiativă de un deosebit răsunet, și anume cea prezentată prin G.D. Pencioiu, în legătură cu organizarea politică a țărănimii. Era urmarea activității desfășurate în anii anteriori de socialiștii de aici la sate, a cunoașterii problematicei și stării de spirit a maselor țărănești. Clubul muncitorilor din Craiova a și tipărit un proiect de statut în această chestiune, care a fost răspîndit la sate. După dezbateri, Congresul a aprobat, în unanimitate, propunerile în problema țărănească, îndemnînd „toate grupurile socialiste să înceapă agitarea pentru înființarea la sate de bresle țărănești, care să fie alipite pe lîngă cluburile bine organizate din țară” (p. 105—106).

Istoriografia noastră a investigat, sub multiple raporturi, cadrul continuității și ascensiunii mișcării socialiste de la noi în circumstanțele știute de la sfârșitul veacului trecut și începutul veacului al XX-lea. Studiul documentelor referitoare la dezvoltarea mișcării socialiste la sate, atît în Oltenia, cit și în alte părți ale țării, sugerează și întemeiază, după opinia noastră, noi observații istorice majore în această problemă. Ele ar putea fi sintetizate în ideea că, alături de muncitorime, masele țărănești au fost suport de stabilitate și de consolidare a partidului muncitorilor din România, făcînd, la rîndul lor, dovada că idealul socialist lucrase adînc în rîndurile poporului român, că mișcarea socialistă își urma cursul său ascendent. Ce poate fi mai semnificativ decît că, la cumpăna dintre veacurile al XIX-lea și al XX-lea, organizațiile muncitorești și-au afirmat pe mai departe personalitatea revoluționară, spiritul consecvent proletar, iar la sate, inclusiv în județele Olteniei, s-au fondat sute de cluburi țărănești, ca organizații locale ale partidului. Dizolvarea lor, precum se cunoaște, a fost urmarea intervenției represive a guvernanților. Mai mult, în răs-timpul dintre prima parte a Congresului al VI-lea al partidului muncitorilor (20—22 aprilie 1899) și cea de-a doua parte a aceluiași Congres (29 iunie 1899), au avut loc — așa cum remarcă documentele — vii manifestări ale luptei socialiste a țărănimii din Oltenia. În mai 1899, circula în rîndurile țărănimii de aici manifestul: *Partidul muncitorilor către sătenii din Olt, Romanați și Teleorman* (p. 121—122), indicînd că propaganda socialistă la sate continua să se desfășoare, să aibă audiență și în respectivele împrejurări, iar pe de altă parte că Clubul muncitorilor din București, care lansase manifestul, îndeplinea rolul de centru de acțiune al întregii mișcări muncitorești din țara noastră și se adresa eficient, în această calitate, organizațiilor socialiste, maselor largi.

O seamă de documente ale volumului aduc noi acreditări în sprijinul ideii, mai puțin subliniate, după părerea noastră, în istoriografie, privind continuitatea activității socialiștilor la sate în împrejurările perioadei de început a secolului al XX-lea (p. 124 și urm.) cu deosebire după 1907. Bunăoară, o telegramă din ianuarie 1908 a lui I.I.C. Brătianu, pe atunci mi-

de județe că „emisari ai Cercului socialist «România muncitoare» din București și ai organizațiilor sindicaliste din provincie caută să distribuie la sate diferite broșuri în scop de a face propagandă” (p. 150). În primăvara aceluiași an, pe raza județului Dolj au fost arestați „cunoscuți socialiști”, „înscrisi la Sindicatul și Cercul «România muncitoare»”, care desfășurau activitatea socialistă la sate (p. 151). Și exemplele ar putea fi multiplicare.

Se degajă din mărturiile cuprinse în volum faptul că, în perioada de după Marea Unire din 1918, socialiștii din Oltenia s-au concentrat, alături de întreaga mișcare, spre marele țel al organizării partidului potrivit cu noile coordonate ale istoriei, respectiv spre unificarea organizațiilor socialiste la scara României întregite, spre deplina orientare a partidului pe temeiul programului și acțiunii comuniste. Ca peste tot în organizațiile socialiste, profilarea viitorului avea în vedere *întreaga clasă muncitoare*, și aceasta era clasa muncitoare din România întregită, iar structurarea partidului era menită să înfăptuiască *partidul mare al tuturor forțelor revoluționare ale României, care să conducă poporul la victoria sa comunistă*. „Toți cei care sînteți aici — arăta militantul comunist Mihail Cruceanu la întrunirea organizată cu prilejul zilei de 1 Mai 1921 la Craiova —, îndreptați-vă gîndul la milioanele de proletari ai României Mari, care așteaptă înfăptuirea lumii socialiste” (p. 303). Iar un manifest electoral din mai 1920 al socialiștilor din Oltenia, adresat țăranilor, chema „Să unim laolaltă minile sătenilor bătătorite de coarnele plugului cu acele ale muncitorilor bătătorite de ciocan și mistrie și să alcătuim *Partidul mare*, al tuturor muncitorilor, țăranilor, săracilor și oropsiților, pentru izbăvirea întregului norod” (p. 258).

Cuvîntul de ordine era astfel, și aici, *unificarea* partidului, organizarea lui pe temelia statului național unitar, pentru a-l situa la nivelul obiectivelor care stăteau în fața clasei muncitoare, a poporului român în noua etapă istorică, pentru reînnoirea din structuri a societății și făurirea pe meleagurile noastre a *României socialiste*. Foarte semnificativ este pentru importanța care se acorda unificării partidului faptul că, de pildă, socialiștii din Oltenia evocau, de pe terenul concepției comuniste, ideea de *Partid socialist unitar*, în accepțiunea de partid organizat la *scară națională*. Mandatul Sindicatului muncitoresc din Caracal, aprobat în una-

nimitate de adunarea membrilor din 2 mai 1921, însărcina pe delegatul lor să voteze pentru acest deziderat (p. 305). Adunarea tuturor comitetelor organizațiilor socialiste din Turnu-Severin, desfășurată la 8 februarie 1921, care a ascultat un raport al militantului comunist Ioan Elena asupra dezbaterilor din Consiliul general al partidului, a avut ca temă, la punctul al doilea, „Reorganizarea” (p. 291). Este de remarcat că organizarea partidului era abordată nemijlocit în legătură cu țelul înfăptuirii societății comuniste în țara noastră.

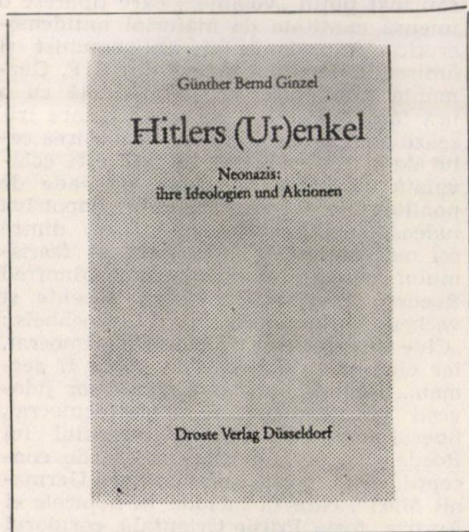
Multe alte momente de istorie reieșă din desfășurată pe meleagurile Olteniei își au acreditarea lor sugestivă în filele acestui volum, toate constituindu-se în

componente ale istoriei unice a mișcării noastre muncitorești. Asemenea lucrări aduc mari servicii istoricilor perioadei, care au astfel o bază documentară mai largă pentru dezvoltarea cercetării lor și, deopotrivă, muncii de propagandă, învățămîntului politic din județe, școlii de toate gradele și, pe un plan mai larg, tuturor oamenilor de pe plaiurile Olteniei, dornici să-și recunoască identitatea revoluționară — a lor sau a înaintașilor lor și, deopotrivă, a locurilor natale — în opera înnoitoare care a condus la prezentul socialist, la cele mai înalte înfăptuiri de propagare materială și spirituală cunoscute pe aceste locuri.

NICOLAE RAUS

GÜNTHER BERND GINZEL, HITLERS (UR)ENKEL (Strănepoții lui Hitler),

Editura Droste, Düsseldorf, 1981, 154 p.

Cine alcătuiește actualul contingent de neonaziști din R.F. Germania? În ce constă ideologia care îi animă? Cît de mari sînt efectivele lor? Ce urmăresc ei și de ce nu se dau înapoi nici de la crimă pentru a-și manifesta „convingerile”. Care e atitudinea opiniei publice față de asemenea manifestări și ce ripostă ar trebui să primească autorii lor?

Iată cîteva din întrebările la care își propune să răspundă cartea lui G. B. Ginzle, *Strănepoții lui Hitler*. Încă tînăr (s-a născut în 1946), autorul a studiat istoria, sociologia și artele frumoase și lucrează, de aproape un deceniu și jumătate, la televiziunea vest-germană, unde a realizat numeroase emisiuni pe tema primejdiilor pe care le implică renașterea fascismului în zilele noastre.

Procedul folosit de autor este de a porni de la acțiunile concrete cu caracter neonazist în R.F.G. și de a trece apoi la analiza și explicitarea mecanismului și mentalității care le-au declanșat. Urmărind vîrsta făptașilor, Ginzle constată că este vorba, fie de adolescenți (dacă nu chiar de copii), fie de bărbați între 30 și 45 ani. Primii au venit pe lume după prăbușirea celui de-al treilea Reich, ceilalți erau încă mici pe vremea războiului. Nici unii nici ceilalți nu au o experiență efectivă, în legătură cu ceea ce a însemnat hitlerismul, de la care au preluat doar anumite sloganuri. „Conspirația tăcerii” contribuie la perpetuarea acestei ignoranțe: nici în familie, nici în școală, tînăra generație nu a căpătat și nu capătă o informație veritabilă despre plaga fascismului german, despre crimele comise sub semnul zvas-ticii între 1933 și 1945, despre crîncenele hecatombe provocate de cea de-a doua

conflagrație mondială. Mai mult decât atât, în unele licee, sub pretextul unei educații de un liberalism fără limite, sînt invitați ideologi ai neonazismului pentru a susține așa-zise „discuții în contradicțoriu“, care se transformă în veritabile tribune propagandistice ale hitlerismului.

Autorul încearcă să recenzeze numărul total al neonaziștilor din R.F.G. Potrivit unor date oficiale ale Ministerului de Interne, la sfîrșitul anului 1978, 1 000 de persoane aparțineau celor 24 de „grupări de activiști“; la începutul lui 1979, totalul neonaziștilor era cifrat la 1 300 de persoane. După părerea lui Ginz- el, aceste date nu oglindesc decât o infimă fracțiune a realității. Străduindu-se să definească pe „neonazistul activist“, el constată că astfel de statistici restrîng foarte mult sfera noțiunii, neincluzînd într-însa decât fie pe supraviețuitorii formațiilor S.S. și ai organizațiilor ofițerești de extremă dreaptă, fie pe cei ce au încălcat flagrant legea și au fost aduși în fața tribunalelor. Adevărul este că numărul „activiștilor“, al „simpatizanților activi“ și al „simpatizanților“ e cu mult mai mare.

Luînd în considerare pe toți sprijinitorii de un fel sau altul al organizațiilor cu caracter fascist și rasist din R.F. Germania, Ginz el apreciază că un total de aproximativ trei milioane nu ar fi exagerat. În susținerea acestei teze, el citează numeroase exemple de ajutor material (și îndeosebi financiar) primit de mișcarea hitleristă de astăzi din partea unor cercuri foarte largi, care reprezintă o secțiune a mai tuturor categoriilor sociale ale populației.

Deosebit de interesante sînt statisticile pe criterii de profesie și vîrstă. Dintre delincvenții neonaziști arestați în noiembrie 1978, 43% erau funcționari, 18% elevi și studenți, 5% liber profesioniști; pe planul vîrstei, 23% aveau sub 20 de ani, 46% între 20 și 30 de ani, iar 18% între 30 și 40 de ani; din totalul de 39 de persoane numai două erau femei (p. 26). În 1979, 50% din făptașii unor delikte cu caracter neonazist erau în vîrstă de 14—21 de ani, 18% de 22—30 ani, 23% de 31—50 ani, 9% de peste 50 ani. În același an și față de același total, 26% erau elevi și studenți, 15% liber profesioniști, 5% șomeri și 4% pensionari. De remarcat că, printre cei arestați, se numărau 16 militari din Bundeswehr (forțele armate ale R.F.G.), 11 avocați și 6 învățători și profesori (p. 27).

Autorul subliniază că scopul final al teoreticienilor neonaziști este instaurarea unui climat moral favorabil întemeierii „celui de-al IV-lea Reich“. Dar

ideologia rămîne o cale secundară spre acest obiectiv. Drumul principal îl constituie teroarea, reeditarea metodelor și procedeele utilizate de bandele S.A. (batalioanele de asalt) ale lui Röhm în perioada 1924—1933. Numărul și violența actelor criminale sînt în continuă creștere. În perioada dintre 1 ianuarie și 26 noiembrie 1979 s-au înregistrat în R.F.G. 3 atentate, 3 explozii puse la cale cu premeditare, 22 răni corporale, 24 de avarieri ale unor cimitire și 447 de profanări de monumente, sinagogi etc. (p. 32). Numărul de arme descoperite de poliție a crescut și el sensibil în ultima vreme.

Procesul de radicalizare a mișcărilor de extremă dreaptă vest-germane merge mină în mină cu eforturile lor de a-și constitui o conducere centrală în R.F.G. și de a-și coordona activitatea cu grupările teroriste din alte țări, inclusiv cu cele așa-zise de „extremă stîngă“ din Italia, Spania etc. (deosebiri ideologice nu au o pondere prea mare, ambele curente vizînd destabilizarea brutală a actualei societăți).

Lucrarea scoate în evidență faptul că neonaziștii dispun de un număr important de organe de presă (chiar dacă unele dintre ele au un tiraj redus și o existență efemeră) și de edituri mai mult sau mai puțin „volante“, care tipăresc o imensă cantitate de material antidemocratic, antiparlamentar, anticomunist și antisemit. Regimul actual din R.F. Germania este atacat în permanență cu o ură fără margini și cu accente care frizează adesea obscenitatea. Prăbușirea celui de-al III-lea Reich în 1945 este echivalată cu începutul „unei perioade de nonlibertate și de rezistență împotriva iudeodemocrației asasine“. Unul dintre cei mai cunoscuți „ideologi“ ai fascismului german contemporan, Manfred Roeder, proclamă, cu vechile accente și vechea terminologie a lui Goebbels: „Cine este german nu poate fi democrat, iar cine este democrat nu poate fi german... Luptați împotriva partidelor jidovești creștin-democrat, social-democrat, liberal-democrat!“ (p. 48). Idealul lui Roeder, ca și al părtașilor săi de concepții, este reconstituirea unei „Germanii Mari“, care să includă în hotarele ei Austria, fosta Prusie Orientală, coridorul polonez, întreaga Silezie, regiunea Munților Sudeți, Alsacia-Lorena și toate celelalte teritorii anexate de Hitler, precum și coloniile care aparțineau Germaniei imperiale înainte de primul război mondial.

Rasismul și, în general, xenofobia joacă un mare rol în ideologia neonazistă. Luările de poziție pe acest plan reprezintă copii fidele ale concepțiilor hitle-

riste de odinioară : rasa nordică este cu mult superioară tuturor celorlalte („aşa cum un cal este cu mult superior unei cămile“); evreii, slavii şi latinii aparţin unor neamuri destinate doar să slujească pe „teutoni şi vikingi“; creştinismul trebuie combătut în măsura în care preconizează egalitatea oamenilor în faţa lui Dumnezeu.

Istoria este rescrisă şi ea, astfel încât să corespundă ideologiei neonaziste: „Hitler nu are nici cea mai mică vină în declanşarea şi purtarea celui de-al doilea război mondial, care a fost opera exclusivă a lui Churchill, Stalin şi Roosevelt“. În 1939—1945, lupta s-a dus între „vitejii nordici blonzi“ din Waffen S.S. şi Wehrmacht pe de o parte şi „hoardele barbare slave şi iudeo-anglo-americeane“ pe de altă parte. Lagărele de concentrare şi exterminare nu sînt decît „o minciună jidănească, născocită după război, pentru a justifica spolierea germanilor“. Cel de-al treilea război mondial, a cărui izbucnire ar fi inevitabilă, va trebui să servească drept prilej pentru reînfiinţarea Germaniei Mari, totalitare, dirijată după „principiile şi strategia profetului fără seamăn al vremurilor moderne, Adolf Hitler“ (p. 63).

Analizînd semnificaţiile şi funcţiile antisemitismului afişat şi practicat de către neonazişti, Günther Bernd Ginzel relevă paradoxul unei asemenea concepţii într-o ţară ca R.F.G., unde numărul evreilor este foarte mic. Totuşi, vechile şi clasicele clişee hitleriste sînt reînviolate, evreul asumînd o dată mai mult rolul de ţap ispăşitor. Antisemitismul acţionează ca un panaceu capabil să rezolve orice problemă economică, socială sau naţională, ca un drog care face mai suportabile dificultăţile vieţii cotidiene. În strînsă înrudire cu antisemitismul neonaziştilor se află „anticreştinismul“ lor, de asemenea copie slugarnică a vechii ideologii hitleriste. Ca şi predecesorii lor antebelici, neonaziştii preconizează renunţarea la creştinismul „demoralizator şi demobilizator“, reîntoarcerea la Wotan şi la celelalte zeităţi păgîne ale vikingilor şi teutonilor.

Tineretul formează categoria de populaţie asupra căreia neonaziştii îşi concentrează grosul eforturilor. Reviste, afişe, ilustrate, filme de scurt metraj, albume fotografice sînt doar cîteva dintre armele unui gigantic arsenal propagandistic

destinat atragerii copiilor de vîrstă şcolară, studenţilor şi tinerilor (mai ales şomeri) în falanga zvasticii resuscitate. O publicaţie ilustrată cum este „Rebell“, pe hirtie velină, în culori tipătoare, se trage într-un tiraj de cel puţin 17 000 de exemplare şi se împarte gratuit (5 000 de exemplare se distribuie cu regularitate tuturor celor 56 de gimnazii din Berlinul Occidental). Adresîndu-se copiilor, neonaziştii nu se sfiesc să exploateze cele mai nobile sentimente ale lor, inclusiv dragostea filială. Ei pedalează pe o strategie care absolvă vechea generaţie de orice vină: „Chiar să fi fost părinţii noştri nişte criminali?“ Răspunzînd negativ acestei întrebări, teoreticienii extremei drepte exaltă virtuţile militare şi patriotice ale ofiţerilor şi soldaţilor din Wehrmacht, stîrnind nostalgia pentru „faptele lor de arme“ şi invitînd pe micii cititori să fie demni de „eroismul înaintaşilor lor“ (p. 106). Aceloraşi ţeluri servesc şi taberele militare organizate de neonazişti pentru copii şi adolescenţi.

În general, hitleriştii de astăzi îşi pun adepţii şi simpatizanţii lor din rîndurile învăţătorilor şi profesorilor să acţioneze ca agitatori antisemiţi (o adevărată campanie s-a declanşat în intenţia de a demonstra că *Jurnalul Annei Frank* este un fals), ca tăgăduitori ai trecutului de crime şi genocid al Reichului („doar 6 000 de evrei au pierit în timpul războiului — şi aceia de pe urma bolilor infecţioase“), ca proslăvitori ai zvasticii etc. etc. Dacă la aceasta se adaugă faptul că programele didactice oficiale nu cuprind studiul temeinic al anilor 1933—1945, şi că, în familii, acest trecut nu se discută, devine lesne de înţeles cît de uşor pot cădea pradă şcolarii şi elevii ideologiei neonaziste.

În şcolile elementare, în licee şi în universităţi, organizaţiile neonaziste funcţionează conform aşa-numitului *Führerprinzip*: unul ordonă, toţi ceilalţi ascultă şi nimic nu se discută, nimeni nu are dreptul să contrazică sau să pună la îndoială poruncile primite. Cultul „führerului“ capătă proporţii grotestice, mai cu seamă în mediile universitare, unde studenţii sînt obligaţi să execute indicaţii absurde pentru a-şi dovedi fidelitatea neţărmurită faţă de „cauză“. În „seminariile“ care se ţin în instituţiile de învăţămînt superior, personali-

tatea lui Hitler este evocată cu un infinit respect, ca pe aceea a „unuia dintre cei mai mari oameni politici germani“, iar tirul de artilerie propagandistică se desfășoară pe coordonate antisemite, antidemocratice și anticomuniste.

Într-un scurt capitol, în chip de concluzie, autorul arată că, pe lângă amenințarea pe care o reprezintă pentru R. F. Germania, neonazismul nu trebuie subestimat nici ca sursă de primejdii pe plan internațional, ca urmare a declarațiilor și aroganțelor sale tendințe la revanșă, la reconstituirea, prin forță, a unui nou imperiu german.

Lucrarea lui Günther Bernd Ginzler are cel puțin două merite: sintetizează datele uneia dintre cele mai actuale probleme europene și aduce o serie de noi informații pe această linie, într-un spațiu relativ modest ca întindere și în-

tr-o formulare accesibilă unui public larg de cititori. Deosebit de interesantă este filiația dintre nazism și neonazism, amplu demonstrată prin alăturarea de citate din literatura hitleristă veche și nouă. Strănepoții lui Hitler nu aduc nici o contribuție originală la ideologia demențială, confuză și definitiv condamnată a zvasticii. Ei nu inventează nimic nici măcar în materie de metodologie, recurgând tot la argumentele folosite de „străbunicii“ lor — bîta, pistolul și explozivul. Dar această identitate de procedee și obiective este de natură să alarmeze pe toți oamenii de bună credință, îndemnîndu-i — pentru a-l parafraza pe Bertolt Brecht — să zdrobească năpîrca, înainte de a apuca să iasă din ou.

NICOLAE MINEI

„ARHIVELE OLTENIEI“, serie nouă, nr. 1/1981

Către sfârșitul anului trecut vedea lumina tiparului primul număr din noua serie al reputatei publicații cu același titlu care ieșea de sub teascurile Băniei în perioada interbelică — „Arhivele Olteniei“. Publicația, rezultat al inițiativei unor inimoși oameni de știință și cultură craioveni, sprijinită de forurile competente locale, apare prin grija Centrului de științe sociale din Craiova, sub egida Academiei de științe sociale și politice a Republicii Socialiste România.

În „Gânduri de început“, redacția apreciază că publicația „reprezintă un liant peste timp cu prestigiosul for al științei și culturii, care au fost «Arhivele Ol-

teniei»“, constituind, totodată, „un gest de prețuire față de înaintași, o reluare a tradiției și o nouă etapă în evoluția sa“.

Este ceea ce remarcă cu căldură și în cuvinte de adâncă prețuire, pentru deschizătorii de drumuri care au fost, prof. univ. Mihnea Gheorghiu în paginile de început ale publicației. „Reapariția acestei publicații — apreciază președintele Academiei de științe sociale și politice —, pe care, fără nici o exagerare, aș numi-o clasică, oferă noii serii nu numai avantajul unei temelii trainice, dar și sursele de energie ale unei continuități pe teme inepuizabile actuale...“. Opinii asemănătoare sînt exprimate în paginile următoare de către acad. Iorgu Iordan, care amintește că a cunoscut și a apreciat cum merita vechea serie a publicației „pentru serviciile neprețuite pe care le aducea, înainte de toate, filologilor și istoricilor noștri, prin studiile și articolele consacrate trecutului acestei vechi și interesante provincii românești, care este Oltenia“.

Două studii, *Originalitatea gândirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român*, de Elisabeta Trăistaru și *Dezvoltarea creatoare a materialismului dialectic și istoric în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu*, de Tiberiu Nicola, deschid suita materialelor de dezbatere și analiză științifică ale revistei.

În primul din aceste studii, după ce apreciază că „anii care au trecut de la Congresul al IX-lea se constituie într-o epocă de înflorire fără precedent a României socialiste, într-o epocă în care

puterile spirituale ale poporului sînt organizate la parametrii optimi", autoarea evidențiază, cu justificat temei, că tot ceea ce a realizat poporul român în acest răstimp „este indisolubil legat de creșterea rolului conducător al partidului, de capacitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu de a descifra tendințele noi din viața economico-socială din țara noastră și din lumea contemporană, de a elabora programe realiste pentru înscrisura României pe traiectoria unei civilizații superioare” (p. 15). Încă de la început, autoarea acestui studiu de consistență analiză pune în lumină elementele fundamentale care definesc originalitatea gândirii economice și social-politice revoluționare a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Contribuția secretarului general al partidului la dezvoltarea teoriei și practicii economice, relevă autoarea studiului, se concretizează în multiple aspecte, de o însemnată cu totul aparte, între care: folosirea legilor obiective în politica economică, repartizarea optimă a venitului național, promovarea progresului tehnico-științific în producția materială, pregătirea, perfecționarea și utilizarea rațională a forței de muncă, repartizarea armonioasă pe întreg cuprinsul țării a forțelor de producție, trecerea în toate domeniile de activitate de la acumulări cantitative la o nouă calitate, modernizarea structurii economiei naționale, înfăptuirea unei noi revoluții în agricultură.

Un loc important, în opera cu caracter teoretic și în activitatea practică de fiecare zi a secretarului general al partidului, îl ocupă dezvoltarea și perfecționarea științei conducerii societății socialiste, definirea locului și rolului partidului comunist în sistemul de conducere. În gîndirea social-politică a secretarului general, partidul comunist „reprezintă nucleul în jurul căruia gravitează întreaga societate și de la care radiază energia și lumina ce pun în mișcare și asigură funcționarea întregului angrenaj al orînduirii socialiste”¹.

Relevînd alte și însemnate aspecte și laturi ale vastei opere teoretice a tovarășului Nicolae Ceaușescu, între care contribuțiile secretarului general al partidului la analiza științifică a vieții internaționale și definirea principalelor sale procese și tendințe, autoarea studiului apreciază: „Gîndirea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu este un

factor creator în devenirea istorică măreață a poporului român în ultimii ani, un mod de manifestare prestigios și unanim recunoscut al creativității românești în contextul mondial” (p. 20—21).

Cel de-al doilea studiu, dedicat dezvoltării creatoare a materialismului dialectic și istoric în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, pune în lumină activitatea de strălucit dialectician marxist a secretarului general al partidului nostru. Autorul acestui reușit studiu, surprinzînd succint contribuțiile de mare valoare ale tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea gîndirii filozofice marxiste contemporane pe direcții de real și unanim interes — ontologia, în particular ontologia socială, epistemologia și metodologia, antropologia și axiologia, filozofia culturii, a istoriei și a științei, etica — apreciază, pe bună dreptate, că toate aceste contribuții, în care se cristalizează filozofia proprie a epocii noastre, sînt rezultatul unor ample și profunde generalizări ale practicii sociale, în general, ale practicii construcției socialiste din țara noastră și ele capătă valențe cu totul aparte nu numai sub raport teoretic, gnoseologic, dar mai ales sub raportul eficienței practice, confirmat istoricește.

Întreaga operă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în care se regăsește vocația de a aduce în permanență elemente originale, inedite, de cunoaștere și interpretare a fenomenelor lumii contemporane, relevînd virtuțile prospective și anticipative, combative și critic revoluționare ale filozofiei marxiste, îl situează pe secretarul general al Partidului Comunist Român între marii gînditori marxiști ai epocii contemporane.

Preluînd sensurile continuității, noua serie a „Arhivelor Olteniei” își structurează conținutul pe coordonate asemănătoare predecesoarei sale. Împărțit în patru mari secțiuni: istorie; filozofie; sociologie, economie, filologie; etnografie și folclor, cărora li se adaugă o substanțială rubrică de cronică, recenzii și prezentări de cărți, primul număr al proaspetei publicații rezervă studiilor, articolelor, notelor și documentelor cu caracter istoric spațiul cel mai însemnat. Sumarul primei secțiuni evidențiază — prin varietatea problematicii abordate și deschiderea către toate perioadele istorice și zonele geografice ale țării — că noua publicație, așa cum se menționează în articolul-program, deși este un mesager al plaiurilor oltenesti nu este și nu va fi exclusiv provincială. Din suita studiilor și articolelor dedicate cercetării istoriei desprindem contribuțiile unor cunoscuți istorici și cercetători ca: Dumitru Berciu, regretatul Dumitru

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Editura politică, București, 1970, p. 314.

Tudor, Ștefan Ștefănescu, Titu Georgescu, Mișu Davidescu, Gheorghe Popilian, Octavian Toropu, Ion Pătroi, Vasile Niculae, Vasile Petrișor, Florin Constantin și alții. Studiile care valorifică cercetările arheologice vin să îmbogățească cu noi elemente de natură factologică conținutul concluziilor deja formulate în istoriografia noastră cu privire la strămoșii și trecutul îndepărtat al poporului român, evoluția vieții sale materiale și spirituale, unitatea și continuitatea sa pe pământul românesc. Redând semnificația istorică a constituirii primului stat dac centralizat și independent, sub conducerea celui care a fost „cel dintâi și cel mai puternic dintre toți regii din Tracia“, prof. univ. Dumitru Berciu, autorul studiului *Burebista — mare personalitate a lumii antice*, analizează, totodată, stadiul economic, politic și cultural al societății geto-dace în prima jumătate a sec. I î.e.n., care a permis și a asigurat caracterul unitar al statului condus de Burebista. Studiul subliniază, de asemenea, calitățile politice, diplomatice, administrative și militare ale lui Burebista, cel ce a „statornicit tradiția statală care dăinuiește pe meleagurile etnogenezei românești pînă în zilele noastre“, apreciind că faptele și calitățile marelui rege îl situează pe acesta alături de marile personalități ale antichității.

Un studiu de mare profunzime și ample semnificații semnează, în acest prim număr al „Arhivelor Olteniei“, prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu. În acest articol, intitulat *De la Romania la România*, autorul analizează aspectele diverse ale continuității și unității poporului român, insistînd mai ales asupra epocii istorice dintre formarea statelor feudale românești și prima lor unire politică înfăptuită de Mihai Viteazul. Sînt menționate, apoi, proiectele politice elaborate în sec. al XVII-lea, care vizau constituirea unui stat unitar român sub numele de Dacia, pentru ca în finalul studiului său autorul să se refere la moștenirea politică a lui Mihai Viteazul, la rolul revoluției române de la 1848 și al Unirii Principatelor, în 1859, în realizarea României moderne, constituirea, în 1918, a statului național unitar român.

Prof. univ. dr. docent Titu Georgescu abordează, în articolul *Academia și Universitatea în slujba Unirii* un subiect care stîrnește un real interes: contribuția Academiei și Universității, „cetăți ale științei și culturii românești“, la lupta pentru unitatea deplină a poporului nostru. „Funcția Academiei Române — evidențiază autorul articolului —, pe lîngă cea științifică, era profund politică, revenindu-i menirea activității pentru

«menținerea și dezvoltarea unității poporului român prin mijlocirea cultivării limbii și literaturii naționale, precum și prin cercetarea istoriei românilor și a pămîntului locuit de ei», iar învățămîntul universitar a ocupat un loc de primă dimensiune în procesul de formare și educare a nobililor virtuți patriotice și umaniste ale poporului nostru. Plecînd de la aceste considerente și realități, autorul pune în lumină, printr-o seamă de exemple edificatoare, rolul Academiei și Universității românești în realizarea unei opere fundamentale și patriotice.

Un program unionist craiovean necunoscut este titlul articolului semnat de Conf. univ. dr. Ion Pătroi. Cu acest articol, autorul introduce în circuitul științific un nou document descoperit la Biblioteca Academiei R. S. România. Este vorba de un program de acțiune al grupării liberale din Craiova față de problema fundamentală cu care se confrunta societatea românească la mijlocul secolului trecut: formarea și organizarea statului național modern român. Programul, intitulat „Dorințele românilor“ și tipărit la Craiova, la 10 aprilie 1857, constituie o însemnată mărturie pentru cunoașterea mai în amănunt a gândirii social-politice din perioada Unirii.

În articolul *Partidul Comunist Român — sinteză revoluționară a istoriei patriei, a mișcării muncitorești din România*, autorul său, dr. Vasile Niculae, întreprinde o reușită analiză științifică asupra procesului istoric de constituire a Partidului Comunist Român. Se dovedește că strîngerea tuturor forțelor proletarietului nostru la nivelul statului național unitar român nu a fost rezultatul vreunei acțiuni conjuncturale sau a mutațiilor de ordin tactic și strategic a celui moment istoric. Saltul calitativ în viața partidului clasei muncitoare din țara noastră, marcat prin făurirea în mai 1921 a Partidului Comunist Român, a fost rezultatul obiectiv al transformărilor care s-au produs în societatea românească în cursul unei întregi epoci istorice anterioare, epocă în care clasa muncitoare a crescut numeric, s-a maturizat din punct de vedere politic și s-a călît în focul marilor confruntări cu clasele posedante, afirmîndu-se ca forța socială cea mai înaintată, reprezentantă autentică a năzuințelor de progres ale națiunii române.

Analizării și evidențierii acțiunilor desfășurate de clasa muncitoare din România în frunte cu comuniștii, pentru cucerirea de drepturi economice și politice, pentru salvagardarea independenței și integrității patriei, împotriva fascismului, pentru rostuirea destinelor țării

pe coordonatele apărării și promovării intereselor maselor largi populare îi sînt rezervate paginile următoare ale revistei, unde dr. Vladimir Osiac semnează articolul *Activitatea comunistilor și socialiștilor din Oltenia în perioada 1933—1938 pentru realizarea unității de acțiune a tuturor forțelor democratice în lupta împotriva fascismului*, iar dr. Vasile Petrișor prezintă un episod eroic din viața meleagurilor natale: *Calafatul în zilele fierbinți ale lui August 1944*, reluînd, astfel, concis, nu fără a face apel la noi surse de informare, o mai veche preocupare.

Semnalăm tuturor cititorilor, dornici de informații inedite în domeniul istoriei, materialele inserate la rubrica *Note și documente*, subsumată primei secțiuni a volumului, din cuprinsul căreia desprindem succinta notă a lui Dan Negulescu, referitoare la existența unui necunoscut proiect de statuie dedicată lui Tudor Vladimirescu, proiect executat de sculptorul Fr. Storch, și paginile prin care Stelian Neagoe prezintă un prim și complet capitol din memoriile aceluia care a fost I. G. Duca.

Dedicate, de asemenea, istoriei sînt cronicile și recenziile prezente în ultima parte a volumului, din rîndul cărora no-

tăm: *Pe marginea lucrărilor celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice (10—17 august 1980)*, de Mircea Mușat și recenziile pe marginea celui de-al doilea volum din *Voievodatul Transilvaniei*, de acad. Ștefan Pascu și a primului tom din *Istoria orașului Iași*, ambele semnate de Virgil Joița.

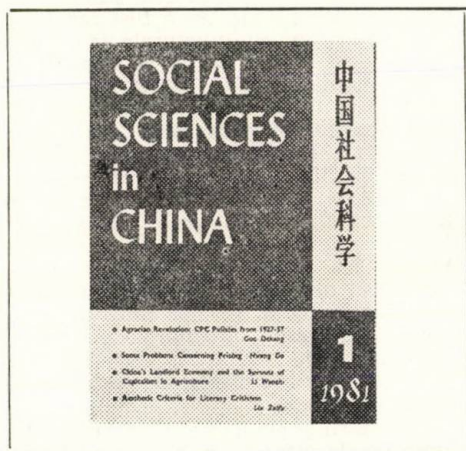
Lăsînd specialiștilor în celelalte domenii, cărora primul număr al noii serii a „Arhivelor Olteniei” le rezervă următoarele trei secțiuni, să-și poată afirma opiniile, mărturisim că n-am avut în vedere decît o prezentare a domeniului care ne este apropiat. Sumarul pe probleme de istorie al acestui cel dintîi număr al „Arhivelor Olteniei”, chiar și la o abordare selectivă, așa cum s-a putut constata, este bogat și interesant. Am sugera pentru viitorul număr, cel puțin acolo unde subiectul o impune, renunțarea la omniprezența conciziune a materialelor din acest prim număr, conciziune care, după opinia noastră, nu garantează totdeauna calitatea.

Ne alăturăm tuturor acelor care și-au exprimat sentimentele de satisfacție la apariția noii serii a mai vechii publicații, urîndu-i un călduros bun reînceput al drumului.

ION ILINCIOIU

SOCIAL SCIENCES IN CHINA (Științele sociale în China),

Beijing, vol II, (nr. 1, martie, 240 p. ; nr. 2, iunie 1981, 236 p.)

Primele două numere ale revistei „Social Sciences in China” din anul 1981 continuă, sub raport tematic, numerele din anul trecut, prezentate în revista

„Anale de istorie”. Sînt, astfel, abordate probleme referitoare la economia chineză feudală și începuturile capitalismului în agricultură, sistemul feudal al argaților, strategia militară din faza finală a războiului taipinilor, aspecte majore privind evoluția și lupta Partidului Comunist Chinez, procesul și criteriile distribuirii pămîntului în timpul celui de-al doilea război civil revoluționar (1927—1937), evoluția politicii agrare a Partidului Comunist Chinez în aceeași perioadă. De asemenea, revista tratează și alte probleme de natură economică, precum și unele teme privind aspecte din sociologie, demografie, filozofie etc.

Studiile publicate în aceste numere, indiferent de domeniul pe care îl abordează, au drept cadru istoria multimilenară a poporului chinez. Așa se procedează și în cazul celor două studii referitoare la politica agrară a Partidului Comunist Chinez. Astfel, articolul intitulat, *Dezvoltarea politicii agrare a Partidului Comunist Chinez în perioada*

celui de-al doilea război civil revoluționar (1927—1937), de Guo Dehong, se ocupă de evoluția liniei politice a P.C.C. în această problemă, în zona bazelor revoluționare din epoca respectivă. Folosind numeroase date și fapte, autorul analizează succesele și neîmplinirile politicii agrare a Partidului Comunist Chinez în timpul acestei perioade a revoluției. În context, autorul formulează critici la adresa unor manifestări stângiste din timpul înfăptuirii revoluției agrare, datorate atât indicațiilor Cominternului, care nu corespundeau condițiilor specifice din China, cât și tendinței micii burghezii, care vroia să depășească unele etape ale revoluției democratice, „încercând să înfăptuiască socialismul dintr-un singur pas“ (1, p. 65).

O problemă asemănătoare conține și studiul: *Criteriile distribuirii pământului în timpul celui de-al doilea război civil revoluționar*, de Jin Dequn, care analizează cauzele și consecințele manifestării unor păreri diferite în sinul partidului cu privire la modalitățile distribuirii pământului. Autorul este de părere că distribuirea pământului, în funcție de numărul membrilor de familie, a fost o metodă corectă, date fiind criteriile și condițiile după care s-a realizat: „Întîi, în general, țăranilor mijlocași li s-a dat mai mult pământ decît li se confiscase înainte. Apoi, s-a permis ca, în circumstanțe speciale, cantitatea medie de pământ deținută de țăranii mijlocași să fie deasupra mediei pentru muncitorii agricoli și țăranii săraci. În sfîrșit, distribuirea pământului în funcție de numărul membrilor de familie s-a făcut pe baza proprietății originale a fiecărui proprietar, luîndu-se pământ de la cei care aveau un surplus și dîndu-le celor care aveau mai puțin, și, de asemenea, luînd de la cei care aveau pământ mai bun și dîndu-l celor care aveau un lot de pământ mai rău“ (1, p. 67).

Problematica mișcărilor revoluționare din istoria modernă a Chinei constituie subiectul articolului: *Probleme de strategie militară în faza finală a războiului taipinilor*, de Zhang Yiwen. Autorul examinează, prin prisma strategiei militare, marile mișcări revoluționare din anii 1856—1864. Conform afirmațiilor sale, a doua expediție occidentală, care a început în toamna anului 1860, a constituit factorul de care a depins, în ultimă instanță, victoria sau înfrîngerea revoluției. Dacă liderii taipini ar fi atacat cartierul general al lui Zeng Guofan în Qimen, în loc de Wuchang, ei ar fi cîștigat suficientă inițiativă pentru a întoarce soarta bătăliei în favoarea lor. Retragera, însă, a lui Li Xiucheng din

suburbiile Wuchang-ului și atacul împotriva Shanghai-ului a fost o altă greșală strategică, care nu numai că a accelerat căderea Anqing-ului, dar a determinat deteriorarea rapidă a întregii situații militare. Autorul demonstrează că alternativa lui Li Xiucheng, de „abandon a orașului prin retragere“, era singura cale de ieșire pentru armatele revoluționare (2, p. 112).

Aspecte ale evoluției societății feudale chineze sînt tratate în două interesante studii. În primul, intitulat: *Economia latifundiară chineză și începuturile capitalismului în agricultură*, semnat de Li Wenrhi, se analizează evoluția economiei rurale de la faza feudală la începuturile capitalismului. Autorul susține că deși elementele economiei capitaliste apar încă din secolul al XV-lea, cu toate acestea, pînă în secolul al XVIII-lea, acest nou stadiu nu fusese atins de agricultura chineză. În concluzie, studiul subliniază că: „Puternica economie moșierească chineză a limitat creșterea germinilor capitalismului în agricultură. Pe de altă parte, lipsa unei structuri erarhice stricte a făcut-o mai flexibilă și mai viguroasă decît economia feudală din Europa. Dacă luăm sistemul feudal din Anglia și Franța, ca un model de societate feudală în Occident, atunci sistemul feudal chinez a fost un model de societate feudală în Orient. Prelungirea în timp a existenței societății feudale chineze a fost caracteristica distinctivă a acestui model cum și încetineala dezvoltării germinilor capitalismului în agricultură a fost o reflectare a acestei caracteristici“ (1, p. 89).

În al doilea studiu: *Sistemul feudal al argaților în prefectura Huizhou*, datorat lui Anhui de Ye Yian'en, completează imaginea economiei agrare feudale chineze prin noi date și puncte de vedere asupra sistemului argaților — „chiriași“ pe baza unei largi investigații științifice. Autorul prezintă arendașia ca fiind o condiție pentru formarea sistemului argaților-„chiriași“, foarte asemănător cu cel al șerbiei. Autorul, analizînd interdependența dintre sistemul argaților-„chiriași“, sistemul sîntoral și sistemul clăcii, scoate în evidență rolul factorilor istorici și geografici în persistența sistemului argaților-„chiriași“ în prefectura Huizhou (provincia Anhui) și demonstrează rolul lor în menținerea acestei instituții pînă în anul 1949.

Studiul: *Cercetare preliminară a vechiului drum de trecere spre India dinspre Sichuan prin Yunnan și Burma*, de Chen Qian, oferă o amplă descriere a activităților economice și culturale din ținuturile situate de-a lungul drumului de trecere spre India. Autorul face o

schită a acestei rute de comunicație pe uscat, care era cea mai scurtă legătură între China de sud-vest, Europa și Africa. Această cale a fost pentru China, timp de mai bine de 2 000 de ani, o importantă linie de comunicație internațională, fiind utilizată fără întrerupere. Liniile ferate și șoselele de azi coincid aproximativ cu vechea cale de comunicație.

În cele două numere ale revistei, gîndirea economică chineză este prezentă prin studii consacrate unor aspecte privind politica economică a statului chinez în anii edificării socialismului. Astfel, studiul intitulat : *Reforma structurii economice cere prețuri industriale bazate pe prețul de producție*, de He Jianzhang, Kuang Ri'an și Zhong Zhuoyuan, prezintă un punct de vedere original asupra formării prețurilor în socialism. Autorii propun trecerea de la sistemul unilateral, planificat de stabilire al prețurilor, la un sistem care să combine prețurile planificate cu prețurile care flotează și prețurile acceptate prin negocieri directe între producători și cumpărători. Ei argumentează că această schimbare impune luarea prețului de producție ca bază în stabilirea prețurilor pentru produsele industriale. Totodată, sînt de părere că această modificare a structurii prețului constituie o premisă pentru reformarea întregii structuri economice.

Unele probleme privind stabilirea prețurilor, studiu semnat de Huang Da, reflectă un alt punct de vedere, existent în cercurile de specialiști chinezi, asupra problemei stabilirii prețurilor. Autorul susține ideea că prețurile care nu mai corespund trebuie să fie ajustate, fapt care nu va avea ca rezultat, cel mai adesea, decît creșteri ale nivelului general al acestora. Prin urmare, în procesul de stabilitate și creștere alternativă a prețurilor, nivelul lor general va manifesta o tendință de creștere gradată. „Aceasta nu va stînjeni dezvoltarea economiei socialiste — susține autorul — dacă sîntem capabili să controlăm creșterea prețurilor în cadrul limitelor dictate de schimbările absolut necesare. Din contră, dacă menținem cu tenacitate o lungă perioadă prețuri staționare, nu numai că vom face să prolifereze contradicțiile inerente, ca urmare a raporturilor provocate de prețuri neraționale, dar statul va fi forțat să ia asupra sa o grea povară fiscală” (1, p. 15).

Articolul intitulat : *Pasul următor în extinderea autonomiei întreprinderilor proprietate de stat*, de Tang Fengyi, face o trecere în revistă a unuia din cele mai recente evenimente din Republica Populară Chineză : reforma conducerii întreprinderilor. În 1980, mai multe întreprinderi,

proprietate de stat, din Shanghai și din provincia Sichuan, precum și din alte părți ale Chinei, au început să treacă de la sistemul de împărțire a profiturilor cu statul, inițiind un nou sistem de taxe, care obligă întreprinderea respectivă să-și asume întreaga responsabilitate pentru profituri și pierderi. Autorul pune în discuție avantajele și dezavantajele celor două sisteme existente și ridică o serie de chestiuni menite să îmbunătățească sistemul responsabilității financiare la nivel de întreprindere.

Un alt articol : *Structura întreprinderilor industriale*, de Li Yue și Chen Shengchang, dezbate concepția, potrivit căreia întreprinderile mari, mijlocii și mici dețin poziții diferite și joacă roluri diferite în economia chineză. Autorii argumentează că întreprinderile mijlocii și mici, în special cele din ramurile metalurgiei, îngrășămintelor chimice, ciment, mine de cărbuni și hidrocentrale, iau proporții mult prea mari în economia națională.

Studiul : *Concordanța dintre natalitate și producția de bunuri materiale*, de Liu Zheng, se constituie într-o analiză, bazată pe teoria marxistă, a raportului existent între natalitate și producția de bunuri materiale. Autorul susține că în societatea socialistă, acest raport trebuie să aibă trei caracteristici fundamentale : *prima* — atît natalitatea cît și producția de bunuri materiale sînt subordonate imperativelor legilor fundamentale ale socialismului ; *a doua* — raportul dintre acestea două este proporția fundamentală în producția socială, luată ca un întreg ; *a treia* — economia planificată socialistă pretinde ea însăși reglementarea planificată a creșterii populației.

Reflectînd preocupările specialiștilor chinezi într-o problemă importantă, cum este rolul factorului educațional în procesul productiv, studiul intitulat : *Rolul educației în dezvoltarea economică*, de Li Yining, conține observații interesante asupra raportului dintre educație și angajări, balanța de plăți, repartizarea veniturilor, balanța fiscală etc. Autorul subliniază rolul important al educației în asigurarea stabilității personalului muncitor și menținerea unui ritm înalt al dezvoltării economice. Li Yining apreciază că trebuie să se dea mai multă atenție dezvoltării sistemului educațional, pledînd pentru investiții substanțiale în acest domeniu.

Un interesant studiu interdisciplinar, economico-filozofic — *Construcția socialistă și dezvoltarea condițiilor de viață și valorilor omului* — este publicat de Yu Guangyuan. Este, de fapt, o prelegere pe care autorul a ținut-o la un seminar academic din Tokio, la începutul anului 1981.

El dezbate chestiunea condițiilor de viață în socialism. „În construcția socialistă muncim, totodată, pentru a ridica nivelul consumului material al poporului și vom crea, pe lângă aceasta, propriul nostru stil de consum, bazat pe caracteristicile speciale ale Chinei“, afirmă autorul. „O viață prosperă, fericită și confortabilă, în care poporul își poate dezvolta talentele sale, nu pretinde de fapt consumarea unor enorme cantități de resurse naturale, cum este cazul astăzi în multe țări occidentale. Sărăcia este suferință, dar prosperitatea nu înseamnă neapărat fericire“ (2, p. 15). Autorul demonstrează, de asemenea, de ce cultivarea relațiilor etice socialiste se constituie într-o importantă premisă pentru o viață fericită.

Problemele de filozofie abordate în cele două numere ale revistei „Social Sciences in China“ au ca obiect și analiza unor categorii filozofice cum ar fi, de exemplu, contrariile, universalitatea obiectivă și finalitatea lor. În acest sens, articolul intitulat : *Semnificația fundamentală a identității imediate a contrariilor și universalitatea obiectivă a acesteia*, de Fang Liangjun, interpretează concepția lui Marx despre identitatea nemijlocită a contrariilor, susținând punctul de vedere conform căruia există două tipuri de identitate imediată, anume identitatea imediată în faza inițială, germinală, din dezvoltarea unui lucru (identitatea imedială I) și identitatea imediată înăuntrul fiecărei părți a contradicției din identitatea indirect contradictorie a unui lucru (a II-a identitate imediată). Autorul atrage atenția că tocmai caracterul direct al identității imediate are semnificație fundamentală. El nu este de acord cu punctul de vedere că identitatea imediată poate fi interpretată ca „punctul comun“ al contrariilor. Pentru a demonstra că ambele tipuri de identitate imediată sînt obiective și universale și că această obiectivitate și universalitate sînt determinate de natura contradicției însăși, autorul citează numeroase exemple.

Despre finalitate, se intitulează studiul lui Xia Zhentao, care, pornind de la afirmația că finalitatea este un element major, inerent activității practice a omului, abordează, sub diverse fațete, această categorie filozofică. Autorul conchide că omul este unica ființă care este angajată în activități cu o finalitate conștientă. Finalitatea omului este esențialmente diferită de naturalul „caracter determinat“ al vieții organice. Finalitatea omului este generată de lumea obiectivă. Realizarea unei finalități este restrînsă de legile și condițiile lumii obiec-

tive. Idealismul sau voluntarismul în chestiunea finalității trebuie să fie contracarate. Expunerea și atingerea unei finalități este limitată de condițiile sociale și istorice și guvernată de legile dezvoltării sociale. Scopurile și mijloacele sînt o unitate istorică și dialectică, o unitate care nu poate fi determinată după voință. Abordarea voluntară și pragmatică a chestiunii raportului dintre scopuri și mijloace trebuie să fie contracarată. O finalitate poate fi realizată numai cînd ea a devenit un element exterior, existînd obiectiv.

În legătură cu istoria filozofiei chineze, revista publică articolul : *Lokayata și influența ei în China*, de Huang Xinchuan. Autorul schițează particularitățile principale ale Lokayatei, o școală străveche de materialism indian, care a fost introdusă în China cu mai mult de o mie de ani în urmă și care a exercitat influențe asupra gândirii vechi chinezești. În timpul dinastiilor de nord și sud, precum și al dinastiilor Sui și Tang, budistii priveau deseori lokayatii, ca tovarăși de drum ai școlilor filozofice confucianiste și taoiste, lansînd un puternic atac contra lor, datorită vederilor lor materialiste. Articolul subliniază, de asemenea, că Lokayata a exercitat influență și asupra literaturii, sculpturii și picturii din China veche.

În numerele care formează obiectul prezentării noastre, problemele legate de critica literară sînt prezente prin două studii. Primul, sub titlul : *Criteriile estetice pentru critica literară și artistică*, de Liu Zaifu, prezintă critica artistică drept o formă a evoluției estetice și propune introducerea acesteia în estetică. El sugerează trei criterii de analiză : *autenticitatea* — dacă lucrarea reflectă realitatea vieții sociale din timpul unei perioade istorice ; *utilitatea socială* — dacă este în beneficiul progresului omenirii ; *frumusețea* — dacă ea posedă astfel de calități estetice ca vivacitate, emoție și originalitate.

Al doilea studiu, intitulat : *O apreciere a poemelor mai tîrzii ale lui Wang Anshi*, de Zhang Baishan, face o incursiune critică în creația poetică a acestei distinse personalități politice care, după eșuarea reformei sale, și-a consumat ultimii zece ani ai vieții izolat de lume. Articolul analizează stilul poetului, precum și influența sa asupra operelor literaturii chineze de mai tîrziu.

Rubrica de „Recenzii“ atrage atenția prin prezentarea *O evaluare a trei manuale de bază de economie politică*, sem-

nată de Wu Shuqung și Wei Xianghua, în care se analizează conținutul a trei manuale de economie politică publicate în anii 1979 și 1980. Autorii scot în evidență calitățile și scăderile acestor manuale, exprimându-și, totodată, propriile vederi privind teoria și metodologia realizării manualelor de economie politică.

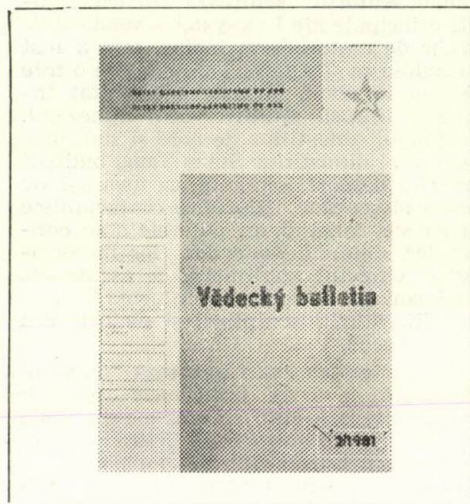
Analiza primelor două numere pe anul

1981 ale revistei „Social sciences in China” scoate în evidență efervescența cercetărilor din domeniul științelor sociale din Republica Populară Chineză, tematica largă și majoră abordată de oamenii de știință chinezi, contribuția la opera de edificare a societății socialiste în patria lor.

TEODOR POPESCU

„VĚDECKÝ BULLETIN“,

nr. 1—4/1981

„Buletinul științific”, revistă trimestrială a Institutului de marxism-leninism al C.C. al Partidului Comunist Cehoslovac și Institutului de marxism-leninism al C.C. al Partidului Comunist Slovac, cuprinde, în cele patru numere apărute în anul 1981, o tematică foarte variată în care prevalează problemele de istorie contemporană și, mai cu seamă, cele de strictă actualitate. De pildă, rubrica *Studii și articole* inserează trei materiale dedicate făuririi Partidului Comunist din Cehoslovacia. Două din ele, intitulate: „*Lupta pentru partidul revoluționar*” (nr. 1/1981) și „*Făurirea Partidului Comunist din Cehoslovacia*” (nr. 2/1981), sînt semnate de Ivan Krempa, iar al treilea, cu titlul „*Făurirea Partidului Comunist Cehoslovac în Praga Veche*”, aparține lui Cestmir Amort. În articolele sale, Ivan Krempa, evidențiază etapele care au precedat convocarea Congresului de constituire a P.C.C., ale cărui lucrări s-au desfășurat în zilele

de 15—16 mai 1921. Lucrările propriu-zise au fost precedate de discuțiile începute în seara zilei de 13 aprilie și continuate în ziua de 14 aprilie 1921 în cadrul Congresului al XIV-lea al Partidului social-democrat muncitoresc cehoslovac (stînga). Este evidențiată contribuția pe care a adus-o, în cadrul Congresului, Bohumir Šmeral, menționîndu-se, totodată, că „asupra atitudinii noii conduceri a P.C.C. și-a pus, fără îndoială, amprenta critica aspră, deseori cu totul nejustă, a președintelui C.E. al I.C. — G. Zinoviev și a altor activiști ai Cominternului la adresa lui Šmeral, pe care l-au socotit drept un adept al aripii oportuniste de dreapta”.

Procesul de consolidare a P.C.C. — relevă autorul — a continuat, nu fără dificultăți, pînă la Congresul partidelor comuniste naționale care a avut loc la 30 octombrie 1921, cînd s-a constituit Partidul Comunist Unic din Cehoslovacia, prin unirea P.C.C. (cehi, slovaci, maghiari, ucraineni) cu secția germană a P.C.C., secția poloneză a P.C.C. și cu partidele comuniste evreiești.

Articolul lui Cestmir Amort analizează procesul de creare a P.C.C. într-unul din sectoarele de cea mai mare importanță ale Capitalei Cehoslovaciei, așa-numitul Oraș Vechi, principalul centru al orașului Praga. În procesul de clarificare care a precedat Congresul de constituire a P.C.C. un rol important l-au jucat congresele al XII-lea (27—30 decembrie 1918) și al XIII-lea (25—28 septembrie 1920) ale social-democrației, la care au participat activ social-democrații de stînga din sectorul Praga Veche. Începînd cu data de 21 septembrie 1920 aceștia au început editarea ziarului „Rude Pravo”, care va deveni organul central al P.C.C.

Tot la rubrica *Studii și articole*, revista mai publică și articolul lui Ladislav Skalicky, intitulat „*Cu privire la Congresul al VII-lea al Partidului Comunist*”.

Cehoslovac" (nr. 2/1981), în care autorul reliefează rolul acestui Congres (ținut în zilele de 11—14 aprilie 1936) în elaborarea și aplicarea liniei strategice și tactice de unire a clasei muncitoare și a poporului muncitor în lupta împotriva fascismului și a ofensivei capitalului.

Alte trei materiale, incluse la aceeași rubrică, tratează probleme ale istoriei construcției socialiste în Republica Socialistă Cehoslovacă. Studiile intitulate: „Consolidarea puterii clasei muncitoare și a rolului comuniștilor în organele de stat. 1949—1953” (nr. 1/1981), autor Jan Sulč, și „Despre poziția și rolul clasei muncitoare din Republica Socialistă Cehoslovacă în anii șaizeci” (nr. 1/1981), semnat de Andrej Gabal, se completează reciproc. Primul articol analizează raportul existent între consolidarea continuă a puterii populare și a statului socialist și creșterea rolului clasei muncitoare și a comuniștilor în organele de stat. Celălalt, pornind de la aprecierea că februarie 1948 a constituit un punct de cotitură în dezvoltarea societății cehoslovace și a clasei muncitoare, surprinde mutațiile socio-profesionale și structurale care au avut loc în rândurile clasei muncitoare și ale partidului său în perioada 1948—1960 și, mai cu seamă, în anii 1960—1975, accentul fiind pus pe perioada anilor 1960—1970. Al treilea articol, cu tema: „Unele probleme ale construirii societății socialiste dezvoltate în Republica Socialistă Cehoslovacă”, analizează specificul etapei actuale a construcției socialismului dezvoltat în Cehoslovacia.

Unele materiale cuprinsе la rubrica menționată abordează teme ale mișcării muncitorești internaționale, fie pe țări, fie pe ansamblul mișcării. Așa, de exemplu, Jan Galandauer semnează articolul „Despre eșecul istoric al concepției reformiste cu privire la problema națională în mișcarea muncitorească din monarhia habsburgică” (nr. 1/1981) în care, pornindu-se de la constatarea, verificată de istorie, că „chestiunea națională a fost problema cronică a monarhiei habsburgice multinaționale”, se analizează o serie de factori care au influențat evoluția poziției mișcării muncitorești și a social-democrației din monarhia austro-ungară față de această problemă. Autorul relevă, în mod deosebit, evoluția atitudinii social-democrației, cu precădere a celei austriece, care, la început, a manifestat o tendință de ignorare a problemei naționale iar apoi, sub influența austro-marxismului, a manifestat o atitudine evoluționistă-reformistă, materializată în susținerea tezei despre transformarea constructivă a Austro-Ungariei, regenerarea și modernizarea ei.

Tot la rubrica *Studii și articole* sînt cuprinse patru materiale cu caracter metodologic, care au fost prezentate în timpul consfățuirii cercetătorilor Institutului de marxism-leninism al C.C. al P.C.C. și Institutului de marxism-leninism al C.C. al P.C.S., cu cercetătorii Institutului de istorie a partidului al C.C. al P.M.S.U., care a avut loc la Bratislava în zilele de 12—13 septembrie 1980.

În numerele 3—4/1981 ale revistei sînt introduse două rubrici noi și anume *Teoria și practica construcției socialismului dezvoltat și Creșterea rolului conducător al Partidului Comunist Cehoslovac-legitate a construcției socialiste*. În cadrul primei rubrici sînt cuprinse o serie de materiale care abordează probleme actuale ale conducerii economice, perfecționării sistemului politic, evoluției claselor în societatea socialistă dezvoltată cehoslovacă: „Conducerea economiei în condițiile construirii bazei tehnico-materiale a societății dezvoltate în Republica Socialistă Cehoslovacă — Jiri Dvorak; „Problemele teoretice ale nevoilor și consumului” — Oldrich Ševčík; „Perfecționarea sistemului politic și dezvoltarea democrației socialiste” — Miroslav Nářta; „Evoluția claselor și a structurii sociale în construcția societății socialiste dezvoltate” — Ludoslava Záhrahova; „Probleme actuale ale educației morale a oamenilor muncii” — Miroslav Matušíák; „Dezvoltarea socială a societății după Congresul al XVI-lea al P.C.C.” — Miroslava Šolcova; „Despre problema criteriilor socialismului dezvoltat” — Ladislav Zika.

Această nouă rubrică inserează, de asemenea, două materiale care au ca temă problema națională. Primul, semnat de Ivan Hutira, intitulat „Dezvoltarea legăturilor naționale în etapa actuală a construcției socialiste în țara noastră”, se referă la stringerea, pe multiple planuri, a legăturilor dintre cehi, slovaci și alte naționalități în etapa actuală de dezvoltare a construcției societății socialiste dezvoltate în Republica Socialistă Cehoslovacă. Al doilea, purtînd semnătura Hanei Šmitáková, intitulat „Politica națională a P.C.U.S. și P.C.C. în rezoluțiile congreselor lor”, reliefează, comparativ, atenția acordată politici naționale în cadrul rezoluțiilor diferitelor congrese ale celor două partide.

În cadrul celei de-a doua noi rubrici, tematica este și ea foarte variată și cuprinde fie materiale cu un pronunțat caracter teoretic, ca de pildă: „Partidul Comunist ca subiect al cunoașterii”, de Vladimir Ruml, sau „Despre problema afirmării rolului conducător al partidu-

lui comunist în etapa actuală", autor Václav Senkýr, fie materiale cu un caracter vădit practic, ca de exemplu: „Aplicarea dreptului de control în condițiile hotărârilor Congresului al XVI-lea al P.C.C.", semnat de Jan Garancovský; „Munca de cadre în etapa construirii societății socialiste dezvoltate", autoare Vera Urbanova; „Informațiile de partid în procesul de cunoaștere a activității P.C.C.", de Josef Tomek.

Numerele 3—4/1981 cuprind materiale în care sînt reliefate evenimente importante din istoria contemporană a Cehoslovaciei. Dintre acestea semnalăm articolul „Locul istoric al Congresului al XVI-lea al P.C.C.", ce poartă semnătura academicianului Zdenek Snitl, directorul Institutului de marxism-leninism al C.C. al P.C.C., și în care se subliniază rolul acestui Congres în „trasarea liniei construirii, în continuare a societății socialiste dezvoltate", în Cehoslovacia, precum și sarcinile mari care stau în fața științelor sociale, implicit în fața Institutului de marxism-leninism al C.C. al P.C.C. și a Institutului de marxism-leninism al C.C. al P.C.S. în direcția adîncirii cercetării problemelor actuale ale construcției societății socialiste dezvoltate în Cehoslovacia.

„Buletinul științific" conține și alte rubrici cum ar fi *Din Viața științifică a in-*

stitutelor frățești, Informații științifice și știri, Cărți editate.

Toate cele patru numere prezintă o bogată rubrică de *Informații bibliografice*; între lucrările semnalate cu caracter preponderent social-politic se află și patru volume de „Texte alese din gîndirea social-politică a președintelui Nicolae Ceaușescu", apărute în Editura meridiană și anume: „Soluționarea problemei naționale în România", București, 1980, editată în limba franceză; „Politica internațională a României de pace, prietenie și colaborare cu toate popoarele", București, 1979, editată în limba engleză; „Lichidarea subdezvoltării, a decalajelor între state, realizarea unei noi ordini economice internaționale — probleme mai importante ale ideilor noastre", București 1980, și „Dezarmarea — necesitate vitală a întregii omeniri", București 1980, ambele editate în limba rusă.

„Buletinul științific", fiind o revistă comună a celor două institute de marxism-leninism din Cehoslovacia, respectiv ceh și slovac, folosește ca limbi de prezentare a materialelor atît limba cehă, cît și cea slovacă. El prezintă cititorilor din Republica Socialistă Cehoslovacă și din străinătate probleme nodale ale istoriei mișcării muncitorești, ale construcției socialiste în Cehoslovacia.

MILICĂ MOLDOVEANU

СОДЕРЖАНИЕ

НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ: Речь на втором съезде политического воспитания и социалистической культуры. 24-25 июня 1982 гг. 3

Патриотическое, политическое воспитание — большая сила в историческом деле развития социалистических и коммунистических достижений на земле румынской 13

СТАТЬИ — ДОКЛАДЫ

ИОН ПОПЕСКУ-ПУЦУРЬ: Исторический 1893 год 22
ИЛИЕ ЧАУШЕСКУ: От независимого и централизованного дакийского государства Буребисты до румынского социалистического государства. Единство и преемственность (I) 35

МИРЧА МУШАТ, ФЛОРИАН ТЭНЭСЕСКУ: Совместно проживающие национальности в объединенном румынском государстве 1948 года 49

НА ВСТРЕЧУ ПРАЗДНОВАНИЯ 90-ЛЕТИЯ СОЗДАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ РАБОЧЕГО КЛАССА РУМЫНИИ

Развитие партии рабочего класса Румынии в период 1893—1918 годов (VI) 65

ВОСПОМИНАНИЯ

Георге Кристеску (1882—1973): *Аугустин Деак, Ион Тоака* 88
Димитрие Маринеску (1882—1916 гг.): *Джеорджета Тудоран* 92
Михаил Макавей (1882—1965 гг.): *Т. Флориан* 96
Василе Конта (1845—1882 гг.): *Николае Гевоняца* 99

ВИДНЫЕ ДЕЯТЕЛИ МЕЖДУНАРОДНОГО РАБОЧЕГО ДВИЖЕНИЯ

ЭРИК ГОНЕКЕР (по случаю 70-ой годовщины) 103

ОТВЕТЫ НА ВОПРОСЫ

Значительность «Мирного бухарестского договора» в мае 1918 году: *Виорика Мойсук* 106

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

Встреча посвященная столетию рождения Николая Титулеску: *Фл. Краиво-веану* 112

Совещание на тему «Новые документальные сведения из иностранных архив» (Бухарест, 14—15 мая): *Елена Георге* 116

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

«Михай Витязул в европейском сознании», том I, Внешние документы, Цад-60 Академии Р.С.Р., Бухарест, 1982, 694 стр. *Дину К. Досиуреску* 118

К. КУШНИР-МИХАЙЛОВИЧ, ФЛОРИН ДРАГНЕ, ГЕОРГЕ УНК, «Рабочее движение в Румынии. 1916—1921 гг. Создание Румынской Коммунистической Партии», Едитура политик, Бухарест, 1982, 124 436 стр.: *Василе Петришор* 123

И. САИЗУ, «Экономическая политика Румынии в период 1922—1928 годов». Изд-во Академии С.Р. Румынии, Бухарест, 1982, 208 стр.: *М.К. Стэнеску* 128

КОНСТАНТИН КОРБУ, «Роль крестьянства в истории Румынии (XIX-й век)», Едитура штиинцификз ши энциклопедикэ, Бухарест, 1982, 562 стр.: *Василе Николае* 130

«Действия Никиты, епископа древней Даккии», Клуж, 1750, VI + 76 стр.: *Ана-Мариа Кюман* 135

«Документы касающиеся рабочего и социалистического движения в Олтения до создания РКП». Изд-во «Скрикул ромынеск», Крайова, 1981, 328 стр.: *Николае Рауш* 140

ГЮНТЕР БЕРНД ГИНЗЕЛЬ, «Правдуки Гитлера», Изд-во Дросте, Дюссельдорф, 1981, 154 стр.: *Николае Миней* 143

ЖУРНАЛ ЖУРНАЛОВ

«Архивы Олтения», новая серия, пр. I 1981: *Ион Иличюу* 147
«Общественные науки в Китае», Бей-нинг, том II (№ 1, март 1981 г., 240 стр.: № 2, июнь 1981 г., 236 стр.): *Теодор Попеску* 150
«Информационный бюллетень», № 1—4 1981 г.: *Милике Молдовяну* 154

SUMMARY

NICOLAE CEAUȘESCU : Speech Delivered at the Second Congress of Political Education and Socialist Culture 24th—25th of June 1982 8

★

Political and Patriotic Education — Mighty Force in the Historic Deed of Developing the Socialist and Communist Achievements in Romania 13

ARTICLES-PAPERS

ION POPESCU-PUȚURI : The Historic Year of 1893	22
ILIE CEAUȘESCU : From Burebista's Centralized and Independent Dacian State to the Romanian Socialist State — Unity and Continuity (I)	35
MIRCEA MUȘAT, FLORIAN TÂNĂȘESCU : National Minorities in the United Romanian State	49
MEETING THE 90th ANNIVERSARY OF THE CREATION OF THE POLITICAL PARTY OF THE WORKING CLASS OF ROMANIA	

Development of the Working Class' Party in Romania During the Period 1893—1918 (VI)	65
---	----

EVOCATIONS

Gheorghe Cristescu (1882—1973) : <i>Augustin Deac, Ion Toacă</i>	88
Dimitrie Marinescu (1882—1916) : <i>Georgeta Tudoran</i>	92
Mihail Macavei (1882—1965) : <i>T. Florian Vasile Conta</i> (1845—1882) : <i>Nicolae Gogoneață</i>	96
	99

OUTSTANDING MILITANTS OF THE INTERNATIONAL WORKERS MOVEMENT

ERICH HONECKER (On the Occasion of His 70 th Anniversary)	103
---	-----

ANSWERS TO QUESTIONS

The Significance of the Bucharest „Peace Treaty” signed in May 1918 : <i>Viorica Moisuc</i>	106
---	-----

SCIENTIFIC LIFE

Session Occasioned by the Centennial Anniversary of Nicolae Titulescu : <i>Fl. Craioveanu</i>	112
---	-----

Conference on the theme : “New Documentary Informations Obtained in Foreign Archives” (Bucharest, 14th—15th of May) : <i>Elena Gheorghe</i>	116
---	-----

CRITICS AND BIBLIOGRAPHY

“Mihail the Brave in the European Conscience”, vol. I, Foreign Documents, Bucharest, 1982, 694 p. : <i>Dinu C. Giurescu</i>	118
---	-----

C. CUȘNIR-MIHAILOVICI, FLOREA DRAGNE, GHEORGHE UNC, “Romanian Workers Movement. 1916—1921. Creation of the Romanian Communist Party”, Editura Politică, Bucharest, 1982, 436 p. : <i>Vasile Petrișor</i>	124
--	-----

L. SAIZU, “Economic Policy of Romania. 1922—1928”, Editura Academiei R. S. România, București, 1982, 208 p. : <i>M. C. Stănescu</i>	128
---	-----

CONSTANTIN CORBU, “The Peasantry's Role in the History of Romania (XIX Century)”, Editura științifică și enciclopedică, Bucharest, 1982, 562 p. : <i>Vasile Niculae</i>	131
---	-----

„Gesta Sancti Niceta, veteris Daciae episcopi”, Claudiopol (Cluj), 1750, VI + 76 p. : <i>Ana-Maria Coman</i>	135
--	-----

“Documents concerning the Workers' and Socialist Movement in Oltenia Before the Creation of the Communist Party of Romania”, „Scrisul românesc” Publishing House, Craiova, 1981, 328 p. : <i>Nicolae Răuș</i>	140
---	-----

GÜNTER BERND GINZEL, Hitlers (U)renkel, Droste Publishing House, Düsseldorf, 1981, 154 p. : <i>Nicolae Minei</i>	143
--	-----

REVIEWS' REVIEW

„Arhivele Olteniei” (“Oltenia's Archives”), New Edition, nr. 1/1981 : <i>Ion Ilincioiu</i>	147
“Social Sciences in China”, Beijing, vol. II, nr. 1 and nr. 2/1981 : <i>Teodor Popescu</i>	150
“Vědecký Bulletin”, nr. 1—4/1981 : <i>Milica Moldoveanu</i>	154

SOMMAIRE

NICOLAE CEAUȘESCU : Discours au II-ème Congrès de l'éducation politique et de la culture socialiste. 24—25 juin 1982	3
--	---

★

L'éducation politique, patriotique — une grande force dans l'œuvre historique du développement des créations socialistes et communistes en Roumanie	13
---	----

ARTICLES-COMMUNICATIONS

ION POPESCU-PUȚURI : L'année historique 1893	22
--	----

ILIE CEAUȘESCU : De l'État dacique centralisé et indépendant de Bourebista à l'État socialiste roumain. Unité et continuité (I)	35
---	----

MIRCEA MUȘAT, FLORIAN TÂNĂȘESCU : Les nationalités cohabitantes dans l'État roumain unifié en 1918	49
--	----

A 90-EME ANNIVERSAIRE DE LA CRÉATION DU PARTI POLITIQUE DE LA CLASSE OUVRIÈRE EN ROUMANIE

Le développement du parti de la classe ouvrière en Roumanie dans la période 1893—1918 (VI)	65
--	----

EVOCATIONS

Gheorghe Cristescu (1882—1973) : <i>Augustin Deac, Ion Toacă</i>	88
Dimitrie Marinescu (1882—1916) : <i>Georgeta Tudoran</i>	92
Mihail Macavei (1882—1965) : <i>T. Florian Vasile Conta</i> (1845—1882) : <i>Nicolae Gogoneață</i>	96
	99

GRANDS MILITANTS DU MOUVEMENT OUVRIÈRE INTERNATIONAL

ERICH HONECKER (à l'occasion de sa 70-ème anniversaire)	103
---	-----

RÉPONSES À DEMANDES

La signification du „Traité de la paix” de Bucarest, mai 1918 : <i>Viorica Moisuc</i>	106
---	-----

LA VIE SCIENTIFIQUE

La réunion consacrée au centenaire de la naissance de Nicolae Titulescu : <i>Fl. Craioveanu</i>	112
---	-----

Consultation sur la thème : „Des nouvelles informations des archives étrangères” (Bucarest, 14—15 mai) : <i>Elena Gheorghe</i>	116
--	-----

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

„Mihail Viteazul dans la conscience européenne”, Tome 1. Documents étrangers, Editura Academiei R. S. România, București, 1982, 694 p. : <i>Dinu C. Giurescu</i>	118
--	-----

C. CUȘNIR-MIHAILOVICI, FLOREA DRAGNE, GHEORGHE UNC, „Le mouvement ouvrier en Roumanie. 1916–1921. La création du Parti Communiste Roumain”, Editura politică, București, 1982, 436 p. : Vasile Petrișor 123

I. SAIZU, „La politique économique de la Roumanie. 1922–1928”, Editura Academiei R. S. România, București, 1982, 208 p. : M. C. Stănescu 128

CONSTANTIN CORBU, „Le rôle de la paysannerie dans l'histoire de la Roumanie (XIX-e siècle), Editura științifică și enciclopedică, București, 1982, 562 p. : Vasile Niculae 130

„Gesta Sancti Niceta, veteris Daciae episcopi”, Claudiopoli (Cluj), 1750, VI + 76 p. : Ana-Maria Coman 135

„Documents concernant le mouvement ouvrier et socialiste d'Oltenie jusqu'à la création du Parti Communiste Roumain”. Editura „Scrisul românesc”, Craiova, 1981, 328 p. : Nicolae Rauș 140

GÜNTER BERND GINZEL, „Hitlers (Ur)enkel”, Droste, Düsseldorf, 1981, 154 p. : Nicolae Minei 143

LA REVUE DES REVUES

„Arhivele Olteniei” („Les archives d'Oltenie”), nouvelle série, nr. 1/1981 : Ion Ilincioiu 147

„Social Sciences in China”, Beijing, vol. II (nr. 1, mars 1981, 240 p. ; nr. 2, juin 1981, 236 p.) : Teodor Popescu 150

„Vědecký Bulletin”, nr. 1–4/1981 : Milică Moldoveanu 154

INHALT

NICOLAE CEAUȘESCU : Rede bei dem II. Kongress der politischen Erziehung und der sozialistischen Kultur. 24–25. Juni 1982 3

Die politische, patriotische Erziehungsmächtige Kraft in das historische Werk der Entwicklung der sozialistischen und politischen Verwirklichung in Rumänien 13

ARTIKEL-MITTEILUNGEN

ION POPESCU-PUȚURI : Das historische Jahr 1893 22

ILIE CEAUȘESCU : Von Burebistas zentralisiertes, unabhängiges dakisches Staats bis zum des sozialistischen rumänischen Staat — Einheit und Kontinuität (I) 35

MIRCEA MUȘAT, FLORIAN TÂNĂ Sescu : Die mitwohnende Nationalitäten im rumänischen in 1918 vollendeten Staat 49

ENTGEGENKOMMEN DES 90-EN JAHRESTAGES DER SCHAFFUNG DER POLITISCHEN PARTEI DER ARBEITERKLASSE VON RUMÄNIEN

Die Entwicklung der Partei der Arbeiterklasse in Rumänien in der Zeitspanne 1893–1918 (VI) 65

WACHRUFEN

Gheorghe Cristescu (1882–1973) : Augustin Deac, Ion Toacă 88
Dimitrie Marinescu (1882–1916) : Georgeta Tudoran 92

Mihail Macavei (1882–1965) : T. Florian Vasile Conta (1845–1882) : Nicolae Gogoneață 99

BEDEUTENDE MILITANTEN DER INTERNATIONALEN ARBEITER BEWEGUNG

ERICH HONECKER (70 Jahren seit seinem Geburtstag) 103

ANTWORTEN AUF FRAGEN

Die Bedeutung der „Friedensvertrages von Bukarest“ von Mai 1918 : Viorica Moisuc 106

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

Wissenschaftliche Tagung gewidmet dem Hundertjahrfeier Nicolae Titulescu Geburtstag : Fl. Craioveanu 112

Beratung mit dem Thema : „Neue Dokumentarinformationen von ausländischen Archiven”. (Bukarest, 14.–15. Mai) : Elena Gheorghe 116

KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE

„Mihail Viteazul in Europas Bewusstsein”, I. Band, Äussere Dokumente, Akademie Verlag, Bukarest, 1982, 694 s. : Dinu C. Giurescu 118

C. CUȘNIR-MIHAILOVICI, FLOREA DRAGNE, GHEORGHE UNC, „Die Arbeiterbewegung von Rumänien. 1916–1921. Begründung der Rumänischen Kommunistischen Partei”, Politischer Verlag, Bukarest, 1982, 436 s. : Vasile Petrișor 123

I. SAIZU, „Die ökonomische Politik Rumänien. 1922–1928”, Akademischer Verlag, Bukarest, 1982, 208 s. : M. C. Stănescu 128

CONSTANTIN CORBU, „Die Rolle der Bauernschaft in Rumäniens Geschichte (XIX. Jahrhundert)”, Wissenschaftlicher und enzyklopädischer Verlag, Bukarest, 1982, 562 s. : Vasile Niculae 130

„Gesta Sancti Niceta, veteris Daciae episcopi”, Claudiopoli (Cluj), 1750, VI + 76 s. : Ana-Maria Coman 135

„Dokumente für Arbeiter — und Sozialistbewegung in Oltenien bis der Gründung der Rumänischen Kommunistischen Partei”, Verlag „Rumänische Schreibung”, Craiova, 1981, 328 s. : Nicolae Rauș 140

GÜNTER BERND GINZEL, „Hitlers (Ur)enkel”, Droste Verlag, Düsseldorf, 1981, 154 s. : Nicolae Minei 143

DIE ZEITSCHRIFT DER ZEITSCHRIFTEN

„Oltenias Archiven”, neue Reihe, 1. Nr./1981 : Ion Ilincioiu 147

„Social Sciences in China”, Beijing, II. Band. (I. Nr., März 1981, 240 s. ; 2. Nr., Juni, 1981, 236 s.) : Teodor Popescu 150

„Vědecký Bulletin”, 1.–4. Nr./1981 : Milică Moldoveanu 154

SUMARIO

NICOLAE CEAUȘESCU : Discurso al II-do Congreso de la Educación política y de la cultura socialistas. 24–25 de junio de 1982 3

★

Educación política, patriótica — la gigante fuerza en la obra histórica del

desarrollo de las realizaciones socialistas
y comunistas sobre la tierra de Rouma-
nia 13

INFORMES-COMUNICACIONES

ION POPESCU-PUTURI : El año histó-
rico 1893 22

ILIE CEAUŞESCU : Del Estado dacio
centralizado e independiente de Bure-
bista al Estado socialista rumano —
Unidad y continuidad (I) 35

MIRCEA MUŞAT, FLORIAN TANĂ-
SESCU : Las nacionalidades convivientes
en el Estado rumano integrado en 1918 49

ENCONTRANDO EL ANIVERSARIO DE 90 AÑOS DE LA CREACION DEL PARTIDO POLITICO DE LA CLASE OBRERA DE RUMANIA

El desarrollo del partido de la clase
obrera de Rumania en el período de
1893—1918 (VI) 65

EVOCACIONES

Gheorghe Cristescu (1882—1973) : *Augus-
tin Deac, Ion Toacă* 88
Dimitrie Marinescu (1882—1916) : *Georgeta
Tudoran* 92
Mihail Macavei (1882—1965) : *T. Florian*
Vasile Conta (1845—1882) : *Nicolae Go-
goneaţă* 96

MILITANTES NOTABLES DEL MOVI- MIENTO OBRERO INTERNACIONAL

Erich Honecker (con la ocasión del an-
versario de 70 años de su nacimiento) 103

RESPUESTAS A LAS PREGUNTAS

La significación del „Tratado de paz“ de
Bucarest de mayo de 1918 : *Viorica
Moisuc* 106

VIDA CIENTÍFICA

La reunión consagrada al centenario del
nacimiento de Nicolae Titulescu :
Fl. Craioveanu 112

El consejo con el tema : „Nuevas infor-
maciones documentales de los archivos
del extranjero“ (Bucarest, 14—15 mayo) :
Elena Gheorghe 116

CRÍTICA Y BIBLIOGRAFIA

„Miguel el Valiente en la conciencia eu-
ropea“. Vol. I. Documentos externos,
Editorial de la Academia de R. S. de Ru-
mania, Bucarest, 1982, 694 p. : *Dinu
C. Giurescu* 118

C. CUŞNIR-MIHAILOVICI FLOREA
DRAGNE, GHEORGHE UNC, „El movi-
miento obrero de Rumania. 1916—1921.
La creación del Partido Comunista Ru-
mano“, Editorial politica, Bucarest, 1982,
436 p. : *Vasile Petrişor* 123

I. SAIZU, „La politica económica de Ru-
mania. 1922—1928, Editorial de la Aca-
demia de R. S. Rumania, Bucarest, 1982,
208 p. : *M. C. Stănescu* 128

CONSTANTIN CORBU, „El papel del
compesinado en la historia de Rumania
(Siglo XIX)“, Editorial científica y enci-
clopedia, Bucarest, 1982, 562 p. : *Vasile
Niculae* 130
„Gesta Sancti Niceta, veteris Daciae epis-
copi“, Claudiopol (Cluj), 1750, VI +
76 p. : *Ana-Maria Coman* 135

„Documents concernant al movimiento
obrero y socialista de Oltenia, hasta la
creacion del Partido Comunista Rumano,
Editorial „Scrisul românesc“, Craiova,
1981, 238 p. : *Nicolae Rauş* 140

GÜNTHER BERND GINZEL, „Hitlers
(Ur)enkel“, Editorial Droste, Düsseldorf,
1981, 154 p. : *Nicolae Minei* 143

LA REVISTA DE LAS REVISTAS

„Los Archivos de Oltenia“, nueva serie,
nr. 1/1981 : *Ion Ilincioiu* 147

„Social Sciences in China“ Beijing, vol. II
(nr. 1, marzo de 1981, 240 p. : nr. 2, junio,
1981, 236 p.) : *Teodor Popescu* 150

„Vědecký Bulletin“, nr. 1.—4/1981 : *Mi-
lică Moldoveanu* 154

Redactori : Ion Mamina, Vasile Niculae, Ioan Şt. Oprea, Nicolae Rauş

Colaboratorii şi cititorii revistei pot să se adreseze redacţiei în fiecare zi între
orele 10—12.

Adresa redacţiei este : Bucureşti, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17 01 60,
interior 722 ; 442.

Revista „Anale de istorie“ a Institutului de studii istorice şi social-politice de
pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile
poştale, prin factorii poştali şi difuzorii din întreprinderi, instituţii şi de la sate.

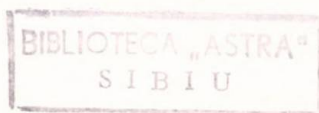
Revista se găseşte de vânzare la chioşcurile de difuzare a presei.

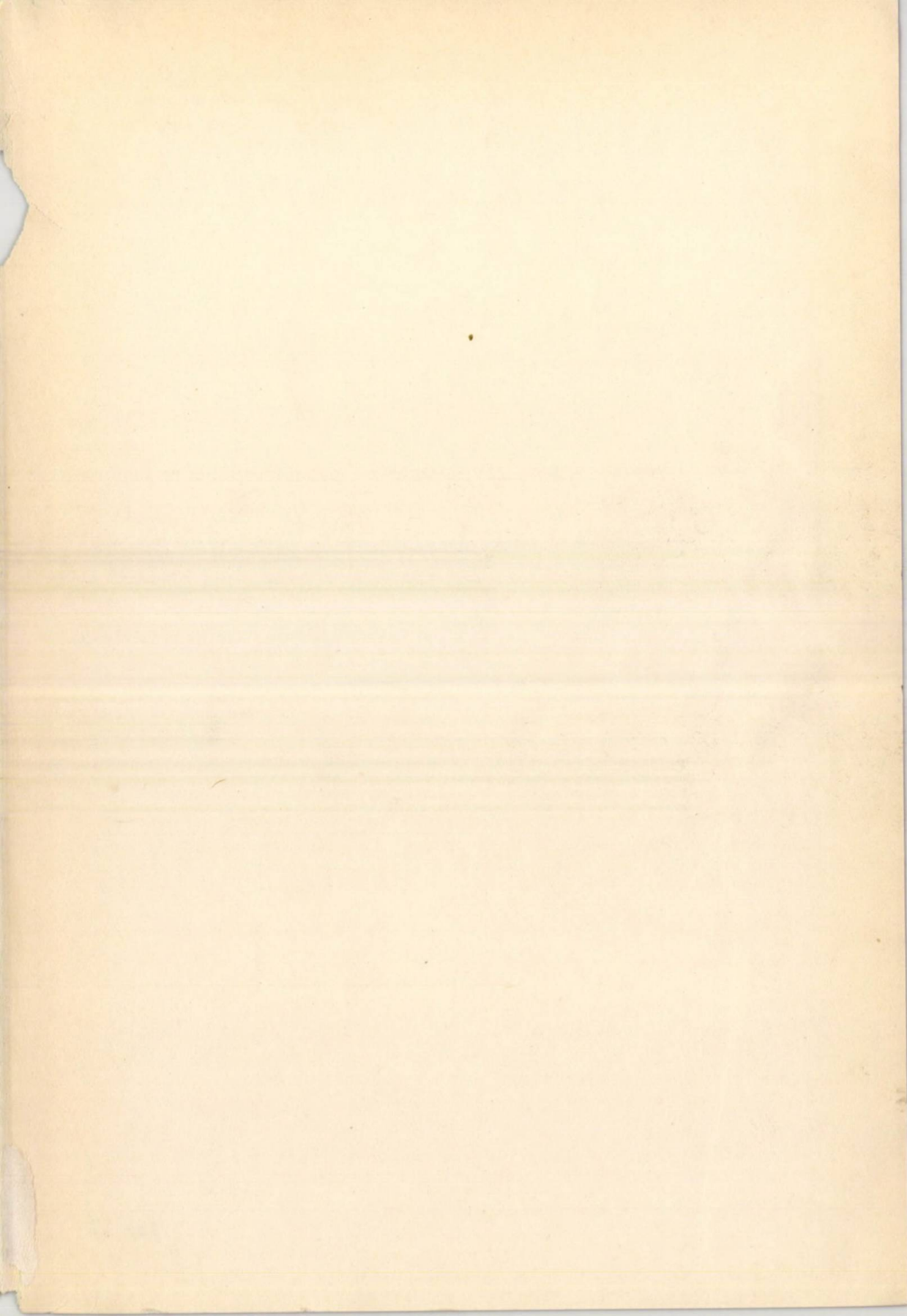
Preţul unui număr — 12 lei ; abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii
„ROMPRESFILATELIA“ — Serviciul Import-Export presă — Bucureşti — Calea
Griviţei nr. 64—66, P.O.B. — Box 2001.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Ştiinţei“

i 9010

anale de istorie

anul XXVIII 6 1982

1999

0 JUL 2005

i 9010.

BIBLIOTECA „ASTRA”

-- U.L. 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

anale de istorie

Anul XXVIII

6

1982

SUMAR

ARTICOLE — COMUNICĂRI

ION POPESCU-PUȚURI : Îndemn la creație (IV)	3
ILIE CEAUȘESCU : De la statul dac centralizat și independent al lui Burebista la statul socialist român — Unitate și continuitate (II)	22
MIHAI MAXIM : Din istoria relațiilor româno-otomane — „Capitulațiile“	34
VASILE NICULAE : Parlamentul — tribună de afirmare a idealului socialist în România (1888—1899)	69

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMANIA

Dezvoltarea partidului clasei muncitoare din România în perioada 1893—1918 (VII)	85
--	----

CAUZELE ȘI CONSECINȚELE NEFASTE ALE INSTAURĂRII REGIMURILOR FASCISTE, REACȚIONARE

Norvegia : Ladislau Gergely.	109
--------------------------------------	-----

34121.

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRI

Conferința de pace de la Paris. Încheierea Tratatului de pace cu România (1946—1947) : <i>Eliza Campus</i>	124
--	-----

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

GHEORGHE BUZATU, „România și trusturile petroliere internaționale până la 1929”, Editura Junimea, Iași, 1981, XX+272 p. : <i>Simion Cutișteanu</i>	132
„Anuarul Societății de istorie și arheologie din județul Hunedoara”, Budapesta, Tipografia Athenaeum, 1882, 190 p. + 4 tab. : <i>Ana-Maria Coman</i>	136
SUAT SINANOGLU, „Visage de la Turquie”, Ankara, 1980, 200 p. : <i>Nicolae Ciachir</i>	146

REVISTA REVISTELOR

„Revista de istorie”, nr. 1—12/1981 : <i>Ion Bulei</i>	148
„Jindaishi Yanjiu” (Studii de istorie modernă), nr. 1—4/1981, Beijing : <i>Ana Budura</i>	154

COLEGIUL DE REDACȚIE

ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚA,
N.G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA,
NICOLAE PETREANU, VASILE PETRIȘOR — secretar responsabil
de redacție, VALTER ROMAN, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN
VOICU, VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA

İNDEMN LA CREAȚIE (IV)

ION POPESCU-PUȚURI

Indemnul la creație adresat de Partidul Comunist Român, de conducerea sa tuturor acelor care, în diferite domenii de studiu și cercetare își aduc aportul la dezvoltarea gândirii sociale — indemn la care ne-am referit în cele câteva studii publicate pe această temă — a fost reînnoit într-un mod relevant de secretarul general al partidului în Expunerea prezentată la plenara lărgită a Comitetului Central al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, expunere în care tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea, pentru a putea trage concluziile corespunzătoare pentru activitatea viitoare, a analizei în spiritul concepției materialist-dialectice a tuturor fenomenelor interne și internaționale, această analiză fiind esențială pentru înțelegerea procesului revoluționar mondial, a marilor transformări care se produc în lume, a noilor probleme pe care le ridică trecerea altor popoare pe calea socialismului, lichidarea dominației coloniale, făurirea a zeci de state care luptă pentru consolidarea independenței lor.

În contextul unei asemenea activități generale de analiză un rol deosebit de important revine *analizei istorice globale*, care să privească în mod unitar, atotcuprinzător, atât istoria națională, cât și istoria universală, și să pornească, din punct de vedere *metodologic*, de la aprecierea că istoria omenirii „este istoria dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor sociale, istoria luptelor de clasă, a luptelor împotriva asupririi și dominației străine, pentru eliberare națională și dezvoltare de-sine-stătătoare, istoria înfruntării continue între vechi și nou. În același timp, istoria omenirii este jalonată de relațiile dintre diferite popoare și state, de formarea și apoi dispariția unor imperii, de lupta popoarelor pentru apărarea ființei proprii, a ființei lor naționale”¹.

Am ținut să subliniem valoarea metodologică a cuvintelor de mai sus, pentru că, în opinia noastră, faptul că timp îndelungat știința istorică

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului*, Editura politică, București, 1982, p. 8.

marxistă s-a rezumat în abordarea marilor procese istorice la a porni, în principal, doar de la celebra teză a clasicilor socialismului științific — „Istoria tuturor societăților de pînă azi este istoria luptelor de clasă” — a dus la o îngustare a unghiului de vedere și la o limitare, uneori chiar strimțorare, a cîmpului de cercetare. Fiindcă, dacă este perfect adevărat, așa cum au relevat Marx și Engels, că luptele de clasă au stat în centrul istoriei societăților împărțite în clase antagoniste, tot atît de adevărat este că a te rezuma la ele, a deduce totul direct, nemediat, mecanic și automat numai din aceste lupte împinge în mod inherent cercetarea la simplificări și schematizări, înseamnă a nu ține cont de ceea ce a acumulat de atunci încoace experiența practică și înaintarea impetuoasă a procesului de cunoaștere istorică, socială și politică.

Iar unul dintre domeniile cele mai complexe, din acest punct de vedere, este tocmai acela pe care dorim să-l abordăm în cele ce urmează — firește, doar în unele aspecte ale lui — și anume domeniul *relațiilor dintre popoare și state*.

Departa de a fi un domeniu secundar, sau, să spunem, un cadru, bun de prezentat în clasicele introduceri la cutare sau cutare capitol al unei istorii naționale sau universale, relațiile dintre popoare și state reprezintă o parte integrantă, o latură esențială a însuși marelui proces istoric, a definirii oricărei epoci a lui. Tocmai de aceea, ceea ce este caracteristic în epoca noastră pentru aceste relații reprezintă unul dintre elementele esențiale, dintre laturile principale ale definiției complexe și multilaterale pe care Programul partidului a dat-o epocii contemporane: „Epoca actuală de dezvoltare a societății omenești se caracterizează prin transformări revoluționare sociale și naționale structurale. Aceasta este epoca revoluției socialiste, a trecerii de la societatea capitalistă împărțită în clase antagoniste, bazată pe exploatare și asuprire socială și națională — societate care nu mai corespunde istoricește noilor forțe de producție — la societatea comunistă, în care se lichidează exploatarea și asuprirea de orice fel și nu mai există clase antagoniste. Aceasta este epoca lichidării dominației imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, a așezării relațiilor dintre state și națiuni pe principii noi, de egalitate și respect al independenței și suveranității naționale. Totodată, această epocă se caracterizează prin impetuoasa revoluție tehnico-științifică mondială, care creează condiții optime pentru dezvoltarea rapidă a forțelor de producție, pentru creșterea producției de bunuri materiale în vederea satisfacerii, pe această bază, a necesităților de viață ale tuturor popoarelor”².

Așa cum am mai arătat, o trăsătură caracteristică a epocii astfel definite, cel puțin pentru acea fază a ei pe care a parcurs-o pînă în prezent, o constituie, am spune, *desfășurarea procesului mondial de trecere la socialism pe calea desprinderii din sistemul capitalist a unor țări, cu puține excepții, din grupul celor mai puțin dezvoltate din punct de vedere capitalist, precum și din grupul celor, după o expresie a lui Engels, „semicivilizate”, paralel cu menținerea orînduirii capitaliste, cu puternice modificări în sinul ei, în țările cele mai dezvoltate industrial și coexistența îndelungată, ce decurge din însăși acest fapt, a celor două principale sisteme social-economice din lume* *.

² Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura politică, București, 1975, p. 21.

* Vezi, mai pe larg, despre aceasta, în „Anale de istorie”, anul XXVII, nr. 2/ 1981, p. 3—40.

107 Această trăsătură și-a pus o puternică amprentă pe întreaga dezvoltare a relațiilor internaționale, pe relațiile, formele de cooperare și coexistență a popoarelor și statelor pe planetă, în special după cel de-al doilea război mondial. Ea a imprimat în domeniul acestor relații perioade de „război rece“, dar și de luptă pentru coexistență pașnică; perioade de destindere, de sporire a încordării, de reluare a procesului de destindere; căutarea unor forme dintre cele mai diferite, bilaterale și multilaterale, de cooperare economică, culturală, politică, dar și puternice tendințe — neînălțurate complet nici pînă în prezent — de încorsetare a relațiilor între popoare și state în strîmta politică a blocurilor militare. Ori, această politică structurată pe relații și raporturi de forțe dintre diversele blocuri militare se dovedește a fi din ce în ce mai anacronică, se manifestă nu ca o pîrghie de progres în relațiile dintre popoare, ci ca o stavilă în calea înțelegerii lor. Cît timp vor dăinui blocurile și politica determinată de abordarea relațiilor internaționale prin prisma lor, va dăinui și pericolul torpilării oricărei tendințe de înțelegere, al transformării chiar și a unor întîlniri în scopul înțelegerii în aspre dispute pornite din interese opuse între ele și, totodată, străine de interesele popoarelor și statelor ce și-au trimis reprezentanți la respectivele întîlniri.

Or, popoarele tind spre cooperare creatoare în folosul lor comun, spre cele mai felurite forme, de multe ori încă nedefinite, de unire a eforturilor și de colaborare, tind spre eliberarea de greutatea de plumb pe care istoria recentă le-a atîrnat de picioarele lor și care amenință să le țină pe loc.

Firește, cînd vorbim de unire și cooperare nu avem nicidecum în vedere ideea mult vînturată cîndva a Statelor Unite ale Europei, sau vreo Federație cu iz habsburgic — căci se mai găsesc amatori de a răspîndi un asemenea iz. Să nu uităm că, într-o vreme cînd pînă și roboții cei mai moderni învață să respingă anumite mirosuri, popoarele știu bine a ce aduce un asemenea iz atentator la independența și suveranitatea lor națională. Nu întîmplător chiar și în Occidentul Europei, acolo unde, încă de la crearea Comunității Economice Europene, s-au discutat mult în special două concepții diferite asupra Europei — prima, asociată de numele lui Jean Monnet, vizînd constituirea unei federații, Statele Unite ale Europei, iar cea de-a doua, asociată de numele lui de Gaulle, vizînd o formulă de confederație compatibilă cu existența națiunilor — se constată acum, așa cum o face Thierry de Montbrial în studiul său *Reflecții asupra Europei politice*³ că „nimeni nu mai crede în Europa lui Jean Monnet“ și că „oricît de neplăcută ar fi pentru fondatori (ai Comunității — *n.n.*) sau pentru moștenitorii lor spirituali ideea unei «Europe cu mai multe viteze», nu există, totuși, cel puțin pentru încă cîtva timp de aici încolo, alte soluții“.

Într-adevăr, nu cadrele mari organizatorice-politice pot fi definite acum. Ele nu pot lua naștere decît în cursul unei îndelungate dezvoltări și în deplină respectare a voinței independente și suverane a popoarelor. Realitatea actuală respinge „cluburile“ închise. În schimb, ea dă naștere celor mai felurite forme noi de cooperare economică, care preced cu mult fenomenele din sfera organizatorică-politică. Și dacă astăzi sîntem martorii unei aprige dispute internaționale în legătură cu un mare gazoduct ce urmează să fie construit din întinderile estice ale U.R.S.S. pînă în Occidentul Europei, nu mai este departe timpul cînd în centrul atenției se vor afla reglementările necesare legate de transportul mărfurilor cu rachete inter-

³ Vezi : „Politique étrangère“, nr. 1/1981.

continentale sau via satelit. Și cite forme noi, imprevizibile acum, nu vor apare ?

Cert, însă, este un lucru : dacă, din punctul de vedere al sistemelor social-economice, lumea este, într-adevăr, divizată de mai multe decenii, societatea în acest răstimp a evoluat mult și într-o parte, și în alta, în fiecare dintre sisteme. Ea își cere dreptul și la o viață internațională corespunzătoare celor mai noi cuceriri și realizări ale lumii contemporane. Și este dreptul ei să caute ieșirea din ceea ce ea însăși a creat. Cu cerințele, exigențele societății nu se poate trișa ; ea își deschide acum sufletul, și cine dorește se poate uita în el ca într-o oglindă. Dar cine nu vede și nu citește dincolo de oglindă, acela nu poate descifra cerințele și tendințele reale de dezvoltare ; el se uită în sufletul societății, așa cum se exprimă plastic poporul, ca mița în calendar.

Lumea este astăzi de acum alta decît era ieri, iar mîine va fi altfel decît azi, iar timpul istoric atît de accelerat acum face ca acest mîine să fie foarte aproape. De aici și necesitatea abordării creatoare, îndrăznețe a acestor probleme pe un plan atît zonal, cît și global, mondial, cerința strîngentă a elaborării, prin eforturi de gîndire multiple, a unei noi viziuni asupra relațiilor dintre popoare și țări. Iar acest lucru nu se poate face fără gîndirea și regîndirea critică și asimilantă a marilor acumulări făcute în această direcție de gîndirea umană de-a lungul istoriei.

★

Ea, această gîndire, a fost de mult confruntată cu constatarea apariției și dispariției unor state și unor mari conglomerate umane, cu diversele forme statale și de relații între ele.

Legenda și unele urme istorice ne vorbesc despre imperiul Ebla din Asia Mică, considerat la vremea lui cel mai mare din lume, cu o dăinuire de 7 000 de ani, condus de regi vestiți pe atunci, înconjurați de poeți și cronicari care le-au scris faptele și le-au cîntat virtuțile pe 17 000 de tăblițe de lut, imperiu cu 5 000 de orașe care îi aduceau venituri. Printre ele erau și orașele pierzaniei, Sodoma și Gomora, de care pomenește și Biblia, fără, însă, a mai pomeni și de imperiul Ebla și de locuitorii lui, pentru că nici alcătuirii antici ai Bibliei nu mai știau nimic despre acest imperiu, dispărut de pe suprafața pămîntului și din conștiința oamenilor.

Despre imperiul pelasgilor, mari istorici au scris că ar fi fost cel mai mare din lume, întinzîndu-se din Peninsula Iberică pînă în sudul Chinei. Dar s-a topit în vreme ca roua dimineții în soarele zilei, și din cele 200 de orașe care i se atribuie pe țărmurile Mediteranei n-au rămas decît cioburi pe care calci, cum spune părintele istoriei franceze Jules Michelet, călcînd pe istorie.

Chiar dacă cele de mai sus pot fi trecute în contul legendelor, și tot rămîne semnificativ faptul existenței, prin legende, în conștiința popoarelor a ideii lipsei de perenitate a unor asemenea mari alcătuiuri statale.

Dar Imperiul roman, întins pe trei continente, fiindcă nu știa nimic despre întinderea și cultura Eblei, a fost o realitate a istoriei noastre cunoscute și scrise. Și s-a descompus și el, măcinat de contradicțiile sale interne, de sclavii aduși din toate părțile și care nu mai voiau să muncească pentru stăpînii lor, de popoarele pe care le-a cuprins cu forța în hotarele sale, dar căroara istoria nu le-a hărăzit să rămînă în aceste

imperiului au dat naștere pe ruinele sclavagismului și unei noi orînduiri social-economice.

Și a mai existat Imperiul otoman, care se întindea și el din sudul Chinei pînă la capul Mediteranei, peste 6 milioane de kilometri pătrați, și care, de asemenea, din cauze cunoscute, s-a sfărîmat în cioburi, pe care s-au ridicat multe alte state. Mai noi, mai moderne într-un fel, n-au rezistat asaltului vremii nici imperiile habsburgic sau țarist, nici cele coloniale.

Istoria a întins mereu curse marilor imperii, dar nu a ocolit cu soarta dispariției nici alcătuirii statale mai mici. Și a fost firesc ca gîndirea umană să se întrebe : de ce ? ce cauze interne și externe, ce relații interne și raporturi între popoare și state au determinat aceste dispariții ?

Explicațiile, în mare, le știm. Și, totodată, nu a stat în puterea nici unui cercetător luat în parte să dea o explicație exhaustivă. Am dori, însă, să cităm aici părerea pe care a exprimat-o acum mai mult de o jumătate de secol omul de știință român Grigore Antipa — deci nu un istoric, ci un mare naturalist. El considera că „*Energia vitală a unui popor stă în raport direct cu aptitudinile sale naturale, cu puterea sa de adaptațiune și cu varietatea cerințelor mediului său de trai*“⁴. Căutînd să aplice la evoluția societăților umane marile legi biologice, Gr. Antipa scria că „În această luptă pentru existență, în care o specie, o rasă, un popor etc. dispăre pentru a face loc unui altuia mai apt, pot fi două feluri de cauze principale, care produc acest efect : 1) Sau că organismul, cu puterile sale interne de rezistență, de reproducție și de dezvoltare, slăbește — că acea specie, rasă, popor etc., este îmbătrînită — așa că o altă specie, care este mai bine înzestrată și mai capabilă de luptă, vine și-i ia locul ; sau 2) că condițiunile de trai ale mediului schimbîndu-se prea mult, *puterea de adaptare* a organismului nu mai ajunge pentru a se putea acomoda noilor împrejurări“⁵. Aplicînd apoi acest principiu general în analiza pe care o face în mod special „cauzelor *disparițiunii statelor*“, Antipa considera că „...și statele — ca și orice altă ființă organică — se prăbușesc și dispar în adevăr, iar cauzele acestor disparițiuni sînt interesante de cercetat, atît fiindcă ne permit să vedem mai bine adevăratul rost al vieții lor, cît și fiindcă putem să tragem cîteva învățăminte foarte prețioase pentru prezent. Cauzele acestea sînt de 3 feluri : 1) Cauze naturale, adică ele mor, după ce și-au trăit viața, prin îmbătrînire și sleirea puterilor ; 2) mor prin propriile lor greșeli de conducere, cînd adică nu-și înțeleg rostul și risipesc puterile, întrebuițîndu-le în alte părți în loc să le sporească și să le facă productive ; și 3) mor sugrumate cu forța de alte state mai puternice“⁶.

Să spunem, în paranteză, că pentru acest din urmă caz, autorul făcea remarca că „dacă e un popor tînăr și viguros și dacă nu i s-a distrus prea mult organismul și capitalul său cultural — poporul găsește puterea de a se reculege și a-și reface statul, sub o formă oarecare, cînd o ocazie favorabilă i se prezintă“⁷.

Analizînd mai detaliat cauzele enumerate, Gr. Antipa releva, în legătură cu a doua dintre ele : „Sînt în fine state, unde, deși indivizii și-au

⁴ Gr. Antipa, *Problemele evoluției poporului român*, Editura Cartea românească, 1919, p. 30.

⁵ *Ibidem*, p. 12.

⁶ *Ibidem*, p. 42—43.

⁷ *Ibid.*

conservat toate puterile neatînse, totuși ele nu mai sunt capabile de progres. Acestea sînt state ale căror puteri interne sunt paralizate în mod artificial : fie că aceste puteri sunt *anchilozate într-o organizare prea veche* (subl. ns.), ce nu mai poate corespunde timpului ; fie că ele se paralizează reciproc prin lupte în mediul social intern, între naționalități, clase, categorii de interese etc., sau prin anarhie ; fie că energia vitală, în loc de a fi întrebuințată pentru satisfacerea adevăratelor nevoi, se risipește în lupte inutile de cucerirea sau subjugarea altor popoare și satisfacerea ambițiilor imperialiste etc.“⁸.

Am citat mai pe larg din lucrarea lui Gr. Antipa nu pentru că am subscris la toate punctele lui de vedere — și în nici un caz nu o putem face în ce privește încercarea lui (și a altora) de a aplica direct și mecanic legile biologice la evoluția societății, de a considera că istoria omenirii „nu este decît o pagină din istoria desfășurării lumii organice“⁹ —, ci pentru modul în care a intuit și a prezentat sugestiv, în centrul cauzelor dispariției statelor, *lipsa capacității de adaptare la nou*, la schimbare, problemă asupra căreia vom mai reveni în cuprinsul acestui studiu.

Acum am dori doar să precizăm că puterea de adaptare la care se referea autorul citat, și pe care o adoptăm doar convențional în terminologia noastră, nu o putem, firește, reduce la un aspect biologic, precum nu o putem reduce nici la cheștiunea adaptării la un mediu în schimbare. Dacă raportăm problema la fenomenul apariției, dezvoltării și dispariției unor culturi, unor civilizații sau alcătuiuri statale, atunci am vrea, mai curînd, să înțelegem prin aceasta prezența sau lipsa *capacității de adaptare la dănuire istorică*. Iar această capacitate are multiple componente, economice, sociale, politice, morale, este legată de evoluțiile interne ce rezultă din raporturile dintre diferitele clase ale societății și relațiile din interiorul lor, de existența sau nu a unei clase capabile să devină purtătoare a unui nou mod de producție, mai înaintat, purtătoare a noului pentru întreaga societate ; ea, această capacitate, a fost întotdeauna legată și de întregul ansamblu al relațiilor externe din perioada istorică respectivă. În legătură cu acest din urmă aspect, să ne amintim de rolul jucat în soarta unor alcătuiuri statale, de diferită formă, de politica lor de cucerire și de luare în stăpînire a numeroase alte popoare, a unor elemente atît de eterogene, încît, necimentate printr-o viață economică comună, printr-o cultură comună, prin interes politic comun, asemenea alcătuiuri se dovedeau a fi nedurabile, sau chiar efemere din punct de vedere istoric, sfîrșeau prin a se destrăma fără putință de refacere. Și, ca o cauză contrară, dar cu același efect, putem aminti de rolul jucat în soarta istorică a unor alcătuiuri statale de înfrîngerea și cucerirea lor de către alții și de neputința de a se mai reface.

Se înțelege, însă, că a reduce sfera relațiilor dintre popoare și state din orice epocă, procesul devenirii și dezvoltării relațiilor internaționale la cele două aspecte amintite mai sus ar însemna o maximă simplificare. Deosebit de complexă, această sferă și-a avut trăsăturile ei caracteristice în fiecare epocă și anumite continuități între epoci. Încă din cele mai îndepărtate timpuri ale istoriei cunoscute nouă astăzi, ea a început să acumuleze elemente ce mai tîrziu aveau să devină obiect de studiu și analiză pentru gîndirea istorică și politică.

⁸ Ibidem, p. 46.

⁹ Ibidem, p. 12.

Astfel, încă din mileniile III și II î.e.n., puternicele state sclavagiste apărute în Mesopotamia și într-o zonă mai largă din Orientul Mijlociu s-au văzut, în scurt timp, în situația de a avea de-a face, în exterior, nu numai cu populațiile din jur aflate încă în stadiul de dispersare tribală, cu organizare gentilică, ci și cu alte state sclavagiste, de ale căror interese, posibilități și putere trebuiau să țină, fiecare dintre ele, seama. De aici și nevoia de a găsi forme de legătură și de reglementare ale relațiilor dintre ele, ale dependențelor celor mai puțin puternici față de cei mai puternici, ale unor alianțe împotriva unor terțe părți etc. Din această nevoie s-a născut trimiterea de soli și corespondența între regi — germene a ceea ce avea să devină corespondența diplomatică ca metodă permanentă în relațiile dintre state.

Care era natura relațiilor dintre statele respective în acel timp reiese chiar din formulele folosite în scrisori, în care regișorii acceptau denumirea de „rob“ sau „preasupus“ al regilor puternici și independenți, iar aceștia din urmă se numeau între ei „frați“. Tot în acea epocă apar și unele forme mai evolute de relații între state. Puternicul stat al hitiților din Asia Mică, de pildă — vorbitori ai unei limbi indoeuropene și pătrunși aici, după cum presupun, fără a putea încă preciza, istoricii, fie din spațiul sud-est-european prin Peninsula Balcanică, fie prin Caucaz și Transcaucazia —, a folosit deja destul de larg practica reglementării relațiilor sale cu alte state prin încheierea de tratate. Firește, tratatele respective reglementau doar anumite probleme și aveau o valoare numai atâta timp cât respectivele state ale proprietarilor de sclavi și monarhii lor își mențineau între ei raporturile prietenești, dar în istoria universală ele au reprezentat un pas înainte pe calea transformării relațiilor internaționale într-un domeniu reglementat, cu anumite norme de drept.

Forme mult mai evolute, în bună măsură prototipuri ale confederațiilor sau federațiilor încercate mai târziu, au apărut în Europa chiar în perioada de devenire a civilizației pe acest continent. Să luăm, de pildă, antica Eladă. În ea existau numeroase polisuri — orașe-state, dispunând, fiecare dintre ele, de atributele independenței și suveranității. În același timp, însă, o serie întreagă de cauze economice și politice, necesitatea unei anumite diviziuni a muncii și nevoia asigurării securității acestor orașe-state, atât în fața răscoalelor sclavilor, cât și în fața unor mari expansiuni a perșilor, le-au împins, în special în secolele V—III î.e.n., spre multe încercări de reunire sub forma unor alianțe, ligi, confederații.

Astfel, la mijlocul sec. VI î.e.n., Sparta, statul cel mai puternic din punct de vedere militar în Peloponez, a început să închege un sistem de alianțe cu alte orașe-state, prin tratate care prevedeau ajutor în caz de război sau de răscoale ale iiloților. În felul acesta s-a născut Uniunea Peloponeză, care avea să joace un rol important în istoria Greciei antice. Statele componente își păstrau independența, toate problemele alianței trebuind să fie decise în adunările reprezentanților statelor aliate. Dar cel mai mare și mai puternic stat — Sparta — a deținut de la bun început un rol hegemonic în alianță, și o prerogativă atât de importantă ca recrutarea unei oștiri reunite a aliaților îi aparținea în exclusivitate.

Mai târziu, în timpul războaielor cu Persia, s-a creat, tot în frunte cu Sparta, o alianță mai largă, în care au intrat polis-urile care au hotărît să-i reziste lui Xerxes în înaintarea sa. Dar după înfrângerea suferită de greci în 480 î.e.n. la Termopile în războiul terestru — iar Sparta avea, dintre toate polis-urile, cea mai puternică armată terestră — și după

marea lor victorie din 479 î.e.n. în bătălia navală de la Salamina — iar aici jumătate din întreaga flotă era ateniană —, Atena devine unul dintre cele mai influente state din Grecia. Influența acestui stat de democrație sclavagistă a crescut și mai mult datorită victoriei demos-ului asupra aristocrației și într-o serie de alte polis-uri. De aici încolo, istoria alianței orașelor grecești, în fruntea cărora oficial stătea Sparta, în timp ce Atena era unul dintre membrii cei mai puternici și influenți, avea să fie marcată de rivalitatea dintre Atena și Sparta, ambele tinzând spre lărgirea sferelor lor de influență și spre hegemonie în cadrul alianței. Polis-urile interesate în comerțul marin, și deci în continuarea războiului cu perșii, pentru îndepărtarea lor de la țărmurile Asiei Mici și Traciei, au început să se grupeze în jurul Atenei și să se îndepărteze de Sparta agrară și oligarhică, mai puțin interesată în război din momentul înlăturării pericolului invadării teritoriului propriu. În plus, Sparta și principalii ei aliați din Uniunea Peloponeză — Corintul și alții —, erau iritate de politica Atenei de sprijinire a mișcărilor democratice din celelalte orașe. Și astfel, Sparta își retrage în anul 478 î.e.n. trupele din alianța grecească generală.

În același an, reprezentanții statelor interesate în continuarea războiului au instituit, într-o adunare de pe insula Delos, o nouă alianță, așa-numita Ligă din Delos, care mai târziu avea să primească denumirea de primă Ligă maritimă ateniană.

Inițial, Liga din Delos reprezenta o uniune de orașe-state grecești independente și egale în drepturi. Organul suprem al Ligii îl constituia adunarea generală a reprezentanților aliaților, care se întrunea pe insula Delos. Toți membrii și-au luat obligația de a furniza pentru flota reunită un anumit număr de nave și de luptători. Vistieria comună, menită să acopere cheltuielile militare comune, se completa din cotizațiile bănești ale statelor participante, cotizații ce ulterior au primit denumirea de *phoros*.

Dar... dintre toți aliații flota cea mai puternică o avea Atena; ea a ocupat locul de frunte în Ligă; ei i-a fost încredințată conducerea supremă a operațiilor militare; și tot ea a început să joace rolul principal în rezolvarea problemelor organizatorice și financiare ale Ligii din Delos. Dezvoltându-și rapid economia și transformându-se într-unul din cele mai mari centre comerciale și meșteșugărești din Grecia, Atena și-a sporit mereu rolul în Ligă. În practică, ea dispunea de cotizațiile bănești ale orașelor aliate și le-a folosit pe larg pentru întărirea propriei flote. În Atena propriu-zisă, viața politică era frământată, la guvernare se succedau reprezentanții taberelor democratică sau oligarhică. Dar indiferent care dintre aceste tabere preluau puterea, politica Atenei înăuntrul Ligii rămânea aceeași: amestec pronunțat în treburile interne ale orașelor-state aliate, impunerea propriei voințe, transformarea aliaților, cândva independenți, în supuși ai Atenei. Orice încercări ale unor aliați mai puternici, deținători de flote proprii, de a ieși din Liga de la Delos erau reprimare pe calea armelor. În cele din urmă, către mijlocul sec. V î.e.n., din cele peste 200 de polis-uri aflate în componența Ligii, doar trei își mai păstrau forțe maritime proprii. Atenienii au început să le impună aliaților și alte obligații, pe lângă plata *phoros*-ului și participarea la acțiunile militare împotriva perșilor. Moneda ateniană și unitățile de măsură ateniene au devenit obligatorii pe întregul teritoriu al Ligii, iar în anul 454 î.e.n. vistieria comună a fost transferată din Delos la Atena. Practic,

cadrul grupării respective, ci de transformarea ei într-un stat maritim atenian.

Cele două principale uniuni de polis-uri existente acum — cea a Atenei și cea peloponeză — își disputau întâietatea pe toate căile, inclusiv pe cea a războaielor între ele. În cel mai important dintre acestea, războiul peloponezic (431—404 î.e.n.), cele două mari grupări de state grecești care se înfruntau au atras și alte state elene, și chiar din afara lumii elene. Dar în cursul lui a început și destrămarea uniunii ateniene, accentuată în special după înfrângerea suferită de Atena în Sicilia (413 î.e.n.). Menținută mult timp, nu datorită unor factori suficient de puternici de coeziune internă, ci a preponderenței economice și militare a Atenei și reprimării încercărilor de desprindere, uniunea din jurul acesteia nu a putut rezista în împrejurări grele. Orice eșec militar al Atenei era folosit de aliații ei pentru a-și redobândi independența, iar pacea încheiată în anul 404 î.e.n. a prevăzut și formal dizolvarea Uniunii ateniene.

Au existat, însă, în lumea antică elenă, și uniuni cu principii federative mai pronunțate. Astfel, în timpul războiului peloponezic s-a înțărît Uniunea Beoției. Ea își trăgea rădăcinile încă dintr-o veche federație tribală, dar acum dobândise trăsături ale unei uniri mai strânse, cu instituții comune pentru întreaga Beoție. Organul suprem era format dintr-un consiliu al Uniunii; exista un colegiu al *beotarchilor*, investiți cu funcții de putere civilă și militară, și un tribunal care să judece diferendele dintre orașe. Toate erau concentrate în același oraș, la Teba, unde se bătea și moneda pentru întreaga uniune.

Uniunea Beoției și a doua Ligă maritimă ateniană, creată în 379 î.e.n., au jucat un rol important în lupta împotriva hegemoniei Spartei, care, învingătoare în războiul peloponezic, a impus aliaților săi plata phoros-ului și se amesteca în viața internă a celorlalte orașe. Ca urmare a înfringerii Spartei, s-a destrămat definitiv și Uniunea Peloponeză.

Beoția nu a putut nici ea să-și păstreze un rol conducător în lumea elenă. Între timp Atena — care la crearea celei de-a doua Ligi ateniene pe principii, în esență, de egalitate, ținuse seama de învățămintele trecutului și jurase să nu le impună aliaților plata phoros-ului, să nu se amestece în treburile lor interne, să nu le trimită propriii ei funcționari și coloniști — folosește slăbirea Spartei și neputința Tebei de a-și menține hegemonia abia cucerită în Peloponez pentru a-și relua vechea politică de mare putere față de membrii Ligii, care se destramă în timpul așa-numitului război al aliaților din anii 357—355 î.e.n.

Elada — slăbită de războaiele dintre polis-uri și de invaziile străine, incapabilă să-și unească în mod eficient eforturile deoarece ori de câte ori se făceau pași în această direcție apăsarea și tendința uneia dintre cetățile-state de a dobândi hegemonia, iar alte ligi de orașe luptau împotriva acesteia — a ajuns să fie dominată de Macedonia. În sec. III î.e.n. legăturile economice crescînde între polis-uri și slăbiciunea micilor cetăți-orașe în fața marilor monarhii elenistice au determinat și creșterea tendințelor spre unificare politică.

În aceste condiții, uniunea tribală etoliană, existentă în sec. IV î.e.n. se dezvoltă rapid și spre sfîrșitul sec. III î.e.n. devine o federație ce cuprindea multe dintre regiunile centrale ale Greciei, Elida, Messena, unele insule din Marea Egee și altele. Totodată, uniunea tribală a 12 obștii, care existase cîndva în Abaia, renaște și ea în sec. III î.e.n., dobîndind o

nouă semnificație. După intrarea în Liga aheiană a unor orașe importante, ca, de pildă, Corintul, ea joacă, alături de cea etoliană, un rol important în viața politică a întregii Grecii.

Spre deosebire de majoritatea ligilor mai vechi de orașe-state, pe care le putem asemui cu noțiunea de *confederații*, ligile amintite mai sus reprezentau *federații* de polis-uri. Organul suprem al Ligii Etoliene îl constituia adunarea ligii, la care puteau participa toți cetățenii și care era, de regulă, convocată o dată pe an. De câteva ori pe an era convocat consiliul ligii, alcătuit din reprezentanții tuturor statelor membre ale ligii. Puterea militară, conducerea politicii externe și a unor afaceri interne erau exercitate de un *strateg*, a cărui putere era limitată de un colegiu special al *apocleților*. Structura politică a obștilor agrare care alcătuiau liga nu era atinsă, autoguvernarea lor era deplină. Toți membrii ligii erau egali în drepturi și obligații, cu excepția unor așa-numite obștii „aderente”, care erau într-o anumită măsură dependente de Etolia.

Polis-urile federate în Liga aheiană își păstrau și ele normele și instituțiile proprii, diferite de la oraș la oraș. Ca organe supreme ale ligii funcționau *sinclitul* și *sinodul* — adunări ale membrilor ligii la care puteau lua parte toți cetățenii de la vârsta de 30 de ani în sus. Puterea executivă era împărțită între câteva persoane alese de sinod, un rol important revenindu-i strategului, care prezida adunările și răspundea de politica externă. Orașele-state membre ale ligii aveau un sistem unic al unităților de măsură și o monedă emisă de ligă. În atribuțiile organelor ligii intrau problemele războiului și ale păcii, organizarea oastei și a flotei, finanțele ligii, admiterea de noi membri, rezolvarea conflictelor între orașe.

Ligile amintite mai sus au dăinuit, practic, pînă la statornicirea dominației romane în Grecia.

Ne-am oprit puțin asupra diferitelor forme de asociere între polis-urile grecești nu pentru analiza lor în sine, ci pentru că prezentarea lor permite relevarea faptului că, încă în antichitate, în aceste ligi s-au manifestat o serie de trăsături esențiale ale federalismului, între care tendința spre unitate în vederea atingerii unor țeluri comune, dar și rezistența față de încercările de integrare completă, dorința partenerilor de a-și menține individualitatea și autonomia. Totodată, se remarcă rolul jucat în istoria diferitelor ligi de tendințele hegemonice ale unor membri. Mai mult decît atît, s-a manifestat încă de pe atunci faptul că nu forma instituționalizată — confederația sau alianța (*simmahia*) cu mai puține funcții și organisme comune, sau federația, în care unor organe comune li se deleagă mai multe funcții — este hotărîtoare pentru relațiile dinăuntrul asocierii respective de state, ci *raporturile reale de interese și forțe*. Astfel, în ligile peloponeziacă și în cea de la Delos, reprezentînd mai mult alianțe bazate pe un principiu apropiat de cel confederativ, hegemonismul unora — în speță al Spartei și Atenei — amestecul polis-urilor hegemonice în treburile interne ale altora, presiunea, chiar asuprirea altora au fost mult mai pronunțate decît în ligile federative etoliană și aheică.

Așa cum am mai precizat, fiecare epocă și-a avut elementele ei specifice în domeniul relațiilor dintre popoare și state, în rolul jucat de clasele dominante sau de grupări ale lor în configurarea acestor relații etc.

Structura economică, socială și politică a feudalismului a generat în evul mediu într-o mare parte a Europei, îndeosebi în cea Occidentală, o luptă acută și neîntreruptă între diferite state, și în mod special între separatismul feudalilor și centralismul puterii regale. Orice întărire in-

ternă și sporire a coeziunii unui stat feudal implica, totodată, pe plan extern, o anumită „smulgere“ a lui din păienjenișul legăturilor feudale și a relațiilor ierarhice de tip medieval între suverani de rang diferit, generînd conflicte acute și răfuiești. Se manifesta, totodată, în diferite zone ale Europei, lupta îndîrjită a unor popoare pentru respingerea unor cuceritori și apărarea independenței lor, așa cum a fost, o cunoaștem bine, lupta Țărilor Române pentru apărarea autonomiei lor în fața expansiunii imperiilor vecine.

În cele din urmă, monarhiile, sprijinindu-se în primul rînd pe orașe, au înfrînt puterea nobilimii feudale, și-au instaurat absolutismul lor și au creat în Europa mari state — unele pe o bază națională, în cadrul căroră a fost înlesnită dezvoltarea societății burgheze și a națiunilor moderne, altele, încă, ca imperii multinaționale, cu națiuni dominante și naționalități asuprite, adevărate închisori ale popoarelor, cum au fost imperiile habsburgice și țarist.

Se înțelege că, într-o epocă istorică atît de frămîntată, gîndirea umană și-a pus neîncetat problema relațiilor dintre popoare și state, căutînd în acest domeniu soluții atît pentru problemele războiului și păcii, cît și pentru multe alte probleme sociale, politice și de drept ale societății. Firește, această gîndire nu numai că se diversifica într-un spectru larg de idei, concepții, planuri și proiecte, ci era și direcționată în mod diferit, în funcție de interesele sociale și politice pe care le reflecta și reprezenta.

Am mai amintit, în studiul care îl precede pe cel de față¹⁰, de faptul că au existat și concepții, în fond utopii reacționare, pe care le promovau diferiți pretendenți la postura de „stăpînitori“ ai lumii de atunci, așa cum mai tîrziu au căutat să-și „fundamenteze teoretic“ pretenția, la dominarea mondială fondatorii Reich-ului cel de 2000 de ani, prăbușit în sînge și ruine după numai 22 de ani. Concepțiile care și-au făcut loc în gîndirea socială medievală, privind posibilitatea asigurării păcii prin întrunirea într-un stat unic a existenței, chipurile, comunității spirituale a popoarelor din fostul imperiu roman au fost utilizate de ideologii papalității pentru fundamentarea programului lor de pace teocratică, care reflecta tendințele de dominație ale bisericii romano-catolice, pretenția ei de a crea un imperiu mondial creștin pe ruinele altor concepții religioase și filozofice despre lume. A folosit aceste idei și puterea feudală laică, faptul găsindu-și expresia, de pildă, în planurile împăraților germani de a reconstitui imperiul roman și a „asigura“ în felul acesta pacea în Europa — o „pace“ a lor, bazată pe „pacificarea“ nesupușilor și integrarea popoarelor, cel puțin a celor din centrul și vestul Europei, în sfera stăpînirii lor.

Dar, încă în perioadele timpurii ale descompunerii feudalismului, începînd cu cumpăna secolelor XV—XVI, s-a manifestat și preocuparea puternică a unor remarcabili filozofi și gînditori de a orienta gîndirea socială pe un făgaș progresist, de a reevalua problema relațiilor între popoare și state în strînsă legătură cu căutarea căilor de asigurare a păcii și cooperării popoarelor și a răspunsurilor optime pentru multe alte probleme sociale și politice.

Primii mari gînditori ai comunismului utopic au abordat problema relațiilor între popoare și state într-un mod nou, dar nu atît în termenii generali ai unor principii și practici de politică externă și cooperare statornicite între toate popoarele și capabile să asigure o pace generală și

¹⁰ Vezi : „Anale de istorie“, anul XXVIII, nr. 3/1982, p. 24—39.

durabilă, cît în termenii unui fel de programe de politică externă ale statelor în care se va făuri orînduirea fericită preconizată de ei. O asemenea abordare a rezultat din însăși faptul că noua societate era plasată de ei în țări imaginare, ca *Utopia* lui Thomas Morus, *Cetatea soarelui* a lui T. Campanella sau *Statul soarelui* ori *Țara sevarambilor* imaginată de Denis Verace, țări în jurul cărora continua să existe o lume a rînduielilor și relațiilor așa cum erau ele în realitate în timpurile autorilor respectivi.

Locuitorilor țărilor imaginate de utopiști le erau comune ura față de război, admiterea lui doar ca mijloc de apărare a propriei țări sau de izgonire a dușmanului care a invadat o țară prietenă, sau, în fine, ca un mijloc de luptă pentru eliberarea popoarelor de tiranie și sclavie. Dar, în ce privește principiile și practica legăturilor cu alte popoare și cooperării cu ele, autorii de mai sus, ca și alți reprezentanți de mai târziu ai comunismului și socialismului utopic, se deosebeau în anumite puncte.

Astfel, aproape cu o sută de ani înainte ca, datorită eforturilor iluminiștilor, în conștiința păturilor progresiste ale societății să se încetățenească ideea că la baza relațiilor internaționale trebuie să stea principiile democratice ale libertății, egalității și frăției popoarelor. Thomas Morus, prefigurînd unele dintre cele mai importante norme ale dreptului internațional, descria *Utopia* ca un stat care, în timpuri de război, respectă cu strictețe armistițiile, se comportă corect și uman cu populația statului inamic, nu jefuiește orașele cucerite etc. „Armistițiul încheiat cu dușmanii — scrie T. Morus — ei (locuitorii *Utopiei* — *n.n.*) îl respectă cu sfințenie, astfel încît nu-l încalcă nici chiar atunci cînd sînt provocați să o facă. Ei nu pustiesc țara dușmană, nu incendiază culturile, ba chiar se îngrijesc, pe măsura posibilităților, ca acestea să nu fie strivite sub picioarele oamenilor sau alte cailor... Toată populația pașnică rămîne neatinsă“¹¹.

Așadar, este vorba la T. Morus de anumite principii de comportare în război. Idealul păcii eterne nu este încă formulat. Importantă este, însă, precizarea de către autor a cazurilor în care locuitorii acestui stat cu societate ideală, singurul de acest fel, poartă război, deoarece acesta nu decurge organic din alcătuirea lor socială și statală : „Utopienilor războiul le apare foarte respingător, ca un act cu adevărat de fiare, deși la niște un fel de fiare el nu este atît de des folosit ca la om ; în pofida obiceiului ce-l au aproape toate popoarele, ei nu consideră nimica mai lipsit de glorie decît gloria dobîndită prin război... Ei nu încep niciodată un război nemotivat, ci numai în acele cazuri, în care își apără hotarele sau izgonesc dușmanii care au invadat țara prietenilor lor, sau compătimesc vreun popor asuprit de tiranie și îl eliberează cu forțele lor de sub jugul tiranului și al robiei“¹².

Deși *Utopia* are rînduieli sociale și politice cu totul diferite de ale altor țări, ea nu se izolează de restul lumii. Dimpotrivă : „Utopienii primesc cu bunăvoință pe oricine vine să le vadă țara, mai ales dacă persoana respectivă este dotată cu ceva talente remarcabile sau cu cunoașterea multor țări, dobîndită ca urmare a unor călătorii îndelungate... Ei ascultă bucuroși despre cele ce se petrec pretutindeni în lume“. Iar faptul că ei preferă să-și exporte mărfurile singuri, nu prin neguțători veniți în acest scop din altă parte, se explică prin „dorința lor de a cu-

¹¹ Thomas Morus, *Utopia*, p. 190.

¹² *Ibidem*, p. 176.

noaște mai îndeaproape celelalte popoare care îi înconjoară și să nu piardă experiența și priceperea în navigația maritimă”¹³. În general, în timp de pace *Utopia* întreține legături dintre cele mai diverse cu celelalte popoare, promovează principii de avantaj reciproc în comerțul exterior, ba, chiar, cedează 1/7 din exportul ei în favoarea populației sărace din țările respective.

La rîndul său, filozoful și utopistul italian T. Campanella, în *Cetatea soarelui*, nu se preocupă, ca unii dintre autorii contemporani lui, de ideea unei reglementări a relațiilor internaționale de atunci (prima jumătate a sec. XVII), de eliminarea doar din ele a arbitrariului în favoarea dreptului; el privește departe în viitor, își leagă speranța de triumful dreptății în relațiile dintre popoare de orînduirea comunistă. Orașul soarelui nu se izolează de vecinii săi, încheie alianțe cu multe alte popoare, are numeroase și diverse relații cu alte state. El are legături comerciale, îi cinstește pe oaspeți și le acordă cetățenia celor ce o doresc, iar locuitorii lui călătoresc cu scopul de a cunoaște traiul și obiceiurile din alte țări. Dar sînt convinși că, în cele din urmă, întreaga omenire va adopta modul lor de viață socială. Pînă atunci, în concepția lui Campanella, contactul cu lumea exterioară ridică în fața locuitorilor orașului soarelui problema apărării obiceiurilor lor în fața influențelor dăunătoare pe care le aduc cu ei străinii.

Această din urmă idee a fost dusă și mai departe de Denis Verace, care căuta explicația războaielor în cauze de ordin moral, în asemenea vicii ca înfumurarea, avariția și lenevia, favorizate de inegalitățile sociale și proprietatea privată. De aceea, statul soarelui, din a sa *Istorie a sevarambilor*, se izola din pricini de ordin moral, ideologic, de lumea exterioară. Sevarambii care plecau în străinătate în scopuri comerciale sau de studii trebuiau să rămînă anonimi, să nu povestească nimic despre țara lor, iar statul lor, ca atare, nu întreținea relații cu popoarele de pe continentele european și asiatic, temîndu-se ca viciile, ideile „greșite” ale acestora să nu-i strice pe cetățenii săi.

În fond, să nu uităm că au mai trecut aproape două secole pînă ce evoluția gîndirii filozofice spre materialismul istoric le-a permis lui Marx și Engels să formuleze, în *Sfînta familie*, teza că „Ideile nu pot niciodată să ducă dincolo de cadrul vechii rînduieli a lumii (și-am adăuga — nici înapoi spre vechea rînduială — *n.n.*); întotdeauna ele pot să ducă numai dincolo de cadrul ideilor vechii rînduieli a lumii. În general, ideile *nu pot înfăptui nimic*. Pentru înfăptuirea ideilor este nevoie de oameni care trebuie să întrebuițeze forța practică”¹⁴.

Prin urmare, ideea apariției unor societăți ideale în condițiile menținerii în alte țări a unor regimuri cărora autorii respectivi le erau contemporani, precum și abordarea atît a condițiilor de existență ale acestor societăți, cît și a relațiilor lor internaționale, nu în primul rînd prin prisma relațiilor social-economice (pe care, dealtfel, utopiștii nici nu le puteau prevedea) ale evoluției economiei mondiale și legăturilor de cooperare de tot felul între popoare, ci mai ales prin prisma aspectelor morale, ideologice prin care se vor deosebi oamenii din diferite societăți au generat la unii dintre primii comuniști utopici anumite idei de izolare a noii societăți, care își vor găsi și mai tîrziu ecoul în unele doctrine politice revoluționare.

¹³ *Ibidem*, p. 161—162.

¹⁴ K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 2, Editura politică, București, 1962, p. 133.

Istoria și-a continuat mersul, și iată că mari mișcări sociale fac ca, de la stadiul de proiecte pur utopice, abstract-teoretice elaborate de vișători, ideea comunistă — firește, încă fără fundamentarea științifică riguroasă dată de fondatorii marxismului — trece la acela de ideologie a unor mișcări organizate, care își propun o luptă practică imediată pentru realizarea ei. În timpul revoluției franceze, reprezentanți ai intelectualității democratice au întemeiat, chiar în 1789, organizația *Cercle social*, care îmbrățișează revendicările ideologului său Claude Fauchet, rezultate dintr-un comunism egalitar. *Cercle social* a constituit începutul unei mișcări revoluționare care, cum aveau să scrie Marx și Engels, „înfrintă pentru un timp odată cu conspirația lui Babeuf, această mișcare a generat ideea comunistă, pe care prietenul lui Babeuf, Buonarroti, a reintrodus-o în Franța după revoluția de la 1830. Această idee, consecvent elaborată, este ideea unei noi rînduieli a lumii”¹⁵. Nuanțînd, oarecum, în conspectul cărții *Sfînta familie*, aprecierile respective, Lenin, la rîndul său, scria că „Revoluția franceză a generat ideile comunismului (Babeuf), care, elaborate în mod consecvent, conțineau ideea unei noi valori *Weltzustand*”¹⁶ (adică a unei noi ordini mondiale — n.n.).

Intr-adevăr, această idee a unei noi *Weltzustand* a rezultat din faptul că pentru Babeuf și adepții săi, care, după căderea dictaturii iacobine au creat „Directoratul secret al salvării publice” și au organizat *conspirația egalilor*, scopul propus — insurecția populară și instaurarea unei dictaturi revoluționare provizorii a păturilor plebeiene în vederea făuririi unei „societăți a egalilor” — implica și punerea în termeni practici a problemei relațiilor internaționale ce aveau să decurgă din aceasta.

Adepții lui Babeuf considerau că unui popor ce va fi desființat proprietatea privată și va fi instaurat o societate comunistă egalitară îi vor fi cu totul străine poftele de jaf și cucerire; ei precizau interzicerea prin lege a războaielor de agresiune, recurgerea la război doar în scopuri de apărare sau de ajutorare a unui popor asuprit, respectarea dreptului internațional, ajutorul reciproc între popoare în apărarea „drepturilor naturale”. Noua republică franceză nu urma, în concepția babuviștilor, să se închidă în sine; ea trebuia să fie deschisă celor ce vin cu bune intenții și doresc să cunoască rînduielile ei. Însă între Franța și vecinii ei trebuia, totodată, să existe „bariere de sîrmă ghimpată”, care să o ferească de influențele dăunătoare ale unor năravuri și instituții străine, de amestecul în treburile ei interne.

Am văzut, așadar, că încă în sec. XVI—XVIII toate mințile luminate preocupate de o transformare radicală economică și socială a societății, cu depășirea și a celei burgheze ce abia se născuse și era în ascensiune, legau în mod inherent această problematică și de cea a relațiilor dintre popoare și state.

Așa cum am mai arătat, însă, și cum dorim să subliniem din nou, concepțiile lor nu reprezentau un filon izolat al gândirii sociale, deoarece condamnarea războiului, preocuparea pentru asigurarea păcii și pentru o așezare a relațiilor internaționale corespunzătoare acestui scop era puternic prezentă și în gândirea acelor umaniști și iluminiști care preconizau toate acestea fără depășirea și a cadrului social al societății burgheze. Dar, cum la aceștia din urmă ideea asigurării unei păci durabile sau veșnice și a reglementării în acest sens a relațiilor dintre țări nu era legată de ideea

¹⁵ *Ibidem*, p. 133—134.

¹⁶ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 29, Editura politică, București, 1966, p. 24.

făuririi unei societăți noi, fără proprietate privată, căutările lor s-au îndreptat în mod special spre găsirea unor soluții în însăși sfera relațiilor, a formelor statale și a legăturilor dintre state.

În sec. al XVII-lea, în aceste condiții, gândirea multora dintre autori a gravitat în jurul unei idei federaliste — în concepția de atunci a cuvîntului, se înțelege —, și anume a *uniunii de state*. Ideea în sine a fost atribuită celui *Grand Dessein* al regelui Franței Henric IV, elaborat de omul de stat francez Maximilien de Béthune, duce de Sully. Acest „Mare plan“, cu terminologia lui „pașnică“ și cadrul pe pace pe care părea că-l oferă, dar care, în realitate, era mai curînd un proiect de alianță militară și politică a statelor vest-europene, a exercitat, totuși, prin ideea de uniune a statelor pe care o conținea, o puternică influență asupra gânditorilor de mai târziu.

Nu asupra tuturor, firește. Astfel, filozoful și pedagogul umanist ceh Jan Amos Komensky, care considera drept cauză a războaielor și a ciocnirilor interne deosebirea de păreri rezultată din ignoranța omului, a pus accentul pe asigurarea unei instruiți generale de același nivel, ca garanție a păcii și bunăstării societății. De aceea, un rol mare în transformarea societății ar urma să revină unui organism care să se ocupe de dezvoltarea învățămîntului și științei, iar suveranii ar trebui să respecte adevărul și dreptatea și să nu încerce a impune vecinilor propria lor voință pe calea armelor. Iar pentru menținerea păcii astfel obținute, statele urmează să-și creeze un organ mondial suprastatal, un tribunal al păcii, numit de Komensky și senat mondial, areopag, directorat al statelor.

Dar alți gânditori — chiar dacă acordau, unii dintre ei, ca și Jan Komensky, o mare importanță luminării popoarelor ca garanție a păcii — își îndreaptă atenția principală spre relațiile politice, reiau sugestia din planul lui Sully și elaborează ideea uniunii de state.

Astfel, în 1693, William Penn fundamentează un asemenea plan pe baza unor norme de drept internațional, el vizînd, în esență, transformarea Europei dintr-un conglomerat de state într-un sistem bazat pe o alianță politico-militară a statelor vest-europene, Rusiei și Turciei. Uniunea respectivă trebuia să aibă și un consiliu al uniunii, al cărui membri să fie supuși controlului pentru a nu abuza. Monarhiile — membre ale uniunii preconizate de W. Penn — își păstrau suveranitatea, dar acum nici unul dintre statele respective „nu se bucură de avantaje asupra celorlalte“¹⁷. Nu este greu de remarcat, deci, că planul „uniunii de state“ europene pornea de la o idee destul de limitată de suveranitate, omîtînd multe popoare, în special din centrul și sud-estul Europei, care luptau pentru menținerea autonomiei lor față de marile imperii, autorul privind, se pare, doar principalele monarhii ca subiecți independenți ai vieții internaționale.

În prima jumătate a sec. XVIII, un alt pasionat propovăduitor al păcii și bunelor relații între popoare, abatele Charles de Saint-Pierre, preconizează și el o uniune a statelor drept cale pentru atingerea acestui ideal. La baza unei asemenea uniuni urma să stea recunoașterea instituțiilor și rînduielilor politice existente, ca și a relațiilor internaționale sta-tornicite. Toate disputele dintre membri urmau să fie rezolvate exclusiv pe calea tratativelor, iar rolul principal în asigurarea păcii într-o astfel de uniune revenea monarhilor absolutiști din Europa.

¹⁷ Vezi : *Traktati o vecinom mire*, Moscova, 1963, p. 47.

Firește, confruntate cu realitățile Europei feudale, toate aceste planuri își dezvăluie caracterul utopic, lipsa de corespondență cu tendințele reale de dezvoltare și de legătură cu forțe sociale care să devină purtătoare ale îndeplinirii lor. Mai mult decât atât, ori de câte ori ideea unei uniuni de state realizate de suverani era preluată ca scop practic de unul sau altul dintre aceștia sau de personalități din jurul lor, ea căpăta un caracter reacționar, deoarece devenea imediat expresia unor tendințe hegemoniste.

Dealtfel, proiectele autorilor la care ne-am referit nici nu au exercitat vreo influență practică asupra configurației politice a Europei de atunci. Valoarea lor, însă, a constatat în promovarea și acumularea în gândirea socială umană a unor elemente pozitive, progresiste, vizînd o asemenea structură a relațiilor dintre state, care să asigure o pace durabilă, securitatea și suveranitatea partenerilor, rezolvarea problemelor prin tratative și colaborare.

Evoluția ulterioară a ideilor respective a marcat, la iluminismului secolului XVIII, depășirea concepțiilor favorabile monarhiilor absolutiste. Și-a făcut, treptat, loc ideea legăturii dintre puterea nelimitată a monarhilor, tiranilor, despoților și război, fapt în urma căruia proiectele lor de asigurare a păcii sau de uniuni de state renunță a apela la buna voință a monarhilor.

În acest sens, un serios pas înainte l-a constituit gîndirea lui Jean-Jacques Rousseau, care a introdus în conceptul privind relațiile dintre state ideea legăturii dintre pacea generală și necesitatea unor transformări radicale în societate. Rousseau a sprijinit și reluat atît critica lui Saint-Pierre la adresa războiului, cît și ideea uniunii pașnice a statelor, de pe urma căreia, considera el, ar avea enorm de cîștigat fiecare popor și Europa în general, dar, totodată, a apreciat drept cu totul nerealiste mijloacele preconizate de predecesorii săi. În general adept al suveranității poporului și al republicii, Rousseau socotea că și relațiile de bună vecinătate între popoare necesită schimbarea alcătuirii interne a statelor, înlăturarea despotismului, democratizarea vieții politice, armonizarea intereselor individuale cu cele generale, deoarece într-o societate în care guvernării își asupresc poporul nu își mai găsește loc grija pentru menținerea păcii, întrucît monarhii și miniștrii lor își îndreaptă întreaga atenție spre mărirea puterii lor în exterior și întărirea absolutismului lor în interior.

Ideea superiorității regimului republican, însoțită de propovăduirea unei forme sau a alteia de federalism ca mijloc de rezolvare a complexei probleme a relațiilor dintre state și popoare a căpătat extindere la alți mari gînditori ai secolului. Scriitorul și filozoful iluminist francez Montesquieu propunea crearea unei republici federative alcătuite din mici republici, ceea ce, în concepția lui, ar înlesni și rezolvarea problemelor de guvernare și administrare internă. Considerînd omogenitatea structurilor politice interne drept o premisă a unei păci trainice, Montesquieu socotea că federația respectivă trebuie să fie alcătuită din state cu o formă de guvernare identică, să aibă largi funcții și atribuții în domeniul politicii externe, dar și dreptul de a interveni în frămîntările interne ale statelor membre.

Cu alte cuvinte, federalismul în această concepție depășea ideea obișnuită de uniune a unor state suverane și era însoțit de prefigurarea unei federații de republici sau a unei mari republici federative, în care federația nu preia numai anumite funcții pe planul relațiilor externe sau al regle-

mentării relațiilor între membri, ci, practic, limitează, pînă la un punct, și suveranitatea statelor membre în ce privește treburile lor interne.

Dealtfel, realitățile social-politice ale vremii generau, în multe dintre teoriile sau proiectele elaborate în căutarea căilor de asigurare a unei păci durabile și de reglementare corespunzătoare a relațiilor dintre state, acest element al prezenței unei forțe capabile să impună respectarea reglementării respective, forță reprezentată fie de un organism suprastatal, fie de o federație, fie de capacitatea celorlalte state reunite de a chema la ordine un membru recalcitrant al uniunii de state, fie, în fine — dar nu arareori — de hegemonia unui stat mai puternic. Astfel, la sfîrșitul secolului XVII, unul dintre întemeietorii iluminismului german, militantul pentru unitatea germanilor, remarcabilul filozof Leibniz, apreciind favorabil proiectul lui Saint-Pierre și propagînd cu ferovare ideea păcii generale, a propus crearea unei uniuni a statelor europene în care, în caz de conflicte, arbitrarea lor să fie efectuată sub hegemonia Franței, ale cărei forțe armate să asigure și respectarea arbitrajului.

În acest context, ne apar ca deosebit de importante, în procesul îndelungat de elaborare a gîndirii umane asupra acestei problematici, ideile marelui filozof german Immanuel Kant, exprimate în special în studiile *Ideea unei istorii universale din punct de vedere cosmopolit* și *Spre pacea eternă*. Kant a enunțat pentru prima oară ideea unei uniuni a popoarelor, în care fiecare țară, fie ea cît de mică, își va vedea asigurate securitatea și drepturile, nu de pe urma forței, ci a însăși existenței acestei mari uniuni a popoarelor. Trebuie precizat că, spre deosebire de cosmopolitismul modern — iar unii interpretatori ai lui Kant caută să vadă în el un precursor al acestuia —, care propagă ideea indiferenței față de patrie și vehiculează ideea renunțării la atributele suveranității și independenței naționale, noțiunea de *federalism* folosită de Kant și chiar elementele de cosmopolitism aveau un alt conținut. Astfel, la Kant, dreptul de cetățenie universală nu însemna, ca în teoriile cosmopolite actuale, existența unor „cetățeni ai lumii” care refuză apartenența la comunitățile lor naționale, ci doar dreptul unui străin de a se bucura de ospitalitate deplină la alte popoare. Iar *federalismul* era înțeles nu în sensul creării vreunui stat universal, sau uniuni de state cu suveranitate limitată, nu ca un *stat al popoarelor*, ci ca o *unire a popoarelor*, în care statele libere și suverane își unesc eforturile numai în vederea asigurării unei păci generale și eterne.

Se înțelege, însă, că nici Kant, nici alți gînditori ai sec. XVIII, oricît de departe au mers proiectele lor, și oricîte elemente umaniste și progresiste au conținut acestea, nu au putut să prevadă complexele evoluții din secolul următor, care, prin specificul legăturii dintre problema națională și relațiile dintre națiuni aveau să ridice în fața gîndirii social-politice probleme noi, de mare amploare și diversitate.

Dezvoltarea capitalismului a intrat într-o perioadă în care, ca regulă generală, drept cadru cel mai favorabil de dezvoltare social-economică și politică se manifesta cu putere statul național. În unele cazuri, determinate de anumite împrejurări istorice, economice și geografice, un asemenea cadru l-a oferit nu statul strict centralizat, ci asemenea forme precum Confederația Helvetică în Europa și federația de state nord-americane întruchipată în Statele Unite ale Americii. Trebuie, însă, remarcat faptul că, formarea și dezvoltarea acestora din urmă nu a însemnat adoptarea federalismului ca principiu decentralizator, ci, din contra, ca o cale

de unire. Coloniile nord-americane, cu o populație de bază anglo-saxonă și imigranți din multe alte părți ale lumii, cu multe elemente eterogene în viața politică și administrativă, au adoptat, abia eliberate, actul fundamental „Articles of Confederation and Perpetual Union“, prin care delegau anumite drepturi și puteri președintelui și congresului.

Insuficiențele prevederi ale acestui act în domeniul economic, al reglementării comerțului între state și altele au determinat convocarea Convenției din 1787, care a elaborat Constituția S.U.A., punind într-o unitate mult mai organică puterea și drepturile autorităților federale în domeniul economic cu celelalte funcții ale lor — ca cele de apărare, politică externă etc. Dar, dezvoltarea statelor naționale centralizate și a unor federații nu epuiza tabloul politic al lumii. Chiar în Europa, continuau să existe imperii ce împilau înăuntrul hotarelor lor multe naționalități, care își manifestau tot mai puternic tendința spre eliberare națională. Cu multă putere se manifesta și năzuința a o serie de națiuni de a-și dobîndi unitatea statală și independența deplină — un exemplu concludent în această privință oferindu-ni-l însăși istoria țării noastre.

Toate acestea ridicau multiple probleme și în ce privește frământătele relații între popoare și state. Întărirea sentimentelor naționale, afirmarea tot mai puternică a principiului legitimității puterii bazate pe ideea suveranității naționale, experiența amară pe care a reprezentat-o acea *sui-generis* uniune de state întruchipată în „Sfinta Alianță“ a suveranilor încheiată la Paris în 1815 prin actul semnat de țarul Rusiei, împăratul Austriei și regele Prusiei, la care au aderat apoi alți suverani, și care avea ca scop înăbușirea mișcărilor revoluționare și a celor de eliberare națională prin intervenții armate — toate acestea au demonstrat definitiv naivitatea proiectelor de asigurare a unei păci „eternă“ pe calea creării unei uniuni de state.

În schimb, gîndirea social-politică a dezbătut tot mai intens problemele acute puse de realitate, cele legate de dreptul națiunilor, de luptele pentru eliberare națională și unitate statală, de războaiele care continuau să facă ravagii în diferite zone, de relațiile internaționale de tip modern care se statorniceau.

Corespunzător cu importanța crescîndă în întreaga viață socială a mișcării muncitorești care se dezvoltă, un rol important în aceste dezbateri i-a revenit gîndirii socialiste.

Reprezentanții de seamă ai socialismului utopic de la începutul secolului XIX, ca Fourier, Owen și alții au mai fost preocupați de teoriile privind pacea veșnică, dar le-a fost caracteristică o înțelegere mult mai clară a ideii legăturii dintre problema războiului și păcii și tipul de orînduire socială, a războiului ca fenomen periodic în societățile bazate pe antagonismul de clasă și a eliminării lui din viața omenirii ca rezultat al instaurării unei societăți socialiste. Aceasta din urmă era concepută de Robert Owen, de pildă, ca o federație de colonii comuniste autonome. Acum, însă, ideile socialiștilor privind pacea și cooperarea între popoare pe baza solidarității și colaborării oamenilor muncii încep să fie preluate, în calitate de revendicări, de mișcarea muncitorească aflată la primele ei forme de organizare.

Astfel, „Marea uniune națională unificată a industriilor din Marea Britanie și Irlanda“, organizată de R. Owen, care preconiza transformarea socialistă a economiei pe calea organizării de cooperative muncitorești, a adoptat, printre revendicările ei politice : „încetarea războaielor ; toate divergențele între popoare trebuie să fie rezolvate de către un congres convocat anual, care se va aduna pe rînd în diferite țări“¹⁸.

Această revendicare, reprezentînd unul dintre primele programe de pace ale mișcării muncitorești engleze, nu a fost singura manifestare de acest gen. Deja în primele decenii ale sec. XIX, și în mod deosebit către deceniile 4—5 ale acestui secol, reprezentanții muncitorilor revoluționari, socialiștii și revoluționarii democrați aparținînd diferitelor națiuni au început să vadă în lupta împotriva războiului și pentru statornicirea unor relații pașnice și de cooperare între popoare o componentă organică și importantă a luptei lor generale. Gîndirea socială progresistă acumulasе multe elemente care făceau necesară fundamentarea științifică a răspunsurilor la aceste probleme.

Meritul unei asemenea întemeieri științifice — firește nu finite, ci doar ca bază a unei îndelungate elaborări ulterioare, la care ne vom referi și în continuarea acestui studiu — a revenit fondatorilor socialismului științific.

¹⁸ R. Owen, *Izbrannîe socienina*, Moscova, 1950, vol. 1, p. 352.

DE LA STATUL DAC CENTRALIZAT ȘI INDEPENDENT AL LUI BUREBISTA LA STATUL SOCIALIST ROMÂN — UNITATE ȘI CONTINUITATE (II)

ILIE CEAUȘESCU

Cele trei principate românești : Țara Românească, Moldova și Transilvania s-au format și s-au dezvoltat — subliniază secretarul general al partidului — „în lupta împotriva dominației străine, pentru unirea într-un stat puternic, în stare să facă față invaziilor străine, să-și asigure o dezvoltare de-sine-stătătoare. Nepieritoare va rămâne în memoria poporului nostru epopeea luptelor duse de Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și atîția alții, care s-au ridicat cu hotărîre împotriva dominației străine, pentru apărarea ființei proprii, pentru afirmarea identității poporului român”¹.

Concomitent cu procesul de organizare și consolidare a statelor feudale românești, Imperiul otoman a reușit să cucerească și să transforme în pașalicuri statele din Peninsula Balcanică, ajungînd, la sfîrșitul secolului al XIV-lea, pe linia Dunării ; în vecinătatea principatelor române s-au creat ori s-au dezvoltat apoi și imperiile habsburgic și țarist. Politica expansionistă a marilor puteri a reprezentat un grav pericol pentru independența și unitatea poporului nostru. În astfel de condiții, țările române au trebuit să facă front comun (politic, militar, diplomatic) împotriva agresiunilor și acțiunilor cîmpuitoare, lupta dîră pentru unitate, libertate și neatîrnare constituindu-se într-o trăsătură definitorie a întregii noastre istorii².

Acestui crez politic i-au consacrat eforturile lor mari domnitori români, care au condus rezistența poporului împotriva celor ce rîvneau la pămîntul românesc, au dobîndit strălucite victorii pe cîmpurile bătăliilor de apărare, au promovat o diplomatie înțeleaptă, care, toate, au

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului, prezentată la plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român*, 1—2 iunie 1982, Editura politică, București, 1982, p. 12.

² Mircea Mușat, *Unitatea statală și independența națională — obiective fundamentale ale luptei poporului român de-a lungul evoluției sale istorice*, în „Anale de istorie”, anul XXVI, nr. 4/1980, p. 48.

contribuit la menținerea autonomiei statale a țărilor române. Semnificative sînt, în acest sens, legăturile stabilite între cele trei principate, care evidențiază nu numai necesitatea frontului comun împotriva agresiunii externe, ci, mai ales, dorința permanentă de unire într-un singur stat al tuturor românilor. De pildă, în aprilie 1479, fruntașii brașoveni îi scriau lui Ștefan cel Mare: „Parcă ai fost ales și trimis de dumnezeu pentru cîrmuirea și apărarea Ardealului“, „domn prea îndurător al nostru“³. În 1536, Petru Rareș îi propunea lui Ferdinand de Habsburg constituirea unei armate antiotomane, provenită în special din cele trei țări românești, adică din 45 000 de moldoveni, 20 000 de transilvăneni și 25 000 de munteni, la care să se adauge 15 000 ostași ai împăratului. În fruntea acestor efective urma să se afle însăși domnitorul român⁴. Și tot Petru Rareș a propus, în 1542, transilvănenilor ca, împreună cu moldovenii și muntenii, ce urmau a-și trimite oștile în Transilvania, să facă o dietă pentru apărarea în comun⁵, idee apreciată de N. Iorga ca exprimînd un proiect pentru „o adevărată uniune dacică“⁶.

La factorii externi, care impuneau o astfel de politică, se adaugă, cu greutatea cuvenită, hotărîtoare, factorii interni-economici, sociali și spirituali. De o mare importanță în menținerea existenței și unității statale a românilor trăitori în vatra vechii Dacii au fost legăturile, pe multiple planuri, dintre țările românești pentru cultivarea și evoluția limbii comune, a tradițiilor comune, întrucît „ideea unirii țărilor românești, idealurile formării unui stat puternic pe meleagurile Daciei nu au putut fi ucise niciodată, pentru că ele sînt adînc împlîntate în înseși singele, în conștiința și spiritul întregului nostru popor!“⁷.

Interdependența politică, diplomatică, militară, etnică și culturală a principatelor române reprezintă o realitate esențială, o constantă a istoriei poporului român de-a lungul evului mediu⁸. Toți acești factori, economici, politici și spirituali, obiectivi și subiectivi, au constituit tot atîtea premise ale unirii țărilor române sub sceptrul lui Mihai Viteazul.

Înfăptuirea primei uniri, la 1599—1600, a celor trei state feudale românești — Transilvania, Țara Românească și Moldova — într-un singur stat românesc, unitar și independent, a fost rezultatul firesc, legic, al dezvoltării economice, politice și culturale a societății românești, a luptei întregului popor pentru libertate și unitate. Momentul politic a impus apariția unei personalități de talia lui Mihai Viteazul — capabilă să valorifice și să dea viață acestor realități, să înfăptuiască un ideal pentru care militaseră, la vremea lor, și alți ilustri înaintași. El a împlinit, scrie Nicolae Bălcescu, „visarea iubită a voievozilor cei mari ai românilor. Acum românul s-a înfrățit cu românul și toți au una și aceeași patrie, una și aceeași cîrmuire națională, astfel precum ei n-au fost din vremile uitate ale vechimei“⁹. Această măreață înfăptuire s-a înscris în amplul proces

³ N. Iorga, *Îndreptări și întregiri din istoria românilor*, în „Analele Academiei Române“, Mem. Secț. Ist. S. II, tom. XXVII, București, 1905, p. 118.

⁴ *Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura științifică, București, 1968, p. 377—378.

⁵ Hurmuzaki, *Documente*, vol. II, partea a 4-a, p. 321.

⁶ N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 409.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, Editura politică, București, 1975, p. 694.

⁸ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. 2, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 16.

⁹ Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai Voievod-Viteazul*, Editura Minerva, București, 1982, p. 323.

desfășurat pe plan european în secolele XV—XVI, când s-au constituit și alte state feudale centralizate, precum cele francez, englez și rus, pe baza aceluiași factori economici, sociali, politici și culturali, desigur cu anumite particularități proprii fiecărui popor. Respectiv cele state n-au fost supuse însă unor presiuni externe de tăria celor pe care a fost nevoit să le facă față Mihai Viteazul în istoricul act înfăptuit de el, presiuni care au constituit, de fapt, cauza hotărâtoare a destrămării uniunii statale realizate de marele voievod al tuturor românilor.

Cu toate acestea, idealul unirii înfăptuită de Mihai Viteazul s-a transmis de la epocă la epocă, de la generație la generație, fiind o dominantă a gândirii și acțiunii politice, diplomatice, militare și culturale ale marilor voievozi munteni, transilvăneni și moldoveni ce i-au urmat : Matei Basarab, Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino, Gheorghe Duca, Constantin Brîncoveanu, Gheorghe Rákóczi II și alții. Exprîmînd acest adevăr, Nicolae Iorga arăta, cu un îndreptățit temei, că numele lui Mihai Viteazul a devenit un adevărat simbol al luptei pentru unitate statală a românilor. „De la 1600 — sublinia ilustrul nostru istoric — nici un român n-a mai putut gîndi unirea fără uriașa lui personalitate, fără paloșul sau securea lui ridicată spre cerul dreptății, fără chipul lui de curată și desăvîrșită poezie tragică“. Faptul că, mai tîrziu, însăși țarina Rusiei, Ecaterina a II-a, a preconizat, evident în scopuri proprii, alcătuirea statului „cunoscut altădată sub numele de Dacia“¹⁰, dădea expresie recunoașterii procesului obiectiv de dezvoltare unitară, sub toate aspectele, a poporului român în vatra străbună a Daciei, ceea ce conferea garanția unui stat puternic prin conștiința unității de neam, realitate intrată de mult în conștiința politică europeană.

În profunde transformări ce s-au petrecut pe plan general european în secolul al XVIII-lea, în mișcarea socială și în gîndirea politică înnoitoare ce s-a dezvoltat și s-a afirmat neconținut, principatele române au adus o contribuție originală, susținută de propriile realități, de experiența multiseculară de luptă pentru menținerea ființei etnice și a instituțiilor proprii pe teritoriul strămoșesc. În această perioadă, sentimentul mîndriei față de trecutul nostru de luptă glorios, față de istoria națională a devenit predominant în opinia publică românească. Ca urmare, mișcarea pentru emancipare și unitate națională a căpătat dimensiuni noi prin *Școala ardeleană*, ca și prin mișcările și asociațiile culturale și politice din Muntenia și Moldova. Cuvintele *Dacia*, *Daco-România* au devenit un leit motiv pe frontispiciul publicațiilor istorice și literare ale epocii¹¹.

Desfășurată în condiții complexe, revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu a marcat începutul istoriei moderne a României, punînd în evidență marile resurse revoluționare ale maselor populare, înaltele lor idealuri de unitate politică și neatrînire¹². Revoluția din 1821 a fost precursora revoluției de la 1848 din țările române. Ideile programatice, ideile forță care au caracterizat și care s-au impus plenar în timpul

¹⁰ Leonid Boicu, *Geneza „chestiuni române“ ca problemă internațională*, Editura Junimea, Iași, 1975, p. 46.

¹¹ Vezi : Ovidiu Babu-Buznea, *Dacii în conștiința romanticilor noștri*, Editura Minerva, București, 1979.

¹² Vezi : Mircea T. Radu, *1821. Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1978 ; G. D. Iscru, *1821 — moment crucial în istoria modernă a României*, Editura politică, București, 1981.

pregătirii și desfășurării revoluției pașoptiste sînt ideile de unitate și independență națională ¹³.

Înaltele idealuri ale revoluției de la 1848, pentru care au luptat masele largi ale poporului român, aveau să înceapă a rodi după un deceniu, cînd, la 24 ianuarie 1859, prin actul de voință al națiunii române, s-au pus bazele statului național român modern ¹⁴. Politica internă de consolidare a statului, realizată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza printr-o serie de reforme și măsuri cu caracter progresist, s-a conjugat cu atenția conferită întăririi pozițiilor României pe plan extern, în vederea cuceririi independenței absolute și desăvîșirii unității de stat ¹⁵. Unirea din 1859 a marcat intrarea țării într-o nouă etapă a evoluției sale, a impulsionat lupta de eliberare națională a românilor aflați sub dominație străină, a contribuit, prin crearea unei piețe interne mai largi, la accelerarea ritmului dezvoltării forțelor de producție. În epoca ce a urmat s-a evidențiat tot mai pregnant faptul că progresele înregistrate de statul român în toate domeniile de activitate deveniseră incompatibile cu anacronismul suzeranității otomane și protectoratul puterilor europene, că se maturizaseră toate condițiile pentru dobîndirea deplinei neatrînări a țării.

Secolele de jertfe și de neîntrerupte eforturi închinată libertății și progresului patriei au condus, în mod obiectiv, la actul istoric de la 9 mai 1877. Dînd expresie voinței și aspirațiilor întregului popor român, Parlamentul a proclamat în acea zi, prin vot unanim, independența de stat absolută a României. Cucerirea independenței de stat, consfințită eroic pe cîmpul de luptă al bătăliei neatrînării, a pus capăt dependenței politice a țării față de puterile străine, a afirmat în mod răspicat caracterul de-sine-stătător al națiunii noastre, deschizînd o eră nouă existenței poporului român, dezvoltării României moderne pe calea progresului și civilizației ¹⁶. Congresul de la Berlin, din vara anului 1878, a recunoscut noul statut internațional al României, reunirea la patria mamă a Dobrogei, străvechi teritoriu românesc, răpit de Poartă în 1417, în pofida unor puternice opoziții, a unor planuri de știrbire a suveranității și integrității teritoriale a țării ¹⁷. Așa cum se relevă în *Programul Partidului Comunist Român*, „dobîndirea independenței naționale a dat un nou și puternic imbold dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o profundă înrîurire asupra întregii evoluții istorice a României pe drumul progresului social, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de-sine-stătătoare” ¹⁸. Înlăturînd ultimele vestigii ale suzeranității otomane, România și-a dobîndit egalitatea juridică cu toate statele suverane; a încheiat, în anii următori, o serie de tratate comerciale și politice cu alte țări, menite să-i asigure afirmarea liberă și suverană pe arena

¹³ Gheorghe Platon, *Geneza revoluției române de la 1848*, Editura Junimea, Iași, 1980, p. 235—284.

¹⁴ Vezi: *Rolul maselor populare în făurirea unirii Principatelor Române (1859)*, Editura politică, București, 1979.

¹⁵ Vezi: Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura științifică, București, 1966.

¹⁶ Mircea Mușat, *Unitatea statală și independența națională — obiective ale luptei poporului român de-a lungul evoluției sale istorice*, p. 58—59.

¹⁷ Vasile Maciu, *România și Congresul de la Berlin (1878)*, în „Anale de istorie”, anul XXIV, nr. 4/1978, p. 37—50.

¹⁸ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975, p. 34.

internațională. Totodată, s-a creat posibilitatea ca poporul român să-și poată dezvolta, în condiții favorabile, lupta de întregire națională prin unirea cu România a teritoriilor aflate sub dominație străină.

La începutul secolului al XX-lea, dezvoltarea social-economică și politică în spațiul de dincoace și de dincolo de lanțul Carpaților, creșterea forțelor de producție și consolidarea relațiilor capitaliste, lărgirea schimburilor comerciale cu alte țări, progresul societății românești au ridicat în fața națiunii române necesitatea inexorabilă a desăvîrșirii unității sale statale, făuririi statului național român unitar. V. I. Lenin remarcase că, în Balcani, construcția de stat în direcția burghezo-națională nu se terminase, că un mare număr de români trăia încă în afara frontierelor statului lor ¹⁹.

Asupra desfășurării luptei de eliberare națională a poporului român, ca și a altor popoare aflate sub asuprire străină, și-a pus o puternică amprentă războiul mondial din anii 1914—1918. Avînd la origine lupta statelor imperialiste pentru împărțirea lumii, pentru acapararea unor noi sfere de influență, acest război a fost condamnat de forțele revoluționare din România, ca și din alte țări. Participarea României la conflict n-a fost însă determinată de intenții de cotoșire și anexiuni teritoriale, ci de dorința de eliberare a teritoriilor locuite de români și aflate sub stăpînire străină ²⁰.

Războiul a zguduit puternic rînduiriile vechi, ascuțind la maximum contradicțiile sociale și naționale, determinînd intensificarea fără precedent a luptei popoarelor oprite de marile imperii multinaționale pentru eliberarea socială și națională. Prăbușirea țarismului, victoria Revoluției Socialiste din Octombrie au răsunit ca un îndemn înflăcărat la luptă pentru realizarea aspirațiilor de libertate și autodeterminare ale tuturor popoarelor lumii. În această atmosferă, partea de est a Moldovei s-a declarat mai întîi Republică Moldovenească independentă, unindu-se, apoi, la 27 martie 1918, cu România. Totodată, în teritoriile românești ce fuseseră anexate de Austro-Ungaria au avut loc, în tot cursul anului 1918, ample manifestații și demonstrații populare, organizate de asociațiile și societățile politice-culturale românești, care au exprimat elocvent aspirațiile de unitate și libertate ale maselor largi. Destrămarea monarhiei austro-ungare a accelerat lupta românilor pentru unirea Bucovinei cu România, act ce s-a înfăptuit la 28 noiembrie 1918. La 1 decembrie același an s-au întrunit la Alba Iulia, pe Cîmpul lui Horea, peste 100 000 de muncitori, țărani, intelectuali, meseriași și alte categorii sociale, veniți să consfințească actul legic, obiectiv și progresist al unirii Transilvaniei, Crișanei și Banatului cu România. Se încheia astfel lupta de aproape două milenii a românilor pentru reunirea lor într-un stat național unitar în fruntariile Daciei străbune ²¹.

Desăvîrșirea unității național-statale a României demonstrează cu tăria argumentului istoric că acest eveniment a fost rezultatul firesc al unui proces îndelungat și nu o consecință a conjuncturii externe sau a unor înțelegeri intervenite la masa tratatelor. Tratatetele de pace de la Saint Germain (1919), Trianon și Paris (1920) au consfințit pe plan in-

¹⁹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 30, Editura politică, București, 1964, p. 355.

²⁰ Ion Popescu-Puțuri, *Pentru o cauză dreaptă. Intrarea României în război în august 1916 (I—II)*, în „Anale de istorie”, anul XXIII, nr. 6/1977, p. 7—23; anul XXIV, nr. 3/1978, p. 3—16.

²¹ Mircea Mușat, 1918 — eveniment epocal în afirmarea și dezvoltarea istorică a poporului român, în „Anale de istorie”, anul XXIII, nr. 6/1977, p. 71—75.

ternațional o situație creată de fapt de lupta maselor populare, de întregul popor român. Făurirea statului național român unitar după mai bine de optsprezece secole de luptă și jertfe este o înfăptuire istorică epocală a poporului român. Ea a avut consecințe din cele mai profunde în viața societății românești, în evoluția României pe calea progresului și civilizației. „Făurirea statului național unitar — subliniază secretarul general al partidului — a determinat intrarea României într-o nouă etapă a dezvoltării, creînd premise pentru dezvoltarea mai intensă a forțelor de producție, pentru accelerarea progresului economic și cultural al țării”²².

Trebuie menționat că evocarea luptei bimilenare desfășurată de poporul nostru de la constituirea statului dac centralizat și independent și pînă astăzi pentru înfăptuirea înaltelor și nobilelor sale idealuri de independență și unitate statală nemulțumește pe unii istorici sau pseudo-istorici. Îi irită îndeosebi concluziile ce se impun de la sine cu privire la vechimea noastră pe pămîntul pe care ne aflăm. Ignorînd realitatea, amplu atestată de documente sau izvoare istorice, unii dintre aceștia merg pînă acolo încît neagă chiar și faptul că noi, românii, am avea vreo legătură cu neamul traco-geto-dac. Acești așa-zisii istorici, de oriunde vor fi ei, au primit și vor primi în continuare replicile ce li se cuvin de la toți românii de bună credință.

Astfel de replici au primit, la timpul potrivit, de la iluștrii noștri cronicari, ca și de la cronicarii din vremurile mai apropiate de noi, a căror sensibilitate i-a situat, în toate timpurile, în fruntea acțiunilor care au constituit momente de cotitură hotărîtoare în evoluția istorică a poporului român. Iată, bunăoară, ce spunea Liviu Rebreanu în discursul de recepție la Academia Română: „România actuală cu Dacia de odinioară sînt congruente nu numai în privința configurației geografice, dar și a configurației etnografice românești. Acest fapt singur, această evidentă bătaoare la ochi ar trebui să puie pe gînduri, dacă nu să-i dezarmeze, pe apostolii interesați ai discontinuității românești în propria noastră țară. Ce argument de continuitate poate fi mai plauzibil decît existența aceluiași popor, pe aceleași locuri, după două mii de ani? Inexplicabilă ar fi tocmai discontinuitatea. S-au văzut popoare mutîndu-se în altă țară, se cunosc popoare care au dispărut cu totul, dar un popor, care să dispară și să se risipească pentru a reapare, peste multe sute de ani, exact în locurile pe care le-a părăsit, ar fi o minune ce nu se poate întîmpla decît în anumite manuale istorice cu tîle”²³.

În legătură cu teoria acelor istorici care încearcă să susțină existența, într-o anumită perioadă, a unui vid în spațiul românesc, secretarul general al Partidului Comunist Român relevă: „Cred că răspunsul l-au primit demult. În primul rînd, înșiși oamenii mai înaintați și de cultură din acele vremuri au răspuns la aceasta vorbind despre locuitorii și voievozatele existente în spațiul carpato-dunărean — și cred că erau mai în cunoștință decît unii istorici de astăzi care încearcă să se facă atotștiutori și să nege realitățile, să nege ceea ce este rezultatul dezvoltării istorice. Răspunsul la aceasta l-au dat Mircea, Ștefan cel Mare, Ioan de Hunedoara, Mihai Viteazul. Cei care l-au învins pe Baiazid, care au ținut piept atîtor cuceritori, care au realizat primul stat centralizat al românilor din Țara Româ-

²² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 279.

²³ *Discursuri de recepție la Academia Română* (ediție îngrijită de Octav Păun și Antoaneta Tănăsescu), Editura Albatros, București, 1980, p. 285.

nească, Moldova și Transilvania. Ei nu au venit din altă parte, nu au căzut din cer, ei au trăit și s-au născut aici, pe acest pământ și l-au apărat cu sîngele lor. Ei și-au continuat existența comună pe aceste meleaguri de-a lungul a sute de ani, s-au organizat, s-au dezvoltat și au luptat pentru a trăi liberi și independenți”²⁴.

Prin înfăptuirea statului național unitar român, în 1918, s-a realizat un act de profundă dreptate națională, s-a asigurat astfel o concordanță logică între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului român, inclusiv ale naționalităților conlocuitoare. A fost creat astfel cadrul firesc, necesar, pentru afirmarea plenară a spiritului creator al maselor largi, deși clasele dominante din România, indiferent de origine etnică, au făcut totul pentru a folosi în interesele lor marile avantaje ale Unirii. Pe plan extern, România a promovat o politică ce a urmărit consolidarea statului național unitar, pronunțându-se pentru o cooperare internațională bazată pe egalitate și respectul reciproc al independenței și integrității teritoriale, susținînd orice inițiativă menită să excludă războiul și amenințarea cu forța în relațiile interstatuale.

În noile condiții economice și social-politice create după realizarea statului național unitar român, masele largi populare n-au încetat nici un moment lupta pentru consolidarea unității statale, pentru dobîndirea de drepturi și libertăți democratice, împotriva oricăror forme de asuprire socială și națională. Sub conducerea Partidului Comunist Român, ele au luptat cu fermitate împotriva asupririi sociale, s-au pronunțat cu hotărîre împotriva expansiunii Germaniei hitleriste și a politicii revizioniste a Ungariei horthyste, care au reprezentat un pericol potențial pentru independența și integritatea României, pentru pacea mondială. Aceste presiuni au culminat cu Dictatul fascist de la Viena din 30 august 1940, prin care României i s-a smuls în mod samavolnic partea de nord-vest. Împotriva acestei nedreptăți fără precedent în istoria relațiilor dintre state s-a ridicat la luptă întregul popor, inclusiv masele muncitoare ale naționalităților conlocuitoare din România²⁵.

Înfăptuirea revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă în August 1944, acțiune la care a participat, în frunte cu partidul nostru comunist, întregul popor român, inclusiv armata în totalitatea ei, a confirmat justetea luptei maselor populare din România dusă timp de aproape două milenii pentru dreptate socială și națională, pentru independență și apărarea gliei străbune. Se încununa, astfel, cu un deplin și măreț succes, epocala luptă a poporului român pentru independență și unitate statală și se deschideau noi căi pentru trecerea societății românești pe calea unei dezvoltări impetuoase, fără precedent, spre societatea socialistă. Act al demnității naționale, 23 August reprezintă o strălucită încununare a unui trecut glorios de luptă, o remarcabilă sinteză a eroicelor veacuri de lupte și bătălii revoluționare împotriva exploatării interne și externe, pentru eliberare socială și națională. La chemarea înflăcărată a P.C.R., armata română, înțelegînd răspunderea ce-i revenea

²⁴ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român*. 1—2 iunie 1982, p. 12—13.

²⁵ Mircea Mușat, Vasile Bobocescu, *Împotriva unei nedreptăți istorice : 40 de ani de la marile manifestații populare împotriva Dictatului fascist de la Viena*, în „Anale de istorie”, anul XXVI, nr. 3/1980, p. 75—104.

în acele momente cruciale, a continuat cu toată fermitatea lupta pentru eliberarea pământului patriei, pînă la victoria totală asupra Germaniei naziste, bucurîndu-se de sprijinul plenar și însuflețitor al întregului popor.

Revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă a deschis calea înfăptuirii revoluției democratice, a revoluției socialiste și trecerii la construcția socialismului, asigurînd condițiile necesare unor profunde transformări revoluționare în societatea românească, întăririi puternice a statului socialist român. Acest drum a fost jalonat de semnificative și importante evenimente.

Pe baza platformei Frontului Național Democrat, propusă de Partidul Comunist Român la 26 septembrie 1944, la care au aderat apoi și alte partide și grupări progresiste, și a programului de guvernare a Frontului Național Democrat publicat la 29 ianuarie 1945, la 6 martie 1945 s-a instaurat guvernul prezidat de dr. Petru Groza, primul guvern revoluționar-democratic cu pronunțat caracter muncitoresc-tărănesc. Una dintre principalele înfăptuiri ale acestuia a fost legiferarea reformei agrare, realizare de însemnătate deosebită, care a condus la consolidarea regimului democratic și a statului român în ansamblul său. Conferința Națională a Partidului Comunist Român (octombrie 1945) a trasat căile concrete ale reconstrucției economice, dînd, printre altele, o fundamentare principială politicii de industrializare a țării. Măsurile preconizate cu acel prilej de către comuniștii români și apoi transpunerea lor în viață au consolidat economia țării, contribuind nemijlocit la întărirea statului român. Primele alegeri parlamentare postbelice de la 19 noiembrie 1946, care au fost cîștigate categoric de forțele democratice cu 79,86% din totalul voturilor, au demonstrat larga adeziune a maselor, conduse de P.C.R., față de noul regim și hotărîrea lor de a susține mai departe politica de transformare revoluționară a societății românești.

În perioada la care ne referim, exprimînd voința poporului, guvernul democratic a întreprins, pe plan extern, o seamă de acțiuni care au ridicat prestigiul internațional al statului român. Se cuvine să amintim în acest sens că au fost restabilite relațiile diplomatice cu U.R.S.S. (în august 1945), cu S.U.A. și Marea Britanie (în februarie 1946), iar apoi, la 10 februarie 1947, România a semnat, la Paris, Tratatul de pace cu Puterile Aliate și Asociate, document care a consfințit și pe plan juridic internațional caracterul nul al Dictatului de la Viena ²⁶.

La 30 decembrie 1947 a fost abolită monarhia, România proclamîndu-se republică populară. Acest act a constituit un mare pas înainte pe linia întăririi și consolidării statului nostru, deschizîndu-se calea făuririi statului de tip nou, socialist. În februarie 1948, prin unificarea P.C.R. cu P.S.D., s-a făurit partidul unic al clasei muncitoare ca forță politică conducătoare în stat, care, în 1965, își va relua în mod firesc denumirea de Partidul Comunist Român. În urma naționalizării principalelor întreprinderi industriale, bancare, de asigurări și de transporturi (11 iunie 1948) s-a asigurat lichidarea puterii economice a marii burghezii, punîndu-se astfel bazele economiei socialiste și creîndu-se premisele pentru trecerea la conducerea planificată a întregii economii naționale. Prin realizarea cu succes a planurilor economice din anii 1949 și 1950,

²⁶ Vezi: *România în anii revoluției democrat-populare, 1944—1947* (coordonator Gheorghe Zaharia), Editura politică, București, 1971.

1951—1955, 1956—1960, 1960—1965, întemeiate pe politica industrializării socialiste a țării, au fost puse practic bazele tehnico-materiale ale edificării socialismului în România. Încheierea procesului de colectivizare a agriculturii în primăvara anului 1962 a marcat generalizarea relațiilor de producție socialiste în întreaga economie ²⁷.

În toată această perioadă, în România s-au înfăptuit importante transformări revoluționare, parcurgându-se câteva etape istorice: s-a instaurat puterea revoluționar-democratică; au fost răsturnate clasele exploatatoare și a triumfat revoluția socialistă; poporul român, sub conducerea partidului său comunist, a pus bazele socialismului pe pământul românesc. Totodată, în consens cu aceste înfăptuiri, s-a întărit și s-a consolidat statul nostru.

În 1965 a avut loc Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a constituit o cotitură fundamentală în dezvoltarea economică, socială, politică, diplomatică și cultural-științifică a României, cît și în stilul de muncă și în modul realist și concret, specific cu realitățile țării noastre, de abordare a problemelor construcției societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Liniile directoare stabilite la acel forum al comuniștilor români au vizat în mod direct creșterea rolului partidului și al statului socialist în edificarea în România a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a țării spre comunism ²⁸.

La 21 august 1965, Marea Adunare Națională a adoptat o nouă Constituție, prin care s-a proclamat Republica Socialistă România, care definește trăsăturile fundamentale, esența, conținutul social și funcțiile statului și consacră natura socialistă a societății românești, caracterul unitar și independent al statului român. În noiembrie 1968 s-a creat, din inițiativa Partidului Comunist Român, Frontul Unității Socialiste (din ianuarie 1980, Frontul Democrației și Unității Socialiste), în cadrul căruia se reunesc, sub conducerea partidului, toate forțele sociale ale țării, acesta fiind un organism politic reprezentativ, cu activitate permanentă. În înalta funcție de președinte al Frontului Democrației și Unității Socialiste a fost ales, încă de la crearea acestuia, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Congresul al X-lea, al XI-lea, al XII-lea și Conferințele Naționale ale partidului au jalonat liniile directoare ale dezvoltării țării, stabilind, totodată, noi și importante măsuri privind creșterea rolului și atribuțiile statului nostru socialist în înfăptuirea politicii interne și externe.

În perioada de cînd România a devenit stat socialist, în patria noastră au avut loc mari și profunde transformări revoluționare, care au schimbat din temelii înfățișarea țării. În acești ani, România s-a transformat dintr-o țară agrară, cu o economie slab dezvoltată, într-o țară cu o economie industrial-agrară, cu o industrie puternică, modernă, cu o agricultură socialistă în plină dezvoltare. „Înfăptuirea istorică cea mai de seamă a acestei perioade a fost — relevă secretarul general al partidului nostru — lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om, atît la orașe, cît și la sate, trecerea mijloacelor de producție, a tuturor bogățiilor țării în mîinile poporului, care a devenit stăpîn pe avuția națională, pe roadele muncii lui și își făurește în mod conștient propriul său

²⁷ *România în anii socialismului. 1948—1978* (coordonator Gheorghe Surpat), Editura politică, București, 1980, p. 45—173.

²⁸ Vezi: *Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1969.

viitor, liber, comunist”²⁹. În tot acest răstimp s-a întărit și consolidat, în continuare, statul nostru socialist, s-a perfecționat permanent activitatea sa, la baza întregii vieți sociale punându-se tot mai ferm principiile conducerii științifice, colective a societății.

În procesul edificării noii orînduiri sociale se evidențiază pregnant perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, etapa cea mai fertilă și mai rodnică din întreaga istorie a României. Economia românească a cunoscut un avînt fără precedent, dinamic, concretizat în dezvoltarea rapidă a forțelor de producție, perfecționarea continuă a organizării și conducerii societății socialiste, a relațiilor sociale, a tuturor domeniilor de activitate. România de astăzi se înfățișează ca o țară socialistă care a cunoscut un progres impresionant în toate domeniile vieții economice și sociale, ca o țară care își îndeplinește cu consecvență proiectele de dezvoltare socialistă multilaterală și al cărui prestigiu și autoritate au sporit continuu pe toate meridianele globului.

Marile succese dobîndite în edificarea noii orînduiri sînt concretizate în asigurarea progresului armonios al patriei, în așezarea pe baze moderne a industriei, agriculturii și a celorlalte ramuri ale producției materiale, în creșterea potențialului economic al tuturor județelor, în dezvoltarea învățămîntului, științei și culturii, în perfecționarea relațiilor de producție și a organizării vieții sociale, în lărgirea democrației socialiste și întărirea autoconducerii muncitorești, în ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor. Aceste realizări se reflectă sintetic în creșterea producției industriale de 50 de ori față de 1938, în sporirea produsului social de peste 15 ori, a venitului național pe locuitor de peste 11 ori, a veniturilor totale reale ale oamenilor muncii de peste 6 ori, în dezvoltarea puternică a învățămîntului, științei, culturii, în ridicarea generală a patriei pe noi culmi de progres și civilizație.

Dezvoltarea puternică a forțelor de producție din țara noastră, schimbările revoluționare petrecute în relațiile de producție și sociale au determinat transformări adînci și în structura societății românești, în fizionomia și profilul claselor sociale și în raporturile dintre ele. Una din marile realizări o constituie faptul că societatea noastră, în care a fost lichidată pentru totdeauna exploatarea omului de către om, precum și nedreptățile sociale și naționale, este alcătuită astăzi din clase și categorii sociale prietene, animate de aceleași interese și aspirații, care conlucrează strîns pentru cauza comună a edificării noii orînduiri socialiste și comuniste pe pămîntul României.

Marile realizări obținute de statul nostru în anii socialismului în dezvoltarea forței economice a țării sînt rodul activității neobosite, pline de abnegație a clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, a tuturor oamenilor muncii fără deosebire de origine etnică, al eforturilor întregului popor pentru ridicarea economico-socială a patriei. Efectele acestor mari înfăptuiri s-au regăsit, printre multe altele, în creșterea susținută a venitului național pe locuitor — acesta sporind, numai în anul 1980, cu peste

²⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura politică, București, 1979, p. 283—284.

35% față de 1975 —, în creșterea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii, în ridicarea calității vieții întregului nostru popor.

În anii socialismului, Partidul Comunist Român a acordat și acordă o atenție deosebită dezvoltării și perfecționării activității de stat, a democrației socialiste, ca latură esențială a operei de construcție socialistă și comunistă. Ca urmare, în România s-a realizat un sistem unitar de conducere a țării de către popor, o democrație politică, economică și socială de tip nou, în climatul căreia inițiativa, experiența și capacitatea creatoare a tuturor oamenilor muncii își află cadrul optim de manifestare în înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Una din marile cuceriri ale construcției socialiste din patria noastră, rod al politicii juste desfășurate de partidul și statul nostru, este rezolvarea justă, în spiritul concepției revoluționare, materialist-dialectice și istorice, a problemei naționale, asigurarea unor condiții egale de muncă și viață pentru toți cetățenii patriei. Această politică își găsește expresie în ritmul înalt de dezvoltare economico-socială a tuturor județelor. Odată cu aceasta au fost asigurate dezvoltarea și perfecționarea învățământului și lărgirea bazei materiale a activității cultural-artistice în limbile oamenilor muncii de altă origine etnică din țara noastră.

În prezent, poporul român se află într-o nouă etapă istorică a dezvoltării sale. *Programul Partidului Comunist Român* a trasat ca obiectiv fundamental al dezvoltării țării făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea țării spre comunism. În spiritul orientărilor cuprinse în acest program, Congresul al XII-lea al partidului a stabilit ca obiectiv fundamental pentru perioada 1981—1985 trecerea României de la stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare la stadiul de țară socialistă mediu dezvoltată. Totodată, Congresul a pus în fața organelor de partid și de stat, a întregului popor sarcina realizării în această etapă a unei noi calități a muncii și vieții în toate sectoarele de activitate.

Mărețele realizări obținute de România în edificarea noii societăți, ca și claritatea și realismul cu care au fost fixate obiectivele evoluției ulterioare ale țării demonstrează cu putere justetea politicii științifice a Partidului Comunist Român, evidențiază pregnant că partidul își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de a conduce poporul nostru pe calea socialismului și comunismului, pe calea unei vieți demne, liberă și fericită.

La cel de-al XII-lea Congres al Partidului, în rezoluția adoptată s-a subliniat pe larg necesitatea întăririi statului socialist, al creșterii rolului și atribuțiilor sale pentru înfăptuirea politicii interne și externe stabilite de partid, pornindu-se de la faptul că, pentru îndeplinirea în cele mai bune condițiuni a programului de edificare a socialismului și comunismului în România, poporul nostru — ca, dealtfel, toate popoarele — are nevoie, în mod vital, de liniște și pace. Congresul a pus, în continuare, în centrul politicii externe a partidului și statului nostru lupta neabătută împotriva oricăror pregătiri de război, împotriva cursei înarmărilor, pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii de astăzi pe cale pașnică, prin tratative, pentru accentuarea cursului destinderii și instaurarea unei reale securități internaționale și a unei păci trainice în lume. Fiind un detașament activ al luptei pentru socialism, pentru pace și colaborare între toate națiunile lumii, România pune la baza politicii sale externe principiile respectului suveranității și independenței naționale, deplinei egalități în drepturi, ale independenței și suveranității naționale, neamestecului în

treburile interne, avantajului reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forță în relațiile internaționale, soluționarea problemelor litigioase pe cale pașnică. Statul român situează în centrul politicii sale externe dezvoltarea și întărirea relațiilor de prietenie, colaborare multilaterală și alianță cu toate țările socialiste, extinderea și intensificarea relațiilor cu țările în curs de dezvoltare și promovarea relațiilor de colaborare și cooperare politică, economică, tehnico-științifică și culturală cu toate țările lumii indiferent de regimul lor social.

Vizitele de prietenie, devenite tradiționale, întreprinse de președintele Republicii Socialiste România în diferite state ale lumii, dialogurile constructive pe care le-a avut cu reprezentanții cei mai autorizați din țările vizitate, acordurile încheiate sînt contribuții de importanță covârșitoare la întărirea prieteniei și adîncirea colaborării multilaterale dintre România și statele respective, în interesul progresului operei de construcție socialistă, al cauzei generale a progresului și păcii în lume. Ele sînt, totodată, dovezi grăitoare ale înaltei stime și aprecieri de care se bucură statul român și președintele Republicii pentru politica desfășurată cu consecvență pe plan extern, politică pusă în slujba îndeplinirii aspirațiilor de colaborare și pace, de independență și progres ale întregii umanități.

Din cele prezentate mai sus se desprinde convingător faptul că statul la români are o vechime de peste două mii de ani. În aceste două milenii, statul românilor a trecut prin diferite stadii de dezvoltare așa cum a evoluat și societatea românească, de la statul dacilor lui Burebista, la principatele românești Transilvania, Moldova și Țara Românească, la statul modern capitalist și, apoi, la statul socialist corespunzător societății socialiste multilateral dezvoltate. În cele două milenii, statul la romani a cunoscut, în evoluția sa, diferite sinuozități, cu perioade de înflorire și cu perioade de restrîngere a activității sale sau chiar desființare a lui pe timpul ocupației romane. Însă și în aceste perioade au existat forme ale puterii politice, prin care poporul român a realizat relații în interior între forțele sociale și în exterior cu alte popoare, a organizat apărarea gliei străbune și dezvoltarea materială și spirituală. Pornind de la asemenea considerente se poate spune că statul la români a avut o permanență și o continuitate de-a lungul a peste 2 000 de ani.

Unitatea și continuitatea statală la români, de-a lungul a peste două milenii, constituie un fapt incontestabil și a fost tot timpul un factor de progres și de atestare incontestabilă a drepturilor istorice ale românilor asupra vetrei străbune dacice.

DIN ISTORIA RELAȚIILOR ROMÂNNO-OTOMANE — „CAPITULAȚIILE”

MIHAI MAXIM

Pină nu demult, una dintre cele mai controversate probleme ale istoriografiei noastre a fost cea referitoare la „capitulații”, cum au fost denumite actele scrise încheiate între Țările Române și Imperiul otoman, care reglementau raporturile dintre cele două părți, garantînd existența autonomă neîntreruptă a statelor românești. Unii istorici, cum au fost N. Iorga¹, C. Giurescu², I. Minea³, P. P. Panaitescu⁴ au respins ideea existenței „capitulațiilor”; cei mai mulți însă — N. Beldiceanu⁵, A. Decei⁶, Șt. Ștefănescu⁷, M. Guboglu⁸, I. Matei⁹, M. A. Meh-

¹ N. Iorga, *Mihai Cantacuzino banul. Genealogia Cantacuzinilor*, București, 1902, p. 63, nota 3; N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes*, vol. II, Gotha, 1905, p. 76—77.

² C. Giurescu, *Capitulațiile Moldovei cu Poarta otomană*, București, 1908.

³ Ilie Minea, *Principatele române și politica orientală a regelui Sigismund*, București, 1919, p. 247—273.

⁴ P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 284, n. 36.

⁵ N. Beldiceanu, *Problema tratatelor Moldovei cu Poarta în lumina cronicii lui Peșevi*, în „Balcania”, anul V, nr. 1 din 1942, p. 393—408.

⁶ A. Decei, *Tratatul de pace — Sulhname — încheiat între sultanul Mehmed II și Ștefan cel Mare în 1479*, în „Revista istorică română”, vol. XV (1945), fasc. IV, p. 465—494.

⁷ Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul” pînă la Mihai Viteazul*, București, 1970, p. 101—117; Ștefan Ștefănescu, *Considerații cu privire la natura relațiilor româno-turce și impactul lor asupra dezvoltării istorice a celor două popoare*, în „Memoriile secției de științe istorice a Academiei R.S.R.”, seria IV, tom. II, 1977 (București, 1979), p. 113—119.

⁸ M. Guboglu, *Le tribut payé par les Principautés Roumaines à la Porte jusqu'au début du XVIe siècle d'après les sources turques*, în „Revue des Études Islamiques” (Paris), année 1969/1, p. 69.

⁹ Ion Matei, *Quelques problèmes concernant le régime de la domination otomane dans les Pays Roumains (concernant particulièrement la Valachie)*, în „Revue des études sud-est européennes”, anul X, nr. 1 din 1972, p. 66—81; și anul XI, nr. 1 din 1973, p. 81—97.

met¹⁰, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru¹¹, T. Gemil¹², V. Veliman¹³, Șt. S. Gorovei¹⁴ ș.a. — s-au pronunțat în favoarea existenței unor astfel de acte oficiale scrise, emise de cancelaria Imperiului otoman.

În istoriografia turcă, pînă în prezent, nu s-au consacrat studii speciale acestei probleme, dar, tangențial, în cadrul unor considerații privind evoluția raporturilor româno-otomane în evul mediu, profesorii Tayyib Gökbilgin¹⁵ și Halil Inalcik¹⁶ au acceptat ca firească și sigură existența acestor documente.

Pe plan politic internațional, cea dintîi putere europeană, care a luat în considerare valoarea de fond a „capitulațiilor“, a fost Rusia, la cererea și sub patronajul căreia boieri români patrioți au prezentat la Congresul de pace de la Focșani din august 1772, texte de „capitulații“, doveditoare ale drepturilor autonome ale Țărilor Române față de Poartă. Deși aceste texte nu erau copii după originale, ci alcătuiți *ad-hoc*, în baza tradiției transmise de D. Cantemir și mai ales a practicii istorice de veacuri, totuși plenipotențiarul rus, contele Gr. Orlov, le-a acceptat ca atare la 24/30 august 1772. Fapt este că, grație autorității Rusiei victorioase în războiul din 1768—1774, tratatul de la Küçük Kaynarca (art. 16, pct. 10) din 1774 și, mai ales, convenția explicativă de la Istanbul din 1779 recunoșteau în mod expres vechile privilegii ale Principatelor „din vremile împăratului Sultan Mehmet“ (Mehmet al IV-lea — 1649—1687), care figurau și în redactarea din 1772 a „capitulațiilor“¹⁷.

Mai tîrziu, cu prilejul Conferinței de la Paris din 1858, care lua în dezbateri problema Unirii Moldovei și Munteniei, delegatul rus, contele

¹⁰ M. A. Mehmet, *Din raporturile Moldovei cu Imperiul otoman în a doua jumătate a veacului al XV-lea*, în „Studii. Revistă de istorie“, anul XII, nr. 5 din 1960, p. 166 și urm.; M. A. Mehmet, *Istoria turcilor*, București, 1976, p. 128—129.

¹¹ M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, *Rolul hatîșerîfurilor de privilegii în limitarea obligațiilor către Poartă (1774—1802)*, în „Studii. Revistă de istorie“, anul XI, nr. 6 din 1958, p. 101—121.

¹² T. Gemil, *Considérations sur les rapports politiques roumano-ottomans au XVIIe siècle*, în „Revue Roumaine d'Histoire“, anul XV, nr. 4 din 1976, p. 655—667.

¹³ V. Veliman, *Raport de activitate în arhivele Turciei*, în „Revista Arhivelor“, nr. 4 din 1976, p. 449.

¹⁴ Șt. S. Gorovei, *Moldova în „Casa Păcii“*. Pe marginea izvoarelor privind primul secol de relații moldo-otomane, în „Anuarul Institutului de arheologie și istorie „A. D. Xenopol“ (Iași), anul XVII, 1980, p. 635—667.

¹⁵ Tayyib Gökbilgin, *La structure des relations turco-roumaines et des raisons de certains Hüküms, Fermans, Berats et des Ordres des Sultans adressés aux Princes de la Moldavie et de la Valachie aux XVI et XVII siècles*, în „Belleten“ (Ankara), anul XLII, nr. 168 din 1978, p. 761—764.

¹⁶ În intervenția făcută la cel de-al VII-lea Congres turc de istorie (Ankara, septembrie 1970), pe marginea comunicării lui Const. C. Giurescu, *Sur les Relations entre le Peuple Roumain et l'Empire Ottoman (VII. Turk Tarih Kongresi. Bildiriler*, II, Ankara, 1973, p. 590—596).

¹⁷ I. Vintu, G. G. Florescu, *Unirea Principatelor în lumina actelor fundamentale și constituționale*, București, 1965, p. 40—46.

P. Kiselev, într-un memoriu înaintat Conferinței, propunea ca documentul final să prevadă recunoașterea dreptului celor două state românești de a încheia în mod independent tratate internaționale și de a nu fi incluse în convențiile comerciale ale Porții, fără acordul lor prealabil, articol iarăși existent în „capitulațiile” din 1772¹⁸.

Cît privește Sublima Poartă, printr-o serie de acte emise după Küçük Kaynarca în anii 1774, 1802, 1804, 1819, 1827 și 1834¹⁹, aceasta a reconfirmat, separat, vechile drepturi autonome ale Principatelor, incluse în textele menționate, iar la Conferința de la Paris din 1858, deși delegatul otoman, Fuad Pașa, a declarat, la 10 august 1858, că guvernul său nu recunoaște autenticitatea textelor respective²⁰ (de fapt, nici boierii români nu avuseseră această pretenție), totuși, prin semnarea Convenției, care recunoștea vechile „privilegii și imunități” ale Principatelor, „în temeiul capitulațiilor emise de sultanii Baiazid I, Mahomed II și Soliman II (de fapt, Süleyman I — *n.n.*), care constituie autonomia Principatelor”²¹, Poarta recunoștea implicit valabilitatea de fond a numitelor „tractaturi” din 1772 (cărora li s-a adăugat încă unul, de aceeași manieră, publicat în 1839 de Felix Colson)²². Or, fondul acestor „capitulații” consta, cum preciza chiar textul Convenției internaționale, în afirmarea dreptului la existență autonomă a statelor românești, ca entitate separată de Imperiul otoman, cu propriul lor teritoriu, cu administrația, instituțiile, legile, limba, biserica lor etc., așa cum rezultă, de altfel, chiar din recunoașterile oficiale ale otomanilor din secolele XVI—XVII²³.

¹⁸ *Ibidem*, p. 136, nota 2.

¹⁹ Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturdza, *Acte și documente relative la istoria renascerii României* (În continuare : *Acte și documente*), vol. I, București, 1888, p. 141, 252—253, 288—292 ; M. Guboglu, *Dva ukaza i „svjasčennyi reskript” (1802 g.), svjasannyje e turetzko-russko-rumynskimi otnošenjami, în Vostočnye Istočniki po istorii narodov Jugo-Vostočnoj i Tzentralnoj Evropy (Fontes orientales ad historiam populorum Europae meridie — orientalis atque Centralis pertinentes)*, II, Moscova, 1970, p. 238, 274 ; *Documente străine despre români*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1979, p. 146—159 (traducere : T. Gemil).

²⁰ G. G. Florescu, *L'aspect juridique des khatt-i chérifs. Contributions à l'étude des relations de l'Empire ottoman avec les Principautés Roumaines*, în „*Studia et Acta Orientalia*”, I, Bucarest, 1958, p. 123.

²¹ *Acte și documente*, vol. VII, p. 291—292 (protocolul nr. 15 al ședinței din 10 august 1858) și p. 307 (art. 2 al Convenției semnate la 19 august 1858 între reprezentanții celor 7 puteri) ; vezi și I. Vintu, G. G. Florescu, *op. cit.*, p. 134—141.

²² Felix Colson, *De l'Etat présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de la Valachie*, Paris, 1839, p. 323. Colson, care publicase mai întâi tratatul în „*Le National*”, întreținea relații strînse cu I. Cîmpineanu și cu tinerii români aflați în capitala Franței (Șt. Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul” la Mihai Viteazul*, p. 111).

²³ Mihai Maxim, *L'autonomie de la Moldavie et de la Valachie dans les actes officiels de la Porte de la seconde moitié du XVIe siècle*, în „*Revue des études sud-est européennes*”, anul XVI, nr. 2 din 1977, p. 207—232 ; Mihai Maxim, *Autonomia Principatelor față de Poarta Otomană (sec. XVI—XVII)*, în „*Contemporanul*”, nr. 45 (1926) din 8 noiembrie 1981, p. 8—10.

În raporturile externe, Înalta Poartă a recunoscut această realitate încă în cursul tratativelor de pace de la Karlowitz (1699), când a răspuns polonilor, care solicitau pentru ei cedarea Moldovei : „că țara Moldovei nu pot să o dea să le fie lor podană (supusă — *n.n.*), că este volnică (liberă — *n.n.*), că Turcilor este închinată, nu este luată cu sabia“, după cum scria în *Letopisețul* său Ion Neculce²⁴, contemporan cu aceste evenimente.

Demn de semnalat este faptul că Marx cunoștea această replică (de fapt recunoaștere) otomană, când comenta încălcările ulterioare ale acestui statut al Moldovei de către Poartă : „Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparținea (este vorba de Basarabia, în 1812 — *n.n.*), pentru că Poarta otomană n-a fost niciodată suverană asupra țărilor române. Poarta însăși recunoscuse acest lucru, când, la Karlowitz, presată de poloni să le cedeze Moldo-Valahia, ea răspunse că nu are dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulațiile nu-i confereau decît un drept de suzeranitate“²⁵.

În fine, cum am văzut, chiar „concertul european“, format din cele 7 puteri garante, semnatare ale Tratatului de la Paris, din 30 martie 1856, a recunoscut, prin art. 2, alineatul 1 al Convenției din 1858, „privilegiile și imunitățile“ Principatelor față de Poartă „în temeiul capitulațiilor“, adică al actelor din 1391—1392 și 1460, pentru Țara Românească și 1511 sau 1513, 1529 și 1634, pentru Moldova, în variantele redacționale din 1772 și 1839. Așadar, *Conferința europeană, interesată în primul rînd de fondul problemei și nu de forma ei* (data și forma exactă ale vechilor „capitulații“), a reținut ca valabile, în esența lor, textele din 1772 și 1839, devenite, în acest mod, prin rîvna propagandistică și diplomatică a mai multor generații de patrioți români, acte de drept internațional, servind ca bază de discuții pentru reglementarea statutului politico-juridic al Principatelor²⁶.

Care erau însă actele originale, inițiale ? Ce se întîmplase cu ele ? Că asemenea acte autentice au existat rezultă limpede din chiar faptul că marile puteri, inclusiv Poarta, n-ar fi recunoscut valabilitatea de fond a textelor din 1772 și 1839, dacă ele n-ar fi avut la bază „un fond istoric, real, cert“, cum a demonstrat prof. Ștefan Ștefănescu²⁷, fond real pe care nu-l

²⁴ *Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaș Luca. Manuscrisul «Mihail»*, ediție de Zamfir Mihail și Paul Mihail. Cuvînt înainte de Ștefan Ștefănescu, București, 1980, p. 73.

²⁵ Karl Marx, *Însemnări despre români* (Manuscrite inedite), publicate de A. Oțetea și S. Schwann, București, 1964, p. 106.

²⁶ N. Copoiu, „Capitulațiile“ — *tratate fundamentale privind istoria suveranității de stat a țărilor române*, în „Magazin istoric“, anul IX, nr. 3(96) din martie 1975, p. 33—37 ; Ion Popescu-Puțuri, *Din trecutul de luptă al poporului român pentru apărarea suveranității și independenței patriei*, în „Anale de istorie“, anul XXII, nr. 1 din 1976, p. 16—38 ; Mircea Mușat, *Considerații privind urmările dominației și ingerințelor străine asupra evoluției istorice a poporului român*, în „Anale de istorie“, anul XXVII, nr. 2 din 1981, p. 82—83.

²⁷ Șt. Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul“ la Mihai Viteazul*, p. 117.

negaseră dealtfel nici istoricii, care nu credeau în existența unor „anumite acte de siguranță, tractate sau hațișerifuri, care să-i fixeze (Moldovei — *n.n.*) îndatoririle și să-i garanteze drepturile“, cum scria, la 1908, C. Giurescu²⁸. Pe de altă parte, recente cercetări turcologice au demonstrat, în temeiul descoperirilor din arhivele turcești, că la originea textelor susmenționate au stat și acte autentice, oficiale, mai vechi²⁹. În fine, D. Cantemir pomenește, în mai multe rânduri, de vechi „tocmeli cu Poarta“, de „diplome“ și „hrisoave împărătești“, care s-ar fi păstrat odinioară „în arhivele publice ale Moldovei“ (*in scrinis publicis Moldaviae*), dar care ar fi fost arse din ordinul lui Sobieski la 1686, sub pretextul distrugerii în acest mod a legăturilor de dependență ale Moldovei față de Poartă³⁰. Dacă informația lui Cantemir este riguros exactă, înseamnă atunci că, la 1686, au dispărut toate textele originale ale vechilor „capitulații“ ale Moldovei? Dar unde sînt în acest caz cele ale Țării Românești? Dar cele ale Transilvaniei din perioada de 150 de ani a suzeranității otomane (1541—1699)?

Pentru a putea răspunde la aceste întrebări e necesar mai întîi să precizăm o chestiune de metodă în cercetarea noastră; înainte de a porni în căutarea vechilor „capitulații“, trebuie anume să lămurim mai întîi ce erau, cum arătau și ce funcție îndeplineau aceste acte în diplomatica turco-osmană, în dreptul islamic al popoarelor, în relațiile internaționale din evul mediu, întrucît emitentul acestor documente era statul musulman al otomanilor din perioada medievală. Cu alte cuvinte, înainte de a porni la drum, trebuie mai întîi să știm ce anume căutăm, pentru a nu porni pe căi greșite și a căuta zadarnic acte cu caracter modern, bilateral, ce nu puteau exista în practica relațiilor internaționale, a cancelariilor medievale.

Ca formă, „capitulațiile“ (de la lat. *capitula*-articole) nu erau acte bilaterale, „tratate“, în sensul modern și european al termenului, ci diplome, acte sau cărți de privilegii acordate în mod unilateral de suveranii otomani (musulmani în genere) unor persoane, comunități sau state nemusulmane, garantîndu-le anumite drepturi și privilegii³¹. În vechea

²⁸ C. Giurescu, *op. cit.*, p. 58.

²⁹ Mihai Maxim, *L'autonomie de la Moldavie et de la Valachie*, p. 228.

³⁰ D. Cantemir, *Istoria Imperiului Otoman. Creșterea și căderea lui*, trad. rom. I. Hodoșiu, vol. I, București, 1876, p. 275, nota 40; D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, 1975, p. 74, 85 ș.a.

³¹ H. Inalcik, *Imtiyazat (Privilegii). II. The Ottoman Empire*, p. 1179—1189; M. Sertoglu, art. *Ahidname*, în *Resimli Osmanli Tarihi Ansiklopedisi (Enciclopedia ilustrată a istoriei otomane)*, Istanbul, 1958, p. 8; T. Gökbilgin, *Venedik Doju ve Leh Kralına verilen bir Kisim ahitnamelerin sekli ve muhteva bakımından taşıdiklari önem ve tarihî gerçekleri (Însemnătatea și realitățile istorice pe care le prezintă o parte din ahidname-le acordate dogelui Veneției și regelui Poloniei din punct de vedere al formei și conținutului)*, în vol. VII. *Türk Tarih Kongresi*, Ankara, 25—29 Eylül 1970. *Kongreye Sunulan Bildiriler (Al VII-lea Congres turc de istorie. Ankara, 25—29 septembrie 1970 (comunicările prezentate la Congres), vol. II, Ankara, 1973, p. 473—483. Dealtfel, caracterul unilateral și provizoriu al „capitulațiilor“ otomane a fost subliniat încă din secolul trecut de Karl Marx, care scria că „acestea sînt niște diplome imperiale, niște acte de privilegii, care sînt acordate de Poartă*

concepție despre dreptul popoarelor nu era recunoscută, ca astăzi, egalitatea popoarelor și a statelor, ci superioritatea unuia asupra altuia, a unei lumi asupra alteia, pornindu-se de la o pretinsă superioritate a unei religii, care reglementa aceste raporturi, asupra alteia. De aceea, așa cum lumea creștină medievală năzuia către un stat creștin universal (*Respublica Christiana*), tot astfel lumea islamică viza, printr-un permanent „război sfânt” — *djihad* (turc. *gazza*), purtat cu sabia, cu cuvântul și cu inima, interpretat ca *bellum justum* —, realizarea unei dominații universale a Islamului, a unui *Imperium mundi* mahomedan³². De aici, pretenția de superioritate exclusivă a suveranilor musulmani față de cei creștini (și invers !) și, în speță, megalomania padișahilor otomani, care se sprijineau, în plus, pe temeiuri militare și economice solide. Împărații otomani, care se autointitulau, totodată, moștenitori ai însemnelor imperiale romano-bizantine, se considerau deci fără egal în lumea medievală (recunoșteau uneori această egalitate doar regilor Franței) și, formal, nu tratau cu principii creștini, ci le „acordau” acestora, „în nemărginita lor generozitate”, unele privilegii și drepturi. Acestea puteau fi : „dreptul” de a fi lăsați în pace de către războinicii musulmani, în schimbul unei obligații financiare-tributul, cum erau, bunăoară, actele de reglementare a păcii ; „dreptul” de a face comerț în teritoriile Islamului, în regim de extrateritorialitate, cum erau „capitulațiile” acordate statelor occidentale după 1569³³ ; „privilegiul” de a-și păstra existența statală autonomă, cum erau actele acordate statelor vasale (Raguza, Țările Române). Faptul nu are în sine nimic surprinzător pentru evul mediu. Suveranii creștini procedau la fel, în raporturile dintre ei, potrivit practicii relațiilor feudo-vasalice, „tratatele” dintre ei fiind, ca formă, tot diplome acordate de cel mai puternic (suzeran) către cel mai slab (vasal).

Cît privește *denumirea oficială*, asemenea acte se puteau numi, expres *ahdname*, în pronunție turcă modernă : *ahidname* („legă-

unor state europene și care permit supușilor acestora să intre nestingheriți în țările mahomedane, să-și vadă în liniște de afacerile lor și să officieze serviciul divin potrivit cultului lor. Ele se deosebesc de tratate printr-o caracteristică esențială și anume prin aceea că nu sînt niște acte bazate pe reciprocitate, nu sînt discutate împreună de părțile interesate și nu sînt acceptate pe bază de avantaje și concesi reciproc. Dimpotrivă, capitulațiile sînt niște concesi unilaterale din partea guvernului care le acordă și, în consecință, pot fi anulate de el oricînd găsește de cuviință. Și, într-adevăr, Poarta a anulat, în repetate rînduri, privilegiile acordate de ea unor state, extinzîndu-le asupra altora sau le-a anulat cu desăvîrșire, refuzînd să le mai respecte. Acest caracter nesigur al capitulațiilor le-a transformat într-o veșnică sursă de dispută, de plîngeri din partea ambasadorilor și a dus la nesfîrșite schimbări de note contradictorii și de firme reînnoite la începutul fiecărei domnii” (K. Marx și F. Engels, *Opere*, vol. 10, Editura politică, București, 1961, p. 180—181).

³² M. Khadduri, *War and Peace in the law of Islam*, Richmond, Virginia (U.S.A.), 1955, p. 55—73.

³³ H. Inalcik, *Imtiyazat*, p. 1183 („capitulația” negociată de J. de la Forest pentru Franța în 1535 n-a fost ratificată de sultan, rămînînd literă moartă, mai ales în urma executării marelui vizir Ibrahim Pașa, care purtase discuțiile cu ambasadorul francez).

mînt“, „angajament“, „obligație“, „carte de jurămînt“), dar și *nišan-i humayun* („semn împărătesc“), sau *berat* („diplomă“, „act de numire în funcție“), după cum a indicat cu claritate prof. Halil Inalcik, „decanul“ actual al studiilor otomane. Aceste acte se deosebesc însă de beratele și firmele obișnuite prin aceea că, de regulă, conțin formula : „să fii prieten prietenilor și dușman dușmanilor“ („*dosta dost va dūşmana dūşman olub*“), formulă folosită încă de romani, precum și de principii creștini în evul mediu. Prof. Inalcik a arătat, de asemenea, că adaosuri de articole suplimentare la „capitulații“, în principiu acte cu caracter internațional, se făceau prin *hâtîşerifuri*, acte cu caracter intern, care se includeau în „capitulațiile“ propriu-zise, sau că aceste „capitulații“ îmbrăcau pur și simplu forma *hâtîşerifurilor*. La 1634, de pildă, sultanul I-a recunoscut pe Comte de Césy, ca ambasador al regelui Franței, printr-un *hâtîşerif*, deși era vorba de o chestiune care privea ambele state, deci internațională³⁴. Totodată, Mithat Sertoğlu, care a fost vreme îndelungată director general al Arhivelor Președinției Consiliului de Miniștri (fosta arhivă a marilor viziri) din Istanbul, un excelent cunoscător al documentelor otomane, a făcut constatarea că numărul *hâtîşerifurilor* s-a înmulțit odată cu sultanatul lui Murad al III-lea (1574—1595)³⁵, ceea ce iarăși explică de ce de la mijlocul veacului XVI înainte trebuie să ne așteptăm mai puțin la depistarea unor *ahidname*-le pentru Țările Române.

Din cele spuse pînă acum rezultă concluzia că vechile „capitulații“ se puteau numi *ahidname* (de obicei), dar și *nišan-i humayun*, *berat* și *hatt-i şerif* („scriere ilustră“, adică avînd autograful sultanului însuși) și că se prezentau sub forma unor acte (diplome, cărți) de privilegii. Cercetările au arătat însă că, dincolo de pretenția musulmană, aceste acte erau în fapt emise de Poartă în urma unor negocieri cu „beneficiarii“³⁶ și că, din punct de vedere al conținutului, ele erau acte contractuale, exprimînd, potrivit practicii medievale, *drepturi și obligații reciproce*³⁷. De fapt, aici este esența problemei : indiferent de forma și denumirea lor, tocmai asemenea acte trebuie să căutăm noi, acte care să conțină drepturile și obligațiile Țărilor Române față de Poartă, să le garanteze acestora statutul juridic autonom față de Imperiul otoman. Or, asemenea acte au fost deja descoperite și publicate !

Din punct de vedere legal-religios, „capitulațiile“ se bazau pe prescripțiile general islamice privind raporturile comunității musulmane cu nemusulmanii, fixate în *Coran*, *Hadis* și *Sunna* (faptele și spusese lui Muhammad, consemnate de Tradiție), *idjma* și *kîyas* (culegeri și interpretări de drept musulman bazate pe analogie, elaborate de *fakihi*). Acestea constituie tot

³⁴ *Ibidem*, p. 1179—1180.

³⁵ M. Sertoğlu, *op. cit.*, p. 136.

³⁶ H. Inalcik, *Imtiyazat*, p. 1183 ; M. Khadduri, *op. cit.*, p. 204 ; vezi și Ion Matei, în *Istoria dreptului românesc*, vol. I, București, 1980, p. 463.

³⁷ M. Khadduri, *op. cit.*, p. 202—222.

atâtea surse ale dreptului otoman, la care se adaugă, ca o notă originală, de inspirație turco-mongolă, voința suveranului (*lex principis*, *örf-ü adet*), concretizată în emiterea de dispozițiuni legale (*töre, yasa, kanun*), izvorite din rațiunea de stat³⁸. De notat că, pentru a exista garanția respectării formale a acestor prevederi legale, era nevoie de avizul (*fetva*) „jurisconsultului” suprem otoman (*şeyh-ül Islam*), la fiecare acordare sau reînnoire de *ahd* (pact, legământ, diplomă, chartă). Or, aici trebuie făcută precizarea că sursele de drept amintite erau, prin însăși natura lor, contradictorii și, de aceea, suveranii otomani puteau recurge, în funcție de necesitățile momentului, la acel pasaj legal sau la acea interpretare care le convenea mai bine. Totodată, din prevederea că intervalele de pace nu trebuiau să depășească zece ani³⁹, rezultă că statutul beneficiarilor de *ahd* era provizoriu, oscilînd între *dar al-Islam* (*Casa Islamului*), incluzînd teritoriile islamice propriu-zise, și *dar al-harb* (*Casa războiului*), a dușmanilor Islamului. În practică, se recurgea la reînnoirea diplomelor de privilegii după fiecare revoltă a tributarilor și revenire a lor în „Casa păcii” (*dar al-ahd*), fie cu prilejul schimbărilor de suverani, titulari ai acestor acte contractuale, fie pur și simplu din rațiuni politico-militare și economico-financiare presante. Prin urmare, în asemenea momente trebuie să ne așteptăm mai ales a găsi „capitulații” acordate sau reînnoite românilor. Potrivit aceluiași prescripții islamice, aceste „cărți de jurământ” nu puteau fi încălcate de către emitentul musulman atîta vreme cît beneficiarii își respectau obligațiile asumate. Astfel, Mehmed II în „capitulația” dată lui Ștefan cel Mare, după toate probabilitățile în 1481, menționează : „Și Allah cel milostiv și binevoitor a zis : «Țineți-vă legământul ; sînt răspunzători cei care își încalcă legământul.»”⁴⁰. La rîndul său, Süleyman Magnificul amintea, la 1550, regelui Poloniei că „este în obiceiul împărăției Califatului nostru de a se respecta legămintele (*ahd*) vechi. Astfel, atîta timp cît nu se vor ivi din altă parte fapte care să dăuneze legământului, nu se va face nimic

³⁸ Halil Inalcik, *Osmanlı Hukukuna Giriş. Orif-Sultanî Hukuk ve Fatih' in Kanunlari (Introducere în dreptul otoman. Dreptul cutumiar al sultanilor și Kanun-urile lui Fatih)*, în „Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi” („Revista Facultății de științe politice a Universității din Ankara”), vol. XIII, nr. 2 din iunie 1958, p. 102—126.

³⁹ M. Khadduri, *op. cit.*, p. 54, 219. În teorie și „tratatele” încheiate sub jurământ puteau fi încălcate după cum o dictau interesele Islamului : „Tratatul și jurământul pot să constituie o piedică în calea acțiunii” (de deschidere a ostilităților împotriva ghiaurilor) ? — se făcea întrebarea într-o *fetva*, emisă de vestitul *şeyh-ül-Islam* Ebussuud Efendi la 1569. „Acest obstacol în nici un caz nu poate exista — a fost răspunsul. Căci un conducător al Islamului nu încheie niciodată o pace legitimă cu kâfirii ; ea nu este valabilă și justificată decît pentru timpul cît este profitabilă musulmanilor (subl. ns.) ; cînd acest avantaj încetează, trebuie să înceteze și pacea, cu prima ocazie favorabilă, căci stă scris : *Dar el-Islam Dar el-djihad* (Islamul înseamnă războiul sfînt) (*Journal de la bataille de Lépante, présenté et commenté par François Garnier*, Paris, 1956, p. 52). O recomandare identică în *Coran*, VIII, 60.

⁴⁰ *Documente turcești privind istoria României*, vol. I, 1455—1774 (Întocmit de Mustafa A. Mehmet), București, 1976 (În continuare ; *Documente turcești*, I), p. 6.

din partea Califatului nostru, care să fie împotriva convenției împărătești (*muahede-i hümayun*)“⁴¹.

În fapt, această prevedere legală, care pune în lumină caracterul contractual al „capitulațiilor“, a fost tot mai puțin respectată în perioada de decădere a Imperiului otoman, începută din anii 60—70 ai veacului XVI, când chiar autoritățile cele mai înalte ale statului, în frunte cu sultanul, marele vizir și muftiul (*şeyh-ül-Islam*), care aveau obligația de a respecta legalitatea în propria casă și în relațiile externe, au fost tot mai mult cuprinse de corupție, slăbiciune și incompetență. Totodată, declinul militar ireversibil, în special după asediul eșuat al Vienei din 1683, a lipsit statul otoman de capacitatea de a-și mai respecta obligațiile asumate, chiar atunci când propriile interese i-o impuneau, ca, de pildă, în fața avansului impetuos al Rusiei și Austriei spre Marea Neagră și Strimtori.

Primul document, care a fixat statutul beneficiarilor de *ahd*, al unui stat tributar față de comunitatea islamică, a fost actul acordat de însuși Muhammad în anul 632 e.n. miciei republici creștine a Nadjranului, din zona Yemenului, care avea să servească drept model și lege pentru reglementările ulterioare de acest gen, inclusiv pentru „capitulațiile“ otomane. O strălucitoare solie nadjraniană, primită de profet, a negociat intrarea sub protecția statului musulman și a căpătat în final un *ahd*.⁴² Documentul prevedea că, în schimbul unor obligații materiale și militare, republica creștină își răscumpăra pacea : „protecția (*dhimma*) lui Allah și garanția profetului Muhammad, trimisul lui Dumnezeu, se întind asupra Nadjranului și împrejurimilor sale, fie asupra bunurilor lor (ale nadjranienilor — *n.n.*), fie asupra familiilor lor, asupra lăcașurilor lor sfinte și asupra a tot ceea ce se află, cu mic, cu mare, în posesia lor. Nici un episcop nu va fi schimbat de la locul lui, nici un călugăr de la mănăstirea sa și nici un preot de la parohia sa. Nici o umilință nu va cădea asupra lor și nici sînge de răzbunare (pentru fapte) anterioare supunerii (nu va curge). Ei nu vor fi constrinși, nici supuși la dijme. Nici o turmă (musulmană) nu va călca pe pămînturile lor. Și dacă unul dintre ei își va reclama dreptul său, se va face dreptate în mod echitabil. Ei nu vor fi nici asupritori, dar nici asupriți. Și dacă cineva dintre ei va practica în viitor camăta (în relațiile cu musulmanii), el se va pune (astfel) în afara protecției mele. Nimeni dintre ei nu va fi făcut vinovat pentru greșeala altcuiva“⁴³.

⁴¹ *Ibidem*, p. 39 ; vezi și scrisoarea sultanului Süleyman Magnificul din 1564 privind pe împăratul romano-german (*Ibidem*, p. 63—64.)

⁴² M. Belin, *Fetoua relatif à la condition des Zimmis et particulièrement des chrétiens en pays musulmans, depuis l'établissement de l'islamisme, jusqu'au milieu du XVIII-e siècle de l'hégire (traduit de l'arabe)*, în „Journal Asiatique“, Quatrième série, tome XVIII (1851), p. 417—516 ; Du Chaurroy, *Législation musulmane sunnite, rite hanéfi*, Code civil, 6-er article (De l'aman), în „Journal Asiatique“, IV-ème série, tome XVIII (1851), p. 290—321 ; Armand Abel, *La djizya : tribut ou rançon ?*, în „Studia Islamica“, XXXII, Pars Altera, Paris, MCMLXX, p. 3—21 ; M. Khadduri, *op. cit.*, p. 175—202.

⁴³ Louis Gardet, *Connaître l'Islam*, Paris, 1958, p. 30—32.

Åşadar, o păstrare nealterată a entităţii statale, o garantare a neamestecului în treburile interne, o intangibilitate a teritoriului propriu supus autoconducerii.

Acest statut al tributarilor includea şi alte clauze, precum interdicţia de a nu exporta arme, catîri, cai şi alte „articole strategice“ (cereale, piei, cherestea etc.), care ar fi întărit pe duşmanii Islamului, de a vinde vin musulmanilor sau de a se căsători cu musulmance ⁴⁴.

Regimul de *ahd* avea să fie aplicat de Califatul arab şi în alte zone de frontieră, ca Transoxiana, Fergana, Armenia, Khairuan, Tunis şi Tanger, unde au fost păstrate statele locale, cu şefii şi forţele lor, ca *state-tampon* în zone de contact cu lumea nemusulmană, contra plăţii unui tribut şi a exercitării controlului militar prin garnizoane plasate în puncte strategice ⁴⁵.

Preluînd aceste practici şi prevederi arabo-islamice, otomanii sunniţi au adoptat ritul cel mai liberal — cel hanefit —, transmis lor în special prin intermediul Iranului (unde şiiismul va deveni doctrină oficială, de stat, abia în veacul al XVI-lea). Or, gîndirea teologică iraniană, mai ales aceea a lui Al. Ghazzali (1058—1111), care a „dominat Islamul sunnit din epoca otomană“ ⁴⁶, a venit cu interpretări mai nuanţate, mai tolerante faţă de perioada clasică în ce priveşte atitudinea faţă de nemusulmani ⁴⁷.

Otomanii au preluat, totodată, tradiţiile turco-mongole, foarte elastice, în materie de credinţă, în formaţiunile tûrice (turcomane) anterioare din Orientul Apropiat şi Mijlociu — imperiul selgiuchid, hanatul ilhanid, sultanatul mameluc, emiratele anatoliene, în care s-a practicat larg formula statelor tributare, constînd în păstrarea entităţii de stat a unor teritorii, în schimbul plăţii unui tribut şi al furnizării de arme şi detaşamente militare, principele din dinastia locală primind, ca simbol al delegării puterii, o căciulă împodobită cu pietre scumpe (*kûlah*), o cingătoare (*kemer*), o sabie şi un caftan scump de mătase (*hil'at*) ⁴⁸. Toate aceste elemente le vom regăsi ulterior şi în practica otomană.

Cele mai vechi *ahidname*-le otomane sînt, de fapt, privilegiile comerciale acordate statelor maritime italiene Veneţia şi Genova, în intervalul

⁴⁴ M. Khadduri, *op. cit.*, p. 196—198 ; M. Maxim, *L'autonomie de la Moldavie et de la Valachie*, p. 208.

⁴⁵ M. Chéïra, *Le statut des pays de l'ahd aux VII-er—VIII-er siècles*, în *I-er Congrès international des Orientalistes*, Paris, 23—31.VIII.1948, Paris, 1949, p. 276—277.

⁴⁶ H. Inalcik, *The Ottoman Empire. Classical Age 1300—1600*, New-York—Washington, 1973, p. 175.

⁴⁷ Hava Lazarus-Yafeh, *Studies in Al-Ghazzali*, Jerusalem, 1975, p. 473—475.

⁴⁸ V. A. Gordlevski, *Gossudarstvo Seldjukov Maloi Azii*, în : V. A. Gordlevski, *Izbrannyye Socineniya*, vol. I, Moscova, 1960, p. 174, 179—180 ; I. H. Uzuncarşili, *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal* (Introducere în organizarea de stat otomană), cu subtitlul semnificativ : *Büyük Selçukileri, Anadolu Selçukileri, İlhaniler, Karakoyunlu ve Akkoyunlularla Memlüklerdeki Devlet Teşkilâtına Bir Bakış* (O privire asupra organizării de stat la Marii Selgiuchizi, Selgiuchizii anatolieni, Beylikurile anatoliene, İlhanizi, Karakoyunlu, Akkoyunlu şi Mameluci), ediţia a 2-a, Ankara, 1970, p. 109—110, 131 ; Berthold Spuler, *Die Mongolen in Iran*, Berlin, 1968, p. 325—326 ; *The Cambridge History of Iran*, vol. 5 (*The Saljuq and Mongol Periods*), Edited by J. Boyle, Cambridge, 1968, p. 492—493, ş.a.

1352—1569⁴⁹. Tot aspectul comercial („clauza națiunii celei mai favorizate“, regim de extrateritorialitate pentru negustorii creștini, scutiri de vamă pentru aducerea de aur și argint în imperiu etc.) precumpănește și în „capitulațiile“ acordate Franței (1569, 1575, 1583, 1604, 1619 ș.a.), Angliei (1580, 1583, 1644, 1675 etc.), Olandei (1612), Spaniei (1616, 1783), Suediei (1737), Prusiei (1761), Rusiei (1784) și altor țări europene⁵⁰. Aceste documente vor deveni, după 1683, dar în special după 1838⁵¹, instrumentele cele mai eficace ale amestecului puterilor occidentale în treburile interne ale statului otoman în agonie, ale penetrației capitalului european în economia otomană, ale transformării Imperiului otoman într-o semicolonie a Occidentului industrializat. Desigur, nu cu aceste „capitulații“, trebuie să comparăm noi „capitulațiile“ acordate Țărilor Române, ci cu *ahidname*-le acordate statelor tributare (*haraçgüzar*), state-tampon în zone de contact cu lumea creștină, aflate în regim de *ahd*: în primul rând Ragusa (după 1430), dar și Polonia, care-și răscumpăra pacea plătind un tribut tătarilor din Crimeea, vasali ai Porții; Austria, care, între 1547 și 1606, a plătit haraci sultanului pentru teritoriile „cedate“ de acesta din Ungaria de nord, și, episodic, regatul maghiar, tributار între 1526 și 1540, împăratului otoman. Totuși, în vreme ce republica raguzană trebuia să-și apere cu tenacitate autonomia statală, Republica nobiliară a Poloniei și Imperiul habsburgic erau mari puteri, care-și disputau, alături de Imperiul otoman, supremația în zona noastră geografică. De aceea, „capitulațiile“ raguzanilor (1430, 1442, 1512, 1513 etc.)⁵², pe lângă obișnuita înșirare a obligațiilor financiare și a privilegiilor comerciale, privesc mai ales neamestecul otoman în treburile interne, în timp ce *ahidname*-le pentru Polonia (1525, 1533, 1553, 1565, 1568, 1598, 1634, 1672 ș.a.)⁵³ și Austria (1547, 1562, 1568, 1577 etc.)⁵⁴ conțin prevederi politice (inclusiv atitudinea față de Țările Române), clauze privitoare la regimul prizonierilor, negustorilor sau pricini de hotar.

⁴⁹ H. Inalcik, *Imtiyazat*, p. 1182—1183; Idem, *An outline of Ottoman-Venetian relations*, estratto dal volume: *Venezia centro di mediazione tra Oriente e Occidente (secoli XV—XVI). Aspetti e problemi*, vol. I, Firenze, MCMLXXVII, p. 83—90.

⁵⁰ Mihai Maxim, *Imperiul otoman în secolul al XVI-lea și prima jumătate a secolului al XVII-lea*, în *Istoria evului mediu* (coord.: R. Manolescu), vol. III, București, 1978, p. 342—343.

⁵¹ Fernand Braudel, *L'empire turc est-il une économie-monde?*, în *Mémorial Ömer Lütfi Barkan*, Paris, 1980, p. 49—50.

⁵² N. H. Biegan, *The Turco-Ragusan Relationship According To The Firmans of Murad III (1575—1595)*, Extant in the State Archives of Dubrovnik, The Hague-Paris, 1967, p. 42—59.

⁵³ Tayyib Gökbilgin, *Venedik Doğu ve Leh Kralına verilen bir Kisim ahitnamelerin*, p. 481, 483; Mihai Maxim, *Imperiul otoman*, p. 342—343; *Documente turcești*, vol. I, doc. 59, 76, 134, 146, 156, 159, 162, 170, 171, 183.

⁵⁴ *Documente turcești*, vol. I, doc. 68, 75; Hurmuzaki-Densușianu, *Documente*, II/5, p. 507, doc. CCXXXI etc.

⁵⁵ Mihai Maxim, *Haraciul moldovenesc în opera lui D. Cantemir*, în „Analele Universității București, Istorie. Drept“, anul XXII, 1974, p. 70—72.

În consecință, trebuie să ne așteptăm ca documentele de *ahd* („capitulațiile”) acordate românilor să prezinte similitudini mai ales cu „char-tele” raguzanilor, deși fiecare parte își păstrează totuși specificul propriu, datorită poziției specifice pe care Dubrovnikul și principatele noastre le aveau, din punct de vedere economic și politico-strategic, față de Poartă.

Putem, deci, acum să vedem concret care erau, cum arătau și cum au evoluat aceste „capitulații” ale românilor.

Se pot stabili mai multe etape în evoluția „capitulațiilor” otomane către Țările Române⁵⁵. Într-o *primă etapă*, aceste documente garantau românilor neagresiunea din partea otomană, în schimbul plății unui tribut, a cărui semnificație apare la D. Cantemir ca „răscumpărarea prin bani a suferințelor”, deci ca un preț al păcii, precum și al unor peșcheșuri protocolare.

Sînt *ahidname*-le clasice, care exprimă raporturi de „alianță inegală”⁵⁶ între Țările Române și Imperiul otoman, din perioada cea mai glorioasă a istoriei noastre medievale. Nu e vorba de raporturi de supunere, în ciuda pretenției otomane contrare, rezultată din concepția islamică și afișată în stilul bombastic și înflorat, tipic oriental, al documentelor cancelariei sultanilor.

Raporturile de alianță sînt cuprinse în formula „să fii prieten prietenilor și dușman dușmanilor”, comportînd o politică externă comună, dacă nu concertată, în orice caz care să nu lezeze interesele celuiilalt, dar mai ales obligații militare reciproce, concretizate în furnizarea de informații și detașamente militare la caz de nevoie.

Această etapă se întinde pentru Țara Românească din ultimii ani ai domniei lui Mircea cel Bătrîn (episodic și ceva mai înainte) pînă la înlocuirea lui Vlad Țepeș cu Radu cel Frumos pe tronul muntean în 1462, iar pentru Moldova de la 1455/1456 pînă către sfîrșitul domniei lui Ștefan cel Mare, deși cum observa cu justețe Șt. S. Gorovei⁵⁷, trecerea la etapa următoare, a „închinării”, își are antecedente în chiar perioada de care ne ocupăm (observație care se poate aplica, încă în mai mare măsură, și în cazul Munteniei).

Pentru Țara Românească din acea etapă nu avem mențiuni clare și sigure, ca pentru Moldova, cu privire la cele mai vechi acte scrise, care au reglementat raporturile cu Poarta, deși existența acestora rămîne în afară de orice îndoială, fiind în mod expres menționată de izvoarele otomane.

Tradiția, preluată în textele din 1772, consemnează o asemenea reglementare pentru anii 1391—1392 (1393), iar ultimele cercetări (Șt. Ștefănescu⁵⁸, I. Matei⁵⁹) nu exclud posibilitatea existenței unui *ahd* către

⁵⁵ I. Matei, în *Istoria dreptului românesc*, vol. I, p. 461, 467.

⁵⁷ Șt. S. Gorovei, *op. cit.*, p. 651—652.

⁵⁸ Șt. Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul” la Mihai Viteazul*, p. 116.

⁵⁹ Ion Matei, *Quelques problèmes concernant la régime de la domination ottomane*, I, p. 70.

1391 sau 1393. Rațiunea emiterii acestui act ar sta în acest caz în interesul lui Bayezid, preocupat atunci de cucerirea principatelor anatoliene, dar și de luarea în stăpânire a liniei Dunării, disputată și de regatul ungar, de a câștiga de partea sa ori măcar de a-i neutraliza pe munteni în această acțiune. La rîndul său, Mircea, care era supus unor puternice presiuni expansioniste ungare, va fi fost interesat să-și asigure, față de aceste amenințări, un nou sprijin în persoana lui Bayezid, pe lângă alianța cu regele polon, perfectată, prin intermediul domnului Moldovei, în 1389—1390. Această motivare apare și la istoriograful turc Ahmed Djevdet (sec. XIX), care însă plasează actul în „martie 795“ (1393) ⁶⁰.

Ne lipsesc însă mărturiile precise, detaliate despre „legămîntul“ menționat ⁶¹. Cronologia cronicilor otomane privind evenimentele de pînă la 1421 antedatează cu 1—2 și chiar 3 ani evenimentele reale, după cum a stabilit M. Guboglu ⁶². Nici documente de cancelarie n-avem la îndemînă. Acel *hatt-i humayun*, pe care l-ar fi dat Bayezid lui Mircea, din Nicopol, „în rebiülevvel 795“ (15.I—14.II.1393) * și despre care ne spune Kogălniceanu că l-ar fi găsit D. Fotino între hîrțile boierului „Kiceoreanu“ ⁶³, nu prezintă suficiente garanții de autenticitate : la acea dată Bayezid nu putea emite documentul din Nicopol din simplul motiv că nu se afla atunci acolo, ci în Anatolia ⁶⁴ ; el se aflase, în adevăr, în numita cetate, dar în anul precedent, cînd venise „ca fulgerul“ în ajutorul Nicopolului asediat de Sigismund de Luxemburg ⁶⁵. Pe de altă parte, mențiunea „piaștrilor roșii“, pentru plata haraciului, aruncă o nouă umbră de îndoială asupra autenticității textului, căci piastrul (*guruş*), monedă otomană mare de argint, avea să fie emisă abia după 1687.

Un document semioficial, conceput în veacul al XVI-lea în cercurile Palatului din Istanbul, *ad usum Delphini* ⁶⁶, consemnează vag că după

⁶⁰ *Tarih-i Cevdet (Istoria lui Cevdet)*, ediția a II-a, Istanbul, 1864, p. 282—283 ; vezi și D.A. Ihiev, *Materialy za istorijata ni pod turskoto robstvo. 2. Minuvaneto na Vlaško pod vărhovenstvoto na Turtzite pri Mirča-voevoda*, în *Izvestija na istoričeskoto drujestvo vâ Sofia*, kniga II, Sofia, 1906, p. 98—101.

⁶¹ *Cronici turcești privind Țările Române* (În continuare : *Cronici turcești*). *Extrase*, vol. I (sec. XV — mijlocul sec. XVII), volum întocmit de Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, București, 1966, p. 39, 49, 290, 330, 442. Conținutul „legămîntului“ (p. 32, 158, 304, 442) este asemănător în esență cu prevederile „tratatului“ prezentat de boierii români la 1772.

⁶² Mihail Guboglu, *Osmanlıların Romen Ulkeleriyle ilk devirdeki (1368—1456). İlişkileri Hakkında Bazı Belirtiler ve Tespitler (Unele informații și precizări privind prima etapă a relațiilor otomanilor cu Țările Române. 1368—1456)*, în IX. *Türk Tarih Kongresi*, 21—25 Eylül 1981 — Ankara. *Bildiri Özetleri (Al IX-lea Congres turc de istorie 21—25 sept. 1981 — Ankara, Rezumatele comunicărilor)*, Ankara, 1981, p. 71—72.

* Transformarea datelor Hegirei în datele erei noastre s-a făcut după M. Guboglu, *Tabele sincronice...*, București, 1955.

⁶³ M. Kogălniceanu, *Opere*, vol. II, *Scrieri istorice*, Text stabilit, studiu introductiv, note și comentarii de Alexandru Zub, București, 1976, p. 89. D. Fotino însuși afirmă că a reproduș textul după o copie pe care banul Ioan Văcărescu ar fi obținut-o de la Constantinopol (F.C. Nano, *Condica tratatelor și altor legăminte ale României, 1354—1937*, vol. I, București, 1938, p. 3).

⁶⁴ I.H. Danişmend, *Izhali Osmanlı Tarihi Kronolojisi (Cronologia explicativă a istoriei otomane)*, fasc. 1, Istanbul, 1971, p. 99—100.

⁶⁵ *Cronici turcești*, I, p. 291 (*Tarih-i Nişandji*) : I.H. Danişmend, *op. cit.*, p. 98.

⁶⁶ Aurel Decei, *Deux documents turcs concernant les expéditions des sultans Bayazid Ier et Murad II dans les Pays Roumains*, în „Revue Roumaine d'Histoire“, anul XIII, nr. 3 din 1974, p. 413.

bătălia „de o săptămână“, „de pe râul Argeș“, dintre voievodul Țării Românești, Mircea, și sultanul Bayezid, luptă terminată nedecis (o victorie a sultanului ar fi fost ridicată în slăvi și dată ca exemplu șehzadelor !), „în cele din urmă (Yıldırım) a făcut pace (*sulh*) cu voievodul Țării Românești“⁶⁷. Or, critica severă a izvoarelor (M. Guboglu⁶⁸, A. Decei⁶⁹) a stabilit că nu Mircea, ci rivalul său Vlad I, supranumit Uzurpatorul (1394—1397), a fost cel care a plătit primul haraci muntean către Poartă (probabil începînd cu anul financiar 1 aprilie 1394 — 1 aprilie 1395) și prin urmare el este acela cu care Bayezid a făcut *sulh* (echivalent cu *ahd*), după băta-lia „de la Rovine“ (10 octombrie 1394). Cu alte cuvinte, tot Vlad I este cel dintîi domn român despre care putem bănuî, cu mai mult temei, că a primit o „capitulație“ otomană, atribuită însă de cronicile otomane și de tradiția românească lui Mircea.

În adevăr, cele mai multe din cronicile otomane menționează că Mircea „s-a împăcat“ cu sultanul și a început să plătească tributul după băta-lia de la Argeș, dar aceasta este plasată sub anul Hegirei 793, adică 1391⁷⁰. Rezultă o diferență de 3 ani față de data reală, certă a băta-liei. Anului 1391—1392, sub care este datată „capitulația“ atribuită lui Mircea în varianta redacțională din 1772, îi corespunde exact anul Hegirei 794, care ar fi putut proveni direct sau indirect și din cronicile otomane. Or, adăugînd diferența de 3 ani, constatată mai sus, la anul 794, ajungem la anul Hegirei 797, adică 1394—1395. Este tocmai exercițiul financiar din care Vlad a început a plăti tributul. Trebuie să fie și data reală a „capitulației“ acordate lui Vlad. Confuzia de nume, între Vlad și Mircea, s-a putut crea, atît la noi, cît și la Istanbul, în mod oarecum firesc, datorită prestigiului extraordinar al lui Mircea, figură proeminentă a Sud-estului european la cumpăna veacurilor XIV-XV și cu deosebire în perioada lungului *interregnum* otoman din anii 1402—1412. Mircea a rămas, de asemenea, în conștiința posterității și ca adevăratul deschizător al noii orientări politice, de împăcare cu Poarta, care va face carieră în istoria românească. În această perspectivă, cei cîțiva ani de pace și de plată a haraciului sub Vlad nu reprezintă decît un moment episodic, anulat curînd de revenirea lui Mircea pe tronul muntean, de dificultățile anatoliene ale lui Bayezid și mai ales de dispariția „Fulgerului“ de pe scena istoriei după catastrofala înfrîngere din 1402.

Împăcarea lui Mircea cu noul sultan Mehmed I Celebi (1413—1421), urmată de plata regulată a haraciului, este unanim consemnată de izvoare⁷¹, dar plasarea ei în timp se lovește de dificultățile aceleiași crono-

⁶⁷ Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (Arhiva Muzeului Palatului Topkapı), Istanbul, nr. 6 374 (1) ; Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 4, c. 293 ; vezi și : A. Decei, *Deux documents turcs*, p. 401.

⁶⁸ M. Guboglu, *Le tribut payé par les Principautés Roumaines à la Porte jusqu'au début du XVIe siècle*, p. 60.

⁶⁹ A. Decei, *Istoria Imperiului otoman pînă la 1656*, București, 1978, p. 63—64.

⁷⁰ *Cronici turcești*, vol. I, p. 118, 304, 442.

⁷¹ *Ibidem*, vol. I, p. 32, 51, 161.

logii confuze. I s-a acordat (reînnoit) lui Mircea o „capitulație“ în 1415, fiind apoi reînnoită în 1417 ?⁷². Izvoarele sînt contradictorii. Este însă incontestabil că după expediția întreprinsă în Țara Românească în 1416—1417 (dată iarăși confuză), „sultanul Mehmed cel virtuos (...) a întărit legămîntul și înțelegerea“, după cum relatează Idris Bitlisi⁷³.

Legămînt (*ahd*) avea și Vlad Dracul (1436—1442, 1443—1447) de la Murad II (1421—1451), după cum consemnează același Idris Bitlisi, care-l învinuiește pe domn de „încălcarea legămîntului (*nahz-i ahd*)“⁷⁴, precum și de către Mehmed Neșri⁷⁵.

Nu avem indicii că Vlad Țepeș, venit la tron cu sprijinul lui Iancu de Hunedoara și văzut la Istanbul ca un „protejat“ al regelui Ungariei, ar fi primit o „capitulație“, fapt ce pare logic. Tradiția îi atribuie una la 1460⁷⁶, dar la acea dată domnul muntean se afla de un an în conflict cu Poarta. Credem că avem de-a face, în realitate, cu „capitulația“ acordată lui Radu cel Frumos după expediția lui Mehmed II în Țara Românească în 1462 și opțiunea definitivă a boierimii muntene, care-și salvase statul și pămînturile pentru suzeranitatea otomană*. Avem deci de-a face cu un fenomen asemănător celui din 1394. Acum tradiția i-a atribuit lui Țepeș „capitulația“, datorită marelui său prestigiu și, desigur, jertfelor sale în păstrarea țării. Faptul că în realitate Radu și nu Vlad a primit „capitulația“ este confirmat, bunăoară, de Ibn Kemal (m. 1535), care consemnează că Radu cel Frumos a fost mazilit „după ce a trecut vreme îndelungată de la legămînt (*ahd*)“, adică aproape un deceniu și jumătate⁷⁷.

Primul act, cu funcție de „capitulație“, pe care-l cunoaștem pentru Moldova, datează din 9 iunie 1456, fiind emis de către Mehmed II, cuceritorul Constantinopolului, din tabăra de la Yeni Derbend (Bulgaria)⁷⁸, cu numai 4—5 zile înainte de începerea asediului Belgradului⁷⁹. Este o „carte“

⁷² Șt. Ștefănescu, *Considerații cu privire la natura relațiilor româno-turce*, p. 114.

⁷³ *Cronici turcești*, vol. I, p. 161.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 165.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 118 (după Neșri, sultanul l-a „iertat“ pe domn, ceea ce sugerează aceeași încălcare prealabilă de către acesta a „legămîntului“).

⁷⁶ „Tratatul“, conținînd 9 articole, a fost tradus după textul publicat în 1806 de Tunusli și după textul lui Fotino din 1819. Acesta afirma că marele ban Ioan Văcărescu ar fi obținut și copia tratatului lui Mircea; trecînd prin Istanbul, ar fi izbutit „prin cheltuieli însemnate, a căpăta copia acestui tratat din condicele împărătești“ (Mitilineu, *op. cit.*, p. 18, n. 2).

* Aceeași opinie este împărtășită și de Șt. Ștefănescu (*Considerații cu privire la natura relațiilor româno-turce*, p. 114—115).

⁷⁷ *Cronici turcești*, vol. I, p. 206.

⁷⁸ Originalul la *Archiwum Głównie Akt Dawnych* (în continuare : A.G.A.D.), Varșovia, pachet 2, nr. 3; Arhivele statului București, Microfilme Polonia, rola 1, c. 119, 243; prima ediție : Fr. Kraelitz, *Osmanische Urkunden in türkischer Sprache aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, Wien, 1921, p. 44—46; ultima ed. : *Documente turcești*, vol. I, p. 2.

⁷⁹ I. H. Danișmend, *op. cit.*, fasc. 3, p. 279.

împărătească (*biti*), prin care sultanul făcea cunoscut că „a făcut pace“ cu voievodul Moldovei, „înlăturînd duşmănia“ dintre ei, şi, în consecinţă, garanta solemn negustorilor din Cetatea Albă că puteau veni în deplină siguranţă la Adrianopol (*Edirne*), Bursa şi Istanbul. Din menţionarea împăcării (*barışıklık*), cu alte cuvinte a faptului că Moldova se afla acum în „Casa păcii“ (*dar al-ahd*), decurgea automat nu numai justificarea garanţării securităţii negustorilor din Cetatea Albă în teritoriile otomane, dar şi acordarea unui regim vamal preferenţial (sensibil redus faţă de cel aplicat „duşmanilor Islamului“), în calitatea lor de supuşi ai unui stat tributار (*haraçgüzar*), întrucît Moldova acceptase, încă din 1455, şi probabil achitase deja primul său haraci, prin logofătul Mihul⁸⁰.

Aşadar, o „capitulaţie“ comercială asemănătoare acelor acordate republicilor comerciale italiene.

Emiterea unui asemenea act pentru negustorii din Cetatea Albă se înscria în politica dusă de Mehmed II după 1453 de atragere a negustorilor străini în comerţul cu marile oraşe otomane şi în special cu Istanbulul, a cărui populaţie scăzuse, după unele aprecieri, cu peste 50%, ca urmare a asediului său şi apoi a cuceririi. Astfel, îndată după cucerire, s-a dat un *ahd* coloniei genoveze din Galata (Pera) chiar la 1453, iar la 1454 s-a acordat Veneţiei o „capitulaţie“ extrem de avantajoasă, care stabilea pentru negustorii Serenissimei Republici o taxă vamală de numai 2% *ad valorem*, faţă de 10% cît trebuiau să plătească veneţienii în teritoriile controlate de mameluci⁸¹. De asemenea, din primăvara anului 1455, şi Caffa genoveză, care acceptase plata haraciului către Poartă, putea să beneficieze de acelaşi regim vamal preferenţial ca şi tributarii. Cum am văzut deja, în 1456 a urmat, în acest cadru, Cetatea Albă, marele port-cetate al Moldovei, atît de important pentru negoţul acestui stat, dar şi pentru cel al Poloniei, al Imperiului otoman şi al întregului bazin al Mării Negre. În fine, „capitulaţii“ asemănătoare avea să mai primească Veneţia şi în anii 1479, 1482, 1513 (cînd se preciza că veneţienii puteau veni liber, cu corăbiile lor, la Istanbul, Galata, Trabzon şi Caffa), 1517, 1521 etc.⁸².

A fost însă suficientă moldovenilor această „capitulaţie“ comercială? Iată o întrebare pe care n-o putem ocoli. Potrivit dreptului islamic, acordarea „iertării“ (*aman*), care echivala cu pacea (*ahd-u aman*), putea fi făcută şi oral, prin semne sau prin delegaţie⁸³; totuşi nu putem admite că logofătul Mihul, care „negociase“ această pace, se va fi întors acasă cu simple garanţii verbale. Scrisoarea din 9 iunie 1456 făcea, e adevărat, cunoscută pacea, dar nu conţinea şi jurămîntul (*ahd*), angajamentul sulta-

⁸⁰ Şt. S. Gorovei, *Moldova în „Casa Păcii“*, p. 632—639.

⁸¹ H. Inalcik, *On outline of Ottoman Venetian Relations*, p. 87.

⁸² T. Gökbilgin, *Venedik Doğu ve leh kralına verilen bir kısım ahitnamelerin*, p. 478.

⁸³ Du Chaurroy, *Législation musulmane sunnite, rite hanéfi*, p. 304—314.

nului de a o respecta. Ea nu pomenește nimic nici de obligația financiară a Moldovei — tributul, preț al acestei păci. De vreme ce lipsesc tocmai aceste elemente de bază ale oricărei reglementări de pace, ca și formula „să fii prieten prietenilor și dușman dușmanilor“, tipică acestor „cărți de jurământ“, înseamnă că aceste elemente au fost cuprinse într-un act aparte, adică în adevăratul „tratat“ de pace (*ahidname*, *sulhname*).

Dar când a fost emis acest act fundamental, de fapt cea mai veche „capitulație“ globală, de pace a Moldovei? În mod sigur, în perioada anterioară emiterii „cărții“ din 9 iunie 1456, care făcea cunoscută pacea, dar după 4 octombrie 1455, când împăratul otoman scria lui Petru Vodă-Aron că nu va încheia pacea decât în termen de 3 luni (așadar pînă la 5 ianuarie 1456) nu-i va fi adus haraciul fixat ⁸⁴.

Această primă „capitulație“ a Moldovei, despre care nu avem dovezi documentare mai lămurite, s-a obținut după acordul prealabil al Poloniei suzerane ⁸⁵, care însă, preocupată în primul rînd de rezolvarea problemelor sale baltice (luptele cu teutonii etc.), căuta să ducă o politică de „neutralitate binevoitoare“ față de Poartă, refuzînd să se lase antrenată, de dragul Moldovei, într-un conflict militar cu otomanii. Aceștia, la rîndul lor, urmărind cu prioritate expansiunea spre Europa centrală, pe „calea imperială“ Constantinopol—Adrianopol—Sofia—Niș—Belgrad—Buda—Viena, ca și spre Orientul musulman, erau interesați să evite complicații pe flancul drept, care ar fi putut ridica împotriva lor Polonia. În consecință, s-a creat o convergență de interese osmano-polone în zona noastră geografică, în special în ce privește Moldova, care avea să constituie o constantă a contextului politic internațional vreme de aproape două veacuri. În acest cadru, posibilitățile de rezistență antiotomane ale Moldovei, cu sprijin polon, se vedeau astfel în mod obiectiv micșorate.

O „capitulație“ acordată de Mehmed II lui Ștefan cel Mare între 1476—1481, după toate probabilitățile în ianuarie-februarie 1481 ⁸⁶, era numită de către emitent, în textul documentului, *ahidname* („Și l-am învrednicit (pe domnitor) cu acest *ahidname*“) ⁸⁷. În fine, actul consemnează „reînnoirea legămîntului“ (*tecđid-i ahd*), ceea ce dovedește că a existat încă un

⁸⁴ Originalul la A.G.A.D. (Varșovia), pachet 1, nr. 1; ultima ediție în *Documente turcești*, vol. I, p. 1.

⁸⁵ Șerban Papacostea, *La Moldavie état tributaire de l'Empire ottoman au XVe siècle : le cadre international des rapports établis en 1455—1456*, în „Revue Roumaine d'Histoire“, anul XIII, nr. 3 din 1974, p. 454; Șt. S. Gorovei, *op. cit.*, p. 633; Leon Șimanschi, „*Inchinarea* de la Vaslui (5 iunie 1456)“, în „Anuar“ (Iași), XVIII, 1981, p. 613—638.

⁸⁶ M. Guboglu, *Le tribut payé par les Principautés Roumaines*, p. 69; M. M. Alexandrescu Dersca-Bulgaru, *L'origine des Khatt-i šerifs de privilège des Principautés Roumaines*, în „Nouvelles études d'histoire“, VI, 1, Bucarest, 1980, p. 255, n. 32; Șt. S. Gorovei, *op. cit.*, p. 641.

⁸⁷ Biblioteca Süleymaniye (Istanbul), fond Esad Efendi, mss. nr. 3 369, filele 47—49; Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 2, c. 204, 205; prima edit. și trad. rom.: A. Decei, în „Revista istorică română“, anul XV, fasc IV/1945, p. 465—494; ultima ed. și trad. rom.: (M. Mehmet), *Documente turcești*, vol. I, p. 5—7.

ahidname mai vechi al lui Ștefan, emis poate chiar cu prilejul recunoașterii în domnie⁸⁸.

Grație acestor „capitulații”, obiectivul fundamental al Moldovei era atins, prin obținerea garanției otomane de neagresiune și chiar a angajamentului de acordare a sprijinului la caz de nevoie : „Nici el (domnitorul), nici avutul său și nici țara sa — glăsuiește solemn *ahidname*-ul din 1481, dat de Mehmed II — nu vor fi atacate de mine, nici de sangeacbeii mei și nici de ceilalți supuși ai mei și atîta timp cît din partea lui se vor vedea fapte drepte, el se va bucura din partea mea de aceeași bunăvoință împăratească a mea și va fi ocrotit (...)”⁸⁹. Ultima prevedere era foarte prețioasă, cum s-a și văzut ulterior, căci tendințele expansioniste ale marilor puteri vecine nu încetau a fi îndreptate asupra Moldovei.

Compararea acestui act cu „capitulațiile” acordate în epocă Veneției (studiate în vremea din urmă de către prof. Tayyib Gökbilgin)⁹⁰, precum și cu *ahidname*-ul acordat de Bayezid II lui Matei Corvin în 1483⁹¹, dovedește, fără putință de tăgadă, că *avem de-a face cu un caz tipic de reinnoire de „capitulație”*.

Statutul Moldovei era completat de o „carte de hotărnicie” (*sînurname*), „încheiată” între Ștefan și noul sultan Bayezid II după cucerirea Chilie și Cetății Albe în 1484 și care garanta noile frontiere ale țării, act care la 1581 se mai păstra încă în cetatea Chilie⁹².

Din mai multe indicii documentare (*Menakib-i Bayezid Han*⁹³, *Cronicile anonime*⁹⁴, istoriile lui *Saadettin*⁹⁵ și *Peçevi*⁹⁶ etc.) rezultă cu claritate acordarea (reinnoirea) către Ștefan a unui nou *ahidname* de către Bayezid II, fie la 1486⁹⁷ (dată care ni se pare mai acceptabilă), fie la 1489⁹⁸. Indiferent de dată, un lucru e sigur : practica otomană cerea reinnoirea „capitulațiilor” la fiecare nouă schimbare de sultani (în cazul de față Bayezid II în locul lui Mehmed II, din mai 1481), precum și după stări conflictuale (ca cea din 1484—1486), care anulau vechile „legăminte”. Este

⁸⁸ Șt. S. Gorovei, *op. cit.*, p. 641.

⁸⁹ *Documente turcești*, vol. I, p. 6.

⁹⁰ T. Gökbilgin, *Venedik Doğu ve Leh Kralına verilen bin Kisim ahitnamelerin*, p. 474—479.

⁹¹ Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Istanbul, nr. 5861 ; Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 4, c. 312.

⁹² Başbakanlık Arşivi, Istanbul, *Mühimme Defteri (Condică a afacerilor importante)*, vol. 46, p. 69, doc. 134 din 10 șaban 898/9 septembrie 1581.

⁹³ *Cronici turcești*, vol. I, p. 137.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 187.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 329.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 478.

⁹⁷ N. Beldiceanu, *La Moldavie ottomane à la fin du XVe siècle et au début du XVIe siècle*, în „Revue des Études Islamiques” (Paris), année 1969/2, p. 244—245 (pentru 14 octombrie 1486); Șt. S. Gorovei, *op. cit.*, p. 643—645 (pentru octombrie 1486). După M. M. Alexandrescu Dersca-Bulgaru, reinnoirea *ahidname*-ului s-a făcut în 1487 (*L'origine des Khatt-i şerifs*, p. 255) ; după M.A. Mehmet (*Din raporturile Moldovei cu Imperiul otoman în a doua jumătate a veacului al XV-lea*, p. 176) „în anul 892 al hegirei /28 dec. 1486—16 dec. 1487/”.

⁹⁸ Șerban Papacostea, *De la Colomeea la Codrul Cosminului. Poziția internațională a Moldovei la sfîrșitul secolului al XV-lea*, în „Romanoslavica”, anul XVII, 1970, p. 535 ; Șerban Papacostea, *Politica externă a Moldovei în vremea lui Ștefan cel Mare, puncte de reper*, în „Revista de istorie”, tom. 28, nr. 1 din 1975, p. 27 ; Șerban Papacostea, *Stephen the Great, Prince of Moldavia 1457—1504*, Bucharest, 1981, p. 54 (după încheierea păcii osmano-polone din 1489). Amintim că, după tradiție, ar fi existat încă un tratat din 1497 (Mitilineu, *op. cit.*, p. 35—36, nr. 2).

iarăși de observat că în aceste momente grave pentru existența sa ca stat, Moldova a rămas din nou singură în fața primejdiei, căci, rînd pe rînd, Veneția (1482), Ungaria (1483), Polonia (1489) încheie pace cu Poarta. Dar remarcabila sa capacitate de rezistență, dovedită de eroicele lupte conduse de Ștefan cel Mare, și faptul că în acele momente Poarta era prinsă în Orient de conflictul cu mamelucii (1484—1491)⁹⁹, de la care suferise cîteva usturătoare înfrîngerii, și deci nu dorea complicații la frontiera sa de miază-noapte, au impus, ca o soluție necesară și rezonabilă, reînnoirea actelor de pace către Moldova, care-și salva și garanta astfel existența, ca stat-tampon între Imperiul otoman și lumea creștină. Referindu-se la ultimele lupte din 1485—1486 și la pacea încheiată, umanistul italian Bounaccorsi-Calimachi, care îndeplinise „în anii 1485—1486 și funcția de negociator între Polonia și Imperiul otoman în chestiunile legate de Moldova”¹⁰⁰, scria papei, la 1490, că, după ce provocaseră mari pierderi sultanului, în cele din urmă moldovenii lui Ștefan s-au închinat, dar „prin tratate, nu ca învinși, ci ca învingători”, cedînd „nu sub presiunea armelor, ci sub anumite condiții”¹⁰¹ (subl. ns.). Avem, astfel, și o primă confirmare europeană, contemporană, a existenței „capitulațiilor” românești cu Poarta.

Au mai fost acordate (reînnoite) aceste „capitulații” ale Moldovei și Țării Românești în secolele următoare ? Iată marea problemă controversată, asupra căreia cercetările din ultimii ani în arhivele turcești au adus clarificări esențiale.

★

Am prezentat, în cele de mai sus, opiniile pro și contra existenței „capitulațiilor”, recunoașterea lor ca documente diplomatice de către marile puteri, caracterul capitulațiilor ca acte scrise emise de cancelaria imperială otomană, conținutul și evoluția fondului lor în raporturile dintre țările române și Imperiul Otoman.

În continuare, să urmărim și alte aspecte referitoare la problematica abordată, în primul rînd să vedem dacă *ahidname*-le acordate domnilor Țării Românești și Moldovei, precum și principilor Transilvaniei au fost reînnoite.

Avem dovezi sigure că, într-o nouă etapă, aceea a „închinării” Moldovei și Țării Românești față de Poartă, care se întinde pînă către anii 50—70 ai veacului al XVI-lea, „capitulațiile” acestor țări au fost reînnoite. Astfel, în vremea lui Ștefăniță vodă (1517—1527), un dregător otoman însărcinat cu reglementarea unor probleme de frontieră cu Moldova, în zona Chiliei și Cetății Albe, scria la Poartă că, „mergînd la domnul Moldovei, (acesta mi-)a arătat capitulațiile sale (*ahidnamelerini*)”¹⁰². Rezultă din acest pasaj al raportului că Ștefăniță avea mai multe „capitulații”, adică atît a sa, cît și ale predecesorilor săi, și că aceste acte erau desemnate de kadiul otoman — personaj cheie al administrației otomane — cu termenul clasic pentru aceste documente, cel de *ahidname*. Reiese, totodată, că la începutul

⁹⁹ I. H. Danişmend, *op. cit.*, fasc. 4, p. 385—392 ; H. Inalcik, *The Ottoman Empire*, p. 212.

¹⁰⁰ Ș. Papacostea, *Politica externă a Moldovei în vremea lui Ștefan cel Mare*, p. 26.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 16, 20.

¹⁰² Arhiva Muzeului Palatului Topkapî (în continuare : TK SMA), Istanbul, E. 4 639 ; Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 4, c. 372 ; *Documente turcești privind istoria României*, vol. I, 1355—1774 (Întocmit de Mustafa A. Mehmet), București, 1976 (în continuare : *Documente turcești*, I), p. 10—11.

veacului al XVI-lea se mai păstrau încă în capitala Moldovei originalele „capitulațiilor” cu Poarta.

Se pune însă întrebarea : de ce a fost nevoie ca voievodul român să-i arate judecătorului otoman „capitulațiile” țării ? Răspunsul nu poate fi decât unul : de vreme ce dregătorul otoman fusese însărcinat să vină în Țara Românească și Moldova pentru rezolvarea unor pricini de hotar, înseamnă că în vechile „capitulații”, în cazul de față ale Moldovei, mai exact în cea dintâi emisă după cucerirea Chiliei și Cetății Albe, se stabilea și hotarul dintre Moldova liberă și ținuturile amputate, dar, desigur, într-o manieră mai generală, potrivit unor asemenea acte globale de reglementare a raporturilor moldo-otomane. Problemele de frontieră vor fi fost, desigur, în mod detaliat și special reglementate în acea „carte de hotar” (*sînurname*), din vremea lui Ștefan cel Mare și Bayezid al II-lea, de care am mai amintit, și care se păstra în Cetatea Chiliei. Avem, astfel, indicii că *ahidname*-le, completate cu actele de hotărnicie (*sînurname*), *garantau din punct de vedere juridic integritatea frontierelor de stat românești*. Dealtfel, un firman otoman din 1551—1552, privitor la principatul autonom al Transilvaniei, ale cărui hotare erau mereu încălcate de beii otomani de margine, glăsuia astfel : „Din vilaietul Transilvaniei a sosit haraci și s-a acordat un *ahidname* împărătesc pentru a fi arătat la nevoie” (subl. ns.), după cum relatează cronicarul Mustafa Gelalzade ¹⁰³.

Între „capitulațiile” arătate la „nevoie” de Ștefăniță vodă, va fi fost, desigur, și acea discutată „capitulație” primită de Bogdan al III-lea (1504—1517), predecesorul său. Tradiția, consemnată în textele din 1772, fixează acest document în 1511 sau 1513, iar unele cercetări mai noi ¹⁰⁴ în vara anului 1512. O reluare recentă a problemei ¹⁰⁵ a dus la concluzia că avem de-a face cu o confuzie tîrzie între evenimentele din 1511 și cele din 1504. În acest caz, *ahidname*-ul lui Bogdan ar data din acest an, 1504, cînd, nu fără dificultăți, a obținut fiul lui Ștefan cel Mare recunoașterea în domnie. Credem însă că aceasta nu exclude posibilitatea ca acest *ahidname*, dacă într-adevăr a fost obținut atunci, să fi fost reînnoit ulterior, și anume în 1513, de către noul padișah Selim I (1512—1520). Este adevărat că Selim dăduse, încă de pe vremea cînd era prinț rebel, în război cu tatăl său, la 25 ianuarie 1512, din Chilia, un act ¹⁰⁶, prin care lui Bogdan vodă i se recu-

¹⁰³ *Cronici turcești*, I, p. 283

¹⁰⁴ Manole Neagoe, *Contribuții la problema aservirii Moldovei față de Imperiul otoman (Înțelegerea dintre Bogdan cel Orb și Selim din anul 1512)*, în „Studii. Revistă de istorie”, anul XVII, nr. 2 din 1964 ; Șt. Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul” pînă la Mihai Viteazul*, București, 1970, p. 116.

¹⁰⁵ Șt. S. Gorovei, *Moldova în „Casa Păcii”. Pe marginea izvoarelor privind primul secol de relații moldo-otomane*, în „Anuarul Institutului de arheologie și istorie «A. D. Xenopol»”, Iași, anul XVII, 1980, p. 652—654.

¹⁰⁶ Marcel Dumitru Ciucă, *Din relațiile Moldovei cu Imperiul otoman în timpul*

noștea stăpînirea asupra gîrlelor de la Dunăre, a vămii de la Oblucița și a altor locuri din zona Chiliei, dăruite „de marele împărat Bayezid han (cu cărți). Iar noi — spunea Selim în actul său —, acele cărți le înnoim și adevărim pe acestea cu această carte a noastră“. Dar „cartea“ prințului Selim nu era suficientă ca act de pace. Ea era tot o „carte de hotar“ (*sinurname*), nu o „capitulație“ (*ahidname*) propriu-zisă.

Din cercetările profesorului turc Tayyib Gökbilgin, care a analizat în anii din urmă *ahidname*-le acordate Veneției, după textele conservate în arhivele turcești și venețiene¹⁰⁷, rezultă că la venirea la tron a lui Bayezid al II-lea, în locul lui Mehmed al II-lea (1481), atunci, „din toate părțile emiri și sultani s-au adresat Înalțului Prag, cerînd păci și tratate (*musalaha ve muahede*)“¹⁰⁸, după cum se menționa în *ahidname*-ul acordat Veneției în 1482. La fel s-a întîmplat și în 1512, cînd au venit „cu haraciuri și peșcheșuri“, pentru a-l felicita pe noul sultan Selim I, soli din Veneția, Moldova și Țara Românească, după cum notează unii cronicari otomani (Saadetdin, Kodja Hüseyin ș.a.)¹⁰⁹. Cu acel prilej „(venețienii) au cerut să fie reînnoit și cu mine legămîntul (*tecdid-iahd*), potrivit cu prietenia și dragostea avute cu răposatul meu tată“, spunea Selim I în preambulul *ahidname*-ului acordat Veneției la 18 octombrie 1513¹¹⁰. Nu vedem de ce lucrurile nu s-ar fi putut desfășura la fel și în cazul Moldovei și Țării Românești, ai căror domni, Bogdan al III-lea și Neagoe Basarab, vor fi obținut „capitulații“ reînnoite. Faptul este, dealtfel, consemnat ca atare de către istoricul turc I. H. Danișmend, care, în cunoscuta sa *Cronologie explicativă a istoriei otomane*, menționează, la anul 1513, „confirmarea păcii cu solii Țării Românești, Moldovei, Ungariei, Veneției și Egiptului“¹¹¹. Amintind că moldovenii și muntenii, venind cu haraciul și cu daruri bogate, „și-au păstrat vechile lor privilegii“, istoricul turc explică reînnoirea acestor „păci“ prin aceea că Selim I, care-și concentra toată atenția spre Orient în ajunul marilor campanii din Iran, Siria și Egipt, din anii 1514—1517, avea nevoie „de re-

domniei lui Bogdan al III-lea, în „Revista de istorie“, tom. 31, nr. 7 din 1978, p. 1 253—1 263 ; Nicoară Beldiceanu, *La Moldavie ottomane à la fin du XV-e siècle et au début du XVI-e siècle*, în „Revue des Etudes Islamiques“ (Paris, année 1962/2, p. 207, planșa XVII.

¹⁰⁷ T. Gökbilgin, *Venedik Doju ve Leh Kralina verilen bir kisim ahitnamele-riv*, p. 473—483.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 474.

¹⁰⁹ *Cronici turcești*, vol. I, p. 332.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 467. N. Beldiceanu, *Problema tratatelor Moldovei cu Poarta în lumina cronicelor lui Peçevi*, în „Balcania“, p. 400, 407, plasa reînnoirea „tratatului“ în 1514. După tradiție domnul Țării Românești ar fi primit, în 1516, un „tratată“ (F. C. Nano, *Condica tratatelor și altor legăminte ale României. 1354—1937*, vol. I, p. 28).

¹¹¹ I. H. Danișmend, *op. cit.*, fasc. 5, p. 6.

lații prietenești cu statele din Occident“, pentru a-și asigura frontierele europene ale Imperiului ¹¹².

În adevăr, însemnătatea evenimentelor din Orient pentru politica europeană a Porții și, în acest cadru, pentru atitudinea acesteia față de Țările Române — problemă care ar merita o cercetare sistematică în istoriografia noastră —, rezultă limpede, bunăoară, dintr-un raport otoman din 1512, din ajunul luării tronului de către Neagoe Basarab. Documentul ¹¹³ consemnează luptele pentru tron din Țara Românească și conține recomandarea făcută sultanului de un dregător otoman, care s-a aflat la fața locului, de a se numi un domn „care să fie alături“ de Poartă în acel moment al luptelor cu „kizilbași“ (șiiții) răsculați în Anatolia, sub conducerea lui Șah-Kulu, și care, în iulie 1511, provocaseră o grea înfrângere trupelor centrale otomane, conduse de însuși marele vizir Ali Pașa și de prințul imperial Ahmed. Cum Poarta bănuia că în spatele acestor revolte se afla mîna marii puteri rivale, Iranul șiito-safavid, situația era gravă și recomandă maximum de prudență la frontierele europene ale Porții. Dar iată pasajul din documentul amintit : „Anul trecut, kizilbașul a ridicat capul în Anatolia și, cînd au fost trimiși împotriva lui prințul (*sultan*) Ahmed și (marele vizir) Ali Pașa, (aceștia) ajungînd acolo, nu s-a făcut nici o ispravă: Așa încît (în aceste împrejurări), trebuie să fie numit domn al Țării Românești (*Efläk iline*) un beizadea, care să fie alături de sultanul meu (*sultanım yanînda olan*)“ ¹¹⁴.

Or, *ahidname*-le acordate lui Neagoe și Ștefăniță, înainte de plecarea lui Selim în campania din Iran, nu puteau fi decît expresia acestei preocupări a Porții pentru pacea și liniștea de la Dunăre (mai ales că se mai știa, probabil, la Istanbul de vechile legături ale lui Ștefan cel Mare cu Uzun Hasan, șahul turcoman al Iranului).

Un alt raport otoman, datat din prima jumătate a anului 1521, adică înainte de campania lui Süleyman Magnificul (1520—1566) asupra Belgradului și în ultimele luni de domnie ale lui Neagoe Basarab, consemnează, cu privire la acesta din urmă, următoarele : „Și, totodată, pentru liniștirea hatîrului său să i se trimită și acel *ahidname*, care s-a poruncit...“ ¹¹⁵. Aceasta înseamnă că la noua schimbare de sultani de la Istanbul, este probabil ca și domnul Țării Românești să fi solicitat reînnoirea „legămîntului“, la fel cum o făcuseră și solii Veneției (care obțineau la 1 decembrie 1521 un *ahidname* în 30 de puncte, cu largi privilegii comerciale, dar și cu plata haraciului pentru Cipru, vărsat pînă atunci vistieriei mameluce) și

¹¹² *Ibidem.*

¹¹³ TK SMA, Istanbul, nr. 11 876 ; Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 4, c. 261—262 ; vezi și : M. A. Mehmet, *Două documente turcești despre Neagoe Basarab*, în „Studii. Revistă de istorie“, tom. 21, nr. 5 din 1968, p. 927, 930.

¹¹⁴ Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 4, c. 261—262.

¹¹⁵ TK SMA, E. 11 691 ; Arhivele statului București, microfilme, Turcia, rola 4, c. 255—256.

ai Raguzei (care obținea, tot atunci, un nou *ahidname*, care includea și privilegiul de a exporta grâu în Occident). Din documentul citat rezultă că sultanul Süleyman Magnificul poruncise deja redactarea *ahidname*-ului (deci acceptase reînnoirea „legământului“) pentru domnul muntean.

Nu știm dacă Neagoe a primit el însuși acest document, deoarece a murit la 15 septembrie. Avem însă dovada, prin cele două documente privitoare la Ștefăniță și Neagoe, că *principiul reînnoirii ahidname-lelor la schimbări de sultani (și domni) rămăsese încă valabil și în primele decenii ale veacului al XVI-lea pentru Moldova și Țara Românească*.

Dintre domnii moldo-munteni de pînă la mijlocul veacului al XVI-lea, Petru Rareș pare a fi primit un nou *ahidname*, dar ne lipsesc încă dovezile sigure. Faptul e acceptat, fără trimitere la surse, de către istoricii turci I. H. Danişmend¹¹⁶ și I. H. Uzunçarşılı¹¹⁷ pentru anul 1529 și, cu unele rezerve, de către Șt. S. Gorovei, care însă îl plasează în 1527¹¹⁸, adică în primul an de domnie al lui Rareș, cînd întîlnim o lungă misiune moldovenească la Istanbul. În ce ne privește, plecînd de la practica otomană a reînnoirii acestor acte, așa cum am semnalat-o, înclinăm mai mult către cea de-a doua ipoteză. Apreciem, totodată, că în cuvintele spuse de hatmanul Vartic polonilor, la 1542, că Rareș s-a răzvrătit, deoarece împăratul Süleyman nu respectase „tratatul și înțelegerile încheiate de înaintașii săi cu moldovenii“, avem dovada că *ahidname*-ul lui Ștefan cel Mare, menționat în document (care dintre ele ?), a servit ca bază pentru reînnoirea „capitulațiilor“ ulterioare ale Moldovei, care însă nu încetau a se numi tot *ahidname*, cum o știm de la Ștefăniță. Oricum, așa cum s-a mai remarcat¹¹⁹, avem de-a face, în cazul spuselor hatmanului Vartic, cu „prima știre românească autentică“ ce atestă existența „capitulațiilor“ cu Poarta.

Analiza „capitulațiilor“ Transilvaniei ne este de mare folos în înțelegerea mai clară și mai corectă a conținutului și semnificației actelor acordate Moldovei și Țării Românești în noua etapă a relațiilor lor cu Imperiul otoman, inaugurată din deceniile 5—7 ale veacului XVI. Avem astăzi informații destul de numeroase și de precise despre actele acordate principatului otoman al Transilvaniei în perioada suzeranității otomane (1541—1699), cînd ardelenii s-au aflat mai mult în raporturi de „închinare“ față de Poartă decît într-o situație de dependență efectivă.

¹¹⁶ I. H. Danişmend, *op. cit.*, fasc. 6, p. 133—134.

¹¹⁷ H. Uzunçarşılı afirmă că, în anul următor, Rareș însuși ar fi predat la Istanbul 4 000 de ducați, 40 de iepe și 20 de mînji ca dare (I. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi (Istoria otomană)*, vol. II, p. 329 ; A. Decei, *Istoria Imperiului otoman pînă la 1656*, București, 1978, p. 187).

¹¹⁸ Șt. S. Gorovei, *op. cit.*, p. 657.

¹¹⁹ C. Rezachevici, în volumul colectiv *Petru Rareș* (coord. Leon Șimanschi), București, 1977, p. 247.

O primă informație, amintită deja mai sus, se referă la sfârșitul anului 1551 — începutul anului 1552, când un firman otoman consemna că „din vilaietul (țara) Transilvaniei a sosit haraci și s-a acordat un *ahidname* împărațesc pentru a fi arătat la nevoie“. Acest *ahidname* era, desigur, emis pentru principele Ioan Sigismund, „fiul regelui“ (Zápolya), a cărui stăpânire era contestată cu armele de către Ferdinand de Habsburg.

Din 1571 datează un alt *ahidname* (publicat de istoricul turc I. H. Uzunçarşılı)¹²⁰ pentru noul principe Ștefan Báthory, viitorul rege al Poloniei. Documentul este reînnoit în 1575¹²¹, cu prilejul preluării tronului otoman de către noul sultan Murad al III-lea (1574—1595). El conține o sumă de „privilegii“ acordate lui Ștefan Báthory : recunoașterea (reconfirmarea) domniei și sprijinul Porții, în schimbul plății unui tribut de 15 000 de galbeni și al ajutorului armat către Poartă la caz de nevoie.

O inedită scrisoare împărațească (*name-i humayun*), din 20 august 1581, către „voievodul Ardealului“, Sigismund Báthory, confirmă acestuia „acordarea“ domniei (*voyvodalik*) Transilvaniei, fiind „fiul răposatului voievod Batori Krișno“ (Cristofor Báthory), cu condiția plății aceluiași tribut de 15 000 de ducați¹²². Cunoaștem, din alte două documente turcești inedite, că anterior, în schimbul acordării acestui „privilegiu“ lui Sigismund Báthory, aflat la Istanbul, i se ceruse acestuia să accepte și plata sumei de 100 000 de florini către Vistieria Imperială, „în bani peșin și cu titlu de peșcheș“, numirea făcându-se „numai cu această condiție“¹²³.

Prin urmare, din punct de vedere formal, primele „capitulații“ cunoscute ale Transilvaniei se prezentau ca *ahidname*¹²⁴, iar din punct de vedere al conținutului erau diplome de numire (confirmare sau reconfirmare) în domnie și de garantare a sprijinului otoman, în schimbul unor obligații financiare și militare.

Din porunci adresate de Poartă beilerbeilor de Buda și de Timișoara, precum și sangeacbeilor de Gyula, Szolnok și Lipova, la 26 aprilie 1582¹²⁵, aflăm că *ahidname*-le garantau și păstrarea integrității hotarelor principatului contra încălcărilor făcute de zaimi și timarioți otomani din veci-

¹²⁰ I. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi (Istoria otomană)*, vol. III, partea a II-a, p. 46—47.

¹²¹ Hurmuzaki — Densuşianu, *Documente*, II/1, p. 750, doc. DCCXXI.

¹²² Başbakanlık Arşivi, Istanbul, *Mühimme Defteri (Condici ale afacerilor importante)*, vol. 42, p. 103, doc. 385 ; vezi și p. 101, doc. 384 și p. 98, doc. 379.

¹²³ *Loc. cit.*, vol. 42, p. 77, doc. 331 din 11 aug. 1581 ; și p. 84, doc. 348 din 12 august 1581. O altă „capitulație“ ar fi fost dată aceluiași Sigismund Báthory în august 1601 de către Mehmed al III-lea (menționată de F.C. Nano, *op. cit.*, vol. I, p. 40, nr. 192).

¹²⁴ *Athname*, în instrucțiunile din 17 februarie 1591 ale principelui Sigismund Báthory către solul său Pangratio Sennyei (A. Veress, *Documente*, vol. III, p. 233).

¹²⁵ Başbakanlık Arşivi, *Mühimme Defteri*, vol. 47, p. 133, doc. 333, cu mențiunea unor copii.

nătate, care comiteau atacuri asupra satelor ardeleni și a locuitorilor lor „contrar *ahidname*-ului împărătesc“ (*ahidname-i humayuna muhalif*). Porunci repetate ulterior către aceiași dregători, ca și către beilerbeii de Bosnia și sangeacbeii de Ineu (*Yanova*), interziceau categoric „ostașilor islamici“ să mai atace și să ia prizonieri dintre țărani transilvăneni, care mergeau la strînsul recoltei, întrucît aceste fapte sînt „contrare *ahidname*-ului împărătesc“¹²⁶. De reținut că, în urma plîngerilor făcute în acest sens de „ambasadorul Ardealului“ (*Erdel elçisi*) la Istanbul, care invoca *ahidname*-ul împărătesc, Poarta porunea beilor săi de margine „să nu se atingă și să nu atace“ Țara Ardealului, formulă care revine aidoma și în actele acordate în epocă voievozilor moldo-munteni.

Principele Transilvaniei avea cu atît mai mult nevoie de respectarea „capitulației“ împărătești, cu cît în unele zone de margine, menționate mai sus, sate întregi se aflau în dublă stăpînire osmano-transilvăneană, ceea ce dădea naștere la tot felul de conflicte și tulburări și chiar la rășluirea unor întinse teritorii aparținînd principatului. De aceea, glăsuia un emoționant document din 1583, „este nevoit Măria Sa (principele) să se potrivească vremii și nevoii, *trebuie să le facă și să le încerce pe toate pentru rămîinerea țării*“ (subl. ns.). Pentru aceasta, „Măria Sa nu va lăsa neîncercat nimic (din) ce ar putea să facă prin vorbe frumoase, prin rugăminți și prin plocoane“¹²⁷, mai ales prin plocoane, căci așa după cum recomanda Prezi-diul Ardealului la 1585, „carul uns umblă mai bine și Poarta numai un plocon o înduplecă“¹²⁸. Și aceasta, într-o vreme cînd însuși sultanul lua rușfet pe față.

„Capitulațiilor“ date lui Ștefan Bocskay în 1605¹²⁹ și lui Gabriel Báthory în 1608¹³⁰, în același context, adică cu prilejul preluării scaunului princiar, le-au urmat *ahidname*-le acordate sau reînnoite lui Gabriel Bethlen în 1614 și 1627¹³¹. *Ahidname*-ul din 1 iulie 1614, acordat tot cu ocazia recunoașterii în domnie, prevedea, după Kâtib Çelebi, foarte bine informat, următoarele clauze: „Odată cu moartea principelui din Ardeal, sau datorită unei alte situații, dacă va fi nevoie ca principele să fie reînnoit,

¹²⁶ *Ibidem*, vol. 70, p. 147, doc. 286 din 13 nov. 1592; vol. 73, p. 308, doc. 690 din 20 august 1595.

¹²⁷ A. Veress, *Documente*, vol. IV, doc. 17, p. 25.

¹²⁸ A. Veress, *op. cit.*, vol. III, p. 29, doc. 14 din 19 mai 1585 (Prezidiul Ardealului către Ștefan Báthory).

¹²⁹ TKSMA, Istanbul, Revan Kitaplığı, 67 b-68 b; Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 51, c. 629—630; ed. Cengiz Orhonlu, *Telhisler (Telhis-uri). 1597—1607*, Istanbul, 1970, doc. 153; mențione și la F. C. Nano, *op. cit.*, vol. I, p. 41, nr. 195.

¹³⁰ W. F. Behrnauer, *Sultan Ahmad's I. Bestallungs- und Vertrags — Urkunde für Gabriel Báthory von Somlyó*, în „Archiv für die Kunde Österreichischer Geschichtsquellen“ (Wien), XVIII, 1857, p. 299—330.

¹³¹ *Cronici turcești*, vol. II (volum întocmit de M. Guboglu), București, 1974, p. 70—71, 91; vezi și F. C. Nano, *op. cit.*, p. 42, nr. 202, 204 și p. 43, nr. 205.

atunci, potrivit înaltului firman, va fi numit de către sultanat unul dintre cei mai mari dintre transilvăneni, care va fi dorit și acceptat de către toți beii Transilvaniei și de către notabilii celor trei neamuri. Nu se va da crăia fără consimțământul notabililor și al raialei, dacă o vor solicita cei ce nu au dreptul, precum nici celor care vor încerca să ia puterea prin uzurpare. Atâta timp cât principele, emirii și notabilii, precum și raiaua, vor arăta ascultare, beii care sînt în vecinătate, precum și ostașii din împrejurimi, nu vor ataca nici unul din hotarele Țării Ardealului. Prizonierii vor fi înapoiți dacă vor fi găsiți nevinovați. Satele și orașele de la hotarele cetăților Szolnok și Gyula și Ineu și Lipova și Timișoara, care au dat odată haraciul lor celor din Szolnok și Gyula și Ineu și Lipova și Timișoara (...) să-și dea dările lor obișnuite (...). Dacă se află raiale care, plecînd din Țările bine-păzite (Imperiul otoman), s-au dus în Ardeal, să fie trimise înapoi. Ca și mai înainte, Ardealul să-și trimită în mod sigur haraciul, iar cu voievozii Țării Românești și Moldovei să trăiască în unire și înțelegere, respectînd condițiile de bună vecinătate și, atunci cînd se va ivi dușmanul, să ajute, după cum va fi nevoie, la înlăturarea lui. De asemenea, dacă la hotarele Imperiului otoman, beii de aici vor cere, în caz de nevoie, serviciul său (al principelui Transilvaniei), (acesta) să îndeplinească această slujbă și să dea ajutor cu sinceritate. Să nu fie atacate și călcate hotarele Transilvaniei, care au fost prevăzute din timpuri mai vechi în tratatele și înțelegerile dintre principii Transilvaniei și Viena“¹³². O altă variantă, anterioară, de *ahidname* conținea și formula tipică acestor documente : „vor fi prieteni cu prietenii și dușmani cu dușmanii noștri“. Tot Kâtib Celebi, care scria pe baza unor documente oficiale, relatează că, în 1627, „Gabriel Bethlen, trimițînd pe kapuchehaiaua sa cu o scrisoare, cerea ca, neavînd nici un fiu, principatul Ardealului să fie acordat, după moartea sa, prin înțelegerea celor trei neamuri, soției sale Katherina de Brandenburg. Potrivit dorinței sale, în a opta zi a lui receb al anului mai sus arătat (25 martie 1627) a fost scris și expediat tratatul (*ahidname*) respectiv“¹³³.

Un caz similar s-a petrecut, în octombrie 1653, cînd, atît reprezentanții celor trei națiuni privilegiate, cît și principele Gheorghe Rákoczi II, au scris separat la Poartă, cerînd ca sultanul să-l confirme ca principe pe alesul lor, Francisc Rákoczi, fiul principelui din scaun, și să-i trimită *ahidname*, dimpreună cu însemnele domniei : „Toți mai marii (*ayan*) Țării Ardealului), robii Măriei Sale, facem rugăminte la Măria Sa prea marele și preaputernicul nostru padișah ca să trimită *ahidname*-ul împărătesc, care e de trebuință de obicei, și steagul și tuiul și buzduganul și calul și sabia și celelalte (însemne) trebuitoare robului său Rákoczi Ferencz, pe care l-am numit

¹³² *Cronici turcești*, vol. II, p. 70—71.

¹³³ *Ibidem*, p. 90—91 ; vezi și F. C. Nano, *op. cit.*, p. 43, nr. 205.

acum (principe), potrivit cu sfintele noastre rînduieli și cu sfintele noastre legi“ ¹³⁴.

În lumina acestor izvoare de primă mînă, „capitulațiile“ Transilvaniei, numite *ahidname*, ne apar ca acte de privilegii, garantînd : confirmarea sau reconfirmarea domniei unui principe ales de „țară“ dintre cei cu drepturi legitime la tron ; respectarea integrității hotarelor principatului și a securității vieții și bunurilor locuitorilor săi ; acordarea de sprijin militar otoman în caz de nevoie ; retrocedarea (reciprocă) a prizonierilor și fugarilor. În schimb, Transilvania trebuia să plătească haraciul și peșcheșurile fixate, să ofere ajutor militar otomanilor la solicitarea acestora și să nu atace voievodatele Moldovei și Țării Românești sau posesiunile otomane vecine. Din aceleași surse rezultă că aceste acte, care garantau existența autonomă a Transilvaniei, se reînnoiau la schimbări de principii și sultani sau după stări conflictuale, luîndu-se de fiecare dată ca bază *ahidname*-ul „din vremea fericitului Süleyman Han“ (Soliman Magnificul, 1520—1566).

Se deosebeau actele acordate domnilor moldo-munteni în aceeași vreme de aceste „capitulații“ (*ahidname*) transilvane, de a căror autenticitate și „clasicitate“ nu se îndoiește nimeni ? Răspunsul la această întrebare, în lumina ultimelor achiziții din arhivele turcești, poate cîntări decisiv în descifrarea „misterului“ mult discutatelor „capitulații“.

După campania sultanului Süleyman Magnificul din 1538 în Moldova și formarea principatului autonom al Transilvaniei sub suzeranitatea Porții, evenimente care aveau loc într-un context internațional favorabil Imperiului otoman (prăbușirea regatului ungar în urma loviturilor otomane din 1526 și 1540 și încheierea „păcii veșnice“ osmano-polone din 1533, cleștele otoman se strîngea mai mult ca oricînd în jurul Țărilor Române.

Drept urmare, în anii 50—70 ai veacului al XVI-lea survin schimbări esențiale în raporturile româno-otomane, pe multiple planuri, dar în special în domeniul economic, unde tributul, peșcheșurile și rușeturile înregistrează un uriaș salt valoric și unde obligații noi — de aprovizionare, de transport și în muncă — vin să se adauge celor vechi, cu consecințe dintre cele mai importante asupra evoluției societății românești, ca și a vieții economice otomane ¹³⁵. Totuși, gradul de dependență față de Istanbul a fost diferit de la o țară românească la alta : Transilvania, cu un potențial economic și militar superior și cu o poziție strategică mai bună, a cunoscut o suzeranitate otomană în formele ei cele mai ușoare ; Moldova, înve-

¹³⁴ TKSMA, Istanbul, nr. 5 809 și 6 462 ; Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 4, c. 296—297 și 311.

¹³⁵ Mihai Maxim, *Regimul economic al dominației otomane în Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, în „Revista de istorie“, tom. 32, nr. 9 din 1979, p. 1 731—1 765.

cinată cu Polonia, care întreținea relații bune cu Poarta, a putut, de asemenea, atenua rigoarea strînsorii otomane; Muntenia, însă, care n-avea nici o deschidere directă către lumea creștină liberă, a fost cel mai mult afectată de presiunea Porții, cunoscînd și cotele cele mai înalte ale stocării materiale.

Noile realități survenite în relațiile româno-otomane — și nu am subliniat decît citeva —, nu puteau rămîne fără efect și în ce privește documentele juridice, care reglementau aceste raporturi.

În adevăr, după 1538, se folosește tot mai mult pentru aceste acte denumirea de *berat* și *hatt-i şerif* (*hatt-i humayun*), documente menite să sublinieze dependența domnilor moldo-munteni de Istanbul, preeminența otomană față de Țările Române. Cu titlu de *berat* califică, de exemplu, cronicarul Peçevi actul dat de Poartă lui Ștefan Lăcustă, domnul Moldovei, la 1538¹³⁶, și Kâtib Celebi documentul dat lui Alexandru Iliaș, domnul aceleiași țări, în 1620¹³⁷, sau cronicarul muntean Radu Popescu „hrisovul” dat lui Radu Mihnea, ca voievod al Țării Românești, probabil în ultima domnie (1620—1623)¹³⁸. Tot *berate* sînt numite de către însuși emitentul otoman și actele date lui Mihnea Turcitul, în 1577 și 1585, pentru confirmarea în cele două domnii muntene ale acestuia¹³⁹. Ca *hاتیşerifuri* sînt menționate actele acordate lui Ieremia Movilă în 1598—1599¹⁴⁰ și lui Matei Basarab în 1632¹⁴¹. Acest fapt i-a făcut pe unii istorici să considere că, de la mijlocul veacului al XVI-lea înainte, „capitulațiile” propriu-zise (*ahidname*), documente cu caracter de „tratate” au dispărut definitiv din raporturile româno-otomane, cedînd locul *beratelor* și *hاتیşerifurilor* de privilegii, acte cu caracter intern.

Or, analiza detaliată a conținutului *beratelor* din 1577, 1585 și 1620, ale căror texte le cunoaștem, la fel ca și al *ahidname*-lor Transilvaniei din aceeași epocă, ele însele evoluînd ca formă și funcție către *beratele* de investitură ale domnilor moldo-munteni, ne dovedește categoric că *vechile „tractaturi” n-au dispărut brusc și definitiv, ci doar au suferit transformări, ca formă și denumire, fiind înglobate în noi acte, mai potrivite cu noile realități istorice, dar și cu practica otomană de cancelarie, care, de la Murad al III-lea (1574—1595), pune accentul pe berate și hاتی-*

¹³⁶ Peçevi tarihi (Istoria lui Peçevi), ediția B.S. Baykal, vol. I, Ankara, 1981, p. 155; Vezi și N. Beldiceanu, Problema tratatelor Moldovei cu Poarta în lumina croniceii lui Peçevi, p. 402—407.

¹³⁷ Ahmed Feridun (Ruxanzade), Münşe'at üs selâtin (Corespondența sultanilor), vol. II, Istanbul, 1849, p. 398—399; Cronici turcești, vol. II, p. 123.

¹³⁸ Radu Popescu, Istoria domnilor Țării Românești, Editura Academiei R.P.R., București, 1963 (ed. C. Grecescu), p. 92; vezi și p. 168 (*berat* pentru Gheorghe Duca).

¹³⁹ Mihai Maxim, Culegere de texte otomane, București, 1974, doc. 14, p. 62—68; Tahsin Gemil, Documente turcești inedite, în „Revista Arhivelor” nr. 3 din 1981, p. 351—355.

¹⁴⁰ Miron Costin, Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron vodă încoace, în Opere, ediția P. P. Panaitescu, vol. I, București, 1965, p. 18.

¹⁴¹ Istoria Țării Românești, 1290—1690. Letopisețul Cantacuzinesc, ediție critică întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu, București, 1960, p. 103 și urm.

șerifuri, chiar în chestiuni internaționale, în locul *ahidname*-lor emise tot mai rar. Dar, indiferent de formă și denumire, *noile acte îndeplineau, în continuare, aceeași funcție de acte garante ale drepturilor autonome ale Țărilor Române față de Poartă*. Analizînd, bunăoară, beratele acordate lui Mihnea Turcitul în 1577 și 1585 și comparîndu-le cu textele *ahidname*-lor pe care le cunoaștem pentru Ștefan cel Mare și craii Ardealului, sîntem surprinși de asemănarea izbitoare dintre ele : aceeași formulă „să fii prieten prietenilor și dușman dușmanilor mei“, care pune în lumină continuarea funcției externe a statelor românești ¹⁴², aceeași denumire externă de *nișan*, aceeași consemnare de drepturi și obligații reciproce. Surprinde, îndeosebi, aceeași garantare solemnă a neamestecului în treburile interne, astfel încît „nimeni să nu intervină și să nu se atingă niciodată și prin nimic“ de Țările Române, pe care o regăsim la un veac de la „capitulația“ reînnoită a lui Ștefan cel Mare, precum și în actele date lui Mihnea vodă. Iată de ce apreciem că, *deși ca formă și denumire, „capitulațiile“ autentice sînt vechile ahidname-le, totuși, și beratele, precum și hătișerifurile de privilegii, se pot include în categoria „capitulațiilor“, a căror esență constă, în concepția otomană, în acordarea de privilegii*.

Dar, mai mult, așa cum realitatea istorică însăși nu se schimbă brusc, tot așa nici trecerea de la o categorie de documente la alta nu s-a făcut brusc, ci treptat.

Astfel, pentru actul din 1538 cronicarul Mustafa Celalzade folosește termenul de *ahidname* ¹⁴³. De asemenea, un raport din 1606 al marelui vizir adresat sultanului ¹⁴⁴ consemna, în legătură cu moartea lui Ieremia Movilă, următoarele : „Fericite padișah, murind voievodul Moldovei, Ieremia, domnia a fost dăruită fiului său (Constantin), potrivit *ahidname*-lei (*ahidname mucebince*)“. Constantin fiind minor, marele vizir recomanda padișahului numirea lui Simion Movilă, fratele răposatului, cerut printr-un *mahzar* „de către poporul vilaietului“. Or, cum „domnia (*voyvodalik*) se dă cu acordul țării“, prin confirmarea lui Simion, conchide raportul, „s-ar bucura poporul vilaietului prin respectarea *ahidname*-lei“ și s-ar evita și eventuale tulburări „în asemenea vremuri“. Se știe că, pentru emiterea actului respectiv, la Poartă interveniseră atît regele Poloniei, cît și hanul Crimeii, cu care Ieremia întreținuse excelente relații. De aceea, în *ahidname*-ul reînnoit regelui la

¹⁴² T. Gemil, *Considérations sur les rapports politiques roumano-otomans au XVII-e siècle*, în „Revue Roumaine d'Histoire“, anul XV, nr. 4 din 1976, p. 657. Precizăm că și în vremea lui D. Cantemir era rostită această formulă („prietenii și dușmanii noștri să fie și ai tăi“) de către marele vizir cu prilejul investirii unui nou domn (D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, 1975, p. 100).

¹⁴³ V. Veliman, *Cîteva considerații privind haraciul Moldovei la mijlocul secolului al XVI-lea*, în „Anuar“ (Iași), XIX, 1982, p. 290.

¹⁴⁴ Topkapı Sarayı Revan Köskü Kitaplığı (Biblioteca Chioșcului Revan din Palatul Topkapı), Istanbul, mss. 1303, p. 67 a — 67 b ; Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 51, c. 628—629 ; C. Orhonlu, *op. cit.*, 118—119 ; M. Maxim, *Culegere de texte otomane*, p. 96—99.

4 august 1598, se prevedea ca Ieremia „să fie voievodul vilaietului Moldovei în tot timpul vieții sale și voievodatul său să nu fie dat altcuiva, iar când va muri, să fie acordat fiului său”¹⁴⁵. Că Ieremia a primit un act separat de cel al regelui, care să-l aibă la mână, în familie, e un lucru firesc în practica otomană, logic în sine și, iată, confirmat chiar de Miron Costin, care scrie în *Letopiseșul* său, că otomanii „diresă, ce-i dzicu ei atșirif de domnie vécinică lui și seminții lui”¹⁴⁶. Avem, deci dovada că ceea ce marele vizir numea *ahidname*, cronicarul nostru numește *atșirif*.

Un act turcesc¹⁴⁷, confirmând alte informații, *Tarih-i Selâniki*¹⁴⁸ relevă faptul că și lui Mihai Viteazul i s-a dat un *ahidname* în 1599, în ajunul plecării sale în Transilvania, ceea ce îi asigură spatele dinspre Dunăre. Știrea e consemnată într-un raport adresat sultanului de către un dregător otoman, care-i adusese lui Mihai reconfirmarea în domnie, dar transmitea Porții și protestul violent al domnului român față de unele acțiuni și intenții otomane „contrare *ahidname*-ului și ilustrului *berat*”. Asocierea, în două rînduri, a celor două denumiri de acte, făcută de altfel în textul turcesc fără conjuncția de legătură *și(ve)*, arată cât de strîns legate între ele erau aceste categorii de acte și, deopotrivă, indică limpede *pendularea otomană între ahidname și berate*. Această etapă de tranziție de la o categorie de documente la alta este cu claritate dovedită și de actele acordate lui Mihnea Turcitul în 1577 și 1585.

Prin urmare, noi mărturii turcești, de primă mînă, confirmă, fără putință de tăgadă, *reinnoirea ahidname-lelor moldo-muntene și la finele veacului al XVI-lea*, într-un moment cînd Poarta, angajată într-un greu război cu Habsburgii (1593—1606), nu dorea complicații la nordul Dunării, mai ales după strălucita epopee a lui Mihai Viteazul.

Un alt raport (*telhis*) al marelui vizir către sultan¹⁴⁹, datînd din prima jumătate a veacului al XVII-lea, cu privire la o solicitare a domnului Țării Românești, menționează următoarele : „domnul Moldovei avînd la mînă *ahidname*, iar noi neavînd, rugăm să ni se dea și nouă *ahidname*”. În consecință, marele vizir recomanda și sultanul aproba ca să se emită un astfel de document, precizîndu-se însă, în spiritul concepției otomane privind caracterul unilateral al „capitulațiilor”, că la nevoie actul ar putea fi schimbat. Indiferent care va fi rezultatul final al cercetărilor privind datarea exactă a momentului cînd a fost elaborat raportul și care ne-ar

¹⁴⁵ *Documente turcești*, vol. I, p. 143.

¹⁴⁶ Vezi *supra* nota 140.

¹⁴⁷ Haus-Hof-und Staatsarchiv Wien. Staatenabteilung, Ausserdeutsche Staaten Türkei, I, k. 82 ; Arhivele statului București, colecția xerografii, Austria, CCXXXI/13 ; A. Decei, V. Veliman, *Izvoare turcești despre Mihai Viteazul*, în „Revista arhivelor”, nr. 2 din 1975, p. 158, 166—169.

¹⁴⁸ *Cronici turcești*, vol. I, p. 18, 29, 32 (Na'ima), p. 379 (Selâniki), p. 497, Pecevi ; *Letopiseșul Cantacuzinesc*, ed. cit., p. 68.

¹⁴⁹ Başbakanlık Arşivi, Istanbul, Cevdet tasnifi, Hariciye, doc. 1390 ; Arhivele statului București, Microfilme, Turcia, rola 84, p. 8—9, ed. trad. și facs. V. Veliman în „Revista Arhivelor”, nr. 4 din 1976, p. 449.

oferi și răspuns la întrebările cine era domnul Moldovei cu *ahidname* la mînă și cine era omologul muntean, care-l solicita și el¹⁵⁰ (în ce ne privește considerăm că ar fi vorba de Simion Movilă și Ieremia Movilă)¹⁵¹, un lucru este însă sigur : menționarea, de 4 ori în același text, a termenului de *ahidname* nu mai lasă nici o urmă de îndoială asupra existenței acestor acte și într-o perioadă mai tîrzie, în cazul de față în prima jumătate a secolului al XVII-lea, spre care ne conduce clar critica internă a documentului.

Mai mult, un nou document, descoperit în arhivele turcești¹⁵², vine să confirme că principiul reînnoirii *ahidname*-lor, rămăsese încă valabil și în ultimul pătrar al veacului al XVII-lea ! Potrivit documentului, emis în prima decadă a lunii octombrie 1679, Poarta interzicea orice încălcare a regimului comercial al portului Galați, căci aceasta ar fi fost „contrar legii și împotriva *ahidname*-ului împărătesc“ (*hilâf-i kânun ve mugâyir-i ahidnâme-i humâyun*).

Aceasta este ultima mențiune documentară cunoscută pînă în prezent cu privire la reînnoirea *ahidname*-lor moldo-muntene. Dar funcția vechilor „capitulații“, de afirmare și garantare solemnă a drepturilor autonome ale Moldovei și Țării Românești (Transilvania trecuse sub dominația Habsburgilor), va fi preluată de un șir de berate și de hațișerifuri, din epoca fanariotă, în mare parte publicate și numite de către unii călători occidentali, ca francezul Flachet, care vine la curtea lui Constantin Mavrocordat, tot „capitulații“ („capitulations“) ¹⁵³.

Am trecut în revistă dovezile documentare și explicațiile istorice privind existența *ahidname*-lor otomane pentru Țările Române. În fața acestor dovezi de primă mînă, în cea mai mare parte provenind din ar-

¹⁵⁰ M. Mehmed opinează pentru Matei Basarab și Vasile Lupu („Revista de istorie“, tom. 35, nr. 1 din 1982, p. 151) ; vezi și Ion Matei, în *Istoria dreptului românesc*, vol. I, p. 463 (care îl plasează la începutul veacului XVI) și M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru (*L'origine des khatti serifs*, p. 257), care îl apreciază a fi din timpul lui Mihnea Turcitul (1577—1583, 1585—1591).

¹⁵¹ Atît critica internă a textului, grafia, cît și analiza izvoarelor și a circumstanțelor interne și externe române, conduc, toate, către epoca invocată (vezi și C. Orhonlu, *Telhisler*, doc. 79 și 152 ; N. Beldiceanu, *Problema tratatelor*, p. 406.)

¹⁵² T. Gemil, *Relațiile Țărilor Române cu Poarta Otomană în documente turcești. 1601—1711*, volum în curs de apariție, sub egida D.G.A.S.

¹⁵³ N. Iorga, *Știri nouă despre biblioteca Mavrocordaților și despre viața muntenească în timpul lui Constantin Mavrocordat*, în „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice“, ședința din 23 aprilie 1926, seria a III-a, tom. VI (1926), p. 153—154 ; vezi și N. Beldiceanu, *Problema tratatelor*, p. 406. De la Croix știa, la 1676, că „moldovenii se supuseră lui Mehmed al II-lea în schimbul unui tribut anual stabilit pe baza capitulațiilor“ (F. Babinger, *O relațiune neobservată despre Moldova sub domnia lui Antonie Vodă Russet (1676)*, în „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice“, Secțiunea a III-a, tom. XIX, 1937, p. 122—136 ; *Călători străini despre Țările Române*, vol. VII, București, 1980, p. 256.

hivele Istanbulului, orice istoric serios și de bună credință va admite, ca pe un *fapt incontestabil, existența acestor vechi acte*, care garantau continuitatea statală a principatelor românești, integritatea lor teritorială și autoconducerea, potrivit legilor proprii, în schimbul unor obligații economico-financiare și militare față de Poartă. Că partea otomană, dintr-un motiv sau altul, n-a respectat totdeauna *contractul*, acceptat sub jurământ, acesta este un alt aspect, care nu are nevoie de demonstrații suplimentare. În fine, vechile „capitulații” nu se prezentau, așa cum am arătat, sub forma unor acte bilaterale, de tip modern, ci sub forma unor diplome sau hrisoave de privilegii. Mai important rămîne însă faptul că, *indiferent de forma și denumirea lor, vechile acte puteau servi Țărilor Române drept pavăză politico-juridică împotriva încercărilor de rășuire a teritoriului lor și de amestec în treburile interne*.

Dar cum se explică faptul că aceste atît de importante acte pentru țările noastre, aceste autentice *documente de stat*, n-au putut fi păstrate pînă astăzi, ci au dispărut în cea mai mare parte de-a lungul vremurilor? Dincolo de intervenția hazardului, atît de crud cu o imensă cantitate de documente ale istoriei naționale, cine avea interes să facă să dispară aceste acte? O recapitulare a condițiilor descoperirii unora dintre ele ne va lumina, poate, puțin drumul.

Originalul celei mai vechi „capitulații” pentru Moldova, acel privilegiu comercial pentru negustorii din Cetatea Albă, din 5 iunie 1456, se păstrează în arhivele poloneze, la fel ca și scrisoarea lui Mehmed al II-lea către domnul Moldovei, care o precede. Aceasta din urmă poartă însă și mențiunea fondului de proveniență: Arhiva Centrală din Moscova a Ministerului Afacerilor Externe.

Ahidname-ul dat lui Ștefan cel Mare la 1481 a fost descoperit, în copie, într-o condică miscellanee din Biblioteca Süleymaniye din Istanbul. Originalul n-a fost încă descoperit.

Reamintim că aceste „capitulații” ale Moldovei existau în Moldova în timpul lui Ștefăniță Vodă (1517—1527), care le-a arătat unui dregător otoman.

Dar, la 1674, Miron Costin era trimis în Polonia pentru a interveni pe lîngă hatmanul Sobieski, ca domnul fugar, Ștefan Petriceicu, să restituie Moldovei „vechile privilegii ale țării”¹⁵⁴. Misiunea pare să fi fost încununată de succes (dar au fost recuperate toate actele?), căci, la 1686, Sobieski, între timp devenit rege al Poloniei, *avea ce să ardă* la Iași, sub pretextul distrugerii vechilor legături ale Moldovei cu Poarta, sau *să ducă în Polonia*, împreună cu mitropolitul Dosoftei, tezaurul și arhiva Mitropoliei, *cu 396 documente*, relicve de preț¹⁵⁵. Marele logofăt și cărturar moldovean Miron Costin apucase însă să facă unele copii după documentele mai importante ale Moldovei, cum aflăm, bunăoară, de la Antohi Sion, care de-

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ *Cronica lui Neculce* (manuscrisul „Mihail”), p. 44. Pentru izvoare și literatură vezi *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Editura Academiei R.S.R., București, 1979, p. 297.

clara, în 1840, lui Mihail Kogălniceanu că a pierdut, la 1831, „înteresele documenturi vechi și noi, între care... și copia tălmăcirii hătișerifului dat țării prin Țăutul logofătul, scris chiar de Miron Costin și iscălit de dînsul“¹⁵⁶.

Două lucruri trebuie aici subliniate. Mai întîi că gestul lui Sobieski arată limpede cine erau cei interesați să facă dispărute textele documentelor noastre de stat : marile puteri vecine, care pregăteau terenul unei eventuale anexări a țării, a cărei existență era recunoscută și garantată de otomani prin aceste acte ; în al doilea rînd, că marii boieri, ei înșiși interesați de „rămînerea“ țării, care însemna și conservarea propriilor lor pămînturi, puteau scoate copii după „capitulații“. Putea fi însă mai bună soarta acestor colecții particulare, în condițiile atîtor ocupații străine din veacul al XVIII-lea¹⁵⁷ și ale interesului marilor puteri de a distruge actele doveditoare ale dreptului statelor noastre la existență autonomă ? Să nu uităm, bunăoară, că anexarea Bucovinei de către Habsburgi (1775—1918) a însemnat și intrarea sub stăpînirea imperialilor a Sucevei, Putnei, Dragomirnei, Voronețului și a altor centre istorice și de cult, unde se vor fi păstrat, în original sau în copie, și hrisoave ale Moldovei, după cum nu poate fi o simplă întîmplare că în perioada regulamentară, sub ocupație țaristă, cînd s-a propus sultanului chiar cumpărarea Moldovei și Țării Românești, a avut loc și reorganizarea arhivelor românești.

Dacă pentru Moldova au ieșit totuși la iveală două texte ale vechilor „capitulații“, în schimb mult mai vitregă a fost soarta *ahidname*-lelor Țării Românești, care nu ni s-au păstrat în nici un fel, deși existența lor este clar atestată de atîtea mărturii istorice. Beratele de investitură acordate lui Mihnea Turcitul (1577, 1585), care înglobează vechile texte, nu s-au păstrat nici ele în original, ci în copii înregistrate în condicile Porții, chiar financiare. Lipsa unor copii mai vechi se explică și prin aceea că, pînă către 1570, cînd a ajuns mare nișangiu (șef al cancelariei imperiale) Ahmed Feridun Ruxanzade, nu se generalizase încă în practica otomană sistemul scoaterii obligatorii de mai multe copii după orice document oficial emis de Poartă¹⁵⁸.

Desigur, nici în cazul Țării Românești n-au lipsit boieri ca Ienăchiță Văcărescu sau Kiceoreanu, amintit de Kogălniceanu, care să facă unele copii după documentele importante ale țării, dar șansele ca acestea să fie descoperite sînt destul de reduse.

¹⁵⁶ Șt. S. Gorovei, *op. cit.*, p. 648.

¹⁵⁷ S-a păstrat un memoriu din 10/21 decembrie 1769, adresat de clerul și boierii moldoveni țarinei Ecaterina a II-a, prin care se cerea *restituirea documentelor*, a obiectelor de preț și relicvelor mitropoliei, „care se găsesc în Rossia“ (publicat de M. Kogălniceanu, în „Arhiva Românească“, ediția I-a, tom. I, 1840, p. 215—217 și ed. a II-a, tom. II, 1860, p. 159—163. E vorba, cel puțin de documentele luate de Sobieski.

¹⁵⁸ M. Guboglu, *Paleografia și diplomatia turco-osmană. Studiu și album*, București, 1958, p. 78 ; A. Antálffy, *Münş'at al-Selatin al lui Rukhsanzade Ahmed Feridun. Et. Tevkii (pomenit și sub numele de Ahmed Feridun Bei Nişangi) ca izvor pentru istoria românilor*, în „Buletinul Comisiei istorice a României“, tom. XIII, 1934, p. 4—23.

Mai avem însă în cazul Munteniei, dacă nu și în cel al Moldovei, încă o explicație a dispariției vechilor acte ale țării și anume : controlul corespondenței cu Poarta și al documentelor emanând de la Istanbul și păstrate la mitropolie de către elementele greco-levantine, interesate — împotriva marii boierimi autohtone — în tănuirea sau chiar distrugerea hrisoavelor împărătești, care le interziceau stabilirea în țară și cu atât mai mult accesul la dregătorii. Astfel, Tudor Vladimirescu, într-o scrisoare adresată în ianuarie 1821 lui Francisc I, împăratul Austriei, scria că „de la o vreme incoace grecii fanarioți ne-au închis drumul și ușile prea puternicii noastre Împărății (otomane) și așa ne mănîncă numiții pre noi de vii”¹⁵⁹.

Dar mărturia cea mai clară în sensul celor afirmate mai înainte ne este furnizată de un foarte bine informat cărturar contemporan, proto-singhelul Naum Rîmniceanu (1764—c. 1838), în cîteva pasaje extrem de interesante în fondul lor, dincolo de spiritul lor pătimaș, care nu exclude exagerarea. Referindu-se la mitropolitul grec Nectarie Moraitul — pe care l-a cunoscut îndeaproape în timpul domniei lui Caragea și a lui Al. Șuțu, cînd a încheiat șirul mitropoliților greci ai Țării Românești —, cronicarul muntean afirmă că la întrebarea discretă de ce nu și-a pus econom român la mitropolie, Nectarie ar fi răspuns astfel : „Am hotărît ca nicidecum să nu orînduiesc iconom român, pentru ca să nu afle (el) secreturile mitropoliei, fiindcă la această mitropolie sînt date în păstrare toate hrisoavele cele vechi ale voievozilor români, care privesc la dezrădăcinarea noastră, a grecilor, și legăturile care are Țara Românească cu Othomaneasca Poartă și *hatișerifurile împărătești care întăresc privilegiurile țării și ale românilor (din care, iată, în taină îți spui că eu și fratele meu mitropolitul Dosithei (predecesorul său — n.n.) am tănuit cîteva, ca să nu să afle după vremi la mitropolie) și alte multe tainice scrisori care nu ne este de folos de să vor vedea* (subl. ns.). Pentru aceasta voesc ca să am iconom grec, ca numai nouă, simpatrioților, să ne fie știute unile ca acestea”. Altădată mitropolitul mărturisește că „din ceasul ce am tănuit un hrisov domnesc care întăria privilegiurile țării, de atunci am dobîndit o bătaie de cuget...”. Greu de controlat mustrarea de cuget a mitropolitului, dar iată ce spune despre el, în continuare, Naum Rîmniceanu : „multe jafuri au lucrat acești arhierei la ticăloasa tagmă preoțească ; iar mai virtos bătrînul mitropolit Nectarie (...), avînd lingă sineși pă toate ru-dele sale, greci, oameni cumpliți... orînduiți în toate trebile mitropoliei..., *au tănuit și multe documente ale țării ce erau puse în păstrare din vechime la sfînta mitropolie și au scos vorbă că au spart hoții într-o noapte parac-lisul ce este în casile arhierești și au furat cele ce era puse acolo în păstrare*” (subl. ns.)¹⁶⁰. Un indiciu al acestei înscenări pare să fie și faptul că

¹⁵⁹ G. D. Iseru, *Prelegeri de istorie modernă a României. Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, București, 1975, p. 70.

¹⁶⁰ G. D. Iseru, Marcel D. Ciucă, Natalia Trandafirescu, Ilie Cristian, *Izvoare narative privind revoluția din 1821* (în curs de apariție).

un important hrisov din 1631 nu se mai află în fondul Mitropoliei București, ci a fost recuperat din altă parte de către Biblioteca Academiei.

Este, de asemenea, posibil ca documente ale Țării Românești să fi fost scoase peste graniță și de către călugării greci de la mănăstirile închinat sau de către eteriști.

Sintetizînd, apreciem că textele de „capitulații”, în original sau în copie, ar putea să apară treptat fie din arhivele turcești, fie din cele sovietice, poloneze, austriece, maghiare, grecești sau din alte locuri (Orientul Apropiat etc.), unde au pribegit domni români mazili, care vor fi dus cu ei, ca Ștefan Petriceicu, și acte de stat, care le confirmau „privilegiul” de domnie.

Rămîne, așadar, deschisă cercetarea, în continuare, a acestei probleme extrem de importante pentru istoria noastră, problemă care are o deosebită greutate în demonstrarea autonomiei statale a Țărilor Române în întreg evul mediu, cu drepturi suverane asupra problemelor interne și de graniță, drepturi care însă au fost nesocotite de către marile puteri ale vremii, inclusiv de către Poartă, emitenta acestor „capitulații”¹⁶¹.

68 ¹⁶¹ Vezi Nichita Adăniloae, *Despre suzeranitatea otomană și nerespectarea de către Poartă — la 1775 și 1812 — a obligațiilor de apărare a teritoriului Țărilor Române*, în „Revista de istorie”, tom 35, nr. 8/1982, p. 950—955.

PARLAMENTUL — TRIBUNĂ DE AFIRMARE A IDEALULUI SOCIALIST ÎN ROMÂNIA (1888 — 1899)

VASILE NICULAE

În România celei de-a doua jumătăți a veacului trecut, stat cu regim politic democrat, constituțional, în cadrul căruia atribuțiile puterilor (legislativă, executivă, judecătorească) au fost clar definite prin Constituția din 1866 — modificată în 1884 —, activitatea electorală și parlamentară a ocupat un loc de seamă în ansamblul vieții politice. Conform prevederilor Constituției, forul legislativ al statului — compus din Adunarea Deputaților și Senat — reprezenta cadrul în care erau dezbătute și aprobate legile, în baza proiectelor pe care le întocmeau guvernele aflate la conducerea țării. Pentru ultimele decenii ale veacului trecut, ca și la începutul veacului nostru, puterea executivă a fost exercitată alternativ de două partide nu deajuns de clar delimitate sub raportul bazei sociale: *Partidul național-liberal*, exponentul, de regulă, al intereselor burgheziei industriale și comerciale, și *Partidul conservator* (cu aripa sa junimistă), îndeosebi reprezentantul politic al moșierimii, legată de marea proprietate funciară. În atare condiții, legislația adoptată purta pecetea intereselor de clasă ale acestor partide, mai ales în domeniul social, ceea ce n-a exclus, evident, preocuparea lor pentru realizarea unor măsuri vizînd dezvoltarea economică a țării, întărirea independenței și a suveranității sale.

O altă trăsătură a vieții politice din această perioadă a constituit-o tendința de diversificare a peisajului politic prin apariția unor noi partide și grupări ce-și propuneau apărarea intereselor unor categorii sociale mijlocii de la orașe și sate, cum au fost: *Partidul democrat radical*, condus de G. Panu, *Partida țărănească*, organizată de C. Dobrescu-Argeș, precum și *Gruparea democratică* din jurul ziarului „Adevărul” și al directorului său, Al. V. Beldiman.

Fenomenul de cea mai mare însemnătate pentru destinele României l-a reprezentat dezvoltarea și afirmarea puternică pe scena politică a țării a clasei muncitoare. „Proletariatul — se subliniază în *Programul Partidului Comunist Român* — devine tot mai mult purtătorul idealurilor celor mai revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale în-

tregului popor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre o viață liberă și demnă”¹.

Apărută pe scena istoriei încă la sfârșitul veacului al XVIII-lea, mișcarea revoluționară a proletariatului s-a integrat, de la început, în marile evenimente ce ne-au jalonat trecutul, cunoscând, concomitent, un rapid proces de organizare, pe temeiul socialismului științific, asimilat de timpuriu și aplicat creator la realitățile românești. După cucerirea independenței de stat depline a patriei, mișcarea muncitorească își caută cu tot mai multă insistență făgașul organizării în partid politic — *Partidul* sau *Partida muncitorilor* care, în 1886, își definește un program unitar de acțiune, program situat ferm pe poziții marxiste. Existența Partidului muncitorilor devine o realitate istorică (confirmată și pe plan politic parlamentar), Congresul Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România din 1893 statuând această existență, adoptînd un program ce dezvoltă și aprofunda pe cel din 1886 și alegînd prima conducere a partidului la nivel național. Crearea partidului, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „a constituit un moment important în organizarea politică a clasei muncitoare, în creșterea rolului ei în viața social-politică a României”².

Pe măsura fortificării rîndurilor partidului, a definirii tot mai clare a țelurilor sale programatice, s-a ajuns la desfășurarea unei acțiuni politice proprii, caracterizată prin creativitate și originalitate în abordare și soluții, în formularea unor puncte de vedere proprii față de toate marile probleme ce confruntau România în etapa istorică respectivă : dezvoltarea multilaterală a industriei naționale, care să conducă la consolidarea economică a țării, rezolvarea problemei agrar-țărănești prin împrăștierea țăranimii, chezășie a făuririi și întăririi alianței muncitorești-țărănești, democratizarea continuă a structurilor social-politice ale țării. Toate acestea erau considerate — pe drept cuvînt — ca imperios necesare în lupta pentru apărarea independenței, pentru făurirea statului național unitar, democrat și neatîrnat român³.

În atare condiții, necesitatea participării active a clasei muncitoare, dar și a țăranimii — integrată generic de militanții socialiști în termenul de muncitorime —, în viața politică și, desigur, în viața parlamentară, s-a pus încă din primii ani de după războiul neatîrării. Trebuie spus că, la început, o atare activitate a fost privită cu reticență, pentru considerentul — real — că accesul maselor în eșichierul politic era barat prin sistemul electoral cenzitar și, în plus, eforturile organizatorice erau atunci așezate, pe bună dreptate, în prim-plan. Treptat, militanții mișcării noastre revoluționare au ajuns la concluzia că afirmarea și consolidarea partidului muncitorilor nu se puteau face decît și prin abordarea, de pe poziții socialiste, a vieții politice și a celei electoral-parlamentare, concomitent cu întărirea organizatorică a propriilor rînduri.

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura politică, București, 1975, p. 32.

² Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la plenara largită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, 1—2 iunie 1982*, Editura politică, București, 1982, p. 47.

³ Vezi, pe larg : Ion Popescu-Puțuri, *Îndemn la creație* (I—II), în „Anale de istorie”, anul XXVII, nr. 5 și 6/1981, p. 3—22 și 13—31 ; *Poziția partidului clasei muncitoare față de problemele fundamentale ale evoluției societății românești în a doua jumătate a secolului trecut*, în „Anale de istorie”, anul XXVII, nr. 3/1981, p. 125—161.

Constatînd că o acțiune politică solitară a socialiștilor n-ar fi avut sorți de izbîndă, militanții partidului s-au pronunțat pentru realizarea unor alianțe electorale care, excluzînd elementul conservator, și păstrînd individualitatea partidului clasei muncitoare, să poată include o largă paletă de forțe politice — partidul liberal sau grupări democrate din interiorul acesteia, radicalii, gruparea democrat-republicană de la „Adevărul“, partida țărănească. Această tactică a primit consacrarea oficială la Congresul partidului din 1893 (fiind apoi discutată și la celelalte congrese ale partidului), unde a fost adoptată o moțiune în care se specifica : „Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, admițînd existența luptei de clasă, știe că toate partidele burgheze, ori sub ce nume s-ar prezenta, sînt potrivnice clasei muncitoare, însă în lupta și relațiunile lui cu ele va ști să facă deosebire între partidele reacționare și partidele mai mult sau mai puțin înaintate“⁴.

Privită prin această prismă, activitatea electorală și parlamentară socialistă a fost concepută ca o parte componentă a procesului de clarificare și îmbogățire a mijloacelor tactice folosite de partid în vederea înfăptuirii programului său politic. Trimiterea unor reprezentanți autentici ai muncitorilor și țăranilor în Parlamentul României (de fapt, în Adunarea Deputaților, pentru că socialiștii n-au participat niciodată, în anii 1888—1899, la alegerile pentru Senat, a cărui desființare au cerut-o în nenumărate rînduri) s-a constituit, așadar, într-o acțiune matură, ce izvoră din necesitatea adînc resimțită de mișcarea noastră revoluționară de a folosi orice posibilitate de afirmare publică a programului său de luptă, în vederea intensificării propagandei socialiste, a atragerii unui număr tot mai mare de muncitori, țărani și intelectuali în rîndurile sale, precum și pentru realizarea unora dintre obiectivele programatice socialiste cu conținut general-democrat, prin înfriurirea din interior a dezbatelor din forul legislativ al statului, realizată de propriii reprezentanți în Adunarea Deputaților⁵.

Atare preocupări se manifestau, în această perioadă, în numeroase țări ale lumii, iar după făurirea, în 1889, a Internaționalei a II-a, ele se vor intensifica, problema ascendenței politice și parlamentare a partidelor socialiste fiind dezbătută la toate congresele forumului socialist internațional. Participanți activi la congresele socialiste de la Paris (1889), Bruxelles (1891), Zürich (1893) și Londra (1896), delegații Partidului muncitorilor din România au împărtășit din experiența mișcării noastre muncitorești pe teren electoral și parlamentar și și-au însușit recomandările cuprinse în moțiunile și rezoluțiile acestor congrese în legătură cu necesitatea continuării și dezvoltării acțiunii politice, în funcție de condițiile țării noastre, de stadiul de dezvoltare a mișcării revoluționare din România.

*

După mai multe tentative de abordare, cu titlu individual, de către Al. Brăescu, redactor al cotidianului socialist „Drepturile omului“, a acțiunii politice electorale (în anii 1883 și 1886), cea dintîi participare a socialiștilor la alegerile pentru Adunarea Deputaților, în calitate de reprezen-

⁴ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1893—1900, Editura politică, București, 1969, p. 64.

⁵ N. Copoiu, Activitatea electorală parlamentară a P.S.D.M.R. în anii 1893—1899, în Mișcarea muncitorească din România. 1893—1900, Editura politică, București, 1965, p. 197—215.

tanți ai Partidului muncitorilor⁶, s-a înregistrat în cadrul scrutinului din 23—25 ianuarie 1888, ultimul organizat de cabinetul liberal condus de I. C. Brătianu în lunga sa guvernare din perioada 1876—1888. Hotărînd a se manifesta ca grupare politică distinctă în viața electorală a țării, Partidul muncitorilor a început pregătirile din august 1887, atunci cînd Ioan Nădejde aprecia: „După cercetările făcute, vedem că trebuie să se amestece și Partida socialistă în alegerile viitoare pentru Cameră; sînt mari șanse de succes în Colegiul al III-lea și al doilea. Dar trebuie lucrat”⁷.

Pentru desfășurarea scrutinului, partidul a depus candidaturi în mai multe județe ale țării (Iași, Roman, Botoșani, Fălciu, Neamț, Brăila, Muscel), atît la Colegiul al II-lea, cît și la Colegiul al III-lea. În cadrul campaniei electorale, socialiștii au organizat întruniri cu alegătorii, au răspîndit manifeste și au tipărit gazeta „Muncitorul”, care de obicei apărea săptămînal, de două ori pe săptămîină, sporindu-i substanțial și tirajul. Cele mai mari întruniri electorale au fost organizate la Iași, iar în celelalte județe candidații socialiști au luat contact cu alegătorii fie direct, fie pe calea răspîndirii în mii de exemplare a manifestelor electorale socialiste. Cel mai important și cu răspîndirea cea mai largă a fost manifestul din 18 ianuarie 1888, în care se analiza politica partidelor ce veneau în fața alegătorilor solicitîndu-le voturile și se demonstra că Partidul socialist este singurul care „apără interesele muncitorilor, ale muncitorilor din toate breslele și ale muncitorilor cărturari”. Manifestul înfățișa principalele obiective ale programului electoral socialist: votul universal, garantarea libertății presei, a întrunirilor și organizării, răscumpărarea treptată a proprietăților agricole mari și trecerea lor la comunele de țărani, desființarea dărilor indirecte și instituirea impozitului progresiv pe venituri, întemeierea industriei naționale și protejarea prin lege a lucrătorilor din industrie etc.⁸.

În urma desfășurării alegerilor, la Colegiul II Roman a fost ales primul deputat socialist din istoria mișcării noastre muncitorești — V. G. Morțun, cu 154 de voturi⁹. Alegerea lui V. G. Morțun a surprins pe obișnuiții culiselor vieții noastre parlamentare, care nu se așteptau ca un socialist să poată sparge tradiționalele bariere ridicate de sistemul de vot censitar în calea altor candidați decît cei ai partidelor politice ale burgheziei și moșierimii. Organele de presă liberale puneau succesul candidatului socialist pe seama atitudinii sale anticonservatoare, în timp ce presa socialistă și cea independentă subliniau adevărata lui calitate, de reprezentant al Partidului muncitorilor. „Astăzi — scria, la 20 februarie 1888, gazeta „Dezrobirea” — muncitorii au și ei un reprezentant al lor. Acesta e deputatul V. G. Morțun, ales al Partidului muncitorilor din Roman. Sînt sigur că el are să-și facă datoria”.

Desfășurarea alegerilor a pus în evidență începutul ascensiunii politice-parlamentare a mișcării noastre socialiste, confirmînd receptarea în mase a ideilor sale, iar succesul înregistrat a demonstrat că a se persevera în asaltarea porților Parlamentului, spre a duce acolo cuvîntul munci-

⁶ Vasile Niculae, *Partidul clasei muncitoare în confruntările electorale din România de la sfîrșitul secolului al XIX-lea*, în „Revista de istorie”, tomul 31, nr. 7/1978, p. 1159 și urm.

⁷ Arh. C.C. al P.C.R., fondul nr. 239, dosarul nr. 4/1887, fila 8.

⁸ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R. (în continuare, Arh. I.S.I.S.P.), fondul M.M./1888, dosarul nr. 1.

⁹ „Muncitorul”, anul I, nr. 18 din 24 ianuarie 1888.

torilor și al țăranilor, putea deveni, printr-o campanie susținută, fapt pe deplin realizabil.

Alegerile parlamentare din 12—14 octombrie 1888, organizate de cabinetul conservator-junimist în frunte cu Theodor Rosetti, aveau să confirme justetea acestor concluzii. Reprezentanții Partidului muncitorilor — I. Nădejde, V. G. Morțun, Gh. Rîșcanu, Panait Bujeniță, Marin Bunescu — se vor confrunta cu cei ai partidelor de guvernămînt la Iași, Roman, Botoșani, Bacău, Fălciu, Vaslui, Covurlui, Teleorman. Reușita era condiționată, la colegiul III, de cîștigarea de către listele socialiste a alegerilor pentru delegați, programate la 2 octombrie 1888. Pentru aceasta, I. Nădejde și alți membri ai Partidului muncitorilor au mers din comună în comună, desfășurînd o intensă campanie electorală printre țărani, în urma căreia listele socialiste au înregistrat succese la Iași, Miroslava, Cucuteni, Cotnari, Hermeziu, Golăești, Ceplenița și în alte localități. Ca urmare, atunci cînd delegații, împreună cu alegătorii direcți din Iași, s-au întrunit, la 4 octombrie 1888, la reședința județului pentru a alege deputatul Colegiului III, Ioan Nădejde a întrunit 203 voturi, tot atîtea cîte a obținut și Gr. Buiciu, candidatul conservator junimist. Declarîndu-se balotaj, la 15 octombrie 1888 au avut loc noi alegeri, în urma cărora I. Nădejde a întrunit majoritatea necesară proclamării ca deputat (144 voturi), devansîndu-l pe adversarul său politic (130 voturi) ¹⁰.

În afara lui I. Nădejde, în alegerile parlamentare din octombrie 1888 a mai ieșit învingător și V. G. Morțun, la ambele colegii unde a candidat — Colegiile II și III Roman ¹¹. O semnificație deosebită o aveau victoriile socialiste de la Colegiile III Iași și Roman, care au reprezentat o dovadă că propaganda desfășurată de socialiști, în anii 1887—1888, în rîndurile țăranimii, încercările acestora de a organiza pe săteni pe principii socialiste, au dat roade. Aceste succese, releva ziarul socialist „Muncitorul”, reprezintă „semnele deșteptării norodului”, ale hotărîrii muncitorilor și țăranilor de a trimite „acolo unde se făuresc legile, oameni de-ai lor” ¹².

În urma invalidării de către Parlament a alegerii lui V. G. Morțun la Colegiul III Roman (fapt ce nu afecta prezența acestuia în Adunarea Deputaților, deoarece rămînea deputat al Colegiului II din același județ), la 5 ianuarie 1889 au fost organizate la Roman noi alegeri. De data aceasta, din partea Partidului muncitorilor a candidat Lascăr Veniamin. Ca urmare a intensei campanii electorale desfășurate, a influenței de care se bucurau socialiștii în județ, Lascăr Veniamin a obținut 236 din totalul de 301 voturi ¹³ și, cu aceasta, mandatul de deputat. „Socialiștii au avut un succes enorm în alegerile Colegiului III de Roman”, avea să noteze ziarul democrat „Adevărul”, după care concluziona cu îndreptățire: „Încetul cu încetul socialismul cucerește al treilea colegiu. Pînă acum el a cucerit Iașul, Romanul, a devenit tare la Vaslui, Botoșani, Bacău, Putna, Brăila” ¹⁴.

Datorită însă manevrelor majorității parlamentare conservatoare, profund afectată de înfrîngerea suferită la Roman, alegerea lui Lascăr Veniamin a fost invalidată, sub pretextul fals al influențării de către socialiști a corpului electoral pe căi interzise de Constituție și de legea electo-

¹⁰ Arhivele Statului Iași, fondul Primăria Iași, dosarul nr. 214/1888, vol. I, fila 40.

¹¹ *Dezbaterile Adunării Deputaților* (în continuare : D.A.D.), nr. 1, din 8 noiembrie 1888, p. 20.

¹² „Muncitorul”, anul II, nr. 2 din 13 noiembrie 1888.

¹³ D.A.D., nr. 27 din 25 ianuarie 1889, p. 516.

¹⁴ „Adevărul”, nr. 122 din 13 ianuarie 1889.

rală. În semn de protest contra acestei măsuri arbitrare, V. G. Morțun și-a dat demisia din Parlament.

Pentru locurile vacante din Adunarea Deputaților, datorate invalidării lui Lascăr Veniamin și demisiei lui V. G. Morțun, în martie 1889 s-au organizat alegeri parțiale la Colegiile II și III Roman și, odată cu aceasta, alegeri și la Colegiul III Vaslui, prilejuind candidaților socialiști — V. G. Morțun (Roman) și C. Mille (Vaslui), noi posibilități de confruntare electorală. Cu acest prilej, autoritățile locale au luat măsuri sporite pentru a bara calea candidaților socialiști, grație cărora candidații guvernamentali de la Roman și Vaslui au putut ajunge deputați.

Alegerile parlamentare generale din 9—11 aprilie 1891 au fost organizate de cabinetul conservator, avînd în frunte pe generalul Ion Emanoil Florescu. Partidul muncitorilor a depus candidaturile lui I. Nădejde, V. G. Morțun, C. Mille, Al. Ionescu, Th. C. Mănescu la Colegiile II și III din Iași, Ilfov, Roman, Brăila, Vlașca. Caracteristic pentru aceste alegeri este faptul că pentru prima dată se depuneau candidaturi socialiste chiar în Capitala țării.

Campania electorală socialistă a fost deschisă prin lansarea de către „Comitetul electoral al Partidului socialist din România“, a unui manifest adresat muncitorilor și țăranilor, alegătorilor de la Colegiile II și III. Manifestul, răspîdit în mii de exemplare, înfățișa un tablou veridic al peisajului politic românesc și prezenta, în fața corpului electoral, soluțiile socialiștilor, programul lor de acțiune în vederea înlăturării unei societăți alcătuite pe temelii social-economice nedrepte.

Pe baza ideilor cuprinse în manifest, candidații socialiști, ca și un mare număr de alți militanți, au desfășurat o intensă campanie electorală. De asemenea, reprezentanții muncitorimii au luat contact cu personalități politice din Partidul național-liberal, din grupările liberale democratice, precum și cu radicalii, spre a-și uni eforturile pentru a contracara ascendența politică a conservatorilor. Susținînd un astfel de punct de vedere, socialiștii au condiționat alianțele de satisfacerea unor puncte din programul socialist, îndeosebi îmbunătățirea situației materiale a maselor muncitoare, care puteau constitui o platformă de acțiune comună; oferta socialiștilor a fost însă respinsă.

În alegerile pentru Colegiul II lupta s-a dus în special la Iași, Roman și Galați, localități în care influența politică a socialiștilor era în creștere. La Iași, I. Nădejde a obținut 213 voturi ¹⁵, insuficiente pentru a-i asigura succesul, iar la Roman, în urma unui balotaj, V. G. Morțun a putut obține un nou mandat de deputat, cu 152 de voturi ¹⁶.

Cabinetul de concentrare conservatoare Lascăr Catargiu, instalat la conducere în noiembrie 1891, a obținut de la rege dizolvarea corpurilor legiuitoare și a organizat noi alegeri la 1—3 februarie 1892. În această situație, socialiștii au depus candidaturi la Iași, Ilfov, Roman și Covurlui, pe liste figurînd: I. Nădejde, C. Mille, V. G. Morțun, Al. Ionescu. În Capitală s-a încercat realizarea unui cartel electoral cu liberalii, la inițiativa acestora din urmă, prin intermediul Comitetului partidului lor. Era, în aceasta, o recunoaștere a creșterii influenței politice a mișcării socialiste de care trebuia tot mai mult să se țină seama. Comitetul executiv al Clubului muncitorilor din București a acceptat să trateze cu liberalii, dar a con-

¹⁵ Arhivele Statului Iași, fondul Primăriei Iași, dosarul nr. 172/1891, vol. II, fila 81; vol. III, fila 45; vol. IV, fila 63.

¹⁶ D.A.D., nr. 59 din 16 mai 1891, p. 675.

diționat alianța de cerința acordării pentru lucrătorii tipografi de la atelierul oficiosului liberal „Voința națională“ a zilei de lucru de 9 ore și reprimării unor lucrători concediați ; conducerea partidului liberal a refuzat condițiile alianței.

În timpul desfășurării campaniei electorale candidații socialiști au lansat un mare număr de manifeste electorale (în care demascau politica partidelor de guvernământ și relevau deosebirea de fond dintre aceste partide și Partidul muncitorilor), au organizat mari întruniri electorale cu participarea candidaților socialiști și a altor militanți.

Rezultatele obținute de candidații socialiști egalau pe cele din anul anterior, în sensul că, și de această dată, V. G. Morțun a putut fi ales deputat, cu 175 voturi din 296 ¹⁷. Alegerea lui a fost primită cu entuziasm de muncitorii și țăranii din oraș și județ care i-au făcut deputatului socialist o caldă manifestație de simpatie ¹⁸. În celelalte județe, candidații socialiști au înregistrat sensibile creșteri ale numărului de voturi primite, comparativ cu alegerile anterioare, îndeosebi în Ilfov (C. Mille — 139 voturi, V. G. Morțun — 135, I. Nădejde — 120 și Al. Ionescu — 113). S-a demonstrat, încă o dată, că „Partidul muncitorilor a crescut, dovedind partidelor stăpînitoare, prin aceasta, că el este o putere de care oricînd trebuie să se țină seamă“ ¹⁹.

Venirea la conducere, în octombrie 1895, a cabinetului liberal condus de D. A. Sturdza, după o lungă perioadă de opoziție (1888—1895), a atras după sine necesitatea unei noi consultări electorale, în vederea asigurării obișnuitei majorității parlamentare guvernamentale. Scrutinul a avut loc în zilele de 26—28 noiembrie 1895. Cu acest prilej, pentru prima dată se înregistrează prezența în alegeri a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România. Tactica sa electorală, stabilită la Congresul al III-lea din aprilie 1895, de a nu se proceda la alianțe cu nici un partid care nu accepta legiferarea votului universal, a impus conducerii partidului socialist o linie de conduită clară : depunerea de candidaturi proprii în acele județe și la acele colegii în care precedentele alegeri și experiența activității de propagandă indicau șanse reale de a se putea obține un anumit număr de voturi. Ca urmare a hotărîrilor Consiliului general al P.S.D.M.R., candidații socialiști pentru alegerile din noiembrie 1895 au fost : I. Nădejde, Deodat Țăranu, V. I. Speranță, V. G. Morțun, Al. Ionescu, G. Diamandi, I. C. Atanasiu, I. G. Munteanu, C. Grigorescu — la Iași, Ilfov, Roman, Covurlui, Brăila, Tutova, Tecuci, Fălciu, atît la Colegiul II, cît și la Colegiul III.

În vederea expunerii programului electoral socialist, partidul a editat și răspîndit, în 100 000 de exemplare, un manifest către alegătorii de la Colegiile II și III ²⁰. S-au organizat, de asemenea, mari mitinguri la București, Brăila, Roman, Birlad, Galați, Tecuci și în alte orașe reședințe de județ unde candidau socialiști, cu care prilej s-a popularizat programul electoral al partidului.

În final, ca și cu ocazia alegerilor din ianuarie 1888, din 1891 și 1892, doar V. G. Morțun a întrunit un număr de voturi suficient de mare spre a

¹⁷ *Ibidem*, nr. 9 din 28 februarie 1892, p. 32.

¹⁸ „Înainte“, anul I, nr. 8 din 9 februarie 1892.

¹⁹ „Munca“, anul II, nr. 51 din 9 februarie 1892.

²⁰ Arh. I.S.I.S.P., fondul M.M./1895, dosarul nr. 1.

obține scaunul de deputat — 256 din 240 de alegători²¹. Un număr sporit de voturi au obținut candidații socialiști de la Colegiul II Ilfov (I. Nădejde — 194, Al. Ionescu — 163, G. Diamandi — 143), ca și cei care au candidat la Colegiul II Iași (I. Nădejde — 125, G. Diamandi — 101, V. I. Speranță — 71 și D. Țăranu — 70).

Ultimele alegeri parlamentare de la sfârșitul veacului trecut, efectuate sub guvernarea conservatoare în frunte cu G. Gr. Cantacuzino, au avut loc la 27—29 mai 1899. Pentru socialiști, noul scrutin electoral s-a desfășurat în condiții deosebit de dificile, datorate atât represiunilor dezlănțuite împotriva cluburilor socialiste de la sate, a mișcării revoluționare în ansamblul său, cât și crizei intervenite în conducerea partidului, ca urmare a intenției unora dintre conducătorii săi, inclusiv V. G. Morțun, deputatul partidului, de a încerca transformarea forței politice muncitorești într-o organizație democrat-burgheză. Acestea au determinat o reevaluare a tacticii electorale socialiste, în sensul respingerii oricăror alianțe cu partidele politice de guvernământ și participării separate la alegeri a candidaților socialiști, concomitent cu realizarea unor fronturi electorale comune cu o grupare cu nuanță ruralistă, denumită „Comitetul pentru apărarea intereselor țărănești”, constituită în jurul revistei „România rurală”. În virtutea noii orientări, socialiștii au depus candidaturile lui Al. Ionescu și I. T. Banghereanu la Colegiul II Ilfov, iar într-un număr de 16 județe au încheiat carteli electorale cu grupările țărănești amintite, pe listele de candidați figurând socialistul C. Z. Buzdugan, alături de C. Mille, C. Dobrescu-Argeș, D. Drăghicescu și alții²².

În condițiile unor ingerințe și presiuni fără precedent, conservatorii au câștigat alegerile. La Colegiul II Ilfov, Al. Ionescu a obținut 124 voturi, iar I. T. Banghereanu — 66; un mai mare număr de voturi (485) a întrunit C. Mille la Colegiul III Teleorman; în Vlașca, C. Z. Buzdugan a obținut 45 de voturi²³ — evident insuficiente pentru a putea fi aleși.

Se încheia, astfel, un important capitol al acțiunii politico-electorale socialiste de la sfârșitul veacului trecut, desfășurat sub imboldul necesității folosirii de către socialiști a tuturor posibilităților pentru realizarea programului lor de acțiune. Succesele obținute în alegeri, ca și eșecurile înregistrate, au fortificat rîndurile mișcării noastre muncitorești, i-au întărit baza ideologică și organizatorică pe care se va clădi, de-a lungul unui proces de firească și ascendentă continuitate, o nouă modalitate de înțelegere și desfășurare a politicii electorale și parlamentare socialiste la începutul secolului al XX-lea²⁴. Dar, cu toate eforturile depuse de partid, de organizațiile sale locale, următoarele victorii electorale socialiste se vor înregistra abia în 1919, în condițiile României întregite și ale introducerii sistemului de vot universal, reformă pentru a cărei înfăptuire militase mișcarea noastră socialistă încă de la începuturile sale.

★

Prezența celor doi deputați socialiști în forul legislativ al României (V. G. Morțun în perioada ianuarie 1888—februarie 1889; aprilie 1891—aprilie 1899, și I. Nădejde în intervalul octombrie 1888—aprilie 1891), s-a

²¹ D.A.D., nr. 2 din 12 decembrie 1895, p. 4.

²² „Lumea nouă”, anul V, nr. 27 din 23 mai 1889.

²³ „Lumea nouă”, anul V, nr. 29 din 5 iunie 1889.

²⁴ I. Mamina, *Clasa muncitoare din România în confruntările politice electorale de la începutul veacului al XX-lea*, în „Anale de istorie”, anul XX, nr. 2/1974, p. 39—101.

constituit într-un mare succes al mișcării noastre muncitorești. Puternica lor personalitate de conducători ai Partidului muncitorilor (din 1893 ei vor fi aleși în Consiliul General al P.S.D.M.R.) își afla, astfel, un nou și remarcabil cadru de manifestare. Cu prilejul dezbaterilor purtate în Adunarea Deputaților ei au avut posibilitatea să exprime punctele de vedere ale proletariatului, ale altor clase și păături sociale exploatate din societate față de marile probleme cu care se confrunta țara și să ceară rezolvarea unora dintre revendicările înscrise în programul partidului politic proletar. În acest fel, tribuna Parlamentului a fost transformată într-un mijloc eficace de propagandă socialistă, știut fiind că dezbaterile parlamentare erau publicate în *Monitorul oficial*, în presă, avînd deci o largă circulație în țară. În plus, unele cuvîntări au fost tipărite sub formă de broșuri, fiind apoi răspindite în toate organizațiile muncitorești și chiar la sate.

De la început, cei doi deputați socialiști și-au afirmat calitatea de reprezentanți ai Partidului muncitorilor, iar prezența lor în Parlament oferea argumente în plus în sprijinul acestei afirmații. Chiar în prima sa cuvîntare, rostită la 16 februarie 1888, V. G. Morțun afirma că vorbește în numele „unui partid constituit legalmente”²⁵, iar I. Nădejde arăta, la 24 noiembrie 1888, că el și tovarășul său de luptă, V. G. Morțun, sînt „reprezentanți ai Partidului muncitorilor”²⁶. Alte argumente în sprijinul acestor afirmații veneau chiar din rîndurile unor reprezentanți ai partidelor de guvernămînt. „Vine în luptă, d-lor, un partid care-și are importanța lui”²⁷, declara, la 20 februarie 1888, Mihail Kogălniceanu, iar în 1891, cu prilejul alegerilor, ministrul de interne I. Lahovari trimitea un ordin confidențial de urmărire a propagandei electorale făcută „de partidul zis «socialist» sau «al muncitorilor»”²⁸.

Reprezentanții clasei muncitoare în Parlament, acționînd în conformitate cu programul socialist și conformîndu-se liniei tactice a partidului, erau susținuți, în inițiativele parlamentare, de întreaga muncitorime organizată. Atitudinea lor în cadrul diverselor dezbateri căpăta astfel fundamentul solid pe care-l conferă largul sprijin de masă. Activitatea parlamentară a făcut, de asemenea, obiectul a dese dezbateri în Congresele partidului, în publicistica socialistă, în adunările muncitorești, primind aprobarea din partea celor ce le încredințaseră mandatele, a tuturor adepților ideilor socialiste.

Deputații socialiști au fost primiți, în general, cu ostilitate de majoritatea parlamentarilor aparținînd claselor dominante. Ideile pe care I. Nădejde și V. G. Morțun, alături de alți militanți ai mișcării noastre socialiste, le propagau de ani de zile, intensă lor activitate de organizare a muncitorilor și țăranilor, de răspîndire a socialismului științific la orașe și sate, era cunoscută în cercurile politice românești, astfel încît, atunci cînd au pășit pragul Parlamentului, ei erau considerați drept adversari ai „ordinii interne” și tratați ca atare. Din această cauză s-au încercat diverse mijloace pentru a-i îndepărta din Parlament : amînarea programării interpelărilor anunțate, violente întreruperi ale cuvîntărilor, neluarea în considerare a unor amendamente propuse pe motivul că sînt inspirate din ideile socialiste. Liberalii și conservatorii, deputații partidelor de guvernă-

²⁵ D.A.D., nr. 6 din 19 februarie 1888, p. 61.

²⁶ Ibidem, nr. 11 din 27 noiembrie 1888, p. 126.

²⁷ Ibidem, nr. 10 din 27 februarie 1888, p. 133.

²⁸ Ibidem, nr. 59 din 16 mai 1891, p. 679.

mînt, se coalizau cînd se punea problema combaterii tendințelor de afirmare a reprezentanților clasei muncitoare.

S-a încercat și denigrarea deputaților socialiști, discreditarea lor în fața forului legislativ și, mai ales, față de masa alegătorilor muncitori și țărani care le acordaseră sufragiile cu prilejul alegerilor. Atît lui I. Nădejde, cît și lui V.G. Morțun, dar în special acestuia din urmă, li se va reproșa că, deși se consideră apărători ai țăranilor, dețin suprafețe de pămînt pe care le exploatează în loc să le împartă sătenilor. Răspunzînd imputărilor, V.G. Morțun arăta : „Din averea rămasă de la părintele meu nu iau pentru mine decît numai ceea ce-mi trebuie pentru întreținerea mea ; prisosința merge în gazete, în broșuri, în propagandă”²⁹, ceea ce era perfect adevărat. În ceea ce-l privește pe I. Nădejde, acuzația era și mai nedreaptă, deoarece el deținea, împreună cu Gh. Nădejde, fratele său, o vie în împrejurimile Iașilor, de o întindere cu totul modestă.

Ar fi greșit însă dacă am considera că ostilitatea față de deputații socialiști era promovată de toți membrii Parlamentului. Adevărul este că au fost și deputați cu vederi mai largi, cu concepții mai înaintate, pentru care reprezentarea în Parlament a tuturor partidelor și grupărilor politice însemna crearea unor condiții favorabile pentru realizarea unor confruntări de idei și principii, din care să rezulte măsuri legislative favorabile dezvoltării țării, îmbunătățirii situației poporului muncitor. Printre aceștia s-au aflat : G. Panu, conducătorul Partidului democrat-radical, Vintilă C. A. Rosetti, Vasile M. Kogălniceanu și alții, care s-au situat deseori alături de deputații socialiști în susținerea unor proiecte de legi și amendamente favorabile muncitorilor și țăranilor.

Au fost, de asemenea, personalități politice, precum Mihail Kogălniceanu sau Titu Maiorescu, care, deși nu împărtășeau concepția socialistă, au declarat că este preferabil ca ea să se manifeste în cadrul parlamentar, fără extindere asupra maselor. „Voi prefera — declara Mihail Kogălniceanu — să am pe d. Nădejde față în față în Parlament, decît să-l am afară din Parlament. Sînt unii care zic că ar dispărea socialismul dacă Nădejde și Morțun n-ar mai fi în Cameră ; eu însă nu o cred”³⁰. La rîndul său, Titu Maiorescu susținea că „mai bine este să fie socialiștii reprezentanți aici în Parlament, decît prin agitațiuni afară din Parlament”³¹.

În atare condiții, deputații socialiști, deși lipsiți, la început, de experiență parlamentară, au demonstrat o mare capacitate de adaptare la noul mediu politic, ilustrîndu-se, treptat, prin deosebite calități : talent oratoric, mare putere de analiză și o temeinică cunoaștere a problematicii dezbătute, forță în argumentare, vervă polemică și, nu în ultimul rînd, spontaneitate în replici și în dialogurile cu Camera, calității indispensabile unor buni deputați.

Un merit deosebit al primilor deputați socialiști a fost acela de a fi folosit, în repetate rînduri, tribuna Parlamentului pentru a susține viabilitatea ideilor socialiste, aderența lor la realitățile românești, în scopul combaterii teoriilor reprezentanților politici ai claselor dominante privind pretinsa imposibilitate de dezvoltare a mișcării muncitorești în România. „Noi — declara V. G. Morțun la 25 ianuarie 1889 —, ceea ce spunem în gazete și în întrunirile noastre, vi le spunem și d-voastră, înaintea întregii țări. Vă spunem : voim proprietatea colectivă și aceasta are să se

²⁹ D.A.D., nr. 27 din 25 ianuarie 1889, p. 526.

³⁰ *Ibidem*, nr. 73 din 13 aprilie 1889, p. 1318.

³¹ *Ibidem*, nr. 2 din 10 noiembrie 1888, p. 37.

facă, cu voia sau fără voia d-voastră ; are să vie o zi cînd muncitorul de la tîrg și țăranul de la sate va fi stăpîn pe tot rodul muncii sale, cînd nu va mai fi exploatat cum este astăzi“³². La rîndul său, I. Nădejde, răspunzînd acelor parlamentari care falsificau intenționat conținutul ideilor socialiste, prezentîndu-le drept utopii, rupte de realitate, releva, într-o cuvîntare din 14 martie 1890 : „A fost, domnilor, un timp cînd socialiștii erau utopiști și unii poate și fanteziști. Dar cînd ? Atunci cînd organizația socială burgheză nu se dezvoltase atît de mult. Astăzi e altfel ; acum știința socialistă a ajuns, prin analiza societății reale, să afle cum lucrează societatea, cum se schimbă și ce puteri lucrează înlăuntrul ei. Acum se poate vedea cum merge evoluția socială. Oamenii ca Fr. Engels și Karl Marx au arătat că socialiștii nu pretind că au născocit ei un mod de societate și apoi caută să-l introducă prin silă sau prin convingere în lumea reală“³³.

Este demn de subliniat faptul că deputații socialiști au abordat, în cuvîntările și intervențiile lor, o gamă largă de probleme de interes național general, precum și chestiuni specifice ale clasei muncitoare și țărănimii, ale altor categorii sociale exploatate. Aceasta demonstrează, o dată în plus, ancorarea profundă a mișcării noastre revoluționare în realitățile epocii, aderența plenară a ideilor cuprinse în programul Partidului muncitorilor la necesitățile stringente ale patriei, ca și înțelegerea etapei de dezvoltare a țării care impunea realizarea, cu prioritate, a obiectivelor cu conținut general-democrat, concomitent cu îmbunătățirea condiției sociale a celor exploatati.

Demonstrînd o înaltă conștiință patriotică, deputații socialiști s-au pronunțat pentru adoptarea unui ansamblu de măsuri vizînd *consolidarea independenței și suveranității țării*, întărirea capacității sale de apărare, în perspectiva intensificării luptei pentru făurirea statului național unitar român. Buni cunoscători ai istoriei patriei, ai tradițiilor luptei multiseculare a poporului pentru apărarea gliei străbune, ei au folosit, nu odată, argumentul faptului istoric în susținerea ideilor exprimate, mai ales atunci cînd relevau rolul maselor populare în epopeea eroică a neamului. Mai mult decît atît, în spiritul adevărului istoric, deputații socialiști au subliniat contribuția esențială a poporului în asigurarea continuității statale românești în vreme de restriște, susținînd-o cu argumente de necontestat, între care, la loc de frunte, se situau tradițiile vieții noastre statale neatîrnate, exprimate și prin capitulațiile încheiate de țările române cu Imperiul otoman. „Niciodată Moldova și Muntenia nu au făcut parte integrantă din împărăția turcească, cum au făcut Bulgaria și Serbia — sublinia V. G. Morțun. Am fost tributarii turcilor, dar am fost întotdeauna scutiți de desăvîrșita lor stăpînire. Năvălirile lor au fost vremelnice în aceste țări și, ca apele unui rîu, care după revărsare se retrag în albia lor, tot așa și oștirile turcești se retrăgeau în matca împărăției lor, fără să se statornicească în aceste țări“³⁴.

Abordînd, în mai multe rînduri, problema situației românilor din teritoriile subjugate, I. Nădejde și V. G. Morțun au protestat împotriva încercărilor de deznacionalizare la care aceștia erau supuși, arătînd, în același timp, că guvernele române au datoria de a-i sprijini, îndeosebi prin

³² *Ibidem*, nr. 27 din 25 ianuarie 1889, p. 527.

³³ *Ibidem*, nr. 60 din 23 martie 1890, p. 1 146.

³⁴ V. G. Morțun, *Casa rurală. Cuvîntare rostită în ședința Camerei de la 21 februarie 1897*, București, 1897, p. 10—11.

intermediul Ligii culturale, și de a înfăptui, concomitent, adânci reforme în România liberă (mai ales în favoarea țărănimii), pentru ca aceasta să devină, în adevăr, centrul către care să graviteze năzuințele și aspirațiile celor supuși exploataării naționale. Ei au adus și cu aceste prilejuri ca suprem argument un mare fapt istoric — epopeea eroică a lui Mihai Viteazul, voievodul care a izbutit a înfăptui, în 1600, „acel mare ideal politic care și astăzi este crezul intim al neamului nostru : întrunirea tuturor românilor într-un singur stat, unirea Ardealului și a Moldovei cu Muntenia“ ³⁵.

Adepti, ca întreaga noastră mișcare socialistă, ai sistemului de apărare bazat pe înarmarea popului, ei au înțeles că, pînă la înfăptuirea acestui deziderat, România trebuie să dispună de armată și de fortificațiile necesare menținerii sale ca stat neatîrnat. „Eu — sublinia I. Nădejde într-o intervenție din iunie 1889 în Adunarea Deputaților — socotesc că avem datoria să avem și noi armată ; nu putem cere acum ca noi să fim cei dintîi care să dezarmăm, pentru că nimeni din Europa pînă azi n-a început să dezarmeze ; dar, ceea ce putem cere noi, este să căutăm un sistem de armare care să fie și mai bun și mai ieftin și mai democratic. Eu, d-lor nu voi fi acela care voi vota contra înarmării națiunii“ ³⁶. Ideea avea să revină și în dezbaterile similare ce s-au desfășurat în 1890, atunci cînd I. Nădejde a susținut din nou necesitatea înarmării generale a poporului în scopuri de apărare, cu motivația expresă că în acest fel „puterea noastră militară ar crește“ ³⁷, în conformitate cu aspirațiile poporului de salvagardare a neatîrării României. De asemenea, în aprilie 1889 și mai 1890, atunci cînd Parlamentul a dezbătut cererea guvernului de suplimentare a fondurilor necesare continuării sistemului de fortificații necesare apărării, I. Nădejde a votat pentru aprobarea creditului.

Aducînd la tribuna Parlamentului punctul de vedere socialist de susținere a orientării politicii externe a României, deputații socialiști au insistat pe necesitatea înfăptuirii unor legiuiri de ridicare a condiției materiale a maselor muncitoare, cheazășia întăririi neatîrării naționale, a intensificării luptei pentru deplina noastră unitate statală. Măsurile necesare apărării independenței țării, sublinia V. G. Morțun, „nu trebuie să le căutăm, în prima linie, în Tripla Alianță ; trebuie să le căutăm, trebuie să le găsim în noi, în neamul nostru care a știut, după vremuri, să se arate în stare a păstra și a apăra cu vrednicie acest pămînt împotriva tuturor încălcărilor și a năvălirilor“. Pentru aceasta, arăta deputatul socialist, „trebuia să deșteptăm masele populare, să deșteptăm la viață politică pe fiii, pe urmașii acelor viteji care, în atîtea rînduri și în scurgerea atîtor veacuri, ne-au apărat țara și neamul“ ³⁸.

Cei doi deputați s-au pronunțat cu hotărîre pentru dezvoltarea industrială a țării și introducerea progresului tehnic, a mașinilor perfecționate, punct esențial al progresului socialist, de care erau legate atît independența țării, cît și dezvoltarea și întărirea clasei muncitoare. „Pentru a întemeia o industrie cu adevărat folositoare țării — declara I. Nădejde la 20 decembrie 1889 —, pe de-o parte, vom face o lege prin care să se asigure tot sprijinul statului societăților de muncitori industriali și, pe

³⁵ V. G. Morțun, *Al V-lea răspuns la Mesagiu. Cuvîntare rostită în ședințele Camerei de la 13 și 14 decembrie 1896*, București, 1897, p. 55.

³⁶ D.A.D., nr. 88 din 3 iunie 1889, p. 1 581—1 582.

³⁷ *Ibidem*, nr. 62 din 25 martie 1898, p. 1 251.

³⁸ V. G. Morțun, *Al V-lea răspuns la Mesagiu. Cuvîntare rostită la ședințele Camerei de la 13 și 14 decembrie 1896*, București, 1897, p. 9—10.

de alta, vom lua măsuri de protecțiune pentru muncitorii din fabrici și ateliere“.

Cît privește problemele specifice ale clasei muncitoare, în condițiile dezvoltării industriei, ele au format subiectul unui mare număr de interpelări și intervenții în Adunarea Deputaților ³⁹. I. Nădejde și V.G. Morțun au cerut forului legislativ să ia măsuri de îmbunătățire a situației materiale și a condițiilor de muncă ale lucrătorilor de la Atelierele centrale ale căilor ferate (care desfășuraseră marea grevă din 1888), de la Arsenalul armatei, fabricile de țigări și chibrituri, întreprinderile tipografice (unde a avut loc greva generală de la sfîrșitul anului 1898 și începutul lui 1899) și de la alte unități industriale.

Ei s-au aflat în fruntea grupului de deputați care a cerut legiferarea zilei de lucru de opt ore și a asigurărilor muncitorești, inițiind, de asemenea, încă din 1890, o vastă campanie, în Parlament și în afara acestuia, în favoarea repausului duminical. În timpul dezbaterilor acestui proiect de lege, care au avut loc în 1897, V.G. Morțun a depus mai multe amendamente pentru îmbunătățirea legii (de la început imperfectă, deoarece preconiza acordarea a numai jumătate de zi repaos săptămînal și aceasta doar în unitățile industriale și comerciale mici, excluzînd importantul și numerosul detașament proletar din marea industrie și din întreprinderile statului), iar după adoptarea acesteia el a adresat mai multe interpelări, cerînd riguroasa ei respectare. De asemenea, V.G. Morțun a protestat împotriva eliminării din legea minelor (adoptată în 1895 și modificată în 1899) a prevederilor privind asigurările muncitorești — pensii, ajutoare etc. pentru lucrătorii din industria extractivă.

Reprezentanții partidului clasei muncitoare în Parlament au desfășurat o amplă activitate și în vederea *democratizării reale a vieții politice a țării*, pentru introducerea sistemului de vot universal. Ei au reușit să-și apropie un mare număr de deputați cu vederi democratice, cu ajutorul cărora au provocat vii dezbateri în forul legislativ asupra acestei vaste problematice. În acțiunile lor, deputații socialiști au folosit, din nou, argumente din istoria noastră — de această dată din timpul revoluției de la 1848 —, arătînd că, încă de atunci, unii revoluționari (Nicolae Bălcescu, mai ales, dar și I.C. Brătianu, Ștefan Golescu, Gh. Magheru) s-au pronunțat pentru votul universal. Socialiștii, subliniau ei, se revendică drept continuatori ai acestor tradiții și aceasta cu atît mai mult cu cît revoluționarii de la 1848, cei care au pus bazele partidului liberal, erau ei înșiși adepți ai ideilor socialiste, de care luaseră cunoștință încă din perioada revoluției, adîncindu-le, apoi, în timpul emigrației. Apare, deci, îndreptățită concluzia lui V.G. Morțun, înfățișată Camerei în decembrie 1898, conform căreia : „Partidul liberal în țara românească a fost zămislit de socialiști. Aci, în dreapta mea, este Costache Rosetti și, în stînga, Ion Brătianu, întemeietorii partidului liberal și care, la 1848, erau socialiști“ ⁴⁰.

De pe aceste temelii, V.G. Morțun și I. Nădejde au demonstrat necesitatea votului universal, combătînd cu argumente de necontestat părerile potrivit cărora masele populare n-au ajuns la un nivel de dezvoltare suficient de ridicat pentru a se putea folosi de acest drept.

³⁹ V. Niculae, *Probleme ale mișcării muncitorești în dezbaterile parlamentului român la sfîrșitul secolului al XIX-lea*, în „Anale de istorie“, anul XVII, nr. 6/1971, p. 117—125.

⁴⁰ D.A.D., nr. 15 din 11 decembrie 1898, p. 109.

Începînd din decembrie 1895, V.G. Morțun a prezentat, în fiecare an, în fața Camerei Deputaților o vastă argumentare a necesității abolirii votului censitar, împreună cu un amendament la proiectul de răspuns la Mesajul Tronului, în cuprinsul căruia se cerea : „introducerea sufragiului universal cu reprezentare proporțională“. An de an, în perioada 1895—1898, numărul aderenților la acest amendament a crescut, cu toate presiunile exercitate de liderii partidelor de guvernămînt asupra deputaților, în numele disciplinei de partid, de a nu susține reforma electorală. În 1895, amendamentul a întrunit 10 semnături, în 1896, 27 de semnături și, pus la vot, 30 de voturi ; în 1897, 32 semnături și 38 voturi, iar în 1898, 35 semnături și 29 voturi (numărul mai mic de sufragii se explică prin aceea că o parte a deputaților nu erau prezenți în sală în momentul votării), insuficiente însă pentru ca el să fie adoptat. În afara lui V.G. Morțun, în favoarea amendamentului au mai votat : Vintilă C.A. Roșetti, Vasile M. Kogălniceanu, C. Dobrescu-Argeș, Const. I. Nicolaescu, George Scorțescu, Al. Delimarcu, I. Lecca, I. Procopiu, Gr. Macri și alți deputați.

Acțiunea deputatului socialist a fost aprobată de partid, de întreaga mișcare socialistă. La congresele partidului din 1897, 1898, 1899, la întrunirile organizate în perioada de după depunerea amendamentelor, s-au adoptat moțiuni prin care inițiativa socialistă din Parlament era apreciată elogios și sprijinită fără rezerve. De asemenea, acțiunea parlamentară socialistă pentru cucerirea dreptului de vot universal a fost apreciată de organele de presă cu orientare democratică. „Energicul deputat de Roman — scria ziarul „Adevărul“, în decembrie 1895, după ce Morțun dezvoltase pentru prima dată amendamentul său —, ca întotdeauna, și-a făcut și de astă dată datoria în chip desăvîrșit și magistral. Timp de două ore Camera a fost ținută sub farmecul acestui discurs energic, plin de fapte și zdrobitor pentru majoritatea, am putea zice unanimitatea, Camerei⁴¹.

Pe baza adeziunilor obținute, s-a constituit, din inițiativa aceluiași deputat socialist, la sfîrșitul anului 1896, „Uniunea parlamentară a sufragiului universal“, cuprinzînd pe toți deputații care, indiferent de partidul din care făceau parte, se pronunțau pentru votul universal. Sub auspiciile Uniunii s-au organizat, în perioada următoare, mari mitinguri și întruniri populare la București, Galați, Ploiești, Craiova, Roman, Piatra Neamț, Pitești și în alte orașe din țară și s-a răspîndit un mare număr de broșuri și manifeste de propagandă.

Dar pentru reala democratizare a vieții politice a țării, au demonstrat în nenumărate rînduri deputații socialiști, era necesară și curmarea șirului de abuzuri și ingerințe ale guvernului și, mai ales, ale autorităților locale, împotriva opoziției, în general, a socialiștilor, în special, ingerințe ce-și aveau momentele de culme în timpul alegerilor parlamentare și comunale. Drept exemplificare ei au citat alegerile parlamentare de la Iași (ianuarie 1888), Iași, Vaslui și Roman (octombrie 1888), București (1891) și multe altele, argumentînd cu numeroasele petiții venite din partea alegătorilor frustrați și de restrînsul drept de vot de care dispuneau. Presiunile asupra alegătorilor, violarea secretului votului, interzicerea sau împiedicarea întrunirilor, a răspîndirii de manifeste, broșuri și ziare — toate acestea, subliniau I. Nădejde și V. G. Morțun — nu vor

putea împiedica întărirea legăturilor partidului cu masele de muncitori, țărani, intelectuali, după cum nici urmărirea propagandiștilor socialiști, mai ales la sate, nu erau de natură să împiedice răspîndirea largă a ideilor socialiste.

Preocuparea manifestă a mișcării noastre socialiste față de problema agrară, de viața și lupta țăranimii, hotărîrea sa fermă de a-și face din truditorii ogoarelor aliați de nădejde în lupta de emancipare, au făcut ca în intervențiile deputaților socialiști să-și afle loc în permanență chestiuni specifice ale satului românesc. Această atitudine izvora dintr-o adîncă înțelegere a rolului de cea mai mare însemnătate pe care l-a avut țăranimea în istoria noastră, în lupta pentru apărarea independenței patriei, afirmîndu-se ca o forță socială de bază a progresului societății românești. Veacuri de-a rîndul sublinia V. G. Morțun — țăranimea a fost aceea „care ne-a apărut și limba, care ne-a apărut și unitatea națională, care ne-a apărut și statul român, scăpîndu-l din restriștile vremurilor trecute și care va fi gata să-l apere și în primejdiile viitoare”⁴². De aici, concluzia firească : „Aliatul nostru este țăranul român... Asemenea alianță ar avea rădăcini în pămîntul țării noastre și ar trebui să vină o vijelie prea mare ca să poată dezhădăcina acest stejar din pămîntul țării românești”⁴³.

Cu numeroase prilejuri — în cadrul dezbaterilor proiectelor de răspuns la Mesajul Tronului a unor legi cu conținut agrar, al validării unor alegeri sau al susținerii unor contestații —, deputații socialiști au subliniat că ei se consideră ca reprezentanți ai tuturor muncitorilor din țară, inclusiv ai muncitorilor plugari. Și aceasta nu numai pentru faptul că, la Colegiul III, voturile țăranilor erau preponderente și ele determinaseră alegerea lui I. Nădejde și V. G. Morțun la Iași și Roman, ci mai ales pentru aceea că, acționînd creator, potrivit realităților românești, ale bazei sociale existente, Partidul muncitorilor, afirma V. G. Morțun, vorbește „în numele și pentru apărarea clasei sociale alcătuită din *muncitorul plugar de la țară, din muncitorul salariat din fabrică, din meseriașul ruinat... și din muncitorii cu condeiul, al micilor funcționari, al săracilor în haine negre*”.

Conștienți de faptul că Parlamentul, în alcătuirea sa de atunci, nu putea constitui cadrul legislativ propice rezolvării radicale a problemei agrare, în sensul dorit de țăranime, deputații socialiști au insistat asupra unor aspecte complementare ale acestei probleme, a căror realizare ar fi condus la ușurarea condițiilor de viață ale țăranimii, cum erau îmbunătățirea și corecta aplicare a legislației agrare. De asemenea, ei au susținut lupta dreaptă a țăranimii în timpul răscăleii din 1888 și al celor care au urmat în 1893—1894, 1899, au protestat împotriva brutalei represiuni ordonate de autorități și au demonstrat că țăranii trebuie să se bucure și ei de dreptul de organizare, îngăduit în Constituție, inclusiv la organizarea în rîndurile Partidului muncitorilor⁴⁴.

Un larg ecou în Parlament și în afara acestuia a avut ampla cuvîntare rostită de V. G. Morțun, în februarie 1899, în care s-a referit la activitatea celor peste 300 de cluburi socialiste din mediul rural, înființate în anii 1898—1899, care, în calitate de secțiuni locale ale Partidului clasei

⁴² Cuvîntarea d-lui V. G. Morțun în ședința Camerei de la 11 decembrie a.c. cu ocazia discuției răspunsului la Mesajul, București, 1897, p. 24.

⁴³ Ibidem, p. 17—18.

⁴⁴ Ion Mamina, Vasile Niculae, *Muncitori și țărani — tradiții ale alianței și luptei comune*, în „Anale de istorie”, anul XXVIII, nr. 2/1982, p. 72—84.

muncitoare, militau pentru îmbunătățirea situației țărănimii. El a acuzat partidele de guvernământ pentru dezinteresul manifestat față de dreptele cereri ale țăranilor, subliniind necesitatea de a se lua neîntârziat „o hotărâre fermă de a veni în chip stăruitor cu o serie întreagă de reforme care să ocrotească munca țăranilor, slabi și lesne de împilat de încălcările căutătorilor (exploataților — *n.n.*) de moșii”⁴⁵.

Condamnând măsura anticonstituțională a guvernului D. A. Sturdza de a proceda la dizolvarea cluburilor socialiste de la sate, de a urmări în justiție, sub false motivații, pe principalii propagandiști socialiști în rîndurile țăranilor — I. T. Banghereanu și Th. V. Ficșinescu, ca și pe mulți conducători ai cluburilor, deputatul socialist arăta că prin aceasta nu se va putea pune stavilă alianței muncitorești-țăărănești, că acțiunea politică socialistă va continua (cum de altfel s-a și întîmplat) prin înființarea de syndicate agricole „care vor urmări același scop: apărarea intereselor muncitorilor țărani”⁴⁶.

Activitatea multilaterală a primilor deputați socialiști în Parlamentul României, parte integrantă a luptei politice generale a proletariatului român, în frunte cu partidul său revoluționar, a avut urmări pozitive pentru dezvoltarea mișcării noastre muncitorești. În dispută directă cu reprezentanții politici ai claselor dominante, ei au argumentat cu putere rolul ideilor socialiste în organizarea maselor muncitoare, în lupta pentru transformarea revoluționară a societății românești, ca și inevitabilitatea acestui proces istoric, concluzionînd: „Dacă sînt unii care vor să împiedice, de acum înainte, ca socialismul să-și întindă binefăcătoria înrîurire, trebuie, atunci să se închidă școlile toate, să se închidă bibliotecile, să se desființeze toate ziarele, să se sfărîme tipografiile, telegraful, drumurile de fier, să împiedicați răspîndirea culturii în masele muncitoare și încă tot nu pot crede că veți putea stăvili fireasca dezvoltare a omenirii și a socialismului, căci împotriva ideilor mari, împotriva cerințelor sociale, orice stavilă e șubredă și vremelnică”⁴⁷.

Practic, acțiunea parlamentară socialistă a contribuit la o și mai largă propagandă a conținutului programului partidului clasei muncitoare, demonstrîndu-se ancorarea sa profundă în realitățile țării, a determinat pași importanți pe drumul elaborării unei legislații muncitorești și agrare și, lucru de mare însemnătate, a favorizat crearea unui curent de opinie vizînd soluționarea celor mai stringente obiective ridicate de mesagerii maselor muncitoare în forul legislativ al statului.

⁴⁵ V. G. Morțun, *Cluburile țărănești. Cuvîntări rostite în ședințele Camerei de la 3 și 6 februarie 1899*, București, 1899, p. 47.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 73.

⁴⁷ V. G. Morțun, *Al VII-lea răspus la Mesagiu. Cuvîntare rostită în ședința Camerei de la 4 decembrie 1898*, București, 1898, p. 7—8.

IN ÎNȚIMPINAREA ANIVERSĂRII A 90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA

DEZVOLTAREA PARTIDULUI CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 1893—1918 (VII)

În anii 1914—1916, poporul român a fost confruntat cu probleme deosebit de complexe determinate de declanșarea primului război mondial imperialist, ale cărui consecințe s-au răsfrânt direct și asupra țării noastre. După cum este cunoscut, războiul, izbucnit la 15/28 iulie 1914, a fost o continuare a politicii imperialiste a marilor puteri, a claselor dominante din aceste țări, de reimpărțire a lumii, de acaparare de noi teritorii și subjugare a popoarelor, de abatere a atenției maselor de la profundele crize politice interne din Rusia, Austro-Ungaria ș.a., a fost un război pentru consolidarea asupririi națiunilor oprite din aceste imperii, întrucât și Austro-Ungaria și Rusia se mențineau numai prin această politică de asuprire pe care au intensificat-o prin război. De aici concluzia că, din partea marilor puteri din ambele tabere — Puterile Centrale (Germania și Austro-Ungaria) și Antanta (Anglia, Franța, Rusia țaristă), războiul a fost nedrept, a fost un război imperialist. „Acest război — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — a fost condamnat de forțele înaintate, revoluționare din toate țările; clasa muncitoare, mișcarea socialistă, numeroase personalități progresiste s-au ridicat împotriva războiului imperialist, arătând că țelurile sale contraveneau intereselor maselor largi populare, slujeau numai exploatatorilor, prevenind asupra suferințelor și pierderilor grave pe care avea să le aducă tuturor popoarelor, cauzei progresului și civilizației. Și în țara noastră a avut loc o puternică mișcare de protest împotriva războiului imperialist ce lovea grav interesele economice ale maselor muncitoare și crea pericolul transformării României în teren de confruntare a celor două tabere imperialiste”¹.

La izbucnirea primei conflagrații mondiale, statul național român, aflat la interferența unor puternice interese cotropitoare ale marilor puteri, din ambele tabere imperialiste, a fost nevoit să țină seama de complexitatea împrejurărilor create și, în funcție de acestea, să acționeze în

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 2, Editura politică, București, 1968, p. 466.

continuare în direcția asigurării independenței, suveranității și integrității țării, înlăptuirii aspirației de veacuri a poporului nostru — desăvîrșirea statului național unitar prin reunirea cu țara a provinciilor istorice cōtropite de marile puteri vecine.

De aceea, izbucnirea primului război mondial a stîrnit în opinia publică românească, în același timp, teamă, deoarece războiul fusese declarat mai întîi de către monarhia dualistă Austro-Ungară Serbiei — după care foarte ușor putea veni rîndul României —, dar și multă speranță, întrucît conflictul dintre marile puteri putea crea o conjunctură politică favorabilă pentru înlăptuirea dezideratelor naționale ale românilor².

Este demn de subliniat faptul că toți românii — țărani, muncitorii, intelectuali, toate partidele și grupările politice — năzuiau fierbinte spre făurirea statului național unitar, dar modalitatea, căile și formele de realizare erau diferite. Pe cînd gruparea compusă dintr-o minoritate de oameni politici, provenită mai ales din rîndul Partidului Conservator, alături de care se afla și regele Carol I, grupare fără prea mare influență în opinia publică românească, continua să se orienteze spre Puterile Centrale — cu intenția de a contribui la înfrîngerea Rusiei, pentru a ni se retroceda teritoriul dintre Prut și Nistru, și de a se proceda la eventuale rețușuri teritoriale în Bucovina, aflată sub stăpînirea Austriei —, curentul dominant, cu puternică audiență în popor, în rîndul căruia se situau partidul liberal și guvernul condus de I.I.C. Brătianu, dîndu-și seama de gravitatea momentului, s-a pronunțat, printr-un Consiliu de Coroană, ținut în primele zile ale lunii august 1914, pentru ruperea alianței încheiată cu Puterile Centrale încă în 1883 și proclamarea politicii de neutralitate, în așteptarea unor împrejurări clare și favorabile în vederea înlăptuirii, cel puțin în parte, a dezideratului nostru național³.

Hotărîrea privind proclamarea neutralității României a fost un succes al politicii naționale, politică susținută cu deosebită vigoare și de mișcarea noastră muncitorească, de Partidul Social-Democrat. Muncitorimea din toate provinciile vechii Dacii s-a afirmat ca o forță activă care, neaprecupețindu-și energiile, a luptat, întrebunînd forme și metode adecvate, pentru menținerea unei neutralități totale a țării, pentru înlăptuirea unor largi reforme democratice, alăturîndu-și, totodată, eforturile cu ale întregului popor, în lupta împotriva marilor imperii vecine cōtropitoare, pentru eliberarea teritoriilor românești aflate sub dominația acestora și pentru unirea tuturor provinciilor străbune într-un singur stat național român⁴.

Încă de la începutul războiului, socialiștii români au apreciat în mod realist caracterul conflagrației mondiale, situîndu-se astfel la cotele cele mai înalte ale înțelegerii, în lumina socialismului științific, a evenimentelor internaționale : „Războiul acesta — releva C. Dobrogeanu-Gherea — e un război cu caracter imperialist și e provocat de cauze politice imperialiste mondiale. Și ce altceva e imperialismul și politica imperialistă decît lupta puterilor mari capitaliste pentru dominarea economică, deci necesarmente și politică, a lumii ? Iar această dominare înseamnă doar distru-

² Ion Popescu-Puțuri, *Pentru o cauză dreaptă. Intrarea României în război în august 1916*, în „Anale de istorie“, anul XXIII, nr. 6/1977, p. 14—15.

³ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România. 1821—1948*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981, p. 87—89.

⁴ Augustin Deac, *Caracterul participării României în primul război mondial*, Editura politică, București, 1973, p. 17—22.

gerea independenței țărilor mai înapoiate, mai slabe, în special a celor mici, războiul acesta se face deci, ca orice război produs de cauze imperialiste, sub semnul distrugerii și desființării independenței și integrității țărilor, în special a celor mici, și nu sub semnul restabilirii și întregirii lor⁴.

Cu acest prilej, Gherea sublinia : „Războiul acesta e, în primul rînd, urmarea politicii imperialiste pentru stăpînirea economică a lumii, pe care puterile mari capitaliste o urmează de zeci de ani. Această politică imperialistă domină întreaga viață politico-socială a marilor țări civilizate”⁵.

În mod similar caracterizau războiul mondial și alți membri ai conducerii Partidului Social-Democrat din România. Astfel, Ecaterina Arbore scria : „Concurența colonială între Anglia și Germania, alianța nenaturală a Imperiului țarist cu Republica Franceză, alianță bazată pe interese materiale capitaliste, pe chestiunea miliardelor franceze, care apăsau din ce în ce mai greu prin impozite indirecte popoarele din Rusia, alianță încheiată pe minciuna patriotardă de revanșă a panslavismului în Peninsula Balcanică, visul secular al Rusiei ; militarismul crescînd al Germaniei nu putea merge la infinit ; supraproducția tunurilor Krupp trebuia să se termine ; alcătuirea capitalistă a Austriei nu putea merge înainte cu veșnica concurență a naționalităților ce o compun”⁶. Iar M. Gh. Bujor releva și o altă cauză pentru care imperialiștii au declarat războiul, și anume aceea a abaterii clasei muncitoare de la lupta sa revoluționară : „Clasele stăpînitoare de pretutindeni consideră războiul și ca un mijloc de suprimare a luptei de clasă, a luptei pentru dezrobirea proletariatului, de înăbușire a marii mișcări socialiste”⁷.

Răspunzînd celor ce considerau că socialiștii, fiind împotriva războaielor nedrepte ale marilor puteri imperialiste, ar fi renunțat la lupta pentru unitatea deplină a poporului român, dr. Cr. Racovski sublinia : „Nimeni mai mult decît socialiștii nu se ridică împotriva asupririi sub orice formă, deci și sub forma de jug străin. Tot așa recunoaștem că unirea tuturor oamenilor care grăiesc aceeași limbă este un drept și o necesitate istorică”⁸.

Profund preocupați de problema fundamentală care se punea cu acuitate în fața poporului nostru — desăvîrșirea unității sale statale — revoluționarii români afirmau : „Într-o țară care are nenorocirea ca o parte din trupul ei să fie sub stăpînire străină, întregirea țării e o dorință comună tuturor cetățenilor. Această dorință e în afară de discuție. Ceea ce e în discuție e metoda, e vremea, e forma și felul acestei întregiri, împrejurările, consecințele, putința realizării ei. Aceasta e de o logică elementară”⁹.

Susținerea de către clasa muncitoare, de către partidul său politic, a neutralității — expresie a ancorării lor profunde în viața social-politică a țării — izvora din analiza condițiilor concrete create României prin izbucnirea războiului imperialist. Bazîndu-se pe aprecierile lui K. Marx și

⁵ C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 5, Editura politică, București, 1978, p. 260.

⁶ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, Editura politică, București, 1968, p. 804.

⁷ Mihail Gheorghiu-Bujor, *Scrieri social-politice (1915—1961)*, Studiu introductiv, antologie și note de Nicolae Copoiu, Editura politică, București, 1979, p. 255.

⁸ Cristian Racovski, *Scrieri social-politice (1900—1916)*, Studiu introductiv, antologie, bibliografie și note de Ion Iacoș, Editura politică, București, 1977, p. 245.

⁹ C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, vol. 5, p. 242.

F. Engels asupra rolului reacționar al imperiilor vecine și pe situația creată ca urmare a izbucnirii războiului mondial, socialiștii români susțineau cu perseverență necesitatea promovării unei politici externe de strictă neutralitate. Ei păstrau vii în memorie aprecierile lui Fr. Engels, care, încă în 1888, arătase, într-o scrisoare adresată lui Ioan Nădejde, directorul revistei „Contemporanul”, că, atîta timp cît se vor menține cele două mari puteri absolutiste, Rusia țaristă și Austro-Ungaria, problema românilor, ca și a celorlalte popoare asuprite, nu putea fi rezolvată, că înfringerea uneia dintre aceste mari puteri și victoria celeilalte constituia un permanent pericol pentru însăși ființa statului român, că „în asemenea luptă n-am putea să ținem cu vreunul din luptători ; dimpotrivă, le-am dori să fie cu toții bătuți *dacă s-ar putea*”¹⁰. Subliniem această apreciere a lui F. Engels, *dacă s-ar putea*, întrucît, încă din momentul izbucnirii războiului mondial, avînd în vedere poziția strategică a României, potențialul său economic și uman, marile puteri imperialiste beligerante au exercitat presiuni asupra guvernului român pentru a-l atrage în război, fiecare promițîndu-i retrocedarea teritoriilor românești aflate sub dominația celeilalte puteri.

Iată de ce, în perioada anilor 1914—1916, politica de neutralitate sinceră și definitivă a fost linia oficială de conduită a întregii mișcări muncitorești din România¹¹. Ea a fost completată de puternice acțiuni politico-ideologice menite să demonstreze inevitabilitatea pierii sistemului capitalist, a victoriei ideilor socialiste, în care scop s-a depus o intensă muncă de organizare politică și profesională a maselor de muncitori pentru lupta în scopul îmbunătățirii condițiilor de muncă și de trai, pentru pregătirea proletariatului în vederea îndeplinirii misiunii sale istorice¹².

Sintetizînd această idee fundamentală, dr. Ecaterina Arbore scria : „*Credem într-un singur ideal, cel socialist ! Credem în realizarea lui apropiată prin puterea proletariatului mondial ! Credem în înfăptuirea grabnică a păcii universale, prin voința clasei muncitoare din lumea întreagă ! Credem că civilizația și omenirea vor fi salvate de proletariatul organizat !*”¹³

În timp ce apologeții capitalismului prevesteau pieirea nu numai a Internaționalei a II-a, dar și a ideilor socialiste, revoluționarii români afirmau inevitabilitatea victoriei acestor idei. Încă la 12 iulie 1914, „România muncitoare” enunța ideea apropierei revoluției sociale în Europa : „Revoluția socială, pe care a prevăzut-o și prevestit-o nemuritorul *Manifest Comunist* din 1848 al lui Karl Marx și F. Engels, revoluția care va pune oamenii și lucrurile la locul cuvenit și va întineri îmbătrînită și decăzută lume de astăzi, revoluția se apropie. Totul vestește această apropiere. În Franța, 120 socialiști pătrund în Cameră în locul celor 70 de mai înainte ; 120 socialiști și aproape 1 milion și jumătate de voturi, de conștiințe revoltate împotriva nedreptății capitaliste și pentru republica socială. În Germania, creșterea forțelor socialiste e formidabilă ; 112 social-

¹⁰ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I (1865—1900), partea I (1865—1890), Editura politică, București, 1964, p. 190.

¹¹ 1918, *Unirea Transilvaniei cu România*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, sub redacția Ion Popescu-Puțuri și Augustin Deac, Editura politică, București, 1978, p. 382—385.

¹² Ion Ardeleanu, Mircea Mușat, 1918. *Socialiștii români în fruntea luptei maselor populare pentru încheierea procesului de formare a statului național unitar*, în „Anale de istorie”, anul XXI, nr. 6/1975, p. 45—47.

¹³ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea I (1900—1907), Editura politică, București, 1966, p. 459.

democrați stau de strajă în Reichstag-ul iuncărilor și feudalilor și 4 milioane și jumătate de alegători alcătuiesc marea și roșia armată a revoluției. În *Anglia*, Partidul muncii se desface din zi în zi de liberalismul burghez, pentru ca să apuce pe drumul neted și plin de surprize al luptei de clasă. În *Belgia*, partidul, syndicatele și cooperativele se aruncă unite împotriva burgheziei. În *Italia*, unde imperialismul colonial ajută socialismul să scape de confuziunea tacticilor deosebite, apucînd pe același drum al bătăliei de clasă și unde, în ultimele zile, a ridicat acea energică, entuziastă generală grevă de protestare, care a luat înfățișarea unui război social de răsturnare a stăpînirii. În țările scandinave, *Suedia*, *Norvegia*, *Danemarca*, unde victoriile propagandei socialiste sînt nenumărate. În *Austria*, în *Bulgaria*, în *România*, în întreaga Internațională, pînă în *Rusia*, unde se pregătesc explozii, pînă în *Japonia* și în *China*, unde socialismul a jucat cel mai mare rol în revoluția care a răsturnat imperiul și a întornat republica, pînă în lumea nouă, dincolo de *Statele Unite*, în *America de sud*, în *Argentina*, unde alegerea celor 7 deputați socialiști, a făcut senzație în toată America de sud“. Astfel se vedește mersul impetuos al muncitorimii conștiente și trecerea sa, în toate țările civilizate, spre socialism și revoluție. Un alt semn prevestitor, plin de făgăduinți și de speranțe, este pătrunderea socialismului la țară. „Țărănimea, rezervor de energie nouă de voință și de puteri sănătoase și bine osebite, socotită pînă astăzi fortăreața reacțiunii, vine tot mai mult și mai hotărît la socialism“.

Iar într-un articol de fond din 28 august 1914, redacția „României muncitoare“, manifestînd deplină încredere în forțele socialismului, scria : „Muncitori români ! nu vă pierdeți încrederea în voi ! Din încăierarea de azi, fiți siguri că nu vreo Putere va ieși învingătoare reală, ci Socialismul va fi adevăratul învingător... Socialismul nu a fost pentru ca să fi pierit, ci a căpătat astăzi cea mai convingătoare dovadă de necesitatea de azi. El se va înfăptui și camarazi, tovarășe muncitoare și tineri lucrători, preparați cu stăduință pămîntul României pentru a primi cu cinste marele eveniment“¹⁴.

În aceste împrejurări deosebit de grele pe plan internațional și național, Comitetul Executiv al P.S.D.R. a convocat un congres extraordinar al mișcării socialiste, în vederea adoptării unei linii de conduită corespunzătoare. În acest scop, la 5 august 1914 „România muncitoare“ insera Comunicatul Comitetului Executiv al P.S.D.R. și al Comisiei Generale a Sindicatelor, adresat *Către toate organizațiile din țară*, în care se specifica : „În vederea gravelor evenimente externe, Comitetele Centrale ale mișcării, uzînd de dreptul ce le dă statutele, au găsit că este necesar și urgent să convoace un Congres extraordinar al mișcării. Ordinea de zi : 1. *Războiul european și socialismul român*, raportor : dr. Cr. Racovski ; 2. *Neutralitatea*, raportor : dr. Ecat. Arbore ; 3. *Lipsa de lucru*, raportor : Const. Popovici. Comitetele centrale atrag atenția organizațiilor că ele trebuie imediat să ia cunoștință de acest comunicat, să convoace adunările generale și să aleagă delegații potrivit cu mijloacele lor financiare, pentru ca duminică dimineața la ora 8 să se găsească la București“. La 10 august 1914, a fost dată publicității ordinea de zi definitivă a Congresului : 1. *Războiul european, socialismul român și neutralitatea*, raportor : dr. Ecat. Arbore ; 2. *Războiul și lipsa de lucru*, raportor : Const. Popovici¹⁵.

¹⁴ „România muncitoare“, anul X, nr. 99 din 28 august 1914.

¹⁵ „România muncitoare“, anul X, nr. 91 din 10 august 1914.

CONGRESUL EXTRAORDINAR AL PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA ȘI AL MIȘCĂRII SINDICALE (AL XIII-LEA AL MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA)

1914

(10 august)

La lucrările Congresului au participat 54 delegați, reprezentând Comitetul Executiv al partidului (3), Comisia Generală a Sindicatelor din România (3), redacțiile ziarului „România muncitoare” (1) și revistei teoretice „Viitorul social” (1), Comitetul Central al Mișcării Tineretului Muncitoresc (1), Cercul feminin socialist (2), precum și secțiunile locale ale partidului și sindicatele muncitorești din: Alexandria — 1; Bacău — 1; Brăila — 3 (Secțiunea P.S.D.R. și Uniunea lucrătorilor în transporturi — 1, sindicatul muncitorilor portuari — 1, sindicatul funcționarilor comerciali — 1); București — 19 (Secțiunea P.S.D.R. — 5, Uniunea lucrătorilor în fier și metal — 1, sindicatul cizmarilor — 3, sindicatul croitorilor — 2, sindicatul lucrătorilor în fier și metal — 2, sindicatul tipografilor — 1, sindicatul tapițerilor — 1, sindicatul tâmplarilor — 1, sindicatul funcționarilor comerciali — 1, sindicatul călătorilor — 1, sindicatul mixt — 1); Buzău — 1 (sindicatul mixt); Cernavodă — 2; Cimpina — 1; Constanța — 2 (Secțiunea P.S.D.R. — 1, sindicatul lucrătorilor în fier și metal — 1); Craiova — 1 (sindicatul mixt); Focșani — 1 (Secțiunea P.S.D.R. și sindicatul mixt); Galați — 2; Pitești — 1 (sindicatul mixt); Ploiești — 5 (Secțiunea P.S.D.R. — 2, sindicatul tim-

plarilor — 1, sindicatul brutarilor — 1, sindicatul mixt — 1); Tișița — 1; Turcoaia — 1; Turnu Severin — 1 (Secțiunea P.S.D.R., sindicatele croitorilor și cizmarilor); invitați — 2.
Pe baza stenogramei Congresului și a altor documente au fost îndentificați toți participanții la lucrări :

COMITETUL EXECUTIV AL P.S.D. DIN ROMÂNIA : AL. CONSTANTINESCU, GH. CRISTESCU, dr. ECATERINA ARBORE.

COMISIA GENERALĂ A SINDICATELOR DIN ROMÂNIA : C. POPOVICI, D. POP, GH. OPRESCU.

REDACȚIA ZIARULUI „ROMÂNIA MUNCITORE” : T. IORDĂCHESCU.

REDACȚIA REVISTEI „VIITORUL SOCIAL” : dr. OTTOI CĂLIN.

COMITETUL CENTRAL AL MIȘCĂRII TINERETULUI MUNCITORESC : C. ANGELESCU.

CERCUL FEMININ SOCIALIST : ROZALIA FRIMU, CONSTANȚA NICULESCU.

ALEXANDRIA : ION ȘTEFANESCU, BACĂU : M. ORNSTEIN, BRĂILA : C. MĂNESCU, STOICA MIHALCEA, A. BLEICHER, BUCUREȘTI : I. C. FRIMU, dr. CR. RACOVSKI, I. SION, AL. PATRUȚESCU, C. GHEORGHIAN, D. GROFU, GH. M. PETRESCU,

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

I.C. Frimu

C. Dobrogeanu-Gherea

Al. Constantinescu

Gh. Cristescu

dr. Ecaterina Arbore

dr. Cr. Racovski

C. Popovici

D. Pop

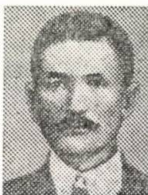
dr. Ottoi Călin

I. Sion

T. Iordăchescu

Gh. Opreșcu

C. Mănescu

Iancu Iliescu

L. Gheller

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

M. BĂLINEANU, SPIRIDON CALU, P. RĂDULESCU, ANA COMĂNESCU, VALERIAN PRESCUREA, G. TEODORESCU, GH. ENE FILIPESCU, I. MIHĂILESCU, I. SERBANESCU, C. STOICESCU, GH. M. VASILESCU, ȘT. ȘOȘU, BUZĂU: NICOLAE BOIANGIU, CERNĂVODA: G. ANGHELACHE, PETRE MORARU, CIMPINA: PAUL MARC, CONSTANȚA: N. I. GHETU, IONIȚA GIURGIU, CRAIOVA: ȘT. STĂNESCU, FOCSANI: IACOB KLEINSTEIN, GALAȚI: GH. MUȘETESCU, N. IONESCU, PITEȘTI: RADU D. VOCHIN, PLOIEȘTI: C. IONESCU, I. MARINESCU, AL. SPIRESCU, GHITĂ MARINESCU, L. MORGENSTERN, TIȘIȚA: P. GEORGESCU, TURCOAIA: P. MARINACHI, TURNU SEVERIN: IANCU ILESCU, INVITAȚI: C. DOBROGEANU-GHEREA, L. GHELLER.

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI

1. Socialismul român, războiul european și neutralitatea — Raportor: dr. ECATERINA ARBORE.

2. Războiul și lipsa de lucru — Raportor: C. POPOVICI.

CONDUCEREA LUCRARILOR CONGRESULUI

Președinte de onoare: C. DOBROGEANU-GHEREA.

Președinte: AL. CONSTANTINESCU.

Secretari: C. MĂNESCU, PAUL MARC, I. SION.

ORGANE DE LUCRU:

Comisia de redactare a rezoluțiilor: dr. CR. RACOVSKI, dr. ECATERINA ARBORE, C. POPOVICI, I. SION.

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

N.I. Ghetu

AL. Pătruțescu

D. Grofu

Gh. M. Petrescu

M. Bălineanu

Gh. M. Vasilescu

Rozalia Frimu

Gh. Mușetescu

C. Angelescu

Valerian Prescurea

Ana Comănescu

Gh. Ene Filipescu

Stoica Mihalcea

N. Boiangiu

Paul Marc

La Congres, care și-a desfășurat lucrările la București în sala sindicatelor, în ziua de 10 august 1914, au participat 54 delegați, reprezentând *Comitetul Executiv al P.S.D.R.* — Al. Constantinescu, Gh. Cristescu, dr. Ecaterina Arbore ; *Comisia Generală a Sindicatelor* — C. Popovici, D. Pop, Gh. Oprescu ; *redacția ziarului „România muncitoare“* — Teodor Iordăchescu ; *redacția revistei „Viitorul social“* — dr. Ottoi Călin ; *Comitetul Central al Mișcării Tineretului Muncitoresc* — C. Angelescu ; *Cercul feminin socialist* — Rozalia Frimu, Constanța Niculescu, precum și delegații secțiunilor socialiste și ai sindicatelor din : *Alexandria* — Ioan Ștefănescu ; *București* — I.C. Frimu, dr. Cr. Racovski, I. Sion, Al. Pătruțescu, C. Gheorghian, Dumitru Grofu, Gh. M. Petrescu, M. Bălineanu, Spiridon Calu, P. Rădulescu, Ana Comănescu, V. Prescurea, G. Teodorescu, Gh. Ene Filipescu, I. Mihăilescu, I. Șerbănescu, C. Stoicescu, Gh. M. Vasilescu, Ștefan Șosu ; *Bacău* — M. Ornstein ; *Brăila* — C. Mănescu, Stoica Mihalcea, Adolf Bleicher ; *Buzău* — Nicolae Boiangiu ; *Cîmpina* — Paul Marc ; *Constanța* Ioniță Giurgiu, N. I. Ghețu ; *Craiova* — Ștefan Stănescu ; *Cernavodă* — Gh. Anghelache, Petre Moraru ; *Focșani* — Iacob Kleinstein ; *Galați* — Gh. Mușetescu, N. Ionescu ; *Pitești* — Radu D. Vochin ; *Ploiești* — L. Morgenstern, Alexandru Spirescu, Costică Ionescu, Ioan Marinescu, Ghiță Marinescu ; *Turnu Severin* — Iancu Iliescu ; *Turcoaia* — P. Marinachi ; *Tisita* — P. Georgescu ¹⁶. Invitați : C. Dobrogeanu-Gherea, L. Gheller.

Congresul ¹⁷ a fost deschis de Gh. Cristescu. Într-o scurtă cuvîntare, el a arătat că hotărîrea Comitetului Executiv și Comisiei generale a sindicatelor de a convoca acest congres a fost impusă de necesitatea stabilirii poziției proletariatului față de război. „E de datoria social-democrației române — arăta el — să strige : Jos războiul !“.

Delegații au ales ca președinte al Congresului pe Alexandru Constantinescu, pe Constantin Dobrogeanu-Gherea ca președinte de onoare, iar ca secretari — C. Mănescu, Paul Marc și I. Sion. Comisia de rezoluții a fost formată din dr. Cr. Racovski, dr. Ecaterina Arbore, C. Popovici și I. Sion.

Trecîndu-se la ordinea de zi, dr. Ecaterina Arbore a prezentat raportul : *Socialismul român, războiul european și neutralitatea* ¹⁸, în care se sublinia că, în fața evenimentelor dezlanțuite în întreaga Europă, era absolut necesar ca socialiștii români să-și spună cuvîntul. Poziția, adoptată oficial de Congres, a fost definită într-o *Declarație*, intitulată *În privința neutralității și socialismului față de războiul european*, care sublinia, între altele : „Congresul extraordinar al Partidului Social-Democrat și al Sindicatelor Unite din România de la 10 august 1914 :

1. Considerînd că războiul general, prevăzut și denunțat de social-democrația internațională, în neîncetata sa propagandă antimilitaristă, este rezultatul inevitabil nu numai al intereselor dinastice, al castelor militare birocratice și feudale, al fabricanților de armamente, al presei care speculează toate patimile, ci este mijlocul suprem prin care capitalismul caută să scape din crizele economice și sociale inerente producției capitaliste și mai ales supraproducția de mărfuri, capitaluri și populație, prin cucerire de noi teritorii și debușeuri ;

¹⁶ „România muncitoare“, anul X, nr. 92 din 12 august 1914.

¹⁷ *Crearea Partidului Comunist Român (Mai 1921)*. Sub redacția Ion Popescu-Fușuri și Augustin Deac, Editura politică, București, 1978, p. 46—47.

¹⁸ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 802—809.

Declară, la unire cu partidele socialiste din toate țările, că numai prin desființarea societății capitaliste și înlocuirea ei printr-o societate socialistă, omenirea va fi ferită de aceste catastrofe, care o dezonorează, o ruinează și învăluie în jale.

2. Congresul invită clasa muncitoare din România să se gîndească, în aceste momente tragice, la organizarea ei cît mai puternică, în vederea efortului suprem pe care va trebui s-o facă, profitînd de războiul dezlănțuit de capitalism pentru întărirea lui, să împingă mai departe lupta pentru votul universal și exproprierea totală, pregătind astfel dezrobirea definitivă.

3. Considerînd că, calomniînd socialiștii din țările în război, presa burgheză urmărește scopul de a înfrînge avîntul revoluționar al proletariatului român, congresul înfierează atitudinea acestei presei și încă o dată se declară solidară cu socialiștii din toate țările care și-au făcut și-și vor face datoria pînă la capăt.

4. Constatînd că în actuala învălmășeală generală, statele mici din Apusul și Orientul Europei sînt amenințate de a servi drept compensații pentru sacrificiile de oameni și bani pe care le fac marile state beligerante, congresul se ridică împotriva oricăror aventuri războinice și declară că singura politică compatibilă cu interesele vitale ale țării este neutralitatea sinceră și definitivă, pentru a cărei menținere muncitorimea română se va lupta chiar cu prețul singelui său, apărînd integritatea teritorială a țării împotriva oricărei încercări de violare¹⁹.

În celălalt raport — *Războiul și lipsa de lucru* — prezentat de C. Popovici, s-a subliniat că : „prima manifestare a războiului, lipsa de lucru, se manifestă cu furie. Exportul și importul nu se fac și aceasta a adus lipsa de lucru, s-au închis fabricile. Numai în regiunea forestieră sînt vreo 10 000 de lucrători fără lucru, în porturi 15 000 lucrători nu lucrează și numărul celor în lipsă se ridică la peste 100 000... Datoria Partidului Social-Democrat și Comisiei generale e ca, prin întruniri, mitinguri și manifestații de stradă; să se ceară intervenția statului pentru susținerea celor lipsiți”²⁰.

În cadrul lucrărilor Congresului, dr. Cr. Racovski a vorbit despre *Tactica socialistă și războiul*, în care a susținut că „dar dacă țara noastră ar fi atacată, noi am sări în apărarea ei”. „Ne găsăm — sublinia Racovski — de acord cu guvernul în ceea ce privește neutralitatea, dar trebuie să cerem o neutralitate definitivă”²¹. În același sens au vorbit și Al. Constantinescu, Gh. Ene Filipescu, N. Boiangiu, Spiridon Calu, M. Bălineanu, Iancu Iliescu.

După cum s-a demonstrat și la Congres, în perioada neutralității țării, datorită urmărilor războiului mondial, situația clasei muncitoare din România s-a înrăutățit prin creșterea șomajului, prelungirea zilei de lucru, scumpirea traiului, toate acestea determinînd intensificarea exploatării maselor muncitoare de la orașe și sate și avînd drept urmare, cum era și firesc, creșterea luptei revoluționare a clasei muncitoare, în frunte cu organizațiile sale, însoțite de mitinguri, adunări, manifestații și demonstrații de stradă²².

¹⁹ *Ibidem*, p. 810—811.

²⁰ *Ibidem*, p. 809—810.

²¹ „România muncitoare”, anul X, nr. 92 din 12 august 1914.

²² Fl. Dragne, I. Iacoș, N. G. Munteanu, V. Petrișor, *Mișcarea sindicală din România*, vol. I, Editura politică, București, 1981, p. 140—143.

Elementul nou, caracteristic mișcării muncitorești din România în acești ani, a constat în combativitatea sporită a luptelor de clasă. Este un merit al Partidului Social-Democrat din România că, împreună cu Comisia Generală a Sindicatelor, au condus mișcarea revendicativă, care s-a proiectat nu numai pe scara relațiilor dintre patroni și muncitori, ci pe ansamblul regimului capitalist din țară. Clasa muncitoare s-a arătat deosebit de activă în toată această perioadă, în pofida tuturor greutăților întimpinate, tocmai datorită faptului că ea avea o experiență de câteva decenii de organizare politică și profesională și de luptă împotriva exploataării și asupririi. Prin acțiunile ei, muncitorimea s-a afirmat nu numai ca o parte a poporului, care este interesată în îmbunătățirea stării materiale și spirituale proprii, ci și ca apărătoarea cea mai consecventă a intereselor întregului popor, din trupul căruia făcea parte, purtătoare și luptătoare pentru idealurile de libertate, independență și unire ale tuturor românilor, pentru afirmarea de-sine-stătătoare a națiunii române în marele concert al națiunilor lumii.

Ca urmare a dezvoltării partidului, a organizațiilor socialiste și sindicale ale clasei muncitoare, la 15 martie 1915 sediul central din Capitală s-a mutat într-un local mai încăpător, situat în Sf. Ionică nr. 12. Evidențind semnificația acestui eveniment, Gheorghe Cristescu, unul din conducătorii Partidului Social-Democrat, remarcă: „Fiecare mutare a însemnat un progres pentru mișcarea noastră, căci întotdeauna localul vechi a ajuns neîncăpător atît pentru numărul membrilor cît și pentru birourile organizațiilor noastre. Astfel a fost în localurile din str. Vămii, Dobriceanu, Lascăr Catargiu, Bogaciu, Hotel de Franța, Calea Rahovei, Blănari, Calea Victoriei, Piața Amzei și acum acesta. De acum — sublinia militantul revoluționar — trebuie să întărim astfel mișcarea noastră, pentru ca să ne mutăm în Casa poporului“²³.

Partidul Social-Democrat, în toată această perioadă, căuta să răspîndească ideile socialismului științific în rîndul muncitorilor și să atragă noi membri în organizațiile muncitorești. Promovînd o astfel de orientare, gazeta „Lupta zilnică“ scria: „În toate agitațiile noastre nu trebuie să pierdem din vedere un lucru: toate eforturile, toate opintirile noastre rămîn fără rezultat sigur și îndelungat dacă nu tind să ducă și nu duc la rezultate logice și pozitive: la întărirea organizațiilor noastre... Iată de ce, la toate întrunirile, manifestările și propaganda ce facem pentru pace să continuăm să recrutăm membri noi pentru secțiunile partidului, pentru sindicate, pentru cercuri feminine, pentru tineretul muncitor, pentru alegătorii partidului și îndeosebi și mai ales pentru «Lupta»“²⁴.

Deosebit de susținută a fost activitatea secțiilor partidului. Numai în București, în afară de conferințele publice, în număr de 32, ținute în anul 1915, s-au adăugat 14 conferințe publice, dezvoltate în cadrul ședințelor obișnuite de sîmbătă seara, plus numeroase manifestări similare ținute la matineuri și serate. Au mai fost ținute 8 ședințe intime, unde s-au discutat subiecte la ordinea zilei, precum: la 10 ianuarie, I.C. Frimu a ținut o conferință despre atitudinea socialiștilor față de război, în urma căreia au avut loc discuții la ședințele din 28 ianuarie, 7 și 22 februarie. La 7 martie, Alexandru Constantinescu a vorbit despre *Orientarea tactică*, subiect care a fost discutat și în ședințele de la 7 martie, 4 aprilie

²³ „Lupta zilnică“, anul X, nr. 58 din 12 martie 1915.

²⁴ „Lupta zilnică“, anul X, nr. 150 din 30 iunie 1915.

și 25 iulie. La 1 mai, Cr. Racovski a vorbit despre *Ce se petrece în Internațională*.

După ce Internaționala a II-a s-a dezorganizat, în 1914, ca urmare a faptului că o parte a deputaților, membri ai unor partide social-democrate din Europa apuseană și centrală, au votat în parlamentele țărilor respective legi pentru acordarea de credite necesare războiului nedrept purtat de aceste țări, Partidul Social-Democrat din România a condamnat această poziție, care venea în contradicție cu hotărârile congreselor internaționale socialiste de la Stuttgart (1907), Copenhaga (1910) și Basel (1912).

Partidul clasei muncitoare din România are meritul de a se fi situat, în ansamblul său, în stînga mișcării muncitorești internaționale, de a fi rămas credincios principiilor luptei de clasă și solidarității proletare. Socialiștii români au militat pentru întărirea solidarității internaționale a muncitorilor, în numele idealurilor socialiste. Totodată, conducerea P.S.D. din România a luat inițiativa refacerii unității mișcării muncitorești internaționale pe baze revoluționare. În acest sens, partidul a dezbătut aceste probleme în ședințe ale Comitetului Executiv și la întruniri muncitorești, propunînd convocarea unor conferințe internaționale socialiste, și a adoptat o atitudine de simpatie și de aprobare a acțiunii acelor partide socialiste care se opuseseră votării creditelor de război.

În același timp, foarte activă a fost colaborarea cu partidele socialiste din Balcani, organizîndu-se acțiuni comune contra războiului, pentru întărirea unității forțelor proletare internaționale. Printre aceste acțiuni se numără convocarea, la 6—8 iulie 1915, a celei de a II-a Conferințe socialiste interbalcanice, la București, la care au participat delegați ai partidelor socialiste din România, Bulgaria și Grecia (cele din Serbia și Turcia, neputînd trimite delegați, au aderat la documentele acesteia). Conferința a chemat partidele socialiste și organizațiile muncitorești din toate țările balcanice să desfășoare o intensă muncă politică în vederea creării unei puternice mișcări de masă pentru pace, pentru încetarea războiului și restabilirea Internaționalei pe bazele socialismului revoluționar ²⁵.

P.S.D. din România, alături de alte partide socialiste, a luat și inițiativa convocării unei conferințe internaționale a reprezentanților partidelor socialiste care rămăseseră credincioase ideilor revoluționare, de luptă pentru încetarea războiului. În acest sens, conducerea partidului a trimis, în ianuarie 1915, o scrisoare Biroului Socialist Internațional, cerîndu-i să convoace o conferință a partidelor socialiste. Totodată, a fost purtată o corespondență cu socialiștii italieni, elvețieni și bulgari, reînnoind, împreună cu aceștia, cererea către Biroul Socialist pentru convocarea conferinței internaționale.

Partidul proletariatului din România a participat activ la pregătirea și organizarea Conferinței socialiste internaționale de la Zimmerwald (septembrie 1915), îndreptată împotriva războiului imperialist al marilor puteri și pentru regruparea forțelor revoluționare din mișcarea muncitorească internațională. În presa socialistă au fost popularizate documentele de la Zimmerwald, care dezvăluiau caracterul acestui război, condamnau poziția acelor socialiști din țările aflate în conflict, care colaborau cu burghezia imperialistă, criticau activitatea Biroului Socialist Internațional și chemau proletariatul la luptă împotriva războiului nedrept, pentru pace.

²⁵ N. Copoiu, *Socialismul european și mișcarea muncitorească și socialistă din România. 1835—1921*, București, 1971, p. 111—114.

Partidul Social-Democrat din România a aderat, de asemenea, la hotărârile Conferinței socialiste de la Kienthal, din primăvara anului 1916²⁶.

Poziția înaintată a P.S.D. din România, lupta sa împotriva războiului imperialist al marilor puteri, pentru restabilirea relațiilor și unității în mișcarea muncitorească internațională, au fost apreciate de socialiștii din întreaga Europă. În diverse ziare, socialiștii din numeroase țări din Europa și de pe alte continente au publicat articole în care se remarcă contribuția Partidului Social-Democrat, a socialiștilor români la lupta anti-războinică a clasei muncitoare din întreaga lume²⁷.

Un eveniment deosebit în viața partidului politic al clasei muncitoare din țara noastră l-a constituit Conferința regională din Oltenia a Partidului Social-Democrat, ținută la Turnu Severin, care a avut loc la 14 septembrie 1915, în sala organizațiilor muncitorești de la *Casa Poporului* (primul local de întruniri proprietate muncitorească). La lucrări au participat delegați din : *Turnu Severin* (Iancu Iliescu, C. Petrescu, I. Tohoc, I. Bruckner, Ioan Elena, I. Eliade, Lucrețiu), *Craiova* (Gr. Ionescu), *Rm. Vilcea* (Gh. Schiopătescu), cărora li s-au adăugat reprezentanți ai altor organizații muncitorești de pe cuprinsul țării : *București* — din partea Comitetului Executiv al P.S.D. — Dimitrie Marinescu, a Comisiei Generale a Sindicatelor — M. Bălineanu, a Uniunilor sindicale — I.C. Frimu, a secțiunii P.S.D. din Capitală — Al. Pătruțescu ; dr. Ecaterina Arbore — din partea Cercului feminin, C. Stoenescu — de la sindicatul croitorilor, C. Keneș — de la sindicatul timplarilor, Iancu Olteanu — de la Federația chelnerilor, precum și Teodora Atanasiu și Bunescu ; *Brăila și Galați* — Constantina Negulescu ; *Pitești* — Radu Ionescu ; *Jibla* — Gh. Bucățea ; *Ploiești* — Ilie Ștefănescu.

Președinte al Conferinței regionale de partid a fost ales Iancu Iliescu, care a anunțat ordinea de zi : 1. *Rolul conferințelor regionale* ; 2. *Tactica în propaganda regională* ; 3. *Ziarul „Lupta” și ziarele de breaslă* ; 4. *Editura propagandistică a mișcării*.

I. Iliescu, a prezentat raportul cu privire la primul punct de pe ordinea de zi, subliniind însemnătatea conferințelor muncitorești regionale, prin care s-ar putea „lămuri mai bine chestiunile, delegații s-ar duce la congres (congresele partidului — *n.n.*) în cunoștință de cauză, propaganda și administrația organizațiilor socialiste și sindicale s-ar unifica, rezultând foloase însemnate pentru întărirea morală și materială a organizațiilor. Iată pentru ce noi am găsit că rolul conferințelor regionale este de mare utilitate și iată pentru ce am convocat-o noi aici”²⁸.

Delegații I. Tohoc, Gr. Ionescu și Gh. Schiopătescu, au subliniat și ei rolul conferințelor regionale și au propus să se aleagă un secretar pentru propagandă în regiuni. Luând cuvântul în cadrul dezbaterilor, delegații din partea conducerii centrale — D. Marinescu, I. C. Frimu și M. Bălineanu — au apreciat utilitatea conferinței pentru întărirea organizatorică a partidului și sindicatelor.

La punctul al doilea de pe ordinea de zi, *Tactica în propaganda regională*, raportorul, I. Eliade, a subliniat că metodele de propagandă tre-

²⁶ *Crearea Partidului Comunist Român (Mai 1921), sub redacția : Ion Popescu-Puțuri și Augustin Deac, p. 47—48 ; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, op. cit., p. 91—94.*

²⁷ Clara Cușnir Mihailovici, Florea Dragne, Gheorghe Unc, *Mișcarea muncitorească din România. 1916—1921. Crearea Partidului Comunist Român*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura politică, București, 1982, p. 33—34.

²⁸ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 217 din 17 septembrie 1915.

buie să se adapteze condițiilor economice existente în diferite orașe, studiului de dezvoltare a organizațiilor muncitorești. Aceeași părere a fost împărtășită și de alți delegați, între care și D. Marinescu, cu condiția ca activitatea propagandistică să fie „izvorită din învățăturile socialismului științific”²⁹.

La punctul al treilea de pe ordinea de zi : Ziarul „Lupta” și ziarele de breaslă, în raportul prezentat de Lucrețiu s-a scos în evidență rolul presei socialiste în lupta pentru apărarea drepturilor poporului. Raportorul, susținut de alți participanți la lucrări, a insistat asupra importanței activității de răspîndire a publicațiilor partidului în rîndurile maselor de muncitori, mobilizîndu-se în acest scop cadre special pregătite.

Abordîndu-se punctul al patrulea al ordinii de zi : *Editura propagandistică a mișcării*, raportorul, I. Iliescu, a subliniat necesitatea editării unui număr mai mare de broșuri pentru propagandă între muncitorii din diferite ramuri industriale, dar și pentru țărani, în vederea atragerii lor în organizații socialiste.

În rezoluția adoptată de delegații la Conferința socialistă regională de la Turnu Severin se preciza că, în urma discuțiilor purtate, au fost adoptate următoarele hotărîri : 1. Se recunoaște rolul important al conferințelor regionale pentru sistematizarea propagandei și pentru coordonarea modului de administrare și punere în aplicare a deciziilor congreselor socialiste și sindicale, cum și pentru consolidarea actualelor organizațiuni și formarea altora noi. În consecință, se instituie un Secretariat permanent al regiunii Olteniei, care, în baza unui mandat dat de Comitetele Centrale, va lucra pentru aducerea la îndeplinire a celor de mai sus. Sediul Secretariatului se hotărăște a fi în Turnu Severin. Totodată, se hotărăște ca, prin îngrijirea Secretariatului, să se organizeze conferințe educative de propagandă, să se facă schimb de delegați la întruniri socialiste dintr-un oraș în altul, cel puțin o dată pe lună. În fine, rezoluția prevedea că, după împrejurări, Secretariatul poate convoca conferințe regionale în oricare din orașele cuprinse în sfera lui de acțiune.

2. Asupra metodelor de propagandă, rezoluția invita Comitetele Centrale să ia măsuri pentru crearea unei școli în care să se formeze propagandiști destoinici. Discutîndu-se asupra mijloacelor de atragere și stabilitate a muncitorilor în organizațiile sindicale, conferința găsește că e neapărată nevoie pentru punerea urgentă în aplicare a Casei de boală.

3. Pentru ca ziarul „Lupta” să fie mai lesne introdus în rîndurile muncitorilor, Conferința invită organele în drept să îngrijească pentru ca redactarea ziarului să se facă într-un limbaj mai popular. Pentru răspîndirea ziarului, delegații își iau obligația de a organiza în localitățile lor vînzarea cu numărul, facerea de abonamente prin încasări în rate de 30—50 bani săptămînal, angajînd, în acest scop, unul sau mai mulți tovarăși speciali³⁰.

În încheierea lucrărilor, Conferința a ales secretarul permanent al regiunii Oltenia în persoana militantului socialist Iancu Iliescu.

Evenimentul cel mai important al anului 1915, pe planul dezvoltării mișcării muncitorești, al definirii atitudinii sale față de marile probleme ale țării în etapa istorică respectivă, l-a reprezentat Congresul socialist care a avut loc în zilele de 25—27 octombrie 1915. Hotărîrea privind convocarea Congresului a fost adoptată la ședința Comitetului Executiv al

²⁹ Ibid.

³⁰ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 218 din 18 septembrie 1915.

P.S.D. din România din 10 august 1915, când s-a stabilit și ordinea de zi provizorie : „1. Raportul Comitetului Executiv ; 2. Acțiunea noastră anti-războinică (raportor : Ottoi Călin) ; 3. Înființarea și scopul Federației Socialiste Muncitorești Balcanice ; Rezoluția celei de-a doua Conferințe interbalcanice (raportor : Cr. Racovski) ; 4. Organizarea și propaganda socialistă (raportor : D. Marinescu) ; 5. Reformele (raportor : I.C. Frimu) ; 6. Ziarul „Lupta“ ; Mijloace pentru răspîndirea lui și apariția în patru pagini (raportor : S. Segal) ; 7. Alegerea Comitetului Executiv“³¹.

Conform instrucțiunilor publicate în oficiosul P.S.D., toate secțiunile partidului au ținut adunări generale, în care au discutat pe larg importanța convocării Congresului, problemele înscrise pe ordinea de zi făcînd, totodată, numeroase propuneri.

Astfel, în ședința Secțiunii din Capitală a P.S.D.R., ținută la 9 septembrie 1915, s-a propus modificarea art. 10 din Statutul partidului, în sensul ca nici un muncitor dintr-o localitate, în care există o organizație sindicală, să nu poată fi primit ca membru în Secțiunea partidului dacă nu face parte din sindicatul respectiv³².

La rubrica *Activitatea partidului*, „Lupta zilnică“ din septembrie 1915 informa despre adunările generale ale secțiunilor din țară — Iași, Ploiești, Bacău, Focșani, Botoșani și în alte localități — la care s-au discutat temeinic o seamă de probleme legate îndeosebi de viitorul congres al partidului.

La 7 și 16 octombrie 1915 Comitetul Executiv a publicat ultimele instrucțiuni pentru convocarea Congresului, împreună cu hotărîrea de a se înscrie pe ordinea de zi, ca urmare a sugestiilor venite din partea unor secțiuni, și a punctului : *Propuneri de modificare a unor articole din Statutul partidului*. De asemenea, se anunța că Raportul Comitetului Executiv pentru Congres s-a tipărit și se va trimite fiecărei secțiuni spre consultare. În același timp, se cerea secțiunilor locale să comunice numele delegaților aleși să ia parte la congres³³.

În preajma deschiderii Congresului, la 23 octombrie 1915, dr. Cr. Racovski a sintetizat importanța deosebită a forumului muncitoresc, relevînd o seamă de probleme care vor constitui obiectul discuțiilor : „Congresul anual e evenimentul cel mai de seamă din viața mișcării socialiste. El e de obicei ocaziunea, în țările unde există un partid socialist puternic, pentru o viață intensă, pentru convocarea de întruniri la care se dezbate chestiunile din ordinea de zi a Congresului. O mișcare democratică prin originile și scopurile ei cum este mișcarea socialistă, care se face în vederea intereselor de clasă ale muncitorilor și care se face prin acești muncitori găsește, în congresele ei anuale și în dezbaterile care iau naștere acolo cu ocazia lor, prilejul de a-și pune în concordanță cu mersul evenimentelor programul și tactica ei cînd evenimentele le-au depășit. Dacă viața politică și economică este piatra de încercare a socialismului, congresele sînt singurele care au menirea și competența de a constata rezultatele acestei experiențe și de a regula, ca un bun ceasornicar, întregul mecanism al partidului“³⁴. Evidențiînd importanțele probleme ce se aflau pe ordinea de zi a Congresului, fruntașul socialist aprecia : „Acum, îndeosebi, Con-

³¹ „Lupta zilnică“, anul XI, nr. 192 din 19 august 1915.

³² „Lupta zilnică“, anul XI, nr. 209 din 9 septembrie 1915.

³³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 882—883.

³⁴ „Lupta zilnică“, anul XI, nr. 247 din 23 octombrie 1915.

gresul prezintă un interes capital. În primul rînd vom discuta pentru întâia dată într-un mod sistematic chestiunea mijloacelor de recrutare de membri noi în partid... Chestiunea organizării mai bune și a răspîndirii ziarului se pune și ea în fața tovarășilor din întreaga țară”³⁵.

În ziua deschiderii Congresului, „Lupta zilnică”, într-un articol de fond, salutînd pe delegați, sublinia, la rîndul său, marile sarcini care stăteau în fața Congresului : „Astăzi, duminică, se întrunește Congresul partidului nostru. Împrejurările în care se adună acest congres sînt epocale, sînt unice pînă acum în istoria omenirii, iar pentru socialiști sînt de o însemnătate covîrșitoare. Toate manifestările partidelor socialiste au acum importanța unor evenimente istorice și congresul nostru, care se reunește astăzi, trebuie să fie la înălțimea momentului. Chemați să se pronunțe asupra unor chestiuni de temelie, atît în ceea ce privește politica externă cît și internă, cum și asupra vieții partidului — acest partid al nostru, născut în timpuri aprige, crescute într-o neînteruptă harță și păstrat numai prin sacrificii —, delegații lui au azi a chibzui, cu toată limpezimea judecății și o cere timpurile tulburi, asupra mijloacelor care trebuie să-l scoată dinjos și din această grea încercare. Să nu uităm că nimeni nu se va putea prezenta miine poporului cu cugetul neprihănit, cu mîinile nepătate și cu seninătate morală mai mare ca partidele socialiste, care au știut să rămînă în instinctul poporului și să lupte pentru interesele lui de pace și progres”³⁶.

În dimineața zilei de 25 octombrie 1915, în sala organizațiilor socialiste, s-au deschis lucrările Congresului Partidului Social-Democrat, sub președinția lui Dimitrie Marinescu, secretarul general al partidului. În comisia de validare a mandatelor delegaților au fost aleși I. Tohoc, C. Popovici și Manole Stanciu.

A luat cuvîntul Ioan Sion, care a propus o moțiune *În memoria lui Jaurès și a celorlalți scumpi morți pentru interesele socialismului, pentru luptătorii intransigenți*, în care se spunea că Partidul Social-Democrat din România „consideră de a sa primă datorie de a se închina memoriei lui Jean Jaurès, martirul luptei proletariatului pentru menținerea păcii, tovarășilor Tuțovici, Catanesi și alții căzuți în război. Trimite salutul frătesc tovarășilor Rosa Luxemburg, Clara Zetkin, Karl Liebknecht, Monatte, tovarășilor sîrbi și tovarășilor bulgari din fracțiunea parlamentară social-democratică („strîmtă”) și alții, închiși, prigoniți sau puși sub urmărire judiciară pentru că au rămas credincioși marelui nostru ideal internaționalist”³⁷.

Delegații la Congres au votat, de asemenea, alte cîteva moțiuni : *Pentru condamnări noastre ; Contra concentrărilor îndelungate, contra seculei, pentru prevenirea scumpetei ; Pentru tovarășii Banghereanu și Cășinescu ; Propaganda socialistă în rîndurile femeilor ; Aprobarea activității Comitetului Executiv al P.S.D.R. precum și un Omagiu tovarășului Miharea.*

După alegerea Comisiei de arbitri a Congresului, compusă din I. Tohoc, Gh. Oprescu și C. Popovici, s-a votat ordinea de zi, cu următoarele puncte : 1. *Raportul Comitetului Executiv ; organizarea și propaganda ;* 2. *Ziarul ;* 3. *Reformele ;* 4. *Social-democrația și războiul ;* 5. *Federația muncitorilor interbalcanici ;* 6. *Conferința de la Zimmerwald ;* 6.

³⁵ Ibid.

³⁶ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 250 din 25 octombrie 1915.

³⁷ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, p. 976.

CONGRESUL AL IV-LEA AL PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA (AL XIV-LEA AL MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA)

1915

(25—27 octombrie)

La lucrările Congresului au participat 34 delegați, reprezentând Comitetul Executiv al Partidului (6), Comisia Generală a Sindicatelor din România (4), Comisia de Control (1), Cercul de editură socialistă (1), redacția ziarului „Lupta zilnică” (1), Comitetul Central al Mișcării Tineretului Muncitoresc din România (1), precum și secțiunile locale ale partidului din : București (7), Galați (1), Focșani (1), Brăila (1), Buzău (1), Bacău (1), Birlad (1), Ploiești (1), Roman (1).

Pe baza stenogramei Congresului și a altor documente au fost identificați toți cei 34 participanți la lucrări :

COMITETUL EXECUTIV AL P.S.D. DIN ROMÂNIA : D. MARINESCU, I. C. FRIMU, dr. CR. RACOVSKI, dr. ECATERINA ARBORE, GH. CRISTESCU, AL. CONSTAN-
TINESCU.

COMISIA GENERALĂ A SINDICATELOR DIN ROMÂNIA : C. POPOVICI, GH. OPRESCU, D. POP, SPIRIDON CALU.

COMISIA DE CONTROL : I. SION.
COMITETUL CERCULUI DE EDITURA SOCIALISTĂ : dr. OTTOI CĂLIN.
Redacția ziarului
REDACȚIA ZIARULUI „LUPTA ZILNICĂ” :
SIMONDI SEGAL.

COMITETUL CENTRAL AL MIȘCĂRII TINERETULUI MUNCITORESC : N. MIHAILESCU.

BUCUREȘTI : C. DOBROGEANU-GHEREA, AL. PATRUTESCU, GH. MOSCU, C. GHEORGHIAN, GH. ENE FILIPESCU, JEANA BRANIȘTEANU, MARIA POPESCU. GALAȚI : I. SILISTRARU. FOCȘANI : PANAIT POPESCU. BRĂILA : C. MĂNESCU. BUZĂU : MANOLE STANCIU. BACĂU : M. ORNSTEIN. BIRLAD : N. HOBJILĂ. PLOIEȘTI : C. IONESCUL, I. MARINESCU. TURNU SEVERIN : I. TOHOC, CRAIOVA : GR. IONESCU. BOTOȘANI : V. A. DIACONIȚA. PITEȘTI : ENE I. ROȘU, ROMAN : M. STANGER.

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

D. Marinescu

I.C. Frimu

C. Dobrogeanu-Gherea

Gh. Cristescu

Al. Constantinescu

dr. Ecaterina Arbore

C. Mănescu

Al. Patrutescu

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în 1893, a deschis era organizării politice a clasei muncitoare la scară națională, a afirmat cu putere rolul clasei muncitoare ca forță socială cea mai progresistă în dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului și civilizației.

NICOLAE CEAUȘESCU

ORDINEA DE ZI A CONGRESULUI

1. Raportul Comitetului Executiv [al P.S.D. din România]. Organizarea și propaganda — Raportor : **D. MARINESCU**.
2. Ziarul [„Lupta zilnică”] — Raportor : **SIMONDI SEGAL**.
3. Reformele [agrare și electorală] — Raportor : **I. C. FRIMU**.
4. Social-democrația și războiul — Raportor : dr. **OTTOI CĂLIN**.
5. Federația muncitorească interbalcanică ; Conferința de la Zimmerwald — Raportor : dr. **CR. RACOVSKI**.
6. Modificarea unor articole din statutul P.S.D. din România.

7. Alegerea organelor de conducere ale P.S.D. din România.

CONDUCEREA LUCRĂRILOR CONGRESULUI
Președinte : **D. MARINESCU**.

ORGANE DE CONDUCERE ALESE DE CONGRES

COMITETUL EXECUTIV AL P.S.D. DIN ROMÂNIA : **D. MARINESCU**, **I. C. FRIMU**, **AL. CONSTANTINESCU**, dr. **ECATERINA ARBORE**, **GH. CRISTESCU**, dr. **CR. RACOVSKI**, dr. **OTTOI CĂLIN**.

DELEGAȚI PARTICIPANȚI LA CONGRES

dr. Cr. Racovski

C. Popovici

D. Pop

Gh. Opreșcu

I. Sion

dr. O. Călin

Gh. Moscu

Gh. Ene
Filipescu

Propunerile de modificare a Statutului partidului și 7. Alegerea Comitetului Executiv. În cursul dezbaterilor, ordinea de zi a mai suferit modificări, în sensul inversării susținerii unor rapoarte și al comasării unor puncte.

Validându-se mandatele delegaților, comisia aleasă în acest scop a raportat Congresului că sînt prezenți 26 de delegați din 13 localități, precum și 6 membri ai Comitetului Executiv al partidului (D. Marinescu, dr. Cr. Racovski, dr. Ecaterina Arbore, Al. Constantinescu, I. C. Frimu, Gh. Cristescu), în total 32 delegați : din *București* — C. Dobrogeanu-Gherea, Gh. Moscu, Al. Pătruțescu, Simondi Segal, C. Gheorghian, Gh. Ene Filipescu, Jeana Brănișteanu, Maria Popescu ; *Galați* — I. Silistraru ; *Focșani* — Panait Popescu ; *Brăila* — C. Mănescu ; *Buzău* — Manole Stanciu ; *Bacău* — M. Ornstein ; *Bîrlad* — N. Hobjilă ; *Ploiești* — C. Ionescu și I. Marinescu ; *T. Severin* — I. Tohoc ; *Craiova* — Gr. Ionescu ; *Botoșani* — V. A. Diaconiță ; *Pitești* — Ene I. Roșu ; *Roman* — Moritz Stanger. Au fost reprezentate, de asemenea : Comitetul Central al Mișcării Tineretului Muncitoresc — N. Mihăilescu ; Comisia Generală a Sindicatelor — C. Popovici, Gh. Oprescu, Sp. Calu, D. Pop ; Comisia de control — I. Sion ; Cercul de Editură Socialistă — dr. O. Călin ³⁸.

Secretarul general al P.S.D.R., Dimitrie Marinescu, a prezentat raportul Comitetului Executiv al Partidului Social-Democrat (care a fost tipărit cu cîteva săptămîni înainte de începerea lucrărilor Congresului), compartimentat în opt diviziuni : *Din viața internă a partidului* ; *Mijloace de propagandă și recrutare* ; *Lupta politică a partidului* ; *Lupta pe terenul economic* ; *Aniversări* ; *Acte de solidaritate internațională* ; *Acțiunea interbalcanică și internațională* ; *Comemorări* ³⁹. Este unul din cele mai ample și bine documentate rapoarte care s-au ținut în mișcarea muncitorească din România. El a fost completat de un alt raport, prezentat de Dimitrie Marinescu — *Organizarea și propaganda socialistă*, ambele documente evidențiind necesitatea intensificării activității de întărire și consolidare organizatorică a partidului și sindicatelor.

La punctul al doilea, Simondi Segal a prezentat raportul *Asupra ziarului „Lupta“*, în care se insista asupra necesității acțiunii de sporire a numărului abonaților, a folosirii pentru difuzarea ziarului a unor echipe alcătuite din membri ai cercurilor „Tineretul muncitor“ și a Cercului feminin socialist ⁴⁰.

La punctul al treilea, referitor la reformele agrară și electorală, I.C. Frimu a prezentat poziția Partidului Social-Democrat față de aceste probleme majore. Ca modalitate de acțiune pentru înfăptuirea reformelor, raportul propunea următoarele : 1. Agitația antirăzboinică să se facă paralel cu cea pentru reforme ; 2. Editarea unor broșuri explicative asupra reformelor (votul universal, exproprierea, schimbările ce vor aduce reformele, atitudinea partidelor față de reforme) ; 3. Tipărirea unei publicații pentru țărani ; 4. Petiționări în masă ; 5. Greva generală ⁴¹.

La punctul al patrulea de pe ordinea de zi, dr. Cr. Racovski a prezentat raportul *Asupra federației socialiste interbalcanice*, în care a relevat contribuția Partidului Social-Democrat din România la organi-

³⁸ *Ibidem*, p. 883.

³⁹ *Raport prezentat la al IV-lea Congres al Partidului Social-Democrat din România*, București, Editura Partidului Social-Democrat, 1915.

⁴⁰ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 928—929.

⁴¹ *Ibidem*, p. 930.

zarea celei de-a doua Conferințe socialiste interbalcanice de la București și a Conferinței socialiste internaționale de la Zimmerwald. „Noi — se spunea în finalul raportului — ne-am luat obligația să răspîndim manifestul Conferinței de la Zimmerwald, să păstrăm cele mai strînse legături cu Biroul Internațional de la Berna, care vor contribui la restabilirea Internaționalei“⁴².

Ottoi Călin a prezentat, apoi, un amplu raport privind *Social-democrația și războiul*, în care a prezentat situația partidelor socialiste din mișcarea muncitorească internațională, poziția acestora față de războiul izbucnit. Ținînd seama de pozițiile contradictorii pe care partidele socialiste în ansamblul lor, sau grupări ale acestora, le-au avut față de războiul mondial și căutînd a face o analiză a factorilor care au determinat varietatea acestor poziții, Ottoi Călin constata : „Internaționala nu-și pusese problema războiului în toată complexitatea ei. Deși ea discuta politica creată de alianțe, ea nu-și pusese totuși cu adevărat problema unui război între marile grupări de puteri care se află astăzi în conflict. Pentru ce ? Pentru că ea nu credea — trebuie s-o recunoaștem — în posibilitatea unui asemenea război... Dar aceasta se mai explică și altfel : ultimele 2—3 decenii au format perioada de creștere, de dezvoltare a partidelor socialiste din mai toate țările, perioada afirmării lor și a primelor lor succese. Preocupările noastre, ale tuturor, au fost mai ales în direcția pregătirii și dezvoltării organice a mișcării, a partidelor. Noi am căutat să le consolidăm și să le facem cît mai puternice politicește înlăuntru“⁴³.

Congresul a adoptat o seamă de rezoluții cu privire la problematica majoră dezbătută. Astfel, în rezoluția *Asupra organizării și propagandei* se sublinia : „Membrii comitetelor (secțiunilor partidului — *n.n.*) sînt datori să pregătească și să țină conferințe socialiste și să raporteze în raportul către Comitetul Executiv numărul conferințelor, precum și subiectul lor...

Congresul consideră ca greșită ideea celor care trec cu vederea caracterul de masă al mișcării social-democrate și care transformă secțiunile în organizațiuni închise, împiedicînd astfel recrutarea de membri de partid, făcînd din secțiuni organizațiuni factive.

Comitetele secțiunilor au datoria de a face, la începutul fiecărei luni, liste de muncitorii ca și de cetățenii, care pot fi recrutați ca membri, și să le trimită invitațiuni personale cu formulare iscălite de secretarul și casierul secțiunii (ca recomandăție) și care rămîne să fie completate de acești cetățeni“⁴⁴.

În rezoluția intitulată : *Asupra ziarului* s-a exprimat hotărîrea Congresului ca organele conducătoare de partid și sindicale „să discute și să stabilească un buget de venituri și cheltuieli pe anul 1915—1916 și să îngrijească de mijloacele pentru continuarea apariției zilnice, ținînd seama de toate propunerile și observațiile făcute de delegați“⁴⁵.

Rezoluția *Asupra Comitetului Executiv* cuprindea o serie de recomandări în vederea îmbunătățirii activității partidului, a coordonării acțiunilor desfășurate de secțiunile locale : „Un contact mai frecvent și mai îndelungat cu secțiunile din provincie ; Recomandă Secretariatului Comi-

⁴² *Ibidem*, p. 932.

⁴³ *Ibidem*, p. 973—974.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 980.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 981.

tetului Executiv să însemne toate conferințele, cu subiectele ținute de către membrii Comitetului Executiv, pentru alcătuirea unei anchete ; Cere o activitate mai sistematică a Comisiunii generale de Control atît asupra gestiunii Comitetului Executiv, cît și a fondului central, Cercului de editură, ziarului și „Casei poporului“, pentru a întocmi raportul prevăzut de statute ; Recomandă Comitetului Executiv de a acorda o atenție deosebită editării de broșuri socialiste populare de cinci bani și alcătuirea unui „Manual al propagandistului social-democrat“⁴⁶.

O semnificație deosebită avea rezoluția *Asupra războiului și social-democrația*, în care se sublinia că delegații la Congres „aprobă atitudinea intransigent antirăzboinică a Comitetului Executiv și-l îndeamnă de a organiza și mai departe lupta împotriva războiului sub orice formă s-ar prezenta el și prin toate mijloacele eficace“. În acelaș timp, „Congresul hotărăște ziua de 29 noiembrie pentru organizarea de întruniri în toată țara și îndeosebi în București, la care să participe delegați din provincie“⁴⁷.

În încheierea lucrărilor a fost ales Comitetul Executiv al P.S.D. din România, alcătuit din : D. Marinescu, I.C. Frimu, Al. Constantinescu, dr. Ecat. Arbore, Gh. Cristescu, dr. Cr. Racovski, dr. Ottoi Călin, precum și Comisia de control : I. Sion, Gh. Moscu, Gh. Cerbu.

Apreciind rezultatele dezbaterilor și hotărîrilor Congresului, dr. Cr. Racovski scria, în „Lupta zilnică“ : „În dezbateri vii, adeseori foarte agitate, cum se întîmplă cu toate discuțiunile în jurul ideilor, congresul partidului a săvîrșit o însemnată operă de consolidare și dezvoltare a partidului. În primul rînd, noul Comitet Executiv capătă arme noi în lupta pe care a dus-o pînă acum partidul împotriva războiului. În această privință, congresul a introdus o schimbare de metodă, hotărînd lupta împotriva războiului și pentru reforme. Opera cea mai de seamă a congresului a fost însă consolidarea internă a partidului. Gradul de dezvoltare industrială a României, răsunetul ce găsesc agitațiunile noastre în masele populare ne dau dreptul să ne așteptăm la un partid social-democrat mai numeros și mai bine organizat“⁴⁸.

De asemenea, într-un apel intitulat *Către organizațiile din țară*, noul Comitet Executiv al partidului, sintetizînd concluziile Congresului, releva o seamă de sarcini care stăteau în fața partidului, a tuturor membrilor săi : „Partidul social-democrat e organizațiunea clasei muncitoare. El este deci un partid al maselor, iar nu al unei minorități neînsemnate. Partidul social-democrat nu va fi demn de acest nume decît atunci cînd într-însul vor fi mii, zeci și sute de mii de membri muncitori și cetățeni. Partidul social-democrat, fiind organizațiunea cu ajutorul căreia clasa muncitoare se luptă atît pentru reformele care-i sînt necesare, cît și pentru dărîmarea societății capitaliste însăși, toți care au interesul în această schimbare și vor să contribuie la ea sînt datori să intre în Partidul social-democrat. Înscrierea în Partidul social-democrat este singura dovadă pentru un muncitor că el e un socialist conștient“. Referindu-se la rolul propagandei în întărirea organizatorică a mișcării muncitorești, în apel se afirma : „Mai ales membrii comitetelor au datoria de a face asemenea conferințe. Pentru a putea controla activitatea lor, Comitetul Executiv vă cere să-i aduceți la cunoștință, în fiecare lună, numărul conferințelor care s-au ținut. De acum

⁴⁶ Ibidem, p. 981—982.

⁴⁷ Ibidem, p. 983.

⁴⁸ „Lupta zilnică“, anul XI, nr. 253 din 30 octombrie 1915.

chiar aveți datoria a face o listă despre conferințele ce se vor ține pînă la expirarea mandatului actualelor comitete ale secțiunilor.

Pentru recrutarea de membri noi, Comitetul Executiv, aplicînd rezoluțiunile Congresului, vă propune să formați liste de muncitorii organizați și neorganizați și de cetățenii pe care îi știți că simpatizează mișcarea, vin la întrunirile noastre sau citesc ziarul nostru. Fiecăruia să-i trimiteti o invitație personală de înscriere în partid, cu un formular pregătit și iscălit de secretar și casier sau un alt membru al comitetului sau un tovarăș din secțiune, ca recomandațiune. Prin acest mijloc veți putea recruta, în fiecare lună, un anume număr de membri noi. Pe acei muncitori care se înscriu în partid și nu sînt membri în sindicate, veți căuta, o dată cu înscrierea lor în partid, să-i înscrieți și în sindicate. Asemenea invitațiune să se adreseze în fiecare lună, repetîndu-se pentru aceleași persoane chiar. Sînteți datori de a da o deosebită atențiune tineretului socialist.

Cu mare bucurie, Congresul a constatat progresele pe care le-a făcut tineretul nostru... Comitetele secțiunilor trebuie să furnizeze mijloacele necesare pentru a da activității tineretului o mai mare extindere⁴⁹.

În perioada următoare, în cadrul a numeroase adunări generale ale secțiunilor partidului⁵⁰, s-a discutat despre hotărîrile Congresului ținut în octombrie 1915 : la București — în zilele de 7 și 12 noiembrie, la Galați — în zilele de 5 și 12 noiembrie, la Birlad — în zilele de 8 și 15 noiembrie, la Botoșani — în ziua de 8 noiembrie, la Craiova — în ziua de 14 noiembrie, la Pitești — în ziua de 15 noiembrie, la Tulcea — în ziua de 22 noiembrie 1915. Concomitent, s-au înființat noi secțiuni ale Partidului Social-Democrat la Tecuci și Turcoaia⁵¹.

Sub imboldul hotărîrilor adoptate la congres, Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat și Comisia generală a sindicatelor au organizat noi acțiuni împotriva războiului nedrept al marilor puteri, iar organizațiile socialiste au mai ținut numeroase adunări generale, conferințe publice în care s-au popularizat principalele idei ale socialismului științific, ale scopului urmărit de Partidul Social-Democrat. Astfel, la București, au fost ținute conferințe cu teme ca : *De ce sîntem socialiști ?*, *Evoluția istorică a stării sociale a femeii* ; *Elemente de psihologie* ; *Să întărim Partidul Social-Democrat* etc. ; la Galați — *Originile socialismului* ; la Roman — *Scopul socialismului* ; la Turnu Severin — *Știința și ideile*⁵².

Au avut loc, de asemenea, la sfîrșitul anului 1915 și la începutul lui 1916, mari întruniri în Capitală, la Bacău, Brăila, Birlad, Iași, Tulcea, Turnu Severin, Ploiești, Craiova, în cadrul cărora s-au dezbătut probleme referitoare la lipsa de lucru, scumpirea traiului, la care au luat cuvîntul militanți de seamă ai partidului, precum : I. C. Frimu, D. Marinescu, dr. Ecaterina Arbore, Gheorghe Cristescu, Ottoi Călin. Au fost adoptate moțiuni și rezoluții, cum a fost, de pildă, cea votată la întrunirea din Capitală, din 29 noiembrie 1915, în care se specifica : „Adunarea înfierează politica imperialistă dusă de toate statele capitaliste și, exprimînd sentimentele sale de adîncă și frățească solidaritate către toate victimele războiului, către poporul sîrb, cît și către poporul belgian și către soldații din toate țările care mor nu pentru cauza lor, ci pentru aceea a claselor

⁴⁹ Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915, p. 984—985.

⁵⁰ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 258 din 5 noiembrie 1915.

⁵¹ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 275 din 25 noiembrie 1915.

⁵² „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 251 și 253 din 28 și 31 octombrie 1915.

stăpînitoare, aclamă scopurile socialismului internațional, singurul mîntuitor al claselor și popoarelor”⁵³.

O hotărîre de cea mai mare însemnătate a adoptat Comitetul Executiv al partidului atunci cînd a decis înființarea unei *arhive* proprii, „care să cuprindă toate colecțiile de ziare, reviste, manifeste, ziare ocazionale și tot felul de imprimate, în care se oglindește activitatea vechii mișcări socialiste și a celei prezente”. În acest scop, sub titlul *O arhivă a partidului*, a fost lansat un apel către toți acei ce dețineau materiale propagandistice și colecții de ziare și care doreau să contribuie la îmbogățirea arhivei, cerîndu-le să le trimită la secretariatul partidului. Cu acest prilej se aducea la cunoștință că cel dintîi contribuitor la formarea acestei importante arhive a fost I.C. Frimu, care a donat gazeta „Munca” pe cinci ani și „Lumea nouă”⁵⁴.

În vederea intensificării acțiunii de sporire a rîndurilor partidului, secretariatul P.S.D.R. a lansat un apel intitulat *Intrați în partid*, în care se sublinia : „Ultimele evenimente au dovedit încă o dată muncitorimii de cîtă mare necesitate și folos este Partidul Social-Democrat. El s-a pus hotărît în fruntea luptei pentru ieftinirea traiului, pe care a condus-o cu abnegațiune și bărbăție, luptînd pentru pace... El a alergat cu oratorii lui în toate colțurile țării unde se ridica muncitorimea. El a împrăștiat manifestele și broșurile sale în ateliere, fabrici, magazine și în casele muncitorești. Nu este chestiune care să intereseze existența, drepturile și libertățile poporului român, fără ca Partidul Social-Democrat să nu fi fost la postul lui. Muncitor ! dacă tu vrei să ajuți la dezrobirea clasei tale, dacă vrei să contribui la opera măreață de ridicare economică și morală a poporului din orașe și sate, înscrie-te în partidul tău”⁵⁵.

Sărbătoarea zilei de 1 Mai 1916 a fost un nou prilej pentru acțiuni în vederea întăririi organizațiilor muncitorești, a răspîndirii cuvîntului Partidului Social-Democrat. Într-un manifest al Comitetului Executiv al partidului și al Comisiei generale a sindicatelor, intitulat *Către clasa muncitoare ! către cetățeni !*, lansat cu ocazia acestei zile, se afirma hotărît : „Muncitori, cetățeni ! Cu mai multă stăruință decît oricînd vă invităm să luați parte, în număr mare, la demonstrațiile de la 1 Mai de anul acesta și să le dați astfel un caracter impunător, energic, revoluționar ! Manifestațiile din acest an trebuie să constituie o dovadă vădită și măreață a voinței întregii muncitorimi române de a dobîndi ieftinirea traiului, pacea și votul universal !”⁵⁶.

Chemări mobilizatoare pentru sărbătorirea zilei de 1 Mai au fost lansate și în rîndurile femeilor muncitoare : „Ziua de 1 Mai este ziua fixată de muncitorimea din toate țările pentru a striga clasei capitaliste revendicările ei și scopul socialismului. Ziua de 1 Mai este ziua protestărilor contra tuturor prigonirilor, tuturor exploatărilor, este ziua cînd clasa muncitoare arată clasei conducătoare forțele ei. Femeile, tovarășe din Partidul Social-Democrat, femeile muncitoare din sindicate, femeile care simpatizează cu ideile și activitatea noastră, toate tovarășele din Cercul feminin socialist și din toate secțiunile partidului trebuie să ne ajute cu toate forțele, cu prețul oricărui sacrificiu de timp, la pregătirea zilei de

⁵³ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 61 din 15 martie 1915.

⁵⁴ „Lupta zilnică”, anul XI, nr. 292 din 15 decembrie 1915.

⁵⁵ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, Editura politică, București, 1966, p. 34.

⁵⁶ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, p. 25.

1 Mai". Concomitent, conducerea Partidului Social-Democrat aducea la cunoștință, printr-un anunț, că, începînd cu 1 mai 1916, va reapare revista teoretică socialistă „Viitorul social”, seria a III-a, menită să popularizeze și să răspîndească ideile socialismului științific și să demonstreze aplicarea lor practică la chestiunile de la ordinea zilei. Revista „Viitorul social”, se specifica în acest anunț, „nu va lăsa nici un eveniment însemnat din viața internă și externă fără să-l releveze și să-l lămurească din punct de vedere socialist. Ea va da îndrumări nu numai clasei muncitoare, organul teoretic al căreia este, dar și tuturor acelor care se interesează de chestiile sociale și politice, de luptele mari ce se dau pentru prefacerea societății”⁵⁷.

La chemarea conducerii Partidului Social-Democrat și a sindicatelor, zeci de mii de muncitori din întreaga țară au răspuns prompt, sărbătorind, prin încetarea lucrului — ceea ce se petrecea pentru prima dată în țara noastră la scară națională — ziua de 1 Mai.

Acțiunile antirăzboinice organizate de Partidul Social-Democrat au cunoscut apogeul în luna iunie 1916, cînd au loc, în toate orașele țării, mari demonstrații populare pentru menținerea neutralității țării, pentru înfăptuirea reformelor promise de guvernanți. Momentul culminant l-a reprezentat demonstrația eroică de la Galați din 13 iunie 1916, reprimată deosebit de brutal de guvern. Într-un înflăcărat articol publicat în revista „Viitorul social” de Ottoi Călin, membru în conducerea P.S.D.R., intitulat *13 iunie 1916*, erau scoase în evidență calitățile nobile ale poporului nostru, ale clasei muncitoare, care, înarmată cu ideile socialiste, și-a oțelit energiile, pregătind luptători, gata de sacrificii. „De acum înainte — scria el — socialismul român e de neînvins”⁵⁸. Mitingurile uriașe, demonstrațiile, grevele generale, care au urmat represiunii de la 13 iunie 1916, valurile de zeci de mii de muncitori care au inundat străzile orașelor, aprecia Ottoi Călin, au confirmat adevărul că „există ceva nou la noi, că există o conștiință și o solidaritate muncitorească”⁵⁹.

În primăvara anului 1916, Puterile Antantei, la care se alăturase în 1915 și Italia, înregistraseră unele victorii vremelnice atît pe frontul de est cît și pe cel de vest (oprirea germanilor în fața Verdunului, ofensiva lui Brussilow în est și începerea unei noi acțiuni militare pe Somme). Pierderile materiale, dar mai ales umane, suferite, făceau imperios necesară atragerea României, mai cu seamă că Bulgaria trecea în toamna anului 1915 de partea Puterilor Centrale. Această conjunctură a determinat intensificarea, de către Puterile Antantei, a tratativelor cu România.

Cu prilejul acestor tratative deosebit de anevoioase, mai ales din partea Rusiei țariste, guvernul român, pe lîngă necesitatea recunoașterii *de jure*, din partea acestor puteri, a teritoriilor românești care se aflau sub dominația monarhiei dualiste austro-ungare și care trebuiau eliberate ca urmare a participării României la operațiunile militare, considera necesară asigurarea frontierei de sud, prin prezența unei forțe militare rusești de circa 200 000 de oameni, ca și prin aprovizionarea de către aliați cu furniturile militare și cu muniții de război și organizarea unei ofensive generale pe toate fronturile, astfel încît acțiunea României să poată avea

⁵⁷ *Ibidem*, p. 322—323.

⁵⁸ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II (1900—1921), partea a II-a (1907—1916), Editura politică, București, 1968, p. 107.

⁵⁹ *Ibid.*

eficacitatea necesară. Totodată, guvernul român insista în mod deosebit să i se asigure, la sfârșitul războiului, prezența la masa tratativelor cu drepturi egale, alături de statele aliate.

Evenimentele nefavorabile de pe front pentru Antantă au determinat guvernul francez să exercite presiuni asupra Rusiei pentru a accepta cererile guvernului român. În același timp, într-o formă ultimativă, i se atrăgea atenția guvernului român de a intra în război de partea Antantei.

În fața presiunilor diplomatice și militare exercitate, România a intrat, în vara anului 1916, în război alături de Antantă, față de care își exprimase clar drepturile sale naționale, formulate în funcție de dreptul istoric, de structura etnografică a populației, de principiul majorității elementului românesc în provinciile românești cotate de Austro-Ungaria. Toate aceste cereri ale României au stat la baza tratatului politic și militar încheiat în vara anului 1916 între țara noastră, pe de o parte, și Rusia, Anglia, Franța și Italia, pe de altă parte. Prin semnarea tratatului politic și militar, marile puteri ale Antantei recunoșteau României, pentru prima dată formal și din punct de vedere juridic, dezideratele ei teritorial-naționale în toată întinderea lor și îi promiteau asigurarea sprijinului necesar realizării dorințelor sale legitime.

Așadar, după doi ani de neutralitate a României, politică promovată de guvernul țării, condus de I. I. C. Brătianu, și susținută hotărît de întreaga națiune, de clasa muncitoare, de organizațiile sale politice și profesionale, la presiunile marilor puteri antantiste, România a fost nevoită să intre în război. Oricum, indiferent de calea impusă de împrejurări, scopul urmărit prin războiul declarat de România Austro-Ungariei, la 14/27 august 1916, servea progresului și democrației, răspundea năzuințelor de veacuri ale țării noastre. „Cu toate că primul război mondial a avut un caracter imperialist — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — poporul român nu a participat la acest război călăuzit de intenții de coteșire și aneșune teritorială”⁶⁰. Ținând seama de obiectivele urmărite, în condițiile create de evoluția evenimentelor politice și militare internaționale, și anume eliberarea românilor din provinciile istorice românești subjugate de Austro-Ungaria, războiul purtat de țara noastră, a fost un război *drept și național*. El a fost un război al întregului popor, însuflețit de năzuința scumpă a făuririi statului național unitar român.

Este demn de subliniat faptul că muncitorimea, o seamă de militanți revoluționari din conducerea Partidului Social-Democrat și a sindicatelor muncitorești și din secțiunile locale, aprobând războiul just în care se afla țara, au participat la luptele pentru eliberarea teritoriilor cotate de Austro-Ungaria, mulți dintre aceștia, printre care și secretarul general al partidului, Dimitrie Marinescu, căzind eroic în lupta pentru patrie.

⁶⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîșirii construcției socialiste*, vol. 2, București, Editura politică, 1968, p. 467.

CAUZELE ȘI CONSECINȚELE NEFASTE ALE INSTAURĂRII REGIMURILOR FASCISTE, REAȚIONARE

NORVEGIA

Studiul * de față încearcă să aducă la cunoștința cititorilor români o relatare și, pe cât posibil, o explicare a evenimentelor, a condițiilor instaurării și funcționării regimului totalitar, a specificului societății norvegiene în perioada celui de-al doilea război mondial, a contextului apariției și activității organizației fasciste norvegiene. Istoriografia din diferite țări nu a acordat spații prea mari problemelor norvegiene, ci a tratat, în general, aspecte ale peninsulei Scandinave. Pentru problematica noastră, în afară de sursele românești de arhivă, am folosit lucrări care abordează anii celui de-al doilea război mondial cu aspectele sale militare, politice și diplomatice, volume de amintiri, lucrări generale de istorie, ca și articole ce tratează aspectele particulare ale conflagrației mondiale.

Istoria Norvegiei a descris o traiectorie ce cuprinde procesul nașterii unui stat, întărirea lui lentă, urmată de un declin care l-a dus aproape la un pas de dispariție. Vremurile mai apropiate nouă au înregistrat însă renașterea atât a poporului cit și a statului, Norvegia impunându-se ca o țară modernă ce ține mult la trecutul său istoric. „Trebuie să cunoști toată viața poporului și toată dezvoltarea lui istorică ca să le înțelegi”¹ — era de părere marele nostru istoric Nicolae Iorga.

Ca să fie înțeleasă mai bine atitudinea poporului norvegian față de un regim totalitar, față de ocupanții naziști și de colaboraționistul Vidkun Quisling, vom căuta

* La elaborarea studiului de față, autorul a folosit următoarele lucrări și studii : G. I. Anohin, *Obscinnie tradiții norvezkovo krestianstva*, Moscova, 1971 ; P. Kierkegaard, K. Winding, *Nordens historie*, B—I—II—10 udgave, Copenhagen, 1965—1966 ; A. Gurevici, *Svobodnoie krestianstvo feodalnoi Norvegii*, Moscova, 1967 ; J. Midgaard, *Histoire de Norvège*, Oslo, f.a. ; N. Iorga, *Țeri Scandinave : Suedia și Norvegia*. Note de drum și conferințe, București, 1929 ; *Den Norske Kommunistiske Partis historie*, Oslo, 1963, f.a. ; M. Jensen, *Norges historie fra 1905*, Oslo, 1965 ; H. I. Kleven, *Klassestrukturen i det norske samfunnet*, Oslo, 1965 ; A. M. Noskov, *Norvegia v vtoroi mirovoi voine (1940—1945)*, Moscova, 1973 ; A. S. Kan, *Vnešnaia politika skandinavskih stran v godi vtoroi mirovoi voine*, Moscova, 1967 ; Fl. Lorint, *Oamenii nordului*, ediția a II-a, București, 1965 ; Chr. Christensen, *Norwegen*, Oslo, 1962 ; I. Meitoiu, *Norvegia*, București, 1971 ; A. S. Kan, *Istoria skandinavskih stran. Daniia, Norvegia, Sveția*, Moscova, 1971 ; J. Adenaes, O. Riste, M. Skodvin, *Norway and the Second World War*, Oslo, 1966 ; P. M. Hayes, *Quisling's Political Ideas*, în „Journal of Contemporary History”, nr. 1, 1966 ; T. K. Derry, *A Short History of Norway*, Londra, 1968 ; T. K. Derry, *Norway*, în S. J. Wollf, *European Fascism*, Londra, 1968, ș.a.

¹ N. Iorga, *Țeri Scandinave : Suedia și Norvegia*. Note de drum și conferințe, Editura Casei școalelor, București, 1929, p. 66.

să schițăm câteva jaloane ale devenirii societății burgheze moderne norvegiene. Societatea norvegiană feudală a început să se destrame în secolul al XVIII-lea, iar la începutul celui de-al XIX-lea se conturaseră noile relații de producție capitaliste. Încă de la sfârșitul veacului al XVIII-lea, practic nici nu se mai putea vorbi de nobilimea norvegiană. În schimb, se contura tot mai mult noua clasă a viitorilor proletari. În ultimele decenii ale secolului trecut, rolul parlamentului a crescut în viața politică norvegiană, ceea ce a contribuit la slăbirea dependenței față de Suedia. Cele două partide Venstre și Høyre, au devenit organizații naționale puternice, cu atitudinile vădit ostile intereselor suedeze.

În anii '70 ai secolului al XIX-lea a început să se organizeze și muncitorimea norvegiană; au apărut primele sindicate, iar în 1887 s-a creat Partidul Muncitoresc Norvegian, pe al cărui steag de luptă au fost înscrise votul universal, opt ore de muncă, independență națională. După aprobarea primului program socialist al partidului, în 1891, și precizarea căilor de luptă, a crescut simțitor și numărul membrilor săi, care, alături de cei încadrați în sindicate, au determinat, prin votul lor, alegerea în parlament, în 1903, a cinci deputați ai partidului, pentru ca, în anii 1906 și 1912, numărul acestora să crească la 10 și respectiv 23, din totalul de 123 de deputați².

Este, de altfel, perioada când se înregistrează primele manifestări de interes și solidaritate ale mișcării muncitorești din România cu mișcarea muncitorească din Norvegia. În acest context, este edificatoare știrea reprodusă de gazeta „Munca”, care, în 1894, relatează că Partidul Muncitoresc Norvegian numără, în cele 85 de secții ale sale, 11 500 de membri³. Cu alte prilejuri, cum a fost cel din august 1898, când muncitorii legători din Christiania au părăsit lucrul, Asociația legătorilor de cărți din București, în afara faptului că i-a asigurat de simpatia și solidaritatea lor, a trimis și bani în ajutorul greviștilor⁴.

Dezvoltarea industrială a Norvegiei a continuat și la începutul veacului al XX-lea. S-au creat noi ramuri industriale, ca cea chimică, electro-chimică, siderurgică, hidroenergetică. În acest context, unitățile economice, direct sau indirect, ca și întregul popor, își manifestau tot mai mult influența lor și în raporturile politice, pronunțându-se pentru obținerea independenței naționale. Stortingul (Parlamentul) la primul prilej favorabil — 7 iunie 1905 — a denunțat uniunea cu Suedia și a proclamat Norvegia ca stat independent, al cărui rege a fost ales prințul danez Karol de Danemarca, sub numele de Haakon al VII-lea. Consulul român din Norvegia a informat în mod amănunțit despre acest eveniment; din relatarea sa se degaja admirația pentru poporul norvegian, care s-a pronunțat pentru desfacerea uniunii cu Suedia și s-a proclamat independent. La rîndul său, ministrul de externe norvegian s-a adresat, la finele aceluiași an, omologului său român, afirmînd că „guvernul norvegian dorește să intre cit mai curînd în relații cu România, pentru a nu lăsa nici o întrerupere în relațiile amicale care atît de fericit au existat între cele două țări”⁵.

După obținerea independenței, poporul norvegian s-a dedicat cu toate forțele operei de edificare a noului stat.

La începutul anilor '20 a existat un oarecare echilibru politic între partidele conservator, liberal, social-democrat și partidul agrarian, situație care a împiedicat formarea unor guverne puternice. Între 1920—1929 guvernele se bazau, de regulă, pe o slabă majoritate în Storting, iar stabilitatea lor depindea mai mult de sprijinul opoziției. Pînă către anul 1935 în această echilibristică politică s-au descurcat mai bine liberalii, social-democrații reușind să fie la conducerea guvernului o dată și atunci pentru o scurtă perioadă de timp. Între 1920 și 1935 s-au schimbat 11 guverne, conducerea fiind exercitată, în general, de conservatori și de liberali.

În țările scandinave criza economică mondială a apărut cu o oarecare întîrziere, iar în Norvegia a culminat în anul 1931. Volumul producției a scăzut cu 24%, afectînd mai ales ramurile care produceau pentru export. Șomajul, destul de ridicat și în anii anteriori, în iarna anilor 1932—1933 a atins 35%, fără a îngloba în această cifră pe cei fără lucru din sfera producției agricole⁶.

În aceste condiții de instabilitate economică și politică, generate de criză, în care masele de oameni ai muncii suportau o îngreunare a situației materiale, a avut

² John Midgaard, *Histoire de Norvège*, Oslo, Johan Grunt Tanum, p. 105.

³ „Munca”, din 12 iunie 1894.

⁴ „Lumea nouă”, din 6 august 1898.

⁵ *Reprezentanțe diplomatice ale României*, vol. II, Editura politică, București, 1971, p. 100.

⁶ *Nouășia istoria. 1918—1939*, Moscova, 1972, p. 411.

loc o anumită activizare a forțelor politice și în special a partidelor țărănesc și creștin-socialist. Au cîștigat însă teren și forțele reacționare, implicit mișcarea fascistă.

Prima organizație fascistă din Norvegia, intitulată „Uniunea populară din Nord” („Nordisk Folkereisnig”), a luat ființă în anul 1931, ea fiind succedată de crearea organizațiilor fasciste ale spărgătorilor de grevă, „Libertatea muncii” și „Asociațiile economiei forestiere”. Aceștia le-au urmat, curînd, organizațiile „Clubul pistoalelor”, „Asociația cetățenilor” și „Clubul antibolșevic”. În sfîrșit, în 1933, a fost creat, de către Quisling, partidul fascist „Nasjonal Samling”, în care au fost atrase elemente provenind, în special, din rîndul funcționarilor, militarilor, fermierilor, liber-profesioniștilor, ca și a altor categorii sociale. Adoptînd un program inspirat după concepția fascismului italian și a național-socialismului hitlerist, „Nasjonal Samling” a avut, în perioada de pînă la ocupația nazistă din 1940, o slabă influență în mase, numărul membrilor săi situîndu-se tot timpul sub cifra de 4 000.

Nedispunînd de nici o influență în rîndul diverselor clase și categorii sociale norvegiene, Vidkun Quisling și adepții săi, cu toate eforturile depuse de a se infiltra în viața politică a țării, nu au reușit, în toată perioada anilor 1933—1940, să își deschidă calea către putere; la alegerile parlamentare din anii 1933 și 1936, „Nasjonal Samling” nu a obținut nici cel puțin 2% din voturi, procent care i-ar fi permis să-și trimită reprezentant în parlament⁷.

Slaba aderență la partidul norvegian se explică prin faptul că Norvegia trecuse destul de timpuriu la dezvoltarea capitalistă și, ca atare, schimbările sociale și politice de tip burhez au afectat-o mult mai puternic decît s-a întîmplat în alte țări. Ca atare industrializarea și modernizarea s-au desfășurat fără mari conflicte, societatea dezvoltîndu-se relativ normal și sistemul politic, parlamentarismul — cu prețul unor eforturi considerabile — s-a înrădăcinat în viața politică a țării. Desigur, aceasta nu înseamnă că greutățile crizei n-au pus la grea încercare sistemul social-economic al țării, dar puterea de rezistență, de redresare a regimului au fost în măsură să evite schimbări violente și, din interiorul regimului, cu modificări lente, a reușit să învingă situația critică.

Conducătorul fasciștilor norvegieni, Vidkun Quisling (1887—1945), nu avea calitățile personale care să-l ajute în acțiunea de întărire a mișcării sale. Descendent al unei familii de moșieri, el îmbrățișase cariera de militar, ajungînd ofițer de stat major. În 1918 îndeplinise funcția de atașat militar al Norvegiei la Petrograd, iar apoi își desfășurase activitatea în Uniunea Sovietică, ca membru al misiunii Nansen. Activitatea sa politică a început în 1931, cînd, înființînd organizația fascistă „Nordisk Folkereisnig”, reușise să devină ministru de război în guvernul agrarian (1931—1933); ca ministru „s-a remarcat” prin trimiterea de forțe militare pentru reprimarea demonstranților de la Menstad.

După 1933, odată cu crearea partidului fascist „Nasjonal Samling”, el a trecut în opoziție, intrînd din nou în arena politică după 1940, cînd Norvegia a fost ocupată de trupele hitleriste, perioadă în care, ca șef al partidului fascist și prim-ministru (aprilie 1940, 1942—1945), a colaborat cu ocupanții naziști, fapt pentru care numele lui avea să devină sinonim cu trădarea de țară și colaboraționismul.

Lipsit de influență politică, partidul fascist a lui Quisling va dobîndi o oarecare forță, deși restrînsă, abia după ocupația nazistă, și aceasta datorită sprijinului direct al Germaniei hitleriste.

Structura socială și politică norvegiană, tradițiile istorice, activitatea unor partide cu influență în rîndul maselor au oferit prea puțin teren de manifestare mișcării fasciste, cu tot sprijinul direct, material și militar, al Germaniei hitleriste.

Cît privește cercurile marilor capitaliști norvegieni, acestea s-au comportat ambiguu față de mișcarea fascistă, deși datorită intereselor lor economice și politice au privit, ulterior, regimul fascist ca „bastion” al luptei împotriva bolșevismului. Așa se și explică de ce unele cercuri i-au ajutat pe fasciștii norvegieni, iar altele l-au „tulerat”.

Deși fascismul nu reușise să obțină un număr important de aderenți în Norvegia, privit în perspectivă pericolul exista totuși. Ca atare, încă în martie 1932, Partidul Comunist Norvegian și-a stabilit ca sarcină prioritară lupta împotriva pericolului de război și împotriva fascismului. Comuniștii norvegieni s-au pronunțat pentru crearea unei largi mișcări populare, capabilă să izoleze și să lipsească fascismul de o bază proprie în Norvegia. Lupta trebuia însă dusă nu numai împotriva organizațiilor fasciste fățișe, ci și împotriva unor elemente strecurate în aparatul de

⁷ John Madgaard, *op. cit.*, p. 124—125.

stat, exponente ale ministrului Quisling. În consecință, la 11 martie 1933, Partidul Comunist Norvegian s-a adresat Partidului Muncitoresc Norvegian cu propunerea de a începe tratative în vederea făuririi „unei unități de luptă a ambelor partide împotriva fascismului și a atacurilor capitalului”⁸. Deși alianța nu s-a realizat, din cauza punctelor de vedere diferite ale celor două partide, totuși lupta împotriva lui Quisling s-a amplificat. Învățând din experiența social-democrației germane, spre sfârșitul deceniului, P.M.N. a tras anumite concluzii din cele întâmplate în Germania lui Hitler, iar guvernul a adoptat o lege prin care se interzicea portul uniformei fasciste și portul de arme de foc.

De altfel, trebuie precizat că în deceniul patru, mai ales după 1933, social-democrația norvegiană a lansat un vast program de ieșire din criză, având la bază intervenția statului în economia capitalistă particulară. Cea mai larg răspândită lozincă a fost: „La muncă tot poporul”, ceea ce a însemnat și un sprijin acordat regimului, fapt recunoscut chiar de burghezia norvegiană. Cît privește pe liberali, aceștia și-au păstrat pozițiile lor politice deoarece nu se compromiseseră în perioada crizei, cînd guvernaseră agrarienii. Cu toate neînțelegerile dintre partidele burgheze și cel agrarian, mai ales în problema ajutoarelor agricultorilor, pe care burghezia nu era dispusă să-i sprijine, guvernul condus de Mowinckel a putut fi schimbat abia în martie 1935, prin votul de neîncredere a P.M.N. și a Partidului Agrarian. Ca urmare, la 19 martie 1935, regele a însărcinat Partidul Muncitoresc Norvegian cu formarea guvernului. Înțelegerea social-democraților norvegieni cu agrarienii, cu toate limitele ei, a reprezentat un progres, deoarece regimul a fost stabilizat, iar pericolul fascizării țării limitat. De asemenea, a crescut influența politică a clasei muncitoare în rîndul celorlalți oameni ai muncii și a țărănimii sărace. Social-democrații, avînd sprijinul parlamentului, au simțit creșterea investițiilor de capital în industrie, iar în agricultură au fost inițiate acțiuni menite să limiteze tot mai mult importurile de alimente. Toate schimbările economice, sociale și politice au făcut ca structura populației active să sufere unele modificări. Înainte de toate a scăzut numărul celor ocupați în agricultură în favoarea celor din industrie. Relativa prosperitate industrială, condițiile create de guvernul social-democrat și tradițiile democratice au făcut ca grupuri de emigranți antifasciști, îndeosebi din țările Europei Centrale, să se refugieze în Norvegia.

Pe poziții înaintate, progresiste, antifasciste s-a situat și intelectualitatea norvegiană, în fruntea căreia au stat Erling Falk, conducătorul grupării socialiste „Mot dag” („Spre lumină”), Singrid Undset, Johan Falkberget, Olav Duun, H. Wildenvey, Olav Bull, poeții revoluționari K. Nilsen și A. Overland, Sigurd Heel și Helge Krog, Nordhal Grieg. Pericolul fascist, tragedia spaniolă și condițiile Munchenului au mobilizat pe cei mai buni scriitori patrioți norvegieni, de toate nuanțele politice, să ia poziție și să se manifeste împotriva pericolului nazist.

În ceea ce privește politica externă oficială a statului norvegian, social-democrații și partenerii lor din coaliția guvernamentală au adoptat poziția de neintervenție și pasivism. Din această cauză, cu toată creșterea agresivității puterilor fasciste, guvernul nu au luat nici o măsură de contracarare, părerea generală fiind aceea că Norvegia trebuie să rămînă în afara blocurilor marilor puteri și să urmeze politica de neutralitate tradițională.

Dîndu-și seama că priza lor în sinul societății norvegiene era deosebit de mică și în ideea de a cîștiga noi aderenți, fasciștii norvegieni au folosit toate modalitățile de care dispuneau — presa, radioul, cinematografia, adunările — cu scopul de a influența în primul rînd sentimentele și mai puțin rațiunea cetățenilor. În acest sens un leitmotiv esențial a fost ridicarea unor probleme de interes mai general, pe cît posibil ale întregii comunități, propovăduind o politică a bunăstării generale și folosind o gamă largă de practici demagogice. Vidkun Quisling, ca și alți conducători fasciști, a inventat fantastice istorii ale originii norvegienilor și a enunțat rădăcina comună a tuturor popoarelor nordice⁹.

Un alt element diversionist folosit de mișcarea fascistă norvegiană a fost antisemitismul. În timp ce proslăveau naționalismul ca o categorie absolutizantă, care prevedea și dominația asupra altor popoare, fasciștii norvegieni propovăduiau o unitate națională selectivă. Propaganda lor susținea că națiunea cuprindea toate clasele lucrătoare, dar excludea elementele comuniste, democratice și liberale. Conform concepției fasciste a colectivității naționale, era nevoie de autoritatea statului pentru a se putea realiza unitatea și a se amputa „părțile nesănătoase” ale

⁸ *Norges Kommunistiske Partie historie*, vol. I, Oslo, 1963, p. 281.

⁹ Oromos Mária, Incze Miklós, *Europai fasizmusok. 1919—1939*, Editura Kosuth, Budapesta, 1976, p. 122.

societății, ale națiunii, în vederea organizării și multiplicării „energiilor naționale“, pentru susținerea marilor idealuri naționale. În această optică, Quisling visa o comunitate statală nordică condusă de norvegieni. Promisiunile care se făceau unor categorii sociale, ca și ideea bunăstării generale, erau condiționate de realizarea susmenționatei „țeluri“ naționale. Uneori, afirmau fasciștii, izvorul rănilor societății era prezența stingii, care era „răspunzătoare“ pentru conflictele sociale, săpa unitatea poporului și se substituia patrioților adevărați. Fasciștii norvegieni au mers până la a susține că trebuiau să aibă drepturi numai cei în stare de a face sacrificii pentru interesele „naționale“, așa cum le concepeau ei, cei care sînt lipsiți de „mentalitatea individuală burgheză“, cei care acceptă disciplina, sînt înțeleghători, ascultători și capabili să sufere, să riște totul pentru „poporul lor sau pentru rasa lor“.

În arsenalul mișcării fasciste norvegiene — ca, de fapt, a fascismului în general — se găsea și ideea falsă că problemele economice, sociale, culturale, izvorite din dezvoltarea istorică a țării, se pot rezolva numai printr-o schimbare a conducerii, cu ajutorul unor măsuri energice, într-un mod voluntarist, adică prin forță. Exponenții fascismului în Norvegia idealizau acele momente din trecutul istoric al țării, cînd națiunea era înfloritoare, statul era puternic, cînd influența norvegiană se manifesta și în exteriorul hotarelor sale, această evocare fiind transplantată în epoca modernă. Ei recunoșteau importanța atragerii maselor și concepeau mișcarea fasciștă sub forma organizării unui mare partid, cu o riguroasă disciplină internă, cu „grupuri de ordine“ care, cu timpul, să fie înarmate. Printre primele măsuri ale mișcării fasciste norvegiene avea să se înscrie și crearea formațiunilor paramilitare, în care cei mai mulți dintre membri proveneau din armată. A apărut destul de ușor uniforma fasciștă, cămășile cu însemnele mișcării, salutul în stil militar, marșurile și defilările provocatoare.

Mișcarea fasciștă norvegiană, în frunte cu Quisling, cu tot fanatismul său, cu toată gama de metode de influențare desfășurată nu a putut să ia amploare. Demagogia socială — cu priză în alte țări afectate de fascism — nu a avut tăria morală necesară, deoarece, mai ales în perioada guvernării social-democrate, se obținuseră o serie de realizări în interesul maselor, în favoarea păturilor nevoiașе de la orașe și sate.

La izbucnirea celui de-al doilea război mondial, cercurile conducătoare au continuat să promoveze politica de neutralitate, pe care au reușit să o mențină pînă în aprilie 1940, cu toate că atît Germania cît și Anglia au încercat să atragă Norvegia de partea lor. Pronunțindu-se pentru această atitudine, oficiul norvegian „Social-democraten“ din 25 februarie 1940, remarcă, în articolul de fond, că „Se poate ca un stat din Nord să fie atacat prin surprindere... dar aceasta în nici un caz nu înseamnă că vom renunța de bunăvoie la neutralitatea noastră. Războiul actual ne va sărăci și mai mult. De aceea coeziunea între statele nordice trebuie să devină și mai strînsă“. În aceste condiții grele, deși opinia publică norvegiană s-a situat deschis de partea adversarilor Germaniei naziste, totuși, guvernul, pentru a-și proteja flota maritimă, a fost obligat să semneze, la 23 februarie 1940, o convenție cu Germania.

După invadarea Poloniei, opinia publică europeană și-a pus întrebarea care va fi următoarea direcție a agresiunii hitleriste. Multe considerente făceau să se creadă că ținta atacului vor fi țările nordice, în primul rînd Danemarca și Norvegia. Prin teritoriul celei din urmă, îndeosebi prin portul Narvik, Germania își tranzita minereu de fier pe care-l primea din Suedia, al cărui volum reprezenta, în 1939, peste 46% din totalul importului de minereu de fier. Considerentelor de ordin economic li se adăugau cele de ordin strict strategic. Șefii marinei de război germane și în primul rînd amiralii Karl Raeder, Dönitz și Karls, considerau de mare importanță pentru planurile militare germane menținerea controlului asupra coastelor norvegiene, care, în afara faptului că facilita supravegherea Mării Nordului, putea să permită — în cazul unui conflict cu Anglia — folosirea de către submarinele și avioanele germane, a bazelor navale existente. În sfîrșit, dar nu în ultimă instanță, ideea despre originea germanică a țărilor nordice, „leagăn al celei mai pure rase ariene“, implicit a destinului lor „comun“ cu al Germaniei, și care a fost insistent susținută la Berlin de ideologul nazist Alfred Rosenberg, a jucat și ea un anumit rol printre considerentele cu care căpeteniile hitleriste își „argumentau“¹⁰ planurile lor expansioniste în nordul Europei, și care a fost sprijinită îndeaproape de Quisling. Încă în

¹⁰ După război, cînd a fost descoperit jurnalul lui Rosenberg, s-a putut vedea că, încă în iunie 1939, acesta i-a predat lui Hitler un memorandum, în care atrăgea atenția asupra „importanței politico-strategice a Norvegiei“ (*Pro Raport on Germany's Crimes against Norway*, Oslo, 1945, p. 89).

1933, acesta se întâlnise cu Rosenberg și primise din partea lui asigurări de ajutor moral și material, iar în anii următori, conducătorul fasciștilor norvegieni a făcut mai multe vizite în Germania, studiind ideologia și metodele naziste.

Problema folosirii bazelor navale din Norvegia a fost abordată pentru prima dată în convorbirea dintre marele amiral Raeder și Hitler de la 10 octombrie 1939¹¹. Inițial, fűhrerul nu a acordat o atenție prea mare acestui aspect, fiind concentrat asupra pregătirii atacului în vest. În întâmpinarea planurilor hitleriste a venit însă Quisling, care a întreprins o nouă vizită la Berlin. În timpul convorbirii avute cu Hitler — la 11 decembrie 1939 — șeful „Nasjonal Samlingului” a făcut o serie de „mărturisiri” după care Marea Britanie era gata să debarce în Norvegia, cu consimțămîntul guvernului Nygaardsvold, și a expus „argumentele” politice în favoarea necesității intervenției armatei germane în propria-i țară. Deși Hitler l-a considerat pe Quisling un „personaj interesant”, de care se va putea folosi, nu i-a făcut nici un fel de promisiuni ori vreo confidență despre planurile sale în Scandinavia. Un fapt s-a putut însă constata imediat după această întâlnire și anume sporirea atenției pe care Berlinul a început să o acorde țărilor nordice, inclusiv problemei invadării Norvegiei, deși unii conducători hitleriști, ca, de exemplu, Hermann Gűring, erau împotriva ocupării ei. Se pare că decizia în această privință a fost luată definitiv la 14 decembrie 1939 în cursul convorbirii lui Hitler cu feldmareșalul Wilhelm Keitel, șeful Statului-major general al armatei germane¹². Drept urmare, s-a trecut la elaborarea unui „Studiu al Nordului”, după care a fost elaborat planul definitiv, denumit convențional Operația Weserűbung. Pentru punerea în aplicare a acestuia a fost folosit pretextul oferit de incidentul petrecut la 16 februarie 1940, cînd nava germană „Altmark” a fost oprită de distrugătorul britanic „Cossak”, în apele teritoriale norvegiene, iar căpitanul german a fost forțat să-i elibereze pe cei 299 de prizonieri englezi aflați la bord¹³. Comanda operațiunilor militare germane împotriva Norvegiei a fost încredințată generalului Nicolaus von Falkenhorst, iar la 2 aprilie trupele, comandate de el, au primit ordinul ca, în ziua de 9 aprilie 1940, să înceapă atacul asupra Norvegiei¹⁴.

În timp ce la Berlin se făceau pregătiri febrile pentru invadare, în Norvegia Quisling acționa, la rîndul său, pentru a facilita această intervenție militară. Dispunînd de mari sume de bani primite din partea naziștilor (numai în ianuarie 1940, obținuse 200 000 de mărci)¹⁵, el depunea eforturi pentru a netezi drumul invadatorilor, propagînd cu vehemență ideea că nu exista nici o șansă de rezistență în fața invincibilității Germaniei.

Atunci cînd căpeteniile celui de-al treilea Reich se pregăteau cu febrilitate pentru transpunerea în practică a planurilor secrete¹⁶ de atac asupra țărilor nordice, aliații apuseni se rezumau la a lansa apeluri sau avertismente la adresa guvernelor norvegian și suedez. La 28 martie 1940, Consiliul Suprem Aliat luase hotărîrea să ceară guvernului Suediei să sisteze exporturile de minereu de fier către Germania. Totodată, s-a stabilit minarea apelor teritoriale norvegiene și trimiterea unui corp expediționar în Norvegia¹⁷.

În ceea ce privește guvernul norvegian, acesta a trecut la realizarea unui sistem de protecție a litoralului țării, care — așa cum afirmă istoricul norvegian J. Midgaard — „în realitate era mai vulnerabil decît cel din anii 1914—1918”¹⁸.

Pornind de la încrederea în superioritatea sa maritimă și subestimînd pregătirile Germaniei, Marea Britanie a luat o serie de măsuri care vizau, înainte de

¹¹ Walter Hubatsch, „Weserűbung”. *Die deutsche Besetzung von Danemark und Norwegen* 1940, Gűttingen, 1960, p. 29.

¹² *Niurnbergskii proűess nad glavńimi nemeűkimi voennimi prestunikami*, Sbornik materialov, tom. II, Moscova, 1958, p. 442.

¹³ T. K. Derry, *A short history of Norway*, Londra, 1968, p. 238.

¹⁴ Winston S. Churchill, *The Second World War*, vol. II, Londra, 1967, p. 147.

¹⁵ E. M. Samoteikin, *Restopatnńi neutralitet*, Moscova, 1971, p. 105.

¹⁶ Pregătirile germane nu au rămas necunoscute. Unele date cu privire la ocuparea Danemarcei și Norvegiei au ajuns la cunoștința atașatului naval suedez, iar colonelul german Hans Oster a trimis informații atașatului militar olandez Sas. Acestor informații, cunoscute și de norvegieni, nu li s-a acordat atenție, cum nu s-a ținut seama nici de știrile din ziarele norvegiene care anunțau apariția, în diferite puncte ale apelor teritoriale norvegiene, a unor nave militare germane (vezi, de pildă, ziarul „Dagbladet” din 8 aprilie 1940).

¹⁷ Henri Michel, *Le seconde guerre mondiale*, tom. 1, *Les succés de l'Axe*. Sept. 1939—Janv. 1943, Paris, 1968, p. 77.

¹⁸ J. Midgaard, *op. cit.*, p. 126.

toate — așa cum reieșea și din cuvântarea rostită de lordul Arthur Neville Chamberlain, la 2 aprilie 1940, în Camera Comunelor, împiedicarea „tregerii cargoboturilor germane din Suedia spre Reich”¹⁹. O zi mai târziu, cabinetul britanic a autorizat Royal Navy să treacă la minarea apelor teritoriale norvegiene, începînd cu data de 8 aprilie²⁰.

Evenimentele se precipitau însă cu intensitate, devenind tot mai alarmante; norii aducători de război se apropiau cu repeziciune de țărmurile norvegiene. La 8 aprilie 1940, submarinul polonez „Orzel” a scufundat, în apropierea coastei norvegiene, nava germană „Rio de Janeiro”, care transporta trupe de infanterie²¹. Din declarațiile naufragiaților, făcute autorităților norvegiene, reieșea că fuseseră trimiși „pentru a da ajutor Norvegiei”²². Ce ajutor urma să dea Germania hitleristă Norvegiei s-a văzut însă clar în ziua următoare, la 9 aprilie, cînd 7 crucișătoare, 14 contratorpiloare, cîteva vase plantatoare de mine și alte nave de transport, avînd la bord 8 500 de oameni²³, au început debarcarea pe coastele Norvegiei. Acest efectiv era sprijinit de alți 2 000 de soldați germani transportați pe calea aerului.

Alarmat de știrile primite, Consiliul de miniștri al Norvegiei s-a întrunit de urgență, în noaptea de 9 aprilie, pentru a lua în dezbatere situația țării și măsurile ce trebuiau adoptate. La orele 5 dimineața ambasadorul german în Norvegia, dr. Brüner a făcut o vizită ministrului afacerilor externe, Halvdan Koht, căruia „i-a cerut în scris și verbal ca Norvegia să nu opună rezistență acțiunilor germane”²⁴. În notă se menționa că Reichul era în posesia unor probe absolut sigure cum că Anglia și Franța intenționau să ocupe peste cîteva zile, prin surprindere, o mare parte din teritoriile țărilor nordice. Ca atare, susținea el, pentru Norvegia cel mai indicat era să se pună sub protecția administrației militare germane. Luînd cunoștință de aceste „propuneri ultimative” guvernul a luat hotărîrea, confirmată ulterior și de rege, să le respingă ca pe o încălcare flagrantă a suveranității statului norvegian. În acest fel Norvegia se afla, de facto, în stare de război cu Germania nazistă.

Atacului fără declarație de război al forțelor militare naziste, Norvegia nu a putut să-i opună decît efective militare puțin numeroase și dispersate în mai multe puncte ale țării²⁵. Germania a realizat în acest fel o surpriză totală, fapt pentru care — în pofida ripostei de scurtă durată a micii flote militare norvegiene și a bateriilor de coastă, cum a fost, de pildă, cele din fortăreața Oskarsborg, ce au provocat unele pierderi inamicului și i-au întîrziat înaintarea — armata norvegiană nu a putut împiedica ocuparea de către trupele hitleriste a unor centre și porturi importante ca Trondheim, Bergen, Arendal, Kristiansand, Narvik, Alesund și Oslo²⁶. Acțiunile trupelor invadatoare au fost facilitate și de intensă activitate a coloanei a V-a, condusă de Vidkun Quisling, puțin numeroasă dar bine organizată.

În timp ce operațiunile militare se derulau cu repeziciune, la Oslo au avut loc importante evenimente de ordin politic. Pe de o parte, pentru a da un aspect legal ocupației, ambasadorul german a luat legătura cu regele Haakon al VII-lea, propunîndu-i rămînerea formală pe tronul țării în schimbul includerii „de bună voie” a Norvegiei în sfera dominației germane, propunere respinsă de suveran, iar, pe de altă parte, Quisling și adepții lui, fără a aștepta rezultatul final al invaziei, s-a pus rapid în mișcare, facilitînd, datorită pozițiilor pe care le dețineau în rîndurile armatei și în aparatul de stat acțiunile agresive ale trupelor hitleriste. Situația din Capitală a devenit și mai confuză după declarația făcută de Quisling la postul de radio, în după amiaza zilei de 9 aprilie, în care acesta, după ce cerea populației să fie calmă, îi aducea la cunoștință „formarea” unui nou guvern în care portofoliile de prim-ministru și ministru al afacerilor externe și le atribuia lui, deși în țară se găsea guvernul legal. Această „inițiativă” a luat prin surprindere atît pe unii

¹⁹ Arhiva istorică centrală, fondul Ministerul Propagandei Naționale, dosar nr. 42 — buletine, din 2 aprilie 1940.

²⁰ W. S. Churchill, op. cit., vol. 2, p. 160.

²¹ E. Duraczynski, J. J. Terej, *Europa podziemna 1939—1945*, Varșovia, 1974, p. 268.

²² *Norges Krig. 1940—1945*, vol. I, Oslo, 1947, p. 9—19.

²³ *Procesul de la Nürnberg. Expunerile introductive ale acuzatorilor principali*, București, 1957, p. 156.

²⁴ Arhiva istorică centrală, fondul M.P.N., dosarul nr. 42 — buletine, din 9 aprilie 1940.

²⁵ A. M. Moscov, *Norveghia vo vtoroi mirovoi voine. 1940—1945*, Moscova, 1973, p. 68.

²⁶ Amănunte în legătură cu ocuparea acestor localități, vezi în: *Marea conflagrație a secolului XX*, București, 1971, p. 100.

politicieni pe care șeful fasciștilor norvegieni îi desemnase în „guvernul” condus de el, cit și pe șefii naziști de la Berlin. În tot acest timp, ambasadorul german continua să explice reprezentanților presei norvegiene necesitatea de a ceda presiunilor hitleriste, avertizând că „orice rezistență împotriva acțiunilor noastre ar fi o nebulie (s.n.) și nu ar servi decât la agravarea situației Norvegiei. Germania — arăta el în mod demagogic — nu are nici o intenție de a viola, prin măsurile sale, integritatea teritorială sau independența Norvegiei, nici acum și nici în viitor”²⁷.

În pofida repetatelor avertismente germane, Stortingul a hotărât, în cadrul ședinței din 9 aprilie, ținută la Elverum, unde se retrăsese regele împreună cu guvernul legal, ca Norvegia să continue lupta de apărare a integrității și suveranității țării, iar guvernul să-și exercite prerogativele sale, la caz de nevoie, și din afara granițelor țării. Totodată, s-au luat măsuri ca cele circa 240 de milioane de coroane, ce reprezentau rezerva de aur a Băncii Norvegiei, să fie trimise într-un port din nordul țării, de unde apoi au fost imbarcate către Statele Unite. Această măsură preventivă a oferit un solid suport financiar acțiunii guvernului, în răstimpul cit s-a aflat în emigrație, în vederea sprijinirii luptei împotriva ocupanților naziști și a colaboraționiștilor conduși de Quisling.

În numele guvernului legal, primul ministru, Nygaardsvold, s-a adresat, la 10 aprilie 1940, „întregului popor norvegian”, arătând că „Germania a comis asupra Norvegiei un act de brutalitate..., încălcând grosolan drepturile unui popor mic care dorește să trăiască în pace”, și cerindu-i „să-l ajute în eforturile sale de menținere a administrației legale, de aplicare a legislației constituționale și apărare a libertății și independenței Norvegiei”²⁸. Declarația primului ministru constituia dovada hotărârii guvernului legal de a organiza rezistența norvegienilor împotriva ocupanților hitleriști. De altfel, acesta a trecut imediat la măsuri concrete: comandanților navelor comerciale norvegiene aflate în largul mării li s-a ordonat să se retragă în porturile engleze sau franceze; o serie de ofițeri defecțiști, care conduseseră defecțuos mobilizarea generală sau considerau că este „o absurditate să se lupte împotriva Germaniei”, temându-se că rezistența „va duce la o vărsare inutilă de sînge”²⁹, au fost schimbați; funcția de comandant suprem al armatei norvegiene a fost încredințată generalului Otto Ruge, care „servise cu credință în armată”³⁰. Măsurile luate de noul comandant suprem nu au putut însă stăvili ofensiva inamicului, care dispunea de forțe mult superioare, în fața cărora trupele norvegiene din sud au fost nevoite să capituleze la data de 3 mai. Deși unitățile hitleriste reușiseră să ocupe mai bine de jumătate din țară, pînă la Trondelag, în nordul Norvegiei au continuat luptele împotriva armatei invadatoare.

Agresiunea nazistă asupra Norvegiei a surprins guvernele Marii Britanii și Franței. Deși lordul Chamberlain anunța, în Camera Comunelor la 9 aprilie 1940, că „puternice unități ale marinei de război au pornit în larg, fiindcă Anglia s-a hotărât să ajute Norvegia cu toate forțele sale”³¹, debarcarea trupelor anglo-franceze, la 14 aprilie 1940, cu scopul de a veni în sprijinul unităților norvegiene care continuau să reziste forțelor superioare inamice, a purtat amprenta unei vizibile improvizații. Drept urmare, unitățile din cadrul corpului expediționar anglo-francez din zona Namsos și Andelsnes, după lupte grele, au fost înfrinte și nevoite să se evacueze din zonă între 2 și 4 mai. Cei debarcați mai târziu, la nord de Narvik, au adus însă o contribuție substanțială la recucerirea orașului din mîinile trupelor germane*. Ca urmare a insucceselor suferite de trupele aliate în Belgia și Franța, comandamentul aliat a hotărât însă retragerea, între 5 și 7 iunie, a tuturor forțelor militare anglo-franceze din Norvegia. Odată cu trupele aliate, au plecat spre Londra atît guvernul legal norvegian, cit și familia regală, de unde nu vor înceta să lupte împotriva coto-pitorilor și a lui Quisling.

Opinia publică din România a urmărit cu vădită îngrijorare „lovitura fulge-

²⁷ Arhiva istorică centrală, fondul M.P.N., dosarul nr. 42 — buletine, aprilie 1940.

²⁸ Etnasi Fernando, *La Resistenza in Europa*, vol. II, 1971, p. 98.

²⁹ Trygve Lie, *Leve eller do*, Oslo, 1955, p. 108—109.

³⁰ *Norges krig. 1940—1945*, vol. I, p. 166.

³¹ Arhiva istorică centrală, fondul M.P.N., dosarul nr. 42 — buletine, din 9 aprilie 1940.

* În noaptea de 13 mai, cuirasatul englez „Warspite” a supus la un puternic foc de artilerie pozițiile hitleriste. După lupte grele, Narvikul a fost recucerit, la 28 mai, de forțele norvegiene și aliate, iar trupele germane împinse spre granița suedeză.

rătoare dată de germani în peninsula Scandinavă”³². În curînd, însă, rezistența norvegienilor și intervenția forțelor anglo-franceze „au descreștit frunțile — se arăta într-un raport oficial, din aprilie 1940, al autorităților din județul Timiș — și descu-rajarea s-a transformat brusc într-o bucurie și încredere, în sensul că țările mici, de aici înainte, nu se vor lăsa la discreția celor mai puternici”³³. Știrile despre eve-nimentele din Norvegia, despre rezistența și lupta patrioților norvegieni au conti-nuat să fie receptate în România în tot timpul celor cinci ani de ocupație nazistă.

În dimineața zilei de 8 iunie 1940, armata norvegiană a fost nevoită să înceteze lupta și în nordul țării, iar generalul Ruge a anunțat demobilizarea și a trecut la pregătirea încheierii armistițiului³⁴. La 10 iunie Norvegia a fost în întregime ocu-pată de trupele germane. În cele două luni de luptă, armata norvegiană, împreună cu trupele aliate, a provocat inamicului pierderi cifrate la 1 317 morți, 1 604 răniți și 2 375 de dispăruți, față de 1 335 de morți și răniți cît reprezentau pierderile proprii, la care se adăugau și cele ale aliaților: 1 896 de militari englezi uciși și răniți ; 2 500 dispăruți și 530 de soldați francezi și polonezi uciși³⁵. Pe lîngă pierderile de vieți omenești, operațiunile militare au provocat însă și importante pagube mate-riale. De pildă, numai la Kristiansund, Narvik, Bud și Molde au fost distruse 1 918 clădiri, zeci de mii de oameni rămînînd fără adăpost (circa 19 000 numai în primele două localități)³⁶.

Situația internă din Norvegia, în primele săptămîni ale ocupației, a fost destul de neclară, confuză : conducătorii P.N.M. s-au refugiat la Londra și Stockholm, iar guvernul format în emigrație, îndeosebi din social-democrați, nu avea nici o posibi-litate de a influența evenimentele din țară. Victoriile armatelor hitleriste au generat, în rîndul unor părți ale populației, sentimentul de capitulare în fața forței. Mai mult, marea burghezie spera să exploateze situația creată pentru a infringe social-democrația și a-și spori influența în conducerea țării.

La început, ocupanții hitleriști au crezut că pot ajunge la o înțelegere cu gu-vernul legal și cu regele Norvegiei, fapt care ar fi permis, așa cum afirma generalul Falkenhorst, „înăbușirea rezistenței în fașă”, speranță întemeiată pe atitudinea filo-germană a unei părți a marii burghezii. Planurile lor au fost însă spulberate de hotărîrea de luptă a maselor, care, fără îndoială, a influențat atît atitudinea guver-nului legal, cît și a regelui.

După cîteva zile de la atacul german asupra Norvegiei, Hitler a fost sfătuit, atît de către cei din anturajul său cît și de Statul major al armatei germane de ocupație, să nu sprijine „guvernul” condus de Quisling, motivînd acest lucru prin faptul că partidul „Nasjonal Samling” este puțin numeros (în august 1940 avea 4 200 de membri) și nu se bucura de sprijinul populației ei, dimpotrivă, aceasta nu-trea sentimente de repulsie totală față de trădătorul și colaboracionistul Quisling. Ca urmare, Hitler a dispus, la 14 aprilie, crearea unei „forme de conducere mai atractivă, care să poată preîntîmpina haosul și să contribuie la refacerea econo-mică”³⁷. A doua zi, „guvernul” fascist a lui Quisling, care se autoînstaurase odată cu părănderea trupelor germane, a fost înlocuit cu un Consiliu Administrativ (Administrasjonsrådet) pentru teritoriile ocupate. Acest Consiliu, care a manifestat formal fidelitate față de guvernul legal, față de rege și Constituție, era format din înalți funcționari norvegieni și mari antreprenori. Consiliul avea menirea, în pri-mul rînd, de a menține ordinea și a organiza o viață normală în teritoriile ocupate, iar apoi treptat, în toată țara.

Burghezia norvegiană și o bună parte din membrii marilor partide burgheze, rămași în Norvegia, erau dispuși ca guvernul din emigrație, filo-englez, să fie schim-bat cu un guvern creat pe baza Consiliului Administrativ. Acest guvern, în majori-tate burghez, cu sprijinul Stortingului, urma să încheie pacea cu Germania, obținînd condiții acceptabile de ocupație și menținerea ordinii democrației burgheze. În opozi-ție cu aceștia, Quisling dorea ca Norvegia să se transforme cît mai repede într-un puternic stat fascist, care să sprijine țelurile naziste.

Cîteva zile mai tîrziu, la 24 aprilie, în locul împuternicitelui politic al Reichului

³² Arhivele statului Timișoara, fondul Rezidența ținutului Timiș, dosarul nr. 4/ 1940, filele 2—3.

³³ Ibid.

³⁴ T. K. Derry, *A short history of Norway*, Londra, 1968, p. 244.

³⁵ E. F. Ziemke, *The German Northhorn Theater of Operations 1940—1945*, Washington, 1959, p. 109.

³⁶ *Antifasistskoe dvijenie soprotivleniia v stranah Evropi v godi vtoroi miro-voi voini*, Moscova, 1962, p. 567.

³⁷ H. J. Kleven, *Er Norge til salgs ?*, Oslo, 1961, p. 37.

în Norvegia, funcție incredințată ambasadorului dr. Brüner din primele zile a ostilităților, a fost numit ca Reichskommissar für die besetzen Norwegischen Gebiete (Comisar al Reichului pentru teritoriile ocupate ale Norvegiei) Josef Terboven. El era ajutat îndeaproape de S.S. Obergruppenführerul Wilhelm Rediess și de generalul Falkenhorst, comandantul trupelor germane de ocupație din Norvegia. Concomitent cu aducerea în Norvegia a unui mare număr de funcționari hitleriști și a unui contingent de membri ai Gestapoului, Berlinul a trecut la presiuni asupra Stortingului pentru a-l determina să intervină pe lângă guvernul legal din emigrație și pe lângă rege ca aceștia, „pe cale legală”, să renunțe la prerogativele lor. În urma ultimatumului dat în acest sens, la 13 iunie 1940, de comisarul Terboven și după o târăgănare voită de cîteva zile, deputații norvegieni au trimis, la 18 iunie, regelui Haakon al VII-lea o scrisoare, în care i se cerea să renunțe la tron. Regele și guvernul din emigrație au respins însă, și de această dată, cererea, preferînd calea inițierii unui război de eliberare.

Cu toate că armata norvegiană din țară a fost nevoită să depună armele, lupta Norvegiei împotriva Germaniei hitleriste a continuat. Din S.U.A. în Anglia și din Anglia în Africa, marinarii norvegieni au făcut multe transporturi navale — îndeosebi de petrol — pentru aliați. Forțele militare terestre și aeriene norvegiene, reorganizate în Scoția și Canada, au dat un sprijin efectiv luptei duse împotriva Germaniei naziste. Colaborarea cu englezii a făcut ca, în mai 1941, Norvegia, prin guvernul său legal din emigrație, să încheie prima convenție militară din istoria Norvegiei independente³⁸. Din toamna anului 1943 a început și în Suedia pregătirea și instruirea unor forțe militare norvegiene, mascate ca unități polițienești. La rîndul lor, forțele organizate în străinătate de guvernul legal din emigrație vor contribui, în anii 1944—1945, la eliberarea țării de sub ocupația nazistă și la răsturnarea regimului totalitar, dictatorial al lui Vidkun Quisling.

Invasia nazistă din 1940 a schimbat profund orientarea politicii externe norvegiene. Guvernul din emigrație, cu acordul conducerii rezistenței din țară, a adoptat o atitudine de colaborare mai strînsă cu occidentul și, în primul rînd, cu Anglia și Statele Unite ale Americii. Relațiile culturale și economice, existente încă înainte de izbucnirea celui de-al doilea război mondial, între țările anglo-saxone și Norvegia au constituit o bună bază pentru o colaborare strînsă. După invazia teritoriului Uniunii Sovietice de către Germania nazistă, Trygve Lie, ministrul de externe norvegian, declara la Londra în toamna anului 1941, că strînsa cooperare cu Anglia și S.U.A. era imperativul major al politicii externe norvegiene, dar era important, sublinia el, ca Norvegia să rămînă în termeni de bună vecinătate cu U.R.S.S., în cadrul unui vast acord internațional. Guvernul și conducerea rezistenței norvegiene au adoptat această orientare și în anii următori. Declarația de principiu a guvernului din emigrație, din vara anului 1942, avea să mențină politica externă respectivă.

Ocupanții hitleriști, pentru a contracara rezistența față de crearea unui guvern colaboraționist, au tratat cu conducătorii burgheziei norvegiene pentru a găsi o soluție care să aibă o coloratură legală și să poată fi opusă guvernului din emigrație. Sub presiunea naziștilor, Stortingul, cu majoritate de voturi, a reinnoit, la 10 septembrie 1940, hotărîrea anterioară de a lua provizoriu puterea regelui Haakon al VII-lea, care refuzase înțelegerea cu ocupanții, și de a demite guvernul lui Nygaardsvold. La mijlocul lunii septembrie, tratativele de la Oslo pentru formarea unui nou guvern s-au împotmolit, deoarece burghezia norvegiană nu era dispusă să cedeze cele mai importante portofolii ministeriale filogermanilor lui Quisling, care era sprijinit tot mai puternic chiar de Hitler.

Dîndu-și seama că nici prin intermediul Stortingului nu-l poate detrona pe rege, la 25 septembrie Reichskommissarul Terboven a anunțat, la posturile de radio, că regele și guvernul de la Londra „au fost privați de drepturile lor”. Orice activitate în favoarea regelui și a guvernului era interzisă în Norvegia, iar ca urmare directă au fost suspendate toate partidele politice, cu excepția „Nasjonal Samlingului”, condus de Quisling. Concomitent, Terboven, fără a avea asentimentul Curții Supreme de Justiție³⁹, a luat o serie de măsuri pe linia administrației de stat, numind în locul Consiliului administrativ, Consiliul comisarilor, compus din 13 consilieri cu grad de comisari de stat fără portofoliu, proveniți din vechi agenți germani, membri ai „Nasjonal Samlingului”, ca și persoane fără de partid. Quisling, provizo-

³⁸ A. S. Kan, *Istoriia scandinavkih stran. Daniia, Norvegiia, Sŭeŭŭiia, Moscova*, 1971, p. 246.

³⁹ În aceste condiții, membrii Curții Supreme, singurul organ legal acceptat de ocupanți, pentru că era adeptul unei colaborări moderate, au demisionat. Ei au fost înlocuiți de judecători apropiați lui Quisling.

riu, nu a făcut parte din acest Consiliu, fiind sfătuit de ocupanți să-și consacre întreaga activitate mării numărului membrilor partidului său, al cărui Fører era. În contextul desființării celorlalte partide, el a devenit unul dintre cele mai importante personaje ale vieții politice oficiale. Totodată, folosind șantajul, oferirea de avantaje materiale, inclusiv rații sporite de alimente, o propagandă zgomotoasă, școli pentru pregătirea colaboratorilor săi în vederea inițierii în ideologia nazistă și metodele fasciste, numărul purtătorilor insignei „Crucea solară” (însemnul quislingilor) a crescut, treptat, de la 4 200, în august 1940, la 23 755, în decembrie 1940⁴⁰, pentru ca, la sfârșitul anului 1943, să ajungă la cifra maximă de 43 400. Organizația fascistă de tineret, la rîndul ei, avea 5 521 de membri.

Forma de administrație instaurată în septembrie 1940 s-a menținut pînă la 1 februarie 1942, cînd Quisling a fost ajutat de ocupanții nazisti să devină „șef al statului și al guvernului”. În această perioadă, cu tot regimul de ocupație, poporul norvegian nu a simțit cruzimile pe care le-au avut de suferit alte popoare cîmpionate de Germania hitleristă. La aceasta a contribuit atît faptul că Norvegia se afla în afara centrului operațiunilor militare, cît și concepția ocupantului despre originea germanică a țărilor nordice, deci și a Norvegiei. Acest regim mai „blind” se va schimba însă, treptat și va avea toate caracteristicile regimurilor totalitare.

Odată venit la putere, în februarie 1942, trădătorul Quisling a instaurat un regim dur, care a trecut la lichidarea prevederilor constituționale, și a introdus așa-numitul principiu al „autorității și responsabilității”⁴¹. Conform acestuia, în fiecare district întreaga putere și responsabilitate era concentrată în mina unei singure persoane, ce depindea direct de „ministru prezident”. În timp ce sistemul electiv era abolit, s-a introdus numirea de către Quisling a guvernatorilor de provincii (fylkesmenn) și a primarilor, dintre membrii partidului fascist. Førerul norvegian a încercat să creeze și o Adunare consultativă (Risting), care urma să se compună din reprezentanții nominali ai diferitelor corporații profesionale. Planul s-a lovit însă de o puternică opoziție, declanșată de cadrele didactice; aproape toți membrii corpului profesoral au refuzat să se înscrie în „asociația profesorilor”. Ca urmare, peste o mie de profesori și instituitori au fost arestați, iar cea mai mare parte trimiși în lagărele de concentrare de la Kirkenes, în Tinmark. Reprezentanții altor profesii au urmat exemplul cadrelor didactice și planul de creare a Ristingului nu s-a putut pune în aplicare.

Quisling a intrat în conflict și cu reprezentanții bisericii, care au condamnat principiile și practicile regimului totalitar. Ca răspuns la presiunile făcute de autoritățile germane asupra prelaților, pentru ca aceștia să sprijine propaganda nazistă, și la acțiunile tot mai brutale ale bandelor quislingiste în școli, un grup de șapte episcopi, în frunte cu Eivind Berggrav — episcop de Oslo — au înaintat un protest celor care se ocupau „cu problemele cultelor”, în care își manifestau mîhnirea față de excesele⁴² comise de detașamentele înarmate ale „Nasjonal Samlingului” — bandele Hird. Pentru această atitudine potrivnică „noii ordini”, episcopi și preoți au fost arestați, iar alții destituiți și obligați să-și părăsească parohiile. Măsurile totalitare, în contextul în care societatea norvegiană nu era obișnuită cu sisteme dictatoriale, au generat repulsie atît față de ocupanți, cît și față de quislingi. Această atitudine, cu toate riscurile pe care le genera, a îmbrăcat forme diverse: refuzul de a participa la acțiunile organizate de ocupanți și de colaboraționiștii norvegieni, ocolirea cinematografelor în care rulau filme germane, cu toate că aici prețurile билетelor erau mult mai reduse, refuzul de a cumpăra presa quislingistă, înlăturarea steagurilor și portretelor naziste de pe clădirile publice, confecționarea lozincilor și afișarea de pancarte cu conținut antinazist, încetinirea ritmului de lucru în întreprinderile care produceau pentru nevoile Germaniei hitleriste.

În fața pericolului în care se afla țara, contradicțiile sociale și de clasă au trecut pe plan secundar, pe prim plan situîndu-se, la marea majoritate a norvegienilor, interesele general-naționale, căutările de a contracara acțiunile tot mai brutale ale ocupanților și ale regimului instaurat de Quisling. Aceasta a dus la ciocniri între patrioți și bandele fasciste cum a fost cazul la Bergen, cînd s-au înregistrat și victime. În acest context, în noiembrie 1940, la un miting al fasciștilor de la Friedrikstad, în sudul țării, patrioții norvegieni au încercat primul atentat — din păcate nereușit — asupra fîrerului Quisling. Ca urmare, presiunile ocupanților și ale quis-

⁴⁰ I. Andenaes, O. Riste, M. Skodvin, *Norway and the Second World War*, Oslo, 1956, p. 68.

⁴¹ J. Midgaard, *op. cit.* p. 132.

⁴² Henri Michel, *La guerre de l'ombre. La Résistance en Europe*, Paris, 1970, p. 175.

lingilor s-au întărit în perioada următoare, mergînd pînă la a forța pe membrii asociațiilor sportive ale tineretului, Federației vechilor combatanți, sindicatelor muncitorești și alte organizații⁴³ să intre în partidul Nasjonal Samling.

Deosebit de insistent s-a dovedit regimul fascist în încercarea de a transforma școlile în baze ale „ideologiei” naziste și quislingiste. Începînd încă din octombrie 1940, școlile au fost invadate de circulare care „explicau” și căutau să convingă pe elevi de necesitatea ocupației. De asemenea, conform aceluiași ordine trebuia subliniat importanța „Nasjonal Samlingului” în viața politică a Norvegiei, pentru viitorul țării. Repulsia tineretului școlar față de această campanie de „prelucrare” a generat adoptarea unor măsuri represive, dintre care amintim arestarea de cadre didactice și elevi, închiderea unor școli, mai ales în zonele Oslo și Bergen. Cum însă mișcarea protestatară a elevilor tindea să ia amploare, în primăvara anului 1942, numărul celor afectați de represiunile administrației fasciste a atins cifra de 12 000—13 000 de elevi și peste 1 300 de cadre didactice⁴⁴. O atitudine similară a manifestat și tineretul universitar; împotriva lui și a profesorilor universitari s-au luat măsuri drastice, așa cum a fost cazul arestării rectorului D. A. Seip și a altor cadre universitare. De asemenea, la 14 noiembrie 1942, au fost arestate peste 60 de persoane din rîndul studenților și cadrelor didactice universitare⁴⁵.

Reprezentanții „noi ordini politice” au căutat pe orice cale să-și atragă sindicatele norvegiene, pentru ca, prin ele, să poată mobiliza muncitorimea la efortul economic necesar aprovizionării mașinii de război germane. Pe acest fond, Federația Uniunii Sindicale (Arbeidernes Faglige Landsorganisasjonen i Norge — L. O.) a inițiat puternice acțiuni contra ocupanților hitleriști și a colaboratorilor lor quislingiști. Între acestea s-au înseris marile manifestații organizate cu prilejul zilei de 1 Mai, ca și cele de la 9 aprilie, îndreptate împotriva încercărilor fascistilor de a sărbători ziua intrării trupelor naziste în Norvegia.

Ca efect al extinderii forțate a așa-numitei ordini fasciste și a intensificării exploatarei economice a țării, în Norvegia s-a declanșat o tot mai largă mișcare de rezistență. În ciuda aducerii de noi trupe hitleriste, a măsurilor tot mai brutale ale colaboraționiștilor, încă din 1940 a început să fie răspîndită ilegal literatură antifascistă și manifeste, s-au înmulțit acțiunile împotriva ocupanților și a quislingiștilor. Sindicatele, asociațiile intelectualilor, elevilor, cele sportive, biserica și alte asociații creștine și-au unit tot mai mult glasul împotriva fascizării țării⁴⁶. „Lupta patrioților norvegieni — relata, la 28 noiembrie 1942, „Buletinul Uniunii Patrioților din România” — împotriva lui Nasjonal Samling, a trădătorului Quisling a luat forme grave. Chiar și unii dintre partizanii trădătorului au luat pe față poziție împotriva lui Quisling... A urmat o epurație în sinul partidului și prefectul Rogstad a lichidat pe dizidenți”⁴⁷.

Treptat, aria celor care se împotriveau regimului totalitar fascist s-a lărgit și a cuprins pături tot mai largi ale societății norvegiene. De la opoziția pasivă s-a dezvoltat, treptat, rezistența activă, exprimată prin acte de sabotaj și diversiune, transmiterea de informații serviciilor aliate, greve, crearea unor grupuri clandestine de luptă.

Încă din 1941, mai ales după declanșarea războiului de către Germania hitleristă împotriva Uniunii Sovietice, ocupanții naziști și quislingiștii au înăsprit regimul de ocupație, recurgînd la represalii soldate cu nenumărate victime. Prima dintre acestea a avut loc în septembrie 1941, cu prilejul grevei generale a metalurgistilor, care se ridicaseră în luptă din cauza foametei, a scumpirii vieții și a înrăutățirii aprovizionării. Cu acest prilej o serie de conducători ai sindicatelor au fost arestați, iar alții (ca Viggo Hansteent și Rolf Qiskström) au fost împușcați pe loc. Execuțiile și torturile au devenit, treptat, fenomene tot mai obișnuite. Tribunalele speciale au pronunțat, în 1941, 34 de condamnări la moarte, iar în 1942 — 107. Cu sprijinul quislingilor, Gestapoul nazist a început să recurgă, din 1942, la cunoscutele sale metode bestiale de intimidare a populației. Astfel, pentru uciderea a doi membrii ai Gestapoului au fost arse pînă în temelii cele peste 300 de case ale satului Selevåg de lângă Bergen, iar locuitorii săi trimiși în lagărul de concentrare de la Sachsenhausen, în Germania, unde au murit aproape toți⁴⁸. La sfîrșitul anului 1942, descoperind locul

⁴³ Ibidem, p. 114.

⁴⁴ „Kommunistiskii Internațional”, nr. 3—4 din 1942, p. 95.

⁴⁵ Rodko Kejzlar, *Norsko a nacistika ocupace v letech 1940—1945*, în „Histoire a vojenství”, Praga, nr. 1, 1963, p. 102.

⁴⁶ A. S. Kan, *Istoriia skandinavskih stran...*, p. 255.

⁴⁷ „Buletin — Uniunea Patrioților”, (București) din 28 noiembrie 1942, p. 15.

⁴⁸ O. Riste, B. Nøkleby, *Norway 1940—1945: The Resistance Movement*, Oslo,

de întrunire ilegală a C.C. al P.C.N., agenții Gestapoului au arestat 17 persoane din conducerea partidului comunist.

Măsurile represive adoptate de autoritățile quislingiste, sprijinite din plin de forțele de ocupație, nu și-au atins însă scopul. Încercările aparatului de stat și a partidului fascist de a atrage de partea lor mase de oameni, prin intermediul propagandei demagogice sau a presiunilor de tot felul au dat greș, procesul de fascizare a țării urmărit de nazisti și de Quisling nu s-a realizat. Lozinca „Nici un norvegian nu se va vinde”⁴⁹, lansată încă din 1941 de către forțele de rezistență, era însoțită de tot mai mulți locuitori, care îi detestau pe trădători.

Pentru „eficiența” acțiunilor sale, guvernul condus de Quisling a trecut la organizarea detașamentelor speciale de pedepsire, considerându-se că astfel se va putea schimba atitudinea maselor față de „marele aliat”, Germania hitleristă. Detașamentele Hird, care inițial aveau un rol de patrulare, au fost pregătite special pentru a putea interveni în luptele cu „diversioniștii” norvegieni, cum îi numeau fasciștii pe patrioții adevărați, luptători în rezistență⁵⁰.

Administrația lui Quisling a trecut și la aplicarea legilor de la Nürnberg, îndreptate împotriva populației evreiești. Din cei aproximativ 1 400 de cetățeni evrei existenți în 1940, 760 au fost deportați în Germania, dintre care numai 22 au reușit să supraviețuiască⁵¹. Ceilalți au fost salvați de mișcarea de rezistență, ajutați să părăsească clandestin Norvegia sau ascunși în interiorul țării.

Bogățiile subsolului și apelor, potențialul industrial al Norvegiei au fost puse de regimul lui Quisling în slujba economiei de război germane. În această privință burghezia industrială, fabricanții, antreprenorii n-au produs prea mari greutăți ocupanților, fiindcă interesele lor economice au primat asupra celor patriotice. Hitleriștii au reușit să creeze impresia falsă a unui comerț relativ obișnuit prin plata mărfurilor „cumpărate” cu hirtii ale Băncii Norvegiei. Sumele plătite astfel în anii ocupației au ajuns la 10,5 miliarde de koroane. De asemenea, cheltuielile imediate impuse de ocupație, alături de rechizițiile germane, au reprezentat alte 12 miliarde de koroane⁵².

Victoriile coaliției antifasciste de la sfârșitul anului 1942 și începutul lui 1943 au făcut ca procesul de fascizare a Norvegiei să fie lăsat pe planul al doilea, în timp ce problemele de ordin militar și economic deveniseră centrul preocupărilor. Drept urmare, exploatarea de către ocupanți a resurselor economice și a mîinii de lucru a luat amploare, în timp ce Norvegia era obligată la cheltuieli tot mai împovăritoare pentru întreținerea trupelor de ocupație. Toate acestea au avut repercusiuni grave asupra nivelului de viață al populației. La 26 februarie 1943, în cadrul „Manifestației unității germano-norvegiene”, care a avut loc la Oslo, Quisling a făcut cunoscut decretul cu privire la munca obligatorie și mobilizarea lucrătorilor norvegieni pentru nevoile Germaniei. Bărbații, între 18 și 55 de ani, și femeile, între 21 și 40 de ani, erau obligați să se înscrie la „birourile de muncă”. Aceste hotărâri au produs reacții violente în întreaga țară, concretizate în refuzul de a se prezenta la birourile de muncă, incendierea arhivelor și distrugerea cartotecilor de evidență⁵³. Refuzul de a lucra pentru nevoile Reichului îi va obliga pe ocupanți ca, în 1944, să aducă forță de muncă din Germania.

Ca urmare a intensificării opoziției populației și în scopul înăbușirii ei, organele de ocupație au sporit efectivul trupelor germane din Norvegia de la 100 000, în 1940, la 312 063 în vara anului 1944⁵⁴. Mai mult, la 16 august 1943, cu complicitatea guvernului Quisling, a fost introdusă starea de război în întreaga țară. Urmarea directă a fost arestarea, chiar în noaptea intrării în vigoare a decretului, a circa 1 000 de ofițeri norvegieni din cadrul organizației militare ilegale patriotice — MILORG — și trimiterea lor în lagărele de concentrare.

Valul de represalii declanșat în urma instaurării stării de război n-a ocolit nici Universitatea din Oslo, privită de cetățenii cinstiți ai acestei țări ca un portdrapel al suveranității naționale și ca adversar hotărît al ideologiei naziste. La 28 ianuarie 1943, hitleriștii au provocat un incendiu în Aula Universității, quislingii invinuind de aceasta pe comuniști. Ca urmare, clădirea Universității a fost înconjurată

⁴⁹ „Kommunisteskkii Internațional”, nr. 6—7 din 1941, p. 80. Per Hansson, *Riscind mai mult decît viața*, București, 1970.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ J. Midgaard, *op. cit.*, p. 135.

⁵² A. S. Kan, *Istoriia Skandinavskih stran...*, p. 254.

⁵³ La 20 aprilie 1943 patrioții din Oslo au distrus biroul principal de recrutare.

⁵⁴ *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht*, Bd. IV, 1 Halbbd., p. 918, 925.

de unități de poliție și militare, după care peste 1 200 de studenți, 36 de cadre didactice și lucrători științifici sînt arestați. Dintre aceștia, 300 de persoane au fost deportate în Germania, circa 400 trimise la muncă forțată, iar restul eliberați, ca urmare a puternicului val de proteste din țară și străinătate.

În ianuarie 1944 Quisling a făcut o vizită specială lui Hitler pentru a obține 10 000 de pistoale automate și pentru a-l consulta în legătură cu formarea unei divizii speciale norvegiene⁵⁵, care să fie trimisă pe frontul de est. În zelumul său de a servi cauza fascistă, Quisling a mers pînă la a organiza Legiunea norvegiană (Norske Legion)⁵⁶, care a luptat alături de Germania nazistă pe frontul de răsărit, sacrificînd vieți norvegiene pentru interesele străine țării sale.

Patru luni mai tirziu, pentru sprijinirea așa-zisului „efort național” administrația lui Quisling a decretat mobilizarea contingentelor 1921, 1922 și 1923. Riposta tinerilor s-a materializat însă în refuzul de a răspunde la mobilizare, motiv pentru care au fost impușcați 23 recruți, care, motivau autoritățile fasciste, nu au „înțeles” necesitățile aliatului. Drept ripostă, patrioții au distrus cartotecile oficiilor de mobilizare la Oslo, Ulefos, Sapsborg, Skien și în alte localități, sabotînd acțiunea „națională” a lui Quisling.

În toamna anului 1944 situația economică a Norvegiei s-a înrăutățit din ce în ce mai mult. Rațiile de alimente au fost reduse, iar unele produse tradiționale din pește nu mai puteau fi procurate decît foarte greu; banii își pierduseră valoarea, iar schimbul în produse se răspindea tot mai mult.

La 24 octombrie 1944, dată fiind situația militară tot mai precară a Reichului, feldmareșalul Jodl a ordonat comandamentelor germane din Norvegia „să evacueze cu forța întreaga populație norvegiană aflată la nord de fiordul Lingen”. În timpul retragerii lor din această zonă, trupele germane au distrus sistematic clădiri, locuințe, instalații portuare. O mare parte a populației „s-a retras pe mare”, în ambarcațiuni de pescuit, ajutînd apoi, în măsura posibilităților, pe luptătorii din rezistență.

Nemulțumit de situația din Norvegia, către sfîrșitul lunii ianuarie 1945 Hitler l-a chemat pe Terboven la ordine și l-a „admonestat în mod sever pentru amplexarea acțiunilor de sabotaj din Norvegia”⁵⁷; dar vorbele, oricît de aspre ar fi, nu ajută la nimic. În primele luni ale anului 1945, întreaga producție de război norvegiană, destinată armatei germane, a fost supusă unui val de sabotaje cîruia aparatul ocupanților și quislingilor nu-i mai putea face față. Liniile de transport și mijloacele de comunicație încep să fie distruse sau dezorganizate sistematic, iar bazele de aprovizionare ale armatei lichidate; deseori, trupele germane erau blocate sau izolate, ca urmare a distrugerii căilor ferate. De mare amploare a fost operațiunea de sabotaj din noaptea de 14 spre 15 martie 1945, executată simultan în circa 1 000 de puncte ale căilor ferate norvegiene⁵⁸.

Odată cu apropierea zilei eliberării, mișcarea de rezistență a luat măsuri pentru apărarea obiectivelor ce puteau fi distruse de hitleriști. S-au elaborat instrucțiuni și planuri minuțioase de protecție a gărilor, porturilor, obiectivelor industriale vitale, cu alte cuvinte măsuri de apărare a patrimoniului economic național. De asemenea, au fost luate măsuri pentru menținerea ordinii și disciplinei în caz de capitulare a ocupanților. Pentru a nu fi surprinși în momentul eliberării, pregătiri febrile au făcut și cei aflați în emigrație, îndeosebi guvernul și regele Haakon. În vara anului 1944, Comandamentul suprem al armatei norvegiene, aflat la Londra, a elaborat un plan secret de creare a cinci baze de operații, amplasate în regiuni greu accesibile pentru ocupanți. În acestea au fost trimiși din Anglia, în a doua parte a anului 1944, circa 3 000 combatanți norvegieni. Concomitent, unități militare și polițienești norvegiene au fost pregătite și în Suedia.

Neputința ocupanților și a quislingilor devenea tot mai evidentă. La sfîrșitul lunii aprilie 1945 o atmosferă de așteptare a eliberării începea să domnească la Oslo, mai ales că se aflase de oferta de pace transmisă de Himmler puterilor occidentale. În aceste condiții mișcarea de rezistență lansase o proclamație în care anunța apropiata capitulare a Germaniei hitleriste și făcea apel să se evite acțiunile pripite, care ar fi putut aduce prejudicii țării.

Sub imperiul evoluției evenimentelor, aparatul quislingist a intrat într-o puternică destrămare, în pofida încercărilor conjuncturiste și „conciliante” ale lui Quisling. Presa quislingistă și-a modificat atitudinea, adoptînd un ton de „conciliere”,

⁵⁵ *Norges Krig*. 1940—1945, vol. III, p. 327.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ Willy Brandt, *In exile*, Londra. 1971. p. 184.

⁵⁸ S. Kjelstadli, *The Resistance Movements in Norway and the Allies 1940—1945*, în *European Resistance Movements. 1939—1945*, p. 337—338.

iar șeful „Nasjonal Samlingului” — care pierduse între timp numeroși aderenți — cuprins subit de „grija” pentru destinele țării sale, declara că Norvegia, care a fost totdeauna neutră, nu trebuie să devină teatru de război. Cînd miniștrii săi își părăseau deja posturile, Quisling mai încerca, fără succes, să formeze un nou guvern de tranziție pe o „bază mai largă”. Mai mult chiar, el a inițiat o tentativă de întrevvedere cu reprezentanții rezistenței din interior, căreia aceștia nu i-a dat curs⁵⁹.

La 9 mai 1945 unitățile avansate ale trupelor aliate au pus stăpînire pe aerodromurile din țară, iar, apoi, un efectiv de 30 000 ostași, alături de care au acționat 52 000 de militari ai forțelor norvegiene, compuse din combatanți ai mișcării de rezistență și forțe de poliție pregătite în Suedia, au trecut la dezarmarea celor 342 000 de soldați și ofițeri germani⁶⁰. Cu două zile mai înainte, la 7 mai 1945, Reichskommissarul Josef Terboven se sinucisese, aruncînd în aer buncărul său de la Skaugun. Șeful poliției quislingiste, Jonas Lie, i-a urmat exemplul. Quisling a fost capturat de patrioți, care au mai arestat circa 14 000 de alți fasciști norvegieni. Conducerea mișcării de rezistență a trecut la instalarea noilor comandanți militari și de poliție, a șefilor administrației de stat, desemnați împreună cu guvernul din emigrație, încă din februarie 1945. La 13 mai 1945, în condițiile în care fusese instalată liniștea și ordinea, s-a întors în țară, la Oslo, și guvernul din emigrație, condus de Nigaardsvoldt, care, la 7 iunie — Ziua națională a Norvegiei — a fost urmat de regele Haakon al VII-lea. Războiul și ocupația întăriseră sentimentul de solidaritate al tuturor păturilor și categoriilor sociale din Norvegia.

Spre sfîrșitul războiului s-a elaborat, din inițiativa Partidului Muncitoresc Norwegian, un „Program comun” al partidelor politice, care urmărea refacerea economiei naționale. Conform prevederilor Programului, munca era declarată un drept și o obligație cetățenească, erau prevăzute o serie de reforme politice, sociale și culturale, se promitea un ajutor substanțial populației nevoiașe.

Noul guvern de coaliție, creat după alegerile din 1945, condus de Einar Gerhardsen, a trecut la măsuri de condamnare și pedepsire a colaboraționiștilor și trădătorilor țării. 25 dintre ei, în frunte cu Vidkun Quisling, au fost condamnați la moarte și executați. Mai mult de 500 de persoane au fost condamnate la peste 8 ani detențiune, iar alții impuși la amenzi considerabile.

Agresiunea germană, cei cinci ani de ocupație nazistă și regimul fascist al lui Quisling au pus la grea încercare poporul norvegian care, cu prețul a numeroase jertfe, a probat voința sa de a rezista presiunilor, încercărilor de tot felul, de a lupta pentru libertatea și independența țării. Atitudinea de ripostă totodată a patrioților norvegieni a fost scump plătită; circa 10 000 și-au pierdut viața: 1 000 ucisi în timpul invaziei, 5 000 de morți în diferite acțiuni, circa 1 600 în lagărele de concentrare; tribunalele speciale au condamnat la moarte peste 600 de patrioți norvegieni; în jur de 700 de marinari și 300 de aviatori au pierit în luptele purtate în cadrul forțelor aliate antifasciste⁶¹. Peste 35 000 de norvegieni au suferit privațiunile închisorilor și lagărelor naziste, iar alte mii au fost supuși regimului muncii forțate.

Situația Norvegiei în perioada ocupației hitleriste se aseamănă cu cea a altor state ocupate de Germania nazistă. Folosindu-se de elementele colaboraționiste, hitleriștii au făcut ca administrația de stat să sprijine interesele Reichului. În momentele „fierbinți” ale ocupației, Quisling s-a declarat, ilegal, șeful unui guvern pe care nici Berlinul nu l-a acceptat pînă în februarie 1942. Prezența lui ulterioară în fruntea guvernului avea menirea de a crea iluzia că Norvegia și-a păstrat principalele atribuți ale suveranității sale și că din proprie inițiativă sprijină războiul declanșat de cel de-al treilea Reich. Quisling, ca și ustașii croați, regimul Szálasi și Republica de la Salo se bazau aproape în exclusivitate pe sprijinul ocupanților.

„Concepția” lui Quisling și a partidului său au purtat amprenta specifică influenței naziste, iar servilismul și supunerea față de hitleriști se poate compara cu regimul instaurat de Szálasi în Ungaria. În activitatea antinațională, Quisling, al cărui nume a devenit după război sinonim cu trădarea, a fost ajutat de partidul său „Nasjonal Samling” și de o parte a burheziei, care nu accepta să-și periclitaze cîtuși de puțin interesele economice, deși această atitudine era în contradicție cu țelurile majore ale națiunii. Toate acestea dovedesc că nici în Norvegia nu s-a putut impune dictatura fascistă fără sprijinul sau cel puțin acordul unor cercuri influente industriale.

LADISLAU GERGELY

⁵⁹ Willy Brandt, *op. cit.*, p. 186.

⁶⁰ *Norges Krig. 1940—1945*, vol. III, p. 803—812.

⁶¹ Willy Brandt, *op. cit.*, p. 190.

CONFERINȚA DE PACE DE LA PARIS. ÎNCHEIEREA TRATATULUI DE PACE CU ROMÂNIA (1946 — 1947)

Conferința de pace de la Paris — așa cum vădesc, pe deplin, documentele sale ¹ — nu a avut misiunea de a elabora tratatele de pace cu Italia, România, Bulgaria, Ungaria, Finlanda, ci doar de a face recomandări Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe ai marilor puteri, Consiliu care redactase deja proiectele acestor tratate ².

La 29 iulie 1946, când s-au deschis, la Paris, lucrările Conferinței, participanții — delegații Chinei, Franței, Marii Britanii, S.U.A., U.R.S.S. ca și ceilalți delegați ³ — știau că dezbaterile trebuiau să aibă un caracter strict limitat, fapt ce reiese, dealtfel, și din Regulamentul de funcționare, de organizare și de procedură al Conferinței. O cercetare, cit de sumară, a acestor documente relevă, de pildă, că cele cinci comisii, ce urmau să se ocupe de Italia, România, Bulgaria, Ungaria, Finlanda, aveau sarcina doar de a examina clauzele politice și teritoriale ale tratatelor și de a cere, la nevoie, unele lămuriri reprezentanților țărilor cu care urma să fie încheiate aceste tratate, și care participau, conform părții a III-a a Regulamentului, numai în calitate de invitați. Un statut similar aveau și cele două comisii ce se ocupau de clauzele economice ale tratatelor, precum și comisiile militară și juridică. Așadar, toate aceste comisii trebuiau să-și prezinte observațiile sub forma unor recomandări, pe care Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe putea sau nu să le ia în considerare.

Demn de scos în evidență este și climatul în care s-a desfășurat Conferința, în cadrul căreia, de la bun început, au apărut vizibile contradicții între Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică. Astfel, președin-

¹ Ștefan Lache, Gheorghe Țuțui, *România și Conferința de pace de la Paris din 1946*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978; Eliza Campus, *La Roumanie et la Conférence de la paix de Paris (1946—1947)*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, nr. 1/1978.

² Proiectele tratatelor de pace au fost elaborate de: Gladwyn Jebb (Marea Britanie), James Dunn (S.U.A.), A. I. Vișinski și Gusev (U.R.S.S.), Roger Couve de Murville (Franța).

³ Australia, Belgia, Bielorussia, Brazilia, Canada, Cehoslovacia, Etiopia, Grecia, India, Iugoslavia, Norvegia, Noua Zeelandă, Olanda, Polonia, Ucraina, Uniunea Sud-Africană.

tele de atunci al S.U.A., Harry S. Truman, după cum reiese din memoriile sale⁴, a cerut, încă la 5 ianuarie 1946, secretarului Departamentului de Stat, James F. Byrnes, să fie absolut intransigent față de V. M. Molotov, ministrul de Externe al U.R.S.S. Acest fapt este, dealtfel, subliniat, într-un anumit fel, și de demnitarul sovietic, care, într-o lucrare a sa⁵, arată că, în reuniunile anterioare, hotărârile fuseseră luate într-o atmosferă de acord amical și de înțelegere mutuală, pe când acum se constata o tendință de a rupe această stare de fapt. Referindu-se, de asemenea, la amendamentul propus de Marea Britanie, susținut de S.U.A. și adoptat de Conferință, amendament potrivit căruia votul, în timpul desfășurării lucrărilor Conferinței, putea să fie exercitat cu majoritate simplă, V. M. Molotov a declarat că U.R.S.S. considera amendamentul britanic ca inacceptabil, întrucât anula de fapt deciziile Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe. Aceste fapte semnificative și încă altele cu caracter similar reprezentau, după convingerea noastră, și primii pași spre războiul rece, spre constituirea zonelor de influență.

Concomitent cu aceste serioase contradicții dintre marile puteri, se manifestau cu tărie și contradicțiile dintre acestea și statele mici și mijlocii aliate, state ce luptaseră în cadrul coaliției antihitleriste. Astfel, atunci când James F. Byrnes a declarat, la a doua ședință plenară a Conferinței, că va fi imposibil să se pună în aplicare tratate de pace care stabileau frontiere și decideau, în fond soarta coloniilor dacă ele nu ar fi acceptate de principalele mari puteri, replica statelor mici și mijlocii a fost deosebit de tăioasă. Reprezentantul Australiei a arătat, că încă în decembrie 1945, marile puteri au semnat, la Moscova, un acord referitor la dreptul Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe de a revizui definitiv recomandările Conferinței de pace, atribuind astfel acestui Consiliu drepturi pe care Conferința de la Potsdam, din august 1945, nu i le acordase. Reprezentantul Olandei a mers și mai departe, subliniind că țările mici se opuneau atît procedurii prin mijlocirea căreia marile puteri impuneau voința lor altor state, cît și tezei potrivit căreia acestea își puteau atribui monopolul înțelepciunii în domeniul relațiilor internaționale. De asemenea, P. H. Spaak, delegatul Belgiei, examinînd cu realism situația creată de marile puteri, a declarat cu toată hotărîrea că dacă recomandările comisiilor nu vor fi luate în considerare întregul eșafodaj al procedurii se va prăbuși, și atunci va fi cu totul inutil să se mai continue o conferință pe care fiecare ar putea-o privi, într-un asemenea caz, ca pe o comedie fără amploare și fără necesitate.

În cadrul unei asemenea stări de spirit, deosebit de semnificativă a fost intervenția lui Edvard Kardelj, delegatul Iugoslaviei, care, relevînd unele elemente incipiente rezultînd din tendințele marilor puteri de a crea sfere de influență și de a exercita presiuni economice și politice, a cerut Conferinței să tragă efectiv învățăminte din trecutul apropiat, adică din tragicele evenimente ale temporarei dominații exercitate de naziști. În consecință, a subliniat omul de stat iugoslav, Conferința de pace trebuia să acționeze ținînd seama de faptul că numai popoarele asupra cărora nu se exercită presiuni economice sau politice și nici ingerințe în afacerile lor interne, numai acelea sînt popoare cu adevărat libere. În lumina acestor idei — a declarat E. Kardelj —, Conferința trebuie să știe că nu va putea

⁴ Harry S. Truman, *Years of decisions*, New York, 1955.

⁵ A se vedea : V. M. Molotov, *Probleme de politică externă. Discursuri și declarații, aprilie 1945—iunie 1948*, Editura de Stat, București, 1951.

să ia vreo hotărîre privitoare la Iugoslavia fără să aibă deplinul ei consimțămînt.

Pe fundalul unui asemenea climat, declarația lui V. M. Molotov, rostită la ședința plenară din 31 iulie 1946, declarație aprobată și de celelalte mari puteri, a agravat, incontestabil, situația. Ministrul de Externe al Uniunii Sovietice a arătat că statele ce s-au aliat cu Germania în războiul de agresiune trebuiau să răspundă de toate crimele comise de cercurile lor conducătoare. Deși a atenuat, într-o oarecare măsură, teza sa, adăugînd că statele care, mai târziu, s-au alăturat coaliției Națiunilor Unite nu vor plăti în întregime pierderile ce le-au provocat, totuși, ideea, cu toate consecințele ei, atîrna greu. Tot atît de greu atîrna și rezoluția din 9 august 1946, ce conținea teza lui A. I. Vișinski privind invitarea la Conferință a statelor cu care se încheiau tratatele de pace. O atare teză, agreată și de celelalte mari puteri, limita extrem de mult dreptul de replică al acestor state, ea specificînd că reprezentanții Italiei, României, Bulgariei, Ungariei, Finlandei nu vor participa în permanență la lucrările Conferinței de pace. Ei vor veni — se prevedea în rezoluție — atunci cînd vor fi invitați, pentru a-și exprima speranțele și punctele de vedere, dar nu vor lua parte la dezbateri.

Într-o asemenea conjunctură, la 13 august 1946 a expus delegația română punctele sale de vedere, după ce la masa Conferinței fuseseră depuse importante memorii și documente⁶.

România avea convingerea că, după eroicele și unanim recunoscutele sale fapte de arme în cadrul războiului antihitlerist, după ce eliberase nordul Transilvaniei, colaborînd apoi efectiv la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, îi vor fi recunoscute atît drepturile sale legitime asupra nordului Transilvaniei, cît și statutul de țară cobeligerantă.

În expozeul delegației române, prezentat de Gh. Tătărescu, a fost exprimată satisfacția față de conținutul articolelor I și II din proiectul tratatului de pace, articole care declarau nulă și neavenită sentința arbitrară de la Viena, din 30 august 1940, și stabileau frontiera româno-ungară pe linia existentă la 30 ianuarie 1938.

Referindu-se apoi la celelalte părți ale proiectului tratatului de pace, Gh. Tătărescu a scos în evidență nu numai regretul, ci și uimirea guvernului român, care constata că în acest document nu exista nici o mențiune privind calitatea de stat cobeligerant a României. Poporul român, arăta el în expozeu, consideră că efortul militar și economic pe care l-a făcut în ultima fază a războiului îi conferă pe deplin dreptul de a revendica o atare calitate. Aceasta cu atît mai mult cu cît România a intrat în război la 24 august 1944 (practic, la 23 august 1944), fapt stipulat și în articolul I al Convenției de armistițiu, și nu la 12 septembrie 1944, cum se scria în preambulul tratatului de pace.

De aceea — se sublinia în expozeu — starea de beligeranță a României cu Germania și Ungaria nu a fost o consecință a Convenției de armistițiu semnate la 12 septembrie 1944, ci efectul proclamației regale

⁶ *Mémoire sur l'effort militaire et économique de la Roumanie dans la guerre contre l'Allemagne et la Hongrie*, Imprimerie d'État, Bucarest, 1946; *Mémoire sur la Transylvanie*, Imprimerie d'État, Bucarest, 1946; *Mémoire concernant la frontière roumaine-hongroise*, Imprimerie d'État, Bucarest, 1946; *Mémoire sur les réparations que la Roumanie demande à la Hongrie*, Imprimerie d'État, Bucarest, 1946; *Mémoire concernant différentes dispositions à insérer dans le traité avec la Hongrie*, Imprimerie d'État, Bucarest, 1946; *La Roumanie devant la Conférence de paix*, Imprimerie fédérative S.A. Berne, Paris, juillet 1946.

și al declarației guvernamentale de la 23 august 1944, ambele documente reprezentând sentimentele și voința întregului popor român. Se mai arăta că România a intrat în război în august 1944 nu numai împotriva Germaniei naziste, ci și împotriva Ungariei horthyste și că a luptat și împotriva forțelor fasciste ungare după armistițiul încheiat cu Națiunile Unite de către guvernul provizoriu ungar la 20 ianuarie 1945.

În același timp, observind că principiul egalității depline dintre statele mari și mici nu funcționa în proiectul de tratat, Gh. Tătărescu a arătat că, spre deosebire de Italia, căreia i s-a recunoscut dreptul de stat cobeligerant, România nu a capitulat fără condiții, ci, dimpotrivă, a intrat în război încă în august 1944 împotriva celui de-al treilea Reich.

Discuțiile în jurul dreptului de cobeligeranță a României s-au purtat, conform Regulamentului de funcționare a Conferinței, în cadrul Comisiei teritoriale și politice⁷, prezidate la 27 august 1946 de Dimitri Manuiski (Ucraina). S-au luat în dezbatere, așadar, cererile României, și anume: considerarea datei de 24 august 1944 ca moment precis al intrării sale în război, și nu 12 septembrie 1944, ziua semnării armistițiului; stabilirea faptului că România a intrat în război nu numai împotriva Germaniei naziste, ci și a Ungariei horthyste.

Documentele privind activitatea Comisiei teritoriale atestă că două state membre, Ucraina și Cehoslovacia, au susținut cererile legitime ale României, formulându-le ca amendamente la proiectul tratatului de pace. Numai că delegatul ucrainean N. Petrovski, deși a evidențiat sacrificiile și importanta contribuție a României la război, cerind să i se acorde, ca și Italiei, dreptul de stat cobeligerant, nu a vrut să recunoască data de 24 august 1944 ca momentul intrării țării noastre în războiul antihitlerist. În schimb, generalul Heliodor Pika, delegatul Cehoslovaciei, a susținut cu multă căldură ambele cereri ale României, subliniind, îndeosebi, importanta contribuție a armatei române la desfășurarea cu succes a ultimei faze a războiului. El a exprimat, concomitent, recunoștința poporului său față de sacrificiile armatei române pentru eliberarea Cehoslovaciei, pe pământul căreia și-au jertfit eroic viața peste 20 000 de militari români.

În pofida faptelor evidente, scoase în relief îndeosebi de delegatul cehoslovac, punerea la vot a amendamentelor a dat ca rezultat patru voturi pentru — Bielorusia, Franța, Cehoslovacia, Ucraina — și opt voturi contra (Australia, Canada, Marea Britanie, India, Noua Zeelandă, S.U.A., U.R.S.S., Uniunea Sud-Africană). Cu o majoritate de două treimi, Comisia a hotărât, în consecință, să nu recunoască României dreptul de stat cobeligerant. Devine limpede, de la bun început, faptul că marile puteri deciseră în prealabil să nu recunoască acest drept României. Procesul-verbal al ședinței relevă pe deplin această situație, dacă nu am lua în considerare decât nemulțumirea exprimată deschis de reprezentantul Franței, care se simțea stinjenit că nu s-a situat pe aceeași poziție cu celelalte trei mari puteri, și aceasta pentru simplul motiv că el nu cunoscuse punctul lor de vedere. Nedreptatea ce se făcea României purta, în mod incontestabil, pecetea deciziei dictatoriale a marilor puteri. Aceasta s-a reflectat vizibil chiar și în luările de cuvânt ale unor state ce au votat pentru. Votul Franței, a fost, așa cum am arătat, plin de rezerve. Bielorusia și Ucraina, republici făcând parte din U.R.S.S., nu puteau să nu țină seama de poziția

⁷ Erau reprezentate 12 state: Australia, Bielorusia, Canada, Cehoslovacia, Franța, India, Marea Britanie, Noua Zeelandă, Statele Unite ale Americii, Ucraina, Uniunea Sovietică, Uniunea Sud-Africană.

negativă a guvernului sovietic. Reprezentantul Ucrainei, deși a recunoscut dreptul României la cobeligeranță, l-a știrbit efectiv cînd nu a fost de acord cu data reală a intrării țării noastre în războiul antihitlerist. Totuși, votul pentru cobeligeranță exprimat de cele două republici sovietice a avut, sîntem convinși, o valoare morală, căci exprima prețuirea pentru faptele de arme ale românilor recunoscute în mod oficial de Înalțul Comandament Sovietic. Votînd pentru, cei doi delegați, ai Bielorusiei și Ucrainei, exprimau, în fond, o stare de spirit reală a maselor de soldați care luptaseră cot la cot cu soldații români. Dacă examinăm, însă, aceste voturi pentru în optica strict diplomatică, atunci, desigur, că dimensiunile lor se reduc la cunoscute procedee de rutină, utilizate permanent de marile puteri la întrunirile internaționale, în scopul de a arăta public că nu exercită presiuni și nu caută să influențeze opiniile partenerilor lor.

Singurul vot pentru exprimat cu sinceritate, căldură și convingere rămîne votul Cehoslovaciei, care a continuat, dealtfel, să susțină dreptul la cobeligeranță al României și în Comisia militară a Conferinței.

România a suferit, așadar, serioase prejudicii în urma acestei decizii, prejudicii relevate, dealtfel, în documentul *Observations présentées par le Gouvernement roumain sur le projet de traité de paix avec la Roumanie*, înfățișat Conferinței la 26 august 1946. Se arăta, de pildă, că o consecință gravă a nerecunoașterii dreptului de stat cobeligerant era generată de conținutul articolului 8 al proiectului tratatului de pace, care stipula că nu va exista un tratat de pace între România și Ungaria, în pofida luptei comune a armatei române alături de armatele Națiunilor Unite, împotriva Ungariei horthyste. România, cum era și firesc, a protestat, arătînd caracterul cu totul insolit al unei atare proceduri, fără precedent în practica relațiilor internaționale, căci nu se putea concepe ca pacea între două state să fie stabilită printr-o procedură la care nici una dintre părți să nu fi consimțit formal. În consecință, guvernul român propunea să se încheie un protocol special între România și Ungaria, protocol care să fie semnat în aceeași zi cu tratatul de pace, procedură des utilizată, dealtfel, în practica internațională. Un astfel de protocol ar fi reprezentat, însă, implicit, o recunoaștere a cobeligeranței României, adică a unei situații istorice efective, situație pe care marile puteri nu voiau s-o accepte. Astfel, articolul 8 din proiectul de tratat a rămas nemodificat.

Desigur, tratatul de pace de la Paris a dat României, reglementînd granița de nord a țării, o satisfacție de prim rang, recunoscîndu-i drepturile legitime asupra nordului Transilvaniei, ceea ce însemna, în fond, și recunoașterea tratatului de la Trianon, încheiat în 1920 de Puterile Aliate cu Ungaria.

În ceea ce privește reglementarea graniței de est, din documentele ce ne-au stat la dispoziție reiese că, la Conferința de pace de la Paris, a fost luat în considerare articolul 4 al Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944 privind frontiera dintre România și U.R.S.S., articol care prevedea că ea va fi aceea ce fusese stabilită la 28 iunie 1940.

Din cele expuse pînă acum, rezultă că atît proiectul, cît și tratatul de pace⁸ acceptat și semnat de România au avut unele părți pozitive, dar și multe părți negative, pe care delegația română le-a subliniat permanent. Din documentele depuse la masa Conferinței, din procesele-verbale și din

⁸ *Traité de paix entre la Roumanie et les Puissances Alliées et Associées*, Paris, le 10 février 1947, București, 1947.

unele documente românești⁹, se desprind cu prisosință opiniile, rezervele și protestele României.

Ca și alte state mici și mijlocii, România dorea ca tratatul de pace să ducă, prin stipulațiile sale, la o pace reală. O astfel de pace nu se putea, însă, realiza decât dacă Organizația Națiunilor Unite ar fi putut pune capăt sistemului de acțiuni unilaterale, sferelor de influență ș.a. — metode și mijloace ce fuseseră utilizate de-a lungul veacurilor și eşuaseră constant. Referindu-se în mod special la primejdia reprezentată de zonele de influență, unul din documentele menționate sublinia că aceste zone lipsesc statele mici de liberul lor arbitru ; că întrețin un climat de rivalitate între marile puteri ; că acest climat este propice scopurilor hegemoniste, care s-au realizat prin încălcarea dreptului și au favorizat totdeauna războiul. De aceea, România, ca și alte țări mici și mijlocii, dorea, așa cum relevă documentul, ca O.N.U. să asigure securitatea fiecărui stat, susținând că dacă soarta păcii, în anumite zone, ar fi abandonată unei singure puteri sau unui grup de puteri, nu va putea fi asigurată nici securitatea internațională, nici cea națională. Incontestabil că acest punct de vedere, în general valabil și apreciat îndeosebi de statele mici și mijlocii, se referea în mod particular și la climatul Conferinței, poluat de continuele contradicții dintre cele două mari puteri, U.R.S.S. și S.U.A.

În ceea ce privește interesele propriu-zise ale țării noastre, expozeul delegației române releva un număr serios de inechități, legate, de pildă, de clauzele economice ale proiectului de tratat, clauze care deschideau poarta unor cereri nocive, cu incalculabile și grave consecințe pentru România. Astfel, se ridica întrebarea de ce i se confiscaseră României 30 000 de vagoane de cale ferată, care fuseseră utilizate după 23 August 1944 în interesul Națiunilor Unite. De asemenea, se puneă întrebarea de ce articolul 31 al proiectului de tratat lovea nemijlocit suveranitatea națională a Statului român, impunându-i să acorde în mod automat clauza națiunii celei mai favorizate tuturor statelor făcând parte din coaliția antihitleristă. Or, într-o asemenea situație, se arăta în memoriul intitulat *Efortul militar și economic al României în războiul contra Germaniei și Ungariei*, orice efort de reconstrucție a țării devenea iluzoriu, căci resursele se micșorau de la o zi la alta. În același timp, așa cum observa dr. Petru Groza în declarațiile sale din 12 august 1946, introducerea clauzei națiunii celei mai favorizate în tratatul de pace nu avea nici o legătură cu războiul abia terminat. Inechitatea era, deci, mai mult decât evidentă. Dealtfel, partea a VI-a a tratatului de pace — Clauze economice — includea, în articolele 24—35, multe paragrafe ce aduceau grave prejudicii României, care trebuia să plătească despăgubiri excesive. Această stare de fapt reiese și din Declarația guvernului din 8 februarie 1947, în care se arăta că executarea unor atare obligații va spori sarcinile împovărătoare care apăsau viața poporului și va agrava situația economică a țării și așa puternic zdruncinată de faptele și efectele războiului.

Nedreptăți inexplicabile se găseau și în clauzele militare ale proiectului de tratat, implicând, așa cum se arăta în expozeul delegației române,

⁹ Declarațiile făcute de dr. Petru Groza la 12 august 1946 ; Declarația Guvernului român cu prilejul semnării tratatului de pace cu Puterile Aliate și Asociate, 8 februarie 1947.

chiar ideea unei penalizări. Căci cum puteau fi apreciate altfel clauzele privind dezarmarea militarilor români care luptaseră cu succes în cadrul coaliției antihitleriste. De asemenea, Comisia militară a modificat într-o așa măsură articolul 15, încît se interzicea României de a deține, de a fabrica sau de a procura material de război sau instalații militare în afara celor necesare menținerii forțelor militare autorizate prin articolul 11. I se interzicea, concomitent, României să posede, să fabrice sau să experimenteze bomba atomică. Comisia militară, prezidată de generalul de brigadă Mossor, a mai hotărît ca statul român să pună la dispoziția S.U.A., U.R.S.S. și Marii Britanii tot materialul de război excedentar. Urma ca apoi, conform recomandărilor acestei comisii, cele trei mari puteri să atribuie materialul remis de România aceluși stat căruia ea îi capturase material de război în timpul desfășurării marii conflagrații. În pofida îndreptățitelor proteste ale delegației române, partea a III-a a tratatului de pace — Clauze militare, navale și aeriene —, cuprinzînd articolele 11—20, conține prevederi de o asprime inexplicabilă, dată fiind importanța contribuției a armatei române la succesul luptelor din anii 1944—1945.

De asemenea, în expozeul delegației române, s-a protestat împotriva articolului 7 din proiectul de tratat, care putea aduce grave prejudicii dreptului României la reparații. În acest sens, a fost prezentat Conferinței, între alte documente, și acela intitulat : *Mémoire sur les réparations que la Roumanie demande a la Hongrie* (Bucarest, 1946), arătîndu-se în amănunțime pierderile suferite de țară și de cetățenii ei atît în anii 1940—1944, ani de ocupație ungară a nordului Transilvaniei, cît și reparațiile militare datorate de Ungaria în războiul din 1944—1945. Din Declarația guvernului român, prezentată la 8 februarie 1947 Conferinței de pace, rezultă că nu s-a ținut seama de justele cereri ale României, căci în partea a V-a a Tratatului de pace — Reparațiuni și restituiri —, articolele 22 și 23, clauzele conțineau serioase prejudicii pentru țara noastră. Se relevă, de pildă, în Declarația menționată, situația nedreaptă creată României, silită să renunțe de a-și mai valorifica pînă și creanțele datorate de Germania, ca și faptul că ea nu va fi indemnizată de acest stat pentru pagubele suferite în timpul războiului antihitlerist. Mai mult chiar, prin prevederile tratatului, România pierdea chiar și unele drepturi din perioada în care se găsea încă în neutralitate.

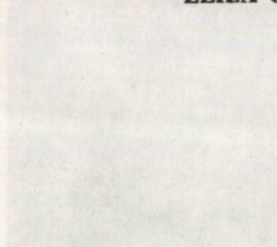
O altă chestiune, îndelung controversată și care aducea evidente prejudicii suveranității României, a fost aceea a Dunării. La 10 octombrie 1946, Conferința, într-o ședință plenară, consacrată tratatului de pace cu România, a pus în dezbatere articolul 34 din proiect, privind libertatea de navigație pe Dunăre. Prin paragraful 3 al acestui articol, se impunea României ca la lucrările viitoarei Conferințe asupra Dunării să participe și cele patru mari puteri, alături de statele riverane. Impunînd României o atare situație, care leza drepturile sale de stat riveran suveran, se crea, concomitent, o situație similară pentru toate celelalte state riverane. Acest fapt a prilejuit lui Edvard Kardelj, delegatul Iugoslaviei, un vehement protest. El s-a opus, în mod hotărît, în numele principiului liberei navigații pe marile fluvii, ca astfel de presiuni să fie exercitate asupra statelor mici și mijlocii. A rostit atunci, referindu-se la acest principiu, un adevăr

care releva, odată mai mult, starea de spirit ce domina Conferința. Principiul liberei navigații s-a transformat — a subliniat el — într-un instrument politic imperialist în detrimentul statelor mici, căci concepția unui regim fluvial internațional implică imediat chestiunea referitoare la acela sau aceia care dețin cheile acestui regim. Adevărul este că se poartă, în fond, o luptă pentru Dunăre — a declarat omul de stat iugoslav. Dealtfel — a încheiat el — această Conferință a pus în lumină faptul că vorbele despre egalitatea popoarelor, despre colaborarea internațională, despre democrație și libertate ascund un fond și o procedură antidemocratică. Apărind cu întreaga sa forță drepturile României și, implicit, ale Iugoslaviei, Edvard Kardelj a dat o replică tăioasă marilor puteri.

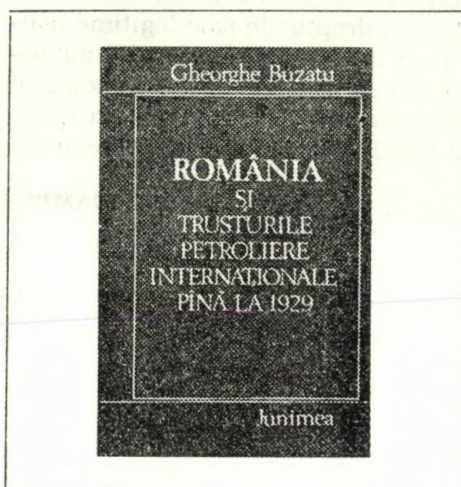
Discuțiile privind paragraful 3 s-au soldat cu urmări pozitive, căci partea a VII-a a tratatului de pace cu România — clauza relativă la Dunăre — nu conține, în singurul ei articol (36), nici o referire cu privire la participarea obligatorie a celor patru mari puteri la viitoarea conferință a Dunării.

Dacă România a acceptat și a semnat tratatul de pace de la Paris, în pofida tuturor prejudiciilor și nedreptăților ce i s-au adus, aceasta se explică prin faptul că tratatul i-a recunoscut drepturile sale legitime asupra Transilvaniei. De asemenea, așa cum se specifica în Declarația guvernului român din 8 februarie 1947, ea dorea să contribuie neîntârziat, în calitate de stat liber și suveran, la organizarea postbelică a lumii, în spiritul Chartei O.N.U., pentru construcția efectivă a păcii și a colaborării internaționale.

ELIZA CAMPUS

**GHEORGHE BUZATU,
ROMÂNIA ȘI TRUSTURILE PETROLIERE
INTERNAȚIONALE PÎNĂ LA 1929,
Editura Junimea, Iași, 1981, XX + 272 p.**

Preocuparea mai veche a autorului cărții, care a publicat mai multe studii pe tema petrolului românesc, este, de astă dată, materializată într-o amplă lucrare, ce aduce în circuitul literaturii de specialitate o imagine a ceea ce a reprezentat această importantă bogăție a subso-
lului țării pentru evoluția social-economică a României la sfîrșitul secolului trecut și în primele trei decenii ale celui în curs. Cartea lui Gheorghe Buzatu se ocupă, în primul rînd, așa cum arată și titlul ei, de atracția reprezentată de petrolul românesc pentru trusturile petroliere internaționale, implicațiile multiple economice, ca și de ordin socio-politic, generate de mirajul „aurului negru”. Sprijinindu-se pe un bogat material documentar — arhivistic, legi, regulamente,

decrete, lucrări scrise de autori români și străini —, ceea ce credem că a fost și avantajos, dar și anevoios în procesul de selectare, autorul își prezintă informațiile, faptele, datele, părerile și concluziile în șase capitole distincte.

Lucrarea introduce pe cititor în temă printr-o prezentare succintă a istoriei petrolului, care, deși cunoscut din vechime, la noi ca și pe alte meleaguri, a trezit interes doar cu un secol în urmă, odată cu avîntul procesului de industrializare. Folosit pînă atunci doar pentru iluminat, el a cunoscut rapid multiple întrebuințări în industrie, transporturi și mereu în alte domenii ale vieții economice, instalîndu-se vertiginos în fruntea ierarhiei combustibililor. Calitățile sale excepționale, mai ales folosirea lui în anii primului război mondial drept carburant pentru camioane, avioane, tancuri, submarine și altele, a trezit atenția pentru petrol a statelor, îndeosebi a marilor puteri.

În acest răstimp relativ scurt, doar cîteva decenii, s-au format multe dintre societățile petroliere, cele mai puternice grupate în mari trusturi internaționale. Cartea prezintă date interesante referitoare la constituirea primilor giganti specializați în extragerea, rafinarea, transportarea și desfacerea petrolului care, începînd cu „Standard Oil Co.”, întemeiat în 1882, au declanșat o cursă, neîntreruptă nici în zilele noastre, pentru acapararea resurselor petroliere de pe oricare punct al globului. Harta de expansiune a acestora se „completa” pe măsură ce prospecțiunile indicau noi cîmpuri petrolifere; marile trusturi extrăgeau petrolul, construiau conducte pentru transportarea lui spre stațiile de

încărcare, îl prelucrau și își asigurau piețele pentru desfacerea „aurului negru“.

Politica expansionistă a trusturilor petroliere, ne arată autorul, a beneficiat, curînd după formarea lor, de sprijinul statelor respective. Trusturile petroliere „Royal Dutch Schell Co.“ și „Anglo-Persian Co.“, de exemplu, au primit o largă asistență din partea guvernului englez în drumul spre a deveni, în anii deceniului trei al secolului al XX-lea, un adevărat „imperiu al petrolului“. Tot așa au procedat și celelalte state capitaliste cu alte mari trusturi petroliere și în primul rînd Germania și Statele Unite ale Americii. Intervenția statului de partea trusturilor petroliere va lua o amploare și mai mare în anii de după primul război mondial, cînd marile puteri au devenit conștiente de rolul petrolului într-un viitor conflict. În competiție s-au aflat trusturile petroliere, mai vechi sau mai noi, engleze, americane, franceze, belgiene, olandeze și altele.

Prezentarea cadrului general al evoluției locului și rolului petrolului în lume și, în special, al trusturilor petroliere este urmată de un capitol, al doilea, deosebit de important pentru cunoașterea poziției ce a ocupat petrolul în țara noastră pînă după primul război mondial. Gheorghe Buzatu se ocupă de dezvoltarea industriei de țitei în România pînă la 1916 și exploatarea acestuia în anii ocupației germane. Numărîndu-se printre țările unde existența petrolului a fost cunoscută de timpuriu — arată autorul —, România a parcurs mai multe etape în exploatarea și valorificarea țiteiului. Sute de ani a fost apanajul mănăstirilor, boierilor și moșnenilor. Din 1780 a început exportul țiteiului românesc în Turcia, Austria și Rusia. De la micile distilării, ce prelucrau rudimentar țiteiul, s-a ajuns la rafinării cu instalații moderne; drept urmare, Bucureștiul a devenit, în 1857, primul oraș din lume iluminat în întregime cu petrol distilat.

Profiturile rezultate din prelucrarea și vînzarea țiteiului au dus, în ultimele decenii ale secolului trecut, la formarea de societăți și firme particulare, în special ale proprietarilor de perimetre petroliere, eliminîndu-i pe țărani liberi ce nu au putut rezista la această concurență. În anii de la sfîrșitul veacului al XIX-lea, precizează autorul, deși au existat și investiții de capital străin, industria petrolieră era, în proporție de 90%, românească. Pătrunderea tot mai impetuoasă a capitalului străin în industria românească a petrolului a avut loc după promulgarea primei legi miniere, în 1895, care încuraja și garanta investițiile.

Ca urmare a legii din 1895 a avut loc

un aflux de capital din afara țării, ceea ce a permis intrarea în funcțiune a marilor rafinării moderne „Steaua Română“, „Româno-Americană“, „Vega“, producția de țitei crescînd de la 80 000 tone în 1895, la 1 885 619 tone în 1913; România se situa atunci pe locul al patrulea în lume între țările producătoare de petrol, după S.U.A., Rusia și Mexic, cea mai mare parte a producției fiind destinată exportului. Larga rețea de societăți petroliere pe acțiuni, dintre care unele au devenit filiale de bază ale principalelor trusturi internaționale, a acaparat, în cele două decenii de activitate, aproape în întregime exploatarea țiteiului. Din totalul petrolului extras doar 20% revenea societăților cu capital românesc, pe cînd firmele cu capital străin, provenit din 10 țări, posedau, în ajunul primului război mondial, 94,50% din totalul investițiilor din industria petrolieră românească.

Fenomenul de acaparare aproape totală a industriei de țitei românesc de către firme și societăți străine, cu implicațiile sale multiple, a trezit reacții de dezaprobar și numeroase cereri de a se curma această situație. Ca urmare, s-au adoptat primele reglementări asupra modului de concesionare a terenurilor petroliere proprietate a statului, ce viza, implicit, temperarea zelului trusturilor petroliere de a se extinde pe noi perimetre. Lucrarea înfățișează modul în care s-a profilat, în cercurile politice responsabile ale epocii, necesitatea stabilirii unei politici naționale față de bogățiile țării și îndeosebi a petrolului, care va căpăta contururi tot mai clare abia după 1918, în condițiile României întregite.

Chestiunea petrolului și, legată de aceasta, atitudinea față de rolul și locul capitalului străin, a devenit, în anii postbelici, subiectul unor largi și îndelungate dispute între partidele politice de guvernămînt. De aceea, autorul acordă, pe bună dreptate, două capite din economia lucrării (al III-lea și al IV-lea) problemelor ce s-au ridicat în industria petrolieră între anii 1918—1924, răsîmp în care a avut loc refacerea ei după distrugerile suferite în timpul războiului, s-a adoptat noua lege a minelor (1924) și s-a produs regruparea capitalurilor.

Autorul argumentează, prin date statistice, că refacerea industriei petroliere s-a făcut relativ rapid, atîngînd, ca și întreaga economie românească, parameetrii producției antebelice în anul 1924. În acest răsîmp a crescut consumul intern de țitei, ca urmare a lărgirii pieții prin întregirea țării, iar exportul produselor petroliere s-a restructurat prin creșterea ponderii produselor prelucrate, în raport cu petrolul brut.

„Lucrarea se oprește pe larg asupra poziției guvernelor și partidelor politice din epocă față de chestiunea capitalului străin în general și a industriei petroliere în special. Autorul consemnează disputa asupra programului economic liberal „prin noi înșine“, ce a ținut afișul timp de aproape un deceniu, cît liberalii au guvernat, direct sau indirect. Conducătorii și economiștii Partidului Liberal au susținut necesitatea acordării priorității capitalului românesc în procesul de refacere postbelică și de dezvoltare modernă a țării, inclusiv prin încurajarea investițiilor în sectorul bogățiilor naturale. Principial, cerința era justă, subliniază autorul, deoarece „crearea unei economii naționale independente față de capitalul străin ar fi constituit un fapt pozitiv pentru progresul României, pentru libertatea ei economică și, implicit, politică“. Practic, însă, această politică corespundea în primul rînd intereselor marii finanțe liberale, ce deținea puternice pîrghii în viața economică, financiară și comercială a țării și care dorea să-și asigure un loc cît mai important în industria țării, în comerț, cît și în sistemul bancar. Programului economic liberal „prin noi înșine“ i se opuneau partidele de opoziție prin formula „porților deschise“ față de capitalul străin; cu nuanțe diferite, țărăniștii, averescanii, precum și alte grupări politice din acea perioadă, cereau acordarea unor largi facilități tuturor investitorilor străini. Cei ce se opuneau programului „prin noi înșine“ nu dispuneau de capitaluri în proporții atît de mari ca liberalii; situația genera teama că aceștia vor acapara cele mai avantajoase poziții în economie, menținînd, în același timp, relații strînse cu capitalul bancar străin, ceea ce, de fapt, s-a și întîmplat.

În pofida dezacordului manifestat aproape de toate partidele din opoziție — se menționează în lucrare —, liberalii și-au aplicat programul lor economic în guvernarea dintre anii 1922—1926. În martie 1923 a fost promulgată noua Constituție, care a creat cadrul juridic necesar pentru elaborarea legislației asupra modului de folosire a bunurilor statului și a bogățiilor naturale. Drept urmare, Parlamentul și Senatul au votat legea comercializării și controlului întreprinderilor economice ale statului, legea regimului apelor, legea energiei și legea minelor. Actele normative enumerate au favorizat capitalul autohton și au îngăduit pe cel provenit din afara țării, aceștia din urmă rămînîndu-i, totuși, suficient spațiu pentru a obține cîștiguri din exploatarea bogățiilor țării și a forței de muncă autohtone. Acest lucru era urmarea faptului că autorii politicii „prin noi

înșine“ n-au exclus niciodată accesul capitalului străin în economia românească, ci au căutat doar să-l limiteze și să-l țină sub control.

România, care a ajuns, după război, pe locul I din Europa în materie de resurse petroliere (Rusia Sovietică nu mai intra în calculele celor ce alergau după țitei), a devenit ținta tuturor celor interesați în exploatarea și vînzarea „aurului negru“. În acest sens, lucrarea relevă gama largă de mijloace de persuasiune la care au recurs trusturile petroliere internaționale: sistemul bancar, aparatul diplomatic, folosirea influenței oamenilor politici de prim rang. Cititorului îi sînt înfățișate propunerile, care mai de care mai ademenitoare, avansate de diferiți reprezentanți ai firmelor străine, aspecte din corespondența unor economiști și diplomați ai ambasadelor străine de la București, toate menite să ducă la acaparea unor terenuri petroliere aparținînd statului român. S-a ajuns atît de departe încît, cu prilejul Conferinței păcii de la Paris, reprezentanți ai celor cinci puteri ale Antantei, care s-au investit cu dreptul de a se pronunța asupra destinelor politico-geografice ale foștilor combatanți, au făcut încercări de a impune delegației române angajamente pentru o politică petrolieră favorabilă lor. Sînt relatate, apoi, presiunile de tot felul, folosite mai ales în ajunul unor momente cheie, cum au fost adoptarea Constituției — ce a consfințit naționalizarea subsolului minier — și a legii minelor — care a reglementat modul de concesionare a bogățiilor subsolului.

Penetrația capitalului străin în economia românească, inclusiv în cea petrolieră, a continuat și în răstimpul anilor 1918—1924: s-au creat 101 noi întreprinderi pentru extragerea, prelucrarea și desfacerea țiteiului, iar numărul societăților petroliere a crescut de la 111 în 1920, la 184 în 1924. E drept, un număr important de societăți petroliere cu capital românesc, încurajate și de stat, cum erau „Creditul Minier“, „Industria Română de Petrol“, „Păcura Românească“, „Petrolul Românesc“, și altele, au căpătat o pondere în capital și extracția țiteiului apreciabilă față de situația îngrijorătoare din anii anteriori. Totuși, pozițiile cheie continuau să le dețină firmele cu capital străin. Ele au furnizat, în 1924, 72% din producția totală de țitei brut a României, iar capitalul investit de acestea reprezenta, în 1921, circa 80%.

Așadar, cu toate modificările survenite în politica petrolului românesc în primii ani postbelici, lupta participanților în dispută, avem în vedere forțele interne, ce se personalizau prin politica „prin noi înșine“ și formula „porților deschise“, cît

ziției de antichități, organizată în clădirea parlamentului prusac, au oferit un teren larg de cercetare specialiștilor, exponatele provenind din cele mai îndepărtate colțuri ale Europei și Asiei Mici. În cadrul acesteia au fost prezentate și descoperirile Tormei Zsófia de la Turdaș și Valea Nandrudului, unice printre celelalte exponate : o brățară din cupru roșu cu ornamentație deosebită, aplicată pe o lățime de 12 mm ; un vas de lut, utilizat la sacrificii, având un capac în formă de sfînx asemănător cu tipul găsit în Egipt ; bufnița Palas Atenei, zeița protectoare a Troiei, apare pe fragmente de vase de lut, pe o statueta și în grupaje rupestre la Turdaș, asemănarea fiind izbitoare. Culoarea și ornamentația ceramicii de la Turdaș au fost recunoscute de savantul specialist din Jena, dr. Klopffleisch, drept motive din Asia Mică. Egiptologul Brugsch bey recunoștea, în calitatea și structura lutului de la Valea Nandrudului, pe cea din Egipt. O altă serie de ornamente seamănă cu cele din India (provincia Dekan), ca și schița unor mijloace de a face focul, schiță ce apare la baza unor vase de lut de la Turdaș, metodă aflată încă în uz printre locuitorii regiunii muntoase din Dekan, Nil-gerri. O amuletă de os de la Turdaș a fost identificată de trei renumiți paleontologi, Virchow, Schaffhausen și Kollmann, drept un fragment de craniu de copil cu urme de trepanație vindecată.

Cele mai valoroase piese din colecția autoarei sînt idolii de lut de la Turdaș și Valea Nandrudului, plăcile de la baza vaselor de lut și roțile de lut cu însemnări. Specialiștii au fost de acord că asemenea idoli de lut, „adevărați penai” — cum îi considera Brugsch bey —, se descoperiseră pînă atunci doar la Troia, Pergamon, Micene, Cipru și Olimpia.

Pe baza analizării pieselor amintite, Schliemann și Gooss au fost de acord cu părerea Tormei Zsófia, potrivit căreia „străvechii locuitori ai Transilvaniei aparțineau aceluiași trunchi preistoric al unei familii de popoare ariene ca și cei din Hissalik” (p. 17). Brugsch era de aceeași părere cu Schliemann, afirmînd că în industria artistică a Daciei „se poate recunoaște cultura Egiptului și a Asiei Mici și că descoperirile mele pun într-o lumină nouă cercetarea preistoriei” (p. 17).

Concluzia autoarei este că „patria noastră a fost locuită, odinioară, de poporul trac și că romanii au fost precedați aici de daci, iar aceștia de agatirși. Pentru a răspunde la întrebarea : cine au fost locuitorii Turdașului, care trib al poporului trac : dacii, agatirșii sau sarmații, înrudiți cu ei, se va apela la piesele colecției mele” (p. 17).

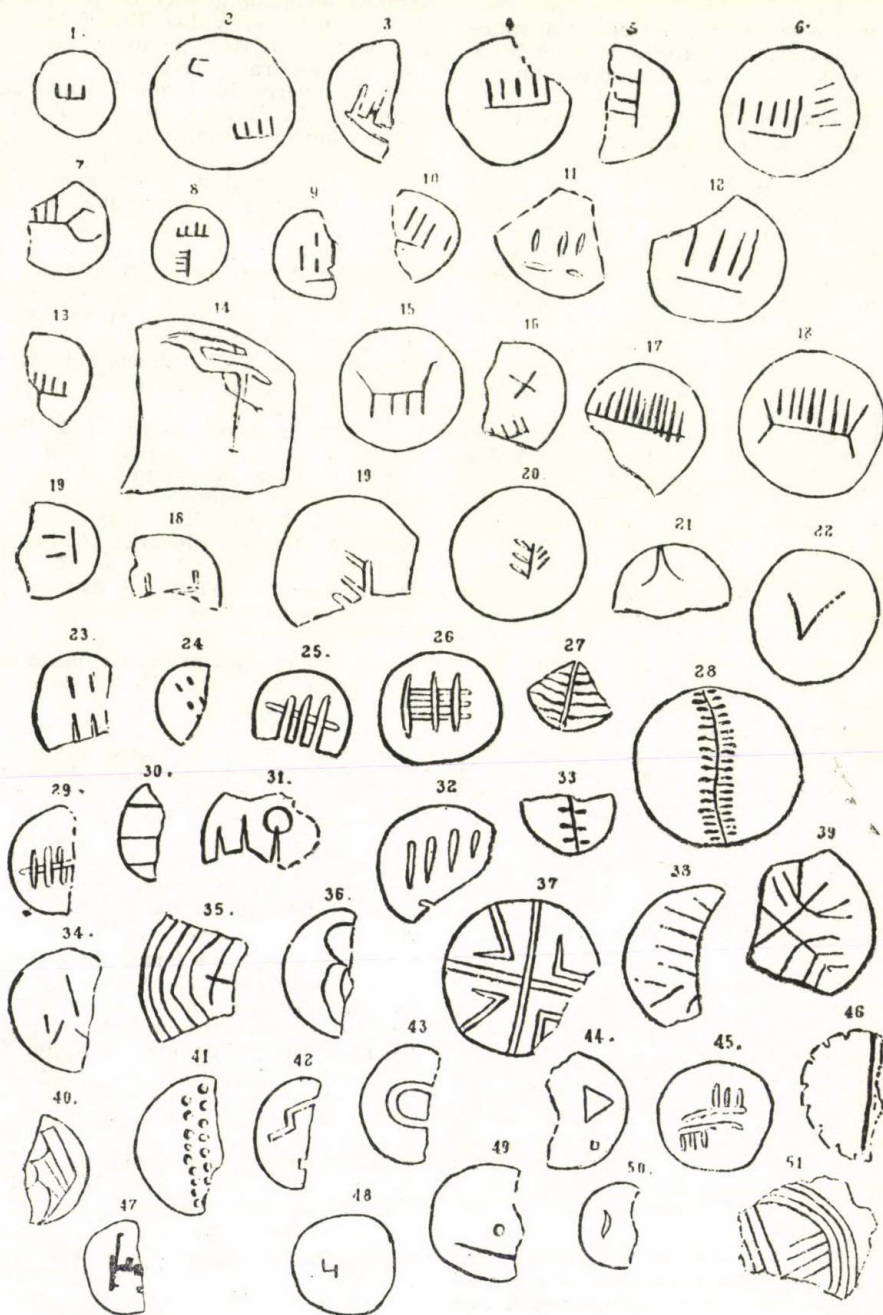
A doua comunicare este datată 29 mai 1881 și este consacrată, în întregime, prezentării semnelor grafice de pe obiectele de la Turdaș și Valea Nandrudului. Sînt recunoscute meritele primilor cercetători care au descifrat litere, texte din neolitic : descoperitorul Troiei, Schliemann, lingvistul dr. Haug și asiologul Sayce. Schliemann, prin lucrarea sa *Ilios*, a dovedit extinderea culturii de la Troia pînă în Dacia, confirmînd, astfel, părerea autoarei, potrivit căreia, „străvechii locuitori ai țării noastre sînt înrudiți cu tracii Troiei” (p. 23). Torma Zsófia adaugă : „Doresc să menționez că roți de lut, asemănătoare cu cele de la Hissalik și Turdaș, se găsesc și în muzeele din Brandenburg, Schwerin, Strelitz și apar, în general, din Caucaz pînă în regiunea Bolognei, din Urali, pînă la Atlantic” (p. 23).

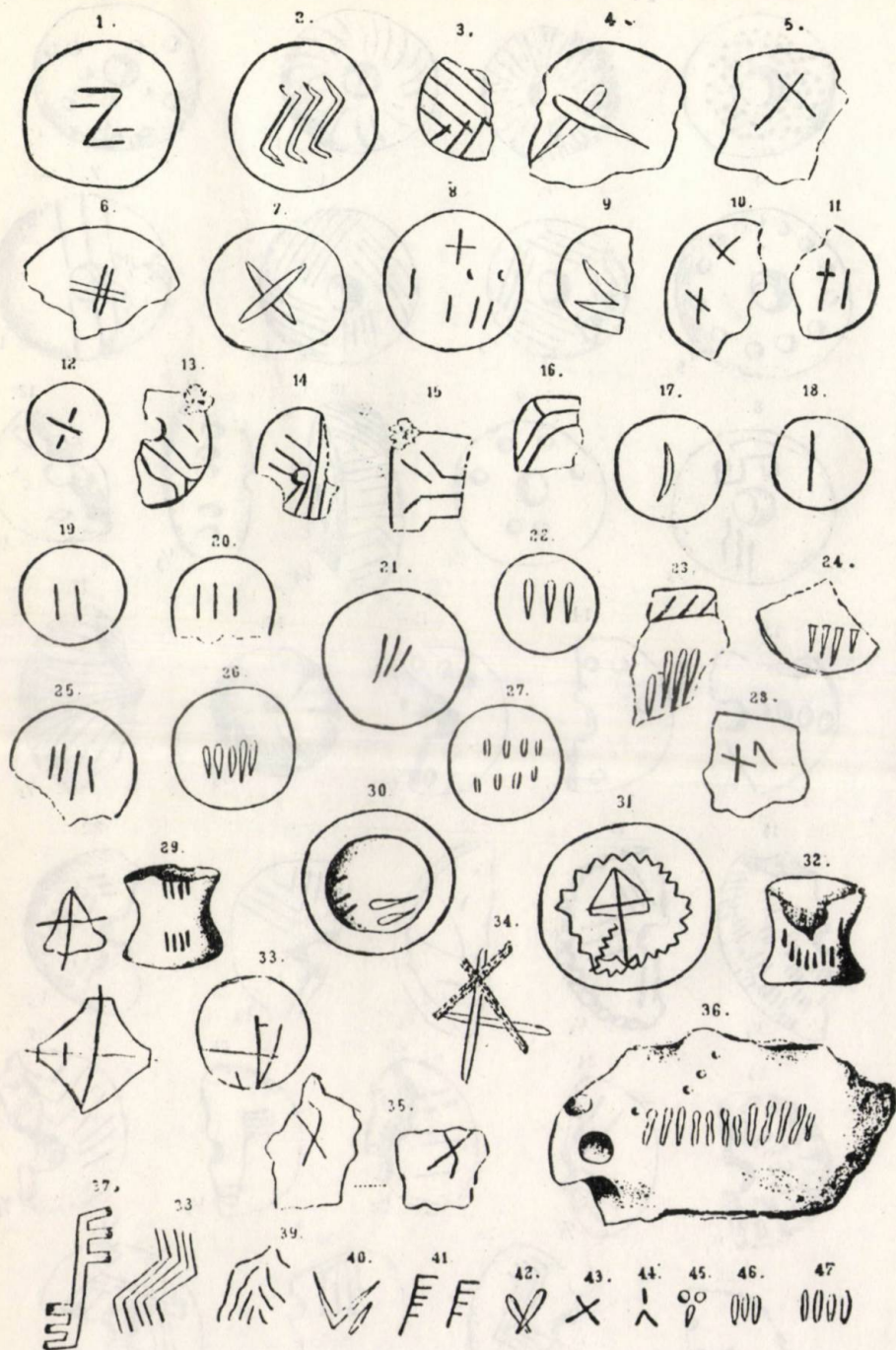
„Prezint pe scurt — continuă Torma Zsófia — unele din scrijeliturile de la Turdaș și Valea Nandrudului, pe cele asemănătoare cu semnele de scriere din Troia și din insula Cipru, așa cum reiese, identitatea lor, din *Iliosul* lui Schliemann, explicate de către Sayce și din lucrarea lui Cesnola *Cybern*, în care își prezintă săpăturile și descoperirile din Insula Cipru.

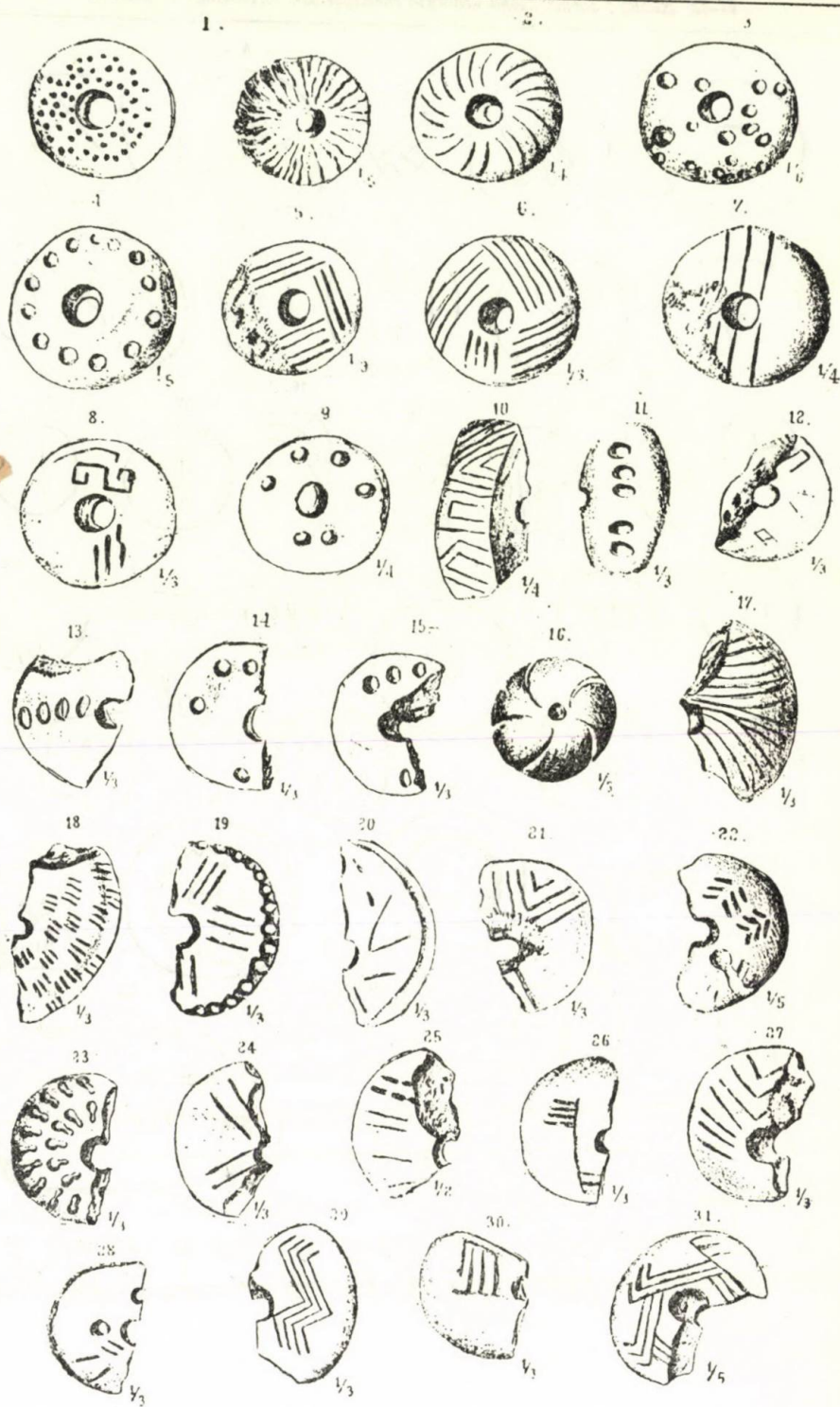
Încep cu semnul grafic cu **forma de V** (tab. I, nr. 22 ; tab. III, nr. 20 și tab. IV, nr. 6), care se citește ve în inscripțiile din Troia și de cîteva ori și în cele din Caria ; în cele din Cipru corespunde, citeodată, literei **u**, citeodată silabelor **ko**, **go** sau **kho**. Se pot vedea grafii identice în descoperirile nr. 1972, 1227, 1860 etc. de la Troia, prezentate în *Iliosul* lui Schliemann și la nr. 1 al tablei XCVII din lucrarea lui Cesnola — *Cybern*, ba chiar și printre literele inscripției asiriene.

Semnul grafic cu **forma de z** (tab. II, nr. 2) se citește, în inscripțiile din Cipru, ca silaba **ve**, **ye**, rareori **go**, și apare în descoperirile 173 etc. de la Troia și printre semnele grafice ale inscripției feniciene nr. 20, tab. CVII din lucrarea lui Cesnola” (p. 29). „Cele 3 semne grafice cu forma de z, puse unul lingă altul pe fragmentul de pe baza vasului de la Turdaș, constituie, poate, sub formă prescurtată, semnificația unei propoziții întregi, cu înțelesul pe care îl vom da mai jos. După Sayce, nu se poate imagina ca silaba **ne** din Cipru să fie modificarea semnului celor 3 linii, deoarece esența acestui semn este că adîncitura semnului din mijloc este mai adîncă decît a celorlalte două.

Semnul sub formă de cruce **dreaptă** de pe tab. II, nr. 11 din Caria și Troia se citește **h**, iar pe inscripțiile din Cipru ca **o** sau **l** ; este vizibil printre literele inscri-

pției lui Cesnola, tab. XCVIII nr. 6, 50 etc.

Semnul sub forma de cruce **aplecată** (tab. I, nr. 16; tab. II, nr. 4, 5, 7, 9, 10, 28, 43) se citește pe inscripțiile din Cipru ca silaba **me** sau **le**; apare și pe descoperirile de la Troia cu nr. 1871, 1926, 1533 etc. și printre literele inscripției lui Cesnola, tab. XCVIII, nr. 6 și tab. CIV, nr. 26.

Semnul grafic cu **forma** de T, (tab. IV, nr. 3), dacă este aplecat spre stînga se citește, în cazul Ciprului, **ta**, **da**, **a**, **tha** sau **u**, iar dacă este aplecat spre dreapta, în cazul Ciliciei, ca silaba **ta** sau **taus**; se poate observa pe descoperirile cu nr. 1522, 1519, 1216 etc. de la Hissarlik și printre semnele grafice ale inscripției feniciene nr. 8 de pe tab. XCVIII a lui Cesnola.

Semnul grafic cu **forma** de Ω , dacă este aplecat spre stînga (tab. IV, nr. 6), în inscripțiile din Caria se citește **ra**, în cele din Cipru se citește ca silaba **o** sau **la**; se poate observa pe descoperirile nr. 1875 etc. din Ilios și printre literele inscripției nr. 2 din tab. XCVII a lui Cesnola.

Semnul grafic din Pamphilia cu **forma** de $\sqcup$ (tab. I, nr. 2; tab. III, nr. 12) se citește, în inscripțiile din Cipru, **o**, **go** sau **ko** și se poate observa pe descoperirile cu nr. 1853, 1957, 1524 etc. de la Troia și printre literele inscripțiilor din Cipru nr. 24, tab. CI și cea feniciană nr. 2, tab. CV a lui Cesnola.

Semnul grafic cu **forma de semilună**), (tab. II, nr. 17; tab. IV, nr. 3) în scrierea din Cappadochia se citește **s**; apare printre semnele tab. CIV, nr. 61 a lui Cesnola și pe descoperirile nr. 1227 etc. din Ilios.

Semnul grafic incizat al celor 3 linii verticale tăiate **orizontal** pe jumătate, $\sqcup$ (tab. I, nr. 1) se citește, în cazul inscripțiilor din Cipru, ca silaba **si** și cîteodată **di** sau **ri** și apare în Ilios, nr. 1905, 1408, 1939, 1912 etc. și printre literele inscripției feniciene a lui Cesnola, tab. XCVII, nr. 3 și tab. CV, nr. 1" (p. 30).

„Semnul grafic cu forma **triunghiului**, Δ , (tab. I, nr. 44) se citește, în cazul inscripțiilor din Cipru, ca silaba **a**, **j** sau **ja**, și este vizibil printre literele inscripției din Cipru nr. 42, tab. CI a lui Cesnola.

Semnul grafic al numărului roman VI, aplecat spre **dreapta** (tab. II, nr. 40), se citește în inscripțiile din Cipru ca silaba **i** sau **li** și apare printre literele inscripției din Cipru nr. 42, tab. CIII a lui Cesnola.

Semnul, $\rangle$ (, cu nr. 21 din tab. I se citește, în inscripțiile din Cipru, ca silaba **o**, **ko**, **go** și **kho** și este vizibil la Cesnola, tab. CIV, nr. 59.

Semnul sub forma de D (tab. IV, nr. 7) se citește, în inscripțiile din Cipru, silaba

ya și tot așa îl citește și Sayce; există semne asemănătoare și printre descoperirile de la Troia, nr. 1227 și în opera lui Schliemann, intitulată **Mykenae**, pe descoperirea de la Ithaka „lapis ollaris” și printre literele din Cesnola, tab. XCVII, nr. 1. Piesa aceasta de la Valea Nandruului, din colecția mea, este un fragment de stîlp șlefuit în formă de cilindru (inițial de formă romboedrică), are incizate șase litere, considerate semne grafice și de dr. L. Stern, tălmăcitorul inscripțiilor din Cipru. Sayce consideră în alcătuirea cilindrului o influență răsăriteană și cred că și incizarea sa poate fi o imitare a documentelor cilindrice din Babilon, aduse și în Cipru. Sayce crede că primul semn din stînga este o modificare a semnului silabei din Cipru **si**, dar poate fi și o copie alterată a acestui semn. Al doilea semn, sub forma de **B**, poate este **mi**-ul din Caria, iar al cincilea semn poate fi modificare a silabei grecești **p**, semn care apare de mai multe ori pe descoperirea nr. 1228 de la Troia.

Scrijelitura nr. 6 de pe tab. nr. II apare ca semn grafic la Cesnola, nr. 22 de pe tab. CVIII printre literele inscripției din Cipru.

Semnul nr. 48 din tab. I îl vedem ca literă feniciană în inscripția lui Cesnola nr. 25, tab. CVIII.

Scrijeliturile descoperirii nr. 8, tab. III apar pe descoperirile de la Troia ca semne grafice. Semnul celor trei linii verticale, III, apare și în Ilios, nr. 1960 și 1992. Incizia sub formă de meandre se poate asemăna cu simbolul sub formă de inele al piesei nr. 1889 din Ilios. Incizia asemănătoare cu un cîrlig strîmbat, care poate fi modificarea semnului grafic din Pamphilia și Caria, este vizibilă pe tab. CVIII a lui Cesnola, nr. 26, printre literele inscripției feniciene și printre piesele de la Troia cu nr. 305, 1832 etc. din Ilios” (p. 31).

„Semnul grafic sub formă de cerc O (tab. I, nr. 31 și nr. 42; tab. II, nr. 36) este vizibil la Ilios nr. 1972, 1993, 1861 și printre literele inscripției feniciene nr. 1, tab. CV a lui Cesnola.

Semnele nr. 6 și 12 din tab. I pot fi modificările literei **e** din Cipru.

Semnul piesei nr. 14 din tab. IV poate fi modificarea literei ce desemnează vocala **o** din Cipru $\cup$. Schliemann crede că este vorba doar de o scrijelitură, care reprezintă, într-o formă rudimentară, un desen sub formă de om, așa cum apare în lucrarea sa Ilios la nr. 1883, 1971, 1534 etc. Semne asemănătoare apar și la sfîrșitul lucrării lui Richard Andrée: **Ethnographische Parallelen und Vergleiche**, printre semnele ideografice de pe st  nci, găsite în diferite p  r  i ale lumii.

Semnele cu nr. 8, tab. IV; nr. 4, 13, 16, tab. I apar și pe piesele nr. 1907, 1908, 1911, etc. din *Ilios*. Semnalăm că liniile verticale, trasate la mijlocul inciziei orizontale, împreună cu semnul sub formă de cruce, apar și în cazul piesei de la Turdaș nr. 8, tab. IV, piesă ce reprezintă toarta unui vas de lut.

Scrijelitura nr. 14 de pe tab. I putea fi o schiță de pasăre; semne asemănătoare apar și pe piesele nr. 1968 etc. din *Ilios*.

Semnul nr. 15 de pe tab. I este imaginat de Sayce drept schița unui cal: semne asemănătoare apar și pe piesele nr. 1885, 1946 etc. din *Ilios*.

Semnul piesei nr. 17, tab. I poate reprezenta, după Schliemann, flacăra sacră de pe altar, ca și semnul nr. 18, tab. I. Semne asemănătoare apar și pe piesele nr. 1914, 1911, 1908 etc. din *Ilios*.

Inciziile identice cu scrijeliturile piesei nr. 28 și nr. 33, tab. I sînt imaginate de King ca desene de ramuri de papirus, aflate pe unul din vasele de argint ale templului din Curium, așa cum sînt prezentate pe tab. XIX de către Cesnola; semne asemănătoare apar și pe piesele nr. 1902 etc. din *Ilios*.

Simbolurile de pe baza vasului nr. 37, tab. I sînt formate din semne sub forme de cîrlig, incizate printre figurile de cruce. Semne asemănătoare apar ca semne grafice la Cesnola, tab. CVIII, nr. 26 și tab. CVI, nr. 8, printre literele inscripțiilor și pe piesele nr. 305, 1832 etc. din *Ilios*.

Semnul liniar triplu, ∴, incizat în mijlocul pieselor nr. 12, tab. IV; nr. 25, tab. III și nr. 24, tab. I, este vizibil și printre semnele grafice ale obiectelor nr. 1820, 1946, 245 etc. din *Ilios*, în formă punctată" (p. 32).

„Desene asemănătoare cu scrijeliturile în formă de frunză de pe tab. I, nr. 39 apar și pe cana de argint a tab. LXVI al lui Cesnola. Frunza de bananier, desenată cu aceleași contururi, avea însemnătate religioasă la femeile hinduse, care cinsteau prin ea pe Schasta devit, adică pe Aphrodita hindusă.

Scrijelitura bazei de vas de la nr. 35, tab. I există pe piesele nr. 1840, 1981, 1950 din *Ilios*.

Semnele sub formă de stea de pe obiectele nr. 41, tab. I și nr. 1, 3, 4, 9, 11, 13, 14, 15, 19 și 28 din tab. III pot avea, poate, importanță sabaistică, așa cum se poate deduce din semnele identice care reprezintă schițele soarelui și lunii și ale stelelor care apar printre piesele nr. 1993, 1991, 1954, 1979 din *Ilios*.

Scrijelitura sub formă de cruce de pe baza vasului nr. 12, tab. II apare ca semn

grafic pe descoperirile nr. 1012 din *Ilios* etc.

Scrijelitura de pe baza vasului nr. 14, tab. II este identică cu unul din semnele ideogramei aflate pe piesa nr. 31, tab. LXVIII a lui Cesnola, care se află pe un cilindru asirian cu scriere cunei-formă. Același semn se poate vedea și în lucrarea lui Richard Andrée, printre hieroglifile de pe stîncă de la Quebrada, la nr. 31, tab. IV.

Semnele pieselor de pe tab. II, nr. 18, 30, 32, 36, 46, 47 și tab. III, nr. 6, 8, 20, 25, 28, care constau din scrijelituri trasate vertical din una sau mai multe linii sînt considerate drept cifre, dar apar ca semne grafice pe tabelele din Cesnola — CII, nr. 38, XCVII, nr. 1, 2; CV, nr. 3 și XCVIII, nr. 7, printre literele inscripțiilor din Cipru și feniciene, precum și printre ideogramele incizate pe piesele nr. 1946, 1947, 1215, 1216, 1949, 1991, 1926, 1876 etc. din *Ilios*. Dacă aceste linii semnalau pe aceste piese litere, ele puteau fi utilizate cu sens asemănător și în coloniile de la Turdaș. Semne de măsurătoare nu pot fi, deoarece unul și același semn apare pe fundul vaselor mai mici sau mai mari. Semnele piesei nr. 41, tab. II sînt vizibile pe obiectele din *Ilios* nr. 1974 etc.

Semnul nr. 42, tab. II apare pe piesa nr. 1973 din *Ilios*.

Semnele nr. 26, tab. II și nr. 37, tab. II apar pe piesele nr. 1948 din *Ilios*" (p. 33).

„Semnul nr. 38, tab. II apare pe piesa nr. 1980 din *Ilios* și pe cele cu nr. 1, 2, 17 etc., tab. III, care apar ca raze printre semnele grafice ale simbolurilor din *Ilios* nr. 1946, 1991, 1993 etc.

Semnele de cruce cu capete în formă de cîrlig de la nr. 35, tab. II sînt vizibile și pe piesele cu nr. 1850, 1858 din *Ilios* și printre literele inscripției feniciene nr. 24, tab. CVII a lui Cesnola.

O interpretare interesantă oferă renumitul orientalist Müller simbolului indian al soarelui, hieroglifă sanscrită, care, după el, în cazul în care este folosită cu capetele îndoite spre dreapta, este semnul soarelui de primăvară, în sensul de lumină, viață, sănătate, bogăție și fericire și înseamnă, în Veda su — fericire, as — existență; îndoită spre stînga, este opusul acestuia, simbolul soarelui de toamnă. Acest semn al crucii apare, în ambele forme, în ne-numărate piese de la Troia și pe briul micuțului vas de lut de la Liptómegey, prezentat de Majláth Béla, așa cum se vede la p. 464 din vol. I al „Compte rendu“-ului Congresului de arheologie ținut la Budapesta în 1876. Din cele șase ideograme ale acestei inscripții, primul

și al cincilea semn sînt simbolurile de mai sus. Al doilea semn în formă de Z, este citit în inscripțiile din Cipru cu silaba **ve, ye**, sau **go**, așa cum am tratat deja despre ideograma feniciană de la Troia, Turdaș și Cipru. A patra literă, sub formă de cîrlig **Y**, am prezentat-o drept ideograma de la Caria și Pamphilia, printre literele feniciene de la Troia, Turdaș și Cipru. În sfîrșit, a șasea ideogramă, sub formă de săgeată **↑** cu capăt încîrligat, poate fi **e** likian care, aplicată spre dreapta, se citește în inscripțiile din Cipru ca silaba **tî**. E nevoie oare de altă dovadă mai convingătoare pe această piesă foarte importantă de la Liptó-megye pentru a demonstra că poporul trac al Transilvaniei și Ungariei a folosit semne grafice care fac parte dintr-un sistem de scriere? Simbolurile indiene și babiloniene ale soarelui, în utilizare comună, sînt prezente în colecția lui Majláth Béla într-o altă descoperire a unui obiect de lut în formă de disc, la fel cum apare pe piesele nr. 1862, 1990, 1987 de la Troia" (p. 34).

„Scrijeliturile cercurilor de lut cu nr. 5 și 6, **tab. III** există pe piesa nr. 99 din **Ilios**. Trebuie să observăm că partea incizată a cercului de lut este vopsită în roșu, iar piesa asemănătoare cu nr. 8 în albastru. Această colorare în albastru se poate vedea pe descoperirile din preistoria Mexicului.

Semnele liniare pe trei rînduri de pe piesele cu nr. 7, 19, 24, **tab. III** apar pe piesele din **Ilios** nr. 1990, 1977 etc.

Semnele pieselor nr. 10 și 11, **tab. III** sînt incizate pe partea convexă a fragmentelor cercului de lut. În mod asemănător sînt însemnate și fragmentele convexe ale cercurilor de lut din **Ilios** nr. 1956 și 1959.

Scrijeliturile piesei nr. 16, **tab. III** nu reprezintă razele soarelui, ci, mai degrabă, poate roata cu 5 spițe care se învîrte rapid. Aceste semne au fost scrijelite doar de la o adîncitură a globului de lut perforat; ele li împart egal și sînt însemnate doar pînă la această adîncitură. Este interesant că semnul roții, care a fost adaptat în Rig Veda ca simbol al soarelui, apare printre hieroglifele globului de lut cu nr. 1997 de la Troia. Semne cu linii asemănătoare sînt vizibile pe piesele cu nr. 1822 și 1833 din **Ilios**.

Semnele nr. 21 și nr. 27, **tab. III** apar pe piesele nr. 1975 și nr. 1977 din **Ilios**.

Inciziile întrerupte ale liniilor unghiulare, , așezate pe 3 rînduri, de pe statueta de lut nr. 5, **tab. IV**, pot fi semne grafice și nu doar linii care reprezintă coloana vertebrală a statuei de lut;

aceasta se poate presupune, deoarece 2 semne asemănătoare sînt incizate și pe piesa nr. 22, **tab. III**, un fragment de roată de lut. Acest semn este poate modificarea **pi**-ului din Cipru, a silabelor din Caria **ne** sau **le** și apare printre semnele grafice ale inscripției nr. 3 de pe **tab. XCVII** a lui Cesnola și pe piesele din **Ilios** nr. 1952, 1919 etc. Se observă că pe capul acestei statuete se află o bordură care reprezintă o împletitură de pîr, cu linii asemănătoare de pe piesa nr. 1212 din **Ilios**.

În învelișul ornamentelor scrijeliturii piesei nr. 31, **tab. II** este vizibil semnul în valuri, , care reprezenta apa mării în Egipt, iar în Asiria era formula sevei copacului vieții. Semne ondulate asemănătoare sînt vizibile printre semnele grafice ale pieselor din **Ilios** nr. 1897, 1926, 511, 1923 etc. Aceste scrijelituri de pe piesa nr. 31, **tab. II** sînt incizate pe partea netedă inferioară a unui vas de lut gros sub formă de cartuș, adică ornamentație marginală care amintește semnăturile regilor Egiptului, ce erau scrise cu hieroglif, sub formă de ornamentație marginală în chip de bandă (p. 35). „Sub aceeași formă de ornamentație marginală sînt incizate și ideogramele pieselor din **Ilios** nr. 1851, 1522 etc., dintre care ultima piesă este un cilindru și probabil un import biblio-asirian în Troia.

Scrijelitura fragmentului de ceramică nr. 11, **tab. IV** ar putea fi, după Schliemann, formula copacului vieții, așezat pe un altar și este scotită, de acesta, drept foarte însemnată. Scrijelituri asemănătoare sînt vizibile și în lucrarea citată a lui R. Andrée, la nr. 41, **tab. IV**, printre hieroglifele rupestre de la Benton — California. Cu același contur au fost desemnate cuvintele sanscrite **soma**, din avesta **haoma**, **hom**, pe care autorul dicționarului persan, intitulat **Borhāni qāṭui** și lămuririle contelui Kuun Géza le prezintă că fiind denumite de arabi **trôm almágûs** și **marāniyah**, adică copacul vieții.

Același semn apare și printre hieroglifele hitite ca semn grafic.

Scrijeliturile de pe piesele nr. 10 și nr. 13, **tab. IV** și nr. 27, **tab. I** pot fi și ele desene care reprezintă tot un copac asemănător, identice cu semnele pieselor din **Ilios** nr. 1900, 1993, 1876, 1220, 1219, 1903 etc., de pe gema nr. 25 din **tab. LXXVIII** al lui Cesnola, ca și simbolurile incizate ale cilindrelor din Babilon nr. 14, 15, 20 și 13 de pe **tab. LXXVI**.

Semnul unghiular, incizat pe șase rînduri, ce se întindea la jumătatea lor, de pe statueta de lut, piesa nr. 4, **tab. IV**,

cu toate că aici s-ar putea presupune că ar fi reprezentat oasele laterale ale coloanei vertebrale, este vizibil printre simbolurile piesei de formă cilindrică nr. 1520 din *Ilios* și pe roata de lut nr. 1910 ca ornament.

Semnul nr. 2 de pe tab. IV, incizat pe idolașul de lut pictat în roșu, poate fi o modificare a unui grup de semne grafice vizibile pe partea de jos a piesei nr. 1519 din *Ilios*“ (p. 36).

După această amănunțită prezentare, autoarea exclude ipoteza că aceste semne grafice ar fi fost incizate întâmplător pe obiectele din Dacia, arătând că, în urma comparării colecției de la Turdaș și Valea Nandruului cu cele de la Troia, rezultă că „nu numai semnele grafice, idoli, obiectele de cult, amuletele, dar și tehnica fiecărui produs din os, piatră, metal sau lut, motivele ornamentale și asemănarea tipurilor sînt tot atît de evidente.

Sayce a declarat, în rîndurile sale adresate mie, că astfel colecția mea „deschide un nou orizont” studiilor cercetătorului arheolog“ (p. 37).

În încheiere, autoarea propunea: a) efectuarea unor săpături sistematice la Sarmizegetusa, sub stratul de cultură romană, pentru cercetarea culturii dacice, sarmatice și agatirșe, sperînd că se va descoperi vreo inscripție bilingvă, în urma căreia s-ar putea descifra textul de pe celelalte obiecte, implicit limba traco-dacă; b) continuarea săpăturilor din templul lui Mithra de la Sarmizegetusa, unde s-ar putea descoperi eventual această inscripție bilingvă, în mod similar cu templul lui Apollo din insula Cipru.

După prezentarea cercetărilor și a concluziilor la care a ajuns, autoarea a avut de luptat, timp de trei ani, împotriva verdictului de respingere al congreselor de la Berlin și de la Budapesta. În acest sens, Torma Zsófia nota cu amărăciune: „Toți cercetătorii de azi ai odinioară pu-

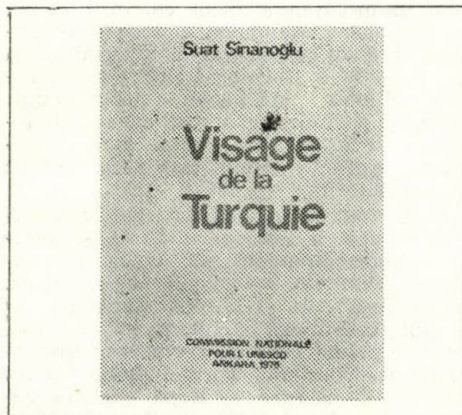
ternicei Rome sînt cei pentru care istoria de atunci a acelei epoci le vorbește prin vestigii scrise, inteligibile; ei au tăgăduit epoca cioburilor tăcute ale neoliticului, faptul că în ele ar fi trăit vreodată semne scrise. Cu toate acestea, întîmplarea a făcut ca, în 1873, să se descopere asemenea cioburi din neolitic care au prins glas și au grăit prin sunete, silabe și chiar litere; grăiau într-o limbă străveche necunoscută. Această posibilitate a fost negată de istoricii și arheologii străini care atribuiau aparența menționată neseriozității descoperitorilor“ (p. 19).

Însă misterul a fost dezlegat, celebrul Schliemann a descoperit Troia și semnele mute, lingvistul dr. Haug a recunoscut semnele, asiologul englez A. H. Sayce le-a citit și a redat sunetele.

Mult disputatul Schliemann a fost printre primii care au recunoscut importanța descoperirilor Tormei Zsófia; el s-a grăbit s-o asigure — după apariția celebrei sale lucrări *Ilios*: „Dacă la Congresul de la Berlin semnele incizate ale descoperirilor dumneavoastră nu au fost considerate semne grafice, acestea vor fi recunoscute, ca atare, în mod cert după apariția *Ilios*-ului meu, în care fac referiri la deosebitele dvs. descoperiri“ (p. 38). Într-adevăr, după trei ani, opiniei lui Schliemann i s-au alăturat lingviștii Sayce și dr. Stern, arheologii dr. Fligier, Pichler și Carol Goos, ca și egiptologul Brugsch, zdrobind astfel opiniile adverse, toate laolaltă demonstrînd afirmația autoarei, potrivit căreia: „străvechiul locuitor al preistoriei țării mele a cunoscut scrierea și nu era un asemenea barbar căruia i s-a negat cunoașterea scrisului“ (p. 40—41), iar acest locuitor traco-daco-get era făuritor al unei culturi materiale și spirituale originale, rivală pe merit a celorlalte culturi ale antichității.

ANA-MARIA COMAN

SUAT SINANOĞLU,
VISAGE DE LA TURQUIE,
Ankara, 1980, 200 p.

Autorul acestei monografii, prof. univ. Suat Sinanoğlu, titular al catedrei de limbă și literatură greacă de la Facultatea de litere a Universității din Ankara, are, în preocupările sale, între altele, și studierea istoriei contemporane, cu precădere a prefacerilor social-economice și politice ale societății turce din perioada Kemalistă și până în zilele noastre.

Pornind de la ideea că, pentru a-ți cunoaște țara, este nevoie, în primul rînd, să cunoști istoria, geografia, tradițiile și obiceiurile poporului în mijlocul căruia te-ai născut, el a scos de sub tipar, cu cîțva timp în urmă, o documentată și sintetică lucrare, intitulată „Visage de la Turquie” *, în care trece în revistă întreaga istorie a patriei sale, din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre.

După ce face o incursiune în întreaga istorie a Turciei, începînd cu paleoliticul și pîrînd pe cititor prin toate epocile ce s-au perindat pe teritoriul țării sale, Suat Sinanoğlu se oprește, cu precădere, asupra a aceea ce a însemnat, pentru patria sa, perioada de după primul război mondial și, mai ales, cea de după proclamarea, la 29 octombrie 1923, a Republicii Turcia, creație la care aportul lui Mustafa Kemal Atatürk a fost considerabil.

* Lucrarea este structurată în cinci capitole : 1. Natura. Condiții geografice ; 2. Istoria (din cele mai vechi timpuri și pînă la crearea Republicii) ; 3. Fondarea Republicii Turcia. Revoluția lui Atatürk ; 4. Folclorul și literatura populară ; 5. Turcia de astăzi.

Proclamarea Republicii, subliniază Sinanoğlu, era doar primul pas pe linia modernizării Turciei. Esențialul rămînea să fie făcut — efectuarea reformelor. Acest aspect a fost de fapt, crezul vieții sale. De la proclamarea republicii și pînă la moartea sa, survenită în 1938, Atatürk, ales succesiv șef al statului, a modificat, prin reforme radicale, regimul juridic, social și economic al Turciei, a înlăturat misticismul și orice concepții învechite, retrograde, a creat o nouă concepție, o nouă mentalitate și a deschis o nouă eră pentru întregul popor.

Revoluția turcă, condusă și îndrumată de Mustafa Kemal, se subliniază în lucrare, a creat, în locul unui imperiu feudal retrograd, un stat modern care a corespuns exigențelor secolului al XX-lea. Atatürk (numele acesta i-a fost dat de către Marea Adunare Națională în ședința din 24 noiembrie 1934) a militat, încă din 1923, pentru o colaborare strînsă cu celelalte state balcanice. Astfel, încă de atunci, el declara că : „De fapt, în Balcani, pentru a fi prieteni, este suficient a ne respecta unul pe altul. Noi dorim sincer să restabilim cît mai repede posibil relațiile oficiale cu statele balcanice, prietene, cu care am avut legături, și să deschidem acolo ambasade și consulate”. Opt ani mai tîrziu, în 1931, Atatürk, situîndu-se pe aceeași poziție de bună conviețuire cu toate popoarele din zona balcanică, declara că „Națiunile balcanice de astăzi sînt : Albania, Bulgaria, România, Grecia, Iugoslavia și Turcia, constituind, fiecare, state politice independente. Toate aceste națiuni, stăpîne ale țărilor lor, au trăit veacuri de-a rîndul împreună. Se poate spune că toate statele balcanice apărute în ultima sută de ani, inclusiv Republica Turcă, sînt rezultatul istoric al nimicirii treptate a Imperiului otoman, al îngropării sale, în cele din urmă, în mormîntul istoriei”.

După cum se știe, Mustafa Kemal și Nicolae Titulescu au impulsionat crearea Înțelegerii Balcanice (România, Turcia, Iugoslavia, Grecia), nepermițînd ca Germania și Italia să creeze disensiuni între cele patru state. Dealtfel, în acest sens, a rămas cunoscută peste decenii ideea lui Titulescu că „România și Turcia sînt menite să practice o prietenie sinceră și activă”, care nu s-a limitat numai la probleme comune de politică externă, ci a cuprins și sferele colabo-

rării economice, comerciale și culturale. Același Titulescu, cu ocazia unei vizite la Ankara, avea să declare: „Națiunea turcă are, după mine, printre altele, trei calități neprețuite: un puternic sentiment național, o loialitate profundă, o generozitate înăscută. Cred că veți regăsi cu ușurință aceste caracteristici și la poporul român“.

Pentru toate calitățile sale, pentru tot ce a făcut pentru poporul turc, arată Sinanoğlu, Atatürk a fost profund regretat, când a murit (10 noiembrie 1938), de către întreaga suflare anatoliană. El a fost nu numai eliberatorul și reformatul țării sale, dar și un om plin de virtuți, care a dorit binele întregii umanității, fiind admirat atât de prieteni, cât și de adversari. Apreciind personalitatea acestui mare om de stat al Turciei, ziarul românesc „Universul“ din 12 noiembrie 1938, avea să scrie, cu prilejul înecării sale din viață: „Aliat credincios al României, Atatürk a cîștigat pentru Republica Turcia sentimentul unei prietenii statornice din partea opiniei publice românești care, în aceste momente de crudă încercare, trimite poporului turc expresiunea sentimentelor ei de prietenască mîngiere“.

Ultima parte a lucrării prezintă o serie de aspecte ale Turciei de astăzi, cuprinzînd întreaga gamă de prefaceri și realizări ale statului pînă în anul 1979. Deși turca este diferită de limbile indoeuropene, prin adoptarea alfabetului latin, străinul care vine în țară, în ciuda necunoașterii limbii, se orientează ușor, deoarece a fost împrumutată și terminologia internațională. Suat Sinanoğlu dă, de asemenea, o serie de amănunte despre viața satelor și orașelor, despre obiceiuri, despre ospitalitatea turcă, structura învățămîntului, despre studiarea obligatorie a istoriei naționale în cadrul celei europene și universale. Într-o serie de institute de învățămînt superior, arată autorul, se predă în limba engleză, pentru a permite specialiștilor să vină în contact direct cu terminologia unei tehnici avansate.

Dacă populația Turciei, se arată în lucrare, depășește 42 de milioane locui-

tori, marea majoritate, în ciuda industrializării, locuiesc la țară. Deși țaranul turc este atașat tradițiilor sale, totuși televiziunea, radioul, presa, cinematograful îl leagă tot mai mult de lumea tumultuoasă exterioară.

Regimul Kemalist a realizat mari succese și pe linia combaterii unor boli ce afectau majoritatea populației Anatóliei. Este vorba de combaterea cu succes a malariei, a tuberculozei și a trahomei, boală de ochi mult răspîndită în provinciile meridionale ale țării.

Turcia a făcut mari progrese și în domeniul economic, saltul în această direcție efectuîndu-se cu precădere după al doilea război mondial. S-au construit șosele moderne, baraje (ca cele de la Sariyar, Seyhan, Hirfanli și Keban), s-a modernizat complexul siderurgic de la Karabük (dat în exploatare în 1939), s-a dezvoltat industria chimică și industria petrolieră. Sinanoglu scoate în evidență și progresele realizate în agricultură, arătînd că „...pentru a obține rezultate mai bune și durabile este necesar ca țăranilor să li se distribuie pămînt în plus, iar surplusul demografic să fie canalizat spre industrie“.

Cartea se încheie cu analiza situației politice actuale, internă și externă a Turciei, subliniîndu-se faptul că aceasta a rămas fidelă principiilor lui Atatürk de pace și colaborare cu toate statele și în primul rînd cu statele din Balcani.

După cum se știe, relațiile româno-turce au luat, după cel de-al doilea război mondial, un curs mereu ascendent, cuprinzînd o sferă largă, mai ales în ultimii ani. De aceea, recenzarea unei cărți unde este cuprinsă întreaga complexitate a societății turcești, pe o osatură istorică, dă posibilitate cititorului român să vină în contact cu istoria unui popor milenar. Apreciem în mod deosebit felul în care profesorul Suat Sinanoglu și-a construit lucrarea, scrisă în spiritul colaborării și prieteniei între popoare, fără idei preconcepute. Nu întîmplător cartea se încheie cu principiul lui Atatürk „Pace în țară, pace în lume“.

NICOLAE CIACHIR

„REVISTA DE ISTORIE“,

nr. 1—12/1981

„Revista de istorie“ a avut și în anul trecut aceeași marcată prezență în istoriografia română actuală. În paginile ei întâlnim abordate cele mai variate teme de istorie, de la cea mai veche la cea mai nouă, de la probleme de strictă specialitate, la cele de istoria civilizației și culturii, de la studii de întindere, de analiză și sinteză, la particularizări de domenii, de la critică istoriografică, la informație științifică. Revista păstrează un profil mai dinainte conturat, dar ale cărui granițe se dovedesc destul de mobile, putând fi extinse sau restrinse, după cum o cer diverse evenimente istorice și o presupun materialele de care dispune. Pentru că o revistă depinde de colabo-

ratorii ei, nu numai ca valoare, dar uneori și ca profil. Așadar, o structură compozită și care ar putea fi oricând accentuată, diversitatea demonstrând în fond aria largă de preocupări a istoricilor noștri, liberă și rapidă circulație de idei în istoriografia contemporană.

Reflectînd ecoul pe care cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice, ținut la București în august 1980, continuă să-l aibe, revista debutează cu raportul general susținut la Congres de acad. Emil Condurachi și Răzvan Teodorescu: *Europa de est, arie de convergență a civilizațiilor* (nr. 1 și 2). Definind istoria civilizației ca sinteză de „istorii particulare“, în accepțiunea de istorie culturală („a chipului în care gîdesc prevalent anume societăți omenestii“) și plecînd de la o asemenea perspectivă, autorii reușesc să facă o analiză a acestui concept în spațiul geo-cultural al Europei răsăritene, înfățișat mereu ca spațiu de întîlnire a culturilor, dar și ca izvor de cultură dominat de un spirit deopotrivă selectiv și creator. Studiul este cu atât mai util pentru istoriografia noastră, cu cît aduce lămuriri sistematizate într-o chestiune îndelung frămîntată de la T. Maiorescu încocoace, aceea a prezenței „spiritului european“ la români. Acest spirit apare, în contextul înfățișat, ca o permanență, nefiind, nici chiar în epoca modernă, un monopol al Occidentului de unde ar fi venit la noi sub forma unui curent modernizator din secolul al XVII-lea, cum zicea Tudor Vianu, sau din al XIX-lea, după Ștefan Zeletin. Nu spiritul european a lipsit, ci diversele sale forme de manifestare au

fost diferite. Debuturile culturii moderne sînt fixate de autori în epoca de după 1600 „în corelație directă cu Occidentul european, chiar dacă într-un spirit autonom și specific”, cînd apare și „tipul intelectualului modern”. În tot timpul, din vechime și pînă azi, autorii evidențiază fenomenul firesc al întrepătrunderilor dintre culturile naționale din răsăritul european, al solidarității și colaborării lor „devenite chiar intrajutorări politice cu caracter internațional”. Concluzia studiului apare la fel de firească, Europa răsăriteană de azi, dincolo de deosebirile de sistem social și politic, rămîne continuatoarea tradițiilor sale de civilizație, „în perspectiva unei colaborări intereuropene și intercontinentale”, în care ea vine cu particularitățile sale, cu specificitatea sa politică și culturală, dar și cu „deschiderea sa milenară spre toate zările geografice, cu destinul său istoric de luptă și de speranță”. Regretabil că acest valoros studiu de istorie a civilizației nu se ridică la aceeași înălțime a analizei pentru epoca mai nouă, a ultimelor două secole, cînd, în fapt, sfera de civilizație sud-est europeană se redefineste, în principal prin sporirea specificității sale. Ne exprimăm speranța că revista ne va oferi și alte contribuții pe aceeași temă de istorie a civilizației și culturii. Căci ele sînt, credem noi, adevăratele sinteze, revelatoare pentru capacitatea unei culturi de a se defini — nevoile permanente resuscită — și, în același timp, creatoare de sisteme de raportare pentru noile acte de cultură.

Timpurilor mai vechi revista le consacra mai multe și interesante studii. În *Istoria politică a geto-dacilor în secolele VI—II î.e.n.* (nr. 2), George Trohani și Larisa Nemoianu sistematizează ceea ce se știe pînă astăzi, analizează datele arheologice, numismatice și epigrafice culese în zona carpato-danubiano-pontică locuită de geto-daci și demonstrează că la sfîrșitul secolului al V-lea și în prima jumătate a secolului al IV-lea apăruseră formațiuni politico-militare conduse de „basileus” (Dromichaïtes, Moskonas, Zalmodegikos ș.a.), formațiuni cu granițe fluctuante, dar care aveau centre stabile. Interesant este studiul lui Ștefan Olteanu : *Valorificarea bogățiilor miniere de către poporul român în epoca veche și medie* (nr. 3). Sprijinindu-se pe datele cele mai recente ale investigației arheologice și istorice, pe rezultatele analizelor de laborator fizico-chimice, autorul pune în evidență perenitatea acestor ocupații la poporul nostru, ba chiar utilizarea, în exploatarea auriferă și ale minereului de fier, a unor procedee tehnologice geto-dacice pînă tîrziu, în epoca

feudală. În plus, dovezile aduse pentru secolele III-XI demonstrează și ele că poporul român „a continuat să viețuiască statormic pe aceste meleaguri, ducîndu-și mai departe vechile sale îndeletniciri, printre care și valorificarea bogățiilor miniere, moștenite din fondul dacic și roman și făurindu-și în decurs de secole propria sa istorie”.

Intr-o problemă de început a evului mediu românesc, studiul lui Stelian Brezeanu : „*Romani*” și „*Blachi*” la Anonymus. *Istorie și ideologie politică* (nr. 7) înscrie o contribuție notabilă. Autorul identifică mai întîi numele etnice de „Romani” și „Blachi” din „Gesta Hungarorum”. Termenul de „Blachi”, dovedește Stelian Brezeanu, este de origine bizantino-slavă, și bizantinii defineau cu el exclusiv romanitatea orientală și niciodată populațiile neolatine occidentale, care apăreau în sursele latine sub determinări ce derivau din rădăcina germană Walch-valch. Din această cauză, indiferent de localizare, atunci cînd a folosit acest termen, Anonymus i-a avut în vedere pe români. În al doilea rînd, autorul stabilește dovezi certe ale veracității narațiunii lui Anonymus, confirmată deplin de Simon de Kéza, Anonimul dominican și toți cronicarii unguri din secolele XIV-XV, perioadă în care în societatea ungară exista „credința profundă că românii sînt locuitorii străvechi ai spațiului carpato-dunărean”. Și pe această cale „teza admigrării românilor din Balcani la nord de Dunăre în secolele XIII-XIV primește din partea literaturii istorico-politice maghiare din evul de mijloc cea mai deplină înfirmare”.

Noi argumente asupra vieții românilor și vecinilor lor în veacurile evului mediu timpuriu aduc mai multe studii. Petre Diaconu, în *Realități politice la Dunărea de Jos : români, bizantini, bulgari, pecenegi* (nr. 6), interpretează Anonimul lui Hase și, pe marginea lui, situația etniilor din această zonă, conviețuirea lor. La rîndul său, Nicolae Șerban Tanașoca, în studiul *Din nou despre geneza și caracterul statului Asăneștilor* (nr. 7), reia întrebările care „au tulburat liniștea istoricilor” ce s-au ocupat de această problemă : De ce a trebuit ca o acțiune insurecțională antibizantină pornită de români, de vlahi, să se pună sub semnul refacerii țaratului bulgar ? De ce a fost necesară menținerea Vlahiei în titlul Asăneștilor, ca o posesiune aparte de Bulgaria și de ce a dispărut mai tîrziu orice referire la ea ? Care a fost statutul politic al acestei Vlahii ? De ce oare inițiatorii revoltei antibizantine, indicați drept români de sur-

sele contemporane, apar, în tradiția medievală bulgară, ca bulgari ?

Tot pe o problemă de ev mediu, Șerban Papacostea reliefează, în *Relațiile internaționale în răsăritul și sud-estul Europei în secolele XIV—XV* (nr. 5), factorii cei mai dinamici ai situației internaționale din răsăritul Europei în evul de mijloc. De remarcat și contribuția lui Ion Aurel Pop — *Mărturii documentare privind adunările cneziale ca instituții românești din Transilvania în veacurile XIV—XV* (nr. 11), în care autorul dovedește argumentat menținerea jurisdicției cneziale în Transilvania ca o firească prelungire a structurilor autohtone existente din secolele IX—X. O problemă foarte puțin cunoscută abordează Anca Tanașoca în studiul *Autonomia vlahilor din Imperiul otoman în secolele XV—XVII* (nr. 8). Autoarea definește autonomia vlahilor din Peninsula Balcanică, întinderea și limitele ei, rațiunile acordării și menținerii ei (în principal faptul că locuind într-o zonă muntoasă de importanță strategică, vlahii balcanici asigurau ordinea și liniștea acestei regiuni).

În *Cronologia monumentelor de la Curtea de Argeș* (sec. XII—XIV) — nr. 4, Nicolae Constantinescu ilustrează, în fapt, istoria constituirii statului feudal Țara Românească, lupta sa pentru existență autonomă, consolidarea și afirmarea sa în sud-estul Europei. Silvia Baraschi aduce în cunoașterea istorică mai multe *Izvoare scrise privind așezările dobrogene de pe malul Dunării în secolele XI—XIV* (nr. 2). Extrem de bogat în conținut, documentarul Silviei Baraschi este esențial pentru cercetarea istoriei localităților dobrogene, cele dinții centre urbane de pe teritoriul țării noastre și care au influențat procesul de apariție al orașelor la nordul Dunării. Interesante contribuții aduc și Anca Gheață, *Aspecte ale organizării politice în Dobrogea medievală — secolele XIII—XV* (nr. 10); Radu Lungu, *Contribuții la istoria meșteșugurilor medievale în Țara Românească* (nr. 3); Maria Dogaru, *Sigilii țărănești din Țara Românească și Moldova. 1600—1610* (nr. 4); Virgil Ciocîltan, *Chilia în primul sfert al veacului al XV-lea* (nr. 11); Paul Barbu, *Date privind situația economică a Olteniei în perioada premergătoare revoluției de la 1848* (nr. 1); Constantin Boncu, *Date noi privind istoricul prelucrării petrolului în România* (nr. 7).

Constantin Căzănișteanu dovedește, în studiul despre *Urmările războaielor ruso-austro-turce din secolul al XVIII-lea asupra Țărilor Române* (nr. 2), cât de greu au apăsător aceste războaie asupra poporului român. Prin ocupațiile pe care le-au ge-

nerat, prin dislocările de populație și cortegiul de ravagii pe care le-au antrenat, prin jafurile și siluirile ce le-au însoțit, prin obligațiile împovărătoare ce le-au introdus, prin epidemiile pustitoare pe care le-au declanșat, prin stagnarea generală pe care au provocat-o în toate domeniile de activitate, aceste războaie — subliniază autorul — au stîmjenit procesul de trecere de la feudalism la capitalism; ele au agravat dominațiile străine asupra teritoriului românesc și au avut drept consecință rășlului teritoriale din aria locuită de români. Totodată, aceste războaie au pus în lumină criza Imperiului otoman și au creat cadrul necesar manifestării forțelor social-politice românești care militau pentru emanciparea națională.

Epoca modernă își găsește un larg spațiu în revistă, ridicarea românilor în această perioadă la conștiința de sine și intrarea lor sub incidența unor transformări radicale continuînd să preocupe numeroși cercetători și să dezvăluie noi și noi aspecte. Dan Berindei și Irina Gavrilă abordează o problemă mai puțin cunoscută și, mai ales, puțin sau deloc tratată de istoriografia mai nouă, aceea privind *Mutații în sinul clasei dominante din Țara Românească în perioada de destrămare a orînduirii feudale* (nr. 11). Momentul 1821 este abordat de Nicolae Isar în studiul privind *Ideologia generației din epoca de la 1821* (nr. 3). Cum autorul și-a publicat numai prima parte a cercetărilor sale, unde pune problema dar nu trece și la abordarea ideologiei propriu-zise, așteptăm cu interes continuarea. Constantin Corbu, pe linia preocupărilor sale constante, publică, de data aceasta, articolul intitulat *Țărănimia — forță de bază a revoluției române de la 1821*, descriînd starea țărănimii, participarea ei la revoluția lui Tudor ca forță socială fundamentală, revendicările ei. Paul Cernovodeanu, care a cercetat *Importanța rapoartelor consulare engleze pentru istoria Principatelor Române în perioada regulamentară. 1835—1848* (nr. 6), rapoarte aflate în microfilme la Arhivele statului din București, prezintă valoarea acestor documente pentru cunoașterea evenimentelor din Principate prin optica diplomaților britanici (pînă acum aveam o viziune a societății românești a timpului în lumina rapoartelor consulilor austrieci, prusaci și francezi). Trei portrete a unor oameni de știință — Vasile Conta, B.P. Hasdeu, Ion Ionescu de la Brad — care au participat la viața politică în secolul trecut, ne prezintă Paraschiva Căncea (nr. 8). Portretele sînt interesante însă nu se justifică sub titlul Oa-

meni de știință în viața politică a României din secolul al XIX-lea, titlul sub care cititorul se aștepta să găsească altceva, respectiv considerații privind știința și politica la întâlnirea lor (cu exemplificări necesare, firește), subiect foarte generos în epoca modernizării României. O contribuție la cunoașterea unor evenimente politice din vremea domniei lui Al. I. Cuza aduce Dan Berindei în studiul *Frământări politice în Țara Românească în primăvara și vara anului 1861. Petiția de la 11 iunie 1861* (nr. 1).

Anii neutralității și ai războiului (1914—1918), în ultima vreme mai profund și nuanțat cercetați, revin în atenția revistei. Mircea Iosa analizează *Situația țărănimii în timpul primului război mondial* (nr. 9), adică într-o vreme de excepție. Pe un nivel de viață deja scăzut, măsurile din anii neutralității și apoi ai războiului au așezat întreaga lor povară pe umerii țaranului român. Și Mircea Iosa înfățișează documentat această stare, din care reiese limpede cât de necesare deveniseră schimbările de structură din satul românesc, care să-i ofere o nouă viață și putere de rezistență. Tot în această epocă se plasează și problematica abordată de Iosif Adam, aceea referitoare la *Economia Transilvaniei în timpul primului război mondial* (nr. 11). Care era forța reală a acestei economii înainte de război, care au fost efectele războiului și ale militarizării asupra ei, care a fost activitatea economică a consiliilor naționale române — la toate aceste întrebări I. Adam dă răspunsuri documentate, uneori și de detaliu. Regretăm că autorul nu și-a propus să abordeze economia Transilvaniei și dintr-un alt unghi, și anume cel politic. Se știe doar că pînă la război autoritățile ungare s-au străduit din răspuț să diminueze, sau să oprească, legătura firească dintre economiile Transilvaniei și ale Vechiului Regat. Strădanii fără succes sau cu reușite nesemnificative. În timpul războiului, această încercare a fost și mai pronunțată, fiind desfășurată la adăpostul militarizării. Era, credem, necesară o relevare și a acestei laturi. Cu referire la aceeași perioadă a războiului este și documentarul lui Paul Abrudan despre *Activitatea culturală a ASTREI în anii primului război mondial — premisă a făuririi statului național unitar român* (nr. 5). Prelucrînd fondul ASTREI de la Sibiu, Paul Abrudan ne înfățișează toate acțiunile mai importante ale Societății în vremea războiului, acțiuni culturale cu un rol însemnat în consolidarea conștiinței de neam a românilor.

Un studiu substanțial, *Anul 1918 în istoria românilor* (nr. 5), este realizat de

Viorica Moisuc. Autoarea analizează istoriografia acestui an (pentru români cu împliniri esențiale), care, în cea mai mare parte a ei, interpretează corect desăvîrșirea formării statelor naționale unitare și independente pe ruinele imperiilor absolutiste. De momentul 1918 se leagă și studiul semnat de Ion Ardeleanu și Mircea Mușat, privind *Confirmarea internațională a Marii Uniri din 1918* (nr. 8). Continuînd preocupări mai vechi, cei doi cercetători reanalizează evenimentele și acțiunile care au pregătît unirea pămînturilor românești aflate sub dominația străină, prezentînd apoi, pe larg, poziția statelor europene la Conferința păcii de la Paris, unde s-a consfințit situația de fapt a poporului român, reunit prin propria sa luptă în granițele sale etnice și teritoriale. Prezentarea merge în paralel cu acțiunea diplomatică a României, oferind, totodată, o cuprinzătoare imagine a ansamblului politico-diplomatic al vremii. Vasile Netea publică articolul *Semnificația istorică a tratatului de la Trianon — 1920* (nr. 10), unde, depășind cu mult cadrul indicat de titlu, descrie limpede și atrăgător istoria, mai cu seamă diplomatică, a României dintre 1916—1920. Tot asupra Conferinței de pace de la Paris se oprește și Ion M. Oprea, de data aceasta punînd accentul pe *Apărarea suveranității naționale a României la Conferința păcii de la Paris. 1919—1920* (nr. 12).

Și în anul care a trecut, „Revista de istorie” a fost preocupată de a adînci studiarea mișcării muncitorești din țara noastră, a partidului clasei muncitoare. Ion Iacoș — în articolul *Partidul muncitorilor din România. Ascendență și continuitate revoluționară. 1872—1921* (nr. 4) — evidențiază cîteva caracteristici esențiale ale acestuia: unitatea organizatorică, politică și ideologică, valoarea sa de exponent al celor mai largi aspirații populare, de factor mobilizator în rezolvarea unor probleme fundamentale, naționale și sociale, ale poporului român. În aceeași ordine de idei, Augustin Deac relevă *Contribuția activă a revoluționarilor români la dezbaterile problemelor din mișcarea muncitorească internațională. 1872—1921* (nr. 8). Dintre ideile pe care revoluționarii români le-au adus și susținut în dezbaterile internaționale ne sînt prezentate: importanța respectării principiului unității organizatorice și politice a clasei muncitoare, chestiunea țărănească și însemnătatea atragerii țărănimii la lupta revoluționară, condamnarea războiului și a recurgerii la forță, stabilirea unor rapor-

turi între partide și organisme revoluționare internaționale bazate pe perfectă egalitate, respect mutual, dreptul fiecărui partid de a-și elabora programul său de acțiune și de a-l aplica potrivit unor realități proprii. Gheorghe Unc și Florea Dragne abordează *Semnificația istorică a Congresului partidului din mai 1921* (nr. 4), prezentându-l dintr-un unghi puțin relevant de istoriografie, acela de a fi statuat organizatoric partidul revoluționar al clasei muncitoare în cadrul statului român unitar, desăvârșit etnic și teritorial. Autorii acordă o atenție specială caracterului profund democratic al lucrărilor Congresului, conținutului revoluționar al documentelor adoptate cu acest prilej, inspirate din principiile socialismului revoluționar și a tacticii luptei de clasă și, totodată, din analiza realităților țării.

Din perioada de după desăvârșirea statului național unitar, Vasile Bozga și Ilie Puia se opresc asupra pătrunderii capitalului străin în economia românească. Cel dintâi urmărește *Condițiile penetrației capitalului străin în România în primul deceniu după Marea Unire din 1918* (nr. 6). Autorul prezintă schimbările pe plan european de după război, le corelează cu condițiile specifice românești și prezintă aspectele cele mai semnificative ale confruntării dintre economia națională și capitalul străin. Studiul oferă o cale de înțelegere mai adâncă a problemei, rămasă până acum la o cercetare destul de superficială. Ilie Puia se ocupă, la rândul său, de *Capitalul străin în economia României în deceniul premergător celui de-al doilea război mondial* (nr. 8).

Istoria Partidului Comunist Român este, de asemenea, bogat susținută în paginile revistei. Olimpiu Matichescu consacră — în nr. 9 — un articol apariției, acum 50 de ani, a ziarului „Scînteia”, organul de presă al C.C. al P.C.R. din zilele noastre, dar și o tribună de luptă a partidului în anii ilegalității (15 august 1931—8 octombrie 1940). Același cercetător scrie despre împlinirea a 45 de ani de la procesul de la Brașov al militanților comuniști și antifasciști (nr. 6), unul din evenimentele importante care definesc starea de spirit antifascistă și antirăzboinică a clasei muncitoare din România anului 1936 și care este direct legat de activitatea re-

voluționară multilaterală a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pe atunci secretar al Comitetului regional Prahova al Uniunii Tineretului Comunist și, de fapt, conducătorul întregului grup de comuniști și antifasciști inculpați în proces.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă declanșată în August 1944 și marile prefaceri socio-politice care au însoțit-o rețin din nou atenția revistei. Încercările Germaniei naziste de a contracara insurecția națională a poporului român sînt înfățișate de Florin Constantiniu și Mihail E. Ionescu în studiul *Planuri eşuate: reacția hitleristă la insurecția din august 1944* (nr. 11). Sprijiniți pe surse documentare germane și române, inedite sau prea puțin utilizate, cei doi autori prezintă planurile lui Hitler, în același timp politice (instalarea unui guvern progerman la București), militare (zdrobirea insurecției) și de propagandă („intoxicarea” opiniei publice românești și străine), destinate a păstra România în orbita Reich-ului, și care, toate, au fost sortite eșecului de surpriza strategică a insurecției poporului român. Ion Alexandrescu înfățișează *Considerații privind politica economico-socială a guvernului revoluționar-democrat. 1945—1947* (nr. 2). Studiul analizează căile, mijloacele și ritmul refacerii economiei românești după război, explică încetineala redresării cu insuficiența mijloacelor materiale și financiare și cu marile obligații pe care țara trebuia să le plătească drept despăgubiri de război.

Gheorghe I. Ioniță ne oferă un amplu studiu, intitulat: *Partidul Comunist Român — inițiatorul, conducătorul și dinamizatorul procesului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră* (nr. 4). Plecînd de la documentele Congreselor al X-lea, al XI-lea și al XII-lea, Gh. I. Ioniță analizează, pe multiple planuri, efortul constructiv al poporului român, condus de partid, de a-și deschide noi perspective în dezvoltarea sa istorică. Studiul înfățișează, în fapt, succesele obținute de comuniști, de poporul român în opera de ridicare a țării pe culmile socialismului. Și, în acest context, autorul ilustrează prețioasa contribuție a secretarului general al P.C.R., a președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în elaborarea bazelor teoretice și strate-

giei edificării societății socialiste, marele său rol în mobilizarea energiilor creatoare ale poporului român. Tot din această epocă, a noii noastre istorii, Alexandru Bolintineanu subliniază *Rolul partidului în elaborarea politicii externe a României socialiste* (nr. 6), în orientarea și aplicarea ei, parte componentă a rolului conducător exercitat de partid în viața societății românești. În această direcție remarcăm și amplul documentar: *Partidul Comunist Român — forță revoluționară transformatoare a societății românești* (nr. 11), care preia dezbaterile organizată de catedrele „Istoria patriei și a P.C.R.” și „Construcția de partid” de la Academia „Ștefan Gheorghiu”, cu participarea a mai multor invitați de la Institutul de studii istorice și social-politice, de la Facultatea de istorie și filozofie a Universității din București, ca și de la alte institute de învățământ superior din țară sau școli interjudețene de partid.

Ca și în alți ani, revista acordă spațiu (poate nu atât de larg), problemelor de istorie universală, mai mult sau mai puțin atingătoare de istoria românilor. Pe lângă cele amintite, rețin atenția studiile privind epocile modernă și contemporană. Mircea N. Popa, stăpîn pe o informație bogată și cu o temeinică cunoaștere a istoriei generale, scrie despre *Atitudinea Internațională I și a II-a față de problema național-colonială* (nr. 10), Ana Budura, analizează *Structuri și procese de modernizare în Japonia secolului XIX* (nr. 9), Eliza Campus, abordează *Tentative de consolidare a Societății Națiunilor, 1922—1925* (nr. 3), iar Ilie Puia, *Trăsături ale politicii economice pe plan mondial în perioada interbelică* (nr. 2).

Gheorghe Zaharia relevă, în studiul intitulat *Fapte reprobabile plătite scump de popoare* (nr. 10), actele agresive imperialiste ale hitlerismului, înfățișează efortul Uniunii Sovietice în distrugerea acestuia, examinează relațiile sovieto-anglo-americane și situația României în acest context, contribuția ei însemnată la nimicirea celui de al III-lea Reich. Ion Calafeteanu abordează *Mișcarea de rezistență a poporului indonezian în anii celui de-al doilea război mondial* (nr. 3), analizînd, în paralel, interesul crescînd manifestat de imperialismul japonez pentru bogatele insule indoneziene și, în cele din urmă, ocuparea acestora,

ca și dezvoltarea mișcării anticolonialiste, care și-a avut izvorul în mișcarea de rezistență anti-japoneză din anii 1942—1945.

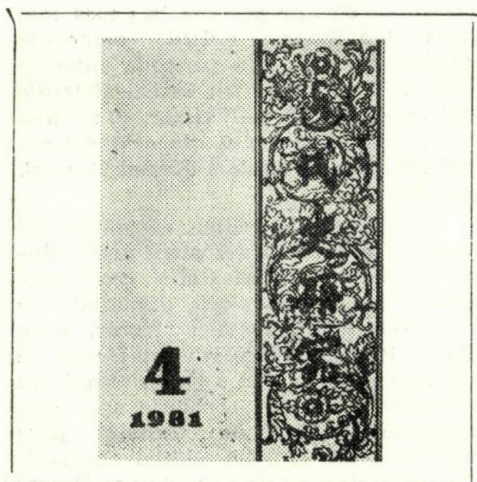
Cîteva studii se ocupă de legăturile românilor cu alte popoare în epoca mai nouă: Ion Stanciu, *Relații comerciale româno-americane în perioada interbelică* (nr. 1); Mehmet Ali Ekrem, *Relațiile româno-turce, 1928—1934* (nr. 5); Nicolae Ciachir, *Informații din arhivele românești despre Mustafa Kemal Atatürk* (nr. 6).

Este demnă de reținut constanța revistei în a pune în dezbatere unele dintre problemele istoriografiei contemporane. Ștefan Ștefănescu, discutînd pe marginea monumentalei lucrări a lui David Prodan, *Răscoala lui Horea, se întreabă dacă la 1784 a fost răscoală sau revoluție?* (nr. 7), concluzia sa fiind aceea că noțiunea de „răscoală” pare mai potrivită, cealaltă nefiind adecvată. Dan Berindei rediscută chestiunea *Despre convenția dintre Tudor Vladimirescu și Eterie* și alte probleme ale revoluției din 1921 (nr. 8), susținînd întrutotul teza existenței sale. Această problemă a stat și în centrul discuției pe care secția de istorie și arheologie a Academiei de Științe Sociale și Politice a organizat-o la 11 februarie 1981 și pe care o rezumă — în nr. 5 — Constantin Paraschiv, chestiunea legîndu-se și de o alta, aceea a caracterului revoluției lui Tudor. Mircea T. Radu și G.D. Iscriu au adus o serie de argumente pentru a demonstra că „legămîntul” e un act neautentic, contrăfacut de Al. Ipsilanti pentru a-și justifica odioasa lui crimă contra conducătorului român. Îndeosebi argumentația lui Mircea T. Radu ni s-a părut interesantă, cu puncte de vedere noi.

Revista mai cuprinde, număr de număr, consistente rubrici de cronică a vieții științifice, de recenzii și informații asupra producției românești și străine de istorie. Partea de critică istorică, un deziderat al tuturor revistelor noastre de istorie, ar putea fi însă mult lărgită.

La capătul acestei succente prezentări putem conchide că, prin întregul său conținut, „Revista de istorie” este un factor important al dezvoltării domeniului, un mijloc eficace de răspîndire a cunoștințelor de istorie.

JINDAISHI YANJIU
(Studii de istorie modernă),
nr. 1—4/1981, Beijing

Revista „Jindaishi Yanjiu“, editată de Institutul de cercetări a istoriei moderne a Chinei din cadrul Academiei de științe sociale a R. P. Chineze, se adresează, în principal, cadrelor didactice din institutele de învățământ superior de stat și de partid, cercetătorilor și lucrătorilor din domeniul științelor sociale și politice. Prin tematica sa cuprinzătoare ea suscită interesul unui cerc larg de persoane angajate în cercetarea și popularizarea istoriei moderne și a istoriei revoluției chineze, a profesorilor și desigur, a masei iubitorilor de istorie.

Institutul menționat mai editează „Jindaishi Ziliao“ („Documente privind istoria modernă“), revistă ce re apare din anul 1981 și completează sursele de informație cu privire la istoria modernă a Chinei, oferind cititorilor textele originale ale unor memorii, autobiografii, jurnale, stenograme, documente etc., ca și „Guowai Zhongguo jindaishi Yanjiu“ („Cercetarea istoriei moderne a Chinei în străinătate“), în care sînt reflectate rezultate de valoare ale istoricilor străini, angajați în studierea istoriei moderne a Chinei.

De la reapariția sa, în anul 1979, revista „Jindaishi Yanjiu“ a inserat materiale cu o tematică foarte largă, temeinic documentate și complex argumentate, dovadă a unei activități științifice făcută cu pasiune, preocupată de a evalua obiectiv nivelul atins în cercetarea istoriei moderne și de a identifica problemele cu care se confruntă studierea istoriei Partidului Comunist Chinez, interesată în debateră a problemelor fundamentale de

orientare și de metodologie a cercetării. Publicația își propune să înfățișeze rezultatele investigațiilor științifice consacrate evenimentelor și personalităților istorice din perioada 1840—1949, acordînd prioritate elucidării problemelor din etapa revoluției democratice de tip nou (1919—1949) și cercetărilor de istoria Partidului Comunist Chinez (1921—1949). Din bogatul sumar al celor șase numere editate în anii 1979 și 1980, amintim, de pildă, numeroasele articole cu privire la forțele motrice ale progresului istoric, la raporturile dintre realitate și istorie, ca și cele referitoare la criteriile ce trebuie să stea la baza aprecierii personalităților istorice.

Cele patru numere apărute în anul 1981 continuă, în linii generale, preocuparea enunțată după reluarea apariției revistei. O atenție particulară s-a acordat revoluției burghezo-democratice din anul 1911, cea de-a 70-a aniversare a acesteia fiind marcată printr-un număr special (nr. 3). Inițiatorului și organizatorului revoluției burghezo-democratice din 1911, care, după răsturnarea dinastiei manciuriene, a proclamat Republica China, i-au fost dedicate patru studii: *Sun Zhongshan marele patriot și democrat*, elaborat de profesorul Liu Danian; *Sun Zhongshan și revoluția din 1911*, autor Zhang Lei; *Sun Zhongshan după reorganizarea guvernului provizoriu*, semnat de Hu Shengwu și Jin Chungji și *Sun Zhongshan și Franța în perioada revoluției din 1911*, semnat de Zhang Zhenkun.

Liu Danian, în studiul său, supune unei analize atente concepția patriotică și democratică a lui Sun Zhongshan, „personalitate marcantă a istoriei moderne a Chinei“. Înfrățind procesul de conștientizare a noțiunii de patriotism în rîndurile diferitelor clase sociale din China, în condițiile pătrunderii puterilor imperialiste coloniale și a vînzării intereselor naționale de către curtea imperială manciuriană, autorul studiului subliniază că Sun Zhongshan, spre deosebire de alți contemporani ai săi, concepea patriotismul ca o dragoste pentru China independentă, guvernată de chinezi și nu pentru o țară dominată de dinastia manciuriană, trădătoare a intereselor fundamentale ale poporului; „el considera că țara pe care trebuie să o iubești în mod obiectiv este o țară a democrației, a maselor largi populare“.

Patriotismul lui Sun Zhongshan s-a manifestat și în acțiunile sale îndreptate spre realizarea unității naționale și lichi-

darea fărâmițării feudale practică de militariști sprijiniți de puterile străine. „Patriotismul a constituit forța motrice ideologică a învățurii și teoriei lui Sun Zhongshan, sintetizată în «cele trei principii fundamentale»» (naționalism, democrație și bunăstare — *n.n.*), remarcă autorul. Un capitol este consacrat gândirii democratice a lui Sun Zhongshan, evoluției acesteia de-a lungul celor 40 de ani de activitate revoluționară. Profesorul Liu Danian apreciază că „cea mai de seamă contribuție a lui Sun Zhongshan la lupta pentru democrație o constituie răsturnarea autocrației monarhice și punerea temeliei unui sistem republican“.

Autorul prezintă evoluția gândirii lui Sun Zhongshan, procesul de reconsiderare multilaterală a celor trei principii fundamentale, ceea ce a dus la realizarea colaborării Partidului Naționalist Chinez cu Partidul Comunist Chinez în anii marii revoluții chineze (1924—1927). Potrivit autorului studiului, noțiunea de naționalism cuprindea accentuarea luptei antiimperialiste și creșterea bunăstării poporului — sprijinirea muncitorilor și țăranilor; cu privire la democrație, Sun Zhongshan a făcut următoarea precizare: „Democrația propovăduită de Partidul Naționalist aparține poporului de rînd și nu este uzurpată de o minoritate“. El a apreciat că metodele democrației statelor capitaliste nu pot fi folosite drept model; „imitarea lor oarbă ar aduce mari daune economiei naționale și nivelului de trai al poporului“. În încheiere, autorul consideră că aprecierea meritelor incontestabile ale lui Sun Zhongshan în făurirea temeliei unui sistem modern, democratic de guvernare a Chinei vor rămîne neșterse, în ciuda limitelor sale inerente, care trebuie analizate în mod obiectiv de către istorici.

Autorul studiului *Sun Zhongshan și revoluția din 1911*, Zhang Lei, își propune să dovedească că în revoluția din 1911 Sun Zhongshan a fost „prima vioară“. El consideră că numele lui Sun Zhongshan este strîns legat de pregătirea ideologică și organizatorică a revoluției democratice, de elaborarea programului social, politic și economic al acesteia și că orice încercare, propagată în special de unii istorici din străinătate, de diminuare a rolului lui nu este justificată.

În articolul intitulat *Mișcarea antimanciuriiană și mișcarea națională*, Zhang Kaiyuan analizează lupta îndreptată împotriva dominației manciuriene în preajma revoluției din 1911 și polemizează cu unii autori care „neglijază sau subapreciază esența progresistă și revoluționară a mișcării antimanciuriene“. El afirmă că lozincă „răsturnăți manciuriienii“ nu era doar expresia protestului plin de minie

față de asuprirea și discriminarea națională practicate de guvernul dinastiei Qing, ci și dovada faptului că mișcarea națională din China ajunsese într-o nouă etapă; „ea exprima, în mod concentrat, voința comună a întregului popor chinez“. Analizînd trăsăturile distincte ale mișcării naționaliste din China, autorul precizează că aceasta se deosebește atît de cele ce au avut loc în țările din Europa Occidentală, cît și de cele ce au avut loc în Europa Răsăriteană. Cu toate că „trăsăturile principale distincte ale chinezilor ca națiune (în principal ale națiunii han) au început să se formeze cu mult înaintea apariției capitalismului, încă din timpul dinastiilor Qin (221—206 î.e.n.) și Han (206 î.e.n. — 220 e.n.), cînd s-a constituit și statul (chinez — *n.n.*) multinațional centralizat cu trăsături distincte“, totuși — afirmă autorul — „mișcarea naționalistă a luat după războiul opiumului (1840), cînd agresiunea străină, tendințele de a transforma China într-o colonie, au pus în pericol existența națională a țării și au determinat apariția și dezvoltarea modului de producție capitalist precum și schimbări în cultură și ideologie“.

Începînd de la războiul opiumului și pînă la revoluția din 1911, — subliniază Zhang Kaiyuan — „toate războaiele naționale, răscoalele țărănești, reformele politice, toate inițiativele de a înființa întreprinderi (cu capital autohton — *n.n.*), mișcările reformiste și luptele revoluționare au constituit părți componente ale mișcării naționaliste chineze din epoca modernă“. La rîndul său, mișcarea antimanciuriiană a fost o necesitate obiectivă, de înlăturarea dinastiei Qing depinzînd atît dezvoltarea capitalismului național, cît și înființarea unui stat național; în consecință, conchide autorul, „răsturnarea dinastiei manciuriene avea o însemnătate deosebit de mare, deoarece marca un important pas în procesul de modernizare a Chinei“.

Numărul 3, consacrat revoluției din 1911, cuprinde articole care tratează probleme particulare ale acesteia, ca, de pildă: sistemul legislativ al guvernului provizoriu de la Nanjing, evoluția „Ligii de alianță“ după răscoala de la Nanchang, rolul unor personalități istorice în pregătirea și desfășurarea revoluției și atitudinea unor țări față de aceasta.

În celelalte numere spațiu mai larg este rezervat articolelor ce tratează teme din istoria revoluției chineze.

Cu privire la primul război civil revoluționar (1924—1927), în nr. 1 revista a publicat un articol, semnat de Shi Zhongchuan și Yang Zenzhe, consacrat gândirii teoretice a lui Zhou Enlai. Studiul prezintă modul în care Zhou Enlai a abordat

problemele hegemoniei proletariatului în revoluție, a frontului unit și atitudinii față de acțiunile revoluționare ale maseilor de muncitori și țărani, subliniind că el „a dat dovadă de capacitatea adaptării teoriei marxiste la condițiile concrete ale revoluției chineze”; „în ciuda faptului că, atât în privința teoriei marxiste, cât și în privința practicii revoluționare, se observă semnele tinereții, totuși trebuie apreciate atitudinea lui științifică și spiritul revoluționar cu care a abordat practica revoluției chineze. Această atitudine va constitui baza solidă a viitorului marxist de mare talie”, remarcă autorii articolului.

O descriere cu valoare de document a principalelor momente ale anilor 1924—1927 o conține stenograma unei cuvântări rostită, în 1943 la Yen-an, de către Wang Rofei *, cu privire la rolul jucat de Partidul Comunist în marea revoluție chineză, ca și însemnările zilnice ale lui Lin Boqu ** din perioada de răscruce a acestei revoluții: ianuarie—iunie 1927, publicate în nr. 1.

Articolul *Analiza făcută de Deng Zhongxia *** claselor sociale din China din perioada marii revoluții*, semnat de Jia Ping (publicat în nr. 2), completează informațiile cu privire la preocuparea marxiștilor chinezi, în etapa colaborării dintre Partidul Comunist și Partidul Naționalist, de a studia clasele sociale din țară și de a determina poziția lor față de evenimentele revoluționare, necesitate stringentă a momentului de care depindea corectitudinea liniei politice a P.C.C. în acei ani. Pe baza analizei întreprinse, Deng Zhongxia a înțeles că în timpul revoluției naționale proletariatul este conducătorul revoluției și, pentru a-și putea exercita acest rol, în cadrul frontului unit, el trebuie să renunțe la lozincile stângiste, care-l îndepărtează de mase; în schimb nu îi este permis să renunțe, sub nici un motiv, la rolul conducător în revoluție. Autorul apreciază în mod deosebit, ca „o contribuție de seamă”, faptul că Deng Zhongxia a propus, la începutul anului 1927, „în scopul preîntâmpinării trădării burgheziei și pentru garantarea victoriei revoluției naționale, crearea unei puteri politice revoluționare și democra-

tice antiimperialiste și antifeudale, bazate pe un front unit al muncitorilor, țăranilor și micii burghezii orășenești, conduc de proletariat, putere politică care să pregătească condițiile trecerii la socialism”. Teoria lui Deng Zhongxia, subliniază autorul, „nu a putut să nu exercite o influență însemnată asupra elaborării sistematice de către partidul nostru și de către tovarășul Mao Zedong a teoriei cu privire la revoluția democratică de tip nou și cu privire la linia generală a revoluției”.

În legătură cu perioada revoluției agrare (1927—1937), condusă de Partidul Comunist Chinez, se remarcă amintirile și articolele referitoare la formarea și dezvoltarea Armatei Roșii chineze a muncitorilor și țăranilor. O valoare documentară deosebită au însemnările lui Chen Yi, unul dintre participanții la insurecția de la Nanchang din 1 august 1927, când s-a format nucleul Armatei Roșii, și amintirile lui He Long cu privire la activitatea Armatei a II-a a Armatei Roșii timp de un deceniu (1927—1937).

Articolul *Formarea Armatei Roșii în timpul celui de-al doilea război civil revoluționar (1927—1937 — n.n.)*, apărut în numerele 2 și 4, este rezultatul unei munci de cercetare îndelungată și asiduă întreprinsă de Zhang Guoqi, care a adunat și prelucrat materialul de arhivă al Armatei Roșii chineze. Autorul prezintă detalii cu privire la formarea marilor unități din cadrul acestora și la schimbările intervenite, în urma reorganizărilor repetate, evocă amintirile comandanților și faptele de arme ale ostașilor, punând la îndemina cercetătorilor date valoroase ce pot constitui puncte de pornire pentru aprofundarea cercetării unei teme atât de importante a istoriei revoluției chineze.

În ceea ce privește istoria modernă a Chinei, în paginile revistei se remarcă preocuparea pentru clarificarea unor probleme mult controversate ce țin de răscoala antifeudală și antiimperialistă din anii 1899—1900, de „mișcarea pentru modernizare cu metode străine” — practică de unii funcționari ai aparatului birocratic la sfârșitul secolului al XIX-lea — în general de aprofundare a cercetării procesului de pătrundere a puterilor imperialiste în China și a legăturilor Chinei cu alte țări, în special cu cele din zonă.

Răscoala antifeudală și antiimperialistă din 1899—1900, cunoscută în istoriografia europeană sub numele de „răscoala boxerilor”, continuă să fie obiectul unor articole și studii. În articolul *Cu privire la unele probleme ale perioadei de avânt a mișcării Ligii celor drepte*, apărut în nr. 1, Lin Huaguo aduce o contribuție la această dezbatere prin păreri personale cu privire la relațiile existente între

* Wang Rofei (1896—1946), unul din conducătorii de seamă ai mișcării muncitorești chineze în timpul primului război civil revoluționar, a fost secretarul general al partidului (tehnic) între anii 1925—1927.

** Lin Boqu (1886—1960), unul din organizatorii P. C. Chinez. A deținut un post important în Armata național-revoluționară în perioada primului război civil revoluționar.

*** Deng Zhongxia (1897—1933), unul din conducătorii de seamă ai mișcării muncitorești chineze, organizator al acțiunilor greviste în timpul primului război civil revoluționar.

„Liga celor drepti“ (boxerii) și curtea imperială, la acțiunile contradictorii ale guvernului imperial față de puterile străine și față de Ligă. Pe baza documentelor de arhivă, autorul analizează interdependența dintre puterile imperialiste, care exercitau presiuni crescînde asupra curții imperiale, în special prin intermediul împărătesei, răsculații ce făceau parte din Ligă și curtea imperială. El ajunge la concluzia că, în concepția împărătesei Cisi, puterile coloniale reprezentau un pericol mai mare pentru guvernul manciurian decît răsculații și, pentru a se impune acestora, împărăteasa a încercat să manevreze rîndurile bine organizate ale Ligii, iar cînd și-a dat seama de imposibilitatea realizării acestui plan a reprimat răscoala și s-a pronunțat în favoarea înțelegerii cu puterile imperia-liste.

În primul număr din 1981, Cheng Xiao, autorul studiului intitulat *Schiță de studiu cu privire la „Yi he tuan“ din timpul împăraților Qianlong și Jiaqing (1736—1821 — n.n.)*, s-a angajat în rezolvarea unei sarcini pe cît de complexă pe atît de utilă: studierea istoriei „Ligii celor drepti“ („Yi he tuan“), care a jucat un rol major în pregătirea și desfășurarea mișcării patriotice antiimperialiste din anii 1899—1900. După ce face o incursiune în istoria grupărilor și societăților aparți-

nînd cultului popular „eretic“ (cum era denumit de oficialități) Lotusul alb, foarte răspîndite în provinciile din nordul fluviului Yangze, pe baza documentelor aflate în arhivele palatului imperial, studiul evidențiază caracterul protestatar și înfățișează metodele de luptă folosite de acestea. În concluzie, autorul arată că Liga celor drepti își are rădăcinile în trecutul de luptă al poporului chinez, iar apariția sa a fost determinată de condițiile specifice ale Chinei din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, cînd „istoria nu ajunsese să dea naștere la noi forme organizatorice pentru mișcarea de salvare națională cu caracter de masă, iar vechile societăți secrete au trebuit să se angajeze cu curaj în vîltoarea luptei“ cu puterile coloniale.

Revista conține, în fiecare număr, rubricile „Dezbateri“ și „Note“, în cadrul cărora sînt publicate articole polemice cu privire la probleme de detaliu ale unor evenimente și personalități istorice, note ale cititorilor care sesizează noi documente sau prezintă noi concluzii asupra unor probleme controversate. În numărul 4 este publicat un indice bibliografic conținînd lucrările apărute, în limba chineză, în cursul anului 1980, cu privire la istoria modernă a Chinei.

ANA BUDURA

SUMMARY

ARTICLES — ARTICLES

ION P. MĂRȘUTĂ: *Shanghai in the History of China* (p. 1-10).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 11-12).
CHENG XIAO: *Yi he tuan in the History of China* (p. 13-20).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 21-22).
VĂRILE MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 23-24).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 25-26).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 27-28).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 29-30).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 31-32).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 33-34).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 35-36).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 37-38).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 39-40).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 41-42).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 43-44).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 45-46).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 47-48).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 49-50).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 51-52).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 53-54).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 55-56).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 57-58).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 59-60).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 61-62).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 63-64).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 65-66).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 67-68).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 69-70).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 71-72).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 73-74).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 75-76).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 77-78).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 79-80).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 81-82).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 83-84).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 85-86).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 87-88).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 89-90).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 91-92).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 93-94).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 95-96).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 97-98).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 99-100).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 101-102).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 103-104).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 105-106).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 107-108).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 109-110).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 111-112).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 113-114).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 115-116).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 117-118).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 119-120).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 121-122).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 123-124).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 125-126).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 127-128).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 129-130).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 131-132).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 133-134).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 135-136).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 137-138).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 139-140).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 141-142).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 143-144).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 145-146).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 147-148).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 149-150).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 151-152).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 153-154).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 155-156).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 157-158).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 159-160).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 161-162).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 163-164).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 165-166).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 167-168).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 169-170).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 171-172).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 173-174).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 175-176).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 177-178).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 179-180).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 181-182).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 183-184).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 185-186).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 187-188).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 189-190).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 191-192).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 193-194).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 195-196).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 197-198).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 199-200).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 201-202).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 203-204).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 205-206).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 207-208).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 209-210).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 211-212).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 213-214).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 215-216).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 217-218).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 219-220).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 221-222).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 223-224).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 225-226).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 227-228).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 229-230).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 231-232).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 233-234).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 235-236).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 237-238).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 239-240).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 241-242).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 243-244).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 245-246).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 247-248).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 249-250).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 251-252).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 253-254).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 255-256).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 257-258).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 259-260).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 261-262).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 263-264).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 265-266).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 267-268).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 269-270).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 271-272).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 273-274).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 275-276).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 277-278).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 279-280).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 281-282).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 283-284).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 285-286).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 287-288).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 289-290).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 291-292).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 293-294).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 295-296).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 297-298).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 299-300).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 301-302).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 303-304).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 305-306).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 307-308).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 309-310).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 311-312).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 313-314).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 315-316).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 317-318).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 319-320).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 321-322).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 323-324).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 325-326).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 327-328).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 329-330).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 331-332).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 333-334).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 335-336).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 337-338).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 339-340).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 341-342).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 343-344).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 345-346).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 347-348).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 349-350).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 351-352).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 353-354).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 355-356).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 357-358).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 359-360).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 361-362).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 363-364).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 365-366).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 367-368).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 369-370).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 371-372).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 373-374).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 375-376).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 377-378).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 379-380).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 381-382).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 383-384).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 385-386).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 387-388).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 389-390).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 391-392).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 393-394).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 395-396).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 397-398).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 399-400).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 401-402).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 403-404).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 405-406).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 407-408).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 409-410).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 411-412).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 413-414).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 415-416).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 417-418).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 419-420).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 421-422).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 423-424).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 425-426).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 427-428).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 429-430).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 431-432).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 433-434).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 435-436).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 437-438).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 439-440).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 441-442).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 443-444).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 445-446).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 447-448).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 449-450).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 451-452).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 453-454).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 455-456).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 457-458).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 459-460).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 461-462).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 463-464).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 465-466).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 467-468).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 469-470).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 471-472).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 473-474).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 475-476).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 477-478).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 479-480).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 481-482).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 483-484).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 485-486).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 487-488).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 489-490).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 491-492).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 493-494).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 495-496).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 497-498).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 499-500).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 501-502).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 503-504).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 505-506).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 507-508).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 509-510).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 511-512).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 513-514).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 515-516).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 517-518).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 519-520).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 521-522).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 523-524).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 525-526).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 527-528).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 529-530).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 531-532).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 533-534).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 535-536).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 537-538).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 539-540).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 541-542).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 543-544).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 545-546).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 547-548).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 549-550).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 551-552).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 553-554).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 555-556).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 557-558).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 559-560).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 561-562).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 563-564).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 565-566).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 567-568).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 569-570).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 571-572).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 573-574).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 575-576).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 577-578).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 579-580).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 581-582).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 583-584).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 585-586).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 587-588).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 589-590).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 591-592).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 593-594).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 595-596).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 597-598).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 599-600).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 601-602).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 603-604).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 605-606).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 607-608).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 609-610).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 611-612).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 613-614).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 615-616).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 617-618).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 619-620).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 621-622).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 623-624).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 625-626).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 627-628).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 629-630).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 631-632).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 633-634).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 635-636).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 637-638).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 639-640).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 641-642).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 643-644).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 645-646).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 647-648).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 649-650).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 651-652).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 653-654).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 655-656).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 657-658).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 659-660).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 661-662).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 663-664).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 665-666).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 667-668).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 669-670).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 671-672).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 673-674).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 675-676).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 677-678).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 679-680).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 681-682).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 683-684).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 685-686).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 687-688).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 689-690).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 691-692).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 693-694).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 695-696).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 697-698).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 699-700).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 701-702).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 703-704).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 705-706).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 707-708).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 709-710).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 711-712).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 713-714).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 715-716).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 717-718).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 719-720).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 721-722).
MĂRȘUTĂ: *The History of China* (p. 723-724).
LIT. CRONICĂ: *China's Foreign Relations* (p. 725-726).
MĂ

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ — ДОКЛАДЫ

- ИОН ПОПЕСКУ-ПУЦУРЬ: Призыв к созиданию (IV) 3
- ИЛИЕ ЧАУШЕСКУ: От независимого и централизованного дакийского государства Буребисты до румынского социалистического государства. Единство и продолжительность (II) 22
- МИХАЙ МАКСИМ: Из истории румынско-османских отношений — «Капитуляции» 34
- ВАСИЛЕ НИКУЛАЕ: Парламент — трибуна утверждения социалистического идеала в Румынии (1888—1899 гг.) 69
- НА ВСТРЕЧУ ПРАЗДНОВАНИЯ 90 — ЛЕТИЯ СОЗИДАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ РАБОЧЕГО КЛАССА РУМЫНИИ
- Развитие партии рабочего класса Румынии в период 1893—1918 гг. (VII) 85
- ПРИЧИНЫ И РОКОВЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ УСТАНОВЛЕНИЯ ФАШИСТСКИХ РЕАКЦИОННЫХ РЕЖИМОВ
- Норвегия: Ладислау Гергели. 109
- ОТВЕТЫ НА ВОПРОСЫ:
- Парижская мирная конференция. Заключение мирного пакта с Румынией (1946—1947 гг.): Елиза Кампус 124
- КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ
- ГЕОРГЕ БУЗАТУ, «Румыния и международные нефтяные тресты до 1929 года», Изд-во Жулия, Яссы, 1981, XX + 272 стр.: Симион Кутитяну. 132
- «Ежегодник исторического и археологического общества уезда Хунедоара», — Будапест, Типография Атенеум, 1882, 190 стр. + 4 таблицы: Ана-Мария Коман. 136

СУАТ СИНАНОГЛУ, «Облик Турции», Анкара, 1980, 200 стр.: Николае Чакир. 146

ЖУРНАЛ ЖУРНАЛОВ

- «Исторический журнал» н. 1—12/1981 г.: Ион Булей. 148
- «Исследования по новой истории», н. 1—4/1981 г., Бейжинг: Ана Будира. 154

SUMMARY

ARTICLES — PAPERS

- ION POPESCU-PUTURI: Stimulus to Creation (IV) 3
- ILIE CEAUSESCU: From Burebista's Centralized and Independent Dacian State to the Romanian Socialist State — Unity and Continuity (II) 22
- MIHAI MAXIM: A History of Romanian-Ottoman Relations — „Capitulațiile” 34
- VASILE NICULAE: The Parliament — a Tribune for Affirmation of the Socialist Ideal in Romania (1888—1899) 69
- MEETING THE 90th ANNIVERSARY OF THE CREATION OF THE ROMANIAN WORKING CLASS' POLITICAL PARTY Development of the Working Class' Party in Romania in the Period 1893—1918 (VII) 85
- THE ILL-FATED CAUSES AND RESULTS OF THE SETTING UP OF THE REACTIONARY FASCIST SYSTEMS
- Norway: Ladislau Gergely 109

ANSWERS TO QUESTIONS

- The Paris Peace Conference. The Conclusion of the Peace Treaty with Romania (1946—1947): Eliza Campus 124

CRITIQUE AND BIBLIOGRAPHY

- GHEORGHE BUZATU: „Romania and the International Oil Trusts unită

1929", Editura Junimea, Iași, 1981, XX+272 p.: Simion Cutișteanu	132
„The Year Book of the Caunty Hundoara's Historical and Archaeological Society, Budapest. Athenaeum Printing House, 1882, 190 p. + 4 Tables: Ana-Maria Coman	136
SUAT SINANOGLU: „Visage de la Turquie", Ankara, 1980, 200 p.: Nicolae Ciachir	146

REVIEW OF REVIEWS

„Revista de istorie" („Review of History"), nr. 1-12/1981: Ion Bulei	148
„Jindaishi Yanjiu" („Studies of Modern History"), nr. 1-4/1981, Beijing: Ana Budura	154

SOMMAIRE

ARTICLES ET COMMUNICATIONS

ION POPESCU-PUȚURI: Impulsion à la création (IV)	3
ILIE CEAUȘESCU: De l'État dacique centralisé et indépendant de Bourebista à l'État socialiste roumain. Unité et continuité (II)	22
MIHAI MAXIM: Pages d'histoire des relations roumaino-ottomane — „Les Capitulations"	34
VASILE NICULAE: Le Parlement — tribune d'affirmation d'idéale socialiste en Roumanie (1888-1899).	69
A 90-ÈME ANNIVERSAIRE DE LA CRÉATION DU PARTI POLITIQUE DE LA CLASSE OUVRIÈRE EN ROUMANIE	
Le développement du parti de la classe ouvrière en Roumanie dans la période 1893-1918 (VII)	85
LES CAUSES ET LES NEFASTES CONSÉQUENCES D'INSTAURATION DES RÉGIMES FASCISTES, REACTIONNAIRES	
Norvege: Ladislau Gergely	109

RÉPONSES À DEMANDES

La Conférence de paix de Paris. La conclusion de la paix avec la Roumanie (1946-1947): Eliza Campus	124
---	-----

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

GHEORGHE BUZATU: „La Roumanie et les trusts pétrolières internationaux jusqu'à 1929", Edition Junimea, Jassy, 1981, XX+272 p.: Simion Cutișteanu	132
„Annuaire de la Société d'Histoire et de l'archéologie du département Hunedoara", Budapest, Tipographie Athenaeum, 1882, 190 p. + 4 f. tab.: Ana-Maria Coman	136
SUAT SINANOGLU, „Visage de la Turquie", Ankara, 1980, 200 p.: Nicolae Ciachir	146

LA REVUE DES REVUES

„Revista de istorie" (Revue d'histoire), nr. 1-12/1981: Ion Bulei	148
---	-----

„Jindaishi Yanjiu" (Etudes d'histoire moderne) nr. 1-4/1981, Beijing: Ana Budura	154
--	-----

INHALT

ARTIKEL — MITTEILUNGEN

ION POPESCU PUȚURI: Anregung zum Schaffen (IV)	3
ILIE CEAUȘESCU: Von Burebistas zentralisiertem, unabhängigem dakischem Staat bis zum sozialistischen rumänischen Staat-Einheit und Kontinuität (II)	22
MIHAI MAXIM: Aus der Geschichte der rumänische — ottomanischen Beziehungen — „die Kapitulationen"	34
VASILE NICULAE: Dans Parlament — Tribüne der Behauptung des sozialistisches ideals in Rumänien (1888-1899)	69

ENTGEGENKOMMEN DES 90-en JAHRSTAGES DER GRÜNDUNG DER POLITISCHEN PARTEI DER ARBETERKLASSE VON RUMÄNIEN

Die Entwicklung der Partei der Arbeiterklasse in Rumänien in der Zeitspanne 1893-1918 (VII)	85
---	----

DIE URSACHEN UND DIE UNGLÜCKSELIGE KONSEQUENZEN DER EINFÜHRUNG DER FASCHISTEN, REAKTIONÄREN REGIME

Norwegen: Ladislau Gergely.	109
-------------------------------------	-----

ANTWORTEN AUF FRAGEN

Die Friedenskonferenz von Paris. Der Abschluss des Friedensvertrages mit Rumänien (1946-1947): Eliza Campus.	124
--	-----

KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE

GHEORGHE BUZATU, „Rumänien und die internationale Erdölkonzerne bis 1929", Junimea Verlag, Iași, 1981, XX+272 s.: Simion Cutișteanu	132
„Das Jahrbuch der Gesellschaft für Geschichte und Archéologie des Kreises Hunedoara", Budapest, Athenaeum Druckerei, 1882, 190 s.+4 Tafeln: Ana-Maria Coman	136
SUAT SINANOGLU, „Visage de la Turquie", Ankara, 1980, 200 s.: Nicolae Ciachir	146

DIE ZEITSCHRIFT DER ZEITSCHRIFTEN

„Revista de istorie", nr. 1-12/1981: Ion Bulei	148
„Jindaishi Yanjiu" (Studien über die moderne Geschichte), nr. 1-4/1981, Beijing: Ana Budura	154

SUMARIO

INFORMES — COMUNICACIONES

ION POPESCU PUȚURI: Estimulo para creación (IV)	3
ILIE CEAUȘESCU: Del estado dacio centralizado e independiente de Burebista al	

estado socialista rumano. Unidad e continuidad (II) 22

MIHAI MAXIM : De la historia de las relaciones rumano-otomanas — „Las capitulaciones“ 34

VASILE NICULAE : El parlamento — tribuna de afirmación del ideal socialista en Rumania (1888—1899) 69

ENCONTRANDO EL ANIVERSARIO DE 90 AÑOS DESDE LA CREACIÓN DEL PARTIDO POLÍTICO DE LA CLASE OBRERA DE RUMANIA

El desarrollo del partido de la clase obrera de Rumania en el periodo de 1893—1918 (VII) 85

LAS CAUSAS Y LAS CONSECUENCIAS NEFASTOS DE LA INSTAURACIÓN DE LOS REGIMENES FASCISTAS, REACCIONARIOS

Noruega : Ladislau Gergely 109

RESPUESTAS A LAS PREGUNTAS

Conferencia de paz de Paris. La contratación del Tratado de paz con Rumania (1946—1947) : Eliza Campus 124

CRÍTICA Y BIBLIOGRAFÍA

GHEORGHE BUZATU, „Rumania y los trusts petroleros internacionales hasta 1929“, Editorial Junimea, Iași, 1981, XX+272 p. : Simion Cutisteanu 132

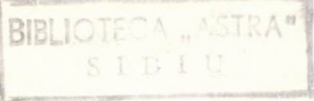
„El Anuario de la Sociedad de historia y arqueología del distrito Hunedoara“, Budapest, Tipografía Athenaeum, 1882, 190 p. + 4 tab. : Ana-Maria Coman 136

SUAT SINANOGLU, „Visage de la Turquie, Ankara, 1980, 200 p. : Nicolae Ciachir 146

LA REVISTA DE LAS REVISTAS

„Revista de historia“, nr. 1—12/1981 ; Ion Bulei 148

„Jindaishi Yanjiu“ (Estudios de historia moderna), nr. 1—4/1981, Beijing : Ana Budura 154

Redactori : Ion Mamina, Vasile Niculae, Ioan Șt. Oprea, Nicolae Raus

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17 01 60, interior 722, 442.

Revista „Anale de istorie“ a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei.

Prețul unui număr — 12 lei ; abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamentele adresându-se întreprinderii „ROMPRESFILATELIA“ — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64—66. P.O.B. — Box 2001.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scintei“

